D. CHRY IN PALVM PARS II.

1 5 6 8

II 382 c.

P. CHAV IN PALVM PARS II

SD 3438.III II. 382. c.

I. II p. 98.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου

Ἀρχιεπισκόπου κωνσταντινουπόλεως τῦ Χρυσοστόμυ, ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς κορινθίους δευτέραν Ἐπιστολήν.

Λόγος, ά. Κεφ. ά.

II. 382. c

ΠΑῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ χῦ διὰ θελήματος θῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς τῇ ἐκκλησίᾳ τῦ θῦ τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ. σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαΐᾳ. χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θῦ πρὸς, καὶ κῦ Ἰησοῦ χῦ. εὐλογητὸς ὁ θς, καὶ πὴρ τῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χῦ, ὁ πὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τῦ θεοῦ.

ΞΙον ζητῆσαι πρότερον, τίνος ἕνεκεν δευτέραν προστίθησιν ἐπιστολὴν τῇ προτέρᾳ. καὶ τί δήποτε οὕτως ἄρχεται ἀπὸ τῶν οἰκτιρμῶν τῦ θῦ, καὶ τῆς παρακλήσεως. τίνος οὖν ἕνεκεν δευτέραν προστίθησιν, εἰ πὼν ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ, ὅτι ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ γνώσομαι, οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν, καὶ πρὸς τῷ τέλει πάλιν προσηνέγκατο αὐτὸ τῦτο ὑποχόμενος; ἐλεύσομαι γάρφησι πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδονίαν διέλθω, μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω. πολλοῦ μεταξὺ γενομένου χρόνου, οὐ παρεγένετο. ἀλλὰ καὶ τῆς προθεσμίας παρελθούσης, ἐμελλεν ἐπι, καὶ ἐβράδυνε, τῦ πνς αὐτὸν κατέχοντος ἐν ἑτέροις πολλῷ τούτων ἀναγκαιοτέροις. διὰ τῦτο ἐπιστολῆς ἐδεήθη δευτέρας, οὐκαὶ δεηθεὶς εἰ παρὰ μικρὸν ὑστέρησεν. οὐ διὰ τῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ βελτίους ἦσαν ἀπὸ τῆς προτέρας γεγενημένοι. καὶ γὰρ τὸν τε πορνεύσαντα, ὃν πρότερον συνεκρότουν, καὶ ἐφ' ᾧ μεγάλα ἐφρόνουν, τῦτον ἐξέκοψαν, καὶ ἀφώρισαν παντελῶς. καὶ τῦτο ἐδήλωσεν εἰπών. εἰ δέτις λελύπηκεν, οὐκέμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρῦς, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων. καὶ προϊὼν πάλιν, τὸ αὐτὸ αἰνίττεται λέγων. ἰδοὺ γὰρ τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδήν. ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. μὴ τὴν δὲ λογίαν δὲ ἣν ἐκέλευσε, διὰ πολλῆς συμήγαγον τῆς σπουδῆς, διὸ μὴ ἔλεγεν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσιν. ὅτι ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι, καὶ τὸν ζῆλον ὑμῶν ἐκίνησε, μετὰ πάσης ἐδέξαντο τῆς εὐνοίας. καὶ τῦτο αὖθις δείκνυς, πάλιν ἔλεγεν. ὅτι λοιπὸν αὐλά-

A γχνα αὐτῦ

BIBLIOT. UNIWERSYT. W POZNANIU

pro Communi Tholozan

D. CHRY IN PALVM PARS .11.

1 5 6 8

Dar Kuratorjum Okr. Szk. Poznańskiego.
Z księgozbioru Gimn. im. Marji Magdaleny w Poznaniu.
1930.

Scti Chrysostomi in omnes
Pauli epistolas commen-
tarii Veronae 1529.

II 1,6

II 401

1191869

1934.734

SD 3438.III
II. 382. c.

Η΄ πρὸς κορινθίους, β΄

t. II p. 98.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ

Αρχιεπισκόπου κωνσταντινουπόλεως τῦ Χρυσοστόμυ, ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς κορινθίους δευτέραν Ε΄πιστολήν.

Λόγος, α΄. Κεφ. α΄.

II. 382. c

ΠΑῦλος ἀπόστολος ἰησοῦ χῦ διὰ θελήματος θῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς τῇ ἐκκλησίᾳ τῦ θῦ τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ. σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαΐᾳ. χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θῦ πρς΄, καὶ κῦ ἰησοῦ χῦ. εὐλογητὸς ὁ θς΄, καὶ πα΄ρ τῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χῦ, ὁ πα΄ρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τῦ θεοῦ.

Ἄξιον ζητῆσαι πρότερον, τίνος ἕνεκεν δευτέραν προσπέθηκεν ἐπιστολὴν τῇ προτέρᾳ. καὶ τί δήποτε οὕτως ἄρχεται ἀπὸ τῶν οἰκτιρμῶν τῦ θῦ, καὶ τῆς παρακλήσεως. τίνος οὖν ἕνεκεν δευτέραν προσπέθηκεν, εἰπὼν ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ, ὅτι ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ γνώσομαι, οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν, καὶ πρὸς τῷ τέλει πάλιν προσηνέγκατο αὐτὸ τοῦτο ὑποσχόμενος; ἐλεύσομαι γὰρ φησι πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδονίαν διέλθω, μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω. πολλοῦ μεταξὺ γενομένου χρόνου, οὐ παρεγένετο. ἀλλὰ καὶ τῆς προθεσμίας παρελθούσης, ἐμελλεν ἔτι, καὶ ἐβράδυνε, τῦ πνς΄ αὐτὴ κατέχοντος ἐν ἑτέροις πολλῷ τούτων ἀναγκαιοτέροις. διὰ τοῦτο ἐπιστολῆς ἐδέήθη δευτέρας, οὐκαὶ δεηθεὶς εἰ παρὰ μικρὸν ὑστέρησεν. οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ βελτίους ἦσαν ἀπὸ τῆς προτέρας γεγενημένοι. καὶ γὰρ τὸν πορνεύσαντα, ὃν πρότερον σωφρονίζει, καὶ ἐφ' ᾧ μεγάλα ἐφρόνουν, τοῦτον ἐξέκοψαν, καὶ ἀφώρισαν παντελῶς. καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν εἰπών. εἰ δέτις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων. καὶ προϊὼν πάλιν, τὸ αὐτὸ αἰνίττεται λέγων. ἰδοὺ γὰρ τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδήν. ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. μὴ τὴν δύλογίαν δὲ ἣν ἐκέλευσε, μὴ πολλῆς συνήγαγον τῆς σπουδῆς, διὸ μὴ ἔλεγεν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσιν. ὅτι ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι, καὶ τὸν τιμόθεον ὃν ἔπεμψε, μετὰ πάσης ἐδέξαντο τῆς εὐνοίας. καὶ τοῦτο αὖ δεικνύς, πάλιν ἔλεγεν. ὅτι λέγον σπουδά-

Α γχνα αὐτῦ

BIBLIOT. UNIWERSYT. W POZNANIU
pro Communi Scholarum

γχνα αὐτ̃ περισσοτέρως ἐφ' ὑμᾶς, ἀναμιμνησκομέν τ πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου, καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. διὰ ταῦτα πάντα μᾶλλόν τ δευτέραν ἐπιστολήν. καὶ γὰρ ἐχρῆν, ὥσπερ ἡνίκα ἡμάρτανον ἐνεκάλει, οὕτω διορθωθέντας, ἀποδέξασθαι, καὶ ἐπαινέσαι. διόπερ οὐδὲ κατα φορικωτέρα ὅλη πᾶσα ἡ ἐπιστολή, ἀλλ' ὀλίγα τ̃ τέλους αὐτ̃ μέρη. καὶ γὰρ ἦσαν, καὶ παρ' αὐτοῖς ἐξ ἰουδαίων μέγα φρονοῦντες, καὶ παῦλον διαβάλλοντες ὡς ἀλαζόνα, καὶ οὐδενὸς ἄξιον λόγου. διὸ καὶ ἔλεγεν, αἱ μὲν ἐπιστολαὶ βαρεῖαι, ἡ δὲ παρουσία τ̃ σώματος, ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. ὃ δὲ ἔλεγον, τ̃τό ἐστιν. ὅταν μὲν παρῆφησι, οὐδενὸς ἄξιος φαίνεται. τ̃το γάρ ἐστιν ἡ παρουσία τ̃ σώματος ἀσθενὴς. ἀπελθὼν δὲ κομπάζει μεγάλα, δι' ὧν ἐπιτέλλει. τ̃το γὰρ αἱ ἐπιστολαὶ βαρεῖαι, τ̃τό σημαίνει. καὶ ἵνα δόξωσι τὰ καθ' ἑαυτοὺς σεμνοποιεῖν, ὑπεκείνου τ μὴ λαμβανειν. ὅπερ μὴ αὐτὸ αὐτὶ ποιῶμεν, ἔλεγεν. ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσι, καθὼς καὶ ἡμεῖς. μετ' δὲ τούτων, καὶ τ ἀπὸ τ̃ λόγου δύναμιν ἔχοντες αὐτόθι, σφόδρα ἐπήρονται. διὸ καὶ ἰδιώτην ἑαυτ̃ καλεῖ, δεικνὺς ὅτι οὐκ αἰχμὴν τούτῳ, οὐδὲ μέγα πτῆμα, τὸ ἀναντίον μᾶλλον ἡγεῖται. ἐπεὶ οὖν εἰκὸς ἦν τινας ὑποτοῦτων παραισθάνεσθαι, πρότερον αὐτοὺς ἐγκωμιάσας, ὑπὲρ ὧν κατώρθωσαν, καὶ τ ἀπόνοιαν ἐκείνων τ τοῖς ἰουδαϊκοῖς καταβαλών, ἔπειδὴ παρακαιρὸν αὐτὰ τηρεῖν ἐφιλονείκουν, τότε συμμέτρως καὶ τ ὑπὲρ τούτων ποιεῖται ἐπίπληξιν. ἡ μὲν οὖν ὑπόθεσις τ̃ ἐπιστολ̃ς, ὡς αὐτὶς ἂν κεφαλαίῳ, καὶ παρατρέχων εἴποι, αὕτη μοι εἴη δοκεῖ. δεῖ δὲ αὐτ̃ τ̃ προοιμίου τ̃ς ἐπιστολ̃ς ἅψασθαι λοιπόν, καὶ μὴ τ εἰωθυῖαν αὐτ̃ πρόσρησιν, εἰπεῖν τίνος ἕνεκεν οὕτως ἤρξατο ἀπὸ τῶν οἰκείων τ̃ θυ. τέως μὲν τοιαύτην τὴν ἀρχὴν ἀναγκαῖον εἰπεῖν, καὶ ζητ̃σαι πῶς τὸν τιμόθεον ἐν ταῦθα ἑαυτῷ συνατάττει. παῦλος γάρ φησιν ἀπόστολος ἰησοῦ χ̃υ διὰ θελήματος θυ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφός. καὶ γὰρ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ ἐπηγγέλλε) αὐτὸν πέμπειν, καὶ παρῄγγελλε λέγων. ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένη) πρὸς ὑμᾶς. πῶς οὖν ἐν ταῦθα αὐτ̃ ἑαυτῷ ἐν τῷ προοιμίῳ συνατάττει; παραγενόμ̃ μὴ κατὰ τ ὑπόσχεσιν τ̃ διδασκάλου. ἔπεμψα γὰρ ὑμῖν τιμόθεον φησίν, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν χῷ. καὶ διορθώσας ἅπαντα, ἐπανῆλθε. καὶ γὰρ πέμπων αὐτὸν ἔλεγε. πρόπεμψατε αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με, ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μ̃ τῶν ἀδελφῶν. ἐπεὶ οὖν ἀπέλαβεν τὸν διδάσκαλον, καὶ τὰ ἐν ἀσίᾳ διορθώσας μετ' αὐτ̃. ἐπιμένω γάρ φησιν, ἐν ἐφέσῳ ἕως τ̃ς πεντηκοστ̃ς. πάλιν εἰς μακεδονίαν διέβη; εἰκότως αὐτὸν ἅπερ παρόντα ἑαυτῷ συνατάττει λοιπόν. καὶ γὰρ τότε μὲν ἐξ ἀσίας, νυνὶ δὲ ἀπὸ μακεδονίας ἐπιστέλλει. συνέταξε δὲ αὐτὸν, ἐκείνου τε σεμνότερον ταύτην ποιῶν, καὶ τιμῶν πολλῷ ἑαυτ̃ τα πεινοφροσύνῃ ἐνδεικνύμ̃. καὶ γὰρ καταδεέστερος αὐτ̃ ἦν. ἀλλ' ἡ ἀγάπη πάντα συνάγει. διὸ καὶ πανταχοῦ αὐτὸν ἑαυτῷ ἐξισάζει, νυνὶ μὲν λέγων. ὡς περί τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσε. νυνὶ δὲ, τὸ γὰρ ἔργον κυρίῳ ἐργάζεται, ὡς κἀγώ. ἐν ταῦθα δὲ καὶ ἀδελφὸν καλεῖ, ἅτε πάντων αἰδέσιμον αὐτὸν κορινθίοις καθιστάς. καὶ γὰρ ἦν παραγενόμενος, ὥστερ ἔφην αὐτόθι, καὶ πεῖραν τ̃ς αὐτ̃ δεδωκὼς ἀρετ̃ς. τ̃ ἐκκλησίᾳ τ̃ θυ τ̃ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ. πάλιν αὖ τοὺς ἐκκλησίαν καλεῖ. συνάγων πάντας εἰς ἕν, καὶ συνδέων. οὐ γὰρ ἂν γένοιτο ἐκκλησία μία διεστασμένων τῶν ἐν αὐτ̃, καὶ κατ' ἀλλήλων ἐχώντων. σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν, ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαΐᾳ. ἅμα καὶ τιμοθ̃

κορινθίους

ποιεῖν θέους, ἀλλὰ τῆς τούτων ἐπιστολῆς πάντας προσαγορεύων. καὶ ὁλόκληρον συνάγει τὸ
ἔθνος. ἁγίους δὲ καλεῖ, δεικνὺς ὅτι εἴτις ἁμάρτοι, ἐκτὸς ἔσται τῆς προσηγορίας ταύτης.
διατὶ δὲ τῇ μητροπόλει γράφων, πᾶσι δι' αὐτῆς ἐπιστέλλει, οὐ παντα χοῦ δῆλα ποιῶν; θεασα
λονικεῦσι γοῦν ἐπιστέλλων, οὐδήπου, ἢ μακεδόσιν ἐπέστελλε, ἢ ἐφεσίοις γράφων ὁμοίως
οὐ περιέλαβε τὴν ἀσίαν ἅπασαν. καὶ ἢ πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολή, οὐχὶ καὶ τοῖς τὴν ἰτα-
λίαν οἰκοῦσιν ἦσιν ἐπεστραλμένη. ἀλλ' ἐν τούτῳ θαυμαστὸν ποιεῖ, καὶ ἐν τῇ πρὸς γαλάτας. οὐ δὲ
γὰρ ἐκεῖ μιᾶς πόλεως, καὶ δύο, καὶ πλείους, ἀλλὰ τοῖς πανταχοῦ διεσπαρμένοις ἐπιστέλλει λέ-
γων. παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ θεοῦ πατρὸς
τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλα
τίας, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη. καὶ ἑβραίοις δὲ μίαν ἅπασιν ἔγραψεν ἐπιστολήν, οὐδὲ τούτους δι-
λῶν κατὰ πόλεις. τί ποτ' οὖν ἐστιν τὸ αὐτόν; ἐμοὶ δοκεῖ τὰ κοινὰ τὰ νοσήματα εἶναι ἐν τούτοις.
διὸ καὶ κοινὴν ποιεῖται τὴν ἐπιστολήν, ἐπειδὴ καὶ κοινῆς ἐδέοντο τῆς διορθώσεως. καὶ γὰρ
γαλάται πάντες ἐνόσουν, καὶ ἑβραῖοι. οἶμαι δὲ καὶ οὗτοι, συναγαγὼν τοίνυν ἅπαν τὸ ἔ-
θνος, καὶ προσειπὼν αὐτούς, ὡς πάντας αὐτῷ προσαγορεύειν νόμος ἦν. χάρις γὰρ ὑμῖν, καὶ εἰ-
ρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. ἄκουσον πῶς καταλλήλως ἄρχεται τῆς προ
κειμένης ὑποθέσεως. δι' ὃ λογικὸς ὁ θεός, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν,
καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως. καὶ πού φησι καταλλήλως τῇ προκειμένῃ ὑποθέσει φησὶν,
καὶ σφόδρα μὲν οὖν. σπόσει δὲ, ἐλύτρωσε λίαν αὐτούς, καὶ ἐθορύβει τὸ μὴ παραγενέ-
σθαι ἐκεῖ τὸν ἀπόστολον, καὶ ταῦτα ἐπαγγελλόμενον, ἀλλὰ τὸν ἅπαντα ἐν μακεδονίᾳ
ἀναλῶσαι χρόνον, καὶ δοκεῖν αὐτῶν ἑτέρους προτετιμηκέναι. διατοῦτο πρὸς τοῦτο ἰσά-
μενος τὸ θορυβοῦν, λέγει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὐ παρεγένετο. οὐ μὴν ἐξυβρίσας αὐτὴν πέπηδησιν.
οὐδὲ λέγει, ὅτι οἶδα μὲν ὑποχόμην ἥξειν. ἐπειδὴ δὲ μὴ τὰς θλίψεις ἐνεπόδισα, σύγγνω
τε, μὴ μὴ καταγνῶτε τινὰ ὑπερηφανίαν, ἢ ῥᾳθυμίαν ἡμῶν, ἀλλ' ἑτέρως αὐτὸ, καὶ μεγαλοπρε
πέστερον, καὶ ἀξιοπιστότερον κατασκευάζει, ἐναίρων τὴν παραμυθίαν τὸ πρᾶγμα. ἵνα μὴ δὲ
ἐρωτῶσι λοιπὸν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὑστέρησε, μὴ τοιοῦτον ποιεῖ οἷον, εἴτις ἐπαγγελλόμενος ἐλθεῖν πρός
τινα ποθούμενος, εἶτα μυρίους κινδύνους ἐλθὼν λέγει, δόξασι ὁ θεὸς, ὅτι μοι τὸ ποθούμενον ἔδει
ξασι πρόσωπον, δι' ὃ λογικὸς ὁ θεὸς, οἰωνεί κινδύνων ἀπηλλαξασι. ἡ γὰρ δοξολογία αὕτη, ἀπο
λογίαν γίνεται τῷ μέλλοντι ἐγκαλεῖν. καὶ οὐδὲ ἀφίησι μέμφασθαι τῇ μελήσει. ἐρυθριᾷ γὰρ τὴν
αὐτὴν τῶν τοσούτων ἀπαλλαγὴν κακῶν δι' χαριστοῦντα τῷ θεῷ, εἰς δικαιότερον ἔλκειν, μὴ δι'
δύνασθαι ἀναιτεῖν τῆς βραδυτῆτος. διατοῦτο καὶ οὕτως ἄρχεται. δι' ὃ λογικὸς ὁ θεὸς τῶν οἰκτιρ-
μῶν, μεγάλων κινδύνων ἐντεῦθεν ἀπαγομένων, καὶ ἀπαλλαγὴν αἰνιττόμενος. ἐπειδὴ καὶ ὁ
παῦλος, οὐχ ὁμοίως αὐτὸν παντοχοῦ καλεῖ, οὐδὲ ἀπὸ τῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὅταν μὲν πολέ-
μων διαλειπήσῃ, καὶ νίκης, ἀγαπήσωσι κἀκεῖνοι ἰσχύσμα φῆναι, κἀκ ὑπερασπίσματος. ὅταν δὲ πρὸς
θλίψεως ἀπαλλαγῆς, καὶ τοῦ ζόφου τοῦ κατεχοντος αὐτὸν, κἀκ φωτισμοῦ, καὶ σπέρμα. μὴ
ναῦν μὲν ἀπὸ φιλανθρωπίας, ναῦν δὲ ἀπὸ δικαιοσύνης, ναῦν δὲ ἀπὸ πρίσεως ἀδελφοῦ αὐ
τὸν ὀνομάζει καταλλήλως τοῖς ὑποκειμένοις καιροῖς. οὕτω δὴ καὶ ὁ παῦλος ἐντεῦθεν ἀρ-
χόμενος, ἀπὸ φιλανθρωπίας αὐτὸν καλεῖ, ὁ θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν λέγων. τουτέστιν ὁ οἰκτιρ-
μοὺς τοσούτους ἐπιδεικνύμενος, ὡς ἐξ αὐτῶν ἡμᾶς ἀναγαγεῖν τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν. διὸ

γαρ̀ μάλιστα ἴδιον θ̃υ̃, καὶ ἐξαίρετον, καὶ τ̃ῃ φύσει συγκεκληρωμένον τ̀ οὕτως ἐλεεῖν. διὰ τ̃οῦτο θεὸν οἰκτιρμῶν καλεῖ. σὺ δ̀ ἔμοιγε κἀντεῦθεν σκόπει τ̀ὴν ταπεινοφροσύνην παύλου. ὑπερ̀ γ̀ὰρ τ̃ὸ κηρύγματος κινδύνων, οὐφησὶ διὰ τ̀ὴν ἀξίαν σώζεσθαι, ἀλλὰ διὰ τ̀ους οἰκτιρμοὺς τ̃ὸ θ̃υ̃, ἀλλὰ τ̃οῦτο μὲν ὕστερον σαφέστερον φ̀ησι. νυν̃ὶ δ̀ὲ ἐπάγει λέγων, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ θλίψει. οὐκεῖθεν ὁ μὴ ἐῶν ἡμᾶς θλίβεσθαι, ἀλλ̀ ὁ ἐν τ̃ῷ θλίβεσθαι παρακαλῶν. τ̃οῦτο γ̀ὰρ καὶ τ̃ὸ θ̃υ̃ τ̀ὴν δύναμιν δείκνυσι, καὶ τῶν θλιβομένων αὔξει τ̀ὴν ὑπομονήν. ἡ γ̀ὰρ θλῖψις φ̀ησὶν, ὑπομονὴν κατεργάζεται. τ̃οῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν, ἐν θλίψει ἐπλατύνασάς με, οὐκεῖθεν ὅτι οὐκ εἰάσας με ἐμπεσεῖν εἰς θλῖψιν. οὐδ̀ ὅτι παρήγαγες ταχέως τ̀ὴν θλῖψιν, ἀλλ̀ ὅτι μενούσης αὐτ̃ῆς, ἐπλάτυνάς με, τουτέστιν πολλ̀ὴν τ̀ὴν εὐρυχωρίαν, καὶ τ̀ὴν ἄνεσιν παρέσχες, ὁ δ̀ὴ καὶ ἐπ̀ὶ τῶν ἁγίων τῶν περὶ αὐτ̀ὸν γέγονεν. οὔτε γ̀ὰρ ἐκώλυσεν αὐτ̀ους ἐμπεσεῖν, οὔτε ἐμπεσόντων, τ̀ὴν φλόγα ἔσβεσεν, ἀλλὰ καιομένης τ̃ῆς καμίνου, τ̀ὴν εὐρυχωρίαν παρέσχε. τ̃οῦτο καὶ ἀεὶ ποιεῖν εἴωθεν ὁ θ̃ς̀, ὅπερ αἰνιττ̀όμ̀ὴν, καὶ ὁ παῦλος ἔλεγεν. ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ θλίψει. καὶ ἕτερον δ̀ὲ πάλιν διὰ τούτων δείκνυσι, ποῖον δ̀ὴ τ̃οῦτο; ὅτι οὐχ̀ ἅπαξ, οὐδ̀ὲ δ̀ὶς, ἀλλὰ διηνεκῶς τ̃οῦτο ποιεῖ. οὐ δ̀ὲ γ̀ὰρ νυν̃ὶ μὲν παρακαλεῖ, νυν̃ὶ δ̀ὲ ἀφίησιν, ἀλλ̀ ἀεὶ καὶ διαπαντὸς τ̃οῦτο ἐργάζεται. διὸ εἶπεν ὁ παρακαλῶν, οὐχ̀ ὁ παρακαλέσας, ἡ ἐν πάσῃ θλίψει, οὐκέν τ̃ῇδε, καὶ τ̃ῇδε, ἀλλ̀ ἐν πάσῃ. Εἰς τ̀ὸ δυνάσθαι ἡμᾶς, παρακαλεῖν τους ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τ̃ῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπ̀ὸ τ̃οῦ θ̃υ̃. Εἶδες πῶς προανακρούεται τ̀ὴν ἀπολογίαν; ἡ μεγάλης θλίψεως ὑπόνοιαν παρέχει τ̃ῷ ἀκροατ̃ῇ; καὶ δ̀ι' αὐτῶν πάλιν μετεισάξει τούτων λέγων, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ οἰκτιρμὸς οὗτος ἐγένετο, οὐ διὰ τ̀ὴν αὐτῶν ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τους ὑπ' αὐτῶν ὠφεληθῆναι ὀφείλοντας. διατ̃οῦτο γ̀ὰρ παρεκάλεσεν ἡμᾶς φησὶν, ἵνα ἡμεῖς ἀλλήλους παρακαλῶμεν. διὰ τούτου δ̀ὲ καὶ τ̀ὸ ἀξίωμα δείκνυσι τῶν ἀποστόλων, ἐμφαίνων ὅτι παρακληθεὶς, καὶ ἀναπνεύσας, οὐκ̀ἀναπίπτει, καθάπερ ἡμεῖς, ἀλλ̀ εἰς τ̀ὸ ἑτέρους ἀλείφειν προέισι, καὶ νευροῖ, καὶ διεγείρει. Τινὲς οὖν̀ καὶ τ̃ὸ τ̀ὸ λέγειν φασ̀ὶν, ὅτι ἡ παράκλησις ἡμῶν, καὶ ὑμῶν παράκλησίς ἐστιν. δοκεῖ δ̀έμοιγε, καὶ πρ̀ὸς τους ἀποστόλους τους εἰκ̀ὴ καυχωμένους, καὶ οἴκοι καθημένους, καὶ πρυφῶντας, ἀποτείνεσθαι διὰ τ̀ὸ προοιμίου, ἀλλὰ τ̃ὸ τ̀ὸ μὲν αἰνιγματωδῶς, καὶ ὡς ἐν παρέργῳ, τ̀ὸ δ̀ὲ προηγούμενον, τ̃οῦτο ἦν, ἀπολογήσασθαι ὑπ̀ὲρ τ̃ῆς μελήσεως. εἰ γ̀ὰρ διατ̃οῦτο παρακαλούμεθα, ἵνα καὶ ἄλλους παρακαλῶμεν, μὴ ἐγκαλεῖτε, ὡς μὴ παραγενομένοις. εἰς γ̀ὰρ τ̃οῦτο ἡμῖν ὁ χρόνος ἅπας ἐτρίβετο, εἰς τας̀ ἐπιβουλας̀, εἰς τας̀ ἐπαγωγας̀, εἰς τ̀ὸ διαλῦσαι τ̀ὰ ἐπιόντα δεινά. Ὅπι καθ̀ὼς περισσεύει τ̀ὰ παθήματα τ̃οῦ χ̃υ̃ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ τ̃οῦ χ̃υ̃ περισσεύει, καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. Ἵνα γ̀ὰρ μὴ καταβάλῃ τους μαθητας̀ τ̃ῷ σφόδρα ἐπαίρειν τας̀ συμφορας̀, δείκνυσι πάλιν πολλ̀ὴν τ̀ὴν περιουσίαν, καὶ τ̃ῆς παρακλήσεως οὖσαν, καὶ ἀνίσησιν αὐτῶν τ̀ὴν διανοιαν. οὐ ταύτ̀ὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τ̃ῷ ἀναμνῆσαι τ̃οῦ χ̃υ̃, καὶ αὐτ̃ὸ εἰδεῖν εἶναι τ̀ὰ παθήματα, μ̀ὴ πρ̀ὸ τ̃ῆς παρακλήσεως, ἀπ̀ὸ αὐτῶν τῶν θλίψεων τ̀ὴν παραμυθίαν εἰσάγει. τ̀ί γ̀ὰρ ἴδιον τ̃ὸ τ̃ῷ χ̃ῷ με γενέσθαι κοινωνόν, μ̀ὴ δ̀ι' αὐτ̀ὸ ταῦτα πάσχειν; τ̀ί τούτ̀ῃς ἴσον τ̃ῆς παρακλήσεως; οὐκέν τεῦθεν δ̀ὲ μόνον, ἀλλὰ μ̀ὴ ἑτέρωθεν ἐπαίρει τ̀ὰ φρονήματα τ̀ὴν θλιβομ̀ὴν. πόθεν ἑτέρωθεν; ἀπ̀ὸ τ̃οῦ εἰδεῖν ὅτι περισσεύει. τ̀ὸ γ̀ὰρ εἰδεῖν, ὅτι καθ̀ὼς ἐῶσιν ἡμῖν τ̀ὰ παθήματα τ̃οῦ χ̃υ̃, ἀλλὰ καθ̀ὼς περισσεύει, δείκνυς ὅτι

οὐ μόνον

οὐ μόνον τὰ ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ πλείονα ὑπομένουσι πάθη. οὐ γὰρ ὅσα ἔπαθε φησὶν ἐπάθομεν πάθη, ἀλλὰ καὶ περισσά. σπόσει δὲ, ἠλάθη, ἐδιώχθη ὁ Χς, ἐμαστιγώθη, ἀπέθανεν; ἀλλ' ἡμεῖς πλέον τούτων φησί. ὅπερ καὶ μόνον ἱκανὸν εἰς παραμυθίαν ἀρκέσαι. ἀλλὰ μηδεὶς τόλμαν καταγνωσιέτω τῦ λόγου. καὶ γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ φησι. νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μυ. καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τῦ Χυ ἐν τῇ σαρκί μυ. ἀλλ' οὐδέτερον τόλμης, οὐδὲ ἀπονοίας τινός. καθάπερ γὰρ μείζονα αὐτῦ εἰργάσαντο σημεῖα, ὁ γὰρ πιστεύων φησὶν εἰς ἐμὲ, μείζονα τούτων ποιήσει, τὸ δὲ πᾶν αὐτῦ γίνεται τῦ ἐνεργοῦντος ἐν αὐτοῖς, οὕτω καὶ πλείονα αὐτῦ ἔπαθον. τὸ δὲ πᾶν αὐτῦ πάλιν ὅτιν τῦ παρακαλοῦντος αὐτούς, καὶ παρασκευάζοντος φέρειν τὰ συμπίπτοντα δεινά. διὸ δὴ καὶ ὁ παῦλος ἀιδόμενος ἠλίκον ἐφθέγξατο, ὅρα πῶς αὐτὸ συστέλλει πάλιν λέγων. οὕτως γὰρ τῦ Χυ περισσεύει, καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν, καὶ τὸ πᾶν αὐτῷ ἀναπηδεῖς, καὶ ἀνακηρύττων αὐτῦ καὶ ἐντεῦθεν τὴν φιλανθρωπίαν. οὐ γὰρ ὅσον θλιβόμεθα τοσοῦτον παρακαλούμεθα φησὶ, ἀλλὰ πολλῷ πλέον. οὐ γὰρ εἶπεν ἀντίρροπος ἡ παράκλησις τῶν παθημάτων, ἀλλὰ περισσεύει ἡ παράκλησις. ὡς τὸν καιρὸν τῶν ἀγώνων, ἑτέρων τεφανῶν πάλιν εἶναι καιρόν. τί γὰρ ἴσον εἰπεῖν μοι, τῦ Χυ τὸν Χν μαστίξαι, καὶ θεῷ διαλέγεσθαι. καὶ παντὶ δήπου δυνατώτερον, μὴ τὸ ἐλαυνόντων περιγίνεσθαι, καὶ τὴν οἰκουμένην ἀχείρωτον εἶναι, καὶ τοιαῦτα προσδοκᾶν ἐντεῦθεν ἀγαθά, ἃ μήτε ὀφθαλμὸς εἶδε, μήτε οὖς ἤκουσε, μήτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη; τί δὲ ἴσον τῦ θλίβεσθαι δι' εὐσέβειαν, μὴ μυρίων ἀπολαύειν παρὰ τῦ θυ παρακλήσεων, μὴ ἁμαρτημάτων ἀπαλλάττεσθαι τοσούτων, καὶ πῶς καταξιοῦσθαι, μὴ ἁγιασμοῦ, μὴ δικαιοσύνης, μὴ μηδένα δεδοικέναι, μὴ τρέμειν, μὴ παντὸς λαμπρότερον φαίνεσθαι ἐν αὐτῷ τῷ καυσωθῆναι;

Η' ἀπόν.

Ἢ δὴ καταπίπτωμεν ἐν τοῖς πειρασμοῖς, οὐδεὶς γὰρ κοινωνεῖ τῷ Χῷ καθεύδων, μὴ ἀναπίπτων. οὐδεὶς τῶν ὑγρὸν τῦτον, μὴ διαλελυμένον ζῶντος βίον, ἀλλ' ὁ ἐν θλίψει, μὴ πειρασμῷ, οὗτος ἐγγὺς ἔφηκεν ἐκείνου, ὁ τῶν γενικῶν ὁδεύων ὁδόν. μὴ γὰρ μὴ αὐτὸς ταύτην ἐβάδισε. διὸ μὴ ἔλεγεν, ὁ γὸς τῦ ἀνου οὐκέχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. μὴ τοίνυν ἄλγει θλιβόμ, ἐννοῶν τίνι κοινωνεῖς, μὴ πῶς ἐκκαθαίρῃ διὰ τῶν πειρασμῶν, μὴ ὅσα κερδαίνεις. οὐδὲν γάρ ἐστιν ἀνιαρὸν ἀλλ' ἢ τὸ τῷ θεῷ προσκρούειν. τούτου δὲ οὐκῶν τοῦς, οὐ θλίψεις, οὐκ ἐπιβουλαὶ, οὐκ ἄλλο οὐδὲν δυνατὸν λυπῆσαι τὴν διφρονοῦσαν ψυχήν. ἀλλὰ καθάπερ σπινθῆρα μικρὸν εἰς ἄβυσσον πολλὴν ἐμβαλὼν δυθεὸς κατέσβεσας, οὕτω καὶ ἀθυμίαν ἁπάσης ὑπερβολὴ εἰς σωτηρίαν ἐμπεσοῦσα ἀγαθὴν ἀπόλλυσι, μὴ ἀφανίζεται ῥᾳδίως. διὰ δὴ τῦτο, μὴ ὁ παῦλος ἐχαιρεν ἀεὶ, ἐπειδὴ ἐν τοῖς κατὰ θεὸν ἐπάρρει. μὴ οὐδὲ αἰῶνα τὴν τοσοῦτον κακῶν ἐλάμβανεν, ἀλλ' ἤλγει μὲν ὡς ἄνθρωπος, οὐ μὴν κατέπιπτεν. οὕτω μὴ ὁ πρῶτος ἀρχῆς ἐκεῖνος, ἐν ἡδονῇ μὲν πολλὰ παθὼν ὠδυνήρα. σπόσει δὲ, πρῶτος ἐξέπεσεν, ὁδοιπορίας ὑπέστη μακρᾶς, καὶ χαλεπᾶς, ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν ἐλθὼν, οὐδὲ βῆμα εἶχε ποδός. ἐντεῦθεν πάλιν λιμὸς αὐτὸν διεδέξατο, καὶ μετανάστην ἐποίησε, καὶ τὸν λιμὸν διαδέχεται πάλιν ἁρπαγὴ γυναικός, μὴ θανάτου φόβος, μὴ αἰχμαλωσία, μὴ πόλεμος, μὴ κίνδυνοι, μὴ ἐπιβουλαὶ, μὴ τὸ τελευταῖον ὁ κολοφὼν τῶν ἄθλων, ἡ τῦ μονογενοῦς, μὴ γνησίου παιδὸς σφαγὴ, ἡ ὀδυνηρὰ ἐκείνη, μὴ αἰνίκεσος. μὴ δὴ γὰρ ἐπειδὴ δυκόλως ὑπήνεγκε, νομίσῃς αὐτὸν, μὴ ἀπαθῶς πάντα ἐκεῖνα ὑφεστηκέναι. εἰ γὰρ

καὶ μυριάκις δίκαιος ἦν, ὥσπερ οὖν καὶ ἦν, ἀλλ' ἄνθρωπος ἦν, καὶ τὰ τῆς φύσεως ἔπαθεν. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν αὐτ τούτων κατέβαλεν, ἀλλ' εἰστήκει καθάπερ ἀθλητὴς γενναῖος, καὶ στεφανίτης ἐφ' ἑκάστῳ τούτ ἀνακηρυττόμενος. οὕτω καὶ ὁ μακάριος Παῦλος νικήσας πειρασμῶν ὁρῶν καθ' ἑκάστην σπιούσας ἡμέραν, ὡς ἂν μέσῳ παραδείσῳ τρυφῶν οὕτως ἐχαίρε, καὶ ἠγάλλετο. ὥσπερ οὖν ὁ ταύτην χαίρων τ χαρὰν οὐκέτιν ἀλώσιμος ἀθυμίᾳ, οὕτως ὁ μὴ ταύτην ἐλόμενος πᾶσιν ὄντως δυσχείρωτος, καὶ πάσχει ταυτὸν, οἷον εἴ τις ὁπλα ἔχων σαθρὰ, καὶ ὑπὸ τ τυχούσης πρωσκοιτο πληγῆς, ἀλλ' οὐχ ὁ καλῶς πάντοθεν περιεσφραγμένος, ἀλλ' ἅπαν ἀκόνιζον σπιὸν διακρούεται. καὶ γὰρ ὁ πλοῦτος πανταχοῦ ἰσχυρότερον ἢ κατὰ θεὸν ἁδονή. καὶ οὐδὲν τὸν τοιοῦτον ποιῆσαι κατηφῆ, καὶ σκυθρωπὸν δύναιτ' ἄν, ἀλλὰ πάντα φέρει γενναίως. τί γὰρ πυρὸς χεῖρον, τί βασάνων δεινοτέρων ὀδυνηρότερον. καὶν γὰρ μυρία τις ἀπολέσῃ κτήματα, καὶν παῖδας, καὶν ὁτιοῦν, οὐδὲν πάντων τυραννικώτερον, εἰς ὀδύνης λόγον ἔρχεται. δέρμα γάρ φησι ὑπὲρ δέρματος, καὶ πάντα ὅσα ὑπάρχει ἀνθρώπῳ, δώσει ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. καὶ οὐδὲν αὖ γένοιτο ὀδυνῶν χαλεπώτερον. ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ τῇ ἀκοῇ ἀφόρητα, ζῶντα φορητὰ, καὶ τεθνηκὰ δὲ τιὼ κατὰ θεὸν ἁδονὴν γίνεται. καὶν ἀγάγῃς τὸν μάρτυρα ἐπὶ ἐμπνέοντα μικρὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἢ ἀπὸ τῶν τηγάνων, τοσαύτην εὑρήσεις τιὼ κειμένῳ αὐτῷ χαράν, ὅσην οὐδὲ εἰπεῖν ἐνι, καὶ τί πάθω φῇς, ὅτι μαρτυρίου καιρὸς, οὐ πάρεστι νῦν; τί φῄς, οὐ πάρεστι μαρτυρίου καιρὸς; οὐδέποτε μὲν οὖν οὗτος ἄπεστιν, ἀλλ' ἀεὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὄντι τ ἡμετέρων, ἐὰν νήφωμεν. οὐ δὲ γε τὸ ξύλου κρέμασθαι μόνον τοῦτο ποιεῖ μάρτυρα. ἐπεὶ εἰ τοῦτο ἦν, ἐκεῖνος τ στεφανῶν τούτων ὁ Ἰούδας ἦν. οὔτε γὰρ δικαστηρίῳ παρέστη, οὔτε δικαστοῦ φωνῆς ἤκουσεν, οὐ δήμιον εἶδεν, οὐ γὰρ ἀνηρτημένος ξύλου, μὴ μετέωρος ὤν, κατεξαίνετο τὰς πλευράς. ἀλλ' ὅμως πολλῶν μαρτύρων χαλεπώτερα ἔπαθε, καὶ αἱ φωναὶ τ σπαλλήλων ἀγγέλων ἐκείνων, πάσης πληγῆς δριμύτερον ἔπληττον, καὶ ἐκεῖνο πάντοθεν αὐτὸν, καὶ μυρίων δημίων πικρότερον τῶν σκωλήκων ἐκείνων τὰ σώματα πάντοθεν αὐτὸν κατήσθιε. τίνος οὖν οὐκ ἂν ἀνάξιος μάρτυρος οὗτος; μυρίων μὲν οὖν. καὶ γὰρ πάντων, καὶ σπάλαιε, καὶ ἐστεφανοῦτο, καὶ χρημάτων, καὶ παίδων, καὶ σώματος, καὶ γυναικός, καὶ φίλων, καὶ ἐχθρῶν, καὶ οἰκετῶν. καὶ γὰρ καὶ οὗτοι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῷ ἐνέπτυον, καὶ λιμῷ, καὶ ὀνειράτων, καὶ ὀδυνῶν, καὶ λυσωδίας. καὶ δὴ καὶ ἔφην, ὅτι οὐχ ἑνὸς, οὐ δύο, οὐ τριῶν, ἀλλὰ μυρίων ἀντάξιος αὐ εἴη μαρτύρων. οὐ γὰρ τῶν εἰρημένων, καὶ ὁ χρόνος πολλὴν δίδωσιν αὐτῷ τοῖς στεφάνοις προσθήκην, οἷον τὸ περὶ τὸν νόμον, περὶ τῆς κάρητος ταῦτα παθεῖν, καὶ μῆνας πολλοὺς, καὶ πάντα μετ' ὑπερβολῆς, καὶ τὸ πάντα ὁμῶς σπουδὴν αὐτῷ τὰ δεινά. καίτοι καὶ καθ' ἑαυτὸ, ἕκαστον αὐτῶν ἀφόρητον. καὶ τὸ δεινῶν φορητότερον εἶναι, ἢ τ χρημάτ στέμμα. πολλοὶ γοῦν πληγὰς μὲν ἤνεγκαν, ζημίαν δὲ χρημάτ οὐκ ἤνεγκαν, ἀλλὰ καὶ μαστίζεσθαι ὑπὲρ αὐτ εἵλοντο, καὶ μυρία πάσχειν δεινὰ μᾶλλον, ἢ ἐκείνων τι προέσθαι. καὶ μείζων αὐτοῖς ἐφάνη ἡ πληγὴ αὕτη, ἡ τ ζημίασ τ χρημάτ. ὥστε καὶ οὗτος ἕτερος πάλιν μαρτυρίου τρόπος τῷ φέρειν γενναίως τ τοῦτ ἀπώλειαν. καὶ πῶς οἰσόμεν γενναίως φῇς ὅταν μάθῃς, ὅτι πλείονα κερδανεῖς, ὧν ἀπώλεσας, δι' ἑνὸς ῥήματος τὸ τ δυσχερείας. αὖ γὰρ ἀκούσαντες τ ἀπώλειαν μὴ ταραχθῶμεν, ἀλλ' εἴπωμεν εὐλογητὸς ὁ θς, πολλῷ πλείονα πλοῦτον εὑρήκαμεν. οὐ γὰρ δὴ τοσαῦτα κερδῶσιν τὸν πλοῦτον ἀναλίσκων εἰς τοὺς δεομένους, καὶ περιιὼν, καὶ σείνητας

καὶ πένητας ἐπιζητῶ, μὴ σκορπίζων τὰ ὄντα τοῖς πεινῶσιν, ὅσα διὰ τούτου τοῦ ῥήματος κερδαίνεις. ἐπεὶ μὴ γὰρ ἰωβ, οὐχ οὕτως θαυμάζω τὴν οἰκίαν ἀνοίγοντα τοῖς δεομένοις, ὡς ἐκπλήττομαι, μὴ ἀνακηρύττω τὴν ἁρπαγὴν τῶν χρημάτων δι' χαρίτως φέροντα. τὸ αὐτὸ δὲ δεῖν, μὴ ἐπὶ παιδίων ἀποβολῆς δεῖ συμβαῖνον ἰδεῖν. οὐ δὲ γὰρ ἐν ταῦθα ἐλάττονα λήψῃ μαθὸν τὸν γόν ἀναγαγόντος, μὴ καταδύσαντος, εἰ τελευτῶντα ἰδὼν ἡδυχαρείτησας τῷ φιλανθρώπῳ θῷ. τί γὰρ ὁ τοιοῦτος τοῦ ἀβραὰμ ἔσται χείρων, ἐκεῖνος γὰρ οὐκεῖδε κείμενον νεκρὸν, ἀλλὰ προσεδόκησε μόνον, ὥστε εἰ πλεονεκτεῖ τῷ μέλλειν καταδύειν, μὴ τὴν χεῖρα ἐκτείνασα τὴν μάχαιραν ἁρπάσαι, πλεονεκτεῖται τῷ κεῖσθαι τὸ παιδίον νεκρὸν ἐν ταῦθα. καὶ ἅπαξ δὲ ἐκείνῳ μὲν ἡ τοῦ κατορθώματος ἐλπὶς ἔφερε παραμυθίαν, μὴ τὸ τὶ δίκαιος ἀνδρείας ἔργον εἶναι τὴν ἀριστείαν ἐκείνῳ, μὴ τὸ φωνῆς αὖθις φερομένης ἀκοῦσαι προθυμότερον ἐποίει. ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἐστίν. ὁθεν ἀδαμαντίνης δεῖ ψυχῆς τῷ μονογενῆ παῖδα, μὴ ἐν πλούτῳ τραφέντα, μὴ χρηστὰς ὑποφαίνοντα ἐλπίδας ἐπὶ τοῦ βόθρου κείμενον ὁρῶντα, καὶ τεταμένον, ὥστε πρᾴως ἐνεγκεῖν τὸ συμβάν. ὁ τοιοῦτος αὖ δικαιωθῆναι τὴν φύσεως τὰ κύμβαλα κατευνάσας εἰπεῖν τὸ τοῦ ἰωβ ἀδακρυτί. ὁ κὺς ἔδωκεν, ὁ κὺς ἀφείλετο, μὴ τοῦ ἀβραὰμ αὐτοῦ φήσει), μὴ τοῦ ἰωβ ἀνακηρυχθήσει) ἀπὸ τοῦ ῥήματος τούτου μόνον. καὶ ἐν τοὺς κωκυτοὺς τῶν γυναικῶν παύσας, καὶ τοὺς χορεύτας τῶν θρήνων διαλύσας, εἰς δοξολογίαν ἅπαντας διεγείρῃ, μυρία αὖθεν, μυρία κάτωθεν δέξει) βραβεῖα, ἀνῶν αὐτὸν θαυμαζόντων, ἀγγέλων προπομπούντων, τοῦ δυ σφανοῦτος. καὶ πῶς δίκαιον μὴ πενθεῖν ἄνθρωπον ὄντα φῇς; ἂν ἐννοήσῃς πῶς ὁ πατριάρχης, πῶς ὁ ἰωβ ἄνοι ὄντες οἱ ἀμφότεροι, οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθον, μὴ ταῦτα πρὸς νόμον, μὴ χάεντος, μὴ τοσαύτης τῶν νόμων φιλοσοφίας ἑκάτερος αὐτῶν γενόμενος. ἂν λογίσῃ, ὅτι εἰς βελτίονα χῶρον μετέστη, μὴ πρὸς ἀμείνω λῆξιν ἀποπέμψαντος τελευτήσας, μὴ οὐκ ἀπώλεσας τὸν υἱόν, ἀλλ' ἐν ἀσύλῳ λοιπὸν ἀπέθου χωρίῳ. μὴ τοίνυν λέγε, ὅτι οὐκέτι καλοῦμαι πατήρ. διατί γὰρ οὐκέτι καλῇ τοῦ υἱοῦ μένοντος; μὴ δὲ γὰρ ἀπέβαλες τὸ παιδίον; μὴ γὰρ ἀπώλεσας τὸν υἱόν; μᾶλλον ἐκτήσω, μὴ ἀσφαλέστερον ἔχεις. διατοῦτο οὐκέτι ἐν ταῦθα μόνον καλῇ πατήρ, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὥστε οὐ τὸ πατὴρ καλεῖσθαι ἀπώλεσας, ἀλλὰ τὸ μείζονος καλεῖσθαι προσέλαβες. οὐ γὰρ θνητοῦ παιδίου λοιπὸν, ἀλλ' ἀθανάτου κληθήσῃ πατήρ, θρασπώτου γενναίου, καὶ ἐνδόξου ἑκόντος διωκεκῶς. μὴ γὰρ ἐπειδὴ, μὴ πάρεστιν, καὶ ἀπολωλέναι αὐτὸν νόμιζε. οὐ γὰρ, εἰ ἀποδημῶν ἐτύγχανεν, ἀπέστη ἂν ὄντος, μὴ τοῦνομα τῆς συγγενείας μετοῦ σώματος. μὴ δὴ τῇ ὄψει τοῦ κείμενου πρόσεχε, ἐπεὶ ἀναῤῥιπίζεις τὸ πάθος. ἀλλ' ἄπαγε τὴν διανοιαν ἀπὸ τοῦ κειμένου πρὸς τὸν οἰκεῖον. οὐχ οὗτός ἐστι τὸ παιδίον τὸ κείμενον, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ ἀποσταθείς, καὶ ἀναδραμὼν εἰς ὕψος ἄπειρον. ὅταν τοίνυν ἴδῃς τοὺς ὀφθαλμοὺς καθειρημένους, μὴ τὸ στόμα συνηρεμένον, καὶ τὸ σῶμα ἀκίνητον, μὴ εὐθὺς ἐννόει, ὅτι εὐθὺς τὸ στόμα οὐκέτι φθέγγεται), οὐ τοι οἱ ὀφθαλμοὶ οὐκέτι βλέπουσιν, οὐ τοι οἱ πόδες οὐκέτι βαδίζουσιν. ἀλλ' εἰς φθορὰν πάντα οἴχεται. μὴ ταῦτα λέγε, ἀλλὰ τἀναντία τούτων, ὅτι εὐθὺς τὸ στόμα ἄμεινον φθέγξεται), καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μείζονα ὄψονται), καὶ οἱ πόδες ἐπὶ νεφελῶν ἁρθήσονται, καὶ τὸ διαφθειρόμενον τοῦτο σῶμα, ἀθανασίαν ἐνδύσεται), μὴ λαμπρότερον τοῦ υἱὸν ἀπολήψομαι. εἰ δὲ λυτεῖσε τὰ ὁρώμενα, τέως εἰσὶ πρὸς ἑαυτόν. ἴμάτιον τοῦτό ἐστι, καὶ ἀπεδύσατο, ὥστε αὐτὸ πολυτελέστερον ἀπολαβεῖν. οἰκία αὕτη ἐστὶ, καὶ καθηρέθη, ὥστε γενέσθαι αὐτῆς φασιδροτέραν. κα-

θάπερ γὰρ ἡμεῖς ἐπειδὰν μέλλωμεν καθαιρεῖν οἰκίας οὐκ ἀφίεμεν τοὺς ἐνδὸν οἰκοῦντας μένειν, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τ κόνεως, καὶ τ θορύβου, ἀλλὰ κελεύσαντες πρὸς βραχὺ μεταχῆναι, ἐπειδὰν κατασκευάσωμεν ἀσφαλὲς τ δωμάτιον, τότε αὐτοὺς μετ ἀδείας εἰσάγομεν. οὕτω καὶ ὁ θς ποιεῖ, καθελὼν αὐτ τ σαθρὰν σκηνὴν, τέως εἰς τ παρεμπὶν αὐτὴν ἔλαβεν οἰκίαν, καὶ πρὸς ἑαυτόν. ἵν ὅταν καθαιρεθῇ αὕτη, καὶ οἰκοδομηθῇ, λαμπροτέραν αὐτὴν τότε αὐτῷ ἀποδῷ. μὴ τοίνυν εἴπῃς ὅτι ἀπόλωλε, μὴ οὐκέτι ἔστι; μὴ γὰρ ἀπίστων τὰ ῥήματα ζῶντα. ἀλλ' εἰ καὶ θάπτεται, μὴ ἀναστήσεται, κἂν θάνῃσε, μὴ ἥξει μετ τ βασιλέως. τίς ζῶντα φησί; ὁ τὸν νῦν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα. εἰ γὰρ πιστεύομεν φησὶν, ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, μὴ ἔξησεν, οὕτως ὁ θς, μὴ τοὺς κοιμηθέντας διὰ τ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ. εἰ τοίνυν ζητεῖς τὸν γόν, ἐκεῖ ζήτει, ἔνθα ὁ βασιλεύς, ἔνθα τὸ τῶν ἀγγέλων στρατόπεδον. μὴ ἐν τῷ τάφῳ, μὴ δὲ ἐν τῇ γῇ, ἵνα μὴ ἐκείνου τοσοῦτον ὑφωθέντος αὐτὸς μένῃς ἐπὶ τ γῆς συρόμενος. ἀν τοίνυν οὕτω φιλοσοφῶμεν, πᾶσαν τοιαύτην ὀδύνην οὐ μόλις διακρουσόμεθα. ὁ δὲ θς τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ πατὴρ πάσης παρακλήσεως, παρακαλέσει τὰς καρδίας πάντων ἡμῶν, καὶ τῶν τὰ τοιαῦτα ὀδυνωμένων, μὴ τῶν ἑτέρας λύπης καταχομένων, καὶ ἀθυμίας ἀπαλλαγῆναι ὀφὴ πάσης, καὶ πυθμαίνειν καρπώσασθαι χάριν, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, β'.

» Εἴτε θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομο-
» νῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν, καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, καὶ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν.
Εἰπὼν μίαν, καὶ πρώτην παρακλήσεως, καὶ παραμυθίας ἀφορμὴν, αὖθις δὲ ἣν τὸ τῷ χῷ κοινωνεῖν, πίθησι καὶ δευτέραν ταύτην, ἣν φησι. ὅτι δὲ αὕτη, τὸ αὐτῶν τ μαθητευομένων ἐνταῦθεν καταστηρίζεσθαι τ σωτηρίαν. μὴ τοίνυν καταπέσῃ, τί φησιν; ἐπειδὴ θλιβόμεθα, μὴ δὲ θορυβηθῆτε, καὶ δείσητε. μὴ γὰρ δι' αὐτὸ τοῦτο μᾶλλον ἂν εἴη δίκαιον ὑμᾶς θαρρεῖν. εἰ γὰρ μὴ ἐθλιβόμεθα, πάντας ἂν ὑμᾶς ταῦτα ἀπώλεσε. πῶς, μή τινα τρόπον; ὅτι εἰ μαλακισθέντες, μὴ τὰ δεινὰ δείσαντες, μὴ ἐκηρύξαμεν ὑμῖν τὸν λόγον, ὥστε μαθεῖν τ ἀληθῆ γνῶσιν, ἐν ἐσχάτοις ἦν τὰ ὑμέτερα. εἶδες πάλιν παύλ τ βίαν, μὴ τ φιλονεικίαν, ἀφ' ὧν ἐφοβοῦτο, ἀπὸ τούτ αὐτοὺς παραμυθεῖται. ὅσῳ γὰρ ἂν ἐπιτείνητε τὰ τ διωγμῶν τ ὑμετέρων φησὶ, τοσούτῳ μᾶλλον ἐπιδίδόναι δεῖ τὰ τῆς χριστῆς ἐλπίδος ὑμῶν. ἐπειδὴ καὶ τοσούτῳ μᾶλλον αὔξεται τὰ τῆς σωτηρίας, τῆς ὑμετέρας, καὶ τὰ τ παρακλήσεως. τί γὰρ ἴσον εἰς παρακλήσεως λόγον τῷ τοσούτων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν διὰ τ κηρύγματος; εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ εἰς ἑαυτὸ μόνον τὸ ἐγκώμιον περιΐστᾶν, ὅρα πῶς, μὴ ἐκείνους ποιεῖ τ ἐπαίνων τούτων κοινωνούς. εἰπὼν γὰρ
» εἴτε δὲ θλιβόμεθα ὑπὲρ τ ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας, ἐπήγαγε. Τῆς ἐνεργου-
» μένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτ παθημάτ, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν. Σαφέστερον μὲν οὖν αὐτὸ πίθησιν ὕστερον λέγων οὕτως. ὅπι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τ παθημάτ, οὕτω μὴ τ παρακλήσεως. ἐν ταῦθα δὲ πέως αὐτὸ ἠνίξατο εἰπών. τῶν αὐτῶν παθημάτ, καὶ κοινώσας τὸν λόγον. ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν. οὐχ ἡμῶν ἔργον ἡ ἡμετέρα σωτηρία μόνον, ἀλλὰ μὴ ὑμῶν αὐτῶν. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς κηρύττοντες θλιβόμεθα. καὶ ὑμεῖς δεχόμενοι τὸν λόγον, τὰ αὐτὰ πάσχετε. ἡμεῖς μὲν ἵνα μεταδῶμεν, ἅπερ ἐλάβομεν. ὑμεῖς δὲ ἵνα τὸ διδόμενον δέξησθε, μὴ μὴ ἀποβάλητε.

βάλητε. τί τοίνυν ἴσον τῆς ταπεινοφροσύνης ταύτης γένοιτ' ἄν, ὅταν καὶ τοὺς τοσοῦτον αὐ
τῷ ἀποδέοντας, εἰς τὸ αὐτὸ ἀξίωμα τῆς ὑπομονῆς ἀναλάβῃ τῆς ἐνεργουμένης γάρ φησιν ἐν ὑπο
μονῇ τ αὐτ παθημ. οὐ γὰρ διὰ τὸ πιστεῦσαι μόνον ἡ σεῖα ὑμῶν γίνε), ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ πά
σχειν τὰ αὐτὰ ἡμῖν, μὴ ὑπομένειν. καθάπερ γὰρ παγκρατιαστὴς θαυμαστὸς μέν ἐστιν, μὴ φαι
νόμ, μὴ δυνατ, μὴ τ τέχνῃ ἔχων ἐν αὐτῷ. ὅταν δὲ ἐνεργῇ, μὴ φέρῃ πληγὰς, μὴ πλήττῃ τὸν
ἀντίπαλον, τότε μάλιστα ἀπολάμπῃ, οὕτω δὴ μὴ τότε μάλιστα ἐνεργεῖται αὐτοῦ ἡ δυνεξία,
μὴ διαδείκνυ τ τέχνης ἡ δυναμι, οὕτω δὴ μὴ ἡ σεῖα ὑμῶν τότε ἐνεργεῖται μειζόνως. τοῦτέστι
δείκνυ), αὔξε), ἐπιτείνε), ὅταν ὑπομονὴν ἔχῃ, ὅταν πάσχῃ, μὴ γενναίως ἅπαντα φέρῃ. ἄρα ἐ-
νέργεια σεῖσα, οὐ τὸ ποιεῖν κακῶς, ἀλλὰ τὸ πάσχειν κακῶς. μὴ οὐκοῦν τ ἐνεργούσης, ἀλλὰ τ
ἐνεργουμένης, δεικνὺς ὅτι μ τ αὐτ προθυμίας, καὶ ἡ χάρις πολλὰ εἰσέφερεν ἐνεργοῦσα
» ἐν αὐτοῖς. Καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν. Τοῦτέστιν ὅτι κἂν μυρία πάσχητε
δεινὰ, θαῤῥοῦμεν ὅτι οὐ περιτραπήσεσθε, οὔτε εἰς τοὺς ἡμετέρους διωγμοῖς. τοσοῦτον γὰρ ἀ-
πέχομεν ὑποπτεύειν ὑμᾶς, ἐφ' οἷς αὐτοὶ πάσχομεν ὡς θορυβουμένους, ὅτι νίκης αὖ αὐτοὶ
κινδυνεύετε, καὶ τότε θαῤῥοῦμεν. εἴδες ὅση γέγονεν αὐτ ἐπίδοσις ἀπὸ τ προτέρας ἐπι
στολῆς; πολὺ γὰρ μείζονα αὐτοῖς ἐμαρτύρησε μακεδόνων, οὓς ἐπαίρει, μὴ ἐγκωμιάζει παντα
χοῦ τ ἐπιστολῆς ἐκείνης. ὑπὲρ μ γὰρ ἐκείνων δέδοικε καὶ φησίν. ἐπέμψαμεν ὑμῖν Τιμόθεον,
εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, μὴ παρακαλέσαι ὑπὲρ τ πίστεως. εἰς τὸ μηδένα σαίνεσθ, ἐν ταῖς θλίψεσι
ταύταις. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. μὴ πάλιν, διὰ τοῦτο μηκέτι τέχνων, ἐπέμψα
εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μήπως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, μὴ εἰς κενὸν γένηται ὁ κό-
πος ἡμῶν. περὶ δὲ τούτων, οὐδὲν τοιοῦτον φησί, ἀλλὰ μὴ τοὐναντίον. ὅτι ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βε-
» βαία ὑπὲρ ὑμῶν. Εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τ ὑμῶν παρακλήσεως, μὴ σωτηρίας.
» εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τ παθημ, οὕτω μὴ τ παρακλήσεως. Ὅτι μ γὰρ δι' αὐ-
τοὺς ἐθλίβοντο οἱ ἀπόστολοι, ἀπέδειξεν εἰπών. ὅτι εἴτε θλιβόμεθα, ὑπὲρ τ ὑμῶν παρα-
κλήσεως, μὴ σεῖσα. βούλε) δὲ δεῖξαι, ὅτι μὴ δι' αὐτοὺς παρεκαλοῦντο. εἴωθε μ οὖν οὕτω, μὴ
ῥᾳθυμοτέρῳ, εἰ μὴ ἀδιορίστως. εὔλογον γάρ φησιν ὁ δ ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ θλίψει,
εἰς τὸ δύνασθ ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει. λέγει δὲ αὐτὸ, μὴ ἐνταῦθα πάλιν
σαφέστερόν τε, μὴ δολερωτέρου. εἴτε γὰρ παρακαλούμεθα φησίν, ὑπὲρ τ ὑμῶν πα-
ρακλήσεως. ὃ δὲ λέγει, τοῦτ' ἔστιν, ἡ παράκλησις ἡμῶν, ὑμῶν γίνεται παραψυχή. καὶ χωρὶς
τοῦ, διὰ λόγου παρακαλεῖν ὑμᾶς. αὖ μικρὸν ἀναπνεύσωμεν μόνον ἡμεῖς, ἀρκεῖ τοῦτο εἰς πα
ραμυθίαν ὑμῖν, κἂν αὐτοὶ παρακληθῶμεν, ὑμετέρα τοῦτο παράκλησις γίνε). οὕτω μὴ τ πα-
ράκλησιν τ ἡμετέραν, ὑμετέραν ἡγεῖσθε. οὐ γὰρ δήπου ἐν τοῖς δυσχερέσι κοινωνοῦντες, ἐν
τοῖς χρηστοτέροις οὐ κοινωνήσετε. εἰ τοίνυν ἐν πᾶσι κοινωνεῖτε, ἐν θλίψει, μὴ ἐν παρακλήσει,
οὐδὲν ἡμῖν ἐγκαλέσετε ὑπὲρ τ μελήσεως, μὴ τ βραδυτῆτος ταύτης. μὴ γὰρ θλιβόμεθα ὑ-
πὲρ ὑμῶν, μὴ παρακαλούμεθα δι' ὑμᾶς. ἵνα γὰρ μήτις νομίσῃ βαρὺ τὸ εἰπεῖν, ὅτι δι' ὑμᾶς
ταῦτα πάσχομεν, λέγει ὅτι μὴ δι' ὑμᾶς παρακαλούμεθα. μὴ οὐ τε μόνοι κινδυνεύομεν ἡμεῖς.
μὴ γὰρ μὴ ὑμεῖς κοινωνοί ἐστε τ αὐτ παθημ φησί. ὥστε μὴ κοινωνοὺς αὐτοὺς λαβεῖν τ κιν-
δύνων, μὴ τ παρακλήσεως αὐτ αὐτοῖς ἀναθεῖναι τ αἰτίαν, καταπραΰνει τ λόγον. αὖ τε
οὖν ἐπιβουλευώμεθα, θαῤῥεῖτε. ἵνα γὰρ ἡ πίστις ὑμῶν δυνατωτέρα γένη), θαῤῥ ὑπομέ

νομεν. κἂν παρακαλῶμεθα, ὑμεῖς ἀναβρυίεσθε, μὴ τούτῳ. μὴ γὰρ δι' ὑμᾶς τοῦτ ἀπολαύω
μεν, ὥστε κἀντεῦθεν ὑμῖν γενέσθαι τινὰ παραμυθίαν κοινωνοῦσιν ἡμῖν τ ἡδονῆς. καὶ ὅτι ἔστιν
λέγει τὸν τρόπον τ παρακλήσεως νῦν, οὐ ἐκαρποῦτο, οὐ διὰ τ παρακαλεῖσθαι παρ' αὐτ
μόνον, ἀλλὰ μὴ διὰ τ μανθάνειν αὐτοὺς ἐν ἀνέσει ὄντας, ἄκουσον τ ἑξῆς δι' ὧν αὐτὸ ἐξεκά
λυψεν εἰπών. εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τ παθημ, οὕτως καὶ τ παρακλήσεως. ὥσπερ
γὰρ διακομῆ ἡμῶν ἀλγεῖτε, ὡς αὐτοὶ ταῦτα πάσχοντες, οὕτως ἴσμεν, ὅτι καὶ παρακλουμ αὐ
τοὶ τοῦτ παρακολαύειν νομίζετε, τί ταύτης ταπεινοφρονέστερον τ ψυχῆς; ὃς ἂν μὲν τοῖς
κινδύνοις τοσοῦτον πλεονεκτῶν, κοινωνοὺς καλεῖ τοὺς οὐδὲ τὸ πολλοστὸν αὐτ ὑπομένοντας.
ἐν δὲ τῇ παρακλήσει τιὼ αὐτῶν, ἅπασαν ἐκείνοις λογίζεται οὐ τοῖς οἰκείοις πόνοις. εἶτα ἐ-
πειδὴ περὶ θλίψεων ἀδιορίστως ἔλεγε, λέγει λοιπὸν καθ' ὃν τρόπον ὑπεμένοντας.

» Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ περὶ τ θλίψεως ἡμῶν τ γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ.
Ταῦτα δὲ λέγομεν φησί, ἵνα μὴ ἀγνοῆτε τὰ συμβαίνοντα ἡμῖν. μὴ γὰρ βουλόμεθα ὑμᾶς εἰ-
δέναι τὰ ἡμέτερα, μὴ σφόδρα ἐσπουδάκαμεν, ὅπερ μέγιστον ἀγάπης σημεῖον ἐστίν. ἔστιν
δὲ μὴ ἐν τῇ προτέρᾳ ἣν ἐπιστολῇ προμνήσας, μὴ εἰπών. ὅτι θύρα μοι ἀνέῳγε μεγάλη, μὴ
ἐνεργής, μὴ οἱ ἀντικείμενοι πολλοὶ ἐν τῇ ἐφέσῳ. ἐκείνων οὖν αὐτοὺς ἀναμιμνήσκων, μὴ δι
μουμ ὅσα ἔπαθε, φῇ. οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ὑπὲρ τ θλίψεως τ γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ.
ἔστιν δὲ μὴ ἐφεσίοις ἐπιστέλλων ἔλεγε. τυχὸν γὰρ ἀποστέλλασι πρὸς αὐτοὺς, ταύτην ἔφη τ
ἀποδημίασ εἶναι τ αἰτίαν αὐτῷ. διὸ μὴ ἔλεγεν, ἵνα δὲ εἰδῆτε μὴ ὑμεῖς, τὰ κατ' ἐμὲ πράσ-
σω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει τυχικὸς, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, μὴ πιστὸς διάκονος ἐν κῷ, ὃν ἔπεμψα
πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, μὴ παρακαλέσῃ τασ καρδίασ ὑμῶν. καὶ
ἐν ἄλλαις δὲ ἐπιστολαῖς αὐτὸ τοῦτο ποιεῖ, μὴ οὐκόθεν παρέλκον, ἀλλὰ μὴ σφόδρα ἀναγκαῖον.
τοῦτο μὲν διὰ τ ἀγάπην, ἣν σφόδρα περὶ τοὺς μαθητὰς εἶχε. τοῦτο δὲ διὰ τοὺς συνεχεῖς πει
ρασμούς, ἐν οἷς μεγίστην παραμυθίαν τὸ τὰ ἀλλήλων εἰδέναι, ὥστε μὴ λυπηρῶν ὄντων, παρα
συμβάζεσθαι. ἐν τούτῳ δὲ μέντοι, μὴ ἀπαλλαγὴν, μὴ ἐπαγωγὴν μηνύει πειρασμῶν λέγων.

» Ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν. Καθάπερ φορτίῳ τινὶ μεγάλῳ βα
σταζόμενοι πλοῖον. μὴ δοκεῖ μοι ἐνταῦθα εἰρηκέναι εἰπὼν καθ' ὑπερβολὴν, μὴ ὑπὲρ δύναμιν. οὐκ ἔστιν
δὲ ἕν, ἀλλὰ δύο ταῦτα. ἵνα γὰρ μήτις λέγῃ. τί γὰρ εἰ καθ' ὑπερβολὴν μὲν ὁ κίνδυνος ἦν, ὑμῖν
δὲ οὐ μέγας ἦν, ἐπήγαγεν. ὅτι μὴ μέγας ἦν, μὴ τ δύναμιν ἐνίκα τ ἡμετέραν, μὴ οὕτως ἐνίκα.

» Ὡς ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς, μὴ τ ζῆν. Τουτέστι μὴ δὲ προσδοκῆσαι λοιπὸν ἡμᾶς ζῆν, ὅπερ
» ὁ δεσπότης οὐλασε ἅδου καλεῖ, μὴ ὠδῖνασι, μὴ σκιαὶ θανάτου, τοῦτο δή μὴ αὐτὸς φῇ. ὅτι κίνδυνον
» ὑπεμείναμεν πάντως θάνατον τίκτοντα. Ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου
» ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς.
Τί ὅτι τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου; τ φῆφον, τ κρίσιν, τ προσδοκίαν. τοιαύτην γὰρ ἔφιεν τὰ
πράγματα φωνὴν, τοιαύτην ἀπόκρισιν ἐδίδου τὰ συμβαίνοντα, ὅτι ἀποθανούμεθα πάντως.
οὐ μὴν μέχρι τ πειρασθῆναι ξέβη τοῦτο, ἀλλὰ μέχρι τ ὑπονοῆσαι ἔφη τ ἡμετέρασ. ἡ μὲν γὰρ τῶν
πραγμ φύσις, τοῦτο ἀπεφήνατο, ἡ δὲ τοῦ θυ δύναμις, οὐκ ἀφῆκε τ ἀποφασιν εἰς ἔργον ἐ-
ξελθεῖν, ἀλλ' ἐν τῇ διανοίᾳ μόνῃ τῇ ἡμετέρᾳ, μὴ ἐν τῇ προσδοκίᾳ τοῦτο συμβῆναι συνεχώρη
σε. διὸ φῇ. ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, οὐκέτι τῇ πείρᾳ. μὴ τίνος ἕνεκεν

συνεχώρησε

συνεχώρησε τοσοῦτον κίνδυνον, ὡς ἀπελπίσαι ἡμᾶς, μὴ ἀπογνῶναι· ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν ὁ παῦλος, οὐκ ἐπειδὴ αὐτὸς οὕτως διέκειτο, ἄπαγε, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους ἐν τοῖς περὶ αὐτῦ λεγομένοις ῥυθμίζων, ἅμα δὲ μὴ μετρίαξειν ἐαυτοῦ δοκῶ. ἐπεὶ μὴ προϊὼν φῂ· ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ, τοὺς πειρασμοὺς λέγων, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. καίτοι ὁ θς οὐ διατῦτο φῂ αὐτοὺς συγκεχωρηκέναι, ἀλλὰ δι' ἑτέραν αἰτίαν, ποίαν δὴ ταύτην; ἵνα ἡ δύναμις διαλάμψῃ μείζονως. ἀρκεῖ γάρσοι φῂ ἡ χάρις μου. ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἀλλ' ὅπερ ἔφην, οὐδαμῦ σπίλαν θάνε) τὸ οἰκείου ἤθους, ἐν τοῖς σφόδρα κατασεσοβ́οις ἑαυτ̃ ἀριθμῶν, καίτοι πολλῆς δεομένοις παραγωγίας, μὴ διορθώσεως. εἰ γὲ μὴ τοὺς τυχόντας εἰς, μὴ δεύτερος πειρασμὸς ἱκανὸς σπελθὼν σωφρονίσαι, πῶς ἐκεῖνος ὁ παντ̃ ἀνῶν μάλιστα τα πειν οφροσύω ἀσκήσας διὰ παντὸς τῦ βίου, μὴ τοσαῦτα παθὼν, ὡς μηδεὶς ἀνῶν, μ̃ τοσαῦτα ἔτη, μὴ φιλοσοφίαν τ̃ ὁσίων ἀξίαν, ταύτης ἐδείξατο τ̃ νουθετήσας; ὅθεν δηλονότι, μὴ μετριάζων ἐν ταῦθα μὴ τοὺς ἐφ' ἑαυτοῖς μέγα φρονοῦντας, μὴ ἀλαζονευομένους κατασέλλων, λέγει· ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ. μὴ ὅρα πῶς αὐτοὺς, μὴ ταύτῃ δοξαπο βύει. οἱ μ̃ γὲ πειρασμοί φησι
» δι' ὑμᾶς ἡμῖν σπενεχθῆναι συνεχωρήθησαν, τοσούτου ζημᾶται ὑμᾶς ὁ θς. Εἴτε γὰρ θλι
» βόμεθα φῂ, ὑπερ̀ τ̃ ὑμῶν παρακλήσεως, μὴ σεί ασ· ἡ δὲ ὑπερβολὴ, δι' ὑμᾶς, ἵνα μὴ μέγα φρο
» νῶμεν· καθ' ὑπερβολὴν γὰρ ἐβαρήθημεν, μὴ ὑπερ̀ δύναμιν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυ
» τοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς. Πάλιν τὸ περὶ ἀναστάσεως ἀναμιμνήσκει λόγου, ὑπερ̀ οὗ τοσαῦτα εἶπεν ἐν τῇ προτέρᾳ σπιστολῇ, καὶ ἀπὸ τ̃ παρόντ̃ αὖ τ̃ βεβαιῶν.
» διὸ μὴ ἐπήγαγεν. Ὃς ἐκ πηλίκου τ̃ θανατ̃ ἐρρύσατο. Οὐκ εἶπεν ἐκ τοσοῦτ̃ κινδύνων, ὁμῶ μ̃ δεικνὺς τὸ ἀφόρητον τ̃ πειρασμῶν, ὁμῶ δὲ ἐκεῖνον ὅπερ ἔφην πιστοῦμ̃ τὸν λόγον. σπειδὴ γὰρ μέλλον πρᾶγμα ἡ ἀνάστασις ἦν, δείκνυσιν ὅτι τὸ τοιαύτην γίνεται τ̃ ἡμέραν. ὅταν γὰρ ἄνων ἀπογνωσθέντα, μὴ πρὸς αὐτὰς ἐλθόντα τὸ ᾅδου τὰς πύλας ἀνελκύσῃ, οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἀνάστασιν σπιδείκνυ), ἀπ' αὐτῦ τῦ τόματος ἀναπαυῶν τὸ θανάτου τὸν ἐμπεσόντα. διὸ καὶ τοῖς πολλοῖς σπὶ τῶν ἀπογνωσθέντων, εἶτα ἀνενεγκόντων ἐξ ἀῤῥωστίας χαλεπῆς, ἢ ἐκ πειρασμῶν ἀφορήτων, ἔθος τῦτο λέγειν. ἀνάστασιν νεκρῶν ἑωράκαμεν σπὶ τῦδε.
» Ἠλπίκαμεν δὲ, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων, καὶ ὑμῶν τῇ δεήσει ὑπερ̀ ὑμῶν· ἵνα
» ἐν πολλῷ προσώπῳ τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπερ̀ ἡμῶν.
Ἐπειδὴ τὸ ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς κοινὸν ἐδόκει εἶναι ἔγκλημα, καὶ κατηγορία, καὶ ἐκείνων σύνοιος αἰνίττομ̃, παραμυθεῖται πάλιν τὸ εἰρημένον. τὰς εὐχὰς, τὰς ἐκείνων αὐτὶ προστασίας μεγάλης καλῶν. καὶ δεικνὺς ἅμα, ὅτι διαπαντὸς ἀναγώνιον εἶναι χρὴ τ̃ βίον τὸν ἡμέτερον. τὸ γὰρ ἐπιτεῖναι ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ῥύσεται, πολλῶν προαναφωνεῖ πειρασμῶν νικφάδας. οὐ μὴν ἐγκατάλειψιν οὐδαμῦ, ἀλλὰ βοήθειαν πάλιν, μὴ συμμαχίαν. εἶτα ἵνα μὴ ἀκούοντες, ὅτι δικαίως μέλλουσι κινδυνεύειν κατασώσωσιν, ἔδειξε πρότερον τῶν κινδύνων τὸ ὄφελος, οἷον τὸ, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς. Τουτέστιν ἵνα ἐν δικαίνεκεῖ τα πειν οφροσύῃ κατέχῃ ἡμᾶς. καὶ ἵνα ἡ σεί α αὐτῶν ἐνεργῆται, καὶ ἕτερα μοῦ πλείονα, τὸ τῷ χῷ κοινωνεῖν. πειρασ βύει γάρ φησι τὰ παθήματα τ̃ χ̃ ἐν ἡμῖν, τὸ ὑπερ̀ τ̃ πιστῶν πάσχειν. εἴτε γάρ φησι θλιβόμενοι, ὑπερ̀ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, μὴ σεί ασ· τὸ μὴ αὐτὴν ταύτην

αὐτ ζαύτην διαλάμπειν μειζόνως, τ ἐνεργουμένης· γάρ φησιν ἐν ὑπομονῇ τ αὐτ παθημάτ, τὸ καρτερικοὺς γίνεσθ· μὴ ἐπὶ πλεῖς τούτοις, τὸ τ ἀνάστασιν ὁρᾶν πρὸ τ ὀφθαλμῶν διαλάμπουσαν· ἐκτηλικουτ γὰρ θανατ ἐρρύσατο ἡμᾶς, τὸ ἀναγωνίδς εἶν μὴ πρὸς αὐτὸν δινεικῶς ὁρᾶν· ἠλπίκαμεν γάρ φησι, ὅτι μὴ ῥύσετ), τὸ δ' χαῖς προσηλῶσθ· συνυπουργουτ γάρ φησι, μὴ ὑμῶν τῇ δεήσει ὑπὲρ ἡμῶν· δείξασ ζοίνυν τὸ κέρδος τ θλίψεων, εἶτα ἀναγωνίδς ποιήσας, ἀλείφει πάλιν αὐτ τὰ φρονήματα, μὴ προθυμοτέρδς εἰς ἀρετ ποιεῖ, μεγάλα αὐτ μαρτυρῶν, ταῖς δ' χαῖς, εἴγε ταύταις παῦλον ἐχαρίσαν ζο· συνυπουργουτ γὰρ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει φησί· τί δέ ἐστιν; ἵνα ἐν πολλῷ προσώπῳ τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν δ' χαρισθῇ ὑπὲρ ἡμῶν· ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τ θανατ ἐκείνων, συνυπουργουτ, μὴ ὑμῶν τῇ δεήσει φῇ· τουτέστιν δ' χομῇ παντ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν· τὸ γὰρ εἰς ἡμᾶς χάρισμα, τουτέστι τὴν σωτηρίαν τ ἡμετέραν ἐβουλήθη πᾶσιν ὑμῖν χαρίσασθ, ἵνα τὰ πολλὰ πρόσωπα αὐτῷ δ' χαριστήσῃ, ὅπερ δὴ μὴ τὰ πολλὰ τ χάριν ἔλαβε· ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ὁμῶς μ μὴ εἰς τὰς ὑπὲρ ἑτέρων δ' χὰς αὐτοὺς διεγείρων· ὁμῶς δὲ ἐθίζων, μὴ ὑπὲρ ὧν αὐ ἕτεροι πάθωσιν, δ' χαριστεῖν ἀεὶ τῷ θῷ· δεικνὺς ὅτι μάλιστα βούλ), μὴ αὐτός· οἱ γὰρ μελετήσαντες ὑπὲρ ἑτέρων ταῦτα ποιεῖν, πολλῷ μᾶλλ ὑπὲρ ἑαυτ ὅπερ δείξον) ταῦτα ἀμφότερα· πρὸς δὲ τούτοις, μὴ ταπεινοφροσύην αὐτοὺς διδάσκει, μὴ εἰς ἀγάπην ἄγει θερμοτέραν· εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ τοσοῦτον αὐτ ὑψηλότερος ὢν ἐκ τ δ' χῶν ἐκείνων σεσῶσθ φῇ, μὴ χάρισμα αὐτ ταῖς δεήσεσι δεδόσθ αὐτῷ παρὰ τ θυ, ἐννόησον πῶς ἐκείνους ἐδει διακεῖσθ, μὴ μεμψιμοιρεῖν· σὺ δέμοι κἀκείνο σκόπει, ὅτι κἂν ἀπὸ οἰκτιρμῶν ὁ θς τί ποιῇ, μεγάλα ἐνταῦθα, μὴ ἡ δ' χὴ συμβάλλε). ἀρχόμ μ γὰρ τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτ τ σωτηρίαν ἐλογίσατο· ὁ θς γάρ φησι τ οἰκτιρμῶν, αὐτὸς ἡμᾶς ἐρρύσατο· ἐνταῦθα δὲ μὴ ταῖς δ' χαῖς· ἔπει κἀκεῖνον τ τὰ μύρια ὀφείλοντα τάλαντα, μ τὸ προσπεσεῖν ἠλέησε· καίτοιγε εἰρή), ὅτι σπλαγχνισθεὶς ἀπέλυσεν αὐτόν· καὶ τὴν χαναναίαν δὲ μ τ πολλὴν προσεδρείαν ἐκείνην, μὴ καρτερίαν, τότε ἐχάρισα το τῆς θυγατρὸς τ σῴαν, καίτοιγε ἀπὸ ἐλέου αὐτ ἔσωσεν· ἀπὸ τούτου τοίνυν μανθάνομεν, ὅτι κἂν ἐλεῆσθ μέλλωμεν, ἀξίους τ ἐλέου πρότερον παρέχειν ἑαυτοὺς χρή· κἂν γὰρ ἔλεος ᾖ, τοὺς ἀξίους ζητεῖ· οὐ γὰρ ἁπλῶς ἔστιν ἅπασι, μὴ τοῖς ἀναισθήτως διακειμένοις· ἐλεήσω γάρ φησιν, ὃν αὐ ἐλεῶ, μὴ οἰκτειρήσω, ὃν αὐ οἰκτείρω· ὅρα γοῦν, μὴ ἐνταῦθα πίφησι· συνυπουργουτ μὴ ὑμῶν τῇ δεήσει, καὶ οὔτε τὸ πᾶν αὐτοῖς ἔδωκεν, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἐπάρῃ, οὔτε πάντῃ ἀλλοτρίωσεν αὐτοὺς τ κατορθώματος, ἵνα προτρέψῃ, μὴ προθυμοτέρδς ἐργάσ), μὴ συναγάγῃ πρὸς ἀλλήλδς αὐτούς· διὸ μὴ ἔλεγεν· ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσατό μοι τ σῴαν· μὴ γὰρ μὴ πλῆθος δ' υσωσεῖ) πολλάκις ὁ θς ὁμονοοῦν, μὴ συμφωνοῦσι δ' χὴν· διὸ μὴ πρὸς τ προφήτην ἔλεγεν· ἐγὼ δὲ οὐ φείσομαι τ πόλεως ταύτης; ἐὰν ᾖ κατοικοῦσι πλεῖδς, ἢ ιβ' μυριάδες ἀνῶν; εἶτα ἵνα μὴ νομίσῃς ὅτι πλῆθος αἰδεῖ) μόνον, φῇ, ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τ ἁλ, ὡς ἡ ἄμμος τ θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσε)· πῶς οὖν νινευΐτας ἔσωσεν; ὅτι οὐ πλῆθος μόνον ἦν, ἀλλὰ πλῆθος μ ἀρετ· μετενόησε γὰρ ἕκαστος ἀπὸ τ ὁδοῦ αὐτ τ πονηρᾶς· μὴ σώζων δὲ αὐτοὺς ἔλεγεν· ὅτι οὐκ ἔγνωσαν δεξιὰν, ἢ ἀριστερὰν· ὅθεν δῆλον ὅτι, μὴ τὰ πρότερα ἐξ ἀφελείας μᾶλλ ἐγένοντο, ἢ πονηρίας, μὴ δῆλον ἐξ ὧν μετεβάλλοντο, ὀλίγων ῥημ ἀκούσαντες· εἰ δὲ τὸ ιβ', μυριάδας εἶν μόνον ἴσχυσεν εἰς τὸ σῶσαι αὐτούς, τί μὴ πρὸ τούτου αὐτοὺς σωθῆναι ἐκώλυσε; μὴ τίνος ἕνεκεν οὐκέτι πρὸς αὐτ, ἐγὼ δὲ οὐ φείσομαι τ πόλεως ταύτης τ οὕτω μεταβαλλομένης,

ταβαλλομένης, ἀλλὰ τὰς μυριάδας παράγει, ἐκστρατευούσας καὶ τοῦτο δηλοῖ. τὸ μὲν γὰρ ἦν δῆλον ἡ μεταβολή, ὁ δὲ ἀριθμὸς, καὶ ἡ ἀφέλεια, ἄδηλα τῷ προφήτῃ. πάντοθεν τοίνυν αὐτοὺς καταμαλάξαι βούλεται. ἰσχύει γὰρ πλῆθος, ὅταν μὴ ἀρετὴ ᾖ. διόπερ μοι, μὴ ἀλλαχοῦ δηλοῖ λέγουσα ἡ γραφή. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν γινομένη ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τοσοῦτον ἴσχυσεν, ὡς κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, καὶ ἀλύτεων ὄντων τῶν δεσμῶν, μὴ φυλάκων ἑκατέρωθεν παρακαθυδόντων, ἐξαγαγεῖν τὸν ἀπόστολον, καὶ ἀπαλλάξαι πάντων ἐκείνων. ἀλλ' ὥσπερ ἀρετῆς οὐσίας μέγα δύναται, οὕτω καὶ μία κακίας οὐσίας, οὐδὲν ὀνίνησι τὸ πλῆθος. καὶ γὰρ οἱ ἁλιεῖς πρὸς ὧν φησιν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦν ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, πάντες ἀπώλοντο. καὶ οἱ ἐπὶ νῶε δὲ πολλοὶ, καὶ ἄπειροι ἦσαν, καὶ οὐδὲν αὐτοὺς ὠφέλησε. καθ' ἑαυτὸ γὰρ οὐδὲν δύναται πλῆθος, ἀλλ' ἐν προσθήκης μέρει.

Ἡ ἑπτά.

Σπουδάζωμεν οὖν σωθῆναι ἐν ταῖς δεήσεσι, μὴ ὑπὲρ ἀλλήλων εὐχώμεθα, καθάπερ ὑπὲρ τῶν ἀποστόλων ἐκεῖνοι. καὶ γὰρ ἐν ζάλῃ πλησιοῦμεν, καὶ εἰς ἀγάπην ἀλειφόμεθα. ὅταν δὲ ἀγάπην εἴπω, πάντα λέγω τὰ ἀγαθά. καὶ εὐχαριστεῖν σπουδαιότερον μανθάνωμεν. οἱ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων εὐχαριστοῦντες, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἰδίων. διόπερ καὶ ὁ δεσπότης ἐποίει λέγων. μεγαλυνάτω τὸν κύριον ἐμοὶ, καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό. τοῦτο μὴ ὁ ἀπόστολος παντὸς μᾶλλον ζητεῖ. διόπερ μὴ ἡμεῖς ἐργαζώμεθα, καὶ εἰς πάντας τὴν δυσμένειαν ἐνέγκωμεν, ἵνα κοινωνοὺς λάβωμεν τῆς εὐφημίας. εἰ γὰρ παρὰ ἀνθρώπων τι παθόντες ἀγαθὸν, ὅταν ἀνακηρύξωμεν προθυμοτέρους αὐτοὺς ποιοῦμεν, πολλῷ μᾶλλον τὴν δυσμένειαν ἀναγορεύοντες, εἰς πλείονα αὐτὴν ἐπιστασόμεθα εὔνοιαν. καὶ εἰ παρὰ ἀνθρώπων εὐεργετηθέντες, καὶ ἀδόξους διεγείρομεν, εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς εὐχαριστίας, πολλῷ μᾶλλον τῷ θεῷ πολλοὺς προσάγειν χρὴ τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν εὐχαριστήσοντας. εἰ γὰρ παῦλος διὰ τοῦτο ἐποίει τοσαύτην ἔχων τὴν παῤῥησίαν, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ἀναγκαῖον τοῦτο ποιεῖν. παρακαλῶμεν τοίνυν τοὺς ἁγίους ὑπὲρ ἡμῶν εὐχαριστεῖν, μὴ αὐτοὶ ὑπὲρ ἀλλήλων τοῦτο ποιῶμεν. τοῦτο ἱερέων μάλιστα ἴδιόν ἐστι κατόρθωμα, ἐπειδὴ μέγιστον ἀγαθόν. προσιόντες γὰρ πρότερον ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, καὶ τῶν κοινῶν εὐχαριστοῦμεν ἀγαθῶν. εἰ γὰρ καὶ κοιναὶ αἱ εὐεργεσίαι τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ σὺ ἐν τῷ κοινῷ ἐσώθης. ὥστε καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας κοινωνὸν ὀφείλεις χάριν, μὴ ὑπὲρ τῆς κοινῆς διαιρούσαν δίκαιος ἂν εἴης ἀναφέρειν εὐφημίαν. μὴ γὰρ τὸν ἥλιον ἀνῆψεν οὐ σοὶ μόνῳ, ἀλλὰ μὴ τῷ κοινῷ, ἀλλ' ὅμως ἐν τῷ μέρει τὸ ὅλον ἔχεις. μὴ γὰρ τοσοῦτος γέγονε λιμὸς τὸ κοινόν. μὴ ὁρᾷς σὺ μόνος τοσοῦτον ὅσον εἶδον πάντες ἄνοι. ὥστε τοσαύτην ὀφείλεις εὐχαριστίαν ὅσην ἅπαντες, μὴ ὑπὲρ τῶν κοινῶν εὐχαριστεῖν ἂν εἴης δίκαιος. καὶ ὑπὲρ τῶν ἑτέρων ἀρετῶν. πολλὰ γὰρ μὴ δι' ἄλλους πάσχομεν καλῶς. μὴ γὰρ εἰ δέκα μόνον ἐν Σοδόμοις εὑρέθησαν δίκαιοι, οὐκ ἂν ἔπαθον ἅπερ ἔπαθον. ὥστε μὴ ὑπὲρ τῶν ἑτέρων παῤῥησιασάμενος εὐχαριστῶμεν. μὴ γὰρ ἀρχαῖος οὗτος ὁ νόμος ἐστὶν αὖθις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυτευμένος. οὕτω μὴ παῦλος εὐχαριστεῖ ὑπὲρ ῥωμαίων, ὑπὲρ κορινθίων, ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. καὶ μήμοι λέγε οὐκέτι ἐμὸν τὸ κατόρθωμα. κἂν γὰρ μὴ σὸν ᾖ, καὶ οὕτως εὐχαριστεῖν ὀφείλεις, ὅτι τὸ μέλος σοῦ τοιοῦτόν ἐστιν. ἄλλως δὲ καὶ σὸν αὐτὸ ποιεῖς διὰ τῆς εὐφημίας, καὶ κοινωνεῖς τῶν πεφανερωμένων, μὴ λήψῃ μὴ αὐτὸς τὸ χάρισμα. διάτοι τοῦτο, μὴ τὰς εὐχὰς οὕτω γίνεσθε κενεύουσιν οἱ τὴν

ἐκκλησίας

ἐκκλησίασόν μοι, οὐ τὰς ὑπὲρ τῶν πιστῶν μόνον, ἀλλὰ κὴ τὰς ὑπὲρ τ κατηχουμ. τοὺς γὰρ πιστοὺς ὁ νόμος διεγείρει πρὸς τ τ ἀμυήτων ἱκετηρίαν. ὅταν γὰρ ὁ διάκονος λέγῃ ὑπὲρ τ κατηχουμ ἐκτενῶς δεηθῶμεν, οὐδὲν ἄλλο, ἢ τ δῆμον ἅπαντα τ πιστῶν διανίστησιν, εἰς τὰς ὑπὲρ ἐκείνων δυ χάς. καίτοιγε ἀμύητοι τέως εἰσὶν οἱ κατηχούμενοι, οὐδέπω γὰρ τ σώματός εἰσι τ χυ, οὐδέπω μυστηρίων ἐκοινώνησαν, ἀλλ' ἔτι διηρημένοι τυγχάνουσι τ ἀγέλης τῆς πνευματικῆς. εἰ δὲ ὑπὲρ τούτ παρακαλεῖν δεῖ, πολλῷ μᾶλλ ὑπὲρ τ μελῶν τ ἡμετέρων. ἀφ' ὧν γὰρ τ μὴ ἐκτενῶς φησι δεηθῶμεν. ἵνα μὴ ὡς ἀμυήτους ἀποποιήσῃ, ἵνα μὴ ὡς ξένους ἀγνοήσῃ. οὐδέπω γὰρ δυχλιὼ ἔχουσι τ νενομισμένῳ, μὴ εἰσενεχθεῖσαν ὑπὸ τ χυ, οὐδέπω παῤῥησίαν κέκτηνται, ἀλλ' ἑτέρων δεόντων τ μυσταγωγηθέντων. ἔξω γὰρ τ βασιλικῶν ἐφήκασιν αὐλῶν, πόῤῥω τ ἱερῶν περιβόλων. διαδύσῃ κὴ ἀπελαύνοντ τ φεικτῶν δυχῶν ἐκείνων ἡνιοχ. διαδύσῃ, κὴ σὲ παρακαλεῖ δεῖσθαι ὑπὲρ αὐτ, ἵνα μέλη γένῃ σά. ἵνα μὴ ἐπὶ ὥσι ξένοι, καὶ ἀλλοτριωμένοι. τὸ γὰρ δεηθῶμεν, οὐ τοῖς ἱερεῦσι λέγει μόνον, ἀλλὰ κὴ τοῖς εἰς τὸν λαὸν συντελοῦσιν. ὅταν γὰρ εἴπῃ, σῶμεν καλῶς, δεηθῶμεν, πάντας εἰς τὴν δυχλιὼ παρακαλεῖ. εἶτα ἀρχομ τ δυχῆς, φησὶ, ἵνα ὁ πανελεήμων, κὴ οἰκτίρμων θς, ἐπακούσῃ τ δεήσεων αὐτ. ἵνα γὰρ μὴ λέγῃς, τί δεηθῶμεν; ἀλλοτριωμένοι εἰσὶν, οὐδέπω σωσημένοι. πόθεν ἔχω λυσωπῆσαι τ θεόν; πόθεν ἔχω σεῖσαι μετανοίᾳ καὶ ἐλέου, κὴ συγγνώμης αὐτοῖς; ἵνα μὴ ταῦτα ζητ ἀπορῇς, ὁρᾶς πῶς σου λύει τ ἀπορίαν λέγων, ἵνα ὁ πανελεήμων, κὴ οἰκτίρμων θεός. ἤκουσας πανελεήμων θεὸς, μὴ ἀπόρει λοιπόν. ὁ γὰρ πανελεήμων, πάντας ἐλεεῖ, κὴ ἁμαρτωλούς, καὶ φίλους. μὴ τοίνυν λέγε πῶς ὑπὲρ αὐτ προσέλθω, αὐτὸς ἐπακούσει τ δεήσεων αὐτ. δέησις δὲ κατηχουμένων, πῖς αὖ εἴη, ἀλλ' ἢ ὥστε μὴ μεῖναι κατηχουμένους; εἶτα κὴ ὑπαγορεύει τ ἱκετηρίας τὸν τρόπον. πῖς δὲ οὗτος λόγος; ἵνα διανοίξῃ τὰ ὦτα τ καρδίων αὐτ. μέμνηκε γὰρ ἐπὶ κὴ βέβυσται, ὦτα δὲ οὐ ταῦτα φησὶ τὰ ἔξω θεν, ἀλλὰ τὰ τ διανοίας. ὥστε ἀκούσαι, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκεῖδε, κὴ οὖς οὐκ ἤκουσε, κὴ ἐπὶ καρδίαν ἀνοὺ οὐκ ἀνέβη. οὐ δὲ γὰρ ἤκουσαν, τῶν ἀπορρήτων μυστηρίων, ἀλλὰ πόῤῥωπου, κὴ μακρὰν ἐφήκασι. κἂν ἀκούσωσι δὲ, οὐκ ἴσασι τὰ λεγόμενα. σωφρόνως γὰρ δεῖ πολλῆς, ἐκείνης οὐκ ἀπροαάστου μόνης, τὰς ἔνδον δὲ οὐδέπω ἔχουσιν ἀκοάς. διὸ κὴ προφητικὸν αὐτοῖς ἐπεύχεται χάρισμα. κὴ γὰρ ὁ προφήτης οὕτως ἔλεγεν. ὁ θς δίδωσί μοι γλῶσσαν παιδείας τ γνῶναι, ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον, ὅπ αὐτὸς ἀνοίγει μου τὸ στόμα, ἐδωκέ μοι πρωΐ, προσέθηκέ μοι ὠτίον ἀκούειν. ὥσπερ γὰρ οἱ προφῆται, ἀλλ' ὡς ἤκουον παρὰ τοὺς πολλούς, οὕτω κὴ οἱ πιστοὶ παρὰ τοὺς κατηχουμένους. ἐντεῦθεν μανθάνει, κὴ ὁ κατηχούμ, μὴ παρὰ ἀνῶν ταῦτα μανθάνειν, μὴ δὲ ἀκούειν. μὴ καλέσητε γάρ φησι διδάσκαλον ἐπὶ τ γῆς, ἀλλ' ἄνωθεν ἐκ τ οὐρανῶν. ἔσον γὰρ πάντες διδακτοὶ θυ. διὸ φησὶ, κὴ κατηχήσει αὐτοὺς τ λόγον τ ἀληθείας, ὥστε ἔνδοθεν αὐτοῖς ἐνηχεῖσθαι. ὡς γὰρ εἰδέναι χρὴ, οὐδέπω ἴσασι τ λόγον τ ἀληθείας, ἵνα κατασωφρονῇ τ φόβον αὐτ ἐναὐτοῖς. ἀλλ' ἀρκεῖ ἤδη. τὰ μὲν γὰρ ἔσωσε παρὰ τ ὁδὸν, τὰ δὲ ἐπὶ τ πέτρας. ἀλλ' ἡμεῖς οὐχ οὕτως αὐτ ἔχομεν, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ γῆς λιπαρᾶς ἀνοίγει τὰς αὐλακας ὁ ἀροτρεύς, οὕτω κὴ ἐνταῦθα γενέσθαι δέομαι. ὥστε νεωθέντας ἐντῷ βάθει τ διανοίας, δέξασθαι τὰ καταβαλλόμενα, κὴ πᾶν ὅπερ ἤκουσαν μὴ ἀκριβείας κατασχεῖν. διὸ κὴ ἐπάγει λέγων, κὴ βεβαιώσει τὴν πίστιν αὐτ ἐν ταῖς διανοίαις αὐτ, τουτέστιν ἵνα μὴ ἐξεπολῆς κέκῃ, ἀλλ' ἵνα κατὰ βάθους βάλῃ τ ῥίζαν.

λη τ ῥίζαν, ἵνα ἀποκαλύψη αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τ δικαιοσύνης, δείκνυσι διπλοῦν τὸ κάλυμμα, τὸ μὲ δηλ τὸ μεμυκέναι αὐτ τοὺς ὀφθαλμοὺς τ διανοίας, τὸ δὲ δηλ τὸ κεκαλύφθαι αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον. διὸ ἀνωτέρω μὲ ἔλεγεν, ἵνα διανοίξη τὰ ὦτα τ καρδιῶν αὐτ. ἐνταῦθα δὲ ἵνα ἀποκαλύψη αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τ δικαιοσύνης, τουτέστιν ἵνα, μὴ αὐτοὺς σοφοὺς ἐργάσηι), μὴ ἐπιπλέους πρὸς ὑποδοχὴ, μὴ ἵνα διδάξη, μὴ καταβάλη τὰ σπέρματα. οὔτε γὰρ ἐπιπλέοι ὦσιν, οὐδὲν ὄφελος τῶ θῦ μὴ ἐκκαλύψαντος, οὔτε ἀποκαλύψη, μὴ δέξωνται) δὲ, πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ἡ ζημία περιίσταται. διαφθορὰν δ᾽ ἀμφότερα αὐτῶμεν, ἵνα καὶ ἀνοίξη τὰς καρδίας, καὶ ἀποκαλύψη τὸ εὐαγγέλιον. οὐ δὲ γὰρ εἰ κόσμος κέοιτο βασιλικὸς ἄνωθεν κεκαλυμμένος, ἔφαμι πλέον ὀφθαλμῶν βλεπόντων, ὥσπερ οὖν οὐδὲ γεγυμνωμένῳ, τούτων μὴ ὁρώντ. τῶν δὲ ἀμφότερα γίνεται), αὖ ἐκεῖνοι ἔλωσι) πρότερον. τί δήποτ᾽ ἐστὶν εὐαγγέλιον δικαιοσύνης; τὸ ποιοῦν δικαίους. διὰ τοῦτ γὰρ εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοὺς ἄγει τῶ βαπτίσματος, δείκνυς ὅτι οὐχ ἁμαρτημάτ ἄφέσεως ἕνεκα μόνον τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ μὴ δικαιοσύνης ποιητικόν. ἵνα οὖν τῆς δόξης νοῶ ἔνθεον, σώφρονα λογισμὸν, καὶ ἀνάρετον πολιτείαν. ἀκουέτωσαν οἱ πιστοὶ, ὅσοι τοῖς βιωτικοῖς εἰσι προσηλωμένοι πράγμασιν. εἰ γὰρ τοῖς ἀμυήτοις κελεύομεθα ζῶντα αὐτεῖν, ἀνόητον ἐντεῦθεν ἡμᾶς εἶναι χρὴ τοὺς ζῶντα ἑτέροις αὐτῶντας. μὴ γὰρ ἐφάμιλλον δεῖ τῷ εὐαγγελίῳ τ πολιτείαν ἔχειν. διὸ δὴ μὴ τ εὐχῆς ὁ νόμος ἀπὸ τ δογμάτ ἐπὶ τ πολιτείαν μεταβαίνει. εἰπὼν γὰρ ἵνα ἀποκαλύψη αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τ δικαιοσύνης, ἐπήγαγεν. ἵνα δῶ αὐτοῖς νοῦν ἔνθεον. τί δέ ἐστιν ἔνθεον; ἵνα ὁ θὸς οἰκήσῃ ἐν αὐτῶ. ἐνοικήσω γάρ φησι ἐν αὐτοῖς, μὴ ἐμπεριπατήσω. ὅταν γὰρ γένηται δίκαιος ὁ νοῦς, ὅταν ἀποδύσῃ) τὰ ἁμαρτήματα, οἶκος γίνε) τῶ θῦ. ὅταν δὲ ὁ θὸς ἐνοικήσῃ, οὐδὲν ἀνθρώπινον ἔσται λοιπόν. καὶ οὕτω γίνε) ἔνθους ὁ νοῦς ἅπαντα φθεγγόμ ἐκεῖθεν, ὥσπερ οὖν καὶ οἶκος τῶ θῦ ἔνδον οἰκοῦντος, ὁ ἀσχολογῶν ἄρα, οὐκ ἔχει ἔνθεον νοῦν. οὐ δὲ ὁ δι᾽ πραγματείαν, μὴ γέλωτι χαίρων, σώφρονα λογισμόν. καὶ πότε ἔστι σώφρονα λογισμὸν ἔχειν, τὴν ὑγείαν κεκτῆσθαι τ κατὰ ψυχήν. ὡς ὅτε κατεχόμ ἐπιθυμίᾳ πονηρίας, μὴ πρὸς τὰ παρόντα ἐσθιόμενος, οὐκ ἂν εἴη σώφρων, τουτέστιν ὑγιής. καὶ ὥσπερ ὁ νοσῶν, μὴ τ οὐ προσηκόντ ἐπιθυμεῖ, οὕτω μὴ οὗτος, μὴ ἀνάρετον πολιτείαν. τὰ γὰρ δόγματα, πολιτείας χρείαν ἔχει. ἀκούσατε τούτων οἱ πρὸς τῷ τέλει τῶ βίου τῶ τὸ βάπτισμα ἴοντες. ἡμεῖς μὲν γὰρ δυσχόμεθα, ἵνα μὴ τὸ βάπτισμα, μὴ πολιτείαν ᾖτε. σὺ δὲ ἂν δύδεις, μὴ πάντα ποιεῖς, ὥστε πολιτείας ἔρημος ἀπελθεῖν. τί γὰρ εἰ μὴ δίκαιος γίνῃ; ἀλλ᾽ ἀπὸ τ πίστεως μόνης ἡμεῖς δὲ μὴ τ ἀπὸ τ κατορθωμάτ δυσχόμεθα σχεῖν παῤῥησίαν, διὰ παντὸς τὰ αὐτῶ νοεῖν, τὰ αὐτῶ φρονεῖν, τὰ αὐτῶ μελετᾶν. σώφρονα γὰρ λογισμὸν, μὴ ἀνάρετον πολιτείαν, οὐ μίαν ἡμέραν, οὐ δύο, μὴ τρεῖς αὐτοῦμεν μόνον, ἀλλὰ διὰ παντὸς τῶ βίου, μὴ τῆς ζωῆς, μὴ τ ὑποθέσιν τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων, τὸ τὰ αὐτῶ φρονεῖν. οἱ γὰρ πολλοὶ, τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ Ἰησοῦ χῦ. πῶς οὖν ἄν γένοιτο; δεῖ γὰρ μετὰ τῆς εὐχῆς, μὴ τὰ παρ᾽ ἑαυτῶν σπουδάζειν. ἐὰν ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶ καταγινώμεθα ἡμέρας, καὶ νυκτός. διὸ καὶ ἐπάγει τῶτο αὐτῶν, ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶ καταγίνεσθαι. καὶ ὥσπερ ἄνω τὸ, διὰ παντὸς εἶπεν, οὕτως ἐν ταῦτα ἡμέρας, καὶ νυκτός. διὸ καὶ αὐχῶμαι, διὰ τοὺς ἅπαξ τῶ ἐνιαυτῶ μόλις ἐν ἐκκλησίᾳ φαινομένους. τίνα γὰρ ἔχειν ἀπολογίαν, οἱ δι᾽ ἡμέρας, καὶ νυκτὸς, οὐχ ἁπλῶς ὁμιλεῖν τῷ νόμῳ, ἀλλὰ καταγίνεσθαι κελεύομενοι;

θαι κελευόμενοι. Τουτέστι προσαβλεχεῖν. καὶ μὴ δὲ τὸ πολλοστὸν μέρος τῆς ζωῆς τοῦτο ποιοῦντες, τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ μνημονεύειν, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ φυλάσσειν. εἰδὲς σειραὶ ἀρίφνης; ἢ πῶς ἕκαστον αὐτ τοῦ πλησίον ἔχει); πάσης χρυσῆς ἀλύσεως ἀσφαλέστερόν τε, καὶ δυπρεπέστερον συγκείμ. αὐτίσας γὰρ νοῶ ἔνθεον, λέγει πῶς ἂν γένοιτο οὗτος, πῶς δ' ἂν γένοιτο, ἐκτοῦ διαπαντὸς αὐτ μελετᾶν. τοῦ δὲ πῶς ἂν συμβαίη; ἐκτοῦ τῷ νόμῳ προσέχειν δίνευκῶς. πῶς δ' ἂν πειθείησαν ἄνοι [illegible]; εἰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῖεν, μᾶλλ δὲ ἐκτοῦ τῷ νόμῳ προσέχειν, ἢ τὸ τὰς ἐντολὰς τηρεῖν γίνε). ὡς περ οὖν ἢ ἐκτοῦ τὰ αὐτοῦ φονεῖν, ἢ ἔνθεον ἔχειν νοῶ, τὸ τὰ αὐτοῦ μελετᾶν. ἕκαστον γὰρ τ εἰρημ, ἢ συγκατασκευάζει τῷ πλησίον, καὶ συγκατασκευάζεται παρ' αὐτοῦ, σωέχον τε αὐτὸ, ἢ σωεχόμ παρ' αὐτοῦ. ἐπ ἐκτενέστερον ὑπὲρ αὐτ παρακαλέσωμεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ μακρῷ λόγῳ κατάδαρθάνειν εἰώθειν ἡ ψυχή, πάλιν αὐτ διανίστησι. μεγάλα γὰρ βούλε) πνὰ αὐτῆσαι πάλιν, ἢ ὑψηλά. διὸ φη, ἐπ ἐκτενέστερον ὑπὲρ αὐτ παρακαλέσωμεν. τί δὲ [illegible]βλεν; ἵνα ἐξέλη) αὐτὸς ἀπὸ παντὸς πονηροῦ, ἢ ἀτόπου πράγματος. ἐντοῦθα τὸ μὴ εἰσελθεῖν, εἰς πειρασμόν, ἢ τὸ πάσης Ἐπιβουλῆς ἀπαλλαγῆναι αὐτῦμεν αὐτοῖς, σωμαζικόν τε ὁμῦ, ἢ πνευματικόν. διὸ ἢ Ἐπάγει λέγων. ἀπὸ παντὸς ἁμαρτήματος διαβολικοῦ, ἢ πάσης πειρασθέσεως τοῦ ἀντικειμ, τοὺς πειρασμοὺς δηλῶν, ἢ τὰς ἁμαρτίας. δυπερίσταλτον γὰρ ἡ ἁμαρτία, πάντοθεν ἰσταμ, ἐμπροσθεν, ὀπισθεν, ἢ οὕτως ἡμᾶς καταβάλλουσα. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ἃ δεῖ γενέσθ παρ' ἡμῶν, ἐντῷ νόμῳ αὐτοῦ καταγίνεσθαι, τ ἐντολῶν αὐτοῦ μνημονεύειν, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ φυλάττειν, πείθει λοιπόν, ὅπ οὐ δὲ ταῦτα ἀρκεῖ ἂν μὴ αὐτὸς παρῇ, ἢ βοηθῇ. ἐὰν γὰρ μὴ κς οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτόν. ἢ μάλιστα [illegible]τοῦτ, οἱ ἐπ πρόκειται τῷ διαβόλῳ, ἢ [illegible]τ ἀρχηγεῖσι τ αὐτοῦ. ἢ ἵνα τοῦτα οἱ μεμνημένοι. ἀναμνήσθητε μου τ ῥημάτ ἐκείνων, δι' ὧν ἀπεταξάσθε αὐτοῦ τῇ τυραννίδι, γόνυ κλίναντες, ἢ πρὸς τὸν βασιλέα αὐτομολήσαντες, ἢ τὰ φευκτὰ δὴ ἐκεῖνα φθεγξάμενοι ῥήματα, δι' ὧν πάσῃ δυόμεθα μηδὲν αὐτῷ καθόλου πείθεσθαι. ἀντικειμ δὲ αὐτ καλεῖ, ἢ διάβολον, Ἐπειδὴ καὶ θεὸν πρὸς ἀνοῦς διαβάλλει, ἢ ἡμᾶς πρὸς θεόν. ἢ πάλιν ἡμᾶς αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους. ποτε μ γὰρ τὸν Ἰώβ, πρὸς τ θν λέγων. μὴ δωρεὰν σέβε) Ἰώβ, τὸν κύριον; ἢ πάλιν τὸν θεὸν πρὸς τὸν Ἰώβ, πῦρ κατῆλθεν ἐκτοῦ οὐρανοῦ. ἢ πρὸς τὸν Ἀδὰμ πάλιν τὸν θεόν. ὅτε ἔλεγε διανοιχθήσεσθαι αὐτ τοὺς ὀφθαλμούς. ἢ πρὸς πολλοὺς τ νῦν ἀνῶν λέγων, οὐ προνοεῖ θς τ ὁρωμ, ἀλλὰ δαίμοσιν ἀφῆκε τὰ καθ' ὑμᾶς. ἢ πρὸς πολλοὺς δὲ τ Ἰουδαίων τ χν διέβαλε, πλανῶν ἢ γόητα καλῶν. πῶς δὲ ἐνεργεῖ ἴσως βούλεταί τις ἀκοῦσαι, ὅταν μὴ δῦρη νοῶ ἔνθεον, ὅταν μὴ σώφρονα ψυχὴ, ὅταν μὴ μνημονεύῃ τ ἐντολῶν τοῦ θυ, μὴ δὲ φυλάσσῃ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, τότε αἰσχρότατον λαβὼν ἀπειρίαν. ὁ γοῦν ἀδὰμ εἰ ἐμνημόνευε τ ἐντολῆς λεγούσης, ἀπὸ παντὸς ξύλου φαγῇ. εἰ ἐφύλαττε τὸ δικαίωμα τὸ λέγον, ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε, τότε θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, οὐκ ἂν ἔπαθεν ἅπερ ἔπαθεν. ἵνα κατεξιώσῃ αὐτοὺς ἐν καιρῷ δυθέτῳ τ τοῦ λυτροῦ παλιγγενεσίας, τ ἀφέσεως τ ἁμαρτιῶν. τὰ μ γὰρ παρόντα αὐτοῦμεν, τὰ δὲ μέλλοντα, ἢ φιλοσοφοῦμεν ὑπὲρ τοῦ λυτροῦ. ἢ ἐν τῇ αἰτήσει ταυτευόμενοι αὐτοὺς εἰδέναι αὐτοῦ τ ἰσχύν. ἐντεῦθεν γὰρ ἤδη ὁ λόγος αὐτὸς συνεθίζει εἰδέναι, ὅτι ἀναγέννησις τὸ πρᾶγμα ἐστί. ἢ πάλιν γεννώμεθα, ὥσπερ ἀπὸ τ μήτρας, οὕτως ἀπὸ τ ὕδατ.

ἵνα μὴ λέγω

ἵνα μὴ λέγωσι κατὰ τὸν νικόδημον, πῶς δύναταί τις γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτῆς εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι αὖθις; εἶτα ἐπειδὴ ἄφεσιν εἶπεν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν ἐξῆς αὐτῇ πιστεύεται λέγων. τῷ ἐνδύματος τὴν ἀφθαρσίαν. ὁ γὰρ χιτὼν ἐνδυόμενος, δηλονότι ἀφθαρτος γίνεται. τί δέ ἐστιν, ἐν καιρῷ δεῦτέτω; ὅταν δεῖ διακεῖσθαι ἢ, ὅταν μὴ προθυμίαν, καὶ πίστεως προσῇ. τῷ γὰρ πιστοῦ καιρὸς δεῦτερος οὗτός ἐστιν, ἵνα δεύλογήσῃ τὰς εἰσόδους αὐτῶν, καὶ τὰς ἐξόδους πάντα τὸν βίον αὐτῶν. ἐνταῦθα δὲ καὶ σωματικὸν αὐτεῖν κελεύει, ὡς ἐπὶ ἀσθενέστεροι ὄντες, τοὺς οἴκοις αὐτῆς, καὶ τὰς οἰκέτας, τουτέστιν, αὐτεξούσιον πάντας ἔχωσιν, αὐτεσυγγενεῖς, αὐτεἑτέρους ἀναστρεφομένους. ταῦτα γὰρ ἦν τὰ παλαιὰ τὰ ἔμπαθα. καὶ οὐδὲν οὕτω δεινὸν ἐδόκει εἶναι ὡς χηρεία, ὡς ἀσωτία, ὡς τὰ πένθη τὰ ἄωρα, ὡς τὸ ἐν λιμῷ εἶναι, ὡς τὸ μὴ ἐξουρίαν τὰ πράγματα αὐτοῖς φέρεσθαι. διὰ δὴ τοῦτο, καὶ τοὺς ἀφίησιν ἐμφιλοχωρεῖν ταῖς αὐτίσεσι ταῖς σωματικωτέραις, κατὰ μικρὸν αὐτοὺς ἀναβιβάζων. τοῦτο γὰρ καὶ ὁ χς ποιεῖ, τοῦτο καὶ ὁ παῦλος, παλαιῶν μεμνημένος δεύλογιῶν. ὁ μὲν χς, ὅταν λέγῃ, μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν. ὁ δὲ παῦλος, τίμα τὸν πρᾶσου, καὶ τὴν μρᾶσου, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. τὰ τέκνα αὐτῆ ἵνα αὐξήσας δεύλογήσῃ, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἀγαγὼν σοφίσῃ. πάλιν ἐνταῦθα, καὶ σωματικόν, καὶ πνευματικόν, ἄτε νηπιωδέστερον διακειμένοις. εἶτα τὸ ὕστερον καὶ τέλου πνευματικόν, ἵνα καὶ τευδύνῃ αὐτοῖς πάντα τὰ προκείμενα πρὸς τὸ συμφέρον. οὐ γὰρ ἁπλῶς τὰ προκείμενα, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον. πολλάκις γὰρ πρόκειται ἀποδημία, ἀλλ' οὐ συμφέρει, ἕτερόν τι τοιοῦτον, ἀλλ' οὐκέτι λυσιτελοῦν. ἀπὸ τούτων ἀναστρεφομένους, ἐν πᾶσιν δύχαριστεῖν τῷ θῷ, ὡς συμφερόντως γινομένοις. καὶ μετὰ ταῦτα πάντα, ἐγείρεσθε κελεύει λοιπόν. πρότερον γὰρ αὐτοὺς χαμαὶ ῥίψας, ὅτε ἠπίσαν ἅπερ ἠπίσαν, καὶ παῤῥησιασάμενα ἐνεπλήσθησαν, ἀνίστησιν αὐτοὺς ὁ λόγος, καὶ κελεύει λοιπόν, καὶ αὐτοὺς ἔχεσθε τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἱκετηρίας. τὰ μὲν γὰρ ἡμεῖς λέγομεν, τὰ δὲ, αὐτοῖς ἐπιτρέπομεν, ἤδη τοὺς θύρασι αὐτοῖς ἀνοίγοντες τῷ αὐτεῖν. καθάπερ τοὺς παῖδας, πρότερον μὲν αὐτοὶ διδάσκομεν, ἔπειτα δὲ καὶ δι' ἑαυτῶν φθέγγεσθε κελεύομεν λέγοντες, τὸ ἄγγελον τῆς εἰρήνης αὐτήσατε οἱ κατηχούμενοι. ἔστι γὰρ ἄγγελος κόλασιν ἔχων, ὡς ὅταν λέγῃ, ἀποστολῶ σὺ ἀγγέλων πονηρῶν. ἔστιν ὀλοθρευτής. διατοῦτο τὸ ἄγγελον τῆς εἰρήνης κελεύομεν αὐτεῖν. παιδεύοντες ὃ πάντως ἐστὶ σωτήριος τῶν ἀγαθῶν εἰρήνη, τοῦτο ζητεῖν, ὥστε πάσης ἀπηλλάχθαι μάχης, πάντες πολέμου, πάσης στάσεως, εἰρηνικὰ ἡμῖν πάντα τὰ προκείμενα. κἂν γὰρ φορτικόν ᾖ τι, εἰρήνην δὲ ἔχῃ, κοῦφον ἔστι. διατοῦτο καὶ ὁ χς ἔλεγεν. εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. οὐδὲν γὰρ οὕτως ὅπλον ἰσχυρὸν τῷ διαβόλῳ, ὡς μάχη, καὶ ἔχθρα, καὶ πόλεμος. εἰρηνικὴν τὴν παροῦσαν ἡμέραν, καὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν αὐτήσασθε. εἶδες πῶς πάλιν ὁλόκληρον τὸν βίον ἐν ἀρετῇ κελεύει εἶναι; χρισταναὶ ὑμῶν τὰ τέλη. τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν, τὸ καλὸν, καὶ τὸ συμφέρον. ὃ γὰρ μὴ καλὸν, οὐδὲ συμφέρον. ἀλλὰ γὰρ παρ' ἡμῖν τῶν συμφερόντων φύσις παρὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν. ἑαυτοὺς τῷ ζῶντι θεῷ, καὶ τῷ χῷ αὐτὸν παραθέσθε. οὕτω γὰρ τὴν ὑπὲρ ἑτέρων αὐτοῖς ἐπιτρέπομεν, ἀλλ' ἀγαπητὸν ὑπὲρ αὐτῶν δύνασθαι δεῖσθαι. εἶδες δύχλὴν ἀπηρτισμένην, καὶ δογμάτων ἕνεκεν, καὶ πολιτείας; ὅταν γὰρ δύ ἀγγέλιον εἴπωμεν, ὅταν ἐνδύμα ἀφθαρσίας, ὅταν λουτρὸν παλιγγενεσίας, τὰ δόγματα εἴπωμεν πάντα. ὅταν νοῦν ἔν-

θεον, ὅταν

θεον, ὅταν σώφρονα λογισμὸν, ὅταν τὰ ἄλλα ἃ περ εἰρήκαμεν, ἡμῶ πολιτείαν ἠνιξάμεθα. εἶτα κλῖναι τὰς κεφαλὰς κελεύομεν, τετιμῆριον τ τὰς δυ χὰς ἀκουσθῆναι ποιούμενοι, τὸ τὸν θεὸν εὐλογεῖν. οὐ γὰρ δὴ ἀνθρωπός ἐστιν ὁ εὐλογῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκείνου χειρὸς καὶ γλώττης, αὐτῷ προσάγομεν τῷ βασιλεῖ τὰς κεφαλὰς τῶν προεστώτων, καὶ ἐπιβοῶσιν ἅπαντες τὸ, ἀμήν. ταῦτα δέομαι πάντα τίνος ἕνεκεν εἴρηται; ἵνα διδάξω ὅτι τὸ ἑτέρων δεῖ ζητεῖν, ἵνα μὴ νομίσωσιν οἱ πιστοὶ μηδὲν εἶναι πρὸς, αὐτοὺς ὅταν ταῦτα λέγῃ). οὐ γὰρ δὴ τοῖς τοίχοις ὁ διάκονος λέγει, δεηθῶμεν ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων. ἀλλὰ τινὲς οὕτως εἰσὶν ἀνόητοι, καὶ βλάκες καὶ διαλελυμένοι, ὡς μὴ μόνον ἐν τῷ καιρῷ τῶν κατηχουμένων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῶν πιστῶν ἑστάναι, καὶ διαλέγεσθαι. ἐντεῦθεν πάντα διέφρασαν, ἐντεῦθεν πάντα ἀπόλωλεν. ὅτι ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ μάλιστα δεῖ τὸν θεὸν κατιλλάττειν, ἐν τούτῳ παροξυόντες ἅπιμεν. καὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν πιστῶν, ὑπὲρ ἐπισκόπων, ὑπὲρ πρεσβυτέρων, ὑπὲρ βασιλέων, ὑπὲρ τῶν κρατούντων, ὑπὲρ γῆς καὶ θαλάσσης, ὑπὲρ ἀέρων, ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης κελεύομεθα προσεύχεσθαι τῷ φιλανθρώπῳ θεῷ. ὅταν οὖν οἱ τοσαύτην ὀφείλοντες ἔχειν παῤῥησίαν, ὡς ὑπὲρ ἀλλοτρίων δεῖσθαι, μὴ δὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν νήφοντες προσευχώμεθα, τίς ἡμῖν ἡ ἀπολογία; ποία συγγνώμη; διὸ δὴ παρακαλῶ ταῦτα πάντα ἐννοήσαντες, εὐδέναι καιρὸν δυ χῆς, καὶ μεταρσίους γίνεσθαι, καὶ ἀπαλλάττεσθαι τῆς γῆς, καὶ αὐτῶν ἅπτεσθαι τῶν ἀφιδρυμάτων τ οὐρανοῦ, ἵνα δωρησώμεθα τὸν θεὸν ἵλεων ποιῆσαι, καὶ τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, γ'.

» Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τ συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι, καὶ εἰλι-
» κρινείᾳ, οὐκὲν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θυ ἀνεστράφημεν τῷ κόσμῳ. Ἐνταῦθα πάλιν, καὶ ἑτέραν παρακλήσεως ὑπόθεσιν οὐ μικρὰν ἡμῖν ἀνακαλύπτει, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μεγάλην, καὶ ἱκανὴν ἀνορθῶσαι διανοίαν νῦν κυδύνων βαπτιζομένην. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς ἐρρύσατο, καὶ τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτ, καὶ ταῖς δυ χαῖς τούτων τὸ πᾶν ἀνέθηκεν, ἵνα μὴ ταύτῃ τὸν ἀκροατ ὕφιον ποιήσῃ τῷ ἐλέῳ τ θυ μόνον, καὶ ταῖς ἑτέρων δυ χαῖς διαῤῥῶντα, δείκνυσιν ὅτι καὶ αὐτοὶ, οὐ μικρὸν οἶκοθεν συνεισήνεγκαν, καὶ ἐδήλωσε μὴ αὐτὸ καὶ ἔμπροσθεν εἰπών, ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τ χυ, περισσεύει καὶ παράκλησις ἡμῶν. ἐνταῦθα δὲ καὶ ἕτερον τί λέγει οἰκεῖον κατόρθωμα. ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι ἐν καθαρῷ συνειδότι, καὶ ἀδόλῳ παντα χοῦ τ οἰκουμένης ἀναφερόμεθα φησὶ. οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο ἡμῖν εἰς παραμυθίαν, καὶ παράκλησιν. μᾶλλον δὲ οὐκ εἰς παράκλησιν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἕτερον, ὃ πολλῷ μεῖζον τῆς παρακλήσεως ἐστι. καὶ εἰς καύχησιν. ταῦτα δὲ ἔλεγε, καὶ κενοὺς θαυμάζειν ἐν ταῖς θλίψεσι μὴ καταπίπτειν, ἀλλὰ καὶ ἀναβρωύεσθαι, ὅταν καθαρὸν ἔχωσι συνειδὸς, καὶ ἡρέμα καθαπτόμενος τ ψυδαποστόλων. καὶ ὡς περ ἐν τῇ προτέρᾳ φησὶ, ὅτι ἀπέστειλέ με χς εὐαγγελίζεσθαι, οὐκὲν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ, ὁ σταυρ τ χυ, καὶ ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν, μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνῶν ἀλλ' ἐν δυνάμει θυ. οὕτω καὶ ἐνταῦθα φησι. οὐκὲν σοφίᾳ, ἀλλ' ἐν χάριτι χυ. καὶ ἕτερον δέ τι ἠνίξατο εἰπών, οὐκὲν σοφίᾳ, τουτέστιν οὐκὲν ἀπάτῃ, καὶ ταύτῃ βάλλων τὴν ἔξω παίδευσιν. ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ φησὶ, τὸ μαρτύριον τ συνειδήσεως ἡμῶν. τουτέστιν ἡ συνείδησις ἡμῶν οὐκ ἔχουσα ἡμᾶς καταδικάζειν, ὡς ἐπὶ πονηροῖς πράγμασιν

ἐλαυνομένους.

ἐλαυνομένους. καὶ γὰρ μυρία πάσχομεν δεινὰ, καὶ πάντοθεν βαλλόμεθα, καὶ κινδυνεύομεν, ἀρκεῖ εἰς παραμυθίαν ἡμῖν, μᾶλλον δὲ οὐ μόνον εἰς παραμυθίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ στεφανοῦσθαι, τὸ συνειδὸς, καθαρὸν ὄν, καὶ μαρτυροῦν ἡμῖν, ὅτι δι' οὐδὲν πονηρὸν, ἀλλὰ διὰ τὸ τῷ θεῷ δουλοῦν, ταῦτα πάσχομεν, δι' ἀρετὴν, διὰ φιλοσοφίαν, διὰ τὴν τῶν πολλῶν σωτηρίαν. ἐκείνη μὲν οὖν ἡ προτέρα παράκλησις, παρὰ τοῦ θεοῦ ἦν, αὕτη δὲ παρ' αὐτῶν, καὶ τῆς τοῦ βίου καθαρότητος συνεισήγετο. διὸ καὶ καύχησιν αὐτὴν καλεῖ, ὅτι τῆς οἰκείας αὐτῶν ἀρετῆς κατόρθωμα ἦν. τίς οὖν ἐστὶν ἡ καύχησις, καὶ τί μαρτυρεῖ ἡμῖν τὸ συνειδὸς ἡμῶν, ὅτι ἐν εἰλικρινείᾳ. Τοῦτέστι οὐδὲν δολερόν, οὐχ ὑπόκρισιν, οὐκ εἰρωνείαν, οὐ κολακείαν, οὐκ ἐπιβουλὴν, καὶ ἁπάντων, οὐκ ἄλλό τι τῶν τοιούτων οὐδέν, ἀλλ' ἐν ἐλευθερίᾳ πάσῃ, ἐν ἁπλότητι, ἐν ἀληθείᾳ, ἐν καθαρᾷ καὶ ἀπονήρῳ γνώμῃ, ἐν ἀδόλῳ διανοίᾳ. οὐδὲν ἔχοντες συνεσκιασμένον, οὐδὲ ὕπουλον, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, τοῦτέστιν οὐκ ἐν κακουργίᾳ, οὐδὲ πονηρίᾳ, οὐδὲ ἐν δεινότητι λόγων, ἢ ἐν συμπλοκῇ σοφισμάτων. ταύτην γὰρ λέγει σοφίαν σαρκικήν. καὶ ἐφ' ᾧ μέγα ἐφρόνουν ἐκεῖνοι, τοῦτο οὗτος ἀρνεῖται, καὶ διαβάλλεται, δεικνὺς ἐκ πολλοῦ τὸ περιόντως, οὐκ ὂν ἄξιον καυχήσεως τοῦτο. καὶ ὅτι οὐ μόνον αὐτὸ οὐ ζητεῖ, ἀλλὰ καὶ διακρούεται, καὶ ἐναντιοῦται. Ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ. Τί ἐστιν ἐν χάριτι θεοῦ; τὴν παρ' αὐτοῦ σοφίαν, τὴν παρ' αὐτοῦ δύναμιν δεδομένην ἡμῖν, ἐνδεικνύμενοι διὰ τῶν σημείων, διὰ τοῦ παρεγενέσθαι σοφῶν ῥητόρων, φιλοσόφων, βασιλέων, δήμων, ἰδιῶται τυγχάνοντες, καὶ μηδὲν τῆς ἔξωθεν σοφίας ἐπιφερόμενοι. οὐχ ὑπερχοῦσα δὲ αὕτη παράκλησίς τε, καὶ καύχησις τοῦ συνειδέναι ἑαυτοῖς, ὅτι οὐκ ἀνθρωπίνῃ δυνάμει ἐκεχρῆτο, ἀλλὰ θείᾳ χάριτι πάντα κατώρθουν. οὕτως οὐκ ἐν κορίνθῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ οἰκουμένης. Περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς. Ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν. καὶ γὰρ σημεῖα, καὶ θαύματα παρ' ὑμῖν ἐπεδειξάμεθα, καὶ πλείονα ἀκρίβειαν, καὶ βίον ἀληθῆ. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο χαίρειν θεοῦ καλεῖ. καὶ τὰ οἰκεῖα κατορθώματα, αὐτῇ λογιζόμενος. ἐκεῖ γὰρ καὶ τὰ στάμματα ὑπερέβη, ἀδιάπαυστον θεὶς τὸ εὐαγγέλιον, διὰ τὸ τῆς ἀθενείας αὐτῶν φείδεσθαι. Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. Ἐπειδὴ γὰρ μεγάλα ἐφθέγξατο ὑπὲρ ἑαυτοῦ. καὶ ἔδοξεν ἑαυτῷ μαρτυρεῖν ὅπερ ἦν φορτικὸν, πάλιν αὐτοὺς παράγει μάρτυρας τῶν λεγομένων. μὴ γάρ τις νομίσῃ τοῦ πράγματος εἶναι κόμπον τὰ λεγόμενα φησί. ταῦτα γὰρ ὑμῖν δηλοῦμεν, ἃ καὶ οἴδατε ὑμεῖς ἴστε. καὶ ὅπου ψευδόμεθα, περὶ τῶν λόγων αὐτῶν ἡμῖν μαρτυρήσητε. ἀναγνόντες γὰρ ἐπιγνώσεσθε, ὅτι ἃ συνίστε ἡμῖν ἐν τοῖς ἔργοις, ταῦτα καὶ ἐν τοῖς γράμμασι λέγομεν. καὶ οὐκ ἀναντιοῦται ἡμῶν ἡ μαρτυρία ταῖς ἐπιστολαῖς, ἀλλὰ συνάδει τῇ ἀναγνώσει ἡ γνῶσις, ἣν προλαβόντες εἴχετε περὶ ἡμῶν. Καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους. Οὐ δὲ γὰρ ἐξ ἀκοῆς ἴστε φῂ τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τῆς πείρας. τὸ δὲ ἀπὸ μέρους, μετριάζων εἶπεν. ἔθος γὰρ αὐτῷ τοῦτο, ἐπιδὰν μέγα τι φθέγξηται κατεπείγουσης ἀνάγκης. οὐδὲ γὰρ ἄλλως αὐτὸ ποιεῖ, ταχέως συστέλλειν πάλιν τὴν ἐκτὸς εἰρωνείαν ὄγκον βλάπτουσαν. Ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε. Εἶδες πάλιν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος τὰ μέλλοντα πιστούμενος; καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν παρελθόντος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ θεοῦ δείκνυσιν. οὐ γὰρ ἁπλῶς ἀπεφήνατο, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐπ' αὐτὸν ἔρριψεν, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα.

Ὅτι καύχημα

» Ὅ τι καύχημα ὑμῶν ἐσμὲν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τ̃ κυ̃ ἡμῶν Ἰησοῦ χυ̃. Ἐν τούτῳ δὲ τὸν ἐκ τῶν εἰρημένων ὑποτέμνεται φθόνον, μείσας αὐτοὺς, καὶ κοινωνοὺς ποιήσας τῆς δόξης τῶν αὐτ̃ καθορθωμάτων. οὐ γὰρ μέχρις ἡμῶν ἔφθασεν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὑμᾶς διαβαίνει, κἀπάλιν ἀφ' ὑμῶν εἰς ἡμᾶς. ἐπειδὴ γὰρ ἐπῆρεν ἑαυτὸν, καὶ τῶν παρελθόντων παρέσχεν ἀπόδειξιν, καὶ τὰ μέλλοντα ἐνεγγυήσατο, ὥστε μὴ ἐπισκῆψαι τοὺς ἀκούοντας ὡς μεγαληγορῶν π, μὴ δὲ εἰς βασκανίαν, ὅπερ ἔφθη ἐξενεχθῆναι, κοινοῖ τὸ καύχημα, καὶ αὐτῶν εἶναι φησὶ τὸν τῶν ἐγκωμίων στέφανον τ̃τον. οὐ γὰρ τοιοῦτοι φανῶμεν φησὶ, οἷ ἔπαινος ὑμῶν, ὑμῶν ἡ δόξα, ὥσπερ οὖν καὶ ὑμῶν δυσθυμούντων ἡμεῖς ἀγαλλόμεθα, καὶ σκιρτῶμεν, καὶ στεφανούμεθα. πάλιν καὶνταῦθα πολὺ τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης αὐτ̃ δι' ὧν εἴρηκεν ἐπιδείκνυται. οὐ γὰρ ὡς διδάσκαλος μαθητὰς, ἀλλ' ὡς μαθηταῖς ὁμοτίμοις διαλεγόμενος, οὕτως ἐξισάζει τὸν λόγον. καὶ θέα, πῶς αὐτοὺς ὑψηλοὺς ποιεῖ, καὶ φιλοσοφίας πληροῖ, παραστέμπων ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. μὴ γάρ μοι τὰ παρόντα εἴποιτε φησί. τουτέστι τὰ ὀνείδη, τὰς λοιδορίας, τὰ σκώμματα, τὰ παρὰ τῶν πολλῶν. οὐδὲν γὰρ μέγα τὰ ἐνταῦθα, οὔτε τὰ χρηστὰ, οὔτε τὰ λυπηρὰ, οὐ τὰ σκώμματα, οὐ τὰ ἐγκώμια τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀναμνήσθητέ μοι τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς φοβερᾶς, τῆς φρικώδους, ἐν ᾗ πάντα ἀνακεκαλυμμένα. τότε γὰρ τὴ ἡμεῖς ἐν ὑμῖν, τὴ ὑμεῖς ἐν ὑμῖν, καλλωπήσεσθε. ὅταν τὴ ὑμεῖς φαίνησθε τοιούτους ἔχοντες διδασκάλους, μηδὲν ἀνθρώπινον διδάσκοντας, μὴ δὲ πονηρίας συνειδότας, μὴ δὲ λαβὴν τινὰ δεδωκότας, τὴ ἡμεῖς τοιούτους ἔχοντες μαθητὰς μηδὲν ἀνθρώπινον πάσχοντας, μὴ δὲ σαλευομένους, ἀλλὰ μετὰ προθυμίας πάντα ὑποδεχομένους, τὴ μηδαμόθεν παραλογιζομένους. καὶ νυνὶ μὲν γὰρ ταῦτα δῆλα τοῖς νοῦν ἔχουσί, τότε δὲ πᾶσιν. ὥστε εἰ καὶ θλιβόμεθα νυνὶ, οὐ μικρὰν, καὶ ταύτην ἔχομεν παραμυθίαν. νυνὶ μὲν τὴν ἀπὸ τ̃ συνειδότος, τότε δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκλάμψεως αὐτῆς, νυνὶ μὲν γὰρ τὸ συνειδὸς ἡμῶν οἶδεν, ὅτι χάριτι θυ̃ πάντα ποιοῦμεν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἴστε, καὶ εἰσεσθε. τότε δὲ τὴ πάντες μαθήσονται ἄνθρωποι, καὶ τὰ ἡμέτερα, καὶ τὰ ὑμῶν, καὶ ὄψονται δι' ἀλλήλων ἡμᾶς δοξαζομένους. ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ μόνος αὐτὸς ἐαυ̃ λαμπρὸς ἀπὸ τῆς καυχήσεως, καὶ αὐτοῖς δίδωσιν αἰτίαν τ̃ καυχήματος, τὴ ἀπάγει τῶν παρόντων λυπηρῶν. καὶ ὅπερ ὠὴ τῆς παρακλήσεως ἐποίησεν εἰπών, ὅτι δι' ὑμᾶς παρακαλούμεθα, τοῦτο τὴ ἐνταῦθα ποιεῖ. δι' ὑμᾶς καυχώμεθα λέγων. ὥσπερ τὴ ὑμεῖς, δι' ἡμᾶς παντα χοῦ κοινωνοὺς αὐτοὺς ποιῶν ἁπάντων, τῆς παρακλήσεως, τῶν παθημάτων, τῆς σωτηρίας τῆς αὐτοῦ. τὴ γὰρ τὴν σωτηρίαν ταύτην ταῖς δυχαῖς αὐτῶν λογίζεται. συνυπουργούντων γὰρ ὑμῶν τῇ δεήσει φησὶ, ἐρρύσατο ἡμᾶς ὁ θεός. οὕτω δὴ τὴ τὰ καυχήματα κοινὰ τίθησιν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ φησι εἰδότες, ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως τὴ
» τῆς παρακλήσεως, οὕτω τὴ ἐνταῦθα. Καύχημα ὑμῶν ἐσμὲν, καθάπερ τὴ ὑμεῖς ἡ-
» μῶν, τὴ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει, ἐβουλόμην πρότερον πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν. Ποία πεποίθησις; τῷ σφόδρα θαρρεῖν ὑμῖν, τῷ καυχᾶσθαι ἐφ' ὑμῖν, τῷ καύχημα ὑμῶν εἶναι, τῷ σφόδρα ὑμᾶς ἀγαπᾶν, τῷ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδέναι πονηρόν. τῷ πεποιθέναι ὅτι πάντα πνευμα-
» τικὰ παρ' ἡμῖν, καὶ ὑμᾶς τούτων μάρτυρας ἔχειν. Ἐβουλόμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ
» δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς μακεδονίαν. Καὶ μὴν τοὐναντίον ἐπηγγείλατο ἐν τῇ προτέρᾳ οὕτω λέγων.

λέγων. ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς ὅταν μακεδονίαν διέλθω, μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πῶς οὖν ἐνταῦθα τὰναντία φῇ; οὐ τὰ ἐναντία φῇ, ἄπαγε. ταῦτα γὰρ ἐναντία μέν ἐστιν, οἷς ἔγραψεν, οὐκ ἐναντία δὲ οἷς ἐβούλετο. διὸ καὶ ἐνταῦθα οὐκείρωνεν, ὅτι ἔγραψα δι' ὑμῶν ἀπελθεῖν εἰς μακεδονίαν, ἀλλ' ἐβουλόμην. εἰ γὰρ μὴ οὐχ οὕτως ἔγραψα φῇ, ἀλλ' ὅμως ἐπου δάζον, καὶ ἐβουλόμην, μὴ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ βουληθῆναι ὑστερῆσαι τῆς ὑποσχέσεως, ὅτι καὶ φθάσαι αὐτὴν ἠθέλησα. Ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε.

Τί ἐστι δευτέραν; ἵνα διπλῶ χάριν ἔχητε. μὴ τὴν διὰ τῶν γραμμάτων, μὴ τὴν διὰ τοῦ παρόντος. χάριν δὲ ἐνταῦθα, χαρὰν λέγει. Καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας, ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν. τοῦτο οὖν βουλόμενος, μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; Ἐνταῦθα λοιπὸν ἐξ ὑπαθείας ἀποδύεται τὸ ἐγκλημα τὸ ἐκ τῆς μελήσεως, μὴ τῆς ἀπουσίας, ὃ γὰρ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. ἐβουλόμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ ἦλθον; ἄρα ὡς κοῦφος, καὶ βουλόμενος; τοῦτο γάρ ἐστι μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; οὐδαμῶς, ἀλλὰ διατί; Ὅτι ἃ βουλεύομαι, οὐ κατὰ σάρκα βουλεύομαι. Τί ἐστιν οὐ κατὰ σάρκα; οὐ σαρκικῶς βουλεύομαι. Ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναί, μὴ τὸ οὒ οὔ. Ἀλλ' ἔπι, καὶ τοῦτο ἀσαφές. τί οὖν ἐστιν ὃ φησιν; ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος, τουτέστιν ὁ τοῖς παροῦσι προσηλωμένος, μὴ ἐν τούτοις διαπνέων ὤν, μὴ τῆς τοῦ πνεύματος ἐνεργείας ἐκτὸς τυγχάνων, πάντα χοῦ ἀπέναντι δίωκται, καὶ πλανᾶται ὅπου βούλεται. ὁ δὲ ὑπηρέτης τοῦ πνεύματος, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἀγόμενος, καὶ περιαγόμενος, οὐ δίωκται κύριος εἶναι τῆς ἑαυτοῦ γνώμης πάντα χοῦ, τῆς ἐκεῖθεν ἐξουσίας ἐξαρτήσας αὐτήν. ἀλλὰ τοιοῦτον ὑπομένει, οἷον αὖ εἰ δοῦλος δοκίμων, καὶ πάντα χοῦ περιελκόμενος τῶν δεσποτικῶν ἐπιταγμάτων, μὴ οὐκέχων ἐξουσίαν ἑαυτοῦ, οὐδὲ ἀναπνεῦσαι δίωκται μικρόν, ἐπαγγέλλοιτο τισὶ τοῖς συνδούλοις εἶτα τῷ δεσπότῃ τἀναντία δοκοῦντα, μὴ ἀνύοι τὰ ἐπηγγελμένα. τοῦτο οὖν φησι, ὅτι οὐ κατὰ σάρκα βουλεύομαι, μὴ οὐκ εἰμὶ τῆς τοῦ πνεύματος ἐκτὸς κυβερνήσεως, οὐδὲ ἐξουσίαν ἔχω βαδίζειν ὅπου βούλομαι. καὶ γὰρ ὑπείκομαι δεσποτείᾳ τῇ τοῦ παρακλήτου, καὶ ἐπιτάγμασι, καὶ ταῖς ἐκείνου ψήφοις ἄγομαι, μὴ περιάγομαι, διατοῦτο οὐκἐδιωκήθην ἐλθεῖν. οὐ γὰρ ἔδοξε τῷ πνεύματι, ὃ καὶ ἐν ταῖς πράξεσι πολλαχοῦ γέγονεν. ἀλλαχοῦ γὰρ προωρισμένον ἐλθεῖν, τὸ πνεῦμα ἀλλαχοῦ βαδίζειν ἐκέλευεν. ὥστε οὐ τῆς ἐμῆς ἐλαφρίας, τουτέστι κουφότητός τὸ μὴ ἐλθεῖν, ἀλλὰ τὸ τοῦ πνεύματος ὑποκείμενον ἐκείνῳ πείθεσθαι. εἶδες πάλιν αὐτοῦ τὸ σωφρονεστέρους θεωρήματος; ἀφ' ὧν ἐνόμιζον αὐτὸν δεικνύναι σαρκικῶς βουλευόμενον ἐκτὸς μὴ πληρῶσαι τὴν ὑπόσχεσιν, ἐκτούτου δείκνυσι μάλιστα πνευματικῶς βουλευόμενον, μὴ τοὐναντίον σαρκικῶς βουλεύεσθαι. τί οὖν φησιν, οὐ μετὰ τοῦ πνεύματος ἐπηγγείλατο; οὐδαμῶς. καὶ γὰρ καὶ ἔδη εἶπον, ὅτι οὐ πάντα προοράσθαι παῦλος τὰ μέλλοντα, καὶ συμφέροντα, διὰ δὴ τοῦτο, ἐν μὲν τῇ προτέρᾳ φῇ, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε οὗ ἐὰν πορεύωμαι, δεδικαίωκε αὐτὸ τοῦτο, μὴ εἰς τὴν ἰουδαίαν εἰπών, ἀναγκαζόμενος ἑτέρωθι ἀπελθεῖν. ἐν ταύτῃ δὲ ἐπειδὴ ἀπέτυχε, λέγει αὐτὸ, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν. ὃ μὲν γὰρ ἴσως ἀγάπης, τίθησι τὸ ἐλθεῖν πρὸς αὐτούς. ὃ δὲ οὐδὲν πρὸς αὐτοὺς ἴσως, τὸ ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἰουδαίαν, οὐκέτι μὴ τοῦτο προστίθησι διωρισμένος. ἐπειδὴ δὲ ἐλήλεγκται, ἐν ταύτῃ δὲ διαῤῥήδην λέγει λοιπόν, ὅτι εἰς τὴν ἰουδαίαν. μὴ τοῦτο δὲ συμφερόντως ἐγίνετο, ἵνα μήτις αὐτὸν μείζονα περὶ αὐτὸν τῆς ἀξίας ὑπόνοιαν ἔχῃ. εἰ γὰρ

καὶ τούτων ὄντων θύειν αὐτοῖς ἐβούλοντο ταύρους. ποῦ οὐκ ἂν ἐξώκειλαν ἀσεβείας, εἰ μὴ πολλὰ δείγματα τῆς ἀνίσης ἀθενείας παρείχοντο; μὴ τί θαυμάζεις, εἰ τὰ μέλλοντα πάντα οὐκ ἤδει, ὅπου μὴ ἐν δύχαις πολλαχοῦ τὸ συμφέρον ἀγνοεῖ; τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα φησὶ καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, μὴ οὐ λέγει δῶρον μόνον, ἵνα μὴ δόξῃ μετρίαζειν, ἀλλὰ καὶ δείκνισι ποῦ τὸ συμφέρον ἐν δύχαις ἠγνόησε. ποῦ τοίνυν ἠγνόησε; ἡνίκα παρεκάλει τ πειρασμῶν ἀπαλλαγῆναι λέγων. ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κν παρεκάλεσα, μὴ ἑστῆναι, ἀρκεῖσοί σι χάρισμα, ἡ γὰρ δύναμίς μου, ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. εἶδες πῶς οὐκ ἔγνω τὰ συμφέροντα αἰτῆσαι; διὸ οὐδὲ ἔλαβε, μὴ πολλάκις
» αἰτήσας. Πιστὸς δὲ ὁ θς ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς, οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὔ. Καλῶς ἀντίθεσιν ἀνακύπτουσαν καταλύει. εἰ γὰρ ὑποχόμην φησὶν, παραγίνεσθαι ὑστερέθην, καὶ οὐκέτι παρὰ σοὶ ναὶ ναὶ, καὶ οὐ οὔ, ἀλλὰ νῦν ἃ λέγεις ἀναιρέσεις μεταζῦτα, ὥσπερ ἐπὶ τ σῆς ἐπιδημίας ἐποίησας, οὐκ ἀπ ἡμῶν μήποτε, καὶ ἐν τῷ κηρύγματι δῶρον γέγονεν. ἵν' οὖν μὴ ζῶντα ἐννοῶσι μὴ δὲ θορυβῶνται, φησί. πιστὸς δὲ ὁ θς ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς, οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὔ. ἐν γὰρ τῷ κηρύγματι φησὶ, δῶρον οὐκ ἐγένετο, ἀλλ' ἐν ταῖς ὁδοῖς, καὶ ταῖς ἀποδημίαις μόνον. ἐν δὲ τῷ κηρύγματι μένει βέβαια, καὶ ἀκίνητα ἅπερ εἰρήκαμεν. λόγον γὰρ ἐνζῶθαι τὸ κήρυγμα καλεῖ. εἶτα ἀπόδειξιν ἀναντίρρητον παρέχει τούτου εἰς τὸν θν τὸ πᾶν ἀνάγων. ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν. ἡ ὑπόσχεσις τῆς παρουσίας, ἐμὴ ἦν, μὴ ἐμὸν οἶκοθεν ἐπηγγειλάμην ἐκεῖνο. τὸ δὲ κήρυγμα, οὐκ ἐμὸν οὐδὲ ἀνίσιον, ἀλλὰ τοῦ θυ. τὸ δὲ τοῦ θυ, ἀμήχανον διαφθύσαι ζ. διὸ καὶ ἔφη, πιστὸς δὲ ὁ θς, τουτέστιν ἀληθής. μὴ τοίνυν ὑποπτεύετε τὰ ἐκείνου. οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἀνίσιον. καὶ ἐπειδὴ εἶπε λόγον, ἐπάγει λοιπὸν δεικνὺς ποῖον λόγον φησὶ,
» ποῖος οὖν λόγος οὗτός ἐστιν; Ὁ γὰρ τοῦ θυ υἱὸς φησιν ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεὶς, δι' ἐμοῦ
» καὶ Σιλουανοῦ, καὶ Τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὔ. Διὰ γὰρ δῶρον, καὶ τὸν χρόνον εἰσάγει τῶν διδασκάλων εἰς μέσον, ἀξιόπιστον καὶ ταύτην καὶ μαρτυρίαν ποιῶν, οὐ μόνον τῶν ἀκουσάντων μόνον, ἀλλὰ καὶ μόνον τῶν διδαξάντων. καίτοι μαθηταὶ ἦσαν, ἀλλὰ μετρίαζων, ἐν τάξει διδασκάλων αὐτοὺς ἀριθμεῖ. τί δέ ἐστιν οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὔ; καὶ ἐμαφα φησὶ πρότερον εἶπον ἐν τῷ κηρύγματι, οὐ ναῦ μὲν δῶρον, ναῦ δὲ ἐκεῖνο διελέχθη ὑμῖν. τοῦτο γὰρ
» οὐκέτι πίστεως ἀλλὰ τε πλανημένης διανοίας ἐστίν. Ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονε.
» Τουτέστιν ἀπαρασάλευτος, καὶ βέβαιος ὁ λόγος μένει. Ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θυ.
» ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμήν, τῷ θῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. Τί ἐστιν ὅσαι ἐπαγγελίαι θυ; πολλὰ τὸ κήρυγμα ὑπεχνεῖτο, καὶ αὐτοὶ τὰ πολλὰ ζαῦτα ἐπηγγέλλοντο, καὶ ἐκήρυττον. καὶ γὰρ περὶ ἀναστάσεως διελέχθησαν, καὶ περὶ ἀναλήψεως, καὶ περὶ ἀφθαρσίας, καὶ περὶ τῶν μεγάλων ἐπάθλων, καὶ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν ἐκείνων. ζαύτας οὖν τὰς ἐπαγγελίας μένειν ἀκινήτους φησί. καὶ οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὔ, ἐν αὐταῖς. τουτέστιν οὐ ποτὲ μὲν ἀληθῆ τὰ εἰρημένα ποτὲ δὲ ψευδῆ καθάπερ ἡ ἐπιδημία ἡ ἐμή, ἀλλ' ἀεὶ ἀληθῆ. καὶ πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῶν τῆς πίστεως δογμάτων, καὶ τὸ περὶ χῦ λόγον ἀγωνίζεται λέγων. ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὔ. εἶτα ὑπὲρ τῶν ὑποχέσεων. ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ, εἰ δὲ ἀνέσχετο βέβαια, καὶ δῶσει πάντως, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς, καὶ ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος ὅτι βέβαιος. καὶ οὐκέτιν εἰπεῖν, ὁ ζα

νῦν μέν ὅτι

σωῦ μέν ἐστι νεῶ δὲ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀεί ἐστι, καὶ ὁ αὐτός ἐστι. τί δέ ἐστιν ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ τὸ ἀμήν; τὸ πάντως ἐσόμενον δηλοῖ. αἱ γὰρ ἐπαγγελίαι, ἐν αὐτῷ, οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ τὸ γε νέσθαι ἔχουσι, καὶ πληρωθῆναι. μὴ τοίνυν δείσῃς. οὐ γὰρ ἄνθρωπος ἐστίν, ἵνα ὑποπέσῃ δύσῃς, ἀλλὰ θεός ἐστιν, ὁ καὶ εἰπών, καὶ πληρῶν. τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. τί ἐστι πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν; πληροῖ αὐτὰς δι' ἡμῶν, τουτέστι καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς διεργεσιῶν πρὸς δόξαν αὐτοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι τῷ θεῷ πρὸς δόξαν, εἰ δὲ πρὸς δόξαν τοῦ θεοῦ, πάντως ἔσται. τῆς γὰρ αὐτοῦ δόξης οὐ καταφρονήσει, εἰ καὶ τῆς ἡμετέρας κατεφρόνει σωτηρίας, καὶ διὰ τὸ σφόδρα φιλάνθρωπος εἶναι. καὶ πρὸς τοῦτο ἡμῶν ἡ σωτηρία συνδέδεται τῇ αὐτοῦ δόξῃ τῇ νῦν. τούτοις. ὥστε εἰ πρὸς δόξαν αὐτοῦ εἰσιν αἱ ἐπαγγελίαι, πάντως καὶ ἡ σωτηρία ἡμῶν ἕψεται. ὃ καὶ ἐν τῇ πρὸς ἐφεσίους συνεχῶς περιγράφει λέγων, εἰς περιποίησιν τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ πανταχοῦ τοῦτο τίθησι, δεικνὺς τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἐκβάσεως, ὃ καὶ ἐνταῦθα φησιν. ὅτι αἱ ἐπαγγελίαι αὐτοῦ, οὐ ψεύδονται. οὐ γὰρ ἡμᾶς μόνον σώζουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν δοξάζουσι. μὴ τοίνυν τοῦτο ἐννοήσῃς, ὅτι δι' ἡμῶν ἐπηγγείλαντο, καὶ διαφθείρει. οὐ γὰρ δι' ἡμῶν πληροῦνται, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι δι' αὐτοῦ. οὐ γὰρ τὰ ἡμέτερα ἀλλὰ τὰ αὐτοῦ πρὸς ὑμᾶς εἰρήκαμεν. Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χν, καὶ χρίσας ἡμᾶς θς, καὶ σφραγισάμενος, καὶ δοὺς τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Πάλιν ἀπὸ τῶν παρελθόντων τὰ μέλλοντα βεβαιοῦται. εἰ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ βεβαιῶν ἡμᾶς εἰς Χν, τουτέστιν ὁ μὴ ἐῶν ἡμᾶς παρασαλεύεσθαι ἐκ τῆς πίστεως τῆς εἰς τὸν Χν. καὶ αὐτὸς ὁ χρίσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸ πνεῦμα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πῶς τὰ μέλλοντα οὐ δώσει; εἰ γὰρ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ὑποθέσεις ἔδωκε, καὶ τὴν ῥίζαν, καὶ τὴν πηγήν, οἷον τὴν ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ γνῶσιν, τὴν τοῦ πνεύματος μετάληψιν, πῶς τὰ ἐκτούτων οὐ δώσει, εἰ γὰρ ἐκεῖνα διὰ ταῦτα δέδονται, πολλῷ μᾶλλον ὁ ταῦτα δοὺς, καὶ ἐκεῖνα παρέξει. καὶ εἰ ταῦτα ἐχθροῖς οὖσιν ἔδωκε, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖνα φίλοις γενομένοις χαρίεται. διὰ τοῦτο οὐδὲ πνεῦμα εἶπεν ἁπλῶς, ἀλλ' ἀῤῥαβῶνα ὠνόμασεν. ἵνα ἀπὸ τούτου, καὶ περὶ τοῦ παντὸς θαῤῥῇς. οὐ γὰρ εἰ μὴ ἔμελλε τὸ πᾶν δώσειν, εἵλετο ἂν τὸν ἀῤῥαβῶνα παρασχεῖν, καὶ ἀπολέσαι εἰκῇ, καὶ μάτην. καὶ ὅρα συγκαταβάσεως παῦλον. τί γὰρ δεῖ λέγειν φῇ, ὅτι οὐκέν ἡμῖν ἡ τῶν ἐπαγγελιῶν ἀλήθεια αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐφάπαξ ἀπερισπάστως, καὶ ὡς πηγέναι ὑμᾶς, οὐκέν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο τοῦ θεοῦ, ὁ γὰρ βεβαιῶν ἡμᾶς φησι θς. οὐκοῦν ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ πιστεύοντες ὑμᾶς. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς δεόμεθα τοῦ βεβαιοῦντος, ὥστε μηδεὶς ἐν ἡμῖν νομιζέτω καυχᾶσθαι τὸ κήρυγμα. αὐτὸς τὸ πᾶν ἀνεδέξατο, αὐτῷ μέλει τοῦ παντός. τί δέ ἐστι χρίσας, καὶ σφραγισάμενος; τὸ πνεῦμα δοὺς δι' οὗ ταῦτα ἀμφότερα ἐποίησεν, ὁμοῦ προφήτας, καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλέας ἐργαζόμενος. ταῦτα γὰρ τὸ παλαιὸν ἐχρίετο τὰ γένη. ἀλλ' ἡμεῖς τὰ τρία μεθ' ὑπεροχῆς ἔχομεν ἀξιώματα νῦν. καὶ γὰρ βασιλεύσομεν ἀπολαύειν, καὶ ἱερεῖς γινόμεθα προσφέροντες θυσίαν τὰ σώματα ἡμῶν. παρεστήσατε γὰρ τὰ μέλη ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν εὐάρεστον τῷ θῷ φησι, καὶ μύρων, καὶ προφητεύομεν καθημένοι. ἃ γὰρ ὀφθαλμὸς οὐκεῖδε, καὶ οὖς οὐκήκουσε, ταῦτα ἐκκεκαλυμμένα ἡμῖν ἐστι.

Η' ἡμόν.

Καὶ ἄμωσ δὲ βασιλεῖς γινόμεθα ἐὰν βουληθῶμεν κρατεῖν τῶν ἀτόπων λογισμῶν. ὅτι γὰρ ὁ τοιοῦτος βασιλεύει, καὶ μᾶλλον, ἢ ὁ τὸ διάδημα περικείμενος, ἤδη σοὶ ποιήσω δῆλον ὑμῖν. πολλὰ ἔχει κρατοῦντα ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τούτων πλείους ἔχομεν λογισμούς. οὐ γὰρ ὅτι ἀριθμῆσαι τὸ ἄπειρον τῶν ἐννοιῶν πλῆθος τῶν ἐν ἡμῖν, οὐ πλῆθος δὲ μόνον ὅτιν ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐν τῷ πλήθει τούτῳ τῶν λογισμῶν, καὶ κρατηγούς, καὶ ταξιάρχους, καὶ λοχαγούς, καὶ τοξότας, καὶ σφενδονήτας. τί ἕτερον ποιεῖ βασιλέα, τὰ ἱμάτια; ἀλλὰ καὶ οὗτος βελτίω περίκειται, καὶ ἀμείνω τολμῶ. ἰῶ οὔτε σῆς ἐσθῆτος, οὔτε χρόνος δαπανᾷ. καὶ στέφανον ἔχει ποικίλον ἐν τ δόξης, ἐν τῶν οἰκτιρμῶν τ θεοῦ. δύλογεῖ γὰρ ἡ ψυχή μου κ̄ν̄, ἐν στεφανοῦντασε ἐν ἐλέει, καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ ἐν τῆς δόξης. δόξη γὰρ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν, καὶ ὡς ὅπλῳ δυνάμεως ἐστεφάνωσας ἡμᾶς, καὶ ἐν τῶν χαρίτων. στέφανον γὰρ χαρίτων δέξῃ σῇ κεφαλῇ. εἶδες πολύπλοκον, καὶ χαμαιστόρον τοῦτο τὸ διάδημα; πλοῦ ἀλλ' ἄνωθεν αὐτὰ ἀκριβέστορον ἐξετάσωμεν, πάλιν τὰ τῶν βασιλέων τούτων. ἐκεῖνος κρατεῖ τῶν δορυφόρων, καὶ πᾶσιν ἐπιτάττει, καὶ πάντες ὑπακούουσι, καὶ διακονοῦσιν αὐτῷ; ἀλλ' ἐγὼ δείκνυμι μείζονα ἐνταῦθα τὴν ἀρχήν. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἴσον, ἢ καὶ πλεῖον. λοιπὸν δὲ περὶ τῆς ὑποταγῆς ἐξετάζειν δεῖ, καὶ μήποτε εἰς μέσον ἀγαγὼν τοὺς ἐκποδὼν ὄντας τῆς βασιλείας, καὶ σφαγέντας ὑπ' αὐτῶν τῶν σωματοφυλάκων. μὴ τοίνυν τούτους εἰς μέσον ἀγωμεν, ἀλλὰ τοὺς καλῶς ἐν ἀμφοτέροις τὴν ἑαυτῶν διοικήσαντας βασιλείαν ζητήσωμεν. καὶ σὺ μὲν οὓς βούλει, πάθει, ἐγὼ δέ σοι τὸν παντελῆ ἀρχὴν ἀντιτάττω πᾶσιν. ὅτε γὰρ τὸν υἱὸν ἐκελεύετο σφαγιάσαι, ἐννόησον, πόσοι τότε ἐπανέστησαν αὐτῷ λογισμοί. ἀλλ' ὅμως πάντας ὑπέταξε, καὶ πάντες αὐτὸν ἔτρεμον μᾶλλον, ἢ βασιλέα οἱ δορυφόροι. καὶ βλέμματι μόνῳ πάντας κατέστελλε, καὶ οὐδὲ ῥῆμα ἐτόλμα τούτων οὐδείς. ἀλλ' ὑπέκυπτον, καὶ ὡς βασιλεῖ παρεχώρουν ἅπαντας, καίτοιγε ὀξύτατοι ὄντες, καὶ σφόδρα ἀπότομοι. οὐδὲ γὰρ οὕτως εἰσὶν αἱ τῶν δρακόντων αὐχμηραὶ φοβεραὶ, ὡς χαλεπωτέρα ἡ τῆς φύσεως συμπάθεια. διὸ καὶ αὐχμῆς ἠκονημένης, μᾶλλον τέμνειν ἠδύναντο τὴν ἐκείνου ψυχήν. οὐ γὰρ οὕτως ὀξὺ δόρυ γένοιτ' ἂν ποτε, ὡς ἐκείνων τῶν λογισμῶν τὰ κέντρα κάτωθεν ἀπὸ τῶν σπλάγχνων ὀξυνόμενά τε, καὶ ὀρθούμενα διέτειρε τὸ δικαίου τὴν διάνοιαν. ἐνταῦθα μὲν γὰρ καὶ χρόνου δεῖ, καὶ βουλῆς, καὶ πληγῆς, καὶ ὀδύνης, καὶ τότε ὁ θάνατος ἕπεται. ἐκεῖ δὲ οὐδενὸς τούτων ἔδει οὕτω ταχύτερα, καὶ δριμύτερα ἰῶ τὰ τραύματα. ἀλλ' ὅμως τοσούτων τότε ὁ πλιαθέντων κατ' αὐτῶ λογισμῶν, πολλὴ ἰῶ ἡσυχία, καὶ πάντες εἱστήκεσαν δυτάκτως, κοσμοῦντες μᾶλλον αὐτὸν, ἢ φοβοῦντες. ὅρα γοῦν τὴν μάχαιραν αὐτὸν ἐκτείνοντα, καὶ ὅσους βούλει πάθει βασιλεῖς εἰς τὸ μέσον, αὐγούστους καίσαρας, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἐρεῖς. οὐδὲ ἔξεις ῥῆμα δεῖξαι τοιοῦτον οὕτω μεγαλοφυὲς, μὴ τῶν ὠμῶν ἄξιον. κατὰ γὰρ τυραννίδος δίωκα τοτὲ ἔφησε πρᾶσσον ὁ δίκαιος τότε ἐκεῖνος. οὐδὲν γὰρ φύσεως τυραννικώτερον, κἂν μυρίους πάθῃς τυραννοκτόνους, οὐδένα τοιοῦτον ἐπιδείξεις ἡμῖν. μὴ γὰρ ἀγγέλῳ τὸ πρᾶσσον ἰῶ οὐκ ἀνοῦ τότε. σκόπει δέ. ἡ φύσις ἔρριπτο χαμαὶ μὴ τῶν ὅπλων τ αὐτῆς, μὴ τῷ στρατοπέδου πάντες, μὴ αὐτὸς εἱστήκει τὴν χεῖρα ἀνατείνασα, οὐχὶ στέφανον ἔχουσαν, ἀλλὰ μάχαιραν

στεφάνου

στεφανοῦ πάντας λαμπροτέραν, καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων ἐστηκότει δῆμος, καὶ ὁ δὲ ἐκ τῶν ὠιῶν ἀνεκήρυττεν. ἐπειδὴ γὰρ ἐν οὐρανοῖς ἐπολιτεύετο, ἐκεῖθεν ἐδέχετο, καὶ τὸ κήρυγμα. τί τούτου λαμπρότερον; μᾶλλον δὲ τί τούτου γένοιτ' ἂν ἴσον τῷ προοιμίου; εἰ γὰρ ἀθλητῶν νικήσαντος μὴ κῆρυξ κάτωθεν, ἀλλ' ἄνωθεν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ἀνηγόρευσε τὸν ὁλυμπονίκην, ἆρ' οὐχὶ δῆθεν τῶν στεφάνων αὐτῷ λαμπρότερον ἔδοξεν εἶναι; καὶ τὸ θέατρον ἅπαν ἐπέστρεψεν ἂν; ὅταν οὖν μὴ ἄνθρωπος βασιλεὺς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ δὲ, οὐκ ἐν θεάτρῳ τούτῳ, ἀλλ' ἐν θεάτρῳ τῷ τῆς οἰκουμένης, ἐν τῷ δήμῳ τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀρχαγγέλων αὐτὸν ἀνακηρύττῃ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ βοῶν ἄνωθεν, ποῦ θήσομεν τὸν ἄγιον τοῦτον ἐπαίνοις; εἰ δὲ δοκεῖ, καὶ αὐτῆς ἀκούσωμεν τῆς φωνῆς. τίς οὖν ἡ φωνή; ἀβραὰμ ἀβραὰμ μὴ ἐπενέγκῃς τὴν χεῖρα σου ἐπὶ ἰσαὰκ, μὴ δὲ ποιήσῃς αὐτῷ μηδέν. νῦν γὰρ ἔγνων ὅτι φοβῇ σὺ τὸν θεόν καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου, τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ. τί δῆτα, ὁ πάντα πρὸ γενέσεως αὐτῶν εἰδὼς, νῦν ἔγνω; καίτοιγε, καὶ ἀνθρώπῳ δήλη ἡ βλάβεια τανδρός. τοσαῦτα παρέσχε τὸ δείγματα τῆς πρὸς τὸν θεὸν βλνοίας, ὅτε εἶπεν αὐτῷ. ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου. ὅτε δι' αὐτὸν, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν τιμήν, τῶν πρωτείων παρεχώρησε τῷ ἀδελφιδῷ. ὅτε αὐτὸν τῶν τοσούτων ἐξείλετο κινδύνων, ὅτε ἐκέλευσεν εἰς αὐγουστον ἐλθεῖν, καὶ τὴν γυναῖκα ἀφαιρούμενος, οὐκέβλυσκέραινε, καὶ ἕτερα πλείονα, καὶ ὅπερ ἔφην, κἂν ἄνθρωπος ἀπὸ τούτων ἔμαθεν αὐτὸν τανδρὸς τὴν βλάβειαν, μήτοιγε ὁ δὲ, ὁ μὴ περιμένων ἀπὸ τῶν πραγμάτων μαθεῖν τὸ τέλος. πῶς δὲ αὐτὸν οὐκ ἐδικαίωσεν ἀγνοῶν; ἐπίστευσε γάρ φησιν ἀβραὰμ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τί οὖν ἐστὶ τὸ, νῦν ἔγνων; ὁμὴν σύρος φησί. νῦν ἐγνώρισας, τουτέστι τοῖς ἀνθρώποις. ἐγὼ γὰρ ἤδειν πάλαι, καὶ πρὸ τῶν ἐπιταγμάτων ἁπάντων ἐκείνων, διατὶ δὲ, καὶ τοῖς ἀνθρώποις νῦν. ἐκεῖνα γὰρ οὐχ ἱκανὰ δεῖξαι τὴν περὶ τὸν θεὸν βῦνοιαν; ἱκανὰ μὲν, ἀλλὰ τοσούτῳ πάντων δῆθεν ἐκείνων μεῖζον, ὡς μηδὲν ἐκεῖνα πρὸς δῆθεν φαίνεσθαι. δῆθεν τοίνυν ἐπαίρων τὸ κατόρθωμα, καὶ δεικνὺς πάντων ἀνώτερον, ταῦτα εἴρηκε. καὶ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν τοῖς ὑπερέχουσι, καὶ τὰ πρῶτα νικῶσιν, οὕτως εἰώθασι λέγειν. οἷον ὅταν τις μεῖζον τῶν προτέρων λάβῃ τι παρ' αὐτοῦ δῶρον, πολλάκις λέγει. νῦν ἔγνων ὅτι με ἀγαπᾷς ὁ δεῖνα. οὐ τοῦτο λέγων ὅτι τὸν ἔμπροσθεν ἠγνόει χρόνον, ἀλλὰ δηλῶσαι βουλόμενος, ὅτι πάντων μεῖζον τὸ δοθὲν νῦν. οὕτως καὶ ὁ δὲ ἀνθρωπίνως διαλεγόμενος, νῦν ἔγνων φησίν. οὐδὲν ἄλλο, ἢ τὴν ὑπερβολὴν παραστῆσαι τοῦ ἄθλου βουλόμενος, οὐχὶ τότε μαθὼν, οὐ τὸν φόβον, ἢ τὸ μέγεθος τοῦ φόβου. καὶ γὰρ ὅταν λέγῃ, δεῦτε καταβαίντες ἴδωμεν, οὐ καταβάσεως δεόμενος λέγει. καὶ γὰρ τὰ πάντα πληροῖ, καὶ πάντα οἶδε σαφῶς, ἀλλὰ παιδεύων ἡμᾶς, μὴ ἁπλῶς ἀποφαίνεσθαι. καὶ ὅταν λέγῃ κἂς ἐξέκυψεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀκριβῆ λέγει γνῶσιν. οὕτω καὶ ἐνταῦθα, νῦν ἔγνων φησὶ, τοῦτο δεικνὺς μεῖζον ἁπάντων ὂν τῶν ἔμπροσθεν. τούτου καὶ ἀπόδειξιν αὐτὸ παρέχεται ἐπάγων, καὶ λέγων, ὅτι οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ. οὐκ εἶπε τοῦ υἱοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ. οὐδὲ γὰρ φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ φιλοστοργίας, ἧς καὶ μᾶλλον τὸν οἰκεῖον τρόπον, καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ παιδὸς πολλὴν οὖσαν, ἐν αὐτῷ, κατεθάλπετο. εἰ δὲ φαύλων παίδων οὐκ ἂν βλπόλως καταφρονήσαιεν πολλοί, ἀλλὰ καὶ τοὺ-

τοις πενθοῦσιν. ὅταν καὶ υἱὸς ᾖ καὶ γνήσιος, καὶ μονογενὴς, καὶ ἀγαπητὸς, καὶ ἰσαάκ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ μέλλῃ σφάττεσθαι τοῦ πατρὸς; τίς αὖ εἴποι τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλοσοφίας, οὗτος μυρίων διαδημάτων, καὶ στεφάνων ἀπείρων ὁ ἆθλος φαιδρότερος. τῷ μὲν γὰρ τὸν στέφανον ἐκεῖνον περικειμένῳ, καὶ θάνατος ἐπελθὼν πολλάκις ἐπηρέασε, καὶ πολὺ τοῦ θανάτου μυρίαι πραγμάτων ἐπιβουλαί. τοῦτο δὲ οὐδεὶς οὐδὲ μετὰ τελευτὴν τὸ διάδημα ἀφελέσθαι δυνήσεται τὸν περικείμενον, οὐ τῶν ἰδίων, οὐ τῶν ἀλλοτρίων. θέας δέ μοι καὶ τὸν τιμιώτατον λίθον τοῦ διαδήματος τούτου. ὥσπερ γὰρ λίθος τίμιος, οὕτως αὐτὸ σωδεῖ πρὸς τὸ τέλειον. τί δέ τοῦτό ἐστι, τὸ δι' ἐμέ; οὐδὲ γὰρ τὸ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὅτι δι' αὐτόν. ὦ δεξιᾶς μακαρίας, οἵας κατηξιώθη μαχαίρας. ὦ μαχαίρας θαυμαστῆς, ποίας κατηξιώθη δεξιᾶς. ὦ μαχαίρας θαυμαστῆς, εἰς ποίαν παρεσκευάσθη χρείαν, καὶ ποίαν ἤνυσε διακονίαν, καὶ ποίῳ ὑπηρέτησε τύπῳ. πῶς ἡμάχθη, πῶς οὐχ ἡμάχθη. οὐδὲ γὰρ οἶδα τί εἴπω, οὕτω φρικτὸν τὸ μυστήριον ἦν. οὐχ ἥψατο τῆς τοῦ παιδὸς δέρρεως, οὐδὲ διῆλθε διὰ τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἁγίου ἐκείνου, οὐδὲ ἐφοινίχθη αἵματι δικαίου. μᾶλλον δὲ καὶ ἥψατο, καὶ διῆλθε, καὶ ἐφοινίχθη, καὶ ἐβαπτίσθη, καὶ οὐκ ἐβαπτίσθη. τάχα ἐξενηνέναι ὑμῖν δοκῶ οὕτως ἀναπολογῶν. καὶ γὰρ ἐξένηκα τὸ θαῦμα ἐννοῶν τοῦ δικαίου, ἀλλ' οὐκ ἐναντιολογῶ. ἡ μὲν γὰρ τοῦ δικαίου χεὶρ ἐνέπηξεν αὐτὴν τῷ φάρυγγι τοῦ παιδὸς, ἡ δὲ τοῦ θεοῦ χεὶρ, καὶ ἐμπαγεῖσαν οὐκ ἀφῆκεν αἵματι μολυνθῆναι τοῦ παιδός. καὶ γὰρ οὐχ ὁ Ἀβραὰμ αὐτὴν κατεῖχε μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ θεός. καὶ ὁ μὲν, ὥθει διὰ τῆς γνώμης, ὁ δὲ θεὸς ἀνέστελλε διὰ τῆς φωνῆς. ἡ γὰρ αὐτὴ φωνὴ, καὶ ὥπλισε τὴν δεξιὰν, καὶ κατέστειλε. καὶ καθάπερ ὑπὸ φρατηγῷ τασσόμενα τῷ θεῷ, πάντα τῷ ἐκείνου νεύματι διεπράττετο. καὶ πάντα τῇ ἐκείνου φωνῇ διεκόνητο, σπεύσει δέ. εἶπε σφάξον, καὶ δι' ὅλου ὡπλίζετο. καὶ γὰρ ἦν πάντα ἀπηρτισμένα, καὶ ἐδείκνυ λοιπὸν ὁ θεὸς τὸν φρατηγὸν, καὶ φρατηγὸν τῇ οἰκουμένῃ τὸν στεφανίτην τῷ θεάτρῳ τῶν ἀγγέλων, τὸν ἱερέα, τὸν βασιλέα, τὸν διαδήματος μόνῃ τῇ μαχαίρᾳ στεφανούμενον, τ τροπαιοῦχον, τὸν ἀριστέα, τὸν χωρὶς συμβολῆς νικητήν. καὶ γὰρ ὥσπερ ἂν εἴπῃς φρατηγὸς ἄριστον ἔχων φρατιώτην ἀπὸ τῆς ὁπλοδεξίας, ἀπὸ τῆς στάσεως, ἀπὸ τῆς ῥώμης κατα πλήξειε τὸν ἀντίδικον, οὕτω καὶ ὁ θεὸς, ἀπὸ τῆς γνώμης, ἀπὸ τοῦ κτήματος, ἀπὸ τῆς στάσεως μόνης τοῦ δικαίου, τὸν κοινὸν ἁπάντων ἡμῶν ἐχθρὸν διάβολον κατέπληξε, καὶ ἐφυγάδευσε. καὶ γὰρ οἶμαι κἀκεῖνον τότε φείξαντα ἀναχωρῆσαι. εἰ δὲ λέγεις, καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εἴασε βαπτισθῆναι τὴν δεξιὰν, εἶτα ἀθρόον ἀνέστησε τὸν σφαγιασθέντα, ὅτι θεῷ θέμεις οὐκ ἐν ὕδασι βαπτίσματα δέχεσθαι τοιαῦτα, ἀλλὰ ἀλαστόρων δαιμόνων ἦν τοιαύτη πράξεξα. ἀντοῦ δὲ ἀμφότερα ἐδείκνυτο, καὶ ἡ τοῦ δεσπότου φιλανθρωπία, καὶ ἡ τοῦ δούλου δυγνωμοσύνη. καὶ πρότερον μὲν ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς γῆς, τότε δὲ ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς ἀνεχώρησε. διὸ καὶ ἔλαβε μετὰ τόκου τὸ κεφάλαιον, καὶ μάλα εἰκότως. εἴλετο γὰρ μὴ κληθῆναι πατὴρ, ὥστε δοῦλος δυγνώμων φανῆναι. διατοῦτο οὐχὶ πατὴρ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἱερεὺς ἐγένετο. καὶ ἐπειδὴ ἀπέστη τῶν ἑαυτοῦ διὰ τὸν θεὸν, διατοῦτο ὁ θεὸς μετὰ τούτων ἐχαρίσατο αὐτῷ, καὶ τὰ αὐτοῦ. ὅταν μὲν οὖν πολέμοι ἐπιβουλεύωσι, καὶ μέχρι τῆς πείρας προέσι θαυματουργῶν. οἷον ἐπὶ τῆς καμήλου, καὶ τῶν λεόντων. ὅταν

δὲ αὐτὸς

δὲ αὐτὸς ἐπιτάττῃ, μέχρι προθυμίας ἵστησι τὸ ἐπίταγμα. τί γὰρ ἔλειπεν εἰς τὴν ἀρετὴν ταύτην λοιπόν; μὴ γὰρ προῄδει τὸ μέλλον ὁ Ἀβραάμ; μὴ γὰρ ἐπραγματεύετο τὸν θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν; εἰ γὰρ καὶ προφήτης ἦν, ἀλλ' οὐ πάντα ὁ προφήτης οἶδεν. ὥστε περιττὴ λοιπὸν ἦν ἡ σφαγὴ, καὶ ἀναξία θεοῦ. εἰ δὲ ἔδει μαθεῖν, ὅτι ἐνεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ θεὸς, ἀπὸ τῆς μήτρας πολλῷ θαυμαστότερον τοῦτο ἔμαθε, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τῆς ἀποδείξεως ἐκείνης, πιστὸς γὰρ ἦν. σὺ δὲ μὴ θαύμαζε τὸν δίκαιον μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῆλου. καὶ ὁρῶν αὐτὸν ἐν τοσούτῳ θορύβῳ, καὶ ξάλῃ κυμάτων ὡς ἐν γαλήνῃ πλέοντα, ὁμοίως καὶ σὺ μεταχειρίζου τῆς ὑπακοῆς, καὶ τῆς ἀνδρείας τὸ πηδάλιον. μὴ γάρ μοι τοῦτο εἴπῃς μόνον, ὅτι θυσιαστήριον ᾠκοδόμησε, καὶ τὰ ξύλα. ἀλλὰ ἀναμνήσθητι, καὶ τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου, καὶ λόγισαι πόσαι νιφάδες ἐπῆλθον αὐτῷ φρασσούσαι ἐκδειματοῦσαι. ὅτε ἤκουσε τοῦ παιδίου λέγοντος ὁ πατήρ, τὸ πρόβατον ποῦ; ἐννόησον πόσοι τότε ἐκυμήθησαν λογισμοί, οὐσιδήρῳ, ἀλλὰ φλογίνοις δράσιν ὡπλισμένοι, καὶ πάντοθεν κατακεντοῦντες αὐτὸν, καὶ διατέμνοντες. εἰ γὰρ καὶ νῦν κατακλῶνται πολλοὶ, καὶ μὴ πατέρες ὄντες, καὶ ἐδάκρυσαν εἰ μὴ τὸ τέλος ᾔδεισαν, πολλοὺς δὲ, καίτοι εἰδότας δακρύοντας ὁρῶ, τί πάσχειν ἐκεῖνον εἰκὸς ἦν, τὸν αὐτὸν γεννήσαντα, τὸν θρέψαντα, τὸν σὺν ἡμέρᾳ, τὸν μόνον ἔχοντα τοιοῦτον, τὸν ὁρῶντα, τὸν ἀκούοντα, τὸν διὰ θέως μέλλοντα ἀναιρεῖν; τίς ἡ συμφορὰ τῶν ῥημάτων; τίς ἡ ἐπιείκεια τῆς πίστεως; τίς ἄρα ὁ ἐνεργῶν; ὁ διάβολος, ὥστε ἐμπρῆσαι τὴν φύσιν; μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὁ θεὸς, ἵνα μᾶλλον βασανίσῃ τὴν χρυσῆν τοῦ δικαίου ψυχήν. ὅταν μὲν γὰρ ἡ γυνὴ φθέγγεται τὸν Ἰὼβ, διάβολος ἐνεργεῖ. τοιαύτη γὰρ ἡ συμβουλή. οὗτος δὲ οὐδὲν βλάσφημον φθέγγεται, ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὐσεβὲς, καὶ μεμεσιμνημένον. καὶ πολλὴ ἡχὼ ἐπιδίδωσι τοῖς ῥήμασι. πολὺ τὸ μέλι τῶν λόγων ἀπέσταξεν ἀπὸ γαλήνης, καὶ ἡμέρου ῥέον ψυχῆς. καὶ λιθίνην ἴσως ταῦτα ἦν μαλάξαι διανοίαν τὰ ῥήματα. ἀλλ' οὐ τὸν ἀδάμαντα ἐκεῖνον τρέψειεν, ἀλλ' οὐδὲ ἔσεισεν, οὐδὲ εἶπε. τί πατέρα καλεῖς, τὸν μικρὸν ὕστερον οὐκέτι ὄμενόν σου πατέρα; τὸν ἤδη ταύτην ἀπολέσαντα τὴν τιμήν; τίνος δὲ ἕνεκεν, καὶ ὁ παῖς ἐρωτᾷ; οὐ περιεργαζόμενος ἁπλῶς, οὐδὲ πολυπραγμονῶν, ἀλλ' ἀγωνιῶν ὑπὲρ τῶν προκειμένων. καὶ γὰρ ἐνενόει ὅτι εἰ μὴ ἐβούλετο λαβεῖν κοινωνὸν τῶν γινομένων, οὐκ ἂν τοὺς μὲν παῖδας ἀφῆκε κάτω μένειν, αὐτὸν δὲ μόνον παρέλαβε. διὰ δὴ τοῦτο, μή ὅτε μόνοι γένωνται, τότε αὐτὸν ἐρωτᾷ, ὅτε οὐδεὶς ἤκουε τῶν λεγομένων. τοσαύτη τοῦ παιδὸς ἡ σύνεσις ἦν. ἆρα οὐ διεδρομήνθητε πάντες, καὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες; οὐχὶ ἕκαστος ὑμῶν περιῳδύσεται τῇ διανοίᾳ, καὶ καταφιλεῖ τὸ παιδίον; καὶ θαυμάζει τὴν σύνεσιν, καὶ αἰδεῖται τὴν βυβλάβειαν; μεθ' ἡμῶν, καὶ συμποδιζόμενος, καὶ ἐπὶ τοῖς ξύλοις ἐπιζώμενος οὐκέξεπλήττετο, οὐκέσκίρτα, οὐκατεγίνωσκε τοῦ πατρὸς ὡς μαινομένου. ἀλλὰ μὴ ἐδεσμεῖτο, καὶ ἀνεβιβάζετο, καὶ ἐπετίθετο; καὶ πάντα ἔφερε σιγῇ καθάπερ τις ἀρνειός. μᾶλλον δὲ καθάπερ ὁ κοινὸς πάντων δεσπότης. καὶ γὰρ ἐκείνου ἐμιμεῖτο τὴν ἐπιείκειαν, καὶ τὸν τύπον ἐφύλαττεν. ὡς πρόβατον γὰρ ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος. καίτοιγε ἐφθέγξατο οὗτος, καὶ γὰρ καὶ ὁ δεσπότης αὐτοῦ ἐφθέγξατο. πῶς οὖν ἄφωνος; τουτέστιν οὐδὲν αὐθαδες, εἶπεν οὐδὲ τραχύ,

ἀλλὰ πάντα ἥμερα, καὶ προσηνῆ, καὶ μᾶλλον τῆς σιγῆς τὰ ῥήματα τὴν ἐπιείκειαν ἐδήλου. ἐπεὶ καὶ ὁ Χς ἔλεγεν, εἰ μὴ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; καὶ τὴν ἐπιείκειαν μᾶλλον ἐδήλωσεν, ἢ ἐσίγησε. μὴ ὥσπερ οὖν τῷ παρὰ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, οὕτως καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τοῦ θροῦ διαλέγεται. πάτερ ἄφες αὐτοῖς λέγων, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. τί οὖν ὁ πατριάρχης; ὁ θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς ὁλοκάρπωσιν τέκνον. ἑκάτεροι τὰ ὀνόματα τῆς φύσεως καλοῦσιν, ἐκεῖνος πρᾶϋ, καὶ τέκνον οὕτως. καὶ χαλεπὸς ἑκατέρωθεν ὁ πόλεμος διεγείρεται, καὶ πολλὴ ἡ ξάλη, μὴ ναυάγιον οὐδαμοῦ. ἡ γὰρ φιλοσοφία πάντων κρατεῖ. εἶτα ἐπειδὴ ἤκουσε τὸν θεὸν, οὐκέτι εἶπεν οὐδέν, οὐδὲ περιεργάσατο. οὕτω σωφρονῶν ἦν τὸ παιδίον, καὶ ἐν αὐτῷ τῆς ἡλικίας τῷ αὐθεντεῖ. εἶδες τὸν βασιλέα πόσων ἐκράτησε θραττωτέδων; πόσων πολέμων ἐπίων; οὐδὲ γὰρ οὕτως ἦσαν οἱ βάρβαροι τῇ πόλει τῶν ἱεροσολύμων φοβεροὶ, ὅτε ἐπῆλθον αὐτῇ πολλάκις, ὡς οἱ λογισμοὶ τούτων πάντοθεν αὐτὸν περικαθήμενοι. ἀλλ' ὅμως ἀπάντων περιεγένετο. βούλει καὶ τὸν ἱερέα ἰδεῖν; οὐ πόρρωθεν τὸ ὑπόδειγμα. ὅταν γὰρ αὐτὸν ἴδῃς ὤμους ἔχοντα, καὶ μάχαιραν, καὶ θυσιαστηρίῳ ἐφεστῶτα, τί λοιπὸν ἀμφιβάλλεις ὑπὲρ τῆς ἱερωσύνης; εἰ δὲ βούλει, καὶ τὴν θυσίαν ἰδεῖν, ὅρα διπλῶν. προσήνεγκε γοῦν παῖδα, προσήνεγκε καὶ πρόβατον, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων, τὴν ἑαυτοῦ γνώμην. καὶ τῷ μὲν αἵματι τὸ προβάτου, τὴν δεξιὰν, τῇ δὲ σφαγῇ τὸ παιδὸς, τὴν ψυχὴν ἡγίασεν. οὕτως ἐχειροτονήθη ἱερεύς, αἵματι μονογενοῦς, θυσίᾳ ἀμνοῦ. καὶ γὰρ καὶ οἱ ἱερεῖς αἵματι ἁγίζοντο τῶν ἱερείων τῶν τῷ θεῷ προσαγομένων. βούλει καὶ προφήτην ἰδεῖν; ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν. καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη φησί. οὕτω καὶ σὺ γίνῃ βασιλεὺς, καὶ ἱερεὺς, καὶ προφήτης ἐν τῷ λουτρῷ. βασιλεὺς μὲν, πάσας χαμαὶ ῥίψας τὰς πονηρὰς πράξεις, καὶ τὰ ἁμαρτήματα καταστράξας. ἱερεὺς δὲ, ἑαυτὸν προσενεγκὼν τῷ θεῷ, καὶ καταθύσας τὸ σῶμα, καὶ σφαγεὶς, καὶ αὐτός. εἰ γὰρ συναποθανόμεν αὐτῷ φησι, καὶ συζήσομεν αὐτῷ. προφήτης δὲ τὰ μέλλοντα μαντεύων, καὶ ἔνθους γινόμενος, καὶ σφραγισάμενος. καθάπερ γὰρ θραττώτας σφραγὶς, οὕτω καὶ τοῖς πιστοῖς τὸ πνεῦμα ἐπιτίθεται. κἂν λειποτακτήσῃς, κατάδηλος γίνῃ πᾶσιν. ἰουδαῖοι μὲν γὰρ εἶχον σφραγῖδα τὴν περιτομὴν, ἡμεῖς δὲ τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος. ταῦτα οὖν εἰδότες, καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ ἑαυτῶν ἐννοήσαντες, ἄξιον τῆς χάριτος ἐπιδείξωμεθα βίον. ἵνα μὴ τῶν μελλούσης ἐπιτύχωμεν βασιλείας, χαίρωμεν μὴ φιλαυτίᾳ.

Λόγος, δ'.

» Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκέτι
» ἦλθον εἰς κόρινθον. Τί φῂς ὦ μακάριε παῦλε, φειδόμενος αὐτῶν οὐκ ἦλθες εἰς κόρινθον; οὐκοῦν ἐναντιολογίαν τινὰ ἡμῖν εἰσάγεις ἐνταῦθα. ἀνωτέρω μὲν γὰρ ἔλεγες ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἦλθες, ἐπειδὴ οὐ κατὰ σάρκα βουλεύῃ, οὐδὲ κύριος εἶ σαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τοῦ πνεύματος ἐξουσίας παντοχοῦ περιαγῇ, καὶ τὰς θλίψεις εἰς μέσον ἤγες. ἐνταῦθα δὲ σὸν φῂς εἶναι τὸ μὴ ἐλθεῖν; οὐκέτι τῆς τοῦ πνεύματος ἐξουσίας; καὶ γὰρ φησίν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκ ἦλθον εἰς κόρινθον. τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; ἢ ὅτι καὶ τοῦτο αὐτὸ τοῦ πνεύματος ἦν; καὶ ἠθέλησε μὲν αὐτὸς ἐλθεῖν, ὑπέβαλε δὲ τὸ πνεῦμα μὴ παραγενέσθαι,

τὴν φειδὼ

τὴν φειδὼ τὴν αὐτῶν προβαλλόμενον, ἢ περὶ ἑτέρας λέγει παρουσίας. δηλῶν ὅτι πρινὴ μεάψαι τὴν προτέραν ἐπιστολὴν, ἠθέλησεν ἐλθεῖν. κατέχεν ἑαυτὸν δι' ἀγάπην, ὥστε μὴ ἀδιορθώτοις ἐπιπῆναι. εἰκὸς δὲ καὶ μετὰ τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν τὸ πνεῦμα τοὺς μηκέτι κωλύοντος αὐτὸν, ἐκόντας δηλονότι τὴν αὐτὴν ταύτην μεῖναι. ὃ καὶ μᾶλλον ἐστὶν ὑποπτεῦσαι. ὅτι παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν, τὸ πνεῦμα ἐκώλυεν. ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς ἐπιλογισάμενος ὅτι κρεῖττον βέλτιον, ἔμεινε, συνδέμοι σπόωσι. πῶς πάλιν ἑαυτὸν μέμνηται. ὃ συνεχῶς λέγειν οὐ παύσομαι ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἑαυτῷ συμβιβάμενος. ἐπειδὴ γὰρ καὶ κρεῖττον εἰκὸς ἦν ὑποπτεῦσαι αὐτοὺς, καὶ λέγειν. ὅτι διατοῦτο οὐκ ἠθέλησας ἐλθεῖν. ἐμίσησας γὰρ ἡμᾶς, δείκνυσι τοὐναντίον. ὅτι διατοῦτο οὐκ ἠθέλησεν, ἐπειδὴ ἐφίλει αὐτούς. τί δέ-ὄντι τὸ φειδόμενος; ἤκουσα φησὶν ὅτι ἐπόρνευσαν τινὲς παρ' ὑμῖν. οὐκ ἤθελον οὖν ἐλθὼν λυπῆσαι ὑμᾶς. καὶ γὰρ ἀνάγκη παρόντα ἐξετάσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐπεξελθεῖν καὶ κολάσαι, καὶ πολλοὺς ἀπαιτῆσαι δίκην. βέλτιον οὖν εἶναι ἐνόησα ἀπεῖναι, καὶ ἐνδοῦναι μετανοῆσαι, ἢ παρὼν ἐπεξελθεῖν, καὶ παροξυνθῆναι μειζόνως. καὶ γὰρ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς σαφῶς αὐτὸ παρεδήλωσεν εἰπών. φοβοῦμαι μήπως ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀσελγείᾳ, καὶ ἀκαθαρσίᾳ ᾗ ἔπραξαν. τοῦτο τοίνυν, καὶ ἐνταῦθα ἐνδείκνυται, καὶ λέγει μὲν αὐτὸς ἀπολογούμενος. ἐπιφύρει δὲ αὐτοὺς σφοδρότητα, καὶ φοβεῖ. καὶ γὰρ ἠνίξατο τιμωρίαν ὄντας αὐτοὺς ὑπευθύνους, καὶ ἄξια καὶ πεισομένους, εἰ μὴ ταχέως διορθωθεῖεν. ὃ καὶ αὖθις πάλιν ἐν τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς φησίν. ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. πλὴν ἀλλ' ἐκεῖ μὲν σαφέστερον, ἐνταῦθα δὲ ἐπειδὴ προοίμιον ἦν, οὐχ οὕτως αὐτὸ λέγει, ἀλλ' ὑπεσταλμένως, καὶ οὐδὲ τούτῳ ἀρκεῖται, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο πάλιν διορθώσει πεχρημένος. ἐπειδὴ γὰρ ὥσπερ ἐξουσίαν πολλὴν ἐνδεικνυμένου τὸ ῥῆμα ἦν. φείδεται γάρ τις ἐκείνων, οὓς καὶ κολάσαι κύριος ὤν, τοῦτο αὐτὸ παραμυθούμενος, καὶ τὸ δοκοῦν εἶναι τραχὺ συσκιάζων, φησίν.

» Οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως. Τουτέστιν οὐ διατοῦτο εἶπον, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκ ἦλθον ὡς κυριεύων ὑμῶν. καὶ οὐκ εἶπεν ὑμῶν, ἀλλὰ τῆς πίστεως, ὃ καὶ πρακτέρον ἦν, καὶ ἀληθέστερον. τὸν γὰρ μὴ βουλόμενον πιστεῦσαι, τίς κύριος ἀναγκάσαι; ἀλλὰ συνεργοὶ ἐσμὲν τῆς χαρᾶς ὑμῶν. ἐπειδὴ γάρ φησιν ἡ χαρὰ ὑμῶν ἡμετέρα, οὐκ ἦλθον, ἵνα μὴ ἐμβάλω εἰς λύπην ὑμᾶς. καὶ αὐξήσω τὴν ἀθυμίαν τὴν ἐμήν. ἀλλ' ἔμεινα, ἵνα διορθωθέντες ἀπὸ τῆς ἀσωτείας, εὐφρανθῆτε. πάντα γὰρ ποιοῦμεν ὑπὲρ τῆς χαρᾶς τῆς ὑμε

» τέρας, καὶ ὑπὲρ τούτου ἀγωνιζόμεθα. Ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κοινωνοῦμεν αὐτῇ. Τῇ γὰρ πί-

» στει ἑστήκατε. Ὅρα πάλιν ὑποστελλόμενος διαλεγόμενον. δέδοικε γὰρ αὐτῶν καθάψασθαι πάλιν, ἐπειδὴ σφοδρῶς αὐτῶν ἐν τῇ προτέρᾳ καθήκετο ἐπιστολῇ, καί τινα μεταβολὴν ἐπεδείξαντο. καὶ ἔμελλεν αὐτοὺς τοῦτο ἀνατρέπειν, εἰ μεταβαλλόμενοι πάλιν τὴν αὐτὴν ἐπιμέμψιν ὑπέμενον. διὸ πολλῷ τῆς προτέρας ἡμερωτέρα αὕτη.

» Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. Τὸ πάλιν δείκνυσι, καὶ ἤδη λυπηθέντα ἐκεῖθεν. καὶ δοκῶν ἀπολογεῖσθαι, λελυπηθότως αὐτῶν καθάπτεται. εἰ δὲ καὶ ἤδη ἐλύπησαν, καὶ πάλιν ἔμελλεν λυπεῖν, συννόησον ὅσην εἰκὸς γενέσθαι τὴν ἀνίαν.

ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ λέγει ὅτι ἐλυπήσατε· ἕτερος δὲ μεθοδεύει τὸν λόγον, τὸ αὐτὸ τοῦτο αἰνιττόμενος, καὶ λέγων· ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἦλθον, ἵνα μὴ λυπήσω ὑμᾶς· ὃ τ̀ αὐτ̀ μὲν ἴσχυε ἔχει τοῦτ-
» τω ᾧ εἶπον, δὺ παράδεκτον δὲ μᾶλλόν ἐστιν· Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με
» εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; Ποία οὖν ἀκολουθία; μεγίστη μὲν οὖν· σπόρει δὲ· οὐκ ἤθελησα ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἵνα μὴ λυπήσω ὑμᾶς πλέον ἐπιζημίων, ἀγανακτῶν, ἀποφρεφόμενος· εἶτα ἐπείσθη, καὶ αὐτὸ σφοδρὸν ἰῶ, καὶ κατηγορίαν αὐτ̀ εἶχεν, εἴγε οὕτως ἔξων, ὡς παῦλον λυπεῖν, ἐπιδιορθώσει χρώμενος. εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ δὲ καὶ ἐν λύπῃ ἐμέλλον εἶναι ἀναγκαζόμενος ὑμῖν ἐπιζημίαν, καὶ ὁρᾶν λυπούμενος, ἀλλ' ὅμως, καὶ αὐτὸ τοῦτο εὐφραίνομαι· μεγίστης γὰρ τοῦτο ἀγάπης τεκμήριον τὸ τοσούτου παρ' ὑμῖν ἄξιον εἶναί με, ὡς δύνασθαι δάκνειν ὑμᾶς ἀποφρεφόμενον· καὶ ὅρα σωφρόνως. ὁ γὰρ τοῦ νόμου τῶν μαθητῶν ἰῶ τὸ ἀλγεῖν, καὶ αὐδαίνεσθαι ἐπιμωμένους, τοῦτο ὡς χαριζομένους αὐτοὺς εἰσάγει· οὐδεὶς γάρ με οὕτως εὐφραίνει φησὶν, ὡς ἐκεῖνος ὁ ἀποφρεφόμενος τῶν ἐμῶν ῥημάτων, καὶ λυπούμενος ὅταν βλέπωμεν ὀργιζόμενον· καίτοι τὸ ἀκόλουθον ἰῶ εἰπεῖν· εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ ἰώμενός με ὑμᾶς εὐφραίνων; ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο, ἀλλ' ἀντιχρέφει πάλιν αὐτὸ, δοξασπεύων αὐτοὺς, καὶ λέγων· εἰ καὶ λυπῶ ὑμᾶς, χάριν μοι παρέχετε καὶ ταύτῳ μείζονα, ὅτι δάκνεσθε ὑπὸ τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων. Καὶ γὰρ ἔμελλον ὑμῖν αὐτὸ τοῦτο· Ποῖον; ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἦλθον φεισόμενος ὑμῶν· πότε ἔμελλεν; ἐν τῇ προτέρᾳ, ὅτε ἔλεγεν οὐ θέλω ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, οὐκέγωγε οἶμαι· ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιστολῇ ὅτε εἶπε, μὴ ἐλθόντα με πάλιν ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς· ἔμελλον οὖν αὐτὸ τοῦτο πρὸς τῷ τέλει φησὶ, μήπως ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων· διατὶ δὲ ἔμελλες; Ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην ἔχω ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν· πεποιθὼς τοῦτο πάντας
» ὑμᾶς ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ, πάντων ὑμῶν ἐστιν· Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὅτι δὺ φραίνομαι ἀλγούντων ὑμῶν, καὶ ἔδει αὐδαδέστερον τοῦτο ἰῶ, καὶ πραχύτερον, πάλιν αὐτὸ ἀνέφρεψεν ἑτέρως, καὶ ἡμερώτερον αὐτὸ ἐποίησε οἷς ἐπήγαγε· διατοῦτο γὰρ φησι προέμελλα ὑμῖν, ἵνα μὴ ἐν ὀδύνῃ ὑμᾶς δὺρω μὴ διορθωθέντας· διατοῦτο εἶπον ἵνα μὴ λυπηθῶ, οὐκ ἐμαυτοῦ σκοπῶν, ἀλλὰ τὸ ὑμέτερον· οἶδα γὰρ ὅτι ἐὰν ἴδητε χαίροντα, χαίρετε· κἂν θεάσησθε ἀλγοῦντα, ἀλγεῖτε· ὅρα τοίνυν αὖθις τ̀ ἀκολουθίαν τ̀ εἰρημένην, οὕτω γὰρ δύμαθέστερος ἡμῖν ἔσται ὁ λόγος· οὐκ ἦλθον φησὶν, ἵνα μὴ λυπήσω ὑμᾶς ἀδιορθώτους δύρων· τοῦτο δὲ ἐποίουν, οὐκ ἐμαυτοῦ σκοπῶν, ἀλλὰ τὸ ὑμέτερον· ἐγὼ μὲν γὰρ λυποῦμαι ὑμῶν, ἔχω ἡδονὴν οὐμικράν, ὅταν ἴδω τοσοῦτον ἐμοῦ φροντίζοντας, ὡς μὴ λυπεῖσθαι, μὴ ἀλγεῖν ἀγανακτοῦντος ἐμοῦ· τίς γάρ ἐστιν ὁ δύφραίνωμαι εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; πλὴν ἀλλὰ μὴ οὕτως διακείμενος, ἐπειδὴ τὸ ὑμέτερον σκοπῶ, ἔμελλον ὑμῖν τὸ αὐτὸ τοῦτο· ἵνα μὴ λυπηθῶ, μὴ ἐν τούτῳ πάλιν, οὐκ ἐμὸν σκοπῶν, ἀλλὰ τὸ ὑμέτερον· οἶδα γὰρ ὅτι μὴ ὑμεῖς μέλλετε λυπεῖσθαι ἀλγοῦντα με ὁρῶντες· ὡς περ οὖν, καὶ δύφραίνεσθε χαίροντα θεωροῦντες· σπόρει τοίνυν σώσειν, εἰκὸς ἵνα μὴ λυπήσω οὐκ ἦλθον, καίτοιγε δύφραίνομαι εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ ἐκείνων ἀλγοῦντ δύφραίνεσθαι, κατὰ τοῦτο εἶπε· χαίρω καὶ δὸ καθάπαξ ὁμολογῶ, ἐπεὶ καθ' ἕτερον λυποῦμαι ὅταν τὶς οὕτω φιλοῦντας ἀναγκάζωμαι λυπεῖν, οὐ τούτῳ μόνον τῷ ἐπιζημίαν, ἀλλὰ τῷ μὴ αὐτὸς ἐν λύπῃ εἶναι, μὴ

ὑμᾶς λίαν

ὑμᾶς διὰ τοῦτο πάλιν λυπεῖν. σκόπει δὲ πῶς αὐτὸ, μὴ μετ' ἐγκωμίων πίθησι λέγων. ἀφ' ὧν ἔδειμε χαίρειν. δῆλον γὰρ γνησιότητα μαρτυροῦντος ὅτι, καὶ πολλὴν φιλοστοργίαν, ὡς οὐ περὶ γῆν καὶ ἅλας εἴτε πολλὰ δυσχερηθέντων, καὶ περὶ οὓς ἐπόνησεν. εἰ τοίνυν διὰ τοῦτο γράφω, καὶ οὐκ ἔρχομαι, μέγα τι οἰκονομῶν οὐκ ἔρχομαι, καὶ οὐ μισῶν, οὐ δὲ ἀποφερόμενος, ἀλλὰ καὶ σφόδρα φιλῶν. εἶτα ἐπειδὴ εἶπον, ὅτι ὁ λυπῶν δύφραίνει. ἵνα μὴ λέγωσι. δῆλον οὖν αὐτὸ ποιοῦσι, ἵνα δύφραίνῃ, καὶ ἐπιδείξῃ πᾶσιν πόσην ἔχεις ἰσχύν; ἐπήγαγεν.

» Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας, ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν δακρύων. οὐ-
» χ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς.

Τί ταύτης φιλοστοργότερον τῆς ψυχῆς; οὐτῶν γὰρ τῶν ἡμαρτηκότων οὐκ ἔλαττον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλέον δείκνυσιν ἑαυτὸν ἀλγήσαντα. οὐ γὰρ ἀπὸ θλίψεως ἦν μόνον, ἀλλ' ἀπὸ πολλῆς. οὐ δὲ δακρύων, ἀλλὰ διὰ πολλῶν δακρύων, καὶ συνοχῆς καρδίας, τουτέστιν ἀπηγχονιζόμην, ἀπεπνιγόμην ὑπὸ τῆς ἀθυμίας. καὶ μηκέτι φέρων τῆς ἀθυμίας τὸ νέφος, ἔγραψα ὑμῖν. οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλ' ἵνα γνῶτε τὴν ἀγάπην ἣν, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. καίτοι τὸ ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλ' ἵνα διορθωθῆτε. μὴ γὰρ διὰ τοῦτο ἔγραψεν. ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο, ἀλλὰ καταγλυκαίνων μᾶλλον τὸν λόγον, καὶ εἰς μεῖζον φίλτρον αὐτοὺς ἐπιστώμενος, τοῦτο ἀντ' ἐκείνου τίθησι, δεικνὺς ὅτι πάντα ἀπὸ ἀγάπης ποιεῖ. καὶ οὐχ ἁπλῶς φησι ἀγάπην, ἀλλ' ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. βούλεται γὰρ αὐτοὺς, καὶ διὰ τῆς ἐπιστολῆς διορθῶσαι, τῷ δεῖξαι ὅτι πλέον πάντων αὐτοὺς φιλεῖ. καὶ ὡς περὶ ἐξαιρέ-
» τους μαθητὰς διάκειται, διὸ φησί. Εἰ καὶ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμι. καὶ
» ἐὰν πολλοὺς συνδιδασκάλους ἔχητε, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. Καὶ πάλιν. Ἐν χάριτι δὲ οὐκ
» ἐφάνημεν ἐν τῷ κόσμῳ. περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς, καὶ προϊόντων φησὶ, καὶ περισσοτέρως ὑ-
» μᾶς ἀγαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι. καὶ ἐν τούτῳ δῆλον. ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. ὥστε εἰ καὶ θυμῷ τὰ ῥήματα ἔγραψεν, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης ἦν πολλῆς, καὶ ἡδυνῆς ὁ θυμός. καὶ μέφων τὴν ἐπιστολὴν, ἔπαθον, ἤλγουν, οὐχ ὅτι ἡμαρτήκατε μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἠναγκαζόμην λυπεῖν. μὴ τοῦτο δὲ αὐτὸ ἐξ ἀγάπης. ὥσπερ οἶμαι ἔχοντες παῖδα γνήσιον σκωπτόδουλα ἔχοντα ἀναγκαζόμενος τέμνειν, καὶ καίειν, διὰ ἀμφότερα πάσχει, καὶ ὅτι νοσεῖ, μὴ ὅτι ἀναγκάζεται αὐτὸν τέμνειν. ὥστε ὃ νομίζετε εἶναι τοῦ μισεῖν ὑμᾶς σημεῖον, τοῦτο τοῦ σφόδρα φιλεῖν ἦν. εἰ δὲ τὸ λυπῆσαι ἐξ ἀγάπης, πολλῷ μᾶλλον τὸ δύφραίνεσθαι λυπουμένων. ἀπολογησάμενος τοίνυν ὑπὲρ ἑαυτοῦ. καὶ γὰρ ἀπολογεῖται πολλαχοῦ, καὶ οὐκαὶ αἰσχύνεται. εἰ γὰρ ὁ διὰ αὐτὸ ποιεῖ λέγων, λαὸς μου τί ἐποίησά σοι; πολλῷ μᾶλλον παῦλος. ἀπολογησάμενος οὖν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ μέλλων μετιέναι λοιπὸν καὶ τὴν ἀπολογίαν τὴν ὑπὲρ τοῦ πορνεύσαντος. ἵνα μὴ διαστρέφωσιν ὡς τἀναντία κελεύομενοι, καὶ προσφιλονεικήσωσιν. ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ καὶ τότε ὀργισθεὶς, μὴ νῦν κελεύων αὐτὸν ἀφιέναι, ὅρα πῶς αὐτὸ προοικονόμησεν. ἀπότε τῶν εἰρημένων, ἀπότε τῶν
» ῥηθησομένων, τί γάρ φησιν; Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκε. Γρῶ τὸν αὐτὸν ἐπαινέσας, ὡς τὰ αὐτὰ χαίροντας, καὶ τὰ αὐτὰ λυπουμένους, τότε ἐμβάλλει εἰς τὸν περὶ τούτου λόγον. εἰπὼν πρῶτον, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ, πάντων ὑμῶν ἐστιν. εἰ δὲ ἡ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστι χαρὰ, δεῖ μετ' ἐμοῦ, καὶ νῦν ἥδεσθαι. ὥσπερ ἠλγήσατε μετ' ἐμοῦ τότε. καὶ γὰρ διὰ τοῦτο ἐλυπήθητε, ἵνα φρόνιμοι γένησθε. καὶ διὰ τοῦτο χαίρετε νῦν, ἵνα ἄρα ἥδεσθε, τὸ αὐτὸ ποιήσετε. καὶ οὐκ

εἶπεν

εἶπεν ἡ ἐμὴ λύπη πάντων ὑμῶν ἐστιν. ἀλλ' ἐν τοῖς ἄλλοις κατασιβυάσας τοῦτο, νυνὶ μόνον οὗ ἔχρηξε, τοῦτο τέθεικε, τὴν χαράν, εἰπὼν ὅτι ἡ ἐμὴ χαρά, πάντων ὑμῶν ἐστιν. εἶτα καὶ τῶν
» προτέρων μέμνηται λέγων. Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους,
» ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ, πάντας ὑμᾶς. Οἶδα φησὶν, ὅτι συνωργίσθητέ μοι, καὶ συνηγανακτήσατε τῇ τῶ πορνεύσαντι, καὶ ἐμέρισε πάντας ὑμᾶς ἐλύπησε τὸ συμβάν. διατοῦτο δὲ εἶπον ἐμέρους, οὐχ ὡς ὑμῶν ἐλάττονα ἀλγησάντων, ἢ ἐγὼ, ἀλλ' ἵνα μὴ βαρήσω ἐκεῖνον τὸν πορνεύσαντα. οὐκ ἐμὲ τοίνυν μόνον ἐλύπησεν, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς ὁμοίως. μὴ φειδόμενος αὐτοῦ εἶπον ἀπὸ μέρους. εἶδες πῶς αὐτῶν δι' ὅλου ἐχάλασε τὸν θυμόν; δείξας, καὶ τῆς ἀγανακτήσεως κοινωνοὺς γενομένους; Ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιζημία αὕτη ἡ ὑπὸ τ πλειόνων. Καὶ οὐ λέγει τῷ πορνεύσαντι, ἀλλὰ πάλιν τῷ τοιούτῳ, ὡς καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ, ἀλλ' οὐ λίαν τὴν αὐτὴν αἰτίαν. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν αἰσχυνόμενος, ἐν τούτοις δὲ φειδόμενος. διὸ οὐδὲ μέμνηται λοιπὸν οὐδαμοῦ τῆς ἁμαρτίας. καιρὸς γὰρ ἀπολογίας ἦν. Ὥστε
» τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι. μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. Οὐ γὰρ μόνον κελεύει λῦσαι τὴν ἐπιτιμησιν, ἀλλὰ καὶ τὰ πρότερα ἐπανάγει. τὸν γὰρ μαστιγωθέντα οὐ μόνον τις ἀφῇ, καὶ οὐ δεδραστεύσῃ, οὐδὲν ἐποίησεν. ὅρα δὲ πῶς καὶ ἐκεῖνον πάλιν καταστέλλει, ἵνα μὴ τῇ συγχωρήσει γένηται χείρων. εἰ γὰρ καὶ ἐξωμολογήσατο, καὶ μετενόησε, δείκνισιν ὅτι οὐ τοσοῦτον ἀπὸ τῆς μετανοίας, ὅσον ἀπὸ τῆς δωρεᾶς λαμβάνει τὴν ἄφεσιν. διὸ φησὶ, χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, καὶ τὸ ἑξῆς πάλιν τὸ αὐτὸ δηλοῖ. οὐ γὰρ ἐπειδὴ ἄξιος ἐστὶν. οὐ δὲ ἐπειδὴ ἀρνοῦσαν μετάνοιαν ἐπεδείξατο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀσθενής ἐστιν. διατοῦτο φησὶ, ἀξιῶ. διὸ καὶ ἐπήγαγε, μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. τοῦτο δὲ καὶ μαρτυροῦντος ἦν αὐτῷ πολλὴ τ μετάνοια. καὶ οὐκ ἀφιέντος εἰς ἀπόνοιαν ἐλθεῖν. τί δέ ἐστιν, τὸ καταποθῇ; ἢ τοῦτο ποιήσας ὅπερ, καὶ Ἰούδας ἐποίησεν, ἢ καὶ ἐν τῷ ζῆν χείρων γενόμενος. κἂν ἀποσιρτήσῃ φησὶ τῷ μὴ φέρειν ἐπιπλέον τὴν ἐκτεινομένην ἐπιπλήξεως ὀδύνην. πολλάκις καὶ ἀπογνοὺς, ἢ εἰς ἀγχόνην, ἢ εἰς μείζονα λοιπὸν ἥξει κακίαν. δεῖ τοίνυν προκαταλαβεῖν, ἵνα μὴ χαλεπώτερον τὸ ἕλκος γένηται, μὴ δὲ ὅπερ κατωρθώσαμεν, ἀπολέσωμεν τῇ ἀμετρίᾳ. ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ἐκεῖνον ὅπερ ἔφθασεν εἰπὼν, καὶ καταστέλλων, καὶ σπουδαίους μὴ γενέσθαι μετὰ τὴν ἄφεσιν ῥᾳθυμότερον. οὐ γὰρ ὡς ἀπονιψάμενον τέλεον, ἀλλ' ὡς δεδοικὼς μὴ χαλεπώτερόν τι ἐργάσηται, οὕτως ἐδεξάμην φησί. ὅταν μανθάνωμεν, ὅτι οὐ δεῖ μόνον πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν ἕξιν τῶν ἁμαρτανόντων τὴν μετάνοιαν ὁρίζειν. ὃ καὶ τότε ὁ ἀπόστολος ἐποίησε. καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο αὐτοῦ τὸ ἀσθενές. καὶ διατοῦτο ἔλεγε, μὴ καταποθῇ, ὡς ὑπὸ θηρίου, ὡς ὑπὸ χειμῶνος, ὡς ὑπὸ κλύδωνος. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς. Οὐκέτι ἐπιτάττει, ἀλλὰ παρακαλεῖ, οὐχ ὡς δεσπότης, ἀλλ' ὡς ὁμότιμος. καὶ ἐκείνους ὑπὸ τὸ θρόνου καθίσας τοῦ δικαστικοῦ, ἑαυτὸν ἔστησεν ἐν τάξει συνηγόρου. ἐπειδὴ γὰρ κατώρθωσεν ὅπερ ἐβούλετο, ἁπλῶς λοιπὸν χαρᾶς
» τῇ ἐκπειρίᾳ κέχρηται. καὶ τί ποτέ ἐστιν, ὃ παρακαλεῖς εἰπέ μοι; Κυρῶσαι εἰς αὐ-
» τὸν ἀγάπην. Τουτέστι βεβαιῶσαι, μὴ ἁπλῶς μὴ δὲ ὡς ἔτυχε προσέσθαι. τοῦτο δὲ πάλιν μαρτυροῦντός ἐστιν αὐτοῖς ἀρετὴν μεγίστην. εἰγε οἱ οὕτω φιλοῦντες αὐτὸν, καὶ συγ

κρατοῦντες,

προτοιῶτες, ὡς μὴ φιλοῖωθῆναι, οὕτως ἀπεφράφησαν, ὡς τοσαῦτα μένειν τὸν παῦλον, ἵνα κυρώσωσιν εἰς αὐτὴν ἀγάπην. ΔΕΙ γὰρ ἀρετὴ μαθητῆ, τοῦτο ἀρετὴ διδασκάλων, τὸ οὕτως ἐκείνους βούλεσθαι, τὸ οὕτως αὐτὸν ῥυθμίζειν αὐτούς. ΔΕΙ δὲ μὴ νεῶ ἐγένετο, οὐκ ἂν οἱ ἁμαρτάνοντες ἀνακαθήτως ἐπεμελήσαντο. οὔτε γὰρ φιλεῖν ἁπλῶς δεῖ, οὔτε ἀποφέρεσθαι αὐδὲν λόγου
» τινός. Εἰς ΔΕΙΝ γὰρ μὴ ἔγραφα ὑμῖν, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε, μὴ
» μόνον ἐν τῷ ἀποτέμνειν, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ σωάζειν. Εἶ δὲς πῶς πάλιν, καὶ ἐν τούτοις περιέσησι τὸν ἀγῶνα; ὥσπερ γὰρ ἡνίκα ἥμαρτον, ἀναγωνίους αὐτοὺς ἐποίησεν, εἰ μὴ ἐκτέμοιεν, εἰ πὼν, μυρία ξύμη, ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ, καὶ ἕτερα πλείονα. οὕτω καὶ ἐν τούτοις πάλιν τὸν τῆς παρακοῆς αὐτοῖς ἐφίησι φόβον, μονονουχὶ λέγων. ὅπ ὥσπερ τότε, οὐχ ὑπὲρ αὑτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν. καὶ νεῶ οὐχ ὑπὲρ ἐκείνου μᾶλλον, ἢ ὑμῶν αὐτῶν βουλευτέον ὑμῖν ἐστίν. μὴ δόξητε φιλόνεικοι τινές εἶναι, καὶ ἀπάνθρωποι, καὶ οὐκ ἂν ἅπασιν ὑπήκοοι. διὸ φῆ, εἰς ΔΕΙΝ γὰρ καὶ ἔγραφα ὑμῖν, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἔδοξεν αὖ καὶ φθόνου εἶναι, καὶ βασκανίας. τοῦτο δὲ δείκνυσι καθαρὰν μάλιστα τὴν ὑπακοὴν, καὶ εἰ πρὸς φιλανθρωπίαν ἐστὶ σπιπδείοι. τοῦτο γὰρ μαθητῶν δύγω μόνων, τὸ μὴ μόνον ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐναντία κελεύσαντα πείθεσθαι. διατοῦτο εἶπεν εἰς πάντα, δείκνυς ὅπ ἐὰν μὴ ὑπακούσωσιν, οὐχ οὕτως ἐκεῖνον, ὡς ἑαυτοὺς κατισχύουσι, φιλονείκων λαμβανόντες δόξαν. ποιεῖ δὲ τοῦτο, ἵνα κἀντεῦθεν αὐτοὺς ὠθήσῃ πρὸς τὸ πείθεσθαι. διὸ καὶ λέγει. εἰς τοῦτο γὰρ ἔγραφα ὑμῖν, καίτοι οὐ διατοῦτο ἔγραφε. λέγει δὲ διὰ τοῦτο, ὥστε αὐτοὺς σπιπάσασθαι. τὸ γὰρ προκείμενον ἦν, ἢ ἐκείνου σωτηρία. ἀλλ' ἔνθα μὴ δὲν βλάπτεται, κἀκείνοις χαρίζεται. τῷ δὲ εἰπεῖν εἰς πάντα, πάλιν ἐγκωμιάζει, τῆς προ-
» τέρας ὑπακοῆς ἀναμνήσας, καὶ εἰς μέσον αὐτὴν ἀγαγών. Ὧ δὲ πὶ χαρίζεσθε, κἀγώ. Ὁρᾷς πῶς πάλιν τὰ δευτερεῖα ἑαυτῷ δίδωσιν; ἐκείνους μὲν ἄρχοντας, ἑαυτὸν δὲ ἑπόμενον δεικνύς; τοῦτο δὲ μαλάττει πραχυνομένην γνώμην, τοῦτο ἐκλύσαι φιλονεικοῦσαν. εἶτα ἵνα μὴ ὑπερόπτους ποιήσῃ, ὡς κυρίους ὄντας, κὴ μὴ ἀφῶσιν αὐτὴν, πάλιν αὐτοὺς ἄγχει πρὸς
» τοῦτο λέγων. ὅπ καὶ αὐτὸς ἐχαρίσατο. Καὶ γὰρ ἐγὼ εἶπ κεχάρισμαι, ὃ κεχάρισμαι,
» δι' ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο γὰρ αὐτὸ, δι' ὑμᾶς πέπρακα φησί. καὶ ὥσπερ ἡνίκα ἐκέλευεν ἀποτεμεῖν, οὔτε ἀφῆκεν αὐτοὺς γενέσθαι κυρίους χαρίσασθαι, εἰ πὼν. ἤδη κέκρικα παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ. καὶ ἔλαβε πάλιν κοινωνοὺς αὐτοὺς τῆς ψήφου εἰ πὼν. σωαχθέν των ὑμῶν παραδοῦναι αὐτόν. δύο τὰ μέγιστα κατασκευάζων, καὶ τὸ ἐξενεχθῆναι τὴν ἀπόφασιν. καὶ τὸ μὴ χωρεῖς ἐκείνων, ὥστε μὴ δόξαι ταύτῃ πλήττειν. καὶ οὔτε μόνος αὐτὴν ἐκφέρει, ἵνα μὴ νομίσωσιν αὐθαίρετη εἶναι, καὶ ὑπερῶφθαι αὐτοί. οὔτε τὸ πᾶν αὐτοῖς ἐπιτρέπει. ἵνα μὴ κύριοι γενόμενοι, προδῶσι τὸν ἡμαρτηκότα, ἀκαίρως αὐτῷ χαριζόμενοι. οὕτω κὴ ἐν ταῦθα ποιεῖ λέγων. ὅπ ἐγὼ ἤδη ἐχαρισάμην, ὃς ἐν τῇ προτέρᾳ ἤδη κέκρικα. εἶτα ἵνα μὴ πλημμελῶσιν, ὡς ὑπερόφθεντες, φῆ. δι' ὑμᾶς, τί οὖν, δι' αὐτοὺς συνεχώρησεν; οὐχί. ΔΕΙ γὰρ τοῦτο κὴ προσέθηκεν. Ἐν προσώπῳ χῦ. Τί ἐστιν ἐν προσώπῳ χῦ; ἢ κατὰ τὸν φησι, ἢ εἰς δόξαν τοῦ χῦ. Ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν. Εἶ δὲς πῶς κὴ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῖς ἐπιτρέπει, κὴ πάλιν ἀφαιρεῖται αὐτήν;

ἵνα ἐκείνῳ

ἵνα ἐκείνῳ μὲν μαλάξῃ, τούτῳ δὲ τὸ αὐθαδες αὐτῶν ἐκκόψῃ. οὐ δ̃ον δὲ μόνον συτεῦθεν κατασκυάζει, ἀλλὰ καὶ τὸ δεῖξαι κοινωνὸν τιὼ βλάβιω οὖσαν, εἰ παρακούσαιεν. ὅπερ καὶ ἐν ἀρχῇ ωεποίηκε. καὶ γὰ τότε ἔλεγε, μικρὰ ζύμη, ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. καὶ συζαῦθαι πάλιν, ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑ̃ὸ τ̃ σατανᾶ. καὶ παντα χοῦ, καὶ αὐτ̃, καὶ ἐκείνων ποιεῖ τιὼ ἄφεσιν. σκόωει δὲ αὖωθεν. εἰ δέτις λελύπηκε φῇ, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ, πάντας ὑμᾶς. εἶτα πάλιν, ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιπμία αὕτη ἡ ὑ̃ὸ τῶν πλειόνων. δ̃ον αὐτ̃ ψῆφος, καὶ γνώμη. ἀλλ' οὐκέτη μέχρι τ̃ς ψήφου, ἀλλὰ πάλιν αὐτοὺς κοινωνοὺς ποιεῖ λέγων. ὥστε τοὐναντίον μᾶλ̃ ὑμᾶς χαρίσαθαι, μὴ παρακλέσαι. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς αὐτ̃ ἀγάπην. πάλιν ἐκείνων τὸ ὅλον ποιήσας, εἰς τιὼ ἐξουσίαν τιὼ ἑαυτοῦ μεταβαίνει λέγων. εἰς δ̃ον γὰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, ἵνα γνῶ τιὼ δοκιμιὼ ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. εἶτα πάλιν αὐτῶν ποιεῖ τιὼ χάειν λέγων. ᾧ δέτι χαρίζεσθε, καὶ ἐγὼ λέγων εἴτι κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς, εἶτα μὴ ἐκείνων, καὶ ἑαυτ̃. καὶ γαὲ ἐγώφησι, εἴτι κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ χ̃υ, ἢ εἰς δόξαν χ̃υ, ἢ ὡς τ̃ χ̃υ, καὶ δ̃ον κελεύοντος. ὃ μάλιστα αὐτοὺς ἔωειθε. καὶ γὰ ἐδεδοίκεισαν λοιπὸν μὴ χαρίσασθαι πρᾶγμα εἰς δόξαν αὐτ̃ διαβαῖνον, καὶ αὐτῷ δοκοῦν. εἶτα πάλιν τὸ κοινὸν βλάβος εἰ παρακούσαιεν, πίθησι λέγων. ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑ̃ὸ τ̃ σατανᾶ. καλῶς, πλεονεξίαν ὀνομάσας. οὐ γὰ τὰ αὐτ̃ λαμβάνει λοιπόν, ἀλλὰ τὰ ἡμῶν ἁρπάξει. μὴ δέμοι δ̃ον εἴτις, ὅτι οὗτος μόνος θηριάλωτος γίνεται. ἀλλὰ καὶ δ̃ον σκόπησον, ὅτι ἐλαττοῦτ̃ τ̃ς ἀγέλης ὁ ἀριθμός. καὶ ναῦ μάλιστα, ὅτε δύναται ὅπερ ἀωέβαλεν, ἀνακτίσασθαι. οὐ γὰ αὐτ̃ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν. ὅτι μὴ προχήματι δυλαβείασε, ἀπόλλυσιν. οὐ γὰ μόνον τῷ εἰς πορνείαν ἀγαγεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τ̃ ἐναντίου δύναται διαφθεῖραι, τ̃ς ἀμέτρου λύπης τ̃ς ὑ̃ὸ τ̃ μετανοίας. ὅταν οὖ̃ μὴ τῶν ἰδίων, καὶ τοὺς ἡμετέρους λαμβάνῃ, ὅταν καὶ ἁμαρτάνειν κελεύων ἀπολλύῃ, καὶ μετανοεῖν κελεύοντων ἡμῶν ἁρπάζῃ, πῶς οὐχὶ πλεονεξία τὸ πρᾶγμα; οὐ γὰ ἀρκεῖ αὐτῷ δι' ἁμαρτίας καταβάλλειν, ἀλλὰ καὶ δι' μετανοίασ, αὖ μὴ νήφωμεν, τ̃το ποιεῖ. διὸ καὶ πλεονεξίαν εἰκότως ἐκάλεσεν, ὅταν καὶ δι' τῶν ἡμετέρων κρατῇ. τὸ γὰ δι' ἁμαρτίασ λαμβάνειν, ἴδιον αὐτ̃ ὅτι, τὸ μέντοι δι' μετανοίασ, οὐκέτ. ἡμέτερον γὰ, οὐκ ἐκείνου τὸ ὅπλον. ὅταν οὖ̃ μὴ ἐντεῦθεν δύνηται λαμβάνειν, σκόπησον πῶς ἡ ἧτ̃α αἰχρά. πῶς ὡς ἀθενῶν, καὶ ταλαιπώρων καταγελάσεται, καὶ καταδραμεῖται. εἴγε τοῖς ἡμετέροις ὅπλοις ἡμᾶς μέλλει χειροῦθαι. καὶ γὰ σφόδρα καταγέλαστον, καὶ τ̃ς ἐχάτης αἰχμώνης, δι' τῶν ἡμετέρων φαρμάκων τὰ τρώματα αὐτὸν κατασκυάζειν, διατ̃το ἔλεγεν. οὐ γὰ αὐτ̃ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν, τὸ ποικίλον, τὸ δολερὸν, τὸ κακομήχανον, τὸ κακοῦργον, τὸ ὑ̃ὸ προχήματι δυλαβείασε, τὸ ἐπηρεαστικὸν ἐμφαίνειν.

Η' σκόπον.

Ταῦτ' οὖ̃ μὴ ἡμεῖς ἐννοοῦντες, μηδέποτε μηδενὸς καταφρονῶμεν, μηδέποτε ἁμαρτάνοντες ἀπογινώσκωμεν. μὴ δ' αὖ ῥᾳθυμῶμεν πάλιν, ἀλλὰ συντρίβωμεν τιὼ διανοιαν πλημμελοῦντες, μὴ ἁπλῶς ῥήματα προβαλλώμεθα. καὶ γὰ οἶδα πολλοὺς ἐγὼ, οἳ λέγοισι μὲν ωενθεῖν

μὴν πενθεῖν τὰ ἁμαρτήματα. οὐδὲν δὲ μέγα ἐργάζονται, ἀλλὰ νηστεύουσι μὴν, καὶ τραχέα φοροῦσιν ἱμάτια. χρημάτων δὲ μᾶλλον τῶν καπηλευόντων ἐφίενται, καὶ ὀργῆς πλέον θηρίων ἀλίσκονται, καὶ κακηγορίας χαίρουσι μᾶλλον, ἢ ἐγκωμίοις ἕτεροι. οὐκοῦν ὅτι ταῦτα μετάνοια, εἰκὼν ὅτι μετανοίας ταῦτα, καὶ σκιὰ μόνον, οὐ μετάνοια. διὸ μὴ ὧδε τούτων καλὸν εἰ τυχεῖν, σκοπεῖτε, μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν. τοὺς μὲν γὰρ δι' ἁμαρτημάτων, τοὺς δὲ διὰ μετανοίας ἀπόλλυσι, τούτους δὲ ἑτέρῳ τρόπῳ πάλιν, τῷ μηδὲν ἀπὸ μετανοίας ἀφεῖναι καρποῦσθαι. ἐπειδὴ γὰρ ἀπολέσας ἐξ ὑθείας οὐχ εὗρεν, ἑτέραν ἦλθεν ὁδόν. τοὺς μὲν πόνους ἐπιτείνων, τοὺς δὲ καρποὺς ἀφαιρούμενος, καὶ πείθων ὡς τὸ πᾶν καταῤῥᾳθυμοῦντας, οὕτως τῶν ἀγώνων ἀμελεῖν. ἵν' οὖν μὴ εἰκῇ πάθωμεν ἑαυτοὺς, μικρὰ πρὸς τὰς τοιαύτας διαλεχθῶμεν γυναῖκας. γυναικῶν γὰρ μάλιστα τοῦτό τὸ νόσημα. καλὸν μὲν καὶ τοῦτο τὸ πράττεται νῦν, νηστεία, καὶ χαμευνία, καὶ ῥακοδύσις, ἀλλ' ὅταν τὰ ἄλλα μὴ προσῇ, τούτων ὄφελος οὐδέν. ἐδείξε πῶς ἀφίησιν ἁμαρτίας ὁ θεὸς, τί τοίνυν ἐκείνῳ ἀφέντες τὴν ὁδὸν, ἑτέραν αὐτοῖς τέμνετε; ἥμαρτον οἱ νηστεύσαντες ποτὲ καὶ ἐποίησαν ταῦτα, ἃ καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε νῦν, ἀλλ' ἴδωμεν τί αὐτοὺς ὠφέλησε. καθάπερ γὰρ ὧδε τῶν κακόντων πολλὰ μὲν ἐπάγουσιν οἱ ἰατροὶ, ὁ δὲ σωτὴρ οὐ τοῦτο σκοπεῖ, ὅπερ, καὶ ὃ ἐποίησεν ὁ ἀῤῥώστων, ἀλλὰ τί αὐτὸν ὠφέλησεν. οὕτω μὴ ἐνταῦθα σκοπεῖν δεῖ. τί οὖν ὠφέλησε τοὺς βαρβάρους ἐκείνους; ἐπέθηκαν νηστείαν τοῖς τραύμασι, μὴ σφοδρὰν νηστείαν ἐπέθηκαν, καὶ χαμευνίαν, σάκκου περιβολὴν, καὶ τέφραν, καὶ ὀδυρμούς. ἐπέθηκαν, καὶ μεταβολὴν βίου. ἴδωμεν οὖν τί τούτων ἐποίησεν αὐτοὺς ὑγιεῖς, καὶ πόθεν εἰσόμεθα φησί; καὶ πρὸς τὸν ἰατρὸν ἔλθωμεν, καὶ αὐτὸν ἐρωτήσωμεν. οὐ γὰρ ἀποκρύψεται ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐρεῖ. μᾶλλον δὲ ἵνα μηδεὶς ἀγνοῇ, μὴ δὲ ἔρεσθαι δέηται, καὶ ἀνέῳξε τὸ φάρμακον τὸ ἀναφῆσαν αὐτούς. τί οὖν τοῦτό ἐστιν; εἰδὲ φῇ, ὁ δεῖ ὅτι ἀπέῤῥεψεν ἕκαστος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς. καὶ μετενόησεν ὧδε τῇ κακίᾳ, ἢ ἐλάλησε ποιῆσαι αὐτοῖς. οὐκεῖθεν ὅτι εἰδὲ νηστείαν, καὶ σάκκον, καὶ ῥακοδύσιν, μὴ ταῦτα, οὐ νηστείαν ἀναιρῶν λέγω. μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τὸ τῆς νηστείας κρεῖττον ποιεῖν παραινῶν, τὸ πάσης κακίας ἀπέχεσθαι. ἥμαρτε καὶ ὁ δαυΐδ. ἴδωμεν οὖν καὶ οὗτος πῶς μετενόησε. τρεῖς ἡμέρας ἐκάθησεν ὧδε τέφρας, ἀλλ' ἐκεῖνος οὐχ ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας ἐποίει, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ παιδίου μεδύων ἐπὶ τῷ πάθει. τὴν δὲ ἁμαρτίαν ἑτέρως ἀπέσμηχε, ταπεινοφροσύνῃ, συντριβῇ καρδίας, κατανύξει ψυχῆς, τῷ μηκέτι τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν, τῷ μεμνῆσθαι διηνεκῶς αὐτῆς, τῷ φέρειν βαρέως τὰ ἐπιόντα ἅπαντα, τῷ φείδεσθαι τῶν λυπούντων, τῷ μὴ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιβουλεύοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς βουλομένους τοῦτο ποιεῖν, κωλύειν. ὅτε γοῦν αὐτὸν ὁ στρατὸς μυρίοις ἐπλουτίζεν ὀνείδεσι, τὸν τραπεζοῦν τὸν παρόντος ἀγανακτοῦντος, ἔλεγεν. ἄφες αὐτὸν καταράσθαι μοι, ὅτι κύριος ἐνετείλατο αὐτῷ. καρδίαν γὰρ συντετριμμένην, καὶ τεταπεινωμένην εἶχεν, ὃ μάλιστα αὐτοῦ τὰ ἁμαρτήματα ἀπέσμηχε. μὴ γὰρ τοῦτο ἐξομολόγησις, τοῦτο μετάνοια. οὐδὲ νηστεύοντες ἀλαζόνες ὦμεν, ὃ μόνον οὐδὲν ὠφελήθημεν, ἀλλὰ μὴ ἐβλάβημεν. ταπεινότερον τοίνυν τὴν καρδίαν μὴ σύ, ἵνα τὸν θεὸν ἐπιστάσῃ. ἐγγὺς γὰρ κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ. οὐχ ὁρᾷς, ἐν ταῖς οἰκίαις ταῖς λαμπραῖς τὰς ὑπερμεγέθεις, πῶς οὐδὲ τῶν

ἐλαττόνων

ἐλαττόνων οἰκετῶν ὑβριζόντων αὐτοὺς οὐκ ἀντιλέγουσιν, ἀλλὰ φέρουσι διὰ τὴν ἀπιμίαν, ἣ περιέβαλεν αὐτοὺς ἡ ἁμαρτία· οὕτω καὶ σὺ ποίει, κἂν λοιδορήσῃ τίς, μὴ ἀχριάνῃς, ἀλλὰ γέναξον, μὴ τῇ ὕβρει, ἀλλὰ τῇ ἁμαρτίᾳ τῇ σὲ εἰς ἀπιμίαν ἐμβαλούσῃ. γέναξον ὅταν ἁμάρτῃς, μὴ ὅτι κολάζεσθαι μέλλεις, διὰ γὰρ οὐδέν, ἀλλ' ὅτι προσέκρουσας σου τῷ δεσπότῃ, τῷ οὕτως ἡμέρῳ τῷ οὕτως σε φιλοῦντι, τῷ ἐκπεμαμένῳ τ σωτηρίας τ σῆς, ὡς μὴ γὰρ ἀποδῶσαι ὑπὲρ σοῦ. διάζωσαι γέναξον, μὴ διὰ τί ποιεῖ δικαίως. τοῦτο γὰρ ἐξομολόγησις. μὴ νῦν μὲν φαιδρὸς, αὔριον δὲ σκυθρωπὸς, εἶτα φαιδρός. ἀλλὰ διαπαντὸς μένε ἐν τῷ σεν θεῖν, καὶ συντρίβειν σαυτόν. μακάριοι γάρ φησι οἱ πενθοῦντες, τουτέστιν οἱ δικαίως τὰ τοιοῦτες. μένε τοῦτο ποιῶν δικαίως, καὶ σαυτῷ προσέχων, καὶ συντρίβωνσου τὴν καρδίαν. ὡς αὖτις γνήσιον γὰρ ἀποβαλῶν, πένθοίη. διαῤῥήξατε φησὶ τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν. τὸ δὲ διεῤῥωγὸς, οὐκαὶ ἐπαρθεῖσι. τὸ συντετριμμένον, οὐκαὶ ἐξανασταῖσι, διὰ τοῦτο ὁ μὲν, λέγει. διαῤῥήξατε. ὁ δὲ, λέγει. καρδίαν συντετριμμένῳ, καὶ τεταπεινωμένῳ, ὁ δὲ οὐκ ἐξουδενώσει. κἂν σοφὸς ᾖς, κἂν πλούσιος, κἂν δυνάστης, διάῤῥηξον τὴν καρδίαν, μὴ ἀφῇς αὐτὴν μέγα φρονεῖν, μὴ δὲ φυσᾶσθαι. τὸ γὰρ διεῤῥωγὸς, οὐ φυσᾶται, κἂν ἡ πὶ τὸ ἐπαῖρον, οὐ δύναται φέρειν τὸ φύσημα τῷ διεῤῥῆχθαι. οὕτω καὶ σὺ ταπεινοφρόνησον. σύνησον ὅτι τελώνης ἀπὸ ῥήματος ἑνὸς ἐδικαιώθη. καίτοιγε, οὐ δὲ ταπεινοφροσύνη ἐκεῖνο ἦν, ἀλλ' ὁμολογία ἀληθής. εἰ δὲ τοῦτο τοσαύτην ἔχει ἰσχύν, πόσῳ μᾶλλον ταπεινοφροσύνη. ἄφες ἁμαρτήματα τοῖς πεπλημμεληκόσιοι. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἁμαρτάσο ἀφίησι. καὶ περὶ μὲν τοῦ προτέρου, φησί. εἶδον ὅτι ἐπορεύθη συγνὸς, καὶ ἰασάμην τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τοῦ ἀχαὰμ δὲ, τοῦτο τὴν ὀργὴν ἔλυσε τοῦ θυ. περὶ δὲ τούτου, ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν. ὅτι καὶ πάλιν ἄλλη ὁδὸς τοῦτο φέρουσα τὸ φάρμακον ἡμῖν, ἡ κατάγνωσις τῶν πεπλημμεληκότων. λέγε γὰρ σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς. καὶ τὸ καλῶς πάσχοντα δυσχεραίνειν, λύει τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἡ πασῶν μείζων ἐλεημοσύνη. ἀρίθμει τοίνυν τὰ φάρμακα τὰ ἰώμενα σου τραύματα, καὶ πάντα ἐπιτίθει συνεχῶς, τὴν ταπεινοφροσύνην, ἐξομολόγησιν, τὸ μὴ μνησικακεῖν, τὸ πάσχοντα κακῶς δυσχεραίνειν, τὸ ἐλεεῖν διὰ χρημάτων, διὰ πραγμάτων, τὸ δύνασθαι καρτερῶς. οὕτως ἡ χεὶρ τὸν ὦμὸν, καὶ ἀπὸ πάσης ἐξιλεώσατο δικαστήν. εἰ δὲ ἐκεῖνη τὸν ἀδικον, πολλῷ μᾶλλον σὺ τὸν ἥμερον. ὅτι καὶ ἑτέρα μέν τούτων ὁδὸς, τὸ προΐστασθαι τῶν ἀδικουμένων. κρίνατε γάρ φησι ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν. καὶ δεῦτε, καὶ διελεχθῶμεν, καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ. ποίαν οὖν εἴπωμεν ἀπολογίαν ἔξει, εἰ τοσαύτας ἔχοντες ὁδοὺς, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναγούσας, καὶ τοιαῦτα φάρμακα ἰώμενα τὰ τραύματα, καὶ μὴ λουσόμεθα, τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένομεν; μὴ τοίνυν ἐπιμένωμεν, ἀλλ' οἱ μὲν μηδέπω πεσόντες, ἐν τῷ οἰκείῳ μενέτωσαν κάλλει, μᾶλλον δὲ ἐπὶ πλέον ἀσκείτωσαν τοῦτο. κἂν γὰρ μὴ δύρῃ ἁμαρτήματα, ταυτὶ τὰ κατορθώματα πλείονα ποιεῖ τὴν εὐμορφίαν. ἡμεῖς δὲ οἱ πολλὰ πεπλημμεληκότες, εἰς τὴν τῶν ἁμαρτημάτων διόρθωσιν χρησώμεθα τοῖς εἰρημένοις, ἵνα τῷ βήματι τοῦ χυ μὴ παῤῥησίασο παραστῶμεν πολλῆς, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς μετασχεῖν, χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Ε'λθὼν

Λόγος, ε'.

» Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ,
» οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου. Ταῦτα δο-
κεῖ μὲν ἀνάξια εἶναι παύλου τὰ ῥήματα, εἰ δ' ἀπουσίαν ἀδελφοῦ τοσαύτην προῄκατο σω-
τηρίαν· δοκεῖ δὲ καὶ τῆς ἀκολουθίας ἅπτεσθαι. τί οὖν βούλεσθε, πρότερον ἀποδείξω-
μεν, ὅτι τῆς ἀκολουθίας ἥπτηται; ἢ ὅτι οὐδὲν ἀνάξιον εἰρήκεν ἑαυτοῦ; ἐμοὶ δοκεῖ τὸ δεύτερον·
οὕτω γὰρ κἀκεῖνο ἡμῖν εὐκολώτερον ἔσται, καὶ σαφέστερον. πῶς οὖν ἥπτηται τῶν προτέ-
ρων ταῦτα; ἀναμνησθῶμεν αὐτῶν ἐκείνων, καὶ οὕτως εἰσόμεθα σαφῶς. τίνα οὖν ἦν τὰ πρό-
τερα; ἅπερ ἔλεγεν ἀρχόμενος, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ὑπὲρ τῆς θλίψεως φησὶ τῆς γενομέ-
νης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν· ἵνα δείξας πῶς ἀπηλ-
λάγη, καὶ τὰ ἐν μέσῳ παρενθεὶς, ἀναγκαίως διδάσκει πάλιν, ὅτι καὶ ἑτέρως ἐθλίβη, πῶς
καὶ τίνι τρόπῳ; τῷ μὴ εὑρεῖν Τίτον. δεινὸν μὲν γὰρ, καὶ ἰκανὸν καταβαλεῖν ψυχὴν, καὶ
τὸ πειρασμοὺς ὑπομένειν· ὅταν δὲ ὁ παραμυθούμενος μὴ ᾖ, καὶ δυναάμενος τὸ φορτίον συμ
διενεγκεῖν, μείζων γίνεται ὁ χειμών. τίτος δὲ αὐτός ἐστιν οὗ φῂ προϊὼν παρ' αὐτῶν ἀφῖχθαι
πρὸς αὐτόν. καὶ περὶ οὗ πολλὰ, καὶ μεγάλα διεξέρχεται ἐγκώμια, καὶ οὗ ἔφησεν ἀπεσταλ
κέναι· δεῖξαι τίνων βουλόμενος, ὅτι καὶ ταύτῃ δι' αὐτοὺς ἐθλίβη, ταῦτα εἰρηκεν. ὅτι μὲν
οὖν ἥπτηται τῶν προτέρων τὰ εἰρημένα, δῆλον ἐκ τούτων· ὅτι δὲ οὐ δὲ ἀνάξια παύλου, καὶ
τοῦτο δεῖξαι πειράσομαι. οὐ γὰρ λέγει ὅτι ἀνεπόδιστή σοι ἡ προσεύχη μελλόντων ἅπα που
σία τίτου, οὐδ' ὅτι παρεῖδε τοὺς πιστεύσαντας διὰ τοῦτο, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔσχηκεν ἄνεσιν· τουτέστιν
ἐθλίβη, ὡδυνήθη διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀδελφοῦ, δεινὸν ὅσον ἐστὶν ἀδελφοῦ ἀπουσία· μὴ δια
τοῦτο ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν· τί δέ ἐστιν; ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέλιον· οὐχ ἁπλῶς
φῂ ἐπεδήμησα, ἀλλ' ὥστε κηρύξαι· ἀλλ' ὅμως μὴ διὰ τοῦτο ἐλθών, καὶ θύρων ἔργον μέγιστον·
θύρας γάρμοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν φησί· οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἀνεπόδισε
τὸ ἔργον· πῶς οὖν φησὶν ὅτι ἀποταξάμενος ἐξῆλθον; τουτέστιν οὐ διέτριψα πλείονα χρόνον,
ξενοχωρούμενος, ὀδυνώμενος· ἴσως δὲ καὶ ἀνεπῴξετο τὸ ἔργον ἐκείνου ἅπαντες· τοῦτο δὲ
οὐ μικρὰ καὶ τούτοις παραμυθία· εἰ γὰρ ἐκεῖ θύρας ἀνεῳγμένης, καὶ εἰς τοῦτο ἐλθὼν
ἐπειδὴ τὸν ἀδελφὸν, οὐχ εὗρεν ἀπεπήδησε ταχέως, πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς φησι, συγγι-
νώσκειν χρὴ ταῖς τῶν πραγμάτων ἀνάγκαις ἀγούσαις, καὶ περιαγούσαις ἡμᾶς παν-
ταχοῦ, καὶ οὐκ ἐώσαις ὡς βουλόμεθα, οὔτε ἀποδημεῖν, οὔτε ἐν διατρίβειν, οἷς αὖ ἐ-
θέλωμεν ἐπὶ πλέον· διὸ καὶ ἐπάγει πάλιν, ὥσπερ ἄνω τῷ πνεύματί μου, οὕτω καὶ ἐνταῦ-
» θα τῷ θεῷ τὰς ἀποδημίας ἀναθεὶς, καὶ λέγων· Τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε
» ἡμᾶς θριαμβεύοντι ἐν τῷ Χῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν
» ἐν παντὶ τόπῳ. Ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ ὡς θρηνῶν, ταῦτα ἀποδύρεσθαι, χάριν ἀναπέμ-
πει τῷ θεῷ· ὁ δὲ λέγει, οὐχ ἑτέρα· πανταχοῦ θλῖψις, πανταχοῦ ξενοχωρία, ἦλθον εἰς τὴν
Ἀσίαν, ἐβαρήθην ὑπὲρ δύναμιν, ἦλθον εἰς τὴν Τρωάδα, οὐχ εὗρον τὸν ἀδελφόν· οὐκ ἦλθον
πρὸς ὑμᾶς· οὐ μικράν μοι, μὴ οὐχὶ ἀθυμίαν ἐνεποίησεν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μεγάλην· καὶ

τῷ πολλοὺς

τῷ πολλοὺς ἡμαρτηκέναι παρ' ὑμῖν, καὶ τῷ διατεῖσθαι ὑμᾶς μὴ ὁρᾶν. φειδόμενος γὰρ ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον φησίν. ἵν' οὖν μὴ δόξῃ ὀλοφύρεσθαι ταῦτα λέγων, ἐπάγει. ὅτι οὐ μόνον οὐκαλγοῦμεν ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις, ἀλλὰ καὶ χαίρομεν, καὶ τὸ μεῖζον, οὐ τῶν μελλόντων ἕνεκεν μόνον ἐπάθλων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν παρόντων. καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ ἐσμὲν λαμπροὶ ἐκτούτων, καὶ περιφανεῖς. τοσοῦτον τοίνυν ἀπέχομεν τοῦ θρηνεῖν, ὅτι καὶ θειαμβον τὸ πρᾶγμα καλοῦμεν, καὶ ἐγκαλλωπιζόμεθα τοῖς γινομένοις. διὸ καὶ ἔλεγε. τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε ἡμᾶς θριαμβεύοντι, τουτέστι τῷ πᾶσι ποιοῦσι περιφανεῖς. ὃ γὰρ δοκεῖ εἶναι ἀπήμαντον τὸ πάντοθεν ἐλαύνεσθαι, τοῦτο τιμῆς ἡμῖν εἶναι φαίνεται μεγίστης. διὸ οὐκέτι τῷ καταδήλους ποιοῦσι, ἀλλὰ τῷ θριαμβεύοντι. δείκνυς, ὅτι οἱ διωγμοὶ οὐ τοι τρέψασαι συνεχῶς κατὰ τοῦ διαβόλου πανταχοῦ τῆς γῆς ἀνίστασιν. εἶτα μετὰ τοῦ θριαμβεύοντος θεὶς, καὶ τὴν ὑπόθεσιν, ἀνίστησι καὶ ντεῦθεν τὸν ἀκροατήν. οὐ γὰρ μόνον ὑπὸ τοῦ θεοῦ θριαμβεύομεθα, ἀλλὰ καὶ ἐν χῷ, τουτέστι ἀβὲ χν, καὶ τὸ κήρυγμα. ὅταν γὰρ θριαμβεῦσαι δέῃ, ἀνάγκη πᾶσα, καὶ ἡμᾶς τοὺς φέροντας τὸ τρόπαιον, καταδήλους εἶναι, ὅταν αὐτὸν βαστάζωμεν. διατοῦτο περίβλεπτοι ἐσμὲν, καὶ περιφανεῖς. καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦσι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. εἶτε πάντοτε θριαμβεύοντι, ἐνταῦθα ἐν παντὶ τόπῳ φησί. δείκνυς, ὅτι καὶ τόπος, καὶ καιρὸς πᾶς, τῶν ἄθλων ἐμπέπληται τῶν ἀποστολικῶν. καὶ ἑτέρᾳ πάλιν κέχρηται μεταφορᾷ τῇ τῆς θυωδίας. καθάπερ γὰρ μύρον βαστάζοντες, οὕτω πᾶσιν ἐσμὲν καταδήλοι φησί, μύρον πολύζωμον τὴν γνῶσιν λέγων. καὶ οὐκέτι τὴν γνῶσιν, ἀλλ' ὀσμὴν γνώσεως. τοιοῦτον γὰρ ἡ παροῦσα γνῶσις, οὐ σφόδρα σαφὴς, οὐδὲ ἐκκεκαλυμμένη. διὸ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἔλεγεν ἐπίσοληι. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, καὶ ἐνταῦθα ὀσμὴν τοιοῦτον καλεῖ. ὁ δὲ τὴν ὀσμὴν εἰδὼς, ὅτι μέν ἐστι μύρον τοῦ κειμένου, οἶδε, ποταπὸν δὲ τὴν οὐσίαν, οὐκέτι, ἐὰν μὴ πρότερον αὐτὸ εἰδὼς τύχῃ. οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτι μέν ἐστι θεὸς, ἴσμεν τί δὲ τὴν οὐσίαν, οὐκέτι. ὥσπερ οὖν θυμιατήριον ἐσμὲν βασιλικὸν, ὅπου ἂν ἀπέλθωμεν τοῦ οὐρανίου πνέοντες μύρου, καὶ τῆς πνευματικῆς θυωδίας. ταῦτα δὲ ἔλεγεν ὁμοῦ, καὶ τὸ κηρύγματος δείκνυς τὴν ἰσχύν. ὅτι δι' ὧν ἐπιβουλεύονται, διὰ τούτων λάμπουσι μᾶλλον τῶν διωκόντων αὐτοὺς, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ποιοῦντων εἰδέναι, καὶ τὰ τρόπαια αὐτῶν, καὶ τὴν θυωδίαν, καὶ παρακαλῶν ὑπὲρ τῶν θλίψεων αὐτοὺς, καὶ τῶν πειρασμῶν, ὥστε πάντα φέρειν γενναίως. εἶτε καὶ περὶ τῆς ἀντιδόσεως ἄφατον καρποῦται τὸ κλέος. Ὅπι χῦ θυωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. Ἀνταῖς γὰρ σώζηται ζῆς φησιν, αὐτὲ ἀπολλύηται, τὸ θυαγγέλιον τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἔχον μένει. καὶ καθάπερ τὸ φῶς κἂν σκοτίζῃ τοὺς ἀσθενεῖς, φῶς ὄντι, καίτοι σκοτίζον. καὶ τὸ μέλι κἂν πικρὸν ᾖ τοῖς νοσοῦσι, γλυκὺ τὴν φύσιν ἐστίν. οὕτω καὶ τὸ θυαγγέλιον θυῶδες ἐστί, κἂν ἀπολλύωνταί τινες ἀπιστοῦντες. οὐ γὰρ αὐτοῦ ἔργον ἡ ἀπώλεια, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀγνωμοσύνης. κὴ ταύτῃ δὲ μάλιστα ἡ θυωδία αὐτοῦ φαίνεται ἢ οἱ διεφθαρμένοι, κὴ πονηροὶ ἀπόλλυνται. ὥστε οὐκ ἀπὸ τῆς τῶν ἀγαθῶν σῳζομένων μόνον, ἀλλὰ κὴ ἀπὸ τῆς τ πονηρῶν ἀπωλείας

δείκνυται

δείκνυται αὐτῦ ἡ ἀρετή. Ἐπεὶ καὶ ὁ ἥλιος ἐπειδὴ σφόδρα φαιδρός ἐστι, διατῦτο μάλιστα πλήθει τῶν ἀσθενούντων τὰς ὄψεις, καὶ ὁ σὴρ εἰς σῴωσιν πολλῶν, καὶ ἀνάστασιν ἐστίν, ἀλλ' ὅμως μένει σὴρ ὤν, καὶ μυρίων πατούντων. καὶ ἡ παρουσία αὐτῦ μειζόνως ἐκόλαζε τοὺς μὴ πειθομένους, ἀλλ' ὅμως μένει σωτήριος οὖσα. διατῦτο καὶ αὐτὸς φησι. Ὅτε τῷ θεῷ δυσωδία ἐσμέν, τουτέστι καὶν ἀπολλύωνταί τινες, ἡμεῖς μέν ὁμεν τῦτο ὄντες ὅπερ ἐσμέν. καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν δυσωδία ἀλλὰ τῷ θεῷ. ὅταν δὲ τῷ θεῷ δυσωδία ὦμεν, κἀκεῖνος ταῦτα ψηφίζηται, τίς ἀντερεῖ λοιπόν; καὶ τὸ χῦ δὲ δυσωδία, διπλῶμοι τὴν ἐξήγησιν ἔχειν δοκεῖ. ἢ γὰρ τῦτο φησὶν ὅτι ἑαυτοὺς θυσίαν προσέφερον ἀποθνήσκοντες, ἢ ὅτι τῆς τῦ χῦ σφαγῆς δυσωδία ἐσμέν. ὡς ἂν εἴποιτις, τῦδε τῦ ἱερεῖα δυσωδία ἐστὶ τόδε τὸ θυμίαμα. ἢ τῦτο οὕτω ἐμφαίνει τῆς δυσωδίας τὸ ὄνομα. ἢ ὅπερ ἔφθασα εἰπών, ὅτι καθημέραν θύονται ὑπὲρ τὸν χῦ. εἶδες, πῦ τοὺς πειρασμοὺς ἀνήγαγε; θειάμβον, καὶ δυσωδίαν καλῶν; καὶ θυσίαν τῷ θεῷ προσαγομένῳ; εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν δυσωδία ἐσμέν, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι κἀκεῖνοι δυπρόσδεκτοι εἰσὶν, ἐπήγαγε. Τοῖς μὲν, ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον. τοῖς δὲ, ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν. Τὴν γὰρ δυσωδίαν ταύτην οἱ μὲν, οὕτως προσίενται, ὥστε σωθῆναι, οἱ δὲ οὕτως ὥστε ἀπολέσθαι. ὥστε κἂν ἀπολλύηταί τις, παρ' αὐτῦ ἡ αἰτία. Ἐπεὶ καὶ τὰς ὗς, τὸ μῦρον λέγεται πνίγειν, καὶ τὸ φῶς ὅπερ ἔφθασα εἰπὼν, τοὺς ἀσθενεῖς σκοτίζειν, καὶ τοιαύτη ἀγαθῶν ἡ φύσις. οὐ τὰ οἰκεῖα διορθῦται μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐναντία ἀπόλλυσι, καὶ ταύτῃ μάλιστα διαδείκνυται αὐτῶν ἡδύναμις. καὶ γὰρ καὶ τὸ πῦρ οὐχ ὅταν φωτίζῃ μόνον, οὐδ' ὅταν χρυσίον καθαίρῃ, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκάνθας δαπανᾷ, μάλιστα τὴν οἰκείαν ἰσχὺν ἐπιδείκνυται, καὶ ταύτῃ φαίνεται πῦρ. καὶ ὁ χὸς δὲ ταύτῃ τὴν μεγαλοσωΐαν αὐτῦ ἐνδείκνυται, ὅταν ἀναλώσῃ τὸν ἀντίχριστον τῷ πνεύματι τῦ στόματος αὐτῦ, καὶ καταργήσῃ τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτῦ. Καὶ πρὸς ταῦτα, τίς ἱκανός; Ἐπειδὴ μεγάλα ἐφθέγξατο ὁ Παῦλος θυσίαν ἐσμὲν τῦ χῦ καὶ δυσωδία, καὶ θειαμβεύομεθα παντα χοῦ, πάλιν μετριάζει τῷ θεῷ πάντα ἀναθείς. διὸ καὶ φησὶ, καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; τὸ γὰρ πᾶν, τῦ χῦ φησὶν, οὐδὲν ἡμέτερον, ὁρᾷς ἀπεναντία τοῖς ψευδαποστόλοις φθεγγόμενον; οἱ μὲν, γὰρ καυχῶνται ὡς παρ' ἑαυτῶν εἰς φέροντές τι εἰς τὸ κήρυγμα. οὗτος δὲ διατῦτο φησὶ καυχᾶσθαι, ἐπειδὴ οὐδὲν αὐτῦ φησιν εἶναι. Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως, ὅτι οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ οὐ τὴν κτῆσιν ἐνόμιζον ἐκεῖνοι εἶναι καύχημα, τῆς σοφίας λέγω τῆς ἔξωθεν, οὗτος τὴν ἀναίρεσιν, διὸ καὶ ἀνταῦθα φησὶ, καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; εἰ δὲ μὴ ἱκανοί, χάρις τὸ γινόμενον. Οὐ γὰρ ἐσμὲν ὥσπερ οἱ λοιποὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τῦ θεοῦ. Εἰ γὰρ καὶ μεγάλα φθεγγόμεθα, ἀλλ' οὐδὲν ἡμέτερον ἔφαμεν εἶναι κατόρθωμα, ἀλλὰ τὰ πάντα, τῦ χῦ. οὐδὲ γὰρ μιμησόμεθα τοὺς ψευδαποστόλους, τοὺς τὰ πολλὰ αὐτῶν εἶναι λέγοντας. τοῦτο γάρ ὅτι καπηλεῦσαι, ὅταν τις νοθεύῃ τὸν οἶνον, ὅταν τις χρημάτων πωλῇ, ὅπερ δωρεὰν ἔδει δοθῆναι. ἐνταῦθα γὰρ καὶ εἰς χρήματα αὐτοὺς σιωπῶσιν δοκεῖ, καὶ ὅπερ εἶπον αὖθις πάλιν, οἷον ὅτι τὰ αὐτῶν ἀναμιγνύουσι τοῖς θείοις, ὅπερ μὴ ποιήσας ἐγκαλῶν ἔλεγεν. οἱ κάπηλοί σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι.

εἰ γὰρ καὶ

εἰ γὰρ καὶ περὶ οἴνου τοῦτο εἰρῆ), οὐκ ἄντις ἁμάρτοι, μὴ εἰς διδασκαλίαν αὐτὸ ἐκλαμβάνων. ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς φησιν οὕτως, ἀλλ' οἷα ἐπιστεύθημεν, τοιαῦτα παρέχομεν, νᾶκρατον κηρύττοντες τὸν λόγον, διὸ ἐπήγαγεν. Ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ, κατενώπιον τοῦ θεοῦ ἐν χῷ λαλοῦμεν. Οὐκ ἀπατῶντες ὑμᾶς φησιν οὕτω κηρύττομεν, οἷον ὡς χαριζόμενοι ὑμῖν, ἢ παρ' ἑαυτῶν τι εἰς φέροντες, καὶ ἀναμιγνύτες ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ. Τουτέστιν οὐ λέγομεν ὅτι εἰκὸς ἦν τι χαρίζεσθαι, ἀλλ' ὅτι πάντα ὁ θς ἔδωκε. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἐκ θεοῦ, τὸ μηδὲν καυχᾶσθαι ὡς ἴδιον ἔχοντας, ἀλλὰ πάντα εἰς αὐτὸν ἀναφέρειν. ἐν χῷ λαλοῦμεν. οὐδὲν τῇ ἡμετέρᾳ σοφίᾳ, ἀλλὰ τῇ παρ' ἐκείνου δωρεᾷ συνηρμένῃ. οἱ δὲ καυχώμενοι, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὡς παρ' ἑαυτῶν τι εἰς φέροντες, διὸ καὶ ἀλλαχοῦ αὐτοὺς κωμῳδεῖ λέγων. τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών; αὕτη μεγίστη ἀρετὴ τὸ πάντα τῷ θεῷ ἀναπέμπειν. τὸ μηδὲν οἰκεῖον εἶναι νομίζειν, τὸ μηδὲν πρὸς ἀνῶν δόξαν ποιεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ τὰς δυνάμεις ἀναπτερῶν. νῦν δὲ ἡ τάξις ἀνατέτραπται, καὶ τὸν μὲν ὧν τοῦ βήματος καθιοῦμεν, καὶ τὰς δυνάμεις ἀναπτίσοντα, οὐ σφόδρα δεδοίκαμεν. τοὺς δὲ μεθ' ἡμῶν ἑστῶτας, καὶ κρινομένους φείδομεν. Η' δηόν.

Πόθεν οὖν ἡ νόσος αὕτη; πόθεν εἰς τὰς ἡμετέρας κατέσκηψε ψυχάς; ἀπὸ τοῦ μὴ διωκεῖν τὰ ἐκεῖ λογίζεσθαι, ἀλλὰ τοῖς παροῦσι προσηλοῦσθαι. ἐντεῦθεν, μὴ ἐν ταῖς πονηραῖς πράξεσιν ὑπόλωβοι πίπτωμεν. κἂν ἀγαθόν τι πράξωμεν, πρὸς ἐπίδειξιν ποιοῦμεν, ὥστε κἀντεῦθεν ἡμῖν γίνεσθαι τὴν ζημίαν. εἰδὲ μοιχοῖς ἀπολάστοις ὀφθαλμοῖς τινὰ πολλάκις, μὴ ἔλαθε, καὶ τ ὀφθεῖσαν, καὶ τοὺς συμβαίνοντας, ἀλλὰ τὸν ἀποίμητον οὐκέλαθεν ὀφθαλμόν. ἐκεῖνος γὰρ καὶ πρινὴ τὴν ἁμαρτίαν ἐργάσασθαι, εἰδε τ ψυχὴν τὴν ἀπόλαστον, καὶ τὴν μανίαν τὴν ἔνδον, καὶ τοὺς λογισμοὺς τοὺς σφεφομένους ἀνιχνεύοντας, μὴ κλύσωνι. οὐδὲ γὰρ δεῖται μαρτύρων, μὴ τεκμηρίων ὁ πάντα εἰδώς. μὴ τοίνυν πρὸς τοὺς συμβούλους ὅρα. κἂν γὰρ ἐπαινέσῃ ἄνθρ, οὐδὲν ὄφελος, ὅταν ὁ θς μὴ ἀποδέξηται. κἂν καταγνῷ ἄνθρ, οὐδὲν βλάβος ὅταν ὁ θς μὴ καταγνῷ. μὴ δὴ ταύτῃ παρόξυνε τὸν δικαστήν, τῶν μὲ συμβούλων πολλῷ ποιοῦμαι λόγον, αὐτῷ δὲ ἀγανακτοῦντος, οὐ δεδοικώς, μὴ τρέμων. καταφρονήσωμεν τοῦ παρ' ἀνῶν ἐπαίνου. μέχρι ποτὲ βρεφικὸν ἐσόμεθα; μέχρι ποτὲ τοῦ θῦ πρὸς τὸν οἰωνὸν ἡμᾶς αἴροντος, αὐτοὶ καμακύρειαν ἐπουδάκαμεν; οἱ τῷ ἰωσὴφ ἀδελφοὶ εἰ τὸν τοῦ θῦ φόβον πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχον, ὡς ἔχειν δεῖ, οὐκᾶν ἔτω ἐρημάχο τ ἀδελφὸν λαβόντες ἀπέκτειναν. ὁ καὶν πάλιν εἰ τὴν ψῆφον ἐκείνου ἐδεδοίκει, ὡς δεδοικέναι ἔδει, οὐκᾶν εἶπε. δεῦρο καὶ ἐξέλθωμεν εἰς τὸ πεδίον. τί γαρ ὦ δεινέ, μὴ ταλαίπωρε χωρίζεις αὐτὸν τοῦ γεγεννηκότος, καὶ εἰς ἐρημίαν ἐξάγεις. μὴ γαρ ὁ θς οὐχ ὁρᾷ, καὶ ἐν τῷ πεδίῳ τὸ τόλμημα; ἀπὸ τ τῷ πρί σου συμβεβηκότων οὐκέπαιδεύθης, ὅτι πάντα οἶδε, μὴ πᾶσι πάρεστι τοῖς γινομένοις; μὴ τίνος ἕνεκεν οὐκεῖπε τοῦτο πρὸς αὐτὸν ὁ θς ἀρνούμενον. ἐμὲ κρύπτεις τὸν πανταχοῦ παρόντα, καὶ τὰ ἀπόῤῥητα ἐπιστάμενον; ὅτι οὔπω ταῦτα φιλοσοφεῖν ἐκεῖνος ἤδει καλῶς. ἀλλὰ τί φησι; φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρός με. οὐχ ὡς τοῦ αἵματος φωνὴν ἐχόντος, ἀλλ' ὅπερ ἡμεῖς λέγομεν ὅτι τὸ πρᾶγμα βοᾷ τῶν δήλων, καὶ σαφῶν. διὸ δὴ τὴν ψῆφον τοῦ θῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν δεῖ, καὶ πάντα σβέννυται τὰ δεινά. οὕτω καὶ ἐν δυχοῦς ὑφεῖναι δυνάμεθα, αὖ ἐννοήσωμεν τίνι διαλεγόμεθα, ἀναλογισώμεθα ὅτι θυσίαν προσάγομεν,

καὶ μάχαιραν

καὶ μάχαιραν μετὰ χεῖρας ἔχομεν, καὶ πῦρ, καὶ ξύλα. ἀναστατώσωμεν τὸ οὐρανοῦ τὰς πύλας τῷ λογισμῷ, καὶ μεταστῶμεν ἐκεῖ, καὶ λαβόντες τὴν μάχαιραν τὸ πυθμάτος, ἐμπήξωμεν εἰς τὸν τοῦ ἱερείου λαιμόν, καὶ κατατμήσωμεν αὐτῷ νηπίῳ, καὶ ἐκχέωμεν αὐτῷ δάκρυα. τοιοῦτον γὰρ τὸ αἷμα τοῦ ἱερείου τούτου. τοιαύτη ἡ θυσία σφάγιον ἐκεῖνο φονίαστε σφαγῇ. μηδὲν πίνων ἀφῇς τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν κατέχεσθαι τὴν ψυχήν τότε. ἐννόησον ὅτι καὶ ὁ Ἀβραὰμ θυσίαν ἀνάγων, οὐ γυναῖκα, οὐ δοῦλον, οὐκ ἄλλον τινὰ ἀφῆκε παρεῖναι. μὴ πίνων, μὴ δὲ σὺ τῶν δουλικῶν, καὶ ἀνελευθέρων παθῶν ἀφῆς τινάσοι παρεῖναι, ἀλλ' ἀνάβηθι μόνος εἰς τὸ ὄρος ἔνθα ἐκεῖνος ἀνέβη, ἔνθα ἀναβλῶσαι θέμις οὐδένα ἕτερον. κἂν ἐπιχειρῶσι συναναβαίνειν τινὲς τῶν τοιούτων ἐννοιῶν, ἐπίταξον αὐτοῖς μετ' ἐξουσίας, καὶ εἰπὲ, κάθησθε αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ καὶ τὸ παιδάριον προσκυνήσαντες ὑποφέρομεν, καὶ τὴν ὄνον, καὶ τοὺς παῖδας ἀφεὶς κάτω, καὶ εἶπε ἄλογον, καὶ ἀνόητον. εἶπε λογικὸν λαβών, ἀνάβηθι, ὡς περ ἐκεῖνος τὸν Ἰσαάκ. καὶ τὸ θυσιαστήριον οἰκοδόμησον, οὕτως ὡς ἐκεῖνος, ὡς μηδὲν ἔχων ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἔξω τῆς φύσεως γενόμενος. ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνος, εἰ μὴ ἔξω τῆς φύσεως ἦν, οὐκ ἂν τὸν παῖδα κατέσφαξε. καὶ μηδὲν ἀνοχλείτωσί τότε, ἀλλ' αὐτῶν γίνου τῶν οὐρανῶν ὑψηλότερος. γένεσθον πικρὸν, κατάθυσον ἐξομολόγησιν. λέγε γὰρ σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος φησὶν, ἵνα δικαιωθῇς, κατάθυσον συντριβὴν καρδίας. ταῦτα τὰ ἱερεῖα, οὐκ εἰς τέφραν τελευτᾷ, οὐδὲ εἰς καπνὸν διαλύεται, οὐδὲ ξύλων δεῖται, καὶ πυρὸς, ἀλλὰ κατανενυγμένης διανοίας μόνης. δεῖ ξύλα, δεῖ πῦρ καῖον αὐτὰ, καὶ οὐ κατακαῖον. ὁ γὰρ μετὰ θορύβου τοῦ δύχομένος, καίεται καὶ οὐ κατακαίεται. ἀλλ' ὡς περ χρυσίον πυρὶ βασανιζόμενον λαμπρότερος γίνεται. μετὰ δὲ τούτων κἀκεῖνο φυλάττου, τὸ μηδὲν εἰπεῖν δύχόμενος τῶν παροξυνόντων σου τὸν θεατήν. μὴ δὲ κατ' ἐχθρῶν προσέλθῃς. εἰ γὰρ τὸ ἔχειν ἐχθροὺς ὄνειδος, τὸ κατεύχεσθαι αὐτῶν, ἐννόησον ἥλιον. δέον γάρ σε ἀπολογήσασθαι διὰ ἐχθρούς ἔχεις, σὺ δὲ αὐτῶν, καὶ κατηγορεῖς, καὶ ποίασι τεύξῃ συγγνώμης, καὶ κατηγορῶν, καὶ ἐν καιρῷ τοιούτῳ, ὅτε ἐλέους σοι δεῖ πολλοῦ; μὴ γὰρ ὑπὲρ οἰκείων προσῆλθες ἁμαρτημάτων δεόμενος, μὴ τοίνυν μνημονεύσῃς τῶν ἀλλοτρίων, ἵνα μὴ τῶν ἰδίων ἀναμνήσῃς. αὖ γὰρ εἰ τοῦτο πάταξον τὸν ἐχθρὸν, ἐνέφραξάς σου τὸ στόμα, οὐκέτι παῤῥησίαν ἔδωκας τῇ γλώττῃ. πρῶτον μὲν, ὅτι παρώργισας τὸν δικαστὴν ἑκὼν προοιμίων δεόμενος, δεύτερον ὅτι ἐναντία αὐτεῖς τῷ κήματι τῆς δυχῆς. εἰ γὰρ ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτημάτων προσεύχῃ, πῶς ὑπὲρ κολάσεως διαλέγῃ, τοὐναντίον μὲν οὖν ἔδει ποιεῖν, καὶ δεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ἵνα σῴζῃν, καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν μετὰ παῤῥησίας παρακαλέσωμεν. νυνὶ δὲ προκατέλαβες τὸ δικαστοῦ τὴν ψῆφον λῦσαι τῆς σῆς ἀξιῶν τοὺς ἁμαρτάνοντας κολάζειν, ὃ καὶ συγγνώμης ἀποστερεῖ πάσης. αὖ δὲ ὑπὲρ αὐτῶν δύξῃ, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τῶν σῶν εἴπῃς, τὸ πᾶν ἥνυσας. ἐννόησον πόσαι θυσίαι, εἰσὶν ἐν τῷ νόμῳ. θυσία αἰνέσεως, θυσία ἐξομολογήσεως, θυσία σωτηρίου, θυσία καθαρμῶν, καὶ ἕτεραι μυρίαι, καὶ οὐδὲ μία κατ' ἐχθρῶν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, ἢ καὶ κατορθωμάτων. μὴ γὰρ ἄλλῳ προσέρχῃ θεῷ; ἐκείνῳ προσέρχῃ τῷ εἰπόντι δύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν. πῶς οὖν αὐτῶν καταβοᾷς, πῶς παρακαλεῖς τὸν θεὸν, τὸν οἰκεῖον λῦσαι νόμον; οὐκ ὄφελος ἔσται σου τὸ κήμα, οὐδὲ εἰσακούσεται, ἵνα ἄλλος ἀπόληται, ἀλλ' ἵνα αὐτὸς σωθῇ. τί τοίνυν κήμα μὲν ἑαυτοῦ περίκεισαι, ῥήματα δὲ ἔχεις κατηγόρου; καὶ ὅταν μὲν ὑπὲρ ἑαυτῶν δύχώμεθα,

τῶν δυ χώμεθα, καὶ κνώμεθα, καὶ χασμώμεθα, καὶ εἰς μυρίους ἐμπίπτομεν λογισμούς, ὅταν δὲ κατ' ἐχθρῶν, νήφοντες δῆθεν ποιοῦμεν. ἐπειδὴ γὰρ οἶδεν ὁ διάβολος, ὅτι καθ' ἑαυτῶν τὸ ξίφος ὠθοῦμεν, οὐ περιέλκει, οὐδὲ περιασπᾷ τότε, ἵνα μειζόνως ἡμῖν λυμήνηται, ἀλλὰ ἠδίκημαι φησὶ, καὶ θλίβομαι. οὐκοῦν κατὰ τοῦ διαβόλου δυ ξαι, τοῦ μάλιστα πάντων ἀδικοῦντος ἡμᾶς. δῆθεν καὶ ἐπετάγης λέγειν, ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ ἀνάρτάλλακτος ἐχθρός. ἀνθρωπος δὲ ὅσα ἂν ποιῇ, φίλος ἐστὶ, καὶ ἀδελφός. ἐκείνῳ τοίνυν πάντες ὀργιζώμεθα, κατ' αὐτοῦ παρακαλῶμεν τὸν θεὸν λέγοντες συντρίψον τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν. οὗτος γὰρ πίπτει, καὶ τοὺς ἐχθρούς. ἂν δὲ κατ' ἐχθρῶν δυ ξῃ, τὴν δυ χὴν ἵνα ἐκεῖνος βούλεται δυ χῃ, ὥσπερ οὖν ἂν ὑπὲρ ἐχθρῶν, κατὰ τούτου. τί τοίνυν τὸν ὄντως ἐχθρὸν ἀφεὶς, τὰ μέλη διάκνεις τὰ σὰ, θηρίων χαλεπώτερος ταύτῃ γινόμενος; ἀλλ' ὕβρεισε φησὶ, καὶ χρήματα ἀπεστέρησε. καὶ τίνα δεῖ πενθεῖν, τὸν πάσχοντα κακῶς, ἢ τὸν ποιήσαντα κακῶς; ὅτι χρήματα κερδάνασθαι τῆς βλάβης αὐτὸν ἐξέβαλε τοῦ θεοῦ, καὶ μείζονα ἀπώλεσεν, ἢ ἔλαβεν. ὥστε ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ ἠδικημένος. οὐκοῦν οὐχὶ κατεύχεσθαι δεῖ, ἵνα ὁ θεὸς ἵλεως αὐτῷ γένηται. ὅρα πόσα ἔπαθον οἱ παῖδες οἱ τρεῖς, οὐδὲν ποιήσαντες δεινόν, ἐξέπεσον πατρίδος, ἐβλασφημήθησαν, ἐξηχμαλωτίσθησαν, καὶ ἐγένοντο δοῦλοι, καὶ εἰς ἀλλοτρίαν, καὶ βάρβαρον ἀπενεχθέντες χώραν. καὶ σφάττεσθαι ἔμελλον ἀλλὰ τὸ ὀναρ εἰκῇ, καὶ μάτην. τί οὖν εἰσελθόντες μετὰ τοῦ δανιὴλ, τί ἤυξαντο; τί δὲ εἶπον, κατάρραξον τὸν ναβουχοδονόσορ, κατάσπασον αὐτοῦ τὸ διάδημα; κατάβαλε αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου; οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλ' ἐξήτουν οἰκτιρμοὺς παρὰ τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἐν τῇ καμίνῳ ἦσαν, ὁμοίως, ἀλλ' οὐχ ὑμεῖς, ἀλλὰ πολλῷ ἐλάττονα ἐκείνων πάσχοντες, καὶ δικαίως πολλάκις, οὐ παύεσθε ἀρώμενοι μυρία. καὶ ὁ μὲν φησι, κατάβαλε τὸν ἐχθρὸν, ὡς κατεπέντησας τὸ ἅρμα τοῦ φαραώ, ὁ δὲ πλῆξον αὐτοῦ τὴν σάρκα. ἕτερος πάλιν, ἀπόδος εἰς τὰ τέκνα. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ταύτῃ τὰ ῥήματα; πόθεν οὖν ἡμῖν ὁ γέλως οὗτος; ὁρᾷς πῶς ἐστὶ καταγέλαστα, ὅταν χωλεῖς πάθους λέγηται; καὶ πᾶσα δὲ ἁμαρτία, τότε δείκνυται, πῶς ὀδυνηρά, ὅταν αὐτὴν γυμνώσῃς τῆς διαθέσεως τοῦ τολμῶντος. αὐτὸν ὀργισθέντα ὑπομνήσῃς τῶν ῥημάτων ὧν εἶπεν ἐν τῷ θυμῷ, κατασβέσεται, καὶ καταγελάσεται ἑαυτοῦ, καὶ βουλήσεται μυρία πεπονθέναι, ἢ ἐκεῖνα ἀκοῦσαι τὰ ῥήματα. κἂν τὸν ἀκόλαστον ἀγάγῃς μετὰ τὴν μέθην πρὸς τὴν πορνευομένην γυναῖκα, καὶ οὗτος ταύτην ἀποσφραφίσεται, ὡς μυσαράν. οὕτω καὶ ὑμεῖς οἱ μὴ ὄντες ἐν τῷ πάθει καταγελᾶτε νῦν. καταγέλαστα γὰρ καὶ ματαιόλογα τὰ ῥήματα ταῦτα μεθυόντων, καὶ γυναικώδους μικροψυχίας. καὶ ὁ ἰωσὴφ δὲ πραθεὶς, καὶ δοῦλος γενόμενος, καὶ δεσμωτήριον οἰκήσας, οὐδ' οὕτως ἐξέβαλε ῥῆμα πικρὸν κατὰ τῶν λελυπηκότων. ἀλλὰ τί φησί; κλοστὴν ἐκλάπην ἐκ γῆς ἑβραίων, καὶ οὐδὲν προσπέπονθα τοιοῦτον. αὐχεῖται γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀδελφικῶν κακῶν μᾶλλον ἐκείνων τῶν ποιησάντων αὐτά. οὕτω καὶ ἡμᾶς διακεῖσθαι χρὴ, μᾶλλον τῶν ἐπηρεαζόντων αὐτῶν ἀλγεῖν ὑπὲρ αὐτῶν. ἡ βλάβη γὰρ εἰς ἐκείνους διαβαίνει, ὥσπερ οὖν οἱ λακτίζοντες ἵππους, καὶ μέγα φρονοῦντες ἐλέου ἄξιοι, καὶ θρηνου τῆς μανίας ἕνεκα ταύτης εἰσίν. οὕτως οἱ ἀδικοῦντες τοὺς οὐδὲν τοιοῦτας αὐτοῖς κακὸν, ἅτε τὰς ἑαυτῶν πλήττοντες ψυχὰς, πολλῶν ὀδυρμῶν ἄξιοι, καὶ θρηνων οὐκ ἀρῶν. οὐδὲν γὰρ μαρώτερον ψυχῆς ἀρωμένης, οὐδὲ

γλώττης

γλώττης ἀκαθαρτότερον τοιαῦτα θυούσης. ἀνθρωπος εἶ, μὴ ἀστίδιον ἐν μέσῃ, ἄνθρωπος εἶ, μὴ γένη θηρίον. διατοῦτό σοι τόμος γέγονεν, οὐχ ἵνα δάκνῃς, ἀλλ' ἵνα δοξασθεὶς τὰ ἑτέρων τραύματα. ἀναμνήσθητι πόσοι παρήνεσα φησὶν ὁ θεός. συγχωρεῖν, καὶ ἀφιέναι. σὺ δὲ καὶ ἐμὲ παρακαλεῖς κοινωνὸν γενέσθαι τῆς ἀναστροφῆς τῶν ἐμῶν προσταγμάτων, καὶ ἐθέλεις εἶναι ἀδελφόν, καὶ φοινίσσεις τὴν γλῶτταν, καθάπερ οἱ μαινόμενοι ἀπὸ τῶν οἰκείων μελῶν τοὺς ὀδόντας. πῶς οἴει τὸν διάβολον ἥδεσθαι, καὶ γελᾶν, ὅταν τοιαύτης διχῆς ἀκούσῃ; πῶς τὸν θεὸν παροξύνεσθαι, καὶ ἀποστρέφεσθαι, καὶ μισεῖν, ὅταν τοιαῦτα παρακαλῇς; οὐ πίγενοιτ' ἂν χαλεπώτερον; εἰ γὰρ μυσηρόν, οὐ χρὴ προσιέναι ἐχθροὺς ἔχοντα, τὸν οὐκ ἔχοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ καπευχόμενον, πῶς οὐχὶ καὶ τῶν περιβόλων αὐτῶν ἀπείργεσθαι δεῖ; ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, καὶ τῆς θυσίας τὴν ὑπόθεσιν εἰδότες, ὅτι ὑπὲρ ἐχθρῶν ἐτύθη, μήτε ἐχθρὸν ἔχωμεν, κἂν ἔχωμεν, ὑπερβαίνωμεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς τῶν ἡμαρτημένων ἡμῖν λαβόντες συγχώρησιν, μετὰ παῤῥησίας τῷ βήματι τοῦ χριστοῦ παραστῶμεν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Λόγος, ϛ'. Κεφ. γ'.

» Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν, εἰ μὴ χρήζομεν, ὥς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς
» ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν. Ὅπερ ἔμελλεν αὐτῷ παρ' ἑτέρων ἀντιφέρεσθαι, ὅτι
ἑαυτὸν αἱρεῖς σαυτὸν, οὐδεὶς προλαβὼν αὐτὸς, τέθεικε. καίτοι τοσαύτῃ ἐπιδιορθώσει χρησάμενος ἐμπροσθεν, καὶ εἰπών. πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; καὶ ὅτι ἐξ εἰλικρινείας λαλοῦμεν. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀρκεῖται ἐκείνοις. τοιοῦτον γὰρ αὐτοῦ τὸ ἦθος, τὸ δοκεῖν περὶ ἑαυτοῦ μέγα λέγειν, πάρεστι καθέστηκε, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας αὐτὸ φεύγει, καὶ ὑπερβολῆς. σὺ δέμοι κἀντεῦθεν σκόπει τὴν περιουσίαν αὐτοῦ τῆς σοφίας. πρᾶγμα γὰρ δοκῶ εἶναι σκυθρωπὸν τὰς θλίψεις λέγω, οὕτως ἐπῆρε, καὶ ἐδείξε λαμπρὸν ὄν, καὶ περιφανές, ὡς ταύτην αὐτῷ τὴν ἀντίθεσιν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀνακύψαι. ποιεῖ δὲ αὐτὸ καὶ πρὸς τῷ τέλει. μετὰ γὰρ τὸ μυρίους ἀριθμῆσαι κινδύνους, ὕβρεις, στενοχωρίας, ἀνάγκας, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐπάγει λέγων. οὐχ ἑαυτοὺς συνιστάνομεν, ἀλλ' ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος. καὶ πάθησιν αὐτὸ πάλιν ἐκεῖ σφοδρῶς, καὶ μετὰ πλείονος παραμυθίας. ἐν ταύτῃ μὲν γὰρ ἀγάπης ἐστὶ τὰ ῥήματα, εἰ μὴ χρήζομεν, ὥσπερ τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν. ἐκεῖ δὲ γέμει πολλοῦ καὶ φρονήματος τὰ λεγόμενα ἀναγκαίως, καὶ χρησίμως, καὶ θυμοῦ. οὐ γὰρ πάλιν φησὶν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν, ἀλλ' ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος. καὶ πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα, ὅτι κατενώπιον τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ λαλοῦμεν. φοβοῦμαι γὰρ μήπως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέλω, εὕρω ὑμᾶς, καὶ ἐγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον, οὐ θέλετε. ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ κολακείαν δόξαν λαμβάνειν, ὡς ἐφιέμενος τῆς παρ' αὐτῶν τιμῆς, ταῦτα φησίν. φοβοῦμαι μήπως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς. κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον, οὐ θέλετε. ἀλλὰ ταῦτα μὲν μετὰ κατηγορίας πολλῆς. ἐν ἀρχῇ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἡμερώτερον. τί δέ ἐστιν ὅ φησιν; εἶπε πρὸ τῶν πειρασμῶν, καὶ τῶν κινδύνων, καὶ ὅτι πανταχοῦ πομπεύεται παρὰ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ χριστῷ, καὶ ἡ οἰκουμένη πᾶσα τοὺς θριάμβους οἶδε τούτους. ἐπεὶ οὖν μεγάλα πρὸ αὐτοῦ ἐφθέγξατο, ἀνθυποφέρει ἑαυτῷ λέγων. ἀρχόμεθα πάλιν

μεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν. ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν. ἴσως τις ἡμῖν αὐτερεῖ. τί τοῦτο ὦ παῦλε; ταῦτα περὶ σεαυτοῦ λέγεις, καὶ σαυτὸν ἐπαίρεις; ταύτην οὖν λύων τὴν ὑπόνοιαν, φησίν. ὅτι οὐ τοῦτο βουλόμεθα οἷον κομπάζειν, καὶ ἑαυτοὺς ἐπαίρειν, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπέχομεν τοῦ δεῖσθαι πρὸς ὑμᾶς συστατικῶν ἐπιστολῶν, ὡς ὑμᾶς αὐτὴ ἐπιστολὴ ἔχειν.

» Ἡ γὰρ ἐπιστολὴ ὑμῶν, ὑμεῖς ἐστε φησί. Τί ἐστιν ὑμεῖς ἐστέ; εἰ ἔδει πρὸς ἑτέρους ἡμᾶς συστατῆναι, ὑμᾶς ἂν παρηγάγομεν εἰς μέσον αὐτῆς ἐπιστολῆς, ὃ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ ἐλέγεν. ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἐπιστολῆς, ὑμεῖς ἐστε. ἀλλ' οὕτω μὲν ἐνταῦθα οὐ λέγει. μετ' εἰρωνείας δέ, ὥστε πλακωτέρον ποιῆσαι τὸν λόγον. εἰ μὴ χρήζομεν συστατικῶν ἐπιστολῶν, καὶ αἰνιττόμενος τοὺς ψευδαποστόλους, ἐπήγαγεν. ὥς τινες πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ἄλλους. εἶτα ἐπειδὴ βαρὺ ἦν τὸ εἰρημένον, παραμυθεῖται αὐτὸ ἐπάγων, καὶ λέγων. Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστὲ ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη ὑπὸ πάντων, φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ. Ἐνταῦθα, οὐ μόνον αὐτοῖς ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ κατορθώματα μαρτυρεῖ, εἴγε ἱκανοί εἰσι δεῖξαι πᾶσιν ἀνθρώποις ἀφ' ἧς οἰκίας ἀρετῆς, τὸ διδασκάλου τὸ ἀξίωμα. τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστέ. ὅπερ οὐ ποιοῦσε τὰ γράμματα συνιστῶντα ἡμᾶς, μὴ οὐδεσίμους ποιοῦντα, τοῦτο ὑμεῖς ποιεῖτε, καὶ ὁρώμενοι, καὶ ἀκουόμενοι. μαθητῶν γὰρ ἀρετὴ, τὸν διδάσκαλον εἰωθε κοσμεῖν, καὶ συνιστᾶν πάσης μᾶλλον ἐπιστολῆς, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. τουτέστιν ἵνα πάντες ἴσασιν, οὕτως ὑμᾶς πανταχοῦ περιφέρομεν, καὶ συνοῦμεν ἔχομεν, ὡς οὐδὲ εἰ ἔλεγεν. ἡ σύστασις ἡμῶν πρὸς ἑτέρους, ὑμεῖς ἐστε. καὶ γὰρ ἔχομεν ὑμᾶς ἐν τῇ καρδίᾳ διηνεκῶς, καὶ πρὸς ἅπαντας, τὰ ὑμέτερα ἀνακηρύττομεν κατορθώματα. οὐ τοίνυν οὕτω καὶ πρὸς ἑτέρους ὑμᾶς εἶναι σύστασιν ἡμῶν, δεόμεθα ἐπιστολῶν παρ' ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ τῷ σφόδρα φιλεῖν ὑμᾶς, οὐ δεόμεθα πρὸς ὑμᾶς συστάσεως. πρὸς γὰρ τοὺς ἀγνῶτάς τις δεῖται γραμμάτων. ὑμεῖς δὲ ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν ἐστέ. καὶ οὐκ εἴωθεν ἐστὲ ἁπλῶς, ἀλλὰ ἐγγεγραμμένη. τουτέστιν οὐδὲ ἀποθέσεσθαι δύναισθε. ὥσπερ γὰρ ἀπὸ γραμμάτων ἀναγινώσκοντες, οὕτως ἀπὸ τῆς καρδίας ἡμῶν γινώσκοντες ἴσασι πάντες τὴν ἀγάπην ἡμῶν, ἣν ἔχομεν πρὸς ὑμᾶς. εἰ τοίνυν τὰ γράμματα διαβάλλεται, ἵνα δηλώσῃ, ὅτι ὁ δεῖναμοι φίλος, καὶ ἀπολαυέτω προσασίας, ἀρκεῖ ἡ ὑμετέρα ἀγάπη τὸ πᾶν ἀνῦσαι. οὔτε γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἴωμεν, οὐ δεόμεθα ἑτέρων τῶν συνιστώντων ἡμᾶς, τῆς φιλίας ὑμῶν προλαμβανούσης, οὔτε πρὸς ἑτέρους, οὐ χρήζομεν πάλιν γραμμάτων, τῆς αὐτῆς ἀγάπης, ἀντὶ τούτων ἀρκούσης ἡμῖν πάλιν. περιφέρομεν γὰρ τὴν ἐπιστολὴν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. εἶτα ἵνα μείζον ἐπαίρων αὐτοὺς, καὶ ἐπιστολὴν χριστοῦ καλεῖ λέγων. Φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ. Καὶ τοῦτο εἰπών, λαμβάνει λοιπὸν ὑπόθεσιν, καὶ ἀρχὴν ἐντεῦθεν ἐξετάσαι τὰ τοῦ νόμου. καὶ ἄλλως δὲ αὐτὸ ἐναντίον ἐστὶν εἶναι ἐπιστολὴν. αὐτερῶ μὲν γὰρ ὡς συνιστῶντας, διὸ ἐπιστολὴν ἐκάλεσεν. ἐνταῦθα δὲ ἐπιστολὴν χριστοῦ, ὡς ἐχοντας τὸν νόμον ἐγγεγραμμένον τοῦ θεοῦ. ἃ γὰρ ἐβούλετο ὁ θεὸς δηλῶσαι πᾶσι, καὶ ὑμῖν, ταῦτα γράφεσθαι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ παρεσκευάσαμεν ὑμᾶς, ὥστε δέχεσθαι τὰ γράμματα. καθάπερ μωϋσῆς τοὺς λίθους, καὶ τὰς πλάκας ἐπόλαψεν, οὕτως

» ἡμεῖς τὰς ὑμετέρας ψυχάς. διὸ φησὶ, διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ τὸ ἴσον

εἶχον. καὶ

εἶχον. καὶ γὰρ ἐκεῖναι ὑπὸ θεοῦ ἐγράφησαν, καὶ αὗται ὑπὸ τοῦ πνεύματος. ποῦ τοίνυν
» ἡ διαφορά; Ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ
» λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. Ὅσον δὲ τὸ μέσον πνεύματος, καὶ μέ-
λανος, καὶ λιθίνης πλακὸς, καὶ σαρκίνης, τοσοῦτον τὸ διάφορον τούτων κἀκείνων, οὐκοῦν
καὶ οἱ διακονήσαντες, τοῦ διακονήσαντος ἐκείνοις. διάτοι δήπου πολὺ μέγα ἐφθέγξατο, τα
» χέως ἐπιλαμβάνεται ἑαυτοῦ λέγων. Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ
» πρὸς τὸν θεόν. Καὶ πάλιν ὅλον ἀνατίθησι τῷ θεῷ. τούτων γάρ ἡμῖν ὁ χς αἴτιος φησίν.
» Οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν τι λογίσασθαι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν. Ὅρα πάλιν, καὶ ἕτεραν
ἐπιδιόρθωσιν. καὶ γὰρ μετ' ὑπερβολῆς τιὼ ἀρετιὼ ταύτην μάλιστα κέκτηται, τιὼ τα πει
νοφροσυνίω λέγω. διόπερ ὅταν εἴπωμέν τι μέγα περὶ ἑαυτοῦ, πάσῃ κέχρηται σπουδῇ, ὥστε
σφοδρῶς παραμυθήσασθαι τὸ εἰρημένον πρόσωπον παντὶ, ὃ καὶ ἐν τοῖς θαι ποιεῖ λέγων. οὐχ ὅ-
τι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν τι λογίσασθαι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν. τουτέστιν, οὐχ οὕτως εἶπον πεποί-
θησιν ἔχομεν, ὡς τὸ μὲν, ἡμέτερον εἶναι, τὸ δὲ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὸ πᾶν αὐτῷ ἀνατίθημι.
» Ἡ γὰρ ἱκανότης ἡμῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς, διακόνους καινῆς διαθήκης.
Τί ἐστιν ἱκάνωσε; δίωσε τοὺς ἐποίησε, καὶ ἐπιτηδείους. οὐ μικρὸν δὲ δήπου τὸ νομίσαι τοι-
αύτας πλάκας, καὶ ἐπιφολαιὸ τῇ οἰκουμένῃ πολὺ μείζους τῶν προτέρων. διὸ καὶ ἐπήγα-
» γεν. Οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. Ἰδοὺ πάλιν ἄλλη διαφορά. τί οὖν ἐκεῖ-
νος οὐκ ὤω πνευματικὸς ὁ νόμος; πῶς οὖν φησιν, οἴδαμεν ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστι;
πνευματικὸς μὲν, ἀλλ' οὐ πνεῦμα παρεῖχεν. οὐ γὰρ πνεῦμα ἐνόμισε μωϋσῆς, ἀλλὰ
γράμματα. ἡμεῖς δὲ ἐπιστεύθημεν πνεῦμα διδόναι. διὸ καὶ ἐπεργάζεται αὐτὸ λέγων.
» Τὸ γὰρ γράμμα, ἀποκτείνει. τὸ δὲ πνεῦμα, ζωοποιεῖ. Ταῦτα δὲ οὐχ ἁπλῶς φησιν,
ἀλλ' ἐκείνους αἰνιττόμενος τοὺς μεγαλοφρονοῦντας ἐπὶ τοῖς ἰουδαϊκοῖς. γράμμα δὲ ἐν-
ταῦθα, τὸν νόμον φησὶν, τὸν κολάζοντα τοὺς πλημμελοῦντας. πνεῦμα δὲ τιὼ χάριν τιὼ
διὰ τοῦ βαπτίσματος, τοὺς ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν νεκρωθέντας ζωοποιοῦσαν. εἰ πὼς γὰρ τὴν
διαφορὰν τιὼ ἀπὸ τῆς φύσεως τῶν πλακῶν, οὐκ ἐνδιατρίβει αὐτῇ, ἀλλὰ παρασχα-
μὼν αὐτιὼ, ταύτην ἐπὶ πλεῖον ἐργάζεται, ἣ μάλιστα ἐλεῖν τὸν ἀκροατιὼ ἠδύνατο ἀπὸ
τοῦ συμφέροντος, καὶ κούφου. οὔτε γὰρ πόνον ἔχει φησὶ, καὶ μείζονα παρέχει τιὼ χάριν,
ἀπὸ τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ ὅτι μᾶλλον, ἢ τῆς ἀξίας. καὶ ἀλλήλοις συνδέδεται. πολ-
λῷ μᾶλλον οὖν τῆς διαθήκης ἀναγκαίως δήπου ποιεῖ. τί οὖν ὅτι τὸ γράμμα ἀποκτείνει;
εἶπεν ὅτι ἐν πλαξὶ λιθίναις, καὶ καρδίαις σαρκίναις. οὐδέπω δὲ μεγάλως ἐδύνει διαφο-
ρὰν λέγειν. προσέθηκεν οὖν ὅτι ἐκείνη γράμματι, ἢ μέλανι. αὕτη δὲ πνεύματι. οὔτε
δήπου πάνυ αὐτοὺς διήγειρε. λέγει οὖν λοιπὸν ὅπερ ἱκανὸν αὐτοὺς ὠφελῆσαι, ὅτι τὸ μὲν ἀ-
ποκτείνει. τὸ δὲ, ζωοποιεῖ. τί δὲ δήπου ἐστίν; ἐν τῷ νόμῳ ὁ ἁμάρτημα ἔχων, κολάζεται. ἐν-
ταῦθα ὁ ἁμάρτημα ἔχων, προσελθὼν βαπτίζεται, καὶ γίνεται δίκαιος. δίκαιος δὲ γι-
νόμενος, ζῇ, τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας ἀπαλλαγείς. ὁ νόμος ἐὰν λάβῃ φονέα, ἀναι-
ρεῖ, ἡ χάρις ἐὰν λάβῃ φονέα, φωτίζει, καὶ ζωοποιεῖ. καὶ τί λέγω φονέα, ξύλα ἔλαβεν ἐν
σαββάτῳ συλλέξαντα ὁ νόμος, καὶ ἐλίθασε. δήπου ὅτι τὸ γράμμα ἀποκτείνει. μυρίους
ἀνδροφόνους, καὶ ληστὰς λαμβάνει ἡ χάρις, καὶ βαπτίζουσα, ἀπαλλάττει τῶν προτέ-

τέρων κακῶν. ὅθεν ἐστὶ, τὸ πνεῦμα ζωοποιεῖ. ἐκεῖνος ἀπὸ ζῶντος, νεκρὸν ἐργάζεται τὸν ἀλόντα. αὕτη ἀπὸ νεκροῦ ζῶντα κατασκευάζει τὸν ὑποδυνον. διὸ τε γὰρ πρόσμε οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ὑμᾶς, ἀλλ' ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἐν γὰρ τῷ βαπτίσματι διαλύεται τὰ ἁμαρτήματα. ἐξαλείφεται τὰ πρότερα. ζωοποιεῖται ὁ ἄνθρωπος, ὥσπερ εἰς πλάκα αὖ τοῦ τὴν καρδίαν ἐγγράφεται πᾶσα ἡ χάρις. συνόησον τοίνυν ὅσην τὸ πνεύματος ἡ ἀξία, ὅταν αἱ πλάκες αὐτοῦ βελτίους τῶν προτέρων, ὅταν μείζονι, καὶ αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως ἐπιδείκνυνται. καὶ γὰρ καὶ ἡ νέκρωσις αὕτη τῆς προτέρας χαλεπωτέρα, ἧς καὶ ἀπαλλάττει, καὶ τοσούτῳ, ὅσῳ ψυχὴ σώματος βελτίων. καὶ αὕτη δι' ἐκείνης σωίζεται ἡ ζωὴ, ἵνα τὸ πνεῦμα δίδωσιν. εἰ δὲ ταύτην ἀμωσὰν χαρίσασθαι, πολλῷ μᾶλλον τὴν ἐλάττονα. ἐκείνην μὲν γὰρ προφῆται εἰργάσαντο. ταύτην δὲ οὐκέτι, οὐδεὶς γὰρ δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός. οὐδὲ ἐκείνην δὲ χωρὶς πνεύματος παρεῖχον οἱ προφῆται. οὐ δῆλον δὲ ὅτι μόνον τὸ θαυμαστὸν, ὅτι ζωοποιεῖ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἑτέροις δῆλον παρέχειν ποιεῖν. λάβετε γάρφησι πνεῦμα ἅγιον, διαπίχωρεῖς πνεύματος γὰρ οὐκ ἐνῆν, ἀλλὰ δεικνὺς ὁ θς, ὅτι δῆλον τῆς ἐξουσίας ἐστὶ τῆς ἀνωτάτω, καὶ τῆς οὐσίας τῆς βασιλικῆς ἐκείνης, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει ἰσχύν, καὶ δῆλον φησί. διὸ καὶ ἐπάγει. ὧν ἐὰν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται, καὶ ὧν ἐὰν κρατῆτε, κεκράτηνται.

Η' Σημ.

Ε' ωεὶ οὖν ἐζωοποίησεν ἡμᾶς, μένωμεν ζῶντες, καὶ μὴ πάλιν τῷ προτέραν ἐπανίωμεν νεκρότητα. ὁ γὰρ οὐκέτι ἀποθνήσκει. ὁ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ, καὶ οὐ βούλεται ἀεὶ χαίρειν ἡμᾶς σώζεσθαι. ἐπεὶ κενοὶ πάντων ἡμεῖς ἐσόμεθα. διὸ καὶ παρ' ἡμῶν εἰσφέρεσθαί τι βούλεται. εἰσενέγκωμεν τοίνυν, καὶ τὴν ψυχὴν ζῶσαν διαπιρῶμεν. τί δέ ὅτι ψυχῆς ζωὴ, ἀπὸ τοῦ σώματος μάνθανε. καὶ γὰρ τὸ σῶμα τότε λέγομεν ζῆν, ὅταν βασιλίζῃ ὑγιῆ τινὰ βάσιν. ὅταν δὲ καταπέσῃ διαλυθὲν, καὶ παρὰ τάξιν κινῆται. κἂν δοκῇ ζῆν, ἢ βασιλίζειν, πάντως θανάτου χαλεπωτέρα ἡ τοιαύτη ζωή. κἂν φθέγγηται μηδὲν ὑγιὲς, ἀλλὰ τῶν παραπλήκτων ῥήματα, καὶ ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων βλέπῃ, πάλιν τῶν τετελευτηκότων ἐλεεινότερος ὁ τοιοῦτος. οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν μηδὲν ὑγιὲς ἔχῃ, κἂν δοκῇ ζῆν, τέθνηκεν. ὅταν τὸ χρυσίον, μὴ βλέπῃ, ὡς χρυσίον, ἀλλ' ὡς μέγα τι, καὶ τίμιον. ὅταν τὰ μέλλοντα, μὴ ἐννοῇ, ἀλλὰ χαμαὶ σύρηται, ὅταν ἀνθ' ἑτέρων ἕτερα πράττῃ. πόθεν γὰρ δῆλον, ὅτι ψυχὴν ἔχομεν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν; ὅταν οὖν τὰ αὐτῆς μὴ ἐνεργῇ, οὐχὶ τέθνηκεν; οἷον ὅταν μὴ ἐπιμελῆται ἀρετῆς, ἀλλὰ ἁρπάζῃ, καὶ παρανομῇ. πόθεν δύναμαι εἰπεῖν, ὅτι ψυχὴν ἔχεις, ὅτι βασιλίζεις; ἀλλὰ δῆλον, καὶ τῶν ἀλόγων. ἀλλ' ὅτι ἐσθίεις, καὶ πίνεις; ἀλλὰ δῆλον καὶ τῶν θηρίων. ἀλλ' ὅτι ὀρθὸς ἕστηκας καὶ δύο ποσὶ, τοῦτό μοι μᾶλλον δείκνυσιν, ὅτι θηρίον εἶ ἀνθρωπόμορφον. ὅταν μὲν γὰρ τὰ ἄλλα ἔχῃς ἐκείνου, τὴν δὲ διανάστασιν μηκέτι, μᾶλλόν με ταράττεις, καὶ ἐκδειματοῖς, καὶ μᾶλλον τέρας εἶναι νομίζω τὸ φαινόμενον. καὶ γὰρ εἰ θηρίον εἶδον ἀνθρωπόφθεγγόμενον τῇ φωνῇ, οὐκ ἂν δι' αὐτὸ δῆλον ἔφην αὐθρωπον εἶναι, ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν δῆλον, θηρίον θηρίου τερατωδέστερον. πόθεν οὖν δείξω μοι μαθεῖν, ὅτι ψυχὴν ἔχεις ἀνθρώπου; ὅταν λακτίζῃς, ὡς οἱ ὄνοι; ὅταν μυσπιπκῇς, ὡς οἱ κάμηλοι; ὅταν δάκνῃς, ὡς οἱ ἄρκτοι; ὅταν

ἁρπάζῃς,

ἁρπάζῃς, ὡς οἱ λύκοι. ὅταν κλέπτῃς, ὡς αἱ ἀλώπεκες. ὅταν δολερὸς ᾖς, ὡς οἱ ὄφεις. ὅταν ἀναισχυντῇς, ὡς ὁ κύων· πόθεν δυνήσομαι μαθεῖν, ὅτι ψυχὴν ἔχεις ἀνθρώπου; βούλεσθε δείξω νεκρὰν ψυχήν, καὶ ζῶσαν; ἄγωμεν τὸν λόγον πάλιν τοῖς τοὺς ἀρχαίους αὐξήσασι ἐκείνους. καὶ εἰ δοκεῖ τὸν πλούσιον εἰς μέσον καταθώμεθα τὸν τοῦ λαζάρου, καὶ εἰσόμεθα τί ποτέ ἐστι ψυχῆς νέκρωσις. καὶ γὰρ ἐκεῖνος νεκρὰν εἶχε ψυχήν, καὶ δῆλον ἀφ' ὧν ἐποίει. τῶν μὲν γὰρ ψυχῆς ἔργων οὐδὲν ἐπράττεν. ἤσθιε δὲ καὶ ἔπινε, καὶ ἐτρύφα μόνον. τοιοῦτοί εἰσι, καὶ νῦν οἱ ἀνελεήμονες, καὶ ὠμοί. νεκρὰν γὰρ ἔχουσι, καὶ οὐ τοι ψυχήν, ὥσπερ ἐκεῖνος. τὸ γὰρ ἀδεκμὸν αὐτῆς ἅπαν τὸ ἀπὸ τῆς φιλίας τῆς εἰς τὸν πλησίον, ἀπώλωται. καὶ ἐστὶν ἀψύχου σώματος νεκρότερα. ὁ δὲ πένης, οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ ἄκρῳ τῆς φιλοσοφίας ἑστώς, δέλεαμπε, καὶ λιμῷ παλαίων διαπεπεῖ, καὶ οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας δι' πορῶν τροφῆς, οὐδὲ οὕτως εἰπεῖ τι βλάσφημον εἰς τὸν θεόν, ἀλλ' ἔφερεν ἅπαντα γενναίως. οὐ μικρὸν δὲ δεῖξαι ψυχῆς ἔργον, ἀλλὰ καὶ τῆς διανοίας, καὶ τῆς ὑγείας τεκμήριον μέγιστον. ὅταν δὲ ταῦτα μὴ ᾖ, δῆλον ὅτι παρὰ τὸ νενεκρῶσθαι, ἀπόλωλεν. ἢ οὐ νεκρὰν ἐκείνην εἶναι φήσομεν εἰπέμοι; ἢ ἔπεισι μὲν ὁ διάβολος πλήττων, κεντῶν, δάκνων λακτίζων, αἰσθάνεται δὲ ἐκείνη οὐδενὸς τούτων; ἀλλὰ κεῖται νενεκρωμένη; καὶ τῆς περιουσίας αὐτῆς ἀφαιρουμένης οὐκ ἀλγεῖ; ἀλλ' ἐφάλλεται μὲν ἐκεῖνος. μένει δὲ αὕτη ἀκίνητος, ὥσπερ σῶμα ψυχῆς ἀπελθούσης, οὐδὲ αἰσθανομένη. ὅταν γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ φόβος, μὴ παρῇ μετὰ ἀκριβείας, τοιαύτην αὐτὴν εἶναι ἀνάγκη, καὶ νεκρῶν ἀπλιωτέραν. οὐδὲ γὰρ εἰς ἰχῶρα διαλύεται, καὶ τέφραν, καὶ κόνιν ἡ ψυχὴ καθάπερ τὸ σῶμα, ἀλλ' εἰς τὰ τούτων δυσωδέστερα, εἰς μέθην, καὶ θυμὸν, καὶ πλεονεξίαν, εἰς ἀτόπους ἔρωτας, καὶ ἀκαίρους ἐπιθυμίας. εἰ δὲ βούλει αὐτῆς ἀκριβέστερον ἰδεῖν τὰ δυσώδες, δύσμοι ψυχῆς καθαραὶ, καὶ τότε ὄψει σαφῶς πῶς ἐστι δυσώδης ἡ αἰσχρὰ αὕτη, καὶ ἀκάθαρτος. νῦν μὲν γὰρ οὐ δυνήσῃ σαφῶς εἰδεῖν. ἕως γὰρ ἂν ὦμεν ἐν σωματείᾳ δυσωδίας, οὐκ αἰσθανόμεθα. ὅταν δὲ πνευματικοῖς προσφώμεθα ῥήμασι, τότε εἰσόμεθα ἐκεῖνο τὸ κακόν. καίτοι πολλοῖς ἀδιάφορον δοκεῖ εἶναι δοκεῖ. καὶ οὐδέπω λέγω περὶ γεέννης. ἀλλ' εἰ βούλεσθε, τὰ παρόντα ἐξετάσωμεν, καὶ μὴ τὸν αἰσχρὰ πράττοντα, ἀλλὰ τὸν αἰσχρὰ φθεγγόμενον, πῶς ἐστι καταγέλαστος, πῶς ἑαυτὸν καταβυβίζει πρῶτον. καθάπερ τις βόρβορόν τινα ἀπὸ τοῦ στόματος ἀφιείς, οὕτως ἑαυτὸν μολύνει. εἰ γὰρ τὸ ῥεῖθρον οὕτως ἀκάθαρτον, ἐννόησον οἵα ἡ πηγὴ τοῦ βορβόρου τούτου. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας, τὸ στόμα λαλεῖ. ἐγὼ δὲ οὐ διαβολὴν πένητα μόνον, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ εἶναι δοκεῖ τῶν ἀτόπων βλασφημιῶν παράσχοι. ἐντεῦθεν ἅπαντα αὔξεται τὰ κακὰ, ὅταν καὶ ἁμαρτάνωμεν, καὶ μὴ δὲ πλημμελεῖν νομίζωμεν. βούλει οὖν μαθεῖν ὅσον κακὸν τὸ αἰσχρὰ φθέγγεσθαι; ἐννόησον τοὺς ἀκούοντας, πῶς ἐρυθριῶσιν ἐν τῇ ἀκηκοσιᾳ τῇ σῇ. τί γὰρ βδελυκτότερον ἀνδρὸς αἰσχρολόγου; τί ἀπρεπέστερον; εἰς γὰρ τὴν τῶν μίμων ὠθοῦσιν ἑαυτοὺς οἱ τοιοῦτοι τάξιν, εἰς τὴν τῶν πεπορνευμένων γυναικῶν. μᾶλλον δὲ ἐκείναις ἐρυθριῶσι μᾶλλον, ἢ ὑμεῖς. πῶς δύνασθαι διδάξαι γυναῖκα σωφρονεῖν, ταινιδίων αὐτὴν εἰς ἀσέλγειαν διὰ τούτων ἐκβαίνειν τῶν ῥημάτων; βέλτιον σπαδόνα ἀπὸ τοῦ στόματος ἀφιέναι, ἢ ῥῆμα αἰσχρόν. νῦν δὲ ἂν μὲν ὀξὺ

τὸ σῶμα, οὐδὲ τῶν κοινῶν μετέχεις σιτίων. τοσαύτης δὲ ἁγιωσύνης οὔσης ἐν τῇ ψυχῇ, μυστηρίων τολμᾷς κοινωνεῖν εἰ θέμις; καὶ εἰ μὴ σκύβος ἀκάθαρτόν τις λάβοι τῶν τραπεζῶν κατέθετο τῆς σῆς, ξύλοις αὐτὸν ἂν παίων ἔλασας. τὸν δὲ θεὸν τῶν τραπεζῶν τῆς αὐτῆς, τράπεζα γὰρ αὐτῆς τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον δι' χαριτίαν πληρούμενον, σκύβους ἀκαθάρτου παντὸς ῥήματα βδελυρώτερα προφέρων, οὐκοῖει παροξύνειν, εἰ θέμις; καὶ πῶς ἔνι δίκης; οὐδὲν γὰρ οὕτως παροργίζει τὸν ἅγιον, καὶ τὸν καθαρόν, ὡς τὰ ῥήματα ταῦτα. οὐδὲν οὕτως ἀτιμάζει, καὶ ἀναισχύντους ποιεῖ, ὡς τὸ λέγειν τοιαῦτα, καὶ ἀκούειν. οὐδὲν οὕτως ἐκλύει τὰ νεῦρα τῆς σωφροσύνης, ὡς ἡ διὰ τούτων ἀναστομένη φλόξ. μύρον ἐνέθετό σου τῷ σώματι ὁ θεός. σὺ δὲ νεκροῦ δυσωδέστερα ἀποπέμπεσαι ῥήματα, καὶ αὐτὴν ἀναιρεῖς τὴν ψυχήν, καὶ ἀκίνητον ποιεῖς. καὶ γὰρ ὅταν ὑβρίζῃς, οὐκ ἔστι δίκης ψυχῆς φωνή, ἀλλὰ θυμοῦ. ὅταν αἰσχρὰ λέγῃς, οὐκ ἐκείνη ἐφθέγξατο, ἀλλ' ἡ ἀκολασία. ὅταν κακηγορῇς, ἡ βασκανία. ὅταν ἐπιβουλεύῃς, ἡ πλεονεξία. ταῦτα γὰρ οὐκ ἐκείνης, ἀλλὰ τῶν παθῶν αὐτῆς, καὶ τῶν νοσημάτων. ὥσπερ οὖν τὸ φθείρεσθαι, οὐχ ἁπλῶς τὸ σῶμα ζῶς, ἀλλὰ τοῦ θανάτου, καὶ τοῦ πάθους τοῦ ἐν τῷ σώματι, οὕτω δὴ καὶ ταῦτα τῶν προσγινομένων αὐτῇ παθῶν. εἰ γὰρ βούλει ψυχῆς ἀκοῦσαι φωνῆς ζώσης, ἄκουσον παύλου λέγοντος. ἔχοντες πνεῦμα δὲ, καὶ σπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. καὶ ἐπὶ πορνείας μέγας ἡ δυσέβεια. καὶ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἄκουσον πάλιν λέγοντος, ἀργύριον, καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι. ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι. ἄκουσον τοῦ ἰωβ δυσχεραίνοντος, καὶ λέγοντος. ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλετο. ταῦτα ψυχῆς ζώσης τὰ ῥήματα, ταῦτα ἐνεργούσης τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν. οὕτω καὶ ἰακὼβ ἔλεγεν. ἐὰν φάγωμι κύριος ἄρτον φαγεῖν, μὴ ἱμάτιον περιβαλέσθαι. οὕτω καὶ ἰωσήφ, πῶς ποιήσω τὸ ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο, καὶ ἁμαρτήσομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ; ἀλλ' οὐχ ἡ βάρβαρος ἐκείνη, ἀλλ' ὥσπερ μεθύουσα, καὶ παραπαίουσα, οὕτως ἐφθέγγετο λέγουσα. κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ. ταῦτ' οὖν εἰδότες, ζηλώσωμεν τὴν ζῶσαν ψυχὴν, φύγωμεν τὴν νενεκρωμένην, ἵνα καὶ τῆς μελλούσης ἐπιτύχωμεν ζωῆς. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς μεταλαχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ζ'.

» Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ. ὡς
» τε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωϋσέως διὰ τὴν δόξαν τοῦ
» προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται
» ἐν δόξῃ; Εἶπεν ὅτι λίθιναι αἱ πλάκες αἱ μωϋσέως, ὡς ὅτι γράμματα εἶχον, καὶ ὅτι σάρκιναι αὗται. αἱ καρδίαι δὲ τῶν ἀποστόλων, καὶ πνεύματα ἦσαν ἐγγεγραμμέναι. καὶ ὅτι τὸ μὲν γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. ἐλείπετο λοιπὸν τῇ συγκρίσει ταύτῃ προσθεῖναι, καὶ ἕτερον οὐ μικρὸν, τὸ τῆς δόξης μωϋσέως. ὅπερ ἐν ταύτῃ οὐδεὶς εἶδεν ὑπὸ τῆς καινῆς τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς. διὸ καὶ μέγα ἐδόκει εἶναι. ἐπειδὴ αὐάθητη ἦν δόξα. ὀφθαλμοῖς γὰρ ἑωράτο σώματος, εἰ καὶ ἀπρόσιτος ἦν. ἡ δὲ τῆς καινῆς, νοητή.

νῆς, νοητή. οὐ γὰρ σαφῶς τοῖς ἀσθενεστέροις τῆς τοιαύτης ὑπεροχῆς ἡ κατάληψις, ἀλλ' ἐκείνη μᾶλλον αὐτοὺς ἦρε, καὶ ἐπέστρεφε πρὸς ἑαυτήν. ἐπεὶ οὖν εἰς ταύτην ἐνέστησε τὴν σύγκρισιν, καὶ ἀπορεῖν ἐποίει τὴν ὑπεροχήν, σφόδρα δὲ δύσκολον ἦν ἐκ τοῦ παχυτέρου τῶν ἀκροατῶν, ὅρα τί ποιεῖ, καὶ πῶς αὐτὸ μεθοδεύει. πρῶτον ἀπὸ λογισμῶν τὴν διαφορὰν εἰσάγων, καὶ πλείονας αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. εἰ γὰρ ἐκείνη μὲν θανάτου αὕτη δὲ ζωῆς ἡ διακονία, ἀναμφίβολον ὅτι καὶ ἡ δόξα αὕτη, μείζων ἐκείνης φησίν. ἐπεὶ δὴ γὰρ οὐκεῖχεν αὐτὴν δεῖξαι τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς σωματικοῖς, τῷ συλλογισμῷ παρέσχετο αὐτῆς τὸ ὑπερέχον λέγων. εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐγενήθη ἐν δόξῃ, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ. διακονίαν δὲ θανάτου, τὸν νόμον λέγει. καὶ σπόρως πῶς ἐν τῇ συγκρίσει πολλαχοῦ ποιεῖται τὴν ἀσφάλειαν. ὥστε μὴ δὲ μίαν δοῦναι τοῖς αἱρετικοῖς λαβήν. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ ποιητικὸς τοῦ θανάτου, ἀλλ' ἡ διακονία τοῦ θανάτου. διακονεῖ γὰρ θάνατον, οὐκ ἔπικτε θάνατον. ἡ γὰρ τοῦ θανάτου ποιητική, ἡ ἁμαρτία ἐστί. οὗτος δὲ τὴν κόλασιν ἔπηγε, καὶ τῆς ἁμαρτίας δεικτικὸς ἐστί, οὐ ποιητικός. ἀνεκάλυψε γὰρ σαφέστερον τὸ κακόν, καὶ ἐκόλαζεν, οὐκ ὤθει εἰς τὸ κακόν, καὶ διηκόνει, οὐ πρὸς τὸ γενέσθαι ἁμαρτίαν, ἢ θάνατον, ἀλλὰ πρὸς τὸ δοῦναι δίκην τὸν ἁμαρτόντα. ὥστε καὶ ἀναιρετικὸς ἐστὶ ταύτης τῆς ἁμαρτίας. ὁ γὰρ οὕτω φοβερὰν αὐτὴν δεικνύς, δῆλον ὅτι καὶ φυκτὴν αὐτὴν ποιεῖ. ὥσπερ οὖν ὁ τὸ ξίφος μεταχειρίζων, καὶ τὸν κατάδικον ἀποτέμνων διακονεῖ τῷ δικαστῇ ἀποφαινομένῳ, καὶ οὐκ αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἀναιρῶν, καίτοιγε αὐτὸς ἀποτέμνων, ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἀποφαινόμενος, καὶ καταδικάζων, ἀλλ' ἡ τοῦ κολαζομένου πονηρία, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα οὐκ αὐτὸς ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία. αὕτη καὶ ἀνῄρει, καὶ κατεδίκαξε. θεμωρούμενος δὲ οὗτος, ἐκείνης ὑπετέμνετο τὴν ἰσχύν, τῷ φόβῳ τῆς τιμωρίας ἀναστέλλων αὐτήν. οὐκ ἠρκέσθη δὲ τούτῳ μόνῳ εἰς τὴν παράστασιν τῆς ὑπεροχῆς, ἀλλὰ καὶ ἕτερον προστίθησι λέγων. ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις. ὅρα πῶς πάλιν ὑποτέμνεται τὸ φρόνημα τὸ ἰουδαϊκόν. οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἦν, ἢ γράμματα ὁ νόμος, οὐ βοηθητικὰ ὄντα ἀπὸ τῶν γραμμάτων ἐκπηδῶσα, καὶ ἐμπνέουσα τοῖς ἀγωνιζομένοις. καθάπερ οὖν τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ φῶλαι, καὶ γραφαὶ θάνατον φέρουσαι τοῖς τὰ γράμματα παραβαίνουσιν. εἶδες πῶς διορθούμενος τὴν ἰουδαϊκὴν φιλονεικίαν, καὶ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν καθαιρεῖ τὸ ἀξίωμα; λίθον εἰπών, καὶ γράμματα, καὶ διακονίαν θανάτου; καὶ προσθείς, ὅτι ἐντετυπωμένη; ἐντεῦθεν γὰρ οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει, ἢ ὅτι ἐν ἐνὶ χωρίῳ ὁ νόμος ἵδρυτο. οὐ καθάπερ τὸ πνεῦμα πανταχοῦ παρὸν πολλοῖς ἐμπνέον τὴν ἰσχὺν ἅπασιν. ἢ ὅτι πολλοῖς ἐμπνεῖ τὴν ἀσθένειαν τὰ γράμματα, καὶ ἀσθενοῦσι οὐδὲ ἀφανισθῆναι δυναμένοις, ἀλλὰ διαπαντὸς μένουσαν, ἅτε λίθοις ἐγκεκολαμμένην. εἶτα καὶ δοκῶν ἐγκωμιάζειν τὰ παλαιὰ, κατηγορίαν πάλιν ἀναμίγνυσιν Ἰουδαίων. εἰ γὰρ ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγένηθη ἐν δόξῃ, πῶς ἠγαγεν. ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέως. ὁ πολλῆς ἦν αὐτῶν ἀσθενείας, καὶ χαμαιζηλίας. καὶ πάλιν, οὐ διὰ τὴν δόξαν τῶν πλακῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ, τὴν καταργουμένην φησί. δείκνυσι γὰρ τὸν φέροντα δοξαζόμενον οὐκ ἐκείνας. οὐ γὰρ εἶπε διὰ τὸ μὴ δύνασθαι

ἀτενίσαι εἰς τὰς πλάκας, ἀλλ' εἰς τὸ πρόσωπον μωϋσέως. καὶ πάλιν, οὐ μὴ τὴν δόξαν τ πλακῶν, ἀλλὰ μὴ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ. εἶτα ὅπως δὴ ἐπῆρεν αὐτὴν, ὅρα πῶς πάλιν καθαιρεῖ λέγων, τὴν καταργουμένην. οὐ μὴν τοῦτο καὶ τηνικαῦτα ἐστὶν, ἀλλὰ ἐλαττώσεως. οὐδὲ γὰρ εἶπε τ διεφθαρμένην τ πονηράν, ἀλλὰ τ παυομένην, καὶ τέλος λαμβάνουσαν. πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνς ἔσται ἐν δόξῃ; τε θαρρήσας γὰρ λοιπὸν τὰ τῆς καινῆς αἴρει, ὡς ἀναμφισβήτητα. καὶ σπόσει τί ποιεῖ. οὐ τέτμησε λίθον καρδίας, καὶ γράμμα πνί. εἶτα δείξας τὰ ἐξ ἀμφοτέρων, οὐκέτι πίθησι τὰ ἐξ ἀμφοτέρων, ἀλλὰ τὸ ἀπὸ τοῦ γράμματος θεὶς τὸν θάνατον, καὶ τὴν κατάκρισιν, τὸ ἀπὸ τοῦ πνς, οὐκέτι πίθησι τὴν ζωὴν, καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἀλλ' αὖθις τὸ πνα. ὅπερ μείζονα ἐποίει τὸν λόγον. ἡ γὰρ καινὴ διαθήκη, οὐ ζωὴν ἐδίδου μόνον, ἀλλὰ καὶ πνα ἐχορήγει τὸ τ ζωὴν παρέχον. ὃ πολλῷ μεῖζον τῆς ζωῆς ἴσως. διόπερ
» εἶπεν ἡ διακονία τοῦ πνς. εἶτα πάλιν τὸ αὐτὸ περιφέρει λέγων. Εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κα
» ταδικάσεως δόξα. Καὶ ἑρμηνεύει σαφέστερον. τί ὄφελος τὸ γράμμα ἀποκτείνει; τοῦτο λέγων,
» ὅπερ ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, ὅτι δεικτικὸς ἁμαρτίας ἦν ὁ νόμος, οὐ ποιητικός. Πολλῷ μᾶλλον
» ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης περισσεύει ἐν δόξῃ. Εἰ κεῖναι μὲν γὰρ αἱ πλάκες, τοὺς ἁμαρ
τωλοὺς ἐδείκνυον, καὶ ἐκόλαζον. αὕτη δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, οὐ μόνον οὐκ ἐκόλαζεν, ἀλλὰ
» καὶ δικαίους ἐποίει. τοῦτο γὰρ τὸ βάπτισμα ἐχαρίζετο. Καὶ γὰρ οὐ δεδόξασται τὸ δεδο-
» ξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλούσης δόξης. Ἐν μὲν οὖν τοῖς προτέ
ροις ἔδειξεν, ὅτι καὶ τοῦτο ἐν δόξῃ, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐν δόξῃ, ἀλλὰ καὶ περισσεύει. οὐ γὰρ εἶπε
πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνς ἔσται ἐν δόξῃ, ἀλλὰ περισσεύει ἐν δόξῃ, τὴν ἀπὸ τῶν λο
γισμῶν τῶν εἰρημένων ἔχων ἀπόδειξιν. ἐνταῦθα καὶ τ ὑπεροχὴν, ὅση, δείκνυσι λέγων. ὅτι ἐὰν
συγκρίνω ταύτην ἐκείνῃ, οὐδὲ δόξα ἐστὶν ἡ δόξα τῆς παλαιᾶς. οὐχ ἁπλῶς τὸ μὴ εἶναι δόξαν
καταστρέφων, ἀλλὰ τῷ τῆς συγκρίσεως λόγῳ. διὸ καὶ ἐπήγαγε τούτῳ τῷ μέρει. τουτέστι
κατὰ τὸν τῆς συγκρίσεως λόγον. οὐ μὴν τοῦτο διαβάλλει τ παλαιάν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα αὐ
τὴν συνίστησιν. αἱ γὰρ συγκρίσεις, ὧν τῶν συγγενῶν εἰώθασι γίνεσθαι. εἶτα καὶ ἄλλον κινεῖ λο
γισμὸν τὸν ἀποδεικνύοντα τ ὑπεροχὴν, καὶ ἑτέρωθεν. ποῖον δὴ τοῦτον; τὸν ἀπὸ τοῦ χρόνου λέ
γων. εἰ δὲ τὸ καταργούμενον μᾶλλον δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ. τὸ μὲν γὰρ παύσασθαι. τὸ
» δὲ μένειν διὰ πολλῶν. Ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα. Ἐ ωσει
» δὴ γὰρ τοσαῦτα, καὶ τηλικαῦτα ἀκούσας ὁ ἀκροατὴς περὶ τῆς καινῆς, ἐζήτει καὶ ὁφθαλμο
φανῶς τὴν δόξαν ταύτην ἰδεῖν, ὅρα ποῦ αὐτὸν ἐξακοντίζει πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. διὸ καὶ
τὴν ἐλπίδα εἰς μέσον ἐθηκε λέγων. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, τοιαύτην, ποταπήν; ὅτι μει
ζόνων ἠξιώθημεν, ἢ μωϋσῆς, οὐχ οἱ ἀπόστολοι μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ πιστοὶ, πολλῇ
παῤῥησίᾳ χρώμεθα. πρὸς τίνα εἰώθεμεν; πρὸς τὸν θεὸν, ἢ πρὸς τοὺς μαθητάς; πρὸς ὑμᾶς
τοὺς μανθανομένους φησί. τουτέστι μετ' ἐλευθερίας παντὸς φθεγγόμεθα, οὐδὲν ἀπο-
κρυπτόμενοι, οὐδὲν ὑποτελλόμενοι, οὐδὲν ὑφορώμενοι, ἀλλὰ σαφῶς λέγοντες. καὶ οὐ δεδοίκα
μεν, μὴ πλήξωμεν ὑμῶν τὰς ὄψεις καθάπερ μωϋσῆς τὰς ἰουδαίων. ὅτι γὰρ ἔδοξε τοῦτο ἠνίξατο, ἀκού
σον τ ἑξῆς. μᾶλλον δὲ τ ἱστορίαν πρῶτον ἀναγκαῖον εἰπεῖν. καὶ γὰρ οὗτος αὐτ συνεχῶς περιφέ
φει. πῖς οὖν ἡ ἱστορία; ὅτε ἐκλυτέρους τὰς πλάκας καθεῖλε λαβὼν ὁ μωϋσῆς, δόξα τῆς ἐκπη-

δώσα τοῦ

δῶσα τῷ προσώπου αὐτῦ τοσοῦτον ἀπέλαμψεν, ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς ἰουδαίους προσίεναι αὐτῷ, καὶ διαλέγεσθαι· ἕως ὅτε ἐπέθηκε κάλυμμα τῷ προσώπῳ· καὶ γέγραπται οὕτως ἐν τῇ ἐξόδῳ· ἡνίκα κατέβη μωϋσῆς ἐκ τοῦ ὄρους· αἱ δύο πλάκες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῦ, καὶ οὐκ ἤδει μωϋσῆς, ὅτι δεδόξασται ἡ ὄψις τῦ χρωτὸς τῦ προσώπου αὐτῦ, καὶ ἐφοβήθησαν ἐγγίσαι αὐτῷ, καὶ ἐκάλεσεν αὐτοὺς μωϋσῆς, καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτούς· καὶ μετὰ ταῦτα προσῆλθον πάντες οἱ υἱοὶ ἰσραήλ· καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς πάντα ὅσα ἐλάλησεν αὐτῷ κύριος ἐν τῷ ὄρει σινᾶ· καὶ ἀφελὼν μωϋσῆς ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτῦ τὸ κάλυμμα, ἕως τοῦ εἰσπορεύεσθαι αὐτὸν λαλεῖν πρὸς αὐτούς. Ταῦτα ἡ θεία γραφή. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπον, ἵνα μὴ ἀτενίσωσιν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τῦ καταργουμένου· ἡμεῖς δὲ οὐ τοιοῦτόν ἐσμεν, οὐ χρεία καλύπτεσθαι ἡμᾶς καθάπερ μωϋσῆς, δυνατοὶ γὰρ ὑμεῖς ἰδεῖν εἰς τὴν δόξαν ταύτην ἣν περικείμεθα, καίτοι πολλῷ μείζονα, καὶ φανοτέραν οὖσαν ἐκείνης· εἰδὲς τὴν προφητείαν; ὁ γὰρ ἐν τῇ προτέρᾳ εἰπὼν γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα, ἐν ταύτῃ λέγει· ὅτι πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα, καὶ μυσταγωγίαν εἰς μέσον παράγει κατὰ σύγκρισιν προάγων τὸν λόγον, καὶ ταύτῃ τὴν ἀκροατὴν ἀναλαμβάνων· καὶ τέως ἰουδαίων αὐτοὺς προτίθησι λέγων, ὅτι οὐ δεόμεθα καλύμματος· καθάπερ ἐκεῖνος τῶν ἀρχομένων· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ νομοθέτου πρόσωπον ἀναλαμβάνει, ἢ καὶ πολλῷ μεῖζον· τέως δὲ τῆς ἐξῆς ἀκούσωμεν. Ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν· ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν χριστῷ καταργεῖται. Ὁρᾶτε πῶς κατασιγᾷ τὸν λόγον· ὅπερ γὰρ τοῦτ' ὅπερ γέγονεν ἐπὶ μωϋσέως τότε ἅπαξ, τοῦτο ἐπὶ τοῦ νόμου γίνεται διὰ παντός, οὐκοῦν ἄρα τοῦ νόμου διαβολὴ τὸ εἰρημένον· ὥσπερ οὐδὲ μωϋσέως τότε καλυπτομένου, ἀλλὰ τῶν ἀγωνιώντων ἰουδαίων, ἐκεῖνος μὲν γὰρ εἶχε τὴν οἰκείαν δόξαν· οὗτοι δὲ αὐτὴν ἰδεῖν οὐκ ἠδυνήθησαν· τί οὖν φησιν ἡ θεία γραφή, εἰ τὴν δόξαν ταύτην ἰδεῖν, οὐ δυνατὸν τὸ χαίρειν; ὅπουγε τὸ ἐλάττω τὴν μωϋσέως οὐκεῖδον· οὐδὲ πρὸς τὸ πρόσωπον ἴσχυσαν ἀτενίσαι τὸ ἐκείνου· τί δὲ παράπτεσθε εἰ οὐ πιστεύουσιν ἰουδαῖοι χῶ; ὅπουγε οὐδὲ τῷ νόμῳ πιστεύουσι· διὰ γὰρ τοῦτο μὴ τὸ χαίρειν ἠγνόησαν· ἐπειδὴ οὐδὲ τὴν παλαιὰν διαθήκην εἶδον, οὐδὲ τὸ ἐν αὐτῇ δόξαν· δόξα γὰρ νόμου, πρὸς ὃν ἐπιφέρωμεν· ὁρᾶς πῶς κἀντεῦθεν καθαιρεῖ τὸ τῶν ἰουδαίων φύσημα; ἀφ' ὧν γὰρ ἐδόκουν πλεονεκτεῖν· τοῦτο δὲ δόξαν μωϋσέως ἐξασφάλισιν, ἀπὸ τούτου δείκνυσιν αὐτῶν τὸ παχύ, μὴ χαμαίζηλον· μὴ τοίνυν τούτῳ καλλωπιζέσθωσαν· τί γὰρ ὄφελος πρὸς ἰουδαίους τοὺς μὴ ἀπολαύσαντας; διὸ καὶ συνεχῶς αὐτὸ περιφέρει· νῦν μὲν λέγων, ὅτι τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον· ὅτι ἐν χριστῷ καταργεῖται· νῦν δὲ ὅτι ἕως σήμερον ἡνίκα ἀναγινώσκεται μωϋσῆς, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται· μὴ ἐν τῇ ἀναγνώσει, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν δεικνὺς ἐπικείμενον· ἀνωτέρω δὲ ὥστε μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτῦ τὴν καταργουμένην. οὔτι γένοιτ' ἂν τελέσφορον; ὅταν μὲν δὲ καταργουμένης δόξης, μὴ δὲ τῆς, μὴ δὲ οὔσης τῇ συγκείσει, δύνανται, θεαταὶ γενέσθαι, ἀλλὰ καλύπτηται ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸ μὴ ἀτενίσαι εἰς τὸ τέλος τῦ καταργουμένου· τουτέστι τῦ νόμου, ὅπερ τέλος ἔχει· ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν, καὶ τί ὄφελος πρὸς τὸ κάλυμμα φησὶ τότε; ὅτι τὰ μέλλοντα προδιέγραφεν· οὐ γὰρ μόνον τότε

οὐκεῖδον·

οὐκεἶδον. ἀλλ' οὐδὲ νῦν ὁρῶσι τὸν νόμον, καὶ ἡ αἰτία, παρ' αὐτοὺς. ἡ γὰρ πώρωσις, γνώμης ἐστὶν ἀναισθήτου, καὶ ἀγνώμονος, ὥστε ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ καὶ τὸν νόμον εἰδότες. ἐκείνοις δὲ οὐχ ἡ χάρις μόνον, ἀλλὰ καὶ οὗτος συνεσκίασται. ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει φησί. Μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν
» Χῷ καταργεῖται. Ὁ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι, τὸ αὐτὸ οὐ δύνανται συνιδεῖν, ὅτι πέπαυται. Ἐπειδὴ τῷ Χῷ, οὐ πιστεύουσιν. εἰ γὰρ διὰ τοῦ Χῦ πέπαυται, ὥσπερ οὕτω καὶ πέπαυται, καὶ ὁ νόμος δῆλον προλαβὼν εἶπε, πῶς οἱ μὴ δεχόμενοι τὸν χριστὸν τὸν καταργήσαντα τὸν νόμον συνήσονται ἰδεῖν, ὅτι κατήργηται ὁ νόμος; οὐ χωροῦντες δὲ δῆλον ἰδεῖν, δῆλον ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ νόμου τοῦ ταῦτα λέγοντος τὴν ἰσχὺν ἀγνοοῦσι, καὶ τὴν δόξαν ἅπασαν. καὶ που δῆλον εἶπε φησὶν, ὅτι ἐν χριστῷ καταργεῖται; οὐκεἶπε μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ πραγμάτων ἐδείξε, καὶ πρῶτον μὲν τῷ τὰς θυσίας, καὶ τὴν ἀγιστείαν ἅπασαν ἐν ἑνὶ κατακλεῖσαι τόπῳ τῷ ναῷ, καὶ αὐτὸν ὕστερον καθελεῖν. εἰ γὰρ μὴ ἐβούλετο αὐτὰς παύσασθαι, καὶ τὸν περὶ τούτων νόμον ἅπαντα, λυσῖν δεύτερον οὐ ἐποίησεν, ἢ οὐκᾶν καθεῖλε τὸν ναὸν, ἢ καθελὼν, οὐκᾶν ἀπεπήδησεν ἀλλαχοῦ θύεσθαι. νῦν δὲ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἱερουσαλὴμ, ἅβατον τοῖς τοιούτοις κατέφησεν ἱερουργίαις. μόνον δὲ τὸν ναὸν αὐτοῖς ἀνοῖς, καὶ ἀποτάξασ εἶτα αὐτὸν δῆλον ὕστερον καθελὼν, καὶ εἰς τέλος ἔδειξε διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ὅτι πέπαυται τὰ τοῦ νόμου διὰ χριστοῦ. καὶ γὰρ τὸν ναὸν καθεῖλεν ὁ χς. εἰ δὲ βούλει, καὶ διὰ ῥημάτων ἰδεῖν πῶς διὰ τοῦ χριστοῦ καταργεῖται, ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ νομοθέτου λέγοντος οὕτως. προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ἐκτῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ. αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα, ὅσα αὐ ἂν τελῆται ὑμᾶν. καὶ ἔσται πᾶσα ψυχὴ ἥτις αὐ μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται. εἶδες πῶς ἐδείξεν ὁ νόμος, ὅτι ἐν χριστῷ παύεται; ὁ γὰρ προφήτης οὗτος, οὗτός ἐστιν ὁ χς ὁ κατὰ σάρκα, οὗ ἀκούειν ἐκέλευσε μωϋσῆς, καὶ σάββατον, καὶ περιτομὴν, καὶ τἆλλα πάντα ἔπαυσε. καὶ ὁ δαβὶδ δὲ τὸ αὐτὸ δῆλον δηλῶν, ἔλεγε περὶ τοῦ χριστοῦ. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. οὐ κατὰ τὴν τάξιν ἀαρών. διὸ καὶ σαφῶς ὁ παῦλος ἑρμηνεύων αὐτὸ, φησίν. ὅτι μετατιθεμένης τῆς ἱερωσυνῆς ἐξ αὐτάγκης, καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. καὶ ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν φησί. θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκἠθέλησας, ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκἐνεδόκησας, τότε εἶπον ἰδοὺ ἥκω. καὶ ἑτέρωσε δὲ πολλῷ τούτων πλείους δυνατὸν ἐκτῆς παλαιᾶς παραγαγεῖν μαρτυρίας, δηλούσας πῶς διὰ τοῦ χριστοῦ καταργεῖται ὁ νόμος. ὥστε ὅταν ἀποστῇς τοῦ νόμου, τότε ὄψει τὸν νόμον καλῶς. ἕως δ' αὐ αὐτὸν κατέχῃς, καὶ μὴ πιστεύῃς χριστῷ, οὐκοἶδας οὐδὲ αὐτὸν τὸν νόμον. διὸ καὶ σπήγαγε, σα
» φέστερον δῆλον αὐτὸ καταστενάξων. Ἀλλ' ἕως σήμερον ἡνίκα αὐ ἀναγνώσεται μωϋσῆς,
» κάλυμμα κεῖται τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει τὸ κάλυμμα, ἵνα μήτις νομίσῃ τῆς ἀσαφείας τοῦ νόμου εἶναι τὸ εἰρημένον, καὶ δι' ἑτέρων μὲν αὐτὸ, καὶ ἔμπροσθεν ἔδειξε. τῷ γὰρ εἰπεῖν ἐπηρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν, δείκνυσιν αὐτῶν τὸ ἐγκλημα ὄν, καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τούτῳ πάλιν. οὐ γὰρ εἶπεν ἐν τοῖς γράμμασι μένει τὸ κάλυμμα, ἀλλ' ἐν τῇ ἀναγνώσει. ἡ δὲ

σει. ἡ δὲ ἀνάγνωσις, ἐνέργεια τῶν ἀναγινωσκόντων ἐστὶ, καὶ πάλιν ἡνίκα ἀναγινώσκεται
μωϋσῆς. σαφέστερον δὲ αὐτὸ τῇ λέξει τῇ ἑξῆς ἐδήλωσεν. ἀνακεκαλυμμένως εἰπὼν, κάλυμ
μα αὐτῇ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ὅπου καὶ ἐν τῇ ὄψει μωϋσέως, οὐ δόξαν μωϋσέα ἐκεῖτο,
ἀλλὰ δόξαν τὴν παχύτητα, καὶ σαρκικὴν γνώμην, κατηγορήσας τοίνυν αὐτῶν ἱκανῶς, δεί-
» κνυσι, καὶ τὸν τρόπον τῆς διορθώσεως. τίς δὲ οὗτος ἐστίν; Ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς
» κύριον ὅπερ ἐστὶν ἀποστῆναι τῷ νόμῳ, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. Ὁρᾷς ὅτι οὐ τῷ προ-
σώπου μωϋσέως κάλυμμα ἦν ἐκεῖνο, ἀλλὰ τῆς ὄψεως τῆς ἰουδαϊκῆς; οὐ γὰρ ἵνα κρύπτη-
ται ἡ δόξα μωϋσέως ἦν ἐγίνετο, ἀλλ' ἵνα ἐκεῖνοι, μὴ βλέπωσιν. οὐδὲ γὰρ ἐχώρουν, ὥστε
ἐκείνων ἐλάττωμα ἦν. οὐδὲ γὰρ ἦν ποιεῖ τι ἀγνοεῖν, ἀλλ' ἐκείνους. καὶ οὐκεῖπε μὲν
ἡνίκα ἂν ἀφῇς τὸν νόμον. ἦν δὲ ἠνίξατο. ὅτε γὰρ ἐπιστρέψεις πρὸς κύριον, περιαιρεῖται
τὸ κάλυμμα, μέχρι τέλους ἐπέμεινε τῇ ἱστορίᾳ. καὶ γὰρ ὅτε ἰουδαίοις διελέγετο μωϋσῆς,
ἐκάλυπτεν αὐτῆ τὸ πρόσωπον. ὅτε δὲ πρὸς τὸν θεὸν ἐπέστρεφεν, ἀποκεκαλυμμένον ἦν. τῦ-
το δὲ τύπος ἦν τῆ μέλλοντος ἔσεσθαι. ὅτι ὅταν ἐπιστρέψωμεν πρὸς κύριον, τότε ὀψόμεθα
τὴν δόξαν τῦ νόμου, καὶ γυμνὸν τὸ πρόσωπον τῦ νομοθέτου. μᾶλλον δὲ οὐ τότε μόνον, ἀλλὰ τότε
ἐσόμεθα, καὶ συνταξει μωϋσέως. εἶδες πῶς ἐκκαλεῖται τὸν ἰουδαῖον διὰ τὴν πίστιν; δεικνὺς
ὅτι οὐ μόνον μωϋσέα δύναται ἰδεῖν πρὸς τὴν χάριν ἐλθών, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ γενέ-
σθαι τῇ τάξει τῦ νομοθέτου. οὐ γὰρ μόνον φησὶ τὴν δόξαν ὄψει ἦν τότε οὐκεῖδες, ἀλλὰ
καὶ αὐτὸς ἐν δόξῃ ἔσῃ τῇ αὐτῇ. μᾶλλον δὲ πολλῷ πλείονι, καὶ τοσαύτῃ, ὡς μὴ δὲ δόξαν
ἐκείνῃ φαίνεσθαι ταύτῃ παραβαλλομένῃ. πῶς καὶ πίνι τρόπῳ; ὅτι πρὸς τὸν κύριον ἐπι-
στρέψας, καὶ γενόμενος ἐν τῇ χάριτι, ἐκείνης ἀπολαύσῃ τῆς δόξης πρὸς ἣν ἡ δόξα μωϋσέως
συγκεκινομένη, οὕτως ἐλάττων ἐστὶν, ὡς μὴ δὲ δόξα εἶναι. ἀλλ' ὅμως εἰ καὶ μικρὰ, καὶ
σφόδρα ἀποδέουσα ἐκείνης, ἰουδαῖος μὲν ὢν, οὐδὲ ταύτης ἠξιώθησε. πιστὸς δὲ γενόμε-
νος, καὶ τῷ πολλῷ μείζονα αὐτῆς καταξιωθήσῃ θεάσασθαι. καὶ ὅτε μὲν τοῖς πιστοῖς
διελέγετο, οὐ δεδόξασθαι τὸ δεδοξασμένον ἔλεγεν. ἐνταῦθα δὲ οὐχ' οὕτως, ἀλλὰ
πῶς; ὅταν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. κατὰ μικρὸν αὐτὸν ἐ-
νάγων, καὶ συνταξει μωϋσέως πρῶτον ἵστησι, καὶ τότε τῶν μειζόνων ποιῶν κοινωνόν. ὅταν
γὰρ ἴδῃς τὸν μωϋσέα ἐν δόξῃ, τότε λοιπὸν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἐπιστρέψεις, καὶ μεί-
ζονος ἀπολαύσεις ταυτῆς. ὅρα τοίνυν ἐξ ἀρχῆς πόσα τέθεικε τὰ ποιοῦντα τὴν διαφοράν, καὶ δεικνύοντα τῆς καινῆς πρὸς τὴν παλαιὰν τὴν ὑπεροχὴν, οὐ τὴν μάχην,
οὐδὲ τὴν ἐναντίωσιν. ἐκείνη γράμμα φησὶ, καὶ λίθος, καὶ θανάτου διακονία, καὶ κατ-
αργεῖται. καὶ ὅμως οὐδὲ ταύτης ἠξιώθησαν οἱ ἰουδαῖοι τῆς δόξης. αὕτη σαρκίνη ἡ πλάξ,
καὶ πνεῦμα, καὶ δικαιοσύνη, καὶ μένει, καὶ πάντες αὐτῆς καταξιούμεθα, οὐχ' εἷς μό-
νος καθάπερ μωϋσῆς τῆς ἐλάττονος τότε. ἡμεῖς γάρ φησι πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ
προσώπῳ τὴν δόξαν τοῦ κυρίου κατοπτριζόμεθα, οὐ τὴν μωϋσέως. ἀλλ' ἐπειδή τινες
τὸ ἡνίκα ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον περὶ τοῦ υἱοῦ εἰρῆσθαι φασὶ, τοῖς σφόδρα ὁμολογημέ-
νοις ἀντιπίπτοντες, ἀκριβέστερον αὐτὸ ἐξετάσομεν. ἔστι πρότερον ἐκεῖνο ἀφ' οὗ δοκοῦ-
σιν αὐτὸ κατασκευάζειν. τί δὲ τοῦτό ἐστι; καθάπερ φησὶ λέγει πνεῦμα ὁ θεὸς, οὕτω καὶ
ἐνταῦθα,

σανταῦθα. πνεῦμα ὁ κύριος, ἀλλ' ὁ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστι. πολὺ δὲ τοῦτο καὶ ἐκείνης τῆς σωματικῆς τὸ μέσον. ὅταν γὰρ βούληται, οὕτω λέγειν, ὡς σὺ φῂς, τῷ Ἐπιστάτῃ ἄρθρον, οὐ προστίθησιν. ἄλλως δὲ ἴσμεν πάντα, ὅσα διελέχθη ἄνωθεν περί τινος εἴρηκεν. οἷον ὅτε ἔλεγε, τὸ γράμμα ἀποκτείνει τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ, καὶ πάλιν. ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος. ἆρα περὶ τοῦ γοῦν, ἢ περὶ τοῦ πνεύματος; δῆλον ὅτι περὶ τοῦ πνεύματος. πρὸς γὰρ τοῦτο ἀπὸ τοῦ γράμματος αὐτοὺς ἐκάλει. ἵνα γὰρ μὴ ἀκούσας τις πνεῦμα εἶτα λογισάμενος, εἰ μωϋσῆς πρὸς κύριον ἐπεφεύγει, αὐτὸς δὲ πρὸς πνεῦμα, ἔλαττον ἔχειν νομίσῃ, διορθούμενος τοιαύτην ὑπόνοιαν φησίν. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστι, καὶ οὗτος, κύριος ἐστὶ φησί. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι περὶ τοῦ παρακλήτου ὁ λόγος, ἐπήγαγεν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. οὐ γὰρ δήπου οὗτος αὖ εἴποις αὐτὸν λέγειν, οὗ δὲ ὁ κύριος τοῦ κυρίου. ἐλευθερίαν δὲ εἶπε πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δουλείαν. εἶτα ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι περὶ μέλλοντος χρόνου λέγει, φησί. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, οὐ τὴν παυομένην ἐκείνην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν. καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος. εἶδες πῶς πάλιν ἀντάξει τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα πάθησι; καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν τάξιν ἀναβιβάζει τῶν ἀποστόλων; καὶ γὰρ ἔμπροσθεν εἴρηκεν Ἐπιστολὴ ἐστε χριστοῦ. καὶ ἀνταῦθα, ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ. καίτοι αὐτοὶ ἦλθον φέροντες κατὰ μωσέα νόμον. ἀλλ' ὥσπερ ἡμεῖς φησιν, οὐκ ἐδεήθημεν καλύμματος, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς οἱ δεξάμενοι. καίτοιγε πολλῷ μείζων αὕτη ἡ δόξα. οὐ γὰρ τοῦ προσώπου ἡμῶν αὕτη, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ὅμως ἡμῖν ὁμοίως ἀπενίσαι δίδωσι δι' εἰς ταύτην. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οὐδὲ ἀπὸ μέσου, ὑμεῖς δὲ καὶ χωρὶς μέσου δίδοσθε τὴν μείζονα. ἐκεῖνοι εἰς τὴν μωϋσέως, οὐκ ἴσχυσαν. ὑμεῖς καὶ εἰς τὴν τοῦ πνεύματος. οὐκοῦν δὲ εἰ κατασκεύαζον τὸ πνεῦμα ἰῶ, ὡς μείζονα ταῦτα ἐκείνων ἔθηκε. τί δέ ἐστι τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι; τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα. σαφέστερον μὲν οὖν ἐδείκνυτο νῦν τῶν σημείων τὰ χαρίσματα ἐνῆργει. πλὴν οὐδενὶ οὕτω δύσκολον αὐτὰ κατιδεῖν τῷ πεπυρωμένους ὀφθαλμοὺς ἔχοντι. ὁμοῦ τε γὰρ βαπτιζόμεθα, καὶ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἡ ψυχὴ λάμπει τῷ πνεύματι καθαιρομένη. καὶ οὐ μόνον ὁρῶμεν εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν δεχόμεθα πηγὰς ἄλλας. ὥσπερ αὖ εἰ ἄργυρος καθαρὸς πρὸς τὰς ἀκτῖνας κείμενος, καὶ αὐτὸς ἀκτῖνας ἐκπέμψειεν, οὐκ ἀπὸ τῆς οἰκείας φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς λαμπηδόνος τῆς ἡλιακῆς. οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ καθαιρομένη, καὶ ἀργύρου λαμπροτέρα γινομένη, δέχεται ἀκτῖνα ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ πνεύματος εἰς δόξαν τὴν ἡμετέραν τὴν ἐγγινομένην, καὶ τοιαύτην, οἵαν εἰκὸς ἀπὸ κυρίου πνεύματος. ὅρα πῶς καὶ ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα κύριον καλεῖ, καὶ ἀλλαχοῦ δὲ αὐτὸ τὴν κυριότητα ἐφίησιν ἰδεῖν. λειτουργούντων γὰρ αὐτῶν, καὶ νηστευόντων τῷ κυρίῳ φησὶ, εἶπε τὸ πνεῦμα. ἀφορίσατέ μοι παῦλον, καὶ βαρνάβαν. ἀλλὰ γὰρ οὗτος εἶπε. λειτουργούντων αὐτῶν τῷ κυρίῳ. ἀφορίσατέ μοι, ἵνα τὸ ὁμόζυγον δείξῃ. καὶ πάλιν ὁ χὲ φησίν. ὁ δοῦλος οὐκοῖδε τί ποιεῖ ὁ κύριος αὐτοῦ. τὸ δὲ πνεῦμα, ὡς ἄνθρωπος οἶδε τὰ ἑαυτοῦ, οὕτως οἶδε τὰ τοῦ θεοῦ, οὐχὶ διδασκόμενον. ἐ-

τωσὶ ἡ εἰκὼν,

ωεὶ ἡ εἰκών, οὐ μένει, καὶ τὸ ἐνεργεῖν δὲ καθ' ὡς βούλεται, δείκνυσιν αὐτῶ τὴν ἐξουσίαν, καὶ τὴν κυριότητα. ἵνα μεταμορφοῖ, ἵνα οὐκέτ' συσχηματίζεσθαι ἡμᾶς τῷ αἰῶνι τούτῳ ἵνα δημιουργὸν τῆς τοιαύτης πίστεως. ὥσπερ γάρ φησι καθεύδοντας ἐν χριστῷ ἰησοῦ, οὕτως φησὶ καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοισμοῖς.

Η' ὑπόν.

Β οὐλεισοι δείξω ἵνα, καὶ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων αἰσθητικώτερον; ἐννόησον παῦλον οὗ τὰ ἱμάτια ἐνήργει. ωέτερον, οὗ καὶ αἱ σκιαὶ ἴσχυον. οὐ γὰρ αὖ εἰ μὴ βασιλέως ἔφερον εἰκόνα, καὶ ἀπρόσιτοι ἦσαν αὐτῶν αἱ μαρμαρυγαὶ, τοσοῦτον τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ αἱ σκιαὶ ἐνήργησαν. βασιλέως γὰρ ἱμάτια, καὶ τοῖς λῃσταῖς ὅτι φοβερά. θέλεις ἰδεῖν, καὶ διὰ τοῦ σώματος λάμπουσαν ταύτην; ἀτενίσαντες φησὶν εἰς τὸ πρόσωπον στεφανοῦ, εἶδον ὡς πρόσωπον ἀγγέλου, ἀλλ' οὐδὲν ἵνα πρὸς τὴν ἔνδοθεν ἀφαιρέωσουσαν δόξαν. ὅπερ γὰρ μωῦσῆς ἐπὶ τῷ προσώπου εἶχε, ἵνα οὗτοι ἐπὶ τῆς ψυχῆς περιέφερον. μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον. τὸ μὲν γὰρ μωῦσέως, αἰσθητικώτερον ἦν. τοῦτο δὲ ἀσώματον, καὶ καθάπερ πυραυγῆ σώματα ἀπὸ τῶν λαμπρῶν σωμάτων ἐπὶ τὸ πλησίον ἀπορρέοντα, καὶ ἐκείνοις μεταδίδωσι τῆς οἰκείας αὐγῆς, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν πιστῶν συμβαίνει. διὰ δὴ τοῦτο, τῆς γῆς ἀπαλλαττόμενοι οἱ τοῦτο πάσχοντες, καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὀνειροπολοῦσιν. οἶμαι καλὸν γάρ ἐν ταῦθα, καὶ σπουδάσαι πικρὸν, ὅπι τοσαύτης ἀπολαύοντες εὐγενείας, οὐδὲ τὰ λεγόμενα ἴσμεν. διὰ τὸ ταχέως ἀπολλύσθαι τὰ πράγματα, καὶ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἐπτοῆσθαι. αὕτη γὰρ ἡ δόξα ἡ ἀπόρρητος, καὶ φευκώδης, μέχρι μὲν μεσημβρίας, καὶ δευτέρας ἡμέρας, ἐν ἡμῖν μένει. λοιπὸν δὲ αὐτὴν καταστέννυμεν, τὸν χειμῶνα ἐπάγοντες τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ τῇ ωυκνότητι τῶν νεφῶν ἀποκρυόμενοι τὰς ἀκτῖνας. χειμὼν γὰρ τὰ βιωτικὰ, καὶ χειμῶνος σκυθρωπότερα. οὐ γὰρ ὑρυμὸς πίπτεται ἐντεῦθεν, οὐδὲ νιφὰς, οὐδὲ πηλὸν ποιεῖ, καὶ τέλμα βαθὺ, ἀλλὰ τὰ πάντων χαλεπώτερα τούτων. γέενναν σωίφησι, καὶ τὰ τῆς γεέννης κακά. καὶ καθάπερ ἐν ὑρυμῷ σφοδρῷ ωέπηγε πάντα τὰ μέλη, καὶ ἐπὶ νεκρᾶς, οὕτω δὴ, καὶ ἐν τῷ χειμῶνι τῶν ἁμαρτημάτων φέρουσα ἡ ψυχὴ, οὐδὲν τῶν αὐτῆς ἐργάζεται, ωεπηγυῖα καθάπερ ὕδατι ὑρυμῷ, τὸ σωειδὲς. ὅπερ γὰρ τῷ σώματι ἡ ψυχὴ, ἵνα πονηρὸν σωειδὲς τῇ ψυχῇ. ὅθεν καὶ δειλία γίνεται. οὐδὲν γὰρ δειλότερον τοῦ τοῖς βιωτικοῖς προσηλωμένου. ἐν γὰρ τῷ κατὰ βίον ὁ τοιοῦτος ζῇ, καθ' ἑκάστην ἡμέραν, τρέμων. καὶ τί λέγω θανάτου, καὶ ζημίας, καὶ προσηρουμάτα, καὶ κολακείας, καὶ δόξαωείας. καὶ γὰρ καὶ τούτων χωρὶς, μυρίας δέδωκε μεταβολάς, καὶ τὸ μὲν ταμεῖον, γέμει χρυσίου. ἡ ψυχὴ δὲ οὐκέτ' πέπλακται τοῦ τῆς ωενίας φόβου, καὶ μάλα εἰκότως. ὡς ἵνα πραγμάτων γὰρ ὁρμᾷ σαθρῶν, καὶ δυμεταωέωτων. κἂν μὴ αὐτὸς ὑπομείνῃ τὴν μεταβολὴν, ἐν ἑτέροις γινομένην ὁρῶν, ἀπόλωλε. καὶ πολλὴ μὲν ἡ δειλία. πολλὴ δὲ ἡ ἀνανδρία. οὐ γὰρ μόνον πρὸς κινδύνους ἄτολμος ὁ τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα πάντα. κἂν ἐπιθυμίᾳ χρημάτων ἐμωέσῃ, οὐχ' ὡς ἀνὴρ ἐλεύθερος ἀποκρύεται τὴν προσβολὴν, ἀλλ' ὡς ἀργυρώνητος πάντα πράττει. καθάπερ δεωοίνῃ χαλεπῇ τῇ φιλαργυρίᾳ δουλεύων. κἂν δύμορφον τινὰ κόρην ἴδῃ, κατέωτηκεν δυδέως ἁλούς, καὶ ὥσπερ κύων λυττῶν ἔωεται, δέον τοὐναντίον ποιεῖν. ὅταν γὰρ ἴδῃς γυναῖκα ὡραίαν,

ναῖκα ὡραίαν, μὴ δῆθεν σπόωσι ὅπως ἀπολαύσης τῆς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ πῶς ἀπαλλαγῆς τῆς ἐπιθυμίας. καὶ πῶς δῆθεν ἕνι φησίν; οὐ γάρ ὅτι τὸ ἐρᾶν ἐμόν, ἀλλὰ τίνος εἰπέμοι; τῆς τοῦ δαίμονος ἐπηρείας. ὅλως δαίμονα εἶναι νομίζεις τὸ ἐπιβουλεῦον; οὐκοῦν πάντευε, καὶ μάχου νοσήματι. ἀλλ' οὐ δύναμαι φησί. φέρε οὖν πρῶτον δῆθεν σε διδάξομεν, ὅτι τῆς σῆς ἐραθυμίας τὸ γινόμενον, καὶ ὅτι σὺ παρὰ τὴν ἀρχὴν τῷ δαίμονι δέδωκας πάροδον. καὶ νῦν αὖ ἐθέλῃς, μετὰ πολλῆς αὖ τὸν ἀπώσῃ τῆς δυκολίας. εἰπὲ γάρμοι οἱ μοιχεύοντες ἐρῶντες μοιχεύουσιν, ἢ ἁπλῶς κινδύνων ἐπιθυμοῦντες; δῆλον ὅτι ἐρῶντες. ἆρ' οὖν συγγνώμης τυγχάνουσιν; οὐδαμῶς. τί δήποτε; ὅτι αὐτῶν ὅτι τὸ ἁμάρτημα. ἀλλὰ τίμοι συλλογισμοὺς πλέκεις φησίν; ἐγὼ σωίσθι ἐμαυτῷ βουλόμενος ἀποκρούσασθαι τὸ πάθος, καὶ οὐκ ἀχύω, ἀλλ' ἐφέπηκε, καὶ πίεζει, καὶ ὀδυνᾷ χαλεπῶς. βούλει μὴν ἀποκρούσασθαι αὖθρωπε; οὐ ποιεῖς δὲ ἃ τῶν ἀποκρουομένων ἐστίν, ἀλλὰ ζωὸν πάχεις, οἷον αὖ εἴ τις ωυρετὸν, καὶ ψυχρῶν ἐμφορούμενος ναμάτων, λέγει. πόσα ἐπινοῶ βουλόμενος σβέσαι τὸν ωυρετὸν, καὶ οὐκ ἀχύω, ἀλλὰ μᾶλλονμν τὴν φλόγα αὐάω. ἴδωμεν οὖν, μήποτε καὶ σὺ τὰ μὲν ἐκκαίοντα ποιεῖς. νομίζεις δὲ ἐπινοεῖν τὰ σβεννύοντα, οὔφησιν. εἰπὲ οὖν πότε ἐπεχείρησας ποιῆσαι πρὸς τὸ σβέσαι τὸ πάθος. τί δέ ἐστιν ὅλως τοῦ πάθους αὐξητικόν; εἰ γὰρ καὶ μὴ πάντες ὑπεύθυνοι τοῖς ἐγκλήμασι τούτοις ἐσμέν. πλείους γὰρ αὖ εὑρομεν τῷ τῶν χρημάτων, ἢ τῷ τῶν σωμάτων ἁλισκομένους ἔρωτι, ἀλλὰ κοινὸν πᾶσι προκεῖσεται τὸ φάρμακον, καὶ τοῦτοις κἀκείνοις. καὶ γὰρ κἀκεῖνο ἔρως ἄτοπος, καὶ δῆθεν, ἀλλ' οὗτος ἐκείνου ἀριμύτερος, καὶ ὀξύτερος. ὅταν οὖν τοῦ μείζονος περιγενώμεθα, δῆλον ὅτι καὶ τὸν ἐλάττω ῥᾳδίως αἱρήσομεν. καὶ πῶς εἰ ἀριμύτερος οὗτος φησίν, οὐ πάντες ἁλίσκονται τῷ κακῷ; ἀλλ' οἱ πλείους περὶ χρήματα μεμήνασιν, ὅτι πρῶτον μὲν ἀνάνδιμος αὖ τι εἶναι δοκεῖ ἡ ἐπιθυμία. ἔπειτα εἰ καὶ ὀξυτέρα ἐστὶν ἡ τῶν σωμάτων, ἀλλὰ θᾶττον ἐκείνη σβέννυται, ὡς εἴγε παρέμενε, ὡς ἡ τῶν χρημάτων, κἂν ἀπώλεσε τὸν ἁλόντα ἄρδην. φέρε οὖν περὶ τούτου ὑμῖν διαλεχθῶμεν τοῦ τῶν σωμάτων, καὶ ἴδωμεν πόθεν αὔξεται τὸ κακόν. οὕτω γὰρ εἰσόμεθα, εἴτε ἡμέτερον δῆθεν ἔγκλημα, εἴτε οὐχ ἡμέτερον. καὶ εἰ μὲν ἡμέτερον, πάντα πράξομεν, ὥστε περιγενέσθαι. εἰ δὲ οὐχ ἡμέτερον, τί μάτην πονῶμεν ἑαυτούς; τί δὲ οὐ συγγινώσκομεν, ἀλλ' ἐγκαλοῦμεν τοῖς ἁλισκομένοις; πόθεν οὖν πίπτεται οὗτος ὁ ἔρως; ἀπὸ δυμορφίας προσώπου φησίν, ὅταν κακὴ, καὶ δυειδὴς ἡ προσπίπτουσα ᾖ. εἰκῇ ζωῦτα λέγεις, καὶ μάτην. εἰ γὰρ τῆς δυμορφίας τὸ ἐρασθῆς ἐπιπίπτειν, πάντας αὖ ἔχειν ἐρασθῆς ἡ τοιαύτη πόρη. εἰ δὲ οὐ πάντας ἔχει, οὐ τῆς φύσεως δῆθεν. οὐδὲ ἐξ δυμορφίας, ἀλλ' ἐξ ἀκολάστων ὀφθαλμῶν. ὅταν γὰρ ἴδωσι περιέργως θαυμάσῃς, καὶ ἐραθῇς, ἐδέξω τὸ βέλος. καὶ τίς αὖ δύναιτο καλὴν γυναῖκα ὁρῶν, μὴ ἐπαινέσαι τὴν ὁρωμένην φησίν; εἰ τοίνυν, οὐ τῆς προαιρέσεως ἡμῶν τὸ τὰ τοιαῦτα θαυμάζειν, οὐκ ἐν ἡμῖν ἄρα ὁ ἔρως. ἐπίσχες αὖθρωπε. τί πάντα φύρεις ὁμοῦ, πάντα χοῦ περιτρέχων, καὶ τοῦ κακοῦ τὴν ῥίζαν οὐκ ἐθέλων ἰδεῖν; καὶ γὰρ πολλοὺς ὁρῶ θαυμάζοντας, καὶ ἐπαινοῦντας, οὐκ ἐρῶντας δέ. μὴ πῶς ἕνι θαυμάζοντας, μὴ ἐρᾶν; μὴ ἀτρύβει. δῆθεν γὰρ ἔρχομαι εἰπεῖν. ἀλλ' αὐάμενον, καὶ ἀκούσῃ τοῦ μωσέως θαυμάζοντος τὸν ταῦδε τοῦ ἰακώβ, καὶ λέγοντος. μὴ ἰδοὺ ἰωσὴφ καλὸς τῷ εἴδει, μὴ ὡραῖος τῇ ὄψει σφόδρα. ἆρα οὖν ἦρα ὁ ταῦτα λέγων; οὐδαμῶς. οὐδὲ γὰρ ἑώρα φησὶ τὸν ἐπαινούμενον,

τωαινούμενον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἀκουόμενα καὶ λλη πάσχομέν τι τοιοῦτον, οὐ πρὸς τὰ ὁ-
ρώμενα μόνον. ἵνα δὲ μὴ φιλονεικῆς ἡμῖν ἐν τούτοις, ὁ δαβὶδ οὐκ ἁπλῶς ὡραῖος σφόδρα, καὶ
ὑπέρυθρος μετὰ κάλλους ὀφθαλμῶν; ὃ δὴ μάλιστά ὄβι τυραννικώτερον μέρος τῆς δυμορ-
φίας, τῶν ὀφθαλμῶν τὸ κάλλος. ἆρ' οὖν ἠράσθη τις αὐτοῦ; οὐδαμῶς. οὐκ ἄρα μετὰ
τοῦ θαυμάζειν, καὶ τὸ ἐρᾶν γίνεται. καὶ γὰρ καὶ μητέρας ἔχον πολλοὶ σφόδρα ἀνθούσας τῇ
τοῦ σώματος ὥρᾳ. τί οὖν ἠράσθησαν αὐτῶν οἱ παῖδες; ἄπαγε. ἀλλὰ θαυμάζουσι μὲν
τὸ ὁρώμενον, οὐκ ἐμπίπτουσι δὲ εἰς ἔρωτα αἰσχρόν. πάλιν γὰρ τῆς φύσεως τὸ κατόρθωμα
ἐστί. ποίας φύσεως εἰώθεμεν; ὅτι μητέρες εἰσίφασιν. εἶτα οὐκ ἀκούεις, ὅτι πέφυκε μηδενὸς
καταναγκάζοντος ταῖς αὐτῶν μίγνυσθαι μητράσι, καὶ οὐχ εἷς, οὐδὲ δεύτερος, ἀλλ' ὁ-
λόκληρον ἔθνος; χωρὶς δὲ τούτων, κἀκεῖθεν δῆλον, ὅτι τὸ νόσημα δῆλον, οὐ τῆς ὥρας τοῦ
σώματος, οὐδὲ τῆς δυμορφίας ἐστὶν ἁπλῶς, ἀλλὰ τῆς ῥᾳθυμίας, καὶ πλανωμένης ψυχῆς.
πολλοὶ γοῦν πολλάκις μυρίας δυσωπήσεις παρασβαμόντες γυναῖκας, ταῖς αἰσχροτέ-
ραις ἔδωκαν ἑαυτούς. ὅθεν δῆλον ὅτι, οὐ τῆς δυμορφίας τὸ ἐρᾶν. ἡ γὰρ ἂν εἶλον ἐκεῖναι πρὸ
τούτων τοὺς ἐμπεσόντας. τί οὖν τὸ αἴτιον; εἰ γὰρ μὴ τῆς δυμορφίας τὸ ἐρᾶν, πόθεν ἔχει τὴν
ἀρχήν, καὶ τὴν ῥίζαν φησίν; ἀπὸ δαίμονος πονηροῦ; ἔχει μὲν καὶ ἐκεῖθεν, ἀλλ' οὐ δῆλον
ὅτι τὸ ζητούμενον, ἀλλ' εἰ μή, καὶ ἡμεῖς αἴτιοι. οὐ γὰρ ἐκείνων μόνον ἡ ἐπιβουλή, ἀλλὰ μετ'
ἐκείνων, καὶ ἡμῶν πρώτων. οὐδαμόθεν γὰρ ἑτέρωθεν δῆλον πίπτεται τὸ πονηρὸν νόσημα, ὡς
ἀπὸ σωφροσύνης, καὶ κολακείας ῥημάτων, καὶ σχολῆς, καὶ ἀργίας, καὶ τοῦ μηδὲν ἔχειν
ποιεῖν. μεγάλη γὰρ μεγάλη τῆς σωφροσύνης ἡ τυραννὶς, καὶ τοσαύτη, ὡς εἰς φύσεως ἀνάγ-
κην καθίστασθαι. εἰ δὲ σωφροσύνη τὸ πίπτειν αὐτῷ, δῆλον, ὅτι καὶ τὸ σβέννυσθαι. πολ-
λοὶ γοῦν ἐρῶντες, οὕτως ἐπαύσαντο, μὴ ὁρωμένων τῶν ἐρωμένων. δῆλον δὲ πρὸς βραχὺ
μὲν δοκεῖ πικρὸν εἶναι, καὶ σφόδρα ἀνδρεῖς. τῷ χρόνῳ δὲ ἡδὺ γίνεται. καὶ οὐδὲ βουλομέ-
νοις λοιπὸν ἐνίοις ἀνακτήσασθαι τὸ πάθος. τί οὖν ὅταν σωφροσύνη χωρὶς ἀπὸ πρώτης τῆς ὄ-
ψεως ἁλῷ; κἀνταῦθα ἀργία τοῦ σώματος, ἡ τροφή, καὶ τὸ μὴ φροντίζειν τῶν προσ-
κόντων, μὴ δὲ ἐν ἀναγκαίοις εἶναι πράγμασι. καθάπερ γὰρ πλανὸς τίς ὁ τοιοῦτος πε-
ριερχόμενος, παντὶ περιτρέπεται πονηρῷ. καὶ καθάπερ παιδίον ἄφετον, ὁ βουλόμε-
νος ἀνδραποδίζεται τὴν τοιαύτην ψυχήν. ἐπειδὴ γὰρ ἔθος αὐτῇ ἐνεργεῖν, ὅταν αὐτῆς
παύσῃς τὴν ἐνέργειαν τὴν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, ἐπειδὴ ἀργεῖν, οὐ δύναται, ἀναγκάζεται
ἕτερα πίπτειν. καθάπερ ἡ γῆ, ὅταν μὴ σπείρηται, μὴ δὲ φυτεύηται βοτάνῃ αὐθαδίδω-
σιν ἁπλῶς. οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν μηδὲν ἔχῃ τι πρᾶξαι τῶν ἀναγκαίων, πάντως τοῦ πράτ-
τειν ἐπιθυμοῦσα, πονηροῖς ἑαυτὴν διδῶσι πράγμασι, καὶ ὥσπερ ὀφθαλμὸς τοῦ μὲν ὁ-
ρᾶν, οὐ παύεται. καὶ δῆλον ὄψεται πονηρὰ, ὅταν ἀγαθὰ, μὴ ᾖ ὑποκείμενα.
οὕτω καὶ ὁ λογισμὸς, ὅταν τῶν ἀναγκαίων ἑαυτὸν ἀπαγάγῃ, περὶ τὰ ἄχρηστα τρέφε-
ται λοιπόν. ἐπεὶ ὅτι καὶ τὴν πρώτην προσβολὴν δύναται ἀπορρούσασθαι ἀσχολία,
καὶ φροντὶς, πολλαχόθεν δῆλον. ὅταν οὖν ἴδῃς γυναῖκα καλὴν, καὶ πάθῃς τι πρὸς
αὐτὴν, μηκέτι ἴδῃς, καὶ ἀπηλλάγης. καὶ πῶς δυνήσομαι μηκέτι ἰδεῖν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας
ἑλκόμενος φησίν; ἑτέροις σεαυτὸν δὸς περιέλκουσι τὴν ψυχὴν, βιβλίοις, φροντίσιν ἀναγ-
καίοις, προστασίαις, βοηθείαις ἀδικουμένων, δυνάμεσι, φιλοσοφίᾳ τῇ περὶ τῶν μελλόν-

των, τοιούτοις κατάδηπον τὴν ψυχὴν, οὕτως οὐχὶ νεαρὸν ἕλκος διορθώσῃ μόνον, ἀλλὰ παγὲν, καὶ χρόνιον γενόμενον, ἀποτρίψῃ ῥᾳδίως. εἰ γὰρ ὕβρεις τὸν ἐρῶντα πείθει καταλύειν τὸν ἔρωτα κατὰ τὴν παροιμίαν, πῶς οὐ πολλῷ μᾶλλον αἱ πνευματικαὶ αὗται ἐπῳδαὶ περιέσονται τοῦ κακοῦ, μόνον αὖ ἐθέλωμεν ἀποῆναι. αὖ δὲ ἀεὶ προσομιλῶμεν, καὶ συναναφερόμεθα ταῖς τοξευούσαις ἡμᾶς τὰ τοιαῦτα τοξεύματα, καὶ λέγοντες, καὶ ἀκούοντες τὰ παρ' ἐκείνων, τρέφομεν τὸ νόσημα. πῶς οὖν ἀξιοῖς σβεσθῆναί τὸ πῦρ, καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν φλόγα ἀνάπτων; καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν τὰ τῆς συνηθείας πρὸς τοὺς νέους εἰρήσθω, ὡς γοῦν ἀνδράσι, καὶ φιλοσοφεῖν σπουδάζουσι, πάντων μείζων ὁ τοῦ θεοῦ φόβος, ἡ τῆς γεέννης μνήμη, ἡ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν σπουδή. ἱκανὰ γὰρ ταῦτα σβέσαι τὸ πῦρ. μετὰ δὲ τούτων, καὶ ἐκεῖνο συνόει, ὅτι οὐδὲν ἕτερόν ἐστι τὸ ὁρώμενον, ἢ φλέγμα, καὶ αἷμα, καὶ τροφῆς διασεσηπὸς χυμός. ἀλλὰ φαυλότερον τὸ ἄνθος τῆς ὄψεως φησίν. ἀλλ' οὐδὲν τῶν ἀνθῶν τῶν ἀπὸ τῆς γῆς φαυλότερον, ἀλλὰ καὶ ταῦτα σήπεται, καὶ μαραίνεται. μὴ τοίνυν, μὴ δὲ συνταῦθα τῷ ἀνθεῖ πρόσεχε, ἀλλ' ἐνδότερον διάβαινε τῷ λογισμῷ, καὶ τὸ δέρμα τὸ καλὸν ἐκεῖνο περιελὼν τῷ λογισμῷ, περιεργάζου τὰ ὑπὸ δέρμα κείμενα. ὅπου καὶ τὸ τῶν ὑδρειόντων σῶμα, ἀποστίλβει λαμπρὸν, καὶ οὐδὲν ἡ σπουδαία φαῦλον ἔχει, ἀλλὰ τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἔνδον ἀποκειμένου χυμοῦ πλησπόμενοι, φιλεῖν τοὺς τοιούτους, οὐ δυνάμεθα. ἀλλ' ὑγρὸς ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ γοργὸς, καὶ καλῶς ἀποτεταμένη ἡ ὀφρῦς, καὶ κυανοῖ αἱ βλεφαρίδες, καὶ ἵμερος ἡ κόρη, καὶ γαλινὸν τὸ ὄμμα. ἀλλ' ὅρα, ὅπου καὶ τὸ ὕδωρ πάλιν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ νδρα, καὶ φλέβες, καὶ ὑμένες, καὶ ἀρτηρίαι. σὺ δὲ μοι τὸν καλὸν ὀφθαλμὸν σύνοπτον νοσοῦντα, μηρῶντα, ὑπὸ ἀθυμίας μαραινόμενον, ὑπὸ ὀργῆς οἰδοῦντα, πῶς εἰδεχθής, πῶς ταχέως ἀπόλλυται, καὶ τῶν γεγραμμένων τάχιον ἀφανίζεται. ἀπὸ τούτων μετάγαγε τὴν διανοιαν ἐπὶ τὸ κάλλος τὸ ἀληθινόν. ἀλλ' οὐχ ὁρῶ φησὶ κάλλος ψυχῆς. ἀλλ' οὐ θέλεις, ὄψει, καὶ ὥσπερ τοὺς ἀπόντας καλοὺς ἐστὶν ὀφθαλμοῖς, μὴ ἰδόντα θαυμάσαι. οὕτω δυνατὸν ψυχῆς κάλλος χωρὶς ὀφθαλμῶν ἰδεῖν. οὐχ ὑπέρογκας πολλάκις μορφὴ δυσειδῆ, καὶ ἐπαχθῆ τὰ πρὸς τὴν διάπλασιν; ἀνατύπωσον, καὶ νῦν ψυχῆς κάλλος, καὶ συντρύφα τῇ δυμορφίᾳ. ἀλλ' οὐχ ὁρῶ φησὶ σώματα. καὶ μὴν τῶν σωμάτων αὐτὰ μᾶλλον ὁρῶμεν τῷ νῷ. διαγοῦν θαυμάζομεν, καὶ ἀγγέλους, καὶ ἀρχαγγέλους, καίτοιγε μὴ ὁρῶντες, καὶ τρόπων ἤθη, καὶ ψυχῆς ἀρετὴν. κἂν ἴδῃς ἄνθρωπον σπιεικῆ, καὶ μέτριον, μᾶλλον θαυμάσῃ διαγοῦν, ἢ ἐκεῖνο τὸ δύμορφον ὄψιν. κἂν ἴδῃς ὑβριζόμενον, καὶ φέροντα ἀδικούμενον, μετὰ τοῦ θαυμάζειν ἔρα τῶν τοιούτων, κἂν γεγηρακότες ὦσι. καὶ γὰρ τοιοῦτον τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος, καὶ ἐν γήρᾳ πολλοὺς ἔχει τοὺς ἐραστὰς, καὶ οὐδέποτε μαραίνεται, ἀλλ' ἀνθεῖ διηνεκῶς. ἵν' οὖν καὶ αὐτοὶ τοῦτο κτησώμεθα, τοὺς ἔχοντας αὐτὸ θηρῶμεν, καὶ ἐρασταὶ τούτων γινώμεθα. οὕτω γὰρ καὶ αὐτοὶ σωσόμεθα ταύτην λαβόντες τὴν ἀμορφίαν, τῶν αἰωνίων σπιτυχεῖν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ή. Κεφ. δ'.

» Ἔχοντες οὖν τὴν διακονίαν ταύτην καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐνκακοῦμεν, ἀλλ' ἀπειπάμε-
» θα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης. Ἐπειδὴ μεγάλα ἐφθέγξατο, καὶ μωϋσέως

ἑαυτὸν

ἑαυτὸν προύθηκε, καὶ τοὺς πιστοὺς πάντας, αὐξόμενος τῆς ὑπερβολῆς, καὶ τῷ μεγέθους τῶν εἰρημένων, ὅρα πῶς μετριάζει πάλιν. καὶ γὰρ ἐξαίρειν ἔδει διὰ τοὺς ψευδαποστόλους, καὶ τοὺς ἀκροατάς, καὶ πάλιν παραμυθεῖσθαι τὸν ὄγκον οὐκ ἀφαιρῶν. ὅπερ οὖν ποιῶν ἐπαίζοντος ἴσως. διόπερ ἑτέρως αὖ τὸ μεθοδεύει. τῷ δεικνύναι, ὅτι οὐκ ἐκ τῶν οἰκείων κατορθωμάτων γέγονεν, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας τὸ πᾶν. διὸ καὶ φησὶν, ἔχοντες οὖν τὴν διακονίαν ταύτην. οὐδὲν γὰρ πλέον ἡμεῖς εἰσηνέγκαμεν, ἀλλ' ἢ διάκονοι μόνον ἐγενόμεθα, καὶ τοῖς παρὰ τοῦ θεοῦ δοθεῖσιν ὑπηρετήσαμεν. διόπερ οὐκεῖπε παροχήν, οὐδὲ χορηγίαν, ἀλλὰ διακονίαν. καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρέσθη, ἀλλ' ἐπήγαγε, καθὼς ἠλεήθημεν. καὶ γὰρ οὗτος αὐτόφησι τὸ διακονήσασθαι τούτοις, ἀπὸ ἐλέους, καὶ φιλανθρωπίας. καίτοιγε ἐλέους ἐστὶ τὸ κακῶν ἀπαλλάξαι, οὐχὶ τὸ καὶ τοσαῦτα δοῦναι ἀγαθά. ἀλλ' ὁ τοῦ θεοῦ ἔλεος, καὶ οὗτος ἔχει. οὐκέκακοῦμεν. καὶ οὗτος δὲ αὖ τῇ φιλανθρωπίᾳ λογιστέον. τὸ γὰρ καθὼς ἠλεήθημεν, καὶ ὑπὲρ τῆς διακονίας, καὶ ὑπὲρ τοῦ οὐκέκακοῦμεν εἰρῆσθαι νόμιξε. καὶ σκόπει πῶς συνδέξει τὰ καθ' ἑαυτὸν καθαιρεῖν. τὸν γὰρ τοιούτων ἀξιωθέντα φησὶ, καὶ τηλικούτων, καὶ ταῦτα ἀπὸ ἐλέους μόνον, καὶ φιλανθρωπίας, οὐδὲν μέγα τοιούτους ἐπιδείκνυσθαι πόνους, καὶ κινδυνεύειν, καὶ πειρασμοὺς ὑπομένειν. διὰ τοῦτο οὐ μόνον, οὐ καταπίπτομεν, ἀλλὰ καὶ χαίρομεν, καὶ παῤῥησιαζόμεθα. εἰπὼν γοῦν οὐκέκακοῦμεν, ἐπήγαγεν. Ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μὴ δὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Καὶ τί ὅτι τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης; οὐκέπαγγελλόμεθα φησὶ, καὶ ὑπισχνούμεθα μεγάλα, καὶ ἕτερα δὲ ὧν τῶν ἔργων δείκνυμεν καθάπερ ἐκεῖνοι. διὸ καὶ ἔλεγε, τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε. ἀλλὰ τοιοῦτοι ἐσμὲν οἷοι ὁρώμεθα, οὐχὶ διπλόην τινὰ ἔχοντες, οὔτε τοιαῦτα λέγοντες, καὶ ποιοῦντες ἃ κρύπτειν δεῖ, καὶ συσκιάζειν αἰσχυνομένους, καὶ ἐρυθριῶντας. καὶ οὗτος ἑρμηνεύων, ἐπήγαγε, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ. ὁ γὰρ ἐνόμιζον ἐγκώμιον εἶναι ἐκεῖνοι, οὗτος αἰσχρὸν, καὶ καταγέλαστον ἀποφαίνει. τί δέ ἐστιν ἐν πανουργίᾳ; δόξαν εἶχον μὴ λαμβανόντων ἐκεῖνοι, ἐλάμβανον δὲ καὶ ἔκρυπτον. δόξαν εἶχον ἁγίων, καὶ ἀποστόλων δυνάμεων, ἦσαν δὲ μυρίων γέμοντες κακῶν. ἀλλ' ἡμεῖς φησὶ τούτοις ἀπειπάμεθα. ταῦτα γὰρ καὶ κρυπτὰ αἰσχύνης καλεῖ. τοιοῦτοι ὄντες οἷοι φαινόμεθα, καὶ οὐδὲν ἔχοντες συνεσκιασμένον, καὶ οὐκεν τῷ βίῳ μόνον τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κηρύγματι. οὗτος γάρ ἐστιν οὐδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας, οὐ τῷ προσώπῳ, καὶ τῇ ἐπιδείξει, ἀλλ' αὐτῇ τῇ τῶν πραγμάτων ἀποδείξει. Συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων. Οὐ γὰρ πιστοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπίστοις ἐσμὲν καταδηλοι, προκείμενοι πᾶσιν εἰς τὸ βασανίσαι τὰ ἡμέτερα, ὡς αὐ ἐθέλοιεν. καὶ ἀπὸ τούτου συνίσταμεν ἑαυτοὺς, οὐκ ἀπὸ τοῦ ὑποκρίνεσθαι, καὶ προσωπεῖον περιφέρειν φαιδρόν. λέγομεν οὖν μηδὲν λαμβάνειν, καὶ μάρτυρας ὑμᾶς καλοῦμεν. λέγομεν μηδὲν συνειδέναι ἑαυτοῖς πονηρὸν, καὶ τούτου πάλιν τὴν μαρτυρίαν παρ' ὑμῶν ἔλκομεν, οὐ καθάπερ ἐκεῖνοι συσκιάζοντες τὰ καθ' ἑαυτοὺς, πολλοὺς ἀπατῶσιν. ἡμεῖς δὲ καὶ τὸν βίον ἡμῶν πᾶσιν εἰς μέσον προτίθεμεν, καὶ τὸ κήρυγμα ἀπογυμνοῦμεν, ὥστε πάντας αὐτὸ κατὰ μανθάνειν. εἶτα ἐπειδὴ οἱ ἄπιστοι ἠγνόουν αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν, ἐπήγαγεν. ὅπου οὐχ ἡμῶν τὸ ἔγκλημα,

ἀλλὰ

» ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀναισθησίας. διὸ καὶ φησίν. Εἰ δὲ καὶ ἐστὶ κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέ-
» λιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλω
» σε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων. Ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἶπεν. οἷς μὲν, ὀσμὴ θανάτου εἰς
θάνατον. οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν, οὗτος καὶ ἐνταῦθα φησί. τί δέ ἐστιν ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος
τούτου; οἱ μὲν τὰ μανιώνως νοσοῦντες, λέγουσι περὶ τοῦ δημιουργοῦ τοῦ δικαίου μόνον,
καὶ οὐκ ἀγαθοῦ, ταῦτα εἰρῆσθαι. λέγουσι γὰρ εἶναί τινα θεὸν δίκαιον, καὶ οὐκ ἀγαθόν.
μανιχαῖοι δέ φασι τὸν διάβολον ἐνταῦθα λέγεσθαι, ἐκ τούτου δημιουργὸν τῆς κτίσεως, ἕτε
ρον ἐωσεισαγαγεῖν παρὰ τὸν ὄντα βουλόμενοι σφόδρα ἀνοήτως. οἱ δὲ μὲν γὰρ πολλαχοῦ ἡ
γραφὴ θεὸν καλεῖ, οὐκ ἀπὸ τῆς ἀξίας τοῦ καλουμένου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀσθενείας τῶν ὑ-
ποτασσομένων. ὡς ὅταν τὸν μαμωνᾶν, κύριον λέγῃ, καὶ τὴν κοιλίαν θεὸν, ἀλλ' οὐ παρὰ
τοῦτο, οὔτε ἡ κοιλία θεὸς, οὔτε ὁ μαμωνᾶς κύριος, ἀλλ' ἐκείνων τῶν ὑποκατακλινόντων
ἑαυτούς. ἡμεῖς δὲ ἐκεῖνο φαμὲν, ὅτι οὔτε περὶ τοῦ διαβόλου τοῦτο εἴρηται, ἀλλὰ τοῦ τῶν
ὅλων θεοῦ. καὶ οὕτως ἀναγνωστέον, ὅτι τῶν ἀπίστων τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐτύφλωσεν ὁ θς
τὰ νοήματα. ὁ γὰρ μέλλων, οὐκ ἔχει ἀπίστους, ἀλλ' ὁ παρὼν μόνος. εἰ δὲ καὶ ἑτέρως τις ἀ-
ναγινώσκει, οἷον ὅτι ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τοῦτο ἔχει τινὰ λαβεῖν. οὐ γὰρ τοῦτο
δείκνυσιν αὐτὸν τοῦτον μόνον ὄντα τοῦ αἰῶνος θεόν. καὶ γὰρ ὁ θεὸς, οὐρανοῦ λέγεται, ἀλ
λ' οὐκ ἔστιν οὐρανοῦ μόνον. καὶ ὁ θεὸς τῆς παρουσίας ἡμέρας λέγομεν, καὶ οὐκεῖς ἐκείνῃ μό-
νῃ συγκλείοντες αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν, τοῦτο φαμέν. καὶ ὁ θεὸς δὲ ἀβραὰμ λέγεται, καὶ ὁ
θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακὼβ, καὶ οὐκ ἐκείνων μόνον ἐστὶ θεός. καὶ πολλαχοῦ αὖτις, καὶ ἑτέ-
ρωσι τοιαύτας ἐν ταῖς γραφαῖς εὕροι μαρτυρίας. πῶς οὖν ἐτύφλωσεν. οὐκ ἐνεργήσας εἰς
τοῦτο; ἄπαγε, ἀλλ' ἀφεὶς, καὶ συγχωρήσας. καὶ γὰρ ἔθος τῇ γραφῇ οὕτως λέγειν, ὡς ὅ-
ταν λέγῃ. παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἠπίστησαν πρῶ-
τοι, καὶ ἀνάξιους ἑαυτοὺς κατεσκεύασαν τοῦ ἰδεῖν τὰ μυστήρια, καὶ αὐτὸς λοιπὸν εἴα-
σεν. ἀλλὰ τί ἔδει ποιῆσαι; πρὸς βίαν ἕλκειν, καὶ ἐκκαλύπτειν, μὴ βουλομένοις ἰδεῖν;
» ἀλλὰ μᾶλλον αὐ κατεφρόνησαν, καὶ οὐδ' αὖ εἶδον. διὸ καὶ ἐπήγαγεν. Εἰς τὸ μὴ αὐ-
» γάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ. Οὐ πρὸς τὸ ἀπιστῆ-
σαι τῷ θεῷ, ἀλλὰ πρὸς τὸ τὴν ἀπιστίαν, μὴ ἰδεῖν τινὰ ὅτι τὰ ἔνδον. ὃ καὶ ἡμῖν ἐπέταξε,
μὴ ῥίπτειν τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων πελάζοντας. εἰ γὰρ καὶ ἀπιστοῦσιν ἐξεκά-
λυψε, μᾶλλον αὖ ἡ νόσος αὐτῶν ἐπετρέβη. καὶ γὰρ εἰ ὀφθαλμιῶντα τις ἀναγκάσειε
πρὸς τὰς ἀκτῖνας ἰδεῖν, ἐπιτείνει μᾶλλον αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν. διαβλέπε, καὶ ἐν σκό-
τει κατακλείουσιν αὐτοὺς ἰατρῶν ὠδῖνες, ὥστε μὴ ἐπιτρέψαι τὸ νόσημα. οὕτω τοίνυν,
καὶ ἐνταῦθα νοητέον, ὅτι οὗτοι μὲν γεγόνασιν ἄπιστοι δι' ἑαυτούς, γενόμενοι δὲ ἄπιστοι, οὐ-
κέτι ἑώρων τὰ ἀπόῤῥητα τοῦ εὐαγγελίου, τοῦ θεοῦ λοιπὸν ἀποκλείοντος τὰς ἀκτῖνας
αὐτοῖς. ὅπερ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν. ὅτι διαβλέπε ἐν παροιμίαις λαλῶ αὐτοῖς, ὅτι
ἀκούοντες, οὐκ ἀκούουσιν. ἵνα δὲ καὶ τοῦτο παραδείγματος σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, ὑπόθου τι-
νὰ ἕλληνα εἶναι μύθους τὰ ἡμέτερα ἡγούμενον, οὕτως οὖν πῶς ὠφεληθήσεται μηδὲν εἰσελθών,
καὶ ἰδὼν τὰ μυστήρια, ἢ ἔξω μένων; διαβλέπε ἕνεκα τοῦ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν, ἐπι
μένων ἐπὶ τῆς ἰδιοτείας μωρίας. ὅπερ γὰρ πρὸς ἰουδαίους γέγονεν ἐπ' ἐκείνου, διαβλέπε καὶ πάντων

τῶν ἀπίστων

τῶν ἀπίστων γίνεται διὰ τὸ εὐαγγελίου. καὶ τί ὅτι τὸ σωθησόμενον, καὶ ὅπερ αὐτοῖς οὐκ
» ὅτι σεφωτισμένον, ἀκουσον αὐτὸ λέγοντος. Εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τὸ
» εὐαγγελίου τῆς δόξης τὸ χυ, ὅς ὅστιν εἰκὼν τὸ θυ. Οἷον ὅπου ὁ σαυρὸς, τῆς οἰκουμένης σω
τηρία, καὶ αὐτὸ δόξα, ὅπου αὐτὸς οὗτος ὁ σαυρωθεὶς, μετὰ πολλῆς περιφανείας μέλλει πα
ραγίνεσθαι τὰ ἄλλα πάντα, τὰ παρόντα, τὰ μέλλοντα, τὰ ὁρώμενα, τὰ οὐχ ὁρώμενα, ἡ ἀ-
πόῤῥητος τῶν προσδοκωμένων περιφάνεια. διὸ καὶ αὐγάσαι εἶπεν, ἵνα μὴ τὸ ὅλον ἐν τού-
τοις ζητῆς. ὥσπερ γὰρ αὐγὴ τίς ὅστι μόνον τὸ πνεύματος ἡ δεδομένη. οὕτω γοῦν, καὶ αὐτὸ τε-
ρῶ δηλῶν, ὁμοίως εἶπε, καὶ πάλιν ἀῤῥαβῶνα, δεικνὺς ὅτι τὸ πλέον ἐκεῖ μένει, ἀλλ' ὅμως τού-
τοις ἅπαντα κέκρυπται αὐτῶν, κέκρυπται δὲ ὅπερ δὴ καὶ πίστησαν πρότεροι. εἶτα δεικνὺς,
ὅτι οὐχὶ τὴν τὸ χριστοῦ δόξαν ἀγνοοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τὸ πατρὸς· οἱ τοιαύτην οὐκ ἀδόν
τες, ὅπήγαγεν. ὅς ὅστιν εἰκὼν τὸ θεοῦ. μὴ γὰρ μέχρι τὸ χριστοῦ σῆς μόνον. ὥσπερ γὰρ διὰ τού-
» του τὸν πατέρα ὁρᾷς, οὕτως ἀγνοήσας τὴν τούτου δόξαν, οὐδὲ τὴν ἐκείνου εἴσῃ. Οὐ γὰρ
» ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦ.
Καὶ ποία αὖ πάλι ἀκολουθία; τί ὅστε πρὸς τὰ εἰρημένα ἔχει κοινόν; ἢ ἐκείνους αἰνίττεται, ὡς
ἐθαύροντας ἑαυτούς, καὶ οἰομένους τοὺς μαθητὰς ἀπ' αὐτῶν αὐτοὺς ὀνομάζειν; ὅπερ ἐν
τῇ προτέρᾳ ἔλεγεν, ἐγὼ εἰμὶ παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλώ, ἢ ἕτερόν τι βαρύτατον; ποῖον δὴ τοῦ-
το; ὅτι δὴ σφόδρα αὐτοὺς ἐπολέμουν, καὶ ὅτι βουλόμενον αὐτοῖς πάντοθεν. μὴ γὰρ ἡμῶν
μάχεσθε φησὶ, καὶ πολεμεῖτε, τῷ δι' ἡμῶν κηρυττομένῳ; οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύττομεν, ἐγὼ δοῦ
λος εἰμὶ, ἐγὼ διάκονος εἰμὶ, καὶ τῶν δεχομένων τὸ κήρυγμα, ἕτερῳ πάντα πραγματευόμε-
νος, καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκείνου δόξης πᾶν ὁτιοῦν ποιῶν, ὥστε ἐμοὶ πολεμῶν, τὰ ἐκείνου καταβάλ-
λεις. τοσοῦτον γὰρ ἀπέχω εἰς ἐμαυτὸν περισπᾶσαι τῶν τὸ εὐαγγελίου, ὅπου καὶ ὑμῶν οὐ πα-
ραιτήσομαι εἶναι δοῦλος διὰ τὸν χριστὸν, ὅπερ δὴ ἐκείνῳ ἔδοξεν, οὕτω ζημῶσαι ὑμᾶς, ὅπερ δὴ
οὕτως ὑμᾶς ἐφίλησε, καὶ πάντα ὑπὲρ ὑμῶν ἔπραξε. διὸ καὶ λέγει, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑ-
μῶν διὰ χριστόν. εἶδες ψυχὴν δόξης καθαρᾶς; οὐ γὰρ δὴ μόνον φησὶ τῶν δεσποτικῶν, οὐδὲν
» νοσφιζόμενος, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν ἑαυτοὺς ὑποτάσσομεν δι' ἐκεῖνον. Ὅτι ὁ θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους
» φῶς λάμψαι, ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. Εἶδες πῶς πάλιν τοῖς ζητοῦσι τὴν δό
ξαν ἐκείνῳ ἰδεῖν τὴν ὑπερβάλλουσαν, τὴν μωσέως λέγω, δεικνυσι μετὰ προθυμίας ἀφαι-
ρουσαν; καθάπερ εἰς τὸ πρόσωπον μωϋσέος, οὕτως εἰς τὰς ὑμετέρας καρδίας ἔλαμψε
φησί. καὶ πρότερον ἀναμιμνήσκει τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως γενομένων αὐθεντικὸς φωτὸς, καὶ
σκότους αὐθεντικὸς, δεικνὺς ὅτι αὕτη μείζων ἡ δημιουργία. καὶ που εἶπεν ἐκ σκότους φῶς λάμ
ψαι. ἐν ἀρχῇ, καὶ ἐν προοιμίοις τῆς κτίσεως. σκότος γὰρ ἰωφησιν ἐπάνω τῆς ἀβύσσου. καὶ
εἶπεν ὁ θεὸς, γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς. ἀλλὰ τότε μὲν εἶπε γενηθήτω, καὶ ἐγένετο. νῦν
δὲ οὐκ εἶπεν, ἀλλ' αὐτὸς ἡμῖν γέγονε φῶς. οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι καὶ νῦν εἶπεν, ἀλλ' αὐτὸς ἔλαμψε.
διὰ τὸ οὐδὲ αἰσθητὰ πράγματα ὁρῶμεν τὸ φωτὸς λάμποντος τούτου, ἀλλ' αὐτὸν τὸν θεὸν
διὰ τὸ χυ. ὁρᾷς τὸ ἀπαράλλακτον τῆς τριάδος; πδὶ μὲν γὰρ τὸ πνεύματος φησίν. ἡμεῖς δὲ
πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ; τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰ-
κόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος. πδὶ δὲ
τὸ γοῦν, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τὸ εὐαγγελίου τῆς δόξης τὸ χριστοῦ, ὅς ὅστιν

» εἰκὼν τ̃ θ̃υ, πρὶ δὲ τ̃ πατρός. Ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ἔλαμψεν ἐν ταῖς
» καρδίαις ὑμῶν, πρὸς φωτισμὸν τ̃ς γνώσεως τ̃ς δόξης τ̃ θ̃υ ἐν προσώπῳ χ̃υ. Ὥσπερ
γὰρ εἰπὼν τ̃ εὐαγγελίου τ̃ς δόξης τ̃ χ̃υ, ἐπήγαγεν ὅς ἐστιν εἰκὼν τ̃ θ̃υ, δεικνὺς ὅτι καὶ τ̃ς
ἐκείνου δόξης ἀπεστράφησαν, οὕτως εἰπὼν τ̃ς γνώσεως τ̃ θεοῦ, ἐπήγαγεν, ἐν προσώπῳ
χ̃υ, δεικνὺς ὅτι διὰ τούτου τὸν πατέρα γνώσομεν, ὥσπερ οὖν καὶ διὰ τ̃ πνεύματος αὐτῷ
» προσαγόμεθα. Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τ̃τον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ
» τ̃ς δυνάμεως ᾖ τ̃ θ̃υ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν. Ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ καὶ μεγάλα εἶπε περὶ τ̃ς
ἀποῤῥήτου δόξης, ἵνα μήτις λέγῃ, καὶ πῶς τοσαύτης δόξης ἀπολαύοντες μένομεν ἐν θνητῷ
σώματι, φησὶν ὅτι τ̃το μὲν οὖν αὐτὸ μάλιστα ἐστὶ τὸ θαυμαστὸν, καὶ δεῖγμα μέγιστον τ̃ς τοῦ
θεοῦ δυνάμεως, ὅτι σκεύους ὀστρακίνου, τοσαύτην ἐδυνήθη λαμπρότητα ἐνεγκεῖν, καὶ τη-
λικοῦτον φυλάξαι θησαυρόν. ὅπερ οὖν καὶ τὸ θαυμάζων, ἔλεγεν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τ̃ς δυ-
νάμεως ᾖ τ̃ θεοῦ, καὶ μὴ ἡμῶν. πάλιν ἐκείνους αἰνιττόμενος τοὺς καυχωμένους ἐφ' ἑαυτοῖς.
τότε γὰρ μέγεθος τῶν δοθέντων τό τε ἀσθενὲς τῶν δεξαμένων, δείκνυσι τιθεὶς χωὺ, οὐχ ὅτι με
γάλα ἐχαρίσατο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ μικροῖς οὖσι. τὸ γὰρ ὀστράκινον, τὸ δύφθαρτον τ̃ς θνη-
τ̃ς φύσεως αἰνιττόμενος, ἔλεγε, καὶ τὸ τ̃ς σαρκὸς ἡμῶν ἀσθενὲς ἐμφαίνων. ὀστράκου γὰρ ἄ-
μεινον οὐδὲν αὕτη διάκειται, οὕτως ἐστὶν εὐεπιρέαστος, καὶ θανάτῳ, καὶ νόσοις, καὶ ἀέρων
ἀνωμαλίαις, καὶ ἑτέροις μυρίοις διαλυομένη ῥᾳδίως. ταῦτα δὲ ἔλεγε, καὶ καταγέλωνε-
κείνων τὸ φύσημα, καὶ πᾶσι δεικνὺς, ὅτι οὐδὲν ἀνθρώπινον τῶν καθ' ἡμᾶς. καὶ γὰρ τότε μά-
λιστα διαφαίνεται ἡ τ̃ θεοῦ δύναμις, ὅταν δι' ὐτελῶν ἐνεργῇ μεγάλα. διὸ καὶ ἀλλαχοῦ
ἔλεγεν. ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ δὲ διδ̃ κωνώπων, καὶ
μυιῶν, ὁλόκληρα στρατόπεδα βαρβάρων ἐτρέψατο. διὸ καὶ μεγάλῳ δύναμιν αὐτ̃ τὸ τιὼ
κάμπην ἐκάλει. καὶ ἐν ἀρχῇ γλώττας συγχέων μόνον, τὸν μέγαν τῦργον ἐκεῖνον τὸν ἐν βαβυ-
λῶνι κατέλυε. καὶ ἐν τοῖς πολέμοις δὲ νῦν μὲν διὰ τριακοσίων ἀπείρα στρατόπεδα ἔλαυ-
σε. νῦν δὲ διὰ σαλπίγγων πόλεις καθεῖλε. μετὰ δὲ ταῦτα διὰ παιδίου μικροῦ, καὶ δυ-
τελοῦς τ̃ δαβὶδ, ἅπασαν τῶν βαρβάρων τιὼ παράταξιν ἐτρέψατο, οὕτω δὴ καὶ ἐν-
ταῦθα δώδεκα μόνους ἀποστόλους, τ̃ς οἰκουμένης περιεγένετο, δώδεκα, καὶ τούτους ἐλαυ
νομένους πολεμουμένους. Η' θικόν.

Ε' κπλαγῶμεν οὖν τ̃ θεοῦ τιὼ δύναμιν, θαυμάσωμεν, προσκυνήσωμεν, ἐρωτήσωμεν Ἰουδαίους, ἐρωτήσωμεν Ἕλληνας, τίς ἔπεισε τιὼ οἰκουμένῳ ἅπασαν ἀποθέσθαι τῶν πατρίων ἐθῶν, καὶ πρὸς ἑτέραν μετατάξασθαι πολιτείαν; ὁ ἁλιεύς; ἢ ὁ σκηνοποιός, ὁ τελώνης, ἢ ὁ ἀ-
γράμματος, καὶ ἰδιώτης. καὶ πῶς αὖ ἔχει ταῦτα λόγον, εἰ μὴ θεία δύναμις ἦν ἡ πάντα κα
τορθοῦσα δι' ἐκείνων. τί δὲ καὶ λέγοντες ἔπεισαν ἐκεῖνοι, βαπτίσθητε ἐν τῷ ὀνόματι τ̃ θαυ
μαστοῦ τ̃ς. ποίους; οὐκ εἰδον, οὐδὲ ἐθεάσαντο. ἀλλ' ὅμως ταῦτα λέγοντες, καὶ κηρύττοντες,
ἔπεισαν, ὅτι οἱ μὲν μαντευόμενοι, καὶ ἐκ προγόνων αὐτοῖς παραδοθέντες, οὐκέτι θεοί. ὁ δὲ
προσηλωθεὶς οὗτος χ̃ς, πάντας ἐφείλκυσε. καίτοιγε ὅτι μὲν ἐταφη, παντὶ
που δῆλον ἦν, ὅτι δὲ ἀνέστη, οὐδεὶς πλὴν ὀλίγων εἶδον, ἀλλ' ὅμως τ̃ λόγῳ ἔπεισαν τοὺς οὐχ
ἑωρακότας, καὶ οὐχ ὅτι ἀνέστη μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνῆλθε, καὶ ἔρχεται κρῖναι
ζῶντας, καὶ νεκρούς. πόθεν οὖν τὸ πιθανὸν τοῖς λόγοις τούτοις εἰσέρρει; οὐδαμόθεν ἄλλοθεν,

ἀλλ' ἀπὸ

ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως. καὶ γὰρ πρῶτον αὐτὴ ἡ καινοτομία πᾶσι προσῆκε τὸ, ὅταν τε, μὴ τοιαῦτα τις καινοτομῇ, χαλεπώτερον τὸ πρᾶγμα γίνεται, ὅταν ἀναμοχλεύῃ παλαιὰ σωτηρίας, τὰ μέλια, ὅταν ἐκβάθρων αἴρῃ νόμους. πρὸς δὲ τούτοις, οὐδὲ ἡ κήρυκες ἀξιόπιστοι εἶναι ἐδόκουν, ἀλλὰ καὶ ἔθνος παρὰ πᾶσι μεμισημένον, καὶ δειλοί, καὶ ἀμαθεῖς. πόθεν οὖν περιεγένοντο τῆς οἰκουμένης; πόθεν ὑμᾶς καὶ τοὺς ὑμετέρους προγόνους τοὺς δοκοῦντας φιλοσοφεῖν, μὴ τῶν θεῶν αὐτῶν ἐξέβαλον; οὐκοῦν δῆλον ὅτι ἀπὸ τοῦ τὸν θεὸν ἔχειν μεθ' ἑαυτῶν; οὐδὲ γὰρ ἔνι ζῶντα ἀνθρωπίνης δυνάμεως κατορθώματα, ἀλλὰ θείας τινὸς, καὶ ἀπορρήτου. οὐ χάφησιν, ἀλλὰ γοητείας, οὐκοῦν ἀνεκτέον ἐστὶ τὴν τῶν δαιμόνων ἀρχήν, μὴ ὅτι τὰ δαίμονα τὴν τῶν εἰδώλων θεραπείαν. πῶς οὖν κατῄρηται, καὶ ἠφάνισται, καὶ ἀσθενακία ἐκείνοις τὰ ἡμέτερα; ὥστε καὶντεῦθεν δῆλον, ὅτι τοῦ θεοῦ ψῆφος ἐστὶ τὰ γινόμενα, οὐκ ἀπὸ τοῦ κηρύγματος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς πολιτείας αὐτῆς. πότε γὰρ παρθενία τοσαύτη παντα χοῦ τῆς γῆς ἐφυτεύθη; πότε χρημάτων ὑπεροψία, καὶ ξωῆς, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων; οἱ γὰρ μοχθηροὶ, καὶ γόητες, οὐδὲν τοιοῦτον ἐνύσαμεν, ἀλλὰ τἀναντία ἅπαντα. οὗτοι δὲ ἀγγέλων ἡμῖν εἰσηγήσαντο πολιτείαν, οὐκ εἰσηγήσαντο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ κατώρθωσαν, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ, ἐν τῇ τῶν βαρβάρων ἐν αὐτοῖς, τῆς γῆς τοῖς ἐσχατιαῖς. ὅθεν δῆλον ὅτι πάντα ἡ τοῦ παντοκράτορος δύναμις ἰῶσιν, ἡ παντοκράτορος λάμπουσα, μὴ ἀφραπῆς ἀπάσης ὀξύτερον τὰς τῶν ἀνθρώπων καταυγάζουσα διανοίας. ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογισάμενοι, καὶ τῆς τῶν μελλόντων ὑποχέσεως τὰ γεγενημένα λαβόντες ἀπόδειξιν ἐναργῆ, προσκυνήσατε μεθ' ἡμῶν τὸν ἄμαχον τοῦ σταυρωθέντος ἰσχύν, ἵνα καὶ τὰς ἀφορίζους φύγητε πολάσεις, καὶ τῆς αἰωνίου βασιλείας ἐπιτύχητε. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, θ'.

» Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι, ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι, διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι. Ἔπι μένει δεικνὺς, ὅτι τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως ἔργον τὸ πᾶν ὅτι, καταστέλλων ἐκείνων τὰ φρονήματα τῶν καυχωμένων ἐφ' ἑαυτοῖς. οὐδὲ γὰρ ἔστιν μόνον ἐφ' ἡμῖν θαυμαστὸν, ὅτι ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι φυλάττομεν τὸν θησαυρὸν τοῦτον, ἀλλ' ὅτι, καὶ μυρία πάσχοντες δεινὰ, καὶ πανταχοῦ περικρυπτόμενοι, πιεζούμεν αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀπολλύμεν. καίτοι εἰ καὶ ἀδαμάντινον σκεῦος ἦν, οὔτε θησαυρὸν τοσοῦτον βαστάσαι ἴσχυσεν αὖ, οὐδ' αὖ πρὸς τοσαύτας ἤρκησεν ἐπιβουλάς. νῦν δὲ καὶ φέρει, καὶ οὐδὲν πάσχει δεινὸν. διὰ τί τὸ θεοῦ χάριν. ἐν παντὶ γὰρ θλιβόμενοι φησὶν, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι. πῇ ὄντιν ἐν παντί; ἐν τοῖς ἐχθροῖς, ἐν τοῖς φίλοις, ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, ἐν ταῖς ἄλλαις χρείαις, ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὑπὸ τῶν οἰκείων. ἀλλ' οὐ στενοχωρούμεθα. καὶ ὅρα πῶς πράγματα ἐναντία λέγει, ἵνα καὶντεῦθεν δείξῃ τοῦ θεοῦ τὴν ἰσχύν. θλιβόμενοι γὰρ οὐ στενοχωρούμεθα φησὶν, ἀπορούμενοι, οὐκ ἐξαπορούμεθα. τουτέστιν οὐκ εἰς τέλος ἐκπίπτομεν. ἀλγοῦμεν γὰρ πολλαχοῦ, καὶ ἀποτυγχάνομεν, ἀλλ' οὐχ οὕτως, ὥστε ἐκπεσεῖν τῶν προκειμένων. εἰς γυμνασίαν γὰρ ὑμῶν ταῦτα, οὐκ εἰς ἦπαν συγκεχώρηται παρὰ τοῦ θεοῦ. » Διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι, καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι. Οἱ μὲν γὰρ πειρασμοὶ συμβαίνουσι, τὰ δὲ ἀπὸ τῶν πειρασμῶν, οὐκέτι. καὶ ἔστιν δὲ ἰδεῖν τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν, καὶ χάριν. ἀλλαχοῦ δὲ φησὶ, καὶ ἰδεῖν τὴν αὐτῶν ταπεινοφροσύνην, καὶ ἰδεῖν τὴν ἑτέρων ἀσφάλειαν συγκεχω-

ρῆσθαι ταῦτα· ἵνα γὰρ μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ φησί· καὶ πάλιν ἵνα μὴ τις λογίσηται εἰς ἐμὲ ὑπὲρ ὃ βλέπει, καὶ ἀκούει τί ἐξ ἐμοῦ· μὴ ἀλλαχοῦ πάλιν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς· ἐν ταῦθα μέν τοι, ἵνα φανῇ τὸ θεῖον ἡ δύναμις· ὁρᾷς ὅσον τῶν πειρασμῶν τὸ κέρδος; καὶ γὰρ τὸ θεῖον τὴν δύναμιν ἐδείκνυ, καὶ τὴν χάριν ἀπεκάλυπτε μείζονος· ἀρκεῖ γάρσοι ἡ χάρις μου φησί· καὶ εἰς ταπεινοφροσύνην ἤλειφε, καὶ τοὺς ἄλλους καταγέλλεσθαι παρεσκεύαζε, καὶ αὐτοὺς καρτερικωτέρους εἰργάζετο· ἡ γὰρ ὑπομονὴ φησι δοκιμὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ δοκιμὴ, ἐλπίδα· οἱ γὰρ μυρίοις περιπεσόντες κινδύνοις, καὶ ἐκ τῆς εἰς τὸν θεὸν ἐλπίδος ἀνενεγκόντες, ἐπαύοντο ταύτης ἔχεσθαι σπουδῆς πλεῖον ἐν πᾶσι. Γαύτοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν. Καὶ τί θέλει ἡ νέκρωσις τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἵνα περιφέρωμεν; οἱ θάνατοι οἱ καθημερινοί, δι' ὧν καὶ ἡ ἀνάστασις ἐδείκνυτο. εἰ γάρτις ἀπιστεῖ φησιν, ὅτι ἀπέθανεν ἰησοῦς, μὴ ἀνέστη, ἡμᾶς ὁρῶν τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκοντας, καὶ ἀνισταμένους, πεισθήτω λοιπὸν τῇ ἀναστάσει. εἶδες πῶς καὶ ἑτέραν αἰτίαν εὕρηκε τῶν πειρασμῶν; ποίαν δὴ ταύτην; ἵνα καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ φανερωθῇ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φησι, τῷ ἐξαρπάζειν ἡμᾶς τῶν κινδύνων· ὥστε τοῦτο ὁ δοκεῖ ἀδυνατεῖσθαι εἶναι, καὶ ἐγκαταλήψεως, τοῦτο αὐτοῦ κηρύττει τὴν ἀνάστασιν. οὐ γὰρ αὖ οὕτως ἔφαινε μηδὲν παθόντων ἡμῶν ἀνδρὸς, ἡ δύναμις ἡ ἐκείνου, ὡς νῦν δείκνυται· παθόντων μὲν οὐ νικωμένων δέ. Καὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ, φανερωθῇ ἐν ἡμῖν ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. Γαυταχοῦ γὰρ ὅταν τι ἀσαφὲς εἴπῃ, ἑαυτὸν ἑρμηνεύει πάλιν· ὃ δὴ καὶ ἐν τούτοις ἐποίησε. δῆλον ὅπερ εἶπον ἑρμηνεύων σαφῶς· διατοῦτο γὰρ παραδιδόμεθα φησὶ τούτέστι τὴν νέκρωσιν περιφέρομεν, ἵνα ἡ δύναμις αὐτοῦ τῆς ζωῆς φανῇ· μὴ συγχωροῦντος σαρκὶ θνητῇ τοσαῦτα πάσχουσαν, ὑπὸ τῆς νικώσης τῶν κακῶν νικηθῆναι· καὶ ἑτέρως δὲ αὖ τὸ εἰλικρινέστερον· πῶς; ὡς ἀλλαχοῦ φησὶν, εἰ σωθησόμεθα θανόντες, καὶ συζήσομεν· ὡς περ γὰρ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπομένομεν νῦν, καὶ αἴρουμεθα ζῶντες ἀποθανεῖν δι' αὐτὸν, οὕτω καὶ αὐτὸς αἴρήσεται ἀποθανόντας ζωογονῆσαι τότε· εἰ γὰρ ἡμεῖς ἀπὸ ζωῆς εἰς θάνατον ἐρχόμεθα, καὶ αὐτὸς ἀπὸ θανάτου, εἰς ζωὴν ἡμᾶς χειραγωγήσει. Ὥστε ὁ θάνατος ἐνεργεῖται ἐν ἡμῖν, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. Οὐκέτι περὶ τοῦ θανάτου λέγων, ἀλλὰ περὶ πειρασμῶν, καὶ ἀνέσεως· ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐν κινδύνοις, καὶ ἐν πειρασμοῖς φησιν, ὑμεῖς δὲ ἐν ἀνέσει, τὴν ἐκ τούτων τῶν κινδύνων καρπούμενοι ζωήν· καὶ τὰ μὲν ἐπικίνδυνα ἡμεῖς ὑπομένομεν, τῶν δὲ χρηστῶν ὑμεῖς ἀπολαύετε· οὐ γὰρ ἐπὶ σοὺς ὑπομένετε πειρασμούς. Ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπίστευσα διὸ ἐλάλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν· ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ ἰησοῦ ἐγερεῖ. Ἀνέμνησεν ἡμᾶς θαλαμοῦ πολλῶν ἐχόντος φιλοσοφίαν, καὶ ἱκανοῦ μάλιστα ἐν κινδύνοις ἀλείφειν· τὴν γὰρ ῥῆσιν ταύτην, ἐν μεγάλοις κινδύνοις ὢν ὁ δίκαιος ἐκεῖνος ἐφθέγξατο, καὶ ἐξ ὧν οὐκ ἦν ἄλλως ἀνενεγκεῖν, ἢ διὰ τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας· ἐπεὶ οὖν τὰ συγγενῆ μάλιστα οἶδε παραμυθεῖσθαι, διατοῦτο φησιν, ἔχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα· τουτέστιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς συμμαχίας, ἀφ' ἧς ἐκεῖνος ἐσώθη, καὶ ἡμεῖς σωζόμεθα· ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἀφ' οὗ ἐφθέγξατο, καὶ ἡμεῖς φθεγγόμεθα· ὅθεν δείκνυσι πολλῷ τῇ καινῇ πρὸς τὴν παλαιὰν οὖσαν, καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐν ἑκατέροις ἐνεργῆσαν,

καὶ ὅτι

καὶ ὅπου οὐχ ἡμεῖς μόνον ἐν κινδύνοις, ἀλλὰ καὶ οἱ παλαιοὶ πάντες. καὶ δεῖ πίστεως, καὶ ἐλπίδι διορθοῦσθαι, καὶ μὴ λῦσιν βούλεσθαι ζητεῖν τῶν ἐπικειμένων. ἐπειδὴ γὰρ ἔδειξε διὰ τῶν λογισμῶν τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν ζωὴν, καὶ ὅτι οὐκ ἀδυνάτου, οὐδὲ ἐγκαταλείψεως ὁ κίνδυνος, λοιπὸν καὶ τὴν πίστιν εἰσάγει, καὶ αὐτῇ τὸ πᾶν ἐπιτρέπει. ἀλλ' ὅμως, καὶ
» αὐτῆς ἀπόδειξιν παρέχεται τοῦ χριστοῦ τὴν ἀνάστασιν εἰπών. Ὅτι καὶ ἡμεῖς πι-
» στεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν. τί πιστεύομεν εἰπέ μοι; ὅτι ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς ἐγερεῖ,
» καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειό-
» νων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. Πάλιν πληροῖ φρονήματος
αὐτοὺς, ἵνα μὴ ἀνθρώποις χάριν εἰδῶσι, τοῖς ψευδαποστόλοις λέγω. τὸ γὰρ θεοῦ τὸ πᾶν,
ὃς βούλεται πολλοῖς χαρίσασθαι, ὥστε μείζονα ἀφθῆναι τὴν χάριν. δι' ὑμᾶς γοῦν ἡ ἀ-
νάστασις, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. οὐ γὰρ ἑνὸς ἕνεκεν μόνου ταῦτα ἐποίησεν, ἀλλὰ πάν-
» των. Διὸ καὶ οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ
» ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. Πῶς φθείρεται; μαχιζόμενος, ἐλαυνόμενος, μυ-
ρία πάσχων δεινά, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. πῶς ἀνακαινοῦται; τῇ
πίστει, τῇ ἐλπίδι, τῇ προθυμίᾳ, τὸ λοιπὸν τὸν δεῖ καταπολεμῶν τῶν δεινῶν. ὅσῳ γὰρ αὖ μυ
ρία πάσχει τὸ σῶμα, τοσούτῳ χρηστοτέρας ἔχει τὰς ἐλπίδας ἡ ψυχὴ, καὶ λαμπροτέρα γί-
νεται, καθάπερ χρυσίον πυρούμενον ἐπὶ πλέον. καὶ ὅρα πῶς καθαιρεῖ τὰ λυπηρὰ τοῦ πα-
» ρόντος βίου. Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως φησὶν, εἰς ὑπερβολὴν καθ' ὑ-
» περβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται, μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλ-
» λὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. Εἰς τὴν ἐλπίδα τὸ πρᾶγμα κατακλείσας, καὶ ὅπερ ἐν τῇ πρὸς
Ῥωμαίους ἔλεγεν, ὅτι τῇ ἐλπίδι ἐσώθημεν· ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς· οὕτω καὶ ἐν-
ταῦθα κατασκευάζων, πίστει παραλλήλους τὰ παρόντα τοῖς μέλλουσι, τὸ παραυτίκα,
πρὸς τὸ αἰώνιον, τὸ ἐλαφρὸν, πρὸς τὸ βαρὺ, τὴν θλῖψιν πρὸς τὴν δόξαν. καὶ οὐδὲ τούτοις ἀρ
κεῖται, ἀλλ' ἕτερον πίστει λέξιν διαπλασιάζων αὖθις, καὶ λέγων, καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβο
λήν. εἶτα καὶ τὸν τρόπον δείκνυσι πῶς ἐλαφρὸν τὸ τῶν τοσούτων θλίψεων. πῶς οὖν ἐλα-
φρόν; μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. οὕτως καὶ ἐνταῦ
» κοῦφον τὸ παρὸν, καὶ ἐκεῖνο μέγα τὸ μέλλον, αὖθις ὁρωμένων ἀπαγάγωμεν ἑαυτούς. Τὰ γὰρ
» βλεπόμενα, πρόσκαιρα. Οὐκοῦν καὶ αἱ θλίψεις τοιαῦται. Τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα,
» αἰώνια. Οὐκοῦν καὶ οἱ στέφανοι τοιοῦτοι, καὶ οὐκεῖθεν αἱ θλίψεις τοιαῦται, ἀλλὰ τὰ
βλεπόμενα πάντα, κἂν πόλασις ᾖ, κἂν αὐάπαυσις, ὥστε μήτε ἐκεῖθεν χαυνοῦσθαι, μήτε
ἐντεῦθεν διαίρεσθαι. διὰ τοῦτο οὐδὲ περὶ τῶν μελλόντων λέγων εἶπεν, ἡ βασιλεία αἰώνιος, ἀλ
λὰ τὰ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια, κἂν βασιλεία, κἂν πόλασις ᾖ πάλιν, ὥστε καὶ ἐκεῖθεν φο
βῆσαι, καὶ ἐκεῖσε προτρέψασθαι. Ἡ θικόν.

Ε' ωεὶ οὖν τὰ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια, πρὸς ἐκεῖνα βλέπωμεν.
ποίαν γὰρ καὶ ἀπολογίαν, τὰ πρόσκαιρα αὐτὶ τῶν αἰωνίων αἱρούμενοι; εἰ γὰρ
καὶ τὸ παρὸν ἡδύ, ἀλλ' οὐ διαμενεῖ, τὸ μέντοι ὀδυνηρὸν αὐτοῦ, διαμενεῖ, καὶ ἀσύγγνω-
στον. ποίαν γὰρ ἕξουσιν ἀπολογίαν οἱ πνεύματος καταξιωθέντες, καὶ τοσαύτης ἀπολαύ-
σαντες δωρεᾶς, καὶ χαμαίζηλοι γινόμενοι, καὶ καταπίπτοντες πρὸς τὴν γῆν; καὶ γὰρ πολ-

λῶν ἀκούω λεγόντων τὰ κατηγέλασα ταῦτα ῥήματα. δύσμοι τῶν σήμερον, καὶ λαβὲ τὴν
αὐλειον. αὖ μὴν γὲ τοιαῦτα ἔφησιν, οἷα καὶ φατὲ ἐκεῖ, ἓν αὖθ' ἑνὸς γέγονεν. αὖ δὲ μηδὲν
ὅλως ἤ, δύο αὐτ' οὐδενός. τί τῶν ῥημάτων τούτων παρανομώτερον; τί δὲ λυπωδέστερον;
ἡμεῖς περὶ οὐρανοῦ διαλεγόμεθα, καὶ τῶν ἀποῤῥήτων ἀγαθῶν ἐκείνων, καὶ σὺ τὰ τῶν ἱπ-
ποδρομίων ἡμῖν ἄγεις εἰς μέσον; καὶ οὐκαὶ χωῇ; οὐδὲ ἐγκαλύπτῃ τοιαῦτα φθεγγόμενος,
ἃ τῶν παρακωμαιόντων ἐστίν; οὐκ ἐρυθριᾷς, οὕτω προσηλωμένος τοῖς παροῦσιν; οὐ παύσῃ
παραφρονῶν, καὶ ἐξεστηκὼς, καὶ συντεθλιμμένος λυπῶν; καὶ τὸ μὴν ἐλλίπασι ταῦτα λέγειν, οὐ-
δὲν θαυμαστόν. τὸ δὲ πῶς οὐθρώπους τοιαῦτα λυπεῖν, ποίαν ἔχει συγγνώμην; ὅλως γὲ
ὑποστὰς τὰς ἀθανάτους ἐλπίδας ἐκείνας; ὅλως νομίζεις ἀμφίβολα ζῶντα εἶναι; καὶ
ποῦ ζῶντα ἄξια συγγνώμης; καὶ τίς ἦλθε φησὶ, καὶ ἀπήγγειλε τὰ αὐτόθι; ἀνθρώπων
μὲν οὐδείς, ὁ θεὸς δὲ ὁ πάντων ἀξιοπιστότερος ταῦτα ἀσφαλίσατο. ἀλλ' οὐχ ὁρᾷς τὰ ἐ-
κεῖ; οὐδὲ γὰρ τὸν θεὸν βλέπεις. ἆρ' οὖν οὐχ ἡγήσῃ εἶναι θεὸν, ὅτι θεὸν μὴ ὁρᾷς; καὶ
σφόδρα ἡγοῦμαι φησίν. αὖ οὖν σε ἔρηταί τις τῶν ἀπίστων, καὶ τίς ἦλθεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ ταῦτα ἀπήγγειλε; τί ἐρεῖς; πόθεν οἶθα, ὅτι ἐστὶ θεός; ἀπὸ τῶν ὁρωμένων φησίν,
ἀπὸ τῆς ὑποταξάσης τῆς ἐν πάσῃ τῇ κτίσει, ἀπὸ τοῦ πᾶσιν εἶναι δῆλον καταφανές. οὐκοῦν,
καὶ τὸν περὶ κρίσεως, οὕτω δέχου λόγον. πῶς φησιν ἐρήσομαί σε. σὺ δέμοι ἀπόκριναι. δί-
καιός ἐστιν οὗτος ὁ θεός; καὶ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμει ἑκάστῳ; ἢ πῶς ἀντίον τοὺς μὲν ἀδίκους
βούλεται διημερεῖν, καὶ τρυφᾶν, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἐν τοῖς ἐναντίοις εἶναι; οὐδαμῶς φη-
σιν. οὐδὲ γὰρ ἀνθρωπος δῆλον πάσχει. ποῦ οὖν οἱ καλῶς ἐν ζωῇ θέντες πράξαντες τῶν ἀγα-
θῶν ἀπολαύσονται; ποῦ δὲ οἱ πονηροὶ τῶν ἐναντίων, εἰ μὴ μέλλοι τις ζωὴ μετὰ ταῦτα, καὶ
ἀντίδοσις εἶναι; ὁρᾷς ὅπερ ἐν αὐθ' ἑνὸς τέως; καὶ οὐχὶ δύο αὐθ' ἑνός; ἐγὼ δέσοι δείξω προϊών,
ὅτι οὐδὲ ἓν αὐθ' ἑνός, ἀλλὰ δύο αὐθ' ἑνὸς ἔσαι τῆς δικαίοις. τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς, καὶ ἐν-
ταῦθα τρυφῶσι, τοὐναντίον ἅπαν. οἱ μὲν γὲ ἐνταῦθα τρυφήσαντες, οὐδὲ ἓν αὐθ' ἑνὸς
ἔλαβον. οἱ δὲ ἐν ἀρετῇ διάγοντες, δύο αὐτ' οὐδενός. τίνες γὰρ ἐν ἀνέσει, οἱ τῷ παρόντι
παραχρησάμενοι βίῳ, ἢ οἱ φιλοσοφήσαντες; σὺ μὲν ἴσως ἐκείνους ἐρεῖς, ἐγὼ δὲ τούτους
δείκνυμι μάρτυρας αὐτοὺς ἐκείνους καλῶν, τοὺς ἀπολελαυκότας τῶν παρόντων, καὶ οὐκ
ἀναιχωτήσουσι πρὸς ἃ μέλλω λέγειν. καὶ γὲ προμνηστρίαις ἐπηράσαντο πολλάκις, καὶ
τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν ἐπλάκησαν αἱ πασάδες, καὶ τοὺς μὴ γεγαμηκότας ἐμακάρισαν. πολ-
λοὶ δὲ τῶν νέων, καὶ παρὸν αὐτοὺς γαμεῖν, δι' οὐδὲν ἕτερον παρῃτήσαντο, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ
φορτικὸν τοῦ πράγματος. καὶ ταῦτα λέγω, οὐ τὸν γάμον διαβάλλων, τίμιος γάρ. ἀλλὰ
τοὺς κακῶς αὐτῷ κεχρημένους. εἰ δὲ οἱ γάμοις ὠμιληκότες ἀβίωτον πολλάκις τὸν βίον ἐνό-
μισαν, τί ἂν εἴποιμεν περὶ τῶν εἰς πορνικὰ βάραθρα κατενεχθέντων; καὶ πάντες οὐχ μα-
λῶν δουλικώτερον, καὶ ἀθλιώτερον διατεθέντων; περὶ τῶν ἐν τρυφῇ καταπατηθέντων,
καὶ μυρία τῷ σώματι νοσήματα περιβεβλημότων; ἀλλὰ τὸ ἐν δόξῃ εἶναι ἡδύ; οὐδὲν μὴν
οὖν ταύτης δόξης πικρότερον. καὶ γὰρ πάντων ἀνθρωπόδων μᾶλλον ἐστὶ δουλικώτερος ὁ
κενόδοξος, καὶ τῆς τυχοῦσιν ἀρέσαι βουλόμενος. ὁ δὲ ταύτην κατατιθέμενος, πάντων ἐστὶν
ἀνώτερος. ὁ μὴ φροντίζων τῆς παρ' ἑτέρων δόξης. ἀλλὰ τὸ χρήματα ἔχειν ἑτέρασον; ἀλλὰ
πολλάκις ἀποδέδειχαμεν, ὅτι ἐν πλείονι πλούτῳ, καὶ ἀνέσει, οἱ τούτων ἀπηλλαγμένοι, καὶ

μηδὲν ἔχοντες

μηδὲν ἔχοντες μεθ' ἡμῶν εἰσίν, ἀλλὰ τὸ μεθύειν ἡδύ; καὶ τίς αὖ εἴποι ἂν ταῦτα; οὐκοῦν εἰ τὸ μὴ πλουτεῖν τῷ πλουτεῖν ἥδιον, ἢ τὸ μὴ γαμεῖν τῷ γαμεῖν, ἢ τὸ μὴ κενοδοξεῖν τῷ κενοδοξεῖν, καὶ τὸ μὴ τρυφᾶν τῷ τρυφᾶν, καὶ σύνταθι τὸ πλέον ἔχουσιν οἱ μὴ τοῖς παροῦσι προσηλωμένοι. καὶ οὕτω λέγω, ὅτι ἐκεῖνος μὲν κἂν μυρίαις βασάνοις κατατείνηται, ἔχει τὴν χρηστὴν ἐλπίδα διαβαστάζουσαν αὐτόν. οὗτος δὲ κἂν μυρίασ ἀπολαύῃ τρυφῆς, ἔχει τὸν φόβον τῶν μέλλοντων συνιταράττοντα αὐτοῦ τὴν ἡδονήν, καὶ συγχέοντα. καὶ γὰρ καὶ οὗτος οὐ μικρὸς τρόπος κολάσεως, ὥσπερ οὖν ὁ ἐναντίος, τρυφῆς, καὶ ἀνέσεως. καὶ περὶ τούτων ἐστὶ τρόπος. ποῖος δὲ οὗτος; ὅτι τὰ μὲν τῆς τρυφῆς τῆς βιωτικῆς, οὐδὲ νίκα ἐστὶ, φαίνεται, τῇ τε φύσει, καὶ τῷ χρόνῳ ἐλεγχόμενα. ἐκεῖνα δὲ οὐ μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ἀκίνητα μένει. ὁρᾷς ὅτι οὐ δύο αὐτοῦ οὐδενὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ τρία, καὶ πέντε, καὶ δέκα, καὶ εἴκοσι, καὶ μυρία αὐτοῦ οὐδενὸς διωνησόμεθα εἶναι; ἵνα δὲ καὶ διὰ ὑποδείγματος αὐτὸ μάθῃς, ὁ πλούσιος, καὶ ὁ Λάζαρος, ὁ μὲν τῶν παρόντων, ὁ δὲ τῶν μελλόντων ἀπήλαυσαν. ἆρ' οὖν σοι δοκεῖ ἓν εἶναι, καὶ ἓν τὸ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ κολάζεσθαι, καὶ τὸ ἐν βραχείᾳ ὥρᾳ πεινῆν; τὸ νοσεῖν ἐν φθαρτῷ σώματι, καὶ τὸ ἐν ἀθανάτῳ χαλεπῶς ἀποπηγανίζεσθαι; τὸ στεφανοῦσθαι, καὶ τρυφᾶν ἀθάνατα μετὰ τὴν μυρίαν ἀῤῥωστίαν ἐκείνην, καὶ τὸ βασανίζεσθαι ἀπέραντα μὴ τῆ βραχείαν τῶν ὄντων ἀπόλαυσιν; μὴ τίς αὖ ταῦτα εἴποι; τί γὰρ βουληθῶμεν, τὴν ποσότητα, ἢ τὴν ποιότητα, τὴν τάξιν τοῦ θεοῦ, ἢ περὶ ἑκάτερον ψῆφον; μέχρι τίνος τὰ κατ' ἀξίαν φθέγγεσθε ῥήματα, τῶν τῷ βορβόρῳ διωνεκῶς ἐγκαλινδουμένων; οὐδὲ γὰρ ἀνθρώπων ταῦτα λογικῶν, ψυχὴν οὕτω τιμίαν αὐτοῦ οὐδενὸς προέσθαι, δέον ὀλίγου πόνου, τοὺς οὐρανοὺς λαβεῖν. βούλεσθε καὶ ἑτέρωθεν διδάξω, ὅτι ἐστὶν ἐκεῖ κρίτηριον φοβερὸν, ἀνοιξόν σου τὰς θύρας τοῦ σωθησόμενος, καὶ βλέπε τὸν ἐν τῇ διανοίᾳ σου καθήμενον δικαστήν. εἰ δὲ σὺ σαυτὸν κατακρίνεις, καὶ τοίγε φίλαυτος ὤν, καὶ οὐκ ἂν ἀνάσχοιο μὴ δικαίαν τὴν κρίσιν ἐνεγκεῖν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὁ θεὸς πολλῷ ποιήσεται τὸ δικαίου πρόνοιαν, ἢ τὴν ἀδέκαστον περὶ πάντων οἴσει ψῆφον; ἀλλ' ἁπλῶς, καὶ εἰκῇ πάντα φέρεσθαι ἐάσει; καὶ τίς αὖ ταῦτα εἴποι; οὐκ ὄθνειοι οὐδεὶς, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνες, καὶ βάρβαροι, καὶ ποιηταὶ, καὶ φιλόσοφοι, καὶ πᾶν ἀνθρώπων γένος, συμφωνοῦσιν ἐν τούτοις ἡμῖν, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως. καὶ φασὶν εἶναί τινα δικαστήρια ἐν ᾅδου. οὕτω φανερὸν, καὶ ὁμολογημένον τὸ πρᾶγμα ἐστί. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐνταῦθα κολάζει φησίν; ἵνα τὴν μακροθυμίαν ἐπιδείξηται τὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐς μετανοίασ ἡμῖν παράκλησιν σωτηρίαν, καὶ μὴ τότε τὸ γένος ἡμῶν ἀναίρπαστον ἐργάσηται. τοὺς τε ἐς μεταβολῆς ἀρίστης διωαμένους σωθῆναι, μὴ προεξαρπάσῃ τῆς σωτηρίασ. εἰ γὰρ δὴ θεὸς ἐκόλαζε παρὰ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἀνῄρει, πῶς ἂν ἐσώθη παῦλος; πῶς δὲ ἕτεροι οἱ κορυφαῖοι τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι; πῶς αὖ ὁ δαβὶδ τὴν ἀπὸ τῆς μετανοίασ ἐκαρπώσατο σωτηρίαν; πῶς οἱ γαλάται; πῶς ἕτεροι πλείους; διὰτοῦτο, οὔτε πάντας ἐνταῦθα ἀτιμωρεῖ δίκας, ἀλλ' ἐκτῶν πάντων ἐνίους, οὔτε ἐκεῖ πάντας, ἀλλὰ τὸν μὲν ἐνταῦθα, τὸν δὲ ἐκεῖ. ἵνα καὶ τοὺς σφόδρα ἀναισθήτους διεγείρῃ δι' ὧν κολάζει, καὶ τὰ μέλλοντα προσδοκᾶν ποιήσῃ, δι' ὧν οὐ κολάζει. ἢ οὐχ ὁρᾷς ἐνταῦθα κολαζομένους πολλοὺς, οἷον ὡς τοὺς τῷ πύργῳ καταχωσθέντας; ὡς ἐκείνους ὧν τὸ αἷμα ταῖς θυσίαις ἀνέμιξεν ὁ πιλάτος; ὡς τοὺς ἀώρῳ θανάτῳ παρὰ κορινθίοις τελευτήσαντας διὰ

τὸ τῶν μυστηρίων ἀναξίως μεταχεῖν; ὡς τὸν φαραὼ, ὡς τῶν ἰουδαίων τοὺς ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταστραγέντας; ὡς ἑτέρους πολλούς; καὶ τότε, μὴ νῦν, καὶ διὰ νεκῶς; καὶ ἕτεροι δὲ πολλὰ ἁμαρτόντες, ἀπῆλθον μὴ δόντες ἐν ταύτῃ δίκην, ὡς ὁ πλούσιος ἐπὶ τοῦ λαζάρου, ὡς ἕτεροι πολλοί. ταῦτα δὲ ποιεῖ, καὶ τοὺς διαπεσοῦντας τοῖς μέλλουσι διεγείρων, καὶ τοὺς πεσόντας, καὶ ῥᾳθυμοῦντας ἀνυσιμωτέρους ποιῶν. ὁ γὰρ θεὸς κριτὴς δίκαιος, καὶ ἰσχυρὸς, καὶ μακρόθυμος, καὶ μὴ ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἑκάστην ἡμέραν. αὖ δὲ τῇ μακροθυμίᾳ παραχρησώμεθα, ἕως καιρὸς, ὅτε οὐδὲ βραχὺ μακροθυμήσει λοιπὸν, ἀλλὰ δίκης ἐπάξει τῷ δίκαιῳ. μὴ τοίνυν, ἵνα μίαν ῥοπὴν πρυφήσωμεν, τοῦτο γὰρ ὁ παρὼν βίος, ἀνυσίμων ἀγώνων ἐπισπασώμεθα πόλασιν. ἀλλὰ ῥοπὴν πονήσωμεν, ἵνα δίκαιος στεφανωθῶμεν. οὐχ ὁρᾶτε, ὅτι καὶ ἐν τοῖς βιωτικοῖς, οὕτως οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων ποιοῦσι; καὶ τὸν ὀλίγον πόνον αἱροῦνται ὑπὲρ τῆς μακρᾶς ἀναπαύσεως; εἰ καὶ τοὐναντίον αὐτοῖς ἐκβαίνει; ἐν ταύτῃ μὲν γὰρ ἰσομοιρία, καὶ πόνων, καὶ κέρδους. πολλάκις δὲ τοὔμπαλιν. ὁ μὲν πόνος, ἄπειρος, ὁ δὲ καρπὸς ὀλίγος, ἢ οὐδὲ ὀλίγος πολλάκις. ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας, αὐτάφραφος. ὀλίγον μὲν τὸ ἐπίπονον, πολὺ δὲ τὸ ἡδύ, καὶ ἄπειρον. σπόρος δὲ, ὁ γεωργὸς δι' ὅλου πονεῖ τὸ ἔτους, καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ τέλει, τοῦ κέρδους ἐκπίπτει πολλάκις τὸ καρποῦ τῶν πολλῶν πόνων. ὁ κυβερνήτης πάλιν, καὶ ὁ στρατιώτης, μέχρις ἡλικίας ἐχάτης ἐν πολέμοις, καὶ πόνοις, καὶ πολλάκις ἑκάτερος αὐτῶν ἀπῆλθεν. ὁ μὲν τὸ πλούτου τῶν φορτίων, ὁ δὲ μετὰ τῆς νίκης, καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς ἐκτεσών. τίνα οὖν ἔξομεν ἀπολογίαν εἰπεῖν; ἐν μὲν τοῖς βιωτικοῖς τὰ ἐπίπονα προτιμῶντες, ἵνα μικρὸν ἀναπαυσώμεθα, ἢ οὐδὲ μικρόν. καὶ γὰρ ἄδηλος ἡ ἐλπίς. ἐν δὲ τοῖς πνευματικοῖς αὐτιστρόφως τοῦτο ποιοῦντες, καὶ ἄφατον πόλασιν ἐπισπώμενοι δι' μικρὰν ῥᾳθυμίαν. διὸ παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς ὀψὲ γοῦν ποτὲ ἐκ τῆς παρανοίας ταύτης ἀνενεχθῆναι. οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς ἐξαιρήσεται ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, οὐκ ἀδελφὸς, οὐ πατὴρ, οὐ υἱὸς, οὐ φίλος, οὐ γείτων, οὐκ ἄλλος οὐδείς, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τῶν ἔργων προσδοθῶμεν, πάντα οἰχήσεται, καὶ ἀπολούμεθα πάντως. πόσα ὁ πλούσιος ἐθρήνησεν ἐκεῖνος, καὶ τὴν πατριάρχην παρεκάλεσε, καὶ πεμφθῆναι τὸν λάζαρον ἠτήσεν. ἀλλ' ἄκουσον τί πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν ἀβραάμ. χάος μεταξὺ ὑμῶν, καὶ ἡμῶν, ὥστε μὴ δὲ βουλομένοις ἐξεῖναι διαβῆναι ἐκεῖ. πόσα παρεκάλεσαν αἱ παρθένοι ἐκεῖναι τὰς ὁμηλικας ὑπὲρ ὀλίγου ἐλαίου, ἀλλ' ἄκουσον, καὶ ἐκεῖναι τί λέγουσι. μήποτε οὐ μὴ, ἀρκέσῃ ὑμῖν, καὶ ἡμῖν. καὶ οὐδεὶς αὐτὰς ἴσχυσεν εἰς τὸν νυμφῶνα εἰσαγαγεῖν. ταῦτα δὴ λογιζόμενοι, καὶ ἡμεῖς ἐπιμελώμεθα τῆς ἡμετέρας ζωῆς. ὅσους γὰρ αὖ εἴποις πόνους, καὶ ὅσας αὖ προσενέγκῃς πιμωρίας, οὐδὲν ἅπαντα ταῦτα ἔσται πρὸς τὰ μέλλοντα ἀγαθά. πῦθι γοῦν εἰ βούλει σῦρ, καὶ σίδηρον, καὶ θηρία, καὶ εἴ τι τούτων χαλεπώτερον, ἀλλ' ὅμως οὐδὲ σκιὰ ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα τὰ βασανιστήρια. ταῦτα μὲν γὰρ ὅταν σφοδρότερον ἐπιτεθῇ, τότε μάλιστα γίνεται κοῦφα, ταχεῖαν ποιοῦντα τὴν ἀπαλλαγὴν, τοῦ σώματος οὐκ ἀρκοῦντος, καὶ εἰς σφοδρότητα, καὶ εἰς μῆκος κολάσεως. ἐκεῖ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἀμφότερα συμέρχεται, καὶ παράτασις, καὶ ὑπερβολὴ, καὶ ἐν τοῖς χρηστοῖς, καὶ ἐν τοῖς λυπηροῖς. ἕως οὖν ἔστι καιρὸς, προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει. ἵνα ἥμερον αὐτὸν ἴδωμεν τότε, καὶ γαλήνιον, ἵνα τὰς

ἀσυμφόρους

ἀπειληφόρους ἐκείνας δυνάμεις διαφύγωμεν. οὐχ ὁρᾷς τοὺς ἐν ταύτῃ τραπεζίτας; τοὺς τοῖς ἄρχουσι διακονουμένους; πῶς ἕλκουσι, πῶς δεσμοῦσι, πῶς μαστιγοῦσι, πῶς τὰς πλευρὰς διορύττουσι; πῶς λαμπάδας ταῖς βασάνοις προσάγουσι; πῶς ἀποτέμνουσι; ἀλλὰ πάντα ταῦτα παίγνια, καὶ γέλως πρὸς ἐκείνας τὰς ἀμοιβάς. καὶ γὰρ πρόσκαιροι αὗται αἱ κολάσεις. ἐκεῖ δὲ οὔτε ὁ σκώληξ τελευτᾷ, οὔτε τὸ πῦρ σβέννυται. καὶ γὰρ τὸ σῶμα ἄφθαρτόν ἐστιν. ἀλλὰ μὴ γένοιτο τοῦτα ἡμᾶς παθεῖν, ἀλλὰ μέχρι ῥήματος ἦναι ἡμῖν τὰ φοβερά. μὴ δὲ παραδοθῆναι τοῖς βασανισταῖς ἐκείνοις. ἀλλ' ἐν ταύτῃ σωφρονισθῶμεν. πόσα τότε ἐροῦμεν ἑαυτῶν κατηγοροῦντες; πόσα ὀλοφυρούμεθα; πόσα οἰμώξομεν; ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος λοιπόν. ὅταν γὰρ οἱ ναῦται τὸ πλοῖον διαλυθέντος, καὶ καταδυομένου, ὠφελῆσαι τί δύνανται λοιπόν. οὔτε ἰατροὶ τὸν κάμνοντος ἀποθανόντος. ἀλλ' ἐροῦσι μὲν πολλάκις, ὅπερ, καὶ ἐρῶ, ποιῆσαι ἐχρῆν. πάντα δὲ εἰκῇ, καὶ μάτην. ἕως μὲν γὰρ ἐκτῆς διορθώσεως ἐλπίδες μένουσι, καὶ λέγειν ἅπαντα, καὶ ποιεῖν χρή. ὅταν δὲ μηκέτι κύριοι μηδενὸς ὦμεν τῶν παρὸς διαφθαρέντος, εἰκῇ, καὶ λέγεται πάντα, καὶ γίνεται. καὶ γὰρ καὶ ἰουδαῖοι ἐροῦσι τότε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ἀλλ' οὐδὲν τούτῃς ἀπόναασθαι δυνήσονται τῆς φωνῆς, εἰς τὸ τὴν κόλασιν διαφυγεῖν. ὅτε γὰρ ἔδει εἰπεῖν, οὐκ εἶπον. ἵν' οὖν μὴ καὶ ἡμεῖς ὦμεν τῆς πολιτείας τοῦτο πάθωμεν, ἐντεῦθεν ἤδη μεταβαλλώμεθα, ἵνα τῷ βήματι τοῦ Χυ μετὰ παῤῥησίας παραστῶμεν πάσης, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ί. Κεφ. ε.

» Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔ-
» χομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Πάλιν τὴν προθυμίαν αὐτῶν διεγείρει, διὰ τὸ πολλοὺς ἐπάγεσθαι πειρασμούς. καὶ γὰρ ἐκ τούτους διὰ τὴν ἀπουσίαν τὴν αὐτοῦ, πρὸς τοῦτο ἀθενεστέρους γεγενῆσθαι. τί οὖν φησιν; οὐ δεῖ θαυμάζειν, ὅτι κακῶς πάσχομεν, οὐδὲ θορυβεῖσθαι. καὶ γὰρ πολλὰ κέρδη ἐντεῦθεν καρπούμεθα. καὶ τὰ μὲν ἔμπροσθεν εἴρηται, οἷον ὅτι καὶ νέκρωσιν τοῦ ἰησοῦ περιφέρομεν, καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὴν ἀπόδειξιν παρεχόμεθα μείζονα. ἵνα μάθωσιν ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἧ τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως τεκμήριον ἐκφέρομεν σαφές. ἵνα μάθωσιν ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τούτων εἶπεν, ὅτι καὶ ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος βελτίων γίνεται οὕτως. εἰ γὰρ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται φησὶν, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ, καὶ ἡμέρᾳ. δείκνυς πάλιν, ὅτι τοσούτῳ χρήσιμον τοῦτο τὸ μαστίζεσθαι, καὶ ἐλαύνεσθαι, ἐπάγει λέγων. ὅτι ὅταν ὁλοχερῶς τοῦτο γένηται, τότε τὰ μυρία ἀγαθὰ ἀναβλαστήσει τοῖς ταῦτα ὑπομεμενηκόσιν. ἵνα γὰρ μὴ ἀκούων, ὅτι φθείρεται ὁ ἄνθρωπός σου ὁ ἔξω ἀλγῇς; λέγει, ὅτι ὅταν παντελῶς τοῦτο γένηται, τότε μάλιστα χαρήσῃ, καὶ ἥξεις ἐπὶ βελτίονα λῆξιν. ὥστε οὐ μόνον ἀλγεῖν οὐ δεῖ ἐπὶ μέρους αὐτοῦ φθειρομένου νῦν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅλον τῆς φθορᾶς ταύτης ἐπιζητεῖν. αὕτη γάρ σε μάλιστα εἰς ἀφθαρσίαν ἄγει. διὸ καὶ ἐπήγαγεν. οἴδαμεν γὰρ ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν

κοσμικὴν ἐκτεῦθεν ἔχομεν οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν πολλῇ ἀναστάσεως γυμνάζει λόγον, πάλιν εἰς ἣν μάλιστα ἐνόσουν, προσλαμβάνει, καὶ τ̀ τῶν ἀκουόντων κρίσιν, καὶ οὕτως αὖθις καταπλήττει. ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ὡς ἔμπροσθεν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἑτέρας ὑποθέσεως εἰς ταὐτὸν ἐλθών. καὶ γὰρ ἦσαν διορθωθέντες ἤδη, καὶ φησίν. οἴδαμεν ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, ὅτι οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τινὲς μὲν τὴν οἰκίαν τὴν ἐπίγειον, τὸν κόσμον ταύτην φασίν. ἐγὼ δὲ τὸ σῶμα μᾶλλον αὐτὴν φαίην αὐτὴν αἰνίττεσθαι. σὺ δέμοι σκόπει πῶς ἀπὸ τῶν ὀνομάτων δείκνυσι τὴν ὑπεροχὴν τῶν μελλόντων πρὸς τὰ παρόντα. εἰπὼν γὰρ ἐπίγειον, ἀντέθηκε τὴν οὐρανίαν, εἰπὼν οἰκίαν σκήνους, καὶ τὸ διάλυτον, καὶ πρόσκαιρον δείξας ἐντεῦθεν, ἀντέθηκε τὴν αἰωνίαν. τὸ γὰρ τῆς σκηνῆς ὄνομα, τὸ πρόσκαιρον πολλαχοῦ δείκνυσι. διὸ φησὶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου, μοναὶ πολλαί εἰσιν. εἰ δὲ πον, καὶ σκηνασὶ καλοῖς τῶν ἁγίων τὰς ἀναπαύσεις, οὐχ ἁπλῶς σκηνασί, ἀλλὰ μετὰ προθήκης. οὐ γὰρ εἶπεν, ἵνα δέξωνται εἰς τὰς σκηνασὶ αὐτῶν, ἀλλ' εἰς τὰς αἰωνίους σκηνασί. εἰπὼν δὲ καὶ ἀχειροποίητον, ἠνίξατο τὴν χειροποίητον, τί οὖν τὸ σῶμα χειροποίητον; οὐδαμῶς. ἀλλ' ἢ τὰς οἰκίας ἐνταῦθα αἰνίττεται τὰς χειροποιητούς, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἀλλ' οἰκίαν σκήνους, τὸ σῶμα ἐκάλεσε τὸ ἀχειροποίητον. οὐ γὰρ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τούτου ἀντέθηκεν, ἀλλ' αὔξων τὰ ἐγκώμια, καὶ
» προσιθεὶς τοὺς ἐπαίνους. Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ
» οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. Ποῖον οἰκητήριον εἰπέμοι; τὸ σῶμα τὸ ἄφθαρτον. καὶ διατὶ στενάζομεν νυνί; ἐπειδὴ πολλῷ βέλτιον ἐκεῖνο. ἐξ οὐρανοῦ δὲ αὐτόφησι δηλῶν τὸ ἄφθαρτον. οὐ γὰρ δὴ ἄνωθεν ἡμῶν κάτεισι σῶμα, ἀλλὰ τὴν ἐκεῖθεν μεμπομένην χάριν δηλοῖ τῷ ὀνόματι τούτῳ. τοσοῦτον οὖν οὐ δεῖ ἀλγεῖν ἐπὶ τοῖς κατὰ μέρος πειρασμοῖς, ὅτι καὶ τὸ καθόλικόν δεῖ ζητεῖν, ὡς αὖ εἰ ἔλεγε, στένεις ὅτι διώκη, ὅτι φθείρεται σου ὁ ἄνθρωπος οὗτος; στέναξον ὅτι οὐ μετ' ὑπερβολῆς τοῦτο γίνεται, μὴ δὲ ὁλοκλήρως φθείρεται. εἶδες πῶς εἰς τοὐναντίον περιέτρεψε τὸν λόγον; ἀποδείξας, ὅτι ὑπὲρ τούτων δεῖ στενάζειν, μὴ γινομένων ὁλοκλήρως; ὑπὲρ ὧν μειζόνως γινομένων ἐστέναζον; διατοῦτο οὐδὲ σκηνῶς αὐτὸ καλεῖ λοιπόν, ἀλλ' οἰκητήριον, καὶ μάλα εἰκότως. ἡ μὲν γὰρ σκηνὴ καταλύεται ῥᾳδίως. ἐκεῖνο δὲ μένει διηνεκῶς. Εἴγε καὶ
» ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. Τοῦτέστι κἂν ἀποθώμεθα τὸ σῶμα, οὐ χωρὶς σώματος ἐκεῖ παραστησόμεθα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀφθάρτου γενομένου. Τινὲς δὲ φασὶν ὃ καὶ μάλιστα ἐγκειτέον. εἴπερ καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. ἵνα γὰρ μὴ ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως πάντες θαῤῥῶσι φησίν, εἴγε καὶ ἐνδυσάμενοι. τουτέστιν ἀφθαρσίαν, καὶ σῶμα ἄφθαρτον λαβόντες, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα δίχης, καὶ ἀσφαλείας. ὃ καὶ ἐν τῇ πρὸ ταύτης ἔλεγεν, ὅτι πάντες μὲν ἀναστησόμεθα, ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι. καὶ ἐστὶ σώματα ἐπ' οὐρανίᾳ, καὶ σώματα ἐπίγεια. ἡ μὲν γὰρ ἀνάστασις, κοινὴ πάντων, ἡ δὲ δόξα, οὐκέτι κοινή. ἀλλ' οἱ μὲν ἐν τιμῇ, οἱ δὲ, ἐν ἀτιμίᾳ. καὶ οἱ μὲν εἰς βασιλείαν, οἱ δὲ, εἰς κόλασιν ἀναστήσονται. τοῦτο γοῦν, καὶ ἐνταῦθα ἐδήλωσεν εἰπὼν, εἴγε ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα.

» θαι. Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκιώματι τούτῳ, γενάζομεν, ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι,
» ἀλλ' ἐπενδύσασθαι. Ἐνταῦθα πάλιν ὁλοχερῶς, καὶ σαφῶς ἀπέφραξε τὰ στόματα
τῶν αἱρετικῶν, δείξας ὅτι οὐ περὶ σώματος ἁπλῶς διαλέγεται ἄλλου, καὶ ἄλλου, ἀλ
λὰ περὶ φθορᾶς, καὶ ἀφθαρσίας. οὐ γὰρ διατοῦτο γενάζομεν, ἵνα τοῦ σώματος ἀπαλ
λαγῶμεν. τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἐκδύσασθαι βουλόμεθα, ἀλλὰ τῆς φθορᾶς τῆς ἐν αὐτῷ σπεύ-
δομεν ἐλευθερωθῆναι. διὸ φησὶν, οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι
» αὐτῷ τὴν ἀφθαρσίαν. εἶτα καὶ ἑρμηνεύει αὐτό. Ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ
» τῆς ζωῆς. Εἰκότως δὴ γὰρ πολλοῖς φορτικὸν εἶναι δύκει τὸ ἀποθέσθαι τὸ σῶμα, καὶ ταῖς
ψήφοις ταῖς ἀπάντων ἐναντιοῦτο λέγων, ὅτι γενάζομεν, οὐ βουλόμενοι αὐτοῦ ἀπαλλαγῆ-
ναι. εἰ γὰρ τοιαῦτα πάσχει, καὶ ὀδύρεται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ χωριζομένη, πῶς σὺ λέγεις φησὶν, ὅτι
γενάζομεν ἐπειδὴ, οὐ χωριζόμεθα αὐτοῦ; ἵν' οὖν μὴ ζῶντα αὐτῷ ἀνθυποφέρηται, οὐδὲ
ἐγὼ τοῦτο λέγω φησὶν, ὅτι διατοῦτο γενάζομεν, ἵνα αὐτὸ ἀποθώμεθα. οὐδεὶς γὰρ ἀλύπως
αὐτὸ ἀποτίθεται. ὅπουγε καὶ περὶ ὑπέρου φησὶν ὁ Χς, ὅτι οἴσουσί σε, καὶ ἄξουσιν, ὅπου οὐ θέ-
λεις. ἀλλ' ἵνα ἐπενδυσώμεθα αὐτῷ τὴν ἀφθαρσίαν. καὶ γὰρ τοῦτο ἐστὶν, ᾧ τὸ σῶμα βαρυ
νόμεθα. οὐχ ὅτι σῶμα, ἀλλ' ὅτι φθαρτὸν περικείμεθα σῶμα, καὶ παθητόν. τοῦτο γὰρ ἡμῖν,
καὶ τὴν λύπην παρέχει, ἀλλὰ καὶ ἀναλίσκει, καὶ διαπανᾷ τὴν φθορὰν ἡ ζωὴ παραγινομένη τῇ
φθορᾷ, οὐ τὸ σῶμα. καὶ πῶς γίνεται τοῦτο φησὶ, μὴ ζήτει. ὁ δὲ ποιεῖ, μὴ περιεργάζου. διὸ καὶ
» ἐπήγαγεν. Ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θς'. Ἐντεῦθεν δείκνυσι ζῶν-
τα ἄνωθεν προτυπωθέντα. οὐ γὰρ νῦν τοῦτο ἔδοξεν, ἀλλ' ὅτε ἐξ ἀρχῆς ἔπλατεν ἡμᾶς ἀπὸ
γῆς, καὶ τὸν ἀδὰμ ἐδημιούργει. οὐκοῦν τοῦτο δὲ ἐδημιούργει, ἵνα ἀποθάνῃ, ἀλλ' ἵνα καὶ ἀθά-
» νατον ἐργάσηται. εἶτα τὸ ἀξιόπιστον δείκνυς, καὶ τὴν ἀπόδειξιν παρέχων, ἐπήγαγεν. Ὁ καὶ
» δοὺς τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνς'. Καὶ γὰρ καὶ τότε ὢν τούτῳ διέπλασε, μὴ νῦν εἰς τοῦτο κα
τειργάσατο ἀλλὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τοῦτο παρέχει ἡμῖν ἐνέχυρον οὐ μικρὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἄ-
γιον. σωρεχῶς δὲ ἀῤῥαβῶνα καλεῖ, ὀφείλετην αὐτὸν ἀποδεῖξαι βουλόμενος τοῦ παντὸς, καὶ
» ἀξιοπιστότερον, μὴ ἐντεῦθεν καταφῆσαι τὸν λόγον. Θαῤῥοῦντες οὖν πάντοτε, μὴ εἰδότες.
Τὸ θαῤῥοῦντες, πρὸς τοὺς διωγμούς, πρὸς τὰς ἐπιβουλάς, πρὸς τοὺς θανάτους τοὺς συνε
χεῖς εἴρηται. ὡς αὖ εἴ τις ἔλεγεν, ἐλαύνει σέ τις, μὴ διώκει, καὶ ἀναιρεῖ, μὴ καταπτόησης, ὑπὲρ σοῦ τὸ
πᾶν γίνεται, μὴ φοβηθῇς, ἀλλὰ θαῤῥεῖ. καὶ γὰρ διὸ γενάζεις, καὶ ἀλγεῖς, ὅτι φθορᾷ δου-
λεύεις, τοῦτο ἀναιρεῖ λοιπὸν ἐκτοῦ μέσου, μὴ ταχύτερόν σε τούτης ἀπαλλάττει τ δουλείας.
διὸ καὶ λέγει. Θαῤῥοῦντες οὖν πάντοτε, οὐχὶ ἐν ταῖς ἀνέσεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι.
» Καὶ εἰδότες, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι ἀποδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. Διὰ πίστεως γὰρ
» περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους. Θαῤῥοῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν, ἀποδημῆσαι ἐκτοῦ σώματος,
» καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον. Τὸ μεῖζον πάντων, ὕψος τέθεικε. τοῦ γὰρ ἀφθαρ-
τον λαβεῖν, τὸ μετὰ χριστοῦ εἶναι βέλτιον. ὃ δὲ λέγει, τοῦτο ἐστίν. οὐ σβέννυσιν αὐτῶν τὴν
ζωὴν ὁ πολεμῶν, καὶ ἀναιρῶν, μὴ φοβηθῇς, θαῤῥεῖ κατακοσμούμενος. οὐ γὰρ μόνον
φθορᾶς σε ἀπαλλάττει, καὶ βάρους, ἀλλὰ καὶ τῷ κυρίῳ σε παραστέμωει ταχέως. διὸ
οὐδὲ εἶπεν ὄντες ἐν τῷ σώματι, ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ ὄντων, καὶ ξένῃ. εἰδότες οὖν ὅτι ἐν-
δημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. Θαῤῥοῦμεν δὲ, καὶ εὐδοκοῦ-

μεν

μεν ἐκδημῆσαι ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον. εἶδες πῶς τὰ λυπηρὰ ἀποκρυψάμενος τὰ ὀνόματα τοῦ θανάτου, καὶ τῆς τελευτῆς, τὰ σφόδρα ποθεινὰ αὐτ' αὐτῶν τέθεικεν; Ἐπιδημίαν αὐτὰ καλῶν πρὸς τὸν θεόν. καὶ τὰ δυσκολώτατα εἶναι γλυκέα ἀφεὶς τὰ τῆς ζωῆς, ἀπὸ τῶν λυπηρῶν αὐτὰ ὠνόμασεν, ἐκδημίαν ἀπὸ κυρίου τὴν ἐνταῦθα καλέσας ξενιτείαν. ἅπαν δὲ ἐποίησεν, ἵνα μηδεὶς, μήτε τοῖς παροῦσιν ἐμφιλοχωρῇ, ἀλλὰ καὶ βαρυώηται, μήτε μέλλων τελευτᾶν ἀλύῃ, ἀλλὰ καὶ χαίρῃ, ὡς τὴν μείζονα ἀπιὼν ἀγαθά. εἶτα ἵνα μηδεὶς εἴπῃ ἀκούων, ὅτι ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. τί ταῦτα λέγεις, ἀλλοτριούμεθα οὖν αὐτοῦ ἐνταῦθα ὄντες; προδιώρθωσε τοῦτο εἰπών. διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν οὐ διὰ εἴδους. καὶ ἐνταῦθα μὲν οὐκ ἐσμεν, ἀλλ' οὐχ οὕτω σαφῶς. ὃ καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ἐν ἐσόπτρῳ, καὶ ἐν αἰνίγματι. θαρροῦμεν δὲ καὶ δυσκοῦμεν. βαβαί πῶν τὸν λόγον περιήγαγεν, εἰς ἐπιθυμίαν ἄκραν τελευτῆς, τὸ φορτικὸν, ἁπλοῦ δείξας, καὶ τὸ ἁπλοῦ φορτικόν. τὸ γὰρ δυσκοῦμεν, ἐπιθυμοῦμεν φησί. τί ἐπιθυμοῦμεν; ἐκδημῆσαι ἐκτοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς κύριον. ἅπαν δὲ ἀεὶ ποιεῖ, ὃ μὴ ἐμπροσθεν ἔδειξα,

» εἰς τἀναντία περιτρέπων τὸν λόγον τῶν ἀντιλεγόντων αὐτῷ. Διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴ-

» τε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. Τὸ γὰρ ζητούμενον, τοῦτό ἐστι φησὶν, οὔτε ἐκεῖ ὤμεν, οὔτε ἐνταῦθα, κατὰ γνώμην αὐτοῦ ζῶμεν. ἅπαν γὰρ ὅτι τὸ προκρινόμενον, ὥστε ἐντεῦθεν ἤδη τὴν βασιλείαν ἔχεις οὐδὲ δοκιμῆς. ἵνα γὰρ μὴ πάλιν εἰς τοσαύτην ἐλθόντες ἐπιθυμίαν ἀλύωσι πρὸς τὴν μέλησιν τῆς ἐπιδημίας, ἐντεῦθεν ἤδη δίδωσιν αὐτοῖς τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν. τί δὲ τοῦτό ἐστι, τὸ εὐαρέστους εἶναι; οὐδὲ γὰρ τὸ ἀπελθεῖν ἁπλῶς, καλὸν, ἀλλὰ τὸ εὐδοκιμοῦντα. διὰ ὃ γίνεται καλὸν καὶ ἐκεῖνο, οὐδὲ τὸ ἁπλῶς ἐνταῦθα εἶναι βαρὺ, ἀλλὰ τὸ προσκρούοντα. μὴ τοίνυν νόμιζε τὴν ἐκτοῦ σώματος ἀποδημίαν ἀρκεῖν. ἀρετῆς γὰρ παντὸς χρεία. ὥσπερ γὰρ εἰπών ἀνάστασιν οὐκ ἀφῆκεν αὐτῇ θαρρεῖν μόνον λέγων. εἴγε καὶ ἐνδυσάμενοι οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα, οὕτως καὶ ἀποδημίαν δείξας, ἵνα μὴ νομίσῃς αὐτὴν ἀρκεῖνσι πρὸς σωτηρίαν, τὸ εὐαρέστους δεῖ εἶναι προσέθηκεν. ἐπειδὴ τοίνυν προύτρεψεν ἀπὸ πολλῶν χρηστῶν, λοιπὸν καὶ ἀπὸ τῶν σκυθρωποτέρων φοβεῖ. τὸ γὰρ συμφέρον, καὶ ἐν τῇ κτήσει τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἐν τῇ φυγῇ τῶν κακῶν σωίζεται. ὅπερ ὅτι γέεννα, καὶ βασιλεία. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο μείζονα ἔχει τὴν ἰσχὺν τὸ φυγεῖν κόλασιν. ἐνταῦθα μὲν γὰρ μέχρι τοῦ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ ἡ ζημία, δυκόλως οἱ πολλοὶ τοῦτο οἴσουσιν. αὖ δὲ καὶ μέχρι τοῦ κακῶς παθεῖν, οὐκέτι. ἐδεῖ μὲν γὰρ ἐκείνῳ ἀφορίζον νομίζειν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀθένειαν τῶν πολλῶν, καὶ τὸ χαμαίζηλον, τοῦτο φαίνεται αὐτοῖς χαλεπώτερον. ἐπεὶ οὖν οὐχ οὕτω διεγείρει τὸν ἀκροατὴν τὸν πολλὰ ἡ τῶν ἀγαθῶν δόσις, ὡς ἡ τῶν κολάσεων ἀπειλὴ, ἀναγκαίως ἐνταῦθα καταλύει λέ-

» γων. Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ. Εἶτα φοβήσας, καὶ καταστείσας τῇ μνήμῃ τοῦ βήματος ἐκείνου τὸν ἀκούοντα, οὐδὲ ἐνταῦθα

» χωρεῖς τ χρηστῶν πέθεικε τὰ λυπηρὰ, ἵνα ἀνέμιξε πανταχοῦ ἡδονήν εἰπών. Ἵνα ἕκαστος κομίσηται

» τὰ διὰ τοῦ σώματος ὅσα ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν. Ταῦτα δὲ λέγων, τούς τε καταρθωκότας, μὴ ἐλαυνομένους αὐτοὺς ταῖς ἐλπίσι, τούς τε ἀναστρεφομένους, ἀσυνδιαστρέφους ποιεῖ τῷ φόβῳ. μὴ τ περὶ τῆς ἀναστάσεως δὲ τ σωμάτ βεβαίου λόγον. οὐ γὰρ δήπου τὸ διανοησάμενον

κοινησάμενον εἰς τὸ Ζ, κἀκεῖνο, τῶν ἀμοιβῶν ἔξω φήσεται φησίν. ἀλλὰ μετὰ τῆς ψυχῆς, τὰ μὲν κολάζεται, τὰ δὲ στεφανοῦται. ἀλλὰ τίνες τῶν αἱρετικῶν φασὶν, ὅτι ἕτερον ἐγείρεται σῶμα, πόθεν εἰσέρχομαι; ἄλλο ἥμαρτε, καὶ ἄλλο κολάζεται; ἄλλο κατώρθωσε, καὶ ἄλλο στεφανοῦται; τί δὲ ἐρεῖτε λέγοντι παύλῳ, οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι. πῶς δὲ τὸ φθαρτὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς καταπίνεται; οὐ γὰρ εἶπεν, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν, ἢ τὸ φθαρτὸν σῶμα ὑπὸ τοῦ ἀφθάρτου σώματος, ἀλλ' ἵνα ἡ φθορὰ ὑπὸ τῆς ζωῆς. τότε γὰρ τοῦτο γίνεται, ὅταν τὸ αὐτὸ ἐγείρηται σῶμα. ἐὰν δὲ ἐκεῖνο ἀφεὶς ἄλλο κατασκευάσῃ, οὐκέτι καταπίνεται, ἀλλὰ μένει ἡ φθορὰ κρατήσασα. διαφθορὰ οὐ γίνεται ὄντως, ἀλλὰ δεῖ τὸ φθαρτὸν ὄντως, τουτέστι τὸ σῶμα, ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν. τὸ γὰρ σῶμα, μέσον ἐστὶ, νῦν μὲν ἐν τούτῳ γενόμενον, ὕστερον δὲ ἐσόμενον ἐν ἐκείνῳ. καὶ διὰ τοῦτο ἐν τούτῳ πρώτῳ. ἐπειδὴ πᾶν ἀφθαρσίαν λυθῆναι οὐκ ἔδει. οὐ γὰρ ἡ φθορὰ πᾶν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ φησίν. ἐπεὶ πῶς ἔνι ἀφθαρσία, ἀλλὰ τοὐναντίον καταπίνεται ἡ φθορὰ ὑπὸ τῆς ζωῆς. τοῦτο μὲν γὰρ ἐκείνου περιγίνεται, ἐκεῖνο δὲ τούτου οὐκέτι. ὥσπερ γὰρ κηρὸς λύεται μὲν ὑπὸ πυρὸς, αὐτὸς δὲ οὐκέτι λύει τὸ πῦρ, οὕτω καὶ ἡ φθορὰ τήκεται ὑπὸ τῆς ἀφθαρσίας, καὶ ἀφανίζεται. αὕτη δὲ ἐκείνης κρατῆσαι οὐδέποτε δύναται.

Ἡ δηλόν.

Α' κούσωμεν τοίνυν τῆς παύλου φωνῆς λεγούσης, ὅτι δεῖ ἡμᾶς παραστῆναι τῷ βήματι τοῦ Χῦ, καὶ ὑπομένωμεν ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον, καὶ νομίσωμεν αὐτὸ παρεῖναι νῦν, καὶ τὰς βύθους ἀνοῖξαι. ἐγὼ γὰρ αὐτὸ πλατύτερον ἐρῶ. παῦλος γὰρ ἐπειδὴ περὶ ἀναστάσεως λόγος αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐβούλετο πάλιν θλίψαι αὐτοὺς, οὐκ ἐνδιέτριψε τῷ λόγῳ, ἀλλ' ἐν βραχεῖ τὸ σύφορον εἶπεν, ἕκαστος νομίσεται πρὸς ἃ ἔπραξε, παρέδραμε. νομίσωμεν οὖν αὐτὸ παρεῖναι νῦν. καὶ ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς ἀναλογιζέσθω, καὶ ἤδη λογιζέσθω παρεῖναι τὸν δικαστὴν, καὶ πάντα ἀνακαλύπτεσθαι, καὶ εἰς μέσον ἄγεσθαι. οὐ γὰρ παραστῆναι ἡμᾶς ἁπλῶς δεῖ, ἀλλὰ καὶ φανερωθῆναι. ἆρα οὐκ ἠρυθριάσατε; ἆρα οὐκ ἐξέστητε; εἰ δὲ νῦν οὔπω τὸ πράγματος παρόντος, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν δοθέντος, καὶ λογισμῷ τυπωθέντος ἀπολλόμεθα ὑπὸ τοῦ συνειδότος, τί ποιήσωμεν, ὅταν παραγένηται; ὅταν ἡ οἰκουμένη πᾶσα παρῇ; ὅταν ἄγγελοι, καὶ ἀρχάγγελοι, ὅταν ἐπάλληλοι τάξεις, καὶ δρόμος ἁπάντων, καὶ ἁρπαγαὶ ἐπὶ τῶν νεφελῶν, καὶ παράταξις τρόμῳ γέμουσα; ὅταν αἱ σάλπιγγες αἱ ἐπάλληλοι, καὶ αἱ συνεχεῖς ἐκεῖναι φωναί; εἰ γὰρ μὴ γέεννα ἦν, τὸ ἐν τοσαύτῃ λαμπρότητι ἀπωθεῖσθαι, καὶ ἅπαξ ἀναχωρῆσαι, πόση κόλασις. καὶ γὰρ εἰ νῦν βασιλέως εἰσελαύνοντος, καὶ τῶν μετ' αὐτὸν, θεωροῦντες ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ πενίαν οὐ τοσαύτην ἀπὸ τῆς θέας λαμβάνομεν ἡδονὴν, ὅσον ἀπὸ τοῦ μηδενὸς μετέχειν τῶν περὶ τὸν βασιλέα, μὴ δὲ ἐγγὺς εἶναι τοῦ κρατοῦντος ἀθυμίαν ὑπομένομεν; τί τότε ἔσται, ἢ μικρὰν εἶναι νομίζεις κόλασιν, τὸ μὴ καταστῆναι ἐν ἐκείνῳ τῷ χορῷ; τὸ μὴ καταξιοῦσθαι τῆς ἀπορρήτου δόξης; τὸ τῆς πανηγύρεως ἐκείνης, καὶ τῶν ἀφράστων ἀγαθῶν πόρρωπου, καὶ μακρὰν ἀπερρίφθαι; ὅταν δὲ καὶ σκότος ᾖ, καὶ βρυγμὸς ὀδόντων, καὶ δεσμὰ ἄλυτα, καὶ σκώληξ ἀτελεύτητος, καὶ πῦρ ἄσβεστον, καὶ θλῖψις, καὶ στενοχωρία, καὶ γλῶσσαι τηγανιζόμεναι καθάπερ ἡ τοῦ πλουσίου, καὶ ὀλοφυρόμεθα,

μεθα, καὶ μηδεὶς ἀκούῃ. καὶ σένωμεν, καὶ βρύχωμεν ὑπὸ τῶν ἀλγηδόνων, καὶ μηδεὶς προσέχῃ. καὶ παντα χοῦ βλέπωμεν, καὶ μηδαμοῦ μηδεὶς ὁ παραμυθούμενος ᾖ, ποῦ τάξομεν τοὺς ἐν τούτοις ὄντας; τί δὲ ἐκείνων ἀθλιώτερον τῶν ψυχῶν; τί δὲ ἐλεεινότερον; εἰ γὰρ εἰς δεσμωτήριον εἰσιόντες, καὶ τοὺς μὲν, αὐχμῶντας ὁρῶντες, τοὺς δὲ, δεδεμένους, καὶ πινῶντας, τοὺς δὲ ἐν σκότῳ κατακεκλιμένους, κατακλώμεθα, φείσομεν, πάντα ὑπὲρ τοῦ μήποτε ἐμπεσεῖν ἐκεῖσε πράξομεν, ὅταν ἀπαγώμεθα συρόμενοι εἰς αὐτὰ τῆς γεέννης τὰ βασανιστήρια, τίνες ἐσόμεθα; οὐ γὰρ ἐκσπάσει τὰ δεσμὰ ἐκεῖνα, ἀλλ' ἀπὸ πυρὸς οὐδέποτε σβεννυμένου. οὐδὲ ὁμόζυγοι οἱ σφεγγῶτες ἡμῖν, οὓς καὶ μειλίξασθαι πολλαχοῦ ἔνι, ἀλλ' ἄγγελοι. οἷς οὐδὲ προσβλέψαι ἔστιν, ὑπὲρ ὧν τ δεσπότην ὑβρίκαμεν ὀργίζομενοι. οὐκ ὄψει καθάπερ ἐνταῦθα τοὺς μὲ, ἀργύριον, τοὺς δὲ προφασὶ, τοὺς δὲ λόγους εἰσάγοντας παρακλητικοὺς ἰδεῖν, καὶ παραμυθίασθαι τυχεῖν, ἀλλὰ πάντα ἀσύγγνωστα ἐκεῖ. κἂν νωθρὸς ᾖ, κἂν ἰώβ, κἂν δανιὴλ, καὶ τοὺς οἰκείους ἴδῃ κολαζομένους, οὐ τολμᾷ παρασῆναι. καὶ γὰρ καὶ τὴν ἐκ τῆς φύσεως συμπάθειαν τότε ἀναιρεῖσθαι συμβαίνει. ἐπειδὴ γὰρ συμβαίνει δικαίους εἶναι πατέρας πονηρῶν, καὶ πατέρας πατέρων, ὥστε καθαρὰν εἶναι τὴν ἡδονὴν, καὶ μὴ τῆς συμπαθείας ἀνάγκη κατακλᾶσθαι τοὺς ἀπολαύοντας τῶν ἀγαθῶν. καὶ ταύτην σβέννυσθαι τὴν συμπάθειαν φημὶ, καὶ αὐτοὺς συναγανακτεῖν τῷ δεσπότῃ κατὰ τῶν οἰκείων σπλάγχνων. εἰ γὰρ ἄνθρωποι οἱ τυχόντες, ὅταν ἴδωσι φαύλους τοὺς αὐτῶν πατέρας, ἀποκηρύττουσι, καὶ τῆς συγγενείας ἐκτέμνουσι, πολλῷ μᾶλλον οἱ δίκαιοι τότε. τοιγαροῦν μηδεὶς ἐλπιζέτω χρηστὰ, μὴ ἐργαζόμενός τι χρηστὸν, κἂν μυρίους ἔχῃ προγόνους δικαίους. ἕκαστος γὰρ κομίσεται πρὸς ἃ ἔπραξε τὰ διὰ τοῦ σώματος. ἐνταῦθα μοι δοκεῖ, καὶ τοὺς πορνεύοντας αἰνίττεσθαι, καὶ τὸν ἐκεῖθεν ἐπιτείχιζων φόβον αὐτοῖς, οὐκ ἐκείνοις δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ὁπωσοῦν πλημμελοῦσιν. ἀκούωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς, κἂν πῦρ ἔχῃς ἐπιθυμίας, ἀντίσχησον ἐκεῖνο τὸ πῦρ. καὶ τοῦτο δυσθέως κατασβεσθὲν οἴχεται. κἂν βουληθῇς τι φθέγξασθαι ἀπηχές, ἐννόησον τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων, καὶ χαλινὸς ἔσται σοι ὁ φόβος. κἂν ἁρπάσαι βουληθῇς, ἄκουσον τοῦ διακονοῦ κελεύοντος, καὶ λέγοντος, δῆσατε αὐτοῦ χεῖρας, καὶ πόδας, καὶ ἐκβάλετε αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, καὶ ἐκβαλεῖς, καὶ ταύτην οὕτως τὴν ἐπιθυμίαν. κἂν μεθύῃς, καὶ κραιπαλῶν διατελῇς, ἄκουσον τοῦ πλουσίου λέγοντος, πέμψον λάζαρον, ἵνα ἄκρῳ δακτύλῳ καταψύξῃ τὴν πεπυρωμένην γλῶσσαν, καὶ οὐ τυγχάνοντος, καὶ ἀποφήσῃ τοῦ πάθους. εἰ δὲ πρυφῇς ἐρᾷς, ἐννόησον τὴν ἐκεῖ θλῖψιν, καὶ τὴν γενοχωρίαν, καὶ οὐδὲν ἐννοήσεις τοιοῦτον. εἰ δὲ ἀπηνὴς εἶ, καὶ ὠμὸς, ἀνάμνησθητι τῶν παρθένων ἐκείνων, αἱ τῶν λαμπάδων αὐταῖς σβεσθεισῶν, οὕτως τοῦ νυμφῶνος ἐξέκλεισαν, καὶ τοσοῦτον ἔσῃ φιλάνθρωπος. ἀλλὰ νωθρὸς εἶ, καὶ παρειμένος, λογίζου τὸν τάλαντον καταρύπαντα, καὶ ἔσῃ πυρὸς σφοδρότερος. ἀλλὰ κατεθίσει ἡ τῆς τοῦ πλησίον περιουσίας ἐπιθυμία; λογίζου τὸν σκώληκα τὸν ἀτελεύτητον, καὶ δυσκόλως μὴ τοῦτο ἀποθήσεις τὸ νόσημα, μὴ τὰ ἄλλα πάντα καρτερώσεις. οὐδὲν γὰρ φορτικὸν, οὐδὲ ἐπαχθὲς ἐπέταξε. πόθεν οὖν ἡμῖν φορτικὰ φαίνεται τὰ ἐπιτάγματα; ἀπὸ τ ἡμετέρας ῥᾳθυμίας. ὥσπερ γὰρ ἐὰν ἀσθενίζωμεν, μὴ τὰ δυσκοίτατα ἀφόρητα εἶναι νοοῦμεν, καὶ ῥᾴδια, οὕτως ἐὰν ῥᾳθυμῶμεν, καὶ τὰ φορητὰ, δύσκολα ἡμῖν φανεῖται. ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογισάμενοι,

μὴ πρυφῶντας

μὴ κρυφῶντας ἐννοῶμεν, ἀλλὰ πὶ τὸ τέλος αὐτῶν. ἐν ζῷῦν δὲ μὴν κόπος, καὶ πολυσαρκία. ἐκεῖ δὲ σκώληξ, καὶ πῦρ. μὴ τοὺς ἁρπάζοντας, ἀλλὰ πὶ τὸ τέλος αὐτῶν, φροντίδες ἐνταῦθα, καὶ φόβοι, καὶ ἀγωνίαι. ἐκεῖ δὲ δεσμὰ ἄλυτα. μὴ τοὺς δόξης ἐρῶντας, ἀλλὰ πὶ τὸ ἐκ τούτων πικτόμενον. δουλεῖαι ἐνταῦθα, καὶ εἰρωνεῖαι. ἐκεῖ δὲ ξημία ἀφόρητος, καὶ τὸ ἐμπαυξίζεσθαι διηνεκῶς. αὖ γὰρ οὕτως ἑαυτοῖς διαλεγώμεθα, καὶ ζῶῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπάδωμεν συνεχῶς ταῖς πονηραῖς ἡμῶν ἐπιθυμίαις, ταχέως καὶ τὸν τῶν παρόντων ἐκβαλοῦμεν ἔρωτα, καὶ τὸν τῶν μελλόντων ἀνάψομεν. ἀνάψωμεν τοίνυν αὐτὸν, καὶ ἐκκαύσωμεν. εἰ γὰρ ἡ ἔννοια αὐτῶν, καίτοιγε ἀμυδράζις οὖσα τοσαύτην παρέχει τὴν ἡδονήν· συννόησον ὅσην αὐτὴ ἡ πεῖρα ἡ σαφὴς οἴσει τὴν βυθροσύνην ἡμῖν. μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, καὶ πολλάκις ἐκεῖνοι τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύοντες ἐκείνων, ὥσπερ οὖν ἐλεεινοί, καὶ τρισάθλιοι οἱ τἀναντία τούτων ὑπομένοντες. ἵν' οὖν μὴ τούτων, ἀλλ' ἐκείνων γενώμεθα, ἑλώμεθα τὴν ἀρετήν. οὕτω γὰρ καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ιά.

» Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν. θεῷ δὲ πεφανερώμεθα. ἐλπί-
» ζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. Ταῦτα οὖν εἰδότες φησὶ, τὸ δικαιότατον ἐκεῖνο τὸ φοβερὸν, πάντα πράττομεν, ὡστε μὴ δυῶσαι ὑμῶν λαβεῖν, μὴ δὲ πρόσκομμα, μὴ δὲ ψυδρὰν τινὰ ὑποψίαν πονηρᾶς πράξεως κατ' ἡμῶν. εἴδες πολιτείας ἀκρίβειαν, καὶ σπουδὴν ψυχῆς κηδεμονικῆς; οὐ γὰρ δὴ μόνον, αὖ πονηρόν τι πράξωμεν φησὶν ἐγκαλοῦμεθα, ἀλλὰ κἂν μὴ πράξωμεν, ὑποπτεύομεν δὲ καὶ κύριοι τὴν ὑποψίαν ὄντες ἀποκρού-
» σασθαι καταφρονήσωμεν, δίκην τίνομεν. Οὐ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν, ἀλλ' ἀφορ-
» μὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ὑμῶν. Ὅρα πῶς συνεχῶς διορθοῦται τὴν τοῦ δοκεῖν ἐγκωμιάζειν ἑαυτὸν ὑπόνοιαν. οὐδὲν γὰρ οὕτως προσίσταται τοῖς ἀκούουσιν, ὡς τὸ περὶ ἑαυτοῦ τινὰ λέγειν μεγάλα, καὶ θαυμαστά. ἐπεὶ οὖν ἠναγκάζετο εἰς ταύτην τὸν λόγον ἐμπίπτειν τὴν ὑπόθεσιν, ἐπιδιορθώσει πέχρηται λέγων. ὅτι τοῦτο δι' ὑμᾶς ποιοῦμεν, οὐ δι' ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ἔχητε καλλωπίζεσθαι, οὐχ ἵνα ἡμεῖς. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς, ἀλλὰ διὰ
» τοὺς ψευδαποστόλους. διὸ καὶ ἐπήγαγε. Πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ
» καρδίᾳ. Εἶδες πῶς αὖ τοὺς ἀπεσοβήσατο ἐκείνων; καὶ πρὸς ἑαυτὸν εἵλκυσεν; ἐνδεξάμενος, ὅτι καὶ αὐτοὶ πεπόθασιν οἱ κορίνθιοι λαβεῖν τινὰ ἀφορμὴν, δι' ἧς ἀπαλλάσσονται ὑπὲρ αὐτοῦ λέγειν, καὶ ἀπολογεῖσθαι τοῖς ἐγκαλοῦσιν; οὐ γὰρ ἵνα ἡμεῖς καυχησώμεθά φησι ταῦτα φαμὲν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς ἔχητε ἐλευθερίαν ὑπὲρ ἡμῶν. ὅπερ πολλαχοῦ αὐτοῖς ὄντι μαρτυρῶν τὸς ἀγάπην. καὶ οὐχ ἵνα ἁπλῶς καυχήσησθε, ἀλλ' ἵνα μὴ παρασυρῆτε, ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει σαφῶς. ἑτέρως δὲ καὶ ἡμερώτερον μεθοδεύει τὸν λόγον, καὶ χωρὶς τοῦ
» πλῆξαι ἐκείνους, λέγων. Ἵνα ἔχητε καυχᾶσθαι πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἁπλῶς κελεύει ποιεῖν, αὐτίκα συγκοῦσης, ἀλλ' ὅταν ἐκεῖνοι ἑαυτοὺς ἐπαίρωσι. πανταχοῦ γὰρ τὸν καιρὸν ἐπιζητεῖ, οὐ τοίνυν, ἵνα ἑαυτὸν δείξῃ λαμπρὸν, ἀλλ' ἵνα ἐκείνους παύσῃ, ἀτόπως, καὶ ὡς βλάβῃ τούτων τῷ πράγματι χρωμένους τοῦτο ποιεῖ. τί δέ ἐστιν ἐν προσώπῳ; ἐν τοῖς ὁρωμένοις, ἐν τοῖς πρὸς ἐπίδειξιν. τοιοῦτοι γὰρ

ἦσαν ἐκεῖνοι

ἦσαν ἐκεῖνοι πρὸς φιλοτιμίαν πάντα ποιοῦντες, καὶ ἔνδοθεν ὄντες κενοὶ, καὶ βλαβείας μὲν ἔχοντες πρόσωπον, καὶ σεμνοὶ φαινόμενοι, ἔργων δὲ ἀγαθῶν ἔρημοι καθεστῶτες.

» Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. Ἄντε πίφισι μέγα φθεγξώμεθα, ἔκστασιν γὰρ τοῦτο καλεῖ, ὥσπερ οἶμαι, καὶ ἀλλαχοῦ ἀφροσυνίαν, διὰ τὸν θεὸν τοῦτο ποιοῦμεν· ἵνα μὴ ὑμεῖς νομίζοντες ἡμᾶς βλιτελεῖς, καταφρονήσητε, καὶ ἀπολῆσθε· αὖτε μετριάζωμεν, καὶ ταπεινόν, δι' ὑμᾶς, ἵνα μάθητε ταπεινοφρονεῖν· ἢ καὶ ἐκεῖνο πάλιν φησὶν, εἰ μὲν μαίνεσθαί τις ἡμᾶς νομίζει, ἡμεῖς παρὰ τοῦ θεοῦ τὸν μισθὸν ἀπαιτοῦμεν, δι' οὗ ταῦτα τούτοις ὑποφλυάρουμεν θα· εἰ δὲ σωφρονεῖν ἡγεῖται, αὐτὸς ἀπολαυέτω τῆς σωφροσυνίας ἡμῶν· καὶ πάλιν ἄλλως· μαίνεσθαί τις ἡμᾶς φησι; διὰ τὸν θεὸν τοιαῦτα μαινόμεθα, διὸ καὶ ἔπαγει·

» Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ θεοῦ συνέχει ἡμᾶς κρίναντας τοῦτο· Οὐ γὰρ ὁ τῶν μελλόντων φόβος φησὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἤδη γεγενημένα, οὐκ ἀφίησιν ἡμᾶς ῥᾳθυμῆσαι, οὐδὲ ὑπνῶσαι, ἀλλὰ διανίστησι πρὸς τοὺς ὑπὲρ ὑμῶν πόνους, καὶ ὠθεῖ· καὶ τινά ὅτι τὰ ἤδη γεγενημένα;

» Εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· Οὐκοῦν ὡς πάντων ἀπολομένων, φησί· οὐ γὰρ αὖ εἰ μὴ πάντες ἀπέθανον, ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν· ἐν τούτῳ δὲ γάρ εἰσιν αἱ τῆς σωτηρίας ἀφορμαὶ, ἐκεῖ δὲ οὐκέτι· διὰ τοῦτο φησὶ συνέχει ἡμᾶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ οὐκ ἀφίησιν ἡμᾶς ἡσυχάζειν· ἐχάτης γάρ ὄντιν ἀηδιότητος, καὶ γέεννης αὐτῆς χαλεπώτερον, αὐτὸ πρᾶγμα τοσοῦτον ἐπιδειξαμένου, βύρεσθαί τινας μετὰ τὴν τοσαύτην αὐτοῦ πρόνοιαν μηδὲν κερδαινομένους· καὶ γὰρ πολλὴ τῆς ἀγάπης ἡ ὑπερβολὴ,

» καὶ τὸ ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοσαύτης οἰκουμένης, καὶ οὕτω διακειμένης ἀποθανεῖν· Ἵνα οἱ

» ζῶντες, μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι, καὶ ἐγερθέντι.

Εἰ τοίνυν οὐ δεῖ ἡμᾶς ἑαυτοῖς ζῆν, μὴ παράπεσθε φησὶ, μὴ δὲ θορυβεῖσθε κινδύνων ἐπόντων· καὶ θανάτων, καὶ λογισμὸν δὲ πίθησιν ἀναμφίβολον· διὰ οὗ δείκνυσιν ὀφείλων τὸ πρᾶγμα ὄν· εἰ γὰρ διὰ αὐτοὺς ζῶμεν ἀποθανόντος, αὐτῷ ζῆν ὀφείλομεν διὰ ὃν ζῶμεν· καὶ διακεῖσθαι μὲν ἐν εἶναι τὸ εἰρημένον· εἰ δέτις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, διὰ δύο ταῦτα ἐστὶν, ἓν μὲν, ὅτι διὰ αὐτὸν ζῶμεν· ἕτερον δὲ, ὅτι αὐτὸς διὰ ἡμᾶς ἀπέθανεν· ὧν ἕκαστον, καὶ καθ' αὑτὸ, ἱκανὸν ὑπευθύνους ποιῆσαι· ὅταν δὲ καὶ ἀμφότερα συνέλθῃ, ἐννόησον, ἡλίκον ἐστὶ τὸ ὀφείλημα, μᾶλλον δὲ καὶ πλείω ταῦτα ἐστί· καὶ γὰρ τὴν ἀπαρχὴν διὰ σὲ ἀνέστησε, καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγε· διὸ

» προσέθηκε· τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι, καὶ ἐγερθέντι· Ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα

» οἴδαμεν κατὰ σάρκα· Εἰ γὰρ πάντες ἀπέθανον, καὶ πάντες ἀνέστησαν· μὴ ἀποθανὸν μὲν οὕτως, ὡς τῆς ἁμαρτίας ἡ τυραννὶς κατεδίκασεν· ἀνέστησαν δὲ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινίσεως πνεύματος ἁγίου· εἰπόντως φῇ οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα τῶν πιστῶν· τί γὰρ εἰ καὶ ἐν σαρκί εἰσιν; ἀλλὰ ἡ ζωὴ ἐκείνη ἡ σαρκικὴ ἀπόλετο, μὴ αὖθις ἐγεννήθημεν ἐν πνεύματι, καὶ ἑτέραν οἴδαμεν πολιτείαν, καὶ διαγωγὴν, καὶ ζωὴν, καὶ κατάστασιν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ

» πάλιν τούτου αὖ τὸ ἀρχηγὸν τὸν Χν̃ ὄντα δείκνυσι, διὸ μὴ ἐπήγαγεν· Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν

» κατὰ σάρκα Χν̃, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν· Τί οὖν εἰσήμοι, τὴν σάρκα ἀπέθετο, μὴ νῦν οὐκ ἔστι μετὰ τοῦ σώματος; ἄπαγε· καὶ γὰρ μὴ νῦν ἐν σαρκί ἐστιν· οὔτε γὰρ ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ἡμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλήλυθεται· οὔτως πῶς; ἐν σαρκὶ μετὰ τοῦ σώματος· πῶς οὖν φησιν εἰ δὲ καὶ ἐγνώκειμεν κατὰ σάρκα Χν̃, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι; ἡμῶν μὲν γὰρ τὸ κατὰ σάρκα, τὸ

ἐν ἁμαρτίαις

ἐν ἁμαρτίαις εἶναι. τὸ δὲ μὴ κατὰ σάρκα, τὸ μὴ ἐν ἁμαρτίαις εἶναι. χριστοῦ δὲ τὸ κατὰ σάρκα, τὸ ἐν τοῖς παθήμασιν εἶναι τῆς φύσεως, οἷον ἐν τῷ διψῆν ἐν τῷ πεινᾶν, ἐν τῷ κοπιᾶν ἐν τῷ καθεύδειν. ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. διὸ καὶ ἔλεγεν, τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; καὶ πάλιν ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. τὸ δὲ μὴ κατὰ σάρκα, τὸ καὶ τούτων ἀπηλλάχθαι λοιπόν, οὐ τὸ ἐκτὸς σαρκὸς εἶναι. καὶ γὰρ μετὰ ταύτης ἔρχεται κρίνων τὴν οἰκουμένην ἀπαθῆ αὐτὴν ἔχων, καὶ ἀκήρατον, εἰς ὃ καὶ ἡμεῖς βασιλούμεθα. συμμόρφου τοῦ σώματος
» ἡμῶν γενομένου τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. Ὥστε εἴτις ἐν χριστῷ καινὴ κτίσις.
Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῆς ἀγάπης προέτρεψεν εἰς ἀρετὴν, λοιπὸν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων εἰς τοῦτο ἀνάγει. διὸ καὶ ἐπήγαγεν. εἴτις ἐν χριστῷ καινὴ κτίσις, εἴτις ἐπίστευσεν αὐτῷ φησιν, εἰς ἑτέραν ἦλθε δημιουργίαν. καὶ γὰρ ἄνωθεν ἐγεννήθη ἀλλὰ πνεύματος. ὥστε καὶ διατοῦτο φησὶν ὀφείλομεν αὐτῷ ζῆν, οὐχ ὅτι οὐκ ἐσμὲν ἑαυτῶν μόνον, οὐδ' ὅτι ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν μόνον, οὐδ' ὅτι ἀνέστησεν ἡμῶν τὴν ἀπαρχὴν μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς ἄλλην ἤλθομεν ζωήν. ὅρα πόσα δικαιώματα τοῦ καλῶς ζῆν τέθεικε. δεῖ γὰρ ἁγνὸν, καὶ παχυτέρῳ ὀνόματι καλεῖ τὴν διόρθωσιν, ἵνα πολλὴν δείξῃ τὴν μετάστασιν, καὶ τὴν μεταβολήν. εἶτα
» περαιτέρω ἐπεξιὼν τῷ εἰρημένῳ, καὶ δεικνὺς, πῶς καινὴ κτίσις. Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε
» φησὶν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. Ποῖα ἀρχαῖα; ἦτοι τὰ ἁμαρτήματα φησὶ, καὶ τὰς ἀσεβείας, ἢ τὰ ἰουδαϊκὰ πάντα, μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα, καὶ ἐκεῖνα φησὶν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάν-
» τα καινά. Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. Οὐδὲν ἐξ ἡμῶν. καὶ γὰρ ἄφεσις ἁμαρτημάτων, καὶ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα ἄφθαρτος ἐξ αὐτοῦ ἡμῖν δεδώρηται. οὐκέτι γὰρ ἀπὸ τῶν μελλόντων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων αὐτοὺς προτρέπει. σπόσει δὲ, εἰδὼς ὅτι μέλλομεν σώζεσθαι, καὶ εἰς ἄφθαρσίαν χωρεῖν, καὶ οἰκίαν ἔχειν αἰώνιον. ἀλλ' ἐπειδὴ μείζονα ἰσχὺν εἰς τὸ προτρέψασθαι ἔχει τὰ παρόντα τῶν μελλόντων πρὸς τοὺς μὴ πιστεύοντας τούτοις, ὡς δεῖ πιστεύειν, δείκνυσιν ὅσα καὶ ἤδη ἐλάβομεν, καὶ τίνες ὄντες. τίνες οὖν ὄντες ἐλάβομεν; νεκροὶ πάντες. πάντες γὰρ φησιν ἀπέθανον, καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν. οὕτω πάντας ὁμοίως ἦγε πεπαλαιωμένους, γεγηρακότες ἅπαντες τοῖς κακοῖς. ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ψυχὴ καινὴ, ἐνοικήθη γὰρ, καὶ σῶμα καινὸν, καὶ λατρεία καινὴ, καὶ ἐπαγγελίαι καιναὶ, καὶ διαθήκη, καὶ ζωὴ, καὶ πρόσταξις, καὶ πολὴ, μὴ πάντα καινὰ ἁπλῶς. καὶ γὰρ ἀντὶ τῆς κάτω ἱερουσαλὴμ, ἐλάβομεν τὴν ἄνω μητρόπολιν. καὶ ἀντὶ ναοῦ αἰσθητοῦ, ναὸν εἴδομεν πνευματικόν. ἀντὶ πλακῶν λιθίνων, σαρκίνας. ἀντὶ περιτομῆς, βάπτισμα. ἀντὶ τοῦ μάννα, σῶμα ἐπουράνιον. ἀντὶ ὕδατος ἀπὸ πέτρας, αἷμα ἀπὸ πλευρᾶς. ἀντὶ ῥαβδου μωϋσέως, ἢ ἀαρὼν, τὸν σταυρόν. ἀντὶ τῆς ἐπαγγελίας, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἀντὶ μυρίων ἱερέων, ἕνα ἀρχιερέα. ἀντὶ ἀμνοῦ ἀλόγου, ἀμνὸν πνευματικόν. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λογιζόμενος, ἔλεγε καινὰ τὰ πάντα. ταῦτα δὲ πάντα ἐκτὸς δοῦ διὰ χριστοῦ, μὴ τῆς αὐτοῦ δωρεᾶς. διὸ καὶ ἐπήγαγε.
» Τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ τοῦ χριστοῦ, μὴ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς.
Ἀπὸ γὰρ τούτου πάντα τὰ ἀγαθά. ὁ γὰρ φίλους ἡμᾶς ποιήσας, αὐτὸς καὶ τῶν λόγων αἴτιος, ὁ τοῖς φίλοις ἐδωκεν ὁ θς. οὐ γὰρ ἀφεὶς μένειν ἐχθρούς, οὕτως ἡμᾶς ἠμείψατο, ἀλλὰ φίλους ποιήσας ἑαυτῷ. ὅταν δὲ εἴπω, ὅτι χς αἴτιος τῆς καταλλαγῆς, μὴ τὸν πατέρα λέγω. ὅταν εἴπω

τὸν πατέρα

τὸν πατέρα δεδωκέναι, καὶ τὸν υἱὸν λέγω. πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ τούτου δὲ αὐτὸς αὐτὸς. οὐ γὰρ ἡμεῖς αὐτῷ προσεδράμομεν, ἀλλ' αὐτὸς ἡμᾶς ἐκάλεσε. πῶς ἐκάλεσε; διὰ τ τοῦ Χῦ σφαγῆς. καὶ δόντος ἡμῖν τ διακονίαν τῆς καταλλαγῆς. πάλιν ἐνταῦθα δείκνυσι τὸ τ ἀποστόλων ἀξίωμα, δεικνὺς ἥλιον πρᾶγμα ἐνεχειρίσθησαν, καὶ τ ἀγάπης τοῦ θυ τ ὑπερβολήν. οὐδὲ γὰρ ὅπου δὴ παρῆκουσαν τοῦ ἐλθόντος πρεσβυτοῦ, παρωξύνθη, καὶ ἀφῆκεν αὐτοὺς, ἀλλ' ὅπι μένει παρακαλῶν, καὶ δι' ἑαυτοῦ, καὶ δι' ἑτέρων. τίς αὖ τοσαύτην ἀξίως ἐκπλαγείη τὴν καταλλαγήν; ἐσφάγη ὁ υἱὸς τοῦ καταλλαγασ' ἐλθών, ὁ γνήσιος, καὶ μονογενὴς, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπεστράφη τοὺς ἀνηκόους ὁ πατήρ, οὐδὲ εἶπεν ἔπεμψα τὸν υἱόν μου πρεσβευόμενον. οἱ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἠθέλησαν ἀκοῦσαι, ἀλλὰ καὶ ἀνεῖλον, καὶ ἐσταύρωσαν, ἄξιον αὐτοὺς ἀφεῖναι λοιπόν. ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν, ὅπει δὴ ἐκεῖνος ἀπῆλθεν, ἡμῖν τὸ πρᾶγμα ἐπίστευσε. Δόντος γὰρ ἡμῖν φησὶ τ διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, ὡς ὅτι θς ἦν ἐν χῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ. μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν. Εἰ δὲς ἀγάπην πάντα λόγον, πάντα ὑπερβαίνουσαν νοῦν; τίς ὁ ὑβρισμένος; αὐτός. τίς ὁ πρῶτος ἐλθὼν εἰς καταλλαγάς; αὐτός. καὶ μὴν τὸν υἱὸν ἔπεμψε φῆ, οὐκ ἀυτὸς ἦλθε, τὸν υἱὸν μὴν ἔπεμψεν, οὐκ αὐτὸς δὲ παρεκάλει μόνον, ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ ὁ πατήρ. διὸ ἔλεγεν, ὅτι ὁ θς ἦν ὁ καταλλάσσων ἑαυτῷ τὸν κόσμον ἐν χῷ. τουτέστι διὰ τοῦ χῦ. ὅπει δὴ γὰρ εἶπε τοῦ δόντος ἡμῖν τ διακονίαν τ καταλλαγῆς, ὅπι διορθώσει κέχρηται, λέγων. μὴ νομίσητε, ὅτι ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ τοῦ πράγματος αὐθέντται, διάκονοι ἐσμέν. ὁ δὲ τὸ πᾶν ἐργαζόμενος, θς ἐστιν, ὁ διὰ τοῦ μονογενοῦς τ οἰκουμένην καταλλάξας. καὶ πῶς καταλλαξεν ἑαυτῷ; δῆλον γάρ ἐστι τὸ θαυμαστὸν, οὐχ ὅτι φίλος ἐγένετο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ οὕτως φίλος. οὕτως πῶς; ἀφεὶς αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. ἄλλως γὰρ οὐκ ἦν. διὸ καὶ ἐπήγαγε, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν. καὶ γὰρ εἰ ἠθέλησεν ἀπαιτῆσαι λόγον τῶν πεπλημμελημένων, πάντες ἂν ἀπωλόμεθα. μὴ γὰρ πάντες ἀπέθανον. ἀλλ' ὅμως τοσούτων ὄντων τῶν ἁμαρτημάτων, οὐ μόνον οὐκ ἀπῄτησε δίκην, ἀλλὰ καὶ καταλλάγη, οὐ μόνον ἀφῆκεν, ἀλλ' οὐδὲ ἐλογίσατο. οὕτω καὶ ἡμᾶς ἀφιέναι χρὴ τοῖς ἐχθροῖς, ἵνα τ αὐτὸ, μὴ αὐτοὶ τύχωμεν ἀφέσεως. Καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τ καταλλαγῆς. Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ἐπὶ πορτικὸν ἤλθομεν νῦν, ἀλλ' ἵνα φίλους πάντας ποιήσωμεν τῷ θῷ. ὅπει δὴ γὰρ ἐμοίφησιν οὐκ ἐπείσθησαν, παραμείνατε παρακαλοῦντες ὑμεῖς, ἕως ἂν πεισθῆτε. διὸ καὶ ἐπήγαγεν. Ὑπὲρ χῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θυ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. δεόμεθα ὑπὲρ χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. Εἶ δὲς πῶς ἦρε τὸ πρᾶγμα; τὸν χριστὸν εἰσαγαγὼν ἀθέντα τὴν ἱκετηρίαν ταύτην; μᾶλλον δὲ οὐχὶ τὸν χριστὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα; ὁ γὰρ λέγει, τοῦτο ἐστίν. ἔπεμψε τὸν υἱὸν ὁ πατὴρ παρακαλέσαι, καὶ πρεσβεύσασθαι πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὅπει οὖν σφαγεὶς ἐκεῖνος ἀπῆλθεν, ἡμεῖς διεδεξάμεθα τὴν πρεσβείαν, καὶ αὐτ' αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς. τοσοῦτον ἄμαχόν ἐστι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὅτι τὸν υἱὸν ἐπέδωκε, καὶ ταῦτα εἰδὼς, ὅτι σφαγήσεται. καὶ ἀποστόλους ἡμᾶς δι' ὑμᾶς ἐποίησεν, ὥστε εἰκότως ἔλεγε. πάντα δι' ὑμᾶς, ὑπὲρ χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν. τουτέστιν ἀντὶ τοῦ χριστοῦ. ἡμεῖς γὰρ ἀνεδεξάμεθα τὰ ἐκείνου. εἰ δὲ μέγασοι δοκεῖ εἶναι, ἄκουσον καὶ τῶν ἑξῆς, δι' ὧν δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἀντ' αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ τοῦ πατρὸς τοῦτο ποιοῦσι. διὸ γὰρ τοῦτο, καὶ ἐπήγαγεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος

ραπαλοῶντος δι' ἡμῶν, οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ παρακαλεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμῶν τῶν τὰ ἐκείνου ἀπαδιαδεξαμένων ἔργον. μὴ τοίνυν νομίσητε φησὶν ὑφ' ἡμῶν ἀξιοῦσθαι, αὐτὸς ὁ Χς ἡμᾶς παρακαλεῖ, αὐτὸς ὁ τοῦ Χῦ πατὴρ δι' ἡμῶν. πῶ ταύτης τῆς ὑπερβολῆς γένοιτ' ἂν ἴσον; αὐτὸς γὰρ ὁ μυρία εὐεργετήσας ὑβριζόμενος, οὐ μόνον οὐκ ὠργίσατο μοι, ἀλλὰ καὶ ἔδωκε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἵνα καταλλαγῶμεν. οὐ κατηλλάγησαν οἱ δεξάμενοι, ἀλλὰ καὶ ἔσφαξαν. πάλιν ἑτέρους πρέσβεις παρακαλοῦντας, καὶ τούτων πεμφθέντων, αὐτός ἐστιν ὁ ἀξιῶν. τί δὲ ἀξιοῖ; καταλλάγητε τῷ θεῷ, καὶ οὐκέτι κατηλλάξατε ἑαυτοῖς τὸν θεόν. οὐ γὰρ ἐκεῖνος ἐστὶν
» ὁ ἐχθραίνων, ἀλλ' ὑμεῖς. θς γὰρ οὐδέποτε ἐχθραίνει. Τὸν γὰρ μὴ γόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ
» ὑμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησε φησίν. Οὐ λέγω τὰ πρότερα, ὅτι ὑβρίσατε, ὅτι οὐδὲν ἠδικήσατε, ὅτι δυεργετήσαντα, ὅτι δι' ἡμᾶς οὐκ ἀπῃτήσεν, ὅτι παρακαλεῖ πρῶτος, ὑβριζόμενος πρῶτος, μηδὲν ἐκείνων κείσθω τέως. διὰ τοῦτο μόνον οὐκ ἂν εἴητε δίκαιοι καταλλαγῆναι, δι' ὅπερ ἐποίησεν εἰς ὑμᾶς νῦν; καὶ τί ἐποίησε; τὸν γὰρ μὴ γόντα ἁμαρτίαν, δι' ὑμᾶς ἁμαρτίαν ἐποίησεν. εἰ γὰρ μηδὲν ἰῶντες τοῦτο δὲ μόνον εἰργάσατο, συνόησον ἡλίκον ἰῶ τὸ ὑπὲρ τῶν ὑβρικότων τὸν υἱὸν δοῦναι. ναὶ δὲ καὶ μεγάλα κατώρθωσε, μὴ μετὰ τούτων τὸν οὐδὲν ἠδικηκότα ὑπὲρ τῶν ἠδικηκότων πολαθῶναι εἴασεν. ἀλλ' οὐκέτι τοῦτο, ἀλλ' ὃ πολλῷ μεῖζον ἐστὶ τούτου, τέθεικε. ποῖον δὴ τοῦτο; τὸν μὴ γόντα ἁμαρτίαν φησὶ, τὸν αὐτοδικαιοσύνην ὄντα, ἁμαρτίαν ἐποίησε. τουτέστιν ὡς ἁμαρτωλὸν κατακριθῆναι ἀφῆκεν, ὡς ἐπικατάρατον ἀποθανεῖν, ἐπικατάρατος γὰρ ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου. τοῦ γὰρ ἀποθανεῖν, τὸ οὕτως ἀποθανεῖν, πολλῷ μεῖζον ἰῶ. ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ αἰνιττόμενος φησίν. ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. οὐδὲ γὰρ πόλασιν εἶχε μόνον τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ αἰσχύνην. συνόησον τοίνυν ὅσα σοι παρέχε. μέγα μὲν γὰρ καὶ τὸ ἁμαρτωλὸν ὄντα ὑπὲρ ὁτουοῦν ἀποθανεῖν. ὅταν δὲ καὶ δίκαιος ὁ τοῦτο πάσχων ᾖ, καὶ ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν ἀποθάνῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπικατάρατος, καὶ μὴ ὡς ἐπικατάρατος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μεγάλα ἡμῖν ἐντεῦθεν
» καρίζηται ἀγαθὰ, ἃ μηδέποτε προσεδοκήσαμεν. Ἵνα γὰρ γενώμεθα θῦ δικαιοσύνη ἐν
» αὐτῷ φησιν. Ποῖος ζῶν ταῦτα παραφήσαι διανοήσεται νοῦς; τὸν γὰρ δίκαιον φησὶν ἐποίησεν ἁμαρτωλὸν, ἵνα τοὺς ἁμαρτωλοὺς ποιήσῃ δικαίους. μὴν δὲ οὐδὲ οὕτως εἶπεν, ἀλλ' ὃ πολλῷ μεῖζον ἰῶ. οὐ γὰρ ἕξιν ἔθηκεν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν ποιότητα. οὐ γὰρ εἶπεν ἐποίησεν ἁμαρτωλὸν, ἀλλ' ἁμαρτίαν. οὐχὶ τὸν μὴ ἁμαρτόντα μόνον, ἀλλὰ τὸν μηδὲ γόντα ἁμαρτίαν, ἵνα καὶ ἡμεῖς γενώμεθα, οὐκέτι δίκαιοι, ἀλλὰ δικαιοσύνη, καὶ θεοῦ δικαιοσύνη. θῦ γάρ ἐστιν αὕτη, ὅταν μὴ ἐξ ἔργων, ὅταν καὶ κλίδα ἀνάγκη τινὰ μὴ εὑρεθῆναι, ἀλλ' ἀπὸ χάριτος δικαιωθῶμεν, ἐν ᾗ πᾶσα ἁμαρτία ἠφάνισται. τοῦτο δὲ ὁμοῦ, οὔτε ἐπαρθῆναι ἀφίησιν, ἅτε τοῦ θῦ τὸ πᾶν χαρισαμένου, καὶ διδάσκει τοῦ δοθέντος τὸ μέγεθος. ἐκείνη γὰρ ἡ προτέρα, νόμου καὶ ἔργων δικαιοσύνη, αὕτη δὲ θεοῦ δικαιοσύνη. Η' λόγος.

Τ αῦτ' οὖν ἐννοήσαντες, φοβηθῶμεν τῆς γεέννης μᾶλλον τὰ ῥήματα ταῦτα, αἰδεσθῶμεν μᾶλλον τῆς βασιλείας, τὰ πράγματα, καὶ μὴ νομίσωμεν χαλεπὸν εἶναι τὸ κολάζεσθαι, ἀλλὰ τὸ ἁμαρτάνειν. καὶ γὰρ αὐτὸς εἰ μὴ ἐκόλαζεν ἡμᾶς, αὐτοὺς ἐχρῆν ἅπαντας δίκην ἑαυτοὺς οὕτως ἀγωνίσασθαι περὶ τὸν διεργέτην γενομένους. νυνὶ δὲ ἐρωμένως μὲν ἔχων, πολλάκις, καὶ ἑαυτὸν κατέσφαξε, μὴ τυχὼν τοῦ ἔρωτος, καὶ τυχὼν δὲ πεπλημμελημένως εἰς αὐτὴν,

οὐδὲ ἄξιον

οὐδὲ ἄξιον ζῆν ἡγεῖται. εἰς δὲ τὸν οὕτως φιλανθρωπον, καὶ ἥμερον ὑβρίζοντες, οὐχ ἑαυτοὺς ἐμβαλοῦμεν εἰς τὸ πῦρ τῆς γεέννης; εἶπω τι παράδοξον, καὶ θαυμαστὸν, καὶ πολλοῖς ἴσως ἄπιστον; μείζων ἔσται παραμυθία τῷ κολαζομένῳ μετὰ τὸ παροξῦναι τὸν οὕτω φιλανθρωπον, ἐὰν νοῦν ἔχῃ, καὶ φιλῇ τὸν δεσπότην, ὡς φιλεῖν δεῖ, ἢ τῷ μὴ κολαζομένῳ. καὶ δῆλον, καὶ ἀπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας ἐφ' ἑνὶ ἰδεῖν. ὁ γὰρ εἰς τὸν φίλτατον ἠδικηκὼς, τότε μάλιστα ἀναπαύεται, ὅταν ἑαυτὸν ἀπαιτήσῃ δίκην, καὶ πάθῃ κακῶς. ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν, ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἥμαρτον, καὶ ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἐκακοποίησα, καὶ οὗτοι τὸ πόιμνιον, τί ἐποίησαν; γενέσθω ἡ χεὶρ σου ἐν ἐμοὶ, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου. καὶ ὅτε τὸν ἀβεσαλὼμ ἀπώλεσε, δίκην ἑαυτὸν ἀπῄτει τὴν ἐχάτην. καίτοιγε οὐκ ἦν αὐτὸς ὁ ἠδικηκὼς, ἀλλ' ὁ ἠδικημένος, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ σφόδρα ἐφίλει τὸν ἀπολλύντα, κατέτεινεν ἑαυτὸν ταῖς ὀδύναις, ταύτῃ παραμυθούμενος ἑαυτόν. καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὅταν ἁμαρτάνωμεν, εἰς ὃν οὐκ ἐχρῆν ἁμαρτάνειν, δίκην ἑαυτοὺς ἀπαιτῶμεν. οὐχ ὁρᾶτε τοὺς ἀποβαλόντας παῖδας γνησίους; ὅτι διατοῦτο, καὶ κόπτονται, καὶ τείχας πίλλουσιν; ἐπειδὴ παραμυθίαν ἔχει τὸ κολάζειν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῶν φιλουμένων. εἰ δὲ ὅταν μηδὲν ἐργασώμεθα ἡμεῖς τοὺς φιλτάτους δεινὸν, φέρει παραμυθίαν ἡμῖν τὸ κακῶς πάσχειν, ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνοι κακῶς πεπόνθασιν, ὅταν αὐτοὶ ὦμεν οἱ παροξύναντες, καὶ ὑβρικότες, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς ἀναπαύσει τὸ δίκην δοῦναι, καὶ τὸ μὴ κολάζεσθαι κόλασιν; παντὶ που δῆλον. εἶπε φιλεῖ τὸν χριστὸν, ὡς φιλεῖν δεῖ, οἶδεν ὁ λέγω, πῶς οὐδὲ αὐτῷ συγχωροῦντος ἀνέξεται μὴ κολάζεσθαι; τὴν γὰρ μεγίστην κόλασιν ὑπομένεις παροξύνασα αὐτὸν, καὶ οἶδα μὲν τοῖς πολλοῖς ἄπιστα λέγων. πλὴν ἀλλ' οὕτως ἐστὶν ὡς περ εἰρηκα. ἐὰν τοίνυν φιλῶμεν τὸν χριστὸν, ὡς φιλεῖν δεῖ, ἑαυτοὺς τιμωρησόμεθα ἁμαρτάνοντες. τῆς γὰρ ὑπερβολῆς ἐρῶσιν, οὐ τὸ κακοπαθεῖν ἀνδρὸς ὑπὲρ ὧν παρώξυναν τὸν ἐρώμενον, ἀλλ' αὐτὸ πρὸ πάντων τὸ παροξῦναι τὸν ἀγαπώμενον, κἂν ὀργισθεὶς οὗτος μὴ κολάσῃ, μειζόνως ἐβασάνισε τὸν ἐραστήν. αὖ δὲ δίκην ἀπαιτήσῃ, μᾶλλον παρεμυθήσατο. μὴ τοίνυν γέενναν φοβώμεθα, ἀλλὰ τὸ προσκρούσαι τῷ θεῷ. τοῦτο γὰρ ἐκείνου χαλεπώτερον, ὅταν ἀποφρέφηται ὀργιζόμενος, τοῦτο πάντων χεῖρον, τοῦτο πάντων φορτικώτερον. καὶ ἵνα μάθῃς ἡλίκον ἐστὶν, ἐννόησον τοῦτο ὃ λέγω, εἴτις κολαζόμενον ἰδὼν ἀνθρωπον λυπηθεὶς, καὶ κακοῦργον αὐτὸς βασιλεὺς ὤν, τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν, καὶ μονογενῆ, καὶ γνήσιον ἔδωκεν, ὥστε σφαγῆναι, καὶ μετὰ τοῦ θανάτου, καὶ τὴν αἰτίαν ἀφ' ἑκείνου μετήνεγκεν ἐπὶ τὸν υἱὸν οὐκόντα τοιοῦτον, ἵνα καὶ σώσῃ τὸν κατάδικον, καὶ τῆς πονηρᾶς ὑπολήψεως ἀπαλλάξῃ. εἶτα μεταζοῦτα εἰς μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν ἀναγαγὼν μετὰ τὴν σωτηρίαν, καὶ τὴν δόξαν ἣ ἀπόρρητον ὑπερέχει παρὰ τοιαῦτα πεπονθότος, οὐκ ἂν εἵλετο μυριάκις ἀποθανεῖν ἐκεῖνος, εἴγε νοῦν εἶχεν, ἢ τοσαύτην ἀγνωμοσύνην φανῆναι ὑποδύνος ὤν; τοῦτο δὴ καὶ νῦν λογιζώμεθα, καὶ φέρωμεν πικρῶς ἐφ' οἷς παροξύναμεν τὸν δυνάστην. μὴ δὲ ἐπειδὴ μακροθύμως ὑβριζόμενος φέρει, διατοῦτο θαρρῶμεν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ μᾶλλον τοῦτο δακνώμεθα. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν τις πλημμελὴς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, δι' ἣν καὶ τὴν ἀριστερὰν, μειζόνως ἀμύνεται, ἢ μυρίαις ἔδωκε πληγαῖς. καὶ ὅταν λοιδορηθεὶς, μὴ μόνον ἀντιλοιδορήσῃ, ἀλλὰ καὶ δυλογήσῃ, χαλεπώτερον ἔπληξεν, ἢ εἰ μυρίοις ὀνείδεσιν ἔπληξεν. εἰ δὲ ἐπ' ἀνθρώπων, ὅταν ὑβρίζοντες μακροθυμίᾳ ἀπολαύωμεν καταισχυνόμεθα, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ δεσπότου χρὴ τοὺς ἁμαρτάνοντας δίκην-

κῶς, καὶ

κῶς, καὶ οὐδὲν πάσχοντας δεινόν. καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτῆς κεφαλῆς ἡ ἄφατος αὐτοῖς θησαυρίσεται ἀμοιβή. ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, περὶ πάντων ἁμαρτίαν φοβώμεθα. τοῦτο γὰρ κόλασις, τοῦτο γέεννα, τοῦτο τὰ μυρία καθ' ἑαυτά. μὴ φοβώμεθα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ φεύγωμεν, καὶ τῷ θεῷ σπουδάζωμεν ἀρέσκειν. ἐκεῖ γὰρ βασιλεία, ἐκεῖ ζωή, ἐκεῖ τὰ μυρία καλά. οὕτω καὶ ἐντεῦθεν ἤδη τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν σπεύδωμεν, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ιβ'. Κεφ. ς'.

» Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθε ὑμᾶς. λέγει γάρ
» καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. Εἰ γὰρ ἤκουσεν ὅτε ὁ θεὸς παρακαλεῖ, καὶ ἡμεῖς πρεσβεύομεν, καὶ ἱκετεύομεν, καταλλάγητε τῷ θεῷ· ἵνα μὴ ἀναστέσωσιν, ἐντεῦθεν αὐτοὺς πάλιν φοβεῖ, καὶ διανίστησι λέγων· παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθε ὑμᾶς. εἰ γὰρ ὅτε παρακαλεῖ φησι, μὴ ἔστεμψε πρεσβευσομένους, διὰ τοῦτο ῥᾳθυμῶμεν ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο καὶ ἐστείγομεθα πρὸς τὸ ἀρέσαι τῷ θεῷ· μὴ πῦ κἀκεῖ συναγαγεῖν ἐμποδίαν· ὅπερ καὶ ἀνωτέρω ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ συνέχει ἡμᾶς· τουτέστι θλίβει, ὠθεῖ, κατεπείγει· ἵνα μὴ μὴ τοσαύτην κηδεμονίαν καταστησάντες, μὴ μηδὲν γενναῖον ἐπιδείξωμεθα, τῶν τοσούτων ἐκστάντες ἀγαθῶν· μὴ τοίνυν ὅτε παρακαλέσοντας, νομίσητε ἐκεῖνα ἀεὶ εἶναι· μέχρι τῆς παρουσίας αὐτοῦ τῆς δευτέρας ἐκεῖνα ἔσται, μέχρι τότε παρακαλεῖ ἕως αὐ ὦμεν ἐνταῦθα· μὴ δὲ ταῦτα, δίκη καὶ κόλασις· διαλέκτου συνεχόμεθα φύσει· οὐ δὲ γὰρ ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἀγαθῶν αὐτοὺς, καὶ τῆς φιλανθρωπίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς βραχύτητος τοῦ καιροῦ κατεπείγει ἀεί· διὸ καὶ ἀλλαχοῦ φησι· νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, καὶ πάλιν ὁ κύριος ἐγγύς· ἐνταῦθα δέ τι καὶ πλέον ποιεῖ· οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τοῦ τὸ λειπόμενον τοῦ χρόνου βραχὺ, καὶ μικρὸν εἶναι, ἀλλὰ μὴ
» ἀπὸ τοῦ τοῦτον μόνον τὸν καιρὸν ἐπιτήδειον εἶναι, εἰς σωτηρίαν ἐνάγει. Ἰδοὺ γάρ φησι νῦν
» καιρὸς δυσπρόσδεκτος, ἰδοὺ ἡμέρα σωτηρίας. Μὴ τοίνυν προσδῶμεν τὸ δυσκαιρον ἀλλ' ἐπιδείξώμεθα ἀξίαν τῆς χάριτος τὴν σπουδήν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐστείγομεθα, καὶ τὸ βραχὺ, καὶ τὸ ἐπιτήδειον εἰδότες τοῦ καιροῦ· διὸ καὶ ἔλεγε, συνεργοῦντες δὲ, καὶ παρακαλοῦμεν, συνεργοῦντες ὑμῖν· ὑμῖν γὰρ συνεργοῦμεν μᾶλλον, ἢ τῷ θεῷ ὑπὲρ οὗ πρεσβεύομεν· οὐδενὸς γὰρ ἐκεῖνος δεῖται, ἀλλ' ἡ σωτηρία πᾶσα εἰς ὑμᾶς διαβαίνει· εἰ δὲ καὶ τῷ θεῷ λέγει συνεργεῖν, οὐδὲ τοῦτο παραιτεῖται· καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ φησι, θεοῦ ἐσμὲν συνεργοί· ταύτῃ φησὶ τοὺς ἀνοήτους σώζειν πάλιν, καὶ παρακαλοῦμεν· ἐκεῖνος μὲν γὰρ παρακαλῶν, οὐχ ἁπλῶς παρακαλεῖ, ἀλλὰ ταῦτα προτεινόμενος τὰ δικαιώματα· ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔδωκε τὸν δίκαιον, τὸν οὐδὲ ἁμαρτίαν εἰδότα· καὶ ἁμαρτίαν αὐτὸν ἐποίησεν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δίκαιοι· ἅπερ ἔχοντα, καὶ ὄντα, οὐδὲ παρακαλεῖν δεῖ, καὶ ταῦτα ἀνοήτους, καὶ προσκεκρουκότας, ἀλλὰ παρακαλεῖσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἀλλ' ὅμως παρακαλεῖ· ἡμεῖς δὲ παρακαλοῦμεν, δικαίωμα μὲν μηδὲν ἔχοντες ἡμῶν εἰπεῖν, οὐδὲ δυσεγκλητον, ἓν δὲ μόνον τὸ ὑπὲρ θεοῦ, καὶ τοιαῦτα ἐπιδειξαμένου παρακαλεῖν· παρακαλοῦμεν δὲ ἵνα τὴν δυσγενείαν δέξησθε· καὶ μὴ ἀποκρούσησθε τὴν δωρεάν· πείσθητε τοίνυν ἡμῖν, καὶ μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν δέξησθε· ἵνα γὰρ μὴ νομίσωσιν ὅτι ἔστιν ὅτε καταλλαγὴ μόνον τὸ πιστεῦσαι τῷ κα-

λοιῶ π, ἐπάγει ταῦτα, τὴν περὶ τὸν βίον ἀσυδησίαν ἀναιτῶν. τὸ γὰρ ἀπαλλαγέντα ἁμαρτημάτων, καὶ φίλον γενόμενον τοῖς προτέροις ἐγκαλινδεῖσθαι, πάλιν ἐπ' ἔχθραν ἐπανελθεῖν ὅτι, καὶ εἰς κενὸν τὴν χάριν δέξασθαι κατὰ τὸν τοῦ βίου λόγον. οὐδὲν γὰρ ἀπὸ τῆς χάριτος μέγα ὠφελούμεθα εἰς σεῖσιν, ἀναδάρτως ζῶντες, ἀλλὰ καὶ βλασφημόμεθα μειζόνως ταύτῃ καρούμενοι, καὶ ἐν τοῖς ἁμαρτήμασιν. ὅπι καὶ μὴ ἐπίγνωσιν τοιαύτην, καὶ δωρεαὶ, ἃς τὰ πρότερα ἐπανήλθομεν καιά. ἀλλὰ δεῖ μὲν οὐδέπω πίθησι ὥστε μὴ πρόχειρον ποιῆσαι τὸν λόγον. ὅπι δὲ οὐδὲν ὠφελούμεθα λέγει μόνον, εἶτα καὶ προφητείας ἀναμιμνήσκει, κατειπὼν αὐτοὺς, καὶ σιωπηθῶν εἰς τὸ διαναπῆναι πρὸς τὴν τῆς οἰκείας
» σεῖσιν ἀντίληψιν, φησὶ γάρ. Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσάσου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σεῖσις ἐβοήθησάσοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σεῖσις. Καιρὸς εὐπρόσδεκτος. ποῖος οὗτος; ὁ τῆς δωρεᾶς, ὁ τῆς χάριτος, ὅτε οὐκέτιν εὐθύνας ἀναιτιᾶσθαι τῶν ἁμαρτημάτων, οὐδὲ δίκην δοῦναι, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀπαλλαγῆς, καὶ μυρίων ἀπολαῦσαι ἀγαθῶν, δικαιοσύνης ἁγιασμοῦ, τῶν ἄλλων ἁπάντων. πόσα γὰρ ἔδει καμεῖν, ὥστε ἐπιτυχεῖν τοῦ καιροῦ τούτου. ἀλλ' ἰδοὺ μηδὲν καμόντων ἡμῶν, παραγέγονεν ἄφεσιν φέρων ἁπάντων τῶν ἔμπροσθεν, διὸ καὶ εὐπρόσδεκτον καλεῖ. ὅπεισθὴ καὶ τοὺς μυρίας ὠφλημμελημότας προσεδέχετο, καὶ οὐχ ἁπλῶς προσεδέχετο. ἀλλ' εἰς τὴν ἀνωτάτω ἦγε ζημίαν. καθάπερ ἐπειδὰν ἔλθῃ βασιλεὺς, οὐ δικαστηρίου καιρὸς, ἀλλὰ χάριτος καὶ σεῖσις. διὸ καὶ εὐπρόσδεκτον αὐτὸν καλεῖ. ἕως οὗ ἔτι ἐν τῷ σκάμματι ἐσμὲν. ἕως ἐν τῷ ἀμπελῶνι ἐργαζόμεθα, ἕως λείπεται ἡ ἑνδεκάτη, προσέλθωμεν καὶ βίον ἐπιδείξωμεθα. ἀγαθὸν γὰρ καὶ εὔκολον. ὁ γὰρ ἐν τοιούτῳ καιρῷ ἀγωνιζόμενος ἐν ᾧ τοσαύτη, κέχυται δωρεὰ, ἐν ᾧ τοσαύτη χάρις; εὐκόλως ἐπιτεύξεται τῶν βραβείων. καὶ γὰρ καὶ βασιλέων τῶν κάτω, ἐν μὲν τῷ καιρῷ τῶν ἑορτῶν αὐτῶν, καὶ ὅτε ἐν ὑπάτων φαίνονται ἁρματι, καὶ ὁ μικρὸν προσενεγκὼν, μεγάλας λαμβάνει δωρεάς. ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις αἷς αὐ διηκίζωσι, πολλῆς ἀνάγκης βεβασανισμένης, πολλῆς ἐξετάσεως. καὶ ἡμεῖς τοίνυν ἐν τῷ καιρῷ τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀγωνισώμεθα. ἡμέρα χάριτός ἐστι, χάριτος θεῖσα. διὸ καὶ εὐκόλως ἐπιτευξόμεθα τῶν στεφάνων. εἰ γὰρ τοσούτων γέμοντας κακῶν, καὶ προσήκατο, καὶ ἀπήλλαξε, πάντων ἀπαλλαγέντας, καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντας, οὐ πολλῷ μᾶλλον προσδέξεται; εἶτα ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ ἑαυτὸν μέσον θεὶς, καὶ ἐντεῦθεν κελεύων τὸ παράδειγμα λαμβάνειν, δεῖν καὶ ἐν ταῦθα ἐργάζεται. διὸ καὶ ἐπάγει. μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία ἡμῶν. οὐκ ἀπὸ τοῦ καιροῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν κατορθωσάντων αὐτοὺς σκόπει. καὶ ὅρα πῶς ἀτύφως. οὐ γὰρ εἶπε προσέχετε εἰς ἡμᾶς ὅπι τοιοῦτοι ἐσμὲν, ἀλλὰ τέως ἐπ' ἀναιρέσει κατηγορίας, τὰ καθ' ἑαυτὸν, διηγεῖται, καὶ δύο πίθησιν ὑπερβολὰς ἀμώμου βίου, μηδεμίαν ἐν μηδενὶ λέγων. καὶ οὐκεῖπε κατηγορίαν, ἀλλ' ὃ πολλῷ ἐλαπτον ἴσως, προσκοπὴν. τοῦτέστιν μέμψιν, κατάγνωσιν μηδενὶ παρέχοντες καθ' ἡμῶν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία ἡμῶν. τοῦτέστιν ἵνα μὴ τις αὐτῆς ἐπιλάβηται. καὶ οὐκεῖπε πάλιν ἵνα μὴ κατηγορηθῇ, ἀλλ' ἵνα μὴ δέ τι τυχοῦσαν αἰτίαν ἔχῃ. μή τις αὐτῇ εἰς ὁποιῶν ἐπι
» σκῆψαι δυνηθῇ. Ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι. Τοῦτο πολλῷ μεῖζον. οὐ γὰρ ὅσον ἴσον κατηγορίας ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τοιαῦτα ἐπιδείκνυσθαι. ὡς.

πάντοθεν

πάντοθεν φαίνεσθαι διακόνους ὄντας τοῦ. οὐ γάρ ἐστιν ἴσον ἀπηλλάχθαι κακηγορίας, καὶ ἐγκωμίοις βρύειν. καὶ οὐκέτι φαινόμην, ἀλλὰ σωιζῶντες. τουτέστιν, ἀποδεικνύτες. εἶτα
» λέγει καὶ πόθεν τοιοῦτοι ἐγένοντο πόθεν οὖν ἐγένοντο; Ἐν ὑπομονῇ πολλῇ φησι. Τὸν θεμέλιον τῶν ἀγαθῶν πιθείς. διόπερ οὐδὲ ἁπλῶς ὑπομονὴν εἶπεν, ἀλλὰ πολλήν. καὶ δείκνυσιν αὐτῆς, καὶ τὸ μέγεθος. τὸ γὰρ ἔντι, καὶ δεύτερον ἐνεγκεῖν, οὐδὲν μέγα. ἀλλ' ἐπάγει τὰς
» νικφάδας τῶν πειρασμῶν λέγων. Ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις. Τοῦτο ἐπίτασις θλίψεως, ὅταν ἄφυκτα ᾖ τὰ κακά. καὶ ὥσπερ ἀνάγκη τις ἐπικέηται τῶν δεινῶν δυσδιεξόδευτος.
» Ἐν στενοχωρίαις. Ἢ τοι ταῖς τοῦ λιμοῦ φησι, μὴ ταῖς τῶν ἄλλων ἀναγκαίων, ἢ καὶ ἁπλῶς
» ταῖς τῶν πειρασμῶν. Ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις. Καίτοι καθ' ἑαυτὸ ἕκαστον, ἀφόρητον ἴσως, μὴ τὸ μαστίζεσθαι μόνον, καὶ τὸ δεδέσθαι μόνον, καὶ τὸ μηδαμοῦ δύνασθαι στῆναι ἐλαυνόμενον. ἔνθα γάρ ἐστιν ἐν ἀκαταστασίαις. ὅταν δὲ καὶ πάντα, μὴ ὁμοῦ πάντα ἐπίῃ, ἐννόησον ἡλίκης δεῖται ψυχῆς. εἶτα μὴ τῶν ἔξωθεν, καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ πιθήσιν.
» Ἐν νηστείαις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐννηστείαις ἐν ἀγνότητι. Διὰ τούτων, τοὺς καμάτους αἰνίττεται οὓς ἐκαμε περιιών, καὶ ἐργαζόμην τὰς νύκτας, ἐν οἷς ἐδίδασκεν, ἢ ὅτι καὶ ἐν αὐταῖς εἰργάζετο, μὴ μὴν τούτων ἁπάντων, οὐδὲ τοῦ νηστεύειν ἠμέλει, καίτοιγε ταῦτα αὐτὶ μυρίων ἤρκει νηστειῶν. ἀγνότητα δὲ ἐνταῦθα, ἢ σωφροσύνην πάλιν, ἢ τὴν ἐν ἅπασι κατάστασιν, ἢ
» τὸ ἀδωροδόκητον, ἢ καὶ τὸ, δωρεὰν τὸ εὐαγγέλιον κηρύττειν. Ἐν γνώσει. Τί ἐστιν ἐν γνώσει; ἐν σοφίᾳ τῇ παρὰ τοῦ θεοῦ δεδομένῃ, τῇ ὄντως γνώσει, οὐ καθάπερ ἐκεῖνοι οἱ δοκοῦν-
» τες εἶναι σοφοὶ, μὴ τῇ ἔξωθεν παιδεύσει κομπάζοντες ταύτῃ δὲ ἐλαττούμενοι. Ἐν μακρο
» θυμίᾳ, ἐν χρηστότητι. Πολὺ γὰρ καὶ τοῦτα γενναίαν ἴσως ψυχῆς, τὸ πάντοθεν παροξυνόμενον, μὴ κεντούμενον, μακροθύμως ἅπαντα φέρειν. εἶτα δεικνὺς πόθεν τοιοῦτος γέγονεν, ἐπή
» γαγεν. Ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Ἐν αὐτῷ γὰρ πάντα ταῦτα κατορθοῦμεν φησί. ἀλλ' ὅρα, πότε τὴν παρὰ τοῦ πνεύματος ἔλαβε τοῦ ἁγίου βοήθειαν; ὅτε τὰ παρ' ἑαυτοῦ ἐπεδείξατο; ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, καὶ ἕτερον λέγειν μετὰ τούτου. ποῖον δή φησι; ὅτι μὴ πνεύματος πολλοῦ πεπληρώμεθα, καὶ ἀποδεικνύμεν, καὶ ἐντεῦθεν τὴν ἀποστολὴν, ἀπὸ τῶν χαρισμάτων ἠξιώθημεν πνευμάτων. εἰ γὰρ καὶ χάρις ἐστὶν, ἀλλὰ μὴ αὐτὸς αἴτιος ὁ μετὰ τῶν κατορθωμάτων, καὶ τῶν ἱδρώτων τὴν χάριν ἐπισπασάμενος. εἰ δέ τις εἴποι μὴ τῶν εἰρημένων αὐτὸν ἐμφαίνειν τὸ ὅτι, καὶ ἐν τῇ χάριτι τῇ πνευματικῇ οὐδὲν μικρὸν ἔδωκε προσκοπεῖν, οὐκοῦν ἀμφοτέροις τῆς ἐννοίας. καὶ γὰρ οἱ τὰς γλώσσας λαβόντες παρ' αὐτοῦ, μὴ ἐπαρθέντες, ἐμωμήθησαν. ὅθεν γὰρ καὶ χάρισμα λαβόντα πνευματικὸν, οὐκεῖς δέον αὐτῷ χρήσασθαι. ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς φησι, ἀλλὰ καὶ ἐν πνεύματι. τουτέστιν ἐν τοῖς χαρί-
» σμασιν, ἀμώμητοι ἐγενόμεθα. Ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ. Τοῦτο πάντων αὖπιον τῶν ἀγαθῶν, ἔνθεν τοιοῦτον αὐτὸν εἰργάζετο, ἔνθεν μὴ τὸ πνεῦμα μένειν ἐποίει παρ' αὐτῷ. δι' οὗ καὶ
» πάντα αὐτῷ κατωρθοῦτο. Ἐν λόγῳ ἀληθείας. Ὃ πολλαχοῦ λέγει, ὅτι οὐ δόλοῦν
» τες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ οὐδὲ νοθεύοντες διετελέσαμεν. Ἐν δυνάμει θεοῦ. Ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ. οὐδὲν ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ θεῷ τὸ πᾶν ἀναθεὶς, καὶ αὐτῷ λογιζόμην τὰ αὐτοῦ κατορθώματα, ἔνθεν καὶ ἐνταῦθα πεποίηκεν. ἐπεὶ δὴ γὰρ μεγάλα ἐφθέγξατο, καὶ ἔφησεν ἀληθῶς παρεσχῆσθαι βίον ἀβίωτον πάντων, καὶ φιλοσοφίαν ἄκραν, τῷ πνεύματι, μὴ τῷ θεῷ ταῦτα ἀνατίθησιν. οὐδὲ γὰρ τὰ τυχόντα ἴσως τὰ εἰρημένα. εἰ γὰρ μὴ ἐν ἡσυχίᾳ ζῶντα δύσκολον κατορθοῦν, καὶ

ἀλησ∫ον εἶναι, τὸν ὑπὸ τοσούτων ἐνοχλούμενον πειρασμῶν, μὴ ἀλλὰ πάντων λάμ∫αντα, ἐννόησον ἡλίκης εἶναι ψυχῆς. καίτοι οὐδὲ ζῶντα ὑπέμενε μόνον, ἀλλὰ μὴ πολλῷ πλείονα τούτων, ἅπερ ἐξῆς πίθησι. καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν, οὐχ ὅτι ἀλησ∫ὸς ὢν ἐν τοσούτοις κύμασι πλέον. οὐδ' ὅτι πάντα ὑπέμεινε γενναίως, ἀλλ' ὅτι μὴ μεθ' ἡδονῆς πάντα. ἅπερ ἀλλὰ τ ἐξῆς
» ἡμῖν πάντα ποιεῖ φανερὰ, λέγων οὕτως. Διὰ τῶν ὅπλων τ δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν, μὴ
» ἀριστερῶν. Εἶδες ψυχῆς παράσημα, μὴ φρόνημα βύτονον; δείκνυσι γὰρ ὅτι ὅπλα εἰσὶν ἀ∫θλίψεις. οὐ μόνον οὐ καταβάλλοντα, ἀλλὰ μὴ τειχίζοντα. καὶ ἰσχυροτέρους ποιοῦντα. ἀριστερὰ δὲ καλεῖ τὰ δυσκοῦντα εἶναι λυπηρά. μὴ γὰρ τοιαῦτά ὅτι τὰ τὸν μαθὸν ἔχοντα, τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτως αὐτὰ καλεῖ; ἢ κατὰ τ ὑπόληψιν τῶν πολλῶν, ἢ ὅτι δὴ ἐκέλευσεν ὁ
» θς βύχεσθ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. Διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας. ἀλλὰ δυσφημίας, μὴ
» δυφημίας. Τί λέγεις, ὅτι δόξης ἀπολαύεις μέγα ῥᾴθ θεὶς εἰ; ναί φησι. τί δήποτε; τὸ μὲν γὰρ ἀτιμίαν ἐνεγκεῖν, μέγα. τὸ δὲ δόξης μετασχεῖν, οὐ νεανικῆς δεῖται ψυχῆς; νεανικῆς μὲν οὖν, μὴ σφόδρα μεγάλης. ὥστε αὐτῆς ἀπολαύοντα, μὴ ἐκτραχηλισθῆναι. διὸ μὴ τοῦτ τούτῳ φρονεῖ, ὡς ἐπ' ἐκείνῳ. μὴ γὰρ ἐν ἀμφοτέροις ὁμοίως ἐλαμπε. πῶς δὲ ὅπλον γίνεται δικαιοσύνης; ὅτι ἀνάγει πολλοὺς εἰς δυσέβειαν τὸ ἐν τιμῇ εἶναι τοὺς διδασκάλους. μὴ ἔργων δὲ ἀγαθῶν ῥᾴθ δεῖγμα ἐφί. καὶ τὸν θν ῥᾴθ δοξάζει, μὴ ῥᾴθ δὲ τῆς τ θ δυ δυμηχανίας, τὸ ἀλλὰ τ ἐναντίων εἰσάγειν τὸ κήρυγμα. σκόπει δὲ, εἰ δέδεται παῦλος μὴ ῥᾴθ ἵν' ὑπὲρ τ θ δυαγγελίου. τὸ γὰρ κατ' ἐμέ φησι εἰς προκοπὴν τ θ δυαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς πλείονας τ ἀδελφῶν πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. δόξης πάλιν ἀπήλαυνε. μὴ ῥᾴθ πάλιν ἐκείνους προθυμοτέρους ἐργάζεται. ἀλλὰ δυσφημίας, καὶ δυφημίας. οὐ γὰρ μόνον ἐκεῖνα γενναίως ἔφερε τὰ ἐν τῷ σώματι τὰς θλίψεις, καὶ ὅσα ἀπηριθμήσατο, ἀλλὰ μὴ τὰ τῆς ψυχῆς μόνης καθαπτόμενα. οὐδὲ γὰρ καὶ ταῦτα ἁπλῶς ἤνεγκεν ἐπαθεν. ὁμοίως ἱερεμίας πολλοὺς ἐνεγκὼν πειρασμούς, πρὸς ταῦτα ἀπηγόρευε, καὶ ὅτε δὴ ὠνειδίζετο, ἔλεγεν. οὐ μὴ, προφητεύσω, οὐδὲ μὴ ὀνομάσω τὸ ὄνομα κυ. μὴ ὁ δὲ δ πολλαχοῦ τὸν ὀνειδισμὸν ἀποδύρε). καὶ ὁ ἡσαΐας μετὰ πολλὰ, ὑπὲρ τούτου παρακαλεῖ λέγων. ὀνειδισμὸν τῶν ἀνῶν μὴ φοβεῖσθε, καὶ τῷ φαυλισμῷ αὐτῶν μὴ πτ ᾶσθε. καὶ ὁ ῾χς δὲ πάλιν τοῖς μαθηταῖς. ὅταν εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμ, χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε ῾ῆ, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐνοῖς. ἀλλαχοῦ δέ φησι, καὶ σκιρτήσατε, οὐκοῦν δὲ τοσοῦτον ἔθηκε τὸν μισθὸν εἰ μὴ πολὺς ἦν ὁ ἀγών. ἐν μὲν γὰρ ταῖς βασάνοις, καὶ τὸ σῶμα μετέχεται μετ' τῆς ψυχῆς τὰς ἀλγηδόνας. καὶ γὰρ τ σώματος, καὶ τ ψυχῆς ὁ πόνος ἐστὶν, ἐκεῖ δὲ τῆς ψυχῆς μόνης. πολλοὶ γοῦν ἀπὸ τούτων μόνον ἔπεσον, μὴ τὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτῶν ἀπώλεσαν. μὴ τῷ ἰῶβ δὲ τ σκωλήκων, καὶ τ τραυμάτων, φορτικώτερα ἐφαίνετο τὰ παρὰ τῶν φίλων ὀνείδη. οὐ γάρ ὄντιν οὐκ ὄντιν οὐδὲν ἀφορητότερον τοῖς ὀδυνωμένοις λόγου δυωαμένου δακεῖν ψυχήν. διὸ μετ' τῶν ἀνδρώντων, μὴ τῶν ἰδρώτων, μὴ ταῦτα πίθησι λέγων. δόξης καὶ ἀτιμίας. πολλοὶ γοῦν, καὶ τ ἰουδαίων δοξαν τὴν δόξαν τ τῶν πολλῶν, οὐκ ἠθέλησαν πιστεῦσαι. ἐφοβοῦντο γὰρ οὐχ ἵνα μὴ κολασθῶσιν, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀποσωάγωγοι γένωνται, διὸ λέγει. πῶς δύνασθε πιστεύειν, δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες. καὶ πολλοὺς αὖ ἴδοιμεν οἱ πάντων μὲν κατεφρόνησαν τῶν δεινῶν, τοῦτο δὲ δόξης ἥττήθησαν.

» ξης ἠπίστησαν. Ὡς πλανοι, καὶ ἀληθεῖς. Τοῦτ' ἔστι διὰ δυσφημίας, καὶ εὐφημίας.
» Ὡς ἀγνοοῦμεν, καὶ ἐπιγινώσκομεν. Τοῦτ' ἔστι διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας. τοῖς μὲν, γὰρ ἦσαν
» γνώριμοι, καὶ περιφανέστατοι, οἱ δὲ, οὐδὲ εἶδέναι αὐτοὺς ἠξίουν. Ὡς ἀποθνήσκοντες,
» καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς ἐπιθανατίοι, καὶ κατάδικοι. Ὅπερ καὶ αὐτὸ, ἀτιμίας ἐστὶν. ἔδει
δὲ εἶπε, δεικνὺς καὶ τῇ δυνάμει τὸ ἄφατον, καὶ τῶν ὑπομονῶν. τὸ μὲν γὰρ τῶν
ἐπιβουλευόντων μέρος, ἀπεθανάτιζεν. καὶ ἔστιν πάντες νομίζουσι. διὰ δὲ τὸν θεὸν, διεφύγο-
μεν τοὺς κινδύνους. εἶτα δηλῶν, τίνος ἕνεκεν ταῦτα συγχωρεῖ ὁ θεὸς, ἐπήγαγεν. ὡς παιδευό
μενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι. μέγα ἀπὸ τῶν πειρασμῶν, καὶ περὶ τῶν μαθῶν δεικνὺς τὸ κέρδος
» αὐτοῖς εἰσγινόμενον, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀπόντας αὐτοὺς ὠφελοῦντας. Ὡς λυπούμενοι ἀεὶ
» δὲ χαίροντες. Παρὰ μὲν γὰρ τοῖς ἔξωθεν, ὑποπτεύομεθα, ὡς ἂν ἀδυμίας εἶναι. ἡμεῖς
δὲ οὐκ ἐκείνοις προσέχομεν, ἀλλὰ τῇ ἡδονῇ ἀκμάζουσαν ἔχομεν. καὶ οὐκ εἶπε χαίροντες
μόνον, ἀλλὰ προσέθηκε, καὶ τὸ διηνεκές. ἀεὶ γὰρ χαίροντες φησι. τί δέ νῦν ταύτης ἴσον γέ-
» νοιτ' ἂν τῆς ζωῆς, ἐν ᾗ τοσούτων ἐπιόντων δεινῶν, μείζων ἡ χαρὰ γίνεται; Ὡς πτωχοὶ,
» πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες Τινὲς μέν φασι πλοῦτον ἐνταῦθα λέγεσθαι τὸν πνευματικόν. ἐγὼ
δὲ εἶπον ἂν, καὶ τὸν σαρκικόν. καὶ γὰρ καὶ τοῦτον ἐπλούτουν, καινώτατα τρόπῳ τοὺς ἀπάν
» των ἔχοντες οἰκείους ἀνεψιμένους αὐτοῖς. καὶ τοῦτο ἐδήλωσε διὰ τῶν ἑξῆς εἰπών. Ὡς
» μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. Καὶ πῶς ἐνι τοῦτο; πῶς μὲν οὖν τὸ ἐναντίον ἐνι;
ὁ γὰρ πολλὰ κατέχων, οὐδὲν ἔχει. ὁ δὲ μηδὲν ἔχων, τὰ πάντα κέκτηται. καὶ οὐκ ἐνταῦθα
μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀπὸ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία ἐγίνετο. εἰ δὲ θαυμάζεις πῶς
ἔστι τὸν μηδὲν ἔχοντα τὰ πάντα ἔχειν, αὐτὸν τὸν Ζον εἰς μέσον ἀγάγωμεν, ὃς τῆ οἰκουμένῃ ἐπέ
ταττε. καὶ οὐχὶ τῶν χρημάτων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν κύριος ἦν. εἰ δυ
νατὸν φησι τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες αὖ ἐδώκατέμοι. ταῦτα δὲ λέγει, παιδεύων
μὴ παράπεσθαι πρὸς τὰς τῶν πολλῶν δόξας, κἂν πλανοὺς λέγωσι, κἂν ἀγνοῶσι, κἂν κα
ταδίκους νομίζωσι, κἂν ἐπιθανατίους, κἂν λυπεῖσθαι, κἂν ἐν ἀθυμίᾳ εἶναι. κἂν μηδὲν ἔ-
χειν, κἂν τοῖς ἐν δυσθυμίᾳ ἀθυμεῖν, ὅπου οὐδὲ τοῖς τυφλοῖς ὁ ἥλιος κατάφανής. οὐδὲ τοῖς
παραπαίουσιν ἡ τῶν σωφρονούντων ἡδονὴ δήλη. μόνοι γὰρ οἱ πιστοὶ ὀρθοὶ κριταὶ τῶν πρα-
γμάτων εἰσί. καὶ οὐκ ἔστιν τοῖς αὐτοῖς χαίρουσι, καὶ ἀλγοῦσι τοῖς ἄλλοις. καὶ γὰρ εἰς ἄθλει
ος ἀγώνων ἀγωνιζόμενος θεάσασθαι τὰ τραύματα ἔχοντα, καὶ στέφανον περικείμενον, ἠνέσατο
αὐτὸν ἀλγεῖν διὰ τὰ τραύματα, οὐκεῖ δὴ τῇ ἡδονῇ τὸ ἀπὸ τοῦ στεφάνου. καὶ οὗτοι τοίνυν
ἐπειδὴ ἃ πάσχομεν ἴασιν. ὑπὲρ δὲ ὧν πάσχομεν ἀγνοοῦσι, εἰκότως ταῦτα μόνα ὑποπτεύ
σι, τὰ παλαίσματα μὲν, καὶ τοὺς κινδύνους ὁρῶντες. τὰ δὲ ἆθλα, καὶ τοὺς στεφάνους, καὶ
τὴν τῶν ἀγώνων ὑπόθεσιν οὐκέτι. τί οὖν ἐστιν πάντα ἅπερ παῦλος κατεῖχε λέγων; ὡς μηδὲν
ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. τὰ βιωτικὰ τὰ πνευματικά. οὐ γὰρ ὡς ἄγγελον αἱ πόλεις ἐδέ
χοντο. ὑπὲρ οὗ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐξορύξαντες αὖ ἔδωκαν. ὑπὲρ οὗ τὸν ἑαυτῶν πρά
χηλον ὑπέστησαν, πῶς οὗτος οὐ πάντα εἶχε τὰ ἐκείνων; εἰ δὲ βούλει, καὶ τὰ πνευματικὰ ἰδεῖν,
ὄψει καὶ ἐν τούτοις μάλιστα πλουτοῦντα. ὁ γὰρ οὕτως τῷ βασιλεῖ τῶν πάντων φίλος, ὡς μὴ
ἀπορρήτων κοινωνεῖν τῷ δεσπότῃ τῶν ἀγγέλων, πῶς οὐ πάντων πλουσιώτερος ἦν, μὴ πάντα ἔ
χειν οὐκ ἂν οὕτως ὑπέκειντο δαίμονες. οὐκ ἂν οὕτως ἐδραστέτευσε πάθη, καὶ νοσήματα.

Ἡ ἀπόν.

Καὶ ἡμεῖς τοίνυν ὅταν τι πάσχωμεν ὑπὲρ τὸν χν̄, μὴ μόνον γενναίως φέρωμεν, ἀλλὰ καὶ χαίρωμεν. κἂν νηστεύωμεν, ὡς τρυφῶντες σκιρτῶμεν. κἂν ὑβριζώμεθα, ὡς ἐγκωμαζόμενοι χορεύωμεν, κἂν ἀναλίσκοντες, ὡς περιποιούμενοι διακείωμεθα. κἂν πένητι παρέχωμεν, λαμβάνειν νομίζωμεν. ὁ γὰρ μὴ οὕτω διδούς, οὐδὲ δώσει ῥᾳδίως. ὅταν τοίνυν θέλῃς σκοπεῖσθαι, μὴ σεαυτὸν ἴδῃς μόνον ὅτι ἀναλίσκεις. ἀλλ' ὅτι καὶ πλείονα περιποιῇ, μὴ σεαυτὸν πρὸ ἐκείνου. μὴ μὲν μόνον τῆς ἐλεημοσύνης, ἀλλὰ μὴ τῆς πάσης ἀρετῆς, μὴ τὸ ἀριθμὸ τ πόνων, ἀλλὰ καὶ τὸ γλυκὺ τῶν ἐπάθλων λογίζου. μὴ πρὸ πάντων τ ὑποθέσιν τῶν παλαισμάτων τὸν κν̄ ἡμῶν Ἰν̄. καὶ ῥᾳδίως ἐπιβήσῃ τῶν ἀγώνων, μὴ ἐν ἡδονῇ τ ἅπαντα βιώσῃ χρόνον. οὐδὲν γὰρ οὕτω ποιεῖν ἡδονὴν εἴωθεν, ὡς σωφρονοῦντα ἀγαθόν. διατοῦτο παῦλος μὲν καθ' ἑκάστην ποιῶ τ ἡμέραν, ἔχαιρε καὶ ἠγάλλετο. οἱ δὲ νῦν οὐδὲ ὀναρ ὑπομένοντές τι τούτων, ἀλγοῦσι μὴ θρηνοῦσιν, οὐδὲ μόθεν ἄλγουσιν, ἀλλ' ἢ ἐκτὸς μὴ φιλόσοφον ἔχειν γνώμην. ἐπεὶ τίνος ἕνεκεν εἰώθεμεν ὁ θρῆνος; ὅτι πένης εἶ, μὴ τῶν ἀναγκαίων ἀπορεῖς; οὐκοῦν διακείσεσθαι μᾶλλον θρηνεῖν δεῖ. οὐχ ὅτι κλαίεις, οὐχ ὅτι πένης εἶ, ἀλλ' ὅτι μικρόψυχος. οὐχ ὅτι χρήματα οὐκ ἔχεις, ἀλλ' ὅτι τοσούτου τὰ χρήματα ζημίας. καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπέθνησκε παῦλος, καὶ οὐκ ἔκλαιεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχαιρε. λιμῷ ἐμάχετο διηνεκεῖ, καὶ οὐκ ἤλγει, ἀλλὰ μᾶλλον ἐγκαλλωπίζετο. σὺ δὲ ὅτι μὴ πάντα ἔχεις τὰ τῶν ἐνιαυτῶν κείμενα, ἀλγεῖς καὶ πόθεις ἑαυτόν; ναί φησιν. ἐκεῖνος γὰρ τὰ ἑαυτοῦ μόνον ἐμέριμνα, ἐγὼ δὲ μὴ ὑπὲρ οἰκετῶν, μὴ παίδων, μὴ γυναικός. ἐκεῖνος μὲν οὖν μόνος τὰ ἑαυτοῦ οὐκ ἐμέριμνα, ἀλλὰ τὰ τῆς οἰκουμένης ἅπάσης. καὶ σὺ μὲν ὑπὲρ οἰκίας μιᾶς, ἐκεῖνος δὲ ὑπὲρ τ ἐν ἱεροσολύμοις πενήτων τοσούτων ὄντων, ὑπὲρ τ ἐν μακεδονίᾳ, ὑπὲρ τῶν πανταχοῦ πλανωμένων, ὑπὲρ τῶν διδόντων ἐκείνοις οὐχ ἧττον, ἢ τ λαμβανόντων. καὶ γὰρ διπλῆ ἦν αὐτῷ ἡ φροντὶς ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης. καὶ ὅπως τ ἀναγκαίων μὴ ἀπορεῖεν, μὴ ὅπως ἐν τοῖς πνικοῖς πλουτοῖεν. μὴ οὐχ οὕτως ἐλύπει τὰ παιδία πενιῶντα, ὡς ἐκεῖνον τὰ τῶν πιστῶν πράγματα πάντα. τί λέγω τὰ τῶν πιστῶν; οὐδὲ γὰρ τῆς ὑπὲρ τ ἀπίστων φροντίδος ἐλεύθερος ἦν, ἀλλ' οὕτως ὑπὸ ταύτης ἐπίκειτο, ὡς δύνασθαι, μὴ ἀνάθεμα γενέσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. σὺ δὲ κἂν μυριάκις ἐπιπράσῃ λιμός, οὐκ ἂν ἔλοιο ποτὲ ἀποθανεῖν ὑπὲρ ὀφυοῦν. μὴ σὺ μὲν ὑπὲρ γυναικὸς μιᾶς μεριμνᾷς, ἐκεῖνος δὲ ὑπὲρ τ κατὰ τ οἰκουμένην ἐκκλησιῶν. ἡ γὰρ μέριμνα μία ἦν πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. μέχρι τίνος οὖν παίζεις ἀνέ παύλῳ σαυτὸν παραβάλλων; καὶ οὐ παύσῃ τῆς πολλῆς ταύτης μικροψυχίας. δακρύειν γὰρ οὐχ ὅταν ἐν πενίᾳ ὦμεν ἀλλ' ὅταν ἁμαρτάνωμεν, δεῖ. διὸ γὰρ θρήνων ἄξιον, ὡς τάγε ἄλλα μὴ γέλωτος. ἀλλ' οὐτὸ τομέλυτεῖ φησι μόνον. ἀλλ' ὅτι μὴ ὁ δεῖνα ἐν δουλείᾳ. ἐγὼ δὲ ἄτιμος καὶ ἀπερρίμμενος. καὶ τί θαῦμα; καὶ γὰρ ὁ μακάριος παῦλος ἄτιμος, καὶ ἀπερρίμμενος εἶναι ἐδόκει τοῖς πολλοῖς. ἀλλ' ἐκεῖνος παῦλος ἦν φησιν. οὐκοῦν οὐχ ἡ τῶν πραγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῆς γνώμης ἀθενεια ποιεῖσθαι τ ἀθυμίαν. μὴ τοίνυν τ πενίαν θρήνει, ἀλλὰ σαυτὸν τὸν οὕτω διακείμενον, μᾶλλον δὲ μὴ σαυτὸν θρήνει, ἀλλὰ διόρθου. μὴ δὲ χρήματα ζήτει, ἀλλ' ὀφυείων χρημάτων φαιδροτέρους ποιεῖ, θαῦμα εἰπεῖν, φιλοσοφίαν καὶ ἀρετήν. ταύτης μὲν γὰρ οὔσης, οὐδὲν πενίας βλαβερόν. ταύτης δὲ οὐκούσης, οὐδὲν χρημάτων ὄφελος. τί γὰρ ὄφελος εἰπεῖν τ πλουτοῦντων μὲν, πενιχρασὶ δὲ ἐχόντων ψυχάς. οὐχ οὕτως σὺ σαυτὸν ταλανίζεις, ὡς ἐκεῖνος ὁ πλούσιος ἑαυτόν.

σιος ἑαυτὸν· ὅπ μὴ τὰ πάντων ἔχει· εἰ δὲ μή, κλαίει καθάπερ σύ· ἀναπέπυξον αὐτῆ τὸ συνεδὸς, καὶ ὄψει τὸν θρίαμβον, καὶ τὸν κωκυτόν· θέλεις σοι δείξω τὸν πλοῦτον τὸν σὸν, ἵνα παύσῃ μᾶλλον εἰζων τοὺς ἐν χρήμασι πλουζοιῶντας; ὁρᾷς τοῦτον τὸν οἰκέτην; πῶς μὴ καλὸς πῶς δὲ μέγας, πῶς δὲ ἐφ' ὑψηλοῦ κεῖται; τούτου τῆ κάλλους οὐχὶ πλέον μᾶλλον ἀπολαύει ἐκεῖνος· οὐδ' ἂν ἀπλουσθείησε παρώσασθε, καὶ αὐτῆ ποιῆσαι τὸ πᾶν· ὥσπερ γὰρ δι' ἐκεῖνον γέγονεν, οὕτω καὶ δι' σέ· τί δὲ ὁ ἥλιος, τὸ φαιδρὸν ἅπασι φέγγος, καὶ τηλαυγὲς, καὶ τοὺς ὄψεις ἡμῶν διαφαῖνον, οὐχὶ κοινὸς ἅπασι, καὶ οὗτος προκείται; καὶ πάντες ἀπολαύουσιν ἐξίσης αὐτῆ, καὶ πλούσιοι, καὶ πένητες; ἀλλ' ὁ τῆ ἄστρων στέφανος, καὶ ὁ τῆς σελήνης κύκλος, οὐχ ὁμοίως πᾶσιν ἀνεῖται; μᾶλλον δὲ εἰδεῖη θαυμαστὸν εἰπεῖν, πλέον ἡμεῖς οἱ πένητες ἀπολαύομεν, ἢ ἐκεῖνοι· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὰ πολλὰ μέθης βαθίζόμενοι, καὶ ἐν κώμῳ διάγοντες, καὶ ὕπνῳ βαθεῖ, οὐδὲ ἐπαισθάνονται τούτων, ὑπνώφιοι ὄντες, καὶ σκιατραφούμενοι· οἱ δὲ πένητες μάλιστα πάντων εἰσὶν οἱ τοῖς στοιχείοις ἐντρυφῶντες τούτοις· καὶν τὸν ἀέρα δὲ ἐξετάσῃς τὸν πανταχοῦ κεχυμένον, τὸν πένητα καθαρώτερον, καὶ πλείονος ἀπολαύοντα ὄψει· καὶ γὰρ ὁδοιπόροι, καὶ γεωργοὶ, τὸ ἐν ἄστει μᾶλλον ἐντρυφῶσι τούτοις· καὶ αὐτῶν πάλιν τὸ ἐν ἄστει τοῦτο, πλέον οἱ χειροτέχναι, τῶν δι' ὅλης μεθυόντων τῆς ἡμέρας· τί δὲ ἡ γῆ, οὐχὶ κοινὴ πᾶσιν ἀνεῖται; οὐχὶ φησί· πῶς δῆτα λέγεις εἰπέμοι; ὅπι ὁ πλούσιος, καὶ ἐν ἄστει πλέθρα ἀπολαβὼν πλείονα, μακροὺς ἀνίστησι περιβόλους, καὶ ἐν ἀγροῖς πολλὰ ἀποτέμνεται μέρη· τί οὖν ὅταν δὴ ἀποτέμνεται αὐτὸς αὐτῶν ἀπολαύει μόνος; οὐδαμῶς· καὶν μυρία φιλονεικήσῃ· καὶ γὰρ τοὺς καρποὺς εἰς ἅπαντας ἀναγκάζεται διανέμειν, καὶ σῖτον, καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον σοὶ γεωργεῖ, καὶ διακονεῖται σοι πανταχοῦ· καὶ τῶν περιβόλων τὰ μακρῶν, καὶ τῶν οἰκημάτων μὴ τὸ ἄφατον δαπάνῃ, καὶ τοὺς πόνους, καὶ τὰς ταλαιπωρίας, σοὶ παρασκευάζει τὰ χρῆσιν, ὀλίγον παρὰ σοῦ τῆς τοσαύτης διακονίας ἀργύριον λαβών· καὶ ἐν βαλανείοις, καὶ πανταχοῦ, τὸ αὐτὸ συμβαῖνον ἰδοις ἄν· τοὺς μὲν πλουτοῦντας, καὶ χρήμασι, καὶ φροντίσι, καὶ πόνοις δαπανωμένους· τοὺς δὲ πένητας ὀλίγων ὀβολῶν, μᾶ ἀδείας ἅπαντα καρπουμένους ζῶντας, καὶ πλέον οὐδὲν ἀπολαύειτου τῆς γῆς· οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνος μὲν δέκα γαστέρας, σὺ δὲ μίαν πληροῖς· ἀλλὰ πολυτελεστέρων αὐτὸς μετέχει σιτίων; μάλιστα μὲν, οὐ πολλὴ τῆ πλεονεξία· πλὴν καὶν ζῶν θασε τὸ πλέον ἔχειν εὑρήσομεν· ἡ γὰρ πολυτέλεια αὕτη διαφθόσοι ξηλωτὴ εἶναι δοκεῖ, ἐπειδὴ πλείονα ἔχει τὴ ἡδονὴ, ἀλλ' αὕτη παρὰ τῷ πένητι πλείων· οὐχ ἡδονὴ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑγεία· καὶντούτῳ πλεονεκτεῖ μόνον ὁ πλούσιος τῷ τὸ σῶμα ἀδενέστερον κατασκευάζειν, πλείοσι σιτάγειν τὰς πηγὰς τῶν ἀφροδισιάτων· τὰ μὲν γὰρ τὸ πένητος, κατὰ φύσιν οἰκονομεῖται πάντα· τὰ δὲ ἐκείνου διὰ τὴν ἀμετρίαν εἰς φθορὰν τελευτᾷ, καὶ ἀφροδισίαν· εἰ δὲ βούλεσθε, μὴ ὑποδείγμασι αὐτὸ δῆτα καταδώμεν· εἰ γὰρ δέοι καὶ μόνον ἀνάψαι· εἶτα ὁ μὲν, σκευὴ μάζια, καὶ ὀδόντας λευκοὺς καταβάλοι πολλοὺς, καὶ ἀτειρους, καὶ οὕτως αὐτὴν ἀναγκαίοι· ὁ δὲ ξύλα δρυὸς, καὶ πεύκης, τί πλέον ἔχειν οὗτος ἐκείνου; οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ ἔλαττόν τι δὲ· οὐδὲν γὰρ κωλύει, καὶ ἕτερος περιτρέψαι τὸ ὑποδείγμα, εἰ ὁ μὲν, ξύλα βάλοι· ὁ δὲ σώματα ὑποκαίοι, ποίᾳ αὖ ἡδονῇ παρέσῃς καμίνῳ τῆ τῶν ξύλων, ἢ τῆ τῶν σωμάτων; δῆλον, ὅτι τῆ τῶν ξύλων· ἐκείνη μὲν γὰρ κατὰ φύσιν καίεται, καὶ πολὺ θέαμα τοῖς ὁρῶσιν ἐστίν· αὕτη δὲ τῆ κνίσῃ, καὶ τῷ ἰχῶρι, καὶ τῷ καπνῷ, καὶ τῆ τῶν

ὀφέων λυσωλίαι πάντας αὖ ἀπελάσειεν. ἔφριξας ἀκούσας, καὶ ἐβδελύξω τὴν κάμινον; αὗται αἱ τῶν πλουσίων γαστέρες εἰσί. πλείονα γὰρ ἐν τούτοις σκωλεδόνα, ἢ ἐν τῇ καμίνῳ ἐκείνῃ, δύροιπς αὖ. καὶ πνεύματα λυσώδη, καὶ ῥεύματα ἀηδέστατα, τῷ παντὶ χοῦ μὴ ἐν ἐκάστῳ μορίῳ πολλὴν εἶναι τὴν ἀπωθίαν διὰ τὴν πλησμονήν. τὸ γὰρ κατὰ φύσιν δοῦναι οὐκ ἀρκοῦντος ἅπαντα κατεργάσασθαι, ἀλλὰ καταχωννυμένου, ἐπίκειται ἐκεῖνα αὖθις ἐνθεν καπνιζόμενα, καὶ πολλὴν ποιοῦντα τὴν ἀηδίαν. τίνι οὖν αὖτις παραβάλοι τὰς ἐκείνων γαστέρας; ἀλλὰ μὴ λυχεράνητε πρὸς τὸν λόγον. ἀλλ' εἰ μὴ ἀληθῆ λέγω, διελέγξατε. τίνι οὖν αὖτις αὐτὰς παραβάλοι; οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ τὰ εἰρημένα δεῖξαι αὐτῶν τὴν ἀθλιότητα, δύρον καὶ ἑτέραν εἰκόνα. τίνα δὴ ταύτην; καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀμφορέων ἔνθα πολλοὶ οἱ φορυτοὶ κόπρου, χόρτου, καλάμης, λίθων, πηλοῦ, συνεχεῖς ἐμφράξεις γίνονται. καὶ ὑπερεκχεῖται λοιπὸν αὖθεν ἡ τοῦ βορβόρου ῥύμη, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς τούτων κοιλίας συμβαίνει. φραττομένης γὰρ αὐτῆς κάτωθεν, αὖθεν ἀναβλύζει τὰ πλείονα τῶν πονηρῶν τούτων ῥευμάτων. ἀλλ' οὐκέτι τῶν τενήτων οὕτως. ἀλλ' ὥσπερ αἱ τὰ καθαρὰ, προχέουσαι ῥεῖθρα πηγαὶ, καὶ κήποις ἀρδουσαι, καὶ παραδείσους, οὕτω καὶ αἱ τούτων γαστέρες εἰσὶ καθαραὶ τῶν τοιούτων περιττωμάτων. ἀλλ' οὐχ αἱ τῶν πλουτούντων μόνον δὲ τρυφώντων τοιοῦται, ἀλλὰ χυμῶν, φλεγμάτων, χολῆς, αἵματος διεφθορότος, ῥεύματος σεσηπότος, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων εἰσὶ τενεπληρωμέναι. διόπερ οὐδεὶς κἂν πρὸς βραχὺ ἀρκέσῃ χρόνον διαπαντὸς ἐν τρυφῇ ζῶν. ἀλλ' ἐν ἀῤῥωστίαις βιώσεται διηνεκέσι. διὸ καὶ ἠδέως αὖ ἠρόμην αὐτούς. τίνος ἕνεκεν τὰ σῖτα δέδοται. ἵνα φθειρώμεθα, ἢ ἵνα τρεφώμεθα. ἵνα νοσῶμεν, ἢ ἵνα ἰσχύωμεν, ἵνα ὑγιαίνωμεν, ἢ ἵνα ἀσθενῶμεν. δῦ δηλον, ὅτι διὰ τροφὴν, καὶ ὑγείαν καὶ ἰσχύν. τίνος οὖν ἕνεκεν εἰς τοὐναντίον αὐτοῖς ἀποκέχρησθε, νόσον καὶ ἀσθένειαν διὰ τούτων δημιουργοῦντες τῷ σώματι; ἀλλ' οὐχ ὁ τένης, ἀλλ' ὑγείαν καὶ δύρωσιν, καὶ ἰσχὺν διὰ τῆς λιτῆς ὠνεῖται τροφῆς. μὴ δὴ κλαῦε διὰ τενίαν τὴν ὑγείας μοῖραν. ἀλλὰ καὶ ἀγάλλου, καὶ εἰ βούλει πλουτεῖν, καταφρόνει πλούτου. οὐ γὰρ τὸ χρήματα ἔχειν, ἀλλὰ τὸ μὴ δεῖσθαι τοῦ ἔχειν, τοῦτο μάλιστα δύπορία. αὖ τοῦτο κατορθώσωμεν, καὶ σὺν ταῦθα τῶν πλουτούντων πάντων δυπορώτεροι ἐσόμεθα, μὴ ἐκεῖ τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ιγ'.

» Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέωγε πρὸς ὑμᾶς κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν. στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. Διηγησάμενος περὶ τῶν ἐσω τοῦ πειρασμῶν, καὶ θλίψεων. ἐν ὑπομονῇ γὰρ φησιν, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις,, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις. καὶ δείξας ὅτι μέγα ἀγαθὸν τὸ πρᾶγμα. ὡς λυπούμενοι γάρ φησιν ἀεὶ δὲ χαίροντες. ὡς πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες, καὶ ὅσα αὐτὰ εἰπών. ὡς ψευδευόμενοι γάρ φησι, καὶ μὴ θανατούμενοι, καὶ τοῦ δὴ τὴν πολλὴν κηδεμονίαν διὰ τούτων ἐμφήνας καὶ τὴν δύναμιν. ἵνα γὰρ ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ φησι, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν. καὶ τοὺς ἄθλους αὐτοῦ καταλέξας. πάντοτε γὰρ τὴν νέκρωσιν αὐτοῦ φησι περιφέρομεν, καὶ ὅτι ἀναστάσεως δεῖται ἀπόδειξις σαφής. ἵνα γὰρ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ

ἰησοῦ φανερωθῇ

ἐν φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν φησι. μὴ ὢν γέγονε κοινωνός, μὴ πίνας ἐπισθύνθη. ὑπὲρ χῦ γὰρ πρεσβεύομεν φῇ, ὡς τοῦ θυ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, μὴ πίνων ἐστὶ διάκονος; ὅπου μεάμμαζος, ἀλλὰ πνς. μὴ ὅπου οὐ τούτῳ μόνον αἰδέσιμος, ἀλλὰ μὴ τοῖς πειρασμοῖς. θῷ γάρ φησι χάρις τῷ πάντοτε ἡμᾶς θριαμβεύοντι. μέλλει λοιπὸν αὐτοῖς μὴ ἐπιπιμᾶν, ὡς σφόδρα πρὶ αὐτ διακειμένοις, ἀλλὰ μέλλων, οὐκθ' ἑως ὧδε ἔρχε). ἀλλὰ πρότερον τὰ πρὶ τ ἀγάπης εἰπὼν ἵν πρὶ αὐτοὺς ἐπιδείκνυτο, τότε ἐμβαίνει, μὴ εἰς τ πρὶ τουτ λόγον. εἰ γὰρ μὴ ἀπὸ τ οἰκείων κατορθωμ αἰδέσιμος ὁ ἐπιζμῶν εἶη, ἀλλ' ὅμως ὅταν, μὴ τ φιλίαν ἵν ἔχει πρὸς τοὺς ἐγκαλυμένους ἐπιδείξῃ), ἀνεπαχθέστερον ποιεῖ τ λόγον. διαφέρε μὴ αὐτὸς ἀπὸ τ πειρασμῶν, μὴ τ ἱδρώτων τ ἑαυτ, μὴ τ ἀγώνων ἐκβασ, εἰς τ πρὶ τ ἀγάπης μεταβαίνει λόγον. μὴ οὕτως αὐτ κατάλιπε). πίνα οὖν ὄφι τὰ τ ἀγάπης ἐνδείκζ; τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς κορίνθιοι. μὴ ποῖον φέρε σημεῖον ἀγάπης; τί δὲ καί ὄφιν ὅλως τὸ εἰρημ; οὐκ ἀνεχόμεθά φησι σιγᾶν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἀεὶ βουλόμεθα, μὴ ἐπθυμοῦμεν φθέγγεσθ, μὴ διαλέγεσθ ὑμῖν, ὅπερ ἔθος τ ἀγαπωντ ἐστί. μὴ γὰρ ὅπερ εἰσὶν ἐν σώματος περιπλοκαὶ χειρῶν, φέρε ἐν ψυχῆς συνουσία λόγου. μᾶ δὲ τούτου, μὴ ἕτερον αἰνίττ). ποῖον δή φέρε; ὅπ πάντα μᾶ παῤῥησίασα ὑμῖν διαλεγόμεθα, ὡς ἀγαπητοῖς, μὴ οὐδὲν ὑποστελλόμ, οὐδὲ ταμβυόμ. ἐπειδὴ γὰρ λοιπὸν μέλλει ἐπιζμᾶν, συγγνώμην αἰτεῖ. αὐτὸ τὸ ἐπιζμᾶν μᾶ παῤῥησίασα, ἀποδείξιν ποιούμ τοῦ σφόδρα αὐτοὺς φιλεῖν. μὴ ἡ προσθήκη δὲ τοῦ ὀνόματος, φιλίασα πολλῆς, μὴ διαθέσεως, μὴ θερμότητος. μὴ γὰρ εἰώθαμεν ἀγαπωμ συνεχῶς γυμνὰ τὰ ὀνόματα περιφέρειν. ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυν). καθάπερ γὰρ τὸ θερμαῖνον δύρύνειν εἴωθεν, οὕτω μὴ τ ἀγάπης ἔργον, τὸ πλατύνειν ἐστί. θερμὴ γάρ φησιν ἡ ἀρετὴ, μὴ ξέουσα. αὕτη μὴ τὸ στόμα ἀνεῴξατο παύλου, μὴ τ καρδίαν ἐπλάτυνεν. οὐδὲ γὰρ τῷ στόματι μόνον φιλῶ φησιν, ἀλλὰ μὴ τ καρδίαν σωῤῥύσαν ἔχω. διαφέρε μᾶ παῤῥησίασα φθέγγομαι ὅλῳ τῷ στόματι, ὅλῃ τῇ διανοίᾳ. οὐδὲν γὰρ τ παύλου καρδίας πλατύτερον, ἡ τοὺς πιστοὺς ἅπαντας καθάπερ αὕτη ἐρῶμ, οὕτω σφοδρῶς ἠγάπα. οὐ χιζομένης αὐτοῦ τ φιλίας, μὴ ἀθετεσθ/σας γινομένης, ἀλλ' ὁλοκλήρου ἐν ἐκάστῳ μενούσης. μὴ τί θαυμαστὸν εἰ πιστῶν, ὅπουγε μὴ εἰ τ ἀπίστων, τ οἰκυμένῳ πᾶσαν ἐδέχετο ἡ καρδία παύλου; διαφέρε οὐκέτι σε φιλῶ ὑμᾶς ἀλλ' ἐμφανέστερον, τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγεν, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυν), πάντας ἐνδον ἔχομεν. μὴ οὐδὲ φέρε ἁπλῶς, ἀλλὰ μετ' ὀλιγωρίας πολλῆς. ὁ γὰρ φιλούμ, μᾶ πολλῆς ἐνδον ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ φιλουμ/του βαστάζει τ ἀδελφὸν διό φῇ, οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. μὴ τ ἐπιμιξιν ὁρᾶ μᾶ φεισθῦς γινομένου, ὁ τ σφόδρα φιλουντ ἐστίν. οὐκέτι ἐκεῖνον οὐ φιλεῖτ ἡμᾶς, ἀλλ' οὐ μᾶ τοῦ αὐτοῦ μέτρου. οὐ γὰρ βούλε) αὐτ σφόδρα καθάπαξ, μὴ παντάχοῦ δὲ ἴδοις ἂν πῶς ἐκκαίε) τ πιστῶν. ἐκλέγων ἑκάστης ἐπιστολῆς αὐτοῦ ῥήματα. ῥωμαίοις μὲν γάρ φησιν, ἐπιποθῶ δὲ ἰδεῖν ὑμᾶς, καὶ πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, μὴ εἴπως ἤδη ποτὲ δύοδωθήσομαι ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. γαλάταις δὲ φῇ. τεκνία μου οὓς πάλιν ὠδίνω. ἐφεσίοις πάλιν, τοῦτο χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου ὑπὲρ ὑμῶν. φιλιπποισίοις δέ. τίς γάρ μοι ἐστὶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς; μὴ ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐν τοῖς δεσμοῖς αὐτοὺς περιφέρειν ἔλεγε. κολοσσαεῦσι δὲ, θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω ὑπὲρ ὑμῶν. μὴ ὅσοι οὐχ ἑωράκασί με ἐν σαρκί. ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν, θεσσαλονικεῦσι δέ. ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς

τέκνα, οὕτως ὁμειρόμ῍ ὑμῶν. βὐδοκοῦμεν ὑμῖν μεταδοῦναι οὐ μόνον τὸ βὐαγγέλιον, ἀλλὰ κὴ τὰς ἑαυτ῀ ψυχάς. πιθὸν δὲ, μεμνημένος ου τ δακρύων ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ. πίτῳ δὲ τῷ ἀγαπητῷ τέκνῳ, κὴ φιλήμονι ὁμοίως. κὴ ἑβραίοις δὲ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα γράφει. καὶ οὐ παύεται παρακαλῶν, καὶ λέγων. ἔπι μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, κὴ οὐ χρονιεῖ. καθάπερ ωαῖδας δυσχεραίνοντας μῆρ. καὶ αὐτοῖς, οὐ γενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν φησιν. οὐ λέγει δὲ μόνον ὅπι φιλεῖ, ἀλλ ὅπι, καὶ φιλεῖτ παρ αὐτῶν. ἵνα καὶ ζαύτῃ πάλιν αὐτοὺς ἐπισπάσηται, καί ζοι τοῖς μὲν, τῦτο μαρτυρῶν φησιν. ὅπι ἦλθε πί ζος ἀπαγγέλλων, ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τ ὑμῶν ζῆλον. καὶ γαλάτας, εἰ δυνατ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, ἐξορύξαντες αὖ ἐδώκατέμοι. καὶ θεσσαλονικεῦσιν, ὁποίαν εἰσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς. καὶ πιθὸν δέ. μεμνημένος ου τῶν δακρύων ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ. καὶ παν ταχοῦ δὲ τ ἐπιστολῶν, βὔροιτις αὖ αὐτὸν ζῆλον μαρτυροῦντα τοῖς μαθηταῖς, καὶ ὅτι ἐφίλησε, κὴ ὅτι φιλεῖτ. οὐ μὴν ὁμοίως, καὶ ἐν ζαύτῃ δὴ φῆ. εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι, ἀλλὰ ζῆλον μὲν πρὸς τὸ τέλει. τέως δὲ σφοδρότερον, οὐ γενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, γενοχωρεῖσθε δὲ ἐν ζοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. ὑμεῖς ἕνα δέχεσθε φῆ, ἐγὼ δὲ πάλιν ὁλόκληρον, καὶ δῆμον ζοσοῦζον. καὶ οὐκέτεν οὐ δέχεσθε ἡμᾶς. ἀλλ ὅπι γενοχωρεῖσθε. τὸ αὐτὸ μ῍ αἰνιττόμ῍, μ῍ φεισθῦς δὲ, κὴ τῦ μὴ σφόδρα καταθαῤῥαθζ. Τιὼ δὲ αὐ
» τ ἀνζαμαθίαν, ὡς τέκνοις λέγω. Καίτοι οὐκέτινἶσον πρότερον ἀγαπηθῆναι. κὰν γὰρ τὸ ἴσον τίς εἰσενέγκῃ μέτρον, ἠλάττ῍ω) τῷ δεύτερος ἐπανελθεῖν. ἀλλ ὅμως οὐδὲν ἀκριβολογοῦμαι φῆ. κὰν παρ ἐμῦ λαβόντες τὰς ἀρχὰς ἐπιδείξησθε, ἀγαπῶ, κὴ ζηλῶ. εἶτα ἵνα δείξῃ, ὅπι κὴ ὀφειλὴ τὸ πρᾶγμα ἰῶ, κὴ ὅπι κολακείασ ἐκτὸς τὰ εἰρημένα, ὡς τέκνοις λέγω φῆ. τί δέ ἐστιν ὡς τέκνοις; οὐδὲν μέγα αὐτῷ εἰ πῆρ ὧν βούλομαι φιλεῖσθζ παρ ὑμῶν. κὴ ὅρα συμφέρει, κὴ μετριοφροσυνῶ. οὐ πίθησιν ἐν ζαῦθα τοὺς κινδυνῶζς τοὺς ὑπερ αὐτ, κὴ τοὺς πόνζς, κὴ τοὺς θανάτους. καίτοι πολλὰ ἔχων εἰπεῖν, οὕτως ἐστὶν ἄτυφος, ἀλλὰ τὸ φιλεῖν, κὴ διαζῆν ἀξιοῖ φιλεῖσθζ. ὅπι πῆρ ὑμῶν ἐγενόμην φῆ. ὅπι σφόδρα ὑμῶν περικαίομαι. ὃ μάλιστα προίστ῍ω) τῷ φιλζμένῳ πολλάκις. ὅτ᾽ ἂν ζῆς αὐτῷ τὰς δυσχερείασ προσφέρῃ. δοκεῖ γὰρ ὀνειδίζειν, διὸ οὐ ποιεῖ τῦτο παῦλος. ἀλλ ὡς τέκνα πρᾳ ἀγαπήσατε φῆ. ὃ τ φύσεως μᾶλλ ἐστὶ, κὴ ὀφειλόμ῍ ἐκάστῳ πρ῍. εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ δ ἑαυτ ζαῦτα λέγειν, δείκνυσίν ὅπι μᾶλ τὸ ἐκείνων κέρδος,
» κὴ τ παρ αὐτ φιλίαν. διὸ κὴ ἐπήγαγε. Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. Καὶ οὐκέτ μὴ ἀναμίγνυσθε ἀπίστοις, ἀλλὰ μᾶλλ αὐτ καθαιρόμ῍ ἅπερ ἀδικοῦντ τὸ δίκαιον, μὴ ἐκκλίνη
» τε ἑαυτούς φησι. Τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ, κὴ ἀνομίᾳ; Ἐν ζαῦθα λοιπὸν σύγκρισιν ποιεῖται οὐχὶ τ ἑαυτ ἀγάπης, κὴ τ ἐκείνων τ διαφθειρόντ αὐτούς, ἀλλὰ τ αὐτ βὐγενείασ, κὴ τ ἐκείνων ἀζμίασ. οὕτω γὰρ κὴ σεμνότερος ὁ λόγος γέγονε, κὴ αὐτῷ πρεπωδέστερος, κὴ μᾶλλ αὐτοῖς ἐπιτιθζμενος. ὡς αὖ εἴτις ωαιδί τ γεγεννηκὼς τ ὑπερορῶνζα, κὴ μαρῶς ἑαυτ ἐνδίδοντι, λέγοι. τί ποιεῖς ὦ ωαιδίον; τῦ μ῍ πρὸς καταφρονεῖς, προπμᾶς δὲ τοὺς μαροὺς αὐσκασ, κὴ μυρίασ γέμοντας κακίασ. οὐκοῖδα πόσον αὐτ βελτίων εἶ, κὴ σεμνότερος; οὕτω γὰρ μᾶλλ αὐτὸν ἀφίστησι τ ἐκείνων σωσουσίασ, ἢ εἰ τὸν πρᾳ θαυμάζοι. αὖ μ῍ γὰρ λέγοι οὐκοῖδα πόσον ἐστὶν ὁ πῆρσου βελτίων ἐκείνων; οὐδὲν τοσοῦτον ἐργάσετ). αὖ δὲ τ πρᾳ ἀφεὶς αὐτ αὐτ προσρίνοι λέγων. οὐκοῖδα τίς μ῍ σὺ, τί δὲ ἐκεῖνοι; οὐκ ἐννοεῖσθσου τ βὐγένειαν, κὴ τ ἐλβυθζρίαν; κὴ τ ἀπμί αὐτ ἐκείνων; τίς γὰρ κοινωνία σοὶ κἀκείνοις τοῖς κλέωλαις, τοῖς μοιχοῖς, τοῖς γόησι; τα χέως

αὐτὸν

αὐτ̃ τοῖς ἐγκωμίοις τοῖς αὐτ̃ πεφρώσας, ἀποῤῥαγῆναι ἐκείνων παρασκευάσει. τ̃ μὲν γ̃ πρότερον, οὐ σφόδρα δέξεται λόγον. ὅτι κατηγορία αὐτοῦ ἐστιν ἡ προπάτωρ τ̃ πρ̃. ὅταν μὴ μόνον πατέρας φαίνηται λυπῶν, ἀλλὰ καὶ πατέρα τοιοῦτον. συζῶσθαι δὲ οὐκέτι οὐδὲν τοιοῦτον ποιήσεται. οὐδεὶς γ̃ ἂν ἕλοιτο μὴ ἐγκωμάζεσθαι, καὶ δι' αὐτ̃ δὴ μ̃ τῶν ἐπαίνων τ̃ ἀκούοντος, ὁ ἔλεγχος γίνεται οὐ παράδεκτος. χαλᾶται γ̃ ὁ ἀκροατὴς, καὶ φρονήματος πληροῦται μεγάλου, μὴ διαπαίνει τὴν ἐκείνων σωφροσύνην, οὐ δ̃ δὲ μόνον αὐτ̃ ὅτι τὸ θαυμαστόν. ὅτι οὕτω προήγαγε τὴν σύγκρισιν, ἀλλ' ὅτι, καὶ ἕτερόν τι μεῖζον ἐπενόησε, καὶ ἐκπληκτικώτερον. πρῶτον μὲν κατ' ἐρώτησιν προσαγαγὼν τὸν λόγον, ὅπερ τῶν σαφῶν, καὶ ὁμολογουμένων ἐστίν. ἔπειτα δὲ πλατύνων τ̃ συνοπτικ̃, καὶ τ̃ πλήθει τῶν ὀνομάτων. οὐ γ̃ ἕν, καὶ δύο, καὶ τρία, ἀλλὰ πλείονα πίθησι, καὶ ἄκραν συζῶσθαι ἀρετὴν, καὶ ἐχθρὰν ἐκεῖ κακίαν ὑπογράφει. καὶ πολὺ τὸ μέσον, καὶ ἄπειρον δείκνυσιν, ὡς μὴ δεῖσθαι

» κατασκευῆς. Τίς γὰρ φησι μετοχὴ δικαιοσύνη, καὶ ἀνομία; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ

» πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις χῷ πρὸς βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; ἢ τίς

» συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; Εἶδες πῶς γυμνὰ τὰ ὀνόματα πίθησι, μὴ ἁρπαῶτα αὐτ̃ πρὸς ἀποτροπήν; οὐ δ̃ γ̃ εἶπε παρανομία, ὃ πλέον ἦν. οὐδὲ εἶπε τοῖς τ̃ φωτὸς, καὶ τοῖς τ̃ σκότους, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἐναντία πίθησι, τὰ ἀπαράδεκτα τῶν ἐναντίων. φῶς καὶ σκότος, οὐδὲ εἶπε τοῖς τ̃ χριστοῦ, καὶ τοῖς τ̃ διαβόλου, ἀλλ' ὃ πλέον ἀφειστήκει. χριστῷ καὶ βελίαρ, τ̃ ἑβραϊκ̃ φων̃ τὸν ἀποστάτην καλέσας οὕτως. ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου. συζῶσθαι λοιπὸν, ἵνα μὴ δόξῃ κακίαν ἁπλῶς κατηγορίαν, καὶ ἀρετ̃ ἐγκώμιον διεξιέναι, μέμνηται καὶ προσώπων ἀδιορίστως. καὶ οὐκ εἶπε κοινωνίαν, ἀλλὰ τὰ ἔπαθλα τέθεικε, μερίδα εἰπών. τίς συγκατάθεσις ναῷ θ̃ῦ μετὰ

» εἰδώλων. Ὑμεῖς γ̃ ναὸς θ̃ῦ ἐστε ζῶντος. Ὃ δὲ λέγει, τ̃τό ἐστιν. οὔτε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν ἔχει τι κοινὸν πρὸς αὐτόν. τίς γ̃ συμφωνία χῷ πρὸς βελίαρ; οὔτε τὰ πράγματα. τίς γ̃ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; οὐκοῦν οὐδὲ ὑμ̃ς δεῖ. καὶ πρῶτον πίθησι τὴν βασιλείαν. καὶ δεύτερον αὐτοὺς, τούτῳ μάλιστα αὐτοὺς ἀποκλίζων. εἶτα εἰπὼν ναῷ θ̃ῦ μετὰ εἰδώλων. καὶ ἀποφηνάμενος, ὅτι ὑμεῖς γ̃ ναὸς θ̃ῦ ζῶντες, ἀναγκαίως καὶ τὴν μαρτυρίαν ἐπάγει. δεικνὺς ὅτι οὐ κολακείαν τὸ πρ̃γμα ἐστὶ. ὁ γ̃ ἐγκωμάζων αὐ μὴ, καὶ ἀπόδειξιν παρέχηται, δοκεῖ κολακεύειν. τίς οὖν ἡ μαρτυρία; Ἐνοικήσω γ̃ ἐν αὐτοῖς

» φησὶ, καὶ ἐμπεριπατήσω, ἐνοικήσω ἐν ναοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω. Τὴν πλείονα

» πρὸς αὐτοὺς σχέσιν δηλῶν. Καὶ ἔσονταί μοι εἰς λαὸν, καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτοῖς

» εἰς θεόν. Τί φησι; θεὸν φέρεις ἐν σεαυτῷ, καὶ πρὸς ἐκείνους τρέχεις, θεὸν τὸν οὐδὲν ἔχοντα κοινὸν πρὸς αὐτούς. καὶ πῦ ζῶντα ἄξια συγγνώμης; ἐννόησον τίς ἐμπε-

» ριπατεῖσθαι, τίς ἐνοικεῖ. Διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, καὶ ἀκα-

» θάρτου μὴ ἅπτεσθε. κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς λέγει κύριος. Καὶ οὐκέτι μὴ πράττετε ἀκάθαρτα. ἀλλὰ πλείονα ἀκρίβειαν ζητῶν, μὴ δὲ ἅπτεσθε φησί. μὴ δὲ ἐγγὺς γίνεσθε. τί δέ ἐστι μολυσμὸς σαρκός; μοιχεία, πορνεία, ἀσέλγεια πᾶσα. τί δὲ ψυχῆς ἀκάθαρτοι λογισμοί; τὸ ἐμβλέψαι ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς, μνησικακίαι, δόλοι, καὶ ὅσα τοιαῦτα. βούλεται τοίνυν ἐκτετρῶσθαι εἶναι καθαρούς. εἶδες τὸ ἔπαθλον ὅσον; τὸ ἀπαλλαγῆναι τῶν πονηρῶν; τὸ ἐνωθῆναι θ̃ῷ; ἄκουε καὶ τῶν ἑξῆς.

Καὶ ἔσομαι

» Καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πρ̃α, ὑμεῖς ἐστε μοι, εἰς γ̃ους, οὐ δυγατέρας λέγει πάλ. Εἰ δὲ οὕτω
» ἐστὶν τ παροῦσαν δυγένειαν τ προφήτην προαναφωνοῦντας τ ἀγ̃ τ χάριτος ἀναγέννησις
» Ταύτας οὖν ἔχοντες τ̃ς ἐπαγγελίας ἀγαπητοί. Ποίας; τ ναοὺς δυ εἶναι, τ γ̃ους, οὐ
» δυγατέρας, τ ἔνοικον αὐτ̃ν ἔχειν, καὶ ἐμπεριπατοῦντα, τ λαὸν αὐτ̃ γίνεσθαι, τ θεὸν
» αὐτ̃ν, οὐ πρ̃α κεκτ̃σθαι. Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντ̃ς μολυσμοῦ σαρκ̃ς, οὐ πν̃ς.
Μήτε ἀναθάρτων ἀπτώμεθα, οὐδὲ γὰρ σαρκὸς μολυσμός, μήτε τ τ ψυχὴν μολυνοντ.
» οὗτος γὰρ πν̃ς, καὶ οὐκ ἀρκεῖ τ τούτῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπάγει. Ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην
» ἐν φόβῳ δυ. Οὐ γὰρ τ μὴ ἀναθάρτου ἁπτ̃σθαι ποιεῖ καθαρὸν, ἀλλὰ οὐ ἑτέρου τινὸς ἡ-
μῖν δεῖ, ὥστε γενέσθαι ἡμ̃ς ἁγ̃ους, πανουδν̃ς, προσοχ̃ς, δυλαβείας. καὶ καλ̃ς εἶπε ἐν φό-
βῳ δυ. Ὅτι γὰρ ἐπιτελεῖν σωφροσύνην, οὐκ ἐν φόβῳ δυ, ἀλλὰ δι᾽ κενοδοξίαν. μ᾽ δὲ τούτου, καὶ ἕτερον αἰνίττεται εἰπὼν ἐν φόβῳ δυ, τὸν τρόπον καθ᾽ ὃν αὐ ἀνυσθείη ἡ ἁγιωσύνη.
εἰ γὰρ καὶ τυραννικὸν ἡ ἐπιδυμία, ἀλλ᾽ αὐ ἐπιτειχίσῃς τὸν τ δυ φόβον, κατέλυσας αὐτ̃ς
τὴν μανίαν. Η᾽ θικόν.

Α᾽γιωσύνην δὲ ἐνταῦθα, οὐχὶ σωφροσύνην μόνον λέγει, ἀλλὰ τ πάσης ἁμαρτίας ἀπαλλαγήν. ἅγιος γάρ ἐστιν ὁ καθαρός, καθαρὸς δὲ αὐτ̃ς γένοιτο, οὐχὶ εἰ πορνείας ἀπαλλαγείη μόνον, ἀλλὰ μὴ πλεονεξίας, μὴ βασκανίας, μὴ πονηρίας, μὴ κενοδοξίας. καὶ μάλιστα κενοδοξίας, μ̃ν πανταχοῦ μ̃ φυγεῖν δεῖ. πολλῷ δὲ πλέον ἐπὶ ἐλεημοσύνης. ἐπεὶ οὐδ᾽ αὐ εἴη ἐλεημοσύνη, εἰ δόξαν ἔχει τὸ νόσημα. ἀλλ᾽ ἐπίδειξις, καὶ ὠμότης. ὅταν γὰρ μὴ ἐλεῶν, ἀλλ᾽ ἐκπομπεύων ποιῇς, οὐ μόνον οὐκ ὄντιν᾽ ἐλεημοσύνη τ τοιοῦτον, ἀλλὰ μὴ ὕβεις. παρεδειγμάτισας γὰρ τ̃ν ἀδελφόν. οὐκ ἄρα τ δίδυναι χρήματα, ἀλλὰ τ ἐλεοῦντα δίδυναι, ἐλεημοσύνη. ἐπεὶ μὴ οἱ ἐντοῖς θεάτροις δίδοασι, μὴ ποιοῦσι ταπεινυμένοις, μὴ ἑτέροις τοῖς οὕτω τ σπανίς, ἀλλ᾽ ὅμ᾽ ἡ ἐλεημοσύνη τ τοιοῦτον. μὴ αὐτοὶ δὲ οἱ ὑβρίζοντες εἰς τὸ σ̃μα τ πορνυομ̃ γυναικ̃ν, δίδοασιν. ἀλλ᾽ οὐ φιλανθρωπίας ὄντος, ἀλλὰ παροινίας, τούτῳ μὴ ὁ κενόδοξος ἔοικεν. καθάπερ γὰρ ἐκεῖνος ὑβρίζων εἰς τὸ σ̃μα τ πόρνης μᾶλλον αὐτ̃ δίδωσι τ ὕβρεως, οὕτω μὴ σὺ μᾶλλον ἀπαυτεῖς τ λαμβάνοντα τ ὕβριν, μὴ τὸ πονηρὰ δόξῃ περιβαλεῖν, μὴ σαυτ̃ καὶ ἐκεῖνον, μὴ μ᾽ τοῦτ, ἡ ζημία ἄφατος. καθάπερ γὰρ θηρίον, μὴ κύων μανὸμ᾽ ἐπιπηδῶν, οὕτως ἡμῶν ἁρπάζει τὰ ἀγαθὰ τὸ πονηρὸν ὄντως νόσημα, μὴ ἡ ἀπανθρωπία αὐτ̃ς. μὴ γὰρ ἀπανθρωπία, μὴ ὠμότης τοιοῦτον ἐργάζεται. μᾶλλον δὲ μὴ τούτου χαλεπώτερον. ὁ μὲν γὰρ ὠμὸς, οὐκ ἂν δοίη τῷ δεομένῳ, σὺ δὲ τούτου πλέον ποιεῖς. τοῖς βουλομένοις δοῦναι κωλύεις. ὅταν γὰρ ἐκπομπεύσῃς τ δόσιν, μὴ τ δόξαν καθελεῖς τοῦ λαβόντος, μὴ τ μέλλοντα παρέχειν ἀνεχαίτισας, αὖ ῥᾳθύμως ἔχῃ. οὐδὲ γὰρ δώσει λοιπὸν, ὡς εἰλικρινῶς, μὴ οὐχ οὕτω δεομένῳ, ἀλλὰ μὴ καταγνώσεται πολλάκις, ἂν προσελθὼν αὐτ̃σαι μ᾽ τὸ λαβεῖν. μὴ ἀναίσχυντον ἡγήσεται. ποία οὖν ἐλεημοσύνη ὄντως, ὅταν μὴ σαυτ̃ κατασχύνῃς, μὴ τ εἰλικρινῆ, μὴ τ ἐπιτάξαντα διπλ̃, ὅπου αὐτ̃ θεατὴν ἔχων τ ἐλεημοσύνης ἐπιζητεῖς τοὺς τ συνδούλων ὀφθαλμοὺς μετ᾽ ἐκεῖνον, μὴ ὅπου τ νόμον τ τοῦτα ἀπαγορεύοντα κείμενον ὑπ᾽ αὐτοῦ παραβαίνεις. ἐβουλόμην μὴ τοῖς ἄλλοις εἰσελθεῖν, μὴ νηστείᾳ, μὴ δυχ̃ῃ, μὴ δεῖξαι ὅσα, μὴ ἐκεῖ λυμαίνεται ἡ κενοδοξία. ἀλλ᾽ ἀνεμνήσθην, ὅπου λόγον τινὰ οὐκ ἤνυσα ἀναγκαῖον σύντομον πρὸ τούτης διαλέξει. τίς δὲ ὁ λόγος ἦν; ὅπου οἱ πένητες, τ πλούτου τ πλεονεκτοῦσιν ἐν τοῖς βιωτικοῖς, ὅτε πρὸς ὑγείαν, μὴ ἡδονὴν διελεγόμην. μὴ σαφ̃ς οὖν ἐκείνου. φέρε οὖν σήμερον αὐτὸ δείξωμεν, ὅπου οὐκ ἐν τοῖς βιωτικοῖς μόνον, ἀλλὰ μὴ ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ, παρὰ τούτοις τὸ πλέον

ἐστὶ π γὰρ

τί γὰρ εἰς βασιλείαν εἰσάγει. πλοῦτος, ἢ πενία, ἀκούσωμεν αὐτῦ τῦ τὸ ὠὸν ὧν δεσπότου λέγοντος. περὶ μὲν ἐκείνων, ὅτι δύσκοπώτερον κάμηλον εἰσελθεῖν διὰ τρυπήματος ῥαφίδος, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν ὠὸν ὧν, περὶ δὲ πενήτων τοὐναντίον. εἰ γὰρ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, μὴ δὸς τοῖς ὠοχοῖς, μὴ δεῦρο ἀκολούθει μοι. μὴ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ οἷς. εἰ δὲ βούλεσθε, ἑκατέρωθεν ἴδωμεν τὸ εἰρημένον. πενία μὴ τέλειμος ἢ ὁδύσφιστος ἢ ἀπάγουσα, εἰς τὴν ζωήν. τίς οὖν βαδίζει τὴν πενίαν, ὁ ἐν τρυφῇ, ἢ ὁ ἐν ὠοχείᾳ; ὁ μόνος, ἢ ὁ μυρία βαστάζων φορτία; ὁ χαῦνος, μὴ διαλελυμένος, ἢ ὁ φρονπίζων, μὴ μεμερμνημένος; ἀλλὰ τίς χρεία τὸν λογισμῶν, δέον ἅπαντα τὰ πρόσωπα ἐλθεῖν. πένης ὁ Λάζαρος ἦν, μὴ σφόδρα πένης. πλούσιος δὲ ὁ παρατρέχων ἐν τῷ πυλῶνι κείμενον ἕλκων. τίς οὖν εἰσῆλθεν εἰς τὴν βασιλείαν, μᾶλλον τοῖς κόλποις ἐνετρύφα τοῦ Ἀβραάμ; τίς δὲ ἀπεπηγανίζετο, μὴ οὐ δὲ παγόνος ἦν πῶς; ἀλλὰ μὴ πένητες ἀπολοῦνται πολλοίφησι, μὴ πλούσιοι τὰ ἀπορρήτα ἐκείνων ἀπολαύσονται ἀγαθῶν. τὸ ἀναντίον μὲν οὖν ἐστιν ἰδεῖν. πλουσίους μὲν ὀλίγους, τὰ δὲ πενήτων πολλῷ πλείους σωζομένους. σπόρει δὲ ἀκριβῶς ἐξετάζων τὰ τοῦ πλούτου κωλύματα, καὶ τὰ τῆς πενίας ἐλαττώματα. μᾶλλον δὲ οὔτε τοῦ πλούτου, οὔτε τῆς πενίας, ἀλλ' ἑκάτερα τῆς κακίας ἕνεκα. πλὴν ἀλλὰ ποῖον δύσκολώτερον ὄπλον ἴδωμεν; τί οὖν ἡ πενία ἐλάττωμα ἔχειν δοκεῖ; ψεῦδος, τί δὲ ὁ πλοῦτος, ὑπερφανίαν τῆς μέρας τῶν κακῶν, ἢ μὴ τὸν διάβολον ἐποίησεν εἶναι διάβολον οὐκόντα τοιοῦτον ἐμπροσθεν. πάλιν ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἡ φιλαργυρία. τίς οὖν ἔφυγε τῆς ῥίζης ταύτης πλησίον, ὁ πλούσιος, ἢ ὁ πένης; οὐκεῦδηλον ὅτι ὁ πλούσιος; ὅσῳ γὰρ αὖτις πλείονα περιβαλεῖται, τοσούτῳ πλειόνων ἐρᾷ. κενοδοξία πάλιν τὰ μυρία λυμαίνεται κατορθώματα, ἀλλὰ μὴ ταύτης πάλιν ἐγγὺς ὁ πλούτων ἐστήκεν), τὰ δὲ τοῦ πένητος φεῦ οὐ ταθεῖς τὴν θλῖψιν, τὴν μενοχωρίαν; ἀλλὰ δῆλον, μὴ τοῦ πλουτοῦντος κοινόν, μὴ τούτου μᾶλλον, ἢ τοῦ πένητος, ὥστε ἡ μὲν πενία δοκεῖ εἶναι κακία, κοινὰ ἑκατέρων ἐστίν, ἡ δὲ τοῦ πλούτου, μόνα ἐκείνου. τί δέφησι ὅταν λέγῃ τὴν ἀναγκαίων ἀπορίαν πολλὰ, δεινὰ ὁ πένης ἐργάζεται). ἀλλ' οὐδεὶς πένης, οὐδεὶς τοσαῦτα ἐργάζεται δεινὰ δι' ἔνδειαν, ὅσα οἱ πλουτοῦντες διὰ τὸ πλείονα περιβάλλεσθαι, μὴ τὰ ἔνδον μὴ ἀπολλύειν. οὐ γὰρ οὕτως πένης ἐφίεται τῶν ἀναγκαίων, ὡς τῶν περιττῶν ὁ πλούτων. οὐδ' αὖ τοσαύτην ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὸ χρήσασθαι τῇ πονηρίᾳ, ὅσην δύναμιν οὗτος. εἰ δοκῶ, μὴ βούλεται μᾶλλον, μὴ δύναται), δῆλον ὅτι μᾶλλον, μὴ πλείονα ἐργάσεται). οὐδὲ γὰρ οὕτως δέδοικεν ὁ πένης ὑπὲρ λιμοῦ, ὡς ὁ πλούσιος ὑπὲρ τῆς ἀπωλείας τῶν ὄντων τρέμει, μὴ ἄγχεται. μὴ ὑπὲρ τοῦ μηδέπω τὰ πάντα λαβεῖν. ὅταν οὖν μὴ κενοδοξίας ἕνεκα πλησίον, μὴ ὑπερφανίας, μὴ φιλαργυρίας τὴν ῥίζης τῶν κακῶν ἅπασαν, ποίαν ἕξει σωτηρίας ἐλπίδα αὐτὴν μὴ πολλὴν ἐπιδείξῃ) φιλοσοφίαν; πῶς δὲ βαδιεῖται τὴν γενικὴν ὁδόν; μὴ τοίνυν τὰς τῶν πολλῶν δόξας περιφέρωμεν, ἀλλὰ τὰ πράγματα ἐξετάζωμεν. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον ὑπὲρ μὲν χρημάτων μὴ ἑτέροις πιστεύειν, ἀλλ' ἀριθμῷ, μὴ ψήφῳ δοῦναι ἐπιτρέπειν; ὑπὲρ δὲ πραγμάτων ψηφιζομένους ἁπλῶς ταῖς ἑτέρων παρασύρεσθαι δόξαις; καὶ ζητοῦντας ἀκριβῆ ζυγὸν ἁπάντων ἔχοντας, καὶ γνώμονα, καὶ κανόνα, τῶν θείων νόμων τὴν ἀπόφασιν. διὸ παρακαλῶ, μὴ δέομαι πάντων ὑμῶν, ἀφέντες, τί τῷ δεῖνι, μὴ τῷ δεῖνι δοκεῖ περὶ τούτων, παρὰ τῶν γραφῶν ζητῶμεν ἅπαντα. ὧν ἀκούσαντες, καὶ τὸν ἀληθῆ πλοῦτον μαθόντες, δοῦναι διώκωμεν, ἵνα καὶ τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Χωρήσατε

» Χωρήσατε ἡμᾶς, οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ
» πρὸς κατάκρισιν λέγω. προείρηκα γὰρ ὡς καὶ προεῖπον ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστὲ εἰς
» τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν. Πάλιν τὸν περὶ ἀγάπης κινεῖ λόγον, συστέλλων τὸ τραχὺ τῆς
ἐπιζημίωσεως. ἐπειδὴ γὰρ ἤλεγξε, καὶ ἐπέπληξεν, ὡς φιλουμένοις μὲν, οὐχ ὁμοίως δὲ φι-
λοῦσιν, ἀλλ' ἀποῤῥιγνυμένοις τῆς ἀγάπης τῆς αὐτοῦ, καὶ ἑτέροις φθοροῖς ἀναμιγνυμένοις,
πάλιν λεαίνει τὸ σφοδρὸν τῆς ἐπιζημίωσεως λέγων. χωρήσατε ἡμᾶς, τουτέστι φιλήσατε ἡ-
μᾶς, καὶ χάριν αὐτεῖ λαβεῖν ἀνεπαχθῆ, καὶ τοῖς παρέχουσι περὶ τῶν λαμβανόντων λισὶτε
λῆ. καὶ οὐκεῖτε φιλήσατε, ἀλλ' ἐλεεινότερον χωρήσατε. τίς ἡμᾶς ἀπήλασε φησὶ; τίς ἐξέβα-
λε τῆς διανοίας τῆς ὑμετέρας; πόθεν τενοχωρούμεθα ἐν ὑμῖν; ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἀνωτέρω
τενοχωρεῖσθε ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν, ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸ σαφέστερον δηλῶν, ἔλεγε. χωρήσα-
τε ἡμᾶς, καὶ τούτῳ πάλιν αὐτὸς ἐφελκόμενος. οὐδένα γὰρ οὕτω ποιεῖ φιλίαν, ὡς τὸ μαθεῖν τὸν
φιλούμενον ὅπι σφόδρα αὐτοῦ ἐφίεται τ̀ ἀγάπης ὁ φιλῶν. οὐδένα ἠδικήσαμεν. ὅρα πῶς πά-
λιν οὐ πίθησι τὰς ὑπερβολὰς διεργάσασθαι. ἀλλὰ μὴ ἀνεπαχθέστερον, μὴ πληκτικώτερον ἑτέρως τὸν λό
γον ποιεῖ. ἅμα δὲ καὶ αἰνίττεται τοὺς ψευδαποστόλους, οὐδένα ἠδικήσαμεν λέγων, οὐδένα ἐ-
φθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. τί ἐστιν ἐφθείραμεν; τουτέστιν οὐδένα ἠπατήσαμεν. ὥσ-
περ μὴ ἀλλαχοῦ λέγει. μήποτε ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἠπάτησεν, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν.
οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν, οὐχ ἥρπασαμεν, οὐκ ἐπενοήσαμεν. μὴ οὐ λέγει τέως τὰ μὴ τὰ ὠφε
λήσαμεν, ἀλλ' ἐντρεπτικώτερον ποιῶν τὸν λόγον, οὐκ ἠδικήσαμεν φησί. μονονουχὶ λέγων, ὅτι εἰ
μὴ μηδὲν ἦμεν βλαπτικότες, οὐδὲ οὕτως ἡμᾶς ἀποτρέπεσθαι ἔδει. οὐ δὲ γὰρ οὐ μικρόν, οὐ
μέγα, ἕτερα ἡμῖν ἐγκαλεῖν. εἶτα ἐπειδὴ ἥψατο τῆς βαρύτητος, ἐπιδιορθοῦται πάλιν. καὶ
οὔτε εἰσήγησε καθάπαξ. οὐ γὰρ ἂν διανέστησεν, οὔτε ἀδιόρθωτον εἴασε τὸ τραχὺ τοῦ λόγου.
ἦ γὰρ ἂν πλέον ἔπληξε. μὴ τί φῇς; οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω. πόθεν δῆλον; προείρηκα γάρ φη
σι, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστὲ εἰς τὸ συναποθανεῖν, μὴ συζῆν. μεγίστη φιλία αὕτη. ὅταν
μὴ καταφρονούμεθ', μὴ συναποθανεῖν αὐτοῖς, μὴ συζῆν αἱρούμεθα. οὐ δὲ γὰρ ἁπλῶς ἐστὲ ἐν ταῖς
καρδίαις ἡμῶν, ἀλλ' οὕτως ἦν, ὡς εἶπον. ἔνι γὰρ μὴ φιλεῖν, μὴ κινδύνους φεύγειν, ἀλλ' οὐχ
ἡμεῖς οὕτως. μὴ ὅρα καὶ τοῦτο σιωπήσεως ἄφατον. οὐ γὰρ τὰ γεγενημένα ὑπὲρ αὐτοῦ εἶπεν. ἵνα
μὴ δόξῃ πάλιν ὀνειδίζειν, ἀλλ' ὑπὲρ τ̀ μελλόντων, ἐπαγγέλλεται. οὐ γὰρ συμβήσεται ἐπενε-
χθῆναι κίνδυνον, πάντα ἕτοιμος ὑπὲρ ὑμῶν παθεῖν, μὴ οὔτε θανάτου, οὔτε ζημίαν τι καθ' ἑ-
αυτὸ φαίνε). ἀλλ' ἐν θανάτῳ οὐ ἦτε ὑμεῖς, δῆλον ἐμοὶ προτιμώτερον, μὴ θανάτου ζωῆς, μὴ ζωὴ θα
νάτου. ἀλλὰ τὸ μὲ ἀποθανεῖν, δηλονότι φιλίας, τὸ δὲ ζῆν, τίς οὐκαὶ ἕλοιτο, μὴ τ̀ μὴ φίλων;
τίνος οὖν ἕνεκεν, ὡς μέγα αὐτὸ πίθησιν; ὅτι μὴ σφόδρα μέγα ὄντι. πολλοὶ μὲ γὰρ καπῶς πρά
ττουσι σωαλγοῦσι τοῖς φίλοις, δυσθυμοῦσι δὲ οὐκέτι συμπάσχ). ἀλλὰ φθονοῦσιν, ἀλλ' οὐ
χ ἡμεῖς. ἀλλ' αὖτε ἐν συμφοραῖς ἦτε, οὐ φοβούμεθα κοινωνῆσαι τ̀ δυσημερίας ὑμῖν. αὖτ-
τε καλῶς πράττητε, οὐ βαλλόμεθα τῷ φθόνῳ. εἶτα ἐπειδὴ συνεχῶς ταῦτα ἔφερε λέ-
γων, οὐ τενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, μὴ τενοχωρεῖσθε ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν, μὴ χωρήσατε ἡμᾶς, μὴ
πλατύνθητε, καὶ ὑμεῖς. καὶ οὐδένα ἠδικήσαμεν. καὶ ἐδόκει πάντα ταῦτα αὐτῶν εἶναι κα-
τάγνωσις. ὅρα πῶς καὶ ἑτέρως τὸ βαρὺ δῆλον παραμυθεῖται λέγων. Γολλήμοι
παῤῥησία πρὸς ὑμᾶς. Διὰ δῆλον τοιαῦτα τολμῶ φησι, οὐ πρὸς κατάκρισιν
λέγων.

λέγων, ἀλλὰ διὰ τὴν πολλὴν παῤῥησίαν, ὃ καὶ ἀνωτέρω δηλῶν ἔλεγε. πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. μὴ γὰρ δὴ νομίσητε φθόνῳ, ὅτι σπανίως ταῦτα λέγω, ὡς κατεγνωκὼς ὑμῶν καὶ δεόμενος λέγω. σφόδρα γὰρ ἐφ' ὑμῖν καλλωπίζομαι, καὶ καυχῶμαι, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύων, μὴ βουλόμενος σπιδοῦναι μείζονος ὑμᾶς πρὸς ἀρετὴν, ὃ καὶ τοῖς ἑβραίοις μετὰ πολλὴν σπουδὴν ἔλεγε. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν τὰ κρείττονα, καὶ ἐχόμενα σωτηρίας. εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. σπουδάζομεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν, εἰς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους, οὕτω δὴ καὶ ἐν τούτῳ. πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν, πρὸς ἑτέρους καυχώμενος φθόνῳ ὑπὲρ ὑμῶν. εἶδες πῶς παρεμυθήσατο γνησίως; καὶ οὐχ ἁπλῶς καυχῶμαι φθόνῳ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα, σπήγαγε γοῦν λέγων. Ὅτι πεπλήρωται τῇ παρακλήσει. Ποία παράκλησις; τῇ παρ' ὑμῶν, ὅτι διορθωθέντες, διὰ τῶν ἔργων παρεκαλέσατέ με. διὸ φιλοῦμεν ὑμᾶς, καὶ ἐγκαλεῖν ὑπὲρ τοῦ μὴ φιλεῖσθαι, καὶ δεδοικέναι μὴ πέρα τοῦ μέτρου ἐγκαλέσας, λυπήσῃ. διὰ τοῦτο φησὶ πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει. Ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ. Ἀλλὰ ταῦτα δοκεῖ φησὶ ἐναντία εἶναι τοῖς πρώτοις, ἀλλ' οὐκ ἔστι, ἀλλὰ μὴ σφόδρα συμβαίνοντα. ταῦτα γὰρ ἐκεῖνα δι' παράδεκτα ποιεῖ, καὶ ὁ διὰ τούτων ἔπαινος, τὴν ἀπὸ τῶν ἐλέγχων ἐκείνων ὠφέλειαν γνησιωτέραν ἐργάζεται, ὑποκλέπτων αὐτῶν τὸ ὀδυνηρόν. διὸ καὶ σφόδρα γνησίως κέχρηται τοῖς ῥήμασι τούτοις, καὶ φιλοτίμως. οὐ δὲ γὰρ εἶπε πεπλήρωμαι τῇ χαρᾷ, ἀλλὰ περισσεύομαι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ περισσεύομαι, ἀλλὰ ὑπερπερισσεύομαι, κἀντεῦθεν πάλιν δείκνυς τὸν πόθον. ὅτι καὶν οὕτω φιλῶνται, ὡς χαίρειν, μὴ ἀγάλλεσθαι, οὐδέπω ἠγείρθη φιλεῖσθαι, ὡς φιλεῖσθαι χρή. οὐδὲ τὸ πᾶν εἰληφέναι, οὕτως ἀπόρεκτος τῷ σφόδρα φιλεῖν αὐτοὺς ἦν. τὸ γὰρ παρὰ τὸ ὁρωμένῳ ὁπωσοῦν φιλεῖσθαι, πολλὴν φέρει τὴν χαρὰν διὰ τὸ σφόδρα αὐτοὺς φιλεῖν. ὥστε διὰ πάλιν τῆς αὐτῆς ἀγάπης σημεῖον ἦν. μὴ διὰ μὲν τὴν παρακλήσεως φθόνῳ πεπλήρωμαι. ἀπολαβὼν ὅπερ ὠφείλετό μοι, διὰ δὲ τὴν χαρὰν, ὑπερπερισσεύομαι. τοῦτέστιν ἠδύμησα πρὸς ὑμᾶς. ἀλλ' ἀπελογήσασθε ἀρνησώτως, καὶ παρεμυθήσασθε. οὐδὲ γὰρ μόνον ἀνείλετέ μοι τὴν ὑπόθεσιν τὴν λύπης. ἀλλὰ μὴ χαρὰν σπουδὴν ἐποιήσατε πλείονα. εἶτα δηλῶν αὐτὴν τὸ μέγεθος, οὐ τούτῳ μόνον δείκνυσιν αὐτὸ τῷ εἰπεῖν, ὅτι ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ, ἀλλὰ μὴ τῷ σπαγαγεῖν. Ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. Τοσαύτη γὰρ ἦν ἡ διὰ ὑμᾶς ἡμῖν ἡδονὴ γενομένη, ὡς μὴ δὲ τοσαύτῃ ἀμαυρωθῆναι θλίψει, ἀλλὰ τῇ περιούσῃ τοῦ οἰκείου μεγέθους περιγενέσθαι τὴν καταλαβοῦσαν ἡμᾶς λυπηρῶν, μὴ μὴ ἀφεῖναι αὐθησιν ἡμᾶς αὐτῶν λαβεῖν. Καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς μακεδονίαν, οὐδὲ μίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε τῇ θλίψει, λέγει μὴ ποταπῇ θλίψει. μὴ σπαίρει ταύτην τῷ λόγῳ, ἵνα δείξῃ μεγάλῳ οὖσαν τὴν ἐκ τούτων παραμυθίαν, μὴ χαρὰν, εἶγε τοσαύτην ἀπερρύσατο τὸ ὀδυνῶν. Ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι. Πῶς ἐν παντί; Ἔξωθεν μάχαι. Καὶ τὰ ἀπίστων. Ἔσωθεν φόβοι. Διὰ τοὺς ἀδυνεῖς τὴν πίστιν μὴ παρασυρῶσιν. οὐδὲ γὰρ παρὰ κοινωνήσασι μόνον τοιαῦτα συνέβαινεν, ἀλλὰ μὴ ἀλλαχοῦ. Ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς διὰ τῆς παρουσίας Τίτου. Ἐπειδὴ γὰρ μεγάλα αὐτοῖς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς εἰπών, ἵνα μὴ δόξῃ κολακεύειν, μάρτυρα παράγει τὸν ἀδελφὸν, ὃς παρ' αὐτῶν ἀφίκετο πρὸς τὸν παῦλον. μετὰ τὴν προτέραν σπιστολὴν διηγούμενος αὐτῷ τὰ τῆς αὐτῶν διορθώσεως. σὺ δέμοι σπόστει πῶς πανταχοῦ μέγα πέπεται τὴν παρουσίαν Τίτου.

καὶ γὰρ

καὶ γὰρ ἔμπροσθεν φη. ἐλθὼν δὲ εἰς τ Τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέλιον, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου· καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἐξῆλθον εἰς Μακεδονίαν. ἐν τούτῳ τοίνυν τῇ παρουσίᾳ τίτου παρεκλήθημεν φη. καὶ γὰρ βούλεται ἀξιόπιστον αὐτοῖς κατασῆσαι τὸν ἄνδρα, μὴ φίλον σφόδρα ποιῆσαι· καὶ ὅρα πῶς ἀμφότερα κατασκευάζει. τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τὸ μέγεθος αὐτοῦ δείκνυσι τ ἀρετῆς· τῷ δὲ εἰπεῖν ὅτι ἐπὶ τῇ θλίψει ἡμῶν ἡ παρουσία αὐτοῦ, ἤρκεσεν εἰς παραμυθίαν. οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῇ παρακλήσει ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, οἰκειοῖ τοῖς κορινθίοις τὸν ἄνδρα. οὐδὲν γὰρ οὕτως φιλίαν ποιεῖ, καὶ συγκροτεῖ, ὡς τὸ δεξιοῦσθαι, καὶ ὑγιὲς περίζωνος εἶναι. ὃ καὶ πάτῳ μαρτυρεῖ λέγων, ὅτι παραγενόμενος, ἐπαίρωσεν ἡμᾶς ἐπὶ τ ἡδονῆς, τοιαῦτα περὶ ὑμῶν ἀπήγγειλε, διαβεβαιούμενος ἡ παρουσία αὐτοῦ ἠύφρανεν ἡμᾶς. οὐ γὰρ μόνον ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἥδημεν, ἀλλὰ καὶ τῇ παρακλήσει ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν. καὶ πῶς παρεκλήθη; διὰ τ ἀρετ ὑμῶν, διὰ τ
» τῶν κατορθωμάτ, διὸ καὶ ἐπαίνει. Ἀναγγέλλων ἡμῖν τ ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν,
» τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ. Ταῦτα αὐτὸν ἠύφρανε φη, ταῦτα παρεκάλεσεν. εἶδες πῶς καὶ αὐτὸν δείκνυσιν αὐτῶν σφοδρὸν ἐραστήν; εἴγε τ ἐκείνων δυσθυμησιν, οἰκείαν παράκλησιν εἶναι ἡγεῖτ; καὶ ὡς ἐπ' οἰκείοις ἀγαθοῖς ἐλθὼν ἐκαυχᾶτο παρὰ παύλῳ; καὶ ὅρα πῶς αὐτὰ δεξιῶς ἀπαγγέλλει, τ ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τ ὑμῶν ὀδυρμόν, τ ὑμῶν ζῆλον. εἰκὸς γὰρ αὐτοὺς ὠνεῖσθαι, καὶ ἀλγεῖν. τί οὕτως ἐδυσχέρανεν ὁ μακάριος παῦλος; τί τοσοῦτον ἀπῆκεν χρόνον; διὸ οὐδὲ ἁπλῶς εἶπε δάκρυα, ἀλλ' ὀδυρμόν, οὐ δὲ ἐπιθυμίαν, ἀλλ' ἐπιπόθησιν. οὐ δὲ ὀργήν, ἀλλὰ ζῆλον, καὶ ζῆλον πάλιν τ ὑπὲρ αὐτοῦ, τ ἐκτὸς ὢν πορνείας, τ ἐκτὸς ὢν πανηγυρικοῦ τῶν. ἐσπουδάσατε γάρ φησι καὶ ἐξενέγκατε δεξάμενοί μου τὰ γράμματα. διαζῶντα ὠνείσατε τῇ χαρᾷ, διαζῶντα ὠπλήρωται τῇ παρακλήσει, ὅτι αὐτῶν κατηφήσατο. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ζῶντα οὐ πρὸς παραμυθίαν τ ἔμπροσθεν εἰρῆσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς προτροπὴν τ κατορθωκότων αὐτά. καὶ γὰρ εἰ καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐγκλήμασιν εἶναί τινας ὑπευθύνους ἡγοῦμαι, καὶ τῶν ἐπαίνων τούτων ἀναξίους, ἀλλ' ὅμως αὐτοὺς, οὐ διαιρεῖ. ἀλλὰ κοινὰ πάθησι, καὶ τὰ ἐγκώμια, καὶ τὰ ἐγκλήματα, διδοὺς τῷ σωφρονοῦντι τῶν ἀκουόντων ἐπιλέξασθαι τὰ οἰκεῖα. οὕτω γὰρ κἀκεῖνα ἀνεπαχθῆ ἐγίνετο, καὶ ταῦτα εἰς ζῆλον ἦγε, πολλῷ.

Ἡ δηκόν.

Οὕτω καὶ νῦν χρὴ τοὺς ἐγκαλουμένους διακεῖσθαι θρηνεῖν, καὶ ὀδύρεσθαι, οὕτω τοὺς διδασκάλους ποθεῖν, οὕτω μᾶλλον πρῶν ἐπιζητεῖν. διὰ ἐκείνων μὲν γὰρ τὸ ζῆν, διὰ δὲ τούτων, τὸ καλῶς ζῆν γίνεται. οὕτω χρὴ φέρειν ἐπιτιμήσεις πρῶν, οὕτω τοῖς προηγουμένοις χρεὼν σωάλγειν καὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας. οὐ γὰρ ἐν αὐτοῖς κεῖται τὸ πᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐν ὑμῖν. κἂν γὰρ ἴδῃ ὁ ἁμαρτηκὼς ὅτι ἐπεζημήθη μὲν παρὰ τ πρ, ἐπολακυβύθη δὲ παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ῥᾳδυμότερος γίνε). ἀλλ' ὅταν ὁ πὴρ ἐπιτιμήσῃ, συωργίσθῃ καὶ σὺ, εἴτε ὡς ἀδελφοῦ κηδόμ, εἴτε ὡς πρ συωαγανακτ, μόνον ἐπίδειξαι πολλῷ τ σουδήν, μὴ ὠνήθησον, μὴ ὅτι ἐπεμήθη, ἀλλ' ὅτι ἥμαρτεν. αὐ δὲ οἰκοδομήσω μὲν ἐγὼ καταλύσῃς δὲ σὺ, τί ὠφελήσαμεν πλέον, ἢ πόθεν; μᾶλλον δὲ οὐ μέχρι τούτου σοι τὰ τ ζημίας, ἀλλὰ μὴ πόλασιν ἄγεις ἐπὶ σαυτ. ὁ γὰρ κωλύων τὸ πραῦμα δοξάσθηναι, τὸ ποιήσαντος αὐτό, οὐκ ἐλάττονα ἔχει πόλασιν, ἀλλὰ καὶ μείζονα. οὐ γάρ ἐστι ἴσον πλῆξαι, καὶ τὸ πληγέν, κωλύσαι δοξασθῆναι.

ἔστι μὲν γὰρ

τοῦτο μὲν γὰρ θάνατον πάντες πάντως, ἐκεῖνο δὲ οὐ πάντες. Ταῦτα δέομαι εἰρῆσθαι πρὸς ὑμᾶς, ἵνα σωφρονίζησθε τοὺς ἄρχοντας ἐφ' οἷς δικαίως ἀγανακτοῦσιν. ἵν' ὅταν ἴδητε τινὰ ζημιούμενον, πάντες ἀποφρίξησθε μειζόνως, ἢ ὁ διδάσκαλος. ὑμᾶς φοβείσθω μᾶλλον, ἢ τοὺς ἄρχοντας ὁ πλημμελικῶς. καὶ μὲν γὰρ τὸν διδάσκαλον φοβηθῇ μόνον, ταχέως ἁμαρτήσεται. καὶ δὲ τοσούτοις ὀφθαλμοῖς περιέλληται, τοσαῦτα τόμαρα, ὅν πλείονι ἔσται ἀσφαλεία. ὥσπερ γὰρ εἰ μὴ ταῦτα ποιοῦμεν ἕνεκα τὴν δίκην δώσομεν δίκαιον, οὕτως εἰ ταῦτα ἐργαζόμεθα, τὸ κέρδος τοῦ ζῆν τῇ διορθώσει κοινωνήσομεν. οὕτω τοίνυν ποιῶμεν. κἂν εἴποι τις ὅτι φιλανθρώπευσαι τὸν ἀδελφὸν τοῦτο πρέπει χριστιανοῖς, μανθανέτω, ὅτι ὁ ὀργιζόμενος φιλανθρωπεύεται, οὐκ ἐκεῖνος ὁ περὶ τοῦ καιροῦ καλῶν αὐτόν. μὴ μὰ δὲ ἀφιεὶς αἰσθησιν λαβεῖν τοῦ πλημμελήματος. τίς γὰρ εἰώθεμεν τὸν μωρεταίνοντα, καὶ φρενίζοντα κατεχόμενος ἐλεεῖ; ὁ κατακλίνων ἐπὶ τῆς δύνης, καὶ δεσμῶν, καὶ σίτων, καὶ ποτῶν τῶν οὐ προσηκόντων ἀπάγων, ἢ ὁ διδοὺς ἀκρατόν ἐμφορηθῆναι, καὶ ἐν ἐξουσίᾳ κελεύων εἶναι, καὶ πάντα ποιεῖν ἅπερ τὸ ὑγιαίνοντα δεῖ; οὐχὶ οὗτος μὲν καὶ ἐπιτρέπει τὸ νόσημα ὁ δοκῶν φιλανθρωπεύεσθαι. ἐκεῖνος δὲ διορθούμενος οὕτω δὴ καὶ ἐν τοῦτο θαυμάζεται. καὶ γὰρ φιλανθρωπίαν ὅτι τὸ μὴ παντάχου χαρίζεσθαι τοῖς κάμνουσι, μὴ δὲ κολακεύειν τὰς ἀτόπους αὐτῶν ἐπιθυμίας. οὐδεὶς οὕτως ἐφίλει τὸν πορνεύσαντα παρὰ κορινθίοις ὡς παῦλος, ὁ κελεύων αὐτὸν παραδοθῆναι τῷ σατανᾷ, οὐδεὶς οὕτως αὐτὸν ἐμίσει ὡς οἱ συγκροτοῦντες, μὴ δοξασταίνοντες. μὴ τὸ τέρας ἔδειξεν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ αὐτὸν μὴ ἐφύσησαν, καὶ τὸ φλεγμονὴν μείζονα εἰργάσαντο. οὗτος δὲ καὶ κατέσβεσε, καὶ οὐκ ἀπέστη ἕως πρὸς καθαρὰν ὑγίειαν ἤγαγε. καὶ οἱ μὲν τῷ ὄντι κακῶς προσεπάθησαν. οὗτος δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς γενόμενον ἀνέτασε. Τούτοις καὶ ἡμεῖς μάθωμεν τῆς φιλανθρωπίας τοὺς νόμους. καὶ γὰρ ἵνα που αὖ ἴδῃς κατὰ κρημνῶν φερόμενον, χαλινὸν ἐμβάλλεις, καὶ ἀναχαιτίζεις μὲν σφοδρότητος, μὴ μαστίζεις πολλάκις. καίτοιγε τοῦτο κόλασίς ἐστιν, ἀλλ' ἡ κόλασις αὕτη σωτηρίας μήτηρ. οὕτω καὶ τῶν ἁμαρτανόντων ποίησον. δῆσον τὸν πλημμελήσαντα, ἕως ἂν ἐξιλεώσηται τὸν θεόν. μὴ ἀφῇς λελυμένον, ἵνα μὴ πλέον δεθῇ τῇ τοῦ θεοῦ ὀργῇ. κἂν ἐγὼ δήσω, ὁ δὲ οὐκέτι δεσμεῖ. κἂν δὲ ἐγὼ μὴ δήσω, τὰ ἄῤῥηκτα αὐτὸν μένει δεσμά. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκείνομεν, οὐκ ἂν ἐκεινόμεθα. μὴ δὴ ὠμότητος εἶναι νόμιζε τὸ τοιοῦτον, μὴ ἀπανθρωπίας, ἀλλὰ τοῦ ἀκρασοῦ ἡμερότητος, μὴ τοῦ ἀῤῥιγήτου ἰατρείας, μὴ πολλῆς τοῦ κηδεμονίας. ἀλλ' ἱκανὸν ἔδωκεν χρόνον τιμωρίαν φῆ. πόσον εἰώθεμεν; ἐνιαυτὸν μὴ ἔτη δύο, καὶ τρία. ἀλλ' οὐ τοῦτο ζητῶ χρόνου πλῆθος, ἀλλὰ ψυχῆς διόρθωσιν. τοῦτο τοίνυν σπίδειξον εἰ κατενύγησαν, εἰ μετεβάλοντο, καὶ τὸ πᾶν γέγονεν, ὡς αὖ μὴ τοῦτο ᾖ, οὐδὲν ὄφελος τοῦ χρόνου. οὐ δὲ γαρ εἰ πολλάκις ἐπεδέθη τὸ πρωῒ μαζώζομεν, ἀλλ' εἰ ὤνησε τὸ ὁ δεσμός. εἰ μὲν οὖν ὠφέλησε, καὶ ἐν χρόνῳ βραχεῖ, μηκέτι προσείθω. εἰ δὲ μηδὲν ὤνησε, καὶ μυρίας ἐνιαυτοὺς, ἔτι προσείθω, καὶ ὅρος οὗτος ἕως λύσεως τοῦ δεδεμένου τὸ κέρδος. αὖ καὶ οὕτω, καὶ ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιμελώμεθα, καὶ μὴ πρὸς ἀνθρώπων βλέπωμεν δόξαν, καὶ αὐχωῦμεν, ἀλλὰ τὴν ἐκεῖ κόλασιν, καὶ τὸ ὄνειδος ἐννοοῦντες, μὴ πρὸ πάντων, τὸ τὸν θν παροξυνέσθαι, σφόδρα τῆς μετανοίας ἐπιζητῶμεν τὰ φάρμακα, καὶ σὺν τὴν καθαρὰν ἕξομεν ὑγίειαν ταχέως, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Ὥστε εἰ καὶ

Λόγος, ιε'.

» Ὥστε εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ Ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην.
Ἀπολογεῖται λοιπὸν ὑπὲρ τῆς Ἐπιστολῆς, ὅτε ἀκίνδυνον ἦν αὐτὸς δοξασθεύειν, τῆς ἁμαρτίας διορθωθείσης, καὶ δείκνυσι τὸ πράγματος τ ὠφέλειαν. Ἐποίησε μὲν γὰρ αὐτὸ, καὶ ἔμπροσθεν εἰπών. ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας, ἔγραψα ὑμῖν. οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τ ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περὶ ὑμᾶς. ποιεῖ δὲ αὐτὸ, καὶ νῦν, διὰ πλειόνων οὕτως αὐτὸ κατασκευάζων. καὶ οὐκ εἶπε πρότερον μὲν μετεμελόμην, νῦν δὲ οὐ μεταμέλομαι, ἀλλὰ πῶς; οὐ μεταμέλομαι, νῦν εἰ καὶ μετεμελόμην. εἰ καὶ τοιαῦτα ἦν φησι τὰ γεγραμμένα παρ' ἐμοῦ, ὡς ὑπερβαίνειν τὸ μέτριον τῆς ἐπιμήσεως, καὶ ποιῆσαί με μεταμεληθῆναι, ἀλλὰ τὸ πολὺ κέρδος τὸ ἐξ αὐτῶν, οὐκέτ' ἄμε μεταμεληθῆναι. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐχ ὡς ἀμέτρως ἐπιμήσας, ἀλλὰ τὰ ἐγκώμια αὐτῶν αὐξων. Τοσαύτην γὰρ ἐπεδείξαντο τὴν διόρθωσιν φησὶ, ὡς εἰ καὶ ἔτυχον σφοδρότερον πλήξασ οὕτως, ὡς μὴ καταγνῶναι ἐμαυτοῦ, ἐπαινεῖν με νῦν ἐμαυτ τ ἀπὸ τ τέλους. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν παιδίων, ὅταν δέξηται δοξασίαν λυποῦσαν οἱονεὶ ἰὸν, ἢ κακῶσιν, ἢ πικρὸν φάρμακον ἀδεῶς αὐτὰ λοιπὸν κολακεύομεν, οὕτω καὶ ὁ παῦλος
» ποιεῖ. Βλέπω γὰρ ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ μὴ πρὸς ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς, νῦν χαίρω οὐ
» χ' ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. Εἰπὼν ὅτι οὐ μεταμέλομαι, λέγει καὶ τὴν αἰτίαν, τὸ χρήσιμον πιθεὶς τὸ ἀπὸ τῶν γραμμάτων, καὶ σωφρονῶς ἀπολογούμενος, μὴ λέγων. εἰ καὶ πρὸς ὥραν. τὸ μὲν γὰρ λυπηρὸν, βραχύ, τὸ δὲ ὠφέλιμον, διηνεκές. καὶ τὸ μὲν ἀνόλουθον ἦν εἰπεῖν. εἰ καὶ πρὸς ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς, ἀλλὰ διαπαντὸς ἔφαινεν ὑμᾶς, μὴ ὠφέλησεν. ἀλλ' οὐ λέγει οὕτω, ἀλλὰ πρὶν τὸ κέρδος εἰπεῖν, μεταβαίνει πάλιν ἐπὶ τὰ ἐγκώμια αὐτῶν, καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἑαυτοῦ κηδεμονίας, λέγων. νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε. τί γάρ μοι κέρδος ἀπὸ τοῦ λυπηθῆναι ὑμᾶς; ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ὅτι ἔχει κέρδος ἡ λύπη, ὅταν μὴ πατὴρ ὅταν ἴδῃ παῖδα τεμνόμενον, οὐχ ὅτι ὀδυνᾶται χαίρει, ἀλλ' ὅτι διορθοῦται, οὕτω καὶ οὗτος. ὅρα δὲ πῶς ἀπὸ τῶν πραγμάτων μεταφέρει τὸ πᾶν κατόρθωμα, καὶ τὸ λυπηρὸν τῇ Ἐπιστολῇ λογίζεται, ὅτι πρὸς ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς λέγων, τὸ δὲ ἐξ αὐτῆς χρήσιμον, εἶναι αὐτῶν κατόρθωμα. οὐ γὰρ εἶπεν ὅτι διώρθωσεν
» ὑμᾶς ἡ Ἐπιστολὴ, εἰ καὶ οὕτως εἶχεν. ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. Ἐλυπήθητε γὰρ
» κατὰ θεὸν, ἵνα ἐν μηδενὶ ἐξ ἡμῶν ζημιωθῆτε. Εἶδες σωφρονῶν ἄφατον; εἰ γὰρ μὴ ἔδει ἐποίησαμεν φησὶ, ἐζημιώσαμεν αὐ ὑμᾶς. μὴ τὸ μὲν κατόρθωμα αὐτῶν φησὶν εἶναι, τ δὲ ζημίαν, αὐτῷ, εἴ περ ἐσιώπησεν. εἰ γὰρ μέλλουσιν ἐξ ἐπιπλήξεως διορθοῦσθαι, εἰ μὴ ἐπεπλήξαμεν, ἐζημιώσαμεν αὐ ὑμᾶς. καὶ οὐχὶ παρ' ὑμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμᾶς αὐ ἡ βλάβη γέγονε. καθάπερ γὰρ ὁ μὴ διδοὺς τῷ ἐμπόρῳ τὰ πρὸς τὴν ναυτιλίαν αὐτὸς βλάπτεται, ὁ τὴν ζημίαν ποιῶν. οὕτω καὶ ἡμεῖς, εἰ μὴ παρείχομεν ὑμῖν τὰς ἀφορμὰς τ μετανοίας, ἐζημιώσαμεν αὐ ὑμᾶς. ὁρᾷς ὅτι τὸ μὴ ἐπιζημιοῦν τοῖς ἁμαρτάνουσι, ζημίαν ἐστὶ καὶ τῷ διδασκάλῳ, καὶ τῷ
» μαθητῇ; Ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται.
Διαρρήδην φησὶ, εἰ καὶ μετεμελόμην πρὶν τὸν καρπὸν ἰδεῖν, καὶ τὸ κέρδος ὅσον, οὐ μεταμέλομαι νῦν. τοιοῦτον γὰρ ἡ κατὰ θεὸν λύπη, καὶ λοιπὸν περὶ αὐτῆς φιλοσοφεῖ. δείκνυς ὅτι οὐ παντα χοῦ χαλεπὸν λύπη, ἀλλ' ὅταν κατὰ κόσμον γίνηται. τί δέ ἐστι κατὰ κόσμον; ἐὰν

λυπηθῆς

λυπηθῆς ἀϱὰ χϱήματα, ἀϱὰ δόξαν, ἀϱὰ τὸν ἀποθανόντα, πάντα ἐκεῖνα κατὰ κόσμον. διὸ καὶ θάνατον ποιεῖ. ὁ γὰϱ ἀϱὰ δόξαν λυπούμενος, φθονεῖ, καὶ ἀναγκάζεται πολλάκις ἀποθανεῖν. οἷον καὶ ὁ κάϊν ἐλυπήθη λύπην, οἷαν ὁ ἥσαῦ. τὴν οὖν κατὰ κόσμον λύπην λέγει ταύτην τὴν τῶν βλαβῶν τῶν λυπουμένων. καὶ γὰϱ εἰς ἁμαϱτίας μόνον ἡ λύπη χϱήσιμον. καὶ ἄλλως δῆλον ἐντεῦθεν, ὁ λυπούμενος ὑπὲϱ χϱημάτων ἀπωλείας, τὴν ζημίαν οὐ λύει. ὁ λυπούμενος ὑπὲϱ τετελευτηκότος, τὸν κείμενον οὐκ ἀνίστησιν. ὁ λυπούμενος τῶν νόσων, οὐ μόνον, οὐ διοϱθοῦται, ἀλλὰ καὶ ἐπιτείνει τὸ νόσημα. ὁ λυπούμενος ἐφ' ἁμαϱτίαις, οὗτος μόνος ἀνύει τι πλέον ἀπὸ τῆς λύπης. δακνᾷ γὰϱ καὶ ἀφανίζει τὰς ἁμαϱτίας. ἐπειδὴ γὰϱ πϱὸς ἄλλο κατεσκεύασται τὸ φάϱμακον, ἐν ζωῇ θεϱαπεύειν μόνον, καὶ τὴν ὠφέλειαν ἐπιδείκνυται. τῶν δὲ τῶν ἄλλων, καὶ βλάπτει. καὶ μήν ὁ κάϊν φησὶ ἀϱὰ τὸ μὴ παϱὰ τῷ θεῷ δυσωπεῖν, ἐλυπεῖτο. οὐ διαλλάττει, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ἀδελφὸν εἶδε λάμποντα, ἐπεὶ εἰ διετάττετο ἤλγει, ζηλοῦν ἔδει, καὶ συγχαίϱειν ἐκείνῳ. νυνὶ δὲ ἀλγῶν, ἐδείκνυ κατὰ κόσμον λυπούμενος. ἀλλ' οὐχ' ὁ δεῖνα οὕτως, οὐ δὲ ὁ πέτϱος, οὐ δὲ τῶν δικαίων ἕκαστος. διὸ ὑσυχάζω, ἢ ὑπὲϱ οἰκείων, ἢ ὑπὲϱ ἀλλοτϱίων ἀλγοῦντες ἁμαϱτημάτων, καίτοι τί λύπης φοϱτικώτεϱον; ἀλλ' ὅταν κατὰ θεὸν γίνηται, τῆς ἐν τῷ κόσμῳ χαϱᾶς βελτίων ἐστίν. αὕτη μὲν γὰϱ εἰς οὐδὲν τελευτᾷ. ἐκείνη δὲ μετάνοιαν εἰς σωτηϱίαν ἀμεταμέλητον ἐϱγάζεται. καὶ γὰϱ τὸ θαυμαστὸν αὐτῆς, τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐδ' αὐ μετανοήσειέ τις ἀλγήσας οὕτως, ὁ μάλιστα τῆς κοσμικῆς λύπης ἴδιον ὄν. τί γαϱ τοῦ παιδὸς ποθεινότεϱον γνησίου; τί δὲ ἀλγεινότεϱον τῆς τοιαύτης τελευτῆς; ἀλλ' ὅμως οἱ ἐν ἀνίμῃ τῷ πένθους μηδενὸς ἀνεχόμενοι πατέϱες, μὴ κατακόπτοντες ἑαυτούς, οὗτοι μετὰ χϱόνον μετανοοῦσιν ἐπειδὴ ἀμέτϱως ἤλγησαν, ὡς οὐδὲν νήσαντες ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ μείζονως ἑαυτοὺς ἐπιτϱέψαντες. ἀλλ' οὐχ' ἡ κατὰ θεὸν λύπη τοιαύτη. ἀλλ' ἔχει δύο πλεονεκτήματα, τὸ μὴ καταγινώσκεσθαι ἐφ' οἷς ἀλγεῖ τις, καὶ τὸ τὴν λύπην ταύτην εἰς σωτηϱίαν τελευτᾶν, ὧν ἑκατέϱων, ἐκείνη ἐϱϱίπται. καὶ γὰϱ εἰς βλάβην ἀλγοῦσι. καὶ μετὰ τὸ ἀλγῆσαι σφόδϱα, καταγινώσκουσιν ἑαυτῶν. μέγιστον δῆλον σημεῖον ἐκφέϱοντες τῶν τῶν βλάβην δῆλον ποιῆσαι. ἡ δὲ κατὰ θεὸν, τοὐναντίον. διὸ καὶ ἔλεγε, μετάνοιαν εἰς σωτηϱίαν ἀμεταμέλητον κατεϱγάζεται. οὐδεὶς γὰϱ ἑαυτὸν καταγνώσεται, ἐὰν λυπηθῇ ἐφ' ἁμαϱτίᾳ, ἐὰν πενθήσῃ, καὶ ἑαυτὸν σωτϱίψῃ. ὅπεϱ καὶ ὁ μακάϱιος παῦλος εἰπών, οὐ δεῖται ἑτέϱωθεν τὸ ὑπόδειγμα παϱαγαγεῖν ὧν εἶπεν. οὐδὲ τοὺς ἐν παλαιαῖς ἱστοϱίαις λυπηθέντας παϱενεγκεῖν εἰς μέσον, ἀλλ' αὐτὸς κοϱυθὸς παϱάγει. καὶ ἀφ' ὧν ἐποίησαν, ἀπὸ τούτων τὴν ἀπόδειξιν παϱέχεται. ἵνα καὶ μετ' ἐγκωμίων αὐτοὺς παιδεύσῃ, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς

» ἐπιστάσηται. Ἰδοὺ γὰϱ φησιν αὐτὸ τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατεϱ-

» γάσατο ἐν ὑμῖν σπουδήν. Οὐ μόνον γὰϱ φησιν, οὐκ ἐνέβαλεν ὑμᾶς εἰς τὸ καταγνῶναι ἑαυτῶν ἡ ἀθυμία, ὡς εἰκὸς δῆλον ποιοῦντων, ἀλλὰ καὶ σπουδαιοτέϱους ἐποίησεν.

» εἶτα λέγει τῆς σπουδῆς τὰ τεκμήϱια. Ἀλλὰ ἀπολογίαν. Πϱὸς ἐμέ. Ἀλλὰ ἀγανάκτησιν. Πϱὸς ἐκεῖνον τὸν ἁμαϱτηκότα. Ἀλλὰ φόβον. Καὶ γὰϱ σφόδϱα δεδοικότων ἦν ἡ τοσαύτη σπουδή, καὶ ἡ ταχίστη διόϱθωσις. καὶ ἵνα μὴ δόξῃ ἐπαίϱειν ἑαυτὸν, ὁϱᾶς πῶς ταχέως αὐτὸ παϱεμυθήσατο εἰπών. Ἀλλ' ἐπιπόθησιν.

» Τὴν εἰς ἐμέ. Ἀλλὰ ζῆλον. Τὸν ὑπὲϱ τοῦ θεοῦ. Ἀλλ' ἐκδίκησιν.

Καὶ γὰϱ

» Καὶ γὰρ ἐξεδικήσατε τοὺς τῶ θῦ νόμους ὑβρισθέντας. Ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς
» ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. Οὐχὶ τῷ μὴ τολμῆσαι μόνον τῶτο πρόδηλον ἦν, ἀλλὰ
καὶ τῷ μὴ συνήδεσθαι. Ὅπερ γὰρ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ ἔλεγε, καὶ ὑμεῖς πεφισιωμένοι
ἐστέ, ἐν τοῦτῳ δὲ φῆ, καὶ τοιῶτος ἑαυτοὺς ἀπαλλάξατε τῆς ὑποψίας, οὐχὶ τῷ μὴ ἐπαινέσαι
» μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ὑπομεῖναι, καὶ ἀγανακτῆσαι. Ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἕνε-
» κεν τῶ ἀδικήσαντος, οὐδὲ ἕνεκεν τῶ ἀδικηθέντος. Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, τί οὖν ἡμῖν ὑπο-
μάχης εἰ ἀγνοεῖ ἦμεν τοῖς τῷ πράγματος; πρὸς τῶτο ἱστάμη, καὶ ἀνωτέρω, μὴ προσποιοῦμή σε
τὸ, ἔλεγεν ἅπερ ἔλεγεν, οἷον οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. τοσοῦτον γὰρ ἀπέχω τῶ
μετανοεῖν νῦν ἐφ' οἷς ἔγραψα τότε φῆ, ὅτι τότε μὲν μετενόησα ἢ νῦν, ὅτε ἑαυτοὺς συνε-
στήσατε. εἶδες πάλιν αὐτῶ τὸ βίαιον, καὶ φιλόνεικον; πῶς εἰς τοὐναντίον τὸν λόγον περιέ-
τρεψεν; ἐξ ὧν γὰρ ἐνόμιζον αὐτὸν διατετράφθαι, ὡς εἰκῆ σπουδάσαντα διὰ τὴ προκοπὴν
αὐτῶν, ἀπὸ τούτων δείκνυσιν, ὅτι παῤῥησιάζεται αὐτὸν δίκαιον. οὐ δὲ γὰρ παραιτεῖται λοι-
πὸν χαρίζεσθαι ἀδεῶς, ὅταν ἔξει τῶτο ποιεῖν. ὁ γὰρ τοιαῦτα λέγων ἀνωτέρω, ὅτι ὁ κολλώ-
μενος τῇ πόρνῃ ἓν σῶμά ἐστιν, καὶ παράδοτε τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ, εἰς ὄλεθρον τῆς σαρ-
κός, καὶ πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, καὶ ὅσα τοιαῦτα.
πῶς ἐν τοῦτῳ δὲ φῆ, οὐχ ἕνεκεν τῶ ἀδικήσαντος, οὐδὲ ἕνεκεν τῶ ἀδικηθέντος; οὐκ ἂν ζηλούμενος ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀκολουθῶν. πῶς ἑαυτῷ ἀκολουθῶν; ὅτι περισσὸν ἦν αὐτῷ δεῖξαι τὸ φίλτρον, ὃ περὶ αὐτοὺς εἶχεν. οὐ τοίνυν ἀναιρεῖ τὸ κηδεσθαι ἐκείνου. ἀλλ' ἐνδείκνυται, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν περὶ αὐτοὺς, ὅπερ ἔφην. καὶ ὅτι μείζων αὐτὸν κατέσχε
φόβος περὶ πάσης τῆς ἐκκλησίας. ἐδεδοίκει γὰρ μὴ σπιπλέον νεμηθῇ τὸ κακόν. καὶ ὁλῷ
βαδίζον, ὅλον καταλάβῃ τὴν ἐκκλησίαν. διὸ καὶ ἔλεγε, μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυ-
μοῖ. ἀλλὰ τότε μὲν τότε. νῦν δὲ σπεισθέντα κατώρθωσαν, οὐκέτι αὐτὸ οὕτως πάθησιν, ἀλλ' ἑ-
» τέρως, καὶ τὸ αὐτὸ μὲν αἰνίττεται. γλυκύτερον δὲ μεταχειρίζει τὸν λόγον, λέγων. Ἕνεκεν τῶ
» φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς. Τοῦτέστιν ἵνα εἰδῆτε,
πῶς ὑμᾶς φιλῶ, τῶτο δὲ τὸ αὐτὸ μέν ἐστι τῷ προτέρῳ. ἕτερος δὲ ἑρμηνευθήτω, ἕτεραν ἔδο-
ξεν ἐμφασιν παρέχειν. Ὅπερ ὅτι τὸ αὐτό ἐστιν, ἀνακαλυπτέον αὐτῶ τὴν ἔννοιαν, καὶ οὐδὲν ὀφεί
τὸ μέσον. Ὅπερ γὰρ σφόδρα φιλῶ ὑμᾶς φησι, δεδοίκειν μήπ πάθητε ἐκεῖθεν ἀνδρες.
μὴ αὐτοὶ δέξησθε τὴν λύπην, ὡς περ οὖν ὅταν λέγῃ, μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θῷ; οὐ τῶτο λέ-
γει, ὅτι οὐ μέλει. οὐ γὰρ ἔνι τι συγχωρῆσαι τῶν ὄντων τῆς προνοίας ἀποσφαλῆναι τῶ θῦ. ἀλλ' ὅτι
οὐ προηγουμένως διὰ τοὺς βοῦς ἐνομοθέτει, οὕτω καὶ ἐν τοῦτῳ πρῶτον μὲν δι' ὑμᾶς ἔγρα
φον. δεύτερον δὲ καὶ δι' ἐκεῖνον. καὶ εἶχον μὲν τὴν ἀγάπην ἐν ἑαυτῷ, καὶ χωρὶς τῆς ἐπιστο-
λῆς φησι. ἐβουλόμην δὲ αὐτὴν, καὶ ὑμῖν δεῖξαι, καὶ πᾶσιν ἁπλῶς διὰ τῶν γραμμάτων
ἐκείνων, διατῶτο παρακεκλήμεθα. Ὅπερ καὶ τὴν σπουδὴν ἐδείξαμεν τὴν περὶ ὑμᾶς.
καὶ τὸ πᾶν ἡμῖν κατώρθωται, καθάπερ καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγε. νῦν ζῶμεν ἐὰν ὑμεῖς στήκητε
ἐν κυρίῳ. καὶ πάλιν. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ, καὶ ὑμεῖς;
τῶτο γὰρ ζωὴ, τῶτο παράκλησις, τῶτο παραμυθία διδασκάλῳ νοῦν ἔχοντι, ἡ ἐπίδοσις τῶν
μαθητευομένων.

Οὐδὲν

Ἡ ἀηδών.

Οὐδὲν γὰρ οὕτω δείκνυσι τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα, ὡς ἡ φιλοσοργία ἡ πρὸς τοὺς ἀρχομένους. καὶ γὰρ πατέρα, οὐ τὸ γεννῆσαι μόνον ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλεῖν μετὰ τὸ γεννῆσαι. εἰ δὲ ἔνθα φύσις, τοσαύτης χρεία ἀγάπης, πολλῷ μᾶλλον ἔνθα ἡ χάρις. οὕτως οἱ παλαιοὶ πάντες ἐλαμψαν, ὅσοι γοῦν τῶν παρ' Ἑβραίοις δυνάμωσαν, ἐντεῦθεν ἐφάνησαν. οὕτως Σαμουὴλ μέγας ἐδείχθη λέγων. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο ἁμαρτεῖν τῷ θεῷ τοῦ διαλιπεῖν προσευχόμενον ὑπὲρ ὑμῶν, οὕτως ὁ Δαβὶδ, οὕτως ὁ Ἀβραάμ, οὕτως ὁ Ἠλίας, οὕτως ἕκαστος τῶν δικαίων, τῶν ἐν τῇ καινῇ, τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ. καὶ γὰρ Μωϋσῆς ἀφ' ὧν ἀρχομένους, πλοῦτον τοσοῦτον, καὶ θησαυροὺς ἀφάτους κατέλιπεν, ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας δημαγωγὸς ἦν ἀφ' ὧν ἔργων. διὸ καὶ σφόδρα ἀνοήτως ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἑβραῖος ἐκεῖνος. τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα, καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς; τί λέγεις; τὰ ἔργα ὁρᾷς, καὶ περὶ τῆς προσηγορίας ἀμφιβάλλεις; ὥσπερ οὖν εἴ τις ἰδὼν τέμνοντα ἰατρὸν ἄνευσα, καὶ τῷ πεπονικότι μέλει τοῦ σώματος βοηθοῦντα, λέγοι. τίς σε κατέστησεν ἰατρὸν, καὶ τέμνειν ἐκέλευσεν; ἡ τέχνη ᾧ βέλτιστε, καὶ ἡ νόσος ἡ σή. οὕτω καὶ ἡδέως ἡ ἐπιστήμη τοιοῦτον ἐποίησε. καὶ γὰρ τέχνη τὸ ἄρχειν ἐστὶν, οὐκ ἀξίωμα μόνον. καὶ τέχνη τεχνῶν ἁπασῶν αὐτὸ τέρας. εἰ γὰρ ἡ τῶν ἐξωθεν ἀρχὴ τέχνη, καὶ ἐπιστήμη πασῶν βελτίων ἐστὶ, πολλῷ μᾶλλον αὕτη. καὶ γὰρ τοσούτῳ ἀμείνων ἐκείνης αὕτη ἡ ἀρχὴ, ὅσῳ τῶν ἄλλων ἐκείνη, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον. καὶ εἰ βούλεσθε, τὸν λόγον ἡδέως ἀκριβέστερον ἐξετάσωμεν. ἔστι τέχνη γεωργικὴ, ἔστιν ὑφαντικὴ, οἰκοδομικὴ, αἳ καὶ ἀναγκαῖαι σφόδρα εἰσὶ, καὶ μάλιστα συνέχουσιν ἡμῶν τὸν βίον. αἳ γὰρ δὴ ἄλλαι, διάκονοι τούτων εἰσὶν, ἡ χαλκευτικὴ, ἡ τεκτονικὴ, ἡ ποιμαντικὴ. ἀλλὰ καὶ τούτων αὐτῶν τῶν τεχνῶν, ἀναγκαιοτέρα πασῶν ἡ γεωργικὴ, διὸ καὶ πρώτην εἰσήγαγεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον πλάσας. ὑποδημάτων μὲν γὰρ οὐδὲν, καὶ ἱματίων, δίκαιον ζῶ. γεωργικῆς δὲ χωρὶς, ἀμήχανον. τοιούτους τοὺς ἀμαξοβίους εἶναι φασὶ, τοὺς παρὰ σκύθαις νομάδας, τοὺς γυμνοσοφιστὰς τοὺς τῶν ἰνδῶν. οὗτοι γὰρ καὶ οἰκοδομικῶν, καὶ ὑφαντικῶν, καὶ τῶν τῶν ὑποδημάτων εἰάσαν τέχνων. μόνης δὲ τῆς γεωργικῆς δέονται. ἀλλ' ἄγε δὴ οἱ τὰ περιττὰ τῶν χρήζοντες τεχνῶν, καὶ μαγείρων, καὶ πλακοῦντος ποιῶν, καὶ ποικίλων, καὶ μυρεψῶν ἑτέρων τοιούτων, ἵνα ζῆτε. ἀλλ' ἄγε δὴ οἱ τὰς μεταποιητικὰς εἰσαγαγόντες τῷ βίῳ. ἀλλ' ἄγε δὴ τε ἐκείνους τοὺς βαρβάρους ὑμεῖς οἱ πιστοὶ, τοὺς μὴ δεομένους τέχνης. καὶ γὰρ σφόδρα αὐτάρκη τὴν φύσιν ἐξ ὀλίγων ἐποίησεν ὁ θεός. πλοῦ οὐκ ἀναγκάζω, οὐδὲ νομοθετῶ οὕτως ζῆν. ἀλλ' ὡς ὁ Ἰακὼβ ᾔτησε. τί δὲ ᾔτησεν ἐκεῖνος; ἐὰν δῶμοι πῶς ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι. οὕτω καὶ Παῦλος ἐπέλευσε λέγων. ἔχοντες δὲ τροφὰς, καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. πρώτη μὲν οὖν ἡ γεωργικὴ. δευτέρα δὲ ὑφαντικὴ. καὶ τρίτη μετ' ἐκείνην οἰκοδομική. ἡ δὲ τῶν ὑποδημάτων, πασῶν ἐσχάτη, παρὰ γοῦν ἡμῖν εἰσὶ πολλοὶ, καὶ οἱ κάτω, καὶ γεωργοὶ χωρὶς ὑποδημάτων ζῶντες. οὐκοῦν αὗται χρήσιμοι, καὶ ἀναγκαῖαι, αὗται. φέρε οὖν παραβάλωμεν αὐτὰς τῇ ἀρχικῇ. ἄγε γὰρ δὴ ταύτας πασῶν κυριωτέρας παρήγαγον ἂν ὅταν φανῇ αὕτη βελτίων ἐκείνων, ἀναμφισβήτητος ἡ κατὰ τῶν ἄλλων αὐτῇ νίκη ἦ. πόθεν οὖν αὐτὴν δείξομεν ἀναγκαιοτέραν οὖσαν πασῶν; ὅτι ταύτης ἄνευ, οὐδὲν ἐκείνων ὄφελος, καὶ εἰ δοκεῖ, τὰς ἄλλας ἀφέντες, τὴν πασῶν ἀνωτέρω, καὶ κυριωτέραν εἰς μέσον ἀγάγωμεν,

σον ἀγάγωμεν, τὴν γεωργικήν. τί οὖν ἔσται πλέον τῆς τῶν γεωργῶν πολυχειρίας, ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσι, καὶ τὰ ἀλλήλων ἁρπάζωσι; νυνὶ μὲν γὰρ ὁ τῦ ἄρχοντος φόβος κατέχει, καὶ τὰ ὑπ' ἐκείνων γινόμενα φυλάττει. ἐὰν δὲ ταύτην ἀνέλῃς, περιττὸς ὁ πόνος ἐκεῖνος. εἰ δὲ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, καὶ ἑτέραν ἀρχὴν εὑρήσει μητέρα ταύτης, καὶ συνδέσμων οὖσαν. ποίαν δὴ ταύτην; καθ' ἣν ἕκαστον αὐτῶν τινὰ ἑαυτῦ κρατεῖν, καὶ ἄρχειν δεῖ, τὰ μὲν ἀνελεύθερα κολάζοντα πάθη, πάντα δὲ τὰ τῆς ἀρετῆς βλαστήματα ἐκτρέφοντά τε, καὶ αὔξοντα μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης. ὅτι γὰρ ἀρχῆς εἴδη, ἐν μὲν καθ' ὁ δήμων, καὶ πόλεων ἄρχουσιν αὐθρωποι, τὴν πολιτικὴν δῆλον διορθοῦντες βίον. ὅπερ ὁ παῦλος δηλῶν ἔλεγε. πᾶσα ψυχὴ, ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ. εἶτα δεικνὺς αὐτῆς τὸ κέρδος, ἐπήγαγε λέγων. ὅτι ὁ ἄρχων, θεοῦ διάκονός ἐστιν εἰς τὸ ἀγαθόν. καὶ πάλιν. θεοῦ διάκονος ἐστὶν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. ἕτερον δὲ, καθ' ὃ ἑαυτοῦ τις ἕκαστος ὀνομᾶν ἔχων, ἄρχει. ὃ καὶ αὐτὸς παρεδήλωσεν εἰπών. εἰ δὲ θέλεις μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποίει. τὸν ἑαυτοῦ ἄρχοντα λέγων. ἐν τούτῳ δὲ ἔστι; καὶ ἑτέρα ἀρχὴ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς ἀνωτέρα. τίς οὖν ἔστιν αὕτη; ἡ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. ἧς καὶ αὐτῆς ὁ παῦλος μέμνηται λέγων. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. ὅτι αὐτοὶ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες. αὕτη γὰρ ἡ ἀρχὴ τοσοῦτον τῆς πολιτικῆς ἀμείνων, ὅσον τῆς γῆς ὁ οὐρανός. μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον. πρῶτον μὲν γὰρ οὐχ ὅπως γενόμενα κολάσειεν ἁμαρτήματα σκοπεῖ προηγουμένως, ἀλλ' ὅπως μὴ γένοιτο τὴν ἀρχήν. ἔπειτα γενόμενα, οὐχ ὅπως ἀναγκάζει τὸν κάμνοντα, ἀλλ' ὅπως ἀφανισθείη. καὶ βιωτικῶν μὲν οὐ πολὺς αὐτῇ λόγος. πάντα δὲ ὑπὲρ τῶν ἐν οὐρανοῖς πραγμάτων χρηματίζει. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα, ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐκεῖ. κέκρυπται γὰρ φησι σὺν τῷ χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. καὶ τὰ ἔπαθλα ἐκεῖ, καὶ οἱ δρόμοι περὶ τῶν ἐκεῖ θεφανῶν. οὐδὲ γὰρ καταλύεται μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτὴ ἡ ζωὴ, ἀλλὰ τότε διαλάμπει μείζονος. λῆξε δὴ ἔλθῃ, οὐχ ὑπάρχων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν τὰ διαδήματα περικειμένων, μείζονα εἰσὶν ἐγκεχειρισμένοι ζημίαν οἱ ταύτην ἔχοντες τὴν ἀρχὴν, ἅπερ ἐν μείζοσι, καὶ πολλῷ μείζοσι πλάττοντες τοὺς ἀνθρώπους. ἀλλ' οὔτε ὁ τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν μετιὼν, οὔτε ὁ τὴν πυθμαπικὴν δυνήσονται καλῶς ταύτας μεταχειρίζειν, εἰ μὴ πρότερον ἑαυτῶν ἄρξαιεν, ὡς χρὴ, καὶ τοὺς ἑκατέρους νόμους τῆς πολιτείας φυλάξαιεν μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης. ὥσπερ γὰρ ἡ τῶν πολλῶν ἀρχὴ διπλῆ τίς ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ ἑαυτῦ τις ἕκαστος ἄρχει. καὶ πάλιν καὶ ταύτης ἀμείνων τῆς πολιτικῆς ἡ πυθμαπικὴ, ὥσπερ ὁ λόγος ἀπέδειξεν. ἴδοι δ' ἂν τις, καὶ τῶν τεχνῶν ἁπασῶν ἀρχικὰ μιμούμεναι, καὶ μάλιστα τὴν γεωργικήν. καθάπερ γὰρ ἄρχων τίς ἐστι τῶν φυτῶν ὁ γεπόνος, τὰ μὲν, φυτεύων, καὶ κωλύων, τὰ δὲ αὐξων, καὶ ἀδρανεύων. καθάπερ καὶ οἱ τῶν ἀρχόντων ἄριστοι τοὺς μὲν πονηροὺς, καὶ τοῖς πλείοσι λυμαινομένους, τιμωροῦνται, καὶ ἐκπόδουσι, τοὺς δὲ χρηστοὺς, καὶ ἐπιεικεῖς, ἔτι μᾶλλον ἀγουσι. διαζῆν καὶ ἡ γραφὴ τοὺς ἄρχοντας δημιουργοῖς ἀοικεῖ κάζει. τί γὰρ εἰ μὴ φωνὴν ἀφιᾶσι τὰ φυτὰ καθάπερ ἔτι τῶν πόλεων οἱ κακῶς πάσχοντες, ἀλλ' ὅμως διὰ τῆς ὄψεως δεικνύουσι τὴν ἀθλιότητα, μαραινόμενα γενοχωρούμενα ὑπὸ τῶν πονηρῶν βοτανῶν. καὶ καθάπερ νόμοις κολάζεται ἡ πονηρία, οὕτω δὴ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ τέχνῃ

τῇ τέχνῃ ταύτῃ, καὶ γῆς κακίαν, καὶ φυτῶν δυσγένειαν, καὶ ἀγριότητις διορθοῦνται. καὶ γὰρ ὅσα ἐν τοῖς ἤθεσιν ἐστὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις, εὑρήσομεν καὶ ἐκεῖ. τραχύτητα, μελαγκόλιαν, δειλίαν, προπέτειαν, ἀταθείαν. καὶ τὰ μὲν, αὐτῶν πλουτῶ νομῶντα ἀκαίρως, καὶ τῶν κακῶ τῶν πλησίον, τὰ δὲ πενόμενα, καὶ ἀδικούμενα. οἷον ὅταν οἱ φραγμοὶ νομῶντες τῶν κακῶ τῶν ἐγγὺς φυτῶν αἴρωνται. ὅταν ἕτερα δένδρα ἄκαρπα, καὶ ἀνήμερα εἰς ὕψος ἀναδραμόντα, τὴν αὔξησιν τῶν ὑποκειμένων κωλύῃ. καὶ καθάπερ οἱ ἄρχοντες, καὶ οἱ βασιλεῖς ἔχουσι τοὺς λυμαινομένους αὐτῶν τῇ ἀρχῇ, καὶ πολεμοῦντας, οὕτω καὶ ὁ γεπόνος θηρίων ἔφοδον, ἀνωμαλίαν ἀέρων, χάλαζαν, ἐρυσίβην, ἐπομβρίας, αὐχμούς, ὅσα τοιαῦτα. ταῦτα δὲ γίνεται, ἵνα πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ δίωνεκῶς ἐλπίδα βλέπῃς. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι τέχναι, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων συνίστανται αὐτυδῆς, αὕτη δὲ τὸ πλέον ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ῥοπῇ ἔχει, καὶ ὅλη δίολου σχεδὸν ἐκεῖθεν ἤρτηται. καὶ δεῖ μὲν τῶν ἄνωθεν ὑετῶν, δεῖ δὲ τῆς ὡρῶν κράσεως, καὶ περὶ πάντων τῆς αὐτοῦ προνοίας. οὔτε γὰρ ὁ φυτεύων, οὔτε ὁ ποτίζων τί ἐστιν, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός. ἔστι καὶ θάνατος ἐν ζώοις, καὶ ζωὴ, καὶ ὠδῖνες, καὶ τόκοι καθάπερ ἐπ' ἀνθρώπων. ἔστι γὰρ καὶ ἀποτμηθῆναι, καὶ καρπὸν ἐνεγκεῖν, καὶ ἀποθανεῖν, καὶ γενέσθαι τὸ τεθνηκὸς αὖτὸ πάλιν αὖθις. ἔνθα καὶ ποικίλως ἡμῖν, καὶ σαφῶς διαλέγεται περὶ ἀναστάσεως ἡ γῆ. ὅταν γὰρ ἡ ῥίζα ἐνέγκῃ καρπὸν, ὅταν τὸ σπέρμα φυῇ, οὐκ ἀνάστασις τὸ πρᾶγμα ἐστί; καὶ πολλαχοῦ αὐτὴ ἴδοι τῇ ἀρχῇ ταύτην παρὰ τοῦ θεοῦ πρόνοιαν ἐγκειμένην, καὶ σοφίαν, εἰ καθέκαστον ἐνθυμοῖτο. ἀλλ' ὅπερ ἐβουλόμην εἰπεῖν, ὅτι αὕτη μὲν περὶ γῆν ἐστὶ, καὶ φυτὰ, ἡ δὲ ἡμετέρα, περὶ ψυχῶν δόξαν ποιεῖται. ὅσον δὲ φυτῶν, καὶ ψυχῶν τὸ μέσον, τοσοῦτον αὕτη βελτίων ἐκείνης. οἱ δὲ τοῦ βίου τοῦ παρόντος ἄρχοντες, τοσοῦτον αὖ τῆς ἐλάττους πάλιν, ὅσον τὸ ἐπόντος τοῦ ἄποντος κρατεῖν, βέλτιον. αὕτη γάρ ἐστι, καὶ ἡ φύσει ἀρχή. ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ πᾶν τῷ φόβῳ γίνεται, καὶ τῇ ἀνάγκῃ, ἐν ζώοις δὲ τῆς προαιρέσεως, καὶ τῆς γνώμης ἐστὶ κατόρθωμα. καὶ οὐ ταύτῃ μόνον αὕτη βελτίων ἐκείνης, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀρχὴ μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ πατρότης, ὡς αὖτις εἴποι. καὶ γὰρ πατρὸς ἔχει τὸ ἥμερον, καὶ μείζονα ἐπιτάττουσα πείθει. ὁ μὲν γὰρ ἔξωθεν ἄρχων φησὶν ἐὰν μοιχεύσῃς, ἀποθανῇ. οὗτος δὲ κἂν ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς ἴδῃς, τὰ μέγιστα ἀπειλεῖ. καὶ γὰρ σεμνὸν ἔθος τὸ δικαστήριον, καὶ ψυχῆς οὐχὶ σώματος μόνον διορθωτικόν. ὅσον οὖν ψυχῆς, καὶ σώματος τὸ μέσον, τοσοῦτον πάλιν αὕτη διέφηκεν ἐκείνης ἡ ἀρχή. καὶ κεῖνος μὲν τῶν φανερῶν κάθηται κριτῆς. μᾶλλον δὲ οὐδὲ τούτων ἁπάντων, ἀλλὰ τῶν ἐλεγχομένων. πολλάκις δὲ καὶ τούτων προδότης γίνεται. τὸ δὲ κριτήριον ἔχει, ὡσαυτοὺς εἰσιόντας, ὅτι ὁ παρ' ἡμῖν δικάζων πάντας γυμνοὺς, καὶ τετραχηλισμένους εἰς μέσον ἄγει τῷ κοινοῦ τῆς οἰκουμένης θεάτρου. καὶ λαθεῖν ἀμήχανον. ὥστε πολλῷ μᾶλλον τῶν ἔξωθεν νόμων ὁ χριστιανισμὸς τὸν ἡμέτερον συνέχει βίον. εἰ γὰρ καὶ τὸ περὶ τῶν κεκρυμμένων τρέμειν τὸ περὶ τῶν φανερῶν μόνον δεδοικέναι ἀσφαλέστερον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸ τὰ μείζω κολάζειν τὸ, καὶ τῶν ἐλαττόνων ἀπαιτεῖν δυνάσθαι μᾶλλον αὐτὸν διανίστησι πρὸς ἀρετὴν, δῆλον ὅτι πάντων μάλιστα αὕτη ἡ ἀρχὴ τὴν ἡμετέραν συγκροτεῖ ζωήν. εἰ δὲ βούλει, καὶ τὰς χειροτονίας τῶν ἀρχόντων ἴδωμεν. καὶ γὰρ ἐν ζώοις τὸ μέσον ὄφελος. οὐ γὰρ χρήματα δόντας ἐπὶ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἀλλὰ πρόπον ἐπιδειξάμενον ἄριστον. οὐδὲ ὡς ἔστι

δόξαν ἀνθρωπίνων, καὶ οὐδεσιν οἰκείαν, ἀλλ' ὡς εἰς πόνους, καὶ ἱδρῶτας, καὶ τὸ τῶν πολλῶν συμφέρον, οὕτως ὧν τὴν ἀρχὴν ἄγεται ταύτην ὁ χειροτονηθείς. διὸ καὶ πολλῆς ἀπολαύει τῆς βοηθείας παρὰ τ πνεύματος. καὶ κεῖ μὲν μέχρι τοῦ διαγορεῦσαι τὰ πρακτέα μόνον ἔσηκεν ἡ ἀρχή. ἐν τούτῳ δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν δυνάμεων, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς χάριτος προσπίθησι συμμαχίαν. μᾶλλον δὲ ἐκεῖ μὲν, οὐδὲ λόγος ὑπὲρ φιλοσοφίας οὐδεὶς, οὐδὲ κάθηται ὡς διδάσκων, τί ψυχὴ, καὶ τί ποτε κόσμος, καὶ τί μέλλομεν εἶναι μεταβάντα, καὶ ὧν τίσιν ἀπολυσόμεθα ἐντεῦθεν, καὶ πῶς ἀρετῆς περιεσόμεθα. ἀλλὰ περὶ μὲν σωαλλαγμάτων, καὶ συμβολαίων, καὶ χρημάτων, πολὺς ὁ λόγος. τούτων δὲ οὐδὲ μία φροντίς. ἐν δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ πάντας ὑπὲρ τούτων τοὺς λόγους ἴδιος ἀνγινομένους. διὸ καὶ δικαίως πάντα ἀνθρωπος ἀνθρωπον καλέσειε, καὶ δικαστήριον, καὶ ἰατρεῖον, καὶ φιλοσοφίας διδασκαλεῖον, καὶ ψυχῆς παιδευτήριον ῥόμων τῶν εἰς οὐρανοὺς φερόντων. ὅτι δὲ καὶ ἡμερωτάτη πασῶν ἡ ἀρχή. καίτοι μείζονα ἀκρίβειαν ἀπαιτοῦσα, δῆλον ἐντεῦθεν. ὁ μὲν γὰρ ἔξωθεν ἄρχων ἀνθρωπος λάβρι μοιχὸν δυσθέως ἐπόλασε. καίτοι τί τὸ κέρδος; δῆλος γὰρ οὐχὶ τὸ πάθος ἐστὶν ἀνελεῖν, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἔχουσαν ἀποστέμψαι τὴν ψυχήν. ὁ δὲ ἐντεῦθεν ἄρχων δύρων, οὐχ ὅπως ζημιώσηται, ἀλλ' ὅπως ἐξέλῃ τὸ πάθος, ἀνθυδεῖ. σὺ μὲν γὰρ ταυτὸν ποιεῖς, ὥσπερ ἂν πρὸ τὴν κεφαλὴν νοσήματος γενομένου, μὴ τὸ νόσημα παύσης, ἀλλὰ τὴν κεφαλὴν ἀποτέμοις. ἐγὼ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τὸ νόσημα ἀποτέμνω. καὶ εἴργω μὲν αὐτὸν μυστηρίων, καὶ ἱερῶν περιβόλων. ἀναστήσαμενος δὲ αὐτὸν καὶ ἀπαλλαγέντα τῆς κακίας, καὶ ἀμείνω τῇ μετανοίᾳ γενόμενον, αὖ λαμβάνω πάλιν. καὶ πῶς ὄθεν ἐξελεῖν μοιχείαν φησίν; ὄθι, καὶ σφόδρα ἐστὶν ἀνθρωπος τοῖς νόμοις γενόμενον τούτοις. βαλανεῖον γάρ ὄθεν ἡ ἐκκλησία πνευματικόν, οὐ ῥύπον σώματος, ἀλλὰ ψυχῆς ἀποσμῆχον κηλίδας τοῖς πολλοῖς τῆς μετανοίας τρόποις. σὺ μὲν γὰρ αὐτὸν ἀφῆς ἀτιμώρητον, χείρονα εἰργάσω, αὐτὸν κολάσης, αὐτὸν ἀτονέστερον ἐποίησας. ἐγὼ δὲ οὔτε ἀφίημι ἀτιμώρητον, οὔτε κολάζω, ὡς σύ, ἀλλὰ καὶ δίκην ἀπαιτῶ τὴν ἐμοὶ πρέπουσαν, καὶ διορθοῦμαι τὸ γεγενημένον. βούλει, καὶ ἕτερος μαθεῖν, πῶς σὺ μὲν ξίφη γυμνῶν, καὶ φλόγα δεικνὺς τοῖς ἁμαρτάνουσιν, οὐ πολλῷ ἐργάζῃ τὴν ἰατρείαν; ἐγὼ δὲ τούτων χωρὶς, πρὸς καθαρὰν ἐχειραγώγησα τὴν ὑγίειαν. οὐ δεῖ δέμοι λόγων, οὐδὲ ῥημάτων, ἀλλὰ γῆν, καὶ θάλατταν εἰς μέσον ἄγω, καὶ αὐτὴν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν. καὶ ἐξέτασον πρινὴ τὸ δικαστήριον ἔλθῃς καθίσαι, πῶς τὰ ἀνθρώπινα διέκειτο πράγματα, πῶς οὐδὲν τῶν νῦν κατορθωθέντων, οὐδὲ μέχρις ὀνόματος ἴσμεν ἀκούσαι ποτέ. τίς γὰρ θανάτου κατετόλμησε, τίς χρημάτων κατεφρόνησε, τίς δόξης ὑπερεῖδε, τίς νὺς ἐν μέσῳ θορύβους φυγών, καὶ ἐρημίαν τὴν μητέρα τῆς φιλοσοφίας ἠσπάσατο; ποῦ παρθενίας ὄνομα ποτὲ ἦν; ταῦτα γὰρ πάντα, καὶ τὰ τούτων πλείονα, τούτου τὸ δικαστηρίου κατόρθωμα γέγονε. ταύτης τῆς ἀρχῆς ἔργα. ταῦτ' οὖν εἰδότες, καὶ καταμαθόντες, ὡς ἐντεῦθεν πᾶσα ὠφέλεια τὸ βίου, καὶ ἡ τῆς οἰκουμένης διόρθωσις, θαμινὰ βαδίζετε παρὰ τὴν τῶν θείων λόγων ἀκρόασιν, καὶ τὰς συνόδους τὰς ἐντεῦθεν, καὶ τὰς δύχας. αὖ γὰρ οὕτως ἑαυτοὺς ῥυθμίζητε, δυνήσεσθε τῶν οὐρανῶν ἀξίαν ἐπιδειξάμενοι πολιτείαν, τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Διὰ τοῦτο

Λόγος, ιϛ'.

» Διαζῶς παρακεκλήμεθα ὑπὸ τῆ παρακλήσει ἡμῶν. περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν
» ὑπὸ τῆ χαρᾷ τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν.
Ὁρᾶς πάλιν πῶς ἐπαίρει αὐτῶν τὰ ἐγκώμια, καὶ δείκνυσι τὴν ἀγάπην. εἰ γὰρ ὅτι ἤθελω
ὅτι τοσοῦτον ἠσχολήθησε, καὶ ὅτι τοσοῦτον ἐπερδάνετε. χαίρω χαίρφησιν, οὐχ ὅτι ἐλυ-
πήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. καὶ δείξας αὐτὸ τὴν ἀγάπην. φησὶ γὰρ ὅτι
εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἕνεκεν
τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς, λέγει πάλιν ἄλλο σημεῖον
τῆς αὐτῶν εὐνοίας, ὃ πολὺ αὐτοῖς φέρει τὸν ἔπαινον, καὶ δείκνυσι τῆς ἀγάπης αὐτῶν
τὸ γνήσιον. ὑπὸ γὰρ τῆ παρακλήσει ἡμῶν περισσοτέρως μᾶλλον ἐχάρημεν ὑπὸ τῆ χαρᾷ τίτου
φησί. καίτοιγε Διαζῶς οὐκ ὄντι φιλοῦντος σφοδρῶς τὸ ἐπ' ἐκείνῳ μᾶλλον χαρῆναι, ἢ ἐπ' αὐ-
τοῖς. ναί φησιν. οὐδὲ γὰρ δι' ἐκεῖνον τοσοῦτον ὅσον δι' ὑμᾶς ἤθελω. διαζῶς καὶ τὴν αἰτίαν
ἐπάγει λέγων. ὅτι τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀναπέπαυται ἀπὸ πάντων ὑμῶν. οὐκεῖνος αὐτὸς,
ἀλλὰ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ. τουτέστιν ἡ ἀγάπη αὐτοῦ ἡ πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἀναπέπαυ-
» ται ἀπὸ πάντων. καὶ γὰρ καὶ διαζῶς μέγιστον ἐγκώμιον. Ὅτι εἴπ αὐτῷ κεκαύχημαι ὑπὲρ
» ὑμῶν. Μέγας ὁ ἔπαινος, ὅταν ὁ διδάσκαλος καυχᾶται. φησὶ γὰρ ὅτι. Οὐ κατη-
» σχύνθην. Διαζῶς ἐχάρην, ὅτι βελτίους ἐφάνητε, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐδείξατέ μου
τὰ ῥήματα. ὥστε διπλοῦς ὁ κόσμος ἐμοὶ, καὶ ὅτι ὑμεῖς ἐπεδώκατε, καὶ ὅτι ἐγὼ οὐκ ἐφά-
» νην τῆς ἀληθείας διαπίπτων. Ἀλλ' ὡς πάντοτε ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτως
» καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ τίτου ἀλήθεια γέγονεν. Ἐνταῦθα, καὶ ἄλλο τι αἰνίττεται.
ὅτι ὥσπερ παρ' ἡμῖν μετὰ ἀληθείας πάντα ἐφθέγξαμεθα (εἷς γὰρ αὐτὸν, καὶ περὶ τούτου
τοῦ πολλὰ αὐτοῖς εἰπεῖν ἐγκώμια) οὕτως καὶ τὰ περὶ ὑμῶν ἡμῖν πρὸ τοῦ εἰρημένα, ἀληθῆ
» ἐφάνη. Καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως ἐστὶν εἰς ὑμᾶς. Τοῦτο λοιπὸν ἐ-
κεῖνον σωτῆρα τοὺς ἐστὶν, ὡς σφόδρα ἐγκαλούμενον, καὶ συνδεδεμένον αὐτοῖς. καὶ οὐκέτι
ἡ ἀγάπη αὐτοῦ. εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ κολακεύειν, πανταχοῦ πίθησι τῆς φιλίας τὰς αἰτίας.
ἵν' ὃ περ εἶπον, καὶ τὴν κολακείαν διαφύγῃ, καὶ ἐκείνους μᾶλλον προτρέψῃ, τὸ ἐγκώμιον
εἰς αὐτοὺς περιῇ σας, καὶ δείκνυς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς τοσαύτης ἀγάπης, ἐ-
κείνους ἐμβαλόντας αὐτῷ. εἰ γὰρ ὅτι τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως ἐστὶν εἰς ὑμᾶς,
» ὑπήγαγεν. Ἀναμιμνησκομένου τὴν ἁπάντων ὑμῶν ὑπακοήν. Τοῦτο δὲ καὶ τὸν τίτον
δυγνώμονα δείκνυσι πρὸς τοὺς διεργέτας, εἴγε λαβὼν αὐτοὺς ἐν τῇ ψυχῇ ἐπανῆλθεν ἅπαν
τας, καὶ διωνεκῶς αὐτῶν μέμνηται, καὶ ἐκείνους ὑπὸ τόματος ἔχει, καὶ ὑπὸ διανοίας. καὶ
ποθεινοτέρους πάλιν ποιεῖ μειζόνως, ὅτι αὐτὸν οὕτως χειρωσάμενοι ἐξέπεμψαν. εἶτα καὶ τὴν
» ὑπακοὴν αὐτῶν λέγει, ὑπὲρ ἐκείνων αὐτῶν τὴν σπουδήν. διὸ καὶ ὑπάγει ταῦτα. Ὡς με-
» τὰ φόβου, καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. Οὐ μετὰ ἀγάπης μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τι-
μῆς ὑπερτεταμένης. εἶδες πῶς διπλοῦν αὐτοῖς ἀρετὴν μαρτυρεῖ; καὶ ὅτι, ὡς πατέρα ἐφί-
λουν, καὶ ὡς ἄρχοντα ἐδεδίκεσαν; οὔτε διὰ τὸν φόβον ἀμαυροῦντες τὴν ἀγάπην; οὔτε
διὰ τὴν ἀγάπην ἐκλύοντες τὸν φόβον; διζῶς καὶ αὖθις ἔλεγεν, ὅτι τὸ κατὰ θεὸν λυπη-
θῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδὴν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ὑπόθησιν.

» Χαίρω οὖν ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν. Ὁρᾷς ὅτι δι' αὐτοὺς μᾶλλον χαίρει; ὅτι οὐδαμοῦ τὸν διδάσκαλον κατηχωύατε φησίν. οὐδὲ αὐ ἄξιοι φαίνεσθε τῆς ἐμῆς μαρτυρίας. ὥστε οὐχ οὕτω δι' ἐκεῖνον ἔχαιρεν, ὅτι ἀμῆς ἀπήλαυσε τοσαύτης, ὡς δι' αὐτούς, ὅτι τοσαύτην ἐπεδείξαντο βυγωμοσύνην. ἵνα γὰρ μὴ νομισθῇ δι' ἐκεῖνον χαίρειν μᾶλλον, ὅρα πῶς, καὶ ἐν τοῦτο τὴν αἰτίαν πίθησιν. ὥσπερ οὖν ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι εἴπι αὐτῷ κεκαύχημαι ὑπὲρ ὑμῶν οὐ κατηχωύθην, οὕτω καὶ ἐν τούτῳ θα, ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν. κἂν ἐπιπλῆξαι δέοι, οὐ δέδοικα μὴ ἀποῤῥαγῆτε. κἂν καυχήσασθαι, οὐ φοβοῦμαι, ὡς ἐλεγχόμενος. κἂν ὡς πειθηνίους ἐπαινέσαι, κἂν ὡς ἀγαπητικούς, κἂν ὡς ζῆλον ἐχοντας, θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν. εἶπον ἐκκόψαι, καὶ ἐξεκόψατε. εἶπον δέξασθαι, καὶ ἐδέξασθε. εἶπον ὅτι μεγάλοι τινὲς ἐστε, καὶ θαυμασταὶ ὦῶ πάντων, καὶ διδασκάλους εἰδότες αὐδεῖσθε, ἀληθῆ δὲ τῶν ἔργων τούτων ἐδείξατε. καὶ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τοῦτα παρ' ἐμοῦ, ὡς παρ' ὑμῶν. ἐπανῆλθε γοῦν σφοδρὸς ἐραστὴς ὑμῶν γενόμενος, πλείονα τῶν λόγων ἐπιδειξαμένων ὑμῶν.

Κεφ. ή. Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τ χάριν τοῦ δοῦ τ δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μα-

» κεδονίας. Ἐπάρασ αὐτοὺς τοῖς ἐγκωμίοις, παραίνεσιν πάλιν καθίστησι. διὰ γὰρ τῆς ἐπιπλήξεως παρέμιξε τοὺς ἐπαίνους, ἵνα μὴ ἀπὸ ἐπιπλήξεως εἰς παραίνεσιν κατελθὼν δυσωπαράδεκτον ποιήσῃ τὸν λόγον, ἀλλὰ λεανάσασ αὐτ τ ἀκοὴν, οὕτω προσδοποιήσῃ τῇ παραινέσει. βούλεται γὰρ περὶ ἐλεημοσύνης διαλεχθῆναι. διὸ καὶ προλαβὼν εἶπε. χάριν ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν. ἀπὸ τῶν ἤδη κατορθωμένων, καὶ εἰς ἄλλο προθυμοτέρους ποιῶν. καὶ οὐκέτι τὸν θεόσ. δότε οὖν ἐλεημοσύνην. ἀλλ' ὅρα τὴν σύνεσιν. πῶς πῤῥῶθεν, καὶ ἀφ' ὑψηλοῦ προκατασκευάζει τὸν λόγον. γνωρίζω γάρ ὑμῖν φησι τὴν χάριν τ θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίασ. ἵνα γὰρ μὴ ἐπαίρωνται. χάριν τὸ πρᾶγμα καλεῖ. καὶ τὰ ἑτέρων διηγούμενος, τοῖς ἑτέρων ἐγκωμίοις σωφρονεστέρους τούτους ἐργάζεται. καὶ δύο συνιστᾶσιν ἐπαίνους μακεδόσι. μᾶλλον δὲ καὶ τρεῖς. καὶ ὅτι πειρασμοὺς γενναίως φέρουσι, καὶ ὅτι ἐλεεῖν ἴσασι, καὶ ὅτι πένητες ὄντες, δαψίλειαν ἐνεδείκνυντο ἐν ἐλεημοσύνῃ. καὶ γὰρ ἠρπάγησαν αὐτῶν αἱ οὐσίαι. καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν ἡνίκα αὐτοῖς ἐπέστελλεν. ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγένεσθε φησὶ τῶν ἐκκλησιῶν τ θεοῦ τῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπάθετε, καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν καθάπερ κἀκεῖνοι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων. ἄκουσον τί μετὰ ταῦτα ἑβραίοις ἐπιστέλλων ἔλεγε. καὶ γὰρ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶσ προσεδέξασθε. χάριν δὲ τὸ πρᾶγμα καλεῖ, οὐχὶ καταστέλλων αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλούμενος, καὶ ἀνεπίφθονον τὸν λόγον ἐργαζόμενος. διὸ καὶ τὸ τῶν ἀδελφῶν ὄνομα προσέθηκεν, ὥστε πᾶσαν ὑποτεμέσθαι βασκανίαν. καὶ γὰρ μέλλει μετ' ὑπερβολῆς ἐγκωμιάζειν αὐτούς. ἄκουσον γοῦν τῶν ἐπαίνων. εἰπὼν γὰρ γνωρίζω ὑμῖν τὴν χάριν τ θεοῦ, οὐκέτι τὴν δεδομένην ἐν τῇδε, καὶ τῇδε τῇ πόλει, ἀλλ' ὁλόκληρον ἐπαινεῖ τὸ ἔθνος λέγων. ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίασ. εἶτα

» καὶ αὐτὴν διηγεῖται τὴν χάριν. Ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χα-

» ρᾶσ αὐτῶν. Εἶδες σύνεσιν; πρῶτον γὰρ ἐκεῖνο λέγει οὐχ ὃ βούλεται. ἀλλ' ἕτερον πρὸ αὐτοῦ. ἵνα μὴ δόξῃ ἐπίτηδες ἐκεῖνο ποιεῖν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀκολουθίασ ἑτέρασ ἐπ' αὐτὸ ἔρ-

» χεσθαι. Ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως. Ὃ καὶ αὐτοῖς μακεδόσιν ἐπιστέλλων ἔλεγεν,

ὅτι μιμηταὶ

ὅτι μιμηταὶ ἐγενήθητε τοῦ κυρίου δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύ-
ματος ἁγίου. καὶ πάλιν, ἀφ' ὑμῶν ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ μακεδο-
νίᾳ, καὶ ἐν τῇ ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθε.
» τί δέ ἐστιν; Ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περίσσεια τῆς χαρᾶς αὐτῶν. Ἀμφότερα
μετ' ὑπερβολῆς γέγονεν αὐτοῖς φησι, καὶ ἡ θλῖψις, καὶ ἡ χαρά. διὸ καὶ πολὺ τὸ παράδο-
ξον ἰδεῖν, ὅτι τοσαύτη ἡδονῆς περιουσία ἀπὸ θλίψεως αὐτοῖς ἐβλάστησεν. οὐ γὰρ δὴ μόνον
λύπην οὐκ ἔτεκεν, ἀλλὰ καὶ ἀφορμὴ γέγονεν αὐτοῖς δυφροσύνης ἡ θλῖψις. καὶ ταῦτα πολ
λὴ οὖσα. ὅθεν δὲ ἔλεγεν, ἀλείφων αὐτοὺς ἐν τοῖς πειρασμοῖς γενναίους εἶναι καὶ ἀπερι-
τρέπτους. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς ἐθλίβησαν, ἀλλ' οὕτως ὡς καὶ δόκιμοι γενέσθαι διὰ τῆς ὑπο-
μονῆς. μᾶλλον δὲ οὐ λέγει διὰ τῆς ὑπομονῆς, ἀλλ' ὃ πλέον ἰδεῖν, τῆς ὑπομονῆς χαράν. καὶ
οὐδὲ χαρὰν ἁπλῶς λέγει, ἀλλὰ περίσσειαν χαρᾶς. καὶ γὰρ πολλή, καὶ ἄφατος ἐβλά-
» στησεν ἐν αὐτοῖς. Καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν περίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς
» ἁπλότητος αὐτῶν. Πάλιν ἀμφότερα ταῦτα μετ' ὑπερβολῆς. ὥσπερ γὰρ ἡ πολλὴ θλῖ-
ψις πολλὴν χαρὰν ἔτεκε, καὶ περίσσειαν χαρᾶς, οὕτως ἡ πολλὴ πενία πολὺν πλοῦτον
ἔτεκεν ἐλεημοσύνης. ὅθεν γὰρ ἐδήλωσεν εἰπών. περίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότη
τος αὐτῶν. οὐ γὰρ τῷ μέτρῳ τῶν διδομένων, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ τῶν παρεχόντων ἡ φιλοτιμία
κρίνεται. διὸ οὐδαμοῦ λέγει πλοῦτον τῶν δοθέντων, ἀλλὰ πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐ-
τῶν. ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. οὐ μόνον οὐκ ἐνέπόδισεν αὐτοῖς πρὸς ἀνθρώπους ἡ πτωχεία,
ἀλλὰ καὶ ἀφορμὴ γέγονε τοῦ περισσεύσαι. ὥσπερ ἡ θλῖψις τὴν χαρὰν ἐποίησε. ὅσῳ γὰρ ἦσαν
πένητες, τοσούτῳ μᾶλλον ἐφιλοτιμοῦντο, καὶ προθυμότερον παρεῖχον. διὸ καὶ σφόδρα
αὐτοὺς θαυμάζει, ὅτι ἐκ τοσαύτης πενίας, τοσαύτην ἐπεδείξαντο φιλοτιμίαν. ἡ γὰρ κα-
τὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν, τοῦτέστιν ἡ πολλὴ, καὶ ἄφατος, ἐδείξεν αὐτῶν τὴν ἁπλότη-
τα. ἀλλ' οὐκεῖνον, ἐδείξεν, ἀλλὰ περίεσσευσε. καὶ οὐκεῖνον ἁπλότητα, ἀλλὰ πλοῦτον
ἁπλότητος. τοῦτέστιν, αὐτὸ πρᾶγμα τὸ μεγέθους τῆς πτωχείας. μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ μεί-
ζονα τὸν ὄγκον ἐπεδείξαντο τῆς δαψιλείας. εἶτα αὖθις, καὶ ἑρμηνεύει σαφέστερον λέγων.
» Ὅτι κατὰ δύναμιν μαρτυρῶ. ἀξιόπιστος ὁ μάρτυς, καὶ ὑπὲρ δύναμιν. Τοῦτέστι πε-
ρίεσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. μᾶλλον δὲ οὐ διὰ τοῦτον μόνον, ἀλλὰ
» καὶ διὰ τῶν ἑξῆς ἁπάντων αὐτὸ δηλοῖ. Αὐθαίρετοι γαρέφησιν. Ἰδοὺ καὶ ἑτέρα ὑ-
» περβολή. Μετὰ πολλῆς παρακλήσεως. Ἰδοὺ καὶ τρίτη, καὶ τετάρτη. Δεόμε-
» νοι ἡμῶν. Ἰδοὺ καὶ πέμπτη. Καὶ ἐν θλίψει ὄντες, καὶ ἐν πενίᾳ. Αὖθις ἕκτη, καὶ
ἑβδόμη. καὶ μετ' ὑπερβολῆς ἔδωκαν. εἶτα ἐπειδὴ ὅθεν μάλιστα βούλεται κατασκευάσαι
παρὰ πονηροῖς τὸ μετὰ προαιρέσεως δοῦναι, αὐτῷ μάλιστα ἐνδιατρίβει λέγων.
μετὰ πολλῆς παρακλήσεως, καὶ δεόμενοι ἡμῶν. οὐχ ἡμεῖς αὐτῶν ἐδεήθημεν, ἀλλ' αὐτοὶ
» ἡμῶν. τί δεόμενοι ἡμῶν; Τὴν χάριν, καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁ-
» γίους. Εἶδες πῶς πάλιν ἐξαίρει τὸ πρᾶγμα σεμνοῖς ὀνόμασιν αὐτὸ καλῶν; καὶ γὰρ ἐ-
πειδὴ ξηλωταὶ ἦσαν πνευμάτων, χάριν αὐτὸ ὀνομάζει, ἵνα ἐπιδράμωσι. καὶ κοινωνίαν
πάλιν, ἵνα μάθωσιν, ὅτι λαμβάνουσιν, οὐ δίδόασι μόνον. ὅθεν οὖν ἡμᾶς παρεκάλουν φη
» σὶν, ὥστε ἡμᾶς ἀποδέξασθαι τὴν τοιαύτην διακονίαν. Καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν.

Τοῦτο καὶ πρὸς τὴν ποσότητά φησι, καὶ πρὸς τὰς θλίψεις. οὐ γὰρ ἂν ἠλπίσαμεν φησὶν, ὅτι ἐν τοσαύτῃ θλίψει ὄντες, καὶ πενίᾳ, καὶ κατηφείᾳ ἂν ἡμᾶς, καὶ τοσαῦτα παρε-
» κάλεσαν. καὶ τὴν τῶν λοιπῶν δὲ βίου ἐπιμέλειαν αὐτῶν ἐδήλωσεν εἰπών. Ἀλλ' ἑαυ-
» τοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ. Ἐν πᾶσι γὰρ ὑπήκουσαν πλέον, ἢ προσεδοκήσαμεν. οὐδὲ ἐπειδὴ ἠλέουν, τῶν ἄλλων ἠμέλουν ἀρετῶν, ἀλλὰ πρῶτον ἑαυτοὺς ἔδωκαν τῷ κυρίῳ. τί ἐστιν ἔδωκαν ἑαυτοὺς τῷ κυρίῳ; αὐτὸ ἔδειξαν, δόκιμοι περὶ τὴν πίστιν ἐφάνησαν, πολλὴν τὴν ἀνδρείαν ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἐπιδείξαντο, τὴν κοσμιότητα, τὴν ἐπιείκειαν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀγαθοῖς προθυμίαν τε, καὶ ταπεινόν. τί ἐστι, καὶ ἡμῖν; πειθήνιοι γεγόνασιν ἡμῖν, ἠγάπησαν, ὑπήκουσαν, καὶ τοὺς τοῦ θεοῦ νόμους πληροῦντες, καὶ ἡμῶν διὰ τῆς ἀγάπης σωθέντες. σπόσει δὲ πῶς καὶ ἐν ταῦθα τὴν ἐπίτασιν δείκνυσι λέγων. ἔδωκαν ἑαυτοὺς τῷ κυρίῳ. οὐχὶ τὰ μὲν, τῷ θεῷ ὑπήκουσαν, τὰ δὲ τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ πάντα αὐτῷ, καὶ ὅλους ἑαυτοὺς ἔδωκαν τῷ θεῷ. οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ ἠλέουν ἀπενοήθησαν, ἀλλὰ πολλὴν ἐπιδειξάμενοι τὰ πεινοφροσύνην, πολλὴν ὑπακοὴν, πολλὴν ζῆλον, πολλὴν φιλοσοφίαν. οὕτω καὶ τὴν ἐλεημοσύνην εἰργάσαντο. τί δέ ἐστι διὰ θελήματος θεοῦ; ἐπειδὴ εἶπεν ἡμῖν ἔδωκαν ἑαυ-
» τοὺς, οὐδὲ ἡμῶν ἀνθρωπίνως, ἀλλὰ καὶ λίαν κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ γνώμην ἐποίουν. Ὥς-
» τε ἡμᾶς παρακαλέσαι πολὺν, ἵνα καθὼς προενήρξατο ἐν ὑμῖν, οὕτως ἐπιτελέσῃ καὶ τὴν
» χάριν ταύτην. Καὶ ποία ἀκολουθία αὕτη; πολλὴ καὶ σφόδρα τῶν ἐμπροσθεν ἐχομέ-
νη. ἐπειδὴ γὰρ οἴδαμεν αὐτοὺς σφοδροὺς ὄντας, καὶ δεδεμένους ἐν ἅπασιν, ἐν πειρασμοῖς, ἐν ἐλεημοσύνῃ, ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπῃ, ἐν τῇ λοιπῇ τοῦ βίου καθαρότητι, ἵνα καὶ ὑμεῖς αὐτοῖς ἐξισωθῆτε, ἐπέμψαμεν Τίτον. ἀλλ' οὕτω μὲν οὐκ εἶπε, λίαν δὲ ἐδήλωσε. σπόσει φιλίασε ὑπερβολήν. παρ' ἐκείνων γὰρ παρακαλούμενοι φησὶ, καὶ ἀξιούμενοι, τὰ ὑμέτερα ἐμεριμνῶμεν, μήπως αὐτῶν ἐλαττωθῆτε. διὸ καὶ ἀσπεφείλαμεν Τίτον, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν διεγερθέντες ὑπομνηθέντες, ζηλώσητε μακεδόνας. καὶ γὰρ ἐτύγχανεν ἐκεῖ ὢν ὁ Τίτος, ὅτε ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφετο. δείκνυσι δὲ αὐτὸν, καὶ καταίρξαντα τούτου πρὸ τῆς παύλου προτροπῆς. ἵνα καθὼς προενήρξατο φησί. διὸ καὶ μεγάλα αὐτῷ λέγει ἐγκώμια. ἐν ἀρχῇ μὲν ὅτι τὸ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφὸν, οὐκ εἶχον ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου. ἐντεῦθεν δὲ ταῦτα ἅπερ εἴρηκεν ἅπαντα, καὶ λίαν δὲ αὐτό. οὐ μικρὸν γὰρ καὶ λίαν ἐγκώμιον τὸ, καὶ προενάρξασθαι. δοκιμῆς γὰρ λίαν, καὶ ζεούσης ψυχῆς. διὸ καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν, μείζονα αὐτοῖς ἐνθεὶς πάντευθεν προτροπὴν τοῦ δοῦναι τὴν παρουσίαν Τίτου. διὰ λίαν καὶ ἐπαίρει τοῖς ἐπαίνοις αὐτὸν, οἰκειῶσαι βουλόμενος σφοδρότερον τοῖς κορινθίοις τὸν ἄνθρωπον. καὶ γὰρ καὶ λίαν πρὸς τὸ πεῖσαι μέγα, τὸ οἰκείως διακεῖσθαι τὸν συμβουλεύοντα. καλῶς δὲ καὶ ἅπαξ, καὶ δὶς, καὶ τρὶς μνημονεύσας τῆς ἐλεημοσύνης, χάριν τὸ πρᾶγμα καλεῖ. νυνὶ μὲν λέγων. γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας. νυνὶ δὲ αὖθαίρετοι μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν τὴν χάριν, καὶ τὴν κοινωνίαν. καὶ πάλιν. ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς, καὶ τὴν χάριν ταύτην. καὶ γὰρ μέγα ἐστὶν ἀγαθὸν, καὶ θεοῦ δῶρον λίαν, καὶ αὐτῷ τῷ θεῷ κατὰ δύναμιν ἡμᾶς ἐξομοιοῖ κατορθούμενον. λίαν γὰρ μάλιστα

ἄνθρωπος.

ανθρωπος. λέγων γοῦν τις δεῖγμα ἀνθρώπου, ὅδε πέφευκε. μέγα χάρφησιν ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων.

Η' Ωδή.

Λ ΰτη μείζων ἡ χάρις, ἢ νεκροὺς ἀνιστᾶν. τὸ γὰρ ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ τοὺς ἀποθανόντας ἐγείρειν πολλῷ μεῖζον τοῦ θεινῶντα πρέφειν τὸν χριστόν. ἐνταῦθα μὲν γὰρ σὺ τὸν χριστὸν ἐνεργετεῖς, ἐκεῖ δὲ αὐτὸς σέ. καὶ ὁ μισθὸς δὲ, ἐν τῷ ποιεῖν δοῦ, οὐκεν τῷ πάσχειν δοῦ. ἐνταῦθα μὲν γὰρ, ὡς τῶν σημείων λέγω, αὐτὸς ὀφείλεις τῷ θεῷ, ὡς δὲ τῆς ἐλεημοσύνης τὸν θεὸν ὀφειλέτην ἔχεις. ἐλεημοσύνη δέ ἐστιν, ὅταν μετὰ προθυμίας γίνηται, ὅταν μὴ διαψιλείας, ὅταν μὴ νομίσῃς δίδοναι, ἀλλὰ λαμβάνειν, ὅταν ὡς ἐνεργετούμενος, ὅταν ὡς κερδαίνων, καὶ μὴ ἀπολλύς. ὅπου γὰρ οὐδὲ χάρις. τὸν γὰρ ἕτερον ἐλεοῦντα, χαίρειν οὐ συγχεραίνειν δεῖ. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον εἰ τὴν ἑτέρου λύων ἀθυμίαν, αὐτὸς ἀθυμοίης; οὐκέτι γὰρ ἐαυτοῦ αὐτὴν ἐλεημοσύνην εἶναι. εἰ γὰρ ἀθυμεῖς, ὅτι ἕτερον ἀπήλλαξας ἀθυμίας, ἐχάτης ὠμότητος, καὶ ἀπανθρωπίας δεῖγμα ἐκφέρεις. βέλτιον γὰρ μὴ ἀπαλλάττειν, ἢ οὕτως ἀπαλλάττειν. τί δὲ ὅλως, καὶ ἀθυμεῖς ἄνθρωπε; μὴ ἔλαττόν σοι γίνηται τὸ χρυσίον; ὅλως εἰ τοιαύτην ἔχεις προαίρεσιν, μὴ δὲ δῶς. εἰ μὴ θαρρεῖς, ὅτι πολυπλασιάζεταί σοι ἐν οὐρανοῖς, μὴ παράσχῃς. ἀλλ' ἐνταῦθα ζητεῖς τὴν ἀντίδοσιν, διατί; ἄφες τὴν ἐλεημοσύνην, ἐλεημοσύνην εἶναι, καὶ μὴ ἐμπορίαν. πολλοὶ μὲν οὖν, καὶ ἐνταῦθα ἀπέλαβον, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔλαβον, ὡς ταύτῃ πλέον ἔχοντες τῶν οὐ λαβόντων ἐνταῦθα. ἀλλὰ ἔνιοι τούτων ὡς ἀθενέστεροι, ὅτε δὴ τοῖς ἐκεῖ οὐ σφόδρα ὠφείλοντο, καὶ ὥσπερ οἱ λίχνοι, καὶ ἀπειρόκαλοι, καὶ γαστρὸς δοῦλοι ὡς βασιλικῷ κλιθέντες πράσεσιν, καὶ τὸν προσήκοντα καιρὸν οὐκ ἀναμένοντες κατὰ τὰ παιδία τὰ μικρὰ, λυμαίνονται αὐτῶν τὴν δύφροσύνην, προλαμβάνοντες, καὶ πορεννύοντες ἑαυτοὺς σιτίοις καταδεεστέροις, οὕτω δὴ καὶ οὗτοι οἱ ἐνταῦθα ὀπίζω τοῦτες, καὶ λαμβάνοντες, τὸν μισθὸν ἐλάττους τὸν ἐκεῖ. εἶτα δὲ νείζων μὲν μετὰ πλείονα χρόνον ὀπιθυμεῖς ἀπολαβεῖν τὸ κεφάλαιον; τάχα δὲ οὐδὲ ἀπολαβεῖν, ἵνα τῇ μελήσει, πλείονα τὸν τόκον ἐργάσῃ; ἐνταῦθα δὲ λύθεως ἀπαιτεῖς; καὶ ταῦτα οὐ μέλλων ἐνταῦθα εἶναι, ἀλλ' ἐκεῖ διαιτεώς; οὐ μέλλων ἐνταῦθα δικάζεσθαι ἀλλ' ἐκεῖ τοὺς δύθυνος ὑφέξων; καὶ εἰ μὲν πάσοι κατεσκύαζεν οἰκίας ἐνταῦθα μὴ ἐμέλλες μένειν, ξημίαν τὸ πρᾶγμα ἐνόμισας ἄν, νῦν δὲ ἐνταῦθα βούλει πλουτεῖν; ὅθεν καὶ πρὸ τῆς ἐπιδημίας μέλλεις πολλάκις ἀποδημεῖν; οὐκοῖδας ὅτι ὡς ἀλλοτρίας διατρίβομεν καὶ ταύτας ξένοι, καὶ πάροικοι; οὐκοῖδας ὅτι παροίκων ἐστὶν ἐκβάλλεσθαι, ὅτε μὴ προσδοκῶσι μὴ δὲ ἐλπίζουσιν; ὅπερ καὶ ἡμεῖς πάσχομεν; ἀλλὰ δὴ δῶρ, ὅσα αὖ κατασκυάσωμεν, ἐνταῦθα ἀφίεμεν. οὐ γὰρ συγχωρεῖ ὁ δεσπότης λαμβάνοντας αὐτὰ ἀπελθεῖν, οὔτε οἰκίας οἰκοδομήσωμεν, οὔτε ἀγροὺς ἀγοράσωμεν, οὔτε ἀνδράποδα, οὔτε σκύλα, οὔτε ἕτερόν τι τοιοῦτον. οὐ μόνον δὲ οὐκ ἀφίησιν ἐντεῦθεν λαβόντας ἀπελθεῖν, ἀλλ' οὐδὲ λογίζεταί σοι τὸν μισθόν. προεῖπε γὰρ σοι, ὅτι μὴ οἰκοδομήσῃς, μὴ δὲ διαπανήσῃς τὰ ἀλλότρια, ἀλλὰ τὰ σά. τί τοίνυν τὰ σὰ ἀφεὶς, ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις ἐργάζῃ, καὶ διαπανᾷς, ἵνα ἀπολέσῃς, καὶ τὸν πόνον, καὶ τὸν μισθόν; καὶ πόλασιν τὴν ἐχάτην ὑπομείνῃς; μὴ παρακαλῶ, ἀλλ' ὥσπερ τῇ φύσει ἐσμὲν πάροικοι, γενώμεθα, καὶ προαιρέσει, ἵνα μὴ ἐκεῖ γενώμεθα πάροικοι, καὶ ἄτιμοι, καὶ ἀπερρίμμενοι. οὐ γὰρ ἐνταῦθα βουλησώμεν γενέσθαι πολῖται, οὔτε

ἐν ταῦθα ἐσόμεθα, οὔτε ἐκεῖ. αὖ δὲ πάροικοι μένωμεν ὄντες, καὶ διαγάγωμεν οὕτως ὡς πα
ροίκους διατρίβειν εἰκός, πολιτῶν καὶ ἐν ταῦθα, καὶ ἐκεῖ ληψόμεθα παῤῥησίαν. ὁ γὰρ δί-
καιος, καὶ μηδὲν ἔχων, καὶ ἐνταῦθα ἐν τοῖς ἀπάντων ὡς ἐν τοῖς ἑαυτῦ διατρίψει, μὴ πρὸς
τὸν οὐρανὸν ἀπελθών, ὅπως τὰς αἰωνίους αὐτῦ σκηνὰς, καὶ οὔτε ἐν ταῦθα τεῖσεται π
τῶν ἀναγκαίων. οὔτε γὰρ ξένον αὐτὸν τις ποιῆσαι δυνήσεται τὸν πᾶσαν γῆν ἔχοντα πόλιν, καὶ τὴν
αὐτῦ παντὸς ἀπολαβών, ὅπως δέξεται τὸν ἀληθῆ πλοῦτον. ἵν' οὖν ἀμφότερα κερδάνω-
μεν, καὶ τὰ ἐν ταῦθα, καὶ τὰ ἐκεῖ, εἰς δέον τοῖς οὖσι χρησώμεθα. οὕτω γὰρ ἐσόμεθα τῶν
οὐρανῶν πολῖται, καὶ πολλῆς ἀπολαυσόμεθα παῤῥησίας. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ὅπιτυ-
χεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ. Λόγος, ιζ'.

» Ἀλλ' ὡς ἐν παντὶ περισσεύητε, πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ.
Ὅρα πάλιν μετ' ἐγκωμίων τ προτροπὴν γινομένην, ἐγκωμίων μειζόνων. καὶ οὐκ εἰσῶν, ἵνα σῶτε,
ἀλλ' ἵνα περισσεύητε πίστει τῇ τῶν χαρισμάτων, καὶ λόγῳ τῷ τῆς σοφίας, καὶ γνώσει τῇ τ
» δογμάτων, καὶ πάσῃ σπουδῇ πρὸς τ ἄνωθεν ἀρετήν. Καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἀγάπῃ. Ταύ-
» τῃ ἢ προσεῖπον, ἵνα μὴ τ ἀποδείξιν ὅποιησάμην. Ἵνα μὴ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε.
Εἰ δὲ ὅτι διαλύσει ἐκεῖθεν ἤρξατο ἀπὸ τῶν ἐπαίνων ἐκείνων, ἵνα ὁσῳοῦν προβαίνων, εἰς τ αὐ-
» τὸν αὐτοὺς, καὶ ἐν τούτοις ἑλκύσῃ σπουδήν. Οὐ κατ' ὅπιταγὴν λέγω. Ὅρα πῶς συ
νεχῶς αὐτοῖς χαρίζεται. πῶς ἀνεπαχθὴς γίνεται, καὶ οὐ βίαιος, οὐδὲ ἀναγκαστικός. μᾶλ-
λον δὲ ἀμφότερα ὁ λόγος ἔχει, καὶ τὸ ἀνεπαχθὲς τ ἀκαταναγκάστου. ὅπειδὴ γὰρ συνεχῶς
παρῄνεσε, καὶ σφόδρα μακεδόνας ἐνεκωμίασεν, ἵνα μὴ δόξῃ ἐξ ἀνάγκης εἶναι, φησίν. οὐ
» κατ' ὅπιταγὴν λέγω. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, τὸ τ ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον
» δοκιμάζων. Οὐχ ὡς ἀμφισβητῶν. οὐ γὰρ ἔστιν ἐνταῦθα δηλοῖ. ἀλλὰ δόκιμον αὐτὸ ποιῶν,
καὶ ἀποφαίνων, καὶ ἐκχυρότερον καταστήσων. διὰ γὰρ τοῦτο φημί, ἵνα ὑμᾶς παρο
ξύνω πρὸς τ αὐτ προθυμίαν. καὶ μέμνημαι τῆς ἐκείνων σπουδῆς, λαμπρύνων, φαιδρύνων,
ἐρεθίζων τὴν ὑμετέραν διάθεσιν. εἶτα ἀπὸ τούτου εἰς ἕτερον μεῖζον καθίστησι. καὶ γὰρ οὐδέ-
να παρίησι τρόπον συμβουλῆς, ἀλλὰ πάντα κινεῖ, καὶ μεταχειρίζει τὸν λόγον. καὶ γὰρ ἀπὸ τ
ἀλλοτρίων ἐγκωμίων προέτρεψε λέγων. γινώσκετε τ χάριν τ κυ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκ
κλησίαις τῆς μακεδονίας, μὴ ἀπὸ τ οἰκείων. ἀλλ' ὡς ἐν παντὶ περισσεύητε λόγῳ, μὴ γνώσει.
μειζόνως γὰρ δύναται τοῦτο διακεῖν, ὅταν ὑφ' ἑαυτῦ τις ἡττᾶται, ἢ ὅταν ὑφ' ἑτέρων. εἶτα λοι-
» πὸν ὥσπερ τὸ κεφάλαιον, καὶ τ κορωνίδα τῆς συμβουλῆς ἴεται. Γινώσκετε γὰρ τ χάριν τ
» κυ ἡμῶν, ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν.
Ἐννοήσατε γάρφησιν. ἐνθυμήθητε, μὴ λογίσασθε τ χάριν τ κυ. μὴ μὴ ἁπλῶς αὐτ παρα-
δράμητε. ἀλλὰ σοχάσασθε αὐτ τὸ μέγεθος ὅσον ἐστὶ, μὴ ἥλίκον. μὴ οὐδενὸς φέσῃ τ σῶν. ἐκείνος
δόξαν ἐκένωσεν, οὐχ ἵνα ἡμεῖς τῷ πλούτῳ αὐτ, ἀλλὰ τῇ πτωχείᾳ πλουτήσητε. εἰ μὴ πι-
στεύεις, ὅτι ἡ πτωχεία πλούτου ἐστὶ ποιητική, ἐννόησόν σου τὸν δεσπότην, μὴ οὐκέτι ἀμφιβάλῃς.
εἰ μὴ γὰρ ἐκεῖνος ἐγένετο πτωχὸς, οὐκ ἂν ἐγένου σὺ πλούσιος. τὸ γὰρ θαυμαστὸν, τοῦτο. ὅτι πτω-
χεία ἐπλούτισε πλοῦτον. πλοῦτον δὲ ἐνταῦθα φησὶ τ γνῶσιν τ δυσεβείας, τὸν τ ἁμαρτη-
μάτων καθαρισμὸν, τ δικαιοσύνην, τὸν ἁγιασμὸν, τὰ μυρία ἅπερ παρέχει ἡμῖν ἀγαθὰ, καὶ
μέλλει παρέχειν. μὴ ταῦτα ἅπαντα διὰ τ πτωχείαν γέγονεν ἡμῖν. ποίαν πτωχείαν; διὰ τὴν

σάρκα

σάρκα ἀναλαβεῖν, καὶ γενέσθαι ἄνθρωπον, μὴ παθεῖν ἅπερ ἔπαθε. καίτοιγε ἐκεῖνος ταῦτα οὐκ ὠ-
φειλε. σὺ δὲ ὀφείλεις αὐτῷ. Καὶ γνώμην ὑμῖν ἐν τούτῳ δίδωμι πρὸς τὸ συμφέρον.
Ὅρα πῶς πάλιν τὸ ἀνεπαχθὴς εἶναι φροντίζει, μὴ δύο τούτοις παραμυθεῖται τὸν λόγον, μὴ
τῷ εἰπεῖν γνώμην δίδωμι, μὴ πρὸς τὸ ὑμῶν συμφέρον. οὔτε γὰρ καταναγκάζω, καὶ βιάζομαι
φησὶ, μὴ παρὰ ἀκόντων ἀπαιτῶ, οὔτε τὸ τὰ λαμβανόντων, ὡς τὸ ὑμῖν λυσιτελὲς σκοπῶν, ταῦ-
τα λέγω. εἶτα μὴ τὸ παράδειγμα λοιπὸν ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ ἐξ ἑτέρων. Οἵπνες οὐ μόνον τῷ
ποιῆσαι, ἀλλὰ μὴ τῷ θέλειν προενήρξασθε ἀποπέρυσι. Ὅρα πῶς δείκνυσι, καὶ αὐτοὺς
ἐκόντας, μὴ χωρὶς προτροπῆς ἐπὶ ταῦτα ἐλθόντας. ἐπειδὴ γὰρ ταῦτα ἐμαρτύρησε Θεσσαλονι-
κεῦσιν, ὅτι αὐθαίρετοι μετὰ πολλῆς παρακλήσεως ἥψαντο τῆς ἐλεημοσύνης, βούλεται, μὴ τούτων
δεῖξαι τὸ κατόρθωμα ὄν, διὸ εἶπεν οὐ μόνον τῷ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τῷ θέλειν, μὴ οὐχὶ ἐνήρξα
σθε, ἀλλὰ προενήρξασθε ἀποπέρυσι. διὰ ταῦτα οὖν ἡμᾶς παρακαλῶ. ἐφ' ἃ ἑαυτοὺς φθά-
σαντες διηγείρατε μετὰ προθυμίας ἁπάσης. Νυνὶ δὲ καὶ τῷ ποιῆσαι ἐπετελέσατε.
Οὐκεῖθεν ἐποιήσατε, ἀλλ' ἐπεθήκατε τέλος. Ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία ἐκτὸς θέ-
λειν, οὕτω μὴ τὸ ποιῆσαι ἐκτὸς ἔχειν. Ἵνα μὴ μέχρι προθυμίας σῇ τὸ καλὸν ἔξω κατόρ-
θωμα, ἀλλὰ μὴ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων λάβῃ μαθόν. Εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθ' ὃ αὐ
ἔχει τις δυπρόσδεκτος, οὐ καθ' ὃ οὐκ ἔχει. Ὅρα σοφίαν ἄφατον. δείξας τοὺς ὑπὲρ δύναμιν
ποιοῦντας, τοὺς Θεσσαλονικέας λέγω, μὴ ἐπαινέσας αὐτοὺς ἐπὶ τούτῳ, μηδὲ πῶν, ὅτι μαρτυ
ρῶ αὐτοῖς, ὅτι μὴ ὑπὲρ δύναμιν. ἐπειδὴ κατὰ δύναμιν παρακαλεῖ μόνον, ἀφεὶς τὸ ὑπόδειγ-
μα ἐργάσασθαι τὸ ἑαυτῶν. ἤδει γὰρ ὅτι οὐχ οὕτω παραίνεσις, ὡς ζῆλος ἐγείρει πρὸς τὴν τῶν ὁ-
μοίων μίμησιν. διὸ φησὶν. εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται) καθ' ὃ ἐὰν ἔχῃ δυπρόσδεκτος οὐ καθ' ὃ οὐκ
ἔχει. μὴ φοβηθῇς φησὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνα εἴρηκα. τὸ γὰρ ἐκείνων φιλοτιμίας ἐγκώμιον τὸ εἰρημένον.
ὁ δὲ θέλει τὰ κατὰ δύναμιν ἀπαιτεῖ, μὴ καθ' ὃ ἔχει τις οὐ καθ' ὃ οὐκ ἔχει. τὸ γὰρ δυπρόσδεκτος
ἐνταῦθα, τὸ ἀπαιτεῖται δηλοῖ, μὴ σφόδρα λιτανεύει τούτῳ διαῤῥῶν τῷ ὑποδείγματι, μὴ τῷ
δυνῶνται ἐξουσίαν μᾶλλον ἐφελκόμενος. διὸ μὴ ἐπήγαγεν. Οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ
θλῖψις. Καίτοιγε ὁ Χριστὸς τοὐναντίον ἐπέσπευσεν ἐπὶ τὸ κήρυγμα, ὅπου τὸ βίον ὅλον ἐκένωσε, μὴ ἐκ
τοῦ ὑστερήματος ἔδωκεν, ἀλλ' ἐπειδὴ κοινωφελοῖς διελέγετο ἐνθα αἱρεῖτο λιμώττειν. (καλὸν γάρ
μοι μᾶλλον τὸ ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καυχήματός μου, ἵνα τις κενώσῃ,) διὰ τοῦτο συμμετρεῖται χεῖρα τῇ πα
ρανέσει. ἐπαινῶ μὲν τοὺς ὑπὲρ δύναμιν, οὐκ ἀναγκάζω δὲ τούτους ποιῆσαι τοῦτο, οὐκ ἐπειδὴ
οὐκ ἐβούλετο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀσθενέστεροι ἦσαν. ἐπεὶ τίνος ἕνεκεν ἐκείνους ἐγκωμιάζει; ὅτι ἐν πολ
λῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περίσσεια τῆς χαρᾶς αὐτῶν, μὴ ἡ κατὰ βάθους αὐτῶν πτωχεία περιέσ-
σευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. μὴ ὅτι ὑπὲρ δύναμιν ἔδωκαν, οὐκ δῆλον, ὅτι μὴ τού-
τους εἰς ταῦτα ἐνάγων. ὥστε εἰ μὴ δοκεῖ τὰ ἐλάττονα συγχωρεῖν, ἵνα δι' ἐκείνων ἐπὶ ταῦτα ἀνα
βιβάσῃ, τοῦτο ποιεῖ. σκόπει γοῦν, μὴ διὰ τῆς ἑξῆς. πῶς λανθανόντως αὐτὸ κατασκευάζει. εἰ πὼν
γὰρ ταῦτα, ἐπήγαγε. Τὸ ὑμῶν περίσσευμα, εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα. Οὐ γὰρ τοῖς εἰρημένοις μό
νον, ἀλλὰ μὴ τούτοις κοῦφον ποιῆσαι βούλεται τὴν ἐντολήν. μὴ οὐκέντεῦθεν μόνον, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ τῆς ἀν
πιδόσεως πάλιν δυκολοτέραν αὐτὴν καθίστησι, μὴ μείζονα φθέγγεται τὰ ἀξίας αὐτὴν λέγων. Ἵνα γέ
νηται ἰσότης ἐν τῷ νῦν καιρῷ, μὴ τὸ ἐκείνων περίσσευμα εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα. Τί δέ ἐστιν ὅ φησι.
κομᾶτε χρήμασιν ὑμεῖς, κομῶσιν ἐκεῖνοι βίῳ, μὴ παῤῥησίᾳ τῇ πρὸς τὸν θεόν. δότε τοίνυν αὐτοῖς
ἀφ' ὧν περισσεύετε

περισσεύετε χρημάτων, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔχουσιν. ἵνα λάβητε ἀπὸ τῆς παῤῥησίας καθ' ἣν πλου τοῦσιν ἐκεῖνοι, ὑστερεῖσθε δὲ ὑμεῖς. ὅρα πῶς τὸ ὑπερ δύναμιν, καὶ τὸ ἐκτὸς ὑστερήματος δίδόναι κατεσκεύασε λαν θανόντως. εἰ γὰρ βούλει φησὶν ἐκτὸς περισσεύματος λαβεῖν, ἐκτὸς περισσεύματος δός. εἰ δὲ ὁλόκληρον ἅπασαι ἐκτὸς ὑστερήματος παρέξειν, καὶ ὑπὲρ δύναμιν, ἀλλὰ οὐχὶ μὴν οὐ λέγει. καταλείπει δὲ αὐτὸ τῷ λογισμῷ τῶν ἀκροατῶν. αὐτὸς δὲ τὸ προκείμενον, καὶ τὴν σύμμετρον παραίνεσιν τέως ἐργάζεται, κατὰ τὸ φαινόμενον ἐπάγων, καὶ λέγων. ὅπως γένηται ἰσότης ἐν τῷ νῦν καιρῷ. πῶς ἰσότης; τὰ περισσεύματα ἀντιδιδόντων ὑμῶν κἀκείνων, καὶ τὰ ὑστερήματα πληρούντων; καὶ ποία αὕτη ἰσότης, σαρκικῶν πνευματικὰ ἀνταδιδόναι; πολλὴ γὰρ ἐνταῦθα ὑπεροχή. πῶς οὖν ἰσότητα καλεῖ; ἢ κατὰ τὸ περισσεύειν ὑστερεῖσθαι, ἢ κατὰ τὸν παρόντα βίον οὐχὶ φησὶ γενέσθαι μόνον. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐπὶ τῶν ἰσότης, ἐπὶ ἡμῶν γέγραπται, ἐν τῷ νῦν καιρῷ. ταῦτα δὲ ἔλεγε, καὶ τῶν πλουσίων κατασκέλλων τὰ φρονήματα, καὶ δεικνὺς, ὅτι μὴ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, ἐν πλείονι οἱ πνευματικοὶ ὑπεροχῇ. ἐντεῦθεν μὲν γὰρ πολλοῖς ἅπαντες ἀπολαύομεν ἰσοζυγίαις. τότε δὲ πολλὴ διάκρισις, καὶ μείζων ὑπεροχὴ, ὑπὲρ τὸν ἥλιον λαμπρὸν τὰ δικαίων. εἶτα ἵνα δὴ ἐδείξεν, αὐτοὺς οὐ δίδόντας μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς λαμβάνοντας μείζονα, μὴ ἑτέρωθεν βούλεται κατασκευάσαι τὴν προθυμίαν αὐτῶν, δεικνὺς ὅτι οὐδ' εἰ μὴ μεταδιδοῖεν, ἑτέροις, ἐξουσί τι πλέον πάντας ἔνδον σωμάγοντες, μὴ
» παράγει παλαιὰν ἱστορίαν οὕτω λέγων. Καθὼς γέγραπται, ὁ τὸ πολὺ, οὐκ ἐπλεόνασε,
» καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἐλαττόνησε. Τοῦτο δὲ οὐ τὸ μάννα γέγονεν. οὔτε γὰρ πλεῖον συναγόντες οὔτε ἔλαττον, τὸ αὐτὸ μέτρον δυείσιον ἔχοντες, τὴν ἀπληστίαν τοῦ θεοῦ ταύτην κολάζοντος. ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ὁμοῦ καὶ φοβῶν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν τότε γενομένων, καὶ μηδαμοῦ τοῦ πλείονος ἐφίεσθαι πείθων, μὴ δὲ ἀλγεῖν οὐ τῷ, ἔλαττον ἔχειν. οὐχὶ δὲ καὶ νῦν γινόμενόν ἐστιν ἰδεῖν οὐ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, οὐκ οὐ τοῦ μάννα μόνον. εἰ γὰρ ἅπαντες μίαν γαστέρα πληροῦμεν, καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ζῶμεν, καὶ ἓν σῶμα περιβαλλόμεθα, οὐδὲν οὔτε τῷ πλουτοῦντι πλέον ἀπὸ τῆς περιουσίας ἔσται, οὔτε τῷ πένητι ἀπὸ τῆς ὑστερήσεως ἔλαττον.

Η' ἀπόν.

Τί τοίνυν τρέμεις πενίαν; τί δὲ διώκεις πλοῦτον; δέδοικα φησὶ, μὴ ἀναγκασθῶ οὐ ταῖς ἑτέρων θύραις ἐλθεῖν, καὶ δειλιᾶναι τὸ πλησίον. πολλῶν δὲ δύχομένων οὐχὶ ἀκούω συνεχῶς, καὶ λεγόντων. μήμε ἀφῇς ἐν χρείᾳ ἀνθρώπων καταισχῦναι ποτέ. καὶ σφόδρα γελῶ ταῦτα ἀκούων. καὶ γὰρ παιδικὸς ὁ φόβος. καθ' ἑκάστην γὰρ ἡμέραν, καὶ ἐν ἅπασιν, ὡς εἰ τοῖν ἐν χρείᾳ ἀλλήλων καθεστήκαμεν. ὥστε ἀποστομοῦσθαι ψυχῆς, καὶ πεφυσιωμένης ταύτῃ τὰ ῥήματα, καὶ οὐ διαγνωσκούσης σαφῶς τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν. οὐχ ὁρᾷς ὅτι πάντες ἀλλήλων χρήζομεν; ὁ γραμματεὺς, τοῦ χειροτέχνου. ὁ χειροτέχνης, τοῦ ἐμπόρου. ὁ ἔμπορος, τοῦ γεωργοῦ. ὁ δοῦλος, τοῦ ἐλευθέρου. ὁ δεσπότης, τοῦ δούλου. ὁ πένης, τοῦ πλουσίου. ὁ πλούσιος, τοῦ πένητος. ὁ μηδὲν ἐργαζόμενος, τοῦ διδόντος ἐλεημοσύνην. ὁ παρέχων, τοῦ λαμβάνοντος. καὶ γὰρ ὁ λαμβάνων ἐλεημοσύνην, μεγίστην χρείαν πληροῖ, καὶ πάντων μείζονα. εἰ γὰρ μὴ πένητες ἦσαν, τὸ πλέον αὖ ἀνετράπη τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, οὐκ ἐχόντων που καταβαλεῖν τὰ χρήματα. ὥστε καὶ ὁ δεικνὺς ἁπάντων ἀχρηστότερος εἶναι πένης, οὗτος ἁπάντων ἐστὶ χρησιμώτερος. εἰ δὲ τὸ, ἑτέρου δεῖσθαι αἰσχρὸν, ἀποθανεῖν λείπεται. οὐ γὰρ ἐνὶ ζῆσαι

δῶν δεδοικότα. ἀλλ' οὐ δύναμαι φησὶν ἀνεγκεῖν ὀφρῦν ἀνεσπασμένην. τί δῆτα διαβάλλων ἐπ' ἀλαζονείᾳ, σαυτὸν κατεσκεύασας τῇ καπηλείᾳ ταύτῃ; καὶ γὰρ ἀλαζονικὸν τὸ μὴ φέρειν ὑπερφανοῦ ψυχῆς νόσημα. τί δὲ τὰ μηδενὸς ὄντα λόγου ἄξια ταῦτα δέδοικας; ταῦτα τρέμεις; καὶ διὰ ταῦτα τὴν πενίαν φεύγεις; κἂν γὰρ πλούσιος ᾖς, ἐν πλείονων καταφήσῃ χρείᾳ, καὶ πλειόνων, καὶ βυτελεστέρων. ὅσῳ γὰρ ἂν πλουτῇς, τοσοῦτον τῇ ἀρᾷ ταύτῃ σαυτὸν ὑποβάλλεις. οὕτως ἀγνοεῖς ὅπερ δύχη. χρήματα μὲν αὐτῶν ὑπερ τοῦ μηδενὸς οἰδεῖσθαι, ὥσπερ ἂν εἴπῃς εἰς πέλαγος ἐλθών, ἔνθα καὶ ναυτῶν, καὶ πλοίου, καὶ μυείας χρεία κατασπιδύῃς, δύχοιτο μηδενὸς ὅλως ἐν χρείᾳ γενέσθαι. εἰ γὰρ βούλει μηδενὸς σφόδρα δεῖσθαι, δύχου πενίαν. κἂν πινὸς δεηθῇς, ὑπερ ἄρτου δεήσει μόνον, ἢ ἱματίου. τὸ δὲ, καὶ ὑπερ ἀρχῶν, καὶ ὑπερ οἰκιῶν, καὶ ὑπερ τελεσμάτων, καὶ ὑπερ μαθωμάτων, καὶ ὑπερ ἀξιώματος, καὶ ὑπερ ἀσφαλείας, καὶ ὑπερ δόξης, καὶ ὑπερ ἀρχόντων, χρείαν ἕξεις καὶ τῶν ὑποτεταγμένων ἐκείνοις, καὶ τῶν ἐν πόλει, καὶ τῶν ἐν ἀγροῖς, καὶ ἐμπόρων, καὶ καπήλων. ὁρᾶτε ὅτι αὐτοίασο ἐχάπης ταυτὶ τὰ ῥήματα; ὅλως γὰρ φεικτὸν εἶναισοι δοκεῖ τὸ χρῄζειν τινός. καθόλου μὲν οὐ δυνατὸν ἀπαλλαγῆναι τούτου. εἰ δὲ θέλεις τὸν ὄχλον φυγεῖν. (ἔξεστι γὰρ ᾧπερ τὸν ἀκύμαντον τῆς πενίας καταφυγεῖν λιμένα,) τὸν πολυὼ τῶν πραγμάτων ὄχλον περίκοψον, καὶ μηδὲν αὐχρὸν δῶν νόμιζε τὸ δεῖσθαι ἑτέρου. τῆς γὰρ ἀφάτου σοφίας τὸ θεοῦ δῶν γέγονεν ἔργον. εἰ γὰρ ἀλλήλων χρῄζομεν, καὶ ἡ τῆς χρείας ἀνάγκη συνάγει εἰς φιλίαν ἡμᾶς. εἰ αὐτάρκεις ἦμεν, ἦμεν ἂν θηρία ἀπήνθρωπα. βίᾳ οὖν καὶ ἀνάγκῃ ἡμᾶς ὑπέταξεν ἀλλήλοις ὁ θεὸς, καὶ καθ' ἑκάστην συγκρουόμεθα ἀλλήλοις ἡμέραν. καὶ εἰ δῶν περιεῖλε τὸν χαλινὸν, τίς ἂν ταχέως ἠράνθη τῆς τοῦ πλησίον φιλίας; μὴ δὲ δῶν οὖν νομίζωμεν εἶναι αὐχρὸν, μὴ δὲ ἀπευχώμεθα, καὶ λέγωμεν. μὴ δῶς ἡμᾶς ἐν χρείᾳ καταφῆναι. ἀλλ' δύχώμεθα λέγοντες, μὴ ἀφῇς ἐν χρείᾳ καταφάντων ἡμῶν, ἀνάνδρους τοὺς δεομένους ἡμᾶς ὠφελεῖν. οὐ τὸ ἐν χρείᾳ ἑτέρων καταφῆναι, ἀλλὰ τὸ ἁρπάζειν τὰ ἑτέρων, φορτικόν. νυνὶ δὲ ὑπερ μὲν ἐκείνων, οὐδέποτε δύξαμεθα, οὐδὲ εἴπομεν. μὴ δῶς μοι ἐπιθυμῆσαι τῶν ἀλλοτρίων. τὸ δὲ ἐν χρείᾳ καταφῆναι δῶν δοκεῖ ἀπευκταῖον εἶναι; καίτοι παῦλος ἐν χρείᾳ κατέφη πολλάκις, καὶ οὐκ ἠχύετο, ἀλλὰ καὶ ἐκαλλωπίζετο, καὶ ἐνεκωμάζετο τοὺς διακονησαμένους λέγων. ὅτι καὶ ἅπαξ, καὶ δὶς ἐν ταῖς χρείαισμου ἐπέμψατε. καὶ πάλιν, ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. οὐ τοίνυν ἐλευθερίας ἐστὶ τὸ ταῦτα αὐχωύεσθαι, ἀλλὰ μαλακίας, καὶ βαναύσου ψυχῆς, καὶ ἀνοήτου. καὶ γὰρ τῷ θεῷ δοκεῖ χρείαν ἡμᾶς ἀλλήλων ἔχειν. μὴ τοίνυν φιλοσόφει πέρα τοῦ μέτρου. ἀλλ' οὐ δύναμαι φησὶν ἀνεγκεῖν ἄνθρωπον παρακαλούμενον πολλάκις, καὶ οὐκ εἰκοντα. καὶ πῶς οἴσει ὁ θεὸς παρακαλούμενον ὑπ' αὐτοῦ, καὶ οὐ πειθόμενον, καὶ παρακαλούμενον ὑπερ τῶν σοὶ συμφερόντων; ὑπερ γὰρ χριστοῦ πρεσβεύομεν φησὶν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. καταλλάγητε τῷ θεῷ, καὶ μέντοι δοῦλος αὐτοῦ φησιν εἰμί. καὶ τί δῶν; ὅταν γὰρ σὺ μὲν μεθύῃς ὁ δοῦλος; ἐκεῖνος δὲ πεινᾷ ὁ δεσπότης, καὶ μὴ δὲ τῆς ἀναγκαίας ἀπολαύῃ τροφῆς, πόσου τὸ τῆς δουλείας ὄνομα προσήσεται; δῶν μὲν οὖν αὐτόσε, καὶ βαρήσει μειζόνως. ὅταν μὲν σὺ ἐν πεμπτορόφοις μένῃς, ἐκεῖνος δὲ μὴ δὲ χρηπῖδος μετέχῃ πένης.

ὅταν σὺ

ὅταν σὺ μὲν ἐν ἀπαλαῖς φρωμναῖς, ἐκεῖνος δὲ μὴ δὲ προσκεφάλαιον ἔχῃ. ἀλλ' ἔδωκας φησίν. ἀλλ' οὐ χρὴ διαλιμπάνειν ταῦτα ποιοῦντα. τότε γὰρ μόνον ἀπολογήσῃ, ὅταν μὴ ἔχῃς, ὅταν μηδὲν κεκτημένος ἧς. ἕως δ' ἂν ἔχῃς, κἂν μυρίοις ἧς δεδωκώς, ὥσπερ δὲ ἕτεροι πεινῶντες, οὐδεμίαν σοι ἀπολογίαν. ὅταν δὲ καὶ ἀποκλείσῃς σῖτον, καὶ τὴν τιμὴν ἐπιτείνῃς, καὶ ἑτέρας καπηλείας ξένας ὁδοὺς ἐπινοῇς, ποίαν ἕξεις σωτηρίας ἐλπίδα λοιπόν; δώρεαν ἐκελεύσθης διδόναι τῷ πεινῶντι, σὺ δὲ οὐδὲ μετὰ συμμέτρου δίδως τιμῆς. αὐτὸς λέγε σὲ τὴν τοσαύτην δόξαν ἐκένωσεν, σὺ δὲ αὐτὸν οὐδὲ ἄρτου ἀξιοῖς; ἀλλ' ὁ μὲν κύων, ἐμπέπλησται, ὁ δὲ χειμῶνι πίπτεται. καὶ ὁ μὲν οἰκέτης διαρρήγνυται ὑπὸ πλησμονῆς; ὁ δὲ υἱὸς καὶ κύριος λιμῷ πίπτεται. καὶ ποῦ ταῦτα φίλων τὰ πράγματα; καταλλάγητε τῷ θεῷ. ταῦτα γάρ ἐχθρῶν ὄντι, καὶ ἐκεῖνον πολεμοῦντες. οὐχὶ τοίνυν ὅσα βουλευσάμεθα, ὅσα βουλευσώμεθα μέλλομεν. κἂν προσέλθῃ πένης δεόμενος, μετὰ πολλῆς αὐτὸν δεχώμεθα τῆς εὐνοίας, παρακαλοῦντες, ἀνιῶντες τῷ λόγῳ, ἵνα καὶ αὐτοὶ τῶν αὐτῶν τύχωμεν, καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ, καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων. ὅσα γὰρ ἐὰν θέλητε, ἵνα ποιήσωσιν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὐδὲν φορτικόν, οὐδὲν ἐπαχθές οὗτος ὁ νόμος ἔχει. ἃ θέλεις πάσχειν, ταῦτα ποίει φησίν. ἴση ἡ ἀντίδοσις. καὶ οὐκ εἴρηκεν ἃ μὴ θέλετε πάσχειν, μὴ δὲ ποιεῖτε, ἀλλὰ τὸ πλέον. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἀποχὴ κακῶν, τοῦτο δὲ ἐργασία καλῶν, κἀκεῖνο τοῦτο συμπεριείληφται. καὶ οὐκ εἶπε ταῦτα, καὶ ὑμεῖς θέλετε, ἀλλὰ ποιεῖτε αὐτοῖς. καὶ τί τὸ κέρδος; οὗτός ἐστιν ὁ νόμος, καὶ οἱ προφῆται. ἐλεεῖσθαι βούλει, οὕτω ἐλέει. συγγνώμης θέλεις τυχεῖν, οὕτω μετὰ δίδου. βούλει μὴ ἀκούειν κακῶς, οὕτω μὴ δὲ λέγε. ἐπιθυμεῖς ἐπαινεῖσθαι, οὕτω ἐγκωμίαζε. θέλεις μὴ πλεονεκτεῖσθαι, οὕτω μὴ ἅρπαζε. εἶδες πῶς ἔδειξε φυσικὸν ὂν τὸ κακὸν,

καὶ οὐ δεομένους νόμων τῶν ἔξωθεν ἡμᾶς, οὐδὲ διδασκάλων. ἐν οἷς γὰρ θέλομεν
παθεῖν, ἢ μὴ παθεῖν παρὰ τῶν πλησίον νομοθετοῦμεν ἡμῖν ἑαυτοῖς. ὥστε
αὐ ἐθέλης, μὲν μὴ παθεῖν, ποιῆς δὲ. εἰ θέλεις δὲ παθεῖν, μὴ
ποιῆς δὲ, αὐτοκατάκριτος γέγονας, καὶ οὐδὲ μιᾶς λοι-
πὸν ἀπολογίας ἀπολογίας, ὡς ἀγνοῶν, καὶ οὐκ
εἰδὼς τὰ πρακτέα. διὸ παρακαλῶ πάντας
ἐν ἑαυτοῖς δι' ἑαυτοὺς ἀναφήσαντες
τὸν νόμον, καὶ ταῦτα ἀναγινώ-
σκοντες τὰ γράμμα
τα τὰ σαφῆ,
καὶ σύν
τομα, ῥᾳδίως περὶ τοὺς πλησίον γινώμεθα, οἵους περὶ ἡμᾶς
αὐτοὺς εἶναι βουλόμεθα, ἵνα καὶ τῆς παρούσης ἀ-
πολαύσωμεν ἀδείας, καὶ τῶν μελλόν-
των ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν χά-
ριτι, καὶ φιλαν-
θρωπίᾳ.

Χάρις δὲ

Λόγος, ιή.

» Χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ δόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου.
Γ ἄλλην ἐπαινεῖ ἐν Τίτον. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ ἐλεημοσύνης διελέχθη, διαλέγεται λοιπὸν, καὶ περὶ τῶν μελλόντων ὑποδέχεσθαι παρ' αὐτῶν τὰ χρήματα, καὶ ἀποκομίζειν αὐτά. διὸ γὰρ συνεβάλλετο πρὸς τὴν συλλογὴν ταύτην, καὶ πρὸς τὸ μείζω ποιῆσαι τὴν προθυμίαν τῶν εἰσφερόντων. ὁ γὰρ διαρρέων ὑπὲρ τοῦ διακονουμένου, καὶ μὴ ὑποστὰς δύων τοὺς ὑποδεχομένους, μετὰ πλείονος τῆς διαφιλείας ἐπιδίδωσιν. ὅπερ ἵνα, καὶ τότε γένηται, ἄκουσον πῶς συμίσησι τοὺς ἐπὶ διὰ ἀφικομένους. ὧν ἓν πρῶτος Τίτος. διὸ καὶ φησί. χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ δόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου. τί δέ τὴν αὐτὴν. ἓν περ καὶ ὑπὲρ Θεσσαλονικέων εἶχεν. ἢ τὴν αὐτὴν ἐμοί. καὶ σκόπει σύνεσιν. τοῦ θεοῦ δεικνὺς ἔργον διὰ ὂν, καὶ δι' χαριεῖται τῷ δεδοκότι. ὥστε καὶ ταύτῃ προτρέψαι. εἰ γὰρ ὁ θεὸς αὐτὸν διήγειρε, καὶ ἀφέλειλε πρὸς ὑμᾶς, αὐτὸς αὐτεῖ δι' ἐκείνου. μὴ τοίνυν νομίσητε ἀνθρώπινον εἶναι τὸ γεγενημένον. καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν προέτρεψεν; Ὅτι τὴν μὲν παρακλησιν ἐδέξατο. σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθεν. Ὅρα πῶς, καὶ αὐτὸν δείκνυσι τὰ αὐτῷ πληροῦντα, ἑτέρων μὴ δεηθέντα. καὶ εἰπὼν τῷ θεοῦ τὴν χάριν, οὐκ ἀφίησι τῷ θεοῦ τὸ πᾶν εἶναι. πάλιν ἵνα καὶ ταύτῃ εἰς πλείονα ἐπιστήσηται αὐτοὺς ἀγάπην, εἰπὼν ὅτι καὶ οἰκοθεν ἐγήγερται. (σπουδαιότερος γὰρ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθεν,) ἥρπασε τὸ πρᾶγμα. ἐπεπίστευσε τῷ θησαυρῷ. οἰκίαν ἐνόμισεν ὠφέλειαν τὴν ὑμετέραν διακονίαν. καὶ τῷ σφόδρα ὑμᾶς φιλεῖν, οὐδὲ ἐδεήθη τῆς παρ' ἐμοῦ παρακλήσεως, ἀλλὰ παρεκλήθη μὲν καὶ ὑπ' ἐμοῦ, οὐ μέντοι ἐντεῦθεν διηγέρθη, ἀλλ' οἰκοθεν, καὶ ἀπὸ
» τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος. Συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ
» εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Καὶ τίς οὗτος ἐστὶν ὁ ἀδελφός; Τινὲς μὲν τὸν Λουκᾶν. καὶ φασὶ διὰ τὴν ἱστορίαν ἣν περιέγραψε. Τινὲς δὲ τὸν Βαρνάβαν. καὶ γὰρ καὶ τὸ ἀπόγραφον κήρυγμα, εὐαγγέλιον καλεῖ. καὶ τίνος ἕνεκεν, οὐ πίθησιν αὐτῶν τὰ ὀνόματα; ἀλλὰ τὸν μὲν τίτον, καὶ ὀνόματι γνωρίζει, καὶ ἀπὸ τῆς εἰς τὸ εὐαγγέλιον συνεργίας καλεῖ, εἴγε τοσοῦτον ἦν χρήσιμος, ὡς διὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ μὴ δεῖν δύνασθαι μεγάλα, καὶ γενναῖον ποιῆσαι τὸν παῦλον; (τῷ γὰρ μὴ εὑρεῖν τίτον τὸν ἀδελφόν μου, οὐκ εἶχεν ἄνεσιν τῷ πνεύματι μου,) καὶ ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῆς εἰς αὐτούς. (τὰ γὰρ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως ἐστὶν πρὸς ὑμᾶς,) καὶ ἀπὸ τῆς περὶ τὸ πρᾶγμα σπουδῆς. (αὐθαίρετος γάρ φησιν ἐξῆλθε.) τούτους δὲ οὔτε ὁμοίως συνίστησιν, οὔτε ὀνόματι πίθησι; τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν; ἴσως ἀγνοοῦντες ἦσαν αὐτούς. διόπερ οὐκ ἐμφιλοχωρεῖ τοῖς ἐγκωμίοις, ἐπειδὴ μηδέπω πείραν αὐτῶν εἰλήφεισαν. ἀλλὰ τοσοῦτον λέγει ὅσον εἰς σύστασιν αὐτοῖς ἤρκει μόνον, καὶ τὸ φυγεῖν τὴν πονηρὰν ὑποψίαν. πλὴν ἀλλ' ἴδωμεν πόθεν, καὶ αὐτὸν τοῦτον ἐγκωμιάζει. πόθεν οὖν ἐγκωμιάζει; πρῶτον ἀπὸ τοῦ κηρύγματος ἐπαινῶν. οὐχ' ὅτι ἐκήρυττε μόνον, ἀλλ' ὅτι, καὶ ὡς ἐχρῆν, καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης σπουδῆς. οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι κηρύττει, καὶ εὐαγγελίζεται. ἀλλ'

ὅτι οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. καὶ ἵνα μὴ δόξῃ κολακεύειν αὐτὸν, οὐχ ἕνα, καὶ δύο καὶ τρεῖς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὁλοκλήρους ἐκκλησίας ἄγει μαρτυρούσας αὐτῷ, λέγων ἀφ' πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. εἶτα καὶ ἀπὸ τῆς κρίσεως τῶν χειροτονησάντων, αἰδέσιμον αὐτὸν ποιεῖ. οὐ μικρὸν δὲ καὶ οὐδὲ. διάτοι οὐδὲ εἰπών, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἀφ' πα-
» σῶν τῶν ἐκκλησιῶν, ἐπήγαγεν. Οὐ μόνον δέ. Τί ἐστιν, οὐ μόνον δέ; οὐ μόνον ἀπὸ τούτου φησὶν ἐστὶν αἰδέσιμος, ὅτι κηρύττων εὐδοκιμεῖ, καὶ ἐπαινεῖται παρὰ πάντων,
» Ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν συνὼν ἡμῖν. Οὐδενὶ δοκεῖ τὸν βαρνάβαν αἰνίττεσθαι. καὶ πολὺ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ σημαίνει. δείκνυσι γὰρ καὶ ἐπὶ τίνι κεχειροτόνητο.
» Συνεκδήμους γὰρ ἡμῶν φησι συνὼ τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν. Εἶδες ὅσα αὐτοῦ τὰ ἐγκώμια; εὐαγγελιζόμενος ἔλαμψε, καὶ τὰς ἐκκλησίας ἔχεν ἐν τούτῳ μαρτυρούσας πάσας. ἐχειροτονήθη ὑφ' ἡμῶν, καὶ ἐφ' οἷς παῦλος. καὶ πάντα χοῦ κοινωνὸς αὐτῷ γέγονε, καὶ κατὰ τοὺς πειρασμοὺς, καὶ κατὰ τοὺς κινδύνους. τὸ γὰρ ὄνομα τῆς ἐκδημίας, οὐδὲν αἰνίττεται. τί δέ ἐστι συνὼ τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν; ὥστε τὸν λόγον καταγγέλλειν φησὶ, καὶ τὸ εὐαγγέλιον κηρύττειν, ἢ ὥστε καὶ πρὸς τὰ χρήματα ὑπη-
» ρετῆσαι; μᾶλλον δὲ πρὸς ἀμφότερά μοι δοκεῖ λέγειν. εἶτα ἐπάγει. Πρὸς τὴν αὐ-
» τοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν. ἠξίωσαμεν φησὶ χειροτονηθῆναι αὐτὸν μεθ' ἡμῶν, καὶ εἰς τὸ ἔργον οὐδὲν προχειρισθῆναι, ὥστε οἰκονόμον γενέσθαι τῶν ἱερῶν χρημάτων, καὶ διάκονον. οὐδὲ γὰρ οὐδὲν μικρὸν ἦν. ἐπισκέψασθε γάρ φησιν αὐτὸν δοκιμάσαντες ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτά. καὶ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ψῆφος τοῦ δήμου παντὸς ἐγένετο. τί ἐστιν εἰς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν; ἵνα καὶ θεὸς δοξάζηται, καὶ ὑμεῖς προθυμότεροι γίνησθε. τῶν ὑποδεχομένων τὰ χρήματα ταῦτα δοκίμων ὄντων, καὶ οὐδενὸς, οὐ ψόγου τινὰ ὑποψίαν κατ' αὐτῶν τεκεῖν δυναμένου. διὰ τοῦτο τοιούτους ἐπεξητήσαμεν, καὶ οὐχ ἑνὶ μόνῳ τὸ πᾶν ἐπετρέψαμεν, καὶ μετὰ τούτου ἕτερον. εἶτα ἑρμηνεύων αὐτὸ τοῦτο τὸ πρὸς τὴν δόξαν τοῦ κυρίου, καὶ προθυμίαν ὑμῶν, ἐ-
» πήγαγε. Στελλόμενοι τοῦτο. μήτις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ τῇ διακο-
» νουμένῃ ὑφ' ἡμῶν. Τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον; ἄξιον τῆς ἀρετῆς παύλου, καὶ τὴν πολλὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν ἐμφαῖνον, καὶ τὴν συγκατάβασιν. ἵνα γὰρ μήτις ἡμᾶς ὑποψίαν φησὶ. μὴ δὲ τὸν τυχόντα μῶμον καθ' ἡμῶν σχῇ, ὡς νοσφιζομένων ἐκτῶν ἐγχειριζομένων ἡμῖν χρημάτων, διὰ τοῦτο τοιούτους ἐπέμψαμεν, καὶ οὐχ ἕνα μόνον, ἀλλὰ καὶ δύο, καὶ τρεῖς. εἶδες πῶς ἀπαλλάττει πάσης ὑποψίας αὐτούς; οὐκ ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, οὐδὲ ἀπὸ τοῦ χειροτονηθῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ, δοκίμους καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο χειροτονηθῆναι, ἵνα μὴ ὑποψίαν δώσωνται. καὶ οὐκέτε μὴ ὑμεῖς μωμήσησθε, ἀλλὰ μήτις ἄλλος. καίτοιγε δι' αὐτοὺς τοῦτο ἐποίησε, καὶ ἠνίξατο εἰπών, εἰς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν, ἀλλ' ὅμως οὐ βούλεται αὐτοὺς πλῆξαι, ἀλλ' ἑτέρως φησί. στελλόμενοι τοῦτο ποιῆσαι, καὶ οὐδὲ τούτῳ ἀρκεῖται, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐπαγωγῇ δοξασεύει πάλιν λέγων. ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν. καὶ μετ' ἐγκωμίου τὸ βαρὺ θεὶς. ἵνα γὰρ μὴ ἀληθῶσι, μὴ δὲ εἴπωσιν. ἡμᾶς οὖν ὑφορᾶσθαι ἔχει, καὶ οὕτως ἐσμὲν ἄθλιοι, ὡς ὑποψίαν σχεῖν ποτὲ ἐπὶ τούτοις, ἐπιδιορθούμενος αὐτοὺς, φησί. πολλὰ

τὰ χρήματα

τὰ χρήματα ὑφ' ὑμῶν ὄντι πεμπόμενα, καὶ αὕτη ἡ ἀσπρότης τουτέστι τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων, ἱκανὸν τοῖς πονηροῖς παρασχεῖν ὑποψίαν, εἰ μὴ ἐπιδείξόμεθα τὴν ἀσφάλειαν.

» Γρονοοῦμεν γὰρ καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. Τί ἴσον παύλου γένοιτ' ἄν; οὐδὲ γὰρ εἶπεν ἁπλῶς, καὶ οἰμωζέτω ὁ βουλόμενος τοιοῦτον τί ὑποπτεύειν ἕως ἂν μὴ καταγνώσιμον τὸ σωρεσθός. οὐδὲ εἰσμοὶ λόγος τῶν ὑποπτευόντων, ἀλλ' ὅσῳ ἀδενέστεροι ἦσαν, τοσούτῳ συγκατέβαινε μᾶλλον. τῷ γὰρ κάμνοντι, οὐκ ἀγανακτεῖν, ἀλλὰ βοηθεῖν χρή. καίτοιγε τίνος ἁμαρτήματος ἐσμὲν πόρρω, ὡς ἐκεῖνος τῆς τοιαύτης ὑποψίας; οὐδὲ γὰρ εἰ δαίμωνός ἐσμεν, ὑπώπτευσεν ἂν τὸν μακάριον ἐκεῖνον εἰς τὴν διακονίαν ταύτην. ἀλλ' ὅμως, καὶ τοσοῦτον ἀπέχων τῆς ὑπονοίας τῆς πονηρᾶς, πάντα ποιεῖ, καὶ πραγματεύεται, ὥστε μὴ δὲ σκιὰν ἄν τινα καταλιπεῖν τοῖς κἂν ὁπωσοῦν ὑπονοῆσαί τι πονηρὸν βουλομένοις. καὶ οὐ μόνον κατηγορίας φεύγει, ἀλλὰ καὶ μώμους, καὶ » τὴν τυχοῦσαν κατάγνωσιν, καὶ ψιλὴν ὑπόνοιαν. Σωεσέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελ- » φὸν ἡμῶν. Ἰδοὺ πάλιν, καὶ ἕτερον προστίθησι, καὶ δεύτερον μετ' ἐγκωμίου, καὶ τῆς αὐτῆς φή- » φου, καὶ πολλῶν ἑτέρων μαρτύρων. Οὗ ἐδοκιμάσαμέν φησιν ἐν πολλοῖς πολλάκις » σπουδαῖον ὄντα. νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον. Ἐγκωμιάσας αὐτὸν ἀπὸ τῶν οἰκείων κατορθωμάτων, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς ἐκείνους ἀγάπης, ἐπαίρει καὶ ὃ περὶ τούτου ἔλεγεν, ὅτι σπουδαιότερος ὑπάρχων αὐθαίρετος ἐξῆλθε, δεῦρο καὶ περὶ τούτου, εἰπών; νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον σπέρματα αὐτοῖς προαποτιθέμενος τῆς πρὸς κοινωνίους ἀγάπης. καὶ λοιπὸν ἐπειδὴ ἐπέδειξεν αὐτῶν τὴν ἀρετὴν, παρακαλεῖ, καὶ αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν λέγων. » Εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός. Τί δέ ἐστιν, εἴτε ὑπὲρ τίτου; εἰ δεῖ τί εἰπεῖν φησι, τοῦτο ἔχω λέγειν, ὅτι κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός. ἢ γὰρ δεῦρο φησὶν, ἢ ὅτι ὑπὲρ τίτου τί ποιήσετε, ὅτι οἰκείως τὸν τυχόντα ποιήσετε. κοινωνὸς γάρ ἐμός ἐστι. καὶ δοκῶν ἐγκωμιάζειν δεῦρο, ἐκείνους ἐπαίρει, δεικνὺς οὕτω περὶ αὐτὸν διακειμένους, ὡς ἀρκεῖν εἰς τιμῆς ὑπόθεσιν παρ' αὐτοῖς τὸ κοινωνὸν αὐτοῦ φαίνεσθαι. ἀλλ' ὅμως οὐκηρκέσθη τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐπήγαγε λέγων. εἰς ὑμᾶς συνεργός. οὐχ ἁπλῶς συνεργὸς, ἀλλ' ἐν τοῖς περὶ ὑμᾶς, ἐν τῇ προθυμίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ, ἐν τῇ ἐπιδόσει, ἐν τῇ φιλίᾳ, ἐν τῇ σπου- » δῇ τῇ περὶ ὑμᾶς, ὅπερ μάλιστα οἰκειῶσαι αὐτοῖς αὐτὸν ἐδύνατο. Εἴτε, ἀδελφοὶ ἡ- » μῶν. Εἴτε ὑπὲρ τῶν λόγων φησὶν ἀκοῦσαί ἃ βούλεσθε, καὶ οὗτοι μέγα ἔχουσι δικαιώ- » ματα συγκάσεως τῆς πρὸς ὑμᾶς, Καὶ γὰρ καὶ αὐτοί φησιν ἀδελφοὶ ὑμῶν, καὶ ἀπόστολοι » ἐκκλησιῶν. Τουτέστιν ὑπὸ ἐκκλησιῶν πεμφθέντες. εἶτα τὸ μεῖζον ἁπάντων. Δόξα » χριστοῦ. Εἰς ἐκεῖνον γὰρ αὐξαφέρεται ἅπερ αὖ εἰς τούτους γέγονται. εἴτε οὖν ὡς ἀδελφοὺς βούλεσθε δέχεσθαι, εἴτε ὡς ἀποστόλους τῶν ἐκκλησιῶν, εἴτε ὡς εἰς δόξαν χριστοῦ ποιοῦντες, πολλαχοῦ ἔχετε ἀφορμὰς τῆς περὶ αὐτοὺς διανοίας. ὑπὲρ μὲν γὰρ τίτου ἔχω λέγειν, ὅτι καὶ ἐμὸς κοινωνὸς, καὶ ὑμῶν ἐραστής. ὑπὲρ δὲ τούτων, ὅτι ἀδελφοί, ὅτι ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, ὅτι δόξα χριστοῦ. ὁρᾷς ὅτι κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι τῶν ἀγνώστων ἦσαν αὐτοῖς; ἦ γὰρ ἂν αὐτοὺς, καὶ ἀπὸ τούτων ἐπόσμησεν ἀφ' ὧν, καὶ πῶν. λέγω δὴ τῆς περὶ αὐτοὺ ἀγάπης. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδέπω γνώριμοι ἦσαν, ὡς ἀδελφοὺς δέχεσθε φησὶν, » ὡς ἀποστόλους τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς εἰς δόξαν χριστοῦ ποιοῦντες. διὸ ἐπάγει. Τὴν οὖν

ἔνδειξιν

» ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε, εἰς πρό-
» σωπον τῶν ἐκκλησιῶν. Νῦν δείξατέ φησι πῶς μὴν ἡμᾶς ἀγαπᾶτε. πῶς δὲ ἡμεῖς οὐχ' ἁπλῶς οὐδὲ εἰκῆ καυχώμεθα ἐν ὑμῖν. δείξετε δὲ δῆλον, ἐὰν εἰς αὐτοὺς ἀγάπην ἐνδείξη-
σθε. εἶτα καὶ φεικωδέστερον ποιεῖ τὸν λόγον λέγων. εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν. εἰς δό-
ξαν φησὶ τῶν ἐκκλησιῶν, εἰς τιμήν. αὖ γὰρ τούτους τιμήσητε, τὰς ἀποφειλάσας ἐκκλησίας ἐτιμήσατε. οὐ γὰρ εἰς αὐτοὺς διαβαίνει μόνον ἡ τιμὴ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐκπέμψαντας, οἳ ἐχειροτόνησαν αὐτούς. καὶ πρὸ ἐκείνων εἰς τιμὴν τῦ θεοῦ δόξαν. ὅταν γὰρ τοὺς ἐκείνῳ διακονουμένους τιμήσωμεν, εἰς αὐτὸν διαβαίνει τὰ τῆς δυφημίας. εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἐκκλησιῶν. οὐ μικρὸν δὲ καὶ δῆλον. καὶ γὰρ μεγάλη ἡ δύναμις τῆς συνόδου. ἤγουν τῶν ἐκκλησιῶν.

Η' ἦθικόν.

Ε ὐχὴ τὸν πέτρον ἀπὸ τῶν δεσμῶν ἔλυσε. τῦ παύλου τὸ στόμα ἤνέωξεν. ἡ τούτων ψῆφος, οὐχ' ὡς ἔτυχε, καὶ τοὺς ἅπαξ τὰς πνευματικὰς ἀρχὰς ἐρχομένους κατακοσμεῖ. διάτοι δῆλον, καὶ ὁ μέλλων χειροτονεῖν, καὶ τὰς ἐκείνων δυχὰς καλεῖ τότε, καὶ αὐτοὶ ἐπιψηφίζονται, καὶ ἐπιβοῶσιν ἅπερ ἴσασιν οἱ μεμυημένοι. οὐ γὰρ δὴ θέμις ἅπαξ τῶν ἀμυήτων ἐκκαλύπτειν ἅπαντα. ὅθι δὲ ὅπου οὐδὲ διέφηκεν ὁ ἱερεὺς τῦ ἀρχομένου. οἷον ὅταν ἀπολαύειν δέῃ τῶν φεικτῶν μυστηρίων. ὁμοίως γὰρ πάντες ἀξιούμεθα τῶν αὐτῶν. οὐ καθάπερ ἅπαξ τῆς παλαιᾶς τὰ μὲν, ὁ ἱερεὺς ἤσθιε, τὰ δὲ ὁ ἀρχόμενος. καὶ θέμις οὐκ ἦν τῷ λαῷ μετέχειν ὧν μετεῖχεν ὁ ἱερεύς. ἀλλ' οὐ νῦν, ἀλλὰ πᾶσιν ἐν σῶμα πρόκειται, καὶ ποτήριον ἓν, καὶ ἐν ταῖς δυχαῖς δὲ πολὺ τὸν λαὸν ἴδοιτις ἂν συνεισφέροντα. καὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἐνεργουμένων, ὑπὲρ τ ἐν μετανοίᾳ, κοιναὶ καὶ παρὰ τῦ ἱερέως, καὶ παρ' αὐτῶν γίνονται δυχαὶ, καὶ πάντες μίαν λέγουσιν δυχὴν, δυχὴν τὴν ἐλέους γέμουσαν. πάλιν ἐπειδὰν εἴρξωμεν τῶν ἱερῶν περιβόλων τοὺς οὐ δυναμένους τῆς ἱεραῦ μεταλαγχάνειν πραπέξης, ἑτέραν δεῖ γενέσθαι δυχὴν, καὶ πάντες ὁμοίως ἐπ' ἐδάφους κείμεθα, καὶ πάντες ὁμοίως ἀνιστάμεθα. ὅταν εἰρήνης πάλιν μεταλαμβάνειν, καὶ μεταδιδόναι δέῃ, πάντες ὁμοίως ἀναζώμεθα. ἐπ' αὐτῶν πάλιν τῶν φεικωδεστάτων μυστηρίων ἐπ' εὔχεται ὁ ἱερεὺς τῷ λαῷ, ἐπ' εὔχεται καὶ ὁ λαὸς τῷ ἱερεῖ. τὸ γὰρ, μετὰ τὸ πνεύματός σου. οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ δῆλον. τὰ τῆς δυχαριστίας, πάλιν κοινά. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος δυχαριστεῖ μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ἅπας. πρότερον γὰρ αὐτῶν λαβὼν φωνὴν. εἶτα συνπαθεμένων, ὅτι ἀξίως, καὶ δικαίως δῆλον γίνεται, τότε ἄρχεται τῆς δυχαριστίας. μὴ τί θαυμάξεις εἰπὸν μοι τὸ ἱερέως ὁ λαὸς φθέγγεται, ὅπουγε καὶ μετ' αὐτῶν τῶν χερουβὶμ, καὶ τῶν ἄνω δυναμέων κοινὴ τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους ὕμνους ἀναπέμπει. τοῦτα δέμοι πάντα ἐκεῖνα εἴρηται, ἵνα ἕκαστος, καὶ τῶν ἀρχομένων νήφῃ, ἵνα μάθωμεν, ὅτι σῶμα ἐσμὲν ἅπαντες ἓν, τοσαύτην ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους διαφοράν, ὅσην μέλη πρὸς μέλη, καὶ μὴ τὸ πᾶν τοὺς ἱερέας ῥίπτωμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ, ὥσπερ κοινοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας ἅπάσης, οὕτω φροντίζωμεν. δῆλον γὰρ, καὶ ἀσφάλειαν πλείονα, καὶ ἡμῖν ἐπιδόσει μείζονα κατασκευάζειν πρὸς ἀρετήν. ἄκουσον γοῦν τοῦ ἀποστόλου, πῶς ἀλλαχοῦ τοὺς ἀρχομένους κοινωνοὺς τῆς γνώμης ἐλάμβανον. καὶ γὰρ ὅτε τοὺς ἐπὶ ἐχειροτόνουν, τῷ δήμῳ πρότερον ἐκοινώσαντο, καὶ ὅτε τὸν ματθίαν ὁ πέτρος, τοῖς παροῦσιν ἅπασι τότε, καὶ ἀνδράσι, καὶ γυναιξίν. οὐ γὰρ ἀρχόντων τῦφος ἐν

τὰ ἐνταῦθα

τὰ ἐν ζῶσθαι, οὐδὲ ἀρχομένων δουλοπρέπειαν, ἀλλὰ ἀρχὴ πνευματικὴ, τούτῳ μάλιστα πλεονεκτοῦσα τῷ τὸ πλέον τῶν πόνων, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν ἀναδέχεσθαι φροντίδος, οὐ τῷ τιμᾶς πλείους ἐπιζητεῖν. καὶ γὰρ ὡς μίαν οἰκίαν δεῖ τὴν ἐκκλησίαν οἰκεῖν, ὡς σῶμα ἓν, οὕτω διακεῖσθαι πάντας. ὥσπερ οὖν καὶ βάπτισμα ἓν ὄν, καὶ τράπεζα μία, καὶ πηγὴ μία, καὶ κτίσις μία, καὶ πατὴρ εἷς. τί τοίνυν διηρήμεθα, τοσοῦτον σώματα γόντων ἡμᾶς; τί διεστήκαμεν; ἀναγκαζόμεθα γὰρ πάλιν τὰ αὐτὰ ὁδύρεσθαι, ἃ πολλάκις ἐθρηνήσαμεν. ὧν ἅπαντες ἄξια τὰ παρόντα. οὕτω σφόδρα ἀπ' ἀλλήλων ἐσμὲν ἀπερρηγμένοι, δέον ἑνὸς σώματος μιμεῖσθαι συμφέρειαν. οὕτω γὰρ καὶ παρὰ τὸ ἐλάττονος ὁ μείζων κερδαίνειν δοκήσεται. εἰ γὰρ μωσῆς παρὰ τὸ κηδεμονικὸν τῶν συμφερόντων ἔμαθεν ὅπερ αὐτὸς, οὐ συνεῖδε, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δεῖν ἂν γένοιτο. καὶ τί δήποτε ὁ συνεῖδεν ὁ ἄπιστος, οὐ συνεῖδεν ὁ πνευματικός; ἵνα μάθωσιν ἅπαντες οἱ τότε, ὅτι ἄνθρωπος ἦν. κἂν θάλατταν χίζῃ, κἂν πέτραν ῥήγνυῃ, τῆς τοῦ θεοῦ ῥοπῆς δεῖται. καὶ ὅτι ἐκείνου οὐκ ἀνθρωπίνης φύσεως ἦν, ἀλλὰ θεοῦ δυνάμεως. καὶ νῦν εἰ οὐ λέγει τὰ συμφέροντα ὁδεῖνα, ἕτερος ἀναστὰς εἰπάτω κἂν ἐλάττων ᾖ, λεγέτω δὲ τὰ τῶν συμφερόντων; κύρωσον τὴν γνώμην. κἂν τῶν σφόδρα δοκούντων ᾖ, μὴ ἀπιθήσῃς. οὐδεὶς γὰρ τούτων ἀφείκεν τοσοῦτον, ὅσον ὁ κηδεμὼν, τοσοῦτος. ἀλλ' οὐκ ἀπεῖπεν ἀκοῦσαι, ἀλλὰ καὶ ἐδέξατο τὴν γνώμην, καὶ ἐπείθη, καὶ ἀνάγραπτον ἐποίησε, καὶ οὐκέτι μοι δοκεῖ ταῦτα ἱστορίας παραδοθῆναι, τὸν τῶν πολλῶν τῦφον καθαιρῶν. διὸ καὶ ὡς ἐν σκιᾷ τῷ βίῳ ταῦτα γράψας κατέλιπεν. ᾔδει γὰρ πολλοῖς χρήσιμον ἐσομένην τὴν ἱστορίαν. μὴ δὴ παροράσωμεν τοὺς τὰ δέοντα συμβουλεύοντας. κἂν τῶν ἀρχομένων τίς ᾖ, κἂν τῶν δοκούντων. μὴ δὲ ἅπερ αὐτοὶ ἡμεῖς εἰσηγησόμεθα, ταῦτα πάντως κρατεῖν ἀξιῶμεν, ἀλλ' ἅπερ αὐτὸ συμφέροντα φανῇ, ταῦτα παρὰ πάντων κυροῦσθω. πολλοὶ γὰρ τῶν ἀμβλυωττόντων, πολλὰ συνεῖδον μᾶλλον ὑπὲρ τοὺς ὀξυβλέποντας, διὰ τὸ ταπεινοφρονεῖν, καὶ συμπάσχεσθαι. μὴ δὲ λέγε. τίμε καλεῖς εἰς συμβουλήν, εἰ μὴ ἀκούεις ὃ λέγω; οὐκ ὄντι συμβούλου ταῦτα τὰ ἐγκλήματα, ἀλλὰ τυράννου. ὁ γὰρ σύμβουλος, εἰ τοῦτο τὰ παρ' αὐτῷ κύριος ὄντι μόνον. αὐ δὲ καὶ ἕτερον λυσιτελέστερον φανῇ τῶν παρ' αὐτῷ, καὶ πράττειν, οὐ θέλει, οὐκέτι σύμβουλος ἐστὶν, ἀλλὰ τύραννος ὥσπερ ἐφθή. μὴ δὴ, οὕτω ποιῶμεν, ἀλλὰ τύφου πάντες, καὶ ἀπονοίας ἀπαλλάξαντες τὴν ψυχὴν, σκοπῶμεν οὐχ ὅπως μόνον τὰ ἡμέτερα φαίη, ἀλλ' ὅπως ἡ συμφέρουσα γνώμη κρατήσειε, κἂν μὴ παρ' ἡμῶν εἰσφέρηται. οὐδὲ γὰρ μικρὸν κερδανοῦμεν, κἂν μὴ τὰ δέοντα δύροιμεν, αὐτοὶ τὰ παρ' ἑτέρων φανέντα δεχόμενοι, καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ πολλὴν ληψόμεθα τὴν μισθόν, καὶ δόξης δὲ οὕτω μάλιστα ἀπολαύσομεν. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὁ τὰ συμφέροντα εἰπὼν σοφὸς, οὕτως ἡμεῖς καταδεξάμενοι, καὶ αὐτοὶ σωτῆρος, καὶ δυγνωμοσύνης καρπωσόμεθα ἔπαινον. οὕτω καὶ οἰκίαι, καὶ πόλεις, οὕτω καὶ ἐκκλησία οἰκονομουμένη, μείζονα λήψεται προθυμίαν. οὕτω καὶ ἡμεῖς τὸν παρόντα βίον ἄριστα οἰκονομήσαντες, τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ιθ'.

» Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, περιττόν μοι ἐστὶ τὸ γράφειν ὑμῖν.

Τοσαῦτα

Τοσαῦτα περὶ αὐτῆς εἰπὼν, ἐν τούτῳ φησὶ περιπόνμοι ἐστὶ τὸ μέφειν ὑμῖν, καὶ οὐ δῆλον μόνον ἐστὶν αὐτῷ τὸ συμφέρον, ὅτι τοσαῦτα εἰπὼν λέγει περιπόνμοι ἐστὶ τὸ μέφειν ὑμῖν, ἀλλ' ὅτι καὶ πάλιν λέγει περὶ αὐτῆς. ταῦτα μὲν γὰρ ἀμικρὸν ἔμπροσθεν εἴρηκε, περὶ τῶν τὰ χρήματα ὑποδεξαμένων εἶπεν, ὥστε τιμῆς ἀπολαῦσαι πολλῆς. τὰ δὲ περὶ ἐκείνων ἀπερὶ μακεδόνων διελέγετο. ὅτι ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν, περιέστρυσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. καὶ τὰ ἄλλα πάντα, περὶ φιλανθρωπίας, καὶ ἐλεημοσύνης. ἀλλ' ὅμως, καὶ ἔμπροσθεν τοσαῦτα εἰπὼν, καὶ πάλιν μέλλων ἐρεῖν, περιπόνμοι ἐστὶ φησὶ τὸ μέφειν ὑμῖν. ποιεῖ δὲ δῆλον, ὡς μέλλων αὐτοὺς ἐπιστόμους ἔσεσθαι. αἰσχύνεται γὰρ ἄνθρωπος δόξαν τοιαύτην ἔχων, ὡς μὴ δεῖσθαι συμβουλῆς, ἐλάττων φανῆναι τῆς ὑπολήψεως, καὶ ὑφορᾶσθαι. οὕτω καὶ τῆς κατηγορίας ποιεῖ πολλαχοῦ, κατὰ παράλειψιν λέγων. καὶ γὰρ μεγάλην ἔχει τὴν ἰσχύν. ὁ γὰρ διακρίνων ὁρῶν τὴν μεγαλοψυχίαν τὴν κατηγόρου, οὐδὲ ὑποπτεύει λοιπόν. λογίζεται γὰρ ὅτι ὁ πολλὰ ἐξὸν εἰπεῖν οὐκ εἶπεν, πῶς ἂν τὰ οὐκ ὄντα πλάσειε; καὶ δίδωσι καὶ μεῖζον ὑποπτεύειν, ἢ εἰπεῖν, καὶ ἤθους χρηστοῦ ὑπόνοιαν περιτίθησιν ἑαυτῷ. δῆλον καὶ τῆς συμβουλῆς, καὶ τῶν ἐγκωμίων ποιεῖ. εἶπὼν γὰρ περιτόνδε τὸ μέφειν, ὅρα πῶς συμβουλεύει. Οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσι. Μέγα μὲν οὖν καὶ τὸ αὐτὸν εἰδέναι. πολλῷ δὲ πλέον, καὶ τὸ εἰς ἑτέρους ἐξενεγκεῖν. μείζονα γὰρ ἔχει τὴν ἰσχύν. οὐ γὰρ αὐτὴ ἠθέλησαν αὐτὴ τοσοῦτον κατισχυθῆναι. εἶδες σωφρονέστερον προαιρέσεως ἀπὸ λόγων τῶν μακεδόνων προέτρεψεν; γνωρίζω γάρ ὑμῖν φησὶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας. οἵτινες καίφησιν, οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι. προέτρεψεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. γινώσκετε γάρφησι τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν. ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν. πάλιν ἐπὶ τὸ ἰσχυρὸν κεφάλαιον καταφεύγει τὸ ἀφ' ἑτέρων. ξηλότυπον γὰρ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ ἔδειγμα μὲν τὸ τοῦ κυρίου ὑπόδειγμα, μᾶλλον αὐτοὺς ἐφελκύσασθαι, καὶ μετ' ἐκεῖνο, τὸ τῆς ἀνταδόσεως. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀσθενέστεροι ἦσαν, τούτῳ μᾶλλον ἐφέλκεται. οὐδὲν γὰρ τοσοῦτον ὅσον ὁ ζῆλος ποιεῖ. σκόπει δὲ πῶς αὐτὸ, καὶ καινοτέρως εἰσάγει. οὐ γὰρ εἶπε τούσδε μιμήσασθε, ἀλλὰ πῖ. Ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. Τί λέγεις; περὶ μικροῦ ἔλεγες, ὅτι αὐτεπάγγελτοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν. πῶς οὖν ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος; ναίφησιν, οὐ συμβουλεύσαμεν, οὐ παρεκαλέσαμεν, ἀλλ' ἐπαινέσαμεν μόνον ὑμᾶς, ἐκαυχησάμεθα μόνον. καὶ δῆλον ἤρκεσεν αὐτοῖς εἰς προτροπήν. εἶδες πῶς δι' ἀλλήλων αὐτοὺς διεγείρει; τούτους μὲν δι' ἐκείνων, ἐκείνους δὲ διὰ τούτων; καὶ τῷ ζήλῳ, καὶ ἐγκώμιον ἀνέμιξε μέγιστον; εἶτα ἵνα μὴ αὐτοὺς ἐπαίρῃ, πεπολασμένως μεθοδεύει λέγων. ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἐννόησον τοίνυν ὅσον ἐστὶν ἑτέρους γενομένους αἰτίους τῆς φιλοτιμίας ταύτης, αὐτοὺς ὑφορᾶσθαι κατὰ τὴν εἰσφορὰν ταύτην. διαδῆλον οὐκ εἶπε μιμήσασθε ἐκείνους. οὐ γὰρ τοσοῦτον εἶχε τὸν ζῆλον, ἀλλὰ πῶς; ἐκεῖνοι ὑμᾶς ἐμιμήσαντο. μὴ δὲ φανῆτε τῶν μαθητῶν ἐλάττους οἱ διδάσκαλοι. καὶ ὅρα πῶς διεγείρων αὐτοὺς, καὶ αὐξάνων μειζόνως ὑποκρίνεται μετ' αὐτῶν ἐφάναι. καθάπερ ἐν φιλονεικίᾳ τινὶ, καὶ ἁμίλλῃ τὸ μέρος

αὐτῶν

αὐτῶν ⸀πιλεγόμενος. καθάπερ γὰρ ἀνωτέρω ἔλεγεν. ὅτι αὐθαίρετοι μὴ πολλῆς παρακλήσεως προσῆλθον ἡμῖν εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς πῦρ. ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως
» ⸀πιτελέσηται τὴν χάριν ταύτην, οὕτω καὶ ἐνταῦθα φησί, ⸀δίκαιον. Διὰ ⸀δὲ ἔστεμψα τοὺς
» ἀδελφούς ἵνα μὴ κενωθῇ τὸ καύχημα ἡμῶν. Εἰ δὲς αὐτὸν ἀγωνιῶντα, καὶ τρέμοντα ἵνα μὴ δόξῃ προτροπῆς ἕνεκεν εἰρηκέναι μόνον ἃ εἶπεν, ἀλλὰ τῷ οὕτως ἔχειν φῆ. ἔστεμψα τοὺς ἀδελφούς. τοσαύτην ὑπὲρ ὑμῶν ποιοῦμαι σπουδήν, ἵνα μὴ κενωθῇ τὸ καύχημα ἡμῶν, καὶ δοκεῖ τὸ μέρους ἑαυτὸν ποιεῖν τῶν κορινθίων ἀλλὰ πάντων. καίτοι πάντων ὁμοίως κηδόμενος. ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι, πάνυ σεμνύομαι ἐφ' ὑμῖν, καλλωπίζομαι παρὰ πᾶσιν, ἐκαυχησάμην, καὶ παρ' ἐκείνοις. ὥστε αἰσχύνησθε, κοινὰ τὰ τῆς αἰσχύνης, καὶ ⸀δίκαιον δὲ μεμερημένως. προσέθηκε γὰρ ἐν τούτῳ τῷ μέρει, οὐ πανταχοῦ, ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε. οὐδὲ γὰρ εἶπον ὅτι μέλλουσιν, ἀλλ' ὅτι πάντα ὑπερέπεσαι, μὴ οὐδὲν αὐτοῖς ἐνδεῖ λοιπόν. ⸀δίκαιον οὖν βούλομαι ἀπὸ τῶν ἔργων δεῖξαι φῆ. εἶτα μὴ αὔξει τὴν ἀγωνίαν λέγων.
» Μή πως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες, καταισχυνθῶμεν ὑμεῖς. ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς,
» ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. Μείζων ἡ ἐντροπὴ ὅταν πολλοὺς ⸀πιφήσῃ τοὺς θεατάς, οὐ τοὺς τὸν ἀκριβῆ τὸν. καὶ οὐκ εἶπε φέρω γὰρ μακεδόνας μετ' ἐμοῦ. ἔρχομαι γὰρ μακεδόνες μετ' ἐμοῦ, ἵνα μὴ δόξῃ ἐπιπλήττειν αὐτὸ ποιεῖν, ἀλλὰ πῶς; μή πως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες. συμβαίνει γὰρ ⸀δίκαιον φῆ γενέσθαι. οὕτω γὰρ καὶ ἀνυπόπτως ἐποίει τὸν λόγον, εἰ δὲ ἐκείνως εἶπε, καὶ φιλονεικοτέρους ἐποίησεν αὐτούς. ὅρα πῶς οὐκ ἀπὸ τῶν πιστῶν μόνον αὐτοὺς ἀνάγει, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἀπίστων. εἰ γὰρ καὶ ἐμὲ οὐδὲν μέγα πεπόθατε φῆ, θαρρεῖτε δὲ ὡς συγγνώσονται, ἀλλ' ἐννοεῖτε μακεδόνας. μή πως ἐὰν ἔλθωσι, καὶ βύρωσιν ὑμᾶς. καὶ οὐκεῖπε μὴ βουλομένους, ἀλλὰ ἀπαρασκεύαστους. μηδέπω τὸ πᾶν πεπληρωκότας. εἰ δὲ ⸀δίκαιον αἰσχύνη τὸ μὴ ταχέως ἐνεγκεῖν, τὸ μὴ δὲ ὅλως εἰσενεγκεῖν, ἢ ἔλαττον τοῦ δέοντος, ἐννόησον ἡλίκον. εἶτα πρᾴως τὸ ἐξ αὐτοῦ συμβησόμενον, καὶ πλακτικῶς πάθησιν οὕτως εἰπών. καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς. καὶ κολάζει πάλιν λέγων. ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως, οὐ ῥᾳθυμοτέρους ποιῶν, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις δοκιμωθέντας, μὴ ἐν ταύτῃ πολλὴν ἔχειν δεῖ τὴν παῤῥησίαν. Ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην προστέμ
» ψαι τοὺς ἀδελφούς. ἵνα προκαταρτίσωσι ταύτην τὴν εὐλογίαν ὑμῶν ἐπίμην εἶναι οὕτως
» ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν. Πάλιν αὖ τὸ ἀνέλαβεν ἕτερος, καὶ ἵνα μὴ δόξῃ ἁπλῶς ταῦτα λέγειν, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ὁδοῦ οὐκ ἄγλωσσον εἶναι φῆ. ἀλλ' ὥστε μὴ καταισχυνθῆναι αὐτούς. ὁρᾷς ὅπου, περιπόνησε τὸ μεταφέρειν ὑμῖν, ἀρχὴ συμβουλῆς ἐστί; ὁρᾷς γοῦν ὅσα περὶ ταύτης διαλέγεται τῆς διακονίας; μὴ δὲ τούτου, καὶ ἐκεῖνο ὅτιν εἰπεῖν. ὅτι ἵνα μὴ δόξῃ ἀναγκάζεσθαι εἰπὼν περιπόνησε. καὶ περὶ αὐτοὺς διαλεγόμενος. πρὸς τῷ περὶ τάχους διαλέγεσθαι, καὶ διαφιλείσασθαι, καὶ προθυμίασαι, μετὰ τούτων καὶ ἐκεῖνο καταισχύνων. τὰ γὰρ περὶα ταῦτα ἀσαπτεῖ, καὶ ἐκίνησε μὲν ταυτὶ τὰ κεφάλαια, καὶ ἐν ἀρχῇ. ὅταν γὰρ λέγῃ ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περίστασις τῆς χάριτος αὐτῶν. καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία περιέσπασεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν, οὐδὲν ἄλλο λέγει, ἢ ὅτι καὶ πολὺ εἰσήνεγκαν, καὶ μετὰ χαρᾶς, καὶ μετὰ τάχους. καὶ οὐ μόνον τὸ δοῦναι πολὺ ἐλύπησεν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἐν πειρασμοῖς εἶναι. ὃ περ τοῦ δοῦναι φορτικώτερον, καὶ τὸ, ἡμῖν ἔδωκαν ἑαυ-

τους, καὶ ἕλκυσ, καὶ τὴν προθυμίαν αὐτῶν δείκνυσι, καὶ τὸ σφόδρα αὐτοὺς πεισθῆναι. πάλιν δὲ καὶ ἐνταῦθα μεταχειρίζεται. ἐπειδὴ γὰρ ταῦτα ἐναντία ἐστὶ φιλοτιμίᾳ, καὶ προθυμίᾳ. καὶ ὁ μὲν πολὺ δοὺς, πολλάκις ἀθυμεῖ, ὁ δὲ, ὑπὲρ τὸ μὴ ἀλλ' εἶναι ἔλαττον δίδωσιν, ὅρα πῶς ἑκατέρους ἐπιμελεῖται, καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης αὐτῷ σωφρέσεως. οὐ γὰρ εἶπεν ὀλίγον βέλτιον δοῦναι καὶ μετὰ προαιρέσεως, ἢ πολὺ μὴ ἀνάγκης. ἐπειδὴ καὶ πολὺ, καὶ μὴ προαιρέσεως ἠβούλετο αὐτοὺς εἰσενεγκεῖν. ἀλλὰ πῶς; ἵνα προκαταρτίσωσι τὴν εὐλογίαν ὑμῶν, ἑτοίμως εἶναι ὡς εὐλογίαν, μὴ ὡς πλεονεξίαν, πρότερον ἀπὸ τοῦ ἡδέος, καὶ κουφοτέρου ἄρχεται, τοῦ μὴ μὴ ἀνάγκης. εὐλογία γάρ φησιν ἐστίν. ὅρα πῶς ἐν τάξει παραινέσεως τὸν καρπὸν εὐθέως δείκνυσι βλαστάνοντα, καὶ εὐλογίας ὡς πληρωμένους τοὺς παρέχοντας, καὶ τῇ προσηγορίᾳ αὐτοὺς ἐστεφάνωσε. οὐδεὶς γὰρ εὐλογίαν δίδωσι μὴ λύπης. καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλ' ἐπήγαγε. μὴ ὡς πλεονεξίαν. μὴ νομίσητε φησὶ, ὅτι ὡς πλεονεκτούμενοι αὐτὴν λαμβάνομεν, ἀλλ' ὥστε αἰτίους γενέσθαι ὑμᾶς εὐλογίας. ἡ γὰρ πλεονεξία, ἀκόντων ἐστίν. ὥστε ὁ δίδους ἐλεημοσύνην ἄκων, πλεονεξίαν δίδωσιν. εἶτα ἀπὸ τούτου, πάλιν ἐπ' ἐκεῖνο μετέβη, τὸ φιλοτίμως δίδοναι. Τοῦτο δὲ λέγω. » Τουτέστιν ὅτι μὴ τούτου καὶ ἐκεῖνο φημί. Ὅτι ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις, » καὶ θερίσει. Καὶ οὐκ εἶπε μικρολόγως, ἀλλ' εὐφημότερον τοῦ φειδωλοῦ θεὶς ὄνομα. καὶ σπόρον τὸ πρᾶγμα ἐκάλεσεν, ἵνα εὐθέως πρὸς τὴν ἀντίδοσιν ἴδῃς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐννοήσας, μάθῃς ὅτι πλείονα λαμβάνεις, ἢ δίδως. διὸ οὐκ εἶπεν ὁ δίδους, ἀλλ' ὁ σπείρων. καὶ οὐκ εἶπεν ὑμεῖς ἐὰν σπείρητε, ἀλλὰ καθολικὸν τὸν λόγον ποιεῖ. οὐδὲ εἶπε θερίσει, ἀλλ' ἐπ' εὐλογίαις. ὃ πολὺ τούτου μεῖζον ἦν. καὶ πάλιν ὧν τὸ πρότερον τὸ ἡδὺ καταφεύγει » λέγων. Ἕκαστος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ. Μᾶλλον γὰρ ἐξουσίαν τίς λαβὼν, ἢ ἀναγκαζόμενος, ποιεῖ. διὸ καὶ τούτῳ ἐνδιατρίβει. εἰπὼν γὰρ καθὼς προῄρηται, ἐπήγαγε. μὴ ἐκ λύπης μὴδὲ ἐξ ἀνάγκης. καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ γραφῆς μαρτυ » ρίαν ἐπάγει λέγων. Ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. Εἶδες πῶς συνεχῶς ἅπτεται πίθησιν; οὐκατ' ἐπιταγὴν λέγω. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι, καὶ ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν. καὶ πάλιν. μὴ ἐκ λύπης μὴδὲ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. ἐνταῦθα οἶμαι τὸ, ἱλαρὸν δαψιλῆ λέγεσθαι. πλὴν οὐτὸς εἰς τὸ μὴ προθυμίαν δίδοναι αὐτὸ παρέλαβεν. ἐπειδὴ γὰρ τὸ παράδειγμα μακεδόνων, καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα ἱκανὰ ἦν ἐργάσασθαι τὴν τελειότητα, οὐ πολλὰ περὶ αὐτῆς φθέγγεται, ἀλλὰ περὶ τοῦ μὴ ἄκοντας δίδοναι. εἰ γὰρ ἔργον ἐστὶν ἀρετῆς, πᾶν δὲ τὸ ἐξ ἀνάγκης ὑποτέμνεται τὸν μισθὸν, εἰκότως ἐργάζεται. μὴ οὐ συμβουλεύει μόνον, ἀλλὰ μὴ ἐθέλει. ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ λέγων. » Δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν πλησῶσαι εἰς ὑμᾶς. Διὰ τῆς εὐχῆς λογισμὸν ὑφορμοῦντα τῇ φιλοτιμίᾳ ταύτῃ ἀναιρεῖ, τὸν καινὸν πολλοῖς ἐμποδίζοντα. καὶ γὰρ πολλοὶ δεδίκασιν ἐλεημοσύνην δοῦναι, λέγοντες. μή πως πένης γένωμαι. μή πως ἑτέρων δεηθῶ. εὐχὴν οὖν καταλύων τὸν φόβον, προσπίθησι τὴν εὐχὴν λέγων. πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς. οὐχ ἁπλῶς πλησῶσαι, ἀλλὰ περισσεῦσαι. τί δέ ἐστι χάριν περισσεῦσαι; ἐμπλῆσαι φησὶν ὑμᾶς τοσούτων ὡς δύνασθαι περιττεύειν ἐν τῇ φιλοτιμίᾳ ταύτῃ. » Ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.

Ὅρα καὶ ἐν τῇ

Ὄρα καὶ ἐν τῇ προσευχῇ αὐτῦ πολλῷ τῷ φιλοσοφίαν. οὐ πλοῦτον δῦ χεται οὐδὲ τὼ εἰσαγειαν, ἀλλὰ πᾶσαν αὐτάρκειαν. καὶ οὐ δῆλον μόνον ἐστὶν αὐτῦ τὸ θαυμαστόν. ἀλλ' ὅτι ὥσπερ τὸ περιπλέον οὐκ ἐπηύξατο, οὕτως οὐ θλίβει αὐτοὺς οὐδὲ ἀναγκάζει ἀπὸ τῦ ὑστερήματος δοῦναι, συγκαταβαίνων αὐτῶν τῇ ἀσθενείᾳ. ἀλλ' αὐτάρκειαν αἰτεῖ, καὶ δείκνυσιν ἅμα ὅτι τοῖς παρὰ θεοῦ δώροις οὐ κατακεχρῆσθαι δεῖ. ἵνα περισσεύητε φησὶν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. διὰ δῆλον φησὶ τοῦτα αὐτῶ, ἵνα καὶ ἑτέροις παρέχητε. καὶ οὐκέτω παρέχητε, ἀλλὰ περισσεύητε. ἐν μὲν γὲ τοῖς σαρκικοῖς, αὐτάρκειαν αὐτοῖς αἰτεῖ, ἐν δὲ τοῖς πνευματικοῖς, καὶ περίσσειαν οὐκ ἐλεημοσύνη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἅπασιν, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. εἶτα τὸν προφήτην αὐτοῖς ἐπάγει σύμβουλον. μαρτυρίαν ζητήσας
» τῶ εἰς δικαιοσύνην αὐτοὺς ἐκκαλουμένω, καὶ φησί. Καθὼς γέγραπται. ἐσκόρπισεν
» ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Τοῦτό δῆτι περισσεύητε. τὸ γὲ ἐσκόρπισεν, οὐδενὸς λόγου δηλοτικόν ἐστιν, ἢ τῦ μετὰ δικαιοσύνης δοῦναι. εἰ γὲ καὶ αὐτὰ οὐ μένει, ἀλλὰ τὰ ἐξ αὐτῶν μένει. καὶ γὲ τὸ θαυμαστόν, δῆλον ἐστίν. ὃ δὲ φυλαττόμενα μὲν, ἀπόλλυται. σκορπιζόμενα δὲ, μένει. καὶ μένει διαπαντὸς. δικαιοσύνη δὲ ἐν τοῦδε, τῶ φιλανθρωπίαν ἐκάλεσε. καὶ γὲ δικαίους ποιεῖ, τὰ ἁμαρτήματα ὥσπερ ὦρ ἀναλίσκουσα, ὅταν μὴ δικαιοσύνη ἐκκέηται. Η' ὑπόν.

Πῶ τοίνυν ἀκριβολογώμεθα, ἀλλὰ ἀθρόᾳ τῇ χειρὶ σπείρωμεν. οὐχ ὁρᾶς μίμοις πόσα διδάσκουσιν ἕτεροι, καὶ γυναῖξὶ πόρνας; κἄν, τὰ ἡμίσεα τῶ χῶ δῦς ὧν τοῖς ὀρχουμένοις ἐκεῖνοι διδάσκουσιν. ὅσα πρὸς φιλοτιμίαν ἐκεῖνοι τοῖς ὑπισχνουμένοις, τοσαῦτα σὺ κἄν τεινῶντι δῦς. ἐκεῖνοι μὲν γὲ τὸ σῶμα τῶν ἐταιριζομένων καὶ χρυσίω περιβάλλουσιν ἀφάτω. σὺ δὲ οὐ δὲ ἱματίω φιλῶ τὴν σάρκα τὸ χῦ, καὶ τοῦτα γυμνὴν ὁρῶν; ποίασ δῆτα συγγνώμης ἄξιον; ποίασ δὲ οὐ κολάσεως, ὅταν ἐκεῖνος μὲν τῇ ἀπολλυούσῃ αὐτὸν καὶ καταισχυνούσῃ τοσαῦτα παρέχῃ, σὺ δὲ μὴ δὲ τὸ ἐλάχιστον τῷ σώζοντί σε, καὶ ποιοῦντί λαμπρότερον. ἀλλὰ εἰς γαστρὸς μὲν καὶ μέθην, καὶ ἀσωτίαν ἀναλίσκων, οὐδαμῦ πένησαι. αὖ δὲ πένητα διορθῶσαι δέῃ, πάντων γίνῃ πωχότερος. καὶ παρασίτους μὲν τρέφων, καὶ κόλακας, ὡς ἀπὸ πηγῶν δαπανῶν, οὕτω χαίρεις. εἰ δέ που πωχὸν ἴδῃς, τότε σοι ὁ τῆς πενίας σπιπθήσεται φόβος. μῶν δῆτα, καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν, καὶ παρ' ἑτέρων κατακριθησόμεθα τότε, καὶ τῶν κατωρθωκότων, καὶ τῶν διαμαρτόντων. ἐρεῖ γάρ σοι διατί οὐ γέγονας οὕτω μεγαλόψυχος ἐν τοῖς προσήκουσιν. ἀλλ' οὗτος μὲν πόρνη δίδους, οὐδὲν τούτων ὑπολογίζετο, σὺ δὲ τῷ δεομένῳ παρέχων τῷ εἰρηκότι μὴ μεριμνᾶν, φόβου γέμεις, καὶ τρόμου; καὶ τίνος αὖ εἶης συγγνώμης ἄξιος; εἰ γὲ ἄνθρωπος οὐ περιόψεται λαβὼν ἀλλ' ἀποδώσει τὴν χάριν, πολλῷ μᾶλλον ὁ χς. ὁ γὲ καὶ χωρὶς τῦ λαβεῖν δίδους, πῶς μετὰ τὸ λαβεῖν οὐ δώσει; τί οὖν φησιν ὅταν πολλὰ ἀναλώσαντές τινες ἑτέρων δεώνται; πρὸς τῶν τὰ πάντα δαπανησάντων λέγεις αὐτὸς οὐδὲ ὀβολὸν δίδους. ὑπόχου τὰ πάντα κενώσειν, καὶ τόν τε, καὶ πρὸς ἐκείνων ἐρώτα. ἕως δ' ἂν φειδωλὸς ᾖς, καὶ ὀλίγα ἐκ τῶν ὄντων παρέχῃς, τίμει προβάλλῃ σκήψεις, καὶ προφάσεις; οὐδὲ γὲ ὦπω τῇ ἀκρασίᾳ τῆς ἀκτημοσύνης σε ἀγομεν κορυφῇ, ἀλλὰ τέως σε τὰ περιττὰ περικόπτειν ἀξιοῦμεν, καὶ τῆς αὐταρκείας μέσης ἐρᾷς. αὐτάρκεια δὲ τῇ χρείᾳ τούτων ὁρίζεται. ὧν ἂν δῦ, ζῶ οὐκέτι. οὐδείσε τούτων

ἀφέλκει. οὐδὲ κωλύει τὴν καθημερινὴν τροφήν. τροφὴν οὐ τρυφὴν λέγω. σκεπάσματα οὐκ ἀλλοπίσματα. μανῇ δὲ εἰς ἀκριβῶς ἐξετάσειε, ἔνθα ἐστὶ τρυφὴ μάλιστα. σκόπει δὲ. τίνα αὖ εἴποιμεν τρυφᾶν μανῇ. τὸν λαχάνοις τρεφόμενον, καὶ ὑγιαίνοντα, καὶ οὐδὲν πάσχοντα ἀνιαρὸν, ἢ τὸν συβαρίτην, καὶ μυρίων γέμοντα νοσημάτων. δῆλον ὅτι τὸν. οὐκοῦν μηδὲν τοῦ ζητῶμεν, εἰ καὶ τρυφᾶν βουλόμεθα, καὶ μετὰ ὑγείας ζῆν. καὶ τούτῳ τὴν αὐτάρκειαν ὁριζώμεθα. καὶ ὁ μὲν ὀστρείοις καὶ ωὰ μένοις ἀρκεῖσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, μηδὲν ὁ δὲ ἀσθενέστερος, καὶ τῆς ἀφ' ὧν λαχάνων δεόμενος θεραπείας, μὴ κωλυέσθω. εἰ δὲ καὶ τούτου τις ἀσθενέστερος εἴη, καὶ τῆς συμμέτρου τῆς ἀπὸ τῶν κρεῶν ἀπειρέξομεν. οὐδὲ γὰρ ἵνα ἀνέλωμεν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διαφθείρωμεν, ταῦτα συμβουλεύομεν. ἀλλ' ἵνα τὰ περιττὰ περικόψωμεν. περιττὸν δέ ἐστιν, ὃ τῆς χρείας πλέον ἐστίν. ὅταν γὰρ καὶ χωρὶς τούτου δυνώμεθα διάγειν ὑγιῶς, καὶ οὐχὶ μόνως, περιττὸν πάντως ἐκεῖνο ἐστὶ προστεθέν. ἔνθα καὶ ἱματίων λογιζώμεθα, καὶ πραγματείας, καὶ οἰκίας, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. καὶ τὴν χρείαν ζητῶμεν παντα χοῦ. τὸ γὰρ περιττὸν, καὶ ἀνόνητον, ὅταν τὴν αὐτάρκειαν μελετήσῃς, τότε σοι βουλόμενον τῆς χείρας γενέσθαι ζηλωτὴν, εἰς τὰ μείζω τούτων ἀνάξομεν. οὐδέπω γὰρ ἔφθασας πρὸς τὴν τῆς Γωαικὸς φιλοσοφίαν, ἕως αὐταρκείας φροντίζῃς. ἐκείνη γὰρ καὶ ταύτης ἀνωτέρα γέγονεν. ἃ γὰρ ἔμελλεν αὐτὴν διαθρέψειν, ταῦτα κατέβαλε πάντα. ἐπὶ οἷς διαπορήσεις περὶ τῶν ἀναγκαίων; καὶ οὐκαὶ χωὴ Γωαικὸς ἡττώμενος; καὶ οὐ μόνον αὐτὴν οὐ ζηλῶν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα αὐτῆς ἀπολιμπανόμενος; ἐκείνη γὰρ οὐκεῖσε ταῦτα τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμενα. τί δὲ αὖ πάντα ἀναλώσασα ἀναγκαθῶ δεηθῆναι ἑτέρου, ἀλλὰ φιλοτίμως ἀπεδύσατο τὰ ὄντα. τί αὖ εἴποι περὶ τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ τῆς ὠὴ τοῦ προφήτου ἠλίου; ἐκείνη γὰρ οὐκέτι περὶ ωενίας, ἀλλὰ καὶ περὶ θανάτου, καὶ τελούτης ὁ κίνδυνος ἰῶ, οὐ τῆς οἰκείας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ωαίδων. οὐδὲ γὰρ παρ' ἑτέρων προσεδόκα λήψεσθαι, ἀλλὰ ἀποθανεῖσθαι δι' ἐνδείας. ἀλλὰ τὸν προφήτην εἶδε φεύγοντα, καὶ ἐντεῦθεν φιλόξενος γέγονεν. ἡμεῖς δὲ οὐχ ὁρᾶτε μυρίους ἀγίους. καὶ τί λέγω ἁγίους. τὸν τῶν προφητῶν ὁρᾶτε προσαιτοῦντα δεσπότην, καὶ οὐδὲ οὕτω φιλανθρωποι γίνεσθε, ἀλλὰ ταμεῖα ἔχοντες ἐρυγόμενα ἐκτοῦ ζοῦν εἰς ζῆν, οὐδὲ ἐκ τῶν περισσευμάτων μεταδίδοτε. τί λέγεις προφήτης ἰῶ ὁ παρών, καὶ ζῆν αὐτὴν ἔωσε μεγαλοψυχῆσαι τοσοῦτον. αὐτὸ μὲν οὖν ζῆν πολλοῦ θαύματος ἄξιον, ὅπ ἐωείθη μέγαν αὐτὸν εἶναι, καὶ θαυμαστόν. πῶς γὰρ οὐκεῖσεν οἷα εἰκὸς ἰῶ βάρβαρον γωαῖκα, καὶ ἀλλόφυλον λογίσασθαι, ὅπ εἰ προφήτης ἰῶ, οὐκᾶν ἐμῶ ἐδεήθη. εἰ θεοῦ φίλος ἰῶ, οὐκᾶν αὐτὸν περιεῖδεν. ἔτω ἰουδαῖοι ἀφ' ἁμαρτήματα ταύτην πίνουσι τὴν δίκω. οὗτος δὲ πόθεν καὶ διατί; ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐνενόησεν. ἀλλ' ἀνέωξεν αὐτῷ τὴν οἰκίαν, καὶ πρὸ τῆς οἰκίας, τὴν γώμην. καὶ πάντα τὰ ὄντα, εἰς μέσον τέθεικε. καὶ τὴν φύσιν ἀφεῖσα, καὶ τῶν ωαίδων καταφρονήσασα, τὸν ξένον προετίμησε πάντων. ἐννόησον οὖν ὅση πόλασις κείσεται, ὅταν γωαικὸς χήρας, ὠὴ ωχῆς, ἀλλοφύλου, βαρβάρου, ωαίδων μῆς. τούτων οὐδὲν εἰδήγας ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἐλαττον φέρωμεν, καὶ ἀσθενέστεροι ὦμεν. οὐ γὰρ αὐ τὸ σῶμα ἔχομεν ἰσχυρὸν, ἀνδρεῖοι τινες ἐσμέν. καὶ γὰρ ἐκεῖνος μόνος ταύτην ἔχει τὴν ἀρετὴν καὶ ὧν ὠὴ κλίνης ἢ βεβλημένος, ὁ τὴν ἰσχὺν οἰκοθεν ἔχων. ὡς ταύτης αὖθι, κἂν ὄρος

τὶς ἀναστᾷ

πῆς ἀναστάσεως τῆ τῦ σώματος ῥώμη, οὐδὲν αὐτὴν ὁρασίου, καὶ χαϊδλίου ταλαιπώρου φαίλω αὐ ἰσχυρότερον εἶναι. ὁ μὲν γὰρ ἀσωμάτοις παλαίει καλοῖς, οὗτος δὲ οὐδὲ ἀντιβλέψαι τολμᾶ. καὶ ἵνα μάθης ὅτι οὗτος ἀνδρειάσας ὅρος, ἀπ' αὐτῦ τύτου τῦ παραδείγματος αὐτὸ σωμάγαγε. τί γὰρ αὐτῆς ἀνδρειότερον γένοιτ' ἂν τῆς γυναικός; ἢ καὶ πρὸς φύσεως τυραννίδα, καὶ πρὸς λιμῶβίαν, καὶ πρὸς τελβυτῆς ἀπειλώ, ἔτη γενναίως, καὶ πάντων γέγονεν ἰσχυροτέρα. ἄκουσον γοῦν πῶς ὁ χὴς αὐτὴν ἀνακηρύτ̃ει. πολλαὶ γάρ φησιν ἦσαν χῆραι ἐν ταῖς ἡμέραις ἠλίᾳ. καὶ πρὸς οὐδὲ μίαν ὁ προφήτης ἀποστέλλεται, ἀλλ' ἢ πρὸς ἐκείνην. εἶπω τι μέγα, καὶ παράδοξον. αὕτη τῦ πρεσ̃ ἡμῶν ἀβραὰμ πλέον εἰς φιλοξενίαν εἰσήνεγκεν. οὐ γὰρ εἰς ἀγέλην ἔδραμε καθάπερ ἐκεῖνος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐκείνης παρήλαυνεν ἅπαντας τοὺς ιω̃ φιλοξενίᾳ βεβοημένους. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐνίκα, ὅτι εἰς τὸ ἑαυτῦ ἐτάξεν. αὕτη δὲ οὐδὲ τῶν παίδων ἐφείσατο δι' τὸν ξένον, καὶ οὐδὲ προσδοκῶσα τὰ μέλλοντα. ἡμεῖς δὲ βασιλείας οὔσης γεέννης, ἀπειλουμένης. (ὃ πάντων μεῖζον) τῦ θεῦ τοσαῦτα ὑπὲρ ἡμῶν ἐργασαμένου, καὶ τούτοις δυφραινομένου καὶ χαίροντος, ἀναπεπώκαμεν. μὴ παρακαλῶ. ἀλλὰ σκορπίσωμεν, δῶμεν πένησιν ὡς δυνῶμαι δεῖ. τὸ γὰρ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, οὐ τῷ μέτρῳ τῶν διδομένων ὁ θς ὁρίζει, ἀλλὰ τῇ διαθέσει τῆς οὐσίας τῦ διδύντος. πολλάκις γοῦν τῦ μόνον ἕνα καταθέντος ὀβολὸν, ἔλαττον συ κατέθηκας ὅταν τῆρασ χρυσοῦν καταβαλὼν ἑκατόν. ἀπὸ γὰρ τῦ περισσεύματος ἔβαλες. πλὴν καὶν, οὕτω ποίει, καὶ ἥξεις ταχέως καὶ ιω̃ τὸ δαψιλέστερον. σκόρπισον χρήματα, ἵνα σωμαγάγης δικαιοσύνην. οὐδὲ γὰρ θέλει μὴ τῶν χρημάτων αὐτὴν παραγίνεσθαι, ἀλλὰ δι' αὐτῶν μὲν, οὐ μετ' αὐτῶν δέ. οὐ γάρ ὅσιν ὁμῦ καὶ χρημάτων ἐπιθυμίαν, καὶ δικαιοσύνην οἰκεῖν. κεχωρισμένως γὰρ ἔχουσι τὰς σκηνάς. μὴ δὴ φιλονείκει τὰ ἄμικτα συναγειν. ἀλλὰ ἀπέλασον τὴν τύραννον φιλαργυρίαν, εἰ βούλει τὴν βασιλίδα λαβεῖν. αὕτη γάρ ὅσιν ἡ βασίλισσα, καὶ ἐλευθερίους ἐνδύλων ποιῦσα οὐ τοὐναντίον ἐκείνη. διὸ μὴ πάσης τὴν μὲν, φύγωμεν τὴν δὲ, ἀναζώμεθα, ἵνα καὶ τῆς ἐνταῦθα τύχωμεν ἐλευθερίας, καὶ τῆς βασιλείας ἐπιτύχωμεν τῶν οὐρανῶν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, κ'.

» Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν, χορηγήσαι καὶ πληθύναι τὸν
» σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. Μάλιστα αὖτις ἐκτύ του θαυμάσειε τὴν παύλου σωφροσύνην. ὃς προτρέψας ἀπὸ τῶν πνευματικῶν, ἀπὸ τῶν σαρκικῶν, καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει πάλιν τὸ αὐτὸ ζῆλος ποιεῖ, ἑκατέρωσε τιθεὶς τὰς ἀμοιβάς. τὸ μὲν οὖν, ἐσκόρπισεν ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. πνευματικῆς ὄντων ἀμοιβῆς. τὸ δὲ, πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν. σαρκικῆς ἀντιδόσεως. ἀλλ' ὅμως οὐχ ἵσταται ἐνταῦθα. ἀλλὰ καὶ πάλιν ιω̃ τὰ πνευματικὰ μεταβαίνει, συνεχῶς παραλλήλα αὐτὰ τιθείς. καὶ γὰρ τὸ, αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, πνευματικόν. ζητῦντα δὲ καὶ ποιῆ ποικίλλον τὸν λόγον, τὸν αὐτάνδρον ἐκείνων, μὴ βλακώδη λογισμὸν προφέρῃ ἄξιον ἀναστῶν, καὶ τῆς πενίας τὸν φόβον ἐκλύων πολλαχόθεν. καὶ τῦ παραδείγματος

τούτου τοῦ νοῦ. εἰ γὰρ καὶ τοῖς τὴν γῆν σπείρουσι δίδωσιν ὁ θς, εἰ τοῖς τὸ σῶμα τρέφουσι παρέχει τὴν ἀφθονίαν, πολλῷ μᾶλλον τοῖς τὸν οὐρανὸν γεωργοῦσι, τοῖς τῆς ψυχῆς ἐπιμελουμένοις. καὶ γὰρ ταῦτα βούλεται μᾶλλον προνοίας ἀπολαύειν. ἀλλὰ συλλογιστικῶς μὲν αὐτὸ οὐ πίθησιν, οὐδὲ οὕτως ὡς περ ἐφλω. ἐν δὲ δυνάμει ὅμως, καὶ τὸν συλλογισμὸν φανερὸν ποιῶν, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς εἰς ἐλπίδας ἄγων. οὐκ ἀπὸ τῶν γινομένων μόνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς δυνάμεως ταύτης. χορηγήσαι γάρ φησι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. πάλιν καὶ ἐν ταύτῃ δὲ τὴν δαψίλειαν αἰνίττεται ἀνυπόστατος. τὸ γὰρ πληθύναι καὶ αὐξήσαι, δύναμίς ἐστιν ἐνδεικνυμένου. ὅμως δὲ καὶ τῶν ἀναγκαίων πλέον οὐδὲν ἀφίησιν ἐπιζητεῖν, ἄρτον εἰπὼν εἰς βρῶσιν. καὶ γὰρ καὶ δύναμις αὐτῆς μάλιστα ὅτι θαυμάσαι. ὃ καὶ ἔμπροσθεν κατεσκεύασεν. ὅπου μὲν τοῖς ἀναγκαίοις, οὐδὲν πλέον τῆς χρείας ἀφίησιν ἐπιζητεῖν. ἐν δὲ τοῖς πνευματικοῖς, πολλῷ τὴν περιουσίαν συμβουλεύει ποιεῖσθαι. διὸ καὶ ἄνωθεν ἔλεγεν. ἵνα αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καὶ ἐνταῦθα, ὁ ἐπιχορηγῶν ἄρτον εἰς βρῶσιν, πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν. τουτέστι τὸν πνευματικόν. οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς ἐλεημοσύνην αὐτὴν, ἀλλὰ τὴν μετὰ δαψιλείας. διὸ καὶ σπόρον αὐτὸ συνεχῶς καλεῖ. καθάπερ γὰρ ὁ σῖτος καταβαλλόμενος πολλῶν τὰ λήια δείκνυσιν, οὕτω καὶ ἡ ἐλεημοσύνη, πολλὰ τὰ δράγματα τῆς δικαιοσύνης ἐργάζεται, καὶ δείκνυσιν ἄφατα τὰ γενήματα. ἐπιζευγνὺς δὲ αὖ τοῖς δύο ἐκείνοις τοσαύτην, δείκνυσι πάλιν τοῦ ταύτην δαπανᾶν χρή, λέγων. Ἵνα ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι, εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. Οὐχ ἵνα εἰς τὰ μὴ δέοντα ἀναλίσκητε, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνα δὲ πολλῷ φέρει τῷ θεῷ τὴν εὐχαριστίαν. καὶ γὰρ μεγάλων ἡμᾶς κυρίους ἐποίησεν ὁ θς. καὶ τὰ ἐλάττονα ἑαυτῷ ἀφεὶς, ἡμῖν τῶν μειζόνων παρεχώρησε. τῆς μὲν γὰρ αἰθερίου τροφῆς, αὐτὸς κς, τὴν δὲ νοητὴν ἡμῖν ἐπέτρεψε. καὶ γὰρ ἡμεῖς κύριοι τὰ λήια ἡμῶν δεῖξαι κομῶντα. οὐδὲ γὰρ ὑετῶν δεῖται καὶ ὡρῶν κράσεως, ἀλλὰ προαιρέσεως μόνης, καὶ πρὸς αὐτὴν τρέχει τὸν οὐρανόν. ἁπλότητα δὲ ἐνταῦθα τὴν δαψίλειαν καλεῖ, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. οὐδὲ γὰρ ἐλεημοσύνη ἐστὶ τὸ γινόμενον, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστίας πολλῆς ὑπόθεσις, μᾶλλον δὲ οὐκ εὐχαριστίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων πλειόνων. καὶ πίθησιν αὐτὰ προϊών, ἵνα δείξας πολλὰ ὄντα τὰ κατορθούμενα, ἐντεῦθεν προθυμοτέρους ἐργάσηται. πόθεν οὖν ὅτι τὰ πολλά; ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος. » Ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ » ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ διὰ τῆς » δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν » εἰς τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς, καὶ εἰς πάντας. καὶ αὐτῶν δεή » σει ὑπὲρ ὑμῶν, ἐπὶ ποθοῦντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν. πρῶτον τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων οὐ μόνον πληροῦτε, ἀλλὰ καὶ περισσεύετε. τουτέστι καὶ πλέον τῆς χρείας αὐτοῖς παρέχετε. εἶτα δι' αὐτῶν εὐφημίαν ἀναπέμψετε τῷ θεῷ. δοξάζουσι γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν. ἵνα γὰρ μὴ δείξῃ αὐτοὺς διαζῶντας εὐχαριστοῦντας μόνον διὰ τὸ λαβεῖν λέγω, ὅρα πῶς ὑψηλοὺς αὐτοὺς ποιεῖ. ὅπερ αὐτὸς φησι πρὸς φιλιππησίους. ὅτι οὐκ ἐπιζητῶ τὰ δόγματα, καὶ τούτοις

μαρτυρῶ τὸ

μαρτυρῶ τὸ αὐτό. χαίρουσι μὲν γὰρ ὅτι τὰ ὑστερήματα αὐτῶν ἀναπληροῦτε, καὶ τὴν ἀπωχείαν αὐτῶν παραμυθεῖσθε, πολλῷ δὲ πλέον ὅταν οὕτως ὑποτεταγμένοι ἐκτείνῃ τῷ εὐαγγελίῳ. οὐ σημεῖον δὲ τοῦτο τὸ οὕτως ἁπλῶς εἰς φέρειν (δεῖ γὰρ τὸ εὐαγγέλιον ἐπιτάττει) καὶ ἁπλότητα τῆς κοινωνίας τῆς εἰς αὐτὸν καὶ εἰς πάντας. καὶ διὰ δὲ δοξάζουσι φησὶ τὸν θεὸν ὅτι οὕτως ἐκτείνῃ φιλόξενοι, οὐκεῖς ἐκείνους μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας. δεῖ δὲ πάλιν ἐγκώμιον ἐκείνων γίνεται, τὸ καὶ ὑπὲρ τῶν ἑτέροις δεδομένων, εὐχαριστεῖν. οὐ γὰρ τὰ ἑαυτῶν κοσμοῦσι μόνον φησὶν ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων. καίτοιγε ὢν ἐχάτη ὄντες πενία, ὁ πολλῆς αὐτῶν ἀρετῆς ὁ δεῖ σημεῖον (οὐδὲν γὰρ οὕτω χαλεπὸν τύπον, ὡς τὸ τῶν πλουτούντων γένος) ἀλλ' ἐκεῖνοι καθαροὶ τούτου τοῦ πάθους εἰσὶ, τοσοῦτον ἀπέχοντες ἀλγεῖν ἐφ' οἷς ἑτέροις μεταδιδόασι, ὅτι καὶ χαίρουσι οὐχ ἧττον, ἢ ἐφ' οἷς αὐτοὶ λαμβάνουσι. καὶ αὐτῶν δέησει ὑπὲρ ὑμῶν. ὑπὲρ μὲν γὰρ τούτων εὐχαριστοῦσι θεῷ τῷ θεῷ. ὑπὲρ δὲ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, καὶ τῆς σωτυχίας, παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα καταξιωθῶσιν ὑμᾶς ἰδεῖν. σπουδοῦσι γὰρ δεῖν οὐ μόνον τὰ χρήματα, ἀλλ' ὥστε θεατοὶ γενέσθαι τῆς δεδομένης ὑμῖν χάριτος. εἶδες παύλου σώσεσιν; πῶς ἐπαρασ αὐτοὺς τὸ πᾶν ἀνέθηκε τῷ θεῷ; χάριν τὸ πρᾶγμα καλέσας; ὅπου δὴ γὰρ μεγάλα περὶ αὐτῶν ἐφθέγξατο, λειτουργοὺς αὐτοὺς εἰπών, καὶ ἐπάρασ εἰς ὕψος (εἴγε αὐτοὶ μὲν ἐλειτούργουν αὐτὸς δὲ διηκονεῖτο) καὶ δοκίμους ὀνομάσας, δεικνυσιν ὅτι πάντων τούτων ὁ θεὸς αἴτιος. καὶ αὐτὸς μετ' ἐκείνων πάλιν εὐχαριστίαν ἀναφέρει
» λέγων. Χάρις δὲ τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ. Δωρεαὶ δὲ ἐν ταῦθα λέγει, καὶ τὰ τοσαῦτα ἀγαθὰ τὰ διὰ τῆς ἐλεημοσύνης γινόμενα, καὶ τοῖς λαμβάνουσι, καὶ τοῖς παρέχουσιν. ἢ τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ τὰ διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ μετὰ πολλῆς δωρηθέντα τῆς φιλοτιμίας. ὃ καὶ μάλιστά ἐστιν ὑποπτεῦσαι. ἵνα γὰρ καὶ καταφείλῃ, καὶ δαψιλεστέρους ἐργάσηται ὧν ἔτυχον παρὰ τοῦ θεοῦ, τούτων αὐτὸς αὐτοὺς μιμνήσκει. καὶ γὰρ μέγιστον δεῖ εἰς προτροπὴν ἀρετῆς ἁπάσης. διὸ καὶ ἐν ταῦθα τὸν λόγον κατέκλεισεν. εἰ δὲ ἡ δωρεὰ ἀνεκδιήγητος, πῶς τῆς μανίας ἴσον γένοιτ' ἂν τῶν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ περιεργαζομένων; οὐχ ἡ δωρεὰ δὲ αὐτοῦ μόνον ἀνεκδιήγητος, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰρωνία πάντα νοῦν ὑπερέχει. διὸ τὰ ἄνω τοῖς κάτω κατήλλαξε. Ἡ θικόν.

C Πῶς δύσωμεν οὖν τοσαύτης ἀπολαύοντες χάριτος ἀξίαν ἐπιδείκνυσθαι τοῦ βίου τὴν ἀρετὴν. καὶ πολλὴν τῆς ἐλεημοσύνης ποιεῖσθαι λόγον. ποιησόμεθα δὲ, ἂν τὴν ἀμετρίαν φύγωμεν, ἂν τὴν μέθην, ἂν τὴν ἀδηφαγίαν. καὶ γὰρ καὶ σῖτα, καὶ ποτὰ δέδωκεν ὁ θεὸς, οὐκεῖς ἀμετρίαν, ἀλλὰ εἰς τροφήν. οὐδὲ γὰρ ὁ οἶνος ποιεῖ τὴν μέθην. ἐπεὶ εἰ δεῖ λοιπὸν, πάντας ἔδει μεθύειν. ἀλλ' οὐκ ἐνταῦθα φησὶν, οὐδὲ τὸ πολὺ βλάπτειν. μεθυόντων ταυτὶ τὰ ῥήματα. εἰ γὰρ τὸ πολὺ βλάπτει, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀφίσασαι τῆς πλεονεξίας. εἰ οὕτως αἰσχρὸν καὶ ἐπιβλαβὲς δεῖ, καὶ οὐδὲ οὕτω λήγεις τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας. εἰ ἐξὸν καὶ πολὺ πίνειν, καὶ μηδὲν παραβλάπτεσθαι, ποῦ ἂν ἔσῃς τῆς πλεονεξίας; ἆρα οὐκοῦν ἐπεθύμησας, καὶ τοὺς ποταμοὺς γενέσθαι οἶνον; οὐκοῦν πάντα ἀπώλεσας, καὶ διέφθειρας; εἰ μέτρον δεῖ τροφῆς, καὶ δεῖ ὑπερβαίνοντες βλάπτόμεθα, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀνέχῃ τοῦ χαλινοῦ, ἀλλὰ διαῤῥήξασ αὐτὸν τὰ πάντων λαμβάνεις, ἵνα λειτουργήσῃς τῇ πονηρᾷ τῆς γαστριμαργίας τυραννίδι, τί οὐκοῦν ἐποίησας εἰ δεῖ ἀνῃρέθη τὸ μέτρον τῆς φύσεως; οὐκοῦν πάντα ἂν χρόνον

εἰς ϹΜ ἀνάλωσας; ἔδει οὖν οὕτως ϹΠ ἐνθυμίαν ἄζυπον ἐχυρὰν ποιῆσαι, καὶ τὴν βλάβην μὴ κωλύσαι τὴν ἐκ τῆς ἀμετρίας; καὶ πόσαι οὐκ ἂν ἐτέχθησαν ἐντεῦθεν ἕτεραι βλάβαι. ἀλλ' ὦ τῶν ἀνοήτων, οἱ καθάπερ βορβόρῳ κυλινδούμενοι τῇ μέθῃ, καὶ ταῖς λοιπαῖς ἀσωτίαις, ὅταν μικρὸν ἀνανήψωσιν, οὐδὲν ἧττον καθίστανται ποιοῦντες, ἢ ταυτὶ φθεγγόμενοι. διατὶ ϹΜ εἰς ϹΜ ἀναλίσκεται δέον τοῖς ἑαυτῶν κρίνειν πλημμελήμασιν; ἀνθ' οὗ γὰρ λέγεις διατὶ ὄρους τέθεικε, διατὶ μὴ πάντα ἀτάκτως φέρεται, εἰτὲ διατὶ μὴ παυόμεθα μεθύοντες, διατὶ μὴ λαμβανόμενον κόρον, διατὶ τῶν ἀλόγων ἐσμὲν ἀνοητότεροι; ταῦτα γὰρ ἔδει ζητεῖν πρὸς ἀλλήλους, καὶ τῆς ἀποστολικῆς ἀκούειν φωνῆς. καὶ εἰδέναι πόσα τοὺς μάρτυρεῖ τὰ ἀγαθὰ ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ἁρπάζειν ϹΜ τὸν θησαυρόν. καὶ γὰρ δὴ μισεῖ ϹΜ ποιεῖ, καθάπερ αὐτὸς ἔφησε, τὸ χρημάτων ὑπερορᾶν. καὶ τὸν θεὸν δοξάζεσθαι παρασκευάζει, καὶ ἀγάπην ἐνδείκνυται, καὶ μεγαλοψύχους ἐργάζεται, καὶ ἱεράσασθαι, καὶ ἱερωσύνῃ πολλῇ φέρουσαν τὸν μισθόν. ὁ γὰρ ἐλεήμων, οὐ ποδήρη ἐνδέδυται, οὐδὲ κώδωνας περιφέρει. ἀλλὰ ἀναβέβληται μὲν τῆς φιλανθρωπίας τὸ πολύ, τῆς ἱερᾶς ἐσθῆτος ἁγιωτέραν οὖσαν. πέχρισται δὲ ἐλαίῳ οὐκ ἐξύλης αὐθεντικῆς συγκειμένῳ, ἀλλ' ἐνὸς πνὶ γεωργουμένου. ἔχει δὲ τέφανον ἀπὸ τῶν οἰκείων. τὸν τεφανοῦσι γὰρ ἐν ἐλέει, καὶ οἰκτιρμοῖς. ἀντὶ δὲ τῆς μετάλου, φέρει ὄνομα θῦ. αὐτὸς ἴσος γίνεται τῷ θῷ. πῶς γὰρ γενήσεται ϹΜ ὅμοιος τῷ πρὸς ἡμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, βούλει καὶ τὸ θυσιαστήριον αὐτῷ ἰδεῖν; οὐ βεσελεὴλ αὐτὸ ᾠκοδόμησεν, οὔτε ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ θς. οὐ διὰ λίθων, ἀλλὰ διὰ ὕλης τῆς οἰκουμένης λαμπροτέρας. διὰ ψυχῶν λογικῶν, ἀλλὰ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσέρχεται ὁ ἱερεύς. ἐξεφίσοι εἰς τὰ φεικωδέστερα εἰσελθεῖν θύοντα τὴν θυσίαν ταύτην, ἔνθα μηδεὶς πάρεστιν ἀλλ' ὁ πῆρσον ὁ βλέπων σε ἐν τῷ κρυπτῷ. ἔνθα μηδεὶς ἄνθρωπος ὁρᾷ. καὶ πῶς φησὶν ὅτι μὴ ὁρᾶν δημοσίᾳ ἐφῶτος τὸ θυσιαστήριον; τὸ γὰρ θαυμαστόν, ϹΜ ἐστιν. ὅτι τότε μὲν ἀμφίθυρα, καὶ παραπετάσματα τὴν ἐρημίαν ἐποίει. νῦν δὲ ἔξεστι δημοσίᾳ θύοντα ὡς ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων, καὶ πολλῷ φεικωδέστερον ϹΜ ποιεῖν. ὅταν γὰρ μὴ πρὸς ἐπίδειξιν ἀνῶν ποιῇς, κἂν ἡ οἰκουμένη εἰδέν, οὐδεὶς εἶδεν, ὥσπερ σὺ οὕτως ἐποίησας. οὐ γὰρ εἶπε μὴ ποιεῖτε ἁπλῶς ἔμπροσθεν τῶν ἀνῶν. ἀλλὰ προσέθηκε πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. ϹΜ τὸ θυσιαστήριον, ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ χῦ σύγκειται μελῶν. καὶ τὸ σῶμα τοῦ δεσπότου, θυσιαστήριόν σοι γίνεται. καὶ δέθηπι ϹΜ αὐτό. ἐν τῇ σαρκὶ θύεις τοῦ δεσπότου τὸ ἱερεῖον. ϹΜ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τούτου τοῦ νεῶ φεικωδέστερον, οὐχὶ τοῦ παλαιοῦ μόνον. ἀλλὰ μὴ θορυβηθῆτε. ϹΜ μὲν γὰρ θαυμαστὸν διὰ τὴν ἐμπεπλεγμένην ἐν αὐτῷ θυσίαν. ἐκεῖνο δὲ τὸ τῆς ἐλεήμονος, οὐ διὰ ϹΜ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅτι καὶ ἐξ αὐτῆς σύγκειται τῆς θυσίας τῆς ϹΜ ποιούσης. θαυμαστὸν ϹΜ πάλιν. λίθος μὲν ὄντι τὴν φύσιν. ἅγιον δὲ γίνεται, ἐπειδὴ σῶμα δέχεται χῦ. ἐκεῖνο δὲ, ἐπειδὴ σῶμά ἐστι χῦ. ὥστε ϹΜ φεικωδέστερον ἐκείνου ᾧ σὺ παρέσηκας ὁ λαϊκός. ἔρασαι μήτε ὁ ἀέρων φαίνεται πρὸς ταῦτα; μὴ δὲ ὁ τέφανος; μὴ δὲ οἰκώδωνες; μὴ δὲ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων; τί γὰρ δεῖ πρὸς ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ θυσιαστήριον ποιεῖσθαι τὴν σύγκρισιν; ὅπου γε καὶ πρὸς ϹΜ συγκεινόμενον, οὕτω λαμπρὸν ἐφάνη; σὺ δὲ τὸ μὲν θυσιαστήριον ϹΜ τιμᾷς ὅτι δέχεται τὸ χῦ σῶμα, τὸν δὲ αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ χῦ ὄντα καταθυρίζεις, καὶ περιορᾷς ἀπολλύμενον. τοῦτο τὸ θυσιαστήριον, πάντα χοῦν διωκήσαι κείμενον ἰδεῖν καὶ ἐν στενωποῖς, καὶ

ἐν ἀγοραῖς.

ἐν ἀγοραῖς, καὶ καθ' ἑκάστην ἐν αὐτῷ θύειν τὴν ὥραν. καὶ γὰρ καὶ ἐν τοῖς θεοῖς θυσία τελεῖται. καὶ καθάπερ ὁ ἱερεὺς ἕστηκε τὸ πνεῦμα καλῶν, οὕτω καὶ σὺ τὸ πνεῦμα καλεῖς. ἀλλ' οὐ μόνῃ φωνῇ, ἀλλὰ δι' ἔργων. οὐδὲν γὰρ οὕτω κατέχει, καὶ ἀνάπτει τὸ πῦρ, ὡς ἔλαιον θαψιλὲς ἐπιχεόμενον. εἰ δὲ βούλει μὴ τὰ καταβαλλόμενα ἰδεῖν τί γίνεται, δεῦρο καὶ τοῦτο σοι δείξω. τίς οὖν ὁ καπνός; τίς ἡ δυωδία τοῦ θυσιαστηρίου τούτου; δόξα καὶ δυναστεία. καὶ μέχρι ποῦ προβαίνει; ἆρα μέχρι τοῦ οὐνοῦ; οὐδαμῶς. ἀλλ' οὐρανὸν ὑπερβαίνει τὸν οὐρανόν. καὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αὐτῷ παρίσταται τῷ θρόνῳ τῷ βασιλικῷ. οἱ δυνάσται γάρ φησι καὶ οἱ ἐλεημοσύναισιν, ἀνέβησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἡ μὲν αἰσθητὴ δυωδία, οὐδὲ τὸ πολὺ διατέμνει τοῦ ἀέρος, αὖθις δὲ αὐτὰς ἀνοίγει τῶν οὐρανῶν τὰς ἀψίδας. καὶ συμβὰν σιγᾶς, τὸ δὲ ἔργον, βοᾷς. καὶ γίνεται θυσία αἰνέσεως. οὐδαμοῦ λεως σφαττομένης, οὐδὲ δέρματος καιομένου, ἀλλὰ ψυχῆς πενιχρᾶς, τὰ παρ' αὐτῆς εἰς φερούσης. φιλανθρωπότερος γὰρ πάσης τοιαύτης θυσίας δυσωδεστέρας. ὅταν οὖν ἴδῃς πένητα πιστὸν, θυσιαστήριον ὁρᾶν νόμιζε. ὅταν ἴδῃς ξένον τοιοῦτον, μὴ μόνον μὴ ὑβρίσῃς, ἀλλὰ καὶ αἰδέσθητι. κἂν ἕτερον ἴδῃς ὑβρίσαντα, κώλυσον. ἄμυνον. οὕτω γὰρ σωθήσῃ, καὶ αὐτὸς τὸν θεὸν ἵλεων ἕξειν, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων τυχεῖν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, κά. Κεφ. ι'.

» Αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος, καὶ ἐπιεικείας τοῦ χυ. ὃς κα-
» τὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρ-
» ρῆσαι τῇ πεποιθήσει ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς ὡς κατὰ σάρ
» κα περιπατοῦντας. Ἀ παρτίσας τὶ περὶ ἐλεημοσύνης λόγον, ὡς ἔδει. μὴ δείξας ὅτι πλεῖον
αὐτὸν ἀγαπᾷ, ἢ ἀγαπᾶται. καὶ τὰ περὶ τῆς ὑπομονῆς αὐτοῦ, καὶ τῶν πειρασμῶν διηνε-
κάμενος, δι' καιρὸς λοιπὸν τῶν σφισμητικωτέρων ἅπτηται λόγων, τοὺς ψυδαποστόλους
αἰνιττόμενος, καὶ εἰς τὰ φορτικώτερα κατακλείων τὸν λόγον, καὶ ἑαυτὸν σωτηρίων. οὕτω γὰρ
καὶ δι' ὅλης ἐργάζεται τῆς ἐπιστολῆς. ὅθεν καὶ αὐθανόμενος ἑαυτὸν πολλάκις διορθοῦται,
αὐτὸ οὗτος λέγων. ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν. καὶ προϊὼν φησί. οὐ πάλιν ἑαυτοὺς
συνιστάνομεν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήσεως. καὶ μετὰ ταῦτα. ἄφρων γέγονα
καυχώμενος. ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. καὶ πολλαχοῦ τοιαύταις κέχρηται διορθώσεσι. καὶ οὐκ ἂν
τις ἁμάρτοι, τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐγκώμιον παύλου προσειπών. οὕτω καὶ τὰ τῆς χάριτος
μὴ διαψιλεύσασθαι πάθοι, καὶ τὰ τῆς ὑπομονῆς τῆς αὐτοῦ. ἐπειδὴ γὰρ ἦσάν τινες παρ' αὐτοῖς
μέγα φρονοῦντες, καὶ προτιθέντες ἑαυτοὺς τοῦ ἀποστόλου, καὶ ὡς ἀλαζόνα διαβάλλον-
τες, καὶ ὡς οὐδὲν ὄντα, οὐδὲ ὑγιές τι διδάσκοντα (ὅθεν γὰρ αὐτῷ μάλιστα τῆς διαφθορᾶς
αὐτῶν τεκμήριον ἴσθι) ὅρα πῶς ἄρχεται τῆς κατ' αὐτῶν ἐπιτιμήσεως. αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦ-
λος. εἶδες πόση ἡ βαρύτης; πόσον τὸ ἄξιωμα; ὃ γὰρ θέλει εἰπεῖν, τοῦτό ἐστι. δέομαι ὑμῶν μὴ
με ἀναγκάσητε μὴ δὲ ἀφῆτε χρήσασθαι τῇ δυνάμει μου κατὰ τῶν ἐξυπτελιζόντων ἡμᾶς, μὴ
νομίζοντας σαρκικοὺς αὐθράσει εἶναι. βαρύτερον τοῦ τοῦ ἐκείνων ὢν ἐν τῇ προτέρᾳ πρὸς αὐτοὺς
ἀπειλῶν ἔλεγεν. ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος; νυνὶ δὲ ὡς
μὴ ἐρχομένου δέμου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ καὶ γνώσομαι οὐ τὸν
λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἀμφότερα δείκνυσι, καὶ

τὸ δωατὸν, καὶ τὸ φιλόσοφον, καὶ ἀνεξίκακον, εἴγε οὕτω παρακαλεῖ, καὶ μὴ τοσαύτης ὠσου
δῆς ὥστε μὴ ἀναγκασθῆναι εἰς ἐπίδειξιν ἐλθεῖν τῆς οἰκείας δωαμέως τῆς πνωρητικῆς, ἢ
πλῆξαι αὐτοὺς καὶ κολάσαι, καὶ τὴν ἐχάτην ἀπωαυτῆσαι δίκην. τοῦτο γὰρ ἠνίξατο λέ-
γων, δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ πεποιθήσει ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς
λογιζομένους ἡμᾶς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. τέως δὲ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τὸν λόγον ἀγά-
γωμεν. αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος. πολλὴ ἡ ἔμφασις, πολλὴ ἡ βαρύτης, ὥσπερ ἀλλαχοῦ φησί.
ἴδε, ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν. μὴ πάλιν, ὡς παῦλος πρεσβύτης. μὴ ἀλλαχοῦ πάλιν. εἷς τις πολ
λῶν προσετάχθη γενέσθαι, καὶ αὐτὸ ἐμοῦ. οὕτω καὶ συνζῶν θα, αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος. μέγα
μὲν καὶ ὄνομα τὸ αὐτὸν παρακαλεῖν. τὸ δὲ ἕτερον, μεῖζον. ὃ προσέθηκεν εἰπών. διὰ τ πραό-
τητος, καὶ ἐπιεικείας τοῦ χυ. καὶ γὰρ σφόδρα αὐτοὺς συντρέψαι βουλόμενος, προβάλλεται
τὴν πραότητα, καὶ τὴν ἐπιείκειαν, ζητῶν μείζονα ποιῶν τὴν ἱκετηρίαν. ὡς αὖ εἰ ἔλεγεν, αὐ
τὴν αἰδέσθητε τὴν ἐπιείκειαν τοῦ χυ, δι' ἧς ὑμᾶς παρακαλῶ. ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ὁμοῦ καὶ
δεικνὺς ὅτι κἂν μυρίαν ἀνάγκην ἐπάγωσιν, αὐτὸς πρὸς οὐδὲν ἐπιτρεπτέστερον ἔχει, διὰ τὸ
πρᾶος εἶναι. οὐ διὰ τὸ ἀσθενὲς δὲ οὐκ ἐπεξέρχεται, ἐπεὶ καὶ ὁ χς οὕτως ἐποίει. ὡς κατὰ
πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ὢν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαῤῥῶ εἰς ὑμᾶς. τί δὴ οὖν ἐστιν ἤτοι κατ' εἰρω
νείαν φησὶ τὰ ἐκείνων φθεγγόμενος. ἐκεῖνοι γὰρ οὐκ ἔλεγον. ὅτι ὅταν μὲν πάρεσμεν, οὐδενός
ἐσμεν ἄξιοι λόγου, ἀλλ' οὐ τελῶν, καὶ οὐκ ἀφρόνητος. ὅταν δὲ ἀπῶμεν, φυσᾶται καὶ κομπά-
ζει, καὶ κατεξανίσταται ἡμῶν, καὶ ἀπειλεῖ. οὐκ γοῦν καὶ ἐξῆς αἰνίττεται λέγων. ὅτι αἱ μὲ
ἐπιστολαί φησι βαρεῖαι, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος, ἀσθενής, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος.
ἢ τοίνυν κατ' εἰρωνείαν φῂσι, πολλῷ ἐμφαίνων βαρύτητα καὶ λέγων. ἐγὼ ὁ ταπεινὸς, ἐγὼ
ὁ οὐ τελὴς ἐν τῷ παρεῖναι καθὼς ἐκεῖνοί φασι, καὶ ἀπὼν ὑψηλός. ἢ ὅτι κἂν μεγάλα φθέγγε
ται, οὐκ ἐξ ἀπονοίας, ἀλλ' ἐκτῶ θαῤῥεῖν αὐτοῖς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ
πεποιθήσει ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας.
εἶδες πόση ἡ ἀγανάκτησις; καὶ πῶς σαφὴς ὁ ἔλεγχος τῶν εἰρημένων; δέομαι γὰρ ὑμῶν φησι
μήμε ἀναγκάσητε δεῖξαι ὅτι καὶ παρὼν ἰσχυρός εἰμι, καὶ δύναμιν ἔχω. ἐπειδὴ γὰρ ὅτι ἀ-
πὼν πάντα ὑμῶν κατα θαῤῥῶ, καὶ ἐπαίρομαι, αὐτοῖς κέχρημαι τοῖς ῥήμασι. δέομαι οὖν
μήμε ἀναγκάσωσι χρήσασθαί μοι τῇ δυνάμει. οἶδα γὰρ ὅτι τῇ πεποιθήσει. καὶ οὐκεῖ
σεν ᾗ παρεσκεύασμαι, ἀλλ' ᾗ λογίζομαι. οὔπω μὲν γὰρ οἶδα ἔκρινα αὐτοὶ δέ μοι τὴν
αὐτὴν παρέχουσιν. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως βούλομαι. καίτοι οὐχ ἑαυτῷ ἀμωμῶν οἶδα
ἐπίει, ἀλλὰ τῷ δυαγγελίῳ. εἰ δὲ ἐνθα τῷ κηρύγματι ἀμωμεῖν ἐχρῆν οὐκέτιν αὐ-
τηρὸς, ἀλλὰ ἀναδύεται, καὶ μέλλει, καὶ παρακαλεῖ μὴ γενέσθαι τοσαύτην ἀνάγκην,
πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ ἑαυτῷ οὐκᾶν οὐδέποτε τι τοιοῦτον ἐποίησε. οἶδα οὖν μοι χαρί-
σασθε φησὶν, ὥστε μήμε ἀναγκάσαι δεῖξαι, ὅτι καὶ παρὼν δύναμαι κατα θαῤῥῆ-
σαι καθ' ὧν αὖ δέοι. τουτέστι κολάσαι αὐτοὺς, καὶ τιμωρῆσαι. εἶδες πῶς οὐκ ἐᾷ
φιλότιμος; οὐδὲ πρὸς ἐπίδειξιν τί ἐποίει; ὅπουγε καὶ χρείας οὔσης, τόλμαν τὸ πρᾶγμα κα
λεῖ. δέομαι γάρ φησι τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ πεποιθήσει ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τι-
νας. οἶδα γὰρ διδασκάλου μάλιστα ὄντι. τὸ μὴ ταχέως ἀμωμᾶσθαι, ἀλλὰ διορθοῦσθαι, καὶ
μέλλειν ἀεὶ, καὶ βραδύνειν ἐν ταῖς τιμωρίαις. τίνας δὴ τούτους φῂσι οἷς ἀπειλεῖ; τοὺς λο-

λογιζομένους

ηζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. ἐκεῖνοι γὰρ αὐτὴν διέβαλλον, ὡς ὑποκειτήν, ὡς πονηρὸν, ὡς ἀλαζόνα. Ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. Ἐν ζῷ οὖν τὰ λοιπὸν, καὶ φοβεῖ τὴν τρυτωπῆ. σάρκα μὲν γὰρ περικείμεθα φησὶν ὁμολογῶ, οὐ σαρκὶ δὲ ζῶμεν. μᾶλλον δὲ οὐδὲ ζῶμεν εἶπεν. ἀλλὰ τέως αὐτὸ ταμιεύεται. βίου γάρ ἐστιν ἐγκώμιον. περὶ δὲ τοῦ κηρύγματος διαλέγεται, δεικνὺς ὅτι οὐκαίνιον, οὐδὲ τῆς κάτωθεν δεόμενον βοηθείας. διόπερ οὐκεῖθεν, οὐ κατὰ σάρκα ζῶμεν, ἀλλ' οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. τουτέστι πόλεμον ἀνεδεξάμεθα, καὶ μάχην, ἀλλ' οὐχὶ σαρκικοῖς πολεμοῦμεν ὅπλοις, οὐ διάπυρος ἀνθρωπίνης συμμαχίας. Τὰ γὰρ ὅπλα ἡμῶν οὐ σαρκικά. Ποῖα γὰρ ὅπλα σαρκικά; πλοῦτος, δόξα, δυναστεία, εὐγλωττία, δεινότης, περισκοπαί, κολακεῖαι, ὑποκρίσεις. τὰ ἄλλα τὰ τούτοις ὅμοια. ἀλλὰ τὰ ἡμέτερα, οὐ τοιαῦτα. ἀλλὰ ποτὰ πᾶς; Δυνατὰ τῷ θεῷ. Καὶ οὐκεῖθεν ἡμεῖς οὐ σαρκικοί. ἀλλὰ τὰ ὅπλα ἡμῶν. ὅπερ γὰρ ἔφην, τέως περὶ τοῦ κηρύγματος διαλέγεται. καὶ τὴν δύναμιν πᾶσαν τῷ θεῷ ἀνατίθησι. καὶ οὐ λέγει πνευματικά. καίτοι ἐχρῆν τὸ πρὸς αὐτὸ διαφωλῶ τοῦ σαρκικοῦ. ἀλλὰ δυνατὰ, ἀλλὰ τούτου κἀκεῖνο αἰνιττόμενος. καὶ δεικνὺς ὅτι τὰ ἐκείνων ἀσθενῆ, καὶ ἀδύνατα. καὶ σπόδει αὐτοῦ τὸ ἄτυφον. οὐ γὰρ εἶπεν ἡμεῖς δυνατοί. ἀλλὰ τὰ ὅπλα ἡμῶν δυνατὰ τῷ θεῷ. οὐχ ἡμεῖς αὐτὰ τοιαῦτα κατεσκευάσαμεν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ θεός. Ὅπου γὰρ ἐμαφίζοντο, ἠλαύνοντο, καὶ μυρία ἔπασχον ἀνήκεστα, ἅπερ ἀσθενείας ἦν, δεικνὺς τοῦ θεοῦ τὴν ἰσχύν, φησί. ἀλλὰ τῷ θεῷ δυνατά ἐστι. τοῦτο γὰρ μάλιστα δείκνυσιν αὐτοῦ τὴν ἰσχύν. ὅπου καὶ τούτων ἐστὶν εὑρίσκεται. ὥστε εἰ καὶ ἡμεῖς αὐτὰ περικείμεθα, ἀλλ' αὐτός ἐστι ὁ δι' αὐτῶν πολεμῶν, καὶ ἐνεργῶν. εἶτα καὶ ἐγκώμιον αὐτῶν διέξεισι μακρὸν, λέγων. Πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων. Καὶ ἵνα μὴ ἀκούσας ὀχυρώματα αἰωθητόν τι νομίσῃς, φησί. Λογισμοὺς καθαιροῦντες. Διὰ μὲν τῆς τροπῆς, τὴν ἔμφασιν δείκνυς. διὰ δὲ τῆς ἐπαγωγῆς, τὸ νοητὸν τοῦ πολέμου παραδηλῶν. ζῶντα γὰρ τὰ ὀχυρώματα, ψυχὰς πολιορκεῖ, οὐ σώματα. ὥστε ἐκείνων ἰσχυρότερα. διὸ καὶ μειζόνων δεῖται τῶν ὅπλων. ὀχυρώματα δὲ λέγει, τὸν τύφον τὸν ἑλληνικόν. καὶ τῶν σοφισμάτων, καὶ τῶν συλλογισμῶν τὴν ἰσχύν. Λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ. Ἐπέμεινε τῇ τροπῇ, ἵνα πλείονα ποιήσῃ τὴν ἔμφασιν. κἂν γὰρ ὀχυρώματα ἔφησι, κἂν συγγράμματα, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον, εἰκὸς μὴ παραχωρεῖν τοῖς ὅπλοις τούτοις. Καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χῦ. Καίτοι καὶ ἐμφαίνοις ἡ τῆς αἰχμαλωσίας προσηγορία. τῆς ἐλευθερίας γάρ ἐστιν ἀναίρεσις. τίνος οὖν ἕνεκεν αὐτῇ κέχρηται, καθ' ἕτερον σημαινόμενον; τὸ γὰρ τῆς αἰχμαλωσίας ὄνομα, δύο δηλοῖ, μὴ τὸ ἐκπεσεῖν ἐλευθερίας, μὴ τὸ καταπράτους ἁλῶναι, ὥστε μὴ ἀναφῆναι πάλιν. κατὰ δὴ οὖν τὸ δεύτερον αὐτὴν ἐξελάβετο. ὡσπερ ὅταν λέγῃ, δήμασι ἐκκλησίασε ἐσύλησα, οὐ τὸ λάθρα λαβεῖν λέγει. ἀλλὰ τὸ γυμνῶσαι, καὶ πάντα λαβεῖν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα λέγων αἰχμαλωτίζοντες. οὐ γὰρ ἐκτὸς ἴσου ἡ μάχη, ἀλλὰ μιᾶς πολλῆς δυσκολίας ἐνὶ καὶ δυσί. οὐκεῖθεν δὲ νικῶμεν, καὶ περιγενόμεθα μόνον, ἀλλὰ μὴ αἰχμαλωτίζωμεν. ὥσπερ οὖν καὶ ἀνωτέρω οὐκεῖθεν προσάγομεν μηχανήματα τοῖς ὀχυρώμασιν, ἀλλὰ καθαιροῦμεν αὐτά. καὶ γὰρ πολλὴ τῶν ὅπλων ἡ περιουσία. οὐ γὰρ λόγοις πολεμοῦμεν φησί. ἀλλ' ἔργοις πρὸς λόγους, οὐκοῦν σοφία σαρκικὴ, ἀλλ' ἐν πνεύματι πραότητος, καὶ δυνάμεως. πῶς οὖν ἔμελλον φιλοτιμεῖσθαι φησὶ, καὶ κομπάζειν λόγων, καὶ ἀπειλεῖν καὶ ἐπιτιμᾶν, καθάπερ

θάπερ ἐκεῖνοι διέβαλλον λέγοντες. ὅτι αἱ ἐπιστολαί βαρεῖαι, ὅπουγε οὐκ ἔν τοῖς ἴσην ἡμῖν ἰσχύς. εἰ πὼν δὲ αὐχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χῦ, ἐπειδὴ τὸ τῆς αὐχμαλωσίας ὄνομα βαρύ, ταχέως ἂν τρόπον ἐντεῦθεν κατέλυσεν εἰ πών. εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χῦ. ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν. ἀπὸ θανάτου πρὸς ζωήν. ἐξ ἀπωλείας πρὸς σωτηρίαν. οὐ γὰρ ἁπλῶς βαλεῖν ἤλθομεν, ἀλλὰ μεταθῆσαι πρὸς τ ἀλήθειαν τοὺς ἐναντιουμένους. Καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν, ὅταν πληρωθῆ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. Ἐντοῦθα δὲ καὶ τούτους ἐφόβησεν οὐκ ἐκείνους μόνον. ὑμᾶς γάρ φησι ἀναμένομεν, ἵν ὅταν ὑμῶν τ παρακινέσεως, μὴ τ ἀσειλῆς διορθώσωμεν ὑμᾶς, μὴ ἐκκαθάρωμεν, μὴ ἀποθώμεθα τ ἐκείνων κοινωνίας, τότε ἐκείνων ἀπολειφθέντων μόνων ἀνίατα νοσούντων ἐπαγάγωμεν τ τιμωρίαν, ὅταν γνησίους ἴδωμεν ὑμᾶς ἀποστάντας. ὑπακούετε μοι γὰρ μὴ νῦν οὐ τελείως δέ. καίτοι εἰ νῦν ἐποίησας, μεῖζον ἂν εἰργάσω τὸ κέρδος φῆ. οὐ δαμῶς. εἰ γὰρ νῦν ἐποίησα, μὴ ὑμᾶς ἂν περιέβαλον τῇ τιμωρίᾳ. ἀλλ ἔδει πολάσαι μὲ ἐκείνους, ὑμῶν δὲ φείσασθαι· ἀλλ εἰ ἐφεισάμην, χάειτι ἂν ἔδοξα τοῦτο ποιεῖν. νῦν δὲ οὐ τοῦτο βούλομαι, ἀλλὰ πρῶτον κατορθῶσαι ὑμᾶς, μὴ τότε ἐπ ἐκείνους ἐλθεῖν. τί τῶν ὠλαίγχων ἐκείνων ἡμερώτερον; ὃς ἐπειδὴ τοὺς οἰκείους ἐώρα τοῖς ἀλλοτρίοις ἀναμεμιγμένους, βουλεύ μοι ἐπαγαγεῖν τὴν πληγήν, φείδε δὲ μὴ κατέχει τ ἀγανάκτησιν ἕως ἂν ἐκεῖνοι ἀναχωρήσωσιν. ἵνα τούτοις παράξῃ μόνοις. μᾶλλον δὲ ἵνα μὴ δὲ τούτους. οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἀσειλεῖ τοὺς ἐν μὴ φῆ μόνους βούλεται ἐκείνους ἀπολαβεῖν, ἵνα μὴ ἐκεῖνοι τῷ φόβῳ διορθωθέντες μεταναστῶσι, μὴ εἰς μηδένα ἀφῇ τ ὀργήν. καθάπερ γὰρ ἰατρὸς ἄριστος, μὴ πᾶς κοινός, μὴ προστάτης, μὴ κηδεμών, οὕτως πάντα ἔπραττεν, οὕτω πάντ ἐκήδετο, τὰ κωλύματα ἀναιρῶν, τοὺς λυμαινομένους ἀναστέλλων, πάντα χοῦ περιτρέχων. οὐ δὲ γὰρ μαχόμῃ οὕτω τὰ πράγματα ἤννεν, ἀλλ ὡς ἓν ἑτοίμως, μὴ πρόχειρον ἐρχόμῃ νίκῃ, τὰ πρῶτα ἵστη, καταστάσεων, καθαιρῶν, καταβάλλων τῶν διαβολῶν τὰ ὀχυρώματα, μὴ τ δαιμόνων τὰ μηχανήματα. μὴ τελέως μετῆγεν ἅπαντας ἓν τῷ χῷ φρατόπεδον. μὴ οὐδὲ μικρὸν ἀνέπνει, ἀπὸ τούτ, ἐπ ἐκείνους. μὴ πάλιν ἀπ ἐκείνων, ἐφ ἑτέρους μεταπηδῶν, καθάπερ ἵς φρατηγὸς ἄριστος καθ ἑκάστην ἡμέραν ἴσων πρῶτα. μᾶλλον δὲ καθ ἑκάστην ὥραν. ἀπὸ γὰρ χιτωνίσκου μόνου, εἰς τ παράταξιν εἰσελθών, οὐ τάνδρὸς ἤρει τ ἐναντίων τὰς πόλεις, μὴ τόξα, μὴ δόρατα, μὴ βέλη, μὴ πάντα, ἃ γλῶτται παύλου. μὴ γὰρ ἐφθέγγετο μόνον, μὴ παντὸς πυρὸς σφοδρότερον τοῖς πολέμοις αἱ ῥήσεις ἐνέπιπτον. μὴ τοὺς μὲ δαίμονας ἤλαυνε, τοὺς δὲ ὑπ οὐ τ κατεχομένους ἀνοῦς πρὸς ἑαυτ ἐπανῆγεν. ὅτε γοῦν τ δαίμονα ἐκεῖνον τ πονηρὸν ἐξέβαλε, γοήτων ἀνδρῶν μυριάδες πάντες συνελθοῦσαι, τὰ βιβλία τ μαγειῶν κατέκαιον, μὴ πρὸς τ ἀλήθειαν μεθίσταντο. μὴ καθάπερ ἐν πολέμῳ πύργου πεσόντος, ἢ τυραννου κατενεχθέντος. οἱ μετ ἐκείνου πάντες τὰ ὅπλα ῥίψαντες τῷ φρατηγῷ προστρέχουσιν, οὕτω δὴ μὴ τότε ἐγένετο. τ γὰρ δαίμονος ἐκβληθέντος, πολιορκηθέντες ἅπαντες, μὴ τὰ βιβλία ῥίψαντες, μᾶλλον δὲ καταλύσαντες, τοῖς παύλου ποσὶ προσέτρεχον. ὁ δὲ, καθάπερ ἑνὶ φρατοπέδῳ τῇ οἰκουμένῃ παρατάττομαι, οὐδαμοῦ ἵστατο. ἀλλ ὥσπερ τις ὑπόπτερος ὤν, πάντα ἐποίει. μὴ νῦν μὲ χωλὸν διώρθου, νῦν δὲ νεκρὸν ἤγειρε, νῦν δὲ ἕτερον ἐπείρου. τ μάγον λέγω. μὴ οὐδὲ ἐν δεσμωτηρίῳ κατακλειόμῃ ἠύχαζεν. ἀλλὰ μὴ ἐκεῖ ἐν δεσμοφύλακα μετῆγε πρὸς ἑαυτόν, τ καλὴν ταύτην αὐχμαλωσίαν ἐργαζόμῃ.

Τοῦτον οὖν

Τοῦτον οὖν καὶ ἡμεῖς μιμησώμεθα κατὰ δύναμιν. καὶ τί λέγω κατὰ δύναμιν; ἔξεστι γὰρ καὶ ἐγγὺς ἐκείνου γενέσθαι τῷ βουλομένῳ, καὶ θεωρῆσαι τὴν ἀρετὴν, καὶ μιμήσασθαι τὴν ἀνδρείαν. ἔπι γὰρ καὶ τοῦτο ποιεῖ, λογισμοὺς καθαιρῶν, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ. καίτοιγε πολλοὶ κατατέμνειν αὐτὸν ἐπεχείρησαν αἱρετικοί, ἀλλ' ὅμως κατὰ μέλος ὢν πολλῷ ἐπιδείκνυται τὴν ἰσχύν. κέχρηται μὲν γὰρ αὐτῷ, καὶ μαρκίωνι, καὶ μανιχαίῳ, ἀλλὰ κατατέμνοντες. ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἐλέγχονται ἀπὸ τῶν μελῶν. καὶ γὰρ καὶ χεὶρ μόνη τοῦ ἀριστέως τούτου παρ' αὐτῆς οὖσα, κατάκρασιν αὐτοὺς ἐλαύνει. καὶ πόδες μόνος παρ' ἑτέροις διώκει, καὶ καταβάλλει, ἵνα μάθῃς δι' ὧν ἁμαρτάνει περιουσίαν, καὶ ὅτι καὶ περικοπτόμενος σαρκὸς, πάντας ἐλεῖν ἴσχυε τοὺς ἐναντίους. καὶ μέντοι καὶ φῆς διαφθορᾶς τὸ πάντας αὐτῷ κεχρῆσθαι τοὺς ἀλλήλους μαχομένοις. διαφθορᾶς μὲν οὖν, τῆς παύλου δὲ, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τῆς τῶν χρωμένων. οὐ γὰρ ποικίλος ἦν, ἀλλὰ ἁπλοῦς, καὶ σαφής. οὔτι δὲ πρὸς τὰς οἰκίας διέφερεν τὰ ῥήματα ἐννοίας. καὶ διατί οὕτως ἐρρέθη φῂς, ὡς δοῦναι λαβὰς τοῖς βουλομένοις; οὐκ αὐτὸς ἔδωκεν, ἀλλ' ἡ ἐκείνων μανία. οὐκ εἰς δέον γὰρ τούτοις ἐχρήσαντο. ἐπεὶ καὶ ὁ κόσμος οὗτος ὅλος καὶ θαυμαστὸς καὶ μέγας, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας τεκμήριον. καὶ οἱ οὐαὶ οἱ διηπειλημένοι δόξαν θεοῦ. καὶ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα. καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν. ἀλλ' ὅμως τούτῳ πολλοὶ προσέπταισαν. καὶ οἱ μὲν, οὕτως αὐτὸν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἐθαύμασαν, ὡς αὐτὸν νομίσαι εἶναι θεόν, οἱ δὲ, οὕτως αὐτοῦ τὸ κάλλος ἠγνόησαν, ὡς ἀνάξιον εἶναι φανῆναι τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας, καὶ ὕλῃ τινὶ πονηρᾷ τὸ πλέον αὐτοῦ ἀναθεῖναι. καίτοιγε ἀμφοτέρους ὁ θεὸς ἠσφαλίσατο, καλὸν μὲν ποιήσας, καὶ μέγαν, ἵνα μὴ ἀλλότριος αὐτοῦ τῆς σοφίας εἶναι νομίζοιτο, ἐνδεῆ δὲ καὶ οὐκαὐτάρκη ἑαυτῷ, ἵνα μὴ θεὸς ὑποπτεύηται. ἀλλ' ὅμως οἱ πηρωθέντες ἐξ οἰκείων λογισμῶν, εἰς ἐναντίασε ἐξέπεσον ἐννοίας, ἀλλήλους ἐλέγχοντες, καὶ ἀλλήλων γινόμενοι κατήγοροι, καὶ ὑπὲρ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας ἀπολογούμενοι, καὶ αὐτῶν ὧν ἐπλανήθησαν λογισμῶν. καὶ τί λέγω τὸν ἥλιον, καὶ τὸν οὐρανόν; περὶ τῶν ὀφθαλμῶν εἶδον θαύματα οἱ ἰουδαῖοι γινόμενα τοσαῦτα, καὶ μόχον θεοῦ προσεκύνησαν. πάλιν εἶδον δαίμονας τὸν χν ἀπελαύνοντα, καὶ δαιμονιῶντα αὐτὸν ἐκάλουν. ἀλλ' οὐ τοῦ ἐμβάλλοντος ἦν ἔγκλημα, ἀλλὰ τῆς τῶν πεπηρωμένων διανοίας κατηγορία. μὴ τοίνυν μὴ δὲ παύλου καταγίνωσκε διὰ τὴν κακῶς χρησαμένων γνώμην. ἀλλὰ μάθε τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ καλῶς. καὶ τὸν πλοῦτον ἀνάκλυξον. καὶ πρὸς πάντας φησὶ γενναίως, ἀπὸ τῶν ἐκείνου φρατόμενος ὅπλων. οὕτω καὶ ἕλλησι, μὴ ἰουδαίους ἐπισωρεύσαι δυνήσῃ. μὴ πῶς φησι, οὐ πιστεύουσι τοῖς αὐτῷ, ἀπὸ τῶν γεγενημένων δι' αὐτοὺς, ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην διορθώσεως; οὐ γὰρ ἦν ἀνίσχυος δυνάμεως τοσαῦτα δυνηθῆναι. ἀλλ' ἡ τοῦ σταυρωθέντος ἰσχὺς ἐμπνέουσα αὐτῷ, τοιοῦτον αὐτὸν εἰργάσατο. καὶ ῥητόρων, καὶ φιλοσόφων, καὶ τυράννων, καὶ βασιλέων, καὶ πάντων δυνατώτερον ἀπέφηνεν. οὗτος οὐχ ὁπλίσασθαι μόνον ἰσχυὸς, καὶ βαλεῖν τοὺς ἐναντίους, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους κατασκευάσαι τοιούτους. ἵν' οὖν καὶ ἑαυτοῖς, καὶ ἑτέροις γνώμεθα χρήσιμοι, συνεχῶς αὐτὸν μεταχειριζώμεθα, ἀντὶ λειμῶνος, καὶ παραδείσου τοῖς τούτου ῥάμμασιν ἐνυφῶντες. οὕτω γὰρ δυνησόμεθα, μὴ κακίας ἀπαλλαγῆναι, καὶ ἀρετὴν ἐλέσθαι, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων τυχεῖν ἀγαθῶν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Τὰ κατὰ

Λόγος. κβ'.

» Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε, εἴτις πέποιθεν ἑαυτῷ Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυ-
» τοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς. Ὁ μάλιστα αὐτὸς θαυμάσειε παύλου μετὰ τῶν ἄλλων, τοῦτό ἐστιν. ὅτι εἰς ἀνάγκην ἐμαυτὸν μεγάλην τοῦ ἐπαίρειν ἑαυτὸν, ἀμφότερα ἐργάζεται, τοῦτο τε αὐτὸ, καὶ τὸ μὴ δοκεῖν ἐπαχθὴς εἶναι τοῖς πολλοῖς διὰ τὴν περιαυτολογείαν ταύτην. ὃ καὶ ἐν τοῖς πρὸς Γαλάτας μάλιστα ἴδοις. ἐκεῖ γὰρ ἐμαυτὸν, εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν, ἀμφοτέρων ἐπιμελεῖται τούτων. ὅπερ τῶν σφόδρα ἐστὶ δυσκολωτάτων, καὶ πολλῆς δεομένων σωφροσύνης. καὶ μετριάζει, καὶ περὶ ἑαυτοῦ μέγα πλέγει. σκόπει δὲ πῶς καὶ ἐν ταῦτα μέγα αὐτὸ ποιεῖται. κατὰ πρόσωπον βλέπετε; ὁρᾶ καὶ ἐν ταῦτα σωφροσύνη. ἐπιτιμήσας γὰρ τοῖς ἀπατῶσιν αὐτοὺς, οὐ μέχρις ἐκείνων τὸν λόγον ἔστησεν, ἀλλ' ἀπ' ἐκείνων καὶ εἰς τούτους μεταπηδᾷ. καὶ συνεχῶς τοῦτο οὕτω ποιεῖ. οὐ γὰρ δὴ μόνον τῶν παρανομούντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἠπατημένων κατηγορεῖται. εἰ γὰρ καὶ αὐτοὺς ἀφῆκεν ἀνυπεύθυνους, οὐκ ἂν οὕτως δικαίως ἐκτῶν ἑτέρους εἰρημένων διωρθώθησαν. ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἂν ἐπήρθησαν, οὐκόντες ἐγκλήμασιν ὑπευθύνοι. διὰ τοῦτο καὶ αὐτῶν κατηγορεῖται. καὶ οὐ τοῦτο μόνον αὐτοῖς ἐστὶ τὸ θαυμαστὸν, ἀλλ' ὅτι καὶ καταλλήλως ἑκατέροις ἐπιμᾷ. ἄκουε γοῦν τί τούτοις φησί. τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; οὐ μικρὸν τὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ καὶ σφόδρα δίκαιον πάντων τῶν ἀνθρώπων. ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν. ἀπὸ τῶν φαινομένων δοκιμάζετε; ἀπὸ τῶν σαρκικῶν; ἀπὸ τῶν σωματικῶν; πῶς ἐστιν ἀπὸ τῶν φαινομένων; εἴτις πλουτεῖ, εἴτις φυσᾶται, εἴτις πολλοὺς περιβέβληται κόλακας. εἴτις μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ λέγει. εἴτις κενοδοξεῖ. εἴτις ὑποκρίνεται ἀρετὴν, οὐκ ἔχων ἀρετήν. τοῦτο γάρ ἐστι τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε. εἴτις πέποιθεν ἑαυτῷ Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ. ὅτι καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς. οὐ γὰρ βούλεται ἐκπροοιμίων σφόδρα γένεσθε. ἀλλὰ κατὰ μικρὸν αὔξεται, μὴ κορυφοῦται. σκόπει δὲ ἐν ταῦτα τὴν πολλὴν ταπείνωσιν, μὴ πολὺ τὸ αἴνιγμα ὄν. τὸ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ, τοῦτό ἐστιν ἐμφαίνοντος. μὴ γὰρ ἀναμενέτω φῶς παρ' ἡμῶν μαθεῖν. τοῦτέστι διὰ τῆς ἐπιζητήσεως τῆς κατ' αὐτοῦ. ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ τοῦτο λογιζέσθω. ὅτι καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς. οὐκέτι δὴ οὕτως ἦν τοῦ Χριστοῦ ὡς ἐκεῖνος, ἀλλ' ὅτι ὡς περ ἐκεῖνος Χριστοῦ, οὕτως κἀγὼ Χριστοῦ. κατὰ τὴν κοινωνίαν. οὐ γὰρ δὴ αὐτὸς μὲν Χριστοῦ, ἐγὼ δὲ ἑτέρου τινός. μὴ θεὶς τοῦτο τὸ ἴσον, πρὸς
» πίθησι μὴ τὴν ὑπεροχὴν λέγων. Ἐὰν γὰρ μὴ περιασθῶ καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξου-
» σίας, ἧς ἔδωκέ μοι ὁ κύριος, εἰς οἰκοδομὴν, μὴ οὐκείς καθαίρεσιν, οὐκαὶ αἰσχυνθήσομαι.
Ἐπειδὴ γὰρ μέγα τι λέγειν ἔμελλεν, ὁρᾶς πῶς αὐτὸν παραμυθεῖται. οὐδὲν γὰρ οὕτως προσίεται τοῖς πολλοῖς τῶν ἀκροατῶν, ὡς τὸ ἑαυτὸν τινὰ ἐγκωμιάζειν. διόπερ ὑποτεμνόμενος τὸ βαρὺ τοῦτο φῶς. ἐὰν γὰρ μὴ περιασθῶ τι καυχήσωμαι. μὴ οὐκείσθω ὅτι εἴτις πέποιθεν εἶναι Χριστοῦ λογιζέσθω, ὅτι πολὺ ἡμῶν ἀπέχει. ἐγὼ γὰρ ἐξουσίαν ἔχω παρ' αὐτοῦ πολλὴν, ὡς τε οὓς ἂν ἐθέλω, κολάζειν, μὴ ἀποκτέννυμι. ἀλλά τί; ἐὰν γὰρ μὴ περιασθῶ, καίτοι ἄφατον, εἶχεν, ἀλλ' ὅμως συστέλλει τῷ λόγῳ. μὴ οὐκείσθω ὅτι καυχῶμαι, ἀλλ' ἐὰν καυχήσωμαι, ἐὰν βουληθῶ. ἅμα μὴ μετριάζων, μὴ τὴν ὑπεροχὴν δεικνύς. ἐὰν οὕτω καυχήσωμαι φησὶ περὶ τῆς ἐξουσίας ἧς ἔδωκέ μοι ὁ κύριος. πάλιν τὸ πᾶν αὐτῷ ἀνατίθησι. καὶ κοινὸν ποιεῖ τὸ δῶρον. εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκείς καθαίρεσιν. εἶδες πῶς πάλιν παραμυθεῖται τὸν

μυθεῖται τὸν

μυθεῖται τὴν φθόνον τὴν ἀπὸ τῶν ἐγκωμίων, καὶ τὴν ἀκροατὴν πιστοῦται, τὴν χρείαν εἰπὼν δι' ἣν ἔλαβε. καὶ πῶς φησι λογισμοὺς καθαιροῦντες; ὅτι αὐτὸ τοῦτο μάλιστα οἰκοδομῆς εἶδος ἐστί. τὸ τὰ κωλύματα ἀναιρεῖν, καὶ τὰ σαθρὰ διελέγχειν, καὶ τὰ ἀληθῆ σωζεσθαι ἐν οἰκοδομῇ. εἰς τοῦτο μὲν οὖν ἐλάβομεν, ἵνα οἰκοδομῶμεν. ἐὰν δὲ πῆς πυκτεύῃ, καὶ πολεμῇ, καὶ ἀνίατος ᾖ, καὶ τῇ ἑτέρᾳ χρησόμεθα ἐνεργείᾳ, καθαιροῦντες αὐτὸν, καὶ καταβάλλοντες. διὸ καὶ οὐκαὶ χωθήσομαι φησί. τουτέστιν, οὐ δειχθήσομαι ψευδόμενος, οὐ δὲ ἀλαζονευόμενος. Ἵνα δὲ μὴ δόξω, ὡς ἂν ἐνφοβεῖν ὑμᾶς. ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί φησι βαρεῖαι, καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενής. καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος, τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος. ὅτι οἷοι ἐσμὲν δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτ' ἔστιν. ἠδυνάμην μὲν καυχήσασθαι, ἵνα δὲ μὴ τὰ αὐτὰ πάλιν λέγωσιν, ὅτι κομπάζω ἐπιστέλλων. καὶ δύνασθαφρόνιμος εἰμὶ παρὼν, οὐδὲν μέγα ἐρῶ. καὶ μὲν ὕστερον ἐφθέγξατο. ἀλλ' οὐ περὶ τῆς δυνάμεως ταύτης δι' ἧς ἦν φοβερός. ἀλλὰ περὶ ἀποκαλύψεων. μὴ τὸ πλέον περὶ πειρασμῶν. ἵν' οὖν μὴ δόξω φοβεῖν ὑμᾶς, τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος. ὅτι οἷοι ἐσμὲν δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγον ὅτι ἐπιστέλλει μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ, παρὼν δὲ οὐδενὸς λόγου ἐστὶν ἄξιος, διατοῦτο ταῦτα φησί. καὶ αὐτὰ πάλιν συνεσταλμένως. οὐ γὰρ εἶπεν ὅτι ὡς μεγάλα ἐπιστέλλομεν, μεγάλα καὶ πράττομεν παρόντες, ἀλλ' ὑφειμένως μᾶλλον. ὅτε μὲν γὰρ πρὸς ἐκείνους διελέγετο, μὴ σφοδρότερος αὐτὸ τεθεικε λέγων. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας. ὅτε δὲ πρὸς τούτους, καθυφῆκε. διὸ καὶ λέγει. ὁποῖοι ἐσμὲν παρόντες, καὶ ἀπόντες. τουτέστι τοιοῦτοι συνεσταλμένοι. οὐδαμοῦ κομπάζοντες. καὶ ἥλον ἐκτῶν ἐξῆς. Οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι, ἢ συγκρῖναι ἑαυτοῖς τισιν ἑαυτοὺς συνιστανόντων. Ἐντεῦθα καὶ ἀλαζόνας δείκνυσιν ὄντας ἐκείνους. καὶ μεγάλα περὶ ἑαυτῶν φθεγγομένους. καὶ κωμῳδεῖ αὐτοὺς ὡς ἑαυτοὺς συνιστῶντας. ἀλλ' ἡμεῖς οὐδὲν τοιοῦτον. ἀλλ' εἰπὲ καὶ μέγα ἐργασόμεθα, ἐὰν τὸν θεὸν ἅπαντα ἀναφέρωμεν. διὸ καὶ ἐπήγαγεν. Ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς, οὐ συνιοῦσιν. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτ' ἔστιν. οὐ πρὸς ἐκείνους ἑαυτοὺς παραβάλλομεν. ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους. καὶ γὰρ προϊὼν ἔλεγεν. οὐδὲν ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ. περιαστότερον αὐτῶν πάντων ἐποίησα. καὶ πάλιν. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ἡμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ. ὥστε ἑαυτοῖς συγκρίνομεν ἑαυτούς, οὐκ ἐκείνοις τοῖς οὐδὲν ἔχουσιν. ἡ γὰρ τοιαύτη ἀπόνοια, ἀνοίας ἐστίν. ἢ περὶ ἑαυτοῦ οὖν τοῦτο φησι, ἢ περὶ ἐκείνων. ὅτι οὐ τολμῶμεν συγκρῖναι ἑαυτοὺς ἐκείνοις τοῖς πρὸς ἀλλήλους ἀμιλλωμένοις, καὶ μεγάλα κομπάζουσι, καὶ μὴ σωιοῦσι. τουτέστι μὴ αἰσθανομένοις πῶς εἰσὶ καταγέλαστοι τοιαῦτα ἀλαζονευόμενοι. καὶ μεταξὺ ἀλλήλων ἑαυτοὺς ἐπαίροντες. Ἡμεῖς δὲ οὐκεὶς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα καθάπερ οὗτοι. Καὶ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς κομπάζοντας λέγειν. ὅτι τὴν οἰκουμένην ἐστηρίξαμεν. πρὸς τὰ ἕωα τὰ τῆς γῆς ἀφικόμεθα. καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα μεγαληγορεῖν. ἀλλ' ἡμεῖς οὐχ οὕτως φησί. Ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἀφικέσθαι, ἄχρις καὶ ὑμῶν. Ὥστε ἑκατέρωθεν ἡ ταπεινοφροσύνη αὐτοῦ κατάδηλος. καὶ ὅτι οὐδὲν πλεῖον

εἰργάσατο

εἰργάσατο εἶπε. καὶ ὅτι δῶρ αὐτὸ τῷ θῷ ἀνατίθησι. κατὰ γὰρ τὸ μέτρον φῆ, τὸ κανόνος οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θς μέτρον ἀφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. καθάπερ γεωργοῖς ἄμπελον διανέμων, οὕτως ἡμῖν ἀφώρισε. μέχρις οὗ οὐ κατηξιώθημεν φθάσαι, μέχρι τούτου καυ-
» χώμεθα. Οὐ γὰρ μὴ ὡς ἐφικόμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς. μέχρι γὰρ καὶ
» ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χῦ. Οὐχ ἁπλῶς παρεγενόμεθα, ἀλλὰ κα-
τηγγείλαμεν, ἐκηρύξαμεν, πείσαμεν, κατωρθώσαμεν. εἰκὸς γὰρ ἐκείνους, καὶ ἁπλῶς παρα
γινομένους τοῖς τῶν ἀποστόλων μαθηταῖς, ἑαυτοῖς τὸ πᾶν λογίζεσθαι ἐκ τῆς δαψιλοῦς πει-
θημόνος. ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς οὕτως. οὐδ' ἂν ἔχοιτις εἰπεῖν ὅτι οὐ μέχρις ὑμῶν ἰσχύσαμεν ἐλθεῖν.
καὶ τῷ λόγῳ μόνον ἐκτείνομεν τὴν μέχρις ὑμῶν καύχησιν. καὶ γὰρ καὶ ὑμῖν τὸν λόγον ἐκη-
» ρύξαμεν. Οὐκεὶς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι, ἀλλ' ἐν ἀλλοτρίοις κόποις. ἐλπίδα δὲ ἔχον-
» τες αὐξανομένης τῆς πίστεως ἐν ὑμῖν μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ὑμῶν, εἰς περίσσειαν
» εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσα-
» σθαι. Γολλιὼ δείκνισι τὴν κατηγορίαν ἐκείνων ἐντεῦθεν, ὅτι καὶ εἰς τὰ ἄμετρα ἐκαυ
χῶντο, καὶ ὅτι εἰς τὰ ἀλλότρια. καὶ ὅτι τῶν μὲν ἀποστόλων ὁ ἱδρὼς ἦν ἅπας, ἐκεῖνοι δὲ ἐ-
καλλωπίζοντο τοῖς ἐκείνων κόποις. ἡμεῖς δέφησι δι' ὧν ἔργων ταῦτα ἐπεδείξαμεν. οὐ
τοίνυν ἐκείνους μιμησόμεθα. ἀλλ' ἔνθα ἡμῖν μαρτυρεῖ τὰ ἔργα, ταῦτα ἐροῦμεν. μὴ τί λέ-
γω φῆ ὑμᾶς; ἐλπίδα γὰρ ἔχω αὐξανομένης, τῆς πίστεως ὑμῶν. οὐ γὰρ ἀποφαίνει ἁπλῶς,
τὸ οἰκεῖον ἦθος μιμούμενος. ἀλλ' ἐλπίζω φῆ ὑμῶν ἐπιδιδόντων, ὅτι καὶ περαιτέρω ὁ κανὼν ὑ-
μῶν ἐπεκταθήσεται, εἰς τὰ ὑπερέκεινα εὐαγγελίσασθαι. προβησόμεθα γὰρ μὴ περαιτέρω
φῆ, ὥστε κηρύξαι, καὶ κάμεῖν. οὐχ ὥστε λόγοις κομπάζειν ὑπὲρ ὧν ἑτέροις κάμνομεν ἕτεροι. καλῶς δὲ
κανόνα ἐκάλεσε, καὶ μέτρον, ὡς ἂν πίστιν τῆς οἰκουμένης ἐλθὼν, μὴ κληρονομίαν ἀρίστην. μὴ
δεικνὺς τὸ ἔργον τοῦ θῦ ὅλον. ἔχοντες οὖν τοιαῦτα ἔργα φῆ, καὶ μείζονα προσδοκῶντες, οὐ
κομπάζομεν, ὡς ἐκεῖνοι μηδὲν ἔχοντες. οὐδὲ ἑαυτοῖς ζηλοῦμεν, ἀλλὰ τῷ θῷ τὸ πᾶν.
» διὸ καὶ ἐπάγει. Ὁ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. Καὶ γὰρ φῆ ἐκτῦ θῦ ἡμῖν
» προσγίνεται. Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνος ἐστὶ δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κς συνίστησιν.
Οὐκεῖθεν ἡμεῖς ἐσμὲν, ἀλλ' ὃν ὁ κς συνίστησιν. εἶδες πῶς συνεσταλμένως φθέγγεται; εἰ δὲ
προϊὼν ὑψηλότερα ἀνίστησι, μὴ θαυμάσῃς. καὶ γὰρ τῆς τοῦ παύλου συνέσεως. εἰ
γὰρ ἔμελλε πανταχοῦ ταπεινὰ φθέγγεσθαι, οὐκ ἂν αὐτοὺς ἔπληξεν οὕτως. οὐδ' ἂν τοὺς μα
θητὰς τῆς πλάνης ἀπήλλαξεν. ὅτι γὰρ καὶ μετριάζοντα ἀκαίρως βλάπτει, καὶ λέγον-
τά τι περὶ ἑαυτοῦ θαυμαστὸν δικαίρως, ὠφελῆσαι. ὥσπερ οὖν καὶ αὐτὸς ἐποίησε. καὶ γὰρ
ἰσχνόφωνος ἦν οὐ μικρὸς περὶ παύλου τι εἰπεῖν φαῦλον τοὺς μαθητάς. οὐκ ἐπειδὴ παῦ
λος ἐζήτει τὴν παρ' ἀνθρώπων δόξαν. εἰ γὰρ δῶρ ἐζήτει, οὐκ ἂν τὰ μεγάλα ἐκεῖνα, μὴ θαυ
μαστὰ τὰ πρὸ ιδ' ἐτῶν ἂν ἐσίγησεν. οὐδ' ἂν ἀνάγκης ἐπικειμένης, οὕτως ἀνεδύετο,
καὶ ὤκνει εἰπεῖν. δηλονότι, οὐδ' ἂν τότε εἶπεν, εἰ μὴ σφόδρα κατηναγκάσθη. οὐκοῦν οὐ
τὴν παρὰ ἀνθρώπων δόξαν ἐζητῶν, ταῦτα ἔλεγεν. ἀλλὰ τῶν μαθητῶν κηδόμε-
νος. ἐπειδὴ γὰρ διέβαλλον αὐτὸν, ὡς ἀλαζόνα, καὶ λόγοις κομπάζοντα, ἔργοις
δὲ οὐδὲν δυνάμενον ἐπιδεῖξαι, ἀναγκάζεται λοιπὸν, εἰς ἐκείνας τὰς ἀποκαλύψεις
ἐλθεῖν.

ἐλθεῖν. καίτοιγε δίωκόμενος διὰ τῶν ἔργων αὐτὸς ᾔδεισαν, ἵνίκα ταῦτα ἔλεγεν, ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τῇ διὰ τῶν ἔργων κέχρηται ἀπειλῇ. κενοδοξίας γὰρ μάλιστα καθαρὸς ἦν. καὶ ὅλως αὐτὸ δεῖκνυσιν ἅπας ὁ βίος, καὶ ὁ πρότερος, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα. διαλλάξαι γοῦν, καὶ ἀθρόον μετέστη. καὶ μεταστὰς, σωφρονεῖν ἐδίδασκεν. καὶ πᾶσαν ἐκείνῳ ἔρριψε τὴν παρ' αὐτῶν τιμήν. καίτοιγε τὸ κεφάλαιον αὐτῶν, καὶ ὁ προστάτης, αὐτὸς ἦν, ἀλλ' οὐδὲν ἐκείνων ἐνενόησεν ἐπειδὴ τὴν ἀλήθειαν εὗρεν. ἀλλ' ὕβρεις, καὶ ἀτιμίας αὐτῶν ἀντιλάξατο. καὶ γὰρ πρὸς τὴν σεμνὴν ἐώρα τῶν πολλῶν, ὅλως πάντα ἡγούμενος. ὁ γὰρ μήτε γέενναν, μήτε βασιλείαν ἡγούμενος εἶναι, μήτε κόσμους μυρίους πρὸς τὸν τοῦ χρυσοῦ πόθον, πῶς ἂν τὴν παρὰ τῶν πολλῶν δόξαν ἐθήρευεν; οὐδαμῶς. ἀλλὰ καὶ σφόδρα ταπεινός ἐστιν, ὅταν ἐξίῃ, μὴ τὸν πρότερον αὐτοῦ φιλοτιμεῖσθαι βίον, ἅτε βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστὴν καλῶν ἑαυτόν. καὶ ὁ μαθητὴς δὲ αὐτοῦ λοιδορῶν πολλὰ περὶ αὐτοῦ φησί. δηλονότι παρ' αὐτοῦ μαθών. ἐκπομπεύοντος αὐτοῦ τῷ προτέρῳ βίῳ, οὐχ ἥττον, ἢ τῷ μεταταῦτα.

Η' Στιχον.

Τ αῦτα δὲ λέγω, οὐχ ἵνα ἀκούωμεν μόνον. ἀλλ' ἵνα καὶ μανθάνωμεν. εἰ γὰρ ἐκεῖνος τῶν περὶ τοῦ λουτροῦ πλημμελημάτων ἐμέμνητο, καίτοι πάντων ἀφανισθέντων, τίνα οὖν ἔχοιμεν συγγνώμην οἱ τῶν μετὰ τὸ λουτρὸν ἀμνημονοῦντες ἡμεῖς; τί λέγεις ἄνθρωπε; προσεύχου σας τῷ θεῷ, καὶ στιλπνὸν θάνῃ; δεύτερα αὖπη πρόσκρουσις. δεύτερα ἀπόπτωσις. ποίων οὖν ἁμαρτημάτων αὐτῆς λύσιν; ὧν οὐδὲ οἶδας αὐτός; πάννυχε. οὐ γὰρ μεμνᾶς, καὶ φροντίζεις πῶς λόγον δώσεις ὁ μὴ δὲ μεμνῆσθαι αὐτῶν ἀπουδάζων, ἀλλὰ παίζων ἂν οὐ παυκρῖς. ἀλλ' ἔσται καιρὸς ὅτε οὐκέτι προχωρήσει τὰ τῆς παιδιᾶς ἡμῖν. καὶ γὰρ δεῖ πάντας ἀποθανεῖν. διὰ γὰρ τὴν πολλὴν ἀναισθησίαν τῶν πολλῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν φανερῶν διαλέγεσθαι δεῖ. καὶ ἀναστῆναι πάντας, καὶ κριθῆναι πάντας, καὶ πολασθῆναι. μάθῃ δὲ τοῦτο οὐ πάντως ἐὰν θέλωμεν. ἐκείνων μὲν γὰρ οὐχ ἡμεῖς κύριοι, οὔτε τῆς τελευτῆς ἡμῶν, οὔτε τῆς ἀναστάσεως, οὔτε τῆς κρίσεως, ἀλλ' ὁ δεσπότης ὁ ἡμέτερος. τὰ μέν τοι δίδοναι δίκαιον, ἢ μή, ἡμεῖς κύριοι. τοῦτο γὰρ τῶν ἀνδεχομένων ἐστίν. ἀλλ' ἐὰν θέλωμεν, τῶν ἀδυνάτων αὐτὰ ποιήσομεν. ὡς περ οὖν παῦλος, ὡς πέτρος, ὡς οἱ ἅγιοι πάντες. καὶ γὰρ ἐκείνους πολασθῆναι ἀδύνατον. αὖ τοίνυν ἐθέλωμεν, καὶ ἡμᾶς ὁμοίως ἀδύνατόν τι παθεῖν. κἂν γὰρ μυρία πεπλημμεληκότες, δυνατὸν ἀνακτήσασθαι ἕως ἂν ζῶμεν. ἀνακτησώμεθα τοίνυν ἑαυτούς. καὶ ὁ μὲν γέρων, ἐννοείτω ὅτι μικρὸν ὕδωρ ἀπελύσετο, ὅτε ἱκανῶς ἐνετρύφησε τῇ ἡλικίᾳ. καίτοιγε ποίαν τρυφὴν ἐν ἡλικίᾳ διάγειν; ἀλλὰ τέως πρὸς τὴν ἐκείνου δόξαν τρυφᾶν φημί. ἐννοείτω μεταταῦτα, ὅτι ἔξεστιν αὐτῷ ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὸ πᾶν ἀποπλύνασθαι. ὁ νέος πάλιν, καὶ αὐτὸς τὸ ἄδηλον λογιζέσθω τῆς τελευτῆς. καὶ ὅτι πολλῶν πολλάκις πρεσβυτέρων μενόντων ἐνταῦθα, οἱ νέοι πρὸ αὐτῶν ἀπηνέχθησαν. ἵνα γὰρ μὴ πραγματευώμεθα τὴν τελευτὴν ἡμῶν, διαταῦτα ἐν ἀδήλῳ κεῖται. διὸ καὶ σοφὸς παραινεῖ λέγων. μὴ ἀνάμενε ἐπιστρέψαι πρὸς κύριον. καὶ μὴ ἀναβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας. οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. ἐκ μὲν γὰρ τοῦ ἀναβάλλεσθαι, πίνδυνος καὶ φόβος. ἐκδὲ τοῦ μὴ ἀναβάλλεσθαι, σεῖρα δηλονὴ, καὶ ἀσφαλής.

ἔχου τοίνυν

ἐχου τοίνυν τῆς ἀρετῆς. οὕτω γὰρ κἂν νέος ἀπέλθῃς, ἀσφαλῶς ἀπῆλθες, κἂν εἰς γῆρας ἔλθῃς, μὴ πολλῆς ἀπέλθῃς τῆς δυσπορίας. καὶ διπλῆ ἑορτὴν ἄγε πάντες ἔξεις τὸν βίον, κακίας τε ἀπεχόμενος, καὶ ἀρετῆς ἐπειλημμένος. μὴ λέγε ἔσται καιρὸς ὅταν ἐπιτρέψαι δέῃ. ταῦτα γὰρ τὰ ῥήματα σφόδρα παροργίζει τὸν θεόν. τί δήποτε; ὅτι αὐτὸς σοι ἀπείρους αἰῶνας ἐπηγγείλατο. σὺ δὲ οὐ δὲ τ̀ παροῦσαν ζωὴν ἐθέλεις πονεῖν τ̀ βραχεῖαν ταύτην καὶ πρόσκαιρον. ἀλλ' οὕτως εἰ χαῦνος, καὶ ἀνάνδρος, ὡς καὶ αὐτῆς ταύτης βραχυτέρας ἐπιζητεῖν. οὐχ οἱ αὐτοὶ κῶμοι καθ' ἡμέραν; οὐχ αἱ αὐταὶ πράξεις; οὐχ αἱ αὐταὶ πόρναι; οὐχὶ τὰ αὐτὰ θεάτρα; οὐχὶ τὰ αὐτὰ χρήματα; μέχρι τίνος ὡς ἐκείνων ὄντων ἐρᾷς; μέχρι τίνος τὴν ἀπόρεγον ἔχεις τῆς κακίας ἐπιθυμίαν; ἐννόησον ὅτι ὁσάκις ἐπόρνευσας, τοσαυτάκις κατέγνως σαυτοῦ. καὶ γὰρ τοιοῦτον ἡ ἁμαρτία. ἅμα γέγονε, καὶ τὴν ψῆφον ἤνεγκεν ὁ δικαστής. ἐμεθύσθης, ἐμοιχεύθης, ἥρπασας; φῆφον λοιπὸν ὑπόφερε τ̀ ἐναντίαν. ὁμολόγησον τῷ θεῷ χαίειν, ὅπισε οὐκέτι μέσοις ἀνήρπασε τοῖς ἁμαρτήμασι. μὴ καὶ ἑτέραν ζήτει προθεσμίαν, εἰς τὸ κακῶς ἐργάζεσθαι. πολλοὶ μεταξὺ πλεονεκτοῦντες, ἀνήρπαγησαν καὶ ἀπῆλθον τοῦτο φανερὰν δίκην. φοβήθητι μὴ καὶ σὺ ταῦτα πάθῃς ἀναπολόγητος. ἀλλὰ πολλοῖς ἔδωκε προθεσμίαν ὁ θς, καὶ ἐν ἑκάστῳ μέρᾳ ἐξομολογήσασθαι. τί οὖν καὶ σοὶ δώσει; ἴσως δώσει φησί. τί λέγεις ἴσως; καὶ ἐνίοτε, καὶ πολλάκις. ἐννόησον ὅτι περὶ ψυχῆς βουλεύῃ. μὴ πίθει, μὴ ἐναντίον, μὴ λογίζου, μὴ λέγε. τί δὲ ἐὰν μὴ δῶ; τί δὲ ἐὰν δῶ φησι. ἔδωκε μοι αὐτός. πλεῖον ταῦτα ἐκείνου ἀσφαλέστερον, μὴ κερδαλεώτερον. ἐὰν μὲν γὰρ ἡδὴ ἄρξῃ, τὸ πᾶν ἐκέρδανας, αὖτε λάβῃς, αὖτε μὴ λάβῃς προθεσμίαν. ἐὰν δὲ ἀεὶ μέλλῃς, δι' αὐτὰ ταῦτα πολλάκις οὐ λήψῃ. σὺ δὲ εἰς μὲ πόλεμον ἀπιὼν, οὐ λέγεις οὐκ ἀνάγκη διαθέσθαι, ἴσως ἐπανήξω. οὐδὲ πρὸ γάμου βουλεύομενος, λέγεις, λάβω γυναῖκα πενιχράν. πολλοὶ παρὰ δόξαν, μὴ οὕτως ἐπλούτησαν. οὐδὲ οἰκίαν οἰκοδομούμενος, καταβάλλω θεμελίους σαθρούς. πολλαὶ καὶ οὕτως ἔπεσαν οἰκίαι. ὑπὲρ δὲ ψυχῆς βουλεύόμενος, τοῖς σαθροτέροις ἐγχειρεῖς; τὸ ἴσως, καὶ πολλάκις, καὶ ἐνίοτε πιθεὶς, καὶ τοῖς ἀδήλοις ἐπιτρέπεις σαυτόν; οὐ τῷ ἀδήλῳ φησί. ἀλλὰ τῇ τοῦ θυ φιλανθρωπίᾳ. φιλάνθρωπος γὰρ ὁ θς. οἶδα κἀγώ. ἀλλ' ὁ φιλάνθρωπος οὗτος, κἀκείνους οὓς εἶπον ἀνήρπασε. τί δὲ αὖ, καὶ χρόνον λαβὼν ὅμοιος μένεις; ὁ γὰρ τοιοῦτος, καὶ ἐν γήρᾳ ῥᾴθυμος ἔσται. οὑφησι. ὁ γὰρ λογισμὸς οὗτος, καὶ μὴ ὀγδοήκοντα ἔτη, ἐνενήκοντα ζήτει. καὶ μὴ τὰ ἐνενήκοντα, ἑκατόν. καὶ μὴ ἑκατὸν, ἀργότερος ἔσται. καὶ οὕτως ὁ βίος ἅπας ἀναλωθήσεται μάτην, καὶ συμβήσεται τὰ περὶ τῶν Ἰουδαίων εἰρημένα, καὶ σοί. ὅπι ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτῶν. καὶ εἴθε ἐν ματαιότητι μόνον. ἀλλὰ μὴ καὶ ἐν κακῷ. ὅταν γὰρ ἀπέλθωμεν ἐκεῖ τὸ βαρὺ τῶν ἁμαρτημάτων φορτίον φέροντες. (τοῦτο γάρ ἐστιν ἐν κακῷ) τρεφῶ ἀποίσομεν τῷ πυρί, μὴ πολλὴν τῷ σκώληκι τροφὴν παρέξωμεν. διὸ δέομαι, καὶ ἀντιβολῶ, φύγωμεν ποτὲ γενναίως. καὶ ἀποφύγωμεν κολάσεις. ἵνα καὶ τ̀ ἐπηγγελμένων τύχωμεν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, κγ'. Κεφ. ια'.

» Ὄφελον ἀνέχεσθέ μου μικρὸν τῆς ἀφροσύνης, ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. Μέλλων ἐμβαίνειν εἰς τοὺς

νειν εἰς τοὺς οἰκείους ἐπαίνους, πολλῇ κέχρηται τῇ προσιορθώσει. καὶ οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δεύτερον ταῦτα ποιεῖ, καίτοιγε ἱκανὴ ἦν ἡ ἀνάγκη τῆς ὑποθέσεως ἀπολογήσασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ. καὶ τὰ πολλάκις εἰρημένα αὐτῷ. ὁ γὰρ ἁμαρτημάτων μεμνημένος, ὧν ὁ θεὸς οὐκ ἐμέμνητο, μὴ διαβολὴν λέγων ἀνάξιος εἶναι καὶ τῆς προσηγορίας αὐτῆς τῶν ἀποστόλων, καὶ τοῖς σφόδρα ἀναισθήτοις δῆλος ἐστὶν οὐ μικρὰν δόξαν ταῦτα λέγων ἀμέλλειν αὐτῷ ἐρεῖν. καὶ γὰρ δὴ καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν εἰς δόξαν αὐτὸν μάλιστα τοῦτο παρέβλαπτε τὸ περὶ ἑαυτοῦ λέγειν. καὶ προσίσταται τοῦτο τοῖς πολλοῖς. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἐφείδετο, ἀλλ' εἰς ἓν εἶδε τὴν τῶν ἀκουόντων σωτηρίαν, ὥστε μὴ δὲ βλάψαι τούτῳ τοὺς ἀνοήτους τῷ μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ εἰπεῖν. ἐκ περιουσίας οὖν κέχρηται ταῖς πολλαῖς ταύταις προσιορθώσεσι, καὶ φησιν. εἰ δὲ ἠνείχεσθέ μου μικρά τινα ἀνοηταίνοντος. μᾶλλον δὲ καὶ ἀνέχεσθε. εἶδες σωφρονίσεως; τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν εἰ δὲ, κυρίους αὐτοὺς ποιοῦντος ἐστί. τὸ δὲ καὶ ἀποφλοιᾶσθαι, σφόδρα θαρρούντως αὐτῶν ἅπτεται τῇ ἀγάπῃ. καὶ συνδεικνυμένου ὅτι, καὶ φιλεῖ, καὶ φιλεῖται. μᾶλλον δὲ οὐκ ἀπὸ ἀγάπης φιλῆς ἁπλῶς, ἀλλ' ἀπὸ πένης ἔρωτος δούλου καὶ μανικοῦ φῆναι δεῖν
» αὐτοὺς ἀναχέσθαι, καὶ ἀνοηταίνοντος. διὸ καὶ ἐπήγαγε. Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ. Οὐκ εἶπεν ἀγαπῶ γὰρ ὑμᾶς. ἀλλ' ὁ πολλῷ τούτου σφοδρότερον ἴσον, πάθησι. ζηλότυποι γάρ εἰσιν αἱ ψυχαὶ αἱ σφόδρα τῶν ἐρωμένων περικαιόμεναι, καὶ οὐκ ἂν ἄλλως τις ζηλοτυπίας, ἀλλ' ἢ ἀπὸ σφοδρᾶς φιλίας. εἶτα ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι διαφθαρείσας ἔνεκεν, ἢ ζημίας, ἢ χρημάτων, ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου τὴν φιλίαν αὐτῶν ἐφίενται, προσέθηκε, δι' ὃ ζηλῶ. καὶ γὰρ ὁ θεὸς λέγεται ζηλοῦν, οὐχ ἵνα πάθος ὑποθῇ ὑβρίζων. καὶ γὰρ ἁπάντων τὸ θεῖον. ἀλλ' ἵνα μάθωσιν ἅπαντες, ὅτι δι' οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἢ δι' αὐτοὺς τοὺς ζηλοτυπουμένους πάντα ποιεῖ. οὐχ ἵνα αὐτὸς τι κερδάνῃ, ἀλλ' ἵνα ἐκείνους διασώσῃ. ὧν μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ οὕτως ὁ ζῆλος γίνεται, ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκείαν ἀνάπαυσιν. οὐ διὰ τὸ κατατρέχεσθαι τοὺς ἐρωμένους, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ πλήττεσθαι τοὺς φιλοῦντας, καὶ παρυβρίζεσθαι, καὶ ἐλαττον ἔχειν παρὰ τοῖς ἐρωμένοις. ἐν ζῶν δὲ οὐχ οὕτως. οὐ γὰρ τούτου μοι μέλει φῆναι, μὴ ἐλαττον ἔχω παρ' ὑμῖν, ἀλλὰ μὴ ὑμᾶς ἴδω διαφθαρέντας. τοιοῦτος γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ ζῆλος. τοιοῦτος καὶ
» ὁ ἐμὸς, σφοδρὸς ὁμοῦ, καὶ καθαρός. εἶτα καὶ ἡ αἰτία ἀναγκαία. Ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς
» ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν. Οὐκοῦν οὐκ ἐμαυτῷ, ἀλλ' ἐκείνῳ ζηλῶ, ᾧ ἡρμοσάμην. μνησθεὶς γάρ ἐστι καιροῦ ὁ παρὼν καιρός. ὁ δὲ τοῦ παιδάδων, ἕτερος. ὅταν λέγωσιν, ἀνέστη ὁ νυμφίος, ὡς καινῶν πραγμάτων. ὧν τοῦ νόμου παρθένοι μένουσι πρὸ τοῦ γάμου. μετὰ δὲ τὸν γάμον οὐκέτι. ἐν ζῶν δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ κἂν μὴ ὦσι παρθένοι πρὸ τοῦ γάμου τότου, μὴ τὸν γάμον παρθένοι γένωνται. οὕτω πᾶσα ἡ ἐκκλησία παρθένος ἐστί. μὴ γὰρ πρὸς πάντας διαλεγόμεθα ταῦτα φῆναι, μὴ τοὺς γεγαμηκότας, μὴ τὰς γεγαμημένας. ἀλλ' ἴδωμεν τί φέρων, ἡμᾶς ἡρμόσατο. ποῖα εἶδεν; οὐ χρυσὸν, οὐκ ἄργυρον, ἀλλὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. διὸ μὴ ἔλεγεν. ὑπὲρ ἧς προσβλέπομεν. μὴ παρακαλεῖ, ὅτε τὴν νύμφην ἐμέλλον λαμβάνειν. τούτου τύπος ἦν τὰ τοῦ Ἀβραάμ. μὴ γὰρ ἐκεῖνος τὸν παῖδα τὸν πιστὸν ἔπεμψε μνηστευσάμενον κόρην ἐθνικήν. μὴ ἐν ζῶν δὲ ἔπεμψεν ὁ θεὸς, τοὺς οἰκέτας τοὺς ἑαυτοῦ μνηστευσαμένους τῷ παιδὶ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ προφήτας αὐτῶν ἔστιν ἐν ζῶν τὰ λέγοντας. ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ ἐπλάδου τὸ λαόν σου, καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου, μὴ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου.

Εἶδες καὶ

» Εἶδες καὶ τὸν προφήτην ἁρμοζόμενον. Εἶδες καὶ τὸν ἀπόστολον μ̄ τ̄ πολλῆς τῆς παῤῥη-
» σίας ⸗ τὸ ῥῆμα φθεγγόμενον, καὶ λέγοντα; Ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον
» ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ χ̄ῳ. Εἶδες πάλιν σωφρονίσαντα; Εἰπὼν γὰρ ὅτι ὀφείλετέ μοι ἀνέχεσθαι,
οὐκέτι, διδάσκαλος γάρ ὑμῶν εἰμι. καὶ οὐ διὰ ἐμαυτὸν λέγω, ἀλλ' ὁ μάλιστα τούτοις ἔφερεν
ἀξίωμα, ⸗ πίθησιν, ἑαυτὸν μὲν ἐν χώρᾳ τῆς προμνηστρίας. ἐκείνους δὲ ἐν τάξει τῆς νύμ-
» φης στήσας, καὶ ἐπάγει λέγων. Φοβοῦμαι δὲ μήπως, ὡς ὄφις Εὔαν ἠπάτησε τῇ πανοῦρ-
» γίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χ̄ν. Εἰ γὰρ
μὴ ἡ ἀπώλεια ὑμετέρα, ἀλλὰ ἡ ἀθυμία κοινή. καὶ σπόσει τὴν σωφρονίσιν. οὐ γὰρ αὐτὸ φαίνε-
ται, καίτοι ἦσαν διεφθαρμένοι, καὶ ⸗ δηλῶν ἔλεγεν. ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή, τιμω-
ρήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀφίησιν αὐτοὺς ἀναιχμωτήσαι.
διὸ φησὶ, μήποτε. οὔτε γὰρ καταδικάζει, οὔτε σιγᾷ. οὐδέτερον γὰρ ἀσφαλές, οὔτε εἰπεῖν φα-
νερῶς, οὔτε κρύψαι δεινεκῶς. διὸ τὸ μέσον πίθησι λέγων, μήποτε. ⸗ γὰρ οὐδὲ σφόδρα
κατεγνωκότος, οὐδὲ σφόδρα θαῤῥοῦντος, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τούτων ἑκατέρων ἑστῶτος. οὕτω
μὲν οὖν παρεμυθήσατο, τῇ δὲ μνήμῃ τῆς ἱστορίας, εἰς φόβον ἄφατον ἐνέβαλε. καὶ πάσης
ἀποσοβεῖ συγγνώμης αὐτούς. εἰ γὰρ μὴ ὁ ὄφις κακοῦργος, κἀκεῖνα ἀνόητος, ἀλλ' ὅμως οὐ-
δὲν, τούτων ἐξήρπασε τὴν γυναῖκα. ὁρᾶτε οὖν μὴ ταῦτα πάθητέ φησι. καὶ οὐδὲν ὑμῶν
προφήσεται. καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνος μείζονα ἐπαγγειλάμενος, οὕτως ἠπάτησεν. ὅθεν δηλονότι
καὶ οὗτοι κομπάζοντες, φυσῶντες, ἑαυτοὺς ἐξηπάτων. καὶ ⸗ οὐκ ἐντεῦθεν μόνον δεῖ σοφί-
» σασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν μετὰ ταῦτα λέγει. Ὅτι εἰ μὲν ὁ ἐρχόμενος, ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει
» ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ
» ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε. Καὶ οὐ λέγει μήπως ὡς ὁ Ἀδὰμ ἠπατήθη, ἀλλὰ δείκνυσι
γυναῖκας ὄντας τοὺς ταῦτα πάσχοντας. γυναικῶν γὰρ τὸ ἀπατᾶσθαι, καὶ οὐκέτι τοσοῦτον οὗτος, ἢ
ὑμεῖς ἀπατηθῆτε. ἀλλὰ ἐπὶ μένων τῇ μεταφορᾷ, φησί. μήπως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν
ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς χ̄ν, ἀπὸ τῆς ἀφελείας, οὐκ ἀπὸ τῆς κακουργίας λέγω. οὔτε
ἐκ κακουργίας, οὔτε ἐκ τοῦ μὴ πιστεύειν, ἀλλ' ἐξ ἀφελείας. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ἐντεῦθεν συγγνώ
μης ἄξιοι οἱ ἀπατώμενοι, καὶ ἐδήλωσεν ἡ δύα. εἰ δὲ ⸗ συγγνώμης ἄξιον, πολλῷ μᾶλλον,
ὅταν μηδὲ κενοδοξίαν τις ⸗ πάθῃ. εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος, ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ
ἐκηρύξαμεν, δεικνὺς ἐντεῦθεν, οὐχὶ κορινθίους ὄντας. ἀλλ' ἑτέρωθεν προδιαφθειρομένους
αὐτοῖς ἀπατῶντας. διὸ φησὶν, ὁ ἐρχόμενος. εἰ πνεῦμα ἕτερον ἐλάβετε, εἰ εὐαγγέλιον ἕτε
ρον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε. τί λέγεις, ὁ μαλάττων εἰπὼν ἑαυτὸν εὐαγγελίζηται
ὑμᾶς παρ' ὃ παρελάβετε ἀνάθεμα ἔστω, νυνὶ λέγεις καλῶς ἠνείχεσθε; μὴ μέντοι διὰ ⸗ οὐκ
ἔδει ἀνέχεσθαι, ἀλλ' ἀποπηδᾶν. εἰ δὲ τὰ αὐτὰ λέγουσι, δεῖ ἀνέχεσθαι. πῶς οὖν λέγεις ἐ-
πειδὴ τὰ αὐτὰ λέγουσιν οὐ δεῖ ἀνέχεσθαι. εἰ γὰρ ἄλλα ἔλεγον ἔφη, ἔδει ἀνέχεσθαι. προσέ-
χωμεν τοίνυν. καὶ γὰρ μέγας ὁ κίνδυνος, καὶ βαθὺς ὁ κρημνός, οὐ ἁπλῶς αὐτὸ παρασῤῥάμ-
μωμεν, καὶ πάσαις ταῖς αἱρέσεσι πάροδον δίδωσι τὸ εἰρημένον. τί οὖν ἐστι τὸ νόημα τῶν ῥη-
μάτων τούτων; οὕτως ἐκόμπαζον ἐκεῖνοι, ὡς ἀτελῶς τῶν ἀποστόλων διδασκόντων, ὡς αὐ-
τῶν πλεῖόν τι εἰσφέροντες λέγουσιν. εἰκὸς γὰρ αὐτοὺς πολλὰ φλυαροῦντας φορυτὸν ἐ-
πεισάγειν ἀνόητον τοῖς δόγμασι τούτοις. διὸ καὶ τὸ ὄφεως, μὴ τῆς δύας ἀνεμνήσθη οὕτως

ἀπατηθείσης

ἀπατηθείσης τῆ τῦ πλείονος προσδοκία. ΧΣ καὶ ἐν τῆ προτέρᾳ αὐνιττόμενος ἔλεγεν. ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε. πάλιν ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χν. ἡμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χῳ. ἐπεὶ οὖν πολλὰ εἰκὸς αὐτοὺς φλυαρεῖν τῆ ἔξωθεν σοφίᾳ κεχρημένους, ΧΣ φῆ. ὅτι, εἰ μέντι περιττὸν ἔλεγον οὕτοι, καὶ ἕτερον ἐκήρυττον Χν ὃν οὐ κεκήρυχθηναι ἔδει, ἡμεῖς δὲ παρελίπομεν, καλῶς ἠνείχεσθε. διὰ γὰρ ΧΣ προσέθηκεν ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν. εἰ τὰ αὐτὰ κεφάλαια τῆς πίστεως, τί τὸ πλέον; ὅσα γὰρ αὖ εἴπωσιν, οὐδὲν πλέον ἐροῦσιν ὧν ἡμεῖς εἰρήκαμεν. καὶ ὅρα πῶς αὖ τὸ ἀκριβῶς πίθησιν. οὐ γὰρ εἶπεν εἰ μὴν ὁ ἐρχόμ̄ος πλεῖόν τι λέγει. ἔλεγον γάρ τι πλέον μ̄ὴ πλείονος δημηγοροῦντες ἐξέσεσθαι, καὶ πολλοῦ τῦ κάλλους τῶν ῥημάτων. διόπερ οὐκ εἶπε ΧΣ. ἀλλά τί; ὁ ἐρχόμενος ἄμεινον ἐν κηρύσσει. ὅπερ οὐ χρείαν εἶχε τῆς διὰ τῶν λόγων κατασκευῆς, ἢ πνᾶ ἕτερον λαμβάνετε. (οὐδὲ γὰρ ἂν ζῶθα λόγων ἦν χρεία.) τοῦτέστι πλουσιωτέρους ὑμᾶς ποιεῖ κατὰ τὴν χάριν, ἢ διάγγελιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, οὐδὲ ΧΣ λόγων ἐδεῖτο πάλιν, καλῶς ἠνείχεσθε. σὺ δέμοι σκόπει, πῶς παντα-χοῦ τῷ διορισμῷ κέχρηται τῷ δηλοῦντι ὅτι οὐδὲν περιττόν, οὐδὲν πλέον τι παρ' αὐτῶν εἰσενήνεκται. εἰ πὼν γὰρ ὅτι εἰ ὁ ἐρχόμ̄ος ἄμεινόν ἐν κηρύσσει, ἐπήγαγεν. ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν. καὶ πνᾶ ἕτερον λαμβάνετε, προσέθηκεν, ὃ οὐκ ἐλάβετε. ἢ διάγγελιον ἕτερον, ἐπήγαγεν. ὃ οὐκ ἐδέξασθε, διὰ πάντων δηλῶν, ὅτι οὐχ ἁπλῶς εἰ πλέον τι λέγοιτι, προσέχειν δεῖ. ἀλλὰ εἰ τί πλέον ἔλεγον ὃ λεχθῆναι ἔδει, καὶ παρ' ἡμῶν παρελείφθη. εἰ δὲ οὐδὲ ἔδει, διὸ οὐδὲ παρ' ἡμῶν εἴρηται, ἵνα τί πρὸς αὐτοὺς κεχήνατε; καίτοι εἰ τὰ αὐτὰ λέγοιτι φῆ, τίνος ἕνεκεν αὐτοὺς κωλύεις; ὅτι ὑποκρίσει κεχρημένοι, ἕτερα εἰσάγουσι δόγματα. ἀλλὰ ΧΣ μὲν τέως οὐ λέγει, ἀλλ' ὑστερον αὐτὸ πίθησιν ὅταν λέγῃ. μεταχηματίζονται εἰς ἀποστόλους Χῦ. τέως δὲ ἐκτῶν ἀνεπαχθεστέρων ἀπάγει τῆς αὐθεντίας αὐτῶν, τοὺς μαθητὰς, καὶ οὐκ εἰκῆ τοῖς βασιλεῦσιν, ἀλλὰ τούτοις ἀσφαλιζόμενος. ἐπεὶ τὸν ἀπόλλω διατί οὐκωλύει; καίτοι αὖ δραλόγον ὄντα, καὶ δῆλον ἐν ταῖς γραφαῖς, ἀλλὰ καὶ παρακαλεῖ, καὶ ἐπαγγέλλεται πέμψειν αὐτόν; ὅτι μετὰ τῆς ψευδεύσεως, ἐκεῖνος καὶ τὴν τῶν δογμάτων ὀρθότητα διετήρει. οὗτοι δὲ τοὐναντίον. διόπερ αὐτοῖς πολεμεῖ, καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐγκαλεῖ, πρὸς αὐτοὺς κεχηνόσι λέγων, ὅτι εἰ μέν τι τῶν ὠφελούντων παρελίπομεν ἡμεῖς ἐπληρώσαν δὲ ἐκεῖνοι, οὐκωλύομεν προσέχειν. εἰ δὲ πάντα ἀπήρτισαν παρ' ἡμῶν, καὶ οὐδὲν λέλειπται, πόθεν ὑμᾶς εἶλον ἐκεῖνοι; διὸ καὶ ἐπάγει λέγων. Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. Οὐκέτι πρὸς ἐκείνους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς περὶ ἑτέρων ποιούμενος τὴν σύγκρισιν. ὥστε εἰ ἐμοῦ τι πλέον ἴσασι, κἀκείνων. κἠ ὅρα πῶς κἀνταῦθα μετριάζει. οὐ γὰρ εἶπεν ὅτι οὐδένμοι πλέον εἶπαν οἱ ἀπόστολοι. ἀλλὰ πῶς; λογίζομαι. οὕτως νομίζω, ὅτι οὐδὲν ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. ἐπειδὴ γὰρ καὶ ΧΣ ἐλάττωμα αὐτῦ ἐδόκει εἶναι τὸ προλαβόντας ἐκείνους ὄνομα ἔχειν πλέον, καὶ μεῖζον περὶ ἐκείνους ἰῶν ἔδοξε, καὶ ἔμελλον οὗτοι παρεισάγειν ἑαυτούς, διαΧΣ πρὸς αὐτοὺς ποιεῖται τὴν σύγκρισιν μετὰ τῦ προσήκοντος αὐτῷ χήματος. διὸ καὶ μετ' εἰρωνείων, αὐτῶν μέμνηται. οὐχ ἁπλῶς τῶν ἀποστόλων εἰπών, ἀλλὰ τῶν ὑπερλίαν. ὑστέρηκα καὶ ἰδιώτης, καὶ ἰωαννίνω δηλῶν. Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. Ἐπειδὴ γὰρ τούτῳ ἐκεῖνοι ἐπλεονέκτουν οἱ διαφθείροντες κοινοὺς τῷ μὴ εἶναι ἰδιώται, καὶ ΧΣ πίθησι, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἐστασιάζετο τούτῳ,

ἀλλὰ καὶ ἐγκαλλωπίζεται, καὶ οὐκ εἴασεν, εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλὰ οὐκ ἐκεῖνοι. ΧΣ γὰρ ἐδόκει διαβάλλοντος εἶναι κἀκείνους, καὶ τούτους ἐσκάπτοντος. ἀλλ' οὐδὲ καθαίρει τὸ πρᾶγμα τὸ τῆς ἔξω σοφίας. καὶ ἐν μὲν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ, καὶ σφόδρα ἀγωνίζεται περὶ τούτου λέγων, ὅτι οὐ μόνον οὐδὲν συντελεῖ πρὸς τοῦτο πρὸς τὸ κήρυγμα ΧΣ, ἀλλὰ καὶ ἐπισκιάζει τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ. ἦλθον γάρ φησιν οὐκαθ' ὑπεροχὴν λόγου, ἢ σοφίας πρὸς ὑμᾶς. ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ θεὸς τοῦ ΧΥ. καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα. ὅτι τῇ γνώσει ἰδιῶται ἦσαν, ἅπερ καὶ ἐχάτην εἶναι ἰδιωτείαν. ὅτε μὲν οὖν ἐν τοῖς μεγάλοις ἔδει συγκρίνειν, τοῖς ἀποστόλοις ἑαυτὸν συγκρίνει, ὅτε δὲ δεῖξαι τὸ δοκοῦν ἐλάττωμα εἶναι, οὐκέτι. ἀλλ' αὐτῷ συμπλέκεται τῷ πράγματι, καὶ δείκνυσι πλεονέκτημα ΧΣ γενόμενον. καὶ ὅτε μὲν οὐδὲ μίαν ἀνάγκην κατήσχυνε, καὶ ἐλάχιστον φῆ τῶν ἀποστόλων εἶναι, καὶ οὐδὲ τῆς προσηγορίας ἄξιον. ἐν τούτοις δὲ πάλιν ὅτε καιρὸς ἐκάλει, φῆ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. ἤδει γὰρ ΧΣ μάλιστα ὠφελήσον τοὺς μαθητάς. διὸ καὶ ἐπάγει λέγων. Ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. Καὶ γὰρ ἐν τούτοις πάλιν διαβάλλει τοὺς ψευδαποστόλους, ὡς ἐν πανουργίᾳ περιπατοῦντας. τούτοις δὲ καὶ ἔμπροσθεν περὶ ἑαυτοῦ ἔλεγεν. ὅτι οὐ κατὰ πρόσωπον ἐν. οὐδὲ δόλῳ, καὶ καπηλεύων τὸν λόγον ἐκήρυττεν. ἐκεῖνοι δὲ ἕτεροι μὲν ἦσαν ἕτεροι δὲ ἐφαίνοντο, ἀλλ' οὐκ ἦσαν. διὸ μὴ πάντας χοῦ μέγα φρονεῖν τῷ μηδὲν πρὸς αὐτῶν δόξαν ποιεῖν, μὴ δὲ ἀποκρύπτεσθαι τὰ καθ' ἑαυτόν. ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγεν, ὅτι τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν αὐτῶν. καὶ νῦν δέ φησιν ἐν παντὶ φανερωθέντες εἰς ὑμᾶς. τί δὲ ΧΣ ἐστιν; ἰδιῶται φῆ ἐσμὲν καὶ οὐκ ἀποκρυπτόμεθα. λαμβάνομεν παρ' αὐτῶν, καὶ οὐ στέγομεν. παρ' ὑμῶν οὖν λαμβάνομεν, καὶ οὐχὶ προσποιούμεθα μὴ λαμβάνειν, καθάπερ οὗτοι λαμβάνοντες. ἀλλὰ πάντα ποιοῦμεν φανερὰ ὑμῖν. καὶ σφόδρα θαρρῶντος ἐκείνοις ἵνα καὶ μὴ ἀληθείας ἅπαντα καταγγέλλοντος. διὸ καὶ μάρτυρας αὐτοὺς καλεῖ. Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν φησιν ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. Εἴ τι ἐπείσθη ὑπὲρ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπελογήσατο, βαρέως τὸ ἐξῆς ἐπάγει λέγων. Ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε. Καὶ ἑρμηνεύων αὐτὸ, φῆ. Ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμετέραν διακονίαν. Ὃ δὲ λέγει, ΧΣ ὅτιν. ἐν ταπεινοφροσύνῃ δήπουθεν. ΧΣ γὰρ ὅτι τὸ ταπεινῶν ἐμαυτὸν. ΧΣ οὖν μοι ἔχετε ἐγκαλεῖν; καὶ διὰ ΧΣ κατεταπείνωσέμε; ἐπειδὴ ἐταπείνωσα ἐμαυτὸν προσαιτῶν; ταπεινοφρονοῦμ; λιμώττων; ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε; καὶ πῶς ὑψοῦτο οὗτοι τούτου ὄντος ἐν ταπεινοφροσύνῃ; μᾶλλον ᾠκοδομοῦτο, καὶ οὐκέσκανδαλίζοντο. ὃ καὶ μεγίστη αὐτῶν αὐξησις καὶ παρηγορία, μὴ τῆς ἀσθενείας αὐτῶν ἐγκλημα. ὅπου οὐκοῦν αὐτοὺς ἄμωμος ἀνάγειν, ἢ πρότερον ταπεινωθέντα. ἐγκαλεῖτε μοι οὖν ὅτι ταπεινὸς γέγονα; ἀλλὰ διὰ τοῦτο ὑμεῖς ὑψώθητε. ἐπειδὴ γὰρ καὶ ἀνωτέρω ἔλεγεν ὅτι διέβαλλον αὐτὸν, ὅτι παρὼν μὲν ταπεινὸς, ἀπὼν δὲ θαρρεῖ, ἀπολογούμενος πλήττει πάλιν αὐτοὺς λέγων, ὅτι μὴ τοῦτο δι' ὑμᾶς, ἄμωμος ἐκκλησίας ἐσύλησα. ἐν τούτοις δὲ λοιπὸν ὀνειδιστικῶς. ἀλλὰ τὰ πρότερον οὐκ ἀφίησιν ἐπαχθῆ τούτοις φανεῖσθαι. εἴτε γὰρ ἀνέχεσθέμε μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ. καὶ πρὸ τῶν ἄμωμος αὐτοῦ καυχησομάτων, ἐν τούτῳ πρώτῳ καυχᾶται. τοῦτο γὰρ μάλιστα ζητοῦσιν οἱ βιωτικοί. καὶ ἐν τούτῳ κἀκεῖνοι οἱ διεναντίας μέγα ἐφρόνουν. διὰ τοῦτο οὐ πρότερον εἰς τὸν τῶν κυ-

δύνων

δίων ἐμβάλλει λόγον, οὐδὲ εἰς τὸν τῶν σημείων, ἀλλ' εἰς τὸν τῆς τῶν χρημάτων ὑπεροψίας, ἐπειδὴ ἐν τούτῳ ἐφρόνουν· ὁμῶς δὲ αὐτοὺς καὶ αἰνίττεται πλουτοῦντας· τὸ δὲ θαυμαστὸν αὐτῷ, δῆλόν ἐστιν· ὅτι ἔχων εἰπεῖν ὅτι, καὶ ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐτρέφετο, οὐκ εἶπε δῆλον, ἀλλ' ὃ μάλιστα αὐτοὺς ἐνέτρεπε, καὶ οὐδὲ αὐτῷ ἐγκώμιον ἡγεῖτο, δῆλον λέγει· ὅτι παρὰ δήμων ἔλαβον· καὶ οὐκ εἶπεν ἔλαβον, ἀλλὰ ἐσύλησα· τοῦτ' ἔστιν ἐγύμνωσα, καὶ πένητας αὐτοὺς ἐποίησα· καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὅτι οὐκ εἰς περιουσίαν, ἀλλὰ εἰς τὴν τῶν ἀναγκαίων χρείαν· ὅταν γὰρ εἰς πηλὸν φωνὰς, τὴν ἀναγκαίαν λέγει τροφήν· καὶ τὸ χαλεπώτερον, εἰς τὴν ὑμῶν διακονίαν ὑμῖν κηρύττομεν· καὶ παρ' ὑμῶν ὀφείλων τρέφεσθαι, παρ' ἑτέρων τούτων ἀπήλαυον· διπλοῦν τὸ ἔγκλημα μᾶλλον δὲ τριπλοῦν· ὅτι καὶ παρ' αὐτοῖς ὢν καὶ αὐτοῖς διακονούμενος, καὶ τὴν ἀναγκαίαν ζητῶν τροφήν, ἑτέρους εἶχε τοὺς χορηγοῦντας· καὶ πολλὴν τούτων ὑπερβολὴν πρὸς ἐκείνους· οἱ μὲν, γὰρ ἐν ῥᾳθυμίᾳ, οἱ δὲ, ἐν ἀσυδησίᾳ· οἱ μὲν, μὴ μακρὰν ὄντι ἔπεμπον, οἱ δὲ, οὐδὲ παρόντα ἔτρεφον· εἶτα ἐπειδὴ σφοδρῶς αὐτῶν κατηφίαζε, πρέ
» μα πάλιν χαλᾷ τὸ σφοδρὸν τῆς ἐπιζημίωσεως· λέγων· Καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερη
» θεὶς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός· Οὐ γὰρ εἶπεν οὐ δεδώκατέ μοι, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἔλαβον· φείδεται γὰρ αὐτῶν ἔτι· ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν τῇ ὑφέσει τοῦ λόγου, λανθανόντως πάλιν πλήττει· τὸ γὰρ παρὼν, σφόδρα ἐμφαντικὸν, καὶ τὸ ὑστερηθεὶς· ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, τί οὖν εἰ εἶχες; ἐπήγαγε· καὶ ὑστερηθεὶς οὐ κατενάρκησα ὑμῶν· ἐνταῦθα πάλιν μετρίως αὐτοὺς πλήττει, ὡς οἰκτρῶς τὴν τοιαύτην ζημίαν φέροντας, ὡς βαρυνομένους· εἶτα καὶ ἡ αἰτία, κατηγορίας μὲν γὰρ, καὶ ζηλοτυπίας γέμουσα· διὸ καὶ τέθεικεν αὐτὴν οὐ προηγουμένως, ἀλλ' ὡς διάφορον πόθεν, καὶ παρὰ τίνων ἐτράφη· ὥστε ἀνυπόπτως διεγείρειν πάλιν εἰς τὸν τῆς ἐλεημοσύνης λόγον· Τὸ γὰρ ὑστέρημά μου, προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας· Εἶδες πῶς παροξύνει πάλιν εἰς μέσον ἄγων τοὺς διακονησαμένους; πρότερον γὰρ εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοὺς ἄγων τοῦ μαθεῖν τίνες αὖ εἶεν οὗτοι, ὅτε ἔλεγεν ἅπασι ἐκκλησίασόν με σύλησα, τότε καὶ ὀνομαστοὺς αὐτοὺς τίθησι· ὅπερ καὶ εἰς ἐλεημοσύνην αὐτοὺς προέτρεπε· τοὺς γὰρ πτηνοὺς ἐν τῷ μὴ θρέψαι τὸν ἀπόστολον, φείδεται καὶ ἐν τῇ τῶν πενήτων μὴ πτηνὴν εἶναι βοηθείᾳ· τοῦτο δὲ καὶ αὐτοῖς Μακεδόσιν ἐπιστέλλων λέγει· ὅτι ἐν ταῖς χρείαις μου ἐπέμψατέ μοι, καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου· ὅπερ καὶ ἐγκώμιον μέγιστον αὐτῶν ἦν, ὅτι ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων ἔλαμψαν· ἀλλ' ὅρα παντοῦ τὴν χρείαν αὐτοῦ πτένητα, καὶ οὐδαμοῦ περιουσίαν· τῷ μὲν οὖν εἰπεῖν ὅτι παρὼν, καὶ ὑστερηθεὶς, ἔδειξεν ὅτι παρὰ προσδοκίαν ἔδει τραφῆναι· τῷ δὲ εἰπεῖν ὅτι τὸ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν, δείκνυσιν ὅτι οὐδὲ ἤτησε· καὶ αἰτίαν πίθησιν οὐκοῦσαν· ποίαν δὴ ταύτην; τὸ παρ' ἑτέρων λαβεῖν· τὸ γὰρ ὑστέρημά μου φησὶ προσανεπλήρωσαν οἱ ἐλθόντες· διὰ τοῦτο φησὶ οὐ κατενάρκησα· οὐ διὰ τὸ μὴ θαρρεῖν, καὶ μυρία διὰ τοῦτο αὐτὸ ποιεῖ, καὶ δείκνυσι διὰ τῶν ἑξῆς· ἀλλ' οὐ λέγει αὐτὸ σαφῶς· ἀλλὰ συσκιάζει· ἀφεὶς τῷ συνειδότι τῶν ἀκροωμένων· καὶ λανθανόντως αὐτὸ ἐν δείκνυται διὰ τῶν ἑξῆς, λέγων· καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω· μὴ γὰρ νομίσητε φησὶ ζῶντα λέγειν με ἵνα λάβω· τὸ δὲ τηρήσω βαρύτερον, εἰ μὴ δ' ἐπ' αὐτοῖς θαρρεῖ, ἀλλὰ καθάπαξ ἀπαίτω τι λαβεῖν παρ' αὐτῶν· δείκνυσι δὲ ὅτι καὶ βάρος ἐνόμιζον εἶναι δῆλον· διὸ ἔλεγεν· ἀβαρῆ ἐτήρησα, καὶ τηρήσω· δῆλον

καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ λέγει, οὐκέγραψα ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί. καλὸν γάρ μοι ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. καὶ ἐν τούτοις πάλιν. ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ ἐτι τηρήσω. εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐπιτάσσεσθαι αὐτοὺς τοῦτα λέγειν, φησί.

» Ἔστιν ἀλήθεια χυ ἐν ἐμοί. Μὴ νομίσητε ὅτι διαζῆν εἶπον ἵνα λάβω. Ἵνα μᾶλλον ὠφελήσωμαι. ὅτι γάρ φησιν ἀλήθεια ἐν ἐμοὶ ὅτι ἡ καύχησίς μου αὕτη οὐ φραγήσεται ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας. Ἵνα γὰρ μήτις αὐτὸν νομίσῃ πάλιν ἀλγεῖν ὧν τούτῳ, ἢ ὀργιζόμενον ταῦτα λέγειν, καὶ καύχησιν τὸ πρᾶγμα καλεῖ. καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ δὲ ὁμοίως αὐτὸ κατεσκεύαζεν, ὥστε γὰρ μὴ δὲ ἐκεῖ πλῆξαι αὐτούς. φῇ τις οὖν μοι ἐστὶν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χυ. καὶ ὥσπερ ἐκεῖ μισθόν, οὕτως ἐνταῦθα καύχημα καλεῖ, ἵνα μὴ σφόδρα αὐχῶνται τοῖς λεγομένοις, ὡς αὐτῶν πάρεχοντες. τί γὰρ αὖ καὶ ὑμεῖς δῶτε φῇ; ἀλλ' ἐγὼ οὐδὲ χομαι. μὴ τὸ οὐ φραγήσεται, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ποταμῶν, ἢ τοῦ φήμης ὡς παντα χοῦ ῥεούσης ὅτι οὐ λαμβάνει. οὐκ ἐμφράσσετε τῷ δόμασι τὴν παῤῥησίαν τὴν ἐμήν. ἀλλ' οὐκέτι ἐμφράσετε, ὅπερ πλημμελέστερον, ἀλλ' οὐ φραγήσεται ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας. διὰ τί πάλιν καυχείαν διδόντος ἐμοῦ. καὶ σφόδρα ἱκανὸν αὐτοὺς καθελεῖν καὶ λυπῆσαι, εἴγε μόνους αὐτοὺς παρητεῖτο. εἰ γὰρ ἐκαυχᾶτο, παντα χοῦ ἔδει καυχᾶσθαι. ἵν' οὖν μὴ ταῦτα λογιζόμενοι ἀθυμῶσιν, ὅρα πῶς αὖ

» τὸ διορθοῦται. Διατί; ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς ὁ θς οἶδε. Ταχέως καὶ δυσαπαλλάκτως. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἀπήλλαξεν αὐτοὺς τῶν ἐγκλημάτων. οὐδὲ γὰρ εἶπεν ὅτι οὐκέτι ἀσθενεῖς. οὐδ' ὅτι πέπεισθε ἰσχυροί, ἀλλ' ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς. ὃ μάλιστα ἐπέτεινεν αὐτῶν τὴν κατηγορίαν. τοῦ γὰρ μάλιστα φιλεῖν αὐτοὺς ἐδόκουν, τὸ μὴ λαμβάνειν παρ' αὐτῶν, ἐπειδὴ σφόδρα ἐπλήττοντο. ὥστε ἐναντία ἐποίει ἀπὸ τοῦ φιλεῖν, καὶ ἐλάμβανε, καὶ οὐκ ἐλάμβανεν. ἡ δὲ ἐναντίότης, παρὰ τὴν τῶν διδόντων ἕξιν. καὶ οὐκέτι μὲν διαζῆν οὐ λαμβάνω ἐπειδὴ σφόδρα ὑμᾶς ἀγαπῶ, ἐπεὶ κατηγορίαν αὐτῶν εἶχε τῆς ἀδενείας, καὶ εἰς ἀπορίαν ἐνέβαλλεν,

» ἀλλ' ἐτρεψεν εἰς ἕτεραν αἰτίαν τὸν λόγον. ποίαν δὴ ταύτην; Ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν

» τῶν θελόντων ἀφορμήν. ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι καθὼς καὶ ἡμεῖς. Ἐπειδὴ γὰρ ἐδόκουν ἐπαιτᾶν, λαβὴν τινὰ εὑρεῖν, καὶ ταύτην ἀναιρεῖν δεῖ. ἔδει γάρ ἦσιν ᾧ σεμνύονται μόνον. ἵνα τοίνυν μηδὲν πλέον ἔχωσι, καὶ ἔδει διορθῶσαι ἔδει. ἐν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἠλαττωμένοι ἦσαν. οὐδὲν γὰρ ὅ περ ἐφθασε τοῦτο οἰκοδομεῖ τοὺς βιωτικούς, ὡς τὸ μὴ λαμβάνειν. πονηρὸς οὖν ὢν ὁ διάβολος, ἔδει μάλιστα τὸ δέλεαρ καθῆκε, βουλόμενος αὐτοὺς εἰς ἕτερα παραβλάψαι. δοκεῖ δέμοι μὴ ἔδει ὑποκρίσεως εἶναι. διόπερ οὐδὲ εἶπεν ἐν ᾧ κατώρθωσαν, ἀλλὰ τί; ἐν ᾧ καυχῶνται, ὃ καὶ εἰς ἀλαζονείαν σπώμενον τοῦτος ἰῶ. ἐκαυχῶντο γὰρ καὶ ἔδει ὃ οὐκ ἦσαν. τὸ δὲ γενναῖον ἀνδρα οὐ μόνον ἐφ' οἷς οὐκ ἔχει καυχᾶσθαι οὐδεῖ, ἀλλ' οὐδὲ ἐν οἷς κέκτηται. καθάπερ ὁ μακάριος οὗτος ἐποίει. καθάπερ ὁ πρῶτος ἀρχηγὸς Ἀβραὰμ λέγων. ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ εἶχεν εἰπεῖν ἁμαρτήματα, ἀλλ' ἔλαμπεν ἀπὸ κατορθωμάτων, παντα χοῦ περισκοπῶν, καὶ μὴ εὑρὼν τινὰ καθ' ἑαυτὸν μείζονα λαβὴν τῶν φύσιν καταφεύγει. καὶ ἐπειδὴ τὸ τῆς γῆς ὄνομα ὅπως δήποτε σεμνόν, καὶ τὸ τῆς σποδοῦ προσέθηκε. διὸ ἕτερός τις ἔλεγεν. τί ὑπερηφανεύῃ γῆ, καὶ σποδός;

Μὴ γάρμοι

Ἡ Ἠθικόν.

Μὴ γάρμοι τὸ αὖθος εἶπης τῆς ὄψεως, μὴ δὲ τὸν ἀναπεταμένον αὐχένα, μὴ δὲ τὴν χλανίδα, καὶ τὸν ἵππον, καὶ τοὺς ἀκολούθους, ἀλλὰ ποῦ τελευτᾷ ταῦτα πάντα λογίζου. ἐὰν δὲ τὰ φαινόμενα λέγῃς, καὶ ἐγώσοι τὰ ἐν ταῖς γραφαῖς ἐρῶ, τὰ πολλῷ τούτων λαμπρότερα. ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖναι διὰ τὴν ὄψιν οὐ θαυμάζομεν, τὴν οὐσίαν αὐτῶν ὁρῶντες ὅτι πηλός ἐστι τὸ πᾶν, οὕτω δὴ μὴ δὲ ταῦτα. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα πηλός. μᾶλλον δὲ καὶ πρὶν διαλυθῆναι, καὶ γενέσθαι κόνιν, δεῖξον μοι σῶμα ἀναπεταμένον πυρέττοντα ψυχορραγοῦντα, καὶ τότε σοι διαλέξομαι, καὶ ἐρήσομαί τί γέγονεν ὁ πολὺς κόσμος ἐκεῖνος. ποῦ δὲ οἱ κέται καὶ ἡ πολλὴ κολακεία, καὶ ἡ θεραπεία τῶν δούλων. καὶ ἡ περιουσία τῶν χρημάτων τῶν κτημάτων. ποῖος ἄνεμος εἰσελθὼν ἐξέφυσησε πάντα. ἀλλὰ καὶ τῆς κλίνης κείμενος φέρει τὸ πλούτου, ἢ τὸ τύφου τὰ συμβολά, ἐσθῆτος λαμπρᾶς ἐπικειμένης, πενήτων καὶ πλουσίων προσωπῶν, δήμων δυφημούντων. μάλιστα μὲν καὶ ταῦτα καταγέλως. πλὴν ἀλλὰ μὴ ταῦτα δι' ὀλίγου ἐλέγχεται ὥσπερ αὖθος διαῤῥέον. ὅταν γὰρ τὴν ὁδὸν ὑπερβαίνωμεν τῶν τῆς πόλεως δυλῶν, μὴ τοῖς σκώληξι παραδόντες τὸ σῶμα ὑποφρέφωμεν, πάλιν σε ἐρήσομαι. ποῦ πορεύεται ὁ πολὺς ὄχλος ἐκεῖνος; τί γέγονεν ἡ ἀγορά, καὶ ὁ θόρυβος; ποῦ δὲ αἱ λαμπάδες, ποῦ δὲ οἱ χοροὶ τῶν γυναικῶν; ἆρα μή, ὄναρ ταῦτα ἦσι; τί δὲ καὶ ἐγένοντο αἱ βοαί; ποῦ τὰ κόμματα τὰ πολλὰ ἐκεῖνα τὰ ἀγοραζόντα, καὶ παρακελευόμενα θαῤῥεῖν ὅτι οὐδεὶς θάνατος; οὐ νῦν ταῦτα ἔδει λέγεσθαι τῷ μὴ ἀκούοντι, ἀλλ' ὅτε ἦρπαζεν, ὅτε ἐπλεονέκτει, τότε μοι πρὸν παραλλάξαντας, ἔδει λέγειν. οὐδεὶ θαρσεῖν. οὐδεὶς ἀθάνατος. σπίχες τῆς μανίας. σβέσον τὴν σπιθυμίαν. ἀλλ' εἰ καὶ ἐκείνῳ ταῦτα ἀνόνητα ἐξελθόντι τὸ φάσιον, ἀλλ', οἱ τὰ αὐτὰ νοσοῦντες τῶν πλουτούντων, καὶ τῷ σῶμα ἀκολουθοῦντες, ἀκουέτωσαν. ἐπειδὴ γὰρ ἔμπροσθεν τοῦ τῆς μέθης τῶν χρημάτων οὐδὲν τοιοῦτον ἐννοοῦσιν, ἀλλ' ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτε καὶ ἡ ὄψις τοῦ κειμένου πιστοῦται τὸ λεγόμενον, σωφρονείσθωσαν, ταπεινούσθωσαν, ἐννοοῦντες ὅτι μικρὸν ὕστερον, καὶ αὐτοὺς ἥξουσιν οἱ ἀπάγοντες τῷ τὰς φορβειὰς ἐκείνας δυνάσας, καὶ τὸ δοῦναι δίκην ὧν ἥρπαξαν, ὧν ἐπλεονέκτησαν. καὶ τί ταῦτα πρὸς τοὺς πένητας φῇς. μάλιστα μὲν πολλοῖς, καὶ δῆλον ἡδὺ τὸ ἰδεῖν κολαζόμενον τὸν ἀδικήσαντα. ἀλλ' ἡμῖν οὐχ ἥδιστον, ἀλλὰ τὸ μὴ παθεῖν κακῶς. ἐπαινῶ σφόδρα ὑμᾶς καὶ ἀποδέχομαι, ταῖς ἀλλοτρίαις οὐκ ἐφιδομένους συμφοραῖς, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν ζητοῦντες ἀσφάλειαν, φέρε οὖν καὶ ταύτην ὑμῖν ἐγγυήσομαι. οὐ γὰρ παρὰ ἀνέμων πάσχομεν κακῶς, ὑποτεμνόμεθα τὸ χρέους οὐκ ὀλίγον, φέροντες γενναίως τὰ γινόμενα, οὐκ ἄρα ἀδικούμεθα. λογίζῃ γὰρ εἰς τὸ ὄφλημα ἡμῖν τὴν ἐπήρειαν ὁ θεὸς, οὐ κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον, ἀλλὰ κατὰ τὸν τῆς φιλανθρωπίας, κἂν μὴ οὕτως ἔνιοι οὐκ ἤμωσε παθόντα κακῶς. πόθεν δῆλον φῇς ἐπαθον ὑπὸ τῶν βαβυλωνίων οἱ ἰουδαῖοι ποτὲ κακῶς. μὴ ὁ θεὸς οὐκ ἐκώλυσεν. ἀλλ' ἀπήγοντο παῖδες καὶ γυναῖκες. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἡ αἰχμαλωσία αὕτη, κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῖς γέγονε παραμυθία. διὰ τοῦτο τῷ ἡσαΐᾳ φῇ. παρακαλεῖτε παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν ἰλὴμ, ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς κυ διπλᾶ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς. μὴ πάλιν δὸς ἡμῖν εἰρωνίαν. πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν. μὴ ὁ δεσπότης φῇ, ἴδετε τοὺς ἐχθρούσμου ὅτι ἐπλημμύρησαν, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίασμου. καὶ νίνικα τὸν σημεῖα καταρῶμῆ

ἔφερε. λέγει. ἄφες αὐτὸν ὅπως ἴδῃ κἂς τὴν ταπεινωσίν μου, καὶ ἀντὶ ποδῶμοι ἀντὶ τῆς ἡμέρας ταύτης. ὅταν γὰρ μὴ ἀμύνῃ ἀδικουμένοις, τότε μάλιστα ὠφελούμεθα. λογίζεται γὰρ ἡμῖν εἰς ἁμαρτήματα αὐ δυχαείστως ἐνέγκωμεν. ὥστε ὅταν ἴδῃς πλούσιον ἁρπάζοντα πένητα, ἀφεὶς τὸν ἐπηρεαζόμενον δάκρυσον τὸν ἁρπάζοντα. ὁ μὲν γὰρ ἀποπίθεται ῥᾴδιον ὁ δὲ, προστρίβεται ῥᾴδιον. οὕτω καὶ ὁ τῶ ἐλιασαίου παῖς ἔπαθεν ὑπὸ τῶ νεεμαν. εἰ γὰρ μὴ μὴ ἥρπασεν, ἀλλὰ τὸν ἀπάτῃ λαβεῖν, ἀδικία. τί οὖν γέγονεν; ἔλαβε μὲν τῆς ἀδικίας, μὴ τὴν λέπραν. καὶ ὁ μὲν ἀδικηθεὶς, ὠφελεῖτο, ὁ δὲ ἀδικήσας, τὰ μέγιστα βλάπτεται. βλάπτει καὶ νῦν τῆς ψυχῆς γίνεται. καὶ τοσοῦτον βλάπτει ἐστὶν, ὅτι βλάπτει μόνον πολλάκις ἵλεων τὸν θεὸν ἐποίησε, κἂν ὁ πάσχων κακῶς, ἀνάξιος ᾖ βοηθείας, ὅταν μεθ' ὑπερβολῆς βλάπτῃ πάθη καὶ εἰς τὴν ἑαυτῶ συγγνώμην τὸν θεὸν ἐπιστρέψαι, καὶ εἰς τὴν ἄμυναν τῶ ποιοῦντος ἐντεῦθεν μόνον. διὸ καὶ τῆς βαρβάροις ἔλεγεν ὁ τῆς αὐλῆς. ἐγὼ μὲν παρέδωκα αὐτοὺς εἰς ὀλίγα. αὐτοὶ δὲ σωφρονίσθεντο εἰς κακά. τὰ ἀνήκεστα πείσονται. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν οὐδὲν τὸν θεὸν οὕτω παροξυνον ὡς τὸ ἁρπάζειν, καὶ βιάζεσθαι, καὶ πλεονεκτεῖν. τί δήποτε; ὅτι σφόδρα δύσκολον ταύτης ἀπέχεσθαι τῆς ἁμαρτίας. οὐ γάρ ἐστι φυσικὴ ἐνοχλοῦσα ἐπιθυμία, ἀλλὰ ἀπὸ ῥᾳθυμίας γίνεται. πῶς οὖν ῥίζαν κακῶν αὐτὴν ὁ ἀπόστολος καλεῖ; καὶ γὰρ ἐγὼ βλάπτει λέγω. ἀλλὰ παρ' ἡμᾶς ῥίζα αὕτη οὐ παρὰ τὴν φύσιν τῶ πράγματος. καὶ εἰ βούλεσθε ποιήσωμεθα σύγκρισιν, καὶ ἴδωμεν ποῖον τυραννικώτερον, χρημάτων, ἢ σωμάτων ἐπιθυμία. ὁ γὰρ αὐ δύρεσθείς μεγάλους αὐδρας καταβεβλημένος, βλάπτει ἐστὶ τὸ χαλεπώτερον. οὐκοῦν ἴδωμεν τίνα μέγαν κατέσχε χρημάτων ἐπιθυμία. οὐδένα. ἀλλὰ οἰκτροὺς σφόδρα, καὶ ἀπερρίμμενους. τὸν γιεζῆ, τὸν ἀχαάβ, τὸν ἰούδαν, τοὺς ἱερεῖς τοὺς ἰουδαϊκούς. ἐπιθυμία δὲ σωμάτων, τῶ μεγάλου προφήτου περιεγένετο τῶ δαβίδ. καὶ ταῦτα λέγω, οὐ συγγνώμην διδοὺς τοῖς ὑπὸ ἐπιθυμίας τοιαύτης ἁλισκομένοις, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοὺς νήφειν παρασκευάζω. ὅταν γὰρ δείξω μέγα τὸ πάθος, τότε μάλιστα αὐτοὺς δείκνυμι συγγνώμης ἀπάσης ἀπεστερημένους. εἰ μὲν γὰρ ἠγνόεις τὸ σφοδρὸν, εἶχες εἰς αὐτὸ βλάπτει καταφυγεῖν, νυνὶ δὲ εἰδὼς καὶ ἐμπίπτων, οὐκοῦν ἔχοις ἀπολογίαν τινά. μὴ βλάπτειν, τὸν τούτου παῖδα μὴ πλείονος εἶλεν ὑπερβολῆς. καίτοι σοφώτερος ἐκείνου οὐδεὶς γέγονε. καὶ πᾶσαν δὲ τὴν ἄγαν ἐπῆλθεν ἀρετὴν. ἀλλ' ὅμως ὑπὸ τούτου οὕτω σφοδρῶς ἑάλω, ὡς καὶ ἐν τοῖς καιρίοις δέξασθαι τὴν πληγήν. καὶ ὁ μὲν πῆρ ἀνέστη, καὶ ἀνεκαλέσατο τὴν ἧτταν, καὶ πάλιν ἐστεφανώθη. οὗτος δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἐπεδείξατο. διαβλέπει καὶ παῦλος ἔλεγε. κρεῖττον ἐστὶ γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. καὶ ὁ χς. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρεῖτω. περὶ δὲ χρημάτων, οὐχ οὕτως. ἀλλ' ὃς ἀφῆκε τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶ, ἑκατονταπλασίονα λήψεται. πῶς οὖν φησι περὶ τῶν πλουτούντων εἶπεν; ὅτι δυσκόλως εἰσπορεύονται τῆς βασιλείας; πάλιν τὴν βλακείαν αὐτῶν αἰνιττόμενος. οὐ τὴν τυραννίδα τῶν χρημάτων, ἀλλὰ τὴν σφοδρὰν αὐτῶν δουλείαν. καὶ βλάπτει καὶ ἐξ ὧν ὁ παῦλος συνεβούλευσε, δῆλον. ἐκείνης μὲν ἀπάγει τῆς ἐπιθυμίας λέγων, οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμόν. εἰσὶ δὲ ταύτης, οὐκέτι, ἀλλὰ πρὸς καιρὸν μόνον διαλύσας. καὶ τούτῳ συμφώνως πάλιν εἰσὶ τὸ συνέρχεσθαι συμβουλεύει. δέδοικε τὰ κύματα τῆς ἐπιθυμίας, μήποτε ναυάγιον ἐργάσηται χαλεπὸν. βλάπτει καὶ ὀργῆς δυτονώτερον πάθος. ὀργίζεσθαι μὲν γὰρ οὐκέτι, μηδενὸς ὄντος τῶ παροξύνοντος. ἐπιθυμεῖν

τος. ἐπιθυμεῖν δὲ ἀνάγκη, καὶ τῆς ὄψεως τῆς εἰς ἕξιν κινούσης, μὴ φαινομένης. διὸ ζώ-
την μὲν οὐκέκοψε καθάπαξ, ἀλλὰ τὸ εἰκῇ προσέθηκεν, οὔτ' αὖ τὴν ἐπιθυμίαν ἀνεῖλεν, ἀλ
λὰ τὴν ἄδηλον. διὰ γὰρ τὰς ἐπιθυμίας ἦν, ἑκάστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω. θησαυρί
ζειν δὲ οὔτε εἰκῇ, οὔτε μὴ εἰκῇ συνεχώρησε. ταῦτα μὲν γὰρ τὰ πάθη, χρείας ἕνεκεν ἡμῖν ἐνε-
φυτεύθη. ὑπὲρ μὲν γαμοποιίας, ἐπιθυμία, ὑπὲρ δὲ βοηθείας τῶν ἀδικουμένων, ὀργή.
ἐπιθυμίαν δὲ χρημάτων, οὐδαμῶς. οὐκοῦν οὐδὲ ὅτι φυσικόν τὸ πάθος. ὥστε ὅταν νοῦ
τούτου ἁλῶς, τοσούτῳ μᾶλλον τὰ αἴσχιστα ποίει. διὰ δὴ ἕξιν καὶ δεύτερον ἐπιτρέπων γά-
μον ὁ παῦλος, οὐκ χρημάτων πολλοῦ ἀναιτεῖ τὴν ἀκρίβειαν λέγων. διατί οὐ μᾶλλον ἀδι-
κεῖσθε; διατί οὐ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; καὶ περὶ μὲν παρθενίας διαλεγόμενος, φησί. ἐπιταγὴν
οὐκ ἔχω. καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ὑμῖν λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω. ὅταν δὲ περὶ χρη
μάτων ὁ λόγος αὐτῷ, ἔχοντες φησὶ σκεπάσματα καὶ τροφήν, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.
πῶς οὖν φησι τούτῳ μᾶλλον ἁλίσκονται πολλοί; ὅπου οὐχ οὕτως εἰσὶ πρὸς αὐτὸ παρατετ-
μημένοι ὡς πρὸς ἀσέλγειαν καὶ πορνείαν. ὡς εἴγε ὁμοίως ἐδέκει εἶναι δεινόν, οὐκ ἂν τα χέως ἐά-
λωσαν. οὕτω καὶ αἱ ἅγιαι παρθένοι ἐκεῖναι τῶ νυμφῶνος ἐξεβλήθησαν, ἐπειδὴ τὸν μεί-
ξονα ἀνταγωνιστὴν καταβαλοῦσαι, νοῦ τῶ ἀσθενεστέρου, καὶ μηδὲν ὄντος, ἐβλήθησαν. μὴ
τούτου καὶ κεῖνο ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι εἰ ζῆς ἐπιθυμίας κρατῶν νοῦ χρημάτων νικᾶται, οὐδὲ ἐπι
θυμίας πολλάκις κρατεῖ, ἀλλὰ ἀπὸ φύσεως ἔλαχε τὸ μὴ σφόδρα ἐνοχλεῖσθαι ἐντεῦθεν.
οὐ γὰρ πάντες ὁμοίως εἰσὶ κατωφερεῖς. ταῦτ' οὖν εἰδότες, καὶ τὸ ὑπόδειγμα τῶν παρθένων
συνεχῶς παρ' ἑαυτοῖς φέροντες, φεύγωμεν τὸ πονηρὸν ἕξιν θηλείου. εἰ γὰρ παρθενία οὐδὲν
ὤνησεν, ἀλλ' ἀπώλοντο μυρίους πόνους καὶ ἱδρῶτας ἐκεῖναι διὰ τὴν φιλαργυρίαν,
τίς ἡμᾶς ἐξαιρήσεται, εἰ τούτῳ περισώσωμεν τῷ πάθει; διὸ παρακαλῶ μήτε ἁλῶναι, μή
τε ἁλόντας ὑπομεῖναι, ἀλλὰ καὶ διαρρῆξαι τὰ χαλεπὰ ταῦτα δεσμά. οὕτω γὰρ δυνησό
μεθα πρὸς τὸν οὐρανὸν φθῆναι, καὶ τῶν μυρίων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς
ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, κδ'.

» Οἱ γὰρ τοιοῦτοι, ψευδαπόστολοι. ἐργάται δόλιοι. μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χυ.
Τί λέγεις οἱ χν κηρύττοντες, οἱ χρήματα μὴ λαμβάνοντες, οἱ δυαγγέλιον ἕτερον μὴ ἐπεισά-
γοντες, ψευδαπόστολοι; ναί φησι. μὴ δι' αὐτὸ μὲν οὖν ἕξιν μάλιστα, ὅτι ταῦτα ὑπουργίνον-
ται, πάντα ἵνα ἀπατήσωσιν. ἐργάται δόλιοι. ἐργάζον μὲ γὰρ, ἀλλ' ἀναστῶσι τὰ πεφυτευ-
μένα. ἐπειδὴ γὰρ ἴσασιν ὅτι ἑτέρως οὐκ ἂν γένοιντο δυπαράδεκτοι, τὸ προσωπεῖον λαβόντες
τῆς ἀληθείας, οὕτως τὸ δράγμα τῆς πλανῆς ὑποκρίνονται. μὴ μέντοι χρήματα φησὶ οὐ λα μ
βάνουσιν, ἵνα πλείονα λάβωσιν, ἵνα ψυχὰς ἀπολέσωσιν. μᾶλλον δὲ μὴ ἕξιν ψεῦδος. μὴ ἐλαμ
βανον ἀλλ' ἐλαύνεσθαι. μὴ ἕξιν δεῖκνυσιν ἐν τοῖς ἐποῦσι. μὴ ἤδη μὲ γὰρ ἡνίξατο αὐτὸ εἰπών,
ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσιν ὡς καὶ ἡμεῖς. πλὴν ἀλλ' ὕστερον αὐτὸ σαφέστερον ἡνίξατο εἰπών.
ὅτι εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, τούτου ἀνέχεσθε. νυνὶ δὲ ἑτέρωθεν αὐ
τοὺς διαβάλλει λέγων, μετασχηματίζονται. σχῆμα μόνον αὐτοῖς, ἁρμόττον πρὸς τὸν ἐπικειμένον.
» καὶ οὐδὲν θαυμαστόν. Εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, τί
» μέγα εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης; Ὥστε εἰ δεῖ

θαυμάζειν, ὅτε δεῖ θαυμάζειν, τὸ δὲ τούτων, οὐκέτι. ὅταν γὰρ ὁ διδάσκαλος αὐτῶν πάντα ζηλωτὸς, οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ τοὺς μαθητὰς ἔσεσθαι. τί δέ ἐστιν ἄγγελον φωτὸς; τὸν παρρησίαν ἔχοντα λέγειν. τὸν τῷ θῷ παρεστῶτα. εἰσὶ γὰρ καὶ ἄγγελοι σκότους, οὗτοι οἱ τοῦ διαβόλου, οἱ σκοτεινοὶ καὶ ἄγριοι. καὶ πολλοὺς ὁ διάβολος οὕτως ὑπάτησε μεταχημαζόμενος, οὐ γινόμενος ἄγγελος φωτός. οὕτω καὶ οὗτοι σχῆμα ἀποστόλου περιφέρουσιν, οὐκ αὐτὴν τὴν δύναμιν. οὐδὲ γὰρ ἰσχύουσιν. οὐδὲν οὕτω διαβολικὸν ὡς τὸ πρὸς ἐπίδειξιν τί ποιεῖν. τί δέ ἐστι διακονία δικαιοσύνης; ὅπερ ἡμεῖς ἐσμεν. διὰ ἀγγέλιον κηρύσσοντες ὑμῖν δικαιοσύνην ἔχον. ἡ γὰρ τοῦτο φησὶν, ἡ ὅτι δικαίων ἀνδρῶν ἑαυτοῖς περιτιθέασι δόξαν. πῶς οὖν αὐτοὺς ἐπιγνωσόμεθα; ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῶν, καθὼς ὁ κς εἶπε. διὸ ἀναγκάζεται τὰ ἑαυτοῦ θεῖναι κατορθώματα, καὶ τὴν ἐκείνων κακίαν παράλληλα, ἵνα ἀπὸ τῆς συγκρίσεως φανῶσιν οἱ νόθοι. καὶ μέλλων πάλιν ἐμβαίνειν εἰς τὰ ἐγκώμια τὰ ἑαυτοῦ, κατηγορεῖ πρῶτον ἐκείνων, ἵνα δείξῃ ἀναγκαίαν οὖσαν αὐτοῦ τὴν ὑπόθεσιν. ἵνα μή τις ἐγκαλέσῃ ὡς περὶ ἑαυτοῦ λέγοντα. καὶ φησί. Πάλιν λέγω. Καὶ γὰρ ἤδη πολλῇ προδιορθώσει ἐχρήσατο, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀρκοῦμαι τοῖς εἰρημένοις. ἀλλὰ καὶ πάλιν λέγω, μή τις με δόξῃ ἄφρονα εἶναι. οὐδὲ γὰρ ἐκείνων ἰδίον ἔργον, τὸ αὐτίκα μὴ οὔσης, καυχᾶσθαι. σὺ δέμοι σκόπει ὅτι ὁσάκις ἐμβαίνειν μέλλει εἰς τοὺς οἰκείους ἐπαίνους, προανακρούεται. τὸ μὲν γὰρ πρᾶγμα ἀφροσύνης δέ φησι τὸ καυχᾶσθαι. ἐγὼ δὲ οὐχ ὡς ἀνοητάνων αὐτὸ ποιῶ, ἀλλὰ ἀναγκάζομαι. εἰ δὲ οὐ πείθεσθε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκην οὖσαν ὁρῶντες κατανοήσατε, οὐδὲ οὕτως παραιτήσομαι. εἴδετε πῶς ἔδειξε πολλῷ οὖσαν τὴν ἀνάγκην τοῦ λέγειν; μὴ πῶς ὤδινε καὶ ἐβιάζετο εἰπεῖν; ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτω μετρίως τῷ πράγματι κέχρηται. οὐ γὰρ εἶπεν ἵνα καυχήσωμαι. καὶ μικρὸν μέλλων καυχᾶσθαι, πάλιν μή ἑτέρᾳ κέχρηται παραιτήσει λέγων. Οὐ λαλῶ, οὐ κατὰ κν' λαλῶ. ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. Ὁρᾶς πῶς τὸ καυχᾶσθαι οὐκέτι κατὰ κν' ἔσται ὅταν γὰρ πάντα ποιήσητε φησὶ, λέγετε ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοι ἐσμεν. ἀλλ' αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ οὐκέτι κατὰ κν'. ἀπὸ δὲ τῆς διανοίας δῆλον γίνεται. διὰ δῆλον εἶπεν. ὁ λαλῶ. οὐ τὴν αὐτίαν διαβάλλων, ἀλλὰ τὰ ῥήματα. ἐπεὶ ὁ σκοπὸς οὕτω θαυμαστὸς, ὡς καὶ τὰ ῥήματα σεμνύειν. ὥσπερ γὰρ ὁ φονεὺς τῶν σφόδρα κεκωλυμένων ὧν ἀπὸ διανοίας πολλάκις ἠνδρίμησε, καὶ τὸ περιτέμνεσθαι οὐκ ὂν κατὰ κν' ἀπὸ τῆς διανοίας δῆλον γέγονεν, οὕτω καὶ τὸ καυχᾶσθαι. καὶ τί δήποτε οὐκέτι ἀκριβολογία τοσαύτη; ὅτι πρὸς ἕτερον ἐπείγεται, μὴ ἐκπερίουσίασε. καὶ τοῖς ἐπιλαμβανέσθαι βουλομένοις χαρίζεται μόνον, ἵνα εἴπῃ τὰ ὠφελοῦντα. καὶ γὰρ ἱκανὰ ἦν πᾶσαν ἀνελεῖν τὴν ὑποψίαν λεχθέντα. ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ. πρότερόν φησιν ὄφελον, ἀνέχεσθέμοι μικρόν τῇ ἀφροσύνῃ. νυνὶ δὲ ὡς ἐν ἀφροσύνῃ. ὅσῳ γὰρ πρόεισι, τοσούτῳ μᾶλλον ἐκκαθαίρει τὸν λόγον. εἶτα ἵνα μὴ νομίσῃς πανταχοῦ ἀνοητάνειν αὐτὸν, προσέθηκεν ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. κατὰ δῆλον τὸ μέρος φησὶ. ὥσπερ καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγεν ἵνα μὴ κατισχυθῶμεν. μὴ προσεπίθει. ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως, μὴ ἀλλαχοῦ πάλιν εἰπών. ἃ δὲ βουλεύομαι κατὰ σάρκα βουλεύομαι, ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναὶ, καὶ τὸ οὒ οὔ. μὴ δείξασ, ὅτι οὐ δύναται πανταχοῦ ἅπερ ἐπαγγέλλεται, μὴ πλημμελῶ, ἐπεὶ δὴ οὐ κατὰ σάρκα βουλεύεται, ἵνα μὴ τὴν ὑπόνοιαν ταύτην, καὶ ἐπὶ τοῦ δόγματος ἐλκύσωσί τινες, φησὶ. πρὸς δὲ τοῦτο ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς,

οὐκ ἐγένετο

οὐκ ἐγένετο ναί, καὶ οὔ. καὶ ὅρα πόσα ἐμπροσθεν εἰπὼν, πάλιν καὶ ἕτερα πίθησιν ἀπολογίας, προσθεὶς οὕτω καὶ λέγων. Ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. Τί δέ κατὰ σάρκα; ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἀπὸ εὐγενείας, ἀπὸ πλούτου, ἀπὸ σοφίας, ἀπὸ τοῦ περιτομὴν ἔχειν, καὶ προγόνους ἑβραίους, ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν δόξης. καὶ θέα σωφίσιν, ἐκεῖνα πίθησιν ἅπερ οὐδένα δείκνυσι, καὶ τότε μὴ ἀφροσύνην. εἰ γὰρ τοῖς ὄντως ἀγαθοῖς καυχᾶσθαι ἀφροσύνη, πολλῷ μᾶλλον τοῖς μηδὲν οὖσι. καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ οὐ κατὰ κύριον καλεῖ. οὐ γὰρ ὄφελος ἑβραῖον εἶναι καὶ ὅσα τοιαῦτα. μὴ τοίνυν νομίσητε ὅτι ὡς ἀρετὴν αὐτὰ πίθημι. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι καυχῶνται, ἀναγκάζομαι κἀγὼ ἐντεῦθεν τὴν σύγκρισιν ποιήσασθαι, ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ ποιεῖ λέγων. εἴτις δοκεῖ πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον. καὶ ἐκεῖ, διὰ τοὺς πεποιθότας τοῦτο. ὡς περ οὖν εἴτις γένους λαμπροῦ ὤν, καὶ φιλόσοφον ἑλόμενος βίον ἴδοι μέγα φρονοῦντας ἕτερους ἐπὶ εὐγενείᾳ, καὶ βουλόμενος κατελεῖν αὐτῶν τὸ φύσημα, ἀναγκαίως τὴν οἰκείαν περιφάνειαν εἰσῆγεν, οὐχὶ καλλωπιζόμενος, ἀλλὰ ἐκείνους ταπεινῶν. οὕτω δὴ καὶ ὁ παῦλος ποιεῖ. εἶτα ἀποφὰς ἐκείνων, ἐπὶ κομψῇ τῇ ὀλοκλήρου τὴν αἰτίαν κενοῖ, λέγων. Ἠνέσχεσθε τῶν ἀφρόνων. Ὥστε ὑμεῖς αἴτιοι τούτων, καὶ μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνοι. εἰ γὰρ μὴ ὑμεῖς αὐτῶν ἠνείχεσθε, καὶ παρεβλάβητε τοῦτο ἐκείνων μέρος, οὐδὲν ἂν ἔφθεγξάμην, ἀλλὰ τῆς ὑμετέρας κηδόμενος σωτηρίας, καὶ συγκαταβαίνω. καὶ ὅρα πῶς μὴ τὴν ἐπιτίμησιν μετ' ἐγκωμίου πίθησιν. εἰ γὰρ, ἠνέσχεσθε τῶν ἀφρόνων, ἐπῄνεσε. Φρόνιμοι ὄντες. Ἀφροσύνης γὰρ τὸ καυχᾶσθαι καὶ ἐπὶ τοιούτοις, καὶ τοιούτοις ἐπιτιμῶν ἐπῄνεσε, μὴ εἰ ἐᾶν. μὴ ἀνέχεσθε τῶν ἀνοήτων, ἀλλὰ μᾶλλον πλείονος αὐτὸ ποιεῖ περιουσίας. ἐκείνως μὲν γὰρ ἔδοξεν αὖ ὡς ἀποτρεπόμενος αὐτῶν ἐπιτιμᾶν, νυνὶ δὲ δείξας ἑαυτὸν καὶ ἐν τούτοις ἡρατοιῶντα, καὶ οὐδὲν εἶναι ταῦτα νομίζοντα, μείζονας αὐτοὺς διορθοῦται. πρὸς δὲ τὸ εἰς τὰ ἐγκώμια ἐμβάλλειν, καὶ τῇ πολλῇ κενοδοξίᾳ δουλοπρεπείαν ὀνειδίζει αὐτοῖς, ὅτι μετ' ὑπερβολῆς αὐτοῖς κατῃδυνεκλίνοντο. καὶ σκόπει πῶς κωμῳδεῖ. Ἀνέχεσθε γάρ φησιν εἴτις ὑμᾶς κατεσθίει. Πῶς οὖν ἔλεγες; ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται δύρεσθωσι κἀκεῖνοι, καὶ ἡμεῖς. ὁρᾷς, ὅτι δείκνυσιν αὐτοὺς λαμβάνοντας, καὶ οὐχ' ἁπλῶς λαμβάνοντας, ἀλλὰ καὶ μεθ' ὑπερβολῆς; τὸ γὰρ κατεσθίειν, τοῦτο δηλοῖ. Εἴτις ὑμᾶς κατα δουλοῖ. Καὶ τὰ χρήματα ὑμῶν φησι, καὶ τὰ σώματα, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐξεδώκατε. τοῦτο γὰρ μεῖζον τοῦ λαβεῖν, τὸ μὴ μόνον τῶν χρημάτων, ἀλλὰ καὶ ὑμῶν αὐτῶν κυρίους εἶναι. ὃ καὶ ἔμπροσθεν δηλοῖ λέγων. εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς; εἶτα τὸ χαλεπώτερον προστίθησι λέγων. Εἴτις ἐναίρεται. Οὐδὲ γὰρ συμμέτρως ὑμῶν ἡ δουλεία, οὐδὲ ἥμεροι οἱ δεσπόται, ἀλλὰ φορτικοὶ καὶ ἐπαχθεῖς. Εἴτις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει. Εἶ δὲς πάλιν ἐπίτασιν τυραννίδος; τοῦτο δὲ ἔλεγεν, οὐχ' ὅτι εἰς ὄψιν τύπτοντα, ἀλλ' ὅτι δέδουλον αὐτοὺς καὶ ἡπμαζον. διὸ προσέθηκε. Κατὰ ἀξίαν λέγω. Τῶν γὰρ εἰς ὄψιν τυπτομένων, οὐκ ἔλαττον πάσχετε. τί τοίνυν τούτου γένοιτ' ἂν ἀχυρότερον; ποία δὲ τούτοις τῆς δεσποτείας πικροτέρα; ὅταν καὶ τὰ χρήματα ὑμῶν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν τιμὴν ἀφελόμενοι, μὴ δὲ οὕτως ὦσιν ἥμεροι; μὴ δὲ ἐν τάξει δούλων ἐῶσιν ὑμᾶς μένειν; ἀλλὰ καὶ παντὸς ἀργυρωνήτου ὑβριστικώτερον ὦσιν ὑμῶν κεχρημένοι; Ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠδενήσαμεν. ἀσαφὲς τὸ εἰρημένον. ἐπειδὴ γὰρ φορτικὸν ἦν, διὰ τοῦτο οὕτως αὐτὸ

τέθεικεν, ἵνα κλέψῃ ἐπάχθειαν τῇ ἀσαφείᾳ. ὁ γὰρ βούλεται εἰπεῖν, τοῦτό ἐστι, μὴ γὰρ οὐδὲ ναίμεθα καὶ ἡμεῖς ταῦτα ποιεῖν; ἀλλ' οὐ ποιοῦμεν. τίνος ἕνεκεν αὐτῶν ἀνέχεσθε, ὡς ἡμῶν μὴ δυναμένων ταῦτα ποιεῖν; ἐγκλημα μὲν οὖν καὶ τὸ μωραινόντων ἀνέχεσθε. τὸ δὲ καὶ οὕτω καταφρονουμένων ὑμῶν, ἁρπαζόντων, ἐσθιόντων, τυπτόντων, οὐδ' οὕτω ἀπολογίαν ἔχοι, οὐδ' οὕτω λόγον τινά. καινὸν γὰρ τοῦτο τὸ τῆς ἀπάτης εἶδος. οἱ μὲν γὰρ ἀπατῶντες, καὶ παρέχοντι, κἀκολακεύουσιν. οὗτοι δὲ καὶ ἀπατῶσι, καὶ λαμβάνουσι, κἀβρείζουσιν. ὅθεν οὐδὲ συγγνώμης οὐ χοίητε συγγνώμης, ὅτι τοὺς μὲν ταπεινοῦντας ἑαυτοὺς δι' ὑμᾶς ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε, διαφθείρετε, τοὺς δὲ ὑψοῦντας ἑαυτοὺς ἵνα ὑμεῖς ταπεινωθῆτε, θαυμάζετε. μὴ γὰρ κἀμεῖς οὐκ ἠδυνάμεθα ταῦτα ποιεῖν; ἀλλ' οὐ βουλόμεθα, τὸ συμφέρον ὑμῶν σκοποῦντες. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὰ ὑμέτερα καθαιροῦντες, τὰ ἑαυτῶν σκοποῦσιν. ὁρᾶς πανταχοῦ ἐξῶν παρρησιάζεται πρὸς αὐτοὺς ἐκτείνων αὐτοὺς κἀφορᾷ; εἰ γὰρ διαφθεῖραι αὐτοὺς ἤμελλε φθάσας ἐφθάρη δι' τοῦτο ποιοῦσιν, ὑβρίζουσι, δυναίμεθα καὶ ἡμεῖς ταῦτα ποιεῖν, δουλοῦσθαι, τύπτειν, ἐσθίειν καθ' ὑμῶν. εἶδες πῶς ὅλως ἐστὶν αὐτοὺς ἐᾶναι τὴν αἰτίαν, καὶ τῆς ἐκείνων ἀπονοίας. καὶ τῆς δουλοῦσθαι εἶναι ἀφροσύνης ἑαυτῆς; οὐ γὰρ ἵνα ἐμαυτὸν δείξω λαμπρότερον, ἀλλ' ἵνα ὑμᾶς ἀπαλλάξω ταύτης τῆς πικρᾶς δουλείας, ἀναγκάζομαι μικρόν τι καυχᾶσθαι. δεῖ δὲ οὐχ ἁπλῶς τὰ λεγόμενα ἐξετάζειν, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν προσθέναι. ἐπεὶ καὶ σαμουὴλ ἐγκάμιον ὑπὲρ ἑαυτοῦ συνέθηκε λέγων, ὅτε τὸν σαοὺλ ἔχριεν. ὄνον τινὸς ὑμῶν εἴληφα; ἢ μόσχον, ἢ ὑπόδημα; ἢ ἐξέπασα τινὰ ὑμῶν; ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς ἐγκαλεῖ. τὸ δὲ αὖπον, οὐκ ἀλλοπίζων ἑαυτὸν ἔλεγεν, ἀλλ' ἐπεὶ δὴ βασιλέα καθιστᾶν ἔμελλεν, ἐν ἀπολογίᾳ τάξει βούλεται ποιήσασθαι ἐκεῖνον πρᾶον καὶ ἥμερον εἶναι. καὶ σπουδῇ συνεσιν προφήτου. μαθὼν δὲ τοῦ φιλανθρώπου, ὅτι μὲν γὰρ ἀποφέρεσθαι αὐτοὺς ἠβούλετο πολλὰ φορτικὰ συναγαγὼν ἔλεγεν περὶ τοῦ μέλλοντος βασιλεύειν. οἷον ὅτι μυλοθρίδας τὰς γυναῖκας αὐτῶν ποιήσει, ποιμένας τοὺς ἀνδρας ἡμιόνων ἐπιστάτας. καὶ γὰρ μὴ ἀκριβείᾳ ἐπεξέρχει τὴν τῆς βασιλείας δεσποτείαν, ἐπειδὴ εἶδεν οὐδενὶ τούτων κωλυομένους, ἀλλὰ ἁπλᾶ τὰ νοσοῦντας. καὶ οὕτως αὐτῶν φείδεται, καὶ ῥυθμίζει τὸν βασιλέα πρᾶον εἶναι. διαθήκη καὶ αὐτὸν παράγει μάρτυρα. οὐ γὰρ δὴ ἐδικάζετό τις πρὸς αὐτὸν τότε, οὐδὲ ἐνεκάλει ἵνα ἀπολογήσεται, ἀλλ' ἵνα ἐκεῖνον ποιήσῃ βελτίονα, ταῦτα ἔλεγεν. διὸ καὶ ἐπήγαγε καθαίρων αὐτῷ τὸ φύσημα. ἐὰν ἀκούσητε ὑμεῖς, καὶ ὁ βασιλεὺς ὑμῶν τά, καὶ τά, ἔστιν ὑμῖν ἀγαθά. ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσητε, τὰ ἐναντία ἅπαντα. καὶ ἀμφὼ δὲ ἔλεγεν. οὐκ ἄμφω προφήτης, οὐδὲ υἱὸς προφήτου, ἀλλ' ἦν αὐτόπλως ἥμφω συλλέγοντα κνίζων. καὶ ἀνέλαβέ με ὁ θς. οὐκ ἐθαύμασε δὲ ἑαυτὸν ἔλεγεν, ἀλλὰ ἐπισφίγγων τοὺς ὑποβλύοντας αὐτὸν οὐχ ὡς προφήτην. καὶ ἵνα δείξῃ ὅτι οὐκ ἀπατᾷ, οὐδὲ οἰκοθεν λέγει ταῦτα ἃ λέγει. καὶ ἕτερος δὲ πάλιν τὸ αὐτὸ δηλοῖ ἐμφαίνων, ἔλεγεν. ἀλλὰ μὴν ἐγὼ ἐνεπλήσθην ἰσχύος πνεύματι ἐν πνεύματι, καὶ δικαιοσύνης. καὶ ὁ δεσπότης δὲ ὅταν τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸν λέοντα διηγεῖτο, οὐχ ἁπλῶς ἀλλ' οἰκοδομῶν τι μέγα καὶ θαυμαστὸν, ἔλεγεν. ἐπειδὴ γὰρ ἀπιστεῖτο ὅτι περιέσται τὸ βαρβάρου γυμνὸς ὁ μηδὲν ὅπλα ἐνέγκειν δυνάμενος, ἵνα καθ' ἑαυτὸν πορίσηται ἀποδείξεις τῆς οἰκείας ἀνδρείας. καὶ τὸ πρᾶσσε δυνατὸν ἀφεῖλε τῷ σαοὺλ οὐχ ἁπλῶς δείκνυμι, ἔλεγεν ἅπερ ἔλεγεν. ἀλλὰ πονηρὰν διανοούμενος ὑποψίαν. ἵνα κατεσκέδασαν αὐτὸν λέγοντες, ὅτι ἀνελεῖν αὐτὸν ἤθελε. δεῖ τοίνυν παντοχοῦ τὴν αἰτίαν ζητεῖν. ὁ γὰρ πρὸς

τὸ συμφέρον

τὸ συμφέρον τῶν ἀκουόντων ὁρῶν, κἂν ἐγκωμιάζῃ ἑαυτὸν, οὐ μόνον οὐκ ἐγκαλεῖ ὡς ἄξιος ἀλλὰ καὶ στεφανοῦσθαι. κἂν σιγὴν τότε εἰ καλεῖσθαι ἀνάγκη. ἐπεὶ καὶ ὁ Δαυὶδ τότε εἰ ἐσίγησεν ὅτε τὸ μολιὰθ, οὐκ ἂν εἴασαν αὐτὸν ἐξελθεῖν ὅτε τὴν παράταξιν, οὐδὲ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο φῆσαι προοίμιον. ἀλλ' οὐδὲν λέγει ἀναγκασθείς, καὶ οὐχὶ τοῖς ἀδελφοῖς. καίτοιγε καὶ παρ' αὐτοῖς ἦν φανῆναι, καὶ παρὰ τῷ βασιλεῖ. ἀλλ' ὁ φθόνος ἐνέφραττεν αὐτῶν τὰς ἀκοάς. διὸ περ ἐκείνους ἀφεὶς, τῷ μηδέπω βασκαίνοντι διαλέγεται.

Η' Ἠθικόν.

Δεινὸν γὰρ ἡ βασκανία, δεινὸν, καὶ τῆς οἰκείας ἀνατεῖναι καταφρονεῖν σωτηρίας. οὕτω καὶ καὶν ἑαυτὸν ἀπώλεσε, καὶ πρὸ τούτου πάλιν ὁ τὸν τούτου πρὸ ἀγγέλων διάβολος. οὕτως ὁ σαοὺλ δαίμονα πονηρὸν ἐκάλεσε κατὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καὶ καλέσας, τῷ ἰατρῷ πάλιν ἐβάσκαινε. τοιοῦτον γὰρ ὁ φθόνος. ἤδει ὅτι ἐσώθη, καὶ ἀπολέσθαι μᾶλλον ἢ θέλει, ἢ τὸν σώσαντα δυσωπῶν ἰδεῖν. τί τούτου χαλεπώτερον γένοιτ' ἂν τοῦ πάθους; οὐκ αὖτις ἀμφὶ τοι διαβόλου γέννημα δῆλον εἰπών. καὶ ἐν μὲν ἐκείνῳ κενοδοξίας καρπὸς, μᾶλλον δὲ καὶ ῥίζα. ἀμφότερα γὰρ ταυτὶ τὰ κακὰ, ἑαυτὰ συγκατασκευάζειν εἴωθεν. οὕτω δὴ καὶ τότε ἐβάσκαινεν ὁ σαοὺλ. ὅπου δὴ εἶπον, ἐπάταξε Δαυὶδ ἐν μυριάσιν. οὔ τί γένοιτ' ἂν δυλογώτερον; τί γὰρ εὐέμοι φθονεῖς, ὅτι ὅπηνεσεν ὁ δεῖνα; καὶ μέντοι χαίρειν ἐδει. λέγω δὲ οὐδὲ οἶδας, εἰ ἀληθὴς ὁ ἔπαινος ἦν. καὶ διαβόλου πενθεῖς ὅτι οὐκοῦν θαυμαστὸς ὅπηνέθη; καὶ μᾶλλον ἐλεεῖν χρή. καὶ γὰρ ἐὰν μὴ ἀγαθὸς ἦν, οὐδεὶς φθονεῖ ὅπαινουμένῳ, ἀλλ' ὅπαινεῖ μᾶλλον τῶν δυφημούντων. εἰ δὲ μὴ τοιοῦτος, τί δάκνῃ; τί κατὰ σαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖς; ὅτι θαυμαστὸς τοῖς ἀνθρώποις; ἀλλὰ ἀνθρώποις τοῖς σήμερον οὖσι, καὶ αὔριον οὐκοῦσιν. ἀλλ' ὅτι δόξης ἀπολαύει; ποίας εἰκῆ; περὶ ἧς ὁ προφήτης φησὶν, ὅτι ἀνθος ὡσὶ χόρτου; διαβολὴ οὖν βασκαίνεις, ὅτι οὐκ ἀχθοφορεῖς; οὐδὲ χόρτου περιφέρεις φορτία τοιαῦτα; εἰ δὲ αὐτόσοι ξηλωτὴς εἶναι δοκεῖ διαβολὴ, τί μὴ καὶ δρυτόμοι καθ' ἑκάστην ἀχθοφοροῦντες ἡμέραν, καὶ ἐν τῇ πόλει εἰσιόντες; οὐδὲν γὰρ τούτου ἄμεινον διαβολὴ τὸ φορτίον, ἀλλὰ καὶ χεῖρον. ἐκεῖνο μὲν γὰρ τὸ σῶμα πιέζει μόνον, διαβολὴ δὲ καὶ τὴν ψυχὴν πολλάκις παρέβλαψε, καὶ μείζονα παρέσχε τὴν ἀγωνίαν, τῆς ἡδονῆς. κἂν γὰρ λέγων δυσωπῇ, μείζονα ἔχει τὸν φόβον τῆς δυφημίας. μᾶλλον δὲ ἡ μὲν, βραχεῖαν, τὸν δὲ, διηνεκῆ. ἀλλὰ παρὰ ἄρχουσιν δυσωπεῖ; κἀκεῖ πάλιν φθόνος καὶ κίνδυνος. ὃ γὰρ σὺ πρὸς αὐτὸν πάσχεις, διαβολὴ καὶ ἕτεροι πλείους. ἀλλ' ὅπαινεῖται συνεχῶς; διαβολὴ δουλείαν ποιεῖ πικράν. οὐ γὰρ τολμήσει τί πρᾶξαι κατὰ γνώμην, ἵνα μὴ προσκρούσῃ τοῖς δοξάζουσιν αὐτόν. δεσμὰ γὰρ αὐτῷ χαλεπὰ ἡ περιφάνεια. ὡς τε ὅσῳ ἂν πλείοσι γνώριμος ᾖ, τοσούτῳ πλείους ἔχει δεσπότας, καὶ ὅπιτείνεται τὰ τῆς δουλείας αὐτῷ τῶν κυρίων αὐτοῦ παντοχοῦ φαινομένων. καὶ ὁ μὲν οἰκέτης, ὅταν ἀπαλλαγῇ τῆς ὄψεως τοῦ δεσπότου, κἂν ἀναπνεῖ κἂν μετ' ἐλευθερίας ἐστὶν ἁπάσης, οὗτος δὲ παντοχοῦ δεσπότας περιτυγχάνει. πάντων γὰρ δοῦλος ὅτι τῶν ἐν ἀγορᾷ φαινομένων. κἂν κατεπείγῃ τι τῶν ἀναγκαίων, οὐ τολμᾷ, εἰς ἀγορὰν ἐμβαλεῖν, εἰ μὴ κἂν τῶν οἰκετῶν ἑπομένων, καὶ τοῦ ἵππου, καὶ τῆς ἄλλης φαντασίας συγκεκροτημένης, ἵνα μὴ οἱ δεσπόται καταγνῶσι. κἂν φίλον ἴδῃ τινὰ τῶν γνησίων, οὐ θαρρεῖ μετ' ἰσοτιμίας αὐτῷ διαλεχθῆναι. δέδοικε γὰρ τοὺς δεσπότας μὴ

τας, μὴ καθ' ἑλωσιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς δόξης. ὥστε ὅσῳ περιφανέστερός ἐστι, τοσούτῳ μᾶλλον δεδούλωται. κἂν πάθῃ τι τῶν ἀνιδρῶν, ἡ ὕβρις χαλεπωτέρα, ὅσῳ καὶ πλείους ἔχει τοὺς μάρτυρας. καὶ παρ' ἀξίαν τὸ πρᾶγμα εἶναι δοκεῖ. οὐ μόνον δὲ ἡ ὕβρις, ἀλλὰ καὶ ἡ συμφορά. καὶ γὰρ πολλοὺς ἔχει τοὺς ἐφηδομένους, ὥσπερ οὖν κἂν ἀγαθοῦ τινὸς ἀπολαύσῃ, πλείους τοὺς φθονοῦντας, καὶ βασκαίνοντας, καὶ καθελεῖν ἐπουδακότας. ἆρα οὖν ἀγαθὸν εἰ ἐπαίνου; ἆρα δόξα; οὐδαμῶς. ἀλλὰ ἀδοξία, καὶ δουλεία, καὶ δεσμὰ, καὶ πᾶν ὁτιοῦν τις φορτικόν. εἰ δὲ καὶ οὕτως ἐπέραστόν σοι ἡ παρὰ ἀνθρώπων δόξα, μὴ πάνυ σε θορυβεῖ παρὰ πολλῶν προτυμένος ὁ δεῖνα, ὅταν ἴδῃς ἀπολαύοντα τῶν πρότων, πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα διάβηθι τῷ λογισμῷ, καὶ τὴν ἐκεῖ δόξαν. καὶ ὥσπερ θηρίον ἐπιὸν ἐπὶ δῶν διαφυγεῖν, εἰς οἰκίσκον εἰσελθὼν ἀποκλείεις τὰς θύρας, οὕτω καὶ νῦν τὴν μέλλουσαν ζωὴν κατάφυγε, καὶ τὴν ἀπόῤῥησιν τὴν δόξαν ἐκείνῃ. οὕτω γὰρ μὴ ζαυτὴν καταπατήσεις, μὴ ἐκείνης ἐπιλήψῃ ῥᾳδίως, καὶ τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας ἀπολαύσεις, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ. Λόγος κε'.

» Ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. Ὅρα πάλιν αὐτὴν ἀναδυόμενον, καὶ παραιτήσει χρώμενον, καὶ προδιορθώσει. καίτοι καὶ ἡ δὴ πολλὰ ζαῦτα εἰρηκεν. ὄφελον ἀνέχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ, καὶ πάλιν, μήτις με δόξῃ ἄφρονα εἶναι. εἰ δὲ μή γε, καὶ ὡς ἄφρονα δέξασθε. ὃ λαλῶ, οὐ κατὰ κύ, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. καὶ ἐν ζαῦτα πάλιν, ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, ζολμῶ κἀγώ. τόλμαν καὶ ἀφροσύνην καλεῖ τὸ περὶ ἑαυτὸν μέγα ζ λέγειν. καὶ ζαῦτα ἀναγκης οὔσης, ὡσανεὶ ἡμᾶς ἐκπεριουσίασε τὸ τοιοῦτον φεύγειν. εἰ γὰρ μὲ τὰ τὰ πάντα ποιῆσαι ἀχρείους δεῖ καλεῖν ἑαυτοὺς οὐδὲ μᾶς κατεσειγούσης αἰτίας, τίνος ἂν εἴη συγγνώμης ἄξιος ἐπαίρων τις ἑαυτὸν καὶ κομπάζων; διαζῆν καὶ ὁ φαρισαῖος ἔπαθεν ἅπερ ἔπαθε, καὶ ἐν λιμένι ναυάγιον ὑπέμεινεν, ὅπ ζούτῳ προσέῤῥηξε τῷ σκοπέλῳ. διαζῆν καὶ ὁ παῦλος μυρίαν ἀνάγκην ὁρῶν, ὅμως ἀναδύεται, καὶ σιωπῶς ἀναμιμνήσκει, ὅπ ἀφροσύνης τὸ τοιοῦτον ἐστὶ, καὶ τότε λοιπὸν κατατολμᾷ, τὴν ἀπὸ τῆς ἀνάγκης ἀπο-
» λογίαν προβαλλόμενος, καὶ φησὶ. Ἑβραῖοι εἰσὶ; κἀγώ. Οὐ γὰρ ἴσῳ πάντας τοὺς ἑβραίους ἰηλίτας εἶναι. ἐπεὶ καὶ ἀμμανίται, καὶ μωαβίται ζῆν ἦσαν. διὸ ἐπήγαγεν ἐκκαθαίρων τὴν
» εὐγένειαν, καὶ φησὶ. Σπέρμα ἀβραάμ εἰσι; κἀγώ. διάκονοι χῦ εἰσι; παραφρονῶν λαλῶ,
» ὑπὲρ ἐγώ. Οὐκ ἤρκεσθη τῇ προτέρᾳ παραιτήσει, ἀλλὰ καὶ ἐν τεῦθεν πάλιν αὐτὴν κέχρηται. παραφρονῶν λαλῶ ὑπὲρ ἐγώ. κρεῖττον αὐτῶν ἐγώ, καὶ βελτίων. καίτοι τὰς ἀποδείξεις εἶχε σαφεῖς τῆς ὑπεροχῆς. ἀλλ' ὅμως παραφροσύνῃ, καὶ οὕτως τὸ πρᾶγμα καλεῖ. καὶ μὴν εἰ ψευδαπόστολοι ἦσαν, οὐκ ἔδει κατὰ σύγκρισιν εἰσάγειν τὴν ὑπεροχὴν, ἀλλὰ ἀνελεῖν τὸ εἶναι αὐτοὺς διακόνους. ἀνεῖλε μὲν οὖν αὐτὸ εἰπών. ψευδαπόστολοι. ἐργάται δόλιοι. μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χῦ. νῦν δὲ αὐτὸ οὐ ποιεῖ οὕτως. εἰς γὰρ ἐξέτασιν ἔμελλεν ὁ λόγος προβαίνειν. οὐδεὶς δὲ ἐξετάσεως οὐκοὔσης, ἁπλῶς ἀποφαίνεται. ἀλλὰ πρῶτον κατὰ σύγκρισιν θεὶς τὴν ἀφ' ὧν πραγμάτων ἀναίρεσιν, ἐπιδείκνυται τὴν καὶ πολὺ βορβορωδεστέραν οὖσαν. ἀλλως δὲ γνώμῃ αὐτῶν ἐκείνων τίθησιν. οὐκ αὐτὸ ἀποφασιν λέγων.

διάκονοι

διάνοιαν χῦ εἰσὶ, καὶ εἰπὼν ὕπερ ἐγὼ, προάγει τὴν σύγκρισιν. μὴ δείκνυσί πῶς οὐκ ἀποφαινόμενος, ἀλλὰ τῷ ἀβλὲ τὸ πραγματῶ ἐπίδειξιν ἐπάγων, τὸ χαρακτῆρα τ' ἀποστολῆς διατηρεῖ. » μὴ ἀφεὶς τὰ σημεῖα πάντα, ἀπὸ τῶν πειρασμῶν ἄρχεται οὕτως λέγων. Ἐν νηστείαις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς, ὑπερβαλλόντως. Τοῦτ, ἐκεῖνό μεῖζον τὸ, μὴ πληγαῖς; μὴ μαστίξαι » ἐν φυλακαῖς, περισσοτέρως. Καὶ ἐν θανάτοις πάλιν ἐπίτασις. Ἐν θανάτοις, πολλάκις. καθημέραν γάρ φησιν ἀποθνήσκω. ἐν θανάτοις δὲ καὶ ἔργῳ. πολλάκις γὰρ εἰς κινδύνους παρεδόθην θάνατον ἔχοντας. Πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον ὑπὸ ἰουδαίων. Διατί παρὰ μίαν; νόμος ἦν παλαιὸς, τὸν πλέον τῶν τεσσαράκοντα λαβόντα, ἄτιμον εἶναι παρ' αὐτοῖς, ἵνα οὕτω μὴ ἡ τοῦ τύπτοντος ῥώμη, καὶ ὁρμὴ πλέον ἐπενεγκοῦσα τὸ ἀριθμοῦ ἄτιμον ποιήσῃ, ὥρισαν παρὰ μίαν τύπτεσθαι, ἵνα κἂν πλεονάσῃ ὁ τύπτων, μὴ ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἐκπέσῃ, ἀλλ' εἴσω τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ νενομισμένου μείνας, μὴ ἀτιμάσῃ τὸν τυπτόμενον. » Τρὶς ἐραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα. Καὶ τί οὖν πρὸς τὸ δυάγγελιον; ὅτι μακρὰς ὁδοὺς ἐτέλλετο, καὶ διαπορτίους. Νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα. Οἱ μὲν ἐν μέσῳ πελάγει φασὶ, οἱ δὲ, ὡς νηχόμενος. ὅπερ καὶ ἀληθέστερον. ἐκεῖνό γε οὐ » τε θαύματος ἄξιον, οὐδ' ἂν ὡς τῶν ναυαγίων μεῖζον τέθεικε. Κινδύνοις ποταμῶν. » Ἠναγκάζετο γὰρ καὶ διαπορθμεύειν ποταμούς. Κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις » ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ. Παντοχοῦ μοι τὰ ἆθλα προύκειτο, ἐν τόποις, » ἐν χώραις, ἐν πόλεσιν, ἐν ἐρημίαις. Κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις. » Ὅρα ἕτερον εἶδος πολέμου. οὐ γὰρ οἱ ἐχθροὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑποκρίνοντο τὴν ἀδελ » φότητα, ἐβαλλον. καὶ πολλῆς ἐδεῖτο τῆς διανίας, καὶ πολλῆς τῆς σωφίσεως. Ἐν νό- » τῳ, καὶ μόχθῳ. Κίνδυνοι πόνους, πόνοι κινδύνους διεδέχοντο ἀπάλληλοι, καὶ συνε- » χῆς, καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀναπνεῦσαι συνεχώρουν. Ἐν ὁδοιπορίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ, » καὶ δίψει, καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεντός. Πλείονα τὰ παραλειφθέντα τῶν ἀπαριθμηθέντων. μᾶλλον δὲ οὐδὲ αὐτὰ τὰ ἀπαριθμηθέντα, ὅσα, ὅτιν εἰπεῖν. οὐ δὲ γὰρ κατ' εἶδος αὐτὰ τέθεικεν. ἀλλ' ὧν μὲν ὀλιγοστὸς ἦν ὁ ἀριθμὸς, καὶ βραχὺς, ἐμνήσθη τούτων, τρὶς καὶ τρὶς λέγων, καὶ ἅπαξ. τῶν δὲ πλειόνων, οὐκέτι οὕτως, ἀλλὰ τὸ πολλάκις ὑπομεμνηκέναι. μὴ οὐ λέγει τὰ ἐξ αὐτῶν. οἷον τοσούσδε, καὶ τοσούσδε ἐπάθομεν. ἀλλ' ἃ ἔπαθε μόνον ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος, ὁμοῦ μὲν μετριάζων, ὁμοῦ δὲ δεικνὺς ὅτι καὶ μηδὲν γέγονται, ὅτι τὸ πλέον πο- » νουμένῳ. οὕτω τὰ τῶν μαθητῶν ἐστι πεπληρωμένα. Ἡ ἐπισύστασις μου καθημέραν. Οἱ θόρυβοι, αἱ ταραχαὶ, αἱ πολιορκίαι τῶν δήμων, μὴ τῶν πόλεων ἐφοδοι. Τούτῳ γὰρ μάλιστα πάντων ἐπολέμουν οἱ ἰουδαῖοι, ὅτι δὴ μάλιστα πάντων αὐτοὺς συνέχει, καὶ μέγιστος τῆς μανίας ἔλεγχος ἦν, μεταταξάμενος ἀθρόον. καὶ πολὺς ὁ πόλεμος ἔπνει κατ' αὐτῶν, παρὰ τῶν οἰκείων, παρὰ τῶν ἀλλοτρίων, παρὰ τῶν ὑποκειμένων. καὶ πανταχοῦ κύμασι, καὶ κρημνοί, ἐν τῇ οἰκουμένῃ, ἐν τῇ ἀοικήτῳ, ἐν τῇ γῇ, ἐν τῇ θαλάσσῃ. ἔξωθεν, ἔσωθεν. καὶ οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας ὑπόρει τροφῆς, οὐδὲ ψιλῆς περιβολῆς, ἀλλ' ὁ τῆς οἰκουμένης ἀγωνιστὴς, γυμνὸς ἠγωνίζετο, καὶ λιμώττων ἐπίνευε. Τοσοῦτον ἀστεῖον τὸ χρηματίζεσθαι. καὶ οὐκ ἐδυσχέραινεν, ἀλλὰ χαίρειτας ἤδει τούτων τῷ ἀγωνοθέτῃ.

Ἡ μέριμνα

BIBLIOT. UNIWERSYT. W POZNANIU

» Ἡ μέριμνα πασῶν τ' ἐκκλησιῶν. Τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἁπάντων, ὅπη μὴ ἡ ψυχὴ διεσπᾶτο, καὶ ἡ διανοία διετέμνετο. εἰ γὰρ καὶ μηδὲν ἔξωθεν προσέβαλεν, ἱκανὸς ὁ ἔνδον πόλεμος· τὰ νύμφια τὰ ἐπάλληλα, αἱ νιφάδες τῶν φροντίδων, ὁ πόλεμος τῶν λογισμῶν. εἰ γὰρ οἰκίας τις μιᾶς προνοῶν, καὶ οἰκέτας ἔχων, καὶ ἐπιτρόπους, καὶ οἰκονόμους οὐδὲ ἄνω πνεῖ πολλάκις ὑπὸ τῶν φροντίδων οὐδενὸς ὄντος τοῦ ἐνοχλοῦντος, οὗτος οὐκ οἰκίας μιᾶς ἀλλὰ καὶ πόλεων, καὶ δήμων, καὶ ἐθνῶν, καὶ ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης τὰς φροντίδας ἔχων, καὶ ὑπὲρ τηλικούτων πραγμάτων, καὶ τοσούτων ὄντων τῶν ἐπηρεαζόντων, καὶ μόνος ὤν, καὶ τοσαῦτα πάσχων, καὶ οὕτω κινδυνεύμενος, ὡς οὐδὲ πατὴρ παίδων, συνόησον πῶς ὑπέμενε. ἵνα γὰρ μὴ λέγῃς· πῶς γὰρ εἰ ἐμέριμνα μὲν ἐμέριμνα δὲ ἁπλῶς, ἐπῆγε καὶ τὴν ἐπίτασιν τῆς φρον-
» πίδος λέγων; Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Οὐκ εἶπεν, οὐ κοινωνῶ τῇ ἀθυμίᾳ· ἀλλ' ὡς ἐν αὐτῷ ὢν τῷ πάθει, ὡς ἐν αὐτῇ ὢν τῇ ἀῤῥωστίᾳ, οὕτω θορυβοῦμαι, καὶ ταράττομαι.
» Τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; Ὁρᾷς πάλιν τὴν ὑπερβολὴν τῆς διάνοιας· πῶς πάρεσιν ἐν τῇ τῆς πυρώσεως προσηγορίᾳ ἐμπίπραμαι, καίομαι φησί. ὃ δὴ πάντων μεῖζον ἦν. ἐκεῖνα μὲν γὰρ εἰ καὶ σφοδρά, ἀλλὰ καὶ παροδεύεται ταχέως, καὶ τὴν ἡδονὴν εἶχεν ἀμάραντον· ἔδει δὲ ἦν τὸ θλῖβον αὐτὸν, καὶ στενοχωροῦν, μὴ διατηροῦσιν αὐτὸ τὴν διανοιαν, τὸ καθ' ἕκαστον τῶν ἀσθενούντων τοιαῦτα πάσχειν, εἰ μὴ ὅστις οὖν ἦν· οὐ δὲ γὰρ ὑπὲρ τῶν μειζόνων μὲν ἔλεγε τῶν δὲ ἐλαττόνων κατεφρόνει· ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπῤῥιμμένον, ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἐτίθετο. (διὸ καὶ ἔλεγε, τίς ἀσθενεῖ; ὅστις ἐαν ᾖ. καὶ καθάπερ αὐτὸς ὢν ἡ
» ἐκκλησία ἡ κατὰ τὴν οἰκουμένην, οὕτω καθ' ἕκαστον ὡδύνατο μέλος. Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ,
» τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι. Ὁρᾷς ὅπι οὐδαμοῦ ἀπὸ σημείων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν διωγμῶν καυχᾶται, ἢ τῶν πειρασμῶν; διὰ γὰρ φησιν ἀσθενείας, καὶ ποικίλον τὸν πόλεμον δείκνυσι. καὶ γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι αὐτὸν ἐπολέμουν. καὶ τὰ ἔθνη πρὸς αὐτὸν ἵστατο. καὶ οἱ ψευδάδελφοι αὐτῷ ἐπῆκτεινον. καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτὸν ἐλύπουν ἀσθενοῦντες, καὶ σκανδαλιζόμενοι. πάντοθεν αὐτῷ θόρυβος, καὶ ταραχή. ἀπὸ τῶν οἰκείων, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. οὕτως
» ἀποστολικὸς χαρακτήρ. διὰ τούτων ὑφαίνεται διάγγελιον. Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ
» κυρίου Ἰησοῦ οἶδεν, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ὁ ἐθνάρχης ἀρέτας τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν δαμασκηνῶν πόλιν πᾶσαν μέλων. Τί δήποτε ἐν ταῖς θλίψεσι διαβεβαιοῦται, καὶ πιστοῦται; ἵνα μὴ ἀπ' οὐδενὸς τῶν προτέρων δόξῃ μὴ ποιήσας; ὅπι ἴσως δόξει ἀρχαιότερον ἦν, καὶ ἀδηλότερον, ἐκεῖνα δὲ καὶ αὐτοῖς γνώριμα, ἡμέριμνα τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. θέα τοίνυν τὸν πόλεμον ὅσος, εἶγε δι' αὐτὸν τὴν πόλιν ἐφρούρει. ὅταν δὲ τὸν πόλεμον εἴπω, τί ἕτερον λέγω τοῦ παύλου; εἰ γὰρ μὴ σφοδρὸς ἔπνει, οὐκ ἂν εἰς τοσαύτην ἀνῆψε τὸν ἐθνάρχην μανίαν. ταῦτα ψυχῆς ἀποστολικῆς, τὸ πάσχειν τοσαῦτα, καὶ μηδαμοῦ περιτρέπεσθαι, ἀλλὰ φέρειν γενναίως τὰ ἐμπίπτοντα, καὶ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς κινδύνοις, μὴ δὲ ἐπιπηδᾶν. ὅρα γοῦν ἐν ταῖς θλίψεσι τῶς ἠνέσχετο διαφυγεῖν τὴν ἀπολιορκίαν, ἀλλὰ θυρίδος χαλασθεὶς ἐν σαργάνῃ. εἰ γὰρ καὶ ἐπεθύμει τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας, ἀλλ' ὅμως καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἤρας σωτηρίας. διὸ πολλάκις, καὶ τοιαῦτα ἐμηχανᾶτο, τηρῶν ἑαυτὸν τῷ κηρύγματι. καὶ οὐ παρητεῖτο, οὐδὲ ἀνθρωπίνοις χρήσασθαι μηχανήμασιν ἡνίκα ἀπῄτει καιρός. οὕτως ἦν νή-

φων, καὶ

φων, καὶ ἐγκωμιαστικός. ἔνθα μὲν γὰρ ἄφυκτα ἦν κακά, τῆς χάριτος ἔδει μόνης. ἔνθα δὲ σύμμετρος ὁ πειρασμός, πολλὰ καὶ οἰκοθεν ἐπινοεῖ. καὶ ἐν τούτοις πάλιν τῷ θεῷ τὸ πᾶν λογιζόμενος. καὶ καθάπερ ἂν εἰ σπινθὴρ πυρὸς ἀσβέστου εἰς πέλαγος ἐμπεσὼν κυμάτων πολλῶν ἐπιόντων ἐσβεννύοιτο, καὶ πάλιν ἀνέρχοιτο λαμπρὸς, οὕτω δὴ καὶ ὁ μακάριος παῦλος. νῦν μὲν ἐχώννυτο κυμαινομένων, νῦν δὲ αὐτοὺς διασβύς, φαιδρότερος ἀνίσταται, τῷ πάσχειν κακῶς περιγινόμενος.

Ἡ ἀπόδειξις.

Αὕτη γὰρ ἡ λαμπρὰ νίκη. ἔδειξε τὸ ἐκκλησίασμα τὸ πρόσωπον. οὕτως ὁ διάβολος βάλλει, παθόντων ἡμῶν κακῶς· ἡμῶν γὰρ πασχόντων, ἁλίσκεται, καὶ πάσχει κακῶς, ὅταν ἡμᾶς ποιεῖν βούληται. ὅπερ καὶ τῷ παύλῳ συνέβαινε. καὶ ὅσῳ μεῖζον ἐπῆγε τοὺς κινδύνους, τοσούτῳ μᾶλλον ἥπτα το. οὐδὲ γὰρ ἓν εἶδος κατεσκεύαζε πειρασμῶν, ἀλλὰ ποικίλον, καὶ διάφορον. τὰ μὲν γὰρ πόνον εἶχε, τὰ δὲ ἀθυμίαν, τὰ δὲ φόβον, τὰ δὲ ὀδύνην, τὰ δὲ φροντίδα, τὰ δὲ αἰσχύνην, τὰ δὲ πάντα ὁμοῦ. ἀλλ' ὅμως ἐν πᾶσιν ἐκράτει. καὶ καθάπερ στρατιώτης εἰς τὴν οἰκουμένην πολεμῶσαν ἔχων ἅπασαν ἐν μέσοις στρέφοιτο τοῖς τάγμασι τῶν πολεμίων, καὶ μηδὲν πάσχοι δεινὸν, οὕτω καὶ ὁ παῦλος μόνος ἐν βαρβάροις, ἐν ἕλλησι, παντοχοῦ γῆς, παντοχοῦ θαλάττης φαινόμενος, ἀχείρωτος ἔμενε. καὶ ὥσπερ τις σπινθὴρ εἰς καλάμην, καὶ χόρτον ἐμπίπτων πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἐπιτίθησι τὰ καιόμενα, οὕτω καὶ οὗτος ἅπασιν ἐπιών, πάντα μετέθηκε πρὸς τὴν ἀλήθειαν, χειμάρρου δίκην πάντα ἐπιών, καὶ ἀναιρέπων τὰ κωλύματα. καὶ καθάπερ ἀθλητὴς ἀνὴρ παλαίων, πρέχων, πυκτεύων, ἢ στρατιώτης τειχομαχῶν, πεζομαχῶν, ναυμαχῶν, οὕτω πᾶν εἶδος μετῆει μάχης, καὶ πῦρ ἐνέπνει, καὶ πᾶσιν ἀπρόσιτος ἦν. ἑνὶ σώματι, καταλαμβανῶν τὴν οἰκουμένην, μιᾷ γλώττῃ, πάντας τρέπόμενος. οὐχ οὕτως αἱ πολλαὶ σάλπιγγες ἐνέπιπτον τοῖς λίθοις τῆς τῶν ἱεριχουντίων πόλεως, καὶ καθῄρουν αὐτοὺς, ὡς ἡ τούτου φωνὴ ἠχοῦσα, τὰ ὀχυρώματα τὰ διαβολικὰ ῥίπτει χαμαί, καὶ τοὺς ἐναντίους πρὸς αὑτὸν μετέθηκε. μὴ ἵνικα συνέλεξεν αἰχμάλωτον πλῆθος αὐτὸς τούτους ὁ πλίσας, οἰκεῖον στρατόπεδον πάλιν ἐποίει. καὶ δι' αὐτῶν ἐκράτει θαυμαστῶς. διὰ δὲ τὸν γολιάθ, καταφέρων ἀπὸ λίθου μόνου ἑνός. ἀλλ' εἰ τὰ παύλου κατορθώματα ἐξετάσεις, παιδὸς ἔργον ἐκεῖνο, καὶ ὁσον ποιμένος, καὶ στρατηγοῦ τὸ μέσον, τοσοῦτον ὄψει τὸ διάφορον. οὗτος γὰρ οὐ λίθον ῥίπτων κατέφερε τὸν γολιάθ, ἀλλὰ φθεγγόμενος μόνον, ἅπασαν τοῦ διαβόλου κατέλυε τὴν φλόγα, καθάπερ λέων βρυχόμενος, καὶ φλόγα ἀπὸ τῆς γλώττης ἀφιείς. οὕτω πᾶσιν ἀφόρητος, καὶ πανταχοῦ μετεπίπτε συνεχῶς. ἐδράμομεν ἐπὶ τούτους, ἦλθεν ἐπ' ἐκείνους. μετέβη πρὸς τούτους, ἀπεπήδησε πρὸς ἑτέρους. ἀνέμου ταχύτερον ἐπιών. καὶ καθάπερ μέλιν οἰκίαν, ἢ πλοῖον ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἅπασαν κυβερνῶν. τοὺς μὲν βαπτιζομένους ἀνέλκων. τοὺς δὲ ἁλιγγιῶντας στηρίζων. τοῖς ναύταις παρακελευόμενος. ἐπὶ τῶν αὐχένων καθήμενος. τὴν πρώραν περισκοπῶν. χοινίκια τείνων. κώπῃ μεταχειρίζων. ἰχθὺν ἕλκων. πρὸς τὸν οὐρανὸν βλέπων. πάντα αὐτὸς ὤν, καὶ ναύτης, καὶ κυβερνήτης, καὶ πρωρεὺς, καὶ ἰχθὺς, καὶ πλοῖον, καὶ πάντα πάσχων, ἵνα τὰ ἑτέρων λύσῃ κακά. σκόπει δὲ, ὑπὲρ τῆς ναυαγίου, ἵνα τὸ ναυαγίου παύσῃ τῆς οἰκουμένης. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκεν, ἵνα τὸν βυθὸν τῆς πλάνης ἀνιμήσηται. ἐν κόπῳ γέγονεν, ἵνα τοὺς κοπιῶντας ἀναπαύσῃ. πληγὰς ὑπέμεινεν, ἵνα τοὺς

τοῦ τὸ

ὑπὸ τοῦ διαβόλου πληγέντας ἰάσηται. ἐν φυλακαῖς διέτριψεν, ἵνα αὐτοὺς ἐν φυλακῇ, καὶ σιδήρῳ καθημένους, εἰς φῶς ἐξαγάγῃ. ἐν θανάτοις πολλάκις, ἵνα θανάτων ἀπαλλάξῃ χαλεπῶν. πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβεν, ἵνα αὐτοὺς τοὺς ταῦτα ποιοῦντας ἐλευθερώσῃ τῆς τοῦ διαβόλου μάστιγος. ἐῤῥαβδίσθη, ἵνα ὑπὸ τὴν ῥάβδον, τὴν βασιλείαν ἀγάγῃ τοῦ Χῦ. ἐλιθάσθη, ἵνα ἀπαλλάξῃ τῶν ἀναισθήτων λίθων. ἐν ἐρημίᾳ γέγονεν, ἵνα τῆς ἐρημίας ἐξελεῖται. ἐν ὁδοιπορίαις, ἵνα φῶς πλανωμένους, καὶ τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν φέρουσαν ὁδὸν ἀνοίξῃ. ἐν πόλεσιν ἐκινδύνευσεν, ἵνα τὴν ἄνω πόλιν ὑποδείξῃ. ἐν λιμῷ, καὶ λίμῳ, ἵνα ἀφέληται τοῦ χαλεπωτέρου λιμοῦ. ἐν γυμνότητι, ἵνα ἀχημονοῦντας ἐν στολῇ τῇ φωτὶ τοῦ Χῦ. ἐν ἐπιστασίᾳ ὄχλου, ἵνα τῆς περιστάσεως τῶν δαιμόνων ἀπαγάγῃ. ἐτορώθη, ἵνα σβέσῃ τὰ τετορωμένα βέλη τοῦ διαβόλου. διὰ θυρίδος ἀπὸ τείχους ἐχαλάσθη, ἵνα κάτωθεν ἀνάγῃ τοὺς ἐῤῥιμμένους χαμαί. ἐπὶ οἷς φθεγξόμεθα, οὐδὲ εἰδότες ἅπερ ἔπαθε παῦλος; ἐπὶ χριμάτων μνησθησόμεθα; ἐπὶ γυναικὸς, καὶ πόλεως, μὴ ἐλευθερίασε; ἐκεῖνον αὐτῆς τῆς ζωῆς μυριάκις καταφρονοῦντα ἰδόντες; ὁ μάρτυς ἅπαξ ἀποθνήσκει, ὁ δὲ μακάριος ἐκεῖνος, ἑνὶ σώματι, καὶ μιᾷ ψυχῇ, τοσούτοις κινδύνοις ὑπέμεινε, μὴ ἀθυμήσαι δυνηθεὶς ἱκανοὺς θορυβῆσαι ψυχήν. καὶ ἅπερ ἅπαντες ἐν τοσούτοις σώμασιν, οἱ ἅγιοι ἔπαθον, ταῦτα αὐτὸς ἐν ἑνὶ πάντα ἤνεγκε, καθάπερ εἰς στάδιον τὴν οἰκουμένην εἰσελθών, καὶ πάντα ἀποδυσάμενος, οὕτως ἴσταται γενναίως. καὶ γὰρ ἔδει τοὺς πυκτεύοντας αὐτῷ δαίμονας. διὸ καὶ λαμπρὸς θεάτρου ἐκπροσοιμίων ἐφάνη. ἐξ αὐτῆς τὴν βαλβίδος, καὶ μέχρι τέλους ὅμοιος διέμεινε. μᾶλλον δὲ καὶ ἐπέτεινε τὸν διωγμὸν ἐγγὺς τοῦ βραβείου γενόμενος. καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι τοσαῦτα πάσχων, καὶ ποιῶν, σφόδρα μετριάζειν ἤδει. καὶ γὰρ εἰς ἀνάγκην ἐμπεσὼν τῆς διηγήσεως τῶν οἰκείων κατορθωμάτων, ταχέως ἅπαντα παρέδραμε. καίτοιγε μυρίας βίβλους ἂν ἔπλησεν αὐ, εἰ τῶν εἰρημένων ἕκαστον ἐξαπλῶσαι ἠβούλετο. καὶ τὰς ἐκκλησίας εἶπεν ἃς ἐμερίμνα, εἰ τὰς φυλακὰς, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς κατορθώματα, εἰ τῶν λίθων καθεκάστην τὰς περιστάσεις, τὰς ἐφόδους. ἀλλ' οὐκ ἠθέλησε. ταῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς εἰδότες, καὶ μετριάζειν μάθωμεν, καὶ μηδέποτε ἐν πλούτῳ καυχᾶσθαι, μὴ δὲ ἐν τοῖς ἁγίοις βιωτικοῖς. ἀλλ' ἐν ταῖς ὕβρεσι ταῖς διὰ τὸν Χν. καὶ ἐν ταύτοις, ὅταν ἀναίσκυντοι γένηται. ὡς εἰ μηδὲν εἴη τὸ κατεσθίειν, μὴ δὲ τούτων μνημονεύωμεν. ἵνα μὴ ἐταιρώμεθα. ἀλλὰ ἁμαρτημάτων μόνων. οὕτω γὰρ ἀπαλλαγησόμεθα αὐτῶν ῥᾳδίως. καὶ τὸν θεὸν ἵλεων ἕξομεν, καὶ τῆς μελλούσης ἐπιτευξόμεθα ζωῆς. ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος. κς'.

» Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι. ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας, καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. Τί δῆτα ὁ τοσαῦτα εἰπὼν φησι; καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι φῇ, ὡς οὐδὲν εἰρηκώς; οὐχ' ὡς οὐδὲν εἰρηκώς, ἀλλ' ἐπειδὴ μέλλει μεταβαίνειν, εἰς ἕτερον εἶδος καυχήσεως, ὃ μᾶλλον μὴ οὐκ ἔχει τοσοῦτον, λαμπρότερον δὲ δοκεῖ δεικνύναι τοῖς πολλοῖς, οὐ τοῖς ἀκριβῶς ἐξετάζουσι

βῶς ἐξετάζουσι, φησί. καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μὲν. τὰ γὰρ μεγάλα καυχήματα, ταῦτα ἅπερ ἀπηριθμήσατο, τὰ τῶν πειρασμῶν. ἔχει δὲ καὶ ἕτερα λέγειν, τὰ τῶν ἀποκαλύψεων, τὰ τῶν ἀπορρήτων μυστηρίων. καὶ τίνος ἕνεκεν φησιν οὐ συμφέρει; ἵνα μὴ μεῖς εἰς ἀπόνοιαν ἐμπέσῃ φῆ. τί λέγεις; αὐ γὰρ μὴ εἴπῃς αὐτὰ οὐκ οἶδας αὐτά; ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἐκαιρόμεθα αὐτοὶ εἰδότες αὐτά, καὶ εἰς ἄλλους ἐκφέροντες. οὐ γὰρ ἡ τῶν κατορθωμάτων φύσις ἐκαίρειν εἰώθειν, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν μαρτυρία, καὶ γνῶσις. διὰ τοῦτο οὖν φησι, οὐ συμφέρει μοι, καὶ ἵνα μὴ μείζονα ἐν ἐμοὶ περὶ ἐμοῦ ἔννοιαν τοῖς ἀκούουσιν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οἱ ψευδαπόστολοι, καὶ τὰ οὐκ ὄντα, περὶ ἑαυτῶν ἔλεγον, οὗτος δὲ καὶ τὰ ὄντα ἀποκρύπτεται. καὶ ταῦτα ἀνάγκης τοσαύτης ἐπικειμένης. καὶ φησὶν οὐ συμφέρειμοι, ψευδέων ἅπαντας ἐκπολλῆς περιουσίας τὸ τοιοῦτον φεύγειν. οὐδὲν γὰρ ἔχει τὸ πρᾶγμα κέρδος, ἀλλὰ καὶ βλάβην, πλὴν ἐάν μὴ ἀναγκαία τις ᾖ πρόφασις, καὶ ὠφέλιμος ἡ εἰς τοῦτο ἐνάγουσα. εἰπὼν τοίνυν τοὺς κινδύνους, τοὺς πειρασμούς, τὰς ἐπιβουλάς, τὰς ἀθυμίας, τὰ ναυάγια, ἐφ' ἕτερον μεθίσταται καυχήσεως εἶδος, λέγων. Οἶδα ἄνθρωπον πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, (εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν,) ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα ὅτι ἡρπάγη, εἰς τὸν παράδεισον, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα. καὶ ἤκουσεν ἀῤῥήτα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι. ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι. Μεγάλη μὲν αὕτη ἡ ἀποκάλυψις. οὐκ αὐτὴ δὲ γέγονε μόνη, ἀλλ' ἕτεραι πλείους. αὐτὸς δὲ μίαν ἐκ πολλῶν πίθησιν. ὅτι γὰρ πολλαὶ ἦσαν, ἄκουσον τί φησι. τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. καὶ μὴν εἰ ποιεῖς αὖ, εἰ κρύψαι ἤθελε, παντελῶς ἔδει μὴ δηλῶσαι αἴνιγμα, μὴδὲ εἰπεῖν τὸ τοιοῦτον. εἰ δὲ εἰπεῖν ἤθελε, σαφῶς εἰπεῖν. τίνος οὖν ἕνεκεν, οὔτε σαφῶς εἶπεν, οὔτε ἐσίγησεν; ἵνα καὶ ταῦτα δείξῃ ὅτι ἄκων εἰς τὸ πρᾶγμα ἔρχεται. διὰ τοῦτο καὶ τὸν χρόνον ἔθηκε τῶν δεκατεσσάρων ἐτῶν. οὐ δὲ ἁπλῶς αὐτὸ μέμνηται, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι οὐκαὼ ὁ τοσοῦτον καρτερήσας χρόνον, νῦν αὖ ἐξεῖπεν εἰ μὴ πολλὴ ἦν ἡ ἀνάγκη. ἀλλ' ὅμως ἐσίγησεν ἄν εἰ μὴ τοὺς ἀδελφοὺς ἀπολλυμένους ἑώρα. εἰ δὲ ἐκ προοιμίων τοιοῦτος ἦν ὁ παῦλος, ὥστε τοιαύτης καταξιωθῆναι ἀποκαλύψεως ὅτε οὔπω τοιαῦτα κατορθώματα εἶχεν, συννόησον ἡ λίκος ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἔτεσι γέγονεν. ὅρα δὲ πῶς καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ μετριάζει, τῷ τὰ μὲν εἰπεῖν τὰ δὲ ὁμολογεῖν ἠγνοηκέναι. ὅτι μὲν γὰρ ἡρπάγη, εἶπεν. εἴτε δὲ ἐν σώματι, εἴτε οὐκ ἐν σώματι, οὐκέτι φῆ εἰδέναι. καίτοιγε ἐξήρκει τὴν ἁρπαγὴν εἰπόντι, σιγῆσαι. νυνὶ δὲ μετριάζων, καὶ διὰ τοῦτο προστίθησι. τί οὖν ὁ νοῦς; ἡρπάγη, καὶ ἡ ψυχή, τὸ δὲ σῶμα νεκρὸν ἔμεινεν; ἀλλὰ τὸ σῶμα ἡρπάγη; ἀλλ' οὐκ ἦν εἰπεῖν. εἰ γὰρ ὁ παῦλος ἠγνόει ὁ ἁρπαγείς, καὶ τοιούτων, καὶ τοσούτων ψυχῶν ἀπορρήτων, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς. ὅτι μὲν γὰρ ἐν παραδείσῳ ἦν, ἤδει, καὶ ὅτι ἐν τῷ τρίτῳ ἦν οὐρανῷ, οὐκ ἠγνόει. τὸν δὲ τρόπον οὐκ ἤδει σαφῶς. σκόπει δὲ καὶ ἑτέρωθεν αὐτοῦ τὸ ἄτυφον. διὰ μὲν γὰρ τῆς Δαμασκηνῶν πόλεως, πιστοῦται τὸν λόγον, ἐν ταῦθα δὲ οὐκέτι. οὐ δὲ γὰρ σφόδρα αὐτὸ κατασιγάσαι ἠβούλετο, ἀλλ' εἰπεῖν, καὶ αἰνίξασθαι μόνον. διὸ καὶ ἐπάγει λέγων. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι. οὐ διὰ δηλῶν ὅτι ἑτέρους ἦν ὁ ἁρπαγείς.

ἀλλ' ὡς

ἀλλ' ὡς ἐνεχώρει, καὶ διωκτὸν ἦν, καὶ εἰπεῖν, καὶ διακρούσασθαι τὸ περὶ αὐτοῦ εἰπεῖν φανερῶς, οὕτω σχηματίζει τὸν λόγον. ποία γὰρ ἀκολουθία ἦν περὶ ἑαυτοῦ διαλεγόμενον ἄλλον παραίγειν εἰς μέσον; τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτως αὐτὸ τέθεικεν; οὐκ ἴσον εἰπεῖν ἡρπάγην, καὶ οἶδα ἁρπαγέντα, καὶ καυχῶμαι ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, καὶ ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι. εἰ δέ λέγοι τίς, καὶ πῶς ἔνι χωρὶς σώματος ἁρπαγῆναι; ἐρήσομαι αὐτόν. πῶς δὲ ἔνι μὴ σώματος ἁρπαγῆναι; καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἐκείνου ἀπορώτερον, ἐὰν λογισμοῖς ἐξετάζῃς, καὶ μὴ τῇ πίστει παραχωρῇς. τίνος δὲ ἕνεκεν, καὶ ἡρπάγη; ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν αὐτὸν, ὡς ἐγώγε οἶμαι, ἐλαττον ἔχειν τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι συνεγένοντο τῷ Χῷ, διὰ τοῦτο εἰς δόξαν ἥρπασε τοῦτον εἰς τὸν παράδεισον. πολὺ γὰρ ὄνομα τοῦ χωρίου τούτου, καὶ πανταχοῦ ἤδετο. διὸ καὶ ὁ Χς ἔλεγε. σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ, ἐν τῷ παραδείσῳ. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι. τίνος ἕνεκεν; εἰ γὰρ ἄλλος ἡρπάγη, σὺ τί καυχᾷ; ὅθεν δῆλον, ὅτι περὶ ἑαυτοῦ ταῦτα ἔλεγεν. εἰ δὲ ἐπήγαγεν ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, οὐδὲν ἄλλο λέγει, ἢ ὅτι ἀναγκης οὐκούσης, οὐδὲν ἐρῶ τοιοῦτον ἁπλῶς, καὶ εἰκῇ. ἢ συσιάζων πάλιν τὸ εἰρημένον, ὡς ἐνεχώρει. ὅτι γὰρ
» περὶ ἑαυτοῦ πᾶς ὁ λόγος ἦν, καὶ τὰ ἑξῆς δηλοῖ. ἐπήγαγε γὰρ λέγων. Ἐὰν δὲ καὶ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων. ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. Πῶς οὖν ἔμπροσθεν ἔλεγες, ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ. μὴ ὃ λαλῶ, οὐ κατὰ κύριον λαλῶ, ὡς ἐν ἀφροσύνῃ. ἐνταῦθα δὲ, ἐὰν δὲ καὶ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ εἰμὶ ἄφρων. οὐ κατὰ τὸ καυχᾶσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ ψεύδεσθαι. εἰ γὰρ τὸ καυχᾶσθαι ἀφροσύνης, πόσῳ μᾶλλον τὸ ψεύδεσθαι; κατὰ δῆλον οὖν φησιν οὐκ ἔσομαι ἄφρων. διὸ καὶ ἐπήγαγεν. ἀλήθειαν γὰρ λέγω.
» Φείδομαι δὲ μήτις εἰς ἐμὲ λογίσηται ὑπὲρ ὃ βλέπει, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ὁμολογημένη αἰτία. καὶ γὰρ καὶ θεοὺς αὐτοὺς ἐνόμισαν διὰ τὸ μέγεθος τῶν σημείων. καθάπερ οὖν τῶν στοιχείων ἀμφότερα πεποίηκεν ὁ Θς, καὶ ἀσθενῆ, καὶ λαμπρὰ κατασκευάσας. τὸ μὲν, ἵνα κηρύξῃ τὴν αὐτοῦ δύναμιν, τὸ δὲ, ἵνα κωλύσῃ τῶν ἀνθρώπων τὴν πλάνην. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, καὶ θαυμαστοὶ ἦσαν, καὶ ἀσθενεῖς. ὥστε δι' αὐτῶν τῶν ἔργων, παιδεύεσθαι τοὺς ἀπίστους. εἰ γὰρ μένοντες θαυμαστοὶ μόνον, μηδὲν ἀσθενείας δεῖγμα φέροντες λόγῳ τοὺς πολλοὺς ἀπῆγον τοῦ μείζονα περὶ αὐτῶν ὑποπτεύειν τῆς ἀληθείας, οὐ μόνον οὐδὲν αὐτοὺς ὠφέλησαν, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον αὐτοὺς κατεσκεύασαν. αἱ γὰρ διὰ τῶν λόγων γινόμεναι παραιτήσεις, τὰ τῆς εἰνοφροσύνης αὐτοὺς ἐδείξαν εἶναι μᾶλλον, καὶ πλέον αὐτοὺς θαυμαστοὺς εἶναι παρεσκεύασαν. διὰ τοῦτο ἔργῳ, καὶ πράγμασιν ἡ ἀσθένεια αὐτῶν ἐξενέκαλυπτε το. καὶ τοῦτο ἴδοις ἂν καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ γενομένων ἀνθρώπων. καὶ γὰρ ὁ Ἠλίας θαυμαστὸς ἦν, ἀλλ' ἠλέγχθη ποτὲ καὶ δειλίας. καὶ ὁ Μωϋσῆς, μέγας, ἀλλὰ καὶ οὗτος, διὰ τοῦτο τὸ πάθος, ἐδραπέτευσε. ταῦτα δὲ ἔπαθον, τοῦ μὲν ἀφιγμένου, καὶ συγχωροῦντος ἐλεγχθῆναι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. εἰ γὰρ ἐπειδὴ ἐξήγαγεν αὐτοὺς λέγοιτο, που ἐφ' Μωϋσῆς; εἰ μὴ εἰσήγαγε, τί οὖν ἂν εἶπον; διὰ τοῦτο μὴ αὐτὸς φησι. φείδομαι μήτις εἰς ἐμὲ λογίσηται. οὐκ εἶπεν εἶπη. ἀλλ' ἵνα μὴ δὲ λογίσηταί τι μεῖζον τῆς ἀξίας τῆς ἐμῆς. ὥστε καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι περὶ αὐτοῦ πᾶς ὁ λόγος. διὸ καὶ ἀρχόμενος, ἔλεγε. καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι. οὐκ ἂν εἰ περὶ ἑτέρου ἐμελλεν ἐρεῖν ἅπερ εἶπε, τοῦτο εἶπε. τίνος γὰρ ἕνεκεν

οὐ συμφέρει

οὐ συμφέρει περὶ ἑτέρου καυχᾶσθαι, ἀλλ' αὐτὸς ἦν ὁ τούτων ἀξιωθείς. διὸ μὴ ἐπάγει λέγων.
» Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί,
» ἄγγελος σατᾶν ἵνα με κολαφίζῃ. Τί λέγεις; ὁ τὴν βασιλείαν οὐδὲν εἶναι νομίζων, οὐδὲ τὴν γέενναν, πρὸς τὸν πόθον τὸν χριστὸν τὴν παρὰ τῶν πολλῶν ἐνόμιζε τιμὴν εἶναι τιμιωτέραν; ὥστε καὶ ἐπαρθῆναι, καὶ διπνευστοῦς δεῖσθαι τοῦ χαλινοῦ; οὐ γὰρ εἶπεν ἵνα κολαφίσῃ, ἀλλ' ἵνα κολαφίζῃ. καὶ τίς αὖ πάλιν εἴποι; τί οὖν ἐστι τὸ λεγόμενον; ὅταν ἀνακαλύψωμεν τίς ποτέ ἐστιν ὁ σκόλοψ, καὶ τίς ὁ ἄγγελος τοῦ σατᾶν, τότε καὶ πάλιν ἐροῦμεν. Τινὲς μὲν οὖν κεφαλαλγίαν τινὰ ἔφασαν αὐτὸν λέγειν, ὑπὸ τοῦ διαβόλου γινομένην. ἀλλὰ μὴ γένοιτο. οὐ γὰρ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ παύλου, ταῖς τοῦ διαβόλου χερσὶν ἐξεδόθη, ὅπουγε αὐτὸς ὁ διάβολος ἐπιτάγματα μόνον εἶχεν αὐτῷ τῷ παύλῳ. μὴ νόμοις αὐτῶν, καὶ ὅρους ἐπίθει, ὅτε τὸν πορνεύοντα παρέδωκεν, εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, καὶ ὑπερβῆναι τούτοις οὐκ ἐτόλμησεν ἐκεῖνος. τί οὖν ἐστι τὸ λεγόμενον; σατᾶν ὁ ἀντικείμενος λέγεται τῇ τῶν ἑβραίων φωνῇ. καὶ ἐν τῇ τρίτῃ τῶν βασιλειῶν, τοὺς ἀντικειμένους οὕτως ἐκάλεσεν ἡ γραφή. καὶ περὶ τοῦ σολομῶντος διηγουμένη φησὶν. οὐκ ἦν σατᾶν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ. τουτέστιν ἀντικείμενος, πολεμῶν, ἢ ἐνοχλῶν. ὃ δὲ τοίνυν λέγει, τοῦτό ἐστιν. οὐκ ἐᾷ σατᾶν ὁ θεὸς προχωρῆσαι τὸ κήρυγμα, τὸ φρόνημα καταστέλλων ἡμῶν. ἀλλὰ συνεχώρησε τοῖς ἀντικειμένοις ἐπιπηδᾶν ἡμῖν. τοῦτο μὲν γὰρ ἱκανὸν ἦν κατασκάσαι τὸ φρόνημα, ἐκεῖνο δὲ οὐκέτι τὸ τῆς κεφαλαλγίας. ἄγγελον τοίνυν σατᾶν λέγει, ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα. τὸν περὶ ὑμέναιον, καὶ φιλητόν. πάντας τοὺς ἀντικειμένους τῷ λόγῳ. τοὺς φιλονεικοῦντας αὐτῷ, καὶ πολεμοῦντας. τοὺς ἐμβάλλοντας εἰς δεσμωτήριον. τοὺς δέροντας, τοὺς ἀπάγοντας. ἐπειδὴ τὰ τοῦ σατανᾶ ἔπραττον. ὥσπερ οὖν γοῦν διαβόλου καλεῖ τοὺς ἰουδαίους τὰ ἐκείνου ζηλοῦντας, οὕτως καὶ ἄγγελον σατᾶν ἅπαντα τὸν ἀντιπολοῦντα. τοῦτο οὖν φησιν ἐδόθη μοι σκόλοψ, ἵνα με κολαφίζῃ. οὐχ ὥστε δεῖ τοὺς τοιούτους ὁπλίζοντι (μὴ γένοιτο.) οὐ κολάζοντι οὐδὲ τιμωρουμένῳ, ἀλλὰ συγχωροῦντι, καὶ ἀφιέντος
» τέως. Ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα. Τουτέστι πολλάκις. καὶ τοῦτο πολλῆς ταπεινοφροσύνης τὸ μὴ κρύψαι, ὅπου οὐκ ἔφερε τὰς ἐπιβουλάς. ὅπου ἐνόμιζε. καὶ δεήσεως ἐ-
» δεῖτο ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς. Καί εἴρηκέ μοι. ἀρκεῖσοί σοι ἡ χάρις μου ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. Τουτέστιν ἀρκεῖσοί σοι πενομένους ἐγείρειν. ὅπου τυφλοὺς δοξάζειν. ὅπου λεπροὺς καθαίρειν. ὅπου τὰ ἄλλα θαυμαστουργεῖν. μὴ ζήτει καὶ τὸ ἀπύρδωτον, καὶ τὸ ἀδέες. καὶ τὸ χωλεῖς πραγμάτων κηρύττειν. ἀλλὰ ἀλγεῖς, καὶ ἀθυμεῖς; μὴ δόξῃ τοῦτο ἀσθενείας εἶναί μοι, τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς ἐπιβουλεύοντας, καὶ δέροντάς σε, καὶ ἐλαύνοντας, καὶ μαστίζοντας. τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ δείκνυσί μου τὴν δύναμιν. ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ὅταν διωκόμενοι, τῶν διωκόντων περιγινώμεθα. ὅταν ἐλαυνόμενοι, τῶν ἐλαυνόντων κρατῶμεν. ὅταν δεσμούμενοι, τοὺς δέροντας τρέπωμεθα. μὴ τοίνυν ζήτει τὰ περιττά. ὁρᾷς πῶς ἀληθῆ μὲν αἰτίαν αὐτὸς πίθησιν ἀληθῆ δὲ ὁ θεός; αὐτὸς μὲν γὰρ λέγει. ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί. τὸν δὲ θεὸν εἰρηκέναι φησὶν ὑπὲρ τοῦ δεῖξαι τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τοῦτο συγχωρεῖ. οὐ τοίνυν περιττὸν μόνον ζητεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπισκοτοῦν τῇ τῆς δυνάμεώς μου δόξῃ πρᾶγμα. τὸ γὰρ ἀρκεῖσοι, τοῦτο δηλοῦντός ἐστιν, ὡς οὐκ ὀφείλοντος προστεθῆναι ἑτέρου τινός, ἀλλ' ὡς τοῦ παντὸς ἀπηρτισμένου. ὥστε καὶ ἐντεῦθεν

δῆλον,

δῆλον, ὅτι οὐ κεφαλαλγίαν φησί. οὐ γὰρ δὴ νοσοῦντες ἐκήρυττον. ζοῦ γὰρ ἠδύναντο κηρύττειν ἀσθενοῦντες) ἀλλ' ὅτε ἐλοιδορούμενοι, διωκόμενοι, πάντων περιεγένοντο. Ὅταν δὴ οὖν ταῦτα ἤκουσα φῇ. Ἡδέως οὖν καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. Ἵνα γὰρ μὴ κατασῶσιν, ἐκείνων τῶν ψευδαποστόλων τῷ τοῖς ἐναντίοις καυχωμένων, καὶ τούτων ὄντων ἐν διωγμοῖς, δείκνυσιν, ὅτι διαφέρει λαμπρότερος γίνεται. καὶ οὕτω μᾶλλον ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ διαλάμπει. καὶ καυχήσεως ἄξια τὰ γινόμενα. διὸ φησὶ. ἥδέως οὖν καυχήσομαι. οὐχὶ λυπούμενος ταῦτα εἶπον ἅπερ ἀπηριθμησάμην. ἢ διαφέρει ὅπερ εἰρηκα νῦν. ὅτι ἐν δόξῃ μοι σκόλοψ. ἀλλ' ἐγκαλλοπιζόμενος καὶ πλείονα δύναμιν ἐφελκόμενος. διὸ καὶ φησίν. Ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. Ἐν ταῦτα καὶ ἕτερόν τι αἰνίττεται. ὅτι ὅσῳ τὰ τῶν πειρασμῶν ἐπεγίνετο, τοσούτῳ τὰ τῆς χάριτος ἤυξετο, καὶ ἐπέμενε. Διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις πολλαῖς. Ποίαις; εἰπέ μοι. Ἐν ὕβρεσιν, ἐν διωγμοῖς, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις. Εἶδες πῶς αὐτὸ ναῦν ἀπεκάλυψε σαφέστατα; λέγων γὰρ τῆς ἀσθενείας τὸ εἶδος, οὐκέτι ζητητοὺς, ἢ περίοδον τινὰ τοιαύτην, ἢ ἄλλῳ ἀρρωστίαν σωματικήν. ἀλλὰ ὕβρεις, διωγμοὺς στενοχωρίας. εἶδες ψυχὴν εὐγνώμονα; ἐπιθυμεῖ ἀπαλλαγῆναι τῶν δεινῶν. ὅτε δὲ ἤκουσε παρὰ τοῦ θεοῦ ὅτι οὐ δεῖ σοῦ γίνεσθαι, οὐ μόνον οὐκ ἐδυσκόλανεν ἀποτυχὼν τῆς εὐχῆς, ἀλλὰ καὶ ἡδυφράνθη. διὸ ἔλεγεν. Εὐδοκῶ, χαίρω, ἐπιθυμῶ, ὑβρίζεσθαι, διώκεσθαι, στενοχωρεῖσθαι ὑπὲρ Χριστοῦ. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, καὶ κατέλλων ἑαυτοὺς, καὶ τούτων ἀφαιρῶν τὰ φρονήματα, ἵνα μὴ ἀλαζόνωνται τοῖς παύλου παθήμασιν. ἀρκεῖ γὰρ ἡ ὑπόθεσις πάντων ποιῆσαι λαμπροτέρους. εἶτα καὶ ἄλλῳ αὐτὰν πάθησιν. Ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. Τί θαυμάζεις εἰ τοῦ θεοῦ ἡ δύναμις τότε διαδείκνυται, καὶ ἐγὼ τότε δυνατός εἰμι; τότε γὰρ μάλιστα ἡ χάρις ἐπῆλθε. Καθὼς γὰρ περισσεύει τὰ παθήματα αὐτοῦ, περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. Ὅπου θλῖψις, ἐκεῖ καὶ παράκλησις, ὅπου παράκλησις, ἐκεῖ καὶ χάρις. ὅτε γοῦν ἐνέπεσεν εἰς τὸ δεσμωτήριον, τότε τὰ θαυμαστὰ ἐποίησεν ἐκεῖνα. ὅτε ἀναιρεῖσθαι καὶ εἰς τὴν βάρβαρον ἐξεπέχθη χώραν, τότε μάλιστα ἐδοξάσθη. ὅτε εἰς τὸ δικαστήριον εἰσῆλθε δεδεμένος, τότε καὶ τοῦ δικαστοῦ περιεγένετο. οὕτω καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ συνέβαινεν. ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἤνθουν οἱ δίκαιοι.

Ἡ θεωρία.

Οὗτος οἱ τρεῖς παῖδες, οὕτως ὁ δανιὴλ, καὶ μωϋσῆς, καὶ ἰωσὴφ. πάντες ἐν τούτῳ λαμπροὶ, καὶ μεγάλων ἠξιώθησαν στεφάνων. τότε γὰρ καὶ ἡ ψυχὴ καυχᾶται, ὅτε μετὰ τοῦ θεοῦ θλίβεται. τότε μείζονος ἀπολαύει βοηθείας, πλείονος δεσπότου συμμαχίας, καὶ πλείονος ἄξια χάριτος. καὶ πρὸ τοῦ μαρτυρῆσαι τοῦ παρὰ τοῦ θεοῦ κειμένου, μεγάλα καρποῦται ἀγαθὰ φιλόσοφος γινόμενος. καὶ γὰρ τὸν τύφον περιαιρεῖ, καὶ τὴν ῥᾳθυμίαν ἐκκόπτει πᾶσαν ἡ θλῖψις. καὶ πρὸς ὑπομονὴν ἀλείφει. ἐκκαλύπτει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὴν εὐτέλειαν. καὶ πολλὴν εἰσάγει φιλοσοφίαν. πάντα γὰρ αὐτῇ παραχωρεῖ τὰ πάθη, βασκανία, ζῆλος, ἐπιθυμία, σωματεία χρημάτων, ἔρως σωμάτων, ἀλαζονεία, τῦφος, θυμὸς, ἅπας ὁ λοιπὸς τῶν νοσημάτων τούτων ἐσμός. καὶ εἰ βούλει ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἰδεῖν, καὶ ἀνδραποδίαν, καὶ δῆμον ὁλόκληρον, σωπήσομαί σοι δεῖξαι, καὶ ἐν θλίψει γενομένους, καὶ ἐν αἰσθήσει, καὶ διδάξαι πόσον ἐν τούτῳ τὸ κέρδος. πόση ἐκεῖθεν ἡ ῥᾳθυμία. καὶ γὰρ ὁ τῶν ἑβραίων δῆμος, ὅτε μὲν ἐκακοῦτο, καὶ ἱλαούνετο, ἕστενον, καὶ τὸν θεὸν παρεκάλουν. καὶ πολλὴν ἀνωθεν ἐπε-

πωῶν ζ τὴν

σωῶν τὴν ῥοπήν. ὅτε δὲ ἐλιπάνθησαν, ἀνεσκίρτησαν, οἱ νινευῖται πάλιν, ὅτε μὲ ἀδείας ἀπήλαυον, οὕτω τὸν θεὸν παρώξυναν, ὡς ὁλόκληρον ἀνειλῆσαι τὴν πόλιν ἐκβάθρων ἀναστῶσαν. ὅτε δὲ ὑπὸ τὸ κηρύγματος ἐτανεώθησαν ἐκείνου, πᾶσαν ἐπεδείξαντο φιλοσοφίαν. εἰ δὲ καὶ οὗ θρασὺν ἦν καθ' ἑαυτὸν ἰδεῖν ἐθέλεις, συνόησον τὸν σολομῶντα. καὶ γὰρ οὗτος ὅτε μὲν ἐν φρονίμοις, καὶ ταραχῆς πρὸς τῆς ταραχῆς τὸ ἔθνους ἐκείνου βουλόμενος, τῆς ὄψεως ἠξιώθη ἐκείνης. ὅτε δὲ ἐν τρυφῇ γέγονεν, εἰς αὐτὸ τῆς κακίας τὸ βάραθρον ἐξωλίσθησε. τί δὲ ὁ τούτου πατήρ; πότε θαυμαστὸς ἦν, καὶ παράδοξος; οὐχ ὅτε ἐν πειρασμοῖς ἦν; ὁ δὲ ἀβεσαλὼμ οὐχ ἕως μὲν ἔφυγεν ἐσωφρόνει; ἔπειδὴ δὲ ἐπανῆλθε, καὶ τυραννικὸς, καὶ παρανομώτατος ἐγένετο; τί δὲ ὁ ἰώβ; οὗτος γὰρ λαμπρὸς μὲν ἦν, καὶ ἐν ἀνέσει, λαμπρότερος δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν ἐφάνη. καὶ τί δεῖ λέγειν τὰ ἀρχαῖα, καὶ παλαιά; αὖ γὰρ τὰ ἡμέτερα τῆς ἐξετάσεως τὰ νῦν, ὄψιν ἥλιον τῆς θλίψεως τὸ κέρδος. νῦν μὲν γὰρ εἰρωνίης ἀπολαύοντες, ἀνακεκωφώκαμεν, καὶ διερρύημεν, καὶ μυείων τὴν ἐκκλησίαν ἐνεπλήσαμεν κακῶν, ὅτε δὲ ἐλαυνόμεθα, καὶ σωφρονέστεροι, καὶ ἐπιεικέστεροι, καὶ ἀνυδαιότεροι, καὶ πρὸς τοὺς συλλόγους τούτους, ἤμεν προθυμότεροι πρὸς τὴν ἀκρόασιν. ὅπερ γὰρ τῷ χρυσίῳ τὸ πῦρ, τοῦτο ἡ θλῖψις ταῖς ψυχαῖς, τὸν ῥύπον ἀποσμήχουσα, καὶ θαρροῦς ἐργαζομένη, λαμπροὺς κατασκευάζουσα, καὶ φαιδρούς. αὕτη εἰς βασιλείαν εἰσάγει, ἐκείνη δὲ εἰς γέενναν. διὸ ἡ μὲν θλῖψις θύρα χωρὸς, ἡ δὲ τρυφὴ. διαφέρει καὶ αὐτὸς ἔλεγεν. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε, ὡς μέγα τι καταλαμβάνον ἡμᾶς ἀγαθόν. εἰ τοίνυν μαθητὴς εἶ, τρυφὴν, μὴ τεθλιμμένην ὁδεύε, μὴ δὲ λυχέραινε, μὴ δὲ ἀποδυσάτει. κἂν γὰρ οὕτω μὴ θλιβῇς, ἀνάγκη θλιβῆναι πάντως ἑξέτερά σου ὑποθέσεως ἀκερδούς. κἂν γὰρ ὁ βάσκανος, καὶ ὁ χρημάτων ἐρῶν, καὶ ὁ πόρνης περικαιόμενος, καὶ ὁ κενόδοξος, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος τῶν τὰ πονηρὰ σπιόντων, πολλάσ ἀθυμίας ὑπομένει, καὶ θλίψεις, καὶ τῶν πενθούντων οὐκ ἐλάττω θλίβεται. εἰ δὲ μὴ δακρύει μὴ δὲ πενθεῖ, δι' αἰχύνην, καὶ ἀναισθησίαν, ὡς εἶχε τὴν ψυχὴν αὐτῆς κατακόθοις, μυείων ὄφεων κυμάτων γέμουσαν. ὅταν οὖν κἂν θλῖψιν, καὶ ἐκεῖνον μείζοντες τὸν βίον ἀνάγκη θλίβεσθαι, διατὶ μὴ θλῖψιν αἱρούμεθα τὴν μετὰ θλίψεως μυείους φέροντα τεφανους, καὶ γὰρ τοὺς ἁγίους ἅπαντας οὕτως ἤγαγεν ὁ τῆς ἀγῆς θλίψεως, μὴ πενοχωρίασ. ὁμῶς μὲν ἐκείνους ὠφελῶν, ὁμῶς δὲ τοὺς λοιποὺς ἀσφαλιζόμενος, ὥστε μὴ μείζονα τῆς ἀξίασ πρὸς αὐτὸν δόξαν ἔχειν. οὕτω γὰρ καὶ εἰδωλολατρείαν τὴν ἀρχὴν ἐκράτησαν, τῶν ἀνθρώπων ὑπὲρ τὴν ἀξίαν θαυμαζομένων. οὕτως ἀλέξανδρον τρισκαιδέκατον, ἐνόμισαν εἶναι θεὸν ἡσύγκλητος ῥωμαίων. καὶ γὰρ αὖ τις τοιαύτην εἶχε τὴν ἀξίαν, χειροτονεῖν καὶ ἐγκείνειν θεούς. ὅτε γοῦν τὰ κατὰ χν̄ ἀπηγγέλη πάντα, ἔπεμψεν ὁ τῶν ἐθνους ἄρχων συνθανόμενος εἰ δοκεῖ αὐτοῖς, καὶ αὐτὸν χειροτονῆσαι θεόν. οἱ δὲ, οὐκ ἐπένευσαν, ὀργιζόμενοι, καὶ ἀγανακτοῦντες, ὅτι πρὸ τῆς αὐτῶν ψήφου, καὶ γνώμης ἡ δύναμις τοῦ πανυρωθέντος ἐκλάμψασα, εἰς τὸ οἰκεῖον ἐπεισάσατο σέβασ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. ἔδει δὲ ὠκονομεῖτο, καὶ ἀκόντων αὐτῶν, ὥστε μὴ ἐξ ἀνθρωπίνης ψήφου τὴν θεότητα ἀνακηρυχθῆναι τοῦ χριστοῦ, μὴ δὲ ἕνα τῶν πολλῶν αὐτὸν εἶναι νομισθῆναι τῶν ὑπ' ἐκείνων χειροτονηθέντων. καὶ γὰρ καὶ νύκτας, θεοὺς ἀνόμασαν, καὶ τὰ παιδικὰ τὰ ἀδριανοῦ, ὅθεν καὶ ἡ πόλις ἀντίνοος λέγεται. ἐπειδὴ γὰρ θανάτος κατεμαρτύρει τῆς θνητῆς φύσεως, ἐφεύρεν ὁ διάβολος ἑτέραν ὁδὸν τὴν τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν. ἢ τὴν ὑπερ-

βάλλουσαν κολακείαν αὐαμίξασ, εἰς ἀσέβειαν πολλοὺς ἐξήγαγε. καὶ θέαν κακουργίαν. ὅταν μὲν ἡμεῖς εἰς δέον αὐτὴν παράγωμεν, ἀνατρέπει τὸν λόγον. ὅταν δὲ εἰς βλάβην αὐτὸς κατασκευάζειν βούληται, μετὰ πολλῆς αὐτὴν ἴσησι τῆς ωτυδῆς. καὶ ἂν εἴποι τις. πόθεν θεὸς ἀλέξανδρος; οὐχὶ τέθνηκε; καὶ ἀθλίως, ἀλλ' ἀθανάτος ἡ ψυχὴ φησι. ναὶ ὑπὲρ ἀθανασίας ποιῆ τὸν λόγον, καὶ φιλοσοφεῖς; ἵνα ἀποφήσης τὸ ὦὴ πάντων θεοῦ; ὅταν δὲ ἡμεῖς λέγωμεν ὅτι μέγιστον τοῦ θεοῦ τὸ δῶρον, τοὺς ταπεινοὺς, καὶ χαμαιπετεῖς καὶ τῶν ἀλόγων οὐδὲν ἄμεινον διακειμένους, ὡς ὑπατημένους πείθεις. καὶ ἂν εἴπωμεν, ὅτι ὁ ἐσταυρωμένος ζῇ, γέλως δὴ θεός. καίτοι τῆς οἰκουμένης βοώσης ἁπάσης, καὶ πάλαι, καὶ νεῶ. τότε μὲν ἀπὸ τῶν σημείων, νεῶ δὲ ἀπὸ τῶν ἐπιφερομένων. οὐ γὰρ δὴ νεκροῦ ζῶντα τὰ κατορθώματα. αὖ δὲ εἴποιτις, ὅτι ἀλέξανδρος ζῇ, πίστευεις. καίτοιγε οὐδὲν ἔχων σημεῖον εἰπεῖν. ναίφησι. πολλὰ γὰρ καὶ μεγάλα κατώρθωσε ζῶν. καὶ γὰρ καὶ ἔθνη, καὶ πόλεις ὑπέταξε, καὶ πολέμους πολλοὺς, καὶ μάχας ἐνίκησε, καὶ τρόπαια ἔστησεν. ἐὰν οὖν ἐγὼ δείξω, ὅπερ ἐκεῖνος ζῶν οὐκ ἐνενόησεν, οὐκ αὐτὸς, οὐκ ἄλλος ἀφ' ὧν τῶν ποτὲ γενομένων ἀνθρώπων, ποίαν ἑτέραν ζητεῖς ἀναστάσεως ἀπόδειξιν; τὸ μὲν γὰρ ζῶντα κατορθοῦν πολέμους, καὶ νίκας, βασιλέα ὄντα, καὶ στρατόπεδα ἔχοντα, θαυμαστὸν οὐδὲν, οὐδὲ παράδοξον, καὶ καινόν. τὸ δὲ μετὰ ταφὸν, καὶ τάφον, τοσαῦτα ἐργάσασθαι πανταχοῦ γῆς, καὶ θαλάττης, τοῦτο ἐστὶ τὸ μάλιστα πολλῆς ἐκπλήξεως γέμον, καὶ τὴν θείαν, καὶ ἀπόῤῥητον ἀνακηρύττον δύναμιν. ὁ μὲν ἀλέξανδρος μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ, διασωθεῖσαν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, καὶ τέλεον ἀφανισθεῖσαν, οὐκ ἐπανήγαγε. πῶς δὲ ἔμελλεν ὁ νεκρός; ὁ δὲ χς, τότε αὐτὴν μάλιστα ὅτε ἐτελεύτησε. καὶ τί λέγω περὶ τοῦ χριστοῦ; ὅπουγε καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ μετὰ τὸ τελευτῆσαι λαμπρὰν ἔδωκε; ποῦ γὰρ εἰσέτι τὸ σῆμα ἀλεξάνδρου; δεῖξόν μοι, καὶ εἰσὲ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐτελεύτησε. τῶν δὲ δούλων τοῦ χριστοῦ, καὶ τὰ σήματα λαμπρὰ τὴν βασιλικωτάτην καταλαβόντα πόλιν, καὶ ἡμέραι καταφανεῖς, ἐορτὴν τῇ οἰκουμένῃ ποιοῦσαι. καὶ τὸ μὲν ἐκείνου, καὶ οἱ οἰκεῖοι ἀγνοοῦσι, τὸ δὲ τούτου, καὶ οἱ βάρβαροι ἐπίστανται. καὶ οἱ τάφοι τῶν δούλων τοῦ σταυρωθέντος, λαμπρότεροι τῶν βασιλικῶν εἰσὶν αὐλῶν, οὐ τῷ μεγέθει, καὶ τῷ κάλλει τῶν οἰκοδομημάτων. (καὶ τούτῳ μὲν γὰρ κρατοῦσιν.) ἀλλ' ὁ πολλῷ πλέον ἐστὶ, τῇ ωφελίᾳ τῶν σωζόντων. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ τὴν ἁλουργίδα περικείμενος ἀπέχεται τὰ σήματα ἐκεῖνα περιῳδυζόμενος, καὶ ἐν τῷ φόνῳ ἀποθέμενος ἕστηκε δεόμενος τῶν ἁγίων, ὥστε αὐτὸ προσῆναι παρὰ τῷ θεῷ, καὶ τὸ σωποιοῦν, καὶ τὸ ἁλιέως προστατῶν. καὶ τετελευτηκότων δεῖται ὁ τὸ διάδημα ἔχων. τολμήσεις οὖν εἰπεῖν ἐμοὶ τὸν τούτων δεσπότην νεκρὸν εἶναι; οὗ οἱ οἰκέται, καὶ τετελευτηκότες προστάται τῶν τῆς οἰκουμένης βασιλέων εἰσί. καὶ τοῦτο οὐκ ἐν τῇ ῥώμῃ ἴδοις ἂν γινόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κωνσταντίνου πόλει. καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα, κωνσταντῖνον τὸν μέγαν μεγαλοπρεπῆ τιμὴν τιμῶν ἐνόμισαν ὁ σωτὴρ, εἰ τοῖς προθύροις κατάθοιτο τοῦ ἁλιέως. καὶ ὅπερ εἰσὶν οἱ θυλωροὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τοῖς βασιλείοις, τοῦτο ἐν τῷ σώματι οἱ βασιλεῖς τοῖς βασιλεῦσι. καὶ οἱ μὲν ὥσπερ δεσπόται τοῦ τόπου, ἔνδον κατέχουσιν, οἱ δὲ, ὡς πάροικοι, καὶ γείτονες ἠγάπησαν τὴν αὐλείαν αὐτοῖς ἀφορισθῆναι θύραν, ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα, καὶ τοῖς ἀπίστοις ἐπιδεικνύντες, ὅτι πλείων ἐν τῇ ἀναστάσει ἡ ὑπεροχή ἐστι τοῖς ἁλιεῦσιν. εἰ γὰρ ἐν-

ταῦθα

τῶν δὲ οὕτως ἐν τοῖς τάφοις, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀναστάσει· καὶ οὐ πάλλακται ἡ τάξις, οἱ μὲν βασιλεῖς οἰκετῶν ὑπηρετῶν, οἱ δὲ ἀρχόμενοι βασιλέων τὴν ἀξίαν περίκεινται, μᾶλλον δὲ καὶ λαμπροτέραν· καὶ ὅπου οὐκ οἰκεία τὸ πρᾶγμα, οὐ τὴ δείκνυσιν ἡ ἀλήθεια· ἀπὸ γὰρ ἐκείνων, καὶ οὗτοι λαμπρότεροι γεγόνασι· πολὺ γὰρ τῶν ἄλλων τάφων τῶν βασιλικῶν, τὰ σήματα ταῦτα σεμνότερα· ἐκεῖ μὲν γὰρ πολλὴ ἡ ἐρημία, ἐνταῦθα δὲ πολλὴ ἡ πανήγυρις· εἰ δὲ βούλει, καὶ τοῖς βασιλικοῖς παραβαλεῖν αὐλαῖς τοὺς τάφους τούτους, πάλιν ἐνταῦθα τὰ νικητήρια· ἐκεῖ μὲν γὰρ πολλοὶ οἱ σῳζόμενοι, ἐνταῦθα δὲ πολλαὶ οἱ καλούμενοι, καὶ ἁρπαζόμενοι πλουσίους, πένητας, ἀνδράσι, γυναῖκας, δούλους, ἐλευθέρους· ἐκεῖ πολὺς ὁ φόβος, ἐνταῦθα ἄφατος ἡ ἡδονή· ἀλλὰ γλυκὺ θέαμα χρυσοφορούμενα βασιλέα καὶ ἐστεφανωμένον ἰδεῖν, καὶ παρεστῶτας στρατηγούς, ἄρχοντας, ταξιάρχους, φυλάρχους, ὑπάρχους· ἀλλὰ τὰ ἐνταῦθα τοσούτῳ σεμνότερα, καὶ φιλοσοφώτερα, ὡς ἐκεῖνα σκιαμαχίαν εἶναι, καὶ παιδιὰν νομίσαι πρὸς ταῦτα· ἅμα γὰρ ὑπέρθρου τῶν οὐδῶν, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁ τόπος τὴν διανοίαν παρέπεμψε, πρὸς τὸν ἄνω βασιλέα, πρὸς τὸ φρικτὸν τὸ τῶν ἀγγέλων, πρὸς τὸν θρόνον τὸν ὑψηλόν, πρὸς τὴν δόξαν τὴν ἀπρόσιτον· καὶ ἐνταῦθα μὲν ὑποτάξειν ἄρχοντι τῶν ὑποκειμένων, τὸν μὲν λῦσαι, τὸν δὲ δῆσαι, τὰ δὲ ὀφθῆναι τῶν ἀγίων οὐ ζωὴν ἔχει τὴν ἐξουσίαν τὴν οἰκτράν, καὶ ταπεινήν, ἀλλ' ἐκείνην τὴν πολλῷ μείζονα· δαίμονας γὰρ παίειν, καὶ βασανίζειν, καὶ τῶν δεσμῶν ἐκείνων τῶν πικροτάτων ἀπολύειν τοὺς δεδεμένους· τί φοβερώτερον τοῦ δικαστηρίου τούτου; οὐδενὸς ὁρωμένου, οὐδενὸς ἐπικειμένου ταῖς πλευραῖς τοῦ δαίμονος φωναὶ καὶ ταραγμοί, μάστιγες, βάσανοι, τοῦ δαίμονος οὐ φέροντος τὴν ἀνυμαχητὶ δύναμιν ἐκείνην· καὶ οἱ τὰ σώματα φορέσαντες, τῶν ἀσωμάτων κρατοῦσι δυνάμεων· ἡνίκα, καὶ τὰ ὀφθῆ, καὶ ἡ πέφρα, τοὺς ἀοράτους ἐκείνους διαξαίνει φύσεις· ἀλλὰ δὴ λέγε, ὑπὲρ μὲν τοῦ βασιλικοὺς ἰδεῖν αὐλοὺς, οὐδεὶς αὖ ποτε ἀποδημήσειε· βασιλεῖς δὲ πολλοὶ πολλάκις ἀποδεδήμηκασι ζωῆς ἕνεκεν τῆς θεωρίας· τῆς γὰρ μελλούσης κρίσεως ἴχνη καὶ σύμβολα τὰ μαρτύρια τῶν ἁγίων παρέχεται, δαιμόνων μαστιζομένων, ἀνθρώπων κολαζομένων, καὶ ἐλευθερουμένων· εἶδες τῶν ἁγίων τὴν δύναμιν, καὶ τετελευτηκότων, εἶδες τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν ἀσθένειαν, καὶ ζώντων· φύγε τοίνυν τὴν κακίαν, ἵνα κρατῇς τῶν τοιούτων· καὶ δίωκε μετὰ σπουδῆς ἀπάσης τὴν ἀρετήν· εἰ γὰρ τὰ ἐνταῦθα τοιαῦτα, ἐννόησον ἡλίκα τὰ μέλλοντα, καὶ τῷ ἔρωτι τούτῳ διηνεκῶς κατεχόμενος ἐπιλαμβάνου τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, κζ'.

» Γέρων ἄφρων καυχώμενος, ὑμεῖς με ἠναγκάσατε· ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν σιωπᾶσθαι.
Α' παρθένος τὸν περὶ τῶν οἰκείων ἐγκωμίων λόγον, οὐκέτι μέχρι τούτου, ἀλλὰ ἀπολογεῖται πάλιν, καὶ συγγώμην ὑπὲρ τῶν εἰρημένων αἰτεῖ, ἀναγκαίως εἶναι λέγων τὸ πρᾶγμα, οὐ προαιρέσεως· ἀλλ' ὅμως καὶ ἀναγκαίως οὔσης, ἄφρονα ἑαυτὸν καλεῖ· ἀρχόμενος μὲν οὖν ἔλεγεν· ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, καὶ ὡς ἐν ἀφροσύνῃ· νυνὶ δὲ τὸ, ὡς, ἀνελών, ἄφρονα ἑαυτὸν καλεῖ· μετὰ γὰρ τὸ κατασιγάσαι ἅπερ ἤθελε, θαρρῶν λοιπὸν, καὶ ἀφειδῶς ἐπιλαμβάνεται τοῦ πλούτου ἐλαττώμασι, πάσι δεύων ἅπαντας, μηδέποτε ἀναγκαίως οὔσης, ἑαυτὸν ἐγκωμιάζειν, ὅπου γε καὶ αὐτίκα ὑποκειμένης, ἄφρονα ἑαυτὸν ὁ παῦλος ὠνόμασεν· εἰ-

τα, καὶ τὴν αὐτίαν τῶν εἰρημένων, οὐκέτι τοὺς ψευδαποστόλους, ἀλλ' ἔτι τοὺς μαθητὰς ἅπασαν περιτρέπει. ὑμεῖς γάρ φησιν ἠναγκάσατε. εἰ μὲν γὰρ ἐκαυχῶντο, καὶ μὴ μετὰ τῆς ὑμετέρας ἔδει σπουδῆς, μὴ δὲ ὑμᾶς ἀπώλλυον, οὐκ ἂν οὕτως προὐχώρησεν εἰς τοὺς ἐμοὺς ἐπαινεθῆναι τοὺς λόγους. ἐπειδὴ δὲ ὁλόκληρον ἐκκλησίαν διέφθειρον, πρὸς τὸ συμφέρον ὑμῖν ὁρῶν, ἠναγκάσθην ἄφρων γενέσθαι. καὶ οὐκ εἶπεν. ἔδει γὰρ μὴ τὰ πρωτεῖα παρ' ὑμῶν ἐνεγκάμενοι, τὰ παρ' ἑαυτῶν κατασείρωσιν, ἀλλὰ ἔτι μὴν οὖν ἀνωτέρω τέθεικεν εἰπών, φοβοῦμαι ὡς ὄφις Εὔαν ἠπάτησεν, οὕτω φθαρεῖ τὰ νοήματα ὑμῶν. ἐντεῦθεν οὐχ οὕτως. ἀλλὰ αὐθεντικώτερον, καὶ μετὰ πλείονος ἐξουσίας, ἔχων ἐκτῶν εἰρημένων τὴν παῤῥησίαν. ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν νουθετεῖσθαι. εἶτα καὶ τὴν αὐτίαν τίθησιν. οὐ λέγει πάλιν τὰς ἀποκαλύψεις οὐδὲ τὰ σημεῖα μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πειρασμούς. » Οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. Ὅρα πῶς πάλιν, καὶ ἐντεῦθεν αὐθεντικώτερον φθέγγεται. ἔμπροσθεν μὲν γὰρ ἔλεγε. λογίζομαι μηδὲν ὑστερῆσαι. ἐντεῦθεν δὲ ἀποφαντικῶς οὕτως ὅπερ εἶπον μετὰ τὰς ἀποδείξεις θαῤῥῶν φθέγγεται λοιπόν. οὐ μὴν δὲ οὕτως ἀφίσταται τοῦ μέτρου, οὐδὲ τοῦ οἰκείου ἤθους. ὥσπερ γὰρ μέγα πεῖρημα, καὶ τὴν αὐτίαν ὑπερβαίνον τὴν αὐτοῦ, ὅτι μετὰ τῶν ἀποστόλων ἑαυτὸν ἠ- » ρίθμησεν, οὕτω μετριάζει πάλιν, καὶ ἐπάγει λέγων. Εἰ καὶ οὐδέν εἰμι, τὰ σημεῖα τοῦ » ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν. Μὴ γοῦν ἴδῃς φησὶν, εἰ βυτελὴς ἐγὼ καὶ μικρὸς, ἀλλ' εἰ μὴ τούτων ἀπήλαυσας ὧν παρ' ἀποστόλου ἀπολαῦσαι ἐχρῆν. καὶ οὐκ εἶπεν βυτελὴς, ἀλλ' ὃ κατώτερον ἦν, οὐδέν. τί γὰρ ὄφελος μέγα εἶναι, καὶ μηδένα ὠφελεῖν; ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἰατροῦ κέρδος ἐμπείρου μηδένα τῶν κάμνοντων ἰωμένου. μὴ τοίνυν φησὶ νῦν ἐξέταζε ὅπου οὐδὲν ἐγὼ, ἀλλ' ἐκεῖνο σκόπει, ὅτι ἐν οἷς ὑμᾶς βυπαθεῖν ἔδει, οὐδὲν ὑστέρησα, ἀλλ' ἐγὼ τὴν πεῖραν ἔδωκα τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς. οὐ τοίνυν ἔδει λόγων τῶν παρ' ἐμοῦ. ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐ τοῦ σωίζεσθαι χρῄζων. πῶς γὰρ ὁ καὶ τὸν οὐρανὸν μικρὸν ἡγούμενος πρὸς τὸν τοῦ χριστοῦ πόθον, ἀλλὰ τῆς σωτηρίας τῆς ἐκείνων ἐφιέμενος. εἶτα ἵνα μὴ λέγωσι, καὶ » τί πρὸς ἡμᾶς εἰ μηδὲν ὑστέρησας τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων; διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν. Ὅτι ἐν » ὑμῖν κατειργάσθη τὰ σημεῖα τοῦ ἀποστόλου ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, καὶ σημείοις, καὶ τέρασι. Βαβαὶ πηλίκον τέλαγος κατορθωμάτων ἐν ὀλίγοις ῥήμασι παρέδραμε. καὶ θέα ποῖον πρῶτον τίθησι, τὴν ὑπομονήν. ἔδει γὰρ ἀποστόλου δεῖγμα τὸ φέρειν πάντα γενναίως. τοῦτο μὲν γὰρ ἐν βραχεῖ καὶ μικρῷ λέξεως. τὸ δὲ τῶν σημείων ἅπερ οὐκ ἐν αὐτοῖς κατορθώματα, καὶ πλειόνων. ἐννόησον γὰρ πόσα δεσμωτήρια, πόσας πληγάς, πόσους κινδύνους, πόσας ἐπιβουλάς, πόσας νικάδας πειρασμῶν ἐντεῦθεν ἠνέξατο, πόσους πολέμους ἐμφυλίους, ἐξωθεν, πόσας ὁδοιπορίας, πόσας προσβολάς, καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ὑπομονῆς. καὶ τῶν σημείων πάλιν, πόσους νεκροὺς ἐγερθέντας, πόσους τυφλοὺς ἀναβλεψθέντας, πόσους λεπροὺς καθαρισθέντας, πόσους δαίμονας ἐλασθέντας. ταῦτα ἀκούοντες, μανθάνωμεν, εἰ εἰς ἀνάγκην ἐμπέσωμεν τοιούτων δεινῶν, σωτήριον ἡμῖν τὰ κατορθώματα. ὃ καὶ αὐτὸς ἐποίησεν. εἶτα ἵνα μὴ λέγωσί τινες. εἰ γὰρ καὶ μέγας, καὶ πολλὰ εἰρ- » γάσω, ἀλλ' οὐ τοσαῦτα ὅσα ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐκκλησίαις οἱ ἀπόστολοι, ἐπήγαγε. Τί » γὰρ ὄφελος ὧν ἠνέσχεσθε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας; Οὐκ ἐλάττονος φησι μετέσχετε χαρί-

τος τῶν

τος τῶν πολλῶν. ἀλλ' ἴσως εἴποιτις ἄν, τί δήποτε πρὸς τοὺς ἀποστόλους πρέπει τὸν λόγον, τὴν πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους μάχην ἀφείς; ἐκπεριουσίασαι ἀναφῆσαι βουλόμενος αὐτῶν τὰ φρονήματα, καὶ δεῖξαι, ὅτι οὐ μόνον ἐκείνων βελτίω, ἀλλ' οὐδὲ τῶν μεγάλων ἀποστόλων ἐλάττω. διάφορι γάρ, ὅταν μὲν περὶ ἐκείνων διαλέγηται, φησίν. ὑπὲρ ἐγώ. ὅταν δὲ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἑαυτὸν παραβάλλη, ἀγαπητὸν εἶναι φησὶ τὸ μὴ ὑστερηκέναι. καίτοι γε πλεῖον αὐτῶν κοπιάσας. δείκνυσι δὲ ἐντεῦθεν, ὅτι καὶ ἐκείνους ὑβρίζουσιν, ὅταν τὸν ἴσον
» αὐτῶν ἐν δευτέρῳ τούτων ἔχωσιν. Εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν. Μετὰ
» πολλῆς πάλιν βαρύτητος ἔθηκε τὴν ἐπίπληξιν, καὶ τὸ ἐξῆς, φορτικώτερον. Χαρίσα-
» σθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. Ἀλλ' ὅμως ἡ βαρύτης, καὶ ἀγάπης ῥήματα, καὶ ἐγκώμιον ἐκείνων ἔχει. εἶγε ἀδικίαν οἰκίαν εἶναι νομίζουσι τὸ μὴ κατασχεθῆναι τὸν ἀπόστολον λαβεῖν τι παρ' αὐτῶν, μὴ δὲ θαρρῆσαι προφῶναι ἐνθεν. εἰ δὲ φῂ ἐγκαλεῖτε. οὐκ εἴωθεν ὅτι καλῶς ἐγκαλεῖτε, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς γλυκύτητος, συγγνώμην αἰτῶ χαρίσασθέ μοι τοῦτο τὸ ἁμάρτημα. καὶ θέα τὴν σύνεσιν. Ἐπειδὴ γὰρ συνεχῶς δεῦρο φερόμενον ὄνειδος αὐτοῖς ἔφερε, συνεχῶς αὐτὸ παραμυθεῖται. ἀνωτέρω μὲν γὰρ λέγων, ὅτι ἐστὶν ἀλήθεια χριστοῦ ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησίς μου οὐ φραγήσεται αὕτη. εἶτα πάλιν, ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς οἶδεν ὁ θεὸς, ἀλλ' ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμὴν, καὶ ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσι καθὼς καὶ ἡμεῖς. καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ. τίς οἶδεν ἐστὶν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀβάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον. καὶ ἐνταῦθα. χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. πανταχοῦ γὰρ φεύγει τὸ δεῖξαι, ὅτι διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν οὐ λαμβάνει. διὸ καὶ οὕτως φησίν. εἰ δὲ πλημμέλημα ἐποιήσατε, συγγνώμην αἰτῶ. ταῦτα δὲ ἔλεγε, καὶ πλήττων, καὶ θεραπεύων. μὴ γὰρ δὴ δεῦρο εἴπῃς. εἰ πλῆξαι θέλεις, τί ἀπολογῇ, τί πλήττεις; δεῦρο γὰρ συμπαθείας ἐστὶ, καὶ κατατέμνειν, καὶ ἐπιδεσμεῖν τὸ ἕλκος. εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ, ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγον, συνεχῶς αὐτὸ φρέφειν ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν, θεραπεύει μὲν αὐτὸ, καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ λέγων. οὐκ ἔγραψα δὲ ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοὶ. καλὸν γάρ μοι ἀποθανεῖν ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. γλυκύτερον δὲ ἐνταῦθα, καὶ προσηνέστερον. πῶς καὶ
» τίνι τρόπῳ; Ἰδοὺ τρίτον δεῦρο ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω
» ὑμῶν. οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν,
» ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. Ὃ δὲ λέγω, δεῦρο ἐστίν. οὐκέτι σπεύδω μὴ λαμβάνω, διατοῦτο οὐ παραγίνομαι, ἀλλὰ καὶ δεύτερον παρεγενόμην, καὶ τρίτον δεῦρο παρεσκεύασμαι ἐλθεῖν, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν. καὶ ἡ αἰτία, σεμνή. οὐ γὰρ εἶπεν ἐπειδὴ μικρολόγοι, ἐπειδὴ πλήττεσθε, ἐπειδὴ ἀσθενεῖτε. ἀλλὰ τί; οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς. μείζονα ἐπιζητῶ, ψυχὰς ἀντὶ χρημάτων, σωτηρίαν ἀντὶ χρυσίου. εἶτα ἐπειδὴ ὑποψίαν εἶχεν ἐπὶ τὸ πρᾶγμα, ὡς ἀλογιῶτος αὐτοῦ πρὸς αὐτοὺς, διὰ δεῦρο καὶ λογισμὸν τίθησιν. ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν εἰπεῖν αὐτούς. οὐ γὰρ ἔξεστι, καὶ ἡμᾶς ἔχειν, καὶ τὰ ἡμῶν, ἐπάγει μετὰ πολλῆς τῆς χάριτος τὴν ἀπολογίαν λέγων. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις, ἀντὶ τῶν διδασκάλων, καὶ τῶν μαθητῶν, τοὺς γονέας, καὶ τὰ τέκνα ζηλοῦς, καὶ δείξας, ὅτι ὀφειλῆς πρᾶγμα ποιεῖ, ὅπερ οὐκ ἦν ὀφειλῆς. οὐ γὰρ οὕτω προσέταξεν ὁ χς, ἀλλ' ἐκείνων φειδόμενος, ταῦτα λέγει. διὸ καὶ πλέον τι προστίθησιν. οὐ

γὰρ εἶπε μόνον, ὅτι οὐκ ὀφείλει τὰ τέκνα θησαυρίζειν, ἀλλ' ὅτι καὶ ὀφείλουσιν οἱ γονεῖς τοῦτο ποιεῖν. οὐκοῦν ἐπειδὴ δοῦναι δεῖ, ἐγὼ ἤδη τὰ δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. τοὺς μὲν γὰρ γονέας θησαυρίζειν ἐκέλευσε τοῖς τέκνοις ὁ νόμος τῆς φύσεως, ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο ποιῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμαυτὸν προσδίδωμι. καὶ αὕτη ἡ ὑπερβολή, τὸ μὴ μόνον λαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ προσδίδόναι, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς φιλοτιμίας, καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος. τὸ γὰρ ἐκδαπανηθήσομαι, τοῦτό ἐστιν ἀντὶ τομένου. κἂν γὰρ αὐτῶν δέῃ τῶν σαρκὸς ἀναλῶσαι, οὐ φείσομαι διὰ τῶν σωτηρίαν ὑμῶν. καὶ τὸ ἐπαγόμενον, μετ' ἐγκλήματος ὁμοῦ, καὶ ἀγάπης, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμῶν ἀγαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι. καὶ ταῦτα ποιῶ φησιν ὑπὲρ τῶν φιλουμένων, καὶ οὐ φιλούντων ὁμοίως. σπόρτει τοίνυν λοιπὸν πόσους ἔχει τὸ πρᾶγμα βαθμούς. ἔδει λαμβάνειν, οὐκ ἐδίδου. καὶ ὑστερούμενος, δεύτερον. καὶ οὐκ εἰς κηρύττων, τρίτον. καὶ προσδίδωσι, τέταρτον. καὶ οὐχ ἁπλῶς προσδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ μετὰ σπουδῆς, πέμπτον. καὶ οὐ χρήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑαυτόν, ἕκτον. καὶ ὑπὲρ τῶν μὴ σφόδρα φιλούντων αὐτόν, ἕβδομον. καὶ ὑπὲρ τῶν σφόδρα φιλουμένων, ὄγδοον.

Η' Στιχ.

Τοῦτον δὴ, καὶ ἡμεῖς ζηλώσωμεν. μέγα μὲν γὰρ ἔγκλημα, καὶ τὸ φιλεῖν, καὶ τὸ μὴ φιλεῖν. μεῖζον δὲ γίνεται, ὅταν καὶ φιλούμενός τις μὴ φιλῇ. εἰ γὰρ ὁ τὸν φιλοῦντα φιλῶν οὐδὲν πλέον ἔχει τῶν τελωνῶν, ὁ μὴ τοῦτο ἔχων καὶ τῶν θηρίων ἐλαττονήσει. τί λέγεις αὐθρωπε; οὐ φιλεῖς τὸν φιλοῦντα; καὶ τίνος ἕνεκεν ζῇς; ποῦ δὲ χρήσιμος ἔσῃ λοιπόν; ἐν ποίοις πράγμασιν; ἐν πολιτικοῖς; ἐν ἰδιωτικοῖς; οὐδαμῶς οὐδέν. ἀχρηστότερον ἀνθρώπου οὐκ εἰδότος φιλεῖν. τοῦτον καὶ λῃσταὶ πολλάκις τὸν νόμον ἐτήρησαν, καὶ ἀνδροφόνοι, καὶ τοιχωρύχοι. ἡλάλων κοινωνήσαντες μόνον μετετάξαντο, τῇ πραότητι τὸν τρόπον μεταβαλόντες. σὺ δὲ οὐχ ἁλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥημάτων, καὶ πραγμάτων κοινωνῶν, καὶ εἰσόδων, καὶ ἐξόδων οὐ φιλεῖς; ἀλλ' οἱ μὲν αἰσχρῶς ἐρῶντες, καὶ ὁλοκλήρους δαπανῶσιν οὐσίας εἰς τὰς πορνευομένας γυναῖκας. σὺ δὲ σεμνὸν ἔχων ἔρωτα, οὕτως εἶ ψυχρὸς, καὶ ἀσθενὴς, καὶ ἀνανδρος, ὡς μὴ δὲ χωρεῖς δαπάνης κατασχεθῆναι φιλῶν, καὶ τίς φησιν οὕτως ἔσται ἄθλιος; τίς δὲ οὕτω θηρίον ὡς τὸν φιλοῦντα ἀποφρέφεσθαι, καὶ μισεῖν; σὺ μὲν καλῶς ποιεῖς ἀπιστῶν διὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀτοπίαν, ἐγὼ δὲ αὖ δείξω πολλοὺς τοιούτους, πῶς οἴσομεν λοιπὸν τὴν αἰσχύνην; ὅταν γὰρ κακῶς ἀγορεύῃς τὸν φιλούμενον, ὅταν ἀκούων κακῶς ἑτέρου λέγοντος μὴ ἀμύνῃς, ὅταν δυσκολωμῶται φθονῇς, ποία αὕτη ἀγάπη; καίτοιγε φιλίαν οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ δεῖξαι τὸ μὴ φθονεῖν. ὥσπερ οὖν οὐδὲ τὸ μὴ ἐχθραίνειν, οὐδὲ τὸ πολεμεῖν, ἀλλὰ καὶ συγκροτεῖν, καὶ αὔξειν τὸν φιλοῦντα. ὅταν δὲ πάντα ποιῇ, καὶ λέγῃ, ὥστε καὶ καθελεῖν τὸν πλησίον, τί τούτης ἀθλιώτερον τῆς ψυχῆς; χθὲς καὶ πρώην φίλος, καὶ λόγων ἐκοινώνει, καὶ πραπέζης, εἶτα ἀθρόον ἐπειδὴ δυσκολωμῶται εἶδες τὸ μέλος τὸ σὸν, ῥίψας τὸ τῆς φιλίας προσωπεῖον, τὸ τῆς ἐχθρας ὑπέδυς. μᾶλλον δὲ τὸ τῆς μανίας. μανία γὰρ περιφανὴς τῶν τῶν πλησίον δάκνεσθαι καλοῖς. τοῦτο γὰρ μαινομένων ἐστὶ, καὶ λυττώντων κυνῶν. κατὰ γὰρ ἐκείνους, εἰς τὰς ἁπάντων πηδῶσιν ὄψεις, καὶ οὗτοι, τῇ βασκανίᾳ παροξυνόμενοι. βέλτιον ὄφιν ἔχειν τῆς ὠλαγχνοις ἐγκαλινδούμενον, ἢ βασκανίαν ἔνδον συρομένην.

συρομένῳ. ἐκεῖνον γὰρ καὶ ἐμέσαι πολλάκις ἔνι διὰ φαρμάκων, καὶ διὰ τροφῆς παραμυθήσασθαι. ὁ δὲ φθόνος, οὐκέν ωλάγχνοις καλινδεῖται, ἀλλὰ τῷ πόλτῳ φρέφεται τῆς ψυχῆς, καὶ δυσεξάλειωτόν ὅτι πάθος. καὶ ὁ μὲν ὄφις ἔνδον ὢν, οὐκ ἂν ἄψαιτο σωμάτων ἀνθρωπίνων, τροφῆς παρακειμένης. ὁ δὲ φθόνος κἂν μυείαν παραλῆς αὐτῷ πράωτερον, αὐτὴν καταθύει τὴν ψυχήν, δάκνων πάντοθεν, ωαράπτων, ἕλκων, καὶ οὐκ ὄθεν αὐτῷ τινὰ παραμυθίαν εὑρεῖν, δι' ἧς ἀποφήσεται τῆς μανίας, ἀλλ' ἢ μίαν μόνον, τὴν τοῦ εὐημερουῦτος δυσπραγίαν. οὕτως ἀνίεται. μᾶλλον δὲ οὐδὲ οὕτως. κἂν γὰρ οὗτος πάθη κακῶς, ἕτερον ὁρῶν εὐημερουῦτα, ταῖς αὐταῖς ὀδύναις ἐνέχεται, καὶ παντοχοῦ πραύματα, καὶ παντοχοῦ πληγαί. οὐδὲ γὰρ ὄθι φρεφόμενον ὑπὸ γῆς μὴ ὁραῶ εὐδαιμοῦντας. καὶ τοσαύτη τοῦ νοσήματος ἡ ὑπερβολή, ὅτι κἂν οἶκοι τις αὐτὸν κατακλείσῃ, τοῖς παλαιοῖς αὐθράσι φθονεῖ τοῖς τετελευτηκόσι. καὶ τὸ μὲν βιωτικοὺς ἀνθρώπους ταῦτα πάσχειν, χαλεπὸν μὲν, πλὴν οὐχ οὕτω δεινὸν ὅσω μᾶλλον λέγειν οἷον δὴ ὅλον. τὸ δὲ καὶ τοὺς τῶν ἐν μέσῳ θορύβων ἀπηλλαγμένους ἔχεσθαι τοῦ νοσήματος, αὐτὸ ὅλον πάντων χαλεπώτερον. καὶ ἠβουλόμην μὲν σιγᾶν, ἀλλ' εἰ μὲν ἡ σιγὴ, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων αἰσχύνην ἀφήρει, κέρδος ἦν τὸ μηδὲν εἰπεῖν, εἰ δὲ κἂν ἐγὼ σιωπήσω τὰ πράγματα βοήσεται σφοδρότερον τῆς ἐμῆς γλώττης, ὀλάβρι μὲν οὐδεμία ἀπὸ τῶν ἐμῶν ἔσται ῥημάτων, ὡς ἐκπομπευομένων δὲ ἡμῶν τῶν κακῶν, κέρδος ἴσως, καὶ ὠφέλεια τις. πυρὶ γὰρ τὸ νόσημα, καὶ τῆς ἐκκλησίασόν ἥψατο, καὶ ὅλον πάντα αὖω, καὶ κάτω τεποίηκε, καὶ τοῦ σώματος διέχισε τὴν ἀκολουθίαν, καὶ κατ' ἀλλήλων ἱστάμεθα, τοῦ φθόνου καθ' ἡμῶν πλίζοντος ἡμᾶς. διαβολὴ πολλὴ ἡ διαφθορά. εἰ γὰρ πάντων οἰκοδομούντων ἀγαπητὸν ἦναι τοὺς διδασκομένους, ὅταν ἅπαντες καθαιρῶμεν, τί ἔσται τὸ κέρδος; τί ποιεῖς ἀνθρωπε; οὐχ ὁρᾶς τοὺς οἰκοδόμους, τοὺς μηπόνους, πῶς ἅπαντες εἰς ἓν τρέχουσιν; ὁ μὲν, διέσκαψεν, ὁ δὲ, ἐφύτευσεν, ὁ δὲ, περιέφειλε τὴν ῥίζαν, ἄλλος ἀρδεύει τὸ φυτευθὲν, ἄλλος περιφράττει, καὶ τειχίζει, ἄλλος ἀποσοβεῖ τὰ θρέμματα. καὶ πάντες εἰς ἓν βλέπουσι τὸ φυτὸν τὴν σωτηρίαν, ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως. ἀλλὰ φυτεύω μὲν ἐγὼ, σαλεύει δὲ ἄλλος, καὶ διασείει. ἔασον κἂν, παγῆναι καλῶς, ἵνα ἰσχυρότερον γένηται τῆς ἐπιβουλῆς. οὐ τὸ ἐμὸν ἀναιρεῖς ἔργον, ἀλλὰ τὸν καταλύεις. ἐγὼ ἐφύτευσα, σὲ ἔδει ποτίσαι. αὖ τοίνυν σαλεύσῃς, τὴν ῥίζαν ἀνέσασας, καὶ οὐκέχεις οὗ τὴν ἀρδείαν ἐπιδείξῃ. ἀλλ' ὁρᾶς δυσημεροῦντα τὸν φυτεύοντα; μὴ φοβοῦ, οὔτε ἐγὼ πείθομαι, οὔτε σύ. οὔτε γὰρ ὁ φυτεύων, οὔτε ὁ ποτίζων ἐπί τινος ὅτι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. ὥστε ἐκείνῳ μάχη, καὶ πολεμεῖς, τὰ φυτευθέντα ἀναιρῶν. ἀνανήψωμεν τοίνυν ποτὲ, γρηγορήσωμεν. οὐ δέδοικα τὸν ἔξω πόλεμον ὡς τὴν ἔνδον μάχην, ἐπεὶ καὶ ῥίζα, ὅταν ᾖ καλῶς ἡρμοσμένη τῇ γῇ, οὐδὲν πείσεται ἀπὸ τῶν ἀνέμων, αὖ δὲ αὖ τὴ σαλεύηται σκώληκος διατρώγοντος αὐτὴν ἔνδοθεν, καὶ μηδενὸς ἐνοχλοῦντος πεσεῖται. μέχρι τίνος διατρώγομεν τῆς ἐκκλησίασ τὴν ῥίζαν, σκωλήκων δίκην; καὶ γὰρ ἀπὸ γῆς οἱ τοιοῦτοι τίκτονται διαβόλοι. μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀπὸ γῆς, ἀλλ' ἀπὸ πόθου, τὴν σπερδόνα μητέρα ἔχουσαι. καὶ οὐκ ἀφίστανται τῆς κατασύρτου θεραπείας τῆς παρὰ τῶν γυναικῶν. γενώμεθα ποτὲ ἄνδρες γενναῖοι, ἀπελάσωμεν τὴν πολλὴν τῶν κακῶν τούτων φορυτόν. καὶ γὰρ ὥσπερ σῶμα νεκρὸν τῆς ἐκκλησίασ ὁρῶ τὸ πλῆθος

ἐῤῥιμμένον νῶν· καὶ καθάπερ ἂν σώματι νεκρωθέντι προσφάτως ἑνὶ μὲν ὀφθαλμοὺς ἰδεῖν, ἑνὶ δὲ χεῖρας, καὶ πόδας, καὶ τράχηλον, καὶ κεφαλὴν, οὐδὲν δὲ τῶν μελῶν τὰ ἑαυτοῦ ποιοῦσι, οὕτω δὴ καὶ ἐν τούτοις ἔσται· πάντες πιστοὶ οἱ παρόντες, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἡ πίστις ἐνεργής· τὴν γὰρ δεξιὰν πίστιν ἐσβέσαμεν, καὶ τοῦ χριστοῦ τὸ σῶμα νεκρὸν εἰργασάμεθα· εἰ δὲ φεικτὸν τὸ εἰρημένον, πολλῷ φεικωδέστερον, ὅταν ἐπὶ τῶν ἔργων φανῇται· τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα, ἀδελφῶν ἔχομεν, τὰ δὲ πράγματα, πολεμίων· καὶ μέλη καλούμενοι πάντες, καθάπερ θηρία διεφθείραμεν· ταῦτα, οὐκ ἐμπομπεύσαι βουλόμενος τὰ ἡμέτερα, εἶπον, ἀλλ' ἐντρέψαι καὶ ἀποσῆσαι· ὁ δεῖνα εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν, ἀπήλασε τὰμῆς· δέον λυπεῖσθαι τῷ θεῷ, ὅπερ μέλος τὰμᾶται τὸ σὸν, καὶ ὁ θεὸς δοξάζεται, σὺ δὲ τοὐναντίον ποιεῖς· λέγεις κακῶς πρὸς τὸν τεθνηκότα, ὥστε ἀμφοτέρους ὑποσκελίσαι, καὶ σεαυτὸν προσκαταισχῦναι· τίνος ἕνεκεν ἄθλιε, καὶ ταλαίπωρε ἤκουσας ἀδελφοῦ ἐγκωμιαζομένου, ἢ παρὰ ἀνδράσιν, ἢ παρὰ γυναιξὶ, καὶ ἐλυπήθης; πρόθες τοῖς ἐπαίνοις· οὕτω καὶ σαυτὸν ἐπαινέσῃ· ἐὰν δὲ καθέλῃς τὸν ἔπαινον, πρότερον σαυτὸν κακῶς εἰρηκὼς, πονηρὰν δόξαν λαβὼν, κἀκεῖνον ἐπήρασε μειζόνως· ὅταν ἀκούσῃς ἐπαινούμενον, γίνου τῶν λεγομένων κοινωνὸς, εἰ καὶ μὴ τῷ βίῳ, καὶ τῇ ἀρετῇ, ἀλλὰ τῷ χαίρειν τοῖς ἐκείνου κατορθώμασι· ἐπήνεσέν ὁ δεῖνα, θαύμασον καὶ σύ· οὕτω σὲ ἐπαινέσεται ἐκεῖνος, ὡς χρηστὸν, καὶ ἐπιεικῆ· μὴ φοβηθῇς, ὡς τὰ σαυτοῦ κατθαίρων ἐν τοῖς ἐγκωμίοις τοῖς ἑτέρου· ἔνθα γὰρ ἐν ταῖς κατηγορίαις γίνεται· φιλόνεικον γὰρ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὅταν ἴδῃσε κακῶς λέγοντα, ἐπιτείνει τὰ ἐγκώμια· ταύτῃ δάκνειν βουλόμενος, τοὺς κατηγόρους κατ' ἑαυτὸν, καὶ πρὸς ἑτέρους, διαβάλλει. εἶδες πόσης ἀχημοσύνης ἑαυτὸν γινόμεθα αἴτιοι; πῶς ἀπόλλυμεν τὸ ποίμνιον, καὶ διασῶμεν; γενώμεθα μέλη ποτὲ· γενώμεθα σῶμα ἕν· καὶ ὁ μὲν ἐγκωμιαζόμενος, διακρουέσθω τοὺς ἐπαίνους, καὶ ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν μεταγέτω τὰ ἐγκώμια· ὁ δὲ ἑτέρου ἀκούων ἐπαινουμένου, συνηδέσθω· καὶ οὕτως ἑαυτοὺς σωθήσομεν, καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπασόμεθα· ἐὰν δὲ διῳκισμένοι πρὸς ἑαυτοὺς ὦμεν, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀποφήσομεν βοήθειαν· ἐκείνης δὲ ἀποφάσης, πολλῷ τὸ σῶμα δέξεται λύμην, οὐ σφιγγόμενον ἄνωθεν· ἵν' οὖν μὴ ταῦτα γένηται, βασκανίαν καὶ φθόνον ἀπελάσαντες, καὶ τῆς τῶν πολλῶν ὑπερβάντες δόξης, ἀγάπην, καὶ ὁμόνοιαν ἀσπασώμεθα, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ·

Λόγος, κή.

» Ἔτω δὲ αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατηναρκησα ὑμῶν, ἀλλ' ὑπάρχων πανοῦργος δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον·
» μήτινα ὧν ἀπέστειλα πρὸς ὑμᾶς δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συ-
» νεπέστειλα τὸν ἀδελφόν· μήτι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπα-
» τήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσιν; Ἀσαφῶς σφόδρα εἴρηται τοῦτο τὸ ῥήμα τὰ ῥήματα, ἀλλ' οὐ μάτην, οὐδὲ εἰκῆ· ἐπειδὴ γὰρ περὶ χρημάτων ὁ λόγος, καὶ ἀπολογίας τῆς ὑπὲρ τούτων, εἰκότως συνεσκίασται τὰ εἰρημένα· πότ' οὖν ἔφη τὸ εἰρημένον; εἶπεν ὅτι οὐκ ἔλαβον, ἀλλ' ἕτοιμος εἰμὶ, καὶ προσδοῦναι, καὶ δαπανῆσαι· καὶ πολλὰ περὶ τούτου, καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ, καὶ ἐν ταύτῃ διελέχθη τῇ ἐπιστολῇ· νῦν δὲ ἕτερόν τι λέγει, ὥσπερ ἐξ αὐτοσχεδίου εἰσάγων τὸν λόγον, καὶ λύων προοιμιαζόμενος· ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ἐγὼ μὲν

ὑμᾶς οὐκ

ὑμᾶς οὐκ ἐπλεονέκτησα. ἔχει δὲ τις ἴσως εἰπεῖν, ὅτι αὐτὸς μὲν οὐκ ἔλαβε. πανοῦργος δὲ ὢν, παρεσκεύασα τοὺς ὑπ' ἐμοῦ ἀποσταλέντας εἰς οἰκεῖον πρόσωπον αἰτῆσαί τι παρ' ὑμῶν. καὶ δι' ἐκείνων αὐτὸς ἐδεξάμην, τοῦ δοκεῖν εἰληφέναι ἐμαυτὸν ἔξω πεσεῖν, δι' ἑτέρων λαμβάνων. ἀλλ' οὐδὲ ταῦτ' ἔχοιτις ἂν εἰπεῖν. καὶ μάρτυρες ὑμεῖς. διὸ καὶ κατ' ἐρώτησιν προάγει τὸν λόγον λέγων. παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν. μήτι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐχ ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἐμοὶ περιεπάτησε; τουτέστιν οὐδὲ αὐτὸς ἔλαβεν. εἶδες πόση ἐπίτασις ἀκριβείας, τῷ μὴ μόνον ἑαυτὸν καθαρὸν τηρεῖν τοῦ λήμματος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν πεμπομένους οὕτω ῥυθμίζει, ὡς μὴ δὲ μικρὰν δι' ὧν πρόφασιν τοῖς ἐπιλαμβάνεσθαι βουλομένοις. οὐδὲν γὰρ πολλῷ μεῖζον οὗ πεποίηκεν ὁ παντοκράτωρ. ἐκεῖνος μὲν ἀπὸ τῆς νίκης ἐπανελθὼν τοῦ βασιλέως διδόντος λάφυρα, οὐκ ἔφη λήψεσθαι πλὴν ὧν ἔφαγον ἐκεῖνοι. οὗτος δὲ οὔτε τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, οὔτε αὐτὸς ἀπήλαυσεν, οὔτε τοὺς κοινωνοὺς ἀφῆκε μεταλαβεῖν. ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἐπισωμεύων τῶν ἀναισχύντων τὰ κόμματα. διαβάλλειν οὐδὲ ἀποφαίνεται, οὐδὲ λέγει, ὅτι οὐδὲ ἐκεῖνοι ἔλαβον, ἀλλ' ὁ πολλῷ μεῖζον ἦν, αὐτοὺς παράγει μάρτυρας τοὺς κοινωνήσαντας τοῦ μηδὲν αὐτοὺς εἰληφέναι, ἵνα μὴ ἐξ οἰκείου προσώπου δοκῇ μαρτυρεῖν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐκείνων ψήφου. ὅπερ εἰώθαμεν ἐπὶ τῶν σφόδρα ὁμολογημένων, καὶ ὑπὲρ ὧν θαρροῦμεν, ποιεῖν. εἰ πάντε χαίρουσι, μήτις τῶν παρ' ἡμῶν ἀποσταλέντων ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς; οὐκοῦν μήτις ἔλαβέ τι παρ' ὑμῶν, ἀλλὰ πλεονεξίαν τὸ πρᾶγμα καλεῖ, καθαιρόμενος αὐτῶν, καὶ σφόδρα ἀντρέπων, καὶ δεικνύς, ὅτι τὸ παρὰ ἄκοντος λαβεῖν, πλεονεξία. καὶ οὐκοῦν, μὴ πῶς, ἀλλὰ μὴ τίς; οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῦ αὐτὸν ἔχοιτε εἰπεῖν φησιν, ὅτι ὁδεῖνα μὲν οὐκ ἔλαβεν, ἕτερος δὲ ἔλαβεν οὐδὲ εἷς τῶν ἀφικομένων. παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συνεπλήρωσα. οὐ γὰρ εἶπεν ἔπεμψα Τίτον, ἀλλὰ παρεκάλεσα, δεικνὺς ὅτι καὶ εἰ ἔλαβε, δικαίως ἂν ἔλαβεν, ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτω καθαρὸς ἔμεινε. διὸ πάλιν αὐτοὺς ἐρωτᾷ λέγων, μήτι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν; τί δῆτα τῷ αὐτῷ πνεύματι; τῇ χάριτι τὸ πᾶν ἀνατίθησι, καὶ δείκνυσιν, ὅτι ὅλον τὸ ἐγκώμιον ἐκεῖνο, οὐ τῶν ἡμετέρων πόνων, ἀλλὰ τῆς τοῦ πνεύματος δωρεᾶς κατορθώματα ἦν, καὶ τῆς χάριτος. καὶ γὰρ χάρις ἦν μεγίστη, καὶ ὑπερορῶντας, καὶ λιμώττοντας, μὴ λαμβάνειν, ἀλλὰ τὴν τῶν μαθητευομένων οἰκοδομήν. οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσιν; τουτέστιν οὐδὲν μικρὸν παρήλλαξαν ἐκεῖνοι ταύτην τὴν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν κανόνα διετήρησαν. Πάλιν δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα. Εἶδες πῶς πανταχοῦ δέδωκε μὴ κολακείαν δόξαν λάβῃ; εἶδες φρόνησιν ἀποστολικήν; πῶς συνεχῶς αὐτὸ τίθησι. καὶ γὰρ ἔμπροσθεν ἔλεγεν. οὐ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν, ἀλλ' ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος. καὶ ἐν προοιμίοις τῆς ἐπιστολῆς. μὴ χρήζομεν συστατικῶν ἐπιστολῶν; τὰ δὲ πάντα ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς ὑμῶν. πάλιν αὐτοὺς δοξάζει, καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα σαφῶς φησιν, ὅτι διαβάλλειν οὐ λαμβάνομεν τὴν ἀθένειαν ὑμῶν, ἀλλ' ἵνα οἰκοδομήσωμεν ὑμᾶς. σαφέστερον μὲν ἢ πρότερον εἰπών, καὶ ἐκκαλύψας ὅπερ ᾠδίνεν, οὐ μὴν πλήττων. οὐ γὰρ εἶπε τὴν ἀθένειαν ὑμῶν, ἀλλ' ἵνα οἰκοδομηθῆτε. Φοβοῦμαι γὰρ μήπως ἐλθὼν οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, καὶ ἐγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον, οὐ θέλετε. Μέλλει μεγάλα, καὶ φορτικὸν λέγειν. διαβάλλειν καὶ τὴν ἀπολογίαν τίθησι, τῷτε εἰπεῖν ὅτι πάντα ὑπὲρ τῆς

ὑμῶν οἰκοδομῆς, καὶ τῷ προσθεῖναι, ὅπι φοβοῦμαι, τὸ τραχὺ καταστέλλων τῶν μελλόντων λεχθήσεσθαι. οὐδὲν γὰρ οὐκέτι αὐθαδείας ἴδιον, οὐδὲ ἐξουσίας διδασκαλικῆς, ἀλλὰ κηδεμονίας πατρικῆς, ὅταν τῶν ἡμαρτηκότων μᾶλλον φοβῆται, καὶ τρέμῃ τὸ μέλλον αὐτοὺς διορθοῦν. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως αὐτῶν καταπρέχει, οὐδὲ ἀποφαίνεται. ἀλλ' ἐνδιαίζων φησί. μήπως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέλω. ἀεὶ δὲ πάντων τὰ τῆς φιλίας ἐνδεικνύμενος ὀνόματα, καὶ τὸ βύρεσθαι δὲ τὸ παρὰ προσδοκίαν δηλοῦντος ἐστὶν, ὥσπερ οὖν καὶ τὸ βύρεσθαι ὑμᾶς. οὐ γὰρ προαιρέσεως τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ ἀνάγκης, τὴν αἰτίαν παρ' ὑμῶν λαμβανούσης. διὸ φησὶν βύρεσθαι, οἷον οὐ θέλετε. ἐνταῦθα οὐκέτι, οἷον οὐ θέλω, ἀλλὰ πληκτικώτερον, οἷον οὐ βούλεσθε. λοιπὸν γὰρ αὐτοὺς βούλημα ἴδιον οὐχὶ προηγούμενον μὲν, βούλημα δ' οὖν ὅμως. ἠδύνατο μὲν γὰρ πάλιν εἰπεῖν, οἷον οὐ θέλω, καὶ οὕτω δεῖξαι τὴν ἀγάπην. ἀλλ' οὐ βούλεται ἐκλῦσαι τὸν ἀκροατήν. μᾶλλον δὲ καὶ πραϋτερος ὁ λόγος οὕτως ἐγίνετο. νυνὶ δὲ καὶ ἔπληξε μειζόνως, καὶ ἡμερώτερον ἑαυτὸν ἔδειξε. δεῖ γὰρ αὐτοῦ τῆς σοφίας ἐστὶν ἴδιον. τὸ βαθύτερον τέμνοντα, ἡμερώτερον πλήττειν. εἶτα ἐπειδὴ ἀσαφῶς εἶπεν,
» ἐκκαλύπτει αὐτὸ λέγων. Μήπως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοὶ, καταλαλιαὶ, ψιθυρισμοὶ, φυσιώ-
» σεις. Καὶ ὁ πρῶτον ἔμελλε πιθήσειν, δεῖ ὕστερον πίθησι. κατ' αὐτὸ γὰρ ἀσενοοῦντο. ἵνα οὖν μὴ δόξῃ προηγουμένως τὸ ἑαυτοῦ ζητεῖν, τὸ κοινὸν λέγει πρῶτον. ταῦτα γὰρ πάντας ἀπὸ βασιλείας ἐπίκετο, αἱ διαβολαὶ, αἱ κατηγορίαι, αἱ διαφάσεις. ὥσπερ γάρ τις ῥίζα πονηρὰ ἡ βασιλεία, τὴν θυμὸν τῆς κατηγορίας, τὴν ἀπόνοιαν, τὰ ἄλλα πάντα ἔπηκτε, καὶ παρ' αὐτῶν ἤυξετο μειζόνως. Μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς
» ὑμᾶς. Καὶ τὸ πάλιν πλήττοντος ἐστὶν. ἀρκεῖ γὰρ τὰ πρότερα φησὶν, ὃ καὶ ἀρχόμενος ἔλεγεν, ὅπι φεισόμενος ὑμῶν οὐκ ἦλθον εἰς κόρινθον. εἶδες πῶς καὶ ἀγανακτήσιν δείκνυσι, καὶ φιλοτιμίαν; τί δέ ἐστι ταπεινώσῃ; καὶ μὴν δόξαι αὖπιεῖ τὸ ἐγκαλεῖν, τὸ πικραίνεσθαι, τὸ βύθυνασθαι ἀναστατεῖν, τὸ ἐνταξει διαφθορὰ καθέζεσθαι, ἀλλ' ὅμως ταπεινώσειν αὐτὸ καλεῖ. τοσοῦτον ἀπεῖχε τῇ ταπεινώσει ἐκείνῃ, ὅπι ἡ παρουσία τῶ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. ὅπι καὶ διὰπαντὸς ἠβούλετο ἐν τούτῳ εἶναι, καὶ τοιοῦτον ἀπηύχετο. καὶ λέγει αὐτὸ προϊὼν σαφέστερον, καὶ ταπείνωσιν δεῖ μάλιστα ἡγεῖται, τὸ εἰς τοιαύτην ἐμπεσεῖν ἀνάγκην τῶ κολάζειν, τῶ πικραῖνεσθαι. καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκέτι με ἐλθόντα ταπεινωθῶ, ἀλλὰ μὴ ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός; ὅπι εἰ μὴ δι' αὐτὸν, οὐκ ἂν ἀπεφράφλω, οὐκ ἂν ἔφρόντισα. οὐδὲ γὰρ ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐ θαδίζόμενος ἀναστατῶ δίκην, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ αὐτοῦ ἐπίταγμα. ἀνωτέρω μὲν οὖν αὐτὸ πίθησι λέγων. βύρεσθαι οἷον οὐ θέλετε. ἐνταῦθα δὲ καθυφίησι, καὶ ἡμερώτερον, καὶ πραότερον φθέγγεται λέγων. πενθήσω πολλοὺς τῶν ἡμαρτηκότων, οὐχ ἁπλῶς ἡμαρτηκότων, ἀλλὰ τῶν μὴ μετανοησάντων. καὶ οὐκέτι πάντας, ἀλλὰ πολλοὺς, καὶ οὐδὲ τούτους ποιεῖ φανεροὺς. διόθυς καὶ ἐντεῦθεν ῥᾳδίαν αὐτοῖς τὴν πρὸς τὴν μετάνοιαν ἐπάνοδον, καὶ δῆλον ποιῶν, ὅπι δύναται μετάνοια τὰ πεπλημμεληκότα διορθῶσαι, τοὺς μὴ μετανοοῦντας πενθεῖ, τοὺς τὰ αὐτὰ νοσοῦντας, τοὺς ἐν τῷ τραύματι μένοντας.

Η' Ἀπόν.

Ε' ννόησον τοίνυν ἀποστολικὴν ἀρετὴν, ὅταν μηδὲν ἑαυτῷ συνειδὸς πονηρὸν ὑπὲρ ἀλλοτρίων θλιβῇ κακῶν,

θρίωμ κακῶν, μὴ ὑπερ τ ἑτέροις πεπλημμελημένων τα πεινῶται. διὸ γὲ μάλιστα τὸ διδασκάλου, τὸ οὕτως σωφρονεῖν ταῖς τῶν μαθητῶν συμφοραῖς, τὸ πόρρω εἶναι, καὶ πενθεῖν μὴ τοῖς πραύμασι τῶν ἀρχομένων. εἶτα λέγει, καὶ τὸ εἶδος τῆς ἁμαρτίας. μὴ τῇ ἀσελγείᾳ, καὶ ἀκαθαρσίᾳ ἣ ἔπραξαν. καὶ αὐτὸς μὲν οὐ ταῦτα πορνείαν καλεῖται. εἰ δέ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, καὶ ἅπαν εἶδος ἁμαρτίας, τούτῳ δίκαιόν ἐστι καλεῖσθαι τῷ ὀνόματι. εἰ γὲ καὶ κατεξοχὴν ὁ πόρνος, καὶ ὁμοίως λέγεται ἀκάθαρτος, ἀλλ' ὅμως, καὶ τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα ἀκαθαρσίαν ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ. διὸ δὴ καὶ, καὶ ὁ Χς ἀκαθάρτους καλεῖ τοὺς ἰουδαίους, οὐχὶ πορνείαν αὐτοῖς ἐγκαλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ πονηρίαν ἑτέραν. διὸ καὶ φησὶ ποιῆσαι, καὶ τὸ ἔξω καθαρόν. καὶ ὅτι οὐ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα. καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται. ἀκάθαρτος παρακυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος. οὐδὲν γὲ ἀρετῆς καθαρώτερον, οὐδὲν κακίας ἀκαθαρτότερον. ἡ μὲν γὲ ἡλίου λαμπροτέρα ἐστὶν, ἡ δὲ βορβόρου δυσωδεστέρα. καὶ ταῦτα μαρτυρήσειεν ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν τῷ βορβόρῳ κυλινδούμενοι, μὴ οἱ ἐν τῷ σπότῳ διάγοντες. ὅταν μικρὸν γοῦν τις αὐτοὺς διαβλέψαι παρασκευάσῃ, ἕως μὲν γὲ αὐ καθ' ἑαυτοὺς ὦσι, καὶ μεδύωσι τῷ πάθει, καθάπερ ἐν σπότῳ διατρίβοντες ἀχημόνως κεῖνται μετὰ πολλῆς τῆς αἰσχρότητος. αἰσθανόμενοι μὲν, καὶ τότε ἔνδια εἰσὶν, οὐκ ἀκριβῶς δέ. ὅταν δὲ ἴδωσί τινα αὐτοὺς ἐλέγχοντα τῶν ἐν ἀρετῇ βιούντων, ἢ καὶ φαινόμενα μόνον, τότε σαφέστερον αὐτῶν διαγινώσκουσι τὴν ἀθλιότητα, καὶ ὥσπερ ἀκμὴν ἀφεθείσης, οὕτω περιστέλλουσι τὴν οἰκείαν ἀχημοσύνην, καὶ τοὺς σωφρονοῦντας ἐρυθριῶσι. κἂν ὁ μὲν, δοῦλος, ὁ δὲ ἐλεύθερος ᾖ, καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ὁ δὲ ἀρχόμενος. οὕτως ἰδὼν τὸν ἡλίαν, ὁ Ἀχαὰβ ἠχθέτο, καὶ μηδέπω μηδὲν εἰρηκότος ἐκείνου, ἀπὸ τῆς ὄψεως αὐτοῦ μόνης ἀλοὺς, καὶ σιγῶντος τοῦ κατηγόρου, τὴν κατανίκαζουσαν αὐτὸν, ἔφερε ψῆφον. τὰ τῶν ἐλεγχομένων φθεγγόμενος, καὶ λέγων. εὕρηκάς με ὁ ἐχθρός μου. οὕτως αὐτὸς ὁ ἡλίας τῷ τυράννῳ τότε ἐκείνῳ μετὰ πολλῆς διελέγετο τῆς παῤῥησίας. οὕτως ὁ προφήτης, οὐ φέρων τὴν ἀπὸ τῶν ἐλέγχων αἰσχύνην. μέγα γὰρ ἔλαμψε, καὶ διαυγὲς ἡ τῆς προφητικῆς γλώττης φωνὴ, ἐνέβαλεν εἰς τὸν δεσμωτήριον τὸν Ἰωάννην. καθάπερ γυμνὸς ὢν, καὶ τὸν λύχνον σβέσαι ἐπιχειρῶν, ἵνα πάλιν ἐν τῷ σπότῳ ᾖ. μᾶλλον δὲ αὐτὸς μὲν οὐκ ἐτόλμησε σβέσαι, ἀλλ' ὡσπερ ὑπὸ τὸν μόδιον εἰς τὸ οἴκημα τέθεικεν. ἡ δὲ ἀθλία, καὶ ταλαίπωρος ἐκείνη, διὰ γενέσθαι κατηνάγκασεν, ἀλλ' οὐδὲ οὕτως κατέψυξαν τὸν ἔλεγχον, ἀλλὰ μειζόνως ἀνῆψαν. οἵτε γὲ ἐρωτῶντες διατί Ἰωάννης εἰς τὸ δεσμωτήριον οἰκεῖ τὴν αἰτίαν ἐμάνθανον, οἵτε μεταταῦτα γῆν, καὶ θάλατταν οἰκοῦντες ἅπαντες, οἵτε τότε γενόμενοι, οἵτε νῦν, οἵτε αὖθις ἐσόμενοι, σαφέστερον ἔγνωσάν τε, καὶ εἴσονται τὰ πονηρὰ ταῦτα δράματα, τάτε τῆς ἀσελγείας, τάτε τῆς μαιφονίας αὐτῶν. καὶ χρόνος οὐδεὶς τὴν μνήμην τούτων ἐξαλεῖψαι δυνήσεται. τοσοῦτόν ἐστιν ἀρετὴ, οὕτως ἀθάνατον ἔχει τὴν μνήμην. οὕτω καὶ ἀπὸ ῥημάτων μόνων κατατλήττει τοὺς ἀντικειμένους αὐτῇ. τίνος γὲ ἕνεκεν ἐνέβαλεν αὐτὸν εἰς τὸ δεσμωτήριον; διατὶ μὴ κατεφρόνησε; μὴ γὲ εἰς δικαστήριον ἔμελλεν ἕλκειν; μὴ γὲ δίκην ἀπῄτησε τῆς μοιχείας; τί τοίνυν δέδοικε, καὶ τρέμει; οὐχὶ ῥήματα ἦν, καὶ λόγος ψιλὸς, ἀλλὰ μᾶλλον πραγμάτων ἔδακνεν. οὐκ ἤγαγεν εἰς δικαστήριον, ἀλλ' εἰς ἕτερον τὸ σωφρονοῦντος εἵλκυεν αὐτὸν

κριτήριον,

κριτήριον, καὶ πάντας ἐκάθισεν αὐτῷ δικαστὰς, τοὺς μετ' ἐξουσίας καθαρὰ διανοίαν τότε
τὰς ψήφους φέροντας. διαβλῆτο ἐτρέμεν ὁ τύραννος τῆς ἀρετῆς τὴν λαμπηδόνα οὐ φέρων.
εἶδες ἡλίκον φιλοσοφία δεσμώτην, τυραννου λαμπρότερον ἐποίησε; καὶ βλῆτο ἐκεῖνος δέ-
δοικε, καὶ τρέμει, ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἔδησε μόνον. ἡ δὲ μαρὰ ἐκείνη τῷ τὴν σφαγὴν ὥρμησε.
καίτοιγε τῷ βλῆτο τὸ ἔγκλημα μᾶλλον ἐφέρετο. οὐδὲ γὰρ ἐκείνη τότε ἀπαντήσας εἶπε, τί
σωφρονεῖς τῷ τυράννῳ; οὐκέτι δὴ ἀνθύβυνος ἰῶ. πῶς γάρ; ἀλλ' ἐντεῦθεν τὸ πᾶν διορ-
θῶσαι ἐβούλετο. διὸ βλῆτο ἐμέμφατο, καὶ οὐδὲ βλῆτο σφόδρα. οὐδὲ γὰρ εἶπεν ὦ μαρὲ,
καὶ παμμάρε, καὶ παράνομε, καὶ βέβηλε, κατεπάτησας τὸ θεοῦ νόμον, κατεφρόνησας
τῶν ἐπιταχθέντων, τὴν ἰσχὺν τὴν σὴν νόμον ἐποίησας. οὐδὲν τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς
ἐλέγχοις πολλὴ ἡ ἐπιείκεια τοῦ ἀνδρὸς, πολλὴ ἡ πραότης. οὐκέξεστί σοι γὰρ ἔχειν φησὶ τὴν
γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦσου. διδάσκοντος μᾶλλον τὸ ῥῆμα, ἢ ἐλέγχοντος. παι-
δεύοντος, ἢ κολάζοντος. ῥυθμίζοντος, ἢ ἐκπομπεύοντος. διορθουμένους, ἢ ἐμβαίνοντος.
ἀλλ' ὅπερ ἔφην, ἐχθρὸν τῷ κλέπτῃ τὸ φῶς. ἐπαχθὴς ὁ δίκαιος τοῖς ἁμαρτάνουσι, καὶ
φαινόμενος ἁπλῶς. βαρὺς γὰρ ἡμῖν, καὶ βλεπόμενος. οὐ γὰρ φέρουσιν αὐτοῦ τὰς ἀκτῖνας,
καθάπερ οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς νοσοῦντες, τὰς ἡλιακάς. πολλοῖς δὲ τῶν πονηρῶν, οὐ φαι-
νόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀκουόμενος, βαρύς. διάτοι βλῆτο, καὶ ἡ μαρὰ, καὶ παμμάρος
ἐκείνη προαγωγὸς τοῦ θυγατρίου, μᾶλλον δὲ ἡ ταισβοκτόνος, καίτοι οὐδὲ ἰδοῦσαι αὐτὸν,
οὐδὲ ἀκούσασα αὐτοῦ τῆς φωνῆς, τῷ τὴν σφαγὴν ὥρμησε, καὶ παρασκευάζει λῷον ἀστε-
γῶς ἐφρεψε, ζαύτην καὶ εἰς φόνον ἐλθεῖν. οὕτως ἐκπερίουσα αὐτὸν ἐδεδοίκει. καὶ τί φη-
σί; δόσμοι ὧδε τῷ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτίσου. ποῖ φέρη κατὰ κρημνῶν
ἀθλία, καὶ ταλαίπωρε; μὴ γὰρ πάρεστιν ὁ κατήγορος; μὴ γὰρ ὁρᾶται, καὶ ἐνοχλεῖ; ἕτε-
ροι ἔλεγον βαρὺς ἡμῖν ὅδι, καὶ βλεπόμενος, ζαύτη δὲ ὅπερ εἶπον, καὶ ἀκουόμενος. διὸ φη
σὶ, δόσμοι ὧδε τῷ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου. καὶ μὴν δεσμωτήριον οἰκεῖ λῷόν σε, καὶ
ἀλύσει περίκειται, καὶ ἔξεστί σοι νεανιεύεσθαι τῷ ἔρωτι, καὶ λέγειν οὕτως, ἐκράτησα
τοῦ βασιλέως, ὅτι οὐδὲ δημοσίᾳ ἐγκληθεὶς καθυφῆκεν, οὐδὲ ἀπειλῆ τοῦ ἔρωτος, οὐδὲ διέ-
βασέ μου τὴν μοιχείαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐγκαλέσαντα ἔδησε. τί μανίᾳ, καὶ λυσασῶ; ἔχου-
σα, καὶ μετὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἁμαρτίας, νυμφίον; τί τράπεζαν ἐννύων ζητεῖς; καὶ δεσ
μώτου ἀλαστόρων συμπόσιον καταστρώνυσαι; εἶδες πῶς οὐδαμοῦ, πῶς δειλὸν, πῶς ἀν-
ανδρον ἡ κακία, πῶς ὅτε μάλιστα κρατήσει τότε γίνεται ἀδεκτέρα. καὶ γὰρ αὖθις οὐχ
οὕτως ἐθορυβεῖτο πρὶν εἰς δεσμωτήριον ἐμβαλεῖν τὸν ἰωάννην, ὡς ταράττεται δεθέντος αὐ
τοῦ, καὶ σπείρει λέγουσα. δόσμοι ὧδε τῷ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου. καὶ διατὶ ὧδε; μὴ
συσκιάσῃ φησὶν ὁ φθόνος, μὴ ἐξέλωσιν αὐτὸν τινες τοῦ καθήμου. καὶ διατὶ μὴ ὅλον τὸν νε-
κρὸν ζητεῖς, ἀλλὰ τὴν κεφαλήν; τὴν λυπήσασαν φησὶ γλῶτταν, ζαύτην ζητοῦμεν
σιγῶσαν ἰδεῖν. ἀλλὰ τοὐναντίον ἐστὶν, ὅπερ οὕτω καὶ γέγονεν ἀθλία, καὶ ταλαίπωρε, λαμ
πρότερον βοήσεται μεταταῦτα ἀποτμηθεῖσα. τότε μὲν γὰρ ἐν ἰουδαίᾳ μόνον ἐβόα, νυνὶ
δὲ πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἀφίξεται, καὶ ὁπουπερ αὖ εἰσέλθῃς εἰς ἐκκλησίαν
κἂν ἐν τῇ μαύρων, κἂν ἐν τῇ περσῶν, κἂν πρὸς αὐτὰς τὰς βρετανικὰς νήσους, ἀκούεις
βοῶντος ἰωάννου. οὐκέξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦσου. ἀλλ' οὐδὲν

εἰσῆγαε αὕτη

ἐλλῦσαι αὖ τὴν φιλοσοφεῖν, καταπαύει, καὶ ἄγχει, καὶ ὠθεῖ τὸν ἀνόητον τύραννον τοῦ τὸν φόνον, δεδοικῦσαι μήποτε μεταβάλητα. σὺ δὲ μάθε πάλιν καὶ ἀντεῦθεν τῆς ἀρετῆς τὸν ἰσχυρόν. οὐδὲ ἐγκεκλεισμένον οὐδὲ δεδεμένον, καὶ σιγῶντα φέρει τὸν δίκαιον. εἶδες πῶς ἀσθενὴς ἡ κακία; πῶς ἀκάθαρτον; αὐτὴ γὰρ ἐδεσμάτων, ἀνθρωπίνῳ κεφαλῷ τοῦ πίνακος εἰσάγει. τί μακρότερον, τί δὲ ἀναγκαιότερον, τί δὲ αὐαιδέστερον τῆς κόρης ἐκείνης; οἵαν ἀφῆκε φωνὴν ἐν τῷ θεάτρῳ τῷ διαβόλου, καὶ τῷ συμποσίῳ τῶν δαιμόνων; εἶδες γλῶτταν, καὶ γλῶτταν, τὴν μὲν, φάρμακα φέρουσαν σωτηρίας, τὴν δὲ, δηλητήριον ἔχουσαν, καὶ τραπεζοποιὸν γινομένην ἐπιάσεως διαβολικῆς. ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐπέλθυσεν ἔνδον ἐν τῷ συμποσίῳ αὐτὴν καταστραγῆναι, ἔνθα πλείων ἦν αὐτῇ ἡδονή; ἐδεδίκει μὴ παραγενόμενος, καὶ ὀφθείς, ἅπαντας μεταβάλῃ ἀπὸ τῆς ὄψεως, ἀπὸ τῆς παῤῥησίας. διάτοι δῆθεν, τὴν κεφαλὴν ἐπιζητεῖ; πρῶταιον πορνείασε λαμπρὸν φῆσαι βουλομένη. καὶ ἔδωκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. εἶδες τῆς ὀρχήσεως τὰ ἐπίχειρα. εἶδες τὰ λάφυρα τῆς διαβολικῆς ἐπιβουλῆς. οὐ τὴν κεφαλὴν ἰωαννου λέγω, ἀλλ' αὐτὸν τὸν σωφρονοῦντα. εἰ γὰρ ἀκριβῶς ἐξετάσειε, κατὰ τὸ βασιλέως ἔφαγε τὸ πρῶταιον, καὶ ἡ νικήσασα, ἥρπαστο, καὶ ὁ ἀποτμηθείς, ἐτεφανοῦτο, καὶ ἀνεκηρύττετο, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν, σφοδρότερον κατασείων τῶν ἡμαρτηκότων τὴν διανοιαν. καὶ ὅτι οὐ κόμπος τὰ εἰρημένα, αὐτὸν ἐρώτησον τὸν ἡρῴδην. ὃς ἐπειδὴ τοῦ χριστοῦ τὰ σημεῖα ἤκουσεν, ἔλεγεν. οὗτος ἐστὶν ἰωαννης. αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. οὕτως ἀκμάζοντα εἶχε τὸν φόβον, καὶ διέμενε τὴν ἀγωνίαν, καὶ οὐδεὶς ἀποβαλεῖν τὸ δέος τοῦ σωφρονοῦντος ἴσχυσεν, ἀλλ' ἔμεινεν ὁ δικαστὴς ἐκεῖνος ὁ ἀδέκαστος ἄγχων αὐτὸν, καὶ καθημέραν δίκην ἀτρωτων τῆς σφαγῆς. ταῦτ' οὖν εἰδότες, μὴ φοβώμεθα τὸ κακῶς παθεῖν, ἀλλὰ τὸ δρᾶσαι κακῶς. τοῦτο μὲν γὰρ νίκη, ἐκεῖνο δὲ ἧττα. διὸ καὶ ὁ παῦλος ἔλεγε. διατὶ οὐ μᾶλλον ἀδικεῖσθε, ἀλλ' ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς; ἐν γὰρ τῷ πάσχειν κακῶς, οἱ τέφανοι, καὶ τὰ βραβεῖα, ἡ ἀνακήρυξις. καὶ τοῦτο πάντων ἐστὶ τῶν ἀγώνων ἰδεῖν. ὅτε οὖν ἅπαντες ἐτεφανώθησαν, οὕτως ἀνεκηρύχθησαν, οὕτως καὶ ἡμεῖς ταύτην ὁδεύωμεν τὴν ὁδόν. καὶ εὐχώμεθα μὲν μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. εἰ δὲ παραγένοιτο, μετὰ πολλῆς ἱσταμένοι τῆς ἀνδρείας, τὴν προσήκουσαν ὑπιδεξώμεθα προθυμίαν, ἵνα τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, κθ'. Κεφ. ιγ'.

" Τέταρτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. τοῦ στόματος δύο μαρτύρων, μὴ πλειόνων, καθήσει πᾶν ῥῆμα.
Γ ολλαχόθεν μὲν καὶ ἄλλοθεν μάλιστα δὲ ἐκ τούτου, τοῦ παύλου τὴν φιλοσοφίαν ἐπιδεῖν, καὶ τὴν πολλὴν φιλοτιμίαν. πῶς πολὺς μὲν ἐν ταῖς παραγγελίαις, καὶ σφοδρός. ὀκνηρὸς δὲ καὶ μελιτὴς ἐν ταῖς τιμωρίαις. οὐ γὰρ βύθεως ἁμαρτάνοντας ἐκόλασεν, ἀλλὰ παρήγγειλεν ἅπαξ, καὶ δεύτερον. καὶ οὐδὲ οὕτω παρακούσαντας τιμωρεῖται, ἀλλὰ πάλιν παραγγέλλει λέγων. τρίτον ἔρχομαι τοῦτο πρὸς ὑμᾶς, καὶ πρινὴ παραγένωμαι, γράφω πάλιν. εἶτα ἵνα μὴ ἡ μέλησις ῥᾳθυμίαν ἐργάσηται, ὅρα πῶς καὶ τὸ ἐντεῦθεν διορθοῦται, συνεχῶς ἀπειλῶν, καὶ ἐπανατεινόμενος τὴν πληγὴν, καὶ λέγων. ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. καὶ μήπως ἐλθὼν πεν θήσω πολλούς. ταῦτα δὲ ποιεῖ, καὶ λέγει, καὶ ταύτην δὲ ἀπειλὴν τῶν ἀπάντων μιμούμενος

των μιμητής μενος. Ἐπεὶ καὶ ὁ θεὸς συνεχῶς μὲν ἀπειλεῖ, καὶ πολλάκις παραγγέλλει, οὐ πολλάκις δὲ κολάζει, καὶ τιμωρεῖται. ἵνα δὴ, καὶ αὐτὸς ποιεῖ. καὶ διὰ τοῦτο, καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγεν, ὅτι φεισόμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον. τί δέ ἐστι φεισόμενος ὑμῶν; ἵνα μὴ δι' ὑμᾶς ἁμαρτητικοὺς, καὶ ἀδιορθώτους μείναντας, ἐπάγω κόλασιν, καὶ τιμωρίαν. καὶ ἐν τούτοις, τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων, καὶ τριῶν, σταθήσεται πᾶν ῥῆμα, γράφω σοι ἀπόντι. ὃ καὶ ἄλλαχού ποτε εἰπών, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν. ἔσονται γάρ φησιν οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. καίτοιγε ἐπὶ νόμου δι' ἑνὸς εἴρηται γάμος, ἀλλὰ διαχρήσασθαι αὐτῷ εἰς δύο συμφέροντος, ὥστε φοβῆσαι μείζονος. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, ἀντὶ μαρτυριῶν, τὰς παρουσίας αὐτοῦ πιθεὶς καὶ τὰς παραγγελίας. ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν. ἅπαξ εἶπον, καὶ δεύτερον, ὅτε παρεγενόμην, λέγω καὶ νῦν ἀπὸν γράμμασιν. καὶ μήν ἐὰν ἀκούσητέ μου, ὅπερ ἐπεθύμουν γενέσθαι. ἐὰν δὲ παρακούσητε, ἀνάγκη λοιπὸν γῆσαι τὰ εἰρημένα, καὶ ἐπάγειν τὴν τιμωρίαν. διὸ φησί. Πρὶν εἰρηκα, καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω τοῖς προημαρτηκόσι, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. Εἰ γὰρ ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων, καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα, παρεγενόμην δεύτερον, καὶ εἶπον, λέγω δὲ καὶ νῦν ἀπὸν τῆς ἐπιστολῆς. ἀναγκαίως λοιπὸν ἀληθεύουσα. μὴ γὰρ δὴ νομίσητε ἐλάττονα ἔχειν τὰ γράμματα, τῆς παρουσίας. ὥσπερ γὰρ παρὼν ἔλεγον, οὕτω καὶ ἀπὼν, νῦν γράφω. εἴδες κηδεμονίαν παντοίως, εἴδες διδασκαλίαν πρέπουσαν, πρόνοιαν; οὔτε ἐσίγησεν, οὔτε ἐκόλασεν, ἀλλὰ καὶ προλέγει πολλάκις, καὶ μένει διὰ πολλοῦ ἀπειλῶν, καὶ ἀναβάλλεται τὴν τιμωρίαν. καὶ εἰ μένοιεν ἀδιόρθωτοι, τότε ἀπειλεῖ τὴν χεῖρα ἐπάγειν. τί δὲ προείρηκας παρὼν, καὶ ἀπὼν νῦν γράφεις; Ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. Δείξασα πρότερον, ὅτι οὐ δύναται, ἂν μὴ ἀναγκασθῇ, τοῦτο ποιῆσαι, καὶ πένθος τὸ πρᾶγμα καλέσας, καὶ ταπεινώσιν, μήπως γάρ φησιν ἐλθόντα με ὁ θεός μου ταπεινώσῃ πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων. καὶ ἀπολογησάμενος αὐτοῖς, ὅτι καὶ ἅπαξ, καὶ δεύτερον, καὶ πρίν προεῖπε, καὶ ὅτι πάντα ποιεῖ, καὶ μηχανᾶται, ὥστε ἀνακρούσασθαι τὴν τιμωρίαν, καὶ τῷ φόβῳ τῶν ῥημάτων βελτίους ποιῆσαι, τότε τὸ φορτικὸν τοῦτο, καὶ φοβερὸν ἐπῆκε λέγων. ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. οὐκέτι τιμωρήσομαι, καὶ κολάσω, καὶ ἀπαιτήσω δίκην, ἀλλὰ πάλιν παντοίοις ῥήμασι τὴν τιμωρίαν πήδησι, δεικνὺς αὐτοῦ τὰ σπλάγχνα, καὶ τὴν συναλγοῦσαν αὐτοῖς διάνοιαν, διότι ἀεὶ φεισόμενος, ἀνεβάλλετο. εἶτα ἵνα μὴ καὶ νῦν νομίσωσιν, ὅτι πάλιν ἀναβολὴν, καὶ ἁπλῶς ἀπειλὴν ῥημάτων, διὰ τοῦτο καὶ ἔμπροσθεν εἴρηκεν, ἐπὶ στόματος δύο, καὶ τριῶν μαρτύρων, σταθήσεται πᾶν ῥῆμα, καὶ ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν. οὐκέτι ἀναβάλλομαι εἰ ἀδιορθώτους εὕροιμι. (ὃ μὴ γένοιτο,) ἀλλὰ ἐπάξω πάντως, καὶ ποιήσω ὅπερ εἰρηκα. εἶτα μετὰ πολλοῦ τοῦ θυμοῦ, καὶ σφοδροῦ τῆς ἀγανακτήσεως πρὸς τοὺς νωθρῶς διακειμένους αὐτὸν, ὡς ἀδενῆ, καὶ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ χλευάζοντας, καὶ λέγοντας, ἡ παρουσία ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος, ὡς πρὸς τούτους γοῦν ἀποτεινόμενος φησίν. Ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος χριστοῦ. Τοῦτο γὰρ ὁμοῦ μὲν πλήττων, ὁμοῦ δὲ

καὶ κείνων

καὶ εἰκῆ ταῦτα λέγοντες, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ πνεύματος δυνάμεως. Ἐπειδὴ δὲ ἐπεμνήσθημεν τῆς τοῦ πνεύματος δυνάμεως, ἀναγκαῖον καὶ περὶ αὐτοῦ τοσαῦτα εἰπεῖν, ὅσα ἐν τῷ παρόντι καιρῷ ἡμῖν ἐφικτὰ γένοιτο. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίᾳ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ἀνθρώποις ἐφάνη, καὶ ἐν τῇ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκοστῆς ἐπιδημήσαν, ἀναγκαῖον ἐστὶ καὶ περὶ τούτου τοσαῦτα εἰπεῖν, ὅσα ἐν τῷ παρόντι καιρῷ ἡμῖν ἐφικτὰ γένοιτο. Τί οὖν ἐστὶ πνεῦμα; καὶ διὰ τί κολάζεις; Ἐπειδὴ δυνάμην ζητοῦσιν; οὐχ ἵνα ἐξηγήσωμαι, ἐκπρεπὲς οὖν ἐκόλασα ἁμαρτάνοντας, καὶ οὐκ ἀνεβαλόμην. Ὅτι δὲ οὐ διὰ ζητεῖ, προϊὼν τοῦτο σαφέστερον ἐδείξει εἰπών. Εὔχομαι δὲ μηδὲν ποιῆσαι ὑμᾶς κακόν, ἵνα μὴ ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλὰ ὑμεῖς δόκιμοι ἦτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. Οὐ τοίνυν αἰτιολογικῶς αὐτὸ τίθησιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀγανακτῶν. μᾶλλον καὶ θαυμάζομενος τῶν καταφρονούντων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν οὐ βούλομαι φησὶ δοῦναι τοιαύτην ὑμῖν τοιαύτην. εἰ δὲ αὐτοὶ παρέχετε τὴν αἰτίαν, καὶ βουληθέντά με ἐκκαλέσασθαι, εἰσεσθε ἀφ' τῶν ἔργων αὐτῶν. καὶ ὅρα πῶς φορτικὸν ποιεῖ τὸν λόγον. οὐ γὰρ εἶπεν ἐπειδὴ δοκιμὴν ζητεῖτε ἐμοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος χριστοῦ, δεικνὺς ὅτι εἰς ἐκεῖνον ἁμάρτανον. καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπε τοῦ ἐνοικοῦντος, ἀλλὰ τοῦ λαλοῦντος, δεικνὺς πυθομένοις ὄντα τὰ ῥήματα. εἰ δὲ οὐκ ἐνδείκνυται αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν οὐδὲ κολάζει. (λοιπὸν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν λόγον ἐκεῖ μετήγαγε, φοβερωτέραν ποιῶν τὴν ἀπειλήν,) οὐ δι' ἀσθένειαν. (δύναται γάρ,) ἀλλὰ διὰ μακροθυμίαν. μὴ τοίνυν τὴν ἀνοχὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν τις λογιζέσθω. τί γὰρ θαυμάζεις εἰ οὐκέτι ἐξέρχεται νῦν ἁμαρτάνουσιν, οὐδὲ ἀπαιτεῖ δίκην ἀνεχόμενος, καὶ μακροθυμῶν; ὅπου γε καὶ θαυμασθῆναι αὐτὸς ὑπέμεινε, καὶ τοιαῦτα πάσχων, οὐκ ἐκόλαζε; διὸ καὶ ἐπήγαγεν. Ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δύναται ἐν ὑμῖν. καὶ γὰρ εἰ ἐθαυμάσθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. Πολλὴν ἀσάφειαν ἔχει τὰ ῥήματα. καὶ τοῖς ἀσθενεστέροις θόρυβον ἐντίθησι. διόπερ ἀναγκαῖον αὐτὰ ἁπλῶσαι σαφέστερον, καὶ τῆς λέξεως ταύτης εἰπεῖν τὰ σημαινόμενα, περὶ ἣν ἡ ἀσάφεια, ἵνα μηδεὶς σκανδαλίζηται μὴ δὲ τῶν ἀφελεστέρων. τί ποτ' οὖν ἐστὶ τὸ εἰρημένον; καὶ τί δηλοῖ τὸ τῆς ἀσθενείας ὄνομα; καὶ κατὰ ποῖον σημαινόμενον εἴρηται, ἀναγκαῖον μαθεῖν. μία μὲν γὰρ ἡ λέξις, πολλὰ δὲ τὰ ἐξ αὐτῆς δηλούμενα. καὶ γὰρ ἀσθένεια λέγεται ἡ τοῦ σώματος ἀῤῥωστία. διὸ καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἴρηται. Ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ, περὶ τοῦ λαζάρου. καὶ αὖθις ἔλεγεν, ἡ ἀσθένεια αὕτη, οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον. καὶ περὶ τοῦ ἐπαφρᾶ ὁ παῦλος. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτου, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησε. καὶ περὶ τοῦ τιμοθέου. οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. ταῦτα γὰρ ἅπαντα, σωματικὴν ἀῤῥωστίαν δηλοῖ. λέγεται πάλιν ἀσθένεια, τὸ μὴ πεπηγέναι ἐν τῇ πίστει ἁπλῶς, μὴ δὲ τέλειον εἶναι, καὶ ἀπηρτισμένον. καὶ ἔστιν δηλῶν ὁ παῦλος ἔλεγε. τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. καὶ πάλιν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα ὁ δὲ ἀσθενῶν, λάχανα ἐσθίει, τὸν ἐν τῇ πίστει ἀσθενοῦντα δηλῶν. ἰδοὺ δύο σημαινόμενα ἐκ τῆς ἀσθενείας ἐστί. μὴ τρίτον ἕτερον ὃ καλεῖ ἀσθένεια. ποῖον δή ἔστιν; οἱ διωγμοί, αἱ ἐπιβουλαί, αἱ ἐπήρειαι, οἱ πειρασμοί, αἱ ἐπαγωγαί. καὶ ἔστιν δηλῶν ὁ παῦλος ἔλεγεν. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, καὶ εἶπεν μοι. ἀρκεῖσοί ἡ χάρις μου. ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. τί ἐστιν ἐν ἀσθενείᾳ; ἐν διωγμοῖς, ἐν κινδύνοις, ἐν πειρασμοῖς, ἐν ἐπιβουλαῖς, ἐν θανάτοις. καὶ ἔστιν δηλῶν, ἔλεγε. διὸ δύναμαι ἐν ἀσθενείᾳ.

εἶτα δεικνὺς

εἶτα δεικνὺς ποίαν λέγει ἀσθένειαν, οὐ πυρετὸν εἶπεν, οὐκ ἀμφιβολίαν τὴν περὶ τὴν πί-
στιν. ἀλλὰ τί; ἐν ὕβρεσιν, ἐν διωγμοῖς, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυ
λακαῖς, ἵνα ἐπισκιωθῇ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τ̄ χριστ̄. ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατὸς
εἰμί. τουτέστιν ὅταν διώκωμαι, ὅταν ἐλαύνωμαι, ὅταν ἐπιβουλεύωμαι, τότε δυνατός εἰ-
μι, τότε μᾶλλον κρατῶ, καὶ περιγίνομαι τῶν ἐπιβουλευόντων, τῆς χάριτος δραστικώτε-
ρον ἐνιζανούσης ἐν ἐμοί. κατὰ δὴ τ̄ τρίτον, τὴν ἀσθένειαν τέθεικεν ὁ παῦλος. καὶ ὁ
λέγει, τ̄ν ἐφ', πρὸς ἐκεῖνο πάλιν ἀποτεινόμενος, ὃ καὶ ἔμπροσθεν εἶπον, ὅτι βουλητὸς αὐ-
τοῖς ἐδόκει εἶναι, καὶ βουλοκαταφρόνητος. οὐ γὰρ δὴ ἐβούλετο κομπάζειν, οὐδὲ ὅπερ ἰω̄, εἶναι
δοκεῖν αὐτὸν, οὐδὲ τὴν δύναμιν ἐπιδείκνυσθαι ἰω̄ εἰ χρεὼν εἰς τὸ κολάζειν, καὶ τιμωρεῖσθαι. ὅ-
θεν καὶ ἐνομίζετο βούλητος εἶναι. ἐπεὶ οὖν τ̄ν νομίζοντες ἐν πολλῇ ῥᾳθυμίᾳ ἦσαν, καὶ
ἀνασωθησίᾳ, καὶ οὐ μετεβάλλοντο ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων, καιρὸν ἐπιτήδειον λαβὼν, καὶ
περὶ τούτων βουλόνως διαλέγεται, δεικνὺς ὅπου δι' ἀσθένειαν, οὐδὲν ἐποίει, ἀλλὰ μᾶλ-
λον μακροθυμίαν. εἶτα ὅπερ ἔφην ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν λόγον ποιῶν τὸν χριστὸν μεταγαγών, ἐπιτείνει
τὸν φόβον, αὔξει τὴν ἀπειλήν. ὁ δὲ λέγει, τ̄ν ἐφ'. μὴ γὰρ καὶ ἐὰν ποιήσω τί, καὶ κολά-
σω, καὶ τιμωρήσωμαι τοὺς ἡμαρτηκότας, ἐγὼ εἰμὶ ὁ κολάζων, καὶ τιμωρούμενος; θεὸς ὁ ἐν
ἐμοὶ οἰκῶν, αὐτὸς ὁ χ̄ς'. εἰ δὲ οὐ πιστεύετε τ̄ν, ἀλλὰ βούλεσθε λαβεῖν δοκιμὴν, δεῦρο
τῶν ἔργων τοῦ ἐνοικοῦντός ἐν ἐμοὶ, εἰσεσθε ταχέως. οὐδὲ γὰρ ἀσθενεῖ εἰς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ
δυνατός ἐστι. καὶ διατί προσέθηκεν εἰς ὑμᾶς; καίτοι πανταχοῦ δυνατὸς ἐστι. κἂν γὰρ ἀ-
πίστους βουληθῇ κολάσαι, δύναται, κἂν δαίμονας, κἂν ὁποιωοῦν. τί οὖν βούλεται ἡ προ
θήκη; σφόδρα ἐντρέποντος αὐτοὺς ὅτι τὸ ῥῆμα ἀφ' ὧν ἤδη πεῖραν εἰλήφασιν, ἢ τ̄ν δη
λοῦντος, ὅτι τέως ἐν ὑμῖν τὴν δύναμιν ἐπιδείκνυται τοῖς ὀφείλουσι διορθωθῆναι. ὃ καὶ
ἀλλαχοῦ ἔλεγε. τί γαρμοι, καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; τοὺς μὲν γὰρ ἔξω, φησὶ, τότε ἀναπείσει
δίκῃ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ὑμᾶς δὲ καὶ νυῦ, ὥστε ἐκείνης ἐξελέσθαι τῆς ζημω-
είας. ἀλλ' ὅμως καὶ τὸ κηδεμονικὸν τ̄ν, καὶ μετὰ φιλοστοργίαν γινόμενον, ὅρα πῶς μετὰ
φόβου τίθησι, καὶ πολλοῦ τοῦ θυμοῦ, λέγων, ὡς οὐκ ἀσθενεῖ εἰς ὑμᾶς, ἀλλὰ δύναται
ἐν ὑμῖν. καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. τί ἐστιν εἰ ἐσταυ-
ρώθη ἐξ ἀσθενείας; καὶ γὰρ εἰ εἶπε τὸ φησὶ πρᾶγμα ὑποπεσεῖν δοκοῦν ἀσθενείας ἔχειν ὑ-
πόληψιν, ἀλλ' οὐδὲν τ̄ν δύναμιν αὐτοῦ διακόπτει. μένει γὰρ αὖτη ἄμαχος οὖσα,
καὶ οὐδὲν τὸ πρᾶγμα τὸ δοκοῦν ἀσθενείας εἶναι, ταύτην παρέβλαψεν, ἀλλ' αὐτὸ μὲν οὖν
τ̄ν, μάλιστα αὐτοῦ δείκνυσι τὴν ἰσχύν, ὅτι καὶ τοιοῦτον πρᾶγμα ὑπέμεινε, καὶ τὰ τῆς
δυνάμεως αὐτοῦ οὐκ ἠρωτηριάσθη. μὴ τοίνυν σε θορυβείτω ἡ λέξις τῆς ἀσθενείας. καὶ
γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ φησι. τὸ μωρὸν τ̄ θεοῦ, σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί, καὶ τὸ ἀσθενὲς
τοῦ θεοῦ, ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. καίτοι οὔτε μωρὸν, οὔτε ἀσθενὲς οὐδὲν ὁ θεὸς
ἔχει. ἀλλὰ τὸν σταυρὸν οὕτως ἐκάλεσε, τὴν τῶν ἀπίστων ὑπόνοιαν περὶ αὐτ̄ ἐξηγούμενος. ἄ-
κουσον γοῦν αὐτ̄ ἑαυτὸν ἑρμηνεύοντος. ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις,
μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν, δύναμις θεοῦ ἐστι. καὶ πάλιν. ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν θεὸν
ἐσταυρωμένον, ἰουδαίοις μὲν, σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ, μωρίαν, αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς ἰου-
δαίοις τε, καὶ ἕλλησι, χριστὸν θεοῦ δύναμιν, καὶ θεοῦ σοφίαν. καὶ πάλιν ψυχικὸς δὲ ἄνθρω-

πος, οὐ

πος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος. μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστιν. ὅρα πῶς πανταχοῦ τῶν ἀπίστων τὴν ὑπόνοιαν ἑρμηνεύει, μωρίαν, καὶ ἀσθένειαν τὸν σταυρὸν νομιζόντων. οὕτω δή, καὶ ἐν τούτοις, οὐ τὴν οὖσαν ἀσθένειαν λέγει, ἀλλὰ τὴν ὑποπτευομένην παρὰ τοῖς ἀπίστοις. οὐ γὰρ οὕτω φησίν, ὅτι ἀσθενὴς ὢν ἐσταυρώθη. ἅπαγε. ὅτι γὰρ ἠδύνατο μὴ σταυρωθῆναι, μᾶλλον πάντων ἔδειξε, νῦν μὲν ὑπερίους ῥίψας, νῦν δὲ τὰς ἀκτῖνας ἀποῤῥέψας, καὶ συκλῶν ξηράνας, καὶ τὰς ὄψεις τῶν ἐλθόντων ἐπ' αὐτὸν πηρώσας, καὶ μυρία ἕτερα ἐργασάμενος. τί οὖν ἐστιν ὅ φησιν ἐξ ἀσθενείας; ὅτι εἰ καὶ ἐσταυρώθη κίνδυνον ὑπέμεινε, καὶ ἐπιβουλήν. ἐδεξάμην γὰρ τὴν ἀσθένειαν κίνδυνον καλουμένην, καὶ ἐπιβουλήν,) ἀλλ' ὅμως οὐδὲν παρέβλαβεν. ταῦτα δὲ ἔλεγεν, εἰς τὰ καθ' ἑαυτὸν ἕλκων τὸ ὑπόδειγμα. ἐπεὶ δὴ γὰρ ἑώρων αὐτοὺς διωκομένους, ἐλαυνομένους, καταφρονουμένους, καὶ οὐκ ἀμυνομένους, οὐδὲ ἐπεξιόντας, διδάσκων αὐτοὺς, ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ παρὰ ἀτονίαν ταῦτα πάσχουσιν, οὐδὲ παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἐπεξιέναι, ἀνάγει τὸν λόγον ἐπὶ τὸν δεσπότην. ἐπεὶ καὶ αὐτός φησιν ἐσταυροῦτο, ἐδεσμεῖτο, μυρία ἔπασχε, καὶ οὐκ ἐπεξῄει, ἀλλ' ἔμενε, τὰ δοκοῦντα τῆς ἀσθενείας εἶναι ὑπομένων πράγματα, καὶ ταύτῃ τὴν δύναμιν ἐπιδεικνύμενος τὴν αὐτοῦ, ὅτι καὶ μὴ ἐπεξιὼν μὴ δὲ ἀμυνόμενος, οὐδὲν ὅλως παραβλάπτεται. τὴν γοῦν ζωὴν, οὐ διέκοψεν ὁ σταυρὸς, οὐδὲ ἐνεπόδισε τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ ἀνέστη, καὶ ζῇ. ὅταν δὲ ἀκούσῃς σταυρὸν, καὶ ζωὴν, τὸν περὶ τῆς οἰκονομίας ἐκδέχου λόγον. περὶ γὰρ ταύτην ὁ πᾶς οὗτος λόγος. εἰ δὲ φησὶν ἐκλυόμενος θεοῦ, οὐχ' ὡς αὐτοῦ ἀτονοῦντος ζωογονῆσαι τὴν σάρκα, ἀλλὰ ἀδιάφορον αὐτῷ λέγειν, καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ. εἰπὼν γὰρ ἐκλυόμενος θεοῦ, ἐκλυόμενος τῆς αὐτοῦ εἴρηκεν. ὅτι γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτὴν ἀνέστησε, καὶ διαπρατεῖ, ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος. λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐγὼ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. εἰ δὲ ὅπερ αὐτοῦ ἐστι τοῦ πατρὸς εἶναι λέγει, μὴ θορυβηθῇς. πάντα γὰρ τὰ τοῦ πατρός μου ἐμά ἐστι φησι. καὶ πάλιν. πάντα τὰ ἐμά, σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά. ὥσπερ οὖν ἐκεῖνος ὁ σταυρωθεὶς οὐδὲν παρεβλάβη φησὶν, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς διωκόμενοι, πολεμούμενοι. διὸ καὶ ἐπάγει. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα ἐν αὐτῷ ἐκλυόμενοι θεοῦ. Τί ἐστιν ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ; διωκόμεθα, ἐλαυνόμεθα, τὰ ἔσχατα πάσχομεν. ἀλλὰ τί ἐστιν ἐν αὐτῷ; διὰ τὸ κήρυγμα φησι, καὶ τὴν πίστιν τὴν εἰς αὐτόν. εἰ δὲ τὰ σκυθρωπά, καὶ φορτικὰ ὑπομένομεν δι' αὐτὸν, δῆλον, ὅτι καὶ τὰ φαιδρά. διὸ καὶ ἐπήγαγεν. ἀλλὰ σωζόμεθα ἐν αὐτῷ ἐκλυόμενοι θεοῦ. Ἑαυτοὺς πειράζετε εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς, ὅτι Χς ἐν ὑμῖν ἐστιν εἰ μήτι ἀδόκιμοί ἐστέ; ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν εἰρημένων ἔδειξεν, ὅτι εἰ καὶ μὴ ἐπεξέρχεται, οὐχ' ὡς οὐκ ἔχων τὸν χριστὸν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλ' ὡς τὴν μακροθυμίαν τὴν ἐκείνου μιμούμενος τοῦ σταυρουμένου, καὶ μὴ ἀμυνομένου· πάλιν ἑτέρως τὸ αὐτὸ δεῖξαι ἐργάζεται, καὶ ἐκ πλείονος περιουσίας, ἀπὸ τῶν μαθητῶν καταισχύνων τὸν λόγον. τί γὰρ λέγω περὶ ἐμοῦ τοῦ διδασκάλου φησὶ, καὶ τοσαύτην ἔχοντος φρονῆσαι, καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐμπεπιστευμένου, καὶ τοσαῦτα σημεῖα ποιοῦντος; ὑμᾶς γὰρ αὐτοὺς ἐὰν βουληθῆτε ἐξετάσαι τοὺς ἐν τάξει μαθητῶν ὄντας, εὑρήσετε ὅτι καὶ ἐν ὑμῖν ὁ χριστός. εἰ δὲ ἐν ὑμῖν, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ διδασκάλῳ. εἰ

σπάλω. εἰ γαρ τὴν πίστιν ἔχετε, καὶ ἐν ὑμῖν χριστός. οἱ γαρ πισεύοντες τότε, ἐδαυμαςούργουν. διὸ καὶ ςήγαγεν, ἑαυτοὺς πειράζετε. ἑαυτοὺς δοκιμάζετε εἰ ἐςὲ ἐν τῇ πίστει. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι χς ἐν ὑμῖν; εἰ μήτι ἀδόκιμοί ἐςε; εἰ δὲ ἐν ὑμῖν, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ διδασκάλῳ. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ πίστιν ἐνταῦθα λέγειν, καὶ τὴν τῶν σημείων. εἰ γαρ ἔχετε τὴν πίστιν ἐκείνῳ φησὶν, ὁ χς ἐν ὑμῖν ὤν, εἰ μήτι ἀδόκιμοι γεγόνατε. εἶδες πῶς πάλιν φοβεῖ, καὶ ἐκπεριουσιάσα δείκνυσι παρ' αὐτῷ ὄντα τὸν χν; ἐν τούτῳ δὲ γαρ μοι δοκεῖ, καὶ εἰς βίον αὐτοὺς αἰνίτ]εσθαι. ἐπειδὴ γαρ οὐκ ἀρκεῖ ἡ πίστις εἰς τὸ ἐπιωᾶσθαι τὴν ἐνέργειαν τὴν πνευματικὴν, εἶπε δὲ ὅτι εἰ ἐςὲ ἐν τῇ πίστει τὸν χριστὸν ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. συμβαινε δὲ πολλοὺς εἶναι ταύτης τῆς ἐνεργείας ἐρήμους πίστιν ἔχοντας, λύων τὴν ἀποείαν φησίν. εἰ μήτι ἀδόκιμοί ἐςὲ, εἰ μὴ βίον διεφθαρμένον ἔχετε. ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. τὸ ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν, εἰ δὲ ὑμεῖς ἀδόκιμοι γεγόνατε, ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς. ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει, ἵνα μὴ πλήξῃ. ἀμυδρῶς δὲ αὐτὸ αἰνίτ]εται, οὔτε ἀποφαινόμενος, καὶ λέγων, ὅτι ἀδόκιμοί ἐςὲ, οὔτε κατ' ἐρώτησιν προάγων, καὶ λέγων. εἰ δὲ ὑμεῖς ἀδόκιμοι. ἀλλὰ τοῦτο παραλιπὼν, αἰνιγματωδῶς αὐτὸ ἐνδείκνυται, ἐπάγων, ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. πάλιν κἀνταῦθα πολλὴ ἡ ἀσφάλεια, μέγας ὁ φόβος. ἐπειδὴ γαρ ἐντεῦθεν βούλεσθε φησὶ δι' ἧς εἰς ἡμᾶς κολάσεως τὴν δοκιμὴν λαβεῖν, οὐκ ἀποροῦμεν τοῦ δοῦναι ὑμῖν τὴν ἀπόδειξιν. ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει. μετὰ πλείονος δὲ τοῦ βάρους, καὶ τῆς ἀσφαλείας. ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. ἔδει μὲν γὰρ καὶ χωρεῖς τοῦτο εἰδέναι ὑμᾶς φησὶ τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅτι χν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς λαλοῦντα, καὶ ἐνεργοῦντα. ἐπειδὴ δὲ καὶ διὰ τῶν ἔργων βούλεσθε λαβεῖν τὴν πεῖραν, εἰσεσθε ὅτι οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εἶτα ἐπειδὴ τὴν ἀσφαλειὰν ἐπανετείνατο, καὶ τὴν κόλασιν, λοιπὸν ἤδη θύρασ ἦγαγε, καὶ ἐν τρόμῳ κατέστησεν αὐτούς, καὶ προσδοκᾶν ἐποίησε τιμωρίαν. ὅρα πῶς πάλιν καταγλυκαίνει τὸν λόγον, καὶ παραμυθεῖται τὸν φόβον, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ τὸ ἀφιλότιμον, τὸ πρὸς τοὺς μαθητὰς κηδεμονικὸν, τὸ φιλόσοφον τῆς γνώμης, τὸ ὑψηλὸν καὶ ἀκενόδοξον. ταῦτα γὰρ ἅπαντα δείκνυσι δι' ὧν ἐπάγει λέγων.

» Εὐχόμαι δὲ πρὸς τὸν θεὸν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδὲν, ἵνα μὴ ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν,
» ἀλλὰ ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀ-
» ληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνα-
» τοὶ ἦτε. τοῦτο γὰρ, καὶ εὐχόμεθα τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. Τί ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς ψυχῆς; κατεφρονεῖτο, διεσύρετο, ἐκωμῳδεῖτο, ἐχλευάζετο, ὡς δύσκολος, ὡς δύσκαταφρόνητος, ὡς ἀλαζών, ὡς κομπάζων μὲν ἀπὸ τῶν ῥημάτων, ἔργῳ δὲ τῶν πραγμάτων, οὐδὲν μικρὸν δεῖξαι ἰσχύων τὴν ἑαυτοῦ ἰσχύν. καὶ οὐ μόνον αὐτὰ βάλλεται, οὐδὲ μόνον ἀναδύεται, ἀλλὰ καὶ δύσκεται, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν. δύχομαι γάρφησι, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν, ἵνα μὴ ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. τί ὄφιν ὁ λέγει; παρακαλῶ τὸν θεόν φησιν, ἱκετεύω μηδένα δύρεῖν ἀδιόρθωτον, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἕνα μόνον, ἀλλὰ μὴ δὲ τὴν ἀρχὴν ἁμαρτεῖν. μὴ ποιῆσαι γαρ' ὑμᾶς φησι μηδέν. εἰ δὲ καὶ ἄρα ἁμάρτητε, μεταβάλλεσθαι, καὶ προλαβόντας διορθώσασθαι, καὶ πᾶσαν ἀποκρούσασθαι ὀργήν. οὐδὲ γαρ ἕνεκα κατευδαίζω, ἵνα οὕτω δόκιμοι ὦμεν, ἀλλὰ

τοῦ ἀντίου

τοῦ ἀντίον ἅπαν, ἵνα μὴ ἡμεῖς δύνημοι φανῶμεν. εἰ γὰρ μένετε φησὶν ἀμετανόητα ἁμαρτάνοντες, ἀνάγκη ὑμᾶς κολάζειν, πιμωρεῖσθαι, πηροῦν ὑμῶν τὰ σώματα. ὅπερ οὐδὲ σαπφείρασ, καὶ οὐδὲ τῷ μάγου γέγονε. καὶ ἐδώκαμεν δύνημιν τῆς δωμάτεως. ἀλλ' οὐκ βύχόμεθα θεῷ, ἀλλὰ τοῦ ἀντίον, ἵνα μήτε ἡμεῖς οὕτω δύνημοι φανῶμεν. τουτέστιν ἵνα μὴ οὕτω τῇ δυνάμει ἐπιδείξαίμεθα τῆς δωμάτεως τῆς ἐν ἡμῖν, ἀφ' τῷ κολάζειν ὑμᾶς, καὶ πιμωρεῖσθαι ἁμαρτάνοντας, καὶ ἀνίατα νοσοῦντας, ἀλλὰ τί; ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, θεῷ βύχόμεθα, ἵνα ἀεὶ ἐν ἀρετῇ, ἀεὶ ἐν διορθώσει, ἡμεῖς δὲ ὡς βύ δύνημοι ὦμεν, οὐκ ἐπιδεικνύμενοι ἡμῶν τῇ πιμωρητικῇ δυνάμιν. καὶ οὐκ εἶπεν ἀδύνημοι. οὐ γὰρ ἔμελλεν εἶναι ἀδύνημος εἰ καὶ μὴ ἐκόλασεν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μὲν οὖν θεῷ, δύνημος. ἀλλ' εἰ καί τινες ὑποβλύουσιν ὑμᾶς φησι, μὴ ἐπιδεικνυμένους τῇ ἰσχυῇ ἡμῶν, βύκαταφρονήτους εἶναι, καὶ ἀτερρίμμένους, οὐδὲν ἡμῖν μέλει τούτου. βέλτιον ἡμᾶς θεῷ νομίζεσθαι παρ' ἐκείνοις, ἢ ἐν ταῖς πληγαῖς, καὶ τῷ διορθωτῷ τῆς γνώμης, τῇ δυνάμει ᾗ ἔδωκεν ὁ θεὸς ἐπιδείκνυσθαι. οὐ γὰρ δυνάμεθα κατὰ τῆς ἀληθείασ, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείασ. ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ αὐτοῖς χαρίζεσθαι. (θεῷ γάρ ἐστιν ἀκενοδόξου γνώμης.) ἀλλ' ὅπερ ἡ τοῦ πράγματος ἀπαιτεῖ φύσις ποιεῖν, θεῷ ἐπήγαγε λέγων. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείασ. ἀν γὰρ βύρωμεν φησὶν ὑμᾶς βύδυνημωθῶντας, ἀποπρουσαμένους τὰ ἁμαρτήματα ἀφ' τ μετανοίασ, παρρησίαν πρὸς τὸν θεὸν ἐχθρώτας, οὐδὲ δυνησόμεθα, κἂν βουληθῶμεν, κολάσαι λοιπόν. ἀλλὰ κἂν ἐπιχειρήσωμεν, οὐ συμπράξει ὁ θεός. εἰς θεῷ γὰρ ἡμῖν ἔδωκε τῇ δύναμιν, ὥστε ἀληθῆ φέρειν τὴν ψῆφον, καὶ δικαίαν, καὶ οὐχ ὑπεναντίαν τῇ ἀληθείᾳ. εἶδες πῶς πανταχόθεν ἀνεπαχθῆ ποιεῖ τὸν λόγον, καὶ παραμυθεῖται τῆς ἀτειλῆς τὸ πραχύ; πλὴν ἀλλ' ὡς περ θεῷ ἐαυτοῦ δοκεῖν, οὕτω βούλεται, καὶ τῇ αὐτῷ δεῖξαι γνώμην ὠκειωμένην αὐτοῖς. διὸ καὶ ἐπήγαγε. χαίρω μὲν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. θεῷ δὲ καὶ βύχόμεθα, τῇ ἡμῶν κατάρτισιν. μάλιστα μὲν γὰρ φησιν, οὔτε δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείασ, τουτέστιν βύ ἀρεσθῶντας ὑμᾶς κολάσαι. πλὴν ἐπειδὴ οὐ δυνάμεθα, διὰ θεῷ οὐ βουλόμεθα, καὶ τοῦ ἀντίον ἐπιθυμοῦμεν. ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο μὲν οὖν θεῷ, μάλιστα χαίρομεν, ὅταν μὴ βύρωμεν ὑμᾶς ἀφορμὴν ὑμῖν παρέχοντας τῷ δεῖξαι ἡμῶν τὴν δύναμιν τῇ ἐπὶ τῇ κολάσει. εἰ γὰρ καὶ τὸ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν λαμπρους δείκνυσι, καὶ δυνάμους, καὶ ἰσχυρούς, ἀλλ' ἡμεῖς τὸ ἐναντίον βουλόμεθα ὑμᾶς δυνάμους εἶναι, καὶ ἀληθοῦς, καὶ ἡμᾶς μηδέποτε τὴν ἐντεῦθεν καρποῦσθαι δόξαν. διὸ φησί. χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν. ὅταν νομίζωμεθα ἀσθενεῖς. οὐχ ὅτε ἐσμὲν ἀσθενεῖς, ἀλλ' ὅτε νομίζόμεθα ἀσθενεῖς. θεῷ γὰρ ἐνομίζοντο παρὰ τοῖς ἐχθροῖς, οὐκέτι δεικνύμενοι τὴν ἀμωρητικὴν αὐτῶν δύναμιν. ἀλλ' ὅμως χαίρομεν, ὅταν οὕτως ἀναγραφῆτε, ὥστε μὴ παρασχεῖν ἡμῖν πρόφασιν τοῦ πιμωρεῖσθαι ὑμᾶς. καὶ ἡμῖν θεῷ ἡδύ, ὅταν οὕτω νομίζώμεθα ἀσθενεῖς, μόνον ὑμεῖς ἵνα ἀληθοῖ ἦτε. διὸ ἐπάγει. ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. τουτέστι δύνημοι, ἐνάρετοι, καὶ οὐ μόνον βουλόμεθα ταῦτα, ἀλλὰ βύχόμεθα τοῦτο, ἀληθοῦς ὑμᾶς εἶναι. τετελειωμένους. μηδεμίαν παρέχοντας λαβὴν ἡμῖν.

Η' Ησιόν.

Τοῦτο δολάγχνου παρρησίου. τῆς οἰήσασ δύδυνημίστως τ σωτηρίαν προξιμᾶν τ μαθητῶν. θεῷ ψυχῆς ἀκενοδόξου. τότε μάλιστα ἀπαλλάττει τῶν σωδεσμῶν τοῦ σώματος, καὶ με-

τεωρίζεσθαι

τεωρίζεσθαι ποιεῖ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, τὸ τῆς δόξης εἶναι τῆς κενῆς καθαρόν, ὥσπερ οὖν τὸ ἐναντίον, εἰς πολλὰ ἄγει τὰ ἁμαρτήματα. οὐ γάρ ὅτι μὴ καθαρεύοντα δόξης κενῆς, ὑψηλὸν γενέσθαι, καὶ μέγαν, καὶ γενναῖον, ἀλλὰ ἀναγκαῖα μαὶ σύρεσθαι, καὶ πολλὰ διαφθείρειν, δουλεύοντα μαρᾷ δεωτίνῃ, καὶ βαρβάρου πάντως ἀπηνεστέρᾳ. τί γὰρ αὐτῆς ἀμριώτερον γένοιτ' ἄν, ἢ ὅταν μάλιστα δοξαστεύηται, τότε μάλιστα ἀμριοῦται; καίτοιγε ἐκεῖνα οὐδὲ τὰ θηρία ἔχει, ἀλλὰ τῇ πολλῇ ἀθαασταίνεται δοξαστείᾳ. ἡ δὲ κενοδοξία, τοὐναντίον ἅπαν. καταφρονουμένη μὲν, ἡμεροῦται, ἀμωμένη δὲ, ἀγριοῦται, καὶ ὁπλίζεται κατὰ τῶν πιόντος. ταύτην ἀμήσαντες οἱ ἰουδαῖοι μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος ἐκολάθησαν. ταύτην ἀμήσαντες οἱ μαθηταὶ ἐστεφανώθησαν. καὶ τί λέγω κόλασιν, καὶ στεφάνους; εἰ γὰρ αὐτὸ τὸ φαντάσαι λαμπροὺς μάλιστα τῷ διαπύειν αὐτὴν συντελεῖ, ὅψει καὶ ταῦτα τοὺς μὲν πιόντας αὐτὴν, παραβλαπτομένους, τοὺς δὲ ἀμήσαντας, ὠφελουμένους. οἱ μὲν γὰρ ἀμήσαντες αὐτὴν μαθηταί. οὐδὲν γὰρ κωλύει τῷ αὐτῷ πάλιν χρήσασθαι ὑποδείγματι. ἢ τὰ τοῦ θεοῦ προπιμήσαντες, ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπουσιν, ἀθάνατον κτησάμενοι μνήμην, καὶ μετὰ τελευτήν. οἱ δὲ ὑποκατακλιθέντες αὐτῇ ἰουδαῖοι, ἀπόλιδες, ἀνέστιοι, ἄτιμοι, φυγάδες, ἀνάστατοι, δυστελεῖς, δυκαταφρόνητοι. καὶ σὺ τίνων εἰ βούλει δόξαν λαβεῖν, διάκρουσαι δόξαν. εἰ δὲ διώκεις δόξαν, ἐκπέσῃς δόξης. καὶ εἰ βούλεσθε, σαφῶν καὶ ἐν τοῖς βιωτικοῖς τὸν λόγον γυμνάσωμεν. τίνας γὰρ σκώπτομεν ἐν τοῖς σκώμμασιν; οὐχὶ τοὺς ἐφιεμένους αὐτῆς; οὐκοῦν μάλιστα οὗτοί εἰσιν οἱ ταύτης ἀπεστερημένοι, μυρίους ἔχοντες κατηγόρους, μὴ παρὰ πάντων ἀμαζόμενοι. τίνας δὲ θαυμάζομεν εἰκότως; οὐ τοὺς καταφρονοῦντας αὐτῆς; οὐκοῦν οὗτοί εἰσιν οἱ δεξαζόμενοι. ὥσπερ γὰρ πλούσιος οὐχ ὁ πολλῶν δεόμενος, ἀλλ' ὁ μηδενὸς, οὕτως ἔνδοξος, οὐχ ὁ δόξης ἐρῶν, ἀλλ' ὁ ταύτης ὑπερορῶν. σκιὰ γὰρ δόξης ἐστὶν αὕτη ἡ δόξα. οὐδεὶς ἄρτον εἰδὼν ἐξωγραφημένον, κἂν μυριάκις ὑπὸ λιμοῦ κατέχηται, τῆς γραφῆς ἅψεται. μὴ τοίνυν μηδὲ σὺ διώκετε τὰς σκιάς. σκιὰ γὰρ δόξης τὸ οὐ δόξα. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι ὄντως ὄντων ἔχει τὸν τρόπον, ἐκεῖνο λογίζου. ὅταν διαβάλληται παρὰ αὐθρώποις τὸ πρᾶγμα. ὅταν φθονερὸν εἶναι δοκῇ τοῖς πᾶσι, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐπιθυμοῦσιν αὐτοῦ. ὅταν αἰσχύνηται καλούμενος ἐντεῦθεν ὁ ἔχων, ἢ ὁ ἐφιέμενος αὐτῆς. πόθεν οὖν ἡ ἐπιθυμία φησὶν αὕτη; καὶ πῶς γίνεται τὸ πάθος; ἀπὸ μικροψυχίας. οὐ γὰρ δεῖ καταγορεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ διορθοῦσθαι, ἀπὸ ἀτελοῦς διανοίας, ἀπὸ παιδικῆς γνώμης. παυσώμεθα τοίνυν παῖδες ὄντες, καὶ γενώμεθα αὐδρες, καὶ πανταχοῦ τιμῶ ἀλήθειαν μὴ τὰς σκιὰς διώκωμεν, καὶ ἐν πλούτῳ, καὶ ἐν ἡδονῇ, καὶ ἐν τρυφῇ, καὶ ἐν δόξῃ, καὶ ἐν δωρεαῖς, καὶ παύσεται τὸ νόσημα ἁπλοῦν, καὶ ἕτερα πλείονα. τὸ γὰρ σκιὰς διώκειν, μανομένου. διὸ καὶ ὁ παῦλος ἔλεγεν. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὅτι γὰρ καὶ ἑτέρα μανία χαλεπωτέρα ἐκείνης, τῆς ἀπὸ τῶν δαιμόνων, τῆς ἀπὸ τῆς φρονπίδος, ἡ μὲν γὰρ ἔχει συγγνώμην, αὕτη δὲ ἀπολογίας ἐστέρηται, ὅταν αὐτῇ ἡ ψυχὴ διεφθαρμένη ᾖ, καὶ μὴ ὀρθὴ ἡ κρίσις αὐτῆς, ἀπολωλῦα. καὶ τὸ μὲν τῆς φρονπίδος ὄργανον, ὅτι σωματικὸν πάθος. αὕτη δὲ ἡ μανία, τοῦ τεχνίτου νοῦ. ὥσπερ οὖν τῶν πυρετῶν ἐκεῖνοι χαλεπώτεροι, καὶ ἀνίατοι οἱ τῶν φρενῶν ἀπτόμενοι σωμάτων, καὶ τοῖς νεύροις ἔνδον σμύχοντες, καὶ ταῖς φλέβεσιν ἀναπεπυρυμένοι, οὕτω δὴ καὶ αὕτη ἡ μανία, ὅταν δὴ αὐτῇ τῇ διανοίᾳ ἔνδον σμύχει, διαφρέφουσα αὐτὴν, καὶ λυμαινομένη.

μαινομένη. πῶς γὰρ οὐ μανίᾳ λαμπρᾷ, καὶ σαφῆς, καὶ μανίᾳ ἁπάσης χαλεπώτερον πάθος, τῶν μὲν μενόντων δικαίως καταφρονεῖν, τῶν δὲ ἀπολλυμένων ἔχεσθαι μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς; εἰ γὰρ ἐμοί, εἴτις αὔλημον ἐδίωκεν, ἢ κρατεῖν ἐπεχείρει, οὐκ ἂν ἔφαμεν αὐτὸν μαίνεσθαι; εἴτις γὰρ τὴν μὲν γυναῖκα ἐμίσει τῇ ἑαυτοῦ, περιεπλέκετο δὲ αὐτῆς τῇ σκιᾷ. ἢ τὸν μὲν υἱὸν ἀπεσφέφετο, τῇ δὲ τούτου σκιᾷ πάλιν ἐφίλει. ἆρα οὐχ ἕτερον ἐζήτησας σημεῖον τούτου σαφέστερον εἰς ἀπόδειξιν μανίας; τοιοῦτοι ἐσμὲν καὶ οὗτοι οἱ πρὸς τὰ παρόντα κεχηνότες. καὶ γὰρ πάντα σκιά, κἂν δόξαν εἴπῃς, κἂν δυναστείαν, κἂν δυσωνίμησιν, κἂν πλοῦτον, κἂν τρυφήν, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον βιωτικόν. λέγει δὴ καὶ, καὶ ὁ προφήτης ἔλεγε. μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος, πλὴν μάτην ταράττεται. καὶ πάλιν. αἱ ἡμέραι ἡμῶν, ὡς σκιὰ ἐκλίθησαν. καὶ ἀλλαχοῦ καπνόν, καὶ ἄνθος χόρτου καλεῖ τὰ ἀνθρώπινα. οὐ τὰ χρηστὰ δὲ σκιὰ μόνον, ἀλλὰ, καὶ τὰ λυπηρὰ, κἂν θάνατον εἴπῃς, κἂν πενίαν, κἂν ἀῤῥωστίαν, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον. οἷα οὖν τὰ μένοντα, καὶ τὰ χρηστὰ, καὶ τὰ λυπηρὰ, ἡ βασιλεία καὶ αἰώνιος, καὶ ἡ γέεννα ἡ διηνεκής. οὔτε γὰρ ὁ σκώληξ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται. καὶ ἀναστήσονται οὗτοι, εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον. ἵν' οὖν τὴν μὲν φύγωμεν, τῆς δὲ, ἀπολαύσωμεν, ἀφέμενοι τῆς σκιᾶς, ἐχώμεθα τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων μετὰ σπουδῆς ἁπάσης. οὕτως γὰρ ἐπιτευξόμεθα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, λ'.

» Διαλέγομαι ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι, κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν » ἔδωκέ μοι ὁ κς, εἰς οἰκοδομήν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. Ἤδη τοι καὶ σφοδρότερον διαλεχθείς, καὶ μάλιστα πρὸς τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς. καὶ γὰρ ἔμπροσθεν ἔλεγεν. αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραΰτητος, καὶ ἐπιεικείας τοῦ χυ. ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαῤῥῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζεται τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντας ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν. ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. μὴ φοβοῦμαι μή πως ἐλθὼν οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, καὶ ἐγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε. καὶ πάλιν, μή πως ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀσελγείᾳ, καὶ ἀκαθαρσίᾳ ἧ ἔπραξαν. καὶ μετὰ ταῦτα, προείρηκα, καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, μὴ ἀπὼν νῦν γράφω. ὅπερ ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος χυ. ἐπεὶ οὖν ταῦτα τε, καὶ ἕτερα πλείονα εἴρηκε, φοβῶν, ἐντρέπων, ὀνειδίζων, καθαιρῶν, ἀπολογούμενος ὑπὲρ ἁπάντων, φησί. διαλέγομαι ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα μὴ παρὼν ἀποτόμως χρήσωμαι. βούλομαι γὰρ ἐν τοῖς γράμμασι κεῖσθαι τὴν ἀποτομίαν, ἀλλὰ μὴ ἐν τοῖς πράγμασι. βούλομαι σφοδρὰς εἶναι τὰς ἐπιστολάς, ἵνα μείνωσιν ἀπειλαί, καὶ μὴ εἰς ἔργον ἐξέλθωσιν. πάλιν καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἀπολογίᾳ, φοβερώτερον ποιεῖ τὸν λόγον. καὶ δεικνὺς ὅτι οὐκαιρός ἐστιν, ὁ μέλλων κολάζειν, ἀλλ' ὁ δι. ἐπήγαγε γὰρ κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κς. καὶ πάλιν δεικνὺς ὅτι οὐκ ἐπιθυμεῖ, τῇ ἐξουσίᾳ εἰς τὴν ἐκείνων ἀποχρήσασθαι τι-

μωρίαν. προσέθηκε γάρ, οὐκεὶς καθαίρεσιν, ἀλλ' εἰς οἰκοδομήν. καὶ ἠνίξατο μὲν διὰ τοῦ νῦν, ὅπερ ἔφην. ἀλλὰ κατέλιπεν αὐτοῖς ἀναλογίσασθαι, ὅτι ἐὰν ἀδιόρθωτοι μείνωσι, πάλιν οἰκοδομή ἐστι τὸ τοὺς οὕτω διακειμένους κολάζειν. καὶ γὰρ οὕτως ἔχει, καὶ διὰ τοῦ νῦν οἶδε, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἔδειξε. Τὸ λοιπὸν ἀδελφοὶ χαίρετε καταρτίζεσθε, παρακαλεῖ-
» σθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης, καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. Τί ἐστι τὸ λοιπὸν ἀδελφοὶ χαίρετε; ἐλύπησας, ἐφόβησας, εἰς ἀγωνίαν ἐνέβαλες, τρέμειν ἐποίησας, καὶ δεδοικέναι, καὶ πῶς κελεύεις χαίρειν; διὰ τοῦτο μὲν οὖν διὰ τοῦ νῦν κελεύω χαίρειν. εἰ γὰρ τὰ παρ' ὑμῶν φησι κωλυθήσεται τοῖς παρ' ἐμοῦ, οὐδὲν ἔσται τὸ κωλῦον τὴν χαράν. τὰ μὲν γὰρ ἐμὰ ἅπαντα γέγονεν. ἐμακροθύμησα, ἀνεβαλόμην, οὐκ ἐξεκοψα, παρεκάλεσα, συνεβούλευσα, ἐφόβησα, ἠτειλησα, ὥστε πάντα χόθεν ὑμᾶς σωσαγαγεῖν, εἰς τὸν τῆς μετανοίας καιρόν. δεῖ δὲ λοιπὸν γενέσθαι τὰ παρ' ὑμῶν. καὶ οὕτως ἀμφοτέρων ὑμῖν ἡ χαρά. καταρτίζεσθε. τί δήποτε καταρτίζεσθε; τέλειοι γίνεσθε, ἀναπληροῦτε τὰ λείποντα, παρακαλεῖσθε. ἐτειδὴ γὰρ πολλοί ἦσαν οἱ πειρασμοί, καὶ μεγάλοι οἱ κίνδυνοι, φησὶ παρακαλεῖσθε, καὶ ὑπ' ἀλλήλων, καὶ ὑφ' ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ βέλτιον μεταβολῆς. εἰ γὰρ ἀπὸ τοῦ σωτῆρος γένοιτο χαρά, καὶ τέλειοι καταστήσητε, οὐδὲν λείψει εἰς βυθυμίαν ὑμῖν, καὶ παράκλησιν. οὐδὲν γὰρ οὕτω ποιεῖ παράκλησις, ὡς κατορθοῦν σωτῆρος. κἂν μυρίοι περικέωνται πειρασμοί. τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε. ὃ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ ἐκπροοιμιώνηπτεν. ὅτι γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν, καὶ μὴ εἰρηνεύειν. ὅταν ἐν τοῖς δόγμασι συμβαίνωσι τινές, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἀλλήλους διαφασιάζωσιν. ἀλλὰ ἀμφότερα ὁ παῦλος ἀπαιτεῖ. καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς εἰρήνης, ἔσται μεθ' ὑμῶν. οὐ γὰρ δὴ μόνον παραινεῖ, καὶ συμβουλεύει, ἀλλὰ καὶ εὐχέται. ἢ γὰρ εὐχέται θεὸς, ἢ προλέγει τὸ ἐσόμενον, μᾶλλον δὲ ἀμφότερα. ἐὰν γὰρ ταῦτα ποιῆτε φησὶ, οἷον ἐὰν τὸ αὐτὸ φρονῆτε, καὶ εἰρηνεύητε, ἔσται καὶ ὁ θεὸς μεθ' ὑμῶν. ἀγάπης γάρ ἐστιν ὁ θεὸς, καὶ εἰρήνης, καὶ τούτοις χαίρει, τούτοις εὐφραίνεται. ἐντεῦθεν ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. ἐντεῦθεν τῶν κακῶν ἡ ἀναίρεσις ἁπάντων. αὕτη τὴν οἰκουμένην ἔσωσεν, αὕτη τὸν χρόνιον πόλεμον κατέλυσεν. αὕτη τῷ οὐρανῷ τὴν γῆν ἀνέμιξεν. αὕτη τοὺς ἀνθρώπους ἀγγέλους ἐποίησε. ταύτην τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσωμεν. μυρίων γὰρ ἀγαθῶν μήτηρ ἡ ἀγάπη. διὰ ταύτης ἐσώθημεν, διὰ ταύτης ἡμῖν τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ ἅπαντα. εἶτα ἐ-
» ναίνων αὐτοὺς εἰς ταύτην φησί. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Τί ἐστιν ἁγίῳ; μὴ ὑπούλῳ, μὴ δολερῷ, καθάπερ ὁ Ἰούδας τὸν κύριον ἐφίλησε. διὰ γὰρ τοῦτο τὸ φίλημα δέδοται, ἵνα ἐμπύρευμα τῆς ἀγάπης γένηται, ἵνα ἀνακαίνῃ τὴν διάθεσιν, ἵνα οὕτως ἀλλήλους φιλῶμεν, ὡς ἀδελφοὺς ἀδελφοί, ὡς παῖδες πρᾳεῖς, ὡς πρεσβύτας παῖδας. μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλείονα. ἐκεῖνα μὲν γὰρ φύσεως, ταῦτα δὲ χάριτος. οὕτως αἱ ψυχαὶ ἀλλήλαις συνδέονται. διὰ τοῦτο καὶ ἐξ ἀποδημίας ἐπανιόντες, ἀλλήλους φιλοῦμεν, τῶν ψυχῶν ἐπιγινομένων, εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους συνουσίαν. θεὸς γὰρ μάλιστα ὅτι τὸ μέλος τὸ τῆς ψυχῆς κηρύττον ἡμῖν. διὰ δὲ τοῦ φιλήματος τούτου τοῦ ἁγίου, ὅτι μὴ ἕτερον λόγον εἰπεῖν. ποῖον δὴ θεὸν; ναὸς ἐσμὲν τοῦ θεοῦ, τὰ τοίνυν πρόθυρα φιλοῦμεν τοῦ ναοῦ, καὶ τὴν εἴσοδον, ἀλλήλους φιλοῦντες. ἢ οὐχ ὁρᾶτε, ὅσοι καὶ τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ τούτου φιλοῦσιν. οἱ μὲν, κύψαντες. οἱ δὲ, τῇ χειρὶ κατέχοντες. καὶ τῷ στόματι τὴν χεῖρα προσάγοντες, καὶ διὰ τούτων

τῶν ξυλῶν

τῶν πυλῶν, καὶ τῶν θυρῶν, καὶ εἰσῆλθε, καὶ εἰσέρχεται πρὸς ἡμᾶς ὁ Χς, ἵνα καὶ αὐ κοινωνῶμεν. ἵνα οἱ τῶν μυστηρίων μετέχοντες τὸ λεγόμενον. καὶ γὰρ οὐχ ὡς ἔτυχε τὸ σῶμα ἡμῶν τε πίμπλαται δεχόμενον τὸ σῶμα τὸ θεοπρεπές. διαφθορᾶς μάλιστα ἐντεῦθεν φιλοῦμεν. ἀκουέτωσαν οἱ αἱρεσιάρχαι φθεγγόμενοι, οἱ λοιδορίας ἐξάγοντες, καὶ φειδέσθωσαν, οἷον κατασχίζουσι σῶμα. ἀκουέτωσαν οἱ αἱρεσῶται φιλοσῶτες. ἄκουσον οἷα ἔχρισε διὰ τοῦ σώματός σου ὁ θεός, μὴ φύλαξον αὐτὸ ἀκηλίδωτον. περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς διελέχθη, περὶ ἀναστάσεως, περὶ ἀθανασίας, ὅτι ὁ θάνατος, οὐ θάνατος, τὰ ἄμωμα μυστήρια ἀπόῤῥητα. ὥσπερ γὰρ εἰς χρηστήριον παραγίνεται πρὸς τὸ σῶμα τὸ ἱερεὺς ὁ μυσταγωγεῖσθαι μέλλων. ἀκούσωμεν ὅσα περ ἐπὶ φείκης μετά. καὶ γὰρ ἀπώλεσεν αὐτὸ τὴν ζωὴν ἐκπεσόντων, καὶ ἔρχεται αὐτὴν ἀναζητήσων, καὶ ἐρωτήσων, πῶς αὖ αὐτὴν εὕροι, καὶ ἀνακτήσαιτο. εἶτα αὐτῷ ὁ δεσπότης πῶς αὖ εὑρεθείη, καὶ γίνεται τὸ ἱλαστήριον τὸ σῶμα τοῦτο φεικωδέστερον. ἐκεῖνο μὲν γὰρ τὸ ἱλαστήριον, οὐδαμοῦ τοιαύτην ἠφίει φωνήν. ἀλλὰ πολὺ περὶ ἐλαττόνων διελέγετο πραγμάτων, περὶ πολέμων, καὶ εἰρήνης τῆς κάτω. ταῦτα δὲ ἅπαντα περὶ οὐρανοῦ, καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, καὶ πραγμάτων καινῶν, καὶ διανοιῶν ὑπερβαινόντων. εἰπὼν δὲ ἀσπάσασθε
» ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ, ἐπήγαγεν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. Καὶ τεύ-
ξεν διδοὺς αὐτοῖς χρηστὰς ἐλπίδας, οὗτος προέμαψεν ἀντὶ τοῦ φιλήματος, διὰ τῆς προσρήσεως αὐτοὺς σωφρονῶν. ἀπὸ γὰρ τοῦ αὐτοῦ τόματος, οὗ τὸ φίλημα πρόεισι, καὶ τὰ ῥήματα. εἶδες πῶς ἅπαντας σωφρονεῖ; καὶ τοὺς πόῤῥωθεν διεφθαρμένους τοῖς σώμασι, καὶ τοὺς πλη-
» σίον; τοὺς μὲν, διὰ τοῦ φιλήματος, τοὺς δὲ, διὰ τῶν γραμμάτων; Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
» σοῦ Χοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν. Εἶτα δὴ σωφρονεῖ αὐτοὺς ἀλλήλους διὰ τῶν ἀσπασμῶν, καὶ τῶν φιλημάτων, πάλιν εἰς βυθὸν καταλύει τὸν λόγον, μὴ πολλῆς τῆς ἀκριβείας σωφρονῶν αὐτοὺς, καὶ τῷ θεῷ. πολλοὶ γὰρ οἱ λέγοντες. Ὅτι δὴ οὐκ ἐντέτακται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τοῖς προοιμίοις τῶν Ἐπιστολῶν, οὐκ ἄδηλον τῆς αὐτῆς οὐσίας. ἰδοὺ γὰρ γράφει μὴ τοῦ πατρὸς αὐτὸ κατέλεξε, καὶ τοῦ υἱοῦ. χωρεῖς δὲ τούτου, καὶ κεῖνο εἰπεῖν. ὅτι κολοσσαεῖς ἔγραψε Παύλου, καὶ εἰπὼν, χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, τὸν υἱὸν ἐσήμηνε, καὶ οὐ προσέθηκεν, ὡς ἐν πάσαις ταῖς Ἐπιστολαῖς, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χοῦ. ἆρα οὖν οὐδὲ υἱὸς ἦν τῆς αὐτῆς οὐσίας διαφθορᾶς; ἀλλὰ ἑτέρας ζωῆς τοιαύτης. ἢ γὰρ αὐτὸ διαφθορᾶς μάλιστα δείκνυσι τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα αὐτὸν τὸ διαφόρως κεχρῆσθαι τὸν παῦλον τούτῳ, καὶ οὗ οὐ τοσασμὸς τὸ εἰρημένον, ἄκουσον πῶς υἱοῦ, καὶ πνεύματος μέμνηται, καὶ τὴν πρᾶξιν ἀποσιγᾷ. ποιεῖν θεοῖς γὰρ φθορᾶς φθῆναι, ἀλλ' ἀτελούσασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυ Ἰησοῦ Χοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θυ ἡμῶν. πῶς οὖν εἰπέμοι, οὐκ ἐβαπτίσθησαν εἰς πρᾶξιν τοιαύτην; οὐκοῦν οὐδὲ ἀτελούσαντο, οὐδὲ ἡγιάσθησαν; ἀλλὰ ἐβαπτίσαντο ὥσπερ οὖν, καὶ ἐβαπτίσαντο. πῶς οὖν οὐκ εἶπεν, ὅτι ἀτελούσασθε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πρᾶξιν ὃ τι ἀδιάφορον αὐτῷ, ποτὲ μὲν ταύτης, ποτὲ δὲ ἐκείνης μεμνῆσθαι τῆς ὑποθέσεως, καὶ βύθιος αὖ τοῦτο πολλαχοῦ τῶν ἐπιστολῶν τὸ ἔθος. καὶ γὰρ ῥωμαίοις γράφων, φησί. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θυ. καίτοι καὶ τοῦ υἱοῦ ἐστὶν οἱ οἰκτιρμοί. καὶ παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνος. καίτοι καὶ τοῦ προς ὄντα

ἡ ἀγάπη. τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ ἐμνήσθη ἐν τοῖς οἰκείοις τ̃ υἱοῦ, οὐδὲ ἐν τῇ ἀγάπῃ τ̃ πατρός; ὅπως δῆλα, καὶ ὁμολογημένα ἐσίγησεν. εὑρεθήσεται δὲ καὶ τὰ δῶρα αὐτὰ πάλιν ἀντιφθόφως πᾶσι. εἰπὼν γὰρ ἡ χάρις τ̃ κυ̃, καὶ ἡ ἀγάπη τ̃ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τ̃ ἁγίου πν̃ός, ἀλλαχοῦ τὴν κοινωνίαν τ̃ υἱοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τ̃ πν̃ός φησι. παρακαλῶ γὰρ ὑμᾶς διὰ τ̃ς ἀγάπης τ̃ πν̃ός φησι. καὶ ἐν τῇ πρὸς κορινθίους. πιστὸς ὁ θ̃ς δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τ̃ υἱοῦ αὐτ̃. οὕτως τὰ τ̃ς τριάδος, ἀδιαίρετα. καὶ οὗ τ̃ πνεύματος ἐστὶν ἡ κοινωνία, εὑρέθη καὶ τ̃ υἱοῦ. καὶ τ̃ υἱοῦ ὅτιν ἡ χάρις, καὶ τ̃ πατρός, καὶ τ̃ ἁγίου πνεύματος. χάρις γὰρ ὑμῖν ἀπὸ θεοῦ πατρός. καὶ ἀλλαχοῦ πολλὰ αὐτ̃ς εἰδὴ καταλέξασα, ἐπήγαγε. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν, καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. καὶ ταῦτα λέγω, οὐ συναλείφων τὰς ὑποστάσεις, ἄπαγε. ἀλλὰ εἰδὼς, καὶ τὸ τούτων ἰδιάζον, καὶ διηρημένον, καὶ τ̃ς οὐσίας τὴν ἑνότητα. μένωμεν τοίνυν καὶ τῶν δογμάτων τούτων τὴν ἀκρίβειαν ἔχοντες, καὶ τ̃ θεῦ τὴν ἀγάπην ἐπιστρώμενοι. πρότερον μὲν γὰρ μισοῦντας ἠγάπησε, καὶ ἐχθροὺς ὄντας κατήλλαξε, λοιπὸν δὲ ἀγαπῶντας ἀγαθοὺς εἶναι βούλεται.

Η' θεόν.

Μένωμεν τοίνυν ἀγαπῶντας αὐτὸν, ὥστε καὶ παρ' αὐτ̃ ἀγαπᾶσθαι. εἰ γὰρ παρὰ ἀνθρώπων δώρων ἀγαπώμενοι φοβεροὶ πᾶσιν ἐσμὲν, πολλῷ μᾶλλον παρὰ τ̃ θεῦ. κἂν χρήματα δέῃ, κἂν σώματα, κἂν αὐτὴν τὴν ψυχὴν ὑπὲρ ταύτης δοῦναι τ̃ς ἀγάπης, μὴ φεισώμεθα. οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ διὰ ῥημάτων λέγειν, ὅτι ἀγαπῶμεν. ἀλλὰ χρὴ καὶ τὴν τῶν πραγμάτων παρέχειν ἀπόδειξιν. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς διὰ ῥημάτων μόνον. ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πραγμάτων ἔδειξε τὴν ἀγάπην. δεῖξον τοίνυν, καὶ σὺ διὰ τῶν ἔργων ταῦτα, καὶ ποίει τὰ δοκοῦντα αὐτ̃. οὕτω γὰρ αὐτὸς καρπώσῃ τὸ κέρδος πάλιν. ἐκεῖνος γὰρ οὐδενὸς δεῖται τῶν παρ' ἡμῶν. ὃ μὴ μάλιστα γνησίαν ἀγάπης, τὸ μὴ δεόμενον, μὴ δὲ ἐν χρείᾳ καθεστ̃τα πάντα ποιεῖν, ὑπὲρ τ̃ φιλεῖσθαι παρ' ἡμῶν. διὸ καὶ μωϋσῆς ἔλεγε. τί γὰρ ζητεῖ κ̃ς ὁ θ̃ς παρ' ὑμῶν, ἀλλ' ἢ ἀγαπᾶν αὐτόν; καὶ ἕτοιμον εἶναι σε τ̃ πορεύεσθαι ὀπίσω αὐτ̃; ὥστε ὅταν αὐτὸν κελεύῃ φιλεῖν, τότε μάλιστα δείκνυσιν, ὅπερ φιλεῖ. οὐδὲν γὰρ οὕτω συγκροτεῖ τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν, ὡς τὸ αὐτὸν ἀγαπᾶν. ὅρα γοῦν, ὅτι καὶ τὰ ἐπιτάγματα αὐτ̃ πάντα, εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνάπαυσιν, καὶ σωτηρίαν, καὶ εὐδιάθεσιν συντείνει. καὶ γὰρ ὅταν εἴπῃ μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, μακάριοι οἱ πραεῖς, μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἐντεῦθεν κερδαίνεται, ἡμᾶς δὲ καλλωπίζων, καὶ ῥυθμίζων ταῦτα ἐπιτάττει. καὶ ὅταν λέγῃ ἐπαινέσαι, οὐ δεόμενος τ̃ς παρ' ἡμῶν διακονίας, ἀλλὰ σὲ ἀλείφων εἰς φιλανθρωπίαν. ἠθέλησε γὰρ καὶ χωρὶς σοῦ τὸν πένητα τρέφειν. ἀλλὰ θησαυρόνσοι χαριζόμενος μέγιστον, ταῦτα ἐπέταξεν. εἰ γὰρ ὁ ἥλιος κτίσμα ὢν οὐδὲ δεῖται τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. μένει γὰρ τὴν οἰκείαν φαιδρότητα ἔχων, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἐμβλέπῃ. οἱ δὲ κερδαίνοντες ἡμεῖς ἐσμὲν, ὅταν αὐτοῦ τ̃ς ἀκτῖνος ἀπολαύσωμεν, πολλῷ μᾶλλον τοῦ θεοῦ τ̃ συμβαίνει. ἵνα δὲ καὶ ἑτέρωθεν τὸ μάθῃς, πόσον εἶναι βούλεται τὸ μέσον τ̃ θεοῦ, καὶ ἡμῶν; ἄρα ὅσον κωνώπων, καὶ ἡμῶν; πολλῷ πλέον.

δῆλον

δῆλον ὅτι πολλῷ πλέον, καὶ ἄπειρον. εἰ τοίνυν ἡμεῖς οἱ κενόδοξοι τῆς παρὰ τῶν κωνώπων οὐ δεόμεθα βοηθείας, ἡ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ θεῖον, καὶ ἀπαθὲς ὄν, καὶ ἀνενδεές, τοσοῦτον ἡμῶν ἀπολαύει, ὅσον δυσχεραίνομεθα, ὅσον ἐντρυφᾷ ἡμῶν τῇ σωτηρίᾳ. διαζῆν καὶ πολλαχοῦ τὰ αὐτῆς ἀφιεὶς, τὰ σὰ ζητεῖ. εἴτις γάρ φησι γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὐτὴ συνοικεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. ὁ δὲ ἀπολύων γυναῖκα παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχεύεσθαι. εἶδες ἄφατον ἀγαθότητα; ἐὰν ἡ πόρνη ἡ γυνὴ φησι, οὐκ ἀναγκάζω συνοικεῖν. ἐὰν δὲ ἄπιστος, οὐ κωλύω. πάλιν ἐὰν λυτῶσι πρόζανα, κελεύω ἀφεῖναι μὴ τὴν προσφοράν, καὶ πρὸς σὲ δραμεῖν τὸν λελυπηκότα. ἐὰν γὰρ προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐκεῖ, καὶ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε. πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν, πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. τί δὲ ἡ παραβολὴ τοῦ πάντα κατεσκευακότος, οὐ δῆλόν ἐστιν ὑμῖν; ὅτε μὲν γὰρ τὰ μύρια τάλαντα κατέφαγεν, ἠλέησεν αὐτὸν, καὶ ἀφῆκεν. ὅτε δὲ ἑκατὸν δηνάρια ἀπῄτει τὸν σύνδουλον, καὶ πονηρὸν ἐκάλεσε, καὶ τῇ κολάσει παρέδωκεν. οὕτω πολὺς αὐτῷ λόγος ἐστὶν τῆς ἀναπαύσεως τῆς σῆς. τὴν γυναῖκα τοῦ δικαίου ἔμελλεν ἁμαρτάνειν ὁ βάρβαρος, καὶ φῇ, ἐφεισάμην σου τοῦ ἁμαρτῆσαι εἰς ἐμέ. τοὺς ἀποστόλους ἐδίωκεν ὁ παῦλος, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν. τί με διώκεις; ἄλλοι θεινῶσι, καὶ λέγει αὐτὸς θεινάτω, μὴ γυμνός περιΐεναι, καὶ ξένος, βουλόμενός σε ἐντρέπειν, καὶ ταύτῃ, εἰς τὸν τῆς ἐλεημοσύνης λόγον ἐμβαλεῖν. ἐννοοῦντες τοίνυν τὴν ἀγάπην, ὅσην ἅπάντων κατεδείξατο, καὶ ἐπιδείκνυται, γνωρίσωμεν ἡμῖν ἑαυτὸν καταξιώσας, ὅπερ μέγιστόν ἐστιν κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν, καὶ φῶς διανοίας, καὶ διδασκαλίαν ἀρετῆς, καὶ βίον ἀρεστὸν νομοθετήσας, μὴ πάντα δι' ἡμᾶς ἐργασάμενος, καὶ τὸν υἱὸν δεδωκώς, καὶ βασιλείαν ἐπαγγειλάμενος, καὶ τὰ ἀπόῤῥητα ἡμᾶς καλῶν ἀγαθά, καὶ μακαριωτάτην ζωὴν παρασκευάσας ἡμῖν, ἅπαντα ποιῶμεν, καὶ λέγωμεν. ὥστε καὶ τῆς ἀγάπης ἄξιοι φανῆναι τῆς αὐτοῦ, καὶ ἐπιτυχεῖν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα, σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι. νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ἑρμηνεία Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τῦ Χρυσοστόμου τῆς πρὸς Τίτον Ἐπιστολῆς.

Λόγος, α΄. Κεφάλαιον, α΄.

Παῦλος δοῦλος θῦ, ἀπόστολος δὲ ἰησοῦ χῦ, κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν, ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου. ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θς πρὸ χρόνων αἰωνίων. ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτῦ καιροῖς ἰδίοις ἐν κηρύγματι, ᾧ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τῦ σωτῆρος ἡμῶν θῦ, τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν, χάρις καὶ εἰρήνη ἀπὸ θῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χῦ τῦ σωτῆρος ἡμῶν.

Τῶν παύλῳ συμόντων, δόκιμος οὗτος ἦν, οὐκαὶ σὺν αὐτῷ τὴν νῆσον ὁλόκληρον ἐπέτρεψεν. οὐκαὶ τὰ ἐλλειφθέντα ἀναπληρῶσαι προσέταξεν. ἵνα γάρφησι τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ. καὶ τοσούτων ἐπισκόπων κείσιν ἐπέτρεψεν, εἰ μὴ σφόδρα ἐδαίρρει τὰνδρί. φᾶ δὲ καὶ νέον εἶναι αὐτὸν, διὰ τὸ, τέκνῳ αὐτῷ γράφειν. ἀλλ' οὔπω δῆλον ἀπὸ τούτου. οἶμαι δὲ αὐτῦ καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν εἶναι μνείαν. τάχα καὶ κορίνθιος ἦν, εἰ μὴ τις ἕτερος ἦν ὁμώνυμος αὐτῷ. καὶ ζηναν μὲν καλεῖ πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ἀπολλὼ πεμφθῆναι βούλεται, δῆλον δὲ οὔ. καὶ γὰρ ἐναντίον τῦ αὐτοκράτορος, μείζονος τούτοις ἐμαρτύρει τὴν ἀνδρείαν, καὶ τὴν ἀρετήν. δοκοῦσι δέμοι χρόνοι εἶναι μέσοι τινὲς. καὶ ἐν ἀδείᾳ παῦλος ὢν, γράφει ταῦτα. οὐδὲν γὰρ πρὸ πειρασμῶν φησι. συνεχῶς δὲ περιῳρέφει τὸ θῦ τὴν χάριν, καὶ αὖ ὦ, καὶ κάτω ἐκάλει οὖσαν παράκλησιν τοῖς πεπιστευκόσι πρὸς ἀρετήν. τὸ γὰρ μαθεῖν τίνων μὲν ἦσαν ἄξιοι, πρὸς τί δὲ ἐπέμφθησαν, καὶ ταῦτα χάριτι, οὐ μικρὰ προτροπή. ἀποτείνεται δὲ καὶ πρὸς ἰουδαίους. εἰ δὲ καὶ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος ὑβρίζει, μὴ θαυμάσῃς. καὶ ἐπὶ γαλατῶν γὰρ αὐτὸ ποιεῖ λέγων. ὦ ἀνόητοι γαλάται. οὐχ ὑβριστικοῦ δὲ δῆλον ἦθος, ἀλλ' ἐρωτικοῦ. εἰ μὲν γὰρ τῶν αὐτῦ ἕνεκεν ταῦτα ἐποίει, εἰκότως ἂν αὐτῷ ἐπεμέμφατο. εἰ δὲ πεπυρωμένος, καὶ ζέων ὑπὲρ τῦ κηρύγματος, οὐχ ὑβριστικῶς αὐτὸ ἐποίει. καὶ ὁ χς δὲ μυρία ἐλοιδρεῖτο τοῖς γραμματεῦσι, καὶ φαρισαίοις, ἀλλ' οὐχ ἑαυτῦ ἕνεκεν. ἀλλ' ὅπως τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀπολλύσιν. βραχεῖαν δὲ ποιεῖ τὴν ἐπιστολὴν εἰκότως. καὶ δῆλον δὲ τῆς ἀρετῆς τὸ πόνου τεκμήριον ἦν, τὸ μὴ δεῖσθαι λόγων πολλῶν, ἀλλ' ὥσπερ τινὸς ὑπομνήσεως. αὕτη δέμοι δοκεῖ, τῆς πρὸς τιμόθεον εἶναι νεαρωτέρα ἐπιστολῆς. ἐκείνῃ μὲν γὰρ πρὸς τῷ τέλει ὢν ἔγραφεν. ἐνταῦθα δὲ ἄφετος ὢν, καὶ λελυμένος. τὸ γὰρ κήρυγμα παραχειμάσαι ἐν νικοπόλει, τεκμήριον ἦν τῦ μηδέπω ἐν δεσμοῖς εἶναι. ἐκεῖ δὲ συνεχῶς ἑαυτὸν δέσμιον καλεῖ. τί οὖν φησι; παῦλος δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θῦ. ὁρᾷς πῶς ἀδιαφόρως αὐτὰ

πίθησι;

πίθησι; ποτὲ μὲν ἑαυτὸν τοῦ θυ δοῦλον λέγων, τοῦ δὲ χυ ἀπόστολον, ποτὲ δὲ τοῦ χυ δοῦλον; παῦλος δοῦλος ἰησοῦ χυ. οὕτως οὐδὲ μίαν οἶδε διαφορὰν μεταξὺ πρς καὶ ὑοῦ. κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν τοῦ θυ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου. κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θυ. ὅτι ἐπίστευσας, ἢ ὅτι ἐπιστεύθης τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ θυ. τοῦτό ἐστιν οὐκ ἀπὸ κατορθωμάτων, οὐδὲ ἀπὸ πόνων, καὶ ἱδρώτων τὸ ἀξίωμα ἔλαβον. ἀλλὰ τὸ πᾶν τῆς τοῦ πιστεύσαντος εὐεργεσίας ἐγένετο. εἶτα ἵνα μὴ ἄλογος ἡ χάρις γένηται. οὔτε γὰρ τὸ πᾶν αὐτοῦ. ἐπεὶ διατί μὴ καὶ ἑτέροις ἐνεπίστευσε, διαζῶσι ἐπήγαγε. καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν. ἀπὸ ζωῆς ἐπιστεύθω, μᾶλλον δὲ καὶ ζῶσι ἐπιστεύθην ἐκ αὐτοῦ χάριτος. καὶ γὰρ καὶ τούτου αὐτὸς αἴτιος. διαζῶσι γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ χς φῆ, οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ὑμᾶς ἐξελεξάμην. καὶ πάλιν αὐτὸς οὗτος ὁ μακάριος ἑτέρωθι χάρων φῆ. ἐπιγνώσομαι καθὼς, καὶ ἐπεγνώσθην. καὶ πάλιν. εἰ καταλάβω ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ χυ ἰησοῦ. πρότερον κατελήφθημεν, καὶ ὕστερον ἐγνωμεν. καὶ τότε ἐπεγνώσθημεν, καὶ τότε κατελάβομεν. πρότερον ἐκλήθημεν, καὶ τότε ὑπηκούσαμεν. τῷ δὲ κατὰ πίστιν εἰπεῖν, τὸ πᾶν ἐκείνοις λογίζεται, ὅτι δι' ἐκείνους εἰμὶ ἀπόστολος. οὐχὶ ὡς ἄξιος ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς. ὅπερ ἀλλαχοῦ λέγει. πάντα γὰρ ὑμῶν ἕνεκεν, εἴτε παῦλος, εἴτε ἀπολλώς. καὶ ἐπίγνωσιν φῆ ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν. ὅτι γὰρ ἀληθεία πραγμάτων, ἀλλ' οὐ κατ' εὐσέβειαν. οἷον τὸ εἰδέναι τὰ γεωργικὰ, τὸ εἰδέναι τέχνας, ἀληθῶς ἐστι εἰδέναι. ἀλλ' αὕτη κατ' εὐσέβειαν ἡ ἀλήθεια, τὸ κατὰ πίστιν, ὅπ ἐπίστευσαν καθάπερ οἱ λοιποὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν τὴν ἀλήθειαν. ἀπὸ πίστεως ἄρα ἡ ἐπίγνωσις, οὐκ ἀπὸ λογισμῶν. ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, εἴτε τὴν παρουσίαν τὴν ἐν τῇ χάριτι τοῦ θυ. λέγει καὶ τὴν μέλλουσαν, καὶ ἔπαθλα πίθησιν ἡμῖν, ὑπὲρ ὧν ἡμᾶς εὐηργέτησεν. ἐπειδὴ ἐπιστεύσαμεν, καὶ ἀπηλλάγημεν τῆς πλάνης, στεφανοῦν ἡμᾶς βούλεται. ὅρα πῶς γέμει τὸ προοίμιον τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ θυ. καὶ ὅλη διόλου ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, μάλιστα τοιαύτη τυγχάνει. καὶ αὐτὸν τὸν ἅγιον ἐκεῖνον διανιστῶσα μᾶλλον πρὸς τοὺς πόνους τ μαθητευομένων. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμᾶς ὠφελεῖ, ὡς τὸ συνεχῶς μεμνῆσθαι τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ θυ, τῶν τε ἐν κοινῷ, καὶ τῶν ἰδίᾳ. εἰ γὰρ φίλου εὐεργεσίας ἀνενεγκόντες, ἢ ῥῆμα προσηνὲς ἀκούσαντες, ἢ πρᾶγμα, διαλαμβανόμεθα, πολλῷ μᾶλλον ὅταν ἴδωμεν πόσοις κινδύνοις περιεστήσομεν, καὶ ἀπὸ πάντων ἡμᾶς ἐξείλετο ὁ θς, προθυμότεροι πρὸς τὴν ὑπακοὴν ἐσόμεθα. καὶ ἐπίγνωσιν φῆ ἀληθείας. ἀλήθειαν δὲ ἐν ταῦθα πρὸς τὸν τύπον φῆ. καὶ γὰρ καὶ ἐκείνη ἐπίγνωσις ἦν, καὶ εὐσέβεια ἦν. ἀλλ' οὐκ ἀληθείας, οὐ μὴν, οὐ δὲ ψεύδους, ἀλλὰ τύπων καὶ εἰκόνος. ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου. ἐκείνη ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς τῆς παρούσης. ὁ γὰρ ποιήσας αὐτά φησι ζήσεται ἐν αὐτοῖς. ὁρᾷς πῶς ἐκ προοιμίων ἤδη δείκνυται τῆς χάριτος τὸ μέσον; ἐκεῖνοι οὐκ ἐκλεκτοὶ, ἀλλ' ἡμεῖς. εἰ γὰρ μὴ αὐτοὶ ἐλέγοντο ἐκλεκτοὶ, ἀλλ' οὐκέτι. ἦν ἐπηγγείλατο φησὶ ὁ ἀψευδὴς θς πρὸ χρόνων αἰωνίων. τότε γὰρ οὐ νῦν ἐμετανόησας, ἀλλ' αὐτόθεν ταῦτα προώρισο. πολλαχοῦ δὲ πίθησιν. ὡς ὅταν λέγῃ, ἀφωρισμένος εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θυ. μὴ πάλιν. οὓς προέγνω, μὴ προώρισε, δείκνυς τ εὐγένειαν τ ἡμετέραν. ὅτι ἡμᾶς οὐ νῦν, ἀλλ' αὐτόθεν ἠγάπησεν. οὐ μικρὸν δὲ δεῖ τὸ αὐτόθεν ἠγαπῆσθαι, μὴ ἐξ ἀρχῆς. ἦν ἐπηγγείλατο φῆ, ὁ ἀψευδὴς θς. εἰ ἀψευδὴς θς, πάντως ἔσται ὃ ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς. καὶ οὐ δεῖ λοιφὰ ἆλλειν,

τὰ θάνατον, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θς πρὸ χρόνων αἰωνίων. καὶ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ, τουτέστι τὸ κήρυγμα. πάντα γὰρ τὰ πάντα εἶχε τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τὰ ἐν τῷ θα, καὶ τὰ μέλλοντα, τὴν ζωὴν, τὴν εὐσέβειαν, τὴν πίστιν, πάντα ὁμοῦ. ἐν κηρύγματι. τουτέστι φανερῶς, μὴ παῤῥησίασα. πάντα γὰρ ἐστὶ τὸ ἐν κηρύγματι. ὥσπερ γὰρ ὁ κῆρυξ πάντων παρόντων ἐν τῷ θεάτρῳ κηρύττει, οὕτω καὶ ἡμεῖς κηρύττομεν, ὥστε μηδὲν προσθεῖναι, ἀλλ' αὐτὰ ἃ ἠκούσαμεν, εἰπεῖν. ἡ γὰρ τοῦ κήρυκος ἀρετὴ, ἐν τῷ πᾶσιν εἰπεῖν ἐστι, μὴ τὸ μεγονὸς, οὐκ ἐν τῷ προσθεῖναι τινὰ, μὴ ἀφελεῖν. ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ. καὶ τῷ ἐπιστεύθην, μὴ τῷ κατ' ἐπιταγὴν, τὸ ἀξιόπιστον δείκνυσιν. ὥστε μηδένα ἀνάξιον παθεῖν, μὴ δὲ αἰκίσεσθαι, μὴ δὲ δυσχεραίνειν. εἰ τοίνυν ἐπιταγή ἐστιν, οὐκ εἰμὶ κύριος. ἐπίταγμα γὰρ πληρῶ. τὰ γὰρ πρακτέων τὰ μὲν, ἐφ' ἡμῖν κεῖται, τὰ δὲ, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἅπερ δὲ ἐπιτρέπω, ταῦτα ἐφ' ἡμῖν τυγχάνει. οἷον τὸ, ἐὰν πὶς εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ μωρὲ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς, οὐκ ἐπίταγμα. πάλιν ὅταν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κὰ γνῷς ὅτι ὁ ἀδελφός σου, ἔχει τί κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, κὰ ἄπελθὼν, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, κὰ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου, κὰ οὐκ ἐπίταγμα. κὰ τὸν μὴ ποιήσαντα, ἀναίτιον εἶναι κολάσεως. ὅταν δὲ λέγῃ ἐὰν θέλῃς, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα. κὰ πάλιν, ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω, οὐκέτι ἐπίταγμα ἐστί. τὸν γὰρ ἀκροατὴν ποιεῖ κύριον τῶν λεχθέντων. κὰ τῇ αἱρέσει αὐτοῦ δίδωσι πρακτέων. ταῦτα μὲν γὰρ κὰ ποιῆσαι, κὰ μὴ ποιῆσαι, ἐφ' ἡμῖν. τὰ δὲ ἐπιτάγματα, οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἀναίτια, ἢ ποιῆσαι, ἢ μὴ ποιήσαντα, κολασθῆναι. ὅθεν οὖν λέγει. κὰ ὅταν λέγῃ ἀναίτια γάρμοι ἐπικεῖται. οὐκ ἀναίτια ἐστὶν, ἐὰν μὴ διαγγελίσωμαι. σαφέστερον δὲ ἐρῶ αὐτὸ, ἵνα πᾶσι κατάδηλον γένῃ. οἷον ὁ τῆς ἀρχιτρικλίνου ἐκκλησιάσας ἐμπεπιστευμένος, κὰ τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίαν τετιμημένος αὐτὴν μὴ διαγορεύῃ τῷ λαῷ τὰ πρακτέα, οὐκ ἀναίτιος ἐστί. ὁ μέντοι λαϊκὸς, οὐδεμίαν ἀναίτιαν ἔχει τούτου. τί οὖν φησιν ὁ παῦλος; ὅπως κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ ποιῶ. κὰ ὅρα τὰ ὅπισθεν, πῶς πρὸς ὃ εἶπον ἁρμόζει. ἀνωτέρω γὰρ εἰπὼν ὁ ἀψευδὴς θς, ἐν καιροῖς ἰδίοις ἐφανέρωσε τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σῆρος ἡμῶν θυ. εἰ τοίνυν σωτὴρ ἐστι, κὰ αὐτὸς

ζωῦτα κατακέκλειται, ἀλλ' ἐξουσίας προαιρέσεως. ὅθεν καὶ συνεχῶς ἔχει τὰς μεταβάσεις. ἦν ὁ νήσιμος τέκνον γνήσιον. ἀλλ' οὐκέτι γνήσιον ἦν. καὶ γὰρ ἄχρηστος ἐγένετο. ἀλλὰ πάλιν ἐγένετο γνήσιον τέκνον, ὡς καὶ αὐτὸν σωλάγχνα καλεῖσθαι ἀποστολικά. τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν. πῶς δὲ κατὰ κοινὴν πίστιν; ἐπειδὴ εἶτε τέκνῳ, καὶ τιὼ τῦ πατρὸς αὐτῦ ἔλαβε τάξιν. πῶς καὶ ζαὼτην τιὼ ζιμὴν ἐλάττοι, καὶ κατατέλλει, ἀκούσον, κατὰ κοινὴν πίστιν ἐπήγαγε. τουτέστι κατὰ πίστιν, οὐδὲν ἐλάττονα πλέων. κοινὴ γάρ ἐστι, μὴ δι' αὐτῆς ἐγώτε ἐτέχθην, καὶ σύ. τέκνον οὖν πόθεν αὐτὸν καλεῖς; ἤτοι τιὼ φιλοστοργίαν μόνον δηλῶσαι θέλων, ἢ τὸ, πρότερον εἶναι ἐν τῷ κηρύγματι, ἢ τὸ δι' αὐτῦ πεφωτίσθαι. διὰ τῦτο καὶ τέκνα, καὶ ἀδελφοὺς καλεῖ. ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς αὐτῦ πίστεως ἐτέχθησαν, ἀδελφοί. ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν ἐκείνου χειρῶν, τέκνα. χάρις ἡμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θῦ πρὸς κυρίου ἰησοῦ χῦ τῦ σωτῆρος ἡμῶν. ἐπειδὴ εἶτε τέκνον, ἐπήγαγεν. ἀπὸ θῦ πρὸς, ὥστε ἀναφῆσαι αὐτῦ τιὼ διάνοιαν. καὶ μαθεῖν τίνος ὄντι τέκνον. καὶ ὅτι οὐ τῷ κοινὴ πίστιν εἰπεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐπαγαγεῖν πατρὸς ἡμῶν, τὸ ὁμότιμον αὐτῦ δείκνυσιν. ὅρα δὲ πῶς ἀ τοῖς μαθηταῖς, μὴ τοῖς πολλοῖς ἐπβύχεται, ζαὼτα καὶ τῷ διδασκάλῳ. ὁμοίως γὰρ καὶ αὐτὸς δεῖται τῶν τοιῦτων βυχῶν, καὶ πολλῷ μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνοι, ὅσῳ καὶ πλείονας ἐχθρὰς ἔχει, ὅσῳ πλείονας ἀνάγκας τῦ προσιρούσεν τῷ θῷ. ὅσῳ γὰρ μέγα τὸ ἀξίωμα, τοσούτῳ μείζως μὴ οἱ κίνδυνοι τῷ τ ἱερωσυνίῳ ἔχοντι. ἀρκεῖ γὰρ μὴ ἓν κατόρθωμα ἐπισκοπῆς, ἀνενεγκεῖν εἰς τὸν οὐρανὸν, μὴ ἓν ἁμάρτημα, εἰς αὐτὴ ἐμβαλεῖν τ γέενναν. ἵνα γὰρ τὰ ἄλλων πάντα παρῶ τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν συμπίπτοντα, αὖ τύχη ποτέ τινα, ἢ διὰ φιλίαν, ἢ δι' ἄλλιν τινὰ αἰτίαν ἀνάξιον, εἰς ἐπισκοπὴν παραγαγών, μὴ πόλεως ἐπιτρέψας μεγάλης ἀρχὴν, ὅρα πόσου πυρὸς ἑαυτὸν καθῆψεν ἕνεκον. οὐ γὰρ τῶν ψυχῶν τῶν ἀπολλυμένων μόνον, ἀπόλλιοι γὰρ αὐτὰς ἀνυβλαβὴς ὤν, ἀλλὰ καὶ πάντων σῶν ὑπ' ἐκείνου πραττομένων, αὐτὸς δώσει τὰς βυδύνας. ὁ γὰρ ἐν τάξει ἰδιώτου, ὢν ἀνυβλαβὴς, πολλῷ μᾶλλον ὅταν ἐπιλάβηται τῆς ἀρχῆς. ἀγαπητὸν γὰρ τὸν βυλαβῆ, μεῖναι τοιοῦτον ἐπιλαβόμενον τῆς ἀρχῆς. καὶ γὰρ κενοδοξία τότε σφοδρότερον ἐπιπίπτει, καὶ χρημάτων ἔρως, καὶ αὐθάδεια τῆς ἀρχῆς τιὼ ἐξουσίαν παρεχούσης, καὶ προσιρούσματα, καὶ λοιδορίας, καὶ μυρία ἕτερα. αὖ οὕτως ἀνυβλαβὴς ἦ, μᾶλλον ἐστὶ ἀνυβλαβέστερος, τοιοῦτος γενόμενος. ὅταν οὖν τοιοῦτον ἐπιστήσῃ ἄρχοντα, πάντων τῶν ἁμαρτανομένων ὑπ' ἐκείνου, καὶ δήμων ὁλοκλήρων ὑπεύθυνος ἔσται. εἰ δὲ ὁμοίαν ψυχὴν σκανδαλίζων συμφέρει αὐτῷ, ἵνα μύλος ὀνικὸς περικρεμασθῇ εἰς τὸν τράχηλον αὐτῦ, μὴ κατα ποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. ὅτας τοσαύτας ψυχὰς σκανδαλίζων, πόλεις ὁλοκλήρους, μὴ δήμους, μὴ μυρίας ψυχὰς, ἄνδρας, γυναῖκας, παῖδας, πολίτας, γεωργοὺς, τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, τοὺς ἐν ἑτέραις ταῖς ὑπ' ἐκείνῳ τιὼ πόλιν, τί ὑποφήσεται; κἂν γὰρ πλασίονα ἑτέραν εἴπῃς, οὐδὲν ἐρεῖς. τοσαύτης ἔσται ὑπεύθυνος κολάσεως, καὶ ζημίας. ὥστε μάλιστα οὗτος δεῖται τῆς χάριτος τῦ θεῦ, καὶ τῆς εἰρήνης. αὖ γὰρ μὴ μετὰ ζαύτης κυβερνῇ τὸν λαὸν, πάντα οἴχεται, καὶ ἀπόλωλε, τῶν αὐχένων αὐτῷ οὐκοίντων, κἂν γὰρ ἔμπειρος ᾖ τῆς κυβερνηζικῆς, αὖ μὴ τοὺς οἰακας τούτους ἔχῃ τιὼ χεῖρα, καὶ τιὼ εἰρήνιν τιὼ παρὰ τῦ θεῦ, καταλύσει τὸ σκάφος, καὶ τοὺς ἐμπλέοντας. ὅθεν ἔμοιγε θαυμάζειν ἔστιν τοὺς ἐφιεμένους ὄγκου τοσούτου. ἄφελε ἄνε μὴ παλαίπωρε, οὐχ ὁρᾷς

πίνος ἐφίεσαι; κατὰ σαυτὸν αὖ ἦς, καὶ ἀγνώς, καὶ ἄσημος, κἂν μυρία ἁμάρτῃς, ἀλλὰ μᾶς ψυχῆς δώσεις λόγον. μὴ τοίνυν οὐ δύνασο ὑφέξεις μόνον. ὅταν δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀχθῇς, ἐννόησον ὅσων κεφαλῶν ὑπεύθυνος εἶ πωρεία. ἄκουε γὰρ παύλου λέγοντος. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. ὅτι αὐτοὶ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον δώσοντες. ἀλλὰ πηλίκης ἐφίεσθε, καὶ ἀρχῆς; καὶ τίς ἡ ἡδονὴ ταύτης τῆς τιμῆς; οὐ γὰρ δὴ οὐδὲ ἐγὼ ὁρῶ. οὐ γὰρ ὅτι δῶρα λαμβάνουσιν ἄρχοντα εἶναι ἀληθῶς. πῶς; ὅτι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ κεῖται τῶν ἀρχομένων τὸ ὑπακούειν. καὶ εἰ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε τὸ πρᾶγμα, οὐκέτι ἀρχὴν ἔρχεται ὁ τοιοῦτος, ἀλλὰ δουλεύειν μυρίοις δεσπόταις ἐναντία, καὶ ἐπιθυμίαις, καὶ λόγοις. ὅπερ γὰρ ἐγκωμιάζεις εἰς, μέμφεται ἕτερος. ὅπερ ψέγει οὗτος, θαυμάζει ἄλλος. τίνος οὖν ἀκοῦσαι χρὴ; τίνι πειθαρχῆσαι; οὐκ ὀλίγοι. μὴ ὁ μὲν ἀργυρώνητος, κἂν ἐναντία ὁ δεσπότης τῷ δούλῳ προστάξῃ, καὶ δυσχεραίνει, σὺ δὲ, αὖ τοσούτων δεσποτῶν ἐναντία ἐπιταττόντων ἁλμήσῃ, μὴ τούτου δίδως δίκην, τὰ πάντων ὦτα σὲ γόμφοις ἀνοίγων. ὀλίγον οὖν εἰσέρχεται τιμή; ὀλίγον ἀρχή; ὀλίγον ἐξουσία; εἶπεν ὁ τὴν ἐπισκοπὴν ἔχων, εἰσενεγκεῖν χρήματα. αὖ μὴ θέλῃ, οὐ μόνον, οὐκ εἰσήνεγκεν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ δόξαι ῥᾳθυμῆσαι ἕνεκεν ὀλίγου ποιεῖν, κατηγορεῖ τοῦ κελεύσαντος. κλέπτει, φησὶν, ἁρπάζει, καταπίνει τὰ τῶν πενήτων, καταθλίβει τὰ τῶν πλουσίων. παῦσαι λοιδορῶν. μέχρι τίνος ταῦτα φῂς; οὐ βούλει εἰσενεγκεῖν, οὐδεὶς ὁ καταναγκάζων, οὐδεὶς ὁ βιαζόμενος. τί καὶ λοιδορῇ τῷ παραινοῦντι, καὶ συμβουλεύοντι; ἀλλ' εἰς χρείαν τις κατέστη, καὶ οὐκ ὤρεξε χεῖρα μὴ δωσηθείς, ἢ καὶ ἑτέρωθι ἀσχοληθείς. οὐδὲ μία συγγνώμη. ἀλλὰ πάλιν κατηγορίαι χείρους τῶν προτέρων. ὀλίγον γοῦν ἀρχή; καὶ ἁμιλλᾶσθαι οὐκ ἔχει. σωλάγχνα γάρ ἐστιν ἴδια. καὶ ὡς περ τὸ σωλάγχνον κἂν οἰδήσῃ, κἂν πόνον παρέχῃ, καὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ τῷ λοιπῷ σώματι, οὐ θέλομεν ἁμιλλᾶσθαι. οὐ γὰρ λαβόντες ξίφος διαῤῥηγνύομεν. οὕτως κἂν τῶν ἀρχομένων τις τοιοῦτος ᾖ, πόνους ἡμῖν παρέχων, καὶ ἀδυμίας ἐκτῶν κατηγοριῶν τούτων, οὐ τολμῶμεν ἁμιλλᾶσθαι. πόῤῥω γὰρ ταῦτα πατρικῆς διανοίας. ἀλλ' ἀνάγκη φέρειν τὸν πόνον, ἕως ἂν ἐκεῖνος ὑγιάνῃ καλῶς. ὁ ἀργυρώνητος οἰκέτης ἔχει ἔργον ἐπιτεταγμένον, κἂν ὀλίγον ἀνύσῃ, λοιπὸν ἑαυτῷ κύριος γίνεται. οὗτος δὲ, πανταχοῦ περιέλκεται. πολλὰ καὶ τῶν ὑπὲρ δύναμιν ἀτιμάζεται. αὖ μὴ εἰδῇ λέγειν, πάλιν κατηγορίαι. κενόδοξός ἐστιν. αὖ μὴ νεκροὺς ἀνίστᾳ, οὐδενὸς λόγου ἄξιος φησίν. ὁ δεῖνα δυλαβὴς ἐστι, οὗτος δὲ οὔ. αὖ ἀπολαύῃ συμμέτρου τροφῆς, πάλιν κατηγορίαι. ἔδει αὐτὸν ἀπηγχονῆσθαι φησίν. αὖ λουόμενον ἴδῃς πολλαὶ κατηγορίαι. ὅλως οὐδὲ τὸν ἥλιον ὁρᾶν ὀφείλει φησίν. εἰ δὲ τὰ αὐτὰ πράττει ἅπερ ἐγὼ, καὶ λούεται, καὶ ἐσθίει, καὶ πίνει, καὶ ἱμάτια περιβέβληται, καὶ οἰκίαν φροντίζει, καὶ οἰκετῶν, τίνος ἕνεκεν ἐμοῦ προέσηκεν; ἀλλὰ καὶ οἰκέτας ἔχει φῂς τοὺς διακονουμένους αὐτῷ, καὶ οἶκον οἰκεῖται. τίνος ἕνεκεν ἐμοῦ προέσηκεν; ἀλλὰ πίεσαι μοι; οὐκ ὀφείλει τὸν διακονούμενον ἔχειν, ἀλλ' αὐτὸς τὸ ὦμον ἀναπαύειν, καὶ ὑδροφορεῖν, καὶ ξύλα διακλᾶν, καὶ εἰς ἀγορὰν ἐμβάλλειν; μὴ πόσης δόξης αἰσχύνης γίνεται; καὶ οἱ μὲν ἅγιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες οἱ ἀπόστολοι, τὸν τῷ λόγῳ προσκαρτεροῦντα, οὐδὲ διακονίας χειρῶν βούλονται προσανέχειν, ἀλλ' ἀνάξιον αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα εἶναι νομίζουσι, σὺ δὲ αὐτὸν, καὶ εἰς τὴν τῶν οἰκετῶν ὑπηρεσίαν καθέλκεις τῶν σῶν; διατί ταῦτα ἐπιτάττων οὐ παρέρχῃ σὺ, μὴ ταῦτα πλήρους, εἰσέμοι; οὐχὶ μείζονά σοι διακονεῖται ὑπηρεσίαν,

ἢ σὺ τὰ

ἢ σὺ τὰ σωματικὰ; διατί μὴ τὸν τοιοῦδε τέμνεις τὸν σὸν πρὸς τοῦτον ὑπηρέσιαν; ὁ χρὴ ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, σὺ θεραπείαν οὐ παρέχεις τῷ διδασκάλῳ μέγα τί ποιεῖς; ἀλλ' οὔτε σὺ βούλει παρασχεῖν, καὶ αὐτὸν κωλύεις. τί οὖν ἀπὸ τοῦ οὐνοῦ ζημιοῦ ὀφείλει; ἀλλ' οὐ βούλεται οὕτως ὁ λῃστής. τί οὖν οἱ ἀπόστολοι φησὶν ἐλευθέρους εἶχον δουλεύοντας; βούλει καὶ ἕτερα ἀκοῦσαι πῶς οἱ ἀπόστολοι δίκαιον; ἀποδημίας ἐποιοῦντο, μὴ αὐδρες ἐλεύθεροι, καὶ γυναῖκες ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ἀναπαύσεως, καὶ τὰς ψυχὰς, καὶ τὰς κεφαλὰς ὑπεστήσαντο τὰς ἑαυτῶν. ἄκουε δὲ καὶ τοῦ μακαρίου τούτου παραινοῦντος, καὶ λέγοντος. τοὺς οὖν τοιούτους, ἐντίμους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, μέχρι θανάτου ἤγγισε, παραβουλευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα ἀναπληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρὸς με λειτουργίας. ὁρᾷς τί φησι; σὺ δὲ οὐ λόγον προΐεσαι ὑπὲρ τοῦ πρὸς τὸν σὸν, μή τοιγε κίνδυνον τοσοῦτον ἀναδέχῃ. ἀλλὰ λούεσθαι φησὶν οὐ χρή. διατί εἰ τέμνοι; ποῦ τοῦτο κεκώλυται; οὐ δὲ γε ῥύπος καλὸν οὐδαμοῦ. ταῦτα ὁρῶμεν, οὔτε ἐγκαλούμενα, οὔτε θαυμαζόμενα. ἄμα γάρ ἐστιν ἅπερ ἐπέταξεν τὸν ἐπίσκοπον ἔχειν. ἀνέγκλητον εἶναι, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν. ταῦτα ἀσκεῖται ὁ ἀπόστολος. ταῦτα χρὴ ἐπιζητεῖν παρὰ τοῦ ἄρχοντος, περαιτέρω δὲ μηδέν. οὐκεῖ τοῦ παύλου ἀκριβέστερος. οὐ γὰρ πλήκτης, ἢ καὶ πάροινος, οὐ ὠμὸς, καὶ ἀνήμερος, κατηγορεῖ ἀναίδεια ταῦτα τοῦ ἐπισκόπου. οὐ τρυφᾷ, καὶ τοῦτο κατηγορία. οὐ δὲ δόξαν κενὴν τὸ σῶμα ἵνα σοι διακονῇ, οὐ ἐπιμελῆται ἵνα σοι χρήσιμος ᾖ, ὑπὲρ τούτων οὐκ ἐγκαλεῖσθαι δεῖ; οὐκοῖδας ὅτι ἀσθένεια σωματικὴ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀσθενείας οὐχ ἥττον κὴ ἡμᾶς βλάπτει κὴ τὴν ἐκκλησίαν; διατί διορθοῦται αὐτὴν ὁ παῦλος μάφων τῷ Τιμοθέῳ, οἴνῳ ὀλίγῳ δεῖ σὲ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. εἰ μὲν γὰρ ψυχῆ μόνῃ τὴν ἀρετὴν κατορθοῦμεν, οὐκ ἔδει φροντίζειν τοῦ σώματος. τί δὲ ὅλως, μὴ γέγοναμεν; εἰ δὲ πολλὴ τούτου ἡ σωτηρία, πῶς οὐκ ἔχει τις ἐν οἷς ἀμελεῖν τούτου; ἔσω γάρ τις ἀνὴρ ἐπισκοπῆς πεπιμημένος, καὶ τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας τὴν προστασίαν ἐγκεχειρισμένος. καὶ τὰ μὲ ἔξω ἐστὶν ἔσω ἀνάρετος, καὶ πάντα ἔχων ἅπερ ἔχειν ἁρμόζει τὸν ἱερωμένον. διὰ παντὸς δὲ τῇ κλίνῃ προσδεδέσθω τοῦτο πολλῆς ἀρρωσίας. τί οὗτος ὀνήσει δικαιώσεται; ποίαν ἀποδημίαν φέλαδαι; ποίας ἐπισκέψεις ποιήσασθαι; τίνι ἐπιπλήξαι; τίνα νουθετῆσαι; ταῦτα εἶπον, ἵνα εἰδῆτε μὴ ἁπλῶς ἐγκαλεῖν, ἵνα εἰ δῆτε μεθ' ὃν ἀποδέχεσθαι, ἵνα καὶ εἷς ἐφίεται τῆς ἀρχῆς, τὰς νιφάδας τῶν κατηγοριῶν ὁρῶν, τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν σβεννύη. μέγας ὄντως κίνδυνος, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δεόμενος χάριτος, καὶ τῆς εἰρήνης, ἣν εὐχόμεθα ἡμῖν εἶναι πολλὴν, καὶ ἡμεῖς ὑμῖν. ἵνα ἀμφότεροι κατορθώσαντες τὴν ἀρετὴν, οὕτω τύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἐν χῷ ἰῦ κῷ ἡμῶν.

Λόγος, β'.

» Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ
» πόλιν, πρεσβυτέρους. ὡς ἐγώσοι διεταξάμην. εἴτις ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέ-
» κνα ἔχων πιστὰ μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. Τοῖς μὲν παλαιοῖς ἀνδράσιν ἅπας ὁ βίος, ὡς ἐνεργὸς καὶ ἀγωνίος, ἡμῖν δὲ, οὐχ οὕτως, ἀλλὰ ῥᾳθυμίας μεστός. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, ᾔδεσαν ὅτι διαβολὴν εἰς τὸν κόσμον παρῆλθησαν, ἵνα τῷ παραγαγόντι κατὰ γνώμην ἐργάζωνται. ἡμεῖς δὲ ὡς διαβολὴν παραχθέντες, ἵνα ἐσθίωμεν, καὶ πίνωμεν καὶ

τρυφῶμεν,

πρυφῶμεν, οὕτως οὐδενὸς τῶν πνευματικῶν λόγον ποιούμεθα, οὐ περὶ τῶν ἀποστόλων λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν μετ' αὐτούς. ὁρᾷς γοῦν αὐτοὺς πάντα διατρέχοντας, καὶ ὥσπερ τινος ἔργου τούτου ἐπειλημμένους; καὶ δι' ὅλου ἐν ξένῃ διατρίβοντας; οὐκ ἔχοντας πόλιν ἴδιαν τῆς γῆς; ἄκουσον γοῦν τοῦ μακαρίου τούτου τί φησί. τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, καθάπερ οἰκίαν μίαν τὴν οἰκουμένην διανεμόμενοι, οὕτως ἅπαντα διῴκονόμουν, καὶ τῶν ἁπάντων οὗ ἐπεμέλουν, ὁ μὲν ἔβλεπε, ὁ δὲ, ἐκεῖνο λαβὼν τὸ μέρος. τούτου χάριν φησὶ κατέλιπόν σε ἐν τῇ κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ. οὐκ ἐπιτακτικῶς αὐτῷ παραινεῖ τέως. ἵνα ἐπιδιορθώσῃ φησὶν. ὁρᾷς ψυχὴν φθόνου πάντος καθαρὰν; πάντα χοῦ τὰ τῶν μαθητευομένων χρήσιμον ζητοῦσαν; οὐκ ἀκριβολογουμένην; εἴτε δι' αὐτοῦ, εἴτε δι' ἑτέρου γένοιτο; ἔνθα μὲν γὰρ ἴδιον κίνδυνος καὶ δυσκολία, αὐτὸς κατώρθου παρών. ἃ δὲ ζημίαν μᾶλλον ἔφερεν, ἢ ἔπαινον εἶχε, ταῦτα ἐπιτρέπει τῷ μαθητῇ, τῶν ἐπισκόπων λέγω τὰς χειροτονίας καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα ἐδεῖτο τινος ἐπιδιορθώσεως. ὡς οὐ εἰ ποιᾷς πλείονος καταρτισμοῦ. τί λέγεις εἰ πέμοι τὰ σὰ προσδιορθοῦται; καὶ οὐχ ἡ ἡμῖν τὸ πρᾶγμα αἰσχρὸν οὐδὲ αἰσχύνην φέρειν; οὐδαμῶς. πρὸς γὰρ τὸ κοινὸν κέρδος ὁρῶ μόνον. εἴτε δὲ δι' ἐμοῦ, εἴτε δι' ἑτέρου γένοιτο, οὐδὲν ἐμοὶ διαφέρει. οὕτως χὴ προειρῆσθαι, μὴ τὴν ἰδίαν τιμὴν ζητεῖν, ἀλλὰ τὸ κοινῇ συμφέρον. καὶ καταστήσῃς φησὶ κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους. τοὺς ἐπισκόπους ἐνταῦθα φησί. καθὼς ἀλλαχοῦ ὑμῖν εἰρηται. ὡς ἐγώσοι διεταξάμην. εἴτις ἀνέγκλητος, καὶ κατὰ πόλιν φησί. οὐ γὰρ ἐβούλετο πᾶσαν τὴν νῆσον ἐπιτρέψαι ἑνί. ἀλλ' ἕκαστον ἰδίαν ἔχειν φροντίδα, καὶ μεριμνᾶν. οὕτω γὰρ αὐτῷτε εἶναι τὸν πόνον κοῦφον, καὶ τοὺς ἀρχομένους πλείονας ἀπολαύσεσθαι τῆς ἐπιμελείας. εἰγε μὴ εἰς πολλῶν ἐκκλησιῶν προστασίαν ὁ διδάσκαλος περιέρχοιτο, ἀλλὰ σχολάζοι μιᾷ μόνῃ, καὶ ταύτην κατακοσμοῖ. εἴτις φησὶν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. τίνος ἕνεκεν, καὶ τὸν τοιοῦτον εἰς μέσον παράγει; ἐπισημαίνει τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς τὸν γάμον διαβάλλοντας, δεικνὺς ὅτι τὸ πρᾶγμα οὐκέτι ἀναγές, ἀλλ' οὕτω τίμιον, ὡς μετ' αὐτοῦ δύνασθαι καὶ ἐπὶ τὸν ἅγιον ἀναβαίνειν θρόνον. ἐν ταύτῳ δὲ καὶ τοὺς ἀσελγεῖς κολάζων, μὴ οὐκ ἄφεις μετὰ δεύτερον γάμον τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίζεσθαι ταύτην. ὁ γὰρ πρὸς τὴν ἀπελθοῦσαν μὴ δὲ μίαν φυλάξας σύνοιαν, πῶς οὗτος γένοιτο προστάτης καλός; τίνα οὐκ ἂν ὑποπτεύσῃ κατηγορίαν; εἴτε γὰρ πάντες, εἴτε ὅτι εἰ μὴ κεκώλυται παρὰ τῶν νόμων τὸ δευτέροις ὁμιλεῖν γάμοις, ἀλλ' ὅμως πολλὰς ἔχει τὸ πρᾶγμα κατηγορίας. οὐδὲ μίαν οὖν παρέχειν λαβὴν τοῖς ἀρχομένοις τὸν ἄρχοντα βούλεται. διαβολῆς πάθησιν. εἴτις ἀνέγκλητος. τοῦτέστιν εἰ κατηγορίας ὁ βίος αὐτῷ ἐλεύθερος γέγονεν. εἰ μηδεὶς ἔχει ἐπίσημον εἰπεῖν ἐν τῇ ζωῇ. ἄκουε τοῦ χῦ λέγοντος. εἰ γὰρ τὸ φῶς φησὶ τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον; τέκνα ἔχων πιστὰ μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. σκοπήσωμεν πῶς πολλὴν ἡμῖν ἐνταῦθα τὴν πρόνοιαν, ὁ γὰρ τοῦ τοῦ παίδων διδάσκαλος γενέσθαι μὴ δυνηθείς, πῶς ἂν ἑτέρων γένοιτο; εἰ οὓς ἐξαρχῆς εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ μὴ ἔτρεφε, μὴ καθ' ὧν μὴ παρὰ τὸν νόμων, μὴ παρὰ τὴν φύσεως εἶχεν ἐξουσίαν ῥυθμίσαι οὐκ ἴσχυσε, πῶς ἂν τοὺς ἔξωθεν ὠφελῆσαι δυνήσεται; εἰ μὴ γὰρ πολλὴ νουθεσία εἴη πρὸς, οὐκ ἂν ὧν ἐξαρχῆς ἔλαβεν ἐξουσίαν, τοὺς περιεστῶτας γενομένους κακούς. οὐ γὰρ ὅτιν οὐκέτιν ἐξαρχῆς μὴ πολλῆς προφέντα τὴν ἐπιμελείας, γενέσθαι κακὸν, μὴ

πολλῆς

πολλῆς ἀπολαύσαντα ἀπουδῆς. οὐ γὰρ ὅτι φύσει τὰ ἁμαρτήματα, ἵνα τοσαύτης περιγένηται προνοίας. εἰ δὲ ἐν δευτέρῳ ταῦτ' ἀπαίδων πάθοιτο ὁ περὶ τὰ χρήματα σχολάζων, μὴ οὐ τοσαύτην αὐτῶν ἐποιεῖτο ἀπουδήν, μὴ οὕτως ἀνάξιος. εἰ γὰρ ὅπου ἡ φύσις ἠνάγκαζεν, οὕτως ἀργὸς ἦν, ἢ οὕτως ἀνόητος, ὡς μᾶλλον τῶν χρημάτων φροντίζειν, ἢ αὐτῶν, πῶς ἂν οὗτος ἐπὶ τὸν θρόνον ἀναχθείη, καὶ τὴν τοσαύτην ἀρχήν; εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἠδύνατο, πολλὴ τῆς νωθείας ἡ κατηγορία. εἰ δὲ οὐκ ἀπούδασε, πολλὴ τῆς ἀργίας ἡ μέμψις. ὁ τοίνυν τῶν παίδων ἀμελῶν τῶν ἑαυτοῦ, πῶς ἀλλοτρίων ἐπιμελήσεται; καὶ οὐκεῖτε μὴ ἁπλῶς ἄσωτος, ἀλλὰ
» μὴ δὲ διαβολὴν ἔχειν τοιαύτην, μὴ δὲ πονηρᾶς εἶναι δόξης. Δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον φῆ
» ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην.
Ὁ μὲν γὰρ ἔξωθεν ἄρχων ἐπειδὴ νόμῳ κρατεῖ, καὶ ἀνάγκῃ, εἰκότως οὐ πολλαχοῦ τῆς τῶν ἀρχομένων γνώμης κοινωνεῖ. ὁ μέντοι ἐκόντων ὀφειλόντων ἄρχειν, καὶ χαίειν αὐτῷ τὰ ἀρχῆς εἰδότων, αὖ οὕτως τὸ πρᾶγμα καταφήσῃ ὡς ἀπὸ τῆς οἰκείας γνώμης μόνον πάντα ποιεῖν, καὶ μηδενὶ μεταδιδῶ λόγου, τυραννικώτερον μᾶλλον, ἢ δημοτικώτερον τὴν ἐπισκοπὴν ἐποίησε. δεῖ γὰρ φησιν ἀνέγκλητον εἶναι ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον. πῶς γὰρ ἑτέρους παιδεύσει κρατεῖν τῶν πάθους τούτου; ἑαυτὸν μὴ παιδεύσας, εἰς πολλὰ γὰρ ἡ ἀρχὴ ἐξάγει, καὶ χαλεπώτερον ποιεῖ, καὶ δυσάρεστον. καὶ τὸν σφόδρα ἐπιεικῆ, μυρίαις ἀνάγκαις ἐποίησε εἰπεῖν ἃ οὐκ ἦν ὀργῆς, αὖ μὴ ἦν θεοῦ μεμελετηκὼς πρότερον, καὶ χαλεπώτερος ἔσται. καὶ πολλὰ διαφθερεῖ, καὶ ἀπολέσει τῶν τῆς ἀρχῆς. μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην. τὸν ὑβριστὴν ἐντεῦθεν φῆ. νουθετοῦντα γάρ, ἢ ἐπιπλήττοντα πάντα χρὴ ποιεῖν, μὴ ὑβρίζοντα. ποία γὰρ ἀνάγκη ὕβρεως εἰ σώφρων; φοβεῖν χρὴ τῇ τῆς γεέννης ἀπειλῇ, δεδιέναι, καὶ πικνεῖσθαι. ὁ γὰρ ὑβρισθείς, θρασύτερος γίνεται, μᾶλλον κατα φρονεῖ τοῦ ὑβρίζοντος. οὐδὲν γὰρ οὕτως ποιεῖ κατα φρόνησιν, ὡς ὕβρις καὶ αἰσχύνει τὸν ὑβρίζοντα μᾶλλον. καὶ οὐκ ἄφησιν εἶναι αὐδέσμων ὡς δεῖ. πολλῆς αὐτοῖς τῆς δυλαβείας γέμειν τὸν λόγον χρή. ἐν τοῖς ἁμαρτήμασι μνήμην ἔχειν τῆς μελλούσης κρίσεως. πάσης δὲ κρίσεως εἶναι καθαρόν. εἰ δέ τινες εἶεν οἱ κωλύοντες τὰ δέον
» τα ποιεῖν, μὴ πάσης αὐθεντίασε μετέναι τὸ πρᾶγμα. Μὴ πλήκτην φῆ. Ἰατρὸς ὅτιν ὁ διδάσκαλος, τῶν ψυχῶν. ὁ δὲ ἰατρὸς οὐ πλήττει, ἀλλὰ τὰ σκληρότα διορθοῦται. καὶ
» θρασύνεται. Μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον,
» ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου. Εἴ δές πόσην ἐπίτασιν ἀρε τὰ ἀπαίτησε; μὴ αἰσχροκερδῆ φησι, τουτέστι πολλὴν ὑπεροψίαν χρημάτων ἐπιδεικνύμενον. φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, τὰ αὐτοῦ πάντα, τοῖς δεομένοις φῆ προϊέμενον, ἐγκρατῆ. οὐ τὸν νηστευτὴν εἶπεν ἐντεῦθεν, ἀλλὰ τὸν πάθους κρατοῦντα, τὸν καὶ γλώττης, καὶ χειρὸς, καὶ ὀφθαλμῶν ἀκολάστων. δῆλον γάρ ὅτιν ἐγκράτεια τὸ μηδενὶ ὑποσύρεσθαι πάθει. ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ διδαχὴν πιστοῦ λόγου. ἐντεῦθεν τοὺς φησιν, ἢ τοῦ διὰ πίστεως παραδεδομένου. οὐ δεομένου συλλογισμῶν, οὐδὲ ζητημάτων, ἀντεχόμενον, φροντίζοντα, ἔργον δῆλον ποιούμενον. τί οὖν αὖ λόγων ἄπειρος ἢ τῶν ἔξωθεν; διαδῆλον εἶ-
» πον τοῦ κατὰ διδαχὴν πιστοῦ λόγου. Ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν, καὶ τοὺς ἀντιλέ-
» γοντας ἐλέγχειν. Ὥστε οὐ χρεία κόμπου ῥημάτων, ἀλλὰ φρενῶν, καὶ γραφῶν ἐμπειρίας καὶ νοημάτων δυνάμεως. οὐχ ὁρᾷς παῦλον τρεφάμενον τὴν οἰκουμένην ἅπασαν; καὶ

μείζονα

μείζονα ἰσχύσαντα, μὴ πλάτωνος, μὴ τῶν ἄλλων ἁπάντων; ἀπὸ τῶν σημείων φῇ, οὐκ ἀπὸ τῶν σημείων μόνον. εἰ γὰρ ἐπέλθοις τὰς πράξεις τ ἀποστόλων, πολλαχοῦ αὐτὸν εὑρήσεις ἀπὸ τῆς διδασκαλίας κρατοῦντα. δίκαιον φῇ. ὥστε δεῖ τὸν ἄνδρα δίκαιον, ἵνα δύνασθαι ᾖ, μὴ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ. τοῦτέστι πρὸς φυλακὴν τ οἰκείων, πρὸς ἀνατροπὴν τῶν ἐχθρῶν, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. τούτου γὰρ μὴ ὄντος, πάντα οἴχεται. ὁ γὰρ οὐκ εἰδὼς μάχεσθαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ αὐχμαλωτίζειν πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ καθαιρεῖν, οὐκ εἰδὼς ἃ χρὴ περὶ τῆς ὀρθῆς διδάσκειν διδασκαλίας, πόρρω ἐστὶ θρόνου διδασκαλικοῦ. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ ἐν τοῖς ἀρχομένοις εὔροις ἄν. οἷον τὸ ἀνεπίληπτον, τὸ τέκνα ἔχειν ἐν ὑποταγῇ, τὸ φιλόξενον, τὸ δίκαιον, τὸ ὅσιον. ὃ δὲ μάλιστα χαρακτηρίζει
» τὸν διδάσκαλον, τοῦτο ἐστί. τὸ δύνασθαι κατηχεῖν τὸν λόγον, οὗ πρόνοια οὐδὲ μία νῦν. Εἰσὶ γὰρ
» πολλοὶ καὶ ἀνυπότακτοι ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλιστα ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπι
» στομίζειν. Ὁρᾷς πῶς δείκνυσι πόθεν εἰσὶ τοιοῦτοι; οὐ βούλονται ἄρχεσθαι, ἀλλὰ ἄρχειν. τοῦτο γὰρ ἡνίξατο, ὅταν οὖν ὦσι μὴ δύνωνται, μὴ διατάττε τούτοις ἀλλ' ἐπιστόμιζε. εἰς τ τῶν ἄλλων ὠφέλειαν. τί οὖν τὸ κέρδος, εἰ ἀνυπότακτοί εἰσι; τίνος ἕνεκεν ἐπιστομίζειν χρή;
» Οἵτινες φῇ ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν.
Εἰ γὰρ τὴν διδασκαλίαν ἀνεδέξατο, οὐχ ἱκανὸς δὲ ὄντι ἐκείνοις μάχεσθαι, οὐδὲ ἐπιστομίσαι αὐτοὺς οὕτως ἀναισχυντοῦντας, τῆς τῶν ἀπολλυμένων βλάβης καθάπαξ αὐτὸς γενήσεται. εἰ γὰρ παραινεῖ τις λέγων, μὴ ζήτει γενέσθαι κριτής, εἰ μὴ ἰσχύεις ἐξαίρειν ἀδικίαν, πολλῷ μᾶλλον ἐνταῦθα αὖ εἴποις, μὴ ζήτει γενέσθαι διδάσκαλος, εἰ τ τὸ πράγματος ἀρετῆς ἀντέχῃ, ἀλλὰ καὶ ἑλκόμενος ἀποπήδα. ὁρᾷς πανταχοῦ τὴν φιλαργυρίαν, τ αἰσχροκέρδειαν αἰτίαν ταύτ; διδάσκοντες φῇ ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν. Ἡ διπλόη.
Οὐδὲν γάρ ὄντι ὃ μὴ λυμαίνεται ταῦτα τὰ πάθη, ἀλλ' ὥσπερ πνεύματα πνοαὶ ἄγριαι εἰς γαλήνην ἐμπεσόντα πέλαγος ὅλον αὐτὸ κάτω θεν ἀναστρέφουσιν, ὡς καὶ τ ἄμμον τοῖς κύμασιν ἀναμιγνύουσιν, οὕτως ταῦτα τὰ πάθη εἰς ψυχὴν εἰσιόντα, πάντα ἄνω, καὶ κάτω ποιεῖ. πηροῖ τὸ διορατικὸν τῆς διανοίας. μάλιστα δὲ ἡ τῆς δόξης μανία. χαλεπὴ γάρ, δύσκολον καταφρονῆσαι τοῦ βουλομένου. τῆς δὲ παρὰ τ πολλῶν τιμῆς ὑπερίδειν, πολλοῦ δεῖ πόνου. μεγάλης φιλοσοφίας, ψυχῆς τινὸς ἀγγελικῆς, αὐτῆς ἀστομένης τῆς κορυφῆς τῆς τοῦ οὐνοῦ. οὐ γάρ ὄντιν οὐκέτιν οὐδέν, οὕτω πάθος τυραννικόν, καὶ πανταχοῦ κρατοῦν ἐκπλέοντος μὲν καὶ ἐλάττονος μοίρας, πανταχοῦ δὲ ὅμως. πῶς οὖν οὖν αὐτοῦ περιγενοίμεθα; εἰ μὴ μὴ καταπράξος, ἀλλὰ κἂν, ἐξ ἐλαχίστου μέρους, αὖ εἰς τὸν ὠκεανὸν ἀναβλέπωμεν, αὖ τὸν ὃν ἔχωμεν περὶ ὀφθαλμῶν, αὖ μείζω τῶν γιγάντων λάβωμεν λογισμόν. ἐννόησον ὅταν ἐπιθυμῇς δόξης, ὅπ αὐτῆς ἐπέτυχες, καὶ μάθε τὸ τέλος, καὶ οὐδὲν εὑρήσεις. ἐννόησον ὅσην ἔχει τ ζημίαν τὸ πρᾶγμα, ὅσων καὶ ἡλίκων ἀποστερεῖ ἀγαθῶν. τοὺς μὲν γὰρ πόνους ὑποφήσῃ, μὴ τοὺς κινδύνους, τῶν δὲ καρπῶν ἀποστερήσῃ, καὶ τ ἐπάθλων. ἐννόει ὅτι πλεῖστοι κακοὶ. καὶ καταφρόνησον αὐτῶν τῆς δόξης. καθένα ἕκαστον ἀναλόγισαι τί ὄντι, καὶ ὄψει τὸ πρᾶγμα γέλωτος γέμον. ὄψει ὅτι αἰσχύνης μόνον, ἡ δόξα τὸ πρᾶγμα ἐστί. μὴ μετὰ ταῦτα ἀνάγαγε τὸν λογισμὸν ἐπὶ τὸ ἄνω θέατρον, ὅταν ἀγαθόν τι πράττων ἐννοῇς, ὅτι δεῖ, μὴ ἀνοῖς δεῖξαι. μὴ ζήνας ἐπιζητῇς θεατὰς τοῦ πράγματος, μὴ ὠδίνῃς, ὥστε ὀφθῆναι, ἐννόησον ὅτι ὁ θεὸς ὁρᾷ, μὴ πᾶσαν ἐκείνῳ

στρεννύεις

σβεννύεις τὴν ἐπιθυμίαν. ἀναχώρησον ἐκ τῆς γῆς. πρὸς ἐκεῖνο ἰδὲ τὸ θέατρον τὸ ἐν οὐρανοῖς. ἄνοι καὶ ἐπαινέσωσιν, ἀλλ' ὕστερον ἐμέμψαντο, ἀλλὰ φθονοῦσιν, ἀλλ' ἐπιλαμβάνονται. κἂν μὴ ᾖ ἐξ ὧν ποιῶσιν, οὐδὲν ὅλως ὠφελήσουσι τὸν ἐπαινούμενον. ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ χαίρει ἐπαινῶν ἡμῶν τὰ κατορθώματα. εἶτα ὀρθῶς; ἢ πρότερον ἐπέτυχες; καὶ τί τὸ κέρδος; εἰ μὲν γὰρ ὠφελήθησαν οἱ προπίσαντες, καὶ μετεβάλοντο, ἢ βελτίους ἐγένοντο, καὶ τὰ πρότερον κακῶν ἀπέστησαν, δεῖ χαίρειν ὄντως οὐκέτι τοῖς ἐπαίνοις τοῖς γενομένοις, ἀλλὰ τῇ μεταβολῇ τῇ καλῇ, καὶ θαυμαστῇ. εἰ δὲ διαπαντὸς μὲν ἐπαινοῦντες, μὴ θορυβοῦντες, καὶ προτοῦντες διατελοῦσι, κερδοῦντα δὲ οὐδὲν ἀπὸ τῶν πρότων, ἀλγεῖν μᾶλλον χρή, ὅτι αὐτοῖς εἰς κρίμα ταῦτα γίνεται. ἀλλὰ βλάβειαν δόξαν ἔχεις; ἂν μὲν ὄντως ἡς βλαβὴς, καὶ μηδὲν ἑαυτῷ σωφρονίζας πονηρὸν, χαίρειν δεῖ. οὐκ ἐπειδὴ δοκεῖς, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶ. ἂν μέντοι μὴ ὢν τῆς τῶν πολλῶν δόξης ἐπιθυμῇς, ἐννόει ὅτι οὐχ οὗτοι κρινοῦσιν ἡμῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἀλλ' ὁ τὰ λανθάνοντα μὴ ἀκριβάζων ἐπιστάμενος. εἰ δὲ σωφρονίζων ἑαυτῷ ἁμαρτήματα καὶ θηρὸς εἶναι παρὰ πᾶσιν ὑποπτεύῃ, οὐ μόνον οὐ χαίρειν δεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀλγεῖν, καὶ πένθος πικρὸν, τὴν ἡμέραν ἐννοοῦντα συνεχῶς, καθ' ἣν πάντα ἀποκαλύπτεται, καθ' ἣν τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους φωτίζει. τιμῆς ἀπολαύεις; διακρούου ταύτην, εἰδὼς ὅτι σε ὀφειλέτην καθίστησιν. οὐδείσοι παρέχει ζημίαν; καὶ χαίρειν δεῖ τούτῳ. οὐ γάρσοι μὴ τῶν ἀγῶνων, καὶ τοῦ προβάλλει), ὃ τιμῆς ἀπήλασας. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὡς μὴ τῶν ἀγώνων ἐργασιῶν, καὶ τοῦ φῂ ὁ δεῖνα τοῦ προφήτου; ἔλαβον ἐκ τῶν ὑμῶν ὑμῶν εἰς προφήτας, καὶ ἐκ νεανίσκων ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν. κἂν τοίνυν κερδανεῖς, ὅτι οὐκ ἔσῃ ψευδωνύμως μείζονι ζημίᾳ. ὁ μὲν γὰρ μὴ ζημούμενος ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ καταφρονούμενος, μὴ οὐδὲ λόγου τινὸς ἀπολαύων, ἀλλὰ καὶ ὑβριζόμενος, καὶ διαβαλλόμενος, εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον, τοῦτο γοῦν κερδαίνεται τὸ μὴ καὶ τούτου ψευδώνυμος εἶναι, τοῦ ζημιοῦσθαι παρὰ τῶν ὁμοδούλων. μὴ δὲ πολλὰ δὲ ἕτερα χαίρειν, συμβαλλε), τὰ ψεύδη, οὐδὲ ἐὰν θέλῃ, μέγα φρονήσει ποτὲ, εἰ ἑαυτῷ μόνῳ προσέχει. ὁ μέντοι πολλῆς ἀπολαύων τιμῆς, πρὸς τῷ μὴ ὠφελεῖσθαι μεγάλων ὑπευθύνως, μὴ εἰς ἀπόνοιαν αἴρεται, μὴ εἰς κενοδοξίαν, καὶ γίνεται δοῦλος ἀνῶν. εἶτα τῆς δεσποτείας ζημίας αὐξομένης, πολλὰ ἀναγκάζεται ποιεῖν, ὧν οὐ βούλεται. ὡς οὖν εἰδότες ὅτι τοῦτο βέλτιον ἡμῖν, ἢ ἐκεῖνο, μήτε ζητῶμεν τιμὰς, μὴ τὰς παρεχομένας διακρούωμεν, ἀποῤῥίπτωμεν ἀφ' ἑαυτῶν, σβεννύωμεν τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην. ταῦτα καὶ πρὸς ἄρχοντας, καὶ πρὸς ἀρχομένους ἡμῖν εἰρήσθω. ψυχὴ γὰρ τιμῆς ἐπιθυμοῦσα, καὶ τοῦ δοξάζεσθαι, οὐκ ὀφέσται τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. οὐκ ἐμὸς οὗτος ὁ λόγος, οὐδὲ ἐμὰ τοῦ λέγω ῥήματα, ἀλλὰ τοῦ θείου πνεύματος. οὐκ ὀφέσται, κἂν ἀρετὴν ἐργάζεται. ἀσέχουσι γάρ φησι τὸν μισθὸν αὐτῶν. ὁ τοίνυν μισθὸν μὴ λαμβάνων, πῶς ὀφέσται τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; οὐκωλύω δόξης ἐφίεσθαι, ἀλλὰ δόξης βούλομαι τῆς ἀληθοῦς τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ. οὗτος ὁ ἔπαινος φῂ οὐκ ἐξ ἀνῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν τῷ κρυπτῷ ὦμεν βλέπει, μὴ περικείμενοι τοῦφον πολύν, καὶ σκιὰν καὶ ὑπόκρισιν. ῥίψωμεν τοῦ προβάτου τὴν δορὰν, μᾶλλον δὲ γενώμεθα πρόβατα. οὐδὲν τῆς τῶν ἀνῶν δόξης οὐδαμινώτερον. εἶτε γὰρ μοι. ἐὰν ἴδῃς παίδων πλῆθος μικρῶν ὑπομαζίων λέγω, ἆρα ἐπιθυμεῖς τῆς δόξης τῆς παρ' ἐκείνων; οὕτως πρὸς τοὺς ἀνοῦς διάκεισο πάντας δόξης ἕνεκεν. διὰ τοῦτο κενοδοξία λέγεται. οὐχ ὁρᾷς τὰ προσωπεῖα, ἃ περιτίθενται οἱ τῆς σκηνῆς;

πῶς μὲν

πῶς μὲν δὲ καλά; πῶς δὲ λαμπρά; πῶς δὲ εἰς τὴν ἐκάστην ἀκρίβειαν τῆς διαπλασμένας; ἔχεις μοι δεῖξαι ὄψιν τοιαύτην ἐπὶ τῆς ἀληθείας; οὐδαμῶς. τί οὖν ἄρα ἠρέσθης αὐτῶν ποτέ; οὐ. διατί; ἐπειδὴ διάκενα ἐστί, καὶ μιμεῖται κάλλος, οὐκέστι δὲ κάλλος. οὕτως καὶ ἡ δόξα διάκενος ἐστί. μιμεῖται δόξαν, οὐκέστι δὲ δόξα. ἐκείνη μὲν μένει ἡ φυσικὴ ἡ ἔνδον, αὕτη δὲ ἡ ἔξω ἐπικειμένη, ἐπικρύπτει πολλάκις τὴν ἀμορφίαν, ἐπικρύπτει παρὰ αὐτοῖς, καὶ μέχρι τῆς ἐσπέρας. τὸ δὲ θεάτρου λυθέντος, καὶ τὸ προσωπεῖον ἐπαρθέντων, ἕκαστος ὁποῖός ἐστι, δῆλος φαίνεται. μὴ τοίνυν ὡς ἐν σκιᾷ, καὶ ὑποκρίσει, τὴν ἀλήθειαν μετέλθωμεν. εἰ δὲ χάρμα, τί κάλλον ἔχει τὸ περιβλέπεσθαι παρὰ τῶν πολλῶν; κενοδοξία ἐστί, καὶ οὐδὲν ἕτερον. ἐπεὶ καὶ ἐλθὲ εἰς τὴν οἰκίαν, μὴ γενοῦ μόνος. καὶ διὰ τέως διερρύη τὸ πᾶν. ἐνέβαλες εἰς τὴν ἀγοράν; ἐπέσχες τοὺς παρόντας; καὶ τί τὸ πλέον; οὐδέν. ἐσβέσθη, καὶ ἀπῆλθεν ὡς κάπνος διαλυθείς. τῶν οὖν ἀνυποστάτων οὕτως ἐρῶμεν; μὴ πόσης ζημίας ἀλογίας εἰσόμεθα, πόσης ἀνοίας; πρὸς ἓν τοίνυν ὁρῶμεν μόνον. πῶς ὁ θεὸς ἐπαινέσει. οὐ δῆλον σκοπῶμεν, οὐδέποτε ζητήσομεν τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ κἂν γένηται, καταφρονήσομεν, καταγελασόμεθα, διαπτύσομεν. ὡς οὐ εἰ χρυσίου μὲν ἐφιέμενοι, πηλὸν δὲ λαμβάνοντες, οὕτω διακείσόμεθα. μὴ ἐπαινείτω ὁ θεῖος, οὐδὲν γὰρ ὠφέλησε. κἂν ψέξῃ, οὐδὲν ἔβλαψεν. ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ, ζημίαν ἐχεῖ κέρδος, καὶ ζημίαν. τὰ δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, πάντα μάταια. καὶ κατὰ δῆλον ἐξισούμεθα τῷ θεῷ. ὅπου δεῖται τῆς παρ' ἀνθρώπων δόξης ἐκεῖνος. δόξαν γάρ φησι παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. μικρὸν μὲν οὖν δῆλον εἰσόμεθα; ὅταν μὴ θέλῃς καταφρονεῖν δόξης, ἐπεὶ ὅτι τῷ θεῷ ἴσος γίνομαι καταφρονήσας. καὶ διὰ τέως καταφρονήσεις. οὐ γὰρ ὅτιν αὐτὸν δόξης δοῦλον, μὴ πάντων ἐσῇ δοῦλον, καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρακοδόλων δουλικώτερον. οὐ γὰρ ἐπιτάττομεν ζητεῖν τοιαῦτα τοῖς δούλοις τοῖς ἡμετέροις, οἷα ἐκεῖνοι τοῖς ὑπ' αὐτῆς ἀλοῦσιν, αἰσχρὰ καὶ αἰσχύνης γέμοντα πράγματα μὴ φθέγγεσθαι ποιεῖ, καὶ πάσχειν. καὶ μάλιστα ὅταν ἴδῃ ὑπακούοντας, ἐπιτείνει μᾶλλον τὰ ἐπιτάγματα. φύγωμεν οὖν, φύγωμεν παρακαλῶ τὴν δουλείαν ταύτην. πῶς δὲ φησι δῆλον ποιήσομεθα; αὖ φιλοσοφήσωμεν περὶ τῶν ἐν ζωῇ θαι. αὖ ἴδωμεν ὅτι τὰ παρόντα πράγματα, ὄναρ ἐστὶ καὶ σκιά, μὴ οὐδὲν ἕτερον, δυσκόλως αὐτῆς περιεσόμεθα. καὶ οὔτε ἐν τοῖς μικροῖς, οὔτε ἐν τοῖς μεγάλοις ἁλωσόμεθα. αὖ δὲ ἐν τοῖς μικροῖς καταφρονῶμεν, καὶ ἐν τοῖς μείζοσι ῥᾳδίως περιεσόμεθα. πόρρωθεν οὖν ἀναστέλλωμεν αὐτῆς τὰς πηγάς. αὗται δέ εἰσιν αὐτοῖα, μὴ τὰ σεαυτοῦ κεκτῆσθαι ψυχήν. ὡς ἐὰν ὑψηλὸν λάβωμεν φρόνημα, δῆλον ποιήσομεθα καὶ τῆς παρὰ τῶν πολλῶν τιμῆς ὑπεριδεῖν, καὶ πρὸς τὸν οἰκεῖον τείναι τὴν διάνοιαν, καὶ τῶν ἐκεῖ ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, γ'.

» Εἴ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης, κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν, ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως. ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφομένων τὴν » ἀλήθειαν. Πολλὰ ἐν ζωῇ θαι ἐστὶ τὰ ζητούμενα. πρῶτον μὲν τίς ὁ εἰρηκώς. δεύτερον δὲ, τί δήποτε ὁ παῦλος αὐτοῖς ἐχρήσατο. τρίτον, ὅτι οὐδὲ ὀρθῶς ἔχουσαν μαρτυρίαν παρήγαγε. φέρε οὖν καὶ ἕτερα προσθέντες, οὕτως κυρίαν τὴν λῦσιν ἐπαγάγωμεν. καὶ γὰρ ὅτε τοῖς ἀθηναίοις

τοῖς ἀθηναίοις διελέγετο, μεταξὺ τὰ δημηγορέισθαι φῆ. ἀγνώσῳ θεῷ. μὴ πάλιν. τῷ γὰρ μὴ γένος ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιηταὶ εἰρήκασιν. Ἐπιμενίδης οὖν ἦν ὁ εἰρηκώς, κρὴς μὴ αὐτὸς ὤν, ἀλλὰ πόθεν κινούμενος, ἀναγκαῖον εἰπεῖν τι ὑπόθεσιν πρὸς ὑμᾶς, ἔχει δὲ οὕτως. οἱ κρῆτες τάφον ἔχουσι τοῦ διός, ἐπιγράφοντα ταῦτα. Ἐνταῦθα κεῖται, ὃν δίαι κατέλησουσι. διὰ ταύτην οὖν τὴν ἐπιγραφὴν ὁ ποιητὴς ψεύστας τοὺς κρῆτας κωμῳδῶν, προϊὼν, πάλιν ἐπάγει, αὖξων μᾶλλον τὴν κωμῳδίαν. καὶ γὰρ τάφον ὤν ἄνακτα, σὲ οἱ κρῆτες ἐτεκτήναντο, σὺ δ' οὐ θανές, ἐσσὶ γὰρ αἰεί. εἰ τίνων αὕτη ἡ μαρτυρία ἀληθὴς, ὅρα τὸ κίνδυνον ὅσος. εἰ γὰρ ἀληθὴς ὁ ποιητὴς, εἰπὼν ὅτι ἐψεύσαντο τεθνηκέναι τὸν δία εἰπόντες, ὡς φησιν ὁ ἀπόστολος, μέγας ὁ κίνδυνος. προσέχετε ἀγαπητοὶ μὴ πολλῆς τὰ κηρυθείσης. εἶπεν ὁ ποιητὴς, ὅτι ψεύδονται οἱ κρῆτες οἱ τὸν δία εἰπόντες τετελευτηκέναι, ἐβεβαίωσε τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν ὁ ἀπόστολος. οὐκοῦν κατὰ τὸν ἀπόστολον, ἀθανάτος ὁ ζεύς. αὖθις. χάρφισιν ἡ μαρτυρία ἀληθὴς ὅτι. τί οὖν ἐροῦμεν, μᾶλλον δὲ πῶς ὅτι οὐκ ἐπλούσαμεν. οὐκ οὖν εἶπεν ὁ ἀπόστολος, ἁπλῶς οὕτως ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν, μὴ ἀφελῶς, πρὸς τὸ ἦθος αὐτὸν τὸ ἐψευσμένον. διαπίπτει μὴ ἐπήγαγε τὸ, μὴ γὰρ τάφον ὤν ἄνακτα σὲ οἱ κρῆτες ἐτεκτήναντο; ὥστε οὐκ εἶπεν ὁ ἀπόστολος, ἀλλ' ὅτι καλῶς ὁ δεῖνα εἶπεν, ὅτι ψεῦσται εἰσὶν οἱ κρῆτες. οὐκ ἀντεῦθεν δὲ μόνον ἰσχυριζόμεθα, ὅτι οὐκ ὄντα θεὸν ὁ ζεύς. ἔνεστι γὰρ μὴ ἑτέρωθεν πολλαχόθεν κατασκευάζοντας, μὴ οὐχὶ ἀπὸ τῆς κρητῶν μαρτυρίας, σαφῶς ἀποδεῖξαι. ἁπλῶς δὲ οὐκ ἂν οὕτω εἶπεν αὐτοὺς ψεύδεσθαι. μᾶλλον δὲ εἰκὸς, μὴ ὄντα ἐψεῦσθαι αὐτούς. μὴ γὰρ μὴ ὄντας ἐνόμιζον θεούς. διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος ψεύστας αὐτοὺς εἶπεν. ἀλλὰ τὸ ζητούμενον, τί δήποτε ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἄγει τὰς μαρτυρίας, ὅτι μάλιστα τούτοις ἐντρέπομεν αὐτοὺς, ὅταν οἰκοθεν ἐνέγκωμεν τὰς μαρτυρίας, μὴ τὰς κατηγορίας, ὅταν τοὺς παρ' αὐτοῖς θαυμαστοὺς, τούτους ἐπιστήσωμεν αὐτοῖς αἰτιωμένους. διὰ τοῦτο μὴ ἑτέρωθεν εἰ κεχρῆ), λέγων. ἀγνώστῳ θεῷ. οἱ γὰρ ἀθηναῖοι ἐωρακὼς οὐκ ἐξ ἀρχῆς τοὺς θεοὺς πάντας παρέλαβον, ἀλλὰ κατὰ χρόνους, μὴ ἅμα πάντας, ὡς τὰ ἐκ τῶν ὑπερβορέων, ὡς τὰ τοῦ πανός, ὡς ἅμα μυρία ἐπήγαγον ὕστερον. οὗ δὴ καὶ ἐγὼ ἀπὸ τούτου, ὅτι εἰκὸς, μὴ ἅμα εἰσῆχθαι, ὑπὸ αὐτοῦ δὲ μηνοειδῆ, ἵνα μὴ περὶ ἐκείνου ὦσιν δίκαιοι κριταί, τούτῳ βωμὸν ἔστησαν, ἐπιγράψαντες, ἀγνώστῳ θεῷ. μονονουχὶ τοῦτο δηλοῦντες, μὴ εἴπῃς ἄγνωστος εἴη δῆτα. εἶπεν οὖν, ὅτι ὃν προλαβόντες ὑμεῖς ἐτέλεσατε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. τὸ δὲ, τῷ γὰρ μὴ γένος ἐσμέν, περὶ τοῦ διὸς εἴρηται τῷ ἀράτῳ, ὃς ἐπεὶ ἀρχόμεθα, μεταὶ δὲ διὸς μὲν ἀγυιαὶ, μεσταὶ δὲ θάλασσα, τότε ἐπήγαγε, τῷ γὰρ μὴ γένος ἐσμέν. δείκνυσι δὲ μᾶλλον κἀκεῖνος, ὅτι γεγόναμεν ἐκ θεοῦ. πῶς οὖν ὁ παῦλος τὰ περὶ τοῦ διὸς εἰρημένα, εἰς τὸν τῶν ὅλων εἴλκυσεν; οὐ τὰ περὶ τοῦ διὸς εἰρημένα εἴλκυσεν εἰς τὸν θεὸν, ἀλλὰ τὰ προσήκοντα τῷ θεῷ, μὴ οὐ γνησίως, οὐδὲ κυρίως ἐπιτεθέντα τῷ διΐ, ταῦτα ἀποδίδωσι τῷ θεῷ, ἐπεὶ μὴ τὸ δῆτα ὄνομα, αὐτοῦ μόνου ἐστὶ, μὴ παρανόμως ἐπικεῖται τοῖς εἰδώλοις. ἀλλὰ πόθεν ἐχρῆν αὐτοῖς διαλεχθῆναι; ἀπὸ τῶν προφητῶν; ἀλλ' οὐκ αὐτῶν ἐπίστευσαν. ἐπεὶ μὴ ἰουδαίοις, οὐδὲν ἀπὸ τῶν εὐαγγελίων φθέγγεται, ἀλλ' ἀπὸ τῶν προφητῶν. διὰ τοῦτο φησὶν, ἐγενόμην τοῖς ἰουδαίοις, ὡς ἰουδαῖος, τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον. τὸν μὴ ὄντα ποιεῖ. οἷον τὸν μέγαν, οὐ διὰ ἀγγέλων αὐτοὺς ἄγει, οὐδὲ διὰ προφήτου, οὐ διὰ ἀποστόλου, οὐ διὰ εὐαγγελιστοῦ, ἀλλὰ πόθεν; διὰ ἄρτου. ἐπεὶ δὴ γὰρ περὶ ταῦτα τὴν τέχνην εἶχον, ἐκεῖθεν αὐτοὺς εἵλκυσε. πάλιν τὸν βοῶν, τὸν τῶν βωστῆρα, ἐὰν πορευθῶσι φῇ τὴν δὲ τὴν ὁδὸν, ἀληθὴς ὅτιν ἡ τοῦ δι' ἀγανάκτησις, καθάπερ οἱ μάντεις ὑπετίθεντο. οὐκοῦν ἀληθεύουσιν οἱ μάντεις; ἄπαγε, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοὺς ἐλέγχει, μὴ κατὰ πλήθη. πάλιν τὸν ἐγγαστρίμυθον, μὴ γὰρ ἐπεὶ δὴ ταύτῃ ἐπίστευε, διὰ ταύτης ἐποίησεν ἀκοῦσαι τὸν σαούλ, τὰ μέλλοντα αὐτὸν καταλαμβάνειν. τίνος οὖν ἕνεκεν ἐπεκόμισε τὸν δαίμονα ὁ παῦλος τὸν λέγοντα, οὗτοι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας; τίνος δὲ ἕνεκεν, μὴ ἐκώλυεν τοὺς δαίμονας φθέγγεσθαι; ἐκεῖ μὲν εἰκότως. μὴ γὰρ τὰ σημεῖα προεχώρει. ἐπεὶ μὴ ἐντεῦθεν οὐκ ἀφῃρέθη, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν ἐκήρυττε, μὴ οἱ δαίμονες δὲ οὐ προσεκυνοῦντο. οὐκ ἦν γὰρ εἰδώλου τὸ φθέγγόμενον, ἵνα κωλυθῇ. μὴ τὸν βαλαὰμ δὲ εἴασεν εὐλογῆσαι, μὴ οὐκ ἐκώλυσεν. οὕτως παντα χοῦ συγκαταβαίνει. μὴ τί τοῦτο θαυμάζεις; αὐτὸς

μάζεις; αὐτὸς

μάζεις; αὐτὸς πρὶ ἑαυτῦ ἀφίησι δόξασο πονηρὸς, μὴ ἀναξίως ἑαυτῦ, συνίσταλῃς, οἷον ὅπι σῶμα ἦν πρότερον, ὅτι ὁρατός. πρὸς τὸ γοῦν λέγει, πνᾶ ὀ ϑς. πάλιν ὅτι χαίρει ταῖς θυσίαις, ὅπερ ἦν ἀμότριον αὐτῦ, μὴ ῥήματα φθέγγε) ἀπαράδοτα αὐτῦ τ ὁμολογίασο, μὴ ὅσα ποιῶτα. οὐδαμῦ γὰρ τ ἀξίαν ὁρᾷ τ αὐτῦ. ἀλλὰ παντα χοῦ ἔδοξε ἡμῖν χρήσιμον. εἰ γὰρ πῆρ, οὐχ ὁρᾷ τ ἀξίαν τ ἑαυτῦ, ἀλλὰ συμφελλίζει τοῖς ναυσὶ, μὴ τροφὴν, μὴ ἐνδύματα, μὴ πόματα οὐχ ἑλληνικοῖς ὀνόμασι καλῶν, ἀλλὰ ναιδικῇ τινὶ διαλέξει, μὴ βαρβάρῳ, πολλῷ μᾶλλον ὁ ϑς, μὴ ὀνειδίζει συγκαταβατικῶς ἀλλὰ τῦ προφήτου λέγων. εἰ ἀλλάξον) ἔθνη θεοὺς αὐτ. μὴ παντα χοῦ συγκατάβασις ἐστὶ, μὴ τὰ ἐν ταῖς γραφαῖς, μὴ ῥήματα, μὴ πράγματα. δι' ἣν αἰτίαν φῇ, ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσι τῇ πίστει. διατῦτο φῇ. ἐ ναι δὴ ἦθος αὐτοῖς ἐστὶν ἰταμὸν, μὴ δόλερὸν, μὴ ἀπόλαστον. τὰ δὲ μυρία κακὰ, αὐτοὶ ἔχουσιν, ὅταν μὴ ψόδων) προχείρως, μὴ δολεροὶ ὦσι, μὴ γαστρί μαργοι, μὴ ἀργοὶ, σφοδροῦ, καὶ πλικτικοῦ τῦ λόγου δεῖ. πρὸς ἡνία γὰρ οὐκ ἀναχθεὶς ὁ τοιοῦτος, ἔλεγχε οὖν αὐτούς. ἐν ζῶθα οὐ τοὺς ἀμοτρίους φῇ, ἀλλὰ τοὺς οἰκείους, ἀποτόμως. βαθυτέραν φῇ δίδου τ πληγήν. οὐ γὰρ πᾶσιν ἐνὶ τρόπῳ προσενεκτέον, ἀλλὰ διαφόρως, μὴ ποικίλως, μὴ πρὸς τὰ ὑποκείμενα. οὐδαμῦ παρακαλεῖ ἐν ζῶθα. ὥσπερ γὰρ ὁ τ ἐπιεικῆ, μὴ δυγενῆ πλήττων ἀναιρεῖ, μὴ ἀπόλλυσιν, οὕτως ὁ τ δεόμῦ σφοδρότητος κολακδύων, διαφθείρει, καὶ οὐκ ἀφίησι διαναφῆναι, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει. ἆρα ἔδοξε ὑγεία, τὸ μηδὲν νόσον, μὴ δὲ ἀμότριον ἐ ναισάγειν. εἰ δὲ οἱ ῥώματα ἐπιτροῦντες οὐχ ὑγιαίνδσιν, ἀλλὰ νοσοῦσι, μὴ ἀσθενοῦσι. τοὺς γὰρ ἀσθενοῦντας φῇ τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. τί οὖν ἐποιμε πρὶ τ τὰ αὐτὰ νηστευον τ αὐτοῖς; πρὶ τ σαββατιζόντ τ; πρὶ τ εἰς τόπους ἀπερχομῦ ἐκείνοις ἀφιερωμένδς τ ἐν δάφνης λέγω, τ τ μητρώνης λεγομῦ σπήλαιον, τ ἐν κιλικίᾳ τόπον, τ τῦ χρόνδ λεγομῦ. πῶς δὲ οὐ ῥι ὑγιαίνδσι; διὸ χρὴ σφοδροτέρασ αὐτοῖς τ πληγῆς. διατὶ οὖν ὑπὸ ῥωμαίων αὐτὰ οὐ ποιεῖ; ὅτι οὐ τοιαῦτα τὰ ἤθη ἐκείνων, ἀλλ' δυγενέστεροι ἐτύγχανον. μὴ προσέχοντες φῇ ἰδδαϊκοῖς μύθοις. δι πλῆ μῦθος τὰ ἰδδαϊκὰ, μὴ ὅταν παρὰ καιρὸν ᾖ τὰ πρᾶγμα. λοιπὸν γὰρ μῦθος γίνε). ὅταν γὰρ μὴ δεῖ αὐ τὰ γενέδαι, μὴ γενόμῦ βλάπτῃ, μῦθος ἐστὶν, ὡς περ ἄχρηστον ἐστίν. ὡς περ οὖν ἐκείνοις οὐδεὶ πειθεδαι, οὕτως οὐδὲ τούτοις. οὐ γάρ ὅδιν ὑγιαίνειν. εἰ γὰρ πίστεις τῇ πίστει, πέτερα ἐ ναισάγεις, ὡς οὐκ ἀρκούσης τ πίστεως δικαιῶσαι; κατα δουλοῖς ἑαυτ, μὴ ὑποβάλλεις τῷ νόμῳ. οὐ θαρρεῖς τῷ πράγματι; ἔδοξε νοσοῦν τος ἐστὶ, μὴ ἀπιστοῦντος. πᾶς γάρ ὅτι διανοίασο μὴ ἀμφιβάλλειν, ἀμφιβάλλει δὲ ὁ τοιοῦτος. Πάντα μὲν φησι καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. Ὁρᾷς ὅπι πρὸς τί ὅτι τ εἰρημένον; Τοῖς δὲ μεμαμμένοις φῇ, μὴ ἀπίστοις, οὐδὲν καθαρόν. Οὐκ ἄρα παρὰ τ οἰκείαν φύσιν καθαρὰ, ἢ ἀκάθαρτα, ἀλλὰ παρὰ τ προαίρεσιν τ μεταλαμβανον τ. Ἀλλὰ μεμίαν) αὐτ φησι, μὴ ὁ νοῦς, μὴ συνείδησις. θν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦν), βδελυκτοὶ ὄντες, μὴ ἀπειθεῖς, μὴ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι. Οὐκοῦν μὴ ὁ ὗς καθαρόν. τί οὖν ὡς ἀκάθαρτον ἀπηγορεῦ); τί οὖν ἀκάθαρτον ἦν; πάντα γὰρ καθαρά, ἐπεὶ οὐδὲν ἰχθύος ἀκαθαρτότερον, ὅπουγε αὐτίναν ἀπογεύε) σωμῦ, ἀλλ' ἐπιτέραπται, μὴ καθαρὸν εἶναι δόκει. πάλιν οὐδὲν ὄρνιθος ἀκαθαρτότερον. σκώληκας γὰρ ἐσθίει. οὐδὲν ἐλάφδ. μὴ γὰρ μὴ παρὰ τῦτο φᾶ αὐτ καλεῖδαι ἔλαφον, ἀλλ' τὸ ὄφεις ἐσθίειν, ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἠσθίετο. τίνος οὖν ἕνεκεν τ ὗν, μὴ ἕτερα τινὰ ἀπηγόρδυσεν; οὐχ ὡς ἀκάθαρτα, ἀλλὰ τὸ πλέον τ τρυφῆς περικόπτων. ἀλλ' εἰ μὲ τῦτο εἶπεν, οὐκ ἂν ἔπεισε. νῦν δὲ τῷ φόβῳ τ ἀκαθαρσίας αὐτοὺς κατέσχε. τί γὰρ εἰ πέμοι, οἶνδ ἀκαθαρτότερον, εἰ ζῶῦτα ἐξετάζειν χρή; τί δὲ ὕδατος εἰ πέμοι, ᾧ μάλιστα ἐκαθαίροντο; οὕτως παίδων ἦν διδασκαλία, σπόπει δέ. ὁ οἶνος οὐχὶ ἀπὸ κόπρδ τ σύστασιν ἔχει; ὥσπερ γὰρ ἀπὸ τ γῆς ἕλκει ἡ ἄμπελος τ νοτίδα, οὕτως μὴ ἀπὸ τ κόπρδ τ παρακειμένης. μὴ ὅλως εἰ βουλοίμεθα ἀκριβολογεῖδαι, πάντα ἀκάθαρτα. ἀλλ' οὐδὲν εἰ βλοίμεθα μὴ ἀκριβολογεῖδαι, ἀκάθαρτον, ἀλλὰ πάντα καθαρά. οὐδὲν ὁ θεὸς ἀκάθαρτον ἐποίησεν. οὐδὲν γὰρ ἀκάθαρτον, εἰ μὴ ἁμαρτία μόνη. ψυχῆς γὰρ ἄπλεται, καὶ ζώτην ῥυποῖ. ἔδοξε δὲ πρόληψις ἐστὶν ἀνθρωπίνη. τοῖς δὲ

μεμαμμένοις

μεμιαμμένοις φῇ, καὶ ἀπίστοις, οὐδὲν καθαρὸν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν, καὶ ὁ νοῦς, καὶ ἡ συνείδησις. πῶς γὰρ ἂν τοῖς καθαροῖς ἀκάθαρτον αὖ εἴη; ὁ ψυχὴν ἔχων ἀθενῆ, πάντα ῥυπᾷ. εἰ γὰρ τὸ καθαρὸν καὶ τὸ ἀκάθαρτον ζητεῖς, οὐδενὸς ἅπτῃ. οὐδὲ γὰρ ζῶντα καθαρά, ἰχθῦς λέγω, ἢ τὰ ἄλογα κατὰ τὸν αὐτῶν λογισμόν. μεμίανται αὐτῶν φησι, ἢ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις, ἀλλὰ πάντα μιαρά. ἀλλ' οὐκ εἴασεν οὕτως, ἀλλὰ τί; περιέτρεψεν εἰς αὐτοὺς τὸ πᾶν. οὐδὲν γὰρ ἀκάθαρτον φῇ. ἀλλ' αὐτοὶ, ἢ ὁ νοῦς, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν. τούτων οὐδέν ἐστιν ἀκάθαρτον. εἰ γάρ ἐστι δυὰ, προαίρεσις πονηρά, ἀκάθαρτον. ὃν ὁμολογοῦσιν εἶδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται βδελυκτοὶ ὄντες, καὶ ἀπειθεῖς, ἢ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι. σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. ὃν ἐστιν ἀκάθαρσία. αὐτοί εἰσιν ἀκάθαρτοι. ἀλλὰ μηδὲν τούτων ἕνεκεν σιγήσεις. κἂν μὴ δέχωνται φῇ, σὺ τὰ σαυτοῦ πράττε. κἂν μὴ πείθωνται, σὺ παραίνει, καὶ συμβούλευε. ἐνταῦθα πλέον αὐτὸς διαβάλλει. καὶ γὰρ οἱ μανοὶ, οὐδὲν νομίζουσιν ἐφικέσθαι. ἀλλ' οὐ παρὰ τὰ ὁρώμενα ὃν γίνεται, ἀλλὰ παρὰ τοὺς ὁρῶντας ὀφθαλμούς. ἐπεὶ δὴ ἀκάτοποί εἰσι, καὶ ἰλιγγιῶντες, νομίζουσι περιφέρεσθαι αὐτοῖς τὴν γῆν, ἀλλ' οὐ περιφέρεται, ἀλλ' ἕστηκε παγία. τὸ γὰρ πάθος αὐτῶν ἡ ἀπόνοια, οὐ τὸ στοιχεῖον τὸ πάθος. οὕτω καὶ ἐν ζῶσι θάνατος, ὅταν ψυχὴ ἀκάθαρτος ᾖ, πάντα ἀκάθαρτα νομίζει. ἆρα οὖν ζῶντα καθαρότητος τὸ μὴ πάντων κατατολμᾶν. ὁ γὰρ φύσει καθαρὸς, παντὶ κατατολμᾷ. οἱ δὲ ἐρευπτωμένοι οὐδενός. ὃν μὴ πρὸς μαρκίωνα ἐστὶν εἰπεῖν. ὁρᾷς ὅτι καθαρότητος τεκμήριον τίθεται τὸ πάντας ῥύπου λαπτότερον εἶναι; τὸ δὲ μηδενὸς ἅπτεσθαι, ἀκαθαρσίας; οὕτως καὶ ὧδε δυά. ὅτι σάρκα ἀνέλαβε, ὃν καθαρότητος ἐστὶ δήλωσις, οὐκ ἀνέλαβε ῥύπον. ὁ τὰ δοκοῦντα εἶναι ἀκάθαρτα μὴ ἐθίων, οὗτός ἐστιν ἀκάθαρτος, ἢ ἀθενής. ὁ δὲ ἐθίων, οὐκέτι. μὴ καθαροὺς τοίνυν καλῶμεν τοὺς τοιούτους. οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκάθαρτοι. ὁ δὲ πάντων κατατολμῶν, καθαρός. ταύτην τὴν διάλεκτον ὧδὶ τῶν ῥυπωῶν τῶν τῇ ψυχῇ ἐπιδείκνυται χρή. ἐκεῖνο γὰρ ἀκαθαρσία, ἐκεῖνο ῥύπος. ὃν δὲ οὐδέν τούτων, ἐπεὶ καὶ οἱ τόμαρ ἔχοντες διεφθαρμένον, νομίζουσι τὰ προσφερόμενα ἀκάθαρτα εἶναι. ὃν δὲ τὸ πάθος ἐστὶ, πῖ οὖν, χρὴ σφόδρα εἰδέναι περὶ τῶν καθαρῶν τῇ φύσιν.

Η' λόγος.

Τί οὖν ἐστιν ἀκάθαρτον; ἁμαρτία, κακία, πλεονεξία, πονηρία. λούσασθε φῇ, καθαροὶ γίνεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θς. ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, ἢ ἀφορίσθητε φῇ, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε. ἐπεὶ καὶ αἱ πατρικαὶ παρατηρήσεις ἐκεῖναι, σύμβολα ἦσαν καθαρσιῶν. νεκροῦ φησι μὴ ἅψῃ. τοιοῦτον γὰρ ἡ ἁμαρτία, νεκρὸν καὶ ὀδυρτὸς. ὁ λεπρὸς φησιν ἀκάθαρτός ἐστι. καὶ γὰρ ἡ ἁμαρτία, ποικίλον καὶ πολυειδές. καὶ ὅτι ζῶν αἰνίττεται, ἐκ τῶν ἑξῆς δῆλον. ἐὰν γὰρ ἡ διαπαντὸς ἡ λέπρα, καὶ καθ' ὅλου τοῦ σώματος, καθαρός ἐστιν. ἐὰν δὲ ἐν μέρει, οὐκέτι. ὁρᾷς ὅτι τὸ ποικίλον, καὶ συνειλαγμένον ἐστὶ τὸ ἀκάθαρτον; πάλιν ὁ γονορρύης ἀκάθαρτον ἐν τῇ ψυχῇ. λόγισαι τὸν γονορρυῆ τὰ σπέρματα ἀποβάλλοντα. ὁ μὴ περιτμηθεὶς πάλιν ἀκάθαρτος, ὁρᾷς; οὐκ ὄντι ζῶντα ἀλληγορεῖα, ἀλλὰ τύποι. ὁ μὴ περιελὼν φησι τῆς ψυχῆς τὴν κηλίδα. ὁ ἐργαζόμενος ἐν τῷ σαββάτῳ, λιθάζεται. τουτέστιν ὁ μὴ διαπαντὸς ἀνακείμενος τῷ θῷ, οὗτος ἀπόλλυται. ἴδωμεν πόσοι τρόποι ἀκαθαρσίας, ἢ ἀπὸ λέπρας φῇ ἀκάθαρτος ἐστὶ, διαπειράσωμεν; οὐχὶ κωφὸν,

καὶ γέννησιν

καὶ γέννησιν αὐτὸς ἐποίησε; τίνος οὖν ἕνεκεν ἀκάθαρτος ἡ γωνὴ, εἰ μὴ ἕτερόν τι ἐνίτ]ετο; τί δὲ ἔστιν ἐστίν; δυλαίβειαν ἐνέπικτε τῇ ψυχῇ, τῆς πορνείασ ἀπήγαγε πόρρω. εἰ γὰρ ἡ τεκοῦσα ἀκάθαρτος, πολλῷ μᾶλλον ἡ πορνεύουσα. εἰ τὸ τῇ γωναικὶ τῇ ἑαυτδ πλησιάζειν οὐ σφόδρα καθαρόν, τὸ ἀλλοτρίᾳ μίγνυδζ, πολλῷ μᾶλλον. ὁ ἀπὸ κήδους φῇ ἀκάθαρτος. πολλῷ μᾶλλον ὁ ἀπὸ πολέμυ. μὴ πολλοὺς αὖ δύροιτο τρόπους ἀκαθαρσιῶν, μὴ δεῖ πάντας ἀναλέξαδζ. ἀλλ' οὐ νῦν ζητα ἀναιτούμεθα, ἀλλὰ μετέτη εἰς τ ψυχὴν τὸ πᾶν. τὰ γὰρ σωματικὰ, ἐγγυτέρω ἡμῶν, διαστδν ἀπὸ τούτου ἀνήγαγεν, ἀλλ' οὐ νῦν. οὐ γὰρ ἔδει παρακαθέζεδζ τοῖς τύποις. οὐδὲ προσεδρδειν ταῖς σκιαῖς. ἀλλὰ τῆς ἀληθείασ ἔχεδζ, μὴ ζαύτης ἀντιλαμβανέεδζ. ἀκάθαρτον ἡ ἁμαρτία, ζαύτην φδγωμεν, ταύτης ἀπεχώμεθα. ἐὰν προσέλθῃς φῇ πρὸς αὐτὴν, δέξεταί σε. οὐδὲν πλεονεξίασ ἀκαθαρτότερον. πόθεν δστν δῆλον; ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτ. τί γὰρ οὐ μαίνει; χεῖρασ, ψυχὴν, αὐτὴν τὴν οἰκίαν, ἐν θα ἀπόκειται πᾶ ἁρπαζόμενα. πρὸς ἰουδαίους μὲν οὖν οὐδὲν δστν εἶναι δοκεῖ. καίτοι ὅσα ἐβάστασεν ὁ μωϋσῆς, ἡ ὁ ἰωσὴφ, ἡ ὁ σαμψὼν ἀπὸ σιαγόνος ἔπιε, ἡ ἀπὸ λέοντος μέλι ἔφαγε. ἡ ἠλίασ ἀπὸ κοράκων ἐτρέφετο, ἡ παρὰ γυναικὸς χήρασ. τί δὲ εἰκῆ μοι εἰ τούτων ἕνεκεν ἀκριβολογεῖσθαι χρή, τὰ δέρματα τῶν βιβλίων αὐτῶν οὐ πάντων ἦν ἀχριώτερα; οὐχὶ ἀπὸ νεκρῶν ζώων ἐστὶν; οὐχὶ ὁ πόρνος τοίνυν ἀκάθαρτος μόνον, ἀλλὰ μὴ ἕτεροι τούτυ μᾶλλον, μὴ ὁ μοιχὸς ἀκάθαρτος, ἀκάθαρζος δὲ μὴ οὗτος, ἀλλ' ἐκεῖνος, οὐ διὰ τ μίξιν, ἐπεὶ κατὰ δστν τὸν λόγον ὁ γυναικὶ ἰδίᾳ πλησιάζων, ἀκάθαρτος. ἀλλὰ διὰ τ ἀδικίαν, μὴ τ πλεονεξίαν, ὅπ τ ἀδελφὸν ἐπλεονέκτησεν ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις. ὁρᾶς ὅτι ἡ κακία ἀκάθαρτον; μὴ ὁ μὲ δύο γυναῖκας ἔχων, οὐκὴν ἀκάθαρτος, μὴ παλλακὰς ἔχων ὁ δὲ δί, οὐκὴν ἀκάθαρτος. ἐπειδὴ δὲ μίαν ἔχε παρανόμως, ἀκάθαρζος γέγονε. διατί; ὅτι ἠδίκησεν, ὅτι ἐπλεονέκτησε. μὴ ὁ πόρνος δὲ οὐ διαστδν ἀκάθαρτος διὰ τ μίξιν, ἀλλὰ διὰ τὸν τρόπον, ὅτι ἀδικεῖ τὸ γύναιον, μὴ ἀλλήλους ἀδικοῦσι, τ γυναῖκα ποιοῦντες κοινὴν, μὴ ζεύς τ φύσεως ἀναιρέποντες νόμοις, ἑνὸς γὰρ αὐτ ἕδει εἶναι. ἄρσεν γάρ φησι μὴ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, μὴ εἶπεν, ἔσον) οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. οὐχ' οἱ πολλοὶ, ἀλλ' οἱ δύο, καὶ ἐν ζαύτα ποινὴν ἀδικία ἐστὶν, καὶ διατδτο πονηρὸν τὸ πρᾶγμα. ὁ θυμὸς πάλιν ὅταν ὑπερβῇ τὰ μέτρα, ἀκάθαρτον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον. οὐ διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν τρόπον. ἐπεὶ καὶ δστν πρόσκαιρος, ὁ ὀργιζόμενος, οὐχ' ἁπλῶς, ἀλλὰ διὰ τὸ εἰκῆ πλείονος ἐφίεσθαι, ἀκάθαρτον. ἀπὸ γὰρ ἁπλησίασε, μὴ τδ ἀκορέστου, τὸ πρᾶγμα πέπεται. νήφωμεν τοίνυν παρακαλῶ. καθαροὶ γενώμεθα τὴν ἀληθῆ καθαρότητα, ἵνα τὸν θεὸν ἰδεῖν καταξιωθῶμεν ἐν χῷ ἰησοῦ τῷ κῷ ἡμῶν.

Λόγος, δ'. Κεφάλαιον, β'.

» Πρεσβύτας, νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνὰς, οἰκουρούς, ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς οἰκείοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τδ θυ βλασφημῆται. Ἔτι ἀπὸ μέρους ἐλαττώματα ἔχειν, τὸ νωθρὸν, καὶ ὀκνηρὸν, τὸ λιθαργικὸν, τὸ ἀμβλύ, τὸ ἀκροχόλον. διαστδν περὶ τούτων παραγέλλων, φῇ. πρεσβύτας νηφαλίους. πολλὰ γάρ ἐστι τὰ ποιοῦντα μὴ νήφειν τοὺς ἐν ἡλικίᾳ τοιαύτῃ.

τοιαύτη. πρῶτον μὲν, αὐτὸ ὅπερ ἔφω, τὸ παντα χόθεν ἀμβλωτεῦθαι, καὶ δι' ἡδονῆς διεξέρεσθαι, καὶ δι' ἡδονῆς κινεῖσθαι. διαζῆν φῆ, σεμνοὺς, σώφρονας. ἐν τούτοις θα τοὺς φρονίμοις φῆ. σωφροσύνη γὰρ ζῆν λέγεται ἡ τῶν φρενῶν σωτηρία. εἰσὶ γάρ εἰσι, καὶ ἐν τοῖς γεγηρακόσι λυποῦντες αὐθρωποι, παράφρονες, οἱ μὲν, ὑπὸ οἴνου, οἱ δὲ, ὑπὸ λύπης. μικροψύχους γὰρ τὸ γῆρας ποιεῖ. ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. καὶ καλῶς εἰρηκε τῇ ὑπομονῇ, καὶ ζῆν γὰρ μάλιστα τοῖς γέρουσιν ἁρμόζει. πρεσβύτας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς. τουτέστιν ἀπὸ αὐτῶ τῶ σχήματος, καὶ τῆς καταστολῆς, δείκνυσθαι τὸ κοσμιότητα. μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένους. μάλιστα γὰρ ζῆν γυναικῶν τὸ ἐλάττωμα, καὶ τῶ γήρως. τῷ γὰρ κατεψύχθαι τὰς ἡλικίας, πολλὴ καὶ τούτου γίνεται ἡ ἐπιθυμία. ὅθεν καὶ περὶ τούτου μάλιστα τὴν παραίνεσιν πρὸς αὐτὰς ποιεῖται, παντα χόθεν τὴν μέθην ἐκκόπτων, καὶ τῶ νοσήματος τούτου ἐκτὸς αὐτὰς εἶναι βουλόμενος, καὶ διαφυγεῖν τὸν ἐντεῦθεν γέλωτα. καὶ γὰρ δυσκολώτερον, καὶ οἱ κάτωθεν ἀτμοὶ ἀναφέρονται, καὶ αἱ μήνιγγες τὴν βλάβην δέχονται, τῷ σπαλαιοῦθαι αὐτὰς τῷ χρόνῳ. καὶ ἐντεῦθεν ἡμέθη μάλιστα γίνεται. δεῖ μὲν οὖν οἴνου τῇ ἡλικίᾳ ταύτῃ μάλιστα. ἀσθενὴς γὰρ, δεῖ δὲ οὐ πολλοῦ. ὥσπερ οὐ δὲ ταῖς νέαις, οὐ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ τὸ σφόδρα εἰς ἐπιθυμίαν ἀνάπτεσθαι. καλοδιδασκάλους. καὶ μὴν κωλύεις γυναῖκας διδάσκειν. πῶς οὖν ἐντεῦθα ἐπιτρέπεις, ἐν τοῖς ἑτέρωθι λέγων; γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω. ἀλλ' ἄκουε τί ἐπήγαγεν. οὐ δὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός. ἵνα σωφρονίζωσι φῆ τὰς νέας. ὁρᾷς πῶς συμπλέκει, μὴ σιωπᾶν τὸ λαὸν; πῶς ὑποτάττει τὰς νεωτέρας ταῖς γεγηρακυίαις; οὐ γὰρ περὶ διδασκαλείων ἐντεῦθεν διαλέγεται, ἀλλ' ἁπλῶς ἀπὸ τῆς ἡλικίας. ἐκάθη φῆ πρεσβυτέρα τὴν νεωτέραν σωφρονίζετω. φιλάνδρους εἶναι. τὸ κεφάλαιον ζῆν τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν ἀγαθῶν. γυνὴ γάρ φησιν ἀνδρὶ συμπεριφερομένη. τούτου γὰρ ὄντος, οὐδὲν τῶν ἀνδρῶν συμβήσεται. ὡς γὰρ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸ σῶμα συννευδυκήσας, καὶ μὴ δὲ μιᾶς ἐκεῖ διαστάσεως οὔσης, πάντα τὰ λοιπὰ εἰρηνεύεται. τῶν γὰρ ἀρχόντων ἐν εἰρήνῃ ὄντων, τίς ὁ διαιρῶν, καὶ διατέμνων τὴν εἰρήνην; ὡσπερ οὖν τούτων κακῶς διακειμένων, οὐδὲν ὑγιὲς ἔσται κατὰ τὴν οἰκίαν. ζῆν μεῖζον, καὶ χειμάτων, καὶ δυγενείας, καὶ δυωπείας. μὴ τῶν ἄλλων ἁπάντων ζῆν λυσιτελέστερον. οὐ γὰρ εἰκῆ ἔστιν ἁπλῶς ἐν εἰρήνῃ εἶναι, ἀλλὰ φιλεῖν τοὺς ἀνδρας. ὅταν ἀγάπη ᾖ, οὐδὲν τῶν δυσκόλων παρείσδυσιν ἔξει. διὰ ταύτης γὰρ καὶ τὰ λοιπὰ πίπτεται ἀγαθά. φιλοτέκνους φησί. ἡ γὰρ τὴν ῥίζαν ἀγαπῶσα, πολλῷ μᾶλλον καὶ τοὺς καρπούς. σώφρονας, ἁγνὰς, οἰκουρούς, ἀγαθάς. πάντα ἀπ' ἐκείνου πίπτεται. καὶ γὰρ ἀγαθαὶ, καὶ οἰκουροὶ, ἀπὸ τῆς ἀγάπης, μὴ τῆς περὶ τὸν ἄνδρα φιλίας γίνονται. ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τῶ θεῦ βλασφημῆται. ὡς ἥγε τῶ ἀνδρὸς καταφρονοῦσα, μὴ τῆς οἰκίας ἀμελεῖ. ἀπὸ δὲ τῶ φιλεῖν, καὶ σωφροσύνη πολλὴ πίπτεται. ἀπὸ τῶ φιλεῖν, πᾶσα ἀναιρεῖται φιλονεικία. κἂν ἕλλιπῶ, ἢ τἀναντία βελτίων ἔσται. ὁρᾷς τῶ παύλου συγκατάβασιν; ὁ πάντα πράττων, ὥστε ἡμᾶς ἀποφῆσαι τῶν βιωτικῶν, περὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν νῦν πολλῷ ποιεῖται τὴν φρον-

πάσας. τούτων γὰρ καλῶς διοικουμένων, καὶ τὰ πολιτικὰ χώραν ἕξει. ἕτερως δὲ κἀκείνα λυμαίνεται. ἡ γὰρ οἰκουρὸς γυνὴ, καὶ σώφρων ἐστὶν, ἡ οἰκουρὸς, καὶ οἰκονομική. οὔτε περὶ τρυφῆς, οὔτε περὶ ἐξόδους ἀκαίρους, οὔτε περὶ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἀσχοληθήσεται. ἵνα μὴ ὁ λόγος τῆς εὐσεβείας βλασφημῆται. ὁρᾷς ὅτι προηγουμένως τοῦ κηρύγματος φροντίζει; οὐχὶ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων; μὴ γὰρ περὶ πηδήτεον μέλφων φῇ, ἵνα ἥρεμον, μὴ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ, καὶ σεμνότητι. καὶ ἐν τούτοις, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ εὐ, καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. εἰ γὰρ συμβαίη γυναῖκα πιστὴν ἀπίστῳ συνοικοῦσαν μὴ εἶναι ἐνάρετον, ἡ βλασφημία εἰς τὸν θεὸν διαβαίνειν εἰώθειν. εἰ δὲ εὐκοσμία, τὸ κήρυγμα κερδαίνεται τὴν δόξαν τὴν ἐκείνης, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης κατορθουμένων. ἀκουέτωσαν αἱ γυναῖκες ὅσαι μοχθηροῖς, ἢ ἀπίστοις συνοικοῦσιν ἀνδράσιν, ἀκουέτωσαν, μὴ ταπεινούσθωσαν, μὴ τῶν οἰκείων τρόπων ἐνάγειν αὐτοὺς εἰς δυσέβειαν. κἂν μηδὲν ἕτερον κερδάνῃς, μὴ δὲ ἐφελκύσῃ τὸν ἄνδρα πρὸς τὴν τῶν ὀρθῶν δογμάτων διδασκαλίαν, ἀλλὰ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπέρραψας, οὐκέτωσα βλασφημεῖσθαι τὸν χριστιανισμόν. ἔστι δὲ οὐ μικρὸν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα
» μέγα θαυμάζεσθαι τὸ δόγμα ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀναφθῆναι. Τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως πα-
» ρακάλει σωφρονεῖν. Ὁρᾷς πῶς παντοχοῦ παρακαλεῖ τὸ πρέπον φυλάττειν, τῆς μὲν εἰς τὰς γυναῖκας διδασκαλίας, ταῖς γυναιξὶ τὸ πλέον ἀπείπασα, ταῖς γεηρακυίαις ταῖς νεωτέραις ἐπιτρέπας. τῶν δὲ ἀνδρῶν, τὸ πᾶν αὐτῷ δίδωσι, καὶ ἀπονέμει. οὐδὲν γὰρ οὕτω δύσκολον, καὶ χαλεπὸν τὴν ἡλικίαν ταύτην γένοιτ' ἄν, ὡς τὸ περιγενέσθαι τῶν ἡδονῶν τῶν ἀτόπων. οὔτε γὰρ χρημάτων ἔρως, οὔτε δόξης ἐπιθυμία, οὔτε ἄλλο οὐδὲν οὕτω ταύτην διενοχλεῖ τὴν ἡλικίαν, ὡς ὁ τῶν σωμάτων ἔρως. διὸ πάντα τὰ ἄλλα ἀφεὶς, περὶ τοῦτο μόνον αὐτῷ τὴν παραίνεσιν ἴσχυσιν. εἶτα οὐδὲ τῶν ἄλλων ἕνεκεν ῥᾳθυμεῖ, ἀλλὰ τί φησί;
» Περὶ πάντας ἑαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων. Διδασκέτωσαν μὲν οὖν φησι, καὶ αἱ πρεσβύτεραι ταῖς νεωτέραις, καὶ σὺ δὲ αὐτὸς παρακάλει τοὺς νεωτέρους σωφρονεῖν. ἔστω δὲ κοινὸν πᾶσι διδασκαλεῖον, καὶ ὑπόδειγμα ἀρετῆς, ἡ σὴ βίου λαμπρότης, εἰς μέσον πᾶσι προκειμένη, ὥσπερ ἀρχέτυπός τις εἰκὼν, πάντα ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ τὰ καλὰ, μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας τοῖς βουλομένοις ἐναπομάξασθαί τι τῶν ἐν αὐτῇ καλῶν, παρε-
» χομένη τὰ παραδείγματα. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ φῇ ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ,
» ἀκατάγνωστον. ἵνα ὁ ἐξεναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν λέγειν φαῦλον. Τὸν ἐξεναντίας, φῇ, καὶ τὸν διάβολον, καὶ πάντα τὸν ἐκείνῳ διακονούμενον. ὅταν γὰρ καὶ βίος λάμπῃ, καὶ λόγος ᾖ συμβαίνων, καὶ ἐπιεικὴς, ἥμερος, προσηνὴς, μὴ δὲ μίαν τοῖς ἐναντίοις παρέχων λαβὴν, πολὺ καὶ ἄφατον τὸ κέρδος. πολλὴ ἄρα τῆς τοῦ λόγου διακονίας ἡ χρεία, λόγου οὐ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ δυνάμεως πινός, καὶ ἀληθοῦς, καὶ μὴ δὲ μίαν μηδαμόθεν παρεχο-
» μένου τοῖς βουλομένοις πρόφασιν. Δούλοις ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν
» εὐαρέστους εἶναι. Ὁρᾷς τί προλαβὼν εἶπεν; ἵνα ὁ ἐξεναντίας φησὶν ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν λέγειν φαῦλον. ἄρα καταγνώστεως ἄξιος ὁ γυναῖκας ἀπὸ ἀνδρῶν ἀποζεύγνυς, τῇ προφάσει τῆς ἐγκρατείας, καὶ ὁ δούλους δεσποτῶν ἀποστρέφων τῷ αὐτῷ δὴ τούτῳ προσχήματι. οὐκοῦν οὐκ ἔστιν ἀκατάγνωστος ὁ λόγος. πολλῷ δὲ καὶ τοῖς ἀπίστοις δίδωσι λαβήν. καὶ τὰ πάντων καθ' ἡμῶν ἀνοίγει στόματα. Δούλους φησὶ ἰδίοις δεσπόταις
ὑποτάσσεσθαι.

»» ὑποτάσσεσθαι. ἐν πᾶσιν δυάρεστος εἶναι. Μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους ἀπατεῖν,
»» ἵνα τὴν διδασκαλίαν τὴν τοῦ θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. Εἰκότως ἄρα ἐλεγεν ἑτέρωθι, ὡς τῷ θεῷ δουλεύοντες, καὶ οὐκ ἀνθρώποις. καὶν γὰρ τῷ δεσπότῃ διακονῆς μετ' εὐνοίας, ἀλλ' ἡ πρόφασις ἀπὸ τοῦ φόβου τὴν ἀρχὴν ἔχει. ὥστε ὁ μὴ τοσοῦτόν φόβου ἐκείνῳ διακονῶν, μείζων ἐπιτεύξεται τῶν μισθῶν. εἰ γὰρ χειρὸς μὴ κρατεῖ μή, δὲ γλώττης ἀπολάσου, πόθεν θαυμάσεται ὁ ἕλλην τὸ δόγμα τὸ παρ' ἡμῖν; εἰ δὲ τὸν δοῦλον θεάσοιντο τὸν ἐν χῷ φιλοσοφοῦντα, τῶν παρ' αὐτοῖς φιλοσοφησάντων μείζονα τὴν ἐγκράτειαν ἐπιδεικνύμενον, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας, καὶ τῆς εὐνοίας διακονούμενον, παντὶ τρόπῳ θαυμάσεται τὴν δύναμιν τοῦ κηρύγματος. οὐ γὰρ ἀπὸ δόγματος δόγματα, ἀλλ' ἀπὸ πραγμάτων, καὶ βίου, τὰ δόγματα κρίνουσιν ἕλληνες. ἔφωσαν οὖν αὐτοῖς, καὶ γυναῖκες, καὶ δοῦλοι διδάσκαλοι ἀφ' ἧς οἰκείας ἀναφοφῆς. καὶ γὰρ καὶ παρ' αὐτοῖς, καὶ παντα χοῦ, ὅθεν διωμολόγηται. ὅτι τὸ τῶν δούλων γένος, ἰταμόν πως ἐστίν. δυσδιάτυπωτον, δυσπρόσωπον, οὐ σφόδρα ἐπιτήδειον πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς διδασκαλίαν. οὐ μὴν τὴν φύσιν, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ μὴν τὴν ἀνατροφὴν, καὶ τὴν ἀμέλειαν τὴν παρὰ τῶν δεσποτῶν. ἐπειδὴ γὰρ παντα χοῦ οὐδενὸς ἑτέρου, ἀλλὰ τῆς αὐτῆ διακονίας οἱ κρατοῦντες αὐτῶν φροντίζουσιν. εἰ δέ που, καὶ τῶν τρόπων ἐπιμεληθεῖεν, καὶ ὅθεν πάλιν μὴν τὴν αὐτῶν ἀνάπαυσιν πράττουσιν, ὥστε μὴ πράγματα αὐτοῖς παρέχειν, ἢ πορνεύοντας, ἢ κλέπτοντας, ἢ μεθύοντας. εἰκότως ἠμεληκότες, καὶ οὐδένα τῶν πολυπραγμονούντων ἔχοντες, εἰς αὐτὰ τῆς κακίας τὰ βάραθρα κατα πονίζονται. εἰ γὰρ ἐν δα πατὴρ ἐφέστηκε, καὶ μὴ τὴς, καὶ παιδαγωγὸς, καὶ τροφὸς, καὶ διδάσκαλος, καὶ ἡλικιῶται, καὶ αὐτὴ ἡ τῆς ἐλευθερίας δόξα περικειμένη, καὶ πολλὰ ἕτερα, μόλις αὖτις διαφύγοι τὰς τῶν πονηρῶν συνουσίας, τί οἴει τοὺς πάντων τούτων ἐρήμους ὄντας; καὶ μαρῶς ἀναμιγνυμένους; καὶ μετὰ ἀδείας οἷς αὐ ἐθέλωσι συγγινομένους; οὐδενὸς ὄντος τοῦ τὰς φιλίας αὐτῶν πολυπραγμονοῦντος, τί οἴει τοὺς τοιούτους ἔσεσθαι; διαφθορὰς, δυσκολον δοῦλον γενέσθαι ἀγαθόν. ἅμα δὲ οὐδὲ διδασκαλίας ἀπολαύουσιν, οὔτε τῶν ἔξωθεν, οὔτε τῶν παρ' ἡμῖν. οὐ συναναφέρονται ἀνδράσιν ἐλευθέροις, κοσμίοις, πολλὴν τῆς αὐτῶν δόξης ποιουμένοις φροντίδα. ἅμα δὲ ταῦτα πάντα, δυσκολον καὶ θαυμαστόν, χρήσιμον οἰκέτην γενέσθαι ποτέ. ὅταν οὖν ἴδωσιν, ὅτι τὸ γένος τὸ οὕτως αὐθάδες ἡ τοῦ κηρύγματος δύναμις χαλινὸν περιθεῖσα πάντων εἰργάσατο κοσμιώτερον, ἢ ἐπιεικέστερον, καὶν σφόδρα πάντων ὦσιν ἀλογώτεροι οἱ δεσπόται, λήψονται ἔννοιαν μεγάλην περὶ τῶν δογμάτων τῶν παρ' ἡμῖν. δῆλον γὰρ ὅτι καὶ περιπτὸν τῆς ἀναστάσεως φόβον, καὶ τῶν τῆς κρίσεως, ἢ τῶν ἄλλων ἁπάντων μὴ τὸν θάνατον φιλοσοφουμένων παρ' ἡμῖν, πρότερον ἐγκαταθέντες αὐτῶν τῇ ψυχῇ, οὕτως ἴσχυσαν ἀποκρούσασθαι τὴν κακίαν, ἀντίρροπόν τινα φόβον τῆς ἀπὸ τῶν κακῶν ἡδονῆς, εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐνιδρύσαντες ψυχήν. ὥστε οὐκ εἰκῇ, οὐδὲ ἁπλῶς πολλὴν ὑπὲρ τούτων ποιεῖται τὸν λόγον. ὅσῳ γὰρ ἂν ὦσι κακοὶ, τοσούτῳ μᾶλλον θαυμάζεται τοῦ κηρύγματος ἡ ἰσχύς. ἢ γὰρ ἀπειθῶν τότε θαυμάζομεν, ὅταν τὸν ἀπειθοῦντα, καὶ οὐδὲ μιᾶς βοηθείας ἀπολαύοντα, οὐδὲ κρατῆσαι τῶν ἀκαίρων ἐπιθυμιῶν δυνάμενον, εἰς ἀγαγὴν πρὸς ὑγείαν, καὶ διορθώσηται. καὶ ὅρα τίνα παρ' αὐτῶν ἀπαιτεῖ. ἃ μάλιστα πάντων ἀναπάνει τὸν δεσπότην. μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ

νοσφιζομένους, τουτέστι πολλὴν δύνοιαν ἐπιδείκνυσθαι ἐν οἷς ἂν πιστευθῶσιν, ἐν τοῖς πρὸς τοὺς δεσπότας μάλιστα εἶναι ἀγαθοὺς, ὑποτασσομένους ἐν τοῖς ἐπιτάγμασι.

Η' Ἦθικόν.

Μὴ τοίνυν νομίζετε ἁπλῶς μεταταῦτα νεῦν διεξιέναι. λοιπὸν γάρ μοι πρὸς τοὺς οἰκέτας ὁ λόγος. μὴ τοίνυν ὦ βέλτιστε σὺ πρὸς ἐμὲ ἴδῃς, ὅτι ἀνθρώπῳ δουλεύεις, ἀλλ' ὅτι θεῷ, ὅτι τὸ κήρυγμα κοσμεῖς. καὶ πάντα ὑποφήσῃ ποιεῖν, τῷ δεσπότῃ πειθόμενος, καὶ φέρων ἀγαναχτῶν πάντα ἀκαίρως, καὶ δυσχεραίνοντα. ἐννόησον ὅτι οὐκ ἐκείνῳ τὴν χάριν δίδως, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ πρόσταγμα πληροῖς, μὴ πᾶν ὁποιῶν ὑποφήσῃ ῥᾳδίως. ὅπερ δὲ ἀεὶ λέγω, ὅτι τῶν πνευματικῶν ἡμῖν κατορθουμένων, καὶ τὰ τοῦ παρόντος ἐφέτται βίου. τὸν γὰρ τοιοῦτον οἰκέτην. τὸν οὕτως δύνοιτο, τὸν οὕτως ἐπιεικῆ, οὐχ ὁ τυχὼν ἀποδέξεται μόνον, καὶ τῶν θεφανίων μεταδώσει τῶν λαμπρῶν ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ παντῶν δεσπότης, κἂν θηρίον ᾖ, κἂν λίθινός τις ᾖ, καὶ ἀπάνθρωπος, καὶ ὠμὸς, ἐπαινέσεται, καὶ θαυμάσεται, μὴ προσιμήσει τῶν ἄλλων ἁπάντων. καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτὸν ἐπιστήσει, κἂν ἕλλην ᾖ. μὴ ὅτι κἂν ἕλληνες ὦσιν οἱ δεσπόται, κωλύει τὸν οἰκέτην, τοιοῦτον ἑαυτὸν ἐπιδείκνυσθαι. εἰ βούλεσθε, ὑμῖν μὴ παράδειγμα διηγήσομαι. ὅπερ ἐπράθη πρὸς τὸν ἀρχιμάγειρον, μὴ δόξῃς ἕτερόν τινα εἶναι, οὐ τῆς αἰγυπτιακῆς. τί οὖν ἐκεῖνος; ἐπειδὴ ἀνάρετον εἶδε τὸν νεανίσκον, οὐκ ἀνένοησε τὸ τῆς δόξης διεφθορός. ἀλλ' αὐτός τε ἠγάπα, μὴ ἐφίλει, μὴ ἐθαύμαζε, μὴ τῶν ἄλλων αὐτῷ τὴν ἐπιμασίαν ἐνεχείρισεν ἅπασαν, μὴ τῶν κατ' οἰκίαν οὐδὲν ἦδει δι' αὐτόν. ἀλλὰ δεύτερος δεσπότης ἐκεῖνος ἦν. μᾶλλον δὲ μὴ αὐτῷ τῷ δεσπότου κυριώτερος. εἶγε ὁ μὲν, ἠγνόει τὰ αὐτῷ. οὗτος δὲ ἤδει μᾶλλον τοῦ δεσπότου. καίμοι δοκεῖ, μὴ ὕποπτον ὅτε ἐπίστευσε τῷ γυναίῳ τὴν παράνομον ἐκείνην συκοφαντίαν κατ' αὐτοῦ ποιησαμένῳ, ζημιῶν τὸν δίκαιον ἀπὸ τῆς προτέρας αἰδοῦς, μὴ τῆς τιμῆς, μέχρι τοῦ δεσμωτηρίου σῆσαι τὴν ὀργήν. εἰ γὰρ μὴ σφόδρα ἠδεῖτο τὸν ἄνδρα, μὴ ἐθαύμαζεν ἀπὸ τῶν προϋπηργμένων αὐτῷ, κἂν δι' ἑτέρως αὐτὸν διεχείρισατο. καὶ τὸ ξίφος διέλασε μᾶλλον τοῦ σώματος ἐκείνου. μετὰ γὰρ ζήλου φησὶν ὁ θυμὸς ἀνδρός. οὐκ ἀνταλλάξῃ οὐδενὸς λύτρου τὴν ἔχθραν. οὐδὲ μὴ διαλυθῇ πολλῶν δώρων. εἰ δὲ πανταχοῦ ἀνδρὸς τοιοῦτος ὁ ζῆλος, πολλῷ μᾶλλον ἐκείνου, ἀγυμνάστου τε ὄντος, καὶ βαρβάρου, καὶ παρὰ τοῦ τιμηθέντος ἠδικημένου, ὡς ᾤετο. ἴσασι γὰρ δήπου πάντες, ὅτι οὐχ ὁμοίως ἡμᾶς διάκεινται τὰ παρὰ πάντων ἀδικήματα, ἀλλὰ σφοδρότερον τῶν ἄλλων, καὶ πικρότερον τὰ μὴ παρὰ τῶν δυνατῶν πρὸς ἡμᾶς διατεθέντα, μὴ πιστευθέντα, μὴ πιστεύσαντα ἡμῖν, μὴ πολλὰ παρ' ἡμῖν δυσπαθόντων, γενόμενα καὶ φιλίας, καὶ λυπεῖ. οὐκ ἐννόησε πρὸς ἑαυτόν, καὶ εἶδεν οἰκέτην αὐτὸν λαβὼν, παντὶ αὐτῷ μεταδώκατε τῆς οἰκίας, ἐλεύθερον ἐποίησα, καὶ ἐμοῦ τι μείζονα, τοιαύτας μοι τὰς ἀμοιβὰς ἀποδέδωκεν; οὐδὲν τούτων εἶδεν, οὕτως αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἡ προτέρα κατεῖχεν αἰδώς. καὶ τί θαυμαστὸν εἰ ἐν οἰκίᾳ τοσαύτης ἀπήλαυσε τιμῆς; ἀλλ' ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὅρα αὐτὸν ὅσης ἀπολαύει κηδεμονίας. ἴσασι δὲ πῶς πρὸς ὠμότητα τοῖς τὰ δεσμωτήρια ἐγκεχειρισμένοις τὸ ἦθος ἐξήσκηται. τὰς ἀλλοτρίας καρποῦται συμφορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ἕτεροι κακῶς πάσχοντες τρέφουσι τούτους, οὗτοι παράτουσι, κέρδη κερδαίνοντες πολλῶν δακρύων ἄξια, θηρίων ὄντες ὠμότεροι. ἀφ' ὧν γὰρ ἐχρῆν ἐλεεῖν τοὺς ἐμβεβλημένους, ἀπὸ τούτων αὐτοῖς καρποῦται. μὴ μὴ δῶμεν μόνον λογιζώμεθα, ἀλλ' ὅπως μὴ αὐτοὶ οὗτοι, οὐχ ὁμοίως πᾶσι κέ-

χρηται

χθωσαν τοῖς ἐμβεβλημένοις. τοὺς μὲν γὰρ ὑπὸ συκοφαντίας, μὴ ἐπηρεασθέντας ἁπλῶς, μὴ δεθέντας, κἂν ἐλεήσαιεν αὖ. τοὺς δὲ ὑπὸ τοῖς αἰσχίστοις, καὶ δεινοτάτοις, μὴ τολμηροῖς ἐμβεβλημένους, μυρίας αἰτίζονται πληγάς. ὥστε οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ τρόπου ὠμὸς ἔσεσθαι ὁ δεσμοφύλαξ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς αἰτίας δι' ἣν ἐνεβέβλητο. τίνα γὰρ οὐκ ἂν διήγειρε καθ' ἑαυτοῦ ὀνειδισμός, τοσαύτης μὲν ἀπολαύσας πρᾳότητος, ὑποδουθεὶς δὲ τῷ δεσποίνῃ πειρᾶν, καὶ τοιαύτας τὸν δυσεργέτην ἀμείβόμενος ἀμοιβάς; ταῦτα ἐννοῶν ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ τὴν μὲν τοῦ ἐμβεβλημένου, καὶ τὸ πρᾶγμα ἐφ' ᾧ ἐνεβέβλητο, οὐκ ἂν πάντως θείου χαλεπώτερον ἐχρήσατο τῷ ἀνδρί; ἀλλὰ πάντων τούτων ἀνωτέρα γέγονεν ἡ ἐλπὶς ἡ εἰς τὸν θεόν. οὕτως οἱ δὲ, καὶ θεία καταπραΰνειν ψυχῆς ἀρετή. ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς ἐπιεικείας ἀφ' ἧς τὸν δεσπότην εἵλεν, ἀπὸ τῆς αὐτῆς, καὶ τὴν ἀρχὴν δεσμοφύλακα. καὶ πάλιν ὧν ἄρχων ὁ Ἰωσὴφ, καὶ ἐν δεσμωτηρίῳ ἐκράτει, καὶ ἐν οἰκίᾳ. ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλεν βασιλεύειν, εἰκότως πρότερον ἐμάνθανεν ἄρχεσθαι, καὶ ἀρχόμενος, ἄρχων ὤν, καὶ προέστη τῆς οἰκίας. εἰ γὰρ τὸν εἰς ἐκκλησίαν ἑλκόμενον ἀτιμάζει Παῦλος, οὕτω λέγων. εἰ γὰρ τῶν ἰδίων οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; καὶ τὸν εἰς ἀρχὴν ἐλθόντα, πρότερον ἄριστον εἶναι χρὴ προεστάναι οἰκίας. προέστη δεσμωτηρίου, οὐχ' ὡς δεσμωτηρίου, ἀλλ' οἰκίας. πᾶσι γὰρ ἐφικνοῦφιζε τὰς συμφοράς, καὶ τῶν ἐμβεβλημένων, ὡς οἰκείων προΐστατο μελῶν, οὐ μόνον αὐτῶν τὰς συμφορὰς πολυπραγμονῶν, καὶ παραμυθούμενος, ἀλλὰ καὶ εἰσύννοιαν εἴ-δέ τινα, προσήει, καὶ τὴν συμφορὰν ἐμάνθανεν, οὐδὲ ἁπλῶς κατηφιῶντα ἀνεχόμενος ὁρᾶν, αὖ μὴ πρότερον αὐτὸν ἀπαλλάξῃ τῆς κατηφείας. καίτοι τοσαύτην τις οὐδὲ πρὸς τέκνα φορὰν ἐνεδείκνυτο. ἀπὸ τούτων γοῦν αὐτῷ καὶ ἀρχὴ τῶν ἀγαθῶν ἐγένετο. δεῖ γὰρ τὰ παρ' ὑμῶν ἔχειν πρότερον, καὶ τότε τὰ τοῦ θεοῦ. ὅπου γὰρ τοσαύτη ἐκέχρητο φειδοῖ, καὶ ἐπιμελείᾳ, εἰ δὲ φήσει τοὺς δυνούχους τοὺς ἐμβληθέντας ὑπὸ τοῦ φαραὼ, τὸν ἀρχιοινοχόον, καὶ τὸν ἀρχισιτοποιὸν. καὶ εἶπε τί σκυθρωπὰ τὰ πρόσωπα ὑμῶν σήμερον; καὶ οὐκ ἀπὸ τούτου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧν ἐκεῖνοι ἐποίησαν, καταμαθεῖν ὅτι τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός. οὐ γὰρ ὡς βασιλέως ὄντες οἰκέται διέθρυψαν αὐτὸν, οὐχ' ὡς ἐν ἀθυμίᾳ ὄντες διεκρούσαντο, ἀλλ' ὡς ἀδελφῷ γνησίῳ, καὶ συναλγεῖν εἰδότι, πάντα αὐτῷ ἐξεκάλυπτον τὰ ἑαυτῶν. ταῦτα δέ μοι πάντα εἴρηται, ὅτι κἂν ἐν δουλείᾳ, κἂν ἐν αἰχμαλωσίᾳ, κἂν ἐν δεσμωτηρίῳ, κἂν ὑπὸ αὐτὴν τὴν γῆν γένηται ὁ ἀνάρετος, οὐδὲν αὐτὸν καταγωνίσασθαι δυνήσεται. ταῦτά μοι πρὸς τοὺς οἰκέτας λέλεκται. ὅτι κἂν θεία ἔχωσι δεσπότας, ὡς τὸν αὐγοῦστον, κἂν ὠμοὺς ὡς τὸν ἀρχιδεσμοφύλακα, δυνήσονται αὐτοὺς ἑλεῖν, κἂν ἕλλιπεῖς ὦσιν ὡς ἐκεῖνοι, κἂν ὁ Ζοιῶ, ταχέως ἀθετοῦσι δύσοιῶν. οὐδὲν γὰρ ἐμμελέστερον τρόπων, οὐδὲν ἡδύτερον, οὐδὲν γλυκύτερον ἐπιεικείας, καὶ πραότητος, καὶ ὑπακοῆς. πᾶσιν ἐστὶν ἐπιτηδείος ὁ τοιοῦτος. καὶ οὔτε δουλείαν ἐσαχθήσονται οἱ τοιοῦτοι, οὔτε πένητα φοβήσουσιν, οὔτε ἄρρωστον κάμνοντα. πάντων γὰρ κρατεῖ, καὶ πάντων ἡ ἀρετὴ περιγίνεται. εἰ δὲ ἐν δούλοις τοιαύτην ἔχει πραγματείαν καὶ ἰσχύν, πόσῳ μᾶλλον ἐν ἐλευθέροις; ταῦτα οὖν ἀσκῶμεν, καὶ δοῦλοι, καὶ ἐλεύθεροι, καὶ γυναῖκες, καὶ ἄνδρες, οὕτω καὶ ἀνοῖς, καὶ θεῷ ἐσόμεθα ποθεινοί. καὶ ἀνοῖς οὐ τοῖς ἀναρέτοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς κακοῖς, καὶ μάλιστα ἐκείνοις. ἐκεῖνοι γάρ εἰσιν οἱ μάλιστα τιμῶντες, καὶ αἰδούμενοι. ὥσπερ γὰρ τοὺς ἐπιεικεῖς οἱ ἀρχόμενοι μάλιστα τρέ-

μασιν, οὕτως καὶ τοὺς ἀναρέτους οἱ ἀνόλαστοι, εἰδότες πίνων ἐκπεπωκασιν. ἐπεὶ οὖν τοσοῦτος ὁ καρπὸς τῆς ἀρετῆς, ταύτην διώκωμεν, ταύτην μετίωμεν. αὐ ταύτης ἐχώμεθα, οὐδὲν ἡμῖν ἔσται δεινὸν, πάντα ῥᾴδια, πάντα εὔκολα. κἂν διὰ πυρὸς διαβαίνωμεν, κἂν δι' ὕδατος, πάντα εἴκει τῇ ἀρετῇ, καὶ παραχωρεῖ, μὴ αὐτὸς ὁ θάνατος. ζηλώμεν τοίνυν αὐτὴν, ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, ἐν χῷ ἰῦ τῷ κῷ ἡμῶν.

Λόγος, ε'.

» Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τ̃ θ̃υ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν
» ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν
» τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τ̃ μεγά-
» λου θ̃υ, καὶ σ̃ρ ἡμῶν ἰ̃ῦ χ̃ῦ. ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πά-
» σης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Πολλὴν
παρὰ τῶν οἰκετῶν ἀπαιτήσας ἀρετήν. καὶ γὰρ ὅτι πολλὴ, τῷ τὴν διδασκαλίαν τ̃ θ̃υ, καὶ σ̃ρ ἡμῶν κοσμεῖν ἐν πᾶσι, καὶ μὴ δὲ μίαν δίδόναι ταῖς δεσπόταις λαβὴν, μὴ δὲ ἐν τῷ τυχόντι. ἐπάγει καὶ τὴν αἰτίαν δικαίαν, δι' ἣν ὀφείλουσι τοιοῦτοι εἶναι οἱ οἰκέται, ποίαν δὲ ταύτην; ἐπεφάνη γὰρ φησὶν ἡ χάρις τ̃ θ̃υ ἡ σωτήριος. οἱ θείου διδασκάλου τυγχάνοντες, πῶς οὐκ ἂν εἶεν εἰκότως τοιοῦτοι, οἵους ἄρτι διῆλθον ἐγώ, μυρίων ἁμαρτημάτων λῦσιν εὑρόντες; ἴσε γὰρ ὅτι μὴ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο οὐχ ὡς ἔτυχεν εὐτρέπει, καὶ συστέλλει ψυχήν, τὸ μυρίων ἁμαρτημάτων οὖσαν ὑπεύθυνον, μὴ δικαίως δοῦναι, ἀλλὰ συγγνώμης τυχεῖν, καὶ μυρίων ἀγαθῶν. εἰ γάρ τις εἰώθει τὸν μυρία προσκρούσαντα οἰκέτην λαβὼν, μὴ κατατείνειν ἔμφασιν, ἀλλ' ἐῶ ἐκείνοις μὲν συγγνώμην παρέχοι. ὑπὲρ γὰρ τῶν μελλόντων αὐτὸν ἀπαιτεῖν δυνάσει, καὶ φυλάττεσθαι παρακελεύοιτο, ὥστε μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν, καὶ δωρεὰς μεγάλας ζημίαν, ἵνα οὐκ ἂν οἴεσθε εὑρεῖν τὴν τοσαύτην χάριν ἀκούοντας; ἀλλὰ μὴ νομίσῃς, ὅτι ἡ χάρις μέχρι τῆς τῶν προτέρων συγχωρήσεως ἵστα), ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον ἡμᾶς ἀσφαλίζεται. καὶ γὰρ καὶ ζ̃ῆν χάριτος, ἐπεὶ εἰ μέλλοι ἀεὶ κακῶς πράττοντας μὴ κολάζειν, οὐκέτι τὸ πρᾶγμα χάρις ἐστὶν, ἀλλὰ προτροπὴ εἰς λύμην, καὶ διαφθοράν. ἐπεφάνη γὰρ φησὶν ἡ χάρις τ̃ θ̃υ παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τ̃ μεγάλου θ̃υ, καὶ σ̃ρ ἡμῶν ἰ̃ῦ χ̃ῦ. ὅρα πῶς μὴ τῶν ἐπάθλων πίθησι τὴν ἀρετήν. καὶ ζ̃ῆν χάριτος τὸ ἀπαλλάξαι τῶν βιωτικῶν, τὸ πρὸς τὸν ὁμοῖον ἀγαγεῖν. δύο δείκνυσιν ἐνταῦθα ἐπιφανείας. καὶ γάρ εἰσι δύο. ἡ μὲν πρότερα, χάριτος, ἡ δὲ δευτέρα, οὐ τάποδόσεως, καὶ τ̃ δικαίου, ἵνα ἀρνησάμενοι ταύτην τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας. ἰδοὺ πάσης τῆς ἀρετῆς ἡ ὑπόθεσις, ἵνα ἀρνησάμενοι, ἡ ἄρνησις, πολλὴν δείκνυσι τὴν διάστασιν, πολὺ τὸ μῖσος, πολλὴν τὴν ἀποφυγήν. μεθ' ὅσης διαθέσεως, μεθ' ὅσης ἀποστροφῆς τὰ εἴδωλα ἀπωσώμεθα, μὴ τοσαύτης ἡμῖν τὴν κακίαν αὐτὴν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας φῦν. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα εἴδωλα κοσμικῆς ἐπιθυμίας, ἡ πλεονεξίας, ἣν ταύτην εἰδωλολατρείαν ὀνομάζει, καὶ ὅσα πρὸς τὸν παρόντα βίον ἡμῖν χρησιμεύει, κοσμικαί εἰσιν ἐπιθυμίαι. πάντα ὅσα αὖ τῷ παρόντι βίῳ συγκαταλύεται, κοσμικὴ ὄντιν ἐπιθυμία. μηδὲν τοίνυν πρὸς ταῦτας ἔχωμεν. ἦλθεν ὁ χ̃ὸς ἵνα ἀρνησώμεθα τὴν

μεθα τὴν ἀσέβειαν, τὰ δόγματα φῶ, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, τὸν βίον τὸν ἀναγκ. σωφρόνως, καὶ δικαίως, καὶ δυσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. ὁρᾶς ὅτι ὅπερ ἀεὶ λέγω, σωφροσύνη οὐ ζῆν μόνον ἐστὶν τὸ πορνείας ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν λοιπῶν παθῶν ἐκτὸς εἶναι; ἆρα ὁ χρημάτων ἐρῶν, οὐ σώφρων. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος σωμάτων, οὕτως καὶ οὗτος χρημάτων, μᾶλλον δὲ οὗτος ἀκολαστότερος, ὅσῳ οὐδὲ τοσαύτην ἔχει βίαν τὴν ὠθοῦσαν αὐτόν. καὶ γὰρ ἥνιοχος ἐκεῖνος ἀκρατὴς μάλιστα ἂν λέγοιτο, οὐχ ὁρῶν τραχὺ, ἢ δυσήνιον μὴ κατέχων ἵππον, ἀλλ' ὁ τὸν ἡρέμα ἐπιεικέστερον μὴ δυνάμει ὑποτάξας. τί δὲ φησιν ἡ τῶν χρημάτων ἐπιθυμία τῆς τῶν σωμάτων ἐλάττων; παντὶ που δῆλον, καὶ πολλαχόθεν ἔστιν δεῖξαι. πρῶτον μὲν, ὅτι ἀναγκαίως γέγονεν ἡ τῶν σωμάτων δι' ἐπιθυμία. τὸ δὲ ἀναγκαίως γενόμενον δηλόν που, καὶ μὴ πολλοῦ κατορθοῦται τὸ πόνου, καὶ ἀνεωμένη τῇ φύσει, ὅτι καὶ γυναικὶ μὲν συγγενομένῳ κατὰ νόμον, οὐδεὶς αὖ μέμψαιτο μέχρι γήρως, χρημάζοντι δὲ, πάντες, καὶ τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων πολλοὶ χρημάτων μὲν κατεφρόνησαν, γυναικῶν δὲ οὐκέτι. οὕτως ἔστιν ἐκείνου τυραννικώτερον, ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἡμῖν ὁ λόγος, μὴ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν φέρωμεν τὰ ὑποδείγματα, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν γραφῶν. ἔστιν μὲν οὖν καὶ ἐν ἐπιτάγμασι τοῖς θεοῦ μέρει τιθῆσιν ὁ μακάριος οὗτος οὕτω λέγων. ἔχοντες διαπεφάς, καὶ σκιὰ πάσματα, τούτοις ἀρκεθησόμεθα. περὶ δὲ τῶν παρθένων, τί φῇ; ἐπιταγὴν οὐκ ἔχω. μὴ πάλιν, ὦπὶ τὸ αὐτὸ σωιέρχεσθε. καὶ πολλάκις ἴδοις ἂν αὐτὸν περὶ συνουσίας νομοθετοῦντα τῆς νομίμου. καὶ ταύτης μὲν ἔφησιν ἀπολαύειν τῆς ἐπιθυμίας, καὶ δευτέρῳ προσέναι γάμῳ, καὶ πολλῷ ποιεῖσθαι τὸ πράγματος τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ οὐδαμοῦ ὑπὲρ τούτου κολάζει. τὸν δὲ χρημάτων ἐφιέμενον, παντα χοῦ κατα δικάζει. μὴ περὶ μὲν χρημάτων ὁ χὶ πολλαχοῦ διέταξεν, ὥστε φθύγειν τὴν ἐντεῦθεν λύμην. περὶ δὲ ἀποχῆς γυναικὸς, οὐχ οὕτως. ἄκουε γὰρ τί φησι περὶ χρημάτων. ἐὰν μήτις ἀποτάξηται πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς ὑπάρχουσιν. οὐδαμοῦ εἶπεν. ἐὰν μή τις ἀποτάξηται γυναικί. οἶδε γὰρ οἵαν ἐνέθηκε τὴν τυραννίδα, καὶ ὁ μακάριος οὗτος φῆμι θεὼ. ὁ γάμος, καὶ ἡκοίτη ἀμίαντος. οὐδαμοῦ τιμίαν τὴν τῶν χρημάτων ἐπιμέλειαν καλεῖ, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν, καὶ παγίδα. καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους, καὶ βλαβερὰς. οὐκ εἶπε πλεονεκτεῖν, ἀλλὰ πλουτεῖν. ἵνα δὲ μάθητε, καὶ ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν, ἀναγκαῖον καὶ ἔστιν τὸν λόγον εἰς μέσον παραγαγεῖν. χρημάτων μὲν γάρ τις καθάπαξ ἀποστερηθεὶς οὐκέτ' ἂν ἐνοχλοῖτο τῷ τῆς ἐπιθυμίας. οὐδὲν γὰρ οὕτως ποιεῖ χρημάτων ἐπιθυμεῖν, ὡς τὸ χρήματα ἔχειν. ὦπὶ δὲ τῆς τῶν σωμάτων ἐπιθυμίας, οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ δυνουχισθέντες πολλοὶ, τὴν ἔνδον ἐνοχλοῦσαν πυρὰν, οὐκ ἀπέβαλον. ἡ γὰρ ἐπιθυμία, ἐν ἑτέροις κεῖται ὀργάνοις, ἔνδον ἐν τῇ φύσει ἐγκειμένη. τίνος οὖν ἕνεκεν ἡμῖν ταῦτα εἴρηται; ὅτι οἱ πλεονέκται, τῶν πορνευόντων ἀκολαστότεροι, ὅσῳ ἧττόν ἐστιν ἐνοχλοῦνται ἐπιθυμίας. μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐπιθυμίας τὸ πρᾶγμα ἐστὶν, ἀλλὰ ῥᾳθυμίας. ἐν ταύτῃ μὲν γὰρ οὕτως ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία φυσικὴ, ὥστε κἂν γυναικί τις μὴ πλησιάζῃ, ἡ φύσις τὸ αὐτῆς ποιεῖ, καὶ ἐργάζεται. ἐκεῖ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον γίνεται, καὶ δυσεβῶς φησι, ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. τίς ἡ ἐλπίς; τί τὸ ἔπαθλον τῶν πόνων; προσδεχόμενοι φῆμι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν. οὕτως γὰρ οὐδὲν ἐκείνης μακαριώτερον, οὐδὲν ζηλωτότερον, καὶ ταῦτα λόγοι παραφῆσαι οὐ

δώωσι ται. καὶ γὰρ νοῦν ὑπερβαίνει τὰ τότε ἀγαθά. προσδεχόμενοι φῆ τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θυ, καὶ σῆρς ἡμῶν. πού εἰσιν οἱ τὸ πρὸ ἐλάττονα τὸν υἱὸν λέγοντες; τοῦ μεγάλου φῆ θυ, καὶ σῆρς. ὁ τοὺς ἐχθροὺς σώσας, τί οὐνεργάσε) τότε οὐκ ἐδοκιμωῶτας λαβών; τοῦ μεγάλου φῆ θυ. τὸ μέγας ὧπὶ θυ ὅταν λέγῃ, οὐ πρός τι μέγας φῆ, ἀλλ' ἀπολύτως μέγας, μεθ' ὃν οὐκ ἂν εἴη μέγας, ἐ τοῖ πρός τι ἐστὶν. εἰ δὲ πρός τι, κατὰ σύγκεισιν, καὶ οὐ φύσει μέγας. νῦν δὲ ἀσυγκρίτως μέγας. ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν φῆ, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ἐξηλλαγμένον, οὐδὲν ἔχοντα κοινὸν πρὸς τοὺς λοιποὺς, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. ὁρᾷς ὅτι καὶ τῶν παρ' ἡμῶν δή, οὐχ ἁπλῶς ἔργων, ἀλλὰ ζηλωτήν; ζηλωτήν, τουτέστι μὴ προθυμίας πολλῆς ἐπ' αὐτὴν ἰόντα τὴν ἀρετήν, μὴ σφοδρότητος τῆς προσηκούσης. τὸ μὲν οὖν βεβαρημένους τοῖς κακοῖς, καὶ ἀνίατα νοσοῦντας ἀπαλλάξαι, τῆς ἐκείνου φιλανθρωπίας ἴδιον, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα, καὶ ἡμῶν, καὶ ἐκείνου. Ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μὴ πάσης ἐπιταγῆς. Ταῦτα λάλει, μὴ παρακάλει. ὁρᾷς πῶς πανταχοῦ μὲν προστάττει, καὶ φῆ ἔλεγξον, ἐπίμησον, παρακάλεσον, ἐν ταῦτα δὲ ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, μὴ ἔλεγχε μὴ πάσης ἐπιταγῆς; ἐπειδὴ τὸ ἦθος αὐτῆ σκληρότερον ἴδιον, διαβλητικὸν καὶ ἀποτόμως, καὶ μὴ πάσης ἐπιταγῆς ἐλέγχειν ἐπιτάττει. ὅθεν γὰρ τῶν ἁμαρτημάτων, ἐκεῖ καὶ ἐπιτάγμασιν ἀπειρέγειν χρή. τὸ μὲν χρημάτων καταφρονεῖν, παραινοῦντας δεῖ πείθειν, καὶ τὸ ἐπιεικεῖς εἶναι, μὴ ὅσα τοιαῦτα. τὸν δὲ μοιχὸν, τὸν πόρνον, τὸν πλεονέκτην, μετ' ἐπιταγῆς ὧπὶ τὸ βέλτιον δεῖ ἐπάγειν, τὸν οἰωνιζόμενον, τὸν κληδονιζόμενον, τὸν ἄλλα τοιαῦτα πράττοντα, οὐδὲ ἁπλῶς ἐπιταγῆς, ἀλλὰ μὴ πάσης. ὁρᾷς πῶς βούλεται, καὶ μὴ αὐθεντίας, καὶ μὴ ἐξουσίας πολλῆς » ταῦτα αὐτὸν ἐπιτάττειν; Μηδείσου περιφρονείτω, ἄλλα ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς » ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι. Τί οὖν μὴ δὲ τοὺς κακῶς πράττοντας, μὴ δὲ ἐκείνους λοιδορεῖσθαι; ἀλλὰ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν. ἀκούσωμεν τῆς παραινέσεως. καθαρὸν εἶναι δεῖ ἡμῖν τὸ στόμα ἀπὸ λοιδορίας. εἴτε γὰρ ἀληθεῖς εἰσιν αἱ λοιδορίαι, οὐχ ἡμῶν ταῦτα λέγειν, ἀλλὰ τοῦ κριτοῦ ἐξετάζειν. σὺ γάρ φησι, τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; εἴτε οὐκ ἀληθεῖς, ὅρα ὅσον τὸ ῥῦπος. ἄκουσον τοῦ λῃστοῦ λέγοντος πρὸς τὸν ἕτερον λῃστήν. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐν κρίματί ἐσμεν, τὸν αὐτὸν οἰῶνα τρέχομεν. ἐὰν ὀνειδίζῃς ἑτέροις, ταχέως καὶ αὐτὸς τοῖς αὐτοῖς περιπέσῃς. διαβλητικὸν παραινεῖ ὁ μακάριος οὗτος λέγων. ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. ἀμάχους εἶναι φῆ, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα, πρὸς πάντας ἀνοῦς, καὶ ἕλληνας, καὶ ἰουδαίους, μὴ μοχθηροὺς, καὶ πονηρούς. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μελλόντων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐποίει ἐν τῇ πρὸς γαλάτας ἐπιστολῇ, λέγων. ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ, ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἀπὸ τῶν μελλόντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν παρελθόντων ἐντρέπει. μηδὲν ὀνειδίσῃς φῆ, τοιοῦτος γὰρ ἦς καὶ σύ. Ἦμεν γάρ φησι ποτὲ, καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ, καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους. Ὥστε πρὸς πάντας, τοιούτους εἶναι δεῖ, ἡμέρους ἔχειν. ὁ γὰρ τοιοῦτος ὢν πρότερον, μὴ ἀπαλλαγεὶς, οὐκ ὀνειδίζειν ὀφείλει πρὸς τοιούτους, ἀλλὰ δυνατὸς, μὴ χαίρειν ἔχειν τῷ, μὴ αὐτῷ, καὶ εἰκῆ δόντι τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν προτέρων κακῶν. μηδεὶς καυχάσθω.

πάντες γὰρ

πάντες γὰρ ἥμαρτον. ὅταν οὖν ἐθέλῃς ὀνειδίσαι τινὰ, κατορθῶν αὐτὸς καὶ τὸν πρότερόν σου ἀνόητον βίον, καὶ τὸ τῦ μέλλοντος ἄδηλον, τῆ ὀργὴν ἀναχαίτιζε. εἰ γὰρ καὶ ἐκπρώτης ἡλικίας ἀναρέτως ἔζησας, ἀλλ' ὅμως ἔχοις ἂν ἁμαρτήματα πολλά. εἰ δὲ οὐκ ἔχεις ὡς νομίζεις, ἐννόησον ὅτι οὐ τῆς σῆς ἀρετῆς τῦτο γέγονεν, ἀλλὰ τῆς τῦ θεοῦ χάριτος. εἰ γὰρ μὴ τὸς προγόνους ἐκάλεσε τὸς σούς, καὶ αὐτὸς ἂν ἦς ἀπειθής. ὅρα πῶς πᾶσαν κακίαν διεξῆλθον, οὐχὶ μυρίας δὲ προφητῶν δὲ πάντων ὁ θεὸς ὠνόμει; μὴ ἠκούσαμεν; ἤμεν γάρ ποτε φησὶ, καὶ
» ἡμεῖς πλανώμενοι. Ὁ τε δὲ ἡ χρηστότης, ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τῦ σῶτρος ἡμῶν θεῦ, πῶς;
» οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτῦ ἔλεον, ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ πα
» λιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου. Βαβαὶ πῶς ἦμεν ἐν τῇ κακίᾳ βεβαπτισμένοι, ὡς μὴ δύνασθαι κατθαρθῆναι, ἀλλ' ἀναγεννήσεως δεηθῆναι. θᾶττον γάρ ὅτι παλιγγενεσία. καθάπερ γὰρ ἐπὶ οἰκίας σαθρῶς διακειμένης οὐδεὶς ὑποφείγματα πίθησιν, οὐδὲ συρράπτει τοῖς παλαιοῖς οἰκοδομαῖς, ἀλλὰ μέχρι τῶν θεμελίων αὐτὴν καταλύσας οὕτως αὖθις ἀνίστησι, μὴ ἀνακαινίζει, οὕτως μὴ αὐτὸς ἐποίησεν. οὐκέτι σεσιβύασεν ἡμᾶς, ἀλλ' αὖθις κατεσιβύασε. θᾶττον γὰρ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου. αὖθις ἐποίησε καινούς. πῶς; διὰ τῦ πνεύματος. καὶ πάλιν, καὶ ἑτέρωθεν δείκνυσιν εἰπών. οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως
» διὰ Ἰησῦ χρῦ τῦ σῶτρος ἡμῶν. πολλοῦ δεῖ ἡμῖν πνεύματος. Ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι.
» Πάλιν χάριτι οὐκ ὀφειλῇ. Κληρονόμοι γενηθῶμεν κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. Ἅμα καὶ προτρεπτὴ εἰς ταπεινοφροσύνην ἐστὶ, καὶ ἐλπὶς ὑπὲρ τῶν μελλόντων. εἰ γὰρ οὕτως ἀπεγνωσμένους, ὡς αὖθις γεννηθῆναι, ὡς χάριτι σωθῆναι, ὡς μηδὲν ἔχειν ἀγαθὸν, ἔσωσε, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ μέλλοντι θᾶττον ἐργάσεται. οὐδὲν γὰρ τῆς ἀνίνης θηριωδίας χεῖρον ἰῷ πρὸ τῆς τῦ γοῦν παρουσίας. ὡσπερ γὰρ ἐχθροὶ, καὶ πολέμιοι πάντες διέκειντο πρὸς ἀλλήλους. τὸς πατέρας ἔσφαζον τοῖς ἑαυτῶν. πρῆς, μὴ μρῆς πατρὶν ἐπεμαίνοντο. οὐδὲν ἰῷ ἐφικτὸς, οὐ φυσικὸς, οὐ μωσαϊκὸς νόμος, ἀλλὰ ἀνατέτραπτο ἅπαντα. μοιχεῖαι διωκεῖς, φόνοι, καὶ εἰσὶ φόνων φανερώτερον. κλοπαὶ φησὶ τίς τῶν ἔξωθεν, ὅτι καὶ ἀρετῆς τὸ πρᾶγμα ἐδόκει εἶναι. καὶ εἰκότως, ὅπου γε καὶ θεῦ τιμὴν ἔσεβον. χρησμοὶ συνεχεῖς τὸν δεῖνα ἀναιρεῖσθαι, καὶ τὸν δεῖνα. εἶτα πῶς τῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον; ἀνὴρ τίς ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας, καὶ πάλιν νικήσας, δίκῃ ἐδίδου, καὶ ἀνῃρέθη. ὁ οὖν ἀπόλλων κακῶ τὸ κακὸν ἰώμενος, ἐκέλευσε δίκην ἐκτίσαι Ἀθηναίους ἀποκτάναι ὑπὲρ τούτου. τί τούτης τῆς τυραννίδος ὠμότερον; καὶ θᾶττον ἐγένετο, καὶ ἀνὸς τῦ δαίμονος τὴν μανίαν λῦσαι ἀπελθών, ἔσφαξε τὸν ἀνδριαντα. ὁρᾷς ὅτι εἰκότως ἀπάτη ἔχυεν; εἰ μὲν δικαίως τὸ πρᾶγμα ἐγίνετο, οὐκέτι χρὴ κωλυθῆναι, εἰ δὲ ἀδίκως, ὥσπερ οὖν καὶ ἀδίκως, οὐδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐπιτακτέον. νύκτας προσεκτέον, καὶ παλαιστάς. πόλεμοι συνεχεῖς, μὴ ἑπάλληλοι, κατὰ πόλιν, κατὰ κώμην, κατὰ οἰκίαν. ἑταιρεράστου. καὶ παρ' αὐτοῖς φιλόσοφός τις ἐνομοθέτει, δύλῳ ἐξῆν αὐτῷ μήτε ἑταιρεραστεῖν, μήτε ἐρασταῖς λοιφεῖν. ὡς γὰρ ἀνάρετον τὸ πράγματος ὄντος, καὶ πολλὴν ἔχοντος τιμὴν, ἐπὶ οἰκήματος εἱστήκεισαν φανερῶς θᾶττον ποιοῦντες, καὶ εἰ πᾶσι ζῆς ἐθέλοι τοῖς κατ' αὐτὸν, δύρήσει φανερῶς ὅτι, καὶ εἰς τὴν φύσιν αὐτὴν ἐνύβριζον. καὶ οὐδεὶς ὁ κωλύων ἰῷ, ἀλλὰ τὰ δράματα αὐτοῖς πάντα, τούτων γέμει, μοιχείας, ἀσελγείας, διαφθορᾶς. παννυχίδες ἐγίνοντο μαραί. καὶ Γωβρίας ἐκάλουν τὴν θεὰν, ὡς τῆς μαχείας. ἐννυκτὶ, ἐν θεάτρῳ παννυ-

χὶς ἰῶ, καὶ παρθένος ἐκάθητο μεταξὺ νέων μεμηνότων, καὶ μεθυόντος ὄχλου. τὸ σκότος ἰῶ ἡ πανήγυεις, καὶ τὰ μυσαρὰ ἔργα τὰ ὑπ' αὐτῶν τελούμενα. διαβλῆτε φῆ, ἦμεν ποτὲ καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις. ὁδεῖνα τῆς μητρυᾶς ἠράσθη φῆ, καὶ ἡδεῖνα τὸ προγόνου, καὶ ἀπήξατο. τὸς γὲ τῶν παίδων ἐρωτας, οὕσπερ αὐτοῖς παιδικὰ ἔθος καλεῖν ὅτιν, οὐδὲ εἰπεῖν ἐνι. ἀλλὰ τί; βούλει μητρογαμίας ἰδεῖν; ὅτι καὶ βλῆτε παρ' αὐτοῖς, τοῖς καὶ τὸ δὴ δεινὸν, νῦν ἀγνοίας τὸ πρᾶγμα ἐγίνετο. καὶ οὐκ ἐκώλυεν ὁ θὲς ὁ παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ περιεώρα τὴν φύσιν ὑβριζομένην, καὶ ταῦτα τῶν ἐπισήμων οὖσαν. οὐκ εἰκὸς, εἰ καὶ μὴ δι' ἕτερόν τι, διὰ γοῦν τὴν πολλῶν δόξαν ἀντέχεσθαι τῆς ἀρετῆς. οὗτοι δὲ οὕτω πρωϊαῖς κατὰ τῆς κακίας ἐφέροντο. ἠράσθη ἡδεῖνα τὸ δεῖνος, ἐπανελθόντα τὸν ἄνδρα ἔσφαξε διὰ τὸ μοιχοῦ, τάχα ἴσε τὸ δίκημα οἱ πολλοί. τὸν μοιχὸν ἀνεῖλεν ὁ τοῦς τὸ φονεύθεντος, κἀκείνην ἐπέθυσε, μετὰ ταῦτα ἐμάνη κἀκεῖνος, κἠ τοῦς ἐριννύσιν ἠλαύνετο. εἶτα αὖτὸς οὗτος μανεὶς ἀπελθὼν ἔσφαξεν ἕτερον, κἠ τὴν ἐκείνου γυναῖκα λαμβάνει. τί τούτων χεῖρον τῶν συμφορῶν; τούτου χάειν ταῦτα λέγω ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα τοὺς ἕλλησι πείσω πόσα κατεῖχε τὴν οἰκουμένην κακά. ἀλλ' εἰ βούλεσθε, καὶ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων δείκνυωμεν, ἔθυσαν φῆ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις. καὶ πάλιν οἱ τὰ σώματα οἰκοῦντες, δι' οὐδὲν ἕτερον ἀπώλοντο, ἢ ὅτι πᾶσιν ἐωσεμάνοντο, ἀλλὰ πάλιν ἐν προοιμίοις τῆς τῦ χῦ παρουσίας, οὐχὶ ἡ τῦ βασιλέως θυγάτηρ ἐν μέσοις ὠρχεῖτο τοῖς συμποσίοις; ἐν ἀνθρώποις μεθύουσιν; οὐχὶ φόνον ἤτει; καὶ ὀρχήσεως τιμὴν τὴν κεφαλὴν τῦ προφήτου; τίς λαλήσει τὰς δυνάμεις τῦ κῦ; φυγὴ δέ φησι, μισοῦντες ἀλλήλους. ἀνάγκη γὲ πάντως ὅταν πάσας τῆς ψυχῆς ἐπαφῶμεν τὰς ἡδονὰς, πολὺ τὸ μῖσος γίνεσθαι. διατί; ὅτι οὐ μετ' ἀρετῆς ἡ ἀγάπη. ὅτι οὐδεὶς οὐδένα πλεονεκτεῖ. ὅρα καὶ ὁ παῦλος τί φησι. μὴ πλανᾶσθε, οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε πλεονέκται, οὐ λοίδοροι, οὐ μέθυσοι, βασιλείαν θῦ κληρονομήσουσιν. ὁρᾶς πῶς πᾶν κακίας εἶδος ἐπεπόλαζε; καὶ πολλή τις ἰῶ ἡ ἀχλύς; τὸ δίκαιον διεφθείρετο. εἰ γὲ οἱ προφητεύσαντες ἀπολαύοντες, καὶ τοσαῦτα ὁρῶντες γενόμενα κακὰ, καὶ ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ ἐν αὐτοῖς. ὅμως οὐκ ἐνείχοντο, ἀλλὰ μυρία καινὰ εἰργάζοντο, τί αὖ οἱ ἄλλοι; ἀλλά τις πάλιν παρ' αὐτοῖς παρθένους γυμνὰς ἐκέλευε παλαίειν ἐπ' ὄψεσιν ἀνθρώπων, πολλὰ ὑμῖν γένοιτο ἀγαθά. ὅτι οὐδὲ τὸ ῥῆμα ἀκοῦσαι φέρετε. αὐτὸ δὲ τὸ πρᾶγμα, οἱ φιλόσοφοι, οὐκ ἠχθοντο. ἕτερος δέ τις φιλόσοφος ὁ κορυφαῖος αὐτῶν, καὶ εἰς πολέμους αὐτὰς ἐξάγει, καὶ κοινὰς εἶναι κελεύει, ὡς μαφθῆ πός τις ὢν, καὶ προαγωγός. ἐν κακίᾳ, καὶ φθόνῳ διάγοντες φῆ. εἰ γὲ οἱ φιλοσοφοῦντες παρ' αὐτοῖς τοιαῦτα ἐνομοθέτουν, τί αὖ εἴποιμεν περὶ τῶν μὴ φιλοσοφησάντων, εἰ οἱ τὸ γένειον ἔχοντες βαθὺ, καὶ τὸν πώγωνα ἀναβεβλημένοι τοιαῦτα λέγουσι, τί αὖ εἴποιμεν περὶ ἑτέρων; οὐ διαβλῆτε γέγονεν ἡ γυνὴ ἀνθρωπε, ὥστε κοινὴ πᾶσι προκεῖσθαι. ὦ πάντα ἀνατρέποντες ὑμεῖς, οἱ τοῖς μὲν ἀρρέσιν, ὡς θηλείαις μιγνύμενοι, τὰς δὲ θηλείας ὡς ἄνδρας εἰς πόλεμον ἐξάγοντες. τοῦτο γὲ ἔργον τῦ διαβόλου, τὸ πάντα συγχεῖν, καὶ ἀνατρέπειν, καὶ τὰ ἐξαρχῆς τεθέντα θεῖα διασκεδάννυειν. τῇ μὲν γὲ γυναικὶ τὸ οἰκουρεῖν ἔδωκεν ὁ θὲς, τῷ δὲ ἀνδρὶ τὰ δημόσια πράττειν. σὺ δὲ τὴν κεφαλὴν εἰς τοὺς πόδας κατάγεις, καὶ τοὺς πόδας εἰς τὴν κεφαλὴν ἀνάγεις. γυναῖκας

γεις. γυναῖκας ὁ πλίζεις, καὶ οὐκαὶ χωὴς τί δὲ ζῶντα λέγω; εἰσάγοισί τινα παρ' αὐτοῖς γυναῖκα, καὶ παῖδας ἀνελοῦσαν, καὶ οὐκαὶ χωόνται, οὐδὲ ἐνηρέπου), τοιαῦτα μυσαρὰ δι-
» ήματα, εἰς τας τῶν ἀνθρώπων ἀκοας ἐμβάλλοντες. Ὁ τε δὲ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ φιλαν-
» θρωπία ἐπεφανὴ τῦ σωτῆρος ἡμῶν θυ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσυνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡ-
» μεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτῦ ἔλεον, ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώ-
» σεως πνεύματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ ἰησοῦ χῦ τῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα
» δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενηθῶμεν κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. Τί ἐστι
» κατ' ἐλπίδα; τουτέστι καθὼς ἠλπίσαμεν, οὕτως ἀπολαύσομεν. Ἢ ὅτι ἤδη, καὶ κληρονόμοι
» ἐσμέν. Πιστὸς ὁ λόγος. ἐπειδὴ γὰρ περὶ μελλόντων διελέχθη, καὶ οὔπω παρόντων, ἐπήγα
γε τὸ ἀξιόπιστον. ἀληθῆ ταῦτα ἐστὶ φησί. καὶ δῆλον ἐκ τῶν φθασάντων. ὁ γὰρ τοσαύτης ἡ-
μᾶς ἀνομίας ἀπαλλάξας, καὶ τοσούτων κακῶν, δῆλον ὅτι καὶ τῶν μελλόντων ἡμᾶς με-
ταδώσει πάντων ἐπιμείνασι τῇ χάριτι. ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς κηδεμονίας ἅπαντα γίνεται.

Ἡ ἀπόν.

Εὐχαριστῶμεν οὖν τῷ θεῷ, καὶ μηδὲν τοῖς ἄγροις ὀνειδίζωμεν, μηδὲν ἐγκαλῶμεν, ἀλλὰ παρακαλῶμεν μᾶλλον. δυσχώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν, συμβουλεύωμεν, παραινῶμεν, κἂν ὑβρίζωσι, κἂν λακτίζωσι. τοιοῦτοι γάρ εἰσιν οἱ νοσοῦντες. ἀλλ' οἱ περὶ τὴν ὑγείαν ἐκείνων σπεύδοντες, πάντα φέρουσι, πάντα πράττουσι, κἂν μηδὲν αἰτιῶνται, ἵνα μὴ ἑαυτοῖς ἐγκαλῶσιν ὡς περ ἠμελημόσιν. ἢ οὐκ ἴστε ὅτι πολλάκις ἰατροῦ ἀπογνόντος τὸ κάμνοντος, ἕτερός τις φιλοσοφοῦντων πρὸς αὐτὸν, δόξαν ἰατρείαν πάλιν πρόσαγε, καὶ μηδὲν ἐλλίπῃς, ἵνα μηδὲν ἑαυτῷ ἐγκαλῶ; ἵνα μηδὲν μέμφωμαι; ἵνα μὴ κατηγορεῖν ἔχω ἑαυτοῦ; οὐχ ὁρᾶτε πόσην οἱ προσκόπτοντες πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους ποιοῦνται τὴν πρόνοιαν; πόσα ὑπὲρ τούτου πράττουσι; καὶ ἰατροὺς παρακαλοῦντες, καὶ προσεδρεύοντες διαπαντὸς; κἂν τούτους μιμώμεθα, καίτοιγε οὐχ ὑπὲρ τῶν ἴσων, ἡ φροντίς. νῦν δὲ τὸ μὲν σῶμα κάμνοντος τοῦ παιδὸς, οὐκαὶ παραυτίσαυτόπις, καὶ μακρὰν ἀποδημίαν θέλαθαι, ὥστε λῦσαι τὴν νόσον. τῆς δὲ ψυχῆς κακῶς ἐχούσης, οὐδεὶς οὐδὲν αὐτοῖς ἐστι λόγος, ἀλλὰ πάντες ἀναστενάζομεν, πάντες ῥᾳθυμοῦμεν, πάντες ὀλιγωροῦμεν, καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς περιορῶντες ἁλισκομένους ἀπὸ τῆς νόσου ταύτης τῆς χαλεπῆς. ἀλλ' ὕφορον λαμβανόμενοι αἰσθήσιν. ἐννοήσατε, ὡς αἰσχρὸν, καὶ σφόδρα καταγέλαστον ὕφορον λέγειν. οὐ προσεδρεύομεν, οὐκ ἀλπίζομεν ὑγιᾶ ἔσεσθαι. οὐκαὶ χρὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον. εἰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι βίῳ τῶν ἀνοήτων ἐστὶ τὸ τὰ μέλλοντα μὴ προορᾶν, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ μέλλοντι. ὅτε μὴ ἀκούομεν νῦν πολλῶν συμβουλευόντων, καὶ λεγόντων τὰ πρακτέα, μὴ τὰ μὴ πρακτέα. ἀντεχώμεθα τοίνυν τῆς φροντίδος ἐκείνης. φροντίσωμεν τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας, τὸν θεὸν ἐπιπᾶσι παρακαλῶμεν, ὥστε χεῖρα ὀρέξαι. μέχρι τίνος ῥᾳθυμοι; μέχρι τίνος ἀμελεῖς; μέχρι τίνος καταφρονοῦμεν ἑαυτῶν, καὶ τῶν ὁμοδούλων ἡμῶν; οὗτος πλουσίως ἐξέχεεν εἰς ἡμᾶς τὸ τοῦ

πνεύματος

πνεύματος χάριν. ἐννοήσωμεν τίνων ὅσην χάριν περὶ ἡμᾶς ἐπεδείξατο, καὶ τοσαύτην αὐτοῦ δόξαν ἐπιδείξωμεθα, μᾶλλον δὲ τοσαύτην οὐ δυνατόν, κἂν γοῦν ἐλάττονα. οὐ γὰρ καὶ μετὰ τὴν χάριν ταύτην ὦμεν ἀναίσθητοι, μείζων ἡμῖν ἔσται ἡ κόλασις, εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχον. νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσιν. ἀλλὰ μὴ γένοιτο ταῦτα περὶ ἡμῶν εἰπεῖν. ἀλλὰ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀξιωθῆναι τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τοῖς ἠγαπηκόσιν αὐτὸν ἐν Χῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Λόγος, ε'.

» Καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ » πεπιστευκότες θεῷ. ταῦτα ἐστὶ καλὰ, καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, μὴ » γενεαλογίας, καὶ ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς περιΐστασο. εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι, αἱ » ρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν νουθεσίαν, μετὰ δευτέραν, παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦ » τος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. Εἰπὼν περὶ τῆς τοῦ νῦν φιλανθρωπίας, καὶ τῆς ἀφάτου περὶ ἡμᾶς κηδεμονίας, καὶ πάντας ὄντας ἡμᾶς πάντας εἰργάσατο, ἐπήγαγε, μὴ φῇ. καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες θεῷ, καὶ ταῦτα διαλέγεσθαι, καὶ ἀπὸ τούτων προτρέπειν τὴν ἐλεημοσύνην. οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ πεινοφροσύνην ἡμῖν τὰ εἰρημένα ἁρμόσει, καὶ πρὸς τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ ὀνειδίζειν ἑτέροις, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν ἄλλην ἀρετήν. οὕτω γοῦν καὶ πρὸς πλουσίους διαλεγόμενος, φῇ. γινώσκετε ὅτι ὁ κς ἐπλούτησε πλούσιος ὤν, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν, ἐννοήσας τοῦ νῦν τὴν κηδεμονίαν, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, τῇ ἐλεημοσύνῃ αὐτοὺς προετρέψατο. οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ παρέργως. ἀλλὰ πῶς; ἵνα φροντίζωσι φῇ καλῶν ἔργων προΐστασθαι. τουτέστι καὶ ἀδικουμένοις βοηθεῖν, μὴ χρήμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ προστασίαις, καὶ χερσὶ ἐπαμύνειν, καὶ ὀρφανοῖς, μὴ πάντας τοὺς καλῶς πάσχοντας ἐν ἀσφαλείᾳ καθίσαι. διὸ γάρ ἐστι καλῶν ἔργων προΐστασθαι. ταῦτα γάρ ὅτι φῇ καλὰ, καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς, περιΐστασο. εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς, καὶ μάταιοι. τίποτε βούλονται αἱ γενεαλογίαι; καὶ γὰρ ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ, πίθησι διὸ λέγων. μύθους, καὶ γενεαλογίας ἀπεραντους. ἔριδας δέφησι τὰς πρὸς τοὺς αἱρετικούς, ὅταν μηδὲν ᾖ κέρδος. τὸ γὰρ τέλος αὐτῶν, οὐδέν. ὅταν γάρ τις διεστραμμένος, καὶ μὴ δι' αὐ ὁποιῶν γένῃ προῃρημένος μεταθέσθαι τὴν γνώμην, τίνος ἕνεκεν εἰκῇ κάμνεις, κατὰ πετρῶν πειρῶν; δέον ποιεῖν τὸν καλὸν ἐκεῖνον πόνον, εἰς τοὺς σούς; τὰ περὶ ἐλεημοσύνης αὐτοῖς διαλεγόμενος, μὴ τῆς ἄλλης ἀρετῆς. πῶς οὖν ἑτέρωθι φῇ, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θς μετάνοιαν, σὺ ταῦτα δὲ αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν νουθεσίαν, καὶ δευτέραν παραιτοῦ; εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, μὴ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ἐκεῖ μὲν περὶ τῶν ἐλπίδας ἐχόντων διορθώσεως φῇ, μὴ περὶ τὸ ἀνιάτως ἔχειν ἁπλῶς. ὅταν δὲ δῆλος ᾖ πᾶσι, μὴ φανερὸς, τίνος ἕνεκεν πονεῖς εἰκῇ; πῖ τὸ ἄερα δαίρεις; τί ἐστιν ὢν αὐτοκατάκριτος; οὐ γὰρ ἔχεις εἰπεῖν, ὅτι οὐδεὶς εἶπεν, οὐδεὶς ἐνόθετησεν, ὅταν οὖν μὴ τὸ παραίνεσιν ὁ αὐτὸς ἐπιμένῃ, αὐτοκατάκριτος γίνεται.

Ὅταν πέμψω

Ὅταν πέμψω ἀρτεμᾶν πρὸς σὲ, ἢ τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς νικόπολιν.
» Τί λέγεις ἐπισήσας αὐτὸν τῇ κρίτῃ, πάλιν καλεῖς πρὸς ἑαυτόν; οὐκ ἀπάγων αὐτὸν τῆς
» χολῆς ἐκείνης, ἀλλὰ πλέον ῥυθμίζων. ὅτι γὰρ οὐχ ὥστε περιάγειν αὐτὸν, καὶ παντα χοῦ ἔχειν
» ἀκολουθοῦντα καλεῖ πρὸς ἑαυτὸν, ἄκουσον τί φησι. Ὅπου ἐκεῖ κέκρικα παραχειμάσαι.
» Ἡ δὲ νικόπολις, τῆς θρᾴκης ἐστί. Ζῶσαν τὸν νομικὸν, καὶ ἀπολλὼ, σπουδαίως πρόπεμ-
» ψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. Αὐτοὶ δὲ οὐδέπω τῶν ἐγχειρισθέντων ἦσαν, ἀλλὰ τῶν
συνόντων αὐτῷ. σοφιστότερος δὲ ἦν ὁ ἀπολλὼ, διὰ τοῦτο ἐν ταῖς γραφαῖς, καὶ αὐτὸς
λόγος. εἰ τοίνυν νομικὸς ὢν ἐκεῖνος, οὐκ ἔδει παρ' ἑτέρων αὐτὸν πρέφεσθαι, ἀλλὰ νομικὸν ὄν-
τα αὐτὸν ἦν τῶν ἰουδαϊκῶν νόμων ἔμπειρον. τοῦτο γὰρ ἐν πάσῃ ἀφθονίᾳ αὐτοῖς κατάσκη-
» σον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. Μαινόμενοι δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐ-
» στασθαι, εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. Ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ
» πάντες, ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἦτοι τοὺς αὐτὸν φιλοῦντας φῂς, ἢ τοὺς
πιστοὺς αὐθρασῶς. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν. Πῶς οὖν αὐτῷ κελεύεις τοὺς ἀν
πλέοντας ἐπισωμίζειν, εἰ περιστάσεται τούτους δεῖ, ὅταν ὕδωρ λύμη πάντα ποιῶσιν ἑαυτῶν;
φῂς δὲ προηγουμένως ὕδατι τῷ ἐκείνων κέρδει, μηδέποτε ὕδωρ ποιεῖν. οὐδὲ γὰρ αὖ περιβάλλειαν
ποτε, ἅπαξ διεγραμμένοι τὴν γνώμην. εἰ μὲν γὰρ ἑτέροις λυμαίνοιντο, διεστάναι, καὶ μάχε
σθαι, καὶ μὴ πολλῆς τῆς ἀνθρείας περιστάσθαι. εἰ δὲ εἰς ἀνάγκην καταστάσης, ὁρῶν ἑτέρους
διαφθειρομένους, μὴ σίγα ἀλλ' ἐπισώμιζε, τῶν μελλόντων ἀπόλλυσθαι κινδύνων. ὅλως δὲ οὐκ
ἔστι τὸν σπουδὴν ἔχοντα, καὶ βίον ὀρθὸν, μάχης ἀνέχεσθαι. πλὴν ὡς εἴπεν, οὕτως ποίει, ἀπὸ
γὰρ ἀργίας, καὶ τῆς περιττῆς φιλοσοφίας τὸ πρᾶγμα γίνεται, τὸ περὶ τὰ ὀνόματα σχολᾶ-
σθαι μόνον. καὶ γὰρ περιττὰ φθέγγεσθαι, πολλὴ ζημία, δέον ἢ διδάσκειν, ἢ δύχεσθαι, καὶ δύχα
ειτεῖν. οὐ δὲ γὰρ χρημάτων μὲν φείδεσθαι ὀφείλομεν, ῥημάτων δὲ οὔ. ἀλλὰ μάλιστα τού-
των, ἢ ἐκείνων, καὶ μὴ ἁπλῶς πᾶσιν ἑαυτοὺς ἐκδιδόναι. τί ἔτι ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων
προΐστασθαι; ἵνα μὴ περιμένωσι τοὺς δεομένους, ἐλθεῖν πρὸς αὐτούς. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ συνεργάζονται τοὺς δεομένους τῆς αὐτῶν βοηθείας. ὁ γὰρ φροντίζων, οὕτως φροντίζει. οὕτως
γὰρ μάλιστα, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς ἔσται ἐργάσεται. ἢ γὰρ ἐν οἷς δεῖ ποιεῖ, οὐ τοῖς
πάσχουσι τοσοῦτον, ὅσον τοῖς δεῖ ποιοῦσι πρόσοδον, καὶ κέρδος φέρει τὸ γινόμενον. παῤῥησίαν
γὰρ δίδωσιν αὐτοῖς πρὸς τὸν θεόν. ἐκεῖ δὲ τῆς μάχης τὸ τέλος οὐδέν. τὸν ἀδιόρθωτον οὖν
λέγει αἱρετικόν. ὥσπερ γὰρ τὸ τοὺς ἐλπίδας ἔχοντας μεταβολῆς παροξύνωθείασ, οὕτως τὸ
τοὺς ἀνίατα νοσοῦντας δοξασθένειν, ἀνοίασ, καὶ τῆς ἐσχάτης παραπληξίασ. θρασυτέρους
γὰρ ἐργαζόμεθα ἐκείνους. μαινόμενοι δὲ φησι, καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστα-
σθαι, εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ὁρᾷς ὅπου αὐτῶν φροντίζει μόνον, ἢ τὰ
λαμβανόντων; ἐνταῦθα γὰρ ἴσως πολλαχόθεν τούτους προσέπεμψαν, ἀλλὰ τῶν ἡμετέρων φησὶ
φροντίζω. τί γὰρ ὄφελος εἰ πέμποι; εἰ γὰρ θησαυροὺς ἀνορύττοντες ἔτρεφον τοὺς διδασκάλους
οἱ τοιοῦτοι τούτοις, οὐδὲν οὐδέπω κέρδος ἦν, ἄκαρποι γὰρ ἔμενον. οὐκ ἠδύνατο ὁ τοσούτους
ἐργασάμενος, καὶ ἀπὸ ἑπτὰ μυριοπλασίους, θρέψαι ἑαυτὸν, ἢ τοὺς συνόντας αὐτῷ;

Τίνος οὖν

Ἡ ὑπόθεσις.

Τίνος οὖν ἕνεκεν ὑπὸ γυναικῶν ἐτρέφετο; ἠκολούθουν γὰρ αὐτῷ φησι γυναῖκες αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ. διδάσκων ἡμᾶς αὖθις ἐπὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν, οὐκ ἀθύμως ἔχοντας ὁ παῦλος, ὁ καὶ ἑτέροις ἐπαρκῶν ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ χειρῶν, μηδαμόθεν λαμβάνειν· ἀλλ' ὁρᾶς αὐτὸν καὶ λαμβάνοντα, καὶ αὐτοῦντα· καὶ ἀκούσον· διὰ τί γὰρ ζητῶ φησι, οὐ τὸ δόμα, ἀλλὰ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα, εἰς λόγον ὑμῶν· καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιποίμενος δέ, ὅπου τὰ αὐτῶν ἅπαντα πεπράσκοντες, ἐπίστευσαν, παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· ὁρᾷς τοὺς ἀποστόλους αὐτῶν φροντίζοντας μᾶλλον, ἢ τῶν λαμβανόντων; εἰ γὰρ ὁπωσδήποτε μόνων τῶν πενήτων ἐφρόντιζον, οὐδένα ἂν λόγον ὑπὲρ τῆς σωφείρας, καὶ τοῦ ἀνανίου ἐποιήσαντο, ἵνα μὴ νοσφίσαντο τὰ χρήματα· οὐκ ἂν ἐκώλυσεν ἐξ ἀδικίας λαμβάνειν· οὐκ ἂν διετάξατο παῦλος λέγων· μὴ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης· τί λέγεις παῦλε; ἐμποδίζεις τοῖς πένησιν; οὔφησι· οὐ γὰρ τὰ ἐκείνων ὁρῶ, ἀλλὰ τὰ τῶν διδόντων· ὅρα καὶ τὸν προφήτην ἵνα τῷ ναβουχοδονόσορ συμβουλεύσῃ τοῦ ἀρίστην ἐκείνῃ γνώμῃ, οὐχὶ τῶν πενήτων μόνων φροντίζοντα· οὐ γὰρ εἶπε δὸς τοῖς πένησιν ἁπλῶς, ἀλλὰ τί; τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἀδικίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων· κένωσον τὰ χρήματα φησί· οὐχ ἵνα ἕτεροι γράφωσι μόνον, ἀλλ' ἵνα ἀπαλλαγῆς αὐτὸς τῆς τιμωρίας· μὴ πάλιν ὁ χς· πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι· ὁρᾷς ὅτι καὶ ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ ἀκολουθῆσαι ἔδει ἐντεῦθεν ἤρξατο; ἐπειδὴ γὰρ ἐμπόδιον ἦν τὰ χρήματα, διὰ τοῦτο δίδοναι πένησιν ἐπέταξε· καὶ δένει τὴν ψυχὴν ἐλεήμονα εἶναι, καὶ οἰκτίρμονα· καὶ δένει χρημάτων καταφρονεῖν· καὶ δένει πᾶσιν ἐξῆς ἐφίσασθαι· ὁ γὰρ καὶ δένομενος τῷ μὴ ἔχοντα δοῦναι, καὶ δεύσεται τῷ χρόνῳ μὴ λαμβάνειν ἀπὸ τῶν ἐχόντων· δεῖ ὁμοίους ποιεῖ τῷ θεῷ· καὶ ἐγγὺς ἡ παρθενία χαλεπώτερον αὐτῆς πόνον ἔχει, καὶ ἡ νηστεία, καὶ τὸ χαμεύνειν· ἀλλ' οὐδὲν οὕτως ἰσχυρὸν, καὶ δυνατὸν πρὸς τὸ σβέσαι τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν τὴν φλόγα, ὡς ἡ ἐλεημοσύνη· πάντων αὕτη μείζων ἐστὶ, παρ' αὐτὸν ἴσθι τὸν βασιλέα τοὺς αὐτῆς ἐραστάς· καὶ μάλα εἰκότως· παρθενία μὲν γὰρ, καὶ νηστεία, καὶ χαμευνία, πρὸς τὸν ποιοῦντα μόνον, ἕτερον δὲ ἔσωσεν οὐδένα· ἡ δὲ ἐλεημοσύνη, εἰς πάντας ἐκτείνεται, καὶ τὰ μέλη περιπλέκεται τοῦ χῦ· πολὺ δὲ τῶν εἰς τὸν ἕνα περιϊσταμένων, τὰ πανταχοῦ ἐκτεινόμενα σώματα μείζονα· αὕτη γὰρ μήτηρ ἀγάπης τῆς τὸν χριστιανισμὸν χαρακτηριζούσης, τῆς τῶν σημείων ἁπάντων μείζονος· δι' ἧς οἱ μαθηταὶ φαίνονται τοῦ χῦ· αὕτη φάρμακόν ἐστι τῶν πονηρῶν ἁμαρτημάτων, σημῆμα τοῦ ῥύπου τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, κλίμαξ εἰς τὸν οὐρανὸν ἐφηπλωμένη· αὕτη τοῦ χριστοῦ τὸ σῶμα σώζει· βούλεσθε μαθεῖν ὅσον ἀγαθὸν αὕτη ἐστὶν; ὦ τῶν ἀποστόλων πάντες τὰ ἑαυτῶν πωλοῦντες, διεδίδοσαν ἐκάστῳ, καθ' ὅτι αὐτοῦ χρείαν εἶχεν· εἰσὶ γάρμοι, καὶ χωρὶς τῶν μελλόντων· μήπω γὰρ περὶ τῆς βασιλείας νῦν κινήσωμεν· ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι ἴδωμεν, τίνες κερδαίνουσιν οἱ λαμβάνοντες, ἢ οἱ δόντες· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐγόγγυζον, καὶ διεφέροντο πρὸς ἀλλήλους, οὗτοι δὲ εἶχον ψυχὴν μίαν· ἣν

γὰρ φησι

χάρφισι ἁπάντων ἡ καρδία, καὶ ἡ ψυχὴ μία. καὶ χάρις ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς, ἡ μὴ πολλῆς ὠφελείας δῆλον. ὁρᾷς ὅτι καὶ ἐντεῦθεν ἐκεῖνοι ἐκέρδαινον; εἰ γὰρ δήμοι, τίνων οὐκ ἠθέλησας εἶναι; τῶν τὰ αὐτῶν ῥιψοκινδύνων, καὶ οὐδὲν ἐχόντων, ἢ τῶν μὴ τὰ ἑτέρων λαμβανόντων; ὅρα τὸν καρπὸν τῆς ἐλεημοσύνης, τὰ διαφράγματα, καὶ τὰ κωλύματα ἀνῃρέθη, καὶ βδελυρίας σωφρονισθῆναι αὐτῶν αἱ ψυχαί. πάντων ἦν ἡ καρδία, καὶ ἡ ψυχὴ μία. ὥστε μὴ χωρὶς τῆς ἐλεημοσύνης, τὰ τὰ χρήματα κενοῦν, πολὺ ἔχει τὸ κέρδος. ταῦτα δέ μοι εἴρηται, ἵνα οἱ κλῆρον παρὰ προγόνων μὴ διαδεξάμενοι, μὴ ἀλγῶσι, μὴ δὲ καταφιλῶσιν, ὡς ἐλάττονα τὸ πλοῦτον ἔχοντες. μείζονα γὰρ ἔχουσιν αὐτὸν ἐθέλωσι. καὶ γὰρ πρὸς ἐλεημοσύνην πλείονος ἔξουσι τῆς εὐκολίας, καθάπερ ἡ χεὶρ, καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἔχθρας, οὐδὲ μίαν ἔξουσιν ἀφορμήν. καὶ πάντων εἰσὶν ἐλευθερώτεροι. οὐδεὶς ἀτειλῆσαι δουλώσει τῷ τοιούτῳ δημεύειν. ἀλλ' ὅσῳ ἀνώτερος τοῦ παθεῖν κακῶς, μὴ καθάπερ τοὺς γυμνοὺς φοβοῦνται. οὐδεὶς αὐτὰ χέως κατάσχοι, τῶν δὲ πολλὰ περιβεβλημένων, καὶ ἐπισυρομένων ῥᾳδίως αὐτὰ ἐπιλάβοιτο, οὕτως καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ὁ πένης ἐστίν. ὁ μὲν γὰρ κἂν ἁλῷ, δυσκόλως διαδράσεται δουλώσεται. ὁ δὲ κἂν μὴ κατασχεθῇ, τοῖς ἑαυτοῦ χοινίοις συμποδίζεται. φροντίσι μυρίαις, ἀθυμίαις, ὀργαῖς, παροξυσμοῖς. ταῦτα πάντα, καταχωννύει τὴν ψυχήν. καὶ οὐ ταῦτα μόνα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλά, ἅπερ ἀπὸ τοῦ πλούτου ἐπισύρεται. καὶ γὰρ μεθύσαι δυσκολώτερον τὸν πλούσιον, ἢ τὸν πένητα. καὶ σὺ βούλει ζῶν, μὴ θυμοῦ ἀπαλλάχθαι δυσκολώτερον τοῦτον, ἢ ἐκεῖνον. οὐκοῦν πλείονα φρὴν ἔξει μαθόν. οὐ δαμῶς. διατί εἶχε τὰ δύσκολα κατορθοῖ; ὅπου αὐτὸς ἑαυτῷ τὰς δυσκολίας ἐπενόησεν. οὐ γὰρ ἐπιτέτακται πλουτεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον. ἑαυτῷ δὲ μυρία σκάνδαλα, καὶ κωλύματα κατασκευάζει. ἄλλοι δὲ οὐ μόνον τὰ χρήματα ἀποθέσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῦ σώματος τὸ πλέον καταπικοῖεν, ὡς φεύγοντες ὁδόν. σὺ δὲ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ αὔξεις τὴν κάμινον τῶν παθῶν. οὐκοῦν εἰς τὴν βυρύχωρον ἄπιθι. ἐκείνη γάρ ἐστιν ἡ τοὺς τοιούτους δεχομένη. ἡ δὲ στενή, τοὺς θλιβομένους, τοὺς ἐστενωμένους, τοὺς οὐδὲν βαστάζοντας, ἀλλ' ἢ ταῦτα τὰ φορτία αὐτῆς νομίζεσθαι δυσκατόν. ἐλεημοσύνη, φιλανθρωπίαν, χρηστότητα, ἐπιείκειαν, αὗται ταῦτα βαστάζης, βδελυρῶς δυσπόνησεν εἰσελθεῖν. αὗται δὲ ἀπόνοιαν, καὶ φλεγμονὴν ψυχῆς, μὴ τὸ τῶν ἀκανθῶν φορτίον τὸν πλοῦτον, πολλῆσσοι δεῖ τῆς βυρυχωρίας. οὐ δὲ γὰρ εἰς τὸν ὄχλον ἐμβῆναι δυσκατόν. ὥστε μὴ ἑτέρους πλήττειν αὐτὸν ἐπιφερόμενον, ἀλλ' ἔδει πολλῆς διαστάσεως ἐν ταῦθα. ὁ μὲν γοῦν ἀποφέρων χρυσίον, καὶ ἀργύριον, τὰ τῆς ἀρετῆς λέγω καθαρτήματα, οὐ μόνον φθόγγους οὐκ ἔχει τοὺς πλησίον, ἀλλὰ καὶ πλησίον γινομένους, καὶ σωδιαξῶντας. πλὴν εἰ ὁ πλοῦτος αὐτὸς ἄκανθά ἐστι. τί ἡ πλεονεξίας; τίνος ἕνεκεν ταύτην ἀπάγει ἐκεῖ; ἵνα μείζονα τὴν φλόγα ἐργάσηται; φορτία ὑποτιθεὶς τῷ πυρί; οὐ γὰρ ἀρκεῖ τῇ γεέννῃ πῦρ; ἐννόησον οἱ τρεῖς παῖδες πῶς περιεγένοντο τοῦ καμίνου, ἐκεῖνο νόμισον γέενναν εἶναι. μὴ θλίψεως ἐνέπεσον εἰς αὐτὴν δεδεμένοι, μὴ συμπεπεδημένοι, ἀλλὰ πολλὴν βύρσον ἔνδον τῆς βυρυχωρίαν, ἀλλ' οὐχ οἱ ἔξωθεν περιεστῶτες. τοιοῦτόν ἐστι, μὴ νῦν ἐὰν βλώμεθα γενναίως, μὴ ἀνδρείως ἵστασθαι πρὸς τοὺς ἐπαγομένους πειρασμούς. αὐτὸς γὰρ τὸν θεὸν ἔχομεν τὰς ἐλπίδας, ἐσόμεθα μὴν ἡμεῖς ἐν ἀσφαλείᾳ, ἐν βυρυχωρίᾳ. οἱ δὲ ἐμβάλλοντες ἡμᾶς, ἀπολοῦνται. ὁ γὰρ ὀρύσσων βόθρον φρῇ, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν. κἂν τὰς χεῖρας δήσωσι, κἂν τοὺς πόδας, ἡ θλῖψις λύσει

δουλώσεται

σωπήσεται. ὅρα γὰρ τὸ θαυμαστόν. οὓς ἔδησαν ἄνθρωποι, τούτους ἔλυσε τὸ πῦρ. καθάπερ γὰρ εἴπις παραδοὶς ζυγὰς ζυγοῖς οἰκέτας τῶν φίλων. οὗτοι δὲ τὴν φιλίαν αἰδούμενοι τοῦ δεσπότου, οὐ μόνον αὐτοῖς οὐ λυμαίνονται, ἀλλὰ καὶ πολλῆς μεταδιδόασι τιμῆς, οὕτω καὶ τὸ πῦρ ἐπειδὴ ἐπῆγω ὅτι φίλοι τοῦ δεσπότου αὐτοῦ εἰσιν οἱ παῖδες ἐκεῖνοι, καὶ διέρρηξεν αὐτῶν τὰ δεσμὰ, καὶ ἔλυσεν αὐτοὺς, καὶ ἀφῆκε, καὶ ἔθαφος αὐτοῖς ἐγίνετο, καὶ καταπατεῖ τὸ ὑπ' αὐτῶν. εἰκότως, ὑπὲρ γὰρ τῆς δόξης ἐνεβέβλητο τοῦ θυ. ὅσοι ἂν θλίψεσιν ἐσμὲν, ταῦτα κατέχωμεν τὰ ὑποδείγματα. ἀλλ' ἴδου φησὶ ἐκεῖνοι ἀπηλλάγησαν τῆς θλίψεως, ἡμεῖς δὲ οὔ, καὶ εἰκότως. ἐπειδὴ οὐχ οὕτως ἐνέβησαν εἰς τὴν κάμινον, ὡς ἀπαλλαττόμενοι, ἀλλ' ὥστε θυηξόμενοι τέλεον. ἄκουε γὰρ αὐτῶν λεγόντων. ἴσθι δὴ ὃν ὑμῖς, ὃς ῥύσεται ἡμᾶς. καὶ ἐὰν μὴ, γνωστὸν ἔστω σοι βασιλεῦ, ὅτι τοῖς θεοῖς σου, οὐ λατρεύομεν. καὶ τὴν εἰκόνα τὴν χρυσῆν ἣν ἔστησας, οὐ προσκυνοῦμεν. ἡμεῖς δὲ ὡς πραγματευόμενοι τοῦ θυ τὰς παιδείας, καὶ χρόνον ὁρίζομεν λέγοντες. ἐὰν μέχρι τοσοῦδε. διαῤῥήδην οὐκ ἀπαλλαττόμεθα. ἐπεὶ καὶ ὁ Ἀβραὰμ οὐχ ὡς σῶον λυτρούμενον ἐνήγαγεν, οὕτως ἀπῄρχετο, ἀλλ' ὡς σφαγιάσων. μὴ παρὰ προσδοκίαν σῶον ἔλαβε. καὶ σὺ ὅταν ἐμπέσῃς εἰς θλῖψιν, μὴ πτοήσῃς ἀπαλλαγῆναι, παρασκεύασον τὴν διάνοιάν σου πρὸς πᾶσαν ὑπομονήν. καὶ ἀπαλλαγήσῃ ταχέως τῆς θλίψεως. διαῤῥήδην γὰρ καὶ ἐπάγει αὐτῷ ὁ θς, ἵνα παιδεύσῃ. ὅταν οὖν ἑκπροοιμίων παιδευθῶμεν φέρειν, καὶ μὴ ἀλύωμεν, ἀνίησι λοιπὸν ὡς τοῦ παντὸς κατορθωμένου. βούλομαί τι διήγημα πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν χρήσιμον, καὶ πολλὴν ἔχον τὴν ὠφέλειαν. τί δὲ ἔστιν; διωγμοῦ ποτὲ κατειληφότος, καὶ πολέμου σφοδροῦ κατὰ τῆς ἐκκλησίας συναρρήγνυντος, δύο ζωνες συνελήφθησαν ἄνδρες. ὁ μὲν, ἕτοιμος ἦν παν ὁτιοῦν παθεῖν. ὁ δὲ, πρὸς μὲν τὸ ἀποτμηθῆναι τὴν κεφαλὴν, καὶ αὐτὸς ἕτοιμος, καὶ γενναῖος, πρὸς δὲ τὰς ἄλγους βασάνους δεδοικὼς, καὶ τρέμων. ὅρα τοίνυν τὴν οἰκονομίαν. ἐπειδὴ ἐκράτησεν ὁ διώκτης, τὸν μὲν ἕτοιμον ὄντα παν ὁτιοῦν παθεῖν, ἐκέλευσεν ἀποτμηθῆναι τὴν κεφαλήν. ἐκεῖνον δὲ ἀναρτήσας κατέξαινε. καὶ οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δεύτερον, ἀλλὰ πάσας περιάγων τὰς πόλεις. τί δήποτε δῆτα συνεχωρήθη; ἵνα τὸ ἠμελημένον αὐτοῦ τῆς διανοίας ἀνακτήσηται διὰ τῶν βασάνων. ἵνα τὴν δειλίαν πᾶσαν ἐκβάλῃ. ἵνα μηκέτι ᾖ δεδοικὼς, μηδὲ ὀκνῶν. μὴ ἴωσιν δὲ ὅτε μάλιστα ἠπείγετο ἐξελθεῖν, τότε μάλιστα ἀνεβάλλετο. ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, κλοιῶν ἐκλάπην ἐκ γῆς ἑβραίων. καὶ μηδαμοῦ πατρίδα φῇ πρὸς τὸν βασιλέα. διαῤῥήδην ἀναβάλλεται, ἵνα μάθῃ, ὅτι οὐ χρὴ θαῤῥεῖν, οὐδὲ ἐπελπίζειν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῷ θεῷ ῥίπτειν. ταῦτα οὖν εἰδότες, χάριν ὁμολογῶμεν τῷ θεῷ. καὶ πάντα πράττωμεν τὰ πρὸς τὸ συμφέρον. ἵνα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν χῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Εἰς τ̃ πρὸς ἑβραίους.

Τοῦ μακαρίου Ἰωάννου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τ̃ Χρυσοστόμου ἑρμηνεία, εἰς τὴν πρὸς ἑβραίους ἐπιστολὴ, ἐκτεθεῖσα ἀπὸ σημείων μετὰ τὴν κοίμησιν αὐτοῦ, παρὰ κωνσταντίνου πρεσβύτου ἀντιοχέως.

Ὡμάσιος γράφων ὁ μακάριος παῦλος, φ̃ησ. ἐφόσον μὲν οὖν εἰμὶ ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, εἴπως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ. ὁ γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τ̃ς περιτομ̃ς, ἐνήργησε κἀμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. εἰ δέ τινων ἐθνῶν ἀπόστολος ἦν, καὶ γὰρ ἐν ταῖς πράξεσι φ̃ησὶ πρὸς αὐτὸν ὁ θ̃ς, πορεύου, ὅτι εἰς ἔθνη μακρὰν ἀποστελῶ σε, τί κοινὸν πρὸς ἑβραίους εἶχε; τί δὲ αὐτοῖς ἐπέστελλεν; οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πρὸς αὐτὸν ἀσχόλως διέκειντο, καὶ τοῦτο πολλαχόθεν δῆλον ἰδεῖν. ἄκουσον τί φησιν ἰάκωβος πρὸς αὐτόν. θεωρεῖς ἀδελφὲ πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότ̃ς καὶ οὗτοι πάντες ζηλωταί σου ὑπάρχουσι περὶ τοῦ νόμου διδάσκεις. καὶ πολλαὶ ζητήσεις αὐτῷ πολλάκις ἐγένοντο περὶ τούτου. τίνος οὖν ἕνεκεν ἐξετάσειεν αὐτὸς τὸν νόμον; παρὰ γὰρ τοὺς πόδας γαμαλιήλου τὸν νόμον ἐξησκεῖτο, καὶ πολὺς ἦν αὐτῷ ζῆλος τοῦ πράγματος, καὶ ταύτ̃ μάλιστα δωκάμενον ἐντρέψαι, οὐχὶ πρὸς ἰουδαίους ἐπεμπεν ὁ θ̃ς. ὅπ ταύτ̃ μάλιστα πλέον ἦσαν αὐτῷ ἐκπεπολεμωμένοι. οὐ γὰρ ἀνέξονται σου φ̃ησὶν ὁ θ̃ς πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ πορεύου εἰς ἔθνη μακρὰν. διὸ οὐ παραδέξονταί σου τ̃ μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. εἶτα αὐτὸς φησι. ναὶ κἀ αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅπ ἐγὼ ἤμην φυλακίζων, καὶ δαίρων κατὰ τὰς συναγωγὰς, τοὺς πεπιστευκότας εἰς σέ. καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐκεῖ, καὶ συνευδοκῶν τ̃ ἀναιρέσει αὐτοῦ, φυλάττων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ διὰ τοῦτο φησι σημεῖον εἶναι, καὶ ὑποδεσιν τοῦ μὴ πεπιστευκέναι αὐτῷ. καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. ὅταν τις ἐξ ἔθνους ἀποστηδήσῃ τινὸς, οὐ μὴν τῶν ἐλαχίστων ἦ, καὶ οὐδενὸς ἀξίων λόγου, οὐ πάνυ δύναται τοὺς ἀφ᾽ ὧν ἀνεχώρησεν. οὐ δὲ τῶν θαυμαστῶν, καὶ τροφίμων ξηλωτῶν, καὶ τὰ ἐκείνων φρονούντων, μάλιστα αὐτοὺς ἀλγύνει, καὶ μεθ᾽ ὑπερβολῆς λυπεῖ, ὅτε μάλιστα οὐ τῶν καθαιρῶν τὸ δόγμα παρὰ τοῖς πολλοῖς. καὶ ἄλλο δὲ τούτῳ προσῆν, ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι οἱ μὲν πρὸ αὐτοῦ, καὶ συνεγένοντο τῷ χ̃ῳ, καὶ σημεῖα εἶδον, καὶ

εἴδον καὶ θαύματα. οὗτος δὲ οὐδενὸς τούτων ἀπολελαυκὼς, ἀλλὰ μὴ ἰουδαίων ὢν, ἐξαίφνης ἠνδρώθησε, καὶ γέγονεν εἷς ἐξ αὐτῶν. ὃ μάλιστα ἥρκει τὰ ἡμέτερα ἐπᾶραι. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ καὶ χαίρειν ἐδύσωπων μαρτυρεῖν. καὶ εἴπεν αὖ τις, ὅτι τὸν διδάσκαλον πεθόμενοι ταῦτα μαρτυροῦσιν. ὁ δὲ τῇ ἀναστάσει μαρτυρῶν, οὗτος μάλιστα ἰῶ ὁ φωνῆς μόνης ἀκούσας. διαῤῥήξας ὁρᾷς αὐτοὺς ἐκθύμως πολεμοῦντας αὐτῷ, καὶ πάντα ὑπὲρ τούτου πράττοντας, καὶ στασιάζοντας ὥστε ἀνελεῖν αὐτόν. ἀλλ' οἱ μὲν ἄπιστοι διαῤῥήξαι αὐτῷ ἀπεχθῶς προσεῖχον. οἱ δὲ πιστεύσαντες, τίνος ἕνεκεν; ὃ δὲ ἀναγκάζετο τοῖς ἔθνεσι κηρύττειν, καθαρῶς κηρύττειν, τὸν χριστιανισμὸν, καὶ εἶπον, καὶ ἐν ἰουδαίᾳ ἀπελείφθη, οὐκ ἐφρόντιζε. πέτρος μὲν γὰρ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἅτε ἐν ἱεροσολύμοις κηρύττοντες, ἔνθα πολὺς ἰῶ ὁ ζῆλος, ἀνάγκαιον εἶχον τὸν νόμον πολιτεύειν τηρεῖν. οὗτος δὲ ἐν ἐλευθερίᾳ πολλῇ ἰῶ. καὶ πλείους ἦσαν οἱ ἐξ ἐθνῶν, ἢ οἱ ἰουδαῖοι ἅτε ἐκτὸς ὄντες. καὶ τούτῳ παρέλυε τὸν νόμον, καὶ οὐ τοσαύτην εἶχον περὶ αὐτὸν εὐλάβειαν, κἂν πάντα καθαρῶς ἐκήρυττεν. ἀμέλει ἐν τούτῳ αὐτὸν δοκοῦσι κατατρέχειν τῷ πλήθει, λέγοντες. θεωρεῖς ἀδελφὲ πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; διαῤῥήξαι αὐτὸν ἐμίσουν, καὶ ἀπεσχέφοντο, ὅτι κατηχήθησαν φῆμη περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν περὶ τοῦ νόμου διδάσκεις. τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ ὢν τῶν ἰουδαίων διδάσκαλος ἐπιτέλλει αὐτοῖς; πού δὲ οὖσιν ἐπέτελλεν; ἐμοὶ δοκεῖ ἐν ἱεροσολύμοις, καὶ παλαιφάτῃ. πῶς οὖν ἐπιτέλλει; ὥσπερ καὶ βαπτίσαι οὐκ ἀπεστάλη, καὶ ἐβάπτιζεν. οὐ γὰρ ἀπεστάλη βαπτίζειν, οὐ μὴν ἐκωλύθη, ἀλλ' ἐκπαίρουσι διαῤῥήξαι ποιεῖ. πῶς δὲ οὐκ ἂν ἐπέτελλε τούτοις, ὑπὲρ ὧν καὶ ἀναθεματογενέσθαι ἤθελε; διαῤῥήξαι ἔλεγε, γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν τιμᾶσθαι ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. οὕτω γὰρ σωτηλημένος ἰῶ. δύο μοι οὖν ἔτη ἐποίησεν ἐν ῥώμῃ δεδεμένος. εἶτα ἀφείθη, εἶτα εἰς τὰς ὠκεανίδας ἐλθὼν, εἶδε καὶ ἰουδαίους. ἴσως καὶ τότε ἦλθεν εἰς ῥώμην, ὅτε μὴ ὑπὸ νέρωνος ἀνῃρέθη. ταύτης μὲν οὖν τῆς ἐπιστολῆς πρεσβυτέρα ἡ πρὸς τιμόθεον. ἐκεῖ γάρ φησιν, ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ἐκεῖ φῆσι. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι παρεγένετο. πολλαχοῦ γὰρ ἤθλησε, καθὼς καὶ θεσσαλονικεῦσιν ἐπιστέλλων λέγει. μιμηταὶ ἐγένεσθε τῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἰουδαίας. καὶ αὐτοῖς δὲ μέφων φῆμι χαρᾶς τ ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν προσεδέξασθε. ὁρᾷς ἀθλοῦντας αὐτούς; εἰ δὲ τοῖς ἀποστόλοις οὕτως ἐκέχρωτο οὐκ ἐν ἰουδαίᾳ μόνον, ἀλλὰ κἂ ὅπου μεταξὺ ἐθνικῶν ἦσαν, τί οὐκ ἂν ἐποίησαν τοῖς πιστοῖς; διαῤῥήξαι αὐτῶν μάλιστα ὁρᾷς αὐτὸν φροντίζοντα. ὅταν γὰρ λέγῃ πορεύομαι διακονῶν τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν ἱεροσολύμοις. καὶ πάλιν ὅταν κοινωνίαν τινὰ παρακαλῇ πρὸς τὴν ἐκεῖσε, καὶ μακεδόνας λέγει εἰσενηνοχέναι, κἂ φῇ. ἐὰν ἦ ἄξιον καὶ μεπορεύεσθαι. διαῤῥήξαι λέγει. κἂ ὅταν λέγῃ. δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ, κἂ βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς μὲν εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν. διαῤῥήξαι λέγει, καὶ ὅταν λέγῃ, διαῤῥήξαι δὲ οὐχὶ καὶ τῶν ἀπωχῶν τῶν ἐκεῖ. ἀλλ' ὥστε ἐν ἐκείνῳ κοινωνεῖν ἡμᾶς τῆς διποιίας. οὐ γὰρ ὥσπερ τὸ κήρυγμα ἑαυτοῖς ἀπενείμαμεν. καὶ ἡμεῖς μὲν εἰς τὰ ἔθνη, ἐκεῖνοι δὲ εἰς τὴν περιτομὴν, οὕτως καὶ τὴν πρόνοιαν τῶν ἀπωχῶν. καὶ πανταχοῦ ὁρᾷς αὐτῶν πολλὴν πρόνοιαν τὸν παῦλον ποιούμενον, εἰκότως. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἁγίοις ἔθνεσιν, ἔνθα καὶ ἰουδαῖοι ἦσαν, καὶ ἕλληνες, οὐδὲν τοιοῦτον ἐγίνετο. ἐκεῖ δὲ ἐπειδὴ πέρας ἐδύσωπων κρατεῖν, καὶ αὐτονομεῖσθαι, καὶ πολ-

λὰ καὶ

λὰ, καὶ τοῖς ἰδίοις νόμοις διοικεῖν, οὔπω τῆς ἀρχῆς κατάστασιν ἐχούσης, οὐδὲ πέλεον ἔτι τὸ ῥωμαίοις κειμένης, εἰκότως πολλῇ τυραννίδι ἐκέχρητο. εἰ γὰρ ἐν ἄλλαις πόλεσιν, ὥσπερ ἐν κοιλάνθῳ ἕτυχον ὂν ἀρχισωάγωγον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ ἀνθυπάτου, μὴ οὐδὲν τούτῳ τῷ γαλλίωνι ἔμελλεν, ἀλλ' οὐκέτι τῆς ἰουδαίας. ὁρᾷς γοῦν ὅτι ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσι τοῖς ἄρχουσιν αὐτὸς προσάγουσι, καὶ αὐτῶν δέονται εἰς βοήθειαν, καὶ τῶν ἐθνῶν. ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ μίαν ἐποιοῦντο φροντίδα τούτου, ἀλλ' αὐτοὶ συνέδριον καθίζουσι, καὶ ἀναιροῦσιν οὓς ἂν ἐθέλωσιν· οὕτω γοῦν τὸν στέφανον ἀνεῖλον. οὕτω τοὺς ἀποστόλους ἐμάστιξαν, οὐκέτι ἄρχοντας ἀγαγόντες. οὕτω καὶ τὸν παῦλον ἔμελλεν ἀναιρεῖν, εἰ μὴ ὁ χιλίαρχος ἐσώζησεν ἑαυτόν. ἐπὶ γὰρ τῶν ἱερέων ἑστώτων, ἐπὶ τοῦ ναοῦ, τῆς λατρείας τῶν θυσιῶν, οὕτω ἐγίνετο. ὅρα γοῦν αὐτὸν τὸν παῦλον τοῦ ἱερέως κρινόμενον, καὶ λέγοντα· οὐκ ἤδειν ὅτι ἀρχιερεύς ἐστι, μὴ τοίνυν τοῦ ἄρχοντος. πολλοῦ γὰρ εἶχον τότε ἐξουσίαν. συννόησον οὖν οἷα πάσχειν εἰκὸς ἦν τοὺς οἰκοῦντας τὰ ἱεροσόλυμα, καὶ τὴν ἰουδαίαν. ὁ τοίνυν ἀνάθεμα ὑπὲρ τῶν μὴ πω πιστευσάντων βούλόμενος γενέσθαι, καὶ τοῖς πιστοῖς οὕτω διακονῶν ὡς καὶ αὐτὸς πορεύεσθαι εἰ δέοι, καὶ πολλοῦ πανταχοῦ πρόνοιαν αὐτῶν ποιησάμενος, μὴ θαυμάσωμεν, εἰ καὶ διὰ γραμμάτων αὐτοὺς παρακαλεῖ, καὶ παραμυθεῖται, καὶ ἀναπέμπουντας αὐτοὺς, καὶ κειμένου ἀνορθοῖ. καὶ γὰρ τεταραχυμένοι λοιπὸν ἦσαν, καὶ ἀπεγνωκότες τὰς πολλὰς θλίψεσι. καὶ τοῦτο πρὸς τῷ τέλει ἐμφαίνει λέγων· διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε. καὶ πάλιν· ἔτι μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. καὶ πάλιν· εἰ ἐκτὸς ἐστὲ παιδείας, ἄρα νόθοι ἐστέ, καὶ οὐχ υἱοί. ἐπειδὴ γὰρ καὶ ἰουδαῖοι ἦσαν καὶ αὐτοὶ περὶ τῶν πρώτων μανθάνοντες, ὅτι καὶ τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ κακὰ παρὰ πόδας ἔχειν προσδοκᾶν, καὶ οὕτω βιῶναι· τότε δὲ τὸ ἐναντίον ἦν· τὰ μὲν ἀγαθὰ ἐν ἐλπίσι, καὶ μετὰ θάνατον, τὰ δὲ κακὰ ἐν χερσὶ, καίτοι πολλὰ κατερησάντων αὐτῶν. καὶ εἰκὸς ἦν ὀλιγοψυχεῖν πολλοὺς, ὑπὲρ τούτου ποιεῖται τὸν λόγον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι διαλύσομεν, τέως δὲ ὅτι ἀναγκαίως αὐτοῖς ἔγραφεν ὧν τοσαύτην ἐποιεῖτο πρόνοιαν. καὶ γὰρ ἡ αἰτία δῆλον οὐκ ἀπεσταλη πρὸς αὐτοὺς δῆλον. οὐ τοίνυν ἐκωλύετο γράφειν. ὅτι δὲ ὀλιγοψύχουν, δείκνυσιν εἰπών· τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε. καὶ πάλιν οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τῆς ἀγάπης. ἡ ψυχὴ γὰρ οὕτω πειρασμῶν πολλῶν καταληφθεῖσα, καὶ τῆς πίστεως ἐξεπέσετο. διὸ παραινεῖ προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι, καὶ μὴ εἶναι καρδίαν πονηρὰν ἀπιστίας. διαζῆν, καὶ ἐν ταύτῃ μάλιστα τῇ ἐπιστολῇ, πολλαχοῦ περὶ πίστεως διαλέγεται, καὶ μὴ πολλαχοῦ ἐν τῷ τέλει δείκνυσιν, ὅτι καὶ ἐκείνοις παρὰ πόδας τὰ ἀγαθὰ ἐπηγγέλλετο, καὶ οὐδὲν ἔδωκε, καὶ χωρὶς τούτων, ἵνα μὴ ἐγκαταλελεῖφθαι νομίσωμεν, διὸ καὶ τασκυθάζει. ἓν μὲν πρὸς τὸ φέρειν πάντα γενναίως τὰ συμπίπτοντα. ἕτερον δὲ πρὸς τὸ πάντως προσδοκᾶν τὴν ἀμοιβήν. οὐ γὰρ δὴ περιόψεται τοὺς περὶ ἄβελ, καὶ τοὺς καθεξῆς δικαίους, ἀγεράστους. καὶ ποιεῖται τὴν παράκλησιν ἀπὸ τριῶν τρόπων, ἑνὸς μὲν, ἐξὸν ἔπαθεν ὁ χς. καθὼς καὶ αὐτὸς λέγει. οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. ἑτέρου δὲ, ἐξὸν ἀπόκειται τοῖς πιστεύουσιν ἀγαθῶν. τρίτου, ἀπὸ

τῶν κακῶν.

τῶν κακῶν. καὶ ὅθεν οὐκ ἀπὸ τῶν μελλόντων ἰσχυρίζεται μόνον ὅπερ ἦν τὸν ἰῶ παθανὸν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν παρελθόντων, καὶ γεγονότων εἰς τοὺς πρὰς αὐτῶν. ὅθεν καὶ ὁ χς ποιεῖ λέγων ποτὲ μὲν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. καὶ πάλιν. πολλαὶ μοναί εἰσι παρὰ τῷ πρὶ. καὶ μυρία ταλανίζει τοὺς μὴ ὠφελιμωτέρους. ποιεῖται δὲ πολλὴν λόγον, καὶ περὶ τῆς καινῆς, καὶ παλαιᾶς διαθήκης. καὶ γὰρ περὶ τὴν τῆς ἀναστάσεως πίστιν, σφόδρα αὐτῷ ὁ θς ἐχρησίμευεν. ἵνα γὰρ μὴ ἐξὸν ἔπαθε δια πιστῶσιν ὅτι ἀνέστη, ἀπὸ προφητῶν αὐτὸ ἰσχυροποιεῖ. καὶ δεικνυσὶν οὐκοῦντα σεμνὰ τὰ ἰουδαϊκὰ, ἀλλὰ τὰ ἡμέτερα. ἔτι γὰρ καὶ ὁ ναὸς συνειστήκει, καὶ τὰ τῶν θυσιῶν. διὸ φησὶ. τοίνυν ἐξερχώμεθα ἔξω τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. ἵναν τοῦτο δὲ αὖ τῷ ἡ τοῦ. τὸ. εἰ ταῦτα σκιὰ, εἰ ταῦτα εἰκὼν, πῶς οὐ παρεχώρησεν οὐδὲ ἐνεστηκυίας τῆς ἀληθείας φανείσης; ἀλλ' ἔτι ταῦτα ἀνθεῖ. καὶ ὅθεν δὲ ἠρέμα ἠνίξατο ἐσόμενον. καὶ αὖτὸ εἰς καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα. καὶ ὅτι πολλὸν χρόνον εἶχον ἐν τῇ πίστει, καὶ ταῖς θλίψεσιν, ἐδήλωσε λέγων. ὀφείλοντες γὰρ εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον. καὶ μή ποτε ἔτι ἔνεστί τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας. καὶ μιμηταὶ ἐγενήθητε τῶν διὰ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας.

Λόγος, πρῶτος.

Πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων, ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ. ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων. δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. Ὄντως ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. δῆλον γοῦν, καὶ ἐνταῦθα ἐν τῷ προοιμίῳ αἰνίττεται ὁ μακάριος παῦλος πρὸς ἑβραίους ἐπιστέλλων. ἐπειδὴ γὰρ εἶπος ἦν αὐτοὺς τεταλαιπωρημένους, τετυχωμένους τῶν κακῶν, καὶ ἀπὸ τούτων τὰ πράγματα κρίνοντας λογίζεσθαι ἑαυτοὺς ἐλάττους πάντων τῶν ἄλλων, δείκνυσι ταύτῃ μᾶλλον μείζονος ἀπολελαυκότας χάριτος, καὶ σφόδρα ὑπερεχούσης, ἀπ' αὐτῆς τῆς λόγου τῆς εἰσβολῆς διεγείρων τὴν ἀκροατήν. διαδῆλον φησί. πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ. διατί μὴ αὐτὸν ἔθηκεν ἑαυτὸν τοῖς προφήταις; καίτοιγε πολὺ μείζων ἦν ἐκείνων, ὅσῳ καὶ μείζονα ἐπεπίστευτο. ἀλλ' οὐ ποιεῖ δῆλον. πρῶτον μὲν, τὸ περὶ ἑαυτοῦ μεγάλα λέγειν παραιτούμενος. δεύτερον δὲ ἅτε τοὺς ἀκροατὰς, μηδέπω εἶναι τελείους. καὶ τρίτον, ἐπᾶραι μᾶλλον αὐτοὺς βουλόμενος, καὶ δεῖξαι πολλῷ οὖσαν τιμιωτέραν ὑπεροχήν, ὡς αὖ εἰ ἔλεγε. τί μέγα, ὅτι προφήτας ἔπεμψε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν; πρὸς γὰρ ἡμᾶς, αὐτὸν τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ. καὶ καλῶς ἦρξατο οὕτως. πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως. δείκνυσι γὰρ ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ οἱ προφῆται τὸν θεὸν εἶδον. ὁ μέντοι υἱὸς εἶδε. τὸ γὰρ πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως, τοῦτέστι διαφόρως. ἐγὼ γάρφησιν ὁράσεις ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὡμοιώθην. ὥστε κατὰ δῆλον μόνον ἡ ὑπεροχὴ, ὅτι ἐκείνοις μὲν προφῆται ἀπεστάλησαν, ἡμῖν δὲ ὁ υἱὸς, ἀλλ' ὅτι ἐκείνων μὲν οὐδεὶς εἶδε τὸν θεόν. ὁ δὲ υἱὸς ὁμονογενὴς εἶδε. καὶ διὰ τοῦτο μὲν αὐτὸ, οὐ πίθησι. διὰ δὲ τῶν ἑξῆς αὖ τὸ κατασκευάζει. ὅταν γὰρ περὶ τῆς ἀνθρωποπρεποῦς λέγῃ. πρὸς τίνα γὰρ τῶν ἀγγέλων εἴρηκεν; υἱός μου εἶ σὺ, καὶ κάθου ἐκ δεξιῶν μου. καὶ ὅρα τὴν σωφρόσυνην τὴν πολλήν. πρῶτον ἀπὸ προφητῶν δείκνυσι τὴν ὑπεροχήν. εἶτα ὡς ὁμολογούμενον ἐκεῖνο κατασκευάσας, ἀποφαίνεται. ὅτι ἐκείνοις μὲν διὰ τῶν προφητῶν ἐλάλησεν, ἡμῖν δὲ διὰ τοῦ μονογενοῦς. εἶτα δι' ἀγγέλων ἐκείνοις. καὶ δῆλον πάλιν κατασκευάζει εἰκότως. καὶ γὰρ καὶ ἄγγελοι ὡμίλησαν ἰουδαίοις. ἀλλὰ κἂν τούτῳ πλέον ἔχομεν, καὶ τοσοῦτον, ὅσον ἡμῖν μὲν δεσπότης, ἐκείνοις δὲ δοῦλοι, καὶ προφῆται ὁμόδουλοι. καὶ καλῶς εἶπεν, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν. καὶ τοῦτο γὰρ αὐτοὺς διανίστησι, καὶ παρακαλεῖ ἀπερικόπτως λοιπόν. ὥσπερ γὰρ ἀλλαχοῦ λέγει, ὅτι ὁ κύριος ἐγγύς, μηδὲν μεριμνᾶτε. καὶ πάλιν. νυνὶ γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσατε. οὕτω καὶ ἐνταῦθα. τί οὖν ἐστιν ὁ λέγει; ὅτι ὁ ἐν τῷ ἀγῶνι καταναλωθεὶς, ἐπειδὰν ἀκούσῃ τοῦ ἀγῶνος τὸ τέλος, ἀναπνεῖ μικρόν. εἰδὼς ὅτι τῶν μὲν, ἐγγὺς τὸ τέλος. τῆς δὲ ἀναπαύσεως ἀρχή. ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων, ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ. ἰδοὺ πάλιν τὸν υἱὸν, διὰ τοῦτο φησι, πρὸς τοὺς λέγοντας τῷ πνεύματι ἁρμόζειν. ὁρᾷς ὅτι καὶ τὸ ἐν διὰ τί ἐστι; καὶ τὸ πάλαι, καὶ τὸ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ἅ περὶ αὐτοῦ αἰνίττεται, οὐ πολλοῦ χρόνου γενομένου μέσου, ὅτε ἐμέλλομεν κολάζεσθαι, ὅτε

ἐπιτελοίωσι τὰ χαρίσματα, ὅτε προσδοκία σωτηρίας οὐκ ἦν, ὅτε πάντα χόθεν προσεδοκῶμεν ἐλαττον ἔχειν, τότε πλέον ἐχήκαμεν. καὶ θέα πῶς σωφρονεῖν αὐτὸς εἴρηκεν. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ θεὸς ἐλάλησε. καίτοιγε αὐτὸς ὁ λαλήσας. ἀλλ' ὅταν δὲ ἀσθενεῖς αὐτῶν ἦσαν αἱ ψυχαί, καὶ οὐδέπω ἀκούειν ἠδύναντο τὰ περὶ τοῦ χριστοῦ φησιν. ὁ θεὸς δι' αὐτοῦ ἐλάλησε. ναί. τί οὖν οὕτω δεικνύεις τὴν ὑπεροχήν; ἐν τούτῳ γὰρ ἐδείξασ, ὅτι καὶ ἡ καινὴ, καὶ ἡ παλαιὰ, ἑνός ὄντι, καὶ τοῦ αὐτοῦ. οὐ πολλῷ δὲ τούτην ὑπεροχὴν οὖσαν. διατοῦτο λοιπὸν οὕτω περιέρχεται τῷ λόγῳ λέγων. ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ. ὅρα πῶς αὐτὸ κοινοποιεῖ, καὶ ἐξισοῖ τοῖς μαθηταῖς ἑαυτὸν ὁ παῦλος, λέγων. ἐλάλησεν ἡμῖν. καίτοιγε αὐτῷ οὐκ ἐλάλησεν, ἀλλὰ τοῖς ἀποστόλοις, καὶ δι' αὐτῶν τοῖς πολλοῖς. ἀλλ' ἐναίρει αὐτοὺς, καὶ δείκνυσιν ὅτι καὶ αὐτοῖς ἐλάλησε, καὶ οὐδὲ καθαίρεταί πως τῶν ἰουδαίων. σχεδὸν γὰρ ἅπαντες οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται, μοχθηροί τινες ἦσαν, καὶ μαροί. καὶ οὕτω περὶ τούτων ὁ λόγος. πέως δὲ περὶ τῶν ὑπερμένων παρὰ τοῦ θεοῦ δωρεῶν. ὃν ἔθηκε φησι κληρονόμον ἁπάντων. ἐν τούτῳ δια τὴν σάρκα φησί. καθὼς καὶ ὁ δαβὶδ ἐν τῷ δευτέρῳ ψαλμῷ λέγει. αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσωσοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου. οὐκέτι γὰρ μέρις κυρίου ἰακὼβ. οὐδὲ κλῆρος αὐτῷ ὁ ἰσραὴλ, ἀλλὰ πάντες. τουτέστι δῆλον κύριον ἁπάντων ἐποίησεν. ὃ καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν ὁ πέτρος ἔφη. καὶ κύριον, καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς αὐτὸν ἐποίησε. τῷ δὲ τοῦ κληρονόμου ὀνόματι κέχρηται, δύο δηλῶν, καὶ τὸ τῆς ὑότητος γνήσιον, καὶ τὸ τῆς κυριότητος ἀναπόσπαστον, κληρονόμον πάντων. τουτέστι τοῦ κόσμου πάντες, ὡσὶ τὸ πρότερον ἐπαναλαβὼν τὸν λόγον. εἶτα πάλιν. δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε. Τίνες εἰσὶν οἱ λέγοντες, ἀλλ' ὅτε οὐκέτι; εἶτα ἀναβαθμοῖς χρώμενος, τὸ πολλῷ τούτων ἁπάντων ἐφάτεγξατο μεῖζον. Ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. Βαβαὶ τῆς σωτέρας τῆς ἀποστολικῆς. μᾶλλον δὲ οὐ τὴν τοῦ παύλου σωτέρα, ἀλλὰ τὴν τοῦ πνεύματος ἐφ' ᾧ θαυμάσαι χρεών. οὐ γὰρ δὴ ἐξ οἰκείας διανοίας ταῦτα ἐφθέγξατο, καὶ οὕτως τὴν σοφίαν ὕετισε. πόθεν γὰρ ἀπὸ τῆς σμίλης, καὶ τῶν δερμάτων, ἢ τοῦ ἐργαστηρίου; ἀλλὰ θείας ἐνεργείας ἴσως. οὐ γὰρ αὐτοῦ ζῶντα τὰ νοήματα ἔζεκτεν ἡ διανοία. τότε μὲν οὕτω τεταπεινή, καὶ ὑπτελὴς οὖσα, ὡς τῶν ἀγοραίων μηδὲν ἔχειν πλέον. πῶς γὰρ ἡ περὶ συμβόλαια, καὶ δέρματα καταναλωθεῖσα; ἀλλ' ἡ τοῦ πνεύματος χάρις, δι' ὧν αὐτὸ ἐθέλῃ, τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἐπιδείκνυται. καθάπερ γὰρ εἰς ὑψηλὸν τόπον τινὰ, καὶ πρὸς αὐτὴν τοῦ οὐρανοῦ φθάνοντα τὴν κορυφὴν εἴπῃς παιδίον μικρὸν ἀναγαγεῖν βούλοιτο, ἐρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἄγειν ποιεῖ, ἀπὸ τῶν κάτωθεν βαθμῶν αὐτὸ ἀνάγων. εἶτα ἐπειδὰν αὖθις φήσῃ, καὶ κελεύσῃ κάτω προσέχειν, καὶ ἴδῃ ἰλιγγιῶν, καὶ θορυβούμενον, καὶ σκοτοδινιῶν, λαμβανόμενος αὖθις κατάγει πάλιν ὡσὶ τὸ ταπεινότερον, παρέχων ἀναπνεῦσαι. εἶτα ὅταν ἀνακτήσηται αὐτὸ πάλιν ἀνάγει, καὶ πάλιν κατάγει, οὕτω δὴ, καὶ ὁ μακάριος παῦλος ἐποίησε, καὶ ὡσὶ τῶν ἑβραίων, καὶ πανταχοῦ, παρὰ τοῦ διδασκάλου μαθών. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς οὕτως ἐποίησε. ποτὲ μὲν ἀνῆγεν εἰς ὕψος. ποτὲ δὲ κατῆγε τοὺς ἀκροατάς,

ἀκροατὰς, οὐκ ἀφεὶς ἐπὶ πολὺ ἐγχρονίζειν. ὅρα γοῦν αὐτὸν, καὶ ἐν ταῦτα, δι' ὅσων αὐτοὺς ἀναγαγὼν ἀναβαθμῶν, καὶ πρὸς αὐτὴν φήσας τὴν κορυφὴν τῆς δυσσεβείας, πρὶν ἐλιγγιάσαι, καὶ σκότῳ δεινῷ ἁλῶναι, πῶς κατάγει πάλιν αὖ τοὺς κατώτερον, καὶ διδοὺς ἀναπνεῦσαι, φησίν· ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων. τὸ γὰρ τοῦ υἱοῦ ὄνομα, τέως κοινόν. ἐν ᾧ μὲν γὰρ αὖ γνήσιος ὑπονοῆται, πάντων ἐστὶν ἀνώτερος. τέως δὲ ὅπως αὖ ἦ, κατασκευάζει ὅτι ἄνωθέν ἐστιν. ὅρα δὲ πῶς αὐτὸ λέγει. ὃν ἔθηκε φησὶ κληρονόμον πάντων. τὸ κληρονόμον ἔθηκε, ταπεινόν. εἶτα εὐθὺς τὸν ἀνώτερον ἔφησε βαθμὸν ἐπαγαγών, δι' οὗ, καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. εἶτα ἐπὶ τὸν ὑψηλότερον, καὶ μεθ' ὃν οὐκ ἔστιν ἕτερος. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. ὄντως εἰς ἀπρόσιτον φῶς ἤγαγεν, εἰς αὐτὸ τὸ ἀπαύγασμα. καὶ πρινὴ σκοτωθῆναι, ὅρα πῶς πάλιν ἡρέμα κατάγει λέγων. φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης. οὐχ ἁπλῶς εἶπεν ἐκάθισεν, ἀλλὰ μετὰ τὸν καθαρισμὸν ἐκάθισεν. ἐπελάβετο γὰρ τῆς σαρκώσεως. καὶ πάλιν ταπεινὰ φθέγγεται. εἶτα πάλιν παραφθεγξάμενός τι μικρόν. ἐν δεξιᾷ γάρφησι τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς. πάλιν ἐπὶ τὸ ταπεινόν. τοσοῦτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. λοιπὸν δὴ ἐν ταῦτα, καὶ περὶ τοῦ κατὰ σάρκα διαλέγεται. τὸ γὰρ κρείττων γενόμενος, οὐκ οὐσίας δηλωτικόν ἐστι τῆς κατὰ σάρκα. οὔπω γὰρ ἐγένετο, ἀλλ' οὐ περὶ οὐσιώσεως νῦν ὁ λόγος ἀλλ' ὥσπερ ἰωάννης λέγων. ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονε. τουτέστιν ἐντιμότερος, καὶ δυνατώτερος, οὕτως καὶ ἐν ταῦτα. τοσοῦτῳ κρείττων γενόμενος ἀγγέλων, τουτέστιν δυνατώτερος, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. ὁρᾷς ὅτι περὶ τοῦ κατὰ σάρκα ὁ λόγος; ἦν γὰρ τὸ ὄνομα ὁ θεὸς λόγος ἀεὶ εἶχεν. οὐχ ὕστερον ἐκληρονόμησεν, οὐδὲ ὕστερον ἀγγέλων κρείττων ἐγένετο, ὅτε καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐποιήσατο, ἀλλ' ἀεὶ κρείττων ἦν, καὶ κρείττων ἀσυγκρίτως. περὶ γὰρ τοῦ σάρκα ἦν εἴρηται. οὕτω γοῦν, καὶ ἡμῖν ἔθος περὶ ἀνθρώπου διαλεγομένοις, καὶ ὑψηλὰ, καὶ ταπεινὰ φθέγγεσθαι. ὅταν μὲν γὰρ λέγωμεν. οὐδὲν ἀνθρωπος, γῆ ἀνθρωπος, ἀποδὺς ἄνθρωπος, ἀπὸ τοῦ χείρονος τὸ πᾶν καλοῦμεν. ὅταν δὲ λέγωμεν ἀθάνατον ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ λογικὸς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὅπ τῶν ἄνω συγγενὴς, ἀπὸ τοῦ κρείττονος τὸ πᾶν πάλιν καλοῦμεν. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ χριστοῦ. ποτὲ μὲν ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος, ποτὲ δὲ ἀπὸ τοῦ κρείττονος διαλέγεται ὁ παῦλος, καὶ τὴν οἰκονομίαν συσῆσαι βουλόμενος, καὶ περὶ τῆς ἀκηράτου διδάξαι φύσεως.

Ἡ θικόν.

Ε᾽ ωεὶ οὖν καθαρισμὸν ϖοίησε τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, μένομεν καθαροί. καὶ μὴ δὲ μίαν δεξώμεθα κηλῖδα, ἀλλὰ τὸ κάλλος ὅπερ ἡμῖν ἐνέθηκε, καὶ τὴν δύπρέπειαν, διαφυλάττωμεν ἀμόλυντον, καὶ καθαρὰν, μὴ ἔχουσαν αὐτῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων. αὐτῖλος ἐστὶ, καὶ ῥυτὶς, καὶ τὰ μικρὰ τῶν ἁμαρτημάτων. οἷόν τι λέγω, λοισθεία, ὕβρεις, ψδῦδος. μᾶλλον δὲ οὐδὲ ταῦτα μικρὰ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μεγάλα, ὡς καὶ τῆς βασιλείας, ἀποστερεῖν τῶν οὐρανῶν. πῶς καὶ τινι τρόπῳ; ὁ καλῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μωρὸν, ἔνοχός ἐστι φησὶν εἰς τὴν γέενναν τοῦ ϖυρός. εἰ δὲ ὁ μωρὸν καλῶν, ὁ δοκεῖ πάντων εἶναι κουφότερον, καὶ ϖαίδων ὁμιλίαι, ὁ καταϖήδητος καλῶν, καὶ κακοῦργον, καὶ βάσκανον, καὶ μυρίοις ἑτέροις βάλλων ὀνείδεσι, τίνα οὐχ ὑποπτήσεται κολάσεως δίκην; τί φέρε πρὸ τούτου; ἀλλ᾽ ἀνάσχεσθε παρακαλῶ τοῦ λόγου. εἰ γὰρ ὁ ποιῶν ἑνὶ τῶν ἐλαχίστων, αὐτῷ ποιεῖ, πῶς οὐχὶ, καὶ τῆς δύφημίας, καὶ τῆς κατηγορίας ταύτης ὄντως; ὁ ὑβρίζων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν ϑεὸν ὕβρισε. καὶ ὁ τιμῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν ϑεὸν τιμᾷ. ϖαισὶ δύωμεν οὖν τὴν γλῶτταν δύφημον εἶναι. ϖαῦσον γάρφησι τὴν γλῶσσαν σου ἀπὸ κακοῦ. οὐ γὰρ διαβάλλειν αὐτὴν ἔδωκεν ὁ ϑεὸς, ἵνα κακηγορῶμεν, ἵνα ὑβρίζωμεν, ἵνα ἀλλήλους διαβάλλωμεν. ἀλλ᾽ ἵνα τὸν ϑεὸν ὑμνῶμεν, ἵνα ταῦτα λαλῶμεν, ἃ δίδωσι χάριν τοῖς ἀκούουσι, τὰ ϖρὸς οἰκοδομὴν, τὰ ϖρὸς ὠφέλειαν. εἶτα τὸν δεῖνα κακῶς; τί περδαίνεις; καὶ σαυτὸν μετ᾽ ἐκείνου βλάβῃ περιβάλλων. δύξαν γὰρ ἔλαβες κακηγόρου. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ὄντιν οὐδὲν κακὸν, ὁμέχρι τοῦ ϖάσχοντος ἵσταται, ἀλλὰ καὶ τὸν ποιοῦντα περιλαμβάνει. οἷον ὁ βάσκανος, δοκεῖ μὲν ἑτέρου βουλεύειν ἕτερα. ϖρότερος δὲ αὐτὸς ἀπολλύει τῆς ἁμαρτίας, τηκόμενος καὶ φθειρόμενος, καὶ ϖαρὰ ϖάντων μισούμενος. ὁ ϖλεονέκτης ἀποστρεῖ χρήματα ἕτερον, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν, τοῦ φιλεῖσθαι, καὶ ϖαρὰ ϖάντων ϖοιεῖ κακηγορεῖσθαι. ϖολλῷ δὲ μείζονα δύξαν χρημάτων. τὰ μὲν, γὰρ οὐ ῥᾴδιον ἀπονίψασθαι. τὰ δὲ, ῥᾴδιον κτήσασθαι. μᾶλλον δὲ τὰ μὲν, οὐ ϖαρόντα, οὐδὲν τὸν οὐκ ἔχοντα ἔβλαψεν. ἡ δὲ, μὴ ϖαροῦσα, ἐπονείδιστον ϖοιεῖ, καὶ καταγέλαστον, καὶ ϖᾶσιν ἐχθρὸν, καὶ ϖολέμιον. ὁ ὀργίλος, ϖρότερον ϖάλιν ἑαυτὸν ϖιμωρεῖται, ϖαράϖτων, καὶ τότε ἐκείνῳ ᾧ ὀργίζεται. οὕτως ὁ κακήγορος ϖρότερον ἑαυτὸν αἰσχύνει, καὶ τότε τὸν κακηγορούμενον. ἢ οὐδὲ δύξῃ ἴσως δεδώκασι, ἀλλ᾽ ἀϖῆλθεν οὗτος μὲν, μακροῦ τινὸς, καὶ καταϖόντου δύξαν λαβὼν, ἐκεῖνον δὲ μᾶλλον φιλεῖσθαι ϖαρασκευάζων. ὅταν γὰρ ἀκούων κακῶς, μὴ τοῖς αὐτοῖς αὐτὸν ἀμοιφθῆται, ἀλλ᾽ ϖραότητι, καὶ ϑαυμάζῃ, οὐκ ἐκεῖνον ἐπαινέσεται, ἀλλ᾽ ἑαυτόν. ὥσϖερ γὰρ ἔφθην εἰϖὼν, αἱ κατὰ τῶν ϖλησίον κακηγορίαι, τῶν ϖροβουλευόντων ἄϖωνται ϖρῶτον. οὕτω καὶ τὰ εἰς τοὺς ϖλησίον ἀγαθὰ, τοὺς ἐργαζομένους δύφραίνει ϖρῶτον. ὁ γὰρ τίκτων, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ κακὸν, εἰκότως ϖρῶτος αὐτὸς ἀπολαύει. καὶ καθάϖερ ὕδωρ τε, καὶ ἅλμυρὸν τότε ϖότιμον, καὶ τὰ τῶν ϖροσαγόντων ἀγγεῖα ϖληροῖ, καὶ τὴν ϖηγὴν οὐκ ἐλαττοῖ τὴν ἐνφέρουσαν, οὕτω δὴ, καὶ κακία, καὶ ἀρετὴ, ὅθεν αὖ ἐξιόῃ ἐκείνῳ, καὶ δύφραίνει, καὶ ἀϖόλλυσι. καὶ ταῦτα μὲν ἐνταῦθα. τὰ δὲ ἐκεῖ, τίς διηγήσεται λόγος; ἢ τὰ ἀγαθὰ, ἢ τὰ κακά;

καικά; οὐκ ὄβιν οὐδείς. τὰ χρηστὰ μὲν γὰρ, καὶ πάντα νοῦν ὑπερβαίνει, οὐχὶ λόγον μόνον. τὰ ἐναντία δὲ, εἴρηται μὲν τοῖς ὀνόμασι τοῖς συντρόφοις ἡμῖν. ὦρ γάρ φησιν ἐκεῖ, καὶ σπόδος, καὶ δεσμὰ, καὶ σκώληξ ἀτελεύτητος. οὐ ταῦτα δὲ μόνον παρίστησιν ἅπερ εἴρηται, ἀλλ' ἕτερα χαλεπώτερα. καὶ ἵνα μάθῃς, οὐδέως ἄλλο σπόπησον πρῶτον. εἰ γάρ ὦρ ὄβι, πῶς σπότος ἐστίν; ὁρᾷς ὅτι χαλεπώτερον τούτου τὸ ὦρ ἐκεῖνο; οὐ γὰρ ἔχει φῶς. εἰ ὦρ ὄβι, πῶς ἀεὶ κατακαίει; ὁρᾷς ὅτι χαλεπώτερον τούτου τυγχάνει; οὐ γὰρ σβέννυται. ἀλλὰ γὰρ ἄλλο ἄσβεστον λέγεται. ἐννοήσωμεν τοίνυν ὅσον ἐστὶ κακὸν κατακαίεσθαι διαπαντὸς, καὶ ἐν σπότῳ εἶναι, καὶ μυεῖα οἰμώζειν, καὶ βρύχειν τοὺς ὀδόντας, καὶ μὴ δὲ ἀκούεσθαι. εἰ γὰρ εἰς δεσμωτήριόν τις ἐμβληθεὶς ἐν ταῖς τῶν λυγεινῶς τετραμμένων, τὴν δυσωδίαν μόνον, καὶ τὸ ἐν σπότῳ κεῖσθαι, καὶ τὸ μετὰ ἀνδροφόνων δεδέσθαι παντὸς θανάτου χαλεπώτερον εἶναι φησὶν, ἐννόησον τί ὄβιν, ὅταν μετὰ τῶν τῆς οἰκουμένης ἀνδροφόνων κατακαιώμεθα, μήτε ὁρῶντες, μήτε ὁρώμενοι. ἀλλ' ἐν πλήθει τοσούτῳ νομίζοντες εἶναι μόνοι. τὸ γὰρ σπότος, καὶ τὸ ἀλαμῶες, οὐκ ἀφίησιν, οὐδὲ τοὺς πλησίον ἡμᾶς διαγνώσειν, ἀλλ' ὡς μόνος ἄλλος πάσχων ἕκαστος, οὕτω διακείσεται. εἰ δὲ σπόπος θλίβει καθ' ἑαυτὸ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς, καὶ θορυβεῖ, τί ἔσται ἄρα, ὅταν μετὰ τῶν σπότους, καὶ ὀδύναι τοσαῦται ὦσι, καὶ ἐμπρησμοί; διὸ δέομαι ταῦτα διαπαντὸς φρέφειν παρ' ἑαυτοῖς, καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ῥημάτων λύπης ἀνέχεσθαι, ἵνα μὴ τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ὑπομείνωμεν ζημίαν. πάντως γὰρ ταῦτα πάντα ἔσται, καὶ τοὺς ἀδίκα πράξαντας, τῶν ἐκεῖ οὐδεὶς ἐξαιρήσεται, οὐ πατὴρ, οὐ μητὴρ, οὐκ ἀδελφός. ἀδελφὸς γὰρ οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται αὐθρωπος; κἂν πολλὴν παῤῥησίαν ἔχῃ, κἂν μεγάλα ἰσχύῃ πρὸς τὸν θεόν. αὐτὸς γάρ ὄβιν ὁ ἀποδιδοὺς ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τούτου, καὶ σωθῆναι ἑνὶ, καὶ κολασθῆναι. ποιήσωμεν τοίνυν ἡμῖν φίλους ἐκτοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, τουτέστιν ἐργασώμεθα ἐλεημοσύνην, κενώσωμεν εἰς τούτους τὰ χρήματα. ἵνα κενώσωμεν ἐκεῖνο τὸ ὦρ, ἵνα σβέσωμεν αὐτὸ, ἵνα ἔχωμεν παῤῥησίαν ἐκεῖ. καὶ γὰρ ἐκεῖ οὐχ οὗτοι εἰσὶν οἱ δεχόμενοι ἡμᾶς, ἀλλὰ τὸ ἔργον τὸ ἡμέτερον. ὅτι γὰρ οὐχ ἁπλῶς τὸ φίλους ἡμῖν τούτους εἶναι σῶσαι δύναται, ὅρα τὴν προθήκην. διατί γὰρ οὐκ εἶπε ποιήσατε ὑμῖν φίλους, ἵνα δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους αὐτῶν σκηνὰς, ἀλλὰ προσέθηκε, καὶ τὸν τρόπον; εἰ πὼν γὰρ ἐκτοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἔδειξεν ὅτι ἀπὸ τῶν χρημάτων προσήκει ποιῆσαι τοὺς φίλους, δῆλον ὡς οὐχ ἁπλῶς προσήσεται ἡμῶν φιλία, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχωμεν ἀγαθὰ, ἐὰν μὴ τὸν ἀδίκως συλλεγέντα πλοῦτον δικαίως κενώσωμεν. οὗτος δὲ ὁ λόγος ἡμῶν, οὐ πρὸς τοὺς πλουσίους μόνον ὁ τῆς ἐλεημοσύνης ἁρμόσει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς πένητας. κἂν ἦτις ἐκτοῦ προσαιτεῖν τρεφόμενος, καὶ πρὸς αὐτόν ὄβιν ὁ λόγος οὗτος. οὐ γάρ ὄβιν οὕτως οὐδεὶς πένης, κἂν σφόδρα πένης ᾖ, ὡς δύο λεπτῶν μὴ δύπορεῖν. ἔνεστι γοῦν, καὶ ἐξ ὀλίγων ὀλίγα διδόντα, τοὺς πολλὰ κεκτημένους ὑπερβαλέσθαι πλείονα διδόντας. καθάπερ καὶ ἐκείνη ἡ χήρα. οὐ γὰρ τῷ μέτρῳ τῶν διδομένων, ἀλλὰ τῇ διαθέσει, καὶ τῇ προαιρέσει τῶν διδόντων, κρίνεται τῆς ἐλεημοσύνης τὸ μέγεθος. πανταχοῦ γὰρ προαιρέσεως δεῖ. πανταχοῦ

τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπης. ἐὰν μετὰ ταύτης ἅπαντα πράττωμεν, κἂν μηδὲν ἔχοντες, μηδὲν δῶμεν, οὐκ ἀποστρέφει ὁ θεὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἀλλὰ δέξεται, ὡς μεγάλα, καὶ θαυμαστά· τῇ γὰρ προαιρέσει, οὐ τοῖς διδομένοις προσέχει. κἂν ἐκείνων ἴδῃ μεγάλων οὖσαν, ταύτην πίστεται τὰς ψήφους, καὶ κρίσεις, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ποιεῖ μετόχους· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, β'.

» Ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα
» τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
Γ αν ταχοῦ μὲν δύναιτο διανοίας δεῖ, μάλιστα δὲ ὅταν περὶ θεοῦ λέγωμέν τι, καὶ ἀκούωμεν. ἐπεὶ μήτε εἰπεῖν ἡ γλῶττα, μήτε ἀκοῦσαι ἡ διανοία πρὸς ἀξίαν τοῦ θεοῦ τι δύναται. καὶ τί λέγω γλῶτταν, καὶ διανοίαν; οὐδὲ γὰρ ὁ νοῦς ὁ πολὺ τούτων πλέον ἔχων, δυνήσεταί τι περιλαβεῖν ἀκριβῶς, ὅταν περὶ θεοῦ τι φθέγγεσθαι βουλώμεθα. εἰ γὰρ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ὑπερέχει πάντα νοῦν, καὶ τὰ ἡτοιμασμένα τοῖς ἁγαπῶσιν αὐτὸν ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ὁ τῆς εἰρήνης θεὸς, ὁ τῶν ἁπάντων δημιουργὸς ὑπερβαίνει πολλῷ τρόπῳ τὸν ἡμέτερον λογισμόν. δεῖ τοίνυν μετὰ πίστεως, καὶ δυλαβείας ἅπαντα δέχεσθαι, καὶ ὅταν ὁ λόγος ἐξασθενήσῃ, καὶ μὴ δύνηται παραφῆσαι τὰ λεγόμενα μετὰ ἀκριβείας, τότε μάλιστα δοξάζειν τὸν θεὸν, ὅτι θεὸν τοιοῦτον ἔχομεν, καὶ τὴν διανοίαν ἡμῶν, καὶ τὴν ἔννοιαν ὑπερβαίνοντα. πολλὰ γὰρ, ὧν περὶ θεοῦ νοοῦμεν, οὔτε φράσαι δυνάμεθα. ἢ πολλὰ φράζομεν, νοῆσαι δὲ οὐκ ἰσχύομεν. οἷόν τι λέγω, ὅτι παντα χοῦ ὁ θεός, ἴσμεν. πῶς δὲ, οὐκέτι νοοῦμεν. ὅτι ἐπὶ πᾶς ἀσώματος δύναμις πάντων αἰτία τῶν ἀγαθῶν, ἴσμεν. πῶς δὲ ἔστιν, ἢ πῆς ἔστιν, οὐκ ἴσμεν. ἰδοὺ φράζομεν, καὶ οὐ νοοῦμεν. εἶπον ὅτι παντα χοῦ ἔστιν, ἀλλ' οὐ νοῶ. εἶπον ὅτι ἄναρχός ἔστιν, ἀλλ' οὐ νοῶ. εἶπον ὅτι ἐγέννησεν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ οὐκ οἶδα, πῶς πάλιν νοήσω. ἔστιν οὖν ἵνα, ἃ μὴ δὲ φράσαι ἔνι. οἷόν τι λέγω. νοεῖ ἡ διανοία, ἀλλ' εἰπεῖν οὐ δύναται. καὶ ἵνα εἰδῇς, καὶ παύλου ἀσθενοῦντα, καὶ μὴ πρὸς ἀκρίβειαν τὰ ὑποδείγματα λέγοντα, καὶ φείξῃς, καὶ μὴ δὲν περαιτέρω ζητήσῃς, ἄκουε. εἰπὼν γὰρ γόν, καὶ θεὸς δημιουργόν, τίφησιν; ὃς ὢν ἀπαύγασμα, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. οὐδὲ μετὰ δυλαβείας ἐκλαμβάνειν δεῖ, καὶ τὰ ἄρρητα περιπόλου. ἀπαύγασμα τῆς δόξης φησίν. ἀλλ' ὅρα πρὸς τί αὐτὸ ἐκλαμβάνει, καὶ οὕτω, καὶ αὐτὸς δέχου. ὅτι ἐξ αὐτοῦ, ὅτι ἀπαθῶς, ὅτι οὐ μειωθέντος, ἀλλ' οὐδὲ ἐλαττωθέντος. ἐπειδὴ εἰσί τινες ἄτοπα τινὰ ἐκτοῦ ὑποδείγματος ἐκλαμβάνοντες. τὸ γὰρ ἀπαύγασμα, συνυπόστατον οὐκ ὄντιν, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι, μὴ δῶμεν τοίνυν ἐκλάβῃς ἀνθρωπε, μὴ δὲ μαρκέλλου, καὶ φωτεινοῦ νοσήσῃς τὴν νόσον. ἐγγύθεν γάρ σε δοξασεύει, ὥστε μὴ εἰς ἐκείνην ἐμπεσεῖν σε τὴν νόσον, οὐδὲ ἀφίησί σε εἰς τὸ ὀλέθριον ἐκεῖνο νόσημα κατενεχθῆναι. τί δέφησι; καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. οἷον ὥσπερ ἐστὶν αὐτὸς συν-

πίστατος

πόρατος οὐδενὸς δεόμενος, οὕτω καὶ ὁ υἱός. ἐν ταῦτα γὰρ τὸ ἀπαράλλακτον δείκνυς ὅλον φησὶ, καὶ τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα τὸ πρωτοτύπου, ὡς ἂν ὑποφαίσει ἐφ' ἑαυτόν. ὁ γὰρ ἀνωτέρω εἰπὼν, ὅτι δι' αὐτοῦ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ πάντα, ἐνταῦθα δίδωσιν αὐτῷ τὴν αὐθεντίαν. τί γαρ ἐπάγει, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἵνα ἐκ τούτου μὴ μόνον τὸν χαρακτῆρα τῆς ὑποφάσεως ἐκλάβωμεν, ἀλλὰ καὶ τὸ μετὰ αὐθεντίας ἅπαντα κυβερνᾶν. ὅρα τοίνυν πῶς ὅπερ ἐφ' ἑαυτοῦ ἴδιον τοῦ πατρὸς, ὅλον προσάπτει τῷ υἱῷ. λέγε γαρ ὅλον, οὐχ ἁπλῶς εἶπε φέρων τε τὰ πάντα, οὐδὲ εἶπε τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ἀλλὰ τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. ὥσπερ γὰρ πρώην ἡμῖν ἀνήει καταμικρὸν, καὶ καθῆει, οὕτω καὶ νῦν καθάπερ ἀπὸ ἀναβαθμῶν, ἀναβαίνει εἰς ὕψος. εἶτα πάλιν καταβαίνει, καὶ φησί. δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὅρα πῶς, καὶ ἐνταῦθα δύο ὁδοὺς ὁδεύει. τὴν μὲν, ἀπάγων ἡμᾶς σαβελλίου, τὴν δὲ ἀρείου καὶ ἑτέραν τινά. ὥστε μὴ νομισθῶμεν ἄναρχον αὐτὸν εἶναι, ὁ καὶ αὐτὸς αὖθις, καὶ κάτω ποιεῖ. μὴ δὲ ἀλλότριον τοῦ θεοῦ. εἰ γαρ, καὶ μετὰ τοσαῦτα εἰσί τινες οἱ ἀλλότριον αὐτὸν φήσαντες, καὶ ἕτερον αὐτῷ δόντες πατέρα, καὶ τούτῳ πολεμεῖν αὐτὸν λέγοντες, εἰ μὴ τοῦτα εἶπε, τί οὐκ ἂν ἔφθέγξαντο; πῶς οὖν ὅλον ποιῇ; ὅταν θεοπρεπείαν ἀναγκάζηται, τότε ἀναγκάζεται, καὶ τὰ ταπεινὰ φθέγγεσθαι. οἷον ὅτι ἔθηκε φησὶν αὐτὸν κληρονόμον πάντων, καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ἵνα δὲ μὴ ἑτέρως λυμήνηται, εἰς αὐθεντίαν πάλιν αὐτὸν ἀνάγει, καὶ δείκνυσιν ὁμότιμον ὄντα τῷ πατρὶ, καὶ οὕτως ὁμότιμον, ὡς πολλοὺς νομίσαι τὸν αὐτὸν εἶναι πατέρα. καὶ θέα τὴν σωφρόνησιν αὐτοῦ τὴν πολλήν. πρότερον ἐκεῖνο τίθησι, καὶ ἀσφαλίζεται αὐτὸ μετὰ ἀκριβείας. καὶ ὅταν ὅλον δειχθῇ, ὅτι θεοῦ ὄντως υἱός, ὅτι οὐκ ἀλλότριος αὐτοῦ, μετὰ ἀσφαλείας λοιπὸν ἅπαντα ὅσα βούλεται φθέγγεται τὰ ὑψηλά. ἐπειδὴ γαρ τὸ μέγα πεδὶ αὐτοῦ εἰπεῖν εἰς ἐκείνην τὴν ἔννοιαν πολλοὺς ἤγαγε, πρότερον εἰς τὰ ταπεινὰ, μετὰ ἀσφαλείας τότε εἰς ὕψος ἔρχεται, ὅσον βούλεται. καὶ εἰπὼν ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε, τότε ἐπάγει. φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. ὁ γὰρ ῥήματι μόνῳ τὰ πάντα διακυβερνῶν, οὐκ ἂν δεηθείη τινὸς εἰς τὸ παραγαγεῖν τὰ πάντα, καὶ ὅτι ὅλον ἐστὶν, ὅρα πῶς πάλιν πρωϊῶν, δίδωσιν αὐτῷ τὴν αὐθεντίαν, καὶ τὸ δι' οὗ ἐξελών. ἐπειδὴ γαρ εἰργάσατο δι' αὐτοῦ ὃ ἤθελε, λοιπὸν ἀποφαίς ἀπ' αὐτοῦ, τί φησί; καταρχὰς σὺ κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ, οὐδαμοῦ τὸ δι' οὗ, οὐδὲ ὅτι ἐποίησε δι' αὐτοῦ τοὺς αἰῶνας. τί οὖν οὐχ ὑπ' αὐτοῦ γεγένηται; ναί. ἀλλ' οὐχ ὡς σὺ λέγεις, οὐδ' ὡς ὑπονοεῖς, ὡς δι' ὀργάνου, οὐδὲ ὡς οὐκ ἂν ποιήσαντος, εἰ μὴ χεῖρα αὐτῷ ὤρεξεν ὁ πατήρ. ὥσπερ γὰρ οὐδένα κρίνει, καὶ λέγεται κρίνειν διὰ τὸν υἱὸν, ἢ κριτὴν ἐγέννησεν, οὕτω καὶ δημιουργεῖν, ἢ δημιουργὸν ἐγέννησεν. εἰ γαρ αὐτὸς αἴτιος ὁ πατὴρ, πολλῷ μᾶλλον τῶν δι' αὐτοῦ γεγενημένων. ὅταν μὲν οὖν βούληται δεῖξαι, ὅτι ἐξ αὐτοῦ, ἀναγκαίως τὰ ταπεινὰ φθέγγεται. ὅταν δὲ βούληται ὑψηλὰ φθέγγεσθαι, λαβὶς μάρκελλος λαμβάνει, καὶ σαβέλλιος. ἀλλ' ἀμφοτέρων τὴν ἀμετρίαν ἡ ἐκκλησία φυγοῦσα, μέσην ὥδευσεν. οὔτε γαρ ἐπὶ τῆς ταπεινο-

πιζος ἐμμένει, ἵνα μὴ παῦλος ὁ σαμοσατεὺς λάβῃ χώραν. οὔτε ἀεὶ τοῖς ὑψηλοῖς ἐναπομένει, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάλιν τὴν ἐγγύτητα τὴν πολλήν; ἵνα μὴ σαβέλλιος πάλιν ἐπιπηδήσῃ. εἶπεν γὰρ, δι' ὃ ἔφηκε παῦλος ὁ σαμοσατεύς. λέγων αὐτὸν εἶναι γόν, ὡς τοὺς πολλούς. ἀλλ' ἔδωκεν αὐτῷ καθέδραν πλησίον, εἰπὼν κληρονόμον. ἀλλ' ἐπ' ἀναισχυντείᾳ ἀρείου. τὸ γὰρ ἔθηκεν αὐτὸν κληρονόμον, ἀμφότεροι κατέχουσιν. ἐκεῖνος μὲν ἀδενειάσο λέγων εἶναι. οὗτος δὲ ἐπ' ἀνέφηκεν, ἐπισκήψειν ἐπιχειρῶν τὸ ἐξῆς. εἰπὼν γὰρ δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, ἔβαλε μὲν ὕψιον ἀναισχυντοῦντα τὸν σαμοσατέα. ὁ δὲ ἄρειος, ἐπὶ ἰσχυρὸς εἶναι δοκεῖ. ἀλλ' ὅρα, καὶ σθένων πῶς πάλιν εἰπών, ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης αὐτοῦ. ἀλλ' ἰδοὺ πάλιν ἐπιπηδᾷ σαβέλλιος, καὶ μάρκελλος, καὶ φωτεινός. ἀλλὰ καὶ κείνοις πᾶσι μίαν πλησίον δίδωσιν, εἰπών. καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. ἐνταῦθα πάλιν, καὶ μαρκίωνα πλήττει, οὐ σφόδρα μὲν ἰσχυρῶς. πλήττει δ' οὖν ὅμως. δι' ὅλως γὰρ τῆς ἐπιστολῆς, πρὸς αὐτοὺς μάχεται. ἀλλ' ὅπερ ἔφην, ἀπαύγασμα τῆς δόξης. ἄκουε καὶ αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ λέγοντος. ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. διαφόρως φησὶν ἀπαύγασμα. δείκνυς ὅτι κἀκεῖνο οὕτως εἴρηται, ὡς φῶς ἐκφωτός. οὐ διαφόρως δὲ μόνον δείκνυται, ἀλλ' ὅτι σφόδρα ἐσώζετο τὰς ἡμετέρας ψυχάς, καὶ τὸν πατέρα αὐτὸς ἐσήμαινε. καὶ διὰ τοῦ ἀπαυγάσματος τῆς οὐσίας, τὴν ἑνότητα ἔδειξεν. ἐννόησον τὴν λεπτότητα τῶν εἰρημένων, οὐσίαν μίαν ἔλαβε, καὶ ὑπόστασιν εἰς δύο ὑποστάσεων παράστασιν. ὃ καὶ διὰ τῆς γνώσεως τοῦ πνεύματος ποιεῖ. ὥσπερ γὰρ μίαν εἶναί φησι τὴν γνῶσιν τὴν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος, ὡς ὄντως μίαν, καὶ οὐδὲν πρὸς ἑαυτὴν διεστηκυῖαν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἑνὸς ἑνὸς ἐπελάβετο εἰς τὴν τῶν δύο ὑπόστασιν, καὶ ἐπήγαγεν. ὅπερ καὶ χαρακτὴρ. ὁ γὰρ χαρακτὴρ, ἄλλος ἐστὶ παρὰ τὸ πρωτότυπον. ἄλλος δὲ οὐ πάντῃ, ἀλλὰ κατὰ τὸ, ἐνυπόστατον εἶναι. ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα ὁ χαρακτὴρ, τὸ ἀπαράλλακτον δηλοῖ οὗ ἐστι χαρακτήρ. τὸ ὅμοιον κατὰ πάντα. ὅταν οὖν, καὶ μορφὴν αὐτὸν καλῇ, καὶ χαρακτῆρα, τί ἐροῦσιν; ἀλλὰ καὶ εἰκόνος εἴρηται εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος φησίν. τί οὖν οὕτως ὡς ὁ γόος; οὐφησιν, ἀλλ' ὅτι εἰκὼν οὐ δείκνυσι τὸ ὅμοιον. καίτοιγε καθ' ὃ εἴρηται ὁ ἄνθρωπος εἰκών, δείκνυσι τὸ ὅμοιον, ὡς ἐν ἀνθρώπῳ. ὅπερ γάρ ἐστιν ὁ θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὴν ἀρχὴν λέγω. καὶ ὥσπερ τῶν ἐπὶ γῆς πάντων οὗτος κρατεῖ, οὕτως καὶ ὁ θεὸς πάντων κρατεῖ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. ἄλλως δὲ, ὁ ἄνθρωπος οὐκ εἴρηται χαρακτὴρ, οὐκ εἴρηται μορφή. ὅπερ τὴν οὐσίαν ἐμφαίνει, ἢ καὶ οὐσίαν, καὶ ὁμοιότητα τὴν κατ' οὐσίαν. ὥσπερ οὖν ἡ μορφὴ τοῦ δούλου, οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει, ἢ ἄνθρωπον ἀπαράλλακτον, οὕτως ἡ μορφὴ τοῦ θεοῦ, οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει, ἢ θεὸν, ὃς ὢν ἀπαύγασμα φησὶ τῆς δόξης. ὅρα γὰρ πάλιν τί ποιεῖ. εἰπὼν ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, ἐπήγαγε πάλιν. ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ, τῆς μεγαλωσύνης ὀνόμασιν οἷοις κέχρηται, οὐδαμοῦ τῆς οὐσίας ὄνομα δύρεών. οὔτε γὰρ ἡ μεγαλωσύνη, οὔτε ἡ δόξα τὸ ὄνομα παρέφησιν, ὃ βούλεται εἰπεῖν, ἀλλ' οὐκ ἔχει ὄνομα δύρειν. ἐστὶν γάρ ὃ ἔλεγον ἐξ ἀρχῆς, ὅτι πολλάκις ἀνανοοῦμεν, καὶ οὐ δυνάμεθα φράσαι. ἐπεὶ οὐδὲ τὸ θεὸς ὄ-

νομα οὐσίας

νομὰ οὐσίασ ἐστὶν, οὐδὲ ἐστὶν ὅλως τῆς οὐσίασ ἐκείνης ὄνομα δύρειν. καὶ τί θαυμαστὸν εἰ τοῦ θεοῦ; ὅπουγε οὐδὲ τοῦ ἀγγέλου δύροι τις αὐ ὄνομα τῆς οὐσίασ δηλωτικόν. τάχα δὲ οὐδὲ τοῦ ψυχῆς. οὐ γαρέμοι δοκεῖ τὸ ὄνομα παρασατικὸν εἶναι τῆς οὐσίασ αὐτῆς, ἀλλα τῦ ψύχειν. τιὼ γὰρ αὐτιὼ, καὶ ψυχὴν, καὶ καρδίαν, καὶ νοῶ καλουμένω ἴδοιτις αὖ. καρδίαν γαρφησι καθαραν, κτίσον ἀν ἐμὲ ὁ θεός. καὶ πνδῦμα πολλαχοῦ ἴδοιτις αὐ λεγομένω αὐτὴν. φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δωυάμεως αὐτῦ. εἰτέμοι, εἶτε φησὶν ὁ θεὸς γενηθήτω φῶς. ὁ πατὴρ φησὶν ἐπέταξεν, ὁ δὲ γὸς ἐπήκουσεν. ἀλλ' ἴδυ καὶ ἐνταῦθα ῥήματι αὐτὸς ποιεῖ. φέρων τε γαρφησι τὰ πάντα. τουτέστι κυβερνῶν. διαπίθοντα συγκρατεῖ. τῦ γὰρ ποιῆσαι τὸν κόσμον, οὐχ ἧττον ἐστὶ τὸ συγκρατεῖν, ἀλλ' εἰ δεῖ τί, καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, καὶ μεῖζον. τὸ μὲν γὰρ ἐξ οὐκόντων, ἐστί τι παράγειν. τὸ δὲ τὰ γενόμενα εἰς τὸ μὴ εἶναι μέλλοντα ἀναχωρεῖν σωέχειν, καὶ σωαθροῖειν πρὸς ἄλληλα διαφασιάζοντα, οὐδὲν ἐστὶ μέγα, καὶ θαυμαστὸν, καὶ πολλῆς δωυάμεως τεκμήριον. εἶτα τὸ δύκολον δηλῶν, εἶτε. φέρων οὐκεῖτε κυβερνῶν, ἀπὸ μεταφορασ τῶν ἁπλῶς τῷ δακτύλωτι κινουμένων, καὶ ποιουμένων περιφέρεθαι. ἐνταῦθα καὶ τὸν ὄγκον τῆς κτίσεως ἔδειξε μέγαν ὄντα, καὶ τὸ μέγα οὐδὲν αὐτῷ ὄν. εἶτα πάλιν τὸ ἀπονητὶ δείκνυσιν εἰπών. τῷ ῥήματι τῆς δωυάμεως αὐτῦ. καλῶς εἶτε τῷ ῥήματι. ἐπειδὴ γὰρ τὸ ῥῆμα παρ' ἡμῖν φιλὸν εἶναι δοκεῖ, δείκνυσιν ὅτι οὐκ ὄθι φιλὸν τοῦ θεοῦ. τὸ δὲ πῶς τῷ ῥήματι φέρει, οὐκέτι προσέθηκεν. οὐδὲ γὰρ δωατὸν εἰδέναι. εἶτα ἐπήγαγε περὶ τῆς μεγαλειότητος αὐτῦ. οὕτως γὰρ καὶ ὁ ἰωαννης ἐποίησεν. εἰπὼν γὰρ ὅτι θεός ὄθιν, ἐπήγαγε τῆς κτίσεως τιὼ δημιουργίαν. ὅπερ γὰρ ἐκεῖνος ἠνίξατο εἰπὼν ἐν ἀρχῇ ἰῶ ὁ λόγος, καὶ πάντα δι' αὐτῦ ἐγένετο, οὐδὲν καὶ οὗτος διὰ τῦ ῥήματος, καὶ τῦ εἶναι δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, ἀνέφωνε. καὶ γὰρ καὶ δημιουργὸν, καὶ πρὸ πάντων ὄντα τῶν αἰώνων αὐτὸν δείκνυσι. τί οὖν ὅταν μὲν περὶ τῦ πατρὸς λέγῃ ὁ προφήτης, ἀπὸ τῦ αἰῶνος, καὶ ἕως τῦ αἰῶνος σὺ εἶ. περὶ δὲ τῦ γοῦ, ὅτι πρὸ πάντων ἐστὶ τῶν αἰώνων, καὶ τῶν ἁπάντων δημιουργὸς, τί αὖ εἰποιεν; μᾶλλον ὅταν ὁ περὶ τῦ πατρὸς ἐλέγετο ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων, οὐδὲν καὶ περὶ τῦ γοῦ ἴδοιτις αὖ εἰρημένον. καὶ ὡς περ φησὶ ζωὴ ἰῶ, τὸ διακρατικὸν τῆς κτίσεως δηλῶν, ὅτι πάντων αὐτός ὄθιν ἡ ζωὴ, οὕτω καὶ οὗτος φησὶ φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δωυάμεως αὐτῦ. οὐ καθάπερ ἐλλιῶες, καὶ τῆς δημιουργίασ αὐτῆς τὸ εἰς αὐτοὺς ἧκον, ἀποφοροῦντες αὐτὸν, καὶ τῆς προνοίασ. μέχρι σελλιῶης συγκλείοντες αὐτῦ τιὼ δύναμιν. δι' ἑαυτῦ φησι καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. εἰπὼν περὶ τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων, καὶ μεγάλων τῶν ἀνωτάτων, λέγει λοιπὸν, καὶ περὶ τῆς εἰς ἀνθρώπους αὐτῦ κηδεμονίασ. μάλιστα μὲν γὰρ καὶ ἐκεῖνο καθολικὸν ἰῶ τὸ, φέρων τε τὰ πάντα. πλεῖ ἀλλὰ οὐδὲν πολλῷ μεῖζον. καὶ οὐδὲν γὰρ καθολικόν. τὸ γαρ αὐτῦ μέρος, πάντες ἐπίσθυσαν. ἐπεὶ καὶ ὁ ἰωαννης εἰπὼν ζωὴ ἰῶ, καὶ τιὼ πρόνοιαν δηλώσας, πάλιν λέγει, καὶ φῶς ἰῶ. δι' ἑαυτῦ φησι καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσυνης ἐν ὑψηλοῖς. δύο πάθησιν αὐτῦ τῆς κηδεμονίασ ἐνταῦθα τεκμήρια μέγιστα. τό τε καθαρισασι τῶν ἁμαρτιῶν ἡμᾶς, καὶ τὸ δι' ἑαυτοῦ οὐδὲν ποιῆσαι. καὶ πολλαχοῦ ὁρᾷς αὐτὸν τοῦτο σεμνυνόμενον, οὐ μόνον τῇ καταλ-

λαγῇ τῇ πρὸς τὸν θεόν, ἀλλὰ καὶ ὧν τῷ λόγῳ τοῦ γόνου γεγενῆσθαι. καὶ γὰρ ὄντως μέγα τὸ δῶρον, καὶ μεῖζον γεγένηται, τῷ λόγῳ τοῦ γόνου. εἰ πὼν γὰρ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ, καὶ καθαρισμὸν δι' ἑαυτοῦ ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ ἀναμνήσας τοῦ ταυροῦ, ταχέως τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἀναλήψεως λόγον ἐπήγαγε. καὶ ὅρα πῶς σώζεσιν αὐτοῦ τὸ ἄφατον. οὐκείωσεν ἑκελεύσθη καθῆσαι, ἀλλ' ἐκάθισεν. εἶτα πάλιν, ἵνα μὴ νομίσῃς αὐτὸν ἐφάναι, ἐπάγει. Τίνι γὰρ τῶν ἀγγέλων εἶπε ποτέ, κάθου ἐκ δεξιῶν μου; ἐκάθισε φησὶν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς. Τί ὅτιν ἐν ὑψηλοῖς, εἰς τόπον περικλείει τὸν θεόν; ἄπαγε. ἀλλ' ὥσπερ εἰπὼν ἐν δεξιᾷ οὐκεχωρίσεν αὐτὸν, ἀλλὰ τὸ ὁμόζυγον ἔδειξε τὸν πρὸς τὸν πατέρα, οὕτως εἰπὼν ἐν ὑψηλοῖς, οὐκ ἀπέκλεισεν αὐτὸν ἐκεῖ, ἀλλὰ τὸ πάντων ἔδειξεν ὑψηλότερον, καὶ πάντων ἀναβεβηκός. τουτέστι πρὸς αὐτὸν ἔφθασε τὸν θρόνον τὸν πατρικόν. ὥσπερ οὖν ὁ πατὴρ ἐν ὑψηλοῖς, οὕτω καὶ αὐτός. ἡ γὰρ συνεδρία οὐδὲν ἕτερον δείκνυσιν, ἢ τὸ ὁμόζυγον. εἰ δὲ λέγουσιν, ὅτι εἶπε κάθου, ἐρώμεθα αὐτούς. τί οὖν ἐφ' ᾧ τι εἶπεν; ἀλλ' οὐκεῖπεν ὅτι ἐκέλευσεν, ἢ προσέταξεν. ἀλλ' εἶπε κάθου, δι' οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἵνα μὴ ἄναρχον αὐτὸν νομίσῃς, καὶ ἀναίτιον. ὅτι γὰρ διαλόγου οὕτως εἴρηκε, δῆλον ἐκ τοῦ τόπου τῆς καθέδρας. εἰ γὰρ ἐλάττωσις ἦθελε δηλῶσαι, οὐκᾶν εἶπεν ἐκδεξιῶν, ἀλλ' ἐξαιρετέρων. Τοσούτῳ κρείττων γενόμενος φησὶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. Τὸ γενόμενος ἐν ζῶν θαι, αὐτὶ τοῦ ἀποδειχθείς, ὡς αὖ εἰποιζις. εἶτα καὶ πόθεν ἰσχυρίζεται, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος. πῶς; ὁρᾷς ὅτι εἶδε τὸ γὸς ὄνομα τὴν γνησιότητα δηλοῖ; καὶ μὴν εἰ μὴ γνήσιος ἦν ὁ γὸς. γνησίου δὲ οὐδὲν ἕτερόν ὅτιν, ἀλλ' ἢ ἐξ αὐτοῦ, πῶς ἀπὸ τούτου ἰσχυρίζεται; εἰ γὰρ χάσμα ἐστὶν γὸς, οὐ μόνον οὐ διαφορώτερος, ἀλλὰ καὶ ἐλάττων ἐστὶν ἀγγέλων. πῶς; ὅτι καὶ ἄνθρωποι δίκαιοι ἐκλήθησαν γοί. καὶ τὸ γὸς ὄνομα οὐ μὴ γνήσιος ᾖ, οὐκἰσχύει δεῖξαι τὸ διάφορον, καὶ δῆλον, ὅτι διαφορὰ τίς ὅτι κτισμάτων, καὶ δημιουργοῦ, ἄκουσον τί φησι. τίνι γὰρ εἶπε ποτὲ τῶν ἀγγέλων, γόσμου εἶ σύ. ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε, καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσομαι εἰς γόν. τὸ δὲ γόσμου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ, ἢ ὅτι ἐξ οὗ ὅτιν ὁ θεός. ὥσπερ γὰρ ὧν λέγεται ἀπὸ τοῦ ἀνεγῶτος καιροῦ. οὗτος γὰρ μάλιστα ἁρμόζει αὐτῷ, οὕτω καὶ τὸ σήμερον ἐν ταῦθαι δεῖ εἰς τὴν σάρκα εἰρῆσθαι. ὅταν γὰρ αὐτῆς ἐπιλάβηται, πάντα λοιπὸν ἀδεῶς φθέγγεται. καὶ γὰρ ἡ σὰρξ κοινωνεῖ τῶν ὑψηλῶν, ὥσπερ οὖν καὶ ἡ θεότης τῶν ταπεινῶν. ὁ γὰρ ἄνθρωπος, καὶ γενέσθαι, μὴ ἀπαξιώσας, καὶ τὸ πρᾶγμα μὴ παραιτησάμενος, πῶς οὐ τὰ ῥήματα παρητήσατο;

Η θεόν.

Τ αὖτ' οὖν εἰδότες, μηδὲν ἐπαισχυνώμεθα, μὴ μέγα φρονῶμεν. εἰ γὰρ αὐτὸς θεὸς ὢν, καὶ δεσπότης, καὶ θεοῦ γός, οὐ παρητήσατο μορφὴν δούλου λαβεῖν, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ἅπαντα δεῖ ποιεῖν, κἂν ταπεινὰ ᾖ. πόθεν γὰρ εἰ ἐσμὲν ἄνθρωποι μέγα φρονεῖς; ἀπὸ τῶν βιωτικῶν; ἀλλὰ ταῦτα πρινὴ φανῆναι παρατρέχει. ἀλλ' ἀπὸ τῶν πνευματικῶν; ἀλλ' ἐν καὶ τοῦτο ἐστὶ κατόρθωμα πνευματικὸν τὸ μὴ μέγα φρονεῖν. διατὶ τοίνυν μέγα φρονεῖς; ὅτι κατορθοῖς; ἄκουσον τοῦ χριστοῦ λέγοντος, ὅταν ποιήσητε πάντα, λέγετε ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοι ἐσμέν.

λοι ἐσμέν. ἃ γὰρ ὠφείλομεν ποιῆσαι, οὐ πεποιήκαμεν. ἀλλὰ διὰ τὸν πλοῦτον μέγα φρονεῖς; οὐχ ὁρᾷς τοὺς περὶ σοῦ γυμνοὺς, καὶ ἐρήμους ἀπελθόντας; οὐχὶ γυμνοὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν βίον; γυμνοὶ καὶ ἀπελθησόμεθα. τίς τὰ ἀλλότρια ἔχων μέγα φρονεῖ; οἱ γὰρ βουλόμενοι αὐτοῖς χρῆσθαι εἰς οἰκείαν ἀπόλαυσιν, ἀφαιροῦνται αὐτὰ, καὶ ἄκοντες, καὶ πρὸ μιᾶς τῆς τελευτῆς πολλάκις. ἐν δὲ τῇ τελευτῇ, πάντως. ἀλλ' ἡμεῖς ζῶντες, αὐτοῖς φησιν, ὡς βουλόμεθα, χρώμεθα. μάλιστα μὲν οὐδένα αὐτῶν ἴδοι τις χέως, ὡς βούλεται τοῖς οὖσι χρώμενον. εἰ δέ τις, καὶ χρῶτο, ὡς βούλεται, πλὴν οὐδὲ οὕτω μέγα. βραχὺς γὰρ ὁ παρὼν καιρὸς πρὸς τοὺς αἰῶνας τοὺς ἀτελευτήτους. μέγα φρονεῖς αὐθρωπε, ὅτι πλουτεῖς; διατί; τίνος ἕνεκεν; οὕτω γὰρ καὶ λῃσταῖς παραγίνεται, καὶ κλέπταις, καὶ αὐθροφόνοις, καὶ μαλακοῖς, καὶ πόρνοις, καὶ πᾶσι τοῖς πονηροῖς. διατί οὖν μέγα φρονεῖς; εἰ μὲν γὰρ εἰς δέον αὐτῷ κέχρησαι, οὐκ ὀφείλεις μέγα φρονεῖν, ἵνα μὴ λυμήνῃ τὴν ἀνθολίαν. εἰ δὲ οὐκ εἰς δέον, ταύτῃ μάλιστα, ὅτι δοῦλος γέγονας τῶν χρημάτων, καὶ κτημάτων, καὶ πραγμάτων αὐτῶν. εἰσέρχοι γάρ. εἰσὶ πυρέτταν ὕδωρ ἐκπίοι πολὺ, τὸ πρὸς βραχὺ μὲν σβεννύον τὴν δίψαν, ὕστερον δὲ ἀναλῶσον τὴν φλόγα, μέγα ὀφείλει φρονεῖν; τί δὲ εἴ τις πλείονα φρονπίζει εἰκῇ, διὰ τοῦτο ὀφείλει μέγα φρονεῖν; διατί εἰσέρχοι; ἐπειδὴ πολλοὺς ἔχει δεσπότας; ἐπειδὴ μυρίασι μερίμναις; ἐπειδὴ κολακεύουσί σε πολλοί; καὶ γὰρ δουλεύεις αὐτοῖς. καὶ ἵνα μάθῃς, ἄκουε σαφῶς. τὰ ἄλλα τῶν παθῶν τῶν ἐν ἡμῖν, ὅσιν ὅπου χρήσιμά εἰσιν. οἷον ἡ ὀργὴ, πολλαχοῦ χρησίμη. θυμὸς γάρ φησιν ἄδικος οὐκ ἀθωωθήσεται, ὥστε ἔστι, καὶ δικαίως θυμωθῆναι. καὶ πάλιν ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ. οἷον πάλιν ὁ ζῆλος ἡ ἐπιθυμία, ἡ μὲν, ὅταν εἰς ἀγαθοποιΐαν γίνηται. ὁ δὲ, ὅταν πρὸς τὰ καλὰ τὸν ζῆλον ἔχῃ. ὡς περ καὶ παῦλος λέγει. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ ζηλοῦτε τὰ χαρίσματα τὰ μείζονα; ἀμφότερα χρήσιμα. ἡ μέντοι ἀπόνοια, οὐδαμοῦ καλὸν, ἀλλὰ παντοχοῦ ἄχρηστον, καὶ βλαβερόν. πλοῦτε εἰ δεῖ μέγα φρονεῖν, ἐπὶ πενίᾳ, οὐκ ἐπὶ πλούτῳ. διατί; ὅτι ὁ ἐν ὀλίγοις ζῶν δουλεύων, τὸ μὴ δουλεύοντος πολλῷ μείζων, καὶ κρείττων ἐστίν. εἰσὶ γάρμοι; εἰ κληθέντων εἰς βασιλικὴν πόλιν ζώων, οἱ μὲν, αὐτῶν μήτε ὑποζυγίων δέοιντο μήτε οἰκετῶν, μήτε σκευοφόρων, μήτε καταγωγίων, μήτε ὑποδημάτων, μήτε σκευῶν. ἀλλ' ἀπόχρη αὐτοῖς ἄρτον ἔχειν, καὶ ὕδωρ ἐκ τῶν πηγῶν λαμβάνειν. ἐκεῖνοι δὲ λέγοιεν ὅτι ἐὰν μὴ ὀχήματα δῶτε, καὶ θρωμνὴν ἀπαλὴν, οὐ δουλεύσομεν παραγενέσθαι. ἐὰν μὴ, καὶ πολλοὺς ἔχωμεν τοὺς ἀκολουθοῦντας. ἐὰν μὴ συνεχῶς ἐξῆς διανεπαύεσθαι, οὐ δουλεύσομεν. ἐὰν μὴ ὑποζυγίοις χρησώμεθα. ἐὰν μὴ μικρὸν ὁδεύωμεν τῆς ἡμέρας μέρος. δεῖ δὲ ἡμῖν, μὴ ἑτέρων πλειόνων; τίνας οὖν θαυμάσαιμεν, ἐκείνους ἢ τούτους; δηλονότι τοὺς τοὺς οὐδενὸς δεομένους. οὕτω δὴ, καὶ ἐνταῦθα. οἱ μὲν, πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ βίου τούτου, πολλῶν δέονται, οἱ δὲ, οὐδενός. ὥστε τοὺς ἐπὶ πενίᾳ μὴ ἔχειν μέγα φρονεῖν, εἴγε καὶ ἔχειν. ἀλλ' δυκαταφρόνητός ἐστιν ὁ πένης φησίν. οὐκ ἐκεῖνος, ἀλλ' οἱ τούτου καταφρονοῦντες. διατί γὰρ ἐγὼ μὴ καταφρονῶ τῶν οὐκείδότων θαυμάζειν ἃ χρή; ἀλλ' αὐ μὲν ζωγράφος ἤτις, πάντων καταγελάσεται τῶν σκιωγραφόντων αὐτὸν, ἕως αὖ ὦσιν ἀμαθεῖς, καὶ οὔτε πρὸς τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα ἐπιστρέφεται, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ ἀρκεῖται μαρτυρίᾳ. ἡμεῖς δὲ τῆς

τῶν πολλῶν

τῶν πολλῶν δόξης οὐκ ἐξαρτήσομεν ἑαυτούς; διατοῦτ' ἐσμὲν ἄξιοι καταφρονεῖσθαι, ὅτι τῶν καταφρονούντων ἡμῶν διὰ τὴν πενίαν, μὴ καταφρονῶμεν, μὴ ταλανίζωμεν αὐτούς. καὶ παρείημι ὅσα μὲν ἁμαρτήματα ἀπὸ τοῦ πλούτου πίπτεται, ὅσα δὲ ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς πενίας. μᾶλλον δὲ οὐδὲ πλοῦτος, οὐδὲ πενία καθ' ἑαυτὸ καλόν, ἀλλὰ παρὰ τοὺς χρωμένους. ὁ χριστιανὸς δόκιμος ἐν πενίᾳ μᾶλλον διαφαίνεται, ἢ ἐν τῷ πλούτῳ. πῶς; ἀτυφότερος ἔσται, σωφρονέστερος, σεμνότερος, συνετώτερος. ὁ δὲ ἐν τῷ πλούτῳ μένων, πολλὰ πρὸς ταῦτα ἔχει τὰ κωλύματα. ἴδωμεν οὖν τίνα ἐστὶν ἃ ὁ πλούσιος ἐργάζεται. μᾶλλον δὲ ὁ κακῶς τῷ πλούτῳ κεχρημένος. ἐκεῖνος ἁρπάζει, πλεονεκτεῖ, βιάζεται. τοὺς ἐρῶντας τοὺς ἀτόπους, τὰς ἀθεμίτους μίξεις, τὰς γοητείας, τὰς φαρμακείας, τὰ ἄλλα πάντα δεινὰ οὐκ ἀπὸ τοῦ πλούτου βλαστάνει τίκτόμενα; ὁρᾷς ὅτι ἐν πενίᾳ μᾶλλον ἀνοπώτερόν ἐστιν, ἢ ἐν πλούτῳ τῇ ἀρετῇ μεπέναι; μὴ γάρμοι ὅπει δὴ δίκαια οὐ διδάσιν ἐνταῦθα οἱ πλούσιοι νομίσῃς αὐτοὺς μὴ δὲ ἁμαρτάνειν. ὡς εἴγε ἰῶ βάκολον πλούσιον δίκαια διδόναι, ἐκτούτων ἂν βάρες ἐμπεπλησμένα τὰ δεσμωτήρια. ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ βλάβ ἔχει κακόν ὁ πλοῦτος, ὅτι ἐν πονηρίᾳ ἀζημιωτὶ πλημμελῶν ὁ βλάβ κεκτημένος, οὐδέποτε φήσεται βλάβ ποιῶν, ἀλλὰ λήψεται τραύματα ἂν βάρ φαρμάκων. καὶ χαλινὸν οὐ δεῖς ὅπι θήσει αὐτῷ. εἰ δὲ βούλοιτο βλάς, καὶ πρὸς ἡδονὴν βάρήσει τὴν πενίαν πλείους παρέχουσαν ἡμῖν τὰς ἀφορμάς. πῶς; ὅτι φροντίδων ἀπήλλακται, μίσους, μάχης, φιλονεικίας, ἔριδος, μυρίων δεινῶν. μὴ τοίνυν διώκωμεν τὸ πλουτεῖν. μὴ δὲ τούτους ζηλώσωμεν ἀεὶ τοὺς πολλὰ κεκτημένους. ἀλλ' οἱ μὲν ἔχοντες, εἰς δέον τῷ πλούτῳ χρώμεθα. οἱ δὲ μὴ ἔχοντες, μὴ ἀλγῶμεν διὰ βλάβ. ἀλλ' βυχαριστῶμεν διὰ βλάβ τῷ θεῷ, ὅτι ἡμᾶς ἐν ὀλίγῳ πόνῳ ἐν αὐτὸν τῆς πλουσίοις, ἢ καὶ μείζονα, αὐ θέλωμεν παρασπουάζειμαθὸν λαβεῖν, καὶ ἐξ ὀλίγων μεγάλα κερδανοῦμεν. ὅπει καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα προσενέγκας, ἐθαυμάσθη, καὶ ἐζημιώθη ὁμοίως τῷ τὰ πέντε προσενεγκόντι. τί δή ποτε; δύο γὰρ ὅπισθύνθη τάλαντα. ἀλλὰ τὰ παρ' ἑαυτῷ πάντα ἐπλήρωσε, καὶ τὰ ἐμπιστευθέντα, διπλᾶ ἐπόνεγκε. τί τοίνυν πευσόμεθα πιστευθῆναι πολλά, ὅταν ἐξῇ δι' ὀλίγων τὰ αὐτὰ καρπώσασθαι, ἢ καὶ πλείονα; ὅταν ὁ μὲν πόνος ἐλάττων ᾖ, ὁ δὲ μισθὸς πολλῷ πλείων; βυκολώτερον γὰρ πένης ἐκφήσεται τῶν αὐτῷ, ἢ πλούσιος πολλὰ, καὶ μεγάλα κεκτημένος. ἢ οὐκ ἴσε, ὅτι ὅσῳ ἂν πλείονά τις περιβάληται, τοσούτῳ πλειόνων ἐρᾷ; ἵν' οὖν μὴ βλάβ πάθωμεν, μὴ ζητῶμεν πλοῦτον. μὴ δὲ δυσανασχέτως ἔχωμεν πρὸς τὴν πενίαν. μὴ δὲ ὠβυδώμεν πλουτεῖν. οἵτε ἔχοντες οὕτως αὐτῷ χρώμεθα, ὡς ὁ παῦλος ἐκέλβυσεν. οἱ ἔχοντες φησὶν, ὡς μὴ ἔχοντες. καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι, ἵνα τύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

» Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ, καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα· πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ὁ μὲν κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν παρουσίαν αὐτοῦ τὴν ἔνσαρκον, ἔξοδον καλεῖ· οἷον ὡς ὅταν λέγῃ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι· καὶ πάλιν, ἐγὼ ἐκ τοῦ πατρὸς μου ἐξῆλθον, καὶ ἥκω, καὶ πολλαχοῦ τοῦτο ἴδοις ἄν· ὁ δὲ παῦλος, εἴσοδον αὐτὴν καλεῖ λέγων· ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, εἰσαγωγὴν αὖ τὴν λέγω τὴν τῆς σαρκὸς ἀναλημψιν· τί δήποτ' οὖν οὕτω τῷ λόγῳ κέχρηται; δῆλα δὴ ὅτι τὰ σημαινόμενα, καὶ κατὰ τί εἴρηται· ὁ μὲν Χριστὸς ἔξοδον καλεῖ εἰκότως· ἔξω γὰρ ἦμεν τοῦ θεοῦ· καθάπερ γὰρ ἐν τοῖς βασιλείοις οἱ δεσμῶται, καὶ προσκεκρουκότες τῷ βασιλεῖ, ἔξω ἐφήκασιν· ὁ δὲ βουλόμενος αὐτοὺς καταλλάξαι, οὐκ ἔνδον τούτους εἰσάγει, ἀλλ' αὐτὸς ἐξιὼν ἔξω τούτοις διαλέγεται· ἕως ἂν αὐτοὺς καταφήσας ἀξίους τῆς ὄψεως τοῦ βασιλέως εἰσαγάγῃ· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐποίησεν, ἐξελθὼν πρὸς ἡμᾶς, τουτέστι σάρκα ἀναλαβών, καὶ διαλεχθεὶς τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως, οὕτως ἡμᾶς εἰσήγαγε, καὶ καθαρίσας τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ καταλλάξας· διὰ τοῦτο ἔξοδον αὐτὴν καλεῖ· ὁ δὲ παῦλος εἴσοδον αὐτὴν ὀνομάζει, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν κληρονομούντων, καὶ νομὴν παραλαμβανόντων, καὶ κτῆσιν τινά· τὸ γὰρ εἰσιέναι, ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, τοῦτό ἐστιν, ὅταν ἐγχειρίσῃ αὐτῷ τὴν οἰκουμένην· τότε γὰρ αὐτὴν ἐκτήσατο πᾶσαν, ὅτε καὶ ἐγνώσθη· οὐ μὴν εἰ τοῦ θεοῦ δὲ λόγου φησὶ ταῦτα, ἀλλὰ περὶ τοῦ κατὰ σάρκα· εἰ γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καὶ τὰ πάντα ἐγένετο, πῶς ἑτέρως εἰσάγεται, ἀλλ' ἢ ἐν σαρκί; καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ φησι πάντες ἄγγελοι θεοῦ· ἐπειδὰν μέγα τι, καὶ ὑψηλὸν λέγειν μέλλῃ, προκατασκευάζει αὐτὸ, καὶ ποιεῖ δυσπαράδεκτον, τῷ τὸν πατέρα ποιῆσαι εἰσαγαγόντα τὸν υἱόν· εἶτα εἰσαγωγὴν τερῷ, ὅπου οὐδὲ προφητῶν ἐλάλησεν ἡμῖν, ἀλλὰ δι' τοῦ υἱοῦ, ὅτι κρείττων ἀγγέλων ὁ υἱός· καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος δὲ δῆλον· κατασκευάζει· ἐνταῦθα δὲ λοιπὸν, καὶ ἀφ' ἑτέρου πράγματος· ποίου δὴ τούτου; ἀπὸ τῆς προσκυνήσεως, καὶ ὅσῳ κρείττων δείκνυσιν, ὅσῳ δεσπότης δούλου· ὡς ἂν εἴ τις εἰσαγαγὼν τινὰ εἰς οἰκίαν, τοὺς προεστῶτας αὐτῆς, δι' ὧν ἔδει προσκυνεῖν αὐτῷ· τὸ κατὰ σάρκα λέγων, καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ· ἆρα οὖν ἄγγελοι μόνον; οὐχί· ἄκουσον γὰρ τῶν ἑξῆς, καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ φησίν· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ, πυρὸς φλόγα· πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ἰδοὺ ἡ μεγίστη διαφορά· ὅτι οἱ μὲν, κτίσματα· ὁ δὲ, ἄκτιστος· πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ φησιν, ὁ ποιῶν· πρὸς δὲ τὸν υἱόν, διατί οὐκ εἶπεν ὁ ποιῶν; καίτοι γε οὐδὲν τῇ διαφορᾷ, οὕτως εἰπεῖν· πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ λέγει· ὁ ποιῶν

γει. ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτῦ πνεύματα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν, κύριος ἐστί με, κύριον αὐτὸν, καὶ χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησεν. ἀλλ' οὔτε ἐκεῖνο περὶ τῦ χριστοῦ κυρίου υἱοῦ εἴρηται, οὔτε ὅλως περὶ τῦ θεοῦ λόγου, ἀλλὰ περὶ τῦ κατὰ σάρκα. ἐν ᾧ γὰρ τιὼ ἀληθῆ διαφορὰν ἠβούλετο δηλοῦν, οὐκέτι ἀγγέλους περιέλαβε μόνον. ἀλλὰ πᾶσαν τιὼ αὖ λειτουργικὴν, ὅρα πῶς διαιρεῖ, καὶ μετ' ὄσης τῆς σαφηνείας. κτίσματα, καὶ κτίσιν, λει-
» τουργοὺς, καὶ θεωρίαν, καὶ κληρονόμον γνήσιον, καὶ υἱόν, καὶ δούλους. Γρὸς δὲ τὸν
» υἱὸν φησίν. ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τῦ αἰῶνος. Ι'δοὺ βασιλείας σύμβολον.
» Ρ'άβδος δὺθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. Ι'δοὺ πάλιν, καὶ ἄλλο βασιλείας
» σύμβολον. Εἶτα πάλιν εἰς τὸ κατὰ σάρκα. ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀ-
» νομίαν. διατοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεὸς, ὁ θεός σου. Τί ὅτι θεός σου; ἐπειδὴ γὰρ μέγα ἐ-
φθέγξατο, πάλιν αὖτὸ παραμυθεῖται. σὺν ταῦτα καὶ ἰουδαίους, καὶ τοὺς παύλου τῦ σαμοσατέως, καὶ ἀρειανοὺς, καὶ μάρκελλον, καὶ σαβέλλιον ἔβαλε, καὶ μαρκίωνα. πῶς; ἰουδαίοις μὲν, δύο πρόσωπα δείκνυς, καὶ θεὸν, καὶ ἄνθρωπον. τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς παύλου λέγω τοῦ σαμοσατέως, τῷ περὶ τῆς αἰωνίου ὑπάρξεως ταῦτα διαλέγεσθαι, καὶ τῆς ἀκτίστου οὐσίας. πρὸς γὰρ αὐτὰ διαστολὴν τοῦ ἐποίησε τὸ, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος ἀντέθεικε, πρός τε ἀρειανοὺς, τοῦτό τε αὖ πάλιν, καὶ ὅτι οὐ δοῦλος. εἰ δὲ κτίσμα, δοῦλος. πρὸς δὲ μάρκελλον, καὶ τοὺς ἄλλους, ὅτι δύο
» ἐστὶ ταῦτα πρόσωπα διηρημένα κατὰ τιὼ ὑπόστασιν. πρὸς δὲ μαρκιωνιστὰς, ὅτι θεό-
» της οὐ χρίεται, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης. εἶτα. Γαρὰ τοὺς μετόχους σου φησί.
Τίνες δὲ εἰσὶν οἱ μέτοχοι, ἀλλ' ἢ οἱ ἄνθρωποι; τοὐτέστι τὸ πνεῦμα οὐκ ἐκ μέτρου ἔλαβεν ὁ χριστός; ὁρᾷς πῶς σωφρόνως ἀεὶ τῷ περὶ τῆς ἀκτίστου φύσεως, καὶ τὸν περὶ τῆς οἰκονομίας λόγον; τί τοίνυν σαφέστερον; εἶδες πῶς οὐκ ὅτι τὸ αὐτὸ κτίσμα, καὶ γέννημα; οὐ γὰρ ἂν διεῖλε, καὶ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐποίησεν, ἐπήγαγεν. πρὸς δὲ τὸν υἱὸν εἴρηκεν. ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. οὐδ' ἂν διαφορώτερον ὄνομα ἐκλέξει τὸ υἱὸς ὄνομα, εἰ τοῦ αὐτοῦ ὅτι σημεῖον. ποῖον γὰρ τὸ διάφορον; εἰ γὰρ τὸ κτίσμα, καὶ γέννημα ταυτόν. ἐκεῖνοι δὲ ἐποίησαν, τί τὸ διαφορώτερον; ἰδοὺ πάλιν
» τὸ ὁ θεὸς, μετὰ τοῦ ἄρθρου. καὶ πάλιν φησί. Καταρχὰς σὺ κύριε τιὼ γῆν ἐ-
» θεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί. αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτοὺς,
» καὶ ἀλλαγήσονται. σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν. Ι'να μὴ ἀ-
κούσας. ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τιὼ οἰκουμένην, ὡς δῶρον νομίσῃς εἶναι ὕστερον αὐτῷ προσθέν. ἔχει καὶ ἄνω προδιωρθώσατο, καὶ πάλιν ἐπιδιορθοῦται λέγων. καταρχὰς, οὐχὶ νῦν, ἀλλ' ἄνωθεν. ἰδοὺ πάλιν, καὶ τὸν σαμοσατέα παῦλον καιρίᾳ πλήττει πληγῇ, καὶ ἄρειον, ἃ περὶ τοῦ πατρός ὅτι, ταῦτα ἁρμόσας τῷ υἱῷ. καὶ μεταξὺ, καίτοι ἄλλο πάρεργον ἠνίξατο, καὶ μεῖζον τούτου. καὶ γὰρ τιὼ μεταχημάτισιν τοῦ κόσμου παρεδήλωσε λέγων. ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ

ὡσεὶ περιβόλαιον

ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται. ὁ καὶ ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους φησὶν, ὅτι μεταχηματίσει τὸν κόσμον. καὶ τὸ δύκολον δηλῶν, ὅτι ἤγαγεν. ὡς αὖ εἴτις περιβόλαιον ἐλίξη, οὕτως καὶ ἐλίξει, καὶ ἀλλάξει. εἰ δὲ τὼ ὧδε τὸ βέλτιον, καὶ τὸ κρεῖττον μεταχηματίσιν, καὶ δημιουργίαν οὕτως δύκολος ἐργάζεται, ὧδε τῆς ἐλάττονος δημιουργίας ἑτέρου ἐδεῖτο; μέχρι τίνος οὐκαὶ χωλεύσει; ἅμα δὲ καὶ παραμυθία μεγίστη ἔστιν ἐκ, τὸ γνῶναι, ὅτι οὐκέτι οὕτω τὰ πράγματα. ἀλλὰ τὰ πάντα τὼ μεταβολὼ λήψεται, καὶ πάντα ἀναλλαγήσεται. αὐτὸς δὲ μένει διαπαντὸς ζῶν, καὶ ἀτελεύτητος ζῶν. καὶ τὰ ἑξῆς σου φησὶν οὐκεκλείψουσι. τίνι δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέ ποτε, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; ἰδοὺ πάλιν αὖ τοὺς παραθαρρύνει, εἴγε μέλλοιεν οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν ἥττηθήσεσθαι. καὶ ἐχθροὶ αὐτῶν, οἱ αὐτοί εἰσιν οἱ, καὶ τοῦ χριστοῦ. ὧδε πάλιν βασιλείας, ὧδε ὁμοζυγίας, ὧδε τιμῆς οὐκ ἀλλοτριώσας, τὸν πατέρα ὀργίζεσθαι ὑπὲρ τῶν εἰς τὸν υἱὸν γεγενημένων. ὧδε τῆς πολλῆς πρὸς τὸν υἱὸν ἀγάπης, καὶ τιμῆς ὡς πατὴρ πρὸς υἱόν. ὁ γὰρ ὀργιζόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ, πῶς ἀλλότριος αὐτοῦ ἐστιν; ὅπερ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ψαλμῷ φησιν. ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς, καὶ ὁ κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς. τότε λαλήσει πρὸς αὐτούς, καὶ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταράξει αὐτούς. καὶ πάλιν αὐτός φησι. τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε ἐνώπιόν μου, καὶ κατασφάξατε αὐτούς. ὅτι γὰρ αὐτοῦ ἐστι τὰ ῥήματα, ἄκουσον τίφησι, καὶ ἑτέρωθι. ποσάκις ἠθέλησα ἐπισωμαγαγεῖν τὰ τέκνα σου, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. καὶ πάλιν. ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ πάλιν. ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον ὧδε συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. ἄλλως δὲ ὁ μέλλων ἐκεῖ κρίνειν αὐτούς, πολλῷ μᾶλλον ἐνταῦθα αὐτὸς αὐτοῖς ἀπέδωκεν. ὥστε τιμῆς μόνης ἐστὶ τῆς εἰς τὸν υἱὸν τὸ, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν.

Τί θαυμαστὸν φησιν εἰ τῷ υἱῷ λειτουργοῦσιν, ὅταν καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν λειτουργῶσιν; ὅρα πῶς ἐξαίρει αὐτῶν τὰ φρονήματα, καὶ πολλῷ δείκνυσι τοῦ θεοῦ τὴν εἰς ἡμᾶς φιλίαν. εἰ περ ἀγγέλους τοὺς ὑπὲρ ἡμᾶς τοσαύτην ἔταξεν ἔχειν διακονίαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς αὖ εἴποιτις εἰς ὧδε μέχρηται αὐτοῖς φησι. ὧδε ἀγγέλων λειτουργία τὸ διακονεῖν τῷ θεῷ εἰς σωτηρίαν ἡμετέραν. ὥστε ἀγγελικὸν ἔργον ὧδε ἐστὶ, τὸ πάντα ποιεῖν εἰς σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν. μᾶλλον δὲ αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ τὸ ἔργον ἐστίν. αὐτὸς μὲν γὰρ ὡς δεσπότης σώζει, αὐτοὶ δὲ ὡς δοῦλοι. καὶ ἡμεῖς εἰ καὶ δοῦλοι, ἀλλὰ συνδοῦλοι ἀγγέλων. τί μεχρήνατε πρὸς τοὺς ἀγγέλους φησί; δοῦλοί εἰσι τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ πολλαχοῦ δι' ἡμᾶς πέμπονται, καὶ πρὸς σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν λειτουργοῦσιν, ὥστε ὁμόδουλοι ἡμῶν εἰσιν. ἐννοήσατε πῶς, οὐ πολλῷ δι' ὅλων τῶν κτίσμασι διαφοραί. καίτοι πολὺ τὸ μέσον ἀγγέλων, καὶ ἀνθρώπων, ἀλλ' ὅμως πλησίον ἡμῶν αὐτοὺς κατάγει. μονονουχὶ λέγων ἡμῖν, κἀμοῦσι δι' ἡμᾶς. περιτρέχουσιν ἡμῖν. ὡς αὖ εἴποιτις

εἰ ποιητ ὑπηρετοῦσιν · οὗτη ἐστὶν ἡ διακονία αὐτῶν · τὸ δι' ἡμᾶς παντα χοῦ πέμπεσθαι · καὶ τούτων τῶν ὑποδειγμάτων μεσὴ μὲν ἡ παλαιὰ, μεσὴ δὲ ἡ καινή · ὅταν γὰρ ἄγγελοι ποιμένας διαγγελίζωνται, ὅταν τῷ μαγείᾳ, ὅταν ἐν ἰωσὴφ, ὅταν ὧδὶ τῷ μνήματος καθέζωνται, ὅταν πέμπωνται εἰπεῖν τοῖς μαθηταῖς · ἄνδρες γαλιλαῖοι τί ἑστήκατε βλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν · ὅταν πέτρον ἀπολύωσι τοῦ δεσμωτηρίου, ὅταν φιλίππῳ διαλέγωνται, ἐννόησον τῷ ζῶν, ὅση τυγχάνει · ὅταν ὡς πρὸς φίλους πέμπῃ διακόνους τοὺς ἀγγέλους ὁ θεὸς, ὅταν κορνηλίῳ φαίνηται, ὅταν πάντας τοὺς ἀποστόλους ἀπὸ τοῦ δεσμωτηρίου ἐκβάλλῃ, καὶ λέγῃ · πορευθέντες στῆτε, καὶ λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης · τῷ δὲ παύλῳ, καὶ αὐτῷ φαίνεται, ἄγγελος · ὁρᾷς αὐτοὺς διακονοῦντας διὰ τὸν θεὸν, καὶ εἰς τὰ μέγιστα διακονοῦντας ; διὰ τοῦτο φησὶ παῦλος · πάντα ὑμῶν, εἴτε ζωὴ, εἴτε θάνατος, εἴτε κόσμος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα · ἐπέμφθη μὲν οὖν, καὶ ὁ υἱός, ἀλλ' οὐχ ὡς διάκονος, οὐδὲ ὡς λειτουργὸς, ἀλλ' ὡς υἱὸς, καὶ μονογενὴς, καὶ τὰ αὐτὰ τῷ πατρὶ βουλόμενος · μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐπέμφθη · οὐ γὰρ ἐκτόπου εἰς τόπον μετέβη, ἀλλὰ σάρκα ἀνέλαβεν · οὗτοι δὲ τόπους ἀμείβουσι, καὶ τοὺς προτέρους ἀφέντες ἐν οἷς εἰσὶν, οὕτως εἰς ἑτέρους ἔρχονται ἐν οἷς οὐκ ἦσαν · καὶ διὰ τοῦτο δὲ πάλιν παραθαῤῥύνει αὐτοὺς λέγων · τί δεδίοικατε ; ἄγγελοι διακονοῦσιν ἡμῖν · καὶ εἰπὼν περὶ τῆς γοῦ, καὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκονομίαν, καὶ τὰ κατὰ τὴν δημιουργίαν, καὶ τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν, καὶ τὸ ὁμόζυγον δείξας, καὶ ὅπως δεσπότης κρατεῖ οὐχὶ τῶν ἀνθρώπων μόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγγέλων δηλώσας, λοιπὸν παρακαλεῖ αὐτοὺς κατασκευάσας ἐν λόγον, ὅπερ δεῖ προσέχειν ἡμᾶς τοῖς ἀκουσθεῖσι. Διὸ χρὴ περισσοτέρως ἡμᾶς φησὶ προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι. Διατὶ περισσοτέρως ; ἐν τούτοις τοῦ νόμου εἶπε περισσοτέρως, ἀλλ' ἐσιώπησεν αὐτὸ, καὶ ἐν τῇ κατασκευῇ αὐτὸ δῆλον ποιεῖ, οὐκέτι συμβουλὴ, οὐδὲ ἐν παρακλήσει · οὕτω γὰρ ἄμεινον ἦν. Εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος φησὶν ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις, καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας ; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων ἐβεβαιώθη. Διατὶ περισσοτέρως ἡμᾶς δεῖ προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσιν ; οὐχὶ κἀκεῖνα θεοῦ, καὶ τοῦτα ; ἢ τίνων περισσοτέρως τοῦ νόμου φησὶν, ἢ ὅτι μεγάλως, οὐχὶ συγκρίνων · μὴ γένοιτο · ἐπειδὴ γὰρ ὑπὸ τοῦ χρόνου τῷ πολλοῦ μεγάλην εἶχον περὶ τῆς παλαιᾶς ὑπόληψιν, τοῦτα δὲ ὡς νέα ἐπὶ κατατρέφοντο, δείκνυσιν ἐκπεριουσίας, ὅτι τούτοις δεῖ μᾶλλον προσέχειν, πῶς μονονουχὶ λέγων · τοῦ θεοῦ μὲν καὶ τοῦτα κἀκεῖνα · ἀλλ' οὐχ ὁμοίως · καὶ διὰ τοῦτο ἡμῖν ὕστερον δείκνυσι · τέως δὲ ἐπὶ πολλοῦ τὸ κατασκευάζει · ὕστερον δὲ φανερώτερον, λέγων · εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα · τὸ γὰρ παλαιούμενον, καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ · ἀλλ' οὔπω τολμᾷ τοιοῦτον οὐδὲν εἰπεῖν ἐν προοιμίοις, ἕως αὖ προκαταλάβῃ, καὶ κατάσχῃ τῆς πλείστης τὸν ἀκροατήν · τί τοίνυν δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν ; Μήποτε φησὶ παραῤῥυῶμεν. Τουτέστι μήποτε ἀπολώμεθα, μὴ ἐκπέσωμεν.

ἐκωτέσωμεν. καὶ δείκνυσιν ἐνταῦθα τὸ χαλεπὸν τῆς ἐκωτώσεως, ὅτι δύσκολον τὸ παραρ-
ρυὲν, πάλιν ἐπανελθεῖν, καθότι ἐκ ῥᾳθυμίας ϑ̄ῡ συμέβη. ἔλαβε δὲ τὴν λέξιν ἀπὸ τῶν
παροιμιῶν. ἡ γὰρ φησι μὴ παραρρυῇς, καὶ τὸ δύσκολον τοῦ ὀλίϑου δείκνυς, καὶ τὸ χα-
λεπὸν τῆς ἀπωλείας. τοῦτ' ἔστιν οὐκ ἀκίνδυνος ἡμῖν ἡ παρακοή. καὶ δι' ὧν μὲν κατασκευά-
ζει, δείκνυσιν ὅτι μείζων ἡ κόλασις. ἀφίησι δὲ πάλιν αὐτὴν ἐν τῇ περιζητήσει, καὶ οὐκ ἐν τῷ
συμπεράσματι. καὶ γὰρ τοῦτό ἐστιν ἀναπαχθῆναι τὸν λόγον ποιεῖν, μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ παντα-
χοῦ τὴν κρίσιν ἐπάγοντα, ἀλλὰ κύριον ἀφιέντα τὸν ἀκροατήν, ἵνα αὐτὸς ἐνέγκῃ τὴν ψῆ-
φον. ὅπερ βουλόμενος ἡμᾶς ποιεῖ γενέσθαι. ποιεῖ δὲ αὐτὸ, καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ, καὶ ὁ προ-
φήτης νάθαν, καὶ ἐν τῷ ματθαίῳ ὁ χ̄ς̄ λέγων. τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς τοῦ ἀμπελῶνος
ἐκείνου; καὶ αὐτοὺς ἀναγκάζων τὴν ψῆφον ἐξενεγκεῖν. ϑ̄ῦ̄ γὰρ ἡ μείζων νίκη. εἶτα εἰπὼν
εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, οὐκ ἐπήγαγε πολλῷ μᾶλλον ὁ διὰ
τοῦ χριστοῦ. ἀλλὰ ϑ̄ῦ̄ μὲν εἴασεν, εἶπε δὲ τὸ ἔλαττον, πῶς ἡμεῖς ἐκφεύξόμεθα τηλικαύ-
της ἀμελήσαντες σωτηρίας. καὶ ὅρα πῶς ποιεῖται τὴν σύγκρισιν, εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων
λόγος λαληθεὶς φησιν. ἐκεῖ δι' ἀγγέλων, ἐνταῦθα δὲ διὰ τοῦ κυρίου. καὶ ἐκεῖ μὲν λόγος,
ἐνταῦθα δὲ σωτηρία. εἶτα ἵνα μὴ εἴπῃς, ἃ σὺ λέγεις ὦ παῦλε, ταῦτα τοῦ χριστοῦ ἐστι. τῷ
τε παρ' ἐκείνου ἀκηκοέναι αὐτά, τὸ ἀξιόπιστον δείκνυσι, καὶ τῷ νῦν ὑπὸ τοῦ ϑεοῦ αὐτὰ λέ-
γεσθαι. οὐχ ἁπλῶς φωνῆς φερομένης καθάπερ ἐπὶ μωϋσέως, ἀλλὰ σημείων γινομένων,
καὶ πραγμάτων μαρτυρούντων. τί δέ ἐστιν, εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο
βέβαιος; καὶ ἐν τῇ πρὸς γαλάτας γὰρ οὕτω πῶς φησι. διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ με-
σίτου. καὶ πάλιν, ἐλάβετε νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε, καὶ παντα-
χοῦ δι' ἀγγέλων αὐτόν φησι δίδοσθαι. τινὲς μὲν τὸν μωϋσέα φασὶν αἰνίττεσθαι, ἀλλ' οὐκ
ἔχει λόγον. ἀγγέλους γὰρ ἐνταῦθα πολλοὺς φησι. καὶ ἀγγέλους δὲ ἐνταῦθα, τού-
τους φησὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ. τί οὖν ἐστιν; ἢ τοι τὴν δεκάλογον φησὶ μόνον. ἐκεῖ γὰρ μωϋ-
σῆς ἐλάλει, καὶ ὁ ϑεὸς ἀπεκρίνετο, ἢ ὅτι παρῆσαν ἄγγελοι τοῦ ϑεοῦ διατασσομένου, ἢ ὅτι
περὶ τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ λεγομένων, καὶ γενομένων ἁπάντων, ὡς ἀγγέλων κοινωνησάντων ἐν
τούτοις, τοῦτα φησί. πῶς δὲ ἀλλαχοῦ φησιν, ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως ἐδόθη, ἐνταῦθα δὲ
δι' ἀγγέλων; φησὶ γάρ. καὶ κατέβη ὁ ϑεὸς ἐν γνόφῳ. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος
ἐγένετο βέβαιος. τί ὅτι βέβαιος; ἀληθὴς ὡς αὐτὸς εἶπεν, καὶ πιστὸς ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ. καὶ πάντα ἐξέβη τὰ λεχθέντα. ἢ ϑ̄ῦ̄ φησιν, ἢ ὅτι ἐκράτησε, καὶ αἱ ἀπειλαὶ εἰς ἔργον ἦρχοντο, ἢ λόγον φησὶ τὰ προστάγματα. πολλὰ γὰρ χωρὶς νόμου προσέταξαν ἄγγελοι παρὰ ϑεοῦ πεμπόμενοι, οἷον ἐπὶ τοῦ κλαυθμῶνος, ἐπὶ τῶν κριτῶν, ἐπὶ τοῦ σαμψών. διὰ γὰρ ϑ̄ῦ̄ οὐκ εἶπε νόμος, ἀλλὰ λόγος, καὶ τάχα μοι δοκεῖ ϑ̄ῦ̄ λέγειν μᾶλλον τὰ διὰ τῶν ἀγγέλων οἰκονομηθέντα. τί οὖν ἐροῦμεν; παρῆσαν οἱ ἄγγελοι τότε οἱ τὸ ἔθνος ἐμπεπιστευμένοι, καὶ αὐτοὶ τὰς σάλπιγγας ἐποίουν, καὶ τὰ ἕτερα, τὸ πῦρ, τὸν γνό-
φον. καὶ πᾶσα παράβασις φησὶ, καὶ παρακοὴ, ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν. οὐχ ἡ μὲν, ἡ δὲ, ἀλλὰ πᾶσα. οὐδὲν ἀνεκδίκητον ἔμεινεν, ἀλλ' ἔλαβεν ἔνδικον μι-

σθαποδοσίαν,

ϑαποδοσίαν, ἀντὶ τ κόλασιν. τί δήποτε οὕτως εἶπεν; οὕτως ἔϑος τῷ παύλῳ, μὴ πολλὰ τῶν λέξεων ποιεῖσθαι λόγον, ἀλλ' ἀδιαφόρως, καὶ ἅπαξ δύφήμων τιϑέναι καὶ ἔμφατα. οἷον καὶ ἀλλαχοῦ φησιν. ἀχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ. καὶ πάλιν τὴν ἀντιμισθίαν τέϑεικεν ἀντὶ κολάσεως. καὶ ἀνταῦϑα τὴν κόλασιν μισθὸν καλεῖ. εἰ δίκαιον φησὶ παρὰ τῷ ϑεῷ ἀνταποδοῦναι τοῖς ϑλίβουσιν ἡμᾶς ϑλῖψιν. καὶ ὑμῖν τοῖς ϑλιβομένοις ἄνεσιν. τουτέστιν οὐ παρεφϑάρη τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἐπεξῆλϑεν ὁ ϑεὸς, καὶ τὴν δίκην περιέτρεψεν ἐπὶ τοὺς ἡμαρτηκότας. καίτοι τῶν ἁμαρτημάτων οὐ πάντων εἰς φανερὸν γινομένων, εἰ μὴ παραβαθείη τὰ διατεταγμένα. πῶς οὖν ἡμεῖς φησὶν ἐκφευξόμεϑα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; διὰ τούτου ἐδήλωσεν, ὅτι οὐ πολλὴ τίς ἐστιν ἐκείνη ἡ σωτηρία. καλῶς δὲ καὶ τὸ τηλικαύτης προσέϑηκεν. οὐ γὰρ ἐκπολέμων φησὶν ἡμᾶς διασώσει νῦν. οὐδὲ τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ ἀγαϑὰ παρέξει, ἀλλὰ ϑανάτου κατάλυσις ἔσται, ἀλλὰ διαβόλου ἀπώλεια, ἀλλ' οὐρανῶν βασιλεία, ἀλλὰ ζωὴ αἰώνιος. Ταῦτα γὰρ πάντα ἐν σωτῆρι ἐνέφηνεν εἰπών, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας. εἶτα τὸ ἀξιόπιστον ἐπάγει. Ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα καλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου. Τουτέστι παρ' αὐτῆς τῆς πηγῆς ἔσχε τὴν ἀρχήν. οὐκ ἄνθρωπος αὐτὴν διεπόρθμευσεν εἰς τὴν γῆν, οὐ κτίσις δύναμις, ἀλλ' αὐτὸς ὁ μονογενής. Ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώϑη. Ἐπιστεύϑη, ἢ ἐξέβη. τὸν γὰρ ἀῤῥαβῶνα φησὶν ἔχομεν. τουτέστιν οὐκ ἐσβέσϑη, οὐκ ἔληξεν, ἀλλὰ κρατεῖ, καὶ συνεργεῖται. τὸ δὲ αὔπιον, ἡ ϑεία δύναμις ἐνεργεῖ. τουτέστιν οἱ παρὰ τοῦ κυρίου ἀκούσαντες, αὐτοὶ ἡμᾶς ἐβεβαίωσαν. μέγα δῆλον, καὶ ἀξιόπιστον. ὅπερ καὶ λουκᾶς φησὶν ἐν ἀρχῇ τοῦ δυαγγελίου. καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται, καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου. πῶς οὖν ἐβεβαιώϑη; τί οὖν εἰ οἱ ἀκούσαντες ἔπλασαν φησί; τοῦτο τοίνυν ἀναιρεῖ, καὶ δείκνυσιν οὐκ ἀνϑρωπίνῳ τὴν χάριν. οὐκ ἂν εἰ ἔπλασαν, ὁ ϑεὸς αὐτοῖς ἐμαρτύρησεν, ἐπήγαγε γάρ. Συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ ϑεοῦ. Μαρτυροῦσι μὲν κἀκεῖνοι, μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ ϑεός. πῶς μαρτυρεῖ; οὐ λόγῳ, οὐδὲ φωνῇ. ἵνα μὲν γὰρ καὶ δῆλον πιστόν. ἀλλὰ πῶς; σημείοις, καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι. Καλῶς τὸ ποικίλαις δυνάμεσι τέϑεικε, τὴν ἀφϑονίαν τῶν χαρισμάτων δηλῶν. ὅπερ οὐ γέγονται ἐπὶ τῶν προτέρων, οὐδὲ τοσαῦτα σημεῖα, καὶ οὕτω διάφορα. τουτέστιν οὐχ ἁπλῶς ἐπιστεύσαμεν ἐκείνοις, ἀλλὰ διὰ σημείων, καὶ τεράτων. ὥστε οὐκ ἐκείνοις πιστεύομεν, ἀλλ' αὐτῷ τῷ ϑεῷ. Καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ ϑέλησιν. Τί οὖν, ὅτι καὶ γόητες σημεῖα ποιοῦσι, καὶ ἰουδαῖοι ἐν βεελζεβοὺλ ἔλεγον αὐτὸν ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια. ἀλλ' οὐ τοιαῦτα ποιοῦσι σημεῖα. διαφέρει εἴτε ποικίλαις δυνάμεσιν. ἐκεῖνα γὰρ οὐ δύναμις, ἀλλ' ἀσθένεια, καὶ φαντασία, καὶ διάκενα πράγματα. διαφέρει εἴτε πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ ϑέλησιν.

Ἠθικόν.

Ε'νταῦθα καὶ ἄλλο αἰνίττεταί μοι δοκεῖ· εἰκὸς γὰρ μὴ εἶναι πολλοὺς ἐκεῖ χαρίσματα ἔχοντας, ἐκλελοιπέναι δὲ ταῦτα, ἅτε νωθροτέρων αὐτῶν γενομένων· ἵν' οὖν αὐτοὺς, καὶ ἐν τούτῳ παραμυθήσηται, καὶ μὴ ἀφῇ κατασεσεῖν, τὸ πᾶν ἀνέθηκε τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ· αὐτὸς οἶδε τίνι τί συμφέρει φησὶ, καὶ οὕτως καταμερίζει τιμὴν χάριν· ὅπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς κορινθίους ποιεῖ λέγων· ὁ θεὸς ἔθετο ἕνα ἕκαστον ἡμῶν καθὼς ἠθέλησε· καὶ πάλιν· ἐκάστῳ δὲ ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος δίδοται πρὸς τὸ συμφέρον, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν· δείκνυσιν ὅτι τὸ χάρισμα, κατὰ τιμὴν τοῦ πατρὸς ὅτι θέλησιν· πολλάκις δὲ καὶ δι' ἀκάθαρτον βίον, καὶ νωθῆ, οὐκ ἔλαβον πολλοὶ χάρισμα· ἐνίοτε δὲ καὶ καλὸν βίον ἔχοντες, καὶ καθαρὸν, οὐκ ἔλαβον· τί δήποτε; ὥστε μὴ ἐκπραχηλιασθῶσι, ὥστε μὴ φυσιωθῆναι, ὥστε μὴ ῥᾳθυμότεροι γενέσθαι, ὥστε μὴ πλέον ἐπαρθῆναι· εἰ γὰρ καὶ χωρὶς χαρίσματος αὐτὴ τοῦ καθαροῦ βίου ἡ συνείδησις ἱκανὴ ἐπᾶραι, πολλῷ μᾶλλον, ὅτε καὶ ἡ χάρις προσῇ· ὥστε τοῖς ταπεινοῖς τοῖς ἀφελέσι μᾶλλον ἐδίδοτο, καὶ μάλιστα τοῖς ἀφελέσιν· ἐν ἀφελότητι γὰρ φησι, καὶ ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας· καὶ γὰρ καὶ ταύτῃ προέτρεψεν αὐτοὺς μᾶλλον, καὶ εἰ ῥᾳθυμότεροι ἦσαν, κατέτεινεν· ὁ γὰρ ταπεινὸς, καὶ μὴ μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ φαντασόμενος, εὐσυνδιαθετώτερος γίνεται, ὅταν λάβῃ χάρισμα, ἅτε παραξίαν εἰληφὼς, καὶ οὐκ ἄξιος εἶναι νομίζων, ὀφειλὴν εἶναι τὸ πρᾶγμα ἡγούμενος· ὥστε ὁ θεὸς συμφερόντως τὸ πρᾶγμα οἰκονομεῖ ἐνθάδε· ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συμβαῖνον ἴδοις ἄν· ὁ μὲν γὰρ ἔχει λόγον διδασκαλικόν· ὁ δὲ οὐδὲ διάκρασι τὸ στόμα δύναται· μὴ λυπείσθω φησὶν οὗτος διαθέσθω· ἐκάστῳ γὰρ ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματός δίδοται πρὸς τὸ συμφέρον· εἰ γὰρ ἀνθρωπος οἰκοδεσπότης οἶδε τίνι τί ἐγχειρίσει, πολλῷ μᾶλλον ὁ θεὸς ὁ ἐπιστάμενος τὴν νοῦν τῶν ἀνθρώπων, ὁ τὰ πάντα εἰδὼς πρὶν γενέσεως αὐτῶν· ἓν ὅτι μόνον τὸ λύπης ἄξιον τὸ ἁμαρτάνειν, ἄλλο δὲ οὐδέν· μὴ εἴπῃς διατί οὐκ ἔχω χρήματα, ἢ εἰ εἶχον, παρέσχον ἂν τοῖς πένησιν· οὐκ οἶδας εἰ εἶχες, εἰ μὴ μᾶλλον πλεονέκτης ἦς· νυνὶ μὲν γὰρ ταῦτα λέγεις· ἐν δὲ τῇ πείρᾳ γενόμενος ἕτερος ἂν ἦς· ἐπεὶ καὶ ὅταν ὦμεν κεκορεσμένοι, νομίζομεν ὅπλα ἀθάμεθα νικᾶν· ὅταν δὲ μικρὸν διαλείπωμεν, ἕτερος ἡμᾶς εἰσέρχεται λογισμός· πάλιν ὅταν ὦμεν ἐκτὸς τῆς μέθης, νομίζομεν δύνασθαι περιγενέσθαι τοῦ πάθους· ὅταν δὲ ἁλῶμεν ὑπ' αὐτῆς, οὐκέτι· μὴ εἴπῃς, ὅτι διατὶ οὐκ ἔχον χάρισμα διδασκαλικὸν, εἰ εἶχον, μυρίους ἂν ὠφελοῦμεν· οὐκ οἶδας εἰ εἶχες, μὴ εἰς κρίμασι ἐγίνετο, μὴ βασανία, μὴ ὄκνος παρεσκεύαζε τὸ πάλαντον κρύπτειν· νυνὶ μὲν οὖν ἀπάντων τούτων ἀπήλλαξαι, καὶ τὸ σιωπᾶν ἐστὶν ἀμείνον ἂν μὴ δῷς, οὐκ ἐγκαλῶ· τότε δὲ μυρίοις ἂν ὑπεύθυνος ἦς· ἄλλως δὲ οὐδὲ νυνὶ ἐκτὸς εἶ τοῦ χαρίσματος· δεῖξον ἐν τῷ μικρῷ οἷος ἦς, εἰ ἐκεῖνο εἶχες· εἰ γὰρ ἐν τῷ μικρῷ οὐ γίνεται φησι πιστοὶ, πῶς τὸ μέγα ὑμῖν δώσει; δεῖξον ὡς ἡ χήρα· δύο ὀβολοὺς εἶχεν ἐκείνη, καὶ ὅλα κατέβαλεν, ὅσα ἐκέκτητο· χρήματα ζητεῖς; δεῖξον ὅτι τῶν ὀλίγων καταφρονεῖς, ἵνα σοι πιστεύσω, καὶ περὶ τῶν πολλῶν· εἰ δὲ μὴ δὲ τούτων καταφρονεῖς, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ ἐκείνων· πάλιν ἐν τῷ λόγῳ· δεῖξον ὅπ κέχρησαι δεόντως τῇ παρουσίᾳ, καὶ τῇ συμβουλίᾳ· οὐκ ἔχεις ἀγλωττίαν τινὰ ἔξωθεν; οὐκ ἔχεις νοημάτων ἀφθονίαν; ἀλλ' ὅμως ταῦτα τὰ κοινὰ οἶδας· παιδία ἔχεις, γείτονας ἔχεις, φίλους ἔχεις, οἰκείους ἔχεις· κἂν μὴ δημοσίᾳ

τῶν

ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, οὐ δύνασαι λόγον ἀποτεῖναι μακρὸν, τούτοις ἰδίᾳ δύνασαι παραινεῖν. ἐνταῦθα οὐ ῥητορείας χρεία, οὐδὲ μακρᾶς ἀποτάσεως. δεῖξον ἐπὶ τούτων, ὅτι εἰ καὶ λόγον εἶχες, οὐκ ἂν ἠμέλησας. εἰ δὲ ἐν τῷ μικρῷ, οὐ πιστεύσεις, πῶς σοι πιστεύσω περὶ τοῦ μεγάλου; ὅτι γὰρ οὐκ ἔκφρων δύναται, ἄκουσον τί φησιν ὁ παῦλος, καὶ λαϊκοῖς οὐκ ἐπέτρεψεν. ἕκαστος φησὶν οἰκοδομεῖτε εἰς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε, καὶ παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις. οἶδεν ὁ θεὸς πῶς ἑκάστῳ διανείμῃ. μὴ σὺ τοῦ μωϋσέως εἶ βελτίων; ἄκουσον πῶς ἀποδυσωπεῖ. μὴ ἐγὼ δύναμαί φησι βαστάζειν αὐτούς, ὅτι εἶπες μοι, ἆρον αὐτοὺς ὡσεὶ ἄραι τιθηνὸς τὸν θηλάζοντα; τί οὖν ὁ θεὸς; ἐξεῖλεν ἀπὸ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, καὶ ἔδωκε τοῖς ἄλλοις, δεικνὺς ὅτι οὐδὲ ὅτε ἐβάσταζεν αὐτούς, αὐτοῦ τὸ χάρισμα ἦν, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος. εἰ τὸ χάρισμα εἶχες, πολλάκις αὐ ἐωθήθης, πολλάκις αὖ ἐξετράπης. οὐκοῖδας σὺ σαυτὸν, ὡς ὁ θεός σε οἶδε. μὴ λέγωμεν, εἰς τί δεῖ; καὶ διατί δεῖ; ὅταν οἰκονομῇ ὁ θεὸς, μὴ ἀντιτῶμεν αὐτῷ δυνάμει. δεῖ γὰρ ἐχάτης ἀσεβείας καὶ πονηρίας. δοῦλοι ἐσμὲν, καὶ δοῦλοι πολὺ τοῦ δεσπότου διεφθορότες, οὐδὲ τὰ ἐν ποσὶν ἐπιστάμενοι. μὴ δὴ τῇ βουλῇ τοῦ θεοῦ περιεργαζώμεθα. ἀλλ' ὅπερ δέδωκε, τοῦτο φυλάττωμεν, κἂν μικρὸν ᾖ, κἂν ἔλαττον, καὶ πάντως δοκιμήσομεν. μᾶλλον δὲ οὐδὲν μικρὸν τῶν τοῦ θεοῦ δωρεῶν ἐστιν. ἀλγεῖς ὅτι οὐκ ἔχεις χάρισμα διδασκαλίας; εἰπὲ δή μοι. τίσι δοκεῖ μεῖζον εἶναι; χάρισμα διδασκαλίας, ἢ χάρισμα νόσους ἀποδιώκειν. οὐ δοκεῖ σοι μεῖζον εἶναι τὸ τυφλοὺς ὀμματοῦν; οὐ δοκεῖσοι μεῖζον εἶναι τὸ νεκροὺς ἀνιστᾶν; τί δὲ εἰπέμοι, τοῦ λόγῳ δεῖ ποιεῖν, οὐ δοκεῖσοι μεῖζον εἶναι τὸ σκιοὺς, καὶ σουδαρείοις δεῖ ἐργάζεσθαι; τί οὖν θέλεις εἰπέμοι. σκιοὺς, καὶ σουδαρείοις νεκροὺς ἀνιστᾶν, ἢ τὸ χάρισμα τῆς διδασκαλίας ἔχειν; πάντως ἐκεῖνο ἐρεῖς, τὸ σκιοὺς, καὶ σουδαρείοις νεκροὺς ἀνιστᾶν. αὖ οὖνσοι δείξω, ὅτι πολλῷ τούτου μεῖζόν ἐστιν ἕτερον χάρισμα, καὶ ἐξόνσοι λαβεῖν, οὐ λαμβανεις, οὐχὶ δικαίως τούτων ἀπεστέρησαι; καὶ δεῖ τὸ χάρισμα, οὐχ ἑνὶ, οὐδὲ δευτέρῳ, ἀλλὰ πᾶσιν ἑξῆς ἔξεστιν ἔχειν. οἶδα ὅτι κεκήνατε, καὶ ἐξεπλάγητε. εἶγε μέλλοιτε ἀκούσεσθαι, ὅτι ἐξεστιν ὑμῖν μεῖζον χάρισμα ἔχειν τοῦ νεκροὺς ἀνιστᾶν, καὶ τυφλοὺς ὀμματοῦν, καὶ ἐκεῖνα ποιεῖν, ἃ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων. καὶ τάχα καὶ ἄπιστον ὑμῖν εἶναι δοκεῖ. τί οὖν τοῦτό ἐστι τὸ χάρισμα; ἡ ἀγάπη. ἀλλά πιστεύσατέ μοι. οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ τοῦ χριστοῦ διὰ παύλου φθεγγομένου. τί γάρφησι; ζηλοῦτε τὰ χαρίσματα τὰ μείζονα, καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. τί ἐστιν ἔτι καθ' ὑπερβολήν; ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι. μείζονα φρονοῦσι ἐπὶ τοῖς χαρίσμασι, καὶ οἱ ἔχοντες γλῶσσας τὸ ἐλάχιστον χάρισμα, ἐφυσιοῦντο, κατὰ τῶν λοιπῶν. λέγει οὖν, ὅλως θέλετε χαρίσματα; ἐγὼ δείκνυμι ὁδὸν χαρισμάτων, οὐχ ἁπλῶς ὑπερέχουσαν, ἀλλὰ καθ' ὑπερβολήν. εἶτα φησίν. ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων λαλῶ, οὐδέν εἰμι. κἂν ἔχω πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. εἶδες χάρισμα; ζήλωσον δεῖ τὸ χάρισμα. δεῖ τοῦ νεκροὺς ἐγείρειν, μεῖζον. δεῖ τῶν ἄλλων ἁπάντων πολλῷ βέλτιον. καὶ ὅτι δεῖ οὕτως ἔχει, ἄκουσον τί φησιν ὁ χς τοῖς μαθηταῖς διαλεγόμενος. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι μαθηταί μου ἐστέ, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. οὐκεῖπε τὰ θαύματα. καὶ πάλιν πρὸς τὸν πατέρα φησίν. ἐν τούτῳ γνώσονται, ὅτι σύμε ἀπέστειλας, ἐὰν ὦσιν ἕν. καὶ αὖτὲς ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητὰς, ἐντολὴν καινὴν

τολὴν καινὴν

τολλὼ καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. τῶν τοίνυν τοὺς νεκροὺς ἀνιστώντων, σεμνότερος ὁ τοιοῦτος, καὶ λαμπρότερος, εἰπότως. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ὅλον, τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος ἐστί. τοῦτο δὲ καὶ τῆς σῆς ἀπονοίας. τοῦτο ὄντως χριστιανοῦ. τοῦτο δείκνυσι τὸν τοῦ χριστοῦ μαθητὴν, τὸν ἐταπεινωμένον, τὸν οὐδὲν ἔχοντα κοινὸν ἐν τῇ γῇ. τούτου χωρὶς, οὐδὲ μαρτύριον ὠφελῆσαί τι δύναται. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅρα τοῦτο σαφῶς. ἔλαβε δύο κορυφαὶ ἀρετῶν ὁ μακάριος παῦλος, μᾶλλον δὲ τρεῖς, τὰς ἐν τοῖς σημείοις, τὰς ἐν τῇ γνώσει, τὰς ἐν τῷ βίῳ, καὶ τούτων οὐδὲν, οὐδὲν ἔφησεν εἶναι ταῦτα. πῶς δὲ οὐδέν ὅτι τοῦτο; ἐγὼ λέγω. ἐὰν ψωμίσω μυρίους τὰ ὑπάρχοντα, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν ὅτι. ἐφ' ᾧ γὰρ καὶ ψωμίζοντα μὴ εἶναι ἀγαπητικὸν, καὶ χρήματα πένοντα. καὶ εἴρηται μὲν ἡμῖν τοῦτο ἀριδήλως ἐν τῷ τότε τῷ περὶ τῆς ἀγάπης. κἀκεῖ παραπέμπομεν τοὺς ἐντυγχάνοντας. τέως δὲ ὅπερ ἔφθη, ζηλώσωμεν τὸ χάρισμα, ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, καὶ οὐδενὸς ἑτέρου δεηθησόμεθα πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς κατόρθωσιν. ἀλλὰ πάντα ἡμῖν ἔσται εὔκολα χωρὶς ἱδρώτων. καὶ ἀπάντων κατορθώσομεν μετὰ πολλῆς τῆς ἀπονοίας. ἀλλ' ἰδοὺ καὶ νῦν φησιν, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. ὁ μὲν γὰρ ἔχει φίλους δύο, ἢ τρεῖς. ὁ δὲ πεντάρασσι, ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ὄντι ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀγαθὸν, οὐ ταύτην ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ πρὸς πάντας, ὡς πρὸς ἀδελφοὺς ὁ τοιοῦτος διακείσεται, τοὺς μὲν ὁμοπίστους, ἅτε ὡς γνησίους ὄντας ἀδελφοὺς φιλῶν. τοὺς δὲ αἱρετικοὺς, καὶ ἕλληνας, καὶ ἰουδαίους, ἀδελφοὺς μὲν κατὰ τὴν φύσιν, φαύλους δὲ τυγχάνοντας, καὶ ἀχρήστους, ἐλεῶν, καὶ πενθῶν ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ δακρύων. ἐν τούτῳ ὅμοιοι ἐσόμεθα τῷ θεῷ. ἐὰν πάντας ἀγαπῶμεν, καὶ τοὺς ἐχθρούς. οὐκέτι σημεῖα ποιῶμεν. ἐπεὶ καὶ τὸν θεὸν θαυμάζομεν μὲν, καὶ ὅταν θαύματα ἐργάζηται. πολλῷ δὲ πλέον, ὅταν φιλανθρωπεύηται, ὅταν ἀνέχηται. εἰ τοίνυν, καὶ τοῦτο θεοῦ ἐκεῖνο πολλοῦ θαύματος ἄξιον, πολλῷ μᾶλλον ἐπ' ἀνθρώπων, δῆλον ὅτι τοῦτο ἡμᾶς θαυμαστοὺς ἀπεργάζεται. τοῦτο τοίνυν ζηλώσωμεν, καὶ παύλου, καὶ πέτρου, καὶ τῶν μυρίους ἀνιστάντων νεκροὺς, οὐδὲν ἔλαττον ἐξόμεν. κἂν πυρετὸν ἀπελάσαι μὴ δύνωμεθα. ἐκείνης δὲ χωρὶς, κἂν αὐτῶν τῶν ἀποστόλων μείζονα ἐργασώμεθα σημεῖα. κἂν μυρίοις κινδύνοις ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῆς πίστεως παραβάλωμεν, οὐδενὸς ἡμῖν ὄφελος. καὶ ταῦτα οὐκ ἐγὼ λέγω, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τῆς ἀγάπης τρόφιμος, ταῦτα ἐπίσταται. ἐκείνῳ τοίνυν πειθώμεθα. οὕτω γὰρ δυνησόμεθα ἐπιτυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, δ'.

» Οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύρατο δὲ πουτις λέγων. τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύτι παρ' ἀγγέλους. Ἠβουλόμην γνῶναι σαφῶς εἴτινες μετὰ τῆς προσηκούσης ἀπονοίας τῶν λεγομένων ἀκούουσιν. εἰ μὴ παρὰ τὴν ὁδὸν τὰ ἀσπέρματα ῥίπτωμεν. οὕτω γὰρ ἂν προθυμότερον τὴν διδασκαλίαν ἐποιησάμην. ἐροῦμεν γὰρ, κἂν μηδεὶς ἀκούῃ, ἀλλὰ τὸν ἐπικείμενον παρὰ τοῦ σωτῆρος φόβον. διαμαρτύρομαι γὰρ φησι τῷ λαῷ τούτῳ. κἂν μὴ ἀκούσωσιν, αὐτὸς ἀνεδύδυνος ἔσῃ. εἰ δὲ ἐπειθείσμην περὶ τῆς ὑμετέρας ἀπονοίας, οὐκ ἂν τὸν φόβον ἔλεγον μόνον, ἀλλὰ καὶ μετ' ἡδονῆς τοῦτο ἐποίουν. νῦν μὲν γὰρ κἂν μηδεὶς ἀκούῃ, κἂν ἐμοὶ τὸ πρᾶγμα ἀκίνδυνον ᾖ τὸ ἐμαυτοῦ πληρῶσαι, ἀλλ' ὅμως οὐ μετ' ἡδονῆς

ἡδονῆς ὁ πόνος γίνεται. τί γὰρ ὄφελος ὅταν μὴ ἐγκαλῶμαι μὴν ἐγὼ, ὠφελεῖται δὲ μηδεὶς; εἰ δέ τινες μέλλοιεν προσέχειν, οὐ τοσαύτην ἀπὸ τοῦ μὴ κολάζεσθαι λυπήσομεθα ὄνησιν, ὅσον ἀπὸ τῆς προκοπῆς, τῆς ἡμετέρας. πῶς οὖν εἴσομαι θεός; ἐπιτρέψας ὑμῶν τινας τοὺς πάνυ προσέχοντας, τούτους ἐρήσομαι κἀκείνων πεῖραν σωτυχὼν, κἂν δύρω τινὰς τῶν εἰρημένων κατέχοντας οὐ λέγω πάντας, θεὸς γὰρ ὑμῶν οὐκ ὀλίγους ἐκ πολλῶν, δῆλον, ὅτι περὶ τῶν λοιπῶν, οὐδὲ ἀμφιβάλλω λοιπόν. καὶ ἐκεῖνο μὲν ἡμᾶς, μὴ προειπόντας θεὸν, ἀφυλάκτους ὑμῶν ἐπιτεθῆναι. πλεῖν ἀλλ' ἀγαπητὸν, ἵνα κἂν, οὕτω σωθεῖητε ἐπιτυχεῖν. μᾶλλον δὲ καὶ οὕτως δύναμαι ἀφυλάκτοις ἐπιθέσθαι. ὅτι μὲν γὰρ ἐρήσομαι προεῖπον, πότε δὲ ἐρήσομαι, οὐκέτι δῆλον κατέστημι. ἴσως γὰρ σήμερον, ἴσως δὲ αὔριον, ἴσως δὲ μετὰ εἴκοσιν, ἢ τριάκοντα ἡμέρας, ἴσως δὲ μετὰ ἐλάττους, ἴσως δὲ μὴ πλείους. οὕτω καὶ ὁ θεὸς τὴν ἡμέραν ἡμῶν τῆς τελευτῆς, ἄδηλον ἐποίησε. καὶ οὔτε εἰ σήμερον, οὔτε εἰ αὔριον, οὔτε εἰ μετὰ ἐνιαυτὸν ὅλον, οὔτε εἰ μετὰ πλείονα ἔτη ἐπιθήσεται δῆλον ἡμῖν ἔφησεν εἶναι, ἵνα τῷ τῆς προσδοκίας ἀδήλῳ, διαπαντὸς ἐν ἀρετῇ κατέχωμεν ἑαυτούς. καὶ ὅτι μὲν ἀπελευσόμεθα, εἶπε, πότε δὲ οὐκέτι. οὕτω κἀγὼ, ὅτι μὲν ἐρήσομαι, εἶπον. πότε δὲ οὐ προσέθηκα, βουλόμενος ὑμᾶς ἐν φρονήσει εἶναι διαπαντός. καὶ μήτις λεγέτω, ὅτι πεντεκαίδεκα ἑβδομάδων, καὶ πέντε, καὶ πλειόνων ταῦτα ἤκουσα, καὶ κατέχειν οὐ δύναμαι. τὸν γὰρ ἀκούοντα οὕτως βούλομαι κατέχειν, ὡς ἄλυσον ἔχειν τὴν μνήμην, καὶ μὴ ἐξίτηλον, μὴ δὲ ἀποῤῥεῖν, τὰ λεγόμενα. βούλομαι γὰρ ὑμᾶς κατέχειν, οὐχ ἵνα ἐμοὶ εἴπητε, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς κερδάνητε, καὶ θεὸς ἐμοὶ ἐφ' ᾧ περιποιήσασθαι. μή τις θεὸς λεγέτω. ἀναγκαῖον δὲ λοιπὸν ἄρξασθαι τῆς ἀκολουθίας. τί οὖν δὴ πρόκειται ἡμῖν εἰπεῖν σήμερον; οὐ γὰρ ἀγγέλοις φησὶν ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν περὶ ἧς λαλοῦμεν. ἆρα μὴ, περὶ ἑτέρας τινὸς διαλέγεται οἰκουμένης; οὐκ ὄθνειν, ἀλλὰ περὶ ταύτης. διὰ γὰρ θεὸς προσέθηκε περὶ ἧς λαλοῦμεν, ἵνα μὴ ἀφῇ τὸν νοῦν πλανηθέντα, ἑτέραν τινὰ ἐπιζητεῖν. πῶς οὖν αὐτὴν μέλλουσαν καλεῖ. ὡς περ καὶ ἑτέρωθι φησίν. ὃς ὄθνειν τύπος τοῦ μέλλοντος. περὶ τοῦ ἀδὰμ, καὶ τοῦ χριστοῦ λέγων ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῇ, πρὸς τοὺς χρόνους τοῦ ἀδὰμ, μέλλοντα τὸν κατὰ σάρκα χριστὸν καλῶν. καὶ γὰρ ἔμελλεν, οὕτω καὶ νῦν. ἐπεὶ δὴ εἶπεν. ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, ἵνα μὴ νομίσῃς ἑτέραν οἰκουμένην λέγειν αὐτὸν, πολλαχόθεν αὐτὸ βεβαιοῦται, καὶ ἀπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ εἰπεῖν αὐτὴν μέλλουσαν. ἔμελλε γὰρ ἡ οἰκουμένη. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἓν ἀεί. ταύτην οὖν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι, οὐκ ἀγγέλοις ὑπέταξεν, ἀλλὰ τῷ χριστῷ, ὅτι δὲ περὶ τοῦ υἱοῦ εἴρηται φησι, δῆλο. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο αὖτις εἴποι, ὅτι περὶς ἀγγέλους. εἶτα καὶ ἑτέραν παράγει μαρτυρίαν, καὶ φησί. διεμαρτύραζο δέ που τις λέγων. διατὶ μὴ τὸ ὄνομα τοῦ προφήτου εἶπεν, ἀλλ' ἐνέκρυψεν αὐτό. καὶ ἑτέρας δὲ μαρτυρίας θεὸς ποιεῖ, ὡς ὅταν λέγῃ. ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγει τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει. καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πάλιν, ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ περὶς μὲν τοὺς ἀγγέλους, λέγει ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα. καὶ καταρχὰς σὺ κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας. οὕτω καὶ ἑταῦθα φησί. διεμαρτύρατο δέ που τις λέγων, καὶ θεὸς αὐτὸ οἶμαι κηρύττοντος αὐτὸν εἶναι, καὶ δεικνύναι αὐτοὺς σφόδρα ἐμπείρους εἶναι τῶν γραφῶν, τῷ μὴ τιθέναι τὸν εἰρηκότα τὴν

πότατην μαρτυρίαν, ἀλλ' ὡς περιφερομένῳ, καὶ κατάδηλον οὖσαν εἰσάγειν. τί ὄστιν ἄν-
θρωπος, ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτὸν, ἠλάττωσας αὐτὸν βρα
χύ τι παρ' ἀγγέλους. δόξῃ, καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν. πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν
ποδῶν αὐτοῦ. τῷ γὰρ τὰ πάντα ὑπέταξας αὐτῷ, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. νυνὶ δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάν
τα ὑποτεταγμένα. Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ὄστιν. ἐπειδὴ εἶπεν, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου
ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου, εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ἐπιλανθάνειν. εἶτα μετὰ τοῦτο ὀλίγα τινὰ πα
θοῦσι, ταύτην τοῖς μαρτυρίαν ἐπήγαγε βεβαιοῦσαν ἐκείνοις. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι πῶς τοὺς
ἐχθροὺς ἔθηκεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, τοσαῦτα παθόντων ἡμῶν; ἱκανῶς μὲν καὶ ἐν τῷ
προτέρῳ αὐτὸ ἠνίξατο. τὸ γὰρ ἕως, οὐ τὸ βούλεσθαι δηλοῦν γινόμενον, ἀλλὰ τὸ ἐν χρόνῳ, ἐν-
ταῦθα δὲ αὖ τὸ ἐπερχόμενον. μὴ γὰρ ἐπειδὴ οὐδέπω ὑπετάγησαν φησὶ, νομίσῃς μὴ δὲ ὑ-
ποτάττεσθαι. ὅτι μὲν γὰρ δεῖ ὑποταγῆναι, δῆλον. καὶ γὰρ ἡ προφητεία, διαῤῥήδην εἴρηται.
ἐν τῷ γὰρ ὑποτάξαι αὐτῷ φησι τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. πῶς οὖν οὐ
πάντα ὑπὸ τέτακται; ὅτι μέλλει ὑποτάσσεσθαι. εἰ γὰρ νῦν πάντα μὴ ὑποταγῆναι ὀφείλει.
οὔπω δὲ ὑπότέτακται, μὴ ἀχάλλε, μὴ δὲ θορυβοῦ. εἰ μὴ γὰρ τὸ τέλους παραγενομένου,
καὶ πάντων ὑποταγέντων ταῦτα ἔπαχες, εἰκότως ἤλγεις. νυνὶ δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ
πάντα ὑποτεταγμένα. οὔπω ἐκράτησεν, ὁ βασιλεὺς καθαρῶς. τί τοίνυν θορυβῇ πάσχων
κακῶς; οὔπω πάντων περιγέγονε τὸ κήρυγμα, οὔπω καιρὸς τέλεον ὑποταγῆναι. εἶτα πά-
λιν ἕτερα παρακλήσις. εἰ δὴ ὁ μέλλων πάντας ἔχειν ὑποτεταγμένους, καὶ αὐτὸς ἀπέθανε,
καὶ μυρία πέπονθε. τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν διὰ τοῦ πά-
θήματος τοῦ θανάτου. εἶτα χρηστὰ πάλιν. δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον. εἶδες πῶς
αὐτῷ πάντα ἥρμοσε; καὶ γὰρ τὸ βραχύ, τίνι αὖ ἢ αὐτῷ ἁρμόσειε μᾶλλον τῷ τρεῖς ἡμέρας ἐν
ᾅδῃ γενομένῳ μόνος; ἀλλ' οὐχ ἡμῖν τοῖς ἐπὶ πολὺ φθειρομένοις, καὶ τὸ, δόξῃ καὶ τιμῇ. ἐ-
κείνῳ πολλῷ πλέον, ἢ ἡμῖν ἁρμόσει. πάλιν αὖ τοὺς ἀναμιμνήσκει τοῦ ταύρου. δύο ποιῶν,
καὶ τὴν κηδεμονίαν αὐτοῦ δεικνὺς, καὶ πείθων πάντα φέρειν γενναίως, εἰς τὸν διδάσκαλον
ἀφορῶντας. εἰ γὰρ ὁ προσκυνούμενος ὑπ' ἀγγέλων φησὶν ἠνέχετο βραχύ τι παρ' ἀγγέλους
ἔχειν δι' σε, πολλῷ μᾶλλον σὺ ὁ τῶν ἀγγέλων ἐλάττων, πάντα φέρειν ὀφείλεις δι' αὐτόν. εἶ-
τα δείκνυσιν, ὅτι δόξα, καὶ τιμή, ὁ ταῦρός ὄστιν. ὥσπερ οὖν, καὶ αὐτὸς αὐτὸν ἀεὶ καλεῖ λέ-
γων. ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. εἰ οὖν ἐκεῖνος τὰ δι' τοὺς δούλους δόξαν καλεῖ,
πολλῷ μᾶλλον σὺ τὰ δι' τὸν δεσπότην. ὁρᾷς τοῦ ταύρου τὸν καρπὸν ὅσος; φοβήθητι τὸ πρᾶγμα.
σκυθρωπὸν μὲν εἶναι σοι δοκεῖ. μυρία δὲ πίκτει ἀγαθά. δείκνυσιν ἐκ τούτων τοῦ πειρασμοῦ
τὸ ὄφελος. εἶτα φησὶν, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς, γεύσηται θανάτου. Ὅπως φη
σὶ χάριτι θεοῦ. Καὶ κεῖνος μὲν δι' χάριν τοῦ θεοῦ τοῦ εἰς ἡμᾶς, ταῦτα πέπονθεν. ὅσγε
τοῦ ἰδίου γοῦν οὐκ ἐφείσατο φησὶν, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν. τίνος ἕνεκεν;
οὐκ ὤφειλε δῶρα ἡμῖν, ἀλλὰ χάριτι πεποίηκε. καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῇ

φησί. πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τ̃ θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ, ἐν χάριτι τῇ τ̃ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν. ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς, γεύσηται θανάτου. οὐχὶ τῶν πιστῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. οὗτος μὲν γὰρ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε. τί δὲ εἰ μὴ πάντες ἐπίστευσαν; αὐτὸς τὸ ἑαυτ̃ πεπλήρωκε, καὶ κυρίως εἶπεν ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. οὐκεῖπεν ἀποθανεῖν. ὡσπερ γὰρ ὄντως γευσάμενος, οὕτω μικρὸν ἑαυτῷ ποιήσας διάφημα, λύθεως ἀνέφη. τὸ μὲν οὖν εἰπεῖν λῦσαι τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, τὸν ὄντως θάνατον ἐσήμανε. τὸ δὲ ἀγγέλων κρείττων, τὴν ἀνάστασιν ἐδήλωσε. καθάπερ γὰρ ἰατρὸς οὐκέχων ἀνάγκην τῶν τῷ ἀῤῥώστῳ παρεσκευασμένων σιτίων ἀπογεύσασθαι, λύσας τὴν περὶ ἐκεῖνον κηδεμονίαν πρότερον αὐτὸς ἀπογεύεται, ἵνα πείσῃ τὸν ἀῤῥώστον θαρσοῦντα καταλαμῆσαι τ̃ βρώσεως. οὕτως ἐπειδὴ πάντες ἀνθρωποι τὸν θάνατον ἐδεδίεσαν, πείθων αὐτοὺς καταλαμᾶν τ̃ θανάτου, καὶ αὐτὸς ἀπεγεύσατο αὐτ̃, οὐκέχων ἀνάγκην. ἔρχεται γάρ φησιν ὁ τ̃ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ οὐδὲν ἐμοὶ οὐδὲν, οὕτως καὶ τὸ χάριτι, καὶ τὸ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου, ὁμοίως σωίφησιν.

» Ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειῶσαι. Περὶ τ̃ παντὸς ἐνταῦθα λέγει. ὁρᾷς πῶς πάλιν τὸ δι' οὗ αὐτῷ ἁρμόζει; οὐκοῦν θεὸς ἐποίησεν, εἰγε ἐλαττώσεως ἦν, καὶ τῷ υἱῷ μόνον προσῆκον. ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. ἀξία φησὶ τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ πεποίηκε, τὸ τὸν πρωτότοκον λαμπρότερον ἀποδεῖξαι πάντων, καὶ ὡσπερ ἀθλητὴν γενναῖον, καὶ τοὺς ἄλλους ὑπερέχοντα, τοῖς ἑτέροις ὑπόδειγμα εἶναι τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν. τουτέστι τὸν αἴτιον τῆς σωτηρίας. ὁρᾷς ὅσον τὸ μέσον; καὶ οὗτος υἱὸς, καὶ ἡμεῖς υἱοί, ἀλλ' ὁ μὲν, σώζει, ἡμεῖς δὲ σῳζόμεθα. εἶδες πῶς ἡμᾶς σωμάτει, καὶ διίστησι; πολλοὺς φησὶν υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα. ἐνταῦθα τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, καὶ πάλιν διέστησε. διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ἆρα τὰ παθήματα τελείωσις, καὶ αἰτία τῆς σωτηρίας. ὁρᾷς ὅτι τὸ παθεῖν κακῶς, οὐκόδιν ἐγκαταλελειμμένων; ἤδη τούτῳ πρῶτον τετ θεὸς τῷ διὰ παθημάτων αὐτὸν ἀγαγεῖν, καὶ ὄντως τὸ τὸν κόσμον ποιῆσαι, καὶ ἐκμὴ ὄντων παραγαγεῖν, τὸ σάρκα ἀναλαβόντα παθ παθε, πολλῷ μεῖζον ἐστί. καὶ δόξης μὲν οὖν φιλανθρωπίας, ἐκεῖνο δὲ

» πολλῷ πλέον. καὶ δεικνὺς καὶ αὐτὸς δόξης αὐτὸ, φησίν. Ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις, τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χρηστότητος αὐτ̃, καὶ συνήγειρε, καὶ

» συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ. Ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ φησι τῷ κηδεμόνι, καὶ πάντα εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντι, ἐκδοῦναι τὸν υἱὸν ὑπὲρ τῆς τῶν λοιπῶν σωτηρίας, τὸν ἕνα ὑπὲρ τῶν πολλῶν. ἀλλ' οὐκεῖπεν οὕτως, ἀλλὰ διὰ παθημάτων τελειῶσαι. δείκνυσιν ὅτι ὁ παθὼν ὑπέρζηνος, οὐκεκεῖνον ὠφελεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς λαμπρότερος γίνεται, καὶ τελειότερος. καὶ ὁμοίως δὲ πρὸς τοὺς πιστοὺς φησι, παραθαῤῥῶν αὐτούς. καὶ γὰρ ὁ χς τότε ἐδοξάσθη, ὅτε ἔπαθεν. ὅταν δὲ εἴπω ἐδοξάσθη, μὴ νομίσῃς δόξης πρόσληψιν αὐτῷ γίνεσθαι.

» ἐκείνῳ γὰρ τῇ τ̃ φύσεως εἶχεν ἀεί, οὐδὲν προσλαβών. Ὅτε γὰρ ἀγιάζων φησὶ, καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι,

» ἀγαπᾷ ξόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν, οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν. Ἰδοὺ πάλιν, πῶς σωάγει ἑαυτῶν αὐτοὺς, καὶ παραμυθούμενος, καὶ ἀδελφοὺς αὐτοὺς ποιῶν τοῦ χριστοῦ. κατὰ σάρκα τοῦτο ἐξ ἑνός εἰμι. εἶτα πάλιν ἀσφαλιζόμενος, καὶ δεικνὺς, ὅτι κατὰ σάρκα φησὶν, ἐπήγαγεν. ὁ γὰρ ἁγιάζων καὶ, καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἡμεῖς. ὁρᾷς ὅσον τὸ μέσον; ὁ μὲν γὰρ ἁγιάζει, ἡμεῖς δὲ ἁγιαζόμεθα. καὶ ἀνωτέρω τὴν ἀρχὴν τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἔφη. εἷς γὰρ θεὸς, ἐξ οὗ τὰ πάντα. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν. ὁρᾷς πῶς πάλιν δείκνυσι τὴν ὑπεροχήν; τὸ γὰρ εἰπεῖν οὐκ ἐπαισχύνεται, δείκνυσιν οὐ τῆς τοῦ πράγματος φύσεως, ἀλλὰ τῆς φιλοσοργίας τοῦ μὴ ἐπαισχυομένου τὸ πᾶν ὄν, καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τῆς πολλῆς. εἰ γὰρ καὶ ἐξ ἑνός, ἀλλ' ὁ μὲν, ἁγιάζει, ἡμεῖς δὲ ἁγιαζόμεθα. πολὺ δὲ τὸ μέσον, καὶ ὁ μὲν, ἐκπαντὸς, ὡς ἰὸς γνήσιος. τοῦτό ἐστιν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ ὡς κτίσμα. τοῦτό ἐστιν ἐξ οὐκ ὄντων, ὥστε πολὺ τὸ μέσον. διὸ φησὶν, οὐκ » ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων. Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελ » φοῖς μου. Τὴν γὰρ σάρκα ἐνδυσάμενος, ἐνεδύσατο καὶ τὴν ἀδελφότητα, καὶ συνεισῆλθεν ὁμοῦ, καὶ ἡ ἀδελφότης. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰκότως παράγει, τὸ δὲ ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ, τί βούλεται; καὶ τὸ μεταταῦτα μὲν γὰρ εἰκότως. ἰδοὺ ἐγὼ, καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῦτο πατέρα δείκνυσιν ἑαυτὸν, ἐκεῖ ἀδελφόν. ἀπαγγελῶ φησι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ πάλιν τὴν ὑπεροχὴν δείκνυσι, καὶ πο » λὺ τὸ μέσον, λέγε τῶν ἑξῆς. Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία φησὶ κεκοινώνηκεν αἵματος, καὶ σαρ » κός. Ὁρᾷς πῶν φησι τὸ ὅμοιον; κατὰ τὴν σάρκα. Παραπλησίως, καὶ αὐτὸς μετέσχε » τῶν αὐτῶν. Αἰσχυνέθωσαν πάντες οἱ αἱρετικοὶ, ἐγκαλυπτέθωσαν οἱ δοκήσει λέγοντες αὐτὸν παραγεγενῆσθαι, καὶ οὐκ ἀληθείᾳ. οὐ μόνον γὰρ εἶπε μετέσχε τούτων, καὶ ἐσίγησε. καί τοι καὶ εἰ οὕτως εἶπεν, ἱκανὸν ἦν. ἀλλ' ἕτερόν τι μεῖζον ἔδηκε τὸ παραπλησίως, οὐ δοκήσει. ἀλλ' ἀληθείᾳ δεικνὺς τὴν ἀδελφότητα. εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν πίθησι τῆς οἰκονομίας. » Ὅπως διὰ τοῦ θανάτου φησὶ καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου. Τοῦτέστι » τὸν διάβολον. ἐν τοῦτο τὸ θαυμαστὸν δείκνυσιν, ὅτι δι' οὗ ἐκράτησεν ὁ διάβολος, διὰ τού » του ἥττηθη, καὶ ὅπερ ἰσχυρὸν ἦν αὐτῷ ὅπλον κατὰ τῆς οἰκουμένης ὁ θάνατος, τοῦτο αὐ » τὸν ἔπληξεν ὁ χριστός. ἐν τοῦτο τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως τοῦ νικήσαντος ἐμφαίνει. ὁρᾷς ὅσον » ὁ θάνατος εἰργάσατο κακόν; Καὶ ἀπαλλάξῃ φησὶ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ » παντὸς τοῦ ζῆν, ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. Τίνος ἕνεκεν φείδεσθε φησὶ, τί δεδοίκατε τὸν κα ταργηθέντα; οὐκέτι φοβερός ἐστιν, ἀλλὰ πεπάτηται, καταπεφρόνηται, οὐτελής ἐστι, καὶ οὐδενὸς ἄξιος. τί δὲ ἐστι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας; τί ἐστιν φησίν; ὅτι ὁ τὸν θάνατον δεδοικὼς, δοῦλος ἐστι, καὶ πάντα ὑφίσταται ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἢ ἐκεῖνο, ὅτι πάντες δοῦλοι ἦσαν τοῦ θανάτου, καὶ τῷ μηδέπω αὐτὸν λελύσθαι, ἐκράτουν τοῦ, ἢ ὅτι φόβῳ διηνεκεῖ συνέχων οἱ ἄνθρωποι, ἀεὶ ἀποτεθνήξεσθαι προσδοκῶντες, καὶ τὸν θάνατον δεδοικότες, οὐδὲ μιαῖς ἡδονῆς αἰσθήσιν λαβεῖν ἠδύναντο, διὰ φόβου τούτου παρόντος αὐτοῖς. ἔνθεν γὰρ ἡνίξατο εἰπὼν διὰ παντὸς τοῦ ζῆν. δείκνυσιν ἐνταῦθα τοὺς θλιβομένους, τοὺς ἐλαυνομένους, τοὺς διωκομένους, τοὺς καὶ παντοίως, καὶ οὐσίαις καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀποστερουμένους, ἥδιον διάγοντας, καὶ ἐλευθεριώτερον ἐκείνων τῶν

ἐν τρυφῇ τ παλαι τυγχανόντων, τῶν μηδὲν τοιούτων παθόντων, τῶν δ' ὑβρυνομένων. εἰγε ἐκεῖνοι μὲν διὰ παντὸς τ ζ ὑπὸ τ φόβῳ τούτῳ ἦσαν, καὶ δοῦλοι. αὐτοὶ δὲ τούτου εἰσὶν ἀπηλλαγμένοι, καὶ γελῶντες ὧν ὅπερ ἐκεῖνοι ὀφείκεσαν. ζαν γὰρ ὄντι νῦν. ὥσπερ γὰρ εἴτις δεσμώτην μέλλοντα τ ιδ θάνατον ἄγεσθαι, καὶ ἀεὶ ὧν προσδοκῶντα λιτοσύνει πολλῇ τῇ τρυφῇ, τοιοῦτόν τι ἰδ τ παλαιὸν ὁ θάνατος. νῦν δὲ ὥσπερ αὖ εἰς τὸν φόβον ἐκεῖνον ἐμβαλὼν μετὰ τ τρυφῆς, ἐπαγγέλλοιτο ἀθλεῖν, καὶ προτιθεὶς τὸν ἀγῶνα, ὡς τε μηκέτι εἰς θάνατον, ἀλλ' εἰς βασιλείαν ἀγαγεῖν, τίνων αὖ ἡδέλησας γενέσθαι; τῶν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ λιτοσυνομένων μετὰ τ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τ ιδ ἀποφάσιν προσδοκᾶν, ἢ τῶν ἀθλοφόρων πολλὰ, καὶ πονοφόρων ἑκόντι, ὥστε τὸ διάδημα τῆς βασιλείας ἀναδήσασθαι; ὁρᾶς πῶς αὐτῶν ἦρε τ ιδ ψυχὴν, καὶ μετεώρους εἰργάσατο; δείκνυσι δὲ οὐ τὸν θάνατον μόνον ὑπεροπτεύοντα, ἀλλὰ διὰ τούτου, καὶ ἐκεῖνον τὸν ἀγωνοθέτην πρὸς ἡμᾶς ἀεὶ τὸν πόλεμον ἐπιδεικνύμενον, τὸν διάβολον λέγω, καταργηθέντα. ὁ γὰρ θάνατον μὴ δεδοικὼς, ἔξω τῆς τυραννίδος ἐστὶ τ διαβόλου. εἰ γὰρ δέρμα ὑπὲρ δέρματος, καὶ πάντα δώσειεν ἄνθρωπος ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτ, ὅταν καὶ καταφρονεῖν, τίνος ἕνεκα δοῦλος λοιπόν; οὐδένα δέδοικεν, οὐδένα φοβεῖται. πάντων ἐστὶν ἀνωτερος, καὶ πάντων ἐλευθεριώτερος. ὁ γὰρ τῆς ψυχῆς πολλῷ μᾶλλον τῶν ἄλλων. ὅταν δὲ εὕρῃ ψυχὴν τοιαύτην ὁ διάβολος, οὐδὲν ἐργάσασθαι δυνήσεται ἐν αὐτῇ, τῶν αὐτ. τί γὰρ εἰσάξει μοι; χρημάτων ἀτιμάσει, καὶ ἀτιμίαν, καὶ πατρίδος ἐκβαλεῖ; ἀλλὰ ζαῦτα μικρὰ τῶν μὴ δὲ τὴν ψυχὴν τιμὰν τιθεμένων κατὰ τὸν μακάριον παῦλον. ὁρᾶς ὅτι τ θανάτου τ τυραννίδα ἐκβαλὼν, συγκατέλυσε καὶ τ διαβόλου τὴν ἰσχύν; ὁ γὰρ περὶ ἀναστάσεως μυρία φιλοσοφεῖν εἰδὼς, πῶς δέδοικε θάνατον; πῶς φείσεται λοιπόν;

Η' δηνόν.

Μὴ τοίνυν ἀλαζονεύεσθε λέγοντες, διατί τὰ, καὶ τὰ πεπόνθαμεν. οὕτως γὰρ λαμπροτέρα ἡ νίκη γίνεται. καὶ οὐκ ἂν λαμπρὰ εἰ μὴ θανάτῳ τὸν θάνατον ἔλυσε. τὸ δὲ θαυμαστὸν, τοῦτο ἐστὶν, ὅτι διὰ αὐτῶν αὐτὸν ἐνίκησε διὰ ὧν ἥττητο. τὸ δύσπορον αὐτοῦ παντοχοῦ, καὶ δυμήχανον δεικνὺς, μὴ δὴ προδῶμεν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν δωρεάν. οὐ γὰρ ἐλάβομεν φησὶ πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ πνεῦμα δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ. τῶμεν οὖν γενναίως, καταγελῶντες τ θανάτου. ἀλλὰ γὰρ ἐπῆλθεμοι τενάξαι πικρόν. ποῦ μὲν ὁ χς ἡμᾶς ἀνήγαγε. ποῦ δὲ ἑαυτοὺς καταγάγομεν. ὅταν γὰρ ἴδω τοὺς κοσμικοὺς τοὺς κατὰ τὴν ἀγοράν, τὰς οἰμωγὰς τῶν τοῖς ἐξερχομένοις τ βίου, τὰς ὀλολυγὰς, τὰς ἀχημοσύνας τὰς ἄλλας, πῶς δύσατε, αἰχμώμαι, καὶ ἕλλησι, καὶ ἰουδαίων, καὶ αἱρετικῶν τοὺς ὁρῶντας, καὶ πάντας ἁπλῶς τοὺς διαζῶντας καταγελῶντας ἡμῶν. ὅσα γὰρ αὖ εἴπω λοιπόν, εἰκῇ ἐρῶ περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφῶν. τί δήποτε; ὅτι οὐ τοῖς λεγομένοις παρ' ἐμοῦ προσέχουσιν ἕλλησες, ἀλλὰ τοῖς γινομένοις παρ' ὑμῶν. δικαίως γὰρ ἐροῦσι. πότε τούτων τις καταφρονήσει θανάτου δωμήσεται, μὴ δὲ ἕτερον τεθνεῶτα δωμάμενος ἰδεῖν; καλὰ τὰ εἰρημένα ὑπὸ τ παύλου, καλὰ καὶ τῶν οὐρανῶν ἄξια, καὶ τῆς τ θεοῦ φιλανθρωπίας. τί γὰρ φησι; καὶ ἀπαλλάξει τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν, ἔνοχοι ἦσαν δουλείας, ἀλλ' οὐκ ἀφίετε ταῦτα πιθύεσθαι ὑμᾶς, μαχόμενοι διὰ τῶν ἔργων αὐτοῖς. καίτοι πολλὰ ὑπὲρ τοῦτο ἐχόντων τὸς

λὰ ϗπιτειχίσαντος τῦ θεοῦ γίνεσθαι πρὸς ἐμέ, ἵνα ἀνέλῃ τὴν πονηρὰν ταύτην συνήθειαν. εἰ δὲ χάρμα, τί βούλονται αἱ λαμπάδες αἱ φαιδραί; οὐχ ὡς ἀθλητὰς αὐτοὺς προπέμποντες; τί δὲ οἱ ὕμνοι; οὐχὶ τὸν θεὸν δοξάζομεν; καὶ δυχαριστοῦμεν, ὅτι λοιπὸν ἐτεφανώσε τὸν ἀγωνα θέντα; ὅτι τῶν πόνων ἀπήλλαξεν; ὅτι τῆς δειλίας ἐκβαλὼν ἔχει παρ' ἑαυτῷ; οὐ διὰ ἐμὲ ὕμνοι; οὐ διὰ ἐμὲ ψαλμῳδίαι; ταῦτα πάντα χαιρόντων ἐστίν. βύθυμει γὰρ φησίτις; ψαλλέτω, ἀλλ' οὐ τούτοις προσέχουσιν ἕλλιμνες. μὴ χάρμα φησὶν εἰ ποις τὸν ἐκτὸς τοῦ πάθους φιλοσοφοῦντα. ἐμὲ γὰρ οὐδὲν μέλει, οὐδὲ θαυμαστόν. δείξομεν τὸν ἐν αὐτῷ τῷ πάθει φιλοσοφοῦντα, καὶ τότε πισθύσω τῇ ἀναστάσει. καὶ τὸ μὴν βιωτικὰς γυναῖκας ἐμὲ ποιεῖν, θαυμαστὸν οὐδέν. καὶ Παῦλος καὶ ἐμὲ δεινόν. καὶ γὰρ καὶ αὐταὶ τὴν αὐτὴν ἀσαπτοῦσι φιλοσοφίαν. διὸ καὶ παῦλος φησί. περὶ δὲ τῶν κεκοιμημένων οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδας, οὐχὶ μοναζουσιν ἐγκαφε ταῦτα, οὐδὲ ἀεὶ παρθένοις, ἀλλὰ καὶ κοσμικαῖς. πλὴν ἀλλ' οὐχ οὕτω δεινὸν ἐμὲ ὅταν δέπις, ἢ γυνὴ, ἢ ἀνὴρ ἐσαυρῶσθαι τῷ κόσμῳ λέγων, ὁ μὲν τείχας τίλλῃ, ἡ δὲ κωκυὴ μεγάλα, τί τοῦτον ἀχημονέστερον; πισθύσατέ μοι λέγοντι. εἶγε ὡς ἐχρὴν ἐγίνετο, πολλὴ ἔδει χρόνον τοὺς τοιούτους εἴργεσθαι τῶν οὐδῶν τῆς ἐκκλησίας. οἱ γὰρ οὕτως ἄξιοι πένθους, οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν θάνατον δεδοικότες ἔτι, καὶ φείδοντες, οἱ τῇ ἀναστάσει διαπιστοῦντες. ἀλλ' οὐ τῇ ἀναστάσει διαπιστῶ φησιν, ἀλλὰ τὴν συνήθειαν ϗπιζητῶ. διατὶ οὖν εἰσέρχομαι; ὅταν ἀποδημῇ, καὶ ἀποδημίαν μακρὰν, οὐ τὰ αὐτὰ ποιεῖς; ἀλλὰ κλαίω, καὶ τότε φησὶ, καὶ θρηνῶ ϗπιζητῶσα. ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ὄντως συνήθειαν ϗπιζητοῦντων ἐστί. ἐμὲ δὲ ἀσεβωνοκήσασι τὴν ἐπάνοδον. ἐννόησον τί ψάλλεις κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον. ϗπίσχρεφον ψυχήμου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος δυηργέτησέ σε. καὶ πάλιν, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ. καὶ πάλιν. σύμου εἶ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως τῆς περιεχούσης με. ἐννόησον τί βούλονται οὗτοι οἱ ψαλμοὶ, ἀλλ' οὐ προσέχεις, ἀλλὰ μεθύεις ἔξω τῦ πένθους. καὶ ἂν ἐν τοῖς ἑτέρων κηδεύμασι κατανόησον ἀκριβῶς, ἵνα ἔχῃς φάρμακον ἐν τοῖς σοῖς. ϗπίσχρεφον ψυχήμου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος δυηργέτησέ σε, λέγεις, καὶ δακρύεις; οὐχὶ συνῳδὴ ταῦτα ἐστίν, οὐχ ὑπόκρισις; εἰ μὲν γὰρ ὄντως πισθύεις οἷς λέγεις, περιττῶς πεν θεῖς. εἰ δὲ παίζεις, καὶ ὑποκρίνῃ, καὶ μύθους αὐτὰ εἶναι νομίζεις, τί καὶ ψάλλεις; τί καὶ ἀνέχῃ τῶν παρανομένων; διατὶ μὴ ἀπελαύνεις τοὺς ψάλλοντας; ἀλλὰ μαινομένων τῦτο φησί. καὶ κεῖνο πολλῷ μᾶλλον. τέως μὲν οὖν παραινῶ. τῦ χρόνου δὲ προϊόντος, σφοδρότερον τῷ πράγματι χρήσομαι. καὶ γὰρ μειζόνως δέδοικα, μὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ χαλεπή τις νόσος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπεισέλθῃ. τὸ μὲν οὖν τῶν κοσμικῶν, οὐδὲν ἐπανορθωσόμεθα. τέως δὲ παραγγέλλω, καὶ λίαν μαρτύρομαι, καὶ πλουσίοις, καὶ πένησι, καὶ γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι. γένοιτο μὲν οὖν πάντας ὑμᾶς ἀπενθήτους τὸν βίον ἐξελθεῖν, καὶ κατὰ νόμον τὸν προσήκοντα, πατέρασ τῶν ὑῶν γεγηρακότας προπέμπεσθαι, καὶ μητέρασ τῶν θυγατέρων, καὶ ἐκγόνων, καὶ μετεκγόνων ἐν λυπαρῷ τῷ γήρᾳ, καὶ μηδαμῦ γενέσθαι ἀώρον θάνατον. γένοιτο μὲν οὖν ἐμὲ, καὶ ἐμὲ εὔχομαι, καὶ τοὺς προέδρους δὲ καὶ πάντας ὑμᾶς, ὑπὲρ ἀλλήλων παρακαλῶ δεηθῆναι τοῦ θεοῦ, καὶ κοινὴν ποιήσασθαι ταύτην εὐχήν. εἰ δὲ, ὅπερ ἀπειλῶ, μὴ δὲ συμβαίη πικρός τις γένοιτο θάνατος. πικρὸς δὲ λέγω οὐ

τῇ φύσει. οὐδὲ γὰρ ὅδι λοιπὸν πικρὸς θάνατος, ὕπνου γὰρ οὐδὲν διενλώοχεν. ἀλλὰ τοι-
κνὸς λέγω πρὸς τὴν ὑμετέραν διάθεσιν εἰ συμβαίη, καίπινες τὰς θρλιούσας ταύτας μι-
θώσαιντο. πεισθύσατέ μοι λέγοντι, οὐκ ἄλλως γὰρ ἐρῶ, ἀλλ' ὡς ἔχω. ὁ βουλόμενος ὀρ-
γιζέσθω, πολλὴ αὐτὴν χρόνον τῆς ἐκκλησίας ἀνειρξόμεν, ὡς τὴν εἰδωλολατρίαν. εἰ γὰρ τὴν
πλεονεκτὴν εἰδωλολατρίαν καλεῖ παῦλος, πολλῷ μᾶλλον τὴν ἐν ὑμῖν πιστοῦ τὰ τῶν εἰδωλο-
λατρῶν ἐπεισφέροντα. τίνος γὰρ ἕνεκεν εἰκῆ μοι πρεσβυτέρους καλεῖς, καὶ τοὺς φαλλον-
τας; οὐχ ὥστε παραμυθήσασθαι, οὐχ ὥστε τιμῆσαι τὸν ἀσθενοῦντα; τί τοίνυν αὐτὸν ὑ-
βρίζεις; τί δὲ παραδειγματίζεις; τί δὲ παίζεις, ὥσπερ ἐν σκιμῇ; ἡμεῖς ἐρχόμεθα τὰ περὶ
ἀναστάσεως φιλοσοφοῦντες, πάντας παιδεύοντες, καὶ τοὺς μηδέπω πεπληγμένους διὰ
τῆς εἰς ἐκεῖνον τιμῆς, εἴ ποτε συμβαίη τι τοιοῦτον, φέρειν γενναίως. σὺ δὲ ἄγεις τοὺς τὰ ἡμέ-
τερα καθαιροῦντας τόγε αὐτῶν μέρος; τί τούτου τὸ γέλωτος, καὶ τῆς χλευασίας χεῖρον;
τί ταύτης τῆς ἀνωμαλίας βαρύτερον; αἰσχύνθητε, καὶ ἐνδράπητε. εἰ δὲ μὴ βούλεσθε,
ἡμεῖς, οὐκ ἀνεχόμεθα ἔθη τοιαῦτα, ὀλέθρια τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσαγειν. τοὺς γὰρ ἁμαρ-
τάνοντας φησὶν ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε. κἀκείνους δὲ τοὺς ταλαιπώρους, καὶ ἀθλίους δι'
ὑμῶν ἀπαγορεύομεν, μηδέποτε ταῖς τῶν πιστῶν ἐνφοραῖς ἐπεισιέναι, ἵνα μὴ ὄντως τὰ οἰ-
κεῖα αὐτὰς ἀναγκάσωμεν θρλιεῖν κακά, μὴ παιδεύσωμεν μὴ ἐν ἀλλοτρίοις ταῦτα ποιεῖν,
ἀλλὰ τὰς οἰκείας συμφορὰς μᾶλλον ὀδύρεσθαι. καὶ γὰρ, καὶ πατὴρ φιλόστοργος, ὅταν
ἰδὼν ἄτακτον ἔχῃ, οὐκ ἐκείνῳ μόνον παραινεῖ, μὴ πλησιάζειν τοῖς πονηροῖς, ἀλλὰ καὶ ἐκεί-
νους φοβεῖ. ἰδοὺ τοίνυν καὶ ἡμεῖς, καὶ ὑμῖν κἀκείνους δι' ὑμῶν παραινῶ, ὥστε μήτε ὑμᾶς κα
λεῖν τοὺς τοιούτους, μήτε ἐκείνους παραγίνεσθαι. καὶ γένοιτο μὲν τὸν λόγον τι ἐργάσασθαι
πλέον, καὶ τὴν ἀπειλὴν ἰσχύσαι. εἰ δὲ, ὅπερ ἀπείκη, καταφρονηθῶμεν, ἀναγκαζόμεθα
λοιπὸν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὴν ἀπειλήν. ὑμᾶς μὲν τοῖς νόμοις παιδεύοντες τοῖς ἐκκλησια
στικοῖς, ἐκείνους δὲ ὡς ἐκείνους προσῆκον ἐστίν. εἰ δέτις ἀπαυθαδιαζόμενος καταφρονεῖ,
ἀκουέτω τοῦ χρυσοῦ λέγοντος, καὶ νῦν. ἐὰν ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μετα-
ξὺ σοῦ, καὶ αὐτοῦ μόνου. εἰ δὲ μὴ πείθοιτο, παράλαβε μετὰ σεαυτοῦ ἕνα, ἢ δύο. εἰ δὲ καὶ
οὕτως ἀνυπλέγοι, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. εἰ δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούει, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνι-
κὸς, καὶ ὁ τελώνης. εἰ δὲ τὸν εἰς ἐμὲ ἁμαρτάνοντα, ἐπεὶ δὲν μὴ πείθοιτο, οὕτως ἀποφρέ-
φεσθαι κελεύει, τὸν εἰς ἑαυτὸν ἁμαρτάνοντα, καὶ εἰς τὸν θεὸν, πῶς ἔχειν ὀφείλω, ὑμεῖς κρί-
νατε. ὑμεῖς γὰρ ἡμῶν οὐ καταγινώσκετε, οὕτως μαλακῶς προσφερομένων ὑμῶν. εἰ δέτις κα
ταφρονεῖ τῶν δεσμῶν τῶν παρ' ἡμῶν, πάλιν αὐτὸν ὁ χς παιδευέτω λέγων. ὅσα ἂν δήσητε
ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα
ἐν τῷ οὐρανῷ. εἰ γὰρ καὶ ἡμεῖς ταλαίπωροι, καὶ οὐδαμινοὶ, καὶ τοῦ καταφρονεῖσθαι ἄ-
ξιοι, ὥσπερ οὖν καὶ ἄξιοι, ἀλλ' οὐχ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦμεν, οὐδὲ ὀργὴν ἀμυνόμεθα, ἀλ-
λὰ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας φροντίζομεν. αἰδέσθητε παρακαλῶ, καὶ ἐνδράπητε. εἰ γὰρ
φίλοντις φέρει, σφοδρότερον τοῦ δέοντος ἐπιφερόμενον τὸν σκοπὸν ἐξετάζων, καὶ ὅτι δυνοϊ-
κῶς, ἀλλ' οὐκ ἀλαζονευόμενος τοῦτο ποιεῖ, πολλῷ μᾶλλον διδάσκαλον ἐπιπλήττοντα,
καὶ διδάσκαλον, οὐδὲ αὐτὸν ἐξ αὐθεντίας ταῦτα λέγοντα, οὐδὲ ὡς ἐντάξει ἄρχοντος,
ἀλλ' ἐντάξει κηδεμόνος. οὐ γὰρ ἐξουσίαν ἐπιδείξασθαι βουλόμενοι ταῦτα λέγομεν. πῶς

γὰρ οἱ

γὰρ οἱ μὴ δὲ εἰς πεῖραν αὐτῶν ἐλθεῖν βυλόμενοι, ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν ἀλγοῦντες, καὶ κωλόμενοι; σύγγνωτε δή, καὶ μηδεὶς καταφρονείτω τῶν δεσμῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν. οὐ γὰρ ἀνθρωπος ἐστὶν ὁ δεσμῶν, ἀλλ' ὁ χς ὁ τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἡμῖν δεδωκὼς, καὶ κυρίους ποιῶν ἀνθρώπους τῆς τοσαύτης τιμῆς. ἡμεῖς μὲν γὰρ εἰς τὸ λύειν βουλόμεθα κατακεχρῆσθαι τῇ ἐξουσίᾳ. μᾶλλον δὲ οὐδὲ τούτου ἀνάγκην ἔχειν βουλόμεθα. οὐδένα γὰρ βουλόμεθα εἶναι δεσμώτην παρ' ἡμῖν, οὐχ οὕτως ἐσμὲν ἄθλιοι, καὶ ταλαίπωροι, εἰ καὶ σφόδρα οὐδαμοί πινες ἐσμέν. εἰ δὲ ἀναγκαθείημεν, σύγγνωτε. οὐ γὰρ ἑκόντες, οὐδὲ βουλόμενοι, ἀλλὰ μᾶλλον ὑμῶν τῶν δεδεμένων ἀλγοῦντες, τὰ δεσμὰ περιβάλλομεν. εἰ δέ τις καταφρονοίη τούτων, ἐπιμήσεται ὁ τῆς κρίσεως καιρὸς ὁ διδάσκων αὐτόν. τὸ δὲ λοιπὸν οὐ βούλομαι εἰπεῖν, ἵνα μὴ πλήξω τὴν διάνοιαν ὑμῶν. ἡμεῖς μὲν γὰρ πρῶτον μὲν οὐκ βύχόμεθα εἰς ἀνάγκην ἐλθεῖν. εἰ δὲ ἐλθοιμεν, τὸ ἑαυτῶν πληροῦμεν. περιβάλλομεν τὰ δεσμά. εἰ δέ τις διαῤῥήξειε ταῦτα, ἐγὼ τὸ ἐμαυτῷ πεποίηκα, καὶ ἀνύβυνός εἰμι λοιπόν. ὁ δὲ λόγος ἔφασσι πρὸς τὸν ἐμοὶ κελεύσαντα δῆσαι. οὐδὲ γὰρ εἰ βασιλέως προκαθημένου, τῶν δορυφόρων τῶν παρεστώτων τις ἐκελεύσθη δῆσαί τινα τῶν ἐν τῇ τάξει, καὶ τὰ δεσμὰ περιβαλεῖν, ἐκεῖνος δὲ οὐ μόνον ἀπώσαιτο τὸν τον, ἀλλὰ καὶ σωφρόνιστειε τὰ δεσμά, ὁ δορυφόρος ἐστὶν ὁ τὴν ὕβριν πεπονθώς; οὐχὶ δὲ ὁ βασιλεὺς πολλῷ μᾶλλον ὁ κελεύσας; εἰ γὰρ τὰ εἰς τοὺς πιστοὺς γινόμενα αὐτὸς οἰκειοῦται, ὅταν ὁ διδάσκειν τεταγμένος ὑβρίζηται, πολλῷ μᾶλλον ὡς αὐτὸς ὑβριζόμενος διακείσεται. ἀλλὰ μὴ γένοιτό τινα τῶν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης, εἰς ἀνάγκην τῶν δεσμῶν τούτων ἐλθεῖν. ὥσπερ γὰρ τὸ μὴ ἁμαρτάνειν καλὸν, οὕτως τὸ φέρειν ἐπιτίμησιν, χρήσιμον. φέρωμεν τοίνυν τὴν ἐπίπληξιν, καὶ σωυδάξωμεν τῷ μὴ ἁμαρτάνειν. εἰ δὲ ἁμάρτοιμεν, φέρωμεν τὴν ἐπιτίμησιν. ὥσπερ γὰρ καλὸν μὲν μὴ πλήττεσθαι, εἰ δὲ δεῖ γένοιτο τὸ φάρμακον ἐπιτιθέναι τῇ πληγῇ, οὕτω καὶ συνδεῖσθαι, ἀλλὰ μὴ γένοιτό τινα τῶν τοιούτων δεηθῆναι φαρμάκων. πεποίσμεθα γὰρ περὶ ὑμῶν, τὰ κρείττονα, καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. σφοδρότερον δὲ διελέχθημεν ὑπὲρ πλείονος ἀσφαλείας. βέλτιον γὰρ ἐμὲ θρασυνθῆναι, καὶ ἀπηνῆ, καὶ αὐθάδη δηυποληφθῆναι παρ' ὑμῶν, ἢ ὑμᾶς τὰ τῷ θεῷ μὴ δοκοῦντα ποιεῖν. πιστεύομεν δὲ τῷ θεῷ, ὅτι οὐκ ἀνόνητος ὑμῖν αὕτη ἡ ἐπίπληξις ἔσται, ἀλλ' οὕτως μεταβληθήσεσθε, ὡς τούτους τοὺς λόγους εἰς τὰ ὑμέτερα ἐγκώμια ἀναλίσκεσθαι, καὶ εἰς τοὺς ἐπαίνους, ἵνα καταξιωθῶμεν ἅπαντες τυχεῖν τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐπηγγείλατο ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Λόγος, ε'.

» Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται,
» ὁθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι. Τὴν πολλὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν ὁ παῦλος δεῖξαι βουλόμενος, καὶ τὴν ἀγάπην, ἣν πρὸς τὸ γένος ἔχει τὸ ἀνθρώπινον, μετὰ τὸ εἰπεῖν, ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκεν αἵματος, καὶ σαρκὸς, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἐπεξέρχεται τούτῳ τῷ χωρίῳ. μὴ γὰρ ἁπλῶς προσοχῆς τῷ λεχθέντι, μηδὲ φιλόνικα μόνον δοκῇ εἶναι νομίσῃς, τὸ τὴν ἐξ ἡμῶν σάρκα αὐτὸν ἀναλαβεῖν. ἀγγέλοις δοκεῖ οὐκ ἐχαρίσατο. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων φησὶν ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος ἀβραάμ. τί δέ ἐστιν ἐπιλαμβάνεται;

λαμβάνεται; οὐκ ἐκείνης φησὶν ἐδράξατο τῆς φύσεως τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ τῆς ἡμετέρας. διατὶ δὲ οὐκ εἶπεν ἀνέλαβεν; ἀλλὰ ταύτῃ τῇ λέξει ἐχρήσατο τῇ ἐπιλαμβάνεται, ἀπὸ μεταφορᾶς τ δισκόντων τοὺς ἀποχρεφομένους αὐτούς, μὴ πάντα ποιούντων, ὥστε καταλαβεῖν φεύγοντας, καὶ ἐπιλαβέσθαι ἀποπηδώντων. φεύγουσαν γὰρ ἄν τὴν τ ἀνθρώπου φύσιν, μὴ πόρρω φεύγουσαν, ἦμεν γὰρ μακρὰν, καταδιώξας κατέλαβεν. ἔδειξεν ὅτι φιλανθρωπία μόνη, καὶ ἀγάπη, καὶ κηδεμονία ταῦτα ἐποίησεν. ὡσπερ οὖν ὅταν λέγῃ, οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, τὸ περισσοῦ δοκοῦν αὐτῷ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δείκνυσι, μὴ ὅτι πολὺς τῷ θεῷ ὁ λόγος αὐτῆς, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ πολὺ μεῖζον πίθησιν ἀπὸ συγκρίσεως. οὐ γὰρ ἀγγέλων φησὶ ἐπιλαμβάνεται. καὶ γὰρ ὄντως μέγα, μὴ θαυμαστὸν, καὶ ἐκπλήξεως γέμον, τ ἐξ ἡμῶν σάρκα ἀνω καθῆσθαι, καὶ προσκυνεῖσθαι ὑπ' ἀγγέλων, καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν σεραφὶμ, μὴ τῶν χερουβίμ. διὰ πολλάκις εἰς νοῦν ἐλθὼν, ἐξίσταμαι, καὶ μεγάλα περὶ τ ἀνθρώπου γένους φαντάζομαι. μεγάλα γὰρ ὁρῶ, μὴ λαμπρὰ τὰ προοίμια, μὴ πολλῷ τῷ θεῷ ἀνυμνῆσαι ὑπὲρ τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας. καὶ οὐκ εἶπεν ἁπλῶς ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ βουλόμενος αὐτοὺς ἐπᾶραι, καὶ δεῖξαι μέγα τὸ γένος αὐτῶν, καὶ τίμιον, φησὶν, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται, ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι. τί ὅτι κατὰ πάντα; ἐτέχθη φησὶν, ἐτράφη, ηὐξήθη, ἔπαθε πάντα ἅπερ ἐχρῆν, τέλος ἀπέθανε. τοῦτο ὅτι κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι. ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ διελέχθη περὶ τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἄνω δόξης, λοιπὸν περὶ τῆς οἰκονομίας λόγον κινεῖ. καὶ θέα μεθ' ὅσης ἀκριβείας, πῶς αὐτὸν δείκνυσι πολλῷ πιθέμενον τὴν ἀνθρωπίνην, ὥστε ἡμῖν ὁμοιωθῆναι, ὅπερ κηδεμονίας ἦν πολλῆς. εἰπὼν γὰρ ἀνωτέρω ὅτι τὰ παιδία κεκοινώνηκεν αἵματος, καὶ σαρκὸς, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, καὶ ἐνταῦθά φησι. κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι. μονονουχὶ λέγων, ὁ οὕτω μέγας, ὁ ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, ὁ ὢν χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως, ὁ τὸν αἰῶνας ποιήσας, ὁ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καθήμενος, οὗτος ἠθέλησε, καὶ ἐπαύδασεν ἀδελφὸς ἡμῶν ἐν ἅπασι γενέσθαι. καὶ διὰ τοῦτο ἀγγέλους ἀφῆκε, καὶ τὰς ἄνω δωρεὰς, καὶ πρὸς ἡμᾶς κατῆλθε, καὶ ἡμῶν ἐπελάβετο, μὴ μυρία εἰργάσατο ἀγαθά. θάνατον ἔλυσε, τὸν διαβόλου τῆς τυραννίδος ἐξέβαλεν ἡμᾶς, δουλείας ἀπήλλαξεν, οὐ τῇ ἀδελφότητι μόνον τετίμηκεν, ἀλλὰ μὴ ἑτέροις μυρίοις.

» καὶ γὰρ ἀρχιερεὺς ἡμῶν γενέσθαι ἠθέλησεν πρὸς τὸν πατέρα. ἐπάγει γάρ. Ἵνα ἐλεήμων
» γένηται, καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν. Διὰ τοῦτο φησὶ τὴν σάρκα ἀνέλαβε τὴν ἡμετέραν, διὰ φιλανθρωπίαν μόνον, ἵνα ἐλεήσῃ ἡμᾶς. οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλη τις αἰτία τῆς οἰκονομίας, ἢ μόνη αὕτη. εἰ δὲ γὲ καὶ ἐρριμμένους, καὶ ἀπολλομένους, οὕτω τοῦ θανάτου τυραννοῦ
» μένους, καὶ ἠλέησεν. Εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι φησὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, ἵνα ἐλεήμων γέννη-
» ται, καὶ πιστὸς καὶ ἀρχιερεύς. Τί ἐστι πιστός; ἀληθὴς, δωρούμενος. ἀρχιερεὺς γάρ ἐστι πιστὸς ὁ γὰρ δωρούμενος τοὺς, ὧν ἐστιν ἀρχιερεὺς, ἀπαλλάξαι τῶν ἁμαρτημάτων. ἵν' οὖν προσενέγκῃ θυσίαν δωρουμένην ἡμᾶς καθαρίσαι, διὰ τοῦτο γέγονεν ἄνθρωπος. ἐπήγαγε γοῦν τὰ πρὸς τὸν θεὸν, τουτέστι τὰ πρὸς τὸν θεὸν ἐνεγκεῖν. ἐκεῖσε πολεμούμενοι ἦμεν φησὶ τῷ θεῷ, κατεγνωσμένοι, ἠχθρωμένοι. οὐδεὶς γὰρ ὁ προσοίσων ὑπὲρ ἡμῶν θυσίαν. εἰδεν ἡμᾶς ἐν τούτοις ὄντας, μὴ ἠλέη-

σεν, οὐ

σεν, οὐ καταφήσας ἡμῶν ἀρχιερέα, ἀλλ' αὐτὸς γενόμενος ἀρχιερεὺς, πῶς πιστὸς, ἐπήγαγεν, εἰς
» τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθε φησὶν αὐτὸς πειραθεὶς, δύναται
» τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. Παύου τοίνυν λέγε, μὴ δυτελές, μὴ ἀνάξιον δυ. ἐν ᾧ γὰρ
πέπονθε φησὶν αὐτὸς, περὶ τοῦ σαρκωθέντος ἐνταῦθα φησι, μὴ πρὸς πληροφορίαν τοῦ ἀκόντος
εἰρηκὼς, μὴ λέγε τοῦτο ἀσθένειαν. τοῦτέστι φησὶ, διὰ αὐτὸ τὸ πείρασιν ὧν ἐπάθομεν, ἵλεως ἡμῖν οὐκ
ἀγνοεῖ τὰ πάθη τὰ ἡμέτερα. οὐχ ὡς δεῖ μόνον οἶδεν, ἀλλὰ μὴ ὡς αὐτὸς ἔγνω διὰ τὸ πείρασ-
θῆς ἐπειράθη. ἔπαθε πολλά, οἶδε συμπάσχειν, καίτοιγε ἀπαθὴς ὢν θεὸς ἐστιν. ἀλλὰ τὸ σαρ-
κώσεως ἐνταῦθα δηλοῖ), ὡς αὖ εἰ ἔλεγε, μὴ αὐτὴ ἡ σὰρξ τοῦ λόγου, πολλὰ δεινὰ ἔπαθεν. οἶδε τί
ἐστι θλῖψις, οἶδε τί ἐστι πειρασμός, τοῦτο πάσχοντος οὐχ ἧττον ἡμῶν, μὴ γὰρ μὴ αὐτὸς ἔπαθε. τί οὖν
ἐστι τὸ δύναται) τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι; ὡς αὐτὸς εἴποι, μὴ πολλῆς προθυμίας ὀρέξει χεῖ
ρα, συμπαθὴς ἔσται. ἐπειδὴ γὰρ ἐβούλετο μεγάλῃ, μὴ πλέονες ἔχειν τῶν ἐξ ἐθνῶν, δείκνυσιν ἐν
τούτῳ πλέονες ἔχοντας, ἔνθα οὐδὲν κατέβλαπτε τοὺς ἐξ ἐθνῶν. ἐν ποίῳ δὴ τούτῳ; ὅπες ἐξ αὐτοῦ
ἐστιν ἡ σοφία, ὅπι ἐκείνων ἐπελάβετο πρῶτον, ὅπι ἐκεῖθεν ἀνέλαβε σάρκα. οὐ γὰρ ἀγγέλων φησὶ
λαμβάνει), ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ λαμβάνει), τιμᾷ μὴ τὴν παντοκράτορα διὰ τοῦ-
το, μὴ δείκνυσι, μὴ δι' ὅτι σπέρματος Ἀβραάμ; ἀναμιμνήσκει αὐτοὺς τοῦ πρὸς αὐτὸν γενομένης
ἐπαγγελίας τοῦ λεγούσης, σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην, διὰ τοῦτο μὴ
δείκνυσι τὴν ἐγγύτητα. τὸ ἐξ ἑνὸς εἶναι πάντας, ἀλλ' οὐ πολλὴ ἐκείνη ἴσως ἡ ἐγγύτης. ἔρχεται πάλιν
ἐπὶ ταύτην, μὴ ἐν διαπρέπει λοιπὸν τῇ οἰκονομίᾳ τῇ κατὰ σάρκα, μὴ φησὶν, ἣν μὲν μὴ αὐτὸ τὸ
θελῆσαι, μὴ γενέσθαι ἄνον, πολλῆς καθέμονίας, μὴ ἀγάπης. νῦν δὲ οὐ διὰ τοῦτο μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ τὰ
ἀθάνατα ἀγαθά. τὰ δι' αὐτοῦ ἡμῖν παραχθέντα. εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι γάρ φησι τὰς ἁμαρτίας
τοῦ λαοῦ. διατὶ μὴ εἶπε τὴν οἰκουμένης, ἀλλὰ τοῦ λαοῦ. τὰς γὰρ πάντων ἁμαρτίας ἀνήνεγκεν. ὅπ
τέως περὶ αὐτοῦ ἴσως ὁ λόγος αὐτῷ. ἐπεὶ μὴ ὁ ἄγγελος πρὸς τὸν ἰωσὴφ ἔλεγε, καλέσεις τὸ ὄνομα
αὐτοῦ ἰησοῦν. αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ. διὰ τοῦτο γὰρ, μὴ πρῶτον ἐδεῖ γενέσθαι, μὴ διὰ τοῦτο ἦλθεν,
ὥστε τούτους σῶσαι, μὴ τότε διὰ τούτων ἐκείνους, εἰ μὴ τοὐναντίον γέγονε. διὰ τοῦτο μὴ οἱ ἀπόστολοι
οὕτω θεν ἔλεγον. ὑμῖν ἀνασφήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ ἀπέστειλεν εὐλογοῦντα ὑμᾶς. μὴ πάλιν, ὑ-
μῖν ὁ λόγος τοῦ σῶσαι ἀπεστάλη. τὴν λύγένειαν ἐνταῦθα δείκνυσι τὴν ἰδιοποίητον, λέγων. εἰς τὸ ἱλά-
σκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. τέως οὕτως φησὶν, ὅπι γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ τὰς ἁμαρτίας πάντων
ἀφιείς, ἐδήλωσε μὴ ἐν τῷ παραλυτικῷ, εἰπών. ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι, μὴ ἐν τῷ βαπτί-
σματι. φησὶ γὰρ πρὸς τοὺς μαθητὰς, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζον-
τες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πρς, μὴ τοῦ γιοῦ, μὴ τοῦ ἁγίου πνς. ὅταν δὲ τὸ σαρκὸς ἐπιλάβηται) ὁ
παῦλος, πάντα λοιπὸν ταπεινὰ φθέγγεται οὐδὲν δεδοικώς. ὅρα γὰρ λοιπὸν τί φησιν.
» Ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον, μὴ ἀρχιερέα
» τῆς ὁμολογίας ἡμῶν ἰησοῦν χν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, ὡς μὴ μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴ-
» κῳ αὐτοῦ. Μέλλων αὐτὸν προτιθέναι τοῦ μωϋσέος κατὰ σύγκρισιν, εἰς τὸν τῆς ἀρχιερω-
σύνης νόμον ἤγαγε τὸν λόγον. οὐ γὰρ μικρὰν περὶ μωϋσέος δόξαν εἶχον ἅπαντες. καὶ προκα-
ταβάλλεται ἤδη τὰ σπέρματα τῆς ὑπεροχῆς. ἄρχεται μὲν οὖν ἀπὸ τῆς σαρκὸς, ἀνίσει
δὲ εἰς τὴν θεότητα, ἔνθα οὐκέτι σύγκρισις ἦν. ἤρξατο ἀπὸ τῆς σαρκὸς τέως τὸ ἴσον τιθέ-
ναι, μὴ φησὶν. ὡς καὶ μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. μὴ οὐ παρὰ τὴν ἀρχὴν δείκνυσι τὴν ὑ-

περοχὴν,

περοχὴν, ἵνα μὴ ἀποπηδήσῃ ὁ ἀκροατὴς, καὶ βυθεὼς ἐμφράξῃ τὰς ἀκοάς. εἰ γὰρ καὶ πιστοὶ ἦσαν, ἀλλ' ὅμως ἔτι πολὺ τὸ συνειδὸς εἶχον πρὸς μωϋσέα. πιστὸν ὄντα φησὶ τῷ ποιήσαντι αὐτόν. τί ποιήσαντι; ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα. οὐδὲν συντεῦθα περὶ οὐσίας φησὶν, οὐδὲ περὶ τῆς θεότητος, ἀλλὰ τέως περὶ ἀξιωμάτων ἀνθρωπίνων, ὡς καὶ μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. τουτέστιν ἐν τῷ λαῷ, ἢ ἐν τῷ ἱερῷ. ἐνταῦθα δὲ τὸ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ φησὶν, ὡς ἂν εἴ τις εἴποι περὶ τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ. καθάπερ τις ἐπίτροπος, καὶ οἰκονόμος οἰκίας, οὕτως ἦν ὁ μωϋσῆς τῷ λαῷ. ὅτι γὰρ οἶκον τὸν λαὸν φησὶν, ἐπήγαγεν. Οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς. τουτέστιν ἐν τῇ κτίσει αὐτοῦ ἐσμέν. εἶτα ὑπεροχή. Μείζονος γὰρ οὗτος δόξης παρὰ μωϋσῆν ἠξίωται. Πάλιν περὶ τῆς σαρκός. καθόσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτὸν, καὶ αὐτός φησι τῆς οἰκίας ἦν. καὶ οὐκ εἶπεν οὗτος μὲν γὰρ δοῦλος, ἐκεῖνος δὲ δεσπότης, ἀλλὰ ἁπλῶς ἅπαν θανόντως ἐνέφηνεν. εἰ οἶκος ἦν ὁ λαὸς, καὶ αὐτὸς δὲ τοῦ λαοῦ ἦν, καὶ αὐτὸς ἄρα τῆς οἰκίας ἦν. οὕτω γὰρ καὶ ἡμῶν ἔθος λέγειν. ὁ δεῖνα τῆς οἰκίας τῆς τοῦ δεῖνός ἐστιν. ἐνταῦθα γὰρ οἶκον οὐ τὸν ναὸν λέγει. οὐ γὰρ ὁ θεὸς αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἀλλ' ἄνθρωποι. ὁ δὲ ποιήσας αὐτὸν, ὁ θεός. τὸν μωϋσέα φησὶ, καὶ ὅρα πῶς δείκνυσι τὴν ὑπεροχὴν λαμβάνοντος. πιστὸς φησὶν ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὢν τοῦ οἴκου. τουτέστι τοῦ λαοῦ, πλείονα τιμὴν ἔχει τῶν ἔργων ὁ τεχνίτης, ἀλλὰ καὶ τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας, θεός. ὁρᾷς ὅτι οὐ περὶ τοῦ ναοῦ λέγει, ἀλλὰ περὶ παντὸς τοῦ λαοῦ; καὶ μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἦν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων. Ἰησοῦς δὲ καὶ ἀλλην ὑπεροχὴν ἔχει παρὰ τοὺς υἱούς, καὶ τῶν δούλων. ὁρᾷς ὅτι γνησιότητα μᾶλλον τῆς τοῦ υἱοῦ προσηγορίας αὐνίττεται; ὡς δὲ υἱὸς ἦν τὸν οἶκον αὐτοῦ. Εἰ δὲς πῶς ποιήματα, καὶ ποιητὴν διήγησαι; πῶς δοῦλον, καὶ υἱόν; καὶ ἐκεῖνος μὲν εἰς τὰ παρῳχηκότα, ὡς υἱὸς εἰσέρχεται, οὗτος δὲ ὡς δοῦλος. Οὗ οἶκός ἐσμεν τοῦ θεοῦ ἡμεῖς, ἐὰν περ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν. Ἐνταῦθα πάλιν αὐτοὺς προτρέπεται ἑστάναι γενναίως, καὶ μὴ καταπίπτειν. οἶκος γάρ φησιν ἐσόμεθα τοῦ θεοῦ, ὅπερ ἦν μωϋσῆς, ἐὰν περ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν. ὁ μέντοι ἀλλαχοῦ φησιν ἐν τοῖς πειρασμοῖς, καὶ καταπίπτων, οὐ καυχᾶται. ὁ αἰχμωτόμενος ὁ κρυπτόμενος, παῤῥησίαν οὐκ ἔχει. ὁ ἀλύων, οὐ καυχᾶται. εἶτα καὶ ἐγκωμιάζει αὐτοὺς λέγων. ἐὰν περ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν. δείκνυς ὅτι καὶ ἦρξαντο. δεῖ δὲ τοῦ τέλους, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἑστάναι, ἀλλὰ βεβαίαν ἔχειν τὴν ἐλπίδα ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, μὴ παρασαλευομένους ὑπὸ τῶν πειρασμῶν. Εἰ γὰρ περὶ τοῦ παντὸς τοῦ μὴ σαρκωθέντος φησὶν ἡ γραφὴ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δέκυψεν ὁ κύριος, καὶ εἶδε πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. τουτέστιν ἀκριβῶς πάντα κατέμαθε. καὶ πάλιν, καταβὰς ὀψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν συντελοῦνται. καὶ πάλιν, οὐ δύναται φέρειν ὁ θεὸς τὰς καινίας τῶν ἀνθρώπων. Τὸ πολὺ τῆς ὀργῆς ἐνδεικνυμένη ἡ θεία γραφὴ, πολλῷ μᾶλλον περὶ τοῦ χυ, τοῦ καὶ παθόντος ἐν σαρκὶ λέγεται ταῦτα. ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, τὴν θεῖαν πάντων εἶναι πιστοτέραν νομίζουσι πρὸς γνῶσιν, βούλεται δεῖξαι, ὅτι ὁ παθὼν, οἵδε τί πάσχει ἡ ἀνθρωπίνη φύσις. ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι. τὸ ὅθεν, ἀντὶ τοῦ διὰ τοῦτο φησί.

το φησί. κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι. μηδὲν οὖν ταῦτα ζητῆτε εἰ ἐκεῖ κέκληνται, ἐκεῖ ὁ μισθός, ἐκεῖ ἡ ἀνταπόδοσις. τί οὖν κατανόησατε τὸν ἀπόστολον, καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν χριστόν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. τί ὅτι πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν; τουτέστι, προνοϊκόν, προϊστάμενον τῶν αὐτοῦ, οὐκ ἐῶντα φέρεσθαι ἁπλῶς, ὡς καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. τουτέστι γνῶτε τίς ἐστιν ὁ ἀρχιερεύς, καὶ ποταπός, καὶ οὐ δείσετε παραμυθίας ἑτέρας, οὐδὲ παρακλήσεως. ἀπόστολον δὲ αὐτὸν λέγει, ἀφ' ὧν ἀπεστάλθαι, καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, τουτέστι τῆς πίστεως. καὶ οὐ τὸς λαὸν ἐγκεχείρισται, καθάπερ ἐκεῖνος προστασίαν λαοῦ, ἀλλὰ μείζονα, καὶ ὅσῳ μείζοσιν. εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων. τί λέγεις; μαρτυρίαν ἀνθρώπου λαμβάνει ὁ θεός; καὶ πάνυ. εἰ γὰρ οὐρανὸν μαρτύρεται, καὶ γῆν, καὶ βουνούς, λέγων ἀφ' τῶ προφήτου. ἄκουε οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ, ὅτι κύριος ἐλάλησε, καὶ ἀκούσατε φάραγγες θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῷ κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον ἀνθρώπους. τουτέστιν, ἵνα ὦσι μάρτυρες, ὅταν ἀναισχυντῶσιν αὐτοί. ἦ δὲ ὡς γός. ὁ μὲν γὰρ ἀλλοτρίων κήδεται, οὗτος δὲ τῶν αὐτοῦ. καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος. καλῶς εἶπε τῆς ἐλπίδος, ἐπειδὴ πάντα ἐν ἐλπίσιν ἦν τὰ ἀγαθά. οὕτω δὲ αὐτὴν δεῖ κατέχειν, ὡς ἤδη κεκτῆσθαι, ὡς ἤδη γεγενημένοις. διαβέβαιος φησὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος, καὶ ἑπάγει. μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν. τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν, καὶ δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. μὴ ἀφ' ἁλλωμεν ἤδη τοῖς παροῦσι. μὴ δὲ ἤδη ζητῶμεν τὰ μεταξὺ τὰ ἐπαγγελθέντα. ἐλπὶς γὰρ φησι βλεπομένη, οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ἐπειδὴ γὰρ μεγάλα ἐστὶ τὰ ἀγαθά, ἐν τῷ δὲ ταῦτα λαβεῖν οὐ δυνάμεθα αὐτὰ ἐν τῷ ἐπικήρῳ τούτῳ βίῳ. τίνος οὖν ἕνεκεν, καὶ προεῖπεν ἡμῖν, οὐ μέλλων αὐτὰ ἐντεῦθεν δίδωσιν; ἵνα τῇ ἐπαγγελίᾳ τὰς ψυχὰς ἀνακτήσηται, ἵνα τῇ ὑποσχέσει ῥώσῃ τὴν προθυμίαν, ἵνα ἀλείψῃ, καὶ διεγείρῃ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν, ἵνα δὴ πάντα τοῦτα γένηται.

Η' Δικόν.

Μὴ τίνων θορυβώμεθα, μηδεὶς ὁρῶν πονηροὺς εὐπραγοῦντας θορυβείσθω. οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν ἡ ἀνταπόδοσις, οὔτε τῆς πονηρίας, οὔτε τῆς ἀρετῆς. εἰ δέ που γίνεται, καὶ τῆς πονηρίας, καὶ τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' οὐχὶ καταξίαν, ἀλλ' ἁπλῶς ὡσανεὶ γεῦμα τῆς κρίσεως, ἵνα οἱ τὴν ἀναστάσει διαπιστοῦντες, κἂν ἐντεῦθεν σωφρονίζωνται. ὅταν οὖν ἴδωμεν πονηρὸν πλουτοῦντα, μὴ καταπίπτωμεν. ὅταν ἴδωμεν ἀγαθὸν κακῶς πάσχοντα, μὴ θορυβώμεθα. ἐκεῖ γὰρ οἱ στέφανοι, ἐκεῖ αἱ κολάσεις. καὶ ἄλλως δὲ οὐκ ἔστιν, οὔτε κακὸν, πάντη εἶναι κακὸν, ἀλλ' ὅτι τινὰ ἔχειν αὐτὸν καὶ ἀγαθά, οὔτε ἀγαθὸν πάντη ἀγαθὸν, ἀλλ' ἔχειν τινὰ καὶ ἁμαρτήματα. ὅταν οὖν δύπραγῇ ὁ πονηρὸς, ἐπὶ κακῷ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς. ἵνα γὰρ ἐκείνων τῶν ὀλίγων ἀγαθῶν ἀνταπόδοσιν ἐντεῦθεν λάβῃ, ἐκεῖ λοιπὸν τέλεον κολάζηται, τούτου χάριν ἐντεῦθεν ἀπολαμβάνει. καὶ ὁ μακάριος ἐκεῖνος μάλιστά ἐστιν ὁ ἐντεῦθεν κολαζόμενος, ἵνα πάντα ἀποθέμενος τὰ ἁμαρτήματα, εὐδόκιμος καὶ καθαρὸς ἀπῇ, καὶ ἀνυβύθυνος. καὶ οὗτος διδάσκων ἡμᾶς ὁ παῦλος φησίν. διαβέβαιον ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς, καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. καὶ πάλιν, παρέδωκα τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ. καὶ ὁ προφήτης φησίν, ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς κυρίου διπλᾶ τὰ

ἁμαρτήματα

ἁμαρτήματα. καὶ πάλιν ὁ δαβίδ. ἴδε τοὺς ἐχθρούς μου, ὅτι ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ ἐμέ, καὶ μῖσος ἄδικον ἐμίσησάν με, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου. καὶ πάλιν ἕτερος. κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ἐρρύσω δὸς ἡμῖν. πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν δείκνυσι τοὺς ἐπὶ τοὺς καλοὺς τὰς ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτων δίκας ἐν ζωῇ δα ἀπολαμβάνοντας. ποῦ δὲ τὰ γαθὰ πονηροὶ ἀπολαμβάνοντες ἐν ταῦθα, ἐκεῖ τέλεον κολάζονται, ἄκουε τοῦ ἀβραὰμ λέγοντος πρὸς τὸν πλούσιον. ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου, καὶ λάζαρος τὰ κακά. ποῖα ἀγαθά; ἐν ζωῇ θα γὰρ τὸ ἀπέλαβες, ἀλλὰ μὴ ἔλαβες εἰπών, δείκνυσι κατὰ ὀφειλὴν ἑκατέρους παθόντας, καὶ τὸν μὲν, ἐν δυπραγίᾳ, τὸν δὲ ἐν δυσπραγίᾳ γενόμενον, καὶ φησί. διαῤῥήδην οὕτος ἐν ζωῇ θα παρακαλεῖται. ὁρᾷς γὰρ αὐτὸν καθαρὸν ἁμαρτημάτων, καὶ σὺ ὁδυνᾶσαι. μὴ τοίνυν ἀλύωμεν, ὅταν δυπαθοῦντας ὁρῶμεν ἐν ταῦθα τοὺς ἁμαρτωλούς, ἀλλ' ὅταν κακῶς πάχωμεν αὐτοὶ, χαίρωμεν. ἁμαρτιῶν γάρ ἐστι πρᾶγμα ἔκπτωσις, μὴ ζητῶμεν αἴτιον. θλίψιν γὰρ ἐπηγγείλατο τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς ὁ χς. καὶ φησὶν ὁ παῦλος. πάντες οἱ θέλοντες ζῆν δυσεβῶς ἐν χριστῷ ἰησοῦ διωχθήσονται. οὐδεὶς γενναῖος ἀθλητὴς ἐν τῷ σκάμματι λουτρὰ ἐπιζητεῖ, καὶ πράτεξαν πλήθουσαν σιτίοις, καὶ οἴνῳ. ἔδιε οὐκ ἔστιν ἀθλητοῦ, ἀλλὰ βλακός. ὁ γὰρ ἀθλητὴς μάχεται πόνει, ἐλαίῳ, ἀκτῖνος δυρμότητι, ἱδρῶτι πολλῷ, θλίψει, καὶ γενοχωρίᾳ ἀγῶνος. οὕτος ἐστὶ, καὶ τοῦ ωυκτεύειν ὁ καιρός. οὐκοῦν καὶ τοῦ πραύματα λαμβάνειν, καὶ αἱμάτεσθαι, καὶ ἀλγεῖν. ἄκουσον τί φησιν ὁ μακάριος παῦλος. οὕτως ωυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δαίρων. πάντα τὸν βίον ἀγαγώνιον εἶναι νομίσωμεν, καὶ οὐδέποτε ἀνάπαυσιν ζητήσωμεν, οὐδέποτε θλιβόμενοι ξενοπαθήσομεν. εἰ πέρ μὴ δὲ ωύκτης, ὅτε ἐν ἀγῶνί ἐστιν, ξενοπαθεῖ. ἕτερος ἐστὶν ὁ τῆς ἀνέσεως καιρός. ἀλλὰ θλίψεως ἡμᾶς τελειωθῆναι δεῖ. εἰ καὶ μὴ διωγμός ὅτι, μὴ δὲ θλῖψις, ἀλλ εἰσὶν ἕτεραι θλίψεις, αἱ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡμῖν συμπίπτουσαι. εἰ δὲ ταῦτα οὐ φέρομεν, σχολῆγε ἐκείνας ἀνέγκωμεν αὖ. πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκεἴληφε φησὶν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος. δυχώμεθα μὲν οὖν τὸν θεὸν, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. εἰσελθόντες δὲ φέρωμεν γενναίως. ἐκεῖνο μὲν γὰρ σωφρόνων ἀνδρῶν, τὸ μὴ κινδύνοις ἐπιῤῥίπτειν ἑαυτούς, δῆλον δὲ γενναίων, καὶ φιλοσόφων. μήτε οὖν ἐπιῤῥίπτωμεν ἑαυτοὺς ἁπλῶς, θρασύτητος γαρ, μήτε ἀγόμενοι, καὶ τῶν πραγμάτων καλούντων ἀναδιδῶμεν, δειλίας γαρ, ἀλλ' ἐὰν μὲν τὸ κήρυγμα καλῇ, μὴ παραιτώμεθα. ἁπλῶς δὲ αἰτίας μὴ οὔσης, μήτε χρείας, μήτε ἀναγκης τῆς κατὰ θεοσέβειαν καλούσης, μὴ ἐπιτρέχωμεν. ἐπίδειξις γάρ ὅτι τὸ πρᾶγμα, καὶ φιλοτιμία περιττή. ἐὰν δέ τι τῶν τὴν δυσέβειαν παραβλαπτόντων γίνηται, κἂν μυρίους ὦσι θῆναι δέῃ θανάτους, μηδὲν παραιτώμεθα. μὴ προσκαλοῦ τοὺς πειρασμούς, ὅταν σοι τὰ κατὰ τὴν δυσέβειαν προχωρῇ ὡς ποθεῖς. τί περιττοὺς ἐπιῶσάσαι κινδύνους οὐδὲν κέρδος ἔχοντας; ζαῦτα λέγω, βουλόμενος ὑμᾶς φυλάττειν τοὺς νόμους τοῦ χριστοῦ. κελδύοντος δὲ χεῶδε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν, καὶ κελδύοντος τὸν ταυρὸν λαβόντας, ἀκολουθεῖν αὐτῷ. ζαῦτα μὲν γαρ οὐκ ἔστιν ἐναντία, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συμφάδοντα. σὺ μὲν γαρ οὕτω παρεσκδύασας, ὡς θρασύτητος γενναῖος, ἐν ζοῖς ὅπλοις ἔσο δίκαιος, νήφων ἐγρηγορὼς, ἀεὶ τὸν πολέμιον προσδοκῶν. πολέμους μέντοι, μὴ τίκτε. δεῖ γαρ οὐκ ἔστιν θρασύτητος, ἀλλὰ θασαστοῦ. ἐὰν δὲ ἡ τῆς δυσεβείας

σάλπιγξ

σάλπιγξ καλῇ, οὐ θέως ἐξιθι, καὶ καταφρόνησον τῆς ψυχῆς, καὶ ἐμβιβάσθητι μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας εἰς τοὺς ἀγῶνας, ῥῆξον τὴν φάλαγγα τῶν ἐναντίων. σύγκοψον τὸ πρόσωπον τοῦ διαβόλου. φῆσον τὸ πρόβατον. ἐὰν δὲ μηδὲν ἡ δυσέβεια παραβλάπτηται, μήτε πορθῇς τὰ ἡμέτερα δόγματα, κατὰ τὴν ψυχὴν λέγω, μὴ δὲ ἀναγκάζῃ τί ποιεῖν τῶν μὴ δοκούντων τῷ θεῷ, μὴ περιπίπτωμεν. αἱμάτων δεῖ γέμειν τὸν χριστιανοῦ βίον, αἱμάτων, οὐκ ἐν τῷ τὰ ἀλλότρια ἐκχεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ ἕτοιμον εἶναι τὸ ἑαυτοῦ ἐκχεῖν. μετὰ τοσαύτης τοίνυν προθυμίας τὸ ἴδιον αἷμα ἐκχέωμεν, ὅταν ὑπὲρ τοῦ χριστοῦ δέῃ, μεθ' ὅσης καὶ ὕδωρ τις ἐκχέῃ. καὶ γὰρ ὕδωρ ἐστὶ τὸ αἷμα περιῤῥέον τὸ σῶμα, καὶ μετὰ τοσαύτης δυκολίας τὴν σάρκα ἀποδυώμεθα, μεθ' ὅσης καὶ τὸ ἱμάτιον. δεῖ δὲ ἕτοιμοι ἐὰν μὴ χρήμασιν ὦμεν προσδεδεμένοι, καὶ μὴ οἰκίαις, καὶ μὴ προσπαθείᾳ, καὶ μὴ πάντων ὦμεν ἀπηρτημένοι. εἰ γὰρ οἱ τὸν φρατωτικὸν δεῖ βίον ζῶντες πᾶσιν ὑποτάσσονται, καὶ ἔνθα καὶ ὁ πόλεμος καλῇ, ἐκεῖ παραγίνονται, καὶ ὁδοιποροῦσι, καὶ πάντα μετὰ προθυμίας ὑπομένουσι, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς τοὺς τοῦ χριστοῦ φρατώτας οὕτω παρεσκευάσθαι χρὴ, καὶ παρατάττεσθαι πρὸς τὸν πόλεμον τῶν παθῶν. οὐκ ὄθεν διωγμὸς νῦν, μὴ δὲ γένοιτο γενέσθαι ποτὲ, ἀλλ' ἕτερος πόλεμός ἐστιν ὁ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας, ὁ τῆς βασκανίας, ὁ τῶν παθῶν. δεῖ τὸν πόλεμον διηγούμενος ὁ παῦλος φῇ. οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα, καὶ σάρκα. ἀεὶ οὗτος ὁ πόλεμος ἐνέστηκε. διὰ τοῦτο ἀεὶ ὡπλισμένους ἡμᾶς ἑφάνα βούλεται. φῆτε οὖν φησι τε ζωσάμενοι, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐνεφῶνησεν ἐπὶ καιροῦ, καὶ ἐνέφηνεν, ὅτι ἀεὶ δεῖ ὁπλίζεσθαι. πολὺς γὰρ ὁ πόλεμος δεῖ γλώσσης, πολὺς δ' ὀφθαλμῶν. δεῖ τοίνυν κατέχωμεν. πολὺς ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν. διὰ τοῦτο ἐκεῖθεν ἄρχεται καθοπλίζειν τὸν φρατιώτην τοῦ χριστοῦ. φῆτε γάρφησι περιζωσάμενοι τὴν ὀσφῦν ὑμῶν, καὶ ἐπήγαγεν. ἐν ἀληθείᾳ, διατὶ ἐν ἀληθείᾳ; ἐμπαιγμὸς γάρ ἐστι, καὶ ψεῦδος ἡ ἐπιθυμία. διὸ φησὶν ὁ προφήτης. αἱ ψυαμοὶ ἐπλήθυναν ἐμπαιγμάτων. οὐκ ἔστιν ἡδονὴ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ πικρὰ ἡδονῆς. περιζωσάμενοι φησὶ τὴν ὀσφῦν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ. τουτέστιν τῇ ἀληθινῇ ἡδονῇ, τῇ σωφροσύνῃ, τῇ κοσμιότητι. διὰ τοῦτο παραινεῖ, εἰ δοὺς τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀπόπαιν, καὶ βουλόμενος ἡμῶν τὰ μέλη πάντα περιτεφράχθαι. θυμὸς γάρφησιν ἄδικος οὐκ ἀθωωθήσεται. καὶ θώρακα καὶ ἡμᾶς περικεῖσθαι βούλεται, καὶ ἀσπίδα. θηρίον γάρ ἐστιν δυπόλως ἐμπηδῶν ὁ θυμὸς, καὶ μυρίων πραγμάτων ἡμῖν δέησει, πρὸς τὸ περιγενέσθαι, καὶ κατασχεῖν. καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἡμῖν δεῖ τὸ μέρος ὡς περ ἔκπινων λίθων τῶν ὀστέων ᾠκοδόμησεν ὁ θεὸς ἔρεισμα αὐτῷ περιθεὶς, ὥστε μὴ διαῤῥῆξαντα ποτὲ, μὴ δὲ διατεμόντα δυπόλως τὸν λιμναθαι ζῶον. ὦρε γάρ ἐστι φησὶ, καὶ ξάλη μεγάλη, καὶ οὐκ ἄν ἕτερον μέλος ταύτην τὴν βίαν ἀνάσχοιτο. λέγουσι δὲ καὶ ἰατρῶν παῖδες τούτου χάειν ὑστερῆσθαι τὸν πυθμένα τῆς καρδίας, ὥστε εἰς ἅπαλὸν αὐτὴν οὖσαν καθάπερ εἴς τινα ἀγγεῖον ἀναλομένην διανα πύεσθαι τὴν καρδίαν, ἀλλὰ μὴ εἰς τὸ ἀντίτυπον, καὶ σκληρὸν τὸ τόρνον καταβλάπτεσθαι τῇ ῥύμῃ τῶν αἱμάτων. δεῖ τοίνυν ὑμῶν θώρακος ἰσχυροῦ, ὥστε διαπαντὸς ἐν ἡσυχίᾳ δεῖ τὸ θηρίον διατρῖβειν. δεῖ δὲ ἡμῶν, καὶ περικεφαλαίας. ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖ τὸ λογιστικὸν τυγχάνει, καὶ ἀπὸ τούτου ἡ σωθῆναι δυνατὸν, ὅταν τὰ δέοντα γίγνωνται, ἢ ἀπολέσθαι ἔνι, διὰ τοῦτο φησὶ, καὶ περικεφαλαίαν

σωτηρίου.

σωτηρίου. ὁ γὰρ ἐγκέφαλος, φύσει μέν ἐστιν ἀπαλός. διὸ καὶ αὐτὸς καθάπερ τινὶ ὀχυράκῳ, τῷ βρέγματι καλύπτεται αὐτόθεν. πάντων δὲ ἡμῖν αὐτὸς γίνεται τῶν ἀγαθῶν, καὶ τῶν καλῶν, εἴτε τὰ δέοντα γνοὺς, εἴτε τὰ μὴ τοιαῦτα. καὶ οἱ πόδες δὲ καὶ αἱ χεῖρες, ὅπλων ἡμῖν δέονται. οὐχ αὗται αἱ χεῖρες, οὐδὲ οὗτοι οἱ πόδες, ἀλλὰ πάλιν οἱ τῆς ψυχῆς. αἱ μὲν μελετῶσαι τὰ δέοντα, οἱ δὲ, ἵνα πορεύωνται ἔνθα χρή. καθοπλίσωμεν τοίνυν ἑαυτοὺς οὕτω καὶ διανιστώμεθα περιγενέσθαι τῶν πολεμίων, καὶ λαβεῖν στέφανον ἀναδήσασθαι ὃν χρι-
στῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Λόγος, ς'.

» Διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύ-
» νητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ
» ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσα-
» ράκοντα ἔτη. προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ. αὐτοὶ δὲ
» οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν
» μου. Διαλεχθεὶς περὶ ἐλπίδος ὁ παῦλος, καὶ εἰπὼν, ὅτι οἶκος αὐτοῦ ἐσμὲν ἐὰν περ
τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν, δείκνυσι
λοιπὸν, ὅτι βεβαίως χρὴ προσδοκᾶν, καὶ ὅθεν πιστοῦται ἀπὸ τῶν γραφῶν. προσέχετε δέ. δυσπολώτερον γάρ πως αὐτὸ ἔφρασε, καὶ δυσκαταληπτότερον. διὸ χρὴ τὰ παρ' ἡμῶν εἰ-
πόντας, καὶ σωτόμως τὴν πᾶσαν ὑμᾶς ὑπόθεσιν διδάξαντας, οὕτως ἐπαφεῖναι τὸν λό-
γον τοῖς γεγραμμένοις. οὐκέτι γὰρ ἡμῶν δεηθήσεσθε, ἐὰν τὸν σκοπὸν μάθητε τὸν ἀποστολι-
κόν. περὶ ἐλπίδος λοιπὸν αὐτῷ ὁ λόγος, καὶ ὅτι χρὴ ἐλπίζειν τὰ μέλλοντα, καὶ ὅτι ἕνεκα τοῖς
ἐνζεῦθεν πονήσασι μισθός τις, καὶ καρπὸς, καὶ αὐάπαυσις. θέλει οὖν ἀπὸ τῆς προφήτου
δείκνυσι, καὶ τί φησί; διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ
ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέ-
ραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον
τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον ἀεὶ πλανῶν-
ται τῇ καρδίᾳ. αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου εἰ εἰσελεύ-
σονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. τρεῖς φησι καταπαύσεις εἶναι. μίαν τὴν τοῦ σαββάτου, ἐν
ᾗ ὁ θεὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ. δευτέραν τῆς παλαιστίνης, εἰς ἣν εἰσελθόν-
τες οἱ ἰουδαῖοι ἔμελλον ἀναπαύεσθαι ἀπὸ τῆς ταλαιπωρίας τῆς πολλῆς, καὶ τῶν πόνων.
τρίτην τὴν ὄντως ἀνάπαυσιν, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἧς οἱ τυχόντες ἀναπαύονται
ὄντως τῶν πόνων, καὶ τῶν μόχθων. τῶν τριῶν τούτων ἐνζεῦθεν μέμνηται. καὶ τίνος ἕνεκεν
περὶ τῆς μιᾶς διαλεγόμενος, τῶν τριῶν ἐμνημόνευσεν; ἵνα δείξῃ τὸν προφήτην περὶ τούτης
λέγοντα. περὶ μὲν γὰρ τῆς πρώτης, οὐκ εἶπε φησί. πῶς γὰρ τῆς πάλαι γεγενημένης; ἀλλ'
οὐδὲ περὶ τῆς δευτέρας τῆς ἐν παλαιστίνῃ. πῶς γάρ; οὐ γὰρ εἰσελεύσονται φησὶν εἰς τὴν
κατάπαυσίν μου. λείπεται δὴ τὴν τρίτην εἶναι ταύτην λοιπόν. ἀναγκαῖον δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν
ἀναπτύξαι, ὥστε σαφέστερον ποιῆσαι τὸν λόγον. ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῆς αἰγύπτου ἐξελθόν-
τες, καὶ πολλὴν ὁδὸν διανύσαντες, καὶ μυρία τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως λαβόντες τεκμήρια,
ἔν τε τῇ αἰγύπτῳ, ἔν τε τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ, ἔν τε τῇ ἐρήμῳ, ἠβουλήθησαν πέμψαι κατα-

σκόπους

σκόπους τοὺς διασπερῳομένους τὴν φύσιν τῆς γῆς. οἱ δὲ ἀπελθόντες, ἐπανῆλθον, τὴν μὲν χώραν θαυμάζοντες, καὶ γενναίων καρπῶν βύθορον εἶναι λέγοντες. ἀνθρώπων μέντοι ἀκαταμαχήτων εἶναι κατὰ τὴν χώραν, καὶ ἰσχυρῶν. οἱ δὲ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι, καὶ ἀναίσθητοι, δέον αὐτοὺς τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν μνησθῆναι, καὶ πῶς αὐτοὺς εἰς μέσον ἀπειλημμένους φρατοπέδων τοσούτων αἰγυπτιακῶν, ἐξήρπασε τῶν κινδύνων, καὶ τῶν λαφύρων αὐτῶν ἐποίησε κυρίους. καὶ πάλιν ἐν τῇ ἐρήμῳ πέτραν ἔρρηξε, καὶ τῶν ὑδάτων τὴν ἀφθονίαν ἐχαρίσατο, καὶ τὸ μάννα παρέσχε, καὶ τὰ ἄλλα θαυμάσια ἀπεργάσατο. καὶ πρὸς τοῦτο τῷ θεῷ, τούτων μὲν οὐδὲν ἐνενόησαν, ἅτε δὴ ὡς μηδενὸς γενομένου, οὕτω καταπλαγέντες, πάλιν εἰς αἰγυπτον φασὶν εἰσιέναι βουλόμεθα. ἐξήγαγε γάρφησιν ὧδε ὁ θεός, ὥστε ἀνελεῖν ἡμᾶς μετὰ παίδων, καὶ γυναικῶν. ὁ τοίνυν θεὸς ὀργιζόμενος, ὅπου οὕτω ταχέως ἐξέβαλον τὴν γενομένων μνήμην, ὤμοσε μὴ εἰσελθεῖν τὴν γενεὰν ἐκείνην τὴν τοσοῦτα εἰρηκυῖαν εἰς τὴν κατάπαυσιν, καὶ πάντες ἀπώλοντο ἐν τῇ ἐρήμῳ. ὅτε ὁ Δαβὶδ φησιν ὕστερον, καὶ μεταταῦτα, καὶ μετὰ τὴν γενεὰν τὴν ἐκείνων διαλεγόμενος ἔλεγεν, ὅπ σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ; τίς οὖν ἐστιν ἄλλη κατάπαυσις, ἀλλ' ἢ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἧς εἰκών, καὶ τύπος ἐστὶ τὸ σάββατον; εἶτα θεὶς τὴν μαρτυρίαν πᾶσαν. αὖτι δέ ἐστι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν. ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ. αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, τότε ἐπάγει. Βλέπετε μήποτε ἔσται ἐν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος. Ἀπὸ γὰρ σκληρότητος ἡ ἀπιστία γίνεται. καὶ καθάπερ τὰ σεσηπότα τῶν σωμάτων, καὶ σκληρὰ, οὐκ εἴκει ταῖς ἰατρῶν χερσὶν, οὕτω καὶ αἱ ψυχαὶ αἱ σκληρυνθεῖσαι, οὐκ εἴκουσι τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ. εἰκὸς γάρ ἐστιν, καὶ ἀπιστεῖν λοιπὸν, ὡς οὐκ ὄντων ἀληθῶν τῶν γενομένων. διαβάλλει φησί. βλέπετε μήποτε ἔσται ἐν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος. ἐπειδὴ γὰρ ὁ τῶν μελλόντων λόγος οὐκ ἔστιν οὕτω πιθανὸς, ὡς ὁ τῶν παρελθόντων, ἀναμιμνήσκει αὐτοὺς ἱστορίας, ἐν ᾗ πίστεως ἐδείχθησαν. εἰ γὰρ οἱ πατέρες ὑμῶν ἐπειδὴ οὐκ ἤλπισαν, ὥσπερ ἐχρῆν ἐλπίσαι, ταῦτα ἔπαθον, πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς. καὶ γὰρ πρὸς αὐτοὺς οὗτος ἐστὶν ὁ λόγος. τὸ γὰρ σήμερον φησὶν ἀεί ἐστιν, ἕως οὗ συνεστήκει ὁ κόσμος. Διὸ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις οὗ τὸ σήμερον λέγεται. Τουτέστιν οἰκοδομεῖτε ἀλλήλους. ἀνορθώσατε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ γένηται. Ἵνα μὴ σκληρυνθῇς ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. Ὁρᾷς ὅτι τὴν ἀπιστίαν ἡ ἁμαρτία ποιεῖ; ὥσπερ γὰρ ἡ ἀπιστία βίον πίκτει πονηρὸν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν εἰς βάθος ἔλθῃ κακῶν, καταφρονεῖ κατα-

φρονήσασα

φρονήσασα δὲ οὐδὲ πιστεύειν ἀνέχεται, ὥστε ἀπαλλάξαι φόβου ἑαυτήν. εἶτε γὰρ οὐκ ἔστι κύριος, οὐδὲ σωήσει ὁ θεὸς Ἰακώβ. καὶ πάλιν τὰ χείλη ἡμῶν, παρ' ἡμᾶς ἐστι. τίς ἡμῶν κύριος ἐστί; καὶ πάλιν. ἕνεκεν τίνος παρώργισεν ὁ ἀσεβὴς τὸν θεόν; καὶ πάλιν. εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἔστι θεός. διεφθάρησαν, καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασιν. οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, ὅτι ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ. τοῦ εὑρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ, καὶ μισῆσαι. καὶ ὁ κς δὲ αὐτὸς φησί. πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς. εἶτα ἐπάγει. Μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ. Τί ἔστι μέτοχοι γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ; μετέχομεν αὐτοῦ φησιν. ἐν ἐγενόμεθα ἡμεῖς, καὶ αὐτός. εἴπερ αὐτὸς μὲν κεφαλή. σῶμα δὲ ἡμεῖς, συγκληρονόμοι, καὶ σύσσωμοι, ἐν σῶμα ἐσμὲν ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. Ἐὰν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν. Τί ἔστιν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως; τὴν πίστιν. δι' ἧς ὑπεστήμεν, καὶ γεγενήμεθα, καὶ σωουσιώθημεν. ὡς ἄν τις εἴποι. φοβηθῶμεν μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ δοκεῖ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γὰρ ἐσμὲν εὐηγγελισμένοι ὥσπερ κἀκεῖνοι, ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκερασμένης τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασι. πῶς οὐκ ὠφέλησεν; εἶτα βουλόμενος αὐτοὺς φοβῆσαι, δείκνυσιν αὐτὸ ῥητῶς, δι' ὧν φησι. Τινὲς γὰρ ἀκούσαντες, παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ μωϋσέως. τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπαθήσασι, καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἐδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν; Εἰπὼν πάλιν τὴν μαρτυρίαν, καὶ τὴν ἐρώτησιν ἐπάγει. ὅπερ ποιεῖ τὸν λόγον σαφῆ. εἶτε γάρ φησι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τίνων μέμνηται φησὶ σκληρυνθέντων; τίνων δὲ ἀπειθησάντων; οὐ τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ λέγει. τοιοῦτόν ἐστιν, ἤκουσαν κἀκεῖνοι ὡς περ ἡμεῖς ἀκούομεν, ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος αὐτοῖς γέγονε. μὴ τοίνυν νομίσητε, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀκούειν τοῦ κηρύγματος ὠφεληθήσεσθε. ἐπεὶ κἀκεῖνοι ἤκουσαν, ἀλλ' οὐδὲν ἀπώναντο, ἐπειδὴ μὴ ἐπίστευσαν. οἱ οὖν περὶ χάλεβ, καὶ ἰησοῦ ἐπειδὴ μὴ συνεφώνησαν τοῖς ἀπιστήσασι, διέφυγον τὴν κατ' ἐκείνων ἐξενεχθεῖσαν τιμωρίαν. καὶ ὅρα πῶς θαυμαστῶς, οὐκ εἶπεν οὐ συνεφώνησαν, ἀλλ' οὐ συνεκράθησαν, τοῦτέστιν ἀσταστάστως διέστησαν, ἐκείνων πάντων μίαν, καὶ τὴν αὐτὴν γνώμην ἐχόντων. ἐν τούτῳ θαυμοι δοκεῖ, καὶ φασιν αἰνίττεσθαι. εἰσελευσόμεθα γάρ φησιν εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες. πόθεν δῆλον ῥητῶς, ἐπήγαγε. καθὼς εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. καὶ μὴν ῥητῶς οὐ τὸ ἡμᾶς εἰσελεύσεσθαι δηλωτικόν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ ἐκείνους μὴ εἰσελευθέναι. τί οὖν κωλύει δεῖξαι τέως ὅτι; ὥς περ ἡ κατάπαυσις ἐκείνη οὐ κωλύει ἑτέραν κατάπαυσιν λέγεσθαι, οὕτως οὐδὲ αὕτη τ νῦν. τέως οὖν θέλει δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἔτυχον ἐκεῖνοι τ καταπαύσεως. ὅτι γὰρ ῥητῶς λέγει, φησί.

Κεφ.δ'. Εἴρηκε γάρ που περὶ τ ἑβδόμης οὕτως, καὶ κατέπαυσεν ὁ θς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ παντὸς τ ἔργων αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτῳ πάλιν, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τ κατάπαυσίν μου. Ὁρᾷς πῶς

οὐ κωλύει

» οὐ κωλύει ἐκείνη ταύτην εἶναι κατάπαυσιν; Ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται φησὶ τινὰς εἰσελθεῖν εἰς
» αὐτήν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν, πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέ-
» ραν σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον, καθὼς προείρηται. Τί δέ ἐστιν ὃ
φησιν; Ἐπεὶ οὖν ὀφείλουσι φησίπινες εἰσελθεῖν, πάντες ἐκεῖνοι οὐκ εἰσῆλθον, ὅτι δὲ εἰσελθεῖν
χρὴ, καὶ δι' ἣν τινὰς εἰσελθεῖν, ἀκούσωμεν πόθεν δῆλον. ὅτι μετὰ τοσαῦτα ἔτη φησι,
λέγει πάλιν Δαβὶδ, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας
ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλά-
λει μετὰ ταῦτα ἡμέρας, δηλονότι ὡς μελλόντων τινῶν τεύξεσθαι τινὸς ἀμοιβῆς, ταῦτα φη
» σίν. Ἄρα ἀπολείπεται Σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Πόθεν; ἐκ τοῦ παραγγέλ-
λειν, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. οὐ γὰρ ἂν εἰ μὴ ἦν Σαββατισμός, ταῦτα παρήγ-
γελλοντο, οὐδὲ ἐκελεύοντο μὴ τὰ αὐτὰ ποιεῖν, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάθωσιν, εἰ μὴ ἔμελλον
τὰ αὐτὰ πείσεσθαι. πῶς δὲ ἔμελλον τὰ αὐτὰ πείσεσθαι οἱ τὴν παλαιὰν οἰκίαν ἔχοντες, εἰ
μὴ ἑτέρας ἦν κατάπαυσις; καὶ καλῶς συνεπέρανε τὸν λόγον. οὐ γὰρ εἶπε κατάπαυσις,
ἀλλὰ Σαββατισμός, τὸ οἰκεῖον ὄνομα, καὶ ᾧ ἔχαιρον, καὶ ἐπέτρεχον. Σαββατισμὸν τὴν
βασιλείαν καλῶν, ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Σαββάτῳ πάντων μὲν τῶν πονηρῶν ἀπέχεσθαι κελεύει.
ἐκείνας δὲ μόνας γίνεσθαι τὰς πρὸς λατρείαν Θεοῦ, ἅπερ οἱ ἱερεῖς ἐπετέλουν, καὶ ὅσα ψυ-
χὴν ὠφελεῖ, καὶ μηδὲν ἕτερον, οὕτω καὶ τότε, ἀλλ' οὐδὲ οὐχ οὕτως εἶπεν, ἀλλὰ πῶς;
» Ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ
» ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός. Ὥσπερ ὁ Θεὸς κατέπαυσε φησὶν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ,
οὕτως ὁ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ ἀναπαύσεως αὐτοῖς ὁ λόγος
ἦν, καὶ δῆλον ἐπεθύμουν ἀκοῦσαι πότε ἔσται, εἰς δῆλον τὸν λόγον κατέκλεισε. τὸ δὲ σήμερον,
ὥστε μὴ ἀπελπίζειν αὐτούς. παρακαλεῖτε φησὶν ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ταύτῃ καὶ ἂν
τις ἡμαρτηκὼς ᾖ, ἕως οὗ ἡ τὸ σήμερον, ἐλπίδας ἔχει. μηδεὶς τοίνυν ἀπογινωσκέτω ἕως οὗ
ζῇ. μάλιστα μὲν δεῖ φησι, μὴ δὲ ἕτω καρδίαν πονηρὰν ἀπιστίας. εἰ δὲ καὶ γένοιτο, μηδεὶς
ἀπογινωσκέτω, ἀλλὰ ἀναλαμβανέτω ἑαυτόν. ἕως γὰρ ἐσμὲν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, τὸ σή-
μερον ἔχει καιρόν. ἐνταῦθα δὲ οὐ τὴν ἀπιστίαν μόνον λέγει, ἀλλὰ καὶ τοὺς γογγυσμούς.
ὧν τὰ κῶλα φησὶν ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ. εἶτα ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι ἁπλῶς τῆς ἀναπαύσεως
» ἀποστερηθήσονται μόνον, ἐπάγει καὶ κόλασιν εἰπών. Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐ-
» νεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ
» ψυχῆς, καὶ πνεύματος ἁρμῶντε, καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων, καὶ ἐννοιῶν καρ
» δίας. Ἐνταῦθα περὶ τῆς γεέννης διαλέγεται, καὶ περὶ τῆς κολάσεως, εἰς τὰ κρυπτὰ δὲ
φησι διϊκνεῖται τῆς καρδίας τῆς ἡμετέρας, καὶ διατέμνει τὴν ψυχήν. οὐ κῶλα ἐπιτρέπειν
ἐνταῦθα, οὐδὲ γῆς ἀποστερηθῆναι καθάπερ ἐκεῖ, ἀλλὰ βασιλείας οὐρανῶν, καὶ γεέν
» νῃ παραδοθῆναι αἰωνίῳ, καὶ κολάσει ἀθανάτῳ, καὶ τιμωρίᾳ. Ἀλλὰ πα-
» ρακαλεῖτε ἑαυτούς. Ὅρα τὸ ἥμερον, καὶ προσηνές. οὐκ εἶπεν ἐπιζημιοῦτε, ἀλ-
λὰ παρακαλεῖτε. οὕτως ἡμᾶς χρὴ τοῖς ἀπὸ θλίψεως γενοχωρουμένοις προσφέρε-
σθαι. δῆλον καὶ Θεσσαλονικεῦσι γράφων φησί. νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους. παραμυθεῖ-
τε τοὺς ὀλιγοψύχους, οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τί; παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέ-

χεσθε τῶν ἀσθενῶν. μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας, τουτέστι μὴ ἀπελπίσητε, μὴ ἀπογνῶτε. τὸν γὰρ ἀπὸ θλίψεως τενοχωρούμενον ὁ μὴ παρακαλῶν, σκληρότερον ποιεῖ. ἵνα μὴ σκληρυνθῇ ἐξ ὑμῶν τις φησὶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας, ἤτοι τὴν ἀπάτην τοῦ διαβόλου φησίν. ἀπάτη γάρ ἐστιν ὄντως τὸ μηδὲν περὶ τῶν μελλόντων προσδοκᾶν, τὸ νομίζειν, ὅτι ἀνδύνατα ἔσται τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅτι τῶν πεπραγμένων ἡμῖν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ οὐ δώσομεν δίκας, οὐδὲ ἔσται ἀνάστασις, ἢ ἕτερός τις ἀπάτη ἐστίν, ἢ ἀναλγησία, ἢ ἀπόγνωσις. τὸ γὰρ λέγειν τί λοιπόν, ἄπαξ ἥμαρτον, οὐκέχω ἐλπίδα τοῦ ἀνακτήσασθαι ἑαυτόν, ἀπάτη ἐστίν. εἶτα ἐλπίδας αὐτοῖς ἐντίθησι λέγων. μέτοχοι γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ, μονονουχὶ λέγων. ὁ οὕτως ἡμᾶς ἀγαπήσας. ὁ τοσοῦτον καταξιώσας, ὥστε αὐτοῦ σῶμα ποιῆσαι, οὐ περιόψεται ἀπολλυμένους. ἐννοήσωμέν φησι τίνων κατηξιώθημεν. ἡμεῖς καὶ ὁ χς, ἓν ἐσμέν. μὴ δίκαιον ἀπιστῶμεν αὐτῷ, καὶ πάλιν ἐκεῖνο αἰνίττεται τὸ εἰρημένον ἑτέρωθι, ὅτι εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. δῆλον γάρ ὅτι μέτοχος γεγόναμεν, τῶν αὐτῶν μετέχομεν ὧν ὁ χς. προετρέψατο ἀπὸ τῶν χρηστῶν. μέτοχοι γὰρ ἐσμέν φησι τοῦ χριστοῦ. εἶτα πάλιν ἀπὸ τῶν συνθρωπῶν, φοβηθῶμεν μήποτε καταλειπομένης ἀπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. ἐκεῖνο γὰρ δῆλον, καὶ ὡμολογημένον ἐστίν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. ὁρᾷς ὅτι οὐ δεῖ τὸν θεὸν ἀπαιτεῖν δύνασθαι, ἀλλ' αὖτε προῖσται, αὖτε μὴ, πιστεύειν αὐτῷ; ἐκείνοις γοῦν ἐγκαλεῖ νῦν, ὅτι ἐπείρασαν τὸν θεόν. ὁ γὰρ βουλόμενος ἀποδείξεις λαβεῖν, ἢ τῆς δωρεᾶς, ἢ τῆς προνοίας, ἢ τῆς κηδεμονίας αὐτοῦ, οὐ πιστεύει, οὔτε δωρεὰν αὐτὸν εἶναι, οὔτε φιλάνθρωπον. δῆλον καὶ πρὸς τούτους γράφων αἰνίττεται. βουλόμενος ἴσως ἤδη τῆς δωρεᾶς αὐτοῦ, καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτῶν προνοίας τὴν ἐξέτασιν, καὶ τὸν ἔλεγχον λαβεῖν ἐν τοῖς πειρασμοῖς. ὁρᾷς ὅτι ἀπὸ ἀπιστίας παντοῦ ὁ παροξυσμὸς, καὶ ὁ παροργισμός; τί οὖν φησιν; ἆρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. ὅρα δὲ πῶς ὅλον τὸν λόγον σωρηδὸν συνελογίσατο. ὥμοσε φησὶ τοῖς προτέροις μὴ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν κατάπαυσιν, καὶ οὐκ εἰσῆλθον. εἶτα μετ' ἐκείνους χρόνῳ πολλῷ ὕστερον διαλεγόμενος τοῖς ἰουδαίοις, φησί. μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν. δηλονότι ἐστὶν ἄλλη ἀνάπαυσις. περὶ μὲν γὰρ τῆς παλαιστίνης οὐκέχομεν εἰπεῖν. εἶχον γὰρ αὐτήν. περὶ δὲ τῆς ἑβδόμης οὐκ ὄφελον εἰπεῖν. οὐ γὰρ δήπου περὶ ταύτης διελέγετο τῆς πάλαι γεγενημένης. ἆρα ἑτέραν τινὰ αἰνίττεται τὴν ὄντως ἀνάπαυσιν.

Ἡ ἀπόν.

Ὄντως γὰρ ἐκείνη ἐστὶν ἀνάπαυσις, ἐν ᾗ οὐκ ἔστιν ὀδύνη, λύπη, καὶ στεναγμὸς, ἐν ᾗ οὐδὲ φροντίδες, οὐδὲ πόνοι, οὔτε ἀγωνία, οὔτε φόβος καταπλήττων, καὶ σείων τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ μόνος ὁ τοῦ θεοῦ φόβος ἡδονῆς πλήρης ὤν. οὐκ ὄντιν ἐκεῖ, ἐν ᾗ δρῶσι τοὺς προσώπους φαγεῖν τὸν ἄρτον σου, οὐδὲ ἄκανθαι, καὶ τρίβολοι. οὐκέτι ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποφορά σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει. πάντα εἰρήνη, χαρὰ, εὐφροσύνη, ἡδονὴ, ἀγαθωσύνη, πραότης. οὐκ ὄντιν ἐκεῖ ξηλοτυπία, βασκανία, οὐ νόσος, οὐ θάνατος οὗτος ὁ τοῦ σώματος, οὐκ ἐκεῖνος ὁ τῆς ψυχῆς, οὐκ ὄντι σκότος, οὔτε νύξ. πάντα ἡμέρα, πάντα φῶς, πάντα ἡμέρα, λαμπρά. οὐκ ὄντι λαβεῖν, οὐκ ὄντι κόρον λαβεῖν, ἀεὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ τῶν ἀγαθῶν διατελέσομεν, βούλεσθε δῶρα, καὶ εἰκόνα ὑμῖν τῆς ἐκεῖ καταστάσεως; οὐκ ὄντι δωρατόν.

πλὴν ἀλλ' ὅμως

πλὴν ἀλλ' ὅμως, ὡς ἐλωα τὸν, πειράσομαι ὑμῖν δοῦναί τινα εἰκόνα. ἀναβλέψωμεν εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅταν μηδενὸς ἀνοχλοῦντος νέφους φαίνῃ τὸν ἑαυτοῦ στέφανον, εἶτα πρὸς τὸ κάλλος τῆς ὄψεως αὐτοῦ πολλὰ διαπετάσαντες χρόνον, ἐννοήσωμεν ὅτι καὶ ἐδαφος ἐξομεν οὐ τοιοῦτον μὴν ὂν, ἀλλὰ τοσοῦτῳ γινόμενον κάλλιον, ὅσῳ τῶν πηλίνων ὀρόφων ὁ χρυσοῦς. καὶ τὸν μετ' ἐκεῖνον πάλιν τὸν ἀνώτερον ὄροφον, εἶτα τοὺς ἀγγέλους, τοὺς ἀρχαγγέλους, τοὺς ἀοιδίμους τῶν ἀσωμάτων ἑλωάμεων, αὐτὰ τοῦ θεοῦ τὰ βασίλεια, τὸν θρόνον τὸν παντοκράτορικὸν, ἀλλ' οὐκ ἀχνέι ὅπερ ἔφλω ὁ λόγος παρασῆσαι τὸ πᾶν. πείρασι χρέα, καὶ τῆς μὲν πείρασι γνώσεως. πῶς οἴεσθε εὐπέμοι τὸν ἀδὰμ εἶναι ἐν τῷ παραδείσῳ, πολὺ βελτίων ἐστὶν ἐκείνης αὖ πι ἡ διαγωγὴ, ὅσῳ τῆς γῆς ὁ οὐρανός. πλὴν ἀλλὰ καὶ ἑτέραν εἰκόνα ἐπιζητήσωμεν. εἰσωέρι τὸν βασιλεύοντα νεῶ, πάσης τῆς οἰκουμένης κρατῆσαι, εἶτα μήτε ὕδωρ πολέμων, μήτε ὕδωρ φροντίδων ἀνοχλεῖσθαι, ἀλλὰ πηδᾶσθαι μόνον, καὶ τρυφᾶν, καὶ πολλοὺς μὲν ἔχειν φόρους, πάντοθεν δὲ τὸ χρυσίον αὐτῷ ἐπιρρεῖν καὶ ἀπόβλεπτον εἶναι, ποίαν οἴεσθε ἔχειν αὐτὸν ψυχήν, εἰ τοὺς πολέμους τοὺς πανταχοῦ τῆς γῆς, πεπαυμένους ἑώρας; τοιοῦτον ζῷον ἔφαμ. μᾶλλον δὲ οὔπω καὶ τῆς εἰκόνος ἐφικόμην ἐκείνης. διὸ χρὴ καὶ ἑτέραν ἐπιζητῆσαι, ἐννόησον δήμοι. ὥσπερ γὰρ παιδίον βασιλικὸν, ἕως μὲν αὖ ἐν τῇ μήτρᾳ ᾖ, οὐδενὸς ἐπαναθάνεται, εἰ δὲ συμβαίη ἄφνω ἐξελθόντα ἐκεῖθεν ἵππον τὸν θρόνον ἀνελθεῖν τὸν βασιλικὸν, μὴ πρέμα, ἀλλ' ἀθρόον πάντα προσλαβεῖν, οὕτως ἐστὶν ἡ κατάστασις αὕτη κἀκείνη. εἴτις δεσμώτης μυρίας παθὼν κακὰ, ἀθρόον ἵππον τὸν βασιλικὸν ἁρπαγῇ θρόνον, ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἀφικόμην ἀκριβῶς τῆς εἰκόνος. ἐν τοῦτο μὲν γὰρ ἂν αὖτις ἐπιτύχῃ καλῶν, κἂν αὐτὸν εἰ ποις τὸν βασιλείαν, παρὰ τὸν πρώτην ἡμέραν ἀκμάζοντα ἔχει τὸν πόδον, καὶ παρὰ τὸν δευτέραν, καὶ τὸν τρίτην, χρόνου δὲ προϊόντος, μένει μὲν ἐν ἡδονῇ, οὐ τοσαύτῃ δέ. λήγει γὰρ ὕδωρ τῆς σωτηρίας ἀεὶ οἵα αὖ ἦ, ἐκεῖ δὲ οὐ μόνον οὐ μειοῦται, ἀλλὰ καὶ ἐπιδίδωσιν. ἐννόησον γὰρ ὅσον ἐπὶ ψυχῶν ἀπελθοῦσαν ἐκεῖ, μηκέτι τέλος προσδοκᾶν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων μεταβολῶν, ἀλλὰ ἐπίδοσιν, καὶ ζωὴν τέλος οὐκ ἔχουσαν, πάντες μὲν κινδύνου πάσης δὲ ἀδυμίας, καὶ φροντίδος ἀπηλλαγμένην, μέσην δ' ἀδυμίας, καὶ μυρίων ἀγαθῶν. εἰ γὰρ εἰς πεδίον ἐξιόντες, ἔνθα σκιὰς ὁρῶμεν ἐραζιωτῶν ἐκπαρασκευασμάτων πεπυκνωμένας, καὶ δένδρα, καὶ κρανία, καὶ ὀμφαλοὺς ἀπίδων λάμποντας, μετέωροι γινόμεθα τῷ θαύματι. εἰ δὲ τὸν βασιλέα συμβαίη μέσον ἰδεῖν πρέχοντα, ἢ καὶ ἵππον ἐλαύνοντα μετὰ ὅπλων χρυσῶν, τὸ πᾶν ἔχειν νομίζομεν, τί οἴει ὅταν τῶν ἁγίων τὰς σκιὰς τὰς αἰωνίους ἐν τῷ οὐνῷ πεπηγάσι, δέξονται γὰρ ὑμᾶς φησιν εἰς τὰς αἰωνίους αὐτῶν σκιάς, ὅταν αὖτ' ἔκαστον ὑπὲρ τὰς ἀκτῖνας τὰς ἡλιακὰς λάμποντα ἴδοις, οὐκ ἀπὸ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς δόξης ἐκείνης, ἧς τὰς μαρμαρυγὰς ἀνίνος ὀφθαλμὸς οὐ δύναται ἰδεῖν. καὶ ζῶντα μὲν τὰ ἀνὼ. τί δ' αὖ πις εἴποι τὰς χιλιάδας τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀρχαγγέλων, τῶν χερουβὶμ, τῶν σεραφὶμ, τῶν θρόνων, τῶν κυριοτήτων, τῶν ἀρχῶν, τῶν ἐξουσιῶν, ὧν τὸ κάλλος ἀμήχανον πάντα νοῦν ὑπερβαίνον; ἀλλὰ γὰρ μέχρι τίνος οὐ παύσομαι διώκων ἀνίχνητα; οὔτε γὰρ ὀφθαλμὸς εἶδε φησιν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. οὐκοῦν οὐδὲν ἐλεεινότερον τοῦ ἀποτυγχάνοντος, οὔτε μακαριώτερον τοῦ ἐπιτυγχάνοντος. γενώμεθα δὴ τοῦ μακαρίων ἡμεῖς, ἵνα ἐπιτύχωμεν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν χῷ ἰῦ τῷ κῷ ἡμῶν.

Λόγος, ζ'.

» Σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγ
» ματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶ
» σαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς, καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε, καὶ
» μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων, καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον
» αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ, καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.

Μέγα πίστις καὶ σεῖον, καὶ ζαύπις αὖθυ οὐκέτι σωθῆναι ποτέ. ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖ καθ' ἑαυτὴν τὸ
το ἐργάσασθαι, ἀλλὰ δεῖ καὶ πολιτεύασθαι ὀρθῶς. ὅθεν διαζώσας, καὶ παῦλος τοῖς ἤδη τῶν
μυστηρίων καταξιωθεῖσι παραινεῖ λέγων. σπουδάσωμεν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατά-
παυσιν. σπουδάσωμεν φησὶν, ὡς οὐκ ἀρκούσης τῆς πίστεως, ἀλλ' ὀφείλοντος προστεθῆναι καὶ
τὸν βίον, καὶ πολλῆς τῆς σπουδῆς γίνεσθαι. δεῖ γὰρ ὄντως καὶ πολλῆς σπουδῆς, ὥστε ἀνελ
θεῖν εἰς τὸν οὐρανόν· εἰ γὰρ γῆς οὐκ ἠξιώθησαν οἱ τοσαῦτα ταλαιπωρηθέντες ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ
γῆς τυχεῖν οὐκ ἠδυνήθησαν· ἐπειδὴ ἐγόγγυσαν, καὶ ἐπειδὴ ἐπόρνευσαν· πῶς τῶν οὐρανῶν
ἡμεῖς καταξιωθησόμεθα ἀδιαφόρως ζῶντες, καὶ ῥᾳθύμως; δεῖ τοίνυν ἡμῖν πολλῆς σπου-
δῆς. καὶ ὅρα οὐ μέχρι τούτου τὴν ζημίαν μόνον μέχρι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν. οὐ γὰρ εἶπε σπου
δάσωμεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐκπέσωμεν τοσούτων ἀγαθῶν· ἀλλ' ὁ μά-
λιστα τοὺς ἀνοήτους διεγείρει, τοῦτο προσέθηκε. ποῖον δὴ τοῦτο; ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδεί
γματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. τί ὅτι τοῦτο; τουτέστιν ἵνα τὸν νοῦν ἔχωμεν ἐκεῖ, τὴν ἐλπίδα, τὴν
προσδοκίαν, ἵνα μὴ ὁμοίως ἐκπέσωμεν. ὅπερ γὰρ ἐκπεσούμεθα, τὸ ὑπόδειγμα δηλοῖ, μὴ ἐν
τῷ αὐτῷ φησιν. εἶτα ἵνα μὴ ἀκούων ἐν τῷ αὐτῷ, τὴν αὐτὴν εἶναι νομίσῃς ζημίαν, ἄκου
σον τί ἐπάγει. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δί
στομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε, καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε, καὶ μυελῶν, καὶ κριτι
κὸς ἐνθυμήσεων, καὶ ἐννοιῶν καρδίας. δείκνυσι καὶ ζῶν θαι, ὅτι καὶ ἐκείνα αὐτὸς εἰργάσατο
ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, καὶ ζῇ, καὶ οὐκ ἐξέβεσθη. μὴ τοίνυν ἐπειδὴ λόγον ἤκουσας, ἁπλῶς νομίσῃς.
μάχαιράσ γάρ ὅτι φησὶ τομώτερος. ὅρα τὴν συγκατάβασιν, καὶ ἐντεῦθεν σκόπει, τίνος ἕνε
κεν ἐδείσθησαν καὶ οἱ προφῆται εἰπεῖν μάχαιραν, καὶ τόξον, καὶ ῥομφαίαν. ἐὰν μὴ ἐπι-
γράφῃτε φησὶ, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ σιλβώσει. τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε, καὶ ἡτοίμασεν αὐτό.
εἰ γὰρ νῦν μὴ τοσοῦτον χρόνον, καὶ τελείωσιν, οὐ δύναται τῷ τοῦ λόγου ὀνόματι καταπλῆ-
ξαι μόνον, ἀλλὰ δεῖται τούτων τῶν ῥητῶν, ἵνα δείξῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς συγκρίσεως, πολ
λῷ μᾶλλον τότε. διϊκνούμενος φησὶν ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς, καὶ πνεύματος. τί ὅτι τοῦτο; φοβερώτερόν τι
ἡνίξατο, ἢ ὅτι τὸ πνεῦμα διαιρεῖ ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἢ ὅτι καὶ αὐτῶν τῶν ἀσωμάτων διϊκνεῖται.
οὐ καθὼς ἡ μάχαιρα μόνον τῶν σωμάτων. δείκνυσιν ἐνζωῦσα, ὅτι καὶ ψυχὴ κολάζεται, μὴ
ὅτι τὰ ἐνδότατα διερευνᾶται, ὅλον δι' ὅλου διϊκνουμένη τὸν ἄνθρωπον, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων,
καὶ ἐννοιῶν καρδίας. καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. ἐνζωῦσα αὐτὸς μάλιστα
ἐφόβησε. μὴ γὰρ εἴ ἔπι φησὶν ἐν τῇ πίστει ἑστήκατε, μὴ μὴ πληροφορίασθε, αὐτὸς τὰ
ἐν καρδίᾳ κρίνει. ἐκεῖ γὰρ διαβαίνει, καὶ κολάζων, καὶ ἐξετάζων. μὴ τί λέγω περὶ ἀνθρώπων φησὶ;
κἂν γὰρ ἀγγέλους εἴποις, κἂν ἀρχαγγέλους, κἂν τὰ χερουβὶμ, κἂν τὰ σεραφὶμ, κἂν οἱανδήποτε κτίσιν, πάντα ἐκκεκάλυπται τῷ ὀφθαλμῷ ἐκείνῳ, πάντα δῆλα ἐστὶ, καὶ φανερά.

οὐδὲν ὅτι

οὐδὲν ὅτι τὸ λαθεῖν αὐτὸν δυνατόν. πάντα γυμνὰ, καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. τί δέ ὅτι τετραχηλισμένα; ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν δερμάτων τῶν ἀπὸ ἱερείων ἐξελκομένων, ὥσπερ ἐκεῖνα ἐπειδὰν σφάξασιν ἀπὸ τῆς σαρκὸς παρελκύσῃ τὸ δέρμα, πάντα τὰ ἔνδον ἀποκαλύπτεται, καὶ δῆλα ποιεῖ τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς, οὕτω καὶ τῷ θεῷ δῆλα πρόκειται πάντα. σὺ δέμοι θέα, πῶς ἀεὶ τῶν σωματικῶν εἰκόνων δεῖται, ὅπερ ἰῶ τῆς ἀσθενείας τῶν ἀκουόντων. ὅτι γὰρ ἀσθενεῖς ἦσαν, ἐδήλωσεν εἰπὼν νωθροὺς αὐτοὺς εἶναι χρείαν ἔχοντας γάλακτος, οὐ τροφῆς πρεφῆς. πάντα γυμνά φησι, καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. τί δέ ἐστιν ἐν τῷ αὐτῦ ὑποδείγματι τῆς ἀσθενείας; ὡς αὖ τις εἴποι. διατὶ οὐκεῖσθεν ἐκεῖνοι τὴν γῆν; ἔλαβον ἀρραβῶνα τῆς τῦ θεοῦ δυνάμεως, δέον τῷ φόβῳ πιστεῦσαι, πλέον ἐνδόντες, καὶ μὴ δὲν μέγα περὶ τῦ θεοῦ φαντασθέντες, καὶ ὀλιγοψυχήσαντες, οὕτως ἀπώλοντο. ὅτι δὲ δὲ καὶ ἕτερόν τι εἰπεῖν. οἷόν τι πλέον ἀνύσαντες τῆς ὁδοῦ, ὅτε πρὸς αὐταῖς ταῖς θύραις ἐγένοντο, πρὸς αὐτῷ τῷ λιμένι, κατεπονήθησαν. διὸ καὶ περὶ ὑμῶν δέδοικα φησί. τουτέστιν ἐν τῷ αὐτῷ ὑποδείγματι τῆς ἀσθενείας. ὅτι γὰρ καὶ οὗτοι πολλὰ ἔπαθον, ὕστερον αὐτοῖς μαρτυρεῖ λέγων. ἀναμνήσθητε τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. μηδεὶς οὖν ὀλιγοψυχείτω, μηδὲ πρὸς τὸ τέλος ἀπαρρησιάζηται καταπαλαίετω. εἰσὶ γὰρ εἰσὶν οἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν μὲν μὴ ἀνεμαζούσης προθυμίας προσβάλλουσιν, ὕστερον δὲ μικρὸν τῷ πάντι προσθεῖναι μὴ βουληθέντες, τὸ πᾶν ἀπώλεσαν. ἵνα οἱ πρόγονοι ταυσθεῦσαι ὑμᾶς μὴ τοῖς αὐτοῖς πταῖσαι, μήτε αὐτά παθεῖν, ἅπερ ἔπαθον. διὸ ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ ὑποδείγματι τῆς ἀσθενείας. μὴ ἐκλυώμεθα φησίν. ὁ καὶ πρὸς τῷ τέλει λέγει, τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε. ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι φῇ πταῖσαι. διὸ γὰρ πταῖσαι ὄντως ἐστίν. εἶτα ἵνα μὴ ἀκούσας, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πταίσῃ, τὸν αὐτὸν θάνατον ὑπολάβῃς, ὃν περ κἀκεῖνοι ὑπέμειναν, ὅρα τί φῇ. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον. πάσης γὰρ μαχαίρας χαλεπώτερον εἰς τὰς ζύτων ἐμπίπτει ψυχὰς ὁ λόγος, πληγὰς ἐργαζόμενος χαλεπὰς, καὶ καιρίας δίδωσι τομάς. καὶ τούτων τὴν ἀπόδειξιν οὐδεῖται παρασχεῖν, οὐδὲ κατασκευάσαι, ἔχων οὕτω τὴν δίηγησιν φοβερὰν. ποῖος γὰρ πόλεμος ἐκείνους ἀπώλεσε φῇ; ποία μάχαιρα; καὶ οὐχ ἁπλῶς αὐτόματοι κατέπεσον. μὴ δὲ γὰρ ἐπειδὴ μὴ ἐπάθομεν τὰ αὐτὰ, ἀμελήσωμεν, μέχρις οὗ τὸ σήμερον λέγεται, ἔξεστιν ἡμῖν ἀνακτήσασθαι. ἵνα γὰρ μὴ τὰ τῆς ψυχῆς ἀκούσαντες ῥᾳθυμήσωμεν, προστίθησι, καὶ τὰ τῦ σώματος. τότε γὰρ οὕτω γίνεται, καθάπερ τις βασιλεὺς ἄρχοντας ἁμαρτόντας μεγάλα, πρότερον ἀπογυμνοῖ οἷον τῆς φρατείας, καὶ τὴν ζώνην ἀφελόμενος, καὶ τὸ ἀξίωμα, καὶ τὸν κήρυκα, τότε κολάζει, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τῦ πνεύματος ἡ μάχαιρα ἐργάζεται. εἶτα περὶ τῦ γοῦν διαλέγεται, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος φῇ. τί ὅτι πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος; ᾧ φησιν ἔχομεν δοῦναι λύθησασθαι τῶν πεπραγμένων; ναί. πῶς οὖν; ἵνα μὴ πέσωμεν, μὴ δὲ ὀλιγοψυχήσωμεν, ἱκανὰ μὲν οὖν καὶ κεῖνα ταυσθεῦσαι φησίν.

» Ἔχομεν δὲ μὴ ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τῦ θεοῦ. Οὐ γὰρ
» διαζῦξε προσέθηκεν, ἐπήγαγεν. Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς

» ἀσθενείαις ἡμῶν. Διὰ δὲ τοῦτο ἀνωτέρω ἔλεγεν. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. ὅρα τοίνυν πῶς καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ ποιεῖ, ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. ἦλθε φησὶν ὁδόν, ἵνα καὶ ἡμεῖς νικῶμεν, μάθωμεν δὲ καὶ πραχυτέραν. πάντων γὰρ ἔλαβε τὴν ἀνθρωπίνων πεῖραν. εἰ γὰρ ἐκεῖ οὐ κρίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ, τιμὴ θεότητα αἰνιττόμενος. εἶτα ἐπειδὴ τῆς σαρκὸς ἐπελάβετο, συγκαταβατικώτερον πάλιν διαλέγεται λέγων. ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς. καὶ μείζονα δείκνυσι τὴν κηδεμονίαν, καὶ ὅτι ὥσπερ οἰκείων προΐσταται, καὶ οὐ θέλει αὐτοὺς ἐκπεσεῖν. μικρᾶς μὲν γάρ φησιν οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὴν κατάπαυσιν, αὐτὸς δὲ εἰσῆλθε. καὶ πῶς αὐτὸ οὐδαμοῦ τέθεικε, θαυμαστόν. ἵνα μὴ δόξωσιν ἀπολογίαν δυρίσκειν, συμπεριέλαβε δὲ αὐτόν. καὶ ἵνα μὴ δόξῃ κατηγορεῖν τοῦ ἀνδρός, φανερῶς αὐτὸ οὐκ εἶπεν. εἰ γὰρ οὐδενὸς τούτων λεχθέντων ταῦτα προέφερον, λέγοντες, κατὰ τὸν μωϋσέως, καὶ κατὰ τὸν νόμον, εἰρήκασιν αὐτός. πολλῷ μᾶλλον εἰ εἶπεν οὐκ ὄντι παλαιφάτῳ, ἀλλ' οὐρανοῦ, μείζονα αὖ τούτων εἶπον. ἀλλ' οὐ πᾶν τῷ ἱερεῖ δίδωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ παρ' ἡμῶν ζητεῖ, λέγω δὴ τὴν ὁμολογίαν. ἔχοντες γάρ
» φησιν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς ἵν' τὴν γόνυ τοῦ δῦ. Κρατῶμεν τῆς ὁμολο
» γίας. Ποίαν ὁμολογίαν λέγει; ὅτι ἀνάστασίς ἐστιν, ὅτι ἀνταπόδοσις, ὅτι μυρία ἀγαθά, ὅτι ὁ Χριστὸς θεός ἐστιν, ὅτι ἡ πίστις ὀρθή. ταῦτα ὁμολογήσωμεν, ταῦτα κατέχωμεν. ὅτι δὲ ταῦτα ἀληθῆ, δῆλον ἐκ τοῦ τὸν ἀρχιερέα ἐνδυνεῖναι. οὐκ ἐξεπέσομεν, ὁμολογήσωμεν. εἰ καὶ μὴ πάρεστι τὰ πράγματα, ἀλλ' ἡμεῖς ὁμολογήσωμεν. εἰ ἄρτι παρῆν, ψεῦδος ἦν. ὥστε καὶ τὸ ἀληθὲς τὸ ὑπερπίπτεσθαι. καὶ γὰρ ὁ ἀρχιερεὺς ἡμῶν μέγας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυναμένον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν. οὐκέτι φησὶν ἀγνοῶν τὰ ἡμέτερα, ὡς πολλοὶ τῶν ἀρχιερέων, οἳ τοὺς ἁμαρτάνοντας οὐκ ἔασαν οὐδὲ ὁπωστοῦν ἐᾶσαι θλίψις. ἦν γὰρ ἀνθρώπων, δυνάμενον εἰς δέησιν τιμὴν κάκωσιν τοῦ κακουμένου τὸν μὴ πεῖραν λαβόντα, καὶ διὰ τῶν αὐθαιτῶν ἐλθόντα. πάντα γὰρ ὑπέσχηται ὁ ἀρχιερεὺς ὁ ἡμέτερος. διὰ γὰρ δοῦναι πρῶτον
» ὑπέσχηται, καὶ τότε αἰτεῖν, ἵνα δυνώμεθα συμπαθεῖν. Πεπειραμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁ
» μοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. Ὅρα πῶς καὶ ἄνω τὸ παραπλήσιον εἶπε, καὶ ἐνταῦθα τὸ καθ' ὁμοιότητα. τουτέστιν ἐδιώχθη, ἐνεπτύσθη, κατηγορήθη, ἐσκώφθη, ἐσυκοφαντήθη, ἀπηλάθη, τὸ τέλος, ἐσταυρώθη. καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. ἐνταῦθα καὶ ἄλλο αἰνίττεται, ὅτι δυνατὸν χωρὶς ἁμαρτίας, καὶ ἐνθλίψεσιν ὄντα διενεγκεῖν. ὥστε καὶ ὅταν λέγῃ ἐν ὁμοιώματι σαρκός, οὐ δόξῃ φησὶν ὅτι ὁμοίωμα σαρκός, ἀλλ' ὅτι σάρκα εἰλήφει. διατί οὖν εἶπεν ἐν ὁμοιώματι; ὅτι περὶ ἁμαρτωλοῦ σαρκὸς ἔλεγεν. ὁμοία γὰρ ἐστὶ τῇ σαρκὶ τῇ ἡμετέρᾳ, τῇ μὲν γὰρ φύσει ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἡμῖν, τῇ δὲ ἁμαρτίᾳ, οὐκέτι ἡ αὐτή.
» Προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἵνα λάβωμεν ἔλεον,
» καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν. Θρόνον χάριτος, τίνα φησὶ τὸν θρόνον τὸν βασιλικόν, περὶ οὗ φησιν, εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου κάθου ἐκ δεξιῶν μου. τί δέ ἐστι προσερχώμεθα μετὰ παῤῥησίας; ὅτι ἀναμάρτητον ἔχομεν ἀρχιερέα, καταγωνιζόμενον τὸν οἰκουμένην. θαρσεῖτε γάρ φησιν, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. τὸ γὰρ πάντα παθεῖν, καθαρὸν δὲ εἶναι ἁμαρτημάτων, δῆλόν ἐστιν. εἰ καὶ ἡμεῖς νῦν ἁμαρτίας ἐσμέν φησιν, ἀλλ' οὐκ ἀναμάρτητος. πῶς προσερχώμεθα μετὰ παῤῥησίας, θρόνος χάριτός ἐστιν, οὐ θρόνος κρίσεως νῦν. διὰ

δόξαν μή

δῶν μὴ παῤῥησίασ. ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ οἷον ξητῶμεν. φιλοζημία γὰῤ τὸ πρᾶγμα ἐστὶ, δωρεὰ βασιλική. καὶ χάριν δῦρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν. καλῶς εἴρηκεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν, αὖ νῦν προσέλθῃς φῶ, λήψῃ καὶ χάριν, καὶ ἔλεον, εὐκαίρως γὰῤ προσέρχῃ, αὖ δὲ τότε προσέλθῃς, οὐκέτι. ἄκαιρος γὰῤ τότε ἡ πρόσοδος. οὐ γὰῤ ὅτι τότε θρόνος χάριτος, ἕως τότε κάθηται χαριζόμενος. ὅταν δὲ ἡ σωτέλεια, τότε ἐγείρεται εἰς κρίσιν. ἀνάστα γὰῤ φησὶν ὁ θεὸς, κρῖνον τὴν γῆν. προσερχώμεθα μετὰ παῤῥησίασ. ἢ πάλιν ἐκεῖνο φησί. μηδὲν ἔχοντες σωνειδὸς πονηρὸν, τουτέστι μὴ διαζόντες. οὐ γὰῤ δύναται μετὰ παῤῥησίασ ὁ τοιοῦτος προσελθεῖν. διαζῶν λέγει. καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσάσου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίασ ἐβοήθησάσοι, ἕωσει καὶ νῦν τὸ μετὰ τὸ λουτρὸν ἁμαρτάνοντας δύρίσκειν μετάνοιαν, χάριτός ὅτιν. ἵνα δὲ μὴ ἀκούων ἀρχιερέα νομίσῃς ἑστάναι αὐτὸν, δύθεὸς ὧδὶ τὸν θρόνον ἄγει. ὁ δὲ ἱερεὺς οὐ κάθηται, ἀλλ' ἕστηκεν. ὁρᾷς ὅτι τὸ γενέσθαι ἀρχιερέα οὐ φύσεως ἐστὶν, ἀλλὰ χάριτος, καὶ συγκαταβάσεως, καὶ κενώσεως; διὸ καὶ ἡμῖν δύκαιρον εἰσῆλθεῖν νῦν, προσερχώμεθα μὴ παῤῥησίασ αὐτοὶ ὦντες. μόνον πίστιν προσάγωμεν, καὶ πάντα δίδωσι. νῦν ὁ τῆς δωρεᾶς ὅτι καιρὸς, μηδεὶς ἑαυτὸν ἀπογνωσκέτω. τότε τῆς ἀπογνώσεως ὁ καιρὸς ὅταν ὁ νυμφὼν κλείηται, ὅταν εἰσέλθῃ ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀνακειμένους ἰδεῖν, ὅταν ἀπολάβωσι τοὺς πόλπους τῦ πατριάρχου οἱ μέλλοντες τούτων ἀξιοῦσθαι, νῦν δὲ οὔπω. ἐπὶ γὰῤ τὸ θέατρον σωέστηκεν, ἐπὶ ὁ ἀγὼν ἀνέστηκεν, ἐπὶ τὸ βραβεῖον μετέωρον.

Η' θεόν.

Σ πουδάσωμεν οὖν, καὶ γὰῤ παῦλος φησὶν, οὕτω τρέχω ὡς οὐκ ἀδήλως. δρόμω χρεία, καὶ δρόμω σφοδρῦ. ὁ τρέχων, οὐδένα τῶν ἁπάντων ὁρᾷ, κἂν μικρὸν λειμώνων, κἂν δι' αὐχμηρῶν τόπων ὁδεύῃ, ὁ τρέχων οὐ πρὸς τοὺς θεατὰς ὁρᾷ, ἀλλὰ πρὸς τὸ βραβεῖον, κἂν πλούσιοι, κἂν πένητες ὦσι, κἂν σκώπτηται, κἂν ἐπαινῇ, κἂν ὑβρίζῃ, κἂν λίθοις βάλλῃ, κἂν τὴν οἰκίαν διαρπάζῃ, κἂν παῖδας ἴδῃ, κἂν γυναῖκα, κἂν ὀζοῦν, ἑνὸς γίνεται μόνου τῦ τρέχειν, τῦ λαβεῖν τὸ βραβεῖον. ὁ τρέχων, οὐδαμῦ ἵσταται, ἐπεὶ κἂν μικρὸν ῥαθυμήσῃ, τὸ πᾶν ἀπώλεσεν. ὁ τρέχων, οὐ μόνον οὐδὲν ὑφαιρεῖ πρὸ τῦ τέλους, ἀλλὰ καὶ τότε μάλιστα ἐπιτείνει τὸν δρόμον. διὸ καὶ εἴρηται πρὸς τοὺς λέγοντας ἀννεότητι ἠσκήσαμεν, ἀν νεότητι ἀνηστεύσαμεν, γεγηράκαμεν. νῦν μάλιστα τὴν δύλάβειαν ἐπιτείνειν χρεών. μήποτε τὰ παλαιὰ ἀρίθμει κατορθώματα, νέαξε καὶ ἀνακαίνισον. μάλιστα μὲν γὰῤ τὸν σωματικὸν δεῖ τρέχων δρόμον. εἰκότως, ἐπεὶ δὲν ἡ πολιὰ καταλάβῃ, οὐχ ὁμοίως τρέχειν δύναται. ἐν γὰῤ τῷ σώματι τὸ πᾶν τῦ ἀγῶνος ἐστὶ, σὺ δὲ τίνος ἕνεκεν ἐλαττοῖς τὸν δρόμον; ψυχῆς γὰῤ ἐν ζωῇ δεῖ χρεία, ψυχῆς διεγηγερμένης. ἡ δὲ ψυχὴ, ἐν γήρᾳ ῥώννυται, μᾶλλον τότε ἀκμάζει, τότε γαυροῦται. καθάπερ γὰῤ σῶμα ἕως μὲν αὖ νωρετοῖς σωέχηται ἀλλεπαλλήλοις νοσήμασι, κἂν ἰσχυρὸν ᾖ, τεταλαιπώρηται, ἐπεὶ δὲν ἀπαλλαγῇ τῆς πολιορκίασ ἐκείνης ἀνακτᾶται τὴν οἰκείαν δύναμιν. οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἀννεότητι νωρέπει, καὶ δόξης αὐτὴν ἔρως κατέχει μάλιστα, καὶ τρυφῆς, καὶ ἀφροδισίων, καὶ πολλῶν ἄλλων φαντασιῶν, τὸ δὲ γῆ

ρασ ἐωελθὸν, πάντα ζῶντα ἀωελαύνει τὰ σωματικὰ, τὰ μὲν, ἀϱὸς τὸν κόρον, τὰ δὲ, ἀϱὸς τὴν φιλοσοφίαν. τοὺς γὰϱ τόνους χαλάσαν τῦ σώματος τὸ γῆρασ, οὐδὲ βουλομένῳ αὐτοῖς χϱᾶσθαι ἀφίησι τὴν ψυχὴν. ἀλλ' ὥσπεϱ πολεμίους παντοδαποὺς καταφεύγων, ἐν καθαϱῷ δοϱύβων χωϱίῳ καθίησιν αὐτὴν, καὶ πολλὴν ἐϱγάζεται τὴν γαλήνην, καὶ τὸν φόβον ἐωεισάγει πλείονα. εἰ γὰϱ μηδεὶς ἕτεϱος φησὶν, ἀλλ' οἱ γεγηϱακότες ἴσασιν, ὅτι τελευτῶσιν, καὶ ὅτι πάντως ἐγγὺς ἐφήκασι τῦ θανάτου. ὅταν οὖν αἱ μὲν ἐπιθυμίαι ἐξιφῶνται αἱ βιωτικαὶ, ἡ δὲ τῦ δικαστηϱίου προσδοκία ἐωεισέϱχηται τὸ δυσωδεὶς αὐτῆς μαλάττουσα, οὐχὶ μᾶλλῃ προσεκτικωτέϱα γίνεται, ἐὰν θέλῃ; τί οὖν φησιν, ὅταν ἴδωμεν τῶν νέων χαλεπωτέϱους τοὺς γέϱοντας; ὑπεϱβολὴν μοι λέγεις κακίασ. καὶ γὰϱ ἔστι τῶν μανομένων οὐδενὸς ὠθοῦντος, ὁϱῶμεν αὐτοὺς κατὰ κϱημνῶν χωϱοῦντας. ὅταν οὖν καὶ γέϱων τὰ νέων νοσῇ, ὑπεϱβολὴ κακίασ ἐστὶ, καὶ οὐδὲ ἐν νεότητι ὁ τοιοῦτος ἀπολογίαν ἔχει. οὐ γὰϱ δύναται λέγειν, ἁμαϱτίασ νεότητόσμυ, καὶ ἀγνοίασμυ μὴ μνησθῇς. ὁ γὰϱ ἐν γήϱᾳ μένων ὁ αὐτὸς, δείκνυσιν ὅτι καὶ ἐν νεότητι οὐ δι' ἄγνοιαν, οὐδὲ δι' ἀπειϱίαν, οὐδὲ ἀϱὸς τὴν ἡλικίαν τοιοῦτος ἦν, ἀλλὰ ἀϱὸς ῥᾳθυμίαν. ἐκεῖνος γὰϱ δύναται λέγειν ἁμαϱτίασ νεότητός μυ, καὶ ἀγνοίασμυ μὴ μνησθῇς, ὁ τὰ τῷ γέϱοντι προσήκοντα ποιῶν, ὁ ἐν τῷ γήϱᾳ μεταβαλλόμενος. εἰ δὲ καὶ ἐν γήϱᾳ τὰ αὐτὰ ἀχθομενεῖ, πῶς ἄξιον, γέϱοντα τὸν τοιοῦτον ὀνομάζεσθαι; οὐδὲ τὴν ἡλικίαν αἰδούμενον. ὁ γὰϱ λέγων ἁμαϱτίασ νεότητός μυ, καὶ ἀγνοίασμυ μὴ μνησθῇς, ὡς ἐν τῷ γήϱᾳ κατοϱθῶν, ζῶντα φῇ. μὴ τοίνυν ἀϱὸς τῶν ἐν τῷ γήϱᾳ γινομένων, ἀποτϱήσῃς σαυτὸν, καὶ τῆς τῶν ὧν νεότητι ἁμαϱτημάτων συγγνώμης. πῶς γὰϱ οὐκ ἄτοπον, καὶ συγγνώμης ἐωέκεινα τὸ γινόμενον; γέϱων ἐν κακοπλείοις καθέζεται, γέϱων ἐν ἱπποδϱομίᾳ καθίζει, γέϱων εἰς θέατϱον ἀναβαίνει, καθάπεϱ τὰ παιδία πϱέχων μὲν τὸ πλήθους. ὄντως αἰσχύνη, καὶ γέλως τῇ μὲν πολιᾷ κοσμεῖσθαι ἔξωθεν, ἔνδοθεν δὲ παιδὸς φϱόνημα ἔχειν. κἂν μὲν ὑβϱίσθῃς νέος, δι' ἡδέως ϖϱοβάλλεται τὰς πολιάς. σὺ αὐτὰς αἰδεῖσθαι ϖϱῶτος, εἰ δὲ σὺ τὰς ἑαυτῦ οὐκ αἰδῇ, καὶ ζῶντα γέϱων ὤν; πῶς ἂν νέον τὰς σὰς αἰδεῖσθαι ἀξιοῖς; οὐκ αἰδῇ τὰς πολιὰς, ἀλλ' αἰσχύνεις αὐτάς; ὁ θεὸς σε ἐτίμησεν ἐν τῇ λευκότητι τῶν τϱιχῶν, ἔδωκέσοι ϖϱοεδϱίαν πολλήν. τί ϖϱοδίδως τὴν τιμήν; πῶς σε αἰδεσθήσεται νέος, ὅταν αὐτὸς πλέον ἀσελγαίνῃς; ἡ μὲν πολιὰ, τότε αἰδέσιμος, ὅταν τὰ τῆς πολιᾶς ϖϱάττῃ, ὅταν δὲ νεωτεϱίζῃ τῶν νέων καταγελαστότεϱος ἔσται. πῶς οὖν δυνήσεσθε τῷ νέῳ ζῶντα παϱαινεῖν ὑμεῖς οἱ γέϱοντες μεθύοντες ὑπὸ τῆς ἀταξίασ; οὐ τῶν γεϱόντων καὶ τηγοϱῶν ζῶντα λέγω, ἀλλὰ τῶν νέων. οἱ γὰϱ ταῦτα ϖϱάττοντες, ἐμοὶ καὶ νεῖς ἑκατοντάν ἐλθωσιν ἔτος, νέοι εἰσί. καθάπεϱ οἱ νέοι καὶν παιδία μικϱὰ ὦσι, σωφϱονοῦσι δὲ, γεϱόντων εἰσὶν ἀμείνους. καὶ οὐκ ἐμὸς οὗτος ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ ἡ γϱαφὴ ζῶντα οἶδε τὴν διάκϱισιν. γῆϱασ γὰϱ φησιν οὐ τὸ πολυχϱόνιον, καὶ ἡλικία γήϱως, βίος ἀκηλίδωτος. καὶ γὰϱ τὴν πολιὰν τιμῶμεν, οὐκ ἐπειδὴ τὸ λευκὸν χϱῶμα τῦ μέλανος ϖϱοτιμῶμεν, ἀλλ' ὅτι τεκμήϱιον ἐστὶ τῆς ἐναϱέτου ζωῆς. καὶ ὁϱῶντες ἀϖὸ τούτου ϖοχαζόμεθα τὴν ἔνδον πολιάν. οὗ δὲ τἀναντία τῇ πολιᾷ διαϖϱάττωνται, καταγέλασοι γενήσονται διαζῶντα μᾶλλῃ, ἐπειδὴ καὶ τὸν βασιλέα τιμῶμεν, καὶ τὴν ἀλουϱγίδα, καὶ τὸ διάδημα, ἐπειδὴ σύμβολά ἐστι τῆς ἀϱχῆς.

ἐὰν δὲ ἴδωμεν

ἐὰν δὲ ἴδωμεν αὐτὸν μὴ τῆς ἀλουργίδος ἐμπιπτόμενον, ὑπὸ τῶν δορυφόρων καταπατούμενον, ἀγχόμενον, σπερατπόμενον, ἆρα οὐδεὶς ἡσόμεθα τὴν ἀλουργίδα, ἢ τὸ διάδημα; ἀλλ' οὐχί, καὶ αὐτὸ τὸ ἅγιμα δακρύσομεν; μὴ ἀξίου τοίνυν μᾶλλον τὴν πολιὰν τιμᾶσθαι, ὅταν αὐτὴν αὐτὸς ἀδικῇς. καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ δίκην ὀφείλει παρὰ σοῦ λαβεῖν, ὅτι ἅγιμα λαμπρὸν οὕτω, τίμιον κατασκευάεις. οὐ κατὰ πάντων ταῦτα λέγομεν, οὐδὲ κατὰ τὸ γήρως ἁπλῶς ἡμῖν ὁ λόγος, οὐχ οὕτω μέμηνα, ἀλλὰ κατὰ ψυχῆς νέας τὸ γῆρας αἰσχυνούσης. οὔτε ὑπὲρ τῶν γεγηρακότων ταῦτα ἀλογοῦντες λέγομεν, ἀλλὰ τῶν κατασκευαζόντων τὴν πολιάν. βασιλεὺς γάρ ἐστιν ὁ γέρων, ἐὰν ἐθέλῃ, καὶ τὸ τὴν ἀλουργίδα ἔχοντος βασιλικώτερος, τῶν παθῶν κρατῶν, καὶ ἐν τάξει δορυφόρων ὑποτάττων τὰ πάθη. ἐὰν δὲ ἕλκηται, καὶ καταβιβάζηται ἀπὸ τοῦ θρόνου, καὶ χρημάτων, ἔρωτος, καὶ δόξης κενῆς, καὶ κολλωπισμοῦ, καὶ τρυφῆς, καὶ μέθης, καὶ ὀργῆς, καὶ ἀφροδισίων γίνηται δοῦλος, καὶ καλλωπίζηται ἐλαίῳ τὴν τρίχα, μὴ τὴν ἡλικίαν ὑπὸ τῆς προαιρέσεως ὑβριζομένην δεικνύῃ, ποίαν οὐκαῦν εἴη κολάσεως ὁ τοιοῦτος ἄξιος; ἀλλὰ μὴ γένοισθε τοιοῦτοι οἱ νέοι, οὐδὲ γὰρ ὑμῖν συγγνώμη ἐστὶν ἁμαρτοῦσι. τί δήποτε; ὅτι ἔξεστι γέροντα εἶναι ἐν νεότητι, ὥσπερ ἐν γήρᾳ νέοι εἰσίν, οὕτως καὶ τοὐναντίον. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ οὐδένα ἡ θρὶξ λευκαινομένη σώζει, οὕτως οὐδὲ ἐν ταῦθα μέλαινα οὖσα ἐμποδίζει. εἰ γὰρ ἀχημονέστερον τὸν γέροντα ταῦτα ποιεῖ, ἅπερ εἶπον, πολλῷ μᾶλλον τὸν νέον. ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ὁ νέος κατηγορίας ἀπήλλακται. νέος γὰρ ἐκεῖ δίδοται συγγνώμην ἔχειν μόνον, ὅταν εἰς διοίκησιν πραγμάτων καλῆται, ὅταν ἄπειρος ᾖ, ὅταν χρόνου δέηται, καὶ πείρας, ὅταν δὲ δέῃ σωφροσύνης ἀνδρείαν ἐπιδείξασθαι, οὐκέτι, οὐδὲ ὅταν δέῃ χρημάτων κρατεῖν. ὅτι γὰρ ὅπου μᾶλλον τὸ γέροντος κατηγορεῖται ὁ νέος. ἐκεῖνος μὲν γὰρ πολλῆς δεῖται τῆς δοξαπείας, τὸ γήρως ἐξασθενοῦντος αὐτόν, οὗτος δὲ δυνάμενος, ἐὰν μὴ θέλῃ ἀρκεῖν ἑαυτῷ, ποίαν αὖ τύχῃ συγγνώμης, ὅταν ἁρπάζῃ μᾶλλον τὸ γέροντος, ὅταν μνησικακῇ; ὅταν μὴ προΐσται μᾶλλον τὸ γέροντος, ὅταν πολλὰ φθέγγεται ἀκαίρως; ὅταν ὑβρίζῃ, ὅταν λοιδορῆται, ὅταν μεθύῃ; εἰ δὲ ἐν τῇ σωφροσύνῃ νομίζει μὴ δύνασθαι ἐγκαλεῖσθαι, ὅρα αὐτὸν, καὶ ἐν ταῦθα πολλὰ ἔχοντα τὰ βουλήματα, ἃ οὐ βούλεται. εἰ γὰρ καὶ σφοδρότερον αὐτὸν τὸ γέροντος ἡ ἐπιθυμία ἐνοχλεῖ, ἀλλ' ὅμως ὅτι πολλὰ ἂν μᾶλλον τὸ γέροντος ποιῆσαι δύναιτο, καὶ ἐπάδειν τὸ θηρίον ἐκεῖνο. ποῖα δὴ ταῦτα ὅτι; πόνοι, ἀναγνώσεις, παννυχίδες, νηστεῖαι. τί οὖν πρὸς ἡμᾶς ταῦτα φῂς τοὺς μὴ μοναχοὺς ὄντας; ταῦτα ἐμοὶ λέγεις; εἰ γὰρ παύλω, ὅταν λέγῃ, ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δείπνει. ὅταν λέγῃ, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. οὐ γὰρ δὴ μοναχοῖς ταῦτα ἔγραφε μόνον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ταῖς πόλεσι. μὴ γὰρ ὁ κοσμικὸς ὀφείλει ἧττον ἔχειν πλέον τοῦ μοναζόντος; ἢ τοῦ γυναικὶ συνοικεῖν μόνον, ἐν ταῦθα ἔχει τὴν συγγνώμην, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὐκέτι; ἀλλὰ πάντα ἐξίσης τῷ μοναζόντι πράττειν αὐτὸν προσῆκε. καὶ οἱ μακαρισμοὶ δὲ οἱ παρὰ τοῦ Χυ, οὐ μοναζόυσι μόνον εἰσὶν εἰρημένοι, ἐπεὶ τὸ πᾶν ἀπώλετο τῆς οἰκουμένης, μὴ κατηγορούμεν ὠμότητα τοῦ θυ. εἰ δὲ οἱ μακαρισμοὶ τοῖς μοναζόυσιν εἰσὶ μόνοις εἰρημένοι, καὶ τὸν κοσμικὸν οὐ δυνατὸν αὐτοὺς κατορθῶσαι, αὐτὸς δὲ τὸν γάμον ἐπέτρεψεν, ἆρα αὐτὸς πάντας ἀπώλεσεν. εἰ γὰρ οὐ δυνατὸν μὴ γάμῳ τὰ τῶν μοναζόντων ποιεῖν, πάντα ἀπόλωλε, καὶ διέφθαρται, μὴ εἰς γενεὰν κατεκλείσθη τὰ τῆς ἀρετῆς. πῶς δὲ τίμιος ὁ γά-

μος, καὶ ἥκοι πρὸ ἁμάρτου, ὁ τοσοῦτον ἐμποδίζων ἡμῖν. τί οὖν δίωκτέον καὶ σφόδρα δίωκτέον, μὴ γυναῖκας ἔχοντας, τί ἄρα μεπέναι ἐὰν θελήσωμεν. πῶς; ἐὰν ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦμεν, ἐὰν μὴ χαίρωμεν τῇ κτήσεσιν, ἐὰν τῷ κόσμῳ χρώμεθα, ὡς μὴ καταχρώμενοι. εἰ δέ τινες ἐνεποδίσθησαν ἀπὸ γάμου, εἰ δέτωσαν ὅτι οὐχ ὁ γάμος ἐμπόδιον, ἀλλ' ἡ προαίρεσις ἡ κακῶς χρησαμένη τῷ γάμῳ. ἐπεὶ οὐδὲ ὁ οἶνος ποιεῖ μέθην, ἀλλ' ἡ κακὴ προαίρεσις, μὴ τοίνυν τοῦ μέτρου χρῆσθαι. μὴ συμμετρίασε τῷ γάμῳ χρῶ, μὴ πρῶτος ἐν τῇ βασιλείᾳ ἔσῃ, μὴ πάντων ἀπολαύσεις τῶν ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ιδ'.

» Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν, ἵνα » προσφέρῃ δῶρά τε, καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ » πλανωμένοις. ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν, καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει καθὼς περὶ τοῦ » λαοῦ, οὕτω καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. Θέλει δεῖξαι λοιπὸν ὁ μακάριος παῦλος ὅτι πολλῷ βελτίων ἡ διαθήκη αὕτη τῆς παλαιᾶς. ποιεῖ οὖν ἐνταῦθα, πύργωθεν προκαταβάλλων τοὺς λογισμούς. ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν ἐν τῷ σωματικόν, ἢ φανταστικόν, οἷον οὐ ναός, οὐ θύμα ἁγίων, οὐκ ἱερεὺς τοσαύτην ἔχων σκιάν, οὐ παρατηρήσεις νομικαί. ἀλλ' ὑψηλότερα, καὶ τελειότερα πάντα, καὶ οὐδὲν τῶν σωματικῶν. τὸ δὲ πᾶν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἐν τῷ. οὐχ οὕτω δὲ τὰ πνευματικὰ τοὺς ἀσθενεστέρους ἐπήγετο, ὡς τὰ σωματικά, ἐνταῦθα ὅλον ἀνακινεῖ τὸν λόγον. καὶ θέα τὴν σωφροσύνην, ἀπὸ τοῦ ἱερέως πρώτου ποιεῖται τὴν ἀρχήν, καὶ συνεχῶς αὐτὸν ἀρχιερέα καλεῖ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ πρώτου δείκνυσι τὴν διαφοράν. διαπαντὸς ὁρίζεται πρῶτον, τί ἐστιν ἱερεύς, καὶ δείκνυσιν εἴπερ ἔχει ἱερέως, καὶ εἰ ζῶν σύμβολα γίνεται ἱερωσύνης. οὔτε πόθεν δὲ αὐτῷ ὅτι οὐδὲ εὐγενὴς ἦν, οὔτε ἐκ φυλῆς ἦν ἱερατικῆς, οὔτε τοῦ τῆς ἱερεύς. πῶς οὖν ἱερεύς φησι; καὶ ὥσπερ ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῇ ἀπίθανον λόγον λαβών. εἰ πίστις ἐργάζεται δικαίους, ὅπερ οὐκ ἴσχυσεν ὁ τοῦ νόμου πόνος, καὶ ὁ τῆς πολιτείας ἱδρώς. καὶ τέφυγεν τὴν παρρησίαν, καὶ εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον τὸ πᾶν ἀνήγαγεν, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα ἀναστέμνει τῆς ἱερωσύνης τὴν ἑτέραν ὁδόν, ἀπὸ τῶν φθασάντων αὐτὴν προπηθείς, καὶ καθάπερ τῆς κολάσεως οὐ τὴν γέενναν παραφέρει μόνον, ἀλλὰ μὴ τὰ τῶν πρώτων συμβάντα, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, πρῶτον ἀπὸ τῶν παρόντων οὕτω βεβαιοῦται. ἔδει μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν οὐρανίων τὰ ἐπίγεια πιστοῦσθαι. ἀλλ' ὅταν ἀσθενεῖς ὦσιν οἱ ἀκούοντες, τὸ ἐναντίον γίνεται. τέως οὖν ἀκοινώνητον, πίθησι πρῶτα, καὶ τότε δείκνυσιν ὅπερ ὑπερέχει. ἡ γὰρ κατὰ σύγκρισιν ὑπεροχή, οὕτω γίνεται. ὅταν ἐν μὲν τοῖς κοινωνῇ, ἐν δὲ τοῖς, ὑπερέχῃ. εἰ δὲ μή, οὐκέτι κατὰ σύγκρισιν γίνεται. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος. ἐνταῦθα κοινὸν τῷ χῷ, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θν, καὶ ἐνταῦθα ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε, μὴ θυσίας ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐνταῦθα οὐχ ὅλον, τὰ δὲ λειπόμενα, οὐκέτι μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ πλανωμένοις. ἐνταῦθα λοιπὸν ἡ ὑπεροχή. ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν, καὶ δι' αὐτὴν ὀφείλει καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. εἶτα καὶ ἄλλα ὑφ' ἑτέρου φῆ γίνεται, καὶ οὐκαὐτὸς ἐπιπλοκή. καὶ » ἐνταῦθα κοινόν. Καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θυ, καθὼς » καὶ ἀαρών. Ἐνταῦθα ἑτερόνζα πάλιν δόξαν ἀναιρεῖ, ὅτι ἀπὸ δυ ἀποκαλεῖται, ὃ αὐτῷ μὴ κάτω τοῖς ἰουδαίοις

τῶ ἰουδαίοις διαλεγόμενος ἔλεγεν ὁ χς. ὁ πέμψας με μείζων μού ἐστι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα. ἐνζῶθαμοι δοκεῖ, καὶ τῶν ἰουδαίων αἰνίττεσθαι τοὺς ἱερέας, τοὺς ἐπὶ πηδῶν
» τας, καὶ τὸν νόμον τῆς ἱερωσύνης παραφθείροντας. Οὕτω καὶ ὁ χς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε
» γενηθῆναι ἀρχιερέα. Ποῦ οὖν ἐχειροτονήθη φῆ; ὁ γὰρ ἀαρὼν ἐχειροτονήθη πολλάκις, ὡς ἐπὶ τῆς ῥάβδου, καὶ ὅτε τὸ ὦρ κατῆλθε, καὶ ἐφάνισε τοὺς ἐπιπηδῶντας τῆ ἱερωσύνη, ἐνζῶθα δὲ τοὐναντίον οὐ μόνον οὐδὲν ἔπαθον, ἀλλὰ καὶ δυσὶ μῶσι. πόθεν οὖν; ἀπὸ προφητείας δῆλον δείκνυσιν. οὐδὲν ἔχει αὐθητὸν, οὐδὲ ὁρατόν. διὰ δῆλον ἀπὸ προφητείας,
» ἀπὸ τῶν μελλόντων ἰσχυρίζεται. Ἀλλ' ὁλαλήσας πρὸς αὐτὸν ὑόσμω εἰ σὺ, ἐγὼ σήμε-
» ρον γεγέννηκάσε. Τί πρὸς τὸν ὑὸν δῆλον; ναί φησι προκατασκευή ὅτι τὸ ὑπὸ δυ χειροτο-
» νηθῆναι. Καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισε-
» δέκ. Πρὸς τίνα δὲ εἴρηκε δῆλον; πότε κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ; οὐδεὶς ἕτερος. πάντες γὰρ ὑπὸ νόμου ἦσαν, πάντες ἐσαββάτιζον, πάντες περιετέμνοντο, οὐδένα οὖν ἔχοιτις ἕτερον
» δεῖξαι. Ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε, καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυ
» νάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ
» τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υὸς, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε, τὴν ὑπακοήν. Ὁρᾶς ὅπου
» δὲν ἄλλο ποιεῖ, ἢ τὸ κινδεμονικὸν παρίστησι, καὶ τῆς ἀγάπης τὴν ὑπερβολήν; τί γὰρ βούλεται
» τὸ μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς; οὐδαμοῦ δῆλον τὸ εὐαγγέλιον φῆ. οὐδ' ὅτι ἐδάκρυσεν εὐχόμενος,
» οὐδ' ὅτι κραυγὴν ἐποιήσατο. ὁρᾶς ὅτι συγκατάβασις ἰῶ; οὐ γὰρ ἐνἰῶ εἰωθὸν ὁζ κύκλῳ ζ, ἀλ
» λὰ καὶ μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς, καὶ εἰσακουσθεὶς φησιν ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υὸς,
» ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε, τὴν ὑπακοήν. Καὶ τελειωθεὶς, εἰ ἐγένετο πᾶσι τοῖς ὑπακούουσιν
» αὐτῷ, αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θυ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν
» μελχισεδέκ. Ἐπὶ τῶ μετὰ κραυγῆς, διατί καὶ ἰσχυρᾶς; καὶ μετὰ δακρύων προσενέγκας φῆ, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας. τί λέγεις; αἱρετικοί, ὁ υὸς τοῦ θυ ἀπὸ εὐλαβείας εἰσακούετο. καὶ τί περὶ τῶν προφητῶν πλέον αὖ εἴποτις; ποία δὲ καὶ ἀκολουθία εἰπεῖν, εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υὸς ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε, τὴν ὑπακοήν; ταῦτα περὶ θυ αὖ τις εἴποι; καὶ τίς οὕτω μέμηνε; τίς δὲ παραπαίων αὖ ταῦτα ἐφθέγξατο; εἰσακουσθεὶς φησιν ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε, τὴν ὑπακοήν. ποίαν ὑπακοήν; ὁ μέχρι θανάτου περὶ τούτου ὑπακούσας, ὡς περὶ υὸς, πῶς ὕστερον ἔμαθεν; ὁρᾶς ὅτι περὶ τῆς σαρκὸς εἴρηται; ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. εἰ καὶ δημοι, τὸ πρὸς ἐδεῖτο, ἵνα σωθῇ ἀπὸ τοῦ θανάτου; καὶ διὰ δῆλον περίλυπος ἰῶ, καὶ ἔλεγεν. εἰ δυνατὸν παρελ
θέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον δῆλον. οὐδαμοῦ δὲ περὶ ἀναστάσεως ἐδείκνυτο τὸ πρὸς, ἀλλὰ τοὐναντίον αὐτὸς ἀποφαίνεται λέγων. λύσατε τὸν ναὸν δῆλον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. καὶ ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήμου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν αὐτήν, οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. τί οὖν ὅτι, τίνος ἕνεκεν ἐδεῖτο; καὶ πάλιν ἔλεγεν. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν πρὸς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υὸς τοῦ ἀνου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστιγῶσαι, καὶ σταυρῶσαι. καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

καὶ οὐκεῖθεν, ὅτι ἀναστήσεταί με ὁ πατήρ. πῶς οὖν περὶ τούτου ἐδείκνυτο; ἀλλὰ περὶ τίνων ἐδείκνυτο, περὶ τῶν πιστευσάντων εἰς αὐτόν. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, εἰσακούεται δυνάμεως. ἐπειδὴ γὰρ οὐδέπω περὶ αὐτῆς δόξαν εἶχον τὴν προσήκουσαν, εἶπεν ὅτι εἰσακούσθη, ὡς περ καὶ τοὺς μαθητὰς παραμυθούμενος, ἔλεγεν· εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν, ὅτι πρὸς τὸν πρᾶγμα πορεύομαι, καὶ ὁ πατήρ μείζων μού ἐστι. πῶς δὲ οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν ὁ ἑαυτὸν κενώσας, ὁ παραδοὺς ἑαυτόν; παρέδωκε γάρ φησιν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ πάλιν· δοὺς ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, τί οὖν ἐστιν; ὁρᾷς ὅτι διὰ τὴν σάρκα ταπεινὰ φθέγγεται πάντα εἰς ἑαυτόν; οὕτως καὶ συνῆθες. καίπερ ὢν υἱός, ἀπὸ τῆς δυνάμεως εἰσακούεται φησί. βούλεται αὐτὸν δεῖξαι τὸ κατόρθωμα οὐκ ἐμόν, ἀλλὰ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ· τοσαύτη φησὶν ἐμοὶ αὐτοῦ ἡ δύναμις, ὡς καὶ ἀπὸ τούτου αὐδεῖσθαι αὐτὸν τὸν θεόν. ἐμάθετε ὑπακούειν φησὶ τῷ θεῷ. συνῆθες πάλιν δείκνυσιν ὅσον τῶν παθημάτων τὸ κέρδος, καὶ τελειωθεὶς φησιν, ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας. εἰ δὲ ἐκεῖνος υἱὸς ὢν ἐκέρδανεν ἀπὸ τῶν παθημάτων τὸ ὑπακούειν, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς. ὁρᾷς ὅσα περὶ ὑπακοῆς διαλέγεται; ὥστε καὶ θεὶς αὐτοὺς δοκοῦσι γάρ μοι ἀφνιάζειν, ἀφ' ὧν ἔπαθε φησί. συνεχῶς ἐμάθετε ὑπακούειν τῷ θεῷ, καὶ τελειωθεὶς διὰ τῶν παθημάτων. τοῦτό ἐστιν ἄρα τελείωσις, καὶ διὰ τούτου ἐλθεῖν εἰς τελείωσιν χρή. οὐ μόνον γὰρ αὐτὸς ἐσώθη, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις αἴτιος γέγονε περιουσίας σωτηρίας. τελειωθεὶς γὰρ ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας. προσαγορευθεὶς φησὶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. Περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δυσερμήνευτος. Μέλλων καθιέναι τὸν λόγον εἰς τὴν διαφορὰν τῆς ἱερωσύνης, πρότερον αὐτοῖς ἐπιτίμᾳ, δεικνὺς ὅτι, καὶ ἡ τοσαύτη συγκατάβασις, γάλα ἐστὶ, καὶ διὰ τὸ νηπίους εἶναι πλέον ἐνδιέτριβε τῷ ταπεινῷ λόγῳ τῷ κατὰ σάρκα, καὶ ὡς περίεργος δικαίου διαλέγεται· καὶ θέα, οὔτε ἀπεσιώπησε τὸν λόγον πάντη, οὔτε εἶπε. τὸ μὲν, γὰρ ἵνα ἀναγάγῃ αὐτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ ταύτῃ τελείους εἶναι, καὶ μὴ ἀποδρᾶναι τὰ μεγάλων δόγματα, ταῦτα ποιήσας· τὸ δὲ, ἵνα μὴ καταχώσῃ αὐτῶν τὸν νοῦν. Περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος φησὶ, καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. Εἰ δὲ ἐκεῖνοι οὐκ ἀκούουσι, διὰ τοῦτο δυσερμήνευτος ὁ λόγος. ὅταν γάρ τις πρὸς ἀνοΐας ἔχῃ μὴ παρακολουθοῦντας, μὴ δὲ τὰ λεγόμενα νοοῦντας, ἑρμηνεῦσαι καλῶς αὐτοῖς οὐ δύναται. ἀλλ' ἴσως τις ὑμῶν τῶν ἐνταῦθα ἑστηκότων, ἰλιγγιᾷ, καὶ ἐπήρειαν τὸ πρᾶγμα νομίζει. εἰ διὰ Ἑβραίους αὐτὸς ἐνεποδίσθη τὸν τελειότερον λαλῆσαι λόγον· τάχα μὲν οὖν, καὶ ἐνταῦθα πλὴν ὀλίγων, πολλοὺς εἶναι τοιούτους οἶμαι, ὥστε λέγεσθαι, καὶ τοῦτο εἰ ὑμῶν τοῦτο. τὸ δὲ ὀλίγων ἕνεκεν, ἐρῶ· ἆρ' οὖν ἀπεσιώπησεν, ἢ πάλιν αὖ τὸν ἀνέλαβεν ἐν τοῖς ἑφεξῆς, καὶ ταῦτὸν ἐποίησεν, οἷον ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ· καὶ γὰρ ἐκεῖ πρότερον ἐπιφωμίσας τοὺς ἀντιλέγοντας, καὶ εἰπὼν μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε σὺ, τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; τότε τὴν λύσιν ἐπάγει. ἐγὼ δὲ αὐτὸν οὐ δὲ πάντη σεσιγηκέναι, οὐδὲ εἰρηκέναι οἶμαι, ἵνα εἰς πόθον ἀγάγῃ τοὺς ἀκροατάς. μνημονεύσας γὰρ καὶ εἰπὼν μεγάλα τινὰ ἐναπο κεῖσθαι τῷ λόγῳ, ὅρα πῶς μετ' ἐγκωμίου ποιεῖται τὴν ἐπιτίμησιν. ἔθος γὰρ ἀεὶ τῆς σοφίας παύλου, τὰ δυσχερῆ τοῖς χρηστοῖς ἀναμιγνύναι, ὃ καὶ ἐν τῇ πρὸς γαλάτας ποιεῖ λέγων·

ἐτρέχετε

ἐπρέπετε καλῶς. τίς ὑμᾶς ἐνέκοψε; καὶ τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ. εἴγε καὶ εἰκῇ, μὴ ὤφειλε διὰ
εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὃ καὶ τούτοις φῂ, ὥστε πείσεσθε δὲ περὶ ὑμῶν τὰ κρείττονα, καὶ ἐχόμενα
σωτηρίας. δύο γὰρ ταῦτα ποιεῖ. οὔτε ἀφίησιν αὐτοὺς ἀναπαύεσθαι. εἰ γὰρ τὰ ἑτέρων παρα
δείγματα ἱκανὰ τὸν ἀκούοντα ἀναφῆσαι, καὶ εἰς ζῆλον ἀναγαγεῖν. ὅταν τις παρ' ἑαυτῷ τὸ
ὑπόδειγμα ἔχῃ, καὶ ἑαυτὸν κελεύηται ζηλοῦν, ἤδη τὸ δοκοῦν συνεισάγεται. μὴ δόξῃ οὖν
δείκνυσι, καὶ οὐκ ἀφίησιν ὡς σφόδρα κατεγνωσμένους ἀναπαύεσθαι, οὐδὲ ὡς ἀεὶ ὄντας κα-
» κοὺς, ἀλλ' ὅτι καὶ ποτὲ ἐγένοντο ὡς χρηστοί. Καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ
» τὸν χρόνον φῂ. Δείκνυσιν ἐνταῦθα πρὸ πολλοῦ χρόνου πεπιστευκότας αὐτούς. δείκνυσι
δὲ ὅτι καὶ ἄλλους ὀφείλουσι κατηχεῖν. ὅρα γοῦν αὐτὸν συνεχῶς ὠδίνοντα τὸν περὶ τῆς ἀρ-
χιερέως εἰσαγαγεῖν λόγον, καὶ ἀεὶ ἀναβαλλόμενον. ἄκουε γὰρ πῶς ἤρξατο. ἔχοντες ἀρ-
χιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, καὶ παρεὶς εἰπεῖν πῶς μέγαν, πάλιν φῂ. πᾶς
γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν.
καὶ πάλιν. οὕτω καὶ ὁ Χς, οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα. καὶ πάλιν εἰπών. συ
εἰρεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, πάλιν ἀναβάλλεται λέγων. ὃς ἐν ταῖς
ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις καὶ ἱκετηρίας προσενέγκας. ἐπεὶ οὖν τοσαυτάκις ἐξε-
κρούσθη, ὡσανεὶ ἀπολογούμενος φῂ, ἡ αἰτία παρ' ὑμᾶς, βαβαὶ πόση διαφορά. ὀφείλον-
» τες ἄλλους διδάσκειν, οὐδὲ ἁπλῶς μαθηταί εἰσιν, ἀλλὰ μαθηταὶ ἔσχατοι. Καὶ γὰρ
» ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα
» τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θυ. Ἐνταῦθα τὴν ἀνθρωπότητα φῂ. ὥσπερ γὰρ
ἐπὶ τῶν ἐξωθεν γραμμάτων πρῶτον τὰ στοιχεῖα δεῖ μαθεῖν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα πρῶτον πε-
ρὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐδιδάσκοντο. ὁρᾷς τίς ἡ αἰτία τοῦ τὰ πεινὰ φθέγγεσθαι; οὕτω καὶ
Ἑβραίοις ἐποίησεν ὁ παῦλος διαλεγόμενος καὶ λέγων. τὸν μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας
ὑπεριδὼν ὁ θς, τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν. καθότι ἔστη
σεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε πίστιν πα-
ρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. διαβόα εἰ μέν τι ὑψηλὸν λέγει, ἐν βραχεῖ βόα
φῂ, τὰ δὲ ταπεινὰ, πολλαχοῦ διέσωται τῆς ἐπιστολῆς, καὶ οὕτω δὲ τὸ ὑψηλὸν δείκνυται.
τὸ γὰρ σφόδρα ταπεινὸν, οὐκ ἀφίησι περὶ τῆς θεότητος ταῦτα ὑποπτεύεσθαι. οὕτω καὶ ἐν-
ταῦθα τὸ ἀσφαλὲς ἐφύλαξε, τὴν δὲ νωθρότητα ταύτην τίκτεται, ἐν τῇ πρὸς νο
ητοὺς βόα μάλιστα ἐσήμανεν ἐπιστολῇ εἰπών. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος, καὶ ἔρεις, καὶ διχο
στασίαι, οὐχὶ σαρκικοὶ ἐστε; θέα δέμοι τὴν σύνεσιν αὐτοῦ τὴν πολλήν. πῶς καταλλήλως
ἀεὶ τοῖς ὑποκειμένοις πάθεσι προσφέρεται. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ ἀσθένεια, ἀπὸ ἁμαρτίας τὸ πλέον
ἐγένετο, μᾶλλον δὲ ἀπὸ ἁμαρτημάτων. ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἀπὸ ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ
τῶν θλίψεων τῶν συνεχῶν. διὸ καὶ λέξεσι δέξασθαι διαμένοις τὴν διαφορὰν ἔχοι),
οὐ λέγων σαρκικοὶ γεγόνατε, ἀλλὰ νωθροί. ἐκεῖ σαρκικοὶ, ἐνταῦθα δὲ μείζων ἡ ὀδύνη. ἐκεῖνοι
γὰρ οὐκ ἠδυνήθησαν ἀνενεγκεῖν, ἅτε σαρκικοὶ ὄντες. οὗτοι δὲ ἠδυνήθησαν. τῷ γὰρ εἰπεῖν
ὅτι νωθροὶ γεγόνατε, ταῖς ἀκοαῖς, δηλοῦντος ἦν ὅτι πάλαι ὑγιαίνον, καὶ ἦσαν ἰσχυροὶ τῇ
» προθυμίᾳ ζέοντες, μὴ ὕστερον αὐτοὺς μαρτυρεῖ. Καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, οὐ

στερεᾶς

» τροφῆς τροφῆς. Ἀ εἰ δὲ γάλα, τ τα πειὸν λόγον καλεῖ, μὴ ἐν τοῦτο δὲ, μὴ ἐκεῖ. ὀφείλοντες
εἶναι φῆ διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον. δι' ὃ μάλιστα ἐξελύθητε, μὴ ὕ πω τοι γεγόνατε, διὰ τοῦτο
μάλιστα ὠφείλετε εἶναι ἰσχυροὶ, διὰ τὸν χρόνον. γάλα δὲ καλεῖ, διὰ τὸ τοῖς ἀφελεστέροις ἁρ
μόζειν. τοῦτο δὲ ἐναντίον τοῖς τελειοτέροις, καὶ βλαβερὸν τὸ ἐν τούτοις διατρίβειν. ὥστε
οὐκέτι δεῖ τὰ νομικὰ ἐπεισφέρεσθαι νῦν, οὐ δὲ ἀπὸ τούτων πρὸ σύγκρισιν γίνεσθαι. ὅτι ἀρχε
γὸς, καὶ ἔθυσε, καὶ ἐδείπνησε πρωτογῆς, καὶ ἱκετηρίασε. ὅρα γοῦν πῶς ἡμῖν ταῦτα προσήγα-
γεν. ἀλλ' ἐκείνους τότε ἔτρεφεν οὐδαμοῦ προσηγμένα αὐτοῖς. ἆρα οὖν ἀληθὴς τροφὴ
τὰ λόγια τοῦ θυ. δῶσω γὰρ αὐτοῖς φησι, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν
» τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου. Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα. Οὐκέτι οὖν ἔθρεψα, δει-
κνὺς ὅτι οὐ τὸ τοιοῦτον τροφὴ, ἀλλ' ὥσπερ τῶν παιδίων τῶν μικρῶν τῶν οὐ δυναμέ-
νων ἄρτῳ τρέφεσθαι. τὰ γὰρ τοιαῦτα οὐ ποτίζεται, ἀλλ' ἡ τροφὴ αὐτοῖς αὐτὶ ποτοῦ γίνε-
ται. καὶ οὐκέτι οὖν χρείαν ἔχετε, ἀλλὰ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, οὐ τροφῆς τροφῆς.
τουτέστιν ὑμεῖς ἠθελήσατε, ὑμεῖς ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο κατεφήσατε, εἰς ταύτην τὴν χρείαν.
» Πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπιος γάρ ἐστι. Τί ὅτι λόγος
τῆς δικαιοσύνης; ἐν ταῦτα μοι δοκεῖ, καὶ βίον αἰνίττεσθαι, ὅπερ καὶ ὁ Χς ἔλεγεν. ἐὰν μὴ πε
ρισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλέον τῶν γραμματέων, καὶ φαρισαίων. τοῦτο καὶ αὐτὸς φησι.
ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, τουτέστι τῆς ἄνω φιλοσοφίας ἄπειρος, οὐ δύναται παρα-
δέξασθαι βίον ἄκρον, καὶ ἠκριβωμένον. ἡ δικαιοσύνη ἐν ταῦτα τὸν Χν φησι, καὶ τὸν ὑψηλὸν
περὶ αὐτοῦ λόγον. ὅτι μὲν οὖν νωθροὶ γεγόνασιν, εἴρηται, πόθεν δὲ οὐκέτι προσέθηκεν, αὐτοὺς
ἀφιεὶς εἰδέναι, καὶ μὴ βουλόμενος σπαχθῇ τὸν λόγον ἐργάσασθαι. διὰ δὲ τῶν γαλατῶν,
καὶ ἐθαύμασε, καὶ ἠπόρησεν. ὃ πολλῷ μεῖζον πρὸς παραμυθίαν ἐστὶ, ὡς οὐκαὶ προσδοκή-
σαντες ποτὲ τοῦτο γενέσθαι. τοῦτο γάρ ἐστι ἡ διαπόρησις. ὁρᾷς νηπιότητα ἑτέραν οὖσαν; ὁρᾷς
τελειότητα ἑτέραν; γενώμεθα τέλειοι ταύτην τελειότητα. ἔνεστι καὶ παιδίας ὄντας, μὴ νέους,
» πρὸς ἐκείνῳ ἐλθεῖν τὴν τελειότητα. οὐ γάρ ἐστι φύσεως, ἀλλ' ἀρετῆς. Τελείων δέ ἐστιν
» ἡ στερεὰ τροφὴ, τῶν διὰ τ ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν κα-
» λοῦ τε, καὶ κακοῦ. Οὐκεῖχον τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐκεῖνοι, οὐ δὲ ἦσαν καλὸν,
καὶ κακόν. νῦν οὐ περὶ βίου αὐτῷ ὁ λόγος, ὅταν λέγῃ, πρὸς διάκρισιν καλοῦ, καὶ κακοῦ.
τοῦτο γὰρ παντὶ ἀνθρώπῳ δυνατὸν εἰδέναι, καὶ εὔκολον, ἀλλὰ περὶ δογμάτων ὑγιῶν, μὴ ὑ-
ψηλῶν, καὶ διεφθαρμένων μὴ τανεινῶν. τὸ παιδίον οὐκοῖδε τ φαύλου, καὶ τ δόκιμον τρο
φοῦ διαιρεῖν. πολλάκις γοῦν, μὴ χοῦν ἐνέβαλεν, εἰς τὸ στόμα, καὶ τὸ βλαβερὸν ἐδέξατο, μὴ
πάντα ἀδιακρίτως ποιεῖ, ἀλλ' οὐ τὸ τέλειον τοιοῦτον. εἰσὶν οἱ πᾶσιν ἁπλῶς προσέχοντες, μὴ
ἀδιακρίτως τὰς ἀκοὰς ἐκδιδόντες, καὶ τούτους αἰτιᾶται, ὡς ἁπλῶς φερομένους. μὴ
νῦν μὲν τούτοις, νῦν δὲ ἐκείνοις διδόντας ἑαυτούς. ὃ καὶ πρὸς τῷ τέλει ἡνίξατο λέγων. δι-
δαχαῖς ποικίλαις, καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε. τοῦτό ἐστι πρὸς διάκρισιν καλοῦ, καὶ κα-
κοῦ, λάρυγξ μὲν γὰρ σῖτα γένεται, ψυχὴ δὲ δοκιμάζει λόγους.

Καὶ ἡμεῖς

Καὶ ἡμεῖς τοίνυν δεῖ μαθωμεν, μὴ αὖ ἀκούσῃς, ὅτι οὐκ ὄντιν ἕλλην, οὐδὲ ἰουδαῖος, δι' θεὸς χριστιανὸν εἶναι νομίσῃς, ἀλλ' ἐξέτασον, καὶ τὰ λόγια ἅπαντα. ἐπεὶ καὶ μανιχαῖοι, καὶ πᾶσαι αἱρέσεις, δεῖ ὑπέδυσαν τὸ προσωπεῖον, πρὸς τὸ οὕτως ἀπατᾶν τοὺς ἀφελεστέρους. ἀλλ' ἐὰν ἔχωμεν τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς γεγυμνασμένα πρὸς διάκρισιν καλοῦντε, μὴ καλοῦ, δυνώμεθα τοὺς τοιούτους διακρίνειν. πῶς δὲ γεγυμνασμένα γίνεται ἡμῶν τὰ αἰσθητήρια; ἀπὸ τῆς συνεχοῦς ἀκροάσεως, ἀπὸ τῆς τῶν γραφῶν ἐμπειρίας. ὅταν γὰρ προσθῶμεν αὐτῶν τὴ πλανίλῃ, καὶ σήμερον ἀκούσῃς, μὴ αὔριον δοκιμάσῃς, μὴ καλῶς ἔχειν, τὸ πᾶν ἔμαθες, τὸ πᾶν ἔγνως, κἂν σήμερον, μὴ καταλάβῃς, αὔριον καταλήψῃ. τὰ αἰσθητήρια δῆ γεγυμνασμένα ἐχόντων. ὁρᾷς ὅτι χρὴ γυμνάζειν ἡμῶν τ ἀκοὴν ταῖς ἀκροάσεσι ταῖς θείαις, ὥστε μὴ ξενοφωνεῖσθαι. γεγυμνασμένα δῆ πρὸς διάκρισιν, τουτέστιν ἔμπειρον εἶναι. ὁ μὲν, λέγει μὴ εἶναι ἀνάστασιν, ὁ δὲ οὐδὲν τῶν μελλόντων προσδοκᾷ, ἄλλος ἕτερον λέγει θεὸν, ἄλλος ἀπὸ μαρίας αὐτὸν ἔχειν τὴ ἀρχήν. καὶ θεὸς δι' θεὸς πῶς ἐξ ἀμετρίας πάντες ἐξέπεσον. οἱ μὲν πλεονάσαντες, οἱ δὲ ἐλαττώσαντες. οἷον πρώτη μὲν πάντων αἵρεσις, ἡ μαρκίωνος, ἐκείνη ἕτερον θεὸν ἐπεισήγαγε τὸν οὐκόντα, ἰδοὺ τὸ πλέον. μετ' ἐκείνην, ἡ σαβελλίου, τὸν υἱὸν, καὶ τὸν πατέρα, καὶ τὸ πνεῦμα ἓν εἶναι λέγουσα. εἶτα ἡ μαρκέλλου, καὶ φωτεινοῦ, καὶ αὕτη τὰ αὐτὰ πρεσβεύουσα, καὶ ἡ παύλου τ σαμοσατέως, ἐκμαρίας λέγουσα τὴ ἀρχὴν αὐτὸν ἐσχηκέναι. εἶτα ἡ μανιχαίων, αὕτη γὰρ πασῶν νεωτέρα. μετ' ἐκείνας, ἡ ἀρείου. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεραι. καὶ διὰ δεῖ τὴν πίστιν παρελάβομεν, ἵνα μὴ ἀναγκαζώμεθα μυρίαις ἐπιπέσαι αἱρέσεσι, καὶ πράγματα ἔχειν, ἀλλ' ὅπερ αὖ ἡ προθεῖναι, ἢ ἀφελεῖντις ἐπιχειρήσειεν ἐκείνης, δεῖ νόθον εἶναι νομίσωμεν. καθάπερ γὰρ οἱ τοὺς κανόνας διδόντας οὐκ ἀναγκάζουσι μυρίας μέτρας περιεργάζεσθαι, ἀλλὰ τὸ δοθὲν ἐκεῖνο κατέχειν κελεύουσιν, οὕτω καὶ ἐπὶ τ δογμάτων. ἀλλ' οὐδεὶς βούλεται ταῖς γραφαῖς προσέχειν. εἰ γὰρ προσείχομεν, οὐ μόνον, οὐκαὶ προσείχομεν τῇ ἀπάτῃ, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ἀπατωμένους ἀπηλλάξαμεν αὖ, καὶ τῶν κινδύνων ἐξειλκύσαμεν. ὁ γὰρ ἰσχυρὸς σφαπώτης, οὐ μόνον ἑαυτῷ ἀρκέσαι δύναται, ἀλλὰ καὶ τὸν παρασάτην διαφυλάξαι, καὶ τῆς τῶν πολεμίων καιάσας ἐλευθερῶσαι. νυῦ δὲ οὐ δὲ ὅτι γραφαί εἰσιν ἴσασι τινές, ἀλλὰ τὸ μὲν πνεῦμα τὸ ἅγιον τοσαῦτα ὠνόμασεν, ὥστε αὐτὰς φυλαχθῆναι. καὶ ὁρᾶτε αὖ πῶς ἔθεν, ἵνα μάθητε τὸ θεῦ τὴ φιλανθρωπίαν, ἐνέπνευσε τῷ μακαρίῳ μωϋσῇ, τὰς πλάκας ἐκόλαψε, κατέχειν αὐτὸν τεσσαράκοντα ἡμέρας τ ὄρους, καὶ πάλιν τοσαύτας, ὥστε δοῦναι τὸν νόμον. μὴ δὲ ταῦτα προφήτας ἔπεμψε μυρία παθόντας δεινά. ἐπὴλθε πόλεμος, ἀνεῖλον πάντας, κατέκοψαν, ἐνεπρήσθησαν αἱ βίβλοι. ἑτέρῳ πάλιν ἀνδρὶ θαυμαστῷ ἐνέπνευσεν, ὥστε αὐτὰς ἐκθέσθαι, τῷ ἔσδρᾳ λέγω, μὴ ἀπολειφάνων σωθῆναι ἐποίησε. μὴ δὲ δεῖ ὠνόμασεν ἑρμηνευθῆναι αὐτὰς ὑπὸ τ ἑβδομήκοντα ἡρμήνευσαν ἐκεῖνοι. παρεγένετο ὁ χς, δέχε αὐτὰς, οἱ ἀπόστολοι εἰς πάντας αὐτὰς διασπείρουσι, σημεῖα ἐποίησε, καὶ θαύματα ὁ χς. τί δή, μετὰ τοσαύτην πραγματείαν, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἔγραψαν, καθὼς καὶ παῦλος εἶπεν, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησε. καὶ ὁ χς ἔλεγε. πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφάς. καὶ παῦλος πάλιν ἔλεγε. ἀβὲ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν, τὴ ἐλπίδα ἔχομεν. καὶ πάλιν. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος,

καὶ ὠφέλιμος, καὶ ὁ λόγος τοῦ Χυ̃ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, μὴ ὁ προφήτης. ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας, καὶ νυκτός. καὶ ἑτέρωθι πάλιν. πᾶσα δίκησίς σου ἔφω ἐν νόμῳ ὑψίσου. καὶ πάλιν, ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου. οὐκείωτε τῇ ἀκοῇ μου, ἀλλὰ τῷ λάρυγγί μου, ὑπερ μέλι, καὶ κηρίον τῷ στόματί μου. καὶ ὁ μωϋσῆς μελετήσεις ἐν αὐτοῖς φῇ διαπαντὸς, ἀνιστάμενος, καθεζόμῃ, καὶ ταξόμῃ, ἐν αὐτοῖς ἴδιον φῇ, καὶ μυρία αὖτις περὶ αὐτοῦ εἴποι. ἀλλ' ὅμως μετὰ τοσαῦτα εἰσί τινες, οὐ δὲ εἰδότες, ὁ τί εἰσί ποτε γεγραφώς. διότοι ἔθνος οὐδὲν ὑγιές, οὐδὲν χρήσιμον παρ' ἡμῶν γίνεται. ἀλλ' εἰ μέν τις τὰ τῆς στρατείας μαν θάνειν βούλοιτο, ἀνάγκη τοὺς νόμους αὐτὸν μαν θάνειν τοὺς στρατιωτικούς. καὶ εἴτις τὴν κυβερνητικὴν, ἢ τεκτονικὴν ἐπιστήμην μαν θάνειν ἐθέλοι, ἢ εἴτι ἕτερον, τὰ τῆς τέχνης αὐτὸν ἀνάγκη μαν θάνειν. ἐν τούτων δὲ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον βούλονται, καὶ ταῦτα τῆς ἐπιστήμης ταύτης, πολλῆς δεομένης τῆς ἀκριβείας. ὅπ γὰρ καὶ ἔθνος τέχνη ὅτι διδασκαλίας δεομένη, ἄκουσον τοῦ προφήτου λέγοντος. δεῦτε τέκνα ἀκούσατέ μου, φόβον κυρίου διδάξω ὑμᾶς, ἆρα ἀληθῶς διδασκαλίας δεῖται ὁ τοῦ δῦ φόβος. εἶτα φῇ. τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν; ζωὴν τὴν ἐπὶ λέγει. καὶ πάλιν. παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν. ἆρα ἴσε τίς ταῦτα εἶπε προφήτης; ἢ ἱστοριογράφος; ἢ ἀπόστολος; ἢ δὲ ἀγγελικῆς; οὐκέγωγε οἶμαι, πλὴν ὀλίγων, καὶ αὐτοὶ δὲ οὗτοι πάλιν, ἐὰν παραγάγωμεν μαρτυρίαν ἑτέρωθεν, τὸ αὐτὸ ὑμῖν πεισόμεθα. ἰδοὺ γὰρ ἐρῶ τὸ αὐτὸ ῥητόν, ῥήμασιν ἑτέροις εἰρημένον. λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου. μάθετε καλὸν ποιεῖν. ἐκζητήσατε κρίσιν. παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. μάθετε καλὸν ποιεῖν. ὁρᾷς ὅπ διδασκαλίας δεῖται ἡ ἀρετή; οὗτος μὲν γὰρ λέγει. φόβον κυρίου διδάξω ὑμᾶς, ἐκεῖνος δὲ μάθετε καλὸν ποιεῖν. ἆρ' οὖν ἴσε πῶς ταῦτα εἴρηται; οὐκέγωγε οἶμαι πλὴν ὀλίγων. καίτοι καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα δίς, ἢ καὶ τρὶς ταῦτα ὑμῖν ἀναγνώσεται. καὶ ἀνελθὼν ὁ ἀναγνώστης λέγει πρῶτον τὸ βιβλίον τίνος ἐστὶν, τοῦ δεῖνος προφήτου, καὶ τότε λέγει, ἃ λέγει, ὥστε δυσημότερα ὑμῖν εἶναι. καὶ μὴ μόνον τὰ ἐγκείμενα εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν τῶν γεγραμμένων, καὶ τίς ταῦτα εἴρηκεν. ἀλλὰ πάντα εἰκῇ, ἀλλὰ πάντα μάτην. πᾶσα γὰρ ἡ ταυτυδὴ, εἰς τὰ βιωτικὰ κεκένωται, καὶ τῶν πνευματικῶν λόγος οὐδείς. διαρρήδην οὐδὲ ἐκεῖνα ὑμῖν κατὰ λόγον ἐκβαίνει, ἀλλὰ πολλαὶ καὶ κεῖ δυσκολίαι. ὁ μὲν γὰρ χς φῇ. αἰτεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ δῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. καὶ ταῦτα μὲν ἂν προσθήκης εἶπε μέρει δοθήσεσθαι. ἡμεῖς δὲ τὴν τάξιν ἀντεξετάσαμεν, καὶ ζητοῦμεν τὴν γῆν, ὡς ἐκείνων ἂν προσθήκης μέρει δοθησομένων ἡμῖν. διαρρήδην οὔτε ταῦτα, οὔτε ἐκεῖνα ἔχομεν. ἀναπέφωμεν οὖν ποτε, καὶ γενώμεθα τῶν μελλόντων ἐπιθυμηταί. οὕτω γὰρ καὶ ταῦτα ἕψεται. οὐ δὲ γὰρ ἕνι τὰ κατὰ θεὸν ζητούμενα, μὴ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιτυχεῖν. ἀποφασίς ὅτι τῆς ἀληθείας αὐτῆς διαρρήδην λεγούσης. μὴ τίνων ἄλλως ποιῶμεν, ἀλλ' ἀντεχώμεθα τῆς συμβουλῆς τοῦ χυ, ἵνα μὴ πάντων ἐκπέσωμεν. ὁ δὲ θς ἱκανός ἐστι καταρτίσαι ἡμᾶς, καὶ ποιῆσαι βελτίους ἐν χῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Διὸ ἀφέντες

» Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ χυ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέ-
» λιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν, βαπτισμῶν δι-
» δαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου. καὶ τοῦτο ποιή-
» σομεν, ἐάν περ ἐπιτρέπῃ ὁ θς. Ἠκούσατε ὅσα ἑβραίοις ἐνεκάλεσε βουλομένους ἀεὶ μαν-
θάνειν περὶ τῶν αὐτῶν; καὶ εἰκότως. ὀφείλοντες γὰρ εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πά-
λιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς, τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θυ. δέδοι-
κα μὴ μὴ πρὸς ὑμᾶς ταῦτα καιρὸν αὖ ἔχοι λέγεσθαι, ὅπου ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν
χρόνον, οὐδὲ μαθητὰς εἶναι ἐπέχετε. ἀλλ' ἀεὶ τὰ αὐτὰ ἀκούοντες, μὴ περὶ τ αὐτ, ὡς οὐδενὸς
ἀκούοντες, οὕτως διάκεισθε. κἂν ἐρηταί τις ὑμᾶς, οὐδεὶς ἀποκρίνασθαι δύναται, πλὴν ὀλί-
γων σφόδρα, καὶ δυαριθμήτων. ἐν τοῖς δὲ οὐ μικρὰ ζημία. πολλάκις γὰρ τὸν διδάσκαλον βου
λόμενον προελθεῖν περαιτέρω, καὶ μυστικωτέρων ἅπτασθαι, καὶ ὑψηλοτέρων λόγων, οὐκ ἀφίησιν
ἡ ἀπροσεξία τ μαθητευομένων. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τ γραμματικῶν, αὖ ἀεὶ τὰ στοιχεῖα ἀκούει
ὁ παῖς, μὴ κρατῇ, ἀεὶ ἕξει αὐτῷ ἀνάγκη τὰ αὐτὰ συνεχῶς τῷ παιδί. μὴ οὐ πρότερον ἀπο
φήσει διδάσκων, ἕως αὖ ἐκεῖνα μαθεῖν ἀκριβῶς δύνηθῇ. μὴ γὰρ ἀνοίσει ἐπὶ πολλῆς τὰ πρό
τερα μὴ ἐν θέντα καλῶς, ἐφ' ἕτερα ἄγειν αὐτόν. οὕτω δὴ μὴ ἐπὶ τ ἐκκλησίας, αὖ ἀεὶ τὰ αὐ
τὰ λεγόντων ἡμῶν μηδὲν πλέον μανθάνητε, οὐδέποτε τὰ αὐτὰ λέγειν παυσόμεθα. εἰ
μὲν ἐπιδείξεως ἦν ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ φιλοτιμίας, ἐχρῆν ἀεὶ μεταπηδᾶν, καὶ μεταβαίνειν,
οὐδὲν φροντίζοντας ὑμῶν ἕνεκεν, ἀλλὰ τῶν κρότων τῶν παρ' ὑμῶν μόνων ἐφίεσθαι. ἐπεὶ
δὴ δὲ οὐ πρὸς δόξαν τὴν παρ' ὑμῶν ἐσπεύδομεθα, ἀλλὰ πάντα ὑπὲρ τῆς ὠφελείας ὑμῖν πο-
νεῖται τῆς ὑμετέρας, οὐ παυσόμεθα περὶ τῶν αὐτῶν ὑμῖν διαλεγόμενοι, ἕως αὖ αὐτὰ
κατορθώσητε. ἐπεὶ ἐνταῦθα πολλαί, καὶ περὶ ἑλληνικῆς λέγειν δεισιδαιμονίας, καὶ περὶ μα-
νιχαίων, καὶ περὶ μαρκιωνιστῶν, καὶ μέγα πλήθειν αὐτοὺς τῇ τοῦ θυ χάριτι. ἀλλ' οὐκέχει
καιρὸν ὁ λόγος. τοῖς γὰρ οὐδέπω τὰ αὐτῶν εἰδόσιν ἀκριβῶς, τοῖς οὐδέπω μεμαθηκό-
σιν ὅπερ τὸ πλεονεκτεῖν κακόν, τίς αὖ τοὺς τοιούτους εἴποι λόγους; καὶ ἕτερα ἀγάγοι πρὸ
καιροῦ; ἡμεῖς μὲν οὖν οὐ παυσόμεθα τὰ αὐτὰ λέγοντες, αὖτε πείθητε, αὖτε μή. δε-
δοίκαμεν δὲ μὴ τὸ συνεχῶς τὰ αὐτὰ λέγειν, ἐὰν μὴ ἀκούητε, μείζονα τοῖς παρακούουσι
πλὴν καταλίπω ἐργασόμεθα. οὐ πρὸς πάντας δέμοι ταῦτα ῥητέον. οἶδα γὰρ πολλοὺς
ὠφελουμένους ἀπὸ τῆς ἐντεῦθεν εἰσόδου. οἳ δικαίως αὖ ἐκείνων καταβοήσαιεν, ὡς ἐνε
δρυόντων αὐτοὺς διὰ τῆς οἰκείας ἀμαθείας, καὶ ἀπροσεξίας. πλὴν ἀλλ' οὐδὲ οὕτως
ἐνεδρευθήσονται. τὸ γὰρ συνεχῶς τὰ αὐτὰ ἀκούειν, καὶ τοῖς εἰδόσι χρήσιμον. ὃ γὰρ ἴσμεν
πολλάκις ἀκούσαντες, πάλιν κατενύγημεν. οἷόν τι λέγω. ἴσμεν ὅτι καλὸν ἡ κατανυκτικὴ φρο-
σύνη, καὶ ὅτι πολλάκις διελέχθη περὶ αὐτῆς ὁ χς. ἀλλ' ὅταν καὶ αὐτῶν τῶν ῥημά-
των ἐπακούσωμεν, καὶ τῶν εἰς αὐτὰ θεωρημάτων, πλέον τι πάσχομεν, κἂν μυριάκις ἀ-
κούσωμεν. δύ' καιρὸν οὖν καὶ ἡμᾶς νῦν εἰπεῖν ὑμῖν. διόπερ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς

τοῦ χυ

τὸν χῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα. τίς ἐστιν ἡ ἀρχὴ τοῦ λόγου, αὐτὸς ἐφεξῆς πιθησι λέγων. μὴ πάλιν θεμέλιον φησι καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν, βαπτισμῶν διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου. εἰ δὲ ἔστιν ἀρχή, τί ἄλλο ἐστὶ τὸ δόγμα, τὸ ἡμέτερον, ἢ τὸ μετανοῆσαι ἀπὸ νεκρῶν ἔργων; καὶ διὰ τοῦ πνεύματος λαβεῖν τὴν πίστιν, εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου; τί δέ ἐστιν ἀρχή; οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἔστιν ἀρχὴ ὡφησι, ὅταν μὴ βίος ἀκριβὴς παρῇ. καθάπερ γὰρ τὸν εἰς τὴν μάθησιν τῶν γραμμάτων ἐρχόμενον, τὰ στοιχεῖα δεῖ πρῶτον ἀκοῦσαι, οὕτω καὶ τὸν χριστιανὸν ζοῦτα εἰδέναι ἀκριβῶς, καὶ μηδὲν ἀμφιβάλλειν περὶ αὐτῶν. εἰ δὲ δέοι τὰ πάλιν διδασκαλίας, οὔπω τὸν θεμέλιον ἔχει. τὸν γὰρ ἑδραῖον, ὥσπηγέναι χρὴ καὶ ἑστάναι, καὶ μὴ μετακινεῖσθαι. εἰ δὲ μέλλοι ζῆς καπηχηθεὶς, καὶ βαπτισθεὶς, μετὰ ἔτη δέκα περὶ πίστεως πάλιν ἀκούειν, καὶ ὅτι πιστεῦσαι χρὴ εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν, οὔπω τὸν θεμέλιον ἔχει, πάλιν τὴν ἀρχὴν τοῦ χριστιανισμοῦ ζητεῖ. ὅτι γὰρ ἡ πίστις θεμέλιον, τὸ δὲ λοιπὸν οἰκοδομή, ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος. ἐγὼ θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος ἐποικοδομεῖ. εἰ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους, τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, μὴ πάλιν ταῦτα θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων. τί δέ ἐστιν ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα; πρὸς αὐτὴν χωρῶμεν λοιπὸν φησι τὴν ὀροφήν. τουτέστι βίον ἄμεμπτον ἔχωμεν. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν στοιχείων τὸ πᾶν τὸ ἄλφα συνέχει, καὶ ὁ θεμέλιος τὴν πᾶσαν οἰκοδομὴν, οὕτω καὶ τοῦ βίου τὴν καθαρότητα ἡ πρὸς τὴν πίστιν πληροφορία. ταύτης δὲ αὖθις, οὐκ ὄντων εἶναι χριστιανόν. ὥσπερ οὖν θεμελίων αὖθις οἰκοδομὴν, οὐ δὲ στοιχείων χωρὶς, ἔμπειρον γραμμάτων γενέσθαι. ἀλλ' ἑαυτὸν ἀεὶ πρὸς τὰ στοιχεῖα σφέρηται, εἴ τις πρὸς τὴν οἰκοδομὴν, οὐδέπω ἔφασαν αὐτῷ πλέον. σὺ δὲ μὴ νομίσῃς ἁπλῶσθαι τὴν πίστιν, τῷ δὲ στοιχείων κληθῆναι. ἡ γὰρ πᾶσα δύναμις αὐτῆ ἐστί. ὅταν γὰρ λέγῃ, πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπιος γάρ ἐστιν, οὐ γάλα ταύτην καλεῖ, ἀλλὰ τὸ ἀμφιβάλλειν ἔτι περὶ τούτων, ὅσον ἐστὶν ἀσθενοῦς διανοίας, καὶ λόγων δεομένης πολλῶν. τὰ γὰρ δόγματα ζοῦτα ἐστὶ τὰ ὑγιῆ. τέλειον γὰρ ἐκεῖνον καλοῦμεν τὸν μὴ τῆς πίστεως βίον ἔχοντα ὀρθόν. ἐαὐ δέ τις πίστιν μὲν ἔχῃ, πρᾶξιν δὲ πονηρὰν, καὶ περὶ αὐτῆς ταύτης ἀμφιβάλλῃ, καὶ ὑβρίζῃ τὴν διδασκαλίαν, εἰκότως αὐτὸν φήσομεν νήπιον, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀναδραμόντα. ὥστε καὶν μυρία ἔτη, ἐν τῇ πίστει ἔχωμεν, κἂν μὴ βέβαιοι ὦμεν ἐν αὐτῇ, νήπιοι ἐσμὲν, ὅταν βίον αὐτῇ μὴ συμβαίνοντα ἐπιδεικνύμεθα, ὅταν ἐπὶ θεμέλιον καταβαλλώμεθα. τούτοις δὲ μετὰ τὸν βίου, καὶ ἄλλο ἐγκαλεῖ, ὡς παρασαλευθεῖσι, καὶ δεομένοις θεμέλιον καταβάλλειν μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων. τὸν γὰρ ἀπόπνους εἰς ἕτερον μεταθέμενον, καὶ τὸ μὲν ἀφιέντα, ἄλλο δὲ αἱρούμενον, πρότερον αὐτῷ καταγνῶναι χρὴ καὶ ἀποφῆναι τῇ διαθέσει, καὶ τότε ἐλθεῖν ἐφ' ἕτερον. εἰ δὲ τὸ προτέρου πάλιν ἔχεσθαι μέλλοι, πῶς τοῦ δευτέρου ἅπτεται; τί οὖν φησι περὶ τοῦ νόμου; καταγνῶμεν αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἐσ' αὐτὸν ἀναστρέχομεν. ἄλλο οὐκ ἔστι μετάθεσις, καὶ γὰρ ἐν ταῦθα ἔχομεν νόμον.

» Νόμον οὖν φησι καταργῶμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν.

Ἐγὼ δὲ περὶ πονηρῶν εἶπον πραγμάτων. ὁ γὰρ μέλλων ἐπ' ἀρετὴν μετιέναι, πρότερον τῆς κακίας καταγνῶναι ὀφείλει, καὶ τότε αὐτὴν μετελθεῖν. οὐ γὰρ ἴσχυεν ἡ μετάνοια καθαροὺς αὐτοὺς

ποιῆσαι

ρους αὐτοὺς δεῖξαι. διὰ δὲ τοῦτο θεοῦ ἐβαπτίζοντο, ἵν' ὅπερ ἀδιωάτως εἶχον ἐργάσαθαι δι' ἑαυτῶν, τοῦτο διὰ τῆς τοῦ χριστοῦ χάριτος. οὔτε οὖν μετάνοια ἀρκεῖ πρὸς τὸν καθαρισμὸν, ἀλλὰ δεῖ τὸ βάπτισμα παραλαβεῖν. εἰπὲ γοῦν τὸ βάπτισμα ἔδει ἔρχεσθαι, πρότερον καταγνόντα τῶν ἡμαρτημένων αὐτῷ, καὶ καταψηφισάμενον. τί δέ ἐστι βαπτισμῶν διδαχῆς; οὐχ ὡς πολλῶν ὄντων τῶν βαπτισμῶν ἀλλ' ἑνός. τί οὖν οὐ πληθωρικῶς εἶπε; διὰ τὸ εἰπεῖν, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας. εἰ γὰρ πάλιν αὐτοὺς ἐβάπτισε, καὶ οὐκ ἔτι κατέχυσε. μὴ πάλιν ἐξ ἀρχῆς βαπτισθέντες ἐδιδάσκοντο τὰ πρακτέα, δικαίως; ἔμελλον ἀδόκητοι μένειν. καὶ ἐπιθέσεως χειρῶν. οὕτω γὰρ τὸ πνεῦμα ἐλάμβανον. ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ παύλου τὰς χεῖρας φησί. καὶ ἀναστάσεως τε νεκρῶν. διὰ γὰρ ἔντε τῷ βαπτίσματι γίνεται, καὶ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ βεβαιοῦται. καὶ κρίματος αἰωνίου. διατί δὲ ταῦτα φησί; ἐπειδὴ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς, ἢ παρασαλεύεσθαι ἤδη πεπιστευκότας, ἢ καθ' ὁδὸν βιοῦν, καὶ ῥᾳθύμως. λέγει οὖν. νήφατε. οὐκέτι εἰπεῖν ἐὰν ῥᾳθύμως ζήσωμεν, πάλιν βαπτισθησόμεθα, πάλιν κατηχηθησόμεθα, πάλιν ληψόμεθα πνεῦμα. κἂν γὰρ τῆς πίστεως ἐκπέσωμεν, πάλιν διωνησόμεθα βαπτιζόμενοι τὰ ἁμαρτήματα ἀπολούσασθαι, καὶ
» τῶν αὐτῶν τυχεῖν, ὥσπερ καὶ πρότερον. σφάλλεσθε φησὶ ζῶντα νομίζοντες. Ἀδιωατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου. καὶ μετόχους
» γενηθέντας πνεύματος ἁγίου. καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα. διὰ τοῦτο ἀδιωάμεστε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ
» παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ
» παραδειγματίζοντας. Καὶ ὅρα πῶς συνηρεθισμένως, καὶ ἀπαγορευτικῶς ἄρχεται. ἀδιώατον. μηκέτι φῇ προσθήκη τὸ μὴ διωατόν. οὐ γὰρ εἶπεν, οὐ πρέπει, οὐδὲ συμφέρει, οὐδὲ ἔξεστιν, ἀλλ' ἀδιώατον, ὥστε εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβαλεῖν, εἰ ὅλως ἅπαξ φωτισθῆτε ἅπαξ. εἶτα ἐπάγει. γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου. τουτέστι τῆς ἀφέσεως. καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα. Τίνα δὲ διδασκαλίαν ἐντεῦθεν λέγει. διωατὸν τε μέλλοντος αἰῶνος. τίνας λέγει διωατὸν; ἢ τὸ θαῦμα τὸ ἐπιτελεῖν, ἢ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. ἀνακαινίζειν φῇ εἰς μετάνοιαν. τουτέστι μετανοίας. τί οὖν ἐνέβλητα ἡ μετάνοια; οὐχ' ἡ μετάνοια, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὁ μετὰ λουτροῦ πάλιν ἀνακαινισμός. οὐ γὰρ εἶπεν ἀδιώατον ἀνακαινισθῆναι, εἰς μετάνοιαν, καὶ ἐσίγησεν. ἀλλ' εἰπὼν ἀδιώατον, ἐπήγαγεν. ἀνασταυροῦντας ἀνακαινισθῆναι. τουτέστι καινὸν γενέσθαι. τὸ γὰρ καινοὺς ποιῆσαι, τοῦ λουτροῦ μόνου ἐστίν. ἀνακαινισθήσεται γάρ φησι, ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου. τῆς δὲ μετανοίας ἐστὶ τὸ καινοὺς γενομένους, εἶτα παλαιωθέντας ὕστερον τῶν ἁμαρτημάτων, ἀπαλλάξαι τῆς παλαιότητος, καὶ πεπρωμένους ἐργάσασθαι. εἰς ἐκείνῳ μέντοι τιμὴν λαμπρότητα ἀγαγεῖν οὐκέτι. ἐκεῖ γὰρ τὸ ὅλον ἡ χάρις ἦν. ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς φησὶ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι. τὸ βάπτισμα, φησὶν, καὶ συνεσταυρώθη ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος. σύμμορφοι γὰρ γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ πάλιν. συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος, εἰς τὸν θάνατον. ὥσπερ οὖν οὐκέτι

δεύτερον

δεύτερον σρῶθῆναι τὸν χν̄. οὐδὲ γὰρ παραδειγματίσαι αὐτόν ἐστιν. εἰ γὰρ θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύσει, εἰ ἀνέστη τῇ ἀναστάσει πρωτότοκων γενόμενος τοῦ θανάτου, εἰ μὴ τὸ θανάτου τὸν θάνατον κατεπάλαισεν, εἶτα πάλιν σφῦται, μῦθος πάντα ἐκεῖνα, καὶ παραδειγματισμός. ὁ τοίνυν δεύτερον ἑαυτὸν βαπτίζων, πάλιν αὐτὸν σφῇ. τί δέ ἐστιν ἀναστῶντας; ἄνωθεν πάλιν σαυροῦντας. ὥσπερ γὰρ ἀπέθανεν ὁ χς ἐν τῷ σρῷ, οὕτως ἡμεῖς ἐν τῷ βαπτίσματι. οὐ τῇ σαρκί, ἀλλὰ τῇ ἁμαρτίᾳ. ὅρα θάνατον, μὴ θάνατον. ἐκεῖνος ἀπέθανε τῇ σαρκὶ ἡμῶν. ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος ἐτάφη, μὴ ἀνέστη ὁ καινός, ὁ σύμμορφος γενόμενος τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. εἰ τοίνυν ἀνάγκη βαπτισθῆναι, ἀνάγκη πάλιν αὖθις ἀποθανεῖν τοῦτον. τὸ γὰρ βάπτισμα, οὐδέν ἐστιν ἄλλο, ἢ ἀναίρεσις τοῦ βαπτιζομένου, μὴ ἔγερσις ἐκείνου. μὴ καλῶς εἶπεν ἑαυτοῖς ἀναστῶντας. ὁ γὰρ οὐκ ποιῶν, ὡς τ προτέρας χάριτος ἐπιλαθόμενος, καὶ ῥᾳθύμως τὸν ἑαυτοῦ βίον οἰκονομῶν, ὡς ὄντος ἑτέρου βαπτίσματος, οὕτω πάντα διαπράττεται. διόπερ προσέχειν χρή, καὶ ἀσφαλίζεσθαι. τί ἐστιν γευσαμένους τ δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου; τουτέστι τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων. οὐδὲ γὰρ δὶς μόνου χαρίζεται, καὶ ἡ χάρις. τί οὖν ἐπιμένομεν τῇ ἁμαρτίᾳ; ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. εἰ δὲ ἀεὶ μέλλομεν χάριτι σώζεσθαι, οὐδέποτε ἐσόμεθα ἀγαθοί. ὅπου γὰρ μία ἐστὶ χάρις, μὴ οὕτως ῥᾳθυμῶμεν, εἰ μὴ δείμεν ὅτι πάλιν ἐστίν, ἀπολούσασθαι τὰ ἁμαρτήματα, ἆρα οὖν ἐπαυσάμεθα ἁμαρτάνοντες; οὐκέγωγε οἶμαι. πολλὰ ἐνταῦθα δείκνυσι τὰ δῶρα. καὶ ἵνα μάθῃς, κατηξιώθη τε φησὶ τοσαύτης ἀφέσεως. ὁ γὰρ ἐν σκότῳ καθεζόμενος ὁ ἐχθρὸς ὁ πολέμιος, ὁ ἀπηλλοτριωμένος, ὁ θεοφυγής, ὁ ἀπολλύμενος, οὗτος ἐξαίφνης φωτισθείς, πνεύματος ἀξιωθείς, δωρεᾶς ἐπουρανίου, γευσάμενος, βασιλείας οὐρανίου, τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, μυστηρίων ἀπορρήτων, καὶ οὐδὲν οὕτω βελτίων γενόμενος, ἀλλ' ἄξιος μὲν ὢν ἀπωλείας, τυχὼν δὲ σωτηρίας, καὶ τιμῆς, ὡς τὰ μεγάλα κατωρθωκώς, πῶς οὖν δύναιτο βαπτισθῆναι πάλιν; δύο τοίνυν τρόποις τὸ πρᾶγμα ἀδύνατον ἔφησεν εἶναι, καὶ τὸν ἰσχυρότερον, ὑποδείξας ἐνταῦθα μὲν ὅτι οὐκ ἄξιος ὁ τοιοῦτον καταξιωθείς, καὶ πάντα προδοὺς τὰ δωρηθέντα αὐτῷ, πάλιν ἀνακαινισθῆναι, οὐδὲ δυνατόν ἐστιν αὖθις πάλιν ἀναστρωθῆναι. οὐδὲ γάρ ἐστι παραδειγματίσαι. οὐκοῦν τοίνυν δεύτερον λουτρόν, οὐκοῦν. εἰ δὲ οὐκ, καὶ τρίτον, καὶ τέταρτον ἐστί. τὸ γὰρ πρότερον, ἀεὶ ὑπὸ τοῦ ὑστέρου καταλύεται, καὶ οὐδὲν ἀεὶ ὑπὸ δήμου, καὶ οὐδὲν εἰς ἄπειρον. καὶ καλόνφησι γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, καὶ οὐκ ἀποκαλύπτει αὐτό, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος. τὸ γὰρ ζῆν ὡς ἀγγέλους, τὸ μηδενὸς δεῖσθαι τῶν ἐνταῦθα, τὸ εἰδέναι ὁπῆς τῶν μελλόντων αἰώνων ἀπολαύσεως πρόξενον ἡμῖν γίνεται. οὐδὲν, μᾶλλον τοῦ πνεύματος ἐστι μαθεῖν, καὶ εἰς τὰ ἄῤῥητα ἐκεῖνα εἰσελθεῖν. τί εἰσὶν αἱ δυνάμεις τοῦ μέλλοντος αἰῶνος; ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος, ἡ ἀγγελικὴ διαγωγή. τούτων ἤδη τὸν ἀῤῥαβῶνα ἐλάβομεν μᾶλλον τῆς πίστεως παρὰ τὸ πνεύματος. εἰκότως τοίνυν. εἰ εἰς βασιλείαν εἰσαχθείς, καὶ πάντα ἐμπιστευθεὶς τὰ ἐκεῖ, εἶτα προύδωκας ἅπαντα, ἆρα οὖν ἐνεπιστεύθης πάλιν;

Τί οὖν

Η' Σκόν.

Τί οὖν οὐκ ὄϛι μετάνοια φῇ; ὄϛι μετάνοια, ἀλλὰ βάπτισμα οὐκ ὄϛι δεύτερον, μετάνοια δὲ ὄϛι. καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἰσχύν, καὶ τὸν σφόδρα τοῖς ἁμαρτήμασι βεβαπτισμένον εἰ βουληθείη, λωσαμένη ἀπαλλάξαι τὸ τῶν ἁμαρτημάτων φορτίου, καὶ τὸν κινδυνεύοντα καταστῆσαι ἐν ἀσφαλείᾳ, κἂν πρὸς αὐτὸν ἔλθῃ τῆς κακίας τὸν ὠνθμένα. καὶ ὅτι πολλαχόθεν δῆλον. μὴ ὁ πίπτων γάρφησι οὐκ ἀνίσταται; ἢ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; ὄϛι ἐὰν βουλώμεθα μορφωθῆναι τὸν Χν ἐν ἡμῖν πάλιν. ἄκουε γὰρ παύλου λέγοντος. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χς ἐν ὑμῖν, μόνον ἀψώμεθα τῆς μετανοίας. ὅρα γὰρ τοῦ φιλανθρωπίαν. ἐδεῖ ἡμᾶς παντὶ τρόπῳ κολασθῆναι παρὰ τὴν ἀρχήν. ὅτι μὴ νόμον λαβόντες τὸν φυσικὸν, καὶ μυρίων ἀπολαύσαντες ἀγαθῶν, τότε δεῶς τὴν ἠγνοήσαμεν, μὴ βίον ἀκήρατον βεβιώκαμεν. καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐκόλασεν, ἀλλὰ καὶ μυρίων μετέδωκεν ἀγαθῶν, καὶ ὡς αὖ εἰ μεγάλα κατωρθωκότες ἦμεν. πάλιν ἐξετάσομεν, καὶ οὐ δὲ οὕτως κολάζει, ἀλλ' ἔδωκε τὸ τῆς μετανοίας φάρμακον, πάντα ἡμῶν τὰ ἁμαρτήματα ἱκανὸν ἀφανίσαι, καὶ ἀπαλεῖψαι, μόνον ἐὰν ἴδωμεν τὸ φάρμακον ὁ ποῖόν ἐϛι, καὶ πῶς αὐτὸ περιθεῖναι δεῖ. ὁ ποῖον οὖν ἐϛι τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας, καὶ πῶς αὐτὸ κατασκευάζεται; πρῶτον ἀπὸ καταγνώσεως τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, καὶ ἀπὸ ἐξαγορεύσεως. τὴν ἀνομίαν γάρμου ἔφη ἐγνώρισα. καὶ τὴν ἁμαρτίαμου οὐκ ἐκάλυψα. καὶ ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαμου τῷ κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίασμου. καὶ πάλιν. λέγε σὺ τὰς ἁμαρτίασσου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς. καὶ δίκαιος ἑαυτῷ κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ. δεύτερον ἀπὸ ταπεινοφροσύνης πολλῆς. ὥσπερ γὰρ σειρᾶτις ἐϛὶ χρυσῆ, κἂν ἀργίλῳ λάβῃ, πάντα ἔστεται. ἐὰν γὰρ ὁμολογήσῃς τὴν ἁμαρτίαν, ὡς ὁμολογῆσαι χρή, ταπεινοῦται ἡ ψυχή. τὸ γὰρ σωτήριόν αὐτῇ συμφέρον, κατεργάζεται ποιεῖ. δεῖ δὲ καὶ ἕτερα προσθεῖναι τῇ ταπεινοφροσύνῃ. ἐὰν τοιαύτη ᾖ οἵαν ὁ μακάριος δαβὶδ εἶχε λέγων. καρδίαν συντετριμμένῳ, μὴ τεταπεινωμένῳ, ὁ δὲ οὐκ ἐξουδενώσει. τὸ γὰρ συντριβέν, οὐ διανίσταται, οὐ πλήττει. ἀλλὰ πρὸς τὸ παθεῖν κακῶς ἐϛὶν ἕτοιμον, αὐτὸ δὲ οὐ διανίσταται. χριοῦτον ἐϛὶ συντριβὴ καρδίας, κἂν ὑβρισθῇ, κἂν πάθῃ κακῶς, ἡσυχάζει, καὶ οὐχ ὁρμᾷ πρὸς ἄμυναν. μετὰ δὲ τὴν ταπεινοφροσύνῃ, δύχων δεῖ ἐκτενῶν, δακρύων πολλῶν, τ μεθ' ἡμέραν, τῶν ἐν νυκτί. λούσω γάρφησι καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνμου. ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω. ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷμου. καὶ πάλιν. ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον. καὶ τὸ πόμαμου μὲ κλαυθμοῦ ἐκίρνων. καὶ μετὰ τὴν δύχην τὴν οὕτως ἐκτενῆ, ἐλεημοσύνης δεῖ πολλῆς. τὸ γὰρ μάλιϛα ἰσχυρὸν ἐργαζόμενον τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας, δῶρόν ἐϛί. καὶ καθάπερ ὧν τῶν ἰατρικῶν βοηθημάτων, ὄϛι φάρμακον πολλαχοῦ μὲ λαμβανόμενον βοτάνας, μίαν δέ τ κυριωτάτην, οὕτω κὴ ὧν τῆς μετανοίας. αὕτη ἡ βοτάνη κυριωτέρα, κὴ τὸ πᾶν αὕτη γένοιτο αὖ. ἄκουε γὰρ τί φησιν ἡ θεία γραφή. δότε ἐλεημοσύνην, κὴ πάντα ὑμῖν καθαρά. κὴ πάλιν. ἐλεημοσύναις, κὴ πίστεσιν ἀποκαθαίρονϑαι ἁμαρτίαι, κὴ τοὺς

φλογιζόμενον

φλογιζόμενον ἀποσβέσει ὕδωρ, ἢ ἐλεημοσύνη καταπαύσει ἁμαρτίας μεγάλας, εἶτα τὸ μὴ ὀργίζεσθαι, μὴ δὲ μνησικακεῖν, τὸ πᾶσιν ἀφιέναι τὰ ἁμαρτήματα. ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ σωτηρεῖ ὀργὴν φησι, καὶ παρ' αὐτοῦ ζητεῖ ἰᾶσιν. ἄφετε, ἵνα ἀφεθῇ ὑμῖν. καὶ τὸ ἐπιστρέφειν ἀδελφοὺς ἀπὸ τῆς πλάνης. πορβύου γάρ φησι, ἢ ἐπίστρεφε τοὺς ἀδελφούς σου, ἵνα ἀφεθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἀπὸ τοῦ πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἔχειν οἰκείως. καὶ ἁμαρτίας ἧφησι ποιοῦντας, ἀφεθήσεται. τὸ προΐσασθαι τῶν ἀδικουμένων, τὸ μὴ ἔχειν ὀργὴν, τὸ πάντα πράως φέρειν. ἆρα πρὸ μὲν τοῦ μαθεῖν, ὅτι ὀφείλει μετανοίας ἀπολούσασθαι τὰ ἁμαρτήματα, οὐκ ἦσαν ἀγωνιῶντες ἢ τε γινόμενοι ὅτι οὐκ ἄλλην ἕτερον λύτρωσιν; καὶ ἀπεγινώσκετε ἑαυτῶν; νυνὶ δὲ μαθόντες δι' ὅσων ἡ μετάνοια, καὶ ἡ ἄφεσις κατορθοῦται, καὶ ὅτι δυνησόμεθα τὸ πᾶν ἐκφυγεῖν, ἂν βουληθῶμεν αὐτῇ χρήσασθαι δεόντως. ποίας οὖν τύχοιμεν συγγνώμης μὴ δὲ εἰς νοῦν ἐρχόμενοι τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων; εἰ γὰρ ὄχλος ἦν, πάντα ἤνυσε. ὥσπερ γὰρ ὁ τὴν θύραν εἰσελθών, ἔνδον ἐστὶν, οὕτως ὁ τὰ οἰκεῖα ἀναλογιζόμενος καλά, καὶ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ αὐτοῦ πάντως ἔσται. αὖ δὲ λέγῃ, ἁμαρτωλός εἰμι, μὴ ἀναλογίζηται δὲ αὐτὰ κατ' εἶδος, καὶ λέγῃ, ὅτι τόδε, καὶ τόδε ἥμαρτον, οὐδέποτε παύσεται. ἀεὶ μὲν ὁμολογῶν, φροντίζων δὲ οὐδέποτε τῆς διορθώσεως. ἐὰν γὰρ ἄρξηται, πάντως καὶ τὰ λήμματα ἔσται. οὐ εἰς ἐν ἀρχὴ ἐπιδείξηται. πανταχοῦ γὰρ ἡ ἀρχὴ, καὶ τὰ προοίμια δύσκολα. ζῶντα οὖν καταβαλώμεθα, καὶ πάντα δύκολα ἔσται, καὶ ῥᾴστα. ἀρξώμεθα τοίνυν παρακαλῶ. ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ τὰς δύχας ἐπιτεῖναι, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ διακρύειν συνεχῶς, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ κατηφεῖν. οὐ δὲ γὰρ, οὐδὲ ὄλως τὸ οὕτω μικρὸν ἀνόνητον. εἶδον γάρ φησι, ὅτι ἐλυπήθη, καὶ ἐπορβύθη σφόδρα, καὶ ἰασάμην τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. πάντες δὲ ἀπὸ ἐλεημοσύνης, καὶ τοῦ ἀφιέναι τοῖς πλησίον τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἐκ τοῦ μὴ μνησικακεῖν, μὴ δὲ ἀμύνεσθαι, τανεινώσωμεν αὐτῶν τὰς ψυχάς. ἐὰν ἐννοῶμεν συνεχῶς τὰ ἡμαρτημένα ἡμῖν, οὐδὲν ἡμᾶς ἐπάραι τῶν ἔξωθεν δυνήσεται, οὐ πλοῦτος, οὐ δυναστεία, οὐκ ἀρχὴ οὐ, ζημή. ἀλλὰ κἂν εἰς αὐτὸ τὸ ὄχημα τὸ βασιλικὸν καθίσωμεν, στενάξωμεν πικρόν. ἐπεὶ καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ, βασιλεὺς ἦν, καὶ ἔλεγε. λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου. καὶ οὐδὲν ἀπὸ τῆς ἁλουργίδος, καὶ τοῦ διαδήματος παρεβλάβη, καὶ οὐκ ἐτυφώθη. ᾔδει γὰρ ἑαυτὸν ἄνθρωπον ὄντα. καὶ ἐπειδὴ συνέτριβτο τῇ καρδίᾳ, ἐθρήνει. τί γάρ ἐστι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα; πέφρα καὶ κόνις, καὶ ὡσεὶ χνοῦς κατὰ πρόσωπον ἀνέμου, καπνὸς καὶ σκιὰ, καὶ φύλλον περιφερόμενον, καὶ ἄνθος, ὄναρ, μὴ δὴ γμα, καὶ μύθος, ἄνεμος καὶ ἀήρ, χαῦνος, ἁπλῶς διαῤῥέων, τῶν ὄχ ἱστάμενον, ῥᾳδίως παρακρέχον, καὶ ἐπὶ τούτων οὐδαμινές ὁρα. τί γὰρ εἰπέμοι μέγα νομίζεις; ποῖον ἡγῇ μέγα ἀξίωμα εἶναι; τὸ τοῦ ὑπάτου; οὐδὲν γὰρ τούτου τοῦ ἀξιώματος μεῖζον νομίζουσιν οἱ πολλοί. τοῦ ἐν τοσαύτῃ τοίνυν λαμπρότητι γενομένου τοῦ μεγάλως θαυμασθέντος, ὁ μὴ ὕπατος ἔλαττον ἔχει οὐδέν. ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ οὗτος καὶ ἐκεῖνος ἐστὶν ἀξιώματι. ὁμοίως ἑκάτεροι μετ' ὀλίγον οὐκ εἰσί. πότε ἐγένετο, πόσον χρόνον εἰπέμοι; ἡμερῶν δύο; ὄλως καὶ ἐν ὀνείροις γίνεται. ἀλλ' ὄναρ φησί ἐστι. καὶ τί ὄλως; τὸ γὰρ ἐν ἡμέρᾳ οὐκ ὄναρ εἰπέμοι; διατὶ μὴ ζῶντα μᾶλλον λέγομεν ὄναρ; ὥσπερ γὰρ τὰ ὀνείρατα τῆς ἡμέρας καταλαβούσης ἐλέγχεται οὐδὲν ὄντα, τὸ γὰρ ἴσον, ἤτε νὺξ, καὶ ἡ ἡμέρα ἀπέλαβον τὸ χρόνου, καὶ ἐξίσου διενείμαντο τὸν πάντα χρόνον. ὥσπερ τοίνυν ἐν ἡμέρᾳ τοῖς ἐν νυκτὶ γενομένοις, οὐ γάννυταί τις, οὕτως οὐδὲ

ἐν νυκτὶ

ἐννυκτὶ τῶν μεθ' ἡμέραν ἀπολαῦσαι δυνατόν. γέγονας ὕπατος, καγὼ ἐννυκτί. ἀλλ' ἐγὼ ἐννυκτὶ, ἢ σὺ ἐν ἡμέρᾳ. καὶ τί δ' ὅτι; οὐδὲ οὕτως πλέον ἔχεις, εἰ μὴ ἄρα τὸ λέγεσθαι ὁδεῖνα ὕπατος, καὶ τὸ τιὼ ἀπὸ τῶν ῥημάτων ἔχειν ἡδονὴν πλέον ἔχειν ποιεῖ, οἷόν τι λέγω. σαφέστερον γὰρ αὖθις ἐρῶ. ἐὰν εἴπω ὁδεῖνα ὕπατός ἐστι, καὶ χαίσομαι τὸ ῥῆμα, οὐχ ἅμα ἐλέχθη, καὶ ἀπῆλθεν; οὕτω καὶ τὰ πράγματα. ἅμα ἔφανη ὕπατος, καὶ οὐκέτι. δῶμεν δὲ ἐνιαυτὸν, καὶ δύο ἐνιαυτοὺς, καὶ τρεῖς, καὶ τέτταρας. ποῦ εἰσιν οἱ δέκα ὕπατοι γενόμενοι; οὐδαμοῦ. ἀλλ' ὁ παῦλος οὐχ οὕτως. ἵνα μὲν γὰρ καὶ ξῶν διαπαντὸς, οὐ μίαν ἡμέραν, οὐδὲ δύο, οὐδὲ δέκα, οὐκ εἴκοσιν, οὐ τριάκοντα, οὐδὲ ἐνιαυτοὺς δέκα, καὶ εἴκοσιν, οὐδὲ τριάκοντα. ἀλλὰ καὶ ἐτελεύτησε, καὶ τετρακοσιοστὸν λοιπὸν ἔτος παρελήλυθε, καὶ ἔτι καὶ νῦν λαμπρότερος ἐστι, καὶ πολλῷ λαμπρότερος, ἢ ὅτε ἔζη. καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῇ γῇ. τιὼ δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς λαμπρότητα τῶν ἁγίων, τίς αὖ παραστήσει λόγος; διὸ παρακαλῶ, ζηλώσωμεν τιὼ λαμπρότητα. ζηλώσωμεν, ἵνα αὐτῆς τύχωμεν. ἡ γὰρ ὄντως λαμπρότης, αὕτη ἐστίν. ἀποθώμεθα λοιπὸν τὰ βιωτικά. ἵνα δύρωμεν χάριν, καὶ ἔλεον, ἐν χῷ τῷ κῷ ἡμῶν.

Λόγος, ι'.

» Γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς ἐρχόμενον πολλάκις ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνιν δύθετον
» ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει δύλογίας ἀπὸ τοῦ θυ, ἐκφέρουσα δὲ ἀκάν-
» θας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος, εἰς καῦσιν. Μετὰ φό-
βου τῶν λογίων ἀκούωμεν τοῦ θυ, μὲ φόβου, μὴ τρόμου πολλοῦ. δουλεύσατε γάρ φησι τῷ κῷ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ. εἰ δὲ καὶ ἡ χαρὰ ἡμῶν, καὶ ἡ ἀγαλλίασις μὰ τὰ τρόμω ὀφείλει εἶναι, ὅταν καὶ φοβερὰ ᾖ τὰ λεγόμενα, οἷα τὰ νῦν, τίνος οὐκέτι μὲν ἀξιοι τιμωρίας, μὴ μὲ φείκης ἐπακούοντες τῶν λεγομένων; εἰ πὼν, ἀδύνατον γὰρ τοὺς παρασωσόντας βαπτισθῆναι δεύτερον, καὶ τιὼ ἀπὸ τοῦ λουτροῦ ἄφεσιν λαβεῖν, καὶ δείξας τὸ φευκτὸν τοῦ πράγματος, ἐπάγει. μὴ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνιν δύθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει δύλογίας ἀπὸ τοῦ θυ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. φοβηθῶμεν οὖν ἀγαπητοί· οὐκέτι παύλου αὕτη ἡ ἀπειλή. οὐκέτιν ἀνοῦ τὰ ῥήματα. τοῦ πνὸς εἰσὶ τοῦ ἁγίου, τοῦ χυ τοῦ λαλοῦντος ἐν αὐτῷ. ἆρα τίς ἐστιν ὁ τούτων τῶν ἀκανθῶν καὶ θαιρός; εἰ δὲ καὶ ἦμεν καὶ θαιροὶ, οὐδὲ οὕτως θαρρεῖν ἐχρῆν, ἀλλὰ δεδοικέναι, καὶ τρέμειν μήποτε ἀκανθα θαμβλαφήσωσιν ἐν ἡμῖν. ὅταν δὲ ὅλοι δι' ὅλων ἀκανθα θῶμεν, καὶ τρίβολοι, πόθεν θαρρῶμεν εὐπέμοι; καὶ ὕωθιοι γινόμεθα; τί τὸ ποιοῦν ἡμᾶς ῥᾳθυμεῖν, εἰ ὁ δικῶν ἐφάναι ὀφείλει δεδοικέναι μὴ πέσῃ; ὁ δικῶν γὰρ ἐφάναι φῆ βλεπέτω, μὴ πέσῃ, ὁ πεσὼν, πῶς ὀφείλει μεμνᾶν ὥστε ἀναφῆναι; εἰ παῦλος φοβεῖται μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένηται, καὶ δεδοικε τὸ μὴ γενέθαι ἀδόκιμος, ὁ οὕτως δόκιμος, ἡμεῖς οἱ γενόμενοι ἤδη ἀδόκιμοι, τίνα ἔξομεν συγγνώμην οὐδένα φόβον ἔχοντες, ἀλλ' ὡς σωθήσεσθαι οὕτω πληροῦντες τὸν χριστιανισμὸν, καὶ ἀφοσιούμενοι; φοβηθῶμεν τοίνυν ἀγαπητοί. ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θυ ἀπ' οὐρανοῦ, φοβηθῶμεν. ἀποκαλύπτεται γὰρ, οὐκέτ' ἀσέβειαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἅπασαν ἀδικίαν, καὶ μικράν, καὶ μεγάλην. ἐν ταῦθα τῷ θυ τὸ φιλανθρωπον αἰνίττεται, ὑετὸν δὲ τιὼ διδασκαλίαν φῆ. καὶ ὅπερ ἀνωτέρω ἔλεγεν. ὀφείλοντες

εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, διὸ καὶ ἐνταῦθα φησί· μὴ πολλαχοῦ νεὸν τὴν διδασκαλίαν ἡ γραφὴ φῇ, ἐντελοῦμαι γάρ φησι τοῖς νεφέλαις τοῦ μὴ βρέξαι, εἰς αὐτὸν νεὸν, περὶ τοῦ δημοσθένους λέγουσα, ὅπερ ἀλλαχοῦ λιμὸν ἄρτου, καὶ δίψαν ὕδατος καλεῖ· καὶ πάλιν ὁ ποταμὸς τοῦ θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων· μὴ γὰρ ἦν ποιοῦσα φῇ τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον νεὸν· ἐνταῦθα δηλοῖ, ὅτι καὶ ἐδέξαντο, καὶ συνέπιον τὸν λόγον, μὴ πολλάκις τούτου ἐτύγχανον, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπώναντο· εἰ γὰρ μὴ ἐγεωργήθης φῇ, εἰ μὴ ἀπήλαυσας νεῦ, οὐκ ἦν τοσοῦτον κακόν· εἰ γὰρ μὴ ἦλθον φῇ, καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· πολλάκις ἔπες, μὴ ἐδέξω· τίνος ἕνεκεν, ἀντὶ καρπῶν ἕτερα ἐξήγαγες; ἔμεινα γάρ φησι, ἵνα ποιήσῃ ταφυλὴν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας· ὁρᾷς ὅτι πανταχοῦ ἡ γραφὴ ἀκάνθας καλεῖ τὰ ἁμαρτήματα; καὶ γὰρ καὶ ὁ Δαυὶδ φησι· ἐφράφθω εἰς ταλαιπωρίαν ἐν τῷ ἐμπαγῆναί μοι ἄκανθαν· οὐ γὰρ ἁπλῶς ἐπέχεται, ἀλλ' ἐμπήγνυται· κἂν μικρὸν αὐτῆς ἀναπομείνῃ, κἂν μὴ πᾶσαν αὐτὴν ἐξέλωμεν, τὸ μικρὸν ὀδυνᾷ ὁμοίως καθάπερ ἐπὶ τῆς ἀκάνθης· μή τί λέγω αὐτὸ τὸ μικρόν; καὶ μετὰ τὸ ἐξαιρεθῆναι, ὅτι πολὺ πῖς πληγῆς τὴν ὀδύνην ἀναφίησι· καὶ δεῖ θεραπείας πολλῆς, καὶ ἰατρείας, ὥστε τέλεον αὐτῆς ἐλευθερωθῆναι· οὐ δὲ γὰρ ἀρκεῖ τὸ ἐξελεῖν μόνον τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ δεῖ, καὶ τὸν ἐμπεπηγότα θεραπευθῆναι τόπον· ἀλλὰ δέδοικα μὴ πρὸς ἡμᾶς εἴη τὰ λεγόμενα μᾶλλον, ἢ πρὸς ἑτέρους· μὴ γὰρ ἡ ποιοῦσα φῇ τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον νεὸν, ἀεὶ πίνομεν, ἀεὶ ἀκούομεν· ἀλλ' οὐ θεοῦ τὴν νοῆσαι ἀπόλλυμεν τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος, καὶ διαῤῥοὰς ἀκάνθας ἐκφέρομεν· τίνες οὖν αἱ ἀκάνθαι; ἀκούσωμεν τοῦ χοῦ λέγοντος, ὅτι ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται· μὴ γὰρ ἡ ποιοῦσα φῇ τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον νετόν, καὶ τίκτουσα βοτάνην οὐθετον· ὅτι οὐδὲν οὕτως οὐθετον, ὡς βίου κακαῤῥότης, οὐδὲν οὕτως οὐρυθμον, ὡς βίος ἄεργος, οὐδὲν οὕτως οὐθετον, ὡς ἀρετή· καὶ τίκτουσα φῇ βοτάνην οὐθετον ἐκείνοις δι' οὓς, καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει οὐλογίας ἀπὸ τοῦ θυ· ἐνταῦθα φῇ τὸν θεὸν αὔπιον τῶν ἁπάντων γίνεσθαι· πλήττων τοὺς ἑλληνας ἠρέμα, τοὺς τῇ δυνάμει τῆς γῆς τῶν καρπῶν τὴν γέννησιν ἐπιγράφοντας· οὐδὲ γὰρ αὐτὴ γεωργικαὶ χεῖρες φῇ, εἰσὶν αἱ τὴν γῆν πρὸς τὴν τῶν καρπῶν φορὰν διεγείρουσαι, ἀλλὰ τὸ παρὰ τοῦ θυ πρόσταγμα· διαῤῥήγνυσι φῇ, μεταλαμβάνει οὐλογίας ἀπὸ τοῦ θυ· καὶ ὅρα πῶς ἐπὶ τῶν ἀκάνθων, οὐκέτι τίκτουσα ἀκάνθας, οὐδὲ τῷ χρησίμῳ τούτῳ ὀνόματι ἐχρήσατο, ἀλλὰ πῖς ἐκφέρουσα ἀκάνθας· ὡς αὖ εἴποις ἐκβράσασα, ἐκβάλλουσα· ἀδόκιμος φῇ, καὶ κατάρας ἐγγύς· βαβαὶ πόσην ἔχει παραμυθίαν ὁ λόγος· κατάρας γὰρ εἶπεν ἐγγὺς, οὐ κατάρα· ὁ δὲ μήπω εἰς τὴν κατάραν ἐμπεσών, ἀλλ' ἐγγὺς γενόμενος, καὶ μακρὰν γενέσθαι δυνήσεται· καὶ οὐ τούτῳ μόνῳ παρεμυθήσατο, ἀλλὰ καὶ τῷ ἑξῆς· οὐ γὰρ εἶπεν ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἥτις κατέσται, ἀλλὰ πῖς· ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν· ἐὰν μέχρι τέλους ἐπιμείνῃ φῇ· ὥστε ἐὰν ἐκτέμωμεν, καὶ κατακαύσωμεν τὰς ἀκάνθας, δυνησόμεθα τῶν μυρίων ἀπολαῦσαι ἀγαθῶν, καὶ γενέσθαι δόκιμοι, καὶ οὐλογίας μετασχεῖν· εἰκότως δὲ τὴν ἁμαρτίαν περίβολον ἐκάλεσεν εἰπών· ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ περιβόλους· ὅθεν γὰρ αὖ αὐτὴν κατάχῃς, πλήττει καὶ δάκνει, καὶ ὅτι ἀειδὴς καὶ τὸ ἰδεῖν· κἀκεῖθεν φάμενος τοίνυν αὐτῶν ἐκανῶς, καὶ φοβήσας, καὶ πλήξας, θεραπεύει πάλιν, ὥστε μὴ πλέον καταβάλλειν, καὶ

λειν, καὶ ὑπλίους ἐργάσασθαι. τὸν γὰρ νωθρὸν ὁ πλήττων, νωθρότερον ἐργάζεται. οὔτε οὖν πάντη κολακεύει, ὥστε μὴ ὑπλιωτέρους ποιῆσαι. οὔτε πάντη πλήττει, ἀλλ' ὀλίγον ἐμβάλλων τὸ πληκτικόν, πολὺ τὸ θρασυντικὸν προσφέρει διὰ τῶν ἐπαγομένων. τί γάρ φησιν; οὐχ ὡς κατεγνωκότες ὑμῶν ταῦτα λέγομεν. οὐδὲ ὡς νομίζοντες ὑμᾶς ἀκηκοότων πλήρεις, ἀλλὰ δεδοικότες μὴ οὔπω γένηθε. βέλτιον γὰρ ὑμᾶς τοῖς ῥήμασι φοβῆσαι, ἵνα μὴ τοῖς πράγμασιν ἀλγήσητε. μὴ οὖν τῆς σωτέρας παύλου μάλιστα, μὴ οὐκείως νομίζομεν, οὐδὲ τοιαῦτα
» οὐδὲ προσδοκῶμεν, οὐδὲ ἐλπίζομεν, ἀλλὰ τί; Πεπείσμεθα γὰρ περὶ ὑμῶν ἀγαπητὰ τὰ
» κρείττονα, καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. Ὃ καὶ γαλάτας μεθφων ἔλεγεν. ὥστοι θα δὲ εἰς ὑμᾶς ἐν κῷ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. οὐκείως φρονεῖτε, ἀλλὰ φρονήσετε. ἐν ζωῇ θα δὲ ἀπὸ τῶν παρόντων. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγαπητὰ τὰ κρείττω, καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τῶν παρόντων, οὐ ζῶσαῦτα εἶχεν εἰπεῖν, ἀπὸ τῶν παρελθόντων κατασκευάζει τὴν παραμυθίαν, καὶ φησί.
» Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. Βαβαὶ πῶς αὐτῶν ἀνεκτήσατο τὴν ψυχήν, καὶ ἀνέῤῥωσε, τῶν παλαιῶν ἀναμνήσας πραγμάτων, καὶ εἰς ἀνάγκην καταστήσας τοῦ μὴ προσδοκᾶν ἐπιλελῆσθαι τὸν θεόν. ἀνάγκη γὰρ ἐκεῖνον ἁμαρτάνειν τὸν μὴ πεπληροφορημένον περὶ τῆς ἐλπίδος, καὶ λέγειν ὅτι ἄδικος ὁ θς, ὥστε συννάγκασεν αὐτὸς πάντως προσδοκᾶν, ἐκεῖνα τὰ μέλλοντα. τὸν γὰρ ἀπογνωκότα ἀπὸ τῶν παρόντων, μὴ ἀπαῤῥύσαντα, ἀπὸ τῶν μελλόντων ἀναῤῥῶσαι δυνήσεταί τις. ὡς μὴ αὐτὸς γαλάτας μεθφων ἔλεγεν. ἐτρέχετε καλῶς. καὶ πάλιν. ἐπάθετε εἰκῆ, εἴγε καὶ εἰκῆ. ὥσπερ δὲ ἐνταῦθα μετὰ ἐπιπλήξεως τίθησι τὸ ἐγκώμιον λέγων. ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, οὕτω καὶ ἐκεῖ. θαυμάζω, ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε. μετ' ἐκπλήξεως τὸ ἐγκώμιον. πεπὶ μὲν γὰρ μεγάλων, ὅταν ἐκπέσωσι, θαυμάζομεν. ὁρᾷς ἐγκεκρυμμένον τὸν ἔπαινον τῇ κατηγορίᾳ, καὶ τῇ διαβολῇ; καὶ οὐ περὶ ἑαυτοῦ θς μόνον φῇ. ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων. οὐ γὰρ εἰπε πεπείσμαι, ἀλλὰ πεπείσμεθα περὶ ὑμῶν τὰ κρείττονα, μὴ χρησάφησι. ἤτοι περὶ πολιτείας, ἢ ἀνδρείας ζῶντα φησί. εἶτα εἰπὼν ἀνωτέρω, ὅτι ἀδύνατος, καὶ κατάρας ἐγγύς, καὶ ὅτι εἰς καῦσιν ἔφαυ. οὐ πάντως φῇ περὶ ὑμῶν θς λέγομεν. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θς ἐ-
» πιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τῆς ἀγάπης. τίνος οὖν ἕνεκεν ζῶντα εἴπομεν; Ἐπιθυ-
» μοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλ-
» πίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροτεροι γένησθε. μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως, καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. Ἐπιθυμοῦμεν φῇ, οὐκαῤῥα σπουδάζομεν μόνον, οὐδὲ μέχρι ῥημάτων θς βουλόμεθα, ἀλλὰ τί; Ἐπιθυμοῦμεν τῆς ἀρετῆς ὑμᾶς ἔχεσθαι, οὐχ ὡς τῶν προτέρων καταγινώσκοντες φῇ, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν μελλόντων δεδοικότες. καὶ οὐκείως, ὅτι οὐχ ὡς τῶν προτέρων καταγινώσκοντες, ἀλλὰ τῶν παρόντων. ἐξελύθητε γὰρ, ἐρᾷ θυμότεροι γεγόνατε. ἀλλ' ὅρα πῶς προσηνῶς ἐνέφλισε, καὶ οὐκέπληξε. τί γάρ φησι; Ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν σπουδὴν ἐπιδείκνυσθαι ἄχρι τέλους. θς γὰρ τὸ θαυμαστόν ὅτι τῆς παύλου σωτέρας, ὅτι οὐκ ἐνδείκνυται, ὅτι οὐκ ἐνέδωκαν, ὅτι καθυφῆκαν. τὸ γὰρ εἰπεῖν ἐπιθυμοῦμεν ἕκαστον ὑμῶν θς ὅτι ν, ὡς αὖ εἰποιζις θέλωσε σπουδά-

ζειν ἀεί, καὶ οἷος ἦς πρότερον, τοιοῦτον εἶναι, καὶ νῦν, καὶ εἰς τὸ μέλλον. ὅθεν γὲ τὸν ἔλεγχον προσωτέρω φέρων, καὶ δύσκολον εἰργάζετο. καὶ οὐκ εἰπὼν θέλω, ὅπερ ἐν διδασκαλικῆς αὐθεντίας, ἀλλ' ὁ περὶ κῆς ἐν φιλοτιμίας τὸ πλέον τὸ θέλειν ἐπιθυμῶμεν, μονονουχὶ λέγων. σὺ γνώτε κἂν φορτικόν τι φθέγξωμαι. ἐπιθυμῶμεν ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ὑμῶν ἄχρι τέλους. ἡ ἐλπὶς φησὶ διαβαστάζει. αὕτη ἀνακτᾶται πάλιν, μὴ σκυλθῆτε, μὴ ἀπελπίσητε, ἵνα μὴ περιτμηθῇ ὑμῶν ἡ ἐλπὶς ᾖ. ὁ γὲ ἀγαθὰ ἐργαζόμενος, καὶ ἀγαθὰ ἐλπίζει, κἀ οὐ δέ ποτε ἀπελπίζει ἑαυτόν. ἵνα μὴ νωθρότεροι γένησθε. ἀκμὴν γένησθε, καὶ μὴν ἀνωτέρω ἔλεγεν, ἐστὲ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. ἀλλ' ὅρα πῶς μέχρι τῆς ἀκοῆς τὴν νωθρότητα ἔφησεν. ἐνταῦθα δὲ τὸ αὐτὸ δὴ θέλει αἰνίττεται ἀντὶ τοῦ μὴ ἐναπομείνητε φῇ, ἀλλὰ πάλιν αὖ τὸ εἰς τὸν μέλλοντα ἐξάγει καιρὸν τὸν ἀνδύθωνον. εἰπὼν ἵνα μὴ νωθρότεροι γένησθε, ἐκείνου γὲ τοῦ μήπως παρόντος, οὐκ ἂν εἴημεν ὑστερούμενοι. ὁ μὲν γὲ εἰς τὸ παρὸν παρακαλούμενος σπουδάζειν, ὡς ἐξ ὑμῶν ἴσως, μὴ ὀκνηρότερος ἔσται. ὁ δὲ εἰς τὸ μέλλον, οὐχ οὕτως. ἐπιθυμῶμεν δέ φησιν ἕκαστον ὑμῶν. πολλὴ ἡ φιλοτιμία, καὶ μεγάλων, καὶ μικρῶν ὁμοίως κήδεται, καὶ πάντας οἶδε, καὶ οὐδένα παροράᾳ, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν περὶ ἕκαστον κηδεμονίαν ἐπιδείκνυται, καὶ τὴν ἰσοτιμίαν πρὸς πάντας, ὅθεν καὶ μᾶλλόν ἐστιν ἃ δὲ ἔξεστι τὸ φορτικὸν τῶν ῥημάτων. ἵνα μὴ νωθρότεροι γένησθε φῇ. καθάπερ γὲ ἡ ἀργία τὸ σῶμα βλάπτει, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν ἡ ἀργία τῶν ἀγαθῶν ἀσθενεστέραν ἐργάζεται, καὶ ἀδυνατωτέραν. μιμηταὶ δέ φησι τῶν διὰ πίστεως, καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. καὶ τίνες οὗτοί εἰσιν, ἐξῆς λέγει. πρότερον εἰρηκε. μιμήσασθε τὰ πρότερα ὑμῶν κατορθώματα, εἶτα ἵνα μὴ λέγωσι ποῖα, αὐτοὺς ἀναγει ἐπὶ τὴν πρώτην ἀρχήν, τῶν μὲν κατορθωμάτων οἰκοθεν αὐτοῖς φέρων τὰ ὑποδείγματα, τὸ δὲ νομίζειν ἐγκαταλελεῖφθαι, ἀπὸ τοῦ πατριάρχου, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὡς οὐδενὸς ἀξίοι λόγου καταφρονηθέντες ἐγκατελείφθησαν, ἀλλ' εἰδέναι ἔχωσιν ὅτι τῶν μάλιστα γενναίων ἀνδρῶν ἐστιν ἔργον, τὸ διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομεῖν τὰς ἐπαγγελίας. καὶ τίνες οὗτοί εἰσιν, ἐξῆς λέγει. πρότερον εἰρηκε. μιμήσασθε τὰ πρότερα ὑμῶν κατορθώματα, εἶτα ἵνα μὴ λέγωσι ποῖα, αὐτοὺς ἀνά

Η' ἠθικόν.

Ταῦτα ἀκούοντες, παρακαλῶ διακονῶμεν τοῖς ἁγίοις. πᾶς γὰρ πιστὸς ἅγιος, καὶ διὰ τοῦτο πιστός ἐστι. κἂν κοσμικὸς ᾖ τις, ἅγιός ἐστιν. ἡγίασται γὰρ φησιν ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί. ὅρα πῶς τὸν ἀγιασμὸν ἡ πίστις ποιεῖ. κἂν κοσμικὸν τοίνυν ἴδωμεν ἐν τῳ εἰσιέναι, ὀρέγωμεν χεῖρα, μὴ πρὸς τοὺς ἐν ὄρεσι μόνον καθημένους ὦμεν εὐσεβεῖς. ἅγιοι μὲν γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ βίῳ, καὶ πίστει, ἅγιοι δὲ καὶ οὗτοι τῇ πίστει, πολλοὶ δὲ καὶ βίῳ. μὴ, ἐὰν ἴδωμεν μοναχὸν εἰς φυλακὴν τότε εἰσέλθωμεν. ἐὰν δὲ κοσμικὸν, μὴ εἰσέλθωμεν. ἅγιος ἐστι, καὶ οὗτος, καὶ ἀδελφός. τί οὖν φησιν ἐὰν ᾖ ἀκάθαρτος, καὶ μιαρός; ἄκουε τοῦ χῦ λέγοντος, μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. σὺ δὲ τὸν θεὸν ποίησον. καὶ τί λέγω; κἂν ἕλλιμα ἴδωμεν ἐν περιστάσει, δεῖ ποιεῖν δεῖ, καὶ ἁπλῶς πάντα ἀνθρώπου ἐν περιστάσεσιν ὄντα, πολλῷ δὲ μᾶλλον πιστὸν κοσμικόν. ἄκουε παύλου λέγοντος. ὅπι τὸ καλὸν ποιεῖτε πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως. ἀλλ' οὐκ οἶδα πόθεν ἔθος εἰσενήνεκται, καὶ πόθεν αὕτη κεκράτηκεν ἡ σωφροσύνη. ὁ γὰρ τοὺς μοναζόντας μόνον σπουδαίους, κἀκείνους δεῖ ποιεῖν θέλων, καὶ ἐκείνους δὲ πάλιν περιεργαζόμενος, μὴ ἐλεῶν, ἐὰν μὴ ᾖ ἄξιος, ἐὰν μὴ ᾖ δίκαιος, ἐὰν μὴ σημεῖα ποιῇ, οὐκ ὀρέγων χεῖρα, τὸ πλέον τῆς ἐλεημοσύνης ἐξέλιπε, μὴ ἔθος δὲ αὐτὸ τῷ χρόνῳ πάλιν ἀναιρήσει. καίτοιγε ἐλεημοσύνη ἐκείνη ἐστὶν, ἡ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἡ εἰς τοὺς ψευδύνους. ἐλεημοσύνη γὰρ ἔθος ἐστὶν οὐ τὸ τοὺς κατωρθωκότας, ἀλλὰ τὸ τοὺς πεπλημμεληκότας ἐλεεῖν, καὶ ἵνα μάθῃς, ἄκουε τῆς παραβολῆς. κατιέναι φησὶ Ἰὰς ἀπὸ ἱεροσολύμων εἰς ἱεριχὼ, μὴ λῃσαῖς περιέπεσε, μὴ τυπτήσαντες αὐτὸν, εἰάσαν παρὰ τὴν ὁδὸν ἡμιθανῆ κατελθόντες. ἦλθε δέ τις λευίτης, καὶ ἰδὼν αὐτὸν παρῆλθεν. ἦλθε δὲ Ἰὰς σαμαρείτης, καὶ πολλῷ τῷ κινδύνῳ ἐποιήσατο, ἐπέδησε τὰ τραύματα, ἐπέχεεν ἔλαιον, ἐθηκεν ἐπὶ τὸν ὄνον, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ πανδοχεῖον, εἶτε τῷ πανδοχεῖ, δόξαν ἔσχεν αὐτὸν. καὶ ὅρα τὴν φιλοπμίαν τὴν πολλήν. καὶ ἐγώσοι δώσω φησὶν, ὅσον ἂν ἀναλώσῃς. τίς οὖν ἐστιν ὁ πλησίον αὐτοῦ; ὁ ποιήσας φησὶν τὸ ἔλεος. μετ' αὐτοῦ πορεύου οὖν φησι, καὶ σὺ, καὶ ποίει ὁμοίως. καὶ θέα ποίαν εἶπε παραβολήν. οὐκ εἶπεν ὅπι ἰουδαῖος εἰς σαμαρείτην ἐποίησεν, ἀλλ' ὅπι σαμαρείτης τὴν φιλοτιμίαν ἐκείνην ἅπασαν ἐνεδείξατο. ταῦτα τοίνυν ἅπαντα ἀκούσαντες, μὴ τῶν οἰκείων τῆς πίστεως μόνον φροντίζωμεν, τῶν δὲ ἄλλων ἀμελῶμεν. οὕτω τοίνυν καὶ σὺ, ἐὰν ἴδῃς τινὰ κακῶς πάσχοντα, μηδὲν περιεργάσου λοιπὸν. ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς βοηθείας, τὸ κακῶς παθεῖν αὐτόν. εἰ γὰρ ὄνον ὃν ἐὰν ἴδῃς ἀγχόμενον ἐγείρεις αὐτὸν, καὶ οὐ περιεργάζῃ, τίνος ἐστὶ, πολλῷ μᾶλλον οὐ δεῖ περιεργάζεσθαι τίνος ἐστὶ. τὸ δὲ ὅτι, κἂν ἕλλιμα ᾖ, κἂν ἰουδαῖος, ἀλλὰ βοηθείας δεῖται. εἰ μὲ γὰρ ἐξετάζειν, καὶ κρίνειν ἐστὶ πράπησοι, καλῶς ταῦτα ἔλεγες, νυνὶ δὲ ἡ συμφορὰ ταῦτα οὐκ ἀφίησί σε ἐξετάζειν. εἰ γὰρ οὐδὲ ὑγιαίνοντας περιεργάζεσθαι χρὴ, οὐδὲ τὰ ἑτέρων πολυπραγμονεῖν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς κακῶς πάσχοντας. ἄλλως δὲ πῶς εἰδὲς δυνησόμενον αὐτὸν, δυσωπήσαντα, ἵνα εἴπῃς ὅπι πονηρός ἐστι φανῶλος. εἰ δὲ κακῶς πάσχοντα ὁρᾷς, μὴ λέγε ὅπι πονηρός ἐστιν. ὅταν μὲν γὰρ δυσωπῇ, καλῶς ταῦτα λέγομεν. ὅταν δὲ ἐν συμφορᾷ ᾖ, μὴ βοηθείας δεῖται, οὐ χρὴ λέγειν, ὅπι πονηρός ἐστιν. ὠμότης γὰρ ἔσχε, καὶ ἀπανθρωπίας, καὶ ἀλαζονείας. τί τῶν ἰουδαίων ἀνομώτερον γέγονεν εἰπέμοι; ἀλλ' ὅμως ἐκόλασεν αὐτοὺς ὁ θς, καὶ δικαίως, καὶ γὰρ δίκαια. καὶ ὅμως τοὺς μὲν σωαλγοῦντας αὐτοῖς ἀπεδέξατο,

τοὺς δὲ ἐφιαδέντας ἐκόλασεν. οὐκ ἔπαχον γάρ φησιν οὐδὲν ὠφελήσει τὴν σωτηρίαν ἰωσὴφ. καὶ πάλιν φῆ. ἐκπρίου κτεινομένους, μὴ φείσῃ. οὐκ εἶτε περιεργάσαι, καὶ μάθετε τίς ὅδι. καίτοι ὡς τὰ πολλὰ πονηροὶ οἱ ἁπαγόμενοι. ὅδε γάρ ὅδι μάλιστα ἐλεημοσυνῶν. ὁ μὲν γὰρ φίλον δῦ ποιῶν, οὐ διὰ τὸν θεὸν πάντως ποιεῖ. ὁ δὲ τὸν ἀγωνῶτα, οὗτος καθαρῶς διὰ τὸν θεὸν ἐργάζεται, μὴ φείσῃ χρημάτων, κἂν πάντα δέοι κενῶσαι, δός. ἡμεῖς δὲ ἀγχομένους ὁρῶντες ἀποδυρομένους μυρίων θανάτων χαλεπώτερα πάσχοντας, καὶ ἀδίκως πολλάκις, φειδόμεθα τῶν χρημάτων, καὶ ἀφειδοῦμεν τῶν ἀδελφῶν. τῶν ἀψύχων μὲν κηδόμεθα, ψυχῆς δὲ ἀμελοῦμεν. καίτοιγε παῦλος φῆ ἐν πράξαπη παιδεύειν τοὺς ἀνιαζιαζιαζ

κεῖ, ἀλλὰ διπλῶ ποιεῖται τὴν παράκλησιν, ἐπηγγείλατο τῷ ἀβραάμ. καὶ τὰ μὲν ἐν τοῦ-
τοις, μετὰ μακρὸν χρόνον ἔδωκε, τὰ δὲ ἐκεῖ, οὐδέπω. καὶ οὕτω μακροθυμήσας, ἐπέτυχε
τῆς ἐπαγγελίας. ὁρᾷς ὅτι οὐχ ἡ ἐπαγγελία μόνη τὸ πᾶν εἰργάσατο ἀλλὰ, καὶ ἡ μακροθυ-
μία; ἐν τούτοις δὲ φοβεῖ αὐτούς, δεικνὺς ὅτι πολλάκις ἐγκόπτεται ἐπαγγελίαι διὰ ὀλιγοψυ-
χίαν. καὶ διὰ τοῦτο ἔδειξε μὲν διὰ τὸ λαοῦ. ἐπειδὴ γὰρ ὠλιγοψύχησαν, διὰ τοῦτο τῆς ἐπαγγε-
λίας ἐπέτυχον οὐδαμῶς. τὸ δὲ ἀναπόδεικτον δείκνυσι διὰ τὸν ἀβραάμ. εἶτα πρὸς τῷ τέλει, καὶ
πλεῖόν τι ποιεῖ. ὅτι καὶ μακροθυμήσαντες, οὐκ ἐπέτυχον, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀφ' ἑαυτῶν.
θρωποι μὲν γὰρ κατὰ τὸ μείζονος ὀμνύουσι, μὴ πάσης αὐτοῖς ἀνταπολογίας πέρας εἰς βεβαίω-
σιν ὅρκος. ὁ δὲ θεὸς ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς μείζονος εἶχεν ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ. καλῶς, τίς
οὖν ἐστιν ὁ ὀμόσας τῷ ἀβραάμ, οὐχὶ ὁ υἱός; οὔ φησι, μάλιστα μὲν αὐτὸς, ἀλλ' οὐκ ἀμφισβη-
τῶ. ὅταν οὖν αὐτὸς ὀμνύῃ. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, τὸν αὐτὸν ὅρκον, οὐ δηλονότι ἐκ τοῦ μὴ
ἔχειν κατὰ μείζονος ὀμόσαι; ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ὤμοσεν, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς ὀμνύει καθ' ἑαυτοῦ λέ-
γων. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἐν τούτοις δὲ αὐτὸς ἀναμιμνήσκει, καὶ τῶν ὅρκων τοῦ χῦ, ὧν συ-
νεχῶς ἔλεγεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. τί ἐστι
καὶ πάσης αὐτοῖς ἀνταπολογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὅρκος; ἀντὶ τοῦ ἐκ τούτου λύεται πάσης
ἀνταπολογίας ἀμφισβήτησις. οὐ τῆσδε, ἢ τῆσδε, ἀλλὰ πάσης. ἔδει μὲν οὖν καὶ χωρεῖς ὅρ-
» κου πιστεύεσθαι τὸν θεόν, Ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς φησὶν ἐπιδεῖξαι τοῖς
» κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ.
Ἐν τούτοις δὲ, καὶ τοὺς πιστοὺς περιλαμβάνει. διὰ τοῦτο καὶ τούτοις τῆς ἐπαγγελίας μέμνηται,
τ προτέρας κοινῶς γενομένης, ἐμεσίτευσε φησὶν ὅρκῳ. πάλιν ἐν τούτοις δὲ τὸν υἱὸν φησι μεταξὺ
» ἀνθρώπων, καὶ θεοῦ μεσίτην γεγονέναι. Ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς
» ἀδύνατον ψεύσασθαι τὸν θεόν. Ποίου, καὶ ποίου τοῦτε εἰπεῖν, καὶ ὑποπέσθαι, τοῦτε ὅρ-
κον προσθεῖναι τῇ ὑποπτεύσει. ἐπειδὴ γὰρ παρὰ ἀνθρώποις δοκεῖ πιστότερον εἶναι τὸ τοῦ
ὅρκου, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ προσέθηκεν. ὁρᾷς ὅτι οὐ τὴν ἀξίαν τὴν ἑαυτοῦ σκοπεῖ, ἀλλ' ὅ-
πως τοὺς ἀνθρώπους πείσῃ, καὶ ἀνάξια περὶ ἑαυτοῦ ἀνέχεται λέγεσθαι; τουτέστι πληροφο
ρῆσαι θέλων. καὶ διὰ μὲν τοῦ ἀβραάμ, δείκνυσι τοῦ θεοῦ ὂν τὸ πᾶν οὐ τῆς μακροθυμίας
ἐκείνου, εἴγε καὶ ὅρκον ἠνέσχετο προσθεῖναι, εἰ καθ' οὗ ὀμνύουσιν ἄνθρωποι, καὶ ὁ θεὸς κα-
τ' αὐτοῦ ὤμοσε, τουτέστι καθ' ἑαυτοῦ. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ὡς μείζονος, οὗτος δὲ οὐχ ὡς μείζονος,
καὶ ὅμως ἐποίησεν. οὐ γὰρ ἴσον, ἄνθρωπον καθ' ἑαυτοῦ ὀμόσαι, καὶ θεόν. ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἐξ
ὧν ἑαυτοῦ οὐκ ἔχει. ὁρᾷς τοίνυν ὅτι οὐ πρὸς τὸν ἀβραὰμ μόνον, ἢ πρὸς ἡμᾶς διὰ τοῦτο εἴρηται.
» Ἰσχυρὰν φησὶ παράκλησιν ἔχομεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος.
Καὶ ἐν τούτοις δὲ πάλιν μακροθυμήσας ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας, νῦν φησι, καὶ οὐκέτι τὸν
ἐπειδὴ ὤμοσεν. ὅρκος δέ τίς ἐστιν, ἐδήλωσεν εἰπών, τὸ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμόσαι. ἀλλ' ἐ-
πειδὴ ἀπιστόν ἐστι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, συγκάτεισιν εἰς τὰ αὐτὰ ἡμῖν. ὥσπερ οὖν ὁμνυ
σι δι' ἡμᾶς, καίτοι ἀνάξιον αὐτοῦ τὸ μὴ πιστεύεσθαι, οὕτω καὶ τὸ ἐμαθητεύθην ἐξῶνε ἐπαθητεύθην εἰρη
κεν. ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι οὕτω νομίζουσι μᾶλλον εἶναι ἀξιοπιστότερον τὸ διὰ τῆς πείρας ἐλθεῖν.
τί ἐστι τῆς προκειμένης ἐλπίδος; ἀπὸ τούτων τὰ μέλλοντα φῶ τοιαζόμεθα. εἰ γὰρ τοῦ

τα μετὰ τοσοῦτον ἐξέβη χρόνον, πάντως κἀκεῖνα. ὥστε τὰ πρὸς τὸν ἀβραὰμ γεγενημένα, πρ
» φητεύεται ἡμᾶς καὶ περὶ τῶν μελλόντων. Ἵν' οὖν ἀσφάλειαν ἔχωμεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆτε,
» καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ
» ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἐν τῷ κόσμῳ ἐπόντας, καὶ οὐδέπω μεταστάντας τοῦ βίου, δείκνυσιν ἤδη ὄντας ἐν τοῖς ἐπηγγελμένοις, διὰ γὰρ τῆς ἐλπίδος ἤδη ἐν τῷ οὐρανῷ ἐσμέν. εἴωθεν ἀναμένειν. πάντως γὰρ ἔσται. εἶτα πληροφορῶν λέγει, μᾶλλον δὲ τῇ ἐλπίδι. καὶ οὐκ εἴωθεν ἡμεῖς ἐσμεν ἔνδον, ἀλλ' αὐτὴ εἰσῆλθεν ἔνδον. ὅπερ ἀληθέστερον ἴσως, καὶ πιθανώτερον. ὡσπερ δὲ ἡ ἄγκυρα ἐξαρτηθεῖσα τοῦ πλοίου, οὐκ ἀφίησιν αὐτὸ περιφέρεσθαι, κἂν μυρίοι παρασαλεύωσιν αὐτό, ἀλλ' ἐξαρτηθεῖσα ἑδραῖον ποιεῖ, οὕτω καὶ ἡ ἐλπίς. καὶ ὅρα τί σφόδρα ἁρμόδιον εὗρεν εἰκόνα. οὐ γὰρ εἴωθε θεμέλιον, ὅπερ ἄνωθέν ἐστιν, ἀλλὰ ἄγκυραν. τὸ γὰρ ἐν σάλῳ ὄν, καὶ οὐ σφόδρα δοκοῦν ἑδράζεσθαι τῆς ὑγρᾶς, ὡς γῆς ἔφυκε, καὶ σαλεύεται, καὶ οὐ σαλεύεται. πολὺ μὲν γὰρ τῶν σφόδρα τολμηρῶν, καὶ φιλοσόφων, εἰκότως ἐκεῖνο τέθεικεν ὁ λέγων, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ τὴν πέτραν, πολὺ δὲ τῶν ἀπαγορευόντων, καὶ ὀφειλόντων διὰ τῆς ἐλπίδος διαβαστάζεσθαι, οἰκείως δὲ τέθεικεν ὁ παῦλος. ἡ μὲν γὰρ ἄλη, καὶ ὁ πολὺς χειμὼν σαλεύει τὸ στάσφος. ἡ δὲ ἐλπὶς, οὐκ ἀφίησι περιφέρεσθαι, κἂν μυρίοι παρασαλεύωσιν αὐτὸ. ὥστε εἰ γε μὴ ταύτην εἴχομεν, πάλαι ἂν κατεποντίσθημεν. οὐκ ἐν τοῖς πνευματικοῖς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς βιωτικοῖς, πολλὴν ταύτης εὕροις ἂν τὴν ἰσχύν. οἷον πολὺ ἐμπορίας, πολὺ γεωργίας, πολὺ στρατείας, ἐὰν μὴ ταύτην εὐθέως προθῆται, οὐδ' ἂν ἄψαιτο ἔργου. ἄγκυραν δὲ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, ἀλλ' ἀσφαλῆτε, καὶ βεβαίαν, οὐ σαλευομένην, εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος. ἀντὶ τοῦ διϊκνουμένην εἰς τὸν οὐρανόν. εἶτα μὴ τὴν πίστιν ἐπήγαγεν, ἵνα μὴ μόνον ἐλπὶς ᾖ, ἀλλὰ μὴ ἀληθὴς σφόδρα. μυεῖ γὰρ τὸν ὅρκον, καὶ ἑτέραν πίστωσι τὴν διὰ τῶν πραγμάτων ἀπόδειξιν, ὅτι πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς. ὁ δὲ πρόδρομος, πινῶν ὅτι πρόδρομος, ὡσπερ Ἰωάννης τοῦ Χυ. καὶ οὐκέτι ἁπλῶς εἰσῆλθεν, ἀλλ' ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν, ὡς καὶ ἡμῶν ὀφειλόντων καταλαβεῖν. οὐ πολὺ γὰρ τοῦ προδρόμου, καὶ τῶν ἑπομένων τὸ μέσον, ἕτοιμοι οὐδ' ἂν εἶεν πρόδρομος. τὸν γὰρ πρόδρομον, καὶ τοὺς ἑπομένους ἐν τῇ αὐτῇ χρὴ εἶναι ὁδῷ, καὶ ἐπικαταλαμβάνειν. κατὰ τὴν τάξιν φησὶ μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα. ἰδοὺ καὶ ἄλλη παράκλησις. εἶγε αὖθις ὁ ἀρχιερεὺς ἡμῶν, καὶ πολὺ βελτίων τῶν παρὰ Ἰουδαίοις, οὐ τῷ τρόπῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ τόπῳ, καὶ τῇ σκηνῇ, καὶ τῇ διαθήκῃ, καὶ τῷ προσώπῳ, καὶ πάντα δὲ εἰς τὸ κατὰ σάρκα εἴρηται.

Χρὴ τοίνυν

Η' Ἠθικόν.

Χρὴ τοίνυν, ἡμᾶς τοὺς ὧν ὄντιν ἱερεῖς, σφόδρα εἶναι βελτίους, ἢ ὥστε πολὺ τὸ μέσον ἀπολείπειν, ἢ τῶν Ἰουδαίων, τοσοῦτον ἡμῶν, ἢ Ἰουδαίων τὸ μέσον. ὅρα γάρ, αὖθις ἐχόμενα τὸ ἱερεῖον, αὖθις τὸν ἱερέα, αὖθις τὴν θυσίαν. τοιαύτας ἀναφέρωμεν θυσίας τὰς ἐν ἐκείνῳ δυναμένας προσφέρεσθαι τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐκέτι πρόβατα, ἢ βόας, οὐκέτι αἷμα, ἢ κνίσαν. πάντα ταῦτα λέλυται, καὶ ἀντεισενήνεκται ἀντὶ τούτων ἡ λογικὴ λατρεία. τί δέ ὄντιν λογικὴ λατρεία; τὰ ἀπὸ ψυχῆς, τὰ ἀπὸ πνεύματος. πνεῦμα φησὶν ὁ θεὸς. καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ χρὴ προσκυνεῖν, ὅσα μὴ δεῖται σώματος, ὅσα μὴ δεῖται ὀργάνων, μηδὲ τόπων, ὧν αὐτὸς. τί ὄντιν ἱερεῖα; οἷον ἐπιείκεια, σωφροσύνη, ἐλεημοσύνη, ἀνεξικακία, μακροθυμία, ταπεινοφροσύνη, τὰ θύματα. ταῦτα ἢ ἐν τῇ παλαιᾷ ἴδοις ἂν ἄνωθεν προδιαπεπτυπωμένα. θύσατε φῶς τῷ θεῷ θυσίαν δικαιοσύνης, θύσατε θυσίαν αἰνέσεως, ἢ θυσία αἰνέσεως δοξάσει με, ἢ θυσία τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον. ἢ τί κύριος ἐκζητεῖ παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ τὸ ἀκούειν αὐτοῦ; ὁλοκαυτώματα, ἢ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας. τότε εἶπον ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου. ἢ πάλιν. ἵνα τί μοι λίβανον ἐκ Σαβᾶ φέρετε; ἀπόσμησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ ψαλμὸν ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι. ἀλλ' ἀντὶ τούτων, ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν. ὁρᾷς οἵαις θυσίαις διαρεθεῖται ὁ θεός; ὁρᾷς καὶ πάνυ θεν ἤδη τὰς μὲν, ἐκκεχωρηκυίας; τὰς δὲ, ἀντεισελθούσας; ταύτας τοίνυν προσάγωμεν. ἐκείναις μὲν γὰρ πλούτου, καὶ τῶν ἐχόντων εἰσὶν, αὗται δὲ ἀρετῆς, ἐκείναις ἔξωθεν, αὗται ἔνδοθεν. ἐκείνας καὶ ὁ τυχὼν ἐργάσασθαι δύναται· αὐτὰς, ταύτας δὲ ὀλίγοι. ὅσῳ γὰρ προβάτου κρείττων ὁ ἄνθρωπος, τοσούτῳ καὶ ἐκείνης ἡ θυσία. σὺ ταῦτα γὰρ τῷ ψυχικῷ σου ἀναφέρεις θύματι. ὅθεν καὶ ἄμωμα θύματα τὰ ὄντως ὁλοκαυτώματα τὰ τῶν μαρτύρων σώματα. ἐκεῖ, καὶ ψυχὴ, καὶ σῶμα. ἐκεῖνα σωματικῷ δυνάμενα ἔχει μεγάλῳ. δύνασαι καὶ σὺ ἐὰν θέλῃς, τοιαύτην θυσίαν ἀναγαγεῖν. τί γάρ ἐὰν μὴ τῷ πυρὶ καύσῃς τὸ σῶμα; ἀλλ' ἑτέρῳ πυρὶ δύνασαι. οἷον τῷ τῆς πενίας τοῦ ἑκουσίου, τῷ τῆς θλίψεως. τὸ γὰρ ἐξεῖναι μὴ πλουτεῖν, καὶ πολυτελίας διάγειν, τὸν δὲ ἐπιμοχθεῖν, καὶ πικρὸν ἀναιρεῖσθαι βίον, καὶ σῶμα νεκρῶσαι, οὐχὶ ὁλοκαύτωσις ἐστί; νέκρωσον σου τὸ σῶμα, καὶ φλόγωσον, καὶ λίμνη καὶ σὰρξ τοῦ μαρτυρίου τούτου τὸν στέφανον. ὅπερ γὰρ ἐκεῖ τὸ ξίφος ἐργάζεται, τοῦτο ἐνταῦθα ἡ προθυμία ποιείτω. μὴ καιέτω, μὴ δὲ κατεχέτω χρημάτων ἔρως, ἀλλὰ κατακαιέσθω, καὶ κατασβεννύσθω ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ ἡ ἄτοπος τῷ πυρὶ τοῦ πνεύματος. κατακοπτέσθω τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος. αὕτη θυσία καλή. κἂν τῷ μὲν ἐπιτελουμένη, αὖθις δὲ θεὸς ἀναλαμβανομένη. οὐχὶ θαυμάζομεν ὅτι τὸ παλαιὸν πῦρ κατὸν ἅπαντα ἀνήλισεν; ἔξεστι καὶ νῦν πῦρ κατελθεῖν πολὺ θαυμαστότερον ἐκείνου, καὶ πάντα ἀναλῶσαι τὰ προκείμενα. μὴν δὲ οὐκ ἀναλῶσαι ἀλλ' ἀναγαγεῖν εἰς τὸν οὐρανόν. οὐ γὰρ τέφραν αὐτὰ ποιεῖ, ἀλλὰ δῶρα προσφέρει τῷ θεῷ, τοιοῦτα ἦσαν οἷα τοῦ κορνηλίου προσευχαί. αἱ δὲ χάσου γάρ φησι, καὶ αἱ ἐλεημοσύναισου ἀνέβη-

σαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ. ὁρᾷς συζυγίαν ἀρίστην; τότε ἀκουόμεθα, ὅταν μὴ αὐτοὶ ἀκούωμεν τῶν προσιόντων πενήτων. ὃς ἀποφράσει φησὶ τὰ ὦτα αὐτοῦ τοῦ μὴ ἀκοῦσαι πτωχοῦ, τῆς δεήσεως αὐτοῦ οὐκ εἰσακούσεται ὁ θεός. μακάριος ὁ συνιὼν ἐπὶ πτωχὸν, καὶ πένητα. ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ κς. ποία δὲ πονηρὰ, ἀλλ' ἢ ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῖς ἁμαρτωλοῖς. τί ὅτιν ὁ συνιὼν; ὁ νοῶν τί ὅτι πένης, ὁ τὴν θλῖψιν αὐτοῦ κατανοῶν. ὁ γὰρ μαθὼν αὐτοῦ τὴν θλῖψιν, πάντως καὶ δι' θεὸς αὐτὸν ἐλεήσει. ὅταν ἴδῃς πένητα, μὴ παρασράμῃς, ἀλλὰ δι' θεὸς ἐννόησον τίς αὖ ἦς, εἰ σὺ ἦς ἐκεῖνος. τί οὖν ἂν ἤθελησας πάντας ποιεῖν; ὁ συνιὼν φησὶν, ἐννόησον ὅτι ὁμοίως σοὶ ἐλεύθερος ἐστὶ, καὶ τῆς αὐτῆς σοι κοινωνίας, καὶ πάντα σοι κοινὰ κέκτηται. καὶ οὐδὲ τῶν κυνῶν πολλάκις ἴσος ἐστὶ τῶν σῶν. ἀλλ' οἱ μὲν, κορέννυνται οὗτος δὲ πολλάκις ἐκοιμήθη πεινῶν. καὶ τῶν δούλων τῶν σῶν ὁ ἐλεύθερος ἀζημότερος γέγονεν. ἀλλ' ἐκείνοισι χρέαν πληροῦσι; ποίαν δὴ ταύτην; δουλεύουσί σοι καλῶς; ἐὰν οὖν δείξω καὶ σὲ ὄντα χρέαν σοι πληροῦντα πολλῷ μείζονα ἐκείνων; παραστήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, καὶ ἐξαιρήσεταί σε τοῦ πυρός. τί τοιοῦτον οἱ δοῦλοι ποιοῦσι πάντες; ὅτε ἢ ταβιθᾶ ἐτελεύτησε, τίς ἀνέστησεν αὐτήν; δοῦλοι περιστάντες, ἢ πτωχοί; σὺ δὲ οὐδὲ τῶν δούλων τὸν ἐλεύθερον ἐν ἴσῳ ποιεῖν ἐθέλεις. πολύς ὅτιν ὁ κρυμὸς, καὶ ἔρριπται ῥακία ἔχων ὁ πένης, ἀποτεθνηκὼς, κροτῶν τοὺς ὀδόντας, καὶ τῇ ὄψει, καὶ τῷ χείματι κάνὸς παρακαλέσαι, σὺ δὲ δεξιούμενος, καὶ μεθύων παρέρχῃ. καὶ πῶς ἀξιοῖς τὸν θεὸν ἐν συμφορᾷ σε ὄντα ἐλεεῖσθαι; πολλάκις δὲ καὶ ἐρεῖς λέγεις, ἐγὼ εἰ ἤμην, καὶ ἔλαβον πολλὰ ἁμαρτόντα τινά, ἀφῆκα αὐ αὐτόν, καὶ ὁ θεὸς οὐκ ἀφίησιν. μὴ ἐρεῖς εἴπῃς. οὐδένα ἁμαρτόντα εἰς σὲ οὐ δύνασαι ἀπαλλάξαι. ἐρεῖς γε εἰρορᾷς, καὶ πῶς σε τὸν ἁμαρτάνοντα εἰς αὐτὸν ἀφίσει. ἆρα οὐχὶ γεέννης ἄξια ταῦτα; καὶ τί θαυμαστόν; σῶμα μὲν πολλάκις νεκρὸν ἀναίσθητον οὐκέτι τῆς τιμῆς αἰσθανόμενον, μύροις, καὶ ποικίλοις, καὶ διαχρύσοις ἱματίοις περιστέλλεις, τὸ δὲ ἀληθῶς, καὶ κατακοσμούμενον, καὶ βασανιζόμενον, καὶ κατατεινόμενον ὑπὸ λιμοῦ, καὶ κρυμοῦ, περιορᾷς, καὶ πλέον τῆς κενοδοξίας χαρίζῃ, ἢ τῷ φόβῳ τοῦ θεοῦ. καὶ εἰ δὲ μέχρι τούτου. ἀλλὰ δι' θεὸς κατηγορίαν κατὰ τοῦ προσιόντος. τί γὰρ οὐ περιεργάζεται φῇς; τί δὲ ἀργῶν τρέφεται, εἰ τέμοι; σὺ δὲ ἐργαζόμενος ἔχεις ἃ ἔχεις; οὐχὶ κλῆρον πρῶον παραλαβών; εἰ δὲ καὶ ἐργάζῃ, διαζεύξ ὀνειδίζεις ἑτέρῳ. οὐκ ἀκούεις παύλου λέγοντος; μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν ὅτι ὁ μὴ ἐργαζόμενος μὴ δὲ ἐσθιέτω, φησὶν, ὑμεῖς δὲ τὸ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐγκακήσητε. ἀλλὰ τί φησὶν; ἐπιδέτης ἐστὶ. τί φῂς ἄνθρωπε; ἄρτου ἑνὸς ἕνεκεν, καὶ ἱματίου ἐπιδέτην καλεῖς; ἀλλὰ δι' θεὸς πωλεῖ αὐτὸ φῇ. σὺ δὲ πάντα τὰ σαυτοῦ καλῶς διοικεῖς; τί δὲ πάντες ἀπὸ ἀργίας πένονται; οὐδεὶς ἀπὸ ναυαγίων, οὐδεὶς ἀπὸ δικαστηρίων; οὐδεὶς ἀπὸ κλοπῆς; οὐδεὶς ἀπὸ κανδύνων; οὐδεὶς ἀπὸ νόσων; οὐδεὶς ἀπὸ ἄλλης περιστάσεως; ἀλλ' αὖ ἀκούσωμεν τινὸς τοιαῦτα ἀποδυρομένου, καὶ μεγάλα βοῶντος, καὶ γυμνοῦ ἀναβλέποντος εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ κομῶντος, καὶ ῥακίαι ἠμφιεσμένου, δι' θεὸν τὸν ἐπιδέτην τὸν ἀπατεῶνα, τὸν ἔρωνα καλοῦμεν. οὐκ αἰσχύνῃ; τίνα ἐπιδέτην καλεῖς; μηδένα λῷς, καὶ μὴ κατηγορήσῃς τοῦ ἀνδρός. ἀλλ' ἔχει φῇ μὴ σχηματίζεται.

ἁμαρτίζεται. διὸκ σοῦ κατηγορία οὐκ ἐκείνου. οἷς δὲ πρὸς ὠμοὺς ἔχων, πρὸς θηρία μᾶλλον, ἢ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὅπ κἂν ἐλεεινὸν φθέγξεται ῥῆμα, οὐδένα ὠφέλκεται. καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάζεται, καὶ αὐτὸν περιθεῖναι ἑαυτῷ ἐλεεινότερον, ἵνα σου κατακλάσῃ τὴν ψυχήν. ἐὰν ἴδωμεν τινὰ ἐν ἐλυθρίῳ ἱμάτιᾳ προσιόντα, οὗτος ὀπιθέτης ἐστὶ φήσ. καὶ ἵνα δόξῃ ἀπὸ βυζενῶν εἶναι, οὕτω πρόσεισιν. ἐὰν ἴδωμεν ἐναντίῳ ἱμάτιᾳ, καὶ τοῦτον κακίζομεν. τί πράξουσι λοιπόν; ὦ τῆς ὠμότητος, ὦ τῆς ἀπονοίας. τίνος ἕνεκεν φῇ τὰ ἠκρωτηριασμένα μέλη γυμνοῦσι; λέγε σὲ, εἰ ἐλέήμονες ἦμεν, οὐκ ἔδει τούτων αὐτοῖς τῶν τεχνῶν. εἰ ἐκπρώτης προσόδου ἔπεισθον, οὐκ ἂν τοσαῦτα ἐμηχανήσαντο. τίς ὕβρις οὕτως ἄθλιος, ὡς ἐθέλειν τοσαῦτα βοᾶν; ὡς ἐθέλειν ἀχλυονεῖν; ὡς ἐθέλειν ἀποδύρεσθαι δημοσίᾳ μὴ τῆς γυναικὸς γε γυμνωμένης; μὴ τῶν παίδων αὐτοδὺν κατατάττεσθε; πόσης ταῦτα ψευδίας χείρονα; ἀλλ' ὑπὲρ τούτου οὐκ ἐλεοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ κατηγοροῦσι παρ' ἡμῶν. ἐπὶ οἷς ἀγανακτήσομεν, ὅτι τὸν δεόμενοι οὐκ εἰσακουόμεθα; ἐπὶ οἷς δυσχεραίνομεν, ὅτι οὐ πείθομεν παρακαλοῦντες; οὐ φείδομεν ἀγαπητοὶ; ἀλλὰ πολλάκις ἔδωκα φησί. σὺ δὲ οὐκέτι ἔδωκας; τοὺς δὲ παῖδας πολλάκις ἀπαυτομοῦτας ἀπάγεις; ὦ τῆς ἀναισχυντίας. ψεύστα καὶ ἀναίσχυντον καλεῖς, καὶ σὺ μὴν ἁρπάζων, οὐκ ἀναίσχυντος; ἐκεῖνος δὲ ὑπὲρ ἄρτου δεόμενος ἀναίσχυντος. οὐκ ἐννοεῖς ὅσα τῆς γαστρὸς ἡ ἀνάγκη; οὐχὶ πάντα διαστρέφει ποιεῖς; οὐχὶ τῶν πονηρῶν διαστρέφει ἀμελεῖς; οὐχὶ οὐρανὸς πρόκειται; καὶ οὐρανῶν βασιλεία; σὺ δὲ τὴν ἐκείνης δεδοικὼς τυραννίδα, πάντα ὑπομένεις, καὶ ἐκείνης οὐ καταφρονεῖς. αὕτη ἐστὶν ἀναισχυντία. οὐχ ὁρᾷς γέροντας ἀναπήρους; ἀλλ' ὦ τῆς ληρῳδίας. ὁδὶ ἔνα φησὶ τοσούς δὲ χρυσοὺς δανείζει, ὁδὶ ἕνα τοσούσδε, καὶ ἑαυτεῖ; παιδῶν μικρῶν μύθους διηγεῖσθε, καὶ λύρους. οὐ πείθομαι, οὐ πιστεύω μὴ γένοιτο. δανείζει τις, καὶ ἐν ἀφθονίᾳ ὢν προσαιτεῖ; τίνος ἕνεκεν εἰπέμοι; τί δὲ ἀχλυονέστερον τοῦ ἑαυτεῖν; κρεῖττον ἀποθανεῖν, ἢ ἑαυτεῖν. μέχρι τίνος ἀπηνεῖς ἐσμέν; τί οὖν πάντες δανείζουσι; πάντες ὀπιθέται εἰσὶν; οὐδεὶς πένης ὄντως; ναίφησι, καὶ πολλοί. τί οὖν ἐκείνοις οὐκ ἐπικουρεῖς; ὀπειδὴ ἀκριβὴς εἰ τῶν βίον αὐτῶν ἐξεταστής. σκῆψις ταῦτα, καὶ πρόφασις. παντὶ τῷ αἰτοῦντι σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα δανείσασθαι ἀπὸ σοῦ, μὴ ἀποστραφῇς, ἔκτεινον τὴν χεῖρα σου, μὴ ἔστω συνεσταλμένη. οὐχὶ τῶν βίον κατέστημεν ἐξεταστάς. ὀπεὶ οὐδένα οὕτως ἐλεήσομεν. διατί ὅταν τὸν θεὸν παρακαλῇς λέγεις, μὴ μνησθῇς τῶν ἁμαρτιῶν μου; ὥστε εἰ καὶ σφόδρα ἐστὶν ἐκεῖνος ἁμαρτωλὸς, διὸκ καὶ ὀπ' αὐτοῦ λογίζου, καὶ μὴ μνησικάκει τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. φιλανθρωπίας ἐστὶν ὁ καιρὸς οὐκ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως. ἐλέους οὐ λογισμοῦ. διακρατῶν βούλεται. αὐ μὲν βούλῃ, δός. αὐ δὲ μὴ βούλῃ, ἀπόστεμψον μὴ ἐπαπορήσας, διατὶ ἄθλιος ἦ, καὶ ταλαίπωρος, διατὶ οὐδὲ αὐτὸς ἐλεεῖς, καὶ τοὺς θέλοντας ἀποτρέπεις. ὅταν γὰρ ὁδὶ ἕνα ἀκούσῃ παρὰ σοῦ, ὅτι οὗτος ἀπατεών, ἐκεῖνος ὑποκριτὴς, ὅτι οὗτος δανείζει, οὔτε τούτοις δίδωσιν, οὔτε ἐκείνοις. πάντας γὰρ ὑποπτεύει τοιούτους εἶναι. ἴστε γὰρ ὅτι τὰ πονηρὰ εὐκόλως ὑποπτεύομεν, τὰ δὲ χρηστὰ οὐκέτι. γενώμεθα ἐλεήμονες, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος. αὐτὸς καὶ μοιχοὺς, καὶ

χοὺς, καὶ πόρνους, καὶ γόητας τρέφει. καὶ τί λέγω, πᾶν εἶδος κακίας ἔχοντας; ἐν γὰρ τοσούτῳ κόσμῳ, ἀνάγκη εἶναι καὶ τοιούτους πολλοὺς, ἀλλ' ὅμως ἅπαντας τρέφει, ἅπαντας ἐν διδύσκει. οὐδεὶς λιμῷ διεφθάρη ποτὲ, πλὴν εἰ τις ἑκών. οὕτω γενώμεθα οἰκτίρμονες. ἐὰν δέηται, καὶ ἐν ἀνάγκῃ βοηθεῖ. νῦν δὲ εἰς τοσοῦτον ἤλθομεν ἀλογίας, ὥστε μὴ μόνον τῶν πενήτων ὄβιν ποιεῖν τῶν διὰ τῶν πενήτων βαδιζόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν μοναζόντων ἀνδρῶν. ὁδεῖνα ἐπιδέτης ἐστίν; οὐχὶ ὄβιν ἔλεγον πρῶτοι, ὅτι αὐ μὴν πᾶσιν ἀδιαφόρως δίδωμεν, ἀεὶ ἐλείπομεν. ἐὰν δὲ ἀρξώμεθα περιεργάζεσθαι, οὐδέποτε ἐλείπομεν. τί λέγεις ἵνα ἄρτον λάβῃ ἐπιδέτης ἐστίν. εἰ μὴ χρυσίου τάλαντα αὐτῇ, καὶ ἀργυρίου, ἢ ἱμάτια πολυτελῆ, ἢ ἀνδράποδα, ἢ ἄλλο τοιοῦτον, εἰκότως οὐδὲν ἔδωκεν εἶποι ἀπατεῶνα. εἰ δὲ μηδὲν τούτων, ἀλλὰ διατροφὴν, καὶ σπέρμα, ἃ φιλοσοφίας ἐστὶ, πόθεν ἀπατεῶνος εἰώθεμι; παυσώμεθα τῆς ἀκαίρου ταύτης φιλοπραγμοσύνης, τῆς σατανικῆς τῆς ὀλεθρίας. εἰ μὲν γὰρ ἐν κλήρῳ κατειλεγμένον ἑαυτὸν εἶναι λέγοι, ἢ ἱερέα ἑαυτὸν ὀνομάζοι, περιεργάζου, πολυπραγμόνει. οὐ γὰρ ἀκίνδυνος ἐκεῖ ἡ ἀνεξέταστος κοινωνία. περὶ γὰρ μεγάλων ὁ κίνδυνος. οὐ γὰρ δίδως, ἀλλὰ λαμβάνεις. αὖ δὲ διατροφῆς δέηται, μηδὲν ἐξέταζε. ἐξέτασον εἰ βούλει πῶς Ἀβραὰμ τὴν φιλοξενίαν περὶ πάντας τοὺς προσιόντας ἐπεδείκνυτο. εἰ περίεργος ἦν περὶ τοὺς καταφεύγοντας εἰς αὐτὸν, οὐκ ἂν ἀγγέλους ἐξένισεν. ἴσως γὰρ αὖ μὴ νομίζων αὐτοὺς ἀγγέλους εἶναι, μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ τούτους ἀπώσατο. ἀλλ' ἐπειδὴ πάντας ἐδέχετο, ἐδέξατο καὶ ἀγγέλους. μὴ γὰρ ἀπὸ τοῦ βίου σοι τῶν λαμβανόντων τὸν μισθὸν δίδωσιν ὁ θεός, ἀπὸ τῆς προαιρέσεως τῆς σῆς, ἀπὸ τῆς φιλοξενίας τῆς πολλῆς, ἀπὸ τῆς φιλανθρωπίας, ἀπὸ τῆς ἀγαθότητος. αὕτη ἔστω, καὶ πάντων ἐπιτεύξῃ τῶν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ιβ΄.

» Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ, βασιλεὺς Σαλὴμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας Ἀ-
» βραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτόν. ᾧ καὶ δεκάτην
» ἐμέρισεν ἀπὸ πάντων Ἀβραάμ. πρῶτον ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ
» καὶ βασιλεὺς Σαλήμ. ὅ ἐστι βασιλεὺς εἰρήνης. ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρ-
» χὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ
» διηνεκές. Βουλόμενος ὁ παῦλος τὸ διάφορον δεῖξαι τῆς καινῆς, καὶ τῆς παλαιᾶς πολλαχοῦ αὐτὸ διαστρέφει, καὶ ἀνυροβολίζεται, καὶ διακωδωνίζει τὰς ἀκοὰς τῶν ἀνηκόων, καὶ προγυμνάζει. οὐθέως γὰρ καὶ ἀπὸ τοῦ προοιμίου ὄβιν κατεβάλλετο εἰπών, ὅτι ἐκείνοις μὲν ἐλάλησεν ἐν προφήταις, ἡμῖν δὲ ἐν υἱῷ. κἀκείνοις μὲν πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως, ἡμῖν δὲ διὰ τοῦ υἱοῦ. εἶτα περὶ τοῦ υἱοῦ διαλεχθεὶς τίς εἴη, καὶ τί εἰργασάμενος, καὶ παρανέσας αὐτῷ πείθεσθαι, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάθοιεν τοῖς ἰουδαίοις, καὶ εἰπὼν,

καὶ εἰπὼν, ὅτι ἀρχιερεὺς ὢν κατὰ τὴν μελχισεδὲκ, καὶ πολλάκις εἰς τὴν διαφορὰν ταύτην ἐμβλῶσα βουληθεὶς, καὶ πολλὰ προοικονομήσας, καὶ ἐπιζημήσας αὐτοῖς, ὡς ἀθετήσει καὶ πάλιν δοξασεύσας, καὶ ἀνακτησάμενος, ὥστε θαρρεῖν, τότε λοιπὸν εἰσάγει τὸν τῆς διαφορᾶς λόγον ἀκμαζούσαις ταῖς ἀκοαῖς. ὁ γὰρ ἀναπεπωκὼς, οὐκ ἂν βιάιως ἀκούσειε. καὶ ἵνα μάθῃς, ἄκουε τῆς γραφῆς λεγούσης, καὶ οὐκ ἤκουσαν μωϋσῆ διὰ τὴν ὀλιγοψυχίαν. διαπλάττει πρότερον κενώσας αὐτῶν τὴν ἀθυμίαν διὰ πολλῶν, καὶ διὰ φοβερῶν, καὶ διὰ χρηστοτέρων, τότε λοιπὸν καὶ θήσιν εἰς τὸν τῆς διαφορᾶς λόγον. καὶ τί φησίν; οὗτος γὰρ ὁ μελχισεδὲκ βασιλεὺς σαλὴμ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου. καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ἐν τῷ τύπῳ δείκνυσι πολλῷ οὖσαν τὴν διαφοράν. ὅπερ γὰρ εἶπον, ἀπὸ τοῦ τύπου ἀεὶ πιστοῦται τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τῶν παρελθόντων, διὰ τὴν ἀθένειαν τῶν ἀκροατῶν. οὗτος γάρ φησιν ὁ μελχισεδὲκ, βασιλεὺς σαλὴμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραὰμ θεὶς πῶς δίηγησιν πᾶσαν ἐν σωτόμῳ, μυστικῶς αὐτὴν ἐθεώρησε, καὶ πρῶτον ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, πρῶτον μέν φησιν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης. σεδὲκ γὰρ δικαιοσύνη λέγεται, μελχὶ δὲ βασιλεύς. μελχισεδὲκ, βασιλεὺς δικαιοσύνης. ὁρᾷς καὶ ἐν τοῖς ὀνόμασι τὴν ἀκρίβειαν; τίς δὲ ὅτι βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἀλλ' ἢ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστός; ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς σαλήμ. ἀπὸ τῆς πόλεως. τοῦτέστι βασιλεὺς εἰρήνης. ὁ πάλιν ἐστὶ τοῦ χριστοῦ. οὗτος γὰρ ἡμᾶς δικαίους ἐποίησε, καὶ εἰρηνοποίησε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. τίς ἄνθρωπος βασιλεὺς δικαιοσύνης, καὶ εἰρήνης ἐστίν; οὐδεὶς ἀλλ' ἢ μόνος ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστός. εἶτα καὶ ἑτέραν διαφορὰν ἐπάγει, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων. ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. ἐπειδὴ τοίνυν ἀντεπῆγεν αὐτῷ τὸ, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. ἐκεῖνος δὲ ἐτεθνήκει, καὶ οὐκ ἐγένετο ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, ὅρα πῶς αὐτὸ τεθεώρηκε. καὶ τίς ἔδωκε εἰ ποι αὐτῷ περὶ ἀνθρώπου; οὐ τῷ πράγματι φησὶ λέγω. τουτέστιν οὐκ οἴσμεν ποτὲ τίνα πατέρα ἔσχεν, ἢ τίνα μητέρα, οὔποτε ἐδέξατο τὴν ἀρχὴν, οὔποτε ἐτελεύτησε. καὶ τί ἔδωκε φησί; μὴ γὰρ ἐπειδὴ ἡμεῖς οὐκ οἴσμεν οὐκ ἐτελεύτησεν; οὐκ ἔσχεν γονεῖς, καλῶς λέγει, καὶ ἐτελεύτησε, καὶ ἔσχε γονεῖς. πῶς οὖν ἀπάτωρ ἀμήτωρ; πῶς μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων; πῶς; τῷ μὴ ἐμφέρεσθαι. καὶ τί ἔδωκε; ὥσπερ οὗτος τῷ μὴ γενεαλογεῖσθαι, οὕτως ὁ χριστὸς αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ πράγματος. ἰδοὺ τὸ ἀνάρχον, ἰδοὺ τὸ ἀτελεύτητον. ὥσπερ τούτου οὐκ οἴσμεν, οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν, οὔτε ζωῆς τέλος διὰ τὸ μὴ γεγράφθαι, οὕτως οὐκ οἴσμεν τοῦ ἰησοῦ, οὐ διὰ τὸ μὴ γεγράφθαι, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ εἶναι. ἐκεῖνος μὲν γὰρ τύπος, ἡ δὲ ἔδωκε ἀπὸ τοῦ μὴ γεγράφθαι, ἔδωκε δὲ ἀλήθεια, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ μὴ εἶναι. ὥσπερ γὰρ ἡ ἐν τοῖς ὀνόμασιν. ἐνταῦθα μὲν γὰρ προσηγορίαι ἦσαν, βασιλεὺς δικαιοσύνης, καὶ εἰρήνης. ἐκεῖ δὲ πραγμάτων ἀλήθεια. οὕτω καὶ ἐνταῦθα προσηγορίαι εἰσὶν, ἐκεῖ δὲ πραγμάτων ἀλήθεια. πῶς οὖν ἀρχὴν ἔχει; ὁρᾷς ἀνάρχον τὸν υἱόν, οὐκατὰ τὸ μὴ ἔχειν αἰτίαν. ἔδωκε γὰρ ἀδύνατον. ἔχει γὰρ πατέρα. ἐπεὶ πῶς υἱός. ἀλλὰ κατὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀρχὴν ζωῆς, μήτε τέλος. ἀφωμοιωμένος

μοιωμένος δὲ τῷ ἐμῷ τοῦ θυ. ποῦ ἡ ὁμοιότης; ὅτι καὶ τούτου καὶ ἐκείνου τὸ τέλος ἀγνοοῦμεν, καὶ τὴν ἀρχήν. ἀλλὰ τούτου μὲν, παρὰ τὸ μὴ γεγράφθαι, ἐκείνου δὲ παρὰ τὸ μὴ εἶναι. ἐν τοῦτο ἄρα ἡ ὁμοιότης. εἰ δὲ παντάχοῦ ἔμελλεν ἡ ὁμοιότης εἶναι, οὐκέτι τύπος ἦν, καὶ ἀλήθεια, ἀλλὰ τύπος τὰ ἀμφότερα. ὥσπερ οὖν καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ὅτι μέν ἐστιν ὅμοιον, ὅτι δὲ καὶ ἀνόμοιον. τὰ μὲν τῶν γραμμῶν, ὁμοιότης τίς ἐστι τῶν χαρακτήρων, τῶν χρωμάτων δὲ σπίτε
» θέντων, τότε φανερῶς δείκνυται ἡ διαφορά, καὶ τὸ μὲν, ὅμοιον, τὸ δὲ ἀνόμοιον. Θεωρεῖτε
» δέ φησι πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. Τέως ἥρμοσε τὸν τύπον, θαρρῶν. λοιπὸν δείκνυσιν αὐτὸν τῶν ἀληθῶν πραγμάτων τ παρὰ ἰουδαίοις, λαμπρότερον. εἰ δὲ ὁ τύπον ἔχων τοῦ χυ, τοσοῦτον οὐ τῶν ἱερέων, ἀλλὰ μὴ αὐτοῦ τοῦ προπάτορος τῶν ἱερέων βελτίων, τί αὐτοῖς εἴποι περὶ τῆς ἀληθείας; ὁρᾷς ἐξ ὅσης περιουσίας δείκνυσι τὴν ὑπεροχήν; θεωρεῖτε δέ φησι πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἔδωκεν ἀβραὰμ ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. ἀκροθίνια τὰ λάφυρα λέγεται. μὴ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι ὡς μετέχοντα τοῦ πολέμου ἔδωκε. διὰ γὰρ τοῦτο εἶπεν. ὑπήντησεν ὑποφέροντα ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων. οἱ γὰρ ἐκάθηντο φησὶν, καὶ τῶν αὐτῶν πονημένων τὰς ἀπαρ
» χὰς ἔδωκε. Καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν ἡμῶν λαοὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχου-
» σιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον. τουτέστι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν. καίτοι ἐξε-
» λελυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος ἀβραάμ. Τοσαύτης φησὶ τῆς ἱερωσύνης ἡ ὑπεροχή, ὡς τοὺς ὁμοπάτορας ἀπὸ προγόνων, καὶ τὸν αὐτὸν ἔχοντας προπάτορα, πολλῷ βελτίους εἶναι τῶν ἄλ
λων. δεκάτας γοῦν παρ' ἐκείνων λαμβάνουσιν. ὅταν οὖν εὑρεθῇ τις παρ' αὐτῶν τούτων δεκάτας λαμβάνων, ἆρα οὐχ οὗτοι μὲν ἐν τάξει λαϊκῶν, ἐκεῖνος δὲ ἐν τοῖς ἱερεῦσι; καὶ οὐ δῆλον μόνον, ἀλλ' οὐδὲ ὁμοπάτωρ ἦν αὐτοῖς, ἀλλ' ἑτέρου γένους. ὥστε οὐκ ἂν ἔδωκεν ἀλλοφύλῳ δεκάτας, εἰ μὴ πολλὴ ἦν ἡ ἀμή. βαβαὶ τί εἰργάσατο. μεῖζον ἢ τὰ κατὰ τὴν πίστιν ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῇ διεσάφησεν. ἐκεῖ μὲν γὰρ καὶ τῆς ἡμετέρας, μὴ τῆς ἰουδαϊκῆς πολιτείας τὸν ἀβραὰμ προπάτορα εἶναι φησι, ἐνταῦθα δὲ αὐτὸ σφόδρα κατατολμᾷ, καὶ δείκνυσι τὸν ἀκρόβυστον πολλῷ βελτίονα. πῶς οὖν ἔδειξεν, ὅτι λαβὶ δεκάτας ἔδωκεν; ὁ ἀβραὰμ φησὶ ἔδωκε, καὶ τί πρὸς ἡμᾶς ταῦτα; μάλιστα μὲν πρὸς ὑμᾶς. οὐ
» γὰρ δὴ φιλονεικήσετε τοὺς λαβίτας βελτίονας εἶναι τοῦ ἀβραάμ. Ὁ δὲ μὴ γενεαλογού
» μενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν ἀβραάμ. Εἶτα καὶ οὐχ ἁπλῶς παρῆλθεν, ἀλλὰ
» προσέθηκε. Καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. Ἐπειδὴ ἀνω καὶ κάτω δῆλον ἦν τὸ σεμνόν, δείκνυσιν ἐκεῖνον ὄντα σεμνότερον ἐκείνων ἀπὸ τῆς κοινῆς κρίσεως ἁπάντ.
» Χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας φησὶ τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. Τουτέστι πᾶσι δοκεῖ τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖσθαι. οὐκοῦν κρείττων ὁ τύπος τοῦ
» κυρίου, καὶ αὐτοῦ τοῦ τὰς ἐπαγγελίας ἔχοντος. Καὶ ὧδε δεκάτας μὲν ἀποθνήσκοντες
» ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ. Ἀλλ' ἵνα μὴ εἴπωμεν, ὅτι αὖ ἀ-
» πέρχη, εἰ δὲ ἡμῶν φησί. Καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν. Καλῶς αὐτὸ ἐκάλεσε. Διὰ ἀβραάμ,
» καὶ λαβὶ ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται. πῶς; Ἐν γὰρ τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς
» ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ μελχισεδέκ. Τουτέστιν ἐν αὐτῷ ἦν λαβὶ, εἰ καὶ μηδέπω ἐτά

χθη. καὶ

χθη. καὶ οὐκεῖπεν οἱ λβῦῖται, ἀλλ' ὁ λβυΐ. εἶδες ὑπερβολήν; εἶδες πόσον τὸ μέσον τοῦ ἀβραὰμ, καὶ τῦ μελχισεδέκ; τῦ τὸν τύπον φέροντος τῦ ἀρχιερέως τῦ ἡμετέρου; καὶ δείκνυσι τὴν ὑπεροχὴν ἐξουσίας, οὐκ ἀνάγκη γεγενημένων. ἐκεῖνος γὰρ ἔδωκε τὴν δεκάτην, ὅπερ ἦν ἱερέως. οὗτος ἠύλόγησεν, ὅπερ ἐστὶ κρείττονος. αὕτη ἡ ὑπεροχὴ, καὶ εἰς τοὺς ἐκγόνους διαβαίνει. θαυμαστῶς, καὶ περιεργότως ἐρρίψαν ἔξω τὰ ἰουδαϊκά. διαῤῥῆξαι ἔλεγε νωθροὶ γεγόνατε. ὅπειδὴ ταῦτα καταβάλλεσθαι ἐβούλετο, ὥστε μὴ σκιρτῆσαι αὐτούς. τοιαύτη γὰρ ἡ σοφία παύλου. προκατασκευάζων πρῶτον, οὕτως ἐμβάλλει εἰς ἃ βούλεται. δλυσιτελὲς γὰρ τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον, καὶ πολλῆς δεόμενον ἐπιμελείας, καὶ πλείονος, ἢ τὰ φυτά. ἐκεῖ μὲν γὰρ φύσις σωμάτων ἐστὶν, καὶ γῆς εἴκουσα ταῖς τῶν κηπόνων χερσίν. ἐνταῦθα δὲ προαίρεσις, πολλαχοῦ δεχομένη μεταβολάς. καὶ νυνὶ μὲν ἔβλαστε, νυνὶ δὲ ἐκεῖνο αἴρουμένη, ἐξυῤῥέπης γὰρ αὕτη πρὸς κακίαν.

Η' λόγος.

Διὸ χρὴ πάντοτε φυλάττειν ἑαυτοὺς, μήποτε ἀπονηράξωμεν. ἰδοὺ γὰρ φησιν, οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάττων τὸν ἰσραὴλ. καὶ μὴ δῶς εἰς σάλον τὸν ποδόν σου. οὐκεῖπε μὴ σαλευθῇς, ἀλλὰ μὴ δῶς. ἄρα ἐφ' ἡμῖν τὸ δοῦναι. οὐκ ἐφ' ἑτέρῳ τινί. αὖ γὰρ ἐθέλωμεν ἑστάναι ἑδραῖοι, καὶ ἀμετακίνητοι, οὐ σαλευθησόμεθα. τί οὖν οὐδὲν ἴσα τῷ θεῷ; πάντα μὲν ἴσα τῷ θεῷ, ἀλλ' οὐχ οὕτως ὥστε τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν βλάπτεσθαι. εἰ τοίνυν ἴσα τῷ θεῷ φῇ, τί ἡμᾶς αἰτιᾶται; διαῤῥῆξαι εἶπον, ὥστε τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν μὴ βλάπτεσθαι. ἐφ' ἡμῖν τοίνυν, καὶ ἐπ' αὐτῷ. δεῖ γὰρ ἡμᾶς πρῶτον ἐλέσθαι τὰ ἀγαθά. καὶ τότε αὐτὸς τὰ παρ' ἑαυτῦ εἰσάγει. οὐ προφθάνει τὰς ἡμετέρας βουλήσεις, ἵνα μὴ λυμήνηται τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν. ὅταν δὲ ἡμεῖς ἑλώμεθα, τότε πολλὴν εἰσάγει τὴν βοήθειαν ἡμῖν. πῶς οὖν ὁ παῦλος φησι, οὐ τῦ θέλοντος, εἰ δὲ καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οὐ δὲ τῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τῦ ἐλεοῦντος θῦ; πρῶτον μὲν οὐχ ὡς ἰδίαν γνώμην εἰσήγαγεν, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ προκειμένου αὐτὸ συνήγαγε, καὶ ἐκ τοῦ προβληθέντος. εἰπὼν γάρ. γέγραπται ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω, ὃν ἂν οἰκτείρω, λέγει. ἄρα οὖν οὐ τῦ θέλοντος, οὐδὲ τῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τῦ ἐλεοῦντος θῦ. ἐρεῖς οὖν μοι πῖ ἔπι μέμφεται; δεύτερον δὲ ἐκεῖνο ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι οὐ τὸ πλέον ἐστὶ, τὸ πᾶν φῆ εἶναι. ἡμῶν γὰρ τὸ προελέσθαι, καὶ βουληθῆναι, θεοῦ δὲ τὸ ἀνῦσαι, καὶ εἰς τέλος ἀγαγεῖν. ὅπειοὖν ἐκείνου τὸ πλέον ἐστὶ, τὸ πᾶν ἐκείνου εἶναι φησι, κατὰ τὴν συνήθειαν τὴν ἀνθρωπίνην εἰπών. οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς ποιοῦμεν. οἷόν τι λέγω, ὁρῶμεν οἰκίαν οἰκοδομουμένην καλῶς, καὶ λέγομεν τὸ πᾶν τοῦ τεχνίτου ἐστί. καίτοιγε οὐ τὸ πᾶν αὐτοῦ ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐργατῶν, καὶ τῦ τὴν ὕλην παρέχοντος δεσπότου, καὶ πολλῶν ἑτέρων. ἀλλ' ὅμως ὅπειδὴ τὸ πλέον ἐκεῖνος εἰσήνεγκεν, ἐκείνου τὸ πᾶν εἶναι λέγομεν. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. καὶ πάλιν ἴσα πλήθους, ἔνθα οἱ πολλοὶ,

πάντες

πάντες εἶναι φαμὲν, ἐνθα δὲ ὀλίγοι, οὐδένα. οὕτω καὶ παῦλος φησὶν, οὐ τῶν θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θυ. κατορθοῖ δὲ ἐν ταύτῃ δύο μεγάλα. ἓν μὲν τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι. κἂν τρέχῃς, κἂν πονῇς, μηδὲν τοιοῦτον εἶναι τὸ κατόρθωμα. οὐ γὰρ μὴ τῆς ἄνωθεν τύχης ῥοπῆς, πάντα εἰκῇ. πλὴν ὅτι τεύξῃ τοῦ πονουμένου, δῆλόν ἐστιν, ἕως ἂν τρέχῃς, ἕως ἂν θέλῃς. οὐ μὴν οὕτω εἶπεν, ὅτι εἰκῇ τρέχομεν, ἀλλ' ὅτι εἰκῇ τρέχομεν, ἐὰν ἡμέτερον εἶναι τὸ πᾶν νομίζωμεν, ἐὰν μὴ τὸ πλέον ἀπονέμωμεν τῷ θεῷ. οὔτε γὰρ αὐτοῦ εἶναι τὸ πᾶν ἠθέλησεν ὁ θς, ἵνα μὴ δόξῃ εἰκῇ σεφανοῦν ἡμᾶς. οὔτε ἡμῶν πάλιν, ἵνα μὴ εἰς ἀπόνοιαν ἐκπέσωμεν. εἰ γὰρ τὸ ἔλαττον μέρος ἔχοντες μεγάλα φρονοῦμεν, τί εἰ τοῦ ὅλου κύριοι ἦμεν; πολλὰ γὰρ ὁ θς ἐποίησεν ὑπὲρ τοῦ τὴν ἀλαζονείαν ἡμῶν ἐγκόψαι. μὴ ἐπὶ χεὶρ ὑψηλὴ, πόσοις ἡμᾶς πάθεσι περιέβαλεν, ὥστε ἐκκόψαι ἡμῶν τὸ φρόνημα. πόσοις ἐκύκλωσε θηρίοις. μὴ γὰρ ὅταν λέγωσι τινές. τί δεῖ; εἰς τί δεῖ; παρὰ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν, ταῦτα φᾶ. ἐν τοσούτῳ σε φόβῳ κατέστησε, καὶ οὐ δὲ οὕτω ταπεινοφρονεῖς, ἀλλὰ μικρᾶς δι' πραγίας αὖ ἐπιλάβῃ ποτὲ, πρὸς αὐτὸν φθάνεις τὸν οὐρανὸν τῷ φρονήματι. διὰ τοῦτο αἱ ταχίσται μεταβολαὶ, καὶ μεταπώσεις, μὴ οὖν δὲ οὕτω ταπεινούμεθα. διὰ τοῦτο θάνατοι συνεχεῖς, μὴ ἄωροι, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀθάνατοι φρονοῦμεν, ὡς οὐδέπω τεθνηξόμενοι. οὕτως ἁρπάζομεν, οὕτω πλεονεκτοῦμεν, ὡς οὐδέποτε δώσοντες λόγον. οὕτως οἰκοδομοῦμεν, ὡς ἐν ταύθα μένοντες ἀεὶ. μὴ οὐ δὲ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡμῖν ἐνηχούμενος, οὐ δὲ αὐτὰ ταπεινεῖ τὰ πράγματα. οὐκ ὄθιν ἡμέραν, οὐκ ὄθιν ὥραν εἰπεῖν, ἐν ᾗ μὴ συνεχεῖς ἐστιν ἰδεῖν ἐκφοράς. ἀλλὰ πάντα μάτην, καὶ τῆς σκληρότητος ἡμῶν οὐδὲν καθικνεῖται. οὐ δὲ ἐν ταῖς ἑτέρων συμφοραῖς βελτίους γενέσθαι δυνάμεθα, μόνῃ δὲ οὐ δὲ θέλομεν. ἀλλ' ὅταν αὐτοὶ μόνοι πενθῶμεν, τότε συστελλόμεθα. κἂν ἀνῇ τοῦ χεῖρα ὁ θς, πάλιν ἡμεῖς τοῦ χεῖρα οὐδεὶς ἐπήραμεν. οὐρανία φρονεῖ. οὐδεὶς καταφρονεῖ τῶν ἐν τῇ γῇ. οὐδεὶς πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁρᾷ. ἀλλ' ὥσπερ οἱ χοῖροι κάτω νεύουσι πρὸς τὴν γαστέρα κύπτοντες, τῷ βορβόρῳ ἐγκυλινδούμενοι, οὕτω καὶ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, βορβόρῳ χαλεπωτάτῳ ἑαυτοὺς μολύνοντες, οὐκαὶ θάνονται. βέλτιον γὰρ πηλῷ μολύνεσθαι καθαίρτῳ, ἢ ἁμαρτήμασιν. ὁ μὲν ἐκεῖθεν μολυνθεὶς, ἀνένιψατο ἐν βραχεῖ χρόνῳ, καὶ γέγονεν ὅμοιος τῷ μὴ δεδεμένῳ παρὰ τὴν ἀρχὴν εἰς ἐκεῖνο τὸ τέλμα. ὁ δὲ εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἁμαρτίας ἐμπεσὼν, ἐδέξατο μολυσμὸν, οὐχ ὕδατι καθαιρόμενον, ἀλλὰ πολλοῦ δεόμενον χρόνου, καὶ μετανοίας ἀκριβοῦς, καὶ δακρύων, καὶ κοπετῶν, καὶ πλείονος θρήνου, καὶ δεξιωτέρου, ἢ οἷς τοῖς φιλτάτοις ἐπιδείκνυσθαι. οὗτος μὲν γὰρ ὁ ῥύπος ἔξωθεν ἡμῖν προσγίνεται. διὸ καὶ ταχέως αὐτὸν ἀποζεσθέμεθα. ἐκεῖνος δὲ ἔνδοθεν πίκτει, διὸ καὶ μόλις αὐτὸν ἀπονιπτόμενοι καθαιρόμεθα. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας φησὶν ἐξέρχονται λογισμοὶ πονηροὶ, πορνεῖαι, μοιχεῖαι, κλοπαὶ, ψευδομαρτυρίαι. διὸ καὶ ὁ προφήτης ἔλεγε, καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θς. ἕτερος δέ. ἀπόπλυνόν με ἀπὸ κακίας τῆς καρδίας μου ἰλλήμ. ὁρᾷς ὅτι μὴ ἡμῶν ἐστι, μὴ τοῦ δύνασθαι; μὴ πάλιν μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται, γενώμεθα καθαροὶ εἰς δύναμιν τῆς ἡμετέρας. ἀποσμήξωμεν ἑαυτῶν τὰ ἁμαρτήματα. πῶς δέ ἐστιν ἀποσμήξαι, ὁ προφήτης διδάσκει, λέγων. λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε. ἀφέλετε τὰς πονηρίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν,

ψυχῶν ὑμῶν, ἀντέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου· τί δήποτε ἀντέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου; ἐπειδή τινες εἶναι δοκοῦσιν ἀπόνηροι, ἀλλὰ τοῖς ἀνθρώποις, τῷ δὲ θεῷ δῆλοι ὄντες, τάφοι κενοῦντες, διαζόντι φησί· οὕτως ἀφέλετε, ὡς ἐγὼ ὁρῶ· μάθετε καλὸν ποιεῖν· ἐκζητήσατε κρίσιν· τασσεινὸν καὶ πένητα δικαιώσατε· καὶ δεῦτε· καὶ διελεγχθῶμεν λέγει κς· καὶ ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν, ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἐὰν δὲ ὦσιν, ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ· ὁρᾷς ὅτι προτέρους ἡμᾶς ἑαυτοὺς δεῖ καθαίρειν; καὶ τότε ὁ θς καθαίρει; πρῶτον γὰρ εἰπών, λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε, τότε ἐπήγαγεν· ἐγὼ λευκανῶ· μηδεὶς τοίνυν τῶν εἰς ἐλάττονα κτησίαν ὑπόντων, ἀπογνωσκέτω ἑαυτόν· κἂν γὰρ εἰς ἔξιν φθῆ εἰσέλθῃς, καὶ σφόδρα εἰς φύσιν τῆς κτήσασθαι αὐτῆς, μὴ φοβηθῇς· λέγε γάρ σου χρώματα οὐκ ἐξίτηλα, ἀλλὰ σφόδρα σωσουσιωμένα τοῖς ὑποκειμένοις λαβών, εἰς τὴν ἐναντίαν αὐτὰ ἔφησε κατάστασιν ἥξειν· οὐ γὰρ ἁπλῶς πλυθῆναι ἔφη, ἀλλ' ὡς χιόνα, καὶ ὡς ἔριον λευκαίνειν, ἵνα ἡμῖν χρηστὰς ὑποτείνῃ τὰς ἐλπίδας· ἆρα μεγάλη τῆς μετανοίας ἡ δύναμις, εἴγε ὡς χιόνα ἡμᾶς ἐργάζεται, καὶ ὡς ἔριον λευκαίνει· κἂν προλαβοῦσα ἡ ἁμαρτία βάψῃ τὰς ἡμετέρας ψυχάς· ἀπουδάσωμεν τοίνυν καθαροὶ γενέσθαι· οὐδὲν φορτικὸν ἐπέταξε· κρίνατε ὀρφανῷ, καὶ δικαιώσατε χήραν· ὁρᾷς πανταχοῦ πῶς πολὺς τῷ θεῷ τὸ ἐλέους λόγος; καὶ τῆς τῶν ἀδικουμένων προστασίας; ταῦτα μετίωμεν τὰ κατορθώματα, μὴ δι' ὧν πάσχομεν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν.

Λόγος, ιγ'.

» Εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτηται), » τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν » ἀαρὼν λέγεσθαι; μεταζημένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης, καὶ νόμου μετάθεσις γί- » νεται· ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχε τῷ θυ- » σιαστηρίῳ· πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κς ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν περὶ ἱερέων οὐ » δὲν μωϋσῆς ἐλάλησεν· Εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν φησι· εἰ- πὼν περὶ τοῦ μελχισεδὲκ, καὶ δείξας ὅσῳ κρείττων ἦν τοῦ ἀβραάμ, καὶ πολὺ τὸ διάφορον ἀποφήνας, ἐντεῦθεν ἄρχεται λοιπὸν τῆς διαθήκης αὐτῆς τὸ μέσον ἀποδεικνύναι· καὶ πῶς ἡ μὲν, ἀτελής, ἡ δὲ, τελεία· καὶ οὐδέπω εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα ἐμβαίνει, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἱερωσύνης τέως μάχεται, καὶ τῆς σκιᾶς· ταῦτα γὰρ πιστότερα ἦν τοῖς ἀπίστοις· ὅταν ἀπὸ τῶν ἤδη προειλημμένων, καὶ πεπιστευμένων ἡ ἀπόδειξις γίνεται· ἔδειξεν ὅτι πολύ, καὶ τοῦ λευϊ, καὶ τοῦ ἀβραὰμ βελτίων ἦν ὁ μελχισεδὲκ, συντάξει ἱερέων αὐτοῖς γινόμενος, ἐξ ἑτέρου πάλιν ἐπιχειρεῖ· ποίου δὴ τούτου; τίνος ἕνεκεν φησὶ, οὐκεῖθεν κατὰ τὴν τάξιν ἀαρών; καὶ θέασαι τὴν ὑπερβολήν· ἀφ' οὗ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτὸν ἐκβάλλειν τοὺς ἱεροὺς τῆς ἱερωσύ- νης, ἐπειδὴ μὴ κατὰ τὴν τάξιν ἀαρών, ἀπὸ τούτου δῆθεν μὲν ἴσησιν, ἐκβάλλει δὲ ἐκείνους· αὐτὸ γὰρ δῆθεν λέγω φησὶ, τίνος ἕνεκεν οὐ κατὰ τ' τάξιν ἀαρὼν γέγονε, μὴ τὸ, τίς ἐπ' ἱερείας, πολ- λὴν ἐμφασιν ἔχει· εἰ μὲν γὰρ ἦν ὁ χς κατὰ σάρκα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ, ἔτι τὸ

νόμος γέγονε

νόμος γέγονε, καὶ τὰ κατὰ ἀαρὼν, εἰκότως αὖτις εἴποι, ἅτε ὄντα τελειότερα, ζαῦτα ἐκεῖνα καταλύει, ἅτε ἐπεισελθόντα. εἰ δὲ χὲ ὕστερος, καὶ ἕτερον λαμβάνει τύπον τὸν τῆς ἱερωσύνης. δῆλον ὅτι ὡς ἀτελεστέρων ὄντων ἐκείνων. δῶμεν γάρφησι τῷ λόγῳ πάντα πεπληρῶσθαι, καὶ μηδὲν ἀτελὲς εἶναι ἐν τῇ ἱερωσύνῃ. τί οὖν ἔδει κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ λέγεσθαι, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν ἀαρών; τίνος ἕνεκεν ἀφεὶς τὸν ἀαρὼν, ἕτεραν εἰσήνεγκεν ἱερωσύνην τὴν τοῦ μελχισεδέκ; ἢ μὴν οὕτω τελείωσις, διὰ τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν. τυτέστι τῆς τῶν πραγμάτων, τῆς τῶν δογμάτων τοῦ βίου, ἡ τελείωσις διὰ τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν. καὶ ὅρα πῶς ὁσημέρα προβαίνει. εἶπεν ὅτι κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ, δεικνὺς ὅτι βελτίων ἡ κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ, πολὺ γὰρ βελτίων. λοιπὸν καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου δῆλον δείκνυσιν. ὅτι μετὰ ἀαρὼν δηλονότι, ὃς ἀμείνων. καὶ τί βούλεται τὸ ἑξῆς; ὁ λαὸς γάρφησι ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτηται. τί ὅτι ἐπ' αὐτῇ; αὐτῇ τοιχεῖ, δι' αὐτῆς ἅπαντα πράττει. οὐκ ὄθεν εἰπεῖν, ὅτι ἑτέροις ἐδόθη. ὁ λαὸς ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτηται. τυτέστι κέχρηται αὐτῇ, καὶ ἐχρήσατο. οὐκ ὄθεν εἰπεῖν, ὅτι τελεία μὴν ἦν. οὐ προσῆκεν δὲ τοῦ λαοῦ. ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτηται. τυτέστιν αὐτῇ ἐχρήσατο. τίς οὖν ἑτέρας ἦν ἱερωσύνης χρεία; μεταθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξαναγκὴς καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. εἰ δὲ ἕτερόν τινα ἱερέα εἶναι ἀναγκη, μᾶλλον δὲ ἑτέραν ἱερωσύνην ἀνάγκη, καὶ νόμον ἕτερον εἶναι, δῆλον πρὸς τοὺς λέγοντας, τί ἔδει καινῆς διαθήκης. εἶχε μὲν γὰρ καὶ μαρτυρίαν εἰπεῖν ἀπὸ προφητείας. αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διαθήσομαι τοῖς πατράσιν ὑμῶν. τέως δὲ ἀπὸ τῆς ἱερωσύνης μάχεται. καὶ ὅρα πῶς ἀνωθεν λέγει. εἶπε κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. δῆλον τὴν ἀαρὼν ἐξέβαλεν. οὐ γὰρ αὖ κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ εἶπεν, εἰ αὐτὴ ἀμείνων ἦν. εἰ τοίνυν ἱερωσύνη εἰσῆκται, ἀλλ' ἔδει καὶ διαθήκην εἶναι. οὔτε γὰρ ἱερέα ὅτι διαθήκης χωρὶς εἶναι, καὶ νόμων, μὴ προσταγμάτων, οὔτε ἑτέραν λαβόντα ἱερωσύνην, ἐκείνην κεχρῆσθαι. εἶτα ὅπερ ἀνάθεσεως ἦν. πῶς ἱερεὺς αὖ ἦ μὴ ὢν λευίτης, δῆλον διὰ τῶν ἄνω προκαταβαλών, οὐ δὲ λῦσαι ἀξιοῖ. ἀλλ' ἐν παρασβομῇ εἰσάγει αὐτό. εἶπον φῇ, ὅτι μετετέθη ἡ ἱερωσύνη. οὐκοῦν καὶ ἡ διαθήκη, μετετέθηκε δὲ οὐ τῷ πρώτῳ μόνον, οὐ δὲ τοῖς προστάγμασιν, ἀλλὰ μὴ τῇ φυλῇ. ἔδει μὴ τῇ φυλῇ. πῶς; μεταθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης ἀπὸ φυλῆς εἰς φυλήν, ἀπὸ τῆς ἱερατικῆς ἐπὶ τὴν βασιλικήν. ἵνα ᾖ ἡ αὐτὴ, καὶ βασιλικὴ, καὶ ἱερατικὴ. καὶ θέα τὸ μυστήριον. πρῶτον μὲν ἦν βασιλικὴ, καὶ τοῦτο γέγονεν ἱερατικὴ. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ χυ, βασιλεὺς μὲν γὰρ ἦν ἀεὶ, ἱερεὺς δὲ γέγονε, ὅτε τὴν σάρκα ἀνέλαβεν, ὅτε τὴν θυσίαν προσήγαγεν. ὁρᾷς τὴν μεταβολήν; καὶ ἅπερ ἀνάθεσεως ἦν, ζαῦτα ὡς τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας ἀναιρεῖται, εἰσάγει. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ζαῦτα φῇ, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκε, καὶ γὼ φημί. καὶ οἶδα ὅτι οὐδὲν ἱερωσύνης εἶχε, μετάθεσις γάρ ἐστι. ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως φησὶ δείκνυμι διαφοράν. οὐ μόνον ἀπὸ τῆς φυλῆς, οὐδὲ μόνον ἀπὸ τοῦ προσώπου, οὐδὲ ἀπὸ τοῦ τρόπου, οὐδὲ ἀπὸ τῆς διαθήκης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ τύπου. Ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. Γέγονε φησὶ ἱερεὺς οὐ κατὰ νόμον σαρκικῆς ἐντολῆς. ὁ γὰρ νόμος ἐκεῖνος τὰ πολλὰ ἀνόμως ἦν. τί ἐστιν ἐντολῆς σαρκικῆς; περίτεμε φησὶ τὴν σάρκα, χρίσον τὴν σάρκα, λοῦσον τὴν σάρκα,

καθάρισον

καθαίρεσον τὴν σάρκα, περίκειρον τὴν σάρκα, ἐπίδησον τὴν σάρκα, θρέψον τὴν σάρκα, ἄργησον τῇ σαρκί· καὶ τὰ ἀγαθὰ πάλιν· πίνας· πολλὴ ζωὴ τῇ σαρκὶ, γάλα, μὴ μέλι τῇ σαρκὶ, εἰρίων τῇ σαρκὶ, τρυφὴ τῇ σαρκί· ἀπὸ τούτου τὸ νόμῳ τὴν ἱερωσύνην ἔλαβεν ἀαρών· ὁ μέν τοι μελχισεδὲκ,, οὐχ οὕτως· Καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος· Τί ἐστι κατάδηλον; τὸ μέσον τῆς ἱερωσύνης ἑκατέρας, τὸ διάφορον ὅσον κρείττων, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονε· τίς; ὁ μελχισεδὲκ οὗτος; οὔ· ἀλλ' ὁ χς, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου· μαρτυρεῖται γὰρ ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ· τουτέστιν οὐ προσκαίρος, οὐδὲ πέρασ ἔχων, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου· τουτέστιν διὰ δυνάμεως, διὰ ζωῆς ἀκαταλύτου· καίτοι οὐκέτιν ἀκόλουθον ἐξ ὧν τῷ, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονε· τὸ γὰρ ἀκόλουθον ἴσως εἰπεῖν· ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα, ἀλλὰ διὰ τὸ σαρκικοῦ, τὸ πρόσκαιρον ἔδειξεν· ὥσπερ καὶ ἀλλαχοῦ λέγει, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα τὰ δικαιώματα τῆς σαρκὸς, κατὰ δύναμιν ζωῆς· τουτέστιν ὅτι οἰκεία δυνάμει ζῇ· εἶπεν ὅτι νόμῳ μετάθεσις γίνεται, καὶ ἔδειξε πῶς, ἐπεὶ λοιπὸν τὴν αἰτίαν· ὃ μάλιστα πάντων πληροφορεῖ τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, τὸ τὴν αἰτίαν πάντως εἰδέναι, καὶ εἰς πίστιν ἄγει μᾶλλον, ὅταν καὶ τὴν αἰτίαν μάθωμεν, καὶ τὸν λόγον, καθ' ὃν γίνεται· Ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται φαύλης προκατούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀδυνατές, καὶ ἀνωφελές· Ἐνταῦθα δὲ οἱ αἱρετικοὶ ἐπιφύονται, ἀλλ' ἄκουε ἀκριβῶς· οὐκεῖπε διὰ τὸ πονηρὸν, οὐδὲ διὰ τὸ μοχθηρόν, ἀλλὰ διὰ τὸ αὐτῆς ἀδυνατές, καὶ ἀνωφελές· καὶ ἀλλαχοῦ δὲ δείκνυσι τὸ ἀδυνατές, ὅταν λέγει· ἐν ᾧ ἠδυνέι διὰ τῆς σαρκὸς, οὐκοῦν ἀρα αὕτη ἀδυνατὴς, ἀλλ' ἡμεῖς· Οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος· Τί ἐστιν οὐδὲν ἐτελείωσεν; οὐδένα τέλειον εἰργάσατο παρακουόμενος· ἅπαξ δὲ οὐδὲ εἰ ἠκούσθη, τέλειον ἐποίησεν αὖ, καὶ ἐνάρετον· τέως δὲ οὐ τοῦτο φησὶν ὁ λόγος ἐνταῦθα, ἀλλ' ὅτι οὐδὲν ἴσχυσε· καὶ εἰκότως, γράμματα γὰρ ἦν κείμενα· τόδε πράττε, καὶ τόδε μὴ πράττε, ὑποδεδεμένα μόνον, οὐχὶ καὶ δύναμιν ἐνδεδεντα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ τοιαύτη ἀθέτησις· τί ἐστιν ἐπιβολή; ἡ ἀθέτησις, τῶν κρατουμένων ἐστὶν ἀθέτησις· ὥστε ἔδειξεν ὅτι ἐκράτει, ἀλλὰ κατεφρονήθη λοιπόν· ἐπεὶ δὴ μηδὲν ἤνυσεν· οὐδὲν οὖν ὠφέλησεν ὁ νόμος; ὠφέλησε μὲν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ὠφέλησεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ποιῆσαι τελείους, οὐκ ὠφέλησεν· οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος· κατὰ τοῦτο λέγει· πάντα τύποι ἦσαν, πάντα σκιά, περιτομὴ, θυσία, σάββατον· οὐκ ἴσχυσεν οὖν διαβῆναι εἰς τὴν ψυχήν· διαδύσεως παραχωρεῖ, καὶ ὑπεξίσταται· Εἰσαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θῷ, μὴ καθόσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας· Ὁρᾷς ὅτι ἀναγκαῖον οὕτω γέγονε τὸ τοῦ ὅρκου ἐνταῦθα; ὥστε διαδύσεως πολλὰς αὖ ὁ φιλόσοφος ἔσται· ὅτι ὤμοσεν ὁ θς, καὶ ὤμοσεν ὑπὲρ πλείονος πληροφορίας· εἰσαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος· εἶχε μὲν γὰρ καὶ ἐκείνα ἐλπίδα, ἀλλ' οὐ τοιαύτην· ἥλπιζον γὰρ δυαρεστήσαντες, ἔξειν τὴν γῆν, μηδὲν πεῖσεσθαι δεινόν· ἐνταῦθα δὲ ἐλπίζομεν δυαρεστήσαντες, οὐ γῆν καθέξειν, ἀλλὰ τὸν οὐρανὸν μᾶλλον, ὁ πολλῷ τούτου κρεῖττόν ἐστιν, ἐλπίζομεν ἐγγὺς γήσεσθαι τοῦ θυ, παρ' αὐτὸν ἥκειν τὸν θρόνον τὸν πρῶτον, λειτουργήσειν αὐτῷ μετ' ἀγγέλων· καὶ ὅρα πῶς αὐτὰ πίθησι καταμικρόν· ἐκεῖ μὲν γάρ φησιν, εἰσερχομένῳ εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ἐνταῦθα δὲ δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θῷ, μὴ καθόσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας· τί ἐστι καὶ καθόσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας;

» μοσίασε, τουτέστιν ἑνὶ καὶ ἄνδρι διαφορά· καὶ οὐδὲ ἁπλῶς ταῦτα ἐπήγγελται φησί. Οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ, μετ' ὁρκωμοσίας· διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς » αὐτόν· ὤμοσε κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς. Δύο τίνων διαφορὰς, ὅτι οὐκέτι τέλος ὡς περ ἐνομική· δεύτερον δὲ ποιεῖ ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ μετὰ ὅρκου· κατὰ δύναμιν γάρ φησι ζωῆς ἀκαταλύτου· ποιεῖ δὲ αὐτὸ, καὶ ἀπὸ τοῦ ὅρκου ὅτι ὤμοσε, καὶ ἀπὸ τοῦ πράγματος· εἰ γὰρ ἐπειδὴ ἀθενὴς ἦν ἐκείνη ἐξεβλήθη, αὖτη δὲ ἐπειδὴ δυνατή ἐστιν, ἔφησε· ποιεῖ δὲ αὐτὸ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἱερέως, πῶς; ὅτι εἷς ἐστι, καὶ οὐκ ἂν εἰς ἦν, εἰ μὴ ἀθάνατος· ὥσπερ γὰρ πολλοὶ ἱερεῖς διὰ τὸ θνητοὶ εἶναι, οὕτως ὁ εἷς διὰ τὸ ἀθάνατος εἶναι· κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς, καθότι ὤμοσεν ἀεὶ αὐτὸν ἔσεσθαι, οὐκ ἂν ὅρκον ποιήσας, » εἰ μὴ ζῶν ἦν. Ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ » τοῦ θεοῦ. Ταῦτα τε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν· ὁρᾷς ὅτι εἰς τὸ κατὰ σάρκα ταῦτα φησί; ὅταν γὰρ ὡς ἱερεὺς, τότε καὶ ἐντυγχάνει, ὡς ὅταν λέγῃ παῦλος, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, τὸ αὐτὸ αἰνίττεται, ὅτι ἀρχιερεὺς ὢν ἐντυγχάνει· ἐπεὶ ὁ ἐγείρων τοὺς νεκροὺς ὡς θέλει, καὶ ζωοποιῶν, καὶ οὕτως ὡς ὁ πατὴρ, πῶς ἔνθα σῶσαι δεῖ, ἐντυγχάνει; ὁ πᾶσαν τὴν κρίσιν ἔχων, πῶς ἐντυγχάνει ὁ ἀποστέλλων τοὺς ἀγγέλους, ὥστε τοὺς μὲν, εἰς κάμινον ἐμβαλεῖν τοὺς δὲ, σῶσαι· ὅθεν φησὶ, καὶ σώζειν δύναται· διὰ τοῦτο οὖν σώζει· ἐπειδὴ οὐκ ἀποθνήσκει· ἐπειδὴ ἀεὶ ζῇ· οὐκέτι διάδοχον φησί· εἰ δὲ οὐκέτι διάδοχον, καὶ δύναται πάντων προίστασθαι· ἐν τούτῳ μὲν γὰρ ὁ ἀρχιερεὺς, εἰ καὶ θαυμαστὸς ἦν, μέχρι τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἐν ᾧ ἦν οἷον ὁ σαμουὴλ, καὶ ὅσοι τοιοῦτοι· μὴ δὲ τούτων, οὐκέτι· ἐτεθνήκεσαν γάρ, ἐν τούτῳ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ σώζει εἰς τὸ παντελές· τί ἐστιν εἰς τὸ παντελές; μυσταγωγικόν τι αἰνίττεται, οὐκ ἐν τούτῳ μόνον φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ σώζει τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ· πῶς σώζει; πάντοτε ζῶν, εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν· ὁρᾷς τὴν ἀνθρωποπάθειαν; οὐ γὰρ φησὶν αὐτὸν ἐπιτυγχάνοντα τούτου τυχεῖν, ἀλλ' ἀεὶ, μὴ ἵνα καὶ δέηται ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὸ παντελές· τί ἐστιν; οὐ πρόσκαιρον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ; ἀεὶ οὖν δεῖται τοῦ δυνήσεσθαι; καὶ πῶς αὖ ἔχοι λόγον; καὶ αὖ οἱ μὲν πολλάκις δίκαιοι ἐκ μιᾶς αἰτήσεως τὸ πᾶν ἤνυσαν, αὐτὸς δὲ ἀεὶ δεῖται; τίνος οὖν ἕνεκεν συγκάθηται, ὁρᾷς ὅτι συγκατάβασίς ἐστι; μὴ δείσητε, μὴ εἴπητε ναὶ, φιλεῖ μὲν ἡμᾶς, καὶ παῤῥησίαν ἔχει πρὸς τὸν πατέρα, ἀλλ' οὐκ ἀεὶ ζῇ, ἀεὶ γὰρ ζῇ.

» Τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν, ἡ ἔπρεπεν ἀρχιερεὺς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν » ἁμαρτωλῶν. Ὁρᾷς ὅτι περὶ τῆς ἀνθρωποπάθειας τὸ πᾶν εἴρηται; Ὅταν δὲ εἴπω ἀνω- » πότητα, θεότητα ἔχουσαν λέγω οὐ διαιρῶν, ἀλλὰ ἀφεὶς τὰ πρέποντα ὑποπολύειν· εἶδες » τὴν διαφορὰν τοῦ ἀρχιερέως; ἀνεκεφαλαιώσατο τὰ λεχθέντα. Πεπειραμένον δὲ κα » τὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. Τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν φησὶ ἡ ἔπρεπεν ἀρχιερεὺς ὅ- σιος, ἄκακος. ἄκακος τί ἐστιν; ἀπόνηρος, ὃ λέγει ἕτερος προφήτης, δόλος οὐχ εὑρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· τουτέστιν οὐχ ὕπουλος, ἵνα αὖτις περὶ θεοῦ εἴποις; καὶ οὐκαὶ χωρὶς λέγων ὅτι θεὸς οὐκέτι ἦν ὕπουλος, οὐδὲ δολερὸς; περὶ μὲν οὖν τοῦ κατὰ σάρκα, ἔχοι ἂν λόγον, ὅσιος, ἀμίαντος, ἡ ἵνα οὐ περὶ θεοῦ εἴποιτις ἄν· ἔχει γὰρ φύσιν μὴ μιαίνεσθαι, κεχωρισμένος ἀπὸ » τῶν ἁμαρτωλῶν. Τοῦτο οὖν μόνον δείκνυσι τὸ διάφορον, ἢ καὶ αὐτὴ ἡ θυσία· πῶς;

Οὐκέτι

» Οὐκέχει φησὶ καθημέραν ἀνάγκην, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ ἀνα-
» φέρειν θυσίας· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ ἑαυτὸν ἀνενέγκας. Τοῦτο ποιῶν, ἐνταῦθα
προανακρούεται λοιπὸν τῆς πυκνῆς θυσίας ἢ ὑπερβολῇ, καὶ τὸ μέσον. εἴτε τὸ τοῦ ἱερέως,
εἴτε τὸ τῆς διαθήκης, οὐχ ὅλον μέν, εἴπερ δὲ ὅμως, ἐνταῦθα προανακρούεται λοιπόν, καὶ
αὐτὴν τὴν θυσίαν, μὴ τοίνυν αὐτὸν ἱερέα ἀκούσας, ἀεὶ ἱερᾶσθαι νόμιζε. ἅπαξ γὰρ ἱεράσ-
ατο, καὶ λοιπὸν ἐκάθισε, ἵνα μὴ νομίσῃς αὖθις ἑστάναι αὐτὸν, καὶ λειτουργὸν εἶναι, δείκ-
νυσιν ὅτι οἰκονομίας τὸ πρᾶγμα ἐστίν. ὥσπερ γὰρ δοῦλος ἐγένετο, οὕτως καὶ ἱερεύς, καὶ λει-
τουργός, ἀλλ' ὥσπερ δοῦλος γενόμενος, οὐκέμεινε δοῦλος, οὕτως καὶ λειτουργὸς γενόμε-
νος, οὐκέμεινε λειτουργός. οὐ γὰρ λειτουργοῦ τὸ καθῆσθαι, ἀλλὰ τὸ ἑστάναι. διὰ τοῦτο οὐκ
» ἀνίησι ἐνταῦθα, καὶ τῆς θυσίας τὸ μεγαλεῖον, εἰ ἅπαξ μία οὖσα, καὶ ἅπαξ προσε-
» νεχθεῖσα, τοσοῦτον ὅσον οἱ πάντες οὐκ ἴσχυσαν. Ἀλλ' οὔπω περὶ τούτων. διὰ τοῦτο γὰρ ἐποίη-
» σε φησί. διὰ ποῖον; Ἀναγκαῖον γὰρ ἔχειν φησί τι, καὶ διὰ τοῦτο ὁ προσενέγκῃ. Οὐ τὸ ὑ-
» πὲρ ἑαυτοῦ. Πῶς γὰρ ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσέφερεν; ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Τί λέγεις; καὶ
» ἰσχύει διὰ τοῦτο; ναί φησιν. Ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν.
Καὶ οὐ δεῖται τοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἑαυτοῦ; οὔφησιν. ἵνα γὰρ μὴ διὰ τοῦτο νομίσῃς, τὸ ἐποίησεν
ἐφάπαξ, καὶ περὶ αὐτοῦ εἰρῆσθαι, ἄκουσον τί φησιν. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρ-
» χιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν. διὰ τοῦτο καὶ ἀεὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν προσφέρουσιν. Ὁ μέντοι δυ-
» νατὸς ὁ μὴ ἔχων ἁμαρτίαν, τίνος ἕνεκεν περὶ ἑαυτοῦ προσφέρει, ἢ περὶ τῶν ἄλλων πολλά-
» κις; Ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον ἦν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.
Τετελειωμένον τί ὄντι; οὐ πέπαυσι τὰς αὐτὰ διαπολλάσας ὁ παῦλος κυρίως. εἰ πῶς γὰρ ἔχοντας
ἀσθένειαν, οὐκεῖπεν ἦν ὁρκωμοσίαν, ἀλλὰ τετελειωμένον τοῦτέστι δυνατὸν, ὡς αὖ εἰ ποιῇς,
ὁρᾷς ὅτι τὸ ὑὸς ὄνομα πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ δούλου εἴρηται; ἀσθένειαν δὲ, ἢ ἁμαρτίαν
φησὶν, ἢ θάνατον. τί ὄντι εἰς τὸν αἰῶνα; οὐ νῦν μόνον ἀναμάρτητον, ἀλλ' ἀεί. εἰ τοίνυν
τέλειός ὄντι, εἰ μηδέποτε ἁμαρτάνῃ, ἀλλ' ἀεὶ ᾖ, τίνος ἕνεκεν προσοίσει πολλάκις ὑπὲρ ἡ-
μῶν θυσίας; ἀλλὰ τέως μὲν ὑπὲρ τούτου οὐκἀχνείξεται. ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ προσφέρειν αὖ-
τὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, διὰ τοῦτο ἰσχνείξεται. ἐπεὶ οὖν τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, μιμησώμεθα αὐ-
τόν. κατ' ἴχνος αὐτοῦ βαίνωμεν. οὐκ ὄντι ἄλλη θυσία, μία ἡμῖν ἐκάθαρε. μετὰ δὲ διὰ τοῦτο,
πῦρ καὶ γέεννα. καὶ γὰρ καὶ διὰ τοῦτο αὖθις, καὶ κάτω φέφει λέγων ἕνα ἱερέα, μίαν θυσίαν,
ἵνα μήτις νομίζων πολλάκις εἶναι, ἀδεῶς ἁμαρτάνῃ. Η' ἤδον.

Ο" σοι τοίνυν καταξιώθημεν τῆς σφραγῖδος, ὅσοι τῆς θυσίας ἀπελαύσαμεν, ὅσοι τῆς ἀθα-
νάτου τραπέζης μετέχομεν, μένωμεν φυλάττοντες τὴν εὐγένειαν, καὶ τὴν τιμήν. οὐ γὰρ
ἀκίνδυνος ἡ ἀπόστασις. ὅσοι δὲ μηδέπω καταξιώθησαν τούτων, μὴ δὲ οὗτοι διὰ τοῦτο θαρ-
ρείτωσαν. ὅταν γάρτις διὰ τοῦτο ἁμαρτάνῃ, ἵνα τὸ ἅγιον βάπτισμα περὶ ἐχάτους λάβῃ
τοὺς ἀναπνοαῖς, πολλάκις οὐκέτι πεύξεται, καὶ πῶς εἶσα τέμοι, οὐ φοβῶν ὑμᾶς λέγω, ὃ
μέλλω λέγειν. πολλοὺς οἶδα τοῦτο παθόντας ἐγώ, οἳ προσδοκίᾳ μὲν τοῦ φωτίσματος, πολ
λάκις ἡμάρτανον. πρὸς δὲ τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς, ἀπῆλθον κενοί. ὁ γὰρ διὰ τοῦτο τὸ βά-
πτισμα ἔδωκεν, ἵνα λύσῃ τὰς ἁμαρτίας, ἵνα αὐξήσῃ τὰς ἁμαρτίας. εἰ δέτις τούτῳ κεχρη-
μένος εἴη πρὸς ἄδειαν τοῦ πλείονα ἁμαρτάνειν, ῥᾳθυμίας τοῦτο γίνεται αἴτιον. εἰ γὰρ μὴ λύ-

πρὸν ἰῶ, ἀσφαλέστερον ἔζων, ὡς οὐκ ἐχοντες ἄφεσιν. ὁρᾷς ὅτι τ ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ ποιοῦντες λέγεσθαι; διὸ παρακαλῶ, καὶ ὑμεῖς οἱ ἀμύητοι γίνεσθε, μηδεὶς ὡς μαθητὴς, μηδεὶς ὡς ἀγνώμων. οὕτω μείζετο τὴν ἀρετὴν, μηδεὶς ὡς βαρὺ, καὶ φορτικόν. μὴ προθυμίας τίνων ταύτην μετέλθωμεν, καὶ χαίροντες. εἰ γὰρ μὴ μαθὸς ἦκετο, οὐκ ἐχρῆν εἶναι ἀγαθὸν, ἀλλ' ὅμως κἂν μετὰ μαθοῦ γενώμεθα ἀγαθοὶ, καὶ πῶς οὐκ αἰσχύνης ἄξιον; καὶ μεγίστη κατάγνωσις. ἐὰν μὴ δῶρα φησὶν, οὐ γίνομαι σώφρων. οὐκοῦν τολμῶντες εἰσῆλθον, οὐδέποτε εἰς σώφρων, οὐδ' ὅταν σωφρονῆς, εἶτε μαθὼν αὐτὸ ποιῇς. οὐδὲν ἡγῇ τὴν ἀρετὴν, εἶτε μὴ ἐρᾷς αὐτῆς. ἀλλ' ὁ δὲ λέγει τὴν πολλὴν ἡμῶν ἀθένειαν, ἕως κἂν μαθοῦν ἢ θέλησεν αὐτὴν γένεσθαι. ἡμεῖς δὲ οὐδὲ οὕτω μέτεσμεν αὐτῆς. θῶμεν δὲ εἰ βούλεσθε, ὅτι ἀνθρώπος τις μυρία ἐργασάμενος κακὰ ἄφεσιν, καὶ καταξιωθεὶς τοῦ βαπτίσματος, ὅπερ οὐ ταχέως οἶμαι συμβαίνειν, πῶς ἀπελθύσεται ἐκεῖ εἰσέρχεσθαι; ὑπὲρ μὲν τῶν εἰργασμένων, οὐκ ἐγκαλούμενος, ἀπαρρησίαστος δὲ εἰκότως. ὅταν γὰρ ἐκεῖνον ἔτι βιώσας, μηδὲν ἀγαθὸν ἕτερον ἐπιδείξῃ), ἀλλὰ μόνον, ὅτι οὐχ ἥμαρτε, μαθὴν δὲ μὴ δὲ τοῦτο, ἀλλὰ τῇ χάριτι μόνῃ διεσώθη, ἑτέρους δὲ ἐστεφανωμένους λαμπροὺς, καὶ δυσδιήμους ἴδῃ, κἂν εἰς γέενναν μὴ ἐμπέσῃ, ἆρα οἴσει τὴν ἀδημίαν εἰκότως; ἵνα δὲ μὴ ὑποδείγματος τὸ πρᾶγμα ποιήσω φανερὸν, ἔστωσαν δύο φρατῶται, καὶ ὁ μὲν κλεπτέτω, ἀδικείτω, πλεονεκτείτω, ὁ δὲ μηδὲν τούτων ἐργαζέσθω, ἀλλὰ ἀνδραγαθείτω, μεγάλα κατορθούτω, ἐν πολέμοις τρόπαια ἱστάτω, αἱματτέτω τὴν δεξιάν. εἶτα καιροῦ ἐπιστάντος, ὁ μὲν, ἀπὸ τῆς ἀξίας ἐκείνης, ἐν ᾗ καὶ ὁ κλεπτὴς ἦν, ἀθρόον τὸν βασιλικὸν θρόνον, καὶ τὴν ἁλουργίδα ἀγέσθω. ἐκεῖνος δὲ ἐκεῖ μενέτω ἔνθα ἦν, ἀπὸ δὲ τῆς φιλανθρωπίας μόνον τῆς βασιλικῆς, μὴ δότω πλέον ὧν ἔδρασεν. ἐν μέντοι τῷ ἐχάτῳ τόπῳ ἕστω, καὶ ὑπὸ τῷ βασιλεῖ τασσέσθω. ἆρα οἴσει τὴν ἀδημίαν εἰκότως; ὅταν ἴδῃ μὲν μετ' αὐτὸν πρὸς αὐτὴν ἀνελθόντα τῶν ἀξιωμάτων τὴν κορυφὴν, καὶ οὕτω λαμπρὸν γενόμενον, καὶ τῆς οἰκουμένης κρατοῦντα, οὐ μὴν δὲ ἐπικάτω μένοντα, καὶ οὐδὲ αὐτὸ μὴ πολαθῆναι μὴ τιμῆς ἔχοντα, ἀλλ' ἀπὸ τῆς χάριτος, καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ βασιλέως; κἂν γὰρ ἀφῇ ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐγκλημάτων ἀπαλλάξῃ, ἀλλ' ὅμως αἰσχυνόμενος βιώσεται. οὐ γὰρ δὴ καὶ ἄλλοι αὐτὸν θαυμάσονται. ἐν γὰρ ταῖς τοιαύταις συγχωρήσεσιν, οὐ τοὺς λαμβάνοντας τὰ δῶρα, ἀλλὰ τοὺς διδόντας θαυμάζομεν. καὶ ὅσῳ αὖ μείζονα δώσει δῶρα, τοσούτῳ μᾶλλον κατεσχύνοντο οἱ λαμβάνοντες, ὅταν μεγάλα ᾖ αὐτῆς τὰ ἡμαρτημένα. ποίοις οὖν ὀφθαλμοῖς ἀνθρώπους ἀνθρώπους ἀνθρώπους

ἔθος ἔσται, καὶ ἔθος οὐκ ἀπ' ἐμαυτῆ λέγω, καὶ γὰρ ἕτεραν τούτων μείζονα πίθηκοι διαφορὰν ὁ παῦλος, ὅσαι γὰρ διαφοραί φησιν ἀπὸ ἡλίου ἕως σελήνης, καὶ ἀστέρων, καὶ τῆ μικροτάτου ἀστέρος, τοσαῦται καὶ τῶν ἐν τῆ βασιλείᾳ, καὶ ὅτι πολλῷ πλέον τῆ, δεικνοῦ λεγομένου, καὶ τῆ ὑπάρχου, καὶ τῆ ἡλίου, καὶ τῆ μικροτάτου ἀστέρος τὸ διάφορον, δῆλον ἅπασιν. ὁ μὲν γὰρ ἥλιος πᾶσαν ὁμῶς καταλάμπει τὴν οἰκουμένην, καὶ φαιδρὰν ποιεῖ, καὶ σελήνη, καὶ ἀστέρας ἀποκρύπτει. ὁ δὲ πολλάκις, οὐδὲ φαίνεται, καὶ ταῦτα ἐν σκότῳ. πολλοὶ γάρ εἰσι τῶν ἀστέρων, οὓς οὐχ ὁρῶμεν. ὅταν οὖν ἑτέρους ὁρῶμεν ἡλίους γινομένους, ἡμεῖς δὲ τῶν ἀστέρων τῶν σμικροτάτων τὴν τάξιν ἔχομεν τῶν οὐδὲ φαινομένων, τίς ἔσται ἡμῖν παραμυθία; μὴ παρακαλῶ, μὴ οὕτω νωθεῖς, μὴ οὕτως ἀργοί, μὴ πραγματευώμεθα τὰ θεοῦ τὴν σωτηρίαν εἰς ῥᾳθυμίαν, ἀλλ' ἐμπορεύωμεθα αὐτὴν, καὶ πλουτήσωμεν. κἂν γὰρ κατηχούμενός τις ᾖ, ἀλλὰ τὸν χριστὸν οἶδεν, ἀλλὰ τὴν πίστιν ἔγνω, ἀλλὰ τῶν θείων ἐπακούει λόγων, ἀλλ' οὐ πόρρω ἐστὶ τῆς θείας γνώσεως, οἶδε τὸ θέλημα τὸ δεσπότου αὐτὸ. τίνος ἕνεκεν ἀναβάλλεται; τίνος ἕνεκεν μέλλει, καὶ ὑπερπίθεται; οὐδὲν βίου κρεῖττον καλοῦ, καὶ ἐν ταύτῃ καὶ κεῖ, καὶ ὑπὸ φωτιζομένων, καὶ σὺν κατηχουμένων. τί γὰρ εἰ πέμοι φορτικὸν σύντεταγμέθα; ἔχε φησὶ γυναῖκα, καὶ σωφρόνει. δῆλον δύσκολον; πῶς, ὅπου γε πολλοὶ χωρὶς γυναικὸς σωφρονοῦσιν; οὐ χριστιανοὶ, μόνον ἀλλὰ καὶ ἕλληνες, ὃ ὑπερβαίνει, ὁ ἕλλην ἀφ' ἡδονὴν δόξαν, οὐ οὐδὲ δῆλον τηρεῖς ἀφ' ἡδονὴν φόβον τοῦ θεοῦ; δίδου φησὶ πένησιν ἐκ τῶν ὄντων. δῆλον φορτικόν; ἀλλὰ καὶ ἐν ταύτῃ καὶ σὺν ταύτῃ καταγορεῦσιν ἡμῶν ἕλληνες, ὁλοκλήρους οὐσίας κενώσαντες ἀφ' ἡδονὴν δόξαν μόνην. μὴ αὐχερολόγει, δῆλον δύσκολον; εἰ γὰρ μὴ σύντεταχε, οὐκ ἔδει αὐτὸ καταγνωσθῆναι, ἵνα μὴ ἄπιμοι φαινώμεθα; ὅτι γὰρ τὸ ἐναντίον δύσκολον, τὸ αὐχερολογεῖν λέγω, δῆλον ἐξ ὧν αὐδεῖ τὰ ἡ ψυχὴ, καὶ ἐρυθριᾷ, ἐὰν τοιοῦτόν τι ποιῆσαι προσχθῇ, καὶ οὐδὲ χαίρει, ἐὰν μὴ μεθύῃ. διατὶ γὰρ σπουδαῖος καθήμενος, καὶ ἀκούσας δῆλον ποιῇς, ἐκεῖ οὐ ποιεῖς; ἀφ' ἡδονὴν τοὺς παρόντας. διατὶ ἀκούσης τῆς γυναικὸς σου τὰ χέως τὸ αὐτὸ μὴ ποιεῖς; ἵνα μὴ αὐτὴν ὑβρίσῃς. ὁ τοίνυν ἀφ' ἡδονὴν γυναῖκα, οὐ ποιεῖς, τὸν θεὸν ὑβρίζων οὐκ ἐρυθριᾷς; πάντα χοῦν γὰρ πάρεστι, καὶ πάντα ἀκούει. μὴ μέθυε φησί. δῆλον γὰρ καὶ αὐτὸ καθεαυτὸ οὐ κόλασις; οὐκ εἶτα κατάτεινον τὸ σῶμα, ἀλλὰ πῶς; μὴ οὕτως αὐτὸ ἐκτρυχηλίσῃς, ὡς τῆς ψυχῆς ἀφελέσθαι τὴν ἀρχήν. ἀλλ' εἰς σπουδὴν αὐτὸ μὴ προνόει. μὴ ἁρπαζε φησὶ τὰ μὴ σά, μὴ πλεονέκτει, μὴ ἐφόρκει. ποίων πόνων ταῦτα δεῖται; ποίων ἱδρώτων; μὴ κατηγόρει φησὶ μὴ δὲ συκοφάντει. τοὐναντίον μὲν οὖν πόνος, ὅταν μὲν γὰρ εἰκῆ καὶ κακῶς, δι' ἡδονὴν ἂν κινδύνῳ εἶ, ἐν ὑποψίᾳ. μὴ ἤκουσε περὶ οὗ εἶπον; αὐτὸ μέγας ἦ, αὐτὸ μικρός. αὐτὸ μὲν γὰρ μέγας ἦ, ἐν ἔργοις κινδύνου δύσεις δι' ἡδονὴν. αὐτὸ δὲ μικρὸς, τοῖς ἴσοις σε ἀμείβεται, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ χαλεπωτέροις, μείζονα σε ἐργάσῃ κακῶς, οὐδὲν δύσκολον, οὐδὲν φορτικὸν σύντεταγμένον, αὐ βουλώμεθα, αὐ δὲ μὴ βουλώμεθα, καὶ τὰ ῥᾴστα, φορτικὰ ἡμῖν φανεῖται. τί τὸ φαγεῖν ῥᾴον; ἀλλ' οὗτος πολλῆς βλακείας, πολλοὶ καὶ πρὸς δῆλον δυσχεραίνουσι. πολλῶν δὲ ἀκούω λεγόντων, ὅτι καὶ τὸ φαγεῖν κάματος, οὐδὲν τούτων ἔχει κάματον αὐ θέλῃς. ἐν γὰρ τῷ θέλειν πάντα κεῖται, μετὰ τὴν αὖθις χάριν. θελήσωμεν οὖν τὰ ἀγαθὰ, ἵνα καὶ τῶν αἰωνίων τύχωμεν ἀγαθῶν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ιδ'. Κεφ. ή.

» Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῦ θρό
» νου τῆς μεγαλωσυνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθι-
» νῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Ἀναμίγνυσι τὰ ταπεινὰ τοῖς ὑψηλοῖς ὁ
παῦλος, ὁ ἀεὶ τὸν διδάσκαλον μιμούμενος τὸν αὐτῦ, ὥστε τὰ ταπεινὰ, τοῖς ὑψηλοῖς ὁδὸν
γενέσθαι, καὶ διὰ τούτων ἐπ' ἐκεῖνα χειραγωγηθῆναι, καὶ γενομένους ἐν τοῖς μεγάλοις μαν
θάνειν, ὅτι ταῦτα συγκαταβάσεως ἦν. ἔστιν γοῦν ἐνταῦθα ποιεῖ εἰπὼν, ὅτι ἀνέμιγνεν
ἑαυτὸν, καὶ ἀρχιερέα δείξας, φησί. κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν
ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσυνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καίτοι
ἔστιν οὐχὶ ἱερέως, ἀλλὰ τούτου ᾧ ἱεράσθαι ἐκεῖνον χρή. τῶν ἁγίων λειτουργὸς, οὐδὲ λειτουρ
γὸς ἁπλῶς, ἀλλὰ τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος,
καὶ οὐκ ἄνθρωπος. ὁρᾷς τὴν συγκατάβασιν; οὐχὶ πρὸ μικροῦ διέσυρε λέγων, οὐχὶ πάντες
εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν φησὶ καὶ ἔπεμπεν ἐκδεξιῶνμα, ὡς τῦ καθημένου οὐκόντος
λειτουργοῦ; πῶς οὖν λειτουργὸς ἐνταῦθα εἴρηται, καὶ λειτουργὸς τῶν ἁγίων; τὴν γὰρ
σκηνὴν ἐνταῦθα φησίν. ὅρα πῶς ἦρε τὰς ψυχὰς τῶν ἐξ ἰουδαίων ἀπεστομωμένων. ἐπει-
δὴ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς φαντάζεσθαι, ὅτι σκηνὴν οὐκ ἔχομεν τοιαύτην, ἰδοὺ φησὶν ὁ ἱερεύς,
καὶ μέγας, καὶ πολὺ μείζων ἐκείνου, καὶ θυσίαν θαυμασιωτέραν προσήνεγκεν. ἀλλ' ὅρα
μὴ κόμπος ταῦτα, καὶ ψυχαγωγία; διὰ τοῦτο ἐπιστώσατο πρότερον ἀπὸ τῦ ὅρκου, λοιπὸν
δὲ καὶ ἀπὸ τῆς σκηνῆς. ἦν μὲν γὰρ καὶ αὕτη διαφορά. οὗτος δὲ καὶ ἑτέραν ἐπι-
νοεῖ. ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος φησὶ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. ποῦ εἰσιν οἱ λέγοντες κενεῖσθαι τὸν οὐρα-
νόν; ποῦ εἰσιν οἱ σφαιροειδῆ αὐτὸν εἶναι ἀποφαινόμενοι; ἀμφότερα γὰρ ταῦτα, ἀνῄρηται
ἐνταῦθα. κεφάλαιον δέ φησιν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, κεφάλαιον ἀεὶ τὸ μέγιστον λέγεται.
πάλιν κατάγει τὸν λόγον, εἰπὼν τὸ ὑψηλὸν, ἀδεῶς φθέγγεται λοιπόν. εἶτα ἵνα μάθῃς, ὅτι
» λειτουργὸς, πρὸς τῆς ἀνθρωποπρεπείας φησίν. ὅρα πῶς πάλιν ἐπισημαίνεται. Γαὸ γὰρ
» ἀρχιερεῖς φησιν εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε, καὶ θυσίας καθίστανται, ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν
» τι, καὶ ὅθεν ὁ προσενέγκῃ. Μὴ οὖν ἐπειδὴ ἀκούεις, ὅτι καθῆται, ὕθλον εἶναι νομίσῃς τὸ
ἀρχιερέα αὐτὸν εἰρῆσθαι. ἐκεῖνο μὲν γὰρ τῆς ἀξίας τοῦ θεοῦ τὸ καθῆσθαι, ἦν δὲ τῆς φι-
λανθρωπίας τῆς πολλῆς, καὶ τῆς εἰς ἡμᾶς κηδεμονίας. διὰ τοῦτο αὐτὸ λιταίνει, καὶ τού-
τῳ πλέον ἐνδιατρίβει. δέδοικε γὰρ μὴ ἐκεῖνο ἀνατρέψῃ. διὰ τοῦτο πάλιν ἐπὶ τοῦτο κατά-
γει τὸν λόγον, ἐπειδὴ ἐξήτουν τινὲς πόθεν ἔνεκεν ἀποθανὼν ἱερεὺς ὤν, ἱερεὺς δὲ χωρὶς θυ-
σίας οὐκ ἦν. δεῖ τοίνυν καὶ τοῦτον ἔχειν θυσίαν. ἄλλως δὲ εἰπὼν, ὅτι αὖ ὤφθη, λέγει καὶ
δείκνυσιν, ὅτι ἱερεὺς ἦν πάντοθεν, ἀπὸ τῦ μελχισεδὲκ, ἀπὸ τῦ ὅρκου, ἀπὸ τῦ προσε-
» νεγκεῖν θυσίαν, ἐκ τούτου λοιπὸν, καὶ ἀναγκαῖον ἄλλον πλέκει συλλογισμόν. Εἰ μὲν
» γὰρ ἐπὶ γῆς φησιν, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς. ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον
» τὰ δῶρα. Εἰ τοίνυν ἐστὶν ἱερεύς, ὥσπερ οὖν καὶ ἐστὶ, δεῖ αὐτὸν τόπον ζητῆσαι ἕτερον.
ἐπὶ γῆς μὲν γὰρ ὢν, οὐκ ἂν ἦν ἱερεύς. πῶς γάρ; οὐ προσήνεγκεν, οὐχ' ἱεράσατο, καὶ εἰκό-
τως. ἦσαν γὰρ οἱ ἱερεῖς, καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐδὲ ὅλως ἦν ἐπὶ γῆς εἶναι ἱερέα. πῶς γάρ; οὐκ
ἐπανάστασις ἦν φησίν. ἐνταῦθα ἀναγκαῖον παραπέμψαι τὸν νοῦν, καὶ σωίζειν τὴν ἀπο-

φολικὴν

» φολικιῶ σώμασιν. πάλιν γαρ' τῶ διαφορᾶ δείκνυσι τῆς ἱερωσύνης. Οἵτινες φησὶν ὑ-
» ποδείγματι, καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων. Τίνα λέγει ἐν ζαῦθα ἐπουράνια;
τὰ πνευματικά. εἰ γαρ καὶ ἐπὶ γῆς τελεῖται, ἀλλ' ὅμως τῶν οὐρανίων εἰσὶν ἄξια. ὅταν
γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χς κεῖται ἐσφαγμένος, ὅταν πνεῦμα παραγίνηται, ὅταν ὁ καθή-
μενος ἐν δεξιᾷ τῦ πατρὸς ἐνταῦθα ᾖ, ὅταν γοῦν γίνωνται ἐκ τοῦ λουτροῦ, ὅταν πολῖ-
ται ὦσι τῶν ἐν οὐρανοῖς, ὅταν πατρίδα ἔχωμεν ἐκεῖ, καὶ πόλιν, καὶ πολίτευμα, ὅταν
ξένοι ὦμεν τῶν ἐνζαῦθα, πῶς οὐκ ἐπουράνια ζαῦτα τυγχάνει; ἀλλὰ τί, οἱ ὕμνοι οὐκ ἐ-
πουράνιοι; οὐχ ἅπερ ἄνω ἀῴδυσιν οἱ χοροὶ τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων, τῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ
κάτω σωμῶδες ἐκείνοις φθεγγόμεθα; οὐχὶ καὶ τὸ θυσιαστήριον ἐπουράνιον; πῶς; οὐδὲν
ἔχει σαρκικόν. πάντα πνευματικὰ γίνεται τὰ προκείμενα, οὐκεὶς τέφραν, οὐκεὶς κάπνον,
οὐκεὶς κνίσσαν διαχεῖται ἡ θυσία, ἀλλὰ λαμπρὰ, καὶ φασιδρότερα ἐργάζεται τὰ προ-
κείμενα. πῶς δὲ οὐκ οὐρανία τὰ τελούμενα; ὅταν γὰρ λέγῃ, αὔτινων κρατήσωσι τὰς ἁμαρ
τίας, κεκράτηνται, αὔτινων ἀφήσουσιν ἀφέενται, καὶ τὰς κλεῖς ἔχωσι, καὶ βασιλείας τῦ
» οὐρανοῦ, πῶς οὐκ οὐρανία πάντα; Οἵτινες φησὶν ὑποδείγματι, καὶ σκιᾷ λατρεύουσι
» τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται μωϋσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν. ὅρα γαρ
» φησι. ποιήσεις κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντασοί ἐν τῷ ὄρει. Εἰ τοίνυν ἡ ἀκοὴ ἡμῶν ἀμα-
θεστέρα τῆς ὄψεως ἐστίν, οὐ γὰρ οὕτως ἅπερ αὖ ἀκούσωμεν τῇ ψυχῇ παρακατατιθέμεθα,
ὡς ἅπερ αὖ ἴδωμεν αὐταῖς ὄψεσιν. ἔδειξεν αὐτῷ πάντα. ἢ τοίνυν τῦτο λέγει ὑποδείγμα-
τι, καὶ σκιᾷ, ἢ πρὸ τοῦ ναοῦ. ἐπήγαγε γαρ. ὅρα ποιήσεις πάντα φησὶ κατὰ τὸν τύπον τὸν
δειχθέντασοί. ἆρα πρὸ τῆς κατασκευῆς τῦ ναοῦ μόνον, ἢ πρὸ τῶν θυσιῶν εἶδε, καὶ τῶν
ἄλλων ἁπάντων. μᾶλλον δὲ οὐκ ἀνάγκη ἁμάρτοι, καὶ τῦτο εἰπών. οὐρανία γαρ ἐστὶν ἡ ἐκ-
» κλησία, καὶ οὐδέν ἐστιν ἄλλο, ἢ οὐρανός. Νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τετύχηκε λειτουρ-
» γίας, ὅσῳ καὶ κρείττονος ἐστὶ διαθήκης μεσίτης. Ὁρᾷς φησὶν ὅσῳ βελτίων ἡ λειτουργία
τῆς λειτουργίας, εἴγε ἐκείνη μὲν ὑπόδειγμα, καὶ τύπος, αὕτη δὲ ἀλήθεια. ἀλλ' οὐδὲν τῦ-
το ὠφέλει τοὺς ἀκούοντας, οὐδὲ σύφρονε. διὰτοι τῦτο ὁ μάλιστα αὐτοὺς σύφρονε, λέ-
» γει. Ἥτις οὖν κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. Ἐπάρασ ἀπὸ τῦ τόπου, καὶ
τῦ ἱερέως, καὶ τῆς θυσίασ, τότε καὶ τῆς διαθήκης τὸ μέσον τίθησιν. εἴπομεν καὶ πρότερον,
ὅτι ἀσθενὴς ἰῶ, καὶ ἀνωφελής. καὶ ὅρα οἷα τίθησιν ἀσφαλίσματα μέλλων αὐτῆς κατηγο-
ρεῖν. ἐκεῖ γὰρ εἰπὼν κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου, τότε εἶπεν, ὅτι ἀθέτησις γίνεται προα-
γούσης ἐντολῆς. εἶτα καὶ ὕστερον μείζονα ἔθηκεν εἰπών. δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ. ἐνζαῦ-
θα δὲ ἡμᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναγαγὼν, καὶ δείξασ, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἱεροῦ τὸν οὐρανὸν ἔχο-
μεν, καὶ ὅτι τύποι ἦσαν τῶν ἡμετέρων ἐκεῖνα, καὶ τὴν λειτουργίαν ἐπάρασ τύτοις, καὶ τὴν
ἱερωσύνην εἰκότως ἐξαίρει λοιπόν. ἀλλ' ὅπερ ἔφην, ὃ μάλιστα αὐτοὺς σύφρονεῖν ἐποίησι
λέγων. Ἥτις οὖν κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. πόθεν τῦτο δῆλον; ἐξ ὧν αὖ τὴν μὲν
ἐξεβλήθη, ἐκείνη δὲ ἀντεισήχθη. διὰ γὰρ τῦτο κρατεῖ, ὅτι βελτίων. ὡς γὰρ λέγει, ὅτι
εἰ ἡ τελείωσις δι' αὐτῆς ἦν, τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν τάξιν ἀαρὼν ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα;
» οὕτω καὶ ἐνζαῦθα τῷ αὐτῷ συλλογισμῷ κέχρηται λέγων. Εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν

» ἀμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος, μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει. Τουτέστιν
εἰ ἀμέμπτους ἐποίει. ὅτι γὰρ περὶ τούτου φησὶν, οὐκείωσε, μεμφόμενος δὲ αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ
» μεμφόμενος δὲ αὐτοῖς λέγει. Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ
» τὸν οἶκον τῦ ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον ἰούδα διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην,
» ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγα-
» γεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐ-
» τῶν λέγει κύριος. Ναὶ, καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι τέλος ἔλαβεν. ἐδείξε μὲν, καὶ ἀπὸ τῦ
ἱερέως, δείκνυσι δὲ πρανέστερον νῦν αὖ λέξει, ὅτι ἐκβέβληται πῶς δὲ, ἐπὶ πρείττοσιν ἐ-
παγγελίαις. που γὰρ ἴσον εἰστήκει γῆ, καὶ οὐρανός. σὺ δὲ θεώρει, πῶς κἀκεῖ ἐπαγγελίας
φησὶν. ἵνα μὴ ταύτης δόξῃ κατηγορῆς. καὶ γὰρ ἐκεῖ διῆς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ ἐλπίδος φησὶ
πρείττονος, δεικνὺς ὅτι κἀκεῖθεν ἐλπὶς, καὶ ἐν ταύτῃ δὲ ἐπαγγελίασ πρείττονος, αὐνιττόμε
νος, ὅτι καὶ ἐκεῖ ἐπηγγείλατο. ἐπειδὴ δὲ ἀνακάλουμαι ἀεὶ, ἰδοὺ γὰρ ἡμέραι ἔρχονται λέγει
κύριος, φησί. καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον ἰούδα, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον ἰσραὴλ διαθήκην καιν-
ὴν. οὐ παλαιαύτην διαθήκην. ἵνα γὰρ μὴ ταύτην ἔχωσι λέγειν, καὶ τὸν χρόνον ὥρισεν. οὐ
γὰρ ἁπλῶς εἶπε κατὰ τὴν διαθήκην, ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἵνα μὴ τὴν
πρὸς τὸν ἀβραὰμ γεγενημένην εἴπῃς, ἢ τὴν πρὸς τὸν νῶε, ἀλλὰ ποίαν φησίν; οὐ κατὰ
τὴν διαθήκην, ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν τοῖς ἐν τῇ ἐξόδῳ. διὸ καὶ ἐπήγαγεν.
ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς αἰγύπτου, ὅτι αὐ-
τοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου. κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν λέγει κύριος. ὁρᾷς πρῶτον παρ'
ἡμῶν ἀρχόμενα τὰ κακά; αὐτοί φησι πρῶτον οὐκ ἐνέμειναν, καὶ παρ' ἡμῶν ἡ ἀμέλεια. τὰ
δὲ ἀγαθὰ, παρ' αὐτοῦ, τὰ τῆς εὐεργεσίας λέγω. ἐντεῦθεν ὡσπερ ἀπολογίαν τίθη-
» σι, τὴν αἰτίαν δεικνὺς δι' ἣν ἐγκαταλιμπάνει αὐτούς. Ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη φησὶν, ἣν
» διαθήσομαι τῷ οἴκῳ ἰσραὴλ, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας λέγει κύριος. δώσω νόμους μου εἰς
» τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς
» θεὸν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. Οὕτω περὶ τῆς σκιᾶς ταῦτα φησὶν, ὅτι λέγει, οὐ
κατὰ τὴν διαθήκην, ἣν διεθέμην. ποία δὲ ἄλλη ἐστὶ διαφορὰ, ἢ αὕτη; εἰ δὲ τὸ διάφορον
λέγοιτις, οὐ κατὰ δόξαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ δοθῆναι εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, οὐ προσταγμά-
των διαφορὰ, ἀλλὰ τὸν τρόπον τῆς δόσεως δείκνυσιν. οὐκέτι γὰρ ἐν γράμμασι φησὶν ἔσται
ἡ διαθήκη, ἀλλ' ἐν καρδίαις. δειξάτω τοίνυν δόξαν γενόμενον ποτὲ Ἰουδαῖος, ἀλλ' οὐκ
ἂν εὕροι. πάλιν γὰρ ἐν γράμμασιν ἐγένετο μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν ἐκ βαβυλῶνος. ἐγὼ δὲ
δείκνυμι τοὺς ἀποστόλους μηδὲν παραλαβόντας γραπτὸν, ἀλλ' ἐν ταῖς καρδίαις δεξαμέ-
νους χάριτι πνεύματος ἁγίου. διὸ καὶ ἔλεγεν ὁ Χς. ἐκεῖνος ἐλθὼν ἀναμνήσει ὑμᾶς πάντα, καὶ
» διδάξει ὑμᾶς. Καὶ οὐ μὴ, διδάξωσιν ἕκαστος φησὶ τὸν πολίτην αὐτῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀ-
» δελφὸν αὐτῦ, λέγων γνῶθι τὸν κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου
» αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἁμαρ-
» τιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθήσομαι ἔτι. Ἰδοὺ καὶ ἄλλο σημεῖον, ἀπὸ μικροῦ φησιν ἕως με
γάλου αὐτῶν εἰδήσουσί με, καὶ οὐ μὴ, εἴπωσι γνῶθι τὸν κύριον. πότε δόξαν γέγονεν, ἢ νῦν;

δῆλον γὰρ

δῆλον γὰρ τὸ ἡμέτερον. τὸ δὲ ἐκείνων, οὐ δῆλον, ἀλλ' ἀποκέκλειστο εἰς γωνίαν. καινὴ τότε λέγεται, ὅταν ἑτέρα ᾖ, καὶ δεικνύῃ, εἴπερ τῆς παλαιᾶς πλέον ἔχει. ἰδοὺ φησι καὶ αὖ τὴ καινὴ τυγχάνει, ὅταν αὐτῆς τὰ μὲν, περιαιρεθῇ, τὰ δὲ μή. οἷον εἴπερ οἰκίαν παλαιὰν μέλλουσαν καταπίπτειν ἀφεὶς τὸ πᾶν, τὸν θεμέλιον ὑπερέβαλεν, οὐ θεὸς λέγομεν ἐποίησεν αὐτὴν καινὴν, ὅταν τὰ μὲν, ἐξέλῃ, τὰ δὲ, ἀντεισαγάγῃ. καὶ γὰρ ὁ οὐρανὸς καινὸς λέγεται οὕτως, ὅταν μηκέτι χαλκοῦς ᾖ, ἀλλ' ὑετὸν διδῷ, ὅταν μὴ ἄκαρπος, οὐχ ὅταν μεταβληθῇ, οὐχ ὅταν, τὰ μὲν, αὐτῶν ἐξαιρεθῇ, τὰ δὲ, μένῃ. ὥστε φησὶ, καὶ διαθήκην καινὴν, καλῶς εἶπεν. ἐὰν οὖν δείξω, ὅτι παλαιοτέρα γέγονεν ἡ διαθήκη ἐκείνη κατὰ τὸ μηδένα δοῦναι καρπόν. καὶ ἵνα μάθῃς ἀκριβῶς, ἀνάγνωθι φησὶν ὁ ἀγγαῖος, τί ζαχαρίας, τί ἄγγελος, τί δὲ ἔσδρας ἐγκαλεῖ. πῶς οὖν ἔλαβεν αὐτόν; πῶς δὲ οὐδεὶς ἐρωτᾷ κύριον; ὅπου γε καὶ αὐτοὶ παρέβησαν, καὶ οὐδὲ αὐτοὶ ἦσαν; ὁρᾷς πῶς βεβίαται τὸν; ἐγὼ δὲ τὸ ἐμὸν τίθημι, ὅτι καινὴ κυρίως αὕτη αὐ λέγοιτο. ἄλλως δὲ οὐδὲ ἐκεῖνο συγχωρῶ περὶ τούτου εἰρῆσθαι, τὸ ἔσται καινὸς ὁ οὐρανός. διατὶ γὰρ μὴ λέγων ἐν τῷ δευτερονομίῳ, ὅτι ἔσται χαλκοῦς ὁ οὐρανὸς, οὕτω ἔθηκεν ἐν τῇ διαθήκῃ; ἐὰν δὲ εἰσακούσητε, ἔσται καινὸς, καὶ μὴν διαθήκην φησὶν ἑτέραν διαθήκῃ δώσειν, ἐπειδὴ τῇ προτέρᾳ οὐκενέμεινεν. οὕτω ἐγὼ δείκνυμι δι' ὧν φησι. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, καὶ πάλιν, τί πειράζετε τὸν θεὸν ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν οὐκενέμειναν φησὶν. ἐνταῦθα δὲ δείκνυσιν, ὅτι μειζόνων ἡμᾶς ἀξιοῖ, καὶ πνευματικώντων, εἰς πᾶσαν γέρφησι τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. τοῦτ' ἔστιν οὐ μὴ, εἴπωσιν ἕκαστος τῷ πλησίον αὐτῶν, γνῶθι τὸν κύριον, καὶ πάλιν πλησθήσεται ἡ γῆ τοῦ γνῶναι τὸν κύριον, ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας. Ἐν τῷ λέγειν καινὴν φησι τὴν παλαιὰν ἐποίησε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμενον, καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ. Ὅρα τὸ κρυπτόμενον, ὅπως ἐξεκάλυψεν αὐτὴν τοῦ προφήτου τὴν διανοιαν. ἐτίμησε τὸν νόμον, καὶ οὐκ ἠθέλησεν αὐτὸν εἰσῆλθεν παλαιὸν ὀνόματι. πλὴν μέντοι οὐδὲν εἶπεν. εἰ γὰρ ἐκεῖνο καινὸν λῦσαι, οὐκ ἂν καὶ οὗτος τὸ μεταταῦτα καινὸν ἐκάλεσεν, ὥστε πλέονται δίδυς, καὶ ἕτερον, ἐπαλαιώθη φησὶν. οὐκοῦν καταλύεται, καὶ ἀπόλλυται, καὶ οὐκέτι ἐστὶ λαβὼν παρὰ τοῦ προφήτου τὴν παῤῥησίαν. μᾶλλον αὐτοὺς καθαίρεται συμφερόντως, δεικνὺς ὅτι τὰ ἡμέτερα νῦν ἀνθεῖ. τοῦτ' ἔστιν ἔδειξεν οὖσαν παλαιάν. εἶτα λαβὼν τὸ τῆς παλαιᾶς ὄνομα, καὶ ἕτερον παρ' ἑαυτοῦ προσθεὶς τὸ τοῦ γήρως, τὸ λειπόμενον ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔλαβε, καὶ φησίν. ἐγγὺς ἀφανισμοῦ, οὐκοῦν ἁπλῶς κατέπαυσεν ἡ καινὴ τὴν παλαιὰν, ἀλλ' ὡς γεγηρακυῖαν, ὡς οὐ χρήσιμον. διὰ τοῦτο ἔλεγε λοιπὸν τὸ ἀσθενὲς, καὶ ἀνωφελὲς, καὶ οὐδὲν ἐτελείωσεν ὁ νόμος, καὶ ὅτι εἰ ἡ πρώτη ἦν ἄμεμπτος, οὐκοῦν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. ἄμεμπτος δὲ τοῦτέστι χρήσιμος, οὐχ ὡς ἐγκλημάτων ἀνεύθυνος, ἀλλ' ὡς οὐκ ἀρκοῦσα. ἰδοὺ δικαιότερον ἐφθέγξατο, ὡς ἂν εἴ τις εἴποι οὐκ ὄντιν ἄμεμπτος ἡ οἰκία, τοῦτέστιν ἔχει ἐλάττωμα. δικαιότερον ἐφθέγξατο, ὡς ἂν εἴ τις εἴποι οὐκ ὄντιν ἄμεμπτος ἡ οἰκία, τοῦτέστιν ἔχει ἐλάττωμα. σαθρά ἐστιν. οὐκ ὄντιν ἄμεμπτον τὸ ἱμάτιον, τοῦτέστι λοιπὸν διαῤῥεῖ, οὐχ ὡς πονηρὸν τοίνυν ἐνταῦθα φησὶν, ἀλλ' ὡς ἔχοντα αἰτίαμα, καὶ ἐλάττωμα.

Ἡ ἁμόν.

Οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς καινοὶ ἐσμέν. μᾶλλον δὲ καινοὶ ἐγενόμεθα. νυνὶ δὲ πεπαλαιώμεθα. διὰ τοῦτο ἐγγὺς ἐσμὲν ἀφανισμοῦ, καὶ ἀπωλείας. πῶς ἀποξύσομαι τοῦτο τὸ γῆρας; λουτρῷ μὲν οὖν οὐκέτι δυνατὸν, μετανοίᾳ δὲ οὐ τοῦτο δυνατόν. εἰπὲ παλαιὸν ἐν ἡμῖν ῥίψωμεν, εἴτις ῥυτὶς, εἴτις κηλὶς, εἴτις οὐλος, ἀπονιψώμεθα, καὶ καλοὶ γενώμεθα, ἵνα ἐπιθυμήσῃ ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους ἡμῶν. ἔξεστι καὶ πρὸς ἐκάτην δυσειδείαν κατασοσθῆναι, ἀνακτήσασθαι τὸ κάλλος ἐκεῖνο, περὶ οὗ φησὶν ὁ Δαβὶδ, ὅτι Ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. καὶ μήν ἡ λήθη, κάλλος οὐ ποιεῖ, κάλλος τὸ ψυχικόν. λήθη ποία; ἡ τῶν ἁμαρτιῶν. πρὸς γὰρ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐξ ἐθνῶν διαλέγεται. παραινῶν αὐτῇ τῶν πατρώων, μὴ μνησθῆναι. τουτέστι τῶν εἰδώλων δυόντων, ἀπὸ γὰρ τῶν τοιούτων σεσῶπται. καὶ οὐκέτε μὴ μετέλθῃς αὐτὴν, ἀλλ' ὃ πλέον ἐστὶ, μὴ δὲ εἰς νοῦν λάβῃς, ὃ καὶ ἀλλαχοῦ φησὶν, οὐ μὴ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου. καὶ πάλιν, ὅπως οὐ μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. οὕτω δεῖ μεγάλη ἀρετὴ, μεγάλη μὲν γὰρ, ἀλλ' οὐ τοιαύτη. ἐκεῖ γὰρ τί φησίν; οὐκέτε οὐ μὴ λαλήσῃς τὰ τῶν πατέρων, ἀλλὰ μὴ δὲ ἀναμνησθῇς αὐτῶν, μὴ δὲ εἰς νοῦν λάβῃς. ὁρᾷς πόσον ἡμᾶς διάστημα τῆς κακίας ἀπέχειν βούλεται; ὁ γὰρ μὴ μεμνημένος, οὐ λογιεῖται. ὁ δὲ μὴ λογιζόμενος, οὐδὲ φθέγγεται. ὁ δὲ μὴ φθεγγόμενος, οὐδὲ πράξει. ὁρᾷς πρὸ πόσων ἀπετείχισεν ἡμᾶς ὁδῶν, πρὸ πόσων διαστημάτων ἀπεμάκρυνε, καὶ ἐκτοῦ πλείονος. ἀκούσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐπιλαθώμεθα τῶν ἡμετέρων κακῶν, οὐ τῶν ἡμαρτημένων ἡμῖν λέγω. μνήσθητι γὰρ σύφησι πρῶτος, καὶ οὐ μὴ μνησθῶ ἐγώ. οἷόν τι λέγω. μηκέτι μεμνήμεθα ἁρπαγῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ πρότερα ἀποδῶμεν, ὅθεν ἐστὶν ἐπιλαθέσθαι κακίας, καὶ ἐνβαλεῖν τὸν λογισμὸν τὸν ἁρπακτικὸν, καὶ μηδέποτε αὐτὸν μήτε δέξασθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἤδη τε πλημμελημένα ἀπαλεῖφειν. πόθεν δὲ αὖ γένοιτο ἡμῖν λήθη πονηρίας; ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν ἀγαθῶν τοῦ θεοῦ. ἐὰν τοῦ θεοῦ διαπαντὸς μνημονεύωμεν, οὐ δυνάμεθα κἀκείνων μεμνῆσθαι. εἰ ἐμνημόνευον γάρσου φησὶν ἡ τῆς ὀργωμένης μου, ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων εἰς σέ. ἀεὶ μὲν οὖν, μάλιστα δὲ τότε χρὴ μεμνῆσθαι τοῦ θεοῦ, ὅταν ἐν ἡσυχίᾳ ὁ λογισμὸς ᾖ, ὅταν ἀπὸ τῆς μνήμης ἐκείνης ἑαυτὸν κατασκάψειν δύνηται, ὅταν κατέχεσθαι ἐν τῇ μνήμῃ. ἐν ἡμέρᾳ γὰρ αὖ μνημονεύσωμεν, ἐπεισελθοῦσαι φροντίδες ἕτεραι, καὶ θόρυβοι, πάλιν αὐτὴν ἐκβάλλουσιν. ἐν νυκτὶ δὲ διαπαντὸς μεμνῆσθαι δυνατὸν, ὅταν ἐν γαλήνῃ ᾖ, καὶ ἀναπαύσει ἡ ψυχὴ, ὅταν ἐν λιμένι, ὅταν ἐν δδλίᾳ. ἃ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε φησίν. ἐδεῖ μὲν γὰρ καὶ δι' ἡμέρας ταύτην ἔχειν τὴν μνήμην. ἐπειδὴ δὲ φροντίζετε ἀεὶ, καὶ περισπᾶσθε ἐν τοῖς βιωτικοῖς, κἂν τότε μνημονεύετε ἐπὶ τῆς κοίτης, τοῦ θεοῦ. ἐν τοῖς ὄρθροις μελετᾶτε ἐν αὐτῷ. αὖ ἐν τοῖς ὄρθροις μελετήσωμεν ταῦτα, μετ' ἀσφαλείας χωρήσομεν εἰς τὰ πράγματα. αὖ ἵλεων πρῶτον τὸν θεὸν ποιήσωμεν τῇ ἐντεύξει, καὶ τῇ ἱκετηρίᾳ, οὕτω προβαίνοντες, οὐδένα ἕξομεν ἐχθρὸν, αὖ ἔχῃς δὲ, καταγελάσῃ ἵλεων ἔχων τὸν θεόν. πόλεμός ἐστιν ἐν τῇ ἀγορᾷ, μάχη ἐπὶ τὰ πράγματα τὰ καθημερινά, κλυδώνιόν ἐστι, καὶ χειμών. δεῖ τοίνυν ὅπλων

νων ὅπλων ἡμῖν, μέγα δὲ ὅπλον δύχη. δι' οὐείων ἀνέμων δεῖ μαθεῖν ἅπαντα, ὥστε τὸ μῆκος
τῆς ἡμέρας χωρεῖς ναυαγίων διανύσαι, καὶ τραυμάτων. πολλοὶ γὰρ καθ' ἑκάστην ἡμέραν
οἱ σκόπελοι. καίτοι πολλάκις προσέῤῥαξε τὸ σκάφος, καὶ κατεποντίσθη. διαζόξ δύχης ἡ-
μῖν δεῖ μάλιστα ἑωθινῆς, καὶ νυκτερινῆς. ὀλύμπια πολλοὶ πολλάκις ὑμῶν ἐθεάσαντο, καὶ οὐκ
ἐθεάσαντο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἠγωνίσαντο, καὶ θαυμαστοὶ τῶν ἀγωνιζομένων ἐγένοντο, ἡ ὁ μὲν,
τούτου, ὁ δὲ, ἐκείνου. ἴστε οὖν ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας τῶν ἀγώνων, καὶ τὰς νύκτας ἐκείνας, δι' ὅλης
νυκτὸς ὁ κῆρυξ οὐδὲν ἧττο φροντίζει, οὐδὲν ἧττο μεριμνᾷ, ἢ ὅπως ἐξελθὼν μὴ ἀχημονήσῃ ὁ ἀ-
γωνιζόμενος. ἐκεῖνοι γὰρ οἱ παρακαθήμενοι τῷ σαλπιγιστῇ, παρεγγυῶσι μὴ δὲ φθέγγεσθαι
τινὶ, ὥστε μὴ τὸ πνεῦμα διαπανώμενον γέλωτα ὄφλῃ. εἰ τοίνυν ὁ ἐπ' ἀνθρώπων ἀγωνίζεσθαι
μέλλων τοσαύτῃ κέχρηται προνοίᾳ, πολλῷ μᾶλλον ἡμῖν ἁρμόσει διὰ παντὸς φροντίζειν, καὶ με-
ριμνᾶν, οἷς ὁ πᾶς βίος ἀγών ἐστι. πᾶσα τοίνυν ἔῳθεν νὺξ παννυχὶς, ἡ μεριμνῶμεν πῶς ἐξελθόν-
τες τὴν ἡμέραν μὴ γέλωτα ὀφλωμεν, καὶ εἴ τε γέλωτα μόνον. νυνὶ δὲ κάθηται ἐν δεξιᾷ τὸ
παιδὸς ὁ ἀγωνοθέτης, ἀκούων ἀκριβῶς μήτι ἀπηχὲς φθεγγώμεθα, μήτι παρὰ μέλος. οὐ
γὰρ πραγμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ῥημάτων ἐστὶ κριτής. παννυχίσωμεν ἀγαπητοὶ, ἔχομεν
ἡ ἡμεῖς σπουδαστὰς ἐὰν θέλωμεν. ἑκάστῳ ἡμῶν ἄγγελος παρακάθηται. ἡμεῖς δὲ ῥέγχομεν
δι' ὅλης νυκτός. πολλοὶ δὲ καὶ ἀσελγῆ πράττουσι πολλὰ, οἱ μὲν, πρὸς αὐτὰ τὰ χαμαιτυ-
πεῖα βαδίζοντες, οἱ δὲ, τὰς οἰκίας, πορνεῖα ποιοῦντες τῷ ἑταίρας ἄγειν ἐκεῖ. πάννυχε, οὐχὶ
καλῶς μεριμνῶσιν ἀγωνίσασθαι. ἕτεροι μεθύουσι, καὶ παραφθέγγονται. ἄλλοι θορυβοῦσιν,
ἕτεροι παννυχίζουσι κακῶς, καὶ τῶν καθευδόντων χεῖρον πλέκοντες δόλους. ἄλλοι τόκους
ἀριθμοῦσιν, ἕτεροι φροντίσι κοσμούμενοι, καὶ πάντα μᾶλλον ποιοῦντες, ἢ τὰ τῷ ἀγῶνι προ-
σήκοντα. διὸ παρακαλῶ πάντα ἀφέντες, εἰς ἓν ὁρῶμεν μόνον, ὅπως τὸ βραβεῖον λάβωμεν, τὸν
στέφανον ἀναδησώμεθα, πάντα πράττωμεν δι' ὧν δυνησόμεθα τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμέ-
νων ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ιέ. Κεφ. θ'.

» Εἰ γὰρ μὴν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τότε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατε-
» σκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται
» ἅγια. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα, σκηνὴ ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυ
» μιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ. ἐν ᾗ στάμνος
» χρυσῆ, ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης,
» ὑπεραίρω δὲ αὐτῆς, χερουβὶμ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον. περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν
» κατὰ μέρος. Ἔδειξεν ἀπὸ τοῦ ἱερέως, ἀπὸ τῆς ἱερωσύνης, ἀπὸ τῆς διαθήκης, ὅτι τέ-
λος ἔμελλεν ἔχειν ἐκείνη, δείκνυσι λοιπὸν, καὶ ἀπ' αὐτῆς σκηνῆς τοῦ χήματος. πῶς; δοῦλος μέν
φησιν ἅγια, καὶ ἅγια ἁγίων. τὰ μὲν οὖν ἅγια, τοῦ προτέρου καιροῦ σύμβολα ἦν. ἐκεῖ γὰρ
διὰ θυσιῶν πάντα γίνεται. τὰ δὲ ἅγια τῶν ἁγίων, τοῦτο τοῦ νῦν ἐνεστῶτος. λέγει δὲ ἅγια ἁγίων,
τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὴν σάρκα εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον
τοῦ καταπετάσματος, τουτέστι διὰ τοῦ καταπετάσματος τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. δεῖ δὲ καλόν. αὐτοῦ
γὰρ ὄντος τὸ χωρίον ἀναλαβόντος εἰσιέναι. τί οὖν φησιν; εἰ γὰρ μὴν οὖν καὶ ἡ πρώτη, ἡ πρώτη τίς;
ἡ διαθήκη, δικαιώματα λατρείας. τί ὅτι δικαιώματα; σύμβολα, ἢ θεσμοὺς, τότε. ὡσανεὶ

νῶ φησιν οὐκ ἔχει, δηλονότι ἤδη τούτῳ αὐτὴν ἐκκεχωρηκυῖαν. τότε γὰρ εἶχε φησὶν, ὥστε νῦν εἰ καὶ ἔφηκεν, οὐκ ὄβι. τότε ἅγιον κοσμικὸν, κοσμικὸν λέγει, ὅτι δὴ πᾶσιν ἦφίετο ὅτι βαίνειν, καὶ δῆλος ἦν ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ, ἔνθα οἱ ἱερεῖς ἐφίεσαν, ἔνθα οἱ ἰουδαῖοι, οἱ προσήλυτοι, οἱ ἕλληνες, οἱ ναζιραῖοι. ὅτι οὖν καὶ ἕλλησι βατὸν ἦν, κοσμικὸν αὐτὸ καλεῖ. οὐ γὰρ δὴ οἱ γε ἰουδαῖοι ὁ κόσμος ἦσαν. σκηνὴ γὰρ φησι κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἥτις λέγεται ἅγια, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, καὶ ἡ πρόθεσις, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων. ταῦτα σύμβολα τοῦ κόσμου. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον κατασκεύασμα. ἄρα οὐκ ἦν κατασκεύασμα ἐν, ἀλλὰ καὶ ἐξω κατασκεύασμα ἦν. σκηνὴ, ἥτις λέγεται ἅγια ἁγίων. ὅρα πῶς παντα χοῦ σκηνὴν καλεῖ, παρὰ τὸ σκηνοῦν ἐκεῖ. χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον φησὶ, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. πάντα ταῦτα σεμνὰ ἦν, καὶ λαμπρὰ, τῆς ἰουδαϊκῆς ἀγνωμοσύνης ὑπομνήματα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. κατέαξαν γὰρ αὐτὰς, καὶ τὸ μάννα. ἐγόγγυσαν γὰρ, καὶ διαδὺς εἰς ἐγγόνους παραπέμπων τὴν μνήμην, προσέταξεν εἰς τὴν στάμνον τοῦ χρυσῆν ἀποτεθῆναι αὐτό. καὶ ἡ ῥάβδος ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, ὑπεραίρω δὲ αὐτῆς, χερουβὶμ δόξης. τί ὄβι χερουβὶμ δόξης; τουτέστι τὰ ἔνδοξα, ἢ τὰ ὑποκάτω τοῦ θεοῦ φησι κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον. ὅμως δὲ καὶ ἐπαίρει ταῦτα τῷ λόγῳ, ἵνα δείξῃ μείζονα ὄντα μετὰ ταῦτα. περὶ ὧν οὐκ ὄβι φησὶ νῦν λέγειν κατὰ μέρος, ἐν τούτοις δὲ ἠνίξατο, ὅτι οὐ ταῦτα ἦν μόνα τὰ ὁρώμενα, ἀλλὰ αἰνίγματά τινα ἦν. περὶ ὧν οὐκ ὄβι φησὶ νῦν λέγειν κατὰ μέρος, ἴσως ὡς μακροῦ δεόμενα λόγου. Τούτων δὲ οὕτω κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διαπαντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες. Τουτέστιν ἦν μὲν ταῦτα, οὐκ ἀπέλαβον δὲ τούτων αὐτῶν ἰουδαῖοι, οὐχ ἑώρων αὐτὰ, ὥστε οὐκ ἐκείνοις μᾶλλον ἦν, ἢ οἷς προεφητεύετο. Εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. Ὁρᾷς ἤδη τοὺς τύπους προκαταβεβλημένους; ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν, ὅτι πῶς μία θυσία, δείκνυσιν αὐτὸ ἄνωθεν ὂν, εἰ γε ἡ ἁγιωτέρα μία ἦν, καὶ φεικτὴ, καὶ πῶς ὁ ἀρχιερεὺς ἅπαξ προσέφερε. καὶ καλῶς εἶπεν, οὐ χωρὶς αἵματος, οὐ χωρὶς μὲν αἵματος, οὐ μὴν τούτου τοῦ αἵματος. οὐ γὰρ τοσαύτη ἦν ἡ πραγματεία, δείκνυσιν ὅτι ἑτέρα θυσία, οὐ τυχὸν ἀναλουμένη, ἀλλὰ ἀπὸ αἵματος μᾶλλον δεικνυμένη. ἐπειδὴ γὰρ θυσίαν ἐκάλεσε τὸν ταῦρον, οὔτε πῦρ ἔχοντα, οὔτε ξύλα, οὔτε πολλάκις προσφερόμενον, ἀλλὰ ἅπαξ ἐν αἵματι προσενεχθέντα, δείκνυσιν ὅτι καὶ ἡ παλαιὰ θυσία τοιαύτη ἦν, ἅπαξ προσέφερετο ἐν αἵμασιν, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. οὐκ εἶπεν ἁμαρτημάτων, ἀλλ' ἀγνοημάτων, ἵνα μὴ μέγα φρονήσωσιν. εἰ γὰρ καὶ μὴ ἑκὼν ἥμαρτες, ἀλλ' ἄκων ἠγνόησας, καὶ τούτου οὐδεὶς ὄβι καθαρὸς, καὶ παντὸς τὸ ἑαυτῷ δείκνυσιν, ὅτι ὁ χς πολλῷ μείζων ἐστὶν ἀρχιερεύς. εἰ γὰρ κεχώρισται τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, πῶς ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσήνεγκε; πῶς οὖν ταῦτα εἴπωμεν φησί; δόξα γὰρ πρέπον ἐστὶν, οὐδαμοῦ ἐν ταύτῃ θεωρεῖται. λοιπὸν δὲ θεωρεῖ, μὴ φησί. Τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πν̄ς τοῦ ἁγίου μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἐπὶ τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης φασὶ. Διαρρήδην φησὶ ταῦτα οὕτως κατεσκευάσθαι, ἵνα μάθωμεν, ὅτι τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τοῦτέστιν ὁ οὐρανὸς, ἐπὶ ἐφὶν ἄβατος. μὴ οὖν ἐπειδὴ, μὴ ἐπιβαίνομεν αὐτῷ φησιν νομίζομεν αὐτὰ μὴ δὲ εἶναι, ἐπεὶ οὐδὲ

τῶν ἁγίων

τῶν ἁγίων ἐπέβημεν. Ἤτις παραβολὴ φησὶν εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα. Ποῖον φησί; τὸν περὶ τῆς τοῦ χῦ παρουσίας. μὴ γὰρ ἡ παρουσία τοῦ χῦ, οὐκέτι καιρός ἐστιν ἐνεστώς. πῶς γάρ; ἐπιγενόμη, μὴ τέλος ἔχων, μὴ ἕτερον δὲ ἐμφαίνων, ὅθεν φησίν. Ἤτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα. Τοῦτέστιν ὁ τύπος, γέγονε. Καθ' ὃν δῶρα τε, καὶ θυσίαι προσφέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα. Εἰ δὲς τί ἐστιν; οὐδὲν ἐτελείωσεν ὁ νόμος, καὶ ἡ πρώτη ἐν ἅμεμπτος. πῶς; κατὰ συνείδησιν. αἱ γὰρ θυσίαι, οὐ τὸ ἀπὸ τῆς ψυχῆς ῥυπον ἦφίεσαν, ἀλλ' ἐπὶ σῶμα ἦσαν κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς. οὐ γὰρ δὴ μοιχείαν, οὐδὲ φόνον, οὐδὲ ἱεροσυλίαν ἀφίεναι ἠδύναντο. ὁρᾷς τόδε ἔφαγες, τόδε οὐκ ἔφαγες. ἅπερ ἐστὶν ἀδιάφορα. Μόνον ἐν βρώμασι, καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς. Τόδε ἔπιες φησί. καίτοι περὶ τοῦ ποτοῦ, οὐδὲν ἦν διατεταγμένον, ἀλλ' ἐξυτελίζων ταῦτα φησὶ, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς. Καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. Αὕτη γὰρ ἡ δικαιοσύνη τῆ σαρκὸς, ἐν τούτοις καταβάλλει τὰς θυσίας, δεικνὺς ὅτι οὐδὲ μίαν εἶχον ἰσχύν, καὶ ὅτι μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἦσαν. τουτέστιν, ἕμενον τὸν καιρὸν τὸν διορθοῦντα πάντα. Χῦ δὲ παραγενομένου ἀρχιερέως τῶν γενομένων ἀγαθῶν διὰ τοῦ μείζονος, καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐχειροποιήτου. Τὴν σάρκα ἐν τούτοις λέγει. καλῶς δὲ καὶ μείζονα, καὶ τελειοτέραν εἶπεν, εἴγε καὶ θῦ λόγος, καὶ πᾶσα ἡ τοῦ πνὸς ἐνέργεια ἐνοικεῖ ἐν αὐτῇ. οὐ γὰρ ἐκμέτρου δίδωσιν ὁ θὸς τὸ πνᾶ. τελειοτέρας δὲ, ὡς ἄτε, καὶ ἀληθοῦς οὔσης, καὶ μείζονα κατορθούσης. Τοῦτέστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως. Ἰδοὺ πῶς μείζονος. οὐ γὰρ αὐ ἐκπνῆ, εἰ ἄνθρωπος αὐτὴ κατεσκεύασεν, οὐδὲ τούτης τῆς κτίσεως ἐστί. τουτέστιν, οὐ τοῦτο τῆς κτίσματος. ὁρᾷς πῶς, καὶ σκηνὴν, καὶ κατασκήνωσιν, καὶ οὐρανὸν τὸ σῶμα καλεῖ; ἀλλὰ τῆς μείζονος, καὶ τελειοτέρας σκηνῆς ἀλλὰ τοῦ κατασκηνώσαντος τουτέστι τοῦ σαρκὸς αὐτοῦ; καὶ πάλιν, εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, καὶ πάλιν εἰσερχομένην εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἐμφανιζομένου τῷ προσώπῳ τοῦ θῦ. τίνος οὖν ἕνεκεν ταῦτα ποιεῖ; καθ' ἕτερον, καὶ ἕτερον σημαινόμενον. οἷόν τι λέγω, καταπέτασμα ὁ οὐρανός. ὥσπερ γὰρ ἀποτειχίζει τὰ ἅγια καταπέτασμα, ἡ σὰρξ κρυπτομένη τὴν θεότητα, καὶ σκιὰν ὁμοίως ἔχουσα τὴν θεότητα, καὶ σκηνὴ πάλιν ὁ οὐρανός. ἐκεῖ γάρ ἐστιν ἔνδον ὁ ἱερεύς. ἧς δέφησι παραγενομένης ἀρχιερέως. οὐκέτι γενομένης, ἀλλὰ παραγενόμενος, τουτέστιν εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐλθών, οὐχ ἕτερον διαδεξάμενος. οὐ πρότερον παρεγένετο, ἀλλ' ἅμα ἦλθε. καὶ οὐκέτι παραγενομένης ἀρχιερέως τῶν θυομένων, ἀλλὰ τῶν γενομένων ἀγαθῶν, ὡς οὐκ ἀνόντος τοῦ λόγου παρασχῆσαι τὸ πᾶν. Οὐδὲ δι' αἵματος ἦν τράγων, καὶ μόσχων. Πάντα ἐξηλλαγμένα. Διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος ἦν εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια. Ἰδοὺ οὐρανὸν πάλιν ἐκάλεσεν. Ἐφάπαξ ἦν εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρόμη. Καὶ τὸ εὑρόμη, σφόδρα τῶν ἀπόρων ἐστὶν, καὶ τῶν παρὰ προσδοκίαν, πῶς διὰ μιᾶς εἰσόδου αἰωνίαν λύτρωσιν εὕρετο. εἶτα τὸ πιθανόν. Εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ ποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ χῦ, ὃς διὰ πνεύματος ἁγίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι; Εἰ γὰρ σάρκα φησὶ λύεσθαι καθαίρεσθαι τὸ αἷμα τῶν ταύρων, πολλῷ μᾶλλον τῆς ψυχῆς τὸν ῥύπον ἀποσμήξει τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ. ἵνα γὰρ μὴ ἀκούσας ἁγιάζει μέγα τι νομίσῃς, ἐπισημαίνεται, καὶ δείκνυσιν ἑκατέρου τοῦ καθαρμοῦ τὸ μέσον, καὶ πῶς οὗτος μὲν ὑπῆλθε, ἐκεῖνος δὲ ταπεινός. καὶ λέγει, ὅτι εἰκότως,

εἴγε ἐκεῖνο

εἴγε ἐκεῖνο μὲν τὸ αἷμα ἰῶ ταύρων, οὐδὲ τὸ χριστοῦ. καὶ οὐκηρκέθη τῷ ὀνόματι, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον πάθησι τῆς προσφορᾶς. ὃς διὰ πνεύματος ἁγίου φησὶν ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ. τουτέστι τὸ ἱερεῖον ἄμωμον ἰῷ, ἁμαρτιῶν καθαρόν. οὐδὲ γάρ ὅτι διὰ πνεύματος ἁγίου, οὐ διὰ πυρὸς, οὐ δι' ἄλλων τινῶν. καθαρεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν φησιν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων. καὶ καλῶς εἶπεν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων. εἴ τις γὰρ ἥψατο νεκροῦ, ἐμαίνετο, καὶ ἐνταῦθα εἴ τις ἅψαιτο νεκροῦ ἔργου, μολύνεται διὰ τῆς συνειδήσεως. εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι φησὶ, καὶ ἀληθινῷ. ἐντεῦθεν ἐμφαίνει, ὅτι νεκρὰ ἔργα ἔχοντα, οὐκέτι δουλεύειν τῷ ἀληθινῷ, καὶ ζῶντι θεῷ. ἐκεῖνα γὰρ, καὶ νεκρά ἐστι, καὶ ψευδῆ, καὶ εἰκότως.

Η' πικόν.

Μηδεὶς τοίνυν νεκρὰ ἔργα ἔχων εἰσίτω ἐνταῦθα. εἰ γὰρ τὸν νεκροῦ σώματος ἀπολόμενον οὐκεδεῖ εἰσιέναι, πολλῷ μᾶλλον τὸν νεκρὰ ἔργα ἔχοντα. μολυσμὸς γάρ ἐστι χαλεπώτατος. νεκρὰ δὲ ἔργα ἐστὶ, πάντα τὰ ζωὴν οὐκ ἔχοντα, τὰ δυσωδίας πνέοντα. ὥσπερ γὰρ τὸ νεκρὸν σῶμα πρὸς οὐδὲ μίαν αἴσθησιν ἐστὶ χρήσιμον, ἀλλὰ καὶ λυπεῖ τοὺς πλησιάζοντας, οὕτω καὶ ἡ ἁμαρτία βλάβους τὸ λογιστικὸν πλήττει, καὶ οὐκ ἀφίησιν οὐδὲ αὐτὴν τὴν διανοιαν ἠρεμεῖν, ἀλλὰ θορυβεῖ, καὶ ταράττει. λέγεται δὲ καὶ λοιμὸς πίπτοντες διαφθείρειν τὰ σώματα. τοιαύτη ἐστὶ, καὶ ἡ ἁμαρτία. λοιμοῦ οὐδὲν διενήνοχεν, οὐ τὸν ἀέρα φθείρουσα πρῶτον, εἶτα τὰ σώματα, ἀλλ' εὐθέως εἰς τὴν ψυχὴν εἰσπηδῶσα. οὐχ ὁρᾷς τοὺς λοιμώττοντας, πῶς φλεγμαίνουσι, πῶς περιφέρονται, πῶς δυσωδίας εἰσὶν ἐμπεπλησμένοι, πῶς αὐτῶν αἰσχραὶ αἱ ὄψεις, πῶς ὅλοι ἀηδάρτοι; τοιοῦτοι εἰσὶ, καὶ οἱ ἁμαρτάνοντες κἂν μὴ βλέπωσιν. εἰκῆ μοι γάρ. πυρέττοντος παντὸς οὐκ ἔστι χεῖρον ὁ τῆς ἐπιθυμίας τῶν χρημάτων, ἢ τῶν σωμάτων ἁλούς; οὐχὶ ἀηδαρτότερος τούτων ἐστὶ, πάντα τὰ αἰσχύνοντα, καὶ ποιῶν, καὶ πάσχων; τί γὰρ αἰσχρότερον ἀνδρὸς χρημάτων ἐρῶντος; ὅσα αἱ ἑταιριζόμεναι γυναῖκες, ὅσα αἱ διὰ τῆς σκηνῆς, οὐ παραιτοῦνται ποιεῖν, τοσαῦτα οὐδὲ οὗτος. μᾶλλον δὲ ἐκεῖναι εἰκὸς ἔστιν, οὐ παραιτήσασθαι, ἢ ἔστιν. καὶ δουλοπρεπῆ πράγματα ὑπομένει, κολακεύων ὡς οὐ δεῖ, θρασύνεται πάλιν ἔνθα μὴ δεῖ, πανταχοῦ ἀνώμαλος. πονηροὺς ἄνδρας, καὶ γέροντας πολλάκις διεφθαρμένους, πολλῷ καὶ πενεστέρους, καὶ δυτελεστέρους αὐτῶν παρακέκληται κολακεύων, καὶ ἑτέρους ἀγαθοὺς, καὶ εὐαρέστους ὑβρίζων, καὶ θρασυνόμενος. εἶδες ἐκατέρωθεν τὴν ἀχημοσύνην; τὴν ἀναισχυντίαν. καὶ τὰ πεινῶντος ἔστι πέρα τοῦ μέτρου, καὶ ἀλαζών. ἀλλ' ἕστηκασιν ἐπὶ οἰκήματος αἱ πόρναι, καὶ ἔστιν ἐπὶ τὸ ἔγκλημα, ὅτι τὸ σῶμα πωλοῦσι χρημάτων ἕνεκεν, ἀλλὰ πενία φησὶ, καὶ λιμὸς καταναγκάζει, εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐδὲ ἔστιν ἱκανὸν εἰς ἀπολογίαν. ἐξὸν γὰρ ἐργαζομένας ἀποτρέφεσθαι. ἐνταῦθα ἕστηκεν ὁ πλεονέκτης, οὐκ ἐπὶ οἰκήματος, ἀλλ' ἐπὶ τῆς πόλεως μέσης, οὐ σῶμα, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν προδιδοὺς τῷ διαβόλῳ, ὥστε καὶ συγγίνεσθαι, καὶ εἰσέρχεσθαι πρὸς αὐτὸν, ὥσπερ ὄντως πρὸς πόρνην, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ πᾶσαν πληρώσας ἐξέρχεται. καὶ ὁρῶσι πᾶσα ἡ πόλις, οὐ δύο ἄνδρες, καὶ τρεῖς, καὶ ἔστιν δὲ τῶν πορνῶν ἴδιόν ἐστιν, ὅτι τοῦ τὸ χρυσίον διδόντος εἰσὶ, καὶ κἂν δοῦλος ᾖ, κἂν μοναχὸς, κἂν ὁσιωτάτου, προτείνῃ δὲ τὸν μισθὸν, κατασέχονται. τοὺς δὲ ἐλευθέρους, κἂν πάντων ὦσιν εὐγενέστεροι χωρὶς τοῦ ἀργυρίου, οὐ προσίενται. ἔστι καὶ ἐνταῦθα οὗτοι ποιοῦσι,

τοὺς μὲν

τοὺς μὲν ὀρθοὺς λογισμούς, ὅταν ἀργύριον μὴ ἔχωσιν, ἀποφέρονται, τοῖς δὲ μαρωῖς, καὶ θεομάχοις ὄντως συγγίνονται διὰ τὸ χρυσίον, καὶ ἀχημόνως συγγίνονται, καὶ τὸ κάλλος ἀπολλύουσι τῆς ψυχῆς. καθάπερ γὰρ ἐκεῖναι φύσει μὲν εὐδεχθεῖς, καὶ μέλαιναι, καὶ ἀχροικίδες, καὶ παχεῖαι, καὶ ἄμορφοι, καὶ κακόπλαστοι, καὶ πάντοθεν αὐχραί, οὕτως αἱ τούτων γίνονται ψυχαί, οὐδὲ τοῖς ἔξωθεν ἐπιτρίμμασι, τὴν ἀμορφίαν συγκαλύψαι δυνάμεναι. ὅταν γὰρ ἐχάτη ἡ δυσεύδεια, ὅσα αὐ ἐπινοήσωσιν, οὐδὲ ὑποκρίνασθαι δύνανται. ὅτι γὰρ ἀναισχωτία πόρναισ ποιεῖ, ἄκουσον τοῦ προφήτου λέγοντος ἀπηναισχώτησας, πρὸς πάντας ὡς πόρνης ἐγένετό σοι. ὅθεν καὶ πρὸς τοὺς πλεονέκτας ἐφὴν εἰπεῖν. ἀπηναισχώτησας πρὸς πάντας, οὐ πρὸς τούσδε, καὶ τούσδε, ἀλλὰ πρὸς πάντας, οὐ πατέρα, οὐ χῆρον, οὐ γυναῖκα, οὐ φίλον, οὐκ ἀδελφὸν, οὐκοικέτην, οὐδένα ἁπλῶς αἰδεῖται ὁ τοιοῦτος. καὶ τί λέγω φίλον, καὶ ἀδελφὸν, καὶ πατέρα; αὐτὸν οὐκ αἰδεῖται τὸν θεὸν, ἀλλὰ πάντα μῦθος αὐτῷ εἶναι δοκεῖ, καὶ γελᾷ ὑπὸ τῆς πολλῆς ἐπιθυμίας μεθύων, καὶ οὐδὲ τὴν ἀκοὴν παραδεχόμενός τι τῶν ὠφελεῖν αὐτὸν δυναμένων. ἀλλ' ὦ τῆς ἀτοπίας, καὶ ὅσα φθέγγονται. οὐαίσοι μαμωνᾶ, καὶ τῷ μὴ ἔχοντί σε. ἐν τούτοις διαπρίομαι ὑπὸ τοῦ θυμοῦ. οὐαὶ γὰρ τοῖς τοῦτα λέγουσι, κἂν ἐν γέλωτι λέγωσιν. εἰ ὠφέλει γάρ. τοιαύτην ἀπειλὴν ἠπείλησεν ὁ θεὸς λέγων. οὐ δυνάσθε δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. σὺ δὲ ἐκλύεις τὴν ἀπειλήν. οὐκεῖ δουλοπρέπειαν αὐτὴν εἶναι φησὶν ὁ παῦλος, καὶ τὸν πλεονέκτην εἰδωλολάτρην καλεῖ; σὺ δὲ ἕστηκας γελῶν, καὶ τὰς βιωτικὰς γυναῖκας γελωτοποιῶν ταῖς ἐν τῇ σιωπῇ. ὅθεν πάντα ἀνέτρεψε, ὅθεν κατέβαλε. γέλως γέγονε τὰ ἡμέτερα, πολιτισμὸς, καὶ ἀστειότης. οὐδὲν δύσκολες, οὐδὲν βαρύ. οὐ πρὸς τοὺς βιωτικοὺς αὖθις μόνον λέγω ταῦτα, ἀλλ' οἶδα οὓς αἰνίττομαι. γέλωτος γὰρ ἐμπέπλησται ἡ ἐκκλησία. αὖ ὁδεῖνα ἀστεῖον εἶπε, γέλως δὴ θεὸς ἐν τοῖς καθημένοις γίνεται. καὶ τὸ θαυμαστὸν, ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῆς δύσεως, οὐ παύονται πολλοὶ τοῦ γελᾶν. πανταχοῦ χορεύει ὁ διάβολος, πάντας ἐνεδύσατο, πάντων κρατεῖ. ἡπίμασται ὁ χς, παρεώσται. ἐν οὐδενὸς ὄψει μέρει ἡ ἐκκλησία. οὐκ ἀκούετε παύλου λέγοντος; αἰσχρότης καὶ μωρολογία, καὶ εὐτραπελία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν. μετὰ τῆς αἰσχρότητος τὴν εὐτραπελίαν τίθησι. σὺ δὲ γελᾷς; μωρολογία τίς ὄψι τὰ μηδὲν ἔχοντα χρήσιμον. γελᾷς δὲ ὅλως, καὶ διαχεῖς τὸ πρόσωπον ὁ μονάζων; ὁ ἐσταυρωμένος, ὁ ὠνειδῶν; γελᾷς εἰπέμοι; ποῦ τοῦ χριστοῦ ὄψει ἤκουσας ποιοῦντος; οὐ δακμῶ, ἀλλὰ κατηφοῦντος μὲν πολλάκις. καὶ γὰρ ὅτε τὴν ἱερουσαλὴμ εἶδεν, ἐδάκρυσε, καὶ ὅτε τὴν προδότην ἐνενόησεν, ἐταράχθη, καὶ ὅτε τὸν λάζαρον ἔμελλεν ἐγείρειν, ἐδάκρυσε. σὺ δὲ γελᾷς; εἰ ὄψει τοῖς ἑτέρων ἁμαρτήμασιν ὁ μὴ ἀλγῶν κατηγορίας ἄξιος, ὁ ὄψει τοῖς αὐτοῦ ἀναλγήτως διακείμενος, καὶ γελῶν, ποίας ἕξει συγγνώμης; ὠνείδους ὁ καιρὸς, καὶ θλίψεως, ὑπωπιασμοῦ, καὶ δουλαγωγίας, ἀγώνων, μὴ ἱδρώτων. σὺ δὲ γελᾷς; μὴ οὐχ ὁρᾷς πῶς ἐπεπήδηκε σάρξ; οὐκ ἀκούεις τοῦ κυ λέγοντος, οὐαὶ οἱ γελῶντες, ὅτι κλαύσουσι. ταῦτα φαύλεις καθ' ἑκάστην ἡμέραν; τί γὰρ λέγεις εἰπέμοι, ὅτι ἐγέλασα; οὐ δακμῶς, ἀλλὰ τί; ἐνοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου. ἀλλὰ τάχα τινὲς εἰσὶν, οὕτω διακεχυμένοι, μὴ χαῦνοι, ὡς μὴ ἐν τῇ ἐπιτιμήσει ταύτῃ γελᾶν. ὅτι δὴ περὶ γέλωτος ταῦτα διαγελώμεθα. μὴ γὰρ τοιοῦτόν ἐστιν ἡ παραφορά. τοιαύτη ἡ παραπλησία, οὐδὲ αὐθαυτὴ τῆς ἐπιτιμήσεως. ἔφησεν ὁ ἱερὸς τοῦ θυ τὸ πνυ δύχην ἀναφέρων.

σὺ δὲ γελᾷς,

σὺ δὲ γελᾷς, οὐ δεδοικώς. καὶ ἐκεῖνος μὲν τρέμων ὑπὲρ σοῦ τὰς δυχὰς ἀναφέρει, σὺ δὲ καταφρονεῖς. οὐκ ἀκούεις τῆς γραφῆς λεγούσης; οὐαὶ οἱ καταφρονηταὶ, οὐ φείδῃ σου σεαυτόν; καὶ εἰς μὲν βασίλεια εἰσιὼν, καὶ σχήμασι, καὶ βλέμμασι, καὶ βαδίσμασι, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις κοσμεῖς σεαυτόν. ἐνταῦθα δὲ ὄντως ἐστὶ βασίλεια, καὶ τιμιώτατα οἷα τὰ οὐράνια, καὶ γελᾷς; σὺ μὲν οὖν οἶδα ὅτι οὐχ ὁρᾷς. ἄκουε δὲ ὅτι ἄγγελοι πάρεισι πανταχοῦ, καὶ μάλιστα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ παρεστήκασι τῷ βασιλεῖ, καὶ πάντα ἐμπέπλησται τῶν ἀσωμάτων ἐκείνων δυνάμεων. οὗτος ἐμοὶ, καὶ πρὸς γυναῖκας ὁ λόγος, οὐ μὴν μὲν τῶν ἀνδρῶν, οὐ τολμῶσι γὰρ ποιεῖν τοιοῦτον, κἂν ποιῶσι δὲ, οὐκ αἰεί, ἀλλὰ παρὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως, ἐνταῦθα δὲ ἀεί. καταναλύσεις εἰστήκει τινὶ κεφαλὴ, καὶ γελᾷς ὦ γύναι ἐν ἐκκλησίᾳ καθημένη; εἰσῆλθες ἐξομολογήσασθαι τὰ ἁμαρτήματα, προσεύξασθαι, τῷ θεῷ, δεηθῆναι καὶ ἱκετεῦσαι ὑπὲρ τῶν κακῶσοι πεπλημμεληκότων, καὶ μετὰ γέλωτος γὰρ ποιεῖς; πῶς οὖν αὐτὴν ἐξιλεώσασθαι δυνήσῃ; καὶ τί κακὸν ὁ γέλως φησίν; οὐ κακὸν ὁ γέλως, ἀλλὰ κακὸν τὸ παρὰ μέτρον, τὸ ἄκαιρον. ὁ γέλως ἔγκειται ἡμῖν, ἵνα ὅταν φίλους ἴδωμεν μετὰ μακροῦ χρόνου, γὰρ ποιῶμεν, ὅταν τινὰς κατατετρυμένους, καὶ δεδοικότας, ἀνῶμεν αὐτοὺς τῷ μειδιάματι, οὐχ ἵνα καγχάζωμεν, καὶ ἀεὶ γελῶμεν. ὁ γέλως ἔγκειται τῇ ψυχῇ τῇ ἡμετέρᾳ, ἵνα ἀνῆται ποτὲ ἡ ψυχή. οὐχ ἵνα διαχέηται. ἐπεὶ καὶ ἐπιθυμία ἡμῖν ἔγκειται σωμάτων, καὶ οὐ πάντως ἀνάγκη μετὰ τὸ ἐγκεῖσθαι, κεχρῆσθαι αὐτῇ, ἢ κεχρῆσθαι ἀμέτρως, ἀλλὰ κρατῶμεν αὐτῆς, καὶ οὐ λέγομεν ἐπειδὴ ἔγκειται χρησώμεθα. μετὰ δακρύων δούλευε τῷ θεῷ, ἵνα σωθῇς ἀπονίψασθαι τὰ ἡμαρτημένα. οἶδα ὅτι πολλοὶ διαμωκῶνται ἡμᾶς λέγοντες, οὐ θεὸς δάκρυα. διατοῦτο δὲ δακρύων καιρός. οἶδα ὅτι, καὶ οἰωνίζονται οἱ λέγοντες, φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης. οὐκ ἐγὼ λέγω, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τῶν πραγμάτων λαβὼν πάντα, τοῦτα φησίν. ὠκοδόμησά μοι οἰκίας, ἐφύτευσά μοι ἀμπελῶνας, ἐποίησά μοι κολυμβήθρας ὑδάτων, οἰνοχόους καὶ οἰνοχοούσας, καὶ τί δὴ μετὰ τοῦτα πάντα φησί; ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης. πενθήσωμεν τοίνυν ἀγαπητοὶ, πενθήσωμεν, ἵνα ὄντως γελάσωμεν, ἵνα ὄντως ἥδωμεν, ἐν τῷ καιρῷ τῆς χαρᾶς τῆς εἰλικρινοῦς. αὕτη μὲν γὰρ ἡ χαρὰ, πάντως λύπῃ ἀναμέμικται, καὶ οὐδέποτε καθαρὰν αὐτὴν ἔστιν εὑρεῖν. ἐκείνη δὲ εἰλικρινής ἐστι, καὶ ἄδολος, καὶ οὐδὲν ἔχουσα ὕπουλον, οὐδὲν ἀναμεμιγμένον. ἐκείνῃ ἥδωμεν τὴν χαρὰν, ἐκείνῃ μεταδιώξωμεν. ἄλλως δὲ οὐκ ἔστιν αὐτῆς ἐπιτυχεῖν, ἢ μὴ τὰ ἡδέα, ἀλλὰ τὰ ὠφελοῦντα αἱρεῖσθαι, καὶ μικρὸν θλίβεσθαι ἐπόντας, καὶ μετὰ τὰ δύσκολα φιλοσοφίας ἅπαντα φέροντας. οὕτω γὰρ σωθησόμεθα καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν γένοιτο, μὴ φιλονικίας.

Καὶ διὰ τοῦτο

» Καὶ διαθ̄κ διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστὶν, ὅπως θανάτου γενομένου εἰς ἀπολύτρωσιν
» τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς
» αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου.
» διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ
» ἡ πρώτη χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται.

Ε ἐπεὶ ὧν πολλοὺς τῶν ἀσθενέστερον διακειμένων, καὶ ἀπὸ τοῦ τετελευτηκέναι τὸν χριστὸν
μέλλοντα ἀπιστεῖν τοῖς ἐπαγγελίαις αὐτοῦ. ὁ τοίνυν παῦλος ἐκπερισσοῦ θ̄ν πίθησι τὸ
ὑπόδειγμα, ἀπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας λαβών. ποῖον δή θ̄ν; δι' οὗ μὲν οὖν θ̄ν χρὴ
διαῤῥηνῦφησι, διατὶ ὅτι οὐ ζώντων τῶν διαθεμένων, ἀλλὰ ἀποθανόντων. τότε βέβαιοι
εἰσὶν αἱ διαθῆκαι, καὶ τὴν ἰσχὺν λαμβάνουσι, καὶ διαθ̄κ φησὶ καινῆς διαθήκης μεσί-
της ἐστὶν. ἡ διαθήκη πρὸς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν γίνεται τῆς τελευτῆς. τοιαύτη δέ ἐστιν ἡ δια-
θήκη. τοὺς μὲν κληρονόμους ἔχει, τοὺς δὲ ἀποκληρονόμους. οὕτω καὶ ἐνταῦθα. θέλω
ἵνα ὅπου ἐγώ εἰμι φησὶν ὁ χριστὸς, καὶ οὗτοι ὦσι. καὶ πάλιν περὶ τῶν ἀποκληρονόμων ἄκουε
αὐτοῦ λέγοντος. οὐ περὶ πάντων ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐ-
τῶν εἰς ἐμέ. ἡ διαθήκη πάλιν, τὰ μὲν, τοῦ διαθεμένου ἔχει, τὰ δὲ, τῶν δεχομένων. ὥστε
τὰ μὲν αὐτοὺς λαβεῖν, τὰ δὲ ποιῆσαι. οὕτω καὶ ἐνταῦθα. μετὰ γὰρ τὸ ἐπαγγείλασθαι
μυεῖα ἀσαυτεῖ, καὶ παρ' αὐτῶν λέγων. ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν. πάλιν ὀφείλει ἡ
διαθήκη μάρτυρας ἔχειν. ἄκουε αὐτοῦ πάλιν λέγοντος. ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυ-
τοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με, καὶ πάλιν. ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ, περὶ
τοῦ παρακλήτου λέγων. καὶ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους ἀπέστειλε λέγων. διαμαρτύρασθε ἐ-
νώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ διαθ̄κ φησὶ διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστί. τί ὅτι μεσίτης; ὁ μεσίτης,
οὐκ ὅτι κύριος τοῦ πράγματος, οὐ ὅτι μεσίτης, ἀλλ' ἕτερον μὲν τὸ πρᾶγμα, ἕτερος δὲ ὁ με-
σίτης. οἷον μεσίτης γάμου γίνεται, οὐχ ὁ γαμῶν, ἀλλ' ὁ τῷ μέλλοντι ἄγεσθαι συμπρατ-
των. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. μεσίτης ὁ υἱὸς ἐγένετο τοῦ πατρὸς, καὶ ἡμῶν. οὐκ ἤθελεν ἡμῖν
ἀφεῖναι ὁ πατὴρ τὴν κληρονομίαν ταύτην, ἀλλ' ὠργίζετο πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐχαλέπαινεν,
ὡς ἀπηλλοτριωμένους. μεσίτης τοίνυν ἐγένετο ἡμῶν, καὶ αὐτοῦ, καὶ ἔπεισεν αὐτόν. καὶ
ὅρα πῶς μεσίτης ἐγένετο. λόγους ἀπήγαγε, καὶ ἤγαγε, τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῖν διαπορ-
θμεύων, καὶ τὸν θάνατον προσλαβών. προσηκρουκότες ἦμεν, ἀποθανεῖν ὠφείλομεν. ἀ-
πέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς ἀξίους τῆς διαθήκης. ταύτην ἐστὶ βεβαίαν ἡ διαθήκη,
ἢ οὐκείς ἀναξίους λοιπὸν γέγονε. παρὰ μὲν οὖν τὴν ἀρχὴν, ὅτε ὡς πατὴρ εἰς υἱοὺς διέθετο.
ἐπειδὴ δὲ ἀνάξιοι γεγόναμεν, οὐκέτι διαθήκης, ἀλλὰ τιμωρίας ἔδει. τί οὖν μέγα φρονεῖς
φησὶν ἐπὶ τῷ νόμῳ; εἰς τοσαύτην γὰρ ἡμᾶς κατέφησεν ἁμαρτίαν, ὡς μὴ ἂν σωθῆναι ποτέ.
εἰ μὴ ὁ δεσπότης ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν, οὐκ ἂν ἴσχυσεν ὁ νόμος, ὅτι γὰρ ἀθενής. οὐ-
κέτι δὲ αὐτὸ ἀπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας βεβαιοῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ
συμβεβηκότων.

συμβεβηκότων, ὁ μάλιστα αὐτοὺς ἐπηγάγετο. οὐδεὶς ἰῶ ὁ τετελευτηκὼς ἐκεῖ. πῶς οὖν ἐκείνη βεβαία; διὰ τὸ αὐτὸ τρόπου φησί. πῶς; καὶ γὰρ ἐκεῖ αἷμα, ὥσπερ ἐνταῦθα αἷμα. εἰ δὲ μὴ τὸ τοῦ χριστοῦ αἷμα, μὴ θαυμάσῃς, τύπος γὰρ ἰῶ. ὅθεν φησὶν, οὐδὲ ἡ πρώτη χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. βεβαία γέγονεν, ἐνυρώθη. ὅθεν διαθήκην φησὶν εἶναι τῆς διαθήκης τὸ σύμβολον εἶναι, καὶ τῆς τελευτῆς. τίνος γὰρ ἕνεκεν εἰώθεμεν τὸ βιβλίον ῥαντίζεται
» τῆς διαθήκης; φησὶ γάρ. Λαληθείσης πάσης τῆς ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ μωϋσέως
» παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων μετὰ ὕδατος, καὶ ἐρίου κοκκίνου, καὶ ὑσσώ-
» που, αὐτό τε τὸ βιβλίον, καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐῤῥάντιζε λέγων. ἵδε τὸ αἷμα τῆς διαθήκης,
» ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός. Τίνος οὖν ἕνεκεν εἰώθεμεν τὸ βιβλίον ῥαντίζεται τῆς διαθήκης, καὶ ὁ λαός; ἢ τοῦ ἁίματος αὖωθεν σχηματιζομένου, διατὶ τῷ ὑσσώπῳ τοιοῦτόν ἐστι, καὶ κραστικόν. τί δὲ τὸ ὕδωρ; δείκνυσι καὶ τοῦτο διὰ ὕδατος καθαίρειν. τί δὲ τὸ ἔριον; καὶ τοῦτο, ὥστε κατέχεσθαι τὸ αἷμα, δείκνυσιν ἐνταῦθα αὖτο, καὶ αἷμα, καὶ ὕδωρ.
» τὸ γὰρ βάπτισμα αὐτό, τὸ πάθος ἐφ'. Καὶ τὴν σκηνὴν δὲ, καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς
» λειτουργίας, τῷ αἵματι ὁμοίως ἐῤῥάντισε, καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κα-
» τὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας, οὐ γίνεται ἄφεσις. Διατὶ τὸ σχεδὸν, διατὶ αὐτὸ ἐπόλασεν. ἐπειδὴ ἐκεῖνα οὐκ ἦν καθαρισμὸς τέλειος, οὐδὲ ἄφεσις τελεία, ἀλλὰ ἡμιτελὴς, καὶ ἐν ἐλαχίστῳ μέρει. ἐνταῦθα δὲ ἔδειξε τὸ αἷμα φησὶ τῆς καινῆς διαθήκης τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. ποῦ τοίνυν τὸ βιβλίον ἐκάθαρε τὰς διανοίας αὐτῶν; αὐτοὶ ἄρα ἦσαν βιβλία τῆς καινῆς διαθήκης. ποῦ δὲ τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας; αὐτοὶ εἰσί. ποῦ δὲ ἡ σκηνή; αὐτοὶ εἰσὶ πάλιν. ἐνοικήσω γὰρ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω φησίν. ἀλλ' οὐκ εἰμὶ κοκκίνῳ, καὶ ὑσσώπῳ ἐῤῥαντίζοντο. τί δήποτε; οὐ γὰρ σωματικὸς ὁ καθαρισμὸς ἰῶ, ἀλλὰ πνευματικὸς, καὶ τὸ αἷμα πνευματικὸν, πῶς; οὐκ ἀπὸ σώματος ἐῤῥεῖ διὰ λόγων, ἀλλὰ σώματος ἀπὸ πνεύματος κατασκευασθέντος. τούτῳ ἡμᾶς, οὐ μωσῆς, ἀλλ' ὁ χς ἐῤῥάντισε τῷ αἵματι διὰ τοῦ λόγου τοῦ λεχθέντος. ἵδε τὸ αἷμα τῆς καινῆς διαθήκης εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. οὗτος ὁ λόγος ἀντὶ ὑσσώπου τῷ αἵματι ἐμβαφεὶς, πάντας περιῤῥαίνει. καὶ ἐκεῖ μὲν τὸ σῶμα ἔξωθεν ἐκαθαίρετο, σωματικὸς γὰρ ὁ καθαρισμὸς ἰῶ. ἐνταῦθα δὲ ἐπειδὴ πνευματικός ἐστιν ὁ καθαρισμὸς, εἰς ψυχὴν εἰσέρχεται ὁ καθαρισμὸς, οὐχ ἁπλῶς περιῤῥαινόμενος, ἀλλὰ πηγάζων ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς. ἴσασιν οἱ μεμυημένοι τὰ λεγόμενα, καὶ ἐπ' ἐκείνων μὲν, αὐτὴν τὴν ἐπιφάνειαν ἐῤῥαίνε, καὶ πάλιν ἀστενίζετο ὁ ῥαντιζόμενος. οὐ γὰρ δὴ ἠμαγμένος ἀεὶ περιῆει. ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ ἀναμίγνυται τὸ αἷμα, ῥωμαλέαν αὐτὴν ποιοῦν, καὶ ἀγλαὸν, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἀμήχανον καὶ ἄλλος ἄγον. δείκνυσι δὴ λοιπὸν τὸν θάνατον, οὐ μόνον βεβαιώσεως, ἀλλὰ καὶ καθαρμοῦ αἴτιον. ἐπειδὴ γὰρ ἡ τελευτὴ μικρὸν πρᾶγμα ἐδόκει εἶναι, καὶ μάλιστα ἡ διὰ σταυροῦ, λέγει ὅτι ἐκάθαρε, καὶ ζημίαν καθαίρουσιν, καὶ ἐπὶ μείζοσι. διαθήκη αἱ θυσίαι προὐλαβον. διὰ τὸ αἷμα ἔδει, διὰ ἔδει ἀμνοί. ἅπαντα διὰ ἔδει ἐγένετο. Τὰ μὲν
» ὑποδείγματα φησὶ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαίρεσθαι. αὐτὰ δὲ τὰ

ἐπουράνια

ὃ) Οὐρανίας κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. Καὶ πῶς ἔστιν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς; τίνας δὲ καλεῖ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς νεώ; ἆρα τὸν οὐρανόν; ἀλλὰ τοὺς ἀγγέλους; οὐδὲν τούτων, ἀλλὰ τὰ ἡμέτερα. ἆρα ἐν τοῖς οὐρανοῖς τὰ ἡμέτερα, καὶ οὐρανίας τὰ ἡμέτερα, κἂν ἐν τῇ γῇ ἐπιτελῆται. ἐπεὶ καὶ ἄγγελοι ἐν τῇ γῇ εἰσὶν, ἀλλ' οὐρανίοι λέγονται. καὶ τὰ χερουβὶμ ἐπὶ τῆς γῆς ἐφαίνη, ἀλλ' οὐρανία ἐστί. καὶ τί λέγω ἐφαίνη; ἐπὶ τῆς γῆς μὴν οὖσι διάγει, ὥσπερ οὖν ἐν τῷ παραδείσῳ. ἀλλ' οὐδὲ οὕτω. οὐρανία γάρ ἐστι, καὶ ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐστὶν ἐν οὐρανοῖς, καίτοι ἐν ταῖς θυαῖς πολιτευόμεθα. αἱ τοίνυν τὰ οὐρανία. τουτέστι τὴν φιλοσοφίαν τὴν παρ' ἡμῖν. τοὺς ἐκεῖ κεκλημένους κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας, τὸ κρεῖττον ἀεὶ καλὰ γέγονασι, καὶ ὑπόδειγμα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὐκοῦν τὰ ὑποδείγματα πονηρὰ ἴσως, ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνα αὖ εἴη πονηρὰ ὧν ἐστι τὰ ὑποδείγματα.

Η' Ἀπόν.

Ε Τί τοίνυν οὐρανίοι ἡμεῖς, καὶ τοιαύτης οὐσίας ἐτύχομεν, φείξωμεν. μηκέτι μένωμεν ἐν τῇ γῇ. ἕξεσι γὰρ μὴ εἶναι ἐν τῇ γῇ, καὶ νεὼν τὸν βουλόμενον. τὸ γὰρ εἶναι ἐν τῇ γῇ, καὶ μὴ εἶναι, τρόπῳ, καὶ προαιρέσει γίνεται. οἷόν τι λέγω, ὁ θεὸς λέγεται εἶναι ἐν τῷ οὐρανῷ. διατί; οὐ τόπῳ ἀποκλειόμενος, μὴ γένοιτο, οὐδὲ τὴν γῆν ἔρημον τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἀφείς, ἀλλὰ τῇ ἕξει, καὶ τῇ οἰκειώσει τῇ πρὸς τοὺς ἀγγέλους. οὐ τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἐγγὺς ὦμεν τοῦ θεοῦ, ἐν οὐρανῷ ἐσμέν. τί γαρμοσύνης μέλει τοῦ οὐρανοῦ, ὅταν ὁρῶ τὸν δεσπότην τοῦ οὐρανοῦ; ὅταν αὐτὸς οὐρανὸς γένωμαι; ἐλευσόμεθα γαρ φησιν ἐγὼ, καὶ ὁ πατήρμου, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσωμεν. ποιήσωμεν οὖν ἡμῶν τὴν ψυχὴν, οὐρανόν. φαυλρός ἐστιν ὁ οὐρανὸς τῇ φύσει. οὐδὲ γὰρ ἐν χειμῶνι μέλασ γίνεται. οὐ γὰρ αὐτὸς μεταβάλλει τὴν ὄψιν, ἀλλ' αἱ νεφέλαι συνδραμοῦσαι καλύπτουσιν αὐτόν. ὁ οὐρανὸς ἥλιον ἔχει, ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἥλιον δικαιοσύνης. εἶπον ἔξεσι γενέσθαι, ὡς οὐρανόν, καὶ ὁρῶ, ὅτι καὶ βελτίονα γενέσθαι τοῦ οὐρανοῦ ἔξεσι, πῶς; ὅταν τὸν δεσπότην τοῦ ἡλίου ἔχωμεν. ὁ οὐρανὸς, πάντοθεν ἐστὶ καθαρὸς, καὶ ἀκηλίδωτος, οὐκ ἐν χειμῶνι, οὐκ ἐν νυκτὶ μεταβάλλεται. μὴ τοίνυν, μὴ δὲ ἡμεῖς, μὴ ἐν θλίψεσι, μὴ ἐν ταῖς μεθοδείαις τοῦ διαβόλου τοῦτο πάσχωμεν, ἀλλὰ μένωμεν ἀκηλίδωτοι, καὶ καθαροί. ὁ οὐρανός ἐστιν ὑψηλὸς, καὶ πολὺ τῆς γῆς ἀπέχων. τοῦτο καὶ ἡμεῖς ποιήσωμεν, ἀποστήσωμεν ἑαυτοὺς τῆς γῆς, καὶ πρὸς τὸ ὕψος ἀρθῶμεν ἐκεῖνο, καὶ πολὺ τῆς γῆς ἑαυτοὺς ἀποστήσωμεν. ὁ οὐρανὸς ἀνώτερος ἐστὶ, καὶ ὑετῶν, καὶ χειμώνων, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἀλίσκεται. τοῦτο καὶ ἡμεῖς δυνησόμεθα, ἐὰν θέλωμεν. ἀλλ' οὗτος δοκεῖ μὲν, οὐ μέντοι πάσχει αὐτός. μὴ τοίνυν μὴ δὲ ἡμεῖς κἂν δοκῶμεν πάσχειν, πάσχωμεν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ χειμῶνι οἱ μὲν πολλοὶ τὸ κάλλος αὐτοῦ οὐκ ἴσασιν, ἀλλὰ νομίζουσιν αὐτὸν τρέπεσθαι. οἱ δὲ φιλοσοφοῦντες ἴσασιν, ὅτι οὐδὲν ἔπαθεν, οὕτω καὶ περὶ ἡμῶν ἐν ταῖς θλίψεσιν. οἱ μὲν πολλοὶ νομίζουσιν ἡμᾶς συμμεταβεβλῆσθαι, καὶ αὐτῆς ἡμῶν ἥψατο τῆς καρδίας τὴν θλῖψιν. οἱ δὲ φιλόσοφοι ἴσασιν, ὅτι οὐχ ἥψατο ἡμῶν. γενώμεθα τοίνυν οὐρανὸς, ἀνέλθωμεν εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο, καὶ οὕτως ὀψόμεθα τοὺς ἀνθρώπους μυρμήκων οὐδὲν διαφέροντας, οὐ τοὺς πένητας λέγω μόνον, οὐδὲ τοὺς πλουσίους, ἀλλὰ κἂν φρατριάρχης ᾖ, κἂν βασιλεὺς, οὐκ ὀψόμεθα τὸν βασιλέα, οὐδὲ τὸν ἰδιώτην. οὐκ εἰσόμεθα τί μὲν χρυσὸς, τί δὲ ἄργυρος, τί δὲ ἱμάτιον σηρικὸν, ἢ πορφυροῦν. πάντα ὥσπερ μύσα ὀψόμεθα, ἐὰν ἐν ἐκείνῳ τῷ ὕψει καθίσωμεν. οὐδεὶς δόρυβος ἐκεῖ

βος ἐκεῖ

βος ἐκεῖ, οὐδὲ ταραχὴ, οὐδὲ καταιγίς. καὶ πῶς ἐνί φησιν εἰς ἐκεῖνο ἀρθῆναι τὸ ὕψος τῆς γῆς περιπατοῦντας; λόγῳ μὲν οὐ λέγω, ἐγὼ δέσοι δείκνυμι διὰ τῶν ἔργων τοὺς εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο φθάσαντας. τίνασι δὴ τούτους; τοὺς πρὸ παύλου λέγω. οἵτινες ἐν τῇ γῇ ὄντες, ἐν τῷ οὐρανῷ διέτριβον. καὶ τί λέγω ἐν τῷ οὐρανῷ; ὑψηλότεροι ἦσαν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοῦ ἀλλου οὐρανοῦ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνῆλθον τὸν θεόν. τίς γὰρ ἡμᾶς χωρίσει φησὶν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ; θλῖψις, ἢ στενοχωρία, ἢ λιμὸς, ἢ διωγμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; καὶ πάλιν, μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. ὁρᾷς ὅτι οὐδὲ ἑώρα τὰ ἐνταῦθα; ἵνα δέσοι δείξω, ὅτι τῶν οὐρανῶν ἀνώτερος ἦν, ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος. πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ. ὁρᾷς πῶς πάντα παρεσβραμὼν ὁ λογισμὸς, ἀνώτερον αὐτὸν ἐποίησεν; οὐ ταύτης μόνον τῆς κτίσεως, οὐ τούτων τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ καὶ εἴ τινες ἕτεροι ἦσαν; εἶδες ὕψος διανοίας; εἶδες ὁ σκηνοποιὸς οἷος ἐγένετο ἐπειδὴ ἠθέλησεν; ὁ ἐπ' ἀμφοτέρα τὸν ἅπαντα βίον διαγαγών; οὐδέν γάρ ἐστι κώλυμα, οὐκ ὄντι πάντας ὑπερβαλέσθαι, εἴγε βουλοίμεθα. εἰ γὰρ τέχναις οὕτω κατορθοῦμεν ὑπερβαινούσας τοὺς πολλοὺς, πολλῷ μᾶλλον ὁ μὴ τοσούτου δεῖται πόνου. τί γὰρ εὐπετέστερον τοῦ διὰ χοίνου τεταμένης βαδίζειν καθάπερ ἐπὶ ἰσοπέδου, καὶ ἄνω περιπατοῦντα ὑποδύεσθαι, καὶ ἀποδύεσθαι, καθάπερ ἐπὶ κλίνης καθήμενον; οὐχ οὕτω φέλικὲν ἡμῖν εἶναι τὸ πρᾶγμα δοκεῖ, ὡς μὴ δὲ θέλειν θεάσασθαι, ἀλλὰ δεδοικέναι, καὶ τρέμειν, καὶ πρὸς τὴν ὄψιν αὐτήν; τί δὲ εὐπετέστερον τοῦ κονᾶν ἐπὶ τοῦ προσώπου λαβεῖν; εἶτα ἐπιθέντος ἄνω τοῦ δίου, μυρία ποιεῖν, καὶ τέρπειν τοὺς θεατάς. τί δὲ χαλεπώτερον τοῦ σφαιρίζειν ἐν ξίφεσι; τί δὲ βαρύτερον εὐπετέστερον τοῦ τὸ βάθος τοῦ πελάγους διερευνᾶσθαι; καὶ μυρίας ἑτέρας ἄν τις ἔχοι τέχνας εὐπετεῖς. ἀλλὰ πάντων τούτων δυσκολωτέρα ἡ ἀρετὴ ἐστὶν ἐὰν θέλωμεν, καὶ τὸ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλῦσαι. θελῆσαι γὰρ δεῖ μόνον ἐνταῦθα, καὶ πάντα ἕψεται. οὐκοῦν γὰρ εὐπετεῖν, οὐ δύναμαι, οὐδὲ κατηγορῆσαι τοῦ δημιουργοῦ. εἰ γὰρ ἀδυνάτους ἡμᾶς ἐποίησεν, εἶτα ἐπιτάττει, κατηγορία αὐτοῦ ἦν. πῶς οὖν φησι πολλοὶ οὐ δύνανται; πῶς οὖν πολλοὶ, οὐ θέλουσιν; εἰ γὰρ θέλουσι, πάντες δυνήσονται. διὰ τοῦτο καὶ παῦλος φησὶ, θέλω πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν. ἐπειδὴ ἤδει ὅτι πάντες ἠδύναντο εἶναι, ὡς καὶ αὐτός. οὐδὲ γὰρ αὖ εἴγε ἀδύνατον ἦν, ἔδει εἶπε. θέλεις γενέσθαι; τῆς ἀρχῆς ἐπιλαβοῦ μόνον. εἰ δὲ δύνῃ, ἐν ταῖς τέχναις ἁπάσαις, ὅταν θέλωμεν ἐν αὐταῖς γενέσθαι, ἀρκούμεθα τῷ θέλειν, ἢ καὶ ἀποτόμεθα τῶν πραγμάτων; οἷόν τι λέγω, βούλεταί τις γενέσθαι κυβερνήτης, οὐ λέγει θέλω, καὶ τούτῳ ἀρκεῖται, ἀλλὰ καὶ τοῦ πράγματος ἅπτεται. θέλει γενέσθαι ἔμπορος, οὐ λέγει θέλω μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ πράγματος ἅπτεται. ἀποδημῆσαι πάλιν θέλει, καὶ οὐ λέγει θέλω, ἀλλὰ καὶ τῶν πραγμάτων ἅπτεται. εἶτα ἐν πᾶσιν οὐκ ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔργον προσθεῖναι δεῖ. εἰς δὲ τὸν οὐρανὸν βουλόμενος ἀνελθεῖν, λέγεις θέλω μόνον; πῶς οὖν φησὶ ἔλεγες, ὅτι τὸ θέλειν ἀρκεῖ; τὸ θέλειν μὴ τῶν ἔργων, τὸ ἀντιλαμβανόμενον τοῦ πράγματος τῷ πονέσαντι. ἔχομεν γὰρ συνεργοῦντα καὶ συμπράττοντα τὸν θεὸν, μόνον ἐλώμεθα, μόνον ὡς ἔργῳ προσενεχθῶμεν τῷ πράγματι; μόνον μεμνήσωμεν,

μόνον μεμιμνήσωμεν, μόνον εἰς νοῦν βαλώμεθα, καὶ πάντα ἔσται. αὖ δὲ καθεύδωμεν, καὶ ῥέγχοντες προσδοκῶμεν εἰσιέναι εἰς τὸν οὐρανόν, πότε ἀπωσόμεθα τὴν κληρονομίαν τῶν οὐρανῶν καταχεῖν; βουληθῶμεν οὖν παρακαλῶ, βουληθῶμεν. τί πάντα πρὸς τὸν παρόντα βίον ἐμπορευόμεθα, ὃν αὖθις ἀπολείψομεν; ἐλώμεθα τοίνυν τὴν ἀρετὴν τὴν εἰς τὸν πάντα αἰῶνα ἡμῖν διαρκέσουσαν. ἐν ᾧ ἐσόμεθα ἀπωλεκῶς, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπολαύσομεν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, ιζ'.

» Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χς ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρα
» νὸν νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ
» ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλ-
» λοτρίῳ. ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νυνὶ δὲ ἅπαξ ἐπὶ συν-
» τελείᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται.

Μέγα ἐφρόνουν οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ τῷ ναῷ, καὶ τῇ σκιᾷ. διὸ ἔλεγον, ναὸς κυρίου, ναὸς κυρίου. οὔτε γὰρ ἀλλαχοῦ γῆς κατεσκευάσθη τοιοῦτος ναὸς, οὐ πολυτελείας ἕνεκεν, οὐ κάλλους, οὐχ ἑτέρου τινός. ὁ γὰρ διαταξάμενος θεὸς ἐκέλευσεν αὐτὸν μετὰ φιλοτιμίας γενέσθαι πολλῆς. ἐπειδὴ καὶ κεῖνοι τοῖς σωματικοῖς ἐφείλκυντο, καὶ ἔπεισαν. πλίνθους γὰρ εἶχε χρυσᾶς ἐν τοῖς τοίχοις. καὶ ἕξεσι τῷ βουλομένῳ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν βασιλειῶν, καὶ ἐν τῷ ἐξεκιήλ, ὅθεν καταμαθεῖν, καὶ ὅσα χρυσοῦ τάλαντα ἀνηλώθη τότε. ἡ δὲ δευτέρα, λαμπροτέρα γέγονεν οἰκοδομία, καὶ κάλλους ἕνεκεν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. καὶ οὐ τούτῳ μόνον σεμνὸς ἦν, ἀλλὰ καὶ τῷ εἶναι ἴσος. ἀπὸ γὰρ τῶν περάτων τῆς γῆς ἐκεῖ ἤρχοντο, εἴτε ἀπὸ βαβυλῶνος, εἴτε ἀπὸ αἰθιοπίας. καὶ ἔθνη δηλῶν ὁ λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσιν ἔλεγεν. ἦσαν ἐκεῖ κατοικοῦντες πάρθοι, καὶ μῆδοι, καὶ ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν μεσοποταμίαν, ἰουδαίαν τε, καὶ καππαδοκίαν, πόντον, καὶ τὴν ἀσίαν, φρυγίαν τε, καὶ τὴν παμφυλίαν, αἰγυπτον, καὶ τὰ μέρη τῆς λιβύης τῆς κατὰ κυρήνην. οἱ οὖν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ὄντες, ἐκεῖ συνῆσαν, καὶ πολὺ τὸ ὄνομα τοῦ ναοῦ ἦν. τί οὖν ὁ παῦλος ποιεῖ; ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν θυσιῶν, οὕτως καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, ὡς ἐκεῖ τὸν θάνατον ἀντέθηκε τοῦ χριστοῦ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸν οὐρανὸν ὅλον ἀνέθηκε τῷ ναῷ. καὶ οὐ τοῦτο μόνον τὸ διάφορον ἐδείξεν, ἀλλὰ καὶ τὸ προτεῖναι τὸν ἱερέα ἐγγύτερον γενόμενον τοῦ θεοῦ. ἐμφανισθῆναι γάρφησι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ, ὥστε οὐ τῷ οὐρανῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ εἰσόδῳ, τὸ πρᾶγμα σεμνὸν ἐποίησεν. οὐ γὰρ ἁπλῶς ὥσπερ ἐν ζῴοις θυσία συμβόλων, ἀλλ' αὐτὸν ὁρᾷς τὸν θεὸν ἐκεῖ. ὁρᾷς ὅτι συγκαταβάσεως ἕνεκεν πανταχοῦ τὰ ταπεινὰ εἴρηται; τί δὴ θαυμάζεις λοιπὸν εἰ ἐν τοῖς χάνει, ὅπου γε αὐτὸν ἔφησιν, ὡς ἀρχιερέα; οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεύς. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθε φησὶν ὁ Χς ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν. ἆρα ἐκεῖνα ἐστὶν ἀληθινά, ζῶντα δὲ τί ποιεῖ; μὴ γὰρ ὁ ναὸς οὕτω κατεσκευάσθαι, ὡς περ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ. τί λέγεις; ἐὰν μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὸν οὐρανὸν οὐκ ἐμφανίζεται ὁ πανταχοῦ παρὼν, καὶ τὰ πάντα πληρῶν; ὁρᾷς ὅτι τῆς σαρκὸς ὄντι ζῶντα πάντα; ἐμφανισθῆναι φησὶ τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. τί ὄντι ὑπὲρ ἡμῶν, μὴ θυσίας ἀνῃλθε φησί;

θυσαμένης

λωαμένης ἐξιλεώσασθαι τὸν πατέρα. τί γὰρ εἰ τέμοι, οὐχὶ ἰῶ ἐχθρός; οἱ ἄγγελοι ἐχθροὶ ἦσαν, οὐχὶ νῦν ἐχθρός. ὅτι γὰρ οἱ ἄγγελοι ἐχθροὶ ἦσαν ἄκουσον τί φησίν. εἰρίωσοπίησε τὰ ὄρη τῆς γῆς, καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὥστε καὶ οὗτος εἰσῆλθεν εἰς τὸν οὐρανὸν νῦν, ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θυ ὑπὲρ ἡμῶν. νῦν ἐμφανίζεται, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν. οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτόν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια τ ἁγίων κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ. ὁρᾷς πόσαι αἱ διαφοραί; τὸ πολλάκις, τὸ ἅπαξ. τὸ ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ τὸ ἐν ἰδίῳ, πολὺ τὸ μέσον. οὐχὶ οὕτω, μὴ ἱερεῖον, μὴ ἱερεύς, μὴ θυσία. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἰῶ, μὴ πολλαχοῦ ἔδει θυσίας προσενεγκεῖν, πολλάκις ἔδει σταυρωθῆναι. ἐπεὶ ἔδει οὖν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐνταῦθα, μὴ παρεκάλυψε, νῦν δὲ ἅπαξ τῇ συντελείᾳ τ αἰώνων. διατὶ τῇ συντελείᾳ τ αἰώνων. μὴ τὰ πολλὰ ἁμαρτήματα. εἰ μὲ οὖν παρὰ τ ἀρχὴν ἐγένοντο, εἶτα οὐ δεῖς ἐπίσθυσεν οὐκέδει δὲ δεύτερος ἀποθανεῖν, ἀνόνητα ἰῶ ἅπαντα. ἐπεὶ δὲ ὕστερον πολλὰ ἦν τὰ ἁμαρτήματα, εἰκότως τότε ἐφάνη, ὁ μὴ ἀλλαχοῦ λέγει, ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσθυσεν ἡ χάρις. νῦν δὲ ἅπαξ τῇ συντελείᾳ τ αἰώνων εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας διὰ τ θυσίας αὐτ τοῦ πεφανέρωται. Καὶ καθόσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις. Εἶτα λέγει, μὴ διατὶ ἅπαξ ἀπέθανεν, ὅτι ἑνὸς θανάτου ἀντίλυτρον ἐγένετο, ἀπέκειτο φησὶ τοῖς ἀνοῖς ἀποθανεῖν. ἐκεῖνος οὖν τὸ ἅπαξ, ἀπέθανεν ὑπὲρ ἁμῶν παντ. τί οὖν οὐκέτι ἀποθνήσκομεν τὸν θάνατον ἐκεῖνον; ἀποθνήσκομεν μὲν, ἀλλ' οὐ μένομεν ἐν αὐτῷ, ὅπερ οὐδὲ ἀποθανεῖν ἔδει. θανάτου γὰρ τυραννὶς, καὶ θάνατος ὄντως ἐκεῖνος ἐστὶν, ὅταν μηκέτι συγχωρηθῇ ὁ ἀποθανὼν εἰς ζωὴν ἐπανελθεῖν. ὅταν δὲ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ζήσῃ, καὶ ζωὴ βελτίονα, οὐ θανάτου τοῦτο ἐστὶν, ἀλλὰ κοίμησις. ἐπεὶ οὖν ἔμελλε πάντας κατέχειν ὁ θάνατος, διατοῦτο ἀπέθανεν, ἵνα ἡμᾶς ἀπαλλάξῃ. Οὕτω καὶ ὁ χς ἅπαξ προσενεχθείς. Ὑπὸ τίνος προσενεχθείς; ὑφ' ἑαυτοῦ δηλονότι. ἐν τούτῳ θα οὐδὲ ἱερέα αὐτὸν φησι μόνον, ἀλλὰ καὶ θύμα, καὶ ἱερεῖον διὰ τοῦτο προσενεχθείς. Εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας. Διατὶ πολλῶν, καὶ μὴ πάντων; ἐπεὶ δὴ μὴ πάντες ἐπίστευσαν, ὑπὲρ ἁπάντων μὲν ἀπέθανε. τοῦτέστι τὸ αὐτοῦ μέρος. ἀντίτυπος ἰῶ ὁ θάνατος ἐκεῖνος τῆς πάντων ἀπωλείας, οὐ πάντων δὲ τὰς ἁμαρτίας ἀνῄρεγκε, διὰ τὸ μὴ θελῆσαι αὐτοὺς. τί δέ ὅτιν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας; ὥσπερ τῇ τῆς προσφορᾶς ἀναφέρομεν τὰ ἁμαρτήματα, καὶ λέγομεν. εἴτε ἑκόντες, εἴτε ἄκοντες ἡμάρτομεν συγχώρησον, τοῦτέστιν μεμνήμεθα αὐτῶν πρῶτον, καὶ τότε τιὺ συγχώρησιν αὐτοῦμεν, αὐτὸ δὴ καὶ ἐνταῦθα γέγονε. πού τοῦτο ποιήκενο χς; ἀκουσον αὐτοῦ λέγοντος, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἁγιάζω ἐμαυτὸν, ἰδοὺ ἀνῄρεγκε τὰ ἁμαρτήματα. ἦρεν αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀνῄρεγκε τῷ πατρί. οὐχ ἵνα τι θείσῃ κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἵνα αὐτὰ ἀφῇ. Ἐκδυτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται φησὶ τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν. Τί ὅτι χωρὶς ἁμαρτίας; οἷον οὐχ ἁμαρτάνει. οὐδὲ γὰρ ὀφειλῶν ἀποθανεῖν ἀπέθανεν, οὐδὲ δι' ἁμαρτίας, ἀλλὰ πῶς ὀφθήσεται; κολάζων φησίν. ἀλλ' οὐκεῖπε τοῦτο, ἀλλὰ τὸ φοβερὸν, χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν, ὡς μηκέτι λοιπὸν δεηθῆναι θυσίας, ὥστε σῶσαι αὐτούς. ἀλλ' ἀπὸ ἔργων τοῦτο ποιεῖν. Σκιὰν γὰρ ἔχων φησὶν ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκαὐτὴν τιὺ εἰκόνα τῶν πραγμάτων. Τοῦτέστιν οὐκαὐτιὺ τὴν ἀλήθειαν. ἕως μὲν γὰρ αὐ ὡς ἂν

μαφῇ

γραφῇ περιάγηται τὰ χρώματα, σκιά τίς ἐστιν. ὅταν δὲ τὸ αὐθος ἐπαλείψηται, καὶ ἐπιχρίσῃ τὰ χρώματα, τότε εἰκὼν γίνεται. τοιοῦτόν τι καὶ ὁ νόμος ἦν. σκιαὶ γάρ φησιν ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων. τουτέστι τῆς θυσίας, τῆς
» ἀφέσεως. Ταῖς αὐταῖς θυσίαις προσφέρουσιν, εἰς τὸ διηνεκές, οὐδέποτε δύνανται
» τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι, διὰ τὸ μὴ δὲ μίαν
» συνείδησιν ἔχειν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους, ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνά
» μνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρ
» τίας. διὸ εἰσερχόμενος, εἰς τὸν κόσμον λέγει. θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας. σῶμα
» δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας, οὐκ εὐδόκησας. τότε εἶπον ἰδοὺ ἥκω.
» ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπταί περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου. Ἀνωτέρω λέ
γων ὅτι θυσίαν, καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας, οὐκ ἠθέλησας, οὐ
δὲ εὐδόκησας αἵτινες κατὰ νόμον προσφέρονται, τότε εἴρηκεν ἰδοὺ ἥκω. τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ
» θέλημά σου. Ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ. Ὁρᾷς πάλιν τὴν περιου-
σίαν; μία μὲν αὕτη ἡ θυσία, ἐκεῖναι δὲ πολλαί. διὰ γὰρ τοῦτο οὐκ ἠχθραίνοντο, ὅτι δὴ πολλαί. τί
γὰρ ἔδει πολλῶν εἰπεῖν, τῆς μιᾶς ἀρκούσης; ὥστε αἱ πολλαὶ, καὶ τὸ ἀεὶ προσφέρεσθαι, τὸ
μηδέποτε αὐτὰς καθαίρεσθαι δεικνύουσιν. ὥσπερ γὰρ φάρμακον, ὅταν ᾖ ἰσχυρὸν, καὶ ὑγείασε
ποιητικὸν, καὶ δυνατὸν πᾶσαν ἀπαλλάξαι τὴν νόσον, ἅπαξ ἐπιτεθὲν τὸ πᾶν ποιεῖ. ὥσπερ
οὖν ἐὰν ἅπαξ ἐπιτεθὲν τὸ πᾶν ἐργάσηται, δείκνυσιν αὐτὸ τοῦτο τὸ ἰσχυρὸν τὸ μηκέτι ἐπιτίθεσθαι, μὴ
ὅτι αὐτὸ ἔστιν ἔργον τὸ μηκέτι ἐπιτίθεσθαι. ἐὰν δὲ ἀεὶ ἐπιτίθηται δῆλον ὅτι τὸ μηδὲν ἰσ-
χυκέναι ὅτι σημεῖον. φαρμάκου γὰρ ἀρετὴ τὸ ἅπαξ ἐπιτεθέναι, καὶ μὴ πολλάκις, οὕτω δὴ
καὶ ἐνταῦθα. τί δήποτε ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἀεὶ ἐδοξατενόντο; εἰ γὰρ πάντων ἦσαν ἀ-
παλλαγμένοι τῶν ἁμαρτημάτων, οὐκ ἂν καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσεφέροντο αἱ θυσίαι. καὶ
γὰρ ἦσαν ὡρισμέναι, ὥστε ἀεὶ προσφέρεσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ πάντες, καὶ ἐν ἑωθινῇ, καὶ ἐν ἡ-
μέρᾳ, ὥστε κατηγορία ἁμαρτημάτων οὐ λύσις ἁμαρτημάτων ἦν τὸ γινόμενον, κατηγορίαι
ἀδυνείαι, οὐκ ἰχνος ἐπίδειξις. ἐπειδὴ γὰρ ἡ πρώτη οὐδὲν ἴσχυσε, καὶ ἑτέρα προσεφέρετο.
καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν αὕτη ἤνυεν, ἑτέρα πάλιν, ὥστε ἔλεγχος ἁμαρτημάτων ἐστί. τὸ μὲν οὖν
προσφέρεσθαι, ἔλεγχος ἁμαρτημάτων. τὸ δὲ ἀεὶ, ἔλεγχος ἀδυνείας. ὧδε δὲ χῶ, τοὐναντίον.
ἅπαξ προσηνέχθη, τὰ ἀντίτυπα ἄρα τύπον ἔχει μόνον οὐχὶ τὴν ἰσχύν. ὥσπερ ὧδε τῶν εἰ-
κόνων τύπον ἔχει τὸ ἀνθρώπου ἡ εἰκών, οὐχὶ τὴν ἰσχύν. ὥστε τὸ ἀληθὲς, καὶ ὁ τύπος κοινω
νοῦσιν ἀλλήλοις. ὁ μὲν τύπος, ἴσος. ἡ δὲ ἰσχὺς οὐκέτι. οὕτω δὴ καὶ ὧδε τὸ οὐρανοῦ, μὴ ὧδε
τῆς σκιᾶς. ὁ μὲν γὰρ τύπος ἴσος ἦν. ἅγια γὰρ ἦν, ἡ δὲ δύναμις, καὶ τὰ ἅγια, οὐ τὰ αὐτά.
τί ἐστιν εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται; τί ἐστιν ἀθέτησις; συν-
τέτμηται καταφρόνησις, οὐκέτι παρρησίαν ἔχει. ἠθετήθη γὰρ ἡ ἁμαρτία, ὀφείλουσα μὲν ἀπο-
λαβεῖν κόλασιν, οὐκ ἀπολαβοῦσα δέ. τουτέστι βίαν ἔπαθεν, ὅτε προσεδύκησε πάντας ἀνε
λεῖν, τότε ἀνῃρέθη. διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. τουτέστιν ἐφανερώθη τῷ θεῷ
καὶ προσῆλθε. μὴ γὰρ ἐπειδὴ ὁ ἱερεὺς πολλάκις ἔθυε ποιεῖ τοῦτο τὸ ἐνιαυτὸν, ὥστε εἰκὴ λοιπὸν
γίνεται ἔθυε εἰ καὶ γίνεται. τί γὰρ ἔδει φαρμάκων οὐκόντων πραγμάτων; διὰ ταῦτα προσέ-
ταξε φησὶ ἀεὶ προσφέρεσθαι, διὰ τὸ ἀσθενές, καὶ ὥστε ἀνάμνησιν ἁμαρτιῶν γίνεσθαι. τί οὖν

ἡμεῖς καθιεράσθην, οὐ προσφέρομεν, προσφέρομεν μὲν, ἀλλὰ ἀνάμνησιν ποιούμεθα τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ μία ὅτι ἐστὶν αὕτη, οὐ πολλαί. πῶς μία ἐστὶν οὐ πολλαί; ὅτι ἅπαξ προσηνέχθη, ἐκείνη εἰσηνέχθη, εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. ὅθεν ἐκείνης τύπος ἐστὶ, καὶ αὕτη ἐκείνης. τὴν γὰρ αὐτὴν ἀεὶ προσφέρομεν. οὐ νῦν μὲν ἕτερον, ἄλλοτε δὲ ἕτερον, ἀλλ' ἀεὶ τὸν αὐτόν. ὥστε μία ἐστὶν, ἡ θυσία διὰ τοῦτο λόγῳ τοῦτο. ὅτι καὶ πολλαχοῦ προσφέρεται. πολλοὶ χριστοί; μὴ δαμῶς. ἀλλ' εἷς παντα χοῦ ὁ Χς. καὶ ἐνταῦθα πλήρης ὢν, καὶ ἐκεῖ πλήρης. ἐν σῶμα. ὥσπερ οὖν πολλαχοῦ προσφερόμενος ἓν σῶμά ἐστι, καὶ οὐ πολλὰ σώματα, οὕτω καὶ μία θυσία. ὁ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐκεῖνός ἐστιν, ὁ τὴν θυσίαν τὴν καθαίρουσαν ἡμᾶς προσενεγκών. ἐκείνην προσφέρομεν καὶ νῦν, τὴν τότε προσενεχθεῖσαν, τὴν ἀνάλωτον. ὅθεν εἰς ἀνάμνησιν γίνεται τοῦ τότε γενομένου. ὅθεν γὰρ ποιεῖτε φησὶ, εἰς ἐμὴν ἀνάμνησιν. οὐκ ἄλλην θυσίαν καθάπερ ὁ ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἀεὶ ποιοῦμεν. μᾶλλον δὲ ἀνάμνησιν ἐργαζόμεθα θυσίας.

Η' Δηόν.

Ἀλλ' ὅταν ἡ θυσία ταύτης ἐμνήσθην, βούλομαι μικρὰ πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν τοὺς μεμνημένους, μικρὰ μὲν τῷ μέτρῳ, μεγάλην δὲ ἔχοντα τὴν ἰσχὺν, καὶ τὴν ὠφέλειαν. οὐ γὰρ ἡμέτερα ἐστὶν, ἀλλὰ τοῦ θείου πνεύματος τὰ λεγόμενα. τί οὖν ἐστι, πολλοὶ τῆς θυσίας ταύτης ἅπαξ μεταλαμβάνουσι τοῦ παντὸς σώματος, ἕτεροι δὲ εἷς, ἄλλοι πολλάκις. πρὸς οὖν ἅπαντας ἡμῖν ὁ λόγος ἐστὶν, οὐ πρὸς τοὺς ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ καθεζομένους. ἐκεῖνοι γὰρ ἅπαξ τοῦ σώματος μετέχουσι, πολλάκις δὲ καὶ δύο ἐτῶν. τί οὖν, τίνας ἀποδεξόμεθα; τοὺς ἅπαξ; τοὺς πολλάκις; τοὺς ὀλιγάκις; ἀλλὰ τοὺς μὴ καθαροῦ σώματος, τοὺς μὴ καθαρᾶς καρδίας, τοὺς μὴ βίου ἀλύπου. οἱ τοιοῦτοι ἀεὶ προσίτωσαν. οἱ δὲ μὴ τοιοῦτοι, μὴ δὲ ἅπαξ. τί δήποτε; ὅτι κρίμα ἑαυτοῖς λαμβάνουσι, καὶ κατάκριμα, καὶ κόλασιν, καὶ ζημίαν. καὶ μὴ θαυμάσῃς. ὥσπερ γὰρ ἡ τροφὴ φύσει οὖσα θρεπτικὴ, ἐὰν εἰς κακόστομον ἐμπέσῃ, πάντα ἀπόλλυσι, καὶ διαφθείρει, καὶ γίνεται νόσου ἀφορμὴ, οὕτω δὴ καὶ ταῦτα τὰ τῶν φρικτῶν μυστηρίων. πραπέζης ἀπολαύεις πνευματικῆς, πραπέζης βασιλικῆς, καὶ πάλιν φύρεις βορβόρῳ τὸ σῶμα; μύρῳ χρίεις, καὶ πάλιν λυσωδίας πληροῖς; εἰπέ μοι παρακαλῶ, μετ' ἐνιαυτὸν τῆς μεταλήψεως μετέχων τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας οἵαι ἀρκεῖνσι πρὸς καθαρμὸν τῶν ἁμαρτημάτων παντὸς τοῦ χρόνου; καὶ πάλιν ἑβδομάδος παρελθούσης ἐκλίδως σαυτὸν ἐν τοῖς προτέροις; εἰπέ μοι, ἐὰν ὑγιάνας τεσσαράκοντας ἡμέρας ἀπὸ νόσου μακρᾶς, πάλιν ἑαυτὸν τοῖς σιτίοις ἐκλῶς ἐκείνοις τοῖς νοσοποιοῖς, οὐχὶ καὶ τὸν πρότερον κόπον ἀπώλεσας; εἰ γὰρ τὰ φυσικὰ μεθίσταται, πολλῷ μᾶλλον τὰ τῆς προαιρέσεως, οἷόν τι λέγω. φύσει βλέπομεν, καὶ ὑγιεῖς ἔχομεν ὀφθαλμούς, ἀλλὰ πολλάκις ἀπὸ καχεξίας βλάπτεται ἡμῶν τὸ ὄψιμον. εἰ τὰ φυσικὰ τοίνυν μεθίσταται, πολλῷ μᾶλλον τὰ τῆς προαιρέσεως. τεσσαράκοντας ἡμέρας ἀπονέμεις τῇ ὑγείᾳ τῆς ψυχῆς, τάχα δὲ οὐδὲ τεσσαράκοντα, καὶ προσδοκᾷς ἐξιλεώσασθαι τὸν θεόν. καίτοι εἰπέ μοι, ταῦτα λέγων; οὐχὶ τῆς μιᾶς, καὶ ἐνιαυσιαίου προσόδου κωλύων ὑμᾶς, ἀλλὰ βουλόμενος διαπαντὸς ὑμᾶς προσέχειν τοῖς ἁγίοις. διὰ τοῦτο καὶ ὁ διάκονος ἐπιφωνεῖ τότε τοῖς ἁγίους καλῶν, καὶ λέγει τῆς φωνῆς ταύτης πάντας μυσταγωγῶν. καθάπερ γὰρ ποίμνης ἔνδον πολλὰ μὲν ὑγιαίνει πρόβατα, ἄλλα δὲ χωλὰ σαπρὰ, ἀναγκαῖον δὲ καὶ ταῦτα

δὲ μὴ ταῦτα διείργεσθαι ἀπὸ τῶν ὑγιαινόντων, οὕτως, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπειδὴ τὰ μὲν ἐστὶν ὑγιεινὰ πρόβατα, τὰ δὲ πεπληγωμένα, ἀλλὰ τῆς φωνῆς ταύτης διείργει ταῦτα ἐκείνων, ὡς εἰ ὧν παντα χοῦ ἀλλὰ τῆς πραωτῆς ταύτης τῆς φειδωλεστάτης ὁ ἱερεὺς τοὺς ἀγίους κλῶν καὶ ἕλκων. ἐπειδὴ γὰρ οὐκέτι ἀνόητα ὄντα εἰδέναι τὰ τοῦ πλησίον. τίς γὰρ οἶδεν ἀνῶν φησι τὰ τοῦ ἀνου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνου τὸ ἐν αὐτῷ; ταύτην ἀφίησι τῷ φωνῷ μὴ τὸ τῷ θυσίαν ἀπαρτιθῶσι πᾶσαν, ὥστε μηδένα ἁπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχεν τῷ πηγὴν ἐλθεῖν τῷ πνεύματι. καὶ γὰρ τῆς ποίμνης, οὐδὲν γὰρ κωλύει τῷ αὐτῷ ὑποδείγματι πάλιν χρήσασθαι, τὰ μὲν νοσερὰ ἔνδον ἀποκλείομεν, καὶ ἐν σκότῳ κατέχομεν, καὶ ἑτέρας μεταδίδομεν τροφῆς, οὔτε ἀέρος καθαροῦ, οὔτε πόας εἰλικρινοῦς, οὔτε πηγῆς τῆς ἔξω συγχωροῦντες μεταλαβεῖν. καὶ ἐν ταῦθα τοίνυν αὐτὴ ἡ φωνή, ἀντὶ δεσμοῦ τινός ἐστιν. οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, οὐκ ἤδειν, ἠγνόουν ὅτι κἀνθλωπος ἔφετται τῷ πράγματι, μάλιστα μὲν οὖν καὶ ὁ παῦλος τοῦτο διεμαρτύρατο. ἀλλ' ἐρεῖς ὅτι οὐκ ἐνέγνων; οὐκοῦν ἔχεις ἀπολογίαν, ἀλλὰ καὶ ἔγκλημα. καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰσέρχῃ εἰς ἐκκλησίαν, καὶ ἔπειτα ἀγνοεῖς; πλὴν ἀλλ' ἵνα μὴ δέοι ἔχῃς προφασίζεσθαι. τούτου χάριν ὑψηλὸς ἑστὼς μεγάλῃ τῇ φωνῇ, φειδωλῇ τῇ βοῇ καθάπερ τις κῆρυξ τῷ χεῖρα αἴρων εἰς τὸ ὕψος, ὑψηλὸς ἑστὼς, πᾶσι κατάδηλος γεγονὼς, καὶ μεγα ἐπ' ἐκείνῃ τῇ φιλῇ ἡσυχίᾳ ἀναπραωγάζων, τοὺς μὲν καλεῖ, τοὺς δὲ, ἀπειργει ὁ ἱερεύς. οὐ τῇ χειρὶ δέον ποιῶν, ἀλλὰ τῇ γλωττῃ τῆς χειρὸς πρανότερον. ἡ γὰρ φωνὴ ἐκείνη εἰς τῷ ἀκοῷ ἐμπίπτουσα τῷ ἡμετέραν, καθάπερ χεὶρ τοὺς μὲν ὠθεῖ, καὶ ἐκβάλλει, τοὺς δὲ, εἰσάγει καὶ παρίστησιν. εἰ δὲ δήμοι παρακαλῶ. ἐν τοῖς ὀλυμπικοῖς ἀγῶσιν οὐχὶ ἔφηκεν ὁ κήρυξ βοῶν μεγα καὶ ὑψηλόν; εἶτις τοίνυν κατηγορεῖ; λέγων, μὴ δοῦλος ἐστὶ, μὴ κλέπτης, μὴ πόρνων πονηρῶν. καίτοι τὰ ἀγωνίσματα ἐκεῖνα, οὐ ψυχῆς ἐστιν, οὐδὲ τρόπου, ἀλλὰ γνώμης, καὶ σώματος. εἰ τοίνυν ἐν θα σωμάτων ἐστὶν ἄσκησις, πολλὴ προαιρέσεως ἐξέτασις γίνεται, πολλῷ μᾶλλον ἐν ταῦθα ἐν θα τὸ πᾶν ψυχὴ ἀθλεῖ. ἔφηκε τοίνυν, καὶ νῦν ὁ παρ' ἡμῶν κήρυξ, οὐ τῆς κεφαλῆς ἑκατον κατέχων, καὶ παράγων, ἀλλὰ πάντας ὁμοῦ τῆς κεφαλῆς τῆς ἔνδον κατέχων, οὐκ ἐφίησιν ἄλλους αὐτοῖς κατηγόρους, ἀλλ' αὐτοὺς ἑαυτοῖς. οὐ γὰρ λέγει, μήτις τούτου κατηγορεῖ, ἀλλὰ τίς; εἴτις ἑαυτῷ κατηγορεῖ. ὅταν γὰρ εἴπωμι τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, οὐδὲν λέγει, εἴτις οὐκ ἔστιν ἅγιος, μὴ προσίτω, οὐχ ἁπλῶς φησιν ἁμαρτημάτων καθαρὸς, ἀλλ' ἅγιος. τὸν γὰρ ἅγιον, οὐχ ἡ τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴ ποιεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ πνεύματος παρουσία, καὶ ὁ τῶν ἀγαθῶν ἔργων πλοῦτος. οὐ βούλομαι μόνον φθὴ βορβόρου ἀπηλλάχθαι ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ λευκοὺς εἶναι, καὶ ὡραίους. εἰ γὰρ ὁ βαβυλώνιος βασιλεὺς ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐκλεγόμενος τοὺς νεανίσκους καλοὺς τῷ εἴδει, καὶ ὡραίους τῇ ὄψει ἐξελέξατο, πολλῷ μᾶλλον παιδευομένους τὴν τραπέζης τὴν βασιλικὴν, καλοὺς τῷ εἴδει εἶναι δεῖ τῷ τῆς ψυχῆς, τὸν κόσμον ἔχοντας χρυσοῦν, τὴν στολὴν καθαράν, τὰ ὑποδήματα βασιλικά, τὸ πρόσωπον τῆς ψυχῆς διάφορον, τὸν κόσμον αὐτῇ περικεῖσθαι τὸν χρυσοῦν, τὴν ζώνην τῆς ἀληθείας. οἱ τοιοῦτοι προσίτω, καὶ ποτηρίων ἀπέστω βασιλικῶν. εἰ δέ τις ῥάκια ἠμφιεσμένος, ῥυπῶν αὐχμῶν ἐπεισιέναι τὴν βασιλικὴν βούλοιτο τραπέζην, ὅρα ὅσα πείσεται, οὐκ ἀρκούσων τῶν πεντεκαίδεκα ἡμερῶν τὰ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ πεπλημμελημένα ἀπολούσασθαι. εἰ γὰρ ἡγέννα οὐκ ἀρκεῖ, καίτοιγε αἰώνιος οὖσα, διαπέφευγε γὰρ μὴ αἰώνιος ἐστὶ, πολλῷ μᾶλλον ὁ βραχὺς οὗτος χρόνος. οὐ

γὰρ μετάνοιαν ἰσχυρὰν ἐπιδείξασθαι, ἀλλ' ἀσθενῆ. τοὺς δυνούχους μάλιστα δεῖ παρεσκευάσθαι τῷ βασιλεῖ, δυνούχους λέγω, τοὺς τὴν διανοίαν λευκούς, μὴ δένα ἔχοντας ῥύπον, μὴ δὲ ὠμὸν, ὑψηλοὺς τῇ διανοίᾳ, τὸ ὄμμα ἥμερον τῆς ψυχῆς ἔχοντας, καὶ ὀξυδερκεῖς, δυσερίφεσφορον, καὶ γοργὸν, ἀλλὰ μὴ ὑπνηλὸν μὴ δὲ ὕπτιον, ἐλευθερίᾳ σεμνὸν πολλῆς, πύρρῳ ἀναμαχωπάσγε μιῷ, μὴ ἰταμόπιζος, ἐρημορὸς, ὑγιὲς, μήτε συγκὸν σφόδρα, καὶ κατηφὲς, μήτε διακεχυμένον, καὶ ὑγρόν. δεῖν ἡμεῖς κύριοι δημιουργῆσαι τὸν ὀφθαλμὸν, μὴ ὀξυδερκῆ ποιῆσαι καὶ καλὸν. ὅταν γὰρ αὐτὸν μὴ πρὸς τὸν καπνὸν ἄγωμεν, μὴ δὲ πρὸς τ κόνιν, τοιαῦτα γὰρ πάντα τὰ αἰνίγματα, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὔραν τὴν λεπτὴν, πρὸς τὸν κοῦφον ἀέρα, πρὸς τὰ μετέωρα, καὶ ὑψηλὰ, καὶ ἡσυχάσαι γέμοντα πολλῆς, καὶ καθαρότητος, καὶ πολλῆς τῆς τέρψεως. ἀνακτησόμεθα ταχέως αὐτὸν, καὶ ῥώσομεν ἐντρυφῶντα τῇ τοσαύτῃ θέᾳ. εἶδες πλεονεξίαν, καὶ πλοῦτον πολλῶ; μὴ ἀναγάγῃς ἐκεῖ τὸν ὀφθαλμόν σου, βόρβορός ἐστι τὸ πρᾶγμα, καπνός ἐστιν, ἀτιμὸς πονηρὸς, σκότος καὶ καὶ γενοχωρία πολλὴ, καὶ φρονπίδων πνίγος. εἶδες δικαιοσυνῶν ἀσκιωτὰ αὐτὸν; ἀρκούμενον τοῖς αὐτοῦ, καὶ πολλῶν ἔχοντα τὴν δυσχωρίαν τῆς ἀνέσεως; οὐδὲν μεμιμνῶντα οὐδὲ φροντίζοντα τῶν ἐντεῦθεν; θῆσον αὐτὸν ἐκεῖ, καὶ μετεώρισον, καὶ πολλῷ καλλίονα αὐτὸν ἐργάσῃ, μὴ λαπρότερον, οὐ τοῖς τῆς γῆς αὐθέσιν δυσχῶν, ἀλλὰ τῇ τῆς ἀρετῆς σωφροσυνῇ, τῇ ἐπιεικείᾳ, καὶ τοῖς ἄνωθεν ἅπασιν. οὐδὲν γὰρ οὕτως ταράττει ὀφθαλμὸν ὡς σωματοειδὲς πονηρὸν, ἐταράχθη φῇς, ἀπὸ δυμοῦ ὁ ὀφθαλμός μου, οὐδὲν οὕτως σκοτοῖ. τοιούτης αὐτὸν ἀπάλλαξον τῆς ἐπηρείας, καὶ ποιήσεις σφοδρὸν, μὴ ἰσχυρὸν, ἀεὶ τρεφόμενον ἐλπίσιν ἀγαθαῖς. γένοιτο δὲ πάντας ἡμᾶς, καὶ ἔχειν, καὶ τὰς ἄνωθεν τῆς ψυχῆς ἐνεργείας κατασκευάσαι τοιαύτας. οἵας ὁ χς βούλεται, ἵνα τῆς ἐπικειμένης ἡμῖν κεφαλῆς ἄξιοι γενόμενοι, ἀπέλθωμεν ἐνθα θέλει. φῇ γὰρ θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ὁρῶσιν, ἣν γένοιτο ἀπολαῦσαι πάντας ἡμᾶς

Λόγος, ιη'.

» Ἀνωτέρω λέγων ὅτι θυσίαν, καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ
» ἠθέλησας οὐδὲ ηὐδόκησας αἵτινες κατὰ νόμον προσφέρονται, τότε εἰρηκεν ἰδοὺ ἥκω τοῦ
» ποιῆσαι ὁ θς τὸ θέλημά σου. ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ. ἐν ᾧ θελήματι ἡγασμένοι ἐσμέν. διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος ἰησῦ χῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε
» καθημέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε
» δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας, οὗτος δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς
» τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θυ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ
» ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ἐνμὲν τοῖς ἔμπροσθεν ἔδειξεν ἀνωφελεῖς τὰς θυσίας οὔσας πρὸς τὴν τελείαν καθαρότητα, καὶ τύπον οὔσας, καὶ πολὺ λειπομένας. ἐπεὶ οὖν ἀνάπαλιν αὐτῷ δόξῃ, εἰ τύποι εἰσὶ πῶς τῆς ἀληθείας ἐλθούσης οὐκέπαύσαντο, οὔτε ἀνεχώρησαν; ἀλλ' ἐπιτελοῦνται; δόξῃ δὴ δόξῃ ἐν ταῖς ἐργάζεται, δεικνὺς ὅτι οὐκέτι τελοῦνται, οὐδὲ ὡς τύπος. οὐ γὰρ αὐτὰς προσίεται ὁ θς. καὶ δόξῃ οὐκ ἀπὸ τῆς καινῆς πάλιν ἀλλ' ἀπὸ προφητῶν δείκνυσιν, οὕτω δὲν τ ἰσχυροτάτην παράγων μαρτυρίαν, ὅτι λήγει, καὶ παύεται. καὶ εἰκῇ πάντα πράττοντες, ἀεὶ τῷ πνεῖ τῷ ἀγίῳ ἀντιπίπτοντες, καὶ δείκνυσιν ἐκπεριουσίασον οὐ νῦν

σίας οὐ νῦν αὐτὰς πεπαυμένας, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτὴν τὴν χῦ τὴν παρουσίαν. καὶ πῶς οὐ τελευταῖον ἔλυσεν αὐτὰς ὁ χς, ἀλλὰ πρότερον ἐλύθησαν, καὶ τότε αὐτὸς παρεγένετο. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, καὶ χωρὶς ταύτης τῆς θυσίας ἠδυνάμεθα διαρεθῆσαι θῷ, καὶ δι' ἐκείνων ἀνέμεινεν αὐτὰς ἐλεγχθῆναι, καὶ τότε αὐτὸς παρεγένετο. θυσίαν γάρ φησι, καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, πάντα ἀνεῖλε διαβόλου. καὶ γενικῶς εἰπὼν λέγει, καὶ ἰδικῶς, ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐζήτησας. προσφορὰ δὲ πᾶν τὸ ἐκ τῆς οὐσίας ἁπλῶς. τότε εἶπον ἰδοὺ ἥκω, περὶ τίνος βιβλίον εἴρηται; περὶ οὐδενὸς ἑτέρου ἀλλ' ἢ περὶ τοῦ χῦ. ἐν τούτῳ δὲ οὐδὲν αὐτοῖς τοὺς προσφέροντας, δείκνυς ὅτι οὐ διὰ τὰς πονηρίας αὐτῶν οὐδέχεται, καθάπερ ἑτέρωθι φησί, διὰ δὲ τὸ λοιπὸν ἐλεγχθῆναι τὸ πρᾶγμα, καὶ μεφωράθη οὐδὲ μίαν ἔχον ἰσχύν, οὐδὲ καιρὸν ἴνα προσήκοντα. τί οὖν βιβλίον πρὸς τὸ πολλάκις προσφέρεσθαι τὰς θυσίας; οὐκ ἀπὸ τοῦ πολλάκις μόνον δῆλον φησί, ὅτι ἀδυνατεῖς εἰσι, καὶ ὅτι οὐδὲν ἤνυσαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ προσίεσθαι αὐτὰς ἐν θεῷ ὡς ἀνωνήτους, καὶ ἀνωφελεῖς. καὶ ἀλλαχοῦ φησι. ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν. ἆρα καὶ διὰ τούτου δηλοῖ ὅτι οὐ θέλει. ἆρα οὖν οὐχ αἱ θυσίαι τὸ θέλημα τοῦ θυ, ἀλλ' ἡ τῶν θυσιῶν ἀναίρεσις, οὐκοῦν παρὰ τὸ θέλημα θύουσι. τί δήτε τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου; τοῦ ἐμφυτεῦσαι φησιν ἐκδῦναι, βιβλίον τοῦ θυ θέλημα, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμέν, ἢ καὶ ἀλλαχοῦ φησι. ὅτι οὐχ αἱ θυσίαι τοὺς ἀνοὺς καθαίρουσιν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ θυ. ἆρα οὖν τὸ θύειν, οὐ θέλημα τοῦ θυ. καὶ τί θαυμάζεις εἰ ναῦν οὐ θέλημα τοῦ θυ, ὅπου μὴ δὲ ἐξ ἀρχῆς θέλημα ἦν; τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα φησὶν ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; πῶς οὖν αὐτὸς ἐπέταξε; συγκαταβαίνων. ὥσπερ γὰρ ὁ παῦλος φησὶν εἶναι θέλω πάντας ἀνούς, ὡς καὶ ἐμαυτὸν ἐν ἐγκρατείᾳ. καὶ πάλιν φησὶ, βούλομαι νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, δύο θελήματα τίθησιν, ἀλλ' οὐ τὰ δύο αὐτοῦ ἐστιν, εἰ μὴ ἐπιτάττει, ἀλλὰ βιβλίον μὲν αὐτοῦ, διὸ μὴ χωρεῖς αὐτὸ τίθησιν, ἐκεῖνο δὲ οὐκ αὐτοῦ, εἰ καὶ βούλεται, διὸ καὶ μὴ αἰτίας πρόσκειται. πρότερον γὰρ κατηγορήσας αὐτῶν, ὅτι κατεφρόνησαν τοῦ χῦ, τότε φησὶ βούλομαι νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐκ αὐτοῦ θέλημα ἦν προηγούμενον τὰς θυσίας γίνεσθαι. ὥσπερ γάρ φησιν οὐ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι, καὶ ζῆν αὐτὸν. καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ὅτι οὐ μόνον ἠβουλήθη, ἀλλὰ καὶ ἐπεθύμησε βιβλίον. καίτοιγε ἐναντία ἡ ἐπιταγὴ τῆς βούλησίς ἐστι. πῶς οὖν οὐ θέλεις; πῶς ἀλλαχοῦ ἐπιθυμεῖς; ὁ τοῦ σφόδρα θέλειν ἐστί, σημεῖον, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμέν φησι. πῶς ἡγιασμένοι; πῶς; διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος ἅπαξ τοῦ χῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας. ἆρα τὸ ἑστάναι, τοῦ λειτουργεῖν δῆλον σημεῖον, οὐκοῦν τὸ καθῆσθαι, τοῦ λειτουργεῖσθαι. οὗτος δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θυ τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν, καὶ τὸ πνᾶ τὸ ἅγιον. εἰπὼν ὅτι ἐκείναις οὐ προσφέρονται, συνελογίσατο ἀπὸ τῶν ἀναφορῶν. λοιπὸς δὲ μὴ ῥητὸν παρέσησε προφητικὸν λέγων. ὅτι θυσίαν, καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, εἰπὼν ὅτι ἀφῆκε τὰς ἁμαρτίας. πάλιν καὶ βιβλίον ἀπὸ τῆς γραφῆς μαρτυρίαν ποιοῦνται. μαρτυρεῖ γὰρ ἡμῖν φησι τὸ πνᾶ τὸ ἅγιον. μετὰ γὰρ τὸ εἰρηκέναι, αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας λέγει κς, δι-

δους νόμισμα τῆ καρδίᾳ αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐτῶν γράψω αὐτούς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας. οὐκοῦν ἀφῆκε τὰς ἁμαρτίας, ὅτε τὴν διαθήκην ἔδωκε, τὰ δὲ διαθήκῃ ἔδωκε, τῆς θυσίας ἔδωκεν. εἰ τοίνυν ἀφῆκε τὰς ἁμαρτίας διὰ τῆς μιᾶς θυσίας, οὐκέτι χρεία δευτέρας. ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θῦ λοιπὸν ἐκδεχόμενος. τίνος ἕνεκεν ἡ ἀναβολή; ἵνα τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποκάτω τοὺς πόδας αὐτοῦ. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. ἀλλ' ἴσως εἴποις ἄν, τίνος ἕνεκεν οὐκοῦν θέως τέθεικε; διὰ τοὺς πιστοὺς τοὺς μέλλοντας πίπτειν, καὶ γεννᾶσθαι. πόθεν οἶδας ὅτι τεθήσονται; διὰ τοῦτο ὅτι ἐκάθισεν. ἀνέμνησε πάλιν τῆς μακαριότητος ἐκείνης τῆς λεγούσης, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς ὑποκάτω τοὺς πόδας αὐτοῦ. οἱ δὲ ἐχθροὶ αὐτοῦ, οἱ ἰουδαῖοι εἰσίν. εἶτα ἐπειδὴ εἶπεν, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποκάτω τοὺς πόδας αὐτοῦ, σφόδρα δὲ ἦν πειρασμοῦ, τοῦτο χαίειν πάντα τὰ μεταξὺ τιθησιν, ὅσα περὶ πίστεως διαλέγεται. τίνες δὲ οἱ ἐχθροὶ, οἱ ἄπιστοι πάντες οἱ δαίμονες. καὶ τὸ πολὺ δὲ τῆς ὑποταγῆς αἰνιττόμενος, οὐκ εἶπεν, ὑποτασσόμενοι, ἀλλὰ τεθῶσιν ὑποκάτω τοὺς πόδας αὐτοῦ. μὴ τοίνυν γενώμεθα τῶν ἐχθρῶν. οὐ γὰρ ἐκεῖνοι μόνον ἐχθροὶ οἱ ἄπιστοι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι οἱ βίου ἀκαθάρτου πλήρεις ὄντες. τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἔχθρα εἰς θν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. τί οὖν φησιν οὐκ ὄντιν ἔγκλημα ἔθνους; καὶ σφόδρα μὲν οὖν ἔγκλημα, ὁ γὰρ κακὸς ἕως ἂν ᾖ κακὸς, οὐ δύναται ὑποτάττεσθαι, μεταβαλέσθαι μέντοι, καὶ γενέσθαι ἀγαθὸς, δύναται. Ἡ ἀπόν.

Ἐνβάλωμεν τοίνυν τὰ φρονήματα τὰ σαρκικά. ποῖα δέ ἐστι σαρκικά; ὅσα τὸ μὲν σῶμα ἀνθεῖν ποιεῖ, καὶ εὐπαθεῖν, κακοῖ δὲ τὴν ψυχήν. οἷον τί λέγω, ὁ πλοῦτος, ἡ τρυφὴ, ἡ δόξα, πάντα ταῦτα τῆς σαρκός ἐστιν. ὁ ἔρως ὁ τῶν σωμάτων. μὴ τοίνυν τὸ πλείονος ἐρῶμεν, ἀλλὰ τὴν ἀεὶ διώκωμεν. αὕτη γὰρ μέγα ἀγαθόν. ἀλλὰ τὰ σεινοῖ φησι, καὶ οὐ τελῆ ποιεῖ. τούτου γὰρ ἡμῖν χρεία, πολὺ γὰρ ἡμῖν ἔθος συμβάλλεται. πενία φῆ αὐθρα τὰ σεινοῖ. καὶ πάλιν ὁ χς, μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνι. διαβολὴ οὖν ἀλγεῖς ὅτι ἔχεις ὁδὸν εἰς ἀρετὴν χειραγωγοῦσαν; οὐκοῖδας ὅτι αὕτη πολλῶ παῤῥησίαν ἡμῖν δίδωσιν; ἀλλ' ἡ σοφία φῆ τῶ πένητος ἐστὶν ἐξουθενημένη, καὶ πάλιν ἕτερος φῆ. πλοῦτον καὶ πενίαν μή μοι δῶς, καὶ ἑκάτερον πενίασον ῥῦσαί με. πῶς δὲ πάλιν, εἰ πλοῦτος, καὶ πενία παρακεῖται, κακὸν ἡ πενία, ἢ πλοῦτος; τίνος οὖν ἕνεκεν ταῦτα εἴρηται; ταῦτα ἐλέγετο ἐν τῇ παλαιᾷ ἔνθα πολὺς ὁ λόγος τοῦ πλούτου, ἔνθα τῆς πενίας πολλὴ ἡ ὑπεροψία, ἔνθα τὸ μὲν, κατόρθωται, τὸ δὲ, βλασφημία, ἀλλὰ νυνὶ οὐκέτι. ἀλλὰ θέλεις ἀκοῦσαι τῆς πενίας ἐγκώμια; αὐτὴν μετῆλθεν ὁ χς καὶ φῆ, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνου, οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. μὴ πάλιν τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν, μὴ κτήσησθε χρυσὸν μήτε ἄργυρον, μήτε δύο χιτῶνας. καὶ παῦλος γράφων ἔλεγεν. ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. καὶ ἕτερος ἔλεγε τῷ ἐκγενετῆς χωλῶ, ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι. καὶ ἐν ταύτῃ δὲ τῇ παλαιᾷ ἔνθα ἐθαυμάζετο ὁ πλοῦτος, τίνες ἦσαν οἱ θαυμαστοί; οὐχὶ ἠλίας; ὁ πλὴν τῆς μηλωτῆς μηδὲν ἔχων; οὐχὶ ἐλισσαῖος; οὐχὶ ἰωαννης; μηδεὶς τοίνυν ἕως τὰ σεινὸς διὰ πενίαν. οὐκέτι πενία ἡ ποιοῦσα τὰ σεινόν, ἀλλὰ πλοῦτος ὁ πολλῶν δεῖσθαι καταναγκάζων, καὶ πολλοῖς ἐδέναι χάριτας βιαζόμενος. τί δὲ τὸ ἰακὼβ πενέστερον ἦν εἰπέμοι; ὃς ἔλεγεν. ἐὰν δῶμοι κς ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι

ζον περιβαλέσθαι. ἆρα ἀπαρρησίαστοι ἦσαν οἱ περὶ Ἠλίαν, ἢ Ἰωαννην; οὐχ ὁ μὲν τὸν Ἀχαὰβ ἤλεγχεν; ὁ δὲ τὸν Ἡρῴδην; ἐκεῖνος ἔλεγεν, οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου. ὁ δὲ Ἠλίας πρὸς τὸν Ἀχαὰβ μετὰ παρρησίας ἔλεγεν, οὐκ ἐγώ σε διαστρέφω τὴν Ἰεζάβελ, ἀλλὰ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου, ὁρᾷς ὅτι τοῦτο μόνη ποιεῖ τὴν παρρησίαν ἡ πενία; ὁ μὲν γὰρ πλούσιος δοῦλος ἐστὶν, ὑπεύθυνος ὢν ζημίᾳ, καὶ παρέχων παντὶ τῷ βουλομένῳ κακῶς αὐτὸν ποιεῖν. ὁ δὲ μηδὲν ἔχων, δι' ἡμᾶς οὐ δέδοικεν, οὐ καταδίκην. οὐκοῦν οἶμαι εἰ ἡ πενία ἐποίει ἀπαρρησιάστους, ὁ Χριστὸς τὴν πενίαν ἐπέμψε τοὺς μαθητάς, εἰ μὴ ἵνα πρᾶγμα παρρησίας πολλῆς δέομενον. σφόδρα γὰρ ἰσχυρὸς ὁ πένης ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔχει ὅθεν ἀδικηθῇ, ἢ πάθῃ κακῶς. ὁ μέντοι πλούσιος, πανταχόθεν δυσχείρωτος καθέστηκε, καὶ ζῶν τὸν γίνεται, οἷον ἑαυτῆς τὸν πολλὰ χρήσιμα ἐπισυρόμενον, μὴ μακρὰ, ῥᾳδίως ἕλοι, τὸν μέντοι γυμνὸν, οὐκ εὐκόλως κατασχεῖν δυνήσεται, οὕτως καὶ ἐν ζωῇ θαυμάσιόν τὸ πλουσίου συμβαίνει. ἀνδράποδα, χρυσίον, ἀργυροῖ, μυρία πράγματα, μυρίαι φροντίδες, περιστάσεις, ἀνάγκαι, πᾶσιν αὐτὸν δυσχείρωτον ἐργάζονται. μηδεὶς οὖν ζήτω λοιπὸν τὴν πενίαν τῆς ἀτιμίας αἰτίαν εἶναι νομιζέτω. ἐὰν γὰρ ἀρετὴ παρῇ, ἅπας ὁ τῆς οἰκουμένης πλοῦτος, οὐδὲν πηλός, οὐδὲν κέρμος ἐστὶ πρὸς αὐτήν. ταύτην οὖν ζήτωμεν, ἐὰν βουλώμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. πώλησον γάρσου φησὶ τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ. καὶ πάλιν, δύσκολον πλούσιον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλίαν τῶν οὐρανῶν. ὁρᾷς ὅτι καὶ μὴ παροῦσαν αὐτὴν ἐπιστᾶσθαι δεῖ; τοσοῦτόν ἐστιν ἀγαθὸν ἡ πενία. χειραγωγία γάρ τις ἐστὶ τῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν φερούσης ὁδοῦ, ἄλειμμα ἀθλητικόν, γυμνασίας μεγάλη, καὶ θαυμαστὴ, λιμὸς δυσείνους. ἀλλὰ χρείαν ἔχω πολλῶν φησι, καὶ οὐ βούλομαι τινὸς χάριν λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ σου ὁ πλούσιος ἠλάττωται. σὺ μὲν γὰρ ἴσως ὑπὲρ τροφῆς τὴν χάριν αὐτῆς, ἐκεῖνος δὲ ὑπὲρ μυρίων ἀναισχύντων πραγμάτων, ὑπὲρ πλεονεξίας. ὥστε οἱ πλούσιοι εἰσὶν οἱ πολλῶν δεόμενοι, καὶ ἀναξίων ἑαυτῶν πολλάκις. οἷόν τι λέγω τῶν ἐν ταῖς τάξεσι στρατιωτῶν, καὶ δούλων ὄντων, πολλάκις ἐν χρείᾳ καθίστανται. ὁ δὲ πένης οὐδὲ αὐτῆς δεῖται τῆς βασιλέως, κἂν δεηθῇ, θαυμάζεται ὅτι εἰς τοῦτο κατέστησεν ἑαυτὸν, παρὸν αὐτῷ πλουτεῖν. μηδεὶς τοίνυν αἰτιάσθω τὴν πενίαν, ὡς μυρίων κακῶν αἰτίαν, μὴ δὲ ἀντιφθεγγέσθω τῷ χῷ, ὃς τελειότητα ταύτην ἔφησεν εἶναι τῆς ἀρετῆς, εἰ πὼν εἰ θέλεις τέλειος εἶναι. τοῦτο γὰρ καὶ διὰ τῶν λόγων αὐτὸς εἶπε, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἔδειξε, καὶ διὰ τῶν μαθητῶν ἐδίδαξε, διώξωμεν οὖν τὴν πενίαν. μέγιστον γὰρ ἀγαθὸν αὕτη τοῖς νήφουσι. τάχα τινὲς, καὶ οἰωνίζονται τῶν ἀκουόντων, οὐκ ἀπισῶ. πολλὴ γὰρ ἡ νόσος αὕτη παρὰ τοῖς πλείοσι τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοσαύτη τῶν χρημάτων ἡ τυραννὶς, ὡς μηδὲ μέχρι ῥημάτων αὐτῆς τὴν παραίτησιν φέρειν, ἀλλὰ καὶ οἰωνίζεσθαι ζωὴν τὴν. πόρρω ζωῆς τὰ τοῦ χριστιανοῦ ψυχῆς, οὐδὲν γὰρ πλουσιώτερον τῆς πενίας αἱρουμένου ἑκόντι, καὶ μετὰ προθυμίας. πῶς; ἐγὼ λέγω, κἂν ἐθέλητε, καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως αὐτὸν πλουσιώτερον ὄντα ἀποφαίνω τὸν ἑκόντι τὴν πενίαν αἱρούμενον. ἐκεῖνος μὲν γὰρ δεῖται πολλῶν, καὶ ἐν φροντίδι ἐστὶ, καὶ δέδοικε, μὴ ἐπιλείπῃ αὐτῷ τὰ τῆς τροφῆς τῆς θρασωτικῆς. οὗτος δὲ πάντα ἀφθόνως ἔχει, καὶ περὶ οὐδενὸς δέδοικεν, οὐδ' ὑπὲρ τοσούτων. τίς οὖν εἶπέ μοι πλούσιος, ὁ καθ' ἑκάστην, ἡμέραν μεριμνῶν, καὶ ἀσυδιάζων πολλὰ συλλέγειν, καὶ δεδοικὼς μή ποτε ἐπιλείπῃ; ἢ ὁ μηδὲν συλλέγων, καὶ ἐν ἀφθονίᾳ ὢν πολλῇ, καὶ μηδενὸς δεόμενος; τὴν

παῤῥησίαν γὰρ ἀρεπὶ δίδωσι, καὶ δῦ φόβος, οὐ τὰ χρήματα, ἐκεῖνα γὰρ καὶ κατασβυλοῦ-
ται. ξένια γὰρ καὶ δῶρα φῂ ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ ὡς φιμὸς ἐν στόμασι ἀποτρέ-
πει ἐλεγμούς. σκόπει πῶς ὁ πένης πένητος, ἀνανίαν τὸν πλούσιον ἐκόλασεν, οὐχ ὁ μὴ
πλούσιος ὢν, ὁ δὲ, πένης; ἀλλ' ὅρα τὸ ζῆν μὴ αὐθεντίαις διαλεγόμενον, καὶ λέγοντα,
εἰ πέμοι εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοθε. ἐκεῖνον δὲ μὴ ὑποφολῆς λέγοντα. ναὶ τοσούτου. μὴ
πῆς ἐδωκέμοι φῂ κατὰ πέντε ἔνη; ἐξεπίσοι κατὰ πέντε ἔνη, ἐὰν θέλῃς ῥίψαι ἃ ἔχεις. σκόπει
πόσον, ὁδὸς πένησιν, ἀκολούθησον τῷ χῷ, καὶ ἔσῃ τοιοῦτος. πῶς; ἐκεῖνος φῂ σημεῖα ἐποίησε,
τοῦτο γάρ ὄφιν εἰ πέμοι τὸν πέτρον ποιῆσαν θαυμαστόν, ἢ ἡ παῤῥησία ἡ ἀπὸ τῆς πολιτείας; οὐ
κἀκούεις τῷ χῷ λέγοντος, μὴ χαίρετε ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑπακούει; ἐὰν θέλῃς τέλειος
εἶναι, ἄκουσον τί φησιν ὁ πέτρος, ἀργύριον, καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι, ὁ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δί-
δωμι. εἴπῃς ἔχει ἀργύριον, μὴ χρυσίον, ἐκεῖνα οὐκ ἔχει. τί οὖν φησιν; ὅτι πολλοὶ οὔτε ἐκεῖνα,
οὔτε ταῦτα ἔχουσιν. ὅσοι ἐκόντες πένονται, πάντα ἔχουσι τὰ ἀγαθά. εἰ γὰρ καὶ μὴ νεκροὺς
ἀνίστων, μὴ δὲ χωλοὺς, ἀλλ' ὁ παντὶ μεῖζον ἐστὶ, παῤῥησίαν ἔχουσι πρὸς τὸν θν. ἀκούσονται
κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς μακαριστῆς ἐκείνης φωνῆς, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πρς μου. τί
τοῦτου κρεῖττον; κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κό-
σμου. ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέμοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέμε. ξένος ἤμην, καὶ συ-
νηγάγετέμε. γυμνὸς ἤμην, καὶ περιεβάλετέμε. ἀσθενὴς ἤμην, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ ἐπεσκέ-
ψασθέμε, κληρονομήσατε τ ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. φεύγω
μεν τοίνυν πλεονεξίαν. ἵνα τύχωμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. τρέφωμεν τοὺς πένητας, ἵνα
τρέφωμεν τὸν χν, ἵνα συγκληρονόμοι αὐτοῦ γενώμεθα ἐν χῷ ἰυ τῷ κῷ ἡμῶν

Λόγος, ιθ'.

» Ἔχοντες οὖν ἀδελφοὶ παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι ἰυ, ὃν ἐνεκαίνι-
» σεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον, καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος τουτέστι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. καὶ
» ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θυ, προσερχώμεθα μετ' ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πί-
» στεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα ὕ-
» δατι καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ. Δείξας τὸ μέσον τοῦ ἀρ-
χιερέως, καὶ τῶν θυσιῶν, καὶ τῆς σκηνῆς, καὶ τῆς διαθήκης, καὶ τῆς ἐπαγγελίας, καὶ πολὺ
τὸ μέσον. εἴγε τὰ μὲν, πρόσκαιρα. ταῦτα δὲ οὐ πρόσκαιρα. τὰ μὲν, ἐγγὺς φαινόμενα, ταῦ-
τα δὲ μένοντα. τὰ μὲν, ἀσθενῆ, ταῦτα δὲ τέλεια. τὰ μὲν, τύποι, ταῦτα δὲ ἀλήθεια. οὐ γὰρ
κατὰ νόμον ἐντολῆς φησι σαρκικῆς, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μὴ σὺ ἱερεὺς εἰς
τὸν αἰῶνα. ἰδοὺ γὰρ τὸ διωκεκὲς τοῦ ἱερέως, μὴ περὶ τῆς διαθήκης, ἐκείνη φῂ παλαιά. τὸ γὰρ πα-
λαιούμενον, καὶ γηράσκον ἐγγὺς ἀφανισμοῦ. αὕτη δὲ καινὴ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἔχουσα,
ἐκείνη δὲ οὐδὲν τοιοῦτον. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος φησι, καὶ πάλιν. θυσίαν καὶ προσφο-
ρὰν οὐκ ἠθέλησας. ἡ μὲν, χειροποίητος, αὕτη δὲ ἀχειροποίητος. ἡ μὲν, τράγων αἷμα ἔχουσα,
αὕτη δὲ δι' αὐτοῦ. ἡ μὲν, ἐφ' ὃ τὰ τὸν ἱερέα, αὕτη δὲ καθ' ἡμᾶς. ἐπεὶ δὴ τοίνυν πάντα ἐκεῖνα ἐ-
λάττω, ταῦτα δὲ μείζω, διαζεῦξαι φῂ. ἔχοντες οὖν ἀδελφοὶ παῤῥησίαν. παῤῥησίαν πό-
θεν; ὥσπερ αἰχμὴν φῂ ποιεῖ τὰ ἁμαρτήματα, οὕτω παῤῥησίαν τὰ πάντα ἀφεθῆναι ἡμῖν,
καὶ συγκληρονόμους γενέσθαι, καὶ τοσαύτης ἀπολαῦσαι ἀγάπης εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων.

τί φησιν

τί φησὶν εἰ σοδὸν ἐν ταύθα; τὸ ὠιδόν, ἢ τὸ πρόσδον εἰς πυῖ κάλιν ἐνεκαίνισε. τοῦτέστιν ἵνα κατεσκεύασε, ἢ ἧς ἤρξατο. ἐγκαινισμὸς γὰρ λέγεται ἀρχὴ χρήσεως λοιπὸν, ἵνα κατεσκιάσε φῆ, ἢ διὰ ἧς αὐτὸς ἐβάδισεν. ὁδὸν πρόσφατον, ἢ ζῶσαν. ἐν ταῦθα τὸ πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἐμφαίνει, πρόφατον φῆ. βιάζεται δεῖξαι πάντα τὰ μείζονα ἐχθρότατος, εἴγε νῦν ἀνεῴχθησαν αἱ πύλαι τῶν ὠιδῶν, ὃ οὐδὲ τοῖς ἁβραὰμ ἐγένετο. ὁδὸν πρόσφατον φῆ, ἢ ζῶσαν. ἡ γὰρ πρώτη ὁδὸς, θανάτου ἦν, τοῖς τὴν ἀδικίαν ἀγούσα, αὕτη δὲ ζωῆς. ἢ οὐκέτι ζωῆς, ἀλλὰ ζῶσαν αὐτὸν ἐκάλεσε. τοῦτέστι τὰ προστάγματα. τοῦ μένουσαν ἀλλὰ τὸ κατασκεύασμα τοῦ φῆ τοῦ σαρκὸς αὐτοῦ. ἡ γὰρ σὰρξ αὕτη ἑτέρα πρώτη τοῦ ὁδὸν αὐτῷ ἐκείνῳ, τούτῳ αὐτὸν ἐνεκαίνισεν ἢ ἐβάδισε. κατασκεύασμα δὲ εἰκότως ἐκάλεσεν, ὅτε γὰρ ἦρθη εἰς ὕψος, τότε ἐφανὴ τὰ ἐν τοῖς ὠιδοῖς. προσερχώμεθα φῆ μὴ ἀληθινῆς καρδίας. τίνες προσερχώμεθα; εἴτις ἅγιος τῇ πίστει, τῇ πυῖ κῇ λατρείᾳ, μὴ ἀληθινῆς καρδίας, ἐν πληροφορίᾳ πίστεως. ἐπειδὴ οὐδέν ὄντιν ὁρατὸν, οὔτε ὁ ἱερεὺς, οὔτε ἡ θυσία, οὔτε τὸ θυσιαστήριον. καίτοιγε οὐδὲ ἐκεῖνος ὁ ἱερεὺς ὁρατὸς ἦν, ἀλλ' ἔνδον αὐτὸς εἰσήκει, ἐκεῖνοι δὲ ἔξω πάντες ὁ λαὸς ἅπας. ἐν ταῦθα δὲ οὐ μόνον τοῦτο γέγονεν ὅτι ὁ ἱερεὺς εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια, ἀλλ' ὅτι ἢ ἡμεῖς εἰσερχόμεθα, διὰ τοῦτο φῆ ἐν πληροφορίᾳ πίστεως. ὅτι γὰρ μὴ πιστεύειν διαζόντα, οἷοι πολλοί εἰσι, μὴ νῦν λέγοντες. ὁ τί ἐνίων ἐστὶ φῆ ἀνάστασις, ἐνίων δὲ οὔ. τοῦτο οὐκέτι πίστις. ἐν πληροφορίᾳ φῆ πίστεως, οὕτω δεῖ πιστεύειν, ὡς πεῖ ὁρῶμεν, ἢ πολλῷ πλέον. ἐν ταῦθα μὲν γὰρ σφαλλήναι ἐστὶν ἐν τοῖς ὁρωμένοις, ἐκεῖ δὲ οὔ. ἐν ταύθα μὲν τῇ αἰσθήσει ἐπιτρέπομεν, ἐκεῖ δὲ τῷ πυῖ. ἐρραντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς. δείκνυσιν ὅτι οὐ πίστις μόνον, ἀλλὰ ἢ βίος ἀνάρετος ζητεῖται, ἢ τὸ μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδέναι πονηρόν. οὐ γὰρ δέχεται μὴ πληροφορίας τὰ ἅγια τοὺς μὴ οὕτω διακειμένους. ἅγια γὰρ ὄντι, ἢ ἅγια ἁγίων. ἐν ταῦθα δὲ ἀνὸς οὐδεὶς βέβηλος εἰστήκει. ἐκεῖνοι μὲν τὸ σῶμα ἐρραντίζοντο, ἡμεῖς δὲ συνειδήσιν, ὥστε ὄντι νῦν περιῤῥαντίζεται αὐτῇ τῇ ἀρετῇ. ἢ λελουμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ. τὸ λουτρὸν ἐν ταῦθα φῆ οὐκ ὄντι σωματικὸν καθάρσιον, ἀλλὰ ψυχῆς. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος. τί ὁ ἐπαγγειλάμενος; ὅτι δεῖ ἀπελθεῖν ἐκεῖ, ἢ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν. μηδὲν τοίνυν περιεργάζου, μηδὲ λογισμοὺς ἀναίτει. πίστεως δεῖται τὰ ἡμέτερα. Καὶ καταναγκάζωμεν φῆ ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, ἢ καλῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλιπόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν ἀλλὰ παρακαλοῦντες, ἢ τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν. ἢ πάλιν ἐρωτᾷ ὁ πῶς ἐγγὺς μηδὲν μεμνᾶται. νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ὁ καιρὸς συνεσταλμένος τοιοῦτον. Τί ὄντι μὴ ἐγκαταλιπόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν; οἱ δὲν ἀπὸ τῆς συνουσίας, ἢ τὴν ἐπισυναγωγῆς, πολλοῦ οὖσαν τὴν ἰσχύν. ὅπου γάρ εἰσι δύο, ἢ τρεῖς φησι συνηγμένοι εἰς τὸ ὄνομά μου, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. καθὼς ἢ πανταχοῦ ἡ ψυχὴ, ἢ ἡ καρδία μία. οὐ μόνον δὲ μόνον, ἀλλ' ἔτι δὲ, ἢ τὴν τῆς ἀγάπης αὔξησιν ἐπισυναγωγῆς, τῆς δὲ ἀγάπης αὐξανομένης, ἀναγκαῖον ἢ τὰ τοῦ δοῦναι πρόσθεν. προσευχὴ δὲ ἡ φησιν ἐκτενὴς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ γινομένη, ἢ πάλιν. ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς φῆ. ἐν ταῦθα οὐ μόνον παρήνεσεν, ἀλλὰ καὶ ἐμέμφατο. καὶ καταναγκάζωμεν φῆ ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων. οἷον καὶ ἐνταῦθα γινόμενον ἀπὸ τῆς ἐπισυναγωγῆς αὐτοῦ. καθάπερ γὰρ σίδηρος σίδηρον ὀξύνει, οὕτω καὶ ἡ συνουσία τὴν ἀγάπην αὔξει. εἰ γὰρ λίθος πρὸς λίθον τριβόμενος πῦρ ἀφίησι, πόσῳ μᾶλλον ψυχὴ πρὸς ψυχὴν ἀναμιγνυμένη; ἀλλὰ μὴ εἰς ζῆλον φῆ, ἀλλ' εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, εἰς τὸ μᾶλλον ἀγαθὰ ἔχειν, καὶ ἀγαπᾶσθαι, καὶ καλῶν

ἔργων, ὥστε ζῆλον λαβεῖν. μὴ γὰρ τὸ ποιεῖν, τοῦ λέγειν, μείζονα τὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς διδασκαλίαν. πολλοὺς ἔχετε, καὶ ὑμεῖς διδασκάλους ἐν τῷ πλήθει, ἀλλὰ τῶν ἔργων οὐδὲν ποιοῦντας. τί δὲ προσερχώμεθα μὴ ἀληθινῆς καρδίας; τουτέστι χωρὶς ὑποκρίσεως. οὐαὶ γὰρ καρδίᾳ δειλῇ, μὴ χερσὶ παρειμέναις. μηδὲν ἔστω φθῦδος ἐν ἡμῖν. μὴ ἕτερα μὲν λέγωμεν, ἕτερα δὲ φρονῶμεν, οὐδὲν γὰρ φθῦδος. μὴ δὲ ὀλιγοψυχῶμεν, οὐδὲν γὰρ οὐκ ἀληθινῆς καρδίας. ἀπὸ γὰρ τοῦ μὴ πιστεύειν, τὸ ὀλιγοψυχεῖν γίνεται. πῶς δὲ ἔσται οὐδέν; ἐὰν πληροφορῶμεν ἑαυτοὺς διὰ τῆς πίστεως. ἐρραντισμένοι τὰς καρδίας. διατί μὴ εἶπε κεκαθαρμένοι; τὴν διαφορὰν τῶν περιῤῥαντηρίων δεῖξαι βουλόμενος, τὸ μὲν, τοῦ δυσῶδους, τὸ δὲ, ἡμέτερον. τὸ μὲν γὰρ λοῦσαι, οὐ περιῤῥᾶναι τὸ συνείδησιν, τοῦ δυσώδους. τὸ δὲ ἐν ἀληθείᾳ προσελθεῖν, οὐκ ἐν πληροφορίᾳ πίστεως ἡμέτερον, εἶτα οὐ τῇ πίστει δίδωσιν ἰσχὺν ἀπὸ τῆς ἀληθείας, ἀπὸ τῆς ἐπαγγελίας. τί δέ ἐστι λελουσμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ; τῷ καθαροὺς ποιοῦντι, καὶ τῷ μὴ ἔχοντι αἷμα, εἶτα προστίθησι τὸ τέλειον, τὴν ἀγάπην. μὴ ἐγκαταλιπόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, ὅπερ τινὲς ποιοῦσι, καὶ τὰς συνόδους διατέμνουσιν. ἀδελφὸς γὰρ ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρά. ἀλλὰ καταγινώσκομεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης. τί δέ ἐστι καταγινώσκομεν ἀλλήλους; οἷον εἴ τις ἀνάρετος, οὐδὲν μιμώμεθα, βλέπωμεν εἰς αὐτόν, ὥστε ἀγαθὸν ἂν, καὶ ἀγαπᾶν. ἀπὸ γὰρ τῆς ἀγάπης, τὰ καλὰ ἔργα γίνεται. μέγα ἀγαθὸν ἡ συνόδος, αὕτη γὰρ αὐτὴ θερμοτέραν ἐργάζεται, καὶ ἐξ αὐτῆς πάντα τίκτεται τὰ ἀγαθά. οὐδὲν γὰρ δεῖ ἀγαθὸν ὃ μὴ δι' ἀγάπης γίνεται.

Ἡ θεωρία.

Ταύτην οὖν κυρώσωμεν εἰς ἀλλήλους. πλήρωμα γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη. οὐ δεῖ πόνων ἡμῶν, οὐ δεῖ ἱδρῶτος, ἐὰν ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους. αὐτόματός ἐστιν ὁδὸς φέρουσα πρὸς τὴν ἀρετήν. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς λεωφόρου, ἐὰν εἰς εὕρῃ τὴν ἀρχὴν ὁδηγεῖται ὑπ' αὐτῆς, μὴ οὐδεὶς χειραγωγοῦ, οὕτω μὴ ἐπὶ τῆς ἀγάπης, μόνον ἐπιλάβου τῆς ἀρχῆς, μὴ δι' ἑτέρου χειραγωγῇ ὑπ' αὐτῆς, μὴ δι' ὑπνου. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν. ἐννόησον τίς αὐτὸς ἑαυτῷ, πῶς διάκειται πρὸς ἑαυτόν. οὐ φθονεῖ ἑαυτῷ. πάντα ἑαυτῷ συμβούλεται τὰ ἀγαθά, πάντα ἑαυτὸν προτιμᾷ, πάντα ὑπὲρ ἑαυτοῦ βουλεύεται ποιεῖν. ἐὰν τοίνυν, μὴ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς οὕτω διακεώμεθα, πάντα λέλυται τὰ δεσμά. οὐκέτι ἔνεστιν ἔχθρα, οὐκ ὄντι πλεονεξία. τίς αὐτὸν ἔλοιτο πλεονεκτῆσαι ἑαυτόν; οὐδείς. ἀλλὰ μὴ τοὐναντίον κοινὰ πάντα κτησόμεθα, μὴ οὐ παυσόμεθα συνάγοντες ἑαυτούς. κἂν τοῦτο ποιῶμεν, μυνσικακίαν χώραν οὐκ ἂν ἔχοι. τίς γὰρ ἔλοιτο αὐτὸν ἑαυτῷ μνησικακεῖν; τίς αὐτὸν ἔλοιτο ἑαυτῷ ὀργίζεσθαι; οὐχὶ μάλιστα πάντων ἑαυτοῖς συγγνώσομεν; ἐὰν οὕτω μὴ πρὸς τοὺς πλησίους διακεώμεθα, οὐ δέποτε ἔσται μνησικακία. μὴ πῶς δυνατόν φησι τὸν πλησίον οὕτως ἀγαπῆσαι, ὡς αὐτὸς ἑαυτόν; εἰ μὴ ἐποίησαν τοῦτο ἕτεροι, καλῶς ἀδύνατον εἶναι νομίζεις. εἰ δὲ ἐποίησαν, δηλονότι μετὰ ῥᾳθυμίαν παρ' ἡμῶν οὐ γίνεται. ἀλλ' ὅλως δὲ οὐδὲν ἀδύνατον τῶν ἐπιτάξαντος θεοῦ, ὅπου γε πολλοὶ, μὴ ὑπερέβησαν αὐτοῦ τὰ ἐπιτάγματα. τίς οὖν ἐποίησε τοῦτο; ὁ παῦλος ὁ ἀετός, πᾶς ὁ τῶν ἁγίων χορός. ἀλλ' ἐὰν μὴ εἴπω, ὅτι τοὺς πλησίον ἠγάπησαν, οὐδὲν μέγα ἐρῶ. τοὺς ἐχθροὺς οὕτως ἠγάπησαν, ὡς οὐκ ἔστιν ἀγαπήσειε τοὺς ὁμοψύχους. τίς γὰρ ἂν ἔλοιτο ὑπὲρ τῶν ὁμοψύχων εἰς γέενναν ἀπελθεῖν, μέλλων εἰς βασιλείαν ἀπέναι; οὐδείς. ἀλλὰ παῦλος ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν τοῦ θεοῦ εἵλετο, τῶν λιθασάντων, τῶν μαχαιρώσαντων. ποία οὖν ἡμῖν ἔσται συγγνώμη; τίς παραίτησις; εἰ μὴ δὲ πρὸς τὸ πολλοστὸν μέρος τῆς ἀγάπης, ἧς ἐπεδείξατο περὶ τοὺς ἐχθροὺς ὁ παῦλος, ἡμεῖς περὶ τοὺς

φίλους

φίλους ἐπιδείξομεθα; ἢ ὁ μακάριος δὲ μωϋσῆς περὶ τούτου ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ἠθέλησε τῶν λιθασάντων αὐτὸν ἐξαλειφθῆναι τῆς βίβλου τῆς ζωῆς. ἢ ὁ δαβὶδ τοὺς ἀντιφάντας αὐτῷ ὁρῶν ἀναιρουμένους, φησί. ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἥμαρτον, ἢ οὗτοι τί ἐποίησαν; ἢ τὸν σαοὺλ εἰς χεῖρας λαβών, ἀνελεῖν οὐκ ἠβουλήθη, ἀλλὰ διέσωσε, ἢ ταῦτα μέλλων αὐτὸς κινδυνεύειν. εἰ δὲ ἐν τῇ παλαιᾷ ταῦτα, τίνας συγγνώμης ἐξόμεν ἡμεῖς ἐν τῇ καινῇ πολιτευόμενοι, ἢ μὴ δὲ πρὸς τὸ αὐτὸ ἐκείνοις φθάνοντες μέτεσμεν; εἰ γὰρ μὴ περισσεύει ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν πλέον τῶν φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅταν δὲ μὴ ἔλαττον ἐκείνων ἔχωμεν, πῶς εἰσελθώμεθα; ἀγαπᾶτε φησὶ τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. ἀγάπησον τοίνυν τὸν ἐχθρόν. οὐ γὰρ ἐκεῖνον ὠφελεῖς, ἀλλὰ σαυτόν. πῶς; ἵσος γίνῃ τῷ θεῷ, ἐκεῖνος ἐὰν ἀγαπηθῇ παρὰ σοῦ, οὐδὲν μέγα ἐκέρδανε. παρὰ γὰρ ὁμοδούλου ἠγαπήθη, σὺ δὲ ἐὰν ἀγαπήσῃς τὸν ὁμόδουλον, μέγα ἐκέρδανας, γίνῃ ὅμοιος τῷ θεῷ. ὁρᾷς ὅτι οὐκ ἐκείνῳ χαρίζῃ, ἀλλὰ σαυτῷ; τὸ γὰρ ἔπαθλον οὐκ ἐκείνῳ πίθησιν, ἀλλὰ σοί. τί οὖν ἐὰν ᾖ πονηρός φησι, τοσούτῳ μείζων ὁμοδοῦλος, ἢ τὸ πονηρίας ὀφείλεις αὐτῷ χάριν εἰδέναι, ἐὰν μυρία δυσεργετούμενος ᾖ. εἰ μὴ γὰρ σφόδρα ἀγαθὸς ἦν, οὐκ ἂν σοι σφόδρα ὁμοδοῦλος ἠνέχθη. ὥστε ἡ αὐτὴ αἰτία τοῦ μὴ ἀγαπᾶν, τὸ λέγειν ὅτι πονηρός ἐστιν, ἡ αὐτὴ, αὐτὴ αἰτία ἐστὶ τοῦ ἀγαπᾶν. ἆρον τὴν ἀνταγωνίστριαν, ἢ ἀναιρεῖς τὸ τε φαύλου τὴν ἀφορμήν. οὐχ ὁρᾷς τοὺς ἀθλητὰς πῶς θυλάκους ἄμμου πλήσαντες, οὕτω γυμνάζουσιν; σοὶ δὲ οὐ χρεία ἐπιτηδεῦσαι τοῦτο, γέμει ὁ βίος τῶν γυμναζόντων σε, ἢ ποιοῦσι τὴν ἰσχυρόν. οὐχ ὁρᾷς, ὅτι ἢ τὰ δένδρα ὅσῳ ἂν ὑπὸ ἀνέμων ῥιπίζωνται, τοσούτῳ μᾶλλον ἰσχυρότερα γίνεται, ἢ σωκινότερα; καὶ ἡμεῖς τοίνυν ἂν ὦμεν μακρόθυμοι, ἢ ἰσχυροὶ ἐσόμεθα. ἀνὴρ γάρ φησι μακρόθυμος, πολὺς ἐν φρονήσει, ὁ δὲ ὀλιγόψυχος, ἰσχυρῶς ἄφρων. ὁρᾷς ὅσον τοῦτο τὸ μακροθύμως, πολὺς ἐν φρονήσει, ὁ δὲ ὀλιγόψυχος, ἰσχυρῶς ἄφρων. ὁρᾷς ὅσον τοῦτο τὸ ἐγκώμιον; ὅσον ἐκείνου τὸ κατηγόρημα; ἰσχυρῶς ἄφρων, τουτέστι πάνυ. μὴ τοίνυν μικροψυχῶμεν πρὸς ἀλλήλους. οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐχθρας γίνεται τοῦτο, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ψυχίου μικραν ἔχειν, ὡς ἐὰν ᾖ ἰσχυρὰ, πάντα οἴσει ῥᾳδίως, ἢ οὐδὲν αὐτὴν καταπονήσαι δυνήσεται, ἀλλ' εἰς τοὺς δυσμενοὺς ἀπάξει λιμένας. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν.

Λόγος, κ'.

» Ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανοντῶν ἡμῶν μὴ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρ
» τιῶν ἀπολείπεται θυσία. φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος, ἐσθίειν μέλλοντος
» τοὺς ὑπεναντίους. Τῶν δένδρων ὅσα περ αὖ φυτευθέντα, ἢ τὴν ἄμπελον ἐπιμελέως ἀπολαύσαντα, ἢ χειρῶν γεωργικῶν, ἢ πόνων, μὴ δὲ μίαν παράσχηται καρποφορίας εἴσοδον, εἰς τὸ πῦρ βάλλεται. τοιοῦτον δήπου, ἢ ὧδε τοῦ φωτίσματος γίνεται. ἐπειδὰν γὰρ ὁ θεὸς φυτεύσῃ, ἢ τῆς ἀρετῆς ἀπολαύσωμεν τῆς πνευματικῆς, εἶτα μηδένα καρπὸν ἐπιδείξωμεθα, πῦρ ἡμᾶς ἀναμένει τὸ τῆς γεέννης, ἢ φλὸξ ἄσβεστος. ὁ τοίνυν παῦλος παρακαλέσας εἰς ἀγάπην, ἢ καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν, προτρέψας ἀπὸ τῶν χρηστοτέρων, ποίων δὴ τοῦτο; ὅτι εἴσοδον ἔχομεν εἰς τὰ ἅγια, ὃν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον, ἢ ἀπὸ τῶν σκυθρωποτέρων πάλιν τὸ αὐτὸ ποιεῖ λέγων. εἰ πὼν γὰρ μὴ ἐγκαταλιπόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, καθώς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, ἢ τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν, ἢ ταύτην εἰς παραμυθίαν οὖσαν τίθησιν ἱκανώ. ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανοντῶν ἡμῶν μὴ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. δεῖ φησι ἔργων ἀγαθῶν δεῖ, ἢ σφόδρα δεῖ. ἑκουσίως γὰρ ἡμῶν ἁμαρτανοντῶν μὴ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία. ἑκαινώθης, ἀπηλλάγης ἐγκλημάτων,

ἐγκλημᾷ, γέγονας ὑός, αὖ τοίνυν ὧν τὸν πρότερον ἔμετον ἐπιστρέψῃς, πάλιν ἀποκήρυξις μένει καὶ ὠρ. καὶ ὅσα τοιαῦτα. οὐ γάρ ὅτι θυσία δευτέρα. πάλιν ἐνταῦθα ἡμῖν ἐπιφύονται οἱ τὴν μετάνοιαν ἀναιροῦντες, μὴ ὅσοι πρὸς τὸ βάπτισμα οἰκονοῦσιν ἐλθεῖν. ἐκεῖνοι μὲν λέγουσιν, ὅτι οὐκ ἀσφαλὲς αὐτοὺς τῷ βαπτίσματι προσελθεῖν, εἰ γε οὐκ ὄντιν ἄφεσις δευτέρα. οὗτοι δὲ φάσκοντες, οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι μεταδοῦναι μυστηρίων τοῖς ἡμαρτηκόσιν, εἰ γε μὴ ὄντιν ἄφεσις δευτέρα. τί οὖν πρὸς ἀμφοτέρους ἐροῦμεν; ὅτι οὐ τὴν μετάνοιαν ἐνταῦθα ἀναιρεῖ, οὐ δὲ τὴν μετανοίαν ἐξιλασμόν, οὐ δὲ ὠθεῖ, μὴ καταβάλλει δηλονότι τῆς ἀπογνώσεως τοὺς ἐπταικότας. οὐχ οὕτως ἐχθρός ὅτι τὸ σῶσαι τὸ ἡμέτερον, ἀλλὰ τὸ δεύτερον ἀναιρεῖ λουτρόν. οὐ γὰρ εἴρηκεν οὐκέτι ὅτι μετάνοια, οὐ δὲ οὐκέτι ἐστὶν ἄφεσις. ἀλλὰ θυσία, οὐκέτι ὅτι. τουτέστι φονεὺς δεύτερος οὐκέτι ὅτι. θυσίαν γὰρ νῦν καλεῖ. μία γὰρ θυσία φησὶ τετελείωκεν, εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους, οὐχ ὥσπερ τὰ ἰουδαϊκά. δηλονότι γὰρ τοσαῦτα αὖθις, μὴ κατὰ διελέχθη περὶ τῆς θυσίας, ὅτι μία, μὴ μία. ἢ νῦν βουλόμενος δηλῶσαι, ὅτι διενήνοχε τῶν ἰουδαϊκῶν τούτῳ. ἀλλὰ μὴ ἀσφαλεστέρους ποιῆσαι. ὥστε μηκέτι προσδοκᾶν κατὰ τὸν ἰουδαϊκὸν νόμον δηλονότι θυσίαν. ἑκουσίως γάρ φησιν ἁμαρτανόντων ἡμῶν. ὁρᾷς πῶς συγγνωμονικός ὅτιν; ἑκουσίως φησὶν ἁμαρτανόντων ἡμῶν, ὥστε τὸν ἀκουσίων ὅτι συγγνώμη. μᾶλλον τὸν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. ἤτοι τὸν χῦ φησι, ἢ τὸν δι' αὐτοῦ ἁπάντων. οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία. ἀλλά τις φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, μὴ πυρὸς ζῆλος, ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. οὐ τοὺς ἀπίστους φησὶν, ἀλλὰ μὴ τοὺς ἐναντία πράττοντας τῇ ἀρετῇ, ἢ ὅπερ μὴ τοὺς οἰκείους τὸ αὐτὸ λήψεσθαι πῦρ, ὅπερ καὶ τοὺς ὑπεναντίους. εἶτα τὸ διαβρωτικὸν αὐτὸ δηλῶν, ὡς περ ἐψύχωσεν αὐτό. πυρὸς ζῆλος εἶπεν, ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. καθάπερ γὰρ θεῖον παροξυνόμενον, καὶ ἐξηγριωμένον, οὐκαὶ παύσαιτο, ἕως λάβοι τινὰ, καὶ καταφάγοι, οὕτω καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο καθάπερ τις πυρὸς ζῆλου κεντούμενος, ὃν αὖ ἐπιλάβηται. οὐκαφήσειν, ἀλλὰ πρώσει, καὶ διαφθορᾷ, εἶτα καὶ τὸν λόγον ἐπάγει τῆς ἀπειλῆς, ὅπερ εἰκότως, ὅπερ δικαίως. ὅπερ εἰς πίστιν ὅτιν συμβαλλόμενον, ὅταν δείξωμεν, ὅτι δικαίως γίνεται.

» Ἀθετήσας γάρ φησί τις νόμον μωυσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν, ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀπο-
» θνήσκει. Χωρὶς οἰκτιρμῶν φησι. ὥστε οὐ δὲ μία συγγνώμη, οὐδεὶς ἔλεος ἐκεῖ. καίτοι γε μωυσέος ὁ νόμος ὅτι, τὰ γὰρ πολλὰ αὐτὸς διετάξατο. πῇ ἐπὶ δυσὶν, ἢ τρισὶν; αὖ δύο, μὴ τρεῖς μαρτυρήσωσι φησὶ, δι' ὧν ἐδόσαν. εἰ τίνων ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ἐνταῦθα ὁ
» μωϋσέος ἀθετεῖται νόμος τοσαύτῃ ζημίᾳ, Πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται ζη-
» μιᾶσαι, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, καὶ
» τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; Καὶ πῶς καταπατεῖ ὡς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; ὅταν ὁ μετέχων αὐτοῦ ἐν τοῖς μυστηρίοις ἁμαρτίαν ἐργάσηταί φησι, οὐχὶ καταπάτησεν αὐτὸν; οὐχὶ καταφρόνησεν αὐτοῦ; καθάπερ γὰρ τὸ καταπατοῦμεν οὐδένα λόγον ἔχομεν, οὕτω καὶ οἱ ἁμαρτάνοντες, τοῦ χῦ οὐδένα λόγον ἔχον, μὴ οὕτως ἥμαρτον. γέγονας σῶμα χῦ, καὶ δίδως σαυτὸν τῷ διαβόλῳ, ὥστε καταπατῆσαι; μὴ τὸ αἷμα φησὶ κοινὸν ἡγησάμῃ. κοινόν τί ὅτι; τοῦτέστιν ἀνάθαρζον, ἢ τὸ μηδὲν πλέον ἔχειν τὸν λοιπῶν. μὴ τὸ πνεῦμα τὸ χάριτος ἐνυβρίσας. ὁ γὰρ τὸν βύεργεσίαν μὴ παραδεχόμενος, ὕβρισε τὸν βυεργετήσαντα. ἐποίησέ σε υἱόν, σὺ δὲ θέλεις γενέσθαι δοῦλος. ἦλθε, κατεσκεύωσε πρὸς σέ, σὺ δὲ ἐπεισήγαγες σαυτῷ πονηροὺς λογισμούς. ὁ χὲ ἠθέλησεν ἁρμοσθῆναι πρὸς σὲ, σὺ δὲ αὖ καταπατεῖς δι' ὧν ἡμαπάλης, δι' ὧν μέθης.

ἀκούσωμεν

ἀκούσωμεν οἱ ἀναξίως τ̃ μυστηρίων μετέχοντες. ἀκούσωμεν οἱ ἀναξίως προσιόντες τ̃ῃ τρα
πεζῃ ἐκείνῃ. μὴ δῶτε τὰ ἅγια φσὶ, τοῖς κυσί, μήποτε καταπατήσωσι τοῖς ποσὶν αὐτ̃. τουτέστι
μήπως καταφρονήσωσι, μὴ διασπάσωσιν. ἀλλ' οὐκ εἶπε δ̃ξ, ἀλλ' ὁ τούτου φοβερώτερον ἦν.
ἀπὸ γὰρ τ̃ φοβεροῦ ἐπιστρέφει τὰς ψυχάς. ἐκεῖνον γὰρ μὴ δ̃ξ ἐπιφέρῃ παραμυθίασο
οὐχ ἥττον, μὴ ὁμοῦ τε τ̃ διαφορὰν δείκνυσι, μὴ τ̃ κόλασιν, μὴ τ̃ κρίσιν αὖ τοῖς ἀφίκνου, ἅτε τ̃
πράγματ' ὄντος φανεροῦ. πόσῳ δοκεῖτε φσὶ χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας. ἐνταῦ-
θα μοι δοκεῖ, καὶ περὶ τῶν μυστηρίων αἰνίττεσθαι. εἶτα μὴ μαρτυρίαν ἐπάγει λέγων.
» Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θῦ ζῶντος, Γέγραπται γάρ. ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταπο-
» δώσω. καὶ πάλιν. κ̃ς κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτ̃. Ἐμπεσούμεθα φσὶ, εἰς χεῖρας κυ, μὴ μὴ εἰς χεῖ
» ρας ἀνῶν. Ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, εἰς χεῖρας θῦ ἐμπεσεῖσθε. ἐκεῖνο φοβερὸν, δ̃ξ οὐδέν
ἐστιν τὸ εἰς χεῖρας ἀνῶν. ὅταν ἴδωμεν φσὶ τινὰ κολαζόμενον ἐνταῦθα, μὴ φοβηθῶμεν, ἀλ-
λὰ φείξωμεν τοῖς μέλλουσι. κατὰ γὰρ τὸ ἔλεος αὐτ̃, μὴ ἡ ὀργὴ αὐτ̃. μὴ ἁμαρτω-
λοὺς καταπαύσει ὁ θυμὸς αὐτ̃. ἅμα μὴ ἕτερον αἰνίττεται ἐνταῦθα. ἐμοὶ γὰρ ἐκδίκησις φσὶ
ἐγὼ ἀνταποδώσω. τοὺς τ̃ ἐχθρῶν δ̃ξ εἰρηκὼς τ̃ κακῶς ποιοῦντ̃, οὐ τ̃ κακῶς πάσχοντ̃. ἐν-
ταῦθα μὴ παραμυθεῖται αὐτούς, μονονουχὶ λέγων. μένει διαπαντὸς ὁ θς, μὴ ζῇ. ὥστε κἂν μὴ
νῦν ἀπολάβωσιν, ὕστερον ἀπολήψονται. ἐκείνους δεῖ στενάζειν οὐχ ἡμᾶς. ἡμεῖς μὲν γὰρ εἰς τὰς
ἐκείνων ἐμπεσούμεθα χεῖρας, ἐκεῖνοι δὲ εἰς τὰς τ̃ θῦ. οὔτε γὰρ ὁ παθὼν πάσχει κακῶς, ἀλ
λ' ὁ ποιῶν. οὔτε ὁ βλασφημούμενος βλασφημήθη, ἀλλ' ὁ βλασφημῶν. Ταῦτα οὖν εἰδότες ἀνεξί
κακοι ὦμεν περὶ τὸ πάσχειν κακῶς, πρόχειροι πρὸς τὰς βλασφημίας. δ̃ξ δὲ ἔσται, αὐ χημᾶς
καταφρονῶμεν μὴ δόξης. ὁ ταῦτα τὰ πάθη ἀποδυσάμενος, ἅπαντ' ἀνῶν ἐστιν ἐλευθεριώ-
τερος, μὴ αὐτ̃ τ̃ ἁλουργίδα περικείμενος. οὐχ ὁρᾷς ὅσα γίνεται κακὰ διὰ χρη
μάτων; οὐ λέγω ὅσα διὰ τ̃ πλεονεξίαν, ἀλλ' ἐν τ̃ῃ προαιρέσει ταύτ̃. οἷον λέγω, αὐ ἀπο
λέσῃς χρήματα, πάντες θανάτου χαλεπώτερον βίον ζῇς. τί ἀλγεῖς αὖ; τί δακρύεις; ὅτι σε
τ̃ περιττ̃ς φυλακ̃ς ἀπήλλαξεν ὁ θς; ὅτι οὐ κάθηται τρέμων, μὴ δεδοικὼς; εἶτα αὖ μέν σε ἵης
προσδήσῃ θησαυρῷ, κελεύων διαπαντὸς ἐκεῖ καθῆσθαι, μὴ ἀγρυπνεῖν ὑπὲρ ἀλλοτρίων, ἀλ-
γεῖς, δυσχεραίνεις. σὺ δὲ σαυτὸν προσδήσας δεσμοῖς χαλεπωτάτοις, ὅταν δὴ ἀπηλλάγης τ̃
δουλείας ἀλγεῖς; ὄντως προλήψεως εἰσιν αἱ λύπαι, μὴ αἱ διαφροσύναι. καὶ ταύτας γὰρ ἀλ
λοτρίας ἔχοντες, οὕτως αὐτὰς τηροῦμεν. νῦν πρὸς τὰς γυναῖκας μοι ὁ λόγος, εἴ τις γυνὴ
πολλάκις ἀπὸ χρυσίου ὑφασμένον ἱμάτιον, μὴ δ̃ξ ἀναλύσει, περιβάλλει λινοῦν, τηρεῖ μετὰ
ἀσφαλείας, τρέμει ὑπὲρ αὐτ̃, μὴ οὐκ ἀπολαύσει αὐτ̃. ἢ γὰρ ἐτελώνησεν, ἢ ἐχήρευσεν, ἢ
κἂν μηδὲν τούτ̃ συμβῇ, δεδοικυῖα μὴ τ̃ῃ συνεχεῖ χρήσει διαπανῶσα αὐτὸ, ἀποστερήσει ἑαυτ̃.
ἄλλως ἑαυτ̃ ἀποστερεῖ τ̃ῃ φειδωλίᾳ, ἀλλὰ παραχωρεῖ ἑτέρῳ, ἀλλ' οὐδὲ δ̃ξ δῆλον. εἰ δὲ
παραχωρήσειε, μὴ ἔμπαλιν ἐκείνη ὁμοίως αὐτ̃ῳ χρήσῃ). μὴ εἴπῃς ἐρευνήσει τὰ ἐν ταῖς οἰκίαις
εὑρήσει τὰ μάλιστα τίμια τ̃ ἱματίων, μὴ τὰ ἄλλα ὑπερέχοντα, ταῦτα ἐν πλείονι τιμῇ, ὥσπερ
ἐμψύχοις δεσπότας θεραπευόμενα. οὐ γὰρ χρῆται αὐτοῖς συνεχῶς, ἀλλὰ δέδοικε, καὶ
τρέμει, σῆτα, μὴ τὰ ἄλλα τὰ βιβρώσκειν εἰωθότα ἀποσοβοῦσα, μὴ τὰ πλείονα ἐν μύροις,
μὴ ἀρώμασι ζ̃ θεῖσα, οὐδὲ πᾶσιν ἐπιτρέπουσα τ̃ς ὄψεως καταξιωθ̃ναι ἐκείνης, ἀλλ' αὐ
τ̃ πολλάκις μ̃ τ̃ ἀνδρὸς ταῦτα διαζ̃ θεῖσα ἐπιμελῶς.

Οὐκεικότως

Ἡ ὑπόθεσις.

Οὐκεικότως εἰώθεμεν εἰδωλολατρείαν τὴν πλεονεξίαν ἐκάλεσεν ὁ παῦλος· ἦν γὰρ ἐκεῖνοι περὶ τὰ εἴδωλα ἐπιδεικνῦνται, τοσαύτην καὶ οὗτοι περὶ τὰ ἱμάτια περὶ τὰ χρυσία. μέχρι τίνος βόρβορον ἀνακινοῦμεν; μέχρι τίνος τῷ πηλῷ, καὶ τῇ πλινθείᾳ προσηλώμεθα; ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι τῷ τῶν αἰγυπτίων βασιλεῖ ἐκάμνομεν, οὕτω καὶ ἡμεῖς τῷ διαβόλῳ κάμνομεν, καὶ μαχιζόμεθα πολὺ χαλεπωτέρας μάχιμας; ὅσῳ γὰρ κρείττων σώματος ψυχή. τοσαύτη φροντὶς μωλώπων μαχιζόμεθα καθ' ἑκάστην ἡμέραν. δεδοίκαμεν φροντίζοντες, τρέμοντες. ἀλλ' ἐὰν θελήσωμεν πενάξαι, ἐὰν θελήσωμεν ἀναβλέψαι πρὸς τὸ θεὸν, πέμπει ἡμῖν, οὐ μωϋσέα, οὐ δὲ ἀαρών, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ τὸ κατάνυξιν. οὗτος τοίνυν ἐλθὼν, καὶ κατασχὼν τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἐλευθερώσει τὸ δουλείας τὸ πικρᾶς ἡμᾶς. ἐξάξει ἡμᾶς ἐξ αἰγύπτου, τὸ ἀνομίας τοῦ, καὶ μετανοήσαντας σώσει καὶ ἀμαρτήματα, καὶ πολάσεις, καὶ τιμωρίας. μάθωμεν τοίνυν ὠφελεῖσθαι, μάθωμεν ἐπιρεάζεσθαι. διὰ τί ἐστιν χριστιανοῦ. καταφρονήσωμεν τῶν χρυσῶν ἱματίων, καταφρονήσωμεν τῶν χρημάτων, ἵνα μὴ καταφρονήσωμεν τὸ σεῖσαι τὸ ἡμετέρας. καταφρονήσωμεν χρημάτων, καὶ μὴ καταφρονήσωμεν τὸ ψυχῆς. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ πολαζομένη. αὕτη ἐστὶν ἡ τιμωρουμένη. ἐκεῖνα συζῆσθαι μένει, αὕτη δὲ ἀπωλεῖται ἐκεῖ. τίνος ἕνεκεν εἰώθεμεν καταπόθεις σαυτὸν, καὶ οὐκαὶ θάνῃς; ζῆσθαι πρὸς τοὺς πλεονέκτας λέγω. καλὸν δὲ καὶ πρὸς τοὺς πλεονεκτουμένους εἶναι. φέρετε γενναίως τὰς πλεονεξίας. ἑαυτοὺς ἀναιροῦσιν ἐκεῖνοι, οὐχ ὑμᾶς. ὑμᾶς μὲν ἀποσυλοῦσι χρημάτων, ἑαυτοὺς δὲ γυμνοῦσι τὸ δύνασθαι τοῦ θεοῦ, καὶ τῆς βοηθείας. ὁ δὲ ἐκείνης γυμνωθεὶς καὶ ἅπαντα περιβάλλεται τῆς οἰκουμένης τὸ πλοῦτον, πάντων ὅτι πενέστερος. αὐτὸ ζῶν ἔχει, πάντων ὅτιν δυπορώτερος. τίς γάρ φησι ποιμαίνειμε, καὶ οὐδέν με ὑστερήσει. εἰπὲ δή μοι, εἰπέ μοι ἔχεις αὐθρα μέγαν, καὶ θαυμαστὸν πάνυσε φιλοῦντα, καὶ κινδυνεύοντα, εἶτα ἔγνως, ὅτι διαπαντὸς ζῇσε, καὶ οὐ προτελευτήσεις αὐτοῦ, καὶ πάντασοι παρέξει μὴ ἀδείας, ὡς τὸ σῶν ἀπολαύειν, ἆρα αὐ ἤθελησας κτήσασθαί; ἆρα αὖ εἰ πάντων ἐγυμνώθης, οὐχὶ πλουσιωτέρα ἐνόμιζες εἶναι διαπαντὸς ἢ τί δήποτε οὖν πενθεῖς; ὅτι χρήματα οὐκέχεις; ἀλλ' ἔννοει ὅτι ἀφῃρέθης τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ὑπόθεσιν. ἀλλ' ὅτι οὐσίασ ἀπεστερήθης, ἀλλ' ἐκτήσω τοῦ θεοῦ τὴν εὐνοιαν. καὶ πῶς ἐκτησάμην φῄς; εἰπὲ διατί μὴ ἀδικεῖσθε. εἶπεν ὅτι μακάριοι, οἱ πάντα εὐχαριστοῦντες. ἔννοει τοίνυν ὅσης εὐνοίασ ἀπολαύσεις, ταύτῃ καὶ τὴν ἔργων ἐπιδείξασθαι. ἐν γὰρ μόνον ζητεῖ τὸ παρ' ἡμῶν, τὸ πᾶσιν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ, καὶ πάντα ἔχομεν μὴ διαφθείρασθαι. οἷόν τι λέγω. ἀπώλεσας χρυσοῦν λίτρασ μυρίασ; εὐχαρίστησον εὐθέωσ τῷ θεῷ, καὶ δέκα μυριάδας ἐκτήσω διὰ τὴν φωνὴν ἐκείνης, καὶ τὸ εὐχαριστῆσαι. εἰπέ γάρ μοι πότε μακαρίζεις τὸν ἰὼβ; ὅτε εἶχε τὰς τοσαύτας καμήλους, καὶ τὰ ποίμνια, καὶ τὰ βουκόλια, ἢ ὅτε ἐκείνων τὴν φωνὴν ἀφῆκεν, ὁ κὸς ἔδωκεν, ὁ κὸς ἀφείλετο; καὶ γὰρ ὁ διάβολος διαπεπόρθηκε ἡμᾶς ζημιοῖ, οὐχ ἵνα τὰ χρήματα μόνον ἀφέλῃ). οἶδε γὰρ ὅτι οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἵνα διὰ τούτων ἀναγκάσῃ εἰπεῖν βλάσφημον, οὕτω καὶ τοῦτο τὸν μακαρίου ἰὼβ, οὐ κατώρθωσε πεῖναι τὸν αὐτὸν ποιῆσαι μόνον, ἀλλὰ βλάσφημον ἀποφῆναι. ὅτε γοῦν πάντα αὐτὸν ἐγύμνωσεν, ὅρα τί φησι πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς γυναικός. εἰπόν τι ῥῆμα πρὸς κν', καὶ τελεύτα. καίτοι

λβύτα. καίτοι ὦ μακαρὲ πάντ' αὐτὸν ἐγύμνωσας. ἀλλ' οὐ δεῖ ἐστὶ γυμνοῦν φησί. δι' ὃ γὰρ πάντα ἐποίησα, οὐδέπω ἤννοσα, ἐστὶ γυμνῶσαι τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας. διὰ δεῖ καὶ τῶν χρημάτων ἐγύμνωσα. δεῖ ἐστὶν ὁ βούλομαι. ἐκεῖνο οὐδέν ἐστιν. οὐ δεῖ μὴ προσῇ, οὐ μόνον οὐδὲν ἠδικήθη, ἀλλὰ καὶ ὠφελήθη. ὁρᾷς ὅτι οἷόν ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος, ὅσον τοῦ πράγματος ἐστὶν ἡ ζημία; καὶ ὅρα αὐτὸν διὰ τῆς γυναικὸς τὰ ἐπιβουλὰ ῥάπτοντα. ἀκούετε ὅσοι γυναῖκας αὐδρες ἔχετε χρημάτων ἐρῶσας, καὶ ἀναγκαζούσας ὑμᾶς βλασφημεῖν τὸν θεόν. ἀναμνήσθητε τοῦ Ἰὼβ. ἀλλ' ἴδωμεν αὐτοῦ τὴν πολλὴν εἰς θεὸν εὐπείθειαν, ὅπως αὐτὴν ἐπεδείξατο. ἵνα τί φησι, ὡς περ μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν οὕτως ἐλάλησας; ἀληθῶς φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, ἀεὶ μὲν οὕτω, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῶν συμφορῶν, τότε οἱ τὰ φαῦλα παραινοῦντες ἔχουσιν ἰσχύν. εἰ γὰρ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ πρὸς ἀπόνοιαν ἐστὶν ἕτοιμος, πόσῳ μᾶλλον ὅταν, καὶ ὁ συμβουλεύων ᾖ. οὐχὶ πρὸς βάραθρον ὠθεῖται; μέγα ἀγαθὸν γυνή, ὡς περ οὕτω καὶ κακὸν μέγα. ἐπειδὴ γὰρ μέγα ἡ γυνή, ὅρα πόθεν θέλει διορύξαι τὸ τεῖχος τὸ ἰσχυρόν. οὐχ εἵλετο αὐτὸν φησὶν ἡ τῶν χρημάτων ἀφαίρεσις; οὐδὲν μέγα ἡ ξιμία εἰργάσατο; διὰ δεῖ φησὶν εἰ μὴν εἰς πρόσωπόν σε βλογήσει. ὁρᾷς ποῦ ἔπνει; αὐ τοίνυν εὐχαρίστως φέρωμεν, καὶ ταῦτα ἀπολιψόμεθα. κἂν μὴ ἀπολάβωμεν, μείζων ὁ μισθός. ὅτε γὰρ ἤθλησε γενναίως, τότε αὐτῷ, καὶ ταῦτα ἀπέδωκεν. ὅτε ἔδειξε τῷ διαβόλῳ ὅπου διὰ ταῦτα αὐτὸν θεραπεύει, τότε καὶ αὐτὰ αὐτῷ ἔδωκε. τοιοῦτος γάρ ἐστιν, ὅταν ἴδῃ ἡμᾶς μὴ προσκλωμένους τοῖς βιωτικοῖς ὁ δεῖ, τότε ἡμῖν αὐτὰ δίδωσιν. ὅταν ἴδῃ τὰ πνευματικὰ προτιμῶντας, τότε καὶ τὰ σαρκικὰ παρέχεται, πρότερον δὲ οὔ, ἵνα μὴ ἀπορραγῶμεν τῶν πνευματικῶν. φειδόμενος δὲ ἡμῶν οὐ δίδωσι τὰ σαρκικά, ἵνα καὶ ἄκοντας ἀποφήσῃ τούτων. οὐ φησί. ἀλλ' ἐὰν λάβω, ἐμπλακόμαι καὶ μᾶλλον εὐχαριστῶ. ψεῦδος αὖθις ἔρωτε. τότε γὰρ μάλιστα ἔσῃ ῥᾴθυμος. τί οὖν ὅτι φησὶ πολλοῖς δίδωσι; πόθεν δῆλον ὅτι αὐτὸς δίδωσιν; ἀλλὰ τίς φησιν ἕτερος δίδωσιν; ἡ πλεονεξία αὐτῶν, ἡ ἁρπαγή. πῶς οὖν συγχωρεῖ γίνεσθαι ταῦτα; ὡς περ καὶ φόνον, καὶ κλοπὰς, καὶ βίαια. τί οὖν φησι πρὸς τοὺς ἑκατέρων διαδεχομένους κλῆρον αὐτοὺς μυρίων γέμοντας κακῶν; καὶ τί δεῖ; πῶς αὐτοὺς ἐᾷ φησι, ὁ δὲ ἀπολαβεῖν τούτων; ὡς περ οὖν κλέψαντας ἀφίησι, καὶ φονεύσαντας, καὶ τοὺς λοιποὺς κακουργοῦντας. οὐ γάρ ἐστιν, ὁ καιρὸς τῆς κείσεως νῦν, ἀλλὰ τῆς πολιτείας τῆς ἀρίστης. ὅπερ δὲ καὶ ἤδη εἶπον, δεῖ καὶ νῦν λέγω. ὅτι μείζονα δώσοισι δίκην. ὅταν καὶ πάντων ἀπολαύσαντες τῶν ἀγαθῶν, μὴ δὲ οὕτως βελτίους γίνωνται. οὐ γὰρ πάντες ὁμοίως κολασθήσονται. ἀλλ' οἱ καὶ μετὰ τὰς εὐεργεσίας μείναντες κακοὶ, μειζόνως τιμωρηθήσονται. οἱ δὲ μετὰ τὴν νίασιν, οὐχ οὕτως. καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν, ἄκουσον τί φησι τῷ δεσπότῃ. οὐχὶ ἐδωκάσοι πάντα τὰ τοῦ κυρίου σου; ὅταν οὖν ἴδῃς νέον χωρὶς πόνων κλῆρον παραλαβόντα πατρῷον, καὶ μείναντα κακὸν, δῦ ἴσθι ὅτι ἡ κόλασις αὐτῷ αὐξεται, καὶ τὰ τῆς τιμωρίας ἐπιτείνεται. μὴ δὴ τούτοις ζηλῶμεν. ἀλλ' εἴτις ἀρετὴν διεδέξατο, εἴτις πλοῦτον πυθμαίνων ἐκτήσατο. οὐ καὶ γὰρ φησι οἱ τὸ ποιήσαντες τῷ πλούτῳ αὐτῶν. μακάριοι οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον. τίνων βούλει εἶναι εὐσεβεστέρων πάντων τῶν μακαριζομένων. τούτοις οὖν ζήλου, μὴ ἐκείνοις, ἵνα μὴ τῶν ἀποκειμένων αὐτοῖς τύχῃς ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Ἀναμνήσκεσθε

Λόγος, κα'.

» Ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμεί-
» νατε παθημάτων. τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς τε, καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ
» τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε. καὶ τὴν
» ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν κρείττονα ὕ-
» παρξιν ἑαυτοῖς ἐν οὐρανοῖς, καὶ μένουσαν. Οἱ τῶν ἰατρῶν ἄριστοι, σπεισθὲν βαθεῖαν
δῶσι τομήν, καὶ τὰς ἀλγηδόνας σπιτείνωσι διὰ τῆς πληγῆς, παραμυθούμενοι τὸ πονοῦν,
καὶ τεθορυβημένῳ ἀναπαύοντες, καὶ ἀνακτώμενοι τὴν ψυχὴν, ἑτέραν οὐκέτι προσάγου-
σι τομήν. ἀλλὰ καὶ τὴν δοθεῖσαν φαρμάκοις προσηνέσι, καὶ τὸ πολὺ τῆς ὀδύνης ἱκανοῖς ἀ-
φανίσαι, παραμυθοῦνται. τοῦτο καὶ παῦλος σπουδὴν ἐποίησε, κατασείσας αὐτῶν τὰς ψυχὰς, μὴ
κατανύξασι τῇ μνήμῃ τῆς γεέννης, καὶ πεφωσμένους αὐτοὺς ὅτι πάντως δεῖ ἀπολέσθαι τὸν
ἐνυβρίσαντα εἰς τὴν τοῦ υἱοῦ χάριν. καὶ τοῦτο ἀπὸ τῶν μωϋσέος δείξασι νόμων, ὅτι καὶ ἀπο
λοῦνται, καὶ μείζονος, καὶ μαρτυρίαις ἑτέραις σπισφραγίσας, καὶ εἰπών. φοβερὸν τὸ ἐμπε
σεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος, ὥστε μὴ τῷ πολλῷ φόβῳ ἀπαγορεύσασαν τὴν ψυχὴν καταπο-
θῆναι τῇ λύπῃ, παραμυθεῖται αὐτοὺς διὰ τῶν ἐγκωμίων, καὶ τῆς παρακλήσεως. καὶ τὸν
ζῆλον οἰκοθεν αὐτοῖς προσφέρει. ἀναμιμνήσκεσθε γάρ φησι τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς
φωτισθέντες πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. πολλὴ ἡ διὰ τῶν ἔργων παρά-
κλησις. τὸν γὰρ ἀρχόμενον πράγματος, προϊόντα σπουδάσαι χρὴ, ὡς αὖ εἰ ἔλεγεν. ὅτε ἐνή-
γεσθε, ὅτε ἐν τάξει μαθητῶν ἦτε, τοσαύτην προθυμίαν ἐπεδείξασθε, τοσαύτην γενναιότητα,
νῦν δὲ οὐκέτι. καὶ ὁ παρακαλῶν οὕτως, μάλιστα παρακαλεῖ ἀπὸ τῶν οἰκείων, μὴ οὐχ ἁ-
πλῶς εἰπὼν πολλά. καὶ οὐκεῖπε πειρασμούς, ἀλλὰ ἆθλησιν, ὅπερ ἐστὶν ἐγκωμίου ὄνομα, μὴ
σπαίνων μέγεθος. εἶτα καὶ καταλέγει καταμέρος πλατύνων τὸν λόγον, καὶ τοὺς ἐπαίνους
πολλοὺς ποιῶν. πῶς; τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς φησι, καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι. μέγα γὰρ ὀνει
δισμὸς, καὶ ἱκανὸν διαφρέψαι ψυχὰς, καὶ σκοτῶσαι λογισμόν. ἄκουε γὰρ τί φησιν ὁ προ-
φήτης. ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ποῦ ἐστιν ὁ θεός σου. καὶ πάλιν. ὅτι εἰ ὁ ἐ-
χθρὸς ὠνείδισέ με, ὑπήνεγκα ἄν. σπουδὴ γὰρ σφόδρα κενόδοξον ὄντι τὸ ἀνθρώπινον γένος, δια-
τοῦτο καὶ ὑπὸ τούτου ῥᾳδίως ἁλίσκεται. καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν ὀνειδισμοῖς, ἀλλὰ μὴ αὖ
τὸ μὴ πίστεως πολλῆς, θεατριζόμενοι. ὅταν μὲν γὰρ τις ὀνειδίζῃ καθ' ἑαυτὸν, λυπηρὸν μὲν,
πολλῷ δὲ πλέον ὅταν ἐπὶ πάντων. εἰ γὰρ μοι ὅσον ἦν κακὸν ἀποφάντας τῆς ἰουδαϊκῆς τα-
πεινότητος, καὶ ὡς ἐπὶ ἄριστον βίον μετελθόντας, καὶ τῶν πατρώων καταφρονήσαντας
ὑπὸ αὐτῶν τῶν οἰκείων πάσχειν κακῶς, καὶ μὴ δὲ μίκην ἔχειν ἀντίληψιν. οὐκέχω φῆναι εἰπεῖν,
ὅτι ταῦτα ἐπάθετε μὲν, ἠλγεῖτε δὲ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐχαίρετε. καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν
εἰπών. κοινωνοὶ τῶν οὕτω παχόντων γενηθέντες, μὴ αὐτοὺς φέρει εἰς μέσον τοὺς ἀποστόλους.
οὐ μόνον φησὶ τοῖς οἰκείοις οὐκηχύνεσθε, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκοινωνεῖτε τοῖς ταῦτα
πάθοῦσι. τοῦτο καὶ παρακαλοῦντος αὐτοὺς ὄφειν. οὐκεῖπε φέρετε τὰς θλίψεις τὰς ἐμάς.

κοινωνεῖτέμοι.

κοινωνεῖτε μοι, ἀλλὰ τὰς ὑμετέρας αὐδέωθητε, καὶ τοῖς δεσμοῖσμυ συνεπαθήσατε. ὁρᾷς ὅτι περὶ αὐτῦ φησι, καὶ τῶν ἄλλων τῶν δεδεμένων; οὕτως οὐχ ἡγήσασθε δεσμὰ εἶναι τὰ δεσμά. ἀλλ' ὥσπερ ἀθληταὶ γενναῖοι, οὕτως ἔχητε. ὅτι οὐ μόνον ἐν τοῖς ὑμετέροις οὐκεδέεσθε παρακλήσεως, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐγένεσθε παράκλησις, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. βαρεῖ πόση πληροφορία πίστεως. εἶτα καὶ τὴν αὐτῶν πάθησιν, οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἄθλους αὐτοὺς παρακαλῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μὴ διασαλευθῆναι τῆς πίστεως. τὸν ὑμέτερον πλοῦτον φησὶ ἁρπαζόμενον ὁρῶντες, ἠνέγκατε. ἤδη γὰρ τὸν οὐ φαινόμενον, ὡς φαινόμενον ἑωρᾶτε. πρὸ εἰλικρινοῦς πίστεως ἦν. καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων αὐτὴν ἐπεδείξασθε. τὸ μὲν οὖν ἁρπάσαι, ἴσως τῆς βίας ἦν τῶν ἁρπαζόντων, καὶ οὐδεὶς αὖ ἠδύνατο κωλύσαι. ὥστε οὐδέπω δῆλον. καὶ ὅτι μᾶλλον τὴν πίστιν τὴν ἁρπαγὴν, καίτοι γε καὶ δῆλον. οὐκοῦν εἰ ἐβούλεσθε, μὴ ἁρπαγῆναι, μὴ πιστεύσαντας. ἀλλ' ὃ πολλῷ τούτου μεῖζον ἦν, ἐποιήσατε, τὸ καὶ μετὰ χαρᾶς τὰ τοιαῦτα φέρειν. ὅπερ ἦν ὅλον ἀποστολικὸν, καὶ τῶν γενναίων ἐκείνων ἄξιον ψυχῶν. οἱ μαστιχθέντες, ἔχαιρον. ὑπέστρεφαν γάρ φησι ἀπὸ προσώπου τῦ συνεδρίου χαίροντες, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀτιμασθῆναι. ὁ δὲ μετὰ χαρᾶς φέρων, δείκνυσιν ὅτι ἔχει μισθὸν ἀνά. καὶ ὅτι οὐ ζημίαν, ἀλλὰ πρόσοδός ἐστι τὸ πρᾶγμα. καὶ τὸ προσδέξασθαι, τὴν ἑκούσιον αὐτῶν ὑπομονὴν δηλοῖ. ὅτι εἵλεσθε φησι, καὶ κατεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοὺς ἐν οὐρανοῖς, κρείττονα ὕπαρξιν, καὶ μένουσαν. ἀντὶ τῦ βεβαίαν, οὐχ οὕτως ἀπολλυμένην ὥσπερ ταύτην. εἶτα ἐπαινέσας αὐτοὺς, φησί. μὴ οὖν ἀποβάλητε τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν. ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην. τί λέγεις; οὐκεῖσθεν ὅτι ἀπεβάλετε, καὶ ἀνακτήσασθε, ἀλλ' ὃ μᾶλλον αὐτοὺς ἐποίει ῥωθῆναι, ὅτι ἔχετε αὐτὴν φησι. τὸ μὲν γὰρ ἀποβληθὲν, ἀνακτήσασθαι πάλιν καμάτου δεῖται πλείονος. τὸ δὲ κατεχόμενον μὴ ἀπολέσαι, οὐχ οὕτως. μαλάττων δὲ τὸ ἐναντίον λέγει. τέκνα μυ, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χς ἐν ὑμῖν, καὶ εἰκότως. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὑπωλιώτερον διέκειντο. ὅθεν αὐτοῖς ἔδει πλακικωτέρου λόγου. οὗτοι δὲ μικροψυχότερον. ὅθεν θεραπευτικωτέρου μᾶλλον ἐδέοντο. μὴ ἀποβάλητε οὖν φησι τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν. ἐπεὶ δὴ ἐν παῤῥησίᾳ ἦσαν πολλῇ πρὸς τὸν θεὸν. ἥτις ἔχει φησὶ μισθαποδοσίαν μεγάλην. καὶ πότε αὐτὰ λημψόμεθα φησί; ἰδοὺ τὰ παρ' ἡμῶν πάντα ὑπῆρκται. διαῤῥῆδην προέλαβεν αὐτὰς τῇ αὐτῶν ὑπολήψει, μονονουχὶ λέγων. εἰ ἐν οὐρανῷ γινώσκετε ἔχειν ὕπαρξιν κρείττονα δὲ, μηδὲν ἐνταῦθα ζητεῖτε. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, οὐχὶ προσθήκης, ἵνα ἐν τοῖς αὐτοῖς μείνητε, ἵνα μὴ ῥίψητε τὸ εἰργασμένον, οὐδενὸς ὑμῖν ἑτέρου δεῖ. ἀλλ' ὥστε ἐνεγκεῖν, εἰρήκατε, ἵνα πρὸς τὸ τέλος ἐλθόντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε φησὶ χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. ἑνὸς ὑμῖν δεῖ μόνου, ἵνα ἀναμείνητε τὴν μέλησιν, οὐχ ἵνα ἀθλήσητε πάλιν. πρὸς τὸν στέφανον αὐτὸν ἐστί φησι. τοὺς ἀγῶνας πάντας ἠνέγκατε, τοὺς δεσμοὺς, τὰς θλίψεις, τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν ἡρπάγη. τί οὖν, πρὸς τὸ στεφανωθῆναι ἐρήκατε λοιπόν; τῦτο μόνον φέρετε τὴν μέλησιν τῦ στεφάνου.

Ὧ μέγεθος

Ὦ μέγεθος παρακλήσεως, ὡς αὐτῆς ἐστι πρὸς ἀθλητὴν πάντας καταβάλλοντα, καὶ μηδένα ἔχοντα ἀνταγωνιστήν, εἶτα μέλλοντα στεφανοῦσθαι, καὶ οὐ φέροντα τὸν χρόνον ἐκεῖνον, καθ' ὃν ὁ ἀγωνοθέτης ἔρχεται, καὶ τίθησι τὸν στέφανον. ἐκεῖνος δὲ ἀκαρτερήτως ἔχων, θέλει ἐξελθεῖν, καὶ φυγεῖν, ὡς μὴ φέρων τὸ δεῖψος, καὶ τὸν φλογμόν. Οὐκοῦν τί νῦν αὐτὸς αὐνιτιώμενος, τί φῇς; ἐπὶ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, καὶ πότε ἥξει; ἀπὸ τῶν γραφῶν αὐτὸς παρακαλεῖ. καὶ γὰρ τὸ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ὅταν λέγῃ ἀλλαχοῦ, παραμυθούμενος αὐτούς, ὡς ὀλίγου ὄντος τοῦ λειπομένου χρόνου, μὴ σοῦ οὐκ ἀφέσωσι τοῦ φησι, ἀλλ' ἀπὸ τῶν γραφῶν. εἰ δὲ ἐξ ἐκείνου ἔλεγε. μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. δῆλον ὅτι νῦν ἐγγύτερός ἐστιν. ὥστε καὶ τὸ ἀναμένειν μαθὸς ἐστιν, οὐκ ὀλίγος. ὁ δὲ δίκαιος φῇ ἐκ πίστεως ζήσεται, καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. μεγάλη αὐτῶν παράκλησις, ὅταν δείκνυῃ τις τὸ πᾶν κατορθωκότας, μὴ δὲ μικροῦ δεῖ θυμάσαι ἀπολλυμένους αὐτό. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς. ὅτι δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. Βαβαὶ οἵα λέξει ἐχρήσατο εἰπών. ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. ἔλεγχος γάρ ἐστιν ἐπὶ τῶν λίαν δήλων. ἡ πίστις τοίνυν ἐστὶν ὄψις τῶν ἀδήλων φησί, καὶ εἰς τοῦτο τοῖς ὁρωμένοις φέρει πληροφορίαν τὰ μὴ ὁρώμενα. οὔτε οὖν ἐν τοῖς ὁρωμένοις ἀπιστῆσαι ἐστιν, οὔτε πάλιν αὖ μὴ τῶν ὁρωμένων σαφέστερον περὶ τῶν ὁρατῶν, ὥστε πληροφορηταί τις, πίστις εἶναι δύναται. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ἐν ἐλπίδι οὐ δοκεῖ ὑπόστασιν εἶναι δοκεῖ, ἡ πίστις ὑπόστασιν αὐτοῖς χαρίζεται, μᾶλλον δὲ οὐ χαρίζεται, ἀλλ' αὐτό ἐστιν οὐσία αὐτῶν. οἷον ἡ ἀνάστασις, οὐ παραγέγονεν, οὐ δὲ ὅτιν ἐν ὑποστάσει, ἀλλ' ἡ ἐλπὶς ὑφίστησιν αὐτοῖς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ. οὐκοῦν ἐστιν ὑπόστασις πραγμάτων. εἰ τοίνυν ἔλεγχός ἐστιν, οὐ βλεπομένων, τί βούλεσθε αὐτὰ ἰδεῖν, ἵνα ἐκποδὼν ἦτε τῆς πίστεως, μὴ τοῦ λίαν οἱ ἔνδοξοι εἶναι ἐκ πίστεως ὁ δίκαιος ζήσεται. ὑμεῖς δὲ εἰ βούλεσθε αὐτὰ ἰδεῖν, οὐκέτι ἐστὲ πιστοί. ἐνεκάμετε φῇ, ἠθλήσατε. κἀγὼ οὐκοῦν φημί. ἀλλὰ ἀναμείνατε. οὐκοῦν γάρ ἐστι πίστις. μὴ ἐν τούτοις ζητεῖτε τὸ πᾶν.

Η' ἐπόν.

Ταῦτα εἰρηκὼ μὲν πρὸς ἑβραίους, κοινὴ δὲ ὅτι παραίνεσις, καὶ πρὸς πολλοὺς τῶν ἐνταῦθα συνειλεγμένων. πῶς καὶ τινι τρόπῳ; πρὸς τοὺς ὀλιγοψύχους, πρὸς τοὺς μικροψύχους. ὅταν γὰρ ἴδωσι πονηροὺς εὐπραγοῦντας, αὐτοὺς δὲ δικαίως πραγοῦντας, ἀλύουσι, δυσανασχετοῦσιν. ὅταν ἴδωσιν ἐκείνων τὴν κόλασιν, καὶ τὴν ἐκδίκησιν, ὅταν τὴν οἰκείων πόνων τοὺς μαθοὺς ἐκδεχωνται. ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει. καὶ ἡμεῖς τοίνυν πρὸς τοὺς ῥᾳθύμους ταῦτα λέγομεν. πάντως ἔσται κόλασις, πάντως ἥξει, κἂν θύραις λοιπὸν τὰ τῆς ἀναστάσεως. πόθεν φῇς; οὐ λέγω ἀπὸ προφητῶν. οὔτε γὰρ πρὸς χριστιανοὺς, μόνον μοι νῦν ὁ λόγος, ἀλλὰ κἂν ἕλλην ᾖ, θαῤῥῶ πάνυ, καὶ τὰς ἀποδείξεις παρέχω, καὶ διδάξω αὐτόν. πῶς φησι; πολλαχοῦ τοῦτο ὁ χς. εἰ μὴ ἐξέβη ἐκεῖνα, μὴ δὲ ταῦτα πίστευσης. εἰ δὲ πάντα ἐξέβη, τί περὶ τῶν λειπομένων ἀμφιβάλλεις; καίτοι πολὺ ἀπίθανον κατ' οὐδενὸς ἐκβάντος περὶ ἐκείνων πιστεύειν, ἢ ὅτι πάντα ἐξέβη, τούτοις ἀπιστεῖν. μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν ὑποδείγματος ποιήσω τὸ πρᾶγμα φανερόν. εἶπεν ὁ τὰς ὅτι τὰς

ἱεροσόλυμα

ἱεροσόλυμα ἁλώσεται, ἅλωσιν οἵαν οὐδέποτε. καὶ ὅπι οὐκέτιν ἀναστήσεται. καὶ ἐξέβη εἰς
ἔργον ἡ προόρρησις. εἶπεν ὅτι θλῖψις ἔσται μεγάλη, καὶ ἐξέβη. εἶπεν ὅτι καθάπερ σίνηπι ασα
ρὲν, οὕτως ἐκταθήσεται τὸ κήρυγμα. καὶ ὄντως ὁρῶμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν οἰκουμένην
σπιτρέχον. εἶπεν ὅτι οἱ καταλιπόντες πρᾶ, ἢ μρᾶ, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἕξουσι καὶ
πρᾶς, καὶ μρᾶς. καὶ ὄντως ἀπὸ τῶν ἔργων ὁρῶμεν πληρούμενον. εἶπεν ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ θλί
ψιν ἕξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον, τουτέστιν οὐδεὶς ὑμῶν περίεσται. καὶ τὸ
ἀπὸ τῶν πραγμάτων ὁρῶμεν ἐκβεβηκός. εἶπεν ὅτι οὐ μὴ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσι τὴν ἐκ-
κλησίαν, καὶ ταῦτα διωκομένην, καὶ ὅτι οὐδεὶς σβέσει τὸ κήρυγμα, καὶ μαρτυρεῖ, καὶ ταύ
τῃ τῇ προρρήσει τῶν πραγμάτων ἡ πεῖρα. καίτοι σφόδρα ἀπίθανος ἦν ταῦτα λέγων τότε.
διατί; ὅτι πάντα λόγοι ἦσαν, καὶ οὐδέπω ἀπόδειξιν παρεῖχετο τῶν λεχθέντων. ὥστε πολ
λῷ μᾶλλον πιστότερα γέγονεν νῦν. εἶπε γὰρ ὅτι ὅτε κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, τότε
ἥξει τὸ τέλος. ἰδοὺ πρὸς τὸ τέλος λοιπὸν ἐφθάσαμεν. τὸ γὰρ πλέον τῆς οἰκουμένης κατηγ
γέλη. λοιπὸν οὖν τὸ τέλος ἐνέστηκε, φρίξωμεν ἀγαπητέ. τί δὲ εἰώθεμεν περὶ συντελείας συ
μεμνᾶς; καὶ αὐτὴ μὲν γὰρ ἐγγὺς πάρεστιν, ἡ δὲ ἑκάστου ζωὴ, ἐγγυτέρα, καὶ ἡ τελευτή. αἱ
ἡμέραι γὰρ τῶν ἐτῶν ἡμῶν φησιν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις ὀγδοή
κοντα ἐγγὺς ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως. φοβηθῶμεν, ἀδελφοὶ οὐ λυτρούμεθα, λυτρώσεται αὐ
θρωπος; πολλὰ μετανοήσομεν ἐκεῖ, ἀλλ' ἐν τῷ θανάτῳ οὐδεὶς ἐξομολογήσεται αὐτῷ, διὰ
τοῦτο λέγει προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, τουτέστι τὴν παρουσίαν
αὐτοῦ. ἐν ταύτῃ μὲν γὰρ ὅπερ ἐὰν ποιήσωμεν, ἔχει ἰσχύν, ἐκεῖ δὲ οὐκέτι. εἰς ἡμᾶς εἰώθε-
μεν ἐν καμίνῳ φλεγομένῃ μικρὸν σήσειν χρόνον, οὐχὶ πάντα ὑποσησόμεθα ὑπὲρ τῆς ἀπαλ
λαγῆς; κἂν χρήματα δέοι προέσθαι; κἂν δουλείαν ὑποσῆναι; πόσοι νόσοις περιέπεσον χα-
λεποῖς, καὶ πάντα ἑτοίμως εἵλοντο δοῦναι, ὥστε ἀπαλλαγῆναι, εἴγε αἵρεσις προύκειτο.
εἰ τοίνυν νόσος ὀλιγοχρόνιος οὕτως ἡμᾶς ἀνίᾳ, τί ποιήσομεν ἐκεῖ ὅταν μηδὲν ὄφελος ᾖ τῆς
μετανοίας; πόσων νῦν γέμομεν κακῶν, ἵνα οὐκ ἀποθανόμεθα, ἀλλήλους δάκνομεν, ἀλλήλους
ἐσθίομεν, ἁρπάζοντες, κατηγοροῦντες, διαβάλλοντες, ταῖς τ' πλησίον δόξαις δακνόμενοι.
καὶ ὅρα τὸ χαλεπόν. ὅταν βουληθῇ τις διορύξαι τὸν πλησίον τὴν ὑπόληψιν, φῇ, τόδε εἶπεν
ὁ δεῖνα. περὶ αὐτοῦ δὲ συγχώρησόν μοι, μήμε ἐξετάσῃς, ἀκοῆς λόγον ὀφείλω. τί οὖν λέ-
γεις ὅλως, εἰ οὐ πιστεύεις; τί λέγεις; τί πιστὸν αὐτὸ ἐργάζῃ τῇ πολλῇ φήμῃ, τί διαπορθμεύεις
τὸν λόγον οὐκ ἀληθῆ ὄντα; σὺ ἀπιστεῖς, καὶ τὸν θεὸν παρακαλεῖς ὥστε σε μὴ ἐξετάσαι; μὴ λέ
γε τοίνυν, ἀλλὰ σιώπα, καὶ πάντας δέους ἀπήλλαξαι. ἀλλ' οὐκοῖδα πόθεν ἡ νόσος αὕτη ἐν
τοῖς ἀνθρώποις ἐμπέφωκε. φλύαροι γεγόναμεν, οὐδεὶς ἡμῶν ἐναπομένει τῇ ψυχῇ. ἄκουε σο
φοῦ τινὸς παραινοῦντος, καὶ λέγοντος, ἤκουσας λόγον; ἀνάπο θανέτωσαν, θάρσει οὐ μισε
ρήσει. μὴ πάλιν ἤκουσε λόγον ὁ μωρὸς, καὶ ὠδίνησεν ὡς ἀπὸ προσώπου βλέφους ἡ τίκτουσα.
πρὸς κατηγορίαν ἑαυτὸν ἕτοιμον, πρὸς κατακρίσεις παρεσκευασμένον, κἂν μηδὲν ἡμῖν ἕ-
τερον εἰργασμένον ἐκεῖνον, ἀρκεῖ ἱκανὸν ἐκεῖνον ἡμᾶς ἀπολέσαι, καὶ εἰς γέενναν ἀπαγαγεῖν.
ἀρκεῖ μυρίοις περιβάλλειν κακοῖς. μὴ ἵνα μάθῃς ἀκριβῶς, ἄκουε τοῦ προφήτου λέγοντος, κα-
θήμενος φῇ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις, ἀλλ' οὐκ ἐγώ φησιν, ἀλλ' ἐκεῖνος, σὺ μὲν
οὖν. εἰ γὰρ μὴ σὺ ἔπαθες, οὐκ ἂν ἤκουσεν, εἰ δὲ καὶ ἔμελλεν ἀκούειν, ἀλλὰ σὺ τῆς ἁμαρτίας

οὐκ ἦν αἴτιος,

οὐκῆς αὐτος, δέον συσκιάζειν, καὶ συγκρύπτειν τὰ ἐλαττώματα τῶν πλησίον, σὺ δὲ ἐκπομπεύεις προχείρως φιλαγαθίας, οὐ γίνη κατήγορος, ἀλλὰ φλύαρος, ἀλλὰ λῆρος, ἀλλὰ μωρός. ὦ δεινότης, σαυτὸν αἰσχύνεις μετ' ἐκείνου, καὶ οὐκ αἰδῇ; ὅρα δὲ ὅσα τὰ κακὰ ἐντεῦθεν γίνεται. παροργίζεις τὸν θν'. οὐκ ἀκούεις παύλου λέγοντος περὶ λήρων γυναικῶν; οὐ μόνον δὲ ἀργαί φησι μαν θάνουσιν, ἀλλὰ καὶ φλύαροι, καὶ περίεργοι, περιερχόμεναι τὰς οἰκίας, καὶ λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. ὥστε καὶ ὅταν πιστεύσῃς τοῖς λεγομένοις κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, οὐδὲ οὕτως λέγειν χρή. μήτοιγε ἀπιστοῦντα, ἀλλὰ τὸ σαυτοῦ πανταχοῦ σπουδεῖς, δέδοικας ἐξετασθῆναι παρὰ τοῦ θυ; δεῖσον οὖν μή, καὶ ὑπὲρ τῆς φλυαρίας ἐξετασθῇς. σὺ γοῦν δὰ γὲ οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, μὴ μὲ ἐξετάσῃ ὁ θς ὑπὲρ τῆς φλυαρίας. τὸ γὲ πρᾶγμα, φλυαρία ἐστί. τί ἐξεπόμπευσας; τί ἔνδειξας τὸ δεινόν; ὅθεν ἡμᾶς ἀπολέσαι ἔχει. διὰ ὅθεν ἔλεγεν ὁ χς, μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. ἀλλ' οὐδεὶς ἡμῶν τούτου λόγος, οὐδὲ τὰ κατὰ τὸν φαρισαῖον ἡμᾶς σωφρονίζει. ἐκεῖνος εἶπεν ἀληθὲς πρᾶγμα ὅτι οὐκ εἰμί, ὡς ὁ τελώνης οὗτος, καὶ εἶπεν ἀκούοντος οὐδενός, καὶ κατεκρίθη. εἰ τὸ ἀληθὲς εἰρηκὼς κατεκρίθη, καὶ μηδενὸς ἀκούοντος εἰπών, οἱ τὰ ψευδῆ, καὶ ὑπὲρ ὧν οὐκεισὶ πεπεισμένοι ζητοῦντα διαπορθμεύοντες πανταχοῦ κἀθάπερ γυναῖκες φλύαροι, τί οὐ πείσονται δεινόν; τί δὲ οὐχ ὑπομενοῦσι; θῶμεν λοιπὸν τῷ στόματι θύραν, καὶ μοχλόν. μυρία γὰρ ἀπὸ φλυαρίας γέγονε κακὰ, οἰκίαι ἀνετράπησαν, φιλίαι διεσπάσθησαν, ἕτερα μυρία χαλεπὰ γέγονε. μὴ περίεργάζου τὰ τοῦ πλησίον αὐτὸ, ἀλλὰ λάλος εἶ, καὶ ἐλάττωμα ἔχεις; λάλει τὰ σὰ πρὸς τὸν θν', οὕτως οὐκέτι ἔσται τὸ ἐλάττωμα, ἀλλὰ πλεονέκτημα. λάλει τὰ σὰ πρὸς τοὺς φίλους, καὶ δικαίους, καὶ οἷς σπουδάζεις, ὥστε δύνασθαι ὑπὲρ τῶν σῶν ἁμαρτημάτων. αὖ τὰ ἑτέρων εἰπὼν, οὐδὲν ὠφελήθης, οὐδὲ ἐκέρδανας, ἀλλὰ καὶ ἀπώλου, αὖ τὰ σαυτοῦ ἐξεργαζόμενος τῇ διαστροφῇ, πολλὴν ἔχεις τὴν μισθόν. εἶπα γάρ φησιν ἐξεργάσωμαι κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ κῷ, καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου. θέλεις κρίνειν; τὰ σαυτοῦ κρῖναι. οὐδείς σοι ἐγκαλεῖ ἐὰν κατακρίνῃς σαυτὸν, ἐγκαλεῖ δὲ ἐὰν μὴ κρίνῃς, ἐγκαλεῖ ἐὰν μὴ ἐλέγξῃς σαυτὸν, ἐγκαλεῖ ἀναλωσάσῃ. εἶδες τὸν δεῖνα ὀργιζόμενον, παροξυνόμενον; ἢ λῆρόν τι ἄτοπον ποιοῦντα; συνόησον δι' ὃ θεὸς, καὶ σὺ τὰ σαυτοῦ, καὶ οὕτως οὐδὲ ἐκεῖνον κατακρίνεις σφοδρῶς, καὶ σαυτὸν ἐλευθερώσεις τοῦ φορτίου τῶν ἁμαρτημένων. αὖ οὕτως τὸν ἑαυτῶν ῥυθμίζωμεν βίον, αὖ οὕτως πραγματευώμεθα ἡμῶν τὴν ζωὴν, αὖ κατακρίνωμεν ἑαυτοὺς, οὐ πολλὰ ἁμαρτησόμεθα ἴσως, πολλὰ δὲ ἐργασόμεθα καλὰ, σπιεικεῖς ὄντες καὶ μετριοι, καὶ πάντων ἀπολαύσομεν τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θν'. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, κβ'.

» Πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θῦ εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα
» γεγονέναι, πίστει πλείονα θυσίαν ἄβελ παρὰ κάϊν προσήνεγκε τῷ θῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη
» εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ θυ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι
» λαλεῖ. Τὸ τῆς πίστεως γενναῖον, καὶ νεανικῆς δεῖται ψυχῆς, καὶ πάντα ὑπερβαινούσης
τὰ αἰσθητὰ, καὶ τὴν ἀσθένειαν τῶν λογισμῶν τῶν ἀνθρωπίνων παρερχομένης. οὐ γάρ ἐστιν
ἕτερός γενέσθαι πιστὸν, αὖ μὴ τις ἑαυτὸν τῆς σωτηρίας ὑπεραναγάγῃ τῆς κοινῆς. ἐπεὶ οὖν

αἱ τῶν ἑβραίων

καὶ τῶν ἑβραίων ἦσαν ἐξηδενημέναι ψυχαί. καὶ ἀπὸ πίστεως μὲν ἐνήρξαντο, ἔτι δὲ τῶν πραγμάτων, λέγω δὴ τῶν παθῶν, τῶν θλίψεων ὀλιγοψύχουν, καὶ παρεσαλεύοντο. πρῶτον μὲν οὖν τοὺς ἀπὸ τῶν αὐτῶν παρεκάλεσεν εἰπών. ἀναμνήσθητε τὰς πρότερον ἡμέρας. ἔπειτα ἀπὸ τῆς γραφῆς λεγούσης. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. ἔπειτα ἀπὸ λογισμῶν εἰπών. ὅτι δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. νυνὶ δὲ πάλιν ἀπὸ τῶν προπατόρων, τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων, μονονουχὶ λέγων, εἰ ἔνθα παρὰ πόδας τὰ ἀγαθὰ πάντες πίστει ἐσώθησαν, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, ὅταν γὰρ σύρῃ τῶν αὐτῶν παθημάτων κοινωνὸν ψυχή, ἀναπάυεται, καὶ ἀναπνεῖ. διὸ καὶ ἐπὶ τῆς πίστεως, διὸ καὶ ἐπὶ θλίψεως ὅτι ἰδεῖν, ὥστε εἶναι παράκλησιν ὑμῖν φησὶ διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως. σφόδρα γὰρ ἄπιστον τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ἑαυτῷ οὐ δύναται θαρρεῖν, καὶ δέδοικεν ὑπὲρ ὧν οὐ κρίνει, ὅπ ἔχει, καὶ πολλὴν ἔχει τῆς τῶν πολλῶν δόξης φροντίδα. πῇ οὖν ὁ παῦλος ἀπὸ τῶν πατέρων αὐτοὺς παρακαλεῖ. καὶ πρὸ τούτου, τῶν ἀπὸ τῆς κοινῆς ἐννοίας. εἰ γὰρ γάρμοι φησὶ, ἔπειδὴ ἡ πίστις διαβάλλεται, ὡς ἀναπόδεικτον πρᾶγμα, καὶ ἀπάτης μᾶλλον ὄν, διὰ τοῦτο δείκνυσιν, ὅπ τὰ μέγιστα διὰ πίστεως, καὶ οὐ διὰ λογισμῶν κατωρθώθη. καὶ πῶς διὰ τοῦτο δείκνυσιν εἰ γάρμοι; δῆλον φησὶ ἐστιν, ὅπ ἐξ οὐκόντων τὰ ὄντα ἐποίησεν ὁ θς, ἐκ τῶν μὴ φαινομένων τὰ φαινόμενα, ἐκ τῶν οὐχ ὑφεστώτων τὰ ὑφεστῶτα πόθεν, ὅπ καὶ ῥήμασι διὰ τοῦτο ἐποίησεν. ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς οὐδὲν ὑποβάλλει τοιοῦτον, ἀλλὰ τοὐναντίον. ὡς ἐκφαινομένων τὰ φαινόμενα εἶναι. διὰ τοῦτο μάλιστα οἱ φιλόσοφοι, οὐδὲν φασὶ ἐξ οὐκόντων εἶναι, ψυχικοὶ ὄντες, καὶ οὐδὲν τῇ πίστει ἐπιτρέποντες. ἁλίσκονται δὲ μὴ αὐτοὶ, ὅταν μέγα τι, καὶ γενναῖον εἴπωσι, τῇ πίστει αὐτὸ ἐπιτρέποντες, οἷον αὐτάρκης ὅτι, καὶ ἀγέννητος. ὁ γὰρ λογισμὸς, οὐχ ὑποβάλλει τοῦτο, ἀλλὰ τοὐναντίον. θέα δέ μοι τὴν πολλὴν μωρίαν. τὸν θεὸν αὐτάρκη λέγοντες. καὶ τὸ ἐξ οὐκόντων πολὺ θαυμασιώτερον. τὸ γὰρ εἰπεῖν, ὅπ ἐξ οὐκόντων τὰ ὄντα ὁ θς ἐποίησε, τὸ εἰπεῖν, ὅπ αὐτάρκης ὅτιν, ὅπ ἀγέννητος, οὔτε ὑφ' ἑαυτοῦ, οὔτε ὑφ' ἑτέρου γεννηθείς, ἀπορώτερον. ἐν τούτῳ θα μὲν γὰρ πολλὰ τὰ πιθανά. οἷον ὅπ ἐποίησε τὰ, ὅπ ἀρχὴν ἔσχε τὸ ποιούμενον, ὅπ ἐποιήθη ὅλως. ἐκεῖ δὲ τὸ αὐτόματος ἀγέννητος, οὔτε ἀρχὴν ἔσχεν, οὔτε χρόνον, τοῦτα οὐχὶ πίστεως δεῖται εἰπέμοι; ἀλλ' οὐκέθηκε διὰ τοῦτο ὁ πολλῷ πλέον ἴσῃ, ἀλλὰ τὸ ἔλαττον, πόθεν φησὶ, ὅπ ὁ θς τοῦτα ἐποίησεν. λογισμὸς οὐχ ὑποβάλλει. οὐδεὶς παρῆν, ὅτε ἐγένετο, πόθεν δῆλον. πίστεως δῆλον τὸ ἔργον. πίστει νοοῦμεν καθηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας. διὰ πίστεως; ὅπ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γέγονε. διὰ γὰρ ἡ πίστις. εἰ πὼν δή τε κοινὸν, λοιπὸν ἴσῃ προσώπων αὐτὸ γυμνάζει. καὶ γὰρ τῆς οἰκουμένης ἐστὶν αὐτάξιος, ἔνδοξος ἀνήρ. διὰ τοῦτο γοῦν, καὶ ὕστερον ἠνίξατο. ἔπειδὴ γὰρ ἴσῃ προσώπων αὐτὸ ἔκρινεν, ἢ διακοσίων ἀντέφησεν. εἶτα εἰδὲ τὸν ἀριθμὸν ὀλίγον τῇ ποσότητι, λοιπὸν φησὶ, ὧν οὐκ ἴσῃ ἄξιος ὁ κόσμος. καὶ θέα τίνα πρῶτον τίθησι, τὸν παθόντα κακῶς, καὶ παρὰ ἀδελφοῦ, οἰκεῖον διὰ τοῦτο πάθος. καὶ γὰρ καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ φησὶ πάθετε ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καὶ ὑπὸ ἀδελφοῦ οὐδὲν ἠδικημένου, ἀλλὰ διὰ θεὸν φθονηθέντος. δείκνυς ὅπ καὶ αὐτοὶ βασκαίνονται, καὶ φθονοῦνται. ἐτίμησεν ἐκεῖνος τὸν θεὸν, καὶ ἀπέθανεν ἀνθ' ὧν ἐτίμησε, καὶ οὐδέπω ἀναστάσεως, ἔτυχεν, ἀλλ' ἡ μὲν προθυμία αὐτῷ δῆλη. καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ γέγονε, τὰ δὲ παρὰ τοῦ θεοῦ, οὐδέπω εἰς αὐτὸν εἰσεπήνεγκεν). θυσίαν δὲ ἐνταῦθα

τὴν σὺν Ζμοτέραν λέγει, τὴν λαμπροτέραν, τὴν ἀναγκαιοτέραν. μὴ οὐκ ἔχομεν ϕὴ εἰπεῖν, ὅπ οὐκ ἀπεδέχθη. ἀπεδέξατο, καὶ εἶπε πρὸς τὸν κύριν. οὐκοῦν ὀρθῶς προσενέγκης, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς. οὐκοῦν ὁ Ἄβελ, καὶ ὀρθῶς προσήνεγκε, καὶ ὀρθῶς διεῖλεν. ἀλλ' ὅμως. ἀντὶ τούτων, τί τὴν ἀμοιβὴν ἔλαβεν; ἐσφάγη παρὰ τῆς ἀδελφικῆς χειρός, καὶ τὴν καταδίκην ἦν ὁ πατὴρ ὑπέμεινε διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ταύτην πρῶτος ἐδέξατο κατορθώσας. μὴ τοσούτῳ χαλεπὰ ἔπαθεν, ὅσῳ καὶ παρὰ ἀδελφοῦ, καὶ πρῶτος, καὶ ταῦτα κατώρθωσεν εἰς οὐδένα ἰδών. εἰς τίνα γὰρ εἶδε; καὶ οὕτως ἐτίμησε τὸν θεόν. εἰς τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα; ἀλλ' ἐκεῖνοι ὕβρισαν αὐτὸν ἀντὶ τῶν δυεργεσιῶν. ἀλλ' εἰς τὸν ἀδελφόν; ἀλλὰ καὶ οὗτος ἠτίμασεν. ὥστε παρ' ἑαυτῷ τὸ ἀγαθὸν ἐξεῦρε. καὶ ὁ τοσαύτης ὢν τιμῆς ἄξιος, τί δὴ πάσχει; ἀναιρεῖται. πῶς δὲ καὶ διὰ τοῦτο ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος; λέγεται ὡς κατιδὼν ἀναλαβεῖν τὰς θυσίας. ἀντὶ γὰρ τοῦ ϖῶ ἄβελ ἐπέβλεψε, καὶ ϖῶ τὰς θυσίας αὐτοῦ ὁ κύριος, σὺν ϖύρισεν εἶπεν. ὁ τοίνυν καὶ διὰ λόγων, καὶ δι' ἔργων μαρτυρήσας τῷ δικαίῳ, μὴ δι' αὐτὸν ὁρῶν ἀναιρούμενον, οὐκ ἐμωμήσατο, ἀλλ' ἐάσατε. τὸ δὲ ὑμέτερον, οὐ τοιοῦτον. πῶς γὰρ οἱ καὶ προφήτας, καὶ παραδείγματα ἔχοντες, καὶ παρακλήσεις μυρίας, καὶ σημεῖα, καὶ θαύματα γενόμενα; ὥστε ἐκεῖνο ὄντως πίστις ἦν. ποῖα γὰρ θαύματα εἶδεν, ἵνα πιστεύσῃ ὅπ ἔσται τις αὐτῷ ἀνταπόδοσις τῶν ἀγαθῶν; οὐχὶ ἀπὸ πίστεως μόνης τὴν ἀρετὴν ἔλεγε; τί δῆτα καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν, ἔτι λαλεῖ; ἵνα μὴ εἰς πολλὴν ἀπόγνωσιν αὐτοὺς ἐμβάλῃ, δείκνυσιν αὐτὸν ἐν μέρει ἀπολαύσαντα ἀμοιβῆς. πῶς; ἡ ϖίστις ἡ ὑπὲρ αὐτῷ ϕησι πολλή ἐστι, καὶ ἔτι λαλεῖ. τουτέστιν ἀνεῖλεν αὐτὸν, ἀλλὰ οὐ συνανεῖλεν αὐτῷ τὴν δόξαν, καὶ τ' τιμήν. οὐ τέθνηκεν ἐκεῖνος. οὐκοῦν οὐδὲ ὑμεῖς τεθνήξεσθε. ὅσῳ γὰρ αὖτις χαλεπώτερα πάθῃ, τοσούτῳ ἡ δόξα μείζων. πῶς ἔτι λαλεῖ; δῆλον καὶ τὸ ζῆν σημεῖόν ἐστιν, καὶ τὸ παρὰ πάντων ἀφέσθαι, θαυμάζεσθαι, καὶ μακαρίζεσθαι. ὁ γὰρ παραινῶν τοῖς ἄλλοις δίκαιος εἶναι, λαλεῖ. οὐ τοσοῦτον γὰρ αὐτοῦ λόγος ὅσον τὸ πάθος τὸ ἐκείνου. ὥσπερ οὖν ὁ ὠὼ ὸς φαινόμενος μόνον λαλεῖ, οὕτω καὶ ἐκεῖνος μνημονευόμενος, οὐκοῦν εἰ ἀνεκήρυξεν, οὐκοῦν εἰ μυρίας ἔσχε γλώσσας, καὶ ἔζη, οὕτως ἐθαυμάζετο ὡς νῦν. τουτέστιν οὐκ ἀπιμωρητὶ ταῦτα γίνεται, οὐδὲ ἁπλῶς, οὐδὲ παρέρχεται.

» Πίστει σὺν ὼχ μετετέθη τ' μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο. διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ
» θς. Οὗτος μείζονα πίστιν τ' ἄβελ ἐπεδείξατο. τί δήποτε; ὅτι εἰ καὶ μετ' ἐκεῖνον γέγονεν, ἀλλὰ τὰ εἰς ἐκεῖνον γενόμενα, ἱκανὰ ἦν αὐτὸν ἀποσχέσθαι. πῶς; προῄδει ὁ θς ὅτι ἀπολεῖται. εἶπε γὰρ τῷ κάϊν, ἥμαρτες, μὴ προσθῇς ἔτι. ἐπιμήνθη παρ' αὐτοῦ. οὐκ ἤμωσεν αὐτόν. καὶ οὐ δὲ ὅδε εἰς ῥᾳθυμίαν ἐνέβαλεν. οὐκ εἶπε, πρὸς ἑαυτόν. τίς χρεία πόνων, καὶ κινδύνων; ὁ ἄβελ ἐτίμησε τὸν θεόν. καὶ οὐκ ἤμωσεν αὐτῷ. τί γὰρ ὄφελος τῷ ἀπελθόντι ἡ ζημωρία τῆς τ' ἀδελφοῦ καταδίκης; τί δὲ ἐκεῖθεν ἀπόναιτο αὐτὸν δίωκτόν; δῶμεν ὅτι χαλεπὴν δίκην δίκαιον. τί πρὸς τὸν ἀνηρημένον; οὐδὲν τοιοῦτον οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐνόησεν. ἀλλὰ ταῦτα πάντα ὑπερβάς, ἐγὼ ὅτι εἰ θεός ἐστι, πάντως καὶ ἀνταποδότης ἐστί. καίτοι οὔπω οὐδὲν περὶ ἀναστάσεως ἤδεσαν. εἰ δὲ οἱ μηδὲν μηδέπω περὶ ἀναστάσεως εἰδότες, μὴ σὺν ταῦτα τἀναντία ὁρῶντες οὕτως διηρέθησαν, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς. οὔτε γὰρ περὶ ἀναστάσεως ἤδεσαν ἐκεῖνοι, οὔτε εἰς παραδείγματα εἶχον ἰδεῖν. αὐτὸ μὲν οὖν ὅδε αὐτὸν διέρεθησαι ἐποίησε, τὸ μηδὲν αὐτὸν ἀπολαβεῖν. ἤδει γὰρ ὅτι μισθαποδότης ἐστὶν, πόθεν. τῷ γὰρ ἄβελ ἀπέδω

κε φησί.

κε φησί. ὥστε ὁ λογισμὸς ἕτερα ὑπέβαλεν, ἡ δὲ πίστις τὰ ἐναντία τῶν ὁρωμένων. καὶ ὑμεῖς οὖν φησὶ ὁρᾶτε μηδὲν ἐν ταῦθα ἀπολαμβάνοντας ὑμᾶς, μὴ θορυβεῖσθε. πῶς πίστει μετετέθη ἐνώχ; ὅτι τῆς μεταθέσεως ἡ εὐαρέστησις αἰτία, τῆς δὲ εὐαρεστήσεως ἡ πίστις. εἰ γὰρ μὴ ἦδει, ὅτι λήψεται ἀμοιβάς, πῶς εὐηρέστει; χωρὶς δὲ πίστεως, ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι. πῶς γὰρ αὐτὸν πιστεύσῃ εἶναι θεόν, καὶ ἀντίδοσιν ἕξει τὰς ἀμοιβάς; πόθεν οὖν ἡ εὐαρέστησις; πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον, ὅτι ἐστίν, οὐ τὸ τί ὄντιν, ἢ ὅτι ἐστίν. πίστεως γὰρ, καὶ οὐ λογισμῶν δεῖται. τὸ τί ἐστιν, λογισμῷ καταλαβεῖν ἀδύνατον, ἢ ὅτι μισθαποδότης ἐστὶ πίστεως χρείαν ἔχει, καὶ οὐ λογισμῶν. πῶς τὰ τῆς οὐσίας λογισμῷ περιλαβεῖν ἔνι; ποῖος γὰρ συνήσεται λογισμὸς ἐφικέσθαι τούτων; ζωὲς γὰρ αὐτόματα φᾷ, εἶναι τὰ ὄντα. ὁρᾷς ὅτι οὐ μὴ πιστεύωμεν περὶ πάντα, οὐ περὶ τὴν ἀντίδοσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτὸ τὸ εἶναι θεόν, οἴχεται ἡμῖν τὰ πάντα; πολλοὶ δὲ ζητοῦσι πῶς μετετέθη ὁ ἐνώχ, καὶ διατί μετετέθη, καὶ διατί οὐκ ἀποθανόν, οὔτε αὐτὸς, οὔτε ὁ ἡλίας, καὶ εἴ πῃ ζῶσι, πῶς ζῶσι, καὶ ἐν ποίῳ χήματι. ἀλλὰ περὶ τούτων ζητεῖν. ὅτι γὰρ μετετέθη οὗτος, καὶ ὅτι ἀνελήφθη ἐκεῖνος, εἶπον αἱ γραφαί. ποῦ δὲ εἰσὶ, καὶ πῶς εἰσὶν, οὐκέτι προσέθηκαν. οὐδὲν γὰρ πλέον τῶν ἀναγκαίων λέγουσι. ἔδει μὲν γὰρ γέγονε, τὸ τῆς μεταθέσεως, ἑτοιμάσαι θεὸς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς λαμβανούσης ἐλπίδα τῆς καταλύσεως τοῦ θανάτου, καὶ τῆς καθαιρέσεως τῆς διαβολικῆς τυραννίδος, καὶ ὅτι παραλυθήσεται ὁ θάνατος. μετετέθη γὰρ οὐ νεκρὸς, ἀλλὰ τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον. διὸ ἔδει προσέθηκε ζῶν μετετέθη, ὅτι εὐηρέστησε. καθάπερ γάρτις ἀπειλήσας πατὴρ υἱῷ, βούλεται μὲν εὐθέως ἀνεῖναι τιὼ ἀπειλῶ, ὅταν ἀπειλήσῃ. ἀνέχεται δὲ καὶ καρτερεῖ, ἵνα τέως αὐτὸν σωφρονίσῃ, καὶ νουθετήσῃ, ἀφεὶς βεβαίαν μένειν τὴν ἀπειλῶ. οὕτω καὶ ὁ θς, σχεδὸν εἰπεῖν ἀνθρωπίνως, οὐκ ἐκαρτέρησεν, ἀλλ' εὐθέως ἔδειξεν, ὅτι λέλυται ὁ θάνατος. καὶ πρῶτον ἀφίησι τὸν θάνατον γενέσθαι, φοβῆσαι βουλόμενος διὰ τοῦ παιδὸς τὸν πατέρα. θέλων γὰρ δεῖξαι, ὅτι ὄντως ἐστὶν, ἡ ἀπόφασις βεβαία, οὐ τοὺς κακοὺς εὐθέως, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐαρεστήσαντα ὑπέβαλε τῇ ζημίᾳ, τὸν μακάριον ἐκεῖνον τὸν ἄβελ λέγω. καὶ σχεδὸν μὴ ὄφιν εὐθέως μετέθηκε τὸν ἐνώχ. καὶ οὐκ ἀνέφηνεν ἐκεῖνον, ἵνα μὴ θαρρήσωσιν εὐθέως, ἀλλὰ μετέθηκε ὄφιν ζῶντα, διὰ μὲν τοῦ ἄβελ φοβήσας, διὰ δὲ τούτου, διδοὺς ζῆλον τοῦ εὐαρεστεῖν αὐτῷ. ὥστε οἱ αὐτόματα πάντα ἄγεσθαι, καὶ φέρεσθαι λέγοντες, καὶ μὴ προσδοκῶντες ἀντίδοσιν, ὥσπερ οὐδὲ ἕλληνες. τοῖς γὰρ ἐκζητοῦσιν αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων, καὶ διὰ τῆς γνώσεως, μισθαποδότης γίνεται.

Η' θεόν.

Ἐπεὶ οὖν ἔχομεν μισθαποδότην, πάντα πράττωμεν, ὥστε μὴ ἀποστερηθῆναι τῶν μισθῶν τούτων τῇ ἀρετῇ. καὶ γὰρ πολλῶν δακρύων ἄξιον τοιαύτης ἀμοιβῆς ὑπερίδειν, τοιαύτης ἀντιδόσεως καταφρονῆσαι. ὥσπερ γὰρ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται, οὕτως τοῖς μὴ ζητοῦσι, τὸ ἐναντίον. ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε φησί. πῶς δὲ ἔστιν τὸν κύριον εὑρεῖν; ἐννόησον πῶς εὑρίσκεται τὸ χρυσίον, μετὰ πολλοῦ πόνου. ταῖς χερσὶ μὲν φησὶ νυκτὸς ἐναντίον αὐτοῦ καὶ οὐκ ἀπατήθην. τοῦτ' ἔστιν ὥσπερ τὸ ἀπολωλὸς ζητοῦμεν, οὕτω τὸν θεὸν ζητήσωμεν. οὐχὶ τὸν

νοῶν ἐκεῖ συφρέφομεν; οὐχὶ πάντας ἐξετάζομεν; οὐχὶ ἀποδημίαν ποιούμεθα; οὐχὶ χρήματα ἐπαγγελλόμεθα; οἷον, ἔστω τις ἡμῖν υἱὸς ἀπολωλώς. τί οὖν πράττομεν; ποίαν γῆν, ποίαν θάλατταν, οὐ περινοστοῦμεν; οὐχὶ καὶ χρήματα, καὶ οἰκίας, καὶ πάντα δεύτερα τίθεμεθα τῆς ἀνευρέσεως; κἂν εὕρωμεν, κατέχομεν, ὀπισθίγγομεν, οὐκ ἐγκαταλιμπάνομεν. καὶ μέλλοντες ζητεῖν, πάντα πραγματευόμεθα, ὥστε εὑρεῖν τὸ ζητούμενον. πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῷ θεοῦ δεῖ χρὴ ποιεῖν, ὡσαύτως τὰ τῶν ἀναγκαίων ζητοῦντας. μᾶλλον δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλείον. πλὴν ἀλλ' ὅταν ἀσθενὴς ἐσμὲν, κἂν ὡς τὰ χρήματά σου ζητεῖς, ἢ τὸν υἱόν, ζήτησον τὸν θεόν. οὐχὶ ἀποδημεῖς ὑπὲρ τούτου. ἆρα οὐκ ἀνεδήμησας ποτὲ ὑπὲρ χρημάτων; οὐχὶ πάντα περιεργάζῃ; οὐχ ὅταν εὕρῃς τότε θαρρεῖς; ζητεῖτε φησί, καὶ εὑρήσετε. τὰ γὰρ ζητούμενα, πολλῆς δεῖται μερίμνης, μᾶλλον ἐπὶ θεοῦ. πολλὰ γὰρ τὰ κωλύματα, πολλὰ τὰ ἐπισκοτοῦντα. πολλὰ τὰ εἰργοντα ἡμῶν τὴν αἴθησιν, ὡσπερ ὁ ἥλιος ὅτι δῆλος, καὶ εἰς μέσον πᾶσι πρόκειται, καὶ οὐ δεόμεθα τοῦ ζητεῖν αὐτόν. αὖ μέντοι κατορύξωμεν ἑαυτοὺς, καὶ πάντα περιφρέφωμεν, πολλοῦ δεόμεθα πόνου, ὥστε ἰδεῖν πρὸς τὸν ἥλιον. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, ἐὰν ἐν τῷ βυθῷ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν πονηρῶν, ἐὰν τῷ σκότῳ τῶν παθῶν, καὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων κατορύττωμεν ἑαυτοὺς, μᾶλλον ἀναβλέπομεν, μᾶλλον ἀνακύπτομεν. ὁ κάτω κατωρυγμένος, ὅσῳ ἂν ἄνω βλέπῃ, τοσούτῳ πρὸς τὸν ἥλιον ἔρχεται. ἀποζεναξώμεθα τοίνυν τὸν χοῦν, ἀναῤῥήξωμεν τὴν ἐπικειμένην ἡμῖν ἀχλύν. πανουργία τίς ἐστι, καὶ τέχνη, καὶ οὐκ ἀφίησιν ἡμᾶς ἀναβλέψαι. καὶ πῶς διαῤῥήγνυται φῶς, ἢ νεφέλη αὐτῆς; ἐὰν ἐπιστασώμεθα τῷ νοητῷ ἡλίου τὰς ἀκτῖνας. ἔπαρσις φῶς τῶν χειρῶν μου θυσία ἑσπερινή. μὴ τῶν χειρῶν, καὶ τὸν νοῦν ἀναλάβωμεν. ἵνα τί οἱ μεμυημένοι τί λέγω, τάχα ἐπιγινώσκετε τὸ λεχθέν. μὴ σιωπᾶτε, ὅπερ ἠνιξάμην. ἐπάρωμεν εἰς ὕψος τὴν διανοιαν. οἶδα πολλοὺς ἀνδρας ἐγὼ, κεδνὸν κρεμαμένους ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ πέρα τοῦ μέτρου τὰς χεῖρας ἀνατείνοντας, καὶ ἀθυμοῦντας, ὅτι μὴ δύνανται μετεωρισθῆναι, καὶ οὕτως δυσχεραίνοντας μὴ προθυμίας. οὕτως ὑμᾶς εἶναι βούλομαι ἀεί. εἰ δὲ μὴ ἀεί, κἂν πλεονάκις, κἂν ὀλιγάκις, κἂν ἐν ταῖς ἑωθιναῖς, κἂν ἐν ταῖς ἑσπερινοῖς. εἰ γὰρ μόνοι, ἐκτείνειν τὰς χεῖρας οὐδὲν κωλύει; ἔκτεινον τῇ προαιρέσει, ὅσον θέλεις. τοῦτον ἔκτεινον, εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν. κἂν αὐτῆς βουλιθῇς τῆς κορυφῆς ἅψασθαι. κἂν ἀνωτέρω περιπατεῖν, ἔξεστί σοι. πάντες γὰρ πτερορυφοτέρους, καὶ ὑψηλοτέρους, ὁ ἡμέτερος νοῦς. ὅταν δὲ καὶ τὴν παρὰ τοῦ πνεύματος λάβῃ χάριν, βαβαὶ πόσον ἐστὶ ταχύς. πῶς ὀξύς. πῶς πάντα περινοεῖ. πῶς οὐ καταφέρεται. οὐ δὲ καταπίπτει πρὸς τὸ ἔδαφος. ταῦτα κατασκευάσωμεν ἡμῖν τὰ πτερά. διὰ τούτων καὶ τὸ πέλαγος διαπτῆναι δυνησόμεθα τοῦ κλύδωνος τοῦ παρόντος βίου, τὰ ὀξύτατα τῶν ὀρνίθων, καὶ ὄρη, καὶ νάπας, καὶ πελάγη, καὶ σκοπέλους, ἐν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ διίπταται ἀσινῆ. τοιοῦτος ἐστὶ, καὶ ὁ νοῦς, ὅταν πτερωθῇ, ὅταν τῶν βιωτικῶν ἀποστῇ, οὐδὲν αὐτοῦ ἐπιλαβέσθαι δύναται, πάντων ἐστὶν ἀνώτερος, καὶ τῶν βελῶν τῶν πεπυρωμένων τοῦ διαβόλου. οὐκ ὄβιν οὕτως δύσοχος ὁ διαβόλος, ὡς δυνηθῆναι ἐπὶ ὕψος ἐφικέσθαι, ἀλλὰ ἀφίησι μὲν τὰ βέλη, ἀναίσχυντος γάρ ἐστιν, οὐκ ἐπιτυγχάνει δέ. ἀλλ' ὠφελεῖ πρὸς αὐτὸν κενὸν τὸ βέλος, καὶ οὐ μόνον κενὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλήν. δεῖ γὰρ πάντως πλῆξαι τὸ παρ' αὐτοῦ πεμπόμενον. ὥσπερ οὖν τὸ παρὰ ἀνθρώπων βληθὲν, ἢ τὸ

καθ' οὗ πέμπει

καθ' οὗ πέμψει, βάλλει ἢ ὄρνεον, ἢ τοῖχον, ἢ ἱμάτιον, ἢ ξύλον, ἢ αὐτὸν τὸν ἀέρα διατέμνει, οὕτω καὶ τὸ τοῦ διαβόλου βέλος. δεῖ μὲν πλῆξαι πάντως, οὐ δὲ τὸν βαλλόμενον, μὴ πλήξῃ πάντως τὸν πέμποντα ἔπληξε. καὶ ἔτι πολλαχόθεν ἔστιν μαθεῖν, ὅτι ὅταν ἡμεῖς, μὴ πληγῶμεν, πάντως ἐκεῖνος πλήττεται. οἷόν τι λέγω. ἐπεβούλευσε τῷ Ἰὼβ, οὐκ ἔπληξεν αὐτόν. ἐπλήγη αὐτός. ἐπεβούλευσε τῷ παύλῳ. οὐκ ἔπληξεν αὐτόν. ἀλλ' ἐπλήγη αὐτός. καὶ παντα χοῦ ἔστιν ἐὰν νήφωμεν, ἰδεῖν γινόμενον. καὶ ὅταν μὲν γὰρ πλήξῃ, πλήττεται. πολλῷ δὲ πλέον, ὅτε κατ' ἐκείνου τοῖς ξίφεσι, καὶ τῷ θυρεῷ τῆς πίστεως καθοπλίσαντες, καὶ τειχίσαντες ἑαυτούς, ἐν ἀσφαλείᾳ διατηρῶμεν, ὥστε ἀνάλωτοι γενέσθαι. βέλος δέ ἐστι τὸ διαβόλου, ἐπιθυμία πονηρά. ὀργὴ μάλιστα πῦρ ὄντι, φλόξ ὄντι, σιαγρπάζει, ἀναιρεῖ, κατακαίει. ἡμεῖς τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀνοχῇ οὕτως αὐτὴν σβέσωμεν. καθάπερ γὰρ πεπυρωμένος σίδηρος εἰς ὕδωρ βαφείς, τὸ πῦρ ἀπόλλυσιν, οὕτως ὀργὴ εἰς τὸν μακροθυμον ἐμπεσοῦσα, οὐδὲν τὸν μακροθυμον ἔβλαψεν. ἀλλὰ μᾶλλον ὠφέλησε, καὶ αὐτὸς διεκρατήθη πλέον. οὐδὲν γὰρ μακροθυμίας ἴσον, οὐδέποτε ὑβρίζει ὁ τοιοῦτος, ἀλλ' ὥσπερ τὰ ἀδαμάντινα σώματα οὐ πλήττεται, οὕτως οὐδὲ αἱ τοιαῦται ψυχαί. ἀνώτεραι γὰρ τῶν βελῶν εἰσιν. ὑψηλός ὄντι, καὶ οὕτως ὑψηλὸς ὁ μακροθυμος, ὡς μηδὲ χεῖρα πληγὴν ἀπὸ τῆς πληγῆς. ὅταν ἀγριαίνῃ, σὺ γέλα. γέλα δὲ μὴ φανερῶς. ὥστε μὴ παροξυνῶμαι, ἀλλὰ γέλα κατὰ ψυχήν, ἑαυτῷ ἕνεκεν. καὶ γὰρ ὧν τῶν παίδων, ὅταν πλήττωσιν ἡμᾶς μὴ θυμοῦ, ὡς διαμωμόμενοι, γελῶμεν. οὐ τοίνυν γελάσῃς, τοσοῦτον ἔσται σοῦ, καὶ ἐκείνου τὸ μέσον, ὅσον παιδὸς, καὶ ἀνδρός. οὐ δὲ ἀγριαίνῃς, γέγονας παῖς. παίδων γὰρ ἀνοητότεροι οἱ ὀργιζόμενοι. καὶ ἂν ἀπιδῇτις πρὸς παῖδα ἀγριαίνοντα, οὐχὶ καταγελᾷ; ὁ δὲ ὀλιγόψυχος φῶν, ἰσχυρῶς ἄφρων. ὁ τοίνυν ἄφρων, νήπιος ἐστιν. καὶ ὁ μακροθυμος φησὶ πολὺς ἐν φρονήσει. ταύτην οὖν τὴν πολλὴν σωφροσύνην μεταδιώκωμεν, ἵνα τύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Λόγος. κγ'.

Πίστει χρηματισθεὶς νῶε, περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. Πίστει φησίν, χρηματισθεὶς νῶε. καθάπερ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ περὶ τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας διαλεγόμενος ἔλεγεν. ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ νῶε ἐγάμουν, καὶ ἐγαμίσκοντο. διαβόλου καὶ ὁ ἀπόστολος οἰκείας εἰκόνος αὐτοὺς ἀνέμνησε. τὸ μὲν γὰρ ὑπόδειγμα τοῦ ἐνώχ, πίστεως ἦν ὑπόδειγμα μόνον, τὸ δὲ τοῦ νῶε, καὶ ἀπιστίας. αὕτη δὲ ὅτι ἀπηρτισμένη παράκλησις καὶ προτροπή, ὅταν μὴ μόνον οἱ πιστεύσαντες δυσείσιωνται δυσημοῦντες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπιστοῦντες, τἀναντία πάσχοντες. τί γάρ φησι; πίστει χρηματισθεὶς. τουτέστι προλεχθὲν αὐτῷ. χρηματισμὸς δὲ τίνος ἕνεκεν λέγεται; καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ φησιν. ἵνα αὐτῷ κεχρηματισμένον ᾖ τοῦ πνεύματος. καὶ πάλιν. μή τί φησι, ὁ χρηματισμός. ὁρᾷς τοῦ πνεύματος τὸ ἰσότιμον; ὥσπερ γὰρ ὁ θεὸς κηρᾷ, οὕτως καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τίνος δὲ ἕνεκεν οὕτως εἶπεν; ἢ προφητείας λέγεται χρηματισμός. περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων φησί. τουτέστι τοῦτο. εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασε κιβωτόν. ὁ μὲν λογισμὸς, οὐδὲν τοιοῦτον ὑπέβαλεν. ἐγάμουν γάρ,

καὶ ἐγαμίσαντο. ἀπὸ μιᾶς καὶ ταύτης, σημεῖα οὐκ ἰῶ, ἀλλ' ὅμως ἐφοβήθη ἐκεῖνος. πίστει ℞ χρηματισθεὶς νῶε, περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν, τ̃ οἴκου αὐτ̃. πῶς; δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον. ἐδικαίωσεν αὐτοὺς ἀξίους ὄντας κολάσεως, οἵγε οὐ δι' ἀβ τ̃ης κατασκευ̃ης ἐσωφρονίζοντο. κ τ̃ης κατὰ πίστιν φησὶν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. τουτέστιν ἀπὸ τούτου δίκαιος ἐφάνη, ἀπὸ τ̃ πιστεῦσαι τ̃ῳ θε῵. ταύτ῾ γὰρ ψυχῆς ὄντιν γνησίως πρὸς αὐτὸν διακειμένης. καὶ μηδὲν πιστότερον τῶν αὐτ̃ ῥημάτων εἶναι κρινούσης, ὥσπερ οὖν ἡ ἀπιστία, τοὐναντίον. ἡ δὲ πίστις, εὐδηλον ὅτι δικαιοσύνῃ ἐργάζεται. ὥσπερ γὰρ ἡμεῖς ἐχρηματίσθημεν περὶ γεέννης, οὕτω κἀκεῖνος. καίτοιγε ἐγελᾶτο τότε, καί τοιγε ὠνειδίζετο, κ ἐχλευάζετο, ἀλλ' ὅμως πρὸς οὐδὲν τούτων εἶδε. πίστει καλούμενος ἀβραὰμ, ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τόπον, ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν. καὶ ἐξῆλθε μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. πίστει παῴκησεν εἰς γῆν τ̃ης ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ ἰσαὰκ, κ ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τ̃ης ἐπαγγελίας τ̃ης αὐτ̃ς. τίνα γὰρ εἶδεν, ἵνα ζηλώσῃ εἰ ὠφέλησε; πατέρα ἔλλιπε εἶχε, καὶ εἰδωλολάτρην. προφητῶν οὐκ ἐκοπίασεν. οὐκ ᾔδει ποῦ ἤρχετο. ἐπειδὴ γὰρ εἰς τούτους ἑώρων οἱ ἐξ ἑβραίων πεπιστευκότες, ὡς μυρίων ἀπολαύσαντας ἀγαθῶν, δείκνυσιν ὅτι οὐδεὶς οὐδέπω, οὐδὲν ἐνομίσαν, πάντες εἰσὶν ἀγέραστοι, οὐδεὶς οὐδέπω ἐδέξατο τὰς ἀμοιβάς. τ πρῶτος ἐκεῖνος, κ τ οἰκίας ἐξέστησε, κ ἐξῆλθεν, οὐκ εἰδὼς ποῦ ἔρχεται. κ τί θαυμαστὸν, εἰγε αὐτὸς, ὅπουγε κ τὸ σπέρμα αὐτ̃ οὕτως κατῴκησεν; ὁρῶν γοῦν ἐλεγχομένην τὴν ἐπαγγελίαν, εἶπε γὰρ σοὶ δώσω τὴν γῆν ταύτην, κ τῷ σπέρματί σου, εἶδε τὸν γόνον ἐκεῖ κατοικοῦντα. καὶ ὁ ἔκγονος πάλιν εἶδεν αὐτὸν ἐν ἀλλοτρίᾳ κατοικοῦντα, καὶ οὐδὲν ἐθορυβήθη. τὸ μὲν γὰρ τ̃ ἀβραὰμ εἰκότως ἐγεγόνει, ἅτε μετὰ ζῶντα μελλούσης τ̃ης ἐπαγγελίας εἰς ἔργον ἐκβήσεσθαι εἰς τὸ γένος αὐτ̃. καίτοιγε πρὸς αὐτὸν εἴρηται, ὅτι σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου. οὐ δι' τ̃ σπέρματός σου σοὶ, ἀλλὰ σοὶ, καὶ τῷ σπέρματί σου. καὶ οὔτε αὐτὸς, οὔτε ὁ ἰσαὰκ, οὔτε ὁ ἰακὼβ ἀπέλαυσαν τ̃ης ὑποσχέσεως. ὁ μὲν γὰρ μαθ῾ ἑαυτὸν ἐβουλεύσατο. ὁ δὲ ἐξηλαύνετο, οὔτος δὲ καὶ ἐξέπεσε δεδιώκων. καὶ τὰ μὲν, εἶλε πολέμῳ. τὰ δὲ, εἰ μὴ τ̃ης τ̃ θεοῦ ῥοπ̃ης ἔτυχεν, ἀπώλετο ἄν. διὰ τοῦτ φησίν. ὅτι μετὰ τῶν κληρονόμων τ̃ης ἐπαγγελίας τ̃ης αὐτ̃ς. οὐχὶ αὐτὸς
» μόνος ℞, ἀλλὰ κ οἱ κληρονόμοι. Κατὰ πίστιν ἀπέθανον φησὶν οὗτοι πάντες μὴ κομισά-
» μενοι τὰς ἐπαγγελίας. Δύο ἐνταῦθα ζητῆσαι ἄξιον, πῶς εἰπὼν ὅτι μετέθηκε τὸν ἐνὼχ, κ οὐχ ὑπείσατο τ̃ μὴ ἰδεῖν θάνατον, λέγει κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες. κ πάλιν εἰπὼν, μὴ κομισάμενοι τὰς ἐπαγγελίας, τὸν νῶε εἰληφέναι φησὶ μαθ῾ὸν εἰς σωτηρίαν τ̃ οἴκου αὐτ̃ καὶ τὸν ἐνὼχ μετατεθεῖναι, καὶ τὸν ἄβελ ἔτι λαλεῖν, καὶ τὸν ἀβραὰμ ἐπείληφθαι τ̃ης γ̃ης, καὶ φησὶν κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες μὴ κομισάμενοι τὰς ἐπαγγελίας. τί οὖν ἐστιν; ἀναγκαῖον τὸ πρῶτον λῦσαι, εἶτα τὸ δεύτερον. κατὰ πίστιν ἀπέθανον φησὶν οὗτοι πάντες. τὸ πάντες συνθεωρ̃ητέον, οὐκ ἐπειδὴ πάντες ἀπέθανον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξαιρημένου ἐκείνου, ἀπέθανον οὗτοι πάντες, οὓς ἴσμεν τεθνηκότας. τὸ δὲ μὴ κομισάμενοι τὰς ἐπαγγελίας, ἀληθὲς τυγχάνει. οὐ γὰρ δὴ ὅλως ἔμελλεν εἶναι ἡ ἐπαγγελία τῷ νῶε. ποίας δὲ καὶ ἐπαγγελίας φησίν; ὁ μὲν γὰρ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, ἔλαβον τὰς ἐπαγγελίας τ̃ης γ̃ης. οἱ δὲ περὶ νῶε, καὶ ἄβελ, καὶ ἐνὼχ, ποίας ἐπαγγελίας ἔλαβον; ἢ τοίνυν περὶ τῶν τοιῶν φησὶ τούτων,

τούτων, ἢ μὴ περὶ ἐκείνων. οὐ δῆλον ὡς ἡ ἐπαγγελία τὸ θαυμασθῆναι τὸν ἄβελ, οὐδὲ τὸ μετατεθῆναι τὸν ἐνὼχ, οὐδὲ τὸ διασωθῆναι τὸν νῶε. ἀλλὰ μὴ ταῦτα μὲν αὐτοῖς ἀρχὴ τιμῆς ἀρετῆς ἐγένετο. γυμνάσια δέ τινα ὡς τῶν μελλόντων. ὁ γὰρ θεὸς ἀπαρχῆς εἰδὼς τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον πολλῆς δεόμενον συγκαταβάσεως, οὐ μόνον τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ μὴ τὰ ἐνταῦθα ἡμῖν χαρίζεται. οἷον ὅπερ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν ὁ χριστὸς, ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. καὶ πάλιν, ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. ὁρᾶς μὴ ἐν προθήκης μέρει ταῦτα, παρ' αὐτοῦ διδόμενα, ὥστε μὴ ἀποκαμεῖν; καθάπερ γὰρ οἱ ἀθληταὶ ἀπολαύουσι μὲν δοξασθείσης καὶ ὅταν ἀγωνίζωνται, πλὴν ἀλλ' οὐ πάσης τότε τῆς ἀνέσεως ἀπολαύουσιν· οὕτω νόμον ζῶντες, ἀλλὰ πάσης μετὰ ταῦτα ἀπολαύουσιν. οὕτω καὶ ὁ θεὸς οὐ πάσης ἐνταῦθα δίδωσι μεταλαβεῖν τῆς ἀνέσεως· δίδωσι μὲν γὰρ καὶ ἐν-
» ταῦθα. Ἀλλὰ πόρρωθεν φῶ αὐτὰς ἰδόντες μὴ ἀπατασάμενοι. Ἐνταῦθα τι μυστικὸν αἰνίττεται, ὃ δὴ προσέλαβον πάντα τὰ περὶ τῶν μελλόντων εἰρημένα, περὶ ἀναστάσεως, περὶ βασιλείας οὐρανῶν, περὶ τῶν ἄλλων, ὧν ἐλθὼν ὁ χριστὸς ἐκήρυξε. τὰς γὰρ ἐπαγγελίας, ταύτας φησὶν, ἢ ὅτι φησὶν, ἢ ὃ δὴ οὐκ ἔλαβον μὲν αὐτὰς, θαρρήσαντες δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἀπῆλθον, ἐθαρρήσαν δὲ τῇ πίστει μόνῃ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες πρὸ τεσσάρων γενεῶν. μετὰ γὰρ τοσαύτας ἀπῆλθον ἐξ αἰγύπτου. καὶ ἀπατασάμενοι φησὶ μὴ πιθέντες. οὕτως ἀπατεισμένοι ἦσαν περὶ αὐτῶν ὡς καὶ ἀπατᾶσθαι αὐτάς. ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν πλεόντων, καὶ πόρρωθεν ὁρώντων πόλεις τὰς ποθουμένας, ἃς πρὶν εἰσελθεῖν εἰς αὐτὰς, τῇ προσρήσει λαβόντες αὐ-
» τὰς οἰκειοῦνται. Ἐξεδέχοντο γάρ φησι τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ
» δημιουργὸς ὁ θεός. Ὁρᾷς ὅτι τὸ ἔλαβον τὸ ἦδη δέξασθαί ἐστι μὴ θαρσῆσαι ὑπὲρ αὐτῶν; εἰ τοίνυν τὸ θαρσῆσαι λαβεῖν ἐστιν, ἔνεστι καὶ ὑμῖν λαβεῖν. οὗτοι γὰρ εἰ καὶ μὴ ἀπέλαυσαν τούτων, ἀλλ' ὅμως τῷ πόθῳ ἐθεώρουν αὐτάς. τί δὴ ταῦτα γίνεται; ἵνα ἡμεῖς αἰσχυνθῶμεν, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ἐπαγγελλομένων αὐτῶν τῶν ἐν τῇ γῇ, οὐ προσεῖχον, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν πόλιν ἐξήτουν· ἡμῖν δὲ αὐτὰ καὶ κάτω ὁ θεὸς περὶ τῆς αὐτῆς διαλέγεται πόλεως, μὴ τὴν ἐνταῦθα ζητοῦμεν. εἶπεν αὐτοῖς δώσω ὑμῖν τὰ ἐν τῷ παρόντι. ἐπειδὴ δὲ εἶδε, μᾶλλον δὲ ἐπειδὴ ἔδειξαν ἑαυτοὺς μείζονων ὄντας ἀξίους, τότε οὐκέτι αὐτοὺς ἀφίησι ταῦτα λαβεῖν, ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ μείζονα. βουλόμενος ἡμῖν δεῖξαι ὅτι μειζόνων ἄξιοι εἰσὶ, μὴ θελήσαντες πρὸς δὲ θῆναι τούτοις, ὡς αὐτὰς σωθῆναι ἐπαγγέλλοιτο ταπεινά, οὐχ ἵνα λάβῃ, ἀλλ' ἐπιδείκνυμενος αὐτοῖς τὴν φιλοσοφίαν αὐτοῦ τοῦτος ἐκείνου τὰ μείζονα. ἔδει γάρ ὅτι δείκνυτος ὃ τὰ μετὰ τοσαύτης ταπεινώσεως ἀνειχόντο τῆς γῆς, ὅπου οὐδὲ δεδόμενα ἐλάμβανον. τοιγαροῦν διαῤῥήδην οἱ ἔκγονοι λαμβάνουσιν, αὐτοὶ γὰρ ἦσαν τῆς γῆς ἄξιοι. τί δήτι τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν; οὗτοι γὰρ οὐκ εἰσὶ θεμέλιοι πρὸς σύγκρισιν, ἧς τεχνίτης καὶ δη-
» μιουργὸς ὁ θεός. βαθεῖαι οἷον τὸ ἐγκώμιον τῆς πόλεως ἐκείνης. Πίστει καὶ αὐτὴ σάῤῥα. Ἐνεργητικῶς ἐνταῦθα ἦρξατο, εἴγε γυναικὸς ὀλιγοψυχότερον φανεῖεν. ἀλλ' εἰπὲ μοι τίς, πῶς πίστει ἐγέλασε σάρα; ὁ μὲν οὖν γέλως, ἐξ ἀπιστίας· ὁ δὲ φόβος ἀπὸ πίστεως. τὸ γὰρ εἰπεῖν οὐκ ἐγέλασα, ἀπὸ πίστεως γέγονε. τοιγαροῦν διαῤῥήδην κενωθείσης τῆς ἀπιστίας, ἐπεισῆλθεν ἡ πίστις. πίστει καὶ αὐτὴ σάῤῥα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε. καὶ παρὰ καιρὸν

ἡλικίασ ἔτεκε. τί ἐστιν εἰς καταβολὴν σπέρματος; εἰς τὸ καταχεῖν σπέρμα, εἰς ὑποδοχὴν δύναμιν ἔλαβεν ἡ νενεκρωμένη, ἡ φύσις. διπλῆ γὰρ ἦν ἡ πήρωσις. ἡ μὲν, ἀπὸ τοῦ χρόνου, γεγηρακυίας γὰρ ἦν ὄντως. ἡ δὲ, ἀπὸ τῆς φύσεως, φύσις γὰρ ἦν. Ὅθεν καὶ ἐξ ἑνὸς ἐγεννήθησαν οἱ πάντες ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος. Ὅθεν φησὶν καὶ ἐξ ἑνὸς ἐγεννήθησαν οἱ πάντες. οὐ δεῖ λέγει ὅτι ἐγέννησεν, ἀλλ' ὅτι καὶ τοσούτων ἐγένετο μήτηρ, ὅσων οὐδὲ αἱ δύφοροι γαστέρες. ὡς τὰ ἄστρα φησὶν, πῶς οὖν αὐτοὺς ἀριθμεῖ πολλάκις καί τοι γε εἰπών, ὃν τρόπον οὐκ ἐξαριθμηθήσεται τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, οὕτως οὐδὲ τὸ σπέρμα ὑμῶν; ἢ τι τὴν ὑπερβολὴν φησὶν, ἢ τοὺς ἀεὶ γινομένους. μᾶς γὰρ οἰκίας δυνατὸν εἰπεῖν τοὺς προγόνους ἀριθμῆσαι, ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος; Ἡθικόν.

Ἐ νταῦθα δὲ τοιαῦται αἱ ἐπαγγελίαι τοῦ θεοῦ, οὕτως δυμήχανοι αὐτοῦ αἱ ὑποχέσεις. εἰ δὲ ἅπερ ἐν προθήκης μέρει ὑπέσχετο, οὕτω θαυμαστὰ, οὕτω παράδοξα, οὕτω μεγαλόδωρα, τίνας ἔσται ἐκεῖνα ὧν ταῦτα προθήκη, ὧν ἐκ περιουσίας ταῦτα; τί οὖν τῶν ἐπιτυγχανόντων μακαριώτερον; τί δὲ τῶν ἀποτυγχανόντων ἀθλιώτερον; εἰ γὰρ πατρίδος τις ἐκβεβλημένος πάντων ἐλεεῖται. καὶ κληρονομίαν ἀπολέσας, δοκεῖ παρὰ πᾶσιν ἐλεεινὸς εἶναι, ὁ τοῦ οὐρανοῦ ἐκπεσών, καὶ τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν ἐκεῖ, πόσοις ὀφείλει δακρύσι δακρύεσθαι; μᾶλλον δὲ οὐ δεῖ δακρύεσθαι. δακρύεται γάρ τις ὅταν τι πάθῃ, ὧν οὐκ αὐτός ἐστιν αἴτιος. ὅταν δὲ ἐξ οἰκείας γνώμης ἑαυτὸν περιτρέπῃ τῇ κακίᾳ, οὐ δεῖ δακρύων, ἀλλὰ θρηνῶν ἔσται ἄξιος, μᾶλλον δὲ καὶ τότε οὐδέ. ἐπεὶ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ἐπὶ τῇ ἐλπίδι καίτοι δυσεβοῦσαν, ἐστέναξε καὶ ἐδάκρυσεν. ὄντως μυρίων ὀδυρμῶν ἄξιοι ἐσμέν, μυρίων θρηνῶν, ἐὰν πᾶσα ἡ οἰκουμένη λαβοῦσα φωνὴν, καὶ λίθοι καὶ ξύλα καὶ δένδρα, καὶ θηρία, καὶ ὄρνιθες καὶ ἰχθύες, καὶ ἁπλῶς πᾶσα ἡ οἰκουμένη ἀναλαβοῦσα φωνὴν ἡμᾶς ὀδύρηται τοὺς ἐκπεπτωκότας τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, οὐδὲν καταξίαν ὀδύρεται οὐδὲν θρηνήσει. ποῖος γὰρ λόγος παραστῆσαι δυνήσεται; ποῖος νοῦς ἐκείνην τὴν μακαριότατα, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐκείνην, τὴν ἡδονὴν, τὴν δόξαν, τὴν ἀφροσύνην, τὴν λαμπρότητα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. οὐκ εἶπεν ὅτι ὑπερβαίνει ἁπλῶς, ἀλλ' οὐδὲ ἐνόησε ποτέ τις, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. ὧν γὰρ ἑτοιμαστὴς, καὶ παρασκευαστὴς ὁ θεὸς ἀγαθῶν, ποῖα εἰκὸς εἶναι ταῦτα; εἰ γὰρ ποιήσας ἡμᾶς δι' θεὸς οὐδενὸς παρ' ἡμῶν προϋπηργμένου τοσαῦτα ἐχαρίσατο. παρὰ δεισιν, ὁμιλίαν τὴν μετ' αὐτοῦ. ἀθανασίαν ὑπέσχετο, βίον μακάριον, καὶ φροντίδων ἀπηλλαγμένον, τοῖς τοσαῦτα ποιήσασι καὶ πάθημασι, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπομείνασι, τί οὐ χαρίσεται; τοῦ μονογενοῦς οὐκ ἐφείσατο δι' ἡμᾶς. τὸν υἱὸν τὸν γνήσιον εἰς θάνατον ἔδωκε δι' ἡμᾶς ἐχθροὺς ὄντας, τίνος οὐ κατεξιώσει φίλους γενομένους; τίνος οὐ μεταδώσει καταλλαξάσ ἑαυτῷ; καὶ πλούσιος ἐστὶν σφόδρα ἀπείρως. μὴ ἀπιδυμεῖ, καὶ ἀπουδάζει τῆς ἡμετέρασ φιλίασ τυχεῖν. ἡμεῖς οὐ σπουδάζομεν οὕτως ἀγαπητοί. τί λέγω οὐ σπουδάζομεν; οὐ θέλομεν ὄντως τυχεῖν αὐτοῦ τῶν ἀγαθῶν, ὡς αὐτὸς θέλει. καὶ ὅπι πλέον θέλει, ὃ ἐποίησεν, ἔδωκεν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν μόλις ὀλίγου καταφρονοῦμεν χρυσίου. αὐτὸς δὲ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τὸν υἱὸν ἔδωκε τὸν αὐτοῦ. χρησώμεθα εἰς δέον τῇ ἀγάπῃ τοῦ θεοῦ. ἀπολαύσωμεν αὐτοῦ

τῆς φιλίασ.

τῆς φιλίας. ὑμεῖς γὰρ φίλοι μου ἐστέ φησι, ἐὰν ποιῆτε ἃ λέγω ὑμῖν. βαρυὰ τοὺς ἐχθροὺς τοὺς ἀπείρως αὐτῦ διεγνικότας, ὧν ἀσυγκρίτῳ τῇ ὑπερβολῇ κατὰ πάντα διενήνοχε, φύτους φίλους ἐποίησε, καὶ καλεῖ φίλους. τί οὖν οὐχ αἱρετὸν παθεῖν ὑπὲρ τοιαύτης τῆς φιλίας; ὑπὲρ ἀνθρώπων φιλίας, πολλάκις κινδυνεύομεν. ὑπὲρ δὲ τῆς τῦ θεοῦ, οὔτε χρήματα προϊέμεθα. πένθος ὄντως ἄξια τὰ ἡμέτερα, πένθους καὶ δακρύων καὶ ὀδυρμῶν ἢ ὁλοφυρμῦ μεγάλου καὶ κοπετῦ. τῆς ἐλπίδος ἡμῶν ἐξεπέσομεν. ἐταπεινώθημεν ἀπὸ τῦ ὕψους ἡμῶν. ἀνάξιοι τῆς τιμῆς ἐφάνημεν τῦ θεοῦ. ἀγωνόμενοι καὶ μετὰ τὰς δυσεργεσίας γεγόναμεν καὶ ἀχάριστοι. ἐγύμνωσεν ἡμᾶς πάντων ὁ διάβολος τῶν ἀγαθῶν. οἱ καταξιωθέντες εἶναι υἱοί, οἱ ἀδελφοὶ καὶ συγκληρονόμοι, τῶν ἐχθρῶν αὐτῦ οὐδὲν διενηνόχαμεν τῶν ὑβριζόντων αὐτόν. τίς ἡμῖν ἔστω παραμυθία λοιπόν; αὐτὸς ἡμᾶς ἐκάλεσε πρὸς τὸν οὐρανόν. ἡμεῖς δὲ ἑαυτοὺς πρὸς τὴν γέενναν ὠθήσαμεν. ἀρά, καὶ ψόφος, καὶ κλοπή, ἢ μοιχεία κέχυται ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ μὲν, αἵματα ἐφ' αἵμασι μιγνύουσιν, οἱ δὲ, πράγματα πράττουσιν αἱμάτων χείρονα. πολλοὶ τῶν ἀδικουμένων, πολλοὶ τῶν πλεονεκτουμένων, μυρίους δύχονται θανάτους, ἢ ζῶντα παθεῖν. καὶ εἰ μὴ τὸν τῦ θεοῦ φόβον ἐδεδίκεσαν, καὶ διεχειρίσαντο ἑαυτοὺς οὕτως φονῶντες καθ' ἑαυτῶν. ζῶντ' οὖν οὐχ αἱμάτων χείρω; οἴμοι ψυχὴ ὅσα ἀπόλωλεν ὑλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει. νῦν δὲ καὶ ἡμεῖς βοήσομεν περὶ ἡμῶν αὐτῶν πρῶτον. ἀλλά μοι τῦ θρηνῦ συλλάβεσθε. τάχα πινὲς καὶ οἰωνίζονται καὶ γελῶσι. δεῖ γὰρ ἔδη χρὴ ἐπιτείνειν τὸν θρῆνον, ὅπ οὕτω μανώμεθα μὴ παρατασώμεθα, καὶ ὅτι μανόμεθα οὐ δεδίσμεν. ἀλλ' ἐφ' οἷς ἐχρῆν πένεσθαι, γελῶμεν. ἀποκαλύπτεται αὐθρωπε ὀργὴ ἀπ' οὐρανοῦ. ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων, ὁ θεὸς ἐμφανῶς ἥξει. πῦρ ἐναντίον αὐτῦ προπορεύσεται, καὶ κύκλῳ αὐτῦ καταιγὶς σφοδρά. πῦρ ἐνώπιον αὐτῦ καυθήσεται, καὶ φλογεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῦ, ἡμέρα κυρίῦ ὡς κλίβανος καιομένος, καὶ οὐδεὶς ταῦτα εἰς νοῦν βάλλεται. ἀλλὰ μύθων μᾶλλον καταφρόνηται τὰ φρικώδη ταῦτα πράγματα, καὶ φοβερὰ, καὶ ἀπάπτηται. ὁ ἀκούων, οὐδεὶς, οἱ δὲ γελῶντες καὶ χλευάζοντες, πάντες. τίς ἔστιν ἡμῖν πόρος; πόθεν σωτηρίαν δύρωμεν; ἀπολώλαμεν, παρανενάλωμεθα, γεγόναμεν τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν καταγέλως, καὶ χλευασμὸς τῶν ἑλλήνων, καὶ τῶν δαιμόνων. μέγα φρονεῖ νῦν ὁ διάβολος, γαυροῦται καὶ χαίρει. ἐν αἰχμῇ οἱ πιστευθέντες ἡμᾶς ἄγγελοι, ἐν κατηφείᾳ. οὐδεὶς ὁ ἐπιστρέφων. εἰκῆ πάντα ἡμῖν ἀνάλωται, καὶ ἡμεῖς ὑμῖν δοκοῦμεν λυπεῖν. δύκαιρον καὶ νῦν καλέσαι τὸν οὐρανὸν, ὅσα οὐδεὶς ὁ ἀκούων. διαμαρτύρασθαι τὰ στοιχεῖα. ἄκουε οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ, ὅτι κύριος ἐλάλησε. δότε χεῖρα, ὀρέξατε οἱ μηδέπω καταβαπτισθέντες, τοῖς νῦν τοῖς μέθης ἀπολωλόσιν, οἱ ὑγιαίνοντες, τοῖς κάμνουσιν, οἱ νήφοντες, τοῖς μανομένοις, τοῖς περιφερομένοις. μηδεὶς παρακαλῶ τῆς σωτηρίας τῦ φίλου τὰ πρόσωπα, καὶ ἡ ὕβρις, καὶ ἡ ἐπιτίμησις εἰς ἓν ὁράτω μόνων αὐτῦ τὴν ὠφέλειαν, ὅταν τοῦ ῥεῦς καταλάβῃ, καὶ δοῦλοι κρατῦσι δεσποτῶν. ὅταν γὰρ ἐκεῖνος μὲν ἐπικέηται τὴν ψυχὴν συγχέων, ἀνδραπόδων δὲ ἐσμὸς παρεισήκει, οὐδεὶς ἐπιγνώσεται τὸν νόμον τὸν δεσοπ-

κὸν ἐν τῇ βλάβῃ τῦ θεοῦ. συχρέ-φωμεν ἑαυτοὺς παρακαλῶ, πόλεμοι καθημε-ερνοί, καταπονϖσμοὶ, ἀπώλειαι μυρίαι κύκλῳ, καὶ πάντοθεν ἡ ὀργὴ τῦ θεοῦ ἡμᾶς περιστοιχίζεται. ἡμεῖς δὲ ὡς δύαρεστοῦντες, οὕτως ἐσμὲν ἐν ἀθυμίᾳ πάντες. τὰς χεῖρας εἰς πλεονεξίαν δύτρεπίζομεν, οὐθεὶς εἰς βοήθειαν. πάντες εἰς ἁρπαγὴν, οὐθεὶς εἰς πρϖτασίαν. ἕκαστος πῶς πλείονα τὰ ὄντα ποιήσει ἐπιτύγχανει. οὐθεὶς πῶς βοη-θήσει τῷ δεομένῳ, ἕκαστος πῶς προσθῇ τοῖς χρήμασι πολλῷ ἔχει τὴν μέριμναν, οὐθεὶς ὅπως τὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτῦ διασώσῃ. φόβος εἷς ἔχει πάντας, μὴ πενιχροὶ φησι γενώμεθα. μὴ εἰς γέενναν ἐμπέσωμεν, οὐθεὶς ἀγωνιᾷ, καὶ τρέμει. ταῦτα θρή-νων, ταῦτα κατηγορίας, ταῦτα διαβολῆς ἄξια. ἀλλ' οὐ ταῦτα ἐβουλόμην λέγειν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ὀδύνης βιάζομαι. σύγγνωτε, ὑπὸ τῦ πένθους ἀναγκάζομαι, πολλὰ καὶ ὧν οὐ βούλομαι φθέγγεσθαι. χαλεπὸν ὁρῶ τὴν ἀπειλὴν, ἀπαραμύθητον τὴν συμ-φορὰν, παρακλήσεως μείζονα τὰ καταλαβόντα ἡμᾶς δεινὰ, ἀπολώλαμεν. τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μῦ ὕδωρ, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μῦ πηγὴν δακρύων, ἵνα θρηνήσω κλαύσωμεν ἀγαπητοὶ κλαύσωμεν, πενθήσωμεν. τάχα τινὲς εἰσὶν ἐν ταῦθα λέγοντες πάν-τα θρυλλούμενα ἡμῖν λέγει, πάντα δάκρυα, οὐκ ἐβουλόμην, πεπλύσατε, οὐκ ἐβουλόμην. ἀλλ' ἐγκώμια καὶ ἐπαίνους διεξιέναι. νυνὶ δὲ τούτων ὁ καιρός. οὐ τὸ θρυλεῖν ἀγα-πητοὶ χαλεπόν, ἀλλὰ τὸ θρυλλούμενα ἄξια ποιεῖν. οὐ τὸ ὀδύρεσθαι ἀποτρόπαιον, ἀλλὰ τὸ ὀδυρμῶν ἄξια πράττειν. μὴ κολαθῆς, καὶ οὐ πενθῶ, μὴ ἀποθάνῃς, καὶ οὐ κλαίω. ἀλλ' ἐὰν μὲν τὸ σῶμα κεῖται νεκρὸν, πάντας παρακαλεῖς συναλγεῖν, καὶ ἀσυμπα-θεῖς ἤγῃ τοὺς μὴ πενθοῦντας, τῆς δὲ ψυχῆς ἀπολλυμένης λέγεις μὴ πενθεῖν. ἀλλ' οὐ δύναμαι πατὴρ εἶναι μὴ δακρύων. πατὴρ εἰμὶ φιλόστοργος. ἀκούετε οἷα βοᾷ παῦλος. τέκνα μῦ οὓς πάλιν ὠδίνω. ποία μήτηρ κύουσα, οὕτω πικρὰς ἀφίησι φωνὰς, ὡς ἐκεῖ-νος; εἰ δὲ ἐνῆν τὴν θυρὰν αὐτὴν τῆς διανοίας ἰδεῖν, καὶ εἶδες ἄν, ὅτι πάσης γυ-ναικὸς, καὶ κόρης χηρείαν ἄωρον ὑποφαίνης, πλέον κλαίομαι. οὐχ οὕτως ἐκείνη τὸν ἄν-δρα πενθεῖ τὸν αὑτῆς, οὐδὲ πατὴρ ὢν, ὡς ἐγὼ τὸ πλῆθος θάπτω τὸ παρ' ἡμῶν. οὐ δὲ μίαν ὁρῶ προκοπὴν, πάντα εἰς διαβολὰς, καὶ κατηγορίας. οὐθεὶς ἔργον τίθεται ἀ-ρέσκειν θεῷ. ἀλλὰ τὸν δεῖνα φησὶν εἴπωμεν κακῶς, καὶ τὸν δεῖνα. ὁ δεῖνα ἀνάξιος τῦ κλήρου. ὁ δεῖνα ἀσέμνως βιοῖ. ὀφείλοντες τὰ ἡμέτερα πενθεῖν κακὰ, κείνομεν ἑτέ-ρους, οὐδὲ ὅτε καθαροὶ ἐσμὲν ἁμαρτημάτων, ὀφείλοντες θάπτω ποιεῖν. τίς γάρ σε δια-κρίνει φησί; τί ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου, μυρίων αὐτὸς γέμων κακῶν; ὅταν εἴπῃς ὁ δεῖνα πο-νηρός ἐστιν, καὶ λυμεὼν, καὶ μοχθηρὸς, ἀνάκρισον σαυτὸν, καὶ ἐξέτασον ἀκριβῶς τὰ σαυ-τοῦ, καὶ μεταμελήσει σοι τῶν τοιούτων λεχθεῖσιν. οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστι προτροπὴ τοιαύ-τη, οἷον ἁμαρτημάτων ἀνάμνησις. ἐὰν ταῦτα τὰ δύο φρέφωμεν παρ' ἑαυτοῖς, δυ-νησόμεθα τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν. δυνησόμεθα καθαίρειν ἑαυτοὺς, καὶ ἀποσμήχειν. μόνον λάβωμεν ποτὲ, μεμνήσωμεν τὸ πρᾶγμα ἀγαπητοί. ἀληθῶς ἐν ταῦθα τῷ

ἐνταῦθα τῷ λογισμῷ, ἵνα μὴ ἀλγήσωμεν ἐκεῖ τῇ κολάσει. ἀλλ' ἵνα ἀπολαύσωμεν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἔνθα ἀστέρες ὀδυνῶν, λύπη, καὶ στεναγμὸς, ἵνα τύχωμεν τῶν ὑπερβαινόντων τὸν ἄνθρώπινον νοῦν ἀγαθῶν, ἐν χριστῷ ἰησοῦ.

Λόγος, κδ'.

» Κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐ-
» τὰς ἰδόντες, καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι, καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ
» τῆς γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν, ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης
» ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νυνὶ δὲ κρείττονος ὀρέγονται,
» τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ ὁ θς οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θς, θς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν.
» ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. Ἡ πρώτη ἀρετὴ, καὶ ἡ πᾶσα ἀρετὴ, τὸ ξένον εἶναι τοῦ κό-
σμου τούτου, καὶ παρεπίδημον, καὶ μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὰ ἐνταῦθα πράγματα, ἀλλὰ
ἀπηρτῆσθαι αὐτῶν, ὥσπερ ξένων. καθάπερ οἱ μακάριοι μαθηταὶ ἐκεῖνοι. περὶ ὧν φη-
σὶ, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι,
ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος. ἐκεῖνοι μὲν οὖν ξένους ἑλέγοντο ἑαυτούς. ὁ δὲ παῦλος, πολλῷ τὸ
πλέον εἶπεν. οὐ γὰρ ξένον ἑαυτὸν εἶπεν, ἀλλὰ νεκρὸν εἶπε τῷ κόσμου, καὶ τὸν κόσμον αὐ-
τῷ νεκρόν. ἐμοὶ γὰρ φησι κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἀλλ' ἡμεῖς, καὶ πολῖται,
καὶ σφόδρα ζῶντες, ὡς πολῖται, οὕτως πάντα ἐνταῦθα πραγματευόμεθα. καὶ ὅπερ
ἦσαν τῷ κόσμῳ οἱ δίκαιοι, ξένοι, καὶ νεκροὶ, τοῦτο ἡμεῖς ἐσμὲν τῷ οὐρανῷ. ὅπερ δὲ ἦσαν ἐ-
κεῖνοι τῷ οὐρανῷ ζῶντες, καὶ πολιτευόμενοι, τοῦτο ἡμεῖς ἐσμὲν τῷ κόσμῳ. διὸ τοῦτο τεθνήκα
μεν, ὅτι τῷ ὄντως ζωῇ ἠρνησάμεθα, καὶ τὴν πρόσκαιρον ταύτην εἰλόμεθα. διὸ τοῦτο
παρωξύναμεν τὸν θεὸν, ὅτι προκειμένης ἡμῖν τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπολαύσεως, οὐδὲ τῶν ἐπὶ
τῆς γῆς ἀποφῆναι βουλόμεθα, ἀλλὰ καθάπερ τινὲς σκώληκες ἀπὸ τῆς γῆς, εἰς τὴν γῆν,
καὶ πάλιν ἀπὸ ταύτης, εἰς ταύτην περιφερόμεθα, καὶ ὅλως οὐδὲ μικρὸν ἀνακύπτομεν

λόμεθα, οὐδὲ

λόμεθα, οὐδὲ ἀποφῆσαι ἑαυτοὺς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. ἀλλ' ὥσπερ ὑπόπινος ἀφ' ἑνὸς, καὶ ὕπνου, καὶ μέθης καταβαρηθέντες, καταπλήττεσθαι φαντάζομεν. καὶ καθάπερ οἱ γλυκεῖ κατεχόμενοι ὕπνῳ, οὐ μόνον ἐν νυκτὶ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὄρθρου καταλαβόντος, καὶ λαμπρᾶς γενομένης ἡμέρας κεῖνται τῇ κλίνῃ. καὶ οὐκ ἀνίσχουσι τῇ ἡδονῇ χαιρόμενοι, καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἐργασίας, καὶ τῆς σπουδῆς τοῦτον, καιρὸν ποιούμενοι ὕπνου, καὶ νωθείας. οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, τῆς ἡμέρας ἐγγιζούσης, τῆς νυκτὸς προποδούσης, μᾶλλον δὲ τῆς ἡμέρας, ὡς ἐργάζεσθε φησὶν, ὡς ὄντι ἡμέρας, ἡμέρας οὔσης, τὰ τῆς νυκτὸς πράττομεν ἅπαντα, καθεύδοντες, ὀνείρατα βλέποντες, φαντασίας ἐντρυφῶντες. καὶ μεμύκασιν ἡμῖν, οἱ τῆς διανοίας ὀφθαλμοὶ, καὶ οἱ τοῦ σώματος. παραφθεγγόμεθα παραλαλοῦμεν, κἂν βαθεῖαν ἡμᾶς πλήξῃς πληγὴν, οὐδὲ αἰσθανόμεθα, κἂν πᾶσαν ἡμῶν διαρπάσῃ τὴν οὐσίαν, κἂν αὐτὴν ἐμπρήσῃ τὴν οἰκίαν. μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀναμένομεν ἑτέρους ταῦτα ποιεῖν, ἀλλ' αὐτοὶ ταῦτα πράττομεν κεντοῦντες ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ πλήττοντες ἀχημόνως κείμενοι, καὶ γεγυμνωμένοι πάσης δυσθείας, πάσης τιμῆς, καὶ τὰ αἰσχρὰ ἡμῶν ἔργα, οὔτε αὐτοῖ συγκαλύπτοντες, οὔτε ἑτέροις ἐπιτρέποντες ταῦτα ποιεῖν, ἀλλ' εἰς μέσην ἀχημοσύνῃ τῆς ὁρῶσι, καὶ παιζουσι προκείμενοι εἰς γέλωτα, εἰς σκώμματα μυρία. οὐκ οἴεσθε, καὶ αὐτοὺς τοὺς πονηροὺς καταγελᾶν τῶν ὁμοτρόπων, καὶ καταγινώσκειν αὐτῶν; ὅπερ δὴ γὰρ ἡμῖν ἐντέθεικεν ὁ θεὸς διαφθαρτικὸν ἀδέκαστον, οὐδέποτε διαφθειρόμενον, κἂν εἰς αὐτὸν τῆς κακίας εἰσέλθωμεν τὸν τυθμένα. τούτου χάριν, καὶ αὐτοὶ οἱ πονηροὶ καταδικάζουσιν ἑαυτοὺς, κἂν αὐτοὺς καλέσῃς, ταῦτα ὅπερ εἰσὶν, αἰσχύνονται, ὑβρίζονται, ὕβριν τὸ πρᾶγμα φασί. οὕτως εἰ καὶ μὴ διὰ ἔργων, ἀλλὰ διὰ λόγων καταδικάζουσιν ἅπερ πράττουσι διὰ τὸ συνειδὸς. μᾶλλον δὲ καὶ διὰ τῶν ἔργων. ὅταν γὰρ λανθάνοντες, καὶ κρυπτόμενοι πράττωσι, μέγιστον ἐνφέρουσι δεῖγμα γνώμης, ἣν τε εἰ τὸ πράγματος ἔχουσιν. οὕτω γὰρ δῆλόν ὅτιν ἡ κακία, ὡς πάντας αὐτῆς εἶναι κατηγόρους, καὶ τοὺς μετέχοντας αὐτήν. τοσοῦτόν δέ ὅτιν ἡ ἀρετὴ, ὡς καὶ παρ' ἐκείνων θαυμάζεσθαι τῶν μὴ ζηλούντων αὐτήν. καὶ γὰρ ὁ πόρνος ἐπαινέσεται τὴν σωφροσύνην, καὶ ὁ πλεονέκτης κατηγώσεται τῆς ἀδικίας, καὶ ὁ ὀργίλος τὴν ἀνεξικακίαν θαυμάσεται, καὶ τὴν μικροψυχίαν μέμψεται, καὶ τὴν ἀσέλγειαν, ὁ ἀσελγής. πῶς οὖν αὐτὰ μέτεισι φῆς ἀπὸ ῥᾳδυμίας πολλῆς, οὐ κρίνας εἶναι καλόν. ἐπεὶ οὐδ' ἂν ἠγωνίθη τῷ πράγματι. οὐδ' ἂν ἠρνήσατο κατηγορουμένου ἑτέρου. πολλοὶ δὲ καὶ προλειφθέντες, τὴν αἰσχύνην οὐ φέροντες, καὶ ἀπήγξαντο. τοσαύτη τὸ καλοῦ, καὶ πρέποντες ἐνεστιν ὑμῖν ἡ μαρτυρία. οὕτως ἡλίου λαμπρότερα τὰ καλὰ, καὶ πάντων δυσειδέστερα τὰ ἐναντία. ξένοι ἦ παρεπίδημοι ἦσαν οἱ ἅγιοι. πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; ποῦ δὲ ὁμολογεῖ ὁ Ἀβραὰμ ξένος εἶναι ἦ παρεπίδημος; ἴσως μὲν ἦ αὐτὸς ὡμολόγησεν. ὡμολόγησε δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ξένος εἰμί. καὶ τί, καθάπερ πάντες οἱ πατέρες μου. οἱ γὰρ ἐν σκιωμαῖς καθιζοντες οἱ ἀργυρείου καὶ ταφους ὠνούμενοι, δῆλον ὅτι ξένοι τινὲς ἦσαν, ὥστε μὴ δὲ ὅπου θάψουσι τοὺς αὐτῶν, ἔχοντες. τί οὖν ἄρα τῆς γῆς ἐκείνης ἔλεγον εἶναι ξένοι τῆς ἐν παλαιστίνῃ; οὐδαμῶς. ἀλλὰ τῆ

οἰκουμένης

οἰκουμένης πάσης. εἰκότως. οὐδὲν γὰρ ἐθεώρουν ἐν αὐτῇ τούτων ὧν ἐβούλοντο, ἀλλὰ πάντα ξένα, καὶ ἀλλόφρια. αὐτοὶ μὲν οὖν τὴν ἀρετὴν ἀσπεῖν ἠβούλοντο. ἐνταῦθα δὲ ἦν κακία πολλή, καὶ ἀπεξένωτο πρὸς αὐτοὺς τὰ πράγματα. οὐδένα φίλον, οὐδένα οἰκεῖον εἶχον, πλὴν ὀλίγων τινῶν. πῶς δὲ ξένοι ἦσαν; οὐκ ἐπεμελοῦντο τῶν ἐνταῦθα. καὶ οὐχ οὐ μόνον ῥημάτων, ἀλλὰ καὶ μόνον πραγμάτων αὐτῶν ἐδείκνυον. τίνι τρόπῳ; εἶπε τῷ Ἀβραάμ, ἄφες τὴν παρθένον τὴν δεκοῦσαν, καὶ ἐλθέτω τὴν ἀλλοτρίαν, καὶ οὐκ ἀνέσχετο τῶν οἰκείων, ἀλλ' ὡς ξένην μέλλων ἀφιέναι, οὕτως οὐ προσεποιεῖτο αὐτὴν εἶναι. εἶπεν αὐτῷ, ἀνένεγκαι τὸν υἱόν φησι, καὶ ὡς οὐκ ἔχων υἱόν, οὕτως αὐτὸν ἀνήνεγκεν, ὡς οὐκ ἐνδεδυμένος τὴν φύσιν, οὕτως αὐτὸν ἀνήνεγκε. τὰ χρήματα κοινὰ ἐκέκτητο τοῖς παροῦσιν ἅπασι, καὶ οὐδὲν τὸ πρᾶγμα ἦγετο. τῶν πρωτείων ἑτέροις παρεχώρει, εἰς κινδύνους ἑαυτὸν ἐνέβαλε, μυρία ἔπαχε δεινά, οὐκ οἰκίαις ὠκοδόμει λαμπράς, οὐ δὲ ἐτρύφα, οὐδὲ ἱματίων ἐπεμελεῖτο, ἃ πάντα δι' ἃ τῶν ἐνταῦθα, ἀλλὰ πάντα τὰ τῆς ἐκεῖ πόλεως ἐπολιτεύετο. φιλοξενίαν ἐπεδείκνυτο, φιλαδελφίαν, ἐλεημοσύνην, ἀνεξικακίαν, ὑπεροψίαν χρημάτων, καὶ τῆς παρούσης δόξης, καὶ τῶν ὄντων ἁπάντων. καὶ ὁ τούτου παῖς τοιοῦτος ἦν, ἐλαυνόμενος πολεμούμενος, εἶκε καὶ παρεχώρει, ἅτε ἐν ξένῃ ὤν. οἱ μὲν ξένοι, ὅσα ἂν πάθωσι, φέρουσιν, ἅτε οὐκ ὄντες ἐν πατρίδι. καὶ τῆς γυναικὸς ἀφαιρουμένης, καὶ δοῦναι ἐφέρεν, ἅτε ξένος. τὰ δὲ ἄνω πάντα ἐπολιτεύετο, σωφροσύνην, κοσμιότητα ἐπιδεικνύμενος, καὶ γὰρ μετὰ τὸ παιδοποιῆσαι, οὐκέτι ὡμίλησε τῇ γυναικί. καὶ παρελθούσης τῆς ἀκμῆς τῆς νεότητος, τότε αὐτὴν ἠγάγετο, δεικνὺς ὅτι οὐ πάθους ἕνεκεν ἔδωκε ποιεῖ, ἀλλὰ ὑπηρετούμενος τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ. τί δὲ οἰακῶδες, οὐχὶ ἄρτον ἐζήτει μόνον, καὶ ἱμάτιον, ἃ ξένων ἐστὶν ὄντως αἰτήματα τῶν εἰς ξενιτείαν ἐληλυθότων πολλῷ; οὐχὶ ἐλαυνόμενος ἀνεχώρει καθάπερ ξένος; οὐχὶ ἐθήτευεν; οὐχὶ μυρία ἔπαχε δεινὰ πανταχοῦ καθάπερ ξένος; ταῦτα δέ φησιν ἔλεγχον, τὴν πατρίδα ζητοῦντες τὴν ἑαυτῶν. βαβαὶ πόση διαφορά. ἐκεῖνοι μὲν ὠδίνων καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἀπαλλαγῆναι βουλόμενοι ἐντεῦθεν, καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν πατρίδα ἐπανελθεῖν. ἡμεῖς δὲ τοὐναντίον αὖ, πυρετὸς ὑπισχνεῖται, πάντα ἀφέντες, καθάπερ τὰ παιδία τὰ μικρά, τὰ κλαυθμυριζόμενα, τὸν θάνατον δεδοίκαμεν. καὶ εἰκότως ταῦτα πάσχομεν. ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὡς ξένοι διάγομεν ἐνταῦθα, καὶ οὐχ ὡς ὑπὸ πατρίδα πεύσομεν, ἀλλ' ὡς ὑπὸ πόλασιν ἀπόντες ἐσμὲν, διαπαντὸς ἀλγοῦμεν, ὅτι τοῖς πράγμασιν, οὐκ ἐχρησάμεθα, εἰς δέον, ἀλλὰ τὴν τάξιν ἀντεστρέψαμεν. διαπαντὸς ὀδυρόμεθα, ὅτε χαίρειν ἐχρῆν διαπαντὸς φρίττομεν καθάπερ τινὲς ἀνδροφόνοι, μὴ λήσαρχοι, μέλλοντες δικαστηρίῳ παρίστασθαι, καὶ πάντα λογιζόμενοι, ἅπερ ἔπραξαν, διαπαντὸς δεδοικότες, μὴ τρέμοντες. ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι τοιοῦτοι, ἀλλ' ἠσεί γον τὸ, ὁ δὲ παῦλος, καὶ ἐστέναξε. μὴ αὖ τί φησιν οἱ ἐν τῷ σκιρτᾶν ὄντες, στενάζομεν βαρούμενοι. τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πρὸ τοῦ Ἀβραάμ. ξένοι φησὶν ἦσαν τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, καὶ πατρίδα ἐζήτουν. ποίαν δὴ ταύτην; ἆρα ἣν εἶχον; οὐδαμῶς. τί γὰρ ἐκώλυεν αὐτοὺς, εἴγε ἐβούλοντο, ὑποστρέψαι πάλιν, καὶ γενέσθαι πολίτας; ἀλλ' ἐκείνην ἐζήτουν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτως πρὸς τὴν ἀποδημίαν τὴν ἐνθένδε ἐσπευδον. καὶ οὕτως ἤρεσκον θεῷ. ὅπου οὐκ ἐπαισχύνεται ὁ θς, θς καλεῖσθαι αὐτῶν.

βαβαὶ ὅσον

Βαβαὶ ὅσον ἀξίωμα, θῦ κληθῆναι αὐτῶν κατεδέξατο. τί λέγεις; θῦ τῆς γῆς κληθῆναι, καὶ θῦ τ οὐρανοῦ, καὶ ὡς μέγα π τέθεικας τὸ οὐκ ἐπαισχύνεσθαι θῦ κληθῆναι αὐτῶν; μέγα καὶ ὄντως μέγα, καὶ πολλῆς μακαριότητος ἄξιον τεκμήριον. πῶς; ὅτι γῆς μὲν καὶ οὐρανοῦ, οὕτω κληθῆναι θῦ, ὡς καὶ ἑλλιώων θῦ, ἡ ἔκτισε, καὶ ἐδημιούργησεν αὐτά. τῶν δὲ ἁγίων ἐκείνων, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὡς φίλος ζῆς γνήσιος. ἵνα δὲ ὑποδείγματος ὑμῖν αὐτὸ ποιήσω φανερόν. οἷον, ἵνα τῶν ἐν ταῖς μεγάλαις οἰκίαις. ὅταν τινὲς δοῦλοι δοκιμῶσι τῶν προεστηκότων τῆς οἰκίας, καὶ σφόδρα δοῦλοι δοκιμῶσι, καὶ πάντα αὐτοῖς διέπωσι, μὴ πρὸς τοὺς δεσπότας πολλὴν τὴν παῤῥησίαν ἔχουσιν, ἀφ' ὧν αὐτῶν ὁ δεσπότης κληθῆναι, μὴ πολλοὺς αὖτις δοῦλοι οὕτω καλουμένους. τί δὲ λέγω; ὥσπερ ἦν εἰπεῖν, ὁ θῦ οὐχ ὁ τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ὁ τῆς οἰκουμένης, οὕτως ἦν εἰπεῖν ὁ θῦ Ἀβραάμ. ἀλλ' οὐκέτε ὅσον δῦναι ἀξίωμα ἔχει, ἐπεὶ μὴ δὲ τυγχάνομεν αὐτοῦ. ὥσπερ γὰρ νῦν ὁ κς τῶν χριστιανῶν ἁπάντων λέγεται, καὶ ὅμως ὑπερβαίνει τὸ ὄνομα τὴν ἡμετέραν ἀξίαν. εἰ δὲ ἑνὸς κλιθείη θῦ, ἐννόησον ὅσον τὸ μέγεθος. ὁ τῆς οἰκουμένης θῦ, οὐκ ἐπαισχύνεται πολιῶν καλεῖσθαι θῦ, εἰκότως. οὐ γὰρ τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ μυρίων τοιούτων εἰσὶν ἀντίῤῥοποι οἱ ἅγιοι. κρείττων γὰρ εἷς ποιῶν τὸ θέλημα κυρίου, ἢ μυρίοι παρανόμοι. ὅτι δὲ οὕτως ἑαυτοὺς ξένους ἐκάλουν, δῆλον. ἐγὼ δὲ οὐ τοῖς αὐτὴν τὴν ξενίαν ἔλεγον εἶναι ξένοι, τί δαὶ καὶ ὁ Δαυΐδ, οὐχὶ καὶ βασιλεὺς ἦν; οὐχὶ πρωφήτης; οὐχὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ παντοίᾳ διέτριβε; τίνος οὖν ἕνεκεν φησὶ ξένος καὶ παρεπίδημος εἰμί; πῶς εἰ ξένος; καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου. ὁρᾷς ὅτι καὶ κεῖνοι ξένοι ἦσαν; ἔχομεν πατρίδα φησὶν, ἀλλὰ τὴν ὄντως πατρίδα. πῶς δὲ σὺ ξένος; τῆς γῆς. οὐκοῦν κἀκεῖνοι τῆς γῆς. καθὼς γάρφησιν ἐκεῖνοι, οὕτω κἀγὼ, καὶ καθὼς οὗτος, οὕτω κἀκεῖνοι, γενώμεθα ξένοι κἂν νοῦν, ἵνα μὴ ἐπαισχυνθῇ ἡμᾶς ὁ θῦ θῦ κληθῆναι ἡμῶν. οὐκ αἰσχύνη γὰρ αὐτῷ ὅταν ἀνδρῶν πονηρῶν κληθῆναι θῦ, καὶ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς καὶ αὐτός, ὥσπερ οὖν δοξάζεται, ὅταν ἀγαθῶν ᾖ, καὶ χρηστῶν, καὶ ἀσκούντων ἀρετήν. εἰ γὰρ ἡμεῖς παραιτούμεθα κληθῆναι πονηρῶν ἡμῶν δούλων, καὶ ἀφίεμεν αὐτοὺς, κἂν εἰ πολιῶν ὁ δεῖνα μυρίας ἐργάζεται κακά, ἆρα σὸς δοῦλος ἐστίν; οὐ θεὸς φαμὲν, ὅτι οὐδαμῶς, ἀποτρεπόμενοι τὸ ὄνειδος. σχέσις γάρ ἐστι τῷ δούλῳ πρὸς τὸν δεσπότην, καὶ διαβαίνει ἡ ἀδοξία, καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀπ' ἐκείνου. ἀλλ' ἐκεῖνοι οὕτως ἦσαν λαμπροὶ, οὕτως παῤῥησίασο μετοί, ὡς μὴ μόνον αὐτὸν, μὴ ἐπαισχύνεσθαι παρ' ἐκείνων καλούμενον, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν λέγειν. ὅτι ἐγὼ ὁ θῦ Ἀβραάμ, καὶ ὁ θῦ Ἰσαάκ, καὶ ὁ θῦ Ἰακώβ.

Η΄ Ἦθον.

Γενώμεθα καὶ ἡμεῖς ἀγαπητοὶ ξένοι, ἵνα μὴ ἐπαισχυνθῇ ἡμᾶς ὁ θῦ, ἵνα μὴ ἐπαισχυνθῇ, καὶ τῇ γεέννῃ παραδῷ. τοιοῦτοι ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ λέγοντες, κέ, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια πολλὰ ἐποιήσαμεν; ἀλλ' ὁρᾶτε τί φθέγγεται πρὸς αὐτοὺς ὁ χς. οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ὅπερ αὖ ποιήσειαν δεσπόται οἰκετῶν πονηρῶν προσπεσόντων αὐτοῖς, βουλόμενοι τὸ ὄνειδος ἀποτρέψασθαι. οὐκ οἶδα ὑμᾶς φησί. πῶς οὖν κολάζεις, ὃς

λάξεις οὓς οὐκοῖδας; οὐκοῖδα ἑτέρως εἶπον, τοῦτ' ἔστιν ἀρνοῦμαι ὑμᾶς, καὶ παραιτοῦμαι. ἀλλὰ μὴ γένοιτο τοῦτον ἡμᾶς ἀκοῦσαι τὸν φωνὴν τὴν ἀλήθειαν, καὶ φεύγω. εἰ γὰρ οἱ δαίμονας ἐκβάλλοντες, καὶ προφητείας ἐργαζόμενοι, ὅτε δὴ βίον οὐκ ἔχον συμβαίνοντα ἠρνήθησαν, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς. καὶ πῶς φησιν ἐνὶ προφητείας ὑπιδείξαμένους, καὶ σημεῖα ποιήσαντας, καὶ δαιμόνια ἐκβαλόντας, ἀρνηθῆναι; εἰκὸς αὐτοὺς ὕστερον μεταβεβλῆσθαι, καὶ γενέσθαι πονηρούς. ὅθεν οὐδὲν ἀπώναντο, οὐδὲ τῆς προτέρας ἀρετῆς. οὐ γὰρ τὰ προοίμια δεῖ μόνον ἔχειν λαμπρὰ, ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος λαμπρότερον. εἰκότως γάρμοι, ὁ ῥήτωρ οὐχὶ τὰ ἐν τῷ τέλει τοῦ λόγου ποιοῦσι λαμπρὰ, ὥστε μετὰ κρότων ἀναχωρεῖν; οὐ τὰ ὑπ' ἐξόδῳ τῆς λειτουργίας λαμπρότερα ὑπιδείκνυται; ὁ ἀθλητὴς ἐὰν μὴ ἐκεῖνα δείκνυῃ λαμπρότερα, καὶ μέχρι τέλους νικήσῃ, κἂν πάντας νικήσας νικηθῇ ὑπὸ τοῦ τελευταίου, οὐχὶ πάντα αὐτῷ ἀνόνητα; ὁ κυβερνήτης οὐ ἅπαν τὸ πέλαγος διαλάβῃ πρὸς τῷ λιμένι καταῤῥάξας τὸ σκάφος, οὐχὶ πάντα ἀπώλεσε τὸν ἔμπροσθεν πόνον; τί δὲ ὁ ἰατρὸς οὐχὶ ἐὰν ἀπαλλάξας τὸν κάμνοντα, ἐὰν ὅταν μέλλῃ τέλεον ἀπαλλάττειν, τότε διαφθείρῃ, οὐχὶ τὸ πᾶν διέφθειρεν; οὕτω καὶ ὧν τῆς ἀρετῆς ὅσοι μὴ τῇ ἀρχῇ ἀκόλουθον τὸ τέλος ὑπέδηκαν, καὶ σύμφωνον, καὶ σωφρόνον, ἀπώλοντο καὶ διεφθάρησαν. τοιοῦτοί εἰσιν οἱ ἀπὸ μὲν τῶν βαλβίδων αὐτῶν λαμπροὶ, καὶ γαῦροι προσπηδήσαντες, μεταξὺ δὲ ἐκλυθέντες, καὶ χαῦνοι γενόμενοι. διὸ καὶ τοῦ βραβείου ἀπεστερήθησαν, καὶ παρὰ τοῦ δεσπότου οὐκ ἐστεφανώθησαν. ἀκούσωμεν ταῦτα οἱ χρημάτων ἐρῶντες. ἡ γὰρ μεγίστη ἀνομία, αὕτη τυγχάνει. ῥίζα γάρ ἐστι πάντων τῶν κακῶν, ἡ φιλαργυρία. ἀκούσωμεν οἱ βουλόμενοι πλείονα τοῦ ὑπάρχουσαν οὐσίαν ποιεῖν. ἀκούσωμεν καὶ παυσώμεθα τῆς πλεονεξίας ποτὲ, ἵνα μὴ ταῦτα ἀκούσωμεν ἅπερ κἀκεῖνοι. νῦν αὐτὰ ἀκούσωμεν, καὶ φυλαξώμεθα, ἵνα μὴ τότε ἀκούσωμεν. νῦν ἀκούσωμεν μετὰ φόβου, ἵνα μὴ τότε αὐτὰ ἀκούσωμεν μετὰ πικρίας. ἀπέλθητε ἀπ' ἐμοῦ, οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς, οὐδὲ τότε φησὶν, ὅτε τὰς προφητείας ὑπεδείκνυσθε, καὶ τοὺς δαίμονας ἐξεβάλλετε. εἰκὸς οὖν ἐν τούτοις ἦσθα, καὶ ἕτερόν τι αἰνίττεται, ὃ καὶ τότε βίου ἦσαν πονηροῦ. παρὰ δὲ τὴν ἀρχὴν, καὶ δι' ἀναξίων ἐνήργει ἡ χάρις. εἰ γὰρ διὰ βαλαὰμ ἐνήργησε, πολλῷ μᾶλλον δι' ἀναξίων διὰ τοὺς μέλλοντας κερδαίνειν. εἰ δὲ καὶ σημεῖα, καὶ τέρατα οὐκ ὤχνησε κολάσεως ἀπαλλάξαι, πολλῷ μᾶλλον, κἂν ἐν ἀξιώματι ἱερατικῷ τις τύχῃ, κἂν εἰς τὴν ἀνωτάτω τιμὴν φθάσῃ, κἂν εἰς τὴν χειροτονίαν ἐνεργήσῃ ἡ χάρις, κἂν εἰς τὰ ἄλλα πάντα διὰ τοὺς τῆς προστασίας δεομένους, ἀκούσεται καὶ αὐτὸς, οὐδέποτε σε ἔγνων, οὐδὲ τότε ὅτε ἐνήργησεν ἐν σοὶ ἡ χάρις. βαβαὶ πόσης τῆς τοῦ βίου καθαρότητος ἡ ζήτησις ἐκεῖ. πῶς οὖν καθ' ἑαυτὴν ἀρκεῖ εἰς τὴν βασιλείαν ἡμᾶς ἀπαγαγεῖν. ἀπόντα δὲ προδίδωσι τὸν ἄνδρα, κἂν μυρία ἔχῃ τέρατα, καὶ σημεῖα ὑπιδείκνυται. οὐδὲν γὰρ οὕτως δυσφραίνει τὸν θεὸν, ὡς πολιτεία ἀρίστη. ἐὰν ἀγαπᾶτε με φησὶν, οὐκεῖτε σημεῖα ποιήσατε, ἀλλὰ τί; τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε. μὴ πάλιν, φίλους ὑμᾶς λέγω, οὐχ' ὅταν δαιμόνια ἐκβάλλητε, ἀλλ' ἐὰν τηρήσητε τοὺς λόγους τοὺς ἐμούς. ἐκεῖνα μὲν γὰρ, τῆς τοῦ θεοῦ δωρεᾶς ὄντα, ταῦτα δὲ μὴ τὴν τοῦ θεοῦ δωρεὰν, καὶ τῆς ἡμετέρας ἀπουδῆς. ἀπουδάσωμεν γενέσθαι φίλοι τοῦ θεοῦ, μὴ μὴ μένωμεν ἐχθροί. ἀεὶ ταῦτα λέγομεν, ἀεὶ ταῦτα παραινοῦμεν, καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ ὑμῖν. πλέον δὲ οὐδὲν γίνεται, διὸ καὶ δέ-

δοικα. καὶ

δοικα, καὶ ἐβουλόμην μὲν σιγῆσαι, ὥστε μὴ τὸν κίνδυνον ὑμῖν αὐξῆσαι. τὸ γὰρ πολλάκις ἀκούοντα μὴ δὲ οὕτω ποιεῖν, παροξῦναι τὸν δεσπότην ἐστίν. ἀλλὰ δέδοικα, καὶ αὖθις τὸν ἕτερον κίνδυνον τὸν τῆς σιγῆς, εἴγε εἰς λόγου διακονίαν τεταγμένος, μέλλοιμι σιγᾶν. τί οὖν ποιήσομεν, ἵνα σωθῶμεν; ἀρξώμεθα τῆς ἀρετῆς, ὡς καιρὸν ἔχομεν. διανείμωμεν ἑαυτοῖς τὰς ἀρετὰς καθάπερ τὴν γεωργίαν οἱ γεωπόνοι. ἐν τῷ μηνὶ τούτῳ κρατήσωμεν λοιδορίας, καὶ ὕβρεως, ὀργῆς ἀδίκου, καὶ θῶμεν ἑαυτοῖς νόμον, καὶ εἴπωμεν. σήμερον τόδε κατορθώσωμεν. καὶ ἐν τῷ μηνὶ τούτῳ, τὴν ἀνεξικακίαν ἑαυτοὺς ταμιεύσωμεν, καὶ ἐν ἑτέρῳ ἄλλην ἀρετήν. καὶ ὅταν ἐν ἕξει τούτης γενώμεθα τῆς ἀρετῆς, ἐφ' ἑτέραν ἔλθωμεν. καθάπερ ἐπὶ τῶν μαθημάτων, τότε ἤδη κτηθέντα φυλάττοντες, καὶ ἕτερα προσλαμβάνοντες. μετ' ἐκείνην ἔλθωμεν ἐπὶ τὴν τῶν χρημάτων ὑπεροψίαν. πρῶτον κατάσχωμεν τὰς χεῖρας ἀπὸ πλεονεξίας, καὶ τότε ποιήσωμεν ἐλεημοσύνην, μὴ πάντα ἁπλῶς συγχέωμεν, ταῖς αὐταῖς χερσὶ, καὶ ἁρπάζοντες, καὶ ἐλεοῦντες δήθεν. μεταβῶμεν ἐπ' ἄλλην ἀρετήν, καὶ ἀπ' ἐκείνης ἐπ' ἄλλην. αὐχρότης, καὶ μωρολογία, καὶ βωμολοχία, μὴ δὲ ὀνομαζέσθω παρ' ἡμῖν. ταῦτα τέως κατορθώσωμεν. οὐκ ὄθνειον διαπάνης, οὐκ ὄθνειον πόνων, οὐκ ὄθνειον ἱδρώτων. ἀρκεῖ θελῆσαι μόνον, καὶ πάντα ἰῶνται. οὐ δεῖ μακρὰν ὁδὸν βαδίσαι, οὐδὲ πέλαγος διαλαβεῖν ἄπειρον, ἀλλὰ ταπεινῶσαι, καὶ προθυμηθῆναι, καὶ χαλινὸν ἐπιθεῖναι τῇ γλώττῃ. τὰς ὕβρεις τὰς ἀκαίρους, τὰς ὀργὰς, τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἀτόπους, τὴν τρυφὴν, τὴν πολυτέλειαν ἐκβάλωμεν, τὴν ἐπιθυμίαν τῶν χρημάτων ἀπὸ τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας, τὰς ἐπιορκίας, τοὺς ὅρκους τοὺς συνεχεῖς. αὐ οὕτως ἑαυτοὺς γεωργῶμεν, τὰς πρότερον ἀκάνθας ἐκβάλλοντες, καὶ τὸν οὐράνιον σπόρον ἐμβάλλοντες, δυνησόμεθα τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν. ἥξει γὰρ ὁ γεωργὸς, καὶ ἀποδήσεται ἡμᾶς εἰς τὴν ἀποθήκην, καὶ ἐπιτευξόμεθα πάντων τῶν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν.

Λόγος, κε'.

» Πίστει προσενήνοχε τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας
» δεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ
» νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ Θεός. ὅθεν αὐτὸν, καὶ ἐν παραβολαῖς ἐκομίσατο.

Μέγα ὄντως ἡ πίστις τοῦ Ἀβραάμ. οὗτος μὲν γὰρ τοῦ Ἄβελ, καὶ τοῦ Νῶε, καὶ τοῦ Ἐνὼχ, λογισμῶν ἦν μόνων, καὶ τοὺς ἀνθρωπίνους ὑπερβῆναι ἐχρῆν λογισμούς. ἐνταῦθα δὲ οὐ τοὺς ἀνθρωπίνους ὑπερβῆναι μόνον ἐχρῆν λογισμοὺς, ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι πλέον ἐπιδείξασθαι. τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ ἔδοκει τοῖς τοῦ Θεοῦ μάχεσθαι, καὶ πίστις ἐμάχετο πίστει, καὶ πρόσταγμα ἐπαγγελίᾳ. οἷον τί λέγω. εἶπεν ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δώσω σοι τὴν γῆν ταύτην, καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ ἐν αὐτῇ κληρονομίαν οὐδὲ βῆμα ποδός. ὁρᾷς πῶς τὰ γινόμενα τῇ ἐπαγγελίᾳ ἐμάχετο; πάλιν φησὶν ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, καὶ ἐπίστευσε. μὴ πάλιν λέγει, δῦσον ἐμοὶ ἔχθραν, τὸν μέλλοντα τῆς οἰκουμένης πᾶσαν ἐκτᾶσθαι σπέρματος αὐτῷ πληροῦν. εἶδες μάχην προσταγμάτων, μὴ ἐπαγγελίας; ἐναντία τοῖς ἐπαγγελίαις προσέταξε, καὶ οὐδὲ οὕτως ὀλιγώρησεν ὁ δίκαιος, οὐδὲ ἠπατῆσθαι ἔφη. ὑμεῖς μὲν γὰρ φησὶν

οὐκ ἂν

οὐκαὶ ἔχοιτε δόξαν εἰπεῖν. ὅπι αὐτὸν ἐπηγγείλατο, καὶ θλῖψιν ἔδωκεν. ἐν ταύτῃ δὲ γὰρ ἅπερ ἐπηγγείλατο, ταῦτα ποιεῖ. πῶς; ἐν τῷ κόσμῳ φησὶ θλῖψιν ἕξετε. ὁ μὴ λαβὼν τὸν θεὸν αὐτὸν, καὶ ἀκολουθήσας μοι, οὐκέτιν μου ἄξιος. ὁ μὴ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, οὐ μὴ δύῃ αὐτὴν. καὶ ὃς οὐκ ἀποτάσεται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιμου ἄξιος. καὶ πάλιν. ὦὴ ἡγεμόνας, καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ. καὶ πάλιν. ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκειακοὶ αὐτοῦ. τὰ δὲ τῆς ἀνέσεως, ἐκεῖ. ὦὴ δὲ τοῦ ἀβραὰμ τοὐναντίον. ἐναντία ταῖς ὑποκείσεσι προσετάττετο ποιεῖν. καὶ οὐ δὲ οὕτως ἐθορυβήθη, οὐ δὲ ἐλιγγίασεν, οὐ δὲ ἠπατῆσθαι ἐνόμισεν. ὑμεῖς δὲ οὐδὲν ἔξωθεν τῆς ἐπαγγελίας ὑπομένετε, καὶ θορυβεῖσθε. ἐκεῖνος ἐναντία ὧν ἐπηγγείλατο ἤκουσε παρὰ τοῦ αὐτοῦ τοῦ ἐκείνα ἐπαγγειλαμένου, καὶ οὐκ ἐθορυβεῖτο, ἀλλ' ὡς σύμφωνα ἔπραττε. καὶ γὰρ ἦν σύμφωνα, ἐναντία μὲν τοῖς λογισμοῖς τοῖς ἀνθρωπίνοις, σύμφωνα δὲ ἀπὸ τῆς πίστεως. καὶ πῶς; αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος, εἰπών. λογισάμενος, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεὸς, ἀπὸ τῆς αὐτῆς πίστεως φησὶ ἧς ἐπίστευσεν. ὅτι οὐκ ὄντα ἐκαλέσατο, μὴ νεκρὸν ἤγειρεν αὐ ἀπὸ τῆς αὐτῆς. καὶ ὅτι σφαγιασθέντα ἀναστήσει, ἐπέστευσε. ὁμοίως γὰρ ἄπορον ἦν ἀνθρωπίνῳ λέγω λογισμῷ, καὶ ἐκ μήτρας νεκρᾶς, καὶ γεγηρακυίας, καὶ ἀχρήστου ἤδη γεγενημένης πρὸς παιδοποιΐαν, δοῦναι παιδίον, καὶ σφαγιασθέντα ἀναστῆσαι. ἀλλὰ προσδοκία ἡ πίστις ἡ παρελθοῦσα, τοῖς μέλλουσι. καὶ ὅρα τὰ μὲν χρηστὰ πρῶτα, τὰ δὲ δυσχερῆ ὕστερα πρὸς τὴν ἡμέραν. ὑμῖν δὲ τοὐναντίον φησί. τὰ μὲν σκυθρωπὰ, πρῶτα. τὰ δὲ χρηστὰ, τελευταῖα. δόξῃ πρὸς τοὺς λέγειν τολμῶντας, ὅτι μὴ θάνατον ἡμῖν ἐπηγγείλατο τὰ ἀγαθά. ἢ πάσχειν ἴσως ἡμᾶς. δείκνυσιν, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεός. εἰ δὲ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεὸς, πάντως πάντα ἀποδώσει. εἰ δὲ ἀβραὰμ ἐπίστευσε πρὸ τοσούτων ἐτῶν, ὅτι δυνατὸς ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι ὁ θεὸς, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς πιστεύειν ὀφείλομεν. ὁρᾷς ὅτι ὅπερ ἐφθην εἰπών, οὔπω εἰσῆλθεν ὁ θάνατος, καὶ δι' ἐλπίδος αὐτοῖς εἰς τὴν τῆς ἀναστάσεως εἴλκυσεν ἐλπίδα; καὶ εἰς τοσαύτην πληροφορίαν ἤγαγεν, ὡς καὶ σφαγάζειν τοὺς ἑαυτῶν υἱοὺς κελευομένους, ἀφ' ὧν προσδόκων ἐκπλήσειν τὴν οἰκουμένην; καὶ ἕτερον δὲ δείκνυσι διὰ τοῦ εἰπεῖν ὃν ἐπείραζεν ὁ θεὸς τὸν ἀβραάμ. τί οὖν, οὐκ ἤδει ὁ θεὸς ὅτι γενναῖος ἦν, καὶ δόκιμος ἀνήρ; τίνος οὖν ἕνεκεν ἐπείραζεν αὐτόν; οὐχ ἵνα αὐτὸς μάθῃ, ἀλλ' ἵνα τοῖς ἄλλοις δείξῃ, καὶ καταδήλον αὐτοῦ τὴν ἀνδρίαν πᾶσι καταστήσῃ. καὶ δείκνυσιν ἐν τούτοις, καὶ τῶν πειρασμῶν τὴν αἰτίαν, ἵνα μὴ νομίξωσιν, ὡς ἐγκαταλελειμμένοι ταῦτα πάσχειν. ἐν τούτοις μὲν γὰρ καὶ ἀνάγκη πειράζεσθαι, διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν τοὺς ἐλαύνοντας, τοὺς ἐπιβουλεύοντας, ἐκεῖ δὲ ποία ἀνάγκη ἦν τοὺς οὐκ ὄντας αὐτῷ πειρασμοὺς ἐπινοεῖν; οὗτος τοίνυν ὁ πειρασμὸς δῆλος ἦν, ὅτι αὐτοῦ προστάττοντος ἐγίνετο. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι συγχωροῦντος αὐτοῦ συνέβαινον, οὗτος δὲ καὶ προστάττοντος. εἰ τοίνυν οὕτω δόκιμος τὰ τῶν πειρασμῶν ποιεῖ, ὡς καὶ μὴ οὐσης αἰτίας τὴν γυμνάζειν τοὺς ἑαυτοῦ ἀθλητὰς, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς φέρειν πάντα χρὴ γενναίως. ἐμφανίζων δὲ εἶπεν ἐν τούτοις, ὅτι πίστει προσενήνοχε τὸν ἰσαάκ, πειραζόμενος. οὐδὲ μία γὰρ ἀλλὰ αἰτία ἦν τῆς προσαγωγῆς, ἢ αὕτη. εἶτα ἐπεξέρχεται τῷ νοήματι. οὐκεῖ χε φησὶ πίστις εἰπεῖν, ὅτι ἄλλον εἶχεν υἱὸν, καὶ ἐξ ἐκείνου προσεδόκα τὴν ἐπαγγελίαν πληρωθήσεσθαι, καὶ διατοῦτο θαρρῶν δόξαν προσήνεγκε. καὶ τὸν μονογενῆ φησι, προσφέρειν ὁ τὰς ἐπαγγελίας δεξάμενος. τί λέγεις

μενος. τί λέγεις μονογενῆ; τί οὖν, ὁ Ἰσμαὴλ πόθεν ἦν; μονογενῆ λέγω φησὶ ὅσον κατὰ τὴν τῆς ἐπαγγελίας λόγον. διὰ γὰρ θεὸν προσέθηκεν εἰπὼν μονογενῆ, δεικνὺς ὅτι διὰ θεὸν φησὶ γεγέννηται, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, τουτέστιν ἐξ αὐτοῦ. ὁρᾷς πῶς θαυμάζει τὸ παρὰ τὸν παντοκράτορα γινόμενον; ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι φησὶ σπέρμα, καὶ προσέφερε σφαγιαζόμενον τὸν υἱόν. εἶτα ἵνα μὴ πῇς νομίσῃ, ὅτι ἀπογνοὺς θεὸν ποιεῖ, καὶ διὰ τοῦτο προστάγματος τούτου τὴν πίστιν ἐξέβαλεν ἐκείνῳ, ἀλλὰ μάθῃ, ὅτι οὕτως, καὶ θεὸν πίστεως ἦν φησὶ, ὅτι καὶ ἐκείνῳ εἶχε τὴν πίστιν, καίτοιγε δοκοῦσαν τοῦτο μάχεσθαι, ἀλλ' οὐκ ἐμάχετο. οὐ γὰρ λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις ἐμέτρει τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τῇ πίστει πάντα ἐστήριζεν, ὅθεν οὐ διέδικει εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ θεός. ὅθεν αὐτὸν, καὶ ἐν παραβολῇ ἐνομίσατο. τουτέστιν ἐν ὑποδείγματι, ἐν τῷ κριῷ φησί. πῶς; τοῦ γὰρ κριοῦ σφαγιασθέντος, οὗτος ἐσώθη, ὥστε διὰ τοῦ κριοῦ αὐτὸν ἔλαβεν, ἀντ' ἐκείνου σφάξας ἐκεῖνον. ταῦτα δὲ τύποι τινὲς ἦσαν. ἐν τούτῳ δὴ γὰρ ὁ υἱὸς ὅτι τοῦ θεοῦ σφαγιαζόμενος, καὶ θέαμα τὴν φιλανθρωπίαν ὅση. ἐπειδὴ γὰρ μεγάλη τις ἔμελλε δίδοσθαι χάρις τοῖς ἀνθρώποις, βουλόμενος μὴ χάριτα αὐτὸ ποιῆσαι, ἀλλ' ὡς ὀφειλέτης, παρασκευάζει πρῶτον τὸν ἄνθρωπον τὸν υἱὸν τὸν ἑαυτοῦ ἐπιδοῦναι ὑπὲρ τοῦ πράγματος τοῦ θεοῦ. ἵνα μηδὲν δόξῃ μέγα ποιεῖν, τὸν ἑαυτοῦ ἐπιδοὺς υἱόν, εἴγε ἄνθρωπος πρὸ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ἐποίησεν, ἵνα μὴ χάριτα νομισθῇ τοῦ θεοῦ ποιεῖν, ἀλλ' ὀφειλῇ. οὓς γὰρ αὖ φιλῶμεν, καὶ τοῦ αὐτοῖς χαρίζεσθαι βουλόμεθα, τὸ δοκεῖν παρ' αὐτῶν τι πρότερον λαβόντας μικρὸν, οὕτως αὐτοῖς τὸ πᾶν δίδωμι. καὶ καυχώμεθα τῇ λήψει μᾶλλον, ἢ τῇ δόσει. καὶ οὐ λέγομεν τόδε ἐδώκαμεν αὐτῷ, ἀλλὰ τόδε ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ. ὅθεν αὐτὸν φησι, καὶ ἐν παραβολῇ ἐνομίσατο. τουτέστιν ὡς ἐν αἰνίγματι. ὥσπερ γὰρ, παραβολὴ ἦν ὁ κριὸς τοῦ Ἰσαὰκ, ἢ ὡς ἐν τῷ τύπῳ. ἐπειδὴ γὰρ ἀπήρτισο ἡ θυσία, καὶ ἔσφακτο ὁ Ἰσαὰκ τῇ προαιρέσει, διὰ θεὸν αὐτὸν χαρίζεται τῷ πατριάρχῃ.

Ἡ θεωρία.

Ὁρᾷς ὅτι ὃ ἀεὶ λέγω θεὸν, καὶ νῦν δείκνυται; ὅταν παρασκήσωμεν ἡμῶν τὴν διάνοιαν ἀπηρτισμένην, καὶ δείξωμεν, ὅτι ὑπερορῶμεν τῶν γηΐνων πραγμάτων, τότε ἡμῖν, καὶ τὰ γήϊνα χαρίζεται, πρότερον δὲ οὔ, ἵνα μὴ τὸ λαβεῖν, πρόφασιν δεδεμένους ἡμᾶς αὐτοῖς, ἔτι πρὸς δήσῃ; λῦσον φησὶ σαυτὸν πρῶτον τῆς δουλείας, καὶ τότε λάβε, ἵνα μηκέτι, ὡς δοῦλος λάβῃς, ἀλλ' ὡς δεσπότης. καταφρόνησον πλούτου, καὶ ἔσῃ πλούσιος. καταφρόνησον δόξης, καὶ ἔσῃ ἔνδοξος. καταφρόνησον τῆς ζημιρίας τῶν ἐχθρῶν, καὶ τότε αὐτῆς ἐπιτεύξῃ. καταφρόνησον αὐτέσεως, καὶ τότε αὐτὴν λήψῃ. ἵνα λαβὼν, μὴ ὡς δέσμιος λάβῃς, μὴ δὲ ὡς δοῦλος, ἀλλ' ὡς ἐλεύθερος. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν παιδίων τῶν μικρῶν, ὅταν μὲν ἐπιθυμῇ τὸ παιδίον παιδικῶν ἀθυρμάτων, μὴ πολλῆς ταπεινώσεως ἐκεῖνα κρύπτομεν, οἷον σφαῖραν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἵνα μὴ ἐμποδίσῃ τὰ ἀναγκαῖα, ὅταν δὲ αὐτὰ καταφρονήσῃ, καὶ μηκέτι ἐπιθυμῇ, ἀδεῶς αὐτὰ μεταδιδόαμεν, εἰδότες ὡς οὐδεμία βλάβη λοιπὸν αὐτῷ ἐντεῦθεν γίνεται, τὰ ἐπιθυμίας ἐκείνης οὐκέτι ἰσχυούσης ἀπαγαγεῖν αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα. οὕτω καὶ ὁ θεὸς, ὅταν ἴδῃ μηκέτι ἐπιθυμοῦντας τῶν ἐνταῦθα, λοιπὸν ἀφίησιν αὐτοῖς κεχρῆσθαι. ὡς γὰρ ἐλεύθεροι, καὶ αὐθέρες αὐτὰ ἐχόμεν.

αὐτὰ ἔχομεν, οὐχ ὡς πᾶσιν. ὅπου γὰρ ἐὰν καταφρονήσῃς τῆς ζημιώσασ τῶν ἐχθρῶν τότε ἐπιτεύξῃ, ἄκουε τί φησι. ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρόσου, ψώμιζε αὐτόν. ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτὸν, καὶ ἐπισωρεύσεις. τοῦτο γὰρ ποιῶν, οὐ θρανεῖς σαυτὸν ὀργῇ τινὶ τῷ κεφαλῷ αὐτοῦ. καὶ πάλιν ὅπου ἐὰν καταφρονήσῃς τοῦ πλούτου, τότε αὐτῷ ἐπιτεύξῃ, ἄκουε τοῦ χῦ λέγοντος. οὐκ ἔστιν ὃς ἀφῆκε πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ οἰκίασ, ἢ ἀδελφούς, ὃς οὐχὶ ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. καὶ ὅπου ἐὰν καταφρονήσῃς δόξης, τότε αὐτῆς ἐπιτεύξῃ, ἄκουε αὐτοῦ πάλιν τοῦ χῦ λέγοντος. ὁ θέλων ἐν ὑμῖν πρῶτος εἶναι, ἔστω ὑμῶν διάκονος. καὶ πάλιν. ὃς γὰρ αὐταπεινώσῃ ἑαυτὸν οὗτος ὑψωθήσεται. τί λέγεις, ἐὰν ποτίζω τὸν ἐχθρὸν τότε αὐτὸν κολάζω; ἐὰν ἀφῶ τὰ ὑπάρχοντα, τότε αὐτὰ ἔχω; ἐὰν ταπεινώσω ἐμαυτὸν τότε ὑψηλὸς ἔσομαι; ναί φησι. τοιαύτη γὰρ ἡ ἐμὴ δύναμις, μᾶλλον τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία παρέχειν. δύπορος εἰμὶ, καὶ δύμήχανος. μὴ δείσῃς. τῷ ἐμῷ θελήματι ἡ τῶν πραγμάτων ἀκολουθεῖ φύσις. οὐκ ἐγὼ τῇ φύσει ἕπομαι. ἐγὼ πάντα ἐργάζομαι, οὐκ ἐγὼ ὑπ' ἐκείνων ἄγομαι. διὸ καὶ μεταπλάττειν, καὶ μεταῤῥυθμίζειν αὐτὰ δύναμαι. καὶ τί θαυμάζεις εἰ ἐν τούτοις; τὸ αὐτὸ γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν δύρήσεις. ἐὰν ἀδικήσῃς, ἠδικήθης. ἐὰν ἀδικηθῇς, τότε οὐκ ἠδικήθης. ἐὰν ἀμυνῇ, τότε οὐκ ἠμύνω, ἀλλὰ σαυτὸν ἠμύνω. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν φησὶ, μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. ὁρᾷς ὅπου οὐκ ἠδικήθης, ἀλλ' ἀδικεῖς; διὰ τοῦτο καὶ παῦλος φησί. διατί οὐ μᾶλλον ἀδικεῖσθε. εἰδὲς, ὅπου οὐκ ὀφθῇ τοῦτο ἀδικεῖσθαι; ὅταν ὑβρίσῃς, τότε ὑβρίσθης. καὶ τοῦτο ἐκμέρους ἴσασιν, οἱ πολλοί. ὡς ὅταν λέγωσι πρὸς ἀλλήλους. ἄγωμεν ἐντεῦθεν μὴ ὑβρίσῃς σαυτόν. διατί; ὅτι πολὺ τὸ μέσον σου καὶ ἐκείνου. ὅσα γὰρ αὐτὸν ὑβρίσῃς, ἐκεῖνος δόξαν ἤγειται. τοῦτο ἁπάντων ἐννοῶμεν. μὴ γινόμεθα ὑψηλότεροι τῶν ὕβρεων. πῶς; ἐγὼ λέγω, ἐὰν πρὸς αὐτὸν τὸν τῆς ἀλουργίδας ἔχοντα μάχῃ ἔχωμεν, τῷ ὑβρίζειν αὐτὸν, ἡμᾶς αὐτοὺς ὑβρίζειν ἡγούμεθα. τῷ γὰρ πλουτεῖσθαι ἀξιοι γινόμεθα. τί λέγεις εἰ πένομαι; τῶν οὐρανῶν πολίτης εἶ, καὶ τῆς ἄνω φιλοσοφίαν ἔχων, μὴ τῷ τὰ χείνα φρονοῦντος πλουτεῖς σαυτόν; κἂν γὰρ μυρία χρήματα κέκτηται, κἂν ἐν δυναστείᾳ ᾖ, οὔπω οἶδε τὸ καλὸν τὸ σόν. μὴ ὑβρίζῃς σαυτὸν, ἐκεῖνον ὑβρίζων. σαυτῷ φείσαι, μὴ ἐκείνου. σαυτὸν τίμησον μὴ ἐκεῖνον. οὐχὶ παροιμία τοιαύτη ἐστίν; ὁ ζημῶν, ἑαυτὸν ζημιοῖ; εἰκότως. οὐ γὰρ ἐκεῖνον ζημιοῖ, ἀλλ' ἑαυτόν. ἄκουε σοφοῦ τινος λέγοντος. ποίησον τὴν ψυχήν σου ζημίαν κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῆς. τί ἐστιν; ἐπλεονέκτησε φησὶ, μὴ πλεονεκτήσῃς, ὕβρισε, μὴ ὑβρίσῃς. εἰ θέμοι παρακαλῶ, εἴπῃς πένης πηλὸν ἐῤῥιμμένον ἀπὸ τῆς αὐλῆς ἔλαβε τῆς σῆς, ἆρα οὐχ ὑπὲρ τούτου δικαιότερον σωφρονίσας; οὐδαμῶς. διατί; ἵνα μὴ ὑβρίσῃς σαυτόν, ἵνα μὴ πάντεσσου καταγνῶσι. τοῦτο καὶ νῦν γίνεται. πένης γάρ ἐστιν ὁ πλούσιος, καὶ ὅσῳ πλουτεῖ, τοσούτῳ πένεται τῶν ὄντως πενίαν. πηλός ἐστιν ὁ χρυσὸς ἀναλῆ ἐῤῥιμμένος, οὐκ ἐν τῇ οἰκίᾳ σου κείμενος. ἡ γὰρ οἰκίασου ὁ οὐρανός ἐστιν. ὑπὲρ τούτου οὖν συγκρότησεις δικαστήριον, μὴ οὐ καταγνώσονταί σου οἱ ἄνω πολῖται, οὐκ ἐκβαλοῦσισε τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, τὸν οὕτω πένητα, τὸν οὕτως βδελυκτὸν, ὡς ὑπὲρ ὀλίγου πηλοῦ μάχεσθαι αἱρεῖσθαι. εἰ γὰρ ὁ κόσμος ἦν σός, εἶτα αὐτὸν ἐλάβεν, ἐπισφραφῆναι ἐχρῆν. οὐκοῖδας ὅτι δεκάκις τῆ οἰκουμένῃ ἐὰν θῇς, καὶ ἑκατοντάκις, καὶ μυριάκις, καὶ μὴ τοσοῦτον, οὐδὲ πρὸς τὸ πολλοστὸν τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐστιν ἀγαθῶν; ὁ τοίνυν τὰ ἐνταῦθα θαυμάζων, ἐκεῖνα ὕβρισεν, εἴγε

ταῦτα ἄξια

ζωῦτα ἀξια ασυδσῆς ἡγεῖ), τοσοῦτον ἐκείνων ἀπολιμπανόμενα, μᾶλλ οὐδὲ θαυμάσαι ἐκεῖνα δωήσῃ. πῶς γὰρ, πρὸς ταῦτα ἐωρῶμενος; διατέμωμεν τὰ ὄρινία, καὶ τὰς πλεκτάνας. ὅδε γὰρ τὰ γῆϊνα πράγματα. μέχρι πότε κάτω κύπτωμεν; μέχρι τίνος ἀλλήλοις ἐπιβουλεύωμεν; καθάπερ τὰ θηρία, καθάπερ οἱ ἰχθύες; μᾶλλ δὲ τὰ θηρία οὐκ ἐπιβουλεύει ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς ἀλλοφύλοις. οἷον ἄρκος ἄρκον οὐκ ἀναιρεῖ τα χέως, οὐδὲ ὄφις ὄφιν ἀναιρεῖ τὸ ὁμόφυλον αἰδούμενος. σὺ δὲ μᾶ τὸ ὁμοφύλου, καὶ μυρία ἔχων δικαιώματα, τὸ συγγενές, τὸ λογικόν, τὸ θεὸν εἰδέναι, μυρία ἄλλα ἕτερα, τῆς φύσεως τὴν ἰσχύν, τὸν συγγενῆ, καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως κεκοινωνηκότα, ὅδε ἀναιρεῖς, καὶ μυρίοις περιβάλλεις κακοῖς. τί γὰρ, εἰ μὴ τὸ ξίφος ὠθεῖς, μὴ δὲ βαπτίζεις εἰς τὴν δεξιὰν, ἕτερα χαλεπώτερα τούτου ποιεῖς, λύτας δικηκέσι περιβάλλων. ἐκεῖνο γὰρ εἰ εἰργάσω, ἀπήλλαξας αὐ αὐτὸν φροντίδος. νῦν δὲ λιμῷ, δουλείᾳ περιβάλλεις, ἀποδυσωτήσεσιν, ἁμαρτίαις πολλαῖς. ζωῦτα λέγω, καὶ λέγων οὐ παύσομαι, οὐχὶ φονᾶν ἡμᾶς παρασκευάζων, οὐδὲ ὡς ᾶπ ἐλαττον ἐκείνου κακὸν ἔρχεσθαι προτρεπόμενος, ἀλλὰ μὴ θαρρεῖν, ὡς μὴ μέλλοντας δώσειν δίκην. ὁ ἀφαιρούμενος γάρ φησι ζῶν βίωσιν, καὶ ἄρζον αὐτῶν φησι. κατάσχωμεν παρ ἑαυτοῖς τας χεῖρας ποτέ. μᾶλλ δὲ μὴ κατάσχωμεν, ἀλλ ἐκτείνωμεν αὐτὰς καλῶς, μὴ πρὸς πλεονεξίαν. ἀλλὰ πρὸς ἐλεημοσύνῃ. μὴ ἄκαρπον ἔχωμεν τὴν χεῖρα μὴ δὲ ξηράν. ἡ μὲν γὰρ μὴ ποιοῦσα ἐλεημοσύνῃ, ξηρά. ἡ δὲ καὶ πλεονεκτοῦσα, μαρὰ κὴ ἀκάθαρτος. μηδεὶς μᾶ τοιούτων ἐθιέτω χειρῶν. ὕβεις γὰρ τῶν κεκλημένων ὅδε. εἰ δὲ γάρμοι, εἴπις ᾶπ τα πήτων, καὶ σφωμνῆς ἁπαλῆς, καὶ χρυσοπάστων σινδόνων κατακλίνασ ἡμᾶς ἐν οἴκῳ λαμπρῷ, καὶ μεγάλῳ, καὶ πολὺ πλῆθος διακόνων παρασκευάμενος, εἶτα πίνακα ἐξ ἀργύρου παρασκευασάμενος, καὶ χρυσοῦ, καὶ πολλῶν ἐμπλήσας ἐδεσμάτων, καὶ πολυτελῶν, καὶ παντοδαπῶν ἠνάγκαζεν ἐθίειν, εἰ μόνον ἀνεξόμεθα αὐτῦ, τας χεῖρας, εἰς βόρβορον χρίοντος, ἢ μᾶ πρὸ ἀνθρωπίνῳ, καὶ οὕτως συγκατακλινομένου, ἆρα ἂν τις ταύτην ἠνέχετο τὴν κόλασιν, ἀλλ οὐχ ὕβριν τὸ πρᾶγμα ἂν ὁμοσεν αὖ; ἔγωγε οἶμαι, καὶ δὴ θεὸς ἂν ἀπεπήδησε. νῦν δὲ βορβόρου τοῦ ὄντος οὐχὶ τας χεῖρας ὁρᾶς ἐμπεπλησμένας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐδέσματα, καὶ οὐκ ἀποπηδᾶς; οὐ φεύγεις; οὐκ ἐπιτιμᾶς; ἀλλ ἐὰν ἐν δωσεβείᾳ ᾖ, μέγα τὸ πρᾶγμα τίθεσαι, καὶ τὴν ψυχὴν ἀπολλύεις τὴν σαυτῦ, τοιαῦτα, σιζύμενος. πανὸς γὰρ βορβόρου πλεονεξία χειρῶν. ψυχὴν γὰρ οὐ σῶμα μολύνει, καὶ ποιεῖ δυσέκπλυτον. σὺ τοίνυν ὁρῶν τοῦ βορβόρου τούτου ἀνακεχρωσμένον μὲν τὸν κατακλινόμενον, καὶ τας χεῖρας, καὶ τὴν ὄψιν, ἐμπεπλησμένην δὲ τὴν οἰκίαν, ἐμπεπλησμένην δὲ καὶ τὴν τράπεζαν, βολβίτων γὰρ καὶ εἴπ τούτων ἀκάθαρτότερον ἐκεῖνα, καὶ μαρώτερα τὰ ἐδέσματα, ὡς δὴ ζημιθεὶς διάκεισαι, καὶ ὡς μέλλων πρυφᾶν; καὶ οὐδὲ τὸν παῦλον δέδοικας; εἰς μὲν ἑλλήνων τράπεζαν, εἰ βουλοίμεθα ἀκωλύτως συγχωροῦντα ἀπελθεῖν, εἰς τὰς τῶν πλεονεκτῶν δὲ οὐ δὲ βουλομένους ἐῶντας; ἐὰν γάρ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ᾖφησι. ἀδελφὸν ἐν ζωῦ θα λέγων πάντα τὸν πιστὸν ἁπλῶς, οὐ τ μοναίζοντα. τί γὰρ ὄφελος τὸ ποιοῦ τ ἀδελφότητος; τὸ λουτρὸν τ παλιγγενεσίας, τὸ δωωνθῆναι καλέσαι πρᾶ τὸν θεόν. ὥστε ὁ μὲν κατηχούμ, κᾶν μοναχὸς ᾖ, οὐκ ἀδελφός. ὁ δὲ πιστὸς, κᾶν κοσμικὸς ᾖ, ἀδελφός ὄφελος. εἰ τις φῇ ἀδελφὸς ὀνομαζόμ. οὐ δὲ γὰρ ἴχνος τότε μοναίζοντ ἦν, ἀλλὰ πάντα πρὸς κοσμικοὺς διελέγετο ὁ μακάριος οὗτος.

ἐάν τις φῇ

ἑαυτὸς φησὶν ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ μέθυσος, τῷ τοιούτῳ μὴ δὲ συνεσθίειν. ἀλλ' οὐκέτι τῶν ἑλλιμένων οὕτως, ἀλλ' ἑαυτὸς ὑμᾶς καλέσῃ τῶν ἀπίστων τοὺς ἑλλιμένας λέγων, καὶ θέλητε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε. ἑαυτὸς ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ φησι μέθυσος, βαβαὶ πόση ἡ ἀκρίβεια. ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον, οὐ φεύγομεν τοὺς μεθύσους, ἀλλὰ καὶ ἀπερχόμεθα πρὸς αὐτοὺς, μεταδέξοντες τῶν πρὸς αὐτὸ. διαβολὸς πάντα αὖ, καὶ κάτω γενέσθαι, πάντα συγκέχυται, καὶ ἀνατέτραπται, καὶ ἀπόλωλεν. εἰ δὲ γάρμοι, εἰ καλέσειε σέ τις τῶν τοιούτων ἐπὶ ἑστίασιν, σὲ δὲν ἐσθίοντα, καὶ βέλτιον νομιζόμενον, εἶτα ἀκούσειε παρὰ σοῦ, ὅτι ἐπειδὴ ἀπὸ πλεονεξίας εἰσὶ τὰ παρατιθέμενα, οὐκ ἀνέξομαι μολύνειν τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν, οὐκ ἂν ἡδέσθη; οὐκ ἂν ἐνετράπη; οὐκ ἂν κατῃσχύνθη; βέλτιον μόνον ἱκανὸν ἵν' διορθώσαι, μὴ ποιῆσαι ταλανίσαι μὲν ἐπὶ τῷ πλούτῳ ἑαυτὸν, θαυμάσαι δὲ ἐπὶ τῇ φρενίᾳ σε, εἴγε εἶδε ἑαυτὸν μετὰ τοσαύτης ἀσυνδέτης καταφρονούμενον ὑπὸ σοῦ. ἀλλὰ γεγόναμεν δοῦλοι ἀνθρώπων οὐκοῖδα πόθεν, τοῦ παύλου αὖ, καὶ κάτω βοῶντος, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων, ἐπειδὴ πρότερον ἀφεῖς ἐγενόμεθα δοῦλοι, καὶ χρημάτων, καὶ δόξης, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. προεδώκαμεν τὴν ἐλευθερίαν ἵν' ἐχείσατο ἡμῖν ὁ χς'. πῶς οὖν μένει τὸν γενόμενον δοῦλον εἰσέρχεσθαι; κἂν τοῦ χριστοῦ λέγοντος, ὁ δοῦλος, οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα, ἔχεις ἀπόφασιν αὖ τελῆ, ὅτι οὐδέποτε εἰς βασιλείαν εἰσέρχεται. ἡ γὰρ οἰκία, βέλτιόν ἐστιν, ἐν γὰρ τῇ οἰκίᾳ φησὶ τοῦ πατρός μου, μοναὶ πολλαί εἰσιν. ὁ τοίνυν δοῦλος, οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα. δοῦλον ἐκεῖνον λέγει, τὸν τῆς ἁμαρτίας δοῦλον. ὁ δὲ μὴ μένων ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα, ἐν τῇ γεέννῃ μένει εἰς τὸν αἰῶνα, οὐδαμόθεν ἔχων παραμυθίαν. ἀμὰ γὰρ εἰς βέλτιον καὶ σὰ τὰ πράγματα ἦλθεν, ὡς καὶ ἐλεημοσύνας αὐτοὺς ἀπὸ τούτων ποιεῖν, καὶ πολλοὺς δέχεσθαι. διαβολὸς ἡ παῤῥησία ἡμῶν ἐγκεκοπται, καὶ οὐδὲ ἐπιζημῆσαι τινὶ δυνάμεθα, ἀλλ' ὅμως κἂν ἀπὸ τοῦ νῦν, φεύγωμεν τὴν ἐντεῦθεν βλάβην, ὑμεῖς τε οἱ τὸν βόρβορον βέλτιον ἀνελίττοντες, παύσασθε τῆς τοιαύτης λύμης, καὶ ἐπίσχετε τὴν ἐν τοῖς τοιούτοις συμποσίοις ὁρμὴν, εἴπως κἂν νῦν δυνηθῶμεν ἐξιλεώσασθαι τὸν θεὸν, καὶ τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, κε'.

» Πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν ἰσαὰκ τὸν ἰακὼβ, καὶ τὸν ἡσαῦ, πίστει ἰακὼβ ἀποθνήσκων, » ἕκαστον τῶν υἱῶν ἰωσὴφ εὐλόγησε, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. πίστει » ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστῶν αὐτοῦ ἐνε» τείλατο. Πολλοί φησι προφῆται, καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. ἆρα πάντα τὰ μέλλοντα ἤδεσαν οἱ δίκαιοι; καὶ σφόδρα, εἰ γὰρ διὰ βέλτιον οὐκ ἐπεκαλύπτετο ὁ υἱὸς ἀμὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν μὴ δυναμένων αὐτὸν δέξασθαι, τοῖς ἐν ἀρετῇ διαλάμπουσιν, εἰκότως ἐπεκαλύπτετο. βέλτιον καὶ ὁ παῦλος φησὶν, ὅτι τὰ μέλλοντα ἤδεσαν, τουτέστι τὴν ἀνάστασιν τοῦ χριστοῦ. ἢ οὐ βέλτιον φησὶν, ἀλλὰ πίστει περὶ μελλόντων, οὐ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀλλὰ περὶ μελλόντων τῶν ἐν τούτῳ. θαι. πῶς γὰρ ἄνθρωπος καθήμενος ἐν ξένῃ τοιαύτας εὐλογίας ἐδίδου; ἀλλὰ πάλιν, ἐπέτυχεν εὐλογίας, καὶ οὐκ ἔλαβεν αὐτήν. ὁρᾷς ὅτι ὅπερ ἔφθη μὲν τοῦ ἀβραὰμ εἰπεῖν εἰπεῖν, ὃ οὐκ ἠδύνατο τῆς εὐλογίας, ἀλλ' εἰς ἐγγόνους ἐξῆλθε τὰ τῶν εὐλογιῶν; αὐτὸς δὲ τῶν

μελλόντων ἔτυχεν. δύσομεν γὰρ τὸν ἀδελφὸν μᾶλλον ἀπολελαυκότα. ὁ μὲν γὰρ ἐν δουλείᾳ, καὶ θητείᾳ, καὶ κινδύνοις, καὶ ἐπιβουλαῖς, καὶ ἀπάταις, καὶ φόβοις τὸν ἅπαντα διεγένετο χρόνον, ἐρωτώμενός τε παρὰ τοῦ φαραὼ, φησί. μικραὶ καὶ πονηραὶ αἱ ἡμέραι μου γεγόνασιν. ἐκεῖνος δὲ ἐν ἀδείᾳ, καὶ αὐθεντίᾳ πολλῇ, καὶ μετὰ ταῦτα ἰῶ αὐτῷ φοβερός. πού οὖν ἐξέβησαν αἱ δυλογίαι, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ μέλλοντι; ὁρᾷς ὅτι ἀνωθεν οἱ πονηροὶ τῶν ἐναντίων ἀπέλαυον; οἱ δὲ δίκαιοι, τοὐναντίον; οὐ μὴν πάντες, ἰδοὺ γὰρ ὁ ἀβραὰμ δίκαιος ἰῶ, καὶ ἀπέλαυσε, καὶ τῶν ἐναντίων, πλὴν μετὰ θλίψεως, καὶ πειρασμῶν. καὶ γὰρ πλοῦτος ἰῶ αὐτῷ μόνον, ὅπου τὰ ἄλλα πάντα, θλίψεως ἔγεμε τὰ κατ' αὐτόν. οὐ γάρ ἐστι τὸν δίκαιον μὴ θλίβεσθαι, κἂν πλουτῇ. ὅταν γὰρ βούληται πλεονεκτεῖσθαι, ἀδικεῖσθαι, τὰ ἄλλα πάσχειν, ἀνάγκη θλίβεσθαι, ὥστε κἂν ἀπολαύῃ τοῦ πλούτου, οὐκ ἀλύπως. τί δήποτε; ὅτι ἐν θλίψει ἐστὶ, καὶ ὀδύνῃ. εἰ δὲ τότε ἐν θλίψει οἱ δίκαιοι, πολλῷ μᾶλλον νῦν. πίστει περὶ μελλόντων φησὶν δυλόγησε ἰσαὰκ τὸν ἰακὼβ, καὶ τὸν ἠσαῦ. καίτοιγε μείζων ἰῶ ὁ ἠσαῦ, ἀλλὰ προτιθησιν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τὸν ἰακώβ. ὁρᾷς ὅσον ἰῶ ἡ πίστις; πόθεν ἐπηγγέλλετο τοῖς υἱοῖς τοσαῦτα ἀγαθά; ἀπὸ τοῦ πιστεύειν τῷ θεῷ πάντως. πίστει ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν ἰωσὴφ δυλόγησεν. ἐναντία χρὴ θεῖναι τὰς δυλογίας ὅλας, ἵνα καὶ ἡ πίστις, καὶ ἡ προφητεία αὐτοῦ κατάδηλος γένηται. καὶ προσεκύνησε φησὶν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. ἐνταῦθα φησὶν, οὐ μόνον εἶπεν, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐπαίρει τοὺς ἐσομένους, ὡς καὶ τῷ ἔργῳ αὐτῷ ἐπιδεῖξαι. ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλεν ἀπὸ τοῦ ἐφραὶμ ἀνίστασθαι βασιλεὺς ἕτερος, διαδοχὴν φησὶ, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. συντέτριπται καὶ γέρων ὤν, ἤδη προσεκύνει τῷ ἰωσὴφ, πλὴν πάντες τοῦ λαοῦ προσκυνήσιν δηλῶν τὴν ἐσομένην αὐτῷ. καὶ ἔδει ἐξέβη μὲν ἤδη, ὅτε αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ προσεκύνησαν. ἐνέβαινε δὲ ἔμελλε καὶ ὕστερον διὰ τῶν δέκα φυλῶν. ὁρᾷς πῶς τὰ ὕστερον ἐσόμενα προεῖπεν; ὁρᾷς ὅσην εἶχον πίστιν; πῶς ὑπὲρ τῶν ἐσομένων ἐπίστευον; τὰ μὲν γὰρ ὑπομονῆς ἐν ζωῇ ἐστὶν ὑποδείγματα μόνης, τὰ παρόντα, καὶ τοῦ παθεῖν κακῶς, καὶ τοῦ μηδὲν ἀπολαύειν ἀγαθόν. οἷον τὸ τῷ ἀβραὰμ, τὸ τῷ ἄβελ. τὰ δὲ πίστεως, οἷον τῷ νῶε, ὅτι ἐστὶν ὁ θεὸς, ὅτι ἐστὶν ἀνταπόδοσις. ἡ πίστις γὰρ πολύτροπός ἐστιν ἐν ζωῇ ἐνταῦθα, τό τε εἶναι ἀνταπόδοσιν, καὶ τὸ μὴ τοῖς αὐτοῖς αὐτὴν ἀναμένειν, καὶ τὸ πρὸ τῶν ἐπάθλων, ἀθλεῖν. καὶ τὰ κατὰ τὸν ἰακὼβ πίστεως μόνης ἐστὶν, ὅτι ἐπηγγείλατο τῷ ἀβραὰμ, ὅτι ὑπέσχετο σοὶ δώσω, καὶ τῷ σπέρματί σου τὴν γῆν ταύτην. ἤκουσεν ὁ ἰωσὴφ, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ ὤν, καὶ οὐδέπω ὁρᾷς ἐκβεβηκυῖαν τὴν ὑπόσχεσιν. οὐδὲ οὕτω κατέπεσεν, ἀλλ' οὕτως ἐπίστευσεν, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐξόδου εἰπεῖν, καὶ περὶ τῶν ὀστῶν αὐτοῦ ἐντείλασθαι. οὐκ ἄρα μόνος αὐτὸς ἐπίστευσεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἐποίησεν εἰς πίστιν, ἵνα ἀεὶ μεμνημένοι, ὅτι οὐκοῦν περὶ τῶν ὀστῶν αὐτοῦ ἐνετείλατο, εἰ μὴ πεπληροφόρητο, προσδοκῶσι τὴν ἔξοδον. ὥστε ὅταν τινὲς λέγωσιν ἰδοὺ, καὶ δίκαιοι ἐφρόντισαν μνημείων, λέγωμεν πρὸς αὐτούς, ὅτι διαδοχὴν. ἤδει γὰρ ὅτι τοῦ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, οὐκοῦν οὐκ ἐν τοσαύτῃ ξένῃ σας φιλοσοφίᾳ δοξαν ἠγώνισεν, ὁ τὸν ἅπαντα χρόνον ἐν αἰγύπτῳ ζήσας. καίτοιγε ἐξὸν ἦν αὐτῷ ἐβούλετο, ἐπανελθεῖν, καὶ μὴ πενθῆσαι, μηδὲ δυσχεραῦναι, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα ἐκεῖ ἀναγαγὼν, τίνος ἕνεκεν, καὶ τὰ αὐτοῦ ὀστᾶ ἀναγαγεῖν ἐκεῖθεν ἐπέσκηψεν; ἢ δηλονότι δια-

δοχὴν. τί δὲ

ἔθνος. τί δὲ εἰπέμοι τῷ μωσέως αὐτῷ τὰ ὀστᾶ, οὐκέν ξένη κεῖται; τὰ δὲ ἀαρὼν, τὰ δὲ δανιὴλ, τὰ δὲ ἱερεμίου, τὰ δὲ τῶν ἀποστόλων, οὐδὲ ἴσμεν τῶν πολλῶν ὅπου κεῖται. πέτρου μὲν γὰρ, καὶ παύλου, καὶ ἰωαννου, καὶ θωμᾶ, δῆλοι οἱ τάφοι. τῶν δὲ ἄλλων τοσούτων ὄντων, οὐδαμῶ γνώριμοι γεγόνασι. μηδὲν τοίνυν ὑπὲρ τούτου κοπιῶμεθα, μηδὲ οὕτω μικροψυχῶμεν. ὅπου γὰρ αὖ ταφῶμεν, τῷ κυρίου ἐσμὲν, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. πάντως ὁλέθρου γενέσθαι, γίνεται. τὸ μέντοι σενθῆναι, καὶ κόπτεσθαι τοὺς ἀπελθόντας, καὶ ὀλύρεσθαι, ἀπὸ μικροψυχίας γίνεται. Γίνεται μωϋσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτου. Ὁρᾷς ὅτι ἐνταῦθα τὰ μετὰ θάνατον ἤλπιζεν ἐν τῇ γῇ; καὶ πολλὰ ἐκβέβηκε μετὰ θάνατον αὐτῶν. ἔθνος πρὸς τὸ λέγειν πάνυ μετὰ θάνατον γίνεται ταῦτα ἐκείνοις, ὧν οὐκέτυχον ζῶντες, οὔτε μετὰ θάνατον ἐπίσθυον. καὶ οὐκεῖσεν ὁ ἰωσὴφ, ζῶντι μὲν τὴν γῆν οὐκέδωκεν, οὐδὲ τῷ πατρὶ τῷ ἐμῷ οὐδὲ τῷ πάππῳ τῷ ἐμῷ, οὗ καὶ τὴν ἀρετὴν αὐδεθῶσαι ἔδει. τούτους δὲ τοὺς μοχθηροὺς ἀξιώσει ὧν ἐκείνους οὐκηξίωσεν; οὐδὲν τούτων εἶπεν, ἀλλὰ τῇ πίστει πάντα, καὶ ἐνίκησε, καὶ ὑπερέβη. εἶπεν τὸν ἄβελ, τὸν νῶε, τὸν ἀβραὰμ, τὸν ἰσαὰκ, τὸν ἰακὼβ, τὸν ἰωσὴφ, πάντας ἐπισθέξους, καὶ θαυμασιους. πάλιν αὖξει τὴν παράκλησιν, εἰς πρόσωπα δὺ τελῆ κατάγων τὸ πρᾶγμα. τὸ μὲν γὰρ θαυμαστὰ πρόσωπα ἔθνος παθεῖν, θαυμαστὸν οὐδὲν, καὶ τὸ ἐκείνων ἐλάττους φανῶσαι, οὐχ οὕτω δεινόν. τὸ δὲ ἀνωνύμων ἐλάττους ὀφθῆναι, ἔθνος ὅτι τὸ δεινόν. καὶ ἄρχεται ἀπὸ τῶν γονέων τῷ μωϋσέως, ἀσήμων τινῶν ἀνδρῶν, καὶ οὐδὲν τοσούτων ἐχόντων ὅσον ὁ σωτὴρ. διαἔθνος καὶ προϊὼν αὖξει τὴν ἀποπίαν, καὶ πόρνας γυναῖκας, καὶ χήρας καταλέγων. Γίνεται γὰρ φησι ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. Καὶ οὐ μόνον τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπιστίας τίθησι τὰ ἐπίχειρα, ὡς ἐπὶ τῷ νῶε. πέφυκε δὲ περὶ τῶν γονέων τῷ μωϋσέως ἀναγκαῖον εἰπεῖν. πάντα τὰ ἄῤῥενα ἀπόλλυσθαι ἐκέλευσεν ὁ φαραὼ, καὶ οὐδεὶς ἐξέφυγε τὸν κίνδυνον. πόθεν οὖν οὗτοι ἔπισθυσαν σῶσαι τὸ παιδίον; ἀπὸ πίστεως. ποίας πίστεως; εἶδον φησὶν ἀστεῖον τὸ παιδίον. αὕτη ἡ ὄψις αὐτοὺς πρὸς τὴν πίστιν ἔπεισε, οὕτως αὐξηθεν, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν παρεργάνων, πολλὴ τῷ δικαίῳ ἡ χάρις ἐπεκύρου, οὐ τῆς φύσεως ἔθνος ἐργαζομένης. σπόπει γὰρ. δυσθέως τεχθὲν, καλὸν φαίνεται τὸ παιδίον, ἀλλ' οὐχὶ εἰ δεχθέν. τίνος οὖν ἕνεκεν ἔθνος; οὐ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, ἣ καὶ τὴν βάρβαρον ἐκείνην γυναῖκα τὴν αἰγυπτίαν διήγειρε, καὶ ἀνέῤῥωσε, καὶ εἵλε, καὶ ἔπεισε. καίτοιγε ἡ πίστις, οὐχ ἱκανὴ ἦν ἔθνος τούτων τὴν ὑπόθεσιν. τί γὰρ ἔθνος ἀπὸ τῆς πίστεως πιστεῦσαι; ἀλλ' ὑμεῖς φησιν ἀπὸ πραγμάτων πιστεύετε, καὶ πολλὰ τῆς πίστεως ἐνέχυρα ἔχοντες. τὸ γὰρ μετὰ χαρᾶς τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων προσδέξασθαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα, πίστεως ἔθνος, καὶ ὑπομονῆς. ἀλλ' ἔπειδή, καὶ οὗτοι ἐπίστευσαν, εἶτα ὠλιγοψύχησαν, δείκνυσιν ὅτι καὶ ἡ πίστις ἡ ἐκείνων, εἰς πολὺ παρεκτείνετο. πίστευσαν μὲν ὅτι ὁ θεὸς ἐπαγγέλλεται, ἀλλ' οὐκ ἐφαντάσθησαν ἔσεσθαι ἃ ἐπηγγείλατο. ἐπίστευσαν τὸν ἀβραὰμ. καίτοι τῶν πραγμάτων δυσκόλων μάχεσθαι, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν φησὶ τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. καίτοιγε ἐκεῖνο ἐνήργειτο. ἔθνος δὲ ἁπλῶς ψιλὴ πίστις ἔθνος προσδοκία, καὶ τοῦτο μὲν τῶν γονέων ἔθνος. αὐτὸς δὲ ὁ μωϋσῆς πῶς εἰσήνεγκεν; εἶτα πάλιν οἰκεῖον αὐτοῖς τὸ ὑπόδειγμα, μᾶλλον δὲ ἐκείνου μεῖζον. Γίνεται γὰρ φησι μωϋσῆς γενόμενος μέγας,

» ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς φαραώ, μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ
» τ̃ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν
» αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν ὀνειδισμὸν τ̃ χριστοῦ. ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν.
Ὡς αὖ εἰ ἔλεγε πρὸς αὐτούς, οὐδεὶς ὑμῶν ἀφῆκε βασίλεια, καὶ βασίλεια λαμπρά, οὐ-
δὲ θησαυρούς τοιούτους, οὐδὲ ἐξὸν εἶναι βασιλέως υἱὸν, κατεφρόνησε τούτου, καθὼς ὁ
μωϋσῆς πεποίηκε. καὶ ὅπου οὐχ ἁπλῶς ἀφῆκεν, ἐδήλωσεν εἰπών, ἠρνήσατο. τουτέστιν ἐμίση-
σεν, ἀπεφάφη. τὸν γὰρ οὐρανοῦ προκείμενον, περιττὸν ὢν τὰ βασίλεια θαυμάζειν τὰ
αἰγύπτου, καὶ βλέπε πῶς θαυμαστῶς αὐτὸ εἴρηκεν ὁ παῦλος. οὐκεῖπε μείζονα πλοῦτον ἡ-
γησάμενος τῶν ἐν αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν οὐρανὸν, καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς, ἀλλὰ τί; τὸν ὀ-
νειδισμὸν τ̃ χριστοῦ. τὸ γὰρ δῆθεν χριστὸν ὀνειδίζεσθαι, βέλτιον ἡγήσατο τὸ αὐτὸ εἶναι, οὕτως
καὶ εἶπεν αὐτὸ καθάπερ καὶ μωϋσῆς ὢν, μᾶλλον ἐλόμενος φησὶ συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ
θεοῦ. ὑμεῖς μὲν γὰρ ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν πάσχετε. ἐκεῖνος δὲ ὑπὲρ ἄλλων εἵλετο, καὶ ἑαυ-
τὸν ἔρριψεν εἰς τοσούτους κινδύνους, ἐξὸν αὐτῷ καὶ βυσεβεῖν, καὶ ἀπολαύειν τῶν ἀ-
γαθῶν, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν φησὶν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν. ἁμαρτίαν εἶπε, τὸ μὴ θελῆσαι
τοῖς ἄλλοις συγκακουχηθῆναι. τοῦτο ἁμαρτίαν φησὶν ἐνόμισεν. εἰ τοίνυν ἐκεῖνος τὸ μὴ πρό
θύμως συγκακουχηθῆναι τοῖς ἄλλοις ἁμαρτίαν ἐνόμισε, μέγα ἄρα ἀγαθὸν ἡ κακουχία,
ἐφ' ᾧ ἀπὸ τῶν βασιλείων ἔρριψεν ἑαυτόν. ταῦτα δὲ ἔποιει, μείζονα πνεύ πλοῦ
τον μείζονα ἡγησάμενος τῶν ἐν αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν ὀνειδισμὸν τ̃ χριστοῦ. τουτέστι τὸ ὀ-
νειδίζεσθαι τοιαῦτα οἷα ὑμεῖς, τὸν ὀνειδισμὸν ὃν ὁ χς ὑπέμεινεν, ἢ ὅπου δῆθεν τὸν χριστὸν ὑπέμει-
νεν. ἡ γὰρ πέτρα ἦν ὁ χς, τὸ οὕτως ὀνειδίζεσθαι, ὡς ὑμεῖς. τί δέ ἐστιν ὀνειδισμὸς τοῦ χρι-
στοῦ; ὅπι καταπατούμεν τῶν πατρώων, ὀνειδιζόμεθα, ὅτι πάσχομεν κακῶς θεῷ προσφα-
μόντες. εἰκὸς ὢν καὶ ἐκεῖνον ὀνειδίζεσθαι, ὅτε ἤκουσε. μὴ ἀνελεήμων σὺ θέλεις ὂν τρόπον ἀ-
νείλες χθὲς τὸν αἰγύπτιον. ἔστι δ' ὅτιν ὀνειδισμὸς τ̃ χριστοῦ, μέχρι τέλους, καὶ ἐχάτης ἀ-
ναπνοῆς πάσχειν κακῶς, ὡς περ αὐτὸς ὠνειδίζετο, καὶ ἤκουεν, εἰ γὰρ εἶ τ̃ θεοῦ; οὕτω τού-
των ὑπὲρ ὧν ἐσταυροῦτο, οὕτω τούτων τῶν συμφυλετῶν. τοῦτό ἐστιν ὀνειδισμὸς τ̃ χριστοῦ.
ὅταν τις παρὰ οἰκείων, ὅταν τις παρ' ὧν εὐεργετεῖ, ὀνειδίζηται. καὶ γὰρ ἐκεῖνος παρὰ τοῦ
εὐεργετηθέντος ταῦτα ἔπαθεν. ἐντεῦθα αὐτοὺς ἀνέφησε, δεικνὺς ὅτι καὶ ὁ χς ταῦτα
ἔπαθε, καὶ ὁ μωϋσῆς δύο πρόσωπα ἔνδειξε, ὥστε τοῦ χριστοῦ μᾶλλον ἐστὶν οὗτος ὁ ὀνειδι-
σμὸς, ἢ τ̃ μωϋσέως. ὅπει δὴ παρὰ τῶν ἰδίων ταῦτα ἔπαθεν, ἀλλ' οὔτε ἐκεῖνος κερδανοὺς
ἤφιει, οὔτε οὗτος ἔπαθέ τι, ἀλλ' ὠνειδίζετο καὶ ἔφερε πάντα, κινδυνεύων ἐκείνων τὰς κε-
φαλάς. ὅπει οὖν εἰκὸς ἦν ταῦτα ἀκούειν, καὶ αὐτοὺς, καὶ ὅπι δυμεῖν τὴν ἀντάπόδο-
σιν, λέγει ὅπι καὶ ὁ χς, καὶ ὁ μωϋσῆς τοιαῦτα πεπόνθασιν. ἆρα οὖν ἡ μὲν αὔξησις, τῆς ἁ-
μαρτίας ἐστὶ, τὸ δὲ ὀνειδίζεσθαι, τ̃ χριστοῦ. τί γὰρ βούλει τὸν ὀνειδισμὸν τ̃ χριστοῦ, ἢ τὴν
» αὔξησιν; Πίστει κατέλιπεν αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τ̃ βασιλέως. τὸν γὰρ ἀόρα-
» τον, ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε. Τί λέγεις, ὅπι οὐκ ἐφοβήθη; καὶ μὴν ἡ γραφὴ σφόδρα φησὶν, ὅπι
ἀκούσας ἐφοβήθη, καὶ διαφόρως φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐχρήσατο, καὶ ἀπέδρα, καὶ ἐξέκλε
ψεν ἑαυτόν. καὶ μετὰ ταῦτα περιδεὴς ἦν. πρόσεχε μετὰ ἀκριβείας τῷ εἰρημένῳ, τὸ μὴ
φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τ̃ βασιλέως, πρὸς τὸ, καὶ πάλιν ἐπίσημον εἶρηκε. φοβουμένου γὰρ ἦν
μὴ ἅψασθαι

μὴ ἄψασθαι τῆς προφασίσεως πάλιν, μὴ δὲ ἐγχειρῆσαι τῷ πράγματι. τὸ μέντοι ἄψασθαι πάλιν, τῷ θεῷ τὸ πᾶν ἐπιτρέποντος ἐμοῦ. οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ζητεῖμε, καὶ περιεργάζεται, καὶ οὐκ ἀνέχομαι πάλιν τῶν αὐτῶν ἄψασθαι, ὥστε καὶ τὸ φυγεῖν, πίστεως ἐμοῦ. τί οὖν οὐκέμεινε φησὶν, ὥστε μὴ εἰς προῦπον ἑαυτὸν κίνδυνον ἐμβαλεῖν; διὰ γὰρ λοιπὸν πειράζοντος ἐμοῦ, τὸ ἄλλεσθαι εἰς μέσους κινδύνους, καὶ λέγειν, ἴδωμεν εἰ σώζειμε ὁ θεός. διὰ καὶ τῷ χριστῷ εἶπεν ὁ διάβολος. ῥίψον ἑαυτὸν κάτω. ὁρᾷς ὅτι διαβολικόν ὅτι τὸ εἰκῆ, καὶ μάτην ῥίπτειν ἑαυτοὺς εἰς κινδύνους, καὶ πειράζειν εἰ σώζει ὁ θεός; προεστάναι γὰρ αὐτῶν οὐκέτι ἠθέλησε, οὕτως ἀγωμόνως τῶν διεργετουμένων διακειμένων. μᾶλλον τοίνυν ἐμοῦ, καὶ ἀνόητον μένειν αὐτὸ θι. ταῦτα δὲ πάντα γέγονε, ὅτι καθὼς ὁρῶν τὸν ἀόρατον, οὕτως ἐκαρτέρει.

Η' θεώρημα.

Α'ν τοίνυν ὁρῶμεν ἀεὶ τὸν θεὸν τῷ νῷ, οὐ ἀεὶ ἐν τῇ μνήμῃ αὐτὸν φερέφωμεν τὴν διάνοιαν, πάντα ἡμῖν οἰκεῖα φανήσεται, πάντα φορητὰ, πάντα δυκόλως οἴσομεν, πάντων ἀνώτεροι γενησόμεθα. εἰ γὰρ ἀγαπώμενον ἐμοῦ ὁρῶν, μᾶλλον δὲ μεμνημένος τούτου διανίσεται τὴν ψυχὴν, καὶ ὑψηλὸς γίνεται τὴν διάνοιαν, καὶ πάντα δυκόλως φέρει ἐν τρυφῶν τῇ μνήμῃ, ὁ τὸν ὄντως ἀγαπῆσαι ἡμᾶς καταξιώσαντα ἔχων ἐν διανοίᾳ, καὶ μεμνημένος αὐτοῦ, πότε ἢ λυπηροῦ τινος αἰσθήσεται; ἢ φοβερόντι καὶ ἐπικίνδυνον φοβηθήσεται; πότε δὲ ὀλιγοψυχήσει; οὐδέποτε. πάντα γὰρ ἡμῖν εὔσκολα φαίνεται, ὅτι τοῦ θεοῦ τὴν μνήμην οὐκέχομεν, ὡς ἔχειν δεῖ, ὅτι οὐ περιφέρομεν αὐτὸν ἐν τῇ διανοίᾳ διαπαντός. εἰποι γὰρ ἂν δικαίως πρὸς ἡμᾶς. ἐπελάθουμν, ἐπιλήσομαί σου κἀγώ. καὶ διπλῆ τὸ κακὸν γίνεται, ὅτι καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ ἐπιλαμθανόμεθα, καὶ αὐτὸς ἡμῶν. ταῦτα γὰρ δύο ἐστὶν, ἀλλήλοις μὲν συμπεπλεγμένα, δύο δὲ ὄντα. μέγα μὲν γὰρ ποιεῖ ἡ μνήμη τοῦ θεοῦ, μέγα δὲ καὶ τὸ μνημονεύεσθαι αὐτὸν παρ' ἡμῶν. διὰ ποιεῖ αἱρεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ, ἐκεῖνο ἀνύειν, καὶ εἰς τέλος ἄγειν. διὰ φησὶν ὁ προφήτης. μνησθήσομαί σου ἐκ γῆς ἰορδάνου, καὶ ἑρμωνιείμ ἀπὸ ὄρους μικροῦ. ταῦτα φησὶν ὁ λαὸς ὁ ἐν βαβυλῶνι ἐκεῖ ὤν, μνησθήσομαί σου. καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὥσπερ ἐν βαβυλῶνι ὄντες. εἰ γὰρ καὶ μὴ μεταξὺ τῶν πολεμίων καθήμεθα, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν ἐσμέν. οἱ μὲν γὰρ ὡς αἰχμάλωτοι ἐκάθηντο, οἱ δὲ οὐδὲ ἠθέλησαν τῆς αἰχμαλωσίας, ὡς ὁ δανιὴλ, ὡς οἱ τρεῖς παῖδες, οἱ καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὄντες, αὐτοῦ τοῦ αἰχμαλωτεύσαντος αὐτοὺς βασιλέως, ἐγένοντο λαμπρότεροι ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ὁ αἰχμαλωτεύσας προσκυνεῖ. εἶδες ὅσον ἀρετὴ ἐστίν; ἐν αὐτῇ τῇ αἰχμαλωσίᾳ ὄντας, ἐδοξάσθενεν ὡς δεσπότας. ἆρα ἐκεῖνος ὁ αἰχμάλωτος ἐμοῦ μᾶλλον, ἢ οὗτοι, οὐκἐμοῦ οὕτω θαυμαστὸν εἰ ἐν τῇ πατρίδι ὄντας ἐλθὼν προσεκύνησε τῇ αὐτῶν, εἰ βασιλεύοντας ἐκεῖ. τὸ δὲ θαυμαστὸν, ὅτι δεσμεύσας αὐτοὺς, καὶ λαβὼν αἰχμαλώτους, καὶ ἔχων ἐν τῇ ἑαυτοῦ, πάντων ὁρώντων οὐκἠχθέτο προσκυνῆσαι, καὶ μανικὰ πάσχοντα. ὁρᾶτε ὅτι τὰ ὄντως λαμπρὰ πράγματα τὰ κατὰ θεόν ἐστι; τὰ δὲ ἀνθρώπινα σκιά; ἠγνόει ἆρα δεσπότης ἀπάγων ἑαυτῷ, καὶ οὓς ἔμελλε προσκυνεῖν ἐνέβαλεν εἰς κάμινον, ἀλλ' ὡς ὄναρ ταῦτα ἐκείνοις ἐμοῦ. φοβηθῶμεν ἀγαπητοὶ τὸν θεὸν φοβηθῶμεν, κἂν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὦμεν, πάντων ἐσμὲν λαμπρότεροι. φόβος παρέστω θεοῦ, καὶ οὐδὲν ἕξομεν λυπηρὸν, κἂν πενίαν εἴπῃς, κἂν νόσον, κἂν αἰχμαλωσίαν, κἂν δουλείαν, κἂν ὁποιωοῦν τῶν λυπηρῶν, ἀλλὰ καὶ

λὰ καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα ἡμῖν συνεργήσει πρὸς τὰ ἀναντία. αὐχμάλωτοι ἦσαν οὗτοι, καὶ προσεκύνησεν αὐτοὺς ὁ βασιλεύς. συλλωποιοῖς λοιπὸν ὁ παῦλος, καὶ ἔθυον αὐτῷ ὡς θεῷ. ἐνταῦθα ξίπιμα ἀνακύπτει. τί δήποτε οἱ μὲν ἀπόστολοι τὰς θυσίας ἀπεῖρξαν, καὶ διέῤῥηξαν αὐτῶν τὰ ἱμάτια, καὶ ἀπηγόρευον αὐτοὺς τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ ἀπωδύροντο λέγοντες, τί ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἐσμεν ἄνθρωποι. ὁ δὲ δανιὴλ οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίησεν· ὅπου γὰρ καὶ αὐτὸς ταπεινὸς λοιπόν, καὶ τούτων οὐχ ἥττον ἀνέφερε τῷ θεῷ δόξαν, πολλαχόθεν δῆλον, μάλιστα μὲν καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ φιλεῖσθαι παρὰ τοῦ θεοῦ, δῆλον. οὐ γὰρ ἂν αὐτὸν σφετεριζόμενον τοῦ θεοῦ τὴν τιμὴν εἴα ζῆσαι, οὐ λέγω δυσωπῆσαι. δεύτερον ὅπου καὶ μετὰ πολλῆς τῆς παῤῥησίας ἔλεγε, καὶ ἐμοὶ βασιλεῦ οὐκέν σοφίᾳ τῇ οὔσῃ ἐν ἐμοὶ ἀπεκαλύφθη τὸ μυστήριον τοῦτο, καὶ πάλιν. ἐν λάκκῳ λοιπὸν μᾶλλον τὸν θεὸν, καὶ ἐπειδὴ προφητῶν αὐτῷ ἐκόμισεν ὁ προφήτης, φησὶν. ἐμνήσθημεν ὁ θεὸς, οὕτως λοιπὸν ταπεινὸς, καὶ σωτηρίμενος. ἐν λάκκῳ λοιπὸν μᾶλλον τὸν θεὸν, καὶ ἀνάξιον ἑαυτὸν ἡγεῖτο τῆς μνήμης, καὶ τοῦ ἀκουσθῆναι. ἡμεῖς δὲ μυρία τολμῶντες μακρὰ, καὶ πάντων ὄντες μακρότεροι, ἐὰν μὴ ἐκπρώτης δυχῆς ἀκουσθῶμεν, ἀναχωροῦμεν. ὄντως πολὺ τὸ μέσον ἐκείνων, καὶ ἡμῶν, ὅσον τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν, καὶ εἴτι πλέον. τί λέγεις; μὴ τοσαῦτα κατορθώματα, μετὰ τὸν λάκκον γενόμενον θαῦμα, οὕτως ἑαυτὸν ταπεινὸν ἡγῇ; ναὶ φησιν. ὅσα γὰρ αὐ ἐργασώμεθα, ἀχρεῖοι δοῦλοι ἐσμέν. οὗτος προλαβὼν, τὸ δυαγγελικὸν παράγγελμα ἐπλήρου, καὶ οὐδὲν ἡγεῖτο ἑαυτόν. ἐμνήσθη γάρμης ὁ θεὸς ἔλεγεν. ἡ δυχὴ αὐτοῦ πάλιν, ὅσης ταπεινοφροσύνης γέμει. καὶ πάλιν οἱ τρεῖς παῖδες οὕτως ἔλεγον. ἡμάρτομεν λοιπὸν ἡμάρτομεν, καὶ παντα χοῦ τὸ ταπεινὸν ἑαυτῶν δεικνύουσι. καίτοιγε εἶχεν ὁ δανιὴλ μυρία ἀφορμὰς τοῦ ἐπαίρεσθαι, ἀλλ᾽ ἤδει ὅτι καὶ ταῦτα αὐτῷ ὑπῆρχεν ἀπὸ τοῦ μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ οὐ διέφθειρε τὸν θησαυρόν. παρὰ πάντας γὰρ ἀνθρώπους, καὶ ἐν τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ, οὐκέτι τοιούτις ἦδετο μόνον, ὁ ζ ῥίψας ἑαυτὸν εἰς πρόσωπον ὁ βασιλεὺς ἔπεισεν αὐτῷ, καὶ θεὸν ἐνόμισεν αὐτὸν ὁ παντα χοῦ τῆς γῆς, ὡς θεὸς πιμώμενος. πάσης γὰρ αὐτὸς ἐκράτει, καὶ δῆλον ἀπὸ τοῦ ἱερεμίου· ὁ ἀναβαλλόμενος γάρφησι τὴν γῆν, ὡς ἱμάτιον, καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔδωκα αὐτὴν ναβουχοδονόσορ τῷ δούλῳμου. καὶ ἐξ ὧν ἐπιτέλλει πάλιν, καὶ ὅζ οὐκεκεῖ μόνον ἐθαυμάζετο, ἔνθα λοιπὸν ἀλλὰ καὶ παντα χοῦ, καὶ μεῖζον λοιπὸν ἦσαν παρόντες εἶδον αὐτὸν τὰ λοιπὰ ἔθνη. ὁπότε καὶ ἀπὸ γραμμάτων ὡμολόγησε τὴν δουλείαν, καὶ τὸ θαῦμα. ἀλλ᾽ ὅμως καὶ τοῦτο σοφίᾳ πάλιν ἐθαυμάζετο, μὴ σοφώτερος γὰρ εἴφησι σὺ τοῦ δανιήλ; καὶ μετὰ ταῦτα πάντα, οὕτως λοιπὸν ταπεινὸς, μυριάκις ἀπὸ τὸν δεσπότην ἀπὸ θανών. τί δήποτ᾽ οὖν οὕτω ταπεινὸς ὢν, οὐ διεκρούσατο, οὔτε τὴν προσκυνήσιν τὴν παρὰ τοῦ βασιλέως, οὔτε τὰς ὠνδὰς; ἔδει οὐκέρω, ἀρκεῖ γάρμοι τὸ ξίπιμα μόνον εἰπεῖν. τὸ δὲ λοιπὸν, ὑμῖν ἀφίημι, ἵνα κἂν οὕτω δια ναστήσῃ ὑμῶν τὴν διανοιαν. ἐκεῖνο μέντοι παρεγγυῶ, πάντα ἀπὸ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον αἱρεῖσθαι. ὑποδείγματα τοιαῦτα ἔχοντας, καὶ ὅτι οὕτως καὶ τῶν ἀνταῦθα ἐπιτευξόμεθα, ἐὰν τῶν μελλόντων γνησίως ἀντιλαβώμεθα. ὅτι γὰρ οὐκ ἀπονοίᾳ ἔδει ἐποίησε, δῆλον ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν τὰ δώματά σου σοὶ ἔστω. καὶ γὰρ καὶ ἔδει πάλιν ἕτερον ξίπιμα, πῶς τῷ λόγῳ διακρουόμενος, ἀπὸ τῶν ἔργων ἐδέξατο τὴν τιμὴν, καὶ ἐφόρεσε τὸν μανιάκην. καὶ ὁ μὲν ἡρώδης ἀκούσας, φωνὴ θεοῦ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ μὴ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ,

διεῤῥάγη,

διερράγη, καὶ ἐξεχύθη τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ. οὗτος δὲ καὶ θεοῦ ζῆλον προσήκατο, οὐχὶ ῥήματα μόνον, ἀλλ' ἀναγκαῖον εἰπεῖν, τί δή ζῆλός ἐστιν. ἐκεῖθεν μὲν, εἰς εἰδωλολατρείαν ἐξέπεσον οἱ ἄνθρωποι μείζονα, ἐντεῦθεν δὲ οὐκέτι. πῶς; τὸ γὰρ νομισθῆναι ζῆλον τοιοῦτον, τιμὴ εἰς τὸν θεὸν ἦν. ἀμφὶ γὰρ ζῆλος προλαβὼν εἶπε, καὶ ἐμοὶ δὲ οὐκ ἐν σοφίᾳ τῇ οὔσῃ ἐν ἐμοί. ἄλλως δὲ οὐδὲ φαίνεται προσιέμενος τὰς σπουδάς. εἶπε γάρ φησιν, ὅτι χρὴ σπεῖσαι. οὐ δῆλον δὲ ἐγένετο, ὅτι καὶ τὸ ἔργον παρηκολούθησεν. ἐκεῖ δὲ ἠθέλησαν, ὥστε τοὺς ταύρους καταθῦσαι, καὶ ἐκάλουν τὸν μὲν, Δία. τὸν δὲ, Ἑρμῆν. τὸν μὲν οὖν μανιάκην προσήκατο, ἵνα δῆλον ἑαυτὸν ποιήσῃ. τὴν μέντοι σπουδὴν, διατὶ μὴ φαίνεται διακρουόμενος. καὶ γὰρ ἐκεῖ οὐκ ἐποίησαν, ἀλλ' ἐπεχείρησαν, καὶ ἐκώλυσαν οἱ ἀπόστολοι, ὥστε καὶ ἐντεῦθεν ἐδεῖ δι' ἄθεως διακρούσασθαι, καὶ ἐκεῖ δῆμος ὁλόκληρος ἦν. ἐνταῦθα δὲ τύραννος. τί οὖν αὐτὸν οὐκ ἀπήγαγε; προλαβὼν εἶπεν, ὅτι οὐχ' ὡς θεῷ ἔσπενδεν οὐδ' ἀνατρεπῇ τὸ σεβάσματος, ἀλλ' οὐδὲ μείζονι θαύματι, πῶς τὸ θεοῦ ἕνεκεν διάταγμα τέθεικεν, ὥστε οὐκ ἠρωτηκέναι τὴν τιμήν. ἐκεῖνοι δὲ οὐχ' οὕτως, ἀλλ' αὐτοὺς ἐνόμιζον εἶναι τοὺς θεούς. διαζήλῳ διεκρούοντο. ἐντεῦθα δὲ προσκωμήσας, τότε ζῶντα ποιεῖ. οὐδὲ γὰρ ὡς θεῷ προσεκώμησεν, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπῳ σοφῷ. οὐ δῆλον δὲ οὐδὲ, ὅτι ἔσπεισεν. εἰ δὲ καὶ ἔσπεισεν, ἀλλ' οὐ δεχομένου τὸ θανεῖν. τί δὲ, ὅτι αὐτὸν καὶ βαλτάσαρ ἐκάλεσεν, τὸ θεοῦ αὐτοῦ τὸ ὄνομα. οὕτως οὐδὲν θαῦμα ἡγοῦντο αὐτῶν τοὺς θεούς, ὅπουγε τὸν αἰχμάλωτον οὕτως ἐκάλει, ὁ πάντας κελεύων τὴν εἰκόνα προσκυνεῖν τὴν παντοδαπῶν, καὶ ποικίλων, καὶ τὸν δράκοντα σέβων. καὶ ἐκείνων πολὺ ἦσαν ἀνοητότεροι βαβυλώνιοι τῶν ἐν λύστρᾳ. διὸ οὐκ ἐνῆν δι' ἄθεως ἀπάγειν αὐτοὺς εἰς ζῆλον, καὶ πολλὰ αὖ πάλιν εἴποι. τέως δὲ ταῦτα ἀρκεῖ. αὖθις δέ πάλιν βουλώμεθα πάντων ἐπιτυχεῖν τῶν ἀγαθῶν, τὰ κατὰ θεὸν ζητῶμεν. ὥσπερ γὰρ οἱ τὰ τοῦ κόσμου ζητοῦντες, καὶ τούτων, καὶ ἐκείνων ἐκπίπτουσιν, οὕτως οἱ τὰ κατὰ θεὸν προτιμῶντες, ἀμφοτέρων ἐπιτυγχάνουσι. μὴ δὴ ταῦτα ζητῶμεν, ἀλλ' ἐκεῖνα, ἵνα καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Λόγος, κε΄.

» Πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα, καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα θίγῃ αὐτῶν. πίστει διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὡς διὰ ξηρᾶς γῆς. ἧς πεῖραν » λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι κατεποντίσθησαν. πίστει τὰ τείχη Ἰερειχὼ ἔπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ » ἑπτὰ ἡμέρας. πίστει Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κα- » τασκόπους μετ' εἰρήνης. Πολλὰ μεταξὺ καταστηθυάζειν ὁ παῦλος εἴωθε, καὶ ταυτὸν ὄντα τοῖς νοήμασι. τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος χάρις. οὐκέν πλήθει λόγων ὀλίγα περιέχει νοήματα, ἀλλ' ἐν βραχύτητι ῥημάτων μεγάλων, καὶ πολλῶν διανοιῶν ἐμπίπλησιν. ὅρα γοῦν πῶς ἐν τάξει παρακλήσεως, καὶ πίστεως διαλεγόμενος, οἷον ἀναμιμνήσκει τύπου, καὶ μυστηρίου, οὗ τὴν ἀλήθειαν ἔχομεν. πίστει φησὶ πεποίηκεν τὸ πάσχα, καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα θίγῃ αὐτῶν. τί δέ ἐστιν ἡ πρόσχυσις τοῦ αἵματος, ἀρνὸς ἐθύετο κατὰ οἰκίαν, καὶ τὸ αἷμα ἐπεχρίετο ταῖς φλιαῖς, καὶ δῆλον οὖν ἀποτείχισις τῆς ἀπωλείας τῆς αἰγυπτιακῆς. εἰ τοίνυν αἷμα ἀρνίου ἐν μέσοις αἰγυπτίοις, καὶ ἐπ' ὀλέθρῳ τοσούτῳ ἀσινεῖς διεφύλαττε τοὺς ἰουδαίους, πολλῷ μᾶλλον διασώσει ἡμᾶς, οὐκὲν ταῖς φλιαῖς, ἀλλ' ἐν ταῖς ψυχαῖς τὸ αἷμα ἐπιχριόμενον τοῦ χριστοῦ. καὶ γὰρ καὶ νῦν ὁ ὀλοθρεύων ἐν τῇ βαθείᾳ νυκτὶ ταύτῃ περιέρχεται, ἀλλὰ ὁπλιζώμεθα ἐκείνῃ τῇ θυσίᾳ. πρόσχυσιν τὴν χρίσιν καλεῖ. ἀπὸ γὰρ αἰγύπτου ἐξήγαγεν ἡμᾶς ὁ θεὸς, ἀπὸ τοῦ σκότους, ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας. καίτοι τὸ γενόμενον, οὐδὲν ἴσως. τὸ δὲ κατορθούμενον, μέγα. τὸ μὲν γὰρ γενόμενον, αἷμα. τὸ δὲ κατορθούμενον, σωτηρία, καὶ ἔμφραξις, καὶ κώλυμα ἀπωλείας. ἐφοβήθη τὸ αἷμα ὁ ἄγγελος, ἤδει γὰρ τίνος ἴσως τύπος. ἔφριξε, τὸν θεοκτόνον θάνατον ἐννοήσας. διαῤῥῆξαι οὐκέθηγε ταῖς φλιαῖς. εἶτε μωϋσῆς χρίσατε, καὶ ἔχρισαν, καὶ ἐθαῤῥήσαν. ὑμεῖς δὲ αὐτοὺς τοὺς ἀμνοὺς ἔχοντες τὸ αἷμα, οὐ θαρσεῖτε; πίστει διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὡς διὰ ξηρᾶς γῆς. πάλιν λαὸν ὁλόκληρον παραβάλλει λαῷ, ἵνα μὴ λέγωσιν, ὅτι οὐ δυνάμεθα κατὰ τοὺς ἁγίους γενέσθαι. πίστει φησὶ διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὡς διὰ ξηρᾶς γῆς. ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ αἰγύπτιοι κατεποντίσθησαν. ἐνταῦθα αὐτοὺς, καὶ εἰς ὑπόμνησιν ἄγει τῶν παθημάτων τῶν ἐν αἰγύπτῳ. πῶς πίστει; ὅτι ἤλπισαν διὰ τῆς θαλάσσης διαβήσεσθαι, καὶ διαῤῥῆξαι ἤνυχοντο, μᾶλλον δὲ μωϋσῆς ἴσως ὁ ὀλυχόμενος. ὁρᾷς ὅτι παντὸς ἡ πίστις τοὺς λογισμοὺς ὑπερβαίνει τοὺς ἀνθρωπίνους, καὶ τὴν ἀσθένειαν, καὶ τὴν ταπεινότητα; ὁρᾷς ὁμοῦ καὶ πίστευον, καὶ τὴν πόλασιν ἐδεδοίκεσαν ἔντε τῷ αἵματι τῶν θυρῶν, ἔντε τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ. καὶ δῆλον ἐδήλου, ὅτι ὕδωρ ἴσως, διὰ τῶν ἐμπεσόντων, καὶ ἀποπνιγέντων, ὅτι οὐκ ἴσως φαντασία. ἀλλ' ὥσπερ ὧν τῶν λεόντων οἱ ἀναλωθέντες ἐδείκνυον τῶν πραγμάτων τὴν

τῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐπὶ τῆς καμήλου οἱ κάεντες, οὕτω καὶ νῦν ὁρᾷς τὰ αὐτὰ πράγματα, τοῖς μὲν πρὸς σωτηρίαν, καὶ δυσβουλήσεως, τοῖς δὲ πρὸς ἀπωλείαν γινόμενα. τοσοῦτόν ἐστιν ἡ πίστις ἀγαθόν. καὶ ὅταν εἰς ἀμηχανίαν ἐμπέσωμεν, τότε ἀπαλλαττόμεθα, κἂν πρὸς αὐτὸν τὸν θάνατον ἔλθωμεν, κἂν ἀπογνωσθῇ τὰ καθ' ἡμᾶς. τί γὰρ ἄλλο λῃστὴν λοιπόν; αἰγύπτιοι καὶ θάλασσα αὐτοὺς ἀόπλους ἐκύκλωσαν, καὶ ἡ ἀποπνιγῆναι ἐλεῶν φεύγοντας, ἢ εἰς τὰς αἰγυπτιακὰς χεῖρας ἐμπεσεῖν, ἀλλ' ὅμως ἀπὸ ἀμηχάνων αὐτοὺς διέσωσε. τοῖς μὲν γὰρ ἡ αὐτὴ ὑπερῴννυτο, καθάπερ γῆ, τοὺς δὲ κατεπόντιζε καθάπερ θάλαττα. ἐκεῖ μὲν τῆς φύσεως ἔπελαν θάνετο, ἐνταῦθα καὶ ὡπλίζετο κατ' αὐτῶν. πίστει τὰ τείχη ἰεριχὼ ἔπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. οὐ γὰρ δὴ σαλπίγγων ἦχὴ, λίθους οἵαπερ καταβάλλειν ἐστὶ, κἂν μυρίαπις ἔτι σαλπίσῃ, ἀλλ' ἡ πίστις πάντα δύναται. ὁρᾷς παντοῦ οὐχὶ ἀκολουθίαν, οὐδὲ φύσεως νόμῳ μεταβαλλομένῳ αὐτῇ, ἀλλὰ παρὰ προσδοκίαν ἅπαντα γινόμενα; οὐκοῦν καὶ ἐνταῦθα παρὰ προσδοκίαν ἅπαντα γίνεται. ἐπειδὴ γὰρ ἄνω, καὶ κάτω ἔλεγεν, ὅτι δεῖ πιστεύειν ταῖς ἐλπίσι ταῖς μελλούσαις, εἰκότως ἔδειξεν ἅπαντα τὸν λόγον ἐκίνησε, δεικνὺς ὅτι οὐ νῦν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀρχῆς πάντα τὰ θαύματα διὰ ταύτης ἰῶντο, καὶ κατώρθωται. πίστει ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. οὐκοῦν αἰσχρὸν εἰ καὶ πόρνης ἀπιστότεροι φανείητε. καίτοιγε ἐκείνη τῶν ἀνδρῶν ἤκουσεν ἀπαγγελλόντων, καὶ βεβαίως ἐπίστευσε. τοιγαροῦν καὶ τὸ τέλος ἐπηκολούθησε. πάντων γὰρ ἀπολωλότων, μόνη διεσώθη. οὐκεῖτοι πρὸς ἑαυτὴν, ὅτι μετὰ πολλῶν ἔσομαι τῶν ἐμῶν, οὐκεῖτοιν ἐγὼ τούτων φρονιμωτέρα δύναμαι εἶναι ἀνδρῶν σωφρόνων, οἵτινες ἀπιστοῦσι, καὶ ἐγὼ πιστεύω; οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν, ἀλλὰ τοῖς γενομένοις ἐπίστευσεν. ὅπερ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς παθεῖν. Καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρμε διηγούμενον ὁ χρόνος. Οὐκέτι λοιπὸν τὰ ὀνόματα πίθησιν, ἀλλὰ τελευτήσας εἰς τὴν πόρνην, καὶ συνεφάψας διὰ τῆς τοῦ προσώπου ποιότητος, οὐκέτι πλατύνει τὰς ἱστορίας, ἵνα μὴ δόξῃ μακρηγορεῖν. οὐ μὴν αὐτὰς ἀφίησιν, ἀλλ' ἐπιτρέχει σφόδρα σιωπητῶς ἀμφότερα, καὶ τὸν κόρον φεύγων, καὶ τὴν ωυκνότητα οὐ λυμαινόμενος, οὐδὲ πάντα εἰσήγησεν, οὔτε λέγων ἠνώχλησεν. ἀμφότερα γὰρ ποιεῖ. ὅταν γάρτις ἰσχυρῶς ἀγωνίζηται, αὖ ἐπιμένῃ ἀγωνιζόμενος, ἀποκναίει τὸν ἀκροατὴν ωεωεισμένον λοιπὸν ἀνοχλῶν, καὶ φιλοτιμίας λαμβάνων δόξαν. δεῖ γὰρ πρὸς τὸ λυσιτελὲς ἁρμόζεσθαι. Καὶ τί ἔτι λέγω φησίν; ἐπιλείψει γάρμε διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ γεδεών, βαρὰκ τε, καὶ σαμψὼμ, καὶ ἰεφθάε, δαβίδ τε, καὶ σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν. Ἐγκαλοῦσι τῷ παύλῳ τινὲς, εἰ τὸν βαρὰκ, καὶ τὸν σαμψὼμ, καὶ τὸν ἰεφθάε ἐν τούτοις πίθησι τοῖς τόποις. τί λέγεις; τὴν πόρνην θεὶς, τούτους οὐ θήσει; μὴ γάρμοι τὸν ἄλλον αὐτῶν βίον εἴποις, ἀλλ' εἰ μὴ ἐπίστευσαν, καὶ ἔλαμψαν ἐν τῇ πίστει. Καὶ τῶν προφητῶν φησιν οἵτινες διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας. Ὁρᾷς ὅτι οὐχὶ βίον ἐνταῦθα αὐτοῖς μαρτυρεῖ λαμπρὸν; οὐδὲ γὰρ ἦν τοῦτο ἐκεῖνο τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ πίστεως ἐξέτασις ἦν. εἰκὸς γάρμοι εἰ μὴ πίστει τὸ πᾶν

» ἰσχύσαν; ἀλλὰ πίστεως φησὶ κατηγωνίσαντο βασιλείας, οἱ περὶ τὸν Γεδεών. Εἰργάσαντο δικαιοσύνην. Τίνες οὗτοι οὖν; ἤτοι τὴν φιλανθρωπίαν φησίν. ἐν τούτῳ δὲ περὶ τοῦ Δαβὶδ οἶμαι αὐτὸν λέγειν. Ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν. Ποίων δὴ τούτων; περὶ ὧν ἔλεγεν, ὅτι Ἐκ σπέρματος αὐτοῦ καθίσει ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. Ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας. Ὅρα πῶς ἐν αὐτῷ τῷ θανάτῳ ἦσαν ὁ Δανιὴλ κυκλούμενος ὑπὸ τῶν λεόντων. οἱ παῖδες, οἱ τρεῖς ἐν τῇ καμίνῳ διατρίβοντες. ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ, ὁ Ἰακὼβ ἐν διαφόροις πειρασμοῖς, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπέγνωσαν. δεῖ γὰρ πίστιν, ὅταν τὰ πράγματα πρὸς τὸ ἐναντίον ἐκβαίνῃ, τότε δεῖ πιστεύειν, ὅτι οὐδὲν ἐναντίον γέγονεν, ἀλλὰ πάντα ἀκόλουθα. ἔφυγον στόματα μαχαίρας. περὶ τῶν τριῶν πάλιν οἶμαι παίδων λέγειν αὐτόν. Ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. Τὰ κατὰ τὴν ἐπανόδου τὴν ἐκβαβυλῶνος ἐνταῦθα αἰνίττεται, ἀπὸ ἀσθενείας, τουτέστιν ἀπὸ αἰχμαλωσίας. ὅτε ἤδη ἀπέγνωσαν τὰ Ἰουδαϊκὰ, ὅτε ὀγδοήκοντα νεκρῶν οὐδὲν διεννοήθησαν, τίς αὖ ἤλπισεν ἀπὸ βαβυλῶνος ἐπανήκειν αὐτούς; καὶ οὐκ ἐπανήκειν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἰσχυροὺς γενέσθαι, καὶ κλῖναι παρεμβολὰς ἀλλοτρίων; ἀλλ' ἡμῖν οὐδὲν τοιοῦτο συμβέβηκεν, ἀλλὰ ταῦτα τύποι τῶν μελλόντων εἰσίν. Ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. Τὰ κατὰ τοὺς προφήτας ἐνταῦθα λέγει, τὸν Ἐλισσαῖον, τὸν Ἠλίαν. νεκροὺς γὰρ ἀνέστησαν. Ἕτεροι δὲ ἐτυμπανίσθησαν οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. Ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς ἀναστάσεως ἐτύχομεν, ἀλλ' ἔχω δεῖξαι, καὶ ἐκείνους φησὶν ἀποτμηθέντας, καὶ μὴ δεξαμένους, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσι. διατὶ γὰρ εἰκῆ μοι παρὸν ξῆσαι οὐκ ἐβουλήθησαν; οὐκοῦν κρείττονα προσεδόκων ζωήν; καὶ οἱ τοὺς ἄλλους ἀναστήσαντες, αὐτοὶ εἵλοντο ἀποθανεῖν, ὥστε κρείττονος ἀναστάσεως τυχεῖν, οὐ τοιαύτης, οἵαν τὰ παιδία τῶν γυναικῶν. ἐν τούτοις δοκεῖ, καὶ τὸν Ἰωαννίνην αἰνίττεσθαι, καὶ τὸν Ἰακώβ, ἀποτυμπανισμὸς γὰρ λέγεται ἀποκεφαλισμός. ἐξὸν αὐτοῖς ὁρᾶν τὸν ἥλιον, ἐξὸν μὴ ἐλεγξαι, καὶ εἵλοντο ἀποθανεῖν, καὶ οἱ ἀναστήσαντες ἄλλους, αὐτοὶ εἵλοντο ἀπελθεῖν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. Ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν, καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν, καὶ φυλακῆς. ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν. Ἐν τούτοις τελευτᾷ ἐν τοῖς οἰκειοτέροις. μάλιστα γὰρ ταῦτα φέρει τὴν παράκλησιν, ὅταν τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἡ λύπη ᾖ. ὅπου γὰρ σφοδρότερον εἴωθε, μὴ ἧς δὲ ἐκτῆς αὐτῆς ὑποθέσεως πεχθεῖσα, οὐδὲν ὅποιόν. διαβολὴν εἰς δόξαν τὸν λόγον ἐτέλεσε, δεσμὰ λέγων, φυλακὰς, μάστιγας, λιθασμοὺς, τὰ κατὰ τὸν Στέφανον, τὰ κατὰ τὸν Ζαχαρίαν αἰνιττόμενος. διὸ ὅπου ἤγαγεν. Ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον. Τί λέγεις; οἱ μὲν, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, οἱ δὲ, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον; τί ὄφελος; ποῖον ἐπαινεῖς; ποῖον θαυμάζεις; δόξαν ἢ ἐκεῖνο; ναί φησι. δόξαν μὲν ὑμῖν οἰκεῖον, ἐκεῖνο δὲ ὅτι καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν τελευτὴν ἴσχυσεν ἡ πίστις, μὴ τύπος τῶν μελλόντων ἐστί. δύο γάρ ὄφελος τὰ θαύματα τῆς πίστεως, ὅτι καὶ ἀ-

νύει μεγάλα,

πάει μεγάλα, καὶ πάσχει μεγάλα, καὶ οὐδὲν ἡγεῖται πάσχειν. καὶ οὐκ ἔχεις εἰπεῖν φησίν, ὅτι ἁμαρτωλοί τινες ἦσαν, καὶ οὐδαμοῦ. κἂν γὰρ τὸν κόσμον ἀνατρέψῃς ὅλον, ἐκείνους εὑρήσεις καθήλοντας τὸν ζυγόν, καὶ τιμωτέρους ὄντας. τί τοίνυν ἔμελλον ἐνταῦθα ἀπολαμβάνειν; ἐνταῦθα αὐτῶν διανίστησι τὴν διάνοιαν, ὡσανεὶ βύων μὴ προσηλῶσθαι τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ πάντων μείζω φρονεῖν τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ, εἰγε ὁ πᾶς κόσμος οὐκ ἄξιον αὐτῶν ἄξιος. τί τοίνυν βούλει ἐνταῦθα λαβεῖν; ὕβεις γάρ ἐστιν, ἐὰν ἐνταῦθα λάβῃς τὸν μισθόν. μὴ τοίνυν κοσμικὰ φρονῶμεν, μὴ δὲ ἐνταῦθα ζητῶμεν τὴν ἀνταπόδοσιν, μὴ δὲ οὕτως ὦμεν πένητες. εἰ γὰρ ὁ πᾶς κόσμος, οὐκ ἄξιος αὐτῶν, τί τὸ μέρος ἐπιζητεῖς; καὶ εἰκότως, φίλοι γάρ εἰσι τοῦ θεοῦ. κόσμον δὲ ἐνταῦθα ἆρα τὸ πλῆθος φησὶν, ἢ τὴν κτίσιν αὐτήν; ἀμφότερα. ἀμφότερα γάρ οἶδε λέγειν ἡ γραφή, εἰ πᾶσα ἡ κτίσις μετὰ τῶν ἀνθρώπων φησὶ σὴ τῶν αὐτῆς, οὐδέπω ἀνταξίοι ἦσαν τούτων. εἰκότως, ὥσπερ γὰρ μυρίοι σταθμοὶ ἀχύρου, καὶ χόρτου, δέκα μαργαρειτῶν οὐκ ἂν εἶεν ἀνταξίοι, οὕτως οὐδὲ ἐκεῖνοι. κρείττων γὰρ εἷς ποιῶν θέλημα κυρίου, ἢ μυρίοι παρανόμοι. μυρίους οὐχὶ τοὺς πολλοὺς λέγων, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τὸ ἄπειρον. ἐννόησον ὅσον ἐστὶν ὁ Λίκμαιος. ἔστωσαν ἰησοῦς ὁ τοῦ ναυῆ. φήτω ὁ ἥλιος κατὰ γαβαών, καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγα ἐλών, καὶ ἐγένετο. ἡκέτω τοίνυν πᾶσα ἡ οἰκουμένη, μᾶλλον δὲ δύο, καὶ τρεῖς, καὶ τέσσαρες, καὶ δέκα, καὶ εἴκοσιν οἰκουμέναι, καὶ λέγετωσαν, καὶ ποιείτωσαν ἆθλον, ἀλλ' οὐ δυνήσονται. ὁ δὲ τοῦ θεοῦ φίλος, τοῖς τοῦ φίλου κτίσμασιν ἐπέταξε, μᾶλλον δὲ τὸν φίλον παρεκάλει, καὶ εἶπε τὰ ἄθυλα, καὶ ὁ κάτω τοῖς ἄνω προσέταξεν. ὁρᾷς ὅτι εἰς δουλείαν ταῦτα γέγονε, τὸν δρόμον τὸν διατεταγμένον πληροῦντα; διὰ τοῦτο μείζον. τί δήποτε; οὐ γὰρ ἴσον ἦν τὰ κάτω τοῖς ἄνω συντάξαι, καὶ τοῖς κατ' οὐρανόν. μέγα μὲν γὰρ κἀκεῖνο, καὶ σφόδρα μέγα, πλὴν ἀλλ' οὐδὲν ἴσον. τί δήποτε; τύπος ἦν τοῦ ἰησοῦ τὸ ὄνομα. διὰ τοῦτο τοίνυν, καὶ διὰ τὴν προσηγορίαν αὐτὴν, ἡδέως ἡ κτίσις. τί οὖν, ἄλλος οὐκ ἐκλήθη ἰησοῦς; ἀλλ' οὗτος ὧδε τούτῳ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ, καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐλέγετο. διὰ τοῦτο μετεβλήθη τὸ ὄνομα. πρόρρησις γὰρ ἦν, καὶ προφητεία. αὐτὸς εἰσήγαγε τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐπαγγελίαν. ὥσπερ ἰησοῦς τὸν οὐρανὸν, οὐχ ὁ νόμος. ὥσπερ οὐδὲ μωϋσῆς, ἀλλ' ἔξω ἔμενεν. οὐκοῦν χρεία νόμου εἰσαγαγεῖν, ἀλλ' ἡ χάρις. ὁρᾷς τοὺς τύπους αὖθις προδιαγραφομένους; ἐπέταξε τῇ κτίσει, μᾶλλον δὲ τῷ καιρῷ τῆς κτίσεως μέρει, αὐτῇ τῇ κεφαλῇ κάτω ἕως, ἵνα ὅταν ἴδῃς ἐν ἀνθρώπου σχήματι τὸν ἰησοῦν ταῦτα λέγοντα, μὴ θορυβηθῇς. αὐτὸς καὶ μωσέως ζῶντος, ἐτροπώσατο τοὺς πολεμίους. οὗτος καὶ τοῦ νόμου ζῶντος, τὰ πάντα διοικεῖ, ἀλλ' οὐ φανερῶς. πλὴν ἴδωμεν ὅση ἀρετὴ τῶν ἁγίων.

Εἰ ἐνταῦθα

Η' ἁπόν.

Ε ἰ σὺ ζῶν θα τοιαῦτα ἐργάζονται, εἰ σὺ ζῶν θα τοιαῦτα ποιοῦσιν ἅπερ ἄγγελοι, τί ἆρα ἐ-
κεῖ, πόσην ἐχουσι τὴν λαμπρότητα; τάχατις ὑμῶν ἕκαστος, ἐβούλετο εἶναι τοιοῦτος, ὥστε
δύνασθαι σπιτάπεινται τῷ ἡλίῳ, καὶ τῇ σελήνῃ. σὺ ζῶν θα οἱ λέγοντες τὸν οὐρανὸν σφαῖ-
ραν εἶναι, τί αὖ ἐποιεν; διατὶ γὰρ μὴ εἶπε στήτω ὁ ἥλιος, ἀλλὰ προσέθηκε στήτω κατὰ
φάραγγα ἀλῶν. τουτέστι μείζονα τὴν ἡμέραν ἐργάσηται. ΔΟΞΑ καὶ ΤΙΜΗ τῷ ἐξεικίου γέγονεν,
ἀνεπόδισεν ὁ ἥλιος, ἀλλὰ ΔΟΞΑ ἐκείνου θαυμασιώτερον, πάλιν τὴν ἐναντίαν ἐλθεῖν ὁ-
δὸν μίπω περιελθόντα τὸν δρόμον. ἀλλὰ τούτων μείζονα σπιτευξόμεθα ἐὰν ἐθέλω-
μεν. τίνα γὰρ ἡμῖν ἐπηγγείλατο ὁ χριστός; οὐχὶ ἥλιον στήσειν, οὐδὲ σελήνην, οὐχὶ ἀναπο-
δισμὸν ἡλίου, ἀλλὰ τί; ἐλευσόμεθα πρὸς αὐτὸν ἐγὼ, καὶ ὁ πατήρ φησι, καὶ μονὴν
παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. τίμιοι δεῖ ἡλίου, καὶ σελήνης, καὶ τῶν θαυμάτων τούτων, αὐ-
τοῦ τοῦ δεσπότου πάντων παρ' ἐμοὶ καταγομένου, καὶ ἐνιδρυμένου; οὐ δεῖμοι τούτου. τί
γὰρ δεῖμοι τινὸς τούτων; αὐτὸς ἔσαμοι εἰς ἥλιον, καὶ φῶς. εἰσὶ γάρμοι τί ἐβούλου, εἰς
βασίλειαν εἰσελθών, δωρηθῆναι τι τῶν παρηγόρων μεταρρυθμίσαι, ἢ τὸν βασιλέα οὕ-
τως οἰκειώσασθαι, ὡς πεῖσαι πρὸς σὲ καταχθῆναι; πολλῷ μᾶλλον ΔΟΞΑ, ἢ ἐκεῖνο. τί δὲ
θαυμαστὸν, εἰ ἅπερ ἄνθρωπος σπιτάττει φησὶ, ζῶν τα καὶ ὁ χριστός; ἀλλ' ὁ χριστός φησιν
οὐ δεῖται τῶν παρ' ἡμῶν, ἀλλ' αὐθεντικῶς ποιεῖ φησι. καλῶς, οὐκοῦν ὁμολόγησον πρῶτον
καὶ εἰπὲ, ὅτι οὐ δεῖται τῶν παρ' ἡμῶν, καὶ αὐθεντικῶς ποιεῖ, καὶ τότε ἐρήσομαι. ἆρα ἡ
δύχη συγκαταβάσεως, καὶ οἰκονομίας ἐστίν; ζοῦ γὰρ δὴ τῶν ἰησοῦ τῶν ναυῆ ἐλάττων ἦν ὁ
χριστὸς, ὁ καὶ τῶν δύνασθαι διδάσκειν ἡμᾶς; ὥσπερ γὰρ διδασκάλου ἀκούων ψελλίζον-
τος, καὶ τὰ στοιχεῖα καταλέγοντος οὐ φὴς αὐτὸν ἀγνοεῖν, καὶ ὅταν ἐρωτᾷ, ποῦ ὄβι τὸ δὲ τὸ
στοιχεῖον; οἶδας ὅτι οὐκ ἀγνοῶν ἐρωτᾷ, ἀλλὰ τὸν μανθανόμενον θέλων ἀναγαγεῖν, οὕτω
καὶ ὁ θεὸς οὐ δεόμενος δύχης ΣΠΟΙΕΙ ΤΟ ΤΗΝ ΔΥΧΗΝ, ἀλλὰ σὲ θέλων ἀναγαγεῖν, ἵνα συ-
νεχῶς προσέχῃς τῇ δύχῃ, ἵνα ἀδιαλείπτως, ἵνα νηφόντως, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἀγρυ-
πνίας ταύτην ποιῇ. ἀγρυπνεῖν δὲ οὐ τὸ νυκτὸς ἐγείρεσθαι λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν ἡ-
μέρᾳ νήφειν ἐν ταῖς προσευχαῖς. ἄγρυπνος γὰρ καλεῖται ὁ τοιοῦτος, σπεὶ ἐγὶ καὶ νυκτὸς
δύχόμενον καθεύδειν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ δύχόμενον ἀγρυπνεῖν, ὅταν ἡ ψυχὴ τεταμένη ᾖ πρὸς
τὸν θεὸν, ὅταν ἐννοῇ τίνι διαλέγεται, πρὸς τίνα λόγος αὐτῇ, ὅταν λάβῃ ἐν νῷ, ὅτι ἄγγε-
λοι παρεστήκουσι μετὰ τρόμου, καὶ φόβου, αὐτὸς δὲ πρόσεισι χασμώμενος, κνώμενος. μέ-
γα ὅπλον δύχή, ἐὰν μετὰ τῆς προσηκούσης γίνηται διανοίας. καὶ ἵνα μάθῃς αὐτῆς τὴν
ἰσχύν, ἀναιρωτίσας καὶ ἀδικίας, καὶ ὠμότητος, καὶ ἰταμότητος ἐκράτησεν ἡ συνεχὴς
ἔντευξις. ἀκούσατε γάρφησι τί ὁ κριτὴς λέγει τῆς ἀδικίας. καὶ ὄκνου πάλιν ἐκράτησε, καὶ

ὅπερ οὐκ ἐποίησε

ὅπερ οὐκ ἐποίησε φιλία, τοῦτο ἐποίησεν ἔντευξις συνεχής. καὶ εἰ μὴ διὰ τὸ φίλον αὐτοῦ εἶναι φησὶ, δώσει αὐτῷ, ἀλλά γε διὰ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ, ἀναστὰς δώσει αὐτῷ. καὶ ἀναίδειον οὖσαν ἀξίαν ἐποίησεν ἡ συνεχὴς προσευχή. οὐκ ὄβολὸν φησὶ καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ δοῦναι τοῖς κυναρίοις. ναί φησι κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. προσέχωμεν τῇ δυσχερείᾳ. μέγα ὄπλον ἐστὶν, ἐὰν μετὰ ἐκτενείας γίνηται, ἐὰν χωρὶς κενοδοξίας, ἐὰν μετὰ ψυχῆς εἰλικρινοῦς. αὕτη πολέμους ἐτροπώσατο, αὕτη ἔθνος ὁλόκληρον, καὶ ἀναίδειον δυσεργέτησεν. ἤκουσα φησὶ τοῦ γενάρχου αὐτῶν, καὶ κατέβαν ἐξελέσθαι αὐτούς. αὕτη φάρμακόν ἐστι σωτήριον, καὶ κωλυτικὸν τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ἰατρεῖον τῶν πλημμελημάτων. ταύτην ἡ χήρα ἡ μεμονωμένη προσήρβυεν. ἐὰν γὰρ μετὰ ταπεινοφροσύνης δυσχερῶμεθα, ἐὰν τὸ ἦθος πλήττοντες, ὡς ὁ τελώνης, ἐὰν ἐκεῖνα φθεγγόμενοι ἅπερ ἐκεῖνος, οὐ λέγωμεν ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, πάντων ἐπιτευξόμεθα. εἰ γὰρ καὶ μὴ τελῶναι ἐσμὲν, ἀλλ' ἕτερα ἔχομεν ἐκείνου οὐχ ἧττονα ἁμαρτήματα. μὴ γάρμοι εἴπῃς, ὅτι οὐ μικρῷ τινι δίημαρτες, τὴν γὰρ αὐτὴν ἔχει τὸ πρᾶγμα φύσιν. καθάπερ γὰρ ὁμοίως ἀνδροφόνος λέγεται, ὅ, τε παιδίον ἀνελών, ὅ, τε ἄνδρα, οὕτω καὶ πλεονέκτης, καὶ ὁ πολλά. καὶ ὁ μικρὰ πλεονεκτῶν, καὶ ἡ μνησικακία δὲ, οὐ μικρὸν, ἀλλὰ καὶ μέγα ἁμάρτημα. μνησικάκων γάρφησιν ὁδὸν εἰς θάνατον. καὶ ὁ ὀργιζόμενος εἰκῇ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ἔνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ, καὶ ὁ καλῶν τὸν ἀδελφὸν μωρὸν, καὶ ἀνόητον, καὶ μυρία ὅσα. μεταλαμβάνομεν δὲ καὶ τῶν φευκτῶν μυσηρίων ἀναξίως, καὶ φθονοῦμεν, καὶ λοιδροῦμεν, τινὲς δὲ ἡμῶν, καὶ ἐμεθύσθησαν πολλάκις. τούτων δὲ ἕκαστον, καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, ἱκανὸν ἐκβαλεῖν τῆς βασιλείας. ὅταν δὲ καὶ ὁμοῦ συμφορηθῶσι, τίνα ἔξομεν παραμυθίαν; πολλῆς ἡμῖν δεῖ τῆς μετανοίας ἀγαπητοὶ, πολλῆς τῆς δυσχερείας, πολλῆς τῆς καρτερίας, πολλῆς τῆς προσευχείας, ἵνα δυνηθῶμεν ἐπιτυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν. εἴπωμεν οὖν, καὶ ἡμεῖς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. μᾶλλον δὲ μὴ εἴπωμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ οὕτω φρονῶμεν, κἂν ἕτερος ἡμᾶς καλέσῃ, μὴ ὀργιζώμεθα. ἤκουεν ἐκεῖνος, ὅτι οὐκ εἰμὶ, ὡς οὗτος ὁ τελώνης, καὶ οὐ παρωξύνθη, ἀλλὰ κατενύγη. ἐδέξατο τὸ ὄνειδος, καὶ ἀπέθετο τὸ ὄνειδος. εἶπεν ἐκεῖνος τὸ πρᾶγμα, ἐζήτησεν οὗτος τὸ φάρμακον. λέγωμεν τοίνυν ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. πλὴν κἂν ἕτερος εἴπῃ, μὴ ἀγανακτῶμεν. ἐὰν δὲ αὐτοὶ μὲν λέγωμεν μυρία ἑαυτοὺς καθ', ἑτέρων δὲ ἀκούοντες δυσχεραίνωμεν, οὐκέτι ἔστι ταπεινοφροσύνη ἐστὶν, οὐδὲ ἐξομολόγησις, ἀλλ' ἐπίδειξις, καὶ κενοδοξία. ἐπίδειξις ἐστὶν ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν καλεῖν; ναί. ταπεινοφροσύνης γὰρ λαμβάνομεν δόξαν, θαυμαζόμεθα, ἐγκωμαζόμεθα. ἐὰν δὲ τοὐναντίον εἴπωμεν ἑαυτοὺς, καταφρονούμεθα, ὥστε καὶ ἔστι δόξης ἕνεκεν ποιοῦμεν. τί δέ ἐστι ταπεινοφροσύνη; τὸ ἑτέρου ὀνειδίζοντος φέρειν, τὸ ἐπιγινώσκειν τὸ ἁμάρτημα, τὸ φέρειν τὰς κακηγορίας, καὶ οὐδὲ ἔστι ταπεινοφροσύνης αὐτὸ εἶναι, ἀλλὰ δυγνωμοσύνης. νυνὶ δὲ ἑαυτοὺς μὲν λέγομεν ἁμαρτωλοὺς, ἀναξίους, μυρία ὅσα. αὐτὸ δὲ ἕτερός τις ἡμῖν ἐν τούτων προσενέγκῃ, χαλεπαίνομεν, ἀγριαινόμεθα. ὁρᾷς ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξομολόγησις, οὐδὲ δυγνωμοσύνη; εἴτε σαυτὸν εἶναι τοιοῦτον, μὴ ἀγανάκτει, καὶ παρ' ἑτέρων ἀκούων,

ἑτέρων ἀκούων, καὶ ἐλεγχόμενος. οὕτω σοι τὰ ἁμαρτήματα κουφίζεται, ὅταν ἕτεροι ὀνειδίζωσιν. ἑαυτοῖς μὲν γὰρ βάρος ἐπιτιθέασι, σὲ δὲ εἰς φιλοσοφίαν ἐνάγουσιν. ἀκούετω φησὶν ὁ μακάριος Δαβὶδ, ἵνα κατηρᾶτο αὐτῷ ὁ σεμνεί. ἄφες αὐτόν φησι, κύριος ἐνετείλατο αὐτῷ, ὅπως ἴδῃ φησὶ τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ ἀνταποδώσει μοι κύριος ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς κατάρας αὐτοῦ τῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. σὺ δὲ περὶ σαυτοῦ λέγων, καὶ ὑπερβολὴν κακῶν, ἐὰν μὴ τὰ τῶν μεγάλων δικαίων ἐγκώμια παρ' ἑτέρων ἀκούῃς ἀχριοῖς; ὁρᾷς ὅτι παίζεις ἐν οὐ παικτοῖς πράγμασιν; καὶ γὰρ τοὺς ἐπαίνους, ἐπαίνων ἑτέρων ἐπιθυμίᾳ διακρουόμεθα, ἵνα μείζονων πάλιν τύχωμεν ἐγκωμίων, ἵνα μᾶλλον θαυμασθῶμεν. ὥστε οὐ προσιέμενοι τὰ ἐγκώμια, ἵνα αὐξήσωμεν αὐτά, ταῦτα ποιοῦμεν, καὶ πάντα πρὸς δόξαν ἡμῖν γίνεται, οὐ πρὸς ἀλήθειαν. διαβολὴ πάντα κενά, πάντα ἄπορα. διὸ παρακαλῶ νῦν γοῦν ἀποφῆναι τῆς μητρὸς τῶν κακῶν τῆς κενοδοξίας, καὶ ζῆσαι κατὰ θεὸν, τῷ θεῷ δοκοῦν, ὥστε καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Λόγος, κζ'.

» Περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι.
» ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος οὗτος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς.

Ἀεὶ μὲν, μάλιστα δὲ ὅταν τῶν ἁγίων συννοήσω τὰ κατορθώματα, τότε μοι ἐπέρχεται ἀπορρύειν τὰ καθ' ἑαυτόν. ὅπου δὲ ὄναρ πεῖραν ἐλάβομεν οἷς ἐκεῖνοι τὸν ἅπαντα χρόνον διετέλεσαν ἄνδρες, οὐχ ἁμαρτημάτων πίνοντες δίκην, ἀλλ' ἀεὶ κατορθοῦντες, καὶ ἀεὶ θλιβόμενοι. συννόησον γάρμοι τὸν ἠλίαν, εἰς ὃν ὁ λόγος περιήκει πάμπρον. αὐτὸν γάρ φησι ζῶντα, καὶ εἰς αὐτὸν αὐτῷ τέλους τὰ ὑποδείγματα, ὅπερ οἰκεῖον αὐτοῖς ἦν. καὶ εἰπὼν τὰ κατὰ τοὺς ἀποστόλους, ὅτι ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον. ἐλιθάσθησαν. αὖθις πάλιν ἐπὶ τὸν ἠλίαν, τὸν τὰ αὐτὰ παθόντα τούτοις. ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς οὐδέπω περὶ τῶν ἀποστόλων δόξαν ἔχειν τοσαύτην, ἀπὸ τοῦ ἀναληφθέντος, καὶ μάλιστα θαυμασθέντος, φέρει τὴν παράκλησιν, καὶ τὴν παραμυθίαν. περιῆλθον γάρφησι, ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος οὗτος. οὐ δὲ ἴμάτιον εἶχον φησὶν ὑπερβολὴ θλίψεως, οὐ πόλιν, οὐκοικίαν, οὐ καταγώγιον. τοῦτο, ὅπερ ὁ χς ἔλεγεν. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. τί λέγω, οὐ καταγώγιον; οὐ φασὶν. οὐ δὲ γὰρ τὴν ἐρημίαν καταλαβόντες, ἡσυχίαν ἦγον. οὐ γὰρ εἰώθεν ἐν ἐρήμῳ ἐκάθηντο. ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὄντες, ἐφθόγγον, καὶ ἐκεῖθεν ἠλαύνοντο. οὐκ ἐκ τῆς οἰκουμένης μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀοικήτου. καὶ ἀναμιμνήσκει τόπων αὐτοὺς ἐν οἷς ἐκάθηντο, καὶ πραγμάτων ἐκεῖ γενομένων, εἶτα φησὶν, ὑμῖν ἐγκαλοῦσι μὲν τῷ χῷ τῷ ἠλίᾳ πεῖ ἔχοντες ἐγκαλεῖν, ἤλαυνον αὐτὸν, καὶ ἐδίωκον, καὶ λιμῷ παλαίειν ἠνάγκαζον· ὁ καὶ οὗτοι τότε ἔπαθον. ἐπνιγον γοῦν πέμψαι αὐτοῖς οἱ ἀδελφοὶ φησὶ τοῖς θλιβομένοις τὰ μαθητὰ, καθὼς ἐπορεύετο

ζς. ὥρισαν

ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ τούτων ἴσῳ κακουχούμενοι φησί· κακῶς πάσχοντες, ἐν τοῖς ὁδοιπορίαις, ἐν τοῖς κινδύνοις· τὸ δὲ περιῆλθον, τί ἐστιν; ἐν ἐρημίαις φησὶ πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, καθάπερ φυγάδες, καὶ μετανάσται, καθάπερ ἴσως τοῖς αἰχμάλωτοις ἐαλωκότες, καθάπερ οἱ οὐδὲ τὸν ἥλιον ὁρᾶν ἄξιοι, οὐδὲ ἀπὸ τῆς ἐρημίας δύσεσθαι κατεφυγήν, ἀλλ' ἔδει φεύγειν ἀεί, ἔδει καταδύσεις ζητεῖν, ἔδει ζῶντας εἰς τὴν γῆν καθύπτειν ἑαυτούς, ἀεὶ ἐν φόβῳ εἶναι· τίς οὖν ὁ μισθὸς τῆς τοσαύτης ἀμοιβῆς; τίς ἡ ἀνταπόδοσις; οὐδέπω ἀπέλαβον, ἀλλ' ἔτι μένουσι, καὶ οὕτως τελευτήσαντες ἐν τοσαύτῃ θλίψει, οὐδέπω ἀπέλαβον ἐκεῖνοι· χρόνους ἔχουσι τοσούτους νικήσαντες, καὶ οὐδέπω ἀπέλαβον· ὑμεῖς δὲ ἐν τῷ ἀγῶνι ὄντες, ἀκαλλετε ἐννοήσατε καὶ ὑμεῖς τί ἐστι, καὶ ὅσον ἐστὶ τὸν Ἀβραὰμ κατηφθαι, καὶ τὸν ἀπόστολον παῦλον περιμένοντας, πότε σὺ τελειωθῇς, ἵνα συμπεθῶσι τότε λαβεῖν τὸν μισθόν· ἐὰν γὰρ καὶ μὴ ἡμεῖς παραγενώμεθα, προεῖπεν αὐτοῖς ὁ σωτὴρ, μὴ δῶσειν· καθάπερ πατὴρ φιλόστοργος παισὶν εὐδοκίμοις, καὶ τὸ ἔργον ἰσχυκόσι λέγει, μὴ δώσειν φαγεῖν ἐὰν μὴ ἔλθωσιν αὐτῶν οἱ ἀδελφοί· σὺ δὲ ἀκάλλεις, ὅτι οὐδέπω τὸν μισθὸν ἔλαβες; τί οὖν ποιήσει ἄβελ ὁ πρὸ πάντων νικήσας, καὶ ἀστεφάνωτος καθήμενος; τί δὲ νῶε; τί δὲ οἱ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους γενόμενοι, ὅσα σὲ, καὶ τοὺς μετὰ σὲ ἀναμένουσιν; ὁρᾷς ὅτι ἡμεῖς πλεονεκτοῦμεν αὐτῶν; περὶ ἡμῶν γάρφησι κρεῖττόν τι προβλέψασθαι ὁ θεὸς, ἵνα μὴ δοκῶσι πλεονεκτεῖσθαι ἡμῶν τῷ πρῶτοι στεφανοῦσθαι, ἕνα ὥρισε πᾶσι τῶν στεφάνων τὸν καιρὸν, καὶ ὁ πρὸ τοσούτων ἐτῶν ἐνεγκὼν, μετὰ σοῦ λαμβάνει τὸν στέφανον· ὁρᾷς κηδεμονίαν, καὶ οἰκείωσιν, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν στεφανωθῶσιν, ἀλλ' ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν, ὥστε καὶ τέλειοι τότε φαίνονται· προέλαβον κατὰ τοὺς ἀγῶνας, ἀλλ' οὐ προλαμβάνουσι κατὰ τοὺς στεφάνους· οὐκ ἐκείνους ἠδίκησεν, ἀλλ' ἡμᾶς ἐτίμησε· καὶ γὰρ αὐτοὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἀναμένουσιν· εἰ γὰρ σῶμα ἓν οἱ πάντες ἐσμὲν, μείζων γίνεται τῷ σώματι τούτῳ ἡ ἡδονὴ, ὅταν κοινὴ στεφανοῦται, καὶ μὴ κατὰ μέρος· καὶ γὰρ οἱ δίκαιοι, καὶ ἐν τούτῳ εἰσὶ θαυμασταὶ, ὅτι χαίρουσιν, ὡς ἴσως οἰκείοις ἀγαθοῖς τοῖς τῶν ἀδελφῶν, ὥστε καὶ ἐκείνοις ἔδοξε κατὰ γνώμην ἔτι, τὸ μετὰ τῶν μελῶν τῶν ἰδίων στεφανωθῆναι· τὸ γὰρ ὁμοῦ δοξασθῆναι, μεγάλη ἡδονή·

Κεφ. ιβ'.

Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον νέφος μαρτύρων. Γολλαχοῦ ἡ γραφὴ τὴν παραμυθίαν λαμβάνει τὴν ἐν τοῖς κακοῖς ἀπὸ τῶν συμβαινόντων πραγμάτων, ὡς ὅταν λέγῃ ὁ προφήτης, ἀπὸ καύματος, καὶ ἀπὸ σκληρότητος, καὶ ὕετου· ἔστιν γοῦν καὶ ἐντεῦθεν ἰδεῖν λέγει, ὅτι ἡ μνήμη τῶν ἁγίων ἐκείνων, ὥσπερ νέφος φλεγόμενον ὑπὸ ἀκτῖνος δόξης μᾶλλον, οὕτως τὴν ὑπὸ τῶν κακῶν κατασεσηπυῖαν ἀνίσχησι, καὶ ἀνακτᾶται ψυχήν· καὶ οὐκ ἔστιν ὑπερασπιζόμενον ἡμῶν, ἀλλὰ περικείμενον ἡμῖν, ὃ ἐκείνου πλέον ἴσως, ὥστε ἐν μείζονι εἶναι ἀσφαλείᾳ· ποῖον νέφος μαρτύρων; εἰκότως μάρτυρας, οὐχὶ τοὺς ἐν τῇ καινῇ λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ παλαιᾷ· καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐμαρτύρησαν τῇ τοῦ θεοῦ μεγαλειότητα, οἷον ὡς οἱ τρεῖς παῖδες, οἱ περὶ τὸν ἠλίαν, οἱ προφῆται πάντες· Ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα·

Γαύτα

Γαὐτα τίνα; τουτέστι τὴν ὀλιγωρίαν, τοὺς λογισμοὺς τοὺς δυτελεῖς, πάντα τὰ
» ἀνθρώπινα. Καὶ τὴν δυπερίστατον ἁμαρτίαν. Εὐπερίστατον, ἤτοι τὴν δυκόλως
περιϊσταμένην ἡμᾶς, ἢ τὴν δυκόλως περίστασιν σκιαμένην παθεῖν, μᾶλλον δὲ ὄγκον. ῥᾳ-
» δίον γὰρ ἐαν θέλωμεν, περιγενέσθαι τῆς ἁμαρτίας. Δι' ὑπομονῆς φησι τρέχωμεν τὸν προ
» κείμενον ἡμῖν ἀγῶνα. Οὐκεῖτε ωυκτεύωμεν, οὐδὲ παλαίωμεν, οὐδὲ πολεμῶμεν, ἀλλ'
ὁ πάντων κουφότερον ἰῶ τὸ τοῦ δρόμου, ὄγκον εἰς μέσον τέθεικεν, οὐδὲ εἴωθε προσθῶμεν τῷ
δρόμῳ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τούτῳ ὑπομείνωμεν, μὴ ἐκλυθῶμεν. τρέχωμεν φησὶ τὸν προκείμε-
νον ἡμῖν ἀγῶνα. εἶτα τὸ κεφάλαιον τῆς παρακλήσεως, ὁ καὶ πρῶτον, καὶ ὕστερον τίθησι τὸν
» χριστόν. Ἀφορῶντες φησὶν εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγόν, καὶ τελειωτὴν ἰησοῦν. Ὅ-
περ οἶμαι καὶ αὐτὸς ὁ χς τοῖς μαθηταῖς συνεχῶς ἔλεγεν, εἰ τὸν οἰκοδεσπότην βεελζεβοὺλ
ἀπεκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς αὐτοῦ, καὶ πάλιν. οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ
τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἀφορῶντες φησί. τουτέστιν ἵνα μά θω-
μεν τρέχειν. καθάπερ γὰρ ἐν τῶν τεχνῶν πασῶν, καὶ τῶν ἀγωνισμάτων, πρὸς τοὺς δι-
δασκάλους ὁρῶντες, οὕτως ἀντιποιοῦμεν τῇ διανοίᾳ τὴν τέχνην λαβὲ τῆς ὁσιακῆς κανόνας
τινὰς λαμβάνοντες. οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, εἰ βουλοίμεθα τρέχειν, καὶ μαθεῖν καλῶς
τρέχειν, πρὸς τὸν χριστὸν ὁρῶμεν, τὸν ἀρχηγὸν τῆς πίστεως, καὶ τελειωτὴν ἰησοῦν. τί ἔστι
ὄγκον; τουτέστιν, αὐτὸς ἐν ἡμῖν τὴν πίστιν ἐνέθηκε. καὶ γὰρ πρὸς τοὺς μαθητὰς ἔλεγεν. οὐχ
ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ παῦλος δέ φησι. τότε δὲ ἐπιγνώσομαι,
καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ἡμῖν ἐνέθηκεν, αὐτὸς καὶ τὸ τέλος ἐπιθήσει.
» Ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ φησι χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας.
Τουτέστιν ἐξὸν αὐτῷ μηδὲν παθεῖν εἴπερ ἐβούλετο, οὐδὲ γὰρ ἁμαρτίαν ἐποίησεν, οὐδὲ
δόλος εὑρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καθὼς καὶ αὐτὸς φησιν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις. ἔρχεται
ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ οὐκ ἔχει ἐν ἐμοὶ οὐδέν. προὔκειτο τοίνυν αὐτῷ εἴπερ ἐβούλετο,
μὴ ἐλθεῖν εἰς τὸν σταυρόν. ἐξουσίαν γὰρ ἔχω φησὶ θεῖναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω
πάλιν λαβεῖν αὐτήν. εἰ τοίνυν ὁ μὴ δὲ μίαν ἔχων ἀνάγκην τοῦ σταυρωθῆναι ἐσταυρώθη ἡμῶν
ἕνεκεν, πόσῳ μᾶλλον ἡμᾶς δίκαιον πάντα γενναίως ὑπομένειν. ὃς αὐτὶ τῆς προκειμένης
αὐτῷ χαρᾶς φησιν ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας. τί δέ ἐστιν αἰσχύνης κατα-
φρονήσας; τὸν ἐπονειδίστου φησὶν εἴλετο θάνατον. ἔστω γὰρ ἀπέθνησκε, τί καὶ ἐπονειδί-
στως; δι' οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἡμᾶς διδάσκων μηδὲν ἡγεῖσθαι τὴν παρ' ἀνθρώπων δόξαν. διὰ
τοῦτο οὐχ ὑποκείμενος εἵλετο αὐτὴν, ὡσανεὶ νικῶν ἡμᾶς καταπολεμᾶν αὐτῆς, καὶ μηδὲν αὐ-
τὴν τιθέσθαι. διατί μὴ εἶπε λύπην, ἀλλὰ αἰσχύνην; ὅτι οὐ μετὰ λύπης ταῦτα ἔφερε. τί
οὖν τὸ τέλος; ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κεκάθικεν. ὁρᾷς τὸ ἔπαθλον, ὅπερ καὶ παῦλος
μεθέφων φησί; διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν
ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι ἰῦ χῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ, τὸ κατὰ σάρκα φησί. μάλιστα μὲν οὖν, εἰ μὴ
μηδὲν ἰῶ ἔπαθλον, ἱκανὸν τὸ ὑπόδειγμα πεῖσαι πάντας ἐλέσθαι. νυνὶ δὲ μὴ ἔπαθλα ἡμῖν προ
κειται, οὐ τὰ τυχόντα, ἀλλὰ καὶ μεγάλα, καὶ ἀπόρρητα. ὥστε καὶ ἡμεῖς ἐπειδάντι πά θω-
μεν τοιοῦτον, περὶ τῶν ἀποστόλων ἐννοῶμεν τὸν χν', διατί ὅλος ὁ βίος αὐτοῦ, ὕβρεων ἔγεμε. μὴ γὰρ
μανόμενος ἤκουεν ἀεὶ, μὴ πλανὸς, καὶ γόης, καὶ ποτὲ μὲν ἔλεγον οἱ ἰουδαῖοι. οὐχὶ φησὶν, ἀλλὰ

πλανᾷ τὸν

πλανᾷ τὸν ὄχλον, καὶ πάλιν. ἐκεῖνος ὁ πλανὸς εἶπεν ἔτι ζῶν μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. καὶ εἰς γοητείαν δὲ αὐτὸν διέβαλον λέγοντες. ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, καὶ ὅτι μαίνεται, καὶ δαιμόνιον ἔχει. οὐ καλῶς ἐλέγομέν φησιν, ὅτι δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται, καὶ ταῦτα ἤκουε παρ' αὐτῶν, δυσεργετῶν, θαυμαστουργῶν, θεοῦ ἔργα ἐπιδεικνύμενος. εἰ μὲν γὰρ μηδὲν ποιῶν ταῦτα ἤκουεν, οὐδὲ οὕτω θαυμαστόν. εἰ δὲ διδάσκων τὰ πρὸς ἀλήθειαν πλανὸς ἤκουε, καὶ δαίμονας ἐκβάλλων, ἠκούετο δαίμονα ἔχειν, καὶ πάντα ἀνατρέπων τὰ ἐναντία γόης ἐλέγετο. ταῦτα γὰρ αὐτῷ συνεχῶς κατηγόρουν. εἰ δὲ βούλει, καὶ τὰ σκώμματα, καὶ τὰς εἰρωνείας μαθεῖν ἃς κατ' αὐτοῦ ἐποιοῦντο, ὁ μάλιστα διάκνει τὰς ἡμετέρας ψυχάς, ἄκουε πρῶτον τὰς ἀπὸ τοῦ γένους. οὐχ οὗτός φησιν ἐστὶν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός, οὗ ἡμεῖς ἴσμεν τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα; οὐχ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ πάντες παρ' ἡμῖν εἰσί; καὶ ἀπὸ τῆς πατρίδος αὐτὸν σκώπτοντες, ἔλεγον. ἐκναζαρὲτ αὐτὸν εἶναι, καὶ πάλιν. ἐρώτησον φησὶ, καὶ ἴδε, ὅτι ἐκ τῆς γαλιλαίας προφήτης οὐκ ἐγήγερται, καὶ ἔφερε τοσαῦτα συκοφαντούμενος, καὶ πάλιν ἔλεγον. οὐχὶ ἡ γραφὴ φησὶν, ὅτι ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης ἔρχεται ὁ χριστός. βούλει καὶ τὰς εἰρωνείας ἰδεῖν ἃς ἐποιοῦντο; ἐλθόντες φησὶ παρ' αὐτῷ τῷ ταυρῷ, προσεκυώουν αὐτῷ, καὶ ἔπαιζον αὐτὸν, καὶ ἐκολάφιζον, καὶ ἔλεγον, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ ταυροῦ, καὶ εἰπέ ἡμῖν τίς ἐστιν ὁ παίσας σε. ἔτι δὲ καὶ ὁ δοῦλος τοῦ ἀρχιερέως, ῥάπισμα ἔδωκεν αὐτῷ, καὶ φησίν. εἰ μὲν κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ. εἰ δὲ καλῶς, τί με δαίρεις; καὶ χλευάζοντες, χλανίδα περιέθεσαν αὐτῷ, καὶ ἐνέπτυσον εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὰς πείρασι ἀεὶ προσῆγον, πειράζοντες αὐτόν. βούλει καὶ τὰς κατηγορίας ἰδεῖν, τὰς λάθρα, τὰς φανερῶς, τὰς παρὰ τῶν μαθητῶν. μὴ καὶ ὑμεῖς φησι θέλετε ὑπάγειν, καὶ τὸ δαιμόνιον ἔχεις, παρὰ τῶν πιστευσάντων ἤδη, ἐλέγετο. οὐκέτι ἔφυγε καὶ αὐτὸς, ποτὲ μὲν εἰς τὴν γαλιλαίαν, ποτὲ δὲ εἰς τὴν ἰουδαίαν; οὐχὶ ἐκπαιδαργάνων αὐτῶν πολὺς ὁ πειρασμός; οὐχὶ παιδίον ὄντα αὐτὸν ἡ μήτηρ λαβοῦσα κατῆλθεν εἰς αἴγυπτον; ἀλλὰ ταῦτα πάντα, φησίν. Ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμειναν σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κεκάθικεν.

Η' Ἠθικόν.

Εἰς τοῦτον τοίνυν ἀφορῶμεν, καὶ εἰς τὰ τῶν μαθητῶν τῶν τούτου, ἀναγινώσκοντες τὰ παύλου, καὶ ἀκούοντες αὐτοῦ λέγοντος. ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς. καὶ πάλιν, μέχρι τῆς ἄρτι ὥρας, καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνιτεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν. διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα. βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν. ἆρα τις τὸ πολλοστὸν τούτων μέρος ἔπαθεν; ὡς πλανοί γάρ φησιν, ὡς ἄθεοι, ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάλιν. πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ὑπὸ ἰουδαίων ἔλαβον. τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, θλίψεσι, στενοχωρίαις, λιμῷ,

λιμῷ. καὶ ὅπ ταῦτα τῷ θεῷ ἐδόκει, ἄκουε αὐτῦ λέγοντος, ὑπερ τούτου, περὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, καὶ εἴρηκεν. ἀρκεῖσοί ἡ χάρις μου. ἡ γαρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. διὸ φησὶν δύδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἵνα ἐπισκιωσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χριστοῦ. καὶ αὐτοῦ δὲ ἄκουσον τῦ χριστοῦ λέγοντος, ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔξετε. αὐαλογισαδε γαρ φησι τοιαῦτα ὑπομεμενικότα αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν αὐτιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. εἰ γαρ τὰ τῶν πλησίον διανίστησι πάθη ἡμᾶς, τὰ τῦ δεσπότου πόσην ἡμῖν, οὐ παρέξει προθυμίαν; τί ἡμᾶς οὐκ ἐργάσεται; καὶ παρεὶς πάντα εἰπεῖν, ἀφ' ἧς τῆς αὐτιλογίας τὸ πᾶν ἐδήλωσε, καὶ τὸ τοιαύτην προσθεῖναι. φυτεύει τὰς ὑπὸ πόρις πληγὰς, τὸν γέλωτα, τὰς ὕβρεις, τοὺς ὀνειδισμούς, τὰς χλευασίας. ταῦτα πάντα ἀφ' ἧς τῆς αὐτιλογίας ἀνέφλωε, καὶ οὐκ ἐκεῖνα μόνα, ἀλλὰ καὶ τὰ παρὰ τὸν βίον ἅπαντα τὸν τῆς διδασκαλίας. μέγα γαρ ὄντως μέγα παραμύθιον, καὶ τὰ τῦ χριστοῦ πάθη, καὶ τὰ τῶν ἀποστόλων. οὕτως γαρ ἤδει ταύτην βελτίω τῆς ἀρετῆς οὖσαν τὴν ὁδὸν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ μὴ δεόμενος αὐτῆς, ταύτην ἐλθεῖν, οὕτως οἶδε τὴν θλῖψιν συμφέρουσαν ἡμῖν, αὐέσεως ὑπόθεσιν, μᾶλλον γινομένην. ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος. ἐαν μή τις ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήσῃ ὀπίσω μου οὐκ ὄδιμος ἄξιος. εἰ μαθητὴς εἴφησι, τὸν διδάσκαλον μιμοῦ. τῦτο γάρ ὄδι μαθητοῦ. εἰ δὲ αὐτὸς μὴν ἀφ' θλίψεως ἦλθε, σὺ δὲ δι' αὐέσεως, οὐκέτι τὴν αὐτὴν βαδίζεις ὁδὸν ἣν ἐκεῖνος ἐβάδισεν, ἀλλ' ἑτέραν. πῶς οὖν ἀκολουθεῖς μὴ ἀκολουθῶν; πῶς ἔσῃ μαθητὴς, μὴ τῷ διδασκάλῳ ἑπόμενος; τῦτο καὶ παῦλος φησιν. ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. ἡμεῖς ἄτιμοι, ὑμεῖς δὲ ἔντιμοι. ἢ πῶς ἔχει λόγον φησὶ τἀναντία ἡμᾶς ξηλοῦν, καὶ ὑμᾶς μὴν εἶναι μαθητὰς, ἡμᾶς δὲ διδασκάλους; μέγα ἄρα θλῖψις ἀγαπητοί. δύο γαρ τὰ μέγιστα κατορθοῖ, καὶ ἁμαρτίας ἐξαλείφει, καὶ στεφάνους ποιεῖ. τί οὖν φησιν αὖ περιφρέψῃ, καὶ ἀπολέσῃ; οὐχ ἡ θλῖψις τῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἡ ἡμετέρα νωθεία. πῶς φησιν; ἐαν νήφωμεν, ἐαν τὸν θεὸν παρακαλῶμεν, ὥστε μὴ ἐᾶσαι ἡμᾶς τῶν ῥαθυμῶν παρ' ὃ δυνάμεθα, ἐαν ἀεὶ αὐτοῦ ἐχώμεθα, γνησόμεθα γενναίως, καὶ παρατασόμεθα. ἕως αὖ αὐτὸν ἔχωμεν βοηθὸν, κἂν πάντων τῶν ἐναντίων ἐμῶν σφοδρότερον πνεύσωσιν οἱ πειρασμοὶ, κἄρφος ἡμῖν ἔσονται, καὶ φύλλον ἁπλῶς φερόμενον. ἄκουε παῦλου λέγοντος. ἐν τούτοις φησὶ πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, καὶ πάλιν. λογίζομαι γαρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς, καὶ πάλιν. τὸ γαρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλῖψεως καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν, αἰώνιον βάρος δόξης ἡμῖν κατεργάζεται. σκόπει ἡλίκους πανδήμους, ναυάγια, τὰς σπαλλήλους θλῖψεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐλαφρὰ καλεῖ. καὶ ξήλωσον τὸν ἀθάμαντα τῦ ζῆν, τὸν ἁπλῶς, καὶ εἰκῆ τὸ σῶμα τῦτο περικείμενον. ἐν ὠνίᾳ εἶ, ἀλλ' οὐ τοσαύτη ὄσῃ ὁ παῦλος, ὁ καὶ ἐν λιμῷ ἐξεπαίζόμενος, καὶ δίψει, καὶ γυμνότητι. οὐ γὰρ μίαν ἡμέραν τῦτο ἔπαθεν, ἀλλὰ διωνεκῶς τῦτο ὑπέμενε. πόθεν τῦτο δῆλον; ἄκουε αὐτῦ λέγοντος. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας, καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνιτεύομεν. βαθεῖαν πόσην ἔχων ἤδη δόξαν ἐν τῷ κηρύγματι τοσαῦτα ὑπέμενεν, εἰκοστὸν λοιπὸν ἔτος ἔχων, ὅτε ταῦτα ἔγραφεν. οἶδα γάρ φησιν ἄνθρωπον πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων. εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τῦ σώματος, οὐκ οἶδα. καὶ πάλιν. μὴ περὶα ἐτὴ φησὶν ἀνῆλθον

σὴν ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα. καὶ πάλιν ἄκουε αὐτῦ λέγοντος. κἀλόνμοι ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μυ, ἵνα τίς κενώσῃ. οὐ μόνον δὲ ὄζῃ, ἀλλὰ καὶ πάλιν γράφων ἔλεγεν, ὡς περικαθάρματα τῦ κόσμου ἐγενήθημεν. τί λιμῦ χαλεπώτερον; τί κρυμῦ; τί τῶν ἐπιβουλῶν τῶν παρὰ ἀδελφῶν; οὓς ψευδαδέλφους λοιπὸν καλεῖ, οὐχὶ λυμεὼν ἐκαλεῖτο τῆς οἰκουμένης; οὐχὶ ἀπατεών; οὐχὶ ἀναπεφωτευής; οὐχὶ κατεπόωτετο μαγιζόμενος; ταῦτα συνῶ λαίβωμεν ἀγαπητοὶ, ταῦτα ἀναλογιζώμεθα, ταῦτα μνημονεύωμεν, καὶ οὐδέποτε ἐκλυθησόμεθα, κἂν ἀδικώμεθα, κἂν ἁρπαζώμεθα, κἂν μυρία πάσχωμεν κακά. γένοιτο τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἡμᾶς βυβυμεῖν, καὶ πάντα φορητά. γένοιτο βῦ πράτειν ἐκεῖ, καὶ τῶν ἐνταῦθα λόγος οὐδείς. σκιὰ ταῦτά ὄζι, καὶ ὄναρ, οἷα αὖ εἴη, ἐλπιζομένων ἐκείνων, καὶ προσδοκωμένων, οὐδέν ὄζιν, οὔτε τῇ φύσει, οὔτε τῷ χρόνῳ. τί γὰρ βούλει πρὸς τὰ δεινὰ ἐκεῖνα παραβάλωμεν; τί πρὸς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον; πρὸς τὸν σκώληκα τὸν ἀτελβύτητον; τί δὲ ἰσον εἰπεῖν τῶν ἐνταῦθα πρὸς τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων; πρὸς τὰ δεσμά; πρὸς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον; πρὸς τὴν ὀργήν; πρὸς τὴν θλίψιν; πρὸς τὴν στενοχωρίαν; ἀλλὰ τῷ χρόνῳ. καὶ τί μυρία ἔτη πρὸς ἀπείρους αἰῶνας, καὶ ἀτελβυτήτους; οὐχ ὅσον μικρὰ σταγὼν πρὸς ἄβυσσον ἄπειρον; ἀλλὰ πρὸς τὰ ἀγαθὰ, ἀλλ' ἐκεῖ μείζων ἡ ὑπερβολή. ὀφθαλμὸς, οὐκ εἶδε φησὶν, οὖς οὐκ ἤκουσεν, οὐδὲ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, καὶ ταῦτα ἔστι πάλιν ἐν ἀπείροις αἰῶσιν. ὑπὲρ τούτων οὖν κατακοπῆναι μυριάκις, οὐ καλόν; ἀναιρεθῆναι, κατακαυθῆναι, μυρίους ὑποστῆναι θανάτους; πᾶν ὅπιοῦν ὑπομεῖναι δεινόν, καὶ λόγῳ, καὶ ἔργῳ; εἰ γὰρ ἐν τῳ ζῶ κατακαιόμενον ἴδῃ, οὐκ ἐᾷ πάντα ὑπομένειν ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἐκείνων ἀγαθῶν; ἀλλὰ τί λέγω ταῦτα μικρῶν πρὸς ἀνθρώπους οὐδὲ χρημάτων καταφρονῆσαι αἱρουμένους, ἀλλ' ὡς ἀθανάτων αὐτῶν ἐχομένους; κἂν μικρὰ ἐκ πολλῶν δῶσι, τὸ πᾶν νομίζοντας ἰωυκέναι; οὐκ ὄζι ἔλεημοσύνη. ἐλεημοσύνη γάρ ὄζιν ἡ τῆς χήρας ἐκείνης ἥτις τὸν βίον αὐτῆς πάντα ἐκένωσεν. εἰ δὲ οὐ χωρεῖς τοσοῦτον ὅσον ἡ χήρα καταβαλεῖν, ἀλλὰ κἂν τὸ περίσσυμα ὅλον κατάβαλε, ἔχε τὰ ἁρπαγέντα. μὴ τὰ περιττά. ἀλλ' οὐδείς ὄζιν οὐδὲ τὸ περίσσυμα καταβάλλων. ἕως γὰρ ἂν ἔχῃς οἰκέτας πολλοὺς, καὶ ἱμάτια σηρικὰ, πάντα ταῦτα περιττά εἰσιν, οὐδὲν ἀναγκαῖον οὐδὲ τῆς χρείας. ὧν αὖ δυνάμεθα ζῆν, ταῦτα περιττὰ, καὶ ἁπλῶς ἔξω πρόκειται. τίνος οὖν αὖ δυνάμεθα ζῆν, ἴδωμεν εἰ δοκεῖ, κἂν δύο μόνους ἔχωμεν οἰκέτας, δυνάμεθα ζῆν. ὅπου γὰρ εἰσίασιν χωρεὶς οἰκετῶν ζώντες, ποίαν ἡμεῖς ἔχομεν ἀπολογίαν τοῖς δύο οὐκ ἀρκούμενοι; δυνάμεθα καὶ ἐκ πλίνθων ἔχειν οἰκίαν τριῶν οἰκημάτων, καὶ ὄζι ἀρκοῦν ἵνα ἡμῖν. οὐκ εἰσὶ τίνες μετὰ παίδων, καὶ γυναικὸς ἕνα οἶκον ἔχοντες; ἔστωσαν δὲ εἰ βούλει, καὶ παῖδες δύο, καὶ πῶς οὐκ αἰσχύνη φησὶ μετὰ δύο οἰκετῶν τὴν ἐλευθερίαν βαδίζειν; οὐκ ὄζιν αἰσχύνη μετὰ δύο οἰκετῶν τὴν ἐλευθερίαν βαδίζειν, ἀλλ' αἰσχύνη τὸ μετὰ πολλῶν προϊέναι. τάχα γελᾶτε τούτων ἀκούοντες. πιστεύσατε, ὄζι ἐστὶν αἰσχύνη, ὥσπερ οἱ προβατοπῶλαι, ἢ ὥσπερ οἱ τῶν ἀνδραπόδων κάπηλοι, οὕτω μέγα πηγεῖτε τὸ μετὰ πλειόνων οἰκετῶν προϊέναι. τῦφος ὄζι καὶ κενοδοξία. ἐκεῖνο φιλοσοφία, καὶ σεμνότης. τὴν γὰρ ἐλευθερίαν οὐκ ἀπὸ τῦ πλήθους τῶν ἀκολούθων φαίνεσθαι δεῖ. ποία γὰρ ἀρετὴ ἀνδράποδα ἔχειν πολλά; ὄζι οὐκ ὄζι

ψυχῆς. ὅπερ

ψυχῆς. ὅπερ δὲ οὐκ ὄβι ψυχῆς, οὐ δηλοῖ τὴν ἐλευθερίαν, ὅταν ὀλίγοις ἀρκῆται, τότε ἐστὶν ἐλευθερία ὄντως. ὅταν δὲ πολλῶν δέηται, δούλη ἐστὶ, καὶ αὐθαίρετος δῶν χείρων. εἰκότως οἱ ἄγγελοι οὐχὶ μόνοι περιπολοῦσι τὴν οἰκουμένην, καὶ οὐ δέονται οὐδενὸς τῶν ἑψομένου· ἆρ' οὖν διαφέρει χείρους ἡμῶν εἶσι τῶν δεομένων οἱ μὴ δεόμενοι; εἰ τοίνυν τὸ μὴ δεῖσθαι ἀκολούθου ἀγγελικὸν, πῆς τῶν ἀγγελικοῦ βίου ἐγγὺς, ἢ πολλῶν δεομένη, ἢ ἢ ὀλίγων; οὐκ ὄβι βέλτιον αὐχμῶν. αὐχμῶν γάρ ὄβιν ἀτοπόν τι πρᾶξαι. εἰκότως, τίς σπιφρέφει τοὺς σπ' ἀγορᾶς, ἢ πολλοὺς ἐπαγομένη, ἢ ἢ ὀλίγους; ταυτης δὲ τῆς ὀλίγους ἐπαγομένης, οὐχὶ ἡ μόνη μᾶλλον ἀπρόσωπος φαινομένη; ὁρᾷς ὃ λέγω ἐκεῖνο ἐστὶν αὐχμῶν; τίς σπιφρέφει τοὺς σπ' ἀγορᾶς, ἢ τὰ καλὰ φοροῦσα ἱμάτια, ἢ ἢ ἁπλῶς περικειμένη, καὶ ἀνεπιτηδεύτως; τί πάλιν σπιφρέφει τοὺς σπ' ἀγορᾶς, ἢ σὺν ἡμιόνων φερομένη, καὶ χρυσοπάστων παρασκευασμάτων, ἢ ἢ ἁπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε μετὰ κοσμιότητος βαδίζουσα; ἢ ταύτην μὲν, οὐδὲ ὁρῶμεν καν ἴδωμεν, ἐκείνῃ δὲ οὐ μόνον ἰδεῖν βιάζονται οἱ πολλοὶ, ἀλλὰ καὶ ἐρωτῶσι, τίς εἴη, καὶ πόθεν; καὶ παείημι λέγειν ὅσους ὁ φθόνος συντεῦθεν τίκτεται. τί οὖν εἰκότως αὐχρὸν, ὁρᾶσθαι; ἢ μὴ ὁρᾶσθαι; πότε μείζων ἡ αὐχμῶν, ὅταν πάντες εἰς αὐτὴν βλέπωσιν, ἢ ὅταν μηδείς; ὅταν μανθάνωσι περὶ αὐτῆς, ἢ ὅταν μὴ δὲ φροντίζωσιν; ὁρᾷς ὅτι οὐ δι' αὐχμῶν, ἀλλὰ διὰ κενοδοξίαν πάντα πράττομεν; πλὴν ἀλλ' ὅτι εἰ δὴ βέλτιον ἀδύνατον ὑμᾶς ἀπαγαγεῖν, ἀρκεῖμαι τέως τὸ μαθεῖν ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ὄβι βέλτιον αὐχμῶν. ἀμαρτία μόνη αὐχμῶν ἐστὶν, ᾧ οὐδεὶς εἶναι νομίζει αὐχμῶν, ἀλλὰ πάντα μᾶλλον, ἢ τοῦτον. ἱμάτια ἔστω τὰ τῆς χρείας, μὴ περιττά. πλὴν ἀλλ' ἵνα μὴ εἰς πολλὴν κενοχωρίαν ὑμᾶς κατακλείσωμεν, ἐκεῖνο παρεγγυῶ, ὅτι χρυσείων ἡμῖν οὐ δεῖ, οὐδὲ λεπτῶν ὀθονίων, καὶ τοῦτο οὐκ ἐγὼ λέγω. ὅτι γὰρ οὐκ ἐμά ὄβι τὰ ῥήματα, ἄκουε τοῦ μακαρίου παύλου λέγοντος, καὶ παρεγγυῶντος ταῖς γυναιξὶ κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλὰ ποτασσῷ βούλει ὦ παῦλε εἰπέ. ἴσως γὰρ ἐροῦσιν, ὅτι τὰ χρυσᾶ μόνα ἐστὶ πολυτελῆ. τὰ δὲ σηρικὰ, οὐ πολυτελῆ. εἰπὲ ποτασσῷ βούλει. ἔχοντες δὲ διατροφὰς, καὶ σκεπάσματα, τούτοις φησὶν ἀρκεσθησόμεθα. τοιοῦτον ἐγὼ τὸ ἱμάτιον, ὥστε σκέπειν μόνον. διὰ γὰρ τοῦτο ἔδωκεν ἡμῖν αὐτὰ ὁ θεὸς, ἵνα σκέπωμεν τὴν γυμνότητα. βέλτιον δὲ οἰονδήποτε ἱμάτιον ποιῆσαι δύναται δοῦλος ὢν πιμῆς. τάχα γελᾶτε αὐτὰ σηρικὰ φοροῦσαι ἱμάτια. γελᾶσαι γὰρ ὄντως χρή. τί μὴν παῦλος σπέταξε; τί δὲ ἡμεῖς πράττομεν; οὐ πρὸς γυναῖκας δέμοι ὁ λόγος μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄνδρας. πάντα γὰρ τὰ λοιπὰ ἅπερ ἔχομεν, περιττά. μόνοι οἱ πένητες, οὐ περιττὰ κέκτηνται. τάχα δὲ κἀκεῖνοι δι' ἀνάγκην, ὡς εἰγε ἐξῆν, οὐκᾶν οὐδὲ ἐκεῖνοι ἀπέχοντο. πλὴν ἀλλ' εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, τέως ἐκεῖνοι τὰ περιττὰ οὐκ ἔχουσι. τοιαῦτα τοίνυν φορῶμεν ἱμάτια τὰ τῆν χρείαν πληροῦντα. τί γὰρ βούλεται ὁ πολὺς χρυσός; τοῖς ὕπνοις σκιῶνης ταῦτα ἁρμόττει, ταῦτα ἐκείνων τὰ φρονήματα. πορνῶν ὄβι γυναικῶν, πάντα πρὸς τὸ θεαθῆναι ποιουσῶν. καλλωπιζέσθω ἐκείνη ἡ ὕπνοις τῆς σκιῶνης, ἡ ὕπνος τῆς ὀρχήσεως. πάντας γὰρ βούλεται πρὸς ἑαυτὴν σπιωπάσασθαι. ἡ δὲ ἐπαγγελλομένη θεοσέβειαν, μὴ οὕτω καλλωπιζέσθω, ἀλλὰ ἑτέρως ἔχει καλλωπισμὸν πολὺ ἐκείνης μείζονα. ἔχεις καὶ σὺ θέατρον, πρὸς ἐκεῖνο καλλωπίζου τὸ θέατρον. ἐκεῖνον περιτίθεσο τὸν κόσμον. ποῖον σοι ἐστὶ τὸ θέατρον; ὁ οὐρανὸς, ὁ τῶν ἀγγέλων δῆμος. οὐχὶ τῶν παρθένων λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν κοσμικῶν. πᾶσαι ὅσαι τῷ χριστῷ πιστεύουσιν,

θύουσιν, ἐκεῖνο ἔχοισι τὸ θέατρον. τοιαῦτα φθέγγωμεθα, ἵνα ἐκείνους τέρπωμεν τοὺς θεατάς. τοιαῦτα περιτίθεσο, ἵνα ἐκείνους δυφράνῃς. εἰσὶ γάρ μοι, ἐάν τι πόρνη γυνὴ ἀφεῖσα τὰ χρυσία, καὶ τὰ ἱμάτια, καὶ τὸν γέλωτα, καὶ τὰ ῥήματα τὰ ἀσελγῆ, καὶ τὰ αἰσχρά, δυτελὲς ἱμάτιον περιβάληται, καὶ ἀνεπιτηδεύτως σωφρονήσασα ἑαυτῇ εἰσέλθῃ, καὶ θεοσεβῆ φθέγγηται ῥήματα, καὶ περὶ σωφροσύνης διαλέγηται, καὶ μηδὲν αἰσχρὸν λέγῃ, οὐχὶ ἀναφήσονται πάντες; οὐχὶ διαλυθήσεται ἔξω τὸ θέατρον; οὐχὶ ἐκβαλοῦσιν αὐτὴν ὡς οὐκ εἰδυῖαν ἁρμόττα θαι τῷ δήμῳ; καὶ ἀλλότρια λέγουσαν τοῦ θεάτρου ἐκείνου τοῦ σατανικοῦ; οὕτω καὶ σύ, ἐὰν τὰ ἐκείνης περιθεμένη εἰς τὸ τῶν ὅλων θέατρον εἰσέλθῃς, ἐκβαλοῦσισε οἱ θεαταί. ἐκεῖ γὰρ οὐ τῶν χρυσῶν ἱματίων χρεία τούτων, ἀλλ' ἑτέρων. ποίων; οἵων ὁ προφήτης φῇ, ἐν προσωπείοις χρυσοῖς περιβεβλημένη, πεποικιλμένη, οὐχ ὥστε τὸ σῶμα λευκὸν ποιῆσαι, ἢ ἀπο φαλβον, ἀλλ' ὥστε τὴν ψυχὴν καλλωπίσαι. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγωνιζομένη ἐκεῖ, καὶ ἀθλοῦσα. πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν φῇ, ταῦτα περίθου. μυρίων γὰρ καὶ ἄλλων ἀπαλλάττεις σαυτὴν κακῶν, ἢν τὸν ἀνδρα μερίμνης, ἢ σαυτὴν φροντίδος. οὕτως γὰρ εὐδέσμος ἔσῃ τῷ ἀνδρί, ὅταν μὴ πολλῶν δέῃ. πᾶς γὰρ ἀνὴρ εἴωθεν ἀκκίζεσθαι κατὰ τῶν δεομένων αὐτοῦ. ὅταν δὲ ἴδῃ μὴ χρείαν ἔχοντας, καταπαύει τὸ φρόνημα. ὥστε ὁμοτίμως διαλέγῃ, ὅταν ἴδῃ ὁ ἀνὴρ ὅτι οὐ χρείαν αὐτοῦ ἔχεις ἐν οὐδενί, ὅτι καταφρονεῖς τῶν παρ' αὐτοῦ δωρεῶν. κἂν σφόδρα ᾖ φρονηματίζων, τότε σε αἰδεσθήσεται μᾶλλον, ἢ τὰ χρυσία περικειμένην, καὶ οὐκέτι ἔσῃ αὐτοῦ δούλη. ὧν γὰρ χρείαν ἔχομεν, ὑποκύπτειν τούτοις ἀναγκαζόμεθα. ἐὰν δὲ ἀποφήσωμεν ἑαυτοὺς, οὐκέτ' ἐσόμεθα ὑπόδικοι. ἀλλ' οἶδεν ὅτι διὰ τὸν τοῦ θυμοῦ φόβον ὑπακούω ἵνα ἀπονέμωμεν αὐτῷ, οὐ διὰ τὰ παρ' αὐτοῦ. νυνὶ μὲν γὰρ ὡς μεγάλα ἡμῖν χαριζόμενος, ὅσης αὐτὸν ἀπολαύσῃ τῆς τιμῆς, οὐχ ἡγεῖται τῆς πάσης ἀπολελαυκέναι. τότε δὲ κἂν μικρᾶς τύχῃ, χάριν ἡγήσεται, οὐνονειδίζει, οὐκἀναγκασθήσεται οὐδὲ αὐτὸς πλεονεκτεῖν διὰ σέ. τί γὰρ ἀλογώτερον τοῦ χρυσία εἰς ἕξιν καταστῆσαι βάλειν, ἵνα περικέωνται σὺν βαλανείοις ἢ ἐν ἀγοραῖς; ἀλλ' ἐν βαλανείοις ἐν ἀγοραῖς, οὐδὲν ἴσως θαυμαστὸν, τὸ δὲ καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ οὕτω φημαπιζομένῳ προϊέναι, ὁ πολὺς γέλως. τί γὰρ δήποτε εἰσέρχεται χρυσία φορούσα ἐν ταῦθα, ἢ ὀφείλουσα εἰσελθεῖν, ἵνα ἀκούσῃ κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ χρυσίῳ, μὴ δὲ μαργαρίταις, μὴ δὲ ἱματισμῷ πολυτελεῖ; τίνος οὖν εἰσέρχῃ ὦ γύναι; ἆρα ὡς μαχομένη τῷ παύλῳ; καὶ δεικνύουσα ὅπου ἐκεῖν μυριάκις ταῦτα λέγῃ οὐκ ἐπιτρέφῃ; ἀλλ' ὡς τοὺς διδασκάλους ἡμᾶς ἐλέγξαι βουλομένη μάτην ταῦτα διαλεγομένους; εἰσὶ γάρ μοι. ἑαυτῆς ἕλλιω, καὶ ἄπιστος ἀκούσας ἀναγνωσομένη τὸ χωρίον τοῦτο ἔνθα ταῦτα λέγει ὁ μακάριος παῦλος. ἔχων γυναῖκα πιστὴν, ἵνα δηὅτι πολλοὺ ποιεῖται λόγον τοῦ καλλωπισμοῦ, μὴ χρυσία περιτίθεται, ἵνα προέλθῃ ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀκούσῃ τοῦ παύλου παρεγγυῶντος, μήτε χρυσῷ, μήτε μαργαρίταις, μήτε ἱματισμῷ πολυτελεῖ κοσμεῖν ἑαυτὰς, ἆρα οὐκερεῖ πρὸς ἑαυτὴν, ὁρῶν αὐτὴν ἐν τῷ μὴτε ἱματισμῷ πολυτελεῖ κοσμεῖν ἑαυτὰς, ἆρα οὐκερεῖ πρὸς ἑαυτὴν, ὁρῶν αὐτὴν ἐν τῷ κοιτωνίσκῳ ταῦτα περιτιθεμένην, καὶ διαπειθεῖσαν καλῶς, τί ἀναμένει ἔνδον ἡ γυνὴ εἰς τὸν κοιτωνίσκον; τί βραδύνει; τί περιτίθεται τὰ χρυσία; ποῦ ἀπελθεῖν ἔχει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ; διατί; ἵνα ἀκούσῃ μὴ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, οὐ γελάσεται; οὐκἀνακαγχάσει; οὐχλευάσει; οὐκἀπάτην εἶναι νομεῖ τὰ ἡμέτερα; διὸ παρακαλῶ τὰ χρυσία ταῖς πορνικαῖς ἀφῶμεν, ταῖς σκηνικαῖς, ταῖς προσθήκαις ταῖς ἐπὶ τῶν ἐργαστηρίων. ἡ δὲ τοῦ θυ εἰκὼν μὴ τούτοις καλλω-

πλέθω, ἡ ἐλευθερία, τῇ ἐλευθερίᾳ κοσμεῖθω. ἐλευθερία δέ, τὸ ἄτυφον, τὸ ἀκόμπαστον. εἰ δὲ μὴ δόξης βούλει τῆς παρὰ ἀνθρώπων ἐπιτυχεῖν, οὕτως ἐπιτεύξῃ. τὸ γὰρ ἀνδρὸς πλουτοῦντος οὕτως ἐστὶν ἀγαθόν, οὐχ οὕτως θαυμάσομεθα χρυσία φοροῦσαν, μὴ σεμνόν, ἀλλὰ γὰρ κοινὸν ἁπάντων, ὡς ὅταν κοινὸν ἱμάτιον, μὴ ἁπλοῦν, μηδὲ ἐξ ἑνὸς εἰργασμένον μόνου περικεῖσθαι τυγχάνῃ· ἀλλὰ θαυμάσονται πάντες, ἀλλὰ προτήσουσι. ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ τῷ κόσμῳ τῷ τῶν χρυσίων, καὶ τὸ πολυτελῶν ἱματίων, πολλὰς ἔχει τὰς κοινωνούσας αὐτῷ, καὶν ταύτην ὑπερβάλῃ, ἕνα τὸ ἕτερον ἡττᾶται, καὶν πάσας ὑπερβαλῇ τὸ, ἕνα τῆς βασιλίδος αὐτῆς νικᾷ τὸ. ἐν ζωῇ δὲ πάσας νικᾷ, καὶ αὐτὴ τὴν τοῦ βασιλέως γυναῖκα· μόνη γὰρ ἐν πλούτῳ τὰ τῶν πενήτων εἵλετο. ὥστε μὴ εἰ δόξης ἐρῶμεν, ἐν ζωῇ δὲ μείζων ἡ δόξα· οὐ πρὸς τὰς χήρας λέγω μόνον, μὴ τὰς πλουσίας, ἐν ζωῇ δὲ γὰρ δοκεῖ ἡ τῆς χηρείας ἀνάγκη ἀλύπους ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ὑπ' ἀνδρα οὔσας· ἀλλ' οὐκ ἀρέσκω φησὶ τῷ ἀνδρί· οὐ τῷ ἀνδρὶ βούλει ἀρέσκειν, ἀλλὰ τῷ πλήθει τῶν γυναικῶν τῶν πενιχρῶν, μᾶλλον δὲ οὐκ ἀρέσκειν, ἀλλὰ κατακλᾶν αὐτάς, καὶ ὀδυνᾶν, καὶ τὴν πενίαν μείζονα ποιεῖν· πόσα γὰρ σὲ βλάσφημα φθέγγονται, μὴ ἔχω φησὶ πενίαν· ὁ δὲ μισεῖ τοὺς πενομένους, ὁ δὲ οὐ φιλεῖ τοὺς ἐν πενίᾳ· ὅτι γὰρ οὐ τῷ ἀνδρὶ βούλει ἀρέσκειν, μὴ ζηλοῦσα ἕνεκεν τῆς αὐτοῦ σε κακλωπίζῃ, ἐξὸν αὐτὴ ποιεῖς, δῆλον ἅπασι καθίστησας· ὅταν γὰρ ὑπερβῇς τὸ οὐδὲν τὸ θαλάμου, οὐδέπω ἅπαντα ἀποπέθῃ, μὴ τὰ ἱμάτια, μὴ τὰ χρυσία, μὴ τοὺς μαργαρίτας, μὴ τὴν οἰκίαν μάλιστα οὐ φορεῖς· εἰ δὲ ὅλως βούλει ἀρέσκειν τῷ ἀνδρὶ, ὅτι δι' ὧν ἀρέσεις, δι' ἐπιεικείας, μᾶλλον πραότητος, μᾶλλον κοσμιότητος· πίστευε γάρμοι γυναῖ, κἂν μυριάκις ᾖ κατωφερὴς ὁ ἀνήρ, ἐν ζωῇ τὰ μᾶλλον αὐτὸν ἕλκυσε), ἐπιεικείᾳ, κοσμιότητι, τὸ ἄτυφον, τὸ ἀδάπανον, τὸ δὐτελές· τὸν μὲν γὰρ ἀκόλαστον κἂν μυρία ζιζάνια σπείρῃς, οὐκ ἀφέξεις, μὴ ἴσασιν ὅσαι τοιούτοις ἐχήκασιν ἀνδράσι· ὡς γὰρ ἐὰν καλλωπίσῃς σαυτὴν, ἐκεῖνος ἀκόλαστος ὢν πρὸς ἑτέραν ἄτεισι, τὴν δὲ σώφρονα, μὴ κόσμιον οὐ τούτοις αἱρήσεις, ἀλλὰ τοῖς ἐναντίοις, ἐν τούτοις δὲ μὴ λυτεῖς, σαυτῇ δόξαν περιθεῖσα φιλοκόσμου· πῶς γὰρ αὐ αὐδυνήσῃ ὁ ἀνὴρ, μὴ δῆλον ὡς σώφρων οὐ λέγῃ; ἀλλ' ἔνδοθεν καταγνώσεται σου, τοὺς δὲ φθόνους, μὴ τὰς βασκανίας σου περιστελεῖ τὸ, οὐ πᾶσαν ἡδονὴν ἐκβαλεῖς λοιπὸν; φθόνον ἐγείρουσα κατὰ σαυτῆς; τάχα δυσχερῶς ἀκούετε τὸ λεγομένου, καὶ ἀγανακτεῖτε, λέγουσαι ὅτι τοὺς ἀνδρας παροξύνει μᾶλλον κατὰ τὸ γυναικῶν. οὐ τοὺς ἀνδρας παροξύνων ταῦτα λέγω, ἀλλὰ παρ' ὑμῶν βούλομαι ἑκόντι ταῦτα γίνεσθαι, δι' ὑμᾶς, οὐ δι' ἐκείνους, οὐχ ἵνα ἐκείνους ἀπαλλάξω φθόνου, ἀλλ' ἵνα ὑμᾶς ἀπαλλάξω φαντασίας βιωτικῆς. βούλει φαιδρῶσαι καλῶς; καγὼ δῆλον βούλομαι, ἀλλὰ κάλλος ὁ ὁ θεὸς ζητεῖ, κάλλος ὃ ἐπιθυμεῖ ὁ βασιλεύς. τίνας βούλει σχεῖν ἐραστήν; τὸν θεὸν, ἢ ἀνοῦς; ἐὰν ἐκεῖνο ᾖς τὸ κάλλος καλὸν, ὁ δὲ ἐπιθυμήσει τοῦ κάλλους σου. ἂν δὲ δῆλον χωρὶς ἐκείνου, ἐκεῖνος μένει βδελύσσεται, ἔσον) δὲ ἐραστὰ, ἀνδρες μαροί. οὐδεὶς γὰρ ὑπάνδρου γυναικὸς ἐρῶν, ἀγαθός. δῆλον μὴ ἐστὶ τοῦ κόσμου τοῦ ἔξωθεν λογίζου. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὁ κόσμος ὁ τῆς ψυχῆς λέγω, τὸν θεὸν ἐπισπᾶται, οὗτος δὲ τοὺς μαροὺς ἀνδρας. ὁρᾷς ὅπου ὑμῶν ἡ δεμαι; ὅπου ὑμῶν φροντίζω, ἵνα καλαί ἦτε; ὄντως καλαὶ; ἐπίδοξοι; ὄντως ἐπίδοξοι; ἵνα ἀντὶ ἀνδρῶν μαρῶν, τὸν ἁπάντων δεσπότην θεὸν ἔχητε ἐραστήν; ἡ δὲ ἐκεῖνον ἔχουσα ἐραστὴν, τίνι ἔσται ὁμοία; μᾶλλον ἀγγέλων χορεύει. εἰ γὰρ παρὰ βασιλέως φιλουμένη τις ὑπερπάντας μακαρίζεται. ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ φιλουμένη φιλίαν πολλῷ, τίνος ἔσται ἀξία; κἂν τὴ οἰκουμένῃ

φήσῃς ὅλῃ,

φήσης ὅλως, οὐδὲν τῶ κάλλους ἐκείνου ἄξιον. ΧΡΣ. Τοίνυν ἀσκήσωμεν τὸ κάλλος, τούτῳ κοσμώμεθα τῷ κόσμῳ, ἵνα εἰς τοὺς ὠιδοὺς χωρήσωμεν, εἰς τὰς παστάδας τὰς πνικάς, εἰς τὸ νυμφῶνα τὸν ἀκήρατον. ΧΡΣ. Μὴ γὰρ τὸ κάλλος αὐτὸ παντὸ ἁλίσκει, ἢ ὅταν παραμείνῃ καλῶς, ἢ μήτε νόσος ἐνοχλήσῃ, μήτε φροντὶς, ὅπερ ἀδύνατον, οὐ παραμένει εἴκοσιν ἔτη. ἐκεῖνο δὲ ἀεὶ ἀνθεῖ, ἀεὶ ἀκμάζει. οὐκ ὄθιν ἐκεῖ δεῖσαι μεταβολή. οὐ γῆρας ἐπελθὸν, ῥυτίδα ἤγαγεν. οὐ νόσος κατασκήψασα ἐμάρανεν, οὐκ ἀθυμίας φροντὶς ἐλυμήνατο, ἀλλὰ πάντ' ταῦτ' ἐστὶν ἀνώτερον. ΧΡΣ. Δὲ πρινὴ φανῆναι, ἀπέστη, ἢ φανεὶ, οὐκέχει πολλοὺς τοὺς θαυμαστάς. οἱ μὲν γὰρ κόσμιοι, οὐ θαυμάζουσιν, οἱ δὲ θαυμάζοντες, μετ' ἀσελγείας θαυμάζουσι. μὴ τοίνυν ΧΡΣ. ἀσκῶμεν, ἀλλ' ἐκεῖνο. ἐκείνου ἐχώμεθα, ἵνα μετ' λαμπάδων φαιδρῶν ἀπελθωμεν εἰς τὸ νυμφῶνα. οὐ γὰρ ταῖς παρθένοις ΧΡΣ ἐπήγγελται μόνον, ἀλλὰ ταῖς ψυχαῖς ταῖς παρθένοις. ἐπεὶ εἰ παρθένων ἦν ἁπλῶς ΧΡΣ, οὐκᾶν αἱ πέντε ἀπεκλείσθησαν. παντ' τοίνυν ἐστὶ ΧΡΣ, ὅσαι τὸ ψυχῇ εἰσὶ παρθένοι, ὅσαι τὸ νοημ τὸ βιωτικῶν εἰσὶν ἀπηλλαγμέναι. φθείρουσι γὰρ τὰς ψυχὰς τὰ νοήματα ταῦτα. ἐὰν τοίνυν ἀκέραιοι μένωμεν, ἀπελθυσόμεθα ἐκεῖ, ἢ δεχθησόμεθα. ἁρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς φησιν ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ χῷ. ταῦτα οὐ πρὸς τὰς παρθένους εἶπεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ πλήρωμα τὸ ἐκκλησίας ἁπάσης. ἡ γὰρ ἄφθορος ψυχὴ, παρθένος ἐστὶ, κἂν ἀνδρα ἔχῃ παρθένος τὸ ὄντως παρθενίαν, τὸ θαυμαστὴν. αὕτη γὰρ ἡ τὸ σώματος, ἐκείνης ἐστὶν ἐπακολούθημα, ἢ σκιά. ἡ δὲ ἀληθὴς παρθενία, ἐκείνη ἐστί. ταύτην ἀσκῶμεν, ἢ οὕτω δυνησόμεθα μετ' φαιδροῦ προσώπου τὸ νυμφίον ἰδεῖν μετ' φαιδρῶν εἰσελθεῖν τὸ λαμπάδων, ἐὰν τὸ ἔλαιον ἡμᾶς μὴ ἐπιλείπῃ, ἐὰν τὰ χρυσία χωνεύσασαι ἔλαιον ἐργασώμεθα τοιοῦτον, ὃ ποιεῖ φαιδρὰς τὰς λαμπάδας, τὸ δὲ ἔλαιον ἐκεῖνο ἐστὶν ἡ φιλανθρωπία. αὐ ἑτέροις μεταδώσομεν τὸ ὄντων, ἔλαιον αὐτὸ ἐργασόμεθα. τότε ἡμῶν προφήσει), ἢ οὐκ ἐροῦμεν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, δότε ἡμῖν ἔλαιον ὅτι σβέννυται ἡμῶν αἱ λαμπάδες. οὐδὲ ἑτέρων δεηθησόμεθα, οὐδὲ ἀπελθοῦσαι πρὸς τοὺς πωλοῦντας, ἀποκλεισθησόμεθα. οὐδὲ ἀκουσόμεθα τὸ φωνῆς ἐκείνης τῆς φοβερᾶς, καὶ φρικτῆς προύουσαι τὰς θύρας. οὐκ οἶδα ὑμᾶς. ἀλλ' ἐπιγνώσει) ἡμᾶς, ἢ συνεισελθυσόμεθα τῷ νυμφίῳ, ἢ εἰσελθόντες εἰς τὸν νυμφῶνα τὸν πνικὸν, μυρίων ἀπολαύσομεν τὸ ἀγαθῶν. εἰ γὰρ ἐν ταῦθα οὕτω φαιδρὸς ὁ νυμφὼν, οὕτω λαμπραὶ αἱ παστάδες, ὡς μηδένα κρέννυσθαι προσέχοντα, πόσῳ μᾶλλον ἐκεῖ; θάλαμός ἐστιν ὁ ὠιδὸς, ἢ τὸ ὠιδοῦ ὁ νυμφὼν βελτίων. ἐκεῖ εἰσελθυσόμεθα. εἰ δὲ ὁ νυμφὼν οὕτω καλὸς, τίς ἄρα ἔσται ὁ νυμφίος; ἢ τί λέγω τὰ χρυσία ἀποθέμενοι; μεταδῶμεν τοῖς δεομένοις. εἰ γὰρ ἢ ἑαυτὰς πωλεῖν ἐχρῆν, εἰ γὰρ αὐτ' ἐλυσιτέλουν γενέσθαι δοῦλαι, ὥστε συνηθῆναι μετ' ἐκείνου τῷ νυμφίου, τὸ κάλλος ἀπολαύειν ἐκείνο, μόνον ὁρᾶν εἰς τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο, οὐκ ἐχρῆν προθυμίας ἅπαντα κατασχεθῆναι; βασιλέα τὸ ὁρῶμεν γῆς ὁρῶμεν, ἢ θαυμάζομεν. ὅταν δὲ ἢ βασιλέα, ἢ νυμφίον ἴδῃς, ἢ βασιλέα, ἢ νυμφίον ἀμφότερα, πολλῷ μᾶλλον προθύμως κατασχεθῆναι ἐχρῆν. ὄντως ταῦτα μὲν σκιά, ἐκεῖνα δὲ ἀλήθεια. ὅταν δὲ ἢ βασιλέα, ἢ νυμφίον σὺν ὠιδοῖς, ἢ καταξιωθῆναι, ἢ προηγεῖσθαι αὐτῶ μετ' λαμπάδων, ἢ ἐγγὺς αὐτῶ εἶναι, ἢ διαπαντὸς εἶναι μετ' αὐτῶ, τί οὐκ δεῖ ποιεῖν; τί δὲ οὐ πρᾶξαι; τί δὲ οὐχ ὑπομένειν; παρακαλῶ, λάβωμεν τινὰ πόθον ἐκείνων τὸ ἀγαθῶν, ποθήσωμεν ἐκεῖνον τὸν νυμφίον, ὦμεν παρθένοι τὸ ἀληθῆ παρθενίαν. τὸ γὰρ τῆς ψυχῆς παρ-

ἀνίαν ζητεῖ ὁ δεσπότης, μὴ ταύτης εἰσελθωμεν εἰς τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ ἔχωμεν ὄνειδος, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τοιούτων, ἵνα ἐπιτύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν.

Λόγος, κη'.

» Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς
» παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται, υἱέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυ, μηδὲ ἐκλύου
» ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κς, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται.

Εἰ γὰρ εἰδη παρακλήσεως δύο, ἐναντία ἀλλήλοις εἶναι δοκοῦντα. πολλοὶ δὲ αὐτοῖς συμφέροντα τὴν ἰσχύν, ἅπερ ἀμφότερα ἐν ταύτῃ τεθείκε. τὸ μέν, γὰρ ὅταν πολλὰ λέγωμεν ὥσπερ θέναι ζωάς. ἡ γὰρ ψυχὴ διαναπαύεται ὅταν ἔχῃ τὰ οἰκείων παθῶν μάρτυρας πολλούς, ὅπερ ἀνωτέρω εἴθικεν εἰπών, ἀναμιμνήσκεσθε τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. τὸ δὲ, ὅταν λέγωμεν ὅπου μέγα πάθος θάνατος. τὸ μὲν τετρυχωμένην αὐτὴν, διαναπαύειν ποιεῖ, τὸ δὲ, ῥᾳθυμοῦσαν, μὴ ὑπόπτιον γενομένην, ὅπου φέρει, μὴ τὸ φρονήματος καταπάσῃ. ἵνα γὰρ μὴ ἐξ ἐκείνης τὰ μαρτυρίας φρόνημα αὐτοῖς τε χθὲς, ὁρᾶτε τί ποιεῖ. οὔπω φησὶ μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως. καὶ οὐδεπώποτε ἐπήγαγε τὰ ἑξῆς, ἀλλὰ δείξας αὐτοῖς πάντας τοὺς μέχρις αἵματος φάντας. εἶτα ἐπαγαγὼν τὸ καύχημα τοῦ κῦ τὰ παθήματα, τότε δυνάμενος κατέβραμε. ἴσως καὶ τοῖς μαθηταῖς λέγει, πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκείληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος, τουτέστι μικρός. ἱκανὸν γὰρ ἴσως διαναπῆσαι, καὶ ἀνορθῶσαι ψυχάς, ὅταν ἐννοήσῃ, ὅτι οὐ πρὸς τὸ πᾶν ἀνῆλθε, καὶ πείσῃ ἑαυτὴν ἀπὸ τῶν προλαβόντων. τουτέστι, οὔπω θάνατον ὑπέστητε, μέχρι χρημάτων ὑμῖν ἡ ζημία, μέχρι δόξης, μέχρι τοῦ ἐλαύνεσθαι. ὁ μὲν γὰρ ὑπὲρ ὑμῶν τὸ αἷμα ἐξέχεεν, ὑμεῖς καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν. αὐτὸς μέχρι θανάτου ἠγωνίσατο πρὸς τὴν ἁμαρτίαν πολεμῶν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμεῖς δὲ οὐδέπω εἰς κινδύνους ἀνέβητε θάνατον ἀπειλοῦντας. καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, τουτέστι καὶ παρήκατε τὰς χεῖρας, ἐξελύθητε. οὔπω φησὶ μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. ἐν ταύτῃ δείκνυσι, καὶ τὴν ἁμαρτίαν σφόδρα πνέουσαν, καὶ αὐτὴν ὁπλιζομένην. τὸ ἀντικατέστητε, πρὸς τοὺς ἐξωθεν εἴρηκε. ἥτις ὑμῖν φησιν ὡς υἱοῖς διαλέγεται, υἱέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυ, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ἐποίησατο τὸ ἀπὸ τῆς πραγματείας τὴν παράκλησιν ἐκ περιουσίας. καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου ἐπάγει, ἀπὸ τῆς μαρτυρίας ταύτης. μὴ ἐκλύου φησὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ἆρα τοῦ δυνατοῦ ταῦτα ἐφ' ἡμῖν. μὴ ἴσως γὰρ εἰς παράκλησιν οὐ μικρὸν, ὅταν μάθωμεν ὅτι τοῦ θεοῦ ἔργον ἐστὶ τὸ τοιαῦτα λυθῆναι, ἐκείνου συγχωροῦντος, καθάπερ μὴ παῦλος φησὶν ἱκανοῖσι ἡ χάρις μου. ἡ γὰρ δύναμις ἐν ἀσθενείαις τελειοῦται, ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ συγχωρῶν. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κς, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. οὐκ ἔχεις εἰπεῖν ὃ ἐφ' ἡμῖν ἀλίκαιος θλίψεως χωρὶς, κἂν οὕτω φαίνῃ, ἀλλ' οὐκίσμεν ἡμεῖς τὰς ἄγαν θλίψεις. ὥστε πάντα δίκαιον ἀνάγκη ἄγαν θλίψεως ἐλθεῖν. ἀπόφασις γάρ ἐστι τοῦ θεοῦ, ὅτι ἡ πλατεῖα, καὶ εὐρύχωρος ὁδὸς ἀπάγει εἰς τὴν ἀπώλειαν. ἡ δὲ στενὴ, καὶ τεθλιμμένη, εἰς τὴν ζωήν. εἰ τοίνυν ἐκεῖθεν ἐφ' ἡμῖν ἐλθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλαχόθεν, οὐκ ἔστιν. ἆρα ἄγαν τῆς στενῆς πάντες ἀπῆλθον ὅσοι πρὸς τὴν ζωὴν ἀπῆλθον, εἰ παιδείαν ὑπομένετε φησὶν οὐκεῖς κόλασιν, οὐδὲ εἰς πωρίαν, οὐδὲ εἰς τὸ κακῶς παθεῖν. ὅρα ὅθεν ἐνόμιζον ἐγκαταλεῖφθαι, ἀπὸ τούτου φησὶν αὐτοὺς πιστεύειν, ὅτι οὐκ ἐγκαταλελειμμένοι ἐστέ,

μένοι ἐσμέν. ὡς αὖ εἰ ἔλεγεν, ἐπειδὴ τοσαῦτα ἐπάθετε κακά, νομίζετε ὅτι ἀφῆκεν ὑμᾶς ὁ θεὸς καὶ μισεῖ. εἰ μὴ ἐπάθετε, τότε ἔδει δῆλον ὑποπτεύειν. εἰ γὰρ πάντα χόρτον μαγειροῖ, ὃν παραδέχεται, ὁ μὴ μαγειρεύομαι, ἴσως οὐχ ὑός. τί οὖν φησι πονηροὶ οὐ πάσχουσι κακῶς; πάσχουσι μέν. πῶς οὖν οὐκείπεν, ὅτι πᾶς ὁ μαγειρεύομαι, ὑός, ἀλλὰ πᾶς ὁ ὑὸς μαγειρεύεται; διὰ οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν. εἰσὶ μὲν γὰρ μαγειρεύομαι πολλοὶ, καὶ πονηροί. οἷον ἀνδροφόνοι, λησταὶ, γόητες, τυμβωρύχοι, ἀλλ' ἐκεῖνοι τῆς οἰκείας πονηρίας διδόασι δίκην, καὶ οὐχ ὡς ὑοὶ μαγειρεύονται, ἀλλ' ὡς κακοὶ κολάζονται, ὑμεῖς δὲ ὡς ὑοὶ. εἶτα πάλιν ἀπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας. ὁρᾷς πῶς πάντοθεν κινεῖ λογισμούς; ἀπὸ πραγμάτων ἐν τῇ γραφῇ; ἀπὸ ῥημάτων; ἀπὸ ἐννοιῶν οἰκείων; ἀπὸ παραδειγμάτων ἐν τῷ βίῳ; Εἰ δὲ χωρὶς ἐσμὲν παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόναμεν πάντες, ἆρα νόθοι ἐσμὲν, καὶ οὐχ υἱοί. Ὁρᾷς ὅπου περ ἔφην, εἶπεν; ὅτι οὐκέτι μὴ παιδευόμενον εἶναι υἱόν; ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς οἰκείαις τῶν νόθων καταφρονοῦσιν οἱ πατέρες κἂν, μηδὲν μανθάνωσι, κἂν μὴ ἔνδοξοι γίνωνται, τῶν δὲ γνησίων ἕνεκεν ὑῶν δεδίασι μὴ ἀφανισθῶσιν. εἰ τοίνυν τὸ μὴ παιδεύεσθαι νόθων ἐστὶ, δεῖ χαίρειν τῇ παιδείᾳ, εἴγε γνησίοτητος δῆλον ἐστίν. Ὡς ὑοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεὸς διὰ δῆλον αὐτό. εἶτα τοῖς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατράσιν εἴχομεν παιδευταῖς καὶ ἐντρεπόμεθα. Πάλιν ἀπὸ τῶν οἰκείων παθημάτων ἀφ' ὧν αὐτοὶ ἔπαθον. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ λέγει ἀναμιμνήσκεσθε τοὺς πρότερον ἡμέρας, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. ὁ θεὸς φησὶν ὡς ὑοῖς ὑμῖν προσφέρεται. καὶ οὐκέτι ἔχοιτε εἰπεῖν ὅτι οὐ δύναμαι φέρειν. καὶ ὡς ὑοῖς, ποθεινοῖς. εἰ γὰρ τοὺς πατέρας αἰσθανόμενοι τοὺς σαρκικοὺς ἐκεῖνοι, πῶς τὸν πατέρα τὸν ἐπουράνιον οὐκαιδήσεσθε; καίτοι οὐκ ἀπὸ τούτου μόνον ἡ διαφορά, οὐκ ἀπὸ προσώπων, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς αἰτίας, καὶ ἀπὸ τοῦ πράγματος. οὐ γὰρ ἴσα τοῖς αὐτοῖς οὗτος, κἀκεῖνοι παιδεύουσιν, ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν πρὸς τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, τουτέστιν ἡδονὴν πληροῦντες πολλάκις, οὐ πανταχοῦ τὸ συμφέρον ὁρῶντες. ἐνταῦθα δὲ οὐκέτι δῆλον εἰπεῖν. οὐ γὰρ διὰ τοῦτο δῆλον ποιεῖ, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς καὶ τὸ ὠφελεῖσθαι μόνον τὸ ὑμετέραν. ἐκεῖνοι ἵνα μὴ αὐτοῖς χρήσιμοι γένησθε, πολλάκις δὲ καὶ εἰκῇ. ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστιν. ὁρᾷς ὅτι, μὴ δῆλον φέρει παράκλησιν; μάλιστα γὰρ ἐκείνοις οἰκειούμεθα, ὅταν ἴδωμεν ὅτι οὐ διὰ τοῦτο, ἢ ἐπιτάττουσιν, ἢ παραινοῦσιν, ἀλλ' ὁλόκληρος ἡ ἀπουδὴ διὰ τὸ ἡμέτερον γίνεσθαι. δῆλον γάρ ὅτι ἐν εἰλικρινεῖ ἀγάπῃ, μὴ ὄντως ἀγάπη. ὅταν μηδὲν ὄντες τῷ φιλουμένῳ χρήσιμοι, φιλώμεθα παρ' αὐτοῦ, οὐχ ἵνα λάβῃ ἀλλ' ἵνα δῷ, παιδεύει, πάντα ποιεῖ πάντα ἀπουδάζει, ὥστε γενέσθαι ἡμᾶς δεκτικοὺς τῶν ἀγαθῶν τοῦ αὐτοῦ. Οἱ μὲν γὰρ φησι πρὸς ὀλίγας ἡμέρας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπαίδευον, ὁ δὲ, ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. Τί ἐστι τῆς ἁγιότητος; τουτέστι τῆς καθαρότητος, ὥστε ἀξίους αὐτοὺς γενέσθαι κατὰ δύναμιν. ἐκεῖνος ἀπουδάζει ἵνα λάβητε, μὴ πάντα ποιεῖ, ἵνα δῷ ὑμῖν, ὑμεῖς οὐ σπουδάζετε, ἵνα λάβητε; εἶπον ἂν τῷ κόσμῳ εἰ σύ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρείαν ἔχεις. Εἶτα φησὶ, τοῖς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατράσιν εἴχομεν παιδευταῖς καὶ ἐντρεπόμεθα, οὐ πολλῷ δὲ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; Τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, ἤτοι τῶν λογικῶν, ἤτοι τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων, ἐὰν οὕτως ἀποθνήσκωμεν, τότε ζησόμεθα. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας ἐπαίδευον κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, οὐ γὰρ πανταχοῦ τὸ δοκοῦν συμφέρον, οὗτος δὲ πρὸς τὸ συμφέρον.

Η' θηπόν.

Ἆρα ἡ παιδεία μεταλήψις ἁγιότητος ἐστίν; ἢ σφόδρα. ὅταν γὰρ ῥᾳθυμίαν ἐκβάλλῃ, ὅταν ἐπιθυμίαν πονηρὰν, ὅταν ἔρωτα τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, ὅταν συγχέφῃ τὴν ψυχὴν, ὅταν ποιῇ κατα γῶναι τῶν ἐντεῦθεν πάντων, οὐδὲν γὰρ ἡ θλῖψις, οὐχὶ ἁγίαν γίνει; οὐχὶ τὸν πνεῦμα ἐπισπᾶται τὴν χάριν; ἐννοήσωμεν τοὺς δικαίους, πόθεν πάντες ἔλαμψαν. οὐχὶ ἀπὸ θλίψεως; καὶ ἀριθμήσωμεν εἰ βούλει ἀνωθεν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, ὁ Ἄβελ, αὐτὸς ὁ νεώτατος. οὐ γὰρ ὅτι ἦν, μόνον ὄντα ἐν τῷ τοσούτῳ πλήθει τῶν κακῶν, μὴ θλίβεσθαι. νεώτατος γὰρ φησι μόνος τέλειος ὢν ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ, τῷ θεῷ εὐηρέστησεν. ἐννόησον γάρμοι, εἰ νεῶν μυρίους ἔχοντες, ὧν ἐγλώσσομεν τὴν ἀρετὴν, μὴ παῖδας, μὴ διδασκάλους, οὕτω θλιβόμεθα, πῶς παθεῖν ἐκεῖνον εἰκὸς ἦν μόνον μεταξὺ τοσούτων. ἀλλὰ τὰ κατὰ τὸν υἱὸν εἶπω τὸν ξένον ἐκεῖνον, μὴ παράδοξον; ἀλλὰ τὸν Ἀβραὰμ εἶπω; τὰς ἀποδημίας τὰς ἐπαλλήλους; τὴν γυναικὸς ἁρπαγήν; τοὺς κινδύνους, τοὺς πολέμους, τοὺς λιμούς; ἀλλὰ τὸν Ἰσαάκ; ὅσα πέπονθε δεινὰ; ἐλαυνόμῃ πάντοθεν; μὴ πονῶν εἰκῇ; καὶ ἑτέροις μοχθῶν; τὸν Ἰακώβ; πάντα μὲν γὰρ αὐτοῦ κατα λέγειν οὐκ ἀναγκαῖον, τὸ δὲ μαρτυρίαν παρενεγκεῖν ἄλογον, ἵνα αὐτὸς διαλεγόμῃ ἵνα τῷ φαραώ. αἱ ἡμέραι φῂ μικραί, καὶ πονηραί εἰσι, καὶ οὐκ ἔφικον τοὺς τῶν ἡμερῶν τῶν πρώτων μου. ἀλλὰ τὸν Ἰωσὴφ εἶπω; ἀλλ' αὐτὸν τὸν μωσέα; ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν; ἀλλὰ τὸν δαυΐδ; ἢ τὸν ἠλίαν; ἀλλὰ τὸν σαμουήλ; ἀλλὰ τοὺς προφήτας ἅπαντας βούλει; οὐ πάντας τούτους ἀπὸ τῆς θλίψεως λαμπροὺς εὑρήσεις γενομένους; εἰπὲ οἶμαι σύ. ἀπὸ ἀνέσεως, καὶ τρυφῆς λαμπρὸς βούλει γενέσθαι; ἀλλ' οὐκ ἔστιν δίκαιον. ἀλλὰ τοὺς ἀποστόλους εἶπω; ἀλλὰ μὴ οὗτοι πάντας ὑπερκινδύνους ἦσαν. μὴ ὁ χριστὸς φῂ. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε, καὶ πάλιν. κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς. ὁ δὲ κόσμος, χαρήσεται. καὶ ὅπως γένηται, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν. ὁ τὴν ὁδὸν πῶς εἶπε, σὺ δὲ τὴν πλατεῖαν ζητεῖς; καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον; διαρρήδην οὐκ ἐπιτρέπει τὴν ζωῆς ἑτέραν βασιλείαν, ἀλλὰ τὴν ἀπωλείας. πῶς γὰρ ἐκεῖ φέρουσαν εἶλου. εἶπω βούλει, καὶ παράγω εἰς μέσον τοὺς ἐν τρυφῇ; ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἀνέλθωμεν. ὁ πλούσιος ὁ κακόμοιρος ἐν τῇ καμίνῳ, οἱ τῇ γαστρὶ ζῶντες ἰδοὺ οἱ ὢν ὁ θεὸς, ἡ κοιλία, οἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ σπιζόμενοι τὰς ἀεὶ αὔρας, διατί ἀπώλοντο; ὡς περ καὶ οἱ ἐνσοδόμοις ἀεὶ σαρκοφαγίας, καὶ οἱ πῦρ τὸν νῶε, οὐκ ἐπιστεύκεισαν τὸν ὑετὸν τοῦτον καὶ διαλελυμένον εἵλοντο βίον; ἐν πλησμονῇ γὰρ φησιν ἄρτων ἐσατάλων. περὶ τῶν ἐνσοδόμοις φῂ. εἰ δὲ ἄρτων πλησμονὴ τοσοῦτον κακὸν εἰργάσατο, τί αὖ εἴπωμεν περὶ τῶν ἀγρυκοιμήτων; ὁ ἥσαυ οὐχὶ ἐν ἀνέσει ἦν; τί δὲ οἱ δύντες τὰς γυναῖκας, οἱ τὴν γῆν τὸν δυ, καὶ κατὰ κρημνῶν ἐνεχθέντες; τί δὲ οἱ τοῖς ἀῤῥησιν ἐπιμανόμενοι; πάντες δὲ οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν βαβυλωνίων, ἀσσυρίων, οὐχὶ κακῶς κατέφειλαν; οὐχὶ ἐν κολάσει εἰσί; τὰ δὲ νῦν εἰ ἐμοὶ οὐ τοιαῦτα; ἄκουε τοῦ χυ λέγοντος. οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. οἱ δὲ μὴ τοιαῦτα, ἐν τοῖς οὐρανοῖς. τὸ γὰρ μαλακὸν ἐμόχθον, καὶ τὴν αὐθαδειαν ἐκλύει ψυχῆς, καὶ διακλᾷ, καὶ διαχεῖ. κἂν τραχὺ λάβῃ σῶμα, καὶ σκληρὸν, μαλακὸν ποιεῖ, καὶ ἀδυνατεῖ. πόθεν γὰρ οἰεσθε ἑτέρωθεν τὰς γυναῖκας οὕτως εἶναι ἀδυνατεῖς εἰ ἐμοί; ἆρα ἀπὸ τῆς φύσεως μόνης; οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς, καὶ τῆς ἀνατροφῆς. ἡ γὰρ σκιατροφία, ἡ ἀργία, τὰ λουτρὰ, τὰ μύρα, τῶν ἀρωμάτων τὸ πλῆθος, τῆς τρυφῆς ἡ ἀπαλότης, τοιαύτας αὐτὰς ἀπεργάζεται. καὶ ἵνα μάθῃς πρόσεχε ὧν λέγω. ἀπὸ κήπου εἰ ἐμοὶ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐρωτᾷ, καὶ διαροφῇ νῦν τὴν ἀνέμων λαβὼν φυγὴν,

βων φυτὸν, εἰς ὑγρὸν, μὴ σύσσιον κατάθου τὸ πον, μὴ ἀνάξιον εὑρήσεις ἐκείνου, ἀφ' οὗ παρὰ τῆ ἀρχῆ ἔλαβες. ὅπι δὲ ἐθὺς ἐστὶν ἀληθὲς, αἱ ἐπὶ τῶ ἀγρῶν τρεφόμεναι γυναῖκες, τῶν ἀστικῶν ἀνδρῶν εἰσὶν ἰσχυρότεραι. μὴ πολλοὺς οὖν τοιούτους κατασκαλαίσωμεν ἐκεῖναι. τῶ γὰρ σώματος γενομένω μαλακωτέρω, ἀνάγκη καὶ τὴν ψυχὴν σωφρονολωέιν τὴ λύμης. τὰ γὰρ πολλὰ, μὴ σωφρονιστὴν ἔχοντα αὐτὰ αἱ ἐνέργειαι τῆ τούτου διαθέσει. μὴ γὰρ ἐν νόσοις ἕτεροι ἐσμὲν ἀλλὰ τὸ μαλακιζεσθαι, μὴ ὑγιαίνοντες πάλιν ἕτεροι. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ὑδρωπικῶν, ὅταν ὦσιν οἱ φθόγγοι ἀσθενοὶ, μὴ μελωδικοὶ, καὶ μὴ διατεταμένοι καλῶς, μὴ ἡ τῆ τέχνης ἀρετὴ ὑποτέμνεται, ἀναγκαζομένη δουλεύειν τῆ κακίᾳ τῆ ὑδρωπος, οὕτω μὴ ἐπὶ τῶ σώματος πολλὰς ἀπ' αὐτῶ δέχεται βλάβας ἡ ψυχὴ, πολλὰς ἀνάγκας. ὅταν γὰρ πολλῆς δεήσεως ἀσθενείας, πικρὰν ὑπομένει τὴν δουλείαν ἐκείνην. διὸ παρακαλῶ, ἰσχυρὰν αὐτὴν ἐργαζώμεθα, καὶ μὴ νοσηλεύωμεν. οὐ πρὸς ἄνδρας μόνον, ἀλλὰ μὴ πρὸς γυναῖκας ὁ λόγος ἐμοί. τί γὰρ σωφρονῶν ἐκλύεις αὐτὴν τῆ τρυφῆ, μὴ ἐξίτηλον ποιεῖς ὦ γύναι; τί τῆ ἰσχνῶ λυμαίνῃ θεάτοις, τὸ θέαρ, χαυνότης ἐστὶ τούτω, οὐκ ἰσχύς. ἐὰν δὲ τοῦτ' ἀποθῆσαι ἕτερος ἄγῃς σαυτὴν, τότε μὴ τὸ κάλλος τὸ σωματικὸν προσχωρεῖ κατὰ γνώμην, ὅταν ἰσχὺς μὴ δύεξία παρῇ. οὐ μέντοι μυρίαις αὐτὸ πολιορκῆς νόσοις, οὔτε αὐθος χρώματος, οὔτε δύεξίαζε ἔσται. ἀεὶ γὰρ ἐν κατηφείᾳ ἔσῃ. ἴσθι δὲ ὅτι ὥσπερ οἶκον κακὸν, ἐὰν εἰσὰν γελάσῃ ὁ ἀὴρ, λαμπρὸν δείκνυσιν, οὕτω μὴ ὄψιν ὡραίαν φαιδρότης ἐπιγενομένη ψυχῆς, πρεπώνα ποιεῖ. ἐὰν δὲ ἐν κατηφείᾳ ᾖ μὴ ὀδύνας, δυσειδεστέρα γίνεται. ἡ δὲ κατηφειαν, αἱ νόσοι ποιοῦσι, μὴ αἱ ὀδύναι. τὰς δὲ νόσους, τὸ μαλακώτερον γενέσθαι τὸ σῶμα ἀπὸ τῆ πολλῆς τρυφῆς. ὥστε μὴ κατὰ ἓν θῶμεν φεύγετε τὴν τρυφὴν, ἐὰν ἐμοὶ πείθησθε. ἀλλ' ἡδονὴν φησιν ἔχει τὸ τρυφᾶν, ἀλλ' οὐ τοσαύτην, ὅσας δυσκολίας. ἄχρις δὲ ἡ ἡδονὴ, μέχρι τῶ φάρυγγος μέχρι τῆ γλώττης ἐστί. τὸ δὲ πραγματεύεσθαι ἀρετὴν, ἢ τὸ σπέρμα καταπονεῖσθαι, ὅμοιος ἔσῃ τῶ μὴ μετεσχηκότι, μᾶλλον δὲ πολλῶ χείρων, βάρη φέρων ἐκεῖθεν, μὴ διάτασιν, μὴ καρηβαρίαν, μὴ ὕπνον ἐοικότα θανάτω. πολλάκις δὲ μὴ ἀγρυπνίαν, ἀπὸ πλησμονῆς, μὴ πνεῦ ἐμφράξεως, μὴ ἐρυγῆς. μὴ μυρίαι οὖν κατηράσω τῆ γαστρὶ, δέον τῆ ἀμετρίᾳ καταράσασθαι. μὴ λιπαίνωμεν τοίνυν τὸ σῶμα, ἀλλ' ἀκούωμεν τοῦ παύλου λέγοντος, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. ὥσπερ οὖν εἴπις εἰς ἀμάραν λαβὼν τὰ σπέρματα ἐμβάλλῃ, οὕτω μὴ ὁ εἰς τὴν γαστέρα ἐμβάλλων, μάθῃ δὲ οὐχ οὕτω, ἀλλὰ πολλῶ χείρων. ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἀμάραν ἐργάζεται χωρὶς τῶν οἰκείων καρπῶν, ἐκεῖ δὲ μὴ μυρίαι τίκτει τὰ νοσήματα. τὸ γὰρ τρέφον, ἡ αὐτάρκεια ἐστὶν, ὃ μὴ κατεργασθῶσι δύναται. τὸ δὲ περιττὸν τὴ χρείας, οὐ μόνον οὐ τρέφει, ἀλλὰ μὴ ἐκεῖνο λυμαίνεται. ἀλλ' οὐδεὶς ταῦτα ὁρᾶ, ὑπὸ ζήνος προλήψεως, ἣν τὸ ἀκαίρω ἡδονῆς. βούλει τρέφειν τὸ σῶμα; περίαιρε τὸ πλέον, τὸ αὐτάρκες δίδου, μὴ ὅσον κατεργάσασθαι δύναται τὸν. μὴ βάρυνε αὐτὸ, ἵνα μὴ καταπονήσῃς. τὸ αὐτάρκες, μὴ τρυφὴν δῶσι, μὴ ἡδονὴ. οὐδὲν γὰρ οὕτως ποιεῖ ἡδονὴν, ὡς σῖτον καλῶς κατεργασθέν, οὐδὲν οὕτως ὑγείαν, οὐδὲν οὕτως ὀξύτητα αἰσθήσεων, οὐδὲν οὕτως ἐπὶ νόσου ἀπελαστικόν. τὸ μὲν γὰρ αὐτάρκες, μὴ τρυφὴν, μὴ ἡδονὴ, μὴ ὑγείαν τὸ δὲ πλέον, μὴ λύμην, μὴ ἀπληστίαν, μὴ νόσος. ἃ γὰρ ποιεῖ ὁ λιμὸς, ταῦτα ποιεῖ, μὴ ἡ πλησμονὴ, μᾶλλον δὲ χαλεπώτερα. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀπήγαγε, μὴ ἀπήλλαξε τὸν ἄνθρωπον, αὐτὴ δὲ διατρώγουσα, καὶ σήπουσα τὸ σῶμα, μακρᾶ παραδίδωσι νόσῳ, μὴ τότε θανάτω χαλεπωτάτῳ. ἡμεῖς δὲ τὸν μὲν λιμὸν, ἀπευκτὸν πρᾶγμα νομίζομεν, τὴν δὲ τούτου χαλεπωτέραν πλη

σμονλιὼ πρέχομεν. πόθεν αὕτη ἡ νόσος; πόθεν αὕτη ἡ μανία; οὐ λέγω καταρύχειν ἑαυτούς, ἀλλὰ τοσοῦτον σιτεῖσθαι, ὁ καὶ ἡδονλιὼ ἔχει τ̄ ὄντως ἡδονλιὼ, μὴ πρέψαι δύναται τὸ σῶμα, καὶ δύσκοπον ἡμῖν, μὴ δύσαρμοστον πρὸς τὰς ἐνεργείας παρασχεῖν τῆς ψυχῆς, ἀπηγὸς καλῶς, μὴ σωτήριος μ̄ή. ὅταν δὲ ὑπεράντλον γένη τ̄ῃ τροφῇ, τοὺς γόμφους αὐτοὺς, ὡς αὖ τις εἴποι, μὴ τὰς ἁρμονίας, τ̄ῃ πλημμύρᾳ κατέχειν οὐ δύναται συμπεπηγάσι. ἐπεισελθοῦσα γὰρ ἡ πλημμύρα, τὸ πᾶν διαλύει, μὴ διαχεῖ. τ̄ σαρκὸς φησι πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας, καλῶς εἶπεν. ὕλη γάρ ἐστιν ἡ τροφὴ τ̄ῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν. κἂν παντὶ ἡ φιλοσοφώτερος ὁ τρυφῶν, ἀνάγκη πάσχειν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἀπὸ τ̄ σιτίων, ἀνάγκη διαχεθῆναι, ἀνάγκη τ̄ φλόγα μείζονα ἐνεγκεῖν. ἐντεῦθεν πορνεῖαι, ἐντεῦθεν μοιχεῖαι. οὐ γὰρ δύναται τὸ θεινῶσα γαστὴρ ἔρωτα τεκεῖν, μ̄ὸν μ̄ὴ δὲ οὐδὲ αὐταρκείας κεχρημ̄ένη. ἡ δὲ τίκτουσα τὰς ἀτόπους ἐπιθυμίας, ἐκείνη ἐστὶν ἡ πάντα καλῶσα τ̄ῃ τρυφ̄ῇ. μὴ καθάπερ ἡ σφόδρα δίυγρος γῆ τίκτει τοὺς σκώληκας, μὴ ἡ κόπρος ἡ διαβρεχομ̄ένη, μὴ πολλὴν ἔχουσα τ̄ὴν νοτίδα. ἡ δὲ ἀπηλλαγμ̄ένη τ̄ὴν ὑγρασίαν ἐκείνης καρποὺς φέρει πολλοὺς, ὅταν μὴ ἀμετρίαν ἔχῃ. κἂν μ̄ὲν γὰρ μὴ γεωργηθ̄ῇ χλόην ἐκδίδωσιν, αὖ δὲ γεωργηθ̄ῇ καρπούς. οὕτως καὶ ἡμεῖς, εἰ μὴ τοίνυν ἄχρηστον τ̄ὴν σάρκα κατασκευάσομεν, μὴ δὲ ἀνόνητον, μὴ δὲ σπιβλαβ̄ῆ. ἀλλὰ φυτεύσωμεν ἐν αὐτ̄ῇ χρησίμους καρποὺς καὶ φυτὰ καρποφόρα. μὴ αὐτὰ ἐκλύωμεν τ̄ῇ τρυφ̄ῇ. μὴ γὰρ ἐκεῖνα σκώληκας ἀντὶ καρπῶν ἐκβαλλει ἀλλὰ σαθέντα. οὕτω καὶ ἔμφυτος ἐπιθυμία. ἐὰν αὐτ̄ὴ διαβρέξῃς, ἀτόπους τίκτει ἡδονὰς, μὴ σφόδρα ἀτοπωτάτας. τ̄ οὖν λύμην ταύτων ἐξέλωμεν, ἵνα δυνηθ̄ῶμεν τυχεῖν τ̄ῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν.

Λόγος, κλ'.

» Πᾶσα παιδεία πρὸς μ̄ὲν τὸ παρὸν, οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶν̄αι ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰ-
» ρηνικὸν τοῖς δι' αὐτ̄ῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας
» καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν,
» ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῶ̄ῃ, ἰαθ̄ῇ δὲ μ̄ᾶλλον. Οἱ τὰ φάρμακα πίνοντες τὰ πικρὰ, ἀνέχον̄ται πρότερον ἀηδίας, καὶ τότε τ̄ὸ ὠφελείας αἰσθάνον̄ται. τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀρετὴ, τοιοῦτον ἡ κακία ἐκεῖ. πρώτη ἡ ἡδονὴ, εἶτα ἡ ἀθυμία, καὶ τότε ἡ ἡδονὴ, ἀλλ' οὐδὲν ἴσον. οὐ γάρ ἐστιν ἴσον πρότερον λυπηθέντα ὕστερον ἡδ̄ῆναι, καὶ πρότερον ἡδέντα, ὕστερον λυπηθ̄ῆναι. πῶς; ἐν τούτοις μ̄ὲν γὰρ ἡ προσδοκία τ̄ὸ μελλούσης ἀθυμίας, τ̄ὸ παροῦσαν ἐλάττονα ποιεῖ ἡδονλιὼ. ἐκεῖ δὲ ἡ προσδοκία τ̄ὸ μελλούσης ἡδονῆς, ὑποτέμνε̄ται τὸ σφοδρὸν τ̄ὸ παρούσης ἀθυμίας. ὡς συμβαίνειν ἐκεῖ μ̄ὲν μηδέποτε ἡδ̄ῆναι, ἐνταῦθα δὲ μηδέποτε λυπηθ̄ῆναι. οὐ ταυτ̄ὴ δὲ μένον τὸ τ̄ὸ διαφορᾶς, ἀλλὰ μὴ ἑτέρως. οἷον, ὅτι οὐδὲ τὰ τ̄ὸ χρόνου ἴσα, ἀλλὰ πολὺ μείζονα, καὶ πλείονα. ἐνταῦθα δὲ μὴ πλεόνζα ἐν τοῖς πνικοῖς. ἀπὸ τούτου τοίνυν ἐπιχειρεῖ ὁ παῦλος. τ̄ῇ δὲ παραμυθίᾳ, καὶ τ̄ὴν κοινὴν πάλιν κρίσιν λαμβάνει, ἣ οὐδεὶς ἀντιφ̄ῆναι δύναται, οὐδὲ κοινῇ ψήφῳ μαχέσαιτο, ὅταν τι παρὰ παντ̄ὸς ὁμολογούμ̄ενον ᾖ. λυπεῖ δὲ φ̄ησι. τοιοῦτον γὰρ ἡ παιδεία, τ̄ὸ ἀρχὴν ἔχει τοιαύτην. πᾶσα γὰρ παιδεία πρὸς μ̄ὲν τὸ παρὸν, οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶν̄αι, ἀλλὰ λύπης. καλῶς εἶπεν οὐ δοκεῖ. οὐκέτι φ̄ὴ λύπης ἡ παιδεία, ἀλλὰ δοκεῖ. πᾶσα παιδεία, οὐχ ἡ μ̄ὲν, ἡ δέ. ἀλλὰ πᾶσα παιδεία, μὴ ἡ αὐλ̄ίνη, μὴ ἡ πνικ̄ή. ὁρᾷς αὐτὸν ἀπὸ τ̄ὸ κοινῶν ἐννοιῶν ἀγωνιζόμ̄ενον; δοκεῖ φησι λύπης εἶν̄αι, ὥστε οὐκέτι. ποία γὰρ λύπη τίκτουσα χαράν; ὥσπερ οὐδὲ ἡδονὴ τίκτουσα ἀθυμίαν. ὕστερον, δὲ καρποὺς εἰρηνικοὺς τοῖς δι' αὐτ̄ὸ γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης.

θωσι δικαιοσύνης, οὐ κάρπον, ἀλλὰ κάρπους, πλῆθος πολύ. τοῖς δι' αὐτῆς φησι γεγυμνασμένοις, τοῖς ἀναεχομένοις ὧδε πολύ, μὴ καρτερήσασι, μὴ δυφήμῳ ὀνόματι κέχρηται. ἆρα γυμνασία ἐστὶν ἡ παιδεία. τὸν ἀθλητὴ ἰσχυρὸν ἐργάζομαι, μὴ ἀκαταγώνιστον ἐν τοῖς ἀγῶσιν, ἀμάχον ἐν τοῖς πολέμοις. εἰ τοίνυν πᾶσα παιδεία τοιαύτη ἐστὶν, μὴ αὕτη τοιαύτη ἔστω. ὥστε χρηστὰ χρὴ προσδοκᾶν, μὴ τὸ τέλος ἡδύ, μὴ εἰρηνικόν. μὴ μὴ θαυμάσῃς εἰ σκληρὰ οὖσα, κάρπους ἔχει γλυκεῖς, ἐπεὶ μὴ ἐν τοῖς δένδροις ὁ μὲν φλοιὸς, ἄποιος τίς ὄντι ἡδὺν, μὴ πρακτὺς, οἱ δὲ κάρποι γλυκεῖς, ἀλλ' ἔλαβεν αὐτὸ ἀπὸ τῆς κοινῆς ἐννοίας. εἰ τοίνυν τοιαῦτα χρὴ προσδοκᾶν, τί ἀλγεῖτε; τί τὰ λυπηρὰ ὑπομείναντες περὶ τὰ χρηστὰ ἐκλύεσθε; ἃ ἐχρῆν ὑπομεῖναι ἀνδρῶν, ὑπεμείνατε. μὴ τοίνυν ἐκλυθῆτε περὶ τὴν αὐτὰ πόθον. ὡς πρὸς δρομεῖς, μὴ πύκτας, καὶ πολεμιστὰς διαλέγῃ. ὁρᾷς πῶς αὐτοὺς κάθοπλίζει; πῶς αὐτοὺς ἐπαίρει; ὀρθὰ βαστάζετε φησὶ. ἐν τοῦτο περὶ τῶν λογισμῶν φησὶ αὐτῶν. τοῦτέστι μὴ ἀμφιβάλλοντες. εἰ γὰρ ἀγάπης ἡ παιδεία, εἰ ἀπὸ καθεμονίας ἄρχεται, εἰς τέλος χρηστὸν τελευτᾷ, μὴ ὄχλος μὴ ἀβίωτος πραγμᾶτα, μὴ ἀβίωτος ῥημᾶτα, μὴ ἀβίωτος παντελὴς ἀποδείκνυται, τίνος ἕνεκεν ἐκλύεσθε; τοιοῦτον γὰρ οἱ ἀπογνόντες, οἱ μὴ τὴν ἐλπίδα ῥῶν νύμενοι τῶν μελλόντων. ὀρθοῦτε φησὶ βαστάζετε. ὥστε μὴ ταθῆναι τὴν χολείαν, ἀλλὰ μεταβληθῆναι εἰς τὰ πρότερα. ὁ γὰρ μὴ χολείασε πρέχων, ἐπιτρέπει τὸ κακόν. ὁρᾷς ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστὶ τὰ πράγματα ἰατρευθῆναι; Εἰρωνίαν δώκατε μὴ παντὶ, μὴ τὸν ἀγασμὸν, οὐ χωρὶς, οὐδεὶς ὄφελε τὸν κύ. Ὅπερ μὴ ἀνωτέρω ἔλεγε, μὴ ἐγκαταλιπόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, ἔθος μὴ ἀνατρέφεσθαι αὐτὴν ἔλεε). οὐδὲν γὰρ οὕτως μάλιστα ἐν πειρασμοῖς δύναται ἀγωνίστους ποιεῖν, μὴ δυχερώτους, ὡς τὸ διεσπάσθαι. εἰ σὺ γάρμοι, διάσασον φάλαγγα ἐν πολέμῳ, μὴ οὐδὲ πόνῳ δεινῷ) οἱ πολέμιοι, ἀλλὰ δεδεμένους αὐτοὺς λήψῃ), καὶ δουλίαν δύροντες, μὴ τούτῃ ὄντας ἀδυνατοτέρους. εἰρωνίαν δώκατε μὴ παντὶ, μὴ τὸν ἀγασμὸν φησὶ. ἆρα μὴ τὸ κακῶς ποιοῦντι; εἰ δ' ὡς τὸν φησι τὸν ἐξ ὑμῶν. μὴ παντὶ αὐτῶν εἰρωνίαν ὄντας, τὸν σὸν μέρος φησὶ εἰρώνευε, μηδὲν τὴν δυσέρειαν παραβλάπτων, ἀλλ' ἐν οἷς πάσχεις κακῶς, φέρε γενναίως. μέγα γὰρ ὅπλον ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἀνεξικακία. οὕτω μὴ ὁ κς τοὺς μαθητὰς ἰσχυροὺς ἐποίει λέγων. ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι, ὡς αἱ περιστεραί. τί λέγεις μεταξὺ λύκων ἐσμέν; ναί φησι. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐν πρέπει τὸν ποιοῦντα κακῶς, ὡς τὸ φέρειν ἡμᾶς γενναίως τὰ ἐπαγόμενα, μὴ μήτε λόγῳ, μήτε ἔργῳ ἀμύνεσθαι. ὅπερ μὴ ἡμᾶς φιλοσοφωτέρους ποιεῖ, μὴ μείζονα προξενεῖ τὸν μισθόν, κἀκείνους ὠφελεῖ. ἀλλ' ὁ δεῖνα σε ὕβρισε, σὺ δὲ λόγισον. ὅρα πόσα ἀπὸ τούτου κερδαίνεις. τὸ κακὸν ἔσβεσας, μισθὸν σαυτῷ προεξένησας, ἐκεῖνον ἐνέτρεψας, δεινὸν πόνον οὐδέν. εἰρωνίαν δώκατε μὴ παντὶ, μὴ τὸν ἀγασμόν. τί φησι; τῇ σωφροσύνῃ, τῇ κοσμιότητι τῇ ἐν γάμῳ. εἴτε ζῆς χωρὶς γάμου ἐπὶ φῇ, ἁγνὸς μενέτω, γαμείτω. εἴτε ἐν γάμῳ, μὴ πορνευέτω, ἀλλὰ κεχρήσθω τῇ γυναικί. μὴ γὰρ μὴ ὄχλος ἀγασμός. πῶς; οὐχ ὁ γάμος ἁγασμός, ἀλλ' ὁ γάμος τηρεῖ τὸ ἀπὸ τῆς πίστεως ἁγασμόν, οὐκ ἀφεὶς πόρνῃ προσέχειν. ὁ γὰρ γάμος τίμιος οὐχ ἅγιος, κἀθαρὸς ὁ γάμος. οὐμέντοι, μὴ ἁγιωσύνην παρέχει, ἢ τὸ κωλύειν τὸ ἀπὸ τῆς πίστεως δοθεῖσαν, μὴ μολύνειν. οὗ χωρὶς φησιν οὐδεὶς ὄφελε τὸν κύ. ὅπερ μὴ ἐν τῇ πρὸς κορινθίους λέγει, μὴ πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι, οὔτε μοιχοὶ οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν θῦ κληρονομήσουσι. πῶς γὰρ

» ὁ γενόμ(ε)νος πόρνης σῶμα, πῶς δυνήσετ(ε) εἶναι σῶμα Χ(ριστο)ῦ; Ἐ πισκοποῦντες μήτις ὑστερῶν ἀπὸ
» τῆς χάριτος τ(οῦ) Θ(εο)ῦ, μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσιν οἱ
» πολλοί, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος. Ὁρᾶς πῶς παντα χοῦ ἐκάστῳ τ(ὴν) κοινὴν ἐγχειρίζει σ(ωτη)ρίαν;
» Παρακαλοῦντες φη(σὶ) ἀλλήλους καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖτ(αι).

Η' ἠπόν.

Μὴ τοίνυν πάντα τοῖς διδασκάλοις ἐπιτρέπετε, μὴ πάντα τοῖς ἡγουμένους, δύνασθε καὶ ὑμεῖς φησιν ἀλλήλους οἰκοδομεῖν. ὁ καὶ Θεσσαλονικεῦσι γράφων ἔλεγεν. εἷς τὸν ἕνα οἰκοδομεῖτε, καθὼς καὶ ποιεῖτε. καὶ πάλιν, καὶ παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις. δεῖ καὶ ὑμᾶς παραινοῦμεν νῦν. πλείονα ἡμῶν ἐὰν βούλησθε εἰς ἀλλήλους κατορθώσετε. καὶ γὰρ πλείονα σώσετε χρόνον ἀλλήλοις, καὶ τὰ ἀλλήλων, μᾶλλον ἡμῶν ἴστε, καὶ τὰ ἀλλήλων ἐλαττώματα οὐκ ἀγνοεῖτε, καὶ πλείονα καὶ παῤῥησίαν, καὶ ἀγάπην ἔχετε, καὶ σωφροσύνην. οὐ μικρὰ δὲ ταῦτα διδασκαλία, ἀλλ' εἰσοδοι μεγάλαι καὶ δικαιρίαι. μᾶλλον ἡμῶν, καὶ ἐπιπλῆξαι, καὶ παρακαλέσαι δυνήσεσθε. καὶ οὐ θέλω μόνον, ἀλλ' ὅπερ ἐγὼ μέ εἰς εἰμι, ὑμεῖς δὲ πολλοί. καὶ δυνήσεσθε ὅσοι ἐστέ, πάντες εἶναι διδάσκαλοι. διὸ παρακαλῶ μὴ ἀμελεῖτε τ(οῦ) χαρίσματος τούτου. ἕκαστος γυναῖκα ἔχει, φίλον ἔχει, οἰκέτην ἔχει, γείτονα ἔχει, τούτῳ ἐπιπλήττετω, τούτῳ παραινείτω. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, ὑπὲρ μὲν τροφῆς συσσίτια ποιεῖν, καὶ συμπόσια, καὶ ἡμέραν ἔχειν ταύτην ὥστε συγκροτεῖσθαι ἀλλήλους, καὶ τὸ ἑκάστῳ λεῖπον καθ' ἑαυτὸν ὄντα ἀναπληροῦσθαι διὰ τ(ὴν) κοινωνίαν, οἷον εἴτε ἐκφορὰν ἐπέναι δέοι, εἴτε εἰς ἄστυ, εἴτε συμπράξαι ἑτέρῳ, τῷ πλησίον, εἰς δὲ ἀρετ(ὴν) διδασκαλίαν μὴ ἔξεστι ποιεῖν; καὶ παρακαλῶ μηδεὶς ἀμελείτω. μιαρὸν γὰρ δὲ χε(ῖ) παρὰ Θ(εο)ῦ πολλῶ. καὶ ἵνα μάθῃς, ὁ τὰ ὥσπερ τάλαντα ἐμπιστευθείς, ὅτιν ὁ διδάσκαλος. ὁ δὲ ἓν, ὁ μαθητής. ἐὰν εἴπῃ ὁ μαθητής, μαθητὴς εἰμί, ἐγὼ οὐκ ἔχω πλοῦτον, καὶ ὃν ἔλαβε παρὰ τ(οῦ) Θ(εο)ῦ λόγον ἔξεστιν τ(ὸν) κοινὸν, καὶ ψιλὸν κατακρύψῃ, καὶ μὴ παραινέσῃ, μὴ παῤῥησιάσῃ), μὴ ἐλέγξῃ, μὴ νουθετήσῃ εἰ δύνασ(αι)), ἀλλὰ κατακρύψῃ ἐν τῇ γῇ. γῆ γὰρ ὄντως ἐστὶ, καὶ ἀπὸ δὸς καρδίας τὸ χάρισμα τ(οῦ) Θ(εο)ῦ κατακρύπτουσα. αὐτοῦ τοίνυν κατακρύψῃ, ἢ δι' ὄκνον, ἢ διὰ πονηρίαν, οὐ προφήσε) αὐτῷ τὸ εἰπεῖν ὅτι ἓν τάλαντον εἶχον. ἓν τάλαντον εἶχες; ἔδει σε καὶ ἓν προσενεγκεῖν, καὶ δι πλασιάσαι τὸ τάλαντον. εἰ προσήνεγκας ἓν, οὐκ ἂν συνεκλήθης. οὐδὲ γὰρ τῷ τὰ δύο προσενεγκόντι εἶπε διατὶ μὴ πέντε προσήνεγκας. διὰ τ(οῦ) αὐτ(οῦ) αὐτ(ὸν) ἠξίωσε τῷ τὰ πέντε προσενεγκόντι. τί δήποτε; ὅτι ὅσον εἶχεν εἰργάσατο, καὶ οὐκέτι δήλον τ(ὸ) τὰ πέντε ἐγχειρισθέντος ἔλαβε, διὰ τ(οῦ) ἔργου ἐδήλωσεν, οὐδὲ τῇ ὀλιγότητι εἰς ἀργίαν ἐχρήσατο. οὐδὲ σὲ ἐχρῆν πρὸς τ(ὸ) τὰ δύο ὁρᾶν. μᾶλλον δὲ πρὸς ἐκεῖνον ἔδει ἰδεῖν, καὶ ὡς περ ἐκεῖνος ἐμιμήσατο τ(ὸ) τὰ πέντε δύο ἔχων, οὕτω καὶ σὲ ζηλῶσαι ἔδει τ(ὸ) τὰ δύο. εἰ γὰρ τῷ χρήματα ἔχοντι, καὶ μὴ μεταδιδόντι κόλασις, τῷ δυναμένῳ παραινέσαι ὅπως δήποτε, καὶ μὴ ἔξεστι ποιοῦντι, πῶς οὐ μείζων κόλασις; ἐκεῖ σῶμα τρέφε), ἐνταῦθα ψυχή. ἐκεῖ θάνατον κωλύεις τ(ὸν) πρόσκαιρον, ἐνταῦθα τ(ὸν) αἰώνιον. ἀλλ' οὐκέχω λόγον φη(σὶ). διὰ τοῦτο χρεία λόγου οὐδὲ δύγλωττίας, ἐὰν ἴδῃς τὸν φίλον πορνεύοντα, εἰπὲ πρὸς αὐτόν. πονηρὸν πρᾶγμα ὁ μετέρχῃ. οὐκαὶ χωρὶς οὐκ ἐρυθριᾷς; κακὸν ἔξεστιν ἐστίν. αὐτὸς γὰρ οὐκοῖδεν ὅτι κακόν; ναί. ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἕλκε). καὶ οἱ νοσοῦντες ἴσασιν ὅτι ἡ ψυχροποσία κακόν, διὰ τοῦτο δέον) τ(ὸν) κωλυσόντων. ὁ γὰρ ἐν τῷ πάθει ὤν, οὐ ταχέως ἑαυτῷ ἀρκέσαι δυνήσε) ἐν τῇ νόσῳ. δεῖ τοίνυν σοῦ τ(ὸν) ὑγιαί-

νοντος

νοντος πρὸς τ̃ ἐκείνου ἀπειλήν, κἂν μὴ πειθῇ τῷ ῥήματι, παρατήρησον ἀπόντα, μὴ κάτα-
γε· ἴσως συντραπήσε῀ται. μὴ τί φησιν ὄφελος ὅταν δι' ἐμὲ θ̃ν̃ ποιῇς; μὴ λέγε τὸ κατάγειν παρ'
ἐμοῦ; μὴ ἀκριβολογοῦ. τέως οἰῳδήποτε τρόπῳ ἀπόστησον αὐτὸν τ̃ πονηρᾶς πράξεως, ἐπὶ
σῇ μὴ ἀπέναι εἰς ἐκεῖνο τὸ βάραθρον, εἴτε λέγε σε, εἴτε διάβαλέ ποτε. ὅταν ἐπίσῃς αὐτὸν μὴ
ἐπέναι, τότε δίωπίσῃ μικρὸν ἀναπνεύσαντα λαβὼν διδάξαι ὅπ χρὴ λέγε τ̃ θ̃ν̃ ποιεῖν,
μὴ μὴ δι' αὐτόν. μὴ θελήσῃς ὑφ' ἑαυτοῦ κατορθῶσαι τὰ πάν, ἐπεὶ οὐ δίωπίσῃ, ἀλλ' ἥρεμα, μὴ κατὰ
μικρόν. αὖ εἰς πότον ἴδῃς, μὴ συμπόσια ἀπόντα μέθης πεπληρωμένα, κἀκεῖ τὸ αὐτὸ ποίει.
μὴ αὐτὸν πάλιν παρακάλεσον εἰπ σωφρᾶ ἐλάττωμα σὲ ἔχοντα, βοηθεῖν μὴ διορθοῦν. οὕτω
γὰρ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν ἐλεγχον εἴσῃ, ὅταν ἴδῃ μὴ σὲ δι' ὀμῆ ἐλέγχων, μὴ μὴ ὡς τὰ πάντα κατορ-
θωτά, μὴ δὲ διδάσκαλον, ἀλλὰ φίλον, μὴ ἀδελφὸν βοηθοῦντα, εἰπὲ πρὸς αὐτόν· ἐγώσε
σώπησα, ὑπομνήσας τ̃ συμφερόντων, μὴ σὺ ὅπερ αὖ ἴδῃς ἐλάττωμα ἔχοντα, ἀνάχαλκισον, διόρ
θωσον. αὖ ὀργίλον ἴδῃς, αὖ πλεονέκτην, κάτασχε, δῆσον τῇ παραινέσει. θ̃ν̃ δ' ὅτι φιλία, οὕ-
τως ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμῆ, ὡς πόλις ὀχυρὰ γίνε῀ται. οὐ γὰρ τὸ φαγεῖν, καὶ πιεῖν
ποιεῖ φιλίαν. τοιαύτην γὰρ μὴ λήψαι ἔχουσι, μὴ ἀνδροφόνοι, ἀλλ' εἰ φίλοι ἐσμέν, εἰ ὄντως ἀλ-
λήλων κηδόμεθα, εἰς ταῦτα ἀλλήλοις συμβαλλώμεθα. ταῦτα εἰς φιλίαν ἡμᾶς ἄγει ἐπω
φελῆ. ταῦτα κωλύωμεν ἃ εἰσγέννην ἀπάγει. μήτε οὖν ὁ ἐλεγχόμῆ ἀγανακτείτω. αὖ οἱ γὰρ
ἐσμεν μὴ ἔχομεν ἐλάττώματα. μήτε ὁ ἐλέγχων, ὡς ἐπεγγελῶν θ̃ν̃ ποιείτω, μὴ ἐκπομπεύων,
ἀλλὰ κατὰ δίαν μ̃ προσηνείασ. πλείονος δεῖ τ̃ προσηνείασ ὁ ἐλέγχων, ἵνα οὕτω πείσῃ τ̃ το
μιὼ ἐνεγκεῖν. οὐχ ὁρᾶτε τοὺς ἰατροὺς μ̃ πόσης προσηνείασ τ̃ δόξαπείαν ἐπάγουσιν, ὅταν
καίωσι; πολλῷ μᾶλλ̃ τοὺς ἐλέγχοντας θ̃ν̃ δεῖ ποιεῖν. μὴ γὰρ μὴ πυρὸς, μὴ σιδήρου σφοδρό-
τερον ἔλεγχος, κἀπὶ σμικρᾶν ποιεῖ. καὶ διὰ θ̃ν̃ ἰατροὶ πολλὰ ἐπιτηδεύουσιν ὥστε ἐνεγκεῖν
πρᾶος τ̃ τομιὼ, μὴ προσηνῶς ὡς οἷόντε ταύτην ἐπάγοισι, μὴ μικρὸν ἐνδιδόντες, εἶτα παρέ-
χοντες ἀναπνεῦσαι. οὕτω μὴ τοὺς ἐλέγχους δεῖ ποιεῖν. ἵνα καὶ οἱ ἐλεγχόμενοι μὴ ἀποσκιρ
τῶσι. κἂν ὑβρισθῆναι τίνων δεῖ, κἂν πληγῆναι, μὴ παραιτησώμεθα. μὴ γὰρ ἐκεῖνοι οἱ τεμνό
μενοι, μυρία καταβοῶσι τ̃ τεμνοντ̃, ἀλλ' ἐκεῖνοι πρὸς οὐδὲν τοῦτ̃ ὁρῶσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν
ὑγείαν τ̃ καμνοντ̃ μόνον. οὕτω δὴ μὴ ἐνταῦθα, πάντα δεῖ ποιεῖν πρὸς τὸ τ̃ ἐλεγχον χρησίμως
γενέσθ̃, πάντα φέρειν, πρὸς τὸν μαθόν ἀφορῶντας τ̃ ἀποκειμ̃ν̃. ἀλλήλων βάρη βασ-
τάζετε, μὴ οὕτως ἀναπληρώσατε τ̃ νόμον τ̃ χ̃υ. οὕτως οὖν μὴ ἐλέγχοντες, μὴ φέροντες ἀλλήλ̃ς
δυνάμεθα ἀναπληρῶσαι τ̃ οἰκοδομιὼ, μὴ ἡμῖν οὕτω ποιήσετε κοῦφον τ̃ πόνον, ἐν ἅπασι
συλλαμβανόμῆ ἡμῖν, μὴ χεῖρα ὀρέγοντες, μὴ μεσιταί γινόμῆ, μὴ κοινωνοὶ, μὴ τ̃ ἀλλήλων σεῖσαι,
μὴ τ̃ ἰδίασ ἕκαστος. ὑπομένωμεν ζόφνν, μὴ φέροντες τὰ ἀλλήλων βάρη, μὴ ἐλέγχοντες, ἵνα τύ
χωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν.

Λόγος, λ'.

» Εἰρωνία διώκετε μ̃ παντ̃, μὴ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψῃ τ̃ κν̃. Πολλὰ μέν θ̃ν̃
τὰ χαρακτηρίζοντα τ̃ χριστιανισμόν, μάλ̃ δὲ πάντων, μὴ κρεῖττον ἁπάντων, ἡ πρὸς ἀλλήλους
ἀγάπη, καὶ ἡ εἰρωνία. διαθ̃ν̃ καὶ ὁ χ̃ς φῃ, εἰρωνία τ̃ ἐμιὼ δίδωμι ὑμῖν. καὶ πάλιν, ἐν τούτῳ
γνώσονῆ πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλ̃ς. διαθ̃ν̃ καὶ ὁ παῦλος φῃ·
εἰρωνην διώκετε μ̃ παντ̃ μὴ τ̃ ἁγιασμόν, τουτέστι τ̃ σεμνότητα, οὗ χωρὶς, οὐδεὶς ὄψῃ τ̃ κν̃.
» Ἐπισκοποῦντες μήτις ὑστερῶν ἀπὸ τ̃ χάριτος τ̃ θ̃ῦ. Καθάπερ ὁδόν τινα μακρὰν ὁδεύοντ̃

ἐν σωτηρίᾳ

των ἐν σωτηρίᾳ πολλῇ, βλέπετε φὴ μήτις ἀπέμεινεν. οὐ δῆλον ζητῶ μόνον, ἵνα μὴ ὑμεῖς παραγένησθε, ἀλλ' ἵνα μὴ τοὺς ἄλλους ἐπισκοπῆτε. μήτις ὑστερῶν φησιν ἀπὸ τ χάριτος τ θυ. τὰ μέλλοντα φὴ ἀγαθά. τ πίστιν τ δυ ἀγγελικὴν, τ ἀρίστην πολιτείαν. πάντα γὰρ τ τ θυ χάριτος ἐστίν. μήποτε εἴπῃς ὅτι εἷς ἐστιν ὁ ἀποθνήσκων, μὴ δι' ἕνα ὁ χς ἀπέθανε. δι' ὃν χς ἀπέθανε σὺ οὐ φροντίζεις; ἐπισκοποῦντες φὴ. τουτέστιν ἀκριβῶς ἐρευνῶντες, ἐπισκεπτόμενοι, καταμανθάνοντες, ὅπερ ἐστὶν ἴδιον τ ἀδελφῶν, μὴ λίαν πανταχοῦ ἐξετάζοντες, καταμανθάνοντες, μήτις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ. δῆλον ἐν τῷ δευτερονομίῳ κεῖται, ἔλαβε δὲ αὐτὸ ἀπὸ μεταφορᾶς τ φυτ. μήτις ῥίζα φὴ πικρίας. ὃ μὴ ἀλλαχοῦ μάφων λέγει, μικρὰ ζύμη, ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. οὐκ ἐκείνου μόνον ἕνεκεν δῆλον βούλομαι, λίαν δὲ μὴ λίαν τ ἐξ αὐτῆς γινομένης βλάβης. τουτέστι κἂν ἡμῖν ῥίζα τοιαύτη, μὴ δὲ μίαν βλάσφην ἀφῇς ἀνελθεῖν, ἀλλ' ἐκποδὼν ἔστω μὴ φέρειν τοὺς οἰκείους καρπούς. ὥστε μὴ μὴ τοὺς ἄλλους μολύνειν μὴ μιαίνειν. μήτις γάρ φησι ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, μὴ λίαν τοιούτης μανθάνωσι πολλοί. μὴ εἰκότως πικραν τ ἁμαρτίαν ἐκάλεσεν. οὐδὲν γὰρ ὄντως ἁμαρτίας πικρότερον. μὴ ἴσασιν οἱ μὴ τὸ πρᾶξαι τοῦτο τ σωτηρίου τηκόμενοι, οἱ πικρίαν πολλὴν ὑπομένοντες. πικροτάτη γὰρ οὖσα, διαφρέφει αὐτὸ τὸ λογιστικόν. τοιαύτη γὰρ ἡ τ πικροῦ φύσις ἐστὶν ἀνόνητος. μὴ καλῶς εἶπε ῥίζα πικρίας, οὐκ εἶπε πικρὰ ἀλλὰ πικρίας. τ μὲν γὰρ πικρὰν ῥίζαν, ὅτι καρποὺς ἐνέγκαι γλυκεῖς, τ δὲ πικρίας ῥίζαν, μὴ πηγὴν, μὴ ὑπόθεσιν, οὐκέτι ποτὲ γλυκὺ ἐνεγκεῖν καρπόν. πάντα γὰρ ὅτι πικρά, οὐδὲν ἔχει ἡδύ, πάντα πικρὰ, πάντα ἀηδῆ, πάντα μίσους, μὴ βδελυγμίας γέμοντα. μὴ λίαν τοιούτης φὴ μανθάνωσι πολλοί. τουτέστι τοὺς ἀσελγεῖς ἐκποιῆσαι. Μήτις πόρνος, ἢ βέβηλος ὡς ἡσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτῦ. Καὶ πού πόρνος ἰῶ ὁ ἡσαῦ; οὐ δῆλον φὴ ὅτι πόρνος ἰῶ ὁ ἡσαῦ. μήτις πόρνος φὴ. εἶτα τὸ, ἁγιασμὸν διωκετε. μήτις ὡς ἡσαῦ βέβηλος, τουτέστι γαστρίμαργος, ἀκρατὴς, κοσμικὸς, τὰ πνικὰ ἀπεμπολῶν. ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτῦ, ὃς τ παρὰ τ θυ τιμιὰν ταύτην λίαν τ οἰκείαν ῥᾳθυμίας ἀπέδοτο, μὴ μικρᾶς ἡδονῆς τ μεγίστην τιμὴν, μὴ δόξαν ἀπώλεσε. τὸ τοῦτο οἰκείως πρὸς αὐτούς, δῆλον βδελυροῦ, δῆλον ἀκαθαίρτου. ὥστε οὐχ ὁ πόρνος ἀκαθαρτος μόνον, ἀλλὰ μὴ ὁ γαστρίμαργος, ὁ τ γαστρὸς δοῦλος. μὴ γὰρ μὴ οὗτος τοσοῦτός ἐστιν ἡδονῆς δοῦλος, ἀναγκάζει πλεονεκτεῖν, ἀναγκάζει ἁρπάζειν, μυρία ἀχθομενεῖν, δοῦλος ὢν τ παθους ἐκείνου, μὴ βλασφημεῖ πολλάκις, οὕτως οὐδενὸς ἄξια εἶναι ἐνόμισε τὰ πρωτοτόκια. τουτέστι προνοῶν τ ἀναπαύσεως τ προσηκούσης, μὴ μέχρι τ πρωτοτοκίων ἐφθασεν. ὥστε ἡμῶν τὰ πρωτοτόκια λοιπὸν οὐχὶ ἡδοναίων. ἅμα δὲ μὴ πρὸς τὸ πάθος αὐτ, δῆλον συβάλλει. ὅτι ὁ πρῶτος, ὕστερος γέγονε, μὴ ὁ δεύτερος πρῶτος, ἀλλὰ καρτερίαν ἐκεῖνος, ἀλλὰ ῥᾳθυμίαν ὕστερον οὗτος.

» Ἴστε γὰρ φησὶν ὅτι μὴ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τ εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη. μετα-
» νοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετ' δακρύων ἐκζητήσας αὐτ. Τί δή δῆλον ἐστὶν; ἆρα μὴ τ μετάνοιαν ἐνβάλλει; οὐδαμῶς. ἀλλὰ πῶς φησι μετανοίας τόπον οὐχ εὗρεν; εἰ γὰρ κατέγνω ἑαυτῦ, εἰ ἀνώμωξε μέγα, διατί οὐχ εὗρε τόπον μετανοίας; ὅτι οὐκέτι μετανοίας τὸ πρᾶγμα. ὥσπερ γὰρ ἡ λύπη τ κακῶν οὐκέτι μετανοίας, μὴ ὁ φόνος ἔδειξεν, οὕτω μὴ ἐνταῦθα οὐκέτι μετάνοια τὰ ῥήματα, μὴ μεταταῦτα ὁ φόνος ἔδειξε. μὴ γὰρ μὴ αὐτὸς τ προαιρέσει ἀνεῖλε τ Ἰακώβ. ἐγγίσουσι γάρ φησιν αἱ ἡμέραι τ πένθους τ πρ' μου, μὴ ἀνελῶ Ἰακὼβ τ ἀδελφόν μου.

φόνμν οὐκ ἔσχυσε τὰ δάκρυα μετάνοιαν αὐτῷ δοῦναι. καὶ οὐκεῖπεν ὅτι Δὸς μετανοίας ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ μὴ δακρύων, μετανοίας τόπον οὐχ εὗρε. τί δήποτε; ὅτι οὐ μετενόησεν ὃν ἔδει τρόπον. εἶδεν γὰρ ὅτι μετάνοια, οὐ μετενόησεν ὡς ἐχρῆν. ἐπεὶ πῶς ταῦτα ἔλεγε; πῶς νεωτέρους γενομένους παρεκάλει πάλιν; πῶς χωλοὺς γενομένους; πῶς παραλυθέντας; πῶς παρειμένους; εἶδεν γὰρ ἀρχὴ σωτηρίας ἐστὶν ἐμοὶ δοκεῖ αἰνίττεσθαι πνὰς ἐν αὐτοῖς πόρνους, οὐ μέντοι βούλεσθαι ἐλέγχειν αὐτοὺς τέως, ἀλλὰ προσποιεῖται ἄγνοιαν, ἵνα διορθώσωνται. δεῖ γὰρ πρῶτον μὲν ἄγνοιαν ὑποκρίνεσθαι. μὴ δὲ ταῦτα ὅταν ἐπιμένωσι, τότε ἤδη ἐλέγχειν ἐπάγειν, ὥστε μὴ ἀπαναισχυντῆσαι. ὅπερ ἡμῶν ἐποίησεν ὁ Ζαμβρὶ, ἡνίκα τὸ χαλκίπεδος. μετανοίας γάρ φησι τόπον οὐχ εὗρεν, οὐχ εὗρε μετάνοιαν. ἢ ὅτι μετανοίας μείζονα ἥμαρτεν; ἔστιν ἁρπαγὴ ἁμαρτήματα μετανοίας μείζονα. τοῦτό φημι μὴ ποιήσωμεν πῶμα αἰτίαν τινὰ, ἕως ἂν ἡ χολέρα, τὸ πρᾶγμα, δύσκολον γενέσθαι ὁρᾶτον. ἐὰν δὲ ἐκτραπῶμεν, τί ἔσται λοιπόν; τοῖς μὲν γὰρ μηδέπω πεσοῦσιν, οὕτω διαλέγεται τῷ φόβῳ συγκρούων αὐτούς, ἵνα φύγωσιν ὅτι οὐκ ἔστι πεσόντα παραμυθίας τυχεῖν, τοῖς δὲ πεσοῦσιν, ὥστε μὴ εἰς ἀπόγνωσιν ἐμπεσεῖν, τἀναντία φησὶν οὕτω λέγων. τέκνα μου οὓς πάλιν ὠδίνω ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χς ἐν ὑμῖν. ἡ πάλιν, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε. ἰδοὺ μαρτυρεῖ ὅτι ἐξέπεσον. ὁ μὲν γὰρ ἕως, ἀκούων ὅτι πεσόντα οὐκ ἔστι συγγνώμης τυχεῖν, σφοδρότερος ἔσται, ἡ ἀσφαλέστερος πρὸς τὰ φάσιν. οὐ μέντοι ἡ πρὸς τὸν πεπωκότα τὴν αὐτὴν χρῆσιν σφοδρότητα, οὐδέποτε ἀναφήσει. ποίαν γὰρ ἐλπίδι μεταβολὴν ἐπιδείξεται; οὐ μόνον φησὶν ἐδάκρυσεν, ἀλλὰ ἡ ἐξῄτησεν. οὐ τοίνυν ἐκβάλλει μετάνοιαν, ἀλλ' ἀσφαλίζεται αὐτοὺς πρὸς τὸ μὴ πεσεῖν.

Ἤδικον.

Ὅσοι τοίνυν ἀπιστοῦσι τὴν γέενναν, ταῦτα ἀναμιμνησκέσθωσαν. ὅσοι νομίζουσιν ἁπλῶς ἁμάρτανειν, ταῦτα λογιζέσθωσαν. διατί ἦσαν οὐκέτυχε συγγνώμης; ὅτι οὐ μετενόησεν ὡς ἐχρῆν. θέλεις ἰδεῖν μετάνοιαν ἀκριβῆ; ἄκουσον τοῦ πέτρου μετάνοιαν μετὰ ἀρνησιν. διηγοῦμαι ὑμῖν τὰ κατ' αὐτὸν ὁ εὐαγγελιστὴς, φησὶν, καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς. διὰ τοῦτο καὶ ἀφείθη αὐτῷ τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα, ὅτι μετενόησεν ὃν ἔδει τρόπον. καίτοι οὔπω τὸ δεῦμα προσεγένετο, οὔπω ἡ θυσία ἐγεγένητο, οὔπω ἦρτο ἡ ἁμαρτία, ἣν αἴρει, καὶ ἐτυράννει. καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐχ οὕτω ἐρᾷ θυμίασος ὡς ἡ ἄρνησις, ὅσον ἐγκαταλείψεως τοῦ δεῦ τὸν ἀνθρώπους αὐτὸν εἰδέναι τὰ αὐτίνα μέτρα, καὶ μὴ ἀντιλέγειν τοῖς παρὰ τοῦ διδασκάλου λεγομένοις, καὶ μὴ δὲ μείζονα τῶν λόγων φρονεῖν, ἀλλ' εἰδέναι ὅτι χωρὶς θεοῦ, οὐδὲν γενέσθαι δύναται. καὶ ὅτι ἐὰν μὴ τὸς οἶκον οἰκοδομήσῃ, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες. διατοῦτο γὰρ καὶ πρὸς ἑαυτὸν μόνον εἶπεν ὁ Χς, ὅτι ἤτησεν ὁ σατανᾶς σινιάσαι σε ὡς τὸν σῖτον. καὶ οὐ συνεχώρησα, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου. ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνος ἐῶν αὐτὸν μέγα φρονεῖν, συνεῖδεν ἑαυτῷ ὅτι μάτην ἀπάντων ἠγάπησεν Χν, διατοῦτο ἔκλαυσε πικρῶς, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐξῆς τοῦ κλαυθμοῦ ὅμοια πεποίηκε. τί γὰρ πεποίηκε; μυρίοις κινδύνοις ἑαυτὸν παρέλαβε μεταξὺ ταῦτα. καὶ ἀπὸ πολλῶν δείκνυσιν αὐτοῦ τὴν ἀνδρείαν, καὶ τὸ παράσημα τῆς ψυχῆς. μετενόησε καὶ Ἰούδας, ἀλλὰ κακῶς. ἀπήγξατο γάρ. μετενόησεν ὅπερ ἔφη καὶ ἡ σαῦ. μάτην δὲ οὗτος οὐδὲ μετενόησε. τὰ γὰρ δάκρυα, οὐκ ἦν μετανοίας, ἀλλὰ ἐπηρείας, καὶ θυμοῦ μάτην, καὶ δείκνυσι τὰ ἐξῆς. μετενόησεν ὁ μακάριος δαβὶδ οὕτω λέγων, λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου. ἐν δάκρυσίμου τὴν στρωμνήν μου βρέξω. καὶ τὴν πάλαι γεγενημένην ἁμαρτίαν, μετὰ τοσαῦτα ἔτη, μετὰ τοσαύτας γενεὰς

ὡς νεώτερον

ὡς νεώτιον συμβᾶσαν ἐπένθει. τὸν γὰρ μετανοοῦντα, οὐκ ὀργίζεσθαι χρή, οὐδὲ ἀγριαίνειν, ἀλλὰ συμπείθεσθαι ὡς κατεγνωσμένῳ, ὡς οὐκ ἔχοντα παρρησίαν, ὡς κατεδικασμένῳ, ὡς ἀπὸ ἐλέους σωθῆναι ὀφείλοντα μόνου, ὡς ἀγνώμονα πρὸς τὸν δυεργέτην φαινόντα, ὡς ἀχάριστον, ὡς ἀδόκιμον, ὡς μυρίων κολάσεων ἄξιον. ἐὰν ταῦτα λογίζηται, οὐκ ὀργισθήσεται, οὐκ ἀγανακτήσει. ἀλλὰ πενθήσει, κλαύσει, στενάξει, νηστεύσει νύκτα, καὶ ἡμέραν. τὸ μετανοοῦντα, οὐδέποτε χρὴ παραδοῦναι τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ τὸν μὲν παρακαλεῖν μὴ μνησθῆναι αὐτῆς. ἐὰν ἡμεῖς αὐτῆς μνημονεύωμεν, ὁ δὲς αὐτὴν σπιλήσει). παρ' ἡμῶν αὐτὴν δίκαιον λάβωμεν, ἡμῶν αὐτὴν κατηγορήσωμεν. οὕτως ἐξιλεωσόμεθα τὸν κριτήν. ἁμαρτία γὰρ ὁμολογουμένη, ἐλάττων γίνεται), μὴ ὁμολογουμένη δὲ χείρων. καὶ γὰρ προσλάβῃ ἁμαρτία τὴν ἀναισχυντίαν, καὶ τὴν ἀγνωμοσύνην, πῶς ὅλως δυνήσεται) φυλάξασθαι, πάλιν μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν, ὁ τὸ πρότερον οὐκ εἰδὼς ὅτι ἥμαρτε; μὴ τοίνυν ἀρνώμεθα παρακαλῶ μὴ δὲ ἀναισχυντῶμεν, ἵνα μὴ κἀκόντες δῶμεν τιμωρίαν. ἤκουσε καίτοι παρὰ τοῦ θεοῦ, που "ἐστιν Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου; καὶ φησί. οὐκ οἶδα, μή, φύλαξ ἐγώ εἰμι τοῦ ἀδελφοῦ μου; εἶδες πῶς οὐκ ἠθέλησε χαλεπώτερον τὴν ἁμαρτίαν εἰργάσατο; ἀλλ' οὐχ ὁ πήρ αὐτοῦ οὕτως ἀκούσας, ἀδάμ που εἶ φησί, ἤκουσα τῆς φωνῆσου, καὶ ἐφοβήθην, ὅτι γυμνὸς εἰμὶ καὶ ἐκρύβην. μέγα ἀγαθὸν σπιμεμνῆσθαι τῆς ἁμαρτηθείσης. οὐδὲν οὕτω δοξάσει πλημμέλειαν ὡς μνήμη δικαίου. οὐδὲν οὕτως οἰκτρὸν ἀνὸν ποιεῖ πρὸς κρίσιν. οἶδα ὅτι ἀπὸ πηδῆς, καὶ οὐκ ἀνέχεται τὸ σωρευθὲν ὕδωρ τῆς μνήμης μαθίσασθαι τῶν κακῶν. ἀλλ' ἄγαν τὴν ψυχήν. καὶ σπίδες αὐτὴν κοιμῶν. καθάπερ γάρ ἐστιν ὕπνος δυσήνιος, οὕτως δυσάνιαστος ἐστιν, καὶ οὐ βούλεται πεῖσαι ἑαυτόν, ὅτι ἥμαρτε. δεῖξον δὲ ὅλον ἐκ σατανικόν, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτὸ πείθωμεν ὅτι ἥμαρτεν, ἵνα καὶ μετανοήσῃ, ἵνα μετανοήσασα, ἀπαλλαγῇ τῶν κολάσεων. πῶς ἀξιοῖς συγγνώμης τυχεῖν ἐπὶ σοὶ τοῖς ἁμαρτήμασι μηδέπω ὁμολογήσας; πάντως ἐκεῖνος ἐστὶν ἐλεῶν, καὶ φιλανθρωπότατος ἄξιος ἁμαρτηκώς. σὺ δὲ μηδέπω πείσας σαυτὸν, πῶς ἀξιοῖς ἐλεηθῆναι, τοῦτο πίσιν οὕτως ἀναισχυντεῖ; πείθωμεν ἑαυτοὺς ὅτι ἡμάρτομεν, μὴ τῇ γλώττῃ λέγωμεν μόνον, ἀλλὰ μὴ τῇ διανοίᾳ, μὴ ἁμαρτωλοὺς καλῶμεν ἑαυτοὺς, ἀλλὰ μὴ τὰ ἁμαρτήματα ἀναλογιζώμεθα, κατ' εἶδος ἕκαστον ἀναλέγοντες. οὐ λέγωσοι ἐκπώματευσον σαυτὸν, οὐδὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις κατηγόρησον, ἀλλὰ πείθεσθε τῷ προφήτῃ λέγοντι, ἀπόκλυφον πρὸς κν τὸ ὁδύνου. τοῦ θυ ταῦτα ὁμολόγησον, τοῦ θυ δικαίου ὁμολόγει τὰ ἁμαρτήματα, οὐχ ἁπλῶς, εἰ μὴ μὴ τῇ γλώττῃ, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ, μὴ οὕτως ἀξιοῦ ἐλεηθῆναι. ἂν ἔχῃς τὰ ἁμαρτήματα διηνεκῶς ἐν τῇ μνήμῃ, οὐδέποτε τῷ πλησίον μνησικακήσεις. οὐ λέγω ἐὰν ἴῃς πεπεισμένος ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν εἶναι. οὐχ οὕτως θεὸς δώρα) τα πεινῶσαι ψυχήν, ὡς αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν τὰ ἁμαρτήματα, καὶ κατ' εἶδος ἐξεταζόμενα, οὐ μνησικακήσεις. ταῦτα διόλου ἔχων ἐν μνήμῃ, οὐκ ὀργισθήσῃ, οὐ λοιδορήσεις, οὐ φρονήσεις μέγα, οὐ περιπεσῇ πάλιν αὐτοῖς, σφοδρότερος ἔσῃ πρὸς τὰ ἀγαθά. ὁρᾷς ὅσα ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν ἁμαρτημάτων πίπτεται κακά; ἐγγράφωμεν τοίνυν αὐτὰ εἰς τὰς διανοίας ἡμῶν. οἶδα ὅτι οὐκ ἀνέχεται ἡ ψυχὴ τῆς μνήμης τῆς οὕτω πικρᾶς. ἀλλὰ ἀναγκάζωμεν αὐτὴν, καὶ βιαζώμεθα. βέλτιον διακεῖσθαι αὐτὴν τῇ μνήμῃ νῦν, ἢ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῆς τιμωρίας. νῦν ἐὰν ἴῃς αὐτῶν μεμνημένος, καὶ συνεχῶς αὐτὰς προσφέρῃς τῷ θεῷ. μὴ ὑπὲρ αὐτῆς δέῃ, ταχέως ἐξαλείψεις αὐτάς. ἐὰν δὲ νῦν σπιλάθῃ, τότε αὐτῶν ἀναμνη-

σθήσῃ, καὶ

θησῃ καὶ ἄκων τῆς οἰκουμένης ἁπάσης εἰς μέσον φερομένων αὐτῶν, ἐκπομπευομένων
τῶν πάντων, καὶ φίλων, καὶ ἐχθρῶν, ἢ ἀγγέλων. οὐ γὰρ δὴ πρὸς σὲ ἔλεγε μόνον, ἃ σὺ ἐν
κρυφῇ ἐποίησας, ἐγὼ ποιήσω πᾶσι κατάδηλα, ἀλλὰ ἢ πρὸς πάντας ἡμᾶς. ἐφοβήθης
ἀνοῦς φῆ, ἢ οὐχ ὑμᾶς τὸ θῦ πλέον; ἢ τὸ θῦ ὁρῶντος οὐκ ἐφρόντισας; ἀλλὰ τοὺς ἀνοῦς
ἠδέθης; οἱ ὀφθαλμοὶ γάρ φησι τ ἀνῶν, θῦ ὁ φόβος αὐτ. διαθῦ ἐν τούτῳ αὐτῷ δώ-
σεις δίκλω. ἐλέγξω γάρσε, νῦ τοῖς ἁπαντ ὀφθαλμοῖς πιθείσου τὰ ἁμαρτήματα. ὅπ
γὰρ θῦ ἐστὶν ἀληθὲς, ἢ κατ ἐκείνω τ ἡμέραν παντ ἡμῶν ἐκπομπευέται τὰ ἁμαρτήματα,
ἐὰν μὴ νῦν αὐτὰ τῇ συνεχεῖ μνήμῃ ἀφανίσωμεν. ἄκουσον πῶς ἐκπομπεύε) ἡ ὠμότης, ἢ ἡ
ἀπανθ'α. Σπείνασα φῆ, ἢ οὐκ ἐδώκατέμοι φαγεῖν. πότε ταῦτα λέγε). ἆρα ἐν γωνίᾳ; ἆρα
ἐν παραβύσῳ; οὐδαμῶς, ἀλλὰ πότε; ὅταν ἐλθῃ ὁ υἱὸς τῦ θῦ ἐν τῇ δόξῃ αὐτῦ, ἢ πάντα τὰ
ἔθνη συναγάγῃ, ὅταν ἀφορίσῃ τούτους, κἀκείνους, τότε παντ ἀκουοντ, ἐρεῖ. ἢ σήσει ἐκδεξιῶν,
ἢ ἐξυωνύμων. ἐπείνασα, ἢ οὐκ ἐδώκατέμοι φαγεῖν. ὅρα πάλιν, ἢ τὰς πέντε παρθένους
τῶν πάντων ἀκουούσας, οὐκοἶδα ὑμᾶς. αἱ γὰρ πέντε, ἢ πέντε, οὐχὶ τὸν ἀριθμὸν δηλοῦσι τῶν
πέντε μόνον, ἀλλὰ τὰς τε πονηρὰς, ἢ ὠμούς, ἢ ἀπανοῦς τ παρθένων, καὶ τὰς μὴ τοιαύτας.
οὕτω ἢ ὁ τὸν τάλαντον κατορύξας, ἤκουσεν τῶν παντ, ἢ τ τὰ πέντε ἢ δύο προσενεγκόν
των, πονηρὲ δοῦλε, ἢ ὀκνηρέ. οὐ λόγῳ ῥημῇ μόνον, ἀλλὰ ἢ λόγῳ πραγμῇ τότε ἐλέγχει αὐτούς.
καθάπερ ἢ ὁ βαπτιστὴς φῆ, ὄφον εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. ὁμῦ γὰρ ἡ ἀνάστασις ἔσται πάν-
των ἁμαρτωλῶν, ἢ δικαίων, ὁμῦ παρέσται κρίνων ἅπασιν. ἐννόησον οἷῶ τίνες ἔσον) τότε οἱ
τὸν κατηφείας, οἱ ἐλκόμενοι εἰς τὸ πῦρ σεφανῦσθαι ἑτέρων. δεῦτε φῆ οἱ εὐλογημένοι τῦ πρς μῦ
κληρονομήσατε τ ἡτοιμασμένω ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμῦ. ἢ πάλιν. ἀπέλ-
θετε ἀπ ἐμῦ εἰς τὸ πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτῦ. μὴ ἁπλῶς
τ ῥημῇ ἀκούωμεν, ἀλλ ὑποβάλλωμεν αὐτὰ, ἢ τῇ ὄψει, καὶ νομίσωμεν νῦν παρεῖναι αὐτ,
ἢ λέγειν ταῦτα, ἢ ἀπάγεσθαι ἡμᾶς εἰς τὸ πῦρ ἐκεῖνο. πίνα ἔξομεν ψυχλίω; ποίαν παραμυ-
θίαν; τί δὲ ὅταν δίκαζώμεθα; τί δὲ ὅταν ὑπὲρ ἁρπαγῆς ἐγκαλώμεθα; ποίαν ἔξομεν ἀ
πολογίαν πρόφασιν; πίνα λόγον δυνησόμεθα; οὐδένα. ἀλλ ἀνάγκη δεσμουμένους, κατωβύον-
τας, σύρεσθαι πρὸς τὰ τ καμίνων τόματα, πρὸς τὸν ποταμὸν τῦ πυρός, πρὸς τὸ σκότος, πρὸς
τὰς ἀθανάτους κολάσεις, ἢ μηδενὸς δεῖσθαι. οὐ γάρ ὅτι φῆ οὐκ ὄντιν ἐντεῦθεν διαβῆναι
ἐκεῖθεν. χάσμα γὰρ μέγα μεταξὺ ἡμῶν τε, ἢ ὑμῶν, ἢ οὐδὲ βουλομένοις ἐνι μεταβῆναι, ἢ ὁρέ
ξαι χεῖρα. ἀλλ ἀνάγκη καὶ ἐσθαι διαπαντὸς, οὐδενὸς ἡμῖν ἀμυνοντος, κἂν πατὴρ ᾖ, κἂν μήτηρ,
κἂν ὁσιος ᾖ, κἂν πολλὴν ἔχῃ πρὸς τ θν παῤῥησίαν. ἀδελφὸς γάρ φησιν οὐ λυτροῦται,
λυτρώσε) ἄνθρωπος; Σπεὶ οὖν οὐκ ἔστιν ἐν ἑτέρῳ τὰς ἐλπίδας ἔχειν τ σῴζεσθαι, ἀλλ ἐν αὐτῷ μό-
νῃ τῷ θῦ φιλανθρωπίᾳ, παρακαλῶ, πάντα πράττωμεν, ὥστε ἡμῖν τὸν βίον γενέσθαι καθαρὸν,
καὶ τὴν πολιτείαν ἀρίστην, καὶ μὴ δὲ παρά τὴν ἀρχὴν δέξασθαι κλῖσιν τινά. εἰ δὲ
μή, μετὰ γοῦν τὴν κλῖσιν, μὴ καθεύδωμεν, ἀλλὰ διαπαντὸς Σπιμένωμεν
ἀποπλύοντες τὸν ῥύπον, ἢ μετανοίᾳ, ἢ δάκρυσιν, ἢ δυχῶν, ἢ ἐλεη-
μοσύνης. τί οὖν ἐὰν μὴ ἔχω φησὶν ἐλεημοσύνην ἐργάζεσθαι; ἀλλὰ ψυχροῦ ποτή-
ριον ἔχεις, ὅσα οὖν ἧς πένης. ἀλλὰ πόδας ἔχεις ὥστε Σπισκέψασθαι ἀῤῥώστους, ὥστε
εἰς δεσμωτήριον εἰσελθεῖν. ἀλλὰ τέγλω ἔχεις ὥστε δέξασθαι ξένους. οὐ πάρεστιν οὐκέτι

συγγνώμη

συγγνώμη οὐδὲ μία τῆ ἐλεημοσύνῃ μὴ ἐργαζομένων. ταῦτα συνεχῶς λέγομεν πρὸς ὑμᾶς, ἵνα κἂν μικρὸν ἀπὸ τῆς συνεχείας ἀνύσωμεν. ταῦτα λέγομεν, οὐ τῶν δυ παχόντων φρον τίζοντες ὡς ὑμῶν. ἐκείνοις μὲ γὰρ τὰ ἐν ταῦθα δίδοτε, ἀν τιλαμβάνετε δὲ τὰ ὠφελίμα, ὧν γέ- νοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν. Λόγος, λα'.

» Οὐ γὰρ προσελήλυθατε ψηλαφωμένῳ, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ, γνόφῳ καὶ σκότῳ, καὶ θυέλ
» λῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥήματος, ἧς οἱ ἀκούσαντες, παρητήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐ
» τοῖς λόγον, οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον. κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσε- ται, καὶ
» οὕτως φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. μωυσῆς εἶπεν ἔκφοβός εἰμι, καὶ ἔντρομος, ἀλλὰ προσελήλυ
» θατε σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκ-
» κλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τε-
» τελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρεῖττον λαλοῦντι παρὰ
» τὸν ἄβελ. Ἦν μὲν τὰ κατὰ τὸν ναὸν θαυμαστὰ ἅγια ἁγίων, ἦν δὲ πάλιν σεμνὰ καὶ ταῦτα τὰ κατὰ τὸ σινᾶ ὄρος γεγενημένα, τὸ πῦρ, τὸ σκότος, ὁ γνόφος, καὶ θύελλα. ὥφθη γάρ φησιν ὁ θεὸς ἐν σινᾶι, καὶ πάλαι ἤδετο ἅπαντα ταῦτα. ἀλλὰ μέντοι καὶ διαθήκη καὶ καινὴ μετ' οὐδενὸς τού- των ἐδόθη, ἀλλ' ἐν διαλέξει ψιλῇ παρὰ τῷ θεῷ δεδόθη. ὅρα τοίνυν πῶς ποιεῖ τὰς συγκρί σεις καὶ τοῦτο. καὶ εἰκότως αὐτὰ ὕστερα ἔθηκεν. ὅτε γὰρ αὐτοὺς ἀφ' ὑμῶν ἔπεισεν, ὅτε καὶ τὸ μέσον ἔδειξεν ἑκατέρας τῆς διαθήκης, τότε λοιπὸν προκατεγνωσμένης αὐτῆς, ῥᾳδίως καὶ τούτοις ἐπιχειρεῖ. καὶ τί φῇς; οὐ γὰρ προσελήλυθατε ψηλαφωμένῳ, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥήματος, ἧς οἱ ἀκούσαντες, πα ρητήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. φοβερὰ ταῦτα φῇς, καὶ οὕτω φοβερά, ὡς μὴ δὲ φέρειν τὸ ἀκολουθον, μὴ δὲ θηρίον τολμᾶν ἁψέσθαι, ἀλλ' οὐ τοιαῦτα οἷα τὰ μετὰ ταῦτα. τί γὰρ τὸ σινᾶ πρὸς τὸν οὐρανόν; τί δὲ τὸ ψηλαφώμενον πῦρ πρὸς τὸν ἀψηλάφητον τοῦτον; ὁ δὲ γνόφος πῦρ κα ταλίσκον. μὴ λαλείτω γάρ φησιν ὁ θεὸς, ἀλλὰ λαλείτω ἡμῶν μωυσῆς, καὶ οὕτω φοβερὸν ἦν τὸ διαστελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους λιθοβοληθήσεται, καὶ οὕτω φοβερὸν ἦν τὸ διαστελ λόμενον, μωυσῆς εἶπεν. ἔκφοβός εἰμι, καὶ ἔντρομος. τί θαυμαστὸν πρὸς τὸν λαόν; αὐτὸς ὁ εἰς τὸν γνόφον εἰσελθών, οὐ διὰ τοῦτο ὁ θεὸς, φῇς, ἔμφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος. ἀλλὰ προσελήλυθατε σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ. καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτο τόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρεῖττον λαλοῦντι παρὰ τὸν ἄβελ. αὐτὰ τοῦ μωυσέος, οἷς. αὐτὰ τοῦ λαοῦ, μυριάδες ἀγγέλων πρωτοτόκων. τίνων φῇς; τῶν πιστῶν, καὶ πνεύ μασι δικαίων τετελειωμένων. μὴ γοῦν ἔφαυ φῇς. καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντι σμοῦ κρεῖττον λαλοῦντι παρὰ τὸν ἄβελ. τὸ γὰρ τοῦ ἄβελ ἐλάλησε; ναί φησι, καὶ δι' αὐτῆς ἀπο θανὼν ἔτι λαλεῖ. καὶ πάλιν ὁ θεὸς φῇ, φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦσου βοᾷ πρός με. ἢ οὐχί, ἢ ἐκεῖνο, ὅτι ἔζη καὶ νῦν ᾄδεται, ἀλλ' οὐχ οὕτως ὡς τὸ τοῦ χῦ. οὐδὲ γὰρ πάντας ἐκίνησαρε, καὶ φωνὴν ἀφῆκε λαμπροτέραν, καὶ βυσσοθεν ἐβόησε, ὅσῳ μείζονα τὴν
» μαρτυρίαν ἔχει τὴν ἀφ' ἑαυτῶν πραγμάτων. Βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λα-
» λοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἐξέφυγον τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ
» μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανοῦ ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται.

» ἐπήγγελται ἐπ' ἄπαξ ἐγὼ σείω. Οὐ μόνον τὴν γῆν ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν, τὸ δὲ ἐπ' ἄπαξ,
δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα.
» Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως
» τῷ θεῷ μετ' αἰδοῦς, καὶ εὐλαβείας. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. Φοβερὰ ἐκεῖνα,
ἀλλὰ πολλῷ τούτων θαυμασιώτερα, καὶ λαμπρότερα, οὐ γὰρ σκότος ἐνταῦθα, οὐδὲ γνόφος, οὐδὲ θύελλα. ἐμοὶ δοκεῖ, δι' ἐκείνων αἰνίττεσθαι τὸ ἀσαφὲς τῆς παλαιᾶς, καὶ τὸ συνεσκιασμένον τοῦ νόμου, καὶ τὸ συγκεκαλυμμένον. ὅμως δὲ ὁ νομοθέτης ἐν τούτοις φαίνεται φοβερὸς, καὶ καταπληκτικὸς τοῖς παραβαίνουσι. τί δὲ οἱ ἦχοι τῆς σάλπιγγος; εἰκότως, ἅτε ὡς βασιλέως τινὸς παρόντος, τοῦτο γοῦν καὶ διὰ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς παρουσίασε. ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι πάντας διεγηγέρθαι δεῖ, ἡ δὲ τῆς φωνῆς σάλπιγξ τοῦτο ποιεῖ. πάντα τοίνυν τότε αἰσθητὰ, καὶ ὀπτὰ, καὶ φωναί, πάντα νοητὰ καὶ ἀόρατα νῦν. καὶ καπνὸς φησι πολὺς ἰδεῖν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ θεὸς λέγεται πῦρ εἶναι, καὶ ἐν τῷ βάτῳ οὕτως ἐφάνη, καὶ διὰ τοῦ καπνοῦ τὸ πῦρ δείκνυσι. τί δὲ ὁ γνόφος, καὶ τὸ σκότος; πάλιν τὸ φοβερὸν ἐμφαίνει. οὕτως καὶ ὁ Ἡσαΐας φησὶ, καὶ ὁ οἶκος ἐπλήσθη καπνοῦ. καὶ ἡ θύελλα τί βούλεται; ῥᾳθύμου τὸ γένος τὸ ἀνίσχυον ἴσως. ἔδει τοίνυν αὐτὸ διανίστασθαι τούτοις. οὐδεὶς γὰρ οὕτω νωθὴς, ὃς οὐκ ἂν ἔσχε γνώμην τοιαύτην, νομοθετοῦντος. μωσῆς ἐλάλει, ὁ δὲ θεὸς ἀπεκρίνετο αὐτῷ φωνῇ. ἔδει γὰρ τὸν θεὸν φέρεσθαι τῇ φωνῇ, ἐπεὶ δὲ διὰ μωϋσέως ἔμελλε νομοθετεῖν, διαπαντὸς ἀξιόπιστον αὐτὸν ποιεῖ. οὐχ ἑώρων αὐτὸν διὰ τὸν γνόφον, οὐκήκουον αὐτοῦ διὰ τὸ ἀχνόφωνον. τί οὖν, ὁ θεὸς ἀπεκρίνατο φωνῇ δημηγορῶν; ἀλλ' ὄνομα αὐτοῦ καλέσαι παρῃτήσαντο φῆμι, μὴ προσθεῖναι αὐτοῖς λόγον αὖθις. ἆρα οὐχὶ γεγόνασιν αὖ τοῖς τοῦ διὰ σαρκὸς φανῆναι τὸν θεόν. λαλείτω ἡμῖν φησι μωϋσῆς, καὶ μὴ λαλείτω ἡμῖν ὁ θεός. οἱ τοὺς συγκρίσεις ποιούμενοι, μαθὼν δὲ ἐκεῖνα ἀναιροῦσιν, ἵνα ταῦτα πολλῷ μείζονα δείξωσι καὶ θαυμασιώτερα, καὶ ἡμερώτερα. διπλῆ γὰρ μεγάλα, ὅτι λαμπρὰ ὄντα, καὶ μείζονα, οὐ πρόσεστι μᾶλλον ἐνθάδε καὶ ἐν τῇ πρὸς κορινθίους ἐπιστολῇ γράφων φησὶν, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ, καὶ οὐχ ὡς μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα τοῦτο πρόσωπον αὐτοῦ. οὐκηξιώθησαν φησὶν ὧν ἡμεῖς, ἐκεῖνοι. τίνος γὰρ καταξιώθησαν; σκότος εἶδον, γνόφον, φωνῆς ἤκουσαν, ἀλλὰ καὶ οὐ φωνῆς ἤκουσας, οὐ διὰ γνόφου λαμπρὰ διὰ σαρκός. οὐ διεταράχθης, οὐδὲ διεθορυβήθης, ἀλλὰ καὶ ἔφης, καὶ διελέχθης τῷ μεσίτῃ, ἄλλως δὲ καὶ τὸ ἀόρατον δείκνυσι διὰ τοῦ σκότους. καὶ γνόφος φησὶν ὥστε τοὺς πόδας αὐτοῦ. τότε καὶ μωϋσῆς ἔδεισε, νυνὶ δὲ οὐδείς. ὥσπερ κάτω εἰρήκει τότε, οὕτω καὶ ὑμεῖς. οὐκῆσαν κάτω, ἀλλ' ὁμοῦ κάτω. ἐγγὺς τοῦ θεοῦ ὁ γιὸς, ἀλλ' οὐχ ὡς μωσῆς. ἐκεῖ ἔρημος ἦν, ἐνταῦθα πόλις, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανήγυρις. ἐνταῦθα τῇ χαρᾷ δείκνυσι, τῇ εὐφροσύνῃ, ἀντὶ τοῦ γνόφου, καὶ τοῦ σκότους, καὶ τῆς θυέλλης, καὶ ἐκκλησία πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένη, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων. ἐκεῖνοι οὐ προσῆλθον, ἀλλὰ πόρρω εἱστήκεισαν, καὶ ὁ μωϋσῆς, ὑμεῖς δὲ προσεληλύθατε. ἐνταῦθα αὐτοὺς φοβεῖ εἰπών, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων. οὐχὶ ἰουδαίων μόνον, καὶ τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων. τὰς ψυχὰς λέγει τῶν εὐδοκίμων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, τουτέστι καθαρμοῦ. κρεῖττον λαλοῦντι παρὰ τὸν ἄβελ. εἰ δὲ τὸ αἷμα λαλεῖ, πολλῷ μᾶλλον ὁ σφαγιασθεὶς, ζῇ. τί δὲ λαλεῖ; καὶ τὸ πνεῦμα φησὶ λαλεῖ τετραγμοῖς ἀλαλήτοις. πῶς λαλεῖ; ἔνθα γὰρ αὖ εἰς εἰλικρινῆ διάνοιαν ἐμπέσῃ, αὖθις διανίστησι, καὶ ποιεῖ λαλεῖν.

βλέπετε

βλέπετε, μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. Τοῦτέστι μὴ ἀπογνῶτε. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἐξέφυγον τὸν ἐπὶ τῆς γῆς παραιτησάμενον χρηματίσαντα· τίνα λέγει; ἐμοὶ δοκεῖ, μωϋσῆν. ὁ δὲ λέγει, τῷ Ζῷ ἐστὶν, εἰ ἐπὶ γῆς νομοθετοῦντα οὐκ ἐξέφυγον παραιτησάμενον, ἀπὸ τοῦ ὁμοίου νομοθετοῦντα πῶς παραιτησόμεθα; ἐν Ζῷ θα ἐπιδείκνυσιν, ὅτι μὴ ἄμοιός ἐστιν ἐκεῖνος, μὴ γένοιτο. οὐκ ἄλλον, μὴ ἄμοιον δείκνυσιν, ἀλλὰ φοβερὸς φαίνεται φωνὴν ἀφεὶς ἐκ τοῦ οὐνοῦ, αὐτὸς μέν ὅτι, μὴ οὗτος κἀκεῖνος, φοβερὸς δὲ οὗτος. οὐ γὰρ διαφορὰν λέγει προσώπων, ἀλλὰ δόσεως. πόθεν δῆλον; εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἐξέφυγον παραιτησάμενοι ἐπὶ γῆς χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποστρεφόμενοι. τί οὖν ἄμοιος οὗτος ὅτι παρ' ἐκεῖνον; πῶς οὖν φησιν, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε; ἡ γὰρ τότε δόντος τὸν νόμον φωνὴ, τὴν γῆν ἐσάλευσε. Νῦν δὲ ἐπήγγελται λέγων· ἔτι ἅπαξ σείω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων. Ἆρα ἐκ τοῦ μέσου πάντα ἀρθήσεται, μὴ εἰς τὸ βέλτιον συμπαγήσεται αὖθις. ἔοικε γὰρ αἰνίττεσθαι τὰ ἐν Ζῷ θα. τί τοίνυν ἀλγεῖς ἐν κόσμῳ πάσχων; οὐ μένων ἐν τῷ κόσμῳ θλιβόμενος, μικρὸν ὕστερον παροδευομένῳ; εἰ ἐν ὑστέρῳ τοῦ κόσμου ἡ ἄνεσις ἐστίν, τότε θλίβεσθαι ἐχρῆν πρὸς τὸ τέλος ὁρῶντα. Ἵνα μείνῃ ἐπὶ τὰ μὴ σαλευόμενα· Ποῖα δέ ἐστι τὰ μὴ σαλευόμενα; τὰ μέλλοντα. Ἡ ἐπιὼν.

Πάντα τοίνυν ὑπὲρ τούτου πράττωμεν, ὥστε ἐκείνης τυχεῖν, ὥστε ἐκείνων ἀπολαῦσαι τῶν ἀγαθῶν· καὶ δέομαι μὴ ἀντιβολῶ ὑμᾶς ἀπορράξωμεν, οὐδεὶς ἐν πόλει μελλούσῃ καταπίπτειν οἰκοδομεῖ. εἰ δὲ δήμοι παρακαλῶ, εἴ τις ἔλεγεν ὅτι μὴ ἐνιαυτὸν αὐτῇ πεσεῖται ἡ πόλις, ἡ δεῖνα δὲ οὐ πάντως, ἆρα αὖ ᾠκοδόμησας ἐν τῇ μελλούσῃ καταπίπτειν; ὥστε μὴ νῦν λέγω μὴ οἰκοδομῶμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· πεσεῖται μικρὸν ὕστερον, μὴ πάντα ἀπόληται τί δὲ λέγω πεσεῖται; πρὶν πεσεῖν ἡμεῖς ἀπολούμεθα, μὴ δεινὰ πεισόμεθα, ἡμεῖς ἑαυτοὺς ἐκφησόμεθα· τί οἰκοδομοῦμεν ἄμμον; οἰκοδομήσωμεν πέτραν· ὃ περ γὰρ ἐὰν ἐπέλθῃ, ἀνάλωτος ἐκείνη μένει ἡ οἰκοδομή· οὐδὲν αὐτὴ δύναται ἐλεῖν, εἰκότως· πάσας γὰρ ἐπιβουλὰς τοιούτους ἄβατος ὁ χῶρος ἐκεῖνος, ὥσπερ οὖν ἐν Ζῷ θα βατὸς· μὴ γὰρ σεισμοὶ, μὴ ἐμπρησμοὶ, μὴ πολεμίων ἔφοδος, μὴ ζῶντας ἡμᾶς ἀφαιρεῖται αὐτὴ, πολλάκις δὲ ἡμεῖς αὐτὴν ἀπόλλυσιν, ὅταν δὲ μὴ αὐτὴν ἐάσωμεν, τότε ἡμᾶς ἡ νόσος ἀπήγαγε θᾶττον· ἢ μένοντας, οὐκείασεν αὐτοὺς ἀπολαῦσαι καλῶς· ποία γὰρ ἡδονὴ, ἔνθα νόσοι, μὴ συκοφαντίαι, μὴ φθόνος, μὴ ἐπιβουλαί; ἢ εἰ μὴ δὲ ταῦτα, πολλὰ πολλάκις μὴ ἔχοντες, ἀλυόμεν, λυσανασχετοῦμεν· οὐκ ἔχομεν οἷς παραδῶμεν τὰς οἰκίας, μὴ τἄλλα πάντα. καταδρυχόμεθα λοιπὸν ὡς ἕτεροι πονοῦντες· πολλάκις δὲ καὶ εἰς ἐχθροὺς ἦλθεν ὁ κλῆρος, οὐκ ἀπελθὼν μόνον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ζῶντος· τί τοίνυν ἀθλιώτερον τοῦ τοῖς ἐχθροῖς κάμνειν, καὶ ἵνα ἐκεῖνοι ἀναπαύσωνται, αὐτοὺς ἁμαρτίαις συλλέγειν; μὴ τούτου τὰ ὑποδείγματα, πολλὰ ἐν ταῖς πόλεσιν ὁρᾶται· μὴ ἵνα μὴ λυπήσω τοὺς ἀπορρηθέντας, εἴπω αὖ ὀνόματα καὶ ζώνας ἐξ αὐτῶν, μὴ πολλὰ εἴχον διηγήματα εἰπεῖν, καὶ πολλὰς δεῖξαι οἰκίας ὑμῖν, αἳ κυρίους ἔλαβον τοὺς ἐχθροὺς τοὺς περὶ αὐτὰς πονήσαντας· οὐκ οἰκίαι δὲ λοιπὸν ἀνδραποδισθεῖσαι, μὴ ἅπας ὁ κλῆρος πολλάκις εἰς τοὺς ἐχθροὺς περιῆλθε· τοιαῦτα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα, ἐν τοῖς οὐρανοῖς δὲ οὐδέν ἐστι δεῖσαι τούτων, μὴ τοῦ Ζῷ του τελευτήσαντος ἕτερος ἔλθῃ ὁ ἐχθρὸς, μὴ τὸν κλῆρον διαδέξηται· οὔτε γὰρ θάνατος ἐκεῖ, οὔτε ἀποστέρησις, αἱ σκῶλαι τῶν ἀγίων εἰσὶ μόναι. ἐν δὲ τοῖς ἁγίοις ἐκείνοις, ἀγαλλίασις, χαρὰ, εὐφροσύνη· φωνὴ

σιών. φωνὴ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως ἐν σκηναῖς δικαίων. αἰώνιοι εἰσὶ τέλος οὐκ ἔχουσαι. οὐκ αὐταὶ τῷ χρόνῳ καταπίπτουσιν. οὐ τοὺς νεκτιμένους ἀμείβουσιν, ἀλλ' ἑστήκασιν ἐν ἀκμῇ διηνεκεῖ, εἰκότως. οὐ γὰρ ἐστὶ φθαρτὸν, οὐδὲ ἐπίκηρον ἐκεῖ, ἀλλὰ πάντα ἀθάνατα, καὶ ἀκήρατα. κενώσωμεν εἰς ταύτην τὴν οἰκοδομὴν τὰ χρήματα. οὐ δεῖ τεκτόνων ἡμῖν, οὐδὲ ἔργατῶν. αἱ τῶν νηπίων χεῖρες τὰς τοιαύτας οἰκοδομᾶσιν οἰκίας, οἱ χωλοὶ, οἱ τυφλοὶ, οἱ ἀνάπηροι. οὗτοι ἐκείνας οἰκοδομοῦσι. μὴ μὴ θαυμάσῃς, ὅπου γε καὶ βασιλείαν ἡμῖν οὗτοι προξενοῦσι, καὶ παρρησίαν ἡμῖν διδόασι πρὸς τὸν θεόν. ἡ γὰρ ἐλεημοσύνη, τεχνίτις ἐστὶν ἀρίστη, καὶ πρόστατις τῶν ἔργων ταύτην. φίλη γάρ τῷ θεῷ ἐστιν, ἀεὶ πλησίον ἕστηκεν αὐτοῦ, ὑπὲρ ὧν αὐτὸς βούλεται, δυνάμενος αὐτοῦ σαι χάριν, μόνον αὐ μὴ ἀδικῶμεν παρ' ἡμῶν. ἀδικεῖται δὲ, ὅταν ἐξ ἁρπαγῆς αὐτῶν ἐργαζώμεθα, ὡς ἐὰν ἡ καθαρὰ, πολλὴν τοῖς ἀναπεμπομένοις αὐτῶν δίδωσι παρρησίαν, μὴ ὑπὲρ προσκεκρουκότων δεῖται. τοσαύτη αὐτοῦ ἡ ἰσχύς, μὴ ὑπὲρ ἡμαρτηκότων. αὐτὴ διαρρήγνυσι τὰ δεσμὰ, λύει τὸ σκότος, σβέννυσι τὸ πῦρ, θανατοῖ τὸν σκώληκα, ἀποκλαύνει τὸν ὀδυνηρὸν βρυγμόν. ταύτῃ μὲν πολλῆς ἀδείας ἀνοίγουσι τοὺς οὐρανῶν αἱ πύλαι. μὴ ὡς περ βασιλίδος εἰσιούσης οὐδεὶς τολμήσει τῶν φυλάκων τῶν ἐπὶ ταῖς θύραις τεταγμένων ἐξετάσαι τίς εἶη, μὴ πόθεν, ἀλλὰ πάντες δυθέως ὑποδέχουσι οὕτω δὴ καὶ τὴν ἐλεημοσύνην. βασιλὶς γάρ ἐστιν, ὁμοίους ἀνοὺς ποιοῦσα θεῷ. ἔστε δὲ γάρφησιν, οἰκτίρμονες, ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν. ὑπόπτερος ἐστὶ, μὴ κούφη, πτέρυγας ἔχει χρυσᾶς, πτίλοις ἔχουσα πάντοθεν τοὺς ἀγγέλους. ἐκείνοις πτέρυγες περιστερᾶς περιπεφυρωμέναι. μὴ τὰ μετάφρενα αὐτῆς ἐν χλωρότητι χρυσίου, καθάπερ περιστερᾶς χρυσῆς, μὴ ζώσα, πετᾶται). ὄμματα προσηνῆς ἔχουσα, οἷα θαλαμίου ἤμερον. οὐδὲν τοῦ ὄμματος ἐκείνου βέλτιον. καλός ἐστιν ὁ τρόπος, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνου κολοιός. οὕτως ἡ ὄρνις αὕτη καλή ἐστι, καὶ θαυμαστή. ἄνω διαπαντὸς ὁρᾷ. πολλῇ τοῦ δυ τῇ δόξῃ περιστοιχίζεται. παρθένος ἐστὶ πτέρυγας ἔχουσα χρυσᾶς, περιεσταλμένη, λευκὸν πρόσωπον ἔχουσα, ἥμερον. ὑπόπτερός ἐστι, μὴ κούφη, παρὰ τὸν θρόνον ἑστῶσα τὸν βασιλικόν. ὅταν κρινώμεθα, ἄφνω ἐπίσταται, μὴ φαίνεται), μὴ ἐξαιρεῖται τὸ κολάσεως ἡμᾶς ταῖς αὐτοῦ πτέρυξι περιβάλλουσα. τοιαύτην θέλει ὁ θς, ἡ θυσίασε. πολλὰ περὶ αὐτοῦ διαλέγεται. οὕτως αὐτῷ φιλεῖ. χήραν μὴ ὀρφανὸν, μὴ πένητα φῇ ἀναλήψεται. ἀπ' αὐτοῦ θέλει καλεῖσθαι θς, ὁ θς οἰκτίρμων, μὴ ἐλεήμων ὁ κς, μακρόθυμος μὴ πολυέλεος, μὴ ἀληθινός. ἔλεος τοῦ δυ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. οὗτος τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος διέσωσεν. εἰ γὰρ μὴ ἠλέησεν ἡμᾶς, πάντα ἂν ἀπόλωλεν. οὗτος ἐχθροὺς ἡμᾶς ὄντας κατήλλαξεν. οὗτος τὰ μυρία ἀγαθὰ εἰργάσατο, οὗτος γὰρ τοῦ δυ ἔπεισε δοῦλον γενέσθαι, καὶ κενῶσαι ἑαυτόν. ταύτην ζηλῶμεν δι' ἧς ἐσώθημεν. ταύτην ἀγαπῶμεν, ταύτην χρημάτων προτιμῶμεν, καὶ χωρὶς χρημάτων ψυχὴν ἐλεήμονα ἔχωμεν, οὐδὲν οὕτω χαρακτηριστικὸν, ὡς ἐλεημοσύνη. οὐδὲν οὕτω, μὴ ἅπαντες μὴ πάντες θαυμάζουσιν, ὡς ὅταν ἐλεῶμεν. πολλαχοῦ γὰρ μὴ ἡμεῖς δεόμεθα τοῦ ἐλέους τούτου. μὴ πρὸς τὸν θεὸν λέγομεν. κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος ἐλέησον ἡμᾶς. πρότερον αὐτοὶ ἀρχώμεθα, μᾶλλον δὲ οὐκ ἀρχόμεθα πρότερον. καὶ γὰρ αὐτὸς ἤδη ἐπεδείξατο τὸν ἔλεον αὐτοῦ τὸν περὶ ἡμᾶς. καὶ δεύτεροι ἐπόμεθα. εἰ γὰρ ἄνθρωποι τὸν ἐλεήμονα, κἂν μυρία ἐργάσηται ἁμαρτήματα ἐλεῶσι, πολλῷ μᾶλλον ὁ θεός. ἄκουε τοῦ προφήτου λέγοντος. ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία φησὶ κατάκαρπος, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ. πιοῦτοι γενώμεθα,

ὡς ἐλαία

ὡς ἐλαία γενώμεθα. πάντοθεν βεβαπτώμεθα ταῖς ἐντολαῖς. οὐ γὰρ ἀρκεῖ, ὡς ἐλαίαν εἶναι, ἀλλὰ καὶ κατάκαρπον. εἰσὶ γὰρ ἐλεοῦντες, ὀλίγα διδόντες ἀλλὰ πάντες τὸ ἐνιαυτόν, ἢ καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα, ἢ τὸ τυχὸν προϊέμενοι. οὗτοι ἐλαῖαι μέν εἰσιν, οὐ κατάκαρποι δὲ ἀλλὰ καὶ ξηραί. ὅτι μὲν οὖν ἐλεοῦσιν, ἐλαῖαι. ὅτι δὲ οὐ φιλοτίμως, οὐ κατάκαρποι ἐλαῖαι. ἀλλ' ἡμεῖς κατάκαρποι γενώμεθα. πολλάκις εἶπον, καὶ λέγω νῦν. οὐ τῷ μέτρῳ τῶν διδομένων τὸ μέγεθος δείκνυται τῆς ἐλεημοσύνης, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει τοῦ διδόντος. ἵστε τοὺς κατὰ τὴν χήραν. καλὸν ἀεὶ φέρειν ὑμῖν τὸ ὑπόδειγμα, ἵνα μὴ δὲ ὁ πένης ἀπογνώσει ἑαυτόν, ὁρῶν εἰς τὴν τὰ δύο λεπτὰ καταβαλοῦσαν. ἤνεγκάν τινες, καὶ πρίχας ἐν τῇ τοῦ ναοῦ κατασκευῇ, καὶ οὐδὲ οὗτοι ἀπεβλήθησαν. ἀλλ' εἰ μὲν χρυσίον ἔχοντες πρίχας ἤνεγκαν, ἐπὶ κατάρατοι. εἰ δὲ δύο ἔχοντες μόνον, δύο ἤνεγκαν, ἀποδεκτοί. διὰ δύο καὶ ὁ κύων ἐμέμφθη, οὐκ ἐπειδὴ φαῦλα προσήνεγκεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὧν εἶχε, τὰ φαυλότερα. ἐπὶ κατάρατος φῇ, ὃς ἔχει ἄρσεν, καὶ δύει διεφθαρμένον τῷ θεῷ. οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, ἀλλ' ὁ ἔχων φῇ, μὴ φειδόμενος. εἰ τοίνυν τις οὐκ ἔχει, ἀπήλλακται ἐγκλημάτων, μᾶλλον δὲ ἔχει μισθόν. τί γὰρ δύο ὀβολῶν δύ' τελέσβορον, μὴ πρίχων οὐδαμινέσβορον; τί σεμνύλεως κοτύλης; ἀλλ' ὅμως τοῦτο ἠυδοκίμησεν ὁμοίως τοῖς μόχθοις, καὶ τῷ χρυσίῳ. καθ' ὃ γὰρ ἔχει τις, δύ πρόσδεκτος, οὐ καθ' ὃ οὐκ ἔχει. καὶ ὡς αὐ ἔχῃ ἢ χείρσου, δύ ποιεῖ. διὸ παρακαλῶ, κενώσωμεν προθύμως τὰ ὄντα, εἰς τοὺς πένητας. κἂν ὀλίγα ᾖ, κἂν αὐτὸν λήψόμεθα μισθὸν τοῖς τὰ πλείονα καταβαλοῦσι, μᾶλλον δὲ πλείονα τῶν μυρία τάλαντα καταβαλόντων. αὐ ταῦτα ποιῶμεν, ἐπιτευξόμεθα τῶν ἀφάτων θησαυρῶν τοῦ θυ, αὐ μὴ ἀκούωμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ πράττωμεν, αὐ μὴ ἐπαινῶμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐπιδεικνυώμεθα, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, λβ'. Κεφ. ιγ'.

» Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετ' αἰδοῦς, καὶ εὐλαβείας, καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον.

Ὅπερ ἀλλαχοῦ φησι, τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια. καὶ ἀπὸ τούτου ποιεῖται τὴν παράκλησιν τὴν εἰς τοὺς κακοὺς, οἷς κατὰ τὸν παρόντα βίον ὑπομένομεν, ὅθεν δὴ καὶ ἐνταῦθα πράττει καὶ φησί. βέβαιοι μένωμεν, ἔχωμεν χάριν. τοῦτέστιν εὐχαριστῶμεν τῷ θεῷ. οὐ γὰρ μόνον οὐκ ὀφείλομεν ἀποδιώκειν εἰς τοὺς παροῦσιν, ἀλλὰ καὶ χάριν αὐτῷ μεγίστην εἰδέναι εἰς τοὺς μέλλουσι, δι' ἧς λατρεύομεν εὐαρέστως τῷ θεῷ. τοῦτέστιν, οὕτως γάρ ἐστιν εὐαρέστως λατρεύειν τῷ θεῷ, εὐχαριστοῦντα ἐν ἅπασι. τοῦτο ποιεῖτε φῇ χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν. ὁ γὰρ αὖ ἐργάσηται τις γογγύζων, ὑποτέμνεται, καὶ ἀπώλεσε τὸν μισθόν. καθάπερ οἱ ἰσραηλῖται ἐπὶ λίκνῳ δίκνῳ ἔπεσαν ὑπὲρ γογγυσμῶν. διὸ φῇ, μὴ δὲ γογγύζετε. οὐκ ἄρα ἐστὶν εὐαρέστως λατρεῦσαι μὴ χάριν εἰδότα πάντων αὐτῷ, καὶ τῶν πειρασμῶν, καὶ τῶν ἀνέσεων. τοῦτέστι μηδὲν ἑαυτῷ φρεγγώμεθα, μηδὲν ἀναίσχυντον, ἀλλὰ συστέλλωμεν ἑαυτοὺς, ἵνα αἰδέσιμοι ὦμεν. ὅθεν γάρ ἐστι μετ' αἰδοῦς, καὶ εὐλαβείας. Ἡ φιλαδελφία μενέτω, τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε » νεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. Ὅρα πῶς τὰ παρόντα πρὸς τὰ μέλλοντα φυλάττειν αὐτούς. οὐχὶ προστίθησιν ἕτερα, οὐκέτι γίνεσθε φιλάδελφοι, ἀλλὰ μενέτω ἡ φιλαδελφία. καὶ πάλιν, οὐκέτι φιλόξενοι γίνεσθε, ἀλλὰ τὴ φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε.

θανεῖσθε. διὸ γὰρ εἰκὸς ἀπὸ τ θλίψεων γίνεσθ. διὰ τοῦτο γάρ φησιν ἐλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. ὁρᾷς ὅσην ἡ ζημία, ὅσον τὸ κέρδος; τί ὅτι ἔλαθον. οὐκεῖθεν ἐξένισαν διὰ τοῦτο μὴ μέγας ὁ μισθός. ὅτι μὴ εἰδέως ἀγγέλους αὐτοὺς ὄντας, ἐξένισεν. ἐπεὶ εἰ ἤδει, οὐδὲν θαυμαδόν. τινὲς οὖν τῶν θεῶν μὴ τὸν λῶτ αὐτὸν αἰνίττεσθαι φᾶ. Μιμνήσκεσθε τ δεσμίων ὡς συνδεδεμένοι, τ κακουχουμ, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θς. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος. ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. Ὅρα πόσος περὶ σωφροσύνης λόγος αὐτῷ, εἰρήνην φὴ διώκετε, καὶ τ ἁγιασμόν. μήτις, ἢ πόρνος, ἢ βέβηλος. καὶ πάλιν, πόρνους καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θς. παντα χοῦ μ ἐπιτιμίου ἀπαγόρευσις. εἰρήνην φὴ διώκετε μ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψ τὸν κν. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θς. καὶ πρότερον θεὶς τὸ, τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, δείκνυσιν ὅτι δικαίως τὰ ἐξῆς ἐπήγαγεν. εἰ γὰρ γάμος σωεχωρήθη, δικαίως ὁ πόρνος κολάζεται, δικαίως ὁ μοιχὸς τιμωρεῖται. ἐν τούτῳ θα πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς ἀποδύεται. οὐκεῖτε πάλιν μηδεὶς ἕτω πόρνος, ἀλλ' ἅπαξ εἰπών, τότε ἐπήγαγεν ὡς κοινωνῶ παραίνεσιν, οὐχ ὡς πρὸς αὐτοὺς ἀποτεινόμ. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος φη, οὐκεῖτεν ὅτι μὴ κέκτησθε, ἀλλ' ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος ἔστω, δείκνυτω τὸ φιλόσοφον τ γνώμης. μὴ γὰρ ἀνωτέρω φη, καὶ τ ἁρπαγὴν τ ὑπαρχόντων ὑμῶν μ χαρᾶς προσεδέξασθε. τοῦτο, ὥστε μὴ εἶναι φιλαργύρους παραινεῖ, ἀρκουμένοις φὴ τοῖς παροῦσιν, εἶτα καὶ ἐντεῦθα ἡ παραμυθία. Αὐτὸς γὰρ φησιν εἴρηκεν οὐ μήποτε, ἀνῶ οὐδ' οὐμήποτε ἐγκαταλίπω, ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν. κς ἐμοὶ βοηθὸς, κὐ φοβηθήσομαι, τί ποιήσειμοί ἄνος. Πάλιν ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἡ παραμυθία. Μνημονεύετε τ ἡγουμ ὑμῶν. Τοῦτο ἄνω θεν ὤθινεν εἰπεῖν. διὰ τοῦτο ἔλεγεν, εἰρήνην διώκετε μ πάντων. διὰ τοῦτο κὐ θεσσαλονικεῦσι παρήνει, ὥστε ἔχειν αὐτοὺς ἐν τιμῇ ὑπερ ἐκστάσεως. Μνημονεύετε φὴ τ ἡγουμ ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τ θυ. ὧν ἀναθεωροῦντες τ ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τ πίστιν. Ποία ἀκολουθία αὕτη; ἀρίστη μ οὖν. θεωροῦντες γὰρ αὐτ τὸν βίον φη, μιμεῖσθε τ πίστιν. ἀπὸ γὰρ βίου καθαροῦ ἡ πίστις, ἡ τ πίστιν, τὸ βέβαιον λέγει. πῶς; ὅτι πιστεύουσι τοῖς μέλλουσιν. οὐ γὰρ αὖ ἐστεδείξαντο βίον καθαρόν, εἶγε ἠμφισβήτουν ὑπερ τ μελλόντων, εἶγε ἠμφέβαλλον, ὥστε μὴ ἐντεῦθα τὸ αὐτὸ δοξαστέον. Ἰς χς θὲς, καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας διδαχαῖς ποικίλαις, μὴ ξέναις μὴ παραφέρεσθε. καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. Ἐντεῦθα τὸ χς θὲς, τ παρελθόντα πάντα λέγει χρόνον, τὸ σήμερον, τ ἐνεστῶτα αἰῶνα, μὴ τ μέλλοντα τ ἄπειρον, τουτέστιν ἀρχιερέα ἠκούσατε, ἀλλ' οὐκ ἀρχιερέα λήγοντα. ἀεὶ ὁ αὐτός ἐστιν, ὡς ὄντων τινῶν τ λεγόντ ὅτι οὐκ ἔστιν, ἕτερος ἥξει. διὸ λέγει, ὅτι ὁ χς θὲς, μὴ σήμερον, ὁ αὐτὸς μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἐπεὶ μὴ νῦν ἰουδαῖοι λέγουσιν, ὅτι ἕτερος ἥξει, μὴ τὸν ὄντως ἀποφοβήσαντες ἑαυτοὺς, τῷ ἀντιχρίστῳ περιπεσοῦνται. διδαχαῖς ποικίλαις, μὴ ξέναις. οὐ μόνον ποικίλαις, ἀλλὰ μὴ ξέναις. καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τ καρδίαν. οὐ βρώμασιν ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. ἐντεῦθα ἠρέμα αὐνίττεται τοὺς τ παρατήρησιν τ βρωμ εἰσάγοντας. τῇ γὰρ πίστει πάντα καθαρά. πίστεως οὖν δεῖ, οὐ βρωμ. Ἔχομεν γὰρ θυσιαστήριον ἐξ οὗ φαγεῖν ἐξουσίαν οὐκ ἔχουσιν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. Οὐχ οἷα τὰ ἰουδαϊκὰ, τοιαῦτα τὰ παρ' ἡμῖν. ὡς μὴ δὲ ἀρχιερεῖ θέμις εἶναι

μετέχειν αὐτ. ὥστε σπειδὴ εἴτε μὴ παρατηρεῖτε, ἐδόκει δεῖν καταβάλλοντος εἶναι τὰ
ἴδια, πάλιν αὖ τὸ περιφρέφει. μὴ γὰρ ἡμεῖς οὐ παρατηροῦμεν φῂ; ἢ παρατηροῦμεν, ἢ σφο
» δρότερον, οὐδὲ αὐτοῖς τοῖς ἱερεῦσι μεταδιδόντες αὐτ. Ὧν γὰρ εἰσφέρει ζώων τὸ αἷμα
» περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ ἅγια διὰ τ ἀρχιερέως, τούτ τὰ σώματα καταναίει ἔξω τῆς πα-
» ρεμβολῆς, διὸ ἡγίς ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τ πύλης φῂ ἔπαθεν.
» Εἰ δὲς τὸν τύπον λάμποντας περὶ ἁμαρτίας φῂ, ἢ ἔξω τ πύλης ἔπαθε. Τοίνυν ἐξερχόμε
» θα πρὸς αὐτὸν φέροντες τ ὀνειδισμὸν αὐτ. Τουτέστι τὰ αὐτὰ πάσχοντες, κοινωνοῦντες
» αὐτῷ ἐν τοῖς παθήμασιν, ὡς κατάδικος ἐφρώθη ἔξω. μὴ τοίνυν μὴ δὲ ἡμεῖς αὐχωμέ-
» θα ἐξιέναι ἔξω. Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσάν φησι πόλιν, ἀλλὰ τ μέλλουσαν ἐπιζητοῦ-
» μεν. δι' αὐτ ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διαπαντὸς τῷ θῷ. τουτέστι καρπὸν χειλέων ὁ
» μολογούντ τῷ ὀνόματι αὐτ. Ὁμολογοῦντ φῂ τῷ ὀνόματι αὐτ. μηδὲν βλάσφημον
φθεγγώμεθα, μηδὲν ἰταμόν, μηδὲν θρασύ, μηδὲν τολμηρόν, μηδὲν ἀπονενοημένον. τουτέστι
μετ' αἰδοῦς, ἢ εὐλαβείας. ψυχὴ γὰρ ἐν ταῖς θλίψεσιν ἀπογινώσκει, ἢ ἀπαναισχυντεῖ,
διὰ μὴ ἡμεῖς. ἰδοὺ πάλιν τὸ αὐτὸ φησιν, ὅπερ ἀνωτέρω ἔλεγε. μὴ ἐγκαταλιπόντες τ ἐπισυνα
γωγὴν ἑαυτ. οὕτω γὰρ δυνάμεθα μετ' αἰδοῦς πάντα ποιεῖν, πολλάκις γὰρ ἢ ἀνοΐᾳ αἰ-
σχυνόμεθα, πολλὰ οὐ πράττομεν τ πονηρῶν. τ δὲ δι' ποιῆσαι, ἢ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε.

Ἡ θικόν.

Οὐχὶ πρὸς τοὺς παρόντας λέγω ἀδελφούς, διὰ ἢ πρὸς τοὺς ἀπόντας. εἰ δέ ἕτεροι τὰ ὑπ
χόντα ὑμῶν ἥρπακασιν, ἐκτ ἐνόντων τ φιλοξενίαν ἐπιδείκνυσθε. τίνα οὖν ἔχομεν ἡμεῖς ἀ-
πολογίαν λοιπόν, τούτ ἢ μᾶλλον τ ἁρπαγὴν τ ὑπαρχόντ ταῦτα ἀκούοντ; ἢ οὐκεῖσθε τ ξενοδο
χίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε, διὰ τ φιλοξενίας. τουτέστι, μὴ ἁπλῶς ξενοδοχεῖτε, διὰ μᾶλλον τὸ
φιλεῖν τοὺς ξένους. καὶ εὐκοπώτ τ μέλλουσαν, ἢ ἀποκειμένῳ ἀμοιβῇ, ἵνα μὴ πάλιν αὐ-
τοὺς ὑπολιωτέρους ἐργάσῃ), διὰ τ ἡδηδοτεῖσαν. δι' αὐτ γὰρ ἔλαθον φησί τινες ξενίσαντες
ἀγγέλους. ἀλλ' ἴδωμεν πῶς τίμιος ὁ γάμος πᾶσι, ἢ ἡ κοίτη ἀμίαντος, ὅπ ἐν σωφροσύνῃ φῂ
διαπρεπεῖ τ πρᾶον. ἐν ζάλῃ δὲ ἢ ἰδιαίτερος αἰνίττεται), ὅτε βδελυρὰν ἡγοῦντο τ κοίτ. καὶ ὃς αὖ
ἦ φησιν ἀπὸ κοίτης, οὐκέτι καθαρός. οὐκ ὄβδελυρὰ τὰ ἀπὸ φύσεως ᾧ ἀγώμεν, ἢ ἀναί
σθητε ἰδιαίτερε, ἀλλὰ τὰ ἀπὸ προαιρέσεως. εἰ γὰρ τίμιον ὁ γάμος, ἢ καθαρόν, τί δήποτε
ἢ ἐξ αὐτῆς μαίνεσθε νομίζεις; ἀφιλάργυρος φησιν ὁ τρόπος. ἐπειδὴ πολλοὶ μᾶλλον τὸ πενῆσαι
τὰ ὑπάρχοντα, ἤπερ βούλονται προχείμαζε ἐλεημοσύνης ἀνακτᾶσθαι πάλιν αὐτά, διαβόᾳ
φῂ. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος. τουτέστιν ἵνα τ χρείασ ὦμεν, ἢ τ ἀναγκαίων. τί οὖν αὖ μὴ δὲ
τοῦτ φῂ δύ πορῶμεν; οὐκ ὄβδιν ὄβδιν. οὐκ ὄβδιν. αὐτὸς γὰρ εἶπε, ἢ οὐ ψεύσεται. ὅπ οὐ μήσε ἀνῶ,
οὐδ' οὐμήσε ἐγκαταλίπω. ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν. κς ἐμοὶ βοηθός, ἢ οὐ φοβηθή-
σομαι, τί ποιήσειμοί ἄνος. τ ὑποχέσιν ἔχεις παρ' αὐτῆς, μὴ διαφίβαλλε λοιπόν. αὐτὸς ἐπηγ-
γείλατο, μὴ διαφεύσῃται. τὸ δὲ οὐ μήσε ἀνῶ, οὐ περὶ χρημάτ μόνον φῂ, ἀλλὰ ἢ περὶ τ ἄλλων ἁ
πάντ. κς ἐμοὶ βοηθός, ἢ οὐ φοβηθήσομαι, τί ποιήσειμοί ἄνος, εἰκότως. ὄβδιν τοίνυν ἢ ἡμεῖς
ἐν πᾶσι λέγωμεν τοῖς πειρασμοῖς. καταγελῶμεν τ αὐτίνων, ἕως αὖ ἔχωμεν τ ὃν δύμενῆ, ὡς
περ γὰρ ἐκείνου ἐχθροῦ ὄντος, ἢν πάντες ἡμῖν ὦσι φίλοι κέρδος οὐδέν, οὕτως αὐτῆς φίλου
ὄντος, ἢν ἅπαντες ἡμᾶς πολεμῶσιν, οὐδὲ μία βλάβη. οὐ φοβηθήσομαι, τί ποιήσειμοί ἄνος.

μνημονεύετε

μνημονεύετε τ ἡγουμ ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τ λόγον τ θυ· ἐνζῶθε καὶ πρὸς ὃ πικάρίασ αὐτὸν οἶμαι λέγειν. ἔθος γάρ ἐστι, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τ λόγον τ θυ· ὧν ἀναθεωροῦντες τ ἔκβασιν τ ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τ πίστιν. τί ἐστιν ἀναθεωροῦντες; συνεχῶς φέροντες, παρ ἑαυτοῖς ἐξετάζοντες, λογιζόμ, ζητοῦντες ἀκριβῶς. ὡς βούλεσθε βασανίζοντες, τ ἔκβασιν τ ἀναστροφῆς. τουτέστι τ μέχρι τέλους, ὅπ τέλος ἔσχεν χρηστὸν ἡ ἀναστροφή. ἰ ς χ ἐχθὲς, καὶ σήμερον. ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνασ. μὴ νομίσητε ὅτι τότε ἐθαυμαστούργησε, νῦν δὲ οὐ θαυμαστουργεῖ. ὁ αὐτός ἐστι. διδαχαῖς ποικίλαις, καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε. ξέναις, τουτέστι παρ ἃς ἠκούσατε παρ ἡμῶν. ποικίλαις, παντοδαπαῖς. οὐδὲν γὰρ βέβαιον ἔχουσιν, ἀλλ εἰσὶ διάφοροι. πολύπλοκον γὰρ τ βρωμ μάλιστα. καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τ καρδίαν οὐ βρώμασιν. οἱ ποικίλαι αὗται, αἱ ξέναι αὗται, μάλιστα τ χ εἰσὶ πόνοι. οὐ γὰρ εἰσερχόμ εἰς τὸ μα κοινοῖ τ ἀνόν, ἀλλὰ τ ἐξερχόμ. καὶ ὅρα αὐτ οὐ τολμῶν ταφανερῶς εἰπεῖν ἔθος, ἀλλ ὡς ἐν αἰνίγματι. καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τ καρδίαν οὐ βρώμασιν. τὸ πᾶν πίστις ἐστὶν, αὐ αὐτὴ βεβαιώσει, ἡ καρδία ἐν ἀσφαλείᾳ ἔσται. ἆρα πίστις βεβαιοῖ. οὐκοῦν λογισμοὶ σαλεύουσιν. ἐναντίον γὰρ πίστις λογισμῷ. ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν φησὶν οἱ περιπατοῦντες. τί γὰρ τὸ κέρδος ἀπὸ τ παρατηρήσεως εἰσέρχεσθαι; οὐχὶ ἀπόλλυσι μᾶλλον; οὐχὶ ἔτι τὸ ἁμαρτίαν ἐργάζ τ τοιοῦτον; ἐν οἷς φησιν οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. τουτέστιν οἱ διαπαντὸς φυλάξαντες αὐτά. μία ἐστὶ παρατήρησις τὸ, ἁμαρτήσασ ἀπέχεσθαι. τί γὰρ ὄφελος, ὅπου γε οὗτοι εἰσί τινες μακροί, ὡς μὴ δύνασθαι μετέχειν τ θυσιῶν; ὥστε οὐδὲν αὐτοὺς ἔσωζε, καίτοι τοσαύτην ἐποιοῦντο περὶ τὰς παρατηρήσεις. ἀλλ ἔτι καὶ πίστιν οὐκεῖχον, οὐδὲν ὠφελήθησαν οὐδὲ οὕτως. εἶτα ἀναιρεῖ ἀπὸ τ τύπου τ θυσίαν, μᾶλλον τὸ πρωτότυπον ἄγει τ λόγον λέγων. ὧν γὰρ εἰσφέρ ζώων τὸ αἷμα εἰς τὰ ἅγια διὰ τ ἀρχιερέως, τούτ τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τ παρεμβολῆς. ἆρα τύπος ἐκείνων τούτ ἦν, καὶ οὕτω τὰ πάντα ἐπλήρωσεν ὁ χ ἔξω πα
θών. ἐνζῶθα καὶ τὸ ἐκοντὶ ὥσπερ θέναι δηλοῖ, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἐκεῖνα ἁπλῶς ἦν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ οἰκονομία ἔξω πάθους ἦν. ἔξω, ἀλλ εἰς τ οἰκεῖον τὸ αἷμα ἀνηνέχθη. ὁρᾷς οὖν ὅτι αἷμα τος μετέχομεν τ εἰς τὰ ἅγια εἰσφερομ; τὰ ἅγια τὰ ἀληθινά; τῆς θυσίασ ἧς μόνης ἀπέλαυεν ὁ ἱερεύς. ἡμεῖς οὖν τ ἀληθείασ μετέχομεν. εἰ τοίνυν οὐκ ὀνειδισμοῦ, ἀλλ ἁγιασμοῦ μετέχομεν, ὁ ὀνειδισμὸς τ ἁγιασμοῦ αἴτιον. καθάπερ γὰρ αὐτὸς ὠνειδίσθη, οὕτω καὶ ἡμεῖς. αὐ ἐξέλθωμεν οὖν, κοινωνοῦμεν αὐτῷ. τί δέ ἐστιν ἐξερχόμεθα πρὸς αὐτ, κοινωνῶμεν αὐτῷ τ παθῶν. φέρωμεν αὐτὸ τ ὀνειδισμόν. οὐ γὰρ ἁπλῶς ἔξω πύλης ἐκέλευσε διατρίβειν, ἀλλ ὡς περ ἐκεῖνος ὠνειδίζετο ὡς κατάδικος, οὕτω καὶ ἡμεῖς. Καὶ δι αὐτὸ θυσίαν ἀναφέρωμεν τῷ θῷ. Ποίαν θυσίαν λέγεις; Καρπὸν χειλέων ὁμολογούντ τῷ ὀνόματι αὐτό. Ἐκεῖνοι προσέφερον πρόβατα, μόχους, καὶ ἐδίδοσαν τῷ ἱερεῖ. ἡμεῖς δὲ μηδὲν τοῦτ προσενέγκωμεν, ἀλλὰ δι χαριστίαν. ἔθος βλασφημᾶτε ἡμῶν τὰ χείλη. τοιαύτας γὰρ θυσίας δι ἃς ἐσώμεν τοιαύτην αὐτῷ θυσίαν, ἵνα ἀνενέγκῃ τῷ πρ. λόγος γὰρ οὐκ ἀναφέρ αὐ μὴ διὰ τ ἠχοῦ, μᾶλλ δὲ μὴ διὰ διανοίασ σωτερομμένης. πάντα ζῶντα διὰ τοὺς ἀθενεῖς, ἐπεὶ ὅπ τ ἠχοῦ ἐστιν ἡ χάρις, δῆλον. ἐπεὶ πῶς ἐστι τιμὴ ἴση, ἵνα πάντες φῶσι τιμῶσι τ ἠχὸν καθὼς τιμῶσι τ πρ. ποῦ ἴσον ἡ τιμή; καρπὸν χειλέων ὁμολογούντ τῷ ὀνόματι αὐτό. πάντα φέρωμεν δι χαρίτως, κἂν πενία, κἂν νόσος ᾖ, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον. τὰ γὰρ ἡμῖν συμφέροντα, αὐτὸς οἶδε μόνος.

δεμόνος. τὸ γ̣ρ̣ τί προσευξόμεθα καθὸ δεῖ οὐκοἴδαμεν. οἱ οὖν μὴ δὲ αἰτῆσαι εἰδότες, ὅτι χρή, ἐὰν μὴ τ̄ πν̄ ἐπιλαβώμεθα, ὡσυδάζομεν δ̣ὺ χαειτίαν ὑπερ̣ ἅπαντ̄ ἀναφέρειν, καὶ γενναίως ἅπαντα φέρωμεν, ἐν πενίᾳ ἐσμ̄, δ̣ὺ χαειτῶμεν, ἐν νόσῳ ἐσμ̄, δ̣ὺ χαειτῶμεν. συκοφαντούμεθα, δ̣ὺ χαειτῶμεν. ὅταν κακῶς πάσχωμεν, δ̣ὺ χαριτῶμεν. ἵδ̣ὺ χ̣ ἡμᾶς ἐγγὺς εἶν̄ τ̄ θ̄ν̄ ποιεῖ. τότε μὴ τ̄ θ̄ν̄ ὀφειλέτην ἔχομεν, ὅταν δὲ καλῶς πάσχωμεν, ἡμεῖς ἐσμ̄ ὀφειλέτ̄) καὶ ψευδυνοι. ὅταν γ̣ρ̣ καλῶς πάσχωμεν, ὀφειλέται ἐσμ̄ τ̄ θ̄ν̄, μὴ πολλάκις ἡμῖν τ̄ αὐτ̄α εἰς κρίμα γίνε), ἐκεῖνα δὲ εἰς ἔκλυσιν ἁμαρτημ̄. ἐκεῖνα ἔλαιον σπίσατ̄, ἐκεῖνα φιλανθ̄ρ̄ωπ̄ίαν. ταῦτα δὲ μὴ εἰς ἀπόνοιαν αἴρει, ταῦτα μὴ εἰς ῥᾳθυμίαν, μὴ μεγάλα περὶ ἑαυτ̄ παρασκευάζει φαντάζεσθ̄ε, τ̄α̣ῦτα χαμαῖ. διαἵδ̣ὺ μὴ ὁ προφήτης ἔλεγεν. ἀγαθόνμοί ὅτι ἐτα̣πείνωσάς με, ὅπως αὖ μάθω τὰ δικαιώμ̄α σου. ὁτε δ̣ὺ εργετπίθη μὴ ἀπλλάγη τ̄ κακῶν ὁ ἐζεικάσ, ἐπήρθη εἰς ὕψος ἡ καρδία αὐτ̄. ὅτε ἠ̣ρ̣ρ̣ώφησε, τότε ἐτα̣πεινώθη. τότε ἐγγὺς ἐγένετο τ̄ θ̄ῦ. ὅτε φ̄ῆ ἀπέκτενεν αὐτούς, τότε ἐξεζήτουν αὐτόν, μὴ ἐπέστρεφον, μὴ ὤρθιζον πρὸς τ̄ θ̄ν̄, καὶ πάλιν, ὅτε ἐπαχύνθη, μὴ ἐλιπάνθη, ἀπελάκτ̄ισεν ὁ ἠγαπημ̄ένος. γινώσκε) γ̣ρ̣ κ̄ς̄ κρίματα ποιῶν. μέγα θλῖψις ἀγαθόν. στενή ἐστιν ἡ ὁδός. ὥστε ἡ θλῖψις ἡμᾶς ὠθεῖ ἐν τ̄ῇ στενῇ. ὁ μὴ θλιβόμ̄ος, εἰσελθεῖν δ̣ʼ ἀμωμήσε). ὁ γ̣ρ̣ ἐν τ̄ῇ στενῇ θλίβων ἑαυτ̄, οὔτ̄ς ἐστὶν ὁ μὴ ἀνέσεως ἀπολαύων. ὁ δὲ ἐμπλατύνων ἑαυτ̄, οὔτε εἰσέρχε), μὴ θλίβε) σφινούμ̄ ὡς εἰκῆ. ὅρα πῶς εἰσέρχε) τ̄ στε νὴν ταύτην ὁδὸν παῦλος. ὑπωπιάζει τὸ σῶμα ὥστε δ̣ʼ ἀμωμητηναι εἰσελθεῖν. διαἵδ̣ὺ ἐν πάσαις ταῖς θλίψεσιν εὐχαειτῶν τ̄ῷ θ̄ῷ διετέλει. ἐζημιώθης χρήματα; ἵδ̣ὺ σοι τὸ πολῡτ̄ρ̄ύπιτος ἐπεκούφισεν. ἐξέστησες δ̣ʼ ὄξης; ἑτέρα δ̣ὺρύπης. ἐσυκοφαντήθης; ἔπεσ δ̣ύθη κατάσου τὰ λεχθέντα, ἐν οἷς οὐ σωφρονίσθας σαυτῷ; χαῖρε μὴ ἀγαλλίᾳ. μακάριοι γ̣ρ̣ ἐστέφησιν, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, μὴ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ̄ ὑμῶν ψ̣δ̣ομ̄ένοις ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε, μὴ ἀγαλλιᾶσθε ὅτι μισθὸν ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. τί θαυμάζεις εἰ σὺ ἀχαλλεις, μὴ θέλεις ἀνεθῆναι ἐκ τ̄ πειρασμῶν; παῦλος ἠθέλησεν ἀνεθῆναι, μὴ πολλάκις τ̄ θ̄ν̄ παρεκάλεσε, μὴ οὐκέτυχε. τ̄ γ̣ρ̣ περὶ ὑπερ̣ τούτου τ̄ κ̄ν̄ παρεκάλεσα, τὸ πολλάκις ἐστὶ, μὴ εἴωθεμοι φ̄ῆ. ἀρκεῖσοί ἡ χάειςμ̄ά. ἡ γ̣ρ̣ δ̄ναμίςμ̄ ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦτ̄. ἀσθένειαν λέγει ἐν τ̄ούτοις τὰς θλίψεις. τί οὖν, ἐπειδὴ ταῦτα ἤκουσεν, δ̣ὺ χαρίτως ἤνεγκε, μὴ λέγει. διὸ δ̣ὺ δοκῶ ἐν ἀσθενείαις. τ̄ουτέστιν ἀρέσκομαι. ἀναπαύομαι ἐν ταῖς θλίψεσιν. ὑπερ̣ πάντ̄ οὖν δ̣ὺ χαειτῶμεν, ὑπερ̣τε αἰτέσεως ὑπερ̣τε θλίψεως. μὴ γογγύζωμεν, μὴ ἀχάειτοι ὦμεν. γυμνὸς ἐξ̄ῆλθον ἐκκοιλίασ μ̄ρ̄ός μου, γυμνὸς μὴ ἀπελδ̣ύσομαι. οὐκ̄ῆλθες ἔνδοξος, μὴ ζήτει δ̣όξαν, γυμνὸς οὐ χριμ̄ῷ μόνον, ἀλλὰ μὴ δόξης, μὴ δ̣ὺ φημάχσ εἰς τ̄ βίον παρήχθης. ἐννόησον πόσα πολλάκις ἀπὸ χριμ̄ῷ κακὰ γέγονεν. δ̣ὺ κο πώτερον γαρ̣ φησιν κάμηλον εἰσελθεῖν διὰ τ̄ρυπ̄ήματος ῥαφίδος, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τ̄ οὐρ̄ανῶν. ὁρᾷς πόσων ἀγαθῶν ἐμπόδιον ὁ πλοῦτος γίνε); μὴ σὺ πλουτῆσαι ζητεῖς; οὐ χαίρεις ὅτι τὸ κώλυμα ἀνατέτραχ̄ηλαι; οὕτως στενή ἐστιν ἡ ὁδὸς ἡ εἰσάγουσα εἰς τὴν βασιλείαν. οὕτως πλατὺς ὁ πλοῦτος, μὴ ὄγκου γέμων, μὴ φυσήματος. διαἵδ̣ὺ φ̄ῆ. πῶλησόνσου τὰ ὑπ̄ ̄ρχοντα, ἵνασε δέξη) ἡ ὁδὸς; ἐκείνη. τί ποθεῖς τὰ χρήματα; διαἵδ̣ὺ σου ἀφείλετο, ἵνασε ἀπαλλάξῃ δουλείασ. ἐπεὶ μὴ οἱ πρεῖς οἱ γνήσιοι, ἐπειδὰν ὁ τ̄ῶς τύχῃ προσεφ̄ῆ ἑταίρα τινὶ, μὴ πολλὰ παραινέσαντες μὴ πείθωσιν αὐτ̄ ἀποθ̄ῆναι, τ̄ ἑταίραν ἐξορίζουσι. τοιαύτη ἐστὶ μὴ ἡ δ̣ὺ πορία τ̄ χριμ̄ῷ. κινδ̣ύ̄ῷ τοίνυν μὴ ἡμῶν ὁ δεσπότης, μὴ ἀπαλλάττ̄ων ἡμᾶς τ̄ῆς

ἐντεῦθεν

ἐντεῦθεν βλάβης, ἀφαιρεῖται ἡμῶν τὰ χρήματα. μὴ τοίνυν νομίζωμεν πενίαν κακὸν εἶναι. ἁμαρτία κακὸν μόνον. οὐδὲ γὰρ ὁ πλοῦτος ἀγαθὸν καθ' ἑαυτὸν, τῷ θῷ δυαρεσεῖν ἀγαθὸν μόνον. ἢ πενίαν τοίνυν ξητῶμεν, ταύτην διώκωμεν. οὕτω τὸ θεῖον ἐπιληψόμεθα, οὕτω τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἐπιτευξόμεθα. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν. Λόγος, λγ'.

» Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς
» λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο.

Κακὸν μὲν ἡ ἀναρχία, καὶ πολλῶν ὑπόθεσις συμφορῶν, καὶ ἀρχὴ ἀταξίας, καὶ συγχύσεως. ὥσπερ γὰρ, αὖ χοροῦ τὸ κορυφαῖον ἀνέλῃς, οὐκέτι κατὰ μέλος, καὶ τάξιν ὁ χορὸς ἔσται, καὶ φάλαγγος θρασυτέρου τὸ ῥᾳστώνην ἀποφήσῃς, οὐκέτι ῥυθμῷ, καὶ τάξει τὰ τῆς παρατάξεως ἔσται, καὶ πλοίου τὸ κυβερνήτην ἐὰν περιέλῃς κατασύσεις τὸ σκάφος, οὕτω καὶ ποιμνίου τὸ ποιμένα ἐὰν ἀποφήσῃς, πάντα ἀνέτρεψας, καὶ ἠφάνισας. κακὸν μὲν οὖν ἡ ἀναρχία, καὶ ἀνατροπῆς ὑπόθεσις. κακὸν δὲ οὐχ ἥττον, καὶ ἡ ἀτειθεια τοῦ ἄρχοντος. τὸ αὐτὸ γὰρ γίνεται πάλιν. λαὸς γὰρ ἄρχοντι μὴ πειθόμενος, ὁμοίως ὅτι τῷ μὴ ἔχοντι, τάχα καὶ χείρων. ἐκεῖ μὲν γὰρ κἂν συγγνώμην ἔχοιεν ὑπὲρ τοῦ ἀταξίας. ἐνταῦθα δὲ οὐκέτι, ἀλλὰ καὶ πολλαί(ον). ἀλλ' ἴσως ἐρεῖτις, ὅτι ἐγὼ καὶ τρίτον κακὸν ὅταν ὁ ἄρχων ᾖ κακός. οἶδα κἀγὼ, καὶ οὐ μικρὸν τοῦτο κακὸν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναρχίας πολλῷ κάκιον. κρεῖττον γὰρ τοῦ μηδενὸς ἄρχειν, ἢ τοῦ κακοῦ ἄρχειν. ὁ μὲν γὰρ, πολλάκις ἐσώθη, πολλάκις δὲ ἐκινδύνευσεν. οὗτος δὲ πάντως κινδυνεύσει εἰς βάραθρα ἀγόμενος. πῶς οὖν ὁ παῦλος φησὶ πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε, ἀνωτέρω εἰπὼν, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς μιμεῖσθε τὴν πίστιν; τότε εἶπε, πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. τί οὖν φησιν ὅταν πονηρός ᾖ, μὴ πειθώμεθα; πονηρὸς πῶς λέγεις; εἰ μὲν πίστεως ἕνεκεν, φύγε αὐτὸν, καὶ παραίτησαι, μὴ μόνον εἰ ἄνδρος ᾖ, ἀλλὰ κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ καταβαίνῃ. εἰ δὲ βίου ἕνεκεν, μὴ περιεργάζου. καὶ γὰρ οὐκοῦν ὃ λέγω τὸ ὑπόδειγμα, ἀλλ' ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς. ἄκουε γὰρ τοῦ χυ λέγοντος, ἐπὶ τῆς μωυσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι. πρότερον εἰπὼν δεινὰ περὶ αὐτῶν, τότε φησὶ. ἐπὶ τῆς μωυσέως καθέδρας ἐκάθισαν. πάντα οὖν ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε. κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν, μὴ ποιεῖτε. ἔχουσι φησὶ τὴν ἀξίωμα, ἀλλὰ βίου εἰσὶν ἀκαθάρτου. ἀλλὰ μὴ τῷ βίῳ ἀλλὰ τοῖς λόγοις πρόσεχε. τῶν μὲν γὰρ ἡδονῶν ἕνεκεν, οὐδεὶς ἂν βλαβείη. τί δήποτε; ὅτι μὴ δῆλα πᾶσιν ἐστὶν, καὶ οὐδὲ αὐτὰς κἂν μυριάκις ἡ πονηρὸς, πονηρὰς διδάξει ποτέ. πίστεως δὲ ἕνεκεν, οὔτε δῆλον ἐστὶν ἅπασιν, ὅτε πονηρὸς οὐ παραπίσει διδάσκειν. ὅτι μὴ τὸ μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε, περὶ βίου ἐστὶν οὐ περὶ πίστεως. τὸ γοῦν ὅταν ἀγάγῃ, δῆλον δηλοῖ. τί βλέπεις φησὶ τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦσου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; πάντα οὖν ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν φησι ποιεῖν ποιεῖτε. τὸ δὲ ποιεῖν, ἔργου ἐστὶν οὐ πίστεως, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν, μὴ ποιεῖτε. ὁρᾷς ὅτι οὐ περὶ δογμάτων ἐστὶν, ἀλλὰ περὶ βίου, καὶ ἔργων; ἀλλ' ὁ παῦλος πρότερον συνέσχισεν αὐτοὺς, καὶ τότε φησὶ. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. οὗτοι γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες. ἀκουέτωσαν καὶ οἱ ἄρχοντες, μὴ μόνον οἱ ἀρχόμενοι, ὅτι ὡσπερ πειθηνίους εἶναι δεῖ τοὺς ἀρχομένους, οὕτω καὶ τοὺς ἄρχοντας ἀγρύπνους, καὶ νηφαλίους. τί λέγεις; ἀγρυπνεῖ, κἂν μύριον ἔχει κατὰ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς. ὑποκειται τοῖς τιμωρίαις τῶν σῶν ἁμαρτημάτων. καὶ διὰ σὲ τοσούτῳ ἐστὶν ὑπεύθυνος φόβῳ, καὶ σὺ ῥᾳθυμεῖς,

καὶ ἀκούξη, καὶ βαύωσος εἶ; διαζδῦρ φῆ ἵνα μ χαρᾶς ζδῦρ ποιῶσι, καὶ μὴ γενάζοντες. ἀλυ
σιτελές γ ὑμῖν ζδῦρ. ὁρᾷς ὅτι τὸν ἄρχοντα καταφρονοῦμ οὐκ ἀμωίεαλζ χρή; ἀλλ' ἡ πολλὴ
ἀμωία κλαῶσαι, μὴ γενάξαι ποιεῖ; ἐπεὶ καὶ ἰατρὸν καταφρονοῦμ τοῦτο τὸ κάμνοντος, οὐκ
ἐνι ἀμωίαλζ, ἀλλὰ καὶ κλαῶσαι, μὴ γενάξαι. αὐ δὲ γενάξῃ φῆ ἐκεῖνος, ἀμωίηται σε ὁ δ.
εἰ γ ὑπὲρ τ οἰκείων ἁμαρτημάτων γενάζοντες ἐπιαῶμεθα τὸν θν, ὑπὲρ τῆς τῶν ἀλλ
ωνοίας, καὶ καταφρονήσεως γενάζοντες, οὐ πολλῷ μᾶλλ; ὁρᾷς ὅτι οὐκ ἀφίσιν αὐτὸν εἰς ὕ-
βρεις ἐξάγεαλζ; ὁρᾷς ὅση ἡ φιλοσοφία; γενάξειν δεῖ τὸν καταφρονούμενον, τὸν καταπατούμ,
τὸν διαῳυόμενον. μὴ θαῤῥήσῃς ὅπισε οὐκ ἀμωίε). ὁ γ γεναγμὸς, πάσης ἀμωίης χείρων.
ὅταν γ αὐτὸς μηδὲν ὀνήσῃ, γενάζων καλεῖ τὸν δεσπότην, μὴ καθάπερ ὑπὸ διδασκάλ, καὶ
τροφέως, ὅταν ἐκείνου μὴ ἀκούῃ τὸ παιδίον, καλεῖται ὁ αὐθηρότερον προσφερόμ, οὕτω μὴ
ἐντεῦθα, βαβαὶ πόσος ὁ κίνδυνος. τί αὖ εἶποι πρὸς τοὺς ἀθλίους, τοὺς ἐπιῤῥίῳοντα-
ς ἑαυτοὺς τοσαύτῃ ζημωριῶν ἀβύσῳ πάντων ὧν ἄρχεις γυναικῶν, μὴ ἀνδρῶν, καὶ παι-
δων; σὺ λόγον δίδως. τοσούτῳ πολὺ τὴν κεφαλὴν ὑποτίθης. θαυμάζω εἰ ζῆναι ἐᾷ τ ἀρ-
χόντων σωθῆναι, πρὸς τῇ τοσαύτῃ ἀσελγείᾳ μὴ τῇ παρούσῃ ῥᾳθυμίᾳ, ὁρῶν ἔτι, μὴ ἐπιτρέχον
τας πνάς, μὴ ἐπιῤῥίῳοντας ἑαυτοὺς τῷ τοσούτῳ ὄγκῳ τῆς ἀρχῆς. εἰ γ οἱ ἀνάγκη ἑλκόμ
οὐδὲ μίαν ἔχοισ καταφυγὴν, μὴ ἀπολογίαν, κακῶς τὸ πρᾶγμα οἰκονομοῦντες, μὴ ἀμελοῦ-
ντες. ἐπεὶ καὶ ἄκρων ἀνάγκη εἱλκύσθη, μὴ ἐκινδύνευσε. καὶ μοῦσῆς πάλιν ἐκινδύνευσε, πολ
λάκις παρακινησάμ. καὶ σκοῦλ ἕτεραν ἐμπεσοῦσαν ἀρχὴν μ τὸ παρακίνησαλζ ἐκινδύ-
νευσεν, ἐπειδὴ κακῶς αὐτὴν ᾠκονόμησε, πόσῳ μᾶλλ οἱ ἀσυδῆν ταύτην ζῶντες, καὶ ἐπιῤῥί
ῳοντες ἑαυτούς. ὁ δὲ ζοιοῦζος, πολλῷ πλέον ἑαυτὸν ἀποῤῥήσει πάσης συγγώμης. δεδοι-
κέναι γ χρή, καὶ τρέμειν, καὶ λίαν τὸ σμικρὸς, καὶ λίαν τὸν ὄγκον τῆς ἀρχῆς, καὶ οὔτε ἑλ-
κομένους ἅπαξ παρακινεῖαλζ, οὔτε μὴ ἑλκομένους, ἐπιῤῥίῳειν ἑαυτούς, ἀλλὰ μὴ φεύγειν.
προορῶντας τὸ ἀξιώματος τὸ μέγεθος, καταχεθέντας δὲ πάλιν, τῇ εὐλάβειαν ἐπιδεί-
κνυσθαι χρή. μηδένα μέτρον πρὸ τ γενέσθαι προαιρούμενος, ἀναχώρει, ὡς ἐμαυτὸν ἀνά
ξιον εἶναι τ πράγματος. συλληφθεὶς πάλιν ὁμοίως εὐλαβὴς ἔσο, παντα χοῦ τῇ εὐγνω-
» μοσύνῃ ἐπιδεικνύμ. Προσεύχεσθε φῆ, καὶ περὶ ἡμῶν. πεποίθαμεν γ ὅτι καλὴν συνεί-
» δησιν ἔχομεν ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. Ὁρᾷς ὅτι ζῶντα ἀπολελόγη;
ὡς πρὸς λελυπημένους πρὸς αὐτοὺς γράφων; ὡς πρὸς ἀποστρεφομένους; ὡς πρὸς παρα-
βάτην διακειμένους; οὐκ ἀνεχομένους οὐδὲ τὸ ὄνομα αὐτ ἀκοῦσαι; ἐπεὶ οὖν παρὰ τῶν μι-
σούντων αὐτὸν ζῶντα ἀπῄτει, ἅπερ αὖ παρὰ τῶν φιλούντων οἱ λοιποὶ πάντες, τούτου ἕνε
κεν ἐν ζῶσθαι πίστει ζδῦρ λέγων. πεποίθαμεν ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν. μὴ γάρ μοι
τὰς κατηγορίας εἴπῃς. τὸ συνειδὸς ἡμῶν φησιν, οὐδὲν ἡμᾶς καταβλάψει. οὐδὲ συίσμεν
ἑαυτοῖς ὅτι συνεβουλεύσαμεν ὑμῖν. πεποίθαμεν γὰρ φησιν ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν ἐν
πᾶσιν, οὐκ ἐν ἐθνικοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ὑμῖν, οὐδὲν μ ὑποκρίσεως πε
ποιήκαμεν. εἰκὸς γ ἦν αὐτὸν ταῦτα διαβάλλεσθαι. κατηχήθησαν γάρ φησι περὶ σου, ὅτι
ἀποστασίαν διδάσκεις. οὐχ ὡς ἐχθρός φησιν, οὐδὲ ὡς πολέμιος ταῦτα γράφω, ἀλλ' ὡς φί
» λος. καὶ ζδῦρ μὴ ἐκ τῆς ἐξῆς δῆλοῖ. Γενναιοτέρως δὲ παρακαλῶ ζδῦρ ποιῆσαι, ἵνα τάχιον
» ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. Τοῦτο σφόδρα φιλοῦντος ἦν αὐτὸν τὸ οὕτως εὔχεσθαι, ἀλλὰ μὴ

ἁπλῶς,

ἁπλῶς, ἀλλὰ μὴ πάσης ἀσουδῆς. ὥστε με δεῖ ταχέως ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. τοῦτο μὲν ἐνίοις τῶν συνειδότος ἐστὶ, τὸ ἀσουδάζειν ἐλθεῖν πρὸς αὐτοὺς, καὶ παρακαλεῖν αὐτοὺς εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ, τούτου ἕνεκεν πρῶτον παρ' αὐτῶν αἰτήσας τὰς εὐχὰς, τότε καὶ αὐτὸς αὐτοῖς
» εὐχήσεται πάντα τὰ ἀγαθά. Ὁ δὲ τῆς εἰρήνης θεὸς. Μὴ τοίνυν διαστασιάζετε
» πρὸς ἡμᾶς. Ὁ ἀναγαγὼν ἐκ τῆς γῆς τὸν ποιμένα τῶν προβάτων. Περὶ τῆς ἀναστά-
» σεως εἴρηται. Τὸν μέγαν. Ἀλλ' ἡ προσθήκη σύνταξις πάλιν μέχρι τέλους τὸν
» περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῖς λόγον βεβαιοῦται. Ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύ-
» ριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν
» ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ. Πάλιν μαρτυρεῖ αὐτοῖς μεγάλα. τὸ γὰρ καταρτίζειν
» ἐστὶ τὸ ἀρχὴν ἔχον, εἶτα πληρούμενον. καὶ εὔχεται αὐτοῖς, ὅπερ ἐστὶν ποθοῦντος. καὶ
» ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις ἐπιστολαῖς, ἐν τοῖς προοιμίοις εὔχεται, ἐνταῦθα δὲ ἐν τῷ τέλει.
Ποιῶν φησιν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.
» Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ἀνέχεσθαι τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως. καὶ γὰρ διὰ βρα-
» χέων ἐπέστειλα ὑμῖν. Ὁρᾷς ὁ μηδενὶ ἀπέσταλκε, πλὴν τούτοις ἐπιστέλλει. καὶ γὰρ οὐδὲ
ἐνοχλῶ ὑμῖν φησι τῇ μακρολογίᾳ. οἶμαι αὐτοὺς οὐ πάνυ πρὸς τὴν ζημίαν ἔχειν ἀπειθῆς,
» ὅθεν καὶ αὐτὸν παρεσήσατο. Γινώσκετε γάρ φησι τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον,
» μεθ' οὗ ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. Ἀπολελυμένον φησὶ, πόθεν; οἶμαι αὐτὸν εἰς δὲ
σωτήριον ἐμβεβλῆσθαι. ἢ εἰ μὴ πλέον, ἀπὸ Ἀθηνῶν ἀπολελυμένον. καὶ γὰρ μὴ πλέον ἐν ταῖς
» πράξεσι κεῖται Ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσ-
» πάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἢ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν. Ὁρᾷς πῶς δεί-
κνυσι τὴν ἀρετήν; οὔτε ἐκ τοῦ ὅλου, οὔτε ἐξ ἡμῶν μόνον γεγενημένην; πρῶτον τῷ εὔχεσθαι, κα-
ταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, ἔχετε μὲν φησιν ἀρετήν, δεῖσθε δὲ πληρώσεως. τί
ἐστιν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀγαθῷ; ὥστε μὴ βίον ὀρθὸν ἔχειν, καὶ δόγματα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ.
ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ. ἐνώπιον αὐτοῦ φησιν. αὕτη γὰρ ἡ μεγίστη ἀρετὴ,
ποιεῖν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τὸ εὐάρεστον. καθὰ καὶ ὁ προφήτης λέγει, καὶ κατὰ τὴν καθαριότη-
τα τῶν χειρῶν μου ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. τοσαῦτα δὲ μέλλας, ὀλίγα αὐτὰ ἔφη-
σεν εἶναι πρὸς ἃ ἔμελλε λέγειν, καθὰ καὶ ἀλλαχοῦ φησι. καθὼς ἔμελλον ὑμῖν ἐν ὀλίγῳ.
πρὸς ὃ δώσατε ἀναγινώσκοντες, νοῆσαι τὴν συνέσιν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ. καὶ ὅρα αὖ
τοῦ τὴν σοφίαν. οὐ λέγει παρακαλῶ ὑμᾶς ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παραινέσεως, ἀλλὰ τῆς
παρακλήσεως. τουτέστι τῆς παραμυθίας, τῆς προτροπῆς. οὐκ ἔχει τίς φησι πρὸς τὸ μῆκος
ἀπαγορεῦσαι τῶν λεχθέντων. οὐδὲν γὰρ ἴσως ὁ ἐποίει αὐτοὺς ἀποφρέφεσθαι. οὐχὶ, οὐ μᾶλλον
βούλεται οὐδὲν ἐνδείξασθαι, τουτέστιν εἰ μὴ ὀλιγοψυχεῖτε, τῶν γὰρ τοιούτων ἴδιον τὸ μὴ ἀνέ-
χεσθαι λόγου μακροῦ. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ ἐὰν τάχιον
ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. οὐδὲν ἱκανὸν αὐτοὺς θεῖσαι καθυφῆναι, εἰ ἕτοιμός ἐστιν ἐλθεῖν μετὰ
τοῦ μαθητοῦ. ἀσπάσασθε τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ὅρα πῶς αὐτοὺς
ἐτίμησεν, εἴγε ἐκείνοις ἐπέστελλεν ἀντὶ ἐκείνων. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἡ χάρις
μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν. ὅπερ ἴσως κοινὸν ἁπάντων. ἡ χάρις δὲ πῶς γίνεται μεθ' ἡμῶν; αὖ μὴ
εὑρίσωμεν εἰς τὴν ἐργασίαν, αὖ μὴ ῥᾳθύμοι γενώμεθα περὶ τὴν δωρεάν. τί ἐστιν ἡ χάρις;

ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ κάθαρσις αὕτη μεθ' ἡμῶν ὅτι. τίς γὰρ φησιν ὑβριστὴς δύναται φυλάξαι τὴν χάριν, καὶ οὐκ πόλλυσιν αὐτήν; οἷον, ἐχαρίσατό σοι τὰ ἁμαρτήματα. πῶς οὖν ἔσται μοῦ σοὶ ἡ χάρις, ἡ δυσθυμησις, ἢ ἡ τῶν πνευμάτος ἐνέργεια; αὖ δὲ τῶν ἀγαθῶν πράξεων αὐτὴν ἐπιστασίη. τοῦτο γὰρ πάντων αἴτιον τῶν ἀγαθῶν, τὸ παραμένειν ἡμῖν ἀεὶ τὴν χάριν τοῦ πνς'. αὕτη γὰρ πρὸς ἅπαντα ἡμᾶς ὁδηγεῖ, ὥσπερ οὖν, ὅταν ἀποστῇ ἡμῶν, ἀπόλλυσιν ἡμᾶς, καὶ ἐρήμους ποιεῖ. Η' ἀπόν.

Η ἡ δὴ αὐτὴν ἀποκρουσώμεθα. ἐν ἡμῖν γάρ ὅτι, καὶ μένειν αὐτὴν, καὶ ἀπελθεῖν. τὸ μὲν γὰρ, ὅταν τὰ ὁσίως λογιζώμεθα, γίνεται. τὸ δὲ, ὅταν τὰ βιωτικά. ὁ κόσμος ἧς οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γινώσκει. ὁρᾷς ὅτι οὐκ ὄντι κοσμικῆς ψυχῆς τὸ ἔχειν αὐτὸ; πολλῆς τοίνυν ἡμῖν δεῖ τῆς σπουδῆς, ὥστε αὐτὸ καταχωθῆναι παρ' ἡμῶν, ὥστε πάντα τὰ ἡμέτερα οἰκονομεῖν, καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ ποεῖν, καὶ ἐν εἰρήνῃ πολλῇ. ὥσπερ γὰρ τὴν ἐξ οὐρίων πλέουσαν ναῦν οὐκ ὄντιν ἐμποδισθῆναι, οὔτε βαστασθῆναι, ἕως ἂν ἀπολαύῃ δεξιοῦ τοῦ πνς' καὶ ἀπλανοῦς, ἀλλὰ καὶ πολλὴν μὲν τὴν κάθοδον ἐπιδόσεως δόξαν παρέχεται τοῖς τε ναύταις, τοῖς τε ἐπιβάταις. τοὺς μὲν διαναπαύουσα, καὶ οὐκ ἐῶσα ταῖς κώπαις προσταλαιπωρεῖν, τοὺς δὲ, πάντας ἀπαλλάττουσα δέους, καὶ θέαμα ἥδιστον ἐν αὐτῆς παρεχομένη δρόμον. οὕτω καὶ ψυχὴ τῷ θείῳ ὠχυρωμένη πνί, πάντων μὲν ὄντι ἀνωτέρω τῶν πεπυκνωμένων τῶν βιωτικῶν, τὴν δὲ ἐπὶ τὸν ὁμοῖον φέρουσαν ὁδὸν σφοδρότερον ἐκείνης τέμνει τῆς νεώς, ἅτε οὐχ ὑπὸ ἀνέμου παρασυρομένη, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ παρακλήτου πεπληρωμένα ἔχουσα τὰ ἱστία, πάντα καθαρά. πᾶν χαῦνον, καὶ διαλελυμένον ἐκβάλλει ἐκ τῆς διανοίας τῆς ἡμετέρας. ὥσπερ γὰρ εἰς χαῦνον ἱστίον ἐμπίπτων ὁ ἄνεμος, οὐκ ἂν ἐνεργήσειεν, οὕτως οὐδὲ τὸ πνεῦμα εἰς χαῦνον ψυχὴν παραμένειν ἀνέχεται. ἀλλὰ δεῖ πολλῆς τῆς τάσεως, τῆς σφοδρότητος, ὥστε πεπωρωμένην ἡμῖν εἶναι τὴν διανοίαν, καὶ πανταχοῦ τετάσθαι ἡμῶν τὰ ἔργα, καὶ τετονῶσθαι. οἷον, ὅταν διὰ χώμεθα, μὴ πολλῆς δεῖ τῆς τάσεως δεῖ ποιεῖν, ἀποτείνοντας πρὸς τὸν ὁμοῖον τὴν ψυχὴν, οὐ χοινίοις, ἀλλὰ προθυμίᾳ σφοδρᾷ. ὅταν ἐλεῶμεν πάλιν, τάσεως ἡμῖν δεῖ. μήποτε φρονῆς οἰκίαν, καὶ προσασίαν παίδων, καὶ γυναικὸς ἐπιμέλειαν, μὴ δέος πενίαν ἐπεισελθόν, χαυνώσῃ τὸ ἱστίον. αὖ γὰρ τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι τείνωμεν αὐτὸ πάντοθεν καλῶς, δέχεται τὸ πνς' τὴν ἐνέργειαν. ἐκείνων δὲ τῶν ἐπικήρων, καὶ ταλαιπώρων οὐδὲν εἰς αὐτὴν ἐμπεσεῖται, ἀλλὰ κἂν ἐμπέσῃ, αὐτὴν μὲν οὐδὲν ἔβλαψεν, ἀπενεχθεῖσα δὲ ταχέως τῷ πνεύματι, καὶ ἐξέπεσεν ἀποπνιγεῖσα. διὰ ζῆλος τοίνυν πολλῆς ἡμῖν δεῖ τῆς τάσεως. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς θαλάτταν πλέομεν μεγάλην, καὶ βυρύχωρον, πολλῶν μὲν θηρίων γέμουσαν, πολλῶν δὲ σκοπέλων, πολλοὺς δὲ ἡμῖν χειμῶνας πίκτουσαν, καὶ ἐξ αἰθρίας μέσης χαλεπωτάτην ζάλην ἐπεγείρουσαν. δεῖ τοίνυν εἴγε βουλόμεθα μὴ βυθισθῆναι πλεῖν, καὶ ἀκυβεύτως, τείνειν τὰ ἱστία. τοῦτέστι τὴν προαίρεσιν τὴν ἡμετέραν. ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν ζῆλος. ἐπεὶ καὶ ὁ ἀβραάμ, ἐπειδὴ τὸν πόθον ἔτεινε πρὸς τὸν θεὸν, καὶ τὴν προαίρεσιν παρέσχησεν ἀπηρτισμένην, τίνος ἑτέρου ἐδεήθη; οὐδενός, ἀλλ' ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. ἡ δὲ πίστις, προαιρέσεως γνῆσιός ἐστιν. ἀνήνεγκε τὸν υἱὸν, μὴ μὴ σφάξας, τὴν τοῦ σφάξαντος ἀμοιβὴν ἐδέξατο, καὶ τοῦ ἔργου μὴ γενομένου, ὁμοίως ἐδίδου. ἕως τοίνυν ἡμῖν καθαρὰ τὰ ἱστία, μὴ πεπαλαιωμένα. πᾶν γὰρ τὸ παλαιούμενον, μὴ

χρήσιμον

μηράσιον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ, μὴ ἐκπετρημένα, ὥστε φέγειν τὸ πνεύματος τὴν ἐνέργειαν. ψυχικὸς γὰρ ἄνθρωπος φησιν οὐδὲ χεται τὰ τοῦ πνεύματος. ὥσπερ γὰρ τὰ τῶν ἀραχνῶν ὑφάσματα πνεύματος ῥύμην οὐκ ἂν δέξαιτο, οὕτως οὐδὲ ψυχὴ βιωτικὴ, οὐδὲ ἄνθρωπος ψυχικὸς, πνεύματος χάριν δέξασθαι δυνήσεταί ποτε. ἐκείνων γὰρ οὐδὲν διεφήκασιν ἡμῶν οἱ λαγωμοί. ὄφελον μὲν μόνον ἀπολουθίαν σώζοντες, δυνάμεως δὲ ἀπεστερημένοι πάσης. ἀλλ' οὐ τὰ ἡμέτερα τοιαῦτα, ἐὰν νήφωμεν, ἀλλ' ὅπερ αὖ ἐμπέση, πάντα φέγει, μὴ πάντων ἐστὶν ἀνώτερος, πάσης ἰλίγγης ἰσχυρότερος. ἔστω γάρ τις πνευματικὸς ἀνὴρ, καὶ μυρία αὐτῷ συμπεσέτω δεινὰ, ἀλλ' οὐδενὶ τούτων ἁλίσεται. καὶ τί λέγω. ἐπαγέσθω λοιμὸς, νόσος, ὕβρεις, λοιδορίαι, σκώμματα, πληγαὶ, πᾶν εἶδος κολάσεως, πᾶν εἶδος χλευασίας, μὴ ὀνειδισμῶν, καὶ ὕβρεων, ἀλλ' ὥσπερ ἐκ τοῦ ὢν τῆς οἰκουμένης, καὶ τῶν τοῦ σώματος ἀπηλλαγμένων παθῶν, οὕτως ἁπάντων καταγελάσεται. καὶ ὅτι οὐ κόμπος τὰ ῥήματα, πολλοὺς μὲν οἶμαι εἶναι μηνῶν, οἷον τὰς ἐρημίας κατειληφότων. ἀλλ' οὐδὲν θαυμαστόν φησιν. ἐγὼ δὲ λέγω, καὶ τῷ ὄντι ἐν ταῖς πόλεσιν ἀνυπονοήτους ἀνδρας εἶναι τοιούτους. εἰ δὲ βούλει, τὰ πάλαι πινὰς ἐπιδεῖξαι δυνήσομαι. μὴ ἵνα μάθῃς, ἀνόησον τὸν παῦλον. τί μοι οὐκέπαθε δεινόν; τί δὲ οὐχ ὑπέστη; ἀλλὰ πάντα ἔφερε γενναίως. ὅθεν μιμησώμεθα, οὕτω δυνησόμεθα πρὸς τοὺς λιμένας κατα χθῆναι τοὺς βαθυτάτους μὴ πολλῆς τῆς πραγματείας. τείνωμεν τοίνυν τὴν διάνοιαν ἡμῶν πρὸς τὸν οὐρανὸν, τῷ πόθῳ καταχεθῶμεν ἐκείνῳ. τῷ πυρὶ περιβάλωμεν ἑαυτοὺς τῷ πνευματικῷ. τῇ φλογὶ διασώζωμεν ἑαυτούς. οὐδεὶς φλόγα ἐπιφερόμενος δέδοικε τοὺς ἁπτομένους, κἂν θηρίον ᾖ, κἂν ἄνθρωπος, κἂν μυρίαι παγίδες. ἕως πεπυρωμένος ᾖς, πάντα ὑπεξίσταται, πάντα παραχωρεῖ. ἀνύποιστος ἡ φλόξ. ἀφόρητος ἡ πυρὰ, πάντα καταναλίσκει. ὅθεν τὸ πῦρ περιβάλωμεν ἑαυτούς, δόξαν ἀναπέμψαντες τῷ κῷ ἡμῶν Ἰυ χῷ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς φιλιππησίους ἐπιστολῆς τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου.

Οἱ φιλιππήσιοι ἀπὸ πόλεως εἰσὶ τῆς μακεδονίας, πόλεως πολωνείας, καθὼς ὁ λουκᾶς φησίν· ἐν ταύτῃ δὲ ἡ πορφυρόπωλις ἐπίστευσεν λυδία εἷς γυνὴ σφόδρα, καὶ προσεκτική· ἐν ταύτῃ δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσεν, ἐν ταύτῃ δὲ ἐμαστίχθη ὁ παῦλος μετὰ τοῦ σίλα, ἐν ταύτῃ δὲ οἱ στρατηγοὶ ἠξίωσαν αὐτοὺς ἐξελθεῖν, καὶ ἐφοβήθησαν αὐτούς· καὶ λαμπρὰν ἔσχε τὸ κήρυγμα τὴν ἀρχήν· μαρτυρεῖ δὲ αὐτοῖς, καὶ αὐτὸς πολλὰ, καὶ μεγάλα, στέφανον αὐτοῦ καλῶν αὐτοὺς, καὶ πολλὰ ὠνόμασθέναι λέγων· ὑμῖν γὰρ ἐχαρίσθη φησὶν ἀπὸ θεοῦ οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν· ὅτε δὲ ἔγραφε πρὸς αὐτούς, σωφρονεῖν αὐτὸν δεδέκασι· διὰ τοῦτο φησὶν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ· πραιτώριον τὰ βασίλεια τοῦ νέρωνος καλῶν· ἀλλ' ἐδέθη καὶ ἀφείθη, καὶ οὐδὲν πρὸς ζημίαν ἐδήλωσε λέγων· ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ἀλλ' ὁ κύριος παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με· τὰ οὖν δεσμά ἐν οἷς ἦν, πρὸ τῆς ἀπολογίας ἐκείνης λέγει· ὅτι γὰρ οὐ παρῆν τιμόθεος τότε, δῆλον· ἐν γὰρ τῇ πρώτῃ μου φησὶν ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο· καὶ οὐκ οὐδὲν οὕτω γράφων, ἐδήλου· οὐκοῦν οὖν εἰ ἤδει οὐκ, ἔγραψεν αὐτῷ· ὅτε δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἔγραφε ταύτην, μετ' αὐτοῦ τιμόθεος ἦν· καὶ δηλοῖ ἐξῶν φησίν· ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν· καὶ πάλιν, οὐκ οἶδεν εἰ ἐλπίζω δὺ θεὸς πέμψαι ὑμῖν, ὅταν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς· ἀφείθη γὰρ ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ πάλιν ἐδέθη μετὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς ἐλθεῖν· εἰ δὲ λέγει, ὅτι καὶ πέμψω τῇ θυσίᾳ, καὶ λειτουργείᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, οὐχ ὡς ἤδη τούτου γενομένου, ἀλλ' ὅτι, καὶ ὅταν οὐκ ἦν συβδῇ χαίρω φησὶν, διανιστῶν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἀθυμίας τῆς περὶ τοῖς δεσμοῖς· ὅτι γὰρ οὐκ ἔμελλε τότε ἀποθανεῖσθαι, δῆλον ἐξῶν φησίν· ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς· καὶ πάλιν, καὶ οὐκ οἶδα ποιηθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ, καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν· ἦσαν δὲ πέμψαντες πρὸς αὐτὸν οἱ φιλιππήσιοι τὸν ἐπαφρόδιτον, χρήματα ἀποίσοντα αὐτῷ, καὶ εἰσοίσοντα τὰ κατ' αὐτόν· διέκειντο γὰρ σφόδρα περὶ αὐτόν· ὅτι γὰρ ἔπεμψαν, ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος, ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν ὀσμὴν εὐωδίας θυσίαν εἰσοίσοντα· ὅτι γὰρ καὶ ἔπεμψαν εἰσοίσοντα, δηλοῖ δὺ θεὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς τὰ κατ' αὐτὸν γράφων, καὶ λέγων· γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθε· καὶ πάλιν, ἐλπίζω τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν· τὸ, ἵνα κἀγὼ, δηλοῦντός ἐστιν, ὅτι ὥσπερ ὑμεῖς ὑπὲρ πολλῆς πληροφορίας ἐπέμψατε εἰσοίσοντα, οὕτω καὶ ἐγὼ, ἵνα εὐψυχῶ γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν· ἐπεὶ οὖν καὶ πολλῷ χρόνον ἦσαν μὴ πέμψαντες, οὐδὲν γὰρ δηλοῖ λόγος τοῦ εἰπεῖν· ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν· καὶ τότε ἦκουον αὐτὸν ἐν δεσμοῖς εἶναι· εἰ γὰρ περὶ ἐπαφροδίτου ἦκουσαν, ὅτι

σαν, ὅτι ἠδένησεν οὐκ ὄντος σφόδρα ἐπισήμου, ὡς ὁ παῦλος, πολλῷ μᾶλλον περὶ παύλου εἰκὸς ἦν αὐτοὺς θορυβεῖσθαι. διαῤῥήδην ἐν τοῖς προοιμίοις τῆς ἐπιστολῆς, πολλαχοῦ προσάγει παράκλησιν ὑπὲρ τῶν δεσμῶν, δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον οὐ χρὴ θορυβεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ χαίρειν. εἶτα περὶ ὁμονοίας συμβουλεύει, καὶ τὰ ταπεινοφροσύνης, ταύτην εἶναι ἀσφάλειαν διδάσκων μεγίστην, καὶ οὕτω τῶν ἐχθρῶν αὐτοὺς εὐκόλως δύνασθαι περιγενέσθαι. οὐ γὰρ τὰ δεσμεῖσθαι λυπηρὸν ἦν διδασκάλους ὑμῶν, ἀλλὰ τὸ μὴ ὁμονοεῖν τοὺς μαθητάς. διὸ μὴ γὰρ καὶ ἐπίδοσιν τῷ εὐαγγελίῳ δίδωσιν, ἐκεῖνο δὲ διακωλύει. παρανέσας τοίνυν αὐτοῖς ὁμονοεῖν, καὶ δείξας ὅτι ἀπὸ ταπεινοφροσύνης ἡ ὁμόνοια γίνεται, καὶ διατεινόμενος πρὸς τοὺς πανταχοῦ τῷ δόγματι λυμαινομένους Ἰουδαίους προσήμασι χριστιανισμοῦ, κωμάσαντες αὐτοὺς καλέσας, καὶ κακοὺς ἐργάτας, καὶ παρανέσας ἀπέχεσθαι αὐτῶν, καὶ πείσας πῶς δεῖ προσέχειν, καὶ περὶ ἀθλητῶν πολλὰ διαλεχθείς, καὶ ῥυθμίσας αὐτούς, καὶ ἀνακτησάμενος διὰ τὸ εἰπεῖν ὁπόσης ἐγγύς, μέμνηται τῆς προσηκούσης αὐτῷ σωφροσύνης καὶ τῆς ταπεινώσεως, καὶ οὕτω πολλαχοῦ τῆς παρακλήσεως προσάγει. φαίνεται δὲ μάλιστα πολλῆς αὐτοῖς μέλησα μεγάλων ἁμαρτημάτων, καὶ οὐδὲν ἐπιπλήκτικον οὐδαμοῦ. ὅπερ ἦν τεκμήριον τῆς ἀρετῆς αὐτῶν, τὸ μὴ δεῖν μίαν δοῦναι τῷ διδασκάλῳ λαβεῖν, μὴ δὲ ἐν τάξει ἐπιζημίσεως, ἀλλ' ἐν τάξει παρανέσεως πάντα πρὸς αὐτοὺς ἀποταλκέναι. ὅπερ δὲ ἔφην καὶ ἐξ ἀρχῆς, ἡ πόλις αὕτη πολλαχοῦ ἐπεδείξατο εἰς τὴν πίστιν ἐπιτηδειότητα, εἰγε ὁ δεσμοφύλαξ, ἵνα δὲ ὅτι τὸ πρᾶγμα πάσης κακίας μεῖζον, οὐδέπω ἀπὸ ἑνὸς σημείου, καὶ προσέδραμε, καὶ ἐβαπτίσθη μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ παντός. τὸ μὲν γὰρ γεγονὸς σημεῖον, εἷς δὲ μόνος αὐτός. τὸ δὲ κέρδος, οὐ μόνος ἐκαρπώσατο, ἀλλὰ μετὰ τῆς γυναικός, καὶ τοῦ οἴκου παντός. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ θεατηροὶ οἱ μαστίξαντες αὐτὸν, βυρσίνου ἀπὸ σωματοφυλακῆς μόνης, καὶ οὐ πονηρίας ἦσαν ποικίλης, τότε μὲν θορυβήσαντες, καὶ ἀφεῖναι αὐτὸν, καὶ τῷ φοβηθῆναι ὕστερον. μαρτυρεῖ δὲ αὐτοῖς οὐκέν πίστει μόνον οὐδὲ ἐν πανδήμοις, ἀλλὰ καὶ ἐν δημοσίᾳ ἐν ᾗ ἦν, ὅτι καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, καὶ ἅπαξ, καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μόνην ἐπέμψατε, οὐδενὸς ἑτέρου ἕνεκα τοιούτου. οὐδὲ μία γάρ μοι φῇ ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως, καὶ λήψεως, καὶ τὴν ἔλλειψιν δὲ ἀκαιρίαν εἶναι μᾶλλον, ἢ προαιρέσεως, οὐχ ὅπως ἐφρονεῖτε φῇ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀκαιρεῖσθε δέ.

Ἡ ἀπόν.

Ταῦτα καὶ ἡμεῖς εἰδότες, καὶ τοσούτους ἔχοντες τύπους, καὶ φίλτρον τὸ πρὸς αὐτούς. ὅτι γὰρ ἐφίλει σφόδρα αὐτοὺς, δῆλον, οὐδένα γὰρ ἔχω φῇ ἰσόψυχον ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. καὶ πάλιν. διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου. ταῦτα οὖν εἰδότες καὶ ἡμεῖς, ἑαυτοὺς παρέχωμεν ἀξίους τοιούτου ὑποδείγματος, περὶ τὸ πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ ἑτοίμους γινόμενοι. ἀλλὰ ναὶ οὐκ ὀδυνηρὸς διαγμός; οὐκοῦν κἂν μηδὲν ἕτερον, μιμώμεθα αὐτοῦ τὴν δυποιΐαν τῆς μετριοπαθείας, μὴ δὲ ἐὰν ἅπαξ δῶμεν, καὶ δεύτερον, τὸ πᾶν ἡγώμεθα πεπληρωκέναι. διὰ παντὸς γὰρ τοῦ βίου, δεῖ χρὴ ποιεῖν. οὐ γὰρ ἅπαξ δυαρεστεῖν δεῖ, ἀλλὰ διὰ παντός. ὁ γὰρ ἐχων ἐὰν δέκα δρόμους δραμὼν τὸν ὕδωρ ἀφῇ, τὸ πᾶν ἀπώλεσε. καὶ ἡμεῖς ἐὰν ἀρξώμεθα τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ὕδωρ ἐκλυθῶμεν, τὸ πᾶν ἀπωλέσαμεν, τὸ πᾶν διέφθειραμεν. ἄκουε τῶν ἐπωφελοῦς παρανέσεως λεγούσης. ἐλεημοσύναι φῇ, καὶ πίστεις μὴ ἐκλειπέτωσάν σε, οὐκείπωσεν ἅπαξ ποίησον, οὐδὲ δεύτερον, οὐδὲ τρίτον, οὐδὲ δέκατον, οὐδὲ ἑκατοστόν, ἀλλὰ διὰ παντὸς μὴ ἐκλειπέτωσάν σε φῇ. καὶ οὐκείπωσε μὴ αὐτὰς ἐγκαταλείπῃς, ἀλλὰ αὐτὰ σε μὴ ἐγκαταλείπω

σι, δεικνὺς

σι, δεικνὺς ὅτι ἡμεῖς αὐτῶ δεόμεθα, οὐχ' αὑτῶν, μὴ διδάσκων ὅτι πράττειν ὀφείλομεν, ὥστε αὐτὰς κατέχειν παρ' ἑαυτῆς. ἄφαυλα δὲ αὐτὰς φησιν εἶναι σῶν πραχήλω. ὡσπερ τὰ τῶ δυπόρων παιδία κόσμον ἔχει χρυσοῦν περὶ τὸ πράχηλον, μὴ οὐδέποτε αὐτὸν ἀποτιθῆ, ὡς τὸ δυγενείας δεῖγμα περιφέροντα, οὕτω μὴ τὴ ἐλεημοσύνω ἀεὶ δεῖ περιτιθέναι, δεικνύντας ὅτι τῶ οἰκτίρμονος ἐσμεν παῖδες, τῶ τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντος ἐπὶ πονηροὺς, μὴ ἀγαθούς. ἀλλ' οὐ πιστεύουσιν οἱ ἄπιστοι. οὐκοῦν διὰ τοῦτ' πιστεύουσιν, ἐὰν ἡμεῖς ἐργαζώμεθα ταῦτα. ἵνα ἴδωσιν ὅτι πάντας ἐλεοῦμεν, μὴ ἐκεῖνον ἐπιφαφόμεθα διδάσκαλον. εἶσιν ὅτε αὐτὸν μιμούμεθ', ὅταν πράττωμεν. ἐλεημοσύνη φῆ, μὴ πίστις, ἀληθεῖς. καλῶς εἶπεν ἀληθεῖς, μὴ ἐξ ἁρπαγῆς, μὴ ἀπὸ κλοπῆς. ὅταν γὰρ οὐκ ἔστι πίστις, οὐκ ἔστιν ἀλήθεια. μὴ γὰρ τὸν κλέπτοντα ψεύδεσθαι ἀνάγκη, μὴ ἐπορκεῖν δεῖ. σὺ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μετὰ τὴ ἐλεημοσύνης, πίστιν ἔχε φῆ. περιθώμεθα ὅταν τὸν κόσμον. μανιάκην ἐργασώμεθα χρυσοῦν, τὴ ἐλεημοσύνην λέγω, ἕως αὖ ἐν θαλάσσῃ ὦμεν. ἐὰν γὰρ παρέλθη ἡ ἡλικία αὐτῆ, οὐκέτ' αὐτῆ χρησόμεθα. πῶς; οὐκεῖσιν ἐκεῖ πένητες, οὐκ ἔστιν ἐκεῖ χρήματα, οὐκ ἔστιν ἐκεῖ πλοῦτος. ἕως ἐσμεν παῖδες, μὴ ἀποτρήσωμεν ἑαυτοὺς τῶ κόσμου τούτου. καθάπερ γὰρ τῶν παίδων, ἐὰν αὐξηθέντες περιαιρεῖται ταῦτα, μὴ ἐφ' ἕτερον ἄγον κόσμον, οὕτω μὴ ἐφ' ἡμῶν, οὐκέτι ἡ διὰ χρημάτων ἐλεημοσύνη ἔσται, ἀλλ' ἑτέρας πολὺ μείζων. ὥστε ταύτης ἑαυτοὺς μὴ ἀποτρήσωμεν. ποιήσωμεν καλῶ φαίνεσθαι τὴν ψυχήν. μέγα ἐλεημοσύνη καλόν, μὴ τίμιον, σῶρον ἔτι μέγα. μᾶλλον δὲ μέγα ἀγαθότης. ἐὰν μάθωμεν χρήμασι καταφρονεῖν, μὴ ἕτερα μαθησόμεθα. ὅρα γὰρ ὅσα τεῦθεν πόσα πίπτει ἀγαθά. ὁ διδοὺς ἐλεημοσύνω ὡς χρὴ δίδοναι, μανθάνει τὴ χρήμασι καταφρονεῖν. ὁ μαθὼν χρήμασι καταφρονεῖν, τὴ ῥίζαν ἐξέκοψε τῶν κακῶν. ὥστε οὐκ δῦ ποιεῖ μόνον, ἢ δῦ πάσχει, οὐ τῷ ὀφείλω, μὴ ἀμοιβὴ κεῖθεν μόνον τὴ ἐλεημοσύνη, ἀλλὰ μὴ τὴν ψυχὴν φιλόσοφον γίνεσθαι, μὴ ὑψηλὸν, μὴ πλουσίαν. ὁ διδοὺς ἐλεημοσύνω, παιδεύεται μὴ θαυμάζειν χρήματα, μὴ δὲ χρυσόν. ὅταν δὲ παιδευθεὶς τὴν διάνοιαν, ἀρχὴν ἔλαβε μείζονα ἀνιέναι πρὸς τὸν οἰκεῖον, μὴ μάχης, μὴ ἔριδος, μὴ φθόνου, καὶ ἀδυμίας, μυρίας ἐξέκοψε προφάσεις. εἴτε γὰρ εἴτε μὴ ὑμεῖς ὅτι πάντα διὰ τὰ χρήματα, μὴ μυρίοι πόλεμοι διὰ τὰ χρήματα. ὁ δὲ τοῦτ' μαθὼν καταφρονεῖν, ἐν γαλήνῃ κατέστησεν ἑαυτὸν, οὐκέτι ζημίαν δέδοικε. ὅταν γὰρ ἐπαιδεύσεν αὐτὸν ἡ ἐλεημοσύνη. οὐκέτι ἐπιθυμεῖ τῶν πλησίον. πῶς γὰρ ὁ τὰ αὐτῶν ἀποκτώμενος, μὴ διδούς; οὐκέτι βασκαίνει τῷ πλουτοῦντι. πῶς γὰρ ὁ βουλόμενος γενέσθαι πένης; διαφθείρει αὐτῶν τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς, μὴ βλέπειν τὰ ἐν βλεπόμενα. τὰ δὲ ἐκεῖ, οὐδέποτε ἐστὶν εἰπεῖν, ὅσων ἐπιτεύξεται ἀγαθῶν. οὐ μενεῖ ἔξω τῶν μωρῶν παρθένων, ἀλλὰ μετὰ τῶν φρονίμων εἰσελεύσεται, μετὰ τῶν νυμφίων, τὰς λαμπάδας ἔχων λαμπράς. μὴ τῶν παρθενίαν καλλωπριθεισῶν, ὁ μὴ τῶν πόνων γευσάμενος ἐκείνων, ἕξει βελτίων. τοσαύτη ἡ τῆς ἐλεημοσύνης ἰσχύς. μετὰ πολλῆς εἰσάγει τὴ παῤῥησίας, τοὺς αὐτῆς τεθραμμένους. γνώριμη γάρ ἐστι τοῖς ἐν τῷ οἴκῳ ξυλωροῖς, τοῖς τὰς θύρας κατέχουσι τῶν νυμφῶνος οὐ μόνον γνώριμη, ἀλλὰ μὴ αἰδέσιμος. μὴ οὖς αὖ ἐπιγνῷ τεθραμμένους αὐτῆ, μετὰ πολλῆς εἰσάξει τὴ παῤῥησίας, μὴ οὐδεὶς ἀντερεῖ, ἀλλὰ πάντες ὑποχωροῦσιν. εἰ γὰρ τὸν εἰς τὴν γῆν κατήγαγε, μὴ ἔπεισεν ἄνον γενέσθαι, πολλῷ μᾶλλον ἄνον εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναγαγεῖν δύναται. μεγάλη γὰρ αὐτῆς ἡ ἰσχύς. εἰ οἷόν τε ἀπὸ ἐλέους, καὶ φιλανθρώπου ὁ δεσπότης ἄνος ἐγένετο, καὶ ἔπεισεν αὐτὸν δοῦλον γενέσθαι, πολλῷ μᾶλλον τοὺς δούλους εἰς τὴν οἰκείαν εἰσάξει τὴν

αὐτῶ. ταύτην

αὐτῦ. ταύτην ἀγαπήσωμεν, ταῦτα φρέξωμεν, μὴ μίαν ἡμέραν, μὴ δὲ δευτέραν, ἀλλὰ
πᾶσὰς παντὸς τοῦ χρόνου. ἵνα ἡμᾶς ἐπιγνῶ, καὶ αὐτὴ ἡμᾶς ἐπιγνῶ, καὶ ὁ τίς ἐπιγνώσεται. καὶ
αὐτὴ ἀγνοήσῃ, καὶ ὁ τίς ἀγνοήσει, καὶ ἐρεῖ, οὐκοίδα ὑμᾶς. ἀλλὰ ταύτης ἀκούσαι ἡμᾶς τῆς φω-
νῆς, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τῆς μακαρίας ἐκείνης, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πρός μου κληρονομήσατε
τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυ-
χεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ.

Λόγος, α'. Κεφάλαιον, α'.

ΠΑῦλος, καὶ Τιμόθεος δοῦλοι Ἰησοῦ Χῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν Χῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπ-
» ποις σὺν ἐπισκόποις, καὶ διακόνοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θῦ πρὸς ἡμῶν, καὶ κῦ Ἰησοῦ Χῦ.
Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν πάντοτε.

Εἶτα ἀλλαχοῦ

Εἴ πεν ἀλλαχοῦ μέν φων, πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε, ὅτι αὐτοὶ ἀγρυπνοῦσιν, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. εἰ τοίνυν τὸ στενάζειν κακίασε τὸν μαθητήν, τὸ μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιεῖν, πρόηκοπῆς. ὁσάκις ὑμῶν ἀναμιμνήσκω φησί, δοξάζω τὸν θεόν. τοῦτο δὲ ποιεῖ ἐκτὸς πολλὰ αὐτοῖς συνειδέναι ἀγαθά. καὶ δοξάζω φησὶ, καὶ δέομαι, οὐ μὴν ἐπειδὴ ἐπίδοσιν ἐλάβετε εἰς ἀρετήν, πάνομαι δεόμενος ὑπὲρ ὑμῶν. Ἀλλ' οὐχὶ τῷ θεῷ τῷ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν δέησιν ποιούμενος. Οὐχ ὅταν οὖν μόνον, ὅτι καὶ μετὰ λύπης τοῦτο ποιῆσαι, ὡς ὅταν λέγῃ ἀλλαχοῦ. ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν δακρύων. Ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν φησιν, εἰς τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ πρώτης ἡμέρας μέχρι τοῦ νῦν. Μέγα οὖν τοῖς ἐνταῦθα μαρτυρεῖ, καὶ μέγα σφόδρα, καὶ ὅπερ αὐτὸς ἐμαρτύρησεν ἀποστόλοις, καὶ εὐαγγελισταῖς. οὐκ ἐπειδὴ πόλιν ἐνεχειρίσθητε μίαν φησὶν, ἐκείνης φροντίζετε μόνης, ἀλλὰ πάντα πράττετε, ὥστε μετασχεῖν γενέσθαι τῶν ἐμῶν πόνων, πανταχοῦ παρόντες, καὶ συμπράττοντες, καὶ συγκοινωνοῦντες μοι τῷ κηρύγματι. οὐχ ἕνα χρόνον, οὐ δὲ δεύτερον, οὐ δὲ τρίτον, ἀλλὰ τὸ ἐντεῦθεν ἐξ οὗ ἐπιστεύσατε μέχρι τοῦ νῦν, ἀποστόλων ἀνειλήφατε προθυμίαν. ὅρα πῶς οἱ μὲν ἐν Ῥώμῃ ὄντες ἀπεστρέφοντο αὐτόν. ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, οἶδας τοῦτο ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες, οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καὶ πάλιν. δημάδες με ἐγκατέλιπε. καὶ ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ φησὶν, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο. οὗτοι δὲ καὶ ἀπόντες, ἐκοινώνουν αὐτῷ τῶν θλίψεων, πέμποντές τε αὐδρας πρὸς αὐτὸν, καὶ κατὰ δύναμιν ὑπηρετούμενοι, καὶ οὐδὲν ὅλως ἐλλιμπάνοντες. οὐ νῦν μόνον φησὶ, ἀλλ' ἀεὶ παντὶ τρόπῳ συναντιλαμβανόμενοι. ἆρα κοινωνία ἐστὶν, εἰς τὸ εὐαγγέλιον, οὐκ ὅταν γὰρ ἐκεῖνος μὲν κηρύττῃ, σὺ δὲ δορατεύῃς ἐν τοῖς ἔξωθεν ἀγῶσιν, οὐ τὸ ἀγωνίζομαι μόνον ἐστὶν ὁ στέφανος, ἀλλὰ καὶ τὸ παιδοτρίβου, καὶ τὸ στρατεύοντος, καὶ παντὶ ἁπλῶς τῷ ἀσκοῦντων τὸν ἀθλητήν. οἱ γὰρ ῥωννύοντες αὐτὸν, καὶ ἀνακτώμενοι, οὗτοι καὶ τὴν νίκης εἰκότως γένοιντο ἂν μεταίτιοι. καὶ ὁ ἐν τοῖς πολέμοις, οὐχ ὁ ἀριστεὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ στρατεύοντες αὐτὸν, εἰκότως ἂν μετεποιοῦντο τῶν τροπαίων, καὶ τῆς δόξης μετέχοιεν. οὐ γὰρ μικρὸν συνάπτει τὸ στρατεύειν ἀγίους, ἀλλὰ καὶ μέγα. κοινωνοὺς γὰρ ἡμᾶς ποιεῖ τῶν ἐκείνοις ἀποκειμένων μαθῶν. οἷον, ἐρρίφεις πολλὰ χρήματα διὰ τὸν θεόν. διαπαντὸς αὐτὰ κείμενα τῷ θεῷ, ἀρετῆς ἀσκεῖ μεγάλης, καὶ μέχρι ῥημάτων, καὶ μέχρις ἐννοιῶν, καὶ μέχρι παντὸς πολλὴν ἀκρίβειαν φυλάττων ἐνεφύσει, καὶ μὴ τοσαύτην ἀκρίβειαν ἐπιδειξαμένῳ, τοῦτο τοῖς ἀποκειμένοις αὐτοῖς μαθῶν κοινωνῆσαι. πῶς; αὐτὸς δορατεύῃς αὐτὸν, καὶ λόγῳ, καὶ ἔργῳ, αὐ παρακαλέσῃς, καὶ διὰ τὸ χορηγεῖν τὰς ἀναγκαίας, καὶ διὰ τὸ διακονεῖσθαι πᾶσαν διακονίαν. ὁ γὰρ εὐκολωτέραν ποιῶν τὴν ὁδὸν τραχεῖαν ἐκείνῳ, συνέσῃ. ὥστε εἰ θαυμάζετε τοὺς ἐν ταῖς ἐρήμοις, τοὺς τὸν ἀγγελικὸν ἀνηρημένους βίον, τοὺς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰ αὐτὰ ἐκείνοις κατορθοῦντας. εἰ θαυμάζετε, καὶ ἀλγεῖτε, ὅπου σφόδρα αὐτὸν ἀπολιμπάνεσθε, ἔνεστιν ὑμῖν ἑτέρως αὐτοῖς κοινωνῆσαι, τῷ διακονεῖν, τῷ δορατεύειν. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τῆς φιλανθρωπίας ἐστὶ, τὸ τοὺς ῥᾳθυμοτέρους, καὶ τὸν ἀπεσπλικότα βίον, καὶ τραχὺν, καὶ ἀκριβῆ, μὴ δυναμένους ἀναδέξασθαι, καὶ τούτοις δι' ἑτέρας ὁδοῦ πάλιν, εἰς τὸν αὐτὸν τούτοις τάξιν ἄγειν, καὶ τοῦτο φησὶ, κοινωνίαν ὁ παῦλος. κοινωνοῦσιν ἡμῖν φησὶν, ἀντοῖς σαρκικοῖς, κοινωνοῦμεν αὐτοῖς, ἐν τοῖς πνευματικοῖς. εἰ γὰρ ὁ δὲ ἀντὶ μικρῶν, καὶ μηδαμινῶν βασιλείαν χα-

εἴξεται,

ρίξῃ), μὴ οἱ δοῦλοι αὐτῦ ἀντὶ μικρῶν, μὴ ἀιδῆ τινὰ μεταδιδῦσι. μᾶλλον δὲ μὴ ταῦτα κἀκεῖνα, αὐτός ἐστι ὁ διδοὺς ἀφ' τούτων. οὐ διώασαι νηστεῦσαι; οὐδὲ μονωδῆσαι; οὐδὲ χαμεύνησαι; οὐ δὲ παννυχῆσαι; ἔνεστί σοι τοῦτ' ἅπαντ' μαθὸν λαβεῖν αὖ ἑτέρως τὸ πρᾶγμα μεθοδεύσης, τ' ἐν τούτοις κάμνοντα θῤῥαπεύων, μὴ ἀναπαύων, μὴ ἀλείφων συνεχῶς, καὶ τ' ἀπὸ τοῦτ' ἐπικουφίζων πόνον. αὐτὸς ἔφησε μαχόμῃ, αὐτὸς μὴ τραύματα λαμβάνων. σὺ δὲ θῤῥάπευε ἀπὸ τῦ ἀγῶνος ἐπανιόντα, δέχου ὑπαίθρια χερσὶν. ἀπὸ ψυχῆς τ' ἱδρῶτα ἀναπαύων, παρακάλει, παραμυθοῦ ἀνακτῶ τ' πεπονικῦαν ψυχήν. αὖ μὴ τοσαύτης προθυμίας διακονῶμεν τοῖς ἁγίοις, μεριοῦσι τ' μαθῶν αὐτ' ἐσόμεθα. τοῦτο μὴ ὁ χς φῇ, ποιήσατε ὑμῖν φίλους ἐκ τῦ μαμωνᾶ τ' ἀδικίας, ἵνα δέξωνθ' ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους αὐτ' σκηνάς. ὁρᾶς ὅτι κοινωνοί γεγόνασιν; ἀπὸ πρώτης ἡμέρας φῇ μέχρι τῦ νῦν. χαίρω δὲ οὐχ ὑπὲρ τ' παρελθόντων φῇ μόνον, ἀλλὰ μὴ ὑπὲρ τ' μελλόντ', ἀπὸ γὰρ τ' παρελθόντ' κἀκεῖνα προχάζομαι. Γέποιθως αὐτὸ τοῦτο φῇ, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν, ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει, ἄχρις ἡμέρας ἰησοῦ χῦ. Ὅρα πῶς αὐτοὺς μὴ μεριμνᾶν διδάσκει. ἐπειδὴ γὰρ μέγα αὐτοῖς ἐμαρτύρησε πρᾶγμα, ἵνα μήτι αὐτίνον πάθωσιν, δῦθέως παραδέχεται αὐτοὺς ὡς τ' χῦ, μὴ τὰ παρελθόντα, καὶ τὰ μέλλοντα ἀναπτέναι. πῶς; οὐ γὰρ εἶπε πεποιθὼς, ὅτι ὡς ἐνήρξασθε, μὴ τελέσετε, ἀλλὰ τί; ὁ ἐναρξάμῃ ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει, οὔτε ἀπεστόρησεν αὐτοὺς τῦ κατορθώματος. εἶπε γὰρ ὅτι τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν χαίρω, δηλονότι, ὡς αὐτ' κατορθοῦντ'. οὔτε εἶπεν αὐτ' ἐᾶν τὰ κατορθώματα μόνον, ἀλλὰ προσημούμενος τῦ δῦ. θαῤῥῶ γάρφησιν, ὅτι ὁ ἐναρξάμῃ ἐν ὑμῖν, ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας ἰησοῦ χῦ. τοῦτ' ἔστιν ὁ δῦς, οὐ πρὶ ὑμῶν δέφησι, ἀλλὰ μὴ πρὶ τ' ἐξ ὑμῶν, οὕτω διάκειμαι. μὴ θῦθ' γὰρ οὐ μικρὸν ἐγκώμιον τὸ τ' θεὸν ἐνδεῖξαι ἐνεργεῖν. εἰ γὰρ μὴ προσωπολήπτης ἐστὶν, ὡς περ οὖν οὐδέ ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τ' προθεσιν ὁρῶν, συνεφαπτῇ τ' κατορθώματ' ἡμῖν, δηλονότι τῦ ἐπιτάσαντος αὐτ' ἡμεῖς αἴτιοι, ὥστε οὐδὲ οὕτως ἀποστόρησεν αὐτοὺς τ' ἐγκωμίων. ἐπεὶ εἰ ἁπλῶς ἐνήργει, οὐδὲν αὖ ἐκώλυσε, μὴ ἕλληνας μὴ πάντας αὖ οἷς ἐνεργεῖ δῦς, εἰ ὡς ξύλα ἡμᾶς ἐκίνει, μὴ λίθους, μὴ μὴ τὰ παρ' ἡμῶν ἐζήτει. ὥστε τῷ εἰπεῖν, ὁ δῦς ἐπιτελέσει, καὶ θῦθ' πάλιν αὐτ' ἐγκώμιον γίνεται τ' ἐπιτάσαντι τῦ δῦ τ' χάριν, συμπράττειν αὐτοῖς ἐν τῷ ὑπερβῆναι τ' αὐτ' νων φύσιν. μὴ ἑτέρως δὲ ἐγκώμιον, ὅτι τοιαῦτα κατορθώματα ὑμῶν ἐστιν, ὥστε μὴ εἶναι αὐτ' ἀνάγκην, ἀλλὰ τ' τῦ δῦ δεῖσθαι ῥοπῆς. εἰ δὲ ὁ δῦς ἐπιτελέσει, οὐδὲ πολὺς ἔσται κάματος, ἀλλὰ δεῖ θαῤῥεῖν, ὡς δυμαρῶς πάντα δυνάμενον τ', ἅτε ὑπ' ἐκείνου βοηθουμένῃ. Καθὼς ἐστι δίκαιον ἐμὲ θῦθ' φρονεῖν ὑπὲρ ἁπάντ' ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με, ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς ἔντε τοῖς δεσμοῖς μου, μὴ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ μου, μὴ βεβαιώσει τῦ δυαγγελίου, συγκοινωνούσμθ' χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. Γολιὼ τέως δείκνυσιν ἐντεῦθεν αὐτῦ τ' πόθον, εἴγε ἐν καρδίᾳ αὐτοὺς εἶχε, μὴ ἐν αὐτῷ τῷ δεσμωτηρίῳ δεδεμένῃ. φιλιππησίων ἐμέμνητο, οὐ μικρὸν τῶν ἀνδρῶν τὸ ἐγκώμιον. ἐπειδὴ μὴ δὲ ἐστὶ προλήψεως ἡ τῦ ἁγίου πνεύματος ἀγάπη, ἀλλὰ κρίσεως, καὶ λογισμῶν ὀρθῶν. ὥστε τὸ ἀγαπᾶσθαι παρὰ παύλου οὕτω σφοδρῶς, τεκμήριόν ἐστι τινὰ εἶναι μέγαν, καὶ θαυμαστόν. καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ φῇ, καὶ βεβαιώσει τῦ δυαγγελίου. καὶ τί θαυμαστὸν, εἰ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ εἶχεν αὐτούς; οὐ δὲ γὰρ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν φησι, καθ' ὃν εἰσήειν εἰς τὸ δικαστήριον ἀπολογησόμενος, ἐξεστόσατέ μου τῆς μνήμης. οὕτω γάρ ὅτι τυραννικὸν ὁ ἔρως ὁ πυθυμαζικός, ὡς μηδενὶ παραχωρεῖν καιρῷ, ἀλλ' ἀεὶ τῆς ψυχῆς ἔχεσθαι τῦ φιλουμένου, καὶ μὴ δὲ μίαν θλῖψιν,

μάχην θλίψιν, ἢ ὀδύνην συγχωρεῖν περιγενέσθαι τῆς ψυχῆς. καθάπερ γὰρ τὸ καμίνου τὸ βαβυλωνίασι, τοσαύτης αἰρομένης φλογὸς, δρόσος ἦν τοῖς μακαρίοις ἐκείνοις παισὶν, οὕτω καὶ φιλία τοῦ ἀγαπῶντος, καὶ ἀρέσκοντος τῷ θεῷ τὴν ψυχὴν καταλαβοῦσα, πᾶσαν ἀποπνάσει φλόγα, καὶ δρόσον, καὶ ποιεῖ θαυμαστήν. καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου φῆμι. ἆρα τὰ δεσμά, βεβαίωσις τοῦ εὐαγγελίου ἐστὶν, ἆρα ἀπολογία. καὶ πάνυ γε ὑγιῶς, ὅτι εἰ μὴ παρεπήσατο τὰ δεσμά, ἔδοξεν ἂν εἶναι ἀπατεών. ὁ δὲ πάντα ὑπομένει, καὶ δεσμὰ, καὶ θλίψιν, δηλονότι ὡς οὐκ ἄνευ τινὸς αἰτίας ἕνεκεν ταῦτα πάσχει, ἀλλὰ διὰ τὸν τοῦτο ἀντιποδιδόντα. οὐδεὶς γὰρ ἂν καὶ ἀποθανεῖν εἵλετο, καὶ τοσούτοις κινδύνοις ἀνεδέξατο, οὐδεὶς ἂν καὶ βασιλεῖ τοιούτῳ κατεδέξατο προσκρούσαι, τῷ νέρωνι λέγω, εἰ μὴ πρὸς ἕτερον ἑώρα βασιλέα πολλῷ μείζονα. ἆρα βεβαίωσις τοῦ εὐαγγελίου ἐστὶ τὰ δεσμά. ὅρα πῶς ἐκπεριδύσαι εἰς τὸ ἐναντίον ἅπαντα περιέτρεψεν. ὁ γὰρ ἐνόμιζον εἶναι ἀδυνάτειαν, καὶ κατηγορίαν, τοῦτο βεβαίωσιν φησὶ. καὶ εἰ μὴ τοῦτο γέγονεν,
» ἐν ἀδυνατείᾳ ἐστίν. εἶτα δείκνυσιν ὅτι οὐ προλήψεως ἡ ἀγάπη, ἀλλὰ κρίσεως. διατί; Ἔχω ὑμᾶς
» φησὶν ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαίωσιν εἶναι τὸ χαίρειν. Τί δέ τοῦτο; ἡ χάρις τοῦ ἀποστόλου τοῦτο ἦν; τὸ δεσμεῖσθαι; τὸ ἐλαύνεσθαι; τὸ μυρία πάσχειν δεινά; ναί. ἀρκεῖ γάρτοι φησὶ καὶ χάρισμα. καὶ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, διὸ δύσκολον φησὶν ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν. ἐπεὶ οὖν ὁρῶ ὑμᾶς καὶ τὸ ἔργον τὸ ἀρετῆς ἐπιδεικνυμένους, καὶ τὸ χαίρειν ταύτης ὄντας κοινωνοὺς, καὶ μὴ προδυμίας, εἰκότως ταῦτα προσλέγομαι. ὁ γὰρ πεῖραν ὑμῶν εἰληφὼς, καὶ μάλιστα παντὸς ὑμᾶς εἰδὼς, καὶ τὰ ὑμέτερα κατορθώματα, ὅτι καὶ τοσοῦτον ἡμῶν ἀφεστηκότες διάξετε, μὴ ἀπολειφθῆναι ἡμῶν ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἀλλὰ τὸ ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου πειρασμῶν κοινωνῆσαι, καὶ μηδὲν ἔλαττον ἐμοῦ ἔχειν τοῦ εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐμβεβηκότος αὐτοὶ οἱ πόρρωθεν ὄντες, δίκαιός εἰμι ταῦτα μαρτυρεῖν. διατὶ δὲ οὐκ εἶπε κοινωνοὺς, ἀλλὰ συγκοινωνούς; καὶ αὖθις ἐγὼ φησὶν ἑτέρῳ κοινωνῶ, ἵνα γένωμαι κοινωνὸς τοῦ εὐαγγελίου, τουτέστιν ἵνα κοινωνήσω τοῦ ἀποκειμένου ἀγαθοῦ τῷ εὐαγγελίῳ, καὶ τὸ θαυμαστὸν, τὸ πάντας αὐτοὺς οὕτω διακεῖσθαι. συγκοινωνούσμου γάρ φησι τοῦ χαίρειν πάντας ὑμᾶς ὄντας. ἀπὸ τῶν προοιμίων τοῦτο ποιοῦσι, ὅλα τοιοῦτοι ἐστε μέχρι τέλους. οὐ γὰρ ἔνι οὕτω λαμπρὰν ἀρχὴν σβεσθῆναι, καὶ λῆξαι, ἀλλὰ μεγάλα δείκνυσι τὰ τέλη. Ἡ θικόν.

Εἰ οὖν ὅτι κοινωνῆσαι, καὶ ἑτέρως χαίρειν, καὶ πειρασμῶν, καὶ θλίψεων, κοινωνῶμεν παρακαλῶ καὶ ἡμεῖς. πόσοι τοίνυν ἐσμὲν ἐνταῦθα ἑστῶτες, μάλιστα δὲ πάντες ἐβούλεσθε κοινωνῆσαι τῷ παύλῳ τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν, ἔνεστιν εἰ βούλεσθε τοῖς τὴν διακονίαν ἀναδεδειγμένοις τοῦ ἐκείνου, τοῖς πάσχουσι τὰ δεινὰ διὰ τὸν χν, συμμαχῆσαι, βοηθῆσαι. εἴδες ἐν πειρασμῷ τὸν ἀδελφὸν, ὄρεξον χεῖρα. εἴδες τὸν διδάσκαλον ἀγωνιζόμενον, παράστηθι. ἀλλ' οὐδεὶς κατὰ παῦλον ὅδε, φησὶν, οὐ θεὸς ἀπόνοια, οὐ θεὸς κρίνουσιν. οὐδεὶς κατὰ παῦλον ἐστὶ, κἀγὼ ὁμολογῶ. ἀλλ' ὁ δεχόμενος φησὶ προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται. μὴ γὰρ ἐκεῖνοι διαφόρως ἐθαυμάζοντο ἐπειδὴ παύλῳ συνέπραττον; οὐ διαφόρως, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀναδεξαμένῳ τὸ κήρυγμα. παῦλος διαφόρως τίμιος ἦν, ἐπειδὴ ταῦτα ἔπασχε διὰ τὸν χν. κατὰ παῦλον μέν, οὐδείς ὅδε, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐγγὺς τοῦ μακαρίου ἐκείνου. τὸ δὲ κήρυγμα, τὸ αὐτό ὅδε, ὅπερ καὶ τότε. οὐκ ἐνδεσμοῖς δὲ ὄντι μόνον ἐκοινώνουν αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀρχῆς. οὐδὲ γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως, καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. καὶ χωρὶς δὲ πειρασμῶν, ἔχει πολὺν ὁ διδάσκαλος πόνον,

σκαλος πόνον, ἀμφιπνίαν, πόπον τ ἐν λόγῳ, διδασκαλίαν, μέμψεις, κατηγορίας, αἰτίας, βασκανίας. μικρὰ ταῦτα; τὰ μυρίων ἀνέχεσθε τοσούτων, ἐξὸν τὰ αὐτὰ μεμνᾶσθαι; οἶμαι τί πάσχω. ἐν μέσῳ δ' νοῖν ἀναπεπήλημμαι πραγμάτων. βούλομαι μὴ προτρέψαι ὑμᾶς, μὴ παρακαλέσαι πρὸς τ συμμαχίαν, μὴ τ ἀντίληψιν τ ἀγίων τοῦ θυ. δέδοικα δὲ μή ἑτερόν τις ὑποπτεύσῃ, ὅτι οὐχ ὑμῶν ἕνεκεν ἀλλ' ἐκείνων ταῦτα λέγω. ἵνα τε δὲ ὅτι οὐκ ἐκείνων ἕνεκεν ταῦτα λέγω. ἀλλ' ὑμῶν αὐτ, μὴ εἰ βούλεσθε προσέχειν, δι' αὐτ τ λόγων ὑμᾶς πείθω. οὐκ ἔστιν ἴσον ὑμῖν τὸ κέρδος κἀκείνοις. ὑμεῖς μὲν γὰρ ἐὰν δῶτε, ταῦτα δώσετε, ὧν μὴ μικρὸν ὕστερον, μὴ ἑκόντες, μὴ ἄκοντες ἀποστήσεσθε, μὴ παραχωρήσετε ἑτέροις. ἃ δὲ λαμβάνεις, πολλῷ μεγάλα ἐστί, καὶ μείζονα. ἢ οὐχ οὕτω διάκεισθε ὅτι δίδόντες λήψεσθε; εἰ γὰρ μὴ οὕτω διάκεισθε, οὐδὲ δοῦναι ὑμᾶς βούλομαι. οὕτως οὐ τ ὑπὲρ ἐκείνων ποιοῦμαι λόγον, εἰ μήτις οὕτω πρότερον ἑαυτ διέθηκεν, ὡς λαμβάνων μᾶλλον, ἢ διδούς, ὡς κερδαίνων μυρία, ὡς δυέργετούμενος, ἢ δυέργετῶν, μὴ δίδοτω. εἰ δὲ ὡς παρέχων τῷ λαβόντι, μὴ διδότω. οὐ γὰρ ἔδειν μοι περιπονεῖσθαι τοσοῦτον πρᾶγμα ὑπὲρ τοῦ τοὺς ἁγίους. κἂν γὰρ σὺ μὴ δῷς, ἕτερος δώσει. ὥστε ὃ βούλομαι, τοῦτο ἐστίν, ὑμᾶς τ ὑμετέρων ἁμαρτημάτων παραμυθίαν ἔχειν. ὁ δὲ μὴ οὕτως διδούς, οὐχ ἕξει παραμυθίαν. οὐ γὰρ τὸ δοῦναι, τοῦτό ἐστιν ἐλεημοσύνην ἐργάσασθαι, ἀλλὰ τὸ μετὰ μακροθυμίας, τὸ χαίροντα, τὸ χαρεῖν εἰδότα τῷ λαμβάνοντι. μὴ ἐκλύπης γάρ φησι, μηδὲ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θς. εἰ μήτις τοίνυν οὕτω δίδωσι, μὴ διδότω. ζημίαν γὰρ τοῦτο ἐστίν, οὐκ ἐλεημοσύνην. εἰ τοίνυν ἵστε ὅτι ὑμεῖς κερδαίνετε οὐκ ἐκεῖνοι, ἵστε ὅτι μεῖζον ὑμῖν τὸ κέρδος γίνεται. ἐκείνοις μὲν γὰρ τὸ σῶμα τρέφει, ὑμῖν δὲ ἡ ψυχὴ βοήθημα. ἐκείνοις οὐδὲν ἀφίησι τ ἁμαρτημάτων, ὅταν λάβωσιν, ὑμῖν δὲ τὰ πολλὰ τ προσκρούμασιν ἡμερώτερα ἔσται. κοινωνῶμεν τοίνυν αὐτοῖς τ ἀθλίων τ μεγάλων. βασιλέα γὰρ ποιοῦντες τινές, οὐχ ἡγοῦνται δίδόναι μᾶλλον, ἢ λαμβάνειν. ὑποποιήσασθαι σὺ τ χν, μὴ ἕξεις πολλὴν ἀσφάλειαν. βούλει μὴ παύσω κοινωνήσαι; τί λέγω παύσω, ὅπου γε χριστός ἐστιν ὁ λαμβάνων; ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ὑμῶν ἕνεκεν πάντα, μὴ λέγω, μὴ ποιῶ, οὐ τ ἑτέρων ἀναπαύσεως κηδόμενος, εἴπω τις ἐγὼ τ προεσῶτ ἐκκλησίας ἐν ἀφθονίᾳ ζῶν, μὴ μηδενὸς δεόμενος, κἂν ἅγιος ᾖ, μὴ δῶς, ἀλλὰ προτίμησον ἐκεῖνον τὸν ἐν ἐνδείᾳ ὄντα, κἂν μὴ οὕτως ᾖ θαυμαστός. τί δήποτε; ὅτι μὴ ὁ χς οὕτω βούλεται, ὡς ὅταν λέγῃ. ἐὰν ποιῇς δεῖπνον, ἢ ἄριστον, μὴ καλέσῃς τοὺς φίλους σου, μὴ δὲ τοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ τοὺς ἀναπήρους, τοὺς χωλούς, τοὺς τυφλούς, τοὺς μὴ δυναμένους ἀνταποδοῦναί σοι. οὐ γὰρ ἁπλῶς δεῖ τὰς τοιαύτας δεξιώσεις ποιεῖν, ἀλλὰ τοῖς πεινῶσιν, ἀλλὰ τοῖς διψῶσιν, ἀλλὰ τοῖς γυμνιτεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ξένοις. οὐ γὰρ εἶπεν ἁπλῶς ἐστράφη. ἀλλ' ἐπείνων. πεινῶντα με γάρ φησιν εἴδετε, καὶ ἐθρέψατε. διπλοῦν τὸ δικαίωμα. εἰ γὰρ τ ἁπλῶς πεινῶντα δεῖ τρέφειν, πολλῷ μᾶλλον ὅταν, καὶ ἄγιος ὁ πεινῶν ᾖ. αὖ τοίνυν ἅγιος μὲν ᾖ, μὴ δεῖται δὲ, μὴ δῷς. οὐ γὰρ κέρδος ἔσται. οὐ γὰρ ἐπὶ ταξεν ὁ χς. μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἅγιος ἐκεῖνος ὁ ἐν ἀφθονίᾳ ὤν, καὶ λαμβάνων. ὁρᾷς ὅτι οὐκ αἰσχροκερδείας ἕνεκεν ἡμῖν ταῦτα λέλεκται, ἀλλὰ τοῦ ὑμῶν λιϊτελοῦντος; θρέψον τὸν πεινῶντα, ἵνα μὴ θρέψῃς τὸ τῆς γεέννης πῦρ. ἐκεῖνος ἐσθίων ἀπὸ τῶν σῶν, καὶ τὰ λείψανα ἀγιάζει. συνόησον πῶς ἔστρεφε τὸν ἠλίαν ἡ χήρα. καὶ οὐκ ἔθρεψε μᾶλλον, ἢ ἐτράφη. οὐκ ἔδωκε μᾶλλον, ἢ ἔλαβε. τοῦτο μὴ νῦν γίνεται ἐν πολλῷ μείζονι. οὐ γὰρ ὑδρία ἀλαβύστου, οὐδὲ καψάκης ἐλαίου, ἀλλά τις ἐκκλησία πλησίον, μὴ ζωὴ αἰώνιος τοῖς τοιούτοις

ἢ ἀμοιβή.

ἡ ἀμοιβή. χάρα ⳓ ἐκείνη, λιμὸς ἐπέκειτο, μὴ οὐδὲν τοῦτ' αὐτὴ ἐκώλυσε. πασῶν ἦσαν αὐτῇ, μηδὲ οὕτως ἀνεποδίστη. αὕτη τὰ δύο καταβαλούσης λεπτά, ἅπερ γέγονεν. οὐκέτι πρὸς ἑαυτὴ. τί οὖν τούτου λήψομαι; αὐτὸς ἐμοῦ δεῖται, εἴπερ ἰσχὺν εἶχεν, οὐκ ἂν ἐλίμωξεν, ἔλυσεν ἂν τὸν αὐχμόν. οὐκοῦν, ὑπερεύδυνος ⳓ τοῖς αὐτοῖς. προσκρούει ἴσως, μὴ αὐτὸς τῷ θῷ. οὐδὲν τοῦτ' ἐνενόησεν. ὁρᾷς πόσον ἀγαθόν ὅτι μὴ ἁπλότητος δεῖ ποιεῖν; μὴ μὴ σφόδρα περίεργον εἶναι περὶ τὰ δέοντα; εἰ γὰρ ἤθελε πολυπραγμονῆσαι, ἐδίστασεν ἄν, οὐκοῦν ἐπίστευσεν. οὕτω καὶ Ἀβραάμ, εἰ ἤθελε πολυπραγμονῆσαι, οὐκοῦν ἐδέξατο ἀγγέλους. οὐ γὰρ ἦσαν οὐκ ὄντι τὸν τοιούτοις ἀκριβολογούμενον, ἐπιτυχεῖν ποτέ. ἀλλ' ὁ τοιοῦτος μάλιστα ἐμπίπτει εἰς ἐπιθέτας. καὶ πῶς, ἐγώ λέγω. ὁ βλαβὴς, οὐ βούλεται φαίνεσθαι βλαβὴς, μὴ οὐ περιπέσῃ ἑαυτῷ ἁμάρτημα, μὴ μέλλει διαφεύξεσθαι. ὁ δὲ ἐπιθέτης ἅτε τέχνῃ τὸ πρᾶγμα ἔχων, πολλῇ βλάβειαν, μὴ δυσφορώτερον περιπέσῃ. ὥστε ὁ μὲ μὴ τοῖς δοκοῦσιν ἀνθρώποις ἀβλαβέσι ποιῶν, τοῖς βλαβέσι περιπεσεῖται. ὁ δὲ τοὺς νομιζομένους βλαβεῖς ἐπιζητῶν, ἀνθρώποις ἐμπεσεῖται πολλάκις. διὸ παρακαλῶ ἐν ἁπλότητι πάντα πράττωμεν. θῶμεν γὰρ ὅτι μὴ ἐπιθέτης ἐστὶν ὁ προσιών, οὐκ ἐκελεύσθης ταῦτα περιεργάζεσθαι. παντὶ γάρ φησι τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, μὴ ἐκτεινὸν κτείνῃ μὴ φείσῃ, καίτοι οἱ πλείους τὸν ἀναιρεθησόμενον, ὡς κακοῖς ἁλισκόμενον δεῖν ὑπομένουσιν, ἀλλὰ μὴ φείσῃ φῇ. τούτῳ γὰρ, ὅμοιοι ἐσόμεθα τῷ θῷ. οὕτω θαυμαθησόμεθα, μὴ τὰ ἀθανατα ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν Λόγος, β'.

» Μάρτυς γάρμοι ὁ θς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις ἰυ χυ. καὶ τοῦτο προσεύχο
» μαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον, μὴ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει, μὴ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δο
» κιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, μὴ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν χυ, πεπληρω
» μένοι καρπῶν δικαιοσύνης τῆς διὰ ἰυ χυ, εἰς δόξαν, μὴ ἔπαινον θυ. Οὐχ ὡς ἀπιστούμενος μαρ τυρα καλεῖ τὸν θν, ἀλλ' ἐκ πολλῆς διαθέσεως ἕξιν ποιεῖ, μὴ τῷ σφόδρα πεπεῖσθαι, μὴ θαρ ρεῖν. ἐπεὶ δὴ εἶπεν ὅτι ἐκοινώνησαν αὐτῷ, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι διὰ ξένην αὐτοὺς ποιεῖ ἐκείνων ἕνεκεν, διὰ ξένην ἐπήγαγεν ὅτι ἐν σπλάγχνοις χυ. πόθεν τοῦτο; ἀπὸ τῆς κατὰ χν. ἐπεὶ δὴ πόθεν ἐστὶ, ἐπειδὴ ποιεῖτε τὴν χν, διὰ τὴν κατὰ χν ἀγάπην. μὴ οὐκέτι ἐν ἀγάπην, ἀλλ' ὁ δοξομότερον ⳓ, σπλάγχνα χυ, ὡσανεὶ πατήρ ὑμῶν γεγονώς διὰ τὴν συγγένειαν τὴν κατὰ χν. σπλάγχνα γὰρ ὑμῶν αὕτη χαρίζεται, σπλάγχνα δοξομά, μὴ διάπυρα. τοῖς γὰρ γνησίοις αὐτῆς δούλοις σπλάγχνα χαρίζεται. ἐν ἐκείνοις φῇ τοῖς σπλάγχνοις, φιλῶ ὑμᾶς, σπλάγχνοις οὐ φυσικοῖς, ἀλλὰ τοῖς δοξομοτέροις, τοῖς τῆς χυ. ὡς ἐπιποθῶ φησι πάντας ὑμᾶς. ἐπεὶ δὴ μὴ πάντες τοιοῦτοί ἐσμεν, οὐ δύναμαι παρασῆσαι τῷ λόγῳ πῶς ἐπιποθῶ, οὐ τοίνυν δύναμαι λανθάνειν εἰπεῖν. διὰ ξένην τῷ θῷ κατα λιμπάνω εἰδέναι τὰς καρδίας ἐμβατεύοντα. οὐκοῦν εἰ ἐκολάκευεν αὐτούς, τί ἂν ἐμάρτυρε σε μάρτυρα. οὐδὲ γὰρ ἀκίνδυνον ξένην. μὴ ξένην φῇ προσεύχομαι ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν, ἔτι μᾶλλον μὴ μᾶλλον περισσεύῃ. ἀπόρεστον γὰρ ἀγαθὸν ξένη. ὅρα γὰρ. οὕτω φιλούμενος, ἔτι μᾶλλον ἐβούλετο φιλεῖσθαι. ὁ γὰρ φιλῶν τὸν φιλούμενον, οὐδαμοῦ τὴν ἀγάπης βούλεται ἵστασθαι. οὐ γὰρ ἔνι μέτρον τοῦ του τοῦ καλοῦ, ἀεὶ αὐτὸ ὀφελεῖσθαι βούλεται ὁ παῦλος. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε φησίν, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. μέτρον ἀγάπης, τὸ μηδαμοῦ ἵστασθαι. ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν φησιν ἔτι μᾶλλον, καὶ μᾶλλον περισσεύῃ. ὅρα τὴν διάθεσιν τῆς λέξεως, ἐπὶ μᾶλλον, καὶ μᾶλλον φησὶν ἵνα περισσεύῃ, ἐν ἐπιγνώσει, μὴ πάσῃ αἰσθήσει. οὐχ ἁπλῶς τὴν φιλίαν θαυμάζει, οὐδὲ

ἁπλῶς

ἁπλῶς τ̃ ἀγάπω, ἀλλὰ τ̃ ἐξ ἐπιγνώσεως. τουτέστιν οὐχ ἵνα πρὸς ἅπαντας τ̃ αὐτ̃ κε-
χρῆσθε ἀγάπη. ὅθεν γὰρ οὐκ ἀγάπης, ἀλλὰ ψυχρότητος. τί ὄφελος ἐν ἐπιγνώσει; τουτέστι μ̃
κρίσεως, μ̃ λογισμοῦ, μ̃ τ̃ αὐθαδείας. εἰσὶ γάρ τινες ἀλόγως φιλοῦντες, ἁπλῶς μὴ ὡς ἔ-
τυχεν, ὅθεν οὐ δεῖ σφόδρα εἶναι τ̃ τοιαύτας φιλίας ὄφελος. ἂν ἐπιγνώσει φῇ, μὴ πάσῃ αὐθά-
σει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα. οὐκ ἐμοῦ ἕνεκεν ταῦτα λέγω, ἀλλ' ὑμῶν αὐτ̃. δέος
γὰρ μήπως παραφθαρεῖ ὑπὸ τ̃ αἱρετικῶν ἀγάπης. ὅθεν γὰρ ὅλον αἰνίττεται. μὴ ὅρα πῶς
αὐτὸ τίθησιν. οὐ δι' ἐμέ φησι ταῦτα λέγω, ἀλλ' ἵνα ἦτε ὑμεῖς εἰλικρινεῖς. τουτέστιν ἵνα μηδὲν
νόθον δόγμα τῷ τ̃ ἀγάπης προσχήματι παραδέχησθε. πῶς οὖν φησιν εἰ δυνατὸν μ̃ πάντ̃
ἀνθρώπων εἰρηνεύετε ἔστω, οὐχ οὕτως ἀγαπᾶτε, ὥστε ὑπὸ τ̃ φιλίας βλάπτεσθαι. εἰ γὰρ ὁ ὀ-
φθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζῃσε φῇ, ἔκκοψον αὐτ̃, μὴ βάλε ἀπὸ σοῦ. ἵνα ἦτε εἰλικρι-
νεῖς τὸ κατὰ θεόν, ἀπρόσκοποι τὸ κατὰ ἀνθρώπους. πολλοὺς γὰρ πολλάκις φιλίαι βλάπτουσιν.
εἰ μὴ σὲ οὐδὲν βλάπτει φῇ, ἀλλ' ἕτερος προσκόπτει. εἰς ἡμέραν χν̃. τουτέστιν ἵνα τότε δύρε-
θῆτε καθαροὶ μηδένα σκανδαλίσαντες, ὡς πεπληρωμένοι καρπῶν δικαιοσύνης τ̃ διὰ ἰ̃υ
χ̃υ, εἰς δόξαν, μὴ ἔπαινον ἡμῖν. τουτέστι μ̃ τ̃ δόγματ̃, μὴ βίον ὀρθὸν ἔχοντες, μὴ οὐχ ἁπλῶς
ὀρθόν, ἀλλὰ ὡς πεπληρωμένοι καρπῶν δικαιοσύνης. ὅτι γὰρ δικαιοσύνη, ἀλλ' οὐ κατὰ χν̃. οἷον
βίος εὐάρεστος. τ̃ διὰ ἰ̃υ χ̃υ εἰς δόξαν, μὴ ἔπαινον ἡμῖν. ὁρᾷς ὅτι οὐ τ̃ ἐμαυτ̃ δόξαν λέγω,
ἀλλὰ τ̃ τ̃υ θ̃υ δικαιοσύνην; πολλαχοῦ δὲ δικαιοσύνην τ̃ ἐλεημοσύνην λέγει. μὴ παραβλα
βῇ τινα ὑμᾶς φησιν ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ εἰδέναι τὰ συμφέροντα, μὴ ὑπεισδὺς τ̃ δεινὰ φιλεῖς, κατα
κρίνεις. βούλομαι μ̃ αὐξάνεσθαι τ̃ ἀγάπην ὑμῶν, οὐχ οὕτω μέντοι, ὡς μὴ βλάπτεσθαι, μὴ οὐχ
ἁπλῶς βούλομαι προλήφθαι, ἀλλὰ δοκιμάσαντας, εἰ ἡμεῖς καλῶς λέγομεν. μὴ οὐκ εἶπεν, ἵνα
τὰ ἡμέτερα αἱρῆσθε, ἀλλ' ἵνα δοκιμάζητε. μὴ οὐκ εἶπε φανερῶς, μὴ τῷ δεῖνι πλησιάζετε, ἀλ-
λὰ πρὸς τὸ συμφέρον βούλομαι ὑμῖν τ̃ ἀγάπην γίνεσθαι. οὐχ ἵνα ἀναιδῶς διάκεισθε. ἀ-
νόητον γὰρ εἰ μὴ διὰ χν̃ τ̃ δικαιοσύνην ἐργάζεσθε, καὶ δι' αὐτ̃. ἰδοὺ τὸ δι' αὐτ̃ πάλιν. ἆρα
οὖν ὑπουργῶ κέρδη τῷ θῷ; οὐχ ἵνα ἐγὼ φησὶ ἔπαινεθῶ, ἀλλ' ἵνα ὁ θ̃ς δοξάζῃ. Γινώσκειν
δὲ ὑμᾶς βούλομαι ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον, εἰς προκοπὴν τ̃ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν.
ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν χ̃ῳ γενέσθαι, ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, μὴ τοῖς λοιποῖς πᾶ-
σιν. Εἰκὸς οὖν ἀκούσαντας, ὅτι δέδεται, ἀλγεῖν, μὴ νομίζειν ἐγκόπτεσθαι τὸ κήρυγμα. τί οὖν, δυ-
δέως ταύτην ἀναιρεῖ τ̃ ὑποψίαν. μὴ ὅθεν δὲ φιλοῦσιν τ̃θ, τὰ καθ' ἑαυτ̃ δηλοῦσι αὐτοῖς, ἅτε
μεμιμνῶσι. τί λέγεις, δέδεσαι, ἀνεποδίσθης, μὴ πῶς τὸ εὐαγγέλιον ἐπισίδωσιν; ὥστε τοὺς δε
σμούς μου φησὶ φανεροὺς γενέσθαι, ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, μὴ ὅθεν, οὐ μόνον οὐκ ἐκώλυσε τοὺς
ἄλλους, οὐδὲ δειλοὺς ἐποίησεν, ἀλλ' αὐτὸ ὅθεν μὴ μᾶλλον παρεθάρρυνεν. εἰ τοίνυν οἱ πλησίον
ὄντες τ̃ κινδύνων, οὐ μόνον οὐδὲν ἐβλάβησαν, ἀλλὰ μὴ πλέον θάρσος ἔλαβον, πολλῷ μᾶλλον
ὑμᾶς χρή. εἰ μ̃ γὰρ δεθεὶς ἀθλίως ἤνεγκε, μὴ ἐσίγησεν, εἰκὸς ἦν μὴ ἐκείνους τὸ αὐτὸ παθεῖν. εἰ δὲ
δεθεὶς πλέον ἐπαῤῥησιάζετο, μᾶλλον αὐτοῖς θάρσος ἔδωκεν, ἢ εἰ μὴ ἐδέδητο. πῶς δὲ εἰς προκο-
πὴν τ̃ εὐαγγελίου γέγονε τὰ δεσμά; ὁ θ̃ς ὅθεν φησὶν οἰκονόμησε φῇ, τὸ μὴ λαθεῖν τοὺς ἐμοὺς δεσ
μοὺς, ἢ τοὺς δεσμοὺς τοὺς ἐν χ̃ῳ, τοὺς διὰ χν̃, ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ. τέως γὰρ οὕτως ἐκά
λουν τὰ βασίλεια. καὶ ἐν τῇ πόλει φησὶ πάσῃ. Καὶ τοὺς πλείονας ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ πε
ποιθότας τοῖς δεσμοῖσμου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν.

Δείκνυσι

δείκνυσι μὴ ὅτι μὴ πρότερον ἐθαῤῥοῦμεν, μὴ μὴν παῤῥησιάσασθαι διελέγοντο, νυνὶ δὲ πολλῷ πλέον. εἰ ἄμοι τοίνυν φῆσι τοὺς ἐμοὺς δεσμοὺς θαῤῥοῦσι, πολλῷ μᾶλλον ἐγώ. εἰ ἄμοις εἰμὶ αὐτὸς θαῤῥοῦς, πολλῷ μᾶλλον ἐμαυτῷ. μὴ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κῷ. ἐπειδὴ μέγα ἦν τὸ εἰπεῖν, ὅτι οἱ ἐμοὶ δεσμοὶ θάῤῥος αὐτοῖς παρεῖχον, διαῤῥήδην προλαβὼν εἶπεν ἐν κῷ. ὁρᾶς πῶς μὴ ἀνάγκην ὁρῶν τοῦ μεγαληγορεῖν, τοῦ μετριάζειν οὐκ ἀφίστα); περιαστέρως τολμᾶν
» φησὶ ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. τὸ περιαστέρως, δεικνύτος ἐστὶν, ὅτι μᾶλλον ἤρξαντο. Τινὲς
» μὲν μὴ διὰ φθόνον, μὴ ἔριν, τινὲς δὲ μὴ δι' εὐδοκίαν τὸν Χν κηρύττουσι. Τί δήποτε ἐστὶν, ἄξιον μαθεῖν. ἐπειδὴ κατεχέθη ὁ παῦλος, τὸ πόλεμον ἐγεῖραι βουλόμενοι σφοδρὸν τὸ παρὰ τοῦ βασιλέως, πολλοὶ τὸν ἀπίστων, μὴ αὐτοὶ τὸν Χν ἐκήρυττον, ὥστε μείζονα γενέσθαι τῷ βασιλεῖ τὴν ὀργήν, ἅτε τοῦ κηρύγματος διασπειρομένου, μὴ εἰς τὴν παύλου κεφαλὴν τὸ πᾶν ἐλθεῖν τοῦ θυμοῦ. δύο τοίνυν προφάσεων γεγόνασιν οἱ δεσμοὶ αὐτοῖς. τοῖς μὲν γὰρ θάῤῥος παρεῖχον πολύ, τοὺς δὲ εἰς ἐλπίδας ἄγοντες τὴν ἐμῆς ἀπωλείας, παρεσκεύασαν κηρύττειν τὸν Χν. Τουτέστιν, φθονοῦντες τῇ δόξῃ τῇ ἐμῇ, μὴ τῇ ἐνστάσει, μὴ βουλόμενοί με ἀπολέσθαι, μὴ ἐρίζοντές μοι, συμπράττουσιν ἐμοί. ἢ ὥστε μὴ αὐτοὶ ζημιῶσθαι, μὴ οἰόμενοι παραπωλῆσαι τὴν δόξης τὴν ἐμῆς. τινὲς δὲ μὴ δι' εὐδο-
» κίαν. Τουτέστι χωρὶς ὑποκρίσεως, ἀπὸ προθυμίας ἀπάσης. Οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χν κατα-
» γγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς. Τουτέστιν οὐχ εἰλικρινῶς. οὐ δὲ δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ διατί;
» οἰόμενοι θλῖψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου. Νομίζοντες οὕτω με εἰς μείζονα ἐμπεσεῖσθαι κίνδυνον, θλῖψιν ἐπάγουσιν ἐπὶ θλῖψει. ὥστε ὠμότητος, ὥστε διαβολικῆς ἐνεργείας. δεδεμένον ἑώρων, καὶ ἐμβεβλημένον εἰς δεσμωτήριον, καὶ ἔτι ἐφθόνουν. αὔξειν αὐτῷ τὰ τῶν συμφορῶν ἤθελον, καὶ μείζονος ὀργῆς ὑπεύθυνον καθίσαι, καὶ καλῶς εἶπε τὸ οἰόμενοι, οὐ γὰρ οὕτως ἐξέβαινεν. ἐκεῖνοι δὲ ἐνόμιζόν με τούτῳ λυπεῖν. ἐγὼ δὲ ἔχαιρον ὅτι τὸ κήρυγμα ἐπεδίδου.
» Οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. Τί ἐστιν ὅτι εἰς ἀπο-
» λογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι; τουτέστι τὰς εὐθύνασθαι παρασκευάζοντες τὰς πρὸς τὸν θεὸν, καὶ σωσαντιλαμβανόμενοι. τί ἐστιν εἰς ἀπολογίαν; προσετάγην κηρύξαι, μέλλω διδόναι εὐθύνας, καὶ ἀπολογεῖσθαι ὑπὲρ τοῦ ἔργου οὗ προσετάγην, ὥστε οὖν μοι τὴν ἀπολογίαν γενέσθαι εὔκολον, σωσαντιλαμβάνονταί μοι. ἐὰν γὰρ εὑρεθῶσι πολλοὶ οἱ κατηχηθέντες, καὶ πιστεύσαντες, εὔκολός μοι ἡ ἀπολογία ἔσται. οὕτως ἕνι ἔργον ποιῆσαι ἀγαθὸν, οὐκ ἀπὸ προαιρέσεως ἀγαθῆς, καὶ οὐ μόνον κεῖται μισθὸς ὑπὲρ τούτου, ἀλλὰ καὶ κόλασις. ἐπειδὴ γὰρ μείζονα καταδίκας περιβαλεῖν τοῦ τὸ Χῦ κήρυκα βουλόμενοι τὸν Χν ἐκήρυττον, οὐ μόνον οὐ λήψονται μισθὸν, ἀλλὰ καὶ ζημιωθήσονται ἔσονται ὑπεύθυνοι, καὶ κολάσεως. οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης. τουτέστιν ἴσασιν
» ὅτι δεῖμε λόγου δοθῆναι τοῦ εὐαγγελίου. Τί γὰρ; πλὴν ὅτι παντὶ τρόπῳ, εἴτε προ-
» φάσει, εἴτε ἀληθείᾳ Χς καταγγέλλεται. Ἀλλ' ὁρᾶτε τὸ φιλόσοφον τοῦ ἀνδρός. οὐ σφόδρα αὐτῶν κατηγόρησεν, ἀλλ' εἶπε τὸ γινόμενον. τί γάρφησι, μοὶ διαφέρει, οὔτε οὕτως, οὔτε οὕτως. πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ Χς καταγγέλλεται. οὐκ εἶπε καταγγελλέσθω νομοθετῶν, ἀλλὰ τὸ συμβαῖνον ἀπήγγειλε. δεύτερον δὲ εἰ μὴ νομοθετῶν ἔλεγεν, οὐδὲ οὕτω τὰς αἱρέσεις εἰσῆγεν. ἐξετάσωμεν γὰρ τὸ πρᾶγμα. εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἐπέτρεπε κηρύττειν, ὡς ἐκεῖνοι, οὐδὲ οὕτως τὰς αἱρέσεις εἰσῆγε. πῶς; ὅπ ἐκεῖνοι ὑγιῶς ἐκήρυττον, ὁ σκοπὸς δὲ μὴ ἡ διανοία μεθ' ἧς ἐποίουν, οὕτω διέφθαρτο, οὐ τὸ κήρυγμα ἐνήλλακτο, μὴ πολλὴν εἶχον

ἀνάγκη»

ἀναγκῶ, οὕτω κηρύττειν, ὅτι εἰ ἑτέρως ἐκήρυξαν, οὐχ ὡς παῦλος, εἰ ἑτέρως ἐδίδαξαν, οὐχ ὡς ἐκεῖνος, οὐκ αὖ τὴ τοῦ βασιλέως ὀργὴν ἤυξησαν. νυῦ δὲ τῷ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ αὔξειν, μὴ ὁμοίως διδάσκειν, μὴ ἴσους αὐτῷ μαθητὰς ποιεῖν, ἴσχυσαν ἐκπολεμῶσαι τὴ βασιλέα, πολλοῦ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν φαινομένου. ἀλλὰ τίς μακρὸς, καὶ ἀναίσχυντος ὃς λαβόμενος τοῦ χωρίου τούτου, φῇ. μὴ μὰν τὸ ἐναντίον εἰργάσαντο αὖ. τοὺς ἤδη πεπιστευκότας ἀπήλασαν. οὐχὶ τοὺς πρώην ἐπιδοῦναι ἐποίησαν, αὖ εἴγε δακεῖν αὐτὴ ἐβούλοντο. τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι πρὸς ἓν μόνον ἑώρων ἐκεῖνοι, τὸ κινδύνοις αὐτὴ περιβαλεῖν τοῖς παροῦσι, τὸ μὴ ἀφεῖναι διαφυγεῖν. μὴ τούτῳ μόνῳ ὤοντο αὐτὴ λυτεῖν, μὴ τὸ κήρυγμα σβεννύναι, ἢ ἐκεῖνος. ἑτέρως μὲν γὰρ αὖ μὴ ἔσβεσαν τὴ βασιλέως τὴν ὀργὴν, μὴ ἀφῆκαν αὖ ἐξελθεῖν, μὴ πάλιν κηρύξαι, οὕτω δ' αὖ ἦν τὸ πᾶν ἐλεῖν ἐνόμιζον, ἀνελόντες αὐτόν. μὴ μόνον οὐκ ἦν τὴ πολλῶν σωισθεῖν, ἀλλὰ πικρῶν
» τινῶν. Καὶ ἐν τούτῳ φῇ χαίρω, ἀλλὰ μὴ χαρήσομαι. Τί δῆτα ἀλλὰ μὴ χαρήσομαι; καὶ ἐπιπλέον γέγηθα φησι. ἐμοὶ γὰρ συμπράττουσιν ἄκοντες, μὴ τῶν αὐτοῖς πεπονημένων ἐκεῖνοι μὲν πόλασιν, ἐγὼ δὲ ὁ μηδὲν συμβαλλόμενος μαθὸν λήψομαι. ἆρα ὅτι τὸ διαβόλου μακρώτερον; τὸ κήρυγμα τοῖς πόλασιν, μὴ τῶν πόνων τιμωρίαν ἐπινοῆσαι; ὁρᾷς πόσοις κακοῖς τὸν ἑαυτοῦ περιτείρει; πῶς αὖ λῃστὴς ἐχθρὸς, μὴ πολέμιος τῆς ἐκείνων σωτηρίας τὸ πᾶν διέθηκεν; ὁρᾷς ὅτι ὁ τὴ ἀληθείαν πολεμῶν οὐδὲν ἰσχύει; ἀλλ' ἑαυτὸν πλήττει μόνον, ὡς ὁ πρὸς κέντρα λακτίζων; Οἶδα γάρ φησιν, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται, εἰς σωτηρίαν διὰ τὴν ὑμῶν δεήσεως, μὴ ἐπιχορηγίας τοῦ πνὸς ἰησοῦ χυ. Οὐδὲν τοῦ διαβόλου μακρώτερον, οὕτω πανταχοῦ πόνοις ἀνονήτοις τοὺς ἑαυτοῦ περιβάλλει, μὴ διαπαύων. μὴ οὐ μόνον τὴ ἐπάθλων οὐκ ἀφίησι τυχεῖν, ἀλλὰ μὴ πολάσεως ὑπευθύνους ποιεῖν οἶδεν, οὐ μόνον κήρυγμα, ἀλλὰ μὴ νηφαλίαν τοιαύτην, μὴ παρθενίαν αὐτοῖς νομοθετεῖ. ἢ οὐ μόνον μαθὼν ἀποστρέψει, ἀλλὰ μὴ μέγα κακὸν ἐπάξει τοῖς αὐτὴ μεζόυσι. περὶ ὧν φῇ, κεκαυτηριασμένοι τὴ ἰδίαν συνείδησιν. Ἤδηκόν. Διὸ παρακαλῶ ὑπὲρ πάντων εὐχαριστῶμεν τῷ θεῷ. ὅτι ἡμῖν, μὴ τοὺς πόνους ἐπεκύφισε. μὴ τοὺς μαθοὺς ἤυξησεν. ὧν γὰρ οἱ παρ' ἡμῖν γαμοῦντες σωφρόνως ἀπολαύουσι μαθῶν, οὐκ ἀπολαύουσιν οἱ παρθενεύοντες παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ τὴ τῶν πορνευόντων, οἱ παρθενεύοντες παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς λίκην γεγόνασιν ὑπεύθυνοι, τὸ δὲ πᾶν, ἐκ τοῦ μὴ ὀρθῶς σκοπῶ ποιεῖν, ἀλλ' ὑπὸ διαβολὴ τὴ τοῦ δυ κτίσματ, μὴ τὰ ἀπόῤῥητου σοφίας αὐτοῦ. μὴ δὴ ῥᾳθυμῶμεν, ἐδὼ κεν ἡμῖν ὁ δυσμενέστερος ἀγῶνας, οὐδένα πόνον ἔχοντας, μὴ καταφρονῶμεν τοίνυν διαβόλου. εἰ γὰρ οἱ αἱρετικοὶ τανυοῦσιν ἑαυτοὺς πόνοις ἀνονήτοις, τίς ἡμῖν ἔσται ἀπολογία μὴ δὲ τοὺς ἐλάττονας, μὴ πλείονα μαθὸν ἔχοντας βουλομένοις ἐνεγκεῖν; πῦ γὰρ φορτικὸν, πῦ δὲ ἐπαχθὲς, τὴ ἐπιταγματ τοῦ χυ; οὐ δύνασαι παρθενεύειν; ἔξεστί σοι γαμεῖν, οὐ δύνασαι παντ ἑαυτὴ ἀποτρῆσαι τὴ σῶν; ἔνεστί σοι ἀπὸ τὴ ὄντων χορηγεῖν, τὸ ὑμῶν περίεστι μακρὸν, εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα. Ταῦτα γὰρ εἶπ δικεῖ φορτικὰ, μὴ ἐπιθυμίας σωμακῆς περιγενέσθαι. τὰ δὲ ἄλλα, οὐδὲ μακᾶς δεῖται διαπάνης, οὐδὲ μακᾶς βίας. ποία γὰρ εἰ πέμοι βία τὸ μὴ κακῶς εἰπεῖν, μὴ δὲ διαβάλλειν ἁπλῶς; ποία δὲ βία τὸ μὴ βασκαίνειν τοῖς ἑτέρων ἀγαθοῖς; ἢ ποία βία τὸ μὴ δόξης ἁλῶναι, τὸ βασανίζεσθαι, μὴ φέρειν. καρτερίας. τὸ φιλοσοφίαν ἀσκεῖν. καρτερίας, τὸ πενίαν διενεγκεῖν. καρτερίας, τὸ λιμῷ προσπαλαῖσαι, καὶ δίψει. ὅταν δὲ μηδὲν τυτ ᾖ, ἀλλ' ἔξεστιν ἀπολαύοντα τὴ ὄντων, ὡς χριστιανῷ προσῆκε, μὴ φθονεῖν τοῖς ἑτέρων, ποία βίας;

οὐδαμόθεν ὁ φθόνος, ἀλλ' ἐκτὸς προστετηκέναι τοῖς παροῦσιν. μᾶλλον δὲ πάντα τὰ κακά. εἰ γὰρ μηδὲν ἐνόμιζες εἶναι τὰ χρήματα, μὴ ἂν δόξαν τοῦ κόσμου τούτου, οὐκ ἂν τοῖς ἔχουσιν ἐβάσκηνας. ἀλλ' ἐπειδὴ κέκτησαι, καὶ θαυμάζεις αὐτὰ, μὴ ἐπόησαι, διὰ τοῦτο τοῖ σοι μὴ τὰ τῆς βασκανίας ἀνοχλεῖ. διὰ τοῦτο μὴ τὰ τῆς κενοδοξίας, μὴ πάντα ἀπὸ τούτου γίνεται, ἀπὸ τοῦ θαυμάζειν τὰ τοῦ παρόντος βίου. βασκαίνεις, ὅτι ὁ δεῖνα πλουτεῖ; καὶ μὴν ἐλεᾶς, μὴ δακρύων ἄξιος ὁ τοιοῦτος. ἀλλ' ἐρεῖς βὐθέως γελῶν, ἐγὼ δακρύων ἄξιος οὐκ ἐκεῖνος. δακρύων ἄξιος, καὶ σύ. οὐχ ὅτι πένῃ, ἀλλὰ διὰ τὸ σεαυτὸν ἐλεεινὸν εἶναι νομίζειν. τοὺς γὰρ οὐδὲν ἔχοντας κακὸν, καὶ δυσφορουμένους, δακρύομεν, οὐχ ὅτι κακόν τι ἔχουσιν, ἀλλ' ὅτι μὴ ἔχοντες, ἔχειν νομίζουσιν, οἷον ὡς ἂν εἴπῃς τυρετὸν ἀπηλλαγμένος, ἀλύει, μὴ περιῤῥέφηται ὑγιαίνων ὑπὸ κλίνης κείμῃ, τυρεπόντων μόνῳ, οὐχὶ δακρύων ἄξιος; μὴ σὺ δακρύων ἄξιος διαβόᾳ, ὅτι σαυτὸν ἐλεεινὸν νομίζεις, οὐ λήγει πενίαν. πενίας ἕνεκεν, μὴ μανικὸς, πῖ φθονεῖς τῷ πλουσίῳ; ὅτι φρονπίδων ἑαυτὸν ὑπευθυνον κατέγνωσε πλειόνων; ὅτι δουλείᾳ χαλεπωτέρᾳ; ὅτι μυρίοις ἀλύουσι καθάπερ ὄις κύων τοῖς αὐτοῦ δέδεται χρήμασι; κατέλαβεν ἑωθεν, κατέλαβε νύξ, μὴ τοῦ ἀναπαύσεως καιρὸν οὗτος θορύβου καιρὸν, μὴ ἀνδρίας, μὴ λύπης ἔχει, μὴ μερίμνης. φόφος ἐγένετο, βὐθέως ἀνεπήδησεν. ὁ δεῖνα ἐσυλήθη; μόνῳ ἐκείνου φροντίζει τοῦ ἀπολωλεκότος, ὁ μὴ ἀπολωλεκώς. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἅπαξ ἀπώλεσε, καὶ λυπηθεὶς, ἀπέθετο τὴν φροντίδα, οὗτος δὲ αὐτὴν ἔχει διηνεκῶς. κατέλαβε νὺξ ὁ λιμὴν τῶν ἡμετέρων κακῶν, τὸ παραμύθιον τῶν ἡμετέρων συμφορῶν, τὸ φάρμακον τῶν τραυμάτων. μὴ γὰρ οἱ περιωδυνίᾳ τινὶ κατεχόμενοι, τοῖς φίλοις μὲν μὴ συγγενέσι, μὴ οἰκείοις, πολλάκις δὲ μὴ πρᾶσι παραμυθουμένοις οὐκ εἶξαν, οὐδὲ ὑπεχώρησαν, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὰ ῥήματα αὐτὰ ἠγανάκτησαν, τῷ δὲ ὕπνῳ κελεύοντι παύεσθαι, οὐδὲ ἀντιβλέψαι ἴσχυσαν. πάντες γὰρ κάματος μόνῳ τὸ πικρὸν τῆς ὀδύνης, τὰς ἡμετέρας θλίβει ψυχάς. καθάπερ οὖν σῶμα διακεὶς, μὴ δεξιμότερα πρὸς παλαίσαν ἀκτῖνι καταῤῥυχόμενον, ὥσπερ τινὶ καταγωγίῳ πολλὰς ἔχοντι πηγὰς, μὴ τῆς ἀπὸ τῆς λεωφόρου αὔρας παραμυθίαν, οὕτως ἡνὺξ, τῷ ὕπνῳ παραδίδωσιν ἡμῶν τὴν ψυχήν. μόνῃ δὲ οὐχ ἡ νὺξ, οὐδὲ ὁ ὕπνος δεῖται ἐργάζεται, ἀλλ' ὁ δεῖνα εἰδὼς τὸ ταλαίπωρον δεῖται γένος, ἅπαντα ταῦτα εἰργάσατο. ἀλλ' ἡμεῖς οὐκ ἐλεοῦμεν ἑαυτοὺς, ἀλλ' ἐπενοήσαμεν καθάπερ ἐχθροὶ ὄντες ἑαυτῶν, τὴν φυσικῆς ἀνάγκης, μὴ ἀναπαύσεως μείζονα τυραννίδα, τὴν ἀπὸ τοῦ πλούτου ἀγρυπνίαν. μέριμνα γάρ φησι πλούτου, ἀφιεῖσα ὕπνον. μὴ ὄρα πόση τοῦ δυσὶ ἡκιδε μονία, οὐκ ἐπέτρεψε τῇ προθέσει τὴν ἀνάπαυσιν. ἀλλὰ φυσικοῖς αὐτὴν ἀνάγκαις κατέδησεν, ἵνα μὴ ἅπαντες δυσεργετώμεθα. τὸ γὰρ καθεύδειν, τῆς φύσεως. ἡμεῖς δὲ ὡς σφόδρα ἑαυτοὺς μισοῦντες, ὡς ἑτέρους πολεμοῦντες, μὴ θλίβοντες, τὴν φυσικῆς ταύτης ἀνάγκης μείζονα τὴν ἀπὸ τῆς χρημάτης ἐπενοήσαμεν τυραννίδα. ἡμέρα γέγονεν; μὴ δέδοικεν ὁ τοιοῦτος τοὺς συκοφάντας. ἡ νὺξ κατέλαβε; τρέμει λῃστάς. θάνατος ἐπέστη; τοῦ θανάτου μόνῳ δάκνει, ὅτι ἑτέρων ἐκεῖνα γίνεται. πανδοκίον ἔχεν; πλεῖον ἡ ἐπιθυμία, μὴ τότε δοκεῖ πένης εἶναι. οὐκ ἔχεν; ὁ δοῦλος ἔχει. οὐκ ἔχεν οὖν μακαρίζεις τὸν οὐδαμόθεν πλουτοῦντα μόνῳ; οὕτω φθονεῖς τῷ κλυδωνιζομένῳ; ἐν λιμένι γαληνῷ τῇ πενίᾳ ἐστηκώς; ὄντως καὶ δεῖται ἐλάττωμα τῆς αὐτάρκους φύσεως, τὸ μὴ φέρειν τὰ ἀγαθὰ γενναίως, ἀλλ' εἰς τὰς δυσαγίας ἐξευρίζειν. μὴ ταῦτα μὲν ἐν ταῦθα. ὅταν δὲ ἀπέλθωμεν ἐκεῖ, ἀηδόνων πίφησιν ὁ πλούσιος, ὁ μυρίων ἀγαθῶν κύς, ὥσπερ σὺ λέγεις.

οὐ γὰρ ἂν

οὐ γὰρ αὖ ἔγωγε ταῦτα εἴποιμι ἀγαθά. οὗτος τοίνυν ὁ μυρίων ἀγαθῶν κύριος, ἄκουσον τί φησι, μή τινος ἐν χρείᾳ κατέστηκεν. ὥσπερ φησὶ ἀβραάμ, πέμψον λάζαρον, ἵνα ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ ἐπιστάζῃ μου τὴν γλῶτταν, ὅτι ἀποπνιγήσομαι. εἰ γὰρ μηδὲν ὢν εἶπον ἔπαθεν ὁ πλούσιος ἐκεῖνος, εἰ γὰρ ἐν ἀδείᾳ, μὴ φροντίδος χωρὶς τὰ ἅπαντα βίον διήγαγε, τί λέγω τὰ ἅπαντα βίον διήγαγε, τὴν μίαν ῥοπὴν ἐκείνην, ῥοπὴ γάρ ἐστι ὁ πᾶς ἡμῶν αἰὼν πρὸς τὸν αἰῶνα τὸν ἄπειρον, εἰ τοίνυν πάντα αὐτῷ κατὰ γνώμην προεκεχωρήκει, ἆρα οὐκ ἐλεεινός ἐστι τοῦτο τὸ ῥῆμα; μᾶλλον δὲ τοῦτο τὸ πρᾶγμα; οὐχὶ οἶνῳ περιεκλύζετό σου ἡ πρόσταξις; ναὶ δὲ οὐ δὲ γαλόνος ὕδατος εἷς κύριος, μὴ ταῦτα ἐν χρείᾳ πολλῇ κατέστηκώς. οὐχ ἥλκωμένον ὑπερεώρασε τὸν πένητα; ναὶ δὲ ἀξιοῖς αὐτὸν ἰδεῖν, μὴ οὐδεὶς δίδωσι. παρὰ τὸν πυλῶνα ἦν τὸν σόν. ναὶ δὲ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ἀβραάμ. ναὶ δὲ τὰς μεγάλας σὺ κατέκεισο ὀροφάς; ναὶ δὲ ἐν τῷ πυρὶ τὸ γεέννης. ἀκουέτωσαν ταῦτα οἱ πλούσιοι. μᾶλλον δὲ οὐχ οἱ πλούσιοι, ἀλλ' οἱ ἀνελεήμονες. οὐ γὰρ ἐπειδὴ πλούσιος ἦν ἐκολάζετο, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἐλέησε. ἔνεστι γὰρ μὴ πλουτοῦντα, μὴ ἐλεοῦντα, τυχεῖν παντὸς ἀγαθοῦ. μὴ διαβάλλωμεν οὐδένα ἄλογον ὁρᾷς, ἀλλ' ἢ ἐκεῖνον τὸν δεόμενον αὐτοῦ. ἵνα μάθῃ, ὅτι δικαίως ταῦτα ἔπαθεν, εἰς ὑπόμνησιν ἐλθὼν ὧν ἔπραξε. μὴ γὰρ οὐκ ἦσαν μυρίοι πένητες δίκαιοι; ἀλλ' ὁ πρὸς τῷ πυλῶνι αὐτοῦ κείμενος, οὗτος αὐτῷ φαίνεται, πανδεύων αὐτὸν, μὴ ἡμᾶς ὅσον ἐστὶν ἀγαθὸν, μὴ πενίαι εἰσὶ χρήμασιν. οὐδὲν ἐκεῖνον ἔβλαψεν ἡ πενία πρὸς τὸ βασιλείαν τυχεῖν. οὐδὲν ταύτην ὠφέλησεν ὁ πλοῦτος, πρὸς τὸ γέενναν ἐκφυγεῖν. μέχρι πότε πένητες; μέχρι πότε πτωχοί; οὐκ ἔστιν οὐκ ἔστι πένης, ὁ μηδὲν ἔχων, ἀλλ' ὁ πολλῶν ἐπιθυμῶν. οὐκ ἔστι πλούσιος ὁ πολλὰ κεκτημένος, ἀλλ' ὁ μηδενὸς δεόμενος. τί γὰρ ὄφελος πᾶσαν μὲν κεκτῆσθαι τὴν οἰκουμένην, τὸ δὲ μηδὲν ἔχοντι μᾶλλον ἐν ἀθυμίᾳ διάγειν; αἱ προαιρέσεις, καὶ τοὺς πλουτοῦντας, καὶ τοὺς πενομένους ἐργάζονται, οὐχ ἡ τῶν χρημάτων παρουσία, οὐδὲ ἡ ἔνδεια. βούλει γενέσθαι πλούσιος σὺ ὁ πένης; ἔξεστί σοι βουλομένῳ, μὴ ὁ πωλύων οὐδείς, καταφρόνησον τοῦ τοῦ κόσμου χρήματος. νόμισον εἶναι μηδὲν, ὥσπερ οὖν οὐδέ ἐστιν, ἐκβαλε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλούτου, μὴ ἐπλεύτησας. οὗτός ἐστιν ὁ πλούσιος, ὁ μὴ θέλων πλουτεῖν. ὁ μὴ θέλων πένεσθαι, οὗτός ἐστι ὁ πένης. καθάπερ γὰρ ἐκεῖνος ὁ νοσῶν, ὁ μὴ ἐν ὑγείᾳ ἀπολύων, οὐκ ἐκεῖνος ὁ πάσης ὑγείας δυσκολώτερον τὴν νόσον φέρων. οὕτω καὶ πένης ἐστὶν, ὁ μὴ δυσωπούμενος πενίαν ἐνεγκεῖν, ἀλλ' ἐν πλούτῳ, τὸ πενομένων μᾶλλον ἡγούμενος εἶναι πένης, οὐκ ἐκεῖνος ὁ τὸ πλουτεῖν, μᾶλλον τὴν πενίαν δυσκολώτερον φέρων. οὗτος γάρ ἐστι πλουσιώτερος. εἰ δὲ γάρμοι τὴν πενίαν διατί δέδοικας; διατί τρέμεις; οὐχὶ λιμὸν; οὐχὶ δίψος; οὐχὶ ψῦχος; ἢ οὐ ταῦτα; ἀλλ' οὐκ ἔστιν οὐκ ἔστιν οὐδείς, ὁ τούτων ἀπορήσας ποτέ. ἐμβλέψατε γὰρ εἰς ἀρχαίους γενεάς, μὴ ἴδετε. τίς ἐπίστευσε τῷ κύριῳ, μὴ ἐγκατελείφθη; ἢ τίς ἦλπισεν ἐπ' αὐτὸν, μὴ κατῃσχύνθη; μὴ πάλιν. ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐ δὲ θερίζουσιν, οὐ δὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας. μὴ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐδένα οὖν ἔχητις ἡμῶν δεῖξαι πινὰ ταχέως, μᾶλλον, μὴ ψύχος ἀπολωλότα. τίνος οὖν ἕνεκεν τρέμεις τὴν πενίαν; οὐκ ἔχεις εἰπεῖν. εἰ γὰρ δυσωπεῖς τὰ ἀναγκαῖα, τί δήποτε τρέμεις αὐτήν; ὅτι πλῆθος οὐκ ἔστιν οἰκετῶν; διὰ τοῦτο δεσποτῶν ἔστιν ἀπαλλαγῆναι. διὰ μακριότητα γυναικός. διὰ φροντίδος ἐλευθερίαν. ἀλλ' ὅτι μὴ σκεύη, μὴ κλίναι, μὴ ἐπίπλα, οὐκ ἔστιν ἐξ ἀργυρίου κατεσκευασμένα; τί μᾶλλον πλέον ἔχει κατὰ τὰ ἀπόλαυσιν, ὁ ταῦτα κεκτημένος τοῦ-

δέν. τὰ γὰρ τῆς χρήσεως ἴσα, οὔτε ἀπὸ ταύτης, οὔτε ἀπὸ ἐκείνης τῆς ὕλης. ἀλλ' ὅπι φοβερὸς, οὐκεῖ τοῖς πολλοῖς; μὴ δὲ γένοιτό ποτε. ποία γὰρ ἡδονὴ τρέμειν, μὴ δεδοικέναι σέ τινας. ἀλλ' ὅπι ἑτέρῳς φοβῆ; ἀλλ' οὐκ ὄβι φοβηθῆναι. θέλεις γὰρ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, μὴ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. ἀλλ' ὅπι δίκαι φρόνιμοι ἐσμέν φησι, μὴ πρὸς τὸ παθεῖν ἕτοιμοι κακῶς; μάλιστα μὲν οὐχ ἡ πενία δίκας ποιεῖ, ἀλλ' ἡ κακία, ὅτι πολλῶν πενήτων τὸν βίον διαγόντων, ἄρχοντες πλουτοῦντες, μὴ δ' ὡσάπαξ, πάντα κακουργῶν, μὴ λῃστῶν, μὴ τυμβορύχων ἀθλιώτερον ἀπήλλαξαν. ὥσπερ γὰρ ὧδε σοῦ ἡ πενία, δίκας ὅτι ἐκείνου ὁ πλοῦτος ἔχει. ὡς περ γὰρ σὲ δεῖ τὸ κατα φρονεῖσθαι ἐν τούτοις οὕτω ποιοῦσι κακῶς οἱ κακοῦν βουλόμενοι, οὕτως ἐκεῖνον δεῖ τὸ φθονεῖν, μὴ βασκαίνειν, μὴ μισεῖν οὗτοι, ἢ ἐκεῖνοι, μισεῖν αὕτη ἡ ἀναγκη ἰσχυροτέρα τοῦ κακῶς ποιεῖν. ὁ μὲν γὰρ φθονῶν, ἰσχύϊ πάσῃ, μὴ δυνάμει πάντα πράττει, ὁ δὲ κατα φρονῶν, πολλάκις, μὴ ἠλέησε τὸν κατα φρονούμενον, μὴ δίκας αὐτὸ γέγονεν αὐτῷ αἴτιον ἀπαλλαγῆς, τὸ πένητα εἶναι, τὸ μὴ δύνασθαι ἔχειν ἰσχύν. μεγάλα τε κατώρθωσας λέγοντες πρὸς αὐτὸν, ἐὰν τὸν δεῖνα ἀνέλῃς, ἐὰν ἀποκτείνῃς ἕνα πένητα, πόσων οὐκ ἀπολαύσῃ μισθῶν; μὴ οὕτως αὐτοῦ τὸν θυμὸν χαλῶμεν. ἀλλὰ τὸν πλουτοῦντα ὁ φθόνος ἐφέστηκεν, οὐ πρότερον λήγων, ἕως ἂν ὅπερ βούλεται ἐργάσηται, μὴ τὸν ἴσον ἔχῃ τοῦτον. ὁρᾷς ὅπι οὐχ ἡ πενία, οὐδὲ ὁ πλοῦτος ἀγαθὸν; ἀλλ' ἡμετέρα προαίρεσις; ῥυθμίζωμεν ταύτην. καὶ δέδωκεν φιλοσοφεῖν. ἂν οὕτω κακῶς ᾖ διακειμένη, οὔτε πλοῦτος ἡμᾶς ἐκβαλεῖν βασιλείας δύναται, οὔτε πενία ποιήσει ἔλαττον ἔχειν. ἀλλὰ πράως τὴν πενίαν οἴσομεν. οὐδενὸς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν παραβλαπτόμενοι, οὐδὲ σύνταθα. ἀλλὰ μὴ τούτων ἀπολαύσομεν, μὴ τῶν σὺν ὀλίγοις ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν.

Λόγος, γ'.

» Καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ μὴ χαρήσομαι. οἶδα γὰρ ὅπι δόξει μοι ἀποβήσεσθαι, εἰς σωτηρίαν διὰ
» τῶν ὑμῶν δεήσεως, μὴ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν, μὴ ἐλπίδα μου.
» ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε, μὴ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς
» ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. Τὸν μεγάλον, μὴ φιλόσοφον ψυχὴν οὐδὲν τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ λυπηρῶν δύναται δακεῖν, οὐκ ἐχθροῦ κατηγορίαι, οὐ διαβολαί, οὐ κίνδυνοι, οὐκ ἐπιβουλαί. ὥσπερ γὰρ εἰς μεγάλην τινὰ ἀκρώρειαν καταφυγοῦσα, ἀλυπος πᾶσιν ὅτι τοῖς κάτωθεν ἀνιοῦσιν ἀπὸ τῆς γῆς. τοιαύτη ἦν ἡ τοῦ παύλου ψυχή. πάσης ἀκρωρείας ὑψηλότερον τὸ πον τῆς φιλοσοφίας τῆς πνευματικῆς ἐπέκτητο, τῶν ὄντως φιλοσοφίας. τὰ γὰρ τῆς ἔξωθεν, ῥήματα μόνον ἐστὶ, καὶ παίδων ἀθύρματα. ἀλλ' οὐ περὶ τούτων λόγος νῦν. τὰ δὲ παύλου φθέγματα, τέως ὁ μακάριος ἐκεῖνος, μὴ τὴν βασιλέα πολεμοῦντα εἶχεν αὐτῷ, μὴ πρὸς τούτοις εἶχε, μὴ ἑτέρους ἐχθροὺς διαφόρους αὐτῆς λυποῦντας, μὴ μυρίας διαβολὰς, μὴ πίφισιν; οὐ μόνον οὐκ ἀλγῶ τούτοις, οὐ δὲ καταπίπτω, ἀλλὰ μὴ χαίρω, μὴ χαρήσομαι.
» οὐ πρὸς καιρὸν φησιν, ἀλλὰ ἀεὶ ὑπὲρ τούτου χαρήσομαι. Οἶδα γὰρ ὅπι δόξει μοι ἀποβήσεσθαι εἰς
» σωτηρίαν τὴν μέλλουσαν. Ὅταν μὴ ἡ ἐχθρα μου τὸ κήρυγμα ὠφελῇ, μὴ ὁ πρὸς ἐμὲ ζῆλος. Διὰ τῆς
» ὑμῶν δεήσεως φησὶ, μὴ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν, μὴ ἐλπίδα μου.
Ὅρα τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ μακαρίου τούτου. ἐν τοῖς ἄθλοις ἦν ἀγωνιζόμενος. πρὸς αὐτὸν τὸν τεφανώσοντα λοιπὸν μυρία κατωρθώκει. παῦλος γὰρ ἦν. τί γὰρ οὐ τις εἴπῃ πλέον; μὴ φιλιππησίοις φησί. ὅτι διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως δύναμαι σωθῆναι, ὁ ἀπὸ μυρίων κατορθωμάτων κεκτημένος τὸν

μένος τ̃ σ̃ῖαν. μὴ ἐπιχορηγίασε φ̄ῃ τ̃ πν̄ι ἰῡ χ̄ῡ. τουτέστιν αὐ τ̃ ὑμετέρων δ̓ὐχῶν καταξιωθήσομαι, μὴ τ̃ χάριτος. τὸ γ̓ὰρ ἐπιχορηγίασε, τ̃ῦτ᾽ ἐστιν, αὐ ἐπιχορηγηθῇ, αὐ πλέον ἐπιδοθῇ μοι πν̄α, ἤτοι τ̃ ἀπαλλαγὴν λέγει εἰς σ̃ῖαν. τουτέστι κατὰ τ̃ παρόντα διαφθ̓ὐξομαι τ̃ πρῶτον κίνδ̓υνον. περὶ τούτου γάρφησι, ἐν τῇ πρώτῃ μ̄ῡ ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο. μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ἀλλ᾽ ὁ κ̄ς̄ μοι παρέστη, μὴ ἐνεδ̓υνάμωσέ με. τ̃ῦτ᾽ γὰρ ἤδη προφητεύει. διὰ τ̃ ὑμῶν δεήσεως, μὴ ἐπιχορηγίασε τ̃ πν̄ι ἰῡ χ̄ῡ, κατὰ τ̃ ἀποκαραδοκίαν, μὴ ἐλπίδα μ̄ῡ. οὕτω γ̓ὰρ ἐλπίζω. ἵνα γ̓ὰρ πάλιν ἡμεῖς μὴ τ̃ὸ λοιπὸν ταῖς ἐκείνων ἐπιτρέπωμεν δ̓ὐχαῖς, αὐτοὶ μηδὲν εἰς φέροντες, ὅρα πῶς πέπηδησι τὸ αὐτ̃ῦ. τ̃ ἐλπίδα, τ̃ παντ̃ αὐτάων τ̃ ἀγαθῶν. καθάπερ ὁ προφήτης φ̄ῃ. γένοιτο κ̄ε̄ τὸ ἔλεός σου, ἐφ᾽ ἡμᾶς καθάπερ ἠλπίσαμεν ω̄ σέ. καθάπερ καὶ ἑτέρωθι φ̄ῃ, ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαίας γενεὰς, μὴ ἴδετε. τίς ἤλπισεν ω̄ κ̄ν̄, μὴ κατηισχύνθη; μὴ πάλιν ὁ μακάριος οὗτος φ̄ῃ, ἡ δὲ ἐλπὶς, οὐ καταισχύνει. κατὰ τ̃ ἀποκαραδοκίαν φ̄ῃ, μὴ ἐλπίδα μ̄ῡ, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι. αὕτη ἡ τ̃ῦ παύλου ἐλπὶς, τὸ ἐλπίζειν, ὅτι οὐδαμοῦ αἰσχυνθήσομαι. ὁρᾷς ὅσον ἐστὶν ἐλπίζειν ω̄ τ̃ θ̄ν̄; κἂν ὁποιῶν γένηται φίσι, οὐκ αἰσχύνομαι. τουτέστιν οὐ περιέσομαι) οὔτε, ἀλλ᾽ ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ καθὼς πάντοτε, μὴ νῦν μεγαλυνθήσομαι) χ̄ς̄ ἐν τῷ σώματί μ̄ῡ. προσεδόκων ἐκεῖνοι δι᾽ τ̃ παῦδος ταύτης δηθεν ἐλεῖν μὴν τ̃ παῦλον, σφέννυται δὲ τὸ κήρυγμα, ὡς τ̃ δ̓όλου τ̃ αὐτ̃ ἰσχύοντος. τ̃ῦτ᾽ ὅμωφησιν, ὅτι οὐκέτι τ̃ῦτ᾽, οὐ νῦν ἀποθανοῦμαι. ἀλλ᾽ ὡς πάντοτε, μὴ νῦν μεγαλυνθήσομαι) χ̄ς̄ ἐν τῷ σώματί μ̄ῡ. πῶς πολλάκις εἰς κινδ̓ύν̄ους ἐνέπεσον, ἐν οἷς πάντες ἡμᾶς ἀπηγόῤυσαν, μὴν δὲ ἡμεῖς ἑαυτούς. ἐν ἑαυτοῖς γ̓ὰρ τὸ ἀπόκριμα τ̃ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἀλλ᾽ ἐκπαντ̃ ἡμᾶς ἐῤῥ̓ύσατο ὁ κ̄ς̄. οὕτω μὴ νῦν μεγαλυνθήσομαι) ἐν τῷ σώματί μ̄ῡ. τί οὖν, ἵνα μήτις νομίσῃ, μὴ εἴπῃ, αὖ σὺ ἀποθανῇς, οὐ μεγαλυνθήσῃ); ναί φησιν οἶδα, οὐ διαλ̄ῦ̄ εἶπον ὅτι ἡ ζωὴ μόνη μεγαλυνεῖ αὐτόν, ἀλλὰ μὴ ὁ θάνατος. τέως δὲ διὰ ζωῆς φησι, οὐκ ἀναιρ̄ῦ̄σιμε. μὴ εἰ ἔλονμε, μὴ οὕτως μεγαλυνθήσομαι) ὁ χ̄ς̄. πῶς; διὰ μ̄ῑ ζωῆς, ὅτι ἐξείλετο, διὰ θανάτου δὲ, ὅτι οὐ δὲ θανάτους ἔτωσε μὲ ἀρνήσασθαι αὐτὸν, ὅτι μοι τοσαύτην προθυμίαν ἐχαρίσατο, μὴ θανάτου ἐποίησεν ἰχυρότερον. ἐκεῖ μ̄ῑ, ὅτι με ἀπήλλαξε κινδ̓ύνων, ἐν τούτοις θα δὲ ὅτι με οὐκείασε φοβηθῆναι τ̃ θανάτου τ̃ τυραννίδα, οὕτως μεγαλυνθήσομαι) διὰ ζωῆς, μὴ θανάτου. τ̃ῦτα δὲ λέγει, οὐχ ὡς μέλλων ἀποθανεῖσθαι, ἀλλ᾽ ὅταν ἀποθανῇ, ἵνα μηδὲν ἀνθρώπινον πάθωσιν. ὅτι γ̓ὰρ οὐχ ὡς μέλλων ἀποθανεῖσθαι, ὁ μάλιστα αὐτὸς ἐλύτωσι ταῦτα ἔλεγεν, ὅρα πῶς αὐτὸ παραμυθεῖται μονονοὺ λέγων. ταῦτα δὲ λέγω φ̄ῃ οὐχ ὡς ἀποθανούμ̄ι. διαλ̄ῦ̄ ἐπήγαγε προϊών. μὴ λ̄ῦ̄ ὡς ποιητὴς οἶδα ὅτι μενῶ, μὴ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν. Ὅτι ἐν οὐδενὶ φησι αἰσχυνθήσομαι. Τ̃ῦτέστιν οὐ φέρειμοι αἰσχύνην τὸ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ μὴ μέγα κέρδος. οὐ γ̓ὰρ ἀθάνατός εἰμι. οὐδὲ λαμπρότερος ἔσομαι, ἢ εἰ μὴ ἀθανάτος ἤμην. οὐ γάρ ἴσι ἴσον ἀθανάτον ὄντα καταφρονεῖν θανάτου, μὴ θνητόν. ὥστε οὐ δὲ λ̄ῦ̄ αἰσχύνη τὸ νῦν ἀποθανεῖν. πλὴν οὐκ ἀποθανοῦμαι. ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, οὔτε ἐν τῷ ζῆν, οὔτε ἐν τῷ ἀποθανεῖν. ἀμφότερα γ̓ὰρ γενναίως ποιήσω, εἴτε ζῆν, εἴτε ἀποθανεῖν καλῶς. λ̄ῦ̄ χριστιανῆς ψυχῆς. ἀλλ᾽ ἐν πάσῃ φησὶ παῤῥησίᾳ. ὁρᾷς πῶς οὐκαὶ αἰσχύνομαι; ἐι μ̄ῑ γ̓ὰρ ὁ τ̃ θανάτου φόβος περιέκοπτε μ̄ῡ τ̃ παῤῥησίαν, αἰσχύνης ἄξιον τὸ ἀποθανεῖν. εἰ δὲ οὐδὲν οὗτος ἐπελθὼν ἐφόβησεν, οὐκαὶ αἰσχύνη τ̃ θ̄ῦ̄. ἀλλ᾽ εἴτε διὰ τ̃ ζῆν, οὐκαὶ αἰσχυνθήσομαι, κηρύττω γ̓ὰρ τὸ κήρυγμα, εἴτε διὰ τ̃ ἀποθανεῖν, οὐκαὶ αἰσχυνθήσομαι. οὐ κατέχει με γ̓ὰρ φόβος. τ̃ γ̓ὰρ αὐτ̃ παῤῥησίαν ἐπιδείκνυμι. μὴ

γὰρ ἐπειδὴ τὰ δεσμά μου ἔσχον, αἰσχύνην τὸ πρᾶγμα νομίσητε. τοσοῦτο ἀγαθῶν αἴτιόν μοι γέγονεν, ὅπ μὴ ἑτέροις ἔδωκε θαρρεῖν. οὐ γὰρ τὸ δεθῆναι ἀβλαβὲς ἦν, ἀλλὰ τὸ φοβηθέντα τὰ δεσμὰ προδοῦναι τὸν κύριον αἰσχύνη. ἕως οὖν ἀσφαλὲς μὴ ᾖ, μὴ παρρησιάσασθαι πρόξενα τὰ δεσμά. μὴ ἐπειδὴ πολλάκις διέφυγον κινδύνους, μὴ ἔχω τούτοις καυχᾶσθαι πρὸς τοὺς ἀπίστους, ἂν συμβῇ τοιοῦτον, νομίζητε αἰσχύνεσθαι. μὴ γὰρ μὴ ἀσφαλὲς οὐχ ἧττον ἐκείνου δίδωσιν ὑμῖν τὴν παρρησίαν. ὅρα πῶς τοῦ οἰκείου προσώπου αὐτὸ προάγει. ὅπερ πολλαχοῦ ποιεῖ. καθάπερ τοῦ ῥωμαίων. οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον, καθάπερ τοῦ κορινθίων. ταῦτα δὲ μετεχημάτισα, εἰς ἐμαυτὸν, μὴ ἀπολλῶ, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. οὐχ ὡς ἀγνοῶν ἀσφαλὲς ἦν. οἶδε μὲν γὰρ ὅπ οὐκ ἀποθανεῖται τότε, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα. πλὴν αὐτὸν προπαρασκευάζει τὴν ψυχὴν ἤδη. ἐμοὶ γὰρ ἀσφαλὲς τὸ ζῆν, χς. μὴ τὸ ἀποθανεῖν, κέρδος. μὴ γὰρ ἀποθανώφησι, οὐ τεθνήξομαι, τὴν ζωὴν ἔχων ἐν ἐμαυτῷ. τότε με ἀνεῖλον εἰ ἴσχυσαν διὰ τὸ φόβου τὴν πίστιν ἐκβαλεῖν τὴν ἐμῆς ψυχῆς. ἕως δ' αὖ χς ᾖ μετ' ἐμοῦ, κἂν θανάτου ἐπέλθῃ, ζῶ. μὴ ἐν τῇ ζωῇ δὲ ταύτῃ, οὐ κατ' ἐφ' μὰ τὸ ζῆν, ἀλλὰ χς. εἰ τοίνυν οὐ δὲ ἐν ζωῇ ταύτα, ἢ κατ' ἐστιν. ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ ἐν πίστει ζῶ. κατ' ἀκεῖ λέγω. Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χς. Τοιοῦτον χρὴ εἶναι τὸ χριστιανόν. οὐ ζῶφησι τὴν κοινὴν ζωήν. πῶς οὖν ζῇς ὦ μακάριε παῦλε; οὐχὶ τὸ ἥλιον ὁρᾷς; οὐχὶ τὸ κοινὸν ἀέρα ἀναπνεῖς; οὐχὶ ταύταις ταῖς ἁπαντ' τρέφῃ τροφαῖς; οὐχὶ τὴν πατεῖς, ὥσπερ ἡμεῖς; οὐχὶ ὕπνῳ δέῃ; οὐχὶ συνδυμῷ; οὐχὶ ὑποδημῷ; τί λέγεις οὐ ζῶ; πῶς οὐ ζῇς; τί μεγαλαυχεῖς; οὐκ ὄστι μεγαληγορία ταῦτα. εἰ μὲν γὰρ μὴ τὰ πράγματα ἐμαρτύρει, εἰκότως ἂν τις εἴποι μεγαληγορίαν εἶναι, εἰ δὲ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ, ποία μεγαληγορία; πῶς οὖν οὐ ζῇ, μάθωμεν. μὴ γὰρ ἀλλαχοῦφησι. ἐγὼ τῷ κόσμῳ ἐσταύρωμαι, κἀμοὶ ὁ κόσμος. πῶς οὖν φησι οὐκέτι ζῶ, καὶ πῶς φησι ἐμοὶ τὸ ζῆν χς, ἀκούσατε. τὸ τῆς ζωῆς ὄνομα πολυσήμαντόν ἐστιν ἀγαπητοί. τοιγαροῦν πολλὰ σημαίνει, ὥσπερ μὴ τὸ τοῦ θανάτου. ὄστι ζωὴ, αὐτὴ ἡ τοῦ σώματος. ὄστι ζωὴ ἡ τῶν ἁμαρτιῶν. καθὼς φησιν αὐτὸς ἀλλαχοῦ. εἰ δὲ ἀποθνήσκομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἐπ ζήσομεν ἐν αὐτῇ; ἄρα ὄστι ζῆν τὸ τὸν ἁμαρτίαις ζωὴν. προσέχετε ἀκριβῶς παρακαλῶ, ἵνα μὴ εἰκῇ κοπτώμεθα. ὄστι ζωὴ ἡ ἀίδιος, μὴ ἀθάνατος, ἥνφησι δ' αὐτὸν ζῶμεν, μὴ κινούμεθα, μὴ ἐσμέν. οὐ τὴν φυσικὴν οὖν φησι μὴ ζῆν ζωὴν, ἀλλὰ ταύτην τὴν τῶν ἁμαρτιῶν, ἣν ἅπαντες ἀνοῖ ζῶσιν. ὁ μὴ ἐπιθυμῶν τὴν παρούσης ζωῆς, πῶς ταύτην ζῇ; ὁ πρὸς ἑτέραν ἀεὶ σπεύδων, πῶς ταύτην ζῇ; ὁ θανάτου καταφρονῶν, πῶς ταύτην ζῇ; ὁ μηδενὸς τῶν ἐνταῦθα ἐπιθυμῶν, πῶς ταύτην ζῇ; ὥσπερ γὰρ ὁ ἐξ ἀδάμαντος συγκείμενος, κἂν μυριάκις πλήττοιτο, οὐκ ἂν ἐπιδράφειη ποτὲ, οὕτως οὐδὲ ὁ παῦλος. ζῶ δέφησι οὐκέτι ἐγὼ. τουτέστιν οὐκέτι ὁ παλαιὸς ἀνθρ. μὴ πάλιν ἀλλαχοῦ, ταλαίπωρος ἐγὼ ἀνθρ. τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; οὕτως ὁ μηδὲν ἁμαρτίᾳ προσφιλὲς ποιῶν, μηδὲν δι' ἔνδυμα, ὁ μηδὲν διὰ τὸ παρόν, πῶς οὗτος ζῇ; οὗτος οὐδὲ τὴν φυσικὴν ζωὴν ζῇ. ὁ μηδενὸς φροντίζων τῶν βιωτικῶν, οὐ ζῇ. ἡμεῖς ζῶμεν κατὰ τὸν βίον, οἱ πάντα ὑπὲρ τούτου πράττοντες. ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἔζη, οὐδὲν ἐπραγματεύετο τὰ ἐνταῦθα. πῶς οὖν ζῇ; οὕτως μὴ ἡμεῖς ἐπὶ πίνων λέγομεν. ἐμοὶ ὁ δεῖνα οὐ πάρεστιν, ὅταν μηδὲν πρᾶξαι τὴν ἀπόντα εἰς ἐμέ. ἐμοὶ ὁ δεῖνα οὐ ζῇ, πάλιν ὁμοίως. ὅπ γὰρ οὐ τὴν φυσικὴν παραπέπαυται ζωὴν, φῇ ἀλλαχοῦ. ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. τουτέστι καινὴν ἵνα ζωὴν ζῶ, ἐξηλλαγμένην. ταῦτα δὴ πάντα, πρὸς παραμυθίαν τῶν φιλίππησίων λέγει. μὴ νομίσητε φῇ, ὅπ ζωῆς ἀποστερούμαι

ταύτης.

τούτης, ἐὰν μὴ δὲ ἔχῃ, ταύτην ἔχων τὴν ζωήν, ἀλλ' ἐκείνην ἣν ὁ Χ̄ς ἐβούλετο. εἰ δὲ γάρ μοι ὁ χρηματοκαταφρονῶν, ὁ τρυφῶν, ὁ λιμοῦ, μὴ δίψης, ὁ κινδυνεύων, ὁ ὑγιάζων, ὁ σῴζων, ταύτην ἔχῃ τὴν ζωήν, ὁ μηδὲν ἐν ταύτῃ ἔχων, ὁ πολλάκις αὐτὴν ἐρίψαι βουλόμενος ἀνάγκης οὔσης, μὴ μὴ ἀντὶ ποιητοῦ, ταύτην ἔχῃ τὴν ζωήν; οὐδαμῶς. ὡς ἐπὶ ὑποδείγματος δὲ ὑμῖν χρὴ τοῦτο ποιῆσαι φανερόν. οἷον ἔστω τις ἐν πλούτῳ πολλῷ, μὴ οἰκέτας ἐχέτω, μὴ χρυσίον, μὴ μηδενὶ τούτων κεχρήσθω. ἆρα οὗτος πλουτεῖ τὸν πλοῦτον ἐκεῖνον; οὐδαμῶς. ὁράτω διασωζόντας τὰ ὑπάρχοντα τοὺς παῖδας, εἰκῇ ῥεμβομένους, μηδενὸς αὐτοῦ φροντίζετω, τυφλοῦ μὴ δὲ ἀλγείτω. ἆρα φήσομεν αὐτὸν εἶναι ἐν πλούτῳ; οὐδαμῶς. καίτοιγε αὐτὸς ὅτι ἐμοί φησι τὸ ζῆν, Χ̄ς. εἰ βούλει τὴν ζωὴν ἐξετάσαι τὴν ἐμήν, ἐκεῖνος ὅτι. μὴ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος, διατί; ὅτι σαφέστερον αὐτῷ σωθήσομαι μᾶλλον. ὥστε μᾶλλον ὅτι ζῆσαι τὸ ἀποθανεῖν. οὐδὲν δεινὸν ἐργάσονταί με, οἱ ἀποκτενοῦντες με, τῇ ζωῇ παραπέμποντες τῇ ἐμῇ, μὴ ταύτης τοῦ προσκούσης ἀπαλλάττοντες. τί οὖν, »
ἐν τῷ ζῆν θαρῶν, οὐκ ἦς τῷ Χ̄ῳ μὴ σφόδρα. Εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκί, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, μὴ τί »
αἱρήσομαι, οὐ γνωρίζω. Ἵνα μήτις εἴπῃ, εἰ τοίνυν ἐκεῖνο ζωή, τίνος ἕνεκεν ὁ Χ̄ς εἵλετο ἐν ταύτῃ θαρῶν, καρπὸς ἔργου φησί; ὅτι. ὥστε ἕνεκα, μὴ τῆς παρούσης, εἰς δέον χρήσασθαι μὴ ζῶντα αὐτήν. ἵνα μὴ νομίσῃς διαβεβλῆσθαι τὴν ζωήν. εἰ γὰρ οὐδὲν χρησιμεύομεν ἐν τῷ θανεῖν, τίνος ἕνεκεν οὐκ ἀναιροῦμεν ἑαυτούς, οὐδὲ ἀποκτείνομεν. μηδαμῶς φῇς, ἕνεκα καὶ ἐν ταύτῃ ὄντα κερδαίνειν, ἐὰν μὴ ζῶμεν τὴν ζωὴν ταύτην, ἀλλ' ἑτέραν. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖς, ὅτι Χ̄ς καρπόν σοι φέρει; ναὶ φησί. ποῦ νῦν οἱ αἱρετικοί; ἰδοὺ νῦν τὸ ζῆν ἐν σαρκί, Χ̄ς καρπὸς ἔργου. ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ. διὰ Χ̄ν καρπὸς ἔργου. μὴ τί αἱρήσομαι, οὐ γνωρίζω. βαθεῖα πόσην ἡ φιλοσοφία. πῶς μὴ τὴν ἐπιθυμίαν ἐξέβαλε τὴν παρούσης ζωῆς, μὴ οὐ διέβαλεν αὐτήν. τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν, ὅτι τὸ ἀποθανεῖν κέρδος, Χ̄ν τὴν ἐπιθυμίαν ἐξέβαλε. τὸ δὲ εἰπεῖν, ὅτι τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ καρπὸς ἔργου, Χ̄ν ἔδειξε καὶ τὴν παροῦσαν ἀναγκαίαν ζωήν, ἐὰν εἰς δέον αὐτῇ κεχρήμεθα, ἐὰν καρποφορῶμεν. ὡς ἐὰν ἄκαρπος ᾖ, οὐκ ὄντι ἔτι ζωή. μὴ γὰρ τὸν δένδρων τὰ μὴ φέροντα καρπόν, ὁμοίως τὴν χεῖρα ἀποτρεφόμεθα, μὴ ὠφελεῖ παραδιδόμεν. τὸ γὰρ ζῆν, πάλιν τὸ μέσων ὄντι, μὴ διαφόρων. τὸ δὲ καλῶς, ἢ κακῶς, ἐν ἡμῖν ὄντι. ὥστε οὐ μισοῦμεν τὸ ζῆν. ἕνεκα γὰρ ζῆν καλῶς. ὡς ἐὰν κακῶς αὐτῷ χρησαίμεθα, οὐ δὲ οὕτω διαβάλλομεν αὐτό. διατί; ὅτι οὐκ αὐτὸ αἴτιον γέγονεν, ἀλλ' ἡ προαίρεσις τοῦ κακῶς χρῶσθαι αὐτῷ. ὁ μὲν γὰρ θεὸς ἐποίησε ζῆν, ἵνα αὐτῷ ζῇς. σὺ δὲ εἰς τοὐναντίον τὸ κακίσαι τὴν ἁμαρτίαν ζήσας, ὑπεύθυνον σαυτὸν πάσης αἰτίας ποιεῖς. τί λέγεις εἰπέ μοι; οὐ γνωρίζεις τὴν αἵρησιν; ἐν ταύτῃ μέγα ἀπεκάλυψε μυστήριον, ὅτι κύριος ἦν τοῦ ἀπελθεῖν. »
ὅταν γὰρ αἵρεσις ᾖ, κύριοι ἐσμέν. τί αἱρήσομαι φῇς, οὐ γνωρίζω, ἐν σοί ὄντι; ναί φησι. Εἰ βουλοί »
μην αὐτῆσαι τοῦ θεοῦ χάριν, σωθήσομαι ἐκ τοῦ δύο τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων. Ὅρα τὴν φιλοσοφίαν τοῦ μακαρίου τούτου, μὴ ταύτῃ αὐτὸς παραμυθεῖται, ὅταν ἴδωσιν, ὅτι αὐτὸς κύριος ὄντι τῆς αἱρέσεως, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῆς πονηρίας τοῦτο γίνεται, ἀλλὰ διὰ οἰκονομίαν. τί ἀλγεῖτε φῇ τῷ θανάτῳ; »
πολλῷ κρεῖττον ἦν πάλαι ἀπελθεῖν. Τὸ ἀναλῦσαι γάρ φησι, μὴ σὺν Χ̄ῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον »
κρεῖττον. τὸ δὲ ἐπιμεῖναι τῇ σαρκί, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. Ταῦτα προπαρασκευάζει καὶ τὴν μέλλουσαν αὐτοῖς, ἵνα φέρωσιν αὐτὴν γενναίως. ταῦτα φιλοσοφίας διδακτικά. καλόν φησι τὸ ἀναλῦσαι, μὴ σὺν Χ̄ῷ εἶναι. μὴ γὰρ ὁ θάνατος, τῶν ἀδιαφόρων ἐστίν. οὐ γὰρ κακὸν ὁ θάνατος, ἀλλὰ κακὸν τὸ ἀποθανόντα κολάζεσθαι. οὐ δὲ καλὸν ὁ θάνατος, ἀλλὰ καλὸν τὸ ἀπελθόντα σὺν Χ̄ῷ εἶναι. τὰ μὲν θάνατον, ἢ καλά, ἢ κακά.

Ἡ ἀπόν.

Μὴ τοίνυν τοῖς ἀποθνήσκουσι πενθῶμεν ἁπλῶς, μὴ δὲ τοῖς ζῶσι χαίρωμεν ἁπλῶς, ἀλλὰ τοὺς πενθῶμεν τοὺς ἁμαρτωλούς, μὴ ἀποθνήσκοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῶντας· χαίρωμεν δὲ τοῖς δικαίοις, μὴ ζῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τετελευτηκόσιν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ καὶ ζῶντες τεθνήκασιν· οὗτοι δὲ καὶ ἀποθανόντες, ζῶσιν. ἐκεῖνοι καὶ ἐν ζωῇ ὄντες, ἐλεεινοί πάσιν εἰσίν, ὅτι καὶ τὴν θεὸν προσκρούουσιν· οὗτοι καὶ ἐκεῖ μεταστάντες, μακάριοι, ὅτι πρὸς τὸν Χν ἀπῆλθον. οἱ ἁμαρτωλοὶ ὅπου ἂν ὦσι, πόρρω τοῦ βασιλέως εἰσί, διαῤῥῆδην δακρύων ἄξιοι· οἱ δὲ δίκαιοι κἂν τε ἐν ζωῇ τοῦτο, κἂν τε ἐκεῖ, μετὰ τοῦ βασιλέως εἰσί, καὶ ἐκεῖ μᾶλλον καὶ ἐγγύτερον, οὐ διὰ εἰσόδου, οὐ διὰ πύλης, ἀλλὰ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. μὴ τοίνυν ἁπλῶς κλαίωμεν τοὺς ἀποθανόντας, ἀλλὰ τοὺς ἐν ἁμαρτίαις· οὗτοι θρήνων ἄξιοι, οὗτοι κοπετῶν, καὶ δακρύων. ποία γὰρ ἐλπὶς ἐκεῖσε μετὰ ἁμαρτημάτων ἀπελθεῖν, ἔνθα οὐκ ὄντα ἁμαρτήματα ἀπολύσασθαι; ἕως μὲν γὰρ ἦσαν ἐνταῦθα, ἴσως ἦν προσδοκία πολλή, ὅτι μεταβαλοῦνται, ὅτι βελτίους ἔσονται· ἐπὰν δὲ ἀπέλθωσιν, εἰς τὸν ᾅδην, ἔνθα οὐκ ἔστι μετανοίᾳ κερδαίνειν, ἐν γὰρ τῷ ᾅδῃ οὐδεὶς ἐξομολογήσεταί σοι, πῶς οὐ θρήνων ἄξιοι, κλαίωμεν τοὺς οὕτως ἀπερχομένους, οὐ κωλύω κλαίωμεν, ἀλλὰ μὴ ἀχημόνως, μὴ τρίχας τίλλοντες, μὴ βραχίονας γυμνοῦντες, μὴ ὄψεις ῥαπίζοντες, μὴ μελανειμονοῦντες, ἀλλὰ μόνον κατὰ ψυχὴν πρᾶγμα δάκρυον ἀφιέντες πικρόν. ἔνεστι γὰρ καὶ ταύτης χωρεῖς τῆς πομπῆς, κλαῦσαι καὶ μὴ παῖξαι μόνον. παιγνίων γὰρ οὐδὲν διεννήνοχε τὰ ὑπὸ πόνων γινόμενα. ὅτι γὰρ οὐ συμπαθείᾳ ἐκεῖνοι οἱ κοπετοί, οἱ ἐπ' ἀγορᾶς, ἀλλ' ἐπιδείξεως, καὶ φιλοτιμίᾳ, καὶ κενοδοξίᾳ εἰσί, πολλαὶ μὲν τέχναι δῆλον ποιοῦσι· κλαῦσον πικρὸν, τέναξον κατ' οἰκίαν, μηδενὸς ὁρῶντος, τοῦτο συμπαθείᾳ ὄντι, τοῦτο καὶ σὲ ὠφελεῖ· ὁ γὰρ ἐκεῖνον πενθῶν οὕτως, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς παύσεται μηδέποτε τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν, φοβερᾷσοι ἔσται ἡ ἁμαρτία λοιπόν· κλαῦσον τοὺς ἀπίστους, κλαῦσον τοὺς οὐδὲν ἐκείνων ἀπέχοντας, τοὺς χωρεῖς φωτίσματος ἀπερχομένους, τοὺς χωρὶς σφραγῖδος· οὗτοι ὄντως θρήνων ἄξιοι, οὗτοι ὀδυρμῶν· ἔξω τοῦ βασιλείων εἰσὶ μετὰ τῶν κατακλίκων, μετὰ τῶν κατεγνωσμένων· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος, καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ, εἰς τὰ βασίλεια τῶν οὐρανῶν· κλαῦσον τοὺς ἐν πλούτῳ τετελευτηκότας, καὶ μὴ δὲ μίαν ἀπὸ τοῦ πλούτου παραμυθίαν ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ἐπινοήσαντας, τοὺς λαβόντας ἐξουσίαν ἀπολούσασθαι αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα, καὶ μὴ βουληθέντας· τούτους κλαίωμεν, καὶ ἰδίᾳ, καὶ κοινῇ πάντες, ἀλλὰ μετὰ κοσμιότητος, ἀλλὰ μετὰ σεμνότητος, ἀλλὰ μὴ ὥστε παραδειγματίζειν ἑαυτούς· τούτους κλαίωμεν μὴ μίαν ἡμέραν, μὴ δὲ δευτέραν, ἀλλὰ τὸν πάντα βίον ἡμῶν· τοῦτο οὐκ ἔστι πάθους ἀλόγου τὸ δάκρυον, ἀλλὰ καὶ φιλοσοφίας· ἐκεῖνο οὖν πάθους ἐστὶν ἀλόγου, διατοῦτο καὶ ταχέως σβέννυται· ὅταν δὲ διὰ τὸ δυσφόρον γίνηται, ἀεὶ παραμένει· κλαίωμεν τοίνυν, βοηθῶμεν αὐτοῖς κατὰ δύναμιν, ἐπινοήσωμεν αὐτοῖς τινὰ βοήθειαν, μικρὰν μέν, βοηθῶμεν δὲ ὅμως· πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; δυσχερῶς, καὶ ἑτέρους παρακαλοῦντες δυσχερῶς ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖσθαι, πένησιν ὑπὲρ αὐτῶν διδόντες συνεχῶς· ἔχει τινὰ τὸ πρᾶγμα παραμυθίαν· ἄκουε γὰρ τοῦ δυλέγοντος· ὑπὲρ ἀσπασῶ τὴν πόλεως ταύτης διὰ ἐμὲ, καὶ διὰ διὰ τὴν δυλογίαν· εἰ μνήμην μόνον δικαίου τοσοῦτον ἔχουσεν, ὅταν καὶ ἔργα γένηται ὑπὲρ αὐτοῦ, πόσον οὐκ ἰσχύσει; οὐκ εἰκὴ ταῦτα ἐνομοθετήθη τοῦτο τὰ ἀποστόλων, τὸ καὶ τὰ φρικτὰ μυστηρίων μνήμην γίνεσθαι τὰ ἀπελθόντα· ἴσασιν αὐτοῖς πολὺ κέρδος γινόμενον, πολλῷ τὴν ὠφέλειαν· ὅταν γὰρ εἰσήκει λαὸς ὁλόκληρος χεῖρας ἀνατείνοντες,

πλήρωμα

πλήρωμα ἱεραζικόν, ἡ πρόκειται ἡ φεικτὴ θυσία, πῶς οὐ λυσωπήσομεν ὑπὲρ τούτων τὸν θν παρακαλοῦντες; ἀλλὰ δῆλον μὲ πρὸ τῶν ἐν πίστει παρελθόντων. οἱ δὲ κατηχούμενοι, οὐ δὲ ταύτης ἀξιοῦνται τῆς παραμυθίας, ἀλλὰ ἀπωτέρω πάσης τοιαύτης βοηθείας, πλὴν μιᾶς τινός. ποίας δὴ ταύτης; ἔνεστι πένησιν ὑπὲρ αὐτῶν δοθῆναι, ἡ ποιεῖ τινὰ αὐτοῖς παραψυχὴν τὸ πρᾶγμα, ἡ γὰρ παρ' ἀλλήλων ἡμᾶς ὠφελεῖσθαι βούλεται ὁ θς. διατί γὰρ ὑπὲρ εἰρήνης, ἡ λύτρωσιν τοῦ κόσμου ἐκέλευσεν λύχνους; διατί ὑπὲρ πάντων ἀνῶν; καίτοιγε ἐν τούτῳ δὴ ἐν πᾶσιν εἰσὶ λῃσταί, ἡ τυμβωρύχοι, ἡ κλέπται, ἡ μυρίων κακῶν γέμοντες, ἀλλ' ὅμως ὑπὲρ πάντων λύχνος ἐδόθη. ἴσως ἔφασκες αὐτὸν σπουδῇ. ὥσπερ οὖν ὑπὲρ τῶν ζώντων λύχνος οὐδὲν διαλλαττόντων τῶν νεκρῶν, οὕτως ἔνεστιν ἡ ὑπὲρ ἐκείνων λύχνος. ὁ ἰώβ, ὑπὲρ τῶν παίδων ἐποίει θυσίας, ἡ ἀπήλλαττεν αὐτοὺς τῶν ἁμαρτημάτων. μήποτε ἐνενόησαν φησὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν; οὕτω τις προνοεῖται παίδων. οὐκ εἶπεν καθάπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνῶν καταλείπω αὐτοῖς ὑπάρχοντα. οὐκ εἶπεν δῶ αὐτοῖς δόξαν, οὐκ εἶπεν ἄρχοντας ποιήσομαι, οὐκ εἶπεν ἀργύριον περιποίημαι. ἀλλὰ τί; μήπη ἐνενόησαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν. τί γὰρ ὄφελος ἐκείνων, οὐδὲν τῶν ἐνταῦθα μενόντων, τῶν βασιλείαν παντὸς ἴλεως ποιήσω φῇ αὐτοῖς, ἡ οὐδὲν αὐτοῖς λείψει λοιπόν. κἂν γάρφησι ποιμαίνειμε, ἡ οὐδέν με ὑστερήσει. οὗτος πλοῦτος μέγας, οὗτος θησαυρός. αὐτῶν δὴ φόβον ἔχωμεν, οὐδενὸς ἡμῖν δεῖ. αὐδὲ δῆλον μὴ ἔχωμεν, ἡ τὴν βασιλείαν αὐτῶν, ἐὰν ἔχωμεν, πάντων ἐσμὶ πενέστεροι. οὐδέν ἐστιν τοῦ φοβουμένου τὸν κν. ὁ φόβος γάρφησι τοῦ κυ πάντα ὑπερέβαλε. τοῦ τον κτησώμεθα, ὑπὲρ τούτου πάντα πράττωμεν, κἂν τὴν ψυχὴν ἀποδῶμεν δεῖ, μὴ φεισώμεθα, κἂν τὸ σῶμα κατακόψαι. πάντα πράττωμεν, ἵνα τοῦ φόβου τούτου ἐπιτύχωμεν. οὕτω γὰρ ἐσόμεθα πάντων πορώτεροι, ἡ τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν. Λόγος, δ'.

» Καὶ τί αἱρήσομαι, οὐ γωρίζω, συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο. τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, ἡ σὺν χῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον, τὸ δὲ ἐπιμένειν τῇ σαρκὶ, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. ἡ δῆλον ὅτι ποιήσω οἶδα, ὅτι μενῶ, ἡ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν, ἡ χαρὰν τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν χῷ ἰῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς ὑμῶν παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. Οὐδὲν τῆς παύλου ψυχῆς μακαριώτερον, ἐπειδὴ μὴ δὲ γενναιότερον. διὰ δῆλον πάντες προφέρομεν τὸν θάνατον. οἱ μὲν διὰ τὸ τῶν ἁμαρτημάτων πλῆθος, ὧν ἡ αὐτὸς εἰς εἰμι. οἱ δὲ διὰ τὴν φιλοψυχίαν, ἡ ταλαιπωρίαν, ὧν μήποτε γένοιμην ἐγώ. ψυχροὶ γὰρ οἱ δῆλον δεδικότες τὸν φόβον. δῆλον τοίνυν ὃ πάντες προφέρομεν, ἐκεῖνος ἡύχετο, ἡ πρὸς ἐκεῖνον ἠπείγετο ἀναλῦσαι λέγων, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. τί λέγεις, μέλλων ἐντεῦθεν πρὸς τὸν ὠκεανὸν μεθίστασθαι, ἡ μὴ σὺν χῷ εἶναι, οὐ γωρίζεις τί αἱρήσῃ; ἀλλὰ πόρρω τῆς παύλου ψυχῆς. τίνι γὰρ εἴπῃς δῆλον ἡ διεβεβαιώσατο οὐκ αὖ δύσεως ἥρπασε; ναί. ὡς περ γὰρ οὐκ ἦν ἡμῶν τὸ ἀναλῦσαι, ἡ σὺν χῷ εἶναι, οὕτως οὐδὲ τὸ, παρὸν τούτου τυχεῖν μεῖναι ἐν σαρκὶ δι' ἡμᾶς, ἀλλ' ἀμφότερα παύλου, ἡ τῆς ἐκείνου ψυχῆς. ἐκεῖνος ἐπέστειλέ τι. μὴ χῦ μέλλεις εἶναι, ἡ λέγεις οὐκ οἶδα τί αἱρήσομαι; ἡ οὐ δῆλον μόνον, ἀλλὰ ἡ τὸ ἐνταῦθα αἱρῆ; τὸ ἐπιμεῖναι τῇ σαρκί; τί δή ποτε, οὐχὶ κατάπικρον ἔξης βίον; ἐν ἀγρυπνίαις ἐν ναυαγίοις, ἐν λιμῷ, ἡ δίψει, ἡ γυμνότητι, ἐν μερίμναις ἐν φροντίσι; μὴ τῶν ἀσθενούντων ἠσθένεις, ἡ ὑπὲρ τῶν σκανδαλιζομένων ἐπυροῦσο, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ φησι, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι. πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβες, τρὶς ἐραβδίσθης, ἅπαξ ἐλιθάσθης, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκας, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις

μῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις. οὐχὶ ὅτε τὸ γαλατῶν ἅπαν ἔθνος ὠμὴν τὴν τοῦ νόμου παρατήρησιν ἐπανῆλθεν ἐβόασε λέγων, οἱ πίνες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε τὴν χάριτος ἐξεπέσετε; πόσην τότε οὐκ ἐπένθησας, μὴ ἐπὶ σοῦ ταῦτα ποθεῖς τὸν ἐπίκηρον βίον; εἰ γὰρ μηδένσι τοῦτ συμβεβήκει, ἀλλὰ πάντα ἅπερ κατωρθώκεις κατώρθωσας μὴ ἀδείας, μετὰ τρυφῆς, οὐκ ἐχρῆν τὸ ἄδηλον τοῦ μέλλοντος δεδοικότα πρόσπινα λιμένας φεύγειν; τίς ἔμπορος θησαυρῶν μυρίων πλήρη τὴν ὁλκάδα ἔχων, παρὸν εἰς λιμένα κατασχαμεῖν, μὴ ἀναπαύεται, ἕλοιτο θαλαττεύειν ἔτι; τίς ἀγωνιστὴς παρὸν στεφανωθῆναι, ἕλοιτο ἀγωνίζεται; τίς νικτένων παρὸν ἀναδήσασθαι τὸν στέφανον, ἕλοιτο πάλιν εἰς τὸν ἀγῶνα εἰσιέναι, μὴ κατακοπῆναι τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν; ποῖος στρατηγὸς ἑξὸν ἀπαλλαγῆναι τοῦ πολέμου μὴ δύσδεξιασ, μὴ τροπαίων, μὴ τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς βασιλείοις ἀναπαύεται, κατασέξαιτο ἂν ἔτι μὴ ἱδρῶν, μὴ παρατάττεται; πῶς οὖν τὸν οὕτω κατάπικρον ζῶν βίον, ἔτι ἐν ζῶσθαι μένειν βούλει; οὐχὶ σὺ ἔλεγες φοβοῦμαι μήπως ἅλλοις κηρύξασ αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι; εἰ καὶ μὴ ἀλλὰ μηδὲν ἕτερον, διὰ τοῦτο γοῦν ἐχρῆν ἐπιθυμεῖν τῆς ἀπαλλαγῆς, εἰ μυρίων ἦν ἀγαθῶν μετὰ τὰ παρόντα. ἀλλὰ γοῦν τὸν Χν τὸν ποθούμενον, ἔδει ποθεῖν διὰ τούτων ἀπαλλαγήν. βαβαὶ τῆς τοῦ παύλου ψυχῆς, οὐδὲν ἴσον ἐκείνης γέγονεν οὐδὲ ἔσται. φοβῆ τὸ μέλλον, μυρίοις ἐνέχῃ δεινοῖς, καὶ οὐ βούλει εἶναι πρὸς τὸν Χν; οὔφησι. καὶ διὰ τοῦτο ἀλλὰ τὸν Χν, ἵνα οὓς εἰργασάμην αὐτοῦ δούλους, δυνουθέτους καταφήσω, ἵνα ὅπερ ἐφύτευσα γεώργιον, καρποφορῆσαι ποιήσω. οὐκ ἤκουσάς μου οὐχὶ τὸ ἑαυτοῦ ζητοῦντος συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πλησίον; οὐκ ἤκουσας ὅτι ἀνάθεμα ἠυχόμην γενέσθαι ἀπὸ τοῦ Χῦ ὑπὲρ τοῦ πολλοὺς αὐτῷ προσελθεῖν; ὁ ἐκεῖνο ἑλόμενος, οὐ πολλῷ μᾶλλον διὰ τοῦτο αἱρήσομαι; ἡδέως ἐμαυτὸν ζημιῶν ἀλλὰ τῆς ἀναβολῆς, καὶ ὑπερθέσεως, ἵνα ἐκείνοις γένηταί τις σωτηρία. τίς λαλήσει τὰς δυναστείας σου κέ, ὅτι παῦλον οὐκ ἀφῆκας λαθεῖν, ὅτι ἐδείξασ τῇ οἰκουμένῃ τοιοῦτον ἀνδρα; ἤνεσάν σε πάντες ἄγγελοι ὁμοθυμαδόν, ὅτε τὰ ἄφρα εἰργάσω, οὐκοῦν καὶ ὅτε τὸν ἥλιον. ἀλλ' οὐχ οὕτως ὡς ὅτε παῦλον ἐδείξασ ἡμῖν τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ. διὰ τοῦτο λαμπροτέρα γέγονεν ἡ γῆ, τοῦ οὐρανοῦ. φαιδροτέρος οὗτος τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. ἀφῆκε λαμπροτέρας τὰς μαρμαρυγάς. φαιδρὰς τὰς ἀκτῖνας ἔπλωσεν, ἥλιον ἡμῖν οὗτος ἔτεκε τὸν καρπόν. οὐκ ἀταχὺς παίνων, οὐδὲ ῥόας, ἀλλὰ τὸν τῆς εὐσεβείας καρπόν, καὶ πίστιν, καὶ εἰς ἀκμὴν ἄγων, καὶ διαπίστους τας συνεχῶς ἀνακτώμενος. οὗτος μὲν γὰρ ὁ ἥλιος τὸ ἅπαξ διασαθὲν τῶν ἀκροδρύων, οὐδὲν ὀνῆσαι δύναται. παῦλος δὲ τοὺς μυρίους ἔχοντας σπουδάσας ἐξ ἁμαρτημάτων, ἀνεκαλεῖτο. καὶ οὗτος μὲν παραχωρεῖ τῇ νυκτὶ, ἐκεῖνος δὲ τοῦ διαβόλου περιεγένετο. οὐδὲν εἶλεν ἐκεῖνον, οὐδὲν ἐκράτησεν. ἐκεῖνος ἀφ' ὕψους φερόμενος, κάτω τὰς ἀκτῖνας ἀφίησιν, αὐτὸς δὲ κάτωθεν ἀνατέλλων, οὐχὶ τὸ μέσον οὐρανοῦ, μὴ τῆς γῆς φῶς ἐπλήρωσεν, ἀλλὰ ἅμα τῷ στόματι ἀνέῳξε, μὴ τοῖς ἀγγέλοις ἐνέπλησε πολλῆς τῆς ἡδονῆς. εἰ γὰρ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι χαρὰ γίνεται ἐν τοῖς οὐρανοῖς, αὐτὸς δὲ ἐκ πρώτης δημηγορίας πολλοὺς ἐθήρευσε, πῶς οὐκ ἐμπλήσει χαρᾶς τὰς ἄνω δυνάμεις; μὴ πλέγω; ἁπλῶς ἀρκεῖ παῦλον φθέγγεσθαι, μὴ τοῖς οὐρανοὺς σκιρτᾶν, μὴ δὲ φραίνεσθαι. εἰ γὰρ ὅτε ἐξ αἰγύπτου ἐξῆσαν οἱ πάλαι τὰ ὄρη ὡς κριοὶ, ὅτε ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν μετέστησαν αὐτοὶ, πόσην οἴει εἶναι χαράν; διαζῶντα τὸν ἐπιμεῖναι τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. ποίαν ἔξομεν ἀπολογίαν λοιπὸν ἡμεῖς; πολλάκις γοῦν κληροῦται πόλιν μι-

κρὰν, καὶ

ηραν, ηὐ πενιχραν, ηὐ οὐχ αἱρεῖται ἀπελθεῖν ἑτέρωθι, τὴν οἰκείαν προκρίνων ἀνάπαυσιν. πρὸς τὸν Χ̄ν εἶχεν ἀπελθεῖν ὁ παῦλος, καὶ οὐκ ἠθέλησε τὸν Χ̄ν, ὃν οὕτως ἐπόθει, ὡς δι' αὐτὸν, καὶ γέενναν αἱρεῖσθαι, καὶ ἔμενεν ἔτι ἀγωνιζόμενος διὰ τοὺς αὐτοῦς. τίς ἔσται ἡμῖν ἀπολογία; ὅλως δὲ μεμνῆσθαι χρὴ παύλου ἁπλῶς; ὅρα τί εἰργάσατο, ἔδειξεν ὅτι κρεῖττον ἀπελθεῖν, πείθων ἑαυτὸν μὴ ἀλγεῖν. ἔδειξεν ὅτι κἂν μένῃ, διὰ Χ̄ν μένει δι' ἐκείνους, ὅπου οὐκ ἀπὸ τῆς πονηρίας γίνεται τῶν ἐπιβουλευόντων. ἵνα τοίνυν ἀξιοπίστους αὐτοὺς ἐργάσηται, ηὐ τ' αἰτίαν ἔθηκεν. εἰ γὰρ ἀναγκαῖον Χ̄ν ἐστὶ, πάντως ὅτι μενῶ, οὐχ ἁπλῶς μενῶ, ἀλλὰ μεθ' ὑμῶν μενῶ. τουτέστι, ὄψομαι ὑμᾶς. τίνος ἕνεκεν; εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν, καὶ χαρὰν τῆς πίστεως. ἐν Χ̄ῳ θαυμάσεται αὐτὸς, καὶ διανίσησιν, ὥστε προσέχειν ἑαυτοῖς. εἰ γὰρ δι' ὑμᾶς φησι μενῶ, ὁρᾶτε μὴ κατασχωπτέμου τὴν παραμονήν. μέλλων Χ̄ν ὁρᾶν, εἰλόμην ἂν τῇ ὑμετέρᾳ προκοπῇ μένειν. ἐπειδὴ ἡ ἐμὴ παρουσία, καὶ πρὸς πίστιν ὑμῶν συμβάλλεται, καὶ πρὸς χαράν. διὰ Χ̄ν εἰλόμην μένειν. τί οὖν, φιλιππήσιον ἕνεκεν ἔμενε μόνων; οὐκ ἐκείνων ἕνεκεν ἔμενε μόνων, λέγει δὲ Χ̄ν ἵνα αὐτοὺς θεραπεύσῃ. πῶς δὲ ἦν τῇ πίστει προκόψαι, ὥστε στηριχθῆναι μᾶλλον ὑμᾶς, καθάπερ νεοπόους δεομένους τῆς μητρὸς ἕως ἂν αὐτοῖς παγῇ τὰ πτερά. πολλῆς ἀγάπης Χ̄ν τεκμήριον. οὕτω καὶ ἡμεῖς ζῶσα διεγείρομεν. ὡς ὅταν εἴπωμεν, διὰ σὲ ἔμεινα, ἵνα σε ποιήσω χρηστόν. ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν φησι περισσεύῃ ἐν χῷ ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. ὁρᾷς ὅτι τὸ συμπαραμενῶ Χ̄ν ἐστιν; ὅρα τὴν ταπεινοφροσύνην. ἐπειδὴ εἶπεν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν, δείκνυσιν ὅτι καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ ὠφέλειαν. ὅπερ καὶ πρὸς ῥωμαίους γράφων, ποιεῖ λέγων. Χ̄ν δέ ἐστι συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν. εἰπὼν πρῶτον, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν. τί ἐστιν ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ; τὸ καύχημα ἦν, τὸ ἐστηρίχθαι ἐν τῇ πίστει. Χ̄ν γάρ ἐστι καύχημα ἐν χριστῷ τὸ ὀρθῶς βιοῦν. τὸ ὑμῶν καύχημα ἐν ἐμοὶ διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. ναί φησι. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ, ηὐ ὑμεῖς; ὅτι καύχημα ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστὲ, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμῶν. τουτέστιν ἵνα ἔχω καυχᾶσθαι ἐν ὑμῖν μείζονως. πῶς; ἵνα περισσεύῃ τὸ καύχημα ὑμῶν, μείζονως ἔχω καυχᾶσθαι, ὑμῶν ἐπιδόντων, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. Τί οὖν ἦλθε πρὸς αὐτοὺς; Χ̄ν ζητεῖται εἰ ἦλθε. μόνον ἀξίως φησὶ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χῦ πολιτεύεσθε. Ὁρᾷς ὅτι διὰ Χ̄ν εἶπε πάντα; ἵνα εἰς τοῦτο αὐτοὺς προτρέψῃ ἐπιδοῦναι πρὸς ἀρετήν; μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χῦ πολιτεύεσθε. τί ἐστι τὸ, μόνον; τοῦτο ἐστὶ τὸ ζητούμενον μόνον, καὶ οὐδὲν ἄλλο. ἂν τοῦτο ᾖ, οὐδὲν λυπηρὸν ἡμῖν συμβήσεται. ἵνα εἴτε ἐλθὼν, καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν. Οὐχ ὡς μεταδεμένος, οὐ δὲ ὡς οὐκέτι ἔξεων ταῦτα λέγει. ἀλλ' ἐὰν τοῦτο γένηται φησὶ, ηὐ ἀπὼν εὐφραίνεσθαι δύναμαι. Ἐὰν ἀκούσω ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, καὶ μιᾷ ψυχῇ. Τοῦτό ἐστιν ὁ μάλιστα συγκροτεῖ τοὺς πιστοὺς, καὶ τὴν ἀγάπην σωέχει, ἵνα ὦσιν ἕν. καὶ γὰρ βασιλεία μερισθεῖσα ἐφ' ἑαυτὴν, οὐ σταθήσεται. διατοῦτο πολλαχοῦ ὑπὲρ ὁμονοίας ποιεῖται παντα χοῦ τὴν συμβουλήν. καὶ ὁ Χ̄ς φησὶν, ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι μαθηταί μου ἐστὲ, ἐὰν ἀγαπᾶτε, ἀλλήλους. τουτέστι μὴ εἰς τὴν προσδοκίαν τὴν ἐμὴν ἀφορῶντες καθίστατε, οἷον προσδοκῶντες ἥξειν. εἶτα ἐπειδὰν ἴδητέ με ἐρχόμ, ἐκλυθῆτε, ηὐ γὰρ ἐξ ἀκοῆς εὐφραίνεσθαι δύναμαι ὁμοίως. τί ἐστιν ἐν ἑνὶ πνεύματι, τουτέστι τῷ αὐτῷ χαρίσματι, τῷ τῆς ὁμονοίας, τῷ

νοίασ, τῷ τ πρθυμίασ. ἓν γάρ ὅτι τὸ πνᾶ, ἡ δείκνυσιν. οὕτω γάρ ὅτι, ἡ ἐν μιᾷ ἐφημέναι
ψυχῇ, ὅταν ἓν πνᾶ οἱ πάντες ἔχωμεν. ἰδοὺ τὸ μιᾷ, ὡσὶ ὁμονοίασ εἴρηται. ἰδοὺ πολλοὶ, μία
» λέγοῦ), οὕτως ἦν τὸ παλαιόν. ἦν ἡ καρδία παντ φῇ, ἡ ἡ ψυχὴ μία. Συναθλοῦντες τῇ πί
» στει τ εὐαγγελίου. Ἆρα ὡς τ πίστεως ἀθλούσης, συναθλοῦντες φῇ ἀλλήλοις. μὴ γὰρ πρὸς
» ἀλλήλους ἐπάλαιον; ἀλλὰ συμπαραλαμβάνετε ἀλλήλ φῇ, ἐν τῇ ἀθλήσει τῇ πίστει τ
» εὐαγγελίου. Καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τ ἀντικειμ, ἥτις ἐστὶν αὐτοῖς μὲν ἔνδειξις
» ἀπωλείασ, ὑμῶν δὲ σωτηρίασ. Πτυρόμενοι καλῶς εἶπε, τοιαῦτα γὰρ τὰ παρὰ τ ἐχθρῶν, μό-
νον πτύρε). ἐν μηδενὶ οὖν φησι, κἂν ὁποιωσοῦν γένη), κἂν κίνδυνοι, κἂν ἐπιβουλαί. δεῖ γάρ ἐστι
τ ὀρθῶς ἑαυτῶν ἐκείνοι γὰρ οὐδὲν δύνανται), ἀλλὰ πτύραι μόνον. ἐπειδὴ εἰκὸς ἦν δορυβεῖσθαι
αὐτὸν ἅτε τ παυλου μυρία πάσχοντ, οὐ λέγω φῇ, ὅτι μὴ σαλεύεσθε, ἀλλὰ μὴ πτύρεσθε,
ἀλλὰ μὴ σφόδρα αὐτ καταφρονεῖτε. αὐ γὰρ οὕτω διακεισθε, ἐντεῦθεν ἤδη μὴ τ αὐτ ἀπώ
λειαν, μὴ τ ὑμετέραν σωτ δήλω ποιήσετε. ὅταν γὰρ ἴδωσιν, ὅτι μυρία τε χάζον), μὴ οὐ δὲ
πτύραι ὑμᾶς δύνανται), τεκμήρια λήψον) τ ἑαυτ ἀπωλείασ. ὅταν γὰρ οἱ διώκοντες τ διωκο
μῆ μὴ περιγένων), οἱ ἐπιβουλεύοντες τ ἐπιβουλευομ, οἱ κρατοῦντες τ κρατουμ, οὐκοῦν
τοῦτ ἔσται δῆλον αὐτοῖς, ὅτι ἀπολοῦνται τ; ὅτι οὐδὲν ἰσχύουσιν; ὅτι τὰ αὐτ ψυδῆ; ὅτι τὰ ἐ-
» κείνων ἀσθενῆ; Καὶ ἔστιν ἀπὸ δυ φησι, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ χυ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτ πι-
» στεύειν, ἀλλὰ μὴ τὸ ὑπὲρ αὐτ πάσχειν. Πάλιν αὐτ παιδεύει τὸ φρόνημα μετριάζειν, τὸ πᾶν
ἀναπιθεὶς τῷ θῷ, μὴ χάριν εἰδ λέγων, μὴ χάρισμα, μὴ δωρεὰν τὸ πάσχειν ὑπὲρ χυ, ὥστε μὴ αὐ-
χοῦνεσθε. χάρισμα γάρ ἐστι ὄντος τ νεκρους ἀνιστᾶν, μὴ σημεῖα ποιεῖν θαυμαστότερον. ἐκεῖ μὲν
γὰρ ὀφειλέτης εἰμί, ἐνταῦθα δὲ ὀφειλέτην ἔχω τ χν. ὥστε οὐ μόνον αὐχωῦσθαι οὐ χρή,
ἀλλὰ μὴ ἀγάλλεσθε, ὡς χάρισμα ἔχοντα τὰς ἀρετάς. χαρίσματα φῇ, οὐχ ὁμοίως μέντοι,
ὡς καὶ τὰ ἄλλα. ἐκεῖνα μὲν γὰρ, ὁλόκληρα τ θυ, ταῦτα δὲ καὶ ἡμῶν, ἀλλ ἐπειδὴ
καὶ ἐνταῦθα τὸ πλέον τ θεοῦ ὅτι, διαζῶσι ὅλον αὐτ φῇ εἶναι, οὐ τὸ αὐτεξούσιον
» ἀναιρέπων, ἀλλὰ μετριόφρονας, καὶ δυνώμονας καταστηδιάζων. Τὸν αὐτὸν ἀγῶ-
» να ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοί. Τουτέστι μὴ τὸ παράδειγμα ἔχετε. πάλιν αὐτοὺς ἐπαίρει ἐν
ταῦθα, δεικνυσι παοταχοῦ τὰ αὐτὰ ἀγωνιζομένους αὐτῷ, τὰ αὐτὰ ἀθλοῦντας, μὴ ἰδίᾳ,
μὴ καθ ἑαυτούς, μὴ τὸ συμφέρειν αὐτῷ τοὺς πειρασμούς. οὐκ εἴδετε ἀκηκόατε, ἀλλ εἴδε-
τε. μὴ γὰρ ἐκεῖ ἤθλησεν ἐν φιλίπποις. ἆρα μεγάλη ἀρετὴ ὅτι, διὸ μὴ πρὸς γαλάτας
γράφων ἔλεγε, τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ, εἴγε μὴ εἰκῆ. μὴ ἑβραίοις πάλιν γράφων ἔλεγεν, ἀναμ
μνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρασ, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἀθλησιν ὑπεμείνατε παθη
μῆ, δῆλον μονειδισμοῖς, μὴ θλίψεσι θεατριζομ. μὴ μακεδόσι πάλιν τουτέστι θεσσαλονικεῦσι
γράφων ἔλεγεν. αὐτοὶ γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγγελοῦσιν, οἵαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς. καὶ
πάλιν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ τ εἴσοδον ἡμῶν τ πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονε. μὴ πᾶσιν
ὁμοίως τὸ αὐτὸ μαρτυρεῖ ἀθλους, καὶ ἀγῶνασ. ἀλλ οὐ νῦν δῆλον δύρήσετε παρ ἡμῶν. νῦν γὰρ
ἀγαπητὸν τὸ κἂν ἐν χρήμασι πνὰ πᾶσθαι. μὴ ἐν χρήμασι δὲ μεγάλα αὐτοῖς μαρτυρεῖ, τοῖς
μὲ γάρφησι. ὅτι τ ἁρπαγὴν τ ὑπαρχόντων ὑμῶν μετ χαρᾶς προσεδέξασθε. τοῖς δὲ φῇ, ὅτι δυ
δύκησε μακεδονία, μὴ ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι, εἰς τὰς ἰδίασ χρείασ. καὶ πάλιν, ὁ ἐξ ὑμῶν
ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονασ. Η' ἀπὸν.

Ὁρᾷς τὸ ἐγκώμιον τ τότε ἀνδρῶν; ἡμεῖς δὲ οὐ δὲ μέχρι ῥαπισματ, οὐ δὲ μέχρι πληγῆς φέρο
μεν, οὐ δὲ

μεν, οὐδὲ ὕβρεν, οὐδὲ χρημάτων ἐπιθυμίαν. ἐκεῖνοι ἤδη ἡλωκότες, καὶ μάρτυρες πάντες ἦσαν ἀγωνιζόμενοι· ἡμεῖς δὲ τὴν ἀγάπην ἐψύξαμεν τοῦ Χριστοῦ. πάλιν ἀναγκάζομαι κατηγορεῖν τοῦ παρόντος πράγματος. καὶ τί πάθω, οὐκ ἐβουλόμην, ἀλλ' ἀναγκάζομαι. εἰ μὲν γὰρ ἦν σιγήσαντα, καὶ μηδὲν εἰπόντα τῶν γενομένων ἀφανίσαι δίκην τῆς σιγῆς τὰ γινόμενα, ἔδει σιγᾶν. εἰδὲ τοὐναντίον γίνεται, οὐ γὰρ μόνον οὐκ ἀφανίζει ἡμῶν σιγώντων, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτερα γίνεται, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ὁ γὰρ κατηγορῶν τῶν ἁμαρτανόντων, εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον, οὐκ ἀφίησι περαιτέρω προελθεῖν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν οὕτως ἀναίσχυντος ψυχὴ, καὶ ἀτιμία, ὡς συνεχῶς ἀκούουσα κακιζόντων αὐτὴν πόνων, μὴ ἂν τρέπεσθαι, μὴ δὲ καθυφεῖναι τὴν κακίαν τὴν πολλῆς. ἔνι γὰρ ἔνι καὶ τοῖς ἀναισχύντοις μικρόν τι αἰδώς. ὁ δὲ γὰρ ἐνέσπειρε τὴν αἰδῶ τῇ φύσει τῇ ἡμετέρᾳ. ἐπεὶ δὴ γὰρ οὐκ ἤρκει ὁ φόβος ῥυθμίσαι ἡμᾶς, καὶ πολλὰς ἑτέρας κατεσκεύασεν ὁδοὺς τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν. οἷον τὸ κατηγορεῖσθαι ἀνόητον, τὸ δεδοικέναι νόμους τοὺς κειμένους, τὸ δέχεσθαι ἐραστάς, τὸ φιλίαις ἀντιτιθέσθαι. πᾶσαι γὰρ αὗται αἱ ὁδοὶ, τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν εἰσί. πολλάκις γὰρ ἃ μὲν τὴν οὐκ ἐγένετο, δι' αἰδῶ ἐγένετο. ἃ μὲν τὴν οὐκ ἐγένετο, μᾶλλον φόβου ἀνόητον ἐγένετο. τὸ γὰρ ζητοῦμεν μὴ ἁμαρτάνειν πρότερον, καὶ τὸ μᾶλλον τὴν ποιεῖν, ὕστερον κατωρθώσαμεν. ἐπεὶ διὰ παύλου τοὺς μέλλοντας κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν οὐκ ἀπὸ τοῦ φόβου προτρέπει τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν ἐκδικίαν ἀναμένειν. μᾶλλον γὰρ ποιῶν φησὶν, ἀνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. τέως γὰρ μᾶλλον βούλεται κατορθωθῆναι τὴν ἀρετὴν. ὅπερ οὖν ἔλεγον, ἕνεκά τινος αἰσχυντηρὸν ἐν ἡμῖν. πολλὰ φυσικὰ ἀγαθὰ ἔχομεν πρὸς τὴν ἀρετὴν, οἷον πρὸς τὸ ἐλεεῖν, ἀπὸ φύσεως κινούμεθα πάντες ἀνόητοι. καὶ οὐδὲν οὕτως ἀγαθὸν ἐν τῇ φύσει ἡμῶν ἐστιν, ἀλλὰ μᾶλλον, ὅταν αὐτὸ τις εἰκότως ἐξετάσειε. διὰ μᾶλλον τὴν φύσει ἡμῶν ἐνέσπαρται, τὸ καταλλάττεσθαι θεῷ, τὸ ἐπικάμπτεσθαι, τὸ ἑτοίμους εἶναι. οὐδεὶς φύσει ἐστὶν ἄρπαξ, οὐδεὶς φύσει ἐστὶν ἀκενόδοξος, οὐδεὶς φύσει ἐστὶν ἥλου κρείττων, ἀλλὰ τὸ ἐλεεῖν πᾶσιν ἔγκειται φύσει καὶ ὠμότητι, καὶ ἀπονίᾳ. καὶ τί θαυμαστόν; θηρία ἐλεοῦμεν, οὕτως ἐκπεριουσιάσθημεν ὁ ἔλεος ἔγκειται. καὶ σκύμνον ἰδόντες λέοντος, παρακαλοῦμεν, ἐπὶ δὲ ὁμοφύλου, πολλῷ πλέον. ὅρα πόσοι ἀναίσχυντοι, καὶ οὐκ ἱκανὸν εἰς ἔλεον ἡμᾶς ἀγαγεῖν. οὐδὲν οὕτως ἐξαφανίζει τὴν θεὸν, ὡς ἐλεημοσύνη. διὸ οἱ ἱερεῖς οὕτω ἐχρίοντο, καὶ οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ προφῆται. τί γὰρ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας, εἶχον σύμβολον τὸ ἔλαιον. πάλιν ἐμάνθανον, ὅτι τὸν ἄρχοντα πλέον ἐλέους δεῖ ἔχειν. ἐδήλου ὅτι τὸ πνεῦμα εἰς ἀνόητον δι' ἐλαίου μέλλει ἔρχεσθαι. ἐπειδὴ ὁ θεὸς ἐλεεῖ τοὺς ἀνοήτους, καὶ φιλανθρωπεύεται. διὰ τοῦτο ἐλαίῳ ἐχρίοντο. καὶ γὰρ τὴν ἱερωσύνην ἀπὸ ἐλέους ἐποίησε. καὶ βασιλεῖς ἐλαίῳ ἐχρίοντο. ἐλεεῖς γάρφησι πάντας, ὅτι πάντα δύναται. καὶ ἄρχοντάτης ἐπιεικείας, οὐδὲν οὕτως αὐτῷ πρέπον ὡς ἔλεος. τοῦτο γὰρ ἀρχῆς ἴδιον τὸ ἐλεεῖν. συνόησον ὅτι δι' ἔλεον ὁ κόσμος συνεστάθη, καὶ μίμησαι τὸν δεσπότην. ἔλεος ἀνόητον πλησίον αὐτοῦ. ἔλεος δὲ καὶ πᾶσαν σάρκα. πῶς καὶ πᾶσαν σάρκα; καὶ ἁμαρτωλοὺς εἰπεῖν, καὶ δικαίους εἰπεῖν, πάντες τοῦ ἐλέους τοῦ θεοῦ δεόμεθα. πάντες ἀπολαύομεν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ παῦλος, καὶ πέτρος, καὶ ἰωάννης. καὶ ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος, οὐδὲν δεῖ λόγων τῶν ἡμετέρων. τί γάρφησιν ὁ μακάριος οὗτος; ἀλλ' ἐλεήθην ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα. τί οὖν μετὰ ταῦτα, οὐκ ἐδεῖτο ἐλέους; ἄκουσον πάλιν φησί. περισσότερον αὐτοῦ πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί. καὶ πρὸ ἐπαφροδίτου φησὶ, καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτου, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἐλέησε, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην λύπην σχῶ. καὶ πάλιν, ἐβαρήθημεν φησὶν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν, ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου

ἐσχήκαμεν,

ἐχήκαμεν, ἵνα μὴ ᾠηθῶμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ, ὃς ἐκτήλικουτ θανάτων ἐρρύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύσεται). καὶ πάλιν, ἐρρύσθαι ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ῥύσεταί με ὁ κς. καὶ πάντα χοῦ δυνήσομεν ἔχειν αὐτὸν καυχώμενοι, ὅτι ἐλέῳ ἐσώθη. καὶ πέτρος δὲ ἀπὸ τοῦ ἐλεηθῆναι τοιοῦτος ἦν. ἄκουε γὰρ τοῦ χῦ πρὸς αὐτὸν λέγοντος, ὅτι ἠθέλησεν ὁ σατανᾶς σινιάσαι ὑμᾶς, ὡς τὸν σῖτον, καὶ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου. καὶ ἰωάννης ἐλέῳ τοιοῦτος ἦν, καὶ πάντες δὲ ἁπλῶς. ἄκουε γὰρ τοῦ χῦ λέγοντος, οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς. πάντες γὰρ δεόμεθα τοῦ ἐλέους τοῦ θυ. ἔλεος γὰρ θυ φησιν ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. εἰ δὲ οὗτοι ἐδέοντο τοῦ ἐλέους τοῦ θυ, τί αὖτις εἰ ποι περὶ τ λοιπῶν; πόθεν γὰρ εἰ τέμοι τ ἥλιον ἀνατέλλει ἐπὶ πονηρούς, καὶ ἀγαθούς; τί δὲ εἰ μόνον ἐνιαυτ τ νετ ἐπέσχεν, οὐκ ἂν ἅπαντας ἀπώλεσε; τί δὲ εἰ ἐπομβρίαν εἰργάσατο; τί δὲ εἰ ὑπερέβρεξε; τί δὲ εἰ μίασμα ἔπεμψεν; ἀλλὰ τί λέγω. εἰ οὕτως ἐποίησεν, οἷον ποτὲ, οὐκ ἂν ἅπαντας ἀπώλεσεν; εἰ τ γῆν ἐτίναξεν, οὐκ ἂν ἅπαντες ἀπώλοντο; τί ἐστιν ἄνθρ, ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ, οὐ καιρον εἰ ἔπαινῶ. ἂν ἀπειλήσῃ τῇ γῇ μόνον, πάντες εἰς ἐγένοντο τάφος. ὡς γὰρ ὕδατος ἀπὸ καδδου φῇ, οὕτως τὰ ἔθνη ἐνώπιον αὐτοῦ, ὡς σίελος λογαθή σου). ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ, ὡς δρόσος ἡμῶν τ πρωτάνλω κινῆσαι, οὕτως αὐτῷ πάντα ἀπολέσαι, καὶ ποιῆσαι πάλιν. ὁ τοίνυν τοσαύτην ἔχων ἐξουσίαν ἡμῶν, καὶ ὁρῶν ἡμᾶς καθεκάστην ἁμαρτάνοντας, καὶ μὴ κολάζων, οὐχὶ ἐλέῳ διαβαστάζει; ἐπεὶ καὶ τὰ κτήνη ἐλέῳ ἐστίν. ἀνθρ γὰρ καὶ κτήνη σώσεις κέ. εἶδεν ἐπὶ τ γῆν, καὶ ἔπλησεν αὐτ ζώων. διατί; διὰ σέ. σὲ δὲ διατί ἐποίησε; δι' ἀγαθότητα. οὐδὲν ἐλέου κρεῖττον. φωτός ἐστιν αὖπον, καὶ ἐκεῖ φωτὸς αὖπον. καὶ ἀνατελεῖ φησι, ὁ προφήτης πρωΐμον τὸ φῶς σου, ἐὰν ποιήσῃς ἔλεον, εἰς τ πλησίον. καὶ ὥσπερ τὸ ἔλαιον ἔχει τὸ φῶς κατέχει; οὕτως ἡ ἐλεημοσύνη ἐκεῖ φῶς μέγα ἡμῖν χαρίζεται, καὶ θαυμάσιον. καὶ πολὺς τοῦ ἐλέους τούτου ὁ λόγος τῷ παύλῳ ἦν. ἄκουε γὰρ αὐτοῦ ποτὲ μὲ λέγοντος. μόνον τῶν πτωχῶν, ἵνα μνημονεύωμεν, ὅπου δὲ, ἐὰν ᾖ ἄξιον τοῦ κόπου προθύεσθαι. καὶ πανταχοῦ αὖπω. καὶ κατω περὶ τούτου ὁρᾷς αὐτὸν μεμιμνῶντα. καὶ πάλιν, μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι. καὶ πάλιν. ταῦτα γάρ ἐστι καλὰ, καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρ. ἄκουε δὲ καὶ ἄλλου τινὸς λέγοντος, ἐλεημοσύη ἐκ θανάτου ῥύεται. ἐὰν δὲ τ ἔλεον ἀνέλῃς κέ, τίς φησιν; καὶ ἐὰν εἰσέλθῃς φῇ, εἰς κρίσιν μὴ τοῦ δούλου σου. μέγα ἀνθρ, διατί; καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων. τοῦ το γὰρ ἀνθρ ἐλεήμων. μᾶλλον δὲ θεὸς ὁ θς, τὸ ἐλεεῖν. ὁρᾷς ὅσην τοῦ ἐλέους τοῦ θυ ἰσχύς; θεὸς πάντα ἐποίησε, θεὸς τ κόσμον εἰργάσατο, θεὸς ἀγγέλους ἐποίησε, διὰ ἀγαθότητα μόνον. διατοῦτο καὶ γέενναν ἠπείλησεν, ἵνα βασιλείας τύχωμεν, βασιλείας δὲ τυγχάνομεν διὰ ἔλεον. διατί γὰρ μόνος ὢν τοσούτους ἐποίησεν, οὐ διὰ ἀγαθότητα; οὐ διὰ φιλανθρωπίαν; οὐ ἐρωτήσῃς, διατί τὸ δὲ μὴ τόδε, πανταχοῦ τ ἀγαθότητα δυρήσεις. ἐλεήσωμεν τοὺς πλησίον, ἵνα ἐλεηθῶμεν αὐτοί. οὐκ ἐκείνοις μόνον, ἢ ἡμῖν αὐτοῖς σωζόμενοι τ ἔλεον θεὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ὅταν σφοδρὰ ᾖ τοῦ πυρὸς ἡ φλόξ, τὸ ἔλεον θεὸν, τοῦ πυρὸς ἐστι σβεστικόν. θεὸν δὲ φωτὸς αὖπον ἡμῖν, οὕτως τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης διὰ τούτου ἀπαλλαγησόμεθα, ἐπεὶ πόθεν κολαγχιωθήσεται, καὶ ἐλεήσει; ἀπὸ τ ἀγάπης ὁ ἔλεος γίνεται). οὐδὲν οὕτως παροξύνει τ θεὸν, ὡς τὸ ἀνελήμονα εἶναι. προσηνέχθη αὐτῷ τις ὀφείλων μυρία τάλαντα, καὶ κολαγχιωθεὶς, συνεχώρησε, καὶ ἐκείνῳ ὠφείλετο παρὰ τοῦ συνδούλου ἑκατ δηνάρια, καὶ ἤγχεν αὐτ. διὰ θεὸν παρέδωκεν αὐτ ὁ κς τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμ. ταῦτα ἀκούοντες, ἐλεήμονες ὦμεν πρὸς τοὺς ὀφείλοντας, ἂν χρήμασιν, ἂν ἁμαρτήμασι. μηδεὶς μνησίκακος ἔστω, εἴγε μὴ βούλοιτο ἑαυτὸν ἀδικεῖν.

ἀδικεῖν. οὐ γὰρ ἐκεῖνον τοσοῦτον λυτεῖ. ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἡ ἐπιείξεισιν, ἢ οὐκ ἐπιεξῆλθεν. αὐτὸς δὲ τὰς ἁμαρτίας, οὐκ ἀφιεὶς τῷ πλησίον βασιλείαν ζητεῖς; ὃ περ ἵνα μὴ πάθωμεν, πᾶσιν ἀφῶμεν. ἐαν τοῖς γὰρ ἀφίεμεν, μὴ συγχωρήσωμεν, ἵνα ὁ θς συγχωρήσῃ ἡμῖν τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν, μὴ οὕτω τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν.

Λόγος, ε'. Κεφ. β'.

» Εἴτις παράκλησις ἐν χῷ, εἴτι παραμύθιον ἀγάπης, εἴτινα κοινωνία πνῦ, εἴτις σπλάγχνα, καὶ
» οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαράν. ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ
» ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατ' ἐρίθειαν, ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστος.

Ὅλος ἠθικὸς ὁ λόγος.

Οὐδὲν ἄμεινον, οὐδὲν φιλοσοφώτερον διδασκάλου πνι κοῦ. πάντες πρὸς εὔνοιαν παρέρχεται φυσικοῦ. ὅρα γοῦν ὁ μακάριος οὗτος οἵαν πάθησιν ἐπεπείρατο πρὸς φιλοτιμησίους ὑπὲρ τῶν ἐκείνοις συμφερόντων, παρόρμησι περὶ ὁμονοίας παρακαλῶν, τὸ πάντων αὐτῶν καλῶν; ὅρα πῶς λιπαρῶς, πῶς σφοδρῶς, πῶς μὴ συμπαθείας πολλῆς. εἴτις οὖν παράκλησις ἐν χῷ φησιν. τοῦτ' ἔστιν εἴπινα ἔχετε παράκλησιν ἐν χῷ. ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, εἴπινά μου λόγον ἔχεις, εἴτις σοι φρόντις ἐμοῦ, εἴ ποτε δὴ ἔπαθές πα ρ' ἐμοῦ, τόδε ποίησον. τούτῳ δὲ κεχρήμεθα τῇ διαθέσεως τῷ λόγῳ, ὅταν ὑπὲρ πραγμάτων ἀξιῶμεν ὧν πάντως πεπείθεμεν. οὐ γὰρ εἰ μὴ πάντως αὐτὸ πεπείθεμεν, πάντως τῷ ἀμοιβὴν ἐν ἐκείνῳ λαβεῖν ἐβουλόμεθα, μὴ δι' ἐκείνου τὸ πᾶν λέγομεν ἐνδείκνυσθαι, ἡμεῖς μὲν οὖν σαρκικῶν δικαιωμάτων ὑπομιμνήσκομεν. ὡς ἂν εἰ πνι κὸν ἔλεγεν. εἴτις οὖν σοι πω; αὐδώς, εἴτις ἀναπεφῶς μνήμη, εἴτις φιλοτιμίας πρὸς ἐμέ, εἴτις ζημίας ἧς ἔτυχες παρ' ἐμοῦ, εἴτις δύνοιασο, μὴ ἔσο τῷ ἀδελφῷ ἐχθρός. τοῦτ' ἔστιν ἀντὶ πάντων ἐκείνων, ταύτην αὐτῶν τὴν ἀμοιβήν. ἀλλ' οὐχ ὁ παῦλος οὕτως, οὐδενὸς σαρκικοῦ ὑπομιμνήσκει, ἀλλὰ πάντων πνικῶν. τοῦτ' ἔστιν εἴπινά μοι βούλεσθε παράκλησιν ἐν τοῖς πειρασμοῖς δοῦναι, μὴ προπεπόνθατε ἐν χῷ, εἴπινα παραμυθίαν ἀγάπης, εἴπινα κοινωνίαν δεῖξαι τὴν ἐν πνι, εἴπινα ἔχετε σπλάγχνα, μὴ οἰκτιρμοὺς, πληρώσατέ μου τὴν χαράν. εἴπινα σπλάγχνα, μὴ οἰκτιρμοί. οἰκτιρμοὺς φησιν ἑαυτὸν τὴν μαθητὴν τὴν ὁμόνοιαν ὁ παῦλος, δεικνὺς ὡς ἐν τοῖς ἐχάρις ὁ κίνδυνος, ἐὰν μὴ ὁμονοῶσιν. εἰ ἐφίφησι τυχεῖν παρακλήσεως παρ' ὑμῶν, εἰ ὅτι τυχεῖν ἀπὸ τῆς ἀγάπης ὑμῶν παραμυθίας τινὸς, εἰ ὅτιν' ὑμῖν κοινωνῆσαι ἐν πνι, εἰ ὅτι κοινωνῆσαι ὑμῖν ἐν κῷ, εἰ ἔστιν ἐλεηθῆναι παρ' ὑμῶν, καὶ οἰκτειρηθῆναι, πάντ τοῦτ τὴν ἀντίδοσιν ἐν τῇ ἀγάπῃ δείξατε. πάντ τοῦτ ἔτυχον, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. πληρώσατέ μου τὴν χαράν. ὅρα ἵνα μὴ δόξῃ ἡ παραίνεσις, ὡς πρὸς ἐνλείπον τα ἐπιγεγενῆσθαι, οὐκ εἴωε ποιήσατέ μοι, ἀλλὰ πληρώσατε. τοῦτ' ἔστιν ἤρξασθε φυτεύειν ἐν ἐμοὶ, ἠδημοι μετεδώκατε τὸ εἰρηνεύειν, ἀλλ' εἰς τέλος σπουδῇ ἐλθεῖν. τί βούλει εἰπέμοι; ἵνα σε κινδύνων ἀπαλλάξωμεν; ἵνα σοι τί χορηγήσωμεν; οὐδὲν τοῦτ φησί. ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, ἐν ᾗ, ἤρξασθε, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες. βαβαὶ ποσάκις τὸ αὐτὸ λέγει ἀπὸ διαθέσεως πολλῆς, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε. μᾶλλον δὲ ἵνα ἓν φρονῆτε. ἕδωρ γὰρ ἕδωρ αὐτὸ μεῖζόν ἐστι. τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες. τοῦτέστι μὴ ἁπλῶς περὶ πίστιν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. ἐστι γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν, καὶ μὴ ἀγάπην ἔχειν. τῷ αὐτῷ ἀγάπην ἔχοντες. τοῦτέστιν ὁμοίως, καὶ φιλεῖν, καὶ φιλεῖσθαι. μὴ σὺ μὲν ἀπόλαυε τῆς πολλῆς, ἐλάττονα δὲ πάρεχε, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ ἡ πλεονέκτης. σύμψυχοί φησι. τοῦτέστι μιᾷ ψυχῇ τὰ πάντων οἰκειούμενος σώματα, οὐ τῇ οὐσίᾳ, οὐ γάρ ἐστι, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει, καὶ τῇ γνώμῃ,

ὡς ἐκ μιᾶς

ὡς ἐκ μιᾶς ψυχῆς τὰ πάντα γινέσθω· ὅτι σύμψυχοι, ἐδήλωσεν εἰπών, τὸ ἓν φρονοῦντες, ἓν ἔσω τὸ φρόνημα ὡς περ μιᾶς ψυχῆς· μηδὲν κατὰ ἐρίθειαν· ἀξιοῖ λοιπόν, καὶ τὸ τρόπον λέγει, πῶς ἂν ὅλως γένοιτο· μηδὲν κατὰ ἐρίθειαν, ἢ κενοδοξίαν· ὅπερ ἀεὶ φημί, ὅτι παντὸς αἴτιον τὸ κακῶν τοῦτό ἐστιν· ἐντεῦθεν αἱ μάχαι καὶ ἔρις· ἐντεῦθεν βασκανίαι, καὶ φιλονεικίαι· ἐντεῦθεν ἡ ἀγάπης ἡ φύξις, ὅταν τὸ τῶν ἀνῶν δόξης ἐρῶμεν, ὅταν δοῦλοι τὸ τῶν πολλῶν ὦμεν πτοῆς· οὐ γὰρ ἔνι δόξης ὄντα δοῦλον, εἶναι καὶ δοῦλον γνήσιον· πῶς οὖν τὴν κενοδοξίαν φύγωμεν; οὐδέπω γὰρ εἶπας ὁδόν· ἄκουε τοῦ παραγγέλλοντος· ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἕκαστος ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν· βαβαὶ πῶς δόγμα φιλοσοφίας γέμον, καὶ πάσης ἡμῶν τὸ σεῖσαι συγκρότημα ἐξέθετο· ἐὰν ὑπολάβῃς φησὶν, ὅτι ὁ δεῖνα σοῦ μείζων ἐστὶ, καὶ σὺ πείσῃς σαυτόν· οὐκ ἐὰν εἴπῃς μόνον, ἀπονέμεις αὐτῷ καὶ τὴν τιμήν· εἰ δὲ σὺ ἀπονέμεις αὐτῷ τὴν τιμήν, οὐκ ἀγανακτήσεις ὁρῶν αὐτὸν παρ' ἑτέρου τιμώμενον· μὴ γάρτοι ἁπλῶς νόμιζε μείζονά σου εἶναι, ἀλλὰ ὑπερέχειν· ὅπερ ἐστὶν σφοδρᾶς ὑπεροχῆς· καὶ οὐ ξενίζῃ τιμώμενον ὁρῶν, οὐδὲ ἀλγεῖς· κἂν ὑβρίσῃ, φέρεις γενναίως, μείζονα γάρσου αὐτὸν νενόμικας· κἂν λοιδορῇ, πείθῃ, κἂν ποιήσῃ κακῶς, φέρεις σιγῇ· ὅταν γὰρ ἅπαξ πληροφορηθῇ ἡ ψυχὴ, ὅτι μείζων ἐστὶν, οὐκ εἰς ὀργὴν ἐμπεσεῖται ἐν οἷς ἂν παρ' αὐτοῦ πάθῃ κακῶς, οὐκ εἰς βασκανίαν· τοῖς γὰρ σφόδρα ὑπερέχουσιν, οὐδεὶς αὐθαδιάσεται· τὸ γὰρ ὑπεροχῆς τὰ πάντα ἐστὶν· ἐντοῦθα μὲν οὖν ἔδειξεν τὸ οὕτως διακεῖσθαι, ὅταν δὲ κἀκεῖνος ὁ τοσαύτης ἀπολαύων τιμῆς παρὰ σοῦ φησιν, οὕτω πρὸς σὲ διακεῖσθαι, ἐννόησον πῶς τεῖχος ἐστὶ διπλοῦν ἐπιτείνεται· ὅταν γὰρ σὺ τέως ἄξιον τιμῆς ἔχῃς, κἀκεῖνος, οὕτως οὐδὲν οὐδέποτε ἔσται λυπηρόν· εἰ γὰρ παρὰ τοῦ ἑνὸς μόνου γινόμενον ἀρκεῖ λῦσαι πᾶσαν ἐρεθισμόν, ὅταν παρ' ἀμφοτέρων ᾖ, τίς διαπόψει ταύτην τὴν ἀσφάλειαν; οὐδὲ αὐτὸς ὁ διάβολος· τριπλοῦν γὰρ ἔσται, καὶ τετραπλοῦν, καὶ πολλαπλάσιον τὸ ὀχύρωμα· πάντα γὰρ τὰ ἀγαθὰ αὐτίκα, ἢ τὴν ταπεινοφροσύνην· καὶ ἵνα μάθῃς, ἄκουε τοῦ προφήτου λέγοντος· ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν· ὁλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις· θυσία τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· καρδίαν συντετριμμένην, καὶ τεταπεινωμένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει· οὐχ ἁπλῶς τὴν ταπεινοφροσύνην, ἀλλὰ ἐπίτασιν τὴν ταπεινοφροσύνης· καθάπερ γὰρ τῷ σώματι, τὸ συντετριμμένον οὐκ ἂν ἐπαναστήναι ποτὲ τῷ ῥᾳδίῳ, ἀλλ' ὅσα αὖ πάθη δεινὰ πρότερον αὐτὸ ἀπολεῖται, ἢ ἕτερα ἐπεξελθεῖν· οὕτω καὶ τῇ ψυχῇ, αἱρήσει μᾶλλον κακῶς πάσχουσα διαπαντὸς, καὶ ἀποθανεῖν, ἢ ἐπεξελθεῖν, καὶ ἀμύνασθαι· μέχρι τίνος φυσώμεθα φύσημα γέλωτος ἄξιον; ὥσπερ γὰρ τὰ παιδία, ὅταν ὁρῶμεν ἀναπτεινόμενα, καὶ γαυρούμενα γελῶμεν, ἢ καὶ λίθον αἴροντα, καὶ ῥίπτοντα πάλιν γελῶμεν, οὕτως ἐστὶν ἡ ἀπόνοια ἡ αὐτίνα, παιδικῆς διανοίας, ἀτελοῦς φρενός· τί γὰρ ὑπερηφανεύῃ γῆ, καὶ σποδός; μέγα φρονεῖς ἄνε; διατί; τί τὸ κέρδος εἰπέμοι; πόθεν δὲ καὶ μέγα φρονεῖς κατὰ τὸ ὁμοφύλων; οὐχὶ τὸ αὐτὸ μετέχεις φύσεως; οὐχὶ τὸ αὐτὸ ψυχῆς; οὐχ ὁμοίως τεπίμησαι παρὰ τοῦ θεοῦ; ἀλλὰ σοφὸς εἶ; οὐ χαίρειν οὐ φυσᾶσθαι ὀφείλεις· πρώτη ἀχαριστία, ἀπόνοια· ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ ἐνεργεστάτου τὸ δῶρον· ὁ γὰρ ἑαυτῷ ἁρμόζων, ὡς αὐτὸς κατορθώσας ἑαυτῷ· ὁ δὲ νομίζων κατωρθωκέναι, ἀχάριστος ἐστὶ περὶ τὸ δεδωκότα τὴν τιμήν· ἔνεστί σοι τὰ ἀγαθὸν; οὐ χαρίσῃ τῷ δεδωκότι· ἄκουσον τί φησιν ὁ Ἰωσήφ, τί δὲ ὁ Δανιήλ· τοῦ γὰρ βασιλέως αὐτοῦ πάσης τὰς θησαυροφυλακίας ἐπιτραπέντος αὐτοῖς, καὶ πάσης τὰς πράξεις οἰκονομήσαντες, ἐφ' ᾧ πάντες παρεχώρησαν αὐτοῖς οἱ περὶ ταῦτα μάλιστα δεινοὶ, καὶ μέλλων αὐτὸ τὸ πᾶν αἴρειν, καὶ σωφρονέστερος φανήσεται τῶν ἀφελόγων, τῶν μάντεων, τῶν γοήτων, τῶν μάγων, πάντων τῶν φιλοσόφων τότε,

ἀπὸ τῆς

ἀπὸ τ̃ οὐχ μαλωσίαος, μὴ δουλείαος παιδίον ὤν, μὴ γὰρ τότε μείζων ἡ δόξα. οὐ γάρ ἐστιν ἴσον φανῆ̃ναι, μὴ λάμπειν, μὴ παρὰ προσδοκίαν. ὥστε μὴ τὸ παρ' ἐλπίδας ποιεῖ αὐτ̃ θαυμαστότερον. τί οὖν, παρελθὼν εἶπε τῷ φαρισαίῳ, ὅτι ναὶ οἶδα; ἀλλὰ τί; οὐδενὸς αὐτ̃ ἐλέγχοντος, ἀπὸ πολλῆς τ̃ δυγνωμοσύνης, τί φησιν; οὐχὶ διὰ τ̃ δοῦ ἡ διασάφησις αὐτ̃ ἄδηλος τ̃ δεῦρο τὴν δύσεως ἐδόξασε. διὰ τ̃ δόξαν ἐδοξάσθη. μὴ γὰρ μὴ δόξα οὐ μικρόν. τὸ γὰρ αὐτ̃ κατορθωκέναι, τὸ τ̃ θν' ἀκαλύψαι μεῖζον πολλῷ. τὰ γὰρ λεγόμενα, ἀξιόπιστα ἐδείξε, μὴ τ̃ οἰκειώσεως τ̃ δοῦ τεκμήριον μέγιστον. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀγαθὸν, ὡς τὸ οἰκειοῦσθαι τῷ θῷ. εἰ γὰρ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα φησὶν, ἀλλ' οὐ πρὸς τ̃ θν'. εἰ γὰρ ὁ χάριτος ἀξιωθεὶς καυχᾶτ̃ τῷ θῷ, ὅτι ἀγαπᾶτ̃ εἰπεῖ δὴ σωεχωρήθη αὐτῷ, μὴ ἔχει καύχημα ἐργαζόμενον. ἀλλ' οὐ πρὸς τ̃ θν' ὡς ἐκεῖνος. τ̃ γὰρ πολλῆς ἀδηνείας τεκμήριον τ̃ ἡμετέρας, ὁ σοφίαν λαβὼν παρὰ τ̃ δοῦ, πόσῳ μᾶλλον αὖ εἴη θαυμαστός. ἐδόξασε τ̃ θν', μὴ ἐδοξάσθη ὑπ' αὐτ̃. τοὺς δοξάσαντάς με γάρ φησι δοξάσω. πάλιν ὁ ἀπόγονος οὗ σοφώτερος οὐδεὶς, μὴ σοφώτερος εἶφησι σὺ τ̃ δαιμονίλ; οὗτος δὴ ὁ δαιμονίλ τ̃ ἐν βαβυλῶνι παντ̃ σοφῶν, μὴ αὖτ̃ πάλιν ἀφροδόλογων, μάντεων, μάγων, γοήτων, πάσης φιλοσοφίας, οὐ μόνον ἐλεγχομένης, ἀλλὰ μὴ ἀναιρουμένης. τὸ γὰρ ἀναιρεῖσθαι τεκμήριον ἦν τ̃ μὴ πρότερον αὐτοῖς ἠπατηκέναι. παρελθὼν μὴ μέλλων ἐπιλύεσθαι τῷ ἐρωτήματι, οὐ δὲ αὖτ̃ς καλλωπί(ζ)εται. ἀλλὰ πρότερον ἀνατίθησι τῷ θῷ τὸ πᾶν. μὴ φησὶν, ἐμοὶ δὲ οὐκ ἂν σοφία τὴν οὖσαν παρὰ πάντας αὐτοῖς ἀπεκαλύφθη ὡς βασιλεῦ. μὴ προσεκωμῴσεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς μὴ εἶπε, μανικὰ ἀπεῖπας. ὁρᾶς τὰ πεινοφροσύνην; ὁρᾶς δυγνωμοσύνην; ὁρᾶς ἀτυφοσύνην; ἄκουε μὴ τ̃ ἀποστόλων λεγόντ̃. ποτὲ μ̃, τί ἡμῖν ἀπενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει, ἢ δυσεβείᾳ πεποιηκόσι τ̃ περιπατεῖν αὐτόν; μὴ πάλιν. ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἐσμεν ἄνοι. εἰ δὲ ἐκεῖνοι δεδμένασι ζμᾶς οὕτως ἀπεκρούοντο, ἄνοι μείζονα τ̃ χν̃, ἀλλὰ τ̃ τ̃ χν̃ τὰ πεινοφροσύνην ἐργαζόμη, μὴ ἀλλὰ τ̃ αὐτ̃ δύναμιν. ὁ γὰρ πιστεύων ἐμοί φησι μείζονα ποιήσει ὧν ἐγὼ ποιῶ. πῶς οὐκ ἀθλιοι, μὴ ταλαίπωροι οἱ μὴ δὲ κώνωπας σοβῆσαι δυνάμη, μήτοιγε δαίμονας; οἱ μὴ δὲ ἕνα αὐτ̃ ὠφελῆσαι ἰσχύοντες, μήτοιγε τ̃ οἰκουμένλω ἅπασαν; μὴ τοσοῦτον φρονοῦντες ὅσον, οὐδὲ αὐτὸς ὁ διάβολος; οὐδὲν οὕτως ψυχῆς δηλητήριον χριστιανῆς ὡς ἀπόνοια. ἀπόνοιαν λέγω, οὐ παῤῥησίαν, οὐ δὲ ἀνδρείαν. ἐκεῖνα γὰρ οἰκεῖα. ἕτερον γάρ τι δεῖ' ὄντι, μὴ ἕτερον ἐκεῖνο. ὥστε ἕτερον μ̃ τὰ πεινοφροσύνη, ἕτερον δὲ ἀνελευθερίαν, μὴ κολακείαν, μὴ ἀπωθείαν. μὴ εἰ βούλεσθε, πάντων τούτων ὑμῖν τὰ ὑποδείγματα παρέξω. δοκεῖ γάρ πως παρυφεστάναι τὰ ἐναντία. ὥσπερ τῷ σίτῳ τὰ ζιζάνια, καὶ τῷ ῥόδῳ αἱ ἄκανθαι. ἀλλὰ παῦσαι μ̃, δυνόλως αὖ ἀπατηθεῖεν, οἱ δὲ ὄντες αὖ ἄνδρες, τ̃ πνι κῆς ὄντες γεωργίας ἔμπειροι, ἴσασι τὰ ὄντως ἀγαθὰ ἀποκρίνειν τ̃ κακῶν. φέρε οὖν ὑμῖν τὰ ὑποδείγματα αὐτ̃ ἀπὸ τ̃ γραφῶν παραστήσωμεν. τί ποτέ ἐστι κολακεία, μὴ ἀνελευθερία, μὴ ἀπωθεία; ὁ σιβᾶ τ̃ δαβίδ, ἐκολάκευε παράκλητον. μὴ τ̃ δεσπότην διέβαλε τ̃ ἑαυτῷ. μᾶλλον δὲ ὁ ἀχιτόφελ τὸν ἀβεσαλώμ. ἀλλ' οὐχ ὁ δαβίδ τοιοῦτος, ἀλλὰ τὰ πεινόφρων. κόλακες γάρ εἰσιν οἱ ὕπουλοι. οἷον, ὡς ὅταν λέγωσι βασιλεῦ ζῆθι εἰς τοὺς αἰῶνας. πάλιν οἱ μάγοι πῶς εἰσι κόλακες; μὴ ἐπὶ τῷ παύλου ἐν ταῖς πράξεσι πολλὰ ζηλῶ τα εὑρήσομεν, ὅταν ἰουδαίοις διαλέγη, οὐ κολακεύων, ἀλλὰ τὰ πεινοφρονῶν. οἵδε γὰρ μὴ παῤῥησιάζεσθαι, ὡς ὅταν λέγη, ἄνδρες ἀδελφοὶ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ, ἢ τοῖς πατρῴοις ἔθεσι, δέσμιος ἐξ ἰλημ παρεδόθην. ὅτι γὰρ τα πεινοφροσύνης ἦν τὰ ῥήματα,

ἄκουσον πῶς αὐτοῖς

αὐτοῖς Ὅτι μᾶ λέγει τ ἑξῆς οὕτω λέγων. καλῶς εἶπε τὸ πνᾶ τὸ ἄγιον. ἀκοὴ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. εἶδες ἀνδρείαν; ὅρα καὶ ἰωαννου τὸ βαπτιστοῦ τ ἀνδρείαν, ἢ πρὸς τὸν ἡρῴδην ἐλευθέρως λέγων, οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου. ὁρᾷς παῤῥησίαν, ὁρᾷς ἀνδρείαν, οὐκ ἐκεῖνο τὸ τοῦ σεμνοῦ, ὅτε ἔλεγεν. ἔξελθε ὁ ἀνὴρ τ αἱμαρτ, καίτοι κἀκεῖνος ἐπαῤῥησιάσατο. ἀλλ' οὐκ ὄψει τοῦτο ἀνδρείαν, ἀλλὰ θρασύτητα, καὶ ὕβρις, καὶ γλῶττα ἀκόλαστος. ὕβρισε καὶ ἐξάβελ τὸν ἰοὺ λέγουσα, ὁ φονεὺς τοῦ κυ αὐτοῦ, ἀλλὰ θρασύτης ἦν οὐ παῤῥησία. ὕβρισε καὶ ὁ ἠλίασε, ἀλλὰ παῤῥησία, καὶ ἀνδρεία ἦν. οὐκ ἐγὼ διαφέρω τ λαὸν, ἀλλὰ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πρ σου. ἐπαῤῥησιάσατο πάλιν πρὸς ὁλόκληρον δῆμον ὁ ἠλίασε λέγων. ἕως πότε χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις ὑμῶν; οὐκ παῤῥησία, καὶ ἀνδρεία τὸ καθάψασθαι, ἀλλ' ἐκεῖνο θρασύτητος ἦν. θέλεις ἰδεῖν, καὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ ἐλευθερίας ῥήματα; ἄκουε παύλου λέγοντος. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. οὐκ φρονήματος χριστιανῷ πρέποντος, καὶ πάλιν. τολμᾷ τις ὑμῶν πρὸς τ ἕτερον πρᾶγμα ἔχων κρίνεσθαι ἐπὶ τ ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τ ἁγίων; βούλει κολακείαν ἰδεῖν τ ἀνοητ ἰουδαίων; ἄκουε λεγοντ. ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ καίσαρα. βούλει ταπεινοφροσύνην ἰδεῖν; ἄκουε πάλιν τοῦ παύλου λέγοντος. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χν ἰν κν, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰν. βούλει καὶ κολακείαν ἰδεῖν, καὶ θρασύτητα, καὶ ἀνδρείαν; βούλει καὶ θρασύτητα τ τοῦ ναβαλ, καὶ κολακείαν τ ζωντ ξιφαίων; προδεδώκασι γὰρ τῇ γνώμῃ τ δαδ. βούλει φιλοσοφίαν, καὶ οὐ κολακείαν ἰδεῖν τ τοῦ δαδ; πῶς εἶλε τ σαοὺλ, καὶ ὀφείσατο; βούλει κολακείαν ἰδεῖν τ ἀποκτεινάντων τ μεμφιβοσθέ, οὓς καὶ ἀνεῖλεν ὁ δαδ; ἁπλῶς δὲ καὶ ὡς ἐν ὑποτυπώσει ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν. θρασύτης μέν ἐστιν, ὅταν τις ὀργίζῃ, καὶ ὑβρίζῃ τισὶ μηδενὶ προσήκοντι, ἢ ἑαυτ ἐναντίων, ἢ ἀλόγως πως θρασυνόμενος. παῤῥησία δὲ καὶ ἀνδρία, ὅταν κινδύνων, καὶ θανάτων καταπολεμᾷ, καὶ φιλίαισ, καὶ ἀνθεκτέαισ ὑπερορᾷ ὑπὲρ τ δικαίων τῷ θῷ. πάλιν κολακεία μέν ἐστι, καὶ ἀνελευθερία, ὅταν τις δόξαν κενὴν πινὰς τισὶ μηδενὶ τ δεόντων, ἀλλὰ θηρώμενόν τ βιωτικῶν. ταπεινοφροσύνη δέ, ὅταν τις ὑπὲρ τ τῷ θῷ δικαίων, μὴ ποιῇ, ὥστε ἀνύστακτα μέγα καὶ θαυμαστὸν, ἀπὸ τ ἀξιώματ καταβῆναι τ ἑαυτ. αὖ ταῦτα εἰδῶμεν, μακάριοι ἐσμὲν ἐὰν ποιῶμεν αὐτά. οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ εἰδέναι. οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τ νόμου δῆ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τ νόμου δικαιωθήσονται. μαθῶ δὲ καὶ καταμρίνει τὸ εἰδέναι, ὅταν χωρὶς τ πράξεως ᾖ, καὶ τ κατορθωμάτων. ἵνα οὖν τ κατάκρισιν φύγωμεν, μετέλθωμεν τ πρᾶξιν, ἵνα τύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν.

Λόγος, ς'.

» Τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν χῷ ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θῷ, ἀλλ' ἑαυτ ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνῶν γενόμ, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς, ὡς ἄνος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμ ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Ὁ πᾶς ἡμῶν ἰς χς πρὸς τὰ μεγάλα προτρέπων τοὺς ἑαυτ μαθητὰς, ἑαυτ ὑπόδειγμα τίθησι, καὶ τ πρᾶ, καὶ τοὺς προφήτας, ὡς ὅταν λέγῃ. οὕτως γὰρ ἐποίησαν τοῖς προφήταις τοῖς πρὸ ὑμῶν. καὶ πάλιν. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσι, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμί. καὶ πάλιν. οἰκτίρμονες γίνεσθε, ὡς ὁ πὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὁρᾷς καὶ ὁ μακάριος παῦλος

ριος παῦλος ἐποίησε, πρὸς τρέπων αὐτὸς, εἰς ταπεινοφροσύνην, τ̄ χ̄ν̄ εἰς μέσον παρήγαγε. μὴ οὐκ ἀνεχώρησα μόνον, ἀλλὰ μὴ ὅτε πρὸς φιλοσοφίαν διαλέγεσθαι, οὕτω πῶς φησι. γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κῡ ἡμῶν ἰῡ χῡ, ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν. οὐδὲν γὰρ οὕτως τὴν μεγαλοψυχίαν ἐμφανίσαι πρὸς τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐργασίαν, ὡς τὸ μαθεῖν, ὅτι τῷ θεῷ καὶ τοῦτο ὁμοιοῦται. τί γὰρ ἴσον τούτου εἰς προθυμίαν; οὐδέν. ὁ δὴ καὶ παῦλος εἰδὼς, πρὸς τρέπων αὐτὸς εἰς ταπεινοφροσύνην, πρῶτον μὲν παρεκάλεσεν, ἱκετηρίαν ἔθηκεν. εἶτα μὴ ἀντρεπτικῶς εἶπεν. ὅτι ἐν ἐνὶ πνὶ στήκετε. εἶπεν ὅτι ἐκείνοις ἐνδείξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας, μὴ τοῦτο λοιπὸν πάθητε. τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν χῷ ἰῡ, ὃς ἐν μορφῇ θῡ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών. πρόσεχετε παρακαλῶ, μὴ διανάστητε. καθάπερ γάρ τις μάχαιρα ὀξεῖα ἑκατέρωθεν νικῶσα, ὅπου περ ἂν ἐμπέσῃ, κἂν εἰς μυρίας φάλαγγας, δυσκόλως αὐτὰς διακόψει, μὴ ἀφανίσει, τῷ πάντοθεν ὀξεῖαν εἶναι, μηδὲν τὴν ἀκμὴν αὐτῆς φέρειν. οὕτω δὴ καὶ τὸ πνε̄ῦμα τὸ. ἀφ' ὑψηλοῦ γὰρ τοῦτο τὸ ῥῆμα, μὴ τοῦ ἀρείου τοῦ ἀλεξανδρέως, μὴ τοῦ παύλου τοῦ σαμοσατέως, μὴ τοῦ μαρκέλλου τοῦ γαλάτου, μὴ τοῦ σαβελλίου τοῦ λίβυος, μὴ τοῦ μαρκίωνος τοῦ ποντικοῦ, μὴ τοῦ οὐαλεντίνου, μὴ τοῦ μάνεντος, μὴ τοῦ λαοδικέως ἀπολιναρίου, μὴ φωτεινοῦ, μὴ σωφρονίου, μὴ πάσας ἁπλῶς τὰς αἱρέσεις κατέβαλεν. ὡς οὖν τοιαύτην ὀφθεῖσαν, μὴ μιᾶς πληγῆς τοσαύτας φάλαγγας πεσούσας, διεγέρθητε, ὥστε μὴ τοῦ θεάματος παρασκαμεῖν ὑμᾶς τὴν τέρψιν. εἰ γὰρ ὧν τὰ ἀμύλητα ῥήματα, ἐν τοῖς τοιούτοις ἀμύλητος, οὐδὲν οὕτως ἡδὺ τέρπνον, ὡς ὅταν ὁλόκληρα ἅρματα μὴ τὴν ἡνιόχων κρούσας ζῆς καταβάλῃ, μὴ πολλὰ τὸ θριπαῦσια ῥίψας, μὴ τὸ ἐφεστὼς ἡνιόχων παρελάσῃ μόνος πρὸς τὴν νίκαν, καὶ τὸ τέρμα τοῦ ἀγῶνος, μὴ πολὺς πάντοθεν ὁ κρότος, μὴ ἡ κραυγὴ πρὸς οὐρανὸν ἀνίῃ, μὴ ὥσπερ ὑπὸ τῆς χαρᾶς ἐκείνης, μὴ τῆς κρότου, οὕτως τὸ φάδιον ἅπαν διατρέχει μὴ τῶν ἵππων, πόσῳ μᾶλλον ἐν ταῖς θλίψεσι πλείων ἔσται ἡ ἡδονή. ὅταν ὁλοκλήρων αἱρέσεων συστήματα, μὴ διαβολικὰ ἐργαστήρια, μὴ τῶν ἡνιόχων αὐτῆς καταβάλωμεν τῇ τοῦ θῡ χάριτι πάντα ἀθρόον, μὴ ὁμοῦ. μὴ εἰ δοκεῖ, πρότερον στήσωμεν τὰς αἱρέσεις αὐτὰς κατὰ τάξιν. βούλεσθε τῆς ἀσεβείας, ἢ τῆς τῶν χρόνων; τῆς μὲν τῆς ἀσεβείας, δύσκολον συμβαίνειν. οὐκοῦν πρῶτος σαβέλλιος ὁ λίβυς παρήχθη. τί οὖν φῂς; ὅτι ὁ πᾱ̄ρ, μὴ υἱὸς, καὶ ἅγιον πνᾶ, ὀνόματά ἐστι φιλαὶ καθ' ἑνὸς προσώπου κείμενα. μαρκίων δὲ ὁ ποντικὸς φῂ, ὅτι ὁ θῑ̄ς ὁ πάντα συστησάμενος, οὐκ ἔστιν ἀγαθὸς, οὐ δὲ πᾱ̄ρ τοῦ ἀγαθοῦ χῡ, ἀλλ' ἕτερός τις δίκαιος, μὴ σάρκα, οὐκ ἀνέλαβεν ὑπὲρ ἡμῶν. μάρκελλος μὴ φωτεινὸς, μὴ σωφρόνιος, τὸν λόγον, ἐνέργειαν εἶναι φᾶ, τὴν δὲ ἐνέργειαν τούτων ἐνοικῆσαι τῷ ἐκ τῆς μαρ̄ ὑσ̄, οὐκ οὐσίαν ἀνυπόστατον. ἄρειος γὸν μὲν ὁμολογεῖ, ῥήμασι δὲ μόνῳ. κτίσμα δὲ αὐτὸν εἶναί φησι, μὴ τοῦ πρὸς ἐλάττονα πολύ. ἕτεροι δὲ, οὔφασιν αὐτὸν ἔχειν ψυχήν. εἶδες τὰ ἅρματα ἐκεῖνα τῶν ἀσεβῶν; θεώρει τοίνυν αὐτὸν, μὴ τὰ σώματα, πῶς ὁμοῦ πάντας καταπροὺν βάλλει, μὴ μιᾶς πληγῆς πάντας ἀθρόον. πῶς; δῆλον γὰρ φρονείσθω, ἐν ὑμῖν φησιν, ὃ καὶ ἐν χῷ ἰῡ. ὃς ἐν μορφῇ θῡ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ. μὴ παῦλος ὁ σαμοσατεὺς ἔσωσε, μὴ μάρκελλος, μὴ σαβέλλιος. ἐν μορφῇ γάρ φησι θῡ ὑπάρχων. πῶς οὖν λέγεις, ὅτι ἀπὸ μαρίας ὡμαρτε ἤρξατο, μὴ πρὸ τούτου οὐκ ἦν; πῶς δὲ σὺ λέγεις ἐνέργεια ἦν; μορφὴ γὰρ θῡ φησι, μορφὴν δούλου ἔλαβεν. ἡ μορφὴ τοῦ δούλου ἐνέργεια δούλου ἐστὶν, ἡ φύσις δούλου; πάντως δήπου

φύσις δούλου,

φύσις δούλου. οὐκοῦν μὴ ἁρμοφὴ τῷ θῷ, θῷ φύσις, οὐκ ἄρα ἐνέργεια. ἰδοὺ μὴ μάρκελλος ὁ γαλάτης, καὶ σωφρόνιος, καὶ φωτεινὸς κατέστεσον. ἰδοὺ μὴ σαβέλλιος, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο φησὶ τὸ εἶναι ἴσα θεῷ. ἴσον δὲ ὢν τίνος, οὐ λέγει προσώπου. τὸ γὰρ ἴσον, τινί ἐστιν ἴσον. ὁρᾷς δύο προσώπων ὑπόστασιν; οὐχὶ ὀνόματα ψιλὰ χωρὶς πραγμάτων λεγόμενα; ἤκουσας τοῦ προαιώνιον ὕπαρξιν τοῦ μονογενοῦς; πῶς οὖν πρὸς ἄρειον εἰ ποιμενλοιπόν, τὸ λέγοντα ἑτεράσει εἶναι οὐσίας τὸν υἱόν; εἰ γὰρ δὴ μοι μορφὴ δούλου ἔλαβε, πῶς; ἄνθρωπος ἐγένετο φησὶ, οὐκοῦν καὶ ἐν μορφῇ θῦ ὑπάρχων θς ἦν. μορφὴ γὰρ, μὴ μορφὴ κεῖται. εἰ γοῦν ἀληθὲς, κἀκεῖνο, φύσει ἄνθρωπος, ἡ μορφὴ τοῦ δούλου, οὐκοῦν φύσει θς, ἡ μορφὴ τοῦ θῦ, μὴ οὐ γοῦν μόνον, ἀλλὰ μὴ τὸ ἴσον αὐτῷ μαρτυρεῖ. ὡς περ οὖν μὴ ἰωαννης, ὅτι οὐδὲν ἐλαττόν ἐστι τοῦ πρς. οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο φησὶ τὸ εἶναι ἴσα θῷ. ἀλλὰ τίς ὁ σοφὸς αὐτῶν λόγος, μὴ μὴν τοὐναντίον δείκνυσι φησὶ. εἶπε γὰρ ὅτι ἐν μορφῇ θῦ ὑπάρχων, οὐχ ἥρπασε τὸ εἶναι ἴσα θῷ. καὶ μὴν εἰ ἦν θς, πῶς εἶχεν ἁρπάσαι; μὴ πῶς οὐκ ἀπεῖπόν γοῦν; τίς γὰρ αὖ εἶποι, ὅτι ὁ δεῖνα αὐθρωπος ὤν, οὐχ ἥρπασε τὸ εἶναι αὐθρωπος; πῶς γὰρ αὖ τις ὅπερ ἐστὶν ἁρπάσειεν; οὐφησι, ἀλλ' ὅτι θς, ὢν ἐλάττων, οὐχ ἥρπασε τὸ εἶναι τῷ θῷ τῷ μεγάλῳ, μὴ μείζονι. μικρὸς μὴ μέγας θς ἔνι; μὴ τὰ ἑλληνικὰ τοῖς τῆς ἐκκλησίας δόγμασιν εἰσάγετε; μέγας γὰρ μὴ μικρὸς παρ' αὐτοῖς θς, εἰ δὲ μὴ παρ' ὑμῖν, οὐκ οἶδα. παρὰ μὲν γὰρ ταῖς γραφαῖς, οὐδαμοῦ εὑρήσεις, ἀλλὰ μέγαν μὲν, παντα χοῦ, μικρὸν δὲ οὐδαμοῦ. εἰ γὰρ μικρὸς, πῶς μὴ θς; εἰ μικρὸς οὐκ ἔστιν αὐθρωπος, μὴ μέγας, ἀλλὰ μία φύσις. μὴ εἶπι οὐκ ἔστι τῆς φύσεως ταύτης τῆς μιᾶς οὐκ αὐθρωπος, πῶς αὖ εἶπι μικρὸς θς, μὴ μέγας, ὁ μὴ ὢν ἐκείνης τῆς φύσεως, οὐ θς; παντα χοῦ γὰρ μέγας λέγεται παρὰ τῇ γραφῇ, μέγας κς, μὴ αἰνετὸς σφόδρα. ἰδοὺ μὴ πρὸ τοῦ ὑοῦ. παντα χοῦ γὰρ κν' αὐτὸν καλεῖ, μέγας εἶ σὺ, μὴ ποιῶν θαυμάσια. σὺ εἶ ὁ θς μόνος. μὴ πάλιν, μέγας ὁ κς ἡμῶν, μὴ μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, μὴ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκέστι πέρας. ἀλλ' ὁ υἱός φησι μικρός. ἀλλὰ σὺ θν λέγεις. ἡ γὰρ γραφὴ τοὐναντίον. ὥσπερ περὶ τοῦ πρς, οὕτω καὶ πρὸ τοῦ υἱοῦ φησί. ἄκουε γὰρ παύλου λέγοντος, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θῦ. ἀλλ' ἆρα μὴ πρὸ τοῦ πρς, ἐπιφάνειαν εἶπεν; ἵνα δὲ μὴ μάθῃ ὑμᾶς ἐλέγξῃ, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μεγάλου θῦ προσέθηκεν. ἆρα οὖν μὴ περὶ τοῦ πατρὸς εἴρηται; οὐδαμῶς. ἡ γὰρ ἐπαγωγὴ οὐκ ἀφίησι λέγουσα, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μεγάλου θῦ, μὴ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χῦ. ἰδοὺ μὴ ὁ υἱός, μέγας. πῶς οὖν λέγεις μικρὸν, μὴ μέγαν; ἄκουε καὶ τοῦ προφήτου λέγοντος αὐτὸν μεγάλης βουλῆς ἄγγελον. ὁ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, οὐ μέγας; ὁ ἰσχυρὸς θς, οὐ μέγας, ἀλλὰ μικρός; πῶς οὖν φᾶ, οἱ ἀναμαχωζοι, μὴ ἰταμοὶ, ὅτι μικρὸς ὢν θς; λέγω ἃ λέγουσι, πολλάκις, ἵνα μάθῃ αὐτοὺς φύγητε. μικρὸς ὢν φησι, οὐχ ἥρπασε τὸ εἶναι κατὰ τὸν μέγαν. τί γὰρ εἰπέμοι, ἀλλὰ μὴ νομίσῃ τε ἡμῶν, εἶναι τὰ ῥήματα, εἰ μικρὸς ἦν κατ' αὐτοὺς, μὴ πολὺ τὸ διαφέρον ἀποδέων τοῦ πρς, πῶς αὖ ἠδυνήθη ἁρπάσαι τὸ εἶναι ἴσα θῷ; φύσις γὰρ ἐλάττων, οὐκ ἂν δύναιτο ἁρπάσαι τὸ εἶναι, ἀντὶ μεγάλης, οἷον ὁ ἄν ος, οὐκ ἂν δύναιτο ἁρπάσαι τὸ εἶναι ἴσος ἀγγέλῳ κατὰ τὴν φύσιν, ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἂν δύναιτο ἁρπάσαι κἂν θέλῃ, τὸ εἶναι ἴσος αὐτῷ κατὰ τὴν φύσιν. μὴ χωρεῖς δὲ τούτου, ἐκεῖνο ἐρῶ, τί βούλει κατασοφίσασθαι ὁ παῦλος διὰ τούτου τοῦ ὑποδείγματος; εἰς ταπεινοφροσύνην πάντας ἀναγαγεῖν τοὺς φιλιππησίους. τί οὖν εἰπέμοι; θς αὖ παρήνεγκεν, εἰς μέσον; οὐδεὶς γὰρ

οὐδεὶς γὰρ βουλόμενος προτρέψαι τα πεινοφρονεῖν, δῆλον φησίν, ἐστὶ τα πεινὸς, καὶ ἐλαττον φρόνει τῶν ὁμοτίμων. καὶ γὰρ ὁ δεῖνα ὁ δοῦλος οὐκέτ' ἀνέστη τῷ δεσπότῃ. μᾶλλον γάρ τινα ἐκεῖνον, καὶ μὴν δῆλον οὐκ ὄβι τα πεινοφροσύνης, εἴ ποτις ἀν, ἀλλ' ἀπονοίας. μάθετε τί ὄβι τα πεινοφροσύνη ὑμεῖς οἱ τῦφον ἔχοντες διαβολικόν. τί οὖν ὄβι τα πεινοφροσύνη; τὸ τα πεινὰ φρονεῖν. τα πεινὰ δὲ φρονεῖ, οὐχ ὁ ἀπὸ ἀνάγκης ὢν τα πεινὸς, ἀλλ' ὁ ἑαυτὸν τα πεινῶν. οἷόν τι λέγω. προσέχετε δὲ, ὅτ' ἄν τις ὑψηλὰ διωάμενος φρονῆσαι τα πεινοφρονῇ, οὗτος τα πεινόφρων ἐστίν. ὅταν δὲ παρὰ τὸ μὴ διώασθαι τα πεινοφρονῇ, οὐκέτι τα πεινόφρων ἐστίν. οἷον ὁ βασιλεὺς τῷ ὑπάρχω ἂν ὑποτάπηται, τα πεινόφρων ἐστίν, ὅτι ἀπὸ τῦ ὑψους κατέβη. ὁ μέντοι ὑπάρχος ἐὰν δῆλον ποιῇ, οὐ τα πεινοφρονήσει. πῶς γάρ; οὐ γὰρ ἀπὸ τῦ ὕψους ἐτα πείνωσεν ἑαυτόν. οὐκ ὄβι δὲ ἄλως τα πεινοφρονῆσαι, εἰ μὴ ἐν ἐξουσίᾳ γένοιτο. εἰ γὰρ ἀνάγκη ἐστί τε τα πεινῶσθαι, καὶ ἄκοντα, οὐκέτι τῆς φρονήσεως ἐστὶ τὸ κατόρθωμα, οὐδὲ τῦ βουλήματος, ἀλλὰ τῆ ἀνάγκης. τα πεινοφροσύνη δὲ διαδῆλον λέγεται, ὅτι τῦ φρονήματος ἐστὶ τα πείνωσις. εἰ σώφρων, εἴτις μὴ ἔχων ἐξουσίαν πλεονεκτεῖν μένοι τὰ ἑαυτῦ κεκτημένος, δῆλον ὅτι ἐπαινεσόμεθα διὰ τῦτ' ἀκολασίᾳ; οὐδαμῶς. διατί; τῇ γὰρ ἀνάγκῃ τὸ τῆς προαιρέσεως ἐγκώμιον ἀφῄρηται. εἰ σώφρων, εἴτις μὴ διωάμενος τυραννεῖν, καὶ βασιλεύειν, μένοι ἰδιωτεύων, δῆλον ὅτι ἐπαινεσόμεθα, ὡς ἀπράγμονα; οὐδαμῶς. οὐκοῦν οὐδὲ ἐν τούτῳ. ὁ γὰρ ἔπαινος ὦ πάντων ὑμεῖς ἀμαθέστατοι οὐκ ἐν τῇ τούτων ἀποχῇ, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν ἐργασίᾳ γίνεται. ἐκεῖνο μὲν γὰρ φόβου ἀπαλλακται, οὔπω δὲ καὶ ἐπαίνου μετέχει. τὸ δὲ, ἐγκωμίων ἄξιόν ὄβιν. ὅρα γοῦν τὸν χριστὸν οὕτως ἐπαινοῦντα, ὅταν λέγῃ. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με. οὐκεῖπεν ἐπειδὴ οὐκ ἐπλεονεκτήσατε, οὐδὲ ἐπειδὴ οὐχ ἥρπασατε, μηδὲ γὰρ ζῶντα. ἀλλ' ἐπειδὴ πεινῶντα με εἴδετε, καὶ ἐθρέψατε. καὶ τίς ἀν οὕτως ἐπήνεσεν, ἢ τοὺς φίλους, ἢ τοὺς ἐχθρούς; οὐκᾶν, οὐδὲ παῦλον. τί λέγω παῦλον; οὐδὲ τὸν τυχόντα. ἆς ἄν ἄρα, ὡς σὺ τὸν χριστὸν ἐπαινεῖς, ἐπήνεσεν, ὅτι μὴ προσήκουσαν ἀρχὴν οὐκ ἔλαβε. τὸ γὰρ τοιούτοις θαυμάζειν, πολλοῦ ὄβι καὶ μαρτυρούντων. πῶς; ὅτι ἐπ' ἐκείνων, τὸ τοιοῦτον ἔπαινός ἐστιν, οἷον ὁ κλέπτων, ἐὰν μηκέτι κλέπτῃ. τοῦτο δὲ τῶν ἀγαθῶν, οὐκέτι, ὅτι οὐχ ἥρπασε, μὴ προσήκουσαν ἀρχὴν, καὶ τιμὴν, ἐπαινετός. καὶ ποίασ ζῶντα ἀνοίασ; προσέχετε παρακαλῶ, μακρὸς γὰρ ὁ λόγος, ἀλλως δὲ, τίς ἀν ἀπὸ τούτων εἰς τα πεινοφροσύνην προέτρεψε; τὰ γὰρ ὑποδείγματα πολλῷ μείζονα δεῖ εἶναι τῆς ὑποθέσεως εἰς ὃ παρακαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄν τις ἐξ ἀλλοτρίων προτραπείη, οἷον προέτρεψεν ὁ χριστὸς δυποιεῖν τοὺς ἐχθρούς, ἤνεγκε παράδειγμα μέγα τὸ τῦ πατρὸς, ὅτι ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτῦ πονηροὺς, καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει αὐτῦ δικαίους, καὶ ἀδίκους. προέτρεψεν εἰς ἀνεξικακίαν, ἤνεγκε παράδειγμα. μάθετε αὐτῦ ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ τα πεινὸς τῇ καρδίᾳ. καὶ πάλιν, εἰ ἐγὼ ὁ κύριος, καὶ ὁ διδάσκαλος ζῶντα ποιῶ, πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς, ὁρᾶς, πῶς οὐκ ἀφέκτεον τὰ παραδείγματα; οὐδὲ γὰρ ποσοῦτον ἀφεκτέαν δεῖ. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς οὕτω ποιοῦμεν, ἀλλως καὶ ἐν ζῶσθαι οὐδὲ ἐγγύς ὄβι τὸ παράδειγμα. πῶς; ὅτι εἰ δοῦλος ἐστὶ, καὶ ἐλάττων ἐστὶ, καὶ ὑπήκοος τῷ μείζονι. τῦτο δὲ οὐ τα πεινοφροσύνη ἐστί. τοὐναντίον γὰρ ἔδει ποιῆσαι, μείζονα ἑαυτὸν τῷ ἐλάττονι ὑπακούσαντα δεῖξαι. ἀλλ' ἐπειδὴ δῆλον οὐχ οὕτως ἦν τοῦ θεοῦ, μείζονα, καὶ ἐλάττονα, τὸ γοῦν ἴσον

ςτοίησεν. εἰ δὲ ἐλάττων ἦν ὁ γὸς, οὐχ ἱκανὸν εἰς ταπεινοφροσύνην προτρέψαι. διατί; ὅτι οὐκόθι ταπεινοφροσύνη τὸ τὸν ἐλάττονα, μὴ ἐπαναπαῆναι τῷ μείζονι, τὸ μὴ ἀρπάσαι τιμὴν ἀρχὴν, τὸ ὑπακοῦσαι μέχρι θανάτου. ἄλλως δὲ ὅρα, καὶ μὴ τὸ ὑπόδειγμα τί φησι. τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν. ἡγούμενοι φησίν. ςτειδὴ γὲ τιμὴ οὐσίαν ἐνέτε, καὶ κατὰ τιμὴν τιμὴ παρὰ τοῦ θεοῦ, δεῖ λοιπὸν τῆς ὑπολήψεως εἶναι τὸ πρᾶγμα. ὧν δὲ τῶν μειζόνων, καὶ ἐλαττόνων, οὐκ ἂν εἴποι τις, ὅτι ἡγούμενοι, ἀλλὰ τιμᾶτε τοὺς ὑπερέχοντας ὑμῶν. καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ φησι. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. ἐκεῖ τῆς φύσεως τὸ πράγματος ἐστὶν ἡ ὑποταγή. ἐνταῦθα τῆς κρίσεως δεῖ γενέσθαι τῆς ἡμετέρας. τῇ ταπεινοφροσύνῃ φησὶν ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, ὡς περ ὁ χς ςτοίησεν. καὶ τὰ μὲν ἐκείνων, οὕτως ἀνατετράφθαι, τὰ δὲ ἡμέτερα λοιπὸν εἰπεῖν χρὴ, πρότερον ἂν κεφαλαίῳ τὰ ἐκείνων εἰπόντα, ὅτι εἰς ταπεινοφροσύνην παρακαλῶν, οὐκ ἂν τὸν ἐλάττονα ὄντα, καὶ τῷ μείζονι ὑπακούσαντα παρήγαγεν. εἰ μὲν γὲ δούλους δεσπότας παρεκάλει ὑπακούειν, εἰκότως. εἰ δὲ ἐλευθέρους ἐλευθέροις, τί τὸ δούλου πρὸς τὸν δεσπότην ὑποταγὴν ἔφερε; τί τὸ ἐλάττονος πρὸς τὸν μείζονα; μὴ γὲ εἶπεν οἱ ἐλάττονες τοῖς μείζοσιν ὑπακούετωσαν; ἀλλ' ἰσότιμοι ἀλλήλων ὄντες, ὑπακούετε, ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτ. διατὶ δὲ μὴ παρήγαγε κἂν τὸ τῆς γυναικός; ὅπ ὥσπερ ἡ γυνὴ ὑπακούει τῷ ἀνδρὶ, οὕτω καὶ ὑμεῖς ὑπακούετε. εἰ δὲ ὅπερ ἴσον ἐστὶ, μὴ ἐλευθέριον, οὐ παρήγαγεν, ςτειδὴ ὅλως μικρᾶτις ἦν ὑποταγὴ, πόσῳ μᾶλλον τὸ τοῦ δούλου οὐκ ἂν παρήγαγεν. εἶπον φθάσας, ὅτι οὐδεὶς οὕτως ἐστὶ νεῖ ἀπὸ τῆς τῶν κακῶν ἀποχῆς, οὐδὲ ὅλως αὐτοῦ μέμνηται, οὐδὲ σώφρονα βουλόμενος ἐπαινέσαι πῆς οὕτως ἐρεῖ, ὃς οὐκεμοίχευσεν, ἀλλ' ὅτι καὶ τῆς ἰδίας ἀπέφη γυναικός. οὐδαμοῦ γὲ τὴν τῶν κακῶν ἀποχὴν πίθεμεν, γέλως γὲ εἶδον. εἶπεν ὅτι ἡ μορφὴ τοῦ δούλου ἀληθὴς, καὶ οὐδὲν ἐλάττων. οὐκοῦν καὶ ἡ μορφὴ τοῦ θυ τελεία, καὶ οὐκ ἐλάττων. διατὶ μὴ εἶπεν ὢν μορφῇ θυ γενόμενος, ἀλλ' ὑπάρχων; ἴσον ἐστὶ εἶδον τὸ εἰπεῖν ἐγὼ εἰμὶ ὁ ὤν. τὸ ἀπαράλλακτον ἡ μορφὴ δείκνυσι καθὼς ὅτι μορφή. οὐκ ὅτι δὲ ἄμης οὐσίας ὄντα, τὴν ἄμης μορφὴν ἔχειν. οἷον οὐδεὶς ἀνῶν' ἀγγέλου ἔχει μορφὴν. οὐδὲ ἄλογον, ἀνοὺ ἔχει μορφήν. πῶς οὖν ὁ γὸς; εἶτα μὲν ἡμῶν ςτειδὴ σωματοί ἐσμεν ἡ μορφὴ τοῦ σώματος ἐστὶν. ἦν δὲ τοῦ ἁπλοῦ, καὶ ἀσυνθέτου παντὸς, τῆς οὐσίας. εἰ δὲ τὸ χωρὶς ἄρθρων εἰρῆσθαι, οὐ δείκνυσι τὸν πατέρα, πολλαχοῦ δεῖκται χωρὶς ἄρθρου εἰρημένον. καὶ τί λέγω πολλαχοῦ; ἐν γὲ αὐτῷ τούτῳ τῷ χωρίῳ οὐχ ἁρπαγμὸν φησιν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ. καὶ οὐκεῖπε περὶ τοῦ υ, τοῦ πρὸς λέγων. βούλομαι μὴ τὰ ἡμέτερα προσθεῖναι, ἀλλὰ δέδοικα μὴ καταχώσωμεν ὑμῶν τὰς διανοίας. πρὸς δὲ τὰ εἰρημένα μέμνησθε πρὸς ἀνατροπὴν ἐκείνων. πρῶτος τὰς ἀνῳκύθασι ἐκτέμωμεν, καὶ τότε τὸν αὐτὸν καταβάλωμεν τὸν κακὸν, μὴ τὸ τὰς ἀνῳκύθασι ἐκτμηθῆναι, καὶ μικρὸν ἀναπνεῦσαι τὴν γῆν, ἵνα πᾶσαν τὴν ἐκεῖθεν ἀποθερμένην κακίαν, μετὰ πολλῆς τῆς ἀρετῆς δέχεται τὰ θεῖα αὐτέρματα. Η' ἀπόν.

Ε ὐχαριστήσωμεν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων τῷ θεῷ. ἀξιώσωμεν αὐτὸν δυῶν αι φυλακὴν, καὶ διατήρησιν αὐτῶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς, καὶ ὑμεῖς εὐφραινώμεθα, καὶ οἱ αἱρετικοὶ καταισχύνωνται. παρακαλέσωμεν αὐτὸν, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἡμῖν αὐοῖξαι τόμα, ὥστε καὶ τὰ ἡμέτερα μὴ τῆς αὐτῆς πάλιν αὐουδῆς παρακατα θέσθαι. δεηθῶμεν αὐτοῦ, ὥστε καὶ τῆς πίστεως βίον ἄξιον ἡμῖν παρα-

χεῖν,

χεῖν, ἵνα εἰς δόξαν αὐτοῦ ζῶμεν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα αὐτοῦ βλασφημῆται δι' ἡμᾶς. οὐαὶ γὰρ ὑμῖν φησι, δι' οὓς τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ βλασφημεῖται. εἰ γὰρ ἤδη ἔχοντες, καίτοι τί γοῦν γνησιώτερον; εἰ γοῦν τοίνυν ἔχοντες, ὅταν δι' αὐτὸν βλασφημώμεθα ἀποκηρύττομεν αὐτὸν, ἀποφερόμεθα, οὐ προσιέμεθα, πόσῳ μᾶλλον ὁ δοῦλος ἔχων ἀγνώμονας βλασφημοῦντας αὐτὸν, καὶ ὑβρίζοντας οὐκ ἀποφραφίσεται, μὴ μισήσει; ὃν δι' αὐτὸν ὁ δοῦλος μισήσῃ, μὴ ἀποφραφῇ, τίς προσλήψεται; οὐδεὶς, ἀλλ' ἢ ὁ διάβολος, ἀλλ' ἢ οἱ δαίμονες. ὃν δι' αὐτὸν οἱ δαίμονες λάβωσι, ποίαν ἕξει σέβασ ἐλπίδα; ποίαν παραμυθίαν ζωῆς; ἕως αὐ ἐν τῇ χειρὶ ὦμεν τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς ἡμᾶς ἁρπάζειν δύναται. ἰσχυρὰ γάρ ἐστιν. ὅταν δὲ τὴ χειρὸς ἐκείνης ἐκπέσωμεν, μὴ τῆς βοηθείασ, ἀπολώλαμεν, πᾶσιν ἑτοίμοι προκείμεθα εἰς ἁρπαγὴν, ὡς τοῖχος κεκλιμένος, μὴ φραγμὸς ὡσμένος. ὅταν ἡ ἀσθενὴς ὁ τοῖχος, δυσπίβατος ἔσται πᾶσι. μὴ γὰρ ὧδε τὴν ἱερουσαλὴμ οἰέσθω τις λέγεσθαι μόνον, ὁ μέλλων λέγειν, ἀλλὰ καὶ ὧδε πάντες ἀνοῦ. τί δὲ ὧδε τὴν ἱερουσαλὴμ ἐλέγετο; ὅσῳ δὴ τῷ ἠγαπημένῳ ἄσμα. τοῦ ἀγαπητοῦμου τῷ ἀμπελῶνιμου, ἀμπελὼν ἐγενήθη τῷ ἠγαπημένῳ ἐν κέρατι, ἐν τόπῳ πίονι. μὴ φραγμὸν περιέθηκα, μὴ ἐχαράκωσα, μὴ ἐφύτευσα ἄμπελον σωρήκ, μὼνο δὲ μησα πύργον ἐν μέσῳ αὐτοῦ, μὴ προλήνιον ὤρυξα ἐν αὐτῷ, μὴ ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλήν. ἐποίησε δὲ ἀκάνθασ. μὴ ναὶ ἄνοσ τοῦ ἰούδα, μὴ οἱ κατοικοῦντες ἐν ἰλημ, κρίνατε ἐν ἐμοὶ, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ ἀμπελῶνοσμου. τί ἔδει ποιῆσαι τῷ ἀμπελῶνιμου, μὴ οὐκ ἐποίησα αὐτῷ; διὰ τί ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλήν. ἐποίησε δὲ ἀκάνθασ. ναὶ οὖν ἀναγγελῶ ὑμῖν, τί ποιήσω τῷ ἀμπελῶνιμου, ἀφελῶ τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, μὴ ἔσται εἰς διαρπαγὴν, μὴ καθελῶ τὸ τοῖχον αὐτοῦ, μὴ ἔσται εἰς κατάπατημα. μὴ ἀνήσω τὸν ἀμπελῶνάμου. μὴ οὐ μὴ τμηθῇ, οὐδ' οὐ μὴ σκαφῇ, μὴ ἀναβήσονται εἰς αὐτὸν, ὡς εἰς χέρσον ἀκάνθαι. μὴ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑετόν. ὁ γὰρ ἀμπελὼν κύσαβαὼθ, οἶκος τοῦ ἰσραὴλ, μὴ ἄνοσ τοῦ ἰούδα, νεόφυτον ἠγαπημένον, ἔμεινα ἵνα ποιήσῃ κρίσιν. ἐποίησε δὲ ἀνομίαν, μὴ οὐ δικαιοσύνην, ἀλλὰ κραυγήν. ἔδοξε μὴ ἐφ' ἑκάστης λέγε) ψυχῆς. ὅταν γὰρ πάντα πληρώσῃ, ἃ ἐχρῆν ὁ φιλανθρωπος θς, εἶτα ποιήσῃ ἀκάνθασ αὐτὴ σταφυλῆς, ἀφελεῖ τὸ φραγμὸν, μὴ καθαιρεῖ τὸν τοῖχον, μὴ ἐσόμεθα εἰς διαρπαγήν. ἄκουε γὰρ πῶς, μὴ ἕτερος προφήτης ὀδυρόμενος ἔλεγεν. ἵνα τί καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, μὴ τρυγῶσιν αὐτὸν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν; ἐλυμήνατο αὐτὸν ὗς ἐξ δρυμοῦ, μὴ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο αὐτήν. ἐκεῖ μὲν περὶ τοῦ μήδου, μὴ τοῦ βαβυλωνίου φησί. συνζοῦσι δὲ περὶ τούτου οὐκ ὄβιν εἰ ὠεῖν, ἀλλὰ ὗς, μὴ μονιὸς ὁ διάβολος ἐστὶ, μὴ πᾶσα αὐτοῦ ἡ δύναμις. τὸ ἄγριον, τὸ ἀκάθαρτον αὐτοῦ τοῦ παραπήματος. ὅταν μὲν γὰρ αὐτοῦ τὸ ἁρπακτικὸν βούληται δηλῶσαι, φησίν. ὡς λέων ὠρυόμενος περιέρχεται, ἵνα τινα καταπίῃ. ὅταν δὲ τὸ ἰοβόλον, μὴ θανάσιμον, μὴ ὀλέθριον ὄφιν, αὐτὸν καλεῖ, μὴ σκορπίον, πατεῖτε φησὶ ἐπάνω ὄφεων, μὴ σκορπίων, μὴ ὧδε πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἀντικειμένου. ὅταν δὲ τὸ ἰσχυρὸν ὁμοῦ, μὴ ἰοβόλον, δράκοντα αὐτὸν καλεῖ, ὡς ὅταν λέγῃ. δράκων οὗτος ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν αὐτῷ. μὴ δράκοντα, μὴ ὄφιν σκολιὸν, μὴ ἀποστάδα αὐτὸν καλεῖ παντα χοῦ. πολύπλοκον γὰρ τὸ θηρίον, μὴ ποικίλον, μὴ πολλὴν ἔχει ἰσχύν. πάντα κινεῖ, πάντα θορυβεῖ, πάντα ἄνω, μὴ κάτω φέρει, ἀλλὰ μὴ φοβηθῆτε, ἀλλὰ μὴ δείσητε. χρηματίζεσθε μόνον, μὴ ὡς θρυλλούμενα ἔσται φησί. πατεῖτε γὰρ ἐπάνω ὄφεων, μὴ σκορπίων. κατὰ πάτημα αὐτοῦ τὴν ἡμετέραν ποίησε ποδῶν αὐ βουλώμεθα. ὁρᾶς τοίνυν πόσος γέλως, πόση ἀθλιότης. ἣν ἐλάβομεν πατεῖν, ἔδοξεν ὁρᾶν ὑπὲρ κεφαλῆς ἑστῶτα τὴν ἡμετέραν. πῶς δὲ ἔδοξε γίνεσθαι παρ'

ἡμῖν. αὐ ἡμεῖς βουλώμεθα, μέγας ἐστὶν, αὐ ἡμεῖς βουλώμεθα, γίνε) μικρὸς, ἐὰν προσέχωμεν ἑαυτοῖς, μὴ μὴ τῷ βασιλέως ὦμεν τῷ ἡμετέρου, συστέλλε) μὴ ποσῶς μικροῦ οὐδὲν ἀμείνονα διακείσε) ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς μάχῃ. ὅταν ἀποστῶμεν αὐτῷ, μεγάλα φυσᾷ, βρυχᾶται, πείζει τοὺς ὀδόντας, ἅτε ἐρήμους ἡμᾶς τ μεγάλης συμμαχίας λαβών. οὐ γὲ πρόσεισιν ἐὰν μὴ συγχωρήσῃ ὁ θς'. εἰ γὲ χείρων ἀγέλης οὐ κατετόλμησεν ἐμβλῶσαι, μὴ τῷ δῦ συγχωροῦντος, πολλῷ μᾶλλ ψυχὰς ἀνῶν. συγχωρεῖ δὲ δς, ἢ ποσὶ βύων, ἢ δίκλω ἀποστ, ἢ δυσμωτέρους ποιῶν, ὡς τὸν Ἰώβ. ὁρᾷς αὐτ μὴ προσερχόμ, μὴ δὲ τολμῶντα γενέσθ ἐγγύς, ἀλλὰ δεδοικότα μὴ τρέμοντα; μὴ τί λέγω περὶ τῷ Ἰώβ; τῷ γὲ Ἰούδα ἐφαλλόμ, οὐκ ἐτόλμησεν ἕως αὐτὸν τῷ ἱεροῦ χοροῦ ἀποσχίσεν ὁ χς, λαβεῖν ὁλόκληρον, μὴ εἰσελθεῖν εἰς αὐτόν. τότε μὲν οὖν ἔξω δεν προσέβαλλεν, ἔνδον δὲ εἰσελθεῖν οὐκ ἐτόλμα. ἐπειδὴ δὲ ἔνδεν ἀποχιωθέντα τῆς ἱεροῦ ἀγέλης, πανὸς λόγου σφοδρότερον ἐφύλαττο, μὴ οὐ πρότερον ἀπέσῃ, ἕως αὐτ ἀνεῖλε θανάτου διπλοῦν. ταῦτα πρὸς νθετησάντων ἡμῶν γέγραπται. ἐπεὶ ποῖον κέρδος τὸ γνῶναι, ὅτι εἷς τ δώδεκα προέδωκε; ποία ὄνησις; ποία ὠφέλεια; μεγάλη. ὅταν γὲ μάθωμεν πόθεν ἐκεῖνος ἦν τ ὀλέθριον ἦλθε βουλὴν ταύτην, φυλαττόμεθα μὴ αὐτοὶ μὴ τὰ αὐτὰ ποιεῖν. πόθεν οὖν ἦλθεν ἦν τὸ αὐτὸ; ἀπὸ φιλαργυρίας. κλέπτης ἦν, τριάκοντα ἀργυρίων τ ἦν προέδωκεν, οὕτως ἐμέθυε τῷ πάθει, τ τ οἰκουμένης δεσπότην, τριάκοντα ἀργυρίων προέδωκε. τί τ μανίας ταύτης χεῖρον; οὐδὲν ἀνταξίον, οὐ ἔδωκεν οὐδὲν ἴσον. ὧ τὰ ἔθνη εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη, τὸν τριάκοντα ἀργυρίων προέδωκε. χαλεπὴ γὲ τῆς φιλαργυρίας ἡ τυραννὶς, δεινὴ ψυχὴν ἐκφῆσαι. οὐχ οὕτως ζὺς ὑπὸ τ μέθης παραπλὴξ γίνε), ὡς ὑπὸ φιλαργυρίας. τί γὲ εἰσέμοι, ἄσημον ὄντασε, μὴ ἀγνῶτα ἐφίλεσε, μὴ ἕνα τ δώδεκα ἐποίησε, διδασκαλίασσοι μετέδωκεν, ὑπέσχετο μυρία ἀγαθὰ, θαύματά σε ἐργάζεσθ ἐποίησε, πρασπείσης, ὁδῶν, ὁμιλίασ, συνουσίασ, παντ ἐκοινώνησας, ὧν μὴ οἱ λοιποί. τούτων οὐκῆν ἱκανὰ καταχεῖν; τίνος ἕνεκεν προέδωκας; τί ἔχων ἐγκαλεῖν ὦ μακαρέ; τί δὲ οὐκοῦ παθῶν; ἠδίκησεν τ διανοίαν, οὐκέπαυσατο τὰ παρ ἑαυτῷ εἰσφέρων. πολλάκις εἶπεν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. πολλάκις ἐφίξε, καὶ ἐφείσατό σου, μὴ εἰδῶσε τοιοῦτον, οὐκ ἐξέβαλέ σε τῷ χοροῦ. ἐπὶ διεβάσατο, ἐπὶ ὡς γνήσιον, μὴ ἕνα τ δώδεκα οὕτως ἐτίμα, οὕτως ἐφίλει τὸ τελευταῖον, ὡ τ μακαρίασ, μὴ λέντιον λαβὼν ἐνίψε ταῖς ἀχραύντοις ἐκείναις χερσὶ τοὺς μαρούσσου πόδας, μὴ οὐδὲ ἔδωσε κατέχειν. ἔκλεψας τὰ τ ωενητ, μὴ ἵνα μὴ προέλθῃς εἰς μεῖζον κακὸν, μὴ ἔδωκε φέρειν, οὐδένσε ἔπεισεν. εἰ γὲ θηριώνης, εἰ γὲ λίθος, οὐ ταῖς δυσεργεσίαις ταῖς εἰς σε, οὐ τοῖς θαύμασιν, οὐ ταῖς διδασκαλίασ μετεβλήθης; ἀλλὰ μὴ οὕτως ἐκπεθηριωμένον, ἐκάλει, μὴ λίθ τ θαυμασίων ἔργων ἐπήγετο τ λίθων ἀναισθητότερον. σὺ δὲ οὐδενὶ τουτ γέγονασ βελτίων. θαυμάζεπε ἴσως τ τοσαύτην κακοίαν τ προδότου. οὐκοῦν φοβήθητε τὸ ἐκείνου πρᾶγμα, ἀπὸ φιλαργυρίασ τοιοῦτος ἐγένετο, ἀπὸ τ τ χρημ ἔρωτος. ἔκκοψον τὸ πάθος, τοιαῦτα γὲ τίκτει νοσήματα, ἀσεβεῖς ποιεῖ, μὴ τ θεὸν ἀγνοεῖν παρασκευάζει, κἂν μυριάκις δυσεργετηθῶμεν. ἔκκοψον παραυτίκα. οὐκ ὀκνῶ τ τυχοντ, θανάτους οἶδε τίκτειν ὁλεθρίους μυρίους. εἰδῶμεν τὸ ἐκείνου πάθος. φοβηθῶμεν μὴ τοῖς αὐτοῖς αὐτοὶ περιπέσωμεν. διὰ τοῦτο γέγραπται, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάθωμεν ἡμεῖς. διὰ τοῦτο πάντες οἱ εὐαγγελισταὶ τοῦτο διηγήσαντο, ἵνα ἡμᾶς σωφρονίσωσι. πόρρωθεν φεύγε. οὐκ ὀκνῶ μόνον φιλαργυρία τὸ πολλῶν ἐρᾶν, ἀλλὰ τὸ ὅλως χρημ ἐρᾶν. φιλαργυρία

λαργυρίαν δεινὴ, τὸ πλέον τ χρείασ αὐτεῖν. μὴ γὰρ τάλαντα χρυσοῦ ἰῶ τότε τὰ ὠείσαντα τ̃
προδότην; τριάκοντα ἀργυρίων αὐτὸν προέδωκεν. ἆρα μέμνησθε, ὅτε ἔλεγον πρὸ τούτου, ὅτι
οὐκ ἐν τῷ λαμβάνειν πολλὰ ἡ πλεονεξία δείκνυται, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ ὀλίγα; ἰδοὺ ὅ-
σον κακὸν οὗτος εἰργάσατο δι' ὀλίγον χρυσίον. μᾶλλον δὲ οὐ μικρὸν χρυσίον, ἀλλὰ δι' ἀργύρια. οὐκ
ὄντιν, οὐκ ὄντιν αὖ ἄρα φιλάργυρον ἰδεῖν ποτὲ τὸ κῦ τὸ πρόσωπον, ἐν τ̃ ἀδιωατ̃ ὄντι. ῥίζα ἐστὶ
τ̃ κακῶν. εἰ δὲ ἔνδεις ἔχων κακὸν ἐκπέφευγε τ̃ δόξης ἐκείνης, ὁ τ̃ ῥίζαν ἐπιφερόμ̃ου, πῦ φήσεται;
οὐκ ὄντιν χρημάτων ὄντα δοῦλον, δοῦλον εἶναι χριστοῦ γνήσιον. αὐτὸς ὁ κ̃ς ἀπεφήνατο, ὅτι τὸ
πρᾶγμα ἀδύνατόν, οὐ δύνασθε φησὶ θεῷ δουλεύειν, καὶ μαμωνᾷ, καὶ οὐδεὶς δύναται
δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἐναντία γὰρ ἐπιτάττουσιν. ὁ κ̃ς λέγει, φείδου τῶν πενομένων, ὁ μα-
μωνᾶς λέγει ἀπόδυσον, καὶ αὐτὰ ἃ ἔχουσιν. ὁ κ̃ς λέγει, κένωσον ἅπερ ἔχεις, ὁ μαμωνᾶς λέ
γει, λάβε καὶ ἅπερ οὐκ ἔχεις. εἶδες ἐναντίωσιν, εἶδες πόλεμον, πῶς δύνατά τις ῥᾳδίως ὑ-
πακούειν; ἀλλ' ἑνὸς δεῖ καταφρονῆσαι, ἢ οὐ δεῖ λόγου. πῶς ἐν τοῖς ἔργοις οὐχ ὁρῶμεν τοῦ-
το, τὸν κ̃ν μὲν καταφρονούμενον, τὸν δὲ μαμωνᾶν τιμώμ̃ενον; ὁρᾶτε πῶς, καὶ τὰ ῥήματα φορτι-
κά; πόσῳ μᾶλλον τὰ πράγματα. ἀλλ' ὅμως τ̃ πραγματ̃ οὐ φαίνετ̃ φορτικὰ ὁμοίως, ἐπειδὴ τῷ
πάθει κατεχόμεθα. νῦν μὲν γὰρ, κἂν ὀλίγον καθαρεύουσα τοῦ πάθους ἡ ψυχὴ, ἕως ἂν ἐν-
τοῦθα ἐσμὲν, δύνασθ̃ κρίνειν ὀρθῶς. ἐκεῖ δὲ ἀπελθοῦσα, μὴ καταχεθεῖσα τῷ πυρετῷ, μὴ
ἐν τῇ ἡδονῇ τοῦ πράγματος γενομ̃ένη, οὐκέτι καθαρὸν τὸ κριτήριον, οὐκέτι τὸ δικαστήριον ἀδέ
καστον. ὁ κ̃ς φησὶν, ἂν μήτις ἀποτάξηται πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς ὑπάρχουσιν, οὐκ ἔστιμ μαθητής. ὁ
μαμωνᾶς φησὶ. λάβε ἀπὸ τοῦ πεινῶντος τ̃ ἄρτον. ὁ κ̃ς λέγει. περίβαλε τ̃ γυμνόν, οὗτος λέ-
γει, τ̃ γυμνὸν ἀπόδυσον. ὁ κ̃ς λέγει τοῦ σπέρματός σου τοὺς οἰκείους οὐχ ὑπερόψει. ὁ μαμω
νᾶς λέγει οὐκ ἐλεήσεις τοὺς οἰκείους τοῦ σπέρματός σου. κἂν μὲν ἴδῃς, κἂν πρᾶ, καταφρό-
νει. μὴ τί λέγω πρᾶ, μὴ μᾶ; μὴ τ̃ σαυτοῦ ψυχῆς, καὶ ταύτην ἀπόλλυε, ἀλλ' ὅμως ἀκούε. οἶμαι
ὅτι ὠμὰ, μὴ ἀπηνῆ, μὴ θηριώδη προστάττων, ἀκούε. μᾶλλον τοῦ τὰ σπιεικῆ, μὴ σεῖα ὑμῶν κελεύον
τος. διὰ τοῦτο γέενναν, διὰ τοῦτο πῦρ, διὰ τοῦτο ποταμὸς πυρὸς, διὰ τοῦτο σκώληξ ἀτελεύτητος.
οἶδα ὅτι πολλοὶ ταῦτα οὐχ ἡδέως ἀκούουσιν ἡμῶν λεγόντ̃. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ ἡδέως αὐτὰ λέ-
γω. τίς γὰρ χρεία ταῦτα λέγειν; ἐβουλόμην τὰ περὶ βασιλείας ὑμῖν διηνεκῶς ἀεὶ, τ̃ ἀναπαύ
σιν, τὸ ὕδωρ τὸ τ̃ ἀναπαύσεως, τ̃ τόπον τ̃ χλοης. πῦ ὕδατος γάρ φησιν ἀναπαύσεως ἐξέθρε-
ψέ με, μὴ εἰς τόπον χλόης ἐκεῖμε κατεσκίωσεν. ἐβουλόμην περὶ τοῦ τόπου λέγειν. ἔνθα ἀπό-
δρασ ὀδύνη, λύπη, μὴ στεναγμός, ἐβουλόμην διηνεκῶς τ̃ τῆ χῦ συνουσίασ ἀπ̃ ἡδονῆ. καίτοιγε
πάντα ὑπερβαίνει λόγον, μὴ πάντα νοῦν, ἀλλ' ὅμως κατὰ δύναμιν ἐβουλόμην ταῦτα λέγειν.
ἀλλὰ τί πάθω; οὐκ ἔνι τῷ συρέποντι, μὴ καλῶς διακειμένῳ, περὶ βασιλείας λέγειν. τέως γὰρ
περὶ ὑγείας χρὴ διαλέγεσθ̃. οὐκ ἔνι τῷ λίκνῳ ὑπευθύνῳ περὶ ζυμῆς διαλέγεσθ̃. τέως γὰρ τὸ
ζητοῦμ̃, λίκνης ἀπαλλαγῆναι, μὴ τ̃ κολάσεως, καὶ τ̃ τιμωρίασ. αὖ μὴ τοῦτο γένη), πῶς ἐκεῖνο
ἔσται; διὰ τοῦτο τοῦτα λέγω συνεχῶς, ἵνα ἐπ' ἐκεῖνα ἔλθωμεν τ̃ ἀκέως. μὴ γὰρ ὁ δῆ διὰ τοῦτο
γέενναν ἠπείλησεν, ἵνα μηδεὶς εἰς γέενναν ἐμπέσῃ, ἵνα πάντες βασιλείασ ἐπιτύχωμεν. μὴ ἡ-
μεῖς διὰ τοῦτο συνεχῶς γεέννης μεμνήμεθα, ἵνα πρὸς τ̃ βασιλείαν ὑμᾶς ὠθήσωμεν, ἵνα τῷ
φόβῳ μαλάξαντες ὑμῶν τ̃ διάνοιαν, παρασκευάσωμεν ἀξίας τ̃ βασιλείασ ποιεῖν. μὴ τοί-
νυν δυσχεραίνετε πρὸς τὸ τ̃ ῥήματ̃ βαρύ. τὸ γὰρ βαρὺ τ̃ ῥήματ̃ τοῦτο, πρόφασιν ἐργάζ(ε)ται φυ

γειν ἀπὸ τ̃ ἁμαρτημ̃των τὰς ψυχάς. Ὅπει μὴ ὁ σίδηρος βαρύ ὄν, μὴ ἠσφύρα βαρεῖα, ἀλλὰ κατασκευάζει σκληρὰν οὐχρῆσα, ἀργυρᾶ, μὴ τὰ διεφθαρμένα ὀρθοῖ, ὡς εἰ μὴ βαρεῖα ἰσ̃, οὐκ ἂν ἴσχυσε διορθῶσαι τ̃ διεφθαρμένων ὕλην. οὕτως μὴ ὁ λόγος ἡμῶν ὁ βαρὺς ῥυθμίσαι τ̃ ψυχὴν ἰσχύει. μὴ τοίνυν φεύγωμεν τ̃ βαρύτητα τ̃ ἐντ̃ῦθεν, μηδὲ τὰς ἀπὸ τούτ̃ πληγάς. οὐχ ἵνα διακλάσῃ, οὐδ' ἵνα διαθρύψῃ τ̃ ψυχὴν καταφέρῃ ἡ πληγή, ἀλλ' ἵνα διορθώσῃ). οἴδαμεν πῶς πλήττομεν, πῶς ἐπάγομεν πληγὴν τῇ τ̃ δοῦλου χαίτῃ. ὥστε μὴ συντρίψαι τὸ σπέυος, ἀλλ' ὥστε λεαῦναι, ὥστε ὀρθῶσαι, ὥστε ποιῆσαι δύχρηστον τῷ δεσπότῃ, ὥστε αὐτὸ προσενεγκεῖν ἀποφίλβον ὑγείαν, καλῶς ἐκτετορνευμένον κατ' ἐκείνην τ̃ ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ ποταμὸς τ̃ δρυός, ὥστε προσενεγκεῖν μὴ δεόμ̃ τ̃ ἐκεῖ θυραυ̃. αὖ γὰρ μὴ θυρώσωμεν ὑμᾶς ἐνταῦθα, ἀνάγκη πάντως θυρωθῆναι ἐκεῖ, μὴ οὐκέτι ἁπλῶς. ἡ γὰρ ἡμέρα κύει ἀποκαλύψ̃ει). χρεῖαν τοῖς ἡμετέροις λόγοις ὑμᾶς κατακαυθῆναι πρὸς βραχύ, ἢ διαπαντὸς ἐκείνῃ τῇ φλογί. πάντως γὰρ ὅτι δεῖ ἔσται, δῆλον. μὴ πολλάκις ὑμῖν εἶπον λογισμοὺς ἀναπρρήτους. δεῖ μὲν γὰρ ἀπὸ τ̃ γραφῶν εἰδέναι. Ὅπει δὲ φιλονείκως τινὲς διακεῖν), μὴ ἀπὸ τ̃ λογισμῶν ἐπιτάσαμεν πολλά. οὐδὲν δὲ κωλύει, μὴ νῦν τοὺς αὐτοὺς εἰπεῖν. τίνες δ' ἦσαν; δίκαιος ἐστὶν ὁ θ̃ς. πάντες ὁμολογοῦμεν θ̃ν, μὴ Ἕλληνες, μὴ Ἰουδαῖοι, μὴ αἱρετικοί, μὴ χριστιανοί, ἀλλ' ἐνταῦθα πολλοὶ τ̃ ἡμαρτηκότων ἀπῆλθον, μὴ κολασθέντες. πολλοὶ τ̃ κατορθωσάντων ἀπῆλθον, μυρία παθόντες δεινά. εἰ τοίνυν δίκαιος ὁ θ̃ς, ποῦ τούτοις τὰ ἀγαθὰ ἀποδώσει. ποῦ ἐκείνοις τὰς ζημίας, εἰ μέννα μὴ ἐστὶν ἡ ἀνάστασις μηδ' ἐστὶ θ̃ν οἷον ἀεί, μὴ ἐκείνοις, μὴ ἐαυτοῖς τ̃ λόγον κατεπάδετε, μὴ οὐκ ἀφήσει ὑμᾶς διαπεφῆσαι τῇ ἀναστάσει. ὁ δὲ μὴ ἀπιστῶν τῇ ἀναστάσει, ὡσανεὶ μετὰ πολλῆς ζ̃ν τῆς προσοχῆς, ὥστε τῶν αἰωνίων τυχεῖν ἀγαθῶν. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν.

Λόγος, ζ'.

» Τοῦτο φρονείσθω ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν χ̃ῳ ἰ̃ῡ, ὃς ἐν μορφῇ θ̃ῡ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ
» εἶναι ἴσα θ̃ῳ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθ̃ων γενόμ̃ος, καὶ σχή-
» ματι εὑρεθεὶς, ὡς ἄνθ̃ος. ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμ̃ος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυ̃ροῦ.
» διὸ καὶ ὁ θ̃ς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι
» τοῦ Ἰ̃ῡ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολο-
» γήσεται, ὅτι κ̃ς Ἰ̃ς Χ̃ς εἰς δόξαν θ̃ῡ πρ̃ς. Εἴρηται) ἡμῖν τὰ περὶ τ̃ αἱρετικῶν. δύ' καιρὸν δὴ λοιπὸν, καὶ τὰ ἡμέτερα εἰπεῖν. ἐκεῖνοι λέγουσιν, ὅτι οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ ἁρπάσαι. ἐδείξαμεν, ὅτι πάντη ἔωλον, καὶ ἄτοπον δ̃ν, ὅτι οὔτε εἰς ταπεινοφροσύνην ἐντεῦθεν παρακαλεῖ, οὔτε τὸν θεὸν, οὕτως θαυμάζει, ἀλλ' οὐδὲ ἄνθ̃ον. τί οὖν ὅτι ἀγαπητοί; προσέχετε τοῖς λεγομένοις νῦν. Ὅπει δὴ πολλοὶ τ̃ ἀνθ̃ώπων νομίζουσιν, ὅταν ταπεινόφρονες ὦσιν, ἀποφέρεσθαι τὸ οἰκείου ἀξιώματος, καὶ ἐλαττοῦσθαι, καὶ ταπεινοῦσθαι, δ̃ν ἐξαίρων τὸν φόβον, τί φησὶ δείκνυς ὅτι οὐ χρὴ οὕτω διακεῖσθαι, ὅτι ὁ θ̃ς ὁμογενὴς, ὁ ἐν μορφῇ θ̃ῡ ὤν, ὁ μηδὲν ἐλαττον ἔχων πρ̃ς, ὁ ἴσος αὐτῷ, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θ̃ῳ. τί δὲ δ̃ν ἐστίν; ὅπερ αὖ ἁρπάσῃ τις, καὶ παρὰ τὸ προσῆκον λάβῃ, δ̃ν ἀποθέσθαι οὐ θελήσει, δεδικαίωται μὴ ἀπολεῖται, μὴ ἐκστῇ, ἀλλὰ διαπαντὸς αὐτὸ κατέχει. ὁ μέντοι φυσικὸν ἔχων ἀξίωμα, οὐ δέδοικε, καὶ καταβῆναι ἀπ' ἐκείνου τ̃ ἀξιώματος, εἰ δῶς ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον πείσει). οἷον ὡς ἐμοὶ ὑποδείγματος ἵνα εἴπω. ὁ Ἀβεσαλὼμ ἥρπασε τ̃ τυραννίδα, καὶ ἀποθέσθαι ταύτην οὐκ ἐθέλησε λοιπόν. καὶ ἐμὲ

ἄλλο δὲ

ἄλλο δὲ ἐλθυσόμεθα ὑπόδειγμα. αὖ δὲ μὴ ἰσχύῃ τὰ ὑποδείγματα τὸ πᾶν παραφῆσαι, μὴ δυσχεραίνετε. τὰ γὰρ ὑποδείγματα, τοιαῦτα ἐστί. τὸ πλέον ἀφιᾶσι τῇ διανοίᾳ λογίζεσθαι. ἐπανέφη Ζεὺς βασιλεῖ, μὴ τὸ βασιλείαν ἥρπασεν. οὗτος ἀποθέσθαι, μὴ ῥύψαι τὸ πρᾶγμα οὐ τολμᾷ. αὖ γὰρ ἅπαξ ῥύψῃ, δι' θεὸς ἀπόλωλεν, ἢ μὴ ἄμου τινὸς ἐλθωμεν ὑποδείγματος. οἷον ἥρπασέ τις τι. δι' ὃν κατέχει διαπαντός. αὖ γὰρ ἀπόθηται), δι' θεὸς ἀπώλεσε, καὶ ὅλως οἱ ἐξ ἁρπαγῆς ἔχοντες ἀ, δεδίασιν ἀποθέσθαι, μὴ ῥύψαι, μὴ μὴ διαπαντὸς εἶναι ἐν ἐκείνῳ ἐν ᾧ εἰσιν. ἀλλ' οὐχ' οἱ μὴ ἐξ ἁρπαγῆς ἔχοντες, οἷον ὁ ἄνος ἀξίωμα ἔχει τὸ εἶναι λογικός. οὐχ' δι' εἰσιν παράδειγμα. οὐ γάρ ὅτι παρ' ἡμῖν ἀρχὴ φυσική, οὐδὲν γάρ ὅτι τῶν ἀγαθῶν φυσικόν. ἐπειδὴ τὸ δι' τῇ φύσει συγκεκλήρωται). τί οὖν φησιν; ὅτι ὁ τοῦ δι' υἱός, οὐκ ἐφοβήθη καταβῆναι ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος. οὐ γὰρ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ θεότητα, οὐ δεδίασι μήτις αὐτὸ ἀφέληται φύσιν, ἢ τὸ ἀξίωμα. διὸ μὴ ἀπέθετο αὐτό, θαρρῶν ὅτι αὐτὸ ἀναλήψεται), μὴ ἔῤῥυψεν ἡγούμενος οὐδὲν ἐλαττοῦσθαι ἀπὸ τούτου. διαδοχὴ οὐκεῖσεν οὐχ' ἥρπασεν, ἀλλ' οὐχ' ἁρπαγμὸν ἡγήσατο. οὐχ' ἁρπάσας εἶχε τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ φυσικῶ, οὐ δεδομένῳ, μὴ νόμιμον, μὴ ἀσφαλῆ. διὸ οὐ παραυτεῖ), μὴ τὴν ὑπαυτῶν ἀναλαβεῖν ἀφῆμα. ὁ τύραννος δέδωκεν ἐν πολέμῳ ἀποθέσθαι τὴν ἀλλοδρίαν, ὁ δὲ βασιλεὺς μὴ πολλῆς αὐτὸ ποιεῖται τὴν ἀσφαλείας. διατί; ὅτι οὐχ' ἁρπαγμὸν ἔχει τὴν ἀρχήν. οὐχ' ὡς ἁρπάσας οὕτω οὐκ ἀφῆκε τὴν, ἀλλ' ὡς φυσικὴν ἔχων, μὴ οὐδέποτε ἀποβῆναι δυναμένῳ, ἔῤῥυψε. δι' τὸ εἶναι ἴσα θῷ, οὐχ' ὡς ἁρπαγμὸν εἶχεν, ἀλλὰ φυσικόν. διὸ ἐκένωσεν ἑαυτόν. ποῦ οἱ λέγοντες, ὅτι ἀνάγκῃ ὑπέστη, ὅτι ὑπετάγη; ἑαυτὸν φησιν ἐκένωσεν, ἑαυτὸν ἐταπείνωσεν, ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου. πῶς ἐκένωσε; μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνῶν γενόμενος, μὴ σχήματι δυρεθείς, ὡς ἄνος. ἐν τούτοις πρὸς τὸ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, δι' εἶπε τὸ ἑαυτὸν ἐκένωσεν. ἐπεὶ εἰ ὑπετάγη, οὐδὲ ταπεινοφροσύνης ἦν τὸ πρᾶγμα, εἰ μὴ οἰκοθεν δι' εἵλετο, εἰ μὴ παρ' ἑαυτοῦ. εἰ γὰρ οὐκ ἤδει, ὅτι δεῖ δι' γενέσθαι, μὴ ἅπαξ ἀπελής, εἰ μὴ εἰδὼς περιέμενε τὸν καιρὸν τῶν προστάγματος, μὴ ἕτερον καιρὸν οὐκεῖδώς, ἢ εἰ ἤδει, μὴ ὅτι δεῖ γενέσθαι, μὴ πότε γενέσθαι, τίνος ἕνεκεν ὑποταγὴν ὑπέμενεν; ἵνα δείξῃ τὴν ὑπεροχὴν; δι' οὐ πρὸς ὅτι δεῖξαι τὴν ὑπεροχὴν, ἀλλ' οἰκείαν δι' τέλειαν. οὐ γὰρ ἱκανὸν τὸ τοῦ πρὸς ὄνομα δεῖξαι τὰ πρεσβεῖα τοῦ πρός. χωρεῖς γὰρ τούτου, πάντα τὰ αὐτά ὅτι τῷ παιδί. οὐ γὰρ ἱκανὴ αὕτη ἡ τιμὴ παρὰ τοῦ πρὸς εἰς τὸν υἱόν. τί οὖν φασιν οἱ αἱρετικοί; δύφησιν οὐκ ἐγένετο ἄνος. οἱ μαρκίωνος λέγω. ἀλλά τις ἐν ὁμοιώματι ἀνῶν φησί. πῶς δὲ ὅτιν ἐν ὁμοιώματι ἀνῶν γενέσθαι σκιαν περιβαλλόμενον. οὐκοῦν εἴδωλον δι' ἐστί, μὴ οὐκ ὅτιν ἀνοῦ ὁμοίωμα. ἀνοῦ γὰρ ὁμοίωμα, ἄνος ἕτερος. τί δὲ ἐρεῖς ἰωάννῃ λέγοντι, ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο; ἀλλὰ μὴ αὐτὸς οὗτος φῇ ὁ μακάριος ἀλλαχοῦ. ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ σχήματι δυρεθείς, ὡς ἄνος. ἰδύφησι, μὴ σχήματι, μὴ ὡς ἄνος. δι' δὲ οὐκ ὅτιν ἄνος ἀληθῶς τὸ ὡς ἄνον εἶναι, μὴ τὸ, σχήματι εἶναι ἄνον. τὸ γὰρ σχήματι, εἶναι ἄνον, οὐκ ὅτι φύσει ἄνον εἶναι. ὁρᾶτε μεθ' ὅσης ἐγὼ δυνωμοσύνης τὰ παρὰ τῶν ἐχθρῶν πάθημι; ἡ γὰρ λαμπρὰ νίκη, μὴ ἐκπεριουσίασο γνώμη, αὕτη ἐστίν, ὅταν τὰ δυνατοῦντα αὐτῶν ἰσχυρὰ εἶναι οὐ κρύπτωμεν. τοῦτο γὰρ ἀπάτη ἐστὶ μεγάλη, ἡ νίκη. τί οὖν φασι; πάλιν αὐτὰ ἀναλάβωμεν, τὸ σχήματι, οὐκ ὅτι φύσει, μὴ τὸ ὡς ἄνον εἶναι, μὴ τὸ ἐν ὁμοιώματι ἀνοῦ εἶναι, οὐκ ὅτι τοῦτο ἄνον εἶναι. ἆρα μὴ τὸ μορφὴν δούλου λαβεῖν οὐκ ὅτι μορφὴν δούλου λαβεῖν; οὐκοῦν μὴ σχήματι εὑρεθῆναι, μὴ διατί μὴ ἐκεῖνο σὺ πρότερος λύεις; ὥσπερ γὰρ ταῦτα νομίζεις ἡμῖν ἀντικεῖσθαι,

οὕτω καὶ ἡμεῖς φαμὲν ἐκεῖνοσι ἀντικεῖσθαι. οὐ γὰρ εἶπεν, ὡς μορφὴν δούλου, οὐδὲ ἐν ὁμοιώματι μορφῆς δούλου, ἀλλὰ μορφὴν δούλου ἔλαβε. τί οὖν ὅτι; καὶ γὰρ μάχη ἐστὶν. οὐδὲ μία μάχη, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἁπλῶς ὁ ψυχρὸς αὐτοῦ λόγος, καὶ καταγέλαστος. μορφὴν δούλου φησὶν ἔλαβεν, ὅτε τὸ λέντιον περιζωσάμενος ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν. ὅθεν μορφὴ δούλου ἐστὶν; ἀλλ' οὐκ ὅτι θεοῦ μορφὴ δούλου. ἕτερον δέ ἐστιν ἔργον εἶναι δούλου, καὶ μορφὴν δούλου λαβεῖν. διὰ γὰρ οὐκεῖθεν ἔργον ἐποίησε δούλου ὁ σαφέστερον ἴσως; οὐδαμοῦ δὲ ἐν τῇ γραφῇ μορφὴ ἀντὶ ἔργου εἴρηται. πολὺ γὰρ τὸ μέσον. τὸ μὲν γὰρ φύσεως ἐστί. τὸ δὲ, ἐνεργείας. καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ δὲ οὐδαμοῦ τὴν μορφὴν ἀντὶ ἔργου λέγοντες λαμβάνομεν. ἄλλως δὲ οὐδὲ τὸ ἔργον ἔλαβε κατ' ἐκείνους, οὐδὲ διεξώσατο. εἰ γὰρ φαντασίᾳ τὸ πρᾶγμα ἴσῳ, οὐκὴν ἀλήθεια. εἰ μὴ χεῖρας εἶχε, πῶς ἔνιψεν; εἰ μὴ ὀσφῦν εἶχε, πῶς λέντιον ἐζώσατο; ποῖα δὲ ἱμάτια ἔλαβεν; ἔλαβε γὰρ τὰ ἱμάτια αὐτῶν φησιν, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἔργον ἐν τοῖς δοκήσει γεγονὸς, ἀλλὰ ἀπάτη ἐστὶ μόνον, οὐδὲ ἔνιψε τοὺς μαθητάς. εἰ γὰρ ἡ ἀσώματος φύσις, οὐκ ἐφάνη, ἐν σώματι οὐκἴσῳ. τίς οὖν τοὺς μαθητὰς ἔνιψε; τί οὖν πάλιν πρὸς παῦλον τὴν σαμοσατέα; τί γὰρ ἐκεῖνος φησί; μὴ αὐτὸς τὸ αὐτὸ φησιν, ἀλλ' οὐκ ὅτι θεοῦ κένωσις τὸ φύσεως ὄντα ἀπίνης, μὴ ἄνουν φιλόν, νίψαι τοὺς ὁμοδούλους. ἃ γὰρ εἰ πομεν πρὸς ἀρειανούς, ταῦτα μὴ πρὸς τούτους ῥητέον. οὐδὲν γὰρ ἀλλήλων διεφήκασιν, ἀλλ' ἢ ὀλίγῳ χρόνῳ. μὴ γὰρ οὗτοι κἀκεῖνοι, κτίσμα τὸν υἱὸν τὸ θεὸ φασί. τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς αὐτούς; εἰ ἄνους ἀνοῦς ἔνιψεν, οὐκ ἐκένωσεν, οὐκ ἐταπείνωσεν ἑαυτόν. εἰ ἄνους ὢν οὐχ ἥρπασε τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, οὐκ ἐταπείνωσε. τὸ μὲν γὰρ θεὸν ὄντα ἄνουν γενέσθαι, πολλὴ ταπείνωσις, ἀφατος, ἀνεκδιήγητος. τὸ δὲ ἄνουν ὄντα τὰ τῶν ἀνῶν ποιεῖν, ποία ταπείνωσις; ποῦ δὲ μορφὴ θεοῦ ἔργον θεοῦ λέγεται; εἰ γὰρ ἄνους ἴσως φιλός, μὴ δῆτα τὰ ἔργα λέγεται μορφὴ θεοῦ, διατὶ μὴ καὶ ὧδε πέτρου τὸ αὐτὸ ποιοῦμεν; μείζονα γὰρ αὐτὸν εἰργάσατο. διατὶ μὴ καὶ ὧδε παύλου λέγεις, ὅτι μορφὴν θεοῦ εἶχε; διατὶ μὴ μὴ παρ' ἑαυτὸν τὸ παράδειγμα εἰσήνεγκε παῦλος; ὁ μυρία πράξας δουλικὰ, μὴ μηδὲ νὸς παραπησάμενος; λέγει γάρ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ τὸν χν ἰησοῦν κύριον. ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰν. γέλως ταῦτα, μὴ φλυαρία. πῶς ἐκένωσεν ἑαυτὸν, εἶπεν. μὴ τί ἡ κένωσις, μὴ τί ἡ ταπείνωσις; ἢ ὅτι θαύματα εἰργάσατο; ὅθεν ὅτι ἐποίησε, μὴ παῦλος, καὶ πέτρος, ὥστε οὐ τοῦτο ὅθεν ἐξαίρετον. τί οὖν ἐστιν ἐν ὁμοιώματι ἀνῶν γενόμενος; πολλὰ μὲν εἶχεν ἡμέτερα, πολλὰ δὲ οὐκεῖχεν. οἷον ἁπὸ σωσουσίας οὐκ ἐτέχθη, οἷον ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησε. ταῦτα ὑπῆρχεν αὐτῷ, ἃ μηδενὶ τῶν ἀνῶν. οὐκἴσῳ τὸ φαινόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἦν ἐφαίνετο ἄνους. οὐκἴσῳ δὲ τοῖς πολλοῖς ὅμοιος. τὴν μὲν γὰρ σάρκα, ὅμοιος ἴσως. διὸ οὖν λέγει, ὅτι οὐκἴσῳ φιλὸς ἄνους. διὰ διὸ ἦν ἐν ὁμοιώματι ἀνῶν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ψυχὴ, καὶ σῶμα ἐσμέν. ἐκεῖνος δὲ ἦν ψυχὴ, καὶ σῶμα. διὰ διὸ ἦν ἐν ὁμοιώματι. ἵνα γὰρ μὴ ἀκούσας, ὅτι ἐκένωσεν ἑαυτὸν, μεταβολὴν νομίσῃς, καὶ μετάπτωσιν, καὶ ἀφανισμόν τινα, μένων ἦν ὁ ἴσως, ἔλαβεν ὃ οὐκἴσῳ, καὶ σάρξ γενόμενος, ἔμενε δὲ λόγος ὤν. ὥστε κατὰ διὸ ὅμοιος ἀνῶν, καὶ διὰ διὸ φησὶ, καὶ σχήματι. οὐχ ἡ φύσις μετέπεσεν, οὐδὲ σύγχυσις ἐγένετο, ἀλλὰ σχήματι ἐγένετο. εἰ πὼν γὰρ ὅτι μορφὴν δούλου ἔλαβεν, ἐθάρσησε λοιπὸν, καὶ ταῦτα εἶπεν, ὡς ἐκείνου πάντα ἐπιτομίζοντος. ἐπεὶ καὶ ὅταν λέγῃ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, οὐ διὰ τοῦτο ἦν, ὅτι οὐ σάρκα εἶχεν, ἀλλ' ὅτι ἡ σάρξ ἐκείνη οὐχ ἡμαρτεν, ἀλλ' ὁμοία ἴσως τῇ ἁμαρτωλῇ. κατὰ τί ὁμοία; κατὰ τὴν φύσιν, οὐ κατὰ τὴν κακίαν. διὰ διὸ ὁμοία ἁμαρτωλῆς ψυχῆς. ὡς περ οὖν ἐκεῖ τὸ ὅμοιον διὰ τὸ μὴ πάντα εἶναι ἴσον, οὕτω

καὶ ἐν τοῦτο διὰ

καὶ συζῆσθαι ὁμοίωμα ἀϊδὲς τὸ μὴ πάντα εἶναι ἴσα. οἷον τὸ μὴ ἐκσωσαι σαι, τὸ χωρεῖς ἁμαρτίαι, τὸ μὴ φιλόνεικον. μὴ καλῶς εἶπεν, ὡς ἄνος. οὐ γὰρ ἰῶ εἰς τ πολλῶν, ἀλλ' ὡς εἰς τ πολλῶν. οὐ γὰρ εἰς ἄνον μετέπεσεν ὁ τῆς λόγος, οὐδὲ οὐσία μετεβλήθη, ἀλλ' ὡς ἄνος ἐφάνη, οὐ φαντασιοκοπῶν ἡμᾶς, ἀλλὰ παιδεύων εἰς ταπεινοφροσύνην. ὅταν οὖν εἴπῃ, ὡς ἄνος, τοῦτο φῇ. ὅπει μὴ ἀλλαχοῦ φῇ αὐτ ἄνον, ὅταν λέγῃ, εἷς ἦς, μὴ εἷς μεσίτης ἄνος ἀλλ' εἷς. εἰρῆ μὴ τὰ πρὸς τύτους, πρὸς καίτους μὴ λέγοντας ἀνειλιφέναι ψυχήν, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. εἰ ἡ μορφὴ τ θυ, τέλειος ἦς, μὴ εἰ μορφὴ τ δύλ, τέλειος δῦλος. πάλιν πρὸς ἀρειανοὺς συζῶντα περὶ τ θεότητος, οὐδαμῶς τ ἐγένετο, οὐδαμῶς τ ἔλαβεν, ἀλλ' ὢν μορφῇ θυ ὑπάρχων φύσιν, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τ εἶναι ἴσα θῷ. συζῶντα περὶ τ ἀνθρωπότητος, τ ἔλαβε, μὴ ἐγένετο. τοῦτο ἐγένετο, τοῦτο ἔλαβεν, ἐκεῖνο ὑπῆρχεν. ἰδύφησιν ὑπήκοος γέγονεν ἑκών. οὐκίσος ἰῶ, τ ὑπήκουσεν, οὐδὲν τοῦτο αὐτ ἐλαττοῖ ὃ ἀγωνώμονες, μὴ ἀνόητοι. ὅπει καὶ φίλοις ὑπακούομεν ἡμεῖς, μὴ οὐδὲν τοῦτο ποιεῖ. ὡς γὸς περὶ ὑπήκουσεν, οὐκεὶς δουλικὸν ἀξίωμα καταπεσών, ἀλλὰ τύτῳ αὐτῷ μάλιστα φυλάττων τ γνησιότητος τ θαῦμα τῇ πολλῇ περὶ τ πρᾶ τιμῇ. ἐτίμησε τ πρᾶ, οὐχ ἵνα σὺ αὐτ ἀτιμάσῃς, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον θαυμάσῃς, ἵνα μὴ ἀπὸ τύτου θαυμάσῃς, ὅτι γνήσιος γὸς τῷ μάλιστα παντ τ πρᾶ τετιμηκέναι. οὐδεὶς οὕτως ἐτίμησε τὸν θεόν. ὅσον εἶχε τὸ ὕψος, τοσαύτην ταπείνωσιν ὑπέστη ἀντίῤῥοπον. ὡσπερ παντ ἐστὶ μείζων, μὴ οὐδεὶς αὐτῷ ἴσος, οὕτως μὴ τῇ περὶ τ πρᾶ τιμῇ πάντας ἐνίκησεν, οὐκ ἀναγκασθεὶς οὐδὲ ἄκων, ἀλλὰ μὴ ἔλαττον τ ἀρετ αὐτ. ἢ οὐκ ἔχω πῶς εἰπω βαίνειν μέγα, μὴ τὸ δοῦλον γενέσθαι, μὴ σφόδρα ἄῤῥητον. τὸ δὲ μὴ θάνατον ὑποσῆναι, πάλιν πολλῷ πλέον. ἀλλ' ὅτι μὴ ἕτερόν τι τύτου μεῖζον μὴ παραδεξότερον. διατί; ὅτι οὐχ ἅπας θάνατος ὅμοιος. οὗτος γὰρ παντ ἐπονειδιστικώτερος εἶναι ἐδόκει, οὗτος αἰσχύνης γέμων, οὗτος ὁ ἐπάρατος. ὃν κατάρασθαι γὰρ φησι πᾶς ὁ κρεμάμενος ξύλου. διὰ τοῦτο μὴ ἰουδαῖοι τύτῳ ἐπαύσαντο αὐτ ἀνελεῖν, ὥστε μὴ ἐπονείδιστον ἐργάσασθαι, ἵνα εἰ καὶ τῷ ἀναιρεθῆναι μηδεὶς ἀπέχῃ αὐτ, ἀλλὰ τῷ οὕτως ἀναιρεθῆναι. διὰ τοῦτο μὴ λῃσταὶ δύο μεταξὺ αὐτ ἐσταυρώθησαν, ἵνα κοινωνήσῃ τ δόξης αὐτοῖς, μὴ πλήρωθῇ τὸ εἰρημένον, μὴ μετ' ἀνόμων ἐλογίσθη. ἀλλὰ τοσούτῳ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια λάμψει, τοσούτῳ φανεροτέρα γένηται. ὅταν γὰρ τοσαῦτα ἢ μηχανήματα παρὰ τ ἐχθρῶν κατὰ τ δόξης αὐτ συνόμεναι, διαλάμψῃ δὲ, τοσούτῳ μείζων δείκνυται. οὐ γὰρ τὸ ἀποκτεῖναι, ἀλλὰ μὴ τὸ οὕτως ἀποκτεῖναι, ὃν ζ δελυκὸν αὐτ ἐργάσασθαι, μὴ παντ ἀποφαίνειν ζ δελυκότερον, μὴ οὐδὲν ἴσχυσαν. οὕτως δὲ μαροίζονες ἦσαν ἀμφότεροι οἱ λῃσταί. ὕστερον γὰρ ὁ εἷς μετεβάλετο, ὅτι μὴ ἐν φρῷ ὄντες, ὠνείδιζον αὐτῷ. μὴ οὔτε τὸ συνειδὸς τ ἰδίων ἁμαρτημάτων, οὔτε τὸ ἐν κολάσει εἶναι, οὔτε τὸ μὴ αὐτοὺς τὰ αὐτὰ πάσχειν, κατεῖχεν αὐτ τ μανίαν. ὅπερ οὖν, μὴ ὁ εἷς τῷ ἑνὶ εἶπε, μὴ ἐπεσόμισε λέγων. οὐδὲ φοβῇ τ θεόν σύ, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι ἐσμέν; τοσαύτην εἶχον τ κακίαν. διόφησι μὴ ὁ τῆς αὐτ ὑπερύψωσε, μὴ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. ὅταν τ σαρκὸς ἐπιλάβῃ ὁ μακάριος παῦλος, πάντα λοιπὸν τὰ ταπεινὰ μὴ ἀδείασε φθέγγῃ. ἕως μὲν γὰρ οὐκ ἔλεγεν, ὅτι μορφῇ δύλ ἔλαβεν, ἀλλὰ περὶ τ θεότητος διελέγετο, ὁρᾶ πῶς ὑψηλῶς, ὑψηλῶς λέγω κατὰ τ δύναμιν. κατὰ γὰρ τ αὐτῦ ἀξίαν, οὐ φθέγγῃ, οὐδὲ γὰρ δύναται. ἐν μορφῇ θυ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θῷ. ἐπειδὴ δὲ εἶπεν, ὅτι ἐνηνθρώπησεν, ἀδεῶς λοιπὸν τὰ ταπεινὰ φθέγγῃ, θαῤῥῶν ὡς οὐδὲν βλάψει. τί δέ ἐστιν

ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων. τουτέστιν ὁ κόσμος πᾶς, καὶ ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι, καὶ δαίμονες, ἢ ὅτι καὶ οἱ δίκαιοι, καὶ οἱ ζῶντες, καὶ οἱ ἁμαρτωλοί, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι κς Ἰησοῦς χς εἰς δόξαν θυ πρς. τουτέστιν ἵνα πάντες σῶσι εἴπωσι. σῶσι δὲ δόξα τῷ πρί. ὁρᾷς πανταχοῦ, ὅταν ὁ υἱὸς δοξάζηται τὸ πρᾶγμα δοξάζομαι; οὕτω καὶ ὅταν ἀτιμάζηται ὁ υἱὸς, ὁ πατὴρ ἀτιμάζεται; εἰ γὰρ ἐφ' ἡμῶν σῶσι ἔνθα πολὺ τοῖς πράγμασι πρὸς τοὺς υἱοὺς τὸ μέσον, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ θυ, ἔνθα μέσον οὐδέν, ἐπ' αὐτὸ διαβαίνει καὶ ἡ τιμή, καὶ ἡ ἀτιμία. σῶσι πρς' ὅτι δόξα. οὐκοῦν καὶ ὅταν λέγωμεν, ὅτι τέλειός ἐστιν ἀνενδεής, ὅτι οὐκ ἐλάττων τοῦ πρς, τοῦτο δόξα τοῦ πρς, ὅτι τοιοῦτον ἐγέννησε. καὶ τὸ ἀγαθότητος, καὶ τὸ σοφίασο, ὅταν εἴπω ὅτι σοφός ἐστιν, ὡς ὁ πατὴρ, καὶ οὐδὲν ἐλάττων, τοῦτο τὸ πολλῆς τοῦ πρς σοφίασο τεκμήριον. ὅταν εἴπω, ὅτι δυνατός ἐστιν, ὡς ὁ πατὴρ, τοῦτο τὸ δυνάμεως αὐτοῦ τεκμήριον. ὅταν εἴπω, ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ὡς ὁ πατὴρ, τοῦτο τὸ ἀγαθότητος δεῖγμα μέγιστον, ὅτι τοιοῦτον ἐγέννησεν οὐδὲν αὐτοῦ λειπόμενον, οὐδὲ ἀποδέοντα. ὅταν εἴπω, ὅτι οὐκ ἐλάττονα κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ἴσον, οὐδὲ ἕτερα οὐσίασο, καὶ ἐν τούτῳ πάλιν τὸν θεὸν θαυμάζω, καὶ τὸ δύναμιν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀγαθότητα, καὶ τὸ σοφίαν, ὅτι λόγον ἡμῖν τοιοῦτον ἔδειξεν ἐξ αὐτοῦ, πλὴν μὴ τοῦ πρᾶ εἶναι. ὥστε ὅσα αὖ εἴπω μεγάλα περὶ τοῦ υἱοῦ, ταῦτα εἰς πρᾶ διαβαίνει. εἰ γὰρ τὸ μικρὸν τοῦτο, καὶ οὐ τελές, μικρὸν γάρ ἐστι πρὸς τὸ θυ δόξαν τὸ αἰωνίζουσαν αὐτῷ προσκυνῆσαι εἰς δόξαν θυ γένε), πόσῳ μᾶλλον τὰ λοιπὰ πάντα.

Η' Ἀπόν.

Γι σβύωμεν τοίνυν εἰς δόξαν αὐτοῦ, καὶ βιῶμεν εἰς δόξαν αὐτοῦ. ἐπεὶ οὐδὲν ὄφελος θατέρου. ὥστε ὅταν δοξάζωμεν καλῶς, μὴ βιῶμεν δὲ καλῶς, τότε μάλιστα ὑβρίζομεν αὐτὸν, ὅτι ἐπιμελοφόμῃ αὐτοῦ δεσπότην, καὶ διδάσκαλον, καταφρονοῦμεν αὐτοῦ, καὶ οὐδὲ δοίηκαμεν τὸ φοβερὸν αὐτοῦ κριτήριον. τὸ μὲν γὰρ ἐλλιπασο ἀκαθάρτως βιοῦν, θαυμαστὸν οὐδὲν, οὐδὲ τοσαύτης καταγνώσεως ἄξιον. τὸ δὲ χριστιανοὺς ζοσυτ μετέχοντας μυστηρίων, τοσαύτης ἀπολαύοντας δόξης, οὕτως ἀκαθάρτως βιοῦν, τοῦτο ἐστὶ τὸ πάντων χεῖρον, τὸ χείριστον, καὶ ἀφόρητον. εἰ δὲ γάρμοι. ὑπήκουσε τὸν ἐχάτην ὑπακοὴν, διὰ τοῦτο ἔλαβε τὸ αὐτοῦ τιμήν. δοῦλος ἐγένετο, διὰ τοῦτο δεσπότης ἐστὶ πάντ, καὶ ἀγγέλων, καὶ τῶν ἀπάντ. ὥστε καὶ ἡμεῖς, μὴ νομίζωμεν καταπέσεσθαι ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος, ὅταν ταπεινώσωμεν ἑαυτούς. τότε γὰρ μᾶλλον ἐστὶν ὑψωθῆναι εἰκότως. τότε μάλιστα δῆλον θαυμασθῆναι. ὅπου γὰρ ὁ ὑψηλὸς ταπεινὸς δῆλον, ὁ δὲ ταπεινὸς ὑψηλός, ἀρκεῖ μοι, καὶ ἡ τοῦ χῦ ἀπόφασις τοῦτο λέγουσα. πλὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐξετάσωμεν. πῶς ταπεινωθῆναι; οὐ τὸ ψεύσασθαι, οὐ τὸ κατηγορεῖσθαι, καὶ διαβάλλεσθαι; τί δὲ ὑψωθῆναι, τὸ μὴ θαυμάσθαι, τὸ ἐπαινεῖσθαι, τὸ δοξάζεσθαι καλῶς. ἴδωμεν οὖν πῶς τοῦτο γίνεται. ἄγγελος ἰδὼν ἐσαταναῦ, ὑψωσεν ἑαυτόν. τί οὖν οὐχὶ πάντων μᾶλλον ἐταπεινώθη; οὐχὶ χωλεύει τὴν; οὐχὶ νῶτο παντὸ κατηγορεῖται, καὶ διαβάλλεται; ἄνθρωπος ὢν ὁ παῦλος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν. τί οὖν οὐχὶ θαυμάζεται; οὐχὶ ἐπαινεῖται; οὐχὶ ἐγκωμιάζεται; οὐχὶ φίλος ἐστὶ τοῦ χῦ; οὐχὶ μείζονα εἰργάσατο ὧν ὁ χς ἐποίησεν; οὐχ ὡς ἀνδραπόδῳ πολλάκις ἐπέταξε τῷ διαβόλῳ; οὐχὶ ὡς δήμιον περιέφερεν; οὐχὶ ἐπαίξεν ἐν αὐτῷ; οὐχὶ σωτηριμένῳ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν εἶχεν νῶτο τοὺς πόδας αὐτοῦ; οὐχὶ καὶ ἑτέροις μυ πολλῆς τὴν παῤῥησίασο τοῦτο ἐπήνεσε; τί λέγω; ἐπῆρεν ἑαυτὸν

ἐπῆρεν ἑαυτὸν ὁ ἀβεσαλώμ, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸ ὁ δαβίδ. ποῖος ὑψηλὸς ἐγένετο; τίς ἐπίδε-
ξος; τί γὰρ ταπεινότερον τῶν ῥημάτων τούτων ἢ τῷ σεμνεῖ ἐφθέγγετο ὁ μακάριος οὗτος προ-
φήτης, λέγων; ἄφετε αὐτὸν καταρᾶσθαι με, πῶς γὰρ ἐνετείλατο· μὴ ἐπ' αὐτῷ δὲ τῶν πραγμάτων
ἐξετάσωμεν εἰ δοκεῖ, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν ὁ τελώνης, καίτοιγε οὐδὲν ταπεινοφροσύνη τὸ πρᾶ-
γμα ἦν, ἀλλὰ πῶς δυνηθεὶς ἀπεκρίνατο. ὕψωσεν ἑαυτὸν ὁ φαρισαῖος· τί οὖν ἐξετάσω-
μεν, μὴ τὰ πράγματα· ἔσωσαν δύο τινὲς, ἀμφότεροι πλουτοῦντες, μὴ μετέχοντες πολλῆς τι-
μῆς, μὴ τῇ σοφίᾳ, μὴ δυναστείᾳ, μὴ τοῖς ἄλλοις τοῖς κοσμικοῖς πλεονεκτήμασι μεγαλοφρο
νοῦντες. εἶτα ἐκεῖνος μέν, μὴ ζητείτω τὰς παρὰ παντὸς τιμὰς, μὴ μὴ λαμβανέων ὀργιζέσθω, καὶ
πλέον ἢ δεῖ ἀπωτατείτω, μὴ ὑψούτω ἑαυτόν· οὗτος δὲ καταφρονείτω τοῦ πράγματος, πρὸς μη
δένα ὑπὲρ τούτου δυσχεραινέτω, μὴ διδομένην τιμὴν διαπτύέσθω· δόξης γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλλως
ἐπιτυχεῖν, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ δόξαν φεύγειν. ἕως μὲν γὰρ αὐτὴ διώκωμεν, φεύγει ἡμᾶς· ὅταν δὲ αὐτὴν
φεύγωμεν, διώκει ἡμᾶς. εἰ βούλει ἔνδοξος εἶναι, μὴ ἐπιθύμει δόξης, εἰ βούλει ὑψηλὸς εἶναι,
μὴ γίνου ὑψηλός. καὶ ἄλλως δὲ τὸ μὲν μὴ ἐφιέμενον τιμῆς, πάντες τιμῶσι. τὸν δὲ ἐπιζητοῦντα,
διαπτύουσι. πέφυκε γάρπως φιλόνεικον εἶναι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ ἀντιπαθές. καταφρονῶμεν
τοίνυν δόξης. οὕτω γὰρ δυνησόμεθα γενέσθαι ταπεινοί, μᾶλλον δὲ ὑψηλοί. μὴ ὑψῶ σαυτὸν, ἵνα
παρ' ἑτέρου ὑψωθῇς. ὁ παρ' ἑαυτῷ ὑψούμενος, παρ' ἑτέρων οὐχ ὑψοῦται. ὁ παρ' ἑαυτῷ ταπεινού
μενος, παρ' ἑτέρων οὐ ταπεινοῦται. μέγα ἀπόνοιας κακὸν, μωρὸν εἶναι κρεῖττον, ἢ ἀπονενοημένον.
ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ μωρία, μόνον παρανοίας ἐστίν. ἐνταῦθα δὲ ἡ μωρία, χείρονός ἐστι, μὴ μωρία μό-
νιάσας. ὁ ἀνόητος ἑαυτῷ κακὸν, ὁ δὲ ἀπονενοημένος, καὶ ἑτέροις λύμη. ἀπὸ ἀνοίας γοῦν τὸ πά-
θος πίπτει. οὐκοῦν ὑψηλόφρονα εἶναι μὴ ὄντα μωρόν. ὁ δὲ μωρίας ἐμπλεως, ἐστὶν ἀπονενοη-
μένος. ἄκουε σοφοῦ πνὸς λέγοντος· εἶδον ἄνδρα δοκοῦντα φρόνιμον εἶναι παρ' ἑαυτῷ· ἐλπὶς δὲ
μᾶλλον ἔστι μωρίαν ἔχει ὁ ἄφρων αὐτῷ. ὁρᾷς ὃ ἐκείνην ἔλεγον, ὅτι χεῖρον μωρίας τὸ κακόν; ἐλπὶς γάρ
φησι μᾶλλον ἔστιν ἄφρων αὐτῷ. διατοῦτο καὶ ὁ παῦλος ἔλεγε, μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς.
τῷ σώματι εἰπέμοι ποῖα φαμὲν ὑγιαίνειν; τὰ ὄγκον ἔχοντα πολλὴν, καὶ πολλοῦ πνὸς ἔνδο-
θεν γέμοντα, μὴ ὕδατος, ἢ τὰ κατεσκληκότα, μὴ τετανωμένην ἔχοντα τὴν ἐπιφάνειαν; δηλο
νότι τοῦτο. οὐκοῦν μὴ τῇ ψυχῇ, ἣ μὲν φλεγμαίνουσα, ὑδέρου χεῖρον ἔχει νόσημα. ἡ δὲ κα-
τεσκληκυῖα, παντὸς ἀπήλλακται πάθους. πόσα οὖν πίκτει ἡμῖν ἀγαθὰ ἡ ταπεινοφροσύνη.
τί βούλει, τὸ ἀνεξίκακον; τὸ ἀόργητον; τὸ φιλάνθρωπον; τὸ νηφάλιον; τὸ προσεκτικόν; πάντα ταῦ
τα ἀπὸ σωφροσύνης τὰ κάλλη, καὶ τὰ ἐναντία ἀπὸ τῆς ἀπονοίας. ἀνάγκη τὸν τοιοῦτον,
καὶ ὑβριστὴν εἶναι, καὶ πλήκτην, καὶ ὀργίλον, καὶ πικρὸν, καὶ ἀμελῆ, θηρίον μᾶλλον, ἢ ἄν-
θρωπον. ἰσχυρὸς εἶ καὶ μέγα φρονεῖς; οὐκοῦν διατοῦτο μᾶλλον ὀφείλεις ταπεινοῦσθαι. διατὶ
πράγματι μέγα φρονεῖς οὐδαμοῦ; καὶ γὰρ καὶ λέων, σοῦ θρασύτερος, καὶ ὗς ἰσχυρότε-
ρος, καὶ οὐδὲ κώνωψ εἷς πρὸς αὐτούς. καὶ ληστὰὶ δὲ καὶ τυμβωρύχοι, καὶ μονομάχοι, μὴ οἱ οἰ-
κέται σοί, μὴ ἴσως οἱ ἀγνωμονέστεροι, ἰσχυρότεροι σοῦ. τοῦτο οὖν ἄξιον ἐπαίνου, μὴ οὐ κα-
ρύτεις σαυτὸν τούτῳ μέγα φρονῶν; ἀλλὰ καλὸς εἶ, μὴ ὡραῖος; πορνῶν τὸ καύχημα. οὐκ
εἶ τῷ ταὼ καλλίων, οὐδὲ αὐτοῦ ἕνεκεν οὐδὲ πτερῶν. ἀν τοῖς πτεροῖς, τῷ ὄρνιθος ἡ νίκη πολύ
σε παρελαύνει, τῇ κόμῃ, τῷ αὐθει. μὴ ὁ κύκνος δὲ σφόδρα ἐστὶ καλὸς, μὴ πολλοὶ τῶν ὀρνίθων εἰσὶ
τοι, πρὸς οὓς εἰ παραβληθείης, οὐδὲν ὄψει σαυτόν. πολλάκις δὲ μὴ παιδία δυσελπῆ, μὴ κόρακα

ἀπειρόγαμοι,

ἀστειρόγαμοι, ἢ αἱ πόρναι γυναῖκες, ἢ ἄνδρες μαλακοί, ΟΥΚ ἔχον τὸ καύχημα. ΟΥΚ οὖν ἄξιον ἀπονοίασθαι· ἀλλὰ πλουτεῖς; πόθεν; ἢ κεκτημένος; χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους. ΟΥΚ ἢ λῃστῶν ὄντι, ἢ ἀνδροφόνων τὸ καύχημα, ἢ τ τὰ μέταλλα ἐργαζομ. ὁ τ καταδίκων πόνος ΟΥΚ ἐστὶ καύχημα· ἀλλὰ κοσμῇ, ἢ καλλωπίζῃ; ἢ ἵνα τοὺς ἐφ' ἡδεῖν καλλωπιζομένους. παρὰ δὲ τοῖς πέρσαις, ἢ καμήλους ἴδοις ἂν καλλωπιζομένας. ΟΥΚ δὲ τ ἀνῶν, τοὺς ΟΥΚ σκηνῆς ἅπαντας. οὐκοῦν ἀχωρὶς ΟΥΚ τούτοις μέγα φρονῶν; ἐν οἷς τὰ ἄλογά σοι κοινωνεῖ, ἢ δοῦλοι, ἢ ἀνδροφόνοι, ἢ μαλακοί, ἢ λῃσταί, ἢ τυμβωρύχοι; ἀλλ' οἰκίας οἰκοδομεῖς λαμπρὰς; ἢ τί ΟΥΚ; πολλοὶ κολοιοὶ λαμπροτέρας οἰκοῦσι, καὶ σεμνότερα ἔχουσι καταγώγια. ἢ οὐχ ὁρᾷς τούτους τοὺς περὶ τὰ χρήματα μανομένους, οἱ ἐν ἀγροῖς, ἢ ἐν ἐρήμοις τόποις ᾠκοδόμησαν οἴκους; κολοιῶν καταγώγια; ἀλλὰ φωνῆς ἕνεκα μέγα φρονεῖς; τοῦ κύκνου, ἢ τ ἀηδόνος, οὐδέποτε σὺ λιγυρώτερον ἆσαι λιγυρώτερον. ἀλλ' ΟΥΚ ποικιλίᾳ τέχνης; ἢ τ μελίττης ἐν τούτῳ σοφώτερον; ποῖος ποικιλτής, τίς ξωγράφος, τίς γεωμέτρης, τὰ ταύτης ἔργα μιμήσασθαι συνήσει; ἀλλ' ΟΥΚ λεπτότητι ἐνθήτου; ἀλλ' ἐνταῦθα σε ἡττᾶται καὶ νικῶσιν. ἀλλ' ΟΥΚ ταχυτῆτι ποδῶν; πάλιν τὰ πρωτεῖα παρὰ τοῖς ἀλόγοις. λαγωὸν ἢ δορκάδι, ἢ ὅσα τ κτηνῶν οὐκ ἂν πολείπῃ τῇ ταχυτῆτι τ ποδῶν. ἀλλ' ἀποδημεῖς; ἀλλ' οὐ μᾶλλον τ πλουτῶν. τοῦτο γὰρ δυνατώτερον τ ἀποδημίαν ποιεῖται. οὐκ ἐφοδίων δεῖ, οὐδ' ὑποζυγίων, ἀλλ' ἀρκεῖ πρὸς πάντα αὐτῆς τὸ πλεῖον. ΟΥΚ ἢ ναῦς, ΟΥΚ ἢ ὑποζύγιον, ΟΥΚ ἢ ὄχημα, ΟΥΚ ἢ αὔλημος, ἢ πᾶν ὅ, τι αὖ εἴποις. ἀλλ' ὀξὺ βλέπεις; ἀλλ' οὐχ ὡς δορκάς, οὐδ' ὡς ἀετός. ἀλλ' ὀξὺ ἀκούεις; ἀλλ' ὄνος ὀξύτερον. ἀλλ' ὀσφραίνῃ; ἀλλ' ὁ κύων οὐκ ἀφίησί σε αὐτ παρελθεῖν. ἀλλὰ ποριστικὸς εἶ; ἀλλὰ τοῦ μύρμηκος ἀπολείπῃ, ἀλλὰ χρυσοφορεῖς; ἀλλ' οὐχ οὕτως ὡς οἱ ἰνδικοὶ μύρμηκες. ὑγείᾳ δὲ ἕνεκεν; πολλῷ βέλτιον ἡμῶν τὰ ἄλογα, ἢ δυεξίᾳ, ἢ τοῦ δύπορεῖν, οὐ δέδωκεν ἐκείνοις πενίαν. ἐμβλέψατε γοῦν φησιν εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας· οὐκοῦν φησιν ἡμῶν τὰ ἄλογα κρεῖττον ἐδημιούργησεν ὁ θς· ὁρᾷς πόσον ἐστὶ τὸ ἀπερίσκεπτον; ὁρᾷς τὸ ἀνεξέταστον; ὁρᾷς ἡ τ πραγμ ἐξέτασις ὅσον ἡμῖν χαρίζεται; ὁ πανταχοῦ ἀνῶν μείζω φρονῶν, εὑρέθη ἢ τ ἀλόγων ταπεινότερος. ἀλλὰ φεισώμεθα αὐτ, ἢ οὐ μιμησόμεθα αὐτούς, οὐδὲ ἐπειδὴ τ ἡμετέρας φύσεως μεῖζον ἐφρόνησε, καταγαγόντες αὐτ ΟΥΚ τ τ ἀλόγων τάξιν ἀφήσομεν, ἀλλ' ἀναφήσομεν αὐτ ἐκεῖθεν οὐ δι' αὐτ. οὐδὲ μ γὰρ ἄξιος τοιαῦτα παθεῖν, ἀλλ' ἵνα ἡ τοῦ θυ φιλανθρωπία, ἢ ἡ εἰς ἡμᾶς ἐνδειχθῇ τιμή. ὅτι γὰρ ἐστὶν ἐν οἷς οὐδὲν ἡμῖν κοινωνεῖ τὰ ἄλογα. ποῖα δῆτα ταῦτα; δυσέβεια, ἢ ὁ κατ' ἀρετ βίος. ἐνταῦθα οὐκ ἔχεις πόρνους εὑρεῖν, οὐδὲ μαλακούς, οὐδὲ ἀνδροφόνους, ἀπεχίσμεθα γὰρ αὐτ. τί δῆτα ΟΥΚ ἐστὶ τ θεὸν ἴσμεν. τ πρόνοιαν ἐπιγινώσκομεν τ αὐτοῦ. περὶ ἀθανασίας φιλοσοφοῦμεν. παραχωρείτω ἐνταῦθα τὰ ἄλογα. οὐκ ἀμφισβητήσει περὶ τούτ, σωφρονοῦμεν. ἐνταῦθα οὐδὲν τὰ ἄλογα κοινὸν ἔχει. πάντ γὰρ αὐτ λείπομ, κρατοῦμεν αὐτ. τούτῳ γὰρ μείζων ἡ ἀρχή, ὅτι λείπομ αὐτ, βασιλεύομεν αὐτ, ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ σὺ τούτ αἴτιος, ἀλλ' ὁ ποιήσας σε θς, ἡλίου χαρισάμ. δίκτυα, θήρας αὐτοῖς πιθέμεν, καὶ ἐμβάλλομεν αὐτά, καὶ χειρούμεθα. σωφροσύνη γὰρ ἡμῖν, ΟΥΚ εἰκῆ, πραότης, χρημάτων ὑπεροψία. ἀλλ' ΟΥΚ ἐπειδὴ σὺ τῶν ἀπονενοημένων εἶ οὐδὲν τούτων ἔχεις, εἰκότως ἢ τῶν ἀνθρώπων μείζω φρονεῖς, ἢ καὶ τῶν ἀλόγων ταπεινότερον. τοιαύτη γὰρ ἡ ἀνοια, καὶ ἡ θρασύτης, ἢ ἑταίρεται πέρα τοῦ δέοντος, ἢ ταπεινοῦται πάλιν ὁμοίως, οὐδαμοῦ

τὴν συμμετρίαν

τὴν συμπεράιαν φυλάττωσα. ἀγγέλων ἐσμὲν ἴσοι κατὰ τοῦτο. βασιλέα ἡμῖν ὁ πήγελται. ἢ μὴ χῦ χρεία. ἀνὸς μαχίζεται, μὴ οὐχ ὑποπίπτει. ἀνὸς θανάτου καταφρονεῖ, οὐ τρέμει, οὐ δέδοικεν, οὐκ ἐφίεται τοῦ πλείονος. ὥστε ὅσοι μὴ πιοῦσι εἰσὶ, τῶν ἀλόγων εἰσὶ χείρους. ὅταν γὰρ ἐν μὲν τοῖς σωματικοῖς πλεονεκτῇ, τὰ δὲ ψυχικὰ πλεονεκτήματα μὴ ἔχῃς, πῶς οὐχὶ τῶν ἀλόγων εἶ χείρων; ἄγε γὰρ εἰς μέσον τίνα τῶν κακίας, μὴ ἀλογωτέρων, τῶν ὀρυφῆ ζώντων, καὶ πλεονεξίας. ὁ ἵππος αὐτοῦ πολεμικώτερος, ὁ ὗς ἰσχυρότερος, ὁ λαγωὸς ταχύτερος, ὁ ταὼς ὡραιότερος, ὁ κύκνος εὐφωνότερος, ὁ ἐλέφας μείζων, ὁ ἀετὸς ὀξυδερκέστερος, πάντες ὄρνιθες πλουσιώτεροι. πόθεν οὖν ἄξιος εἶ κρατεῖν τῶν ἀλόγων; ἀπὸ τοῦ λόγου; ἀλλ' οὐκ ἔστιν. ὅταν γὰρ μὴ εἰς δέον αὐτῷ κέχρηται, πάλιν ἐκείνων χείρων ἐστίν. ὅταν γὰρ λόγον ἔχων ἀλογώτερος ἐκείνων ᾖ, κρεῖττον ὢν εἰ μὴ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐγένετο λογικός. οὐ γάρ ἐστιν ἴσον λαβόντα ἀρχὴν προδοῦναι, καὶ παρὰ καιρὸν μὴ λαβεῖν. ὁ βασιλεύων, καὶ τῶν ὀρυφόρων χείρων ὤν, κρεῖττον ὢν, ἢ εἰ μὴ δὲ τὴν ἀλουργίδα περιέκειτο. οὕτω δὴ καὶ ἐν ζωῇ θα. εἰδότες οὖν, ὅτι καὶ τῶν ἀλόγων χείρους ἐσμὲν τῆς ἀρετῆς χωρεῖς, ζώπυρ ἀσκῶμεν, ἵνα ἄνοι γενώμεθα, μᾶλλον δὲ ἄγγελοι, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν. Λόγος, ή.

» Ὥστε ἀγαπητοίμως καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ἐν τῇ παρουσίᾳμου μόνον, ἀλλὰ καὶ
» νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳμου μετὰ φόβου, καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θς
» γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλειν. καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. πάντα ποιεῖτε χω-
» ρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι, καὶ ἀκέραιοι. τέκνα θῦ ἀμώμητα ἐν
» μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς, καὶ διεστραμμένης. ἐν οἷς φαίνεσθε, ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς
» ἐπέχοντες εἰς καύχημά μοι, εἰς ἡμέραν χῦ. Ταὶ παραινέσεις μετ' ἐγκωμίων δεῖ ποιεῖσθαι. οὕτω γὰρ καὶ εὐπαράδεκτοι γίνονται, ὅταν πρὸς τὸν οἰκεῖον ζῆλον καλῶμεν τοὺς παραινουμένους. οἷον καὶ παῦλος ἐν τοῖς ἐποίησε. θέα πῶς σωρεύει τοὺς ὡς τε ἀγαπητοίμως; τότε μὲν ἴσως ἐδόκεῖτε μᾶλλον τὴν εἰς ἐμὲ τιμὴν, καὶ τὴν αἰδῶ πάντα ποιεῖν, νυνὶ δὲ οὐκέτι. ἐὰν οὖν δείχθῃ, ὅτι νῦν ἐπετείνατε, δείκνυται ὅτι μὴ τότε οὐ δι' ἐμὲ, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν θεόν. τί βούλει; οὐχ ἵνα ἐμοῦ ἀκούσητε, ἀλλ' ἵνα μετὰ φόβου, καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζησθε. οὐ γὰρ ἔνι τὸν χωρεῖς φόβου ζῶντα, γενναῖόν τι, καὶ θαυμαστὸν ἐπιδείξασθαι. καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπε φόβου, ἀλλὰ καὶ τρόμου. ὅστις ἐπίτασίς ἐστι τοῦ φόβου. τοῦτον εἶχε τὸν φόβον ὁ παῦλος. διατοῦτο καὶ ἔλεγε. φοβοῦμαι μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. εἰ γὰρ τὰ βιωτικὰ κατορθῶσαι φόβου χωρεῖς οὐκ ἔνι, πόσῳ μᾶλλον τὰ πνευματικά. εἶπε γάρμοι. πῆς γράμματα ἔμαθε φόβου χωρεῖς; πῆς τέχνης ἔμπειρος γέγονε φόβου χωρεῖς; εἰ δὲ ἔνθα οὐκ ἐφεδρεύει ὁ διάβολος, ἀλλὰ ῥᾳθυμία μόνον ἐνοχλεῖ, τοσούτου φόβου ἡμῖν ἔδεησεν, ὥστε ῥᾳθυμίαν ἐπιφέρεσθαι φυσικῶς μόνον. ἔνθα τοσοῦτος ὁ πόλεμος, τοσαῦτα κωλύματα, πῶς ἔνι φόβου χωρεῖς διασωθῆναι ποτέ; πῶς δ' ἂν οὗτος γένοιτο ὁ φόβος; ἂν ἐννοήσωμεν, ὅτι πανταχοῦ πάρεστι ὁ θεὸς, πάντα ἀκούει, πάντα ὁρᾷ, οὐ τὰ πραττόμενα μόνον, καὶ λεγόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν καρδίαις ἅπαντα, καὶ τὰ ἐν τῷ βάθει τῆς διανοίας.

διανοίας. πρὶ πικὸς γάρ ὅτιν ἐν δυμήσεων, ἢ ἐννοιῶν καρδίας. αὖ οὔ τω διαθῶμεν ἑαυτούς, οὐδὲν πονηρὸν πράξομεν, οὐδὲν ἐροῦμεν, οὐδὲν ἐννοήσομεν. εἰ τέμοι, εἰ διαπαντὸς τ̃ ἄρχοντος πλησίον εἰ σήκεις, οὐ μ̀ φόβου αὖ εἰ σήκεις; ὅταν ἐθίεις, νόμισον παρεῖναι τ̃ θν̄. πάρεσι γάρ. ὅταν κακοβούλδειν μέλλῃς, ὅταν ὀργίζῃ, ὅταν ἁρπάζῃς, κἂν κρυφᾷς, κἂν ὁποιῶν ποιῇς, οὐδέποτε εἰς γέλωτα ἐμπεσῇ, οὐδέποτε εἰς ὀργὴν ἐξαφθήσῃ. αὖ τ̃τον ἔχῃς διαπαντὸς τὸν λογισμόν, διαπαντὸς ἐν φόβῳ ἔσῃ, ἢ τρέμῳ, ἅτε τ̃ βασιλέως πλησίον ἑκὼς. ὁ τεχίτης, κἂν ἔμπειρος ᾖ, κἂν σφόδρα ᾖ τεχίτης, μ̀ φόβου, ἢ τρέμῳ ἔσηκε, δεδοικὼς μὴ κατασεσῇ ἐκ τ̃ οἰκοδομῆς. ἢ σὺ πίστευσας, ἔπραξας ἀγαθὰ πολλά, ἀῆλθες εἰς ὕψος, ἐν ἀσφαλείᾳ κάτεχε σαυτ̃, ἢ φοβοῦ ἑκὼς, ἢ τὸ ὄμμα ἔχε διεγηγερμένον μὴ κατασεσῇς ἐκεῖθεν. πολλὰ γὰρ τὰ πνικὰ τ̃ πονηρίας, τὰ βουλόμενά σε καθελεῖν. δουλεύσατε τ̃ κ̃ῳ ἐν φόβῳ, ἢ ἀγαλλιᾶσθε αὖ τ̃ ἐν τρόμῳ. ἢ πῶς ἔνι ἀγαλλίασις μ̀ τρόμος; αὕτη μὲν οὖν ὅτι μόνη ἀγαλλίασις, ὅταν γάρ τι ἀγαθὸν ἐργασώμεθα, ἢ τοιοῦτον οἷον εἰκὸς τοὺς ἐν τρόμῳ τ̃ ποιοῦντας, τότε χαίρωμεν μόνον. αὐκεῖθεν ἐργάζεσθε, ἀλλὰ κατεργάζεσθε. πυτέσι μ̀ πολλῆς τ̃ σπουδῆς. μ̀ πολλῆς τ̃ ἐπιμελείας. ἐπεὶ δὲ εἶπε μ̀ φόβ, ἢ τρόμ, ὅρα πῶς παραμυθεῖτ̃ τ̃ ἀγωνίαν. πάρφησιν ὁ θ̃ς ὅτιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν. μὴ φοβοῦ, ὅτι εἶπον μ̀ φόβ, ἢ τρόμ. οὐ διατ̃το εἶπον, ἵνα ἀπαορλύσῃς, ἵνα δυσέφικτόν τι εἶναι νομίσῃς τὴν ἀρετ̃, ἀλλ' ἵνα προσέχῃς, ἵνα μὴ διαχέῃς σαυτόν. αὖ τ̃το ᾖ, ὁ δ̃ς πάντα ἐργάσε). σὺ δαίρσει. ὁ δ̃ς γάρ ὅτιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν. εἰ τοίνυν αὐτὸς ἐνεργεῖ, ἡμᾶς δεῖ τ̃ προαίρεσιν παρασχεῖν συγκεκροτημένην διαπαντὸς, ἐσφιγμένην, ἀδιάχυτον. εἰ τὸ θέλειν αὐτὸς ἡμῖν ἐνεργεῖ, πῶς ἡμῖν παρακελεύει. εἰ γὰρ καὶ τὸ θέλειν αὐτὸς ποιεῖ, εἰκῆ ἡμῖν λέγεις, ὅ οὐ ὑπακούσατε. οὐ γὰρ ὑπακούομεν. εἰκῆ λέγεις ἐν φόβῳ, ἢ ἐν τρόμῳ. δῦ γὰρ τὸ ὅλον ἐστίν. οὐ διατ̃το εἶπον αὐτὸς γάρ ὅτιν ὁ ἐνεργῶν, ἢ τὸ θέλειν, ἢ τὸ ἐνεργεῖν, ἵνα ἐκλῦσαι τ̃ ἀγωνίαν ὑμῶν βουλόμ̀, αὖ θελήσῃς, τότε ἐνεργήσῃ τὸ θέλειν, ἢ προθυμίαν αὐτὸς ἡμῖν δίδωσι, ἢ ἐργασίαν. ὅταν γὰρ θελήσωμεν, αὖξει τὸ θέλειν ἡμῶν λοιπόν. οἷον βούλομαι ἀγαθόν τι ἐργάσασθ. ἐνήργησεν αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν, ἐνήργησε δ' αὐτ̃, ἢ τὸ θέλειν. ἢ ἀπὸ πολλῆς δὲ βλαβείας τ̃το φ̃ν. ὥσπερ ὅταν τὰ κατορθώματα τὰ ἡμέτερα χάρισμα εἶν̄ λέγει. ὥσπερ οὖν λέγων αὐτὰ χαρίσματα, οὐκ ἐξωθεῖ ἡμᾶς τ̃ αὐτεξουσίου, ἀλλ' ἀφίησιν ἐν ἡμῖν τὸ αὐτεξούσιον, οὕτως ὅταν λέγῃ ἐνεργεῖν ἐν ἡμῖν τὸ θέλειν, οὐκ ἀφαιρεῖτ̃ ἡμᾶς τὸ αὐτεξούσιον, ἀλλὰ δείκνυσιν, ὅτι ἀπὸ τ̃ κατορθωμ̃ πολλῷ εἰς τὸ θέλειν λαμβανόμεν προθυμίαν. καθάπερ γὰρ τὸ ποιεῖν ἐκ τ̃ μὴ ποιεῖν γίνε), οὕτως ἐκ τ̃ μὴ ποιεῖν τὸ μὴ ποιεῖν. ἔδωκας ἐλεημοσύνην, μ̃ προετράπης δοῦναι. οὐκ ἔδωκας δὲ, μ̃ ἤργησας. ἐσωφρόνησας μίαν ἡμέραν, ἔχεις προτροπὴν, ἢ εἰς τ̃ δευτέραν. ἐῤῥᾳθύμησας, ἐπέτεινας τ̃ ῥᾳθυμίαν. ἀσεβὴς γάρφησιν ἐλθὼν εἰς βάθος κακῶν, κατεφρόνει. ὥσπερ οὖν ὅταν ἔλθῃ εἰς βάθος κακῶν κατεφρονεῖ, οὕτως ὅταν ἔλθῃ εἰς βάθος ἀγαθῶν, σπουδάζει. καθάπερ γὰρ ἐκεῖνος ἀπονους ῥᾳθυμότερος γίνεται, οὕτως οὗτος ἐννοῶν τὸ πλῆθος τῶν ἀγαθῶν, σπουδαιότερος γίνεται, δεδοικὼς μὴ τὸ πᾶν ἀπολέσῃ. ὑπὲρ τ̃ς δυσθυμίας φησί. τουτέστι διὰ τὴν ἀγάπην, διὰ τὴν ἀρέσκειαν αὐτ̃. ἵνα τὰ δυσθυμότατα αὐτ̃ γένηται, ἵνα κατὰ τὴν θέλησιν αὐτ̃ γένηται. ἐν ταῦθα δείκνυσι, καὶ ποιεῖ θαῤῥεῖν, ὅτι πάντως ἐνεργεῖ. θέλει γὰρ ἡμᾶς, ὡς

αὐτὸς βούλεται ζ̃ν. εἰ δὲ βούλεται. πρὸς δὲ τὸ ζ αὐτὸς ἐνεργεῖ, καὶ τ̃το πάντως ἐνεργήσει. θέλει

γήσει. θέλει γὰρ ἡμᾶς ὀρθῶς ζῆν. ὁρᾷς πῶς οὐκ ἀφαιρεῖται τὸ αὐτεξούσιον; ζῶντα πάντα ποιεῖ τε φησὶ χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν. ὁ διάβολος ὅπερ δὲν μὴ δύνηται ἡμᾶς ἀπαγαγεῖν τοῦ καλῶς ποιεῖν, ἑτέρως βούλεται ἡμῶν κενῶσαι τὸν μισθόν. ἢ γὰρ κενοδοξίαν, ἢ ἀπόνοιαν ἐπεισήγαγεν, ἢ εἰ μηδὲν τούτων, γογγυσμόν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, διάκρισιν. ὅρα τοίνυν πῶς αὐτὰ ἐκκαθαίρει ὁ παῦλος. εἴπερ περὶ τῆς ταπεινοφροσύνης ὅσα περ εἶπεν, ἀναιρῶν ἀπόνοιαν, εἴπερ περὶ τῆς κενοδοξίας, τοῦτό φησι μὴ ἐν τῇ παρουσίᾳ μόνον. λέγει ἐνταῦθα περὶ τοῦ γογγυσμοῦ, καὶ τοῦ διακριτικοῦ. τί δήποτε οὖν μὴ τὸν προφητικὸν ἔδωκε τὸ πάθος ἀναιρῶν, ἐμνημόνευσε, καὶ τῆς ἱερουσαλήμ, ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπέταξεν; ὅτι ἐκεῖ μὲν γε νόμενον ἤδη ἔδωκε λοιπόν. διὸ καὶ σφοδρότερος ἐδείκνυτο αὐτῷ τῆς πληγῆς, καὶ μείζονος τῆς ἐπιπλήσεως, ἐνταῦθα δὲ ὥστε μὴ γενέσθαι παραινεῖ. τοὺς οὖν οὐδέπω ἡμαρτηκότας, περιττὸν λοιπὸν πληκτικώτερον ἀσφαλίζεσθαι, ἐπεὶ καὶ εἰς ταπεινοφροσύνην ἐνάγων, οὐ παρέθηκεν ὑπόδειγμα τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ἔνθα οἱ ἀλαζόνες ἐκολάσθησαν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θεοῦ τὴν παραίνεσιν εἰσήγαγε. μὴ ὡς ἐλευθέροις οὖν τοῖς διαλέγεται, ὡς τέκνοις γνησίοις, οὐχ ὡς οἰκέταις. ἐν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς ὁ μὲν εὐγνώμων, καὶ εὐγενὴς, ἀπὸ τῆς κατορθώσεως τὸν ἀνάγεται, ὁ δὲ ἀγνώμων, ἀπὸ τῆς μὴ κατορθώσεως. ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς πηγῆς, οὗτος ἀπὸ τῆς κολάσεως. διὰ τοῦτο καὶ ἑβραίοις γράφων ἔλεγε, τὴν ἡσυχίαν εἰς μέσον παραγαγών, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια. καὶ πάλιν, ἐὰν ὑποφέλητε, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τοῖς προφητικοῖς δὲ πολλοί εἰσιν οἱ πορνεύσαντες. διὰ τοῦτο ἔλεγε, μὴ πάλιν ἐλθόντα με πρὸς ὑμᾶς ταπεινώσῃ ὁ θεός μου, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀσελγείᾳ ἧς ἔπραξαν. ἵνα γένηται φησὶν ἄμεμπτοι, καὶ ἀκέραιοι. τουτέστιν ἄληπτοι, εἰλικρινεῖς. οὐμενοῦν γὰρ προσάγει καλῶς ὁ γογγυσμός. τί δέ ὅτι χωρὶς διαλογισμῶν; ἆρα καλόν; ἆρα οὐ καλόν; μὴ διαλογίσεται φησὶν ἂν πόνος ᾖ, ἂν κάματος ᾖ, ἂν ὁπωσοῦν. οὐκοῦν, ἵνα μὴ κολασθῆτε. κόλασις γὰρ ἀπόκειται τῷ πράγματι. μὴ δῶμεν ἐν τῇ πρὸς ἕνα ἑκάστους ἐδήλωσεν ἐπιστολῇ, ἀλλ' ἐνταῦθα οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν, ἀλλ' ἵνα γένησθε φησὶν ἄμεμπτοι, καὶ ἀκέραιοι. τέκνα θεοῦ ἀμώμητα, ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς, καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε, ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ. Η' ὁμιλία.

Ὁρᾷς ὅτι πανταχοῦ λύει τοὺτους τὸ μὴ γογγύζειν, ὥστε δούλων ἀγνωμόνων, καὶ ἀναισθήτων τὸ γογγύζειν; ποίους γὰρ εἰκότως, οἳ ἐν τοῖς τοῦ πρὸς πόνων, καὶ ἑαυτῷ πόνων γογγύζει; ἐννόησον φησὶν ὅτι σαυτῷ πονεῖς, ὅτι σαυτῷ συνάγεις. ἐκείνων ἴδιον τὸ γογγύζειν ἐστὶν, ὅταν ἑτέροις πονῶσιν, ὅταν ἑτέροις κάμνωσιν, ὁ δὲ ἑαυτῷ συλλέγων, τίνος ἕνεκεν γογγύζει; ὅτι ὁ πλοῦτος αὐτοῦ οὐκ αὐξεῖ; ἀλλ' οὐκ ἔστιν. ὁ ἐπὶ τῇ, μὴ μὴ κατ' ἀνάγκην ποιῶν, τίνος ἕνεκεν γογγύζει; βέλτιον μηδὲν ἐργάσασθαι, ἢ μετὰ γογγυσμοῦ. ἀπόλλυται γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ γινόμενον, ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις ταῖς ἡμετέραις ταῦτα λέγομεν ἀεί, βέλτιον ταῦτα μὴ γίνεσθαι, ἢ μετὰ γογγυσμοῦ; μὴ πολλάκις εἰλόμεθα τῆς διακονίας ἀποτριβῆναι τῆς ἡμετέρας, ἢ γογγύζοντας ἀναχέασθαι. δεινὸν γὰρ δεινὸν ὁ γογγυσμὸς, ἐγγὺς βλασφημίας ἐστίν. ἐπεὶ τίνος ἕνεκεν τοσαύτην ἐκεῖνοι ἔδωκαν δίκην; ἀχαριστία τὸ πρᾶγμα ἐστὶν. ὁ γογγύζων, ἀχαριστεῖ τῷ θεῷ. ὁ δὲ ἀχαριστῶν τῷ θεῷ, ἆρα βλάσφημος. μάλιστα γὰρ τότε πειρασμοὶ συνεχεῖς ἦσαν, καὶ ἐπάλληλοι κίνδυνοι. οὐδὲ μία ἀνάπαυσις. οὐδὲ μία ἄνεσις. μυρία πάντοθεν ἐπέρρει δεινά. νῦν δὲ εἰρήνη βαθεῖα. νῦν

θεῖα, νυῶ δυμάρεια. πίνος οὖν ἕνεκεν γογγύζεις, ὅτι ὠένη; ἀλλ' ἐννόει τὸ ἰώβ, ἀλλ' ὅτι νοσεῖς; πόσον οὖν εἰ τοσαῦτα συνειδὼς ἀγαθὰ σαυτῷ, καὶ κατορθώματα, ὅσα ὁ ἅγιος ἐκεῖνος, ἐνόησας; ἐννόει πάλιν ἐκεῖνον, ὁπόσα ἐκεῖνος ιηῖ πολλῷ χρόνον σκώληκας βρύων, καὶ ιηῖ τ κοπρίαν κατήμενος, καὶ τ ἰχῶρα ξέων διετέλει. χρόνῳ γάρ φησι πολλοῦ προβεβηκότος, εἶπε πρὸς αὐτ ἡ γυνή. μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων, ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρόν, εἰπόν τι ῥῆμα πρὸς κν, καὶ τελεύτα. ἀλλὰ σῶσόν σου ἀπόθανε; πῶς οὖν εἰ πάντας ἀπέβαλες, καὶ θανάτῳ πονηρῷ, ὡς περ ἐκεῖνος; ἴσμεν γὰρ ὅτι πολλῷ ἔχει παραμυθίαν τὸ παρακαθῆσθαι νοσοῦντι, τὸ συμβαλεῖν τόμα, τὸ μῦσαι ὀφθαλμούς, τὸ ἄψασθαι γενειάδος, τὸ τὰ τελευταῖα ἀκοῦσαι ῥήματα. ἀλλ' οὐδενὸς τυτ ἠξιώθη ὁ δίκαιος, ἀλλὰ πάντες ὁμῶ κατεχώσθησαν. καὶ τί λέγω; εἰ προσετάγης αὐτὸς σφάξαι τ ἰδόντα, καὶ καταδῦσαι, καὶ καυθέντα ἰδεῖν, καὶ τά περ ὁ μακάριος ἐκεῖνος ὁ πατριάρχης, πῖς ἄρα ἦν τὸ δυσαφήλιον οἰκοδομῶν; τὰ ξύλα σχίζων τὸ σανίδιον; ἀλλ' ὀνειδίζοσί σε τινές; πῖς οὖν ἦς, εἰ παρὰ φίλων ιηῖ παραμυθίαν ἦκον τ ἤκιστα τοῦτα. νυῶ μὲν γὰρ ἁμαρτήματα ἔχομεν πολλά, καὶ ὀνειδιζόμεθα εἰκότως. τότε δὲ ἐκεῖνος ὁ ἀληθινός, ὁ δίκαιος, ὁ θεοσεβής, ὁ ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος, τἀναντία τουτ ἤκουε παρὰ τ φίλων. τί δὲ εἰπέμην, εἰ τ γυναικὸς ὀνειδιζούσης ἤκουε λεγούσης, ἐγὼ πλανῆτις καὶ λάτρις, τόπων ἐκτόπου, καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας περιερχομένη, προσδεχομένη τ ἥλιον πότε δύσει, καὶ ἀναπαύσομαι τ περιεχουσῶν με δώμων. πίνος ἕνεκεν ταῦτα λέγεις ὦ ἀνόητε; μὴ γὰρ ὁ ἀνήρσοι τουτ αἴτιος, ἀλλ' ὁ διάβολος. εἰπόν τι ῥῆμα πρὸς κν φησί, καὶ τελεύτα. εἶτα αὖ ὁ κείμενος εἶπεν, καὶ τελευτήσῃ. σὺ ῥᾴων γέγονας, οὐκ ἔστι νόσος ἐκείνης χαλεπωτέρα, κἂν μυριάκις εἴπῃς. τοιαύτη ἰῶ, ὡς μὴ δὲ ἐν οἰκίᾳ, καὶ ὑπωροφίου εἶναι δύναται. τοιαύτη ἰῶ, ὡς πάντας ἀπαγορεύειν. οὐ γὰρ αὖ εἰ μὴ οἰκίαν ἐνόσησεν, ἔξω τ πόλεως ἐκάθητο, τ ἐλέφαντι κατεχομένων χειρῶν ὤν. οὔτοι μὲν γὰρ καὶ εἰς οἰκίας εἰσίασι, καὶ συναγελάζονται ἀλλήλοις. ἐκεῖνος δὲ οὐθεὶς διανυκτερεύων ιηῖ τ κοπρίαν ἦν γυμνός, οὐδὲ ἱμάτιον περιβαλέσθαι ἠδύνατο. πῶς μαρ; ἴσως αὖ, καὶ προσετέθη ταῖς ἀλγηδόσι. πικὼ γὰρ βώλακας γῆσφισιν ἀπὸ ἰχῶρος ξέων. ἰχῶρα σὺ αὐτῷ αἱ σάρκες, καὶ σκώληκας ἔπικρεν, καὶ ζᾶν διηνεκῶς. ὁρᾷς πῶς ἕκαστος ὑμῶν ναρκᾷ ταῦτα ἀκούων; εἰ δὲ ἀκοῦσαι οὐκ ἀνεκτά; εἰ δὲ ἰδεῖν οὐκ ἀνεκτά, πολλῷ μᾶλλον παθεῖν. ἀλλ' ὅμως ἔπαθεν ὁ δίκαιος οὐκ ιηῖ δύο ἡμέρας, ἢ τρεῖς, ἀλλ' ιηῖ χρόνῳ πολλῷ, καὶ οὐχ ἥμαρτεν οὐδὲ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτ. ποίαν ἔχεις μοι τοιαύτην νόσον εἰπεῖν; ὀδύνας ἔχειν πολλάς; πηρώσεως γὰρ οὐ χεῖρον ζᾶν ἰῶ. βρόμον γὰρ ὁρῶφησι τὰ σιταμύ. καὶ οὐδὲ ζᾶν μόνον, ἀλλ' οὐδὲ ὁ τοῖς ἄλλοις ἀνάπαυσις ἄγειν ἡ νύξ, καὶ ὁ ὕπνος, ζᾶν ἐκείνῳ παραμυθίαν τινὰ ἔφερεν, ἀλλὰ χαλεπωτέρα ἰῶ πάντες βασάνῳ. καὶ ἄκουε αὐτ λέγον τος, ἵνα τί με φοβεῖς ἐν ὑπνίοις, καὶ ἐν ὁράμασί με καταπλήσσεις; ἐὰν γένῃ πρωΐ, λέγω. πότε ἔσται ἕως καὶ οὐκέ γογγυσε, καὶ οὐ ζᾶν μόνον ἰῶ, ἀλλὰ καὶ ἡ παρὰ τ πολλῶν δόξα. ὡς γὰρ μυρίων ἐνόχων κακῶν εἶχον λοιπὸν ἀφ' ὧν ἔπαχε. ζᾶν γοῦν, καὶ οἱ φίλοι αὐτῷ ἔλεγον, οὐκ ἄξια ὧν ἡμάρτηκας μεμαστίγωσαι. διὸ καὶ αὐτὸς ἔλεγε, καὶ νουθετοῦσί με ἐλάχιστοι, οὓς οὐκ ἀξίους ἡγησάμην κυνῶν τ ἐμῶν νομέων. πόσων ζᾶν θανατ οὐ χειρῶν; ἀλλὰ τοσούτῳ κλύδωνι πάντοθεν βαλλόμενος, καὶ πάντοθεν αἱρομένῃ τῷ χειμῶνος χαλεπῷ, σωνεφέρασε, ξάλης, σκώληκων, ἰλίγγων, φροβίλων, ἔμενεν αὐτὸς ἀκλινής, καθάπερ ἐν γαλήνῃ καθημένῃ τῷ κλύδωνι τῷ τοσούτῳ, τῷ οὕτω χαλεπῷ.

οὕτω χαλεπῶ, ἢ οὐκ ἐγγύνσε, ἢ ζῶντα πρὸ τ χάεντος, πρινὴ πρὶ ἀνάςασεώς τι λεχθῆναι, πρινὴ πρὶ γεέννης, ἢ κολάσεως, ἢ τιμωείας. ἡμεῖς δὲ ἢ προφῆτ, ἢ ἀποςόλων, ἢ δι' ἀγγελιῶν ἀκούοντες, ἢ μυεία ὁρῶντες παραδείγματα, καὶ τὰς πρὶ ἀναςάσεως μαθόντες λόγους, ἀχάλλομεν ἐπ, καίτοι οὐδεὶς αὖ ἔχοι λέγειν ἑαυτῷ τοσαῦτα συμπεπωκότα. εἰ γὰρ χρήματά τις ἀπώλεσεν, ἀλλ' οὐ παῖδας, ἢ δυγατέρας τοσαύτας, καὶ εἰ ἀπώλεσεν, ἴσως ἁμαρτών. ἐκεῖνος δὲ ἐξαίφνης ἐν μέσαις ταῖς δυσίαις, ἐν μέσῃ τῇ δοξολογείᾳ τῇ πρὸς τὸν θεόν, ἢ εἰ παῖδας, ἢ χρήματα ὁμοῦ τοσαῦτα ὅπερ ἀδύνατον, ἀλλ' οὐχὶ ἢ ἅπαντο διαπαντὸς, ἢ ἰχῶρα ἐξέχεεν. εἰ δὲ ἢ ἔβλεπε, ἀλλ' οὐχὶ τοὺς ἐμβαίνοντας εἶχε, ἢ ὀνειδίζοντας, ὅπερ μάλιςα πάντ δάκνειν ἡμᾶς εἴωθεν, ἢ οὐ συμφορά. εἰ γὰρ τοὺς παρακαλοῦντας ἔχοντες ἐν τοῖς κακοῖς, ἢ παραμυθούμενος, ἢ ἐλπίδας ἡμῖν ὑποτείνοντας χρηςὰς οὕτως ἀλύομεν, ἐννόησον τί ἂν ὀνειδίζοντας ἔχειν. εἰ τὰ ὑπάρχοντα συλλυπούμενος, ἢ οὐχ ὑπῆρξε, ἢ παρακαλοῦντας, ἢ οὐχ δῦρον, δεινὸν, καὶ ἀφόρητον, τὸ αὖτι τ παρακαλοῦντ ὀνειδίζοντας δῦρεῖν, πόσον κακόν. παρακλήτορες φησὶ κακῶν πάντες. εἰ ταῦτα διαπαντὸς ἐφερόμεν, εἰ ζῶντα ἐλογιζόμεθα, οὐκ ἂν ἡμᾶς ἐλύπησέ τι τ παρόντ, εἰς ἐκεῖνον ὁρῶντας τ ἀθλητ, εἰς τ ἀδαμαντίνως ψυχὴν, εἰς τ ἀρρᾳγῆ, ἢ χάλκεον διάνοιαν. ὥσπερ γὰρ χαλκοῦν, ἢ λίθινον περικείμ σῶμα, οὕτως ἅπαντα ἐφερε γενναίως, ἢ καρτερικῶς. ταῦτα ἐννοοῦντες, πάντα ποιῶμεν χωρὶς γογγυσμῶν, ἢ διαλογισμῶν. ποιεῖς τι ἀγαθὸν, ἢ γογγύζεις; διατί; ἀνάγκη γάρσοι ἐπίκειμ; οἱ δὲ φῆ· ὅτι πολλοὶ πλησίον ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς γογγύζειν. ἔβλεπε γὰρ ἠνίξατο εἰπὼν τὸ, ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς, ἢ διεσταλμένης. ἀλλὰ τοῦτό ἐςι τὸ θαυμαςὸν, τὸ ἢ παρακινούμενον, μηδὲν πάσχειν τοιοῦτον. ἢ γὰρ οἱ ἀςέρες ἐν νυκτὶ λάμπουσιν, ἐν σκότῳ φαίνουσι, ἢ οὐδὲν εἰς τὸ οἰκεῖον παραβλάπτοντ κάλλος, ἀλλὰ ἢ λαμπρότεροι φαίνονται. οὕτω ἢ σὺ ὅταν μὴ σκολιῶν ὦν δύνῃς μένης, μηδὲ ἀπολάμπεις τὸ θαυμαςὸν, τοῦτό ἐςι, τὸ ἀμέμπτους γενέσθαι. ἵνα γὰρ μὴ τοῦτο λέγωσι, προλαβὼν αὐτὸς τοῦτο τέθεικε. τί δῆτα λόγον ζωῆς ἔχοντες; τουτέςι μέλλοντες ζήσεσθαι. τ σωζομ ὄντες. ὅρα πῶς δυσέως πίπτουσι τὰ ἐπαθλα. οἱ φωςῆρες φησὶ λόγον φωτὸς ἔχουσιν. ὑμεῖς λόγον ζωῆς, ἀέρμα ζωῆς ἔχοντες, τουτέςιν ἐνέχυρα ζωῆς ἔχοντες, αὐτ κατέχοντες τ ζωῆς, τουτέςι ἀέρμα ζωῆς ἐν ὑμῖν ἔχοντες, τοῦτο λέγει λόγον ζωῆς. ἆρα οὖν οἱ ἅγιοι πάντες νενροί; τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν. ἢ γὰρ αὖ ἢ οἱ ἅγιοι λόγον ζωῆς ἔπειχον. εἰς καύχημα ἐμοί φησι. ἢ ἐγὼ δὲ κοινωνῶ φησι τ ὑμετέρων ἀγαθῶν. τοσαύτη ὑμῶν ἀρετὴ, ὡς μὴ ὑμᾶς σώζειν μόνον, ἀλλὰ ἢ ἐμὲ λαμπρὸν ποιεῖν. ποῖον καύχημα ὦ μακαρία παῦλε; μακαρίζω, ἐλαύνω, ὑβρίζω δ' ὑμᾶς. διατοῦτο φῆ εἰς ἡμέραν χῦ. Οὐ τὰ οὐκεῖς κενόν φησιν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα, ἀλλ' ἀεὶ ἔχω καυχᾶσθ, ἀλλ' εἰ ἢ σώζομαι. Οὐκεῖσεν ἀλλ' εἰ ἢ ἀποθνήσκω, ὥσπερ οὐδὲ τιμοθέῳ μάφων. ἢ γὰρ ἢ ἐκεῖ τῷ αὐτῷ κέχρη λόγῳ λέγων. ἐγὼ γὰρ ἤδη σώζομαι. ἢ παραμυθούμενος αὐτοὺς ὅτι τῇ οἰκείᾳ τελευτῇ, ἢ ταῦτ δύων ἀσμένως φέρειν τὸν ὑπὲρ χῦ θάνατον, ὥσπερ σπονδὴ, ἢ δυσία φησὶ γίνομαι, ὃ μακαρίας ψυχῆς, δυσίαν καλεῖ τὴν προσαγωγὴν αὐτ. πολλῷ βέλτιον τ βοῦς προσενεγκεῖν, τὸ ψυχὴν προσενεγκεῖν. αὖ τοίνυν πρὸς τῇ προσφορᾷ ταύτῃ, ἢ ἐμαυτ ἐπισφῶ φησιν ὥσπερ σπονδὴν τ θανάτον τ ἐμὸν, χαίρω. Ἐπὶ τῇ δυσίᾳ, ἢ λειτουργίᾳ φησὶ χαίρω, ἢ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ αὐτὸ δὲ ἢ ὑμεῖς χαίρετε, ἢ συγχαίρετέ μοι. Τί συγχαίρεις; ὁρᾷς ὅτι δεῖ χαίρειν αὐτοὺς, χαίρω μὴν ὅτι

σπονδὴ γίνομαι,

σωνδή γίνομαι. συγχαίρω δὲ ὅτι θυσίαν προσενεγκών. τ δὲ αὐτ, καὶ ὑμεῖς χαίρετε, ὅτι προ
σηνέχθην. συγχάρητέ μοι χάιροντι ἐφ ἑαυτῷ. οὐκ ἄρα δακρύων ἀξία ἡ τελευτὴ τ δικαίων,
δὲ χαρᾶς. εἰ αὐτοὶ χαίρουσιν, συγχαίρειν αὐτοῖς δεῖ. καὶ γὰρ ἀπὸ τοπου ἐκείνων χαιρόντων,
κλαίειν ἡμᾶς, ἀλλὰ τ συνήθειαν ζητοῦμεν φησί. σκόπει τοίνυν τα, μὴ πρόφασις. ὅρα γοῦν τί
παραγγέλλει. συγχάρητέ μοι, μὴ χαίρετε. συνήθειαν ζητεῖς; εἰ μὲ ἔμελλες αὖθις ἐνταῦθα
μένειν, εἰκότως λέγεις. εἰ δὲ μικρὸν ὕστερον κατα λήψη τ ἀπελθόντα, ποίαν συνήθειαν ζητεῖς;
συνήθειαν γὰρ ζητεῖ τις, ὅταν διαπαντὸς ᾖ τις διεστασμένος. εἰ δὲ τ αὐτ ὀδύνοι πορεύσε,
ποίαν συνήθειαν ζητεῖς; τοὺς ἐν ἀποδημίαις ὄντας, διατὶ μὴ δακρύωμεν; οὐχὶ μικρὸν, μὴ
δὐ ἡδέως μᾶλ τ πρώτην, ἢ δευτέραν παυόμεθα; εἰ συνήθειαν ἐπιζητεῖς, τοσοῦτον κλαῦσον μό
νον. οὐδὲν πάσχω δεινόν φησιν, ἀλλὰ μὴ χαίρω πρὸς τὸν ἀπερχόμ, μὴ οὐ χαίρετε; συγχά-
ρητέ μοι. χαίρωμεν μὴ ἡμεῖς, ὅταν ἴδωμεν δίκαιον τελειωθέντα, μᾶλλ μὴ ὅταν τινὰ τ ἀπε
γνωσμένων. ὁ μὲν γὰρ ἀπειστι μαθὸν ἀπολαμβάνων τ πόνων, ὁ δὲ, ἐνέπεσε τ ἁμαρτίαις
αὐτ. ἀλλ ἴσως αὐφησι μετεβάλλετο ζῶν. καὶ οὐκ ἂν αὐτὸν ἔλαβεν ὁ θς, εἴγε μετεβάλλετο,
ὁ πάντα ὑπὲρ σωτηρίας ἡμῶν οἰκονομῶν. τίνος γὰρ ἕνεκεν αὐτὸν οὐκ εἴασεν μέλλοντα διαρεσεῖν; εἰ
τοὺς μὴ μεταβαλλομένους ἀφίησι, πολλῷ μᾶλλ τοὺς μεταβαλλομένους. πάντοθεν οὖν ἡμῶν
ὁ κοπετὸς ἐκκεκόφθω. πάντοθεν ὁ θρῆνος λυέσθω. ὑπὲρ πάσιν διχαριστῶμεν τῷ θῷ. χωρεῖς γὰρ
γυσμῶν πάντα πράττωμεν. διφραινώμεθα, διάρεστοι αὐτῷ γινώμεθα, ἵνα τῶν μελλόντων
ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν.

Λόγος, θ'.

» Ἐλπίζω δὲ ἐν κῷ ἰῦ τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ διψυχῶ γοὺς τὰ πρὶ ὑμῶν,
» οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ πρὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτ ζητᾶ
» σιν, οὐ τὰ τᾶ χῦ ἰῦ. Εἶπεν ὅτι εἰς προκοπὴν τᾶ λυαγγελίᾶ ἐλήλυθεν. ὥστε τοὺς δεσμοὺς
μᾶ φανεροὺς γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ. εἶπεν ὅτι εἰ μὴ ἀπένδομαι τῇ θυσίᾳ, μὴ λει
τουργίᾳ τ πίστεως ὑμῶν. ἐφείσεν αὐτοὺς διὰ τουτ. ἴσως αὖ ὑπόπτευσαν τὰ πρῶτα παραμυ
θίασε ἕνεκεν εἰρῆσθαι. τί οὖν τιμόθεον πέμπω πρὸς ὑμᾶς φησι; μὴ γὰρ ἐπόθᾶν πάντα ἀκοῦσαι τὰ
κατ αὐτ. μὴ τίνος ἕνεκεν οὐκεῖσεν, ἵνα γνῶτε τὰ πρὶ ἐμᾶ, ἀλλ ἵνα γνῶ τὰ ὑμέτερα; τὰ μὲ γὰρ
αὐτᾶ, ἐπαφρόδιτος πρὸς τιμοθέᾶ ἔμελλεν ἀπαγγέλλειν. διὸ προϊὼν φησι. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησά
μην ἐπαφρόδιτον τ ἀδελφὸν πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, τὰ δὲ ὑμέτερα βούλομαι μαθεῖν. πολλῷ
γὰρ εἰκὸς αὐτ πεποικέναι χρόνον παρὰ τῷ παύλῳ διὰ τ ἀσθένειαν τ σωματικήν. ὥστε βού
λομαί φησι μαθεῖν τὰ καθ ὑμᾶς. ἆρα οὖν πως πάντα ἀνατίθησι τῷ χῷ, μὴ τ ἀποστολὴν τᾶ τι
μοθέᾶ, λέγων. ἐλπίζω δὲ ἐν κῷ ἰῦ. πυτέσθαι θαρρῶ, ὅτι εὐξυμαείσειμι ὁ θς ὑμᾶς, ἵνα κἀγὼ δὐ
ψυχῶ γοὺς τὰ πρὶ ὑμῶν. ὡς περ ὑμᾶς φησιν ἀνεκπισάμην ταῦτα ἀκούσαντας, ἅπερ ἦν χρεία
πρὶ ἐμᾶ, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἐπέδωκεν, ὅτι κατηχήθησαν ἐκεῖνοι, ὅτι δι ὧν ἐνόμιζον βλάπτειν
διὰ τουτ δὐφραναν, οὕτω βούλομαι, μὴ τὰ καθ ὑμᾶς μαθεῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ γοὺς τὰ πρὶ
ὑμῶν. δείκνυσι ἐνταῦθα, ὅτι ἐκεῖνος χαίρειν ἔδει τοῖς δεσμοῖς, μὴ τούτοις κατακολουθεῖν.
πολλὴν γὰρ ἔπιτον αὐτῷ τ ἡδονήν. τὸ γὰρ ἵνα κἀγὼ δὐψυχῶ, τᾶτό ἐστιν, ὡς περ ὑμεῖς. βαβαὶ πό
σον εἶχε τ μακεδονίασε πόθον. μὴ θεσσαλονικεῦσι τὸ αὐτὸ λέγει, ὡς ὅταν λέγῃ. ἡμεῖς δὲ ἀπορφα
νισθέντες ἀφ ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρασε. ἐνταῦθα ἐλπίζω φησὶ πέμψαι τιμόθεον, ἵνα γνῶ τὰ
πρὶ ὑμῶν, ὁ κηδεμονίασε ἦν μεγίστης. ὅτε γὰρ αὐτὸς οὐκ ἐδύνατο παραγενέσθαι, τοὺς μαθητὰς

ἔπεμπε,

ἔπεμπε, μὴ κερτέρων μὴ δὲ ὀλίγον χρόνον ἀγνοεῖν τὰ κατ' αὐτούς. οὐ γὰρ δὴ τῷ πνεῖ πάντα ἐμάνθανε, καὶ ὅθεν δὲ εἰκότως ἐγίνετο. εἰ γὰρ ὅθεν ἐπείσθησαν οἱ μαθηταὶ, ἀναίσχυντοι αὖ ἐγένοντο. νῦν δὲ προσδοκῶντες λανθάνειν, κἂν ἐπανορθώσαντο, μὴ ὅθεν αὐτοὺς μᾶλιστα ἐπέτρεφε, τῷ εἰπεῖν, ἵνα κἀγὼ δύψυχῶ, καὶ ἀνυσβαστοτέρους αὐτοὺς ἐποίησεν, ὥστε μὴ ἐλθόντα πηδῆσαι, ἀλλὰ πνὰ δύρειν, καὶ ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. φαίνεται δὲ ἡ αὐτὸς τούτῳ κεχρημένος τῷ τρόπῳ, καὶ ἀναβαλλόμῆ αὐτὸν τὴν παρουσίαν, ὥστε μεταβαλέσθαι ποιμένα θεός. διαὸθεν ἡ ἔγραφε. φεισάμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον. οὐ γὰρ τούτῳ μόνον ἡ ἀγάπη δείκνυται τῷ τὰ οἰκεῖα ἀπαγγέλλειν, ἀλλὰ καὶ τῷ τὰ ἐκείνων ζητεῖν μαθεῖν. μεμνώσης γὰρ ὅθεν ψυχῆς, καὶ ἀφρονπισμένης, ἡ ἀεὶ ἀναγωνίου οὔσης. ἅμα δὲ καὶ πιᾶ αὐτὸν ζημόθεον πέμπων. τί λέγεις; πημόθεον πέμπεις; τί δὴ ποτε; ναίφησιν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, τὸν τέξι τὸ ὁμοίωσμοι μεμνώντων. ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οὐδένα οἶδα οὐκεῖχε τῶν μετ' αὐτὸν οὐδένα ἰσόψυχον, τουτέστιν ὁμοίως ἐμοὶ κηδόμενον ὑμῶν, ἡ φρονπίζοντα. οὐκᾶν τις δὺνόλως ἕλοιτό φησι ζούτης ἕνεκεν τὸ αὐτὸ πάσα ὁδοιπορίαν τοσαύτην ποιήσασθαι. ὁ φιλῶν ὑμᾶς μετ' ἐμᾶ, πημόθεός ὅθεν. σὺ μὲν γὰρ, ἡ ἄλλος πέμψαι, ἀλλ' οὐδεὶς τοιοῦτος ἐστίν. ἆρα ὅθεν ἰσόψυχον ἐχὶ τὸ τοὺς μαθητευομένους αὐτῷ ὁμοίως φιλεῖν. ὅστις φησὶ γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. ζουτέστι πατρικῶς. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ ἰᾶ χῦ. τουτέστι τὸ οἰκείαν ἀνάπαυσιν, ἡ τὸ ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι, ὅθεν ἡ πημοθέῳ μᾶφων λέγει. τί δή ποτε ἀποδύρεῖ ζῶντα; ὡσαὶ δύων ἡμᾶς τοὺς ἀκούοντας μὴ ζῆν αὐτοῖς περιποιεῖν, ὡσαὶ δύων τοὺς ἀκούοντας μὴ ζητεῖν αὔεσιν. ὁ γὰρ αὔεσιν ζητῶν, οὐ ζητεῖ τὰ χῦ, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶ. δεῖ γὰρ παρασκευάζεσθαι πρὸς πάντα πόνον, πρὸς πᾶσαν ταλαιπωρίαν. Τιὼ δὲ δωμμὴν αὐτῷ φησι γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ δύαγγέλιον. Καὶ ὅτι οὐχ ἁπλῶς λέγω, ὑμεῖς φησιν αὐτῷ ἐπίστασθε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ δύαγγέλιον. παρατίθεται δὲ ζῶθα τὴν τιμόθεον εἰκότως, ὥστε πολλῆς ἀπολαῦσαι παρ' αὐτῷ τιμῆς. ὅθεν ἡ πρὸς κορινθίους ἐπιστέλλων, ποιεῖ λέγων. μήτις αὐτὸν καταφρονήσῃ, τὸ γὰρ ἔργον κῦ ἐργάζεται, ὡς καὶ ἐγώ. οὐκεκείνῳ κηδόμενος, ἀλλὰ τῇ δεχομῆ αὐτὸν, ὥστε πολλὼ ἀσθενεστέρα τῇ μαθόν. Τοῦτο μὲν οὖν φησιν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς αὖ ἀπόδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς. Τουτέστιν ὅταν ἴδω ἐν τίνι ἔφηκα, ἡ ποῖον ἔξει τέλος τὰ κατ' ἐμέ. Πέποιθα δὲ ἐν κῷ, ὅτι ἡ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. Οὐ διαὅθεν πέμπω αὐτὸν, ὡς μὴ ἐλεύσομαι, ἀλλ' ἵνα δύψυχῶ γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν, ἵνα μὴ δὲ ἐν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνον ὦ ἐν ἀγωνίᾳ. πέποιθα δὲ ἐν κῷ φῆ. ὅρα πῶς πάντα ἐξαρτᾷ τῷ θῦ. οὐδὲν ἐξ οἰκείας φθέγγε διανοίας, τουτέστιν, αὖ ὁ θς βούλῃ. Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφόν, ἡ συστρατιώτην μῦ. Καὶ ὅθεν πάλιν μὴ ἐγκωμίων τὸ αὐτὸ, ὃν καὶ τὸν τιμόθεον ἀποστέλλει. ἐκεῖνον γὰρ ἀπὸ δύο τούτων σωτέφησεν, ὅτε αὐτοὺς ἀγαθᾷ, εἰπὼν ὅς ζις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει, ἡ ὅτι ἐν τῷ δύαγγελίῳ ὑδούλευσε. ἡ ὅθεν ἀπὸ τὸ αὐτὸ πάλιν ἀγὼ τιὼ αὐτὴν αἰτίαν ἵνα ἐκεῖνον, ἐπέμψε. πῶς; τὸ γὰρ εἰπεῖν ἀδελφὸν, καὶ συνεργὸν, καὶ μὴ μέχρι τούτου μόνον φῆναι, ἀλλὰ καὶ συστρατιώτην, δεικνύντος ἐστὶ τιὼ πολλὼ αὐτῷ κοινωνίαν τὸν ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ τὰ αὐτὰ αὐτῷ μαρτυροῦντος, ἅπερ ἡ ἑαυτῷ. τὸ δὲ συστρατιώτην, πλέον ἐστὶ τῷ συνεργόν. ἴσως γὰρ ἐν φιλοῖς πράγμασι συνήργησεν, ἀλλ' ἐν πολέμῳ, καὶ κινδύνοις οὐκέτι.

» δήλοις οὐκέτι. τὸ δὲ εἰ τῶν συχρατιώτην, καὶ ζῆν ἐδήλωσεν. Ἡ μῶν δέ φησιν ἀπόκολον,
» καὶ συμφέρον τῆς χρείας μὴ πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. Τ γὰρ τί τὰ ἡμέτερα ὑμῖν χαρίζομαι,
ἢ ζῆν τὸν ὑμέτερον ὑμῖν πέμπομεν, ἢ τὸν ὑμᾶς διδάσκοντα. πάλιν πολλὰ περὶ τῆς ἀγάπης αὐ-
» τῆ προστίθησι λέγων. Εἰ πεισθήσομαι ὅτι ποθῶν ἰδῶ πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν διότι ἠκούσα
» τε, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτου, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν, οὐκαὶ
» τὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἕτερον κατα-
σκευάζει, δηλῶν ὅτι καὶ αὐτὸς σφόδρα οἶδε φησίν, ὅτι ἀγαπᾶται παρ' ὑμῶν, οὐ μικρῶν δὲ
ζῆν εἰς τὸ φιλεῖν ἐπιτάσασθαι. πῶς; ἠσθένησε φησί, καὶ ἤλγει διότι ἐγίνασκε οὐκεῖθεν ὑμᾶς,
καὶ τῆς λύπης ὑμᾶς ἀπήλλαξεν ἵνα εἴχετε μὲν τὴν ἀσθένειαν αὐτῆ. ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἄλλο
κατασκευάζει, ὅτι μὲν χρόνου πέμψει πρὸς αὐτούς, ἀλλ' οὐ μὲν ῥᾳθυμίαν, ἀλλὰ τὸν μὲν
ζμόθεον μὲν τὸ μηδένα ἔχειν, κατεῖχεν. οὐκεῖ γε χάρφησιν ἰσόψυχον. τὸν δὲ ἐπαφρόδιτον,
μὲν τὴν ἀσθένειαν. εἶτα δείκνυς, ὅτι μακρὰ αὐτὴ γέγονε, καὶ πολὺ χρόνον ἀνάλωσε, φη-
σί. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτου. ὁρᾷς ὅσην ποιεῖται παῦλος σπουδὴν ὑπὲρ τοῦ
πάσης ῥᾳθυμίας, καὶ ὀλιγωρίας προφάσιν ἐκκόψαι ἐκ τῆς τῶν μαθητῶν διανοίας, καὶ μὴ
ὑποπτεῦσαι, ὅτι καταφρονῶν αὐτῶν οὐκ ἦλθεν; οὐδὲν γὰρ οὕτως τὸν μαθητὴν ἐπαγα-
γέσθαι δυνήσεται, ὡς τὸ πεπεῖσθαι, καὶ ὅτι φροντίζει αὐτοῦ ὁ προεστώς, καὶ ἀδημονεῖ ὑπὲρ
αὐτῆ. ὃ περ ὑπερβαλλούσης ἀγάπης ἐστὶν, ὅτι ἠκούσατε φησὶν, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθέν-
σε παραπλήσιον θανάτου, καὶ ὅτι οὐ προφασίζομαι, ἀκούσατε, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησε.
τί λέγεις ὦ αἱρετικέ; ἐνταῦθα ἔλεον φησὶ τῆ θεοῦ εἶναι, τὸν μέλλοντα ἀπέναι, καὶ ἔχειν
καὶ ὑποχρέωσαι πάλιν. καὶ μήν εἰ πονηρὸν ὁ κόσμος, οὐκ ἔλεος οὗτος ἐστὶ τὸ ἐν τῷ πονηρῷ ἀ-
φιέναι. ἀλλὰ πρὸς μὲν τὸν αἱρετικὸν βύκολον εἰπεῖν, πρὸς δὲ τὸν χριστιανὸν, τί ἐροῦμεν; καὶ
γὰρ ὁ αὐτὸς ἀμφισβητήσει ἴσως, καὶ ἐρεῖ, εἰ τὸ ἀναλῦσαι σὺν χριστῷ πολλῷ μᾶλλον κρεῖσ-
σον, τίνος ἕνεκεν φησὶν αὐτὸν ἐλεεῖσθαι; ἐγὼ δὲ ἐρήσομαι. τίνος ἕνεκεν αὐτὸς φησὶν ἀναγκαιότε
ρον εἶναι τὸ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς; ὥσπερ γὰρ αὐτῷ ἀναγκαῖον ἦν, οὕτω καὶ τούτῳ. μετὰ
πλείονος πλούτου, καὶ μείζονος παῤῥησίας μέλλοντι πρὸς τὸν θεὸν ἀπέναι. ἐκεῖνο μὲν γὰρ
ἦν μὴ νῦν ἐγένετο, ὕστερον ἔμενε. τὸ δὲ κερδᾶναι ψυχὰς οὐκέτι λοιπὸν ἀπελθόντας ἐκεῖ. τὰ
πολλὰ, καὶ κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν τῶν ἀκουόντων ὁ παῦλος φθέγγεται, καὶ οὐ πάντα
χοῦ φιλοσοφεῖ. πρὸς γὰρ ἀνθρώπους κοσμικοὺς ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, δεδοικότας ἐπὶ τὸν θά-
νατον. εἶτα δείκνυσιν ἐν ὅσῳ λόγῳ ἐστὶν αὐτῷ ὁ ἐπαφρόδιτος, καὶ ἀπὸ τούτου αἰδέσιμον αὐ
τὸν ποιῶν, εἴγε τὴν ἐκείνου σωτηρίαν οὕτω χρησίμην ἑαυτῷ φησιν εἶναι, ὡς ἠλεῆσθαι καὶ αὐ-
τὸν δι' ἐκείνου. ἄλλως δὲ καὶ χωρὶς τούτου, καλὸν ἡ παροῦσα ζωὴ, ὅπου εἰ μὴ καλὸν, διατὶ συν-
τάξει τιμωρίαις πάσῃσι τοὺς ἀώρους θανάτους; ὡς ὅταν λέγῃ. διατοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθε
νεῖς, καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. ἡ μὲν γὰρ μέλλουσα ζωὴ, οὐχὶ πονηροῦ κρείττων. ὅπου
οὐκ ἀγαθὴ, ἀλλὰ καλοῦ κρείττων. ἵνα μὴ λύπην φησὶν ἐπὶ λύπῃ σχῶ, τὴν ἀπὸ τῆς τελευ-
τῆς ἐπὶ τὴν διὰ τὴν ἀῤῥωστίαν γενομένην αὐτῷ, διὰ τούτων δείκνυσιν ὅσου ζημιοῦται τὸν ἐ-
» παφρόδιτον. Σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτόν. Τί δῆτα σπουδαιοτέρως; τουτέστιν
ἀνυπερθέτως, χωρὶς μελήσεως, μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους, κελεύσας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἵνα
τῆς ἀδημονίας ἀπαλλαγῇ. οὐ γὰρ οὕτως τοὺς πονουμένους ἀκούοντες ἐν ὑγείᾳ ὄντες χαί-

ρομεν, ὡς

ρομεν, ὡς ὅταν ἴδωμεν, καὶ μάλιστα ὅταν παρ' ἐλπίδας ἐκβῇ τὸ πρᾶγμα. ὅπερ ἔπαθε καὶ ἐπαφρο-
» δίτου γέγονε. Σπουδαιοτέρως οὖν φησιν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν χαρῆτε, κἀγὼ
» ἀλυπότερος ὦ. Πῶς ἀλυπότερος; ὅπερ ἐὰν ὑμεῖς χαίρητε, κἀγὼ χαίρω, καὶ οὗτος χαίρει
ἔπαθε τοιαύτῃ ἡδονῇ, καὶ ἐγὼ ἀλυπότερος ἔσομαι. καὶ οὐκέτι ὡσεν ἄλυπος, ἀλλ' ἀλυπότερος, δεῖ
καὶ νῦν ὅλα οὐδέποτε ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἔξω λύπης ἐκτός. ὁ γὰρ λέγων τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ.
τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι, πότε λύπης ἐκτὸς ἔξω; τοῦτέστιν ὅπερ ταύτην ἀπο-
» πέπεμψα τὴν ἀθυμίαν. Πρὸς δὲ χαρὰν οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς. Ἐν
κυρίῳ, ὅ ἐστι πνευματικῶς, τοῦτέστι μετὰ πολλῆς τῆς ασφαλείας, μᾶλλον δὲ τοῦ θεοῦ θέλον-
τος, ἀξίως τῶν ἁγίων ὑποδέξασθε, ὡς περ τοὺς ἁγίους προσῆκε, μετὰ πάσης χαρᾶς. Ταῦτα
πάντα ποιεῖ ὑπὲρ τῶν πεμπομένων, μεῖζον γὰρ τὸ κέρδος τῷ ποιοῦντι, ἢ τῷ πάσχοντι δοῦ.
» Καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε. Τοῦτέστι προσδέχεσθε αὐτὸν ἀξίως τῶν ἁγίων.
» Ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισε, παραβουλευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα ἀνα-
» πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρὸς ἐμὲ λειτουργίας. Οὗτος κοινῇ παρὰ τῆς πόλεως,
ἅμα δὲ καὶ ἀπεσταλμένος τῆς φιλιππησίων, ὃς καὶ διακονῶν μου, καὶ ἴσως πλείονα ποιούμενος αὐτῷ
ἐλπίδα, ὅτι καὶ χρήματα ἐπέμψατε, δείκνυσι πρὸς τῷ τέλει λέγων, δεξάμενος γὰρ παρὰ
ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, εἰκὸς οὖν αὐτὸν σπουδάσαντα τῇ πόλει ῥωμαίων, ἐν πολλῷ τῷ πεῖ-
λον κινδύνῳ καταλαβεῖν, καὶ σφόδρα, ὡς μὴ δὲ τοὺς πλησιάζοντας αὐτῷ μετὰ ἀσφα-
λείας δύνασθαι ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς σπουδαίως προσιέναι. ὅπερ εἴωθε γίνεσθαι
μάλιστα ἐν τοῖς κινδύνοις τοῖς μεγάλοις, καὶ ταῖς ὀργαῖς τῶν βασιλέων ὑπερβαλλούσαις.
ὅταν γάρ τις βασιλεῖ προσπικρουκὼς εἰς δεσμωτήριον ἐμβληθῇ, καὶ ἐν πολλῇ γένηται φυ-
λακῇ, τότε καὶ τοῖς οἰκέταις ἡ πρόοδος ἀποτετείχισται, ὅπερ εἰκὸς τὸν παῦλον τότε πάσχειν.
τὸν δὲ ἐπαφρόδιτον ἀνδρα γενναῖον ὄντα, πάντες κατεφρόνησαν κινδύνου, ὥστε προσῆναι,
καὶ ὑπηρετῆσαι αὐτῷ, καὶ πάντα πρᾶξαι ἅπερ ἐχρῆν. δύο τίνων πάθησιν, ἀφ' ὧν ποιεῖ αὐτὸν
αὐδέσιμον. ἓν μὲν, ὅτι μέχρι θανάτου ἐκινδύνευσε φησὶ δι' ἐμέ. δεύτερον δὲ, ὅτι τὸ πρόσω-
πον τῆς πόλεως περιέθεμενος. Ταῦτα ὡς ἂν τῷ κινδύνῳ ἐκείνῳ τοῖς πεμψασι λογίσασθαι τὴν
μαθὸν, ὡς αὖ ἡ πόλις πρεσβευτὴν ἔπεμψεν, ὥστε τὸ μετὰ δόξης πεῖσαι δέξασθαι, καὶ ἀπο
δέξασθαι ὑπὲρ τῶν γεγενημένων, μᾶλλον ἐὰν κοινωνῆσαι τοῖς τε τολμηθέντος. καὶ οὐκέτι δι'
ἐμὲ, ἀλλ' ἀξιοπιστότερον αὐτὸ ποιεῖ λέγων, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. οὐδὲ γὰρ δι' ἐμὲ ποιεῖ, ἀλ
λὰ διὰ τὸν θεὸν ἤγγισε μέχρι θανάτου. τί γὰρ εἰ μὴ ἀπέθανε τοῦ θεοῦ οἰκονομήσαντος, ἀλ
λ' αὐτὸς παρεβουλεύσατο, καὶ ἐξέδωκεν ἑαυτὸν, ὡς καὶ ὀφείλων παθεῖν, οὐκ ἀποφησόμε-
νος τῆς πρόσθεν δόξης πεῖσαι. εἰ δὲ ὑπὲρ τοῦ παῦλον δόξης πεῦσαι εἰς θάνατον ἑαυτὸν ἐξέδω-
κε, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ ἔπαθε. μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τοῦ κηρύ-
γματος τοῦ ἰησοῦ τὸ ὑπὲρ ἐκείνου ἀποθανεῖν. οὐ γὰρ μόνον ὑπὲρ τοῦ μὴ δῦσαι μαρτυρίου σφαγὴν
ἐᾶν ἀναλύσασθαι, ἀλλὰ καὶ αἱ τοιαῦται προφάσεις μαρτύριον ποιοῦσι. καὶ εἰδεῖη θανα-
τὸν εἰπεῖν, πολλῷ μᾶλλον αἱ τοιαῦται, ἢ ἐκεῖναι. ὁ γὰρ ὑπὲρ τοῦ ἐλάττονος κατὰ τολμῶν
ἐᾶν ἀναλύσασθαι, τοῦ θανάτου, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ μείζονος. ὥστε καὶ ἡμεῖς ὅταν ἴδωμεν ἁγίους ἐν κινδύ-
νοις, παραβουλευώμεθα. οὐ γὰρ ἕνι μὴ τολμῶντα, γενναῖόν τι πρᾶξαι ποτὲ, ἀλλὰ αὐτάγ-
κη τὸν τῆς ἐν τούτοις ἀσφαλείας προνοούμενον, ἐκστῆναι τῆς μελλούσης. ἵνα ἀναπληρώσῃ

φησὶ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας. τί δέ; θέλει, οὐ παρῆν ἡ πόλις, ἀλλ' ἐλειτούργησέ με δι' ἐκείνου πᾶσαν λειτουργίαν τῷ ἐκείνου πέμψαι. τὸ οὖν ὑστέρημα τῆς ὑμετέρας λειτουργίας οὗτος ἀνεπλήρωσεν, ὥστε καὶ κατὰ θέλει, δίκαιος ἂν εἴη ἀπολαῦσαι τιμῆς πολλῆς, ὅτι ὅπερ ἐχρῆν πάντας ποιῆσαι, θέλει ἔπραξεν οὗτος ὑπὲρ ὑμῶν. καὶ δείκνυσι, καὶ πρώτην οὖσαν λειτουργίαν παρὰ τῶν ἐν ἀσφαλείᾳ τοῖς κινδυνεύουσι. τὸ γὰρ ὑστέρημα οὕτως εἴρηται, μὴ τὸ τῆς λειτουργίας. ὁρᾷς φρόνημα ἀποστολικόν; θέλει οὐκ ἐξ ἀπονοίας γίνεται, ἀλλὰ πολλῆς, κηδεμονίας. ἵνα γὰρ μὴ ἐπαίρωνται, ἀλλὰ μετριάζωσι, μὴ δὲ μέγα τι παρεχηκέναι νομίζωσιν, ἀλλὰ ταπεινῶνται, λειτουργίαν τὸ πρᾶγμα καλεῖ, καὶ ὑστέρημα.

Η' Ἀπόν.

Κ αὶ γὰρ ὀφείλεται τοῖς ἁγίοις παρ' ἡμῶν, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς χαριζόμεθα. ὥσπερ γὰρ ἐν φραστῷ τῷ ζῆν ἐσμὲν, καὶ πολεμοῦσι παρὰ τῶν ἐν εἰρήνῃ ὄντων, καὶ μὴ πολεμούντων ὀφείλεται τὰ τελέσματα, ὑπὲρ γὰρ ἐκείνων ἐστήκασιν οὗτοι, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. εἰ μὴ γὰρ ἐδίδασκε παῦλος, τίς ἂν αὐτὸν τότε ἐνέβαλεν εἰς δεσμωτήριον; ὥστε λειτουργεῖν χρὴ τοῖς ἁγίοις. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον τῷ μὲν φραστευομένῳ βασιλεῖ ἐπιγείῳ πάντα εἰσφέρειν, μὴ ἐνδύματα, καὶ τροφάς, οὐ κατὰ τὴν χρείαν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν περιουσίαν, τῷ δὲ φραστευομένῳ βασιλεῖ τῷ ἐπουρανίῳ, μὴ παρατεθειμένῳ πρὸς πολλῷ χαλεπωτέρους, ἢ πάλη γάρ φησιν οὐ πρὸς αἷμα, μὴ σάρκα, μὴ δὲ τὴν ἀναγκαίαν χρείαν χορηγεῖν, πόσης ἀγωνοθεσίας; πόσης θέλει ἀχαριστίας; πόσης αὐχροκερδείας; ἀλλ' ὡς ἔοικε πλέον ὁ τῶν ἀνθρώπων ἰσχύει φόβος παρ' ἡμῖν, τῆς γεέννης, καὶ τῶν μελλουσῶν κολάσεων. ἀλλὰ δὴ θέλει πάντα ἀνατέτραπται, ὅτι τὰ μὲν πολιτικὰ πράγματα μὴ πολλῆς τῆς ἐντρεχείας καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀνύεται, μὴ ἐλλειφθῆναι οὐκέτι. τῶν δὲ πνευματικῶν οὐδεὶς οὐδαμοῦ λόγος, ἀλλὰ τὰ μὲν μετ' ἀνάγκης ἀκουόμενα, καὶ βασάνων, μὴ ὡς παρὰ δούλων, καὶ ἀκόντων, κατατίθεται μετὰ πολλῆς τῆς δυνωμοσίας. τὰ δὲ παρὰ ἑκόντων, καὶ ὡς παρὰ ἐλευθέρων, πάλιν ἐλλιμπάνεται, οὐ κατὰ πάντων λέγω, ἀλλὰ κατὰ τῶν τὰ τελέσματα ταῦτα ἐγκαταλιμπανόντων. μὴ γὰρ οὐκ οἶδάς σε ὁ θεὸς ἀνάγκην ταῦτα ποιεῖν; ἀλλ' οὐ βούλεται. ὑμῶν γὰρ φείδεται μᾶλλον ἢ τῶν τρεφομένων. διὰ τοῦτο ὑμᾶς οὐκ ἀνάγκην βούλεται κατατίθεναι, ἐπειδὴ οὐκέτι μαθός. καὶ πολλοὶ τῶν ἐν ταῦθα, τῶν Ἰουδαίων εἰσὶ ταπεινότεροι. ἐννόησον ὅσα Ἰουδαῖοι ἐδίδοσαν, δεκάτας, ἀπαρχάς. πάλιν δεκάτας, καὶ πάλιν ἄλλας δεκάτας, καὶ πάλιν ἑτέρας τρισὶν δεκάτας, καὶ τὸ σίκλον, καὶ οὐδεὶς ἔλεγεν, ὅτι πολλὰ κατεσθίουσιν. ὅσῳ ἂν πλείονα λάβωσι, τοσούτῳ καὶ πλέον ὁ μαθός. οὐκ ἔλεγον πολλὰ λαμβάνουσι, γαστρίζονται. ἀκούω λεγόντων τινῶν. καὶ οἱ μὲν οἰκοδομοῦντες οἰκίας, καὶ ἀγροὺς ὠνούμενοι, οὐδὲν ἡγοῦνται ἔχειν. αὐδὲ τῶν ἱερέων λαμπρότερον ἱμάτιον περιβάλλονται, ἢ τῆς ἀναγκαίας ἁπορήσῃ τροφῆς, ἢ τὸν διακονούμενον ἔχῃ, ἵνα μὴ ἀναγκάζηται αὐτὸς ἀχημονεῖν, πλοῦτον τὸ πρᾶγμα πέφυκε. ὄντως πλουτοῦμεν, καὶ ἐν τούτοις, καὶ ἄποντες ὁμολογοῦσιν. ἡμεῖς μὲν γὰρ κἂν μικρὰ ἔχωμεν; πλουτοῦμεν. ἐκεῖνοι δὲ κἂν πάντα περιβάλωνται, πένονται. μέχρι τίνος ἀνοητοῦμεν. οὐκ ἀρκεῖ τὸ μηδὲν ποιεῖν εἰς κόλασιν ὑμῖν, ἀλλὰ χρὴ, μὴ τὰ ἀπὸ τῆς κακουργίας προστιθέναι ξημίαν; ἐμὲ μὲν γὰρ αὐτὸς ἔδωκας αὐτῷ ἅπερ ἐκέκτησο, τὸ μαθὸν ἀπώλεσας ὑπὲρ ὧν ἔδωκας ἐγκαλῶν. ὅλως δὲ εἰ σὺ ἔδωκας, πῶς ἐγκαλεῖς; πρότερον μὲν οὖν αὐτῷ πενίαν ἐμαρτύρεις, λέγων

ρεις, λέγων ἅπερ ἔχει δέδωκεν αὐτός. τί τοίνυν ἐγκαλεῖς; οὐκ ἐχρῆν δοῦναι εἰ γε ἔμελλες ἐγκαλεῖν, ἀλλ' ἑτέρου δόντος ταῦτα λέγεις; καλεπώτερον τὸ πρᾶγμα, ὅτι οὐδὲ δίδυς, ἐγκαλεῖς ὑπὲρ ὧν ἕτερος ποιεῖ δῆ. πόσον οἴει τοὺς ταῦτα ἀκούοντας μαθητὰς ἔχειν; ἀλλὰ γὰρ τὸν θεὸν ταῦτα πάσχουσι. πῶς μὴ δικαίως; ἐξὸν εἰ γε ἐβούλοντο κατηλικὸν ἀναδέξασθαι βίον, εἰ μὴ μὰ ἀπὸ προγόνων εἶχον. μὴ γὰρ ἀνοΐω, μὴ ταῦτα πολλῶν λεγόντων ἰταμῶς, ὅταν εἴπωμεν ὅτι ὀδεῖνα ὠφέλησε, εἰ γὰρ ἐβούλετο φῆ, ἠδύνατο πλουτεῖν. εἶτα ὑγιεινῶς, ὁ πρόγονος αὐτῷ, μὴ ὁ πάππος αὐτῷ, καὶ ὀδεῖνα, τοιόσδε ἰῶ. νῦν δὲ τοιαύτην ἐσθῆτα περιβέβληται; ἀλλὰ τί εἰ τέμοι, γυμνὸν ἐχέτω περιέναι; σὺ μὲν οὖν ὑπὲρ τούτου ἀκριβολογῆ. ὅρα δὲ μὴ κατὰ σαυτὸν ταῦτα λέγεις. ἀλλ' ἄκουε τοῦ παραινέσεως τὸν χῦ τῆς λεγούσης, μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. ἀλλ' ἐξὸν εἰ γε ἐβούλετο, κατηλικὸν μὴ ἐμπορικὸν βίον ζῆν, μὴ πάντως οὐκ ἂν ἠπόρησεν, ἀλλ' οὐκ ἠθέλησε. τί οὖν φησιν ὁ ταῦτα κερδαίνει, εἰ τέμοι; σηκὸς ἱμάτια περίκειται; πλῆθος ἀκολούθων ἔχων σοβεῖ κατὰ τὴν ἀγοράν; οὐδαμοῦ. ἵππον φέρεται; οἰκίας οἰκοδομεῖ ἔχων ὅπου καταμείνῃ; οὐ ταῦτα ποιεῖ, μὴ ἐγὼ κατηγορῶ, μὴ οὐ φείδομαι. ἀλλ' ἀνάξιον αὐτὸν εἶναι τῆς ἱερωσύνης φημί. πῶς γὰρ ἑτέροις δώσει παραινεῖν μὴ περὶ τὰ περιττὰ ταῦτα ἐχολακέναι, αὐτὸς ἑαυτῷ παραινέσαι μὴ δώσει; εἰ δὲ τὰ ἀναγκαῖα οὐ πορεῖ τροφῆς δι' ἀδικεῖ; ἀλλὰ τοσεῖτον ἐχέτω αὐτὸν, μὴ προσαιτεῖν; μὴ οὐκοῦν σὺ κατηχώρησας εἰ τέμοι ὁ μαθητής; ἀλλ' ὁ μὲν πατὴρ ὁ σαρκικὸς οὐ δῶρ ποιῇ, οὐχ ὡσὶν τὸ πρᾶγμα ἡγῇ, οὐ δὲ ὁ πνευματικὸς ἀναγκάζῃ ταῦτα δῶρ ποιεῖν, οὐκ ἐγκαλύψῃ; οὐδὲ ἡγῇ κατασχύνεσθαι; ἀδεῖας φησὶ πρᾶς, ὄνειδος τέκνων, ἀλλὰ τί, τῷ λιμῷ φθείρεσθαι ἐᾶσει; ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο δύσεβοῦς, οὐ γὰρ βούλεται ὁ θς. ἀλλὰ τί δύ θέως φιλοσοφοῦσι; γέγραπται φησὶ, μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μὴ δὲ ἄργυρον, μὴ δὲ δύο χιτῶνας, μὴ δὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ ῥάβδον. οὐδὲ μὴ πέλας, μὴ τέσσαρα ἱμάτια ἔχουσι, μὴ κλίνας ἐφωμένας. ἐπῆλθεμοι γενάξαι πικρὸν νῦν. εἰ δέμε μὴ ἔδει ἀχημονεῖν, καὶ ἐδάκρυσα. τί δήποτε; ὅτι τὰ μὲν τῶν ἄλλων κάρφη, οὕτως ἐσμὲν ἀκριβεῖς ἐξετασταί, τὰς δὲ δοκοὺς ἔχοντες ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ αἰσθανόμεθα. εἰ τέμοι, διατὶ γὰρ σαυτῷ δῶρ μὴ λέγεις; ὅτι τοῖς διδασκάλοις προστέταχε μόνον φῆ. ὅταν οὖν ὁ παῦλος λέγῃ, ἔχοντες διατροφὰς, μὴ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα, πρὸς τοὺς διδασκάλους φησὶ μόνους, οὐδαμῶς, ἀλλὰ πρὸς πάντας ἀνοῦς, μὴ δῆλον ἀνῶθεν. τί γάρφησι; ὅτι γὰρ πορισμὸς μέγας ἡ δυσέβεια μὴ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον δῶρ, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. εἶτα δυθέως ἐπήγαγεν, ἔχοντες δὲ διατροφὰς, μὴ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν, μὴ παγίδα, μὴ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους, καὶ βλαβερὰς. εἶδες ὅτι πρὸς πάντας ὁ λόγος εἴρηται; τί δὲ ὅταν λέγῃ πάλιν, τὸ σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. οὐχὶ πᾶσιν ἁπλῶς διαλέγεται; τί δὲ ὅταν λέγῃ τὰ ῥώματα τῆς κοιλίας, μὴ ἡ κοιλία τοῖς ῥώμασιν; ὁ δὲ θς, μὴ ταύτην, μὴ ταῦτα καταργήσει. τί δὲ ὅταν λέγῃ, ἡ δὲ σὰρξ τὸν ἀνδρα ζῶσα τέθνηκε, πρὸς χήρας διαλέγομαι, μὴ καὶ ἡ χήρα διδάσκαλος ἐστίν; οὐχὶ αὐτὸς εἶπεν ὅτι γυναικὶ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω; οὐδὲ αὖθεν τὴν ἀνδρός; εἰ δὲ χήρα ἔνθα, μὴ ἡλικία γηραλέα. τὸ γὰρ γῆρας πολλῆς δεῖται δόξης τοῦ σεμνοῦ, μὴ αὐτὴ ἡ φύσις. τὸ γὰρ τῶν γυναικῶν γένος πλείονος δεῖται ἀναπαύσεως, ἅτε ἀσθενὲς ὄν. εἰ τοίνυν ἔνδα, μὴ ἡ ἡλικία, μὴ ἡ φύσις, οὐκ ἀφίεται αὐτὴ σὰρξ ἀλγεῖν, ἀλλὰ μὴ τεθνηκέναι αὐτὴν φησὶν. οὐ γὰρ

σιν. οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπε μὴ ὅτι ταλαίπωρον, ἀλλ' ἡ ὅτι ταλαιπωρήσασα ζῶσα τέθνηκε, μὴ ἐξέκοψεν αὐτήν. ἡ γὰρ τεθνηκυῖα ἐκπέπωται, ποίαν ἕξει συγγνώμην ἀνόσιος ζήσασα ποιῶν, ἐφ' οἷς ἡ γυνὴ ἡ γεγηρακυῖα πολλάξεται; ἀλλὰ ζήσασα οὐδεὶς οὐδὲ εἰς ἔννοιαν λαμβάνει, ζήσασα οὐδεὶς ἐξετάζει. ἐγὼ δὲ τοῦτο εἰπεῖν ἠναγκάσθην, οὐχὶ τοὺς ἱερέας ἀπαλλάξαι ἐγκλημάτων βάλλομενος, ἀλλ' ὑμῶν φεισάμενος. ἐκεῖνοι μὲν οὖν αὐτὴν προσηκόντως, μὴ δικαίως ζήσασαν ἀκούουσιν, ἅτε ὡς χρημάζιζομένοι, οὐδὲν παρ' ὑμῶν βλαπτόμενοι. ἀλλ' οὔτε εἴπητε, οὔτε μὴ εἴπητε, λόγον τῷ δικαστῇ διδόασιν ἐκεῖ, ὥστε οὐδὲν αὐτοὺς τὰ ὑμέτερα βλάπτει ῥήματα, οὐ δὲ καὶ ψευσῆ ἦ τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμενα. ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐκέρδανον συκοφαντούμενοι ἐκεῖ, ὑμεῖς δὲ ἑαυτοὺς ἐντεῦθεν βλάπτετε. οὐκ ἐμὲ δὲ ὑμῶν οὐχ οὕτως ἐγίν. ἀλλ' οὔτε ἀληθῆ, οὔτε ψευσῆ τὰ κατ' αὐτούς, λέγοντες αὐτοὺς κακῶς, βλάπτεσθε. πῶ δήποτε; οὔτε γὰρ ἀληθῆ, μὴ οὕτως βλάπτεσθε κρίνοντες τοὺς διδασκάλους, καὶ τὴν τάξιν ἀναστρέποντες. εἰ γὰρ ἀδελφὸν οὐ δεῖ κρίνειν, πολλῷ μᾶλλον διδάσκαλον. αὖ δὲ ψευδῆ, μὴ ἀφορίζοις ἡ κόλασις, καὶ ἡ ζημία. πάντες γὰρ ῥήμασι ζοις ἀργοῦ δώσετε λόγον. ὥστε ὑμῶν ἕνεκεν πάντα ποιοῦμεν, μὴ κάμνομεν. ὅπερ δὲ ἔφην, οὐδεὶς ταῦτα ἐξετάζει, οὐδεὶς ταῦτα πολυπραγμονεῖ, οὐδεὶς λέγει πρὸς ἑαυτὸν τούτων οὐδέν. βούλεσθε καὶ ἕτερα προσθῶ; ἐὰν μή τις ἀποτάξηται πᾶσιν αὐτοῖς τοῖς ὑπάρχουσιν, οὐκ ὄντως ἄξιος. τί δὲ ὅταν λέγῃ, δύσκολον πλούσιον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. τί δὲ ὅταν λέγῃ, οὐαὶ ὑμῖν οἱ πλούσιοι, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. οὐδεὶς τοῦτο ἐξετάζει, οὐδεὶς ἐννοεῖ, οὐδεὶς πρὸς ἑαυτὸν διαλέγεται, ἀλλὰ τοῖς ἑτέρων σφοδροί, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὅτι κοινωνοὺς ποιῆσαι τῶν ἐγκλημάτων. ἵνα δὲ μὴ αὐτῶν ὧν φασὶ τοὺς ἱερεῖς ψευδύνους εἶναι ἀπαλλάξω δι' ὑμᾶς, ἀκούσατε. τὸ γὰρ περὶ τούτου πεισθῆναι, ὡς παραβαίνοντα τὸν νόμον τοῦ θεοῦ, πολλὴ πρὸς τὸ κακὸν ὁδὸς φέρει. οὖν κἀκεῖνα ἐξετάσωμεν. εἶπεν ὁ κς, μὴ κτήσησθε μὴ χρυσὸν, μὴ δὲ ἄργυρον, μὴ δὲ δύο χιτῶνας, μὴ δὲ ὑποδήματα, μὴ ῥάβδον. τί οὖν εἰσάγομεν; ὅτι πρὸς τὸ πρόσταγμα; ποίας; πῶς γὰρ ὁ μὴ ῥάβδον ἔχων, μὴ ὑποδήματα; ἄκουε γὰρ τοῦ ἀγγέλου λέγοντος πρὸς αὐτὸν, περίζωσαι καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. καίτοι οὐ τοσαύτη χρεία τούτου τοῦ ὑποδήματος ἦν. ἐνεστι γὰρ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, μὴ ἀνυπόδετον εἶναι. ἡ δὲ πολλὴ χρεία, ἐν τῷ χειμῶνι ἐστίν. ἀλλ' ὅμως εἶχε. τί δὲ ὁ παῦλος; ὅταν λέγῃ ζημοθέῳ μάφρων, σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. εἶτα παραγγέλλει, μὴ λέγει. τὸν φελώνην ὃν ἀπέλιπον ἐν τρωάδι παρὰ κάρπῳ, ἐνερχόμενος φέρε, μὴ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. ἰδοὺ φελώνην εἶπε, μὴ οὐκ ἔχοιτις εἰπεῖν, ὅτι μὴ ἕτερον οὐκεῖχεν ὃν ἐφόρει. εἰ μὲν γὰρ μὴ δὲ ὅλως ἐφόρει, περιττῶς ἐκέλευσε τοῦτον ἀπενεχθῆναι. εἰ δὲ οὐκ ἐνῆν μὴ φορεῖν, δῆλον ὅτι ἕτερον εἶχε. τί δὲ ὁ τὰ διπλοῦν ὅλως ἐν οἰκείῳ μαθήματι ἔμενεν; ἆρα παρήκουσε τοῦ κυ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς; ὁ λέγων ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χς; πῶς οὖν ὁ χς ἐμαρτύρησε λέγων, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος; ἔδει τοίνυν ἀφεῖναι τὴν ἀμφιβολίαν παρ' ὑμῖν, μὴ μὴ δὲ μίαν ἐπαγαγεῖν τῷ ζητήματι λῦσιν, ἀλλὰ ταύτην ὑμᾶς δίκαιον εἰς πρᾶξαθαι τὴν περὶ τὰς γραφὰς ὀλιγωρίαν. πάντα γὰρ ταῦτα ἐκτοῦ του γίνεται. διατοῦτο μὴ ἐν τοῖς ἑτέρων ἁμαρτήμασιν ἐσμὲν πικροὶ ἐξεταστάι, μὴ τὰ ἡμετέρων οὐδένα λόγον ποιούμεθα, ὅτι τὰς γραφὰς οὐκ ἴσμεν, ὅτι τοὺς θείους οὐ τηροῦμεθα νόμους. ἔδει μὲν οὖν ταύτην ὑμᾶς εἰς πρᾶξαθαι τὴν δίκαιον, ἀλλὰ τί πάθω. πολλὰ μὴ πέρα τοῦ δέοντος οἱ πρεῖς χαρίζονται τοῖς τηροῦσι, τὰ πολλὰγ-

χωνα αὐτοῖς

χνων αὐτοῖς διαδοξάζοντα μὴ τ̃ πνι κῶν, κἂν ἴδωσι τὸ ταυσλίον κατηφιάσαν, πτηόμενον, μὴ αὐ τοὶ μᾶλλ̃ ἐκεῖνό διάκονον), μὴ οὐ παύονται ἕως αὐ τ̃ ἀθυμίασο τ̃ ὑπόθεσιν ἀνέλωσι. πλὴν κἂν, τοῦτο γενέσθω, κἂν κατηφιάσατε τῷ μὴ λαβεῖν, ἵνα λάβητε κἀλῶς. τί οὖν ὄφελος, οὐκέναντιώθησαν, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ μὴ σφόδρα ὑπολούθησαν τοῖς ἐπιτάγμασι τ̃ χ̃υ. τὰ γὰρ ἐπιτάγματα ἐκεῖνα, πρόσκαιρα ἦν, μὴ οὐ διαπαντός. καὶ τοῦτο οὐ τοχαζόμενος λέγω, ἀλλ' ἀπὸ τ̃ θείων γραφῶν. πῶς; φησὶ ὁ λόγος εἰρηκέναι τὸν χ̃ν τοῖς μαθηταῖς, ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου, μὴ πήρας, μὴ ζώνης, μὴ ὑποδημάτ̃, μήτε ῥάβδον ἔχειν ὑμᾶς; λέγουσιν αὐτ̃ῷ οὐ. οὐκοῦν λοιπὸν κτήσασθε. ἀλλὰ τί ἔδει εἰπεῖν; ἕνα χιτῶνα ἔχειν; τί οὖν εἰ πλυνεῖσθαι τοῦτο ἔδει, γυμνὸν ἐχρῆν οἶκοι καθέζεσθαι; ἢ γυμνὸν περιϊέναι, μὴ ἀχρημονεῖν χρείας κελούσης; συνόησον οἷον λῷ παῦλον τ̃ τοσούτοις κατορθώμασι περιϊόντα τ̃ οἰκουμένῃ ἀλλὰ ἱματίῳ ἐνδεῖαν οἶκοι καθῆσθαι, μὴ τηλικούτοις πράγμασιν ἐμποδίζειν. τί δὲ εἰ κρυμὸς ἐπετέθη σφοδρὸς, μὴ κατέβρεξεν, ἢ μὴ ἐπάγωσε, πῶς ἐξῆλθεν ἂν λῷ; πάλιν γυμνὸν ἐχρῆν καθῆσθαι; τί δὲ εἰ ψύχος κατέτεινε τὸ σῶμα, τίκεσθαι ἔδει, μὴ μὴ φθέγγεσθαι; ὅτι γὰρ οὐκ ἀδαμάντινα σώματα αὐτοῖς κατεσκεύαστο, ἄκουσον τί φησι πρὸς Τιμόθεόν. οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τ̃ στόμαχόν σου, μὴ τὰς πυκνάσου ἀσθενείας. μὴ πάλιν πρὸς ἕτερόν, ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἀποστεῖλαι ὑμῖν τ̃ ὑμῶν ἀπόστολον, μὴ λειτουργὸν τ̃ χρείασμου. μὴ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτ̃ῳ, ἀλλ' ὁ θ̃ς αὐτὸν ἠλέησεν. οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ μὴ ἐμέ. ὥστε ἀλώσιμοι πᾶσιν ἦσαν τοῖς πάθεσι. τί οὖν ἀπόλλυσθαι ἐχρῆν; οὐδαμῶς. τίνος οὖν ἕνεκεν τότε θ̃ς ἐπέταξε τ̃ δύναμιν αὐτ̃ θέλων δεῖξαι, ὅτι μὴ μεταζῶντα ἐδύνατο οὕτως ποιῆσαι, ἀλλ' οὐκ ἐποίησε. τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ ἐποίησε; πολλῷ τ̃ ἰσραηλίτ̃ ἦσαν οὗτοι θαυμασιώτεροι. ὧν τὰ ὑποδήματα οὐ κατετρίβετο, οὐδὲ τὰ ἱμάτια, μὴ ταῦτα ἐκείνῳ τ̃ ἐρήμῳ διοδεύοντ̃, ἔνθα δεξιμώτερα ἐπιπάγδα ἡ ἀκτὶς ἡ ἡλιακὴ, μὴ λίθους αὐτοὺς καταφρύγειν δύνατο). τίνος οὖν ἕνεκεν θ̃ς ἐποίησε; διὰ σέ. ἐπειδὴ γὰρ οὐκέμελλεν ὑγιαίνειν, ἀλλὰ πραγματίξεσθ̃, τ̃ φαρμάκωνσι τ̃ ὑποθέσιν παρέχε, μὴ θ̃ς δῆλον ἐκεῖθεν. οὐκ ἠδύνατο αὐτὸς θρέψαι; εἰ σοὶ τῷ προσκεκρουκότι ἔδωκεν, οὐ πολλῷ μᾶλλ̃ παύλῳ αὖ ἔδωκεν; ὁ τοῖς ἰσραηλίτας διδοὺς τοῖς γογγυσταῖς, τοῖς πόρνοις, τοῖς εἰδωλολάτραις. οὐ πολλῷ μᾶλλ̃ αὖ πέτρῳ τῷ ἀναλίσκοντι ἅπαντα δι' αὐτ̃ ἀφῆκεν; ὁ μακροὺς ἀφεὶς ἔχειν αὖ θρασο, οὐ πολλῷ μᾶλλ̃ αὖ ἰωάννην ἐχαρίσατο, τῷ μὴ τ̃ πρᾶ δι' αὐτ̃ καταλείποντι; ἀλλ' οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλὰ διὰ σοῦ αὐτοὺς πρέφει, ἵνα σὺ ἀγαθῆς. μὴ θέλοι τ̃ ὑπερβολῇ τῆς φιλανθρωπίας. εἵλετο τοὺς αὐτ̃ μαθητὰς ἐλαττωθῆναι, ἵνα σὺ μικρὸν ἀναπνεύσῃς. εἰ γὰρ ἐποίησεν αὐτοὺς ἀνενδεεῖς, πολλῷ θαυμαστότεροι ἂν ἦσαν, πολλῷ ἐπιδοξότεροι, ἀλλὰ σοῦ ἦσσα ἐξεκόπτο. οὐχ εἵλετο τίνων ἐκείνος γενέσθ̃ θαυμαστοὺς, ἵνα σὺ σωθῇς. ἀλλ' ἐλαττ̃θῆναι μᾶλλ̃, μὴ ἐλαττωθῆναι ἐκείνος συνεχώρησεν, ἵνα σὺ δι' ὧν ἡδῇς σωθῆναι. οὐ γὰρ ὁμοίως αἰδέσιμός ἐστι διδάσκαλος λαμβανῶν, ἀλλ' ἐκεῖνος μάλιστα τιμᾶται ὁ μὴ λαμβανῶν, ἀλλ' ὁ μαθητὴς οὐκ ὠφελεῖ τ̃, ἀλλὰ τ̃ καρπὸν ἐγκόπτ̃. ὁρᾷς τ̃ σοφίαν τ̃ φιλανθρώπου δυνάμεως; ὥσπερ γὰρ αὐτὸς οὐχὶ τ̃ ἰδίαν δόξαν ἐζήτησεν, οὐδὲ τὰ ἑαυτ̃ ἐσπόπησεν, ἀλλὰ ἐν δόξῃ ὢν εἵλετο ἀπμαθ̃ῶσαι διὰ σέ, οὕτω μὴ θέλοι τ̃ διδασκάλων. δῶσαμένους αὐτοὺς εἶναι αἰδεσίμους, εἵλετο εἶναι δὲ καταφρονήτους διὰ σέ, ἵνα σὺ ἔχῃς κερδαίνειν, ἵνα σὺ ἔχῃς πλουτεῖν, ἵνα λυπρῇς ἐν τοῖς πνι κοῖς. διατ̃το ἐκεῖνος ἀπορεῖ ἐν τοῖς βιωτικοῖς. εἰ τοίνυν ἐδύνατο ποιῆσαι

αὐτοὺς ἀνενδεεῖς, ἔδειξεν ὅτι μὴ σὲ ἀφίησιν αὐτοὺς ἐν ἀνδρείᾳ εἶναι. Ταῦτα οὖν εἰδότες, μὴ πρὸς κατηγορίαν, ἀλλὰ πρὸς διόρθωσιν πραττῶμεν, μὴ τὰ ἑτέρων κακὰ περιεργαζώμεθα, ἀλλὰ τὰ ἡμέτερα αὐτῶν ἀναλογιζώμεθα, τὰ ἑτέρων κατορθώματα ἐννοῶμεν, τὰ δὲ ἡμέτερα ἁμαρτήματα ἀναλογιζώμεθα. μὴ οὕτως διαρεσήσομεν τῷ θεῷ. ὁ μὲν γὰρ τὰ ἑτέρων ἁμαρτήματα ὁρῶν, μὴ τὰ αὐτοῦ κατορθώματα, διπλῆν βλάπτεται. ἀπὸ τε γὰρ τούτων εἰς ἀπόνοιαν αἴρεται, ἀπό τε ἐκείνων εἰς ῥᾳθυμίαν ἐμπίπτει. ὅταν γὰρ ἐννοήσῃ, ὅτι ὀλίγα ἥμαρτεν, δυκόλως ἁμαρτήσει μὴ αὐτὸς, ὅταν ἐννοήσῃ, ὅτι αὐτὸς κατώρθωσεν, δυκόλως ἀπονοεῖται. ὁ δὲ τὰ μὲν αὐτοῦ κατορθώματα λήθῃ παραδιδοὺς, τὰ δὲ ἁμαρτήματα βλέπων μόνα, καὶ τὰ ἑτέρων ἁμαρτήματα μὴ περιεργαζόμενος, ἀλλὰ τὰ κατορθώματα, πολλὰ κερδανεῖ. πῶς; ὅταν ἴδῃ, ὅτι ὀλίγα κατώρθωσε, πρὸς τὸ νῖσον αἴρεται ζῆλον. ὅταν ἴδῃ, ὅτι αὐτὸς ἥμαρτε, τὰ σεινοφρονήσει, μὴ μεγαλάσει. αὖ οὕτω ποιῶμεν, διωκόμεθα τ' ἐπηγγελμένων τυχεῖν ἀγαθῶν.

Λόγος, ι'. Κεφ. γ'.

» Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου χαίρετε ἐν κῷ. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ
» ἀσφαλές. βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν.
» ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομή, οἱ πνεύματι θεοῦ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ
» πεποιθότες. Αἱ ἀδυμίαι, καὶ αἱ φροντίδες, ὅταν περὶ τὸ μέτρον τὴν ψυχὴν κατατείνωσι, τ' οἰκείας αὐτὴν ἀποσβέννυσιν ἰσχύος. διὰ τοῦτο καὶ ὁ παῦλος τοὺς φιλιππησίους ἐν πολλῇ ὄντας ἀδυμίᾳ, ἀνίησιν. ἦσαν δὲ ἐν ἀδυμίᾳ, διὰ τὸ μὴ γνώσκειν πῶς τὰ κατὰ παῦλον. ἦσαν ἐν ἀδυμίᾳ, διὰ τὸ νομίζειν αὐτὸν ἤδη τετελευτηκέναι, διὰ τὸ κήρυγμα, διὰ ἐπαφρόδιτον. ὑπὲρ δὴ τούτων ἁπάντων, πληροφορῶν αὐτοὺς ἐπάγει. τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου χαίρετε. οὐκ ἔχετε φησὶ λοιπὸν ἀδυμίαν ὑπόθεσιν, ἔχετε ἐπαφρόδιτον δι' ὃν ἐλπίζετε, ἔχετε τιμόθεον. ἔρχομαι κἀγὼ, τὸ δύαγγέλιον σπείρων. τί ὑμῖν λείπει λοιπόν; χαίρετε. γαλάτας μὲν οὖν τέκνα καλεῖ, τούτους δὲ ἀδελφούς. ὅταν μὲν γὰρ ἢ διορθοῦσθαι τί βούληται, ἢ φιλοτεκνίαν ἐνδείξασθαι, τέκνα καλεῖ. ὅταν δὲ μὴ πλείονος τιμῆς διαλέγηται, ἀδελφούς. τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου φησὶ χαίρετε ἐν κῷ. καλῶς εἶπεν ἐν κῷ, οὐ κατὰ τὸν κόσμον. οὐκ ὄβρι γὰρ χαρίσασθαι τοῦτο. αἱ θλίψεις αὗται φέρουσι καὶ κατὰ χῶ, ἔχουσι χαράν. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές. βλέπετε τοὺς κύνας. ὁρᾷς πῶς οὐκ ἐν ἀρχῇ τὴν παραίνεσιν εἰσάγει; ἀλλ' ὅτε αὐτοὺς πολλὰ ἐπῄνεσεν, ὅτε ἐθαύμασε, τότε ζῆλον ποιεῖ; μὴ πάλιν ἐπαινεῖ; διὰ τοῦτο γὰρ οὗτος φορτικώτερος εἶναι ὁ λόγος. ὅθεν αὐτὸν πάντοθεν συσκιάζει. τίνας δέ φησι κύνας; ἐντεῦθεν ἦσαν τινες, οὓς ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς αἰνίττεται. ἰουδαῖοι μαροὶ, μὴ κατάπτωμοι, καὶ χρηματερδεῖς, μὴ φίλαρχοι, οἱ βουλόμενοι τῶν πιστῶν πολλοὺς παραπαίσαι, ἑκήρυττον μὴ τὸν χριστιανισμόν, μὴ τὸν ἰουδαϊσμόν, παραφθείροντες τὸ δύαγγέλιον. ἐπεὶ οὖν ἦσαν δυσδιάγνωστοι, διαβάλλει φησὶ βλέπετε τοὺς κύνας. οὐκέτι τέκνα ἰουδαῖοι. ποτὲ οἱ ἐθνικοὶ ζῆλον ἐκάλουν τοῦτο, νῦν δὲ ἐκεῖνοι. διατί; ὅτι ὥσπερ οἱ ἐθνικοὶ, μὴ τῷ θεῷ, μὴ τῷ χῷ ἀλλότριοι ἦσαν, οὕτω καὶ οὗτοι γεγόνασι νῦν. καὶ τὸ αὐθαδὲς αὐτῶν, καὶ τὸ ἰταμὸν παρίστησιν. ὅτε γὰρ οἱ ἐθνικοὶ ποτὲ κύνες ἐκάλουν τοῦτο, ἄκουσον τῆς χαναναίας τί φησί. ναὶ κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. ἵνα δὲ μὴ δέξῃ ἔχωσιν, ἐπειδὴ μὴ κύνες εἰσὶν ἐπιτραπέζιοι, ἐπάγει. ὅθεν αὐτοὺς καὶ ἀλλοτρίους λέγων. βλέπετε τοὺς κακοὺς

ἐργάτας.

ἐργάτας, ἐργάζονται μὲν φησιν, ἀλλ' ἐν ἀκαιρῳ, καὶ ἀργίας πολλῷ χεῖρον ἔργον, αὐ ἀποτῶντες τὰ καλῶς κείμενα. βλέπετε φησὶ τὴν κατατομήν. σεμνὸν ἦν παρὰ ἰουδαίοις τὸ τῆς περιτομῆς. ὅπουγε καὶ ὁ νόμος αὐτῆ ὑπεξίσατο, μὴ τὸ σάββατον ἦν δὲ τελέσφορον τῆς περιτομῆς. ἵνα μὲν γὰρ περιτομὴ γένηται, ἐλύετο σάββατον. ἵνα δὲ σάββατον φυλαχθῇ, οὐδέποτε ἐλύετο ἡ περιτομή. μὴ θέαμα τὴν δὴ οἰκονομίαν. αὐτὴ ἡ τὸ σαββάτου αὐδεσιμωτέρα ἐντιμι χρόνοις μὴ παραλειφθεῖσα, ὅταν οὖν αὐτὴ λύηται, πολλῷ μᾶλλον τὸ σάββατον. διαβάλλει τὸ ὄνομα αὐτὸ ὁ παῦλος κατατέμνει, μὴ φησί. βλέπετε τὴν κατατομήν. μὴ οὐκεῖτεν, ὅτι κακόν ἡ περιτομή, περιττὸν ἡ περιτομή, ἵνα μὴ πλήξῃ τοὺς αὐθρασεῖς, ἀλλὰ σοφώτερον αὐτὸ οἰκονομεῖ, τὴν μὲν πράγματος ἀπάγων, τῷ δὲ ῥήματι χαριζόμενος, μᾶλλον δὲ μὴ τῷ πράγματι ἀνυσιμώτερον. ἀλλ' οὐκ ἔτι γελαστὸν οὕτως. ἐπειδὴ γὰρ πολλὴ νόσος ἦν ἐκεῖ, γυμνὴ τῆ κεφαλῆ λοιπὸν μὲν πολλῆς τῆς αὐθεντίας ἐπάγει τὴν τομήν. ἐν ταῦθα δὲ ἐπειδὴ οὐδὲν τοιοῦτον εἰργάσαντο, αὐτοῖς χαρίζεται τὴν ἀπὸ τῆς προσηγορίας ἡδονήν. κἀκείνους ἐκβάλλει, καὶ τούτους, μὴ φησί. βλέπετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γὰρ ἐσμεν ἡ περιτομή, πῶς; οἱ πνεῦματι λατρεύοντες, μὴ οὐκέτι σαρκὶ πεποιθότες. οὐκεῖτεν ὅτι δοκιμάζομεν ἐκείνην τὴν περιτομήν, μὴ ταύτην, τίς ὅτιν ἀμείνων, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὀνόματος αὐτῆ μετέδωκε. καὶ τί φησίν; ἡ περιτομὴ ἐκείνη, κατατομή ὅτι. διατί; οὐδὲν γὰρ ἄλλο ποιοῦσιν, ἢ τὰ σάρκα κατατέμνουσιν. ὅταν γὰρ μὴ ᾖ νόμιμον τὸ γινόμενον, οὐδὲν ἄλλο, ἢ σαρκὸς τομή ὅτι, μὴ κατατομή, ἢ διατοῦτο, ἢ ὅτι τὴν ἐκκλησίαν ἐπειρῶντο κατατέμνειν. καὶ κατατομὴν δὲ λέγομεν, οὐ τῶν εἰκῆ, μὴ ἁπλῶς, μὴ αὐδὲ τέχνης τοῦτο ποιούντων. εἰ γὰρ δεῖ περιτομὴν ζητῆσαι φησὶ παρ' ἡμῶν, ζητήσατε. οἱ πνεῦματι λατρεύοντες. τουτέστιν οἱ πνευματικῶς λατρεύοντες. εἰ δὲ χάρμοι τὶ βέλτιον, ψυχὴ ἢ σῶμα; δηλονότι ψυχή. οὐκοῦν καὶ ἡ περιτομὴ ἐκείνη βελτίων, ἀλλ' αὐτὴ μόνη ἐστὶ περιτομή. ἕως μὲν γὰρ ὁ τύπος εἰστήκει, εἰκότως κατὰ σύγκρισιν προῆγε. τὸ περιτετμῆσθαι φησὶ τὴν ἀκροβυστίαν τῆς καρδίας ὑμῶν. οὕτως καὶ ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῇ ἀναιρεῖ αὐτὴν λέγων. οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ ἰουδαῖος ἐστὶν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι οὐ γράμματι. λοιπὸν δὲ καὶ τὸ ὀνόματος αὐτὴν ἀποτρέπει. οὐδὲ ἐστὶ περιτομὴ φησί. μὴ γὰρ ὁ τύπος ἕως ἂν μέλλῃ ἡ ἀλήθεια, καλεῖται τὸ τοῦ. ἐπειδὰν δὲ ἔλθῃ ἡ ἀλήθεια, οὐκέτι καλεῖται. οἷον ἐπὶ σκιαγραφίας, ὑπὲρ γραφέως βασιλέα σκιαγραφῶν, ἕως ἂν ἐπάγῃ τὰ αὐθη, λέγομεν ἰδοὺ ὁ βασιλεύς. ἐπειδὰν δὲ ἐπέλθῃ, κέκρυπται τῇ ἀληθείᾳ ὁ τύπος, καὶ οὐ φαίνεται. μὴ οὐκεῖτεν ἐν ὑμῖν γάρ ὅτιν ἡ περιτομή, ἀλλ' ἡμεῖς ἐσμεν, εἰκότως. τὸ γὰρ ὅτιν ἄνθρωπος, ἡ περιτομὴ ἡ ἀναίρετος, τὸ ἐστὶν ἀληθῶς ἀνῶς. μὴ οὐκεῖτεν ἐν ἐκείνοις γάρ ὅτιν ἡ κατατομή. αὐτὰ γὰρ λοιπὸν εἰσὶν ἐν ἀπωλείᾳ, καὶ κακίᾳ, ἀλλ' οὐκέτι φῆ ἐν σώματι γίνεται ἡ περιτομή, ἀλλ' ἐν καρδίᾳ. Καὶ οὐκέν σαρκὶ φησι πεποιθότες, καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν, καὶ ἐν σαρκί. Τί λέγει ἐν ταῦθα πεποίθησιν, μὴ ἐν σαρκί; καὶ χρῆσιν, παῤῥησίαν, σεμνολόγημα, μὴ καλῶς τὸ προσέθηκεν. εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἐθνῶν ὢν κατηγόρει τῆς περιτομῆς, οὐ τῆς περιτομῆς, ἀλλὰ μὴ τῶν ἀκαίρως αὐτὴν μεταχειριζόντων, ἔδειξεν ἂν ὡς ἀποτρεπόμενος τῆς τοῦ ἰουδαϊσμοῦ βδελυγμίας, κατανρέχειν αὐτὸ, ὡς οὐκεῖα τὰ σεμνὰ, οὐδὲ μετεσχηκὼς αὐτῶν. νῦν δὲ ὁ μεταχὼν, καὶ κατηγορῶν, οὐ διατοῦτο κατηγορήσει, ὡς οὐ μεταχὼν, ἀλλ' ὡς κατεγνωκὼς, οὐ δι' ἄγνοιαν, ἀλλὰ δι' ἐπίγνωσιν μάλιστα. ὅρα οὖν τίφη-

σι, καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐμφερομένῃ εἰς ἀνάγκην τοῦ μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ εἰπεῖν, πῶς καὶ οὕτω τὴν ταπεινοφροσύνην ἐνδείκνυται. ἠκούσατε γάρ φησι τὴν ἐμὴν ἀναστροφὴν ποτὲ ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, μὴ πάλιν ἐν ταύτῃ θαυμάσητε. εἴπῃς δυνατὸς ἄνθρωπος ταπεινοῦσθαι ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον, καὶ δι-
» δάσκαλος ἐπήγαγεν. Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων. Ἀλλ' εἴπῃς ἄνθρωπος φησὶ, δείκνυς τὴν ἀνάγκην, δείκνυς ὅτι δι' ἐκείνους ἔλεγεν. εἰ ταπεινοῦσθαι φησὶ, καγὼ λέγω. ἐπεὶ σιωπῶ, μὴ τὸ ἀνεπαχθὲς
» τῶν ἐλέγχων. τὸ μὴ ὀνομαστὶ τοῦτο ποιεῖν, τοῦτο καὶ ἐκείνοις ἐδίδου χώραν ἀναδραμεῖν. Εἴ-
» τις δυνατὸς ταπεινοῦσθαι. Καὶ καλῶς εἶπε δυνατὸς, ἢ ὡς οὐκ ἔχοντ' τοσαύτην ταπείνωσιν, ἢ ὡς
» τῆς ταπεινώσεως ἐκείνης, οὐκ ὄντως ταπεινώσεως οὔσης. πάντα γὰρ ἀνάγκης ἕνεκα οὐ προαι-
» ρέσεως. Περιτομὴ ὀκταήμερος. Καὶ πρῶτον πάθημα ὃ μάλιστα ἤνεγκα, τὸ τῆς περιτο-
» μῆς. Ἐκ γένους Ἰσραήλ. Τὰ ἀμφότερα ἔδειξεν, ὅτι οὐ προσήλυτος. ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ ὀκταήμερος περιτμηθῆναι, οὐχὶ προσήλυτος. ἀπὸ δὲ τοῦ ἐκ γένους Ἰσραήλ, οὐδὲ προσηλύτου
» γονέων, ἀλλ' ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι ἐκ γένους Ἰσραὴλ ἐκ τῶν δέκα φυλῶν, φησί. Φυλῆς Βε-
» νιαμίν. Ὥστε τοῦ δωδεκαφύλου μέρους. τὰ γὰρ τῶν ἱερέων, ἐν τῷ κλήρῳ ταύτης ἦν τῆς φυ
λῆς. ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων. Οὐ προσήλυτος, ἀλλ' ἄνωθεν τοῦ δωδεκαφύλου Ἰουδαίων. ἐνῆν μὲν γὰρ εἶναι τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλ' οὐχ ἑβραῖον ἐξ ἑβραίων. πολλοὶ γὰρ μὴ διέφθειρον ἤδη τὸ πρᾶγμα, μὴ τῆς γλώσσης δηλονότι, ἑτέροις κυκλούμενοι ἔθνεσιν, ἢ τοῦ οὖν, ἢ τοῦ πολλῷ δυγέ-
» νειαν δείκνυσιν. Κατὰ νόμον φαρισαῖος. Ἔρχεται λοιπὸν εἰς τὸ τῆς αὐτοῦ προαιρέ-
σεως. ἐκεῖνα γὰρ πάντα ἀπροαίρετα. καὶ γὰρ τὸ περιτμηθῆναι, οὐκ αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐκ γένους Ἰσραήλ, μὴ τὸ ἐκ φυλῆς βενιαμίν. ὥστε καὶ ἐκ τούτου πλεονεκτεῖν, εἰ μὴ τὰ μάλιστα ἐκοινώνουν αὐ τῷ πολλοί. ποῦ οὖν τὸ μᾶλλον μάλιστα μὲν, καὶ ἐν τούτῳ τῷ μὴ προσήλυτον εἶναι. τὸ γὰρ ἐκ τῆς δωδεκαφύλου φυλῆς, μὴ αἱρέσεως, τὸ ἄνωθεν ἐκ προγόνων, οὐ πολλοὶ εἶχον, ἀλλ' ἔρχεται εἰς τὸ
» τῆς προαιρέσεως ὅπου τὸ μᾶλλον ἐστί. Κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκ-
» κλησίαν. Ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖ τοῦτο. ὅτι γὰρ καὶ φαρισαῖον εἶναι, καὶ μὴ σφόδρα ζηλωτὴν, ἀλ
λὰ μὴ τοῦτο προστίθησιν. ἰδοὺ τὸ μᾶλλον κατὰ δικαιοσύνην. ἀλλ' ὅτι ῥιψοκίνδυνον εἶναι, ἢ φι-
λαρχίας ἕνεκεν τοῦτο ποιεῖν, ἀλλ' οὐ τῷ νόμῳ ζηλωτὴς τότε. ὅπερ ἐποίουν οἱ ἀρχιερεῖς, ἀλλ' οὐ
» δὲ τοῦτο. Ἀλλὰ κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος. Εἰ τοίνυν, μὴ φι-
λαρχίας ἕνεκεν, καὶ προθυμίας, καὶ τρόπου, μὴ βίου πάντων ἐκράτουν, τίνος ἕνεκεν τὰ σεμνὰ ἐκεῖνα εἰάσας φησίν; ἀλλ' ἢ διὰ τὸ μείζονα δύρεῖν τὰ τοῦ χριστοῦ, μὴ πολλῷ μείζονα. διὸ ἐπήγα
» γεν. Ἀλλ' ἅπινα ἡμῖν μέρη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν.

Η' Σημ.

Γ αῦλος μὲν πολιτείαν τοσαύτην οὕτως ἠκριβωμένην ἐκπρώτης ἡλικίας ἀρξαμένην, τοσαύ-
την εὐγένειαν, τοσούτους κινδύνους, τοσαύτας ἐπιβουλὰς, πόνους, ἀποδημίαν ἔρριψε, καὶ ζη-
μίαν ἡγήσατο πρότερον ὄντα κέρδη, ἵνα χν κερδήσῃ. ἡμεῖς δὲ οὐδὲ χρημάτων καταφρονοῦμεν, ἵνα χν κερδήσωμεν; ἀλλ' αἱρούμεθα μᾶλλον ἐκπεσεῖν τῶν μελλούσης ζωῆς, ἢ τῶν παρόντων πρα-
γμάτων. καίτοιγε οὐδὲν ἄλλο τοῦτ' ἐστὶν, ἢ ζημία. εἰ δὲ γέρμοι, καὶ δεινότερον ἐξετάσωμεν τῶν τοῦ πλούτου πραγμάτων, εἰ μὴ ζημία τις ὄντι, πόνον μὲν ἔχουσα κέρδος δὲ οὐδὲν. τί γὰρ εἰ τέμοι τὸ ὄφελος ἀπὸ τῶν πολλῶν τούτων ἱματίων, μὴ πολυτελῶν; τί κερδαίνομεν, ὅταν αὐτὰ ὦμεν περικείμενοι; οὐδέν, ἀλλ' ἢ ζημιούμεθα μόνον. πῶς; ὅτι καὶ ὁ πένης δυτελὲς, καὶ ἐκτετριμμέ-

νον φορῶν

μένον φορῶν ἐν τῷ θαλάττει οὐδένσου χεῖρον φέρει τὸ καῦμα· μᾶλλον δὲ ἐκεῖνος δυκολώτερον. τὰ γὰρ ἐκτεθειμμένα τῶν ἱματίων, ἢ μόνα περικείμενα, μᾶλλον ἀνίησι τὸ σῶμα αὐτῶν· τὰ δὲ νεοκατασκευάσματα ἡδὺν ἀρώχνης ἢ λεπτότερα, οὐχ ὁμοίως· ἢ σὺ μὲν λέγε τὸ τῦφον τὸν περιττὸν, ἢ χιτωνίσκους δύο, ἢ τρεῖς, ἢ πολλάκις ἢ χλανίδα, ἢ ζώνην, ἢ ἀναξυρίδας ἔχεις· ἐκείνῳ δὲ οὐδεὶς ἐγκαλεῖ, ἕνα περικειμένῳ χιτωνίσκον μόνον, ὥστε δυκολώτερον φέρει ἀπὸ τούτου. τοὺς μὲν πλουτοῦντας ὁρῶμεν ἱδρωῶντας, τοὺς δὲ πένητας, οὐδὲν τοῦτο πάσχοντας· ὅταν οὖν αὐτῷ τῷ αὐτῷ, ἢ μὴ πρείττονα παρέχῃ χρείαν τὰ δυτελῆ ἱμάτια τῶν μηδενὸς πωλούμενα, ἐκεῖνα δὲ πολὺ καταβάλλειν αὐαγκάζοντα χρυσίον τὸ αὐτὸ ποιῇ, οὐχὶ ζημία τὸ πολύ, ἢ ὠφελεῖτόν; οὐδὲν γὰρ πλέον εἰσήνεγκε κατὰ τὴν χρείασ λόγον, ἢ τὴ διακονίασ, ἀλλὰ πλέον χρυσίον κεκένωται σοι· ἢ τῷ αὐτῷ χρείαν, ἢ ὑπηρεσίαν σὺ μὲν ὁ πλουτῶν ἠγόρασας χρυσίων ἑκατὸν, ἢ πλειόνων, ὁ δὲ πένης ἀργυρίου ὀλίγου· εἶδες τὴν ζημίαν; ἀλλ' ὁ τῦφος οὐκ ἀφίησιν ἰδεῖν. βούλει ἢ ὦπὶ τῶν χρυσίων ὧν ἢ τοῖς ἵπποις, ἢ ταῖς γυναιξὶ περιζώσασι τοῦτ' ἐξετάσωμεν τὸν λόγον; μὴ γὰρ τῶν ἀλόγων, ἢ ἀνοήτους ποιεῖ τὸ πλουτεῖν· τῶν αὐτῆς ζώης ταύτης γυναικὸς ἀξιοῦσι, ἢ τοὺς ἵππους, ἢ εἰς καλλωπισμὸς ἀμφοτέρων, ἢ ἀπὸ τῶν αὐτῶν βούλου) φαίνεσθαι λαμπρότεραι, ἀφ' ὧν ἢ τὰ ζεύγη, ἀφ' ὧν ἢ τὰ δέρματα τῶν παραστασμάτων ἔνθα φέρου). εἰπὲ τί τὸ κέρδος ἡμῖνον, ἢ ἵππον τῷ χρυσῷ κατακοσμεῖσθαι; ἡ δὲ γυνὴ τοσοῦτον ὄγκον χρυσίου περικειμένου, ἢ λίθων, τί τὸ πλέον ἔχει; ἀλλ' οὐκέκτηνται τὰ χρυσία φησί· μάλιστα μὲν ἢ τοῦτο φᾶσ, ὅτι ἐν βαλανείοις, ἢ πολλαχοῦ, ἢ λίθοι, ἢ χρυσία πολὺν τὴν πομπῆς ἀποτίθε). πλὴν ἀλλ' ἔστω δόξαν, ἢ μηδὲν βλαπτέσθω· τί τὸ κέρδος εἰπὲμοι; τί δὲ ὅταν ἐκπέσῃ, ἢ ἀπόληται, οὐχὶ ζημία; τί δὲ ὅταν φθόνον ἐπισπάσῃ, ἢ ἐπιβουλὴν, οὐχὶ ζημία; ὅταν γὰρ ὠφελῇ μὲν μηδὲν τὸν περικειμένην, ἐκκαίῃ δὲ τοὺς τῶν φθονερῶν ὀφθαλμούς, ἢ τοὺς λῃστὰς διεγείρῃ μᾶλλον, οὐχὶ ζημία γίνε); τί δὲ εἰπὲμοι, ὅταν ἐξὸν τῷ ἀνδρὶ χρήσαθαι τούτοις εἰς πρᾶγμα κέρδος φέρον, μὴ θέλῃ) δὲ διὰ τὴν γυναικὸς πολυτέλειαν, ἀλλ' αὐαγκάζηται λιμώττειν, ἢ πενοχωρεῖσθαι; κἀκεῖνο ὁρᾶν χρυσοφοροῦσαν, οὐ ζημία τὸ πρᾶγμα; χρήματα γὰρ διαβέβρωκε εἰρῆ). οὐχ ἵνα οὕτω χρώμεθα αὐτοῖς, καθάπερ οἱ προδῆται τὸν χρυσοχόων, ἀλλ' ἵνα ἐργαζώμεθά τι καλὸν ἐν αὐτοῖς· ὅταν οὖν ὁ τὴν χρυσοῦν πόθος μὴ ἀφῇ, οὐχὶ ζημία ἐστὶ τὸ πρᾶγμα; ὁ γὰρ μὴ τολμῶν αὐτοῖς χρήσαθαι, ὥσπερ ἀλλοτρίοις οὐ κέχρη). ἢ ἐστὶ χρῆσις οὐδαμοῦ· τί δὲ ὅταν οἰκίασ οἰκοδομῶμεν λαμπρὰσ, ἢ μεγάλασ, ἢ ἵππουσ, ἢ μαρμάροις, ἢ τοίχοις, ἢ περιπάτοις, ἢ πανταχοῦ ταύτασ καταπλουτίζωμεν, εἰδώλα παντα χοῦ, ἢ ξόανα ἱστῶντες; πολλοὶ μὲν οὖν ἀπὸ τούτων, ἢ δαίμονασ καλοῦσι· πλὴν ἀλλὰ μὴ ταῦτα ἐξετάσωμεν· τί βούλε), ἢ ὁ χρυσοῦς ὄροφος, οὐχὶ τὸν αὐτὸν τῷ μὴ συμμετρίασ οἰκίαν ἔχοντι παρέχε) τὴν χρῆσιν; ἀλλ' ἔχει τέρψιν πολλὴν, ἀλλὰ μέχρις ἡμέρασ μιᾶσ, ἢ δευτέρασ· λοιπὸν δὲ οὐκέτι· εἰ γὰρ ὁ ἥλιος ἡμᾶς οὐκέκπλήττει, ἀλλὰ τὸ ἐν συνηθείᾳ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον τὰ ἔργα τὴν τέχνης, ἀλλ' ὁμοίως τοῖς πηλίνοις αὐτοῖς προσέχομεν· τί γὰρ εἰπὲμοι εἰς ἀρίστην οἰκησιν οἰκόνων πλῆθος, ἢ ξοανίων κάλλη, ἢ χρυσὸς τοῖς τοίχοις διεσπαρμένος συμβάλλε); οὐδὲν, ἀλλὰ βλακείασ, ἢ ὕβρεως, ἢ τύφου περιττοῦ, καὶ ἀνοίασ ἐστί· πάντα χοῦ γὰρ τὰ αὐαγκαίων εἶναι χρὴ, ἢ τὰ ἐν χρείᾳ, οὐ τὰ περιττῶν· ὁρᾷς ὅπ ζημία τὸ πρᾶγμα; ὁρᾷς ὅτι περιττὸν, ἢ ἀνόητον ἐστί; εἰ γὰρ μήτε χρείαν παρέχει πλείονα μήτε τέρψιν, προσοριεῖς γὰρ τῷ χρόνῳ γίνεται, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ζημία· ἀλλ' οὐκ ἀφίησι ταῦτα ὁρᾶν ἡ πενοδοξία κωλύουσα· εἶτα ὁ μὲν παῦλος ἅπερ ἐνόμιζεν εἶναι κέρδη, ταῦτα εἴασεν· ἡμεῖς δὲ

οὐδὲ τὴν ζημίαν ἀφῶμεν ἀλλὰ τὸν χειρόν; μέχρι πότε τῇ γῇ προσκλώμεθα; μέχρι τίνος οὐκ ἀναβλέπομεν εἰς τὸν οὐρανόν; οὐχ ὁρᾶτε τοὺς γεηρακότας; πῶς οὐδὲ μίαν τῶν παρελθόντων ἔχουσιν αἴσθησιν; οὐχ ὁρᾶτε τοὺς τελευτῶντας; τοὺς ἐν γήρᾳ, τοὺς ἐννεότητι; οὐχ ὁρᾶτε τοὺς ἐν τῷ ζῆν ἀποτρυχομένους αὐτῶν; τί τοῖς ἀστάτοις προστετήκαμεν; τί προσδεδέμεθα τοῖς ἀβεβαίοις; μέχρι τίνος οὐκ ἀναλαμβανόμεθα τῶν μενόντων; τί οὐκ ἐδώκαν οἱ γέροντες, εἴγε ἐνῆν ἀποξέσαι τὸ γῆρας. εἶτα πόσης οὐκ ὄψιν ἀλογίας, βούλεσθαι μὲν ἅπαξ τὴν νεότητα τὴν προτέραν ἐπανελθεῖν, καὶ πάντα δυνάμενον ἂν ὑπὲρ τούτου δοῦναι, ὥστε γενέσθαι νεώτερον, παρὸν δὲ νεότητα λαβεῖν, οὐδέποτε γῆρας ἔχουσαν, καὶ νεότητα μετὰ πλούτου πολλοῦ πολὺ πυθμαλικωτέραν, μὴ δὲ μικρὸν βούλεσθαι πρόεσθαι, ἀλλὰ κατέχειν τὰ μηδὲν εἰς τὸ παρὸν ὠφελοῦντα; θανάτου σε ἐξελέσθαι, οὐ δύναται. νόσον ἀπελάσαι οὐκ ἀνέχει. γῆρας κωλύσαι, οὐδὲν τούτων τῶν ἀναγκαίων, καὶ κατὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον παραγινομένων, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔχῃ; τί τὸ κέρδος εἰ πέμοι; μέθη, γαστριμαργία, ἡδοναὶ ἄτοποι, μὴ πάντοθεν ἀναῖαι, πικρῶν δὲ ἀπὸ τῶν μᾶλλον ἡμᾶς κατατείνουσαι. ταῦτα ἀπὸ τοῦ πλούτου κερδάνειν ἐστὶ μόνον, ἕτερον δὲ οὐδέν, ὅπερ δὴ οὐ βουλόμεθα. ὅπερ εἴγε ἠθέλομεν, τὸν οὐρανὸν ἂν ἀπὸ τοῦ πλούτου ἐκληρονομήσαμεν ἀπὸ πλούτου. οὐκοῦν καλὸν ὁ πλοῦτος φησίν. οὐχ ὁ πλοῦτος ἀγαθὸν ποιεῖ, ἀλλ' ἡ τοῦ κεκτημένου προαίρεσις. ὅτι γὰρ προαίρεσις ἀγαθὸν ποιεῖ, ἔνεστι καὶ τὸν πένητα καὶ τὸν κληρονομῆσαι τὸν οὐρανόν. ὅπερ γὰρ πολλάκις εἶπον, οὐ τῷ μέτρῳ τῶν διδομένων ὁ θεὸς προσέχει, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει τῶν παρεχόντων. καὶ ἔνεστιν ἐν πενίᾳ ὄντα, καὶ ὀλίγα δόντα, τὸ πᾶν ἀπενέγκασθαι. τὰ γὰρ κατὰ δύναμιν ὁ θεὸς ἀπαιτεῖ. οὔτε πλοῦτος προξενεῖ τὸν οὐρανὸν, οὔτε πενία τὴν γέενναν, ἀλλ' ἑκάτερα προαίρεσις ἀγαθὴ, ἢ μοχθηρά. ταύτην οὖν διορθώσωμεν, ταύτην ἀνακτησώμεθα, ταύτην ῥυθμίσωμεν, καὶ πάντα ἡμῖν ἕψει εὐκολα. καθάπερ γὰρ ὁ τεχνίτης, οὔτε σιδήρῳ, οὔτε χρυσῷ σκεπάρνον ἔχει, ὁμοίως ἐργάζεται τὰ ξύλα, μᾶλλον δὲ ἐν τῷ σιδήρῳ πλέον. οὕτω καὶ ἐνταῦθα εὐκολώτερον μᾶλλον ἅπαξ τῆς πενίας ἡ ἀρετὴ κατορθοῦται. περὶ μὲν γὰρ τοῦ πλούτου φησίν. εὐκολώτερον κάμηλον διὰ τρημαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. περὶ δὲ τῆς πενίας οὐδὲν τοιοῦτον ἀπεφήνατο, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον. πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, ὡς ἐκ προαιρέσεως οὔσης. μὴ τοίνυν φεύγωμεν τὴν πενίαν, ὡς πονηρόν. βασιλείας γάρ ἐστιν πρόξενος. καὶ πάλιν μὴ διώκωμεν τὸν πλοῦτον, ὡς ἀγαθόν. τοὺς γὰρ μὴ προσέχοντας ἀπόλλυσιν. ἀλλὰ πάντα χοῦ τὸ ὄμμα πρὸς τὸν θεὸν ἀνατείνοντες, χρώμεθα εἰς δέον τοῖς ὑπηργμένοις ἡμῖν παρ' αὐτοῦ, καὶ σώματος, καὶ περιουσίας χρημάτων, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. ἄρπαν γὰρ ὑπ' αὐτοῦ γενομένους, ἑτέροις ταῦτα παρέχειν χρήσιμα, ἀλλὰ μὴ τῷ ποιοῦντι ἡμᾶς. ὅπου σοι ὀφθαλμὸν; δὸς αὐτῷ παρέχε χρήσιμον, μὴ τῷ διαβόλῳ. πῶς δὲ αὐτῷ παρέξεις; τὰ κτίσματα αὐτοῦ θεωρῶν, καὶ δοξάζων αὐτὸν, καὶ ἀπάγων τὸν γνώμης ὄψεως. ἀλλ' ὅπου σοι χεῖρας; ταύτας αὐτῷ κέκτισο, μὴ τῷ διαβόλῳ, μὴ εἰς ἁρπαγὰς, μὴ πλεονεξίας, ἀλλ' εἰς ἐντολάς, καὶ δυποιίας, καὶ εἰς δυχὰς ἐκτενεῖς ἀνατείνων αὐτὰς, εἰς τὸ τῆς πτωχοῦ ὀρέγειν χεῖρα. ἐποίησέ σοι ὦτα; ταῦτα αὐτῷ πάρεχε, μὴ τῆς διακεκλασμένοις μέλεσι, μὴ δὲ αἰσχρᾶς ἀκοαῖς, ἀλλὰ πᾶσα διήγησίς σου ἐν νόμῳ ὑψίστου. ἐν πλήθει γάρ φησι πρεσβυτέρων σοφὸς, καὶ τῆς σοφὸς, αὐτῷ προσομιλήσῃ. ὅπου σοι γόμα; δὸς μηδὲν πρακτέον τῷ μὴ δοκοῦντι αὐτῷ, ἀλλὰ ψαλμῳδίας, ὕμνους, ᾠδὰς πνευματικὰς ᾄδετω. ἵνα δὲ

χαίειν φησὶ

χάριν φῆ τῆς ἀκούσης, εἰς οἰκοδομήν, μὴ μὴ εἰς καταφθοράν, εἰς εὐφημίαν, μὴ μὴ εἰς κακιγορίαν, μὴ εἰς ἐπιβουλάς, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον. Ἐποίησέ σοι πόδας, οὐχ ἵνα τρέχῃς ἐπὶ κακίαν, ἀλλ' ἐπὶ ἀγαθά. Ἐποίησέ σοι χαρδίαν, οὐχ ἵνα διαρρηγνύῃς αὐτήν, ἀλλ' ἵνα φιλοσοφῇς. ἔδωκεν ἐπιθυμίαν πρὸς παιδοποιΐαν, ἀλλ' οὐ πρὸς πορνείαν, μὴ μοιχείαν. ἔδωκέ σοι νοῦν, οὐχ ἵνα αὐτὸν βλασφημῇς, οὐχ ἵνα λοίδορος ἦς, ἀλλ' ἵνα ἄψογος. ἔδωκε καὶ χρήματα, ἵνα εἰς δέον αὐτοῖς χρώμεθα, μὴ ἰχνῶ, ἵνα μὴ ταύτῃ εἰς δέον ὦμεν κεχρημένοι. Ἐποίησε τέχνας, ἵνα βίος συνεστήκει, οὐχ ἵνα τῇ πνευματικῶν ἀπαρτήσωμεν ἑαυτούς, οὐχ ἵνα ταῖς βαναύσοις προσέχωμεν τέχναις, ἀλλὰ ταῖς ἀναγκαίαις, ἵνα ἀλλήλοις ὑπηρετῶμεν, οὐχ ἵνα ἀλλήλοις ἐπιβουλεύωμεν. ἔδωκεν ὄροφον, ἵνα σκέπῃ τὸ ὑετόν, τοσοῦτον μόνον, οὐχ ἵνα καλλωπίζηται. οὗτος μὲν τῷ χρυσῷ, ὁ δὲ πένης διαφθείρεται λιμῷ. ἔδωκεν ἱμάτια, ἵνα σκεπώμεθα, οὐχ ἵνα ἐπιδεικνυώμεθα, οὐχ ἵνα ζῶντα μὲν ἡ πολυτελῆ ἔχοντα χρυσίον, ὁ δὲ γυμνὸς ἀπολλύηται. ἔδωκε σκέπην, οὐχ ἵνα μόνος ἔχῃς, ἀλλ' ἵνα καὶ ἄλλοις παρέχῃς. ἔδωκε γῆν, οὐχ ἵνα σὺ τὸ πλέον αὐτῆς ὑποτεμνόμενος εἰς πόρνας, καὶ ὀρχηστάς, καὶ μίμους, καὶ αὐλητάς, καὶ πανηγυρῶν ἀναλίσκῃς τὰ τοῦ θεοῦ ἀγαθά, ἀλλ' εἰς πεινῶντας, καὶ δεομένους. ἔδωκέ σοι θάλατταν, ἵνα πλέῃς, ἵνα μὴ κάμνῃς ὁδοιπορῶν, οὐχ ἵνα περιεργάζῃ αὐτῆς τὰ βάθη, καὶ λίθους, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἐκεῖθεν ἀναφέρῃς, οὐδ' ἵνα ἔργον κακὸν ποιῇ. τίνος οὖν ἕνεκεν φησὶν οἱ λίθοι; εἰπὲ δήμοι σύ. τίνος δὲ ἕνεκεν οἱ λίθοι οὗτοι τοιοῦτοι εἰσί; καὶ κεῖνοι τῇ σωφρονεῖ βαρύζηλοι, μᾶλλον δὲ οὗτοι χρησιμώτεροι; οὗτοι μὲν γὰρ καὶ, πρὸς οἰκοδομὴν συμβάλλονται, ἐκεῖνοι δὲ πρὸς οὐδέν, καὶ οὗτοι ἐκείνων ἰσχυρότεροι, ἀλλ' ἐκεῖνοι φησὶ κάλλος ἐργάζονται, πῶς; ὑπολήψεως ἐστὶ τὸ ἔργον. λευκότεροι εἰσὶν, ἀλλ' οὐκ εἰσὶ μαρμάρου τῷ σφόδρα λευκοῦ λευκότεροι, ἀλλ' οὐδὲ ἴσοι. ἀλλ' ἰσχυρότεροι; ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἔχοιτ' ἂν εἰπεῖν. ἀλλὰ χρησιμώτεροι, ἀλλὰ μείζους; ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο. πόθεν οὖν ἐθαυμάσθησαν, ἀλλ' ἢ ἀπὸ ὑπολήψεως μόνης; εἰ γὰρ μήτε κάλλιόν εἰσιν. εὑρήσομεν γὰρ αὐτῶν περιφανεστέρους, λευκοτέρους, μήτε χρησίμους, μήτε ἰσχυροτέρους, πόθεν οὕτως ἐθαυμάσθησαν; οὐκ ἀπὸ ὑπολήψεως μόνης; τίνος οὖν ἔδωκεν; ἀλλὰ σὺ ἐνόμισας μέγα τι εἶναι. τί οὖν φησιν, ὃ ζῶ καὶ ἡ μαφὴ τούτους θαυμάζει. πρὸς τὴν ὑπόληψιν λοιπὸν διαλέγεται τὴν σήν. Ἐπεὶ καὶ διδάσκαλος παιδίῳ διαλεγόμενος, τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ πολλαχοῦ θαυμάζει, ὅταν αὐτὸ βούληται ἐπιστάσαι θαῦ, καὶ ὑπαγαγέσθαι. τί κάλλος ἐπιζητεῖς ἱματίων; ἱματίῳ σε ἐνέβαλε, καὶ ὑποδήμασι. ζῶντα δὲ ποῦ λόγον αὐτὰ ἔχῃς; ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίον φησὶ, καὶ λίθον τίμιον πολύ, τὰ κρίματα τοῦ θεοῦ. οὐκ ὄβρι ζῶντα ἀγαπητὰ χρήσιμα, εἰ χρήσιμα ἰῶ, οὐκ ἂν ἐκέλευσεν αὐτῶν καταφρονεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπόληψιν τὴν ἡμετέραν φθέγγεται ἡ θεία μαφή. καὶ ὄβρι δὲ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας. τίνος οὖν ἔδωκε φησὶ πορφύραν, μὴ ὅσα τοιαῦτα; τῆς τοῦ δημιουργοῦ ἐστιν ἔργα ταῦτα. μὴ γὰρ καὶ ἀπὸ ἑτέρων τὸν πλοῦτον ἠθέλησε δεῖξαι τὸν αὑτοῦ. Ἐπεὶ τὰ σῖτα ἔδωκε μόνον. σὺ δὲ πολλὰ ἀπὸ τούτου κατασκευάζεις, πλακοῦντας, στέμματα διάφορα, καὶ παντοδαπὰ, πολλῷ ἔχοντα τὸ ἡδυνῶ. ἢ ἡδονὴ, καὶ ἡ κενοδοξία πάντα ταῦτα ἐφεῦρεν. ἔδοξέ σοι πάντων αὐτὰ προθεῖναι. Ἐπεὶ εἶπεν ἐροῖ τις ξένος ἀνὴρ, ἢ γεωργὸς, καὶ ἄπειρος ὢν τῆς γῆς, καὶ ἰδὼν σε θαυμάζοντα εἶποι, διατὶ ταῦτα θαυμάζεις; τί ἔχεις εἰπεῖν, ὅτι κάλον ἰδεῖν; ἀλλ' οὐχ οὕτως. παυσώμεθα τοίνυν τῆς τοιαύτης ὑπολήψεως.

λήψεως, τ ὄντως ἀληθινῶν ἀντεχώμεθα. ταῦτα γὰρ οὐκ ὄβιν, ἀλλ' ἁπλῶς παρέρχεται μόνον ποταμὸς δίκην παραῤῥέοντα. διὸ παρακαλῶ κατὰ τῆς πέτρας ἑαυτοὺς στήσωμεν, ἵνα τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν. Λόγος, ια'.

» Ἀλλ' ἅπινα ἰῶμοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν, ἀλλὰ μὴν οὖν, καὶ ἡγοῦμαι
» ταῦτα ζημίαν εἶναι, διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως ἰησοῦ χῦ τῦ κυρίουμῶ. δι' ὃν τὰ πάντα ἐζη
» μιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ βύρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐ
» μὴν δικαιοσυνὴν τὴν ἐκ τῦ νόμῶ, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ τὴν ἐκ θεοῦ δικαιο-
» συνήν. Τοῖς πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς ἀγῶσιν, ἀναμαξούσας χρὴ προσβάλλειν ταῖς
διανοίαις, ἵνα δύνανται προσέχειν ἀκριβῶς. διαῤῥῆδην οὖν τεῦθεν ποιούμεθα ταύτης τῆς
διαλέξεως τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῦ τέλους τῆς παρελθούσης. τί δὲ ἰῶ ἐκεῖνος; κατηλέξασε πάν-
τα τὰ κακοήματα τὰ ἰουδαϊκὰ τὰ ἀπὸ φύσεως, τὰ ἀπὸ προαιρέσεως, ἐπήγαγεν. ἀλλ'
ἅπινα ἰῶμοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι ζημίαν εἶναι. διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως ἰησοῦ χριστοῦ
τῦ κυρίουμῶ, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι. ἵνα χριστὸν κερδή-
σω. ἐπιπηδῶσιν οὖν ταῦθα οἱ αἱρετικοί. καὶ γὰρ καὶ ῥᾴδιον τῆς σοφίασε ἐστὶ τοῦ πνεύματος,
ἐλπίδας αὐτοῖς ὑποθέσθαι νίκης, ἵνα κατασχέωνται τὴν μάχην. εἰ γὰρ φανερῶς εἴρητο,
ὅπερ ὦπῃ τῶν ἄλλων ἐποίησαν, ἐποίησαν αὖ καὶ ὦπῃ τούτων. ἐξέλειψαν αὖ τὰ γράμμα-
τα, παρῆκτησαντο τὴν γραφὴν, οὐ δυνάμενοι ὅλως ταύτῃ ἀντιβλέπειν. ἀλλ' ὅπερ ὦπῃ
τῶν ἰχθύων γίνεται, τὸ δυνάμενον αὐτοὺς ἕλκειν κρύπτεται, ὥστε ἐπισφαλεῖν, καὶ οὐ πρό-
δηλον κεῖται, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. σκύβαλα εἴρηται ὁ νόμος φησί. ζημία εἴρηται. λέ-
γει οὐκέτι ἰῶ χριστὸν κερδᾶναι, εἰ μὴ ῥᾴδιον ἐζημιώθην. ταῦτα πάντα ἐπεισάκτατο τοὺς αἱ-
ρετικοὺς δέξασθαι τὸ χωρίον, νομίζοντας ὑπὲρ αὐτῶν εἶναι. ἐπειδὴ δὲ ἐδέξαντο, τότε αὐ
τοὺς περιέβαλε τοῖς δικτύοις πάντοθεν. τί γάρφασιν αὐτοὶ ἐκεῖνοι; ἰδοὺ ζημία ὁ νόμος, ἰδοὺ
σκύβαλα. πῶς οὖν αὐτὸν θεοῦ λέγετε εἶναι; αὐτὰ μὲν οὖν ταῦτα, ὑπὲρ τῦ νόμῶ ἐστὶ, καὶ
πόθεν, ἐκεῖθεν δῆλον. προέχωμεν ἀκριβῶς τοῖς λεγομένοις. οὐκοῦν ζημία ἐστὶν ὁ νόμος,
ἀλλ' ἥγημαι αὐτὸν ζημίαν. καὶ ὅτε μὲν αὐτὸν πρὸς κέρδους ἔλεγεν, οὐκοῦν ἥγημαι, ἀλλ' ἦν
κέρδος. ὅτε δὲ πρὸς ζημίαν, οὖν ἥγημαι, εἰκότως. ἐκεῖνα μὲν γὰρ ἰῶ φύσει, ταῦτα δὲ λοι-
πὸν γέγονεν ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ὑπολήψεως. τί οὖν οὐκ ὄβι φησίν; ἐστὶ διὰ τὸν χριστὸν ζημία;
καὶ πῶς κέρδος γέγονεν ὁ νόμος, καὶ οὐκ ἐνομίζετο κέρδος, ἀλλὰ ἰῶ. ἐννόησον γὰρ ὅσον ἰῶ
ἀνθρώπους ἐκτεθηριωμένους τὴν φύσιν, εἰς τὸ τῶν ἀνθρώπων κῆμα καταφῆσαι. εἰ μὴ ὁ
νόμος ἰῶ, οὐδ' ἂν ἡ χάρις ἐδόθη. διατί; ὅτι καὶ πάτερ Ἰς γέφυρα γέγονεν. ἐπειδὴ γὰρ
οὐκέτι ἰῶ ἀπὸ τῆς πολλῆς ταπεινώσεως εἰς τὸ ὕψος ἀνελθεῖν, γέγονε κλίμαξ. ἀλλὰ τῆς
κλίμακος οὐκέτι δέεται, καὶ ὁ ἀνελθὼν αὐτὴν, οὐ μὲν αὐτὴν ὑπερορᾷ, ἀλλὰ καὶ χά-
ειν αὐτῇ οἶδεν. αὕτη γὰρ αὐτὸν εἰς τὸ μηκέτι δεῖσθαι αὐτῆς κατέστησε, καὶ ὅμως ὑπὲρ τού-
του αὐτοῦ, ὅτι οὐ δεῖται αὐτῆς, ταύτῃ χάειν ὁμολογεῖν δίκαιον. οὐ γὰρ ἀνέῳλη. οὕτω καὶ
ὦπῃ τοῦ νόμῶ, ἀνήγαγεν ἡμᾶς εἰς ὕψος. οὐκοῦν κέρδος ἰῶ, ἀλλὰ λοιπὸν ζημίαν αὐ-
τὸν νομίζομεν. πῶς; οὐκ ἐπειδὴ ζημία ἐστὶν, ἀλλ' ἐπειδὴ πολὺ μείζων ἡ χάρις. ὥσπερ
γὰρ ὁ ἐν λιμῷ ὢν πείνης, ἕως μὲν ἂν ἔχῃ ἀργύριον διαφθύγει τὸν λιμόν. ἐπειδὰν δὲ
χρυσὸν δύῃ, καὶ μὴ ἐξῇ ἀμφότερα κατασχεῖν, ζημίαν ἡγεῖται τὸ, ἐκεῖνο κατέχειν.

καὶ ἀφεὶς

καὶ ἀφεὶς αὖ τὸ λαμβάνει τὸ χρυσίον, οὕτω καὶ ἀνταῦθα, οὐκέτι δὴ ζημίαν τὸ ἀργύριον, οὐ γάρ ἐστιν, ἀλλ' ἐπεὶ δὴ οὐκεῖνο ὁμῶς τὰ δύο λαβεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη τὸ ἓν καταλιπεῖν, ζημία οὖν οὐχ ὁ νόμος ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ τῷ νόμῳ προσκαθήμενον, ἀφίστασθαι τοῦ Χριστοῦ, ὥστε ὅταν ἀπάγῃ ἡμᾶς τοῦ Χῦ, τότε ζημία· αὖ δὲ παρασπέμψῃ, οὐκέτι· διὰ τοῦτο φησὶ διὰ τὸν Χῦ ζημίαν, εἰ διὰ τὸν Χῦ, οὐ φύσει ζημία· διατί δὲ οὐκ ἀφίσι τῷ χῷ προσελθεῖν ὁ νόμος; καὶ μὴν εἰς τοῦτο φῆ ἐδόθη, ἵνα πλήρωμα νόμου Χς, ἵνα τέλος νόμου Χς· ἀφίσιν ἐὰν θέλωμεν· τέλος γὰρ νόμου Χς, ὁ τῷ νόμῳ πειθόμενος· αὐτὸν ἀφίσι τὸν νόμον; ἀφίσιν ἐὰν προσέχωμεν, αὖ μέντοι μὴ προσέχωμεν, οὐκ ἀφίσιν, ἀλλὰ μᾶλλον οὖν ἵνα ἡγήμαι πάντα ζημίαν εἶναι· τί λέγω φησὶ περὶ τοῦ νόμου, οὐχὶ καλὸν ὁ κόσμος; οὐχὶ καλὸν ἡ παροῦσα ζωή; ἀλλ' ἐάν με ἀπάγῃ τοῦ Χῦ, ζημίαν ταῦτα τίθεμαι· διατί; διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως ἰοῦ Χῦ τοῦ κῦ μου· τοῦ γὰρ ἡλίου φανέντος, πρὸς καθῆθαι τῷ λύχνῳ ζημία, ὥστε ἀπὸ τῆ παραβολῆς ἡ ζημία γίνεται, ἀπὸ τοῦ ὑπερέχοντος· ὁρᾷς ὅτι σύγκρισιν ποιεῖται; διὰ τὸ ὑπερέχον φῆ, οὐ διὰ τὸ ἀλλότριον· τὸ γὰρ ὑπερέχον, τοῦ ὁμογενοῦς ὑπερέχει, ὥστε ἀφ' ὧν ποιεῖται τὴν κατὰ σύγκρισιν ὑπεροχήν, ἀπὸ τούτ δείκνυσι τὴν οἰκείωσιν τῆς γνώσεως· δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, ἵνα Χῦ κερδήσω· σκύβαλα, οὕτω μὴ δῆλον εἰ περὶ τοῦ νόμου φῆ· εἰκὸς γὰρ αὐτὸν περὶ κοσμικῶν πραγμάτων λέγειν· εἰ πὼν γὰρ ἄπινα ἰῶμοι κέρδη, ταῦτα ἡγήμαι διὰ τὸν Χῦ ζημίαν, ἀλλὰ μᾶλλον οὖν, καὶ ἡγοῦμαι φησὶ πάντα ζημίαν· καίτοι πάντα εἶπεν, ἀλλὰ τὰ παρόντα· εἰ δὲ βούλει, καὶ τὸν νόμον, οὐδὲ οὕτως ὕβρισται· τὸ γὰρ σκύβαλον, ἀπὸ τοῦ σίτου ἐστί, μὴ τὸ ἰχυρὸν τοῦ σίτου, τὸ σκύβαλον ἐστί· τὸ δ' ἄχυρον λέγω· ἀλλ' ὥσπερ πρὸ τούτου χρήσιμον τὸ σκύβαλον ἰῶ· ὥστε μὴ τοῦ σίτου αὐτὸ ἐκλέγομεν, οὐ μὴν τὸ σκύβαλον ἰῶ, οὐκοῦν ὁ σῖτος ἐγένετο· ὁρᾷς πῶς πανταχοῦ οὐκ αὐτὸ τοῦτο ζημίαν τὸ πρᾶγμα καλεῖ, ἀλλὰ διὰ τὸν Χῦ; ἀλλὰ μᾶ. οὖν, μὴ πάντα ἡγοῦμαι ζημίαν· διατί; πάλιν διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως· δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην· πάλιν διὸ καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι, ἵνα Χῦ κερδήσω· ὁρᾷς πῶς ἐπιλαμβάνεται πάντοθεν τοῦ ἐρείσματος τοῦ Χῦ; καὶ οὐκ ἀφίσιν οὐδαμῶς γυμνωθῆναι τὸν νόμον, οὐδὲ πλὴν λαβεῖν; ἀλλὰ περιβάλλει πάντοθεν αὐτὸν; μὴ δύρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου· εἰ ὁ δικαιοσύνην ἔχων, διὰ τὸ μηδὲν αὐτῷ εἶναι πρὸς ταύτην τὴν δικαιοσύνην ἔδραμεν, οἱ μὴ ἔχοντες, πῶς οὐ μᾶλλον ὀφείλουσι προστρέχειν αὐτῷ; καὶ καλῶς εἶπεν ἐμὴν δικαιοσύνην, οὐχ ἰῶ διὰ πόνων, καὶ ἱδρώτων ἐκτησάμην, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ τῆς χάριτος φησίν· εἰ τοίνυν ὁ καταρθώσας ἀπὸ χάριτος σώζεται, πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς· ἐπεὶ δὴ εἰκὸς ἰῶ αὐτοὺς λέγειν, ὅτι μείζων αὕτη ἡ δικαιοσύνη ἡ διὰ πόνων, δείκνυσιν ὅτι σκύβαλον τοῦτο ἐστὶ πρὸς ἐκείνην· οὐ γὰρ αὖ ποτὲ ἐγὼ καταρθώσας αὐτὴν ῥίψας, ταύτῃ προσέτρεχον· ποία δέ ἐστιν αὕτη; ἡ ἀπὸ πίστεως τοῦ θεοῦ· τουτέστι καὶ αὕτη παρὰ θεοῦ δέδοται· θεοῦ ἐστιν αὕτη ἡ δικαιοσύνη· δῶρον ἐστὶν αὕτη ὁλόκληρον· τὰ δὲ τοῦ θεοῦ δῶρα, πολλῷ τῷ μέτρῳ ὑπερβαίνει τὴν δι' τελείαν τῶν κατορθωμάτων τῶν διὰ τὴν ἡμετέραν σπουδὴν γινομένων· τί δέ ἐστιν; ἵνα τῇ πίστει τοῦ γνῶναι αὐτόν· ἆρα διὰ πίστεως ἡ γνῶσις, καὶ πίστεως αὖ τοῦ γνῶναι αὐτὸν οὐκ ὄβι· πῶς δὲ δι' αὐτῆς δεῖ γνῶναι τὴν δύναμιν τὴν ἀναστάσεως αὐτοῦ; ποῖος γὰρ λογισμὸς τὴν ἀνάστασιν ἡμῖν παραστήσει; οὐδεὶς ἀλλὰ πίστις· εἰ δὲ ἡ αὐτάστασις τοῦ κατὰ σάρκα Χῦ πίστει γινώσκει, πῶς ἡ γέννησις τοῦ θεοῦ λόγου λογισμοῖς καταλαμβάνει; τὴν γὰρ γεννήσεως ἐλάττων ἡ ἀνάστασις· διατί; ὅτι ἐκείνης

μὲν πολλὰ

μὴν πολλὰ ὑποδείγματα γέγονε, ζωῆς δὲ οὐδέποτε. νεκροὶ μ γὰρ ἀνέστησαν πολλοὶ πρὸ τοῦ χυ, εἰ μὴ ἐτελεύτησαν ἀναστάντες, ἀπὸ δὲ παρθένου, οὐδεὶς ἐτέχθη ποτέ. εἰ τοίνυν ὁ μὴ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως βέλτιόν, ἔστιν πίστει δεῖ παραλαμβάνειν. τὸ πολλῷ μεῖζον, μὴ ἀπείρως μεῖζον, μὴ συγκείτως, πῶς λογισμῷ καταλαμβάνεται; ταῦτα ποιεῖ τ δικαιοσύνη. ἔστιν γὰρ δεῖ πιστεῦσαι, ὅτι ἐδικαιώθη. τὸ δὲ πῶς ἐδικαιώθη, οὐκέτι ἐστὶ παραδῆσαι. ἀπὸ γὰρ πίστεως, μὴ ἡ κοινωνία τ παθημάτ. πῶς; εἰ γὰρ μὴ ἐπιστεύομεν, οὐδ' ἂν ἐπάθομεν. εἰ μὴ ἐπιστεύομεν, ὅτι συνυπομένοντες συμβασιλεύσομεν, οὐδ' ἂν ἐπάθομεν τὰ παθήματα. πίστει καὶ ἡ γέννησις, μὴ ἡ ἀνάστασις καταλαμβάνεται. ὁρᾷς ὅτι οὐχ ἁπλῶς δεῖ τ πίστιν εἶναι, ἀλλὰ διὰ ἔργων; οὓς γὰρ μάλιστα πιστεύει, ὅτι ἀνέστη χς, ὁ παραβούλως ἑαυτὸν τοῖς κινδύνοις ἐκδιδούς, ὁ κοινωνῶν αὐτῷ ἐν τοῖς παθήμασι. τῷ γὰρ ἀναστάντι κοινωνεῖ τῷ ζῶντι. διαπαντὸς ἔλεγε. Καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τ ἐκ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τ διὰ πίστεως χυ τὴν ἐκ θυ δικαιοσύνην, τοῦτ' ἔστιν τῇ πίστει τοῦ γνῶναι αὐτόν, καὶ τ δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τ παθημάτ αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ. εἴπως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τ νεκρῶν. Συμμορφούμενος φησὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, τουτέστι κοινωνῶν. καθάπερ ἐκεῖνος ὑπὸ τ ἀνῶν ἔπαθεν, οὕτω κἀγώ. διαπαντὸς εἶπε συμμορφούμενος, καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν. ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τ θλίψεων τοῦ χυ ἐν τῇ σαρκί μου. τουτέστιν οἱ διωγμοί, καὶ τὰ παθήματα ζῶντα, τὴν εἰκόνα δημιουργοῦσιν ἐκείνου τοῦ θανάτου. οὐ γὰρ τὸ ἑαυτοῦ ἐζήτει, ἀλλὰ τὸ τ πολλῶν, ὥστε μὴ οἱ διωγμοί, μὴ αἱ θλίψεις, μὴ αἱ νεκροχωρίαι, οὐ μόνον ἡμᾶς οὐκ ὀφείλουσι θορυβεῖν, ἀλλὰ καὶ δύφραίνειν, ὅτι διὰ τοῦτ συμμορφούμεθα τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν. ἐξεικονιζόμεθα, ὃ μὴ ἀλλαχοῦ λέγει γράφων. τὴν νέκρωσιν τοῦ κυ ἰυ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες. καὶ τοῦτ δὲ ἀπὸ πίστεως πολλῆς γίνεται. οὐ γὰρ ὅτι ἀνέστη μόνον πιστεύομεν, ἀλλ' ὅτι καὶ μὴ τὴν ἀνάστασιν πολλὴν ἔχει τὴν ἰσχύν. διαπαντὸς τὴν αὐτὴν ὁδὸν ὁδεύομεν ἣν περ ὥδευσε, τουτέστιν ἀδελφοὶ γινόμενοι αὐτῷ μὴ κατὰ σάρκα, ὡς ἂν εἰ ἔλεγε. χριστοὶ γινόμεθα κατὰ σάρκα, βαβαὶ πόσον τ παθῶν τὸ ἀξίωμα. πιστεύομεν ὅτι συμμορφούμεθα τῷ θανάτῳ αὐτοῦ διὰ τ παθημάτ. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ βαπτίσματι συνετάφημεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, οὕτως ἐνταῦθα τῷ θανάτῳ αὐτοῦ. ἐκεῖ εἰκότως εἶπε τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. οὐ γὰρ ὅλον τὸν θάνατον ἀπεθανόμεν. οὐ γὰρ σώματι, καὶ σαρκὶ ἀπεθανόμεν, ἀλλ' ἁμαρτίᾳ. ἐπεὶ οὖν θάνατος, καὶ θάνατος λέγεται, ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν σώματι, ἡμεῖς δὲ ἁμαρτίᾳ. καὶ ἐκεῖ ὁ ἀνὴρ ἀπέθανεν, ὃν ἀνέλαβεν αὐτὸς ὁ ἐν σώματι ἡμῶν, ὧδε ὁ ἀνὴρ τῆς ἁμαρτίας. διαπαντὸς φησὶ τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. ἐνταῦθα δὲ οὐκέτι ὁμοιώματι θανάτου, ἀλλ' αὐτῷ τῷ θανάτῳ. παῦλος γὰρ οὐκέτι ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐν τοῖς διωγμοῖς, ἀλλ' αὐτῷ τῷ σώματι. ὥστε τὸν αὐτὸν ὑπέμεινε θάνατον. εἴπως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τ νεκρῶν. τί λέγεις; καὶ μὴν πάντες αὐτῆς τυγχάνουσι. πάντες μὲν γὰρ οὐ κοιμηθησόμεθα φησί, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, καὶ οὐκ ἀναστάσεως μόνης, ἀλλ' ἀφθαρσίας πάντες. οἱ μὲν, εἰς τιμήν, οἱ δὲ, εἰς ἐφόδιον κολάσεως. εἰ τοίνυν πάντες τῆς ἀναστάσεως τυγχάνουσι, μὴ οὐ τῆς ἀναστάσεως μόνης, ἀλλὰ μὴ ἀφθαρσίας, πῶς ὡς μέλλων ἐξαιρέτου τινὸς τυγχάνειν ἔλεγεν, εἴπως καταντήσω; διαπαντὸς ταῦτα πάσχω φησὶ, εἴπως καταντήσω εἰς τ ἐξανάστασιν τ ἐκνεκρῶν. εἰ γὰρ μὴ ἀπέ-

θανες

θαίνες οὐκ ἀνίσασο· τί οὖν ὅτι, δοκεῖ γὰρ μέγα τι ἐν τοῖς θεοῖς αἰνίττεσθαι. οὕτω γὰρ μέγα ἰῶ, ὅτι οὐδὲ ἐθάρρησεν ἀποφλύαρθαι, ἀλλὰ φησὶ, εἴπως ἐπίστευσας εἰς αὐτὸν, μὴ τὸ αὐτοῦ ἀνάστασιν, ἀλλὰ μὴ πάσχω δι' αὐτὸν, ἀλλ' οὔπω δυνάμεθα θαρρῆσαι περὶ τῆς ἀναστάσεως· ποίαν ἐν τοῖς θεοῖς ἀνάστασιν φησί; τὴν πρὸς αὐτὸν ἄρουσαν τὸν χν. εἶπον ὅτι ἐπίστευσας εἰς αὐτὸν, μὴ τὴν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ δυνάμει, μὴ ὅτι κοινωνὸς εἰμὶ τοῦ παθήματος αὐτοῦ, καὶ ὅτι συμμορφοῦμαι τῷ θανάτῳ αὐτοῦ. ἀλλ' ὅμως μὴ ταῦτα πάντα, οὔπω θαρρῶ. ὅπερ ἀλλαχοῦ λέγει· ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ· μὴ πάλιν, φοβοῦμαι μήπως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. Οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι· διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ Χυ Ἰυ. Οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον· τί ὅτιν ἤδη ἔλαβον; τὸ βραβεῖον φησίν· εἰ δὲ ὁ τοσαῦτα παθὼν, εἰ δὲ ὁ διωκόμενος, εἰ δὲ ὁ τὴν νίκησιν ἔχων, οὔπω ἐθάρρει περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐκείνης, τί αὖ εἴποιμεν ἡμεῖς; τί ὅτιν εἰ καταλάβω; εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν ἐκνεκρῶν, τὴν αὐτοῦ φησιν ἀνάστασιν εἰ καταλάβω, τουτέστιν ἐὰν δυνηθῶ τοσαῦτα παθεῖν, αὖ δυνηθῶ μιμήσασθαι αὐτὸν, αὖ δυνηθῶ σύμμορφος αὐτῷ γενέσθαι· οἷον πολλὰ ἔπαθεν ὁ Χς, ἐρραπίσθη, ἐμαστιγώθη, ὕδωρ ἔπαθεν ἅπερ ἔπαθε. δῆλον τοίνυν ὅτι, μὴ πάντα τοῦτο δεῖ πρὸς τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ φθάσαι, πάντας τοὺς ἄθλους ἀνεγκόντας· ἢ δῆλον ὡς, ἐὰν καταξιωθῶ τῆς ἀναστάσεως τυχεῖν δυνάμιν παρρησίαν ἐχούσης εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν αὐτοῦ. αὖ γὰρ δυνηθῶ τοὺς ἀγῶνας πάντας ἀνεγκεῖν, μὴ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ δυνήσομαι σχεῖν, μὴ μοῦ δόξης ἀναφῆναι. οὐδέπω γέγραφησιν ἄξιος εἰμί· διώκω δὲ εἰ καταλάβω. ἐπὶ ἀναγώνιός μοι ὁ βίος, ἐπὶ τῆς τέλους εἰμὶ πορρῶ, ἐπὶ τὸ βραβεῖον ἀφέωκα, ἐπὶ τρέχω διώκω. μὴ οὐκέτι τρέχω, ἀλλὰ διώκω. ὁ διώκων ἴστε μεθ' ὅσου τόνου διώκει, οὐδένα ὁρᾷ, πάντας μοῦ πολλῆς τῆς ῥύμης τοὺς διακόπτοντας ἀπωθεῖται, μὴ διώκοιαν, μὴ ὄμμα, μὴ ἰχνῶ, μὴ ψυχήν, καὶ σῶμα συγχέφει, πρὸς ἕτερον μὲν οὐδὲν ὁρῶν, πρὸς δὲ τὸ βραβεῖον μόνον. εἰ δὲ ὁ διώκων παῦλος, ὁ τοσαῦτα παθὼν, ἐπὶ φησὶ εἰ μὴ καταλάβω, εἶτα δεικνὺς, ὅπι ὀφειλῆς τὸ πρᾶγμα ἐφ' ᾧ φησίν· ἐφ' ᾧ μὴ κατελήφθην ὑπὸ Χυ Ἰυ. τῶν ἀπολλυμένων ἡμῶν φησίν· ἐπινγόμην, ἐμελλον ἀπόλλυσθαι· κατέλαβέ με ὁ θς· μὴ γὰρ αὐτὸς ἡμᾶς ἐδίωκε φθύγοντας αὐτὸν μοῦ πολλῆς τῆς ασυνδήσεως· ὥστε πάντα παείκησι· τὸ γὰρ εἰπεῖν ὅτι κατελήφθην, ἔδειξε μὴ τοῦ βουλομένου καταλαβεῖν τὴν ασυνδήσιν, μὴ ἡμῶν τὴν ἀποφθορὰν τὴν πολλὴν, μὴ τὴν πλανίαν, ὅπι αὐτὸν ἐφθύγομεν· Ἡ θεόν.

Ὥστε πολλῆς ἐσμὲν ὀφειλῆς ὑπεύθυνοι, μὴ οὐδεὶς πενθεῖ, οὐδεὶς δακρύει, οὐδεὶς στενάζει, πάντων εἰς τὰ προτέρων καταίσασιν ἐλθόντων· ὥσπερ γὰρ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χυ τὸν Χν ἐφθύγομεν, οὕτω μὴ νῦν· φθύγειν γάρ ὅτι τὸν θεὸν, οὐ τόπῳ· πανταχοῦ γάρ ὅτι· μὴ ἄκουε τοῦ προφήτου λέγοντος· ποῦ πορεύθω ἀπὸ τοῦ πνεύσου, μὴ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; πῶς οὖν ὅτι φυγεῖν τὸν θεὸν, ὡς ἐπὶ πόρρω γενέσθαι τοῦ θεοῦ, ὡς ἐπὶ μακρὰν θῆναι; οἱ γὰρ μακρὰν ὄντες ἑαυτοὺς φησιν ἀπὸ σοῦ, ἀπολοῦνται· καὶ πάλιν, οὐχὶ τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διίστησιν ἀνὰ μέσον ἐμοῦ, καὶ ὑμῶν; πῶς οὖν γίνεται τὸ μακρὰν θῆναι; πῶς γίνεται διάστασις; προαιρέσει, καὶ ψυχῇ, τόπῳ γὰρ οὐκέτι. πῶς γὰρ αὖτις τὸν πανταχοῦ παρόντα φθύγοι; ὁ δίκαιος ἁμαρτωλὸς, φθύγει· δῆλον ὅτι ὄφησιν ἡ γραφή· φθύγει ὁ ἀσεβὴς μηδενὸς διώκοντος· σφόδρα φθύγομεν τὸν θεὸν, καίτοι ἀεὶ διώκοντα ἡμᾶς αὐτόν· ὁ ἀπόστολος ἐδίωκεν, ἵνα ἐγγὺς αὐτοῦ γένηται· ἡμεῖς διώκομεν, ἵνα πόρρω γενώμεθα· ἆρα οὐκ ἄξια

ταῦτα

ζῶντα θρλιῶν; ἆρα οὐκ ἄξια δακρύων; ποῦ φθύγεις ἀθλιε, μὴ ταλαίπωρε; ποῦ φθύγεις τὴν ζωλὴν, μὴ τ σωτηρίαν τ σὴν; αὐ τὸν θεὸν φύγῃς, πρὸς τίνα καταφθύξῃς αὐ τὸ φῶς φύγῃς, ποῦ διαβλέψεις; αὐ τ ζωλὴ φύγῃς, πόθεν ξίσῃ λοιπόν; φύγωμεν τ ἐχθρὸν τ σῴσαντ ἡμετέρασ. ὅταν ἁμαρτάνωμεν, φθύγομεν ἀπὸ τ θυ, δραπετεύομεν, εἰς ἀλλοτρίαν ἀπερχόμεθα γῆν. καθάπερ ἐκεῖνος ὁ καταφαγὼν τὰ ὑπάρχοντα τὰ πατρῷα, μὴ ἀπελθὼν εἰς ἀλλοτρίαν γῆν ὁ καταναλώσας πᾶσαν τ πατρικὴν οὐσίαν, μὴ ἐν λιμῷ ξῶν. ἔχομεν οὖν πατρικὴν οὐσίαν, καὶ ἡμεῖς. ποίαν δὴ ταύτην; ἀπήλλαξεν ἡμᾶς τ ἁμαρτημ. ἐχαείσατο ἡμῖν δύναμιν ἰσχυὴν πρὸς τ τ ἀρετῆς ἐργασίαν, ἐχαείσατο ἡμῖν προθυμίαν, ὑπομονὴν ἐν τῷ βασανίσματι, ἐχαείσατο ἡμῖν πᾶν ἄγιον, αὐ ζῶντα καταναλώσωμεν, ἐν λιμῷ λοιπὸν ἐσόμεθα. καθάπερ γὰρ οἱ νοσοῦντες, ἕως μὲν αὐ πυρετοῖς ἐνοχλῶνται, μὴ χυμῶν κακίᾳ, οὐδὲ διαναστῆναι, οὐδὲ ἐργάσασθαι, οὐδὲ πρᾶξαί τι δύνανται· αὐ δὲ ἄς αὐτοὺς ἀπαλλάξῃ, μὴ εἰς ὑγείαν ἀγάγῃ, εἶτα μὴ ἐργάζωνται, παρὰ τ οἰκείαν αὐτ δῶρ γίνεται ῥᾳθυμίαν, οὕτω δὴ, μὴ ἐφ ἡμῶν. μὴ γὰρ ἡ νόσος χαλεπὴ, μὴ πυρετὸς σφοδρὸς, μὴ κείμεθα οὐκέτι κλίνης, ἀλλ' ἔτι τ κακίασ αὐτ. καθάπερ ἐν πορείᾳ τῇ πονηρείᾳ ἐρριμμένοι, ἁλισκώμενοι, δυσωδίασ ἀνάπλεω, αὐχμῶντες, καταρυχόμενοι, εἰδώλασ μᾶλλον, ἢ ἄνοι. περιεσκέπασαν ἡμᾶς δαίμονες πονηροὶ, ὁ ἄρχων τ κόσμου τούτου γελῶν ἐπεμβαίνων. ἦλθεν ὁ τ θυ μονογενὴς, ἀφῆκε τὰς ἁμαρτίασ τ παρουσίασ αὐτ. μὴ τὸν ζόφον δι' θεὸς ἀπήλασεν. ἦλθε πρὸς ἡμᾶς ὁ βασιλεὺς ὁ ἐν τῷ θρόνῳ τῷ πατρικῷ, τ θρόνον ἀφεὶς τ πατρικόν. ὅταν δὲ ἀφεὶς εἴπω, μὴ πάλιν μετάστασιν νομίσῃς, τ γὰρ οὐνόν, μὴ τ γῆν αὐτὸς πληροῖ, ἀλλὰ τ οἰκονομίαν φημί. ἦλθε πρὸς ἐχθρὸν τ μισοῦντα αὐτ, τ ἀποστρεφόμενον, τ οὐδὲ ἰδεῖν αὐτ ἀνεχόμενον, τ καθ' ἑκάστην αὐτ βλασφημοῦντα τ ἡμέραν. εἶδεν ἐν πορείᾳ κείμ, σπλαγχνίσθη πεπληγωμένον, πυρετοῖς, λιμῷ κατεχόμ, πᾶν εἶδος ἔχοντα νόσου. μὴ γὰρ πυρετὸς ἰσχύει. δεῖν γὰρ ἐπιθυμία πονηρὰ, μὴ φλεγμονὴ ἐπέκειντο. δεῖν γὰρ ἡ ἀπόνοια, μὴ ἡ βδελυρία τις ἡ λεγομ κατεῖχε. δεῖν γὰρ ἡ πλεονεξία, μὴ σκωληκόδονες πάντοθεν. δεῖν γὰρ ἡ πορνεία, καὶ πήρωσις ὀφθαλμῶν. τδ δ γὰρ εἰδωλολατρεία, μὴ κώφωσις, μὴ παραπληξία. δεῖν γὰρ τ προσκυνεῖν λίθοις, μὴ ξύλοις, μὴ ἐκείνοις προσφθέγγεσθαι, μὴ δυσεβεία πολλή. δεῖν γὰρ ἡ κακία, ἀνδέστι, μὴ νόσος χαλεπωτάτη. μὴ χεῖρον πάλιν τ μανομ φθεγγομένους ἡμᾶς, μὴ τ ξύλον θεὸν καλοῦντας, μὴ τὸν λίθον ὁμοίως, εἶδεν ἐν τοσαύτῃ κακίᾳ, οὐκ ἐβδελύξατο, οὐκ ἐδυσχέρανεν, οὐκ ἀπεστράφη, οὐκ ἐμίσησε. δεωότης γὰρ ἦν, καὶ τ ἴδιον πλάσμα οὐκ ἐμίσησεν. ἀλλά τί ποιεῖ; καθάπερ ἄριστος ἰατρὸς καταστυράζει φάρμακα πολλοῦ ἄξια, μὴ πρῶτος αὐτ ἀπογεύεται, τ γὰρ ἀρετ αὐτὸς πρῶτος μετῆλθε, μὴ οὕτως ἡμῖν ἔδωκε. μὴ πρῶτον καθάπερ ἀντίδοτόν τι φάρμακον ἔδωκε τὸ λουτρὸν, μὴ οὕτως πᾶσαν ἡμέσαμεν κακίαν, μὴ πάντα ἐφυγαδεύθη ἀθρόον, καὶ ἡ φλεγμονὴ ἐπαύσατο, καὶ ὁ πυρετὸς ἐσβέσθη, καὶ αἱ σκωληκόδονες ἐκαύθησαν. πάντα γὰρ καὶ τὰ ἀπὸ πλεονεξίασ, καὶ τὰ ἀπὸ θυμοῦ, καὶ τὰ ἄλλα κακὰ ἐκενώθη διὰ τοῦ πνεύματος. ἀνεῴχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, ἀνεῴγη τὰ ὦτα, ἐλάλησεν εὔφημον φωνὴν ἡ γλῶσσα, ἔλαβεν ἰσχὺν ἡ ψυχὴ, ἔλαβε κάλλος, καὶ αὖθις τὸ σῶμα τοιοῦτον, οἷον εἰκὸς γὰρ θεοῦ τεχθέντα κάλλος ἔχειν ἀπὸ τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος, οἵαν εἰκὸς δεξαμένην ἐκείνην ἀρτι τεχθέντα βασιλεῖ, καὶ ἐν ἁλουργίδι τρεφόμενον. οἶμαι πόσην εὐγένειαν ἡμῖν ἐχαείσατο, ἐτέχθημεν, ἐτράφημεν. τί πάλιν φθύγομεν τὴν εὐεργέτην ζό

γένην. ὁ τοίνυν τοῦτα πάντα ποιήσας, καὶ ἰσχὺν δίδωσιν. οὐ γὰρ ἀνθ' ὧν κατεχομένῳ τῷ νοσήματι ἐνεγκεῖν, εἰ μὴ αὐτὸς ἡμῖν ἔδωκε τὴν ἰσχύν, καὶ τὴν ἀμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν. κατεφάγομεν παντα, ἔδωκεν ἡμῖν ἰσχύν, ἀνηλώσαμεν αὐτήν. ἔδωκεν ἡμῖν χάρισμα, ἐσβέσαμεν αὐτό. πῶς; ἀνηλώσαμεν αὐτὸ εἰς οὐδὲν δέον, ἐχρησάμεθα ἐν οὐδενὶ χρησίμῳ. ταῦτα ἡμᾶς ἀπώλεσε, καὶ τὸ πάντων δεινότερον, ὅτι ἐν ἀλλοτρίᾳ ὄντες, καὶ κέρατα ἐθίοντες, οὐ λέγωμεν ἐπιστρέψωμεν πρὸς τὸν πρᾶον, καὶ εἴπωμεν. ἡμάρτομεν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἰς σε, καὶ πρᾶος οὕτως ἔχοντες φιλόστοργον, σφόδρα ποθοῦντα ἡμῶν τὴν ἐπάνοδον. ἀλλ' ἐπανέλθωμεν μόνον, οὐδὲ ἐγκαλέσαι ὑπὲρ τῶν προτέρων ἀνέχεται, μόνον ἀποστῶμεν. ἱκανὴ γὰρ ἀπολογία τὸ ἐπανελθεῖν, οὐ μόνον αὐτὸς οὐκ ἐγκαλεῖ, ἀλλὰ κἂν ἕτερος ἐγκαλῇ, ἐπισκύζεται, κἂν βδελυκτικώτερός ἐστιν ὁ ἐγκαλῶν. ἐπανέλθωμεν. μέχρι τίνος ἀφιστάμεθα; λάβωμεν αἰδῶ τὴν ἀξίαν, λάβωμεν αἰδῶ τὴν βδελυκτικήν, ἵνα κἀκείνας χείρους εἶναι ποιεῖ τὴν ψυχήν. ἀνακτησώμεθα ἑαυτούς, καὶ ἀνανήψωμεν, καὶ ἐπανέλθωμεν τῷ πατρὶ τῶν προτέρων βδελυκτικήν, ἵνα τύχωμεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

Λόγος. ιβ'.

» Ἀδελφοὶ ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι κατειληφέναι. ἓν δέ φησι τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. Οὐδὲν οὕτως κενοῖ κατορθώματα, καὶ ἀποφυσᾷ, ὡς μνήμη τῶν εἰργασμένων ἡμῖν ἀγαθῶν. δύο γὰρ πίκτει κακά, ῥᾳθυμοτέρους τε ἐργάζεται, καὶ εἰς ἀπόνοιαν αἴρει. διόπερ ὁ παῦλος ἐπειδὴ εἶδεν ὀξύρροπον τὴν ἡμετέραν φύσιν πρὸς ῥᾳθυμίαν, καὶ πολλὰ τοὺς φιλιππησίους ἐπήνεσεν, ὅρα πῶς αὐτῶν κατατέλλει τὸ φρόνημα διὰ πολλῶν μὲν, καὶ ἑτέρων ἀνωτέρω, μάλιστα δὲ διὰ τῶν παρόντων. τί λέγων; ἀδελφοὶ ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι κατειληφέναι. εἰ δὲ παῦλος οὐδέπω κατέλαβεν, οὐδὲ διαῤῥᾳδεῖ πρὸς τὴν ἀναπάστεως, οὐδὲ ὡς εἰς τὸ μέλλον, σχολὴ γοῦν ἐκεῖνοι μὴ δὲ τὸ πολλοστὸν αὐτῶν μέρος κατορθωκότες θᾶττον αὐτὸ ἐπράξαν. τοῦτό φησι οὐδέπω κατειληφέναι τὴν ἀρετὴν ἅπασαν ἡγοῦμαι, ὡς αὐτὸ εἰ καὶ δρομέως εἰποις. οὐδέπω τὸ πᾶν ἰδίωσα φησὶ, εἰ δὲ λέγει ἀλλαχοῦ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, καὶ σεσῶσθαι οὐδέπω λογίζομαι κατειληφέναι. ἀναγνούσης ἀκριβῶς, εἴσεται καλῶς τὴν αἰτίαν, καὶ ἐκείνων, καὶ τούτων τὴν ῥήμασιν. οὐ γὰρ δεῖ τὰ αὐτὰ σφέφειν, καὶ ὅπι ταῦτα πολὺ πρότερον ἔλεγεν, ἐκεῖνα δὲ πρὸς τὴν τελευτήν. ἀλλ' ἑνὸς εἰμὶ μόνον φησὶ τὸ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος. ἓν δέ φησι τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ταῦτα γὰρ αὐτὸν ἐποίει τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, ὁ μὲν οὔπω ἤδη τετελειῶσθαι νομίζων, καὶ μηδὲν αὐτῷ λείπειν πρὸς ἀρετῆς κατόρθωσιν, κἂν ἐπαύσατο τρέχων, ὡς τὸ πᾶν κατειληφώς. ὁ δὲ ἀφεστάναι τοῦ τέρματος νομίζων, οὐδέποτε παύσεται τρέχων. διὰ τοῦτο οὖν ἡμᾶς ἀεὶ δεῖ λογίζεσθαι, κἂν μυρία κατορθώσωμεν ἀγαθά. εἰ γὰρ παῦλος μὴ μυρίους θανάτους, μὴ τοσούτους κινδύνους διὰ τοῦτο ἐλογίζετο, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς. οὐμενοῦν ἀνέστεσον φησιν. ἐπειδὴ τοσοῦτον δρόμου οὐκ ἴσχυσα, οὐδὲ ἀγῶνα. διὰ τοῦτο μόνον σκοπῶ, ὅπως δὴ προκόψωμι. οὕτω καὶ ἡμᾶς χρὴ ποιεῖν, ἐπιλανθάνεσθαι τῶν κατορθωμάτων, καὶ ἀφιέναι αὐτὰ ὀπίσω. καὶ γὰρ ὁ δρομεὺς οὐχ ὅσους ἤνυσεν ἀναλογίζεται διαύλους, ἀλλ' ὅσους λείπει. καὶ ἡμεῖς μὴ ὅσον ἠνύσαμεν τὴν ἀρετὴν ἀναλογιζώμεθα, ἀλλ' ὅσον ἡμῖν λείπει. τί γὰρ ἡμᾶς ὠφελεῖ τὸ ἀνυσθέν, ὅταν τὸ λειπόμενον μὴ προστεθῇ; καὶ οὐκείωσεν

καὶ οὐκέπω, ὅτι οὐκ ἀναλογίζομαι, οὐδὲ μέμνημαι. οὕτω γὰρ σφοδροὶ γινόμεθα, ὅταν πᾶσαν προθυμίαν εἰς τὸ λεῖπον ἀναλάβωμεν, ὅταν ἐκεῖνα λήθῃ παραδῶμεν. ἐπεκτεινόμενοι φησί. πρὶν παραγενέσθαι, λαβεῖν σπουδάζομεν. ὁ γὰρ ἐπεκτεινόμενος, οὗτος ἐστὶν, ὁ τοὺς πόδας, καί τοι τρέχοντας τῷ λοιπῷ σώματι προλαβεῖν σπουδάζων, ἐπεκτείνων ἑαυτὸν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, μὴ τοῖς χεῖρας ἐκτείνων, ἵνα μὴ τὸν δρόμον πλέον ἐργάσηται. ἔστιν δὲ ἀπὸ πολλῆς προθυμίας γινόμενον, ἀπὸ πολλῆς ἀδημονίας. οὕτω δεῖ τρέχειν τὸν τρέχοντα, μὴ τοσαύτης σπουδῆς, μὴ τοσαύτης προθυμίας, οὐκ ἀναπεπταμένου. ὅσον δὲ τὸν οὕτω τρέχοντος, μὴ τὸν ὑπτίου κειμένου τὸ μέσον, τοσοῦτον μὴ παῦλον, μὴ ἡμῶν. καθημέραν ἀπέθνησκεν ἐκεῖνος, καθημέραν δὲ δυσκόλως οὐκ ἦν καιρὸς, οὐκ ἦν χρόνος ἐν ᾧ οὐκ ἤνυξεν αὐτῷ ὁ δρόμος. οὐ λαβεῖν ἠθέλησεν, ἀλλ' ἁρπάσαι τὸ βραβεῖον. οὕτω γάρ ἐστι λαβεῖν. ἄνω ὁ τὸ βραβεῖον διδοὺς ἔφηκεν, ἄνω κεῖται τὸ βραβεῖον. ὅρα πόσον τὸ διάστημα ἔστιν διανύσαι. ὅρα πόσον τὸ ὕψος ἐκεῖ δεῖ μετανοῆναι τοῖς τὸν πνευματικοῖς ἑτέρως γὰρ οὐκέτι τὸ ὕψος ἔστιν τεμεῖν, μὴ τὸ σώματος ἐκεῖ δεῖ βαδίσαι, ἔξεστι γάρ ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ᾗ ἐν οὐρανοῖς, ἐκεῖ τὸ βραβεῖον. ὁρᾷς τοὺς τρέχοντας πῶς νόμῳ ζῶσι; πῶς οὐδὲν τ ἐκλυον τ ἰσχύι προσίενται; πῶς ἀγωνίζονται καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐν παλαίστρᾳ ὑπὸ παιδοτρίβῃ, μὴ νόμῳ; μίμησαι τούτους, μᾶλλον δὲ πλείονα ἐπίδειξαι προθυμίαν. οὐ γὰρ ὅσον τὸ βραβεῖον, πολλοὶ αἱ κωλύοντες, νόμῳ ζῆν, πολλάκις τὸ ἐκλυον τὰ τ ἰσχύν. ἐυσπελῆ ποίησον αὐτὸν τῷ ποδί. ἔνεστι γάρ. οὐ γὰρ φύσεως ἐστὶν, ἀλλὰ προαιρέσεως. κούφῳ αὐτ ἐργασώμεθα, ἵνα μὴ τῇ βαρύτητι τ ποδῶν τὸ λοιπὸν ἄχθος ἐμποδίζῃ. δίδαξον εἶναι τοὺς πόδας ἀσφαλεῖς. πολλοὶ γὰρ οἱ ὀλισθοι, κἂν κατασείσῃς, πολλὰ ἀπώλεσας. πλοῦ κἂν κατασείσῃς, διαναπήδησον. ἕνεκα μὴ οὕτω νικῆσαι. μηδέποτε τοῖς ὀλισθηροῖς ἐπιχείρει πράγμασι, μὴ οὐ κατασείσῃ. ἐπὶ τὰ βεβηκότα τρέχε. ἄνω τ κεφαλῇ, ἄνω τὸ ὄμμα. ἔστω μὴ τοῖς τρέχουσιν οἱ παιδοτρίβαι παρακελεύονται. οὕτω διαβαστάζει ἰσχύς. ἂν δὲ κάτω νεύσῃς κατέπεσες, ἐξελύθης. ἄνω βλέπε ὅπου τὸ βραβεῖόν ἐστιν. αὐτὴ τὸν βραβείου ἡ ὄψις, μείζονα ποιεῖ τ προαίρεσιν. οὐκ ἀφίησιν αὐτὸ ἔξω τ πόνων ἡ τ θλίψεως ἐλπίς. τὸ μῆκος, μικρὸν ποιεῖ φαίνεσθαι. τί ἐστι τὸ βραβεῖον; οὐ κλάδος φοίνικος, ἀλλὰ τί; βασιλεία οὐνῶν. ἀνάπαυσις αἰώνιος, δόξα μετὰ χῦ, κληρονομία, ἀδελφότης, μυρία ἀγαθὰ, ἃ οὐκέπι εἰπεῖν. οὐκέπι ἐκείνου τὸν βραβεῖόν τὸ κάλλος διηγήσασθαι. ὁ κρατῶν αὐτὸ, οἷός μόνος, καὶ ὁ μέλλων αὐτὸ λαμβάνειν. οὐκ ἔστι χρυσοῦν, οὐκ ἔστι διάλιθον. πολλῷ τοῦτ τιμιώτερον. ὁ χρυσὸς βόρβορος πρὸς ἐκεῖνο τὸ βραβεῖον ἐστί. λίθοι τίμιοι, πλίνθος πρὸς τὸ κάλλος ἐκεῖνο τὸν βραβείου. αὖ ἐκεῖνο ἔχων ἀπελθῇς εἰς τὸν οὐρανὸν, μετὰ πολλῆς τ τιμῆς ἐκεῖ βαδίζειν δωσήσῃ, καὶ ἄγγελοί σε αἰδεσθήσονται φέροντα τὸ βραβεῖον. πᾶσι μετὰ παῤῥησίας προσελεύσῃ πολλῆς. ἐν χῷ ἰησοῦ. ὅρα τὸν δυνώμενον. ἐν χειστῷ ἰησοῦ δεῖ ποιῶφησιν. οὐ γὰρ ἑνὶ χωρεῖς τῆς ἐκείνου ῥοπῆς τοσοῦτον διελθεῖν διάστημα. πολλῆς δεῖ τῆς βοηθείας, πολλῆς τῆς συμμαχίας. κάτω μένσε ἀγωνίζεσθαι ἐβουλήθη, ἄνω δὲ στεφανοῖ, οὐχ ὡς ἐν ζῶν θα, ἔνθα ὁ ἀγών, ἐκεῖ καὶ ὁ στέφανος, ἀλλ' ἐν τῷ λαμπρῷ χωρείῳ ὁ στέφανος. οὐχ ὁρᾶτε καὶ ἐν ζῶν θα, ὅτι τοὺς μάλιστα τιμωμένους, καὶ τῶν ἀθλητῶν, καὶ τῶν ἰσχύων οὐ στεφανοῦσιν ἐν τῷ σταδίῳ κάτω, ἀλλ' ἄνω καλέσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ στεφανοῖ; οὕτως καὶ ἐν ταῦ θα, εἰς τὸν οὐρανὸν λαμβάνεις τὸ βραβεῖον. Ὅσοι οὖν τέλειοι φησὶ τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴτι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει.

ὑμῖν ἀποκλύψει. Ποῖον; τὸ ὅτι δεῖ τῶν ὀπαδὸν ἐπὶ λαν θάνειν, ὡς τελείου, τὸ μὴ νομίζειν ἑαυτὸν τέλειον εἶναι. πῶς δίνω λέγεις ὅσοι τέλειοι; εἰ δὲ γάρμοι δοκῶ φρονοῦμεν ὁ σὺ φρονεῖς; εἰ γὰρ μὴ ἔλαβες μὴ δὲ τετελείωσαι, πῶς τοὺς τελείους δοκῶ κελεύεις φρονεῖν, ὁ αὐτὸς φρονεῖς οὐδέπω τέλειος ὤν; δοκῶ γάρ ὅτι φησὶ τελειότης. καὶ εἴπ ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ δοκῶ ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. τοῦτ ἔστιν, εἰ δέπις νομίζει τὸ πᾶν κατωρθωκέναι, ἀσφαλίζεται αὐτοὺς, ἀλλ οὐκεῖτεν οὕτως, ἀλλὰ τί, καὶ εἴπ ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ δοκῶ ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. ὅρα πῶς σωφρονιστικῶς. δοκῶ φησὶ ὁ θεὸς διδάξει. τοῦτ ἔστιν ὁ θεὸς ὑμᾶς πείσει οὐχὶ διδάξει. ἐδίδαξε γὰρ ὁ παῦλος, ἀλλ ἀνάξει ὁ θεὸς. καὶ οὐκεῖτεν ἀνάξει, ἀλλ ἀποκαλύψει. ἵνα δείξῃ μὴ ἀγνοίας εἶναι τὸ πρᾶγμα. οὐ περὶ δογμάτων ταῦτα εἴρηται, ἀλλὰ περὶ βίου τελειότητος, μὴ τὸ μὴ νομίζειν ἑαυτοὺς τελείους εἶναι. ὡς ὅγε νομίζων τὸ πᾶν κατειληφέναι, οὐδὲν ἔχει.

Πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. Πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν. τί ὅτι; τοῦτ ἔστιν ὃ κατωρθώσαμεν, κατέχωμεν, τὸ τῆς ἀγάπης, τὸ τ ὁμονοίας, τὸ τῆς εἰρήνης. δοκῶ ἡμῖν κατώρθωται, εἰς ὃ ἐφθάσαμεν. τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν, εἰς ὃ ἐφθάσαμεν. δοκῶ ἡμῖν ἤδη κατώρθωται. ὁρᾷς ὅτι κανόνα βούλεται εἶναι τὰ παραγγέλματα; ὁ κανὼν, οὔτε προσθέσιν, οὔτε ἀφαίρεσιν δέχεται. ὅπερ τὸ, κανὼν εἶναι ἀπόλλυσι, τοῦτ ἔστι τῇ αὐτῇ πίστει, τῷ αὐτῷ ὅρῳ. Μιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτω περιπατοῦντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. Εἶτεν ἀνωτέρω. βλέπετε τοὺς κυνῶντας, ἀπὸ ἡγαγεν αὐτοὺς ἐκείνων. προσάγει τούτοις οὓς δεῖ μιμεῖσθαι, εἴπις ἡμᾶς μιμεῖσθαι βούλεται φησὶ, εἰ ζῆς τ αὐτ βαδίζειν ὁδὸν, ἐκείνοις προσέχετε, εἰ μὴ ἐγὼ μὲ πάρειμι, ἀλλ ἴχνη τῆς ἐμῆς βαδίσεως τ τρόπον, τοῦτέστι τῆς ἀναστροφῆς τοῦ βίου. οὐ γὰρ λόγῳ ἐδίδαξεν, ἀλλὰ καὶ λόγῳ πραγμάτων. καθάπερ ἂν χορῷ, καὶ χορευτοδιδάσκαλον τὸν χορηγὸν, καὶ χορηγὸν δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς λοιποὺς, καὶ οὕτω δεῖ βαδίζειν δυτάκτως. ἕνι γὰρ μὴ ἀπὸ τάσεως διαλυθῆναι τάξιν.

Η' Σημ.

Ἄρα τύπος ἦσαν οἱ ἀπόστολοι. ἆρ χέτυπόν τινα εἰκόνα διασώζοντες. ἐννοήσατε πῶς αὐτοῖς ὁ βίος ἀπηκριβωμένος ἦν, ὡς ἆρ χέτυπον, μὴ παράδειγμα κεῖσθαι, μὴ νόμους ἐμψύχους. ὅπερ γὰρ τὰ γράμματα ἔλεγε, δοκῶ λόγῳ τ πράγματ πᾶσιν ἐδήλου. τοῦτό ὅτι διδασκαλία ἀρίστη. οὕτω τὸν μαθητὴν ἀνάγειν δυνήσεται. αὐ δὲ αὐτὸς μὲν λέγῃ, καὶ φιλοσοφῇ, τοῖς δὲ ἔργοις τἀναντία ποιῇ, οὔπω διδάσκαλος. δοκῶ γὰρ καὶ τῷ μαθητῇ κοῦφον ἐν λόγοις φιλοσοφεῖν, ἀλλὰ δεῖ τῆς λόγῳ τῶν ἔργων νουθεσίας, καὶ τῆς ἀγωγῆς. οὕτω γὰρ καὶ διδάσκαλον αὐδέσιμον ποιεῖ, καὶ μαθητὴν εἴκειν παρασκευάζει. πῶς; ὅταν μὲν γὰρ ἴδῃ ἐν λόγοις φιλοσοφοῦντα, ἐρεῖ. ὅπ ἀδύνατα. ὅπ δὲ ἀδύνατα, πρῶτος αὐτὸς δείκνυσιν ὁ μὴ πράττων. αὖ δὲ ἴδῃ λόγῳ τῶν ἔργων τὴν ἀρετὴν τετελειωμένην, οὐκέτ ἔχοι ταῦτα λέγειν. πλὴν ἀλλὰ κἂν ἠμελημένος ὁ τοῦ διδασκάλου βίος ᾖ, ἡμεῖς ἑαυτοῖς προσέχωμεν, καὶ ἀκούωμεν τοῦ προφήτου λέγοντος, ὅπ ἔσονται πάντες διδακτοὶ θεοῦ. μὴ οὖ μὴ, διδάξωσιν ἕκαστος τ ἀδελφὸν αὐτοῦ λέγοντες. γνῶθι τὸν κν, ὅπ πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτ. οὐκ ἔχεις ἀνάγειν διδάσκαλον, μὴ ἔχεις τ ὄντως διδάσκαλον. ὃν μὴ μόνον διδάσκαλον χρὴ καλεῖν. ἀπ ἐκείνου μάθετε. ἐκεῖνος ἔφησε μάθετε ἀπ ἐμοῦ ὅπ πρᾶός εἰμί. μὴ δὴ πρόσεχε τῷ διδασκάλῳ, μὴ ἐκείνῳ μὴ τοῖς ἐκείνου μαθήμασιν. ἐκεῖθεν λάβε τὸν τύπον, ἔχεις εἰκόνα ἀρίστην. πρὸς

σην. πρὸς ἐκείνην ῥύθμισον σαυτόν. μυρίαι εἰσὶν αἱ εἰκόνες ἐν ταῖς γραφαῖς κείμεναι βίων ἐναρέτων. οἷον ἐὰν θέλῃς, ἐλθὲ μὴ μετὰ τὸν διδάσκαλον ἐν τοῖς μαθηταῖς, ὁ μὲν, δι' ἀκτημοσύνης ἔλαμψεν, ὁ δὲ, διὰ χρημάτων. οἷον ὁ ἠλίας δι' ἀκτημοσύνης. ὁ ἀβραὰμ διὰ χρημάτων. οἱαν νομίζεις κουφοτέραν, μὴ δυσπιθεστέραν, ταύτην ἐλθέ. πάλιν ὁ μέν, διὰ γάμου, ὁ δὲ διὰ παρθενίας. ὁ ἀβραὰμ διὰ γάμου. ἐκεῖνος διὰ παρθενίας. ἂν θέλεις βάδισον. ἑκατέρα γὰρ φέρει πρὸς τ οὐνον, ὁ μὲν διὰ νηστείας, ὁ ἰωαννης. ὁ δὲ χωρὶς νηστειῶν, ὁ ἰώβ. πάλιν οὗτος, μὴ γυναικὸς φροντίζων, μὴ παίδων, μὴ θυγατέρων, μὴ οἰκίας, μὴ πολιτείας ἔχων πλοῦτον. ὁ δῆμος οὐδὲν ἐκέκτητο, πλὴν τῆς ἱματίου τῆς περιχύτου. μὴ πέλαγος οἰκίαν, μὴ πλοῦτον, μὴ χρήματα, ὅπου γε μὴ ἐν βασιλείᾳ ὄντα, δίωκτον τ ἀρετ ἐπιλαβέσθαι; πάσης γὰρ οἰκίας ἰδιωτικῆς αὖ δύρεθείη πολυπραγμονέστερος ὁ οἶκος ὁ βασιλικός. ὁ τοίνυν δαβὶδ ἔλαμψεν ἐν βασιλείᾳ, καὶ οὐδὲν αὐτὸν ἐξέλυσεν ἡ ἁλουργὶς, καὶ τὸ διάδημα. δῆμος ὁλοκλήρου δήμου προφασίαν ἐμποιῶν δυμένος, ὁ μωϋσῆς λέγω. ὅπερ δυσπολώτερον τυγχάνει. ἐν ταῦθα γὰρ μείζων ἡ ἐξουσία ἰῶ. ὅθεν καὶ πλείων ἡ δυσπολία ἐγίνετο. εἶδες ἐν πλούτῳ δυσκολιῶντας, εἶδες καὶ ἐν πενίᾳ, εἶδες ἐν γάμῳ, εἶδες καὶ ἐν παρθενίᾳ. θέα τοὐναντίον πάλιν, καὶ ἐν γάμῳ, καὶ ἐν παρθενίᾳ ἀπολωλότας, καὶ ἐν πλούτῳ, καὶ ἐν πενίᾳ. οἷον ἐν γάμῳ μὲν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπώλοντο. οἷον σαμψὼμ, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τ γάμου, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῆς ἰδίας προαιρέσεως. ἐν παρθενίᾳ δὲ οἷον αἱ πέντε παρθένοι. ἐν πλούτῳ, ὁ πλούσιος ὁ τὸν λάζαρον περιορῶν. ἐν πενίᾳ μυρίοι ἔτι, μὴ ναὶ πέντε ἀπόλλωνται. ἐν βασιλείᾳ δείκνυμι πολλοὺς ἀπολωλότας. ἐν δὲ μαχαιρᾳ. θέλεις δὲ καὶ ἐν φραζιωτικῇ τάξει ἰδεῖν σωζομένους; ὁ κορνήλιος. καὶ ἐν προφασίᾳ οἰκίας. ὁ δυνοῦχος ὁ τῆς αἰθιοπίσσης. οὕτω πάντοθεν ἐὰν εἰς δέον τῷ πλούτῳ κεχρήμεθα, οὐδὲν ἡμᾶς ἀπολεῖ. ἐὰν δὲ μὴ, ἅπαντα ἀπολεῖ, καὶ βασιλεία, καὶ πενία, καὶ πλοῦτος, τὸν μέντοι νήφοντα, οὐδὲν βλάψαι δύναιτο. εἰ γὲ γάρμοι αἰχμαλωσία οὐδὲν ἔβλαψεν. ἐννόει γάρμοι τὸν ἰωσὴφ, δοῦλον γενόμενον, καὶ τὴν ἀρετὴν διασώζοντα. ἐννόει μοι τὸν δανιὴλ, καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας αἰχμαλώτους γενομένους, καὶ πῶς πολλῷ μᾶλλον ἔλαμψαν. πανταχοῦ γὰρ ἡ ἀρετὴ λάμπει, καὶ ἀνταγώνιστός ἐστι, καὶ οὐδὲν ταύτην ἐμποδίσαι δύναται. τί λέγω πενίαν, καὶ αἰχμαλωσίαν; καὶ δουλείαν, καὶ λιμὸν, καὶ ἕλκωσιν, καὶ νόσον χαλεπήν. δουλείας γὰρ νόσος χαλεπώτερον. τοιοῦτος ἦν ὁ λάζαρος, τοιοῦτος ἦν ὁ ἰὼβ, τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ τιμόθεος γυναικὸς ἀσθενείας συνεχόμενος. ὁρᾷς ὅτι τῆς ἀρετῆς οὐδὲν δύναται περιγενέσθαι; οὐ πλοῦτος, οὐ πενία, οὐκ ἀρχὴ, οὐδὲ ἄρχεσθαι, οὐ τὸ τ πραγμάτων προΐστασθαι, οὐ νόσος, οὐκ ἀδεία, οὐ τὸ ἀπερρίφθαι, ἀλλὰ ταῦτα πάντα κάτω, καὶ ὥσπερ γῆς ἀφεῖσα, φθάνει πρὸς οὐρανόν. μόνον ἔστω γενναία ψυχὴ, καὶ τὸ κωλύον οὐδὲν εἶναι ἀνάρετον. ὅταν γὰρ ὁ ἐργάτης ἔρρωται, οὐδὲν τῶν ἔξωθεν ἐμποδίζει. μὴ γὰρ ὥσπερ τ τεχνίτ, ὅταν ὁ τεχνίτης ἔμπειρος ᾖ, καὶ καρτερικὸς, καὶ πᾶσαν τὴν τέχνην ἐπιστάμενος, κἂν νόσος ἐπέλθῃ, ἔχει αὐτὴν, κἂν πένηται, ἔχει αὐτὴν, κἂν ἔχῃ τὸ ὄργανον μετὰ χεῖρας, κἂν ἐργάζηται, κἂν μὴ ἐργάζηται, οὐδὲν ἐλάττωται. ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἐνεστιν ἐν αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ ἀνάρετος, καὶ θεῷ ἀνακείμενος, κἂν εἰς πλοῦτον αὐτὸν ἐμβάλῃς, ἐπιδείκνυται τ τέχνην, κἂν εἰς πενίαν, ὁμοίως κἂν εἰς νόσον, κἂν εἰς ὑγείαν, κἂν εἰς δόξαν, κἂν εἰς ἀδοξίαν. οὐχὶ διὰ πάντων ἐργάζονται οἱ ἀπόστολοι; διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας; διὰ δυσφημίας, καὶ εὐφημίας; διότι ἐστὶν ἀθλητὴς, τὸ

πρὸς πάντα

πρὸς πάντα εἶναι ἐπιτήδειον. τοιαύτη γὰρ ἡ τῆς ἀρετῆς φύσις. αὐ δὲ εἴπωμεν, ὅτι οὐ δύναμαι προεστάναι, μονάζειν ὀφείλω, ὑβρισας τὴν ἀρετήν. αὕτη γὰρ πᾶσι κεχρῆσθαι δύναται, ἡ δὲ φαίνειν, μόνον ἔξω ἐν τῇ ψυχῇ. λιμὸς ὄντος; πλησμονὴ ὄντος; αὕτη τὶ ἰσχὺν ἐπιδείκνυται τὴν αὐτῆς, καθὼς παῦλος φησίν. οἶδα καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. ἔδει ἐργάζεσθαι; οὐκέτι ἠργάζετο, ἀλλὰ δύο ἔτη ἐργάζετο. ἔδει λιμώττειν; οὐκέτι, οὐδὲ ἐδίστασεν. ἔδει ἀποθανεῖν; οὐκ ἐγένετο ταπεινός, ἀλλὰ πάντων τὸ φρόνημα τὸ γενναῖον, καὶ τὴν τέχνην ἐπεδείξατο. τὸν οὖν ξηλώσωμεν, καὶ οὐκέτι λύπης ἡμῖν ὑποθέσις. τί γὰρ εἰ πέμοι λυπῆσαι δύνηται τὸν τοιοῦτον; οὐδέν. ἕως ἂν μὴ ταύτην ἡμᾶς ἀφελεῖταί τις, πάντων ἀνθρώπων οὗτος μακαριώτερος, καὶ σὺν τοῖς θεοῖς, οὐχὶ ἐκεῖ. ἔξω γὰρ ὁ ἀνάπηρος, καὶ γυναῖκα ἔχων, καὶ παιδία, καὶ χρήματα, καὶ δόξαν πολλὴν περὶ ταῦτα πάντα, καὶ ὁμοίως εὐάρεστος μένει. ἄφες αὐτὰ, καὶ πάλιν ὁμοίως εὐάρεστος ἔσται, οὔτε ὑπὸ τῶν θλίψεων καταβαπτιζόμενος, οὔτε ὑπὸ τῆς εὐπραγίας ὀγκούμενος. ἀλλ' ὡς περ πέτρα, καὶ κυμαινούσης τῆς θαλάσσης, μὴ γαλήνης οὔσης ὁμοίως ἔφηνεν ἀπαθής, οὔτε ὑπὸ τῶν κυμάτων θρυπτομένη, οὔτε ὑπὸ τῆς γαλήνης ἄλλο τι πάσχουσα, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἡ περὶ τὰ ἔφηνε βεβαία, καὶ ἐν γαλήνῃ, μὴ ἐν κύμασι. καὶ καθάπερ τὰ μὴ παιδία ἐν πλοίῳ πλέοντα θορυβεῖται, ὁ δὲ κυβερνήτης κάθηται γελῶν, μὴ ἀκλινὴς ὤν, τὸν θόρυβον ἐκείνων ὁρῶν, καὶ τερπόμενος. οὕτω μὴ ψυχὴ φιλόσοφος, πάντων τῶν ἀλόγων θορυβουμένων, καὶ γελώντων πάλιν ἀκαίρως ἐν ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς, ὥσπερ ἐπίπονος αὐχένος, καὶ οἷα νηὸς τὰ ὕλα βεβαίως κάθηται ἀκλινής. τί γὰρ εἰ πέμοι παράξαι δύναται ψυχὴν ὕλακα; θάνατος; ἀλλὰ ὅλης ζωῆς βελτίονος ἀρχή. ἀλγὰ πενίας; ἀλλὰ ὅλην συμπράττει αὐτῇ πρὸς ἀρετήν. ἀλλὰ νόσος; ἀλλ' οὐδὲν ἡγεῖται αὐτὴν παροῦσαν, οὐδὲ τὴν ἀνεσιν, οὐδὲ τὴν θλῖψιν, προλαβοῦσα γὰρ ἑαυτὴν ἐθλιψεν. ἀλλ' ἀδοξία; ἀλλὰ νόμος αὐτῇ ἐναύρωται. ἀλλὰ παιδιὰν ἀποβολή; ἀλλ' οὐ δέδοικεν, ὅταν περὶ ἀναστάσεως ᾖ πεπληροφορημένη. τί οὖν αὐτὴν ἐλεῖν δύναται; οὐδὲν τῶν πάντων. πλοῦτος ἐναίρει; οὐδαμῶς. οἶδε γὰρ ὅτι οὐδὲν τὰ χρήματα. ἀλλὰ δόξα; ἀλγὰ πεπαίδευται, ὅτι πᾶσα δόξα ἀνοῦ, ὡς ἀνθος χόρτου. ἀλλὰ τρυφή; ἀλλ' ἤκουσε παύλου λέγοντος, ὅτι ἡ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν. ὅταν οὖν μήτε φλεγμαίνῃ, μήτε συρέλληται, τί τὰ ὑγείας τούτοις ἴσον ἂν εἴη; ἀλλ' οὐχ αἱ ἄλγαι ψυχαὶ τοιοῦταί, ἀλλὰ τῆς θαλάττης, καὶ τὸ χαμαιλέοντος πανοῦργον τρέπονται. ὥστε πολλὰ εἶναι γέλωτα, ὅταν ἴδῃς τὸν αὐτὸν ναῦν μὲν γελῶντα, ναῦν δὲ κλαίοντα, ναῦν δὲ φρονπίζοντα, ναῦν δὲ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐκπεχυμένον. διαζῶσι φησὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ. ἐν γὰρ τῷ οὐρανῷ πολιτευόμεθα, ἔνθα οὐκ ὄβρις τρόπαι. ἐπήγγελται ἡμῖν ἔπαθλα, οὐ τρεπόμεθα, τοιαύτην πολιτείαν ἐπιδείξωμεθα, ἐντεῦθεν ἤδη λάβωμεν τὰ ἀγαθά. ἀλλὰ τί εἰς βύθιον ἑαυτοὺς ῥίπτομεν, καὶ εἰς κλυδώνιον, καὶ εἰς χειμῶνα, καὶ εἰς ζάλην; γενώμεθα ἐν γαλήνῃ. οὐ παρὰ τὸν πλοῦτόν ἐστιν, οὐ παρὰ τὴν πενίαν, οὐ παρὰ τὴν δόξαν, οὐ παρὰ τὴν ἀδοξίαν, οὐ παρὰ τὴν νόσον, οὐ παρὰ τὴν ὑγείαν, οὐ παρὰ τὴν ἀσθένειαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἡμετέραν ταῦτα πάντα ψυχήν. αὐ αὕτη θεραπευθῇ, καὶ καλῶς πεπαιδευμένη τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιστήμην, πάντα βύκολα αὐτῇ ἔσται, καὶ ἐντεῦθεν ἤδη τὴν ἀνάπαυσιν ὄψεται, καὶ τὸν λιμένα τὸν βύθιον, καὶ μυρίων ἀγαθῶν ἐπιτεύξεται. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν.

Λόγος, ιγ'.

» Πολλοὶ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νυνὶ δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ
» σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐ-
» τῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σω-
» τῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν,
» εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνα-
» σθαι αὐτὸν, καὶ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα. Οὐδὲν οὕτως ἀνάρμοστον, ἢ ἀλλότριον
χριστιανοῦ, ὡς αἰνεῖσιν, καὶ ἀνάπαυσιν ζητεῖν, καὶ τὸ τῷ παρόντι προστετηκέναι βίῳ, τῆς ἐπαγ
γελίας ἀλλότριον, καὶ τῆς θεραπείας. ὁ θεὸς ἐπόθησεν ἑαυρώθη, καὶ σὺ αἰνεῖν ζητεῖς; ὁ
θεὸς ἐπόθησεν προσηλώθη, καὶ σὺ τρυφᾷς; καὶ πῶς ζῶντα θεραπεύσεις γενναίως; διὰ τοῦτο καὶ
ὁ παῦλος φησί. πολλοὶ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νυνὶ δὲ καὶ κλαίων λέγω,
τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ. ἐπειδὴ τινες ἦσαν ὑποκρινόμενοι μὲν τὸν χριστιανισμὸν,
ἐν αἰσθήσει δὲ ζῶντες, καὶ τρυφῇ. διὰ τοῦτο δὲ ἐναντίον τῷ σταυρῷ. διὰ τοῦτο ἔλεγεν. ὁ γὰρ σταυ
ρὸς, ψυχῆς ὅτι παρατεταμένης, θανατώσης, οὐδὲν ἀνεκτὸν ἐπιζητούσης. ἐκεῖνοι δὲ ἀσπόνδων
πάσῃ πολιτεύονται. ὥστε καὶ λέγουσιν εἶναι τοῦ χριστοῦ, ἀλλ' ὡς ἐχθροί εἰσι τοῦ σταυροῦ. ἡ γὰρ
αὐ εἰ τὸν σταυρὸν ἐφίλουν, ἐπαύδαζον τὸν ἐσταυρωμένον βίον ζῶν. οὐκ ἀνεσκολοπίσθησαν ὁ
θεὸς; μίμησαι σὺ λόγῳ τὸν θεὸν. σταύρωσον ἑαυτὸν, καὶ μηδείσῃ σταυρώσῃ. σταύρω-
σόν σε αὐτὸν, οὐχ ἵνα σεαυτὸν ἀνέλῃς, μὴ γένοιτο, διὰ γὰρ ἀσεβές, ἀλλ' ὡς παῦλος ἔλεγεν.
ἐμοὶ γὰρ ἐφησι κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. εἰ φιλεῖς τὸν θεὸν σου, τὸν θάνατον
ἀπόθανε τὸν ἐκείνου. μάθε πόση τοῦ σταυροῦ ἡ ἰσχὺς, πόσα κατώρθωσε, πόσα κατορθοῖ, πῶς
ὅτιν ἀσφάλεια τοῦ βίου. διὰ τούτου πάντα τελεῖται, βάπτισμα διὰ τοῦ σταυροῦ. δεῖ γὰρ ἀ-
ναλαβεῖν τὴν σφραγῖδα, χειροτονίαν διὰ τοῦ σταυροῦ, κἂν ἐν ὁδοῖς ὦμεν, κἂν ἐν οἰκίᾳ, κἂν ὁ-
που ἂν ποτε. μέγα ἀγαθὸν ὁ σταυρὸς, σωτήριον ὅπλον, ἀσπὶς ἀήττητος. τούτῳ οὖν ἐχθραί-
νων βασάζεις τὸν σταυρόν; μὴ ἁπλῶς σφραγιζόμενος, ἀλλὰ τοῦ σταυροῦ πάσχων. οἱ δὲ σταυρὸν
ὁ διὰ τὰ πάθη λέγειν, ὡς ὅταν λέγῃ. ἐὰν μή τις ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήσῃ μοι.
τοῦτέστιν ἐὰν μή τις ᾖ παρασκευασμένος πρὸς θάνατον. οὗτοι δὲ ἀγεννεῖς ὄντες, καὶ φιλό-
ζωοι, καὶ φιλοσώματοι, ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ τυγχάνουσι. καὶ πᾶς ὃς ἂν ᾖ τῆς τρυφῆς φίλος,
καὶ τῆς ἀνταῦθα ἀσφαλείας, ἐχθρός ἐστι τοῦ σταυροῦ. ἐν ᾧ παῦλος καυχᾶται, καὶ περι-
πλέκεται. ᾧ καυδάξει σωουσιωθῆναι, ὡς ὅταν λέγῃ. ἐγὼ ἐσταύρωμαι τῷ κόσμῳ, καὶ ὁ
κόσμος ἐμοί. νυνὶ δέ φησι, καὶ κλαίων λέγω. διατί; ὅτι ἐπετείνετο τὸ κακὸν, ὅτι δακρύων ἄξιοι οἱ
τοιοῦτοι. ὄντως δακρύων ἄξιοι οἱ τρυφῶντες, τὸ μὴ περιβόλαιον τυτέστι τὸ σῶμα λιταίνον-
τες, τῆς δὲ μελλούσης δυνήσεσθαι δίδοναι, οὐδένα ποιούμενοι λόγον. ἰδοὺ τρυφᾷς, ἰδοὺ με-
θύεις, σήμερον καὶ αὔριον, καὶ δέκα ἔτη, καὶ εἴκοσι, καὶ τριάκοντα, καὶ ἑκατόντα, καὶ
ἑκατόν, ὅπερ ἀδύνατον. πλὴν ἀλλ' εἰ βούλει, δῶμέν τι τὸ πέρασι. τί τὸ κέρδος; οὐδέν.
τὸ οὖν τοιοῦτον βίον ζῆν, οὐ δακρύων ἄξιον, καὶ θρήνων; ἦγαγεν ἡμᾶς εἰς τὸν σταυρὸν ὁ
θεὸς, ἵνα σταυρώσῃ, καὶ ἡμεῖς ἀπέμεν μηδὲν ἐργασάμενοι γενναῖον. κλαίει τοίνυν ὁ παῦ-
λος, ἐφ' οἷς ἕτεροι γελῶσι, καὶ καταγελῶσιν. οὕτως ἐστὶ συμπαθητικὸς, οὕτω φρονπίζει πάν
των ἀνθρώπων. ὧν ὁ θεός φησιν ἡ κοιλία. διατί; ὅτι θεὸς αὐτοῖς. διατί; ὅτι φάγωμεν, καὶ
πίωμεν. ὁρᾷς

πίωμεν. ὁρᾷς ὅσον ἡ τρυφὴ κακόν; τοῖς μὲν, τὰ χρήματα. τοῖς δὲ ἡ κοιλία ὁ θεός. οὐχὶ εἰδωλολάτραι καὶ οὗτοι, καὶ ἐκείνων χείρους; καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν; τινὲς τὴν περιτομὴν φασίν. ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο φημί, ἀλλὰ τοῦτ' ἔστιν, ἐφ' οἷς ἔδει ἐγκαλύπτεσθαι, τούτοις τούτοις σεμνύονται. δεινὸν μὲν γὰρ τὸ αἰσχρὰ πράττειν, τὸ δὲ πράττοντα αἰσχύνεσθαι, ἐξημισέασο ἐπὶ δεινόν. ὅταν μέντοι τις, καὶ ἐγκαλλωπίζηται, ὑπερβολὴν ἀναισθησίας. ἆρα περὶ ἐκείνων μόνον ταῦτα εἴρηται; οἱ δὲ παρόντες ἡμῶν ἐν ταῦθα ἐξέφυγον τὸ ἔγκλημα; καὶ οὐδείς ἐστιν ὑπεύθυνος τούτῳ; οὐδὲ θεὸν ἔχει τὴν κοιλίαν; οὐδὲ τὴν δόξαν ἐν τῇ αἰσχύνῃ; βούλομαι καὶ σφόδρα βούλομαι μηδὲν τούτων εἶναι πρὸς ἡμᾶς μᾶλλον, ἢ τοῖς τότε λέγεσθαι. ὅταν γὰρ πάντα τὸν βίον ἐν πότοις, καὶ κώμοις ἀναλίσκηταί, καὶ εἰς μὲν πένητας ὀλίγα τινὰ δαπανᾷ, τὸ δὲ πλέον ἀναλίσκηται εἰς τὴν κοιλίαν, οὐκεικότως καὶ περὶ αὐτῶν λεχθήσεται; οὐδὲν ἂν τρεπτικώτερον τῆς λέξεως, οὐδὲν ἐμπληκτικώτερον. ὧν ὁ θεός φησιν ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν. τίνες οὗτοι εἰσίν; οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. οἰκοδομήσωμεν οἰκίας. ποῦ; ἐν τῇ γῇ φησί. κτησώμεθα ἀγρούς, ἐν τῇ γῇ πάλιν, ἐπιτύχωμεν ἀρχῆς, πάλιν ἐν τῇ γῇ, τύχωμεν δόξης, πάλιν ἐν τῇ γῇ, πλουτήσωμεν, πάντα ἐν τῇ γῇ. οὗτοί εἰσιν ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία. οἱ γὰρ μηδὲν πνευματικὸν φρονοῦντες, ἀλλ' ἐν ταῦθα πάντα κεκτημένοι, καὶ ταῦτα φρονοῦντες, εἰκότως τὴν κοιλίαν θεὸν ἔχουσι, λέγοντες. φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. καὶ περὶ μὲν τοῦ σώματος ἀλγεῖς εἰκότως, ὅτι χοϊκόν ἐστι, καίτοι οὔτως οὐδὲν παραβλάπτει, καὶ τὴν ψυχὴν καταπατᾷς εἰς τὴν γῆν; δέον καὶ ταύτην ποιῆσαι πνευματικόν; ἔξεστι γὰρ σοὶ θέλῃς. τὴν κοιλίαν ἔλαβες, ἵνα τρέφῃς, οὐχ ἵνα διαπατᾷς, ἵνα κρατῇς αὐτῆς, οὐχ ἵνα δέσποιναν ἔχῃς, ἵνα σοι ὑπηρετῇ πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν μερῶν διατροφήν, οὐχ ἵνα σὺ αὐτῇ ὑπηρετῇς, οὐχ ἵνα τοὺς ὅρους ἐκβαίνῃς. οὐ τοσαῦτα κακὰ ἐργάζεται ἡ θάλασσα τοὺς ὅρους ὑπερβαίνουσα, ὅσα ἡ γαστὴρ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον μετὰ τῆς ψυχῆς. πᾶσαν ἐπικλύζει τὴν οἰκουμένην ἐκείνη, καὶ αὐτὴ ἅπαν τὸ σῶμα. θὲς αὐτῇ ὅρον τὴν αὐτάρκειαν, καθὼς ἔθετο τῇ θαλάσσῃ τὴν ἄμμον, κἂν κυμαίνῃ, κἂν ἀχριαίνῃ, ἐπίπαν τῇ δυναμένῃ τῇ οὔσῃ ἐν σοί. ὅρα πῶς σε ἐτίμησεν ὁ θεὸς, ἵνα αὐτὸν μιμῇ. σὺ δὲ οὐ θέλεις, ἀλλ' ὁρᾷς αὐτὴν ὑπερβαίνουσαν, καὶ πᾶσαν διαφθείρουσαν τὴν φύσιν, καὶ λιμνάζουσαν, καὶ οὐ τολμᾷς καταχεῖν, οὐδὲ σωφρονίσαι. ὧν ὁ θεός φησιν ἡ κοιλία. ἴδωμεν πῶς παῦλος ἐδούλευσε τῷ θεῷ. ἴδωμεν πῶς καὶ οἱ γαστρίμαργοι τῇ κοιλίᾳ. οὐχὶ μυρίους τοιούτους ὑπομένουσι θανάτους; οὐχ ἅπερ αὐ προστάττῃ δεδοίκασι παρακοῦσαι; οὐχὶ τὰ ἀδύνατα διακονοῦνται αὐτῇ; οὐχὶ ἀνδραπόδων χείρους εἰσίν; ἡμῶν δὲ φησι τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανῷ ὑπάρχει. μὴ τοίνυν ἐν ταῦθα ζητῶμεν αὐτὸ εἶναι. ἐκεῖ ἐσμὲν λαμπροὶ, ἔνθα καὶ πολιτευόμεθα. ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα φησὶν ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν, ὃς μεταχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. κατὰ μικρὸν ἀνήγαγεν ἡμᾶς. ἀπὸ οὐρανοῦ φησιν ὁ ἡμέτερος σωτὴρ, ἀπὸ τοῦ τόπου ἀπὸ τοῦ προσώπου τὸ σεμνὸν δεικνύς. ὃς μεταχηματίσει τὸ σῶμα φησὶ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν. πολλὰ πάσχει νῦν τὸ σῶμα, δεσμεῖται, μαστίζεται, μυρία πάσχει δεινὰ, ἀλλὰ καὶ τοῦ χριστοῦ πεπόνθασι ταῦτα. οὐδὲν γοῦν ἠνίξατο εἰπών, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτῷ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. ἆρα τὸ αὐτὸ μένει ἐστὶν, συνδύεται δὲ ἀφθαρσίαν, μεταχηματίσει. ἆρα καὶ τὸ σχῆμα ἕτερον, ἢ τὴν μετα-

βολὴν οὕτω καταχρηστικῶς ἐκάλεσε. σῶμα δὲ ταπεινώσεως ἡμῶν εἶπεν, ὅτι τεταπείνωται νῦν, τῇ φθορᾷ ὄντι ὑποτεύθυνον, τῇ ἀλγηδόνι. δοκεῖ δὲ τέλεις εἶναι, μὴ οὐδὲν τῶν λοιπῶν ἔχειν πλέον. εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ φησι συμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. βαθμὸν ἐκείνῳ τῷ κεκοσμημένῳ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, σύμμορφον ἔδει τὸ σῶμα γίνεται, ἐκείνῳ τῷ προσκυνουμένῳ ὑπὸ ἀγγέλων, ἐκείνῳ ᾧ παρεστήκεσαν αἱ ἀσώματοι δυνάμεις, ἐκείνῳ τῷ ἐπάνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ δυνάμεως, ἐκείνῳ σύμμορφον γίνεται. ἆρα οὖν ἡ οἰκουμένη πᾶσα λαβοῦσα δάκρυα τοὺς ζωῆς τῆς ἐλπίδος ἐκπεπτωκότας δακρύῃ, ἀξίως δακρύσει; ὃ δὲ ἐπαγγελίας ἡμῖν κειμένης ἐκείνῳ γενέσθαι σύμμορφον, μετὰ τῶν δαιμόνων ἀπερχεται. οὐ μέλλει μοι γεέννης λοιπὸν, ὅσα οὖν εἴρηκε, οὐδὲν νομίζω πρὸς τὴν ἔκπληξιν ζωήν. τί λέγεις ὦ παῦλε; ἐκείνῳ σύμμορφον γίνεται; ναί φησιν. εἶτα ἵνα μὴ ἀπιστήσῃς, καὶ λογισμὸν ἐπήγαγε. κατὰ τὴν ἐνέργειαν φησὶ τοῦ δύνασθαι αὐτὸν, καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα. δύναμιν ἔχει φησὶν, ὥστε τὰ πάντα ὑποτάξαι, ὥστε καὶ τὴν φθορὰν, καὶ τὸν θάνατον. μᾶλλον δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς δυνάμεως, καὶ ἔδει ποιεῖ. ποίασ γὰρ δυνάμεως ἐστὶ μείζων εἰπέμοι, δαίμονας μὴ ἀγγέλους, καὶ ἀρχαγγέλους, καὶ χερουβὶμ, καὶ σεραφὶμ ὑποτάξαι, ἢ σῶμα ποιῆσαι ἀφθαρτον, καὶ ἀθάνατον; πολλῷ δὴ μᾶλλον ἔδει, ἢ ἐκεῖνο. ἔδειξε μείζονα ἔργα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἵνα καὶ τούτοις πίστιν, ὥστε κἂν ὁρᾶτε τούτους χαίροντας, κἂν ὁρᾶτε δεδοξασμένους, φήκετε. μηδὲν παραβλάπτεσθε παρ' αὐτῶν, μηδὲν πτύρεσθε, ἱκαναὶ αὗται αἱ ἐλπίδες, καὶ τὸν σφόδρα νωθρὸν, καὶ ὑπνηλὸν ἀνορθῶσαι. Ὥστε ἀδελφοί μου φησὶν
» ἀγαπητοὶ, καὶ ἐπιπόθητοι, χαρά μου καὶ στέφανός μου οὕτω φήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί.
Οὕτω. πῶς; ἀκλινεῖς. ὅρα πῶς μετὰ τὴν παραίνεσιν τὰ ἐγκώμια. χαρὰ καὶ στέφανός μου. οὐχ ἁπλῶς χαρὰ, ἀλλὰ καὶ δόξα, οὐχ ἁπλῶς δόξα, ἀλλὰ καὶ στέφανος. ἧς δόξης οὐκ ὄντιν ἴσον ὅταν παύλου στέφανος ᾖσιν. οὕτως φήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. τουτέστιν ἐν τῇ ἐλπίδι
» τοῦ θεοῦ. Εὐωδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. ναί
» ἐρωτῶ, καὶ σὲ σύζυγε γνήσιε. συναντιλαμβάνου αὐταῖς. Τινὲς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρακαλεῖν ἐνταῦθα φασίν. ἀλλ' οὐκ ὄντιν, ἀλλὰ πιᾶ γυναῖκα, ἢ καὶ αὐθαιρέτως αὐτῶν.
» Συναντιλαμβάνου αὐταῖς φησὶν, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι μετὰ καὶ κλήμεντος, καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου. ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Ὁρᾷς ὅσην αὐταῖς ἀρετὴν μαρτυρεῖ; ὅπερ τοῖς ἀποστόλοις εἶπεν ὁ Χς, μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑπακούει, ἀλλ' ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγεγραμμένα ἐν βίβλῳ ζωῆς. ἔδει αὐτοῖς μαρτυρεῖ λέγων. ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. δοκοῦσι δέμοι αὗται αἱ γυναῖκες τὸ κεφάλαιον εἶναι τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐκεῖ, καὶ παρατίθεται αὐτὰς ἀνδρὶ ἴσως θαυμαστῷ, καὶ ὃν σύζυγον καλεῖ. ἴσως εἰώθει παρατίθεσθαι, ὡς συνεργῷ, καὶ συμφραπώτῃ, καὶ κοινωνῷ, καὶ ἀδελφῷ. ὅπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους ποιεῖ λέγων. συνίστημι ὑμῖν φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, διάκονον οὖσαν τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν κεγχραίαις. ἢ ἀδελφόντινα αὐτῶν, ἢ καὶ ἀνδρα αὐτῆς, ὡς αὖ εἴ ἔλεγε. νῦν ἀδελφὸς εἴ γνήσιος, νῦν ἀνὴρ γνήσιος, ὅτι μέλος γέγονας. αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι. τί λέγεις; γυναῖκες συνήθλησαν; ναί φησιν. οὐ μικρὸν, καὶ αὗται συνεβάλοντο μέρος. καίτοι πολλῶν ὄντων τῶν συνεργούντων, ὅμως ἐν πολλοῖς, καὶ αὗται συνέπραττον. οὐ μικρῶς οὖν τότε συνεκροτοῦντο αἱ ἐκκλησίαι.

τῷ γὰρ

τῷ γὰρ τοὺς δυσδαίμονας, ἤτοι αὐθράσος, ἤτοι γνωμάνικας τοσαύτης παρὰ τῶν λοιπῶν ἀπολαύειν τιμῆς, πολλὰὲγίνετο τὰκακά. πρῶτον μὲν οἱ λοιποὶ πρὸς τὸν ἴσον ἤγοντο ζῆλον. δεύτερον δὲ καὶ ἐκέρδαινον ἀπὸ τῆς τιμῆς. τρίτον καὶ αὐτοὺς ἐκείνους προθυμοτέρους ἐποίουν, καὶ σφοδροτέρους. διὰ τοῦτο παντάχου ὁρᾷς ἐπιμελούμενον τούτου τὸν παῦλον, καὶ παρατιθέμενον τοὺς τοιούτους. ὅπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς κορινθίους φησὶν, οἵτινές εἰσιν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας. τινὲς φασὶν ὄνομα ἐκεῖνο κύριον εἶναι τὸ σύζυγε. τί γὰρ εἴτε διὰ τοῦτο, εἴτε ἐκεῖνος; οὐ σφόδρα ἀκριβολογεῖσθαι δεῖ, ἀλλ' ὅτι πολλῆς κελεύει αὐτὰς προφασίσασθαι ἀπολαῦσαι. πάντα ἡμῖν ἐν οὐρανοῖς φησι, καὶ σωτὴρ, καὶ πόλις, καὶ ὅπλα καὶ ποιητής. ἐξ οὗ γάρ φησι, καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον ἰησοῦν χριστόν.

Η' ἐπόν.

Κ αὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ. αὖθις πάλιν ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς, οὐχ ἡμᾶς ἕλκει ἐκεῖ, καὶ οὕτως λαβὼν ἡμᾶς ἀπεισι, καὶ διὰ πολλῆς τῆς τιμῆς. εἰ γὰρ πρὸς ἐχθροὺς ὄντας ἦλθε, πολλῷ μᾶλλον πρὸς φίλους γενομένους. οὐκέτι πρέπει διὰ ἀγγέλοις, οὐδὲ δούλοις, ἀλλ' αὖθις ἔρχεται καλέσων ἡμᾶς εἰς τὰ βασίλεια αὐτοῦ. ἴδε ἁρπαγησόμεθα καὶ ἡμεῖς ἐν νεφέλαις πρῶτοι αὐτόν. τίς ἄρα εὑρεθῇ ὁπόσος δοῦλος, καὶ φρόνιμος; πόσοι ἄρα οἱ καταξιούμενοι τῶν τοσούτων ἀγαθῶν; πῶς ἐλεεινοὶ οἱ ἀποπίπτοντες. εἰ γὰρ τὸν πάντα χρόνον ἐκλαίομεν, ἆρά τι ἄξιον ποιοῦμεν; εἰ γὰρ μυρίας γεέννας εἴπῃς, οὐδὲν ἴσον ἐρεῖς τῆς ὀδύνης ἐκείνης, ἣν ὑφίσταται ψυχὴ τῆς οἰκουμένης κλονουμένης ἁπάσης, τῶν σαλπίγγων ἠχουσῶν, τῶν ἀγγέλων προτρεχόντων τῶν πρώτων, εἶτα δευτέρων, εἶτα τρίτων, εἶτα μυρίων ταγμάτων ἐπιχεομένων εἰς τὴν γῆν, εἶτα τῶν χερουβὶμ, πολλὰ δὲ ζῶντα ἐφ', καὶ ἄτερα, τῶν σεραφὶμ, αὐτοῦ ἐρχομένου σὺν τῇ δόξῃ ἐκείνῃ τῇ ἀφράστου, τῶν ἁπάντων ἀφισομένων τοὺς ἐκλεκτοὺς ἄγεσθαι εἰς μέσον, τῶν περὶ παῦλον, καὶ πάντων ὅσοι δεδοκίμησαν παρ' αὐτῷ στεφανουμένων, ἀναγκηρυττομένων, τιμωμένων παρὰ τοῦ βασιλέως σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ τῆς οὐρανίου. εἰ γὰρ μὴ γέενα ἦγεῖτο, τὸ τοὺς μὲν τιμᾶσθαι, ἐκείνους δὲ ἀτιμάζεσθαι, πόσον ἐστίν; ἀφόρητος ἡ γέεννα ὁμολογῶ, καὶ σφόδρα ἀφόρητος. πλὴν ἀφορητοτέρα αὕτη τῆς βασιλείας ἡ ἐκπλῆξις. ἐννοήσατε, εἴτις βασιλεὺς, ἢ υἱὸς βασιλέως ἀπελθὼν, καὶ πολέμους καταστησάμενος μυρίους, καὶ θαυμασθεὶς, καὶ ἔχων στρατὸν ἄπειρον ὁλόκληρον, ἐπιβαίνει πόλεως τινὸς μετὰ τοῦ ξύλου, μετὰ τροπαίων, μετὰ μυρίων ταγμάτων, τῶν ἀστράπτοντων χρυσῶν, μετὰ τῶν δορυφόρων τῶν περὶ αὐτὸν ἁπάντων, καὶ πᾶσα ἡ πόλις ἐστεφανωμένη εἴη, καὶ πάντες οἱ τῆς οἰκουμένης ἄρχοντες μετ' αὐτοῦ, ἕποιτο δὲ αὐτῷ, καὶ πᾶσα ἡλικία ὀπίσω ἀλλογενῶν ἐθνῶν δεσμωτῶν, εἶτα ὑπάρχουσα τραπέζας παρόντων τῶν ἀρχόντων ἁπάντων ἀπάσης τῆς λαμπρότητος ἐκείνης, τοὺς ἀπαντῶντας τῶν πολιτῶν δέχοιτο, καὶ καταφιλεῖ, καὶ χεῖρα ὀρέγει, καὶ πάσης μεταδιδοῖ παῤῥησίας, καὶ πάντων ἐφώτων διαλέγοιτο, ὥσπερ πρὸς φίλους, καὶ λέγοι πᾶσαν τὴν ὁδὸν ἐκείνην δι' αὐτοὺς πεποιῆσθαι, καὶ εἰς τὰ βασίλεια ἄγοι, καὶ αὐτῶν μεταδιδῷ, κἂν μὴ κολάζωνται οἱ λοιποὶ, πόσης κολάσεως ταῦτα οὐκ ἄξια; εἰ δὲ ἐπ' ἀνθρώπου οὕτω πικρὸν τὸ τῆς δόξης ταύτης ἀποστερεῖν, πολλῷ μᾶλλον τοῦ θεοῦ, ὅταν οἱ ἄνω δυνάμεις πᾶσαι παρῶσι μετὰ τοῦ βασιλέως, ὅταν οἱ δαίμονες δεδεμένοι, καὶ κάτω νεύοντες, ὁ διά-

βολος αὐτὸς δέσμιος ἄγηται, καὶ πᾶσα ἡλικία ἀντικειμένη, ὅταν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, ὅταν αὐτὸς ἔρχηται ἐπὶ τῶν νεφελῶν· πιστεύσατέ μοι, οὐδὲ τῆς ὀδύνης ταύτης καταχυσθησόμεθα τὴν ψυχὴν τῷ διηγήματι τούτῳ, οὐδὲ ἐξανύσαι τὸν λόγον δυνησόμεθα. ἐννοήσωμεν πόσης ἀποστερούμεθα δόξης, ἐξὸν μὴ ἀποστερηθῆναι. τὸ γὰρ δεινὸν, οὐδέν ἐστιν, ὅτι κύριοι ὄντες τοῦ μὴ ταῦτα παθεῖν, πάσχομεν· ὅταν τοὺς μὲν, δέχηται καὶ ἀπάγῃ πρὸς τὸν πατέρα εἰς τοὺς οὐρανούς· τοὺς δὲ, ἀφίησι, καὶ λαβόντες ἄγγελοι τινὲς ἕλκωσιν ἄκοντας, καὶ δακρυμένους, καὶ κάτω νεύοντας ἐπὶ τὸ τῆς γεέννης πῦρ, πρῶτον παραδείγματι θέντας ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, πόσην οἴει τὴν ὀδύνην εἶναι; σπεύδωμεν οὖν ἕως ἐστὶ καιρὸς, καὶ πολλὴν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας τὴν φροντίδα ποιώμεθα· πόσα τοιαῦτα ἔχομεν εἰπεῖν οἷα ὁ πλούσιος· εἴπῃς ἡμᾶς ναῦν σωρεύειν, ἐβουλευσάμεθα ἀπὸ τῶν συμφερόντων, ἀλλ' οὐδεὶς ἀφίησι· καὶ ὅτι ἐρῦμεν, οὐχὶ τὰ ἐκείνου μόνου δῆλον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν· καὶ ἵνα μάθῃς, πόσοι ἐν πυρετῷ ἐγένοντο, καὶ εἶπον ἐὰν ἀνακτησώμεθα ἑαυτοὺς, οὐκέτι τοῖς αὐτοῖς περιπεσούμεθα· πολλὰ τοιαῦτα ἐρῦμεν τότε, ἀλλὰ ἀκουσόμεθα ἅπερ ὁ πλούσιος, ὅτι χάσμα ἐστὶν, ὅτι ἀπελάβομεν τὰ ἀγαθὰ ἐν ταύτῃ· γένωμεν οὖν παρακαλῶ πυρόν· μᾶλλον δὲ μὴ μόνον γένωμεν, ἀλλὰ μετέλθωμεν τὴν ἀρετήν· πενθήσωμεν ναῦν ἐπὶ σωτηρίᾳ, ἵνα μὴ τότε πενθήσωμεν εἰκῆ· κλαύσωμεν ναῦν, καὶ μὴ τότε κλαύσωμεν ἐπὶ κακίᾳ· οὗτος ὁ κλαυθμὸς, ἀρετῆς· ἐκεῖνος ἀνωφελοῦς διανοίας· θλίψωμεν ἑαυτοὺς ναῦν, ἵνα μὴ τότε θλιβῶμεν· οὐκ ὄδυνι ἴσον ἐνταῦθα θλιβῆναι, καὶ ἐκεῖ· ἐνταῦθα πρὸς βραχὺν θλῖψιν χρόνον, μᾶλλον δὲ οὐδὲ αὐθησιν λαμβανεῖς τῆς θλίψεως, εἰδὼς ὅτι ἐπ' ἀγαθῷ θλῖψις· ἐκεῖ δὲ χαλεπωτέρα ἡ θλῖψις, ὅτι οὐκέτ' ἐλπίδι, οὐδὲ ἐπίπνοι διεξόδῳ, ἀλλὰ ἀπείρως, καὶ διαπαντός· γένοιτο δὲ πάντας ἡμᾶς ἀπαλλαγέντας, τυχεῖν τῆς ἀνέσεως· ἀλλ' εὐχώμεθα, καὶ σπουδάζωμεν τυχεῖν τῆς ἀνέσεως· σπουδάζωμεν παρακαλῶ· αὖ γὰρ σπουδάζωμεν, καὶ εὐχώμεθα, ἀνύσομεν· ἐὰν εὐχώμεθα ἐκτενῶς, δίδωσιν ὁ θεός· αὖ δὲ μήτε αἰτῶμεν αὐτὸν, μήτε ἐνεργῶμέν τι τοιοῦτον, μὴ δὲ ἐργαζώμεθα, πῶς ἐνικατορθῶσαι ποτὲ καθεύδοντας; οὐδαμῶς· ἀγαπητὸν γὰρ τρέχοντας, καὶ σπεύδοντας, καὶ συμμορφουμένους τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, ὡς παῦλος εἶπε, δυνηθῆναι ἐπιτυχεῖν· εἴπῃς καταντήσω φησίν· εἰ δὲ παῦλος ἔλεγεν, εἴπῃς καταντήσω, τί ἡμεῖς ἐροῦμεν; μήτοιγε δὴ καθεύδοντες· καθεύδοντα γὰρ οὐδὲ κοσμικὰ πράγματα ἐᾷ λαβεῖν ποτὲ, μήτοιγε πνευματικά· καθεύδοντας οὐδὲ παρὰ τῶν φίλων ἐᾷ λαβεῖν ποτὲ, μήτοιγε παρὰ θεοῦ· καθεύδοντας οὐδὲ πατέρες ἐλεῶσι, μήτοιγε ὁ θεός· μικρὸν πονέσωμεν, ἵνα διαπαντὸς ἀναπαυσώμεθα· πάντως θλιβῶμεν δεῖ, κἂν μὴ θλιβῶμεν ἐνταῦθα, ἐκεῖ δῆλον μένει· διατὶ μὴ αἱρούμεθα ἐνταῦθα θλιβῶμεν, ἵνα ἐκεῖ ἀναπαυσώμεθα; καὶ τύχωμεν τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν;

» Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, πάλιν ἐρῶ χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώ-
» ποις· ὁ κύριος ἐγγύς, μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐ-
» χαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα
» πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ.

Μ ακάριοι οἱ πενθοῦντες, καὶ οὐαὶ τοῖς γελῶσι φησὶν ὁ χριστός. τί οὖν ὁ παῦλος φησὶ, χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε; οὐαὶ δὲ τοῖς γελῶσιν εἶπεν ὁ χριστὸς, τὸν γέλωτα τοῦ κόσμου τούτου τὸν νῦν τοῖς παροῦσι γινόμενον πράγμασι, καὶ τοὺς πενθοῦντας ἐμακάρισεν, οὐ τοὺς ἁπλῶς πενθοῦντας νῦν ταῖς τῶν οἰκείων ἀποβολαῖς, ἀλλὰ τοὺς κατανενυγμένους, καὶ τὰ οἰκεῖα πενθοῦντας κακὰ, καὶ τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα ἀναλογιζομένους, ἢ καὶ τὰ ἀλλότρια. οὐκ ὄθεν δὲ αὕτη ἡ χαρὰ ἐναντία τῷ πένθει ἐκείνῳ. ἀλλὰ γὰρ ἀπ' ἐκείνου τοῦ πένθους, καὶ αὕτη πίκτεται. ὁ γὰρ πενθῶν τὰ ἑαυτοῦ κακὰ, καὶ ἐξομολογούμενος, χαίρει. ἄλλως δὲ, ἔνεστι μὲν πενθεῖν ὑπὲρ τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, χαίρειν δὲ ἐν τῷ χριστῷ. ἐπειδὴ οὖν συνεβλίβοντο δι' ὧν ἔπαχον. ἐχαίρομεν γὰρ ὑμῶν φησιν οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, διαζεύξας λέγει. ἐν κυρίῳ χαίρετε. ζοῦτα γὰρ οὐδέν ὄθεν, εἰ θριοῦτον ἐπιδείκνυσθε βίον, ὥστε χαίρειν, ἢ ὅταν τὰ κατὰ θεὸν ὑμῖν μὴ ἦ ἐμποδισμένα. χαίρετε, ἢ τὸ ἐν σοὶ ὄθεν. αὐτὴ τοῦ σοῦ κυρίου πάντοτε. πάλιν ἐρῶ χαίρετε διαῤῥοιοῦντος ἐστὶν. οἷον ὁ ἐν θεῷ ὤν, ἀεὶ χαίρει. κἂν τε θλίβηται, κἂν ὁτιοῦν πάσχῃ, ἀεὶ χαίρει ὁ τοιοῦτος. ἄκουσον γὰρ τοῦ λουκᾶ λέγοντος, ὅτι ὑπέστρεφον ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου χαίροντες οἱ ἀπόστολοι, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μαστιγωθῆναι. εἰ μάστιγες, καὶ δεσμὰ ἃ πάντων εἶναι δοκεῖ λυπηρότερα, χαρὰν τίκτει, τί τῶν ἄλλων διωπήσεται ἐμποιῆσαι λύπην ἡμῖν; πάλιν ἐρῶ χαίρετε. καλῶς ἐδιπλασίασεν, ἐπειδὴ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις λύπην ἔτικτε. διὰ τοῦ διπλασιασμοῦ δείκνυσιν, ὅτι πάντως δεῖ χαίρειν. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. εἶπεν ἀνωτέρω ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, καὶ ὅτι τὰ ἐπίγεια φρονοῦσιν. εἰκὸς οὖν ἦν αὐτοὺς, καὶ ἀπεχθῶς πρὸς τοὺς πονηροὺς διακεῖσθαι. παραινεῖ τοίνυν αὐτοῖς μηδὲν ἔχειν πρὸς ἐκείνους κοινὸν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς αὐτοῖς κεχρῆσθαι ἐπιεικείας, μὴ τοῖς ἀδελφοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τοῖς ἐναντίοις. ὁ κς ἐγγύς, μηδὲν μεριμνᾶτε. τί γὰρ εἰ τέμοι, καὶ ἀνθήσανται; καὶ εἰ ὁρᾶτε τρυφῶντας αὐτοὺς, τίνος ἕνεκεν ἀλύετε; ἤδη ἡ κρίσις ἐφέστηκεν. οὐκεὶς μακρὰν δώσουσι λόγον τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐνθλίψει, ἐκεῖνοι δὲ ἐν τρυφαῖς. ἀλλ' ἤδη ταῦτα λήψεται τέλος. ἀλλ' ἐπιβλύουσι, καὶ ἀπειλοῦσι, μηδὲν μεριμνᾶτε. ἤδη ἐφέστηκεν ἡ κρίσις, ὅτε τἀναντία ἕξομεν, μηδὲν μεριμνᾶτε. κἂν ἐπιεικῶς προσενεχθῆτε τοῖς τὰ δεινὰ ὑμᾶς διαπαθεῖσιν, ἀλλ' οὐκεὶς τέλος αὐτοῖς προχωρήσει. ἤδη τὰ τῆς ἀνταποδόσεως ἐφέστηκε, κἂν πενία, κἂν θάνατος, κἂν ὁτιοῦν ἄλλο δεινόν ἦ. ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. μία μὲν οὖν ἐκείνη παραμυθία, τὸ ὁ κς ἐγγύς, καὶ ἐκεῖνο τὸ ἔσομαι μεθ' ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ἑτέρα καὶ ἄλλη παραμυθία, καὶ λύτρωσις, καὶ περιστάσεως, καὶ πάντων τῶν ἀναιρῶν φάρμακον λυτήριον. ποῖον δὴ τοῦτο; τὸ εὔχεσθαι, τὸ ἐν παντὶ εὐχαριστεῖν δεῖ, ὥστε τὰς εὐχὰς, οὐ

μόνον αἰτησιν εἶναι βούλεται, ἀλλὰ καὶ δυχαριστίαν ὑπὲρ ὧν ἔχομεν. πῶς γὰρ αἰτήσει τὰς τὰ μέλλοντα, ὁ τῶν προτέρων χάριν οὐκ εἰδώς; ἀλλ' ἐν παντὶ πράγματι, τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ δεήσει. ὥστε ὑπὲρ ἁπάντων δυχαριστεῖν δεῖ, καὶ τῶν δοκούντων εἶναι λυπηρῶν. τοῦτο γὰρ ὄντως δυχαρίστου. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων ἀπαιτεῖ. ἔθος δὲ ἀπὸ ψυχῆς γίνεται δυγνώμονος, καὶ σφόδρα διακειμένης πρὸς τὸν θεόν. ταύτας ἐπιγνώσεται τὰς δυχὰς ὁ θεὸς, τὰς δὲ ἄλλας οὐκ οἶδε. τοιαῦτα δυχεσθε, ὥστε ἐπιγνώσεσθε. πάντα γὰρ ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος οἰκονομεῖ, κἂν ἡμεῖς μὴ εἰδῶμεν. καὶ ἔθος τοῦ σφόδρα συμφέρειν ἡμῖν ὀδὶ τεκμήριον, τὸ ἡμᾶς μὴ εἰδέναι. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τί ὀδὶ ἔθος; ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἃ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἰργάσατο, πάντα νοῦν ὑπερέχει. τίς γὰρ αὖ προσεδόκησε, τίς αὖ ἤλπισε τοσαῦτα ἔσεσθαι ἀγαθά; ἅπασαν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνει διάνοιαν, οὐχὶ λόγον μόνον, ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν, ὑπὲρ τῶν μισούντων αὐτὸν, ὑπὲρ τῶν ἀποστρεφομένων, ὑπὲρ τούτων τὸν υἱὸν ἐκδοῦναι τὸν μονογενῆ, οὐ παρῃτήσατο, ὥστε εἰρήνην ποιῆσαι πρὸς ἡμᾶς. αὕτη δὴ οὖν ἡ εἰρήνη τοῦτ' ἔστιν ἡ καταλλαγὴ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν. ἔθος γὰρ διδασκάλου, μὴ μόνον παραινεῖν, ἀλλὰ καὶ δυχεσθαι, καὶ ἀπὸ δεήσεως βοηθεῖν, ὥστε μήτε ὑπὸ πειρασμῶν καταβαπτίζεσθαι, μήτε ὑπὸ ἀπάτης περιφέρεσθαι, ὡς αὖ εἴ τις ἔλεγεν. ὁ ῥυσάμενος ὑμᾶς, οὗτος οὐ δύναται καταλαβεῖν, αὐτὸς ὑμᾶς φυλάξει, καὶ ἀσφαλίσαιτο, ὥστε μηδὲν παθεῖν. ἡ ἔθος φησὶν, ὅτι ἡ εἰρήνη ἣν φησιν ὁ χς, εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, αὕτη φρουρήσει ὑμᾶς. ἡ γὰρ εἰρήνη, ὑπερέχει πάντα νοῦν ἀνθρώπινον. πῶς γὰρ ὅταν λέγῃ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς εἰρηνεύειν πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας, πρὸς τοὺς ἐκστρατευομένους, καὶ ἀπεχθῶς πρὸς ἡμᾶς ἔχοντας, πῶς οὐχ ὑπὲρ νοῦν ἐστιν ἀνθρώπινον; μᾶλλον δὲ τὸ πρότερον εἴρωμεν, εἰ ἡ εἰρήνη ὑπερέχει πάντα νοῦν, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ὁ θεὸς ὁ τὴν εἰρήνην δούς, πάντα νοῦν, οὐ τὸν ἡμέτερον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἄνω δυνάμεων. τί ὄφελος ἐν χριστῷ ἰῦ; ἐν αὐτῷ φυλάξει, ὥστε μένειν, καὶ μὴ ἐκπεσεῖν αὐτὸν τῆς πίστεως. Τοιπὸν ἀδελφοὶ ὅσα ἔθος σεμνὰ, ὅσα ἀληθῆ, ὅσα δίκαια. Τί ὀδὶ τοιπὸν; ἀντὶ τοῦ πάντα ἡμῖν εἴρηται. ἑπόμενον τὸ ῥῆμα ἐστὶ, καὶ οὐδὲν κοινὸν ἔχοντος πρὸς τὰ παρόντα. Λοιπὸν ἀδελφοὶ ὅσα ἔθος ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνὰ, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα δύφημα, εἴτις ἀρετὴ, καὶ εἴτις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί. Τί ὀδὶν ὅσα προσφιλῆ; προσφιλῆ τοῖς πιστοῖς, προσφιλῆ τῷ θεῷ. ὅσα ἔθος ἀληθῆ. ταῦτα γὰρ ὄντως ἀληθῆ, ἡ ἀρετὴ, ψεῦδος δὲ ἡ κακία. καὶ γὰρ ἡ ἡδονὴ αὐτῆς, ψεῦδος καὶ ἡ δύξα αὐτῆς, ψεῦδος καὶ πάντα τὰ τοῦ κόσμου, ψεῦδος ὅσα ἁγνά. πρὸς τὸ, ὧν θεὸς ἡ κοιλία. ὅσα δίκαια. ταῦτά ἔθος φησίν. ὅσα δύφημα, εἴτις ἀρετὴ, καὶ εἴτις ἔπαινος. ἐν ταῦθα βούλεται αὐτοὺς, καὶ τῶν πρὸς ἀνθρώπους προνοεῖν. ταῦτα λογίζεσθε φησίν. ὁρᾷς ὅτι πᾶσαν ἔννοιαν βούλεται ἐξορίσαι πονηρὰν ἐκ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν; ἀπὸ γὰρ ἐννοιῶν αἱ πράξεις αἱ πονηραὶ γίνονται. ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε. ἔθος διδασκάλου, ἐν πάσαις ταῖς παραινέσεσιν ἑαυτὸν παρέχειν τύπον, καθὼς, καὶ ἀλλαχοῦ φησί. καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. καὶ πάλιν ἐν ταῦθα, ἃ καὶ

ἃ ἠκούσατε, καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, τοιαῦτα διδάχθητε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ ῥήματων ἕνεκεν, καὶ πράξεων, καὶ ἀναφορᾶς· ὁρᾶς ὅτι μέχρι παντὸς πράγματος ταῦτα διατάττεται; ὅπου γὰρ οὐκ ἐνδεῶς ἀκριβολογεῖσθαι δεῖ περὶ πάντων, καὶ εἰσόδων, καὶ ἐξόδων, καὶ ῥήματος, καὶ χήματος, καὶ συνουσίας, πάντων τούτων χρὴ προνοεῖν τὸν χριστιανὸν, σωτόμως εἶναι, καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ· ἐν ἐμοὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε· τοιαῦτα παρ' ἐμοῦ, καὶ διὰ τῶν ἔργων, καὶ διὰ τῶν ῥημάτων ὑμᾶς ἐνήγαγον· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐχθρὸν τῆς ἡμετέρας φύσεως, ὡς κακία. Ταῦτα πράττετε· Οὐχὶ λόγοις μόνον, » διὰ καὶ πράξεσι. Καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. Τοιαῦτα ἐν γαλήνῃ ἐστάθε, ἐν ἀσφαλείᾳ πολλῇ, οὐδὲν δεισάθε λυπηρὸν, οὐδὲ τῶν ἀβουλήτων· ὅταν γὰρ ἡμεῖς εἰρηνεύωμεν πρὸς αὐτὸν, εἰρηνεύωμεν δὲ διὰ τῆς ἀρετῆς, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς μεθ' ἡμῶν ἔσται· ὁ γὰρ οὕτως ἡμᾶς ἀγαπήσας, ὡς καὶ μὴ βουλομένους προσιέσθαι, ἂν ἴδῃ προσιόντας, οὐ πολλῷ πλέον προσδέξεται τὴν φιλίαν;

Ἡ αὐτή.

Γ ὡς δὲ ἐχθρὸν ἡμῶν ἡ κακία, καὶ φίλον ἡ ἀρετὴ, πολλαχόθεν δῆλον· τί βούλεσθε, πορνείαν εἰσελθεῖν; ἐπορνείασε Λίσους καθῆκεν, πένητας, καταγελάστους, βδελυκτοὺς πρὸς πάντας· ἅπερ ἐχθρῶν ἴδια διαπεφύκασι· πολλάκις δὲ καὶ νόσοις, καὶ κινδύνοις περιέβαλε· πολλοὶ δὲ ὑπὲρ τῆς πορνῶν ἀπώλοντο, καὶ τραύματα ἔλαβον· εἰ δὲ τὸ πορνεύειν ταῦτα προξενεῖ, τὸ μοιχεύειν πολλῷ μᾶλλον· ἆρα οὖν καὶ ἡ ἐλεημοσύνη οὕτως; οὐδαμῶς, ἀλλ' ὡς μήτηρ φιλόστοργος ἐν οἰκουμένῃ πολλῇ τὸ ταμεῖον καθῆκεν, ἐν δυσταξίᾳ, ἐν χρησῇ δόξῃ· πρὸς τὴν τῶν ἀναγκαίων ποιεῖ σχολάζειν διαπρεπῶς, οὐκ ἀφίησιν ἡμᾶς, οὐδὲ ἀπάγει τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν σωφρονεστέραν ἐργάζεται· οὐδὲν γὰρ πορνῶν ἀσωφρονέστερον· ἀλλὰ τί βούλει τὴν πλεονεξίαν ἰδεῖν; καὶ αὕτη ἅπερ αὖ ἐχθρὸς ἡμᾶς διέθηκε, διαπέφυκεν· πῶς; μισεῖσθαι καὶ αὕτη ποιεῖ παρὰ πάντων· πάντας ἡμῶν κατεύχεσθαι παρασκευάζει, καὶ τοὺς ἠδικημένους, ἐκείνους μὲν σωφρονοῦντας, ὑπὲρ δὲ ἑαυτῶν δεδοικότας, ὡς ἐχθροὺς κοινοὺς πάντες ὁρῶσιν, ὡς θηρία, ὡς δαίμονας, μυρίαν πανταχοῦ κατηγορίαν, ἐπιβουλαὶ, φθόνοι, ἅπερ ἐστὶν ἐχθρῶν· ἡ δὲ δικαιοσύνη, τοὐναντίον· πάντας φίλους, πάντας συμπαθεῖς, πάντας εὐνοϊκῶς διατίθησι πρὸς ἡμᾶς, παρὰ πάντων ὑπὲρ ἡμῶν εὐχαὶ γίνονται· ἐν ἀσφαλείᾳ πολλῇ τὰ καθ' ἡμᾶς, οὐδεὶς κίνδυνος, οὐδὲ μία ὑποψία, ἀλλὰ καὶ ὕπνος ἀδεῶς ἕπεται μετὰ ἀσφαλείας, οὐδὲ μία φροντὶς, οὐδεὶς πόθος· ὁρᾶς ὅτι μᾶλλον αὕτη βελτίων; τί δὲ, τὸ φθονεῖν, ἢ τὸ συμπάσχεσθαι βέλτιον; ταῦτα πάντα ἐξετάσωμεν, καὶ εὑρήσομεν, ὅτι ἡ μὲν ἀρετὴ καθάπερ μήτηρ οὖσα φιλόστοργος ἐν ἀσφαλείᾳ καθίστησιν· ἡ δὲ κακία, πρᾶγμα ἐπισφαλές, καὶ ἐπικίνδυνον· ἄκουε γὰρ τοῦ προφήτου λέγοντος, κραταιώμα κύριος τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ δηλῶσαι αὐτοῖς· οὐδένα δέδωκεν ὁ μισθὸν ἑαυτῷ συμπαθῶς πονηρόν· οὐδενὶ πάλιν θαρρεῖ ὁ ἐν κακίᾳ ζῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς οἰκέτας τρέμει, καὶ μετὰ ὑποψίας ὁρᾷ· τί δὲ λέγω τοὺς οἰκέτας; τοῦ συμπαθοῦς οὐ φέρει τὸ διλαφήλιον· οὐχ οἱ ἔξω μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἔνδον αὐτὸν κόπτουσι λογισμοὶ, οὐκ ἀφιέντες αὐτὸν ἡρεμεῖν· τί οὖν φησι, πρὸς ἐπαίνους προσέχοντα δεῖ ζῆν; οὐκ εἶπε πρὸς ἔπαινον, ὅρα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπαινετὰ ποιεῖ, μὴ πρὸς ἔπαινον μέντοι, ὅσα ἀληθῆ· ψεῦδος γὰρ τοῦ-

τα, ὅσα σεμνὰ, τὸ σεμνὸν, τῆς ἔξω ἐφὶ δικαίως, τὸ δεδιγνὸν, τῆς ψυχῆς. μὴ δίδοτε φησὶ πρόσκομμα μηδὲ λαβήν. ὅπερ δὴ εἶπεν ὅσα δύφημα, ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἁπλῶς φησιν, ἐπήγαγεν. εἴτις ἀρετὴ φησι, καὶ εἴτις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ταῦτα πράττετε. διαπαντὸς βούλεται ἡμᾶς ἐν τούτοις εἶναι, ταῦτα μελεμνᾶν, ταῦτα ἐννοεῖν. εἰ γὰρ μέλλομεν πρὸς ἑαυτοὺς εἰρηνεύειν, καὶ ὁ θεὸς ἕπεται μεθ' ἡμῶν. αὐ δὲ πόλεμον ἐγείρωμεν, ὁ τῆς εἰρήνης δὲ οὐκέπεται μεθ' ἡμῶν. οὐδὲν γὰρ οὕτω πολέμιον τῇ ψυχῇ, ὡς κακία, τουτέστιν ἐν ἀσφαλείᾳ καθίστησιν αὐτὴν ἡ εἰρήνη, καὶ ἡ ἀρετὴ, ὥστε τὰ παρ' ἡμῶν ἄρχεσθαι δεῖ, καὶ τότε τὸν θεὸν ἐπισπασόμεθα. οὐκοῦν ὁ θεὸς πολέμου, καὶ μάχης. καταλύσωμεν, καὶ τὸν πόλεμον, καὶ τὴν μάχην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν, καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον, εἰρηνικὸς ἔσο πρὸς πάντας. συνόησον τίνα σε ὄντα ὁ θεὸς σώζει. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. διαπαντὸς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ μιμῶμεθα οἱ τοιοῦτοι, καὶ μίμησαι καὶ σὺ αὐτὸν, εἰρήνευσον. ὅσῳ γὰρ σε πολεμεῖ ὁ ἀδελφὸς, τοσούτῳ μείζων ὁ μισθός. ἄκουε γὰρ τοῦ προφήτου λέγοντος, μὴ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην εἰρηνικός. κἂν ἀρετὴ, κἂν μεῖζον αὐτί νου λογισμοῦ, κἂν θεοῦ ἐγγὺς εἶναι ποιεῖ. οὐδὲν οὕτως δυφραίνει τὸν θεὸν, ὡς τὸ μὴ εἶναι μνησίκακον, κἂν ἀφίησί σε τῶν ἁμαρτημάτων, κἂν σοι λύει τὰ ἐγκλήματα. αὐ δὲ μαχώμεθα, καὶ πωκτεύωμεν, ἔχθραν πίκτονται. ἀπὸ δὲ τῆς ἔχθρας, μνησικακίαι, ἐκκοψον τὴν ῥίζαν, καὶ οὐκέπεται ὁ καρπὸς, οὕτως μαθησόμεθα τῶν βιωτικῶν καταφρονεῖν. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς πυλεμικοῖς μάχη, ἀλλ' ὅπερ αὐ ἰδικῆς γενόμενον, ἡ μάχασ, ἡ φθόνον, ἢ ὅπερ αὐ εἴποιτις, βιωτικῶν ἕνεκεν γίνεται. ἡ γὰρ πλεονεξίασ, ἡ φθόνου, ἢ κενοδοξίασ ἔχει ἀρχὴν πᾶσα μάχη. αὐ τοίνυν εἰρηνεύωμεν, μαθησόμεθα καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ καταφρονεῖν. ἥρπασέ τις τὰ χρήματα; ἀλλ' οὐδὲν ἠδίκησε, μόνον μὴ τὸν αὐτῷ πλοῦτον ἁρπάσῃ φησίν. ἐνεπόδισέ σου τῇ δόξῃ; ἀλλ' οὐ τῇ πρὸς θεὸν, ἀλλὰ τῇ οὐδαμινῇ. οὐδὲ γὰρ δόξα αὕτη ἐστὶν, ἀλλ' ὄνομα δόξης, μᾶλλον δὲ καὶ ἀδοξία. ἥρπασέ σου τὴν τιμήν; οὐχὶ τὴν σὴν, ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ. ὥσπερ γὰρ ὁ ἀδικῶν οὐκ ἀδικεῖ, ἀλλ' ἀδικεῖται, οὕτω καὶ ὁ τῷ πλησίον ἐπιβουλεύων, ἑαυτὸν ἀναιρεῖ πρῶτον. ὁ γὰρ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον αὐτοῦ, εἰς αὐτὸν ἐμπίπτει. μὴ τοίνυν ἐπιβουλεύωμεν ἑτέροις, ἵνα μὴ ἑαυτοὺς βλάπτωμεν. ὅταν τὴν ἑτέρων δόξαν ὑποσκελίσωμεν, συννοήσωμεν ὅτι ἑαυτοὺς βλάπτομεν, ὅτι μὴ ἑαυτῆς ἐπιβουλεύομεν. ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἴσως κἂν ἰσχύσωμεν, παρὰ τοῖς ἀνθρώποις βλάπτομεν. ἑαυτοὺς δὲ παρὰ τῷ θεῷ ἀδικοῦμεν, παροξυνόντες αὐτόν. μὴ δὲ βλάπτωμεν ἑαυτούς. ὥσπερ γὰρ εἰ ἀδικοῦμεν τοὺς πλησίον ἑαυτοὺς, ἀδικοῦμεν, οὕτως δὴ ποιοῦντες, ἑαυτοὺς δὴ ποιοῦμεν. ὅταν οὖν σε βλάψῃ ὁ ἐχθρὸς, δύνηται σε, ἐὰν νήφῃς, καὶ μὴ μόνον τοῖς ἴσοις αὐτὸν μὴ ἀμείψῃ, ἀλλὰ καὶ δύνεργέτησον. ἀλλ' ἡ πληγὴ μένει σφοδρά φησι. δι' ὃ τοίνυν συνόησον, ὅτι οὐκ ἐκεῖνον δὴ ποιεῖς, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν κολάζεις, σαυτὸν δὲ δὴ ποιεῖς, καὶ ταχέως ἥξεις πρὸς τὸ δὴ ποιῆσαι. τί οὖν σιωπῶ δεῖ τοιούτῳ ποιεῖν; οὐ δεῖ μὲν τούτῳ ποιεῖν τῷ σιωπῶ. ὅταν δὲ μὴ φέρῃ καρδίαν φησὶ, κἂν τούτῳ αὐτὴν ἀνάγαγε, καὶ ταχέως αὐτὴν πείσεις ἀφεῖναι τὴν ἔχθραν, καὶ ὡς φίλον δύνεργέτησεις λοιπὸν, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτεύξῃ.

Ε' χάρις

» Ἐχάρην ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν· ἐφ' ᾧ καὶ ἐ-
» φρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δὲ, οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω· ἐγὼ γὰρ ἔμαθον ἐν οἷς εἰμὶ αὐτάρ-
» κης εἶναι· οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν, ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι,
» καὶ χορτάζεσθαι, καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι· πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυ-
» ναμοῦντί με χριστῷ· πλὴν καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει.

Πολλάκις εἶπον ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη, οὐ τῶν λαμβανόντων ἕνεκεν, ἀλλὰ τῶν διδόντων ἐστὶ σπουδαστή· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι εἰσὶν οἱ τὰ μέγιστα κερδαίνοντες· διὸ καὶ ἐν ζῶσι δείκνυσιν ὁ παῦλος, πῶς ἀπέστειλαν αὐτῷ τινὰ καὶ μακροῦ χρόνου φιλιππήσιοι, αὐτοὶ δὴ ζῶντα ἐπαφρόδιτον ἐγχειρήσαντες, μέλλων τίνων αὐτὸν πέμπειν τὴν ἐπιστολὴν ἐπικομίζοντα, ὅρα πῶς καὶ ἐπαινεῖ αὐτοὺς, καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ τῆς τῶν λαμβανόντων χρείας, ἀλλὰ τῆς τῶν διδόντων ἕνεκεν διὸ γεγένηται· διὸ δὲ ποιεῖ, ἵνα μήτε εἰς ἀπόνοιαν αἴρωνται οἱ δι' ὃ ποιοῦντες, καὶ προθυμότεροι γίνωνται πρὸς τὸ δι' ὃ ποιεῖν, ἅτε ἑαυτοὺς μᾶλλον ὠφελοῦντες, οἵτε λαμβάνοντες, μὴ ἐπιτρέχωσιν ἀδεῶς τῷ λαμβάνειν, ἵνα μὴ κρίμα ἔχωσι· μακάριον γάρ ἐστι φησὶ διδόναι μᾶλλον, ἢ λαμβάνειν· τί οὖν φησιν; ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, οὐ κοσμικῶς ἐχάρην φησὶν, οὐδὲ βιωτικῶς, ἀλλ' ἐν κυρίῳ· οὐχ ὅτι ἀνάπαυσιν ἔσχον ἐγὼ, ἀλλ' ὅτι ὑμεῖς προεκόψατε· ἡ γὰρ ἐμὴ ἀνάπαυσις, αὖπι ἐστί· διὸ δὲ καὶ μεγάλως· ἐπεὶ δὴ οὐ σωματικὴ ἦν ἡ χάρις, οὐδὲ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ἀναπαύσεως ἔχαιρεν, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἐκείνων προκοπῆς· καὶ ὅρα πῶς ἡρέμα ἐπιζημίσας ὑπὲρ τοῦ παρελθόντος χρόνου, ταχέως αὐτὸ συνεσκίασε, ὡσανεὶ δύων συνεχῶς, καὶ διαπαντὸς ἐν δυσωδίᾳ εἶναι· ὅτι ἤδη ποτέ φησι· τὸ ἤδη ποτὲ, χρόνον δηλοῖ τινος ἐστὶ μακρόν· ἀνεθάλλετε, ὡς ἐπὶ καρπῶν βλαστησάντων, ξηρανθέντων, καὶ ὑστέρου βλαστησάντων· διὸ δὲ δεικνύντος ἐστὶν, ὅτι πρότερον ὄντες αὐθηροὶ, εἶτα μαρανθέντες, πάλιν ἐβλάστησαν, ὥστε καὶ ἐπιτίμησις ἐστὶ, καὶ ἔπαινος τὸ ἀνεθάλλετε· οὐ γάρ ἐστι μικρὸν, τὸ μαρανθέντα αὖ ἀναθάλλαι, καὶ τὸ πᾶν ἀπορρᾳθυμῆσαι τοὺς τοσούτους ἐπανθοῦντας δείκνυσιν· ἐν ζῶσι δὲ δηλοῖ, ὅτι ἔθος εἶχον, καὶ πρὸ τούτου ἐν τοῖς τοιούτοις φιλοτιμεῖσθαι· διὸ δὲ ἐπήγαγεν, εἰς τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν· καὶ ἵνα μὴ νομίσῃς, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς προθυμοτέρους αὐτοὺς γεγενῆσθαι, καὶ μεμαρανθαι, ἀλλ' ἐν τούτῳ μόνῳ, ὅρα πῶς ἐπήγαγεν, εἰς τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν· εἰς διὸ φησὶ μόνον ἤδη ποτὲ, ἐν γὰρ τοῖς ἄλλοις οὐχ οὕτως· ζητήσειε δ' ἄν τις ἐν ζῶσι, πῶς λέγων μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι, ἢ λαμβάνειν, καὶ ὅτι αἱ χεῖρες μου ὑπηρέτησαν ταῖς χρείαις μου, καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ· καὶ πάλιν πρὸς κοσμικοὺς γράφων ἔλεγε· καλὸν γάρ μοι ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ τὸ καύχημά μου, ἵνα τις κενώσῃ· περιορᾷ κενούμενον ἑαυτοῦ τὸ καύχημα· πῶς; λαβών· εἰ γὰρ τὸ καύχημά μου διὸ ἦν τὸ μηδὲν λαβεῖν, πῶς νῦν ἀνέχεται; τί οὖν ἐστιν; ἐκεῖ εἰκότως οὐκ ἐλάμβανε, διὰ τοὺς ψευδαποστόλους, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται φησὶν εὑρεθῶσι, καθὼς καὶ ἡμεῖς· καὶ οὐκ εἶπεν ἐν ᾧ καυχῶνται, ἐλάμβανον μὲν γὰρ λανθανόντως δὲ· διὰ τοῦτο εἶπεν ἐν ᾧ καυχῶνται, διὰ τοῦτο μὴ αὐτὸς ἔλεγεν, οὐ φραγήσεται τὸ καύχημά μου· μὴ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, οὐ φραγήσεται, ἀλλὰ τί· ἐν ταῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας, καὶ τὸ, ἄμφασο

ἐκκλησίας

ἐκκλησίασε ἐσύλησα λαβὼν ὀψώνια πρὸς τ ὑμῶν διακονίαν, δηλοῦντος ὧ, ὅτι ἐλάμβανεν. ἀλλὰ παῦλος μὲν εἰκότως ἐλάμβανεν, ἔργον ἔχων τοιοῦτον, εἶπου καὶ ἐλάμβανεν. οἱ δὲ μηδὲν ἐργαζόμενοι, πῶς ἂν δύναιντο λαμβάνειν; ἀλλ' δ' χομαι φησίν. ἀλλ' οὐκ ὄβι δ' χ ἔργον. δ' χ γάρ ἐφι, καὶ μὴ ἔργου ποιεῖν. ἀλλὰ νηφεύω. ἀλλ' οὐδὲ δ' χ ἔργον. ἀλλ' ὅρα τὸν μακάριον δ' χν πολλαχοῦ κηρύττοντα, καὶ ἐργαζόμενον. ἠκαιρεῖσθε δέ φησι. τί ἐφιν ἠκαιρεῖσθε; οὐ τῆς ῥᾳθυμίας ὑμῶν φησιν, ἀλλὰ τῆς ἀνάγκης. οὐκεῖ χετε ἂν χερσὶν, οὐδὲ ἂν ἀφθονίᾳ ἦτε. δ' χ γάρ ὄβιν ἠκαιρεῖσθε δὲ, ἀπὸ τῆς κοινῆς αὐτὸ συνηθείας ἔλαβεν. οὕτω γὰρ οἱ πλείους λέγουσιν, ὅταν αὐτοῖς μὴ μετὰ ἀφθονίας ἐπιῤῥέῃ τὰ βιωτικὰ, ἀλλ' ἂν τενοχωρείᾳ ἦ. οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω. εἶπον φησὶν ἤδη ποτὲ, καὶ ἐωτέμησα, οὐχὶ τὰ ἐμαυτοῦ ζητήσας, οὐδὲ διὰ δ' χ μεμφόμενος, ὡς ἂν ἀνδεὶᾳ ὤν. οὐδὲ γὰρ διὰ δ' χ ἐζήτουν. πόθεν δ' χ, ὅτι οὐ κομπάζεις ὦ παῦλε; κοινωνίοις μὲν οἷς φησιν. οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. καὶ ἓξ τούτων δὲ οὐκ ἂν ὥστε ἀλῶναι ἔλεγεν. οὐκ ἂν εἴγε ἐκόμπαζε, ζαῦτα εἶτε. παρὰ γὰρ εἰδόσιν ἔλεγε, καὶ πλείων ὢν ἡ αἰχύνη ἀλῶναι. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. ἆρα διδασκαλίας ἐφι τὸ πρᾶγμα, καὶ γυμνασίας, καὶ μελέτης. οὐ γὰρ δυνατὸν δωτόν ὄβιν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα δύσκολον, καὶ καινόν. ἐν οἷς εἰμί φησιν αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν. ἐν παντὶ, καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, τουτέστι καὶ ὀλίγοις κεχρῆσθαι. οἶδα καὶ λιμὸν φέρειν, καὶ ἐνδεῖαν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. ἀλλὰ δ' χ οὐκ ὄβιν ἐπιτήμης φησὶν, οὐδὲ ἀρετῆς τὸ περισσεύειν. καὶ σφόδρα ἀρετῆς, οὐχ ἧττον ἢ ἐκεῖνο. πῶς; ὅτι ὡσπερ ἡ τενοχωρεία πολλὰ παρασκευάζει καὶ ποιεῖν, οὕτω καὶ ἡ πλησμονή. πολλοὶ γὰρ πολλάκις ἐν ἀφθονίᾳ γενόμενοι, ῥᾳθυμότεροι ἐγένοντο, καὶ οὐκ ἐγώσαν ἐνεγκεῖν τὴν δυπραγίαν. πολλοὶ πολλάκις ἀφορμὴν ἔλαβον τοῦ μηκέτι ἐργάζεσθαι, ἀλλ' οὐχ ὁ παῦλος. καὶ γὰρ λαμβάνων εἰς ἄλλους ἀνήλισκε, καὶ εἰς ἄλλους ἐκείνου. δ' χ δὲ ὄβιν εἰδέναι. οὐχὶ διεκεῖτο, οὐδὲ ἔχαιρεν τῇ περιουσίᾳ αὐτῦ, ἀλλ' ἴσως ὦ, ἔντε ἐνδεία, ἔντε πλησμονῇ. οὔτε ἐκεῖθεν πιεζόμενος, οὔτε ἐντεῦθεν χαυνούμενος. καὶ χορτάζεσθαι φησὶ, καὶ τενᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. πολλοὶ οὐκ ἴσασι χορτάζεσθαι, οἷον οἱ ἰσραηλῖται ἔφαγον, καὶ ἀπελάκτισαν. ἀλλ' τῇ τῆς αὐτῆς δυναξίας ἐγὼ μένω. δείκνυσιν ὅτι οὔτε νῦν ἤδη, οὔτε πρότερον ἐλυπεῖτο. οὐκ αὐτῦ τε ἕνεκεν, ἀλλ' αὐτῶν. αὐτὸς γὰρ ὁμοίως διέκειτο. ἐν παντὶ φησι, καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι. τουτέστι πεῖραν ἔλαβον ἐν τῷ μακρῷ τούτῳ χρόνῳ πάντων, καὶ ταῦταμοι πάντα κατώρθωται. ἀλλ' ἐπειδὴ μεγαληγορεία τὸ πρᾶγμα ὦ, ὅρα πῶς ἐπιλαμβάνεται ταχέως. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με χριστῷ φησιν. οὐκέμὸν τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ τῦ τὴν ἰσχὺν δεδωκότος ἐφίν. ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ποιοῦντες, ὅταν ἴδωσιν, οὐ διαζεύγνυσι τὸν λαμβάνοντα, ἀλλὰ καταφρονοῦσι τῶν διδομένων, ῥᾳθυμότεροι γίνονται. αὐτοὶ γὰρ ὡς χαιρόμενοι διέκειντο, καὶ οὐ παύοντες, εἰ τοίνυν καταφρονεῖ τῆς ἀναπαύσεως παῦλος, ἀνάγκη καὶ τούτους ῥᾳθυμοτέρους γενέσθαι. ἵνα οὖν μὴ δ' χ γένηται, ὅρα πῶς πάλιν αὐτὸ ἰᾶται. διὰ μὲν γὰρ τῶν εἰρημένων, τὸ φρόνημα αὐτῶν κατέστασε. διὰ δὲ τῶν ἑξῆς, τὴν προθυμίαν αὐτῶν ἀναζωοποιεῖ, λέγων.

πλὴν καλῶς

πλῶ καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. ὁρᾷς καὶ πῶς ἀπέφηνεν ἑαυτὸν, καὶ πῶς πάλιν ἰδίως; δῆλον γνήσιος φιλίας ἐστὶ, καὶ πνευματικῆς. μὴ ἐπειδὴ ἐν χρείᾳ οὐ κατέφηνα, νομίσητε μὴ δεῖσθαι με τῶν πραγμάτων, δέομαι δ' ὑμῶν. πῶς ἐκοινώνησαν αὐτῷ τῶν θλίψεων; λέγε τοῦτο. ὅπερ καὶ δεσμούμενος ἔλεγε. συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς. χάρις γάρ ἐστι τὸ παθεῖν ὑπὲρ τοῦ χριστοῦ. ὡς περ καὶ αὐτός φησιν, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη ἀπὸ θεοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν. ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνα κατεμάνασε λεγόμενα ἀλογῆσαι αὐτοὺς ἵνα καὶ ἰδίως δοξασθείη, καὶ ἀποδέχεται, καὶ ἐπαινεῖ, καὶ πάλιν μεμετριμένως. οὐ γὰρ εἶπε δόντες, ἀλλὰ πᾶσι δείκνυσιν αὐτοὺς περιβέναντας, εἴγε τῶν ἄθλων ἐγένοντο κοινωνοί. οὐκεῖθεν ἐπικουφίσαντές μου τὰς θλίψεις, ἀλλὰ συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει, ὅπερ ἰδίᾳ σεμνότερον. ὁρᾷς τὸ ταπεινὸν παύλου; ὁρᾷς τὸ εὐγενές; ὅτε ἔδειξεν οὐδὲν δεόμενον τῶν παρ' ἐκείνων αὐτῷ ἔνεκεν, τότε λοιπὸν ἀδεῶς, καὶ ταπεινὰ φθέγγεται ῥήματα, ἅπερ οἱ προσαιτοῦντες λέγουσιν, ὡς ἔθος ἔχεις δοῦναι. οὐδὲν γὰρ παραιτεῖται, οὔτε ποιεῖν, οὔτε λέγειν, τούτῳ μὴ νομίσητε ἀναισχυντίας εἶναι τὰ ῥήματα τὸ ἐγκαλεῖν, καὶ λέγειν, ἤδη ποτὲ ἀνεθάλλετε, καὶ τῷ ἐν χρείᾳ εἶναι. οὐ γὰρ δεόμενος ταῦτα λέγω, ἀλλὰ πρὸς ἐκτῆσθαι σφόδρα θαρρεῖν ὑμᾶς, καὶ τοῦτο δὲ ὑμεῖς αὐτοί. ὁρᾷς πῶς αὐτοὺς δοξάζειν; πῶς ὑμεῖς αὐτοί, περὶ τῶν ἄλλων ἐπιπηδήσαντες τῷ πράγματι, καὶ παῤῥησίαν ἡμῖν δόντες ὑπὲρ τῶν τοιούτων ὑπομιμνήσκειν ὑμᾶς. καὶ θέα τὸ σεμνόν, μὴ πέμπουσι μὲν οὐκ ἐγκαλεῖ, ἵνα μὴ δόξῃ τὸ ἑαυτῷ δοξάζειν. ἐπειδὴ δὲ ἔπεμψαν, τότε ἐπῄνησεν ὑπὲρ τοῦ παρελθόντος χρόνου, καὶ ἰδίᾳ ἐγκαλεῖ. λοιπὸν γὰρ οὐκ ἂν ἔδοξε τὸ αὐτῷ δοξάζειν. Οἴδατε φησὶ, καὶ ὑμεῖς φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως, καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. Βαβαὶ ἥλιον τὸ ἐγκώμιον, εἴγε κορίνθιοι μὲν ἐκτὸς ἀκούειν ἐκείνα παρ' αὐτοῦ, καὶ ῥωμαῖοι προτρέπονται, οὗτοι δὲ οὐδὲ μιᾶς ἐκκλησίας ἀρξαμένης. καὶ γὰρ ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου φησί. τοσαύτην περὶ τὸν ἀγῶνα ἐπεδείξαντο σπουδήν, ὡς μὴ δὲ παράδειγμα ἔχοντες, αὐτοὶ πρῶτοι τῆς κηρυφοείας ἄρχεσθαι ταύτης. καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι παραμένοντι, οὐδὲ τῶν πρὸς αὐτοὺς ἕνεκεν ταῦτα ἐποίουν. ὅτε ἐξῆλθον γάρφησιν ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως, καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. τί δέ ἐστι λήψεως; τί δέ ἐστιν ἐκοινώνησε; διατί μὴ εἶπεν ὅτι οὐδὲ μιᾶς ἐκκλησίας ἔδωκεν, ἀλλ' ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως, καὶ λήψεως; κοινωνία γάρ ἐστι τὸ πρᾶγμα ἐστὶν. εἰ γὰρ ἡμεῖς τὰ πνευματικὰ ὑμῶν φησιν ἐσπείραμεν, τί μέγα εἰ ἡμεῖς τὰ σαρκικὰ ὑμῶν θερίσομεν; καὶ πάλιν. τὸ ὑμῶν περίσσευμα, ἵνα γένηται εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα. πῶς; ἐκοινώνησαν εἰς λόγον δόσεως τῶν σαρκικῶν, καὶ λήψεως τῶν πνευματικῶν. ὥσπερ γὰρ οἱ πωλοῦντες, καὶ ἀγοράζοντες κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις τὰ παρ' ἀλλήλων ἀντιδιδόντες, δόξα γάρ ἐστι κοινωνία, οὕτω δὴ καὶ ἐν ταῦθα. οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστι ταύτης τῆς ἀγορείας, καὶ ἐμπορείας κερδαλεώτερον. γίνεται μὲν γὰρ ἐν τῇ γῇ, τελεῖται δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ. οἱ μὲν ἀγοράζοντες, ἐν τῇ γῇ ἑστήκασιν. ἀγοράζουσι δὲ καὶ συμφωνοῦσι τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, μήνιμα καταζιδέντες τιμὴν τιμήν. ἀλλὰ μὴ καταγωγῆς, οὐ χρημάτων ἐστὶν ὠνητὰ τὰ οὐράνια, οὐ τὰ χρήματα αὐτὰ ἀγοράζει, ἀλλ' ἡ

προαίρεσις

προαίρεσις ζωὴ τὰ χρήματα καταβάλλοντος. ἡ φιλοσοφία, τὸ τῶν βιωτικῶν ἀνωτέρω εἶναι, ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἐλεημοσύνη. ἐπεὶ εἰ τὸ ἀργύριον ἠγόραζεν, ἡ τὰ δύο λεπτὰ καταβαλοῦσα, οὐδὲν ἂν ἔλαβε μέγα. ἐπεὶ δὲ οὐ τὸ ἀργύριον, ἀλλ' ἡ προαίρεσις ἴσχυσεν, ἐκείνη πᾶσαν προαίρεσιν ἐπιδεξαμένη, πάντα ἔλαβε. μὴ τοίνυν λέγωμεν, ὅτι ὠνητὴ χρημάτων ἐστὶν ἡ βασιλεία, οὐ χρημάτων, ἀλλὰ προαιρέσεως τ ἀξίᾳ χρημάτων ἐπιδεικνυμένης. οὐκοῦν δεῖ χρημάτων φησίν. οὐ δεῖ χρημάτων, ἀλλὰ προαιρέσεως. ἂν ταύτην ἔχῃς, δυνήσῃ καὶ ἀξίᾳ δύο λεπτῶν ἀγοράσαι τὸν οὐρανὸν, μὴ οὔσης δὲ ταύτης, οὐδὲ μυρία τάλαντα χρυσοῦ ῥᾴδιον δυνήσεται, ὅπερ τὰ δύο λεπτά. διατί; ὅταν γὰρ πολλὰ ἔχων ἐλάττονα καταβάλῃς, ἐποίησας μὲν ἐλεημοσύνην, οὐ τοσαύτην δὲ ὅσην ἡ χήρα. οὐ γὰρ μετὰ τοσαύτης προθυμίας κατέβαλες, μεθ' ὅσης ἐκείνη. πάντων γὰρ ἑαυτὴν ἀπεστέρησε. μᾶλλον δὲ οὐκ ἀπεστέρησεν, ἀλλὰ πάντα ἑαυτῇ ἐχαρίσατο. οὐ ποτηρίου ψυχροῦ τὴν βασιλείαν ὑπέσχετο ὁ θεὸς, ἀλλὰ προαιρέσεως, καὶ προθυμίας, οὐ θανάτου, ἀλλὰ προαιρέσεως. ἐπεὶ οὐδὲ μέγα τί ἐστι μίαν
» ψυχὴν δοῦναι. ἔδωκεν ἕνα ἄνθρωπον. εἰς δὲ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν ἀνταξίως. Ὅπου καὶ ἐν
» Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἅπαξ, καὶ δὶς εἰς τὰς χρείας μοι ἐπέμψατε. Πάλιν μέγα τὸ ἐγκώμιον, εἰγε ἐν τῇ μητροπόλει καθημένος παρὰ τῆς μητρὸς ἐτρέφετο πόλεως. καὶ ὅρα ἵνα μὴ διὰ πάντος ἐξέλκων ἑαυτὸν τῆς χρείας, ὅπερ εἶπον προλαβὼν ῥᾳθυμοτέρους ποιήσῃ, διὰ τοσούτων δείξας, ὅπου δεῖται, ἐνίοτε ἔστι ποιήσεν εἰπὼν εἰς τὰς χρείας, μὴ οὐκ εἶπε τὰς ἐμὰς, ἀλλ' ἁπλῶς τὸ σεμνοῦ ἐπιμελόμενος, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἑξῆς. ἐπεὶ δὴ γὰρ συνεῖδε σφόδρα τὸ ταπεινὸν ὄν, πάλιν αὖ τῇ ἐπιδιορθώσει ἀσφαλίζεται. οὐχ ὅπου ἐπιτιθῶσι τὸ δόμα. ὅπερ εἴωθεν αὖ, οὐχ ὅπου καθυφαίνουσιν λέγω. ἐκεῖνο τοῦτου μεῖζον ἐστίν. ἕτερον γάρ ἐστιν
» ὑφαιρούμενα μὴ ζητῆσαι, καὶ ἕτερον ἐν ὑστερήσει ὄντα, μὴ δὲ νομίζειν ὑστερεῖσθαι. Οὐχ ὅταν
» ἐπιτιθῶ τὸ δόμα φησὶν, ἀλλ' ἐπιτιθῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν οὐκέμοῦ.
Ὁρᾷς ὅτι ὁ καρπὸς ἐκείνοις πίπτεται; δι' ὑμᾶς ταῦτα λέγω φησὶν, οὐ δι' ἐμαυτὸν, εἰς τὴν ὑμετέραν σωτηρίαν. ἐγὼ γὰρ οὐδὲν κερδαίνω λαμβάνων, τῶν διδόντων ἐστὶν ἡ χάρις. τοῖς μὲν γὰρ διδοῦσιν ἐκεῖ φυλάττεται ἡ ἀμοιβή. τοῖς δὲ λαμβάνουσιν ἐνταῦθα ἀναλίσκεται τὰ διδόμενα. πάλιν μετ' ἐγκωμίου, καὶ συμπαθείας, καὶ τὸ χρῄζειν. ἐπεὶ δὴ εἶπεν, οὐ ζητῶ, ἵνα μὴ
» πάλιν ῥᾳθυμοτέρους ποιήσῃ, φησίν. Ἀπέχω δὲ πάντα, καὶ περισσεύω. Τουτέστι διὰ ταύτης τῆς δόσεως, καὶ τὰ παραλειφθέντα ἐπληρώσατε. ὅπερ μάλιστα προθυμοτέρους ὑμᾶς ποιῆσαι. ὅσῳ γὰρ ἂν ὦσι φιλοσοφώτεροι, ζητοῦσι καὶ τὰς παρὰ τῶν μὴ παθόντων χάριτας οἱ δι' ὧν ποιοῦντες, τουτέστιν. οὐ μόνον ἀνεπληρώσατε τὰ ἐλλειφθέντα ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ, ἀλλὰ καὶ ὑπερεβάλετε. ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ διαβολὴν ἐγκαλεῖν, ὁρᾷ πῶς ἐπισφαλίζεται. ἐπεὶ δὴ εἶπεν οὐχ ὅπου ἐπιτιθῶ τὸ δόμα, καὶ ὅπου ἤδη ποτὲ, καὶ δείκνυσιν, ὅτι ὀφειλὴν ὄντι τὸ
» πρᾶγμα. διὰ γάρ ὄντι ἀπέχω, εἶτα πάλιν δείκνυσιν, ὅτι ὑπὲρ ὀφειλομένου ἐπράξαν. Ἀπέ-
» χω δέ φησι πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. Οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ἀπὸ διαθέσεως ταῦτα λέγω, ἀλλὰ τί; δεξάμενος παρὰ ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας
» θυσίαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ θεῷ. Βαβαὶ πολὺ τὸ δῶρον αὐτῶν ἀνήγαγεν. οὐκ ἐγὼ φη-
» σὶν ἔλαβον, ἀλλ' ὁ θεὸς δι' ἐμοῦ, ὥστε κἂν ἐγὼ μὴ χρήζω, μὴ μελέτω ὑμῖν. ἐπεὶ οὐδὲ ὁ θεὸς
» ἐχρῄζε, καὶ ἀπεδέχετο, οὕτως ὡς μὴ παρατεῖσθαι εἰπεῖν τὴν θείαν γραφὴν, ὅτι ὠσφράν-

θη ὁ θεὸς

θη ὁ θεὸς ὁσημὼ δυωδίασε, ὅπερ ὧν δυφραινομένου. ἴστε γὰρ ἴστε πῶς διατίθεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ ὑπὸ τῆς δυωδίασε, πῶς δυφραίνεται, πῶς γάννυται. οὐ παρῆπται σοι τὸ τίνων εἰρῆσθαι ἀνθρώπινον οὕτω ῥῆμα, καὶ τὰ σεινὸν ἡ μαφὴ, ἵνα τοῖς ἀνθρώποις δείξῃ, ὅτι δεκτὰ τὰ παρ' αὐτῶν δῶρα γέγονεν. οὐ γὰρ ἡνίωσα, οὐδὲ ὁ καπνὸς δεκτὰ ἐποίει, ἀλλ' ἡ προαίρεσις ἡ προσφέρουσα. ἐπεὶ εἰ δόξε ὧν, καὶ τὰ παρὰ τᾶ κάϊν αὖ ἐδέχθη. εἴρηται ὅτι δυφραίνεται. καὶ πῶς δυφραίνεται; οὐ γὰρ αὖ λόγως ἔμαθον οἱ ἄνθρωποι, ὁ τίνων μὴ ἂν χρείᾳ καθεστῶς λέγει οὕτως δυφραίνεσθαι, ἵνα μὴ δόξῃ τὸ ἀνενδεὲς ῥᾴθυμοι γένωνται. καὶ ὅτε λοιπὸν τῆς ἀληθοῦς ἀρετῆς ἀμελήσαντες, ταύτας ἐπαίρρουσι. ὅρα πῶς πάλιν διορθοῦται αὐτοὺς λέγων. μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα τράγων πίωμαι. οὐκ ἐπιζητῶ φησι τὸ δόμα.

» Ὁ δὲ θεός μου πληρῶσαι πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ἐν δόξῃ ἐν χριστῷ
» ἰησοῦ. Ὅρα πῶς καὶ ἐπ' δύχεται, καθάπερ οἱ πένητες. εἰ δὲ παῦλος ἐπ' δύχεται τοῖς διδοῦσι, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς μὴ αἰσχυνώμεθα λαμβάνοντες δόξε ποιεῖν. μὴ δὴ λαμβάνωμεν, ὡς αὐτοὶ χρήζοντες. μὴ δὲ χαίρωμεν ὑμῶν ἕνεκεν, ἀλλὰ τῶν διδόντων αὐτῶν. οὕτως ἡμῖν ἔσται μισθὸς, καὶ λαμβάνουσιν αὖ δι' ἐκείνους χαίρωμεν. οὕτως οὐκ ἀγαπακτήσωμεν, μὴ διδόντων, μᾶλλον δὲ ἀληθήσομεν δι' αὐτούς. οὕτως καὶ προθυμοτέρους ἐργασόμεθα, αὖ διδάσκωμεν, ὅτι οὐχ ἡμῶν ἕνεκεν ταῦτα πράττωμεν. ὁ δὲ θεός μου φησὶ πληρῶσαι πᾶσαν χρείαν ὑμῶν. ἢ πᾶσαν χάριν, ἢ πᾶσαν χαράν. αὖτε πᾶσαν χάριν, μὴ ταύτην μόνον φησὶ τὴν ἐπὶ γῆς ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ πᾶν κατόρθωμα. αὖ δὲ πᾶσαν χρείαν, ὅπερ οἶμαι μᾶλλον λέγεσθαι, δόξε ἐστίν. ἐπεὶ δὴ εἶπεν ἠκαιρεῖσθε, ἐπάγει ἐνταῦθα ὅπερ ἐν τῇ πρὸς κορινθίους ποιεῖ λέγων. ὁ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν, χορηγήσαι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. ἐπ' δύχεται αὐτοῖς, ὥστε εἶναι ἐν ἀφθονίᾳ, καὶ ἔχειν σπείρειν. καὶ ἐπ' δύχεται οὐχ' ἁπλῶς ἐν ἀφθονίᾳ εἶναι, ἀλλὰ κατὰ τὸν πλοῦτον αὐτᾶ, ὥστε καὶ δόξε συμμετρημένως. εἰ μὲν γὰρ κατ' αὐτὸν ἦσαν, καὶ οὕτω φιλόσοφοι, καὶ οὕτω ἐσταυρωμένοι, οὐκ ἂν δόξε ἐποίησεν. ἐπεὶ δὲ αὖ δρες ἦσαν χειροτέχναι, πένητες, γυναῖκας ἔχοντες, παῖδας τρέφοντες, οἰκίσκους προεστῶτες, καὶ ἀπὸ ὀλίγων, καὶ ταῦτα ἔδοσαν, καίτοι ἂν εἶχον ἐπιθυμίαν καὶ τῶν παρόντων, ἐπεύχεται συγκαταβαίνων. τοῖς γὰρ οὕτω κεχρημένοις, οὐδὲν ἄτοπον ἐπεύχεσθαι δόξε τὴν αὐτάρκειαν, καὶ τὴν ἀφθονίαν. ὅρα γοῦν τί εἶπεν. οὐκ εἶπεν ὅτι ποιήσαι πλουσίους, καὶ δυπόρους σφόδρα, ἀλλὰ τί; πληρώσαι πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, ὥστε μὴ εἶναι ἐν ἐνδείᾳ, ἀλλὰ τὰ πρὸς χρείαν ἔχειν. ἐπεὶ καὶ ὁ χς ὅρον δυχῆς ἡμῖν διδοὺς, δόξε τῇ δυχῇ ἐνέθηκε, διδάσκων ἡμᾶς τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον λέγειν δὸς ἡμῖν σήμερον. κατὰ τὸν πλοῦτον αὐτᾶ, τουτέστι κατὰ τὴν δωρεὰν αὐτᾶ, τουτέστιν ὅτι δύκολον αὐτῷ, καὶ δωρεὰν, καὶ ταχέως, καὶ ἐπειδὴ χρείαν εἶπον, μὴ νομίσητε, ὅτι πενοχωρήσει ὑμᾶς. διὰ δόξε ἐπήγαγε, κατὰ τὸν πλοῦτον αὐτᾶ ἐν δόξῃ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. οὕτως περιστρέφει ὑμῖν ἅπαντα, ὥστε ἐν δόξῃ αὐτᾶ ἔχειν, ἢ ὅτι οὐδενὸς ὑστερεῖσθαι. καὶ χάρις γὰρ μεγάλη φησὶν ὧν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. ἢ ὥστε εἰς δόξαν αὐτᾶ πάντα ποιεῖν, ἵνα
» εἰς δόξαν αὐτᾶ κεχρηθε τῇ περιουσίᾳ. Τῷ δὲ πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας
» τῶν αἰώνων ἀμήν. Αὕτη δὲ ἡ δόξα οὐχὶ τᾶ γοῦν μόνον, ἀλλὰ καὶ τᾶ πατρὸς γίνεται.

ὅταν γὰρ

ὅταν γὰρ ὁ υἱὸς δοξάζηται, τότε καὶ ὁ πατήρ. Ὅπου δὲ γὰρ εἰρήνη εἰς δόξαν χριστοῦ δεῖ γενέσθαι,
ἵνα μὴ τις νομίσῃ αὐτῶ μόνου, ὅπηγαγε. τῷ δὲ θεῷ, καὶ παρ' ἡμῶν ἡ δόξα αὕτη ἡ γενομέ-
» νη τῷ υἱῷ. Ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. Οὐ μικρόν, καὶ δεῖ, καὶ πολ
» λῆς δυμενείας τὸ μὴ γράμματων αὐτοὺς ἀσπάζεσθαι. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ
» ἀδελφοί. Καὶ μὴν ἔλεγες, ὅτι οὐδένα ἔχεις ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μερι-
μνήσει. πῶς οὖν λέγεις, ὅτι οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί; ἢ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀδελφοὺς φησίν. ἢ ὅτι
οὐδένα τὸν μετ' ἐμαυτοῦ ἔχω ἰσόψυχον, οὐ περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει λέγων. ποίαν γὰρ ἀνάγ-
κην εἶχον ἐκεῖνοι τὰ τῶν ἀποστόλων ἀναδέχεσθαι πράγματα; ἢ ὅτι οὐ παραιτεῖται, καὶ
» τούτους ἀδελφοὺς καλεῖν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ ἅγιοι μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καί-
» σαρος οἰκίας. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀνέφηνεν αὐ-
τοὺς, καὶ ἀνέῤῥωσε, δεικνὺς ὅτι καὶ τῆς βασιλικῆς οἰκίας τὸ κήρυγμα ἥψατο. εἰ γὰρ οἱ ἐν
τοῖς βασιλείοις πάντων κατεφρόνησαν διὰ τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν, πολλῷ μᾶλλον αὐ-
τοὺς χρὴ θαῤῥεῖν ποιεῖν. καὶ θαῤῥεῖν δὲ τεκμήριον ἦν τῆς παύλου ἀγάπης, καὶ τοῦ πολλὰ περὶ
αὐτῶν διηγεῖσθαι, καὶ μεγάλα λέγειν. ὅθεν ἤγαγε τοὺς ἐν τοῖς βασιλείοις, ὥστε ἀσπάσα
σθαι αὐτοὺς τοὺς οὐχ ἑωρακότας. μάλιστα γὰρ ὅπου ἐν θλίψει ἦσαν οἱ πιστοὶ, τότε πολ
λὴ ἦν ἡ ἀγάπη. καὶ οἱ πόῤῥωθεν, ὡς γνήσια μέλη ἦσαν ἀλλήλοις συγκεκολλημένοι. καὶ ὁ
πένης πρὸς τὸν πλούσιον ὁμοίως διέκειτο, καὶ ὁ πλούσιος πρὸς τὸν πένητα. καὶ οὐδὲ μία ἦν
ὑπεροχὴ τῷ πάντας ὁμοίως μισεῖσθαι, καὶ ἐλαύνεσθαι, καὶ θλίβεσθαι τοῖς αὐτοῖς. ὥσπερ γὰρ αἱ
ἐκλαφόρων πόλεων αἰχμάλωτοί τινες ἀναστάντες εἰς μίαν ἐλθοῦσιν πόλιν, σφόδρα ἀλλή-
λοις συμπλέκονται, τῷ κοινοῦ τῆς συμφορᾶς συγκολλῶντος αὐτοὺς, οὕτω δὴ καὶ τότε τῆς
κοινωνίας τῶν παθημάτων, καὶ τῆς θλίψεως σωματούσης, πολλὴ εἶχον πρὸς ἀλλήλους
ἀγάπην.

Η' ὅπου.

Δ εσμὸς γάρ ἐστιν ἡ θλῖψις ἀῤῥαγὴς, ἀγάπης αὔξησις, κατανύξεως καὶ δυλαβείας ὑπόθε-
σις. ἄκουε γὰρ τοῦ δαβὶδ λέγοντος. ἀγαθύνθητι κύριε, ὅτι ἐταπείνωσάς με, ὅπως αὖ μάθω τὰ
δικαιώματά σου, καὶ πάλιν ἑτέρου προφήτου λέγοντος. ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ, ὅταν ἄρηξυ-
γὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ. καὶ πάλιν. μακάριος ἀνθρωπος ὃν αὐ παιδεύσῃς κύριε. καὶ ἑτέρου
τινὸς λέγοντος. μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, καὶ εἰ προσέρχῃ δουλεύειν κυρίῳ, ἑτοίμα
σον τὴν ψυχήν σου εἰς πειρασμόν. καὶ ὁ χς δὲ πάλιν ἔλεγεν. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε,
ἀλλὰ θαῤῥεῖτε. καὶ πάλιν, κλαύσετε, καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. καὶ
πάλιν. πενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός. ὁρᾷς πανταχοῦ τὴν θλῖψιν ἐπαινουμένην; πανταχοῦ
παραλαμβανομένην, ὡς ἀναγκαίαν οὖσαν ἡμῖν; εἰ γὰρ ἐν τοῖς ἔξω θεν ἀγῶσιν οὐδεὶς αὖ
θαύτης χωρὶς στέφανον λάβῃ, εἰ καὶ μὴ πόνοις, καὶ σπουδῇ παραπίσει, καὶ νόμῳ διαίτης,
καὶ ἀγρυπνίαις, καὶ μυρίοις ἑτέροις ἑαυτὸν ὀχυρώσειε, πολλῷ μᾶλλον ἐν ζωῇ θα. τίνα γὰρ
βούλει τὸν βασιλέα εἰσιέναι; ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνος ἀμέριμνον ζῇ βίον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν θλί-
ψεων, καὶ φροντίδων γέμοντα. μὴ γὰρ εἰς τὸ διάδημα βλέπῃς, ἀλλ' εἰς τὸ κλυδώνιον τῶν φρον
τίδων, δι' οὗ αὐτῷ ὁ στέφανος πέπλεται. μὴ δὲ εἰς τὴν ἁλουργίδα βλέπε, ἀλλ' εἰς τὴν ψυ
χὴν τὴν μᾶλλον ἐκείνης τῆς ἁλουργίδος μελαινομένην. οὐχ οὕτως ὁ στέφανος δεσμεῖ τὴν
κεφαλὴν, ὡς τὴν ψυχὴν ἡ φροντίς. μὴ δὲ εἰς τὸ τῶν δορυφόρων πλῆθος βλέπῃς, ἀλλ' εἰς τὸ τῶν
ἀδυμῶν

ἀδυμιῶν πλῆθος. οὐδὲ γάρ ἐστιν ἰδιωτικῶι οἰκίαν εὑρεῖν τοσούτων γέμουσαν φροντίδων, ὅσων τὰ βασίλεια. θανάτοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσδόκιμοι, καὶ πρὸ τῆς πραωτέξης τὸ αἷμα ὁρᾶται, καὶ πρὸ τοῦ ποτοῦ. ἐν δὲ ταῖς νυξὶν, οὐδὲ εἰπεῖν ἐστιν ὅσαις ἄλλεται, καὶ ἀναπηδῶσα φαντασιοῦται, καὶ ταῦτα δὲ ἐν εἰρήνῃ. εἰ δὲ πόλεμος καταλάβοι, τί τοῦ βίου τούτου ἐλεεινότερον γένοιτ' ἄν; τὰ δὲ παρὰ τῶν οἰκείων, ὅσα τῶν ἀρχομένων λέγω, ἀμέλει συγγενικῶν αἱμάτων ἀεὶ γέμει τὸ ἔδαφος τὸ βασιλικόν. καὶ εἰ βούλεσθε, τινὰ καὶ διηγήσομαι, καὶ τάχα ἐπιγνώσεσθε, μάλιστα μὲν καὶ παλαιά, καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων δὲ γενόμενα τῶν ἡμετέρων, πλὴν ἀλλ' ὅμως ἔτι τῇ μνήμῃ φυλαττόμενα. ὁ δεῖνα φησὶ τὴν γυναῖκα ὑποβαλόμενος ἐπὶ μοιχείᾳ, γυμνὴν προσέδησεν ὄρεσιν, καὶ θηρίοις ἐξέδωκεν, ἤδη μητέρα γεγονυῖαν αὐτῷ βασιλέων πολλῶν. οἵαν οἴεσθε ζῶσαν ζῶν ἐκείνου; οὐχ ἥδ' ἂν εἰ μὴ σφόδρα κατετάκη τῷ πάθει, εἰς τοσαύτην ἐξῆξε ζημίαν. ὁ αὐτὸς δὴ οὗτος ἦν ὁ γὰρ ἀπέσφαξε τὸν αὐτοῦ. μᾶλλον δὲ ὁ τούτου ἀδελφὸς ἦν παῖδα αὐτοῦ, ὃν μὲν ἑαυτὸν ἀνεῖλεν ὑπὸ τυραννίδος καταληφθείς. ὁ δὲ ἦν ἀνεψιὸν τοῦ αὐτοῦ. κοινωνοῦντα τῆς βασιλείας αὐτῷ, ὃν αὐτὸς ἀνεχείρισε. καὶ τὴν γυναῖκα εἶδεν ὑπὸ περσῶν διαφθαρεῖσαν. ὡς γὰρ οὐκέτικτε, γυμνάζις ἀθλίαν, καὶ ταλαίπωρος. ἀθλία γὰρ καὶ ταλαίπωρος, ἣ τὸ τοῦ θεοῦ δῶρον ἤλπισε δι' οἰκοίας παρέξειν σοφίας πεντάδας δοῦσα, διέφθειρε τὴν βασιλίδα, καὶ σωδιεφθάρη, καὶ αὐτή. λέγεται δὲ καὶ ἦν ἀδελφὸν ἀνηρηκέναι οὗτος ἦν αὐτοῦ. ἕτερος πάλιν ὁ μετὰ τοῦτον, ὑπὸ δηλητηρίων ἀνῃρέτο φαρμάκων, καὶ τὸ ποτήριον ὃν αὐτῷ οὐκέτι πόμα, ἀλλὰ θάνατος. καὶ ὁ υἱὸς αὐτῷ ἦν ὀφθαλμὸν ἐξορύττεται φόβῳ τῶν μελλόντων, οὐδὲν ἀδικικώς. ἄλλος οὐδὲ εἰπεῖν καλὸν, οὐδὲ ὅπως κατέλυσε ἦν βίον ἐλεεινῶς. τῶν δὲ μετὰ τούτων, ὁ μὲν, κατεηγὴς καθάπερ τις ἄθλιος, καὶ ταλαίπωρος μετὰ ἵππων, καὶ θηλῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ τὸ γύναιον ἐν χηρείᾳ. τὰς γὰρ ἐν τῷ ζῆν λύπας, οὐδὲ εἰπεῖν ἐνί. ἃς ὅτε οὖν ἔπανέσχη, ἵνα ἀγκάζετο ἔχειν. οὗτος δὲ ὁ νῦν κρατῶν, οὐχὶ ἐξ οὗ τὸ διάδημα ἔθετο, ἐν πόνοις, ἐν κινδύνοις, ἐν λύπαις, ἐν ἀδυμίαις, ἐν συμφοραῖς, ἐν ἐπιβουλαῖς; ἀλλ' οὐχ ἡ βασιλεία τοιαύτη τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ μετὰ τὸ λαβεῖν αὐτὴν, εἰρήνη ζωὴ, χαρὰ, εὐφροσύνη. ἀλλ' ὅπερ ἔλεγον οὐκέτι βίος ἀταλαιπώρητος. εἰ δὲ ἐν τοῖς βιωτικοῖς, καὶ ὁ μάλιστα μακαριώτερος ὁ ἐν βασιλείᾳ τοσούτων γέμει συμφορῶν, τί οἴει ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς; καὶ πόσα ἕτερα κακὰ, οὐδὲ εἰπεῖν ἐστι. πόσοι πολλάκις μῦθοι ἀπὸ τούτων ἐπλάκησαν. πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τραγῳδίαι ἀπὸ τῶν βασιλέων φαίνονται, καὶ οἱ μῦθοι. τὰ γὰρ πλείονα τῶν ἐν τοῖς μύθοις, ἀπὸ τῶν γενομένων πλάττεται. οὕτω γὰρ ἔχει, καὶ ἡδονὴν τὰ ἀνύποπτα δεῖπνα, καὶ πᾶσα ἐκείνη ἡ οἰκία, ἀφ' ἧς συμφορῶν κατέσχεψεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀπὸ τῶν παρὰ τῶν ἔξω θεν σωτεθέντων ἴσμεν. εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ ἀπὸ τῶν γραφῶν ἐροῦμεν. ὁ σαοὺλ πρῶτος ἐβασίλευσεν, ἀλλ' ἴστε πῶς μετ' ἐκεῖνον ὁ δαβὶδ, μὴ οὗτος ἀπώλεσε μυρίων πειρασθεὶς κακῶν. ὁ σολομῶν, ὁ ἀβιὰ, ὁ ἐζεκίας, ὁ ἰωσίας ὁμοίως. οὐ γάρ ἐστι θλίψεως χωρὶς, οὐκ ἔστι πόνων χωρὶς, οὐκ ἔστιν ἀδυμίας ἐκτὸς τὸν παρόντα βίον διελθεῖν, ἵνα μὴ ἡμεῖς ἀδυμῶμεν μὴ ὑπὲρ τούτων ὑπὲρ ὧν οἱ βασιλεῖς, ἀλλ' ὑπὲρ τούτων ὑπὲρ ὧν μὴ κέρδος ἔχομεν μέγα. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται. ὑπὲρ τούτων χρὴ λυπεῖσθαι, ὑπὲρ τούτων ἀλγεῖν, ὑπὲρ τούτων δάκνεσθαι. οὕτως ἐλυπεῖτο παῦλος.

ὑπὲρ γὰρ

ὑπερ γ̀ρ πολλ῀ς θλίψεως φησὶ, κ᾽ συνοχ῀ς κ᾽ρδίας ἔγραψα ὑμ῀ν δι᾽ πολλῶν δακρύων. ἵνα δὴ γ̀ρ ὑπερ οἰκείων οὐκεί χε πενθε῀ν, ὑπερ τῶν ἀλλοτρίων δι᾽ τ῀ ποιε῀. μ᾽λλον δ᾽ κ᾽κεῖνα οἰκεία ἡγεῖτ᾽ κατ᾽ τὸν τ῀ πένθους λόγον. ἕτεροι ἐσκωπτον δακλίζοντο, κ᾽ αὐτὸς ἐσωρο῀ντο, ἕτεροι ἐσθένουν, κ᾽ αὐτὸς ἠσθένει. ἀγαθὸν ἡ τοιαύτη λύπη, πάσης κρείττων χαρ῀ς κοσμικ῀ς. τὸν οὕτω πενθοῦντα, ἐγὼ πάντων τῶν ἀνθρώπων προκρίνω. μ᾽λλον δ᾽ κ᾽ αὐτὸς τοὺς οὕτω πενθοῦντας μακαρίζει ὁ κύριος, τοὺς συμπαθε῀ς. οὐχ οὕτως αὐτὸν δι᾽ τοὺς κινδύνους θαυμάζω. μ᾽λλον δ᾽ οὐχ ἧττον τῶν κινδύνων θαυμάζω, ὅσον ἐφ᾽ οἷς κατ᾽ ἐκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκει, ἀλλὰ δι᾽ τ῀ μ᾽λλον αἴρει. ἀπὸ γ̀ρ ψυχ῀ς φιλοθέου, κ᾽ φιλοσόργου γίνεται, ἀπὸ ἀγάπης ἣν αὐτὸς ὁ χ῀ς ἐζήτει, ἀπὸ συμπαθείας ἀδελφικ῀ς, κ᾽ πανηγικ῀ς, μ᾽λλον δ᾽ κ᾽ τούτων ἀμφοτέρων μείζονος. οὕτω δακεῖσθαι χρὴ, οὕτω δακρύειν. τὰ τοιαῦτα δάκρυα, πολλ῀ς ἐστιν δι᾽φροσύνης μετά. τὸ τοιοῦτον πένθος, ὑπόθεσις χαρ῀ς. κ᾽ν μηδὲν ὠφελῶμεν τοὺς θρηνουμένους, δι᾽ ἡμ῀ς αὐτοὺς ὠφελήσωμεν. ὁ γ̀ρ ὑπερ τῶν ἀλλοτρίων, οὕτως ἀλγῶν, πολλῷ μ᾽λλον ὑπερ τῶν ἰδίων δι᾽ τ῀ ποιήσεται. ὁ δι᾽ τοὺς ἑτέρων οὕτω δακρύων, οὐκ᾽ δακρυτὰ τὰ οἰκεῖα παρελθύσεται πλημμελήματα. μ᾽λλον δὲ οὐδὲ ἁμαρτήσει ταχέως. τὸ δὲ δεινὸν, ὅτι κελθυθέντες οὕτως δι᾽ τοὺς ἁμαρτάνουσι θρηνε῀ν, οὐδὲ δι᾽ τοὺς οἰκείους πνὰ δεικνύμεθα μετάνοιαν, ἀλλ᾽ ἀναλγήτως φ῀ρόμεθα, κ᾽ πάντων μ᾽λλον φροντίζομεν, κ᾽ πάντα λογιζόμεθα μ᾽λλον, ἢ τὰ οἰκεῖα ἁμαρτήματα. διὰ τ῀ χαίρομεν χαρ῀ τ῀ ἀνόητον τ῀ τ῀ κόσμου, τ῀ δι᾽ θεὸς σβεννυμένῳ, τ῀ μυρίασι πίπτουσαν λύπας. λυπηθῶμεν λύπην χαρ῀ς μητέρα, κ᾽ μὴ ἡσθῶμεν χαρ῀ λύπην πίπτουσαν. ἀφῶμεν δάκρυα σωτήρια πολλ῀ τ῀ δυνατ῀, κ᾽ μὴ γελῶμεν γέλωτα βρυγμὸν ἡμ῀ν ὀδόντων πίπτοντα. θλιβῶμεν θλίψιν, ἀφ᾽ ἧς ἄνεσις βλαστάνει. κ᾽ μὴ ζητῶμεν τρυφ῀ ἀφ᾽ ἧς πολλὴ θλίψις, κ᾽ ὀδύνη πίκτεται. δι᾽ τ῀ς γ῀ς μικρὸν πονέσωμεν, ἵνα τρυφήσωμεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἐν τῷ ἐπικήρῳ βίῳ θλίψωμεν ἑαυτοὺς, ἵνα ἐν τῷ ἀτείρῳ τύχωμεν ἀνέσεως. μὴ διαχυθῶμεν ἐν τῷ βραχεῖ τούτῳ, ἵνα μὴ πενάξωμεν ἐν τῷ ἀτείρῳ. οὐχ ὁρᾶτε, πόσοι κ᾽ ἐν ζωῖς δοκίμοις θλίβονται βιωτικῶν ἕνεκεν πραγμάτων; ἐννόησον ὅτι κ᾽ σὺ εἷς ἐξ ἐκείνων εἶ. φέρε τ῀ θλίψιν, κ᾽ τ῀ ὀδύνῃ, τ῀ ἐλπίδι τῶν μελλόντων τρεφόμενος. οὐκεῖ σὺ τοῦ παύλου βελτίων, οὐδὲ τ῀ πέτρου, τῶν οὐδέποτε ἀνέσεως τυχόντων, τῶν ἐν λιμῷ, κ᾽ δίψει, κ᾽ γυμνότητι. εἰ βούλει τῶν αὐτῶν ἐκείνοις τυχεῖν, τί τ῀ ἐναντίαν ὁδὸν βαδίζεις ὁδύνῃ βούλει πρὸς τ῀ πόλιν ἀπαντ῀σαι ἐκείνῃ, ἧς ἐκεῖνοι κατηξιώθησαν, ἐκείνῃ βάδιζε τ῀ ὁδὸν τ῀ ἐκεῖ φέρουσαν. οὐ φέρει ἡ τ῀ς ἀνέσεως ὁδὸς ἐκεῖ, ἀλλ᾽ ἡ τ῀ς θλίψεως. ἐκείνη δυρύχωρος, αὕτη στενή. ταύτην βαδίζωμεν, ἵνα τύχωμεν τ῀ς αἰωνίου ζωῆς, ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ νῦν, κ᾽ ἀεὶ, κ᾽ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Εἰς τὴν πρὸς Φιλήμονα

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Φιλήμονα Ἐπιστολῆς.

Ῥᾴδιον ἀναγκαῖον τὴν ὑπόθεσιν εἰπεῖν τῆς Ἐπιστολῆς, εἶτα καὶ τὰ ζητούμενα. τίς οὖν ἡ ὑπόθεσις; ἀνήρπις Φιλήμων τῶν πιστῶν, καὶ γενναίων ἀνδρῶν. ὅπι γὰρ θαυμαστὸς ἦν, δῆλον ἀπὸ τοῦ καὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ πᾶσαν εἶναι πιστὴν, καὶ οὕτως πιστὴν, ὡς καὶ ἐκκλησίαν αὐτὴν ὀνομάζεσθαι. διαφόρως καὶ μάρφων ἔλεγε, καὶ τὴν κατ᾽ οἶκόν σου ἐκκλησίαν. μαρτυρεῖ δὲ αὐτῷ καὶ πολλὴ ὑπακοὴ, καὶ ὅπι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀνεπαύετο εἰς αὐτόν. καὶ αὐτὸς δὲ μάρφων ἐν ταύτῃ τῇ Ἐπιστολῇ, παρήγγελλεν αὐτῷ ἑτοιμάσαι ξενίαν. οὕτωμοι δοκεῖ καταγώγιον εἶναι ἁγίων ἡ οἰκία ἡ ἐκείνου, πάντων ἕνεκεν. οὗτος δὴ οὖν θαυμαστὸς ἀνὴρτις ὤν, σαφῶς δέ τινα εἶχεν ὀνήσιμον. ὁ τοίνυν ὀνήσιμος οὗτος κλέψας τι παρὰ τοῦ δεσπότου, ἐδραπέτευσεν. ὅπι γὰρ ἔκλεψεν, ἄκουσον πίφησιν, εἰ δέπι ἠδίκησέσε, ἢ ὀφείλει, ἐγὼ ἀποτίσω. ἐλθὼν τοίνυν πρὸς τὸν παῦλον εἰς τὴν ῥώμην, καὶ δεσμώτην ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ ἀπολαύσας τῆς παρ᾽ αὐτοῦ διδασκαλίας, καὶ τοῦ βαπτίσματος ἔτυχεν ἐκεῖ. ὅπι γὰρ ἐκεῖ ἔτυχε τῆς τοῦ βαπτίσματος δωρεᾶς, δῆλον ἐκτοῦ εἰπεῖν, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου. ὁ τοίνυν παῦλος μάφει σωτῆρα αὐτὸν πρὸς τὸν δεσπότην. ὥστε πάντων ἕνεκεν λῦσιν γενέσθαι, καὶ προέσθαι αὐτὸν ὡς ἀναγεννηθέντα νῦν. ἀλλ᾽ ἔστι δή τινες φασὶ περιττὸν εἶναι, τὸ καὶ ταύτην προκεῖσθαι τῇ Ἐπιστολῇ, εἴγε ὑπὲρ πράγματος μικροῦ ἠξίωσεν, ὑπὲρ ἑνὸς ἀνδρὸς, μαθέτωσαν ὅσοι ταῦτα ἐγκαλοῦσιν, ὅπι μυρίων εἰσὶν ἐγκλημάτων ἄξιοι. οὐ μόνον γὰρ τὰς οὕτω μικρὰς Ἐπιστολὰς, καὶ ὑπὲρ οὕτω πραγμάτων ἀναγκαίων ἐστοχαλμένας δεῖ ἐγγεγράφθαι. ἀλλ᾽ εἴπερ γὰρ ἐνῆν δύπορῆσαι τὸ τῆς ἱστορίαν ἡμῖν παραδιδόντος τῶν ἀποστόλων οὐ λέγω ὑπὲρ ὧν ἔγραψαν, ἢ διελέχθησαν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης αὐτῶν ἀναστροφῆς. καὶ πῖ ἔφαγον, ἢ πότε ἔφαγον, πότε ἐκάθισαν, ἢ ποῦ ἐβάδισαν, καὶ τί καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν διεπράξαντο, ποίοισι ἀνδράσι γόνασι, ἢ εἰς ποίαν οἰκίαν εἰσῆλθον, ἢ ποῦ κατῆχθησαν, ἢ μᾶλλον ἀκριβείας ἅπαντα διηγήσασθαι. οὕτω πάντα τὰ παρ᾽ αὐτῶν γενόμενα, πολλῆς ὠφελείας γέμει. ἀλλ᾽ ἔστι δὴ μὴ ἴσασιν οἱ πλείους τὸ κέρδος τὸ ἐντεῦθεν, διαῤῥεῖ μεμφεσθαι σπουδάζουσιν. εἰ γὰρ τόποις ὁρῶντες μόνον ἔνθα ἐκάθισαν, ἢ ἐδέχθησαν, τόποις ἀψύχοις, πολλάκις ἐκεῖ παραπέμπομεν τὴν διάνοιαν, καὶ φανταζόμεθα αὐτῶν τὴν ἀρετὴν, καὶ διανιστάμεθα, καὶ προθυμότεροι γινόμεθα, εἰ τὰ ῥήματα, καὶ τὰς ἐπέρασε αὐτῶν πράξεις, πολλῷ μᾶλλον. ἀλλὰ περὶ μὲν φίλου τίς ἐρωτᾷ πού διάγει, τί πράττει, πού πρόεισι, περὶ δὲ τῶν κοινῶν τῆς οἰκουμένης διδασκάλων οὐκ ἐδεῖ ταῦτα μαθεῖν; ὅπι δὲ καὶ ὑπὲρ σφόδρα ἀναγ-

καίων ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη διετέμετο, καὶ θᾶττον μαθήσεσθε. ὅταν γάρ τις πνευματικῶς ζῇ καὶ ῥήματα, καὶ βασίσματα, καὶ ῥήματα, ἢ πράγματα τὰ τοιαῦτα, καὶ πάντα ἁπλῶς τοὺς ἀκούοντας ὠφελεῖ, καὶ οὐδὲν ἐμποδίζει οὐδὲ κώλυμα γίνεται. πλὴν ὅτι περὶ ἀναγκαίων ἡ Ἐπιστολὴ διετέμετο, μαθεῖν ὑμᾶς χρήσιμον. ὅρα τοίνυν πόσα κατορθοῦται ἀντεῦθεν. ἓν μὲν καὶ πρῶτον, τὸ ἀνυσθὲν ὄν τινα εἶναι περὶ πάντα. εἰ γὰρ παῦλος ὑπὲρ ὁραπέτου ὑπὲρ λῃστοῦ, καὶ κλέπτου τοσαύτην ποιεῖται πρόνοιαν, καὶ οὐ παραιτεῖται μὴ τοσούτων αὐτὸν ἐγκωμίων παραπέμψαι, οὐδὲ αἰσχύνεται, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ ἡμᾶς προσήκει ῥᾳθύμους εἶναι περὶ τὰ τοιαῦτα. δεύτερον, ὅτι τὸ δουλικὸν γένος οὐ δεῖ ἀπογινώσκειν, κἂν εἰς ἐσχάτην ἐλάσῃ κακίαν. εἰ γὰρ ὁ κλέπτης, ὁ ὁραπέτης οὕτως ἐγένετο ἀνάρετος, ὡς θέλειν τὸν παῦλον κοινωνὸν αὐτὸν καταστῆσαι, καὶ γράφων ἔλεγεν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ διακονῇ μοι, πολλῷ μᾶλλον ἐλευθέρους ἀπογινώσκειν οὐ χρή, πρῶτον, ὅτι τοὺς δούλους ἀποσωθῆναι τῶν δεσποτῶν οὐ προσήκει. εἰ γὰρ παῦλος ὁ οὕτω διαῤῥήδην τῷ φιλήμονι, τὸν ὀνήσιμον τὸν οὕτω δὴ χρήσιμον, καὶ χρήσιμον αὐτῷ πρὸς διακονίαν οὐκ ἠθέλησε καταισχῦναι παρὰ γνώμην τὸ δεσπότου, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς χρὴ ποιεῖν οὐ χρή. εἰ γὰρ θαυμαστός ἐστιν ὁ οἰκέτης, ταύτῃ μάλιστα μένειν αὐτὸν χρὴ ἐν τῇ δουλείᾳ, καὶ τὴν δεσποτείαν ἐπιγινώσκειν, ἵνα αὖπος πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ ὠφελείας γένηται. τί γὰρ λύχνου ἀπὸ τῆς λυχνίας ὑπὸ τὸν μόδιον ἄγεις; εἰ δὲ τοὺς ἔξωθεν εἰς τὰς πόλεις εἰσωθεῖν ἐνῆν. τί οὖν φησιν αὖ, καὶ αὐτὸς φαῦλος γέγηται; διατὶ παρακαλῶ; ἐννόει δὲ ὅτι καὶ ἔξω ὢν, φαυλότερος ἦσαν ὁ ἔνδον φαῦλος γενόμενος. εἰ γὰρ ἔνδον ὢν, καὶ ἔχων τὸν φροντίζοντα οὐκ ἴσχυσε διατηρῆσαι τὴν ἀρετὴν, πολλῷ μᾶλλον ἔξω ὤν. ἐν ταῦθα μὲν γὰρ καὶ τῆς ἀναγκαίας φροντίδος ἀπήλλακται, τὸ δεσπότου μεμνῆσθαι, ἐκεῖ δὲ ἡ περὶ τούτων φροντὶς ἴσως ἀπάξει αὐτὸν, καὶ τῶν ἀναγκαιοτέρων, καὶ πνευματικωτέρων. διαῤῥήδην καὶ ὁ μακάριος παῦλος τὴν ἀρίστην αὐτοῖς εἰσάγων συμβουλὴν ἔλεγε, δοῦλος ἐκλήθης, μή σοι μελέτω, ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι. τουτέστι τῇ δουλείᾳ παράμενε, τὸ δὲ πάντων ἀναγκαιότερον, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. καθὼς αὐτὸς γράφων ἔλεγεν, ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. ἐροῦσι γὰρ καὶ ἕλληνες, ὅπου δύνανται δούλων δύαρεστεῖν τῷ θεῷ, ἐπεὶ εἰς ἀνάγκην καθίστανται τοῦ βλασφημεῖν, καὶ λέγειν ὡς ἀνατροπὴ τῶν πάντων ὁ χριστιανισμὸς εἰς τὸν βίον εἰσενήνεκται, τῶν δεσποτῶν ἀφαιρουμένων τοὺς οἰκέτας, καὶ βίασα τὰ πράγματα ἐστίν. εἰ πῶπι καὶ ἕτερον, διδάσκει ἡμᾶς μὴ ἐπαισχύνεσθαι τοὺς οἰκέτας εἰ ἀνάρετοι εἶεν. εἰ γὰρ παῦλος πάντων αὐτῶν θαυμασιώτερος τοσαῦτα περὶ τούτου φησὶ, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς περὶ τῶν ἡμετέρων. τοσούτων οὖν ὄντων κατορθωμάτων, καίπερ οὔπω πάντα εἰρήκαμεν, περιπόντις ἡγεῖται καὶ θᾶττον, μὴ ταύτην τὴν Ἐπιστολὴν ἐντετάχθαι, καὶ πῶς οὐκ ἐχάτης αὐτοῖς ἂν εἴης προσέχωμεν τοίνυν παρακαλῶ τῇ παρὰ τοῦ ἀποστόλου γεγραφείσῃ Ἐπιστολῇ. τοσαῦτα γὰρ ἤδη κερδάναντες, πλείονα κερδανοῦμεν ἀπὸ τῆς ὑφῆς.

Γαΐου δέσμιος

» Παῦλος δέσμιος Ἰ(ησο)ῦ Χ(ριστο)ῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ, καὶ συνεργῷ ἡμῶν,
» καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ,
» χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θ(εο)ῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κ(υρί)ου Ἰ(ησο)ῦ Χ(ριστο)ῦ. Ὑπὲρ οἰκέτου πρὸς δεσπότην
ἐστὶ ταῦτα. διὰ τί γὰρ ἀπὸ τοῦ προοιμίου τὸ φρόνημα αὐτοῦ κατέπαυσεν, οὐκ ἀφῆκεν ἐπαινέσαι τὸν
θεὸν, τὸν θυμὸν ἔσβεσε, δέσμιον ἑαυτὸν καλῶν, κατέννυξε, μὴ συνέφειλεν, οὐδὲν τὰ παρόντα
ἐποίησε δοκεῖν πράγματα. εἰ γὰρ δεσμὸς οὐκ αἰσχύνη διὰ τὸν Χ(ριστό)ν, ἀλλὰ μὴ κώνχημα, πολ-
λῷ μᾶλλον δουλεία οὐκ ἐπονείδιστον, καὶ ταῦτα λέγει οὐκ ἐπαίρων ἑαυτόν. συμφερόντως γὰρ
ποιεῖ τὸ ἀξιόπιστον δεικνύς, οὐχ ἑαυτοῦ ἕνεκεν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ τὸ χαίειν ἐντιμότερον λαβεῖν. ὡς
αὖ εἰ ἔλεγε, διὰ ὑμᾶς τὸν δεσμὸν ἔσχον περίκειμαι. ὥσπερ οὖν καὶ εἶπεν ἀλλαχοῦ, ἐκεῖ μὲν
τὸ κινδεμονίαν δεικνύς, ἐνταῦθα δὲ τὸ ἀξιόπιστον. οὐδὲν τοῦ κωνχήματος τούτου μεῖζον, ὡς στι-
γματίαν τοῦ Χ(ριστο)ῦ. ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Χ(ριστο)ῦ φησι βαστάζω, ὁ δέσμιος τοῦ Χ(ριστο)ῦ. διὰ γὰρ αὐτὸν
δέδεται. τίς οὐκ ἂν αἰδεσθείη, τίς οὐκ ἂν λυσιτελήσειε, Χ(ριστο)ῦ δεσμὰ ἀκούων; τίς οὐκ ἂν καὶ τὴν
ψυχὴν προέσθαι, μήτοιγε οἰκέτην ἕνα; μὴ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς. συμπαραλαμβάνει, καὶ ἕτε-
ρον μαθ' ἑαυτοῦ, ὡς τε κἀκεῖνον ὑπὸ πολλῶν ἀξιοῦσθαι, μᾶλλον εἰ ἔχοι καὶ δοῦναι τὸ χαίειν. φιλή-
μονι τῷ ἀγαπητῷ, καὶ συνεργῷ ἡμῶν. εἰ ἀγαπητὸς, οὐ τόλμα τὸ θαρρεῖν οὐδὲ προστέτεια,
ἀλλὰ πολλῆς φιλίας. εἰ συνεργὸς, οὐ μόνον ἀξιοῦσθαι ὑπὲρ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ χαίειν
εἰδέναι ὀφείλει. ἑαυτῷ γὰρ χαρίζεται, τὸ αὐτὸ ἔργον οἰκοδομεῖται. ὥστε καὶ χωρὶς ἀξιώ-
σεως, ἑτέραν ἀνάγκην ἔχεις τοῦ δοῦναι τιμὴν χαίειν. εἰ γὰρ τῷ εὐαγγελίῳ ἐστὶ χρήσιμος, σὺ δὲ
εἰς τὸ εὐαγγέλιον συνδάζεις, ἆρα οὐκ ἀξιωθῆναι, ἀλλ' ἀξιῶσαι ὀφείλεις. καὶ σαπφίᾳ τῇ
ἀγαπητῇ. ἐμοὶ δοκεῖ, σύμβιον εἶναι τούτου. ὅρα παύλου τὸ τακτεινόν. μὴ τιμόθεον παραλαμ
βάνει πρὸς τὴν ἀξίωσιν, καὶ οὐ τὸν αὐθάδη μόνον ἀξιοῖ, ἀλλὰ καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ ἕτε-
ρόν τινα ἴσως φίλον. καὶ ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν. οὐκ ἐξ ἐπιτάγματος βουλόμε-
νος τὰ τοιαῦτα αἰνίττεσθαι, οὐδὲ ἀγανακτῶν, εἰ μὴ θ(εο)ῦ κελεύσαντος ὑπακούει, ἀλλ' ἅπερ αὐ-
θαίρετος ἀγωνιστὴς ἐποίει, ταῦτα ποιεῖν καὶ ἐκείνους ἀξιοῖ, ὥστε ἀντιλαβέσθαι τῆς δεήσεως. οὐ γὰρ
τὸ παρὰ πολλῶν ἀξιοῦσθαι μόνον, ἀλλὰ μὴ τὸ πρὸς πολλοὺς τὴν δέησιν γενέσθαι, φέρει τι εἰς τὸ
αἰνιγματῶδες τὸ ἀξιοῦν. διαπαντὸς ἔλεγε. καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν. εἰ συστρατιώ-
της ἦν, μὴ ἐν τούτοις κοινωνεῖν ὀφείλεις. οὗτος δέ ἐστιν ἀρχίππος, πρὸς οὗ μέφων κολοσσαέων
σιν ἔλεγεν, εἰπάτε Ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν, ἣν παρέλαβες ἐν κ(υρί)ῳ, ἵνα αὐτὴν πλη-
ροῖς. δοκεῖ μοι οὗτος εἶναι τῶν ἐν κλήρῳ κατελεγμένων, ἀλλὰ καὶ θεῖος παραλαμβάνει εἰς
τὴν ἀξίωσιν, καὶ συστρατιώτην καλεῖ, ὥστε παντὶ τρόπῳ σωφρονεῖσθαι. μὴ τῇ κατ' οἶκόν σου
ἐκκλησίᾳ. οὐδὲ δούλους παρῆκεν ἐνταῦθα. οἶδε γὰρ πολλάκις, καὶ ῥήματα δούλων ἀνα-
τρέψαι τὸν δεσπότην, καὶ μάλιστα ὅταν ὑπὲρ δούλου ἡ ἀξίωσις ᾖ, οἱ μάλιστα παροξυόν-
τες, ἴσως ἐκεῖνοι ἦσαν. οὐ τίνων αἰφίσιν αὐτοὺς εἰς φθόνον ἐμπεσεῖν, τῇ προσηγορίᾳ τιμή-
σας μὴ τῶν δεσποτῶν. ἀλλ' οὐδὲ τὸν δεσπότην ἀγανακτῆσαι συγχωρεῖ. εἰ μὲν γὰρ ὀνομαστὶ
εἶπεν, ἴσως ἂν ἠγανάκτησεν. εἰ δὲ μὴ ἐμνήσθη, οὐκ ἂν ἐλυχέρανεν. ὅρα οὖν πῶς σωστέον

ΘΘΘ 11 δῦρε, καὶ

δῦρε, καὶ μνησθῶμεν, καὶ τούτους τῇ μνήμῃ τιμήσωμεν; κἀκεῖνον μὴ πλῆξαι; τὸ γὰρ τῆς ἐκκλησίας ὄνομα, οὐκ ἀφίησι τοὺς δεσπότας ἀγανακτεῖν, εἴγε σωφρονεῖν μόνοι τοῖς οἰκέταις. καὶ γὰρ ἡ ἐκκλησία, οὐκ οἶδε δεσπότου, οὐκ οἶδεν οἰκέτου διαφοράν. ἀπὸ κατορθωμάτων καὶ ἁμαρτημάτων δοῦλον κἀκεῖνον ὁρίζει. εἰ τοίνυν ἐκκλησία ἐστὶ, μὴ ἀγανάκτει, ὅτι μοῦ σου προσηγορεύθη ὁ δοῦλος, ἐν γὰρ χῷ ἰῦ, οὐ δοῦλος οὐκ ἐλεύθερος. χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη, ἐκ τῆς ὑπομνήσεως αὐτὸν ἤνεγκε τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων. ἐννόησον φίλη ὅσα σοι συνεχώρησεν ὁ θς. πῶς χαίρεις σὺ ἐσώθης, μίμησαι τὸν δεσπότην. ἐπεύχεται οὖν αὐτῷ. πῶς οὖν, ὅταν οὖν μιμώμεθα αὐτὸν, σπιμένει ἡ χάρις. ἐπεὶ κἀκεῖνος ὁ δοῦλος ὁ περὶ τὸν σωδοῦλον ἀνιλεὴς γενόμενος, ἕως ὅτε οὐκ ἀπῄτησε τὰ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ ἡ χάρις ἔμενεν ἡ δεσποτική. ἐπεὶ δὴ δὲ ἀπῄτησεν, ἀφῃρέθη καὶ παρεδόθη τοῖς βασανισταῖς.

Η' ἦχος.

Τ αῦτα ἐννοοῦντες, οἰκτίρμονες ὦμεν, συγγνωμονικοὶ περὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας εἰς ἡμᾶς. ἑκατὸν δηνάρια ἐστὶν ἐν τοῦτο τὰ εἰς ἡμᾶς ἁμαρτήματα, τὰ δὲ εἰς τὸν θν παρ' ἡμῶν, μυρία τάλαντα. ἴστε γὰρ ὅτι καὶ τῇ ποιότητι τῶν προσώπων τὰ ἁμαρτήματα κρίνονται, οἷόν τι λέγω, ὁ μὲν ἰδιώτην ὑβρίσας, ἥμαρτεν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ὡς ὁ τὸν ἄρχοντα, καὶ μειζόνως τοῦτου, ὁ μὲν μείζονα ἄρχοντα, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ὡς ὁ τὸν ἐλάττονα, ὁ δὲ τὸν βασιλέα, πολλῷ πλέον. καὶ ἡ μὲν ὕβρις ἐστὶν ἡ αὐτὴ, τῇ δὲ ὑπεροχῇ τοῦ προσώπου μείζων γίνεται. εἰ δὲ βασιλέα ὑβρίζων ἀφόρητον ἔχει τὴν τιμωρίαν διὰ τὴν τοῦ προσώπου ἀξιοπιστίαν, ὁ τὸν θν ὑβρίζων, πόσων ἔσται ὑποτεύθυνος ταλάντων. ὥστε κἂν τὰ αὐτὰ εἰς τὸν θν ἁμαρτάνωμεν ἅπερ εἰς τοὺς ἀνούς οὐδὲ οὕτως τὸ ἴσον ἐστὶν, ἀλλ' ὅσον μέσον θυ καὶ ἀνῶν, τοσοῦτον τῶν ἁμαρτημάτων ἐκείνων, καὶ τούτων. νυνὶ δὲ καὶ πλείονα δύρίσκω τὰ ἁμαρτήματα, οὐ τῇ ὑπεροχῇ τοῦ προσώπου μεγάλα γινόμενα, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ φύσει. καὶ φειδὼς μὲν ὁ λόγος, καὶ φοβερὸς ὄντως, πλὴν ἀναγκαῖον λεχθῆναι, ἵνα ἡμῶν τὴν διάνοιαν κατασείσῃ, καὶ παρασαλεύσῃ, δείκνυς ὅτι πολλῷ πλέον ἀνούς φοβούμεθα, ἢ τὸν θν, καὶ τιμῶμεν ἀνούς, ἢ τὸν θν. ἐννόησον, ὁ μοιχεύων, οἶδεν ὅτι θς αὐτὸν ὁρᾷ, καὶ τούτου μὲν καταφρονεῖ, αὖ δὲ ἄνος ἴδῃ, κατέχει τὴν σπουδήν, οὐχὶ προπομπὸς ἀνοῦς μόνον θυ, οὐχὶ ὑβρίζει τὸν θν, ἀλλὰ καὶ τὸ πολλῷ χαλεπώτερον, ἐκείνους δεδοικώς, τούτου καταφρονεῖ. αὖ μὲν γὰρ ἐκείνους ἴδῃ, κατέχει τὴν φλόγα τ σπουδήν, μὴν δὲ ποίαν φλόγα, οὐκ ὄντι φλόξ, ἀλλὰ ὕβεις. εἰ μὲν γὰρ μὴ ἐξὸν γυναικὶ κεχρῆσθαι, εἰπότως φλὸξ τὸ πρᾶγμα ἦν, νυνὶ δὲ ὕβεις καὶ σφόδρα. αὖ μὲν γὰρ ἀνοῦς ἴδῃ, ἵσταται τῆς μανίας, τῆς δὲ τοῦ θυ μακροθυμίας ἔλαττον φροντίζει. πάλιν ἕτερος, ὁ κλέπτων, σωφρονεῖ, ὅτι ἁρπάζει, καὶ ἀνοῦς μὲν πειρᾶται ἀπατῆσαι, καὶ ἀπολογεῖται πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, καὶ σχῆμα περιτίθησι τῇ ἀπολογίᾳ, τὸν δὲ θν μὴ δυνάμενος πεῖσαι, οὐ φροντίζει οὐδὲ αἰδεῖται, οὐδὲ τιμᾷ. κἂν μὲν ὁ βασιλεὺς κελεύσῃ ἀπέχεσθαι τῶν ἑτέρων χρημάτων, πάντες ἑτοίμως εἰσφέρομεν. τοῦ δὲ θυ κελεύοντος μὴ ἁρπάζειν, μὴ δὲ τὰ ἑτέρων σωφρονεῖν, οὐκ ἀνεχόμεθα. ὁρᾷς ὅτι προπομποὶ ἀνοῦς τοῦ θυ; φορτικὸν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐπαχθές. ἀλλὰ δείξατε, ὅτι φορτικόν. φύγετε τὸ ἔργον. εἰ δὲ τὸ ἔργον οὐ δεδοίκατε, πῶς ὑμῖν πιστεῦσαι δύναμαι λέγουσιν, ὅτι τὰ ῥήματα δεδοίκαμεν; καὶ βαρεῖς ἡμᾶς; ὑμεῖς ἑαυτοὺς τῷ ἔργῳ βαρεῖτε, καὶ οὐδεὶς λόγος. ἐγὼ δὲ αὖ τὰ ῥήματα

εἰ πω ὧν

εἴ πω ὧν ὑμεῖς τὰ πράγματα πράττετε ἀγανακτεῖτε; καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον, γένοιτο ψεῦδος εἶναι τὰ παρ' ἐμοῦ, βούλομαι αὐτὸς λοιδορίας δόξαν λαβεῖν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὡς εἰκῇ, καὶ μάτην λοιδορησάμενος ὑμᾶς. ἢ δεῖν ὑπὲρ τοιούτων ἐγκαλουμένους. οὐ μόνον δὲ αὐτοὶ ἀνοῦς προτιμᾶτε τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ἀναγκάζετε. πολλοὶ πολλοὺς οἰκέτας ἠνάγκασαν, καὶ παῖδας. οἱ μὲν εἰς γάμον εἵλκυσαν μὴ βουλομένους, οἱ δὲ ὑπηρετῆσαι θαυ διακονίαις ἀτόποις, καὶ ἔρωτι μαρῷ, καὶ ἁρπαγαῖς, καὶ πλεονεξίαις, καὶ βίαις. ὥστε δι- πλοῦν εἶναι τὸ ἔγκλημα, καὶ μὴ δὲ ἀπὸ τῆς ἀνάγκης συγγνώμην αὐτοὺς δύρεσθαι. εἰ γὰρ αὐτὸς ἄκων πράττεις τὰ πονηρὰ, καὶ διὰ τὸ ἐπίταγμα τοῦ ἄρχοντος, μάλιστα μὲν οὐδὲ οὕτως ἴσχυρὰ ἡ ἀπολογία, πλὴν χαλεπωτέρα γίνεται ἡ ἁμαρτία, ὅταν μὴ ἐκείνους ἀναγκάζεις τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν. ποίαν γὰρ ἂν εἴη τῷ τοιούτῳ συγγνώμη λοιπόν; ταῦτα εἶπον, οὐχὶ καταιδεῖσαι βουλόμενος ὑμᾶς, ἀλλὰ δεῖξαι πόσων ἐσμὲν ὀφειλέται τῷ θεῷ. εἰ γὰρ καὶ ἐξίσου τιμῶντες ἀνοῦν τῷ θεῷ, ὑβρίζομεν ἂν οὕτ', πολλῷ μᾶλλον ὅταν προτιμῶμεν ἀνοῦς, εἰ δὲ ταῦτα τὰ ἁμαρτήματα τὰ εἰς ἀνοῦς, γινόμενα, εἰς οὕτ' πολλῷ μείζονα δείκνυται. πόσῳ μᾶλλον ὅταν, καὶ αὐτὴ ἡ ἁμαρτία τῇ ποιότητι μείζων ᾖ, καὶ χαλεπωτέρα; ἐξεταζέτωσαν ἑαυ- τὸν, καὶ ὄψεται πάντα δι' ἀνοῦς ποιῶν, σφόδρα ἦμεν μακάριοι, εἰ τοσαῦτα διὰ τὸν οὕτ' ἐ- πράττομεν, ὅσα διὰ τοὺς ἀνοῦς, καὶ τὴν παρὰ τῶν αὐτῶν δόξαν, καὶ τὸν φόβον, καὶ τὴν τιμήν. εἰ τοίνυν τοσούτων ἐσμὲν ὑπεύθυνοι, ὀφείλομεν μὴ πάσης προθυμίας ἀφιέναι τοῖς ἀδικοῦσιν ἡμᾶς, καὶ πλεονεκτοῦσι, καὶ μὴ μνησικακεῖν. ὁδὸς γάρ ἐστι λύσεως ἁμαρτημάτων. οὐδὲ πόνων δεομένη, οὐδὲ δαπάνης χρημάτων, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλου οὐδενός, ἀλλ' ἁπλῶς προαι ρέσεως, οὐκ ἀποδημίαν χρὴ στείλασθαι, οὐκ εἰς τὴν ὑπερορίαν ἐλθεῖν, οὐ κινδύνους ὑπο- στῆναι, καὶ πόνους, ἀλλὰ θελῆσαι μόνον, ποίαν εἰκότως συγγνώμην ἕξομεν ἐν τοῖς δικοῦσιν εἶναι δυσκόλοις, ὅταν καὶ πρᾶγμα τοσοῦτον ἔχον κέρδος, καὶ τοσαύτην τὴν ὠφέλειαν, μὴ οὐδένα πόνον, μὴ πράττωμεν; οὐ δύνασαι χρημάτων καταφρονῆσαι; οὐ δύνασαι δαπα νῆσαι τὰ ὄντα εἰς τοὺς δεομένους; θελῆσαι οὐ δύνασαι πάγαθόν; ἀφεῖναι τῷ ἠδικηκότι οὐ δύνασαι; εἰ γὰρ μὴ τοσούτων ὑπεύθυνος ἦς, ἐπέλυσε δὲ μόνον ὁ θεὸς ἀφεῖναι, οὐκ ἔδει; νῦν δὲ τοσούτων ὑπεύθυνος ὢν, οὐκ ἀφίης; μὴ ταῦτα δὲ ἀφ' ὧν ἔχεις, αὐτῷ αἰτεῖ. αὐ μὲν οὖν ἡμεῖς παρ' ὀφειλέτην ἐλθωμεν ἡμέτερον, ἐκεῖνος εἰδὼς θεὸν, δοξαστεύει, καὶ ὑποδέχεται, μὴ τιμᾷ, καὶ πᾶσαν ἐπιδείκνυται φιλοσοφροσύνην μὴ δανειλέτας. μὴ ταῦτα οὐκ ἀπὸ τοῦ δανεί- σματος διαλυόμενος, ἀλλ' ἡμέρους ἡμᾶς θέλων καταστῆσαι πρὸς τὴν αἴτησιν, σὺ δὲ τῷ θεῷ ὀφείλων τοσαῦτα, καὶ κελεύομενος ἀφεῖναι, πάλιν ἵνα σὺ λάβῃς, οὐκ ἀφίης; τί δή- ποτε παρακαλῶ, οἴμοι, πόσης μὲν ἀπολαύομεν φιλανθρωπίας, πόσην δὲ ἐπιδεικνύμεθα κα- κίαν, πόσον ὕπνον, πόσην νωθείαν. πῶς δύσκολον ἡ ἀρετή. ἐνταῦθα οὐ σώματος ἰσχύος χρεία, οὐ πλούτου χρημάτων, οὐ δυναστείας, οὐ φιλίας, οὐκ ἄλλου οὐδενός, ἀλλ' ἀρκεῖ θελῆσαι μόνον, καὶ τὸ πᾶν ἤνυσας. πρᾶγμα πολλὴν ἔχον ὠφέλειαν, ἐλύπησεν ὁ δεῖνα, καὶ ὑβρισε μὴ ἐσκωψεν; ἐννόησον ὅτι μὴ σὺ πολλάκις ταῦτα εἰς ἑτέρους ποιεῖς, μὴ εἰς αὐτὸν τὸν δε- σπότην, αὖθις μὴ συγχώρησον. ἐννόησον ὅτι μὴ ἀφεὶς, οὐ δυνήσῃ τοῦ μὴ παρρησιάσασθαι εἰπεῖν, αὖ δὲ ἀφῇς, ὀφειλὴν τὸ πρᾶγμα αἰτεῖς, οὐ διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ δεσπότου φιλανθρωπίαν, μὴ ποῦ ἴσον τὰ εἰς τοὺς ὁμοδούλους ἀφιέντα, τὸ εἰς τὸν δεσπότην

ἡμαρτηκότων τὴν ἄφεσιν λαβεῖν, ἀλλ' ὅμως τυγχάνομεν τῆς τοσαύτης φιλανθρωπίας, ἐπειδὴ πλούσιός ἐστιν ἐνέλεει μὴ οἰκτιρμοῖς. ἵνα δέσοι δείξω, ὅτι μὴ χωρεῖς τοῦτ, μὴ χωρεῖς τ ἀφέσεως ἀπὸ τ ἀφεῖναι μόνον σὺ ἁρπάσαι τὸ κέρδος, ἐννόησον πόσους ὁ βιοῦτος ἔχει φίλους, πῶς παντὸς ἐγκώμια τ τοιούτου ἅπαντες διεξέρχονται, ἀγαθὸς ἀνήρ, δυμετάλλακτος, οὐκ οἶδε μνησικακῆσαι, ἅμα ἐπλήγη, καὶ ἅμα ἰάθη. τοιοῦτον περιφάσεις τινὶ περιπεσόντα, τίς οὐκ ἐλεήσει; τίς οὐ συγγνώσεται ἁμαρτόντι; τίς οὐ δώσει χάριν ὑπὲρ ἑτέρων ἀξιοῦντι; τίς οὐ θελήσει φίλος εἶναι, μὴ δοῦλος ψυχῆς οὕτως ἀγαθῆς; ναὶ παρακαλῶ πάντα ὑπὲρ τούτου πράττωμεν, μὴ πρὸς φίλους, μὴ πρὸς συγγενεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς οἰκέτας. ἀνιέντες γὰρ φησι τ ὀφειλήν, εἰδότες ὅτι μὴ ὑμῶν ὁ κς ἐστὶν ἐν οὐνοῖς, οὐ ἀφιῶμεν τοῖς πλησίον τὰ ἁμαρτήματα, οὐ ἐλεημοσύνας παρέχωμεν, οὐ ταπεινοὶ ὦμεν. μὴ γὰρ μὴ δῶν ἀφαιρεῖ ἁμαρτίας. εἰ γὰρ ὁ τελώνης, ἵνα μόνον εἴπῃ ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, καὶ τῆλθε δεδικαιωμένος, πολλῷ μᾶλλον μὴ ἡμεῖς οὐ ταπεινοὶ ὦμεν, μὴ συντετριμμένοι, ἵνα πάσης ἁπλῶς ἀπολαύσωμεν φιλανθρωπίας τυχεῖν, οὐ ὁμολογῶμεν τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα, καὶ καταγινώσκωμεν ἑαυτῶν, τὸ πλέον ἀποσμιξόμεθα τ ῥύπου. πολλαὶ γὰρ αἱ ὁδοὶ αἱ καθαρεύουσαι. πάντοθεν ῥίνιν πολεμῶμεν τῷ διαβόλῳ. οὐδὲν εἶπον λύσιτελον, οὐδὲν δυσχερές. ἄφες τῷ λελυπηκότι. ἐλέησον τὸν δεδεμένον. ταπείνωσον τ ψυχήν. κἂν σφόδρα ᾖς ἁμαρτωλός, σώσῃ, μὴ τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν λέγε τούτων, αὐτὰ ἐκκαθαίρων τὰ ἁμαρτήματα, μὴ ἀποσμήχων τὴν κηλῖδα. γένοιτο δὲ ἡμᾶς πάντας εὑρεθῆναι ἀποκαθηραμένους ἅπαντα τ ἁμαρτημάτων τὸν ῥύπον λέγε τῆς ἐξομολογήσεως, ἐκεῖ τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν.

Λόγος, β'.

» Εὐχαριστῶ τῷ θῷμῳ πάντοτε, μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούωσόν σου τὴν » ἀγάπην, μὴ τὴν πίστιν ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κν ἰν, μὴ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τ » πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ τ ἐν ἡμῖν εἰς χν ἰν. Οὐκ ἀδίκως ἐκ προοιμίων αἰτεῖ τὴν χάριν, ἀλλὰ πρότερον τὸν ἄνδρα θαυμάσας, μὴ ἐπαινέσας ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι, καὶ τῆς αὐτ ἀγάπης δείξας τεκμήριον οὐ μικρὸν, τὸ διὰ παντὸς αὐτ μνήσθαι ἐν ταῖς προσευχαῖς, μὴ εἰ πὼν ὅτι πολλοὶ ἀναπαύονται πρὸς αὐτὸν, καὶ πᾶσιν ὑπακούει, καὶ πείθεται, τότε μὴ αὐτὴν τελευταῖον πίθησι, μάλιστα αὐτὸν λυσωπῶν τούτῳ. εἰ γὰρ ἕτεροι ἐπιτυγχάνουσιν ὧν δέονται, πολλῷ μᾶλλον παῦλος, εἰ πρὸ τ ἄλλων ἐλθὼν ἄξιος ἐπὶ τυχεῖν, πολλῷ μᾶλλον μ τοὺς ἄλλους, καὶ πρᾶγμα αὐτῶν οὐκ εἰς αὐτὸν ἀνῆκον, ἀλλ' ὑπὲρ ἑτέρου. εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ τούτου ἕνεκεν γράφειν μόνον, ὡς εἰ μὴ ὀνήσιμος ἐπὶ φησιν οὐκ ἂν ἔγραψας; ὅρα πῶς καὶ ἑτέρας αἰτίας πίθησι τῆς ἐπιστολῆς, πρῶτα μὲν τὴν ἀγάπην αὐτ δηλῶν, ἔπειτα δὲ μὴ ξενίαν κελεύων ἑτοιμάσθαι αὐτῷ. ἀκούωσόν σου τὴν ἀγάπην, θαυμαστὸν ὄντως, καὶ τ παρόντος ἰδεῖν ὄντως πολλῷ μεῖζον. δῆλον γὰρ ὅτι ἐκ τ ὑπερβαλλούσαν ταύτην εἶναι, καὶ ἀγαπᾶν, καὶ διάδηλος γέγονε, καὶ μέχρις αὐτ ἔφθασε, καὶ τοίγε οὐκ ὀλίγον τὸ μέσον ἐπὶ ῥώμης καὶ φρυγίας. ἐκεῖ γάρ μοι δοκεῖ εἶναι ἀπὸ ἀρχῆς που. οἱ γὰρ κολοσσαεῖς, τῆς φρυγίας εἰσὶ, πρὸς οὓς γράφων ἔλεγεν, ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ἡμῖν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. αὕτη δὲ τῆς φρυγίας πόλις ἐστίν. δύχομαι φησὶν ἵνα ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς

σου ἐναργὴς

σου ἀνάργης γένηται. ὁρᾷς πρότερον αὐτὸν δόντα πρὶν λαβεῖν; καὶ πρὶν τὴν χάριν αὐτῆ
σαι, τὴν αὐτὸν παρέχοντα πολλῷ μείζονα; ὅπως ἂν ἡ κοινωνία τῆς πίστεως σου ἐνεργὴς γέ-
νηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς Χ̄ν Ἰ̄ν. τοῦτέστιν ἵνα πᾶσαν ἀρετὴν ἐπέλ-
θῃς, ἵνα μηδὲν ἐλλείφθῃ. οὕτως γὰρ ἡ πίστις γίνεται ἐνεργής, ὅταν ἔργα ἔχῃ. χωρὶς γὰρ ἔρ
γων ἡ πίστις νεκρά ἐστι, καὶ οὐκ εἶπεν ἡ πίστις σου, ἀλλ' ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου, σωπῶν αὐτὸν
ἑαυτῷ, καὶ ἓν σῶμα δεικνύς. μὴ τοίνυν μάλιστα αὐτὸν λυσωπῶν, εἰ κοινωνὸς εἶ φησι κατὰ
» τὴν πίστιν, καὶ κατὰ τὰ ἄλλα ὀφείλεις κοινωνεῖν. Χάριν γὰρ ἔχομεν, μὴ πολλὴν παράκλη
» σιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ.
Οὐδὲν οὕτω λυσωπεῖ, ὡς τὰς ἑτέρων εὐεργεσίας προσφέρειν, καὶ μάλιστα ὅταν ἐκείνων
αὐδεσιμώτερος ᾖ, μὴ οὐκ εἴωσεν, εἰ τοῖς ἅγιοις ποιεῖς, πολλῷ μᾶλλον ἐμοί. ἀλλὰ τὸ αὐτὸ μὲν ἠνί-
ξατο, ἑτέρως δὲ αὐτὸ μετώδευσε προσηνέστερον, τοῦτέστι σύμβουλον παρρησίαν ἔδωκας ἐκ τῶν
εἰς ἑτέρους γενομένων, καὶ παράκλησιν. τοῦτέστιν οὐ μόνον ἡδόμεθα, ἀλλὰ καὶ παραμυθού-
μεθα. μέλος γὰρ ἡμῶν ἐκεῖνοι. εἰ τοίνυν τὴν συμφωνίαν τοσαύτην δεῖ εἶναι, ὡς ἐπὶ ταῖς ἑτέ
ρων ἀναπαύσεσι τοὺς ἅγιους ἐν θλίψεσιν ὄντας, κἂν μή τύχωσί τινος, εὐφραίνεσθαι δι' ἐκεί-
νους, ὡς ἑνὸς σώματος εὐεργετηθέντος, πολλῷ μᾶλλον καὶ σὺ ἡμᾶς ἀνέπαυσας, μὴ οὐκ εἴωσεν
ὅτι εἰκός, ὅτι πείθει, ἀλλὰ καὶ σφοδρότερον, καὶ ἐμφαντικώτερον, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν
ἁγίων, ὡσανεὶ παιδίου τινὸς ἐπὶ τοῖς πατράσιν ὄντος, καὶ ἑστῶτος, οὕτως ἡ ἀγάπη
» ἡ φιλοσοφία δείκνυσιν αὐτὸν, καὶ σφόδρα ἀγαπᾶται παρ' αὐτῶν. Διὸ πολλὴν παρρη-
» σίαν ἔχων ἐν Χ̄ῳ Ἰ̄ῳ. Ὅρα πῶς ἀσφαλίζεται, μήτι καὶ τῶν ἀπὸ σφοδρᾶς ἀγάπης λε-
γομένων πλήξῃ τὴν ἀκροατήν. ὡς λυσανασχετεῖν. διαῤῥῆξαι πρὶν εἰπεῖν ἐπιτάσεινσοι. ἐπεὶ
δὴ βαρὺ λίαν, καίτοιγε ἀπὸ ἀγάπης λεγόμενον μᾶλλον ἱκανὸν δοξάσειν, ἀλλ' ὅμως, ἐκπεριου-
σίασε πολλὴν πίθεται τὴν διόρθωσιν, εἰ πὼν παρρησίαν ἔχων, ὅπερ μέγαν δεικνύντος λίαν τὸ
φιλήμονα τοῦτέστι, παρρησίαν ἡμῖν ἔδωκας σύ. καὶ οὐκ εἶπε μόνον, ἀλλὰ μὴ τὸ ἐν Χ̄ῳ, οὐχ ὡς
ἐν τῷ κόσμῳ λαμπρότερος, οὐδὲ ὡς πλουσιώτερος, ἀλλὰ διὰ τὴν πίστιν τὴν εἰς τὸν Χ̄ν. μὴ
τόπε ἔθηκε τὸ ἐπιτάσεινσοι, καὶ οὐκ εἶπε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐτὸν, τοῦτέστιν εὔλογον πρᾶ
γμα, καὶ ὅρα ἐκ πόσων αὐτὸ κατασκευάζει, τοὺς ἄλλους εὐποιεῖς. καὶ ἐμὲ, μὴ διὰ τὸν Χ̄ν,
καὶ ὅτι τὸ πρᾶγμα εὔλογον, καὶ ὅτι ἡ ἀγάπη δίδωσι, δι' ὃν μᾶλλον παρακαλῶ, ὡσανεὶ εἰπεῖν,
οἶδα μὲν, ὅτι καὶ ἐπιτάττων αὐτῷ μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας, ἀπὸ τῶν προλαβόντων. πλὴν
ἀλλ' ἐπεὶ δὴ πολλὴν ὑπὲρ τοῦ πράγματος ποιοῦμαι τὴν σπουδὴν, παρακαλῶ, ἀμφότερα ἔδει
ξεν ὁμοῦ, ὅτι καὶ θαῤῥεῖ αὐτῷ. ἐπιτάξεις γὰρ, καὶ ὅτι σφόδρα τοῦ πράγματος ἀντιποιεῖται
» διὸ παρακαλεῖ. Τοιοῦτος ὢν φησιν ὡς παῦλος πρεσβύτης. Βαβαὶ πόσα λυσωπεῖ
καὶ, παῦλος ἀπὸ τῆς ποιότητος τοῦ προσώπου, ἀπὸ τῆς ἡλικίας, ὅτι πρεσβύτης, ἀπὸ τοῦ
» δικαιοτέρου πάντων. Ὅτι καὶ δέσμιος Ἰ̄ῦ Χ̄ῦ. Τίς γὰρ οὐκᾶν τὸν ἀθλητὴν, καὶ στε-
φανίτην ἐδέξατο ὑπολίαις χερσί. τίς ὁρῶν διὰ Χ̄ν δεδεμένον, οὐκᾶν μυρία ἐχαρίσατο, τοσού-
τοις δὴ προλεαίνας αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, οὐδὲ οὕτως ἐνέβαλε τὸ ὄνομα, ἀλλὰ τοσαύτην
ποιησάμενος αὐτῆσιν ἀναβάλλεται. ἵστε γὰρ τοὺς θυμοὺς τῶν δεσποτῶν κατὰ τῶν ἀποδε-
δρακότων οἰκετῶν, καὶ μάλιστα ὅταν μὴ κλοπῆς ἔργάσωνται, κἂν χρηστοὺς ἔχωσι δε-
σπότας, πῶς οὐ ξέεται ἡ ὀργή. τοιαύτην οὖν πᾶσι τοῦτοις προελέανε, καὶ πρότερον πείσας

καὶ πᾶν ὁποιῶν ὑπουργῆσαι ἑτοίμως, καὶ παρασκευάσας αὐτῦ τὴν ψυχὴν πρὸς πᾶσαν
» ὑπακοὴν, τότε ἐπάγει τὴν δέησιν, καὶ φησί. Παρακαλῶ σε, καὶ μετ' ἐγκωμίων, περὶ
» τῦ ἐμῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου. Πάλιν οἱ δεσμοὶ λυσωφελικοί, καὶ τό-
τε τὸ ὄνομα. οὐ μόνον γὰρ τὸν θυμὸν ἔσβεσεν, ἀλλὰ καὶ ἡδίω αὐτὸν πεποίηκεν. οὐ γὰρ ἂν αὐ-
τόν φησι τέκνον ἐκάλουν εἰ μὴ σφόδρα ἦν χρήστος, ὅπερ ζηλωτὸν ἐκάλεσα, ὅθεν καὶ τῦ
τον. καὶ πολλαχοῦ τὴν φιλοστοργίαν δεικνύς, ἀπὸ τῦ καιροῦ τῆς ὠδῖνος ἐντρέπει, δέ-
σμιος αὐτὸν ἐγέννησα φησίν. ὥστε καὶ διαθέσεως ἄξιος πολλῆς τυχεῖν τῆς πρὸς
» τοῖς ἄλλοις ἀπετέχθη, ἐν τοῖς ὑπὲρ τῦ Χῦ πειρασμοῖς. Ὁ ἄχρηστον τοτέ σοι ἄχρηστον.
Ὅρα πόση ἡ συμπλοκή, πῶς ὁμολογεῖ αὐτῦ τὸ ἀμάρτημα, καὶ διὰ τοῦτο, σβέννυς αὐτῦ τὸν θυμόν.
οἶδα φησὶν, ὅτι ἄχρηστος ἦν, νῦν δέ σοι χρήσιμος ἔσται. οὐκ εἶπεν ἵνα μὴ ἐκεῖνος αὐτεπιπῇ, ἀλ-
» λὰ καὶ τὸ αὐτῦ πρόσωπον, εἰσήγαγεν, ἵνα ἀξιόπιστοι ὦσιν αἱ ἐλπίδες. Νῦν δέ σοί φησι,
» καὶ ἐμοὶ δῦ χρήστον. Εἰ γὰρ παύλῳ χρήσιμος τῷ τοσαύτην ἀκρίβειαν ἀπαιτοῦντι, πολ-
» λῷ μᾶλλον τῷ δεσπότῃ. Ὃν ἔπεμψα πρὸς σέ. Καὶ τοῦτῳ τὸν θυμὸν ἔσβεσε, τῷ πα-
ραδοῦναι αὐτόν. μάλιστα γὰρ οἱ δεσπόται τότε ὀργίζονται, ὅταν ὑπὲρ ἀπόντων παρακα-
λῶνται, ὥστε καὶ αὐτῷ τούτῳ μᾶλλον κατεπράϋνε, σὺ δὲ αὐτόν. καὶ πάλιν οὐ γυμνὸν τίθησι
τὸ ὄνομα, ἀλλὰ μετὰ ῥήματος ἐντρεπτικοῦ, ὃ τῦ τέκνου δοξεμότερόν ἐστιν εἶπε τέκνον. εἶπεν ἐγέν
νησα, ὥστε μάλιστα αὐτὸν φιλεῖν εἰκός. ὅτι ἐν πειρασμοῖς αὐτὸν ἔτεκεν. ὅτι γὰρ περὶ ἐκεῖνα
τὰ παιδία μάλιστα ἐκκαιόμεθα, δῆλον, ὅταν κινδύνους διαφύγωμεν, καὶ ἐν αὐτοῖς τέ-
κωμεν. ὡς ὅταν λέγῃ, ἡ γραφὴ, οὐαὶ βαροχαβὴλ. καὶ πάλιν ὅταν καλῇ τὸν βενιαμὶν ἡράκ-
» χὴλ, γόον φησὶν ὀδύνης μου, σὺ δὲ αὐτόν φησιν τουτέστι, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα. Προσλαβοῦ,
Δείκνυσιν αὐτῦ τὴν ἀγάπην τὴν πολλήν. οὐκ εἶπεν ἀπόδειξαι, οὐκ εἶπεν μὴ ὀργισθῇς, ἀλ-
λὰ προσλαβοῦ. τουτέστιν οὐχὶ συγγνώμης, ἀλλὰ τιμῆς ἔστιν ἄξιος. διατί; τέκνον παύλου γε
» γονεν. Ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην ὑπὲρ σοῦ κατέχειν, ἵνα διακονῇμοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τῦ εὐαγ
» γελίου. Ὁρᾷς πόσα πρότερον καταισχύνας, τότε αὐτὸν ἤγαγεν εἰς τὴν τῦ δεσπότου
τιμήν; καὶ ὅρα, καὶ θαῦμα ὅσης σοφίας. ὅρα καὶ ἐκεῖνον πόσου ὑποτύπωσιν ποιεῖ, καὶ θαῦμα
πῶς τιμᾷ. δῦρες φησὶν ὅπως ἀποδῶς τὴν πρὸς ἐμὲ λειτουργίαν δι' αὐτῦ ἐνταῦθα δεί-
κνυσιν, ὅτι τὸ αὐτῦ μᾶλλον ἐσκόπησεν, ἢ τὸ τῦ παιδός, ὅτι σφόδρα αὐτὸν αἰδεῖται. χωρὶς δὲ
τῆς σῆς γνώμης φησὶν οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι. θαῦμα μάλιστα χαυνοῖ τὸν ἀξιούμενον, ὅταν
καὶ πράγματος ὄντος χρησίμου, μὴ τῆς ἐκείνου γνώμης πίπτηται. δύο γὰρ ἀγαθὰ, καὶ οὗ-
τος κερδαίνει, καὶ οὗτος ἀσφαλέστερος καθίσταται. καὶ οὐκ εἶπεν ἵνα μὴ κατὰ ἀνάγκην,
ἀλλ' ὡς κατὰ ἀνάγκην. ἡδεῖν μὲν γάρ φησιν, ὅτι καὶ μὴ μαθών, ἀλλὰ ἀθρόον νοῦς, οὐκ αὖ
ἠγανάκτησας, ἀλλ' ὅμως ἐκ πλείονος περιουσίας, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην. τάχα γὰρ διὰ
θαῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν. ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, μηκέτι ὡς δοῦλον. καλῶς τὸ τάχα.
ἵνα εἴξῃ ὁ δεσπότης. ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ αὐθαδείας γέγονεν ἡ φυγὴ, καὶ διεφθαρμένης διά-
νοίας, μὴ οὐκ ἀπὸ προαιρέσεως, λέγει τάχα, μὴ οὐκ εἶπε, διαθῦ ἔφυγεν, ἀλλὰ διαθῦ ἐχω
ρίσθη, δῦφημοτέρῳ ὀνόματι, καὶ οὐκ εἶπεν, ἐχώρισεν ἑαυτόν. οὐ γὰρ αὐτῦ τὸ κατασκεύασμα
τὸ ἐμὲ τούτῳ ἀναχωρῆσαι, οὐδὲ ἐπ' ἐκείνῳ, ὅπερ μετὰ ἰωσὴφ ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν ἀδελ
φῶν, φησὶν, ὅτι ὁ θεός ἀπέστειλέμε ἐνταῦθα. τουτέστι, τῇ κακουργίᾳ αὐτῶν εἰς δέον ἐχρή
σατο, διαθῦ

σατο, διαζῆσαι ἐχωρίσθη φῆ πρὸς ὥραν. καὶ τὸν χρόνον συστέλλει, καὶ τὸ ἁμάρτημα ὁμολογεῖ, καὶ τρέπει εἰς οἰκονομίαν. ἵνα αἰώνιον αὐτὸν φησιν ἀπέχῃς, οὐκ ἐν τῷ παρόντι μόνον κερδῶ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἵνα διαπαντὸς ἔχῃς αὐτὸν, οὐκέτι δοῦλον, ἀλλὰ πρεσβύτερον δούλου, δοῦλον μὲν ὄντα, δυνοϊκώτερον δὲ ἕξεις ἀδελφοῦ, ὥστε καὶ τῷ χρόνῳ, πεκέρδακας τὴν ποιότητα. λοιπὸν γὰρ οὐκ ἀποπεμθήσῃ. Ἵνα αἰώνιον αὐτὸν φησιν ἀπέχῃς. Ἀντὶ τοῦ ἀπολάβῃς. Οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν, ἀγαπητὸν, μάλιστα ἐμοί. Δοῦλον ἀπώλεσας πρὸς ὀλίγον, καὶ ἀδελφὸν εὑρήσεις τὸ διηνεκές, ἀλλὰ ἀδελφὸς οὐσὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμὸν. σύνταθθα καὶ ἡ ἀρετὴ πολλή. εἰ δὲ ἐμὸς ἀδελφός, οὐκ ἐστὶ σαι χωθήσῃ καὶ σύ. ἀφῆκε μὲν οὖν τοῦ τέκνου, τὴν ὀργὴν ἔδειξε, ἀφῆκε δὲ τοῦ ἀδελφοῦ, τὴν δύνοιαν τὴν πολλὴν, καὶ τὴν ἰσοτιμίαν.

Ἠθικόν

Ταῦτα οὐχ ἁπλῶς ἀναγέγραπται, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀπογινώσκωμεν τῶν οἰκετῶν, μηδὲ οἱ δεσπόται σφόδρα αὐτοῖς ἐπιτιθῶνται, ἀλλὰ μάθωμεν συγχωρεῖν τὰ ἁμαρτήματα τοῖς οἰκέταις τοῖς τοιούτοις, ἵνα μὴ ἀεὶ πραχθεῖς ὦμεν, ἵνα μὴ ἀπὸ τῆς δουλείας ἐστὶ αι χωώμεθα, καὶ κοινωνοὺς αὐτοὺς ἐν πᾶσι λαμβάνειν, ὅταν ὦσιν ἀγαθοί. εἰ γὰρ παῦλος οὐκ ἐπηχώθη, καὶ τέκνον καλέσαι, καὶ σωλάγχνον, καὶ ἀδελφὸν, καὶ ἀγαπητὸν, πῶς αὖ ἡμεῖς ἐστὶ αι χωθῶμεν; καὶ τί λέγω παῦλος; ὁ παύλου δεσπότης, οὐκ ἐστὶ αι χώτεται τοὺς ἡμετέρους δούλους, ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, καὶ ἡμεῖς ἐστὶ αι χώμεθα. ὅρα πῶς ἡμᾶς τιμᾷ. ἀδελφοὺς ἑαυτοῦ καλεῖ τοὺς ἡμετέρους δούλους, καὶ φίλους, καὶ συγκληρονόμους. ἰδοὺ πού καπέβη. τί οὖν ποιήσαντες ἡμεῖς, τὸ πᾶν ἡνυκότες ἐσόμεθα; οὐδὲν ὅλως διωνησόμεθα, ἀλλ' ὅπου δ' ἂν τα πεινοφροσύνης ἔλθωμεν, τὸ πλέον αὐτῆς ὑπολέλειπται. τί γὰρ εἰ ἐτέμομεν ὅπερ ἂν ποιήσῃς σὺ, πρὸ μὲν ὁμοδοῦλον ποιεῖς, ὁ δὲ σὸς δεσπότης, πρὸ τοὺς σοὺς δούλους τε ποίηκεν. ἄκουσον, καὶ φείξον, μηδέποτε σπαρθῆς τῶν τα πεινοφροσύνῃ. τάχα γελᾶτε τὸ λεχθὲν, εἰ τα πεινοφροσύνη ἐταίρει, ἀλλὰ μὴ θαυμάσητε, ἐταίρει ὅταν μὴ γνησία ᾖ. πῶς, μή τινι τρόπῳ; καὶ γὰρ ἔστιν διαβολικόν. ὡς περ πολλοὶ διὰ τὸ μὴ κενοδοξεῖν, κενοδοξοῦσιν, οὕτω καὶ διὰ τὸ τα πεινοῦσθαι, ἐταίρονται διὰ τὸ μέγα φρονεῖν. οἷον ἦλθετις ἀδελφὸς, ἢ καὶ οἰκέτης, προσελάβου αὐτὸν, τοὺς πόδας ἔνιψας, δύθεως μέγα ἐφρόνησας. ἐποίησα ὃ οὐδεὶς ἐποίησε, κατώρθωσα τὴν τα πεινοφροσύνην. πόθεν οὖν αὕτη ἐν τῇ τα πεινοφροσύνῃ μένοι; εἰ μνημονεύει τῆς παραγγελίας τοῦ κυ τῆς λεγούσης. ὅταν πάντα ποιήσητε, λέγετε, ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοι ἐσμεν. καὶ πάλιν τοῦ διδασκάλου τῆς οἰκουμένης λέγοντος. ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι κατειληφέναι. ὁ πείσας ἑαυτὸν, ὅτι οὐδὲν μέγα κατώρθωσεν, ὅσα αὖ ποιήσῃ, οὗτος μόνος τα πεινοφρονεῖν δύναται, ὁ μὴ πρὸς τὸ τέλος ἥκειν νομίζων. πολλοὶ διὰ τα πεινοφροσύνης ἐπήρθησαν, ἀλλὰ μὴ ἡμεῖς οὕτω πάθωμεν, ἐποίησάς τι τα πεινόν; μὴ φρονήσῃς μέγα, ἐπεὶ τὸ πᾶν ἀπώλεσας. τοιοῦτος ἦν ὁ φαρισαῖος ἐπήρθη ἐπειδὴ ἐδίδου τοῖς πένησι τὰς δεκάτας, καὶ τὸ πᾶν ἀπώλεσεν. ἀλλ' οὐχ ὁ τελώνης οὕτως. ἄκουε παύλου πάλιν λέγοντος, οὐδὲν ἐμαυτῷ συνοίδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ὁρᾷς ὅτι

οὐκ ἐωῆρεν αὐτόν; ἀλλὰ παντοίως σωέφελλε, καὶ ἐπαινοῦντα εἰς τὴν ἄνηραν κορυφὴν ἀνελήλυθώς; καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἐν πυρὶ ἦσαν, καὶ ἐν μέσῳ τῇ καμίνῳ, καὶ τί ἔλεγον; ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν μ τῶν πρῶν ἡμῶν. τοιούτοις καρδίαν σωτετριμμένην ἔχε. διαβλ ἠδύναντο λέγειν, ἀλλ' ἐν καρδίᾳ σωτετριμμένῃ, καὶ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθείημεν. οὕτως καὶ μ τὸ ἐμπεσεῖν εἰς τὴν κάμινον, σφόδρα ἦσαν τεταπεινωμένοι, καὶ μᾶλλον ἢ πρὸ τ ἐμπεσεῖν. ἐπειδὴ γὰρ εἶδον τὸ θαῦμα τὸ γενόμενον, ἀναξίους νομίσαντες ἑαυτοὺς τῆς σωτηρίας, εἰς ταπεινοφροσύνην κατηνέχθησαν. ὅταν γὰρ πειθῶμεν, ὅτι παρ' ἀξίαν πολλὴν μεγάλα ὑπηρετήμεθα, τότε μάλιστα ἀνιώμεθα. καίτοι τί παρ' ἀξίαν ὑπηρετήθησαν ἐκεῖνοι; ἐξέδωκαν ἑαυτοὺς εἰς κάμινον, ἐξηχμαλωτίσθησαν ἑτέρων ἁμαρτόντων. ἐπὶ γὰρ νέοι ἦσαν, καὶ οὐκ ἐγόγγυσαν, οὐδὲ ὠργίσθησαν, οὐδὲ εἶπον. ναὶ. τί γὰρ ἡμῖν ἀγαθόν, ὅτι δουλεύομεν τῷ θεῷ; οὗτος ἀσεβής ἐστι, καὶ γέγονεν ἡμῶν δεσπότης, καὶ οὐ διαβλ μόνον. τί ὠφελήσαμεν προσκαιροῦντες αὐτόν; μ τῶν εἰδωλολατρῶν ὑπὸ τ εἰδωλολατρεύειν κολαζόμεθα, εἰς αἰχμαλωσίαν ἤχθημεν. πρίν δὲ ἐξετάσωμεν, ἐλευθερίας τῶν πρώτων ἁπάντων, αἰχμάλωτοι, καὶ δοῦλοι γεγόναμεν. βασιλεῖ βαρβάρῳ δουλεύομεν. οὐδὲν τούτων εἶπον. ἀλλὰ τί; ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ οὐδὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἄλλων ποιοῦνται τὴν δέησιν, ὅτι βασιλεῖ ἐχθίστῳ, καὶ πονηροτάτῳ παρέδωκας ἡμᾶς. πάλιν ὁ δανιὴλ δεύτερον εἰς λάκκον ἐμβεβλημένος, ἔλεγεν. ἐμνήσθησάν γὰρ ὁ θς. διατί οὐκ ἀνεμνήσθης ὦ δανιὴλ; ὅτε αὐτὸν ἐδόξασας διὰ τ βασιλέως, λέγων. καὶ ἐγὼ οὐκ ἐν τῇ σοφίᾳ τῇ οὔσῃ ἐν ἐμοί. ἀλλ' ὅτε ἐνεβλήθης εἰς λάκκον λεόντων διὰ τὸ μὴ ὑπακοῦσαι τῷ πονηροτάτῳ δόγματι ἐκείνῳ, διατί οὐκ ἀνεμνήσθη; δι' αὐτὸ δὴ διαβλ. οὐχὶ δι' αὐτὸν ἐμβέβληκαν ὧν; ναί φησιν, ἀλλὰ πολλῶν ὀφειλέτης εἰμί. τί οὖν αὖ εἴποιμεν λοιπὸν ἡμεῖς; ἀλλ' ὁ δαβὶδ ἄκουε τί φησι, καὶ ἐὰν εἴποιμι, οὐ τεθέληκάσι, ἰδοὺ ἐγὼ, ποιείτωμοι τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτῦ, καίτοι μυρία ἔχων εἰπεῖν ἑαυτῦ κατορθώματα, καὶ ὁ ἡλεὶ δέ φησι. κς αὐτός, τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτῦ ποιήσει. διαβλ δούλων δυναμένων, μὴ μόνον ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς κολάσεσι, καὶ ἐν ταῖς τιμωρίαις τὸ πᾶν αὐτῷ παραχωρεῖν. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, εἰ ἡμεῖς μὲν δεσπότας τυφλοντας τοὺς οἰκέτας ἐῶμεν, εἰδότες ὅτι φείδονται αὐτῶν ἅτε αὐτῶν ὄντων ἐκείνων, ὁ δὲ θς οὐ φείσεται; διαβλ καὶ ὁ παῦλος ἡνίξατο εἰπών, ἐάν τε ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῦ κυ ἐσμέν. οὐ βούλεται αὐτῷ φησι τὸν πλοῦτον ἐλαττωθῆναι, οἷδε πῶς κολάζει. οἰκείους κολάζει παῖδας, οὐδεὶς ἡμῶν μᾶλλον αὐτῦ φείδεται, τῦ ἐκ τῦ μὴ ὄντος τὸ εἶναι παραγαγόντος ἡμᾶς, τῦ τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντος, τῦ βρέχοντος, τῦ ψυχὴν ἐμπνέοντος, τῦ τὸν υἱὸν αὐτῦ δεδωκότος ὑπὲρ ἡμῶν. ἀλλ' ὑπερ ἔφθω, καὶ διὰ ὃ πάντα ταῦτα εἴρηται. ταπεινοφρονῶμεν, ὡς χρή, μετριάζωμεν ὡς χρή. μὴ ἀφορμὴ ἡμῖν διαβλ γενέσθω ἐπάρσεως. ταπεινὸς εἶ, καὶ πάντων ἀνθρώπων ταπεινότερος, μὴ διαβλ μέγα φρόνει, μὴ δὲ ἑτέροις ὀνείδιζε, μὴ ἀπολέσῃς τὸ καύχημα. διαβλ ταπεινοφρονεῖς, ἵνα ἀπονοίᾳ ἀπαλλαγῇς, αὖ τοίνυν διὰ αὐτῆς εἰς ἀπόνοιαν πέσῃς, χρεῖττον μὴ ταπεινοφρονεῖν. ἄκουε γὰρ παύλου λέγοντος. καὶ διὰ αὐτῦμοι φησὶ κατεργάζεται θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία, διὰ τῆς ἐντολῆς. ὅταν εἰς ἔννοιαν ἔλθῃς θαυμάσαι ἑαυτὸν διὰ ταπεινοφροσύνην, νόησον τὸν δεσπότην, ποῦ κατῆλθε, καὶ οὐκέτι θαυμάσεις σαυτὸν

σεις σαυτὸν οὐδὲ ἐπαινέσεις, ἀλλὰ καταγελάσεις σαυτῦ, ὡς οὐδὲν πεποιηκότος, πάντως ἑαυτὸν ὀφειλέτην εἶναι νόμιζε. ἅπερ αὖ ποιήσῃς, ἐκείνῳ ἀναμιμνήσκου τὴν παραβολήν. τίς ἐξ ὑμῶν φησιν ὃς ἔχει δοῦλον, καὶ εἰσελθόντα αὐτῷ τί φησιν. ἀνάπεσε; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλὰ φῆθι, καὶ διακόνει μοι. μὴ χάριν ἴσμεν τοῖς οἰκέταις ὑμῶν διακονουμένοις ὑμῖν; ἀλλ' ὁ δὲ ἡμῖν οἶδε χάριν. οὐκ αὐτῷ διακονουμένοις, ἀλλὰ τὸ ἡμῖν συμφέρον ποιοῦσι. πλὴν ἀλλὰ μὴ οὕτω διακεώμεθα, ὡς χάριν εἰδότος αὐτῦ, ἵνα μὴ εἰδῇ, ἀλλ' ὡς ὀφειλὴν ἐκπληροῦντες. καὶ γὰρ ὄντως ὀφειλὴ τὸ πρᾶγμα ἐστί, πάντα ἅπερ αὖ πράττωμεν. εἰ γὰρ ἀργυρίου παῖδας ὠνούμενοι, πάντα ἡμῖν αὐτοὺς ζῶν βουλόμεθα, καὶ ὅσα αὖ ἔχωσιν, ἡμῖν ἔχειν, πόσῳ μᾶλλον ὁ ἐκ τῦ μὴ ὄντος, εἰς τὸ εἶναι παραγαγών, ὁ μεταζῶντα τιμίῳ αἵματι ἡμᾶς πριάμενος, τιμὴν κατέβαλεν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅσην οὐδεὶς οὐδὲ ὑπὲρ τέκνου καταβαλεῖν ἀνάσχοιτο, τὸ αἷμα ἐξέχεε τὸ ἑαυτῦ. αὖ οὖν μυρίασ ἔχοντες ψυχὰς ζῶντας πάσας καταθώμεθα, ἆρα τὴν ἴσην ἀποδώσομεν; οὐδαμῶς. διατί; ὅτι αὐτὸς οὐκ ὀφείλων ἡμῖν, ὅλον πεποίηκεν, ἀλλὰ χάρις ἐστίν. ἡμεῖς δὲ λοιπὸν ὀφείλομεν, καὶ αὐτὸς ὢν, δοῦλος γέγονε. καὶ οὐκ ὢν ὅλως θάνατον, ὅλως ὑπὲρ θάνατον γέγονεν ἐν σαρκί. ἡμεῖς, κἂν μὴ ὑπὲρ αὐτῦ καταθώμεθα τὰς ψυχὰς, τῷ νόμῳ τῆς φύσεως καταθησόμεθα. καὶ ἄκοντες μικρὸν ὕστερον αὐτῆς ἀποφησόμεθα. οὕτω καὶ τῶν χρημάτων, κἂν μὴ δι' αὐτὸν αὐτὰ δῶμεν, ἀλλὰ τὴν τῆς τελευτῆς ἀνάγκην ἀποδωσόμεθα. οὕτω καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης, κἂν μὴ δι' αὐτὸν ταπεινοφρονήσωμεν, ἀλλὰ τὰς θλίψεις, ἀλλὰ τὰς συμφορὰς, ἀλλὰ τὰς διωκαφείασ ταπεινωθησόμεθα. ὁρᾷς οὖν ὅση ἡ χάρις; οὐκ εἶπα, τί γὰρ μέγα ποιοῦσιν οἱ μάρτυρες, κἂν μὴ δι' ἐμὲ ἀποθάνωσι, τεθνήξονται πάντως, ἀλλὰ πολλὴν αὐτοῖς οἶδε χάριν, ὅτι ἑκόντες ἀποτίθενται, ὅπερ ὕστερον ἀπὸ τῆς φύσεως ἄκοντες. οὐκ εἶπα, τί γὰρ μέγα ποιοῦσιν οἱ τὰ χρήματα κενοῦντες; πάντως αὐτὰ ἀποθήσονται καὶ ἄκοντες, ἀλλὰ πολλὴν καὶ τούτοις οἶδε χάριν, καὶ οὐκ αἰσχύνεται πάντων ὁμολογεῖν, ὅτι ἐτράφη παρὰ τῶν δούλων ὁ δεσπότης. καὶ γὰρ καὶ δόξα δεσπότου, τὸ οἰκέτας ἔχειν δυνώμονασ, καὶ δόξα δεσπότου, τὸ οὕτω φιλεῖν αὐτὸν τοὺς δούλους, καὶ δόξα δεσπότου, τὸ οἰκειοῦσθαι τὰ ἐκείνων, καὶ δόξα δεσπότου, τὸ μὴ ἐπαισχύνεσθαι πάντων ὁμολογεῖν, αἰδεσθῶμεν τὴν τοσαύτην ἀγάπην τῦ χῦ, διαθεμανθῶμεν τῷ φίλτρῳ, κἂν ταπεινὸς ᾖτις, κἂν δύσκολος, ἀκούομεν δὲ, ὅτι φιλεῖ ἡμᾶς, μάλιστα πάντων διαθεμαινόμεθα πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰς τιμὴν αὐτὸν ἄγομεν σφοδρὰν, καὶ ἡμεῖς φιλοῦμεν, ὁ δεσπότης ἡμῶν ἡμᾶς φιλεῖ τοσοῦτον, καὶ οὐ διανιστάμεθα; μὴ παρακαλῶ, μὴ οὕτω ῥᾴθυμοι γινώμεθα περὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ἀλλὰ καὶ ἀγαπῶμεν κατὰ δύναμιν τὴν ἡμετέραν, καὶ πάντα κενώσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην αὐτῦ, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ χρήματα, καὶ δόξαν, καὶ πᾶν ὁτιοῦν. μὴ χαρᾶς, μὴ δυφροσύνης, μὴ προθυμίασ, μὴ ὡς ἐκείνῳ τι παρέχοντες, ἀλλ' ὡς ἡμῖν αὐτοῖς. τοιοῦτος γὰρ τῶν φιλούντων ὁ νόμος, δι' πάσχειν ἡγοῦνται, ὅταν καλῶς πάσχωσι περὶ τοὺς φίλους. οὕτω ζήνωμεν καὶ ἡμεῖς διακεώμεθα, περὶ τὸν δεσπότην, ἵν' ἡμέτερον ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν.

Εἰ οὖν

Λόγος, γ'.

» Εἰ οὖν με ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, ἐμοὶ τοῦ
» το ἐλλόγει. ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί, ἐγὼ ἀποτίσω, ἵνα μὴ λέγωσοι, ὅτι καὶ σαυ
» τόν μοι προσοφείλεις. Οὐδὲν οὕτω πρᾶγμα παραινεῖν οἶδεν, ὡς τὸ μὴ πάντα αὐθρόον αὐ-
τεῖν. ὅρα γὰρ μοι πόσα ἐγκώμια, μετὰ πόσην κατασκευὴν, τὸ μέγα σοῦ ἔθηκε, μοι τὸ εἰ-
ωθεῖν, ὅτι τέκνον μου, ὅτι κοινωνός τοῦ εὐαγγελίου, ὃ σπλάγχνα, ὅτι ἀδελφὸν αὐτὸν ἀπέ-
χεις, ὅτι ὡς ἀδελφὸν ἔχε, τότε ἐπήγαγεν, ὡς ἐμέ. καὶ οὐκ ἠξίωσέν σοῦ παῦλος. ὁ γὰρ μὴ
αἰσχυνόμενος δοῦλος κληθῆναι τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ ὁμολογῶν σοῦ, πολλῷ μᾶλλον σοῦ
οὐκἂν παρητήσατο. τουτέστιν εἰ τὰ αὐτὰ μοι φρονεῖς, εἰ τοῖς αὐτοῖς πρέχεις, εἰ φίλον
ἡγῇ, προσλαβοῦ αὐτὸν, ὃν καὶ ἐγὼ τὸν ἐμόν. καὶ ὅρα πῶς τέθεικε σήμερον τὸ ἀδίκημα.
μάλιστα γὰρ ἡ τῶν χρημάτων ζημία, δάκνειν εἴωθε τοὺς ἀνθρώπους. ἵν' οὖν μὴ δὲ ὑπὲρ
τούτων ἐγκαλέσῃ. εἰκὸς γὰρ αὐτὰ καὶ κατηναλῶσθαι, τί φησιν. οὐκ εἶπεν, εἰ σε ἐκλέψεν, ἀλ-
λὰ τί, εἴ τι ἠδίκησεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἁμάρτημα ὁμολόγησε, καὶ οὐχ' ὡς δούλου ἁμάρτημα,
ἀλλ' ὡς φίλου πρὸς φίλον, τῷ τῆς ἀδικίας μοῦ, ἢ τῷ τῆς κλοπῆς ὀνόματι χρησάμενος.
σοῦ ἐμοὶ ἐλλόγει φησί. τουτέστι πρὸς ἐμὲ ἔχεις τὴν ὀφειλήν. εἶτα καὶ μοι χάεντος τῆς πυθ
μαπικῆς. ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. καὶ συντρεπτικῶς, καὶ χαριέντως. εἶγε ὑπερ
τούτου, καὶ γραμματεῖον ἐκτελέσαι Παύλου, μὴ παραιτησαμένου, σοῦν παραιτήσεται
λαβεῖν, καὶ σφόδρα ἀπήλλαξεν αὐτὸν τῆς ἐνοχλήσεως. καὶ τῇ ἐμῇ χειρί φησιν ἔγραψα.
οὐδὲν τῶν σπλάγχνων ἀξιωτέρον τούτων, οὐδὲν σπουδαιότερον, οὐδὲν προθυμότερον.
ὑπὲρ ἑνὸς ἀνδρὸς πόσην ποιεῖται πρόνοιαν; ἵνα μὴ λέγω φῇ σύ. ὅτι καὶ σαυτόν μοι προ-
σοφείλεις. εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ εἶναι ὕβρεις εἰς τὸν ἀξιούμενον, εἶγε μὴ ἐπαίρησεν ὑπὲρ κλο-
πῆς ἀξιῶσαι, καὶ τυχεῖν. καὶ τοῦτό πως παραμυθεῖται. ἵνα μὴ λέγω φῇ, καὶ σεαυτόν-
μοι προσοφείλεις. οὐ τὰ σαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ σαυτόν. καὶ σοῦ ἀπὸ ἀγάπης, καὶ κατὰ
τὸν τῆς φιλίας λόγον, καὶ τὸ σφόδρα παρρησιάζειν ἔχω. ὅρα πῶς πανταχοῦ ἀμφοτέρων ἐπι-
μελεῖται, καὶ τοῦ μὴ πολλῆς τῆς ἀσφαλείας ἀξίας ἀξιοῖ, καὶ τοῦ μὴ σοῦ γενέσθαι
» τεκμήριον τοῦ σφόδρα παρρησιάζειν αὐτῷ. Ναὶ ἀδελφέ. Τί ναὶ ἀδελφέ. Προσλα-
» βοῦ αὐτόν. Ἀφεὶς γὰρ τὸν χαριεντισμόν, πάλιν ἔχεται τῶν προτέρων, τῶν σπουδαίων.
καίτοι τοιαῦτα σπουδαῖα; τὰ γὰρ παρὰ τῶν ἁγίων, καὶ αὐτὰ σπουδαῖα, κἂν χαριεντίζων
» ται. Τί ναὶ ἀδελφὲ, ἐγώσου ὀναίμην σου ἐν κῷ, ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν χῷ.
» Τουτέστι τῷ κῷ δίδως μοι χάειν, οὐκ ἐμοὶ, τὰ σπλάγχνα τὰ περὶ σέ. Γεποιθὼς
» τῇ ὑπακοῇσου ἔγραψά σοι. Ποῖον λίθον τοιοῦτα οὐκἂν ἐμάλαξε. ποῖον θηρίον τοιοῦτα
οὐκἂν κατεπράϋνε, καὶ παρεσκεύασε γνησίως προσδέξασθαι. μετὰ τὸν κατορθώ-
μασι πλικούτοις αὐτῷ μαρτυρῆσαι, οὐ παραιτεῖται, καὶ πάλιν ἀπολογεῖσθαι.
οὐχ' ἁπλῶς φησιν, οὐδὲ ἐπιτάττων. οὐδὲ αὐθαδιαζόμενος, ἀλλὰ πεποιθὼς τῇ ὑπα-
κοῇσου ἔγραψά σοι. ὅπερ καὶ ἀρχόμενος εἶπε, παρρησίαν ἔχων, σοῦ καὶ ἐντοῦθα εἰς

τὸ ἐπισφραγίσαι

» τὸ Ἐπισφραγίσαι τὴν Ἐπιστολήν. Εἰδὼς ὅτι καὶ ὑπερ' ὧν λέγω ποιήσεις. Ἅμα καὶ
προετρέψατο. ἠχυρώθη γὰρ ἂν εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον, τοιαύτην δόξαν ἔχων παρ' αὐτῷ, ὅτι μὴ
» ὑπερ' ὧν λέγει ποιεῖ, μὴ ποιῆσαι τοσοῦτον. Ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζόμην ξενίαν. ἐλπίζω γὰρ
» ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν, χαρισθήσομαι ὑμῖν. Καὶ δῶρα σφόδρα διαῤῥοῦσιν, ἵν'
μάθῃ δὲ καὶ δῶρα ὑπερ' ὀνησίμου, ἵνα μὴ ῥᾳδυμήσαντες ἀλλ' εἰδότες, ὃ πάντως ἐπανελ-
θὼν ἀκούει τὰ κατ' αὐτὸν, πᾶσαν μνησικακίαν ἐξέλωσι, καὶ χάριν μάθῃ δῶσι. πολλὴ γὰρ ἡ χά-
ρις, καὶ ἡ τιμὴ, παύλου ἐν δημοσίῳ. παύλου μὴ ἡλικίαν, παύλου μετὰ δεσμούς. πά-
λιν τῆς ἀγάπης αὐτῶν τεκμήριον δύνασθαι αὐτούς. καὶ τοσοῦτον αὐτοῖς δοῦναι. εἰ γὰρ καὶ
» ἐν πανδήμοις εἰμὶ νυνὶ, ἀλλ' ὅμως ὀφείλεται, ἐὰν δύνησθε. Ἀσπάζεται σε ἐπαφρᾶς ὁ
» συναιχμάλωτός μου ἐν Χῷ Ἰῦ, Οὗτος παρὰ πολοσσαέων ἦν ἀποσταλείς. ὥστε καὶ
ἀπὸ τούτου δῆλον, ὅτι καὶ πολοσσαεὺς ἦν ὁ φιλήμων. συναιχμάλωτον δὲ αὐτὸν καλεῖ, δει
κνὺς, καὶ αὐτὸν ἐν πολλῇ θλίψει, ὥστε εἰ καὶ μὴ δι' αὐτὸν ἐκεῖνον, διὰ τοῦτόν γε εἰκὸς ἀκουσθῆ-
ναι. ὁ γὰρ ἐν θλίψει ὤν, καὶ τὰ αὑτοῦ ἀφεὶς, καὶ τὰ τῶν ἄλλων μεριμνῶν, ὀφείλει ἀκούεσθαι,
μὴ ἄλλως δὲ ἂν πρέποι αὐτὸν εἶναι ὁ πολίτης ὁ ἐκείνου, μὴ συναιχμάλωτος, καὶ συγκακου-
χεῖται,. οὗτος δὲ οὐδὲ χάριν δίδωσιν ὑπερ' ἰδίου οἰκέτου, καὶ προσέθηκε συναιχμάλω-
» τός μου ἐν Χῷ Ἰῦ, ἀντὶ τοῦ διὰ Χν. Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου.
Τί δὴ τὸν Λουκᾶν τελευταῖον πάντων. καίτοιγε φησὶ Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ, καὶ Δημᾶς
φησιν εἷς τῶν ἐγκαταλιπόντων αὐτὸν ἦν, καὶ ἀγαπησάντων τὸν νῦν αἰῶνα. Ταῦτα δὲ καὶ ἑ-
τέρωθι εἴρηται. οὐ γὰρ ταῦτα ἀνεξέταστα δεῖ ἀφεῖναι, οὐδὲ ἁπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχε. πῶς δὲ
λέγει ἀσπάσασθαι αὐτοὺς τὸν ἐγκαταλιπόντα αὐτόν; ἔρασος γάρ φησιν ἐμεινεν ἐν κοείν
θῳ, τὸν μὲν οὖν ἐπαφρᾶν, καὶ ὡς γνώριμον αὐτῆς, καὶ ἐκεῖθεν ὄντα προσπάθησι, καὶ μάρ-
κον, ὡς καὶ αὐτὸν θαυμαστόν. τί δὲ πρὸς ἡμᾶς, ἴσως μετανοήσαντα γέγονε ῥᾳδυμότερος. ὅτε
τοὺς κανδήμους εἶδε τοὺς πολλούς. ὁ μέντοι Λουκᾶς ἕκαστος ὤν, ἐγένετο πρῶτος, καὶ ἀπὸ
τούτων δὲ αὐτοὺς προσαγορεύει ἀναπείπτων πλέον εἰς τὴν αὔτησιν, καὶ συνεργοὺς καλεῖ, μὴ
ταύτῃ λυσιπόνους αὐτοὺς πρὸς τὴν αὔτησιν. ἡ χάρις τοῦ κυ ἡμῶν Ἰυ Χυ μετὰ τοῦ πνς ὑμῶν ἀμήν.

Η' Ἀπόν.

Ἡ ὐχὴ τὴν Ἐπιστολὴν κατέκλεισεν, ἡ δὲ εὐχὴ, μέγα μὲν ἀγαθὸν, καὶ σωτήριον, καὶ τῶν ψυ-
χῶν τῶν ἡμετέρων φυλακτήριον, μέγα δὲ ὅταν ἀξίαι αὐτῆς πράττωμεν, καὶ μὴ ἀναξίους
ἑαυτοὺς κατασκευάζωμεν. καὶ σὺ τοίνυν ὅταν προσέλθῃς τῷ ἱερεῖ, κἀκεῖνος εἴπῃ ἐλεήσει-
σε ὁ θς τέκνον, μὴ τῷ ῥήματι θαῤῥεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργα προστίθει. ποίει τὰ ἐλέους
ἄξια, εὐλογήσεισε ὁ θς τέκνον. εἰ μὲν ποιεῖ τὰ τῆς εὐλογίας, εὐλόγηται, εἰ ἐλεεῖ τὸν πλησίον. ἂν
γὰρ βουλόμεθα τυχεῖν παρὰ τοῦ θυ, τούτων πρότερον μεταδιδόναι τοῖς πλησίον ὀφείλομεν
αὖ δὲ τοὺς πλησίους αὐτῶν ἀποστρεφώμεν, πῶς τυχεῖν αὐτῶν βουλόμεθα; μακάριοι φησὶν οἱ
ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. εἰ γὰρ αὐτοὶ τοὺς τοιούτους ἐλεοῦσι, πολλῷ μᾶλλον ὁ θς τοὺς
δὲ μὴ ἐλεοῦντας, οὐκέτι. ἀνέλεος γὰρ ἡ κρίσις τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεον. καλὸν τὸ πρᾶ-
γμα, τί οὖν αὐτὸ οὐκ ἐποίησας ἑτέρῳ, βούλει συγγνωσθῆναι πλημμελῶν; τί οὖν αὐτὸς

οὐ συνέγνως

οὐ σωέγνως τῷ ωε πλημμελησάντι, ἀλλὰ προσέρχη μ τῷ θῷ βασιλείαν οἰωῶν αὐτ αὐτὸς
δὲ ἀργύριον αὐτη θεὶς, οὐκ ἔδωκας. διαζῆν οὐκ ἐλεούμεθα, ωειδὴ οὐκ ἐλεούμεθα, διατί φη
σι, μὴ μὶὼ ζῆν ἐλέους ἐφι, ἀλλὰ τοὺς ἀνελεήμονας ἐλεεῖν. ὁ γὰρ τὸν ὠμὸν, καὶ ἀπηνῆ, καὶ μυρία τῷ
πλησίον ἐνδεικνύμενον καὶ κακὰ φιλανωωτευσάμενος, πῶς αὖ ἐλεήμων εἴη. τί οὖν φησι. τὸ λουτρὸν
οὐχὶ μυρία ἡμᾶς ἐργασαμένους καὶ κακὰ ἔσωσεν; ἀπήλλαξεν ἐκείνων, οὐχ' ἵνα πάλιν αὐτὰ
πράττωμεν, ἀλλ' ἵνα μὴ πράττωμεν, εἰ γὰρ ἀωεθάνομεν ζῇ τῇ ἁμαρτίᾳ; πῶς ἔτι ζήσο-
μεν ἐν αὐτῇ. τί οὖν, ἁμαρτησόμεθα ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑωὸ νόμον; μὴ γένοιτο. διαζῆν τόσε
ἐκείνων ἀπήλλαξεν. ἵνα μηκέτι παλιν δρομήσης πρὸς τὴν ἀτιμίαν ἐκείνην, ἐωεὶ καὶ ἰα-
τρὸς τοὺς ωυρέττοντας ἀπαλλάττουσι τῆς φλογὸς, οὐχ' ἵνα τῇ ὑγείᾳ πρὸς κάκωσιν χρή-
σωνται, καὶ ἀταξίαν, ἐωεὶ βέλτιον νοσεῖν, εἴγε μέλλοις διαζῆν ὑγιαίνειν. ἵνα πάλιν τῇ
κλίνῃ προσηλώσῃ ἑαυτόν. ἀλλ' ἵνα μαθόντες τὰ ἀπὸ τῆς ἀρρωστίας καὶ κακὰ, μηκέτι τοῖς
αὐτοῖς περιωέσωσιν, ἵνα ἀσφαλέστερον τ ὑγείας ἔχωνται, ἵνα πάντα πράττωσι τὰ πρὸς
ταύτην σωτελοῦντα. πῶς οὖν ἡ φιλανθρωπία τ θεοῦ φησιν, εἴγε μὴ μέλλοι σώζειν
τοὺς κακούς; πολλαχοῦ γὰρ καὶ ζῆν πολλοὺς ἀκούω λέγοντας, ὅτι φιλάνθρωπός ἐστι, μὴ
πάντως σώσει πάντας, ἵν' οὖν μὴ μάτην ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν. καὶ γὰρ μέμνημαι τοιαύτην
τινὰ ὑποφερόμενος ὑμῖν ὑπόθεσιν, φέρε τὴν μέρον τὸν λόγον ζῆν κινήσωμεν, ἀπελέχθην πρὸς γεέν
νης πρὸς ὑμᾶς πρώτην, καὶ ἀνεβαλόμην τὸν περὶ τῆς τ θεοῦ φιλανθρωπίας λόγον, σή-
μερον οὖν αὐτὸν ἀποδῶναι καλόν. ὅτι μὲν οὖν ἔστι γέεννα, ἱκανῶς (ὡς ἐμαυτῷ δοκῶ) τάχα
ἀωεδείξαμεν, τὸν κατακλυσμὸν εἰς μέσον ἐνεγκόντες, καὶ τὰ πρότερα καὶ κ, καὶ εἰπόντες
ὅτι οὐχ' οἵοντε τὸν ἐκεῖνα ποιήσαντα, ἀζημωρήτους ἐάσαι τοὺς νῦν. εἰ γὰρ τοὺς πρὸ τ νόμ
ἁμαρτόντας οὕτως ἐκόλασε, τοὺς μείζονα κακὰ ἐργασαμένους μ τὴν χάριν, ἀτιμωρήτους
οὐκ ἀφήσει, ἐξῆς τοῖνυν, πῶς οὖν ἀγαθὸς. πῶς δὲ φιλάνθρωπος, καὶ ἀνεβαλόμεθα
τὸν λόγον. ὥστε μὴ τῷ πλήθει κατασχῶσι τὰς ἀκοὰς τὰς ὑμετέρας, φέρε τὴν μέρον αὐτὸν ἀ-
ποδῶμεν, πῶς ὁ τς ἀγαθὸς, καὶ πόθεν ἀγαθός. εἴγε κολάζει. καὶ γὰρ καὶ πρὸς τοὺς
αἱρετικοὺς ἡμῶν ὁ λόγος οὗτος ἁρμόσειεν ἄν. ὥστε μ τις ωονηρὸς προσέχωμεν, οὐδενὸς δεόμε-
νος ὁ τς τῶν παρ' ἡμῶν, ἐποίησεν ἡμᾶς. ὅτι δὲ οὐδενὸς ἐδεῖτο, ἐδήλωσεν ἐκ τ μεταταῦτα
ποιῆσαι. εἰ γὰρ ἐδεῖτο, πάλαι ἂν ἐποίησεν. εἰ δὲ καὶ χωεὶς ἡμῶν ἰῶ αὐτὸς. ἡμεῖς δὲ ἐν ὑστέ-
ρως χρόνοις γεγόναμεν, οὐ δεόμενος ἡμῶν ἐποίησεν ἡμᾶς, ἐποίησεν οἰωοῦν, γῆν, θάλατταν,
πάντα τὰ ὄντα δι' ἡμᾶς, ταῦτα οὐκ ἀγαθότητος εἰωέμοι; καὶ πολλὰ αὖτις ἔχοι λέγειν.
ἀλλ' ἵνα σωτέμωμεν τὸν λόγον, ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐωὶ πονηροὺς, καὶ ἀγαθοὺς, βρέχει ἐωὶ
δικαίους, καὶ ἀδίκους, ζῆν οὐκ ἀγαθότητος; οὐ φησι. μὴ γάρ ποτε πρός τινα μαρκιωνιστὴν
ἔλεγον εἰ μὴ ἀγαθότητος ζῶντα ἄξια, καὶ ἔφησεν. ὅτι εἰ μὴ τὸν λόγον ἀπῄτει τῶν ἁμαρτη-
μάτων, ἀγαθότητος ἰῶ. εἰ δὲ ἀωαιτεῖ, οὐκ ἀγαθότητος. ἐκεῖνος μὲν οὐ παρέστι νῦν, φέρε
δὲ τὰ τότε λεχθέντα εἴωωμεν, μὴ πλείονα τούτων. ἐγὼ γὰρ δείκνυμι ἐκ περιουσίας, ὅτι εἰ μὴ
ἀπῄτει λόγον, οὐκ ἀγαθός. ἐωεὶ δὲ ἀωαιτεῖ, διατοῦτο ἀγαθός. εἰωὲ γὰρ μοι, εἰ μὴ ἀπῄτει
λόγον ἡμᾶς, ἆρα αὖ ἔστη ὀβίος ὀαὶνος; ἆρα οὐκ ἂν ἐς θηρίαν ἐξεωέσομεν; εἰ γὰρ ἔστικεν μ φόβῳ,
μὴ βύθιων, μὴ δικαστηρίου, τοὺς ἰχθῦς παρηλάσαμεν ἀλλήλους κατεθέοντες; τοὺς λέοντας,
μὴ τοὺς λύκους ἀωεκρύψαμεν τὰ ἀμνίλων ἁρπάζοντες. εἰ μὴ λόγον ἡμᾶς ἀωῄτει, μὴ τοῦτο ωε

ωεί σμεθα

πεισμεθα, πόσης αὖ τύρβης ἐπληρώθη ὁ βίος. τίς ἰῶ͂ μυθευόμ̓ λαβύρινθος λοιπὸν, πρὸς τὴν ἀταξίαν τὴν κοσμικὴν. οὐκ αὖ εἶδες μυρίασ ἀτοπίασ, καὶ ἀταξίασ; τίς αὖ ἡδονὴ πρᾶ̓; τίς δὲ αὖ ὠφέλησατο μέῤ; τίς δὲ αὖ πᾶσαν ἡδονὴν, πᾶσαν καινὴν παρέλιπε; καὶ ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει, ἀπὸ μιᾶς οἰκίασ μόνης ἐγώσε πεῖσαι πειράσομαι, ἐὰν ὑμῶν τῶν ταῦτα ἐρωτώντων, καὶ οἰκέτας ἐχόντων ἄλλον ποιήσω τούτοις, ὅτι κἂν διαφθείρωσι τὴν δεσποτείαν, καὶ εἰς τὸ σῶμα ἐκείνων ἀνυβρίσωσι, κἂν πάντα ἐκφέρωσι, κἂν τὰ ἄνω κάτω ἐργάσωνται, καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοὺς διαθῶσιν, οὐκ ἀπειλοῦσιν; οὐκολάζουσιν; οὐ τιμωρήσονται, οὐδὲ μέχρι ῥημάτων λυπήσονται, ἆρα δοκεῖ ταῦτα ἀγαθότητος εἶναι; ἀλλ̓ ἐγὼ δείκνυμι, ὅτι ὠμότητος ἐστὶ τῆς ἐσχάτης, οὐ μόνον τῷ τὴν γνώμην, καὶ τὰ παιδία προδιδόναι ἀλλὰ ταύτης τῆς ἀκαίρου χρηστότητος, ἀλλὰ καὶ τῷ αὐτοὺς ἐκείνους πρὸ τούτων ἀπόλλυσθαι. καὶ γὰρ μέθυσοι, καὶ ἀσελγεῖς, καὶ ἀκόλαστοι, κοὐ μὴ βλέψαι, μὴ πάντων θηρίων ἔσονται ἀλογώτεροι. ἆῤ οὖν ἀγαθότητος εἰκότως, δυγένειαν τῆς ψυχῆς κατατιθῆσαι; καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους προσαπολέσαι; ὁρᾷς ὅτι τὸ δύνασθαι ἀπαιτεῖν χάριν ὅτι τὸ πολλῆς χρηστότητος ὄν; καὶ τί λέγω οἰκέτας τοὺς προχειρότερον τὰ ἁμαρτήματα ταῦτα ἐρχομένους; ἀλλ̓ ἐχέτωσαν υἱούς, καὶ πάντα ἐπιτρεπέτω τολμᾶν ἐκείνοις, καὶ μὴ κολαζέτω. τίνος οὖν οὐκ ἔσονται χείρους εἰκότως; εἶτα τοῖς μὲν ἀνῶν, τὸ κολάζειν ἀγαθότητος, τὸ δὲ μὴ κολάζειν ὠμότητος, τοῖς δὲ δὴ οὐκέτι; ὥστε εἰκότως ἀγαθότητος ὄν, διαχάριν γέννην προὐτίμασε. βούλεσθε καὶ ἄλλως εἴπω ἀγαθότητα τὸ δῦ; οὐ χάριν μόνον ἀλλ̓ ὅτι, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς, οὐκ ἀφίησι γενέσθαι κακούς. εἰ γὰρ ἔμελλον τῶν αὐτῶν τυγχάνειν, πάντες ἂν ἦσαν κακοί. νυνὶ δὲ οὐ μικρῶς, καὶ τούτῳ παραμυθεῖται τοὺς ἀγαθούς, ἄκουε γὰρ τοῦ προφήτου λέγοντος, δύφρανθήσεται δίκαιος ὅταν ἴδῃ ἐκδίκησιν ἀσεβοῦς. τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ, οὐχ ὑπερηδόμενος, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ δεδικαιωμένος μὴ τὰ αὐτὰ πάθοι, καθαρώτερον τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐργάζεται. πολλῆς χάριτος κηδεμονίασ ἐστί. ναί φησιν. ἀλλ̓ ἀπειλῆσαι μόνον ἐχρῆν, μὴ μέντοι κολάσαι, εἰ κολάζει καὶ λέγεις, ὅτι ἀπειλὴ τὸ πρᾶγμα ἐστί, καὶ διαχάριν ῥᾳθυμότερος γίνῃ. εἰ ὄντως ἀπειλεῖ μόνον, οὐκαὖ ὑπολιώτερος γέγονασι; οἱ νιν δύνανται εἰ ἠδέσαν, ὅτι ἀπειλὴ τὸ πρᾶγμα ἦν, οὐκ ἂν μετενόησαν, μέχρι ῥημάτων τὴν ἀπειλὴν ἔγνωσαν. βούλει αὐτὸ ἀπειλὴν εἶναι; σὺ κύριος εἶ τοῦ πράγματος, γενοῦ βελτίων, καὶ ἵστασαι μέχρι τῆς ἀπειλῆς. ἂν δὲ, ὅπερ ἀπεῖπε, καταφρονήσῃς τῆς ἀπειλῆς, ἥξεις εἰς τὴν πεῖραν. οἱ τοῦ κατακλυσμοῦ εἰ τὴν ἀπειλὴν ἔδεισαν, οὐκ ἂν τὴν πεῖραν ὑπέμειναν. καὶ ἡμεῖς ἐὰν φοβηθῶμεν τὴν ἀπειλὴν, οὐχ ὑποστησόμεθα τὴν πεῖραν, μὴ δὲ γένοιτο, ἀλλὰ παράσχοι ὁ φιλάνθρωπος θς πάντας ἡμᾶς ἐντεῦθεν ἤδη σωφρονισθέντας, τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, ὧν γένοι το πάντας ἡμᾶς ἀξιωθῆναι, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κῡ ἡμῶν ἰῡ χῡ, μεθ̓ οὗ τῷ πρ̄ῑ, ἅμα τῷ ἁγίῳ πν̄ῑ, δόξα κράτος τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Παῦλος

Τοῦ ἐν ἁγίοις πρ̃ς ἡμῶν Ἰωάννου τ̃ Χρυσοστόμ ἑρμηνεία εἰς τὴν πρ̃ς Γαλάτας

Ἐπιστολήν, μὴ ἰδίᾳ ἔχουσαν τὸ ἠθικόν. Λόγος, α΄.

ΠΑῦλος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰ̃υ Χ̃υ, καὶ Θ̃υ πρ̃ς τὸν ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θ̃υ πρ̃ς ἡμῶν, καὶ κ̃υ Ἰ̃υ Χ̃υ. Πολλοῦ τὸ προοίμιον γέμει θυμοῦ, καὶ μεγάλου φρονήματος, οὐ τὸ προοίμιον δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ὡς εἰπεῖν ἡ ἐπιστολή. τὸ γὰρ μετ' ἐπιτάσεως ἀεὶ τοῖς μανθανομένοις διαλέγεσθαι καὶ σφοδρότητος δέονται, οὐ διδασκάλου, ἀλλὰ λυμεῶνος ἂν εἴη, καὶ πολεμίου. διαρρ̃δὴν καὶ ὁ κ̃ς πολλὰ προσηνῶς τοῖς μαθηταῖς διαλεχθεὶς, ὅθεν ὅπου, καὶ αὐστηρότερον κέχρηται τῷ λόγῳ, καὶ νῦν μὲν μανθάνει, νῦν δὲ ἐπιτιμᾷ. τῷ γοῦν πέτρῳ εἰπὼν μακάριος εἶ σίμων βαριωνᾶ, καὶ ἐπαγγελάμενος τὰ θεμέλια τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ὁμολογίας αὐτὸν καταθήσεσθαι, μετ' οὐ πολὺ τ̃ λόγων φησὶν. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, σκάνδαλον μου εἶ. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ, ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε. καὶ πολὺν τὸν αὐτοῖς φόβον ἐνέβαλεν, ὡς καὶ τὸν ἰωάννην εἰπεῖν, ὁπόρῶντες αὐτὸν πρὸ γυναικὸς σαμαρείτιδος λαλοῦντα, πρὸ μὲν τῆς τροφῆς ὑπέμνησαν, οὐδεὶς δὲ ἐτόλμησεν εἰπεῖν τί λαλεῖς, ἢ τί ζητεῖς μετ' αὐτῆς; ταῦτα μαθὼν ὁ παῦλος ὁ κατ' ἴχνος τὸ διδασκάλου βαίνων, ἐποίκιλε τὸν λόγον πρὸς τὴν τῶν μανθανομένων χρείαν. νῦν μὲν καίων καὶ τέμνων, νῦν δὲ προσηνῆ φάρμακα ἐπιτιθεὶς. καὶ κορινθίοις μὲν ἔλεγε. τί θέλετε ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνί τε πραότητος, γαλάται δὲ ὦ ἀνόητοι γαλάται., καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δεύτερον κέχρηται ταύτῃ τῇ ἐπιτιμήσει, καὶ πρὸς τῷ τέλει δὲ καθαπτόμενος αὐτῶν, ἔλεγε μόποιεμοι μηδεὶς παρέχετω, καὶ δοξαζωνεύει δὲ πάλιν, ὡς ὅταν λέγῃ, τεκνία μου οὓς πάλιν ὠδίνω, μέχρις οὗ μορφωθῇ χ̃ς ἐν ὑμῖν. καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ὅτι μὲν θυμοῦ ἡ ἐπιστολὴ γέμει, παντὶ που δῆλον, καὶ ἐκ πρώτης ἀναγνώσεως, δεῖ δὲ εἰπεῖν τί τὸ παροξυσμὸν αὐτὸν κατὰ τῶν μαθητῶν. οὐ γὰρ μικρὸν ἔβλαψε, οὐδὲ ὀλίγους. ἐπεὶ οὐδὲ αὐτὸς τοσαύτῃ αὖ ἐχρήσατο τῇ καταφορᾷ. τὸ γὰρ ἰδιωτικοῖς τυχοῦσι παροξύνεσθαι μικροψύχων ἀνδρῶν, καὶ σκληρῶν, καὶ ταλαιπώρων. ὥσπερ οὖν τὸ ἰδιωτικοῖς μεγάλοις ἀναπίπτειν, νωθροτέρων καὶ ὑπνηλοτέρων, ἀλλ' οὐχ ὁ παῦλος τοιοῦτος. τί οὖν ἐκίνησαν αὐτὸν

ἁμάρτημα,

ἁμάρτημα μέγα καὶ ὑπέρογκον, καὶ ὁ τῦ χῦ πάντας αὐτοὺς ἠλλοτρίου, ὡς καὶ αὐτὸς προϊὼν ἔλεγεν, ἵδε ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, χς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. καὶ πάλιν, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε. τί ποτ' οὖν ἐβόα ἐφ' ἡμῖν δεῖ γὰρ αὐτὸ σαφέστερον ἀναπλῶσαι. οἱ ἐξ ἰουδαίων πιστεύσαντες, ὁμῶς μὲν τῇ προλήψει τῦ ἰουδαϊσμοῦ κατεχόμενοι, ὁμῶς δὲ καινοδοξίᾳ μεδύοντες, καὶ βουλόμενοι ἀξίωμα διδασκάλων ἑαυτοῖς περιθεῖναι, ἐλθόντες εἰς τὸ γαλατῶν ἔθνος ἐδίδασκον, ὅτι δεῖ περιτέμνεσθαι, καὶ σάββατα, καὶ νουμηνίας τηρεῖν, καὶ μὴ ἀνέχεσθαι παύλου ταῦτα ἀναιροῦντος. οἱ γὰρ πρὸ ἑτέρου, ἢ ἰάκωβον, ἢ ἰωάννην, ταῦτα φῶς οὐ κωλύουσιν, οἱ πρῶτοι τῶν ἀποστόλων, οἱ μὴ χῦ γενόμενοι. καὶ ἀληθῶς οὐκ ἐκώλυον, ἀλλ' οὐ δογματίζοντες ἐβόων ἐποίουν, ἀλλὰ τῇ ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνοντες τῶν ἐξ ἰουδαίων πιστευόντων. ὁ δὲ παῦλος εἰς τὰ ἔθνη κηρύττων, οὐ χρείαν εἶχε τῆς συγκαταβάσεως ταύτης. ὅτε οὖν ἐν ἰουδαίᾳ γέγονε, καὶ αὐτὸς τῇ συγκαταβάσει ἐχρήσατο ταύτῃ. ἀλλ' οἱ ἀπατῶντες οὐ λέγοντες τὰς αἰτίας δι' ἃς, καὶ οὗτος, μὴ ἐκεῖνοι συγκατέβαινον, παρελογίζοντο τοὺς ἀφελεστέρους λέγοντες, ὅτι οὐ δεῖ παύλῳ ἀνέχεσθε. οὗτος γὰρ χθὲς, καὶ σήμερον ἐφάνη. ἐκεῖνοι δὲ πρῶτοι οἱ πρὸ ἑτέρου. καὶ οὗτος μὲν μαθητὴς τῶν ἀποστόλων γέγονεν, ἐκεῖνοι δὲ τῦ χῦ καὶ οὗτος μόνος, ἐκεῖνοι δὲ πολλοὶ, καὶ φύλοι τῆς ἐκκλησίας. καὶ εἰς ὑπόκρισιν δὲ αὐτὸν διέβαλλον λέγοντες, ὅτι μὴ αὐτὸς οὗτος ὁ ἀναιρῶν περιτομὴν, φαίνεται, καὶ τούτοις χρησάμενος ἀλλαχοῦ, καὶ ἑτέρως μὲν ὑμῖν, ἑτέρως δὲ ἄλλοις κηρύττων. ἐπεὶ οὖν ἐμπρηνθὲν ἐδέδεκτο ἔθνος ὁλόκληρον, καὶ πυρὰν χαλεπὴν κατὰ τῆς γαλατῶν ἀφεθεῖσαν ἐκκλησίας, καὶ τὴν οἰκοδομὴν σαλευομένην, καὶ κινδυνεύουσαν καταπεσεῖν, ἔβλεπεν ὁ μὲν θεὸς θυμῷ δικαίου, ἔβλεπε δὲ ὁ ἀθυμίᾳ κατεχόμενος, καὶ γὰρ καὶ ἔβλεπε καὶ ἐδήλωσεν εἰ πῶς, ὅτι ἤθελον παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, μάφει τὴν ἀπιστίαν, πρὸς ἅπαντας ταῦτα ἀπολογούμενος. καὶ ἐκπροοιμίων δὲ θεὸς πρὸς ἐκεῖνο ἀποτείνεται, ὁ διορύττοντες αὐτῦ τὴν ὑπόληψιν ἔλεγον, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι, τῦ χῦ, αὐτὸς δὲ τῶν ἀποστόλων γέγονεν μαθητής. διὸ καὶ οὕτως ἤρξατο. παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου. ἔλεγον γὰρ ὃ ἔφθην εἰπὼν οἱ ἀπατεῶνες ἐκεῖνοι, ὅτι τῶν ἀποστόλων ἁπάντων ἔσχατος οὗτός ἐστι, καὶ παρ' ἐκείνων ἐδιδάχθη. πέτρος γὰρ καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης, καὶ ἐκλήθησαν πρῶτοι, καὶ κορυφαῖοι τῶν μαθητῶν εἰσί. καὶ τὰ δόγματα ἃ ἐδέξαντο παρὰ τῦ χῦ. καὶ χρὴ μαθεῖν ἐκείνοις πείθεσθε, ἢ τούτῳ. ἐκεῖνοι δὲ οὐ κωλύουσι περιτέμνεσθε, οὐδὲ νόμον μὴ τηρεῖν, καὶ ταῦτα, καὶ τὰ τοιαῦτα λέγοντες, καὶ βλάβην μὲν καθαιροῦντες, ἐκείνων δὲ τὴν δόξαν ἐπαίροντες, οὐχ ἵνα ἐκείνους ἐγκωμιάσωσιν, ἀλλ' ἵνα γαλάτας ἀπατήσωσιν, ἔπειθον ἀκαίρως τῷ νόμῳ προσέχειν. εἰκότως οὖν οὕτως ἤρξατο. ἐπεὶ γὰρ τὴν μὲν αὐτῦ διδασκαλίαν ἐξηυτέλιζον παρὰ ἀνθρώπων αὐτὴν λέγοντες εἶναι, τὴν δὲ πέτρου παρὰ τῦ χῦ, ἐκπροοιμίων δὴ θεὸς πρὸς βλάβην ἵσταται λέγων ἀπόστολος εἶναι οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπων. ἐβάπτισε μὲν γὰρ αὐτὸν ἀνανίας, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνος τῆς πλάνης ἀπήλλαξεν, οὐδὲ πρὸς τὴν πίστιν ἤγαγε. ἀλλ' αὐτὸς αὖθις ὁ χς τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην πρὸς αὐτὸν ἀφῆκε φωνὴν, δι' ἧς αὐτὸν ἐσαγήνευσε. τὸν μὲν γὰρ πέτρον, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῦ, καὶ ἰωάννην, καὶ ἀδελφὸν τὸν ἐκείνου, περιπατῶν παρὰ τὴν θάλασσαν ἐκάλεσε, τὸν δὲ παῦλον, εἰς οὐνοῦς ἀνελθών. καὶ ὥσπερ οὐκ ἐδέησαν ἐκεῖνοι δευτέρας φωνῆς, ἀλλ' εὐθέως

ἀφέντες

ἀφέντες τὰ ἅλικτυα, ἡ πάντα τὰ ἄλλα ἠκολούθησαν αὐτῷ, οὕτω ἡ οὖτος ἀπὸ τ πρώτης κλήσεως, πρὸς ἄκραν ἀνέβη κορυφὴν, ὁμῶς τε βαπτισάμενος, καὶ πόλεμον ἄσπονδον πρὸς ἰουδαίους ἐλόμενος, καὶ ταύτῃ μάλιστα τῶν ἀποστόλων πλεονεκτήσας. περιασότερον γὰρ αὐ τῶν ἐκοπίασα φῂ. ἀλλὰ τέως οὐ καταισχύνει θεὸς, ἀλλ' ἀγαπᾷ τὰ ἴσα φέρων. τὸ γὰρ ασπουδαζόμενον ἴσῳ αὐτῷ, οὐδεῖξαι ἐαυτὸν ἐκείνων ὑπερέχοντα, ἀλλὰ τῆς πλανῆς καταλῦσαι τὴν ὑπόθεσιν. τὸ μὲν οὖν οὐκ ἀπ' ἀνῶν, κοινὸν ἁπάντων ἴσῳ, αὖθις γὰρ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ῥίζαν ἔχει τὸ κήρυγμα, τὸ δὲ οὐ δι' ἀνῶν, ἴδιον τῶν ἀποστόλων. οὐ γὰρ δι' ἀνῶν ἐκάλεσεν αὐτούς, ἀλλ' αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ. διατί δὲ μὴ τῆς κλήσεως ἐμνημόνευσε καὶ εἶπε, παῦλος κλητὸς οὐκ ἀπ' ἀνῶν, ἀλλὰ τῆς ἀποστολῆς; ὅτι περὶ τούτου πᾶς ἴσῳ ὁ λόγος. ἔλεγον γὰρ ὑπὸ ἀνῶν τῶν ἀποστόλων ἐγκεχειρίσθαι τὴν διδασκαλίαν ταύτην, ἡ δεῖν ἐκείνοις αὐτὸν ἕπεσθαι, ὅπ δὲ οὐχ ὑπὸ ἀνῶν ἐνεχειρίσθη, ὁ λουκᾶς ἐδήλωσεν εἰπών. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν καὶ νηστευόντων τῷ κῷ, εἶπε τὸ πνᾶ τὸ ἅγιον, ἀφορίσατε δήμοι, τὸν παῦλον, καὶ τὸν βαρνάβαν. ὅθεν δῆλον ὅτι μία ἐξουσία γοῦ καὶ πνς. ἀποστελεὶς γὰρ ὑπὸ τὸ πνς, ὑπὸ τὸ χῦ φησιν ἀπεσταλθαι, θεὸς καὶ ἀλλαχοῦ δηλοῖ, τὰ τὸ θῦ τῷ πνί λογιζόμενος. τοῖς γὰρ μιλησίων διαλεγόμῃ πρεσβυτέροις, προσέχετε ἑαυτοῖς φησι, ἡ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ἔθετο ὑμᾶς τὸ πνᾶ τὸ ἅγιον ποιμένασ καὶ ἐπισκόπους. καίτοιγε ἐν ἄλλῃ φῂ ἐπιστολῇ, οὓς μὲν ἔθετο ὁ θς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, εἶτα ποιμένασ ἡ διδασκάλους. οὕτως ἀδιαφόρως κέχρηῆ τῷ λόγῳ, τὰ τὸ πνς, τὸ θῦ λέγων εἶναι, καὶ τὰ τὸ θῦ τὸ πνς, ἐμφράττει δὲ καὶ ἅλως τῶν αἱρετικῶν τὰ στόματα, λέγων ἀρχὴ ἰῦ χῦ, καὶ θῦ πρς. ἐπειδὴ γὰρ τὴν λέξιν ταύτην ὡς ἐλάττονα οὖσαν προσερρίφθαι τῷ γῷ φασιν, ὅρα τί ποιεῖ. ἴσῳ τὸ πρς' αὐτὴν πίθησι, ἡμᾶς διδάσκων μὴ νομοθετεῖν τῇ ἀῤῥήτῳ φύσει, μὴ δὲ μέτρα θεότητος ὁρίζειν μέσον γοῦ καὶ πρς. εἰ πὼν γὰρ ἀρχὴ ἰῦ χῦ, ἐπήγαγε, καὶ θῦ πρς. εἰ μὲν γὰρ καθ' ἑαυτὸ τὸ πρς' μνημονεύσας εἶπε τὸ δι' οὗ, ἴσως, ἂν καὶ ἐσοφίσαντο. λέγοντες ἁρμόζειν τῷ πρί τὸ δι' οὗ, τῷ τὰ ἔργα τὸ γοῦ, εἰς αὐτὸν ἀναφέρεσθαι. νῦν δὲ τὸ γοῦ μνημονεύσας ὁμῶς, καὶ τὸ πρς, καὶ κοινὴν θεὶς τὴν λέξιν, οὐκέτι τὸν λόγον θεὸν ἔχειν χώραν ἀφίησιν ἔχειν. οὐ γὰρ ὡς τὰ τὸ γοῦ νῶ ἀναπεθεὶς τῷ πρί, θεὸν ποιεῖ. ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι οὐδὲ μίαν αὐτὴν ἡ λέξις οὐσίαν διαφοραὶ εἰσάγει. τί δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τὸ βαπτίσματος ἐπινοοῦντές τινα ἐλάττωσιν ἄρα τὸ εἰς ὄνομα πρς, καὶ γοῦ, καὶ ἁγίου πνς βαπτίζεσθαι, ἐνταῦθα αὖ εἰποιεν; εἰ γὰρ κατὰ δεύτερος ὁ γὸς ἄρα τὸ μὴ πρᾶξαι εἶναι, ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἀπὸ τὸ χῦ ἀρξάμῃ ὁ ἀπόστολος ἵνα τὸν πρᾶξ' ἔρχεται, τί ἂν εἰ ποιεν; ἀλλ' οὐδὲν ἂν εἰ ποιμεν βλάσφημον. οὐ γὰρ χρὴ φιλονεικοῦντας ἐκείνους τῆς ἀληθείας ἐξίστασθαι, ἀλλὰ κἂν μυριάκις μάνωνται, τὰ μέτρα τῆς δυσεβείας ἡμᾶς διατηρεῖν ἀναγκαῖον. ὥσπερ οὖν οὐκ ἂν εἰ ποιμεν ἡμεῖς μείζονα τὸ πρς' τὸν γόν, ἐπειδὴ τὸ χῦ πρῶτον ἐμνημόνευσεν. ἐλάττης γὰρ θεὸν μανίασ, καὶ ἀσεβείασ ὑπερβολὴ πάσης. οὕτως οὐδὲ ἐκεῖ ἄρα τὸ μετὰ τὸν πρᾶξ' εἶναι τὸν γόν, ἐλάττονα χρὴ νομίζειν ἡμᾶς εἶναι τὸ πατρὸς τὸν γόν. Τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

Τί ποιεῖς ὦ παῦλε, ἰουδαίζοντας αὖθις ἀνάγειν εἰς πίστιν θέλων; οὐδὲν τῶν μεγάλων ἐκείνων, ἡ λαμπρῶν ἄγεις εἰς μέσον, οἷον ὃ πρὸς φιλιππησίους ἔγραφες, λέγων ὅτι οὐ μορφὴν θῦ νῶ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θῷ, ὃ μετὰ ταῦτα ἐπιστέλλων ἑβραίοις ἀνέβοησας,

βόησας, ὅτι ἀπαύγασμα ἐστὶ τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ὁ ἐκπροοιμίων ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς ἀνεφώνησεν, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, ὁ πρὸς Ἰουδαίους πολλάκις αὐτὸς ἑαυτὸν φθεγγόμενος ἔλεγεν, ὅτι τὰ αὐτὰ δύναται τῷ πατρί, καὶ τιμὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἔχει. Τούτων οὐδὲν λέγεις; ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀφεὶς τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας μέμνησαι; φεῦ εἰς μέσον φέρων καὶ νέκρωσιν; ναί φησιν. εἰ μὴν γὰρ πρὸς ἀνοῦς ὁ λόγος ἦν μηδὲν μέγα περὶ αὐτοῦ φανταζομένους, καλῶς εἶχεν ἐκεῖνα λέγειν. ἐπεὶ δὴ δὲ ὡς μέλλοντες πιμωρεῖσθαι εἰ ἀποφαῖεν τὸν νόμον φασιάζουσι πρὸς ἡμᾶς, διαλύσαι πράγματος μέμνηται δι' οὗ πᾶσαν ἐκβάλλει τιμὴν χρείαν, λέγω δὴ τὴν ἐκτὸς φεῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως δύσκρισιν ἐγγινομένην ἅπασι. τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὅτι ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπῆρχε, καὶ τὸ ἴσον ἑαυτὸν ποιεῖν τῷ θεῷ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, δεικνύοντος μὲν ἦν τὸ λόγου θεότητα, οὐδὲν δὲ τοιοῦτον εἰς τὸ παρὸν συμβαλλομένη. τὸ δὲ εἰπεῖν τὸν ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ἀναμιμνήσκοντος ἦν τὸ ὑπὲρ ἡμῶν διέργασίας τὸ κεφάλαιον, ὅπερ οὐ μικρὸν εἰς τὸ προκείμενον αὐτῷ συντελεῖ. μὴ γὰρ εἰώθασιν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνῶν οὐχ οὕτως τοῖς τοῦ θεοῦ μεγαλωσυνίοις παρεγκωμιάζειν προσέχειν λόγοις, ὡς τοῖς τὴν εἰς ἀνοῦς διέργασίαν ἐνδεικνυμένοις. διόπερ ἀφεὶς ἐκεῖνα εἰπεῖν, περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς διέργασίας γεγενημένης ποιεῖται τὸν λόγον. ἀλλ' ἐπιπλήττουσιν οἱ αἱρετικοὶ λέγοντες ἰδοὺ ὁ πατὴρ ἐγείρει τὸν υἱόν. ἐπεὶ δὴ πάντες νενοσήκασι, πρὸς μὲν τὰ ὑψηλὰ τῶν δογμάτων ἐθελοκωφοῦσι, τὰ δὲ ταπεινὰ, καὶ ἃ τῆς σαρκὸς ἕνεκεν εἰρημένα οὕτως, ἃ δὴ τῆς εἰς τὸν πρᾶξιν, ἃ δι' ἄλλην τινὰ οἰκονομίαν, ταῦτα ἐκλέγουσι, καὶ καθ' ἑαυτὰ ἐξετάζοντες, ἐπηρεάζουσιν ἑαυτοῖς, οὐ γὰρ αὖ εἰ ποιμὴν τῆς γραφῆς, οὓς ἥδεως αὖ ἐροίμην. τίνος ἕνεκεν ταῦτα λέγουσιν, ἆρα ἀσθενῆ τὸν υἱὸν ἐπιδεῖξαι βουλόμενοι, καὶ οὐκ ἰσχύοντα πρὸς ἑνὸς ἀνάστασιν σώματος; καὶ μὴν ἡ εἰς αὐτὸν πίστις, μὴ τὰς σκιὰς τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων ἀνίσχυν ἐποίησε νεκρούς. εἶτα οἱ μὲν εἰς αὐτὸν πιστεύοντες αὖ οἱ θνητοὶ ὄντες ἐπὶ ἀπὸ σκιᾶς μόνης τῶν πηλίνων σωμάτων ἐκείνων, καὶ ἱματίων τοῖς σώμασι τούτοις περικειμένων νεκροὺς ἤγειραν, αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν ἀναστῆσαι οὐκ ἴσχυσε; καὶ πῶς οὐ φανερὰ αὕτη μανία, μὴ παρανοίας ἐπίτασις; οὐκ ἤκουσας αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν; καὶ πάλιν ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν; τίνος οὖν ἕνεκεν ὁ πατὴρ αὐτὸν ἐγηγερκέναι λέγεται; ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα ποιεῖν; ἅπερ αὐτὸς ποιεῖ. καὶ γὰρ καὶ εἰς τὸν πρᾶξιν ἕνεκεν
» ἤρηται τοῦτο, καὶ τῆς τῶν ἀκροατῶν ἀσθενείας. Καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί.
Τί δήποτε οὐδαμοῦ τοῦτο προσέθηκεν ἐπιστέλλων; ἢ γὰρ τὸ αὐτὸ ὄνομα πᾶσι μόνον, ἢ δύο καὶ τριῶν ἑτέρων ὀνομασί. ἐν ταύτῃ δὲ πλῆθος ὁλόκληρον ἐστὶν. διόπερ οὐδὲ ὀνομασὶ τίνος ἐμνημόνευσε. τίνος οὖν ἕνεκεν τοῦτο ποιεῖ; διέβαλλον αὐτὸν ὡς μόνον ταῦτα κηρύττοντα, μὴ καινοτομίαν τινὰ τοῖς δόγμασιν εἰσάγοντα. θέλων οὖν ἀνελεῖν αὐτῶν τὴν ὑποψίαν καὶ δεῖξαι ὅτι πολλοὺς ἔχει τῆς γνώμης κοινωνοὺς συντάξει τοὺς ἀδελφούς, δηλῶν ὅτι
» ἅπερ γράφει, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκείνων γράφει γνώμης. Ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας. Οὐ γὰρ μίαν πόλιν οὐδὲ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸ Γαλατῶν ἔθνος αὖ πάλιν τὴν πλάνης ἐτένεμετο ἡ πυρά. θέα δέ μοι μὴ ἐνταῦθα τὴν πολλὴν ἀγανάκτησιν. οὐ γὰρ εἶπε τοῖς ἀγαπητοῖς οὐδὲ τοῖς ἡγιασμένοις, ἀλλὰ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας. οὐδὲ δὲ ἦν σφόδρα βαρυθυμοῦντος

ὁρᾶς βαρυθυμοῦντος, καὶ τὴν ὀδύνην ἐνδεικνυμένου, τὸ μὴ δὲ ἀπὸ τῆς πηγῆς τῶν ὀνομάτων αὐτοὺς καλέσαι, ἀλλ' ἀπὸ τῆς συνόδου μόνης, καὶ μὴ δὲ προσθεῖναι ταῖς ἐκκλησίαις τὸ θῦ, ἀλλ' ἁπλῶς ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας. ἅμα δὲ καὶ συμφέρει ἐκπροοιμίων τὸ φασιάζον ἐπείγεται, διὸ καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐκκλησίας τέθεικεν, ἐν τρέπων αὐτοὺς, καὶ συναγωνεῖς ἕν. οἱ γὰρ εἰς πολλὰ διηρημένοι μέρη, οὐκ ἂν δύναιντο ταύτῃ καλεῖσθαι τῇ προσηγορίᾳ. τὸ γὰρ τῆς ἐκκλησίας ὄνομα, συμφωνίας ὄνομα, καὶ ὁμονοίας ἐστί. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θῦ πρς, καὶ κυ ἰυ χυ. πανταχοῦ μὲν ἀναγκαίως θλῖψι πίθησι, μάλιστα δὲ γαλάταις ἀποστέλλων νῦν. ἐπειδὴ γὰρ τῆς χάριτος ἐνυβρίσθυον ἐκπεσεῖν, ἐπεύχεται αὐτοῖς ταύτην ἀνακτήσασθαι πάλιν. ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τὸν θεὸν ἑαυτοὺς ἐξεπολέμωσαν, παρακαλεῖ τὸν θεὸν πρὸς τὴν αὐτὴν αὐτοὺς ἐπαναγαγεῖν εἰρήνην. θῦ πρς. κἀντεῦθεν πάλιν ῥᾳδίως ἁλίσκονται οἱ αἱρετικοί. ἐπειδὴ γάρ φασι τὸν ἰωάννην ἐν προοιμίῳ τῶν εὐαγγελίων λέγοντα, καὶ θς ἦν ὁ λόγος, διαβλῆτε χωρὶς ἄρθρου τεθεικέναι θν, ὡς ἐλάττονα εἰσάγοντα τὴν θεότητα τοῦ υἱοῦ. καὶ πάλιν τὸν παῦλον ἐν μορφῇ θῦ ὑπάρχειν τὸν υἱὸν λέγοντας οὐ περὶ τοῦ πρς εἰρηκέναι διὰ τὸ χωρὶς ἄρθρου, καὶ αὐτὸ κεῖσθαι, τί ἂν εἴποιεν ἐνταῦθα τοῦ παύλου λέγοντος οὐκ ἀπὸ τοῦ θῦ ἀλλ' ἀπὸ θῦ πρς; πρὸς δὲ ἐνταῦθα τὸν θεὸν καλεῖ, οὐ κολακεύων αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ σφόδρα καθαπτόμενος, καὶ ὑπομιμνήσκων τὴν αἰτίαν δι' ἧς ἐγένοντο υἱοί. οὐ γὰρ διὰ νόμου, ἀλλὰ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ταύτης ἠξιώθησαν τῆς τιμῆς. διαβλῆτε πανταχοῦ καὶ ἐν προοιμίοις καταστείρει τὰ ἴχνη τῆς δυεργεσίας τοῦ θῦ, μονονουχὶ λέγων, οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ἐχθροὶ, καὶ οἱ ἀλλοτριωμένοι, πόθεν ἐξαίφνης πρὸς καλεῖτε τὸν θν; μὴ ὄνομος ὑμῶν ταύτην ἐχαρίσατο τὴν συγγένειαν; πῶς τοίνυν καταλιπόντες τὸν εἰς ταύτην ὑμᾶς τὴν ἐγγύτητα ἀγαγόντα, προστρέχετε πάλιν τῷ παιδαγωγῷ, οὐκ ἐπὶ τοῦ πρς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ἱκανὰ τὰ ὀνόματα αὐτοῖς ταῦτα τὴν δυεργεσίαν ἐνδείξασθαι. τὸ γὰρ κυ ἰυ χυ ὄνομα μὴ ἀκριβείας ἐξεταζόμενον, τὴν δυεργεσίαν πᾶσαν ἐνδείκνυται. καὶ γὰρ ἰς διαβλῆτε πλησθήσεται φῇ, ὅτι αὐτὸς σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ ἡ τοῦ χυ δὲ προσηγορία, τῆς τοῦ πνς ἀνέμνησε χρίσεως.

» Τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Ὁρᾶς ὅτι οὐ δουλικῶς ὑπέμεινε διακονίαν, οὐδὲ ἀναγκασμένως; οὐδὲ ἐξεδόθη παρά τινος, ἀλλ' ἑαυτὸν ἔδωκεν; ὥστε ὅταν ἀκούσῃς ἰωάννου λέγοντος, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ πήρ, μὴ ἐλαττώσῃς τὴν ἀξίαν τοῦ μονογενοῦς διαβλῆτε, μὴ δὲ ἀντίνοντι ὑποβάλῃς. καὶ γὰρ ὁ πήρ λέγεται δεδωκέναι, οὐχ ἵνα δουλικῶς διακονίαν ἐννοήσῃς, βλῆτε λέγεται, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι μὴ τῷ πρὶ βλῆτε δοκοῦσι, ὅπερ οὖν μὴ ἐνταῦθα ὁ παῦλος ἐδήλωσενεἰπών, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ πρς ἡμῶν. οὐ κατ' ἐπιταγὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸ θέλημα. ἐπειδὴ γὰρ ἓν θέλημα πρς μὴ υἱοῦ, ἅπερ ὁ υἱὸς ἐβούλετο, ταῦτα μὴ ὁ πήρ ἤθελεν. ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. μυρίοις φῇ ἑαυτὸν περιεπείρασε μὲν κακοῖς, μὴ τὲ ἐχάτης ἦμεν ὑπευθυνοι κολάσεως, μὴ ὁ μὲν νόμος, οὐ μόνον οὐκ ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ μὴ κατεδίκασε, τὸ μὲν ἁμάρτημα φανερώτερον καθιστὰς, ἐλευθερῶσαι δὲ οὐκ ἰσχύων, οὐδὲ παῦσαι τοῦ θῦ τὴν ὀργήν. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ θῦ μὴ τὸ ἀδύνατον τοῦτο, δυνατὸν ἐποίησε, τάς τε ἁμαρτίας λύσας, μὴ τοὺς ἐχθροὺς ἐν τάξει φίλων καταθέσας, μὴ μυρία ἕτερα χαρισάμενος ἀγαθά. εἶτα φῇ. Ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ. Πάλιν ἕτεροι τοῦτης τὴν

λέξεως

λέξεως ἐπλαμβάνονται αἱρετικοὶ, τὸν παρόντα βίον διαβάλλοντες, καὶ τὴν παῦλου μακαριότητα παράγοντες. ἰδοὺ γὰρ φασὶ τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα πονηρὸν εἴρηκε. καὶ τί ποτέ ἐστιν αἰὼν εἰώθεμεν; χρόνος ἐν ἡμέραις, καὶ ὥραις. τί οὖν, τὸ διάστημα τῶν ἡμερῶν, καὶ ὁ τοῦ ἡλίου δρόμος; ἀλλ' οὐδεὶς ἂν εἴποι ποτὲ, καὶν εἰς ἐσχάτην ἀλογίαν κατενεχθείη, ἀλλ' οὐ τὸν χρόνον εἶπε φησὶν, ἀλλὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν πονηρὰν ἐκάλεσε. καὶ μὴν τὰ ῥήματα, οὐ κακῶς φησὶν, ἀλλ' οὐχ ἵστασαι ἐπὶ τῶν ῥημάτων ἀφ' ὧν τὴν κατηγορίαν ἔπλεξας, ἀλλὰ σαυτῷ τέμνεις ἑρμηνείας ὁδόν. οὐκοῦν καὶ ἡμῖν συγχωρήσεις ἑρμηνεῦσαι τὰ εἰρημένα, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ εὐσεβῆ τὰ ἡμέτερα, καὶ λόγον ἔχοντα. τί οὖν οὐ ἐποιμεν, ὅτι οὐδὲν τῶν κακῶν γένοιτ' ἂν ἄπονον ποτὲ τῶν καλῶν; τῶν δὲ μυρίων σφαλμάτων, καὶ τοσούτων μισθῶν ὁ παρὼν βίος ἄξιος ἐστίν; οὐκοῦν γοῦν οὕτως ὁ μακάριος παῦλος ἐπαινεῖ μετ' ὑπερβολῆς οὐκ ἐν λέγων οὕτως. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκί, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἱρήσομαι, οὐ γνωρίζω. καὶ αἵρεσιν δὲ προσθεὶς τοῦ ζῆν ἐν ταῦθα, καὶ τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν χριστῷ εἶναι, προτιμᾷ τὴν ἐν ταῦθα διαγωγήν. εἰ δὲ πονηρὸς ἦν, οὔτ' ἂν ἐκεῖνος ταῦτα περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν, οὔτ' ἂν ἄλλος τις εἰς ἀρετὴν αὐτῷ κατακρίσασθαι ἠδυνήθη, εἰ καὶ σφόδρα ἐσπούδαζε. κακία γὰρ οὐκέτ' ἂν ποτε εἰς ἀγαθόν τι κρίσαιτο, οὐ πορνεία εἰς σωφροσύνην, οὐ φθόνῳ εἰς φιλοφροσύνην. καὶ γὰρ ὅταν λέγῃ παῦλος περὶ τῶν φρονήματος τῆς σαρκὸς, ὅτι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται, οὐκ λέγει, ὅτι ἡ κακία μένουσα κακία, οὐ δύναται εἶναι ἀρετή. ὥστε ὅταν ἀκούσῃς πονηρὸν αἰῶνα, τὰς πράξεις νόει τὰς πονηράς, τὴν προαίρεσιν τὴν διεφθαρμένην. οὐ γὰρ ἵνα ἀποκτείνῃ ἡμᾶς, καὶ ἐξαγάγῃ τῆς παρούσης ζωῆς ἦλθεν ὁ χριστὸς, ἀλλ' ἵνα ἀφεὶς ἐν τῷ κόσμῳ, παρασκευάσῃ τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς διαγωγῆς γενέσθαι ἀξίους. διαλεγόμενος καὶ τῷ πατρὶ διαλεγόμενος, ἔλεγε. καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, τουτέστι τῆς κακίας. εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ τούτων, ἀλλ' ἐπὶ πονηρὰν τὴν παροῦσαν ζωὴν εἶναι φῂς, μὴ ἐγκάλει τοῖς ἑαυτοὺς ἀναιροῦσιν. ὥσπερ γὰρ ὁ τῆς κακίας ἑαυτὸν ὑποξάγων οὐκ ἐγκλημάτων, ἀλλὰ καὶ στεφάνων ἄξιος, οὕτω καὶ ὁ βιαίῳ θανάτῳ, καὶ δι' ἀγχόνης, ἢ δι' ἄλλων τινῶν καταλύων τὸ ζῆν, οὐκ ἂν εἴη δίκαιος ἐγκαλεῖσθαι καθ' ὑμῶν. νυνὶ δὲ καὶ ὁ θεὸς τοὺς τοιούτους κολάζει τῶν ἀνθρωφόνων μᾶλλον, καὶ πάντες βελτιούμεθα, καὶ εἰκότως. εἰ γὰρ ἑτέρους ἀνελεῖν οὐ καλὸν, πολλῷ μᾶλλον ἑαυτόν. εἰ δὲ πονηρὸν ἡ παροῦσα ζωὴ, τοὺς ἀνθρωφόνους στεφανοῦν ἔδει, ὅτι τῆς πονηρίας ἡμᾶς ἀπαλλάττουσι. χωρὶς δὲ τούτων, καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ λέγουσιν, ἑαυτοῖς περιπίπτουσι. τὸν γὰρ ἥλιον θεὸν εἶναι φάσκοντες, καὶ μετ' ἐκεῖνον τὴν σελήνην, καὶ προσκυνοῦντες, ὡς τῶν πολλῶν ἀγαθῶν αἰτίους, ἑαυτοῖς μαχόμενοι λέγουσιν. ἡ γὰρ τούτων χρεία, καὶ τῶν λοιπῶν ἄστρων, πρὸς ἕτερον μὲν οὐδέν, εἰς δὲ τὴν παροῦσαν ἡμῖν συντελεῖ ζωὴν τὴν, ὡς αὐτοί φασι, πονηράν, σώματα τρέφουσά τε, καὶ καταυγάζουσα, καὶ καρποὺς εἰς ἀκμὴν ἄγουσα. πῶς οὖν πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ πονηροῦ βίου τοσαύτην εἰσάγουσι λειτουργίαν οὗτοι οἱ καθ' ὑμᾶς θεοί; ἀλλ' οὔτε τὰ ἄστρα θεοὶ, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἔργα θεοῦ πρὸς τὴν ἡμετέραν πεποιημένα χρείαν, οὔτε ὁ κόσμος πονηρός. εἰ δὲ λέγεις μοι τοὺς ἀνθρωφόνους, καὶ τοὺς μοιχοὺς, καὶ τοὺς τυμ-

βωρύχους, οὐδὲν ζῶντα πρὸς τὸν παρόντα βίον. οὐδὲ γὰρ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ζῶντα ἁμαρτήματα, ἀλλὰ τῆς διεφθαρμένης προαιρέσεως. εἰ γὰρ τῆς παρούσης ζωῆς ἦν ζῶντα, ὡς πάντως αὐτῇ συγκεκλιμένα, οὐδεὶς ἂν ἐλεύθερος ἦν, οὐδὲ καθαρός. ὅρα γοῦν τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς τὰ ἰδιώματα οὐδένα δυνάμενον διαφυγεῖν. τίνα δὲ ζῶντα ἐστί; τὸ ἐσθίειν, τὸ πίνειν, τὸ καθεύδειν, τὸ αὔξεσθαι, τὸ τεκνῶν, τὸ διψῆν, τὸ γεννᾶσθαι, τὸ τελευτᾶν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ἅπαντα. καὶ τούτων οὐδεὶς ἂν περιγένοιτο, οὐχ ἁμαρτωλὸς οὐ δίκαιος, οὐ βασιλεὺς οὐκ ἰδιώτης, ἀλλὰ πάντες ὑποκείμεθα τῇ τῆς φύσεως ἀνάγκῃ. οὕτω καὶ τὸ φαῦλα πράττειν, εἰ τῇ φύσει τῆς ζωῆς, δυνάμενον συγκεκλιμένον, οὐδεὶς ἂν αὐτὰ διέφυγεν, ὥσπερ οὐδὲ ἐκεῖνα. μὴ γάρμοι τις εἴποις ὅτι ὠφέλιμοι οἱ κατορθοῦντες. τῶν γὰρ φυσικῶν ἀναγκῶν οὐδένα εὑρήσεις περιγενόμενον ποτέ. ὥστε ἕως ἂν εὑρίσκηται, καὶ εἰς κατορθωτικὸν ἀρετὴν, οὐδὲν ὁ λόγος παραβλαβήσεται. τί φῂς ἄθλιε, καὶ ταλαίπωρε; πονηρὰ ἡ παροῦσα ζωὴ ἐν ᾗ τὸν θεὸν ἐπέγνωμεν; ἐν ᾗ περὶ τῶν μελλόντων φιλοσοφοῦμεν; ἐν ᾗ γεγόναμεν ἐξ ἀνθρώπων ἄγγελοι, καὶ τοῖς ἄνω συγχορεύομεν δυνάμεσι; καὶ ποίαν ἑτέραν ζητήσομεν τῆς πονηρᾶς ὑμῶν γνώμης, καὶ διεφθαρμένης ἀπόδειξιν; τίνος οὖν ἕνεκεν ὁ παῦλος εἶπε φησὶν αἰῶνα πονηρὸν τὸν ἐνεστῶτα, τῇ κοινῇ κεχριμένος συνηθείᾳ; καὶ γὰρ, καὶ ἡμεῖς εἰώθαμεν λέγειν, κακὴν ἔχον ἡμέραν, οὐ τὸν καιρὸν, ἀλλὰ τὴν πρᾶξιν, ἢ τὴν περίστασιν διαβάλλοντες. οὕτω καὶ παῦλος τὰς πονηρὰς διαβάλλων προαιρέσεις, τῇ συνηθείᾳ κέχρηται, καὶ δείκνυσιν, ὅτι καὶ τῶν προτέρων ἡμᾶς ἀπήλλαξεν ὁ χριστὸς ἁμαρτημάτων, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἠσφαλίσατο. τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκεῖνο ἐδήλωσε. τῷ δὲ προσθεῖναι ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, τὴν πρὸς τὸ μέλλον ἀσφάλειαν ἐνέφηνεν. ὁ μὲν γὰρ νόμος, καὶ πρὸς τὸ ἐν ἡ-
» θένει. ἡ δὲ χάρις, πρὸς ἀμφότερα δυνατὴ γέγονε. Κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ,
» καὶ πατρὸς ἡμῶν. Εἰ γὰρ καὶ γὰρ ἐνόμιζον ἐκεῖνοι τοῦ θεοῦ παρακούειν, ὡς δεδωκότος τὸν νόμον, καὶ ἐδεδίκεσαν εἰ τὴν παλαιὰν ἀφέντες προέλθοιεν τῇ καινῇ, καὶ ταύτην αὐτῶν διορθοῦται τὴν ὑπόνοιαν λέγων, ὅτι καὶ τῷ πατρὶ ταῦτα δοκεῖ, καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπε πατρὸς, ἀλλὰ πατρὸς ἡμῶν, καὶ συνεχῶς αὐτὸ πίθησιν ἐντρέπων αὐτούς.
» τῷ δεικνύειν, ὅτι πατέρα ἡμῶν τὸν αὐτὸν πατέρα ἐποίησεν ὁ χριστός. Ὧ ἡ δόξα εἰς
» τοὺς αἰῶνας ἀμήν. Καὶ οὐδὲν καινὸν, καὶ παρειλλαγμένον. τὸ γὰρ ἀμήν, οὐ δυνατὸν ἐν ἀρχῇ, καὶ προοιμίοις ἐπιστολῆς δυείσημενκείμενον, ἀλλὰ μετὰ πολλά. ἐν ταύτῃ δὲ δεικνὺς ὅτι καὶ τὰ εἰρημένα ἐκκλησίᾳ εἶχε κακηγορίαν γαλατῶν, καὶ ὅτι ὁ λόγος ἀπηρτισμένος ἐστὶ, τὸ προοίμιον οὐδὲν πέφευγε. τὰ γὰρ φανερὰ τῶν ἐγκλημάτων, οὐ πολλῆς δεῖται κατασκευῆς. ἀναμνήσας γὰρ τοῦ σταυροῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως, τῆς τῶν ἁμαρτημάτων λυτρώσεως, τῆς πρὸς τὸ μέλλον ἀσφαλείας, τῆς τοῦ πατρὸς γνώμης, τῆς τοῦ χοῦ βουλῆς, τῆς χάριτος, τῆς εἰρήνης, πάσης αὐτοῦ τῆς δωρεᾶς, εἰς δοξολογίαν τὸν λόγον κατέκλεισεν. οὐ διαφόρως δὲ μόνον οὐδὲν πεποίηκεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μετ' ὑπερβολῆς ἐκπλήττεσθαι τῆς δωρεᾶς τὸ μέγεθος, τῆς χάριτος τῇ ὑπερβολῇ, καὶ ἐννοεῖν τίνας ὄντας, τί εἰργάσατο ὁ θεὸς ἀθρόον, καὶ ἐν ἀκμῇ καιροῦ ῥοπῇ. ἅπερ τῷ λόγῳ παρασῆσαι, μὴ

δυνάμενος

δωάμενος, εἰς δξολογίαν κατέλυσεν, οὐ τὴν ἀξίαν, ἀλλὰ τὴν αὐτῷ δωατὴν δύ-
φημίαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀναπέμπων ἁπάσης. διαῤῥῆξαι καὶ σφοδρότερον τῷ μεταταῦ-
τα κέχρηται λόγῳ, καθάπερ πυρωθεὶς σφοδρῶς ὑπὸ τῆς ἐννοίας τῶν δυέργετῶν τοῦ
θεοῦ. εἰπὼν γὰρ ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν, ἀπὸ σφοδροτέρας ἄρχεται ἐπιπλή-
» ξεως οὕτω λέγων. Θαυμάζω, ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑ-
» μᾶς ἐν χάριτι χριστοῦ εἰς ἕτερον δυαγγέλιον. Ἐπειδὴ γὰρ ἀφ' ἧς τῆς τοῦ νόμου φυλακῆς
ὑπώπτευον ἀρέσκειν τῷ πατρί, καθάπερ καὶ ἰουδαῖοι τὸν χριστὸν διώκοντες, ῥᾳδίως προ-
τον ἀνδείκνυται, ὅτι οὐ τὸν χριστὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα παροξύουσι ῥᾳδίως πράτ-
τοντες. οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ χριστοῦ φησιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς μεθίστασθε ῥᾳδίως ποιοῦ-
ντες. ὥσπερ γὰρ ἡ παλαιὰ, οὐ τοῦ πατρὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ, οὕτω καὶ ἡ χάρις,
οὐ τοῦ υἱοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ πάντα κοινά. πάντα γὰρ τὰ τοῦ πατρός μου,
ἐμά ἐστιν. εἰπὼν τοίνυν, ὅτι καὶ τοῦ πατρὸς ἀφίστανται, δύο ἐγκλήματα πίθησι, καὶ τὴν
μετάθεσιν, καὶ τὴν ταχίστην μετάθεσιν. καὶ μὴν τὸ ἐναντίον κατηγορίας ἄξιον, τὸ μετὰ
πολλὰ ἀποφῆναι χρόνον, ἀλλ' ἐνταῦθα περὶ ἀπάτης ὁ λόγος. ἄξιος μὲν γὰρ ἐγκλημά-
των, καὶ ὁ μετὰ πολλὰ χρόνον. ὁ δὲ ἐκπρώτης προσβολῆς, καὶ ἐν αὐτοῖς ἀκροβολισμοῖς
καταπεσών, ἐλαχίστης ἀδθενείας ἐξέλιπεν ὑπόδειγμα, ὃ καὶ τούτοις ἐγκαλεῖ λέγων. τί
ῥᾳδίως, ὅτι οὐδὲ χρόνου δέονται οἱ ἀπατῶντες ὑμᾶς, ἀλλ' ἐκπρώτης προσαγωγῆς ἀρκεῖ πάν
τας ὑμᾶς καταφρέψασθαι, καὶ ἑλεῖν, καὶ ποίαν αὖ χρίητε συγγνώμην; εἰ γὰρ ἐπὶ φίλων
ῥᾳδίως γινόμενον ἔγκλημα, καὶ ὁ τοὺς προτέρους, καὶ χρησίμους τῶν ἐπιδείων ἀφεὶς κα-
ταγνώσεως ἄξιος, ὁ θεοῦ καλοῦντος ἀποπηδῶν, ἐννόησον ὅσης αὖ εἴη τιμωρίας ὑπεύθυ-
νος. ὅταν δὲ εἴπω θαυμάζω, οὐ μόνον ἐντρέπων αὐτοὺς λέγει, ὅτι μετὰ τοσαύτην δωρεὰν,
μετὰ τοσαύτην ἀμαρτημάτων συγχώρησιν, καὶ φιλανθρωπίας ὑπερβολὴν εἰς ζυγὸν δου-
λείας ἠνέβησαν. ὁμοῦ δὲ καὶ δεικνὺς οἷον ἔχει περὶ αὐτῶν ὑπόνοιαν, ὅτι μεγάλῃ ἀ-
νάῤῥῃ, καὶ ἐπονειδισμένῃ. οὐδὲ γὰρ αὖ εἰ τῶν τυχόντων ἐνόμιζεν αὐτοὺς εἶναι δυεξαπατή-
των, ἐθαύμασεν ἂν ἐπὶ τῷ γινομένῳ, ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν γνησίων φησὶ, καὶ πολλὰ ἐπονει-
κότων ὑμεῖς, διαῤῥήδην θαυμάζω. ὅπερ ἐκεῖνον ἦν αὐτοὺς ἀναπηδᾶσθαι, καὶ πρὸς τὰ
πρότερα ἐπανάγειν, ὃ καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἐπιστολῇ δηλῶν ἔλεγε. τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ, εἴ-
γε καὶ εἰκῇ μετατίθεσθε. οὐκ ἔστε μετέθεσθε, ἀλλὰ μετατίθεσθε, τουτέστιν οὐδέπω πι-
στεύω, οὐδὲ ἡγοῦμαι ἀπηρτισμένην εἶναι τὴν ἀπάτην, ὃ καὶ αὐτὸ πάλιν ἐστὶν ἀνακτωμένου.
ῥᾳδίως οὖν σαφέστερον προειπὼν, λέγει. ἐγὼ δέ ποι θαρῶ εἰς ὑμᾶς, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσε-
τε, ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι χριστοῦ. ἡ μὲν κλῆσις ἐστὶ τοῦ πατρὸς, τῆς δὲ κλή-
σεως ἡ αἰτία, τοῦ υἱοῦ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ καταλλάξας, καὶ δωρεαὶ δύο. οὐ γὰρ ἐξ ἔργων
τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ἐσώθημεν. μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα ἐκείνου, καὶ ἐκεῖνα τούτου. τὰ γὰρ
ἐμὰ, σά φησι καὶ τὰ σὰ ἐμά. καὶ οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ δυαγγελίου μεταπίθεσθε, ἀλλ' ἀπὸ
τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς θεοῦ. ὁ γὰρ ἴσως φεικωδέστερον, καὶ μᾶλλον ἱκανὸν αὐτοὺς κατα-
πλῆξαι, ῥᾳδίως τέθεικεν. οἱ γὰρ ἀπατᾶν αὐτοὺς βουλόμενοι, οὐκαθρόως ῥᾳδίως ἐποίουν,
ἀλλ' ἤρεμα αὐτοὺς τῶν πραγμάτων μεθιστῶντες, τῶν ὀνομάτων οὐ μεθίστων. τοιοῦτοι γὰρ

ἡ τοῦ διαβόλου πλανὴ, μὴ γυμνὰ προπετέναι τὰ θηρατρα. εἰ μὲν γὰρ εἶπον ἀπόστητε ἀπὸ τοῦ χριστοῦ, ὡς πλανώμενοι αὖ, καὶ λυμεῶνας ἐφυλάξαντο. νυνὶ δὲ ἀφέντες αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει τέως, καὶ τῇ πλανῇ δυαγγελίου ἐπιπλέοντες ὀνόματι, μετὰ πολλῆς τῆς ἀδείας διώρυττον τὴν οἰκοδομὴν, τῶν εἰρημένων καθάπερ τινῶν παρασπασμάτων, διὰ τῶν ὀνο-
» μάτων τούτων κρυπτόντων τοὺς τοιχωρύχους. ἐπεὶ οὖν δυαγγέλιον ἐκάλουν τὴν ἑαυτῶν
» ἀπάτην, καλῶς αὐτὸς, καὶ πρὸς τὸ ὄνομα μάχεται, καὶ παρρησιάζεται λέγων. Εἰς ἕτερον δυαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, ἀλλ' ὅμως ὅπερ πάσχουσιν οἱ νοσοῦντες ἐκτῶν ὑγιεινῶν βλαπτόμενοι σιτίων, οὕτω καὶ μαρκίωνες ἐν τοῦτο ἔπαθον. ἐπελάβετο γὰρ τῶν εἰρημένων εἰπὼν, ὅτι ἰδοὺ, καὶ παῦλος εἶπεν οὐκ ἔστιν ἕτερον δυαγγέλιον. οὐδὲ γὰρ παραδέχονται τοὺς δυαγγελιστὰς ἅπαντας, ἀλλ' ἕνα μόνον, καὶ αὐτὸν περικόψαντες, καὶ συγχέαντες, ὡς ἐβούλοντο. τί οὖν ὅταν αὐτὸς λέγῃ, κατὰ τὸ δυαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα ἰησοῦ χριστοῦ. ὅτι μὲν οὖν πολλοῦ γέλωτος τὰ εἰρημένα παρ' αὐτῶν. πλὴν κἂν καταγέλαστα ᾖ, ἀναγκαῖον διελέγχειν αὐτὰ διὰ τοὺς δυκόλως ἀπατωμένους. τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι κἂν μυρίοι γράφωσιν δυαγγέλια, τὰ δὲ αὐτὰ γράφωσιν, ἕνεστι τὰ πολλὰ, καὶ οὐδὲν ἀπὸ τοῦ τῶν γραφόντων πλήθους εἰς τὸ ἓν εἶναι, παραβλαβήσεται. ὥσπερ οὖν κἂν εἷς ᾖ πάλιν ὁ γράφων, καὶ ἐναντία λέγῃ, οὐκ ἔστιν ἓν τὰ γραφόμενα. τὸ γὰρ ἓν, καὶ οὐχ ἓν, οὐ τῷ τῶν γραφόντων ἀριθμῷ, ἀλλὰ τῇ ταυτότητι, καὶ ἑτερότητι τῶν λεγομένων κρίνεται. ὅθεν δηλονότι, καὶ τὰ τεσσάρων δυαγγελία, ἓν ἔστι δυαγγέλιον. ὅταν γὰρ οἱ τέσσαρες τὰ αὐτὰ λέγωσιν, οὐκ ἔστιν ἄλλο, καὶ ἄλλο διὰ τὴν τῶν προσώπων διαφοράν, ἀλλ' ἓν διὰ τὴν τῶν εἰρημένων συμφωνίαν. οὐδὲ γὰρ ὁ παῦλος περὶ ἀριθμοῦ λέγει νυνὶ, ἀλλὰ περὶ διαφωνίας τῶν εἰρημένων. εἰ μὲν οὖν ἄλλο τὸ ματθαίου, καὶ τὸ λουκᾶ ἕτερον κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ἐγγεγραμμένων, καὶ τὴν τῶν δογμάτων ἀκρίβειαν, καλῶς ἐπιλαμβάνονται τοῦ λόγου. εἰ δὲ ἓν, καὶ τὸ αὐτὸ, παυσάσθωσαν ἀνοητοῦντες, καὶ ζοῦτα προσποιού-
» μενοι ἀγνοεῖν, ἃ καὶ τοῖς ἄγαν βασίν ἐστι κατάδηλα. Εἰ μήτινες εἰσὶν οἱ ταράσσοντες
» ὑμᾶς, καὶ θέλοντες ἀναστρέψαι τὸ δυαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. Τοῦτέστιν ἕως αὖ ὑγιαίνητε τὴν νοῦν, οὐκ ἐπιγνώσεσθε ἕτερον δυαγγέλιον, ἕως αὖ ὀρθὰ βλέπητε, καὶ μὴ διεστραμμένα, τὰ μὴ ὄντα φανταζόμενοι. ὥσπερ γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς διαταραχθεὶς ἕτερα ἀντὶ ἑτέρων ὁρᾷ, οὕτω καὶ νοῦς τῇ τῶν πονηρῶν συγχύσει θολούμενος λογισμῶν, τὸ αὐτὸ οὐκ ἔστιν πάσχειν εἰώθασι. διὰ γὰρ οὐκ ἔστιν καὶ οἱ μαινόμενοι ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων φαντάζονται. ἀλλ' αὕτη χαλεπωτέρα ἐκείνης ἡ μανία, οὐκέν τοῖς αἰσθητοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς νοητοῖς τὴν βλάβην ἐργαζομένη, οὐκέν τῇ κόρῃ τῶν τοῦ σώματος ὀμμάτων, ἀλλ' ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς διανοίας τὴν καταφθορὰν κατασκευάζουσα, καὶ θέλοντες ἀναστρέψαι τὸ δυαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. καὶ μὴν μίαν μόνην, ἢ δευτέραν ἐπεισῆγον ἐν τούτῳ, τὴν τῆς περιτομῆς, καὶ τὴν τῶν ἡμερῶν μόνων καινοτομοῦντες. ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι μικρὸν παρεποίησεν τὸ ὅλον λυμαίνεται, εἴτε τὸ δυαγγέλιον ἀναστρέψεται. καθάπερ γὰρ ἐν τοῖς βασιλικοῖς νομίσμασιν ὁ μικρὸν τοῦ χαρακτῆρος περικόψας, ὅλον τὸ νόμισμα ἀβδηλον εἰργάσατο, οὕτως καὶ ὁ τῆς ὑγιοῦς πίστεως, καὶ τὸ βραχύταζον ἀναστρέψας, τῷ παντὶ λυμαίνεται, ὡς καὶ τὰ χείρονα

προϊὼν ἀπὸ

προϊὼν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. ποῦ δέ νυν εἰσὶν οἱ φιλονεικήσαντες ἡμᾶς κρίνοντες ἕνεκεν τῆς πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς διαφόρου; ποῦ νυῦ εἰσιν οἱ λέγοντες οὐδὲν μέσον εἶναι ἡμῶν κἀκείνων, ἀλλ' ἀπὸ φιλαρχίας τὴν διαφορὰν γίνεσθαι; ἀκουέτωσαν φησὶν ὁ παῦλος, ὅτι τὸ δυαγγέλιον ἀνέτρεψαν οἱ καὶ μικρὸν καινοτομοῦντες. εἰ δὲ οὕτω, πῶς οἱ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κτίσμα λέγοντες; οὐκ ἤκουσας ὅτι καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ἐν σαββάτῳ ξύλα τις συλλέξας, καὶ μίαν ἐν δέλτῳ παραβάς, καὶ οὐδὲ ταύτην μεγίστην, ἐλαχίστην δέ δωκε δίκην. καὶ ὀζᾶ τὴν κιβωτὸν μέλλουσαν περιτρέπεσθαι σφείξας παραχρῆμα ἀπέθανεν, ὅτι μὴ προσηκούσης αὐτῷ διακονίας ἥψατο; εἶτα σαββάτου μὲν ἡ παράβασις, καὶ τὸ τῆς κιβωτοῦ καταπίπτουσης ἅψασθαι εἰς τοσαύτην ἦγαγε τὸν θεὸν ἀγανάκτησιν, ὥστε μὴ δὲ βραχείας τυχεῖν συγγνώμης τοὺς ταῦτα τολμήσαντας. ὁ δὲ δόγματα φεικτά, καὶ ἀπόῤῥητα λυμηνάμενος οὗτος ἀπολογίας τεύξεται, καὶ συγγνώμης; οὐκοῦν ταῦτα οὐκοῦν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μὲν οὕτω τοῦτο· εἰ δὲ τὸ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, τὸ μὴ καὶ ὑπὲρ τῶν μικρῶν ἀγανακτεῖν. διαφέρει τὰ μείζονα τῶν ἁμαρτημάτων εἰσελθεῖν, ὅτι τὰ ἐλάττονα τῆς προσηκούσης οὐ τυγχάνει διορθώσεως. καὶ καθάπερ ἐν τοῖς σώμασιν οἱ τῶν τραυμάτων καταφρονήσαντες, οὐρετοὺς ἕτερον, καὶ σηπεδόνας, καὶ θάνατον, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν, οἱ τῶν μικρῶν ὑπερορῶντες, τὰ μείζονα εἰσάγουσιν. ὁ δεῖνά φησι περὶ τὴν νηστείαν σφάλλεται, καὶ οὐδὲν μέγα ἐστίν. ἕτερος τῇ πίστει μὲν ἔῤῥωται τῇ ὀρθῇ, ὑποκρινόμενος δὲ ἀεὶ τὸν καιρὸν τὴν παῤῥησίαν προέδωκεν, οὐδὲ ἔστι τι μέγα δεινόν. ἄλλος παροξυνθείς, ἢ τειλησέν ἀποφήσεσθαι τῆς ὀρθῆς πίστεως, ἀλλ' οὐδὲ ἔστιν ἄξιον τιμωρίας. ὀργὴ γὰρ ἥμαρτε φησὶ, καὶ θυμῷ. καὶ μυρία τις ἂν εὕροι τοιαῦτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἁμαρτήματα ἐπεισαγόμενα ταῖς ἐκκλησίαις. διαφέρει καὶ καταγέλαστοι γεγόναμεν, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησιν, εἰς μυρία τῆς ἐκκλησίας χεομένης. εἰ γὰρ οἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀποπηδῶντες τῶν θείων δεσμῶν ἐπιχειροῦντες, καὶ μικρόν παρακινεῖν, τῆς προσηκούσης ἐτύγχανον ἐπιτιμήσεως, οὐκοῦν ὁ παρὼν ἐτέχθη λοιμὸς, καὶ τοσοῦτος χειμὼν ταῖς ἐκκλησίαις κατέλαβεν. ὅρα γοῦν ὁ παῦλος πῶς τὴν περιτομὴν ἀνατρεπτὴν τοῦ δυαγγελίου καλεῖ. νυῦ δὲ εἰσὶ πολλοὶ παρ' ἡμῖν, καὶ τὴν αὐτὴν Ἰουδαίοις νηστεύοντες ἡμέραν, καὶ σάββατα τηροῦντες ὁμοίως, καὶ φέρομεν γενναίως, μᾶλλον δὲ ταλαιπώρως. καὶ τί λέγω τὰ Ἰουδαίων; καὶ γὰρ Ἑλλήνων ἔθη πολλὰ παρεισῆλθε τῶν ἡμετέρων φυλάττεται, κλισμοὶ καὶ οἰωνισμοὶ, καὶ σύμβολα, καὶ ἡμερῶν παρατηρήσεις, καὶ ἡ περὶ τὴν γένεσιν ῥᾳστώνη, καὶ τὰ πάσης ἀσεβείας γέμοντα γραμματεῖα, ἃ πικτομένων τῶν παιδίων, δυσθέως ἅμα καὶ κακῶς τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας κεφαλῆς, ἐκπροοιμίων παιδύοντες καταλύειν τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς πόνους, καὶ ὑπὸ τὴν πλανημένην ταυρανίδα τῆς ἡμαρμένης τόγε αὐτῶν ἄγοντες μέρος. εἰ δὲ τοὺς περιτεμνομένους οὐδὲν ὁ χὲ ὠφελεῖ, τοὺς τοσαῦτα ἐπισυρομένους κακὰ, τί τοσοῦτον ἡ πίστις εἰς σωτηρίαν ὠφελήσει λοιπόν; καίτοι ἡ περιτομὴ παρὰ θεοῦ δεδομένη ἦν, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἐλυμαίνετο τὸ δυαγγελίῳ οὐκέτι καιρῷ τελουμένη, πάντα ἔπραττεν ὁ παῦλος, ὥστε αὐτὴν περικόψαι. εἶτα ὁ μὲν παῦλος ὑπὲρ ἑβδομήκοντα Ἰουδαϊκῶν τοσαύτην ἐποιεῖτο σπουδὴν, ἐπειδὴ ἀκαίρως ἐφυλάττετο, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ τὴν Ἑλληνικὴν περικόψαιμεν συνήθειαν; καὶ ποίαν ἀπολογίαν ἕξομεν; διατοῦτα ἐν παραχαῖς, καὶ θορύβοις νυῦ τὰ ἡμέτερα. καὶ οἱ μαθητευόμενοι φρονήματος

ἐμπλησθέντες πολλοῦ, τῷ τάξιν ἀνέτρεψαν, καὶ τὰ ἄνω κάτω γεγένηται. κἂν μικρόντις ἐγκαλέσῃ, διαῤῥήγνυσι τοὺς ἄρχοντας. Ὅτε δὴ κακῶς ἡμεῖς αὐτοὺς ἐπαιδαγωγήσαμεν, καίτοιγε εἰ καὶ μοχθηρότεροι, καὶ μυρίων ἦσαν κακῶν γέμοντες οἱ προεστῶτες, οὐδὲ οὕτως τῷ μαθητῇ θέμις ἦν παρακούειν. εἰ γὰρ περὶ τῶν ἰουδαίων διδασκάλων φησὶν, ὅτε ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν, ἀκούειν δίκαιοι παρὰ τῶν μαθητευομένων ἂν εἶεν. καίτοιγε ἔργα εἶχον οὕτω πονηρὰ, ὡς τοὺς μαθητὰς κελεύσαι, μὴ ζηλοῦν, μηδὲ μιμεῖσθαι ἐκεῖνα, τίνος αὖ εἶεν συγγνώμης ἄξιοι οἱ τὰς τῆς ἐκκλησίας προέδρους τοὺς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ μετ' ἐπιεικείας ζῶντας διαῤῥήγνυντες; εἰ γὰρ ἀλλήλους κρίνειν, οὐ θέμις, πολλῷ μᾶλλον τοὺς διδασκάλους. Ἀλλὰ κἂν ἐγὼ, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ » εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. Ὅρα σωφρόνως ἀποστολικῶς. ἵνα γὰρ μή τις λέγῃ, ὅτι κενοδοξίας ἕνεκεν τὰ ἴδια συγκροτῇ δόγματα, καὶ ἑαυτὸν ἀνεθεμάτισεν. Ὅτε δὴ καὶ εἰς ἀξιώματα κατέφθασε γόνιμα, κἀγὼ ἰωάννης, διαῤῥήδην καὶ ἀγγέλων ἐμνήσθη. μὴ γάρμοι ἰάκωβον εἶπῃς φησὶ, καὶ ἰωάννην. κἂν γὰρ τῶν πρώτων ἀγγέλων ἦτις τῶν ἐξ οὐρανοῦ διαφθειρόντων τὸ κήρυγμα, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν ἐξ οὐρανοῦ, ἀλλ' Ὅτε δὴ καὶ ἱερεῖς ἄγγελοι ἐκαλοῦντο. χεῖλη γὰρ ἱερέως φυλάξεται γνῶσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἄγγελος κυρίου παντοκράτορός ἐστι. ἵνα μὴ τούτοις νομίσῃς ἀγγέλους λέγεσθαι νῦν, τῇ τοῦ οὐρανοῦ προσθήκῃ τὰς ἄνω δυνάμεις ἡνίξατο. καὶ οὐκ εἶπεν ἐὰν ἐναντία καταγγέλλωσιν, ἢ ἀνατρέπωσι τὰ πάντα, ἀλλὰ κἂν μικρόν τι εὐαγγελί- » ζωνται παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα, κἂν τὸ τυχὸν παρακινήσωσιν, ἀνάθεμα ἔστωσαν. Ὡς- » περ εἰρηκα, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω. Ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς ὑμῶν τὰ ῥήματα εἶναι, ἢ ὑπερβολικῶς εἰρῆσθαι, ἢ κατὰ σωκρατικήν τινα, δεύτερον τὰ αὐτὰ πάλιν πίθησιν. ὁ μὲν γὰρ ὑμῶν προαχθεὶς εἶπεῖν, κἂν μεταγνοίη ταχέως. ὁ δὲ δεύτερον τὰ αὐτὰ λέγων, δείκνυσιν ὅτι κρίνας οὕτως εἶπε, καὶ πρότερον ἐν τῇ γνώμῃ κυρώσας, οὕτως ἐξήνεγκε τὸ λεχθέν. ὁμοῦ οὖν ἀβραὰμ ἀξιούμενος πέμψαι τὸν λάζαρον, ἔλεγεν, ἔχουσι μωσέα, καὶ τοὺς προφήτας, ἐὰν μὴ ἐκείνων ἀκούσωσιν, οὐδὲ νεκρῶν ἀνισταμένων ἀκούσωσι. ταῦτα δὲ αὐτῷ ἐναγέι λέγοντα ὁ χς, δεικνὺς ὅτι μὴ νεκρῶν ἐγειρομένων ἀξιοπιστότερα εἶναι βούλεται τὰς γραφάς, ὁ δὲ παῦλος, ὅταν δὲ παῦλον εἴπω τὸν χν πάλιν λέγω, αὐτὸς γὰρ ἴσως ὁ κινῶν αὐτῶν τὴν ψυχὴν, καὶ ἀγγέλων ἐξ οὐρανοῦ καταβαινόντων αὐτὰς προτίθησι, καὶ μάλα εἰκότως. οἱ γὰρ ἄγγελοι, κἂν μεγάλοι, ἀλλὰ δοῦλοι, καὶ λειτουργοὶ τυγχάνουσιν ὄντες. αἱ δὲ γραφαὶ πᾶσαι, οὐ παρὰ δούλων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ δεσπότου γραφεῖσαι ἐτέμφθησαν. διατοῦτό φησιν. ἐὰν ὑμᾶς εὐαγγελίσηται παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν. καὶ οὐκεῖπεν ὁ δεῖνα, ἢ ὁ δεῖνα, σωφρόνως σφόδρα, καὶ ἀνεπαχθῶς. τί γὰρ ἔδει λοιπὸν ὀνομάτων μνησθῆναι τὸν τοσαύτῃ χρησάμενον ὑπερβολῇ, ὡς καὶ ἅπαντας, καὶ τοὺς ἄνω, καὶ τοὺς κάτω περιλαβεῖν; ἀλλὰ μὲν γὰρ τοὺς εὐαγγελιστὰς, καὶ ἀγγέλους ἀναθεματίσαι, πᾶν ἀξίωμα περιέγραψε. δὲ τὸν ἑαυτὸν, πᾶσαν οἰκειότητα, καὶ γνησιότητα. μὴ γάρμοι εἴ τις, ὅτι οἱ σωματόφυλοί σου, καὶ ἕτεροι ταῦτα λέγουσιν. οὐδὲ γὰρ ἐμαυτῷ φείδομαι τοιαῦτα κηρύττοντος. ταῦτα δὲ οὐχ ὡς ἀγνοούντων τὰ ἀποστόλων φησὶν, οὐδὲ ὡς παραβαινόντων τὸ κήρυγμα, ἄπαγε. εἴτε γὰρ ἡμεῖς, εἴτε ἐκεῖνοι φθῇ, οὕτω κηρύσσομεν, ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι ἀξίωμα προσώπων, οὐ προ-

σίεται,

» σίεται, ὅταν πρὸς ἀλήθειαν ὁ λόγος ᾖ. Ἆρα γὰρ ἀνθρώποις πείθω, ἢ τὸν θεόν, ἢ ζητῶ
» ἀνθρώποις ἀρέσκειν. εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην. Εἰ γὰρ καὶ
ὑμᾶς ἢ πάντων φησὶ ταῦτα λέγων, μὴ τὸν θεὸν δύναμαι παραλογίσασθαι τὸν τὰ ἀπόρρητα
τῆς διανοίας εἰδότα; καὶ ᾧ πᾶσαμοι πρόδηλα ἀρέσκειν; εἶδες φρόνημα ἀποστο-
λικόν; εἶδες ὕψος βαγγελικόν; τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα, καὶ ποιμνίοις ἐπιστέλλων ἔλεγεν, οὐχ'
ὑμῖν ἀπολογούμεθα, ἀλλ' ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος. καὶ πάλιν. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐ-
λάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας. Ὅπου δὴ γὰρ μαθητὰς
διδάσκαλος ὢν ἀναγκάζεται ἀπολογεῖσθαι, ὑπομένει μὲν αὐτὸ, δυσανασχετεῖ δὲ, οὐ δι'
ἀπόνοιαν μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ τὴν βλάβην τῆς τῶν ἀπατωμένων γνώμης, καὶ τὸ μὴ
σφόδρα παρ' αὐτοῖς πιστεύεσθαι. διὸ καὶ ταῦτα εἴρηκε μονονουχὶ λέγων. μὴ γὰρ πρὸς ὑμᾶς
μοι ὁ λόγος ἐστί; μὴ γὰρ ἀνθρώποι μοι δικάζειν μέλλουσι; πρὸς τὸν θεὸν ἡμῖν ὁ λόγος ἐστὶ, καὶ
ὑπὲρ τῶν βλαβερῶν τῶν ἐκεῖ ἅπαντα πράττομεν, καὶ οὐκ ἂν εἰς τοσοῦτον ἤλθομεν ἀφιλοτι-
μίας, ὡς μέλλοντες ἀπολογεῖσθαι τῷ πάντων δεσπότῃ ὑπὲρ ὧν κηρύττομεν διαφθείρειν τὰ
δόγματα, ὥστε ὁμοῦ μὲν ἀπολογούμενος, ὁμοῦ δὲ αὐτῶν κατεξανιστάμενος, ταῦτα τέθεικε.
πρὸς γὰρ μαθητευομένους, οὐ δικάζειν τοὺς διδασκάλους, ἀλλὰ πιστεύειν προσῆκεν. Ὅπει-
δὴ δὲ ἀνεφράφη ἡ τάξις, καὶ κρίσεις καθέζεσθαι φησὶ, μάθετε ὅτι τῆς μὲν πρὸς ὑμᾶς ἀπο
λογίας, οὐ πολύς μοι λόγος. τὸ δὲ πᾶν διὰ τὸν θεὸν πράττομεν, καὶ ὥστε ἐκεῖνον περὶ δο-
γμάτων ἀπολογήσασθαι τούτων. ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπους θέλων πεῖσαι, πολλὰ ὑπουλα
ποιεῖ, καὶ διεφθαρμένα, καὶ ἀπάτης κέχρηται, καὶ ψεύδει, ὥστε πεῖσαι, καὶ ἑλεῖν τὴν
τῶν ἀκουόντων γνώμην. ὁ δὲ θεὸν πείθων, καὶ ἀρέσκειν ἐκείνῳ σπουδάζων, ἁπλῆς δεῖται
διανοίας, καὶ καθαρᾶς. ἀνεξαπάτητον γὰρ τὸ θεῖον. ὅθεν δηλονότι, καὶ ἡμεῖς φησιν, οὐ
φιλαρχίας ἕνεκεν, οὐδὲ ὥστε μαθητὰς ἔχειν, οὐδὲ τῆς παρ' ἡμῶν ὀφειλόμενοι δόξης ταῦτα
γράφομεν. οὐ γὰρ ἀνθρώποις ἀρέσαι ἐσπουδάκαμεν, ἀλλὰ θεῷ. εἰ γὰρ ἤθελον, ἀνθρώ-
ποις ἀρέσκειν, εἰ μὴ Ἰουδαίων ἦμεν, ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐλίσσων. ὁ δὲ ἔθνους ὁλοκλήρου,
καὶ οἰκείων, καὶ φίλων, καὶ συγγενῶν, καὶ δόξης τοσαύτης καταφρονήσας, καὶ αὐτὰ λοι-
δορούμενος τούτων διωγμούς, καὶ ἔχθρας, καὶ πολέμους, καὶ θανάτους καθημερινούς, δῆ-
λον ὅτι καὶ ταῦτα, ἃ λέγω νῦν, οὐ τῆς τῶν ἀνθρώπων δόξης ἐφιέμενος λέγω. διὸ δὲ εἰ-
ρηκεν, Ὅπειδὴ μέλλει, καὶ τὸν πρότερον αὐτὸν διηγεῖσθαι βίον, καὶ τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν,
καὶ δεικνύναι δι' ἐναργῶν ἀποδείξεων, ὅτι μὴ ἀληθείας μετέσχη, ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι αὐτὸς
ἀπολογούμενος ταῦτα ποιεῖ, καὶ ἐπαρθῶσι. διὰ τοῦτο προεῖπεν. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω.
οἱ δὲ γὰρ εἰς καιρὸν τὸν προσήκοντα πρὸς τὴν τῶν μαθητευομένων διόρθωσιν, καὶ ὑψηλὸν,
καὶ μεγάλης φθέγγεσθαι, καὶ τυγχάνει ἑτέρωθεν τὰς ἀποδείξεις ποιήσασθαι τοῦ μὴ ἀληθείας
κηρύττειν, ἀπὸ τῶν σημείων, ἀπὸ τῶν θαυμάτων, ἀπὸ τῶν κινδύνων, ἀπὸ τῶν δεσμωτη-
ρίων, ἀπὸ τοῦ λιμοῦ, καὶ τοῦ λίψους, καὶ τῆς γυμνότητος, ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἀλλ'
Ὅπειδὴ οὐ πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὁ λόγος ἦν αὐτῷ νῦν.
ἐκεῖνοι δὲ καὶ τούτων ἦσαν κεκοινωνηκότες τῶν κινδύνων λέγω, ἑτέρωθεν μεθοδεύει τὸν λό-
γον. Ὅπεὶ ὅτε πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους ἀπετείνατο, οὕτως προσάγει τὴν σύγκρισιν, τί ἐν
τοῖς κινδύνοις ὑπομονῶ, εἰς μέσον φέρων, καὶ λέγων. διάκονοί χῦ εἰσί; παραφρονῶν λαλῶ,

ὑπερ ἐγὼ, ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέ-
» ρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. νυνὶ μέντοι τὴν προτέραν ἀναφέρω φωνὴν λέγει, καὶ φησί. Γνω-
» ρίζω ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐ-
» δὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὐδὲ ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Ὅρα πῶς ἄνω, καὶ κάτω δῆλον διϊχνεύεται, ὅτι τῷ Χριστῷ γέγονε μαθητὴς, οὐκ ἀνθρώπου μεσιτεύον-
τος, ἀλλ' αὐτῷ δι' ἑαυτοῦ καταξιώσαντος ἀποκαλύψαι τὴν γνῶσιν αὐτοῦ πᾶσαν, καὶ ποίαις
τοῖς ἀπιστοῦσιν ἀπόδειξις γένοιτ' ἂν τοῦ τὸν Θεὸν ἀποκαλύψαισι δι' ἑαυτοῦ, μὴ μὰ μέσου
τινὸς, τὰ ἀπόῤῥητα ἐκεῖνα μυστήρια, ἢ προτέρα ἀναφωνήσιν. οὐ γὰρ ἂν εἰ μὴ διὰ Ἰησοῦ ὁ ἐκ-
καλύπτων, οὕτως ἀθρόαν ἔσχε μεταβολήν. οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ ἀνθρώπων διδασκόμενοι, ὅταν σφο-
δροὶ, καὶ διακαεῖς ὦσιν ἐν τοῖς ἐναντίοις, χρόνου δέονται, καὶ πολλῆς τῆς μηχανῆς πρὸς τὸ
πεισθῆναι, ὁ δὲ οὕτως ἀθρόον μεταστὰς, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τῆς μανίας ἀκμῇ καθαρῶς νή-
ψας, οὐδήλον ὅτι θείας τυχὼν ὄψεως, καὶ διδασκαλίας, πρὸς τὴν καθαρὰν ἐπανῆλθεν
ὑγείαν. διαῤῥήδην ἀναγκάζεται περὶ τῆς προτέρας αὐτὸν διηγήσασθαι ἀναφορᾶς, καὶ μάρ
τυρας αὐτοὺς καλεῖ τῶν γενομένων. ὅτι μὲν γὰρ κατηξίωσεν ὁ τοῦ Θεοῦ μονογενὴς υἱὸς δι' ἑαυ-
τοῦ με καλέσαι ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὑμεῖς οὐκ ἴστε. πῶς γὰρ οἱ μὴ παρόντες, ὅτι δὲ διώκτης ἤμην,
σφόδρα ἴστε. καὶ γὰρ μέχρις ὑμῶν ἡ σφοδρότης ἡ ἐμὴ διεδόθη. καίτοι πολὺ τὸ διάστημα πα-
λαιστινῶν, καὶ γαλατῶν, ὥστε οὐκ ἂν τοσοῦτον διέβη ἡ φήμη, εἰ μὴ πολλὴ τῶν γινομένων ὑπερ
» βολὴ ἦν, καὶ πᾶσιν ἀφορίζος. διὸ καὶ φησίν. Ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναφορὰν, ὅτι
» κατὰ ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν. Ὁρᾷς πῶς ἑ-
κάστου μετὰ ἐπιτάσεως πίπτει, καὶ οὐκ αἰσχύνεται; οὐ γὰρ ἁπλῶς ἐδίωκεν, ἀλλὰ μεθ' ὑπερ
βολῆς ἀπάσης, καὶ οὐκ ἐδίωκε μόνον, ἀλλὰ μὴ ἐπόρθει, τουτέστι σβέσαι ἐπεχείρει τὴν ἐκκλη
» σίαν, καταφρέψαι, καθελεῖν, ἀφανίσαι. τοῦτο γὰρ πορθοῦντος ἔργον. Καὶ προέκοπτον
» ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου. περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρ
» χων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. Ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς, ὅτι θυμοῦ τὰ πράγματα ἦν. δεί-
κνυσιν ὅτι ζήλῳ τὰ πάντα ἐποίει, εἰ καὶ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν, οὐκ ἀπὸ κενοδοξίας, οὐδὲ ἔχθρας ἐκ
δίκων, ἀλλὰ καὶ ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. ὁ δέ φησι, τοῦτ' ἔστιν, εἰ
τὰ κατὰ τῆς ἐκκλησίας, οὐ δι' ἀνθρώπου ἐπράττομεν, ἀλλὰ μετὰ ζήλου θείου, ἐσφαλμένου μὲν,
ζήλου δὲ ὅμως, πῶς νυνὶ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας πρέχων, καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπιγνούς, μετὰ κενο
δοξίαν ταῦτα πράττω; εἰ γὰρ ἐν τῷ σφάλλεσθαι οὐκ ἐκράτειμεν πάντες τοιοῦτον, ἀλλ' ὁ τοῦ
Θεοῦ ζῆλος ὢν τοῦτ' ἔδειξε μεγάλῳ μέν γε, πολλῷ μέντοι, ὅτε τὴν ἀλήθειαν ἐπέγνων, πάσης ἀπηλλάχθαι
τοιαύτης δίκαιος αὖ εἶναι ὑπονοίας. ὁμοῦ τε γὰρ μετέφην πρὸς τὰ τῆς ἐκκλησίας δόγματα,
καὶ πᾶσαν ἀπεδυσάμην προλήψιν ἰουδαϊκὴν, πολλῷ πλείονα ζῆλον ἐν τούτοις ἐπιδειξά-
μενος. ὅπερ ὅτι σημεῖον τοῦ μὴ ἀληθείας μεταφῆναι, καὶ ζήλῳ κατεχόμενον θείῳ. Ἐπεὶ εἰ μὴ
τοῦτο Ἰησοῦ, τί Ἰησοῦ ἕτερον εἰώθεμι τὰ παράσπονδα ζέων γενέσθαι τοσαύτην μεταβολὴν, καὶ ὕβρεις τι-
μῆς, καὶ κινδύνους ἀνέστεως, καὶ ταλαιπωρίαν ἀδείας ἀλλάξασθαι; οὐκ ὄντιν οὐδέν, ἀλλ' ὁ
» τῆς ἀληθείας ἔρως μόνος. Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ τοῦτο ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ
» καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίσωμαι
» αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ, καὶ αἵματι. Ὅρα τί πάντα δράζει

ἐν τούτοις

ἐν τούτῳ δεῖξαι, ὅτι καὶ τὸν χρόνον, ὃν ἐγκατελείφθη, διὰ τινα οἰκονομίαν ἀπόῤῥητον ἀφείθη. εἰ γὰρ ἐκκοιλίασε μητρὸς ἀφώνητο γενέσθαι ἀπόστολος, καὶ κληθῆναι πρὸς τὴν διακονίαν ταύτην. ἐκλήθη δὲ τότε, καὶ ἅμα κληθεὶς ὑπήκουσε; δηλονότι ὁ δι' ἀπόῤῥητον τινα αἰτίαν ἀνεβάλλετο τέως. τίς οὖν αὕτη ἡ οἰκονομία; τάχα παρ' ἐμοῦ προοίμιον ἀκούσαι κεχήνατε, τί δήποτε, οὐ μετὰ τῶν δώδεκα αὐτὸν ἐκάλεσεν, ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ κατεωμένου τοσαύτας μακρότερον ποιήσω τὸν λόγον, παρακαλῶ καὶ ἐγὼ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην μὴ παρὰ ἐμοῦ μανθάνειν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑαυτῶν ζητεῖν, μὴ τὸν θεὸν παρακαλεῖν ἀποκαλύπτειν. μὴ ἡμῖν δὲ εἰρηταί τις ὑπὲρ τούτων λόγος, ὅτε περὶ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ τῆς προσηγορίας πρὸς ὑμᾶς διελεγόμεθα, καὶ τίνος ἕνεκεν σαῦλον αὐτὸν καλούμενον παῦλον ἐκάλεσεν. εἰ δὲ ἐπιλέλησθε, ἐντυχόντες ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ, πάντα εἴσεσθε ταῦτα. τέως δὲ τῆς ἀκολουθίας ἐχώμεθα, καὶ σκοπῶμεν πῶς πάλιν δείκνυσιν, οὐδὲν ἀνώνυμον περὶ αὐτὸν γεγενημένον, ἀλλὰ πάντα τὸν θεὸν τὰ κατ' αὐτὸν μετὰ πολλῆς οἰκονομοῦντα προνοίας, καὶ καλέσας μὲν τῆς χάριτος αὐτοῦ. ὁ μὲν θεὸς φησι μὲν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ κεκλικέναι αὐτόν. σκεῦος γὰρ ἐκλογῆς μοί ἐστι, πρὸς τὸν ἀναινίαν ἔλεγε, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν, καὶ βασιλέων, ζήτειν ἱκανὸς διακονῆσαι, καὶ ἔργον ἐπιδεῖξαι μέγα, καὶ ταύτην τὴν αἰτίαν τῆς κλήσεως τίθησιν. αὐτὸς δὲ παντὸς μὲν τῆς χάριτος εἶναι φησι τὸ πᾶν, μὴ τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ τῆς ἀφαιρούμενος τοῦ, οὕτω λέγων. Ἀλλ' ἠλεήθην, οὐχ ὅτι ἱκανὸς ἦμην, οὐδ' ὅτι ἐπιτήδειος, ἀλλ' ἵνα ἐν ἐμοὶ ἐνδείξηται τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Εἰ δὲς ταπεινοφροσύνης ὑπερβολήν; διὰ τοῦτο ἐγώφησιν ἠλεήθην, ἵνα μηδεὶς ἀπογνῷ, ὡς τῶν πάντων αὐτῶν καὶ τοῦ φιλανθρωπεύσασθαι πολελαυκότος. διὰ τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐν τῷ εἰπεῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ ἐνδείξηται τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί. ἀλλαχοῦ δέφησιν ὁ χς, οὐδεὶς γινώσκει τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, μὴ οὐδεὶς γνώσκει τὸν πρα εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. εἶδες ὅτι καὶ ὁ πατὴρ υἱόν, καὶ ὁ υἱὸς πρα ἀποκαλύπτει; οὕτως καὶ ἐνταῦθα τῆς δόξης, καὶ ὁ υἱὸς δοξάζει πρα, καὶ ὁ πατὴρ υἱόν. δόξασόν με φῆ, ἵνα δοξάσωσε, μὴ καθώσε ἐγὼ ἐδόξασα. διατὶ δὲ μὴ εἶπεν ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐμοί, ἀλλ' ἐν ἐμοί; δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον ῥημάτων μόνον ἤκουσε τὰ περὶ τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ πολλοῦ πνς ἐπληρώθη, τῆς ἀποκαλύψεως καταλαμπούσης αὐτοῦ τὴν ψυχήν, μὴ τὸν χν εἶχεν ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα, ἵνα διαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν. οὐ γὰρ τὸ πιστεῦσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ χειροτονηθῆναι αὐτὸν παρὰ θυ γέγονεν. οὕτως γάρμοι αὐτὸν ἀπεκάλυψεν, οὐχ ἵνα ἴδω μόνον αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα μὴ εἰς ἄλλους ἐξενέγκω. καὶ οὐκεῖθεν ἄλλους ἁπλῶς, ἀλλ' ἵνα διαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν. ἐντεῦθεν ἤδη προαναπηδούμενος, οὐ μικρὸν τῆς ἀπολογίας κεφάλαιον, ἀπὸ τῶν μαθητῶν προσώπου. οὐ γὰρ ὁμοίως ἰουδαίοις, καὶ τοῖς ἔθνεσι κηρύττειν ἀναγκαῖον ἦν. οὐ θεὸς οὐ προσανεθέμην σαρκὶ, καὶ αἵματι. τοὺς ἀποστόλους ἐνταῦθα αἰνίττεται, ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτοὺς καλῶν. εἰ δὲ μὴ πᾶσι τοῦτο ἔδοξε φῆ, οὐδὲ ἡμεῖς ἀντερούμεν. Οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους. Ταῦτα εἰ μὲν ἦς αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἐξέτασεις τὰ ῥήματα, δοκεῖ πολλῆς μεγαλη ορείας γέμειν, καὶ πόῤῥω τοῦ φρονήματος εἶναι τοῦ ἀποστολικοῦ. τῷ γὰρ ἑαυτῷ ψηφίζεσθαι, μὴ μηδένα λαμβάνειν κοινωνὸν τῆς γνώμης, ἀνοίας

εἶναι δοκεῖ. εἶδον γάρ φησιν αὐτῷ ἄνθρωπον φρόνιμον δόξαντα εἶναι παρ' ἑαυτῷ. ἐλπίδα δὲ ἔχει μᾶλλον αὐτὸ ὁ ἄφρων, καὶ οὐκ οἱ σωφρονοῦντες παρ' ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιτήμονες. μὴ οὖν πάλιν, μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. οὐκοῦν οὕτω ὁ τοσαῦτα παρ' ἑτέρων ἀκούσας, καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ παραινῶν ἑτέροις, τούτοις περιέπεσεν, οὐχ ὅτι παῦλος, ἀλλ' οὐδὲ ὁ τυχὼν ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ περὶ ἐμοῦ γυμνὴ μὲν αὕτη ἐξεταζομένη ῥῆσις, καὶ ὑφορμεῖν, καὶ προσίστασθαι δύναται τισὶ τῶν ἀκροατῶν. οὗ δὲ τὴν αἰτίαν προδιῶμεν δι' ἣν ταῦτα ἐλέγετο, καὶ κροτήσουσι, καὶ θαυμάσονται πάντες τὴν εἰρημένα. ἐγὼ τοίνυν ποιῶμεν. οὐδὲ γὰρ δεῖ τὰ ῥήματα γυμνὰ ἐξετάζειν. ὅπου πολλὰ ἔφυγε τὰ ἁμαρτήματα, οὐδὲ τῷ λέξιν καθαρὰν ἑαυτὴν βασανίζειν, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ προσέχειν τὸν γράφοντες. καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἡμετέραις λέξεσιν, οὐ μὴν τούτῳ ὦμεν κεχρημένοι τῷ τρόπῳ, καὶ τὴν γνώμην ἐξετάζωμεν τὸ λεγόντος, πολλαχοῦ νουθετησόμεθα τὰς ἀπεχθείας, καὶ πάντα ἀναστρατήσεται. καὶ τί δεῖ λέγειν τῶν ῥημάτων, ὅπου καὶ τῶν πραγμάτων οὐ μήτις τὸν κανόνα ταύτην φυλάττῃ; πάντα ἄνω, καὶ κάτω γενήσεται. καὶ γὰρ καὶ ἰατροὶ, καὶ τέμνουσι, καὶ διακλῶσι τινὰ τῶν ὀστέων, καὶ λῃσταὶ ταῦτα ποιοῦσι πολλάκις. πόσης οὖν ἀθεότητος ἂν εἴη, ὅταν λῃστὴν, καὶ ἰατρὸν, μὴ δυνηθῶμεν διελεῖν. πάλιν ἀνδροφόνοι, καὶ μάρτυρες τὰς αὐτὰς ὑπομένουσιν ὀδύνας βασανιζόμενοι, ἀλλὰ πολὺ τὸ μέσον ἑκατέρων. κἂν μὴ ταύτην διατηρῶμεν τὸν κανόνα, οὐ δυνησόμεθα εἰδέναι ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἠλίαν ἀνδροφόνον ἐροῦμεν, καὶ τὸν σαμουὴλ, καὶ τὸν φινεές, τὸν δὲ ἀβραὰμ καὶ ὠμοδάκτονον, εἰ τὰ πράγματα μέλλοιμεν ἐξετάζειν γυμνὰ, μὴ προστιθέντες αὐτοῖς τὴν τῶν ποιούτων γνώμην. ἐξετάσωμεν τοίνυν, καὶ τοῦ παύλου τὴν διάνοιαν, ἀφ' ἧς ταῦτα ἔγραφεν, ἵνα δῶμεν αὐτῷ τὸν σκοπὸν, καὶ τίς ἦν διόλου πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ τότε εἰσόμεθα ταῦτα ἐκποίασε ἐλέγετο γνώμης. οὐ γὰρ ἐξυβτελίζων ἐκείνους, οὔτε ἑαυτὸν ἐπαινῶν, οὔτε ταῦτα εἴρηκεν, οὔτε τὰ πρότερα. πῶς γὰρ, ὅπου καὶ ἑαυτὸν ἀνέθετο μάτην; ἀλλὰ πανταχοῦ τὸ εὐαγγελίου τὴν ἀσφάλειαν διατηρῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγον οἱ τὴν ἐκκλησίαν πορθοῦντες, ὅτι τοῖς ἀποστόλοις ἕπεσθαι δεῖ τοῖς μὴ κωλύουσι ταῦτα, οὐχὶ τῷ παύλῳ τῷ κωλύοντι. ἐντεῦθεν δὲ κατὰ μικρὸν ἡ ἰουδαϊκὴ πλανὴ εἰσήγετο, ἀναγκάζεται φῆναι πρὸς ταῦτα γενναίως, οὐ τοὺς ἀποστόλους εἰδέναι κακῶς βουλόμενος, ἀλλὰ τῶν οὐκορθῶς ἑαυτοῖς φρονόντων ἑαυτοὺς τὴν αὐθάδειαν καταφεῖλαι βουλόμενος. διὰ τοῦτο φησίν. οὐ προσανεθέμην σαρκὶ, καὶ αἵματι. καὶ γὰρ ἵνα ἀπιστίας ἐχάτισε τὸν παρὰ τὸ δοῦ μαθόντα, ἀνθρώποις ἀνατίθεσθαι λοιπόν. ὁ μὲν γὰρ παρὰ ἀνθρώπων μανθάνων, εἰκότως ἀνθρώπους λαμβάνει κοινωνοὺς πάλιν. ὁ δὲ τῆς θείας ἐκείνης, καὶ μακαρίας ἀξιωθεὶς φωνῆς, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ θησαυρὸν ἔχοντος τῆς σοφίας πάντα διδαχθεὶς, τίνος ἕνεκεν λοιπὸν ἀνθρώποις ἀνετίθετο; ὁ γὰρ τοιοῦτος, οὐ μανθάνειν παρὰ ἀνθρώπων, ἀλλὰ διδάσκειν ἀνθρώπους δίκαιος ἂν εἴη. οὐ τοίνυν ἀπονοίας ἕνεκεν ταῦτα ἔλεγεν, ἀλλ' ὥστε δεῖξαι τοῦ οἰκείου κηρύγματος τὸ ἀξίωμα. οὐδὲ ἀνῆλθον φησὶ πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους. ἐπειδὴ γὰρ ἄνω, καὶ κάτω τοῦτο ἔλεγον, ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἦσαν ἐκεῖνοι, πρὸ αὐτοῦ ἐκλήθησαν, οὐκ ἀνῆλθον πρὸς ἐκείνους φησίν. εἰ δὲ ἐχρῆν αὐτοῖς κοινώσασθαι, ὁ ἀποκαλύψας αὐτῷ τὸ κήρυγμα, καὶ τοῦτο αὐ αὐτῷ ἐπέλυσε. τί οὖν, οὐκ ἀνῆλθεν ἐκεῖ; καὶ μὴν ἀνῆλθε, καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ μαθησόμενός τι παρ' αὐτῶν. πότε; ὅτε ἐν τῇ

ὅτε ἐν τῇ πόλει τῶν ἁγίων χέων τὴν τὸν πολιὼ ζῆλον αὖθις ἐπιδειξαμένη ἐκκλησία γέγονε
περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ νεω προκειμένου, καὶ ἐζήτουν πότερον χρὴ περιτέμνειν τοὺς ἐξ ἐθνῶν
πιστεύοντας, ἢ μηδὲν τοιοῦτον αὐτοὺς ἀναγκάζειν αὐτοὺς νομίζειν, τότε ἀνέστη αὐτὸς ὁ
παῦλος, καὶ σίλας. πῶς οὖν φησιν οὐκ ἀνέστη, οὐδὲ αὐτεδέμην; ὅτι πρῶτον μὲν οὐκ αὐ-
τὸς ἀνέστη, ἀλλ' ἀποσταλὲν παρ' ἑτέρων. δεύτερον δὲ οὐ μαθησόμενος παρεγένετο, ἀλλ'
ἑτέρους πείθων. αὐτὸς μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς τούτης εἶχετο τῆς γνώμης, ὡς καὶ οἱ ἀπόστολοι
μετὰ ταῦτα ἐκύρωσαν τὸ μὴ δεῖν περιτέμνεσθαι. ἐπειδὴ δὲ αὐτοῖς οὐκ ἐδόκει τέως ἀξιό πι-
στος εἶναι, ἀλλὰ τοῖς ἐν ἱεροσολύμοις προσεῖχον, ἀνέστη, οὐκ αὐτὸς πεισόμενος πλέον,
ἀλλὰ πείσων τοὺς αὐτολέγοντας, ὅπερ καὶ οἱ ἐν ἱεροσολύμοις, τούτοις ψηφίζονται. οὕτως
καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰ δέοντα σωφρόνα, καὶ οὐδενὸς ἐδεῖτο διδασκάλου, ἀλλ' ἃ μετὰ πολ-
λῶν διάκρισιν ἔμελλον οἱ ἀπόστολοι κυροῦν, ταῦτα αὐτὸς πρὸ τῆς διακρίσεως αὐτὸς ἔ-
σχεν ἀνύποτα παρ' ἑαυτῷ. καὶ ταῦτα ὁ λουκᾶς δηλῶν, ἔλεγεν, ὅτι πολὺ, καὶ μακρὸν λό-
γον ὑπὲρ τούτων ἀπέτεινε πρὸς αὐτοὺς ὁ παῦλος, καὶ πρὶν εἰς ἱεροσόλυμα ἐλθεῖν. ἐπειδὴ
δὲ τοῖς ἀδελφοῖς ἔδοξε, καὶ περὶ ἐκείνων μαθεῖν, ἀνέστη ὑπὲρ ἐκείνων οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ.
εἰ δὲ λέγει οὐκ ἀνέστη, ἐπὶ κἀκεῖνο εἰπεῖν, ὅτι οὔτε ἐν προοιμίοις τοῦ κηρύγματος ἀνέστη,
οὔτε ἰδίᾳ ἀνέστη ἀπὸ τοῦ μαθεῖν ἀνέστη. καὶ γὰρ, καὶ ταῦτα ἀμφότερα ἐπισημαίνεται
λέγων. οὐ θεοῦ προσανεθέμην σαρκὶ, καὶ αἵματι. οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, οὐ προσανεθέμην,
» ἀλλ' οὐ θεοῦ. εἰ δὲ μεταταῦτα ἀνέστη, οὐχ ὑπὲρ τοῦ προσλαβεῖν. Ἀλλὰ ἀ-
» πῆλθον εἰς ἀραβίαν. Ὅρα ζέουσαν ψυχὴν, τοὺς τόπους ἐσωύδαξε καταλαμ-
βάνειν τοὺς οὐδέπω γεωργηθέντας, ἀλλ' ἀγριώτερον ἔτι διακειμένους. εἰ γὰρ μετὰ τῶν
ἀποστόλων ἀνέμενεν, οὐδὲν ἔχων μανθάνειν, τὸ κήρυγμα οὐ συνεποδίσθη. ἔδει γὰρ
αὐτοὺς παντὸς τὸν λόγον διασωῶσαι, διὸ καὶ ὁ μακάριος οὗτος, καὶ ξέων τῷ
πνεύματι, τῆς διδασκαλίας θεοῦ ἤπτετο. ἀνθρώπων βαρβάρων, καὶ ἀγρίων
βίον συναγώνιον αἱρούμενος, καὶ πολὺν ἔχοντα τὸν πόνον. καὶ θέαμα τὸν ταπεινοφρο-
» σύνην. εἰπὼν γὰρ ἀπῆλθον εἰς ἀραβίαν, ἐπήγαγε. Καὶ πάλιν ἀνέβην εἰς δα-
» μασκόν. Οὐ λέγει τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, οὐδὲ πίνακα κατέχησε, καὶ πόσους, καὶ
τοιγε ἅμα τῷ βαπτισθῆναι τοσοῦτον ἐπεδείξατο ζῆλον, ὡς συγχέειν ἰουδαίους, καὶ εἰς
τοσοῦτον ἤγαγε παροξυσμὸν, ὡς ἐφεδρεύειν, καὶ βούλεσθαι αὐτὸν ἀνελεῖν αὐτοὺς, καὶ
τοὺς ἑλληνας. ὅπερ οὐκ αὖ ἐγένετο, εἰ μὴ πολλῷ ἐποίησε τοῖς πιστεύουσι τὴν προθυ-
μίαν. ἐπειδὴ γὰρ ἥπτωντο τῆς διδασκαλίας, λοιπὸν ἐπὶ φόνον ἐτρέποντο. ὅπερ τῆς τοῦ παύ-
λου νίκης σημεῖον καθαρὸν ἦν, ἀλλ' οὐκ εἴασεν αὐτὸν ὁ θεὸς ἀποθανεῖν, πηρῶν αὐτὸν τῷ κη-
ρύγματι. ἀλλ' ὅμως οὐδένφησι τῶν κατορθωμάτων τούτων, οὕτως ἅπερ λέγει πάντα, οὐ
φιλοτιμίας ἕνεκεν λέγει, οὐδὲ ὑπὲρ τοῦ νομισθῆναι τῶν ἀποστόλων μείζων, οὐδὲ διακινούμενος τῷ
ἐξουτελίζεσθαι, ἀλλὰ δεδοικὼς μήπη γένηται τῷ κηρύγματι βλάβος ἐντεῦθεν. μὴ γὰρ ἔκτρωμα
ἑαυτὸν καλεῖ, μὴ πρῶτον τῶν ἁμαρτωλῶν, μὴ ἔσχατον τῶν ἀποστόλων, μὴ τὸ προσκυφείας τοῦ βιαί-
της ἀνάξιον, μὴ ταῦτα ἔλεγεν ὁ πλέον πάντων κοπιάσας. ὅπερ μάλιστά ἐστι ταπεινοφροσύνης. ὁ
μὲν γὰρ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδὼς ἀγαθὸν, ταπεινὰ δὲ περὶ ἑαυτοῦ λέγων, ὑπερηφάνων, οὐ ταπεινό
φρων ἐστίν. ὁ δὲ μετρίως φρονῶν, καὶ τοιαῦτα φθεγγόμενος, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ μετριάζειν εἰδώς. μὴ

πάλιν ὑποφρεν-ψα

πάλιν ὑπέφρεψα φησὶν εἰς ἁρπαγ-
τῆς πόλεως φησὶ ταύτης, ὅπ-
μαχόμενον σαγηνεῦσαι βον-
ἐλαύνειν αὐτὸν τοὺς ἰο-
ἐθεικεν, εἰ μὴ καὶ
ὥσπερ οὖν κ-
νόμενος.

πόν. καίτοι ποσάκις αὐτὸν ἐκεῖ ἐργάσθαι εἰκὸς ἦν. πῶς γὰρ
χασαν αὐτὴν ὁ ἐθνάρχης ἁρέτα τῷ βασιλέως ἐφύλαττε, τὸν
λόμενος. ὅπερ σημεῖον μέγιστον ἦν τῆς σφόδρα, καὶ καταπράτος
δαίους. ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐνταῦθα λέγει, οὐδ' αὖ ἐκεῖ αὐτὰ τότε
ο τε τὸν καιρὸν εἶδεν ἐκεῖνον ἄσασι ταῦτα τὴν ἰσορέαν, ἀλλ' ἐσίγησεν αὖ.
ν ἐνταῦθα, ὅτι ἦλθε, καὶ ἀπῆλθε λέγων, οὐκέτι προσέθηκε τὰ ἐντεῦθεν γε

Ἔπειτα μετὰ τρία ἔτη, ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον. Τί ταύ-
τῆς τ-
κατεινοφρονέστερον γένοιτ' ἂν τῆς ψυχῆς; μετὰ τοσαῦτα, καὶ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα
μηδὲν παρὰ Πέτρου δεόμενος, μὴ δὲ τῆς ἐκείνου φωνῆς, ἀλλ' ἰσόζυγος ὢν αὐτῷ, πλέον γὰρ οὐδὲν
ἐρῶ τέως, ὅμως ἀνέχεται, ὡς πρὸς μείζονα, καὶ πρεσβύτερον, καὶ τῆς ἀποδημίας αὐτῷ
τῆς ἐκεῖ γίνεται αὐτίας, ἡ ἱστορία Πέτρου μόνη. ὁρᾷς πῶς τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς ἀπονέμει
τιμήν; καὶ οὐ μόνον ἀμείνω, ἀλλ' οὐδὲ ἴσον ἑαυτὸν ἐκείνων εἶναι νομίζει; καὶ δῆλον ἐκ τῆς ἀποδη-
μίας ταύτης δῆλον. καθάπερ γὰρ νῦν πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν τὴν ἡμετέρων πρὸς ἁγίους ἄν-
δρας ἀποδημοῦσιν, οὕτω καὶ παῦλος πρὸς Πέτρον τότε διακείμενος, ἀπῄει, μᾶλλον δὲ ἧ
πολλῷ τὰ πεινότερον. οἱ μὲν γὰρ νῦν, ὠφελείας ἕνεκεν ἀποδημοῦσιν. ὁ δὲ μακάριος τότε ἐ-
κεῖνος, οὐχ ὡς μαθησόμενός τι παρ' αὐτοῦ, οὐδὲ ὡς διορθώσιν τινα δεξόμενος, ἀλλὰ διατύ-
πωσόν μόνον, ὥστε ἰδεῖν αὐτὸν, καὶ τιμῆσαι τῇ παρουσίᾳ. ἱστορῆσαι γάρ φησι Πέτρον, καὶ οὐκ εἶπεν
Πέτρον, ἀλλ' ἱστορῆσαι Πέτρον, ὅπερ οἱ τὰς μεγάλας πόλεις, καὶ λαμπρὰς καταμανθάνο-
ντες λέγουσιν. οὕτω πολλῆς ἄξιον ἡγεῖτο τὴν ὄψιν εἶναι, καὶ τὸ μόνον ἰδεῖν τὸν ἄνδρα. δῆλον
δὲ καὶ ἀπὸ τῶν πράξεων δῆλον, ὅτε γὰρ ἦλθεν εἰς ἱεροσόλυμα πολλοὺς τῶν ἐθνῶν ἐπιφρέ-
ψας, καὶ τοσαῦτα ἐργασάμενος, ὅσα τῶν ἑτέρων οὐδείς, τὴν παμφυλίαν, τὴν λυκαονίαν,
τὸ κιλίκων ἔθνος, πάντας τοὺς κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς οἰκουμένης διορθωσάμενος, καὶ τῷ
χρισῷ προσαγαγών, πρῶτον μὲν εἰσέρχεται πρὸς ἰάκωβον μετὰ πολλῆς τῆς ταπεινοφρο
σύνης, ὡς πρὸς μείζονα, καὶ τιμιώτερον. ἔπειτα συμβουλεύοντος ἀνέχεται, καὶ συμβου-
λεύοντος ἐναντία τῶν νῦν. ὁρᾷς γάρ φησιν ἀδελφὲ πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἰουδαίων τῶν πε-
πιστευκότων; ἀλλὰ ἐξήρισαι, καὶ ἀγίωθη, καὶ ἐξυρήσατο, καὶ τὰ ἰουδαϊκὰ πάντα ἐπετέλε
σεν. ἔνθα μὲν γὰρ οὐκ ἐβλάπτετο τὸ εὐαγγέλιον, πάντων ταπεινότερος ἦν, ἔνθα δὲ ἐκ τῆς
ταπεινοφροσύνης ἐώρα τινὰς ἀδικουμένους, οὐκέτι ἐκέχρητο τούτῳ τῷ πλεονεκτήματι.
δῆλον γὰρ οὐκ ἦν λοιπὸν ταπεινοφρονεῖν, ἀλλὰ λυμαίνεσθαι, καὶ διαφθείρειν τοὺς μαθη-
» τευομένους. Καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. Τὸ μὲν οὖν δι' αὐτὸν ἀπο
δημῆσαι, τιμῆς ἦν πολλῆς. τὸ δὲ καὶ τοσαύτας ἐπιμεῖναι ἡμέρας, φιλίας καὶ σφοδροτάτης
» ἀγάπης. Ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου.
Ὅρα πῶς πρὸς τὸν πέτρον μείζονα τὴν φιλίαν ἔχει. καὶ γὰρ δι' αὐτὸν ἀπεδήμησε, καὶ πρὸς
αὐτὸν ἔμεινε. ταῦτα δὲ καὶ λέγω συνεχῶς, καὶ ἀξιῶ φυλάττειν, ἵνα ὅταν ἀκούσητε, ἃ κατὰ
πέτρου δοκεῖ εἰρηκέναι, μηδεὶς ἀνοήτως λύσῃ τὸν ἀπόστολον. δεῖ γὰρ δῆλον, καὶ αὐτὸς
δῆλον πρὸς διορθούμενος, ταῦτα φησὶν, ἵνα ὅταν λέγῃ, ὅπ ἀντέστην πέτρῳ, μηδεὶς ἐ-
χθραν, καὶ φιλονεικίαν ταῦτα εἶναι νομίσῃ τὰ ῥήματα. καὶ γὰρ τιμᾷ τὸν ἄνδρα,
καὶ φιλεῖ μᾶλλον πάντων. δι' οὐδένα γὰρ τῶν ἀποστόλων ἀνελήλυθέναι φησὶν, ἀλλ' ἢ
δι' αὐτὸν

δι' αὐτὸν μόνον. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον φησὶν, εἰ μὴ ἰάκωβον. εἶδον οὐκ ἐδιδάχθην φησὶ παρ' αὐτοῦ οὐδὲν, ἀλλ' ὁρᾶ καὶ ἐνταῦθα μετ' ὄσης τιμῆς ὠνόμασεν. οὐ γὰρ εἶπεν ἁπλῶς ἰάκωβον, ἀλλὰ καὶ τὸ συμπολόγημα προσέθηκεν. οὕτω βασκανίας ἀπασῶν ἀπηλλαγμένος ἦν. εἰ γὰρ σημῆναι οὐκ ἔλεγεν ἢ ἤθελεν, οὐδὲν ἦν καὶ ἐξ ἑτέρου γνωρίσματος ταῦτα ποιῆσαι δῆλον, καὶ εἰπεῖν ἐν τῷ κλοιῷ. ὅπερ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἔλεγεν, ἀλλ' οὐκ εἶπεν οὕτως, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τῶν ἀποστόλων συμπολογήματα ἴδια εἶναι ἐνόμιζεν, ὡς ἑαυτὸν ἐπαινῶν, οὕτως συμπαίει κἀκεῖνον. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν αὐτὸν, οὕτως, ὡς εἶπον, ἀλλὰ πῶς, τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. καίτοιγε οὐδὲ κατὰ σάρκα ἀδελφὸς ἦν τοῦ κυρίου, ἀλλ' οὕτως ἐνόμιζε, ἀλλ' ὅμως, οὐδὲ οὕτως ἀπεφράφη τὸ ἀξίωμα θεῖναι τοῦ ἀνδρὸς, καὶ πολλαχόθεν δῆλον θεν δείκνυται, ὅτι δίκειτο πρὸς τοὺς ἀποστόλους πάντας οὕτως γνησίως, ὡς αὐτῷ πρέπον ἦν. Α' δὲ γράφω ὑμῖν ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι. Εἶδες γὰρ πάντων ὁμοίως ἐκλάμπουσαν τῆς ἁγίας ταύτης ψυχῆς τὴν ταπεινοφροσύνην; καθάπερ γὰρ ἐν δικαστηρίῳ ἀγωνιζόμενος, καὶ μέλλων δυσωπεῖν ὑπέχειν, οὕτως ἐαυτὸν ἀπελογήσατο. Εἶτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς συρίας, καὶ κιλικίας. Μετὰ τὸ πέτρον ἰδεῖν, πάλιν ἄρχεται τοῦ λόγου, καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ προκειμένου. τῆς μὲν ἰουδαίας οὐχ ἁπτόμενος, διάτε τὸ πρὸς τὰ ἔθνη ἀποστάλθαι, καὶ γὰρ τὸ μὴ ἀνελέσθαι ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομεῖν. διόπερ οὐδὲ κατὰ φιλίαν αὐτοὺς συντυχίαν εἶδε. καὶ δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς δῆλον. Ἤμην γὰρ φησὶν ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἰουδαίας. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτὲ νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει. Τί ταύτης τῆς ψυχῆς μετριώτερον γένοιτ' ἄν; ὅτε μὲν γὰρ τὰ φέροντα αὐτῷ κατηγορίαν διελέγετο. οἷον ὅτι ἐδίωκε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπόρθει αὐτὴν, μὴ πολλῆς αὐτὰ τέθεικε τῆς ὑπερβολῆς, ἐκπομπεύων αὐτῷ τὸν βίον τὸν πρότερον. τὰ δὲ μέλλοντα αὐτὸν δεικνύναι λαμπρὸν, ταῦτα παρατρέχει, καὶ σιωπώμενος, εἴπερ ἐβούλετο κατορθώματα αὐτῷ πάντα εἰπεῖν, οὐδὲν αὐτῶν πέφηκεν, ἀλλ' ἑνὶ ῥήματι πέλαγος παρελθὼν ἄφατον, καὶ εἰπὼν, ὅτι ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς συρίας, καὶ τῆς κιλικίας, καὶ ὅτι ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτὲ νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν ἣν ποτε ἐπόρθει, οὐδὲν πλέον προσέθηκε. τί δὲ αὐτῷ βούλεται τὸ λέγειν, ὅτι ἀγνοούμενος ἦμην ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἰουδαίας, ἵνα μάθῃς ὅτι τοσοῦτον ἀπεῖχε τοῦ κηρύξαι αὐτοῖς περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι οὐδὲ ἀπὸ ὄψεως γνώριμος ἦν αὐτοῖς. καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν. σπόπει καὶ ἐνταῦθα τὸν κανόνα αὐτοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης, πῶς αὐτὸν διατηρεῖ μὴ ἀκριβείας. οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐθαύμαζόν με, ἐπῄνουν με, ἐξεπλήττοντο, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῆς χάριτος ἔδειξεν ὄν. Τὸν γὰρ θεὸν ἐδόξαζον φησὶν ἐν ἐμοί. ἔπειτα δὲ μετὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν ἀνέβην εἰς ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβα συμπαραλαβὼν, καὶ τίτον. ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν. Τῆς μὲν πρώτης ἀναβάσεως τὴν αἰτίαν, πέτρον εἶναι φησὶ, καὶ ἱστορῆσαι ἐκεῖνον. τῆς δὲ δευτέρας, τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ πνεύματος. Καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι. κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. Τί φῂς ὦ παῦλε ὁ παρὰ τὴν ἀρχὴν, μὴ ἑλόμενος ἀναθέσθαι, μὴ δὲ μετὰ ἔτη τρία. δεκατεσσάρων παρελθόντων ἐτῶν, τότε ἀναπτῆναι μήπως εἰς κενὸν τρέχῃς, ἢ πόσῳ βέλτιον ἦν δεῦτε ἀρξάμενον εὐθὺς ποιῆσαι, ἢ μὴ ἔτη τοσαῦτα.

σαῦτα. τί δὲ καὶ ἔτρεχες εἰ μὴ πεπεισμένος ἦς, ὅτι οὐκεῖς κενὸν ἔτρεχες, τίς οὕτως ἀνόητος, ὡς ἑτέρᾳ τοσαῦτα κηρύττειν οὐκεὶδώς, ὅτι κηρύττει καλῶς, καὶ τὸ πολὺ τούτου πάλιν ἀπορώτερον, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν φησὶν ἀνελθεῖναι. ἐκεῖνο γὰρ ἀπορώτερον μὲν ὥσπερ ἔφθην εἰπών, τῷ προτέρου, ἱκανὸν δὲ καὶ ἐκείνου τὴν λῦσιν ἡμῖν παρασχεῖν. εἰ μὲν γὰρ ἀφ' ἑαυτῶν ἀνῆλθε, μάλιστα μὲν οὐδὲ ἐκεῖνο ἂν ἔχοι λόγον. οὐ γὰρ ἦν τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς εἰς τοσαύτην αὐθάδειαν ἐμπεσεῖν. αὐτὸς γάρ φησιν ὁ λέγων, οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως, οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δαίρων, εἰ τοίνυν οὐκ ἀδήλως, πῶς λέγεις μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. ὅθεν δῆλον ὅτι εἰ καὶ χωρὶς ἀποκαλύψεως σωθῆναι, ἔπαθεν ἂν τὰ τῶν ἀνοήτων. πλὴν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἄτοπον ἦν τὸ γινόμενον. ὅταν δὲ καὶ ἡ τοῦ πνεύματος αὐτὸν ἕλκη χάρις, τίς τολμήσει τοιοῦτόν τι ὑποπτεῦσαι λοιπόν; ἀλλὰ γὰρ ἔδοξε προσέθηκε, καὶ αὐτὸς τὸ κατὰ ἀποκάλυψιν, ἵνα μὴ δὲ πρὸ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος, κατηγωρῶς αὐτοῦ ζηνὰ ἄγνοιαν, εἰδὼς ὅτι οὐκ ἀνίσχυον ἦν τὸ γινόμενον, ἀλλὰ θεία τις οἰκονομία πολλὰ προορωμένη, καὶ τῶν παρόντων, καὶ τῶν μελλόντων. τί ποτ' οὖν ἦν τὸ αἴτιον τῆς ἀποδημίας ταύτης; ὥσπερ ὅτε πρότερον ἐξαντιοχείας εἰς ἱεροσόλυμα ἀνῆλθεν, οὐ δι' ἑαυτὸν ἀνῆλθεν. αὐτὸς γὰρ ἤδει σαφῶς, ὅτι χρὴ καθαρῶς ἔχειν αὐτὸν τοῖς τοῦ χῦ δόγμασιν, ἀλλὰ τοὺς μαχομένους σωάγειν βουλόμενος. οὕτω καὶ νῦν οὐκ αὐτὸς ἐδεῖτο μαθεῖν, ὅτι οὐκεὶς κενὸν ἔτρεχεν, ἀλλ' ἵνα οἱ ἐγκαλοῦντες πληροφορηθῶσιν. ἐπεὶ δὴ μείζονα περὶ αὐτοῦ, καὶ ἰωάννου δόξαν εἶχον, καὶ διεστασίαζον αὐτοὺς ὤοντο, διὰ τοῦτον μὲν οὐδὲν περιτομῆς κηρύττειν. ἐκείνους δὲ ταύτην συγχωρεῖν, καὶ παρανόμως πράττειν αὐτὸν ὤοντο, καὶ εἰς κενὸν τρέχειν, ἀνῆλθον φησὶ, καὶ ἐκοινωσάμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, οὐχ ἵνα αὐτὸς πάθω, ὃ καὶ προϊὼν σαφέστερον λέγει, ἀλλ' ἵνα διδάξω τοὺς ταῦτα ὑποπτεύοντας, ὅτι οὐκεὶς κενὸν τρέχω. τὸ γὰρ πνεῦμα τὴν τοιαύτην προορώμενον φιλονεικίαν, παρεσκεύασεν αὐτὸν ἀνελθεῖν, καὶ κοινώσασθαι. διὰ τοῦτο φησὶ κατὰ ἀποκάλυψιν ἀνέβην, καὶ βαρνάβαν, καὶ τίτον ἔλαβε μάρτυρας ἐσομένους τῷ κηρύγματος, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύττω ἐν τοῖς ἔθνεσι. τουτέστι τὸ χωρὶς περιτομῆς. καθ' ὑπόκρισιν δὲ τοῖς δοκοῦσι. τί βούλεται καθ' ὑπόκρισιν, καίτοιγε ὁ δόγματα κοινὰ διορθοῦν σπουδάζων, οὐ κατ' ὑπόκρισιν, ἀλλὰ κοινῇ ταῦτα προτίθησιν, ἀλλ' οὐχ ὁ παῦλος οὕτως. οὐ γὰρ μαθεῖν, καὶ διορθῶσαι ἐβούλετο, ἀλλὰ τῶν βουλομένων ἀπατᾶν τὴν πρόφασιν ἀνελεῖν. ἐπεὶ δὴ γὰρ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις πάντες ἐσκανδαλίζοντο, εἴτις παραβαίη τὸν νόμον, εἴτις κωλύει χρήσασθαι τῇ περιτομῇ. διὸ καὶ ἔλεγε, θεωρεῖς ἀδελφὲ πόσαι μυριάδες εἰσὶ τῶν πεπιστευκότων; καὶ οὗτοι πάντες εἰσὶ κατηχημένοι περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν ἀπὸ τοῦ νόμου διδάσκεις. ἐπεὶ οὖν ἐσκανδαλίζοντο, παῤῥησίᾳ μὲν παρελθεῖν, καὶ τὸ κήρυγμα ἀποκαλύψαι τὸ ἑαυτοῦ, οὐκ ἠβουλήθη. καθ' ὑπόκρισιν δὲ τοῖς δοκοῦσιν αὐτὸν ἔτεμε τὸν βαρνάβαν, καὶ τίτον, ἵνα οὗτοι μάρτυρες ἀξιόπιστοι γένωνται πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, ὃ οὐδὲ τοῖς ἀποστόλοις ἔδοξεν ἐναντίον εἶναι, ἀλλὰ βεβαιοῦσι τὸ κήρυγμα τὸ τοιοῦτον. ὅταν δὲ λέγῃ τοῖς δοκοῦσιν, οὐκ ἀναιρῶν τὸ εἶναι αὐτοὺς μεγάλους ἁπλῶς λέγει. ἐπεὶ καὶ περὶ ἑαυτοῦ φησι. δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν. ὅπερ ἦν μετὰ αἰζου τοῦς οὐκ ἀναιρούμενος τὸ ἔχον, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τοῖς δοκοῦσι φησί. μετὰ τῆς ἑαυτοῦ, καὶ τῆς κοινῆς ἁπάντων λέγων φωνῆς. Ἀλλ' οὐδὲ τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι.

» ειτμὴ θῆναι. Τί ὄφελος ἔλλω ὢν; ἐξελλιώων λῶφησι, καὶ ἀκριβύστος. οὐ μόνον γὰρ ἐγὼ
οὕτως ἐκήρυττον, ἀλλὰ καὶ πᾶς οὕτως ἔπραττε, καὶ ἀκριβύστον ὄντα, οὐκ ἠνάγκασαν περ
ειτμὴ θῆναι οἱ ἀπόστολοι, ὅπερ ἀπόδειξις ἦν μεγίστη, τὸ μὴ κατα γινώσκειν τοῦτο τὸ παύ-
λου λεγομένων, ἢ πραττομένων. καὶ τὸ πολλῷ τούτου μεῖζον, ὅτι οὐδὲ ἐπικειμένων τῶν ἐ-
ναντιουμένων, καὶ ταῦτα εἰδότων, ἠναγκάσθησαν οἱ ἀπόστολοι τοῦτο κελεῦσαι. ὅπερ οὖν
» καὶ αὐτὸ δηλῶν, ἔλεγε. Διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους. Τίνες εἰσὶν οὗ-
τοι οἱ ψευδάδελφοι; καὶ γὰρ οὐ μικρὸν ἐν ταῦθα ζήτημα. εἰ γὰρ οἱ ἀπόστολοι συνεχώρουν
ἐν ταῦθα περιτέμνεσθαι, διατί νῦν ψευδαδέλφους καλεῖς τοὺς κατὰ τὴν τῶν ἀποστόλων
γνώμην, καὶ αὐτοὺς κελεύοντας τοῦτο ποιεῖν; πρῶτον μὲν οὐκ ὄβδι ταυτὸν κελεύειν γίνεσθαι,
καὶ γινόμενον συγχωρεῖν. ὁ μὲν γὰρ προστάττων, μετὰ αὐτουδίας, ὡς ἀναγκαῖον, καὶ προη-
γούμενον ποιεῖ, ὁ δὲ αὐτὸς μὲν μὴ κελεύων τὸν δὲ βουλόμενον, μὴ κωλύων, οὐχ ὡς δέον γε
νέσθαι συγχωρεῖ, ἀλλ' οἰκονομίαν τινὰ πληρῶν, οἷόν τι λέγω. κοινὰ τοῖς ἔθνεσιν ἔγραφεν ὁ παῦλος,
καὶ πάλιν τοῦτο τὸ αὐτὸ συνέρχεσθαι γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι διακελευόμενος. εἶτα ἵνα μὴ νο
μίσῃς, ὅτι νομοθετῶν αὐτοῖς ταῦτα ἔλεγεν, ἐπήγαγε. ταῦτα δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ
κατ' ἐπιταγήν. οὐ γὰρ τῆς αὐτῆς αὐθεντίας κρίσις ἐστὶ προτρεπομένη, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀ-
νδρασίας συγγνώμη, φησί. διὰ τὴν ἀνδρασίαν ὑμῶν. εἰ γὰρ τὴν παύλου γνώμην θέλεις
μαθεῖν, ἄκουσον τί φησι. θέλω πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτὸν ἐν ἐγκρατείᾳ. οὕ-
τω καὶ ἐν ταῦθα, οἱ μὲν ἀπόστολοι, οὐχ ὡς νόμον ἐκδιηγούμενοι συνεχώρουν, ἀλλὰ τῇ ἀ-
σθενείᾳ τῇ ἰουδαϊκῇ συγκαταβαίνοντες. εἰ γὰρ νόμον ἐξεδίηγουν, οὐκ ἂν ἰουδαίοις μὲν οὕ-
τως ἔθνεσι δὲ ἑτέρως ἐκήρυξαν. καὶ γὰρ εἰ ταυτὸ τῶν ἀπίστων τὸ πρᾶγμα γενέσθαι ἀναγκαῖον
ἦν, καὶ ταυτὸ πάντων, δῆλον, ὅτι τῶν πιστῶν. εἰ δὲ τοῖς ἔθνεσιν ἐνομοθέτουν, μὴ παρε-
νοχλεῖν, τούτων ἕνεκεν ἔδειξαν, ὅτι καὶ ἰουδαίοις συγκαταβαίνοντες ἐστέρξεπον. οἱ δὲ ψευ
δάδελφοι, οὐχ οὕτως ἀλλ' ὥστε τῆς χάριτος αὐτοὺς ἐκβαλεῖν, καὶ πάλιν ταυτὸ τὸν τῆς
δουλείας ζυγὸν ἀγαγεῖν. πρώτη μὲν οὖν αὕτη ἡ διαφορὰ, πολὺ τὸ μέσον ἔχουσα. δευτέ-
ρα δὲ ὅτι οἱ μὲν ἀπόστολοι ἐν ἰουδαίᾳ ὄβδι ἐποίουν, ἔνθα καὶ ὁ νόμος ἐκράτει, οἱ δὲ ψευ
δάδελφοι παντάχου. καὶ γὰρ γαλατῶν ἥπτοντο πάντων, ὅθεν δῆλον ὅτι, οὐχὶ οἰκοδομῆς
ἕνεκεν τὸ πρᾶγμα ἐγίνετο, ἀλλὰ κατα φθορᾶς ὁλοκλήρου. καὶ ἑτέρως μὲν παρὰ τῶν ἀπο-
» στόλων συνεχωρεῖτο, ἑτέρως δὲ παρὰ τῶν ψευδαδέλφων ἐσπουδάζετο. Οἵτινες πα-
» ρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. Ὁρᾷς
πῶς καὶ τῇ τῶν κατασκόπων προσηγορίᾳ ἐδήλωσε τὸν πόλεμον ἐκείνων; οἱ γὰρ κατάσκο-
ποι δ' οὐδὲν εἰσέρχονται, ἀλλ' ἵνα καταμαθόντες τὰ τῶν ἐναντίων πρὸς τὸ πορθῆσαι, καὶ
καθελεῖν, πολλῷ ἑαυτοῖς κατασκευάσωσι τὴν δυκολίαν. καθάπερ καὶ οὗτοι τότε ἐ-
ποίουν, ταυτὸ τὴν δουλείαν αὐτοὺς τὴν παλαιὰν εἰσαγαγεῖν βουλόμενοι. ὥστε καὶ ἐντεῦ-
θεν δῆλον ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ προαίρεσις τῶν ἀποστόλων, καὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐ-
ναντία. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ συνεχώρουν, ἵνα κατὰ μικρὸν ἐξαγάγωσι τῆς δουλείας. οὗ-
τοι δὲ κατεσκεύαζον, ἵνα μειζόνως ταυτοβάλωσι τῇ δουλείᾳ. διὸ παρετήρουν περισκο-
ποῦντες ἀκριβῶς, καὶ περιεργαζόμενοί τινες ἀκρόβυστοι, καθὼς καὶ παῦλος ὄβδι
δηλῶν, ἔλεγε. παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν. οὐ τῷ τῶν κατα-

σκόπων

σκόπων ὀνόματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πρώτῳ τῆς λαθραίας εἰσόδου, καὶ παρεισδύσεως
» τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν ἐνδεικνύμενος. Οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ.
Ὅρα λέξεως δύναμιν, καὶ ἐμφασιν. οὐ γὰρ εἶπε τῷ λόγῳ, ἀλλὰ τῇ ὑποταγῇ. οὐ γὰρ ἵ-
να τι διδάξωσι χρήσιμον ταῦτα ἢ τοιοῦτον, ἀλλ' ἵνα ὑποτάξωσι, καὶ δουλώσωνται. διὰ δὲ
» τοῦτο μὲν ἀποστόλοις εἴξαμεν, τούτοις δὲ οὐκέτι. Ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμεί-
» νῃ πρὸς ὑμᾶς. Ἵν' ὅπερ ἔφθημεν φησὶν εἰπόντες, δεῖξαι ἀπὸ τῶν ἔργων βεβαιώσωμεν, ὅτι
τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε, καὶ γέγονε καινὰ τὰ πάντα, καὶ ὅτι εἴτις ἐν χριστῷ καινὴ κτίσις, καὶ
ὅτι τοὺς περιτεμνομένους οὐδὲν ὠφελήσει, ταύτην τὴν ἀλήθειαν βεβαιοῦντες, οὐδὲ
πρὸς ὥραν εἴξαμεν. εἶτα ἐπειδὴ δύσκολον ἀντέπιπτεν αὐτῷ τὰ παρὰ τῶν ἀποστόλων, καὶ
εἰκὸς ἦν τινα λέγειν, πῶς οὖν ταῦτα ἐκεῖνοι προστάττουσιν; ὅρα πῶς λύει σοφῶς τὴν ἐν-
πήθειαν. οὐ γὰρ λέγει τὴν οὖσαν αἰτίαν, οἷον ὅτι συγκαταβάσεως ἕνεκεν, καὶ οἰκονομίας τοῦ-
το ἐποίουν οἱ ἀπόστολοι, ἦ γὰρ ἂν ἐβλάβησαν οἱ ἀκούοντες. δεῖ γὰρ τῆς οἰκονομίας ἀγνοεῖν
τὴν διάνοιαν τοὺς μέλλοντάς τι καρπώσασθαι παρ' αὐτῆς χρήσιμον. εἰ γὰρ φανείη τῶν γινομέ-
νων ἡ πρόφασις, τὸ πᾶν οἰχήσεται. διὰ τοῦτο τὸν μὲν ἐργαζόμενον αὐτὴν, εἰδέναι χρὴ τὴν
αἰτίαν τῶν γινομένων, τοὺς δὲ μέλλοντας ἃ κερδαίνειν παρ' αὐτῆς, ἀγνοεῖν. καὶ ἵνα σαφέστε-
ρον ὃ λέγω ποιήσω, ἐπ' αὐτῆ τῆς ταύτης ὑποθέσεως χρήσομαι τῷ ὑποδείγματι. οὗτος αὐτὸς ὁ
μακάριος παῦλος ὁ περιτομὴν ἀναιρεῖν μέλλων, ποτὲ τὸν τιμόθεον ἰουδαίοις πέμπων διδά-
σκαλον, περιτεμὼν αὐτὸν πρότερον, οὕτως ἔπεμψεν. ἐποίησε δὲ τοῦτο, ἵνα δι' παράδεκτος
γένηται τοῖς ἀκροαταῖς, καὶ εἰσῆλθε μὴ τῆς περιτομῆς, ἵνα καταλύσῃ τὴν περιτομὴν,
ἀλλὰ τὴν αἰτίαν, αὐτὸς μὲν ἠπίστατο, καὶ τιμόθεος. τοῖς δὲ μαθηταῖς οὐκ εἶπεν. εἰ γὰρ
ἔγνωσαν, ὅτι διὰ τοῦτο περιέτεμεν, ἵνα λύσῃ τὴν περιτομὴν, οὐδ' ἂν τὴν ἀρχὴν ἤκουσαν
αὐτοῦ δημηγοροῦντος, καὶ τὸ πᾶν ἂν διερρύη κέρδος. νῦν δὲ ἡ ἀγνοια τὰ μέγιστα αὐτοὺς
ὠφέλησε. νομίζοντες γὰρ αὐτὸν, ὡς νομοφύλακα τοῦτο ποιεῖν, καὶ δι' μενῶς ἐδέξαντο, καὶ
προσηνῶς, καὶ αὐτὸν, καὶ τὴν ἐκείνου διδασκαλίαν. δεξάμενοι δὲ κατὰ μικρὸν, καὶ πα-
δευθέντες, ἀπέφησαν τῶν παλαιῶν. ὅπερ οὐκ ἂν ἐγένετο, εἰ παρὰ τὴν ἀρχὴν τὴν αἰτίαν
ἤδεσαν. μαθόντες γὰρ ἂν αὐτὸν ἀπεστράφησαν, ἀποστραφέντες δὲ οὐκ ἂν ἤκουσαν, μὴ ἀ-
κούσαντες δὲ ἔμειναν ἂν ἐν τῇ πλάνῃ τῇ προτέρᾳ. ὅπερ ἵνα μὴ γένηται, οὐκ ἐξενέγκλη-
σε τὴν αἰτίαν. διὰ τοῦτο καὶ ἐν ταῦθα, οὐ λέγει τῆς οἰκονομίας τὴν πρόφασιν, ἀλλ' ἑτέ-
» ρως μεθοδεύει τὸν λόγον, οὕτω λέγων. Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί ποτε ἦσαν,
» οὐδέν μοι διαφέρει. πρόσωπον ἀνθρώπου, ὁ θεὸς οὐ λαμβάνει. Ἐν ταῦθα οὐ μόνον οὐκ
ἀπελογεῖται ὑπὲρ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ σφόδρα βαρεῖ τοὺς ἁγίους, ἵνα ὠφελήσῃ
τοὺς ἀσθενοῦντας. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, εἰ καὶ ἐπιτρέπουσιν ἐκεῖνοι περιτέμνεσθαι,
τὸν λόγον αὐτοὶ τῷ θεῷ δώσουσιν. οὐ γὰρ ἐπειδὴ μεγάλοι εἰσὶ, καὶ ἔξαρχοι, ὁ θεὸς πρό-
σωπον αὐτῶν λήψεται. ἀλλ' οὕτω μὲν σαφῶς οὐκείπε, πεφεισμένως δέ. οὐ γὰρ εἶπεν,
εἰ δὲ ἐκεῖνοι δολοῦσι τὸ κήρυγμα, καὶ παρὰ τὰ προστεταγμένα κηρύττουσι δώσουσι τὴν ἐ-
χάτην δίκην, καὶ τιμωρίαν ὑποφέρουσιν. τούτων μὲν οὐδὲν εἶπε, σεμνοτέρως δὲ
αὐτῶν δοκεῖ κατηγορῆσθαι, οὕτω λέγων. ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί πο-
τε ἦσαν. καὶ οὐκείπεν ὁποῖοί ποτε εἰσὶν, ἀλλ' ἦσαν, δεικνὺς ὅτι καὶ αὐτοὶ λοιπὸν
ἦσαν παυσάμενοι

ἦσαν παυσάμενοι τῦ οὕτως κηρύσσειν, ἅτε τῦ κηρύγματος παντα-
χοῦ διαλάμψαντος. τὸ δὲ
ὁποῖοί ποτε ἦσαν, εἰ οὕτω φησὶν ἐκήρυττον αὐτοῖ, τὸν λόγον δώσουσιν. οὐ γὰρ ἀνθρώποις,
ἀλλὰ θεῷ μέλλουσιν ἀπολογεῖσθαι. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐχ ὡς ἀμφιβάλλων, οὐδ' ὡς ἀ-
γνοῶν τὰ ἐκείνων, ἀλλ' ὅπερ ἔφθην εἰπών, οὕτω συμφέρειν νομίζων μεθ' ἡδονῆς ἀκοῦσαι τὸν λόγον.
εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ ὡς πλὴν ἐναντία ἔχων τάξιν κατηγορεῖν αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τούτου κατα-
σκευάσῃ μάχης ὑπόνοιαν, ἐπήγαγεν οὐδέπω πλὴν διορθώσιν, εἰπών. Ὅτι ἐμοὶ οἱ δο-
κοῦντες, οὐδὲν προσανέθεντο. Τί δέ ἐστιν; ἃ μὲν ἡμεῖς λέγετε φησὶν, οὐκ οἶδα, ἐ-
κεῖνο μέντοι οἶδα σαφῶς, ὅτι ἐμοὶ οὐκ ἀνωφελῶς ἀνεβλήθησαν, ἀλλὰ καὶ συνέπνευσαν, καὶ συνε-
φώνησαν. τὰ γὰρ δεξιὰ ἔδωκαν, ταῦτα ἐγὼ δηλονότι, ἀλλὰ τέως, οὐ λέγει Παῦλος, ἀλ-
λ' ὅτι οὐκ ἐδίδαξαν, οὐ διώρθωσαν, οὐ πλέον τί προσέθηκαν ὧν ἤδειν. ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦ-
ντες φησὶν, οὐδὲν προσανέθεντο, τουτέστι μαθόντες τὰ ἐμά, οὐδὲν προσέθηκαν, οὐδὲν διώρ-
θωσαν, καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι διαβλῆτε παρεγενόμην, ὥστε αὐτοῖς κοινώσασθαι. Καὶ
πίστιν ἀκηράδυτον εἶχον μεθ' ἑαυτοῦ, οὔτε ἐμοί τι πλέον εἶπον ὧν ἤδειν, οὔτε ἐκεῖνον περιέτε-
μον, ἀλλὰ τοὐναντίον. Τί δέ τοὐναντίον; τινὲς μέν φασι Παῦλον αὐτὸν λέγειν, ὅτι οὐ μό-
νον αὐτὸν οὐκ ἐδίδαξαν, ἀλλὰ καὶ ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ οὐκ ἂν εἰ ποιμὶ Παῦλος.
τί γὰρ ἔμελλον παρ' αὐτοῦ μανθάνειν πλέον; καὶ γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ἀπηρτισμένος ἦν.
οὐ τοίνυν Παῦλος βούλεται εἰπεῖν τοὐναντίον λέγων, ἀλλ' ὅτι μόνον οὐκ ἐπέτιμησαν, ἀλλὰ
καὶ τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ μέμφεσθαι, ὅτι καὶ ἐπήνεσαν. τὸ γὰρ ἐναντίον τοῦ μέμφεσθαι, τὸ
ἐπαινέσαι. εἶτα ἐπειδὴ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ἀντιποιεῖσθαί τινας εἰ ἐπήνεσαν, πῶς οὖν πλὴν περιτομὴν,
οὐκ ἀνεῖλον; εἰ γὰρ ἐπῄνεσαν ἐκ χειρῶν ἀνελεῖν, εἰπεῖν μὲν ὅτι ἀνεῖλον, λίαν ἀναισχυντον
εἶναι ἐνόμιζε, καὶ πρὸς τὰ ὡμολογημένα φανερὰν μάχην εἰσάγειν. πάλιν ὁμολογοῦντας
πλὴν τῆς περιτομῆς συγχώρησιν, εἰς ἑτέραν ἀντίθεσιν ἐμπεσεῖν ἀναγκαῖον οὖσαν ἑώρα. εἰ γὰρ
ἐπῄνεσαν τὸ κήρυγμα τὸ σύνφυσι, καὶ αὐτοὶ πάλιν ἐπέτρεπον περιτομήν, ἑαυτοῖς ἐμάχοντο.
τίς οὖν ἡ τούτου λῦσις, οὖν εἰπεῖν ὅτι συγκαταβάσεως ἰουδαϊκῆς ἕνεκεν ταῦτα ἐποίουν, ἀλ-
λὰ Παῦλος εἰπών, ὅλον τῆς οἰκονομίας τὸν θεμέλιον διεσάλευσαν αὖ. διαβλῆτε μὲν οὐ λέγει,
ἀφίησι δὲ αὐτὸ ἐν ἀποσιωπήσει, καὶ μετεώρῳ εἰπών. ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι, οὐδέν
μοι διαφέρει. ὡς αὖ εἰ ἔλεγεν, οὐ κατηγορῶ, οὐδὲ διαβάλλω τοὺς ἁγίους ἐκείνους. ἴσασιν
αὐτοὶ τί ἔπραττον. καὶ γὰρ τῷ θεῷ μέλλουσιν ἀποδιδόναι λόγον. τὸ δὲ ἀσυνδιαζόμενον ἐμοὶ
δεῖξαι, ὅτι τὰ ἐμὰ οὐ κατεῖλον, οὐδὲ διώρθωσαν, οὐδὲ προσέθηκαν, ὡς ἐνδεῶς ἔχοισιν
αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπῄνεσαν, καὶ συνῄνεσαν, καὶ τούτων μάρτυρας ἔχω, καὶ πίστον, καὶ βαρ-
» ναβᾶν. διόπερ ἐπάγει λέγων. Ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας
» καθὼς πέτρος τῆς περιτομῆς, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ, καὶ βαρνάβᾳ κοινωνίας. Περιτο-
μὴν μὲν ἀκροβυστίαν, οὐ τὰ πράγματα λέγων αὐτά, ἀλλὰ τὰ ἀπὸ τούτων γνωριζόμενα ἔθνη.
» ἐπήγαγε γοῦν. Ὁ γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε, καὶ ἐμοὶ
» εἰς τὰ ἔθνη. Ὡς περ οὖν τὴν ἀκροβυστίαν τὰ ἔθνη καλεῖ, οὕτω μὴ περιτομὴν, ἰουδαίους. μὴ
δείκνυσιν αὐτοῖς ὁμότιμον ὄντας λοιπὸν, μὴ οὐ τοῖς ἄλλοις ἑαυτὸν, ἀλλὰ τῷ κορυφαίῳ συγκεί-
νει, δεικνὺς ὅτι τῆς αὐτῆς ἕκαστος ἀπέλαυσεν ἀξίας. ἐπειδὴ γὰρ ἡ περὶ τῆς ὁμονοίας αὐτῶν

κατεσκεύασεν

κατεσκεύασεν ἀπόδειξιν, παῤῥησίασαι διαλέγεται. καὶ οὐκέτι ἵσταται μέχρι τῶν ἀποστόλων μόνων, ἀλλ' ἕως τοῦ νῦν τὸν χριστὸν ἀνάγει τὸν λόγον, καὶ τὴν ὑπ' ἐκείνου
» χάριν δοθεῖσαν αὐτῷ, καὶ μάρτυρας τούτων τοὺς ἀποστόλους καλεῖ, καὶ φησίν. Ὅτι
» γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι Ἰάκωβος, καὶ Κηφᾶς, καὶ Ἰωάννης.
Καὶ οὐκεῖπεν, ὅτι ἀκούσαντες, ἀλλὰ γνόντες, τουτέστι καταμαθόντες, δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ, καὶ βαρνάβᾳ κοινωνίας. εἶδες πῶς κατὰ μικρὸν ἔδειξε, καὶ τῷ χριστῷ οὐχὶ δοκῶ, καὶ τοῖς ἀποστόλοις; οὐδὲ γὰρ αὐ ἐδόθη, οὐδὲ ἐνήργησεν ἡ χάρις, εἰ μὴ δοκῶ αὐτῷ τὸ τοιοῦτον κήρυγμα ἔχειν. καὶ ὅπου μὲν συγκεῖναι ἑαυτὸν ἔδει, πέτρου μέμνηται μόνου, ὅπου δὲ μαρτυρίαν καλέσαι, τῶν τριῶν ὁμοῦ, καὶ μετ' ἐγκωμίου, Κηφᾶ λέγων, καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι. καὶ πάλιν οὐ τὸ εἶναι ἀναιρῶν, τοὺς δοκοῦντας φησὶν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἄλλων παραλαμβανόντων γνώμην, καὶ λέγων. ὅτι οἱ μεγάλοι, καὶ ἐξαίρετοι, καὶ οὓς πάντες πανταχοῦ περιφέρουσιν, οὗτοι μάρτυρές εἰσι τῶν λεγομένων, ὅτι καὶ τῷ χριστῷ ταῦτα δοκεῖ, καὶ ἀφ' ὧν πραγμάτων ταῦτα ἔμαθον, καὶ δι' αὐτῆς τῆς πείρας ἐπιστώθησαν. διὸ καὶ δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ,
» καὶ οὐκ ἐμοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ βαρνάβᾳ. Ἵνα ἡμεῖς μὲν εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς
» τὴν περιτομήν. Ὡς συνέσεως ὑπερβολὴ, καὶ συμφωνίας ἀποδείξεις ἀναντῤῥήτους. δείκνυσι γὰρ καὶ τὰ ἐκείνων αὐτοὺς, καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνων. ταῦτα γὰρ ἑκατέροις ἐδόκει, καὶ ἐκείνους Ἰουδαίοις κηρύττειν οὕτως, καὶ ἔδοξεν τοῖς ἔθνεσι, διὸ καὶ ἐπήγαγεν, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν. ὁρᾷς πῶς περιτομὴν οὐ ζητοῦντα οὐχὶ τὸ πρᾶγμα καλεῖ, ἀλλὰ τοὺς Ἰουδαίους; ὅταν μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα λέγῃ, καὶ ἀντιδιατέλλῃ, αὐτὴν τὴν ἀκροβυστίαν πίθησιν, ὡς ὅταν λέγῃ, περιτομὴ μὲν ὠφελεῖ ἐὰν νόμου πράκτης, ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονε. καὶ πάλιν. οὔτε περιτομή τί ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία. ὅταν δὲ Ἰουδαίους οὕτω καλῇ, καὶ μὴ τὸ πρᾶγμα ἀλλὰ τὸν λαὸν δηλῶσαι βούληται, οὐ τὴν ἀκροβυστίαν, ἀλλὰ τὰ ἔθνη ἀντιπίθησιν. ἀντιδιατέλλονται μὲν γὰρ ἔθνεσιν Ἰουδαῖοι, περιτομὴ δὲ ἀκροβυστία, ὡς ὅταν λέγῃ, καὶ ἀνωτέρω. ὁ γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε κἀμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. καὶ ἐν ταῦτα πάλιν, ὅτι ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν, οὐ τὸ πρᾶγμα αὐτό φησιν, ἀλλὰ τὸν τῶν Ἰουδαίων λαόν, οὕτω καλεῖ, ἀντιδιατέλλων αὐτὸν τοῖς ἔ-
» θνεσι. Μόνον τῶν πτωχῶν, ἵνα μνημονεύωμεν, ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.
Τί ποτε τοῦτ' ἐστὶν ὃ φησιν; ἐν μὲν τῷ κηρύγματι φησὶ διειλόμεθα τὴν οἰκουμένην, κἀγὼ μὲν τοὺς ἐξ ἐθνῶν, ἐκεῖνοι δὲ τοὺς Ἰουδαίους ἔλαβον κατὰ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν, εἰς δὲ τὴν τῶν πτωχῶν ἐπιμέλειαν τῶν παρὰ Ἰουδαίοις, ἐγὼ τὰ παρ' ἐμαυτοῦ συνεισήνεγκα ἐκείνοις, εἰ δὲ πόλεμος ἦν, καὶ μάχη, οὐκ ἂν τοῦτο κατεδέξαντο ἐκεῖνοι. τίνες δέ εἰσιν οὗτοι οἱ πτωχοί; πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων πιστεύσαντες ἐν παλαιστίνῃ, τὰ ὄντα ἀφῃρέθησαν ἅπαντα, καὶ παντοδαπῶς ἐλαύνοντο, καὶ τοῦτο δηλοῖ μὲν ἐν τῇ πρὸς ἑβραίους ἐπιστολῇ λέγων. καὶ γὰρ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. δηλοῖ δὲ θεσσαλονικεῦσι γράφων, μὴ ἀνακηρύττων τὴν ἀνδρείαν ἐκείνων. ὑμεῖς γάρ φησι μιμηταὶ ἐγενήθητε τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν οὐ-

σῶν ἐν τῇ

σῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ὅτι καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ ἐπάθετε ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθάπερ κἀκεῖνοι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. καὶ μᾶλλον πάντων δείκνυσιν, ὅτι οὐχ οὕτως οἱ ἐξ ἑλλήνων πιστεύσαντες ὑπὸ τῶν μενόντων ἑλλήνων ἐπολεμοῦντο, ὡς οἱ ἀπὸ Ἰουδαίων πιστεύσαντες, ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων ἠλαύνοντο. πρεσβύτερον γὰρ τούτων πάντων τὸ ἔθνος. διαζῶντα πολλῷ ποιοῦνται τὸν θυμόν, ὥστε πάσης αὐτοὺς ἀπολαύειν ἐπιμελείας. καὶ ῥωμαίοις ἐπιστέλλων, καὶ κορινθίοις, καὶ οὐ μόνον σιωπᾷ χρήματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς αὐτὰ διακομίζει, καὶ λέγει. νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. καὶ γὰρ ἀναγκαίως ἠπόρουν τροφῆς. ἔδοξε οὖν, καὶ ἐν ζῶντα δηλῶν ἔλεγεν, ὅτι ἐν τούτῳ μοι βοηθεῖν αὐτοῖς ἔδοξε, καὶ κατεδεξάμην, καὶ οὐκ ἐνέλειπον. καὶ διὰ τούτων δείκνυσι τὴν πρὸς αὐτοὺς ὁμόνοιαν, καὶ συμφωνίαν, ἀναγκάζεται λοιπὸν, καὶ τῆς πρὸς ἕτερον αὐτῶν τῷ γινομένης ἐν ἀντιοχείᾳ διαλέξεως μνησθῆναι, καὶ φησίν. Ὅτε δὲ ἦλθε κηφᾶς εἰς ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. πρὸ τοῦ γάρ τινας ἀπὸ ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν, ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. Πολλοὶ τῶν ἁπλῶς ἀναγινωσκόντων τοῦτο τὸ ῥητὸν τῆς ἐπιστολῆς, νομίζουσι τοῦ κηφᾶ τὸν παῦλον κατηγορεῖν ὑπόκρισιν, ἀλλ' οὐκ ὄντα ζῶντα οὐκ ὄντιν, ἄπαγε. πολλῷ γὰρ δυνήσομεν καὶ τοῦ κηφᾶ, καὶ τὸ παύλου τιμῶν συνέσιν ἐγκεκρυμμένην ἐν ζῶντα πρὸς τιμὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν. πρότερον δὲ ἀναγκαῖον περὶ τῆς τοῦ κηφᾶ παῤῥησίας εἰπεῖν, καὶ πῶς ἀεὶ πάντων αὐτὸς κατεπήδα τῶν μαθητῶν. καὶ γὰρ τὴν προσηγορίαν ἐντεῦθεν ἔλαβε διὰ τὸ ἀκλινές, καὶ ἀπερίτρεπτον τῆς πίστεως, καὶ ὅτε κοινῇ πάντες ἠρωτῶντο, τῶν ἄλλων προπηδήσας φησί. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὅτε καὶ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν ἐνεπιστεύθη, καὶ ἐν τῷ ὄρει μόνος φαίνεται φθεγγόμενος, καὶ ὅτε περὶ ταυροῦ διελέγετο τῶν ἄλλων σιγώντων, αὐτὸς φησιν ἵλεώς σοι. ζῶντα δὲ τὰ ῥήματα εἰ καὶ μὴ διεσπαρμένης γνώμης ἦν, ἀλλ' ὅμως ζεούσης ἀγάπης. καὶ πανταχοῦ δὲ τῶν ἄλλων ὁρῶμεν αὐτὸν δοκιμώτερον ὄντα, καὶ προαλλόμενον ἐν τοῖς κινδύνοις. καὶ ὅτε ὤφθη ἐν τῷ αἰγιαλῷ τῶν ἄλλων τὸ πλοῖον ἐλκόντων, αὐτὸς οὐκ ἠνέσχετο τῷ πλοίῳ παραγενέσθαι. καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν δὲ φονεύοντων ἰουδαίων, καὶ μαινομένων, καὶ ζητούντων αὐτοὺς διασῶσαι, πρῶτος παρελθὼν, ἐτόλμησε ῥῆξαι φωνὴν, καὶ εἰπεῖν, ὅτι ὁ ταυρωθεὶς ἀνελήφθη, καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐστίν. οὐκοῦν δεῖ σὺν κεκλεισμένων αὐτοῖς θύραν, καὶ ἀρχὴν δοῦναι πράγματι, καὶ μετὰ ζῶντα παῤῥησιάσασθαι. ὁ τίνων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκδοὺς δήμῳ τοσούτῳ, πῶς ἂν ὑπενοήθη ποτέ; ὁ μαστιχθεὶς, καὶ δεθεὶς, καὶ μηδὲν τῆς παῤῥησίας ἐλόμενος κατδυφεῖναι, καὶ ζῶντα ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος ἐν μέσῃ τῇ μητροπόλει ἑνδεδυσσωμένος ἦν, πῶς ἂν μετὰ τοσοῦτον χρόνον ἐν ἀντιοχείᾳ, ἔνθα οὔτε κίνδυνος ἦν, καὶ πολὺ λαμπρότερος αὐτὸς ἐγεγόνει τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων μαρτυρίαν ἔχων, τοὺς ἐξ ἰουδαίων πιστεύσαντας ἔδεισεν αὖ; ὁ γὰρ αὐτοὺς ἰουδαίους, μὴ φοβηθεὶς καὶ ἐν ἀρχῇ, καὶ ἐν τῇ μητροπόλει, πῶς ἂν μετὰ χρόνον τοσοῦτον ἐν ἀλλοτρίᾳ ὢν τοὺς ἐξ ἐκείνων μεταδάντας ἐφοβήθη; οὐ τίνων κατὰ πόδα ζῶντα φησὶν ὁ παῦλος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γνώμης ἧς εἶχεν. ἀπὸ δὲ τοῦ δοκεῖν τι ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδὲν μοι διαφέρει, ἀπὸ τοῦ αὐτῆς, μὴ ταῦτα φθέγγεται. ἀλλ' ἵνα μὴ ἔτι πλέον διαπορῶμεν ὑπὲρ

ρῶμεν ὑπὲρ τούτων, ἀναγκαῖον τῶν λεγομένων ἀναπτύξαι τὴν αἰτίαν. οἱ γὰρ ἀπόστολοι καθὼς ἔφθην εἰπών, ἐν ἱεροσολύμοις μὲν συνεχώρουν περιτέμνεσθαι. οὐ γὰρ ἦν ἀθρόως ἀποπάσασθαι τὸν νόμον. ἐν ἀντιοχείᾳ δὲ ἐλθόντες, οὐδὲν τοιοῦτον παρετήρουν λοιπόν, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἐξ ἐθνῶν πιστευόντων ἀδιαφόρως ἔζων, ὃ δὴ καὶ πέτρος ἐποίει τότε. ἐπεὶ δὴ ἦλθον ἀπὸ ἱεροσολύμων οἱ ἰδόντες αὐτὸν ἐκεῖ, οὕτω κηρύττοντα, οὐκέτι ἐποίει τοῦτο, φοβούμενος πλῆξαι ἐκείνους, ἀλλὰ μετέθετο, δύο ταῦτα οἰκονομῶν, καὶ τὸ μὴ σκανδαλίσαι τοὺς ἐξ ἰουδαίων, καὶ τὸ παρασχεῖν τῷ παύλῳ δίκαιον τῆς ἐπιτιμήσεως πρόφασιν. εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις κηρύξας μετὰ περιτομῆς μετέθετο ἐν ἀντιοχείᾳ, ἔδοξεν ἂν τοῖς ἐξ ἰουδαίων διὰ τὸν τοῦ παύλου φόβον τοῦτο ποιεῖν, καὶ κατέγνωσαν ἂν αὐτοῦ πολλῷ τὴν δικαιολίαν οἱ μαθηταί. οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο σκάνδαλον ἔμελλε γίνεσθαι. τῷ μὲν γὰρ παύλῳ πάντα σαφῶς εἰδότι μεταστὰς, οὐκ ἂν τοιαύτην παρέσχεν ὑπόνοιαν. καὶ γὰρ ἤδει τὴν γνώμην μεθ' ἧς ἐγίνετο ταῦτα. διὸ καὶ παῦλος ἐπιπλήττει, καὶ πέτρος ἀνέχεται, ἵνα ἐγκαλουμένου τοῦ διδασκάλου, καὶ σιγῶντος, δυσκολώτερον οἱ μαθηταὶ μεταθῶνται. εἰ γὰρ μηδενὸς γενομένου τοιοῦτον παρήνεσεν ὁ παῦλος, οὐδὲν ἂν εἰργάσατο μέγα. νῦν δὲ ἀφορμὴν λαβὼν ἐπιτιμήσεως σφοδροτέρας, πλείονα τοῖς μαθηταῖς πέτρου τὸν φόβον ἐνέθηκε. καὶ γὰρ εἰ μὲν ἀκούων ταῦτα πέτρος ἀντέλεγε, καλῶς ἂν τις ἐμέμφατο, ὡς τῆς οἰκονομίας ἀναστρεπομένης. νυνὶ δὲ ἐκείνου μὲν ἐπιπλήττοντος, τοῦτον δὲ σιγῶντος, πολὺς τοῖς ἐξ ἰουδαίων φόβος ἐγίνετο. διὸ καὶ σφοδρῶς κέχρηται τῷ πέτρῳ, καὶ σπουδῇ μετ' ὄσης ἀκριβείας κέχρηται τῷ λόγῳ, δίδους τοῖς συνετοῖς ἰδεῖν, ὅτι οὐ
» μάχης ἦν τὰ ῥήματα, ἀλλ' οἰκονομίας. Ὅτε γὰρ ἦλθε πέτρος φησὶν εἰς ἀντιόχειαν,
» κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. Οὐκ εἶπεν ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἄλλων. εἰ δὲ αὐτὸς κατέγνωσκεν, οὐκ ἂν παρῃτήσατο καὶ δεῦρο εἰπεῖν, καὶ τὸ κατὰ πρόσωπον δὲ αὐτῷ ἀντέστην, οὐκ ἦν μάχης. εἰ γὰρ ὄντως ἐμάχοντο, οὐκ ἂν ἐκοινώνουν τῶν μαθητῶν ἀλλήλοις ἐπετίμησαν. σφόδρα γὰρ αὐτοὺς ἐσκανδάλισαν. νυνὶ δὲ λυσιτελοῦσα ἦν ἡ ἐν τῷ φανερῷ μάχη. καὶ ὥσπερ ὁ παῦλος εἶχεν αὐτὸς ἐν ἱεροσολύμοις, οὕτω καὶ αὐτοὶ
» ἐν ἀντιοχείᾳ. τίς οὖν ἡ κατάγνωσις; Πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινας ἀπὸ ἰακώβου. Αὐτὸς
» γὰρ ἦν ὁ διδάσκαλος ἐν ἱεροσολύμοις. Μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήθιεν, ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέ-
» στελλε, καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. Οὐ δεῖ φοβούμενος, μὴ κινδυνωδύσῃ, ὁ γὰρ ἐν ἀρχῇ μὴ φοβηθείς, πολλῷ μᾶλλον τότε, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀποφωσιν. ἐπεὶ καὶ αὐτὸς λέγει γαλάταις, φοβοῦμαι ὑμᾶς μήπως εἰκῇ κεκοπίακα. καὶ πάλιν. φοβοῦμαι μήπως, ὡς ὄφις εὔαν ἐξηπάτησεν, φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν. ὁ μὲν γὰρ τοῦ θανάτου φόβος, οὐδὲν ἦν αὐτοῖς. ὁ δὲ τῆς ἀπωλείας τῶν μαθητῶν, σφόδρα αὐτῶν κατέ-
» στειε τὴν ψυχήν. Ὥστε καὶ βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. Μὴ θαυμάσῃς εἰ τὸ πρᾶγμα ὑπόκρισιν καλεῖ. οὐ γὰρ βούλεται, ὅπερ ἔφθην εἰπών, ἐκκαλύψαι τὴν γνώμην, ἵνα ἐκεῖνοι κατορθωθῶσιν. ἐπειδὴ γὰρ σφοδρῶς αὐτεῖχοντο τοῦ νόμου, διὰ τοῦτο καὶ ὑπόκρισιν καλεῖ τὸ γινόμενον, καὶ σφόδρα ἐπιπλήττει, ὥστε προέρριζον αὐτῶν ἀνελεῖν τὴν πρόληψιν, καὶ ἀκούων ταῦτα πέτρος, συνυποκρίνεται, ὡς ἁμαρτάνων, ἵνα ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιζημίᾳ διορθωθῶσιν. εἰ μὲν γὰρ τοῖς

ἐξ ἰουδαίων ὁ

ἐξ ἰουδαίων ὁ παῦλος ἐπέπληξεν, ἠγανάκτησαν αὖ καὶ διέῤῥωσαν. οὐ γὰρ πολλῷ πρὸ αὐτοῦ δόξαν εἶχον. νυνὶ δὲ τὸν διδάσκαλον ὁρῶντες ἐπιμεμφόμενον, καὶ σιτῶντα, οὔτε κατα-
» φρονῆσαι, οὔτε ἀντειπεῖν τοῖς λεγομένοις εἶχον. Ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς
» τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου. Μὴ δὲ αὕτη ὑμᾶς θορυβείτω ἡ λέξις. οὐ γὰρ ἑτέρου
καταγινώσκων ταῦτα λέγει, ἀλλ' οὕτως χαρακτηρίζει τὴν λέξιν, ὡς συμφέρον ἑαυτῷ ἀκοῦσαι
» τοὺς μετὰ τῆς ἐπιζημίσεως ἑτέρου μέλλοντας βελτίους γίνεσθαι. Εἰ πού τῷ ἑτέρῳ ἐμ-
» προσθεν πάντων. Εἰ δὲς πῶς τοὺς ἄλλους διορθοῦται; μετὰ γὰρ ταῦτα ἐμπροσθεν, ἵνα καὶ
» ἀκούσαντες φοβηθῶσι. τί εἶπες εἰπέ. Εἰ σὺ ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ ἰουδαϊ-
» κῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; Καίτοι οὐ τὰ ἔθνη συνῆκται, ἀλλ' ἰουδαῖοι.
τί οὖν ἐγκαλεῖς ὃ μὴ γέγονε; τί δὲ μὴ πρέπει τὸν λόγον ἔχει τοὺς ὑποκρινομένους τοὺς ἐξ ἰου-
δαίων, ἀλλ' οὐ τὰ ἔθνη; διατί δὲ καὶ τῷ πέτρῳ μόνον ἐγκαλεῖς, εἰ καὶ οἱ λοιποὶ αὐτῷ συ-
νυπεκρίθησαν; ἴδωμεν δὲ καὶ τί ἐγκαλεῖ. εἰ σὺ ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ ἰου-
δαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; καὶ μὴν αὐτὸς ὑπεσπέλλετο μόνος. τί οὖν ἐστιν ὃ
κατασκευάσαι βούλεται; ἀνύποπτον ποιῆσαι τὴν ἐπίπληξιν. εἰ μὲν γὰρ εἶπε κακῶς ποιεῖς
τὸν νόμον τηρῶν, ἐπεμέμψαντο ἂν οἱ ἐξ ἰουδαίων αὐτῷ, ὡς θρασυνομένῳ κατὰ τοῦ διδα-
σκάλου. νυνὶ δὲ ὑπὲρ τῶν οἰκείων ἐγκαλῶν αὐτῷ μαθητῶν τῶν ἐξ ἐθνῶν λέγω, δυπαρά-
δεκτον ποιεῖ ταύτην τὸν λόγον, καὶ οὐ ταύτην μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πάντων ἀποφῆσας τὴν ἐπι-
μέμψιν, τῷ ἀποστόλῳ περιφῆσαι πᾶσαν αὐτήν. εἰ γὰρ σύφησιν ἰουδαῖος ὢν ἐθνικῶς ζῇς, καὶ
οὐκ ἰουδαϊκῶς, μόνον οὐχὶ διαῤῥήδην λέγων. ὅπ μιμήσασθε τὸν διδάσκαλον, ὅπ καὶ αὐτὸς
ἰουδαῖος ὢν, ἐθνικῶς ζῇ, ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει. οὐ γὰρ ἂν ἐδέξαντο τὴν παραίνεσιν.
προχήματι δὲ ἐπιμέμψεως τῆς ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν, ἐκκαλύπτει τὸ ἑτέρου τὴν γνώμην. πά-
λιν εἰ εἶπε διατὶ τοὺς ἐξ ἰουδαίων ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν, σφοδρότερος ὁ λόγος ἂν ἐγένετο.
νυνὶ δὲ οὐχ ὡς τῶν ἰουδαίων μαθητῶν ἀντεχόμενος, ἀλλὰ τῶν ἐξ ἐθνῶν, οὕτως διορθοῦ-
ται ἐκείνους. καὶ γὰρ αἱ ἐπιπλήξεις, ὅταν μὴ σφόδρα φορτικαὶ ὦσι, τότε μάλιστα δύνανται δυπαράδεκτοι γενέσθαι. οὐ γὰρ τῶν ἐξ ἐθνῶν τις ἠδύνατο ἐγκαλέσαι τῷ παύλῳ, ὑπὲρ
τῶν ἰουδαίων ποιουμένῳ τὸν λόγον. ὅλον ὁλον κατώρθωσε σιγήσας, καὶ καταδεξάμενος ὑ-
ποκρίσεως δόξαν ὁ πέτρος, ἵνα ἀληθοῦς ὑποκρίσεως ἀπαλλάξῃ τοὺς ἰουδαίους. τὸ μὲν
οὖν πρῶτον, εἰς τὸ πέτρου πρόσωπον περιέγησε τὸν λόγον εἰπών. εἰ σὺ ἰουδαῖος ὑπάρχων.
προϊὼν δὲ, κοινοποιεῖ τὸ λεγόμενον, καὶ ἑαυτὸν προσπαραλαβών, καὶ οὕτω λέγων.
» Ἡμεῖς φύσει ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί. Καὶ τὰ μὲν λεγόμενα, παραίνε-
σις ἐστὶν, σχῆμα δὲ ἐπιπλήξεως αὐτῇ περίκειται μετὰ τοὺς ἐξ ἰουδαίων. ποιεῖ δὲ ὅλον καὶ ἀλ
λαχοῦ. δοκῶν γὰρ ἕτερον λέγειν, ἄλλο κατασκευάζει, ὡς ὅταν ῥωμαίοις ἐπιστέλλων λέ-
γῃ. νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. οὐ γὰρ ὅλον ἐβούλετο εἰπεῖν,
καὶ δηλῶσαι αὐτοὺς ἁπλῶς, τίνος ἕνεκεν εἰς ἱερουσαλὴμ ἐπορεύετο, ἀλλ' εἰς ζῆλον ἀγα-
γεῖν ἐλεημοσύνης. εἰ μὲν γὰρ τὴν αἰτίαν ἠθέλησεν εἰπεῖν, ἤρκει ὅλον εἰπεῖν, ὅπ πορεύο-
μαι διακονῶν τοῖς ἁγίοις. νυνὶ δὲ ὅρα πόσα σωπᾷ. ἐδόκησαν γὰρ μακεδονία, καὶ ἀ-
χαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. ἐδόκη-
σαν γάρ, καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἰσί. καὶ πάλιν. εἰ γὰρ τοῖς σαρκικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν

τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς συμβατικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. ὅρα τοίνυν καὶ ἐν-
ταῦθα πῶς τὰ τῶν ἰουδαίων καταστέλλει φρονήματα, ἄλλο δι' ἄλλου καταισχύζων.
καὶ μετ' ἐξουσίας κέχρηται τῷ λόγῳ, ἡμεῖς φύσει ἰουδαῖοι λέγων, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁ-
μαρτωλοί. τί δέ ὅτι φύσει ἰουδαῖοι, οὐ προσήλυτοι, ἀλλ' ἐκπρώτης ἡλικίας ἐντραφέν-
τες τῷ νόμῳ, τὴν σωτηρίαν ἀφέντες πολιτείαν, καταφύγομεν εἰς πίστιν τὴν εἰς χριστόν.
» Εἰδότες ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ.
» καὶ ἡμεῖς εἰς χριστὸν ἐπιστεύσαμεν. Ὅρα καὶ ἐνταῦθα πῶς μετὰ ἀσφαλείας πάντα
φθέγγεται. οὐ γὰρ ὡς πονηρὸν, ἀλλ' ὡς ἀδυνήφησιν αὐτὸν εἰάσαμεν. εἰ τοίνυν οὐ παρέχει
δικαιοσύνην ὁ νόμος, ἆρα περιττὸν τὸ τῆς περιτομῆς. ἀλλὰ ἀνω μὲν οὕτως, προϊὼν δὲ
δείκνυσιν, ὅτι οὐ μόνον περιττὸν, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον. ὅπερ καὶ μάλιστα παρατηρητέον,
πῶς παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν φησὶν οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου. προβαίνων δὲ
» καὶ φορτικώτερον φθέγγεται. Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ
» αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος. Εἰ γὰρ οὐκ ἰσχύει φησὶν ἡ εἰς αὐτὸν πί-
στις δικαιῶσαι, ἀλλ' ἀνάγκη τῷ νόμῳ πάλιν ἔχεσθαι, ὅτι τὸν νόμον ἀφέντες διὰ τὸν χριστὸν,
καὶ οὐ δικαιούμενοι ἐκ τῆς ἀφέσεως, ἀλλὰ κατακρινόμενοι, τῆς κατακρίσεως εὑρήσομεν
αὐτὸν αἴτιον γενόμενον, δι' ὃν τὸν νόμον ἀφέντες, αὐτῷ ἐντομωλήσαμεν. εἶδες εἰς ὅσην ἀνάγ-
κην περιέστησεν ἅπαντας τὸν λόγον; καὶ πῶς ἰσχυρῶς ἠγωνίσατο; εἰ γὰρ οὐ δεῖ τὸν νόμον ἀ-
φεῖναι φησὶν, ἀφήκαμεν δὲ διὰ τὸν χριστὸν, μέλλομεν κρίνεσθαι; τί οὖν ἕτερῳ ταῦτα λέ-
γεις, καὶ παραινεῖς; τῷ πάντων ἀκριβεστέρον ταῦτα εἰδότι; οὐκοῦν τοῦτο ἔδειξεν ὁ θεὸς, ὅτι
οὐ δεῖ κρίνειν ἄνθρωπον ἀκριβούμενον ἐν περιτομῇ; οὐχὶ ἰουδαίοις διαλεγόμενος περὶ τού-
των γενναίως ἀπὸ τῆς ὄψεως ταύτης ἀντέστη; οὐχὶ δόγματα πεφρονωμένα ἐξ ἱεροσολύ-
μων πάλιν ἔπεμπεν; οὐ τοίνυν ἕτερον διορθούμενος ταῦτα λέγει. ἀλλ' ἔδει μὲν πρὸς
ἐκεῖνον ὁ λόγος ἀποτείνεσθαι, πρὸς δὲ τοὺς μαθητὰς ἔλεγε. ταῦτα δὲ οὐ πρὸς γαλάτας;
ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς τὰ αὐτὰ νοσοῦντας ἐκείνοις. εἰ γὰρ καὶ μὴ περιτέμνονται πολλοὶ
νῦν, νηστεύουσι δὲ καὶ τὸ σάββατον τηροῦσι. μετ' ἐκείνων ταῦτα πράττουσιν, ἐξωθοῦντες
ἑαυτοὺς τῆς χάριτος. εἰ γὰρ τὴν περιτομὴν μόνον κεχριμένους ὁ χριστὸς οὐδὲν ὠφελεῖ, ὅταν
καὶ νηστείαν, καὶ σάββατον προσγένηται, καὶ αὐτὴ μιασθῇ δύο τηροῦσα συνταλαί, ὅρα τὸν κίν
δυνον, καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου γενόμενον χαλεπώτερον. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐν ἀρχῇ ταῦτα ἐ-
ποίουν, ἔτι τῆς πόλεως οὔσης, καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. οὔπω δὲ καὶ τὴν
τιμωρίαν ὁρῶντες ἣν ἔδωσαν ἰουδαῖοι, καὶ τὴν τῆς πόλεως ἀφανισμὸν, καὶ πλείονα παρα
τηροῦντες, ποίαν ἔχοιεν ἂν ἀπολογίαν, τότε τὸν νόμον φυλάττοντες ὅτε αὐτοὶ ἰουδαῖοι
ὄντες, καὶ σφόδρα βουλόμενοι, οὐ δύνανται ταῦτα διατηρεῖν; τὸν χριστὸν ἀνεδύσω, καὶ
μέλος ἐγένου τοῦ δεσπότου, καὶ εἰς τὴν ἄνω πόλιν ἀνεγράφης, καὶ ἔτι περὶ τὸν νόμον ἔρ-
ωτεις; καὶ πῶς ἔνιοι τῆς βασιλείας ἐπιτυχεῖν; ἄκουσον τοῦ παύλου λέγοντος, ὅτι τὸ δύναγ
μέλιον ἀναιρέσεται διὰ τῆς παραπτώσεως τοῦ νόμου. καὶ εἰ βούλει, καὶ τὸν τρόπον μά-
θε, καὶ φείξον, καὶ φεύγε τὸ βάραθρον. διατὶ γὰρ τηρεῖς τὸ σάββατον, καὶ νηστεύεις μετ' ἐ-
κείνων; ὡς δεδικαιωκὼς ἀνατρέπεις τὸν νόμον, καὶ τὸ ἀφεῖναι τὰ γράμματα ἐκεῖνα. οὐκοῦν δὲ ἐ-
φοβήθης ἀφεῖναι τὸν νόμον, εἰ μὴ τῆς πίστεως κατέγνως, ὡς ἀδυνοῦς, καὶ οὐκ ἰσχυούσης

καθ' ἑαυτὴν

καθ' ἑαυτὴν σῶσαι. εἰ γὰρ τὸ μὴ τηρῆσαι τὸ σάββατον φοβῇ, δῆλον ὅτι δὲ δικαίως τὸν νόμον
ὡς ἐπὶ κύριον ὄντα. εἰ δὲ χρεία νόμου πάλιν, οὐ μέρους, οὐδὲ μιᾶς ἐντολῆς, ἀλλὰ πάντες δῆλο
νότι χρεία τοῦ νόμου. εἰ δὲ πάντες, ἐξεβλήθη κατὰ μικρὸν ἡ ἀπὸ τῆς πίστεως δικαιοσύνη. εἰ γὰρ
σάββατα τηρεῖς, διατὶ μὴ καὶ περιτέμνῃ; εἰ δὲ περιτέμνῃ, διατὶ μὴ καὶ περιθύεις; εἰ γὰρ φυ-
λάττειν χρή, ὅλον τὸν νόμον χρὴ φυλάττειν. εἰ δὲ ὅλον οὐ χρή, οὐδὲ μέρος. εἰ δὲ ὑπὲρ τοῦ μέρους
φείπεις, μὴ παραβάσεως κριθῇς, ἀλλ' ὡς καὶ ὑπὲρ πάντες ἀνάγκη φοβεῖσθαι. εἰ δὲ ὅλος πα
ραβαινόμενος, οὐ κολάζει, δῆλονότι οὐδὲ μέρος. εἰ δὲ μέρος, πολλῷ μᾶλλον ὅλος. εἰ δὲ ὅλον
ἀνάγκη φυλάξαι, ἀνάγκη παρακοῦσαι τοῦ χυ. ἢ ἀκούοντας τοῦ χυ, παραβάτας γενέσθαι τοῦ
νόμου. εἰ γὰρ δεῖ φυλάττειν αὐτὸν, οἱ μὴ φυλάττοντες αὐτὸν, παραβάται, καὶ τῆς παραβά-
σεως ταύτης εὑρεθήσεται αἴτιος ἡμῖν ὁ χς. αὐτὸς γὰρ τὸν νόμον ἔλυσε τὸν περὶ αὐτῶν, μὴ λύειν
ἐκέλευσεν. ὁρᾷς τί κατασκευάζουσιν οἱ ἰουδαΐζοντες; τὸν χν τὸν τῆς δικαιοσύνης ἡμῖν αἴτιον,
τοῦτον καὶ ἁμαρτίας ἀποφαίνουσιν αἴτιον, καθὼς καὶ παῦλος φῇ. ἆρα χς ἁμαρτίας διά-
κονος. εἶτα εἰς ἄτοπον τὸν λόγον ἀναγαγών, οὐδὲ ἐδείχθη λοιπὸν ἀνάσκευος πρὸς τὴν ἀ-
» ναστροφὴν, ἀλλ' ἠρκέσθη τῇ ἀπαγορεύσει μόνον εἰπών. Μὴ γένοιτο. Γέρος γὰρ τὰ λίαν
ἀναίσχυντα, καὶ ἀναιδῆ, οὐδὲ κατασκευαστικῶν δεῖ λόγων, ἀλλ' ἀρκεῖ καὶ ἀπαγορεῦσαι
» μόνον. Εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. Ὁρᾶ
τε παύλου σύνεσιν, ἐκεῖνοι δεῖξαι ἐβούλοντο, ὅτι ὁ μὴ τηρῶν τὸν νόμον, παραβάτης. οὗτος δὲ
εἰς τοὐναντίον περιέτρεψε τὸν λόγον, δεικνὺς ὅτι ὁ τηρῶν τὸν νόμον, παραβάτης, οὐ τῆς πίστεως,
ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ νόμου. ἃ γὰρ κατέλυσα ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, τὸν νόμον φῇ. ὁ δὲ λέγει,
τοιοῦτόν ἐστι, πέπαυται ὁ νόμος, καὶ ὄντως ὡμολογήσαμεν δι' ὧν ἀφέντες αὐτὸν, κατεφύγομεν
ἐπὶ τὴν ἐκ πίστεως σωτηρίαν. αὖ τοίνυν φιλονεικήσωμεν φῆσαι αὐτὸν, αὐτῷ τούτῳ παραβά-
ται γινόμεθα, τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ λυθέντα φιλονεικοῦντες τηρεῖν. εἶτα καὶ πῶς κατελύθη,
» δείκνυσιν. Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον. Διπλοῦν ἔχει τὸν θεωρίαν. ἢ
γὰρ νόμου τοῦ τῆς χάριτος φησὶν, εἰ δὲ γε καὶ τοῦτον νόμον καλεῖν, ὡς ὅταν λέγῃ ὁ δὲ νόμος τοῦ
πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με, ἢ τὸν νόμον συνθῆκαι τὸν παλαιὸν λέγει, δεικνὺς ὅτι δι' αὐτοῦ
τοῦ νόμου τῷ νόμῳ ἀπέθανε. τοῦτέστιν αὐτός με ὁ νόμος συνήγαγεν εἰς τὸ μηκέτι προσέχειν αὐ-
τῷ. εἰ τοίνυν μέλλοιμι αὐτῷ προσέχειν, καὶ αὐτὸν παραβαίνω, πῶς μή τινι τρόπῳ, μωϋσῆς
φησι, προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κς ὁ θς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμὲ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε, περὶ
τοῦ χυ λέγων; ὥστε οἱ μὴ τούτῳ πειθόμενοι, παραβαίνουσι τὸν νόμον. καὶ ἑτέρως δὲ πάλιν τοῦ
τό νοητέον ἡμῖν, τὸ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον. ὁ γὰρ νόμος πάντα κελεύει ποιεῖν τὰ ἐγγεγραμ
μένα, καὶ τὸν μὴ ποιοῦντα, κολάζει. οὐκοῦν ἅπαντες αὐτῷ τετελευτήκαμεν. οὐδεὶς γὰρ αὐ
τὸν ἐπλήρωσε. καὶ ὅρα πῶς, καὶ συνθῆκαι μεμετρημένως ποιεῖται τὴν πρὸς αὐτὸν μάχην.
οὐ γὰρ εἶπεν ὁ νόμος μοι ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐγὼ τῷ νόμῳ ἀπέθανον. ὁ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν. ὥσπερ
τὸν νεκρὸν, καὶ τεθνεῶτα οὐκ ἔστιν ὑπακοὴν τοῖς ἐντολοῖς τοῦ νόμου, οὕτως οὐδὲ ἐμὲ τὸν ἐκ τῆς
ἁρπαγῆς τῆς ἐκείνου τελευτήσαντα. τῷ γὰρ ἐκείνου λόγῳ ἀπέθανον. μὴ τοίνυν σπιτατήτω
τῷ τεθνεῶτι, ὃν καὶ αὐτὸς ἀνεῖλε, καὶ θάνατον, οὐ τὸν σωματικὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ψυχι-
» κὸν, δι' οὗ καὶ τὸν σωματικὸν ἐπήγαγεν. ὅπου γὰρ ἔστιν λέγει, διὰ τῶν ἑξῆς ἐδήλωσεν. Ἵνα
» γὰρ θεῷ ζήσω φησὶ, χριστῷ συνεσταύρωμαι. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἀπέθανον, ἵνα μήτις

εἰ ὡς, πῶς οὖν ζῆς ἐπήγαγε καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ζωῆς, καὶ ἔδειξεν, ὅτι ὁ μὲν νόμος ζῶντα ἀπ-
ωκτεινεν. ὁ δὲ Χς νεκρὸν λαβών, μᾶλλον θανάτου ἐζωοποίησε, καὶ διπλοῦν τὸ θαῦμα δείκνυ-
σιν, ὅτι καὶ τὸν νεκρὸν ἐζωογόνησε, καὶ μᾶλλον θανάτου, τὴν ζωὴν ἐχαρίσατο. ζωὴν δὲ λέγει νῦν,
τὸν θάνατον. οὐδὲν γάρ ἐστιν, ἵνα θεῷ ζήσω, χριστῷ συνεσταύρωμαι. καὶ πῶς ὁ ζῶν, καὶ ἐμ-
πνέων συνεσταυρώθη φησίν; ὅτι μὲν γὰρ ὁ Χς ἐσταυρώθη, δῆλον. σὺ δὲ πῶς ἐσταυρώσαι, καὶ
» ζῆς; ὅρα πῶς καὶ αὐτὸ ἑρμηνεύει λέγων. Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ. ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χς. Τῷ
μὲν γὰρ εἶναι χριστῷ συνεσταύρωμαι, τὸ βάπτισμα ἐνίξατο, τῷ δὲ εἶναι ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ,
τὴν μεταταῦτα πολιτείαν, δι' ἧς νεκροῦται ἡμῶν τὰ μέλη. τί δέ ἐστι, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χς; οὐδὲν
γίνεται φησὶν ὑπ' ἐμοῦ ὢν ὁ Χς οὐ βούλεται. ὥσπερ γὰρ θάνατον λέγει, οὐ τὸν τυχόν,
ἀλλὰ τὸν ἐκτῶν ἁμαρτιῶν, οὕτω καὶ ζωὴν, τὴν ἐκείνων ἀπαλλαγήν. θεῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλ-
λως ζῆν, ἀλλ' ἢ νεκρωθέντα τῇ ἁμαρτίᾳ. ὥσπερ οὖν ὁ Χς τὸν σωματικὸν ὑπέστη θάνατον,
οὕτως ἐγὼ τὸν κατὰ τῆς ἁμαρτίας. νεκρώσατε γὰρ τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἅτινά ἐστι
πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, μοιχείαν. καὶ πάλιν λέγει. ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος ἐσταυρώθη. ὅπερ
ἐν τῷ λουτρῷ γέγονε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐὰν μένῃς νεκρὸς τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῆς τῷ θεῷ. αὖ δὲ πάλ-
λιν αὖ τὴν ἀναφήσῃς, ἐλυμήνω τῇ τοιαύτῃ ζωῇ. ἀλλ' οὐχ ὁ παῦλος τοιοῦτος, ἀλλ' ἔμενε
διόλου νεκρός. εἰ τοίνυν ζῶ τῷ θεῷ φησιν, ἑτέραν παρὰ τὴν ἐν τῷ νόμῳ ζωὴν, καὶ νεκρὸς ἐ-
γενόμην τῷ νόμῳ, οὐδὲν τὸ νόμῳ φυλάττειν δύναμαι. καὶ ὅρα τὴν ἀκρίβειαν τῆς πολι-
τείας, καὶ θαύμασον μεθ' ὑπερβολῆς τὴν μακαρίαν ἐκείνην ψυχήν. οὐ γὰρ εἶπε ζῶ ἐγώ,
ἀλλὰ ζῇ ἐν ἐμοὶ Χς. τίς τοιαύτην τολμήσει ῥῆξαι τὴν φωνήν; ἐπειδὴ γὰρ δίκαιον ἑαυτὸν τῷ
χριστῷ κατεσκεύασε, καὶ ἅπαντα ἐξέβαλε τὰ βιωτικά, καὶ πρὸς τὸ θέλημα τὸ ἐκείνου πάν-
τα ἐπράττεν, οὐκέτι ἦν ζῶ τῷ χριστῷ, ἀλλ' ὁ πολλῷ πλέον ἦν. ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χς. ὥσπερ γὰρ
ἡ ἁμαρτία, ὅταν κρατήσῃ, αὕτη ἐστὶν ἡ ζῶσα, πρὸς ἃ βούλεται τὴν ψυχὴν ἄγουσα, οὕτως αὖ
εἰ ἐκείνης νεκρωθείσης τὰ τῷ χριστῷ δοκοῦντα γίνεται, οὐδὲ ἀνθρωπίνη λοιπὸν ἔστιν ἡ τοιαύ-
τη ζωή, ἀλλὰ τοῦ ζῶντος ἐν ἡμῖν τοῦτο ἐνεργοῦντος, κρατοῦντος. ἐπειδὴ δὲ ἔλεγε συνε-
σταύρωμαι, καὶ οὐκέτι ζῶ, ἀλλ' ἀποθανὼν καὶ ἐδόκει πολλοῖς ἀπιθανον λέγειν, ἐπήγαγεν.
» Ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Τὰ μὲν εἰρημένα μοι φησὶ, περὶ
τῆς νοερᾶς ζωῆς. εἰ δὲ ζῆς ἐξετάζοι, καὶ ταύτην τὴν αἰσθητὴν, καὶ αὖθις τὴν εἰς χριστὸν
μοι πίστιν γέγονεν. ὅσον γὰρ εἰς τὴν παλαιὰν πολιτείαν, καὶ τὸν νόμον, ἐκ τῆς κολάσεως ἄ-
ξιος ἦμην, καὶ πάλαι ἂν ἀπωλώλειν. πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦντο τῆς δόξης τοῦ θεοῦ,
καὶ νῦν τὴν ἀποφασιν ἡμᾶς κειμένους, ἠλευθέρωσεν ὁ χς. καὶ γὰρ οἱ πάντες ἀπέθανον,
εἰ καὶ μὴ τῇ πείρᾳ, ἀλλὰ τῇ ἀποφάσει. καὶ τὴν πληγὴν ἐκδεχομένους, ἀπήλλαξεν.
ἐπειδὴ καὶ ὁ νόμος κατηγόρησε, καὶ ὁ θεὸς ἀπεφήνατο, ἐλθὼν ὁ Χς, καὶ εἰς θάνατον ἑαυ-
τὸν ἐκδυὺς, πάντας ἡμᾶς ἐξήρπασε τοῦ θανάτου. ὥστε ὃ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ. ἐπεὶ
εἰ μὴ ἔζη ὁ Χς, οὐδὲν ἐκώλυσε πάντας ἀφανισθῆναι, ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ γέγονε.
ἀλλ' ἡ τοῦ χριστοῦ παρουσία φήσασα τοῦ θεοῦ τὴν ὀργὴν, μᾶλλον τῆς πίστεως ζῆν ἡμᾶς ἐποίη-
σεν. ὅτι γὰρ οὕτως φησὶν, ἄκουσον τῶν ἑξῆς. εἰπὼν γὰρ ὅτι ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ, ἐ-
» πήγαγε. Τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. Τί
ποιεῖς ὦ παῦλε, τὰ κοινὰ σφετερίζόμενος, καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης γενόμενα ἰδιοποιῶν; οὐ

γὰρ εἶπε

γὰρ εἶπε τὸ ἀγαπήσαν τὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ τὸ ἀγαπήσαντός με. καὶ μὴν ὁ βλαγγελιστὴς φησίν. οὕτως ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον. καὶ σὺ δὲ αὐτὸς λέγεις, ὅσγε τὸ ἰδίου γοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ἔδωκεν αὐτὸν οὐχ ὑπὲρ σοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ πάντων. καὶ πάλιν. ἵνα περιποιήσηται ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον. τί οὖν ἔστιν ἐνταῦθα ὃ λέγεις; ἐννοήσας τὴν ἀπόγνωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ τὴν ἄφατον τὸ χριστοῦ κηδεμονίαν, καὶ πόνων ἀπήλλαξε, καὶ πένα ἐχαρίσατο, καὶ πυρωθεὶς ὑπὸ τὸ περὶ αὐτὸν πάθους, οὕτω φθέγγεται. ἐπεὶ μὴ οἱ προφῆται τὸν κοινὸν θεὸν ἰδιοποιοῦνται πολλάκις. οὕτω λέγοντες, ὁ θεὸς ὁ θεός μου πρὸς σὲ ὀρθρίζω. καὶ χωρὶς δὲ τούτων δείκνυς, ὅτι ἕκαστον ἡμῶν τοσαύτην δίκαιον ὀφείλειν τῷ χριστῷ χάριν, ὅσην αὖ εἰ καὶ δι' αὐτὸν μόνον ἦλθεν. οὐ γὰρ ἂν παρῃτήσατο, καὶ ὑπὲρ ἑνὸς τοσαύτην οἰκονομίαν ἐπιδείξασθαι. οὕτως ἕκαστον αὐθρωπον τοσούτῳ ἀγάπης μέτρῳ φιλεῖ, ὅσῳ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. ἢ μᾶλλον θυσίας, ὑπὲρ πάσης προσήνεκται τῆς φύσεως, καὶ ἱκανὴ πάντας ἐν σῶσαι. οἱ δὲ τῇ βλασφημίᾳ χρησάμενοι, οἱ πιστεύοντες εἰσὶ μόνοι. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀπέφηνεν αὐτὸν τῆς τοιαύτης οἰκονομίας, τὸ μὴ πάντας προσελθεῖν, ἀλλ' ὅμως τὸ ἄριστον τὸ ἐν τῷ βλαγγελίῳ, πᾶσι μὲν ἐντρέπτω, ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἠθέλησαν ἐλθεῖν οἱ κληθέντες, οὐ σωθῆναι τὰ προκείμενα, ἀλλ' ἑτέρους ἐκάλεσεν. οὕτω καὶ ἐνταῦθα πεποίηκε. καὶ γὰρ καὶ τὸ πρόβατον τὸ τῶν ἐνενηκονταεννέα ἀπολωλὸς ἦν, ἐν ἐν, ἀλλ' ὅμως οὐδὲ αὐτῷ κατεφρόνησε. δῆλον δὲ αὐτὸ οὕτω πῶς καὶ πρὸς ἰουδαίους διαλεγόμενος ὁ παῦλος αἰνίττεται λέγων. τί γὰρ εἰ ἠπίστησάν τινες, μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. γενέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής. πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης. εἶτα αὐτὸς μὲν οὕτως ἠγάπησεν, ὡς καὶ ἑαυτὸν παραδοῦναι, καὶ οὐκ ἔχοντα σωτηρίας ἐλπίδα, εἰς τοσαύτην, καὶ τοιαύτην ζωὴν ἀγαγεῖν. σὺ δὲ μετὰ τοσαῦτα ἀγαθὰ πρὸς τὰ παλαιὰ παλινδρομεῖς; ἐπειδὴ τοίνυν τὰ ἀπὸ τῶν λογισμῶν ἐνέθηκεν ἀκριβῶς, λοιπὸν ἐν ἀποφάσει σφοδρῶς ἀνακηρύττει λέγων. Οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θυ. Ἀκουέτωσαν οἱ ἐξ, καὶ νῦν ἰουδαΐζοντες, καὶ τῷ νόμῳ προσέχοντες. καὶ γὰρ πρὸς ἐκείνους ταῦτα λέγεται. Εἰ γὰρ δι' νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χς δωρεὰν ἀπέθανε. Τί ταύτης τῆς ἁμαρτίας χαλεπώτερον; ἢ τῶν ῥημάτων τούτων ἐν πρεπωδέστερον; εἰ γὰρ ἀπέθανεν ὁ χς, δῆλον ὅτι δι' τὸ μὴ ἰσχύειν τὸν νόμον ἡμᾶς δικαιοῦν. εἰ δὲ ὁ νόμος δικαιοῖ, περιττὸς ὁ τοῦ χριστοῦ θάνατος. καὶ πῶς οὐκ ἔχει λόγον πρᾶγμα τοσοῦτον, τοσαύτης γέμον φείκης, καὶ λογισμὸν ἀνθρώπινον ὑπερβαῖνον; καὶ μυστήριον οὕτως ἀπόῤῥητον, ὃ προφῆται μὲν ὤφθησαν, πατριάρχαι δὲ προύλεγον, ἄγγελοι δὲ ἐξεπλήττοντο λέγοντες; κεφάλαιον δὲ τῆς τοῦ θεοῦ κηδεμονίας παρὰ πᾶσιν ὁμολογητέον, τοῦτο εἰκῇ, καὶ μάτην γεγενῆσθαι λέγειν. ἐννοήσας τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀποφάσεως, εἰ τοσοῦτον πρᾶγμα, καὶ τηλικοῦτον περιττῶς λέγοιεν γεγενῆσθαι. τοῦτο γὰρ ἀφ' ὧν ἐπ' οἴσθα σωίζεται, καὶ ὕβρει κατ' αὐτῶν κέχρηται λέγων οὕτως. » Ὦ ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χς προεγράφη ἐν » ὑμῖν ἐσταυρωμένος. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἐφ' ἕτερον μεταβαίνει κεφάλαιον. ἐν μὲν γὰρ τοῖς προτέροις ἔδειξεν, ὅτι οὐκ ἀνθρώπων ἦν ἀπόστολος, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, οὐδὲ ἐδέήθη τῆς τῶν ἀποστόλων διδασκαλίας. ἐνταῦθα δὲ λοιπὸν ἀξιόπιστον κατασήσας ἑαυτὸν διδάσκαλον, μετὰ πλείονος τῆς αὐθεντίας διαλέγεται, πίστεως καὶ νόμου σύγκρισιν ποιούμενος. ἄρχόμενος μὲν οὖν φησι. θαυμάζω ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε. ἐνταῦθα δὲ ὧν ἀνόητοι γαλάται. τότε

του. τότε μὲν γὰρ ὠδύνε τὴν ἀγανάκτησιν. ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπελογήσατο, εἰς μέσον αὖ τὴν ἀπορρήξασ ἐξέωγκε μετὰ τὴν ἀπόδειξιν. εἰ δὲ ἀνοήτους καλεῖ, μὴ θαυμάσῃς. οὐ γὰρ παραβαίνων τὸ χριστοῦ τὸν νόμον τὸν λέγοντα, μὴ λέγειν μωρὸν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα αὐτὸν τηρῶν, τοῦτο ποιεῖ. οὐ γὰρ ἁπλῶς εἴρηται ὁ καλῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μωρὸν, ἀλλ' ὁ εἰκῇ καλῶν. τινὲς δὲ τούτων δικαιότερον αὖ ἔτυχον τούτης τῆς προσηγορείας, οἱ μετὰ τοσαῦτα, καὶ πηλικαῦτα, ὡς οὐδενὸς γενομένου τῶν προτέρων ἐχόμενοι. εἰ δὲ διαπύρως εὑρεσιφήν καλεῖς τὸν παῦλον, καὶ διὰ τὴν σάτυφειραν, καὶ τὸν αὐανίαν, ἀνδροφόνον ἐρεῖς τὸν πέτρον. εἰ δὲ ἐκεῖνα μανίασ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον, καὶ τοῦτα. σὺ δέμοι σκόπει πῶς οὐκ ἀπὸ προσοιμίων τούτῃ κέχρηται τῇ σφοδρότητι, ἀλλὰ μετὰ τοὺς ἐλέγχους, καὶ τὰς ἀποδείξεις, ὅτε λοιπὸν οὐ παρ' ἐκείνου, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν τῶν ἐλέγχων τὴν ἐπιτίμησιν ἐδέχοντο. ὅτε γὰρ ἔδειξε τὴν πίστιν ἐξωθουμένους, καὶ τὸν θάνατον τοῦ χριστοῦ περιττὸν ἀποφαίνοντας, τότε ἐπάγει τὴν ἐπιτίμησιν, καὶ οὐδὲ τότε καταξίαν. καὶ γὰρ πολλῷ χαλεπωτέρων ἦσαν ἄξιοι ῥημάτων. θέα δέμοι πῶς δυθέως, καὶ καθυφίησι πλήξασ. οὐ γὰρ εἶπε τίς ὑμᾶς ἠπάτησε, τίς ὑμῖν ἀπεχρήσατο, τίς ὑμᾶς παρελογίσατο, ἀλλὰ τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν, οὐκέτι μοιρον τὴν ἐπίπληξιν θεὶς. τοῦτο γὰρ δεικνυμένου ἐστὶν, ὅτι φθόνου ἄξια ἔπραττον πρότερον, καὶ δαίμονος ἐπήρεια τὸ γινόμενον ἦν, σφοδρὸν κατὰ τῆς δυνημερίασ αὐτῶν πνεῦσαντος. ὅταν δὲ φθόνον ἀκούσῃς ἐνταῦθα, καὶ ἐν τῷ διαγγελίῳ ὀφθαλμὸν πονηρὸν τὸ αὐτὸ δηλοῦται, μὴ τοῦτο νομίσῃς, ὅτι ἡ τῶν ὀφθαλμῶν βολὴ τοὺς ὁρῶντας βλάπτειν πέφυκεν. ὀφθαλμὸς γὰρ οὐκ ἂν εἴη πονηρὸς αὐτὸ τὸ μέλος. ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ χς, οὕτω τὸν φθόνον λέγει, ὀφθαλμῶν μὲν γὰρ τὸ ἁπλῶς ὁρᾶν μόνον, τὸ δὲ πονηρῶς ὁρᾶν, τῆς ἔνδον διεφθαρμένης γίνεται γνώμης. ἐπειδὴ γὰρ διὰ τῆς αἰσθήσεως ταύτης εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν εἰσρεῖ τῶν ὁρωμένων ἡ θεωρία, καὶ ὡς ἐπὶ πολὺ ἐν πλούτῳ μάλιστα ὁ φθόνος πίπτεται. ὁ δὲ πλοῦτος ἀπὸ ὀφθαλμῶν ὁρᾶται. καὶ αἱ ἁλωναφεῖαι, καὶ αἱ διορυφοείαι, διὰ τοῦτο πονηρὸν ὀφθαλμὸν ἐκάλεσεν, οὐ τὸν ὁρῶντα, ἀλλὰ τὸν μετὰ βασκανίασ ὁρῶντα ἀπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν πονηρίασ. εἰ πὼν δὲ τὶς ὑμᾶς ἐβάσκανε, δείκνυσιν ὅτι οὐχ ὡς κηδεμόνες, οὐδὲ ὡς τὸ λεῖπον ἀναπληροῦντες, ἀλλὰ καὶ τὸ ὂν ἀκρωτηριάζοντες, τοῦτο ποιοῦσι. φθόνου γάρ ἐστιν, οὐ τὸ λεῖπον προσθεῖναι, ἀλλὰ καὶ τῶν πεπληρωμένων ὑφελέσθαι τι, καὶ λυμήνασθαι τῷ παντί. ταῦτα δὲ λέγει, οὐχ ὡς τοῦ φθόνου καθ' ἑαυτὸν ἰσχὺν ἔχοντος, ἀλλ' ὡς τῶν ταῦτα διδασκόντων διὰ βασκανίαν τοῦτο ἐλθόντων. οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χς προεγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος. καὶ μὴν οὐκέν τῇ γαλατῶν χώρᾳ, ἀλλ' ἐν ἱεροσολύμοις ἐσταυρώθη. πῶς οὖν φησιν ἐν ὑμῖν; τῆς πίστεως δεικνὺς τὴν ἰσχύν, καὶ τὰ πόρρωθεν διωκομένης ὁρᾶν. καὶ οὐκεῖσε ἐσταυρώθη, ἀλλὰ προεγράφη ἐσταυρωμένος. δηλῶν ὅτι τοῖς τῆς πίστεως ὀφθαλμοῖς ἀκριβέστερον ἐθεώρησαν τῶν παρόντων ἐνίων, καὶ τὰ γινόμενα θεωμένων. ἐκείνων μὲν γὰρ πολλοὶ θεασάμενοι, οὐδὲν ἀπώναντο. οὗτοι δὲ ὀφθαλμοφανῶς μὲν οὐκεῖδον, διὰ δὲ τῆς πίστεως ἀκριβέστερον εἶδον. ταῦτα δὲ λέγει ὁμῶς, καὶ καθαιρόμενος αὐτῶν, καὶ ἐπαινῶν. ἐπαινῶν μὲν, ὅτι μετὰ τοσαύτης πληροφορείασ ἐδέξαντο τὸ γεγενημένον. καθαιρόμενος δὲ, ὅτι οὐκεῖδον ὑπὲρ αὐτῶν γυμνωθέντα, ἀνεσκολοπισμένον, προσηλωμένον, ἐμπτυόμενον, κωμῳδούμενον, ποτιζόμενον ὄξος, κατηγορούμενον ὑπὸ λῃστῶν, λόγχῃ νυττόμενον. διὰ δὲ τοῦ

ἐν ὑμῖν προεγράφη

εἰπεῖν προεμαρτύρατο ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος. Ταῦτα πάντα ἐδήλωσε. Ταῦτην ἀφέντες, καὶ τὴν νόμον ἐδράμομεν, οὐδὲν αὐδεθέντες τῶν παθημάτων ἐκείνων. σὺ δέμοι σπόπει πῶς παντα χοῦ τὸν οὐρανὸν, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὰ ἄλλα πάντα ἀφεὶς, τὴν δύναμιν ἐκήρυττε τὸ χρι
στοῦ, τὸν σταυρὸν περιφέρων. Ταύτης γὰρ μάλιστα κεφάλαιον τῆς ὑπὲρ ἡμῶν κηδεμονίας ἦν.
» Τοῦτο μόνον θέλω ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως.
Εἶτα διὰ γὰρ τοῖς μικροῖς οὐ παρακολουθεῖτε φησὶν, οὐδὲ τῆς οἰκονομίας τὸ μέγεθος κατα
σκοπεῖσαι βούλεσθε, ἀλλὰ σωτόμως λόγου, καὶ ταχίστης ἀποδείξεως ὑμᾶς τυχεῖσαι βούλο
μαι. ἀνωτέρω μὲν γὰρ ἐκ τῶν πρὸς τὸν πέτρον αὐτῷ λεχθέντων ἔφθεγξεν, ἐνταῦθα δὲ λοι
πὸν πρὸς αὐτοὺς ἀποδύεται, οὐκ ἐκ τῶν ἄλλα χοῦ συμβαίνων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς γινο
μένων κατασκευάζων ἅπαντα, καὶ οὐκέτι μόνον ἀπὸ τῶν κοινῇ δεδομένων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν
αὐτοῖς ἰδίᾳ δεδωρημένων, πείθων καὶ ποιούμενος τὴν ἀπόδειξιν. διόφησι. Ταῦτα μόνον θέλω
μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως. ἐλάβετε πνεῦμα ἄ-
γιον φῆ. εἰργάσασθε δυνάμεις πολλάς, ἐνεπελέσατε σημεῖα, νεκροὺς ἐγείροντες, λεπρούς
καθαίροντες, προφητεύοντες, γλώσσαις λαλοῦντες. Ταύτην οὖν τὴν τοσαύτην ἰσχὺν ἔδω
κεν ὑμῖν ὁ νόμος; καὶ μὴν οὐδὲν πρότερον ἐποιεῖτε τοιοῦτον. ἀλλ' ἡ πίστις; πῶς οὖν οὐκ ἐχά-
τησε μανίας τοσαῦτα παρὰ τῆς πίστεως δυνηθέντας, ταύτην μὲν ἀφεῖναι, πρὸς δὲ τὸν
» οὐδὲν τοιοῦτον παρακόντα νόμον αὖ τραπῆναι πάλιν. Οὕτως ἀνόητοι ἐστε, ἀναρξά-
» μενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε. Πάλιν δικαίως τὴν ὕβριν ἐπήγαγε. δέον γάρ
φησι προσθήκην ποιῆσαι τοῦ χρόνου προϊόντος, οὐ μόνον οὐκ ἐπεδώκατε, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὐ
πίσω κατηνέχθητε πάλιν. οἱ γὰρ ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρχόμενοι, προϊόντες ἐπὶ τὰ μείζονα ἀνα
βαίνουσιν. ὑμεῖς δὲ ἀπὸ τῶν μεγάλων ἀρξάμενοι, πρὸς τὰ ἐναντία κατηνέχθητε. εἰ γὰρ
καὶ ἀπὸ σαρκικῶν ἤρξασθε, ἔδει εἰς τὰ πνευματικὰ προκόψαι. νῦν δὲ ἀπὸ πνευματικῶν
ἀρξάμενοι, εἰς τὰ σαρκικὰ κατελύσατε. τὸ μὲν γὰρ σημεῖα ποιεῖν, πνευματικόν, τὸ δὲ περιτέ-
μνεσθαι, σαρκικόν. ὑμεῖς δὲ μετὰ τὰ σημεῖα, ἐπὶ τὴν περιτομὴν ἤλθετε, μετὰ τὸ δράξασθαι
τῆς ἀληθείας, ἐπὶ τοὺς τύπους κατεπέσετε, μετὰ τὸ κατοπτεύσαι τὸν ἥλιον, τὸν λύχνον ἐπι-
ζητεῖτε, μετὰ τὴν σοφίαν τερφνὰ, ἐπὶ τὰ γάλα τρέχετε. καὶ οὐκέτι σαρκὶ τελεῖσθε, ἀλλὰ
σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε, δεικνὺς ὅτι δίκην θρεμμάτων ἀλόγων, λαβόντες αὐτοὺς ἐκεῖνοι κατέκο
πτον, τούτων ἑαυτοὺς ἐκδιδόντων εἰς τὸ πάσχειν ἅπερ ἐβούλοντο ἐκεῖνοι, ὥσπερ αὖ τις ἀπὸ
θρεπτηγῶν, καὶ ἀριστέων μετὰ μυεία τρέφοιτο, καὶ νίκας εἰς τὴν τῶν λειποτακτῶν δουὺς ἑαυ
» τὸν ἀτιμίαν, κατασφάζειν παρέχει τοῖς βουλομένοις τὸ σῶμα. Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ εἴγε
» καὶ εἰκῇ. Τοῦτο τὸ προτέρου πολὺ πλημμελέστερον. οὐ γὰρ οὕτως ἠδύνατο τῶν σημείων
ἀναμνησις, ὡς ἡ τῶν ἀγώνων ἐπίδειξις, καὶ ἡ τῶν παθῶν ὑπομονὴ τῶν δὲ χριστόν. πάντα γὰρ
ἐκεῖνα φησὶν ἅπερ ὑπεμείνατε ζημιῶσαι ὑμᾶς οὕτω βούλονται, καὶ τὸν στέφανον ὑμῶν ἁρ-
πάσαι. εἶτα ἵνα μὴ κατασείσῃ αὐτῶν τὴν ψυχὴν, καὶ ἐκλύσῃ τὰ νεῦρα, οὐκ ἐμεινεν ἕως τῆς
ἀποφάσεως, ἀλλ' ἐπήγαγεν, εἴγε καὶ εἰκῇ. εἰ γὰρ βουληθείητέ φησιν ἀναννῆψαι, καὶ ἀνακτή-
σασθαι ἑαυτούς, οὐκ εἰκῇ. ποῦ νῦν εἰσιν οἱ τὴν μετάνοιαν ἐκπόνοντες; ἰδοὺ γὰρ οὗτοι καὶ
πνεῦμα ἔλαβον, καὶ σημεῖα εἰργάσαντο, καὶ ὡμολογηταὶ ἐγένοντο. μυεῖους δὲ τὸν χριστὸν
ὑπομείναντες κινδύνους, καὶ διωγμοὺς, καὶ μετὰ τοσαῦτα κατορθώματα τῆς χάριτος ἐξέ-

» ωτερον. ἀλλ' ὅμως φησὶν ἐὰν βούλησθε, δύνασθε ἑαυτοὺς ἀνακτήσασθαι. Ὁ οὖν ἐπι-
» χορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;
Τοσαύτης φησὶν ἠξιώθητε δωρεᾶς, καὶ θαύματα ἐπετελέσατε τοσαῦτα, ὅπ νόμον ἐφυ-
λάξατε, ἢ ὅπ πίστιν ἐτηρήσατε; δηλονότι διὰ τὴν πίστιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἄνω, καὶ κάτω τοῦ-
το ἔφερεν, καὶ περιέφερον ἐκεῖνοι λέγοντες, ὅπ οὐκ ἔχει ἡ πίστις ἰσχύν, τῷ νόμῳ μὴ προσκει-
μένου, δείκνυσι τὸ ἐναντίον, ὅπ τῶν ἐντολῶν προστεθεισῶν, οὐδὲν ἡ πίστις ὠφελήσει λοι-
πόν. ἡ γὰρ πίστις τότε ἰσχύει, ὅταν μὴ προστεθῇ ἀπὸ τοῦ νόμου. ὅσοι γὰρ ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε
φησὶ, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε. ἀλλὰ οὐκ ἔστιν· προϊὼν φησὶν, ὅτε καὶ μείζονι κέχρηται παῤ-
ρησίᾳ, ἀπὸ τῶν ἤδη κατεσκευασμένων τὴν ἀφορμὴν λαμβάνων. τέως δὲ ἀπὸ τῶν πα-
ρελθόντων τὴν ἀφορμὴν κατασκευάζει. ὅτε γάρ φησιν οὐ προσείχετε τῷ νόμῳ, ἀλλὰ τῇ
πίστει, τότε τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, καὶ τὰ σημεῖα ἐπετελέσατε. εἶτα ἐπειδὴ περὶ νόμου ὁ
λόγος ἦν, καὶ ἕτερον ἐπάγει τόπον ἀγωνιστικώτατον, τὸν Ἀβραὰμ εἰς μέσον ἄγων, καὶ σφό-
» δρα δικαίρως, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς παρουσίας οὕτω λέγων. Καθὼς Ἀβραὰμ ἐπί-
» στευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. Δηλοῖ μὲν γάρ φησι τῆς πίστεως
τὴν δύναμιν, καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν γενόμενα θαύματα, εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ ἐκ παλαιῶν ὑμᾶς
πείσαιμι διηγημάτων. Ἐπειδὴ γὰρ πολὺς τοῦ πατριάρχου λόγος ἦν παρ' αὐτοῖς, ἄγει καὶ
αὐτὸν εἰς μέσον, καὶ δείκνυσι καὶ αὐτὸν οὕτω δικαιωθέντα. εἰ δὲ ὁ πρὸ τῆς χάριτος ἀπὸ
πίστεως ἐδικαιώθη, καὶ τοιγε καὶ ἐν ἔργοις κομῶν, πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς. τί γὰρ ἐκεῖνος ἐ-
βλάβη μὴ γενόμενος ὑπὸ νόμον; οὐδέν, ἀλλ' ἤρκεσεν ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην αὐτῷ. οὐδὲ
γὰρ ἦν νόμος τότε φησίν. οὐδὲ γὰρ ναῦς ἔστι νόμος, ὥσπερ οὐδὲ τότε. διὰ γὰρ ἄνωθεν ἀνελὼν
τοῦ νόμου τὴν χρείαν, τότε τὸν πρὸ τοῦ νόμου δικαιωθέντα εἰσήγαγεν, ἵνα μὴ ταύτην δέξη-
ται τὴν ἀντίθεσιν. ὥσπερ γὰρ τότε οὐδέπω δοθεὶς ἦν, οὕτω καὶ ναῦς δοθεὶς πέπαυται.
εἶτα ἐπειδὴ μέγα ἐφρόνουν τῷ ἐξ Ἀβραὰμ γεγενῆσθαι, καὶ ἐδεδίκεισαν, μὴ τὸν νόμον
ἀφέντες ἀλλοτριωθῶσι τῆς ἐκείνου συγγενείας, καὶ πάλιν εἰς τὸ ἐναντίον περιτρέ-
πει, καὶ λύει τὸν φόβον ὁ παῦλος, δεικνὺς ὅπ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγχιστείαν μάλιστα ἡ πίστις
ἐργάζεται. καὶ ἔστι σαφέστερον μὲν ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους κατεσκεύασεν, οὐχ ἧττον δὲ
» αὐτὸ καὶ ἐν ταύτῃ ἐργάζεται, λέγων οὕτως. Γινώσκετε ἄρα, ὅπ οἱ ἐκ πίστεως οὗτοι
» υἱοί εἰσιν Ἀβραάμ. Εἶτα καὶ αὐτὸ ἔστι ἀπὸ μαρτυρίας σωίσησι παλαιᾶς. Προϊ-
» δοῦσα γάρ φησιν ἡ γραφὴ, ὅπ ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ Ἀ-
» βραὰμ, ὅτι ἐν σοὶ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη. Εἰ τοίνυν οὐχ οἱ τὴν φυσικὴν ἔχον
τες πρὸς αὐτὸν συγγένειαν οὗτοί εἰσιν υἱοί, ἀλλ' οἱ τὴν πίστιν ἐκείνου μιμησάμενοι. ἔστι γάρ
ὅτε ἐν σοὶ τὰ ἔθνη. δηλονότι εἰς ταύτην εἰσάγεται τὴν συγγένειαν. διὰ δὴ τούτων, καὶ
ἕτερον δείκνυται μέγα. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς ἐθορύβει τὸν νόμον ἀρχαιότερον εἶναι, τὴν δὲ
πίστιν μετὰ τὸν νόμον, καὶ ταύτην αὐτῶν ἀναιρεῖ τὴν ὕβριν, δεικνὺς ὅτι τοῦ νόμου πρε-
σβυτέρα ἡ πίστις, καὶ ἔστι δῆλον ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ. πρὶν γὰρ φανῆναι τὸν νόμον, ἐκεῖνος
ἐδικαιώθη. δείκνυσι δὲ ὅπ καὶ τὰ ναῦς γενόμενα, κατὰ προφητείαν ἐγένετο. προϊδοῦσα
γάρ φησιν ἡ γραφὴ, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεὸς, οὐκ ἐκ τοῦ νόμου, προευηγγελίσατο
τῷ Ἀβραάμ. τί δέ ἔστιν; αὐτὸς ὁ τὸν νόμον δεδυσφησι, καὶ πρὶν τὸν νόμον ἔστιν δοῦ-
ναι, ἔστιν

ναι, ὅθεν ἰὼν ὁ εἷσας, ἐκ πίστεως δικαιωθῆναι τὰ ἔθνη. καὶ οὐκέτι τὸν ἀπεκάλυψεν, ἀλλ' ὑπήγγε
λίσατο, ἵνα μάθῃς, ὅτι μὴ ὁ πατριάρχης τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς δικαιοσύνης ἔχαιρε, μὴ σφό-
δρα ἐπόθει ὅθεν ἐκβιῶναι. Ὅτι δὲ καὶ φόβος καὶ αὐτοὺς ἕτερος, γέγραπται γάρ· ἐπικατά-
ρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου τοῦ ποιῆ
σαι αὐτά, καὶ ὅθεν διαλύει τὸ δέος σοφῶς, μὴ σωθῆναι πάλιν εἰς τὸ ἀνάπτιον αὐτὸ περιτρέ-
πων, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον οὐκ εἰσὶν ἐπικατάρατοι οἱ τὸν νόμον ἀφέντες, ἀλλὰ καὶ εὐλογη-
μένοι. οἱ δὲ κατέχοντες, οὐ μόνον οὐκ εὐλογημένοι, ἀλλὰ καὶ ἐπικατάρατοι. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἔλε
γον, ὅτι ὁ μὴ τηρῶν τὸν νόμον ἐπικατάρατος, ὁ δὲ τηρῶν εὐλογημένος. ἐκεῖνοι πάλιν ἔλεγον, ὅτι
ὁ τῇ πίστει μόνῃ προσέχων, ἐπικατάρατος. οὗτος δὲ δείκνυσιν, ὅτι ὁ τῇ πίστει προσέχων μόνῃ, εὐ-
λογημένος. πῶς οὖν ταῦτα πάντα δείκνυσιν; οὐ γὰρ τὸ τυχὸν ἐπηγγειλάμεθα. διὸ χρὴ καὶ
μετὰ ἀκριβείας προσέχειν τοῖς ἐξῆς. ἔδειξε μὲν γὰρ μὴ ἔμπροσθεν ὅθεν εἰπών, ὅτι ἡ γραφὴ εἶπε
τῷ πατριάρχῃ, ὅτι ἐν σοὶ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη. τότε δὲ νόμος οὐκ ἦν, ἀλλὰ πίστις.
» διὸ μὴ συλλογιζόμενος, ἐπήγαγεν. Ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ.
Ἵνα δὲ μὴ ὅθεν εἰς ἀντίθεσιν λάβωσι, καὶ εἴπωσιν· εἰκότως ἀπὸ πίστεως ἐδικαιώθη. οὕτω
γὰρ ἦν νόμος· σὺ δέμοι δεῖξον μὴ τὴν τοῦ νόμου θέσιν ἢ πίστιν δικαιοῦσαν. ταῦτα ὅθεν ἔρχεται,
καὶ πλέον ὧν ζητοῦσιν ἐπιδείκνυσιν, οὐχὶ δικαιοῦσαν μόνον ἡ πίστιν, ἀλλὰ μὴ τὸν νόμον ἐπικατα
ράτους τοὺς χρωμένους αὐτῷ τοιούτους. καὶ ἵνα ταῦτα μάθῃς, αὐτῶν ἄκουσον τῶν ἀποστο-
» λικῶν ῥημάτων. Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν. Ἀλλὰ ὅθεν ἀπό
φασις, οὐδέπω ἡ ἀπόδειξιν ἔχουσα. τίς οὖν ἡ ἀπόδειξις; ἐξ αὐτοῦ τοῦ νόμου, ἐπικατάρατος
γὰρ πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου τοῦ ποιῆσαι
αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ, οὐ δικαιοῦται, παντὶ που δῆλον. πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑπὸ κατά-
ραν εἰσίν, ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει, ἵνα μὴ δόξῃ αὐτὸς ἀποφαίνεσθαι. πάλιν δὲ ἀπὸ μαρτυ-
είας αὐτὸ σωίστησιν, ἀμφότερα ἐχούσης ἐν βραχεῖ, καὶ ὅτι νόμον οὐδεὶς ἐπλήρωσε. διὸ μὴ ἐπι
κατάρατοι ἦσαν, καὶ ὅτι ἡ πίστις δικαιοῖ. τίς οὖν ἡ μαρτυρία; ἀπὸ τοῦ προφήτου ἀββακούμ
οὕτω λέγοντος. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. ὅθεν γὰρ οὐ τὴν ἐκ πίστεως δείκνυσι δικαιοσύνην
μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπὸ νόμου σωθῆναι οὐκ ἔνι. Ὅτι δὲ νόμον φησὶν οὐδεὶς ἐτήρησεν, ἀλλὰ
πάντες ἦσαν ὑπὸ τὴν ἀρὰν ἀπὸ τὴν παράβασιν, ἐνενοήθη ῥᾳδίως ὁδὸς ἡ ἀπὸ τῆς πίστεως.
ὅπερ καὶ σημεῖον μέγιστόν ἐστι τοῦ μηδένα δύνασθαι δικαιωθῆναι ἐκ τοῦ νόμου. οὐ γὰρ εἶπεν
ὁ προφήτης, ὁ δὲ δίκαιος ἐκ νόμου ζήσεται, ἀλλ' ἐκ πίστεως. ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ
ποιήσας αὐτὰ ζήσεται ἐν αὐτοῖς. οὐ γὰρ πίστιν ἐπιζητεῖ μόνον ὁ νόμος φύσει, ἀλλὰ μὴ ἔργα. εἴδες
πῶς ἔδειξεν ὅτι οἱ τῷ νόμῳ προσέχοντες ἀδύνατον εἶναι πληρωθῆναι, ὑπὸ κατά-
ραν ἐγένοντο; πῶς δὲ καὶ ἡ πίστις ταύτην ἔχει τὴν ἰσχὺν τοῦ δικαιοῦν; ταῦτα γὰρ ἔμπροσθεν
ἐπηγγείλατο, καὶ μὴ πολλῆς αὐτὰ παρεσκεύασε τῆς ἰσχύος. Ἐπειδὴ γὰρ ἠθέλησε πρὸς δι-
καιοσύνην ὁ νόμος τὸν ἄνθρωπον ἀγαγεῖν, εὑρέθη φάρμακον, οὐ μικρὸν ἡ πίστις, τὸ ἀδύνατον τοῦ
τοῦ νόμου ποιοῦσα, δυνατὸν δι' αὐτῆς. εἰ πίνω, καὶ ἡ γραφή λέγει, ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζή-
σεται, ἀπογνώσει θεὸς τὴν διὰ τοῦ νόμου σωτηρίαν, καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἐκ πίστεως ἐδικαιώθη, δῆ
λον ὅτι τῆς πίστεως πολλὴ ἡ ἰσχύς. ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ μὴ ἐμμένων τῷ νόμῳ ἐπικατάρατος, καὶ ὅτι
ὁ τῇ πίστει προσέχων δίκαιος, δῆλον. ὅτι δὲ οὐκ ἔφθασεν ἐπ' ἐκείνῃ ἡ κατάρα, πόθεν ἔχεις ἀπο-

δεῖξαι ἡμῖν φησιν. ὁ μὲν γὰρ ἀβραὰμ, πρὸ τοῦ νόμου ἦν. ἡμεῖς δὲ ἅπαξ ὑπὸ τὸν ζυγὸν γενόμενοι τῆς δουλείας, ὑπευθύνους ἑαυτοὺς κατεστήσαμεν τῇ κατάρᾳ. τίς οὖν ὁ τὴν κατάραν λύσας ἐκείνῳ; πρὸς τοῦτο ὅρα πῶς ἅπαντα τάχεως. ἱκανὰ μὲν γὰρ καὶ τὰ εἰρημένα. ὁ γὰρ δικαιωθεὶς ἅπαξ, καὶ ἀποθανὼν τῷ νόμῳ, καὶ ζωῆς ἐπιλαβόμενος ξένης, πῶς αὖ ὑπεύθυνος εἴη τῇ ἀρᾷ; πλὴν ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖται τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἑτέρως ἀγωνίζεται
» μέφων. Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατά-
» ρα. γέγραπται γὰρ ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου. Καὶ μὴν ἑτέρᾳ ὁ λαὸς ὑπεύθυνος ἦν τῇ λεγούσῃ, ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου. καὶ τί δήτα; ὁ μὲν γὰρ λαὸς ὑπεύθυνος ἦν. οὐ γὰρ ἐνέμεινεν, οὐδὲ ἦν ὡς ὁ πεπληρωκὼς τὸν νόμον ἅπαντα. ὁ δὲ χριστὸς ἑτέραν κατάραν ταύτης ἀλλάξας τὴν λέγουσαν ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου. ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου ἐπικατάρατος, καὶ ὁ τὸν νόμον παραβαίνων ἐπικατάρατος. μέλλοντα δὲ ἐκείνῳ λύειν τὴν κατάραν ὑπεύθυνον οὐκ ἔδει γενέσθαι αὐτῆς. δεῖ δὲ δέξασθαι κατάραν αὐτ' ἐκείνης. τοιαύτην ἐδέξατο, καὶ δι' αὐτῆς ἐκείνῳ ἔλυσε. καὶ καθάπερ ζωὴς καταδικασθέντος ἀποθανεῖν, ἕτερος ἀνυπεύθυνος ἑλόμενος θανεῖν ὑπὲρ ἐκείνου ἐξαρπάζει τῆς τιμωρίας αὐτὸν, οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ἐποίησεν. ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὑπῆκεν κατάρᾳ τῇ τῆς παραβάσεως, ἀνεδέξατο ὁ χριστὸς αὐτ' ἐκείνης ταύτην, ἵνα λύσῃ τὴν ἐκείνων ἁμαρτίαν. ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλος εὑρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. ὥσπερ οὖν ἀποθανὼν τοὺς ἀποθνήσκειν μέλλοντας
» ἐξείλετο θανάτου, οὕτως καὶ κατάραν δεξάμενος, τῆς κατάρας ἀπήλλαξεν. Ἵνα
» εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ ἀβραὰμ γένηται. Πῶς εἰς τὰ ἔθνη; ἐν τῷ σπέρματί σου φησὶν εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη, τουτέστιν ἐν τῷ χριστῷ. εἰ δὲ περὶ ἰουδαίων δῆτα ἐλέγετο, πῶς αὖ ἔχοι λόγον τοὺς ὑπευθύνους ὄντας τῇ κατάρᾳ διὰ τὴν παράβασιν, τούτους ἑτέροις εὐλογίας αἰτίους γενέσθαι; οὐδεὶς γὰρ τῶν κατηραμένων ἑτέρῳ μεταδίδωσιν εὐλογίας ἧς αὐτὸς ἀπεστέρηται. ὅθεν δηλονότι περὶ τοῦ χριστοῦ τὸ πᾶν εἴρηται. αὐτὸς γὰρ ὢν σπέρμα τοῦ ἀβραὰμ, καὶ δι' αὐτοῦ τὰ ἔθνη εὐλογοῦνται, καὶ οὕτω πρόσεισιν ἡ τοῦ πνεύματος ἐπαγγελία. ὅπερ καὶ αὐτὸ δηλῶν ἔλεγεν, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωσι διὰ τῆς πίστεως. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἦν τὴν χάριν τοῦ πνεύματος εἰς ἀχάριστον, καὶ προσκεκρουκότα ἐλθεῖν, εὐλογοῦνται πρῶτον τῆς κατάρας ἀφαιρεθείσης. εἶτα διὰ τῆς πίστεως δικαιωθέντες, ἐπιτυγχάνονται τοῦ πνεύματος τὴν χάριν, ὥστε ὁ μὲν σταυρὸς, τὴν κατάραν ἔλυσεν. ἡ δὲ πίστις, τὴν δικαιοσύνην εἰσήγαγεν. ἡ δὲ δικαιοσύνη, τοῦ πνεύματος τὴν χάριν ἐπεποίησατο. Ἀδελφοὶ κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου προ-
» κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. Τί δῆτα κατὰ ἄνθρωπον λέγω; ἐξ ἀνθρωπίνων παραδειγμάτων. ἐπειδὴ γὰρ καὶ ἀπὸ γραφῶν, καὶ ἀπὸ τῶν παρ' αὐτοῖς γινομένων θαυμάτων, καὶ ἀφ' ὧν ὁ χριστὸς ἔπαθε τὸν λόγον συνέστησε, καὶ ἀπὸ τοῦ πατριάρχου, καὶ εἰς ἓν κοινὸν λοιπὸν ἐκβαίνει συνήθειαν. ἔθος γὰρ αὐτῷ ἀεὶ δῆτα ποιεῖν, ὥστε καὶ καταγλυκαίνειν τὸν λόγον, καὶ δυσπαράδεκτόν τε, καὶ δυσπαθέστερον τοῖς πατρίοις ποιεῖν, οὕτω καὶ κοσμικοῖς διαλεγόμενος, φησίν. τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος αὐτῆς οὐκ ἐσθίει; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει;

καὶ ἑβραίοις

καὶ ἑβραίοις πάλιν. διαθήκην γὰρ τὴν παλαιὰν βεβαίαν. ὅπου μή ποτε ἰσχύει, ὅταν ζῇ ὁ διαθέμενος. καὶ πολλαχοῦ δὲ αὐτὴν οὗτοι τούτοις αὐτὴν ἐμφιλοχωροῦντα τοῖς λογισμοῖς. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἐν τῇ παλαιᾷ συνεχῶς αὐτὸ ποιεῖ, οὕτω λέγων. μὴ ἐπιλήσονται γυναικὸς παιδίου αὐτῆς; καὶ πάλιν. μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι τί ποιεῖς; καὶ ἐν τῷ ὡσεὴ ἀνδρὸς μοιχᾶται καταφρονούμενον ὑπὸ τῆς γυναικός. καὶ ἐν τοῖς τύποις δὲ πολὺ τῶν ἀνθρωπίνων παραδειγμάτων, ἴδοις ἄν, ὡς ὅταν τὸ περίζωμα ὁ προφήτης λαμβάνῃ, καὶ εἰς τὸν οἰκίσκον τοῦ κεραμέως κατίει. τί οὖν αὐτῷ τὸ ὑπόδειγμα βούλεται; ὅτι ἡ μὲν πίστις ἀρχαιοτέρα ἦν, ὁ δὲ νόμος νεώτερός τε, καὶ πρόσκαιρος, καὶ διαθήκῃ δεδομένος, ἵνα προσδοποιήσῃ τὴν πίστει, διόφησιν. ἀδελφοὶ κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ἀνωτέρω ἀνοήτους εἰπών, ἐνταῦθα ἀδελφοὺς καλεῖ, ὑπισχνούμενος ὁμοῦ, καὶ παραμυθούμενος. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην. ἐὰν ἄνθρωπος φησὶ διάθηται, μὴ πολλαχῆς ἀναιρεῖται μεταξὺ τὰ ἐλθόν, ἢ προσεπιτάττει τι; οὐδὲν γάρ ἐστιν, ἢ ὑπισχνούμενον
» ται. οὐκοῦν μᾶλλον ἐπὶ τοῦ θεοῦ. καὶ πρὸς τίνα διέθετο ὁ θεός; Τῷ ἀβραὰμ ἐρρήθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει, καὶ τοῖς σπέρμασιν αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅ ἐστι χριστός.
» Τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστὸν, ὁ μετὰ τετρακόσια, καὶ τριάκοντα ἔτη γενομὸς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. Ἰδοὺ τοίνυν, καὶ ὁ θεὸς διέθετο τῷ ἀβραὰμ διαλεγόμενος εἰς τὰ ἔθνη, ἐν τῷ σπέρματί σου ἤξειν τὰς εὐλογίας. πῶς οὖν ὁ νόμος ἀναιρεῖται δύναται ταύτας; Ἐπειδὴ δὲ τὸ παράδειγμα ἅπαν οὐκ ἴσχυσεν ἐλκύσαι πρὸς τὸ ὑποκείμενον, καὶ διαθήκην προεῖπεν κατὰ ἄνθρωπον λέγω, μηδὲν ἀπὸ τοῦ παραδείγματος εἰς τὴν τοῦ θεοῦ μεγαλοπρέπειαν λάβῃς. σπόσον δὲ οὖν ὑπόδειγμα, ἐπηγγείλατο τῷ ἀβραὰμ καὶ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ εὐλογεῖσθαι τὰ ἔθνη. σπέρμα δὲ αὐτοῦ κατὰ σάρκα ἐστὶν ὁ χριστός. ἦλθε μετὰ τετρακόσια, καὶ τριάκοντα ἔτη ὁ νόμος. εἰ τοίνυν ὁ νόμος χαρίζεται τὰς εὐλογίας, καὶ τὴν ζωὴν, καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἡ ἐπαγγελία ἐκείνη ἄκυρος ἦν, εἴτα ἀνθρώπου μὲν οὐδεὶς ἀκυροῖ διαθήκην, τοῦ δὲ θεοῦ μετὰ τετρακόσια, καὶ τριάκοντα ἔτη ἀκυροῦται ἡ διαθήκη; εἰ γὰρ ἃ ἐπηγγείλατο ἐκείνη, οὐκ ἐκείνη δὲ δίδωσιν, ἀλλ' ἕτερος αὐτὴ ἐκείνης, ἐνέβλητται ἐκείνη. καὶ πῶς ἂν ἔχοι ταῦτα λόγον; Τίνος οὖν ἕνεκεν τὸν νόμον ἔδωκε
» φησι; τῶν παραβάσεων χάριν. οὐδὲ γὰρ οὗτος ἐστὶ περιττός. Ὁρᾷς πῶς πάντα συνορᾷς; πῶς μυρίοις κέχρηται ὀφθαλμοῖς; ἐπειδὴ γὰρ τὴν πίστιν ἐπῆρε, καὶ πρεσβυτέραν ἔδειξεν, ἵνα μήτις νομίσῃ περιττὸν τὸν νόμον, καὶ ἐνταῦθα διορθοῦται τὸ μέρος, δεικνὺς ὅτι οὐκεικῆ, ἀλλὰ πάνυ χρησίμως ἐδόθη, τῶν παραβάσεων χάριν, τοῦτ' ἔστιν ἵνα μὴ ἐξῇ ἡδέως τοῖς ἀδικοῦσιν ἀδεῶς ζῆν, καὶ εἰς ἕκαστον ἐξολισθαίνειν κακίας, ἀλλ' ἀντὶ χαλινοῦ, ὁ νόμος αὐτοῖς ἐπικείμενος ἦ, τοὺς ἀδεῶς, ῥυθμίζων, κωλύων παραβαίνειν, εἰ καὶ μὴ πάσας, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνίας τῶν συντελῶν, ὥστε οὐ μικρὸν τὸ κέρδος τοῦ νόμου. ἀλλ' ἄχρι τίνος; Ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ὡς ἐπήγγελται. Περὶ χριστοῦ λέγων. εἰ τοίνυν μέχρι τῆς τοῦ χριστοῦ παρουσίας δέδοται, τί περαιτέρω, καὶ παρὰ καιρὸν αὐτὸν ἕλκεις; Διατάγεις δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου.

» μεσίτου. Ἢ τοὺς ἱερέας ἀγγέλους καλεῖ, ἢ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους ὑπηρετήσασθαι φησὶ τῇ νομοθεσίᾳ. μεσίτην δὲ ἀνεζωῦσθαι τὸν χριστόφησι, δεικνὺς ὅτι προλῶ, καὶ τὸν νόμον
» αὐτὸς ἔδωκεν. Ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς, εἷς ἐστι. Τί οὖν ἀνεζωῦσθαι εἰποιεν αἱρετικοί; εἰ γὰρ τὸ μόνος ἀληθινὸς οὐκ ἀφίησι τὸν υἱὸν εἶναι θεὸν ἀληθινόν, οὐκ ἄρα οὐδὲ θεόν, ἀλλὰ τὸ λέγεσθαι ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. εἰ δὲ ἑνὸς λεγομένου θεοῦ τοῦ πατρὸς. ἐστι θεὸς καὶ ὁ υἱός, δῆλον ὅτι καὶ ἀληθινοῦ λεγομένου μόνου τοῦ πατρὸς, ἀληθινὸς καὶ ὁ υἱός. ὁ δὲ μεσίτης φησὶ, δύο τινῶν γίνεται μεσίτης. τίνος οὖν μεσίτης ἦν ὁ χριστός; ἢ δηλονότι θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. ὁρᾷς πῶς δείκνυσιν, ὅτι καὶ τὸν νόμον αὐτὸς ἔδωκεν; εἰ τοίνυν αὐτὸς ἔδωκε, κύριος αὖ εἴη, καὶ λῦσαι πάλιν. Ὁ οὖν νόμος μετὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ.
Εἰ γὰρ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη, ὁ δὲ νόμος κατάραν εἰσάγει, ἆρα κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ. πῶς οὖν λύει τὴν ἀντίθεσιν; πρῶτον μὲν ἀπαγορεύει
» εἰπών. Μὴ γένοιτο. Ἔπειτα καὶ κατασκευάζει οὕτω λέγων. Εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος
» ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν, ἡ δικαιοσύνη. Οὐ δὲ λέγει, οὐδαμοῦ ἔστιν. εἰ μὲν ἐν αὐτῷ φησι τὴν ἐλπίδα τῆς ζωῆς εἴχομεν, καὶ αὐτὸς ἦν ὁ τὸ κῦρος ἔχων τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, ἴσως ἂν οὕτω καλῶς ἔλεγε. εἰ δὲ ἀπὸ πίστεως σώζει, κἂν ἐπικαταράτους ποιῇ, οὐδὲν ἐμπλέκεται ἐρχομένης ἐκείνης, καὶ πάντα λυούσης. εἰ μὲν γὰρ διὰ ἐκείνους ἡ ἐπαγγελία, εἰκότως ἐδέδοικεις, μὴ τῆς δικαιοσύνης ἐκπίπτωσιν ἐκπίπτων τὸν νόμον. εἰ δὲ διαζῶσι ἐδόθη, ἵνα συγκλείσῃ πάντας, τουτέστιν ἵνα ἐλέγξῃ, καὶ δείξῃ τὰ οἰκεῖα αὐτῶν πλημμελήματα, οὐ μόνον οὐ κωλύεισε τὸν τυχεῖν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ καὶ συμπράττει πρὸς
» τὸ τυχεῖν. διὸ καὶ φησὶ δηλῶν ἔλεγεν. Ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρ
» τίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν. Ἔπειδὴ γὰρ ἰουδαῖοι, οὐδὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἠθέλησαν τῶν οἰκείων, οἱ δὲ μὴ αἰσθανόμενοι, οὐδὲ ἀφέσεως ἐπεθύμουν, ἔδωκε τὸν νόμον ἐλέγχοντα τὰ πταίσματα, ἵνα ποθήσωσι τὸν ἰατρόν. τὸ γὰρ συνέκλεισεν, ἤλεγξέν ἐστι, καὶ ἐλέγξας, κατεῖχεν ἐν φόβῳ. εἶδες ὅτι οὐ μόνον κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπαγγελιῶν ἐδόθη; εἰ μὲν γὰρ ἦν τῷ τὸ πρᾶγμα ἐξισάζει, καὶ τὴν αὐθεντίαν ὁ νόμος, καλῶς ἔλεγε. εἰ δὲ ἑτέρῳ πρόσεχει, καὶ διὰ ἐκεῖνον πάντα ἔπραττε, πῶς κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; εἰ γὰρ μὴ νόμος ἐδόθη, πάντες εἰς κρίσιν ἐξῴκειλαν, καὶ οὐδεὶς ἔμελλεν ἰουδαίων ἔσεσθαι ὁ ἀκουσόμενος τοῦ χριστοῦ. νυνὶ δὲ δοθείς, δύο ζῶντα κατώρθωσεν, ἀρετὴν συμμετρον ποιήσας τοὺς προσέχοντας, καὶ πείσας εἰδέναι τὰ οἰκεῖα ἁμαρτήματα, ὁ μάλιστα αὐτοὺς ἔπεισε προθυμοτέρους πρὸς τὸ ζητεῖν τὸν ἰατρόν. οἱ γοῦν μὴ πιστεύσαντες αὐτῷ, ἐκτὸς μὴ κατεγνῶσαι τῶν
» οἰκείων ἁμαρτημάτων οὐκ ἐπίστευσαν, καὶ διὰ τοῦτο δηλῶν ἔλεγεν. Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ
» θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ
» οὐχ ὑπετάγησαν. πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν
» μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. Εἶδες πῶς σαφῶς ἅπερ εἰρήκαμεν παρέστησε; τὸ γὰρ ἐφρουρούμεθα, καὶ συγκεκλεισμένοι, οὐδὲν ἕτερον δηλοῦντός ἐστιν, ἢ τὴν ἐκτὸς σὺν πόνοις τοῦ νόμου γενομένην ἀσφάλειαν. ὥσπερ γὰρ ἐν τειχίῳ τινὶ τῷ φόβῳ κατέχων αὐτοὺς, καὶ
» τῷ βίῳ τῷ κατ' αὐτὸν ὁ νόμος ἐπήρει τὴν πίστιν. Ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονε

εἰς χριστὸν,

» εἰς χριστὸν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. Ὁ δὲ παιδαγωγὸς οὐκέναντίοῦται τῷ διδα-
σκάλῳ, ἀλλὰ καὶ συμπράττει, πάσης καιρίας ἀπαλλάττων τὸν νέον, καὶ μετὰ πάσης
σχολῆς τὰ μαθήματα παρὰ τοῦ διδασκάλου δέχεσθαι παρασκευάζων, ἀλλ' ὅταν ἐν ἕξει
» γένηται, ἀφίσταται λοιπὸν ὁ παιδαγωγός. διαῤῥήδην φησίν. Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως
» τῆς εἰς τὸν τέλειον αὐδρα ἀγούσης, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγὸν ἐσμέν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ
» ἐστὲ διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. Εἰ γοῦν νόμος παιδαγωγὸς, καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐφρου
ρούμεθα συγκεκλεισμένοι, οὐκέναντίος τῆς χάριτος, ἀλλὰ καὶ συνεργός. εἰ δὲ ἐλθού-
σης τῆς χάριτος ἐτιμένοι κατέχων, τότε ἐναντίος. αὐ γὰρ ὀφείλοντας ἐξελθεῖν πρὸς αὐτὸ
συγκλείει, τότε τὴν ἡμετέραν λυμαίνεται σωτηρίαν. ὥσπερ γὰρ ὁ λύχνος ἐν τῇ νυκτὶ φω-
τίσας, ἐὰν γενομένης ἡμέρας ἀναγκάζῃ μὴ καθορᾶν τὸν ἥλιον, οὐ μόνον οὐκ ἐχρήσατο, ἀλ-
λὰ καὶ ἐλυμήνατο, οὕτω καὶὁ νόμος αὐ πρὸς τὰ μείζονα κώλυμα γίνηται. οἱ γοῦν αὐ-
τὸν τηροῦντες νυῦ, οὗτοι μάλιστα αὐτὸν διαβάλλουσι. καὶ γὰρ ὁ παιδαγωγὸς τότε κατα
γέλαστον ποιεῖ τὸν νέον, ὅταν καιροῦ καλοῦντος αὐτὸν ἀποδῆναι, παρ' ἑαυτῷ κατέχῃ. διὸ
καὶ ὁ παῦλος φησίν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγὸν ἐσμέν. ὥστε οὐκέ-
τι ὑπὸ παιδαγωγὸν ἐσμέν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστέ. βαθεῖα πόση τῆς πίστεως ἡ δύναμις,
καὶ πῶς αὐτὴν ἐκκαλύπτει προϊών. πρότερον μὲν γὰρ ἔδειξεν, ὅτι υἱοὺς ποιεῖ τοῦ παντοκρά
τορος. γινώσκετε γάρ φησιν ὅτι οἱ ἐκ πίστεως οὗτοί εἰσιν υἱοὶ ἀβραάμ. ναῦν δὲ ἀποφαίνει, ὅτι καὶ
τοῦ θεοῦ. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ φησιν ἐστὲ, διὰ πίστεως τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. διὰ τῆς πίστεως,
οὐ διὰ τοῦ νόμου. εἶτα ὑπεισδὺς μέγα εἶπε, καὶ θαυμαστὸν, λέγει καὶ τὸν τρόπον τῆς υἱοθε-
» σίας. Ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ
εἶπεν, ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε ἐκ τοῦ θεοῦ ἐγεννήθητε; τὸ γὰρ ἀκόλουθον τοῦ δεῖξαι
υἱοὺς, τοῦτο ἦν, ὃ δὴ πολὺ φεικωδέστερον αὐτὸ πέφηνεν. εἰ γὰρ ὁ χς υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ δὲ αὐ-
τὸν ἐνδέδυσαι τὸν υἱὸν, ἔχων ἐν ἑαυτῷ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀφομοιωθείς, εἰς μίαν συγγένειαν,
» καὶ μίαν ἰδέαν ἦλθες. Οὐκένι ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην, οὐκένι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος,
» οὐκένι ἄρσεν, ἢ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. Εἰ δὲς ψυχὴν ἀκόρε-
στον; εἰ πὼν γὰρ ὅτι υἱοὶ τοῦ θεοῦ γεγόναμεν διὰ τῆς πίστεως, οὐχ ἵσταται μέχρι τούτου, ἀλ-
λ' ἐπιζητεῖ τί πλέον εὑρεῖν, τὸ δοθὲν σαφέστερον παρασῆσαι τὴν ἐγγυτέραν πρὸς τὸν
χριστὸν ἕνωσιν. καὶ εἰ πὼν ὅτι αὐτὸν ἐνεδύσασθε, οὐδὲ τούτῳ ἀρκεῖται τῇ λέξει, ἀλλ' ἑρ-
μηνεύων αὐτὴν, ἐνδοτέρω προέισι τῆς τοιαύτης σημασίας, καὶ φησίν. ὅτι πάντες εἷς ἐστὲ
ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τουτέστι μίαν μορφὴν ἕνα τύπον ἔχετε πάντες τὸν τοῦ χριστοῦ. τί τούτων γε-
νοιτ' ἂν φεικωδέστερον τῶν ῥημάτων; ὁ ἕλλην, καὶ ἰουδαῖος, καὶ ὁ δοῦλος πρῶην, οὐκ
ἀγγέλου, οὐδὲ ἀρχαγγέλου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ πάντων δεσπότου τὴν μορφὴν ἔχων περιέρχε
» ται, καὶ ἐν αὐτῷ δεικνὺς τὸν χν. Εἰ δὲ ὑμεῖς τοῦ χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ σπέρμα ἐστὲ,
» καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι. Εἰ δὲς πῶς ὃ περ ἔμπροσθεν ἔλεγεν ἀποδείξει ναῦν τὸ σπέ
ρμα τοῦ σπέρματος; ὅτι αὐτῷ, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ αἱ βλογίαι εἰσὶ δεδομέναι. Λέγω
» δὲ ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου κς πάντων ὤν, ἀλλ' ὑπὸ
» ἐπιτρόπους, καὶ οἰκονόμους ἐστὶν, ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. οὕτω καὶ ἡμεῖς ὅταν
» ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν. Νήπιον δὲ νοῦν ἔχειν οὐ τὴν ἡλικίαν φησὶν,

ἀλλὰ τὴν

ἀλλὰ τὴν γνώμην, δεικνὺς ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἐβούλετο ταῦτα χαρίσασθαι, ἐπεὶ δὴ δὲ ἐπὶ νηπιωδέστερον διεκείμεθα, ἀφῆκεν ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου εἶναι. τουτέστι νουμηνίας, καὶ σάββατα. αὗται γὰρ ἡμῖν αἱ ἡμέραι, ἀπὸ δρόμου σελήνης, καὶ ἡλίου γίνονται. εἰ τοίνυν καὶ νῦν ὑμᾶς ὑπὸ νόμον ἄγουσιν, οὐδὲν ἕτερον ποιοῦσιν, ἀλλ' ἢ καὶ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς τελείας ἡλικίας εἰς τοὐπίσω πάλιν ὑμᾶς ἀπάγουσιν. ὁρᾷς ὅσον ἐστὶ παρατήρησις ἡμερῶν; τὸν κύριον τὸν οἰκοδεσπότην, τὸν πάντων κρατοῦντα, ὑπηρέτου καθίστησι τάξει. Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσηται, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. Δύο πίθηκεν ἐνταῦθα αἰτίας, καὶ κατορθώματα. τῆς σαρκώσεως, καὶ κακῶν ἀπαλλαγήν, καὶ ἀγαθῶν χορηγίαν, ἅπερ οὐδενὶ ἄλλῳ ἔδωκεν ἢ αὐτῷ κατορθῶσαι μόνῳ. τίνας δὲ ταῦτα ἦν; ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀρᾶς τοῦ νόμου, καὶ εἰς υἱοθεσίαν ἀχθῆναι. ἵνα γὰρ τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ φησὶν, καὶ ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. καλῶς εἶπεν ἀπολάβωμεν, δεικνὺς ὀφειλομένην. ἄνωθεν γὰρ ἐπηγγείλατο, καθὼς μέλλω πολλῶν καὶ αὐτὸς ἔδειξε πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὑπὲρ τούτων ἐπαγγελίας γενομένας. καὶ πόθεν δῆλον ὅτι γεγόναμεν υἱοί φησιν; ἔπεμψε τοῦτον ἕνα, ὃς τὸν χριστὸν ἀνεδυσάμεθα τὸν ὄντα υἱόν. λέγει καὶ δεύτερον, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας ἐλάβομεν. οὐ γὰρ αὐτὴν ἠλωήθημεν καλέσαι πατέρα, εἰ μὴ πρότερον υἱοὶ κατέστημεν. εἰ τοίνυν ἀντὶ δούλων ἐλευθέρους, ἀντὶ νηπίων τελείους, ἀντὶ ἀλλοτρίων κληρονόμους ἐποίησε, καὶ υἱοὺς ἡ χάρις, πῶς οὐκ ἄτοπον, καὶ ἐσχάτης ἀγνωμοσύνης ἀφιέναι μὲν ταύτην, ὑποφρέψαι δὲ εἰς τοὐπίσω; Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ, καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; Ἐνταῦθα πρὸς τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντας ἀποτεινόμενος φησίν. ὅτι καὶ εἰδωλολατρία τὸ τοιοῦτόν ἐστιν, ἡ τῆς τῶν ἡμερῶν παρατηρήσεως φυλακὴ, καὶ ὅτι μείζονα φέρει τὴν κόλασιν νῦν. διὸ καὶ θεοὺς οὐ φύσει τὰ στοιχεῖα ἐκάλεσε, ταῦτα αὐτὰ κατασκευάσαι βουλόμενος, καὶ εἰς μείζονα ἀγωνίαν αὐτοὺς ἐμβαλεῖν. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. ὅτι τότε μὲν ἐσκοτισμένοι, καὶ ἐν τῇ πλάνῃ διάγοντες, καμοὶ ἐσύρεσθε. νῦν δὲ ὅτε ἐγνωτε τὸν θεὸν, μᾶλλον δὲ ἐγνώσθητε παρ' αὐτοῦ, πῶς οὐ μείζονα, καὶ χαλεπωτέραν ἐπιπάσασθε κόλασιν, μετὰ τοσαύτην ἐπιμέλειαν τὰ αὐτὰ νοσοῦντες πάλιν; οὐδὲ γὰρ ὑμεῖς κάμνοντες ζητεῖτε τὸν θεὸν, ἀλλ' ὑμεῖς μὲν ἐν τῇ πλάνῃ διατρίβετε, αὐτὸς δὲ ὑμᾶς ἐπεσπάσατο. ἀσθενῆ δὲ στοιχεῖα καλεῖ, καὶ πτωχὰ, τῷ μὴ δύνασθαι ἔχειν εἰς τὰ προκείμενα ἀγαθά. Ἡμέρας παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ ἐνιαυτούς. Ἐκ τούτων δῆλον, ὅτι οὐ μόνον περιτομὴν αὐτοῖς ἐκήρυττον ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑορτὰς, καὶ τὰς νουμηνίας. Φοβοῦμαι ὑμᾶς μήπως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. Εἶδες πολλὰ γλίσχρα ἀποστολικά; ἐκεῖνοι ἐσαλεύοντο, καὶ οὗτος τρέμει, καὶ δέδοικε. διὸ μὴ σφόδρα ἐντρεπτικῶς αὐτὸ τέθεικεν εἰπών. κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς, ὡς αὖ εἰ ἔλεγε, μὴ κενώσητέ μου τοὺς τοσούτους ἱδρῶτας. εἰπὼν δὲ φοβοῦμαι, καὶ τὸ μήπως προσθεὶς, εἰς ἀγῶνα αὐτοὺς ἐνέβαλε, καὶ εἰς ἐλπίδας ἦγε χρηστάς. οὐ γὰρ εἶπεν εἰκῇ ἐκοπίασα, ἀλλὰ μήπως. οὐδέπω φθὴ ἐξέβη τὸ ναυάγιον, ἀλλ' ἐπὶ τὸν χειμῶνα ἔτι νῦν ὁρμίζοντα βλέπω. διὰ τοῦτο δέδοικα, οὐ μὴν

καὶ, οὐ μὴν ἀπέγνωκα. κύριοι γὰρ ὑμεῖς τὸ πᾶν διορθῶσαι, καὶ εἰς τὴν προτέραν ἐπανελθεῖν
» χαλιώλιν. εἶτα ὥσπερ χειμαζομένοις χεῖρα ὀρέγων, ἑαυτὸν εἰς μέσον ἄγει λέγων. Γίνεσθε,
» ὡς ἐγὼ, ὅτι καὶ γὼ, ὡς ὑμεῖς. Ταῦτα πρὸς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων. διὸ καὶ ἑαυτὸν εἰς μέσον ἄ-
γει, τοιοῦτον καὶ τοῦτον αὐτοὺς ἀποφῆναι τῶν παλαιῶν. εἰ γὰρ καὶ μηδένα ἕτερον εἴχετε εἰς
ὑπόδειγμα, ἤρκει εἰς ἐμὲ μόνον ἰδεῖν ταύτης ἕνεκεν τῆς μεταβολῆς, καὶ θαρρῆσαι ῥᾳδίως.
διαβλέψατε τοίνυν. καὶ γὰρ ταῦτα καὶ γὼ ἔπαθον πάλαι, καὶ σφόδρα, καὶ περιεκαιόμην
τῷ νόμῳ, ἀλλ' ὅμως οὐ τοσοῦτον οὐκ ἐφοβήθην ἀφεῖναι τὸν νόμον, οὐδὲ μεταθῆναι τῆς πολιτείας
ἐκείνης. καὶ ταῦτα ὑμεῖς ἴστε σαφῶς, πῶς μεθ' ὑπερβολῆς πολλῆς ἀντειχόμην τῶν ἰουδαϊσμοῦ
καὶ πῶς μετὰ μείζονος αὐτὸν σφοδρότητος εἰάσας μετὰ ταῦτα. καὶ καλῶς αὐτὸ τέθεικεν ὕ-
βριν. οἱ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, κἂν μυρίους βύρωσι λογισμοὺς, καὶ δικαίους, ἀπὸ τῶν
ὁμογενοῦς μᾶλλον ἐφέλκονται, καὶ ὅταν ἴδωσι τὰ αὐτὰ πράττοντα, μᾶλλον ἔχονται τῶν
» αὐτῶν. Ἀδελφοὶ δέομαι ὑμῶν, οὐδένα ἠδικήσατε. Ὅρα πῶς πάλιν τῷ τῆς τιμῆς
ὀνόματι προσαγορεύει, τὸ δ' αὐτὸ, καὶ τῆς χάριτος ὑπόμνησις ἰδοὺ. Εἶτα δὴ γὰρ σφόδρα καθή-
ψατο αὐτῶν, καὶ πανταχόθεν συνέκρινε τὰ πράγματα, καὶ ἔδειξε παρανομοῦντας, καὶ
πολλαχόθεν αὐτοὺς ἔβαλε, πάλιν αἰνίσσει, καὶ δόξαν τείνει, προσηνεστέροις κεχρημένος λό-
γοις. ὥσπερ γὰρ τὸ διαπαντὸς δόξαν τείνειν ἐκλύει, οὕτως τὸ συνεφραμμένως ἀεὶ διελέγχεσθαι,
τραχύτερον ποιεῖ. διὰ τοῦτο πανταχοῦ τῇ συμμετρίᾳ κεχρῆσθαι καλόν. ὅρα τοίνυν πῶς αὐ
τοῖς ὑπὲρ τῶν εἰρημένων ἀπολογεῖται, δεικνὺς ὡς οὐχ ἁπλῶς ἀποχθανούμενος αὐτοῖς, ἀλ
λὰ κινδυνεύμενος εἰρήκειν ἅπερ εἴρηκεν. Εἶτα δὴ γὰρ βαθυτέραν ἔδωκε τὴν τομὴν, ὥσπερ ἔλαιον
λοιπὸν τὴν παράκλησιν ταύτην ἐπάγων. καὶ δηλῶν ὅτι οὐ μίσους, οὐδὲ ἔχθρας ἰδοὺ τὰ εἰρη-
μένα, ἀναμιμνήσκει τῆς ἀγάπης αὐτοὺς, ἰδοὺ ἐνεδείξατο πρὸς αὐτοὺς, καὶ μετ' ἐγκωμίων τὴν
» ἀπολογίαν ποιῆται. διόφησι. Δέομαι ὑμῶν, οὐδένα ἠδικήσατε. οἴδατε δὲ ὅτι διὰ ἀθε-
» νειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν, καὶ τὸν πειρασμὸν τὸν ἐν τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξου
» θενήσατε. Ἀλλ' οὔπω ἴσον μέγα τὸ μὴ ἀδικῆσαι. καίτοιγε οὐδὲ ὁ τυχὼν ἄνθρωπος τὸν
οὐκ ἀδικήσαντα βλάψαι ἠθέλησεν ἄν, καὶ εἰκῇ λυπῆσαι, καὶ μάτην. ὑμεῖς δὲ οὐ μόνον οὐκ
ἠδικήσατε, ἀλλὰ καὶ πολλῷ, καὶ ἄφατον ἐπεδείξασθε εὐνοιαν, καὶ οὐχ οἵοντε τὸν τοιού-
της ἀπολαύσαντα δόξαν τεῖσαι, ἐκ παρονοίας ταῦτα λέγειν. οὐ τοίνυν διὰ ἀτεχθειαν ταῦ-
τα λέγω, λείπεται δὲ φιλοτιμίαν, καὶ κηδεμονίαν. δέομαι ὑμῶν, οὐδένα ἠδικήσατε. οἴ-
δατε δὲ ὅτι διὰ ἀθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν. οὐδὲν προσηνέστερον τῆς ἀ-
γάπης ἐκείνης ψυχῆς, οὐδὲν γλυκύτερον, καὶ φιλοτιμότερον. οὐ τοίνυν οὐδὲ τὰ πρότερα ἀ-
λόγου θυμοῦ, οὐδὲ πάθους ψυχῆς ἰδοὺ, ἀλλὰ κηδεμονίας πολλῆς. καὶ τί λέγω οὐκ ἠδικήσα-
τε. πολλῷ μᾶλλον οὖν καὶ γνησίαν σπουδὴν περὶ ἡμᾶς ἐπεδείξατε. οἴδατε γάρ φησιν, ὅτι διὰ
ἀθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν, καὶ τὸν πειρασμὸν τὸν ἐν τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξου
θενήσατε. τί ποτέ ἐστιν ὃ λέγει; ἠλαζονεύμην φησὶν, ἐμεγαλυνόμην, μυρίους θανάτους ὑπέμε
νον κηρύττων ὑμῖν, καὶ οὐδὲ οὕτω κατεφρονήσατέ μου. δῆλον γάρ ὅτι τὸν, τὸν πειρασμὸν τὸν ἐν
τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ διεπτύσατε. εἶδες σωφρονίσεις πνευματικάς; καὶ γὰρ τά-
χει ἀπολογίας πάλιν αὐτοὺς ἐντρέπει, δεικνὺς ὅσα ἔπαθε δι' αὐτοὺς, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν
δῆλον ὑμᾶς ἐσκανδάλισε φησίν. οὐδὲ διεπτύσατέ με μᾶλλον τὰ πάθη, καὶ τοὺς διωγμούς.

ἀθένειαν

» ἀθένειαν γὰρ καὶ πειρασμὸν ταῦτα καλεῖ. Ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με.
Γοῦν οὖν οὐκ ἄτοπον διωκόμενον, καὶ ἐλαυνόμενον, ὡς ἄγγελον θεοῦ δέχεσθαι, παρα-
» νοοῦντας δὲ τὰ δέοντα, μὴ δέχεσθαι. πῆς οὖν ἰδοὺ ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; Μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν
» ὅτι εἰ δυνατὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι, ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέ-
» γονα ἀληθεύων ὑμῖν. Ἐνταῦθα διαπορεῖ, καὶ ἐκπλήττεται, καὶ παρ' αὐτῶν ζητεῖ τὴν
αἰτίαν τῆς μεταβολῆς μαθεῖν. πῆς γὰρ ὑμᾶς ἐξεπάτησέ φησι, καὶ ἔπεισεν ἕτερος διατεθῆ-
ναι πρὸς ἡμᾶς; οὐχ ὑμεῖς ἐστε οἱ περιέποντες, καὶ θαρσαποιοῦντες, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τι-
μιώτερον ἄγοντες; τί δῆτα γέγονε; πόθεν ἡ ἔχθρα; πόθεν ἡ ὑποψία; ὁρᾷ τἀληθῆ πρὸς ὑ-
μᾶς εἶπον; διαβολὴν μὲν οὖν μείζονος ἐχρῆν ὑμᾶς, καὶ θαρσαποιεῖν. νυνὶ δὲ ἐχθρὸς ὑμῶν γέ-
γονα ἀληθεύων ὑμῖν. ἐγὼ γάρφησιν οὐκοῖδα ἄλλην αἰτίαν, ἢ τὸ ἀληθῆ λέγειν ὑμῖν. καὶ ὁρᾶ
μεθ' ὅσης ἀπολογεῖται τὰ ταπεινοφροσύνης. οὐ γὰρ ἀφ' ὧν πρὸς αὐτοὺς ἀπεδείξατο, ἀλλ' ἀφ'
ὧν αὐτὸς πρὸς αὐτὸν, δείκνυσιν ἀδύνατον εἶναι ἐκ κακονοίας ταῦτα λέγεσθαι. οὐδὲ γὰρ εἰκὸς
οὕτως, καὶ πῶς ἐγχωρεῖ τὸν μαστιζόμενον, τὸν ἐλαυνόμενον, τὸν μυρία παθόντα δι' ὑμᾶς, νυνὶ ἐ-
πιβουλεύειν ὑμῖν; ἀλλ' ἀφ' ὧν εἶχον ἐναβρύνεσθαι ἐκεῖνοι, ἀπὸ τούτων συλλογίζεται λέγων.
πῶς ἐγχωρεῖ τὸν τιμηθέντα παρ' ὑμῶν, τὸν ὡς ἄγγελον δεχθέντα τοῖς ἐναντίοις ἀμείψα-
» σθαι; Ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐκ ἀληθῶς, ἀλλ' ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε.
Ἔστι γὰρ καὶ ζῆλος ἀγαθὸς, ὅταν τις οὕτω ζηλοῖ, ὥστε μιμήσασθαι τὴν ἀρετήν. ὅτι καὶ ζῆ-
λος πονηρὸς, ὥστε ἐκβάλλειν τῆς ἀρετῆς τὸν κατορθοῦντα. ὃ δὴ καὶ αὐτοὶ νῦν ἐπιχειροῦ-
σι. τῆς μὲν τελείας γνώσεως ἐκβάλλειν θέλοντες, εἰς δὲ τὴν ἠρωτηριασμένην, καὶ νόθον
ἀγαγεῖν, δι' οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἵνα αὐτοὶ μὲν ἐντάξει κάθωνται διδασκάλων, ὑμᾶς δὲ τοὺς
νῦν ὑψηλοτέρους αὐτῶν ὄντας, ἐν τάξει καταστήσωσι μαθητῶν. ὅθεν γὰρ ἐδήλωσεν εἰπών,
ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. ἐγὼ δὲ τοὐναντίον βούλομαι φησὶν, ὑμᾶς αὐτῶν καλλίονας, καὶ ὑπο-
δείγματα γίνεσθαι τῶν τελειοτέρων. ὃ δὴ καὶ ἐγένετο, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν. διὸ καὶ ἐπάγει λέ-
» γων. Καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑ-
» μᾶς. Ἐνταῦθα γὰρ αἰνίττεται, ὅτι ἡ ἀπουσία αὐτῶν ταῦτα εἰργάσατο, καὶ ὅτι τὸ μὲν μα-
κάριον, ἔστιν ὅτε, μὴ παρόντος τοῦ διδασκάλου μόνον, τοὺς μαθητὰς τὴν δέουσαν ἔχειν γνώ-
μην, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος. ἔπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι οὐδέπω ἦσαν πρὸς ἔστιν ὅτε τελειότητος ἀφιγμένοι,
» πάντα ποιεῖται, ὥστε εἰς ἔστιν ὅτε αὐτοὺς ἐμβιβάσαι. Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις
» οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. Ὅρα ταραττόμενον, ὅρα θορυβούμενον. ἀδελφοί μου δέομαι
» ὑμῶν. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, μᾶλλον μιμεῖται περιτρέμουσαν τοῖς παιδίοις, ἄχρις οὗ
» μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. Εἶδες ὡλάγχνα πατρικά; εἶδες οἷαν ἀφῆκεν ὁλολυγήν; πολὺ
τῶν πικτουσῶν πικροτέραν; διεφθείρατέ φησι τὴν εἰκόνα, ἀπωλέσατε τὴν συγγένειαν, τὴν
μορφὴν ἠλλοιώσατε. ἀναγεννήσεως ἑτέρας ὑμῖν δεῖ, καὶ ἀναπλάσεως, ἀλλ' ὅμως τεκνία
καλῶ τὰ ἀμβλωθρίδια, τὰ ἐκτρώματα, ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει, ἑτέρως δέ. φείδεται
γὰρ καὶ οὐ βούλεται πλῆξαι, οὐδὲ τραύματα ἐπιθεῖναι τραύμασιν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ σο-
φοὶ τῶν ἰατρῶν τοὺς εἰς μανίαν καταστησόντας νόσον, οὐχ ὑφὲν δοξάζουσιν, ἀλλὰ
διαλιμπάνουσιν, ὥστε μὴ ὀλιγοψυχοῦντας ἀπολέσθαι, οὕτως ὁ μακάριος οὗτος. καὶ
γὰρ οἱ ὠδῖνες αὗται σφριμύτεραι, ὅσῳ καὶ ἡ φιλοστοργία μείζων, καὶ τὸ ἁμαρτηθὲν, οὐ

τὸ τυχὸν

τὸ τυχὸν ἰῶ. ὅπερ γὰρ ἀεὶ λέγω, καὶ λέγων οὐ παύσομαι, καὶ τὸ μικρὸν παραβαθὲν, ὁ-
» λόκληρον τῇ ὄψιν ἠφάνισε, καὶ τὴν μορφὴν ἐλυμήνατο. Ἤθελον παρεῖναι πρὸς
» ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνὴν μου. Σκόπειμαι τὸν ἀκαρτερήτον, τὸν δοξόμον,
τὸν οὐ δυνάμενον φέγειν τὰ τοιαῦτα. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀγάπη. οὐκ ἀρκεῖται τοῖς ῥήμα-
σιν, ἀλλ' ἐπιζητεῖ καὶ τὴν παρουσίαν. ὥστε ἀλλάξαι τὴν φωνὴν μου φησί. τουτέστιν
ἀλλάξαι τὸν ὀλοφυρμόν, ποιῆσαι καὶ δάκρυα, καὶ πάντα εἰς ἡδονὴν ἐπιστάσασθαι. διὰ
γὰρ ἐπιστολῆς, οὐκ ἂν ἐδάκρυα δεῖξαι, οὐδὲ ὀλολυγμόν. διὸ καίεται τὴν παρουσίαν ἐπι
» ζητῶν. Ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν. Οὐκ ἔχω γάρ φησι τί εἴπω, οὐκ ἔχω τί λογίσο-
μαι, πόθεν οἱ πρὸς αὐτὴν ἀναβαίντες τῶν οὐρανῶν τὴν κορυφὴν, καὶ διὰ τῶν κινδύ
νων, οὓς ὑπεμείνατε ὑπὲρ τῆς πίστεως, μὴ διὰ τῶν σημείων ὧν ἐπεδείξασθε διὰ τῆς πίστεως,
νῦν ἀθρόον οὕτως εἰς τοσαύτην δυτέλειαν κατηνέχθητε, ὡς εἰς περιτομὴν, καὶ σάββα-
τα σύρεσθαι, καὶ τῶν ἰουδαϊζόντων ἐκκρέμασθαι. διατοῦτο καὶ ἀρχόμενος ἔλεγε, θαυ-
μάζω ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε. καὶ ἐνταῦθα. ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν, ὡς οὐκ εἰ
ἔλεγεν. τί εἴπω, τί λαλήσω, τί ἐννοήσω, ἀπορῶ. διὸ καὶ ὀλολύζειν ἀνάγκη, ὅπερ ἐν τοῖς
ἀπόροις ποιοῦσι καὶ οἱ προφῆται. εἶδος δὲ καὶ τοῦτο δοξαστείας οὐ μικρόν, τὸ μὴ μό-
νον συμβουλεύειν, ἀλλὰ καὶ θρηνεῖν. οὕτω γὰρ καὶ μιλησίοις διαλεγόμενος ἔλεγε. πρεσβῦταν
μετὰ δακρύων νουθετῶν ὑμᾶς, οὐ διέλειπον. οὕτω καὶ ἐνταῦθα φῂ λέγων, ἀλλάξαι τὴν
φωνήν μου. καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀπορίαις, καὶ ταῖς ἀμηχανίαις ταῖς παρ' ἐλπίδα συμβαινού
σαις νικώμενοι, λοιπὸν κἂν τὰ δάκρυα καταφερόμεθα. ἐπειδὴ τοίνυν ἐπέπληξε, καὶ ἐ-
νέτρεψε, καὶ ἐδοξάστευσε πάλιν, εἶτα ὠλοφύρατο. ὁ δὲ ὀλοφυρμὸς, ἐπιπλήξεως μόνης, καὶ
κολακείας ἐστίν. οὔτε γὰρ τραχυτέρα ὥσπερ ἐπίπληξις, οὔτε χαλᾷ καθάπερ ἡ θερα-
πεία, ἀλλ' ἔστι μεμιγμένον φάρμακον, καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἰσχὺν πρὸς παραίνεσιν. ἐ-
πειδὴ οὖν ὠλοφύρατο, καὶ ἐμάλαξεν αὐτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ ἐπεστάσατο μειζόνως, πά
λιν εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐμβαίνει, κεφάλαιον ἔτι μεῖζον, δεικνὺς ὅτι αὐτὸς ὁ νόμος οὐ βού
λεται ἑαυτὸν φυλάττεσθαι. τότε μὲν οὖν ἐκ τοῦ ἀβραὰμ τὸ παράδειγμα εἰσήγαγε, νυνὶ δὲ
αὐτὸν εἰσάγει τὸν νόμον παραινοῦντα μὴ φυλάττειν αὐτὸν, ἀλλὰ ἀναχωρεῖν. ὅπερ ἦν ἰσχυ-
ρότερον. ὥστε εἰ βούλεσθε πείθεσθαι τῷ νόμῳ φῇ, ἀπόστητε αὐτοῦ. οὕτω γὰρ αὐτὸς βούλεται.
» ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει. ἑτέρως δὲ αὐτὸ κατασκευάζει, καὶ ἱστορίαν μιγνύς. Λέγετε γάρ
» μοι φῇ, οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; Καλῶς εἶπεν οἱ θέλον-
τες. οὐ γὰρ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀκαίρου φιλονεικίας τὸ
πρᾶγμα ἦν. νόμον δὲ ἐνταῦθα τὸ βιβλίον τῆς κτίσεως καλεῖ. ὅπερ πολλάκις ποιεῖ, τὴν
» παλαιὰν ἅπασαν οὕτως ὀνομάζων. Γέγραπται γὰρ ὅτι ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα
» ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. Πάλιν οὖν τὸν ἀβραὰμ αἰνίσσεται, οὐ
τὸν τόπον, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλὴ τοῦ πατριάρχου παρὰ τοῖς ἰουδαίοις ἡ δόξα ἦν, δεί-
κνυσιν ὅτι ἐκεῖθεν οἱ τύποι τὴν ἀρχὴν ἔλαβον, καὶ τὰ παρόντα ἐν αὐτῷ προεζωγρα-
φεῖτο. καὶ πρῶτον δείξας υἱοὺς ὄντας τοῦ ἀβραὰμ, ἐπειδὴ οὐ τῆς αὐτῆς ἀξίας ἦ-
σαν οἱ υἱοὶ τοῦ πατριάρχου, ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς δούλης, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, δεί-
κνυσιν λοιπὸν, ὅτι οὐ μόνον υἱοὶ, ἀλλὰ καὶ οὕτως υἱοὶ, ὡς ὁ ἐλεύθερος, καὶ δυνενής. Τοσαύτη

τῆς πίστεως

» τῆς πίστεως ἡ δύναμις. Ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς
» ἐλευθέρας, κατ' ἐπαγγελίαν. Τί ἐστι κατὰ σάρκα; Ἐπειδὴ ἔλεγεν ὅτι ἡ πίστις ἡμᾶς συ-
νάπτει τῷ Ἀβραάμ, καὶ ἔδοκει τοῖς ἀκούουσιν ἀπίθανον εἶναι, εἰ τοὺς μὴ γενομένους ἐξ ἐκεί-
νου τούτους φησὶν οὓς ἐκεῖνος, δείκνυσιν ὅτι τὸ παράδοξον τοῦτο οὐ νῦν γέγονεν. ὁ γὰρ Ἰσαὰκ
οὐ κατὰ φύσεως ἀκολουθίαν, οὐδὲ κατὰ γάμων νόμον, οὐδὲ κατὰ σαρκὸς δύναμιν γενόμε
νος, καὶ γὰρ γήσιος ἦν, ἀπὸ νενεκρῶν σωμάτων φύς, καὶ ἀπὸ τῆς μήτρας ἐκείνης. οὐ γὰρ ἡ σάρξ
τὴν κύησιν, οὐδὲ τὸ ὠάριον τὸν τόκον εἰργάσαντο. νενεκρὰ γὰρ ἡ μήτρα, καὶ ἀγὰρ τὴν ἡλικίαν
ἀγὰρ τὴ πήρωσιν, ἀλλ' ὁ τοῦ θεοῦ λόγος αὐτὸν ἔπλασεν. ὧδὶ δὲ τοῦ δούλου, οὐχ οὕτως ἀλλ' ἐκεῖ-
νος τοῖς τῆς φύσεως δεσμοῖς, καὶ τῇ τοῦ γάμου συνηθείᾳ πίπτει. ἀλλ' ὅμως ὁ μὴ κατὰ σάρκα,
τοῦ κατὰ σάρκα γεννηθέντος τιμιώτερος ἦν. μὴ θορυβείτω τίνων ὑμᾶς τὸ μὴ κατὰ σάρκα γε
γεννῆσθαι. ἀγὰρ γὰρ μάλιστα αὐτοῦ συγγενεῖς ὑμεῖς, ὅτι οὐ κατὰ σάρκα ἐγεννήθητε. οὐ γὰρ
τιμιωτέρους ἔδει τὸ κατὰ σάρκα, ἀλλὰ καὶ ἀτιμοτέρους ἐργάζεται. θαυμαστότερος γὰρ ὁ τό
κος ὁ μὴ κατὰ σάρκα, καὶ πυθμαπικώτερος, καὶ δῆλον ἐκτῶν ἄνωθεν τεχθέντων. ἐτέχθη
γὰρ κατὰ σάρκα ὁ Ἰσμαήλ, ἀλλὰ δοῦλος ἦν, καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξεβάλλετο τῆς
πατρῴας οἰκίας. ὁ δὲ κατ' ἐπαγγελίαν τεχθεὶς ὁ Ἰσαάκ, ἅτε υἱὸς ὢν, καὶ ἐλεύθερος, τῶν ἦν
» πάντων. Ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. Καταχρηστικῶς τὸν τύπον ἀλληγορίαν ἐκάλε-
σεν. ὁ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν. ἡ μὲν ἱστορία αὕτη, οὐ μόνον παραδηλοῖ, ὅπερ φαίνεται, ἀλλὰ καὶ
ἄλλα τινα ἀναγορεύει. διὸ καὶ ἀλληγορία κέκληται. τί δὲ ἀναγόρευσεν; οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὰ παρόν
» τα πάντα. Αὗται γάρ εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι φησὶ, μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ εἰς δουλείαν
» γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἀγάρ. Αὗται τίνες τῶν Ἰουδαίων ἐκείνων αἱ μητέρες; ἡ Σάρρα, καὶ ἡ Ἀγάρ.
τί εἰσι; δύο διαθῆκαι, δύο νόμοι. ἀλλ' ἐπειδὴ γυναικῶν ὀνόματα ἦν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐνέμεινεν
ἐν τῇ προσηγορίᾳ τοῦ γένους, καὶ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων πολλαχοῦ δείκνυσι τὴν ἀκολουθίαν. πῶς
» δὲ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος; Τὸ γὰρ Ἀγάρ, Σινᾶ ὄρος ἐστὶ φησὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ. Ἀγὰρ ἐλέγετο ἡ δούλη.
τὸ δὲ Σινᾶ ὄρος οὕτω μεθερμηνεύεται τῇ ἐπιχωρίῳ αὐτῶν γλώττῃ, ὥστε τοὺς ἐκ τῆς παλαιᾶς τε
τοκομένους, πάντας ἀνάγκη δούλους εἶναι. τὸ γὰρ ὄρος ἐκεῖνο ἐν ᾧ ἡ παλαιὰ διαθήκη ἐδό-
» θη, ὁμώνυμον ἐν τῇ δουλῇ παραλαμβάνει, καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. ἔδει γάρ φησι. Συστοιχεῖ
» δὲ τῇ νῦν Ἱερ. Τί τέφει γειτνιάζει, ἀκολουθεῖται. τί οὖν ἀπὸ τούτου; ὅτι οὐ μόνον ἐκείνη δού-
λη ἦν, καὶ δούλους ἔτικτεν, ἀλλὰ καὶ αὕτη τοιοῦτόν ἐστιν, ἡ διαθήκη ἧς τύπος ἡ δούλη. καὶ γὰρ ἡ
Ἱερ. μετὰ γειτόνων κεῖται τῷ ὄρει τῷ ὁμωνύμῳ τῇ δούλῃ. ἐν τούτῳ δὲ τῷ ὄρει, καὶ ἡ διαθήκη
» δέδοται. ποῦ οὖν καὶ τῆς Σάρρας ὁ τύπος; Ἡ δὲ ἄνω Ἱερ. ἐλευθέρα ἐστίν. Οὐ-
κοῦν, καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς τικτόμενοι, οὐ δοῦλοι. τῆς μὲν Ἱερ. τῆς κάτω, τύπος ἦν Σάρρα, μᾶλ
λον ἐκτοῦ ὄρους τοῦ οὕτω καλουμένου, τὴ δὲ ἄνω, ἡ ἐκκλησία. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀρκεῖται τοῖς τύποις,
ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν προστίθησι μαρτυροῦντα τοῖς εἰρημένοις. εἰπὼν γὰρ ἡ ἄνω Ἱερ. μήτηρ
ἡμῶν ἐστι, μὴ τὴν ἐκκλησίαν οὕτω καλέσας, παρίστησι τὴν προφήτην τὰ αὐτὰ αὐτῷ φθεγξόμε-
» νον. Εὐφράνθητι γάρφησι τεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα. ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ
» τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. Τίς οὖν ἡ τεῖρα, καὶ τίς ἡ ἔρημος
πρὸ τούτου, οὐκοῦν δῆλον ὅτι ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία τῆς τοῦ θεοῦ γνώσεως ἀποστερημένη; τίς δὲ
ἡ τὸν ἄνδρα ἔχουσα, οὐκοῦν δῆλον ὅτι ἡ συναγωγή; ἀλλ' ὅμως ἐνίκησεν αὐτὴν τῇ πολυτεκνί-

ᾳ ἡ τεῖρα

σία ἡ τεῖρα. ἐκείνη μὲν γὰρ ἓν ἔθνος ἔχει. τὰ δὲ τῆς ἐκκλησίας τέκνα, τὴν ἑλλάδα, τὴν βάρβαρον, τὴν γῆν, τὴν θάλατταν, τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐπλήρωσεν. εἰδὲς πῶς μὲν πραγμάτων ἡ σάρρα, μὲν δὲ ῥημάτων ὁ προφήτης τὰ μέλλοντα ἡμῖν ὑπεμφαίνει σπόρει δὲ. τεῖραν ἐκάλεσεν ὁ ἡσαίας, καὶ τοῦτην ἔδειξε πολύπαιδα γενομένην. ὅθεν τοι καὶ τῆς σάρρας σπέρμα. καὶ γὰρ καὶ αὕτη τεῖρα οὖσα πλήθους ἐκράτησεν ἐγένετο μήτηρ. τῷ παύλῳ δὲ οὐδὲ τοῦτα ἀπόχρη, ἀλλὰ καὶ πῶς ἐγένετο μήτηρ ἡ τεῖρα διεργάζεται, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν τὴν ἀλήθειαν προσαγάγῃ τὸν τύπον. διὸ καὶ ἐπάγει λέγων.

» Ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ κατὰ ἰσαὰκ, ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. Οὐ γὰρ μόνον τεῖρα ἦν ἡ ἐκκλησία ὥσπερ ἡ σάρρα, οὐδὲ μόνον πολύπαις ἐγένετο, ὥσπερ ἐκείνη, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐγέννησεν, ὥσπερ ἡ σάρρα. καθάπερ γὰρ ἐκείνῳ μητέρα οὐχ ἡ φύσις εἰργάσατο, ἀλλ' ἡ ἐπαγγελία τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ εἰρηκὼς κατὰ τὸν καιρὸν ὅθεν ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ σάρρᾳ υἱός, οὗτος εἰσελθὼν εἰς τὴν νηδὺν, τὸ βρέφος διέπλασεν. οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἡμετέρας. φύσις μὲν οὐδὲ μία, τὰ δὲ ῥήματα τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ ἱερέως λεγόμενα ἅπερ, ἴσασιν οἱ πιστοὶ, ταῦτα ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τῶν ὑδάτων, καθάπερ ἐν νηδύϊ τινὶ διαπλάττει, καὶ ἀναγεννᾷ τὸν βαπτιζόμενον. οὐκοῦν ἐκ τῆς τεῖρας ἐσμὲν παῖδες, καὶ ἐλεύθεροι ἐσμέν. καὶ ποία αὕτη ἐλευθερία εἴποις ἄν, ὅταν οἱ μὲν ἰουδαῖοι κατέχωσι, καὶ μαστίζωσι τοὺς πιστεύσαντας, οἱ δὲ δοκοῦντες ἐλεύθεροι εἶναι διώκονται; ταῦτα γὰρ τότε συνέβαινε τῶν πιστῶν διωκομένων, ἀλλὰ μὴ δὲ ὅθεν ὑμᾶς θορυβεῖτω φησί. καὶ γὰρ καὶ ὅθεν προέλαβεν ἐν τῷ τύπῳ. ὁ γὰρ ἰσαὰκ ἐλεύθερος ὢν ὑπὸ τοῦ δούλου ἰσμαὴλ ἐδιώκετο. διὸ καὶ ἐπάγει λέγων. Ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκε τὸν » κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην » καὶ τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης. » οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. Τί οὖν, αὕτη ἡ παράκλησις πᾶσα τὸ δεῖξαι τοὺς ἐλευθέρους ὑπὸ τῶν δούλων διώκεσθαι; οὐχ ἅπαντα. οὐδὲ γὰρ ἐν τοῦτο ἦν ἡμᾶς, ἀλλ' ἄκουσον καὶ τῶν ἑξῆς, καὶ τότε λήψῃ παραμυθίαν ἱκανὴν, οὐ μικροψύχων τοῖς διωγμοῖς. τίνας οὖν τὰ ἑξῆς; ἔκβαλε τὴν υἱὸν τῆς παιδίσκης. οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. εἶδες τὰ ἐπίχειρα τῆς προσκαίρου τυραννίδος, καὶ τῆς ἀπονοίας τῆς ἀκαίρου; ἐκπίπτει τῶν πατρῴων ὁ παῖς, καὶ γίνεται φυγὰς, καὶ πλανὸς μετὰ τῆς μητρός. σὺ δὲμοι σπόρει τὴν σοφίαν τῶν εἰρημένων. οὐ γὰρ εἶπεν ἐπειδὴ ἐδίωκε, διὰ τοῦτο ἐξεβάλλετο μόνον, ἀλλ' ἵνα μὴ κληρονομήσῃ. οὐ γὰρ τοῦ προσκαίρου διωγμοῦ τιμωρίαν αὐτὸν ἀπαιτεῖ ταύτην. τοῦτο γὰρ μικρὸν, καὶ οὐδὲν πρὸς ἐκεῖνο. ἀλλ' οὐκ ἀφῆκε γενέσθαι κοινωνὸν τῶν ἡτοιμασμένων τῷ παιδὶ, δεικνὺς ὅτι καὶ τοῦ διωγμοῦ χωρεῖς τοῦτον ἄνωθεν αὐτὸ διατετυπωμένον ἵνα. καὶ οὐκεῖθεν οὐ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τοῦ ἀβραὰμ, ἀλλ' ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης, ἀπὸ τοῦ φαυλοτέρου γένους αὐτὸν καλῶν. ἀλλ' ἡ σάρρα τεῖρα ἦν. καὶ γὰρ ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, τοιαύτη. ὁρᾷς μὲν πάντων τὸν τύπον τηρούμενον; ὥσπερ γὰρ ἐν ὅλοις τοῖς ἔμπροσθεν ἔπεσεν ἐκείνη μὴ τίκτουσα πρὸς ἑκάτερα γίνεται μήτηρ, οὕτω καὶ αὕτη, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τίκτει. τοῦτο γὰρ καὶ προφῆται προανεφώνουν λέγοντες. εὐφράνθητι τεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. τὴν ἐκκλησίαν οὕτω καλοῦντες.

οὐ γὰρ ἦν

οὐ γὰρ ἦν ἐπεγνωκυῖα τὸν θεόν. ἀλλ' ὅμως ἐπιγνοῦσα, τὴν πολύπαιδα ἐνίκησε συναγωγήν.
» Ἄρα ἀδελφοὶ οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας. Ταῦτα πάντα
κινεῖ, καὶ ῥήφει. δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι τὸ γενόμενον, οὐ πρόσφατον ἦν, ἀλλ' αὖθις ἤδη πρὸ
πολλῶν διέτριβε χρόνων. πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον πρὸ τοσούτων χρόνων ἀφορισθέντας, καὶ
ἐλευθερίας τυχόντας, ἑκόντας ἑαυτοὺς, εἰς τὸν τῆς δουλείας ὑπάγειν ζυγόν. εἶτα καὶ ἄλλως
» αὐτὰν πίθησι τὴν πειθουσαν αὐτοὺς τῶν δογμάτων μένειν. Τῇ γὰρ ἐλευθερίᾳ
» φησὶν, ἡ Χς ὑμᾶς ἐξηγόρασε, στήκετε. Μὴ γὰρ ἑαυτοὺς ἠλευθερώσατε, ὅτι πάλιν τῶν πρὸ
τέραν πρέχετε δεσποτείαν; ἀλλ' αὐτός ἐστιν ὁ ὑμᾶς ἐξηγορακώς. ἄλλος ὁ τὴν τιμὴν δοὺς ὑ-
περὶ ὑμῶν. ὁρᾷς ὅ ὅσων αὐτοὺς ἀπάγει τῆς ἰουδαϊκῆς πλανης; πρῶτον δείκνυς, ὅτι ἐκ τῆς
ἀνοίας ἐλευθέρους ἀντὶ δούλων γενομένους, δούλους ἀντ' ἐλευθέρων ἐπιθυμεῖν εἶναι.
δεύτερον ὅτι περὶ τὸν δυσεργέτην ἀγνώμονες, καὶ ἀχάριστοι δειχθήσονται, τὸ μὲν ἐλευθερώ-
σαντι καταφρονοῦντες, τὸν δὲ δουλωσάμενον τιμῶντες. τρίτον ὅτι οὐ σπουδαῖον τοῦτο. οὐ
γὰρ ἔχει τὴν δεσποτείαν ὁ νόμος, ἅπαξ ἑτέρου παρ' αὐτοῦ πάντας ἡμᾶς πριαμένου. στήκετε δὲ
» εἰπὼν, τὸν σάλον ἔδειξε. Καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. Τῷ μὲν τοῦ ζυγοῦ ὀνό-
ματι, τὸ βαρὺ τοῦ πράγματος αὐτοῖς ἐνδείκνυται. τῷ δὲ πάλιν εἰσῆλθεν πολλῷ αὐτῶν δεί-
κνυσι τὴν ἀναισθησίαν. εἰ μὲν γὰρ ἄσπερ ἦσαν τοῦ βάρους ἐκείνου, οὕτω τοσούτων ἦσαν ἐγκλη-
μάτων ἄξιοι, οἱ δὲ τῇ πείρᾳ μαθόντες τὸ φορτικὸν τοῦ ζυγοῦ, εἶτα ὑποδεδεντες ἑαυτοὺς
» ἐκείνῳ πάλιν, ποίας ἂν εἶεν δίκαιοι τυχεῖν συγγνώμης; Ἴδε δὲ ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν,
» ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. Ὅρα πόση ἀπειλή, εἰκότως ἄρα, καὶ
ἀγγέλους ἀνεδεμάτιζε. πῶς δὲ Χς αὐτοὺς οὐδὲν ὠφελήσει; αὐτὸς μὲν γὰρ τοῦτο οὐκ ἀπε-
σκύλασεν, ἀλλ' ἀπεφήνατο, ὡς τοῦ προσώπου ἀξιοπιστίαν ἀρκούσης ἀντὶ πάσης ἀποδεί-
ξεως λοιπόν. διαπορῶν γὰρ προλαβὼν εἶπεν. ἰδὲ ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν. ὅπερ ἦν θαῤῥοῦντος
οἷς λέγει, ἡμεῖς δὲ ὡς αὖ οἷόν τε τὰ παρ' ἑαυτῶν προσθήσομεν. πῶς οὐδὲν ὠφελήσει τὸ πε
ριτεμνόμενον ὁ Χς; ὁ περιτεμνόμενος, ὡς νόμον δεδοικὼς, περιτέμνει), ὁ δὲ δεδοικὼς, ἀπιστεῖ τῇ
δυναμένῃ δι' ἀγάπης ἐνεργούσῃ χάριτος. ὁ δὲ ἀπιστῶν, οὐδὲν κερδαίνει παρὰ τὸ ἀπιστούμενος. πάλιν ἑτέρως. ὁ περι
τεμνόμενος, τὸν νόμον κύριον ποιεῖ. κύριον δὲ εἶναι νομίζων, μὴ ἐκ τοῦ μείζονος αὐτὸν παραβαίνων μέ
ρους, ἐν δὲ τῷ ἐλάττονος τηρῶν, πάλιν ἔνοχον τὸν ἀρὰν ἑαυτὸν πίθησιν. ὑποβάλλων δὲ ἑαυτὸν τῇ
ἀρᾷ, καὶ διακρουσάμενος τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως ἐλευθερίαν, πῶς δύναται σωθῆναι; εἰ
γὰρ χρὴ καὶ παράδοξον εἰπεῖν, οὗτος οὔτε τῷ χῷ, οὔτε τῷ νόμῳ πιστεύει, ἀλλ' ἐν μέσῳ ἑστη-
κε, κἀκεῖθεν, καὶ ἐνθεν βουλόμενος κερδαίνειν. διόπερ οὐδαμόθεν οὐδὲν κερδανεῖται. εἶτα
εἰπὼν οὐδὲν ὠφελήσει, αἰνιγματωδῶς μὲν βραχέων τὴν ἀπόδειξιν πίθησιν οὕτω λέγων.
» Μαρτύρομαι δὲ παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶ-
» σαι. Ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς κατ' ἐχθραν ταῦτα λέγεσθαι, οὐχ ὑμῖν λέγω μόνον φησὶν, ἀλλὰ
καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι.
» Ἀλλήλων γὰρ ἔχετε τὰ νόμιμα. Καὶ καθάπερ ἀπεμαψάμενος εἶναι δοῦλος ἐξ ἐλευ
θέρου οὐκέτι ποιεῖ, ὃ βούλεται, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς τῆς δουλείας κατέχεται νόμοις, οὕτω μὴ
τοῦ νόμου, ὅταν ἀναδέξῃ μικρόν τι τοῦ νόμου, καὶ ὑπάγῃς σεαυτὸν τῷ ζυγῷ, ὅλως ὠφελή
σει τὴν δεσποτείαν. οὕτω μὴ τῆς ἔξωθεν κληρονομίας, ὁ μὲν μηδενὸς ἁψάμενος, πάντων

ἀπήλλακται

ἀπήλλακται τῶν ἀπαγομένων τῷ κλήρῳ τὸ τετελευτηκότος πραγμάτων. αὖ δὲ μικρόν τι
ἐπιχειρήσῃ, καὶ μὴ πάντα λάβῃ, πᾶσιν ἑαυτὸν ὑπεύθυνον κατέστησε, καὶ τὸ μέρους, καὶ
καὶ τοῦτο τῷ νόμῳ συμβαίνει. οὐ μόνον δὲ οὗτος δὲ μόνον οὐ εἰρηκα τρόπον, ἀλλὰ καὶ ἕτερον.
ἀλλήλων γὰρ τὰ νόμιμα ἔχεται, οἷόν τι λέγω, ἡ περιτομή, θυσίαν ἔχει συνεζευγμένην, καὶ
ἡμερῶν παρατήρησιν, ἡ θυσία πάλιν, καὶ ἡμέρασι, καὶ τόπου φυλακήν. ὁ τόπος, μυρίων
καθαρμῶν τρόπους, οἱ καθαρμοὶ, ἐσμόν τινα παρατηρήσεων εἰσάγουσι ποικίλων. τὸν γὰρ
ἀκάθαρτον, οὐ θύειν, οὐ χ' ἱερῶν ἐπιβαίνειν ἀλύτων, οὐκ ἄλλο τι τοιοῦτον ποιεῖν θέμις.
διὸ καὶ πολλὰ ὠφέληται, καὶ διὰ τῆς μιᾶς ἐντολῆς ὁ νόμος. αὖ τοίνυν περιτμηθῇς, μὴ
ἐν τῇ ὀγδόῃ δὲ ἡμέρᾳ, ἢ ἐν τῇ ὀγδόῃ μ', μὴ οὔσης δὲ θυσίας, θυσίας δὲ οὔσης, μὴ ἐν τῷ ὡρισ-
μένῳ δὲ τρόπῳ, μὴ τὰ νενομισμένα δὲ, ἢ τὰ νενομισμένα μὴν, μὴ καθαρὸς δὲ ὤν, ἢ καθα-
ρὸς ὤν, οὐ τοῖς προσήκουσι δὲ θεσμοῖς καθαρθείς, πάντα οἴχεται ἐκεῖνα. διὰ τοῦτο φησὶ ὅτι
ὀφειλέτης ἐστὶ ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι. μὴ μέρος πλήρωσης, ἀλλὰ τὸ πᾶν. εἰ δὲ οὐκ ἔστι κύ-
» ριος, μὴ δὲ τὸ μέρος. Καταργήθητε ἀπὸ τοῦ χυ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος
» ἐξεπέσετε. Ἐπειδὴ γὰρ κατεσκεύασεν, ἀποφαίνεται λοιπὸν, καὶ τὸν περὶ τῶν ἐκά-
των κριμνῶν κίνδυνον. ὅταν γὰρ ὁ τῷ νόμῳ προσέχων, μὴ ἐκεῖθεν δύνηται σώζεσθαι, καὶ
τῆς χάριτος ἐκπίπτῃ, τί λοιπὸν, ἀλλ' ἢ κόλασις ἀπαραίτητος; τοῦτο μὲν ἀτονοῦντος, τῆς δὲ,
οὐ προσιεμένης αὐτόν; αὐξήσας τοίνυν αὐτῶν οὕτω τὸν φόβον, μὴ κατασείσας αὐτῶν οὕτω
τὸν φόβον, καὶ κατασείσας αὐτῶν τὴν διάνοιαν, καὶ δείξας τὸ ναυάγιον ὃ μέλλουσιν ὑπομέ
νειν πᾶν, ἐγγύθεν ἀνοίγει αὐτοῖς τῆς χάριτος τὸν λιμένα. ὃ πανταχοῦ ποιεῖ, δύνολωτάτην
» τε, καὶ ἀσφαλεστάτην ἐντεῦθεν ἀποφαίνων τὴν σωτηρίαν. διὸ καὶ ἐπάγει λέγων. Ἡμεῖς γὰρ
» διὰ πίστεως ἐν πνεύματι ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. Οὐδενὸς ἐκείνων τῶν
νομίμων δεόμεθα φησὶν, ἀρκεῖ γὰρ ἡ πίστις ἡμῖν πύλας παρασχεῖν, καὶ δι' αὐτῆς δικαιοσύνην,
» καὶ τὰ πολλὰ, καὶ μεγάλα ἀγαθά. Ἐν γὰρ χῷ ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τί ἐστιν, οὔτε ἀκρο
» βυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. Ὁρᾷς πῶς λοιπὸν μετὰ πλείονος ἀποδύεται
παῤῥησίας; ὁ γὰρ τὸν χν ἐνδυσάμενος, μηκέτι ταῦτα περιεργαζέσθω φησὶν, καὶ μὴν ἔλεγεν
ὅτι βλαβερόν ἡ περιτομή. πῶς οὖν ἀδιάφορον αὐτὸ τίθησιν; ἀδιάφορον ὄντων ἤδη πρὸ
τῆς πίστεως ἐχόντων, οὐκ ὄντων μετὰ τὴν πίστιν περιτεμνομένων. ὅρα δὲ ποῦ αὐτὴν ἐξέβαλε,
μετὰ ἀκροβυστίαν σῴσας αὐτήν. τὸ γὰρ ποιοῦν τὴν διαφοράν, ἡ πίστις ἐστίν. ὥσπερ οὖν οὐ
ἀθλητὰς τὸν καταλέγῃ, οὔτε γυμνοὺς, οὔτε σεσημένους, οὔτε μέλανας, οὔτε λευκούς, οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὴν δοκιμασίαν ταῦτα, ἀλλ' ἵνα ἰσχυροὶ, καὶ ἐπιστήμονες ὦσι. τοῦτο δεῖ ζητεῖν, οὕτως καὶ τὸν μέλλοντα ἀπογράφεσθαι, εἰς τὴν καινὴν διαθήκην, οὐδὲν βλάπτει τὰ σωματικὰ ταῦτα ἅπαντα, ὥσπερ οὖν οὔτε ὀνίνησιν οὐ πρᾶσις. τί δέ ἐστι δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη; μεγάλων ἐν ταύτῃ πλοῦτον αὐτὸς ἔπλεξεν, ἐμφήνας ὅτι ἐκτὸς τῆς πρὸς χν ἀγάπην μὴ ῥιζωθῆναι, αὐτὴν ἡ παρείσδυσις γέγονεν. οὐ γὰρ τὸ πιστεῦσαι ἐστὶ τὸ ζητούμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μεῖναι ἀγαπῶντας, ὡς οὖν εἰ ἔλεγεν, εἰ ἠγαπᾶτε τὸν χν ὡς ἐχρῆν, οὐκ οὐ ἠτιμάσατε πρὸς τὴν δουλείαν, οὐκ οὐ τὸν ἐξαγοράσαντα ὑμᾶς ἀφήκατε, οὐκοὖν εὑρίσκετε τὰ ἐλευθερώσαντα. αἰνίττεται δὲ ἐν ταύτῃ, καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτοῖς, δεικνὺς ὅτι μὴ ἐκεῖνοι εἰ ἀγάπην εἶχον πρὸς αὐτὸν, οὐκοὖν ἐτόλμησαν ταῦτα ποιεῖν. βούλεται δὲ καὶ τὸν βίον αὐτοῖς

» διορθοῦ ἀπὸ τ ῥήματος τούτου. Ε τρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς ἐνέκοψεν; Οὐκ ἐρω-
τῶν ζς ὅτι ζ ἔλαττ, ἀλλ ἀπορουμένους καὶ ὀλοφυρομ, πῶς ὁ ζσοῦ ζς ἐνέκοπη δρόμος, τίς ὁ το
σοῦτον ἰσχύσας. οἱ πάντων ἀνώτεροι, καὶ ἐν τάξει διδασκάλων ὄντες, οὐ δὲ ἐν τάξει μα θη-
τῶν ἐμείνατε. τί γέγονε; τίς τοσοῦτον ἴσχυσε; ζῶν τα ἀπορουμένους ὅτι, καὶ θρηνοῦντος μ θν.
» ὥσπερ καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγε. τίς ἡμᾶς ἐβάσκηνεν; Ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τ καλοῦντος ὑμᾶς.
Οὐκ ἔστι τούτοις ἐνκάλεσεν ὑμᾶς ὁ καλῶν, ὥστε οὕτως σαλεύεσθαι, οὐ ζῶν τα ἐνομοθέτησεν,
ὥστε ἰουδαΐζειν. εἶτα ἵνα μήτις λέγῃ, τί οὕτως τὸ πρᾶγμα σπαίρεις, καὶ δεινοῖς τ λόγοις;
μίαν ἐν ζηλοῖ τ νόμου ἐφυλάξαμεν μόνον, καὶ τοσαῦτα θορυβεῖς, ἄκουσον πῶς φοβεῖ.
» οὐκ ἀπὸ τῶν παρόντων, ἀλλ ἀπὸ τῶν μελλόντων λέγων οὕτως. Μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ
» φύραμα ζυμοῖ. Οὕτως καὶ ὑμᾶς ἰσχύει φῆ τὸ μικρὸν ζς σφάλμα, μὴ διορθωθέν, μ
» εἰς τέλειον ἰουδαϊσμὸν ἀγαγεῖν, ὥσπερ ἡ ζύμη τὸ φύραμα. Ε γὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν χ,
» ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. Οὐκ εἴασεν ὅτι οὐ φρονεῖτε, ἀλλ οὐ φρονήσετε. τουτέστιν ὅτι διορ-
θώσεσθε. πόθεν οἶδας ζς; οὐκ εἴασεν οἶδα, ἀλλὰ πιστεύω τ θεῷ φησι, καὶ τ ἐν ἐκείν καλ-
λῶ συμμαχίαν πρὸς τὴν ὑμετέραν διόρθωσιν θαῤῥῶν, καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπε πέποιθα, εἰς
ὑμᾶς, ἀλλ ἐν κυρίῳ. πανταχοῦ γὰ μετ ἐγκωμίων πλέκει τὰς κατηγορίας, ὡς αὐ εἰ ἔλεγεν.
οἶδα τὴς ἐμοὺς μαθητάς, οἶδα τ ὑμῶν δ διόρθωτον. θαῤῥῶ ζς μ. ἀλλ ἐν κύριον τ οὐκ
ἐῶντα ἀπολέσθαι, οὐ δὲ τ τυχόν. ζς δὲ δι ὑμᾶς τοὺς δι ωαμένους ταχέως ἑαυτοὺς ἀνα-
κτήσασθαι. ἅμα δὲ καὶ προτρέπει, καὶ τὴν παρ ἑαυτῶν ωονδὴν εἰσενεγκεῖν, ὡς οὐκ ἐνὸν
» τῶν παρὰ τ δ τυχεῖν, αὐ μὴ καὶ τὰ παρ ἡμῶν εἰσφέρεται. Ὁ δὲ ταράττων ὑμᾶς,
» βαστάσει τὸ κρίμα, ὅστις αὐ ἦ. Ε κατέρωθεν αὐτὸς ἀλείφει, καὶ ἐξ ὧν παρεθαῤῥύνε, μ
ἐξ ὧν ἐκείνοις ἐπηράσατο, ἢ προεφήτευσε. σὺ δέμοι σκόπει πῶς οὐδαμοῦ ὄνομα τίθησι τῶν
σπιβουλευόντων, ἵνα μὴ ἀναισχυντότεροι γένωνται. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. οὐκ σπεισθὴ
ὑμεῖς οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε, διαζς οἱ τῆς ἀπάτης αὐτοὶ ἀπηλλαγμένοι τῆς πολάσεως εἰ-
σίν. ἀλλὰ δώσουσι δίκην. οὐ δὲ ζῆ προσῆκον τὴν ἑτέρων ωονδὴν τῆς ἰδίων κακοπαθείας γε-
νέσθαι παραμυθίαν. γίνεται δὲ τ το, ἵνα μὴ καὶ ἑτέροις πάλιν σπίδωνται. μ οὐχ ἁπλῶς
» εἶπεν οἱ ταράττοντες, ἀλλὰ καὶ ἐπῆρε τὸν λόγον, ὅστις αὐ ἦ. Ε γὼ δὲ ἀδελφοὶ εἰ περι-
» τομὴν κηρύττω, τί ἔτι διώκομαι; Ε πειδὴ ζῆ διέβαλλον αὐτὸν ὡς πολλαχοῦ ἰουδαΐζον-
τα, καὶ ζῶν κρινόμενον τὸ κήρυγμα, ὅρα πῶς καθαροὺς ἐνεδύσατο μάρτυρας αὐτοὺς κα-
λῶν. οἴδατε γάρ φησι, καὶ ὑμεῖς, ὅτι διωγμῶν μου πρόφασις τοῦτό ἐστι, ὅτι κελεύω ἀπέχεσθαι
τ νόμου. εἰ δὲ περιτομὴν κηρύσσω, τί διώκομαι; οὐδὲν ζῆ ἕτερον ἐγκαλεῖν ἔχουσί μοι οἱ ἐξ
ἰουδαίων, ἢ τ το μόνον. καὶ ζῆ εἰ συνεχώρουν αὐτοῖς μετὰ τῶν πατρῴων ἐθῶν πιστεύειν, οὐκ
ἂν οὔτε οἱ πιστεύσαντες, οὔτε οἱ ἀπιστήσαντες ἐπεβούλευσαν, τῷ μηδὲν τῶν οἰκείων παρα-
σαλεύεσθαι. τί οὖν οὐκ ἐκήρυξε περιτομήν; οὐ περιέτεμε τὸν Τιμόθεον; περιέτεμε μέν. πῶς
οὖν φησιν, οὐ κηρύσσω; καὶ ἐνταῦθα αὐ τ μάθε τὴν ἀκρίβειαν. οὐ ζῆ εἶπεν, ὅτι περιτομὴν
οὐκ ἐργάζομαι, ἀλλὰ κηρύσσω. τουτέστιν οὐχ οὕτως κελεύω πιστεύειν. μὴ ζῆ εἰς δογμάτων
» λάβῃς βεβαίωσιν. περιέτεμεν μέν ζῆ, οὐκ ἐκήρυξα δὲ περιτομήν. Ἆρα κατήργηται τὸ
» σκάνδαλον τ σταυροῦ. Τουτέστι τὸ ἐμπόδιον τὸ κώλυμα ἀνῄρηται, εἰ τ το ἔστιν ὁ φα-
τέ. οὐ δὲ ζῆ οὕτως ὁ σταυρὸς ἦν σκάνδαλον τοῖς ἰουδαίοις, ὡς τὸ μὴ πείθεσθαι τοῖς πατρῴοις
νόμοις. καὶ ζῆ

νόμοις. καὶ γὰρ τὸν στέφανον προσενεγκόντες, οὐκ εἶπον ὅτι οὗτος τὸν ἐρῶμενον προσκυνεῖ, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὸν τόπον, καὶ τὸν νόμον λέγει τὸν ἅγιον. καὶ τῷ Ἰησοῦ δὲ τῷ συνεκάλουν, ὅτι τὸν νόμον παραλύει. διόφησιν ὁ παῦλος, εἰ συγκεχώρηται περιτέμνεσθαι, λέλυται ἡ φιλονεικία ἡ πρὸς ὑμᾶς, οὐ δὲ μία λοιπὸν ἔχθρα μένει πρὸς τὸν θεὸν, καὶ τὸ κήρυγμα. εἰ δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν φονῶσι καθ' ἡμῶν, πῶς τοῦτο ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν; ἐμοὶ γοῦν διὰ τοῦτο ἐπείσθησαν, ὅτι εἰσήνεγκα ἀκροβυστον, εἰς τὸν ναόν. ἆρ' οὖν οὕτως ἀνόητός εἰμι φησὶν, ὡς συγκεχωρημένης περιτομῆς, εἰκῆ καὶ μάτην τοσαύτην ἀναδέχεσθαι βλάβην; τοσοῦτον σκάνδαλον θεῖναι τῷ θεῷ; ὁρᾶτε γὰρ ὅτι δι' οὐδὲν ἡμῖν πολεμοῦσιν οὗτος, ὡς διὰ τὴν περιτομήν. οὕτως οὖν ἀνόητος ἦμην, ὡς ὑπὲρ τοῦ μηδενὸς θλίβεσθαι, καὶ σκανδαλίζειν ἑτέρους; θεοῦ δὲ σκάνδαλον ἐκάλεσεν, ὅπερ δὴ καὶ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος τοῦτο ἐποίησε, καὶ τοῦτο μάλιστα ἦν τὸ σκανδαλίζον Ἰουδαίους, καὶ κωλύον τὸν θεὸν ἀναδέχεσθαι, τὸ κελεύειν τῶν πατρώων ἀφίστασθαι ἐθῶν. » Ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. Ὅρα πῶς ἐστι πικρὸς ἐντεῦθεν καὶ κατὰ τῶν ἀπατηκότων. παρὰ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν, τοὺς ἀπατημένους τὴν κατηγορίαν ἔτρεπεν, ἀνοήτους καλῶν, καὶ ἄπαξ, καὶ δεύτερον. ἐπειδὴ δὲ καλῶς αὐτοὺς ἐπαίδευσε, καὶ διώρθωσε, πρὸς τοὺς ἀπατηκότας τρέπεται λοιπόν. δεῖ δὲ ἡμᾶς σωφρονεῖν, καὶ ἐντεῦθεν αὐτῆς τὴν σοφίαν. πῶς τούτους μὲν ὡς παῖδας οἰκείους, καὶ διωκομένους λαβεῖν διόρθωσιν, νουθετεῖ σωφρονίζει, τοὺς δὲ ἀπατηκότας, ὡς ἀλλοτρίους, καὶ ἀνίατα νοσοῦντας, ἐκκόπτει. τοῦτο μὲν λέγει, βασάνει τὸ κρίμα, ὅστις ἂν ᾖ. τοῦτο δὲ ἐπαρώμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων, ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. μὴ καλῶς εἶπεν ἀναστατοῦντες. τὴν γὰρ οἰκείαν πατρίδα, καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν συγγένειαν ἀφέντες τὴν ἄνω, τὴν ἀλλοτρίαν, καὶ ξένην μεταδιώκειν ἠνάγκασαν, ἀπὸ μὲν τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐκβάλλοντες, διαζόμενοι δὲ καθάπερ αἰχμαλώτους, μὴ μετανάστας πλανᾶσθαι. διόπερ αὐτοῖς ἐπαρᾶται. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, οὐδέν μοι μέλλει περὶ ἐκείνων, αἱρετικὸν γὰρ ἄνθρωπον μετὰ πρώτην, καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ. εἰ βούλονται μὴ περιτεμνέσθωσαν μόνον, ἀλλὰ καὶ περικοπτέσθωσαν. ποῦ τοίνυν εἰσὶν, οἱ ζηλοῦντες ἀποκόπτειν ἑαυτοὺς, καὶ τὴν αἰρεσιν σπιασώμενοι; καὶ τὴν τοῦ θεοῦ δημιουργίαν διαβάλλοντες, καὶ τοῖς μανιχαίοις συμπράττοντες; ἐκεῖνοι μὲν γάρ φασι τὸ σῶμα σπίβουλον εἶναι, καὶ ὕλης τῆς πονηρᾶς. οὗτοι δὲ διὰ τῶν ἔργων τοῖς χαλεποῖς δόγμασι τούτων διδόασιν ἀφορμήν. ὡς γὰρ ἐχθρὸν, καὶ σπίβουλον ἀποκόπτουσι τὸ μέλος. οὐκοῦν πολλῷ μᾶλλον τοὺς ὀφθαλμοὺς πηρῶσαι ἐχρῆν. διὰ γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν, εἰς τὴν ψυχὴν κάτεισιν ἡ σπιθυμία, διὰ οὔτε ὀφθαλμὸς, οὔτέ τι ἄλλο μέλος αἴτιον. ἀλλ' ἡ πονηρὰ προαίρεσις μόνον. εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ, διατί μὴ καὶ γλῶτταν διὰ τὴν βλασφημίαν, καὶ χεῖρας διὰ τὴν ἁρπαγὴν, καὶ πόδας διὰ τὴς πονηρίαν δρόμους, καὶ πᾶν ὡς εἰπεῖν τὸ σῶμα κατακόπτεις; καὶ γὰρ ἀκοὴ καζουλιζομένη, πολλάκις κατεμάλαξε τὴν ψυχὴν, καὶ ῥῖνες ὀσμὴν ἡδεῖαν δεξάμεναι, κατεγοήτευσαν τὴν διάνοιαν, καὶ πρὸς ἡδονὴν ἐξεβάκχευσαν. οὐκοῦν πάντα περικόψωμεν, καὶ ὦτα, καὶ χεῖρας, καὶ ῥῖνας, ἀλλ' ἐχάτης ταῦτα παρανομήσας, καὶ σατανικῆς παραπλησίας. δέον γὰρ διορθῶσαι μόνον τὴν ἄτακτον τῆς ψυχῆς ὁρμὴν, ὡς τὸ τεχνίτου διαμαρτάνοντος, τὸ ὄργανον συντρίβειν ἀνέπεσεν ὁ πονηρὸς δαίμων, καὶ φόνοις χαίρων διηνεκῶς. πῶς οὖν τὸ σώ-

μαρς παινο μένου φησὶν ἐκκαίεται ἐπιθυμία; ἰδοὺ πάλιν τὸ ἁμάρτημα τῆς ψυχῆς. τὸ γὰρ παίνειν τὴν σάρκα, οὐ τῆς σαρκός ἐστιν, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς. εἰ γὰρ βούλοιτο κατατήκειν, αὐτὴ τὴν ἐξουσίαν ἅπασαν ἔχει, σὺ δὲ παραπλήσιον ποιεῖς. ὥσπερ αὖ εἴ τις ὁρῶν τινὰ τῶν καίοντα, καὶ ἐπιβάλλοντα ξύλα, καὶ οἰκίαν ἐμπιπρῶντα, ἀφεὶς τὸν ἅψαντα τὴν πυρὰν, ἐγκαλέσειε τῇ πυρᾷ, ὅτι πολλῶν ἐπιλαβομένη ξύλων, εἰς ὕψος ἐρρύη, ἀλλ' οὐκ ἦν τὸ ἔγκλημα τοῦ πυρός, ἀλλὰ τοῦ ἅψαντος τὸ πῦρ. οὕτω γὰρ πρὸς προφῶ, πρὸς φωτισμὸν, πρὸς ἄλλα τοιαῦτα ἐδόθη διακονίαν, οὐχ ἵνα καίῃ τὰς οἰκίας. ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἐπιθυμία, εἰς πάσαν ποιΐαν, καὶ βίου σύγκασιν, οὐ πρὸς μοιχείαν, καὶ πορνείαν, καὶ ἀσελγείαν, ἵνα πατὴρ γένῃ, οὐχ ἵνα μοιχὸς, ἵνα νομίμως ὁμιλήσῃς γυναικὶ, οὐχ ἵνα παρανόμως διαφθείρῃς, ἵνα καταλίτῃς ὠέρμα, οὐχ ἵνα τὸ ἑτέρου λυμήνῃ. τὸ γὰρ μοιχεύειν, οὐ τῆς ἐπιθυμίας ἐστὶ τῆς φυσικῆς, ἀλλὰ τῆς ὕβρεως τῆς παρὰ φύσιν, ἡ γὰρ ἐπιθυμία μίξιν ἐπιθυμεῖ μόνον, οὐ τοιαύτην δὲ μίξιν. ταῦτα δέ μοι οὐχ ἁπλῶς εἴρηται νυνὶ, ἀλλὰ προαναιρούμεθά τινας ἀγῶνας, καὶ προαπροβολιζόμεθα πρὸς τοὺς ἔχοντας τὸ θεοῦ τὴν δημιουργίαν πονηρὰν εἶναι, καὶ τῆς μὲν ψυχῆς τὴν ῥᾳθυμίαν ἐῶντας, κατὰ δὲ τὸ σώματος μαινομένους, καὶ τὴν σάρκα ἡμῶν διαβάλλοντας, περὶ ὧν καὶ μεταξὺ ὁ ἀπόστολος παῦλος διαλέγεται, οὐ τῆς σαρκὸς κατηγορῶν ἀλλὰ τῶν διαβολικῶν λογισμῶν. Ὑμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε. μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί. Ἐντεῦθεν λοιπὸν δοκεῖ μοι εἰς τὸν ἠθικὸν ἐκβαίνειν λόγον, πάσχει δέ τι καινὸν, καὶ ὅπερ οὐδεμιᾷ τῶν ἄλλων ἔπαθεν ἐπιστολῶν. πάσας γὰρ διαλαμβάνων εἰς μέρη δύο, καὶ τὰ μὲν πρῶτα περὶ δογμάτων τὰ δὲ ἔσχατα περὶ βίου διαλεγόμενος, ἐνταῦθα εἰς τὸν ἠθικὸν ἐμπεσὼν λόγον, πάλιν ἀναμίγνυσι τὸν δογματικόν. καὶ γὰρ οὗτος ἐκείνου πάλιν ἔχεται ἐν τῇ πρὸς μανιχαίους μάχῃ. τί δέ ὅτι μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν τῇ σαρκὶ εἰς ἀφορμήν; ἀπήλλαξεν ὑμᾶς φησὶν ὁ χριστὸς τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας, κυρίους ἀφῆκε τοῦ πράττειν ὅ, τι βούλεσθε, οὐχ ἵνα τῇ ἐξουσίᾳ πρὸς κακίαν χρησώμεθα, ἀλλ' ἵνα μείζονος λάβωμεν μισθοῦ πρόφασιν καὶ φιλοσοφίαν μείζονα ἐνιόντες. ἐπειδὴ γὰρ ἄνω, καὶ κάτω ζυγὸν δουλείας καλεῖ τὸν νόμον, καὶ καταράσασθαι παλλαγὴν, ἵνα μήτις ὑποπτεύσῃ ὅτι διαβολὴν κελεύει τοῦ νόμου ἀποφῆναι, ἵνα ἔξει παρανόμως ζῶν, διορθοῦται τὴν ὑπόνοιαν λέγων, οὐχ ἵνα παράνομος γένηται ἡ πολιτεία, ἀλλ' ἵνα ὑπὲρ τὸν νόμον ἡ φιλοσοφία. ἐλύθη γὰρ τοῦ νόμου τὰ δεσμὰ, καὶ ἐγὼ ταῦτα λέγω, οὐχ ἵνα τανῦν πονηρότεροι, ἀλλ' ἵνα ὑψηλότεροι γενώμεθα. καὶ γὰρ ὁ πορνεύων, καὶ ὁ παρθενεύων, ἀμφότεροι τοῦ νόμου τὰ μέτρα ἐξέβησαν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. ἀλλ' ὁ μὲν ἐπὶ τὸ χεῖρον κατενεχθείς, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπαρθείς, ὁ μὲν παραβὰς, ὁ δὲ ὑπερβὰς τὸν νόμον. διὸ οὖν φησιν, ὁ παῦλος, ὅτι ἐλυσε τὸν ζυγὸν ἀφ' ἡμῶν, οὐχ ἵνα σκιρτήσητε, οὐδ' ἵνα λακτίσητε, ἀλλ' ἵνα χωρεῖς ζυγοῦ βαδίζητε εὐρύθμως, εἶτα καὶ δείκνυσι τρόπον δι' οὗ ῥᾳδίως αὐτὸ τοιοῦτον κατορθωθείη. τίς οὖν ὁ τρόπος; Διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις φησί. Πάλιν ἐνταῦθα αὐτίπαλος ὅτι φιλονεικία, καὶ στάσις, καὶ φιλαρχία, μὴ ἀπόνοια, ταύτης τῆς πλαυήσης αὐτοῖς ἐγένοντο. ἡ γὰρ τῶν αἱρέσεων μήτηρ, ἡ τῆς φιλαρχίας ἐστὶν ἐπιθυμία. εἰπὼν γὰρ ὅτι δουλεύετε ἀλλήλοις, ἔδειξεν ὅτι ἐξ ἀπονοίας, καὶ τύφου ἔλαβεν ἀρχὴ τὸ κακὸν, διὸ κατάλληλον ἐπεισάγει φάρμακον. ἐπειδὴ γὰρ ἀλλήλων ἄρχειν βουλόμενοι διεχίθητε, δουλεύσατε

λβύσατε ἀλλήλοις, οὕτως γὰρ σωαχθήσεσθε πάλιν. ἀλλὰ φανερῶς μὲν οὐ λέγει τὸ ἁμάρτημα, φανερῶς δὲ πάθησι τὴν διόρθωσιν, ἵνα δι' αὐτῆς κἀκεῖνοι μάθωσιν, ὡς αὖ εἴ τις τῷ ἀσελγαίνοντι, ὅπ μὴ ἀσελγαίνειν μὴ λέγοι, παραινεῖ δὲ συνεχῶς σωφρονεῖν. ὁ γὰρ ἀγαπῶν, ὡς χρὴ τὸν πλησίον, οὐ παραιτεῖται δουλεύειν αὐτῷ πανταχοῦ δοῦλα τὰ ταπεινότερον. καθάπερ γὰρ πῦρ ὁμιλῆσαν κηρῷ μαλάττει ῥᾳδίως αὐτὸν, οὕτως καὶ ἡ τοῦ ἀγάπης θερμότης, πάντα τὸν φόβον, καὶ ἀπόνοιαν πυρὸς σφοδρότερον διαλύει. διαπαντὸς οὖν εἶπεν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους ἁπλῶς. ἀλλὰ δουλεύετε, τῇ ἐπιτεταμένῃ δηλῶν φιλίαν. ἐπεὶ δὴ γὰρ τὸν νόμον τὸν ζυγὸν ἀνεῖλεν, ἵνα μὴ ἀποσκιρτήσωσιν, ἕτερον αὐτοῖς ἐπιτίθησι ζυγὸν τὸν τῆς ἀγάπης, ἰσχυρότερον μὲν ἐκεί
» νου, κουφότερον δὲ καὶ ἡδίω πολλῷ. εἶτα δείκνυς αὐτὸ τὸ κατορθούμενον, φησίν. Ὁ γὰρ πᾶς
» νόμος, ἐνὶ λόγῳ πεπλήρωται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, ὡς σεαυτόν. Ἐπεὶ δὴ γὰρ ἄνω καὶ κάτω τὸν νόμον ἔφερεν, εἰ βούλει αὐτὸν φησι πληροῦν, μὴ περιτέμνου, οὐ γὰρ ἐν τῇ περιτομῇ ἀλλ' ἐν τῇ ἀγάπῃ πληροῦται. ὅρα τῆς ὁδοιπορίας πῶς οὐκ ἐπιλανθάνεται τῆς
» ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ πονοῦν κινεῖ συνεχῶς, καὶ εἰς τὸν ἡθικὸν ἐξελθὼν λόγον. Εἰ δὲ ἀλλήλους
» δάκνετε, καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε. Οὐκ ἀποφαίνεται ἵνα μὴ βαρήσῃ, ἀλλ' οἷα μὲν αὐτὸ γινόμενον. λέγει δὲ αὐτὸ μὴ ἀμφιβολίας, οὐ γὰρ εἶπεν ἐπεὶ δὴ ἀλλήλους δάκνετε, καὶ τὰ ἑξῆς ὁμοίως. οὐ δὲ γὰρ ἐκεῖ πάλιν ἀπεφλαύρισε τὸ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε, ὅπερ ὄντι φοβουμένου, καὶ ἀσφαλιζομένου οὐ κατασιγάζοντος. μὴ ταῖς λέξεσι δὲ ἐμφανῶς ἐχρήσατο, οὐ γὰρ εἶπε δάκνετε μόνον, ὅπερ ὄντι θυμουμένου, ἀλλὰ καὶ κατεσθίετε, ὅπερ ὄντων ἐμμένοντας τῇ πονηρίᾳ. ὁ μὲν γὰρ δάκνων, ὀργῆς ἐπλήρωσε πάθος, ὁ δὲ κατεσθίων, θηριωδίαν ἐχούσης παρέσχεν ἀπόδειξιν. δήγματα δὲ καὶ βρώσεις, οὐ τὰς σωματικὰς φησιν, ἀλλὰ τὰς πολὺ χαλεπωτέρας. οὐ γὰρ οὕτως ὁ ἀνθρωπίνης ἀπογευσάμενος σαρκὸς ἔβλαψεν, ὡς ὁ δήγματα εἰς τὴν ψυχὴν πηγνύς. ὅσον γὰρ ψυχὴ πρωτέρα σώματος, τοσοῦτον χαλεπωτέρα ἡ ταύτης βλάβη. βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε, ἐπεὶ δὴ γὰρ οἱ ἀδικοῦντες, καὶ ἐπιβουλεύοντες, ὡς ἄλλους ἀναλίσκοντες εἰς τοῦτο ἔρχονται, διὰ τοῦτο φησι, σκοπεῖτε μὴ εἰς ὑμᾶς τὸ πρᾶγμα περιτραπῇ. ἡ γὰρ διάφασις, καὶ ἡ μάχη, φθορᾶς ποιόν, καὶ ἀναλωτικόν, μὴ τῶν δεχομένων αὐτὴν, καὶ τῶν εἰσαγόντων, καὶ ἐντὸς μᾶλλον
» ἅπαντα διατρώγει. Λέγω δὲ πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τε-
» λέσητε. Ἰδοὺ καὶ ἑτέραν δείκνυσιν ὁδὸν εὔκολον ποιοῦσαν τὴν ἀρετὴν, καὶ κατορθοῦσαν τὰ εἰρημένα, ὁδὸν τίκτουσαν ἀγάπην, μὴ σφιγγομένην ὑπὸ τῆς ἀγάπης. οὐδὲν γὰρ οὐδὲν οὕτως ἀγαπητικοὺς ποιεῖ, ὡς τὸ πνευματικοὺς εἶναι. καὶ οὐδὲν οὕτως ἰσχύει παραμένειν ἡμῖν τὸ πνεῦμα, ὡς ἡ τῆς ἀγάπης ἰσχύς, διό φησι. πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἐπεὶ δὴ γὰρ εἶπε τὸ ποιοῦν τὴν νόσον, λέγει καὶ τὸ τὴν ὑγείαν χαριζόμενον φάρμακον. ποῖον δὲ τοῦτο ὅτι, μὴ τὶς ἡ δύναμις τῶν εἰρημένων καλῶν, ἢ τὸ πνεύματι
» ζῆν; διό φησι. Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε, ἡ γὰρ σὰρξ
» ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς, ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλ-
» λήλοις, ἵνα μὴ ἃ θέλετε, ταῦτα ποιῆτε. Ἐνταῦθα δὲ ἐπιτίθενταί τινες λέγοντες, ὅτι διεῖλεν εἰς δύο τὸν ἄνθρωπον ὁ ἀπόστολος, ὡς περ ἐξ ἐναντίας οὐσίας κατεσκευασμένον εἰσάγων, καὶ μάχην πρὸς τὴν ψυχὴν δεικνὺς οὖσαν. ἀλλ' οὐκ ὄντι ταῦτα οὐκ ὄντι. σάρκα γὰρ

ζῶν θαι οὐ τὸ σῶμα καλεῖ. εἰ γὰρ σάρξ φησι, πῶς ἔχει τὸ ἐξῆς εἰρημένον; ἐπιθυμεῖ γάρ φησι κατὰ τοῦ πνεύματος. μὴ μὴν σάρξ, οὐ τῶν κινουντων, ἀλλὰ τῶν κινουμένων ἐστὶν, οὐ τῶν ἐνεργούντων, ἀλλὰ τῶν ἐνεργουμένων. πῶς οὖν ἐπιθυμεῖ; εἰ γὰρ ἐπιθυμία, οὐ σαρκὸς, ἀλλὰ ψυχῆς. μὴ γὰρ ἄλλα χοῦ φησι, κατεπίθυμός ἐστιν ἡ ψυχή μου. καὶ τί ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή σου καὶ ποιήσωσοι; καὶ μὴ πορεύου κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς σου. καὶ πάλιν οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου, πῶς οὖν παῦλος φησὶν ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος; οἱ δὲ σάρκα καλεῖν οὐ τὸ τοῦ σώματος φύσιν, ἀλλὰ τὴν πονηρὰν προαίρεσιν, ὡς ὅταν λέγῃ, ὑμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι. μὴ πάλιν. οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. τί οὖν, ἀνελεῖν δεῖ τὴν σάρκα; οὐδὲ ὁ ζῶντα λέγων, οὐ σάρκα περιέκειτο; οὐ τὸ σαρκὸς, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου ταῦτα τὰ διδάγματα, ἐκεῖνος γὰρ ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπαρχῆς. τί οὖν φησι; σάρκα ἐν ζῶν θαι τὸν λογισμὸν καλεῖ τὸν γεώδη, τὸν ῥᾳθυμον, καὶ ἠμελημένον. σὰρξ δὲ οὐ σώματος κατηγορία, ἀλλὰ ῥᾳθύμου ψυχῆς ἔγκλημα. ὄργανον γάρ ἐστιν ἡ σάρξ, τὸ δὲ ὄργανον οὐδεὶς ἀποτρέφεται, καὶ μισεῖ, ἀλλὰ τὸν τὸ ὄργανον κακῶς μεταχειριζόμενον. καὶ γὰρ οὐ τὸν σίδηρον ἀλλὰ τὸν ἀνδροφόνον, καὶ μισοῦμεν, καὶ κολάζομεν. ἀλλὰ καὶ αὖ τὸ σὰρξ φησὶ κατηγορία σώματος, τὰ τὰ ἁμαρτήματα τῆς ψυχῆς τῷ τῆς σαρκὸς ὀνόματι καλεῖσθαι. ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ μὲν ἐλάττονα εἶναι τῆς ψυχῆς τὴν σάρκα, καὶ αὐτὴν δὲ καλῶ, τὸ γὰρ ἔλαττον τοῦ κρείττονος, καὶ αὖ τὸ καλὸν, τὸ δὲ κακὸν, οὐκ ἔλαττον τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ἐναντίον. σὺ δὲ εἰ μὴ ἔχεις δεῖξαι ἀπὸ τοῦ σώματος καταστυγαζομένην τὴν κακίαν, κατηγόρει τῆς σαρκὸς, εἰ δὲ ἀπὸ τῆς προσηγορίας διαβάλλειν ἐπιχειρεῖς, ὥρασε, μὴ τῆς ψυχῆς κατηγορεῖν. καὶ γὰρ ψυχικὸς ἄνθρωπος λέγεται ὁ τῆς ἀληθείας ἐστερημένος. καὶ πνεύματα πονηρίας λέγεται τὰ τῶν δαιμόνων πλήθη. τῷ δὲ τῆς σαρκὸς ὀνόματι πάλιν, μὴ τὰ μυστήρια καλεῖν εἰώθεν ἡ γραφὴ, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἅπασαν, σῶμα λέγουσαν εἶναι τοῦ χυ. εἰ δὲ βούλει, καὶ κατορθώματα καλεῖν τὰ δι' αὐτῆς γινόμενα, σθένον τῷ λόγῳ τὰς αἰσθήσεις, καὶ ἔρημον ὄψει τὴν ψυχὴν γνώσεως ἁπάσης, καὶ οὐδὲν εἰδυῖαν ὧν οἶδεν. εἰ γὰρ ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοουμένη καθορᾶται, πῶς αὖ ἴδοιμεν χωρὶς ὀφθαλμῶν; εἰ δὲ καὶ ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, πῶς ἀκουσόμεθα χωρὶς ὤτων; μὴ τὸ κηρύξαι δὲ μὴ τὸ περιελθεῖν, δίχα γλώττης μὴ ποδῶν. πῶς γὰρ κηρύξουσιν ἐὰν μὴ ἀποταλῶσι; μὴ τὸ γράψαι δίχα χειρῶν. ὁρᾷς ὅτι μυρίων ἡμῖν ἀγαθῶν ὄντων αἰτία τῆς σαρκὸς ἡ διανοία; εἰ δὲ λέγει ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, περὶ δύο φησὶ λογισμῶν, οὗτοι γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκεινται), ἡ ἀρετὴ μὴ ἡ κακία, οὐχ ἡ ψυχὴ μὴ τὸ σῶμα. εἰ γὰρ ταῦτα ἀντίκειται), ἀλλήλων ἐστὶν ἀναιρετικὰ, ὡς τὸ πῦρ τοῦ ὕδατος, ὡς τὸ σκότος τοῦ φωτὸς. εἰ δὲ ἐπιμελεῖ) σώματος ψυχὴ, μὴ πολλὴν αὐτοῦ ποιεῖ πρόνοιαν, μὴ μυρίας πάσχει, ὥστε αὐτὸ μὴ καταλιτωεῖν, καὶ ἀποῤῥιγνυμένη κωλύει, καὶ τὸ σῶμα αὐτῇ διανοεῖται, καὶ πολλῷ εἰσάγει γνῶσιν αὐτῇ, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνης ἐνέργειαν ἕδρας κατεσκεύασται, πῶς οὖν ἐναντία ταῦτα εἴη, καὶ μαχόμενα ἀλλήλοις; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον οὐκ ἐναντία, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ὁμονοοῦντα, μὴ ἀλλήλων αὐτεχόμενα δίχα τοῦ ἔργου ἐρῶ. οὐ τοίνυν περὶ τούτων φησὶν, ὅτι ἀντίκειται) ἀλλήλοις. ἀλλὰ λογισμῶν πονηρῶν, μὴ ἀγαθῶν μάχην εἰσάγει. τὸ γὰρ θέλειν, καὶ μὴ θέλειν, τῆς ψυχῆς διαφόρως φησὶ, ταῦτα δὲ ἀντίκειται, ἵνα μὴ συγχωρῇς τῇ ψυχῇ πορεύεσθαι ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῆς ταῖς πονηραῖς. καθάπερ γάρ τις παιδαγωγὸς, καὶ

δαγωγὸς, μὴ διδάσκαλος φοβῶν, ταῦτα ἐφ' ἑτέρᾳ. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. ποία οὖν ἀκολουθία; μεγίστη μὲν καὶ σαφὴς, ὁ γὰρ πνεῦμα ἔχων ὡς χρὴ, σβέννυσι μὲν τοὺς πονηροὺς ἐπιθυμίαν ἅπασαν, ὁ δὲ τούτων ἀπαλλαγεὶς, οὐ δεῖται τῆς ἀπὸ τοῦ νόμου βοηθείας, ὑψηλότερος πολλῷ τῆς ἐκείνου παραγγελίας γενόμενος. ὁ γὰρ μὴ ὀργιζόμενος, πῶς δεῖται ἀκούειν οὐ φονεύσεις; ὁ μὴ βλέπων ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς, πῶς χρήζει τοῦ παιδαγωγοῦντος μὴ μοιχεύειν; τίς γὰρ διαλέγεται περὶ τοῦ καρποῦ τῆς καλιᾶς, τῷ τὴν ῥίζαν αὐτὴν ἀνασπάσαντι; ῥίζα γὰρ φόνου, θυμὸς, καὶ μοιχείας, ἡ περίεργος θεωρία τῶν ὀψέων. διαρρήδην φησὶν, εἰ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. ἐν τούτῳ δὲ μοι δοκεῖ, καὶ ἐγκώμιον τοῦ νόμου εἰρηκέναι μέγα, καὶ θαυμαστόν. εἰ δὲ ἐνταῦθα τοῦ πνεύματος ὁ νόμος ἦν, κατὰ δύναμιν τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τῆς τοῦ πνεύματος ἐπιφοιτήσεως, οὐ μὴν διαρρήδην ἔναπομένειν χρὴ τῷ παιδαγωγῷ. τότε μὲν εἰκότως ὑπὸ νόμον ἦμεν, ἵνα τῷ δέει κολάζωμεν τὰς ἐπιθυμίας, οὔπω τοῦ πνεύματος φανέντος. νυνὶ δὲ τῆς χάριτος δεδομένης τοῦ κωλύουσης μόνον αὐτῶν ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ παραινούσης αὐτὰς, καὶ πρὸς μείζονα πολιτείαν ἀναγούσης, τίς χρεία νόμου; τῷ γὰρ οἰκοδεν κατορθοῦντι τὰ μείζω, ποῦ χρεία παιδαγωγοῦ; οὐ δὲ γραμματικοῦ τις δέεται φιλόσοφος ὤν. τί τοίνυν ἑαυτοὺς ἐξοπλίζετε, τῷ πνεύματι πρότερον ἑαυτοὺς ἐκδύντες, καὶ νυνὶ προσκαθήμενοι τῷ νόμῳ; Φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι πορνεία, μοιχεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, φαρμακεία, εἰδωλολατρεία, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν καθὼς προεῖπον, ὅτι τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. Ἐν τούτοις δὲ λοιπὸν ὁ τῆς σαρκὸς συνήγορος, εἰ σέμνοι καὶ νομίζων, ὡς περὶ ἐχθρὰ, καὶ πολεμίου ταῦτα εἰρῆσθαι. ἐγὼ γὰρ ἡ μοιχεία μὴ ἡ πορνεία τῆς σαρκὸς κατ' ὑμᾶς, αἱ ἔχθραι, μὴ αἱ ἔριδες, μὴ οἱ ζῆλοι, μὴ αἱ εἰθεῖαι, μὴ αἱ αἱρέσεις. προαιρέσεως γὰρ ταῦτα διεφθαρμένης μόνον, ὥσπερ οὖν μὴ τὰ ἄλλα, πῶς ἂν εἴεν σαρκὸς; ὁρᾷς ὅτι οὐ φησὶ τὴν σάρκα ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὸν πεπλασμένον λογισμὸν, καὶ χαλαιὸν συρόμενον. διὸ καὶ φοβεῖ λέγων, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. εἰ δὲ φύσεως ταῦτα πονηρᾶς, καὶ οὐ προαιρέσεως μοχθηρᾶς, περιττῶς εἶπε πράττουσιν ἀλλὰ πάσχουσι. τίνος δὲ ἕνεκεν, καὶ βασιλείας ἐκπίπτουσιν; οὐ δὲ γε τῶν ἐν φύσει ἀλλὰ τῶν ἐν προαιρέσει καὶ οἱ τέφανοι καὶ αἱ κολάσεις, διὸ καὶ ταῦτα ἠπείλησεν ὁ παῦλος. Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος, ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη. Οὐκ εἶπε τὸ ἔργον τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ὁ καρπός. οὐκοῦν ἡ ψυχὴ περίπλεως, εἰ γὰρ περὶ σαρκὸς, καὶ πνεύματος ὁ λόγος, ποῦ ἡ ψυχή; ἄρα περὶ ἀψύχων διαλέγεται; ὅταν γὰρ τὰ μὲν πονηρὰ τῆς σαρκὸς, τὰ δὲ χρήσιμα τοῦ πνεύματος ᾖ, περίπλεως ἡ ψυχή; οὐδαμῶς, καὶ γὰρ ἡ ἐγκράτεια τῶν παθῶν ταύτης, καὶ περὶ αὐτῆς, καὶ ἐν μέσῳ κειμένης καλιᾶς, μὴ ἀρετῆς, αὐτὴ μὲν εἰς δέον χρήσονται τῷ σώματι, πνευματικὸν αὐτὸ κατειργάσατο, αὐτὴ δὲ ἀποσὴς μὲν τοῦ πνεύματος, ἐν δὲ ᾧ αὐτὴν τοῖς πονηροῖς ἐπιθυμίαις, γεωδεστέραν αὐτὴν κατεσκεύασεν. ὁρᾷς πάντοθεν πῶς οὐ περὶ οὐσίας αὐτῷ τῆς σαρκὸς νῦν ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ προαιρέσεως μοχθηρᾶς, καὶ οὐ τοιαύτης; διατί δὲ καρπὸν καλεῖ τοῦ πνεύματος; ὅτι τὰ μὲν πονηρὰ ἔργα, ἐξ ἡμῶν γίνεται μόνον, διὸ καὶ ἔργα καλεῖ. τὰ δὲ καλὰ, οὐ τῆς ἡμετέρας ἐπιμελείας δεῖται μόνον ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας. εἶτα μέλλων αὐτὰ διηγεῖσθαι, τὴν ῥίζαν τίθησιν πρῶτον τῶν

» ἀγαθῶν οὕτω λέγων. Ἀγάπη χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθοεργία, πίστις,
» πραότης, ἐγκράτεια. Κατὰ τῶν τοιούτων, οὐκ ἔστι νόμος. τίς γὰρ ἂν ἐπιτάξειε τῷ πάντα
ἔχοντα παρ' ἑαυτῷ, καὶ διδάσκαλον ἀπηρτισμένην τῆς φιλοσοφίας τὴν ἀγάπην; ὥσπερ γὰρ
οἱ τῶν ἵππων δύηνιοι, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἅπαντα πράττοντες οὐκ ἂν δεηθεῖεν μάστιγος, οὕτω
καὶ ψυχὴ κατορθοῦσα τὴν ἀρετὴν ἀπὸ πνεύματος, οὐ δεῖται τοῦ νουθετοῦντος νόμου.
πάνυ δὲ καὶ ἐνταῦθα τὸν νόμον θαυμαστικῶς ἐξέβαλεν, οὐχ ὡς φαῦλον, ἀλλ' ὡς ἐλάττονα
» τῆς δεδομένης παρὰ τοῦ πνεύματος φιλοσοφίας. Οἱ δὲ τοῦ χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρω
» σαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, καὶ τίς ἐστι τοιοῦτος,
δείκνυσιν ἐκ τῶν ἔργων τοὺς τὰ τοιαῦτα κατορθοῦντας, σάρκα πάλιν ἐνταῦθα τὰς πονη-
ρὰς πράξεις καλῶν. οὐ γὰρ δὴ τὴν σάρκα ἀνεῖλον, ἐπεὶ πῶς ἔμελλον ζῆν; τὸ γὰρ ἐσταυρω-
μένον, νεκρόν ἐστι μὴ ἀνενέργητον, ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ φιλοσοφίαν δηλοῖ, καὶ γὰρ αἱ ἐπιθυμίαι
κἂν ἐνοχλῶσι, κενὰ λυμαίνονται. ἐπεὶ οὖν τοσαύτην τοῦ πνεύματος ἡ ἰσχύς, ἐκείνῳ ζῶμεν ἐκείνῳ
» ἀρκούμεθα, καὶ αὐτὸς ἐπάγει λέγων. Ζῶμεν οὖν ἐν πνεύματι, καὶ πνεύματι στοι-
» χῶμεν. Κατὰ τοὺς ἐκείνου νόμους πολιτευόμενοι. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ στοιχῶμεν, τουτέστι, ἀρ-
κεσθῶμεν τῇ τοῦ πνεύματος δωρεᾷ, καὶ μὴ ἐπιζητῶμεν τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου προσθήκην.
εἶτα δείκνυς ἐκείνους τοὺς ἐπεισάγοντας περιτομὴν καὶ φιλοτιμίαν τοιοῦντας φησί.
» Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, οὐ πάντων ἐστὶν αὐτῶν τῶν κακῶν, ἀλλήλους προσκαλούμενοι, ἀλ
» λήλους φθονοῦντες. Ἀπὸ γὰρ κενοδοξίας, ὁ φθόνος, καὶ ἀπὸ φθόνου, τὰ μυρία ταῦτα
» κακά. Ἀδελφοὶ ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπιμήσεως προσήκε-
μαι τὰ αὐτῶν ἐξελέγχουσι πάθη, καὶ ἐδόκουν μὲν ἁμαρτημάτων ἕνεκεν τοῦτο ποιεῖν, τὴν δὲ
» αὐτῶν φιλαρχίαν θῆσαι ἐβούλοντο, φησί. ἀδελφοὶ ἐὰν καὶ προληφθῇ. Οὐκ εἶπεν ἐὰν
» πράξῃ, ἀλλ' ἐὰν προληφθῇ. τουτέστιν ἐὰν συναρπαγῇ. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε
» τὸν τοιοῦτον. Οὐκ εἶπε κολάζετε, οὐ δὲ κατακρίνετε, ἀλλὰ διορθοῦσθε, μὴ οὐδὲ ἐνταῦ-
θα ἔστη, ἀλλὰ δείκνυς, ὅτι σφόδρα αὐτοῖς ἡμέρους εἶναι δεῖ τοῖς ὑποσκελιζομένοις, οὕτως ἐ-
» πήγαγεν. Ἐν πνεύματι πραότητος. Δηλῶν ὅτι καὶ τῷ πνεύματι ταῦτα δοκεῖ. οὐκ
εἶπεν ἐν πραότητι, ἀλλ' ἐν πνεύματι πραότητος, καὶ τὸ δύναται μετ' ἐπιεικείας διορθοῦ-
σθαι τοὺς ἁμαρτάνοντας, χαρίσματος ἐστὶ πνευματικοῦ. εἶτα ἵνα μὴ ἐπαρθῇ ὁ διορθῶν ἕτερον, καὶ
» αὐτὸν ὑπὸ τὸν αὐτὸν φόβον ἔθηκεν οὕτως εἰπών. Σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρα-
» σθῇς. Ὥσπερ γὰρ οἱ πλουτοῦντες ἐράνους τοῖς δεομένοις εἰσφέρουσιν, ἵν' εἴ ποτε καὶ
αὐτοὶ περιπέσοιεν πενίᾳ τῇ αὐτῶν ἐπιτύχωσιν, οὕτω δὴ καὶ ἡμᾶς ποιεῖν χρή, διὸ καὶ αἰτίαν
ἀναγκαίαν πίθησι λέγων οὕτως. σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. καὶ ἀπολογεῖ-
ται ὑπὲρ τοῦ ἡμαρτηκότος, πρῶτον μὲν εἰπών, ἐὰν καὶ προληφθῇ, δεύτερον δὲ τῆς πολλῆς
ἀσθενείας ὄνομα, εἶτα ἵνα μὴ μὴ σὺ πειρασθῇς, δαίμονος ἐπήρειαν μᾶλλον ἢ ψυχῆς ῥᾳδυμίαν
» αἰτιώμενος. Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον ὄντα χωρὶς
ἐλαττώματος εἶναι, παραινεῖ μὴ ἀκριβεῖς ἐξεταστὰς εἶναι τῶν ἑτέροις ἐπιπεπλημμεληκότων, ἀλλὰ
καὶ φέρειν τὰ τῶν πλησίον ἐλαττώματα, ἵνα καὶ τὰ αὐτοῦ φέρηται παρ' ἑτέρων. καθάπερ
γὰρ ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς οὐ πάντες ἕδραν ἔχουσιν οἱ λίθοι, ἀλλ' ὁ μὲν πρὸς γω-
νίαν ἐπιτήδειος, ὁ δὲ πρὸς θεμελίους, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας. καὶ ἐπὶ

τῆς σαρκὸς

τῆς σαρκὸς δὲ τῆς ἡμετέρας, ὅθεν οὐ τὸ ἴδιον τῆς αὐ, ἀλλ' ὅμως θατέρου θατέρος ἀνέχεται,
καὶ οὐ παρὰ πάντων πάντα ζητοῦμεν, ὁ γὰρ ἐκ τοῦ κοινοῦ γινόμενος ἔρανος, καὶ σῶμα καὶ οἰ-
» κοδομὴν συνίστησι. Καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χῦ. Οὐκ εἴπωε πληρώσα-
τε. ἀλλ' ἀναπληρώσατε, τουτέστι κοινῇ πάντες πληρώσατε, δι' ὧν ἀλλήλους φέρετε, οἷον ὀφεῖ
ναι ἐστὶν ὀργίλος, σὺ δὲ ὑπνηλὸς, φέρε αὐτοῦ τὴν ὀργὴν τὴν σφοδρὰν, ἵνα καὶ αὐτός σοι τὴν
νωθείαν, μὴ οὕτως οὔτε ἐκεῖνος ἁμαρτήσεται ὑπὸ σοῦ βασταζόμενος, οὔτε σὺ πλημμελεῖς ἐν
οἷς εἶ βαρὺς ἀνεχομένου τοῦ ἀδελφοῦ σου. οὕτω δὲ ἀλλήλοις χεῖρα ὀρέγοντες ἐν οἷς μέλλον
τες καταπίπτειν, δι' ἀλλήλων κοινῇ πληρώσατε τὸν νόμον, τὸ λεῖπον τῷ πλησίον ἀναπληρῶν
ἕκαστος, μὴδὲ τῆς οἰήσεως ὑπομενῶν, ἐὰν δὲ μὴ οὕτως ποιῆτε, ἀλλ' ἕκαστος ἑαυτὸν ἐξιέναι μέλλῃ τοῖς
τοῦ πλησίον, οὐδέποτε οὐδὲν τῶν δεόντων ἕξομεν ἡμῖν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ σώματι εἰ τὸν αὐτὸν
τις ἀναισθησίαν παρὰ πάντων χρείαν, οὐδέποτε τὸ σῶμα ὑγιάσεται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀδελ-
» φῶν πολὺς ὅθεν πόλεμος, εἰ παρὰ πάντων πάντα ζητοῦμεν. Εἰ γάρ τις δοκεῖ εἶναί τι,
» μηδὲν ὤν, φρεναπατᾷ ἑαυτόν. Πάλιν ἐνταῦθα τὴν ἀπόνοιαν κατασκοπεῖ. ὁ γὰρ δοκῶν
εἶναί τι, οὐδέν ἐστι. πρῶτον τῆς ὑπερηφάνου αὐτοῦ δείγμα ἐνφέρων τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν.
» Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. Ἐνταῦθα δείκνυσιν ὅτι δεῖ βίᾳ ἐξεταστὰς εἶναι, μὴ
οὐχ ἁπλῶς ἁμὰ μετ' ἀκριβείας δοκιμάζειν τὰ πεπραγμένα ἡμῖν. οἷον ἐποίησας τι καλόν,
σκόπησον μὴ ἀπὸ κενοδοξίαν, μὴ δι' ἀνάγκην, μὴ πρὸς ἀπέχθειαν, μὴ ὑποκρίσει, μὴ
δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἀνθρωπίνην. καθάπερ γὰρ τὸ χρυσίον δοκεῖ μὲν εἶναι λαμπρὸν πρὸ τοῦ
χωνευτηρίου, ὅταν δὲ αὐτῷ παραδοθῇ, τῷ πυρὶ τότε ἀκριβῶς δείκνυ, τὸν νόθον πάντες ἀπὸ
τοῦ γνησίου χωριζομένου, οὕτω καὶ τὰ ἡμέτερα ἔργα, ὅταν μετὰ ἀκριβείας ἐξετάζωμεν,
τότε σαφῶς ἐκκαλυφθήσεται, καὶ πολλῶν ὀφόμεθα ἑαυτοὺς ὄντας ὑπευθύνους ἐγκλημά
» των. Καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. Ταῦτα οὐ νομοθε
τῶν φησιν. ἀλλὰ συγκαταβαίνων, ὡς αὖ εἰ ἔλεγεν, ἄτοπον μὲν τὸ καυχᾶσθαι. εἰ δ' ἄρα βούλει,
μὴ κατὰ τὸν πλησίον ὡς ὁ φαρισαῖος, ὁ γὰρ τοῦτο ποιήσας, ἐκείνου ἀποστήσεται τα-
χέως. διὸ μὴ τοῦτο συνεχώρησεν, ἵνα τὸ ὅλον κατὰ μικρὸν ἐξέλῃ, ὁ γὰρ συνεθισθεὶς εἰς ἑαυτὸν
μόνον καυχᾶσθαι, μὴ μὴ κατ' ἄλλων, ταχέως μὴ τοῦτο διορθώσεται τὸ ἐλάττωμα. ὁ γὰρ μὴ νο-
μίσας τι ἄλλων ἑαυτὸν εἶναι βελτίονα. τοῦτο γάρ ἐστιν οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. ἀλλ' αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν,
ἐξετάζων ἀεὶ ὁρώμενον, παύεται, μὴ τοῦτο ποιῶν ὕστερον. μὴ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτο βούλεται κα-
τασκευάσαι, ὅρα πῶς αὐτὸν συστέλλει τῷ φόβῳ, αὐστηρότερον μὲν εἰπὼν δοκιμαζέτω τὸ ἔργον
» αὐτοῦ. ἐνταῦθα δὲ ἐπαγαγών. Ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει. Δοκεῖ μοὶ γὰρ πρό-
νου λογισμὸν κωλύοντα καθ' ἑτέρου καυχᾶσθαι. διορθοῦται δὲ τὸν καυχώμενον, ὥστε μὴ δὲ
ἑαυτῷ μέγα φρονεῖν, εἰς ἔννοιαν ἄγων αὐτὸν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, μὴ τοῖς ὀνόμασι τοῦ
» φορτίου, καὶ τῆς ἀχθοφορίας πίεζων αὐτοῦ τὸ συνειδός. Κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τοῦ
» λόγου τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. Ἐνταῦθα περὶ τῶν διδασκάλων λοιπὸν ὁ λό-
γος αὐτῷ. ὥστε πολλῆς ἀπολαύειν παρὰ τῶν μαθητευομένων θεραπείας, καὶ τίνος ἕνεκεν
οὕτως ὁ Χς ἐνομοθέτησε; μὴ γὰρ ἐν τῇ καινῇ οὕτως κεῖται ὁ νόμος, ὥστε τοὺς τὸ εὐαγγέλιον
καταγγέλλοντας, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν, μὴ ἐν τῇ παλαιᾷ δὲ ὁμοίως, πολλαὶ τοῖς λευίταις

παρὰ τ̃ ἀρχομένων ἦσαν αἱ πρόσοδοι. τίνος οὖν ἕνεκεν ζῶντα διετάξατο; τὰ σεινοφροσύνης καὶ ἀγάπης ὑπόδειγμα προαποτιθέμενος. ἐπειδὴ γὰρ τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα πολλάκις φυσᾷ τὸν ἔχοντα, καταγέλων αὐτ̃ τὸ φρόνημα, εἰς ἀνάγκην κατέστησε τ̃ δεῖσθαι τῶν μανθανομένων. κἀκείνους πάλιν εἰς ἀφορμὴν ἤγαγε τ̃ πρὸς εὔνοιαν εὐκολωτέρους γίνεσθαι. γυμνάζων αὐτοὺς ἐν τῇ πρὸς τοὺς διδασκάλους εὐνοίᾳ, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἡμέρους εἶναι. ὅπερ μὴ ἀγάπην οὐ μικρὰν εἰργάζετο ἑκατέρῳ τῷ μέρει, ἐπεὶ εἰ μὴ τ̃τ' ἦν, ὅπερ εἶπον, τίνος ἕνεκεν τοὺς ἰουδαίους τοὺς ἀγωμένους ἀπὸ τ̃ μάννα τρέφων, τοὺς ἀποστόλους εἰς τ̃ τῶν προσαιτούντων κατέστησεν ἀνάγκην; οὐκ εὐδηλον ὅτι τὰ μεγάλα ἐκ τούτου καταστρέφων ἀγαθά; τὰ σεινοφροσύνην, μὴ ἀγάπην; μὴ ὥστε τοὺς μανθανομένους μὴ αἰσχύνεσθαι τοῖς δεκοῦσιν ἐπενδεέστεροις εἶναι, τὸ γὰρ ἑαυτεῖν, αἰσχύνης ἦν δοκεῖ. ἀλλ' οὐκ ἐδόκει λοιπὸν, τῶν διδασκάλων αὐτὸ μειζόντων μ̃ παῤῥησιάσασθαι πᾶσι, ὥστε οὐ μικρὰ κἀντεῦθεν ἐκέρδαινον οἱ μαθηταί. πάσης δόξης ταπεινουμένοις διὰ τούτων ὑπερορᾶν. διὰ δ̃ φησὶ κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. ζητεῖ πᾶσαν ἐπιδεικνύσθω πρὸς αὐτὸν δαψίλειαν. δ̃ γὰρ αἰνιττόμενος ἔλεγεν. ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς, μηδὲν γὰρ ἔχω τὸ μαθητὸν φησιν ἴδιον, ἀλλὰ πάντα κοινά. μείζονα γὰρ λαμβάνει, ἢ δίδωσι, μὴ τοσούτῳ μείζω, ὅσῳ τῶν γηίνων τὰ ἐπουράνια ἀμείνω, ὁ καὶ ἀλλαχοῦ δηλῶν ἔλεγεν, εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; διὰ δ̃ καὶ κοινωνίαν τὸ πρᾶγμα καλεῖ, δεικνὺς ἀντίδοσιν γινομένην, ἐκ τούτου δὲ μὴ τὰ τ̃ ἀγάπης ἐγίνετο θερμότερα πολλῷ, καὶ βεβαιότερα. αὖ μὴν οὕτω τ̃ αὐτάρκειαν ὁ διδάσκαλος ζητεῖ, μένει καὶ λαμβανόντων τ̃ τῆς οἰκείας ἀξίας. μὴ γὰρ καὶ δ̃ τοῦτο προσδρύειν τῷ λόγῳ ὡς ἑτέρων δεῖσθαι, καὶ ἐν πενίᾳ μυείας εἶναι. καὶ τῶν βιωτικῶν ὑπερορᾶν ἁπάντων. αὖ δὲ ὑπερβαίνῃ τὸ μέτρον, ἐλυμήνατο τ̃ ἀξίαν, οὐ τῷ λαμβάνειν ἁπλᾶ τῷ ἀμέτρῳ. εἶτα ἵνα μὴ ἡ πονηρία τ̃ διδασκάλου ὀκνηρότερον πρὸς ταῦτα ποιῇ τὸν μαθητὴν, καὶ πένητα ὄντα πολλάκις παρατρέχῃ ἀβδ̃ τὸν πόνον. προϊὼν μὲν φησί. τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες, μὴ ἐκκακῶμεν, ἀνταῦθα δὲ τὸ μέσον τῆς τοιαύτης, μὴ τῆς ἐν τοῖς βιωτικοῖς φιλοτιμίας δείκνυσιν, οὕτω λέγων. Μὴ πλανᾶσθε θ̃ οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τ̃τ̃ καὶ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτ̃, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτ̃ θερίσει φθοράν, ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τ̃ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. Ὥσπερ γὰρ τ̃ σπέρματι οὐκ ἔνι σπείροντα ὀρόβους σῖτον ἀμῆσαι. δεῖ γὰρ τ̃ αὐτ̃ γένους, καὶ σῖτον σπόρον εἶναι, καὶ σῖτον ἀμητόν. οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ὁ καταβαλὼν εἰς τὴν σάρκα τρυφὴν, μέθην, ἐπιθυμίαν ἄτοπον τ̃ ἐκ τούτων ἀμήσει. τίνα δὲ ἐστὶ ταῦτα; πόλασις, πορνεία, αἰσχύνη, γέλως, φθορά. τῶν γὰρ πολυτελῶν τραπεζῶν, καὶ τ̃ ἐδεσμάτων, οὐδὲν ἕτερον τὸ τέλος, ἢ φθορά. καὶ γὰρ αὐτὸς φθείρεται, μὴ συμφθείρει τὸ σῶμα. τὰ δὲ τ̃ πνεύματος, οὐ τοιαῦτα. ἀλλ' ἀπεναντίας ἅπαντα τούτοις. σπόρος δὲ ἐστὶ τ̃ ἐλεημοσύνῃ, ἀναμένουσί σε οἱ τῶν οὐρανῶν θησαυροὶ, μὴ δόξα αἰώνιος. ἔστι πορισμὸς σωφροσύνης, τιμὴ, καὶ βραβεῖον, μὴ αἱ παρ' ἀγγέλων δόξαι, καὶ οἱ παρὰ τ̃ ἀγωνοθέτου στέφανοι.

» Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν, καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρ' οὖν
» ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργασώμεθα τὸ καλὸν πρὸς πάντας, μάλιστα πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πί-

στεως. Ἵνα

» τεως. Ἵνα γὰρ μή τις νομίσῃ ὅτι διδασκάλων μὲν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, μὴ τρέφειν αὐτὰς, τῶν δὲ
ἄλλων ἀμελεῖν, εἰς κοινὸν ἐξάγει τὸν λόγον, καὶ πᾶσι τὴν θύραν τῆς τοιαύτης ἀνοίγει φιλο-
τιμίας, καὶ τοσαύτην ποιεῖται τὴν ὑπερβολὴν, ὡς καὶ Ἰουδαίους, καὶ Ἕλληνας ἐλεεῖν κε-
λεύειν, μετὰ προσηκούσης μὲν τάξεως· ἐλεεῖν δ' ὅμως· τίς δὲ ἡ τάξις; τὸ πλείονα πρὸς τοὺς
πιστοὺς ἐνδείκνυσθαι τὴν πρόνοιαν, καὶ ὅπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστολαῖς ποιεῖ, δῆλον καὶ
ἐνταῦθα ἐργάζεται. οὐ πρὸς τὸ ἐλεεῖν διαλεγόμενος μόνον· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ φιλοτίμως,
καὶ διωκτικῶς· τὸ γὰρ τοῦ ὄνομα, καὶ τὸ μηδὲν ἐκκακεῖν, δῆλον αἰνίττεται. εἶτα ἐπειδὴ
μέγα ἀπῄτησε, καὶ τὸ ἔπαθλον ἐπὶ θύραις τίθησιν· ἀλλ' ἐπὶ τῷ μεμνημένος καινοῦ τινος, καὶ
παραδόξου· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν γεωπόνων, οὐχ ὁ σπείρων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ θερίζων πολλὰ
ὑπομένει τὸν πόνον, αὐχμῷ καὶ κονιορτῷ, καὶ πολλῇ μαχόμενος ταλαιπωρίᾳ, τότε δὲ
οὐδὲν τούτων ἔνι φησὶν, ἃ καὶ παραδηλῶν, ἔλεγε· καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι·
καὶ ἐντεῦθεν μὲν αὐτοὺς προτρέπει, καὶ ἐφέλκεται· καὶ ἑτέρωθεν δὲ κατεπείγει, καὶ συ-
νωθεῖ λέγων· ἄρ' οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργασώμεθα τὸ ἀγαθόν· ὥσπερ γὰρ οὐκ ἀεὶ τοῦ
σπείρειν ἐσμὲν κύριοι, οὕτως οὐδὲ τοῦ ἐλεεῖν· ὅταν γὰρ ἐντεῦθεν ἀπενεχθῶμεν, κἂν μυριάκις
βουληθῶμεν, οὐδὲν περαινοῦμεν πλέον, καὶ μαρτυροῦσιν ἡμῖν αἱ παρθένοι τῷ λόγῳ·
αἱ μυρίας προθυμηθεῖσαι, ἐπειδὴ διὰ ψιλὴν τὴν ἐλεημοσύνην οὐκ ἀπῆλθον ἔχουσαι, ἀπε-
κλείσθησαν τοῦ νυμφῶνος· καὶ ὁ ἐν Λαζάρου παιδιὰν πλούσιος, καὶ γὰρ κἀκεῖνος ἐπειδὴ
τοιούτης ἔρημος ἦν τῆς συμμαχίας, καὶ ὀλοφυρόμενος, καὶ ἱκετεύσας πολλάκις, οὐ παρὰ τοῦ
πατριάρχου οὐ παρὰ ἄλλου τινὸς ἠλεεῖτο· ἀλλ' ἔμενε δικαίως ἀποτηγανιζόμενος, χω-
ρὶς συγγνώμης ἁπάσης· διατοῦτα φησὶν, ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν
πρὸς πάντας· καὶ τοῦτο μάλιστα ἀπαλλάττων τῆς Ἰουδαϊκῆς ταπεινότητος· ἐκείνοις μὲν
γὰρ τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἅπαντα, πρὸς τοὺς ὁμοφύλους ἦν· οὐδὲ τῆς τοιαύτης φιλοσο-
φίας, γῆν ὁμοῦ, καὶ θάλατταν, ἐπὶ τὴν τῆς ἐλεημοσύνης κλεῖ τρέπουσαν, εἰ καὶ πλεο-
» νάκις πρὸς τοὺς οἰκείους τὴν φιλοτιμίαν ἐπιδείκνυται. Ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν
» ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρὶ, ὅσοι θέλουσιν οὐ προσωπεῖον ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς
» περιτέμνεσθαι. Ἐννόησον, ὅση κατέχει τὴν μακαρίαν ἐκείνην ψυχὴν ὀδύνη. καθάπερ
γὰρ οἱ πένθει τινὶ περιπεσόντες, καί τινα τῶν γνησίων ἀποβαλόντες· καί τινα τῶν ἀδι-
κήτων ὑπομείναντες· οὔτε νύκτωρ ἡσυχάζουσιν, οὔτε μεθημέραν· τὸ πένθους αὐτοῖς τὴν
ψυχὴν πολιορκοῦντος, οὕτω καὶ ὁ μακάριος Παῦλος· ἐπὶ πόν ὀλίγα περὶ τῶν ἠθῶν· πάλιν
ἐπὶ τὰ πρότερα ἐπανέρχεται· ἃ μάλιστα αὐτὸν τὴν ψυχὴν διετάραττε, λέγων οὕτως·
Ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί· ἐνταῦθα οὐδὲν ἄλλο αἰνίττεται·
ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν ἅπασαν· ὃ πολλῆς γνησιότητος σημεῖον ἦν· ἐπὶ
μὲν γὰρ τῶν ἄλλων, ὑπηγόρευε μὲν αὐτὸς, ἔγραφε δὲ ἕτερος, καὶ δῆλον δῆλον, ἀπὸ τῆς
πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῆς· πρὸς γὰρ τῷ τέλει φησὶν, ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γρά-
ψας τὴν ἐπιστολὴν, ἐνταῦθα δὲ αὐτὸς ἔγραψε πᾶσαν· ἐποίησε δὲ τοῦτο ἐνταῦθα καὶ
ἀναγκαίως, οὐ δι' ἀγάπην μόνον· ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῶν πονηρῶν ὑπονοίαν ἀναίρεσιν· ἐ-
πειδὴ γὰρ διεβάλλετο ἐπὶ πράγμασιν οἷς οὐδὲν ἐκοινώνει, καὶ ἐλέγετο περιτομὴν καταγ-

γέλλειν καὶ

γέλλειν καὶ ὑποκρίνεσθαι, ὡς οὐ κατ' ἄγγελον, διὰ τοῦτο ἀναγκαίως καὶ διὰ γράφον ποιήσασθαι
τὴν ἐπιστολὴν, μαρτυρίαν ἔγγραφον προαποτιθέμενος. τὸ δὲ πλείοσιν ἐμοὶ δοκεῖ, οὐ τὸ μέ-
γεθος λέγειν ἀλλὰ τὴν ἀμορφίαν τῶν γραμμάτων ἐμφαίνων λέγειν, μονονουχὶ λέγων, ὅτι οὔτε ἄ-
ειστα γράφειν εἰώθως, ὅμως ἀναγκάσθην διὰ ἐμαυτοῦ γράψαι, ὥστε τῶν συκοφαντῶν ἐμφρά-
» ξαι τὸ στόμα. Ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περι-
» τέμνεσθαι μόνον, ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ διώκωνται. οὐ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι νόμον φυ
» λάττουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται.
Ἐνταῦθα δείκνυσιν οὐχ ἑκόντας αὐτοὺς τοῦτο ὑπομένοντας, ἀλλ' ἀναγκαζομένους, πα-
ρέχων αὐτοῖς ἀφορμὴν ἀναχωρήσεως, καὶ χεδὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογούμενος, καὶ προ-
τρέπων ἀποπηδῆσαι ταχέως. τί δέ ἐστιν εὐπροσωπεῖν ἐν σαρκί; εὐδοκιμεῖν παρ' ἀνθρώ-
ποις. ἐπειδὴ γὰρ ὠνειδίζοντο παρὰ τοῖς ἰουδαίοις, ὡς τῶν πατρίων ἀποστάντες ἐθῶν,
ἵνα μὴ ζωῦται ἐγκαλῶνται, φησὶ, βούλονται ὑμῖν λυμήνασθαι διὰ τῆς ὑμετέρας σαρ-
κὸς ἐκείνοις ἀπολογούμενοι. ζωῦται δὲ ἔλεγε, δεικνὺς ὅτι οὐ διὰ τὸν θεὸν ταῦτα ἔπραττον. ὡς οὖν εἰ ἔλεγεν, οὐκ ὄντων εὐσεβείας ὑπόθεσις τὸ γινόμενον, ὡς δι' ἀνθρωπίνην φιλο-
τιμίαν ταῦτα πάντα γίνεται ὑπὲρ ἀρεσκείας τῶν ἀπίστων, (ὅπ πιστοὶ κατακόπτονται, καὶ
αἱροῦνται προσκρούσαι.) ἵνα ἀνθρώποις ἀρέσωσι. εὐπρόσωπον γάρ ἐστιν ἐν σαρκὶ εὐπρο-
σωπῆσαι. εἶτα δείκνυς, ὅτι καὶ ἑτέρωθεν συγγνώμης εἰσὶν ἀπεστερημένοι, διελέγχει πά-
λιν αὐτοὺς, οὐ διὰ τὴν εἰς ἑτέρους ἀρέσκειαν μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' οἰκείαν κενοδοξίαν
ταῦτα σπουδάσαντας. διὸ καὶ ἐπήγαγεν, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται, ὡς μα-
θητὰς ἔχοντες, καὶ ὄντες διδάσκαλοι, καὶ τίς ἡ τούτων ἀπόδειξις. οὐ δὲ γὰρ αὐτοὶ νό-
μον φυλάττουσι φησὶ, μάλιστα μὲν γὰρ εἰ καὶ ἐφύλαττον, καὶ οὕτως ἄξιοι κατηγορίας.
» νυνὶ δὲ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῶν διεφθαρμένος ἐστίν. Ἐμοὶ δὲ φησι μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι
» εἰ μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. Καὶ μὲν τὸ πρᾶγμα ἐπονείδιστον εἶναι δο-
κεῖ, ἀλλ' ἐν τῷ κόσμῳ καὶ παρὰ τοῖς ἀπίστοις, ἐν δὲ οὐρανοῖς, καὶ παρὰ τοῖς πιστοῖς δο-
ξαμεγίστη. καὶ γὰρ ὠνείδιστον, ἀλλ' ἡμῖν καύχημα, καὶ τὸ ἐξυπελίξεσθαι, παρὰ
πολλοῖς γέλως. ἀλλ' ἡμεῖς ἀβρωμόμεθα τούτῳ. οὕτω καὶ ὁ σταυρὸς ἡμῖν καύχημα,
καὶ οὐκ εἶπεν. ἐγὼ δὲ οὐ καυχῶμαι, ἢ ἐγὼ δὲ οὐ βούλομαι καυχᾶσθαι, ἀλλ' ἐμοὶ δὲ μὴ
γένοιτο, ὡς περὶ τῶν ἀτόπων ἀπηύξατο, καὶ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ συμμαχίαν ἐγκαλέσεν,
εἰς τὸ κατορθῶσαι τοῦτο. καὶ τί ἐστι τὸ καύχημα τοῦ σταυροῦ; ὅτι ὁ χριστὸς δι' ἐμὲ, δοῦ-
λου μορφὴν ἀνέλαβε, καὶ ἔπαθεν, ἅπερ ἔπαθε, δι' ἐμὲ τὸν δοῦλον, τὸν ἐχθρὸν τὸν ἀ-
γνώμονα. ἀλλ' οὕτω με ἠγάπησεν, ὡς καὶ ἑαυτὸν ἐκδοῦναι. ἆρα τούτου γένοιτ' ἂν ἴσον;
εἰ γὰρ οἰκέται, οὐ μόνον ἐπαινῶνται παρὰ τῶν δεσποτῶν, καὶ ζωῦται ὁμογενῶν ὄντων μέ-
γα φρονοῦσι, πῶς οὐ καυχᾶσθαι χρὴ, ὅταν ὁ δεσπότης ὁ ἀληθὴς θεὸς μὴ ἐπαισχύ-
νηται τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σταυρόν; μὴ δὲ ἡμεῖς τοίνυν ἐπαισχυνώμεθα τὴν ἄφατον αὐτοῦ
κηδεμονίαν. αὐτὸς οὐκ ἐπῃσχύνθη σταυρωθῆναι διὰ σέ, καὶ σὺ ἐπαισχύνῃ ὁμολογῆ-
σαι αὐτοῦ τὴν ἄπειρον κηδεμονίαν; ὥσπερ ἂν εἴπῃς δεσμώτης, μὴ ἐπαισχυνόμε-
νος τὸν βασιλέα, ἐπειδὴ ἐπέσχε τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ τὰ δεσμὰ ἔλυσε δι' ἑαυτόν.

διὰ τοῦτο

διαβῆναι οὐκ ἐθαυμάσθη. ἀλλ' ἐκάστης ταῦτα παραπλήσιος, δι' οὐδὲ γῆς βῆναι μᾶλιστα ἀναβρωσθαι δεῖ. δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ τὸν κόσμον φησὶν οὐ τὸν οὐρανὸν, οὐδὲ τὴν γῆν, ἀλλὰ τὰ βιωτικὰ πράγματα, τὸν ἔπαινον τὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων, τὴν δυνηφορίαν, τὴν δόξαν, τὸν πλοῦτον, τὰ τοιαῦτα ἅπαντα δυσκοῦντα εἶναι λαμπρὰ, ταῦτα γάρ μοι νεκρὰ γέγονε. τοιοῦτον δεῖναι χρὴ τὸν χριστιανὸν, ταύτην ἀεὶ τὴν φωνὴν περιφέρειν. οὐ δὲ γῆς ἠρκέσθη τῷ προτέρῳ τῆς νεκρώσεως τρόπῳ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐπήγαγεν εἰπών. κἀγὼ τῷ κόσμῳ, διπλῆν τὴν νέκρωσιν αἰνιττόμενος, μὴ λέγων, ὅτι ἐκεῖνα ἐμοὶ νεκρὰ, καὶ ἐγὼ ἐκείνοις, καὶ οὔτε αὐτὰ ἐλεῖν με δύναται καὶ χειρώσασθαι. νεκρὰ γάρ ἐστιν ἅπαξ, οὔτε ἐγὼ ἐπιθυμῆσαι αὐτῶν, νεκρὸς γὰρ αὐτοῖς εἰμὶ κἀγώ. οὐδὲν τῆς νεκρώσεως ταύτης μακαριώτερον. αὕτη γάρ ἐστι τῆς μακαρίας ζωῆς ἡ ὑπόθεσις. Οὔτε γὰρ περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις, καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχοῦσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἔλεος καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. Εἶδες σταυροῦ δύναμιν, εἰς ὅσον αὐτὸν ὕψος ἀνήγαγεν; οὐ γὰρ δὴ μόνον τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἐνέκρωσεν αὐτῷ πάντα, ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτείας τῆς παλαιᾶς ἀνώτερον πολλῷ κατέστησε. τί ταύτης τῆς ἰσχύος ἴσον; τὸν γὰρ ὑπὲρ ταύτης τῆς περιτομῆς σφαττόμενον, καὶ ἑτέρους ἀποσφάττοντα, τοῦτον ἔπεισεν ὁ σταυρὸς ἐν ἴσῳ τῇ ἀκροβυστίᾳ αὐτὴν ἀφέντα, ξένας τινὰς, καὶ παράδοξα, καὶ τὰ ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς ἁρπάζειν πράγματα. καινὴν γὰρ κτίσιν ταύτην καλεῖ τὴν καθ' ἡμᾶς πολιτείαν, διά τε τὰ γεγενημένα, διά τε τὰ ἐσόμενα. τὰ γεγενημένα μὲν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν παλαιωθεῖσα ἐν μέρᾳ τῆς ἁμαρτίας, ἀθρόως ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἀνενεώθη, ὡσανεὶ ἀνακαθεῖσα πάλιν. διὸ καινὴν, καὶ οὐρανίαν ἀναπτύμεθα πολιτείαν. ἀπὸ τὰ ἐσόμενα δὲ, ὅτι καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ ἡ γῆ, καὶ πᾶσα ἡ κτίσις, εἰς ἀφθαρσίαν μεταβήσεται, μετὰ τῶν σωμάτων τῶν ἡμετέρων. μὴ τοίνυν μοι λέγε φησὶ περιτομὴν τὴν οὐδὲν ὀνησαμένην λοιπόν. πῶς γὰρ αὕτη φανεῖται, πάντων οὕτω τοσοῦτον μεταβεβλημένων; ἀλλὰ τὰ καινὰ ζήτει πράγματα τῆς χάριτος. οἱ γὰρ ταῦτα διώκοντες, οὗτοι καὶ εἰρήνης, καὶ φιλανθρωπίας ἀπολαύσονται, καὶ τῷ τοῦ Ἰσραὴλ ὀνόματι κυρίως αὐχοῦσιν, ὡς οἵγε τὰ ἐναντία φρονοῦντες, κἂν ἐξ ἐκείνου γεγενημένοι εἶεν, καὶ τὴν προσηγορίαν αὐτοῦ περιφέροιεν, πάντων ἐκπεπτώκασι τούτων, καὶ τῆς συγγενείας, καὶ τῆς ἐπωνυμίας αὐτῆς. οἱ γὰρ κυρίως Ἰουδαῖοι εἶναι δυνάμενοι τὸν κανόνα τοῦτον διατηροῦντες εἰσὶν, οἱ τῶν παλαιῶν ἀντεχόμενοι, καὶ τὰ τῆς χάριτος διώκοντες. Τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω. Ἐνταῦθα οὐ λυπηθεὶς, οὐδ' ὡς περικακήσας ταῦτα φθέγγεται. ὁ γὰρ πάντα, καὶ ποιεῖν, καὶ πάσχειν ὑπὲρ τῶν μαθητῶν αἱρούμενος, πῶς ἂν ἐξελύθη, καὶ ἀνέστεναν; ὁ λέγων σπίσηθι δικαίῳ ἀκαίρως, ὁ λέγων μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θς σπίγωσιν ἀληθείας, καὶ ἀναπήδησιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος; πόνος οὖν ἕνεκεν ταῦτα φησίν; ἀναστέλλων αὐτῶν τὴν ῥᾳθυμον γνώμην, καὶ εἰς φόβον πλείονα ἐμβάλλων, καὶ πτηνὺς τοὺς παρ' αὐτοῦ τεθέντας νόμους, καὶ οὐ συγχωρῶν ἀεὶ κινεῖν αὐτούς. Ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. Οὐκ εἶπεν ἔχω, ἀλλὰ βαστάζω, ὡς περ τῆς πρὸ τούτου πολλοῖς μέγα φρονῶν, ἢ σημείοις βασιλικοῖς, εἰ καὶ τοῦτο πάλιν ὄνειδος εἶναι δοκεῖ. ἀλλ' οὗτος τοῖς τραύμασιν ἀναβρώσεται, μὴ καθάπερ οἱ σημειοφόροι τῶν στρατιωτῶν, οὕτω μὴ οὗτος ἀγαλλιάζεται

λιαίξεται τραύματα περιφέρων. διατί δὲ τοῦτο λέγει, παντὸς λόγου πάσης φωνῆς λαμπρότερον. μᾶλλον τούτων ἀπολογοῦμαι φησί. ταῦτα γὰρ φωνὴ σάλπιγγος ὑψηλοτέραν ἀφίησι πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας, καὶ λέγοντας ὑποκρίνεσθαι μετὰ τὸ δόγμα, καὶ πρὸς ἀνθρώπων ἀρέσκειαν τὰ λέγειν. οὐ δὲ γὰρ εἴτις φραπιώτην εἶδεν ἐκπαραταξέως ἠμαγμένον ἐξελθόντα, καὶ μυρία τραύματα ἔχοντα, δειλίασε κρίνειν αὐτὸν, καὶ προσβάσας ἀνείχετο, τῇ τοῦ σώματος τῆς ἀνδραγαθίας φέροντα τὴν ἀπόδειξιν. καὶ ὅπ' ἐμοῦ τοίνυν οὕτω ψηφίζεσθω δεῖ φησι. μὴ εἴτις ἀκοῦσαι βούλεται τῆς ἐμῆς ἀπολογίας, καὶ τὴν γνώμην καταμαθεῖν, βλεπέτω τὰ τραύματα τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τῶν πραγμάτων πλείονα παρεχόμενα τὴν ἀπόδειξιν. ἀρχόμενος μὲν τῆς ἐπιστολῆς ἀπὸ τοῦ ἀθρόαν αὐτοῦ μεταβολῆς, τὸ ἀνυπόκριτον αὐτοῦ ἔδειξε, τελευτῶν δὲ ἀπὸ τῶν κινδύνων. ἵνα μήτις λέγῃ, ὅτι μετέστη μὲν ἀπὸ διανοίας ὀρθῆς, οὐκ ἔμεινε δὲ τῷ τοῦ προαιρέσεως, ὅτι μὴ ἔμεινε μάρτυρας παράγει τοὺς πόνους, τοὺς κινδύνους, τὰς πληγάς. εἶτα ἀπολογησάμενος μᾶλλον πάντων σαφῶς, καὶ δείξας, ὡς οὐδὲν εἶπε τῶν εἰρημένων θυμῷ, καὶ ἀπειθείᾳ, ἀλλ' ἀκίνητον ἔχων τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλοστοργίαν, πάλιν αὐτὸ τοῦτο κατασκευάζει, εἰς δύχλιν μυρίων γέμουσαν ἀγαθῶν κατακλείων τὸν λόγον, μὴ οὕτω λέγων. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί ἀμήν. Τῷ ἐπιστόλῳ ῥήματι τούτῳ, πάντα τὰ ἔμπροσθεν ἐπεσφράγισεν. οὐ γὰρ ἁπλῶς μεθ' ἡμῶν ὡς τῶν ἄλλων, ἀλλὰ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀπάντων αὐτοὺς τῶν σαρκικῶν, μὴ παντάχοῦ δείκνυς τοῦ δι' ὑπερβολὴν, μὴ ἀναμιμνήσκων τῆς χάριτος ἧς ἀπέλαυσαν, δι' ἧς, πάσης αὐτοὺς ἱκανὸς ἦν Ἰουδαϊκῆς πλάνης ἀπαγαγεῖν. τότε γὰρ πνεῦμα λαβεῖν, οὐ τῆς νομικῆς ἦν ἐπιτεχείας, ἀλλὰ τῆς κατὰ τὴν πίστιν δικαιοσύνης. τότε κατασχεῖν λαβόντας οὐκ ἀπὸ τῆς περιτομῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς χάριτος ἐγένετο. πάλιν διὰ τοῦτο τὴν παραίνεσιν δύχῃ κατέκλεισε, καὶ χάριτος, καὶ πνεύματος ἀναμνήσας, καὶ ἀδελφοὺς προσειπὼν, καὶ παρακαλέσας τὸν θεὸν τούτων αὐτοὺς δικνεκῶς ἀπολαύειν, καὶ διπλῶ τοὺς ἀνθρώπους ἀσφαλισάμενος τρόπῳ. τὸ γὰρ αὐτὸ, καὶ δύχὴ, καὶ διδασκαλίαι ὁλόκληρος ἀντὶ τείχους αὐτοῖς διπλοῦν γινομένη, ἥτε γὰρ διδασκαλία ἀναμιμνήσκουσα αὐτοὺς ὅσων ἀπήλαυσαν ἀγαθῶν μᾶλλον κατέσχεν ἐν τοῖς ἐκκλησίαις δόγμασιν. ἥτε δύχὴ καλοῦσα τὴν χάριν, καὶ παραμένειν αὐτοῖς πείθουσα, οὐκ ἠφίει τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀπαναφῆναι. τούτου δὲ ἐν αὐτοῖς ὄντος, πᾶσα ὡσπερ κόνις ἀπεσοβεῖτο τῶν τοιούτων δογμάτων ἡ ἀπάτη, ἐν χῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

Τῶν θείων ὑπομνημάτων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς πάσας τοῦ ἁγίου Παύλου Ἐπιστολὰς Τέλος.

Ἐν Βηρώνῃ ὑπὸ τῦ Στεφάνου τῦ σαβιέως, καὶ τῶν αὐτῦ ἀδελφῶν
ἐνετυπώθη, οὐ μέντοι αὖθις ἐπιμελείας πολλῆς, ἀλλ' ὅμως ἀν-
θρωπίνης, καὶ ζαῦτα τῦ βιβλίου, ἐξ οὗ ζαῦτα παρελήφθησαν,
παλαιοτάτου ὄντος, καὶ ὑπὸ τῦ γήρως ἤδη σαθροῦ τε, καὶ ἡμιβρώτου,
καὶ τὸ δὴ μέγιστον, μόνου ζοῖς ἀντυποῦσι παρόντος. Ἐ ωειδὴ οὖῶ
αὔθρωποι τυγχάνομεν ὄντες, καὶ τὸ σφάλλεσθαι ἀνθρώπινον
μάλιστά ὅτι, τοῖς μὲν χαλκογράφοις, εἴ πινί που ἀδιορ-
θώτῳ ἀντεύξῃ, συγγινώσκειν προσήκει, τῷ δὲ Ἰωαννῃ
Ματθαίῳ τῷ Γιβέρτῳ τῷ τ Βηρώνης Ἐπισκόπῳ
παναείσῳτε, μὴ θεοσεβεσάτῳ πλείσην εἰδέναι
χάριν, ὅστις δικαπάνης μὴ δὲ μικρᾶ φεισάμε-
νος ἐωνύδασε, ὥστε οὕτως ὠφέλιμά
τε, καὶ πολύτιμα συγγράμματα εἰς
τὰς τ δυσεβῶν, καὶ ωουδαίων
χεῖρας ἐωεξιέναι. Ἑκατομ-
βαιῶνος ὀγδόῃ φθίνον-
τος. ἔτει μ τὴν τῆς
παρθένου τό-
κου αφκθ'.

CVERONAE typis æreis excusum per Stephanum, & fra
tres a Sabio quarto kalendas Iulias. MDXXIX.

CNon sine priuilegio, mulctaq; pecuniaria, & excom. pœna, vt in priu. cont.

✠ α β γ δ ε ξ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ αα ββ γγ δδ
εε ζζ ηη θθ ιι κκ λλ μμ νν ξξ οο ωω ρρ σσ ττ υυ φφ χχ ψψ ωω
Αα Ββ Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ
Υ Φ Χ Ψ Ω ΑΑ ΑΑΑ ΒΒΒ ΓΓΓ ΔΔΔ ΕΕΕ ΖΖΖ ΗΗΗ
ΘΘΘ ΙΙΙ ΚΚΚ ΛΛΛ. Ἅπαντα ωεντάδια, πλὴω τῦ φ ὄντος δυαδίου, καὶ τῶν
Αα Ββ ὄντων τεταδίων. Oēs quinterniōes, p̄ter φ duernionē, & Aa Bb quaterniones.

